
BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
12
32 H
14

PRIMA PARS PLINIANI INDICIS EDITI PER JOANNEM CAMERTEM MINORITANU: SACRAE THEOLOGIAE DOC. I QUA TABELLAE PICTAE INSTAR MIRA LITTERARUM CÕNEXIONE: DICUNTUR EA OMNIA: GEOGRAPHIAZ PRAETER (NAM HÃC AMPLECTIT PARS ALTERA) QUAE TOTO PLYNIANO VOLUMINE CÕTINẼTUR.

PRIMA PARS
PLINIANI INDICIS EDI
ti per Joannem Camertem minori
tanu: Sacrae Theologiae doc. i
qua tabellae pictae instar mi
ra litterarum cõnexione: di
cuntur ea omnia: Geo
graphiaz praeter (Nã
hãc amplectit̃ pars
altera) quae toto
Plyniano volumine cõtinẽtur.

IOANNES CAMERS IN LIVIDOS.

I liber in dextras hominum, quibus alma Minerua
Cordi est, & uulgi pectora crassa fuge.
Ne tibi liuor edax noceat, tu liuida tecta
Pestis more caue, candor ubiq; placet.
Inuidus (ut mos est) postq̃ te læsit aperte
Fonte tuo clausus, sitiet, at inde sitim
Si cui (quod fateor) paruus labor iste uidetur
Quid tibi non placuit, iam caruisse potes,

Cum Gratia.

IOANNES CAMERS MINORITANVS SACRAE THEOLOGIAE DOCTOR, STEPHANO

Verbencio Pãnonio, bonarũ artiũ Cultori optimo

S. D. P.

OMMVNIS PERITORVM, NEC AB RE QuIDEM, SENTENtia est Stephane humanitatis exẽplar, C. Plyniũ Secundũ, fuisse sui tẽporis peritissimũ, Id uerum eẽ fatebunt oẽs, q tũ subiectam materiã, tum styli elegantiã, tũ deniq; seriem, ordinẽq; in scribendo, auctoris eius (in his eñi Aristotelis & Themistii testimonio, scientiarũ dignoscit principatus) diligẽter aĩaduerterint. In eo etenĩ, qđ iniuria tẽporis solũ extat, Plyniano uolumine, cui naturalis historiæ titulum ĩdidit decẽtissime, quicquid ab hoĩe doctissimo cõcipi potest, fœlicissime complexus ẽ. Si eius operis diffusi, eruditi, nec min⁹ uarii q ipsa natura, materiam quæris. In eo de cœlo, mũdo, elementis, syderibus, ac horum propriis. De orbis terræ partitione, terrarũ, locis ac gentib⁹. De maris partibus, ac aquarum cæterarũ natura. De hoĩm ritu dissono, deq; his aliis q ad hoĩm cognitionẽ pertinent. De rerũ inuentoribus uariarum. De his aĩalibus q partim terra, partim aquis, partim cœlo uitam agũt. De his q insecta dicunt, ac in his naturæ subtilitate Aristotellis, ac ueterũ philosophorũ, fidus itẽpś. De arboribus, plãtisq;, tũ odoratis, tũ peregrinis aliis, De uitib⁹, uinearũ culturis, ac uini generib⁹ uniuersis. De plantis frugiferis, syluestribus, satiuis, deq; his q sponte sua pueniunt. Theophrastũ in his peripateticorũ ueterũ longe principem, ac plærosq; alios doctrina claros plærũq; secut⁹, plurima suo ingenio, ac solerti studio repta, nec nota prius, aliis supaddẽs. De frugũ, cerealiũq; natura. De agricolarũ studiis, De syderũ ortu atq; occasu, De uentorũ rationibus. De tẽpestatũ pgnosticis futurorũq; psagiis, De hortorũ cultu, hortensiũq; natura, usuq; multiplici. De plantarũ satiuarũ cibis, earũq; medicinis. De florib⁹, tũ herbarũ, tũ arborũ, ac de coronamẽtorũ differẽtiis. De uinorũ, arborũ urbanarũ, syluestriũq; medicinis. De nouis morborũ gñibus, deq; horũ curis. De medicinis q ex aĩalibus excogitatæ sunt. Deq; artis eius autorib⁹, atq; origine. De magica uanitate, & q uanitatis eius fuerint autores. De aquatiliũ usu uario, & his q exãguis pereant, & fiunt. De intra terrã genitis, metallorũ uidelicet gñibus, auro, argento, ære, plũbo, ferro, cæterisq; his similibus, De ærariis artificibus. De colorũ differentiis, usuq;. De picturæ [illegible], pictoribusq; pcipuis, deq; eorum miris opibus. De marmorib⁹, reliquorũq; lapidũ specieb⁹, quiq; in sculpẽdis his maxie claru[illegible]. Postremo de gẽmarũ noibus, locis, uiribus, pciis, coloribus. Quaq; disciplina, ac arte, q uera [illegible], a fictitiis dignoscant, non minus eleganter, q docte Plynius Secundus disseruit copiose. Quæ oia nullus adhuc scriptorum, nedum apud latinos, sed nec apud græcos qdẽ, q sibi i hisce reb⁹ tribuũt principatũ, tam fœliciter aggressus est, & absoluit. Si styli elegantiã qs exposcat, uix dabis exalterũ quẽ Plynianæ cõpares elegãtiæ, Sũt. n. (teste Macrobio) quatuor dicendi gña. Copiosum, in quo Ciceronẽ dñari asserit. Breue, qđ Salustio peculiare fuit. Siccũ, qđ Frõtoni ascribit. Pingue & floridũ in quo inqt Plynius Secũdus luxuriat. Quis unq pterea Plynianã in tã patẽti cãpo breuitatẽ cõseq potuit? Quæ. n. ab aliis pluribus uolumĩb⁹ cõscripta sunt, ea, & sepæ plura. Plynius is paucis est cõplexus capitibus, Ita hercle pbabit is q Geographiæ scriptores, de aĩalibus libros editos, de plãtarũ natura, scripta legerit diligẽter. Cæteros scriptores breuitas (inqt Horatius) obscuros, hũc cadẽ lucidum efficit & ornatũ. Legerat Plynius ĩdubie illud Horatianũ pceptũ. Singula quæq; locũ (inqt) teneant sortita decenter. Nemo pfecto scribentiũ (uenia dixerim alioʒ) Plynio ordinatius, rebusq; de quib⁹ scribit cõuenientius uel librũ libro cõnexuit, uel materiã materiæ copulauit. Primo. n. de cœlo, cuius circũflexu tegunt cũcta. De terra cõsequẽter, ac iis q uel circa, uel sup terrã cõe animãtibus elemẽtũ sita sunt. Postremo de infra terrã positis, q Mineralia uulgo nũcupãt, disserit copiose. Patet tãdẽ Plyni⁹ igenue, p quos pfecerit autores, monetq; tacite eũ improbe facere, q ĩ alieno (ut inquit ille) libro ingeniosus est. Indicat quos sit autores secut⁹ in ope. Quibusue sit scriptoribus dãda fides. Et tn paucis ex his q ĩ huius laudes dici possent, plura cõplectar, nil notũ Plynius ptermittit q nobilissimo cuiq autori iure conuenire uideant. Hunc eundẽ Plyniũ, catholici scriptores. Lactã

tius, Ambrosius, Diuus Hieronymus, Aurelius Augustinus, Eusebius Cæsariensis psul, cæteriq; diuinarũ rerũ scriptores, nedũ imitati sunt, sed eũ ipsum totũ fere, memoria tenuerũt, posteriores aũt q in sacris litteris habent doctissimi, sæpius ob Plyniani dogmatis ignorantiá, in maxios ac destandos errores plapsi sunt. Errant itaq;, si qui labores hos nostros flocci faciũt & contẽnunt. His siquidẽ qualibuscũq; uigiliis, breui mora tpis (qd' utilissimũ fore meeũ q plures sentiũt) ea oĩa, q apud Plyniũ naturæ speculũ memoratu digna funt, cognosci, edisciq; possunt. Oraculũ uel oraculo simile ẽ (ut refert Seneca) Tẽpori parce. Rursus alibi. Tẽpus colligendũ, & seruandũ cõsulit. Labori ptetea si possumus, parcendũ censent. Occupatis insup, inqt Frõtinus, uelocitate cõsuli debet, longũ.n.eẽ (ait) singula, & sparsa p imensum historiarũ corpus, proseq. Si quis oino laborẽ hũc nostrũ spernendũ censet, obiiciá huic illud Plynianũ adagiũ. Cũ hanc operá condiscerẽ non eras in hoc albo. Mihi (deũ testor) hũc olĩ laborẽ sũpserá, amici tñ quos inter Ioachim⁹ Vadian⁹ orator & poeta cádidissimus, nobisq; inter amicos charitate iunctissimus, ut Plynianũ indicẽ in uulg⁹ ederẽ, cõpulerũt. Sed leuia hæc, & parua nimis esse contẽdes. Laudat Christus dñs eá ipsam uiduá paupculá, quod in tẽpli dei Gazophilatiũ, æra minuta duo, cũ ei nõ plura forẽt, contulisset. Nec ambigimus qn Munera sæpe deo sint grata e paupere mẽsa. Nec solet e puris spernere fictilib⁹, Sæpe deis ait Papinius, hos iter honores, Cespes & exiguo placuerunt farra salino. Huc accedit Horatiana aurea sentẽtia, Immunis ará (inqt) si tetigit manus. Nõ sumptuosa blandior hostia Mollibit auersos penates, Farre pio, & saliente m¹ca. Græcorũ ac latinorũ pluriũ consuetudinẽ imitari, oim fere litterarũ ordinẽ cõneximus qd' nõ sine labore maximo in Indice tá referto factũ est, Seiũximus ptetea a reb⁹ aliis Geographiam ipsam, ne nimia, ut solet fieri, magnitudine difficultas legẽtibus, si simul essent oĩa, pateret. Has studiosis nõ inutiles (ut credimus) uigilias pro incœpta nos inter amicitia, tibi dicauimus, maiora deinceps (nam plura sunt in manibus) Deo comite, dicaturi. Viennæ Pannoniæ. Anno a Christo natali. M.D.XIIII. Pridie Calend. Srptembris.

IOANNIS CAMERTIS MINORITANI THEOLOGIAE Doctoris, ac Principis in eadem, Viennæ Lectoris Ordinarii. In C. Plynii. Secundi laudem, Epigramma.

Ingenuis, doctrina uiris artesq; dedere
Assidue ut uolitent docta per ora uirum,
Cui nun Bistonii celebratur gloria natis,
Transtulit in patriá, quod sacra Memphi tua?
Argolicis lis est de stirpe insignis Homeri,
Carmine quod cecinit bella cru[illegible]ucum.
[illegible]um ciuem sacrarunt rura, diesq;
[illegible]icolis quondam dogmata pauca dedit.
Tityrus, Aruorum cultus, mox arma uirumq;
Andini referunt nomen ad astra sui
Nasoni tribuunt famam per secula libri,
Fabula sit quáuis omne quod ille canit
Sicq; Syracusius, Sphæram quod primus in orbe
Repperit, Isthmiacis gloria magna fuit.
Plynius at docto complectitur omnia libro
Explicat & quicquid maximus orbis habet
Hic cœlum, cœliq; polos, hic sydera, motus,
Astrorum uires, pandit, & insinuat.
Hic elementa, sua quot sint ab origine mundi
Edocet, & fuerint q bene nexa loco
Terrarumq; situs, populorum nomina mores,
Hinc animatorum reddidit historias.
Pomonæ, Bacchiq; simul, Cererisq; reperta.
Hortorum cultus premia mille refert,
Herbarum medicos usus, patriamq;, genusq;,
Promit & humanis quæq; sit apta cibis
Sagarum dánat ritus, astusq; Magorum
Hinc artis medicæ quæ sit origo docet.
Aera metallorum reserat telluris in aluo,
Et quas ardenter quærit auarus opes
Pictores sũmos retulit, numerumq; colorum
Et lapidum species, marmoreumq; decus.
Vnus gẽmarum scriptor, documenta Sophorũ
Cuncta refert modico, perspicuoq; libro.
Hunc igitur natura sui, rerumq; magistrum
Eddidit, & normam quá sequeremur habet.
Qui cupit excultam præceptis reddere mentẽ,
Hunc legat, & lecto q bene doctus erit
Ne te dura nimis aucturis scripta retardent,
Indice nam durum mox aperitur iter.

THEODORI CANNER MINORItani, sacræ Theologiæ Doc. & Austriæ Prouinciatis Ministri, Epigramma.

Cum fuerit paucis celebratus Plynius olim
Hunc modo (q causa est?) cũcta caterua legit.
Astrologus, ruris cultor, legumq; disertus,
Et qui Pœoniæ præualet artis ope.
Hunc pictor uersat manibus, sculptorq; peritus,
Et qui naturæ condidit historiam.
Ambigis? Abstrusum quoniá nũc cura Camertis

Explicuit quicquid præpediebat iter.

INACHIMI VADIANI POETAE
a Cæsare Laureati. Ad lectoré epigramma.

Non opus, ut nigros Lector rapiaris ad Indos,
Vtq; per Eoas classe feraris opes.
Non opus, ut calidum ceroas peregrinos ad axé
Feruida quos æstu uexat harena, Sophos
Nec te Tantalei capient Carchesia succi
E quis Brachmanas ora rigasse ferunt
Nec Pelusiaco Memphis circundata Nilo,
Quæ cœli gnaros edidit arte uiros.
Vt tot rerum longa experientia doctum
In patrios iobeat laode redire lares.
Nec te Pythagoræ moueat nec fama Platonis,
Hæc olim cupidi lex sapientis erat.
Quom non tuta foret ratio meliora sciendi.
Doctrinæ rarus quum fuit orbe locus.
At nunc, ut subigas mersis freta comita remis
Passurus dubiæ damna timenda uiæ,
Vt per Caucaseas rupes, aut Latmia saxa
Sydereas noctu contueare faces
Haud ulla hoc tantum rerum penuria poscit,
Inuentum est alio discere posse modo
Et data iam studiis requies, in singula mentem
Vel noo mutato prouocat orta loco
Qui Plynii rerum cōferat uolumina uersat,
An nō securus prospicit orbis opes?
Nō cœlum, cœliq; uices, lucéq; tuetur?
Nō, quæ p seriem stant elementa suam?
Tum quod aq, terræq; fouét, quodq; altior aer
Accipit, an nō hoc peruigil author habet?
Nō ortus, forteq; hominum descripsit & artes?
Ni fallor faciem Plynius orbis habet.
Hoc Indos, hoc chaldæos, hoc quære Pelasgos,
Et Latios. Omnes Plynius unus habet.
Quoq; tibi citius possis prodesse uolenti
Dux picentini cura Camertis erit.
Qui primus longos, multo sudore labores
Dempsit, & intranti perbreue fecit iter.
Indice nanq; suo, facili quæq; ordine clausit,
Et loca p numeros colligit apta suos.
Vtq; Calix quōdam nucis occultauit Homerum
Sic paruo magnum codice cōdit opus.
Codice, qui solus superest, quo discere possis
Quicquid in omnigeno Plynius orbe notat.

F. BENEDICTI CHELIDO
nii Epigramma.

Naturæ historiam siquis cognoscere paucis
Et cupit exiguo cernere multa libro
Suscipiat, geminis manibus preciosa Camertis
Scripta, & in insigni codice doctus erit.
Quem Veronensis coos cripsit Plynius olim
Plynius o patrii lausq; decusq; soli.
Qui breuibus quondā mundi ornaméta redegit
In paucos mira protiuus arte libros
Qui licet exacto comprehédant ordine mundū
Iodex iste tamen semita frugis erat.

GEORGIVS GEMANIVS MINO
ritanus, Io. Camertis discipulus Lectori

Sunt qui turpe putant aliis prodesse, dolentq;
Prospera com cernunt, alteriusq; bona,
Hi sua non edunt, alienaq; scripta recondunt,
Ad doctos ueniant ne monuméta uiros.
Hanc hominum pesté fugiant, iuuenesq; senesq;
An faueas homini, qui nocuisse uelit?
Exemplo cunctis discant prodesse Camertis,
Qui nisi commune est, oil putat esse bonum
Index testis adest, quo toti Plynius orbi
Notior, en cunctas gaudet adire manus.

CANON NVMERORVM
utriusq; partis Iodicis.

Librū prima, caput mōstrat sed Cifra secunda
Noscitor hinc capitis linea quæq; sui.

SI quis uero numerus potést primos tres, sine capitum signatione ponitur, is ad caput proxime citatum referédus erit, Exemplum trium uel plurium numerorum, quibus toto opere usi sumus id fit. Solsticia quando contingunt. 18. 25. 50. 52. & ca. 28. 18. 21. 22. & ca. 19. 2. 3. Hoc est, libro decimooctauo, capite uicesimo quinto, linea quinquagesima, & quinquagesima secunda, & capite uigesimo octauo, libri decimi octaui, linea uigesima prima, & uigesima secunda, & capite decimo nono, libri secundi, linea tertia, & sic deinceps, sicubi plures fuerint ex ordine numeri consignati.

INDEX IN VNIVERSVM NATVRAlis historiæ. C. Plinii opus: per Ioannem Camertem: ordinis Minorum accurate editus.

De Littera B

De Littera C

De Littera E

De littera F

De Littera G.

De littera H

De littera I

De Littera L.

Reliqua quære parte secunda

De Littera N.

De Littera O.

De Littera P

Prouerbia quorũ Plynius meminit.

De Littera Q.

De Littera R.

De littera T.

De littera V.

HABES: LECTOR STVDIOSE: PRIMAM PLINIANI INDICIS PARTEM: PER IOANNEM CAMERTEM Minoritanum elaboratam: in qua demptis his que ad Geographiam spectant (Nam hæc altera sequens Indicis pars plene complectitur) illa omnia ex ordine continentur: quæ sparsim: & plærunque subobscure Plynius toto opere cōplexus est. Ea autem sunt cœlum: mondus ipse: ac mundi elemēta: aīalia. Plantæ Arboresq;. Agriculturæ disciplina. Hortorum cultus. Herbarum genera. Medicinæ ex herbis: arboribus: animalibusq;. Medicinæ eiusdem primi inuentores, ac medici ueteres excellentes: Magicæ uanitatis redargutio. Auri. Argenti. Aerisq; metalla. Colorum differentiæ. Sculptores ac pictores nobiles: marmora: reliquorumq; lapidum genera. Postremo gemmarū diuersitates. Vires: precia: rationesq;: quibus quæ ueræ sint a facticiis dignosci possunt. Habes insuper cōpēdio hoꝝ omniū historias nobiliū actorū:q; ad morū psecutionē: uitiorūq; fugam plurimum ualent. Errores pauci fuerint si forte tabellæ: Errores pauros tollat amica manus.

PARS SECVNDA

PLYNIANI INDICIS EIVSDEM IOANNIS CAMERTIS, GEOGRAPHIAM IDEST, TERRAE, ET IN EA REGIONVM, Mõtium, Promontoriorũ, Specuũ, Syluarũ, Fontiũ Lacuum, Fluminũ, Mariũ, Insularũ, Oppidorũ Populorũq; descriptiones cõtinens copiose secundum inter se seriem litterarum.

IOANNES CAMERS MINORITANVS
sacræ Paginæ. D. Stephano Verbeucio Pannonio
uirtutum, ac uirtutes colentiũ fautori maxio,
S. D. P.

CONTIGIT mihi sæpius: Stephane humanissime, quom de loco quopiam locuturus aut scripturus essem, non parum dispendiosa apud Plynium nostrum inuestigatio. Quis enim poterit tot in eo authore locorum, breui quom opus fuerit, comminisci? Volens itaque immẽsum hunc laborem euitare pro posse, relegi diligẽter. C. Plynium, redegiq; in litterarum ordinem (Omnibus in rebus series, ordoq; labores Adiuuat) materiam omnem, quæ ad Geographiam pertineret, idest orbis partitionem, Mundi regiones, Terræ mensuras, Montes, Promontoria, Syluas, Fõtes, Lacus, Flumina, Maria, Insulas, Oppida, Populos, animantumq; in his plurium, miras formas, ac dispares uiuendi ritus. Sunt enim hæc (ut credimus) cognitu non iniucunda studiosisq; plurimũ oportuna. Sed quom (teste Platone) non nobis solum nati simus, uigilias hasce nostras, spernẽdas fortassis multis, sub tuo nomine, aliis communicare statuimus, Qua in re, siquid opis studiosis attulimus, Deo optimo, maximo, a quo omne datum optimum, & donum omne perfectum est, gratias agant, hæc omnia in Christi obsequium redigentes: Viennæ Pannoniæ Anno a Christi natali. M. D. XIIII. Sexto Calendas Augusti.

EIVSDEM CAMERTIS IN GEOGRAPHIAE
Plynianæ indicem, Tetrastichon.

Terrarum partes syluas, cum montibus, amnes,
Aequoraq; & fontes, oppida, stagna, lacus,
Vim cœli, uariosq; hominum si noscere ritus
Expetis, hæc mox te parua tabella docet.

De littera. A

De littera.B.

De Litera.C.

De littera D.

De littera Q

De littera R

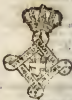
De littera S.

Errores pauci fuerint si forte tabellæ:
Errores paucos tollat amica manus.

Extat lector Cordate pars secunda Plyniani Indicis:editi per Reuerendum sacræ Theologiæ Doctorẽ Magistrum Ioannem Camertem Minoritanum:in quo optimo litterarum ordine continentur ea omnia : quæ ad Geographiã pertinent:idest terræ diuisiones: atq; mensuræ:Gentes:quæ terras accolunt .Oppidorum : Vrbiumq́; Insignium. Montium: Promõtoriorũ:Specuum:Syluarumq;:Marium:Lacuum:Fontiũ:Fluminum: Insularumq; orbis:ac aliorum plurium nomina:descriptiones situs.

Registrũ operis. a b c d e f g h i k Omnes sunt quaterni.

Impressum Venetiis in ædibus Georgii de Rusconibus. Anno Domini. M.D.XX. Die. XVII. Ianuarii
Regnante indito Principe Leonardo Lauretano Venetiarum Duce fœlicissimo.

C. PLYNII SECVNDI NATVRAE HIstoriarum Libri.xxxvij. E castigationibus Hermolai Barbari. Quam Emēdatissime editi.

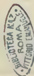
Additus est ad maiorem Studiosorum commoditatem, Index Ioannis Camertis Minoritani, quo Plynius ipse totus breui mora tēporis edisci potest.

AD LECTOREM.

Qui cœlum, terras, æquor, genus omne animantum
Omne exors animæ, quid ferat omnis ager
Inuentus rerum uarios, Arteisq; Metalla
Marmora cum gemmis, quid iuuet, aut noceat
Deniq; naturæ qui cuncta adoperta reuelat
Plynion integrum, Candide Lector, habes
Atq; ita ꝙ priscum præseruat fronte nitorem
Lima uiri docti præstitit Hermoleo
Cui fere te tantam (dicam) debere fatendum
Auctori quantum secula debuerunt.

Cum Gratia.

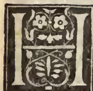

IOANNES

BAPTISTA PALMARI VS STVDIOSIS FOE LICITATEM.

HERMOLAI BARBARI PATRIARCHAE AQVILEIENsis in Plynium Adnotationes, Studiose Lector, eae sunt. Quibus opinatissimum scriptorem satis commode restitui posse nemo inficiatur, immo de quibus ipse pronunciare non dubitanetim, quod Hirciũ de Dictatoris Caesaris commentariis dictitare Suetonius Tranquillus memoriae prodidit, aut illis historicis, fictis grammaticis non exhibitam, sed sublatam Plynium commentandi occasionem. Adeo omnium iudicio eruditorum comprobari uidentur. Quo adparet Angelum Politianum uirum in utraq; facundia eminentissimum, cum primum eas cõmentationes attigisset haud iniuria dixisse, Solum Barbarum aeuo nostro latina lingua loqui. Is quoq; qui in pscribendo iã primas facile obtinet (Nomine abstineo, quia non satis honorifice pro pietate mea, & ipsius dignitate in psentia noncupatim a me dici posset) hic ut doctissimus, ita omniũ magnoꝝ ingenioꝝ Candidissim⁹ arbitrator, nõne iure & merito. Quoties inter enarrandum illius uiri niuentis adhuc mẽtio incideret, freqntissimis auditoriis thesauꝝ Plynianae eruditionis appellabat? Ex huius itaq; mihi castigationib⁹ auctorẽ approbatissimũ, sed aetatis uitio locis non paucis deprauatum, quoniã, ut ipse ait, Transcribentiũ sors uaria multũ degenerat, Antonius Moretus Bibliopola primari⁹, homo industrie literatus, ac nir pbus, saepius rogãdo iniunxit publici cõmodi causa ut corrigerẽ. Quod feci equidẽ haud inuitus, utraq; ipse lectiõe admodũ delectatus. Seduláq; nauaui opam, ut oppido q̃ emaculatum exemplar impressoribus darem, ubi ne syllaba qdem una aut litera pperam posita subsistet. Acettime deinde omneis iudicioli mei neruos intendi. Ne id accideret qđ in proxima eorundem uoluminũ editione ad eandẽ qdem regulam, sed pcise correcta usu uenisse animaduerti. In qua ubi minime oportuit aliqñ immutata est lectio, ubi dubia afferta. Quibusdã in locis (qđ ridiculũ est) pro Plynii Hermolai uerba intempestiue posita. Praecise dixi, qm̃ illi non nisi primam Barbari nostri adierunt editionem. Nos & prima & altera, & lustris omnibus pscrutatis. Nec nõ uoluminibus cõplusculis collatis a Venetis tñ secundae impressionis exẽplaribus Filum ad Hermolai normam dirigentes, ne ungue qdem latius discessimus, eo praescripto diligẽter obseruato, ut qñ manifestario constabat priorẽ lectionẽ plane falsam esse, & uera in medium ex locupletissimis testimoniis adducebat, eam sine controuersia adsereremus. Quod nisi locis indubitatis & nõ nimiũ multis fecimus. Sed cũ aut uaria, aut dubia, aut multiplex dephẽdebat scriptio, Vulgata intus prorsis uersibus ut erat relicta, Reliquas in paginatũ marginib⁹ adnotauimus, ut libeꝝ sit legenti quã magis pbet capere. Et unde illa aduentitia sumeret lectio aliqñ subsignauimus, quẽ admodũ & caeteroꝝ scriptorũ a Plynio uariantias interdũ cum ipsis auctoribus eodẽ in loco tibi apposuimus. A cẽsoriis tm̃ uirgulis, uelnti nefas esset, manus abstinnimus. Cum uix semel atq; iterũ tam magnus liber obelisco notari posse a Censore uisus sit. Et haec nostra fuit opera, q̃ quis haud parũ negociosa fuerit, uicatia tñ nimis & nilis, & uix in Adonidis hortos (qđ aiunt) admittenda fuisset, nisi illa secuta esset utilitas, ut dũ exẽplaria conferrimus supra quadringenta & amplius loca pter omnũ hactenus castigationes adhuc in Plynio emendanda notauerimus. Ea est in animo aliqñ inuulgare. Nũc non tã audaculi fuimus, ut Sciolorũ ritu quidpiã temere immutari uoluerimus. Tantũ libro. x. ubi de pauonibus agit, pro geminantes multorum eruditoꝝ cõsensu, gemmãtes ad colores inibi referendo posuimus, & etñ in codice nõ malo gemmatos legimus. At si locũ illum totũ tibi emũdari cupis, eos accusandi casus formã scilicet intellectũ & gloriam in septimos uertas. Ita náq; liber ille pferre uidebat & loquẽdi ratio exposcere. Alio in loco xix. uidelicet in libro totã Carduorũ conditurã, q̃ in tritis deest uoluminib⁹, addidimus, ita tñ ut pro condunt, condiunt legendũ potius putemus. Poteramus etiã uerba illa si placet paulo supra illic scripta, ita ut erant relinquere, Sed qm̃ si Diis placet bona habẽt exemplaria, familiatissima

historicis indignatione supprimere noluim⁹,& ꝓterea nihil est de nobis restitutũ, qđ testari magnopere intersit. Veꝝ ne tibi de emẽdandis adhuc in Plynio mẽdis,uerba data putes. Libet q̃dã sparsim legẽtiũ oculis subiicere,alia uindicãdo,& indicãdo alia in medio destituere.Quod q̃breuissime,ueluti in trãscursu faciã.Eodẽ.xix.uolumĩe de horto irriguo passim ita legi͛,tollẽdo nõ haustu rigãdo.Nos in ꝓbatæ fidei exẽplari tolenouũ haustu scriptũ repim⁹,sunt aũt Tolenones seu mauis tollones,q̃m a tollẽdo dicti uidenͭ,ut docet.F.Põpeius Machinaꝝ gñ̃a qb⁹ trahitur aqua,alterã partẽ ꝓgrauãte põdere,ut sup puteis multis est uidere,uti͛ ea uoce , pro machĩa qdẽ sed nõ ad hauriẽdas aq̃s.T.Liui⁹ li.viii.de bel.Mac. Vegetiũ tibi Barbaros in suo lexico citauit. & Plauti locũ obiter correxit.Nobis quoq͂ hoc Plynianũ alteri ꝓceptori nostro indicãtib⁹ ei in q̃ q grãmaticoꝝ classem ducere credi͛,ab ipso statim in hortis Columellæ uersiculus hic est repurgatus.Ne grauis hausturis tollõib⁹ ilia uellat,cũ ubiq͂ pri⁹ tollẽtib⁹ legere͛.Libro uero.xx. cap.vii.Quid sit cõtra lõgiã ne œdip⁹ qdẽ solueret . Sicut calce.xiiii.qd sibi illa uelit supstitio ab alienis da͛ nõ ĩtelligo .Sel ꝓterea(qđ eqdẽ meminerĩ)Matricẽ ꝓ muliebri utero ĩ uniuerso uolumĩe legi.Sꝫ lõge alr̃ nr̃ ille codex hẽt.Quid lib.xxxi.nõue lacer ac plane mutilus Plynius est his uerbis!ut ꝓtin⁹ nosca͛ ẽt ministeriũ eius haustus ex illa maiestate.At ꝑfecto iniuri⁹ non solum Plynio,sed uenerãdis ipsi⁹ Cicerõis manib⁹ essem,nisi hũc locũ statim ut inuẽtũ debeo redderēꝫ, legẽdũ itaq͂ est,ut ꝓtin⁹ nosca͛ etiã ministroꝝ eius haustus ex illa maiestate ingenii.Libro uero xx.ca.xxi.qd ꝓ cubitali fœminaꝝ reponi deberet in ꝓ̃sentia dice͛ nolebam⁹,nisi cubili lege͛,qa lectionẽ eã libri aliq retinẽt,lõge meli⁹ eẽ uidissem⁹,q̃ ut qdã sola diuinatiõe ĩnixi ueluti hariolãtes genitali. Porro eodẽ uolumĩe ca.viii.Quo nã alio noĩe e latinis qdã Erraticũ Intubũ appellauerint nõ subiicere decreuimus,ut pariter duob⁹ luculẽtissimis scriptorib⁹ suã(ut opinor)restituamus lectionẽ Cor.inq̃ Celso & Plynio.Nã ꝓ ambugia ambulã scriptũ in exẽplarib⁹ ĩuenimus qđ & placet & cũ erratico mire cõuenit.Et si nõ multũ uis a Celso discedere ĩ eo,nõ ambulã, sed ambuleiã legere poteris,qa ipsi⁹ codices in ambubeiã uni⁹ literæ ꝑuersiõe deflexisse uidẽ͛.Quis ꝓterea nõ uideat lib.xxxiii.ca.ii.ad custodiẽdas suffragioꝝ cistas scribẽdũ!& nõ scita,ut passimꝫ legi͛.Infra ca.iiii.eiusdẽ lib.quã paꝝ me hercule scitũ dictũ Veterani illi⁹ sup Hospitali Bononiȩ Augusti Cæsaris cœna fuisset,nisi de Anaitidis Numinis crure,ut hodie quoq͂ uulgo iocularit͛er dici solet,nõ aũt cruore,qđ ubiq͂ falso est scriptũ,tũc maxĩe imparorẽ cœnitare, facere dixisset. Libro.xxviii.ca.iii.ophiogenes,nõ aũt oblõgenes,scribẽdũ esse nomẽ ipsum a serpẽtibus qb⁹ genus illud hoĩum in ĩsula Cypro inoffensum erat,ut in Italia Marsi,ĩ Africa Psylli, declinatũ indicat Omẽ quasi osmen extrito s,grãmatici dictũ interꝓ̃tan͛,turpi apud ueteres sæpi⁹ significatu, ut testis est ille Martii uersus.Obscæni ĩterpres funestiq͂ ominis auctor.Inde sit uerbũ abominari ĩtellectu q̃cũq͂ horream⁹ amoliẽdi.De his,similibusq͂ caput est luculẽtũ intus uolumĩe libri superi⁹ dicti,ordĩe secũdũ,ubi ita legi͛ Incẽdio ĩter epulas noĩato aquã sub mẽsam ꝓfundi abomina͛,adũbrata me Hercules & corrupta lectiõe.Quãto liq̃dior hæc & castior!Incendia inter epulas noĩata aq̃s sub mẽsam ꝓfusis abominamur. Vnũ adhuc,qđ penit⁹ indubitatũ, nec omittẽdũ ad ꝓ̃sens ui͛,& uerbũ nõ amplius addã,e lib.xxii.ca.vi.sumptũ,ibi hæc uerba ita leguntur,excogitauit natura herbas aliq̃s aspectu hispidas,tactu truces,ut cantũ nõ uocem ipsius exaudire uideamur.Quid est q͂ cantũ nõ uocẽ naturȩ inaudiam⁹! Vnica medi⁹ fidius literula in aliã deformata nitidissimũ ĩtellectũ obfuscat.Lego igi͛ tm̃ nõ uocẽ & nõ cantũ . Qua elocutiõe satis creber est Val.Maxim⁹.Et comicũ illđ Phormiõe fabula ĩ ore oĩm fere assolet eẽ.Modo nõ mõtes auri pollicẽs.Donat⁹ Terẽtian⁹ interꝓ̃s ꝓuerbialẽ hyꝑbolẽ hãc eẽ ait.Græci μονονου siue ut Attici μονονουχὶ dicũt.Qui qdẽ atticissim⁹ Demosthenis perq̃ familiaris est.In hũc sensũ illũ Tibulli uersiculũ accipiẽdũ putat qdã ex litteratissimis amic⁹ noster.Iã nõ possum cõtẽt⁹ uiuere paruo. Potuissem⁹ & alia nõ min⁹ scitu digna his subtexere.Sed mihi publicis officiis districto nõ licuit ĩ his diutius ĩmorari.Neq͂ illa apposuimus,ut tanq̃ nostra iactaremus,& eni nouimus fortunȩ nõ eruditiõis eẽ.Cæterũ & nos quoq͂ ꝓ uirili pte studiosis ꝓdesse uoluim⁹.Reliq̃ q̃ deꝓ̃hẽdim⁹,pluscului ocii nacti alias tractãbim⁹.Multaq͂ adhuc ĩ Plin.manãtia ulcera obducta cicatrice sanabim⁹. Nũc uero lector & cognitioris ĩtelligẽtia,& impꝛ̃ssoris diligẽtia,Plyniũ castigatiorẽ lõge q̃ unq̃ antea ex quo reuiuiscere cœpit.Lectur⁹ es,& qcqd Hermolaus uariæ lectionis trib⁹ cõmẽtatõib⁹ collegit, sub uno ĩtuitu suis locis cõspicaberis.Nolim tñ ut nostri fiducia secur⁹ ĩ utrãq̃ aurẽ(ut uet⁹ est uerbũ) qđ græci ꝓ̃ssius ἐπ᾽ ἀμφω dicũt,dormias.Sæpi⁹ tibi cẽsor adeũd⁹,ubi lati⁹ ea,q̃

nos angustiis marginũ coarctati ĩdicare nõ potuimꝰ iuenies.indeq; semp (mihi crede) aliquã bonã frugẽ tecũ domũ reportabis.Et nos alicubi nõ potuisse hallucinari haud diffitemur. Quippe qui hæc ueluti aliud agẽtes curauerimus.Tãtũ abest ut opificũ quoq; q̃uis diligentium errata,si in aliqua offendes,tibi præstare uelimus.

C. PLYNIVS CAECILIVS MARCO SVO SALVTEM

PErgratũ est mihi q̃ tã diligenter libros Auũculi mei lectitas,ut habere oẽs uelis,quærasq; q̃ sint oẽs.Fũgar ĩdicis ptibꝰ.Atq; ẽr quo sint ordĩe scripti,notũ tibi faciã. Est.n.hæc quoq; studiosis nõ iniucũda cognitio.De iaculatione equestri unus.Hunc cũ præfectꝰalæ militaret,pari ingenio curaq; cõposuit.De uita Põponii Secundi duo,a quo singulariter amatus hoc memoriæ amici,quasi debitũ munus exoluit.Bellorũ Germaniæ. xx.qbus oia quæ cũ Germanis gessimus bella collegit.Inchoauit cũ in germania militaret,somnio monitꝰ.Adstitit.n.ei q̃escẽti Drusi Nerõis effigies,q̃ germaniæ latissimæ uictor ibi piit.Cõmẽdabat memoriã suã,orabatq; ut se ab iniuria obliuiõis assereret.Studiosi tres,quos ĩ sex uolũina pp amplitudinẽ diuisit,qbꝰ oratorem ab incunabulis instituit & pfecit.Dubii sermonis octo scripsit sub Nerone nouissimis ãnis cũ oẽ genus studiorũ paulo liberius & erectius periculosum seruitꝰ fecisset. A fine Aufidi Bassi.xxxi Naturæ historiarũ.xxxvii.opꝰ diffusum,eruditũ,nec minus uarium q̃ ipsa natura. Miraris q̃ tot uolumina,multaq; ĩ iis tã scrupulosa hõ occupatus absoluerit? Magis mirabceris,si scieris illũ aliq̃diu causas actitasse.Decessisse ãno sexto & qnq̃gesimo. Mediũ tps distẽtũ ĩpeditũq; qua officiis maximis,qua am icitia principũ egisse.Sed erat acre ingenium,incredibile studium,summa uigilantia.Lucubrare a uulcanalibus incipiebat,nõ auspicãdi cã,sed studẽdi stati a nocte multa.Hyeme uero ab hora septima,uel cũ tardissime octaua,sæpe sexta.Erat sane somni paratissimi.Nõnũq̃ etiã inter ipsa studia instantis & deferentis.Ante lucẽ ibat ad Vespesianũ ĩmperatorẽ.Nam ille quoq; noctibꝰ utebaẽ.Inde ad delegatũ sibi officiũ.Reuersus domum quod reliquũ temporis studiis reddebat. Post cibum sæpe quem interdiu leuem & facilem ueterum more sumebat, æstate si qd ocii iacebat ĩ sole,liber legebaẽ,adnotabat,excerpebatq;.Nihil.n.unq̃ legit,qd nõ excerpet, Dicere etiam solebat nullum esse librum tam malum,ut nõ aliqua ex parte pdesset. Post solẽ plerunq; frigida aqua lauabaẽ.Deinde gustabat dormiebatq; minimũ.Mox quasi alio die studebat in cœnę tẽpus.Sup hanc liber legebaẽ,annotabaẽ,& quidem cursim.Memini quẽdã ex amicis cũ lector q̃dam pronunciasset perperam reuocasse & repeti cogisse.Huic auunculũ meum dixisse,intellexeras? Nempe cum ille annuisset.Cur ergo reuocabas? Decẽ amplius uersus hac tua interpellatione perdidimus.Tanta erat parsimonia tpis.Surgebat æstate a luce. Cœna hyeme ĩtra primã noctis,& tanq̃ aliqua lege cogẽte.Hæc inter medios labores urbisq; fremitum. In secessu solũ balinei tẽpus studiis eximebaẽ.Cum dico balinei,de ĩterioribꝰ loquor.Nã dum distringiẽ,tergiẽq; audiebat aliqd aut dictabat.In itinere quasi solutꝰ cæteris curis,huic uni uacabat.Ad latꝰ notarius cũ libro & pugillaribꝰ,cuius manus hyeme manicis muniebanẽ,ut ne cœli qdẽ aspitas ullum studiis tẽpus eriperet.Qua ex causa Romæ quoq; sella uchebaẽ.Reperto me correptuz ab eo cũ ambularẽ.Poteras,inquit,has horas non pdere.Nã perire omne tẽpus arbitrabaẽ, qd studiis non impẽtireẽ.Hac intentione tot ista uolumia pegit,electorũq; cõmẽtarios.clx.mihi religt. Opisthographos quidẽ minutissimis scriptos.Qua rõne multiplicaẽ hic numerꝰ, Referebat ipe potuisse se cũ pcuraret,uẽdere in Hispania hos cõmẽtatios Lartio Licinio.cccc.milibꝰ numũ,& tunc aliq̃to pauciores erãt.Nõne uideẽ tibi recordãti q̃tũ legerit,q̃tũ scripserit , nec ĩ officiis ullis,nec in amicitia principũ fuisse? Rursꝰ cũ audis,qd officiorũ studiis laboris impẽderit,nec scripsisse satis, nec legisse? Quid.n.est qd nõ ille aut occupatiões ĩpedire,aut hæc instãtia nõ possit efficere? Itaq; soleo ridere cũ me qdã studiosũ uocãt,q̃ si cõparer illi,sim desidiosissimꝰ.Ego aũt tm̃ quẽ partim publica,ptim officia amicorũ distringũt.Quis ex istis qui tota uita lr̃is assidẽt collatꝰ illi nõ q̃si somno & inertię deditꝰ erubescat? Extrẽdi eplã cũ hoc solũ qd reqrebas scribere destinassẽ, quos scilicet libros reliqsset.Cõfido hæc tũ quoq; tibi nõ minꝰ grata q̃ ipsos libros futura, q̃ re nõ tm̃ ad legẽdos eos,uerũ ẽr ad simile aliqd elaborandũ possunt æmulatiõis stimulis excitare. Vale.

SVETONII TRANQVILLI IN LIBRO DE VIRIS ILLVSTRIBVS.

PLynius Secũdus Nouocomensis equestribus militiis industrię functus,pcurationes quoq; splẽdidissimas,atq; cõtinuas summa integritate administrauit.Et liberalibus studiis tantã operam dedit,non temere quis plura in ocio scripserit.Itaq; bella oia q̃ unq̃ cum germanis

✣Gaudis

gesta sũt.xx.uolumibꝰ cõphẽdit,itẽ naturalis historię.xxxvii.libros absoluit.Periit ✣ Clade Cãpaniæ. Nã cũ Missenẽsi classi p̃esset, & flagrãte Vesuuio ad explotãdas ꝑpiꝰ eãs liburnicas p̃tẽdisset,neq̃ aduersantibꝰ uẽtis remeare posset,ui pulueris ac fauillę opp̃ssus est. Vel ut qdã existimãt a seruo suo occisus,quẽ deficiẽs æstu,ut necẽ sibi maturaret,orauerat.Hic ĩ iis libr.xx.millia rerꝫ dignarꝫ ex lectiõe uolumĩnũ circiter duum milliũ complexus est. Primus autẽ liber quasi index.xxxvi.librorum sequentium consumationem totius operis,& species continet titulorum.

C. PLYNIVS TACITO SVO.

PEtis ut tibi exitũ Auũculi mei scribã,quo ueriꝰ tradere posteris possis.Gratias ago . Nã uideo morti eiꝰ,si celebret a te,ĩmortalẽ gloriã esse ꝑpositã . Quãuis.n.pulcherrimarꝫ clade terrarꝫ,ut ppl̃i,ut urbes,memorabili casu q̃si sp uicturꝰ occiderit,q̃uis ip̃e plurima scripserit,plura tñ ꝑpetuitati eiꝰ scriptorꝫ tuorꝫ æternitas addet.Eqdẽ beatos puto qbus deorꝫ munere datũ est,aut facere scribẽda,aut scribere legẽda.Beatissimos uero qbꝰ utrũq̃. Horꝫ ĩ nũero auunculus meꝰ & suis libris & tuis erit.Quo libẽtiꝰ suscipio deposco ẽt qđ iniũgis . Erat Misseni classemq̃ ĩpio p̃ñs regebat.ix.Kal.hora fere.vii.mater mea ĩdicat ei appere nubẽ ĩusitata & magnitudine & specie. Vsus ille sole,mox frigida,gustauerat iacẽs,studebatq̃.Poposcit soleas.Ascẽditq̃ locũ ex quo maxĩe miraculũ illđ cõspici poterat.Nubes ĩcertũ ꝑcul intuẽtibꝰ ex quo mõte uesuuiũ postea fuisse cognitũ eẽ,oriebať.Cuiꝰ silitudinẽ & formã nõ alia res magis q̃ pĩnꝰ expresserit. Nã lõgissimo uelut trũco flata ĩ altũ qbusdã ramis diffundebať.Credo & recẽti sp̃ũ euecta , de in senescẽte eo destituta,aut ẽt põdere suo uicta in latitudinẽ uanescebať cãdida interdũ, interdũ sordida & maculosa,ꝑut terrã cinerẽ ue sustulerat.Magnũ id ꝑpiusq̃ noscẽdũ ut eruditissimo uiro uisũ· Iubet liburnicã aptari.Mihi si uenire una uellẽ facit copiã.R̃ñdi studere me malle, & forte ip̃e qđ scriberẽ dederat.Egrediebať domo,accepit codicillos,retię classi ĩminẽte ꝑiculo exterritę.Nã uilla eiꝰ subiacebat,nec ulla nisi nauibꝰ fuga,ut se tãto discrimini eripet,orabat.Vertit ille cõsiliũ,& qđ studioso aĩo ĩchoauerat,obit maxĩo.Deducit quadriremes,ascẽdit ipse,nõ retinę mõ.Sed multis(erat.n.freq̃ns amœnitas orę.)Laturꝰ auxiliũ ꝑpetat.Alii territi fugiũt.Rectũ ip̃e cursũ rectaq̃ gubnacula in ꝑiculũ tenet.Adeo solutꝰ metu,ut oẽs illiꝰ mali motꝰ,oĩs figuras, ut dep̃hẽderat oculis,dictaret,enotaret.Iã nauibꝰ cinis inciderat,quo ꝑpiꝰ accederet,calidior & dẽsior.Iã pumices etiã nigri ambustiq̃ & fracti igne lapides.Iã uadũ subitũ ruinaq̃ mõtis,littora obstãtia.Cõctãti paulũ,an retro flecteret,mox gubernatori ut ita faceret monẽti.Fortes,inq̃t,fortuna iuuat.Põponianũ pete,stabiis erat,✣dirimit sinu medio.Nãcẽsiʒ circũactis ✣ turbatisq̃ littoribꝰ maxĩa re ĩfũdiť.Ibi q̃q̃ nõdũ ꝑiculo appropiquãte cõspicuo tñ,& cũ cresceret ꝑxĩo sarcias cõtulerat ĩ nauis artꝰ fugę,si cõtrariꝰ uẽtꝰ resedissʒ.Quo tũc auũculꝰ meꝰ secũdissimo ĩuectꝰ ꝯplectiť trepidãtẽ,cõsolať,hortať,utq̃ timorẽ eiꝰ sua securitate leniret,deferri ĩ balneũ iubet,lotus accubat,cœnat atq̃ hilaris,aut qđ ẽ æq̃ magnũ sil̃is hilari,interim e uesuuio mõte pluribꝰ locis latissimę flãmę atq̃ ĩcẽdia relucebãt,quorꝫ fulgur & claritas tenebras noctis excipiebat.Ille agrestium trepidatiõe ignis relictos desertasq̃ uillas ꝑ solitudinẽ ardeř ĩ remediũ formidĩs dictabar.Tũc se qeti dedit,& qeuit uerissimo eqdẽ sõno.Nã meatꝰ aię q illi pp amplitudinẽ corpis grauior & sonãtior erat,ab iis q limini obuersabãť,audiebať.Sʒ area ex q̃ dięta adibať , ita iã cinere mixtisq̃ pumicibꝰ oppleta surrexerat,ut si lõgior ĩ cubiculo mora eẽt,exitꝰ negareť.Excitatꝰ ꝑcedit,seq̃ Põponião cęterisq̃ q puigilarãt reddit,ĩ cõe cõsultãt,ĩtra tecta ne subsistãt,an ĩ apto uagẽť, nam crebris uastisq̃ tremoribꝰ tectꝫ nutabãt,& q̃si emota sedibꝰ suis,nũc huc,nũc illuc abiř,aut referri uidebãť.Sub dio rursꝰ,q̃q̃ leuiũ excsorũq̃ pumicũ casꝰ metuebať, qđ tñ malorꝫ collatio elegit Et apud illũ qdẽ rõ rõnẽ,apđ alios timorẽ timor uicit.Ceruicalia capitibꝰ ĩposita linteis cõstringũť.Id munimẽ tũ aduersꝰ ĩcidẽtia fuit. Iã dies alibi illic nox oĩbꝰ noctibꝰ nigrior,dẽsiorq̃,quã tñ faces multę uariaq̃ lumĩa soluebãt,Placuit egredi ĩ litꝰ,& ex ꝑxĩo aspicere,& qd iã mař admitteret qđ adhuc uastũ & aduersũ ꝑmanebat,ibi sup abiectũ linteũ recubãs semel atq̃ iterꝫ frigidã aq̃ poposcit,hausitq̃.Deiñ flãmę,flãmarꝫq̃ p̃nũciꝰ odor sulfuris alios ĩ fugã uertũt,excitãt illũ.Innixꝰ seruis duobꝰ assurrexit,& stati cõcidit. Vt ego cõiecto crassioř caligĩe sp̃ũ obstructo, clausoq̃ stõacho,q̃ illi natura ĩualidꝰ & angustꝰ & freq̃nter ĩteręstuãs erat. Vbi dies redditꝰ is ab eo quẽ nouissime uiderat tertiꝰ,corpꝰ ĩuẽtũ ĩtegrũ,illęsũ,optũq̃ut fuerat ĩdurꝰ.Hĩtꝰ corpis q̃escẽti silĩor q̃ defũcto.Interi Misseni ego & mř.Sʒ nihil ad historiã.Nec tu aliud q̃ de exitu eiꝰ scire uoluisti, Finẽ ergo faciã. Vnũ adiiciã,oĩa ea qbꝰ ĩterfuerã,quæq̃ stati,cũ maxĩe uera memorãť,audierã uera ꝑsecutũ,tu potissimũ excerpes.Aliud est.n.ep̃l'aʒ,aliud historiã,aliud amico, aliud oĩbus scribeř.

C.PLYNII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER PRIMVS.

C.Plynius Secundus Veronensis Vespasiano Suo Salutem.

PRAEFATIO.

IBROS NATVRALIS HISTORIAE, NOVITIVM CAmœnis quiritium tuorum opus natum apud me proxima fœtura licentiore epistola narrare constitui tibi iucundissime Imperator(sit enim hæc tui præfatio uerissima, dum Maximi consenescit in patre.) Nanq̧ tu solebas putare esse aliquid meas nugas, ut obiicere moliar Catullum conterraneum meum(agnoscis & hoc castrense uerbum.Ille enim,ut scis, ꝑmutatis prioribus syllabis duriusculum se fecit, q̄ uolebam existimari a uernaculis tuis& famulis.)Simul ut hac mea petulātia fiat,quod proxime nō fieri questus es in alia procaci epistola nostra, ut in quædam acta exeam. Sciantq̧ omnes q̄ ex æquo tecū uiuat imperium. Triumphalis & censorius tu sextumq̧ consul,ac tribuniciæ potestatis particeps.Et quod his nobilius fecisti,dū illud patri pariter & equestri ordini præstas,præfectus prætorio eius,omniaq̧ hęc Reipub.Et nobis quidem qualis in castrensi contubernio!Nec quicq̄ mutauit in te fortunæ amplitudo in iis,nisi ut ꝓdesse tantūdem posses, ut uelles. Itaq̧ cū cęteris ī uenerationē tui pateāt oīa illa,nobis ad colēdū te familiariꝰ audacia sola supest Hāc igiẗ tibi imputabis,& in nostra culpa tibi ignosces.Perfricui faciē,nec tamen ꝓfeci.Quādo alia uia occurris ingēs,& longius etiā submoues ingenii facibus.Fulgurat in nullo unq̄ ueriꝰ dicta uis eloquētiæ,tribuniciæ potestatis facundiā.Quāto tu ore patris laudes tonas! Quanto fratris amas!Quātus ī poetica es!O magna fœcūditas animi. Quēadmodū fratrem quoq̧ imitareris excogitasti.Sed hæc qs posset intrepidus æstimare subiturus īgenii tui iudiciū ꝑsertim lacessitum!Neq̧.n.similis est cōditio publicātium,& noīatim tibi dicantium.Tum possem dicere,quid ista legis impator!Humili uulgo scripta sunt,agricolaꝝ,opificū turbæ, deniq̧ studiorū ociosis. Quid te iudicē facis.Cū hanc operam condicerē,non eras in hoc albo . Maiorē te sciebā, q̄ ut descensurū huc putarē.Præterea est q̄dam publica etiā eruditorum reiectio.Vtiẗ illa &.M.Tullius extra oēm ingenii aleā positus.Et qđ miremur per aduocatū defendiẗ . Hæc doctissimū*omniū Persiū legere nolo,†Leliū Decimū uolo.Quod si hoc Lucilius,qui primus condidit styli nasum, dicendū sibi putauit.Si Cicero mutuandum ꝑsertim cū de Repub.scriberet, q̄to nos causatiꝰ ab aliquo iudice defendimur!Sed hęc ego mihi nūc patrocinia ademi nūcupatione.Quāplurimū refert sortiaẗ aliqs iudicē,an eligat.Multūq̧ apparatus interest apud inuitatum hospitē & oblatū. Cum apud Catonē illū ambitus hostem,& repulsis tanq̄ honoribus✢ineptis gaudētem , flagrantibus comitiis pecunias deponerēt cādidati,hoc se facere pro innocētia,qđ in rebꝰ humanis summū esse ꝓfitebanẗ,inde illa nobilis.M.Ciceronis suspiratio.O te fœlicē.M.Porci, a quo rē īprobā petere nemo audet.Cū tribunos appellaret.L.Scipio Asiaticꝰ,inter quos erat Gracchꝰ,hoc attestabaẗ,uel inimico iudici se approbare posse.Adeo summū qsq̧ causæ suę iudicē facit,quēcūq̧ eligit,unde prouocatio appellaẗ. Te qdem in excelsissimo humani generis fastigio positum,summa eloquētia,sūma eruditiōe ꝑditum,religiose adiri etiam a salutātibus scio.Et ideo imēsa ꝑter cæteras subit cura,ut q̄ tibi dicanẗ,condigna sint. Verū & Diis lacte rustici multæq̧ gētes supplicāt,& mola tm̄ salsa litāt,q nō hn̄t thura.Nec ulli fuit uitio deos colere quoquo mō posset.Meæ qdē temeritati accessit hoc quoq̧,q leuioris opæ hos tibi dedicaui libellos. Nā nec igenii sūt capaces,qđ alioqn nobis perq̄ mediocre erat.Nec admittūt excessus aut oīones,sermones ue,aut casus mirabiles uel euētus uarios,nō alia iucūda dictu ac legētibꝰ blāda.Sterili materia reꝝ natura hoc ē uita narraẗ.Et hęc sordidissima sui pte,ut plurimaꝝ reꝝ aut rusticis uocablis aut externis īmo barbaris cū honoris ꝑfatiōe ponēdis.Præterea interest non trita auctoribus uia,nec q̄ pegrinari aīus expectet.Nemo apud nos qdem q attentauerit.Nemo apud græcos q unus oīa ea tractauerit īueniẗ. Magna pars studiorū amœnitates quærimꝰ.Quæ uero tractata ab aliis dicūẗ īmensæ subtilitatis obscuris rerū tenebris ꝑmunẗ,iā oīa attigēda græci Τας εγκυκλοπαιδειας uocant,& tñ ignota aut īcerta ingeniis facta.Alia uero ita multis prodita, ut ī fastidiū sint adducta

Mauult Domitia nū iucundiss.Imp. nuncupare q̄ Maximū, q̄ hæc propria patris appellatio sit.

*Maniū †Iunium cōgiū uel leliū con grū antiq codices.

✢ Indeptis.

Res ardua,uetustis nouitatem dare,nouis auctoritatem,obsoletis nitorem,obscuris lucē, fastidi tis gratiam,dubiis fidem,oībus uero naturam,& naturæ suæ oīa.Itaq̄ etiā nō assecutis,uoluisse, abunde pulchrū atq̄ magnificum est.Eqdem ita sentio peculiarē in studiis causam eorū esse. qui difficultatibus uicti utilitatē iuuandi ꝓtulerunt gratiæ placēdi,idq̄ & in aliis opibus ipse feci,& ꝓfiteor me mirari Liuiū auctorē celeberrimū in historiarum suaꝝ,quas repetit ab origie urbis quodā uolumine sic orsum.Iā sibi satis gloriæ q̄sitū,& potuisse se desinere, ni animus inqes pasce ret ope.Profecto.n.populi gētiū uictoris,& Romani noīs glię,nō sibi,cōposuisset illa decuit.Ma ius meritū eēt opis amore,nō animi cā ꝑseuerasse,& hoc ppl'o Ro.ꝑstitisse , non sibi. Viginti mil lia rerū dignaꝝ cura(qm̄ ut ait Domitius Piso thesauros oportet esse nō libros, lectione uolumi nū circiter duū milliū,quoꝝ pauca admodū studiosi attigūt pp secretū materię, ex exq̄sitis auto rib⁹ cētū,iclusim⁹.xxxvi.uolumīb⁹ adiectis reb⁹ pluris,q̄s aut ignorauerāt priores,aut postea iue nerat uita.Nec dubitam⁹ mlta eē q̄ & nos ꝑterierit.Hoīes.n.sum⁹,& occupati officiis,subcisiuisq̄ tpib⁹ ista curam⁹,id est nocturnis.Neq̄ iis nr̄is putes cessatū horis.Dies uobis impēdim⁹. Cū so no ualetudinē cōputam⁹,uel hoc solo ꝓmio cōtēti,q̄ dū ista(ut ait.M.Varro)mussitam⁹, ꝑlibus horis uiuimus.Profecto.n.uita uigilia est.Quib⁹ de causis atq̄ difficultatib⁹ nihil auso ꝓmittere, hoc ipsum tu ꝑstas qđ ad te scribimus.Hæc fiducia operis est,hæc idicatura.Multa ualde ꝑciosa ideo uident,q̄a sunt tēplis dicata.Nos qdē oēs,patrē te fratrēq̄ dixim⁹ ope iusto temporum no ستroꝝ historiā orsi a fine Aufidii Bassi.Vbi sit ea queres?iāpridē pacta sancit.Et alioqn statutum erat hæredi mādare,ne qđ ambitiōi dedisse uita iudicaret.Proīde occupātib⁹ locū faueo,ego ue ro & posteris,quos scio nobiscū decertaturos,sicut ipsi fecim⁹ cū priorib⁹. Argumētū h⁹ stōachi mei habebis,q̄ in his uolumīb⁹ auctoꝝ noīa ꝑtexui.Est.n.benignū(ut arbitror)& plenū igenui pudoris fateri ꝑ quos ꝓfeceris,nō ut plæriq̄ ex eis quos attigi fecerūt.Scito.n.cōferētē me aucto ris dephēdisse adiuratissimis & ꝓxīs ueteres trāscriptos ad uerbū,neq̄ noīatos,nō illa Virgiliana uirtute ut certarēt,nō Ciceroniana simplicitate.q i libris de Repu.Platōis se comitē ꝓfitet.In cō solatiōe filiæ Crātorē,inq̄t,sequor,itē Panætiū de officiis.Quæ uolumia ei⁹ ediscēda , nō mō in manib⁹ hn̄da quotidie nosti.Obnoxii ꝑfecto aī & infœlicis igenii est dephēdi in furto malle , q̄ mutuū reddere.Cū ꝑcerti sors fiat ex usura.Inscriptiōis apud græcos mira fœlicitas κηριον iscri ꝑsere,qđ uolebāt itelligi fauū.Alii κερας αμαλθειας, qđ Copiæ cornu , uelut lactis gallinacci sparare possit i uolūine haustū.Iamiā μουσαι, πανδεκται, εγχειριδια, λειμων, πινακιδιον, iscri ptiōes pp q̄s uadimoniū deseri possit.At cū itraueris,Dii deæq̄ q̄ nihil in medio inuenies.Nostri crassiores ātiq̄tatū,exēploꝝ,artiū q̄ facetissimi lucubrationū.*Vt q ait,Bibacul⁹ erā & uocabar. +Paulo nimis asserit Varro i satyris suis sesculixē & flexibula.Apđ græcos desit nugari Diodor⁹ & βιβ ιοθηκας historiā suā iscripsit.Appiō qdē grāmatic⁹ hic, quē Tyberi⁹ Cæsar cymbalū mū di uocabat,qm̄ publicæ famę tympanum poti⁹ uideri posset, imortalitāte donari a se scripsit, ad quos aliq̄ cōponebat.Me uero nō pœnitet nullū festiuiorē excogitasse titulū.Et ne i totū uidear græcos insectari,ex illis nos uelim intelligi pingiq̄ coloribus,quos in libellis his iuenies, absolu ta opa,& illa quoq̄ quæ mirādo nō satiāmur,pēdenti titulo inscripsisse.Vt Apelles faciebat, aut Polycletus,tanq̄ inchoata semp arte & impfecta,ut cōtra iudicioꝝ uarietates superesset artifici re gressus ad ueniā,uelut emēdaturo q̄cq̄d desyderaret,si nō esset interceptus.Quare plenum uere cūdiæ illud est,q̄ oīa opa tāq̄ nouissima inscripsere,& tanq̄ aliqđ singulis fato sit adeptū.Tria nō ampli⁹,ut opinor,absolute q̄ tradunt inscripta ille fecit,q̄ suis locis reddā,quo apparuit sūmā ar tis securitatē auctori placuisse.Et ob id magna iuidia fuet oīa ea.Ego plāe meis adiici posse mul ta cōfiteor.Nec iis solis,sed & oīb⁹ q̄ edidi. Vt obiter caueā istos Homeromasticas.Ita.n.uerius dixerim,q̄ audio stoicos & dialecticos,& epicureos quoq̄.Nā de grāmaticis semp expectaui par turiri aduers⁹ libellos,quos de grāmatica edidi.Et subīde abort⁹ facet iā decē annis,cū celeri⁹ ēt elephanti pariāt.Ceu uero nesciā aduersus Theophrastū hoīem i eloquentia tm̄,ut nomē diuinū inde inuenerit,scripsi esse etiā fœminā,& ꝓuerbiū inde natū suspendio arborē eligendā.Nō queo mihi temperare quo min⁹ ad hoc ꝑtinentia ipsa Censorii Catōis uerba ponam. Vt inde appareat, etiā Catoni de militari disciplina cōmētāti,q sub Africano.imo uero sub Annibale didicisset mi litare(Et ne Africanū qdē ferre potuisset,q impator triūphū reportasset)paratos fuisse istos q ob trectatiōe alienæ sciētiæ famā sibi aucupant.Quid.n.ad te i meo uolumie?Scio ego q̄ scripta sūt Hæc si palā ꝓferant multos fore q uitilitigēt.Sed ii potissimū q ueræ laudis expertes sunt.Eorū

*Puto q ait.

+Pantomimus

ego orationes fino ꝑterfluere. Nec Plācus illepide, qui cum diceret Asini⁹ Pollio orationes ī eū parare, quæ ab ipso aut liberis post mortem Planci ederent ne respōdere posset. Cū mortuis nō nisi laruas luctari. Quo dicto sic repercussit illas, ut apd eruditos nihil īpudēti⁹ iudicet. Ergo securi et cōtra uitilitigatores (quos Cato elegāter ex uitiis & litigatorib⁹ cōposuit, quid eñ illi aliud q̄ litigāt, aut lite q̄runt) exequemur reliqua ꝓpositi. Quia uero occupatiōib⁹ tuis publico bono parcendum erat, qd singulis contineat libris huic epistolæ subiūxi. Sūmaq; cura ne plegēdos eos haberes, opam dedi. Tu ꝑ hoc & aliis ꝑstabis, ne perlegāt. Sed ut qsq; desyderauerit aliqd id tātum quærat, & sciat quo loco īueniat. Hoc ante me fecit ī litteris nostris Valeri⁹ Soranus in libris quos εποπτειων scripsit. Vale.

C. PLYNII SECVNDI HISTORIARVM MVNDI ELENCHOS LIBRORUM OMNIUM TRIGINTA SEPTEM LIBER UNUS QUI PRIMUS.

Summatim hæc insunt libris singulis.

Primo præfatio operis ad T. Vespasianum Imperatorem Item auctorum nomina, ex quibus desumpsit ea quæ persequitur libris sex & triginta capita rerum singularum attingens	Libros
Secundo de mundo, elementis & syderibus	Mundum
Tertio primus & secundus Europæ sinus	Hactenus
Quarto tertius Europæ sinus	Tertius
Quinto describitur Africa	Africam
Sexto Asiæ descriptio continetur	Asia
Septimo de homine & rebus ab homine inuentis	Mundus
Octauo terrestrium animalium genera	Ad reliqua
Nono aquatilia	Animalium
Decimo uolucrum genera	Sequitur
Vndecimo insecta animalia	Restant
Duodecimo plantæ odoratorum	Animalium
Tredecimo plantæ arborum peregrinarum	Hactenus
Quartodecimo plantæ uitium	Externæ
Quintodecimo plantæ arborum frugiferarum	Oleam
Sextodecimo plantæ arborum syluestrium	Pomiferas
Septimodecimo plantæ satiuarum	Naturas
Octauodecimo natura frugum & cerealium, ac studia agriculatoris	Sequitur
Nonodecimo linum spartum & hortensia	Syderum
Vicesimo quæ cibis & medicinæ in plantis satiuis conueniant	Maximum
Vicesimoprimo flores & coronamenta	In hortis
Vicesimosecundo coronæ & medicinæ ex herbis	Complesse
Vicesimotertio medicinæ ex uino & arboribus urbanis	Peracta
Vicesimoquarto medicinæ ex arboribus syluestribus	Ne syluæ
Vicesimoquinto medicinæ herbarum sponte nascentium	Ipsaq;
Vicesimosexto noui morbi & medicinæ quarundam herbarum per morbos	Sensit
Vicesimoseptimo herbæ aliæ quædam & medicinæ	Crescit
Vicesimooctauo medicinæ ex homine & animalibus magnis	Dicta erat
Vicesimonono de medicinæ auctoribus & medicinæ ex reliquis animalibus	Natura
Tricesimo magia & medicinæ quædam per membra	Magicas
Tricesimoprimo medicinæ ex aquatilibus	Aquatilium
Tricesimosecundo reliqua ex aquatilibus	Ventum
Tricesimotertio mettalla auri & argenti	Metalla
Tricesimo quarto metalla æris & plumbi & artifices ærarii	Proxime
Tricesimoquinto pictura coloresq; & pictores	Metallorum
Tricesimosexto marmora & lapides	Lapidum
Tricesimoseptimo gemmæ.	Vt nihil.

Ex auctoribus

M.Varrone,Sulpitio Gallo,Tiberio Cæsare imperatore,Qu.Tuberone,Tul.Tirone,L.Pisone.T.Liuio,Cor.Nepote,Statio,Seboso.Celio Antipatro,Fabiano,Antiate,Mutiano Cecina q de hetrusca disciplina scripsit,Tarquitio.L.Aquila,qui item.Sergio.

Externis

Platone.Hipparcho,Timarcho,Sosigene Petosiri,Necepso,Pythagoricis,Posidonio,cali mãdro,Epigene,Gnomõico, Euclide, Cerão philosopho,Eudoxo,Democrito,critodemo Trasillo.Serapione. Dicæarcho,Archimede, Onesicrito,Eratosthene,Pythea. Herodoto, Aristotele,Ctesia,Artemidoro,Ephesio,Isidoro.Caraceno.Theopompo.

LIBRO TERTIO CONTINENTUR situs,gentes,maria oppida,portus,montes,flumina,mensuræ, populi qui sunt aut fuerunt

Ex auctoribus

Turanio Graccula. Cor.Nepote, T.Liuio, Catone Censorio.M. Agrippa.M. Varrone. Diuo Augusto. Varrone Attacino,Antiate, Higino,L.Vetere,Mela Pomponio,Curione patre,Cælio Aruntio,Seboso, Licinio,Mutiano,Fabritio,Tusco.L.Ateio Capitõe,Verrio Flacco.L.Pisone.C.Eliano.Valeriano.

Externis.

Artemidoro,alexandro Polyhistore, Thucydide.Theophrasto,Isidoro,Theopompo,Metrodoro Scepsio. Callicrate,Xenophonte Lãpsaceno Diodoro Syracusano.Nymphodoro Caliphane.Timagene.

Libro quarto continentur situs, gentes, maria oppida,montes, portus, flumia, mẽsuræ,populi qui sunt aut fuerunt.

Ex Auctoribus

M. Varrone, Catone Censorio. M. Agrippa diuo Augusto, Varrone Attacino, Cor. Nepote, Higino, L. Vetere, Pomponio Mela, Licinio, Mutiano, Fabritio Tusco, Ateio Capitone, Ateio philologo. Externis. Polybio, Hecatæo, Hellãico, Damaste, Eudoxo, Dicæarcho, Timosthene, Ephoro, Crãte re grammatico, Serapione Antiochense, Callimacho, Artemidoro, Apollodoro, Agathocle, Eumacho Siculo musico, Alexandro Polyhistore, Thucydide, Dosiade, Anaximãdro Philistide, Malote, Dionysio, Aristide, Callidemo, Menæchmo, Aedosthene, Anticlide, Heraclide, Philemone, Menephonte, Pythea Isidoro. Philenide. Xenagora, Astymõio, Staphyllo, Aristocrito, Metrodoro, Cleobulo, Posidonio.

Libro quinto continentur situs, gentes, maria, oppida, port⁹, montes, flumina, mensuræ, populi qui sunt aut fuerunt.

Ex auctoribus

Agrippa. Suetonio. Paulino. Varrone Attacino, Cor. Nepote, Higino, L. Vetere, Mela, Domitio Corbulõe, Licinio. Mutiano. Claudio cæsare, Aruntio, Liuio filio, Seboso i act⁹ triumphorum. Externis Iuba rege. Hecatęo, Hellanico damaste, Dicęarcho, Bione. Timosthene. Philenide. Xenagora Astymonio, & Staphylo, Dionyo, Aristotele, Aristocrito. Ephoro, Eratosthene, Hipparcho Panætio, Serapiõe, Antiocheno, callimacho, Agathocle, polybio, Timæo Machania, Herodoto Myrsilo, Alixandro polyhistore, Metrodoro. Posidõio q piplum aut perihegesim, Sotade, periãdro, Arctare, Syciõio. Eudoxo. Antigene, Callicrate, Xenophõte, lãpsaceno, Diodoro syracusano, Hãnone, Himilcone, Nymphodoro, calliphõe, artemidoro. Megasthene, Isidoro, Cleobulo, aristocreonte.

Libro sexto continet situs, gẽtes. maria, oppida, portus, flumina, mẽsuræ, populi qui sunt aut fuerunt.

Sūma oppida c.lxxxxv. Sūma gētes. d.lxvi. Summa fluminum clara c.lxxxx. Summa mōtes clari. xxxviii. Summa insulæ c.viii. Sūma quæ intercidere oppida aut gētes. lxxxxv. Sūma res & historiæ & obseruationes. duo millia. cc.xiiii.

Ex auctoribus

M. Agrippa, Varrone Attacino. Cor. Nepote, Higino. L. Vetere, Mela Pomponio, Domitio Corbulone. Licinio, Mutiāo, Claudio Cæsare, Aruntio, Seboso, Fabritio Tusco, T. Liuio. Seneca, Nigidio.

Externis

Iuba rege, Hecatæo, Hellanico Damaste, Eudoxo, Dicæarcho, Betonio, Timosthene, Patrocle, Demodemāte, Clitarcho Eratosthene Alexādro Magno, Ephodoro, hipparcho, Panætio, Callimacho, Artemidoro, Apollodoro, Agathocle, Polybio, Eumacho Siculo, alexandro Polyhistore, Isidoro, Hammometo, Metrodoro, Posidodio, Onesicrito, Nearcho Megasthene, Betone & Diogneto, Aristocreonte, Bione, Dialdone, Simonide minore, Basile, Xenophonte Lampsaceno,

LIBRO SEPTIMO CONTInentur gentium mirabiles figuræ.

Ex Auctoribus

Verrio Flacco, Cn.Gellio, Licinio, Mutiano, Mutio, Masurio, Agrippino, Claudio Cæsare M. Cicerone, Asinio Pollione, Messala, Ruffo, Nepote Cornelio, Virgilio.L.Cordio, Melisso, Seboso, Cornelio Celso, Maximo Valerio, Trogo, Nigidio Figulo, Pomponio Attico, Pediano Asconio, Sabino, Catone Censorio, Fabio Vestale

Externis.

Herodoto, Aristea, Betone, Sigono, Cratete, Agatharcide, Calliphane, Aristotele, Nymphodoro, Apollonide, Philarcho, Damone, Megasthene, Ctesia. Taurone, Eudoxo, Onesicrito, Clitarcho, Duride, Artemidoro, Hippocrate medico, Asclepiade medico, Hesiodo Anacreonte, Theopōpo, Hellanico, damasceno, Ephodoro, Epigene, Beroso, Petosiri, necepso, Alexandro Polyhistore, Xenophonte Callimacho, Democrito, Diulio. Polyhistore Hystoricho, Stratone, q cōtra Ephori theoremata scripsit, Heraclide pōtico, Asclepiade q tragodumēta philosopho, Stephano, Egesia, Archimacho, Thucydide, Mnestygitiōe, Xenagora, Metrodoro, Scepsio, Anticlide, Critodemo

Ex auctoribus.

Mutiano,Procilio, Verrio Flacco.L.Pisone, Cor.Valeriano,Catone censorio,Fenestella, Trogo,Actio,Columella,Virgilio,Varrone, L.Mettello,Scipione,Corn,Celso, Nigidio, Trebio nigro,Põponio Mela,Manilio,Sura.

Externis.

Iuba rege,Polybio, Onesicrito,Isidoro, Antipatro,Aristotele,Demetrio physico,Democrito,Theophrasto,Euante,Apocha q olympionica,Hierone rege,Attalo rege,Philometore rege,Ctesia,Duride,Philisto,Archita. Philarcho,Amphiloco,Athenæo,Anaxipoli Thasio,Apollodoro lẽnio, Aristophane milesio Antigono cymęo,Agatocle chio,Appollõio,pgameno,Aristãdro,a teneo,Bacchio milesio,Bione,solense,Cherea ateneo,Diodoro priẽneo,Dione colophõio,Epigene Rhodio, Euagõe,Thasio,Euphronio,Athenęo Hegesia Maroneo Menãdro priẽnio, Heracleote, Menecrate poeta. Androciõe qui de agricultura scripsit,Escrione qui item,Dionysio qui magoné transtulit,Diophane q ex Dionysio epitomé fecit,Archelao rege,Nicandro.

Ex Auctoribus

Turrãio, Graccula. Trogo,Mœcenate,Albino flauio,Cor.Nepote, Valerio Mimographo,Fabiano,Fenestella,Mutiano.Helio Stilone,Statio Seboso,Melisso.Seneca, Cicerone,Macro.Aemilio, Messalla Coruino, Trebonio Nigro,Nigidio.

Externis.

Aristotele,Archelao rege, Callimacho, Democrito,Theophrasto,Trasillo, Aegesidemo,Cydnio Alexandro Polyhistore.

LIBRO DECIMO CONTINENTUR naturæ & historiæ animalium uolatilium.

De merulis

Ex Auctoribos.

Manilio, Cornelio, Valeriaoo, Accio, Vmbritio meliore, Massurio, Sabino, Antistio, Labeone, Trogo, Cremutio, M. Varrooe, Macro, Aemilio, Emilio, Mutiano Nepore, Fabiano pictore. T. Lucretio, Cor. Celso, Horatio Delosooe, Higioo, Sarseois, Nigidio, Manilio Sora.

Externis.

Homero, Phaemonoe, Philemone, Boeto, qui ornytogonia, Hyla qui de aogoriis, Aristotele, Theophrasto, Callimacho, Aeschilo, Hierone rege, Philometere rege, Archita, Amphilocho Atheniense. Aoaxipoli thasio, Apollodoro Lemnio, Aristophane millesio, Antigono Cymaeo, Agathode Chio, Apolloooio pergameno, Aristadro athenieno, Bacchio milesio, Bione Solense, Cherea atheniense, Dioro priennio, Dione colophonio, Democrito, Diophane nicese, Epigene rhodio, Euagora thasio, Eophronio Athenaeo, Ioba Aodrotione qoi de agricultura, Aeschrione qui ite, Dionysio qui magonem traostulit, Diophane qui ex Dionysio epitomen fecit, Nicandro Onesicrito, Philarcho, Hesiodo.

LIBRO VNDECIMO continentur historiae & naturae paruorum, animaliom & reptiliom.

Summa res & historiæ & obseruationes.ii.M. cclxx.

Ex Auctoribus.

M.Varrone,Higino, Scropha, Sarsena,Celso Cor.Aemilio Macro, Virgilio, Columella Iulio Aquila qui de hetrusca disciplina scripsit, Tarquitio qui item,Vmbritio qui item,Catone Censorio,Domitio Caluino,Trogo Melisso,Fauonio,Fabiano,Mutiano,Nigidio, Manilio.Opio.

Externis.

Aristotele, Democrito, Neoptolemo,q melliturgia,Aristomacho qui item, Philisto q item Nicandro,Menecrate,Dionysio qui Magonẽ transtulit,Empedocle,Callimacho, Attalo rege,Apollodoro qui de bestiis uenenatis Hippocrate,Eriphilo,Erasistrato, Asclepio, Themisone,Posidonio stoico,Menandro Priennẽse,Heraclide,Euphronio Athenæo,Thophrasto,Hesiodo,Philometere rege.

LIBRO DVODECIMO CONtinetur de arboribus.

Ex auctoribus

M.Varrone,Muriano,Virgilio,Fabiano, Sebosо,Pomponio Mela.Flauio Procnlo, Trogo,Higino, Claudio Cæsare, Corne.Nepote, Sex. Nigro qui græce de medicina scripsit. Cassio Hemina,L.Pisone,Tuditano, Antiate.

Externis.

Theophrasto,Herodoro,Callisthene,Isigono, Clitarcho,Anaximene,Duride,Nearcho Onesicrito, Polycrito, Olympiadoro, Diogneto, Nigibulo, Antielide, Carete Cydonio, Menæchmo, Dorotheo, Xenia Athenæo Lyeo, Anteo,Epidodo,Cherea,Democle,Ptolemæo Lago,Marsia Macedone,Zoilo,Item Democrito,Amphilocho,Aristomacho, Alexandro Polyhistore,Iuba,Apollodoro qui de odoribus scripsit.Heraclide medico,Achidemo,Itē Dionysio, Item Democle, Item Euphrone, Item Opsenide,Item Diagora,Item Iolla, Item Heraclide Tarētino,Zenocrate Ephesio, Eratosthene.

LIBRO TREDECIMO CONtinetur de unguentis & arboribus maritimis.

Ex auctoribus.

Fenestella, Fabiano, Virgilio, Cornelio, Valeriano, Celso, Catone Censorio, Sarsenis patre & filio. Seropha. M. Varrone, Lysimacho, Fabio pictore, Trogo, Higino, Flacco Verrio, Græcino, Attico, Iolio, Sabino, Tergilla, Cotta, Messalino, Columella. L. Pisone, Pompeio Leneo, Mactio Planco, Flauio dorsene, Sexoo la, Helio, Atteio, Capitone, Se. Nigro, Mumio Ruffino.

Externis.

Hesiodo, Aristotele, Democrito, Hierone rege, Argita, Philometere rege, Attalo rege, Xenophonte, Amphilocho, Atheuæo, Anaxipoli Thasio, Apollodoro Lemnio, Aristophane Milesio, Antigone Cymæo, Agatocle Chio, Apollodoro Pergameno, Aristandro Ateneo, Bacchio Milesio, Bione Soleose, Cherea Ateneo, Chetisto, Item Diodoro Prienneo, Dione Colophonio Epigene Rhodio, Euagora Thasio, Euphranio Athenæo, Androtione qui de agricultura scripsit, Eschrione qui item, Dionysio qui magonem trāstulit, Diophane qui ex Dionysio epitomen fecit, Asclepiade medico, Erasistrato item, Comiade qui de conditura uini, Aristomacho qui item, Hycesio qui item, Themisone medico, Onesicrito, Iuba rege.

Philometere rege, Archita, Xenophonte, Amphilocho atheniẽſe, Anaxipoli Thaſio Apollodoro Lemnio, Ariſtophane Milleſio, Antigono Cymeo, Agatocle Chio, Apollonio Pergameno, Bacchio Milleſio, Bione, Cherea Atheniẽſe, Cherecto, Item Diodoro priennio, Dione Colophonio, Epigene Rhodio, Euagone Thaſio, Euphronio, Ateneo, Androtione, qui de agricultura ſcripſit, Aeſchryone q item Lyſimacho qui item, Dionyſio qui magoné tranſtulit, Diophane qui ex Dionyſio epitomen fecit, Ariſtandro qui de portentis.

LIBRO DECIMOOCTAVO cõtinetur de agricultura.

Ex auctoribus.

Maſſurio, Sabino, Caſſio Hemina, Verrio Flacco. L. Piſone, Cornelio Celſo, Thuranio Gracula. D. Syllano. M. Varrone, Catone Cẽſorio, Scropha, Sarſenis patre et filio, Domitio Caluino, Higino, Virgilio, Trogo, Ouidio, Græcino, Columella, Tuberone, L. Aruntio, qui græce de aſtris ſcripſit, Cæſare dictatore qui item, Sergio. Paulo, Sabino, Fabiano. M. Cicerone, Calfurnio, Baſſo, Atteio Capitone, Manilio, Surra, Actio, qui praxidiça.

Externis

Heſiodo, Theophraſto, Ariſtotele, Democrito, Hierone rege, Philometere rege, Attalo rege, Archelao rege, Archita, Xenophonte, Amphilocho, Ateneo, Anaxipoli Thaſio, Ariſtophane mileſio, Apollodoto Lemnio, Antigone Micenæo, Agatocle Chio, Apollonio pergameno, Ariſtandro Ateneo, Bacchio Milleſio, Bione ſoleníe, Cherea Atheníenſe, Cherecte, Item Diodoro prieneo, Dione Colophonio, Epigene Rhodio, Euagora Thaſio, Euphronio Ateneo, Androcione, qui de agricultura ſcripſit, Eſcrione qui item. Lyſimacho. qui itẽ,

Dionysio qui magonem transtulit, Diophane qui ex Dionysio epitomen fecit, Palete, Eudoxo, Philippo, Calippo, Dositheo, Parmenisco, Melitone, Critone, Oenopide, Zenone, Eutemone, Harpalo, Hecatæo Anaximandro, Sosigene, Hipparcho, Arato, Zoroastre Archibio.

LIBRO DECIMONONO continentur lini natura, & mirabilia

Summa res & historiæ & obseruationes. M.c. xliiii.

Ex auctoribus.

M. Actio, Planco. M. Varrone. D. Syllano, Catone Cēsorio, Higino, Virgilio, Mutiano, Celso, Columella, Calphurnio Basso, Manilio, Sura, Sabino, Tyrione, Licinio, Macro, Qu. Hirtio, Vibio Ruffino, Cesenneo, q cepurica scripsit, Castritio, Item Firmio, item Peritio.

Exteruis

Herodoto, Theophrasto, Democrito, Aristomacho, Menandro qui biochresta scripsit, Anaxilao.

LIBRO VIGESIMO CONTINentur medicinæ ex his quæ in hortis seruantur.

Ex auctoribus.

Catone Censorio,M. Varrone. Pompeio, Leneo,Gallione, Higino,Sex. Nigro, qui græce scripsit,Iulio Basso,qui item. Celso, Au onio Castore.

Externis.

Democrito,Theophrasto, Orpheo, Meuādro qui biochresta scripsit,Pythagora, Nicandro.

Medicis.

Nicandro, Hippocrate, Chrysippo, Diocle, Opione,Heraclide,Hiseri,Dionysio, Apollodoro Tarentino,Apollodoro Citiense,Praxagora,Phistonico medico,Dieuce, Cleophāto, Philistiōe.Asclepiade,Crateia, Petronio, diodoro,Iolla,Erasistrato,Diagora,andrea,Mnesicle,Epicharmo,Damione, Dalione, Sosimene,Hyepolo,Metrodoro,Solōe,Lycio,Olympiade,Thebaua,Phyllino,Petridio, Mictioue Glaucia,Xenocrate.

Ex auctoribus.

Catone Censorio.M.Varione,Massurio, Antiate,C.Helio Vestino,Vibio Rufino,Higino Pomponio Mela,Pompeio Lenate, Cor. Celso,Calphurnio Basso, P. Largio, Licinio Macro,Sestio,qui græce scripsit,Iulio Basso,q ité, Antonio Castore.

Externis.

Theophrasto,Democrito,Orpheo, Pythagora,Magone,Menandro, q biochresta scripsit. Nicandro,Homero,Hesiodo,Musæo, Sophocle,Anaxilao.

Medicis.

Mnesteo q de coronis, Callimacho, qui item Phania physico,Simo, Timaristio,Hippocrate.Chrysippo,Diocle,Opione, Heraclide, Nicesio,Dionysio,Apollodoro Citiense, Apollodoro Tarentino,Praxagora, Plistonico medico.Dieuche,cleophāto,Philistine. Asclepiade Cartecia,Petrōio,Diodoro, Iolla.Erasistrato Diagora.Andrea, Mnesicle, Epicharmo, Damione,Dalione,Sosimene,Theopolemo, Metrodoro,Solone Lycio.Olympiade thebana, Phillio,Petreio,Myctiōe.Glaucia,xenocrate.

LIBRO VIGESIMOSECVNdo continentur de auctoritate herbarum.

Ex auctoribus.

Iisdem quibus priore libro & p̄ter eos Chrysermo,Eratosthene,Alcæo

Libro Vigesimo tertio cōtinentur de cultis arboribus

Ex auctoribus.

C.Valgio, Pompeio Leneo, Sextio Nigro qui græce scripsit,Iul.Basso, qui itē, Antonio Castore.M.Varrone.Cor.Celso.

Externis

Theophrasto,Democrito,Orpheo, Pythagora,Magone, Menandro, qui biochresta scripsit,Nicandro,Homero,Hesiodo,Musæo, Sophocle,Anaxilao.

Medicis.

Mnesteo, Callimacho, Phania physico,Simo, Timaristo, Hippocrate, Chrysippo, Diocle. Opione, Heraclide, Hicesio, Dionysio,Apollodoro Citiense, Apollodoro Tarentino, Praxagora,Plistonico medico,Dieuche,Cleophanto, Philistione, Asclepiade, Crateia, Petronio,Diodoro,Iolla, Erasistrato,Diagora, Andrea, Onorea, Mnesicle, Epicharmo, Demione,Datione, Cosimene, Theopolemo, Metrodoro, Solone Lycio, Olympiade Thebana, Phillino, Petrino, Myctione, Glancia, Xenocrate.

LIBRO VIGESIMOQVARTO continentur medicinæ ex arboribus syluestribus.

Ex auctoribus.

C.Valgio,Pompeio Leneo,Sex.Nigro, q græce scripsit,Iulio basso,q item, Antonio Castore.M.Varrone.Cor.Celso,Fabiano.

Externis.

Theophrasto, Apollodoro, Democrito, Orpheo,Pythagora,Magone,Menandro, q biochresta scripsit,Nicandro Homero, Hesiodo, Musæo,Sophocle,Anaxilao.

Medicis.

Mnesteo,Callimacho, Phania physico, Simo,Timaristo,Hippocrate,Chrysippo,Diocle, Opione, Heraclide,Hicesio, Dionysio, Appollodoro Citiense, Appollodoro Tarentino,Praxagora, Plistonico medico, Dieuche Gleophanto, Philistone. Asclepiade, Crateia, Petronio, Diodoro, Iolla,Erasistrato, Diagora,Andrea,Enorta, Mnesicle, Epicharmo, Demione, Sofimene, Theopolemo, Solone Lycio,Metrodoro, Olympiade. Thebana, Phillino, Petreio Mictione, Glaucia, Xenocrate.

LIBRO VIGESIMO QVINTO continentur naturæ herbarum sponte nascentium, auctoritas herbarum & de origine usus earum.

Ex auctoribus.

Sex. Gallico. Pompeio Leneo, Sestio Nigro, q græce scripsit, Iulio Basso qui item, Antonio Castore, Corn. Celso.

Externis

Theophrasto. Apollodoro. Democrito, Iuba Orpheo. Pythagora, Magone, Menãdro, qui Biochresta scripsit. Nicandro, Homero: Hesiodo. Musæo. Sophocle. Xantho. Anaxilao.

Medicis

Mnesteo. Callimacho. Phania physico. Timaristo. Simo Hippocrate. Chrysippo, Diocle. Opione. Heraclide. Hicesio. Dionysio. Apollodoro Citiense. Apollodoto Tarentino, Praxagora, Plistonico medico, Dieuche. Cleophanto. Phylistone, Asclepiade, Crateia. Iolla, Erasistrato. Diagora, Andrea. Mnesicle. Epicharmo. Demione, Sosimene, Theopolemo. Metrodoto, Solone Lycio. Olympiade thebana Phillio, Petreio, Mictiõe, Glaucia, xenocrate.

Libro uicesimo sexto continentur reliquę per morborum genera medicinæ et de nouis morbis, et de lichene qd sit. et qñ primũ in italia cepint, et de carbũculo elephantiasi et colo ca.i.

Ex auctoribus.

M. Varrone.C. Valgio. Pompeio Leneo, Sestio Nigro, qui græce scripsit, Iulio basso, qui item, Antonio Castore.Cor. Celso.

Externis

Theophrasto, Appollodoro, Democrito. Iuba,Orpheo.Pythagora, Magone, Menandro q biochresta scripsit,Nicandro Homero, Hesiodo,Museo,Sophocle,Xantho,Anaxilao.

Medicis.

Mnesteo.Callimacho.Phania physico. Timarcho.Simo.Hippocrate.Chrysippo. Diocle. Opione,Heraclide.Hicesio.Dionysio. Apollodoro Citiense.Apollodoro Tarentino.Praxágora.Plistonico medico. Dieuche Chlephanto.Philistione.Asclepiade.Crateia.Iolla.Erasistrato. Diagora. Andrea. Mnesicle. Epicharmo.Demione.Theopolemo Metrodoro.Solone Lycio. Thebana Olympiade. Phylino. Petreio Myctione. Glaucia. Xenocrate.

LIBRO VIGESIMOSEPTIMo continentur reliqua herbarum genera.

Ex Auctoribus.

Pompeio Leneo,Sestio Nigro,qui græce scripsit, Iulio basso, qui item, Antonio Castore,Cor.Celso.

Externis.

Theophrasto,Apollodoro qui item,Democrito,Aristogitõe,Orpheo,Pythagora,Magone,Menandro qui biochresta scripsit, Nicãdro.

Medicis

Mnesteo,Callimacho, Timaristo, Simo, Hippocrate,Chrysippo,Diocle, Opione, Heraclide,Hicesio, Dionysio, Apollodoro Citiense, Apollodoro tarentino,Praxagora,Plistonico

De immodica pecunia, & quorum maximæ opes fuerint. & quando primum Pop.Ro. stipem sparserit ca.x.

De luxuria & frugalitate in uasis & lectis argenteis, quando lances immodicæ factæ ca.xi.

De statuis argenteis, & celatura argēti & cæteris quibusdam. ca.xii.

De sile & ceruleo & chrysocolla & nestoriano & cilono, & q̄ nō omni anno æqualiter species uendantur ca.xiii.

Summa medicinæ & historiæ & obseruationes M.ccxy.

Ex auctoribus

L.Pisone, Antiate, Verrio, M. Varrone, Cor. Nepote, Messalla, Ruffo. Marso poeta Butho, Iulio Basso, qui de medicinis græce scripsit. Sestio nigro qui item, Fabio Vestale.

Externis.

Democrito, Metrodoro Scepsio, Menæchmo, qui de toreutice scripsit, Xenocrate qui item Antigono qui item, Heliodoro qui de Atheniensium anathematis, Pasitele qui admirabilia opera scripsit, Nymphodoro, Timeo qui de medicina metallica scripsit, Iolla, Apolodoro, Andrea, Heraclide, Diagora, Botryense, Archimede, Dionysio, Aristogene, Democrito, Mneficle, Attalo medico, Xenocrate Zenonis, Theomnesto.

LIBRO TRIGESIMO IIII. continentur æris metalla, & ferri & plūbi & stagni ca.i.

Genus æris quæ corinthia, quæ deliaca, quæ æginetica. ca.ii.

De candelabris templorum ornatis. ca.iii.

Quando primum simulacrum Romæ factū, & de origine statuarum, & honore statuarū & generibus & figuris ca.iiii.

De statuis togatis, & quibusdam aliis, & quibus primum in columna, & quando rostra, & quando primum publice, & quæ primū statuæ Romæ. ca.y.

De statuis sine tunicis, & quibusdam aliis, & quæ prima Romæ statua equestris, & quando omnes statuæ priuatim & publice sublatæ, & quibus Romæ mulieribus, & quæ primæ ab exteris publice positæ ca.yi.

De antiq̄s statuariis & p̄ciis signorū imodicis & collossis ī urbe celeberrimis ca.yii.

Nobilitates ex ære operum & artificum cccLxyi. ca.yiii.

Differentiæ æris & mixturæ, & de seruando ære. ca.ix.

De cadmia medicinæ ca.x.

De scorea & flore & squama æris & stomace & ærugine & hyeratio ca.xi.

De scoletia & chalciti & psoro & chalcantho ca.xii.

De pompholige & spondio & antispondio & diphryge & triente seruilio ca.xiii.

De ferro & ferreis metallis, & differentiæ ferri. ca.xiiii.

De temperatura ferri, & medicinæ ex ferro, & ex ærugine, & rubigine, & squama ferri & hygremplastro ca.xy.

De plumbi metallis, & albo plumbo & nigro ca.xyi.

De stagno & plumbo argentario, & quibusdam aliis ca.xyii.

Medicinæ de plumbo & scoria plumbi, de molibenda siue gælena, de psymitio & sandaraca ca.xyiii.

Summa res & historiæ & obseruationes dccc.xy.

Ex Auctoribus

L.Pisone, Antiate, Verrio, M.Varrone, Messala, Ruffo, Marso poeta, Butho, Iulio Basso, qui de medicina græce scripsit, Sex. Nigro, itē Fabio Vestale. Externis

Democrito, Metrodoro sceptio, Menæchmo qui de toreutice scripsit, Xenocrate qui item, Antigono qui item, Duride qui item, Heliodoro qui de atheniēsium anathemate scripsit Nymphodoro, Andrea, Heralide, Diagora, Botryense, Iolla, Appollodoro, Archimede, Dionysio, Aristogene, Diomede, Mneficle, Xenocrate, Zenonis, theomnesto.

LIBRO TRIGESIMO QVINTO continetur honos picturæ.

Honos picturæ ca.i.

Honos imaginum ca.ii.

Quando primum clypei imaginum publicæ, & quando in domibus positi, & de picturæ initiis & monochromatō & primis pictoribus, & antiquitate picturę in italia ca.iii.

De pictoribus romanis, & qū primum dignitas picturæ, & qui uictorias suas pictura p̄posuerunt, & quando externis picturis dignitas Romæ ca.iiii.

Ratio pingendi de pigmentis ca.y.

De coloribus natiuis & factitiis ca.yi.

Qui colores udo non inducantur, & quibus coloribus

Ex auctoribus.

M. Varrone, Cellio, Galba, C. Iūto. Mutiāo, Nepote Cor. L. Pisone, Tuberone, Seneca, Fabio Vestale, Ammo Fœciale, Fabiāo, Catone Censorio, Vitruuio.

Externis.

Ex auctoribus.

Theophrasto, Praxitele, Iuba rege, Nicandro Sotaco, Sudine, Alexandro polysthore, Apione, Plistonico, Duride, Herodoto, Eumeno, Aristagora, Dionysio, Archemidoro, Bucorida, Anthistene, Democrito, Demotele, Licea.

LIBRO TRICESIMOSEPTIMO continetur origo gemmarum.

Ex auctoribus.

M. Varrone, Actis triunphi, Mœcenate, Iaccho, Corn. Bocco.

Externis.

Iuba rege, Xenocrate Zenõis, Sudie, Aeschylo, Philoxene, Euripide, nicãdro, Satyro, theophrasto, Carete, Philomene, Democrate, Xenotinõ, Metrodoro, Sotaco, Pythea, Timæo Siculo, Nicea, Theocresto, Asaruba, Mnasea, Theomene, Ctesia, Mithridate, Sophocle, Archelao rege, Callistrato, Democrito, Ismenio, Olympico, Alex. polyhistore, Appiõe, Horo, Zoroastre, Zactalia.

CAII PLYNII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER SECVNDVS.

An finitus sit mundus. Et an unus? Cap. i.

MVNDVM ET HOC QVOD NOMINE ALIO COELVM appellari libuit, cuius circumflexu teguntur cuncta, numen esse, credi par est, æternum, immensum, neq; genitum, neq; interiturum unq̄. Huius extera indagare, nec interest hominum, nec capit humanæ coniectura mentis. Sacer est, æternus, immensus, totus in toto, immo uero ipse totum, finitus, & infinito similis. Omnium rerum certus, & similis incerto. Extra, intra, cūcta complexus in se, idemq; rerum naturæ opus, & rerum ipsa natura. Furor est mensuram eius animo quosdam agitasse, atq; prodere ausos. Alios rursus occasione hinc sumpta, aut his data innumerabiles tradidisse mūdos, ut totidē rerum naturas credi oportere. Aut si una omnes incubarēt, totidem tñ soles, totidemq; lunas, & cætera etiam in uno, & immensa & innumerabilia sydera, quasi non eadē quæstione, semper in termino cogitationis occursura desiderio finis alicuius. Aut si hæc infinitas naturæ oīum artifici possit assignari, non illud idē in uno facilius sit intelligi tanto ꝑsertim opere. Furor est ꝓfecto, furor, egredi ex eo, & tanq̄ interna eius cūcta plane iā sint nota; ita scrutari extera, quasi uero mensurā ullius rei possit agere qui sui nesciat, aut mens hominis uidere, q̄ mundus ipse non capiat. De forma eius. capi. ii.

FOrmā eius in speciem orbis absoluti globatā esse, nomē in primis, & consensus in eo mortalium orbē appellantium, sed & argumenta rerum docent, nō solum quia talis figura omnibus sui ptibus uergit in sese, ac sibi ipsa toleranda est, seq; includit & cōtinet, nullarum egens cōpaginū, nec finē aut initiū ullis sui partibus sentiens, nec quia ad motum quo subinde uerti debeat (ut mox apparebit) talis aptissima est Sed oculoꝝ quoq; ꝓbatione, q̄ cōuexus medius quacunq; cernat, cum id accidere in alia non possit figura. De motu eius. Cap. iii.

HAnc ergo formā eius æterno & irrequieto ambitu inenarrabili celeritate. xxiiii. horaꝝ spacio circūagi solis exortus & occasus, haud dubiū reliq̄re. An sit īmensus, & ideo sensum auriū facile excedens. Tantæ molis rotatæ uertigine assidua sonitus non equidem facile dixeri, non hercle magis q̄ circūactorū simul tinnitus syderū, suosq; uoluentiū orbes. An dulci quidem & incredibili suauitate cōcentus nobis, qui intus agimus iuxta diebus noctibusq; tacitus labitur mūdus. Esse inumeras ei effigies aīalium rerūq; cunctaꝝ ipressa. Nec ut in uolucrū notam⁹ ouis leuitate cōtinua lubricū corpus, quod clarissimi auctores dixere terrenum, argumētis indicatur, qm̄ inde deciduis rerum oīum seminibus innumere in mari ꝑcipue, ac plærūq; cōfusis monstrificæ digenerant effigies. Præterea uisus ꝓbatione alibi plaustri, alibi ursi, tauri alibi, alibi litteræ figura cādidiore medio super uerticem circulo. Cur Mundus dicatur. Cap. iiii.

EQuidē̄ & consensu gentium moueor. Nam quē κοσμου græci nomine ornamenti appellauerunt, eum & nos a perfecta absolutaq; elegantia mundum. Cœlum quidem haud dubie cœlati argumento diximus, ut interp̄tatur. M. Varro. Adiuuat reꝝ ordo descripto circulo, qui signifer uocat in. xii. aīalium effigies, & per illas solis cursu cōgruens tot seculis ratio.

De quattuor elementis. Cap. v.

NEc de elemētis uideo dubitari quattuor ea esse. Igniū summo, inde tot stellaꝝ collucētiū illos oculos. Proximū spiritus, quē græci nostriq; eodem uocabulo aera appellant. Vitalē hunc, & per cuncta reꝝ meabilē, totoq; consertum. Cuius ui suspensam cum quarto aquarum elemento librari medio spacii tellurem. Ita mutuo complexu diuersitatis effici nexum & leuia ponderibus inhiberi, quo minus euolent. Contraq; grauia ne ruant suspendi leuibus in sublime tendētibus. Sic pari in diuersa nisu ui sua quæq; cōsistere irrequieto mūdi ipsius cōstricta circuitu quo semper in se currēre imā atq; mediam in toto terrā eandēq; uniuerso cardine stare pendentē librātem per quæ pendeat, ita solam imobilem circa eam uolubili uniuersitate, eandemq; ex omnibus necti, eidemq; omnia inniti. DE Septem Planetis. Cap. vi.

INter hanc cœlumq; eodē spiritu pendent certis discreta spaciis. vii. sydera, quæ ab incessu uocamus errantia, cum errent nulla minus illis. Quorum medius sol fertur amplissima magni

tudine ac potestate, nec tempoꝝ modo terrarumq́, sed syderum etiam ipsorum cœliq́ rector. Hunc mũdi esse totius animũ, ac planius mentem. Hunc principale naturæ regimen, ac numen credeř decet opa eius existimãtes. Hic lucẽ rebus ministrat, aufertq́ tenebras. Hic reliq̃ sydera occultat. Hic uices tempoꝝ, annũq́ semper renascentem ex usu naturæ tẽperat. Hic cœli tristiciam discutit, atq́ etiã nubila humani aĩ serenat, hic suũ lumen cæteris quoq́ syderibus fœnerat pclarus, eximius, oĩa intuẽs, oĩa etiã exaudiẽs, ut principali litteraꝝ Homero placuisse in eo uideo.

De Deo Cap. vii.

Quapropter effigiem dei, formãq́ q̃rere imbecillitatis humanæ reor, quisq́s est deus (si mõ est alius) & quaecunq́ in parte, totus est sensus, totus est uisus, totus auditus, totus aiæ, totus animi, totus sui. Innumeros quidẽ credere, atq́ etiam ex uirtutibus, uitiisq́ hoium, ut pudicitiã, concordiã, mentem, spẽ, honorẽ, clæmentiam, fidem. Aut (ut Democrito placuit) duos oĩno. Pœnã & beneficiũ, maiorẽ ad socordiã accedit. Fragilis & laboriosa mortalitas ĩ partes ista digessit, infirmitatis suæ memor, ut portionibus coleret q̃sq́, quo maxie indigeret. Itaq́ noĩa alia aliis gẽtibus, & numina in iisdem innũerabilia repimus. Inferis quoq́ in gña descriptis. Morbisq́ & multis ẽt pestibus, dũ esse placata trepido metu cupim⁹. Ideoq́ etiã publice, Febri fanũ in palatio dicatũ est. Orbonæ ad ædẽ lariũ, ara. Et malæ fortunæ esq̃liis. Quãobrẽ maior cœlitũ ppl̃s, ẽt q̃ hoĩuꝫ ĩtelligi põt, cũ sĩgl̃i quoq́ ex semetipsis totidẽ deos faciãt. Iunones Geniosq́ adaptando sibi gẽtes uero q̃dã aĩalia etiã aliq̃, & obscœna pro diis hñt, ac multa dictu magis pudẽda, pfœtidos cibos, & alia siña iurantes. Matrimonia q̃dem inter deos credi, tãtoq́ æuo ex his neminẽ nasci, & alios esse grandæuos, spq́ canos. Alios iuuenes, atq́ pueros. Atri coloris, aligeros, claudos, ouo editos, & alternis diebus uiuẽtes moriẽtesq́, puerilitũ ppe deliramẽtoꝝ ẽ. Sed sup oẽm impudentiã: adulteria ĩter ipsos fingi, mox iurgia & odia, atq́ etiã furtoꝝ esse, & scelerꝝ nomia. Deos est mortali iuuare mortalẽ, & hæc ad æternã gl̃iam uia, Hac pceres iere Romãi, Hac nõc cœlesti passu cũ liberis suis uadit maxim⁹ oĩs æui rector. Vespasian⁹ Augustus fessis rebus subueniẽs. Hic est uetustissim⁹ referẽdi bñmerẽtibus gr̃am mos, ut tales numib⁹ ascribãt. Quippe & oĩum aliorũ noĩa deoꝝ, & q̃ supra sydeꝝ retuli, ex hoĩum nata sunt meritis. Iouẽ q̃dem: aut Mercuriuꝫ, aliterue alios ĩter se uocari, & esse cœlestis nomenclaturæ, quis non interpretatione naturæ fateať? Irridendũ uero agere curã reꝝ humanaꝝ illud. q̃cquid est summũ. An ne tã tristi atq́ multiplici ministerio nõ pollui credamus dubitemusue? Vix ppe est iudicare, utrũ magis conducat generi humano, q̃ñ aliis nullus est deoꝝ respectus, aliis pudẽdus, externis famulanť sacris, ac digitis deos gestãt & mõstra quoq́, q̃ colũt, damnant, & excogitant cibos. Impia dira ipsos, ne somno q̃dem q̃eto irrogãt. Nõ matrimonia, non liberos, nõ deõ ẽẽ quieq̃ aliud, nisi iubẽtibus sacris, deligunt. Alii in ipso capitolio fallũt, ac fulminantẽ peierãt. Idem, & hos iuuãt scelera, illos sacra sua pœnis agunt. Inuenit tñ inter has utrasq́ sñias medium sibi ipsa mortalitas Numen, quo minus etiã plana de Deo cõiectatio esset. Toto quippe mũdo, & locis oĩbus, oĩbusq́ horis, oĩum uocibus fortuna sola inuocať, & una noĩať. Vna accusať, una agiť rea, una cogitator. Sola laudať, sola arguiť, & cũ cõuitiis colitur. Volubilisq́ a plærisq́ ocro & cæca etiam existimata. Vaga, inconstans, incerta, uaria, indignorũq́ fautrix. Huic oĩa expẽsa, hoic oĩa feruntť accepta, & in tota rõne mortaliũ sola utrãq́ paginã facit. Adeoq́ obnoxiæ sumus sortis, ut sors ipsa p deo sit, q̃ deus pbať incertus. Pars alia & hãc pellit, astroq́ suo euẽtus assignat, & nascẽdi legibus. Selq́ in oẽs futuros unq̃ deo decretũ. In reliquũ uero ociũ dať. Sedere cœpit sñia hæc piterq́ & eruditũ uulgus, & rude in eam cursu uadit. Ecce fulgurũ monitus, oraculoꝝ præscita, aruspicum prædicta, atq́ etiam parua dicto in auguriis sternutamenta, & offensiones pedũ. Diuos Augustus læuũ pdidit sibi calceũ pposterẽ inductũ, quo die seditione militari ppe afflictus est. Quæ singula improuidam mortalitatẽ inuoluunt, solũ ut inter ista uel certũ sit nihil esse certi, nec miserius quieq̃ hoie, aut supbius. Cæteris q̃ppe aĩantiũ sola uictos cura est, in quo sponte naturę benignitas sufficit. Vno q̃dem uť pferenda cũctis bonis, q̃ de gl̃ia, de pecunia, ambitione, supq́ de morte non cogitant. Verum in his deos agere curam reꝝ hũanarũ credi ex uso uitæ est. pœnasq́ maleficiis aliq̃ñ seras occupato, deo in tanta mole, nunq̃ autẽ irritas esse. Nec ideo proximũ illi genitũ hominẽ, ut utilitate iuxta beluas esset. Impfectæ uero in homine naturæ, pręcipua solatia, ne deũ q̃dem posse oĩa. Nãq́ nec sibi potest mortem consciscere, si uelit q̃d homini dedit, optimũ in tantis uitæ pœnis. Nec mor-

tales æternitate donare, aut reuocare defūctos, nec facere ut q uixit nō uixerit, q honores gessit nō gesserit. Nullūq; hēc in p̄terita ius p̄terq̄ obliuionis. Atq;(ut facetis quoq; argumētis socieras hæc cū deo copulet)ut bis dena, uiginti nō sint, ac multa similiter efficere nō posse, Per q̄ declaratur, haud dubie, naturæ potentiā id quoq; esse, qđ deum uocamus. In hæc diuertisse nō fuerit alienum propter uulgatam assidue quæstionem de deo.

De natura syderum errantium. Cap. viii.

Hinc redeamus ad reliq̄ naturæ sydera, q̄ affixa diximus mūdo, nō illa ut existimat uulgus, singulis attributa nobis, & clara diuitib⁹, minora pauperibus, obscura defectis, & p̄ sorte cuiusq; lucētia ad munera mortalibus. Quia nec cū suo quæq; hoie orta moriunt, nec aliquē extingui decidua significāt. Nō tanta cœlo societas nobiscū est, ut nostro fato mortalis sit ille quoq; syde℞ fulgor, illa nimio alimento tracti humoris igneā uim abūdātia reddunt, eum decidere credunt, ut apud nos quoq; id luminib⁹ accēsis, liquore olei notamus accidere. Cæterum æterna est cœlestib⁹ natura itexētibus mundū itextuq; cōcretis. Potentia aūt ad terrā magnopere eo℞ ptinens, q̄ propter effectus claritatēq; & magnitudinem in tanta subtilitate nosci potuerūt. Sicut suo demōstrabimus loco. Circulorū quoq; cœli ratio in terræ mētione aptius dicetur, qn̄ ad eam pertinet tota signiferi modulatio inuentionibus non dilatis. Obliquitatē eius intellexisse, hoc est re℞ fores apuisse Anaximāder Milesius tradit primus, olympiade. lviii. Signa deinde in eo Cleostratus, & primū Arietis, ac Sagittarii. Sphærā ipsam añ multo Atlas. Nūc relicto ipsius mundi corpore reliqua inter cœlum terrasq; tractentur. Summum esse quod uocant Saturni sydus, ideoq; minimū uideri, & maximo ambire circulo, ac. xxx. anno ad breuissima sedis suæ principia regredi certū est. Oium aūt errantiū syde℞ meatus, interq; ea solis & lunæ contrarium mūdo agere cursum. i. læuum, semper illo in dextrā p̄cipiti, & q̄uis assidua cōuersione immensæ celeritatis attollant ab eo, rapiant in occasum, aduerso tñ ire motu, per suos quæq; passus ita ferri, ne cōuolutus aer eādē in partem æterna mundi uertigine ignauo globo torpeat. Sed findatur aduerso syderum uerbere discretus, & digestus. Saturni autem sydus gelidæ ac rigentis esse naturæ, multoq; ex eo inferiorē Iouis circulū, & ideo motu celeriori duodenis circūagi annis. Tertiū Martis, qđ quidā Herculis uocāt, ignea ardentis solis uicinitate binis fere annis conuerti. Ideoq; huius ardore nimio & rigore saturni, interiectū ambobus ex utroq; tēperari Iouē, salutarēq; fieri deū. Inde solis meatū esse partium quidē treecenta℞. lx. Sed ut obseruatio umbrarum eius redeat ad notas, quinos annis dies adiici: superq; quartā partem diei. Quam ob causam quinto anno unus intercalaris dies additur, ut tēpo℞ ratio facilius solis itineri cōgruat. Infra solē ambit igēs sydus appellatū Veneris, alterno meatu uagū, ipsisq; cognominib⁹ æmulū solis & lunæ p̄ueniēs q̄ppe & ante matutinū exoriēs Luciferi nomē accipit, ut Sol alter, diemq; matutās. Contra ab occasu refulgēs nuncupat Vesper, ut protogans lucem uicemq; lunæ reddēs. Quam naturam eius Pythagoras Samius primus dep̄hendit olympiade circiter. xlii. qui fuit urbis romæ annus. cxlii. Largiori magnitudine extra cūcta alia sydera, est claritatis q̄dem tantæ, ut unius huius stellæ radiis umbræ reddant. Itaq; & in magno noium ambitu est. Alii. n. iunonis, alii isidis, alii Martis deum appellauere. Huius natura cuncta gn̄ant in terris. Nāq; in alterutro exortu genitali rore conspergēs nō terræ modo cōceptus implet, ue℞ aiantium quoq; oium stimulat. Signiferi autem ambitū peragit tricenis & duo de quinquagenis diebus, ab sole nunquam absistens, partibus sex atq; q̄draginta longius(ut Timæo placet)simili ratione, sed nequaq̄ magnitidine. s. aut ui, Proximū illi Mercurii sydus a q̄busdā appellatum Apollinis, inferiore circulo fert. ix. diebus ociore ambitu mō ante solis exortū, mō post occasum splendens, nunq̄ ab eo. xxii. ptibus remotior, ut Ctesias & Sosigenes docēt. Iō & peculiaris ho℞ syderū statio est, neq; cōis cū supradictis. Nanq; ea & quarta parte cœli a sole abesse & tertia, & aduersa soli sæpe cernuntur, maioresq; alios habēt cuncta plenæ conuersionis ambitus in magni anni ratione dicendos.

De lunæ natura Capi. ix.

Sed oium admirationē uicit nouissimū sydus terrisq; familiarissimū, & in tenebrarum remedium ab natura repertū lunæ. Multiformi hæc ambage torsit ingenia contemplantium, & proximum ignorari sydus maxime indignantium, crescens semper aut senescens. Et modo curuata in cornua, modo æqua proportione diuisa, modo situata in orbem. Maculosa eademq; subito prænitēs, imensa orbe pleno, ac repēte nulla, Alias pernox. Alias sera, & parte diei solis lu-

cem adiuuãs.Deficiẽs,& in defectu tñ conspicua.Quæ mensis exitu latet,cũ laborare nõ credit. Iam uero humilis & excelsa,& ne id quidé uno modo,sed alias admota cœlo,alias congrua mõti tibus núc in aquiloné elata,núc in austros deiecta.Quæ singula in ea dephendit hoium primus. Endimion,& ob id amore eius captus fama traditur.Non simus profecto grati erga eos qui labore curaq; lucem nobis aperuere.In hac luce mira quoq; humani ingenii peste sanguinem & cædes condere annalibus iuuat,ut scelera hominũ noscant mundi ipsius ignaris.Proxima ergo cardini,ideoq; minimo ambitu uicenis diebus septenisq; & tertia diei pte peragit spacia eadem,q̃ Saturni sydus altissimũ.xxx.ut dictũ est annis,dein remorata in coitu solis biduo cũ tardissime a tricesima luce rursus ad easdé uices exit,haud scio an oium q̃ in cœlo prænosci potuerunt magistra in.xii.spacia mensium oportere diuidi annũ,quãdo ipsum toties solem redeũdo ad principia consequitur,solis fulgore eam ut reliqua sydera regi.Siquidé i totũ mutuata ab eo luce fulgere,qualé in repercussu aquæ uolitare cõspicimus.Ideo molliore & impfecta ui soluere tantum humorem atq; ét augere,qué solis radii absumãt.Ideo & inæquali lumine asppici,quia ex aduerso demũ plena reliquis diebus tm̃ ex se terris ostendat,quantũ ex sole ipsa cõcipiat.In coitu quidé non cerni, quoniá haustũ omnium lucis auersa illo regerat unde acceperit.Sydera uero haud dubie humore terreno pasci,quia orbe dimidio nõnunq̃ maculosa cernat.s.nondum suppetente ad hauriendum ultra iusta ui.Maculas.n.non aliud esse q̃ terræ raptas cum humore sordes.

De defectu Solis,& Lunæ,& de nocte.Cap.x.

DEfectus aũt suos & solis rem in tota cõtemplatione naturæ maxime mirá & ostéto similé eorũ magnitudinũ umbræq; indices existere.Quippe manifestũ est solé interuentu lunæ occultari,lunáq; terræ obiectu ac uices reddi,eosdé solis radios luna interpositu suo auferente terræ,terraq; lunæ.Hac uero subeũte repétinas obduci tenebras,rursumq; illius umbra sydus heberari.Neq; aliud esse nocté q̃ terræ umbrá.Figurá aũt umbræ similé metę ac turbini iuerso,qñ mucrone tm̃ ingruat,neq; lunæ excedat altitudiné,qm̃ nullum aliud sydus eodé modo obscuret,& talis figura semp in mucroné deficiat.Spatio quidé consumi umbras indicio sunt uolucrũ prælati uolatus.Ergo confiniũ illis est aeris terminus initiũ ętheris. Supra luná pura oía ac diuturnæ lucis plena.A nobis aũt per nocté cernunt sydera,ut reliqua lumina e tenebris.Et propter has caussas nocturno tempore deficit luna.Stati aũt atq; mẽstrui non sunt utriq; defectus ꝑpter obliquitatem signiferi,lunæq; multiuagos(ut dictum est)flexus,non semper in scrupulis partium congruente syderum motu.

De syderum magnitudine.Capi.xi.

HAec ratio mortales aíos subducit in cœlũ,ac uelut inde cõtemplátibus trium maximarũ reꝝ naturæ partiũ magnitudiné detegit.Nõ posset quippe totus sol adimi terris intercedente luna,si terra maior esset q̃ luna.Certior ex utraq; uastitas solis apitur,ut non sit necesse amplitudiné eius oculorũ argumẽtis atq; cõiectura animi scrutari.Immensum esse constat, qa arboꝝ in limitib⁹ porrectaꝝ in quotlibet passuũ millia umbras parib⁹ iaciat interuallis,táq̃ toto spacio medius.Et quia per æquinoctiũ oibus in meridiana plaga habitátibus simul fiat a uertice, item quia circa solstitialem circulũ habitantiũ meridie ad septentrioné umbræ cadãt,ortu uero ad occasum.Quæ fieri nullo mõ possent,nisi multo esset maior q̃ terra,Et ꝙ monté Idá exoriẽs latitudine exuperat dextra læuaq; large amplectẽs,ꝓsertim discretus tãto interuallo.Defect⁹ lunæ magnitudiné eius haud dubia ratione declarat,sicut terrę paruitaté ipsa deficiens.Náq; cũ sint tres umbraꝝ figuræ,cõstetq;,si par lumini sit materia q̃ iactat umbrá,colũnæ effigie iaci,nec habere finé.Si uero maior materia q̃ lumé turbinis recti,ut sit imum eius angustissimũ, & simili modo infinita longitudo,si minor materia q̃ lux,Metæ existere effigié in cacuminis fine desinenté,talemq; cerni umbrá deficiente luna palam fit:ut nulla amplius relinquatur dubitatio superari magnitudine terrá,Id quidem & tacitis ipsius naturæ indiciis.Cur.n.partitis uicibus anni brumalis abscedit?ut noctiũ opacitate terras reficiat,exusturus haud dubie,& sic quoq; exurens quadam in parte tanta magnitudo eius est.

Quæ quis inuenerit in obseruatione cœlesti.Capi.xii.

ET rationé quidé defectus utriusq; primus romani gñis in uulgus extulit Sulpitius Gallus, qui cons.cũ M.Marcello fuit.Sed tum tribunus militũ sollicitudine exercitu liberato,pridie q̃ Perses rex superatus a paulo est in concionem ab imperatore productus ad prędicendam eclipsim, mox & cõposito uolumine.Apud gręcos autem inuestigauit primus omnium Tha

les Milesius olympiadis.xlviii.anno quarto,pdicto solis defectu q sub Hastyage rege factus est urbis cõditæ anno.clxx. Post eos utriusq; syderis cursũ i sexcẽtos ãnos pcinuit. Hipparchus menses gẽtiũ diesq; & horas, ac situs locoꝝ.& uicos populoꝝ complexus æuo teste haud alio modo q̃ cõsilioꝝ naturæ particeps. Viri ingentes supraq; mortalium naturam tantorũ nũminũ lege deprehensa,& misera hominum mente absoluta in defectibus stellarum scelera aut mortem aliquam syderũ pauẽtes. Quo in metu fuisse Stesichori & Pindari uatũ sublima ora palã est deliquio solis, & in luna ueneficia arguẽte mortalitate,& ob id crepitu dissono auxiliãte. Quo pauore ignarus caussæ Nicias atheniẽsiũ iperator ueritus classem portu educere,opes eorũ afflixit. Macti igenio & cœli interptes rerũq; naturæ capaces argumenti repertores quo deos hominesq; uicistis. Quis enim hæc cernens & status syderum(quoniam ita placuit appellare)labores non suæ necessitati mortalis gemitus igoscat. Nunc confessa de iisdem breuiter atq; capitulatim attingã.ratione ad modũ necessariis locis strictimq; reddita. Nã neq; instituti operis talis argumentatio est,neq; omnium rerum afferre posse caussas minus mirum est q̃ constare in aliquibus.

De defectibus. Capi. xiii.

Defectus.ccxxii.mẽsibus redire in suos orbes certũ est. Solisq; defectum non nisi nouissima primaue fieri luna,quod uocãt coitũ. Lunæ autẽ non nisi plena,semperq; citra q̃ proxime fuerit. Oĩbus aũt annis fieri utriusq; syderis defectus statis diebus horisq; sub terra. Nec tñ cum fiant superne ubiq; cerni, aliquando propter nubila sæpius globo terræ obstante conuexitatibus mũdi. Intra ducẽtos annos Hipparchi sagacitate compertũ est, & lunæ defectũ aliquando quinto mẽse a priore fieri, solis uero septimo. Eandẽ bis in triginta dieb⁹ supra terras occultari,sed ab aliis atq; aliis hoc cerni,quæq; sunt i hoc miraculo maxime mira,cũ cõueniat umbra terræ lunã hebetari,nunc ab occasus pte hoc ei accidere,nũc ab exortus. Eequanã ratione cũ solis exortu umbra illa hebetatrix sub terra esse debeat,semel iã acciderit,ut in occasu luna deficeret utroq; sup terrã conspicuo sydere. Nam ut in.xii.diebus utrunq; sydus quæreref, & nostro æuo accidit imperatoribus Vespasianis parte.iii.Filio iterum Cons.

De Lunæ motu. Cap. xiiii.

Lunam semper auersis a sole cornibus,si crescat ortus spectare,si minuaf occasus haud dubium est. Lucere dodrãtis semuncias horarũ ab sẽcũda addiiciente usq; ad plenum orbem detrahentemq; in diminutionẽ. Intra.xiiii.aũt partes solis semp occultã esse. Quo argumento amplior errãtium stellarum q̃ lunæ magnitudo colligitur,quando ille & a septenis interdum partibus emergãt. Sed altitudo cogit minoris uideri,sicut affixas cœlo solis fulgore interdiu non cerni,cum æq; die ac nocte luceant,idq; manifestũ fiat defectibus & præaltis puteis.

Errantium motus & luminum Canonica. Ca. xv.

Errantium aũt tres quas supra solem diximus sitas occultant meantes cum eo. Exoriuntur uero matutino discedẽtes partibus nunq̃ amplius undenis. Postea radiorũ eius cõtractu teguntur,& in triquetro a partibus.cxx.statiões matutinas faciũt,quæ & primæ uocanf. Mox in aduerso a partibus.clxxx.exortus uespertinos. Item in.cxx.ab alio latere appropinquante stationes uespertinas quas & secũdas uocãt,donec assecutus in ptibus duodenis occulte illas,q uespertini occasus appellanf. Martis stella ut ppior etiã ex quadrato sentit radios,ab.xc.partib⁹ unde & nomẽ accepit. Is motus primus & secũdus nonagenarius dictus ab utroq; exortu. Eadem stationalis senis mẽsibus cõmoratur in signis alioqn bimestris cum cæterę utraq; statiõe quaternos menses non impleant. Inferiores aũt duæ occultantur in coitu uespertino simili modo, relictoq; sole totidem in partibus faciũt exortus matutinos,atq; a lõgissimis distãtiis suæ metis solẽ insequunf,adeptæq; occasum matutino conduntf ac prætereunt. Nox eodẽ interuallo uesperi exoriuntur usq; ad quos diximus terminos. Ab his retrogradiunf ad solẽ,& occasu uespertino delitescũt. Veneris stella & statiões duas matutinã uespertinãq; ab utroq; exortu facit a longissimis distãtiæ suæ finibus. Mercurii statiões breuiore momẽto q̃ ut dephendi possit. hæc est luminũ occultationũq; tõ perplexiore motu, multisq; inuoluta miraculis. Siquidem magnitudines suas,& colores mutant,& eędẽ ad septentrionẽ accedũt,abeuntq; ad austrũ,terrisq; ppiores aut cœlo repẽte cernuntur. In quibus aliter multa q̃ priores tradituri fatemur,ea quoq; illorũ esse muneris,qui primi quęrendi uias demonstrauerunt. Modo ne qs desperet sæcula pficere semper plibus de causis hæc omnia accidunt. prima circulorum est,quos græci absidas in stellis uocant, etenim græ-

cis utendũ erit uocabulis. Sunt autem hi sui cuiqȝ eaꝝ aliiqȝ q̃ mundo quoniã terra a uerticibus duobus quos appellauerũt polos cẽtrũ cœli necnõ signiferi oblique iter eos siti. Oĩa autem hæc constat rõne circini semper indubitata. Ergo ab alio cuiqȝ cẽtro absides suæ exurgunt. Ideoqȝ diuersos habent orbes motusqȝ dissimiles, quoniã interiores asidas necesse est breuiores esse.

Quare eadem alias altiora, alias inferiora uideantur. Cap. xvi.

IGitur a terræ cẽtro absides altissimæ sunt, Saturno in scorpione, Ioui in uirgine, Marti in leone, Sole in geminis, Veneri in sagittario, Mercurio in capricorno, mediis omnium partibus Et econtrario ad terræ centrum humillimæ atqȝ pximæ. Sic fit ut tardius mouere uideantur cũ altissimo ambitu ferunt. Nõ qa accelerẽt tardẽt ue naturales motus, qui certi ac singuli sunt illis, sed quia deductas ab sũma abside lineas, coarctari ad centrũ necesse est, sicut in rotis radios, idemqȝ motus alias maior, alias minor, centri propinquitate sentit. Altera sublimitatum caussa, qm̃ a suo centro absidas altissimas habent in aliis signis. Saturnus in libræ parte uicesima. Iupiter cãcri. xv. Mars capricorni. xxviii. Sol arietis. xxix. Venus pisciũ. xvi. Mercurius uirginis. xv. Luna tauri. iiii. Tertia altitudinũ rõ cœli mẽsura nõ circuli intelligit, subire eas aut descẽdere p pfundũ aeris, oculis existimãtibus. Huic cõnexa latitudinũ signiferi obliqtatisqȝ caussa est. Per hũc stellæ quas diximus errãtes ferunt. Nec aliud habitat in terris q̃ qđ illi subiacet. Reliqua a polis squalent. Veneris tm̃ stella excedit eum binis partibus. Quæ caussa intelligit efficere ut quædam animalia & in desertis mundi nascantur. Luna quoqȝ per totam latitudinẽ uagat, sed omnino non excedens eum ab his. Mercurii stella laxissime, ut tamẽ e duodenis ptibus (tot enim sunt latitudines) nõ amplius octonas perret, neqȝ has æq̃liter. Sed duas medio eius, & supra. iiii. ifra duas Sol deinde medio fert inter duas partes flexuoso draconũ meatu inequalis Martis stella quatuor medias Iouis mediã & super eam duas. Saturni duas ut sol. Hec erit latitudinũ ratio ad austrũ descẽdentiũ aut aquilonẽ subeuntiũ. Hac cõstare & tertiã illam a terra subeũtiũ in cœlum. Et pariter scandi eam quoqȝ existimauere pleriqȝ falso. Qui ut coarguant aperienda est subtilitas immensa & oĩs eas cõplexa causas. Cõuenit stellas in occasu uesptino pxĩas esse terre & latitudĩe, & altitudine, exortusqȝ matutĩos ĩ initio cuiusqȝ fieri. Statiões in mediis latitudinũ articulis, q̃ uocãt ecliptica. Perinde cõfessum est motũ augeri q̃diu in uicino sit terre, cum abscedãt in altitudinẽ, minui, Que ratio lunę sublimitatibus maxime approbat. Aeque nõ est dubiũ in exortibus matutinis etiã numerũ augeri, atqȝ a stationibus primis tres supiores diminui usqȝ ad stationes secũdas. Quę cum ita sint manifestũ erit ab exortu matutino latitudines scãdi, qm̃ in eo primũ habitu incipiant partius adiici motus. In stationibus uero primis & altitudine subire, qm̃ tum primũ icipiant detrahi nũeri, stellæqȝ retroire. Cuius rei rõ priuatĩ reddẽda est. Percussæ inq̃ diximus parte, & triangulo solis radio inhibent rectum agere cursum, & ignea ui leuant in sublime. Hoc non protinus itelligi potest uisu nostro, ideoqȝ existimãt stare, unde & nomẽ accepit statio. Progredit deinde eiusdẽ radii uiolentia & retroire cogit uapor percussas. Multo id magis in uesptino earum exortu toto sole aduerso, cum in sumas absidas expellunt, neminemqȝ cernunt, quoniã altissime absunt, & minimo ferunt motu, tanto minore cum hoc in altissimis absidũ euenit signis, Ab exortu uesptino latitudo descendit partius iã se minuẽte motu, nõ tñ ante stationes secũdas augẽte cũ & altitudo descẽdit supueniẽte ab alio latere radio, eademqȝ ui rursus ad terras deprimente, q̃ sustulerit in cœlo ex priore triquetro. Tm̃ interest subeant ne radii, an superueniãt. Multoqȝ eadem magis in uesptino occasu accidũt. Hæc est superioꝝ stellaꝝ ratio. Difficilior reliquarum, & a nullo ante nos reddita.

Catholica syderum errantium. Cap. xvii.

PRrimũ igitur dicatur cum sint diuersæ stellæ, cur Veneris stella nunq̃ longius. xlvii. ptibus Mercurius. xx. a sole abscedãt? Sæpe citra eas ad solẽ reciprocẽt, Cõuersas habẽt utræqȝ absidas, ut infra solem sitæ, tantũqȝ circulis eaꝝ + sub terra est, quantum superne pdictarũ & ideq non possunt abesse amplius, quoniã curuatura absidũ ibi non habet longitudinem maiorẽ. Ergo utræqȝ simili ratione admodũ statuunt absidum suarum margines, ac spacia longitudinis, latitudinũ euagatione pensant. At. n. cur non semp ad. xlvi. & ad partes. xx. perueniũt? Imo uero. Sed ratio canonica fallit. Namqȝ apparet absidas quoqȝ eaꝝ moueri q nunq̃ transeant solẽ. Itaqȝ cũ in partẽ ipsam eius incidere margines alterutro latere, tum & stellæ ad lõgissima sua iterualla peruenire intelligunt, cum citra fuere margines totidem ptibus, & ipse ocyus redire credunt, cum sit illa semp utriqȝ extremitas summa. Hinc & ratio motuũ conuersa intelligitur, superiores enim

+ subter

celerrime ferunt in occasu uespertino, hæ tardissime illæ a terra altissime absunt cum tardissime mouentur, hæ cum ocyssime. Quia sicut in illis propinquitas centri accelerat, ita in iis extremitas circuli. Illæ ab exortu matutino minuere celeritaté incipiunt, hæ uero augere. Illæ retro cursum agunt a statione matutina usq; ad uespertiná. Veneris a uespertina usq; ad matutiná. Incipit auté ab exortu matutino latitudiné scandere, altitudiné uero ac solem insequi a statione matutina ocyssima in occasu matutio & altissima. Digredi aút latitudine motumq; minuere ab exortu matutino, retro quidé ire simulq; altitudine digredi a statione uespertina. Mercurii rursus stella utroq; modo scandere ab exortu matutino. Digredi uero latitudine a uespertino, consecutoq; sole ad. xv. partium interuallum cõsistit quadriduo prope imobilis. Mox ab altitudine descédit, retroq; graditur ab occasu uespertino usq; ad exortum matutinum. Tantumq; hæc & luna totidem diebus quot subiere descédunt. Veneris quindecies & pluribus subit. Rursus Saturni & Iouis duplicato digrediuntur, Martis etiam quadruplicato. Tanta est naturæ uarietas. Sed ratio euidés. Nam quæ in uaporem solis nituntur, etiam descendunt ægre. Multa promi amplius circa hæc possunt secreta naturæ legesq;, quibus ipsa seruiat, exépli gratia. In Martis sydere cuius est maxime inobseruabilis cursus, numquam id stationé facere Iouis sydere triquetro raro ad modum. lx. partibus discreto. Qui numerus sexágulas mundi efficit formas. Nec exortus nisi in duobus signis tantum cancri & leonis simul edere. Mercurii uero sydus in piscibus exortus uespertinos raros facere creberrimeq; in uirgine. In libra matutinos. Item matutinos in aquario, rarissimos in leone. Retrogradum in tauro & in geminis nõ fieri. In cancro uero non citra. xxv. partem. Lunæ bis coitum cum sole in nullo alio signo facere q̃ geminis. Non coire aliquando in sagittario tantum. Nouissimá uero primamq; eadem die uel nocte nullo alio in signo q̃ ariete cõspici, id quoq; paucis mortalium contingit. Et inde fabula cernendi lynceo. Non cõparere in cœlo Saturni sydus & Martis cum plurimum diebus. clxx. Iouis. xxxvi. aut cum minimum denis detractis diebus. Veneris. lxxix. aut cum minimum. lii. Mercurii. xiii. aut cum plurimum. xvii.

Quæ ratio colores eorum mutet. Cap. xviii.

COlores ratio altitudinum temperat, siquidem earum similitudinem trahunt, in quarum aera uenere subeundo, tingitq; appropinquátes utralibet alieni meatus circulus. Frigidior in pallorem, ardentior in ruborem, uentosus in horroré. Sol atq; cõmissuræ absidum extremæq; orbitæ a terra in obscuritaté. Suus quidé cuiq; color est Saturno candidus. Ioui clarus. Marti igneus. Lucifero candens, Vesperi refulgens. Mercurio radiás. Lunæ blandus, Soli cum oritur ardés, postea radians. His caussis cõnexo uisu & earum quæ cœlo continentur. Namq; modo multitudo conferta inest circa dimidios orbes lunæ, placida nocte leniter illustráte eas. Modo raritas ut fugisse miremur plenilunio abscõdente, aut cum solis supraue dictarum radii uisus perstrinxere nostros. Et ipsa aút luna ingruentium solis radiorum haud dubie differentias sentit, hebetante cætera inflexos mundi cõuexitate eos, præterq̃ ubi recti angulorum cõperunt ictus. Itaq; in quadrato solis diuidua est, in triquetro semi ambitur orbe, impletur autem in aduerso, rursusq; minuens easdem effigies, paribus edit interuallis, simili ratione qua supra solem tria sydera.

Solis motus & dierum inæqualitatis ratio. Cap. xix.

SOl auté ipse quattuor differentias habet, bis æquata nocte diei uere & autumno, & in centrum incidens terræ octauis in partibus arietis ac libræ. Bis permutatis spaciis in auctum diei bruma octaua in parte capricorni. Noctis uero solstitio tantidé in partibus cancri. Inæqualitatis causa obliquitas est signiferi, cum pars æqua mundi super subterq; terras omnibus fiat momentis. Sed que recta in exortu suo consurgunt signa longiore tractu tenent lucem, quæ uero obliqua ocyor transeunt spacio.

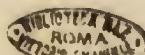
Quare Ioui fulmina assignentur. Cap. xx.

PAtet plærosq; magna cœli affectione, cõpertum a principibus doctrinæ uiris, supernorum trium syderum ignes esse, qui decidui ad terras fulminum nomen habeant. Sed maxime ex iis medio loco siti, fortassis quoniam contagium nimii humoris ex superiore circulo atq; ardoris ex subiecto per hunc modum egerat. Ideoq; dictum Iouem fulmina iaculari. Ergo ut e flagráte ligno carbo cum crepitu, sic a sydere cœlestis ignis expuitur, præscita secum afferens, ne abdicatæ quidem sui parte in diuinis cessante opibus. Idq; maxime turbato fit aere, quia collectus humor adundantiá stimulat, ut quia turbatur quodá ceu grauidi syderis partu.

Interualla syderum. Cap. xxi.

INterualla quoq; syderum a terra multi indagare tentauerunt. Et solem abesse a luna undeuiginti partes, quãtum lunam ipsam a terra prodiderunt. Pythagoras uero uir sagacis animi a

terra ad lunam.cxxv.milia ſtadiorum eſſe collegit.Ab ea uſque ad ſolem duplū.Inde ad duodecī ſigna triplicatum.In qua ſententiā Gallus Sulpitius noſter fuit.

De ſyderium muſica.Cap.xxii.

SEd Pythagoras interdum ex Muſica ratione appellāt tonum quantum abſit a terra luna.Ab ea ad Mercuriū ſpacii eius dimidium,& ab eo ad Venerem.A qua ad ſolem ſeſquiplum.Aſole ad Martem tonum.i.quantū ad lunam a terra.Ab eo ad Iouem dimidium, & ab eo ad Saturnum dimidium,& inde ſeſquiplum ad ſigniferū,ita ſeptem tonos effici,quam diapaſon harmoniam uocant:hoc eſt uniuerſitatem concentus,in ea,Saturnū Dorio moueri. Mercuriū Phthongo Iouem Phrygio, & in reliquis ſimilia iucunda magis q̄ neceſſaria ſubtilitate.

De mundi Geometria.Cap.xxiii.

STadium.cxxv.noſtros efficit paſſus,hoc eſt pedes ſexcentos .xxv. Poſſidonius non minus.xl. ſtadiorum a terra alitudinem eſſe:in qua nubila ac uenti nubeſq; perueniant.Inde purum liquidumque & imperturbatæ lucis aerem.Sed a turbido ad lunam uicies centum ſtadiorum. Inde ad ſolem quinquies milies.Eo ſpacio fieri ut tam imenſa eius magnitudo non exurat terras. Plures aūt nubes non ingentis ſtadiis in altitudinem ſubire prodiderūt.Incōperta hęc & inextricabilia,ſed tam ꝑdenda q̄ ſunt prodita,ſi quis tamē una ratio geometricæ collectiōis nunq̄ fallacis poſſit non repudiari,ſi cui libeat altius iſta ꝓſequi.Nec ut mēſura(id enī uelle pene dementis ocii eſt)ſed ut tantū cōiectanti animo cōſtet extimatio,Nam cum trecentis.lx,& fere ſex partibus orbis ſolis ex circuitu eius patere appareat circulum per quem meat,ſempq; dimetiens tertiā partē ambitus,& tertiæ paulominꝰ ſeptimā colligat,apparet dempta eius dimidia,quoniā terra centralis interueniat.Sextam uero ptem huius immenſi ſpacii qđ circa terrā circuli ſolaris animo compræhendiť in eſſe altitudinis ſpacio.Lunæ uero duodecimā.Quoniā tanto breuioř q̄ ſol ambitu currit,ita ferri eam in medio ſolis ac terræ.Mirū quo ꝓcedat improbitas cordis humani,paruulo aliquo inuitata ſucceſſu.Sicut i ſuprădictis occaſionē impudentiæ ratio largitur:auſiq; diuiař ſolis ad terram ſpacia.Eadem ad cœlum agunt:quoniā ſit medius ſol,ut ꝓtinus mūdi quoq; ipſius menſura ueniat ad digitos.Quantas enī dimetiens habeat ſeptimas,tantas habere circulū duo & uicesimas:tanq̄ plane a ppendiculo mēſura cœli cōſtet. Aegyptia ratio quam Petoſiris& Necepſos oſtendere ſingulas ptes,in lunari circulo(ut dictum eſt)minimo.xxxiii.ſtadiis paulo amplius patere colligit.In Saturni ampliſſimo duplū.In ſolis quem mediū eſſe diximus,utriuſq; menſuræ dimidium.Quæ computatio plurimū habet pudoris,quoniā ad Saturni circulū addito ſigniferi ipſius interuallo,nec numerabilis multiplicatio efficitur.

De repentinis ſyderibus.Cap.xxiiii.

REſtant pauca de mūdo,nanq; & in ipſo cœlo ſtellæ repente naſcunť plura catū genera.

De Cometis & cœleſtibus prodigiis,natura & ſitu,& generibus eorū. Ca.xxv.

COmetas græci uocāt,noſtri Crinitas horrentes crine ſanguineo,& comaꝝ modo in uertice hiſpidas.Idē pogonias,qbus inferiore ex parte in ſpeciē barbæ longæ promittitur iuba. Acontiæ iaculi modo uibranť ociſſimo ſignificatu.Hæc fuit de qua quinto conſulatu ſuo Tiberius impator Cęſar præclaro carmine perſcripſit ad hūc diem nouiſſime uiſam. Eaſdem breuiores & in mucronē faſtigiatas Xiphias uocauere,quæ ſunt omnium pallidiſſimæ quodam gladii nitore,ac ſine ullis radiis quos chryſeꝰ auro nomine ſimilis,colore autē electro raros e margine emittit,Pithetes doliorū cerniť figura in concauo fumidæ lucis.Cratias cornus ſpeciē habet, qualis fuit cū græcia apud Salamina depugnauit.Lampades ardentes imitanť faces, Hippeus equinas iubas celerrimi motus,atq; in orbē circa ſe euntis.Fit & candidus cometes argēteo criē ita refulgens ut uix cōtueri liceat,ſpecieq; humana dei effigiē in ſe oſtendens.Fiunt & hirti uilloꝝ ſpecie & iuba aliq̄ circundati,Semel adhuc iubæ effigies mutata i haſta eſt,olympiade cētesimaoctaua urbis anno.ccclxxxxviii. Breuiſſimū quo cernerenť ſpacium ſeptem dierum annotatū eſt,longiſſimum octoginta.Mouenť autem alii errantium modo,alii immobiles hærent.Oēs ferme ſub ipſo ſeptemtrione aliqua eius parte nō certa,ſed maxie in eādida quæ lactei circuli nomē accepit. Ariſtoteles tradit & ſimul plures cerni nemini compertū alteri,quod equidē ſciam Ventos autē ab iis graues æſtuſq; ſignificari.Fiūt & hibernis mēſibus & in auſtrino polo ſed ibi citra ullum iubar:Diraq; cōperta æriophum & Aegypti populis,cui nomen æui eius rex edidit Typō,ignea ſpecie,ac ſpinę modo intorta,uſu quoq; toruo,nec ſtella uerius q̄ quidā igneus nodus. Spargunť ali

quando

quando & erratibus stellis caeterisq; crines, Sed cometes nunq̃ in occasura pte coeli est. Terrificũ magna ex parte sydus, ac non leuiter piatũ, ut ciuili motu Octauio cõsule. Itertũq; Pompeii & Caesaris bello. In nostro uero aeuo circa ueneficiũ, quo Claudius Caesar ipersũ reliquit Domitio Neroni, ac deinde principatu eius assiduũ prope ac saeuum. Referre arbitrant in quas partes sese iaculetur, aut cuius stellae uires accipiat, quasq; siitudines reddat, & qbus in locis emicet. Tibiarũ specie arti musicae portendere. Obscoenis aũt moribus in uerendis partibus. Signorũ ingeniis & eruditioni si triquetrã figurã quadratam ue paribus angulis ad aliquos perénium stellarũ situs edát. Venena fundere in capite septẽtrionalis austrinaeue serpẽtis. Cometes in uno toti⁹ orbis loco colit in tẽplo Romae admodum faustus Diuo Augusto iudicatus ab ipo: qui incipiente eo apparuit ludis quos faciebát Veneris genitricis non multo post obitũ patris Caesaris, in collegio ab eo istituto. Nanq; his uerbis id gaudium ꝑdidit. Is ipis ludorum meorum diebus sydus crinitum per septem dies in regione coeli sub septẽtrionibus est cõspectũ. Id oriebatur circa undecimã horam diei, clarumq; & oĩbus terris conspicuum fuit. Eo signo significari uulgus credidit Caesaris aĩam inter deorũ immortaliũ nomina receptam, quo nomine id insigne simulacro capitis eius qđ mox in foro cõsecrauimus adiectũ est Haec ille in publicũ interiore gaudio sibi illum natum seseq; in eo nasci interpretatus est, & ut uerũ fateamur salutare id terris fuit. Sunt qui & haec sydera ꝑpetua esse credãt, suoq; ambitu ire, sed nõ nisi relicta a sole cerni. Alii uero qui nasci humore fortuito & ignea ui, ideoq; solui.

Hipparchus de syderibus per exẽpla historica, faces. lampades, trabes, bolides, & chasma coeli. Cap. xxvi.

IDem Hipparchus nunq̃ satis laudatus, ut quo nemo magis approbauerit cognationẽ cum homine syderum animasque nostras partem esse coeli, nouam stellam & aliam in aeuo suo genitam deprehendit, eiusque motu qua die fulsit ad dubitationem est adductus, an ne hoc saepius fieret, mouerenturq; & eae quas putamus affixas. Idemq; ausus rem etiam deo improbam annumerare posteris stellas ac sydera ad normã expangere organis excogitatis, per q̃ singularum loca atque magnitudines signarét, ut facile discerni posset ex eo nõ mõ an obirẽt nascerenturq;, sed oĩno aliqua transirent mouerẽturue, item an crescerẽt minuerenturq; coelo in hereditate cũctis relicto, si quisq̃ rationem eam caperet inuectus esset. Emicant & faces non nisi cum decidunt uisae. Qualis germanico Caesare gladiatorũ spectaculum edente praeter ora populi meridiano trãscurrit. Duo genera earũ, Lampades uocant plane faces. Alterũ Bolidas quale Mutinensibus malis uisum est. Distant, q faces uestigia longa faciũt priore ardente parte. Bolis uero ꝑpetua ardens longiorẽ trahit limitem. Emicãt & trabes simili modo, q̃s Docos uocant, q̃les cũ Lacedaemonii classe uicti imperiũ graeciae amisere. Fit & coeli ipsius hiatus quam uocãt chasma.

De coeli coloribus. Cap xxvii.

FIr & sanguinea specie, quo nihil terribilius mortaliũ timori est. Incendium ad terras cadens inde. Sicut olympiadis centesimaeseptimae anno tertio cũ rex Philippus graeciã quateret. At q haec ego ratis tpibus naturae ut caetera arbitror existere, nõ ut plaeriq; uariis de caussis quas ingeniorum acumen excogitat. Quippe ingentiũ malorum fuere praenuncia. Sꝫ ea accidisse, non quia haec facta sunt arbitror. uerum haec ideo facta quia incasura erant illa, raritate autẽ occultã eorum esse rationẽ, ideoq; non sicut exortus supradictos defectusq; & multa alia nosci.

De flamma coeli. Cap. xxviii.

CErnunt & stellae cũ sole totis diebus plaerũq;, & circa solis orbem ceu specie coronae & uersicoloris circuli. Qualiter Augusto caesare in prima iuuenta urbem intrante post obitum patris ad nomen igens capessẽdum.

De coronis coelestibus. xxix.

EXistunt eaedem coronae circa lunã & circa nobila astra coelo quoq; in haerẽtia. Circa solem arcus apparuit. L. Opimio. iii. Q. Fabio. ii. coss. Orbis. L. Portio. M. Atilio.

De circulis repentinis, Cap. xxx.

cIrculus rubei coloris. L. Iulio. P. Rutilio coss. Fiunt ꝑdigiosi & longiores solis defectus q̃lis occiso dictatore Caesare, & Antoniano bello totius pene anni pallore cõtinuo.

Plures soles. Cap. xxxi.

ET rursus plures soles cernunt, nec supra ipm nec infra, sed ex obliquo nunq̃ iuxta, nec contra terrã, nec noctu, sed aut oriente aut occidẽte. Semel in meridie cõspecti i bosphoro p

duntur, qui a matutino tempore durauerunt in occasum. Trinos Soles antiqui sæpius uidere. Sicut Sp. Posthumio. Qu. Minutio. Qu. Martio. M. Portio. M. Antonio. P. Dollobella, & M. Lepido L. Plãco coss. Et nostra ætas uidit. Diuo Clau. pricipe cõsulatu eius Cornelio Orsito collega. Plus simul q̃ tres uisi ad hoc æui nunq̃ produnt.

Plures lunæ. Cap. xxxii.

l Vnę quoq; triç, ut Cn. Domitio. C. F. L, Annio coss. apparuere. Quos plęriq; appellauerunt soles nocturnos.

Dierum lux nocte. Cap. xxxiii.

l Vmé de cœlo noctu uisũ est. C. Cecilio. Cn. Papyrio coss. & sæpe alias, ut diei species noctu luceret.

Clypei ardentes. Cap. xxxiiii.

c Lypeus ardens ab occasu ad ortum scintillans trãscurrit solis occasum. L. Valerio. Cn. Mario coss.

Ostẽtum cœli. Cap. xxxv.

s Cintillam e stella cadere, & augeri terræ appropinquitatẽ, ac postq̃ in lunæ magnitudinem facta sit illuxisse ceu nubilo die. Dein cũ in cœlũ se reciperet, lampadem factam, semel unq̃ prodit. Cn, Octauio. C. Scribonio coss. Vidit hoc Licinius Syllanus proconsul cum comitatu suo

De discursu stellarum. Cap. xxxv.

f Ieri uidentur & discursus stellarum nunq̃ temere, ut non ex ea parte truces uenti cooriant, & ex iis tunc procellæ in mari terrisq;.

De stellis castoribus. Cap. xxxvii.

VIdi in nocturnis Militũ uigiliis inhærere pilis pro uallo fulgurum effigies. eæ & antennis nauigantiũ aliisq; nauium partibus ceu uocali quodã sono insistunt, ut uolucres sedem ex sede mutãtes. Graues cũ solitariæ uenere, mergentesq; nauigia, & si in cariæ ima deciderint exurẽtes. Geminæ aũt salutares, & prosperi cursus prænunciæ, quarũ aduentu fugari dirã illam ac minacẽ appellatã q̃ Helenã ferunt. Et ob id Polluci & Castori id numen assignant, eosq; in mari deos iuocant. Hominũ quoq; capita uespertinis horis, magno præsagio circumfulgẽt. Oĩa ĩcerta ratione & in naturæ maiestate abdita.

De aere. Cap. xxxviii.

HActenus de mũdo ĩpo syderibusq;. Nũc reliqua cœli memorabilia. Nanquæ & hoc cœlum appellauere maiores, quod alio nomĩe. aera, omne qđ inani simile uitalem hunc spiritum fundit. Infra lunã hæc sedes, multoq; inferior. Vt animaduerto ꝑpemodum constare, infinitũ ex supiore natura aeris, & terreni halit⁹ miscens utraq; sorte confundiẽ. Hic nubila tonitrua & alia fulmina. Hinc grandines, & pruinæ, hymbres, ꝑcellæ turbines. Hinc plurima mortaliũ mala, & rerũ naturæ pugna secũ. Terrena in cœlũ tendentia deprimit syderũ uis. Eademq;, quæ sponte nõ subeãt, ad se trahũt. Decidũt hymbres, nebulæ subeũt, siccanẽ amnes, ruunt grãdines, torrẽt radii, & terrã ĩ mediũ undiq; ĩpellũt. Iidẽ ĩfracti resiliũt, & q̃ potueẽ, auferũt secũ Vapor ex alto cadit, rursumq; ĩ altũ redit. Vẽti ĩgruũt ĩanes, idẽq; cũ rapia remeãt. Tot aĩaliũ haust⁹ spm̃ e sublimi trahit. At ille cõtra nitiẽ. Tellusq;, ut ĩani cœlo: spm̃ ĩfũdit. Sic ultro citro cõmeãte natura, ut tormẽto aliquo mũdi celeritate discordia accendaẽ, nec stare pugnæ licet, sed assidue rapta inuoluiẽ, Et circa terrã ĩmenso rerũ q̃si globo tendit. Subinde ꝑ nubes cœlũ aliud obtexens, uẽtoꝝ hoc regnum. Itaq; præcipua eorũ natura ibi, & ferme reliquas cõplexa caussas, qm̃ & tonitruum & fulminũ iactus horũ uiolentiæ plæriq; assignat. Quin & ideo lapidibus pluere ĩterim, q̃ uẽto sint rapti, & multa similiter. Quamobrem plura simul dicenda sunt,

De æstatis tempestatibus. Cap. xxxix.

TEmpestatũ rerũq; quasdã statas esse caussas, quosdam uero fortuitas, aut adhuc rõnis incompertæ manifestũ est. Quis. n. æstates & hyemes, quæq; in temporibus annua uice intelligunt syderũ motu fieri dubitet? Ergo ut solis natura tẽperando intelligiẽ anno. sic reliquorũ quoq; syderũ ꝑpria est q̃busq; uis, & ad suã cuiq; naturã fertilis. Alia sunt ĩ liquorem soluti humoris fœcunda, alia cõcreti in pruinas: aut coacti in niues, aut glaciati in grãdines, alia flat⁹ tẽpis alia uaporis, alia roris, alia rigoris, Nec uero hæc tanta debent existimari quãta cernunẽ, cum eẽ eorum nullũ minus luna tam immensæ altitudinis ratio declaret. Igitur ĩ suo quæq; motu naturã suam exercent, quod manifestũ Saturni maxime trãsitus hymbribus faciunt. Nec meantiũ modo syderũ hæc uis est, sed multorũ etiam adhærentiũ cœlo: quotiens erratiũ accessu impulsa aut cõiectu radioꝝ extimulata sunt, qualiter ĩ succulis sentimus accidere, quas græci ob id pluuio noĩe

hyadas

hyadas appellãt,Quin sua sp̃ote quædam statisq̃ tẽporibus,ut hædorũ exortus.Arcturi uero sydus non ferme sine pcellosa grandine emergit. De Caniculæ exortu. Cap.xl.

NAm caniculæ exortu accẽdi solis uapores qs ignorat? Cuius syderis effectus amplissimi in terra sentiuntur.Feruent maria exoriente eo.Fluctuant in cellis uina.Mouent stagna.Ori gem appellat ægyptus feram,quã in exortu eius contristare & cũtueri tradit,ac uelut adorare,cũ sternuerit.Canes quidem toto eo spacio maxime in rabiem agi non,est dubium.

Vis temporum anni statuta. Cap.xli.

QVin in ptibus quoq̃ signorũ quorũdã sua uis in est,ut autumnali æquinoctio,Brumaquæ cum tempestatibus confici sidus intelligimus.

De incertis tempestatibus. Cap.xlii.

NEc imbribus tantũ tẽpestatibusq̃,sed multis.& corporũ,& ruris experimẽtis.Afflant alii sydere,alii cõmouent statis tempibus,aluo,neruis,capite,mente.Olea & populus alba, & salices folia solstitio circũagunt.Horret ipo brumali die suspẽsa ĩ tectis arẽtis herba pulegii.Rũpunt intentæ spiritu mẽbranę.Miret hoc,qui nõ obseruet quottidião experimento,herbã unam,quæ uocat heliotropiũ'abeunte solem intueri semp,oibusq̃ horis cũ eo uerti,uel nubilo obumbrante.Iam qdem lunari potestate ostreaæ,conchiliorumq̃,& cõcharũ omniũ corpa augeri,& rursus minui.Quin & soricũ fibras rñdere numero lunæ exquiuere diligentiores.Minimũq̃ anial formicã sentire uires syderis,interlunio semp cessant.Quo turpior hoi i'scita est fatenti præcipue iumentorũ,quorũdã in oculis morbos cũ luna increscere ac minui.Patrociat uastitas cœli imẽsa discreta altitudinẽ in duo atq̃ septuagita signa.Hæ sunt rerũ aut aĩatiũ effigies,in q̃ digessere cœlum periti.In his qdem mille sexcentas annotauere stellas,isignes uidelicet effectu,uisuue Exẽpli gra,in cauda tauri septem quas appellauere Vergilias.In fronte suculas.Bœtem,quę sequit septemtriones. De imbribus. Cap.xliii.

EXtra has causas non negauerim existere imbres uentosq̃,quoniam humidã a terra alias uero ppter uapores fumidã exhalare caliginẽ certũ est. Nubesque liquore egresso in sublime,aut ex aere coacto in liquorẽ egresso in sublime,aut ex aere coacto in liquorem gigni.Densitas earũ corpusq̃ haud dubie coniectat argumento cum solem obumbret. Perspicuũ alias etiã urinantibus in quãlibet profundam aquarum altitudinem.

Quare lapides pluant. Cap.xliiii.

IGitur non eam inficias,posse in has & ignes supne stellarum decidere,q̃les sereno sæpe cernimus,quorũ ictu cõcuti aera uerũ ẽ,qñ & tæla uibrata stridũt.Cũ uero ĩ nubẽ puenerit,uaporẽ dissonũ gigni,ut cãdente ferro in aquã demerso.& fumidũ uorticẽ uolui.Hinc nasci pcellas.

De tonitruis & fulguribus. Cap.xlv.

ET si in nube luctet flatus aut uapor tonitrua edi,si erũpat ardens,fulmina.Si longiore tractu nitat fulgetra.His findi nubem,illis perrũpi.Et esse tonitrua impactorum ignium plagas ideoq̃ protinus coruscare igneas nubium rimas.posse & repulsu syderum depressum quĩ a terra meauerit,spiritum nube cohibitum tonare.natura strangulante sonitum,dum rixet.Edito fragore cum erumpat,ut in membrana spiritu intenta.Posse & attritum dum ĩ præceps feratur illum,quisquis est,spiritum accendi.Posse & afflictu nubium elidi,ut duorum lapidum scintillãtibus fulgetris.Sed hæc oĩa esse fortuita.Hic bruta fulmĩa & uana,ut quæ nulla ueniãt rõne naturę.Iis percuti mõtes,iis maria:oẽsq̃ alios irritos ictus.Illa uero fatidica ex alto,statisq̃ d causis,& ex suis ueonite syderib'.Simili modo uentos,uel potius flatus posse ex arido siccoq̃ anhelitu terræ gigni non negauerim.Posse & aquis aera expirãtibus,q neq̃ in nebulã densẽt,nec crassescat in nubes.Posse & solis impulsu agi,quoniã uẽtus nõ aliud intelligat,q̃ fluct' aeris pluribusq̃ etiã modis,Namq̃ & fluminibus & niuibus,& e mari uidemus etiã tranquillo,& alios quos uocãt Altanos e terra consurgere.Qui quidem cum e mari redeunt,Tropei uocant,si perguot Apogei.

Qua ratione Echo reddatur.Cap.xlvi.

MOntiũ uero flexus crebriq̃ uertices & cõflexa Cubito,aut cõfracta in humeros iuga cõcaui uallium sinus scinduor inæqualiter,inde resultãtẽ aera,quæ causa etiam uoces multis in locis reciprocas facit. De Ventis. Cap.xlvii.

SIne fine uentos generant iam quidem etiam specus,qualis in Dalmatiæ ora uasto in præceps hiatu,in quem deiecto leui pondere,quis tranquillo die turbini similis emicat pcella, nomen

loco eſt ſentaquin. Et in Cyrenaica prouincia rupes quædam auſtro traditur ſacra, quam profanum ſit attrectari hoīs manu, confeſtim auſtro inuoluente harenas. In domibus etiam multis manufacta incluſa opacitate cōceptacula auras ſuas habēt, adeo cauſa nō deeſt. Sed plurimū intereſt flatus ſit, an uentus, illos ſtatos atq; pſpirantes. quos non tractus aliquis uerū terræ ſentiūt, q̄ non aura, non pcella maris, ſed appellatione quoq; ipa ueri ſunt. Qui ſiue aſidua mundi in ſcitu & contrario ſyderū occurſu naſcunt, ſiue hic eſt ille generabilis rerū naturæ ſpiritus, huc illuc q; tanq̄ in utero aliquo uagus, ſiue diſparili errantiū ſyderum ictu, radiorūq; multiformi iactu flagellatus aer, ſiue a ſuis ſideribus exeūt his propriorib⁹, ſiue ab illis cœlo affixis cadūt, palā ē illos quoq; legem habere naturæ non ignoram, etiam ſi nondum percognitam.

Naturæ & obſeruationes uentorum. Cap. xlviii.

Viginti & amplius auctores græci ueteres pdidere de his obſeruatiōes, quo magis miror orbe tam diſcordi, & in regna hoc eſt in mēbra diuiſo, tot uiris curæ fuiſſe, tam ardua inuentu pquirere inter bella pſerrim, & Iſida hoſpitia. Piratis etiā oīm mortaliū hoſtibus tranſitus fame tenētibus, ut hodie quædā in ſuo quiſq; tractu ex eorum cōmētariis qui nunq̄ eo acceſſere uerius noſcant, q̄ indigenarū ſciētia. Nunc uero pace tam feſta, tam gaudente, puentu rerū artiumq; pricipe omino nihil addiſci noua inqſitione, imo ne ueterū quidē inuenta perdiſci. Nō erāt maiora pmia in multos diſpſa fortunæ magnitudine, & iſta plures ſine præmio alio q̄ poſteros iuuandi eruerūt. Nāq; mores hominū ſenuere, non fructus. Et immenſa multitudo apertum quod cūq; eſt mare, hoſpitaliq; littorū olm appulſu nauigat, ſed lucri, nō ſcientiæ gratia. Nec reputat cæca mens etiam tantū auaritiæ intenta, idipm ſciētia poſſe rutius fieri. Quapropter ſcrupuloſi⁹ q̄ inſtituto fortaſis cōueniat operi, tractabo uentos tot milia nauigantiū cernens.

Ventorum genera. Cap. xlix.

Veteres q̄rtuor omino ſeruare per totidē mūdi ptes, ideo nec Homerus plures noiat. Hebetius mox iudicatū eſt id, ſecuta ætas octo addidit rōne nimis ſubtili & ✠ cōciſa, Proximis inter utraq; media placuit, ad breue numerū additis q̄rtuor. Sunt ergo bini in q̄ttuor cœli ptibus. Ab oriēte æquinoctiali Subſolan⁹. Ab oriēte brumali Vulturn⁹. Illum apeliotē, hūc græci eurū appellant. A meridie auſter, & ab occaſu brumali Africus. Noton & liba noiant. Ab occaſu equinoctiali Fauonius. Ab occaſu ſolſtitiali Corus Zephyron & argeſten uocāt. A ſeptētriōibus. Septentrio. Interq; eū & exortū ſolſtitialē Aqlo; Aparctias dicti & Boreas. Numeroſior ratio q̄rtuor his interiecerat Thraciā media regione inter ſeptētrionē & occaſum ſolſtitialē. Itemq; cæciam, media inter aquilonē & exortū æquinoctialē. Ab ortu ſolſtitiali Phœnicea media regione, Iter ortum brumalē & meridiem. Item inter liba & noton compoſitū ex utroq; mediū, inter meridiem & hybernū occidētem, libanoton. Nec finis. Alii quippe meſen nomie etiamnum addidere inter boream & cæciam. Et inter eurū & noton euronoton. Sunt etiā quidā peculiares qbuſq; gētib⁹ uenti nō ultra certū pcedentes tractū, ut Athenienſibus ſcyron, paulo ab argeſte deflexus reliquæ græciæ ignotus. Aliubi elatior idem Olympias uocaē. Cōſuetudo his omnib⁹ nominib⁹ argeſtem intelligit & cæciā. Aliqui uocant helleſpontiā, & eoſdē alibi aliter. Item in Narboneſi prouincia clariſſimus uentorū eſt Circius, nec ulli uiolētia inferior. Oſtiā plerūq; recto liguſtico mari pferens. Idem nō modo in reliquis ptibus cœli ignotus eſt, ſed ne Viennā quidē eiuſdē puīciæ urbem attingens, paucis ante limitibus iugi modici occurſu, tantus ille uētorum eſt coercit⁹. Et auſtros in ægyptum penetrare negat Fabianus. Quo ſit manifeſta lex naturæ uentis etiā & tēpore & fine dicto. Ver ergo aperit nauigātibus maria. Cuius in principio fauonii hybernū molliūt cœlū ſole aquarii. xxv. obtinēte partem. Is dies ſextus eſt ante febrarias Idus. Competit ferme & hoc oibus, quos deinde ponā per ſingulas intercalationes, uno die anticipantib⁹, ruſumq; luſtro ſequēti ordinē ſeruantib⁹. Fauoniū qdā ad. vii. Cal. Martii chelidoniā uocāt, ab hirūdinis uiſu. Nōnulli uero ornithiā uno & ſeptuageſimo die poſt brumā, ab aduētu auiū flārē p dies. ix. Fauonio cōtrarī ē, quē Subſolanū appellauim⁹. Datus ē aūt huic exortus uergiliarū in toridem partibus tauri, ſex diebus añ Maias Idus, quod tēpus auſtrinū eſt, huic uento ſeptētrione cōtrario. Ardentiſſimo aūt æſtatis tēpore exoriē caniculæ ſydus, ſole primam partē leonis ingrediente. Qui dies. xv. añ Auguſti Calē. eſt. Huius exortū diebus. viii. ferme aquilones antecedūt, quos pdromos appellant Poſt biduum autem exortus iidem aquilones conſtantius perflant diebus. xl. quos Etſias uocant. Mollire eos creditur ſolis uapor geminatus ardore ſyderis. Nec ulli uentorū magis ſtati ſunt. Poſt eos rurſus

eos rursus austri frequentes usq; ad sydus arcturi, qđ exorit̃ xi. diebus ante æquinoctium autũni. Cum hoc corus incipit. Corus autumnat, hic est contrarius Vlturnus. Post id ęquinoctium dieb⁹ fere quattuor & .xl. uergiliarũ occasum hyemem ichoat. Quod tempus in tertio Idus Nouembris incidere cõsueuit, hoc est aqlonis hyberni, multumq; æstiuo illi dissimilis, cui⁹ ex a duerso ẽ afric⁹ Ante brumam autem vij. diebus totidemq; postea sternit̃ mare alcyonum fœturæ, & inde nomen iis dies traxere. Reliquum tempus hyemat. Nec tñ sæuitia tempestarũ cõcludit mare. Piratæ primum coeget mortis periculo in mortem ruere, & hyberna expiri maria. Nũc idem auaritia cogit Ventorũ etiam frigidissimi sunt quos a septẽtriõe diximus spirare. Vicinus his corus. Ii & reliquos compescunt, & nubes abigunt, Humidi auster africus & pcipue auster Italiæ, Narrant & ĩ Ponto ciecian in se trahere nubes. Sicci corus & uulturnus pterq̃ desinentes. Niuales aquilo & septẽtrio. Grandines septentrio importat & corus. Aestuosus auster. Tepidi uulturnus & fauonius. Idẽ subsolano sicciores, & in totum oẽs a septentrione & occidente sicciores q̃ meridię & oriẽte. Saluberrimus aũt omnium aquilo. Noxius auster & magis siccus fortasis quia humidus frigidior est Minus esurire eo spirante credunt̃ animãtes. Etesiæ noctu desinũt flare, & a tertia diei hora oriunt̃. In Hispania & Asia ab oriente flatus est eorũ. In Põto ab aquilone. Reliquis ĩ partibus a meridie. Spirant aũt & a bruma qui uocant̃ ornithiæ, sed leniores & paucis diebus. Permutãt & duo naturam cum situ. Auster Africæ serenus. Aqlo nubilus. Omnes uenti uicibus suis expirant maiore ex parte. Aut ut cõtrarius desinenti incipiat, cũ pxime cadentibus surgunt. A leuo latere in dextrũ ut sol ambiunt, De ratione eorum menstrua quarta maxime luna decernit, Isdem autem uentis contrarium nauigat̃; prolitas pedibus, ut noctu plærunq; aduersa uela cõcurrãt. Austro maiores fluctus edunt̃ q̃ aquilone, qm̃ ille infernus ex imo maris spirat, hic summo. Ideoq; post austros noxii. præcipue terræ motus. Noctu auster, interdiu aquilo uehemẽtior Et ab ortu flãtes diuturniores sunt, ab occasu flantibus, Septentriones in pari fere desinunt numero. Quæ obseruatio etiã in aliis multis rerum naturæ partib⁹ ualet, Mares itaq; existimant̃ ipares numeri. Sol & auget & cõprimit flatus. Auget exoriens occidensq;. Comprimit meridianus æstiuis tẽporibus. Itaq; medio diei aut noctis plærunq; sopiuntur, qa aut nimio frigore aut æstu soluunt̃. Et ibribus uẽti sopiũt̃, Expectãtur aũt maxime, unde nubes discussæ adaperuere cœlum. Oĩm quidem si libeat obseruar̃, minimos ambitus redire eãsdem uices quadriẽnio exacto Eudoxus putat non uẽrorum modo, uerum & reliquarum tempestatum magna ex parte. Et est principium lustri eius semper intercalari anno caniculæ ortu. De generalibus uentis hæc.

De repentinis flatibus. Cap. I.

NVnc de repẽtinis flatib⁹ q exhalante + terra, ut dictũ est, coorti rursusq; deiecti, interi obducta nubium cute multiformes existũt. Vagi qppe & ruentes torrentiũ modo, ut aliqb⁹ placere ostendimus, tonitrua & fulgura edunt. Maiore uero illati põdere incursusq; si late siccam rupit nubem, pcellã gignũt q̃ uocat̃ a grecis ecnephias, Sin uero depsso sinu arctiuis rotari eã fregerint sine igne hoc est sine fulmie uorticẽ faciũt, q typhon uocat̃ idest uibratus. Ecnephias defert. Hic secum aliquid abreptum e nube gelida conuoluens uersansq;, & ruinam suam illo pondere aggrauans, & locum ex loco mutans rapida uertigine, pcipua nauigãriũ pestis, nõ antẽnas modo, uerũ ipsa nauigia cõtorta frangens, tenui remedio aceti in adueniẽtẽ effusi, cui frigidissima ẽ natura. Idẽ illisu ipso repcussus correpta secum in cœlũ refert, sorbetq; ĩ excelsum. Quod si maior depssę nubis erupit specu, sed min⁹ alto q̃ pcella, nec sine fragore turbinẽ uocãt, pxia q̃q; prosternentẽ, Idem ardentior accẽsusq; dũ fuerit. præster uocatur amburens contacta pariter & proterens. +In terram.

Alia prodigiosa genera tempestatum. Cap. II.

NOn fit aũt aqlonib⁹ typhon nec niualis, aut niue iacente ecnephias. Quod si simul rupit nubem, exarsitq;, & ignẽ habuit, aut postea cõcepit, fulmẽ est, Distat a pstere quo flãma ab igne Hic late fundit̃ flatu. Illud conglobat̃ impetu. Vortex aũt hic meando distat a turbie, quo stridor a fragore. Procella latitudie ab utroq; disiecta nube, uerius q̃ rupta. Fit & caligo belluę similis nube dira nauigantibus. Vocat̃ & columna cũ spissat⁹ humor rigẽsq; ipse se sustinet. Ex eodẽ genere, & in longam ueluti fistulam nubes aquam trahit.

Quibus in terris fulmina non cadant, Ca. III.

HYeme & æstate rara fulmina contrariis de causis, qm̃ hyeme densatus aer nubium crassiore corio spissat̃, omnisq; terrarum exhalatio rigens ac gelida quicqd accepit ignei uaporis

extinguit. Quæ ratio immunem Schythiam & circa rigētia a fulminū casu præstat, & e diuerso, nimius ardor ægyptū. Si qdem calidi sicciq; halitus terræ raras admodū renuesq; & ifirmas dēsaot in nubes. Vere aūt & autūo crebriora fulmina corruptis io utroq; tēpore æstatis hyemisq; causis. Qua rōne crebra in Italia fulmina, qa mobilior aer mitiore hyeme & æstate nimbosa, sp quodam mō uernat uel autūat, Italiæ quoq; pribus iis q̄ a septētriōe descēdūt ad teporē, q̄lis ē urbis Cāpaniæ tract⁹ iuxta hyeme & æstate fulgurat, qđ oōi alio situ.

Fulgurū geoera & miracula. Ca.liii

FVlminum ipsorum plura geoera tradūt. Quę sicca ueniunt non adurunt, sed dissipant. Quæ humida nō urunt, sed infuscāt. Tertiū est quod clarum uocant mirificæ maxime naturæ, quo dolia exhauriuntur intactis operimentis, nulloq; alio uestigio relicto. Aurum & æs & argētū liquatur intus, sacculis ipsis nullo mō ambustis, ac ne confuso qdem signo ceræ. Martia priceps Romanorum icta grauida, partu exanimato, ipsa citra ullum aliud icōmodum uixit. In Catilianis ꝓdigiis Pōpeiāo ex mūicipio. M. Herenoius decurio serēo die fulmie ictus est.

De obseruationibus Ca.liiii.

THuscorū literæ nouē deos emittere fulmina existimant, eaq; esse undecim generum. Iouem .n. trina iaculari. Romani duo tamē ex iis seruauere, diurna attribuētes Ioui nocturna Sūmano. Rariora sane eadē de causa frigidioris cœli. Hetruria rumpe a terra quoq; arbitrat̄ q̄ ifera appellat, brumali tpe facta sæua maxime & execrabilia, cum sinc oīa quæ terrēa existimāt, nō illo generalia, nec a syderibus uenieotia, sed ex ꝓxima atq; turbidiore natura. Argumentū euidens est: q͞ oīa a supiore cœlo decidentia obliquos habeāt ictus, hæc autem q̄ uocantur terrēa rectos. Sed quia ex ꝓpriore materia cadunt, ideo credunt̄ e terra exire, quoniam ex repulsu nulla uestigia edant: cum sit illa ratio nō iferni ictus sed aduersi. Saturni ea a sydere ꝓficisci subtiliter ista cōsectari putant, sicut cremātia a Martis. Qualiter cum Vlciseinii oppidū Thuscorum opulētissimum totum cōcrematum est fulmine. Vocant & familiaria in tōtam uitam fatidica, q̄ pria fiunt. familiā suā cuiq; idepto. Cæteꝝ existimār nō ultra decē āños porrēdere priuata, ꝑterq̄ hæc q̄ matrimōio primo facta aut natali die. Publica nō ultra tricesimum annum, præter q̄ in deductione oppidorum.

De fulminibus euocandis. Ca.lv.

EXtat annaliū memoria sacris qbusdā & ꝓcationibus uel cogi fulmina uel impetrari. Vetus fama est Hetruriæ impetratū Vulsinis & urbe & agris depopulatis, subeunte monstro quod uocauere Oltam, euocatū & a Porsena suo rege, & ante eum a Numa sæpius hoc factitatum in prio annalium suorum tradit. L. Piso grauis auctor. Quod imitatū parū rite Tullum Hostiliū ictum fulmine. Lucosq; & aras & sacra habemus, inter quæstatores & Tonantes & Feretrios, Elicium quoq; accepimus Iouē. Varia in hoc uitę sentētia & ꝓ cuius libet animo. Impari naturę audacis est credere, nec minus labetis beneficiis abrogare uires, qm̄ in fulgurū quoq; interpretatiōe eo ꝓfecit sciētia, ut uētura alia finito die ꝓcinat, & an pemptura sint fatum, aut aptura poti⁹ alia fata q̄ latteant, inumerabilius io utroq; publicis priuatisq; experimentis. Quamobrem sin ista (ut rerum naturæ libuit) aliis certa, aliis dubia, aliis probata aliis damnanda. Nos cętera q̄ sunt ī his memorabilia non ommittemus.

Catholica fulgurum. Ca.lvi.

FVlgetrum prius cerni q̄ tonitrum auditi (cū simul fiant) certum est. Nec mirum qm̄ lux sonitu uelocior. Ictū aūt & sonitū cōgruere ita modulante natura. Sed sonitum profecti esse fulminis, nō illati, etiānum spiritū ociorem fulmine ideo quati prius omne & afflari q̄ percuti, nec quēq tāgi q prior uiderit fulmē, aut tōitrua audierit. Leua ꝓspera existimāt̄, qm̄ leua pte mūdi ortus ē. Nec tā aduēt⁹ spectat̄ q̄ redit⁹, siue ab ictu resiliat ignis, siue ope cōfecto aut igne consumpto spirit⁹ remeet. In .xvi. partes cœlum in eo respectu diuisere Tusci. Prima est e septētriōib⁹ ad æqnoctialem exortum. Secunda ad meridiē. Tertia ad æquinoctialem occasum. Quarta obtinet quod reliquum est, ab occasu ad septentriones. Has in quaternas iterum, diuisere partes, ex qbus octo ab exortu sinistras, totidem econtrario appellauere dextras Ex his maxime dira q̄ per septentriones occasum attingunt. Itaq; perplurimū refert unde uenerint fulmioa, & quo concesserint. Optimum est in exortiuas redire partes. Ideo cum a prima cœli parte uenerint, & in ean-

dem cōcesserint sūma fœlicitas portendiť. Quale Syllæ dictatori ostentū datū accipimus. Cætera ipsius mūdi portione minus ꝓspera aut dira. Quædā fulgura enūciare nō putāt fas nec audire præterq̄ si hospiti indicenť aut parēti. Magna obseruationis huius uanitas tacta iunonis æde, romæ dephensa est, Scauro cōsule qui mox princeps, noctu magis q̄ interdiu sine tonitribus fulgurat. Vnū animal hoīem non semper extinguit, cætera illico, hūc uidelicet natura tribuēte honorē, cum tot beluæ uiribus præstent. Oīa contrarias incubāt partes. hō nisi cōuertať ui percussus nō expirat. Superne icti concidunt. Vigilans ictus conniuentibus oculis dormiens patentibus reperitur. Hominē ita exanimatum cremari fas non est, condi terra religio tradidit. Nullum animal nisi exanimatū fulmine accenditur. Vulnera fulminatoꝝ frigidiora reliquo corpore sunt.

Quæ non feriantur fulmine. Cap. lvii.

EX iis q̄ terra gignunť lauri fruticē nō icit. Nō unq̄ altius qnq; pedibus descendit in terrā. Iō pauidi altiores specus tutissimos putant, aut tabernacula pellibus belluarum quas uitulos marinos appellant, quoniam hoc solum animal ex marinis non percutiat, sicut nec uolucribus aquilam, quæ ob hoc armiger huius tæli fingiť in italia, iter terracinā & ædem feroniæ, turres bellicis tēporibus desiere fieri, quia nōnullæ earum sunt fulmine dirutæ.

De prodigiosis pluuiis lacte & sanguine, carne, ferro, lana, lateribus coctis. Cap. lviii.

PRæter hæc inferiori cœlo relatū in monumēta est lacte & sanguine pluuisse. M. Atilio. C. Portio coss. Et sæpe alias carne, sicut. L. Volūnio Seruio Sulpitio coss. Exq; ea nō perputruisse quod nō diripuissent aues. Itē ferro in lucanis anno añq̄. M. Crassus a parthis interemptus ēt omnesq; cū eo Lucani milites, quoꝝ magnus nūerus in exercitu erat. Effigies quæ pluerat, spongiaꝝ fere similis fuit. Haruspices cauenda præmonuerūt. supna uulnera. L. aūt. Paulo. C. Marcello coss. lana pluuit circa castellū carissanū, iuxta quod post annū. T. Annius Milo occisus est. Eodem caussam dicente lateribus coctis pluuisse, in eius anni acta relatū est.

De crepitu armorum & tubarum de cœlo audito. Cap. lix.

ARmorū crepitus & tubæ sonitus auditus e cœlo cymbricis bellis accepimꝰ, crebroq; & prius & postea. Tertio uero consulatu Marii ab Amerinis & tudertibus spectata arma cœlestia ab ortu occasuq; inter se cōcurrentia, pulsis quæ ab occasu erāt. Ipsum ardere cœlū minime mirum est. Et sæpius uisum maiore ui ignis nubibus correptis. fieri

De lapidibus e cœlo cadentibus. Cap. lx.

CElebrāt græci Anaxagorā Clazomeniū olympiadis septuagesimæoctauæ secūdo anno ꝑdixisse cœlestiū litteraꝝ scientia, quibus diebus saxū casuꝝ esset e sole. Idq; factū interdiu in Thraciæ parte ad Aegos flumen, Qui etiam lapis nūc ostendiť magnitudine uehiculi colore adusto, cometæ quoq; illis noctibus flagrāte, Quod si qs ꝑdictū credat, simul fateať necesse est maioris miraculi diuinitatē fuisse Anaxagoræ soluiq; rerū naturæ itellectū, & confundi oīa: Si aūt ipse sol lapis esse, aut unq̄ lapidē in eo fuisse credatur, decidere tamen crebro nō erit dubium. In apidi gymnasio ex ea caussa colitur hodieq; modicus quidā, sed quem in medio terrarum casurum idem Anaxagoras prædixisse narrať. Colitur & Casandriæ quæ poridea uocitata est ob id deducta. Ego ipse uidi in Vocontiorum agro paulo ante delatum.

De arcu cœlesti. Cap. lxi.

ARcus uocamus extra miraculū frequētes, & extra ostentū. Nam nec pluuios quidē aut serenos dies cum fide portendūt. Manifestū est radium solis īmissum cauæ nubi repulsa acie in solem refringi, coloꝝ uarietatē mixtura nubiū aeris igniūq; fieri. Certe nisi sole aduerso nō fiūt, nec unq̄ nisi dimidia circuli forma, nec noctu. Quanuis Aristoteles prodat aliquando uisum, qđ tñ fatetur idē non nisi tricesima luna posse. Fiūt aūt hyeme maxime ab æquinoctio autumnali die decrescēte. Quo rursus crescēte ab æquinoctio uerno nō existūt, nec circa solstitiū longissimis diebus, bruma uero hoc est breuissimis diebus frequēter. Idem sublimis humili sole humilesq; sublimi, & minores occidēte uel oriente, sed in latitudinē diffusi. Meridie exiles, uerū ambitus maioris. Aestate uero per meridiē nō cernunť. Post autūni æquinoctiū quacūq; hora, Nec unq̄ plures simul q̄ duo. Cætera eiusdem naturæ non multis dubia esse uideo.

De grandine, niue, pruina, nebula, rore. Cap. lxii.

GRandinē cōglaciato hymbre gigni, & niuem eodē humore mollius coacto. Pruinā autem ex rore gelido. Per hyemem niues cadere nō grandines, ipsasq; grandines interdiu sæpius

q̃ noctu,& multo celerius resolui q̃ niues.Nebulam nec æstate nec maximo frigore existere Rores neq; gelu,neq; ardoribus,neq; uentis,nec nisi serena nocte.Gelando liquorem minui,solutaq; glacie non eundem inueniri modum.

De nubium imaginibus.Cap.lxiii.

VArietas colorũ figuratuq; in nubibus cerni prout admixtus ignis superet aut uincatur.

De proprietatibus cœli in locis. Cap.lxiiii.

PRæterea quasdã proprietates cœli quibusdam locis esse.Roscidas æstate Africæ noctes, In Italia locris & lacu uelino nullo non die apparere arquus.Rhodi & Syracusis nunquam tãta nubila obduci,ut non aliqua hora sol cernatur,qualia aptius suis referẽtur in locis.Hæc sint dicta de aere.

De natura terræ.Cap.lxv.

SEquitur terra cui uni rerum naturæ partiũ.eximia pp merita cognomen indidimus maternę uenerationis.Sic hoĩum illa,ut cœlum dei quæ nos nascentes excipit,natos,alit, semelq; editos sustinet semper,nouissime cõplexa gremio iam a reliqua natura abdicatos,tum maxime ut mater operiens,nullo magis sacraméto q̃ quo nos quoq; sacros facit,etiam monumenta ac titulos gerens,noméq; ꝓrogans nostrũ,& memoriam extendens contra breuitatem æui.Cuius numen ultimũ iam nullis imꝓcamur,rati graue,tanq̃ nesciamus hanc esse solam,quæ nunq̃ irascat homini. Aquæ subeunt in hymbres,rigescũt in grãdines,tumescũt in fluctus,ꝓcipitant in torrẽtes.Aer densat nubibus,furit procellis.At hæc benigna,mitis,indulgensq;,ususq; mortaliũ semꝑ ãcilla q̃ coacta generat,q̃ spõte fũdit,quos odores saporesq;quos succos;quos tactus;quos colores;bõa fide creditum reddit fœnus, quæ nostri causa alit;Pestifera enim aĩantia uitali spiritu habente culpã necesse est illi seminata excipere & genita sustinere.Sed in malis generantiũ noxa est.Illa serpenté hoĩe percusso non recipit amplius,pœnasq; etiã inertiũ nomine exigit.Illa medicas fundit herbas,& semꝑ hoĩ parturit.Quin & uenena nostri miserta instituisse credi potest, ne in tedio uitę diræ famis mors,terrę meritis alienissima lenta nos cõsumeret tabe,ne lacerũ corp9 abrupta disꝑgerent,ne laquei torqueret pœna ꝓpostera,incluso spiritu cui q̃reretur exitus,ne in ꝓfundo q̃sita morte sepultura pabulo fieret,ne ferri cruciat9 scinderet corp9.Ita est miserta,genuit id,cuius facillimo haustu illibato corꝑe & cũ toto sanguĩe extinguerẽmur,nullo labore sitiẽbus similes.Quo taliter defunctos nõ uolucres,nõ feræ attingerẽt terręq; seruaret q̃ sibiipsi periisset. Et ut uerũ fateamur terra nobis maloꝝ remediũ genuit,nos illud uitæ fecimus uenenũ. Nos.n. & ferro quo carere nõ possum9 simili modo utimur.Nec tamé q̃reremur merito , etiam si maleficii caussa attulisset. Aduersus unam qppe naturæ partẽ ingrati sumus,q̃ñ q̃ non ad delitias quaq; nõ ad cõtumelias seruiat hoi.In materia iacit,ut freta admittamus ✠eluit aquis,ferro, ligno, igne,lapide,fruge,oĩbus cruciat horis,multoq; plus ut delitias q̃ ut aliméris nrís famulet.Illa tamen q̃ sũma patiat,atq; extrema cute tolerabilia uideant.Penetramus in uiscera.auri argentiq; uenas,& æris ac plũbi metalla fodiẽtes.Gẽmas etiam & quosdã paruulos q̃rimus lapides scrobibus in profundũ actis.Viscera eius extrahimus,ut digito gestet gemma quã petimus. Quot manus atteruntur,ut unus niteat articulus.Si ulli essent inferi,iam ꝑfecto illos auaritiæ atq; luxuriæ cuniculi refodissent.Et miramur si eadé ad noxã genuit aliqua.Feræ.n.credo custodiũt illam,arcentq; sacrilegas manus.Nõne inter serpẽtes fodimus,& uenas auri tractamus cũ ueneni radicibus;Placatiore tñ dea utimur ob hoc,q̃ oẽs hi opulẽtiæ exitus ad scelera cędesq; & bella tendũt, queq; sanguine nostro irrigamus,in sepultis ossibus tegimus.Quibus tamẽ uelut exprobrato furore tandem ipsa se obducit,& scelera quoq; mortalium occultat,inter crimina ingrati animi,& hoc dixerim q; naturam eius ignoramus.

✠ Eruitur

De forma terræ.Cap.lxvi.

EST autem figura prima de qua cõsensus iudicat. Orbem certe dicimus terræ globum,quem uerticibus includi fatemur.Neq; enim absoluti orbis est forma in tanta montium excelsitate,tanta camporũ planicie,sed cuius amplexus si cuncta linearũ compræhẽdantur ambitu, figurã absoluti orbis efficiat,id quod ipsa rerũ naturæ cogit ratio,nõ eisdem caussis quas attulimus in cœlo.Nãq; in illo caua in se cõuexitas uergit,& cardini suo,hoc est,terrę undiq; incũbit. Hæc ut solida atq; cõferta assurgit intumescenti similis extraq; protendit. Mundus in centrũ uergit. At terra exit a centro,immensum eius globum in formam orbis assidua circa eam mundi uolubilitate cogente

De antipodibus an sint.Cap.lxvii.

INgens hic pugna litterarū cōtraq; uulgi opinionē circūfundi terræ hoīes undiq; cōuersisq; inter se pedibus stare,& cūctis similē esse cœli uerticem,ac simili modo ex quacūq; parte mediam calcari.Illo quærente cur non decidant contra siti,tanquam non & ratio præsto sit,ut nos non decidere mirentur illi.Interuenit sententia quanuis indocili probabilis turbæ inæquali globo,& si sit figura pineæ lucis nihilominus terrā undiq; īcoli.Sed quid hoc refert alio miraculo exoriente:pēdere ipsam ac non cadere nobiscū ceu spiritus uis mundo ꝑsertim īclusi dubium sit,an possit cadere natura repugnāte,& quo cadat negante.Nā sicut ignium sedes non est nisi in ignibus,aquarū nisi in aquis,spūs nisi in spiritu,ita terræ arcentibus cūctis nisi in se locus nō est. Globū tn̄ effici mirū est in tanta planicie maris cāporūq;.Cui sentētiæ adest Dicæarchus uir in p̄mis eruditus,regum cura ꝑmensus montes,ex quibus altissimū prodidit Pelion.M.ccl.p.rōne ꝑpēdiculi nullā esse eā portionē uniuersæ rotūditatis colligēs.Mihi incerta hæc cōiectatio uī.Haud ignoro quosdā alpiū uertices,longo tractu,nec breuiore quinq̄ginta milibus passuū assurgere.Sed uulgo maxīa hæc pugna est,si coactā in uerticē aquarū quoq; figurā credere cogaṫ.Atqui nō aliud in rerū natura aspectu manifestius.Nāq; dependentes ubiq; guttæ puis globanṫ orbib⁹. Et pulueri illatæ frondiūq; lanugini impositæ absoluta rotūditate cernunṫ,Et in poculis repletis media maxīe tumēt.Quapp subtilitate humoris mollitiaq; ī se residēte,rōne facilius q̄ uisu dep̄hendūt.Idq; etiā magis mirū in poculis repletis addito humore minimo circūfluere,qđ supersit.Cōtra euenire ponderibus additis ad uicenos sæpe denarios.Scilicet quia intus recepta liquorē in uerticem attollant,ut cumulo eminēte infusa dilabanṫ.Eadem est causa propter quā e nauibus terra non cernaṫ,e nauiū malis cōspicua.At procul recedente nauigio,si quid qđ fulgeat religeṫ in mali cacumine paulatim descēdere uideaṫ,& postremo occulteṫ.Deniq; oceanus quē fatemur ultimū,qua nō alia figura cohæreret atq; nō decideret,nullo ultra margine icludente,ipsum id ad miraculū redit,quo nā modo:etiā si globeṫ extremū nō decidat mare.Contra quod ut sint plana maria,& qua uidenṫ figura non posse id accidere magno sui gaudio magnaq; gloria inuētores græci docēt subtilitate geometrica.Nāq; cū e sublimi in īferiora aquæ ferantur,& sit hæc natura earū cōcessa,nec quisq̄ dubitet in littore ullo accessisse eas q̄ lōgissime deuexitas passa sit,ꝓculdubio apparere quo qđ humilius sit propius centro esse terræ,oēsq; lineas quæ emittātur ex eo ad p̄rimas aquas breuiores fieri q̄ q̄ ad extremū mare a primis aquis.Ergo totas omniq; ex parte aquas uergere in centrū,ideoq; nō decidere,quoniā in īteriora nitanṫ.Quod quidem & ita formasse artifex natura credi debet,ut cū terra arida & sicca cōstare p se ac sine humore nō posset,nec rursus stare aqua nisi sustinēte terrā mutuo amplexu iungerenṫ,hac sinus pandente illa uero ꝑmanente totā,intra,extra,supra,uenis ut uinculis discurrētibus,atq; etiā in sūmis iugis erūpente.Quo spū acta & terræ pōdere expressa siphonū modo emicat,tantūq; a periculo decidēdi abest,ut in summa queq; & altissima exiliat.Qua ratione manifestum est quare tot fluminum quotidiano accessu maria non crescant.

Quomodo aqua sit terræ innexa.Cap.lxviii.

ESt igitur in toto suo globo tellus medio ambitu præcincta circunfluo mari,nec argumentis hoc inuestigandum,sed iam experimentis cognitum.

De nauigatione maris & fluminum.Cap.lxix.

A Gadibus colūnisq; Herculis Hispaniæ & Galliarū circuitu totus hodie nauigaṫ occidens. Septētrionalis uero oceanus maiore ex parte nauigatus est auspiciis diui Augusti Germaniā classe circūuecta ad cymbrorū promontoriū,& inde imenso mari prospecto,aut fama cognito,ad Scythicam plagam & humore nimio rigentia.Propter quod minime uerisimile est illic maria deficere,ubi uis humoris supet.Iuxta uero ab ortu ex indico mari,sub eodē sydere pars tota uergēs ī Caspiū mare ꝑnauigata est Macedonū armis.Seleucho atq; Antiocho regnātibus,q̄ seleuchida atq; antiochida ab ipsis appellari uoluere. Circa Caspiū quoq; multa oceani littora explorata,ꝑuoq; breuius q̄ totus hinc aut hinc septētrio eremigatus. Vt tamē cōiecturæ locum sit quoq; non relinquā ingens argumentū paludis mæoticæ,siue ea illius oceani sinus est,ut multos aduerto credidisse,siue angusto situ discreti restagnatio.Alio latere Gadiū ab eodē occidēte magna ps meridiani sinus ambitu Mauritāiæ nauigaṫ hodie.Maiorē quidē eius partē & oriētis uictoriæ magni Alexādri lustrauēre usq; in Arabicū sinū.In quo res gerente.C.Cęsare Augusti filio,signa nauiū ex hispaniēsib⁹ naufragiis ferūṫ agnita.Et Hāno Carthagis potētia florēte circū

uectus a gadibus ad finē Arabiæ nauigationē eā ꝑdidit scripto. Sicut ad extera europæ noscēda missus eodē tpe Himilco. Præterea Nepos Cornelius auctor est, Eudoxū quēdam sua ætate cum Lathvrū regē fugeret Arabico sinu egressum gades usq; peruectū. Multoq; ante eum Cælius Antipater uidisse se qui nauigasset ex Hispania in æthiopiā cōmercii gratia. Idem Nepos de septemtrionali circuitu tradit. Qu. Metello Celeri. C. Africani in consulatu collegæ, sed tū galliæ pconsuli Indos a rege sueuoꝝ dono datos, qui ex india cōmercii caussa nauigātes tēpestatib⁹ essent in Germaniā abrepti. Sic maria circūfusa undiq; diuiduo globo ptem orbis auferūt nobis, nec inde huc, nec hinc illo puo tractu. Quæ contēplatio apta detegēdæ mortaliū uanitati poscere uidet ut totū hoc quicqd est in quo singulis nihil satis est ceu subiectū oculis quantum sit ostendam.

Quæ portio terræ habitetur. Cap. lxx.

Iam primū in dimidio cōputari mihi uidetur, tanquā nulla portio ipsi decedat oceano, qui toto circundatus medio, & oēs cæteras fundens recipiensq; aquas, & quicquid exit in nubes ac sydera ipsa tot & tantæ magnitudinis pascēs. Quo tandē amplitudinis spacio terra creditur habitari. Improba & infinita debet esse tā uastæ molis possessio. Adde q ex relicto spacio plus abstulit cœlū. Naꝫ cum sint eius qnq; ptes quas uocant zonas, infesto rigore & æterno premitur gelu oē, quicqd est subiectū duabus extremis. Vtrinq; circa uertices hūc qui septētrion uocaẜ eū q; qui aduersus illi austerinus appellaẜ. Perpetua caligo utrobiq; & alliena molliorū syderum aspectu maligna ac pruina tm̄ albicās. Lux uero media terrarū qua solis orbita est exusta flammis & cremata, quo minus uapore torretur. Circa quā duæ tantū inter se exustā & rigentes temperantur. Hæq; ipse inter se non peruiæ propter incendiū syderis. Ita terræ tres partes abstulit cœlum Oceani rapina in incerto est. Sed & relicta nobis una portio haud scio an etiā in maiore damno sit. Idem siquidē oceanus infusus in multos (ut dicemus) sinus, adeo uicino accessu iterna maria allatrat, ut centū quindeci milib⁹ passuū Arabicus sinus distet ab ægypto mari. Caspios uero. ccclxxv. milibus a pontico. Idē interfusus intrat p tot maria, qbus Africā, Europā, Asiāq; dispertit. Quantū terraꝝ occupet cōputeẜ etiam nunc mēsura tot fluminum tantarum paludiū. Addantur & lacos & stagna. Iam elata in cœlum, & ardua aspectu quoq; iuga. Iam siluæ uallesq; ꝑruptæ & solitudines & mille caussis deserta detrahanẜ. Hæ tot portiones terræ, imo uero (ut plures tradidere) mūdi pūctus, neq; enim est aliud terra oniuersa, hæc est materia gloriæ nr̄æ, hæc sedes, hic honores gerimus, hic exercemo⁹ imperia, hic opes cupimus, hic tumultuaẜ hūanū genus, hic instauram⁹ bella ēt ciuilia, mutuis cædib⁹ laxiorē facim⁹ terrā. Et ut publicos gentiū furores trāseā, hæc in q cō terminos pellimus, furtoq; uicini cespitem nostro solo assodimus, ut qui latissime rura metatus fuerit, ultraq; fines exegerit accolas quota terrarum parte gaudeat, uel cum ad mensuram auaritiæ suæ propagauerit, quam tandem portionem defunctus eius obtineat.

Mediam esse mundi terram. Cap. lxxi.

Mediam esse mūdi totius terrā haud dubiis cōstat argumētis, sed clarissime æquinoctii paribus horis. Nā si in medio nō esset, æquales dies noctesq; habere nō posse dephenderent. Et Dioptræ, quæ uel maxime id cōfirmant, cū æquinoctiali tempore ex eadem linea ort⁹ occasusq; cernatur, & solstitialis exortus per suam lineam brumalisq; occasus. Quæ accidere nullo modo possent, nisi in centro sita esset.

De sydeꝝ inæqualitate & de Eclipsi, & ubi & quare. Cap. lxxii.

Tres aūt circuli supradictis zonis implexi inæqualitates tempoꝝ distinguūt. Solstitialis a parte signiferi excelsissima nobis ad septētrionalē plagam uersus. Cōtraq; ad alium polum brumalis. Item medio ambitu signiferi orbis incedēs æqnoctialis. Reliquoꝝ q miramur caussa in ipsius terræ figura est, quā globo similē, & cum ea aquas iisdem intelligiẜ argumentis. Sic enim fit haud dubie, ut nobis septētrionalis plagæ sydera nunq occidāt, cōtra meridianæ nunq oriantur. Rursusq; hæc ab illis nō cernanẜ attollēte se cōtra medios oisus terraꝝ globo. Septentriones nō cernit troglodytice & confinis ægyptus. Nec Canopū italia, & quā uocāt Beronices crinē. Itē quā sub diuo Augusto cognoiauere cæsaris thronon insignis ibi stella, adeo manifesto assurgens fastigio incuruaẜ, ut canop⁹ quartā fere ptem signi unius supra terrā eminere Alexandriæ intuētib⁹ uideaẜ. Eadē a Rhodo terrā quodāmodo ipsam stringere. In ponto oino non cernaẜ, ubi maxime sublimis septētrio. Idē a rhodo abscōdiẜ, magisq; Alexādriæ. In Arabia nouēbri mēse pria uigilia occultus, secūda se ostēdit. In meroe solstitio uesperi paulisp apparet, paucisq; ante exortū arcturi

diebus pariter cū die cerni͛. Nauigātiū hæc maxime curſus dephendūr, in alia aduerſo, in alia ꝓ no'mari, ſubitoq; cōſpicuis atq; ut e freto emergētib⁹, q̄ in anfractu pilæ latuere ſyderibus. Neq; enim (ut dixere aliq) mūdus hic polo excelſiore ſe attollit, ut undiq; nō cernant͛ hæc ſydera. Veꝝ hæc eadē quibuſq; ꝓximis ſublimiora credunt͛, eadēq; demerſa lōginquis. Vtq; nunc ſublimis in deiectu poſitis uſ hic uertex, ſic in illam terræ deuexitatē trāſgreſſis illa ſe attolunt reſidentibus, quæ hic excelſa fuerant, qđ niſi in figura pili accidere nō poſſet. Ideoq; defectus ſolis ac lunæ ueſpertinos oriētis incolæ nō ſentiunt, nec matutinos ad occaſum habitātes, meredianos uero ſæpius. Nobili apud Arabiā magni Alexādri uictoria luna defeciſſe noctis ſecunda hora ꝓdita eſt. Ea demq; in Sicilia exoriens. Solis defectū Vipſano & Fōteio coſſ. qui fuere ante paucos annos, factū pridie Kalen. Maias. Campania hora diei inter ſeptimā & octauam ſenſit. Corbulo dux in Armenia inter horā diei decimā & undecimā ꝑdidit uiſum circuitu globi alia aliis detegente & occultante. Quod ſi plana eſſet terra ſimul oīa apparerent cūctis, noctesq; nō fierēt inæq̄les, neq; aliis q̄ in medio ſitis paria duodecim horarum interualla cernerent͛, quæ nunc non in omni parte ſimili modo congruunt.

Quæ ratio diurnæ lucis in terris. Cap. lxxiii.

IDeo ne nox dieſq; q̄uis eadē toto orbe ſimul eſt, oppoſitu globi noctem aut ambitu diem afferēte. Multis hoc cognitū experimētis. In Africa Hiſpaniaq; turriū Hānibalis. In Aſia uero ꝓpter piraticos terrores ſimili ſpecularū præſidio excitato, in quis prænunciatos ignes ſexta hora diei accenſos ſæpe compertum eſt, tertia noctis a tergo ultimis uiſos. Eiuſdem Alexandri curſor Philonides ex Sycione ad Elin mille & ducēta ſtadia nouem diei cōfecit horis. Indeq; q̄uis decliui itinere tertia noctis hora remēſus eſt ſæpius. Cauſa q; eunti cū ſole iter erat, eundemq; remeās obuiū cōtrario ꝑterebat occurſu. Qua de cauſa ad occaſum nauigātes, q̄uis breuiſſimo die uincunt ſpacia nocturnæ nauigationis ut ſolem ipſum comitantes.

Gnomica de eadem re & horologio primo. Cap. lxxiiii.

VAſaq; horoſcopa non ubiq; eidē ſunt uſui, trecētis ſtadiis aut longiſſime etiam quingentis mutātibus ſemet umbris. Solis itaq; umbilici quē Gnomonē appellāt umbra in ęgypto meridiano tempore æquinoctii die paulo plus q̄ dimidiā Gnomonis menſurā efficit. In urbe Roma pars Gnomonis deeſt umbræ. In oppido Ancona ſupereſt quinta .xxx. In parte italiæ quæ Venetia appellatur, eiſdem horis umbra Gnomonis par fit.

Vbi & quando nullæ umbræ. Cap. lxxv.

SImili modo tradunt in Syene oppido, quod eſt ſupra Alexandriā quinq; milibus ſtadioꝝ ſolſtitii die medio nullā umbrā iaci, puteūq; eius experimenti gratia factū, totum illuminari. Ex quo apparere ſolem illi loco ſupra uerticem eſſe, quod etiam in india ſupra flumen Hyſpaſin fieri tempore eodem Oneſicritus ſcripſit. Conſtatq; in Berenice urbe Troglodytarum, & inde ſtadiis quattuor milibus octigentis .xx. eadem gente in Ptolemaide oppido, qđ in margine rubri maris ad primos elephantoꝝ uenatus conditū eſt. Hoc idē ante ſolſtitiū quadragenis quinis diebus totidēq; poſtea fieri, & per eos nonaginta dies in meridiē umbra iaci. Rurſus in meroe inſula quæ eſt caput gentis æthiopū quinq; milibus ſtadiorum, & Syene in amne Nilo habitat͛ bis anno abſumi umbras ſole duodeuiceſimam tauri partem & quartadecimam leonis obtinente. In india gente Oretū, mons eſt Maleus noīe, iuxta quē umbræ æſtate in Auſtrū, hyeme ad ſeptentrionē iaciunt͛. Quindecim tātū noctibus ibi apparet ſeptētrio. In eadem india patalis celeberrimo portu ſol dexter oritur. Vmbrę in meridiem cadunt. Septentrionē ibi Alexandro morante annotatum prima tm̄ noctis parte aſpici Oneſicritus dux eius ſcripſit. Quibus in locis in die umbræ non ſint ſeptentrionem non conſpici, & ea loca appellari Aſcia, nec horas dinumerari ibi.

Vbi bis anno umbræ, & ubi in contrarium. Ca. lxxvi.

ET in tota troglodytice umbras bis quadragintaquinq; diebus in anno Eratoſthenes in cōtrarium cadere prodidit.

Vbi longiſſimus dies, & ubi breuiſſimus. Cap. lxxvii.

SIc fit, ut uario lucis incremēto, in Meroe lōgiſſimus dies .xii. horas æquinoctiales, & octo partes unius horæ colligat. Alexander uero .xiiii. horas. In italia .xv. In Britānia .xvii. ubi æſtate lucidæ noctes haud dubie repromittunt id qđ cogit ratio credi. Solſtitialibus diebus accedēte ſole propius uerticē mundi, anguſto lucis ambitu *ſubiecta terræ continuos dies haberi ſenis mēſibus, noctesq; diuerſo ad brumā remoto. Quod fieri in iſula Tyle Pythias Maſſilieſis ſcripſit,

*Subiectæ uel ſubiecta terra

sex dierũ nauigatione in septentrionẽ a Británia distante. Quidam uero in Noma,q̃ distat a Camalduno Britániæ oppido circiter ducentis milibus affirmat.

Item de horologio. Cap. lxxviii.

VMbrarum hanc rõnem,& quam uocant gnomonicem inuenit Anaximenes Milesius, Anaximandri, de quo diximus & Thaletis discipulus, primusq; horologiũ quod appellant Sciotericon, Lacedæmone ostendit.

Quomodo dies obseruentur. Cap. lxxix.

IPsum diem alii aliter obseruauere. Babilonii inter duos solis exortus. Athenienses inter duos occasus. Vmbri a meridie in meridiem. Vulgus omne a luce ad tenebras. Sacerdotes Romani & qui diem diffiniere ciuilem. Itẽ ægyptii & Hipparchus a media nocte in mediã. Minora aũt interualla esse lucis inter ortus solis iuxta solstitia,q̃ æquinoctia apparet. Quia positio signiferi circa media sui obliquior est, iuxta solstitium uero rectior.

Differentiæ gentium & ratio. Cap. lxxx.

COntexenda sunt his cœlestibus nexa causis. Nanq; æthiopas uicini syderis uapore torreri adustisq; similes gigni, barba & capillo uibrato nõ est dubiũ. Et aduersa plaga mundi atq; glaciali, candida cute esse gẽtes, flauis pmissas crinib⁹. Truces uero ex cœli rigore has, & illas mobilitate habẽtes. Ipsorũq; criniũ argumẽto, illis in supera succũ reuocari, natura uaporis. His in inferas partes depelli humore deciduo. Hic graues feras, illic uarias effigies animalium pnenire & maxime alitum, & in multas figuras gigni uolucres. Corporũ aũt proceritatem utrobiq;, illic igniũ nisu, hic humoris alimento. Medio uero terræ salubris utrinq; mixtura, fertilis ad omnia tractus, modicus corporũ habitus. Magna & in colore temperies. Ritus molles, sensus liquidus, ingenia fœcũda, totiusq; naturæ capacia. Iisdem imperia quæ nunq̃ extimis gentibus fuerit sicut ne illæ quidem his paruerint auulsæ ac pro immanitate naturæ urgentis illas solitariæ.

De motu terræ. Cap. lxxxi.

BAbyloniorũ placita motus terræ, hiatusq;, cætera omnia, ut syderum existimant fieri. Sed illorũ triũ quibus fulmina assignant. Fieri aũt hæc meantium cum sole aut congruentiũ & maxime circa quadrata mundi. Præclara quædã esse & immortalis in eo (si credimus) diuinitas phibet, Anaximandro Milesio physico, quẽ ferũt lacedæmoniis pdixisse, ut urbẽ ac tecta custodirent. Instare enim motũ terræ. Et tum urbs tota eorũ corruit. Et Taygeti mõtis magna pars ad formã puppis eminens abrupta cladẽ insuper eam ruina pressit. Perhibet & pherecydis Pythagoræ doctoris alia cõiectatio, sed & illa diuina. Haustu aquæ e puteo psensisse ac pdixisse ibi terræmotũ. Quæ si uera sunt, quantũ a deo tandem uideri possunt tales distare dũ uiuãt? Et hæc quidem arbitrio cuiusq; existimãda relinquantur. Ventos in causa esse nõ dubiũ reor. Neq; enim unq̃ intremiscũt terræ nisi sopito mari, cœloq; adeo trãquillo, ut uolatus auiũ nõ pendeãt, subtracto omni spiritu q uehit; nec unq̃ nisi post uentos cõditos. S. in uenas & cauernas eius occulto afflatu. Neq; aliud est in terra tremor q̃ in nube tonitruũ. Nec hiatus aliud q̃ cum fulmen erũpit incluso spiritu luctante, & ad libertatẽ exire nitente.

De terræ hiatibus. Ca. lxxxii

VArie itaq; quatit, & mira edunt opera, alibi pstratis mœnibus, alibi hiatu profundo haustis, alibi egestis molibus, alibi emissis amnibus, nõnunq̃ etiã ignibus calidis ue fontibus, alibi auerso fluminũ cursu. Præcedit uero comitaturq; terribilis sonus, alias murmur similius mugitibus, aut clamori hũano, armorũue pulsantiũ fragori, pro qualitate materiæ excipientis, formaq; uel cauernarũ uel cuniculi, p quẽ meat exilius grassante in angusto, eodem rauco, in recuruis resultante, in duris feruente, in humidis fluctuãte & stagnantibus. Item feruente contra solida. Itaq; & sine motu sæpe edit sonus nec simplici modo quatit unq̃, sed tremit uibratq;. Hiatus uero alias remanet ostendens q̃ sorbuit, alias occultat ore cõpresso. Rursusq; ita inducto solo, ut nulla uestigia extent, urbibus plærũq; deuoratis, agrorũq; tractu hausto. Maritima aũt maxime quatiunt, nec mõtosa tali mõ carent. Exploratũ est mihi alpes apœninas sæpius tremuisse. Et autũno ac uere terræ crebius mouent, sicut fiunt fulmina. Ideo Galliæ, & ægyptus minime quatiunt, quoniã hic æstatis causa obstat: illic hyemis. Item noctu sæpius q̃ interdiu. Maximi autem futuri signa motus existunt, hi matutini uespertiniq;, sed propinqua luce crebri. Interdiu autem circa meridiem fiunt, & solis lunæq; defectu, quoniam tempestates tũc sopiuntur. Præcipue uero cũ sequitur hymbrem æstus hymbresue æstum.

Signa motus futuri.Cap.lxxxiii.

NAuigantes uero sentiũt nõ dubia cõiectura,sine flatu intumescente fluctu subito,aut quatiente ícti.Intremũt uero & in nauibus posita æque q̃ in ædificiis crepituq; prænunciant. Quin & uolucres non ípauide sedent.Est & in cœlo signũ p̃ceditq; motu futuro,aut interdiu,aut paulopost occasum sereno,ceu tenuis lineæ nubis in longum porrectæ spacium.Est & in puteis turbidior aqua,nec sine odoris tedio.

Auxilia contra motus futuros.Cap.lxxxiiii.

SIcut & iisdem est remedium,quale eloacæ & crebri specus præbent.Pręconceptũ.n.spiritum exhalant,quod in certis notatur oppidis,quę minus quatiunť crebris ad purgandã eluuiem cuniculis cauata.Multoq; sunt tutiora in iisdem illis quæ pendẽt,sicut Neapoli in italia intelligiť eius parte,quæ solida est ad tales casus obnoxia.Tutissimi sunt ædificiorum fornices,anguli quoq; parietũ,pontesq; alterno pulsu renitẽte.Et latere terreno facti parietes minore noxa quatiunť.Magna differentia est & in ipso genere motus.Pluribus siquidem modis quatiť.Tutissimũ est cũ uibrat crispante ædificioꝝ crepitu,& cum intumescit assurgens,alternoq; motu residet innoxiũ,& cũ cõcurrẽtia tecta cõtrario ictu arietant,quoniã alter motus alteri renititur.Vndantis inclinatio,& fluctus more quædam uolutatio infesta est,aut cum in unam partem totus se motus impellit.Desinũt aũt tremores cum uentus emersit.Sin uero durauere,non ante quadraginta dies sistunť.Plærunq; & tardius,utpote cum quidam annuo & biennii spacio durauerint.

Portenta terrarum semel uisa.Cap.lxxxv.

FActum est & hoc semel,quod equidẽ in Hetruscæ disciplinæ uoluminibus inueni,ingens terrarum portentum.L.Martio.Sex.Iulio coss.in agro Mutinẽsi.Nanq; mõtes duo inter se concurrerunt,crepitu maximo assultantes recedentesq;.Inter eos flamma fumoq; in cœlum exeunte interdiu spectãte e uia emilia magna equitum romanorum familiarumq; & uiatorum multitudine,Eo cõcursu uillæ oẽs elisæ.Animalia permulta q̃ intra fuerant exanimata sunt anno añ sociale bellum quod haud scio an funestius ipsi terræ italiæ fuerit q̃ ciuile Non minus mirũ ostẽtum & nostra cognouit ætas,anno Neronis principis sup̃mo.sicut in rebus eius exposuimus prateis oleisq; intercedente uia publica in cõtrarias sedes trãsgressis in agro Marrucino p̃diis Vectii Marcelli equitis Romani res Neronis procurãtis.

Miracula terræmotus.Capi.lxxxvi.

FIunt simul cum terræmotu & inundationes maris eodẽ uidelicet spũ infusi,aut residentis sinu recepti.Maximus terræ memoria mortaliũ extitit motus Tiberii cæsaris principatu.xii. urbibus Asiæ una nocte prostratis Creberrimus punico bello intra eundem annum septies atq; quinquagies nunciatus romam. Quo quidem anno ad Trasimenum lacũ dimicantes maximum motum neq; pœni sensere nec Romani.Nec uero simplex malũ,aut in ipso tãtum motu periculum est.Sed par aut maius ostentum nunq̃ urbs roma tremuit ut non futuri euentus alicuius id prænuncium esset.

Quibus locis maria recesserint.Cap.lxxxvii.

EAdem nascentium causa terraꝝ est,cum idẽ ille spiritus attollẽdo potẽs solo non ualet erũpere.Nascunť enim nec fluminũ tm̃ inuectu,sicut Acchinades insulæ ab Acheloo amne cõuectæ,maiorq; pars ægypti a Nilo.In quam a Pharo insula noctis & diei cursum fuisse Homero credimus.Nec recessu maris sicut idem circeis,Quod accidisse & in Ambraciæ portu x.M.pas.interuallo,& Atheniensium quinq; milium ad Piręũ memorať.Et Ephesi ubi quondam ædem Dianę alluebat.Herodoto quidẽ si credimus mare fuit supra Memphim usq; ad ęthiopum mõtes.Itẽq; a planis Arabiæ mare circa iliũ,& tota Teuthrania quaq; cãpos intulerit męander.

Ratio insularum enascentium.Capi.lxxxviii.

NAscuntur & alio modo terrę,ac repente in aliquo mari emergunt,uelut paria secum faciente natura,quęq; hauserit hiatus,alio loco reddente.

Quę & quibus temporibus enatę sunt.Cap.lxxxix.

CLarę iampridẽ insulę,Delos & Rhodos memorię produnť enatę. Postea minores ultra Melo,Anaphe,inter lẽnũ & Hellespõtũ Nea,iter Lebedũ & Theon alone,iter Cycladas olympiadis.cxxxv.anno quarto,Thera & Therasia.Inter easdem post annos.cxxx.Hiera eademq; automate.Et ab ea duobus stadiis post annos.cx.in nostro ęuo.M.Iunio Syllano &.L.Balbo coss.ad.viii.idus Iuli Thia.

Quas terras interruperint maria. Cap. xc.

ANte nos & iuxta italiam inter Aeolias insulas, itē iuxta Cretā emersit e mari mille quingentum pas. una cum calidis fontibus altera, olympiadis. cxliiii. anno tertio. In Thusco sinu flagrans hæc uiolētu cū flatu. Prodit quoq; memoriæ magnā circa illam multitudinem pisci um fluitantem confestim expirasse, quibus ex his cibus fuisset. Sic & Pythecusas in campano sinu ferunt ortas. Mox in his montem Epopon cum repente flamma ex eo emicuisset campestri æquarū planicie. In eadem & oppidū haustū profundo, alioq; motu terræ statiuā emersisse. Et alio prouolutis mōtibus insulā extitisse prochytā. Nāq; & hoc mō insulas rerū natura fecit. Auellit siciliā italiæ. Cyprū syriæ, Eubœā Boetiæ, eubœæ Atlantē & macriā, Belbicū bithyniæ, Leucosiam syrenum promontorio.

Quæ insulæ continenti adiunctæ. Cap. xci.

RVrsus abstulit īsulas mari iūxitq; terris. Antissam Lesbo. zephiriū halicarnasso, ethusam mindo, domiston & Prienen mileto, arthemisiā parthenio promontorio, hybanda quondā insula Ioniæ. cc. nūc a mari abest stadiis. Syriten Ephesus in mediterranea habet. Derasidas & Sophuniā uicinam ei. Magnesia Epidaurus & Oricon insulæ esse desierunt.

Quæ terræ motu mari permutatæ. Cap. xcii.

IN totum abstulit terras primū oīum ubi Atlanticum mare est (si Platoni credimus) in medio spacio. Mox interno, q̄ uidemus hodie, mersam Acarnaniā ambracio sinu, Achaiā Corintho, Europā Asiamq; propontide & Ponto. Ad hoc perrupit mare Leucada, Antirrhium Hellespontum, Bosporos duos.

Quæ terræ ipsæ se sorbuerunt. Cap. xciii.

ATq; ut sinus & stagna prætercam ipsa se cōdens terra deuorauit. Cybotū altissimum montem cum oppido Curite, Syphilū in Magnesia, Et prius in eodem loco clarissimā urbem q̄ Tantalis nocabat. Galanis & Gamales urbiū in phœnice agros & cū ipsis Phegium æthiopiæ iugum excelsissimum. tanquam non infida grassarentur & littora.

Quæ urbes haustæ fiut a mare. Cap. xciiii.

PYrrham & Antissam circa Mæotin pontus abstulit. Elicen & Butam sinus Corinthius, quarum in alto uestigia apparent. Ex insula Cea amplius. xxx. M. pas. abrupta subito cum pluri mis mortaliū rapuit. Et in Sicilia dimidiam Tyndarida urbem, ac quicqd ab italia decst. Similiter in Bœotia & Eleusina.

De Piaculis. Cap. xcv.

MOrus enimuero terræ silcanť & quicqd est, ubi saltē Busta urbium extant. Simul ut terræ miracula potius dicamus q̄ scelera naturæ. Et hercule nōn cœlestia enarratu difficiliora fuerint. Metallorū opulētia tam naria, tam diues, tam fœcūda tot seculis suboriens, cū tātū quotidie orbe toto populenť ignes, ruinę, naufragia, bella, fraudes, tm̄ uero luxuria & tot mortales cōterant. Gēmarū pictura tam multiplex. Lapidū tam discolores maculæ. Interq; eos cādor alicuius præter lucē oīa excludens. Medicatorū fontiū uis. Ignium tot locis emicantium, ppetua tot seculis incendia. Spūs letales alibi, aut scrobibus emissi, aut in ipso loci situ mortiferi. Alibi uolucribus tm̄, ut soracte uicino urbi tractu. Alibi præter hoiem cæteris aīantibus, nonnunq̄ & hoi, ut in Sinuessano agro & puteolano sunt, q̄ Spiracula alii uocant, alii Charoneas scrobes, mortiferū spm̄ exhalantes. Itē in Hirpinis ansancti ac Mephthiis cundē locū, quem qui intrauere moriunť. Simili modo Hierapoli in Asia matris magnę tantum sacerdoti innoxiū. Alibi fatidici specus. quorū exhalatione temulenti futura pcinūt, ut delphis nobilissimo oraculo. Quibus in reb⁹ quid possit aliud causæ afferre mortaliū quispiā, q̄ diffusę p omne naturæ subinde aliter atq; aliter numen erumpens

De terris semper trementibus. Ca. xcvi.

q Vædam uero terrę ad ingressus tremunt, sicut in gabinēsi agro non pcul urbe roma iugera ferme duceuta equitantium cursu.

De insulis semper fluctuantibus. Cap. xcvii.

SImiliter in reatino quædā insulæ semp fluctuāt, sicut in agro Cecubo, & eodē reatino Mutinensi, Stationensi, in Vadimonis lacu, & ad Cutylias aquas opaca sylua, quę nunq̄ die ac nocte eodem loco nisitur. In Lydia quę uocanť Calaminę, nō uentis solum. sed etiam contis uel quolibet impulsu, multorū ciuium Mitridatico bello salus. Sunt & in nympheo paruę saltuares dictę, quoniā in symphonię cantu ad ictus modulantium pedum mouentur. In Tarquinensi lacu magno italię duo nemora circunferuntur nunc triquetram figuram edentes, nunc rotundam cōplexu uentis impellentibus, quadratam nunquam.

Quibus in terris non pluat, & aceruata terrarū miracula & cæterorū elementorū. Cap. xcviii.

CElebre fanum habet Veneris paphos, in cuius quandá aream nõ impluit. Item in ea oppido Troadis circa simulacrũ Mineruæ. In eodé relicta sacrificia non putrescunt. Iuxta Harpasa oppidũ Asiæ cautes stat horrenda uno digito mobilis. Eadé si toto corpore impellat resistens. In taurorum pœninsula in ciuitate Parasino terra est qua sanant oĩa uulnera. At circa asson Troadis lapis nascit quo cõsumunt oĩa corpora, Sarcophagus uocat. Duo sunt Mõtes iuxta flumen Indũ alteri natura est ut ferrũ oẽ teneat, alteri ut respuat, Itaq; sint claui in calciamento, uestigia auelli ĩ altero nõ posse. in altero sisti. Locris & Crotone pestilentiam nunq̃ fuisse, nec ullo terręmotu laboratũ annotatũ est in Lycia uero semper a terræmotu. xl. dies serenos esse. In agro Harpano frumentum satu nõ nascit Ad aras Murias in Veiente & apud Tusculanum, & in sylua ciminia loca sunt, in quibus in terram depacta non extrahunt. In Crustumino natum fœnum ibi noxium, extra salubre est. Et de aquarum natura complura dicta sunt.

Qua ratione æstus maris accedant & recedant. Cap. xcix.

SEd æstus maris accedere & reciprocare maxime miȝ est. Pluribus quidem modis accidit, Verum causa in sole lunaq;. Bis inter duos exortus lunæ affluunt, bisq; remeant uicenis quaternisq; semper horis. Et primum attollente secum ea mundo intumescentes. Mox a meridiano cœli fastigio uergente in occasum residentes. Rursusque ab occasu subter cœli ima & meridiano cõtraria accedente inundantes. Hic donec iteȝ exoriant se sorbẽtes. Nec unq̃ eodẽ tempore quo pridie refluit, ut ancillãte sydere trahẽtesq; secũ auido haustu maria, & assidue aliũde q̃ pridie exoriente paribus tñ interuallis reciproci senisq; semp horis nõ cuiusq; diei aut noctis, aut loci, sed æquinoctialibus, ideoq; inæquales uulgariũ horarum spacio utcũq; plures in eas aut diei aut noctis illarũ mensuræ cadunt, & æquinoctio tantũ pares ubiq;. Ingens argumentũ plærũq; lucis ac uicis etiá diurnæ hebetes esse qui negent subtermeare sydera, ac rursus eadẽ resurgere. similemq; terris imo uero uniuersæ naturæ, & idẽ faciem in iisdẽ ortus occasusq; opibus nõ aliter sub terra manifesto syderis cursu alioue effectu, quá cũ preter oculos nostros ferat. Multiplex etiá num lunaris differentia, primũq; septenis diebus. Quippe modici noua ad diuiduá æstus, pleniore ab ea exũdant, plenaq; maxime feruent. Inde mitescũt. Pares ad septimá primis. Iterũq; alio latere diuidua augentur. In coitu solis paris, Plane eadem aquilonia, & a terris longius recedente mitiores q̃ cum in Austros digressa propriore nisu uim suam exercet. Per octonos quoq; annos ad principia motus & paria incrementa centesimo lunæ reuocant ambitu, augente ea cuncta solis annuis causis duobus æquinoctiis maxime tumẽtes & autũnali amplius q̃ uerno. Inanes uero bruma, & magis solstitio. Nec tamẽ in ipsis qđ dixi temporũ articulis sed paucis post diebus sicuti neq; in plena aut nouissima sed postea, nec statim ut lunã mundus ostendat, occultet ue, aut media plaga declinet, ueȝ uere duabus horis æquinoctialibus seruis: tardiore semp ad terras oĩum, quæ geruntur in cœlo effectu cadente q̃ uisu, sicuti fulguris & tonitrui & fulminũ. Oẽs enim æstus in oceano maiora integunt spacia inundantq; q̃ in reliquo mari, siue quia totũ in uniuersitate aĩosius est q̃ in pte, siue quia magnitudo aperta syderis uiȝ laxæ grassantis efficacius sentit eãdem angustiis arcẽtibus. Qua de causa nec lacus nec amnes similr mouent. Octogenis cubitis supra Britániam intumescere æstus Pytheas Massiliensis auctor est. Interiora autẽ maria claudunt ut portu. Quibusdá tamẽ in locis spaciosior laxitas ditioni patet, utpote cũ plura exẽpla sunt, in tranquillo mari, nulloq; uelorum impulsu tertio die ex Italia peruectorum uticam æstu feruente. Circa littora autem magis q̃ in alto deprehenduntur hi motus, quoniam & in corpore extremo pulsum uenarum, idest spiritus magis sentiunt.

Vbi æstus extra rationem. Cap. c.

IN plærisq; tamen æstuariis propter dispares sydeȝ in quoq; tractu exortus diuersi existunt æstus: tempore non ratione discordes, sicut in Syrtibus. Ex quorundam tamẽ priuata natura est, uelut Tautominitani eurupi. Sæpius & in Euboea septies die ac nocte reciprocantes. Aestus idẽ triduo in mẽse consistit septima. Octaua nonaq; luna. Gadibus qui est delubro Herculis proximus fons inclusus ad putei modum, alias simul cum oceano augetur, minuiturq;, alias uero utrumq; contrariis temporibus. Eodem inloco alter oceani motus consentit. In ripa. Betis oppidum est cuius putei crescente æstu minnuuntur, augescunt decedẽte mediis temporũ immobiles. Eadem natura in Hispali oppido uni puteo cæteris uulgaris. Et pontus semp extra meat in ppontidem introrsus in Pontum nunq̃ refluo mari.

Miracula maris.Cap.ci.

OMnia plenilunio maria purgantˀ,quædam & stato tempore. Circa Massanã & Mylas fimo similia expuuntˀ i littus purgaméta,unde fabula solis boues ibi stabulari.His adde ut nihil quod eqdẽ nouerim prætere am.Aristoteles nullũ animal nisi æstu recedente expirare affirmat.Obseruatũ id multũ in gallico oceano,& dumtaxat in homine compertum.

Quæ potestas lunæ,& terrena,& marina.Cap.cii.

QVo uera cõiectatio existit haud frustra spiritũ,sydus lunæ existimari.Et hoc esse ꝙ terras saturet accedensq; copa impleat,abscedésq; inaniat.Ideo cũ icreméto eius augeri cõchylia & maxime spiritũ sentite quibus sanguis nõ sit.Sed & sanguinẽ hominũ etiã cum lumine eius augeri ac minui.Frondes quoq; ac pabula(ut suo loco dicetˀ)sentire,in oía eadem penetrãte ui.

Quæ solis,& quare salsum mare .Cap.ciii.

ITaq; solis ardore siccatˀ liquor,& hoc esse masculum sydus accepimus torrens cũcta sorbensq;.Sic mari late patenti saporé incoqui salis,aut quia exhausto inde dulci tenuiq; quod facillime trahat uis ignea,omne asperius crassiusq; liquatˀ.Ideo summã æquorũ aquam dulcioré profunda.Hanc esse ueriorem causam asperi saporis,quam quot mari terræ sudor sit eternus.aut quia plurimũ ex arido misceatˀ illi uapore,aut quia terræ natura medicatas aq̃s inficiat.Est i exéplis Dionisyo Siciliæ tyranno cum pulsus est ea potentia accidisse prodigium,ut uno die in portu dulcesceret mare.

Item de natura lunæ.Cap.ciiii.

COntrario ferunt lunæ fœmineũ ac molle sydus atq; nocturnũ soluere humorem,& trahere non auferre.Id manifestũ est ꝙ ferarum occisa corpora in tabem uisu suo resoluat : somnoq; sopitis torporé contractũ in caput reuocet.Glaciẽ refundat cũctaq; humifico spũ laxet.Ita pensari naturæ uices semperq; sufficere aliis syderum elementa cogentibus:aliis uero fundentibus.Sed in dulcibus aquis lunæ alimentũ esse sicut in marinis solis.

Vbi altissimum mare.Cap.cv.

ALtissimũ mare.xv.stadiorum Fabianus tradit.Alii in ponto ex aduerso Coraxorum gentis uocant Bathea ponti tricentis fere a continenti stadiis imménsam altitudiem maris tradũt uadis nunq̃ repertis.

Miracula aquarũ,fontium,& fluminum.Cap.cvi.

MIrabilius id faciũt aquæ dulces iuxta mare ut fistulis emicátes.Nam nec aquarum natura a miraculis cessat .Dulces mari iuehuntˀ leuiores haud dubie.Ideo & marinæ quarum natura grauior magis inuecta sustinẽt.Quædã uero & dulces inter se supermeant alias . Vt in Fucino lacu inuectus amnis.In lario abdua,in Verbano ticinus,in Benaco Minti⁹, in Seuinno ollius,i Lemáno rhodanus.Hi trãs alpes supiores i Italiã multorũ militũ trãsitu hospitales suos tantũ nec largiores q̃ intullere aquas euehétes.Proditũ hoc & in Oronte amne Siriæ multisq; aliis.Quidã uero odio maris ipa subeũt uada,sicut Arethusa fons Syracusanus in quo reddũtˀ iacta in alpheũ,qui per olympiã fluuens Pelopõnesiaco littori infundit.Subeũt terras rursusq; redduntur.Lycus in asia.Erasinus in Argolica, Tigris in Mesopotamia.Et q̃ in Aesculapii fonte Athenis immersa sunt in Phalerico redduntur.Et in Atinate campo fluuius mersus post.xx.milia passuũ exit.Et in Aqleiensi Timauus.Nihil in Asphaltite iudeæ lacu qui bitumẽ gignit mergi põt.Nec i Armeniæ maioris Arethissa,is qdẽ introrsus pisces alit.In Salentino iuxta oppidum Mãduriã lacus ad margines plenus,neq; exhaustis aquis minuitˀ,neque ifusis augetˀ.In Ciconũ flumine, & in Piceno lacu Velino lignũ deiectũ lapideo cortice obduci tˀ.Et i Surio Cholchidis flumie adeo ut lapidé plerũq; durans adhuc integat cortex.Silr in flumine Silari ultra Surrentũ nõ uirgulta modo immersa,uerũ & folia lapidescũt,alias salubris potus eius aquæ.In exitu paludis Reatinę saxũ crescit.Et in rubro mari oleæ,uirentesq; frutices enascuntˀ,Sed & fontiũ plurimorũ natura mira est feruore.Idq; etiam in iugis alpiũ ipsoq; in mari,& inter Italiã & Enariã ut in Baiano sinu, & in Lyri fluuio multisq; aliis.Nã dulcis haustus in mari plurimis locis ut ad Chelidõias isulas & Arabũ,& in gaditano oceano.Patauinorũ aq̃s calidis herbæ uirentes inascũtˀ Pisanorũ ranæ.Ad uetulonios in Herturia non pcul a mari pisces.In casinate fluuius appellatˀ Seatebra frigidus abundãtior æstate.In eo ut in Arcadiæ stymphali enascuntˀ aquatiles musculi.In Dodone Iouis fons cum sit gelidus & imersas faces extinguat,si extinctæ admoueantˀ accendit.Idem meridie semp deficit, qua de causa Anapauomenon uocãt.Mox increscens ad mediũ noctis exuberat,Ab eo rursus sensim deficit.In Illyriis supra fontem frigidũ expansæ uestes accenduntˀ.Iouis Hamonis fons inter-

diu frigidus, noctibus feruet. In Troglodytis fons solis appellaẗ dulcis, & circa meridiē maxiē frigidus, mox paulatī tepescēs ad noctis media feruore & amaritudine infestaẗ. Padi fons mediis diebus stiuis uelut intergescēs semp aret. In Tenedo insula fons semp a tertia noctis hora in sextam ab æstiuo solstitio exūdat. Et in Delo insula inops fons eodē quo Nilus modo, ac pariẗ cum eo decrescit augeẗq;. Cōtra Timauū amnem insula pua in mari est cū fontibus calidis, qui piter cū ęstu maris crescūt minuunẗq;. In agro Pitinate trans Apœninū fluuius Nouanus oibus solstitiis torrēs bruma siccaẗ. In falisco clitūni amnis aqua potata cādidos boues facit, In bœotia amnis melas oues nigras. Cephisus ex eodē lacu ꝓfluens albas ✝ Rursus nigras penitus, ruffasq; iuxta iliū Xantus, unde & nomē amni in pōto fluiu⁹ Astaees irrigat cāpos, in qbus pastæ oues nigro lacte æque gētes alūt. In reatino fons Neminia appellatus alio atq; alio loco exoriẗ annonæ mutationē significans. Brundusii in portu fons incorruptas ꝑstat aquas nauigantibus. Lyncestis aqua quæ uocaẗ acidula uini modo temulētos facit Ita in paphlagonia & in agro caleno, ī andro isula tēplo Liberi patris fontē nonis ianuariis sp uini sapore fluere Mutiāus ter coss. credit. Dios teeholia uocaẗ iuxta nonacri archadiæ. Styx nec odore differēs nec colore, epota illico necat. Itē ī beroso tauroꝝ colle tres fōtes sine remedio, sine dolore mortiferi. In Carrinensi hispaniȩ agro duo fōtes iuxta fluunt, alter oīa respuens, alter absorbēs. In eadem gente alius aurei coloris oēs ondit pisces nihil extra illā aquā cæteris differētes. In commensi iuxta larium lacum fons largus horis singulis semper ♣ intumescit ac residet. In cynonia isula ante lesbō fons calidus, Vere tātū fluit. Lac⁹ ✝ sanna⁹ ī asia circūnascēte. Absynthio ificiẗ. Colophone in Appollinis clarii specu lacūa est, cui⁹ potu mira; redduntẗ oracula bibētiū breuiore uita. Amnes retro fluere & nostra uidit ętas. Neronis principis annis supremis, sicut in rebus eius retulimus, iā omnes fontes æstate q̄ hyeme gelidiores esse, quē fallit. Sicut illa permira naturæ opa, æs & plumbū in massa mergi, dilatata fluitare. Eiusdemq; ponderis alia sedere, alia inuehi. Onera in aq̄ facilius moueri. Thyreū lapidē q̄uis grandem innatare eundemq; cōminutū mergi. Recentia cadauera ad uadū labi, intumescētia attoli, inania uasa haud facilius q̄ plena extrahi * Pluuia salsas aq̄ dulciores esse q̄ reliq̄s. Nec fieri salē nisi admixtis dulcibus. Marinas tardius gelare, & celerius accēdi. Hyeme mare calidi⁹ eē, autūno salsi⁹. Omne oleo tranquillari. Et ob id urinantes ore spargere, qm̄ mitiget naturam asperam: lucemq; deportet. Niues in alto mari non cadere, Cum oīs aqua deorsum feraẗ exilire fontes, atq; etiā in ætnæ radicibus flagrantis in tantū ut quinquagena & centena milia passuū harenas flāmarū globus eructet.

✝ Pene uel Rursusq; nigras peneus.

♣ sinnaus

* Pluuias salinis a q̄s utiliores eē quā reliquas.

Ignium & aquarum iuncta miracula & de maltha. Cap. cvii.

IAmq; & ignium quod est naturæ quartum elementum reddamus aliqua miracula. Sed primum ex aquis. In Comagene urbe Samosata stagnum est emittēs limum (maltham uocant) flagrantem, cū quid atringit solidi adhæret. Præterea tactus sequitur fugientes. Sic defendere muros oppugnāte Lucullo, flagrabatq; miles armis suis. Aquis etiam accenditur, Terra tātum restingui docuere experimenta.

De Naptha. Cap. cviii.

SImilis est naturæ Naptha. ita appellatur circa Babyloniam, & in Austagenis Parthiæ profluens, bituminis liquidi modo. Huic magna cognatio ignium, transiliuntq; protinus in eam undecunq; uisam. Ita ferunt a Media pellicem crematam, postquā sacrificatura ad aras accesserat corona igne rapta.

De semper ardentibus locis. Cap. cix.

VErū in montiū miraculis, ardet Aetna noctibus semp, tantoq; æuo ignium materia sufficit. Niualis hybernis tempibus. egestumq; cinerem pruinis operiens. Nec in illo tātum natura seuit exustionē terris denuncians. Flagrat in Phaselide mons chimæra: & quidem immortalis diebus ac noctibus flāma. Igē eius accendi aqua, extingui uero terra aut fœno Gnidius Ctesias tradit. Eadē in Lycia Ephesti montes Tæda flamāte tacti flagrant adeo: ut lapides quoq; riuorū & harenæ in ipsis aquis ardeāt, aliẗq; ignis ille pluuiis Baculo si quis ex iis accēso traxerit sulcos, riuos igniū sequi narrant, Flagrat in Bactris cophanti noctibus uertex. Flagrat ī mediis & cestia gente cōfinio persidis. Susis quidem ad turrim albam .xv. caminis maxio eorū. Et iterdiu cāpus Babyloniæ flagrat quadā ueluti piscina iugeri magnitudīe. Item æthiopū iuxta Hesperiū mōtē stellarum modo cāpi nocte nitēt. Similiter in megalopōitanoꝝ agro, tametsi itern⁹ sit ille iucūdus frondēq; densi supra se nemoris nō adurens, & iuxta gelidū fontē semp ardens. Nymphei crater dira apolloniatis suis portēdit ut Theopompus tradidit. Augeẗ hymbribus, egeritq; bitumen, temperandū fonte illo ingustabili alias omni bitumine dilutius. Sꝫ qs hæc mireẗ? In medio ma

ri Hiera insula ardet. Aeolia insula iuxta Italiá cum ipso mari arsit per aliquos dies sociali bello, & donec legatio senatus piauit. Maximo tamé ardet incendio Theonochema dictú, æthiopú iugú. Torrentesq; solis ardoribus flammas egerit. Tot locis, tot incendiis rerú natura terras cremat.

Ignium per se miracula. Cap. cx.

PRæterea cum sit huius unius elementi ratio fœcunda, seque ipse pariat & minimis crescat scintillis, quid fore putandum est in tot rogis terræ? Quæ est illa natura quæ uoracitaté aui dissimá i toto mundo sine damno sui pascit? Addant iis sydera innumera, ingensq; sol. Addant humani ignes, & lapidú quoq; insiti naturæ, attrita inter se ligna: iá nubiú & origenes fulminú. Excedit profecto oía miracula ullum diem fuisse quo non cuncta conflagrarent, cum specula quoq; cócaua aduersa solis radiis facilius etiam accendant, q̃ ullus alius ignis. Quid q; innumerabiles ptus sed naturales scatent? In nympheo exit e petra flamma quæ aqua accendit. Exit & ad aquas scantias. Hæc qdem inualida cum tráfit nec longe in alia durás materia. Viret & æterno hunc fonté igneú cótexens fraxinus. Exit in Mutinensis agro statis uulcano dieb⁹. Reperit apud auctores subiectis ariciæ aruis si carbo deciderit ardere terrá. In agro Sabino & Sidicino unctum flagrare lapidé. In Salentino oppido ✝ Inatiú imposito ligno in saxú quoddá ibi sacrú ptinus flammam existere. In laciniæ Iunonis Ara sub diuo sita ciueré imobilem esse perflantibus undiq; procellis. Quin & repentinos ignes existere & in aquis. Et in corporibus etiá humanis emicuisse. Trasimenú lacum arsisse totum. Seruio Tullio dormienti in pueritia ex capite flammam emicuisse. L. Martiú in Hispaniú interemptis Scipionibus concionanté & milites ad ultionem exhortanté arsisse, simili modo Valerius Antias narrat. Plura mox & distinctius. Nunc eni quadam mixtura rerum omniú exhibentur miracula. Verum egressa mens interpretationé naturæ festinat legentiú animos per totum orbem ueluti manu ducere.

✝ egnatia siue ignatia.

Terræ uniuersæ mensura longitudo, & latitudo. Cap. cxi.

PArs nostra terrarú de qua memoro ambiente (ut dictum est) oceano uelut innatás longissime ab ortu & ab occasu patet, hoc est ab India ad Herculis colúnas gadibus sacratas, octuagies quinquies centena septuagintaocto. M. passuum, ut Artemidoro placet auctori. Vt uero Isydoro nonagies octies & decé & octo milia. Artemidorus adiicit amplius a gadib⁹ circuitu sacri pmontorii ad promontoriú Artabrú, quo longissime frons procurrit Hispaniæ octingenta milia ✱ nonaginta unú. Id mensuræ duplici currit uia. A Gange amne ostioq; eius quo se in æoum oceanú effundit per Indiam Parthienéq; ad Myriandrum urbem Syriæ in Issico sinu positam quinquagies bis quindecim milia passuú. Inde pxima nauigatione Cyprú insulá patará Lyciæ Rhodú Astypalæá in Carpathio mari in insulas laconicæ tænarú. Lylibeú Siciliæ caraliú sardiniæ tricies quater quinquaginta milia. deinde gades ✤ quadragies bis qnquaginta milia. Quæ mésura uniuersa ab eo mari efficit octogies quinquies septuagintaocto milia passuum. Alia uia quæ certior itinere terreno maxie patet a Gange ad Euphraté amnem qnquagies centena milia passuú &. xxi. Inde Cappadociæ in Mázaca. cc. milia. xliiii. inde per Phrygiá, Cariá, Ephesum, quadringenta. M. passuú. xcviii. Ab Epheso per aegeú pelagus Delú ducéta milia. Isthmú ducenta duodecim milia Deinde terra & laconico mari & Corinthiaco sinu patrás Pelopónesi ducenta duo milia qngenti Leucadé octingenta sex milia qngenti, Corcirá totidé Acroceraunia centú triginta duo milia qngenti. Brúdusiú octingéta sex milia qngéti. Romá. ccc. milia sexaginta. Ad alpes usq; Calciocoma eú uicú qngéta decé & octo milia. Per galliá ad pyrenæos mótes Liberim quingéta qnquaginta sex milia. Ad oceanú & Hispaniæ oram trecéta trigintaduo milia. Traiectu gadis septé milia quingenti. Quæ mensura Artimidoro attestante). xc. efficit. lxix. Latitudo autem terræ a meridiano situ ad septétrioné dimidio fere minor colligit, quiquagintaqttuor miliú sexagintaduo. Quo palam fit quantú & hinc uapor abstulerit, & illinc rigor. Neq; eni deesse arbitror terris, aut non esse globi formá. Sed inhabitabilia utriq; incóperta eé. Hæc mésura currit a littore æthiopici oceani qua modo habitat ad mereon quingenta quinq̃ginta milia Inde Alexandriá duodecim milia quinquaginta. Rhodú quingenta octogitatria. Gnidú octogintaquattuor milia quingéti cú. xxv. M. Samú. c. L. Chium octogintaquattuor. M. Mitilenem. lxv. M. Tenedon. xxviii. M. Sigæú pmontorium. xii. M. quingenti. Os ponti. cccxii. M. d. Garábin pmontoriú. cccl. Os mæotidis. cccxii. M. d. Ostiú Tanais. cclxv. M. Qui cursus cópendiis maris breuior fieri potest. lxxxix. M. ab ostio Tanais nihil modicú diligentissimi auctores fecere. Artemidor⁹ ulteriora icóperta existiauit. cú circa Tanain Sar.

✱ nógéta nóagita unú milia

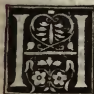
✤ qttuordecies céte na & qnqgltamilia pas. Milia octuagies sexies. cétéa octogita qnque.

nam Sarmatarū. gētes degere fateref ad Septētriões uersas. Isidor⁹ adiecit.xii.M.l.usq; ad Tilen quæ cõiectura diuinatiõis est Ego nõ minore q̄ proxime dicto spacio Sarmatarū fines nosci intelligo. Et alioquin quātū esse debet quod Inumirabiles gentes subinde sedem mutantes capiāt. Vnde ulteriorē mensurā iu habitabilis plagæ multo esse maiorem arbitror. Nam & germania imensas insulas nõ pridem compertas cognitū habeo. De longitudine ac latitudie hæc sūt quæ digna memoratu putem. Vniuersum autem hunc circuitū Eratosthenes in omniū quidem litteraꝝ subtilitate, & in hac utiq; p̄ter cæteros solers. quē a cūctis probari uideo ducētorum quinquaginta duorum miliū stadioꝝ prodidit. Quæ mēsura romana computatione efficit trecēties quindecies cētena milia passuum. Improbom ausum, uerū ita subtili argumentione comprehensum ut pudeat non credere. Hipparchus & in coarguēdo eo & in reliqua omni diligētia mir⁹ adiicit stadioꝝ paulominos.xxv.milia.

Harmonica mundi ratio. Cap.cxii.

ALia Dionysiodoro fides. neq; enim subtrahā exēplū uanitatis græcæ maximum. Cydnius hic fuit geometrica scientia nobilis. Senecta diem obiit in patria. Funus duxere ei propinquæ, ad quas pertinebat hæreditas. Eæ cū secutis diebus iusta peragerēt, inuenisse dicuntur i sepulchro epistolā Dionysiodori nomie ad superos scriptam. Peruenisse eum a sepulchro ad infimam terram, esseq; eo stadiorū quadragintaduo milia. Nec defuere gœmetræ qui iterpretarētur significare epistolā a medio terrarū orbe missam quo deorsum ab summo longissimū esse spacium & idem pilæ mediū. Ex quo consecuta cõputatio est, ut circuitu esse.cc.quinquagintaquinq; milia stadia pronūciaret, Harmonica ratio quæ cogit rerū naturā sibi ipsam cõgruere, addit huic mensuræ stadia septem milia, terramq; nonagesimam sextam millesimam totius mundi partem facit.

CAII PLYNII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER TERTIVS PROOEMIVM.

ACTENVS DE SITV ET MIRACVLIS TERRAE, AQuarumque ac syderum, & ratione uniuersitatis atquæ mensura. Nunc de partibus quam quam infinitum id quoq; existiat, nec temere sine aliqua rephēsione tractatum, Haud ullo in genere uenia iustior est, si modo minime mirum est hominem genitum non omnia humana nouisse. Quapropter auctorem neminem unum sequar. Sed ut quenq; uerissimum in quaque parte arbitror. Quoniam commune ferme omnibus fuit, ut eos quisq; diligentissime situs disceret, in qbus ipse prodebat, ideo nec culpabo aut coarguam quenquam locorum nuda nomina, & quanta dabitur breuitate ponentur claritate causisque dilatis in suas partes. Nunc enī sermo de toto est. Quare sic accipi uelim, ut sicut uidua fama sua nomina qualia fuere primordio ante ullas res gestas nuncupenf, & sic quædā in his nomen datura qdem, sed mūdi rerūq; naturæ. Terraꝝ orbis uniuersus in tres diuidif ptes, Europā, Asiā, Africā. Origo ab occasu solis & gaditano freto, qua irrūpens oceanus atlantic⁹ in maria iteriora diffūdif Hinc irātī dextra Africa est, leua Europa, inter has Asia est. Termini amnes Tanais & Nylus. xii. M. passuum in lõgitudinem, quas diximus Fauces oceani patēt, quinq; miliū in latitudine a uico mellaria Hispaniæ ad p̄montoriū Africæ album, auctore Tarquinio Gracula iuxta genito. T. Liuius ac Nepos Cornelius latitudinis tradiderūt: ubi minus.vii.M. passuū, ubi uero plurimum, x. M. Tam modico ore, tam imensa æquoꝝ uastitas p̄ditur. Nec p̄funda altitudo miraculū minuit. Frequētes quippe teniæ candicātis uadi carinas territant. Qua de causa limē iterni maris multi eum locum appellauere. Proxima autē faucibus utrinq; impositi montes coercent claustra, abilla Africæ, Europæ, Calpæ, laboꝝ Herculis metæ. Quam ob causam indigenæ colūnas eius dei uocant creduntq; perfossas exclusa antea admisisse maria, & rerum naturæ mutasse faciem.

De Europa. Cap. I.

PRimū ergo de Europa altrice uictoriis omniū gentiū populi, longeq; terraꝝ pulcherrima, quam plæriq; merito non tertiam portionem fecere, uerum æquam in duas partes ab amne Tanai ad gaditanum fretum uniuerso orbe diuiso. Oceanus hoc quod dictum est spacio atlāticū mare infundēs, & auido meatu terras quæcunq; uenietem expauere demergens, resistentes quoq; flexuoso littoꝝ anfractu lambit Europam, uel maxime recessibus crebris excauans, sed in q̄tuor p̄cipue sinus. Quoꝝ primus a Calpe Hispaniæ extimo (ut dictū est) monte Locobrutinum

usq; promontoriū immenso ambitu flectit̃. In eo prima hispania terrarum est, ulterior appellata. Eadem Bethica. Mox a fine uirgitano citerior, eademq; quæ Tarraconensis ad pyrenea iuga. Ulterior in duas per longitudinē prouincias diuiditur. Siquidem beticæ latere septētrionali protendit̃ Lusitania amne Ana discreta. Ortus hic lamioitano agro citerioris Hispaniæ, & mō se in stagna fundens, mō in angustias resorbens, aut in totum cuniculis condens, & sæpius nasci gaudēs ĩ atlāticū oceanū effunditur. Tarraconensis autē hinc affixa pyreneo, totoq; eius a latere decurens & simul ad gallicū oceanū hibero mari transuersa se pādēs solorio mōte & oretanis iugis carpetanisq; & Asturū a bætica atq; lusitania distinguit̃. Betica a flumine eam mediam secante cognominata, cūctas prouinciarū diuiti cultu & quodam fertili ac peculiari nitore præcedit. Iuridici conuētus ei quattuor. Gaditanus, Cordubensis, Astigitanus, Hispalensis. Oppida omnia numero. clxxv. In iis Colōiæ. viii, Mūicipia. viii. Latio antiq̃ donata. xxix. libertate. vi. Fœdere. ii. Stipēdiaria. cxx. Ex his digna mēoratu aut latiari sermone dictu facilia. A flumine Ana littora oceani oppidū onoba Lusturia cognoīatū. Interfluentes luxia & urliū mariani mōtes, Betis fluui⁹. Littus curense ĩflexo sinu. Cui⁹ ex aduerso gades inter insulas dicendæ. Promontoriū luoonis. Portus Bæsippo. Oppida belomellaria. Fretū ex atlātico mari. Cartheia tartesos a græcis dicta. Mons calpe. deiñ littore interno oppido berbesula cū fluuio. Itē salduba oppidū uel malacha cū fluuio federatorū. Dei menoba cū fluuio. Sextifirmiū cognoīe Iuliū. Sexi & abdra Murgis bæticæ finis. Orā eam uniuersā origis pœnorū existimauit. M. agrippa. Ab ana aūt atlātico oceano obuersa bastulorū turdulorūq; est in uniuersā hispaniā. M. uarro peruenisse iberas & persas & pœnicas celtasq; & pœnos tradit. Lusū. n. liberi patris ac lysam cū eo bacchantē nomē dedisse lusitaniæ & pana pfectū eius. Uniuersa aūt quę de Hercule ac Pyrene uel Saturno tradūt̃, fabulosa in primis ut arbitror Betis in tarraconensi prouincia non ut aliqui dixere mentesa oppido: sed tygensi exoriēs saltu, iuxta quē Tarde fluuius qui Carthaginensem agrū rigat, ille ocyor refugit Scipionis rogū, uersusq; in occasū oceanum atlanticū prouinciam adoptans petit, modicus primo, sed multorum fluminum capax: quibus ipse famam aquasq; aufert. Beticæ primum ab ossigetania infusus amœno blandus alueo, crebris dextra læuaq; accolitur oppidis. Celeberrima inter hūc & oceani orā ĩ mediteraneo segeda: quę augurina cognomiatur. Iulia quę fidentia. Virgo quæ alba ebura quæ cerialis, Eliberi quod liberini. Libida quæ claus̃. Stici qđ Iulienses, Vesci quod sauētia, singilia, hegua, auia, ebdānum, agla minor, hebura, castra, ✝uaria, episibriū, ipho noua, illurco, & osca, escua: succabo: nuditanū tuati uetus. Oia bastetaniæ uergentis ad mare. Cōuentus uero Cordubensis circa flumē ipm Ossigi quod cognomiat̃ lacooicū. Illiturgi quod forum iulium, Ipasturgi quod triumphale. Sitia & xiiii. M. pas. remotum in mediterraneo. Obulco quod Botificēse appellat̃. Mox Ripepora fœderatorum. Sacili Martialiū Onubam. Et dextra Corduba colonia patritia cognoiata. Inde primū nauigabili berbiæ. Oppida carbulo ✝ Decuma fluuius singulis eodē bethvs latere ĩcedens. Oppida Hispalēsis cōuētus, celtiaca, uacamana: acria, ilipa cognoīe Ilpa italica. Et aleua hispali colōia cognomine romulēsis. Ex aduerso oppidum Osset, quod cognominat̃ Iulia constantia. Virgentium qđ iulii genitor. Hippo caurasiarum fluui⁹ Menoba & ipe a dextro latere infusus, Ac inter æstuaria betis oppidum Nebrissa cognoīe Veneria & Colobona. Colonia asta quæ regia dicit̃. Et in mediterraneo Asida quæ Cęsariana. Singulis fluuius in Bethvn quo dictū est ordine irrūpens astigitanam coloniam alluit cognomine Augustam firmā ab ea nauigabilis. Huius cōuētus sūt reliquæ coloniæ immunes Tucci, quæ cognominant̃ Augusta gemella. Ituci qui uirtus iulia. Atubi quæ claritas iulia. Verso quæ genua urbanorū inter quæ fuit noda cum Pōpei filio capta. Oppida libera Astygie uetus Ostippo. Stipendaria calet, Calucula, Castragemina. Ilupula minor, Merucra, Sacrana, Obucula: Oningis. Ab ora uenti pꝑe Monobā amnem & ipm nauigabilē haud procul accolunt Alontigiceli, Alostigi. Quæ aūt regio a Betice ad fluuiū Anam tendit. Extra pdicta Beturia appellat̃ in duas diuisa partes, totidemq; gentes. Celticos qui Lusitaniā attingunt, Hispalensis cōuentus, Et Turdulos qui lusitaniā & Taraconēsem accolūt iura Cordubam petunt. Celticos a Celtiberis ex Lusitania aduenisse manifestū est sacris ligua oppidorum uocabulis, quæ cognominibus in betica distinguunt̃. Seria quæ dicit̃ fama iulia. Vertobrige concordia iulia. Segede restituta iulia, contributa iulia. Vcultuniacū, quæ & Turiga nunc est. Laconimurgi cōstantia iulia Teresibus fortunales, & Callensibus emanici. Prætet hæc in celtica acymbro, Arunda, Arunci, Turobrica, Lastygi, Alpesa: Sisepone, Serippo. Altera Beturia quā diximus Turdulorū & cōuētus Cordu.

✝ uinaria.

✝ detūda Magna italica.

tus cordubensis habent oppida non ignobilia. Arsam, Mellariam, Mirobicam regiones Osintiadis Sisiponem. Gaditani cnnuentus ciuium Rnmanorũ. Regina latinorum regia. Carisa cognõe Aurelia. * Vrigia cognomĩne castrum Iulinm. Item cæsaris Salutariensis. Stipendatia Basaro: Belippo, Barbesula, Lacipo, Besippo, Callet, Cappagum, + Oleastro, Icocio, Brana, Sarguntia, Andorise. Porro longitudinẽ uniuersam eius ꝓdidit. M. Agrippa. ccccLxv. M. p. latitudinẽ. cclvii. M. Sed cnm termini Carthaginem usq; procederent, quæ caussa magnos errnres comparatione mensuræ sæpius parit. Et dnm alibi mntato prouinciarum modo, alibi itinernm auctis aut diminntis passibus ĩcubuere maria tam longo æuo alibi processere littnra. Torsere se & fluminum aut correxere flexus. Præterea aliis aliunde exordium mensnræ est, & alia meatus, ita fit ut nulli duo concinnant,

* Vria
+ Oleatro

Beticæ longitudo. Cap. ii.

BAeticæ longitndo nnnc a Castnlonis oppdidi fine Gadis. cccclxxv. M. & a murgi maritima ora. xxii. M. p. amplior. Latitudo a carteiana ora. ccxxiiii. M. p. Agrippam quidem in tanta uiri diligentia præterq; in hoc opere cura, cum orbem terrarum urbi spectandum proponeret cæce errasse quis credat? & cum eo diuum Augustum? Is nanquæ complexam ea porricum ex destinatione & cõmentariis. M. Agrippæ a sorore eius inchnatam petegit.

Hispania citerior. Cap. iii.

CIterioris Hispaniæ sicut compluriũ prouinciarum aliquantum uetus forma mntata est, ut pote cum Põpeius Magn⁹ trophæis suis, quæ statuebat in pyreneo. d. cccxlvi. oppida ab alpibus ad fines Hispaniæ ulterintis in ditionem a se redacta testatus sit. Nũc uniuersa ꝓuincia diuiditur ĩ cõuent⁹ septem Carthaginẽsem. Tarraconẽsem. Cæsarangnstanũ, Cluniẽsem. Asturum * Lucrensem. Bracatum. Accedũt ĩsulæ qnarũ mẽtiõe seposita ꝑter ciuitates cõtributas aliis ꝓuincia ipa. ccxciii. cõtiet oppida. In iis colõias. xii, Oppida ciuiũ Romanorũ. xiii. Latinorũ ueterum. xviii. Fœdetatorũ unum, Stipendaria. cxxxii. Primi in ora bastuli, post eos quó dicit ordine ĩtus recedentes: metesani, oretani, & ad iugũ carpentãi, iuxta eos uaccei, uectões, & celtiberi, atrebaci. Oppida oræ proxima utci, Ad scriptumq; bæticæ barea regio mauitania, mox deitania Deĩ cõtestania, carthago nnua, colonia, cuius a promontorio quod Satnrni uocatur Cæsaream mauritaniæ urbem. clxxxvii. M. pas. traiectus Reliqua in ora flumẽ tader colõia imuni. Ilici unde ilicitanus sinus, in eam contribuunturicositania, mox latinorũ lucentium, dianinm stipẽdiarium. sucro fluuius, & qnondam oppidum. Contestaniæ finis regio edetana amœno prætendẽte se stagno ad celtiberos recedens. Valentia colonia. iii. M. pas. a mari remota. Flnmen Durias, tantũdẽ a mari Saguntum ciuium romanorum oppidũ. Inde nobile flumen idubeda regio ilergoannm, Iberus amnis nauigabili cõmercio diues ortus in cantabris, haud prncul oppido iuliobrica. ccccl. M. pas fluẽs, nanium per, cclx. M. a Varia nppido capax, quã propter uniuersam hispaniam græci appellauere iberiam. Regio + cossetania flumẽ subi, colonia. Tarraco Scipinnũ opus sic Carthago pœnorum. Regio ilergetum, oppidum subur, flumen rubricatum, a quo laletani & indigites. Post eos quo dicetur ordine inrus recedentes radice pyrenei, ansetani. itani, lacetani. Perq; pyreneũ ceretani. dei uascones. in ora autem coloni barcine cognomine fauentia. Oppida cinium romanorum beturo illuro. Flumen * larnum blande flumen alba, Emporia geminum hoc ueterum incolarum & græcnrum, qui Phocensiũ suere soboles. Flumen ♣ Tiebis. Ab eo pyrenea Venus in latere ꝓmontorii altero. xl. M. nunc per singulos conuentus reddent insignia præter supradicta tarracone disceptant, populi. xliiii. quorũ celeberrimi ciuium Romannꝶ Dertusani, Bigargirãi. Latinorũ Ausetani, Cerretani qui Iuliani cognnminantur, & qui Augustani. Aederani, Gerudenses, Gessorienses, Teari qui Inlienses. Stipendiariornm Aquiealdẽses, Onenses. Bætnlonẽses, Cæsara Augustana colnnia imunis amne Ibero affusa, ubi oppidũ antea uocabat Saldyba, regionis + idetaniæ recipit populos. lii. Ex his ciniũ Romanorũ Bellitanos, Celsenses. Ex Colonia calaturi iganos qui Nascici cognominantur. Ilerdenses Surdaonum gentis, iuxta quos Sycoris fluuius, Oscenses regiõis Bassetaniæ, Turiassonenses. Latinorum ueterum Cascantẽses. Erga uicenses, Graorhuritanos. Leoniscenses, Ossigerdenses, Fœderatos Tarragẽse, Stipendiarios Arcobrienses, Andologẽses, Arcocelitanos, Bursaonenses, Calaguritanos, q Fabularenses, cognoiant. Compinrẽses, Carcenses, Cinnẽses, Cnriẽses. Dannitanos, + Larnẽses * Ilnrsenses, Spalenses. Iliũberitanos. Lacetanos lubienses, Pompælonẽses. Segisenses. Carthaginẽ conneninnt popnli. lxii. exceptis insularũ ĩcolis. Ex colonia acitania Gemellenses & Libisoca cõgnoĩe feroaugustana, quibns duabus ius Italię da

* Lucẽsez
+ cositãia
* carnum
♣ Ticher
+ editanię

alabēses * illorūtani. * uitdouesca. * uixama * Bibali * Tichim. * rubtesū * Bittere

tū.Ex Colonia salatiense oppidani latii ueteris castuonenses qui cæsari uçales appellaꝛ.Setabitani qui Augustani ualarienses. Stipendiarioꝝ aūt hi celeberrimi,✶Labanéses,Bastiani.Cõsaburéses.Dianéses,Segestani,✣ ilorcitani,Laminitani.Mésani,q & Oritani métesaui q & Bastuli, Oretani q & germani cognoīanꝛ,caputq; celtiberiæ Segobrigeuses.Carpentani & Toletani Tago flumini ipositi.Dein uiciéses,uirgiliéses.In conuentū Cluniésem uarduli ducūt populos.xiiii.ex qb⁹ Labárnses tantū noiare libeat.Turmodigi quattuor, in qbus Segisamonenses, Segisamaiuliéses. In eundé cõuentū Carietes & Vennenses quinq; ciuitatibus uadunt, quarum sunt Velienses, eodem Peledeones Caltiberorū quattuor populis quorū Numantani fuere clari, sicut in uacceorū xviii.ciuitatibus inter Cariné ses Pallantini,Lacobricéses,Caucenses:Nam in cantabris quattuor populis Iuliobrica sola méoraꝛ.In autrigonū decem ciuitatibus tritiū &✣uirouesca.Areuacis nomen dedit fluui⁹ Areua.Horū sex oppida Sagūtia &✶Vxama,quæ noīa crebro aliis in locis usurpanꝛ.Præterea Sagouia & noua Augusta Termes,ipaq; Clunia celtiberiæ finis.Ad oceanum reliqua uergūt Varduliq; expdictis & cantabri,Iunguuꝛ his asturū .xii. populi diuisi in Augustanos Asturica urbe magnifica.In iis sunt Giri,Pefici.Láciéses.Zoelæ,Nūerus oīs multitudinis ad.cclx. M.liberorū capitū.Lucésis conuentus populorū est.xvi.pter Ceucos & Lebunos ignominiosæ ac barbaræ appellatiōis. Sed liberoꝝ capitum ferme.clxvi.Simili modo Bracarum.xxiiii.ciuitates cclxxv.capitū,ex quibus preter ipsos Bracaros✣Vibali,Celerini:Galleci, Aequesilici.Querquerni citra fastidiū nominenꝛ.Longitudo citerioris Hispaniæ est & finem castulonis a pyreneo . Sexcenta septem.M.P.& oro paulo amplius.Latitudo a Tarracone ad litt⁹ Olarsonis.cccvii.Eradicibus pyrenei ubi cuneaꝛ angustiis inter duo maria,paulatī deinde se pandés,qua cõtīgit ulteriorē Hispaniā tantundē & amplius latitudinē adiicit.Metallis plūbi,ferri,æris,argéti,auri tota ferme Hispania scatet.Citerior & specularib⁹lapidibus,Bethyca & minio:Sunt & marmorū lapidicinæ uniuersæ Hispaniæ. Vespasianus impator Augustus iactatus pcellis reip.latii ius tribuit. Pyreuei montes Hispanias Galliasq; disterminant promoutotiis in duo diuersa maria proiectis.

Narbonensis prouincia.Cap.iiii.

Narbonensis pvīcia appellaꝛ pars Galliaꝝ quæ interno mari alluitur,brachata ante dicta amne uaro ab Italia discreta alpiūq; saluberrimis romano imperio iugis.A reliq̃ uero Gallia lattere septemptrionali montibus Gebenna & iura agrorum cultu uirorū morumq; dignatione,amplitudine opum nulli prouinciarū postferéda,breuiterq; Italia uerius q̃ prouincia. In ora regio Sardonū intusq; Consuaranorū.Flumía✣Thelim & Obrin.Oppida illiberis magnæ quondā urbis tenue uestigiū.Ruscino latinorū flumen Atace pyreneo✣Rubrensem pmeans lacum.Narbo Martius decumanorū Colonia.xii.M.passuū a mari distans, Flumina Araris Lyria Oppida de cætero rara.piacentibus stagnis Agatha quondā Massiliensiū & regio Volcarum tecto sagū,atq; ubi Rhoda rhodiorū fuit.Vnde dictus multo Galliarū fertilissimus Rhodanus fluuius ex alpibus se rapiés per lemānum lacū segneq; deferens ararim,nec minus seipo torrentem Isarā & drueutiā.Lybica appellanꝛ duo ei⁹ ora modica.Ex his alterū Hispaniése,alterū Metapinū. tertium idemq; amplissimū Massalioticum.Sūt auctores & Heracleam oppidū in ostio Rhodani fuisse ultra fossam ex Rhodano,c.passibus.Marii opere & noie insigne stagnū. Astromela oppidum maritima Auatitorū,superq; campi lapidei Herculis præliorum memoria . Regio Anataliorū & intus Desuuiatiū,Canarumq;.Rursus a mari Tricorium & intus Tricollorum. Vocontiorum , & Segouellanorum,mox Allobrogum ac in ora Massilia grçcorum Phocensium Fœderata promontorium nomine,citarista portus regio Clamatulicorū. Dein Suelteri supraq; Verucini.In ora aūt hac Athenopolis Massiliensiū forum Iulii octauianorū Colonia,quæ Pacésis appellaꝛ, & classica amnis iu ea argéteus.Regio Oxybiorū Ligaunorūq;,sup quos Suebri Quariates aduuicates,At ī ora oppidū latinū Antipolis,Regio Deciarium,Amnis Cema ex alpium monte Cemeno profus⁹. In mediteraneo Colonia Arelate Sextauorū,✣Blitteræ septumannorū,Arausio secūdanotum .In agro Cauarū Valétia,Vienna Allobrogū,Oppida latina aquæsextæ Saliorū , Auenio Cauarum, Aptaiulia uulgientiū Alebeceriorū:Appollinariū,Alba Heluorū,Augusta Tricastinoꝝ,Anatilia area bormannieo macía Cabellio carcasū,uolcarū,tectosagū,cessero carpéthoracthe,meminoꝝ cenicéseū,cābolectri,qui athalanrici cognoīanꝛ.Forū Foconi:glanū Liui Leuteuani,qui & foro neroniéses,Nemausū Arecomicoꝝ,Piscenæ,Ruteni,Sanagéses,Tolosani,Tectosagii,Aquitaniæ cõtermini,tascodunitari,conouiéses.umbranici.Vocōcioꝝ ciratis fœderate duo capita uasgo & lucus Augu

fucus Augusti. Oppida uero ignobilia. xix. sicut. xxiiii. nemausensibus attributa. Adiecit formulæ Galba imperator ex inalpinis Auanticos atq; +Ebrodiútios, quoꝝ oppidũ dinia. Lõgitudiné prouinciæ Narbonensis. +ccccclxx. M. passuũ. Agrippa tradit latitudinem. ccxlviii.

+Ebrodunéses
+ ccc lxx

Italia Tiberis Roma Campania. Cap. v.

ITalia dehinc primiq; eius ligures, mox hetruria, umbria, latiũ ubi tiberis ostia & Roma terrarum caput. xv. M. pas. interuallo a mari. Volscorũ postea littus & Campaniæ Picentium inde, ac Lucanum Brutiumq;, quo longissime in meridiem ab alpium pene lunatis iugis in maria excurrit Italia. Ab eo græciç ora, mox Salentini, Peduculi, Apuli, Peligni, Ferentani, Marrucini, uestini, Sabini, Picétes, Galli, umbri, Hetrusci, ueneti. Carni, iapides, Istri, liburni. Nec ignoro ingrati ac segnis animi existimari posse merito, si breuiter atq; in trãscursu in húc modũ dicaẽ terra oĩum terraꝝ alũna eadẽ & parens numine deũ electa; q̃ cœlũ ipsum clarius faceret, sparsa congregaret íperia ritusq; moliret, & tot populoꝝ discordes ferasq; linguas sermonis commercio cõtraheret ad colloquia, & humanitatem homini daret, breuiterq; una cũctarum gentium in toto orbe patria fieret. Et quid agã tanta nobilitas oĩum locorum quos quis attigerit? tanta rerũ singulaꝝ populorũq; claritas tenet. Vrbs Roma uel sola in ea & digna etiam festa ceruice facies quo tandé narrari debet opere? Et qualiter Cãpaniæ ora per se fœlixq; illa ac beata amœnitas ut palam fit, uno in loco gaudẽtis opus esse naturæ. Iam uero tota ea uitalis ac perennis salubritatis cœli tẽperies est, tam fertiles campi, tam aprici colles, tam ĩnoxii saltus, tam opaca nemora, tam munifica syluaꝝ genera, tot montiũ afflatus, tanta frugum, & uitium, olearũq; fertilitas, tã nobilia pecori uellera, tot opima tauris colla, tot lacus, tot amniũ fontiumq; ubertas totã eam perfundẽs. tot maria, portus, gremiũq; terraꝝ commercio patens undiq;, & tanq̃ ad iuuandos mortales ipsa auida in mare procurrens. Neq; ingenia ritusq; ac uiros & lingua manuq; supatas cõmemoro gentes. Ipsi de ea iudicauere græci, genus in gloriã suam effusissimũ quotã partem ex ea appellando græciã magnã. Nimirũ id quod in mẽtione cœli fecimus hac quoq; in parte faciendũ est ut quasdã notas ac pauca sydera attingamus. Legentes tantũ q̃so meminerint ad singula toto orbe edisserenda festinari. Est ergo folio maxime querno assimulata, multo ꝓceritate amplior q̃ latitudine, in leuo se flectens cacumine, & amazonicæ figura desinens parmæ, ubi a medio excursu +Cirtos uocaẽ per sinus lunatos duo cornua emittẽs, leucopetrã dextra, Lacinium sinistra. Patet longitudine ab alpino fine prætoriæ Augustæ per urbem Capuã æq; cursu meante rhegium oppidum in humero eius sitũ, a quo ueluti ceruicis incipit flexus, decies centena & uiginti. M. passuũ multoq; amplior mensura fieret Laciniũ usq;, ni talis obliqtas in latus digredi uidereẽ. Latitudo eius uaria est. ccccx. Miliũ inter duo maria inferũ & superũ, amnesq; Varũ atq; Arsiam, mediæ atq; ferme circa urbem Romam ab ostio aterni amnis in Adriaticum mare influentis ad Tiberina ostia. cxxxvi. & paulo minus a castro nouo adriatici maris Alsiũ ad Thuscũ æquor, Haud ullo in loco. cc. in latitudiné excedẽs. Vniuersæ aũt ambitus a Varo ad arsiã. xxx. M. passuũ. lviii. efficit, Abest a circundatis terris Histria a Liburnia quibusdam locis centũ. M. pas. Ab epiro & Illirico. l. Ab Africa minus. cc. auctor affirmat Varro. Ab Sardinia. cxx. M. A Sicilia. M. d. A Corsica minus lxx. Ab issa. l. Incedit per maria cœli regione ad meridiem quidem. Sed si quis diligenti subtilitate id exigat, inter sextam horã primãq; brumalem. Nunc ambitum eius urbesq; enumerabimus. Qua in re præfari necessariũ est auctoré nos diuũ Augustum secuturos, descriptionemq; ab eo factam italiæ totius in regiones. xi. Sed ordine eo qui in littorũ tractu fiet urbium quidé uicinitates oratiõe utiq; præpropera seruari nõ posse, itaq; interiori in parte digestioné in litteras eiusdẽ nos secuturos coloniaꝝ mẽtione signata, quas ille in eo ꝓdidit numero. Nec situs originesq; psequi facile est. In Gaunis Liguribus ut cæteri omittanẽ agro tricies dato. Igitur ab amne Varo Nicea oppidũ a Massiliẽsibus conditũ. Fluuius Pado, alpes populiq; inalpini multis noĩbus, sed maxime capillati oppido uẽdiatiorum, ciuitatis +Cemenelion. Portus Herculis, monœchi, Ligustica ora. Ligurũ celeberrimi ultra Alpes salii deceates, oxvbii citra ueneni & caturgis orti uageni statyelli, uibelli, magelli, euburiates, casmonates, ueliates, & quoꝝ oppida in ora proxima dicemus. Flumen Ruthuba, oppidũ Albiũ, Intemeliũ, flumen Merula, oppidũ Albingaunũ, portus uadum Sabatiũ, flumen Porcifera, oppidũ Genua, fluuius Feritor, portus Delphini. Tigulia intus Segesta Tiguliorũ, flumen Macra Liguriæ finis. A tergo aũt supradictorũ oĩum Apœninus mons italiæ amplissimus perpetuis iugis ab alpibus tendens ad Siculum fretum. Ab altero eius latere ad pa-

+Cócinthos
+Gemelion

dum amnẽ italiæ ditissimũ oĩa nobilibus oppidis nitent. Libarna dertona colonia, Trira, Bardetaræ, Industria, Polentia, Carrea qđ potẽtia cognominaẽ. Forofului quod Valentinum. Augusta uaciennoꝝ, Alba pompeia, Asta, aquę statiellorũ. Hæc regio ex descriptione Augusti nona est Patet ora Liguriæ inter amnes Varũ & Macrã. ccxi. M. paſ. Adnectiẽ septimæ in qua Hetruria est ab amne Macra, & ipsa mutatis sæpe noĩbus. Vmbros inde exegere antiquitus pelasgi. Hos Lydi, a quorũ rege Tyrrheni mox a sacrifico ritu lingua græcorũ Thusci sunt cognoĩati. Primum hetturiæ oppidũ luna portu nobile. Colonia luca a mari recedẽs ꝓpiorq; ipsa inter amnes ✤ Auserem & Arnũ orta a Pelope pisisq; siue a tenucanis gręca gẽte. Vada uolaterranea, fluuius Cecinna, populoniũ Hetruscoꝝ quondã hoc tantũ in littore, Hinc amnes Prille mox umbro nauigiorum capax, & ab eo tractus umbriæ portusq; Telamon, cossa uolcientiũ a popu. Ro. deducta grauisce, castrũ nouũ, pyrgi, cæretanus amnis, & ipsum cære. Intus. M. paſ. q̃ttuor Agyllã a pelasgis cõditoribus dictũ, Alsium, Phregene. Tiberis amnis a Macra. cclxxxiiii. m. p. Intus coloniæ Falisca argis orta (ut auctor est Cato) q̃ cognominaẽ Hetruscorum lucus. Colonię rusellana, Senensis, ✝Cirtona. De cætero Aretini ueteres, Aretini fidẽtiores, Aretini Iuliẽses, Amitinẽses, Aquenses cognoĩe Taurini, Blerani. Cortonẽses, capinates, clusini noui, clusini ueteres, fluentini ꝓfluenti arno appositi, Fesulæ, Ferentinũ, Fescẽnia, Hortanũ, Herbanũ, Nepeta. Nouẽ pagi ꝓfecturæ claudiæ, Foroclodii, Pistoriũ, Perusia, Suanẽses, saturnini qui ante antinini uocabanẽ, Sudertani, Statões Tarquiẽses, Thuscaniẽses, Vetuloniẽses, Veretani, Vesentini, Volaterrani cognoĩe Hetrusci, Volsciniẽses in eadem parte. Oppidoꝝ ueterũ nomina retinent agri Crustuminus caletranus. Tiberis ante Thibris appellatus, & prius Albula e media fere longitudine apœnini finibus Aretinorum ꝓfluit, tenuis primo nec nisi piscinis corriuatus, emissusq; nauigabilis, sicuti tinia & glanis influentes in eũ nouenoꝝ ita cõceptu dierũ, si nõ ædiuuẽt hymbres, sed Tiberis propter aspera & confragosa Ne sicquidẽ præterq̃ trabibus netius q̃ ratibus longe meabilis fertur. p. c. l. M. d. non procul Tiferno Perusia & Otriculo Hetruriã ab Vmbris ac Sabinis mox citra. xiii. M. p. urbis Veientẽ agrum a Crustumino. Dein Fidenate Latiũq; a Vaticano dirimens. Sed intra Tiniam & Glanim duobus & xl. fluuiis auctus, ꝓcipuis autẽ Nare & aniene, qui & ipse nauigabilis. Lariũ includit a tergo. Nec minus tamẽ aquis ac tot fontibus in urbem perductis. Et ideo quamlibet magnaꝝ nauium ex Italo mari capax rerum in toto orbe nascentium mercator placidissimus. Pluribus ꝓpe solus q̃ cæteri in oĩbus terris amnes accolitur aspiciturq; uilis, Nulliq; fluuiorum minus licet inclusis utrinq; lateribus, nec tamen ipse pugnat quanq̃ creber ac subitis incrementis, & nusquã magis aquis q̃ in ipsa urbe staguantibus. Quinimmo uates intelligitur potius ac monitor auctu semper religiosus uerius q̃ sæuus. Latium antiquum a Tiberi Circeios seruatum est. M, paſ. l. longitudine. Tam tenues primordio imperii fuere radices. Colonis sæpe mutatis tenuere alii aliis tꝑibus Aborigines. Pelasgi, Arcades, Siculi, Aurunci, Rutyli. Et ultra circeos uolsci, osci, ausones unde nomẽ modulatii ꝓcessit ad Lyrin amnẽ. In principio est ostia colonia a romano rege deducta. Oppidũ laurentũ lucus solis indigetis. Amnis Numicius. Ardea a danae Persei matre condita. Dein quondam Aphrodisiũ antiũ colonia. Astura flumẽ & insula. Fluuiꝰ nipheus, clostra romana. Circeii quodã insula ĩmenso quidem mari circundata (si creditur Homero) & nunc plane. Mirum est quod hac de re tradere hoĩum noticiæ possumus Theophrastus qui primo externorum aliqua de Romanis diligentius scripsit. Nam Theopompus ante quem nemo mentionẽ habuit urbem dumtaxat a gallis caprã dixit. Clitarchus ab eo proximus legationẽ tantũ ad Alexãdrum missam. Hic iam plusquam & fama circeiorũ insulæ & mẽsuram posuit stadia. lxxx. in eo uolumine quod scripsit Nicodoro Atheniẽsiũ magistratui, qui fuit urbis nostræ. ccccl x. anno. Quicquid est ergo terrarum ꝓpter. x. m. paſ. prope ambitus adnexum insulæ. Post eum annũ accessit Italiæ aliud miraculum. A Circeis palus pontina est quem locum xxiii. urbium fuisse Mutianus ter cõsul ꝓdidit. Deĩ flumẽ ufens supra quod Terracina oppidũ lingua Volscorũ anxur dictum. Ibi fuere amyclæ a serpentibus deletæ. Dein lacus fundnaus, Caieta portus. Oppidũ formiæ antiqua Lęstrigonum sedes. Vltra fuit oppidũ Pyræ colonia Minturnæ, Lyri amne diuisa glanico appellato. Sinuessa extremũ in adiecto latio, quã quidã dixere Sinopẽ uocitatam. Hinc fœlix illa cãpania est. Ab hoc sinu icipiũt uitiferi colles: & temulẽtia nobilis succo ꝑ oẽs terras inclito, atq; (ut ueteres dixere) summũ Liberi patris cũ Cerere certamẽ. Hinc Setini & Cecubi obtenduẽ agri. His iunguntur Falerni, Caleni. Dein cõsurgunt Massici, Gaurani Surrẽtiniq; montes. Ibi ALaborini campi ster

✤ Aesarem

✝ Vetricina ul' furrina Aquulẽses

✤ Laberini

nount, & in delicias bælicæ +polit messis. Hæc littora fontibus calidis rigantur, prætereaq; cætera in toto mari conchylio & pisce nobili annotant. Nusq; generosior oleæ liquor. Et hoc quoq; certamen humanæ uoluptatis tenuere Osci, Græci, Vmbri, Thusci. Cāpani. In ora Sauo fluuius. Vulturnū oppidū cū amne, Liternū cumæ Chalcidēsiū, Misenū, portus Baiarum, Bauli, lacus Lucrinus & Auernus. Iuxta quem Cimerium oppidū quondā. Dein puteoli colonia Dicæarchia dicti, pōst Phlegræi cāpi. Acherusia palus Cumis uicina. Littore aūt hoc, Nea polis Chalcidensiū, & ipsa Parthenope, a tumulo Syrenis appellata. Herculaniū Pōpei haud procul expectante monte Vesuuio. Alluente uero Sarno amne, ager Nucerinus est, &. ix. M. pas. a mari ipsa Nuceria Surrētum cū promontorio Mineruæ Syrenū quondam sedc nauigatione a Circeis duo de. lxxx. M. pa. patet Regio ea a Tiberi prīa italiæ seruat ex descriptione Augusti. Intus coloniæ Capua a. xi. campo dicta, Aqnū, Suessa, Venafrū, Sora, Teanū sidicinū cognoīe nola. Oppida Abellinū, Aritia, Alba longa acerani, allifani, atinates, aletrinates, anagnini, atellani, æsulani, arpinates, auxiniates, auxellani, alfaterni. Et q ex agro latino. Item hernico. Itē Labicano cognoīari. Bouille, calatiæ, casinū, calenū, Capitulū, Cernetū, Cernetani q mariani cognoīant. Corani a Dardano Troiano orti. Cubulterini, castrimoniēses, cingulani. +Fabiēses. In mōte Albano foropopuliēses. Ex falerno frusinates ferētinates, freginates, frabaterni ueteres, frabaterni noui, ficolēses, fregellani, foroappi forētani, gabini, iterānates, fuccasani q & lyrinates uocant. Illiouēses, lauinii, norbani, nomētani, pnestini urbe quōdā stæphāe dcā. Priuernates, setini, signini, suessulāi, telini, trebulāi, cognoīe balinīses, trebāi, thusculani, uerulāi, ueliterni, ulubrēses, uluatnates, supq; roma ipsa, cuiꝰ nomē alterū dicere arcanis ceremoniaꝝ nefas habet, optimaq; & salutari fide abolitū annūciauit Valeriꝰ Solanus Initq; mox pœnas. Nō alienū uidet inserere hoc loco exemplum religionis antiquæ ob hoc maxime silentiū institutæ. Nāq; diua Angerona cui sacrificat ad diem. xii. Kalē. Ianuarii. ore obligato obsignatoq; simulacrū habet. Vrbem tris portas habentē Romulus reliquit: aut (ut plurimis tradentibus credamus) q̄ttuor. Mœnia eius collegere ambitu imperatoribus censoribusq; Vespasianis anno conditæ. d. cccxxviii. M. p. xiii. M. cc. Cōplexa montes. vii. Ipsa diuidit in regiones. xiiii. Compita eaꝝ. cclxv. pas. eiusdē spacii mēsura currēte a miliario in capite romani fori statuto ad singulas portas, q̄ sunt hodie numero. xxxvii. ita ut. xii. portæ semel numerent prætereātur q; ex ueteribus. vii. quæ esse desierunt. Efficit passuū per directū. xxx. M. d. v. lxv. Ad extrema uero tectorū cum castris prætoriis ab codē miliario per uicos omniū uiarum mēsura colligit paulo amplius. lxx. M. passuum. Quod si quis altitudinē tectorum addat, dignam pfecto extimationē concipiat, fateaturq; nullius urbis magnitudinem in toto orbe potuisse ei comparari. Clauditur ab oriēte aggere Tarquini Superbi, inter prima opere mirabili. Nanq; cum muris æquauit q̄ maxime patebat aditu plano. Cætero munita erat pcelsis muris aut abruptis montibus, nisi q; ex patiētia tecta multas addidere urbes in prima regione. Præterea fuere in latio clara oppida, satricum, pometia, scaptia, pitulum, politoriū, tellene, tifata, cænina: ficulnea, crustumeriū, ameriola, medullia, corniculū, saturnia ubi nunc Roma est. +Antipolis q̄d ianiculū in parte romæ antenna cameriū, collatia. amiternū, norbe, sulmo, & cū his carnē in monte albano soliti accipere populi albenses, albani, æsolani. acienses abolani, bubetani, bolani, cusuetani, coriolani, fidenates, foretii, hortēses, latiniēses, longulani: manates, macrales: mutucumēses, olliculani, octulani, pedani, pollustini, querq̄ulani, sicani, sisolēses, tolēriēses, tutiēses: uimiteraliueliēses, uenetulani, uicellenses. Ita ex antiquo latio. liii. populi itēriere fine uestigiis. In cāpano āt agro Stabiæ oppidū fuit usq; ad Cn. Pōpeiū. &. L. Carbonē cōssa pridie Kalē. Maii, quo die Sylla legatus bello sociali id deleuit quod nunc in uillas abiit. Intercidit ibi & taurania. Sunt & moriētis Scalini reliquiæ. Præterea auctor est Antias oppidum latinorum Apiolas captum a. L. Tarquino rege, ex cuius præda capitoliū his in fine inchoauerit. A Sorrentino ad Silarū amnē. xxx. M. passus ager Picentinus fuit, Thuscorū templo iunonis argiuæ ab iasone cōdito insignis. Intus oppidum Salerni, Picentia. A silaro regio tertia & ager Lucanus brutiusq; incipit, nec ibi rara incolarum mutatio. Tenuerūt eas pelasgi, Oenotrii, Itali, morgetes, Siculi, græciæ maxime populi, nouissime Lucani a Sannitibus orti duce Lucio. Oppida pestum a græcis Posidonia appellatum sinus pestanus, oppidum Helena, quæ nunc Velia. Promontorium Palinurū a quo sinu recedēte traiectus ad colūnam rhegiam. centū. M. passus. Proximū autem huic flumen Melphes. Oppidum Buxentum græce Pyxus laus amnis, fuit & oppidum eodem nomine. Ab eo Brutium littus, oppidum Blanda, flumen Ba-

+Polistu tut men fis

+Cabilenses.

Aeneipolis

tum,portus Parthenius & Phocentium sinus,uibonensis locus Clapetiæ.Oppidum tempsa a græcis Temese dictum,& erotoniensium Terina,sinusq; ingens Terinus.Oppidũ Consentia.Intus in peninsula fluuius Acheron,a quo oppidani acherontini. Hippo quod nunc uibonem. Valentia appellamus.Portus Herculis,Metaurus amnis. Tauranum oppidũ,portus Orestis & medma.

Tauria num

Oppidum scylleũ,Cratis fluuius pater(ut dixere)scyllæ. Dein colũna rhegia.Siculum fretum,ac duo aduersa promõtoria ex italia cænys.Ex sicilia pelorũ.xii.stadiorũ interuallo,Vnde rhegium xii.m.d.pas.Inde apœnini syluа.Promontoriũ leucopetra.xii.m.passibus.Ab ea locri cognomiati a promontorio Zephyrio absunt a silaro.ccciii.m.pass.Et includitur Europæ sinus primus in eoq; maria nuncupãt.Vñ irrupit atlanticũ,ab aliis magnũ q̃ itrat porthmos a græcis,a nobis gaditanũ fretũ,cũ intrauit Hispanũ q̃tenus hispanias abluit.Ab aliis ibericum,aut Baleaticũ,Mox gallicũ,añ Narbonẽsem ꝓuinciã,hinc Ligusticũ,Ab eo ad siciliã insulã, Thuscũ qđ ex græcis alii Notiũ,alii Tyrrhenũ,e nostris plurimi infeꝝ uocãt.Vltra siciliã quod est ad salẽtinos ausonium Polybius appellat.Eratosthenes autem inter ostium oceani & sardiniã quicquid est sardonum.Inde ad siciliũ tyrrhenũ.Ab hac Cretam usq; siculũ.Ab ea Creticũ.Insulæ per hæc maria primæ omniũ pityusę a græcis dictę a frutice pineo,nũc ebusus uocaͭ,utraq; ciuitate fœderata angusto freto iterfluente,patent.xlii.m.pas.absunt a Dianio septingentis stad.totidem Dianiũ per continẽtẽ a Carthagine noua.Tantundẽ a pityusis in altũ Baleares duæ,& sucronẽ uersus colubraria. Baleares funda bellicosas græci gymnasias dixere.Maior.c,M.p.lõgitudine,circuitu uero.cccclxxx.M.Oppida habet ciuium romanoꝝ palmam & pollẽtiam,latina cinius & cunici,quod fœderatũ bochorũ fuit,ab ea.xxx.m.pas.distat minor,longitudine.lx.m.circuitu.cl.m.passuum. Ciuitates habet iamnonẽ & magonẽ,a maiore.xii.passuũ in altum.abest Capraria,insidiosa naufragiis,& e

✣ Triq dra pa tria.

regione palmę urbis meraria ac ✣ Tiquadra parua Hãnibalis.Ebusi terra serpẽtes fugat,colubrariæ parit.Ideo infesta oĩbus nisi Ebusitanã terrã inferẽtibꝰ,græci phiusam dixere, nec cuniculos Ebusus gignit populãtes balearium messes.Sunt aliæ.x.ferme paruę mari uadoso. Galliæ autem hinc ora in Rhodani ostio metina,mox quæ blascon uocatur,tres Stœchades a uicinis Massiliensibus dictæ propter ordinẽ,quas item nominant singulis uocabulis,Prote & Mese,quæ & Pomponiana uocatur,tertia Hype.Ab his sturium,Phœnice,Phila,Lero,& Lerina aduersus antipalim,in quam uergoani oppidi memoria.

De Corsica. Cap.vii.

IN ligustico mari est Corsica,quã græci cyrno appellauere,sed Thusco ꝓpior a septẽtrione in meridiem ꝓiecta,longa pa.cl.m.lata maiore ex parte.l.Circuitu.cccxxii.m.Abest a Vadis uolateranis.lxi.m.pas.Ciuitates habet.xxxiii.& colonias marianã a mario deductam aleriam a dictatore Syll.Citra est oglasa.Intra uero.lx.m.passibus a Corsica planaria,specie dicta æqualis freto,ideoq; nauigiis fallax,amplior Vrgo & Capraria quam græci æglon dixere, Item egiliũ & Dianiũ quã artemisiã,ambe cõtra Cosanũ littus,& Barpona,meneria,Colubraria, uenaria ilua, cũ ferri metallis circuitu.c.p.a poplonia.x.m.a græcis Aetalia dicta.Ab ea planasia.xxxix.m. Ab

astura

his ultra tiberina ostia in antiano stura,mox palmaria sinonia aduersum formias põtię.In puteolano ãt sinu pãdataria,ꝓchyta nõ ab æneæ nutrice,sed q̃a ꝓfusa ab ænaria erat.Aenaria ipsa a statione nauiũ æneæ,Homero in arimę dicta,græcis pithecusa,non a simiarum multitudine (ut aliqui existimauere)sed a figulinis doliarioꝝ.Inter pausilpiũ & neapolim megaris, mox a surrento viii.m.p.distãtes Tiberii principis arce nobiles capreę circuitu.xl,m.p.cx.leucothea.Extra quem conspectũ pelagus africã attigens. Sardinia minus.ix.m.p.a Corsicę extremis etiamnũ angustias eas arcentibus insulis paruis,quę cunicularię appellanͭ.Itemq; phitonis fossę a quibus fretum ipsum Tapheos nominatur.

De Sardinia. Cap.vii.

SArdinia ab oriente patens.clxxxviii.m.pas.ab occidente,clxx.milia a meridie,lxxiiii,milia a septentione.cxxii.Circuitu.d.lxii.m.Abest ab africa Calaritano ꝓmontorio ducenta milia a gadibus quattuordecies centena,habet & a Gorditano promontorio duas insulas quę uocanͭ Herculis,a sulchensi Enosin,a Calaritano Ficariã.Quidã haud ꝓcul ab ea etiam beleridas

✝ Blari

ponũt & collodẽ,& quã uocãt heras lutra.Celeberrimi in ea ppl'oꝝ llienses ✝ salari,Corsi.Oppidorũ.xiiii.sulchitani,ualẽtini,neapolitãi,bocẽses,calaritani ciuiũ romanoꝝ & norẽses.Colonia ãt una,quę uocaͭ ad turrim lybisonis.Sardinã ipsam Timęus Sãdaliotin appellauit ab effigie soleę Myrsilius Ichnusam a siĩtudine uestigii.Cõtra pestanũ sinum Leucasia est a syrene ibi sepulta ap

pellata.Contra ueliam,pontia,& Isacia,utraq; uno noie œnotrides,argumétũ possessæ ab œnotriis Italiæ,& contra Vibonem paruæ,quæ uocantur Ithacesiæ Vlyssis specula.

De Sicilia. Cap.viii.

VErũ ante oẽs claritate Sicilia,Sicania a Thucydide dicta.Trinacria a pluribus,aut triquetra a triangula specie.Circuitu patẽs,ut auctor est Agrippa.d.cxviii.M.pass quondã Brutio agro cohærẽs,mox interfuso mari auulsa.xii.M.in longitudinẽ freto.In latitudinẽ aũt M.cccc.Iuxta colũnam rhegiam,ab hoc dehiscẽdi argumẽto rhegiũ græci nomẽ dedere oppido in margie Italiæ sito.In eo freto est scopulꝰ scylla.Itẽ charybdis,mare uorticosum,ambo clara sæuitia.Ipius Triquetræ,ut diximus,pmontoriũ Pelorus uocat,aduersus Scyllam uergẽs i Italia. Pachynũ in græciã.cxliiii.Mil.ab eo distãte pelopõneso.Lylibeũ i Africã.clxxx.M.interuallo a Mercurii pmontorio,& a Calaritano Sardiniæ centũ uiginti.M.Inter se aũt hęc pmõtoria late distãt his spaciis.Terreno itinere a peloro pachynũ.clxvi.M.pas.Inde Lilybeũ.cc.M.Inde Pelorũ.clxx. M.coloniæ ibi urbes ac ciuitates.lxxii.A peloro mare Ioniũ,ora spectãte.Oppidũ Messana.ciuiũ Romanorũ,qui Mamertini uocant.Promõtoriũ Drepanũ,colonia Taurominiũ,quæ antea Naxos.Flumẽ Asines,Mons Aethna nocturnis mirus incẽdiis.Crater eiꝰ patet ambitu stad.xx.Fauilla taurominiũ & ✠catinã usq; puẽit feruẽs.Fragor uero ad maronẽ & gemellos colles.Scopli tres cyclopũ,portꝰ Vlyssis.Colõia Catina.Flumia simęthũ,terias.Intꝰ lestrigoni cãpi.Oppida leõtini męgaris,amnis pãthagies.Colonia syracusæ cũ fonte arethusa.Quanq̃ & temenitis,& achidemisa,& margęa,& cyane ✝miliehiæ fontes i syracusano potant agro.Portꝰ naustachmus,flumẽ elorũ,pmontoriũ pachynũ,a q̃ fonte siciliæ flumẽ hirminiũ,oppidũ camarina,fluuiꝰ gelas,oppidũ agragas,qd' agrigentũ nri dixere.Thermæ colonia,*atys,& hypsa,& selinꝰ. Opidũ lilybeum,ab eo pmontoriũ drepana,mons eryx.Oppida panhormũ,selinꝰ,hymera,cũ fluuio cephalẽdis,aleuntiũ,agathyrsũ,tyndaris colonia:oppidũ myle.Et uñ cœpimꝰ pelorꝰ,Intꝰ latinæ cõditiõis centurpini,nepini ✠segestani.stipẽdiarii,assorini,æthnẽses, agyrini,acestei,acrẽses,bidini,citarii, & caciriní drepãirani ergetini cecestiẽses erycini entellini nętini edini enguini gelãi galatini halesini benẽses hyblcẽses herbitẽses herbessẽses heubulẽses halicyẽses hadrãitãi imacarẽses iehanẽses iætẽses murustrati magelli murgẽtini mutyẽses menanini naxi noœni petrini paropini pithiẽses semellitãi seherini selinũtii symęthii talariẽses tissinẽses triocalini triracieses zãclęi messenioꝝ.Horũ i siculo freto sũt isulę i africã uersæ gauros melita a camerina.lxxxiiii M.p.Lilybęo.cxiii.Cosyra hieronesos, cæne,galatha.lopadusa,æthusam,& ægusam.*Bucinona æthnæ,& a solũte.lxxv. M.Osteodes cõtraq; paropios ustica,Citra uero Siciliã ex aduerso metauri amnis.xxii.ferme pass ab Italia.vii.æoliæ appellatæ.Eædem Lipareorũ & Ephestiades a græcis,a nostri Vulcani. Aeoliæ,q; Aeolus Iliacis temporibus ibi regnabat.

✠ Catanam

✝ Miline.

* Acis.

✠ Aegestani.

* Bucinna

De Lipara. Cap.ix.

LIpara cum ciuiũ Romanorũ oppido,dicta a Liparo rege, ✠ qui successit Aeolo,antea Longonis uel meligunis uocitata, abest.xii.Mil.p.ab Italia,ipa circuitu paulo minori.Inter hãc & Siciliam altera antea Terasia appellata , nunc Hiera,qa sacra Vulcano est,Colle in ea nocturnis euomente flãmas.Tertia Strongyle a Lipara.M.pas.ad exortũ solis uergens,in qua regnauit Aeolus,quæ a Lipara liqdiore flamma tantũ differt. Cuius fumo quinam flaturi sint uenti,in triduum prædicere incolæ tradunt.Vnde Aeolo uentos paruisse existimatũ. Quarta didyme minor q̃ Lipara.Quinta Ericusa.Sexta Phœnicusa pabulo proximarum relicta.Nouissima eademq; minima Euonymus.Hactenus de primo Europæ sinu.

✠ Cui successit Aeolus.

De Locris Italiæ fronte. Cap.x.

A Locris Italiæ frons incipit,magna græcia appellata,in tres sinꝰ recedẽs Ausonii maris,quoniam Ausones tenuere primi,patet.lxxxii.M.pas.ut auctor est Varro.Plæriq;.lxxii.M.fecere.In ea ora flumia innũera,sed memoratu digna locanus.Sagra,& uestigia oppidi caulonis mystia consulinũ castrum,cocynthum,quod esse longissimũ Italiæ pmontoriũ aliqui existimant. Dein sinus & scyllatiũ,scylletium,Atheniensibus cum cõderẽt dictum, quẽ locũ occurrẽs, Therineus sinus peninsulam efficit,& in ea portus qui uocat castra Hannibalis,nusq̃ angustiore Italia.xx.M.pas.latitudo est.Itaq; Dionysiꝰ maior intercisam eo loco adiicere Siciliæ uoluit.Amnes ibi nauigabiles carcinos,crotalꝰ,semirꝰ,arocha,targines.Oppidũ intꝰ Petilia,mons elibanꝰ, pmontoriũ Laciniũ,cuius ante oram insula.x.M.passuũ a terra Dioscoron,altera Calypsũs,quã Ogygiã appellasse Homerus existimat.Præterea tres Sirenussę,Meloessa.Ipm a Caulone abesse lxx.M.passibus prodidit Agrippa.

Secuudus Europæ finus. Cap.xi.

A Lacinio ꝓmōtorio secundus europæ finus incipit, magno ambitu flexus, & acroceraunio Epiri finiẽ ꝓmontorio, a quo abest.lxxv.M.paſ.Oppidū Croto, amnis neæthus. Oppidū Thuriū inter duos amnes Crathin, & Sybarin, ubi fuir urbs eodē noīe.Sīr est inter syrin & Acirtin, heraclea aliqñ Syris uocitata, Flumīa * Thalandrū, Casuentū. Oppidū merapōtū, quo tertia italię regio finiẽ. Mediterranei brutioꝝ aprusteni tm̄. Lucanoꝝ aūt hīc arinates, buxētini, eburini grumētini potētini fontini syrini tergilani ursentini uolsētani, qbus numestrani iūgūẽ, præterea interisse thebas lucanas, Cato auctor est. Et ✣ Mardouiā lucanoꝝ urbē fuisse Theopompus, ī q̄ Alex. Epirotes occubuit. Cōnectiẽ secūda regio amplexa hirpinos, calabriā, apulia, salētinos.ccl.M.finu q tarētinꝰ appellaẽ ab oppido laconū ī recessu hoc inrio sito cōtributa eo maritima colonia q̄ ibi fuerat. Abest.cxxxvi.M.p.a Lacinio ꝓmontorio, aduersam ei calabriā ī peninsulam emitrēs, Græci messapiā a duce appellauere, Et añ peucetiā a Peucetio Oenotri fratre. In salētiuo agro iter ꝓmontoria.c.M.p.intersūt. Latitudo peniusulæ a Tarēto brūdusiū terreno itinere xxxii.M.paſ.patet, mŕoq; breuius a portu sasiua, Oppida p cōtinētē a tarēto uaria. Cui cognom̄ Apule, Messepia, Aletiū. In ora uero Senouū Gallipolis, q̄ nūc est Anxa.lxii.M.paſ.a Tarēto. Inde xxxiii.M. ꝓmōtoriū qđ Acran Iapygiā, uocāt, quo longissime in maria excurrit Italia. Ab eo Hasta oppidū, & Hydruntiū.x.M.ac.ix.M.ad discrimen Ionii & Hadriatici maris, qua in Græciam breuissimus transitus. Ex aduerso Apollonia oppido latitudine intercurreutis freti. Centū milia non amplius passuū. Hoc interuallū pedestri coutinuare transitu pontibus iactis, primū Pyrrhus Epiri rex cogitauit. Post eū. M. Varro cū classibus Pōpei pyratico bello ꝑesset. Vtrunq; aliæ impediere curæ. Ab Hydrunte Soletū desertū. Dein Fratuertiū, portꝰ Tarētinus, statio militum Lupia, Balesiū, Celiū, Brūdusiū.l.M.paſ. Ab Hydrunte. In primis Italiæ portu nobile ac uelut certiore trāsitu, sicuti lōgiore) excipiēte illyrica urbe Dyrrachio.ccxx.M.traiectu Brūdusio cōterminus pediculoꝝ ager.ix.adolescētes, totidēq; uirgines ab Illyriis. poplos genuere. Pediculoꝝ oppida rhudia, egnaria, batiō, añ Iapyx a Dædali filio. A quo Iapygia, amita pactiꝰ, aufidꝰ ex hirpinis mōtibus Cauusiū pręfluēs. Hinc Apulia daunioꝝ cognoīe, a duce Diomedis socero. In q̄ oppidū salapia Hānibalis meretricio amore inclytū. Sipontū. Vria amnis cerbalus Dauuioꝝ fiuis, Portꝰ agasus. Promontoriū montis Gargani, a Salētino siue Iapygio.cxxiiii.M.pa.ambitu Garganí portꝰ Garuæ, lacꝰ pātanus. Flumē portuosum frēto teanū apuloꝝ. Itēq; larinū, cliternia, tiernus amnis. Inde regio frētana. Ita apuloꝝ gn̄a rria. Teaui a duce gares. Lucāi q subacti a calcāte renueř loca quæ nūc tenēt Erinates. Dauniorū, ꝑter suꝑdicta colouiæ Luceria, uenusia. Oppida Canusiū, Harpi aliqñ Argos Hippium Diomede condente, mox Hargirippa dictū. Diomedes ibi deleuit gētes monadorū dardorūq;, & urbes duas, q̄ in ꝓuerbii ludicrū uertere Apinā, & Tricā. Cætera intus In secūda regione Hirpinorū colonia una beneuētū auspicatius mutato uoīe, q̄ quōdā appellata maleuētū, auseculaui, aqloni, abellīatas cognoīe ꝓtropi, cōpsaui, caudini, ligutes q cogniaẽ cornelani, & q bebiani uescellani deculāi aletrini abellinates cognoīati marsi atrani ecani alfellāi attinates arpani borcani collariui corinēses, & uobiles clade Romana, Cānenses dirini forētani genusini herdoriēses, Hyrini larinaces, cognoīe frētani etinates, ex gargano mateolani nerecini matini rubustini siluini strapellini turmātini ✣ uibinates uenusini ulurtini. Calabrorū mediterrauei egetini apamestini argētiui butuntinēses deciani brūbestini narbonēses sturnini tutini. Salētiuorū aletiui basterbini uerentini ualentini ueretini.

* Acalādrum.

✣ Pādosiam.

✣ Vibarnares.

Regio italiæ quarta. Cap.xii.

SEqniẽ regio quarta genriū uel fortissimarū italiæ, in ora Frētauorū a Tiferuo flumen triniū portuosum. Oppida Histoniū, Buca, Ortona, Aternus amnis. intus Anaxini cognomīe Frentani, Carētini, Supnates, & Infernates, Lāuenses. Murricinorū Teatini, Pelignorū coufinienses supequani sulmonēses. Marsoꝝ anxautini atinates sucētes lucētes maruuii. Albēsiū alba ad fucinū lacū. Aequiculanoꝝ cliternini, carseolani. Vestinoꝝ angulani, pinnēses peltuiuates quibus iunguntaufinates cismontani. Sēniriū, quos Sabellos & Græci saunitas dixere. Colouia bouianū uetus, & alterū cognoīe undecumanoꝝ aufidentes esernini fagi fugali ficolenses sepinares treuētinates. Sabinoꝝ amiterniui curēses. Forū Decii forū nouū fidenates interrānates nursini nomētani reatini trebulani, qui cognomiuanẽ mutustæi, & q suffenates, tyburtes, tariuates. In hoc situ exeqculis interiere comini tadiates acedici alfaterni. Gelianus auctor est lacu fuciuo haustū marsorum oppidū, alchippe conditum a Marsya duce Lydorum. Item urticinoꝝ ī piceno deletum a

romanis Valerianus Sabini(ut quidā existimauere)a religiōe & deorū cultu seuini appellati uelinos accolūt lacus roscidis collib⁹.Nar amnis exhaurit illos sulphureis aqs.Tiberin ex his petés replete monte Fiscello labés iuxta uacunę nemora & reate iu eosdē cōdit⁹.At ex alia parte anio in monte trebanorū ortus laeus tris amœnitate nobiles,qui nomé dedere sub laq̄o defert in tiberin.In agro reatino cutyliæ laeū iu quo fluctuet isula italiæ umbilieū esse.M.Varro tradit.Infra Sabinos latiū est,a latere Pieenū,a tergo Vmbria apœninis iugis Sabinos utrinq̧ uallantibus.

Quiuta regio. Cap.xiii.

QViuta regio Piceni est quondā uberrimæ multitudinis,ccclx.M.picentiū in fidem Ro.populi uenere.Orti sunt a sabinis uoto uere sacro.Tenuere ab Aterno amne,ubi nūc ager hadrianus,& hadria colonia a mari.vii·M.passuū flumen Vomanum,ager prætutianus palmensisq̧,Item castrum nouum,flumen batinum truentū cum amne quod solum liburnorū in italia reliquum est,Flumina albulates suinum heluinum quo finitur prætuciana regio & pieentiū incipit.Cupra oppidum eastellum Firmauorū & super id colonia Asculum piceni nobilissima lutus Nobana. In ora Cluana potentia numana a Sieolis condita.Ab iisdem colonia Ancon apposita ꝓmontorio Cumero in ipso flectentis se ore eubito a gargano.clxxxiii.M.passibus.Intus auximates Veregrani,Cingulani,Cuprenses eognoie Montani,Fallarienses,Pausulani,Plynienses,Ricineuses,Septempedaui,Tollentinates,triacenses,cum urbe Saluia polentiui

Sexta regio. Cap.xiiii.

IVngit̄ hic sexta regio umbriâ complexa,agrumq̧ gallicū eirea Ariminū,Ab Ancona gallica ora incipit togata gallia eognoie Sieuli & Liburni plīmi eius tractū renuere in primis palmēsem,ꝑtutianū adrianūq̧ agrū,Vmbri eos expulet̄,hos hetruria,hāc galli. Vmbroꝝ gētes antiqssima Italiæ existimat̄,ut quos umbrios a græcis putēt dictos,ꝙ iundatione terraꝝ hymbrib⁹ supfuissent.ccc,eoꝝ oppida thusci debellasse repiunt̄,Nūc in ora flumē Aesis,seuogallia metaurus fluui⁹,colonia fanū fortunæ,pisaurū cū amne.Et it⁹ hispellū tuder.De cætero Amerini,Attidiates,asirinates,arnates,æsinates,cáertes,casuētini,easulani,doiates cognoie salētini,fulginates foroflāminiēses,foroiuliēses cognoie eōcubiēses,forobremitiani, forosemproniēses,inginiui,interānates eognoie nartes,meuanates,meuanionēses,mattilieates,narniēses,qđ oppidū uegnū antea uocitatū est,uucerini cognoie fauoniēses & eamellani otricl̄ani,ostrāi pitulani eognoie pisuertes,& alii mergētini pestiui setinates sarsinates spolētini suareani sestiuates suillates sadinates trebiates tussicāi tibernates,cognoie tiburini,& alii metaurēses uesiōieates urbiates cognoie metaurēses & alii hortēses uettionēses uidinates uiuētani.In hoc situ iteriore feligiates,& q clusiolū tenuere,supra interrānani,& saranates cū oppidis acerris q̄ uafrie eognoiabant̄.Turocelo quod uetriolū.Itē sollinates suriates fallienates.Apiēnates interiere & arienates eū crinouolo,& uscidieani,& plangenses Pisiates cælastini , Ameriā suprascriptā Cato ante Persei bellū cōditā aunis.d.ccccIxiiii.prodidit.

Octaua regio. Cap.xv.

OCtaua regio determinat̄ Arimino,Pado,Apœnino.In ora fluuius Crustumiū,Ariminum eolonia eum amuibus arimino & Aprusa.Fluuius hinc rubico quondā finis italiæ.Ab eo sapis,& uitis,& anemo,Reuēua sabiuoꝝ oppidū cum amne besede ab Ancone.cii.M.pas.nec ꝑeul a mari umbroꝝ.Butriū.Intus eolonia Bononia felsina uocitata eum prineeps Hetrurię esset.Brixillū mutiua parma placeutia.Oppida eesena claterna forūdocli liuii,Pompilii truētinorum coruelii licini fauētini fideutini otesini padiuates regienses a lepido solōates,saltusq̧ galliani qui cognoiant̄ aquinates tanitani ueliates cognomine ueteri regiates urbiates.In hoc tractu interierūt.Boii,quorū tribus.cxii.fuisse auctor est Cato.Item sęnones qui ecperát romam.

De Pado flumine. Cap.xvi.

PAdus e gremio uesuli montis celsissimū in cacumine elati fiuibus ligurū gabiēnorū uisendo foute ꝓfluens cōdensq̧ sese euniculo,& in forouibiensium agro iterum exoriens, uulli amniū claritate inferior a græcis dictus eridanus,ae pœna phætontis illustratus.Augetur ad eanis ortus liq̄tis niuib⁹ agris q̄ uauigiis torreutior,nil tamen ex rapto sibi uendicans.At ubi liquit agros ubertate largior.ccc. M.p. a fonte addens meatu duodeuonaginta.Nec amnes tātū apœninos Alpinosq̧ uanigabiles capiens,sed lacus quoq̧ imensos in eum sese exonerantes om̄i nūero.xxx.flumia iu mare Hadriatieū defert.Celeberrima ex iis apœnini latere iactū,Tanaꝝ trebiam placentinū tarū, Niciā gabellū sculternā,rhenum,Alpium uero Sturā Morgū durias duas

Sessitem ticinũ, lãbrum, Abduã olium Mitium. Nec alius amnium tam breui spacio maioris incrementi est, Vrgetˀ quippe aquarum mole, & in profundũ agitur. Grauis terræ quanquam deductus in flumina, & fossas inter Rauẽnam Altinũq; passuũ.cxx.M.tamẽ quia largius uomit septẽ maria dictus facere. Augusta fossa Rauennam trahitˀ, ubi padusa uocatˀ, quondã Messanicius appellat⁹. Proximũ inde ostiũ magnitudinẽ portus habet, qui Vatreni dicitˀ. Quo Claudius cæsar e Britannia triũphãs prægrandi illa domo uerius ꝙ naue intrauit Hadriã. Hoc ante Eridanũ ostiũ dictum est ab aliis spieticũ ab urbe spina, quæ fuit iuxta, ꝑualens & delphicis creditũ est thesauris cõdita a Diomede. Auget ibi padũ uatrenus amnis ex foro cornelieñ agro. Proximũ inde ostiũ caprasiæ dein sagis, dein uolanæ, qđ ante olane uocabatˀ. Oĩa ea fossas fluminaq; primi asagi fecere thusci egesto amnis ĩpetu p trãsuersum in hadrianoꝝ paludes, quę septẽ maria appellãtˀ, nobili portu oppidi thuscoꝝ atrię a quo attiaticũ mare appellatũ, qđ nunc hadriaticũ. Inde ostia plẽa carbõaria ac fossiones philistinæ, qđ alii tartarũ uocant. Oĩa ex philistinæ fossæ ab undatione nascentia accedentibus Atesi ex Tridẽtinis alpibus & uigisono ex patauinorũ agris. Pars eorũ & proximũ portum facit Brundulũ sicut Edronem Mœdoaci duo, ac fossa Clodia. His se padus miscet, ac p hæc effunditˀ plærũq;, ut in ægypto Nilus. quod uocant Delta, triquetrãq; figurã iu alpes atq; orã maris facere proditˀ stad.ii.M.circuitu. Pudet a græcis Italiæ rationẽ mutuari. Metrodorus tamẽ Sceptius dicit. Quoniã circa fontẽ arbor multa sit Picea, quæ Padus gallicæ uocetˀ, Padũ hoc nomen accepisse. Ligurũ quidẽ lingua amnẽ ĩpm Bodincũ uocari., quod significet fundo carentẽ. Cui argumẽto adest oppidũ iuxta industria uetusto noĩe Bondicomagũ, ubi pręcipua altitudo incipit.

De Italia transpadana Regio nona. Cap.xyii.

TRaspadana appellatur ab eo regio nona tota in mediterraneo, cui maria cuncta fluctuoso alueo important. Oppida uibiforũ, segusio. Colonię ab alpium radicibus Augusta taurinorũ antiqua ligurũ stirpe, iu denauigabili Pado. Dein salasorũ Augusta prætoria iuxta geminas alpiũ fauces Graias atq; pœninas. His pœnos graiis Herculem transisse memorant. Oppidum Eporedia Sibyllinis libris a Po.Ro.condi iussum, Eporedicas.n.galli bouos equorum domitores uocant. Vercellę libiciorũ ex Salyis ortæ. nouaria ex uerta comatoris Vocontiorũ hodieq; pago. Non(ut Cato existimat)Ligurũ, ex quibus leui & marici cõdidere Ticinũ nõ procul a Pado. Sicut Boii transalpes ꝑfecti laudem Pompeiam. Insubres Mediolanum. Orobiorũ stirpis eẽ Comũ atq; Bergomũ & Liciniforũ, & aliquos circa populos auctor est Cato, sed originẽ gẽtis ignorare se fatetur, quam docet Cornelius. Alexãder ortam a græcia interꝑatione etiã nois uitã in mõtib⁹ degẽtibus. Iu hoc situ interiit oppidũ Orobiorũ batra uñ, Bergomates Cato dixit ortos etiãnũ ꝓdente se altius ꝙ fortunatius siti. Interiere & caturiges iusubrum exules, & spina supradicta. Item Melpũ opulẽtia ꝑcipuũ. qđ ab isubrib⁹ & Boiis & senonib⁹ deletũ ẽ eo die quo Cãill⁹ Veios cœpit ut Nepos Cornelius tradit,

Venetia decima regio. Cap.xyiii.

SEquitˀ decĩa regio Italiæ Hadriatico mari apposita Venetia, cuius fluuius Silix ex mõtibus Taurisanis. Oppidũ Altinum, flumen liquentia ex montibus Opiterginis, & portus eodẽ nomine, colonia concordia, flumen & portus Romatinũ, Tillauẽtum maius minusq;, Auassum quo Varamus defluit, Alsa, natiso cũ Turro ꝑfluente Aquileiã coloniã.xii.M.p.a maris sitam. Carnorũ hæc regio iunctaq; regioni lapidũ, amnis Timauus, castellũ nobile uino Pucinum. Tergestinus sinus colonia Tergeste.xxiii.M.p.ab aquileia, ultra quã sex milia passuum Formio amnis. Ab Rauẽna.clxxxix.pas.antiquus auctæ Italiæ terminus. Nunc uero Istrię ꝙ cognoiatã tradũt a flũine Istro, in Hadriã effluente e Danubio amne, odemq; Istro ex aduerso Padi fauces, cõtrario eaꝝ ꝑcussu mari interiecto dulcescẽte plærię dixere falso, & Nepos Cornelius etiã Padi acco a Null⁹ ei ex Danubio amni in mare Hadriaticũ effunditˀ. Deceptos credo quoniam Argonauis flumine iu mare Hadriaticũ descẽdit, nec procul tergeste Nec iam cõstat quo flumie. Humeris trauectã alpes diligentiores tradunt. Subiisse aũt Istro, dein Sao, dein Naporto, cui nomẽ ex ea caussa est iter Aemonam alpesq; exoriẽti

De Istria. Cap,xix.

* Flanatici.

Istria ut peninsula excurtit. Latitudinẽ eius.xl.M.passuum. Circuitum uero, cxxii.M. prodidere quidam. Item adherentis liburniæ & phanatici sinus. Alii Liburniæ.clxxx.M. Nonnulli in * phanaticũ sinũ lapidiã ꝓmouere, a tergo Istriæ.cxxx.M.passuũ. Dein Liburniã.cl.M.fecere Tuditanus qui domuit Istros in statua sua, ibi inscripsit ab Aquileia ad Titium flumen stad.cc.M. Oppida Istriæ ciuiũ Romãorũ Agida, parẽtũ, Colõia pola, quo nũc Iulia pietas quõdã a Cholchis

condita.Abeſt a tergeſte.c.M.p.Mox oppidum Neſactiũ,& nunc finis Italiæ fluuius Arſia.Polam ab Anchona traiectꝰ.cxx.M.paſ.eſt.In mediterraneo regiõis decimæ colõia Cremona,Brixia Cenomãnoꝝ agro.Venetoꝝ aũt Natri,eteſtæ & oppida Acelũ,Patauiũ,opirergiũ,Beluniũ,✤uicẽtia mãtua thuſcoꝝ trans padũ ſola reliq̃,Venetosrroianaſtirpe ortosauctor eſt Caro.Cenomannos iuxta maſſiliã habitaſſe.In uoſicis feiui tridẽtini,& beruenſes.Rhetica oppida rheroꝝ, & ueganeoꝝ ueronã,iuliẽſes Caruoꝝ.Dcĩ quos ſcrupuloſe dicere nõ artineat,alutraẽſes,aſſeriates,flamoniẽſes,uaniẽſes,& alii cognoĩe culici,foro iulienſes cognoĩe trãſpadani,forẽtãi,nenidates, q̃rqueui,tauriſani,rogiẽſes,uaruani·In hoc ſitu ĩteriere p orã iraminę,pellaon,paſitiũ,ex uenetis atina& cælina,carnos,ſegeſte,& ocra.Tauriſcis noreia.Et ab aqleia ad duodecimũ lapidẽ deletũ oppidũ etiã inuiro ſenaru a M.claudio.L.Marcello.L.Piſo auctor eſt.In hac regione &,x.lacus ĩclyti ſunt amneſq; eoꝝ ptus aut aiũni ſi mõ accepros reddũt,ut abduã Larꝰ,ticinũ uerbanꝰ,mintiũ,Benacus,Olliũ,Sibinus.Lambrũ,Eupilis,oẽs incolas padi.Alpes in longitudiuẽ.x.M.paſ.patere a ſupero mari ad inferũ Cælius tradit.Timagenes.xxii.M.paſſuũ deductis in latitudinẽ.Cornelius Nepos.c.M.T.Liuius tria M.ſtadioꝝ,uterq; diuerſis in locis.Nam & centũ milia excedũt aliquãdo ibi germaniã ab italia ſubmouẽt, nec lxx.M.explent.Reliq̃ ſui parte gratilis ueluti naturę ꝓuidentiã,Latirudo Italiæ ſubter radices eaꝝ a Varo per uada Sabatia Taurinos,Comũ,Brixiã Verouã,Vicẽtiã,Opitergiũ,Aquileiã,Tergeſtæ,Polam,Arſiam.d.ccxlii.M.paſ.colligit.

✤ Vicetia.

De Alpibus & gentibus alpinis. Cap.xx.

INcolę alpiũ multi populi,ſed illuſtres a pola ad Teregeſtis regionẽ Secuſſes,Subocrini,Atali,Menocaleni,iuxraq; carnos quondã✝Tauriſci appellati,nũc Norci.His cõtermini rheti & Vindelici oẽs ĩ mľras ciuitates diuiſi.Rhetos Thuſcorũ ꝓlem arbirrant a gallis pulſos duce Rheto.Verſo deinde italiã pectore,alpiũ larini iuris euganeæ gẽtes,quaꝝ oppida.xxxiii.enumerat Cato.Ex iis Triũpilini uenalis cũ agris ſuis populis.De in Camuni,compluresq; ſimiles,finitimis atributti muuicipiis.Lepontios,& Salaſos Tauriſcę gentis idem Cato arbitrať.Cęteri fere lepontios relictos ex comitatu Herculis ĩterꝑtatione græci noĩs credunt,præuſtis intra ſinus alpium niue mẽbris,eiuſdẽ & Gtaios fuiſſe poſitos in tranſitu.Graiaꝝ alpium incolas,præſtanteſq; genere euganeos inde tracto nomine.Caput eorum Stonos,rhetoꝝ Vennones, Saruneteſq; ortus rheni amnis accolũt.Lepõtiorũ qui Viberi uocanť,fontem Rhodani eodem alpium tractu. Sũt præterea latio Donati ĩcolæ,ut Octodurẽſes & finitimi⁎Cẽtrones,Cottianę ciuitates. Caturiges & caturigibꝰ orti,uageni,ligures,& q mõtani uocanť. Capillatorũq; plura genera ad confinium Liguſtici maris.Non alienũ uideť hoc loco ſubiicere iſcriptionẽ e trophęo alpiũ quæ talis eſt.Impatori cæſari diui filio Augu.põtifici maxio impa.xiiii.tribunitiæ poteſtatis. Senatꝰ populuſq; Ro.ꝙeius ductu auſpiciiſq; gẽtes alpinæ oẽs quæ a mari ſupo ad infetũ pertinebãt, ſub imperiũ po.Ro.ſũt redactæ.Gẽtes alpinæ deuictæ,Triũpilini,Camuni,Vẽnotes,Veuonetes, hiſarci,breuni,naunes,focunates,uidelicoꝝ gẽtes q̃ttuor,cõſuanetes,uirucĩates,Licates, cattenates, abiſõtes,ruguſci,ſuanetes,collucões,brixẽtes lepõtii,iuberi,nautuates.ſeduni,uaragri,ſalaſſi,acitauones,medulli,ucẽni,caturiges,brigiani,ſontiontii,✝brodiũtii,nemaloni,edẽnates, eſubiani, ueamini,gallicę,triulatti,ectini,uergũni,eguituri,uemeturi,oratelli,ueruſi,uelauni,ſuetri. Non ſũt adiectę cotianę ciuitates.xii.q̃ ñ fuerãt hoſtiles,ſʒ itẽ attributę mũicipiis lege Põpeia.Hęc eſt italia diis ſacra,hæ gẽtes eiꝰ,hæc oppida populoꝝ.Sup hæc italia quæ.L.Aemilio Paulo.C. Statilio Regulo coſſ.nũriato gallico tumultu ſola ſine externis ullis auxiliis, atq; etiã tunc ſine tranſpadauis,eqtũ.lxxx.M.peditũ.d.cc.M.armauit.Metalloꝝ oĩum fertilitate nullis cedit terris. Sed interdictũ id uetete couſultu patrum Italiæ parci iubentium.

✝ Tautiſci. ⁎ Ceutrones. ✝ Ebrodũtii.

Illyricum. Cap.xxi.

ARſiæ gens liburnoꝝ iuugiť uſq; ad flumen Titiũ,pars eius fuere mentores,hymani,encheleæ,Dudini,& quos Callimachus Peucetias appellat,nũc totũ uno noĩe Illyricum uocatur, generatim populorum pauca effatu digna aut fœlicia noĩa. Conuentum Scardonitanũ petũt Iapides,& Liburnoꝝ ciuitates.xiiii.e quibꝰ Laciuiẽſes,ſcultinos.Burniſtas, Albonẽſes nominare nõ pigeat.Ius italicũ habent eo cõuentu alutæ,Phlanates,a quibus ſinus noĩatur. Lopſi,Varubarini,imuneſq; Aſſeriates,& ex inſulis Fulfinates Curictæ . Cæterũ p orã oppida aneſactio,aluona,flauona,tarſatica,ſeuia,ioſpica,ortopula,uegiũ,argirũtũ,cotniniũ enona citas,pauſinus,flumẽ tedaniũ quo finiť iapida.Inſulę ĩ eo ſinu,abſyrtiũ,arba traguriũ iſſapharos paros añ

crexagissa portunata.Rursus in coutinéte colonia ladera,q̃a pola.clx.M.p.abest inde.xxx. Mecolentum insula.xviii.hostium Titii fluminis.

Liburnia. Cap.xxii.

LIburnia finis & iuitiũ Dalmatiæ.Scardona iu amne ea.lxii.M·passuũ a mari. Dein Tariotarum antiqua regio,& castellum Tariona.Promontoriũ Diomedis,uel ut alii peninsula Hilis circuitu.c.M.passuum Tragurium ciuium Romanoꝝ marmore notum Sicum.In quem locum diuus Claudius Veterauos misit.Salona colouia ab ladera.ccxii. Mil.passuum . Petunt in ea iura iuribus descriptis in decurias.ccclxxii.dalmatæ.xxii.Decuni.ccxxxix.ditiões.lxix.Mẹzæilii.sardiates.In hoc tractu sũt burnũ,Mádetriũ,Tribuliũ.Nobilitata prœliis castella petũt ex isulis Stæi,Colétini,Separi,Eepetini.Ab his castella Piguntiæ,Rataueũ,Narona colonia . Tertii cõuétus a Salona.lxxii.M.pas.apposita cognomiuis sui fluuio a mari.xx.M.p.Mar.Varro.lxxxix.ciuitates eo uéritasse auctor est.Nũc ꝑpe soli nascunt Cerauni decuriis.xxiiii. ✠Daursi.xvii. Desitiates.ciii.docleates.xxxiii.deretini.xiiii.✝deremistæ.xxx.dindari.xxxiii.glinditões.xliiii.melcomani.xxiiii.naresii.cii.scirtari.lxxii.siculotẹ.xxiiii.Ppl'atoresq̃ quõdá Italiẹ uardei nõ ápliꝰ q̃. xx. decuriis.Præter hos tenuere tractũ eum œnei,Partheni,Hemasi,marsthitæ,armisthæ.A Narone amne.c.M.p.abest epidauꝝ colonia.Oppida ciuiũ romauoꝝ rhiziniũ,ascriuiũ,butua,olchiniũ, quod antea Colchiniũ dictũ est a Colehis cõditũ,amnis✶Dirino,supq̃ eũ oppidũ ciuium Romanorum Scodra a mari.xviii.Mil.passuum.Præterea multoꝝ græciẹ oppidoꝝ deficiens memoria necnõ & ciuitatũ ualidarũ.Eo nãq̃ tractu fuere Labeates, Enederudiui Fassei, Grabei proprieq̃ dicti Illvrii,& Taulanti,& Pyrei,Retinet nomen in ora nymphæũ ꝑmontoriũ.Lyssum oppidum ciuium Ro.ab Epidauro.c.M.passuum,

✠ Dauzizi.

✝ Derenistæ.

✶Dirilo

Macedonia. Cap.xxiii.

ALysso Macedonia ꝑuincia,gentes Parthini,& a tergo eorum dissaretæ. Montes candauiæ a Dyrrachio.lxxix,M.pas.In ora uero ciuium Ro.Epidamnũ colonia ꝑpter inauspicatum nomen a Romanis Dyrrachiũ appellata.Flumen Aous a quibusdam Eas nolatum.Apollonia quondá Corinthiorum colonia.vii.M.passuũ a mari recedens.Cuius in finibus celebre nymphеum accolũt barbari amantes & Belliones.At in ora oppidũ Oricum a Colchis conditũ . Inde iuitium Epiri.Montes Acroceranni quibus hunc Europæ determinauimus sinũ. Oricũ a Salentiuo italiæ ꝑmontorio distat.lxxxv.M.p.a tergo Carnorũ & lapidũ qua se offert magnus Ister.

Norici. Cap.xxiiii.

RHætis iungunt Noriei.Oppida eorũ Viruniũ,Celeia,Teurnia,Aguntum.Viana.Aemonia claudia,Flauiũ soluense.Noricis iungũt lacus peiso,deserta Boiorũ.Iam tamé colonia diui Claudii Sabaria,& oppida Sacarbantia Iulia,

Pannonia. Cap.xxv.

HAbitant iude glandifera Pãnouiæ,qua mitescentia alpium iuga per mediũ Illyricum a septétrioue ad meridié uersa molli in dextera ac leua deuexitate cõsidũt. Quẹ pars ad mare Hadriaticũ spectat appellat Dalmatia & Illyrieũ supradictum. Ad septétriones Pannonia uergit,finit iude Danubio.In ea coloniẹ Aemona,Fiscia.Amues clari & nauigabiles in Danubiũ fluũt Drauus e Noricis uiolétior.Saus ex alpibꝰ carnicis placidior.cxv.M.p.Iteruallo, Drauus ꝑ serretes,serrapillos,Iasos,sandrizetes.Sauus per colapianos breucosq̃.Ppl'oꝝ hæc capita. Præterea ariuates,azali,amátes,belgites,carthari,corneates,acrauisei,hercuniates,latouici,oseriates, uarciani,mõsclaudiꝰ,cuiꝰ in frõte scordisci,itergo,taurisci. Iusula in sauo metubarris amnicarũ maxía.Præterea amnes memorádi colapis in sauũ influens iuxta sisciá gemino alueo insulá ibi efficiés,quæ segestica appellat.Alter amnis bacũtius í saũ firmio oppido influit,ubi ciuitas firmiésium & Amantinorũ.Inde.xlv.M.passuũ Taurunũ,ubi Danubio miscet Saus.Supra influunt Valdanus urpanus,& ipsi non ignobiles,

Mesia. Cap.xxvi.

PAnnoniæ iungit ꝑuincia quæ Mesia appellatur ad pontum usq̃ cum Danubio decurrens. Incipit a cõfluente supradicto.In ea dardani,celegi,tribali,trimachi, mœsi,thraces, põtoq̃ cõtermini scythæ.Flumía clara dardanus,margis,pinguiꝰ,timachus ex rhodope, œscus ex hemo,utus,escamus,ieterus,illyrici latitudo qua maxía est.cccxxv.M.p.colligit.Lõgitudo a flũine Arsia ad flumé Driniũ.d.ccc.M.a Drinio ad ꝑmontoriũ Acrocerauniũ.clxxii.M.Agrippa prodidit uniuersum hũc sinũ italiæ & illyrici ambitus.xiii.M.iu eo duo maria quọ distinximus siue inferũ siue ioniũ in prima ꝑte,interius Hadriaticũ quod superũ uocant, insulæ iu Ausonio mari præter iam dictas memoratu dignæ nullæ,in ionio paucæ Calabro littore ante Brũdusiũ,quarũ obiectu portꝰ efficit.Cõtra Apulũ littus diomedea cõspicua monuméto Diomedis. Et altera eo

dem noíe

dem noic,a quibusdá Teuthria appellata,Illyrici ora mille amplius insulis frequentaẽ natura uadosi maris æstuariisq́ tenui alueo intercasantib⁹.Clare ante ostia Timaui calido℞ fõtiũ cũ æstu maris crescentiũ iuxta Istrorũ agrũ. Cissa pullariæ & absyrtides graiis dictæ, a fratre Medeæ ibi interfecto,noie absyrto iuxta eas electridas uocauere,in quibus ꝓueniret sucinũ, qđ illi electrũ appellãt uanitatis græcæ certissimũ documẽtũ. Adeo ut iis quas ea℞ designent, haud unq̃ constiterit.Cõtra Iader est Lissa.Quæq́ appellatæ cõtra Liburnos creteæ aliquot.Nec pauciores* Trucones liburnicæ celadusæ,contra suriũ bubus,& capris laudata.Brattia Issa,ciuiũ Ro.reliq̃,& cũ oppido Pharia. Ab his corcyra,melana cognoiata cum Gnidorũ oppido distat. xxii.M.paſ. inter quã & Illyricũ Melita. Vnde catulos melitæos appellari,Callimachus auctor est.xxii. M.paſ. Ab ea.iii.M.elaphites.In Ionio autem mari ab orico.M.M.paſ.Sasonis Piratica statione nota.

* Ticanæ.

CAII PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER. IIII.

Sinus Claritatis Litterarum.Et omnis Fabulositatis.

ERTIVS EVROPAE SINVS ACROCERAVNIIS INCIpit montibus,finitur Hellesponto, amplectitur præter minores sinus.xix. xxii.M.paſ.In eo Epirus,acarnania,ætolia,phocis,locris,achaia, messenia, laconia,argolis,megaris,attica,bœotia.Iterumq́ ab alio mari eadem phocis,& locris,doris,phthiotis,thessalia,magnesia,macedonia, thracia. Omnis græciæ fabulositas, sicut & litteratum claritas ex hoc primum sinu effulsit. Quapropter in eo paulùlum commorabimur. Epiros in uniuersum appellata,Acrocerauniis incipit montibus. In ea primi Chaones a quibus Chaonia.Dein Thesproti,antigonenses, locus aornos, & pestifera auibus exhalatio. Cestrini,Perrhebbi,quorum mons Pindus, cassopei,driopes, sellæ, hellopes, molossi apud quos Dodonei Iouis templum oraculo illustre. Tomarus mons centum fontibus circa radices Theopompo celebratus.

Epirus Cap.i.

EPirus ipa ad Magnesiã Macedoniãq́ tendẽs a tergo suo dassaretas supradictos liberam gentem mox feram Dardanos habet,Dardanis læuo Triballi prætẽdunẽ latere. Et Mœsicæ gẽtes a fronte iunguntẽ,mædi,ac ✣ dẽselatæ,qbus thraces ad pontũ usq́ ptinentes. ita succincta rhodopes,mox & hemi uallaẽ excelsitas.In epiri ora castellum in acrocerauniis chimera,sub eo aq̃ regiæ fons. Oppida mæãdria,cestria,flumẽ thesprotiæ,thyamis,colonia butrotũ, maxieq́ nobilitatus ambracius sinus faucibus spaciosum æquor accipiẽs.Lõgitudis.xxxix.M. passuũ. Latitudis.xv.M.in eũ deferẽ amnis acherõ e lacu thesprotiæ,acherusia ꝓfluẽs.xxxv.M.p.ide & mille pedũ põte mirabilis oia sua mirãtib⁹.In sinu oppidũ ambracia. Molossorũ flumina Aphas, & Arachthus:Ciuitas anactoria ✣ Lacus Pãdosia. Acarnania,quæ antea Curetis uocabaẽ. Oppida heraclea,echinus,& in ore ipo colonia Augusti actiũ cũ tẽplo Apollinis nobili,ac ciuitate libera nicopolitana.Egressos sinu ambracio in Ioniũ excipit leucadiũ littus, ꝓmõtoriũ Leucates. Dein sin⁹ ac leucadiã ipa penisula quõdã Neritis appellata,ope accola℞ abscisa a cõtinenti, ac reddita uẽto℞ flatu cõgeriem harenę accumulãtium, qui locus uocaẽ dioryctos stadiorum longitudine trium.Oppidum i ea Leucas,quõdã Neritum dictum. Deide acarnanũ urbes ✝ Halyzia, ✣ astac⁹, argos,amphilochicum cognoiatum. Amnis Achelo⁹ e pindo fluẽs,atq́ acarnaniã ab ętolia dirimens,& Artemitã insulã assiduo terrę inuectu cõtinenti annectens.

✣ Denthelatę.

✣ Loc⁹

✝ Hazilia Halyzea.

Aetolia. Cap.ii.

AEtolo℞ ppli athamanes,tymphei,ephyri,æniẽses,perrhebi,dolopes,magares,atraces. A quibus Atrax amnis Ionio mari infundiẽ. Aetoliæ oppidum Calidon, est septẽ milium quingẽtorum passuum a mari,iuxta Euenum amnem.Dein Macynia,Molycria,cuius a tergo Chalcis & mons est Taphiassus.At in ora ꝓmõtorium Antiriũ,ubi ostium Corinthiaci sin⁹ min⁹ mille passuum latitudine influẽtis,ætolosq́ dirimẽtis a Pelopõneso.Promõtorium quod contra ꝓcedit appellaẽ Rhion,sed in corinthiaco sinu.Oppida ætoliæ Naupactũ,Pylene,& in mediterraneo pleurõ,halycarna.Mõtes clari in Dodone tomar⁹,in Ambracia ✝ crania,in Acarnania,aracynthus.In ætolia Acanthon,Panetholium,Medion.

✣ Stratos.

✝ Cranos.

Locri. Cap.iii.

PRoximi ætolis loci qui cognoiantẽ ozolæ imunes.Oppidũ œanthe.Portus Apollinis phæstii,sinus crisceus.Int⁹ oppida argon,eupolea,phæstũ,calamisus. Vltra cirrhei phocidis cã-

pi,oppidũ Circha,portus Chaleon,a quo septẽ milia paſſ.introrſus liberum oppidũ Delphi ſub mõte Parnaſo clariſſimi ĩ terris oracli Apollõis.Fõs Caſtaliꝰ,amnis Cephiſus ꝑfluẽs Delphos, ortus in Lilea quõdã urbe.Præterea oppidũ Criſa & cũ Bulẽſibꝰ anticra,naulocũ,pyrrha, amphiſſa ſmunis,trichõe,tritea,ambryſus,trymæa regio daulis appellata. Dein ĩ itimo ſinu angulus bœotiæ alluit cũ oppidis gymnis,Thebis,q̃ Chorſicæ cognoiatæ ſunt iuxta Heliconẽ. Tertiũ ab hoc mari bœotiæ oppidũ Pagæ,unde pelopõneſi ꝓſilit ceruix.

Pelopõneſus. Cap.iiii.

PElopõneſus Apie ante appellata pelaſgia & peniſula,haud ulli terræ nobilitate poſt ferẽda, inter duo maria ægeũ,& Ioniũ,platani folio ſilis ꝓpter anguloſos inceſſus. Circuitu quingentoꝝ ſexaginta triũ Mil.paſ.colligit,auctore Iſidoro,Eadẽ per ſinꝰ pene tantundẽ adiicit.Anguſtiæ unde procedit,Iſthmos appellat.In eo loco irrũpẽtia e diuerſo quæ dicta ſunt maria,a ſeptentrione exortus eius omnem ibi latitudinem uorando,donec contrario in curſu equorum tantorum in quinq; milium paſſuum interuallo exeſis utrinq; lateribus anguſta ceruice pelopõneſum cõtingat hellas.Corinthiacus hinc,illinc ſaronicus appellatus ſinus.Lecheæ hinc, Cenchreæ illinc anguſtiaꝝ termini longo & ancipiti nauiũ ambitu,q̃s magnitudo plauſtris trãſuehi ꝓhibet.Quã ob cauſam ꝑfodere nauigabili alueo anguſtias tẽtauere Demetrius rex, dictator cæſar.C.princeps,Domitius Nero inſauſto,ut oĩum patuit exitu incœpto.Medio hoc ĩteruallo,qđ Iſthmi appellauimꝰ applicata colli habitat colonia corĩthꝰ,añа epyra dicta, ſexagenis ab utroq; littore ſtadiis,ę ſũma ſua arce quæ uocat acrocorinthꝰ.In q̃ fons pyrene diuerſa duo maria proſpectãs.lxxxvii.M.paſſuũ,ad Corinthiacũ ſinum traiectus eſt patras a leucade. Patræ colonia in longiſſimo ꝓmõtorio pelopõneſi cõdita,ex aduerſo Aetoliæ,& fluminis eueni, minus. M. paſ.ut dictum eſt interuallo.In ipis faucibꝰ ſinũ corinthiacũ.lxxxv.M.p.in lõgitudinẽ uſq; ad Iſthmon tramittunt.

Achaia. Cap.v.

AChaiæ nomẽ ꝓuinciæ ab Iſthmo incipit,ante Aegialos uocabat ꝓpter urbes in littore ꝑ ordinẽ diſpoſitas,Primæ ĩbi q̃s diximus lecheæ corinthioꝝ portus. Mox oluros Pelleneorum caſtellũ.Oppida helice,bura.In q̃ refugere hauſtis prioribus ſycion,ægia,ædion,Erineos.Intus cleone hyſiæ,panhormus portus.Demõſtratũq; iam Rhium,a quo ꝓmõtorio quinq; M.paſ.abſunt patræ,quas ſupra memorauimus,Locus Pheræ in Achaia.ix.montiũ ſcio eſſe. Notiſſimus fons Cymothoe.Vltra Patræ oppidũ Olenũ,colonia Dyme,loca Bupraſum Hyrmine, ꝓmontoriũ Araxum,Cylene ſinus,ꝓmontoriũ Chelonates.Inde Cylenẽ duoꝝ.Mil.paſ. Caſtellum Phlius.Quæ regio ab Homero Aræthyrea dicta,poſtea aſophis.Inde Eliorũ ager, q antea Epeæ uocabat.Ipa Helis ĩ mediterraneo,& a Pyro.xii.M.paſ.Intus delubrũ Olympi Iouis ludoꝝ claritate ♣ faſtus græciæ cõplexũ.Piſa eoꝝ quondã oppidũ ꝑfluẽte alpheo amne.At in ora promontorium Ichthis. Amnis alpheus nauigabilis prope ſex oppida. Aulon,Leprium,ꝓmontorium Planiſtus.Oĩa hæc ad occaſum uerſa.Ad meridiem autẽ Cypariſſius ſinus cum urbe Cypariſſa. lxxii. Milium paſſuum circuitu.Oppida pylos,methone,locus helos,promontoriũ acritas,ſinus aſineus,ab oppido aſinæ,coroneus a corona.Finiunt Tænaro ꝓmontorio. Ibi regio Meſſenia duodeuiginti mõtiũ.Amnis Pamiſus.Intus aũt ipa Meſſene,Ithome,Oechalia,arenæ, pteleon, thryon, ✝ dorion.zancle uariis clara tẽporibus.Huius ſinus circuitꝰ.lxxx.M.paſ. Traiectus uero.xxx.millia.Dehinc a Tænaro ager laconicꝰ liberę gẽtis.Et ſinꝰ circuitu ducẽta ſex milia. Traiectu.xxxix. M.Oppida tænaꝝ.amycle,phare,leuctra & intus ſparta,therãne,atq; ubi fuere Cardamyle,pitane,anthane,locꝰ thyre gerania.Mons taygetus,amnis eurotas,ſinus ægilodes, oppidũ pſãmathꝰ Sinꝰ gytheates ab oppido.Ex quo ad Cretã iſulã certiſſimꝰ curſus.Oĩa aũt maleo ꝓmontorio includunt.Qui ſequit ſinus ad Scylleum argolicus appellat traiectu quinquaginta milia paſſuum Idem ambitu centũ ſeptuaginta duo millia.Oppida Boea,Epidaurus Limera cognomine.Zarax Cyphãta portus.Amnes inachus,eraſinꝰ,ĩter quos argos hyppiũ cognominatũ. Supra lacũ lernẽ a mari quadringẽtis milibꝰ nouẽq; additis milibꝰ mycenæ,& ubi fuiſſe tyrintha tradũt, & locus mantinea,montes artemius,apeſas,antes,aſterion,parparus,aliiq; undecim numero.Fontes niobe,amymone,pſammate.A ſcylleo ad Iſthmũ.clxxvii.Mil.paſ.Oppida Hermione, Trœzene coriphaſiũ appellatũ,quæ alias Inachiũ,alias Dypſium argos.Portus Cænites, ſinus Saronicus olim querno nemore redimitus.Vnde ei nomẽ ita gręcia antiqua appellante quercũ. In eo epidaurum oppidũ Aeſculapii delubro celebre.Pireũ ꝓmõtoriũ,portus anthedon,& bucephalon:& q̃s ſupra dixeramꝰ cẽchreæ.Iſthmi ꝑs altera cũ delubro Neptuni quinquẽnalibus inclyto ludis. Tot ſinus pelopõnenſem

♣ Faſtos.

✝ Thamyrę uatis clara temporibus.

pelopōnēsem orā lácinant,tot maria allatrant.Siquidem a septentrione Ioniū irrūpit,ab occidente,siculo pulsat,a meridie Cretico urget,aboriéte brumali,ægeo,ab oriéte solstitiali,myrtoo,qđ a megarico incipiens sinu totam Atticam alluit.

De Archadia. Cap.vi.

Editerráea eius archadia maxíe tener undiqꝫ a mari réota,initio drymodis,mox pelasgis appellata.Oppida eiꝰ psophis,Amantíea,stymphalū,tegea,antigōea,orchomenū,phencū pallatiū,unde palatiū rōæ.megalopolis,catia,✝boealtū,carnō,parrhasiæ, thelphusa, melanæa,hærea,pyle,pellana,agræ,epiū,cinæthe,lepsteon,arcalię,partheniū,alea,methydriū, enispe,macistū,✝lampeꝰ,clitoriū,cleone,iter quæ duo oppida regio nemea bébinadia uocitata,Mōtes ī archadia pholoe cum oppido.Ite ꝫ cyllene:lyceꝰ,i quo lycei Iouis delubrū.Melanꝰ, arthemisius,parthenius,lápeus,nonacris.Prætereꝗ ignobiles octo.Amnes ladon e paludibus, pheneus & erymāthus e mōte eiusdē nois in alpheū deflués.Reliꝗ ciuitates in achaia dicédę,alphiræi, abeatæ,pyrgéses,perethes,paregenitæ tortuni,typania,thryasii,atricenses.Vniuersæ achaiæ libertaté Domitius Nero dedit,Pelopōnesus in latitudine a ꝑmontorio maleæ ad oppidū læchæum corinthiaci sinus.clx.M.pas.patet.Et in transuersum ab helide epidaurum.cxxv. M.ab olympia argos per archadiam.lxxiii.milibus.Ab eodem loco ad philiunta dicta mensura est.cl.mille passuū Vniuersa auté uelut pensante,equoꝝ incursus natura in montes sex atqꝫ septuaginta attolitur,

✠Manthyrea Gotyn. Buphagium. Carniō Thelpusa.

✝Lápea Patoræ átæ. theutranii.

Græcia & attica. Cap.vii.

AB isthmi angustiis hellas icipit,a nostris græcia appellata.In ea príma attica, antiquitus acte uocata.Attingit Isthmum parte sui, ꝗ apellatur megaris a colonia megara e regione pagarū.Duo hæc oppida excurrente peloponeso sita sūt utraqꝫ ex pte uelut in humeris helladis pagel.clii.M.p.& ampliꝰ ægosthenéses cōtributi megarésibus,In ora aūt hac portus schœnus.Oppida duo eremyon & scyronia saxa.vii.M.longitudine,geranea,megara,eleusin.Fuere & oenoa & pbalinthos quæ nūc nō sunt.Ab Isthmo quinquaginta duorum.M.pas.pyreus & phalera portus duorum miliū passuū muro recedentibus Athenis iūcti.Libera hæc ciuitas.nec indiga ulliꝰ ꝑcōii ampliꝰ,tanta claritas supfluit.In attica fōtes cephisia,larie callirhoe,enneacrunos.mōtes brilessꝰ ægelialus,icarius,hymetus,lyccabettus,lacus selinos.Apyręo quadragintaduobus.M.pas. Suniū ꝑmontoriū,doriscū ꝑmontoriū.✱Polystere,brauron,ion quondam oppida.Rhannos pagus Marathon cápus thriasius oppidū miletū & oropus in confinio bœotiæ.Cuius anthedon onchestos, thespię liberū oppidū,lebedea.Nec cedétes athenis claritate ꝗ cognoiat bœotię.Thebe duorum numinū liberi atqꝫ herculis(ut uolūt)patria Et musis natale in nemore helicōe assignát Dat & iis thebis saltꝰ citherō:amnis ismenius.Præterea fontes in bœtia œdipodia ,psamnate,diree,epigranea,arethusa,hippocrene,aganippe,gargaphiæ,Mōtes extra ꝑdictos micalesus,adilisius,acōtius, Reliꝗ oppida iter megará & thebas eleutheræ,haliartꝰ,plateæ,pheræ,aspledon,hilæ,thisbe, erithre,glissas,cope. Iuxta cephisū amné lamia & anichia,medeō,phligōe,grephis,corōea,chęronia. In ora át itra thebas ocale.ereō,scolos,schænos,peteō,hytie,micalessus,hyreseō:preleon: olyros, Tanagra liber ppls.Et in ipsis faucibꝰ euripi,qué facit obiectu insulæ enboeæ.Aulis capaci nobilis portu,bœotos hyantas antiqtus dixere,locri deinde,epicnemidii cognoiant olim leleges appellari,p quos amnis cephisus defert in mare.Oppida opuns,unde opontinus cynus,phocidis in littore unū daphnus.Introrsus aūt larisse,elatea,& in ripa cephisi(ut diximus)lilea delphosqꝫ,uersenemis & hyampolis.Rursus in locroꝝ ora i qua larymna,throniū,iuxta quod boagrius amnis defertur in mare.Oppida narycion,alope,scaphia.Postea maliacus sinus ab incolis dictus in quo oppida ✝halcyone,econia,phalara,Doris deide in qua sperchios erineon.boion,pidus, cythinū, Doridis a tergo mons est œtha.Sequitur mutatis sæpe noibus hemonia.Eadem pelasgicū argos. Hellas eadé thessalia,& driopis semp a regibus cognoiata.Ibi genitus rex nomine græcus a quo græcia.Ibi Hellen a quo Hellenis,hos eosdé Homerus tribus noibus appellauit myrmidonas & hellenas & acheos.Ex his phthiothæ nomináť dorica accolétes.Eoꝝ oppida echinus in faucibꝰ Sperchii fluminis.Thermopylaꝝ angustiæ,quo arguméto quattuor milia passuū inde heraclea trachin dicta est,mons ibi calidronus.Oppida celebria Hellas,Halos,Lamia,Phthia, Arne.

Térāni. Tritenses. Legæū. cnamiō

✱Potamos. Sterta. Melita

Larymna & Anchoa hiettū & Nicęam Creusis & Eleō Bessa. Cnemis Halalcomene. Itōnia

Thessalia. Cap.viii.

IN Thessalia aūt amnis orchomenus minylus antea dictꝰ.Et oppidū ✠Alimō ab aliis elmon atrax,✱palána fons hyperia.Oppida pheræ,quaꝝ a tergo pierus ad Macedoniá ꝑtenditurꝰ larissa,gomphi,thebæ Thessaliæ nemus,pteleon sinus pegasicus . Oppidū pegasa,idé postea

Almon Salmon pelinia.

demetrias dictũ tricca Pharsalici cãpi cũ ciuitate libera, crãnõ lictia. Mõtes phthiotidis nymphe us quõdã topiario naturæ ope spectabilis. Buzigeus, donacesa, bermi⁹ daphissa chimerion, athamas stephane. In thessalia sũt q̄ttuor atq; triginta mõtesquoq; nobilissimi cerceti, Olymp⁹, pier⁹ ossa, cui⁹ ex aduerso pindus & othrys lapythaq; sedes ad occasum uergentes. Ad ortus pelios oẽs theatrali mõ inflexi caueatis ante eos, lxxy. urbibus. Flumĩa thessaliæ apidanus, phœnix eniphe⁹, onochonus, *laminissus. Fons messeis. Lacus bæbeis, & ante cũctos claritate pœneus ortus iuxta gomphos, interq; ossam & olympũ nemorosa cõualle defluẽs quingẽtis stadiis dimidio eius spacio nauigabilis. In eo cursu Tempe uocant quinq;. M. passuũ longitudine, & ferme sex latitudine ultra uisum hoĩs attollẽtibus se dextra leuaq; leniter cõuexis iugis. Int⁹ sua luce uiridãte allabit peneus uiridis calculo, amœnus circa ripas gramine, canorus auiũ cõcentu. Accipit amnem Eurotõ nec recepit, sʒ olei mõ supnatantẽ (ut dictũ ẽ ab Homero) breui spacio portatũ abdicat Pœnales aq̃s dirisq; genitas argenteis suis misceri recusat.

Magnesia. Ca. ix.

THessaliæ annexa magnesia est cui⁹ fons libera. Oppida Iolcus hormenium, pyrrha methone olizon: Promontorium Sepias, Oppida castana Spalathra. Promontorium Acantium. Oppida meliboea rhizus erymne, ostiũ penei oppidum homolium * orthei, thesiæ, pelinnaheũ rhaumaciæ, cyrtõ, cranõ, acarne, ✣ doriõ, + mesite, * philace, põie: epiri, achaiæ, atticæ, thessaliæ ĩ porrectũ lõgitudo quadringentorũ octogita. M. passuũ tradit. Latitudo. cclxxxyii. miliũ.

Macedonia. Cap. x.

MAcedonia postea. cl. populorũ duobus inclyta regibus q̃ndq; terrarum impio: emathia antea dicta. Hæc ad epiroticas gẽtes in solis occasum recedẽs post terga magnesiæ atq; thessaliæ infestat a dardanis. Partẽ eius septẽtrionalẽ pœonia ac pelagonia ptegunt a triballis. Oppida Aegæ, ĩ quo mos sepelit reges. Beroea & ĩ regiõe q̃ picria appellat a nemore ✣ ægidiũ In ora heraclea, flumẽ apilas, oppida + phina * oloros. Amnis haliacmõ, Int⁹ halotitæ, ualli, philacei, cyrrei: tyrissei. Pella colonia. Oppidũ Stobi ciuiũ Ro. Mox antigone europ⁹ ad axiũ amnẽ, eodẽq; noie ✣ amnis per qđ rhedias fluit, scydra + phorbea emiona Gorgidone. Mox in ora Ichnæ fluui⁹ axius. Ad hũc finẽ Dardani treres pieres macedonia accolũt. Ab hoc amne peoniæ gentes, parocei, heordenses, almopii, pelagones, mydones. Mõtes rhodope scopius * orobelius., Dein pia cẽte gremio terraq; arethosii ãtiochẽses, idomeneses, ✣ dobetiẽses * triẽses, allatẽses; audaristẽses morylii gareci, lyncestæ othrionei, & amantini liberi atq; orestæ colõia bullidẽses ediẽses, xylopolitæ, scotussei, liberi: heraclea sintica, timphei, coronei. In ora sinus macedõici oppidũ chalastra, & int⁹ phileros lete. Medioq; flexu littoris thessalonicæ liberæ cõditiõis. Ad hanc a dyrrachio. cxiiii. M. pas. thermæ. In thermaico sinu oppida, dicæa: pydna, derra: scione. Promontorium Chanastreum. Oppida palene phlegra. Qua in regione montes hypsizorus: epitus alchione leuomne. Oppidã nissos. phrvx, eleon, mẽdæ, & hippalẽses, isthmo quondã potidea, nũc cassandria colonia, authemus, holophyxos sinus, Mecyberna. Oppida physcella, Ampelos, torone: sogostedes, fretum quo montẽ Athon Xerxes rex Persarũ continenti abscidit in longitudine passuũ mille quingentorum Mons ĩpe a planicie excurrit in mare. lxxy. M. pas. Ambitus radicis. cl. M. colligit. Oppidũ in cacumine fuit acrothon. Nũc sunt uranopolis, paleotrũ thyssus cleone, apollonia, cuius incolæ macrobii cognoĩant. Oppidũ Cassera, faucesq; alteræ isthmi. Acantus Istria Grastonia Heraclea. Regio Mygdoniæ subiacens. In q̃ recedentes a mari apolloniã. Arethusa. In ora rurs⁹ Possidiũ, & sin⁹ cũ oppido cermoro amphipolis. Libera gens bisaltæ. Dein macedoniæ termius. Amnis strimõ ort⁹ in emo. Memorandũ in septem lac⁹ eũ fundi priusq̃ dirigat cursum. Hæc est Macedonia terrarũ, impio potita quõdam. Hæc Asiam. Armeniã. Iberiã. Albaniã. Cappadociam. Syriã Aegyptũ, taurũ caucasũ trãsgressa, hæc in bactris mediis persis dñata toto oriẽte possesso. Hæc etiã. Indiæ uictrix p uestigia liberi patris atq; herculis uagata, hæc eadẽ ẽ macedõia, cui⁹ uno die Paul⁹ æmili⁹ impator nr̃. lxxii. urbes direptas uẽdidit, tãtam differentiã sortis præstitere duo hoies.

Thracia. Cap. xi.

THrácia sequitur inter ualidissimas Europæ gentes in strategeas quinq̃ginta diuisa, populorum eius quos noĩare non pigeat. Amnẽ strimonem accolunt dextero latere + denselethæ & medi bysalthas usq; supradictos. Leuo digeri. Bessorũq; multa noĩa ad Nestum amnem pangei orbeliæ mõtis ima ambientẽ ĩter eletos, diobesos, carbilesos ide brysas sapeos. Odomátes odrysaq; gẽs ĩfũdit hebrũ accolẽtib⁹. carbiletis, pyrogeris, drugeiis cænicis. hypsaltis benis corpillis botie,

* Pãnissus
* Orthe Thespie
✣ Doction
+ Melitea
* Phylace
✣ ægineũ
+ Phila
* Eloros
✣ Altius
+ Phorbæ
Meza
Gordõe
* orbel⁹
✣ Doberes
* Estriẽses
Allatenses
Dienses
Pilotos
Nypos uel nyse
Phrygiõ
Nippanepses.
+ Dẽthelethæ.

lis botieis edōis, Eodē sūt ī tractu ✣ syaletæ. ⁎ priātæ ✣ dobāge, thynice, ✝ laletæ maiores hēo minores rhodope subditi. iter quos Hebr⁹ amnis. Oppidū sub rhodope peneropolis antea mox a cōditore philipopolis: nūc a situ trimōtiū dicta hæmi excelsitas sex M. p. subit· Auersa ei⁹ & in Istrū deuexa massegetæ. aoti, gaugdæ clariæq;. Sb iis carrei, sarmatæ, quos arcates uocāt. Scyhæq; & circa pōti littora morisenæ sithōiiq; orphei uatis genitores obtinēt. Ita finit Ister a septētriōe ab ortu pōtus ac ꝑpontis. A meridie ægeū mare, cui⁹ ī ora astrymone, apollonia, oesyma, neapolis pastos. Int⁹ philippi colonia. Absunt adyrrachio. cccxxxv. scotusa topiris Nesti amnis ostiū. Mons pāgeus, Heraclea olynthos. Abdera libera ciuitas. Stagnū Bistonū & gens. Oppidū fuit Tinda: Diomedis equorū stabulis dirū. Nūc sūt Diceæ, Ismaron, locus parthenion, phalesina maronea prius ortagurea picta. Mons serriū & zonæ: tum locus doriscus centū uigiti milia hoim capax. Ita Xerxes ibi dinumerauit exercitū. Os Hebri. Portus Stentoris. Oppidū Aeneos liberū cū Polydori tumulo. Ciconū quondā regio. A Dorisco incuruat̄ ora ad Macronticos centū uiginti duorū. M. p. Circa quem locum fluuius Melas, a quo sinus appellat̄. Oppida Cypsella Bisante Macronticos dictū, qua a ꝑpontide ad Meleā sinū iter duo maria porrectis muris ꝑcurrentē excludit Cheronnesum. Nāq; thraciæ altero latere a pōtico littore incipiens, ubi Ister amnis īmergit̄, uel pulcherias in ea pte urbes haber. Istropolin milesiorū, tomos calatinq; q̄ antea aceruetis uocabat̄. Heracleā habuit & bizonē terræ hiatu raptā. Nūc hēt dionysiopolin crunos antea dictā. Alluit ziras amnis Totū eū tractū scythæ aroteres dicti tēuet̄. Eoꝝ oppida aphrodisias. libistos, zigeræ, ✣ borchobe ✝ eumenida, partēopolis, gerāia, ubi pygmæorū gēs fuisse ꝑdit̄, quos ⁎ catizos barbari uocāt. credūtq; a gruibus fugatos. In hora a diōysiopoli est odessus milesiorū. Flumē pamisus. Oppidū terra naulochus. Mons hæmus uasto iugo ꝑcumbēs in pontū. Oppidū habuit in uertice Aristeū. Nunc fora mesembriā, anchialū ubi mēsebria fuerat. Asticæ regio habuit oppidū Anthiū nunc est apollonia. Flumīa ✣ panissa, Rira Tear⁹: orosines. Oppida thynnias, halmidessos, deuelton cū stagno q̄d nūc deultū uocār. Veteranorum phinopolis iuxta quā bosporus. Ab istri ostio ad os ponti pas suū qngētoꝝ. lv. M. alii fecere. Agrippa adiecit q̄dragita. Inde ad murū supradictum. cl. ab eo cheronesus. cxxv. M. Sed a bosphoro sinus ⁎ Casthenes. Portus senuz, & alter qui mulierū cognoiatur. Promontoriū Chrysocera, in quo oppidū Byzantiū liberæ cōditionis, antea Lygos dictū. Abest a Dyrrachio. d. ccxi. M. p. Tantū patet lōgitudo terrarū iter adriaticū mare & ꝑpontidem. Amnes Bathynias Pidaras siue atyras. Oppida selymbria Perinthus latitudine ducentoꝝ pedum continenti annexa. Intus Bizya arx regū Thraciæ a Terei nefasto crimie inuisa hyrundinib⁹ regio, Cænica colonia flauiopolis, ubi antea Zela oppidū uocabat̄. Et a Bizie qnq̄ginta. M. pas. Apros colonia quæ a philippis abest. clxxxviii. M. p, At in ora amnis Eginus. Oppidū ✣ Ganos fuisse fertur, & Lysimachia. Iam in Cheronneso, alius nāq; ibi Isthmos angustia simili est eodem noīe & pari latitudine, illustrant duæ urbes utrinq; littora q̄ haud dissili modo tenuere. Pactyæ a ꝑpontide, cardia a melanne sinu, hæc ex facie loci noīe accepto utræq; compræhensę. Postea Lymachia. v. M. p. a longis muri Cherōnesos a ꝑpontide habuit Tyristasin. Crithotem, Ascisam flumini ægos appositā. Nūc habet a colonia Apro. xxxii. M. resiston ex aduerso coloniæ pariāę. Et Hellęspōtus septē (ut diximus) stadiis Europā ab Asia diuidens illic inter se contrarias urbes habet. In Europa calliopolin & Seston. In Asia Lāpsacum & abydon. Dein ꝑmontorium Cherōnesi Mastusia aduersum Sigæo cuius in fronte obliq̄ Cynossema ita appellat̄. Hecubæ tumulus statio achęorū. Turris & delubrū Protesilai. Et in extrema cherōnesi fronte quę uocatur Aeoliū oppidū Elæus. De I perētī melanem sinū portus cœlos, & panhormus & supradicta cardia. Tertius Europę sinus ad hūc modum claudit̄. Mōtes extra ꝑdictos thracię edonus, gigemoros, meritus ✝ mellāpillus. Flumīa ī Hębrū cadentia bargus, suemus. Macedonię thraciæ hellespōti lōgitudo supradicta, Quidā. d. ccxx. M. faciūt. Latitudo. ccclxxxiii. M. est. Aegeo mari nomen dedit scopulus iter Tenū & Chiū ueri⁹ q̄ insula ex noīe a specie caprę, quæ ita a græcis appellat̄ repēte in medio mari exiliens. Cernūt eū a dextera pte andrū nauigātes ab achaia dirū ac pestiferū. Aegei ps myrtoo dat̄, appellat̄ ab īsula pua q̄ cernit̄ macedoniā a geresto petētib⁹ haud ꝑcul euboeę caristo. Romani oīa hęc maria duobus noībus appellāt. Macedonicū quodcūq; Macedoniā aut Thraciā attingit. Græciense qua grę ciam alluit. Nam græci & ioniū diuidunt ī Siculum ac Creticū ab īsulis. Item Icariū quod est iter Samum & Myconem. Cætera nomina sinus dedere quos diximus. Et maria quidem gentesque in tertio Europæ sinu ad hunc modum se habent.

Selletæ, Briantę, Celetæ, Dolonceus.

Rhocolæ.

Eumenia.

Cattuzos.

panis⁹ Zitas.

Leosthenes.

Gonos

Sycam.

Melamphyllō,

Insulę inter eas terras inter quas Creta.Euboea,Cyclades,Sporades.Męotis
Helespontus.Ponti,Meotidis, Dacię:Sarmatiæ,Scithiæ. Cap.xii.

INsulæ auté ex aduerso Thesprotiæ a Butroto.xii.M.paſ.eadem ab Acroceraunijs quinqua
ginta.M.cum urbe eiusdé nois Corcyra liberæ ciuitatis & oppido Caſſiope , temploq̄ Caſſii
Iouis paſſuum.xcvii.M.ĩ longitudine patés.Homero dicta Schærea & Phæacia , Callimacho
etiá Drepanæ.Circa eá aliquor,Sed ad Italiam uergens Thoronos,ad Leucadiá Paxœ duæ qnq̄
M.discretæ a Corcyra,nec ꝓcul ab iis.Ante Corcyrá Ericusa,Marate,Elaphusa malthace trachię
pytioia,ptychia,tarachie.Et a phalacrio Corcyræ ꝓmõtorio scopulus ĩ qué mutatá Vlyſſis naué
a simili specie fabula é.Ante Leucadiá Sybora.Inter Leucadiaꝫ aũt & Achaiá ꝑmultæ, quarũ Tele
✣Oxiæ boides eædé quæ Taphiæ ab incolis ante Leucadiá appellant Taphias ✣arnoxiæ primeſſa.Et añ
ætoliam echinades,ægialia cotonis thyatira geoaris dionysia cirnus,chalcis piara myſt⁹. Añ eas
in alto Cephalenia, zacynthus,utraq̄ liberæ, Itacha,dulichiũ,samos crocilea paxos.Cephalenia
quondá Mælena dicta.xi.M.paſ.abeſt,circuitu patet.xliiii.Same diruta a Romáis adhuc tũ oppi
da tria habet.Inter hanc & Achaiá cũ oppio magnifica & fertilitate ꝓcipua zacynthus aliqñ ap
pellata Hyriæ cephelanię a meridiana pte.xxii.M.abeſt,mons elatus ibi nobilis,ipa circuitu colli
git.xxxvi.M.Ab ea Ithaca.xii.M.diſtat,in aqua mous Neritus.Tota uero circuitu patet.xxv.M.p
Ab eo Araxũ Peloponnesi promontorium.xii.M.pa.Ante hanc in alto aſteris.Prothe ante zacyn
thum.xxxv.M.paſ.in Eurum uentũ Strophades duæ:ab aliis plotæ dictæ. Ante Cephaleniam Le
toia.Ante Pylũ.iii.Sphagia & totidem in latere septétrionali dextrá in Meſſené,Oenuſſa ĩ sinuaſi
✣ Tres thirides neo ✣Threſtirides,ĩ laconico Theganusa,Cothõ.Cytera cum oppido antea porphyris appellata.
Hæc sita eſt a maleæ ꝓmontorio.v.M.paſſuũ ancipiti ꝓpter anguſtias ibi nauiũ ambitu, in argo
✣Apiropia lica Pityusa,Irinę,Aephiræ cõtra hermoniũ agrũ Tiparen⁹ ✣epiropia colonis,Ariſtera cõtra trœ
zéniũ Calauria quinq̄ginta.M.paſ.diſtans á plateis,Belbia,Lasia,Baucidias.Cõtra epidaurũ ✱ ce
✱ Cecriphalos. tiphalos,sytione sos.xv.M.p.abeſt a continente,ab hac ægina liberæ cõditionis.xvii.M.paſſ. cui⁹
xx.M.paſſuũ nauigatio eſt,Eadé aũt a pytęo Athenienſiũ portu.xii.Mil.paſſuũ abeſt ante Oeno
Selachusa. ne uocitata.Spiræo ꝓmontorio obiacét Eleusa,Dédros.Graugiæ duæ,Ceciæ duę ✣Selacosa,Da
cenchris,saspis septé.Et in megario sinu Hetrutides q̄ttuor.Aegila aũt.xv .M.p. cythera , Eadéq̄
a Cretæ Phalasarna oppido.xxv.M.paſ.Ipa Creta altero latere ad auſtrum,altero ad septétrioné
inter ortum & occasũ quæ porrigit centum urbiũ clara fama.Dosiades eá a Creta nimpha hespe
ridis filia,Anaximáder a rege Curetũ.Philiſtides.Malotes.Crates primũ aeriá dictá, deiñ poſteri
Curetin appellauere.Et Macaron nõnulli a téperie cœli appellatũ exiſtimauere .Latitudie nusq̄
quinq̄ginta.M.paſ.excedés,& circa mediá sui ptem maxie patens. Longitudine implet.cclxx.M.
paſſuũ.Circuitu.d.lxxxix.flectensq̄ se in creticũ pelagus ab ea dictũ:qua lõgiſſime eſt ad orienté
Sámoniũ ꝓmontoriũ aduersum Rhodo.Ad occidété Criu,Metopõ,Cyrenas uersus expellit.Op
pida eius insignia phalasarne,Elæa,Cysamũ,pgamũ,Cydon,Minoũ.Apteron,Pátomatrium, am
phimala,rhythymna,patmoniũ,cyteũ,apollonia,matiũ,heraclia,miletos,ápela,hierapytna,lebe
na hierapolis.Et ĩ mediterraneo cortyna,phæſtũ,gnosũ,polyrheniũ,marina,lycaſt⁹, rhamnus;li
✣Lappa ctus:diũ,asiũ.philoros,rhytiõ,clatos,pharæ,holopyxos ✣lasʃpha,eleuterne,therapnæ,✱ manathu
✱Marathusa sa githinos & alioꝝ circiter.lx.oppidoꝝ mẽoria extat.Mõtes cadiscus,idęus,dictinęus, ✣crocus.
Ipa abeſt a ꝓmõtorio suo qđ uocat criu metopõ,ut ꝓdit agrippa a cyréaꝝ ꝓmõtorio pbicũte,cc
xxv.M.p.Ité cadisco a maleo pelopõnesi.lxxx.A carparo isula ꝓmõtorio Sámonio.lx.M.ĩ fauoniũ
✣Coric⁹ uentũ.Hæc inter eá & rhodũ interiacet.Reliq̄ circa eá ante pelopõnesum duę coricæ totidé milę.
& a latere septétrionali dextra cretaꝫ hñt.Cõtra cydoniá leucæ & duæ budræ.Cõtra matiũ dria.
Cõtra Itanũ ꝓmõtoriũ onisa leuce.Cõtra hierapycná chrysa gaudos.Eodé tractu ophiusa buto,
aranus,circũuestisq̄ criu metopõ,tres a causagores appellaræ.Hæ añ Sámoniũ ꝓmõtoriũ phocæ
✱Musagoros. plachiæ,sirindes ✱naulocos,armedõ,zephyræ.Ac in hellade etiánũ ĩ ægeo lycades,scarphia,core
sa,phocasia,cõpluresq̄ aliæ ex aduerso attice sine oppidis & iõ ignobiles.Sed cõtra eleusina clara
Naumacbos. salamis añ eá psytalia á sunio uero helene.v.M.paſſuũ diſtans.Dein Cos ab ea totidé , quá noſtri
quidé dixere Ceá.Græci & hydrusam auulsam euboeæ quingétis longa ſtadiis fuit quondá, mox
q̄ttuor fere ptibus q̄ ad bœotiá uergebát eodé mari deuoratis.Oppida hét reliq̄ iulida carthea
intercidere coreſſa pœceſſá.Ex hac ꝑfectá delectationi fœmis ueſté auctor eſt Var.Euboea & ipa
auulsa bœotiæ & a modico iterfluente euripo ut põte iũgat ad meridié ꝓmõtoriis duob⁹ gerasto
Ad atticam

ad Atticá uergéte,& ad hellespontũ Caphareo insignis,a septétrione eeneo,nusq̃ latitudine ultra xl.M.pas.extédit nusq̃ infra.xx.M contrahit.Sed ĩ lõgitudiné uniuersæ bœotiæ,ab Attica Thessaliá usq; prætentá.el.M.pas.Circuitu uero.ecclxv.abest ab hellespõto parte Caphatei.ccxxv.urbibus clara quõdá pyrrha,porthmo.*nesso,cerintho,oreo,dio,ædepso,oeha,œchalia,nũe chalcide.Cuiꝰ ex aduerso incõtinéti aulis est gerasto,eretr ia,caristos,orostane,oritano,attemisia,cũ fonte arethusa flumie lelanto a quisq; ealidis,q̃ hellopie uocãt.Carystus nobilis notiorq; tũ marmore carystio, añ uocitata est chalcodotis,aut maeris,ut Dionysius & Ephorus tradũt,Vt aristides macra,ut eallidemꝰ caleis,ære ibi primũ repto;Vt meneehmꝰ ambatias,ut pœtæ uulgo asopis,extra eá in myttoo multæ,sed maxíe illustres glaueõnesos,& begilia,& a ꝓmõtorio geresto circa delũ in orbẽ sitæ,unde & nomẽ traxete cyclades.Príа eaꝝ andrus cum oppido,abest a geresto.y.M.pas.a ceo.xxxix.M.Ipsam Myrsilus eauron,deinde antandron cognoíatá tradit.Callimachꝰ Lassiam,alii nonagriá.Hydrusam,Epagrin.Patet circuitu.xeiii.M.pas.Ab eadem Andro passus mille,& a Delo.xvii.mille Tenõs eũ oppidũ.xv.M.passuũ porrecta. Quá ꝓpter aquaꝝ abundantiá Aristoteles Hydrusam appellatá ait, aliqui Ophiusam. Cæteræ Myneonos cũ mõte Dimasto a Delo.xvii.M.pas. Scyros syphnus ante meropia & acis appellata.Circuitu.xxviii.M.pas.seriphus.xii.ꝓpesinthus Citanos. Ipsaq; longe elarissima eycladũ media a téplo Apollinis & mereatu celebrata Delos,quæ diu fluctuata)ut prodit)sola motũ terræ nõ sensit ad M·Varronis ætatem. Mutianus ꝓdidit bis cõcussam.Hanc Atistoteles ita appellatá ꝓdidit , quoniá reptéte apatuerit enata,æglosthenes Cynthiá,alii Ortygiá,Asteriá ✣Lagiá Cerhá,✝Mydiam , Cynethũ,Pyrpyleu, igne ibi primũ repto.Cingit quinq; mil.pas.assurgit Cyntho monte.Proxima ei rhene , quá Anticlides Celadusam uocat.Item Arthemité Helladius.Seyros quá circuitu patere.xxx.M.pas.prodidere ueteres.Mutianus.elx.Oliaros,Paros eũ oppido ab delo.xxxviii.M.marmore nobilis quá primo*Plateá postea Minoida uocarũt.Ab ea septé.M.quingétis naxus a Delo.xviii,eũ oppido quá Strogylen,dei dian,mox dionysiada a uinearũ fertilitate,alii Siciliá minoré aut eallipolin appellarũt.Patet eitcuitu.lxxv.M.pas.dimidioq; maior est q̃ Paros.Et hactenus qdem cycladas seruant.Cæteras quæ sequunt sporades.Sũt aũt Hellena,phocusa,heearia,schinusa,pholegádros & a Naxo deeé & septé.M.pas.Icaros quæ nomẽ mari dedit,tantundẽ ĩpa in longitudiné patens cũ oppidis duobꝰ tertio amisso ante uocata Dolichæ,& Maeris,& Ichthyœssa.Sita est ab exortu solstitiali Delo quinquaginta.M.pas.Eadem a Samo.xxxv.M.Inter Euboeá & Andrũ.x.M.passuũ freto. Ab ea Gerestum.cxii.M.quinquaginta passuũ.Nee deinde seruari potest ordo.Acetuatim ergo ponent reliquæ.Ios a Naxo.xiiii.M.pas.Homeri sepulchro uenetáda.Lõgitudinis.xxy.M. antea phœniee appellata.Odia letandro gyaros cum oppido.Circuitu.xii.M.passuũ ꝓpe.Abest ab Andro sexaginta duoꝝ mil.passuum.Ab ea Sytnos.lxxx.M.passuũ.Cynethusa Telos unguento nobilis a Callimacho Agathusa appellata,Donysa,Pathmos circuitu.xxx.M,passuũ.Corassiæ Lebinthus,Leros,Cynara,Sicynus q̃ antea Oenoe✣Heratia q̃ onus,Casus quę Astrabe,Cimolus q̃ echinusa.Melos cũ oppido quá Aristides Byblida appellat.Aristoteles zephyriá. Callimachus mimallida. Heraclides siphnũ &✝Acitiá Hæe insularũ rotũdissima est.Post Machia,Hipere quõdá patage, ut alii platage , nũe amorgos polyægos.Philethera,cũ primũ emersit calliste dicta,ex ea auulsa postea therasia atq; ĩter duas enata.Mox automate,eadẽ hiera & ĩ nr̃o æuo thia iuxta eandẽ hierá nata.Distat ios a thera.xxv.M.p.Sequũt lea,ascania,anaphe , hippuris*hipputtusa, astipalea libet eĩtatis circuitu.lxxxviii.M. p.abest a cadisto erete.cxxv.M.Ab ea platea.lx.M.Vñ caminia.xxxviii. M.Azibinta,lanise,tragia,pharmaeusa,techedia,chalcia*ealymna in q̃ oppidũ coresia, olomnos.A q̃ carpathũ q̃ nomen carpathio mari dedit.xxv.M.p.Inde rhodũ africo uẽto l.Mil. p.A carpatho.ad eason.vii. M.Acaso sãmoniũ cretę ꝓmõtoriũ.xxx.M.In eutipo aũt euboieo prĩo fere ĩtroitu petaliæ.iiii.insulæ,& ĩ exitu athlante cyclades & sporades,ab oriéte littoribꝰ icariis asię,ab occidéte myrtois atticæ,a septẽtrione æ geo mari,a meridie cretico & carpathio inclusæ.cc.M. p.in longitudiné,&. p.ce.M.in latitudiné iacent.Pegasicus ante se habet eutychiam eicynetũ & scyrũ supradictá.Sed cycladũ & sporadũ,extimá,gerontiam, seaditá,thermeusim ithesiá✣solymniá,eudemiá.neá q̃ mineruæ saeta est. Athos ante se q̃ttuor peparethũ cũ oppido quõdam euonũ dictam.ix.M. passuũ.Sciathũ.xy. M.imbrũ cum oppido.lxxxviii. M.passuum.Eadem abest a matusia cherõnesi.lxxv.mil.p.Ipsa circuitu.lxxii.M.pas. Perfũdit amne Illisso.Ab ea lénos xxii.M.q̃ ab atho. lxxxvii.M. Circuitu patet. xxii.d.pas.Oppida habet Ephestá & myriná in cuiꝰ

*Nesio.

✣ Pelasgiam

✝ Chlamydiá.

*Pactiá

✣ Heraclia.

✝ Acytõ

* Hippurissula.

* Calydna in q̃ oppida tria.

* Eudepua,

sorũ solstitio athos eiaculat umbram. Ab ea Thasos libera. v. M. paſ. olim Aeria uel æthria dicta. Inde abdera a cõtinenti. xx. M. paſſuũ. Athos. lxii. M. tantũdem ad iſolam Samothracẽ, quę libera aũ Hebrũ ab Imbro. xxxii. M. a Lemno. xxii. M. d. attollit mõte ✤ Saoce. x. mil. paſſuũ portuoſiſſima omniũ Callimachus eam antiquo noie Dardaniã nominat, inter Cheronneſum & Samothracen utrinq; fere quindecim. M. Halonesos ultra Gethone, Láponia, Alpecõoeſus haud procul a cœlo Cherrhoneſi portu & quædá ignobiles, deserti quoq; reddant in hoc ſinu quaꝝ modo uix inueniri potuerũt noia. deſticos larnos, cyſſiros, carbruſa, calathuſa, Scylla, dialeõ, dicta Meláttia, ✶draconõ. areoneſus, diethuſa, ſcapos capheris meſatea, eãtirõ phaterunesos, pateria, calete, neriphus, polédos. Quartus e magnis Europæ ſinus ab helleſponto incipiés męotis oſtio finitur. Sed toti⁹ põti forma breuiter amplecƭẽda eſt, ut facili⁹ partes noſcant. Vaſtũ mare piacens Aſiæ & ab Europa porrecto Cherrhoneſi litture expulſum anguſto meatu irrũpit in terras ſepté ſtad. ut dictũ eſt interuallo Europá auferés Aſiæ, primas anguſtias Helleſpontũ uocant. Hac Xerxes Perſarũ rex cõſtrato in nauibus poote duxit exercitũ. Porrigit inde tenuis Euripus. lxxxvi. M. p. ſpacio ad urbem priapũ Aſiæ, qua magnus Alexáder tranſcendit. Inde expatiat æquor, rurſuſq; in arctũ coit laxitas. propontis appellat. Anguſtiæ Thraci⁹ boſphor⁹ latitudine. d. paſ. qua Darius patet Xerxis copias ponte tráſuexit. Tota ab Helleſponto lõgitudo. cc. M. xxxix. M. paſ. Dein uaſtum mare, pontus Euxinus qui quondá Axious longe refugiẽtes occupát terras, magnoq; littorũ flexu retro curuat⁹ in cornua ab his utrinq; porrigit, ut ſi plane arc⁹ ſcythici forma. Medio flexu iungit oſtio mæotici lacus cimerus boſphorus, id os uocat. iii. m. d. paſſuũ latitudie. At iter duos boſphoros Thraciũ & Cimeriũ directo curſu, ut auctor eſt Polybius. d. M. paſſus interſunt Circuitu uero totius ponti uicies ſemel. l. mil. ut auctor eſt Var. & fere ueteres. Nepos Cornelius ccc. mil. l. adiicit. Artemidorus uicies. xix. mil. facit. Agrippa. xxiii. lx. mil. Murianus. xxyiii. mil. lxv. mil. Simili mõ Europę latere mẽſurá alii q̃ttuordecies. lxxviii. mil. paſ. determinauere. Alii undecies. lxx. mil. M. Varro ad hunc modũ metit. Ab oſtio ponti Apolloniá. clxxxviii. mil. d. p. Calatin tantundẽ. Ad oſtiũ. Iſtri. cxxv. Ab Boryſtene. cel. mil. Aherrhoneſum Heracleataꝝ oppidũ. ccclxxv. mil. p. Ad pantieapeũ qđ aliqui boſphorũ uócát, extremũ in europæ ora. cc. mil. xxii. d. quæ ſũma efficit. xiii. mil. xxxvi. mil. d. Agrippa a Byzátio ad flumẽ Iſtrũ. d. lx. Inde panticapeũ. d. cxxx. Inde laeus ipe mæotis tanain amnẽ ex rhipheis mõtibus defluentẽ accipés oouiſſimũ iter europá Aſiaq; fiñe. xiiii. mil. vi. M. circuitu patet tradit. Ab aliis. xi. mil. xxv. Ab oſtio ei⁹ tanais. ortũ dire cto. curſu. ccclxxv. mil. p. eſſe cõſtat. Accolæ ſinus eius in mẽtione thraciæ dictæ ſũt Iſtropolin In de oſtia Iſtri. Ort⁹ hic i germaniæ iugis mõtis ✝ arnobæ, ex aduerſo taurici gallæ oppidi, multis ultra alpes milibus, ae per innũeras lapſus gẽtes danubii noie immẽſo aquaꝝ auctu & unde primũ Illyricũ alluit Iſter appellat, ſexaginta amnibus receptis, medio ferme numero eorũ nauigabili i pontũ uaſtis ſex fluminib⁹ euoluit. Primũ oſtiũ peuces. mox Iſpa Peuce inſula, in qua ꝓximus alueus appellatus. xix. mil. paſ. magna palude ſorbet. Ex eodẽ alueo & ſup Iſtropolio lac⁹ gignitur. lxiii. mil. p. ambitu halmirim uocát. Secũdũ oſtiũ Naraeuſtoma appellat. Tertiũ caloſtoma iuxta inſulá Sarmaticá. Quartũ pſeudoſtoma & inſula conopondiabaſis, poſtea boreoſtoma & ✤ Spireoſtoma. Singula aũt ora táta ſũt ut probat in. xl. mil. p. lõgitudis uinci mare, dulceq; itelligi hauſtũ. Ab eo in plenũ qdem oẽs ſcythaꝝ ſunt gẽres, uarie tñ littori appoſitæ tenuere. Alias geræ daci a romáis dicti alias ſarmatæ a græcis ſauromatæ, eorũq; hamaxobii aut aorſi ✝ alias ſcythę degeneres & a ſeruis orti, aut troglodítæ, mox alani & ✶ toxalani. Supiora aũt iter daoubiũ & hyrcinũ ſaltũ uſq; ad pánonica hiberna carnũti germanoꝝq; ibi cõfiniũ. Cápos & plana iaziges, Sarmatę uero mõtes & ſalt⁹. Pulſi ab his daci ad pathiſſum amnem amorois ſiue duria eſt a ſueuis, regnoq; nánianoq; dirimẽs eos. Ex aduerſo ✤ baſtarnæ teoẽt ✝ haliq; inde Germani. Agrippa totũ eũ tractũ ab Iſtro ad oceanũ bis ad decies centũ mil. p. in lõgitudine q̃ttuot milibus q̃driogẽtis. In latitudie ad flumẽ uiſtulá a deſertis ſarmatiæ ꝑdidit. Scytharũ nomen uſq; q̃q; tráſit i ſarmatas atq; germanos. Nec aliis priſca illa durauit appellatio, q̃ qui extremi gentiũ harũ ignoti ꝑpe cæteris mortalibus degũt. Veꝝ ab Iſtro oppida ✶ Crene Sœpoliũ. Montes maerocrẽnius elarus amnis Tyra oppido nomẽ impones, ubi antea ophiuſa diecbat. In eodẽ inſulá ſpacioſam incolũt Tyragetæ, A beſt a pſeudoſtomo Iſtri oſtio. cxxx. mil. p. Mox Axiaeæ cognomies flumini, ultra quos C robyzi, flumen rhode, ſinus ✤ Sagarieus, portus ordeſus. Et a tyra. cxx. mil. paſ. flumen boryſthenes, laeuſq; & gens eodẽ noie, & oppidũ a mari recedens. xv. mil. paſſuũ. Olbiopolis & miletopo-

[Margin notes: ✤ Saio uel ſao. — ✶ Dreca|non. — ✝ Abnobæ. — ✤ Steno ſtoma. — ✝ Sindi. — ✶ Troxalani uel roxalái. — ✤ Batarnæ. — ✝ Coralli. — ✶ Cremſe & obolium. — ✤ Aſa-garicus.]

lis antiquis noibꝰ.Rurſus in littore portus achęoꝝ.Inſula achillis tumulo eiꝰuiti clata.Et ab ea cxxv.M.paſ.peninſula ad formã gladii ĩ trãſuerſum porrecta exercitatiooe eiuſdẽ cognominata dromos Achilleos.Cuius longitudinem.lxxx.mille paſſuum tradidit Agrippa.Totũ cum tractũ Taurici Scythæ & ſarmatę tenẽt.Inde Silueſtris regio,Hyleum mare,quo alluiť cognominauit. Eoꝝ cadloæ uocanť incolę. Vltra pãticapes amnis qui nomadas & georgos diſterminat,mox acefinus.Quidã panticapẽ cõfluere intra olbiam cũ boryſtene tradũt.Diligẽtiores Hypanin tãto errore eoꝝ qui illũ in Aſiæ parte ꝓdidere.Mare ſubit uaſto receſſu donec quinꝗ mil.paſ.interuallo abſit a mæotide uaſta ambiens ſpacia multaſꝗ gentes.Sinus carcinites appelať,flumẽ pacyris. Oppida naubaꝝ carcine.A tergo lacus Buges foſſa miſſus in mare.Iƥe buges a ♣Coreto mæotis lacus ſinu petroſo diſcludiť dorſo.Recipit amnes bugẽ gerrhũ,hypanin ex diuerſo ueniẽtes tractu.Nã gerrhꝰ baſilidas & nomadas ſepat. Hypanis p nomadas & hyleos fluit manu facto alueo in bugẽ,naturali ĩ coretũ.Regio ſcythiæ ſendica noiať.Sed a carcinite taurica incipit,quõdã mari circũfuſa & iƥa,quaꝗ nũc iacẽt cãpi.Deinde uaſtis attolliť iugis.Trigita ſũt eoꝝ populi Ex iis mediterrãci.xxvii.Sex oppida orgocyni,caraſeni,aſſyrãi,tractari ♣ arciſſalitæ,caliordi,Ingũ iƥm ſcythotauri tenẽt.Claudũť ab occidẽte cħrrhõeſo.Nec ab ortu ✝ſcythis ſataucis.In ora carcinite oppida taphræ ĩ ipſis anguſtiis peniſulæ. Mox Heraclea cherrõeſus libertate a romanis donatũ. Megarice uocabať antea præcipui nitoris in toto tractu cuſtoditis Græciæ moribus.v.M.paſ. ambiẽte muro.Inde Partheniũ ꝓmontoriũ Taurorũ ciuitas Pelacia.*Simbolũ portus. Promontorium. Criu Metopon aduerſum carambico.Aſiæ ꝓmontorio per mediũ Euxinũ percurrens clxx.mil.paſſuũ interuallo,quæ maxime ratio ſcythici arcus formã efficit,Ab eo Tauroꝝ portus multi & lacus.Oppidũ Dheodoſia a Criu Metopo. cxxii.M.paſ.A cherthoneſo.clxv. M.p.Vltra fuere oppida cyte,zephiriũ,acre,nympheũ,dia.Reſtat longe ualidiſſimũ in iƥo boſpori introitu panticapeũ mileſiorũ theodoſia. M.xxxv.paſ. A Cimmero uero oppido trans fretũ ſito.mille.d. ut diximus ſpaciũ.Hęc ibi latitudo Aſiam ab Europa ſeparat,eaꝗ iƥa pedibus plærunꝗ puia glaciato freto boſpori cimmerii.Latitudo.xxii,d.paſſuũ.Oppida habet Hermiſiũ,Myrmeciũ,& itꝰ inſulã Alopecem.Per mæotin aũt ab extremo Iſthmo,qui locꝰ Taphræ uocať, ab ore boſpori ducenta.lx.milia paſſuum longitudo colligiť.A Taphris per continentẽ introrſus tenent Auchetę apud quos Hypanis oritur.Neuræ apud quos boryſthenes,geloni,thuſſagetæ,budini,baſilidæ & cæruleo capillo agatyrſi.Sup eos Nomades.Deinde Anthropophagi,A bute ſup męotio ſauromatæ & heſſedones.At per oram ad Tanaim uſꝗ mæotæ a ꝗbus lacus nomẽ accepit.Vltimiꝗ a tergo eoꝝ Arimaſpi. Mox rhiphei montes & aſſiduo niuis caſu pinnaꝝ ſilitudine pterophoros appellata regio pars mũdi damnata a natura reꝝ,& denſa merſa caligine,neꝗ in alio ꝗ rigoris ope gelidiſꝗ aqlonis conceptaculis.Pone eos montes ultraꝗ aquilonẽ gens fœlix(ſi credimus)quos hyꝑboreos appellauere annoſo degit æuo,fabuloſis celebrata miraculis.Ibi credunť eſſe cardines mũdi extremiꝗ ſyderũ ambitus,ſemeſtri luce & una die ſolis auerſi,nõ ut impiti dixere ab equinoctio uerno in autũnum.Semel in anno ſolſtitio oriunť iis ſoles,brumaꝗ ſemel occidũt.Regio aprica,fœlici tẽperie,omni afflatu noxio carẽs.Domꝰ iis nemora luciꝗ & deoꝝ cultꝰ. Viritim gregatiꝗ diſcordia ignota,& ægritudo oĩs.Mors nõ niſi ſatietate uitæ,epulatis delibutiſꝗ ſenibꝰ luxu ex quadã rupe in mare ſalientiũ Hoc geoꝰ ſepulture beatiſſimum.Quidã eos in prĩa ꝑte Aſiæ littorũ poſuere,nõ in Europa,qui ſũt ibi ſilitudine & ſitu attacori noie.Alii medios fecere eos inter utrũꝗ ſolẽ antipodũ occaſum exorientẽꝗ noſtrũ, quod fieri nullo modo poteſt cõſtare tam naſto mari interueniẽte.Qui alibi ꝗ in Semeſtri luce conſtituere eos ſere matutinis,meridie metere,occidẽte ſole fœtus arborũ decerpere,noctibus in ſpecꝰ cõdi tradiderũt,Nec libet dubitari de gente ea cum tot auctores ꝓdant,frugũ primitias ſolitos delon mittere Apollini,quẽ præcipue colũt,Virgines ferebant eas hoſpitiis gentiũ p annos aliquot uenerabiles,donec uiolata fide in proximis accolarũ finibus deponere ſacra ea iſtituere.Hiꝗ ad cõterminos deferre,atꝗ ita delum uſꝗ. Mox & hoc ipſum exoleuit.Sarmatiæ,ſcythiæ,tauricæ,omniſꝗ a boryſthene amne tractus longitudo.d.cccclxxx.mil.Latitudo.d.ccvii. M.Agrippa tradita eſt.Ego incertã hac terrarũ parte menſurã arbitror.Verũ inſtituto ordine aliqua huius ſinus dicantur,& maria quidem eius nuncupabimus.

♣Carcetus. ♣Atſelachiæ ✝Satarchis. *Symbolon.

Inſulæ ponti. Cap.xiii.

Elleſpontus inſulas non habet ĩ Europa dicẽdas.In põto duæ, M.d.p.ab Europa. xiiii.M. ab oſtio Cyaneæ,ab aliis ſymplegades appellatę, traditꝗ fabulis inter ſe concurriſſe.

quoniã paruo discretæ interuallo ex aduerso intrãtibus geminę cernebantur, paulumq; deflexa acie coeuntiũ speciẽ pbebant. Circa Istrũ Apolloniatarũ una.lxxx.M. a bosphoro thracio. Ex q̃ M.Lucullus capitolinũ. Apollinẽ aduexit. Inter ostia Istri quæ essent diximus. Ante borysthenen achillea est supradicta, eadẽ leuce & macaron appellata. Hãc tẽpo℞ horũ demõstratio a borysthene.cxl.M.ponit, a tyra.cxx.M.a peuce isula.l.M. Cigit circiter.x.M.p. Reliq̃ i carcinitis sinu *Cephallões rhosfodus, amacra. Nõ est omittẽda mulrorũ opinio priusq̃ digrediamur a ponto, qui maria oĩa interiora illo capite nasci nõ gaditano freto existimauere, haud iprobabili argumẽto, qm̃ æstus semp e ponto pfluens, nunq̃ reciprocet ad eundem. Deinde est ut extera Europæ. dicã tur, transgressisq; in ripheos mõtes littus oceani septẽtriõalis in leua dõec pueniat gades legẽdũ. Insulæ cõplures sine noibus eo situ tradunt. Ex qbus ante scythiã quæ appellat Pannonia, unam abesse a scythia diei cursu, in quã ueris tẽperie fluctibus electrũ eiiciatur, Timæus pdidit. Reliq̃ littora incerta signata fama, Septẽtrionalis ocean⁹, amalchiũ eũ Hecatæ⁹ appellat a paropaniso amne qua scythiã alluit, qđ nomẽ eius gẽtis ligua significat cõgellatũ. Philemon morimarusam a cimbris uocari, hoc est mortuũ mare. Inde usq; ad pmontoriũ rubeas. Vltra deinde croniũ. Xenophon lampsacenus a littore scytharũ tridui nauigatione insulã eẽ imẽsę magnitudinis baltiã tradit. Eandẽ Pythias basiliã nominat. Ferunt & Oonę, in quibus ouis auium & auenis incolę uiuant. Aliæ in quibus eqnis pedibus hoies nascant, hippopodes appellati. Fanesiorũ aliæ in quib⁹ nuda alioquin corpa pgrãdes ipo℞ aures tota integant. Incipit inde clarior apiri fama ab gente ingæuonũ, quæ est prima, inde germaniæ seuo mons ibi immẽsus, nec rhipheis iugis minor immanem ad Cimbrorũ usq; pmõtoriũ efficit finũ, qui codanus uocat refertus insulis, quarum clarissima scãdiauia est incompertæ magnitudinis. Portione tantũ eius quod sit notũ, Hilleuionum gẽte quingẽtis incolẽte pagis, quæ alterũ orbẽ terra℞ eã appellat. Nec est minor opinione eningia. Quidã hæc habitari ad Vistulã usq; fluuiũ a sarmatis Benedis, scyris, hyrris tradũt. Sinũ cylipenũ uocari, & in ostio eius insulã latrin. Mox alterũ finũ lagnũ cõterminũ cimbris. Promontorium cimbro℞ excurrẽs in maria longe peninsulã efficit, quæ haustisus appellat.xxiii.M.passuũ. Inde insulæ romanis armis cognitæ. Ea℞ nobilissimę burchana fabaria a nostris dicta a frugis similitudie spõte puenĩetis. Itẽ glessaria a succino militię appellata a barbaris *Austeriania, pterq; actania. Toto aũt hoc mari ad Scaldin usq; fluuiũ germaniæ accolũt gentes haud explicabili mẽsura, tam imodica prudẽtiũ discordia est. Græci & quidam nostri.xxv.M.passuũ oram germaniæ tradiderũt. Agrippa cum rhœtia & Norico longitudinẽ.cc.M.lxxxvi.M.passuũ. Latitudinem ducenta.xlviii.milia.

*Cephalonesos

*Austrania.

Germaniæ. Cap.xiiii.

Rhætiæ pp̃e unius maiore latitudine, sane circa excessũ eius subactæ. Nã germania multis postea annis nec pcognita est. Si cõiectare permittit haud multum oræ deerit græcorum opinioni & longitudinis ab Agrippa traditę. Genera germanorum quinq;. Vindeli ci, quorũ pars Burgundiones, Varrinæ. charini, gutrones, Alte℞ genus, Ingæuones, quorũ ps cimbri, teutõi a caucorũ gente. Proximi aũt rheno Istæuones, quorũ ps cimbri mediterranei. hermiones, quo℞ Sueui hermũduri, chatti, cherussii. Quinta pars Peucini, basternę supradictis contermini Dacis. Amnes clari in oceanũ defluunt, gutallus, iustillus, siue uistulla, albis uisurgis *amissi⁹, rhenus, mosa. Introrsus uero nulli inferius nobilitate Hercyniũ iugum prætendit.

*Amisius.

Insulæ in Gallico oceano. Cap.xv.

IN Rheno aũt ipso pp̃e centũ.M.passuũ in longitudinẽ nobilissima batauorum insula & cannenusatũ & aliæ Frisio℞, Cauco℞, Frisiabonũ, Sturio℞. Morsatiorum quæ sternuntur inter Helinũ ac Fleuũ. Ita appellant ostia in quæ effusus rhenus ab septentrione in lacus ab occidente in amnem Mosam se spargit, medio inter hæc chore modicũ nomini suo custodiẽs alueũ.

Britania Hibernia. Cap.xvi.

EX aduerso huius situs Britãnia insula clara græcis nostrisq; monumẽtis inter septẽtrionem & occidentẽ iacet, germaniæ, galiæ hispaniæ, multo maximis europę ptibus magno interuallo aduerso. Albion ipsi nomen fuit, cum britãniæ uocarent oẽs de qbus mox paulo dicemus. Hæc abest a gesoriaco morino℞ gẽtis littor pxime traiecto.l.mil.mimũ. Circuitu uero patere.xxxviii.M.passus.lxxv.M. Pythias & Isidorus tradũt. Triginta prope iam annis noticiã eius Romanis armis nõ ultra uicinitatẽ syluæ calidoniæ ppagantibus, Agrippa longitudiuẽ octingẽtorum.M.pas. credit esse. Latitudinem.ccc.M.credit. Et eandem *hiberniæ latitudinem. Sed lon

gitudinē ducētoꝝ mil.paſ.minorē.Super eam hæc ſita abeſt breuiſſimo tranſitu a ſilurum gente ✣Nſla.
xx.M.paſſuū.Reliquaꝝ ✣mella.cxxv.M.circuitu amplior ꝓdidit. Sunt autē.xl.orcades modicis ✝Ricia,
inter ſe diſcreta ſpatiis.Septē acmodæ,&.xxx.Hebudes,& inter Hiberniā & Britāniam,mona,mo ⁎Linns.
napia ✝ricnea nectis,⁎ſilimnus,✣andros.Infra uero ✝ſiābis,& axātos . Et ab aduerſo in germani ✣edros
cū mare ſparſæ,gleſſariæ,q̄s electridas græci recētiores appellauere,ꝙ ibi electrū naſcereť. Vltia ✝Sānis.
oīum q̄ memoranť Thyle,in qua ſolſtitio nullas eē noctes indicauimus cācri ſignū ſole trāſeūte.
nulloſq; cōtra p brumā dies.Hæ quidā ſenis mēſibus cōtinuis fieri arbitranť. Timæus hiſtoricus
a Britannia introrſus ſex dieꝝ nauigatione abeſſe dicit inſulā ⁎Mitterim in qua cādidū plūbum ⁎Catti-
ꝓueniat.Ad eā Britānos uitilibus nauigiis corio circūſutis nauigare.Sūt & q aliis ꝓdant ſcādiā, terim.
Dumnā,Bergos,maximāq; oīum Nerigon,ex qua in Thylen nauigeť. A Thyle unius diei nauiga
tione mare concretum a nonnullis Croniū appellať. Gallia. Cap.xvii.

Gallia omnis comata uno noīe appellata in tria populoꝝ genera diuidiť, amnibus maxīe
diſtincta.A ſcalde ad Sequanam Belgica.Ab eo ad garunnam celtica. Eademq; lugdunen-
ſis.Inde ad pyrenei montis excurſum aquitania Aremorica ante dicta. Agrippa uniuerſa-
rum inter rhenū & pyreneū atq; oceanum ac montes Gebēnam ac Iurā,q̄bus narbonenſem Gal-
liam excludit,longitudinē.cccc.xx.M.p.Latitudinē.cccxiii.computauit.Aſcaldi incolūt,externi,
✣Texandi pluribꝰ noībꝰ.Deīn menapii,morini,oromāſaci iuncti pago qui geſoriacus uocatur. ✣Toxi
Britāni,ambiani,bellouaci,haſſi.Introrſꝰ caſtologi,attrebates,nerui liberi,ueromādui, ſueconi, andri.
ſueſſiones,ueruni,liberi,ulbanectes,liberi,ſūgri,rinuci,✝friſi,auones,betaſi,leuci,liberi,treueri,
liberi antea,& lingones fœderati,rheni fœderati,mediomatrici,ſequani,rauraci,heluetii. Colo- ✝Friſia
nia equeſtris & rauriaca,Rhenū aūt accolentes germaniæ gentiū in eadē ꝓuincia nemetes,tribo bones.
chi,uangiones,hinc Vbii colonia aggrippinē ſis,Guberni,Bataui,& quos ī inſulis diximꝰ Rheni.

Lugdunenſis Gallia. Cap.xviii.

Lugdunenſis gallia habet lexouios,uellocaſſes,galletos,uenetos,abrincatuos,oſiſinios, flu-
men clarū ligerin.Sed peninſulā ſpectatiorē excurrentē in oceanum a fine oſſiſorum circui
tu.d.cxxv.M.p.longitudine In latitudine.cxxv.M. Vltra eam uannetes.Intus aūt hedui fœ
derati,caurarani fœderati,boii,ſenones.Aulerci q cognominanť Eburones,& qui cenomai , mel
di,liberi,pariſii,trecaſſes,andegaui,uidugaſſes,uadicaſſes,uenelli,carioſuelites, ✣diablīdi,rhedo ✣diabli
nes,eurones,iteſui ✝ſcuſii,albu,liberi,ī quoꝝ agro colonia ⁎lugdunū. Aquitania. Cap. xix. tę.

Aquitanicæ ſunt ambulatri,anagnutes.pictones ſanctones liberi , biturges liberi cognoīe ✝Secuſa
ubiſci,aquitani unde nomē ꝓuinciæ,ſediboniates. Moxim oppidū contributi conuenæ, ni.
bergebi,tarbeli quattuor ſignani,cocoſſates,ſexagnani,uenami.enobriſates, belendi ; ſal- ⁎Lugu-
tus pyreneus.Infraq; nemeoſi,oſq̄dates,mōtani,ſybillates,camponi,bercorcades,pipedimui,ſaſſu dunum
mini,uellates,tornates,cōſoranni,auſci,eluſates,ſotriates,oſq̄dates.cāpeſtres, ſuccaſſes latuſates
baſabocades,uaſſei,ſennates,cāboleſtri,ageſinates pictonibus iūcti.Hinc bituriges liberi q cubi ✣Agēa
appellanť.Dein lemouices,auerni liberi,gabales.Ruſꝰ narbonēſis ꝓuinciæ cōtermini rhuteni,ca nates.
durci,antobroges.Tarneq; amne diſcreti a toloſanis petrogori.Mari circa orā ac rhenū ſeptētrio
nalis oceanus,inter rhenū & ſequanā britanicus,inter rhenū & pyreneū gallicus.Inſulæ cōplures
uenetoꝝ & q̄ ueneticæ appellanť,& Iten aqtanicū ſinum. Citerior Hiſpania, Ca.xx.

A Pyrenei ꝓmontorio hiſpania incipit anguſtior nō gallia mō,ueꝝ etiam ſemetipſa,ut dixi-
mus,immēſum quantū hinc oceano,illinc hiberico mari cōprimentibus.Ipſa pyrene iuga
ab exortu æqnoctiali in occaſum brumalē breuiores latere ſeptētrionali q̄ meridiano hi-
ſpanias faciūt.Proxīa ora citeriori ſeſt eiuſdē tarraconenſis ſitꝰ a pyreneo p oceanū uaſconū ſaltꝰ
olarſo uarduloꝝ oppida moroſgi,mēoſca,neſpies,amanū portꝰ,ubi nūc obrica flaui colōīa ciui-
tarū nomē.Regio catabrorū,flumē ſanga,portꝰ uictoriæ iuliobricenſiū.Ab eo loco fontes hiberi
xl.M.p.portus biendiū, origani mixtis cātabris.Portus eoꝝ ueſei,ueca.Regio aſturū nèoga oppi
dū in peninſula piſci.Et deinde cōuētꝰ lucenſis a flumīe nauia ✣albiōes,cibarci,egouarri cogno ✣Haui-
mine namarini,iadoni,arrotrebæ,ꝓmontoriū celticū.Amnes,florius,nelo celtici cognoīe neriæ lubiōes.
ſup q; tāmarici,quoꝝ ī peninſula treſare ſeſtiāe,auguſto dicaræ & cæpori oppidū noela celtici co
gnoīe pſamarci,cileni.Ex inſulis noīandæ corticata,& auinos aciléſis,cōuentꝰ bracaꝝ,heleni gro
nii,caſtellū tide græcoꝝ ſobolis oīa.Inſulæ cicæ.Inſighe oppidū abobrica.Miniꝰ amnis.iiii.M.p.
ore ſpacioſus,✝leūi,ſeurbi,bracaꝝ oppidū auguſta,quos ſupra galecia.Flumē limia.Duriꝰ amnis ✝Lebūi.

& maximis Hispaniæ ortus in pelōdonibus,& iuxta numantiā.Lapsus dein p arevacos vacceosq; disterminaris ab asturia uectonib⁹a Lusitania gallecis.Ibi quoq; turdulos a bracharis arcēs,oisq; dicta regio a pyreneo metallis referta auri argēti ferri plūbi nigri albiq;. Lusitania. Cap.xxi.

✣Vaca ✝Eomi nium. ✶Ebo so.

A Durio lusitania incipit.Turduli,ueteres pesuri.Flumē ✣uagia.Oppidū talabrica.Oppidū & flumen ✝eumenium.Oppida conibrica,colippo ✶euburo,britiū . Excorrit deiñ io aliud uasto cornu ꝓmontoriū quod alii Artabrū appellauere, alii magnū, multi Vlysipponense ab oppido,terras maria cœlū disterminans.Illo finit̃ hispaoiæ latos.Et a circuitu ei⁹ icipit froos septentrionis. Insulæ in Oceano. Cap.xxii.

HInc Oceanus qui & gallicus occasus,illinc oceanus Atláticus ꝓmontorii excursūm.xl.M. ꝓdidere.Alii.xc.Mil.pas.ad pyreneū.Inde nō pauci doodegnquaginta milia,& ibi gentem Artabrum qoæ nunq̃ fuit manifesto errore.Arrotebras enim quos ante celticum diximus promontorium hoc in loco posuere litteris permutatis.Erratum & in amnibos inclytis ab Minio qoem supra diximus.cc.M.passuum,ut auctor est Varro abest Aeminius, quem alii quidā intelligunt,& Limæā uocant,obliuionis antiqs dictus,multūq; fabolosus . Ab durio Tagus. cc.M. passuum ioteruenière mōda.Tabus auriferis harenis celebrat̃.Ab eo.clx.M.passuū promontoriū sacrum e media prope Hispaniæ fronte prosilit.xiiii.M.passoom.Inde & pyreneum medium colligitor Varro tsadit.Ab Ana oero qoo lusitaniam a Berica discreuimus.ccxxyi.M.pas. A gadibus cii.M.p.addidis gentes celticæ,& circa turduli,Tagū Vetones. Ab Ana ad sacrū Lusitani oppida memorabilia a Tago in ora,Olysippo equarū & fauenio oento cōcepto nobile Salaria cognolata.Vrbs ipatoria Merobrica, ꝓmōtoriū sacrū,& alteꝝ coneus.Oppida Ossonoba bassa myrtili. Vniuersa ꝓuincia diuidit̃ in cōuētus tres Emericensem,Pacēsem,Scolabiranū.Tota populorum xlyi.in qbus coloniæ sunt quinq;,municipiū ciuiū romanoꝝ Latii antiqui quattuor. Stipēdiaria xxxvi.colonia Augusta emerita anæ fluuio apposita,metallinensis.Pacensis, Norbēsis Cæsareana cognole.Cōtributa sunt in eā castra iulia,castra Sæcilia.Quinta est scalabis,quæ præsidiū Iulium uocat̃,municipiū cioiū Romanoꝝ Olysippo fœlicitas Iulia cognominatū . Oppida ueteris latii Ebora,qđ idē liberalitas Iolia & myrtilis & falatia quæ diximus stipēdiarioꝝ,quos noiare nō pigeat.Præter iā dictos in betica cognoib⁹,augustobrigēses,ammienses, aranitaoi, taxabritenses, blaxēses,cæsarobricēses,caperēses,caurēsesrcolarni,cibilitani,cōcordiēses.Qui & boccari iterau senses,lāciēses,mirobrigēses,q celtici cognolant,madrobritēses q plūbarii,ocelenses, lancienses, turduli q bardoli,& tapori.Lusitaniā cumastoria & galetiā patere longitudine.xl. M.p. Latitudine.d.xxxvi.M.Agrippa ꝑdidit.Oēs aōt hispaniæ a duobus pyrenei ꝓmontoriis per maria totius oræ circuitu.xxxix.M.xxi.colligere existimant̃ ab aliis.xxvi.M.Ex aduerso celtiberiæ cōples sūt insulæ,casseterides dictæ a græcis a fertilitate plūbi,& e regione Arrotebrarū promontorio deorum sex, quas aliqui fortonatas appellauere.In ipso uero capite mox beticæ ab ostio freti.p.lxxv. M.gadis lōga & (ut Polybi⁹ scripsit). xii.M.lata.iii.M.p.abest a continente.Proxima parte minus pedes.d.cc.Reliqua plus septē.Mil.ipsi⁹ spatiū.xy.M.pas.est.Habet oppidū ciuiū Romanoꝝ qđ appellat̃ Augustana urbs Iolia.Gaditani ab eo latere quo Hispaniā spectat passibus fere.c.Altera insula est i lōgū.cc.M.pas.xl.mil.lata.In qua prius oppidum gadiū fuit.Vocat̃ ab Ephoro & philistide erythræa,a Timæo & syleo ophrodosias,ab indigenis Iunoois.Maiorē Timæus cotinusam apud eos uocatā ait.Nostri tartero appellār,pœni gadirutē,gadiruta punica lingua sepē significaote.Erythrea dicta est,quoniā tyrii ab origīe coꝝ,orti ab erythreo mari ferebāt̃. In hac Gerionem habitasse a qbusdā æstimant̃,quoꝝ armenta Hercules abduxerit.Sunt qui aliam esse eam & contra Lusitaniam arbitrarentur,eodemq; oomine qoo dam ibi appellant.

Vniuersæ Europæ mensura. Cap.xxiii.

PEracto ambitu Europæ reddenda cōsumatio est,ne quid in expedito nō sit noscere uolentibus.Longitudinem eios Artemidorus atq; Isidorus a Tanai usq; gades.lxxxiiii. M.xiiii.pas. ꝓdiderūt.Polybius latitudioē Europæ ab Italia ad oceanum scribit.xi. M.l.esse etiam tū incōperta magnitudioe huios.Est aūt ipsius Italiæ (ut diximos).xii,M.xx.ad alpes.Vnde Lugdunum ad portum Marinoꝝ Britānicom,qoā uidet̃ mēsuram agere Polybius.xiii.M.xyiii. Sed certior mensura ac longior ad occasum solis æstiui ostiomq; Rheni per castra legionum germaniæ ab iisdem dirigitur alpibus.xii.M.xliii.pas.Hinc deinde Africa atq; Asia dicentur.

CAII PLYNII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER. V.

Africæ Descriptio.

FRICAM GRAECI LIBYAM APPELLAVERE Qua Mare ante eam Libycũ incipiẽs ægypto finit. Nec alia pars terrarũ pauciores recipit sinus, longe ab occidente littorũ obliquo spacio. Populorum eius oppidorumq; nomina, uel maxime sunt ineffabilia, præterq̃ ipsorum linguis, & alias castella ferme inhabitant.

Mauritania. Cap.i.

PRincipio terrarũ Mauritaniæ appellant usq; ad .C. Cæsarem Germanici filium regna. Seuitia eius in duas diuisa est prouincias. Promontoriũ oceani extimũ ampelusia noiat a græcis. Oppida fuere Lissa ✝ Cotte, ultra colũnas Herculis, nũc est Tingi quõdã ab Anteo conditũ, postea a Claudio Cæsare cũ coloniã faceret appellatũ traducta Iulia. Abest a Belone oppido beticæ ꝓximo traiectu .xxx. mil. p. Ab eo .xxv. mil. in ora oceani colonia Augusti iulia cõstantia zili regũ dirioni exempta, & iura in beticã petere iussa, & ab eo .xxxii. mil. passuũ colonia a Claudio Cæsare facta lixos, uel fabulosissime ab antiquis narrata. Ibi regia Antei, certameq; eũ Hercule, & hesperidũ horti Affunditur autẽ huic æstuariũ e mari flexuoso meatu: in quo draconis custodiæ instar fuisse nũc interꝑtantur. Amplectitor intra se insulã, quã solam e uicino tractu aliquanto excelsiore non tamen æstus maris inũdãt: Extat i ea & ara Hercules, nec ꝑter oleastros aliud ex narrato illo aurifero nemore Minus ꝑfecto mirent portentosa græciæ mendacia de iis de amne Lixo ꝓdita, qui cogitẽt nfos nuper paulominus monstrifica quædã de iisdẽ tradidisse. Præualidam hãc urbẽ maioremq; Carthagine magna. Præterea ex aduerso eius sitã & proprie immẽso tractu. Abtingi quoq; aliã Cornelius Nepos audacissime credit ab Lixo .xl. mil. pass. In mediterraneo altera Augusti colonia est babba iulia cãpestris appellata. Et tertia Panasa .lxxv. M. Valentia cognoiata. Ab ea .xxxv. M. passuũ uolubile opdidũ tantundem a mari utroq; distans: & in ora a Lixo .l. M. amnis ✶ sububus præter banasam coloniã defluẽs, & magnificus & nauigabilis. Ab ea totidem milibus passuũ oppidom Sala eiusdẽ nominis fluuio impositũ. iam solitudinibus uicinum, elephãtorũq; gregibus infestũ. Multo tamẽ magis Autololũ gentem, per quam iter est ad montem Africæ, uel fabulosissimũ Atlãtẽ E mediis hunc harenis in cœlum attolli prodiderũt, asperũ, squalentẽ, qua uergat ad littora oceani cui cognomẽ iposuit. Eũdẽ opacũ nemorosumq; & scatebris fontiũ riguũ, qua spectat Africã fructibus oim generũ spõte ita subnascẽtibus, ot nunq̃ satietas uoluptatibus desit. Incolarũ nemine interdiu cerni, silere oia haud alio q̃ solitudinũ horrore, subire tacitã religionẽ aios ꝓpius accedentiũ, ꝓterq; horrorẽ elati sup nubila atq; inuicinia lunaris circuli. Eũdẽq; noctib⁹ micare crebris ignib⁹ ægypanũ satyrorũq; lasciuia. Impleri tibiarũ, ac fistulæ cãtu tympanorũq; & cymbalorũ sonitu strepe, Hæc celebrati auctores ꝓdidere, ꝑter Hercoli & Perseo laborata ibi, spaciũ ad eũ imensum incertũq;. Fuere & Hãnonis Carthaginẽsium ducis cõmentarii punicis rebus florentissimis explorare ambitũ Africæ iussi, qoẽ secuti plæriq; e græcis nostrisq;, Et alia q̃dã fabulosa, & urbes multas ab eo cõditas ibi ꝓdidere, quarũ nec memoria ulla, nec uestigiũ extat. Scipione Aemiliano res i Africa gerẽte. Polybius annaliũ cõditor, ab eo accepta classe, serutãdi illi⁹ orbis grã circũuectus ꝓdidit a mõte eo ad occasum uersus saltus plenos feris, q̃s generat Africa, ad flumen Anatin .cccclxxxv. M. pas. Ab eo Lixõ .ccv. M. p. Agrippa lixũ a gaditano freto. cxii. M. p. abesse. Inde finũ qui uocet Saguti. Oppidũ in ꝓmontorio Mulelacha. Flumia Sabur & Salam. Portũ Rutubis a Lixo .ccxiii. M. pas. Inde ꝓmontoriũ solis, portũ Risadir. Gætulos autolales, flumẽ ✤ Cosenum gentem Selatitos & Masatos Flumen Masatat, flumẽ Darat, in quo crocodilos gigni. Deiñ finũ .d.cxvi. M. p. Includi mõtes Barce ꝓmontorio excurrẽte in occasu, qđ appellat Surrẽtiũ Post ea flumẽ Palsũ, ultra qđ æthiopas ✝ poros, quorũ a tergo ✤ Porusios. Iis iũgi mediterraneos gętulos Daras. At i ora æthiopas daratitas, Flumẽ Babotũ crocodilis & hippopotamis refertũ. Ab eo fus. mõtes ꝑpetuos usq; ad eũ quẽ theon ochema dicemus. Inde ad ꝓmõtoriũ hesperũ nauigatiõe dierum ac noctiũ .x. In medio eo spacio Atlantẽ locauit, a cęteris oib⁹ i extremis Mauritanię ꝓditũ.

✝ Cotes ✶ Subur ✤ Vesenum. ✝ Peror ✤ Pharusios.

Romana arma primum Claudio pricipe in Mauritania bellauere. Ptolemęũ regẽ .C. Cæsare iter emptũ, ulciscẽte Liberto Aedone, refugiẽtibusq; barbaris uẽtũ cũstat ad mõtẽ atlantẽ. Nec solũ

cōsulatu pfunctis atq̄ e senatu ducib⁹ q tū res gessere, sed eqtibus quoq̄ romanis, qui ex eo pfue re, ibi atlātē penetrasse glīa fuit. Quinq̄ sunt (ut dixim⁹) Romanæ coloniæ in ea puincia, puiūq̄ famæ uideri pōt. Sed id plærūq̄ fallacissimo expiméto dep̄hendit, qa dignitate indagare uera pi geat, ignorātiq̄ pudore mētiri nō piget. Haud alio fidei pniore lapsu, q̄ ubi falsæ rei grauis auctor existit. Et equidem minus mirot incōperta quædā esse equestris ordinis uiris. Iam uero & e sena tu nō aliūde intrātib⁹ q̄ caosa luxuriæ, cuios efficacissima uis sentit atq̄ maxia cū ebori citro syl uæ exgrant, oēs scopuli gætuli muricibus ac purpuris. Indigenæ tamē tradunt in ora ab Sala .cl.

✠ Asamam. M.p. Flumē ✠ Asanā marso haustu, s; portu spectabile, mox amnē qoē uocāt ✠ Fuut. Ab eo ad dy rin (hoc.n. Atlāti nomē esse eoꝝ lingua cōuenit) .cc. M. paſ. itē ueniēte flumie, cui nomē est oior.

✠ Phthut. Ibi fama existere circa uestigia habitati, quōdā soli uineatū palmentorūq̄ reliquias. Sueto. Pau linus quē consulē uidimus prim⁹ Romanoꝝ ducū trāsgressus quoq̄ Atlantem aliqoot miliū spa cio pdidit de excelsitate qdē eius quæ cæteri. Imas radices dēsis, altisq̄ repletas syluis incognito genere arborū, pceritatē spectabilē enodi nitore, frondes cupressis similes. Præterq̄ grauitatem odoris, tenui eas obduci lanugine, qbus addita arte posse, qles bōbice uestes cōfici. Verticē altis etiā æstate opiri niuib⁹. Decumis se eo puenisse castris, & ultra ad fluuiū qui Niger uocat p solitu dines nigri pulueris eminētib⁹ īterdū uelut exustis cautib⁹ loca inhabitabilia feruore, q̄q̄ hyber no tēpore exptus. Qui pximos inhabitēt ei saltus refertos elephantoꝝ ferarūq̄ & serpentū omī genere Canarios appellari. Quippe uictū eios animalis pmiscuū his esse, & diuidua ferarū uiscera, Iunctā æthiopū gentem, quos Perorros uocant, satis cōstat. Iuba Ptolemæi pater; qui primus utriq̄ Mauritaniæ īperauit studioꝝ claritate memorabilior etiā q̄ regno silia pdidit de Atlante. pterq̄ gigni ibi herbā Euphorbiā nomie, ab inuētore medico suo appellatū. Cuius lacteū succū miris laudibus celebrat in claritate uisus, contra serpentes & uenena omia priuatim dicato uolu mine. Et satis superq̄ de Atlante.

Tingitania prouincia. Cap. ii.

Tingitaniæ puinciæ longitudo .clxx. M. passuū est, & gens in ea quondā pcipua Maurorum, unde nomē puinciæ, quos plærīq̄ Maurosios dixerōt. Attenuata bellis ad paucas rediit fa milias. Proxima illi Massesyloꝝ fuerat, sed simili modo extincta est. Gætulæ nūc tenent gē tes, Bānurri, multoq̄ ualidissimi Autololes. Et horum pars quondā Vesuni, qui auulsi his ppriaꝫ fecere gētē uersi ad æthiopas. Ipsa puincia ab oriēte mōtosa fert elephātos. In Abila quoq̄ mon te, & quos septē fratres a simili altitudine appellāt, freto īminēti iūcti Abilę. Ab his ora īterni ma ris. Flumē Tamuda nauigabile quōdā & oppidū. Flumē Laud & ipm Nauigioꝝ capax. Rosardir

✠ Malua. oppidū, & port⁹ ✠ Maluana, fluui⁹ nauigabilis, Siga oppidū ex aduerso Malacæ in Hispania sitæ Syphacis regia alteri⁹ iam Mauritaniæ. Nāq̄ diu regū noīa obtinuere, ut Bogudiana appellaret extima. Itēq̄ Bocchi, quæ nūc cæsariēsis. Ab ea portus magnus a spacio appellat⁹ ciuiū Romano

✠ Xenitana. rum oppidū. Amnis Mulucha Bocchi Massesylorūq̄ finis. Quiza ✠ cenitana pegrinoꝝ oppidū. Arsennaria latinoꝝ tria mil. passuum a mari. Carcēna colonia Augusti, legio secūda. Itē colonia eiusdē deducta cohorte prætoria Gunugii, pmōtorium Apollinis. Oppidūq̄ ei celeberrimuꝫ cæ sarea antea uocitatū Iol Iubæ regia a diuo Claudio coloniæ iure donata eiusdē iussu deductis ue teranis. Oppidū nouū, & latio datū Tipasa. Itēq̄ a Vespasiano Impatore eodē munere donatum

✠ Rufarus. Icosio. Colonia Augusti, Rusconię. Rusecurū ciuitate honoratū a Claudio ✠ Ruzasos colonia Au gusti. Salde colonia eiusdē, Igilgili oppidū. Tucca impositū mari & flumini Ampsagæ. Intus colo nia Augusta q̄ itē Succubar. Itē Tubusuptus. Ciuitates timici Tigauæ. Flumia Isarges, gensnaba des sardabala, nabar, gēfiua, tutebi, flumē usariēs nauigabile, Flumē ampsaga abest a cæsarea .cc. xxxiii. M. paſ. Vtriusq̄ Mauritaniæ longitudo .d.ccc. M. paſ. xxxix. M. Latitudo .ccccl xyii. M. paſ.

Numidia. Cap. iii.

Ab ampsaga numidia est Massinissæ clara noīe, Metagonitis terra a græcis appellata, Numi dæ uero Nomades a pmutādis papilionib⁹ Mapalia sua, hoc est domus plaustris circūferē tes. Oppida cullu Ruſicade, Ab ea ad .xlviii. M. paſ. in mediterraneo colonia Cittha Sittia norum cognoie, & alia intus sicca, liberūq̄ oppidū bulla regia. Et in ora Tacatua Hippo regius. Flumē Armua. Oppidū Tabracha ciuiū Ro. Tusca fluuius Numidiæ finis, nec præter marmoris numidici ferarumq̄ prouentum aliud insigne.

Africa. Cap. iiii.

A Tusca zeugitana regio, & q̄ pprie uocet Africa est. Tria pmōtoria. Candidū, mox Apolli nis aduersū Sardiniæ. Mercurii aduersū Siciliæ in altū pcurrētia duos efficiūt sinus. Hip

ponensem proximú ab oppido,quod Hipponem ✠dirutú uocant,Diarrhytum a græcis dictum, propter aquarú irrigua.Cui finitimú Theudalis immune oppidum longius a littore.Dein pmontoriú Apollinis,& i altero sinu Vtica ciuiú Romanorú Catõis morte nobilis,flumé Bagrada.Locus castra cornelia.Colõia Carthago,magnæ i uestigiis carthagis colõia maxulla.Oppida carpi, misua.Et liberú clopea i pmõtorio Mercurii.Ité libera curubis,neapolis.Mox africę ipi⁹ alia distinctio.Libyphœnices uocãt q✝Bysantiú icolút.Ita appellat regio.ccl.M.p.p circuitú fertilitatis eximiæ cú centesima fruge agricolis fœn⁹ reddéte terra.Hic oppida libera,leptis adrumétú, ruspina,tapsus.Inde thenæ,macõades,tacape,sabrata cõtinges Syrtin minoré, ad qué numidię & Africæ ab Ampsaga lõgitudo.d.lxxx.M.pas.Latitudo qua cognitú est.cc.M. Ea pars quá Africá appellauimus diuidit i duas prouincias,ueteré & nouam discretas fossa . Inter Africanú sequéte & reges thenas usq pducta,qd oppidú a Carthagine abest.ccxvii.M.pas.Tertius sinus diuiditur in geminos duarú Syrtiú uadoso ac reciproco mari . Disrboos ad proximá quæ minor est a Carthagine.ccc.M.passuú ut Polybius tradit.Ipam.c.M.pas.additu.ccc.M.ambitu.Et terra hæc aút syderum obseruatione nobilis. Ad eam per deserta harenis,perq serpentes iter est.Excipiunt saltus repleti feraró multitudíe.&introrsus elephantorú solitudines.mox deserta uasta. Vtrinq Garamátes ab augylis dierú.xii.itinere distátes. Sup illos fuere gens Psylli,sup quos lac⁹ Lycomedis desertis circundat⁹.Augylæ ipi medio fere spacio locant ab æthiopia q ad occidenté uergit,& a regione quæ duas syrtes interiacet pari utrinq interuallo,sed littore inter duas Syrtes ducétotú quingginta M.p.Ibi ciuitas Oeéfies.Cynips fluui⁹ac regio.Oppida neapolis,taphra,abrothonú, leptis altera q cognoiat magna.Syrtis maior circuitu.cxxv.M.pas.additu aút.cccxiii.M.Inde accolit gens Cisipadú. In itimo sinu fuit ora Lotophagon,quos qdá Alachroas dixere ad Philenoræ aras,ex harena sunt eæ.Ab his nõ pcul a continéte palus uasta ad amnem Tritoné,noméq ab eo accepit,Pallantias appellata a Callimacho,& citra minoré Syrtim eé dicta,a mltis uero iter duas syrtes.Promontoriú quod maioré icludit Borion appellat,ultra Cyrenaica puincia.Ad húc finé Africa a fluuio Ampsaga pplos.xxvi.habet,q Romano parét impio.In his colonias sex,pter iam supra dictas Vthinam Tuburbin.Oppida ciuiú Ro.xv.ex qbus in mediterraneo dicéda absuritanú,abutucése. Ab oriéte canophicú,chilmanése,simittuése,thunusidése,tuburnicése,tynibunmése✠tibigése.Vcitana duo mai⁹ & min⁹,Vagése.Oppidú latinú unú Vzalitanú unú Oppidú stipendiariú unú.Castris corneliis.Oppida libra triginta,ex qb⁹ dicéda int⁹ acolitanú,acharitanú auinense,aziritanú.canopitanú,melzitanú,madurése,salaphitanú,tusdritanú.⁎Tiricése,thiphicense,tinnusense,thcudense,tagestése,sigense,ulusuburitanú,uagense,aliod sigense,zamense.Ex reliquo numero nõ ciuitates tátú,sed plæraq etiá natiões iure dici possunt,ut nattabudes,caspitani.isulái.sabarbares✝massylini ciues,uamacures ethini,mussini,marchubii,& tota Gætulia ad flumen Nigrin, qui Africam ab æthiopia dirimit.

✠Dilutum. ✝Bizacium ✠Tiebicense. ⁎Tisicése. ✝Massyli Nisiues

Cyrene, Cap.v.

Cyrenaica eadé pentapolitana regio illustrat Hámonis oraclo,quod a Cyrenis abest.cccc. M.p.fonte solis.pentapolis urbibus.maxie quinq berenicæ.arsinoe,ptolemaide, apollonia,ipa cyrene.Berenicæ in syrtis extimo cornu est quondá uocata hesperidú supra dictaræ uagãtibus græciæ fabulis.Nec pcul ante oppidú fluuius Lethon,lacus sacer,ubi hesperidú horti memorant.Abest a Lepti.ccclxxxv.M.p.Ab ea arsione,tauchara uocitata.xliii.M.p.Et deide ptolemais antiquo nomíe Barce.xxii.M.pas.Mox.ccl.M.pmõtoriú Phycus p creticú mare excorrit. distans.cccl.M.pas.a Tænaro laconicæ pmontorio.A Creta uero ipa.cxxv.M.Post id Cyrune a mari.xi.M.p. Aphicúte appolloniá.xxiiii.M.p.ad chertonesum.lxxxviii.M.p.Vnde catabathmú ccxvi.M.p.accolút marmaridæ a parętonii ferme regiõe ad syrtin usq maioré porrecti.Post eos Ararauceles,& iá I ota syrtis nasamonrs,quos męsammones gręci appellauere ab arguméto loci. medios iter harenas sitos,Cyrenaicus ager.xv.M.p.latitudine a litrore arboribus fertilis habet. Intus eodem spacio frugibus tantú mox.xxx.M.pas.latitudine Et.ccl.M.passuum lõgitudíe laseri modo.Post nasammonas Hasbytæ & Macæ uiuút.Vltra eos Hámanientes.xi.dierum itinere a Syrtibus maioribus ad occidenté,& ipsi quaqua uersus harenis circúdati puteos tamé haud difficiles binú fere cubitorú inueniút altitudine ibi restagnátibus Mauritaniæ aqs.Domos sale e mõtib⁹ suis exciso ceu lapide cõstruút.Ab his ad troglodytas hyberni occas⁹ plaga dierú qttuor iter, cú quib⁹ cõmerciú gémæ, tm quá carbunculú uocamus ex æthiopia uectæ.Interuenit ad solitudines Africæ sup minoré Syrtin dictas,uersa phazania,ubi géte phazaniorú urbesq alelen & cil

labá subegimus.Item Cydamũ e regione Sabrate.Ab his mons lõgo spacio in occasũ ab ortu tendit.Ater a nostris dictus a natura adusto similis.aut solis repcussu accẽso.Vltra eum desetta.Ma telgæ oppidũ Gatamantũ.Itẽq ✣detris affuso fonte a medio die ad mediá noctẽ aqois feroẽtib⁹,totidẽ horis ad mediõ diẽ rigentibus.Clatissimũq.oppidũ✝Garadamũ,capot Garadamãtũ,oïa armis Romanis supara,& a Cornelio Balbo triũphata,uni oïm externo curru,& quiritiũ iore donato.Quippe gadibus nato ciuitas Romana cum Balbo maiore patruo data est.Et hoc mirũ supradicta oppida ab eo capta,auctores nostros pdidisse:Ipm in triumpho præter Cydamũ & Garadamũ oïm aliarũ gentium urbiumq numia ac simulacra duxisse,q̃ fuere hoc ordĩe.Tabidiũ oppidũ.Nitetis natio,Nigligemella oppidũ.Bubeiũ natio uel oppidũ.Enipi natio.Thuben oppidũ.Mõs noïe niger.Nitibrum rapsa oppida,discera natio,detri oppidũ,flumẽ Nathabur,tapsagũ oppidũ,nannagi natio,boin oppidũ,pege oppidũ,flomẽ dasibari Mox oppida cõtinua baraeũ.Buluba,alasi,balsa,galla,maxala.zizama,Mons gyri,in qoo gẽmas nasci titulus pdidir.Ad garamãtas inter inexplieabile adhuc fuit latronibus gẽtis eius.Puteos qui sũt nõ alte fodiendi,si locoꝝ noticia adsit harenis opiantibus.Proximo bello quod cũ œensibus Romani gessere auspicis Vespasiani impatoris cõpeodiũ oiæ qoatriduo dephensum est.Hociter uocat̃ præter caput saxi,finis cyrenaicus Catabathmos appellat̃ oppidũ & uallis repente cõuexa.Ad eũ terminũ cyrenaica Africa a syrti miore decies sexaginta mil.p.ĩ lõgitudine patet.In latitudie q̃ cognitum est.d.ccc.p.

✣De bris
✝garama.

Libya Mareotis. Cap.yi.

EA quę sequitur tegio mareotis Libya appellator.ægypto contermina.Tenent marmarides,Adirmachidæ,deinde mareotæ.Mensura a Catabathmo ad paræroniũ.lxxxyi.M.passuum.In eo tractu⁎intus apis interest nobilis religione ægypti locus.Ab eo parætonium.xii.M.p.Inde Alexandriá.c.mil.passuũ.Latitodo.clxix.est.Eratosthenes a cyrenis Alexandriá terrestri itinere.d.xxy.Mil.prodidit.Agrippa totius africæ a mari Atlantico cum inferiore ægypto.lxxxy.M.passuum longitudinẽ posuit.Polibyus & Eratosthenes diligentissime existimati ab oceano ad Carthaginẽ magnam.lxyi.mil.passuũ.Ab ea Canopum Nili proximũ hostium.xyi.mil.passuum.xxix.fecerunt.Isidorus a tingi Canopum.xxxy.xcix.mil.passuũ.Artemidorus quadraginta min⁹ q̃ Isidorus.

⁎Vicus

Insulæ circa Africam,& aduersarũ Africæ. Cap.vii.

INsulas non ita multas complectuntur hæc maria.Clarissima est Meninx longitudine.xxxy.mil.passuum latitudine.xxy.ab Eratostene Lotophagites appellata,Oppida habet duo Meningen ab Africa latere,& altero✣Thoiar.Ipa a dextro Syrtis minoris pmõtorio passib⁹.cc.sita ab ea.c.pas.contra læuũ Cercina cũ urbe eiusdẽ nois libera lõga.xxv.mil.p.Lata dimidiũ ei⁹ ubi plurimũ,ac in extremo non pl⁹.y.mil.passus.Hinc pparua Carthaginẽ uersos cercinitis põte iungit̃.Ab his.l.mil.fere passuũ Lopadusa longa.vi.mil.passus.Mox Gaulos & galata,cui⁹ terra scorpionẽ ditũ aïal Afrieæ necat.Dicunt̃ & io clupea emori,cui⁹ ex aduerso Cossyria cũ oppido.At cõtra Carthaginis sinũ duæ✣e germio ærex aræ.Re uera aũt scopuli ueri⁹ q̃ insulæ ĩter Siciliá,maxie & Sardiniá auctores sunr,& has quõdá habitatas subsedisse.Ioteriori aũt ambitu Africæ ad meridiẽ oersus,superq gętulos ĩteruenĩẽtibus desertis primũ omniũ Libyægyptii,deinde Leucæthiopes habitant.

✣Gira.
✣ægimuros, ęgate & Tarichię.

Aethiopes. Cap.viii.

SVper eos æthiopũ gentes nigritæ,a quo dictum est flumine Gymnetes Pharusi,etiam oceanum attingentes,quos in Mauritaniæ fine diximus⁎porri.Ab his oĩbus oastę solitodines orientẽ uersus,usq garamãtes,augylasq & troglodytas,uerissima opione eorũ qoi desertis africæ doas æthiopias supponũt,& ante oẽs Homeri,qui biptitos tradir ærhiopas ad oriẽtẽ occasum uersos.Nigri fluuio eadẽ natura q̃ Nilo,calamũ & papyrum,& easdẽ gignit aniantes,iisdẽq tempe aogescit.Oritor inter Tareleos æthiopas,œcalicas.Horum oppidũ Mauin quidam solitudinib⁹ ĩterposuerunt.Atlantas iuxta eos,ægypanas Semiferos,& Blẽmias,& Gamphasantas,& Satyros,& Himãtopodas.Atlãtes degeneres sunt hũani ritus,si credimus.Ná neq noium ulloꝝ inter eos appellatio est,& solem orientẽ occidentẽq dira impcatiõe cõtuent̃,exitialẽ ipis agrisq Neq insomnia uisunt q̃lia reliqui mortales.Troglodytæ specus excauant.Hæ illis domus.uict⁹ serpentiũ carnes,stridorq,nõ oox,adeo sermonis cõmercio carent.Garamãtes mrimonioꝝ exortes passim cũ fœminis degũt.Augylæ tantũ inferos colũt.Gamphasantes nudi,pliorũq expertes nulli externo congregantur.Blemmis tradũt̃ capita abesse,ore & occulis pectore affixis.Satyris præter figuram nihil morishumani.Aegypanis dualis uulgo pingit̃ forma,Himãtopodes loripe

des quidam

⁎Perorsi.

des quidá,quibus ferpendo ingredi natura eſt.Pharuſi quondá Perſæ comites fuiſſe dicunt Herculis ad Heſperidas tendentis.Nec de Africa quæ memorentur occurrunt,

De Aſia Ca.ix.

ADhæret Aſia quá patere a Canopico oſtio ad Ponti oſtium Timoſthenes xxvi.xxxviii.M.p.tradidit.Ab ore aũt ponti ad os mæotis.Eratoſthenes xv.xlv.M.p.Vniuerſam uero cũ Aegypto ad Tanain Artemidorus & Iſidorus lxxxviii.d.cel.M.paſſus.Maria eius cõpluta ab accolis traxere noía quare ſimul iudicabunt.Proxima Africæ incolit ægyptꝰ introrſus ad meridié recedens,donec a tergo ptendant æthiopes.Inferioré eius partem Nilus dextera leuaq; diuiſus amplexu ſuo determinat Canopico oſtio ab Africa,ab Aſia peluſiaco.c.lxx.M.paſ.interuallo.Quá ob cauſam inter inſulas qdam ægyptũ retulere,ita ſe ſindente Nilo ut triquetrá terræ figurá efficiat.Ideo multi græcæ literæ uocabulo deltá appellauere ægyptũ.Menſura ab unitate aluei uñ ſe primum fundit in latera ad canopicum oſtiũ.xlvi.M.ad peluſiacũ cclvi.M.eſt.Sũma pars cõterminæ æthiopiæ Thebais uocat.Diuidit in pfecturas oppidoꝝ,quas nomos uocant,ombiten ♣ phátutiten,appolopoliten,hermonthiten,thimitin,phátutiten,coptiten,tétiriten diopoliten,antioplité aphroditopoliten,lycopoliten.Quæ iuxta peluſiũ é regio nomos habet pharbæthiten,bubaſtité ſethroiten,taniten.Reliq aũt Arabicũ Hémonicũ tédenté ad Hámonis Iouis oraculũ oxyrynchiten,leontopoliten,atribiten,ſynopoliten,hermopoliten,xoiten , médeſium, ſebennité, capaſtité, ſelaropoliten,heliopoliten,proſopiten,cynopoliten,thermopolité ,bruſophiten,onophité , ſaité ptenethũ,phthéphũ,naucratité,ueratité,metelité,gymnecopolité,menelaité,alexádriæ regióe.Ité libyæ mareotis heracleopolites eſt in inſula Nili longa paſ.l.M.in qua & oppidũ Herculis appellatum.Arſinotæ duo ſunt,hi,& méphites uſq; ad ſummũ delta pueniũt.Cui ſunt cõtermini ex Africa duo ♣ corafitæ.Quidá ex iis aliqua noía pmutét & ſubſtituũt alios nomos,ut heroopolité,crocodilopolité.Inter arſinoité aũt ac méphité lacꝰ fuit circuitu ccl.M.p.aut ut Mutianꝰ tradit.cccl.M.& latitudis l.p.manufactꝰ rege qui fecerat * Mœridis appellatus.Inde.lxxii.M.p.prope abeſt Mẽphis quondá arx ægypti regũ,inde ad Hámonis oraculũ.xii.dieꝝ iter eſt Ad ſciſſurá auté Nili qđ appellauimus delta.xv.M.p.Nilus incertis ortus fontibus,ut p deſerta & ardentia & imenſo longitudinis ſpacio ambulans famaq; tñ inermi quæ ſitu cognitꝰ ſine bellis,quæ cæteras omnes terras inuenere;originé(ut Iuba rex potuit exquirere)in monte inferioris Mauritaniæ non pcul océano habet lacu ptinus ſtagnante,qué uocát Nilidé.Ibi piſces repetiũt alebetæ,coracini,ſiluri crocodilꝰ quoq;.Inde ob argumentũ hoc cæſareæ(ortus credit in iis q Nili alueo ſpectát, hocq; lacu educant)in theſeo dicatos ab eo ſpectat hodie,Præterea obſeruatũ eſt put i Mauritaniá niues imbres ue ſatiauerint,ita Nilum excreſcere ex hoc lacu.Rurſus indignat fluere p harenoſa & ſqualentia.Cõditq; ſe aliquot dierũ itinere.Mox alio lacu maiore i Cæſarienſis Mauritaniæ gété Maſeſylum erũpit.& hoium coetꝰ ueluti circũſpicit iiſdé aíaliũ argumentis,iterũ harenis receptꝰ condit rurſus.xx.dierũ deſertis ad pximos æthiopas,atq; ubi iteꝝ ſenſerit hoiem pſilit fonte(ut uerisimile eſt)illo qué Nigrin uocauere.Inde ob æthiopia diſpeſcens etiam ſi nõ protinꝰ populis,feris tamen & beluis frequés,ſyluarumq; opifex medios æthiopas ſecat cognoiatus aſtapus qđ illarum gentium lingua ſignificat aquam e tenebris profluenté,Inſulas ita inumeras ſpargit quaſdamq; tam uaſtæ magnitudinis q̃q̃ rapida celeritate ut tñ dieꝝ quinq; curſu nõ breuiores tranſuolet,circa clariſſimam earum meroen aſtabores leuo dictus,hoc eſt ramus,aquæ uenientis e tenebris.Dextera uero aſtuſapes,qđ latétis ſignificationé addicit.Nec ante Nilꝰ q̃ ſe totũ aquis cõcordibus rurſus iunxit.Sic quoq; etiánũ gyriſantes noiatꝰ p aliquot millia & i totũ Homero ægyptus,aliiſq; trion.Subinde inſulis impactus totidé incitatus irritamentis.Poſtremo iclusꝰ montibus, nec alibi torrentior uectus aquis ppetantibus ad locũ æthiopũ,q catadupi uocant nouiſſimo cataracte inter occurſantes ſcopulos non fluere imenſo fragore credit,ſed ruere.Poſtea lenis & confractis aquis domitaq; uiolentia,alioquin & ſpacio feſſus multis q̃uis faucibus i ægyptum mare ſe euomit.Certis tñ diebus auctu magno p totá ſpaciatus ægyptum fœcundꝰ innatat terræ. Cauſas huiꝰ increméti uarias pdidere,ſed maxie pbabiles.Eteſiaꝝ eo tpé ex aduerſo flantiũ repcuſſu ultro in ora acto mare.Aut imbres æthiopiæ æſtiuos iiſdem.Eteſiis nubila illo ferentibꝰ e reliquo orbe.Timæus mathematicus occultam protulit rationem,Phialam appellari fonté eius mergique in cuniculos ipſum amnem uapore anhelantem fumidus cautibus ubi conditur.Verũ

♣ Phathniten

+Athartabiten

♣ Oaſitæ.

* Myridis.

sole per eos dies cominus facto extrahi ardoris ui,&.suspésum abundaré,ac ne deuoret abscondi. Idq; euenire a canis ortu per introitum solis in leoné cōtra ꝑpendiculū fontis sydere stante,cū in eo tractu absumat umbræ.Plærisq; ediuerso opinatis largioré fluere ad septétrioné sole discedéte,qđ in cancro & leone euenit.ideoq; tunc minus siccari.Rursus in capricornū & austrinū polū uerso sorberi,& ob id parcius fluere.Sed timeo si qs extrahi posse credat umbrarum defectus his diebus & locis sine fine abest.Incipit crescere luna noua quæcūq; post solstitium est sensim modiceq; cancrum sole transeunte,abūdantissime aūt leoné.Et residet i uirgine iisdé qb⁹ accreuit modis.In totū aūt reuocatū intra ripas i libra,ut tradit Herodot⁹ cétesimo die.Cū crescit reges aut ꝑfectos nauigare eo nefas iudicatū est.Auctus eos p puteos mésuræ notis dephédūt.iustū icremétum est cubitorum.xvi.Minores aquæ nō oia rigant.Ampliores detinent tardius recedédo.Hæ serendi tpa absumunt solo madétes.Illæ nō dat sitiéte.Vtrunq; tepurat ꝓuincia.In.xii.cubitis famé sentit i.xiiii.etiánū esurit. Xiiii.cubita hilaritaté afferūt.Xv.securitaté.Xvi.delicias Maximū icremétū ad hoc ęui fuit cubitoꝝ.xviii.Claudio principe.Minimūq; pharsalico bello,ueluti necé magni ꝓdigio qđa flumine auersante. Cū stetere aquæ aptis molib⁹ admittūt.Vt qq; liberata é terra ferit.Idé amnis unus oium nullas expirat auras.Ditiōis ægypti eé icipit a fine æthiopiæ syene ita uocat insula.c.M.p.ambitu,i q̄ cerastiæ sūt latere arabiæ & exaduerso isulę.iiii.phile.d.c.mil.pas.& a Nili fixura,uñ appellati dixim⁹ deltá.Hoc spaciū edidit Artemidor⁹,& in eo.ccl.oppida fuisse.iuba.cccc.mil.passuum.Aristocreon ab elephantide ad mare,dcc.l.mil.pas.Elephátis isula ifra nouissimū cataracté.cccc.M.pas.& supra syenem.xvi.mil.habitat.Nauigationis ægyptię finis ab Alexádria.d.lxxxvi.mil.p.in tm̄ errauere suprascripti.Ibi æthiopicæ cōueniūt naues.Náq; eas plicatiles humeris transferūt quotiens ad cataractas uentū est. Aegyptus sup cæterá antiqtatis gloriá.xx.mil.urbiū ibi Amase regnante habitata præfert.Nunc quoq; multis ét si ignobilib⁹ frequens celebrat tamen Apollinis,mox+Leucothoe & diospolis magna.Eadem Thebe portaꝝ centū nobilis fama copiosa indicaꝝ arabicarumq; merciū Nilo ꝓximū emporiū Mox Veneris oppidū & iteꝝ Iouis ac tétyris,infra qđ abydus Mēnonis regia.& Osiris téplo iclytū.vii.dierū itinere i libyá remotū a flumine.Deiñ ptolemais & panopolis ac ueneris iterū.Et i libyco lycon ubi mōtes finiūt Thebaidé.Ab iis oppida Mercurii,alabastrū canū,& supradictū Herculis.Deiñ arsinoes & iam dicta méphis,inter quá & arsinoiten nomon,i libyco turres quæ pyramides uocant,labyrinthus in myridis lacu nullo addito ligno exędificatus,& oppidū crialon.Vnū ꝑterea int⁹ & arabię conterminum claritatis magnæ solis oppidum.

+Leuconoe.

Alexandria Ca.x.

SEd iure laudet in littore ægyptii maris Alexandria a Magno Alexandro cōdita,i Africę parte ab ostio Canopico xii.M.p.iuxta mareotim lacum,qui lacus antea Arapotes nominabat. Metat⁹ est eam Dinocrates architectus plurib⁹ modis memorabili ingenio,quindecim millium passuum laxitate inserta ad effigieꝫ Macedonicę chlamydis orbe gyrato laciniosam dextera leuaq; anguloso procursu,iam tum tamen quinta situs parte regi dicata Mareotis lacus ad meridianam urbis partem euripo & canopico ostio mittit,ex mediterraneo cōmercio.Insulas quoq; plures amplexus.xxx.M.pas.traiecto dc.ambitu,ut tradit Claudi⁹ Cæsar.Alii schœnos i latitudinem patere.xl.faciunt,schœnumq; stadia.xxx.ita fieri longitudinis.cl.M.pas.tātundé & latitudis. Sunt in honore & intra decursus Nili multa oppida,præcipue quæ nomina debere ostiis nō omnibus.xi.enī reperiunt,sup quæ quattuor quæ ipsi falsa ora appellant.Sed celeberrim⁹,septem,ꝓximo Alexandriæ Canopico,deiñ Bolbitino,Sebenitico,Pharnitico,Mendesico;Tanico,ultimoq; Pelusiaco.Prætęrea Buthos,Pharbœtos, Leontopolis.Atribis , Isidis oppidū.Busiris,Cynopolis Aproditos,Sais,Naucratis,unde ostium quidam Naucraticum nominant,quod alii Heracleoticum,Canopico,cui.vi.M.pas.proximum est præferentes

Arabia. Cap.xi.

VLtra Pelusiacum Arabia est ad rubrū mare ptingens,& odoriferam illá ac diuitem & beate cognomie inclytam hæc catabanū & Esponitaꝝ & schœnitarū arabū uocat sterilis,ꝑterq̄ ubi Syriæ confinia attingit,nec nisi Cassio monte nobilis.His arabes iūgūt,ab oriente cāchleis,a meridie Cedreis,qui deinde ambo Nabathæis Heroopoliticus uocat,alterq; lelanitic⁹ sinus rubri maris i ægyptū uergentes.cl.M.pas.interuallo.Inter duo oppida Læana,& ī nostro mari Gaza,Agrippa a Pelusio Arsinoen rubri maris oppidū per deserta.cxxv.M.pas.tradit tam paruo distat ibi tanta rerum naturæ diuersitas.

Syria Palestina Phœnicis Ca.xii.

Iuxta Syria

IVxta Syria littus occupat quondam terrarum maxima & pluribus distincta noibus. Nanq; Pa
lestina uocabatur qua cõtingit arabas.& iudæa & cœle,dein phœnice,& qoa recedit itus da
mascena,ac magis etiá nunc meridiaua Babylouia. Et eadé Mesopotamia inter Euphraté &
Tigrin,quaq; trãsit Taurú Sophene. Citra uero etiá comagene. Et ultra armeniam Adiabene,As
syria ante dicta. Et ubi Ciliciam attingit Antiochia. Lõgitudo eius iter Ciliciá & Arabiá.cccclxx.
M.p.est Latitudo a seleucia pieria ad oppidú i Euphrate zeuma.d.xxv.M.p Qui subtili⁹ diuidũt
circú Euphraté Syria phœnicé uoluut,& esse oram maritimá Syriæ,cuius pars sit idumæa & iu-
dęa,deinde phœnicé,deinde Syriá. Id quod piacet mare totú phœnicum appellat. Ipsa gens phœ-
nicum in gloria magna litterarú inuentionis & syderum,naualiúq; ac bellicarú artium. A pelusio
gabriæ castra,cassius mons,delubrú Iouis Cassi,tumulus magni Pompei ostracine. Arabia finitur
a Pelusio.lxv.M.p. Idumæa,Syria,Palestina,Samaria. Ascalú,Azotus,Cæsarea. Cap.xiii.

MOx Idumæa incipit & Palestina ab emersu sirbonis lacus,qué quidá.cl.M.p.circuitu tra-
didere. Herodotus cassio monti applicuit. Núc est palus modica. Oppida rhinocolura, &
intus rhaphea,gaza,& int⁹ atheodou,mõs angaris. Regio per orá samaria,oppidú ascalo
liberú azotus lamnes duæ. Altera uicus ioppe phœuicú antiquior terrarú inuudatiõe(ut ferunt)
Insidet colli piacente saxo,in quo uiculorum Andromade uestigia ostedũt. Colit illic sabulosa ceto.
Inde apollonia stratonis turris eadem cæsarea ab Herode rege cõdita. Núc colõia prima flauia a
Vespasiano imparore deducta. Finis palæstines.clxxxix.M.p.a cõsinio arabiæ. Deinde phœnices.
Int⁹ aút samaria. Oppida neapolis qđ antea mamortha dicebatur. Sebaste i mõte altiore gamala.
Iudæa,Galilæa,Hietico,emmaus,Lyda,Ioppe. Cap.xiiii.

SVpta Idumæá & Samariá a iudæa lõge lateq; fundit. Pars.n.syriæ iuncta galilęa uocant. Ara
biæ,uero & ægypto pxima petræa *aspis dispsa mõtibus,& a cæteris iudæis iordane amne di *Petræa
screta. Reliqua iudæa diuidit i toparchias.x.quo dicem⁹ ordie. Hiericonté palmetis cõsitá.
fontib⁹ irriguá emmaú,lydá,ioppicá,acrabathená,& zophaniticá,thamicá bethole,& tephene,
norine,in qua fuere hierosolyma lõge clarissima urbiú oriétis,nomé iudæę,modo herodiú cum
oppido illustri eiusdem nomiuis. Iordanis. Cap.xv.

IOrdanis annis oritur e fonte Peneade, qui cognomé dedit Cæsareæ de qua diximus:amnis
amœnus,& quatin⁹ locorú situs patit ambitiosus,accolisq; se pbens uelut inuitus asphaltité
lacú dirum natura petit,a quo postremo ebibit,aquasq; laudatas pdit pestilétib⁹ mixtas. Ergo
ubi pria cõoalliú fuit occasio i lacú se fundit, qué plures genesará uocát.xvi.M.p.lõgitudinis.vi.
M.latitudinis,amœnus circúseptus oppidis,ab oriéte iuliade & hippo,a meridie charitiæ,quo &
noie aliq etiá lacú appellát,ab occidéte tibariade aqs calidis salubri. Asphaltites. Ca.xvi.

ASphaltites nihil pter bitumé gignit,unde & nomé. Nullú corpus animaliú recipit:Tau-
ri cameliq; fluitant. Inde fama nihil in eo mergi. Longitudine excedit.c.M.p. Latitudine
maxima.xxv.iplet. Mima sex. Prospicit eú ab oriéte Arabia nomadú,a meridie ✝macha-
ron secúda quõdá arx iudææ ab hierosolymis. Eodem latere est calidus fons medicę salubritatis ✝ ma-cherus.
callirhoe aquarum gloriá ipso noie pferens. Gens Hessenorum. Cap.xvii.

B·occidétali littore hesseni quos fugitant usq; quaq; nocétes. Gés sola & in toto orbe p
a ter cæteras mira,sine ulla fœmina omni uenere abdicata,sine pecunia socia palmarum. In
diem ex æquo cõuenarum turba renascit,lõge frequentatib⁹ quos uita fessos ad mores eorú
fortunę fluctib⁹ agitat. Ita per seculorum milia(incredibile dictu)gens æterna est,in qua nemo na-
scit. Tam fœcúda illis aliorum uitæ pœnitétia est. Infra hos egadda oppidú fuit secúdú ab hieroso
lymis fertilitate palmetorúq; nemoribus. Nunc alterum bustú. Inde masada castellú in rupe & ipm
haud procul ab asphaltite. Et hactenus iudæa est. Decapolis. Cap.xviii.

Vngit e latere syriæ decapolitana regio a numero oppidorum,in qua non omnes eadé obser
i uát. Plurimi tamé damascú & opotõ riguas amne chrysorhoa,fertilé philadelphiá rhapha
nam,osa in Arabiá recedentia. Scythopoli antea uisa a Libero patre sepulta nutrice ibi scy
this deductis. Gaddara hieramiace pfluéte & iá dictú hippodiõ. Pellá aqs diuité galasam canatá.
Intercurrũt cingũtq; has urbes tetrarchiæ,regnorú instar singulę,& in regna cõtribuunt, tracõi
tis paneas. In q̃ cæsarea cú supradicto sõte abila,arca,apelœssa,✝gabe. Tirus & sidon. Cap.xix.
b In redeundú est ad orá atq; phœnicé. Fuit oppidú crocodilon. Est flumé memoria urbiú ✝ gaba-lex,
Dorú,Sigaminú pmontoriú carmelúq;. Et in monte oppidú eodem nomie quondam Eg

batana dictũ.Iuxta getta Iebba.Riu⁹ pagida siue bel⁹,uitri fertiles harenas paruo littori miscẽs. Ipse e palude ✠Cẽdeuia a radicib⁹ carmeli pfluũt.Iuxta colonia Cladii cæsaris Ptolemais q̃ quõdam Ace.Oppidũ Ecdippa.Promontoriũ albũ.Tyrus quondã insula præalto mari septingentis. passibus diuisa Nũc uero Alexãdri oppugnãtis opibus cõtinens.Olim partu clara urbib⁹ genitis lepti,utica,& illa romani ĩperii æmula terrarꝫ orbis auida carthagine,etiã gadibus extra orbem cõditis.Nũc oĩs eius nobilitas cõchylio atq̃ purpura cõstat.Circuitus.xix.M.paſ.eſt.Intra palety ro inclusa.Oppidũ ipm.xxii.stadia obtinet.Inde ✠ide ac sarepta & Ornithon oppida.Et sidon ar tifex uitri,thebarũq̃ Beotiarum parens.

✠Cãde boea. ✠Enhydra.

Mons Libanus. Cap.xx,

A Tergo eius mons Libanus orsus centũ qnquaginta stad.✠ Zimiram usq̃ porrigitur, quæ Cœlesyria cognoĩat.Huic par interiacẽte ualle mons aduersus antelibanus obtẽdit quõ dam muro cõiunctus.Post eũ introrsus decapolitana regio est, prædictæq̃ cum ea tetrarchiæ & palestines tota laxitas.At in ora nũc subiecta libano fluui⁹✠magoras, berytus colonia q̃ fœlix iulia appellaẽ.Leõtos oppidum,flumẽ lycos,palæbyblos,flumẽ adonis.Oppida byblos,botrys,Gygarta.Trieris,calamos,tripolis,quõdã tyri & sidonii & aradii obtĩnẽt,orthosia, eleutheros flumẽ,Oppida zymira ✠marathos,cõtraq̃ ✠arados septẽ stadioꝝ oppidũ & ĩsula.ce. paſ.a cõ tinẽte distans.Regio in qua supradicti desinunt montes.Et interiacentibus cãpis bargilus mons incipit.Hic rursus Syria desinẽte phœnice.Oppida carne balanæa paltos. Gabale pmontoriũ in quo Laodicea,Libera,Diospolis.Heraclea.Charadrus,Posidiũ.

✠Simiram. ✠Macras. ✠Aradum. ✠Antarados.

Syria Antiochia. Ca.xxi.

D Einde pmontoriũ Syriæ Antiochenæ.Intus ipa Antiochia libera, Epidapne cognominata Oronte amne diuidiẽ.In promontorio autem Seleucia libera pieria appellata.

Cassius mons. Cap.xxii.

S Vper eam mons eodẽ quo alius noĩe Cassius.Cuius excelsa altitudo quarta uigilia orientem per tenebras solem aspicit breui circũactu corpis diem noctemq̃ pariter ostendẽs. Ambitus ad cacumẽ.xix.M.p.est,Altitudo per directũ.iiii.At in ora amnis orontes natus iter Libanũ & antelibanũ iuxta Heliopolin.Oppidũ Rhosos,& a tergo portæ quæ Syriæ appellanẽ interual lo Rhosiorum montiũ & Tauri.In ora oppidũ myriandros.Mons amanus.In quo oppidũ Bomitæ.Ipse ab Syris Ciliciam separat.

Cœle Syria. Cap.xxiii.

N Vnc interiora dicanẽ.Cœle habet Apameã marsia amne diuisam. A nazerinorum tetrarchia bãbicen,quæ alio noĩe Hierapolis uocaẽ.Syris uero magog ibi prodigiosa a targatis græcis hæc derceto dicta coliẽ chalciden cognoĩata ad Belũ, uñ regio Achalcidene fertilissima syriæ.Et inde cyrrestica,irneazates,gindarenos,gabenos,tetrarchias duas quæ granii co matitæ uocãtur.Hemisenos,hilatas,Itureoꝝ gẽtẽ,& qui ex iis beteatreni uocanẽ, mariãmitanos Tetrarchiã,quæ mãmisea appellaẽ.Paradisum,pagras,pinaritas,seleucias,pter iam dictam duas. quæ ad Euphraten,& quæ ad belũ uocanẽ.Carditenses.Reliqua autẽ Syria habet, exceptis quæ cum Euphrate dicenẽ Arethusios,Berœenses,Epiphanenses.Ad orientẽ Laodicenos, qui ad Libanũ cognoĩanẽ,Leucadios,Larissæos,pter tetrarchias in regna descriptas barbaris noib⁹.xyii.

Euphrates. Cap.xxiiii.

E T de Euphrate hoc in loco dixisse aptissimũ fuerit.Oriẽ in psectura Armeniæ maioris cara nitide.Vt pdidere ex iis qui proxime uiderunt Domitius Corbulo in mõte Alba.licin⁹Mu tianus sub radicibus montis quẽ capotẽ appellãt,supra cymirã.xii.M.p.initio Pyxirates no minat⁹.Fluit✠derxenẽ primũ,mox Anaitiã,armeniæ regiones a Cappadocia excludẽs. Dascusa abest a zimara.lxxy.M.paſ,Inde nauigaẽ Pastonã.l.M.paſ.Melitenen Cappadociæ,lxxiiii. M.paſ. Elegeã Armeniæ.x.M.paſ.acceptis flumĩbus Lyco,arsania,arsano.Apud eligeã occurrit ei Taurus mons.Nec resistit q̃q̃.xii.M.p.latitudine pforata pualens omirtã uocãt irrũpentem.Mox ubi cornu pfregit euphraten.Vltra quoq̃ saxosum ac uiolentũ,Arabiã inde leua merotũ dictã regio nẽ trĩcena mẽsura dextraq̃ comagenen disterminat.Põtis tñ ẽt ubi tauꝝ expugnat patiẽs.Apud Claudiopolim cappadociæ cursum ad occasum solis agit.Prio hũc illi impugnat⁹cursum Taur⁹ aufert,uictusq̃ & abscissus sibimet alio modo uincit,ac fractũ expellit in meridiẽ. Ita naturæ dimicatio illa æquaẽ hoc eũte quo uult,illo phibẽte ire qua uelit. A cataractis iteꝝ nauigaẽ q̃dra ginta mil.paſ.Inde comagenes apud samosata.Arabia supradicta habet oppida hedesam,q̃ quon dam Antiochia dicebaẽ,Callirhœn a fonte noĩatã,carras clade Crassi nobiles.Iungitur psectura Mesopotamiæ originẽ a Syris trahens,in q̃ anthemusia & nicephoriũ oppida.Mox arabes q rhe tauiuo.

✠Xerxenen.

tani uocanť.Hoꝝ caput singara.A Samosatis aūt latere syriæ marsias amnis influit. Gingla Comagenen finit.Meroꝝ ciuitas incipit.Oppida alluūť Epiphania & antiochia,qoæ ad eofraté uocanť.Item zeugma.lxxii.mil.paſ.a Samosatis trāsitu euphratis nobilis.Ex aduerso Apameā seleucus.Idé utriusq; conditor pōtr iūxerar.Qui cohrrét Mesoporamiæ rhoali uocanť.At in syria oppida europū thapsacū quōdā nunc amphipolis.Arabes scenitæ ita ferunť usq; urā locum, in quo cōuersus ad orienté relinquit Syriæ palmtreoas solitudines,quæ usq; ad petram urbem & regionem Arabiæ fœlicis appellatæ prrtinent. Palmira. Cap.xxv.

PAlmira urbs nobilis situ diuitiis soli & aqois amœnis,uasto undiq; ambitu harenis includit agros,ac uelut terris exēpta a rerū oatura priuata sorte inter duo impia sūma romanorū Parthorūq;.Et prima in discordia,cui⁹ sp utrinq; cura.Abest a Seleucia parthorum qoæ uocať ad Tigrin quingétis triginta septem mil.paſ.A ꝓximo uero Syriæ littore ducétis quioquaginta duobus milibus.Et a Damasco.xxvii.mil.paſ. Hieropolis. xxvi.

PRopius infra palmiræ solitudines strilendena regio est,dictaq; iam hierapolis ac Beroea & chalcis. Vltra palmirā quoq; ex solitudinibos iis aliqd obtinet emrsaité elatium , dimidio ꝓpior petræ q̄ Damasc⁹. ✣ Asura huic ꝓxima est.Philiscō oppidū Parthorū ad Eophraten ab eo Seleuciam dietum decé nauigatio,totidéq; fere Babyloné.Scindiť euphrates a zeugmate. lxxxiii.mil.p.circa uicū massicen.Et parte leoa in Mesopotamiā uadit per ipam Seleuciā,circaq; eam ꝓfluenti infusus tigri.Dexteriore aūt alueo Babyloné quōdā Chaldeæ caput petit, mediāq; permeās.Itē quas Otrin uocanť,distrahiť in paludes.Increscir auté & ipe Nili modo statis dieb⁹ paulū diffrtés,ac Mesopotamiā inundat sole obtinéte uicesimā partem Caocri. Minui iocipit in Virgine & leone transgresso.In totū uero remeat in.xxix.parte uirginis. ✣ Azura.

Cilicia & adiunctæ gentes.Pamphilia,Isauria,Homonadum.
Pisidia,Lycaonia,Taurus mons,Lycia. Cap.xxvii.

SEd redeamus ad oram Syriæ cui ꝓxima est Cilicia.Elumen Diaphanes,mons,Crocodil⁹ portæ Amani mōtis,Flumina Andricus,Pynarus,Lycus,sinus Issicus.Oppidum Issos , idem Alexandria,flumen Chlorus,oppidū ægẹ liberū,amnis Pyramus,portæ Ciliciæ,oppida Mallos, Magarsos,& intos Tarsos.Cāpi Alei,oppida chassipolis,mopsos libeꝝ pyramo ipositum, thynos zephyriū anchiale.Amnes satos,cygnus tarsum liberā urbé ꝓcul a mari secans.Regio celédiritis cū odpido.Locus nympheū,soloe,cilicię nūc pōpeiopolis,adana,cibyra,pinara,pedalie, ✣ hales, ✣ Halix
arsione,tabe ✠ dorion.Iuxtaq; mate corycos,eodé noie oppidū & port⁹ & specus,Mox flumen calicadnus.Promūtoriū sarprdon,oppida olme.Myle ꝓmontoriū,& oppidū Vrneris,a quo ꝓxime cyprus insula.Sed & incōtinenti oppida myanda,anemuriū,cotacesiū finisq; antiquus ciliciæ,melas amnis.Intus aūt dicédi aoazarbeni,qoi nūc cæsarataugustani,castabala,epiphania q̄ antea eniādus elęusa,Iconiū.Srleucia supra amné calicadū Traheotis cognoie a mari relata,ubi uocabatur olmia,Præterea intos flumīa liparis,bōbos ✱ paradisus.Mons imbar⁹.Ciliciæ pāphiliā oēs iunxere neglecta gente Isaurica.Oppida eius intus Isaoria,clybanus,lalasis fluui⁹ decurrit.Hic aūt ad mare anemuriæ regiooe supradicta.Sīli modo oībus qui eadé cōposuere ignorata est contermioa illigens Homonadū,quoꝝ intus oppidū homooa.Cætera castella,xliiii.inter asperas conualles latent,insidenr uerticem Pisidę quondam solumi appellati,quorum colonia cæsarea , eadem Antiochia. Oppida Oronda Sagalesso.Hoc includit Lycaonia in Asiaticam iurisdictionem uersa,cum qua conueniunt Philomelienses,Tymbriani,Leuolithi,Peltheni, ✣ Tyriēsés,Datur & tetrarchia ex Lycaonia qua parte galatiæ cōtermioa é cioitatō.xiiii.urbe celeberrima Icooio Ipi⁹ Lycaoniæ celebranť Tembasa in taoro Sioda in cōfinio galaciæ atq; Cappadociæ.A letre auté eius sup Pamphiliā ueniūr Thracū soboles miliæ,Quorū Aricanda oppidū,Pamphilia ante mo sopia appellata,Mare pamphiliū Cilicio iongiť.Oppida eius side, & in monte aspendū,Plantaol stum, Perga.Promōtoriū locucolla.Mons Sardemisus,Amnis Eurimedon iuxta Aspendum fluens Cataractes,iuxta qué Lyrnesus & Olbia.Vltiaq; eius oræ Phaselis,iunctū ei mare Lycium est gensq; Lycia,uñ uastus sinus.Taur⁹ mons ab Eois ueniens littorib⁹ Chelidonio ꝓmōtorio distermina ť.Immēsus ipe & ionumeraꝝ gentiū arbiter,dextero latere septētriōalis,ubi primū ab lodico mari exotgit,leuo meridian⁹,& ad occasō tendés mediāq; distrahés Asiā,nisi opprimenti terras occorrerét maria.Resilit ergo ad septétriones,flexusq; imēsum iter q̄rit,uelut d̄ idustria reꝝ natura subīde equora opponéte,hic phœnicū,hic pōticū,illic caspiū & hyrcāiū,cōtraq; mæotiū

✣ Dorō
✱ paradius.
✣ Hyriēsis.

lacũ torqueť.Itaq; colliſ⁹iter hæc clauſtra,& tñ uictor flexuoſ⁹euadit uſq; ad cognita thiphæoꝝ montiũ iuga numeroſis nominibus & nouis quocũq; incedit inſignis.Imaus prima parte dictus, mox edigisParopaniſus,Circius,chambades,pharphariades,choatras,oreges, Orates : niphates. taurus.Atq; ubi ſe quoq; exupat:caucaſus ubi barchia emittit ſubíde tentáti maria ſiſis ſarpedõ, Coraceſius,Cragus,iterũq; Taurus etiá ubi dehiſcit ſeq; populis aperit,portatũ tñ noie unitatem ſibi ṿédicás,quæ alibi Armenicæ,alibi caſpiæ,alibi Ciliciæ uocanť. Quin etiá cõfractus effugiés quoq; maria plurimis ſe gétiũ noib⁹ hinc & illinc implet.& a dextra hyrcan⁹ Caſpius,a leua pariedrus Moſchi⁹,amazonicus,cotaxicus ſcythicus appellat⁹.In uniuerſum uero græce ceraunı⁹ In Lycia igiť a ꝓmõtorio ei⁹ oppidum Simena, mons Chimera noctıb⁹ flagrás,epheſtiũ ciuitas, & ipſa ſæpe flagrátib⁹ iugis.Oppidũ Olymp⁹ ibi fuit,núc ſunt mõtana Gage Corydalla rhodiopolis.Iuxta mare lymira cũ amne,in qué arycádus influit,& mõs maſſicites,andriaca ciuitas, myra oppida apyre & antiphellos,quæ quõdá habeſſus atq; in receſſu phellus.Deinde Pyrra.,Itemq; Xanthus a mari.xv.M.p.flumé eodé noie.Deinde Patata,quæ prius Pataros,& in monte Sidyma Promõtoriũ Cragus.Vltra par ſinus priori.Ibi Pitana,& quæ Lyciá finit telmeſſus . Lycia quondá.lx.oppida habuit,nunc.xxxvi.habet.Ex his celebertima præter ſupradicta Canas . Candyba, ubi laudať Oeniũ nemus.Podalia Choma ꝑfluente.Edeſa Cyanę,aſcandialis,amelas , noſcopiũ. tlos✝telédus.Cõprehédit & in meditertaneis cabaliá,cui⁹ tres urbes,oenoáda,Balbura,bubona Telemeſſo Aſiaticũ mare ſiue Carpatiũ,& quæ ꝓprie uocať Aſia in duas eam partes Agrippa diuiſit.Vná inclnſit ab oriéte Phrygia & lycaonia,ab occidéte ægæo mari, a meridie ægyptio , a ſeptentrione paphlagonia.Huius lõgitudiné.cccclxx.M.paſ.Latitudiné.ccc. M.fecit. Alterá determinauit ab oriéte Armenia minore.Ab occidéte phrygia,Lycaonia,Páphilia. A ſepțétrione prouincia põtica.A meridie mari Páphylio.Longa.d.lxxv.M.p.Lata.cccxxv.M.In ꝓxima ora ✤ Caria eſt,mox Ionia.Vltra eá Aeolis,media Doride.Circũfundiť mari utroq; latere ambiéte . In ea ꝓmõtoriũ Pedaliũ.Amnis Claucus deferés Telmeſſum.Oppidũ Dædala Cyria fugitiuorũ , Flumen Axon,oppidũ✝Calinda.

✝Telandrus ✤ Caroea. ✝Calydna.

Indus fluuius. Cap.xxviii.

AMnis✱indus cybiratarum iugis ortus recipit.lx. perénes fluuios,torrétes uero amplius.c. Oppidũ Caunos liberũ,deinde pyrnos.Portus creſſa, a quo Rhodus inſula paſ.xx. M.Locus lotyma.Oppida thyſanuſa,paridion,larimna.Sinus tymnias. Promõtorium aphrodiſias.Oppidũ ✤Lyde.Sinus ſcœnus.Regio Bubaſſus.Oppidũ fuit Acanthus, alio noíe Dulopolis, Eſt in ꝓmontorio Gnidos libera Triopia.Deiñ pegaſa eſt ſtadia appellata. Ab ea Doris incipit, ſed prius Terga.Et mediterraneas iuriſdictiões indicaſſe cõueniat. Vna appellať cybiratica.Ipm Oppidũ Phrygiæ eſt.Conueniunt eo.xxv.ciuitates,

✱Ninus ✤Hyla.

Laodicea,Apamea,Ionia. Cap.xxix.

CElebertima urbs Laodicea impoſita eſt Lyco flumini latera alluétibus Aſopo & capro,appellata prío diſpolis,dein rhoas.Reliqui in eo cõuentu quos noiare nõ pigeat, hydrelitæ. themiſones,hieropolitæ. Alter cõuentus a ſynnada accipit nomé.Cõueniũt lycaones, appiani,✤cercopeni,dorylæi,midæi,iuliéſes,& reliq ignobiles populi.xv.Terti⁹ Apameá uadit añ appellatá celenas,dein ciboton.Sita eſt in radice mõtis ſigniæ circũfuſa marſia obrima orga fluminib⁹ i Mæádrũ cadétib⁹.Marſyas ibi crediť ort⁹,ac paulo mox cõditus,ubi certauit tibiarũ cantu cum Apolline.Aulocrenes,ita uocať cõuallis.x.M.paſ.Phrygiá ab Apamea patentib⁹. Ex hoc cõuétu deceat noíare Metropolitas, Dionyſiopolitas,Euphorbenos.Acmonéſes, Peltenos, ✱Siluianos.Reliq ignobiles.ix.Doridis ſinu Leucopolis. Amaxitos,Eleuſis,& Entene. Dein Cariæ oppida pitaú Eutanæ,Halycarnaſus,ſex oppida cõtributa ei ſunt a magno Alexádro theagela Sibde, Medinaſſa,Euraniũ,Pedaſum,Thelmeſſum.Habitať íter duos ſin⁹ Ceramicũ & iaſiũ. Inde myndos,& ubi fuit Palemynd⁹,nariád⁹,neapolis,✝ariáda,termeta,libera,bargila,& a quo ſin⁹ Iaſſi⁹,oppidũ Iaſus.Caria iterioꝝ noíum fama ꝑnitet.Quippe ubi ſũt oppida mylaſa libera antiochia ubi fuere ſeminethos & chranaos oppida,núc eá circũfluũt mæáder & moſſinus . Fuit in eo tractu & mæádropolis.Eſt eumenia cludro flumini appoſita.Glauc⁹ amnis, lyſias oppidum & orthoſia berecynthi⁹ tractus nyſa,trallis eadé euãthia & ſeleucia & antiochia dicta.Alluiť Eudone amne,ꝓfundiť thebaide.Quidá ibi pigmæos habitaſſe tradũt. Præterea ſũt thydonos pyrrha,eurome heraclea amyxon alabáda libera,quæ cõuentũ eũ cognoíauit. Stratonice alinda libera,hynidos ceramus troezene phorõtis. Lõginquiores eodé diſceptát foro othroniéſes , halydienſes

✤eucarpeni. ✱Silbianos. ✝Cariãda,

dienſes ſeu hippini,xyſtiani ♣hydieſcs,appolloniatæ, trapezopolitæ aphrodieſes liberi.Præter hæc coſcinꝰ harpaſa appoſita fluuio harpaſo,quo & trallicō cū fuit alluebaᵗ.Lydia aūt pfuſa ſicxuoſi amnis meādri recutſibꝰ ſup Ioniā pcedit,phrygiæ ab exortu ſolis uicſa ad ſeptētrionē Myſie‘meridiana pte cariā amplectēs,mæonia añ appellata.Celebraᵗ maxīe Sardibꝰ ī latere Tmoli mōris,q ante Timolus appellabaᵗ uiribus cōſitus,ex quo pfluente pactolo codemq; chryſorhoa ac fonte Tarnę a mæoniis ciuitas ipa hyde uocitata ē,clara ſtagno gygeo,Sardiana appellaᵗ nūc ea iuriſdictio.Cōueniūtq; in eam extra pdictos macedones,cadueni,loreni,philadelpheni, & ipi in radice Timoli cogamo fiumini appoſiti.Mæonii,tripolitani.Idē & antoniopolitæ meādro allūtur.Apolloniheritæ,myſotmolitæ,& alii ignobiles.Ionia ab Iaſio ſinu incipiēs numeroſo ambitu littoꝝ flectiᵗ.In eam primus ſinus baſilicus.Poſſideū pmontioꝝ & oppidū,oraculū brancidarū appellatū.Nūc didymei.Apollinis a littore ſtad.xx.M.Et inde.clxxx.M.Miletus Ioniæ caput. Lelegeis antea & Phitiuſa & Anactoria noīata,ſup.lxxx.urbiū per cūcta maria genitrix.nec fraudāda ciue Cadmo qui primus proſaicā orationē condere inſtituit.Amnis mæāder ortus eſt lacu in monte Aulocrene plurimiſq; affuſus oppidis,& repletus fluminibus,crebris ita ſinuoſus flexibꝰ ut ſæpe credaᵗ reuerti.Apamenā primū peruagaᵗ regionē,mox eumenetican,ac dein bargylieticos campos,poſtremo Cariā placidus,oēſq; eos agros fertiliſſimo rigans limo.Ad decimum a mileto ſtadiū lenis allabiᵗ mari.Inde mons Latmius.Oppida heracica.Montis eius cognoīs Cariæ Myus qđ primo cōdidiſſe Iones narranᵗ,Athenis pfecti Naulocū Priennæ.In ora quæ Troglia appelleᵗ Geſſus amnis.Regio oībus Ionibus ſacra,& ideo Panionia appellata:Iuxta fugitiuis cōditum(uti nomē inditio eſt)Phygela fuit & Marathēſiū oppidū.Supta hæc magneſia mæandri cognoīe inſignis a theſſalica magneſia orta. Abeſt ab Epheſo.xv.M.p.Trallibꝰ eo ampliꝰ.ccc.antea theſſaloce & androlitia noīata & littori appoſita.Derafidas inſulas ſecū abſtulit mari,intꝰ & Tyana alluiᵗ,& Lyco Pelopea,aliqñ & euhippia cognoīata.In ora aūt Manteū,Epheſus Amazonū opus multis ante expetita nomībus.Alopes cū pugnarū apud Troam eſt,mox ortygia & Morges uocata eſt,& Smyrna cognoīe trachea & Samornion & Ptelea.Attolliᵗ monte Pione.Alluiᵗ cayſtro in cylbianis iugis orto,multoſq; amnes deferēte & ſtagnū pegaſeū qđ phyrites amnis expellit.Ab iis multitudo limi eſt qua terras ppagat,mediiſq; iā cāpis Syren inſulā adiecit.Fons in urbe Callippia templū Dianæ cōplexa.E diuerſis regionibus duo Selinontes. Ab epheſo Manteum aliud colophonioꝝ,& intus ipa colophon,haleſo affluente.Inde Apollinis clarii phanū lebedos fuit,& Notiū oppidū.Promōtoriū cyrenū,mons minas.ccl.M.p.excurrēs, atq; in cōtinētibꝰ cāpis reſidēs.Quo in loco magnꝰ Alexāder intercidi planiciē eam iuſſerat.vii. M.d.p. longitudine, in duos ſinꝰ iūgeret,erythreaſq; cū minâte circūfunderet.Iuxta eos fuerunt oppida Pteleon, Helos,Doriō,nūc eſt aleon.Fluuiꝰ ♣cyrenęon,Minātis pmōtoriū clazomenę,pthenię & hippi clytophoria appellatæ cū īſulæ eſſent.Alexāder idem p duo ſtadia cōtinēti adnexuit.Interiere intus daphnus & hermeſia & ſipylū qđ ante tantalis uocabaᵗ caput mæoniæ,ubi nūc eſt ſtagnū ſale ob id & archeopolis ſubſtituta ſipylo,& iñ illi Colpę & huic Lebade tegrediētibus.Iñ abeſt.xii.M.p. ab amazone cōdita,reſtituta ab Alexādro.In ora ſmyrna amne melete gaudēs nō pcul orto. Mōtes Aſiæ nobiliſſimi in hoc tractu fere explicāt ſe , maſtuſia a tergo ſmyrnæ & thermetis olympia radicibꝰ iūctus.Is in dracone definit,draco in timolo,timolꝰ ī cadmo,ille in tauto.A ſmyrna hermus amnis cāpos facit,& noī ſuo adoptat.Oriᵗ iuxta dotylaū phrygiæ ciuitatē , mltoſq; colligit fluuios.iter quos phrygē,q noīe gēti dato a caria eā diſterminant,hyllū &Cryon,& ipos phrygię.meſiæ,lydiæ amnibꝰ repletos.Fuit in ora eius oppidū temnos,nūc in extremo ſinu ſmyrnæ cheſeopolis pmontoriū.Leuce dein oppidū qđ inſula fuit finiſq; Ioniæ.Smyrneū conuentū magna pars Aeoliæ quæ mox diceᵗ frequētat,pterq; Macedones Hyrcani cognominati, & magnetes a ſipyllo.Epheſum uero alterū lumen Aſiæ remotiores conueniūt cæſarieſes,metropolitæ,cilbyani, inferiores & ſupiores Myſomacedones,Maſtaurēſes,Brullitæ,Hypæpeni,Dioſhieritæ.

♣Hydiſſeiſes. ♣ Coryczon

Epheſus,Aeolis,Troas,Pergamus. Cap.xxx.

AEolis pxima eſt quondam Myſia appellata, & quæ Helleſponto adiacet Troas.Ab ea phocæa aſcanius portus,dein fuerat lariſſa & Cyme Myrrinę , q̄ Sebaſtiopolim ſe uocat , & intus ægæ attalia ⁎ poſſidea,Næon,tichos,tēnos.In ora aūt titanꝰ amnis & cintas ab cognominata.Fuit & grynia,nunc tantū portus ſoli īſula apphenſa.Oppidū Elæa,& ex myſia ueniēs caicus amnis.Oppida pithanę canaiꝰ ānis,itercidere cane lyſimachea,atarnea,carene,ciſthene,cilla

⁎Poſtadæ.

cocylũ, thebe, astyre, chrysa, palæsceps̃is, gergitos, neãdros, nũc est perperẽne ciuitas Heracleotes tract⁹. Coryphas oppidũ Amnis gryliosolins, Regio aphrodisias, q̃ ante politiceorgas. Regio sce psis. Flumen euenũ, cuius ĩ ripis ĩtercidere lyrnesos & miletos In hoc tractu Ida mons. Et ĩ ora q̃ sinũ cognoĩaui, & cõuetũ adramyteos olim pedasus dicta. Flumia astron, cormalos, eryanos, ala bastros, hieros ex Ida, Intus mons gargara eodẽq; noie oppidũ. Rursus in littore antãdros edonis prius uocatã, deiñ cymeris assos, eadẽ apollonia. Fuit & palamediũ oppidũ. Promõtoriũ lectũ dis terminãs æolida & troada. Fuit & polymedia ciuitas, & chrissa & larissa alia, Sminthiũ tẽplum du rat. Intus * colonia ĩtercidit, deportata adramyteũ negocia, appollõiatæ A rhyndaco amne eressi miletopolitæ, pemanetii, macedones, aschylacæ, polychnæi, pionitę, cilices, mãdagãdeni, in mysia abretteni, & hellespõtii appellati, & alii ignobiles. Troadis prim⁹ loc⁹ amaxit⁹, dein cebreia. Ipaq; troas antigõia dicta, nũc alexãdria colona romana. Oppidũ nee. Scamãder amnis naoigabilis, & in ꝓmõtorio quondã sigæũ oppidũ Dein portus achæoꝝ, in quẽ influxit xãthus simoenti iũctus stagnũq; pri⁹ faciẽs. Palescamãder. Cæteri homero celebrati rhesus, heptapor⁹, acresus rhodius uestigia nõ habẽt. Granic⁹ diuerso tractu in ꝑpontida fluit. Est tñ & nũc scamãdria citas pua. Ac M.ccccc. pas. remotũ a portu Iliũ ĩmune, oñ ois rerũ claritas. Extra sinũ sũt rhetea littora rheteo & dardanio & arisbe oppidis habitata Fuit & achilleon, oppidũ iuxta tumulũ Achillis cõditũ a mytilenæis, & mox atheniẽsibus ubi classis eius steterat. In sigæo fuit & æantion rhodiis cõditũ, in altero cornu Aiace ibi sepulto. xxx. stad. interuallo a sigæo & ipo in statiõe classis suæ. Sup æoli da & partẽ troadis in mediterraneo est, q̃ uocat̃ teutrani, quã mysii antiq̃tus tenuere. Ibi caic⁹ am nis iã dictus orit̃. Gẽs ampla p se etiã cũ totũ mysia appellaret̃. In ea pioniæ, andera, dale, stabuliũ conisiũ, tegiũ, balcea. Tiare teutraniæ sarnaca, halyserne, lycide, partheniũ, * cãbre, oxyopũ, lyg danũ apollonia, longeq; clarissimũ Asiæ pergamũ, qđ intermeat silenus, ꝓfluit cetius ꝓfusus pin daso mõte. Abest haud ꝑcul elæa quã in littore diximus. Pergamena uocat̃ eius tractos iurisdictio Ad eã cõueniũt thyatireni, mygdones, mossini, bregmẽteni. hierocomite ppereni, tyareni, + iropo liẽses, hatmatopolitæ, attalẽses pantaenses, appollodoniẽses, aliæq; inhonoræ ciuitates. Arbeteo Dardaniũ oppidũ paruũ abest stad. lxx. M. Inde. xviii. M. ꝓmontoriũ trapezæ. Vnde primum con citat se helespõtus. Ex Asia interisse gentes tradit Erathostenes solymoꝝ, Lelegũ, bebricũ, Coly cantiorũ. Trepsedorum, Isidorus * Atimeos, & capretas ubi sit apamea cõdita Seleuco rege inter Ciliciã, Cappadociã, Cataoniã, Armeniã. Et q̃m ferocissimas gentes domuisset initio Dameã uo catam.

Margin notes: + Colo ne. · + thym bre. · + Hydro poliẽses. · * Ari nos,

Insulæ ante Asiam, Pamphiliũ mare Rhodus, Samus, Chius. Cap. xxxi.

INsularũ ante Asiam prima est in canopico ostio Nili a Canopo Menelai gubernatore (ut fe rũt) dicta. Altera iuncta ponte Alexandriæ colonia Cæsaris dictatoris pharus, quondam diei nauigatione distans ab ægypto, nũc e torri nocturnis ignib⁹ cursum nauiũ regens. Nanq; fal lacibus uadis, Alexandria tribus oino adit̃ alueis maris, tegamo, possidonia, tauro. In phœniceo deiñ mari est ante Ioppe paria. Tota oppidũ in q̃ obiectã beluæ andromedam ferũt, & iã dicta ara dos, inter quã & cõtinẽtẽ. l. cubita alto mari (ut auctor est Mutianus) e fõte dulcis aq̃ tubo coriis facto usq; ad uadũ trahit̃. Pamphyliũ mare ignobiles ĩsulas habet. Ciliciũ ex qnq; maximis cypꝝ ad ortũ oceasũq; ciliciæ ac syriæ obiectã, quõdã nouẽ regnorũ sedẽ. Hui⁹ circuitũ Timosthenes. ccccxxix. M. d. ꝑdidit. Isidor⁹. ccclxxv. M. Lõgitudinẽ iter duo ꝓmõtorio dinareta & acamãta qđ est ad occasũ. Artemidorus. clxii. d. Timosthenes. cc. uocatã antea acamãtida. Philonides cerasti. Xenagoras & aspeliã & amathusiã, & macariã. Astimonus crypton & coloniam. Oppida in ea. xv. paphos, palæpaphos. curias, citiũ, corineũ, salamia, amatos, lepethoi, soloe, + amamasus * cepidaꝝ chrytri, arsinoe, carpasiũ, golgoe. Fuere & ibi cinyria, mariũ, idaliũ. Abest ab anemurio cilicię. l. p. Mare qđ ꝓtendit̃ uocãt aulona ciliciũ. In eodẽ situ elæussa ĩsula est & q̃ttuor ante ꝓmõtoria. Ex aduerso syriæ Clides, rursusq; ab altero capite stiria. Contra Neãpaphũ hierocepia. Cõtra salami na salaminæ. In lycio aũt mari illyris, Telandros, attelebusa, Cypriæ tres steriles. & dionysia pri⁹ carẽtha dicta. Deinde contra ꝓmontorium pestiferæ nauigantibus, Chelidoniæ, totidem. Ab iis cũ oppido leucola, pactye, elisia, nymphalis, meris, mestigia cui⁹ ciuitas interiit. Multę deide igno biles. Sed cõtra chimerã dolichistæ, chirogiliũ, chrambussa, rhoge, enagora. viii. M. pas. dædaleon duæ, cytieon tres, strongilę, & contra sidyma antiochia glaocũq; uersus amnẽ legusa macris didy me, helbo, scope, aspis, & in qua oppidũ interiit celãdia, ꝓximaq; cynorhodussa. Sed pulcherria & liberã rhodos circuitu. cxxx. M. p. Aut si poti⁹ Isidoro credim⁹. ciii. habitata urbib⁹ lindo, camyro

Margin notes: + Tama sus. · * Peda lium.

ialyso nũc rhodo. Distat ab alexãdria ęgypti.d,lxxviii.M.ut Isidor⁹ tradit. Vt Eratosthenes. 469. M.ut Murian⁹.d.a Cypro.clxxi. Vocitata est antea ophiusa,asteria,æthrea,triuacria,Corymbia, Pœessa,Arabyria ab rege,Deiñ macria & olœssa. Rhodiorũ insulæ Carpatus q̃ mari nomẽ dedit, Casos ac duæ calymnę syros distãs ab Gnydo.xii.M.d.porphyris añа dicta. Et eodẽ tractu media ĩter rhodũ gnydũq; syme. Cingit̃.xxxvii.M.d. Portus benigne p̃bet octo. Præter has citra rhodũ cyclops tergamõ,cordylusa diabetæ.iiii. ✣Hymos chalce cũ oppido seutlusa,narthecusa, dymastos p̃gne,& a gnido ciserusa,theriõ,archia,calydne,cũ trib⁹ oppidis nououistiro,mẽdetero,& in Arconeso. Oppidũ Ceram⁹. In Cariæ ora q̃ uocat̃ argiæ nũero.xx. Ethecusa,Lepsia,Leros. Nobilissima uero ĩ eo sinu Co ab Halicarnaso.xv.pas.distãs circuitu.M.ut plures existimãt,Meropi uocata ✱Cos ut Staphylus meropis ut Dionysi⁹,dein nymphea. Mõs ibi Prion & Nysiron. Abruptã illi putãt q̃ porphyris antea dicta est. Hinc Cariãda cũ oppido. Nec p̃cul ab halicarnaso pidosus. In ceramico aũt sinu priapõnesos,hippõnesos,psyra,mya ✝lãpsa,emindus,passala,crusa,pyrrhe,sephiussa,melano paulũq; a cõtinẽte distans q̃ uocata est Cinædopolis probrosis ibi relictis a rege Alexãdro. Ioniæ ora ægeas & Corseas hẽt,& Icaron,de qua dictũ est. Ladẽ q̃ prios Late uocabat̃, atq; ĩter ignobile aliquot, Duas camelidas mileros,uicinas,mycalẽ,trogilias,trespyliõ,argẽnon scãdalion,samon,liberã circuitu.lxxxvii.M,d. Aut ut Isidor⁹,c.partheniã primũ appellatã, ut Aristoteles tradit. Postea Dryusan,dein anthemusam. Aristocritus adiicit melamphyllũ,dein cyparissiã. Ab p̃thenio arusam,stephanẽ. Amnes ĩ ea Imbrasus,chesius,Ibettes. Fõtes eucarto,leucothea. Mons cerceti⁹. Adiacẽt ĩsulæ rhipara nymphea. Achillea par claritate ab ea distat. xciii.mil.p.cũ oppido. Chios libera quã etaliã Ephorus prisco noĩe appellat. Metrodorus & Cleobol⁹ chiã a chione nympha,aliq a niue,& macrin & pityusam. Mõtẽ habet pelleneũ. Marmor Chium. Circuitu cxxv.M.pas.colligit,ut ueteres tradidere. Isidorus.ix.M.adiicit. Posita est ĩter Samõ & Lesbũ. Ex aduerso maxĩe erythrearũ. Finitimæ sunt Thallhusa,quã aliq daphnusã scribũt. Oenussæ Laphites. Eurianassa,Argiuusa cũ oppido. Iã hæ circa Ephesum,& q̃ Pisistrati uocant̃ Anthinæ, myonnesos,clareusa. In utraq; oppida ĩtercidere. Poroselenę cũ oppido Cercie ✱halene, cõmone, Illetia lepria,& rhesperia,p̃cuse,bolbule,phęare,priapos,syce,melane,ęuare,sidusa,pela,drymosa, anhydros,scopelos,sicusa,marathusa,psile,perirheusa,multęq; ignobiles. Clara uero in alto teos cũ oppido achio.lxxi.M.d. Tantũdẽ ab erythreis. Iuxta smyrneã sũt peristerides. Cateria,alopece,eleusa,bachina,pystira,cromyonnesos.megale, Ante troada ascanię, platęę tres. Dein lamię plitaniæ,doę,platę,scopelos,getone,artheidõ,celæ,lagusæ,didyme. Clarissima aũt Lesbos a chio.lxv. M.p. Hermete & Iasia,pelasgia,egira,æthiopiæ macaria appellata fuit nouẽ oppidis iuclyta. Ex iis pyrrha hausta est mari. Arisbæ terrarũ motu sobuersa. Autyssam methymna traxit in se ip̃am.viii.ut bib⁹ Asiæ.xxxvii.mil.p.uicina. Et agamede obiit & hiera. Restãt ereson pyrrha & libera mytilene amnib⁹.l.porẽs. Tota ĩsula circuit̃,ut Isidor⁹.lxvii.mil.p. Vt ueteres,cxcv.mil. Mõtes hẽt lepethinũ,ordymũ,macystũ,creonẽ,olympũ. A p̃xia cõtinẽte abest.vii.mil.d.p.insulæ appositæ scandalion,leuce.v. Ex iis cydonia cõ fonte calido. Argenussæ.iiii.p.distãt. Dein phelusa,pedna. Extra hellespontũ aduersã sigæo littori adiacet Tenedus leucophrys dicta,& phœnide & lyruesos. Abest a Lesbo.lvi.mil.pas. A Sigæo.xii.mil.d.

✣Amos

✱Cocea a filia.

✝Lãpse maud⁹.

✱Halõe

Hellespõtus,Mysia,Phrygia,Galatia,Nicea,Bithynia,Bosporus, Cap.xxxii.

IMpetũ deinde sumit Hellespontus,& mare incũbit uorticibus limitẽ fodiẽs,donec Asiam abrumpat Europæ. Promontoriũ id q̃d appellauimus Trapezã ab eo x.mil.pas.ad Abydum oppidum,ubi angustæ septem stadiorũ. Deinde percote oppidum & lampsacum antea pityusa dictum,pariũ colonia quã Homerus Adrastiã appellauit Oppidum priapos. Amnis ✣ Apæsus zeliapontis,ita appellat̃ ubi se dilatat mare. Flumẽ Granicũ,Artace portus,ubi oppidũ fuit ultra insulam quã continẽti iunxit Alexander. In q̃ oppidũ milesiorũ cyzicõ antea uocitatũ arctõnesos,& dolionis & ✝didymis, cui⁹ a uertice mõs Didymis. Mox oppida placia,ariucos,scylace,quorũ a tergo mõs olymp⁹ mysus dictus. Ciuitas olympena. Amnes horisius,& rhyndacus ante lyc⁹ uocatus, Orit̃ in stagno artyuia iuxta miletopoli. Recipit maceston & plærosq; alios. Asiam bithyniãq; disterminãs. Ea appellata est cronia,deinde thessalis,deiñ maliãde & strymonis. Hos Homer⁹ halizonas dixit,q̃ñ p̃cingit̃ gens mari. Vrbs fuit immensa Attusa noĩe,nũc sunt.xv.ciuitates inter q̃s gordiu comẽ q̃ Iuliopolis uocat̃,& in ora Dascylos. Deiñ flumen gebes,& int⁹ Lælegas oppidũ q̃ germãicopolis,alio noĩe booscœte,sicut apamea q̃ nũc myrlea. Colophoniorũ flumẽ ethelecãtic⁹

✣ Aesen⁹

✝Dindymis.

troadis finis,& mysiæ initiũ.Postea finis ĩ quo flumé ascaniũ,oppidũ brilliõ,amnes hylas,& Cios cũ oppido eiusdẽ nois,qđ fuit emporiũ non ꝓcul accolétis Phrygiæ a Milesiis quidem cõditũ.In loco tñ qui Ascaniæ Phrygiæ uocabaẽ.Quapropter nõ alibi apti⁹ de ea dicitur.Phrygia Troadi supiecta populisq́ꝫ a ꝓmontorio lecto ad flumen Celeũ prædictis septẽtrionali sui parte Galatiæ cõtermia,meridiana Lycaoniæ,pysidæ,mygdoniæ,ab oriéte Cappadociã attingit.Oppida ibi ce leberrima ꝑter iã dicta ancyra,andria,celene,colosse,carina,cotreon,cerane,leonium, midaion. Sũt auctores trãsisse ex Europa mysas & phrygos & rynos,a qbus appellanẽ mysi, phryges, & bithyni.Dicẽdũ simul uideẽ & de galatia,q̃ supposita agros maiori ex parte phrygię tenet.Caputq́ꝫ quondã eius gordiũ.Qui parté eã insedere galloꝝ tolistobogi & uoturi & ambiani uocanẽ,q me oniæ & paphlagoniæ regioné trogine ꝑtendiẽ,cappadocia a septentrione & solis ortu,cui⁹ uber rimã parté occupauere Tectosages & Teutobodiaci.Et gẽtes qdé hæ.Populi uero ac tetrarchiæ oẽs numero.cxcv.Oppida tectosagũ,ancyta,trogmoꝝ,rauiũ,tolistobogoꝝ,pessim⁹. Præter hos celebres,artalẽses,arasenses,didyẽses,hietonẽses,lysyrenæ,neapolitani,œandẽses,seleucẽses,sebasteni,timoniacẽses*thebesini.Attingit galatia & pãphyliæ,carbaliã & mylias,q circa barin sunt & cyllanticũ & orondicũ pysidiæ tractũ.Iré lycaoniæ ptẽ obigenẽ.Flumina sunt in ea ꝑterq̃ iã dicta Sãgariũ,& gallus a quo nomé traxere matris deũ sacerdotes.Nũc reliqua in ora a Cio itus in Bithynia Prusa ab Hannibale sub olympo cõdita.Inde Niceam.xxv.M.p.interueniẽte Ascanio lacu.Deiñ nicea in ultimo ascanio sinu,quæ prius Olbia Prusa.Item altera sub hippo mõte, Fuere Pythopolis,Parthenopolis,Coryphãta.Sũt in ora amnes Eluis,bryazon,Platane⁹, Areus, Siros. Gendos,q & Chrysorrhoas.Promontorium in quo Megarice oppidum fuit.Inde Craspedites sinus uocabaẽ,quoniam id oppidum uelut in Lacinia erat.Fuit & astacũ, unde & ex eo Astacenus idẽ sinus. Fuit & Lybissa oppidũ,ubi nũc Hãnibalis tantum tumulus, & in intimo sinu Nicomedia bithyniæ præclara.Leucadas ꝓmontorium quo includiẽ.Astacenus sinus Nicomedia.xlii.M. quingẽtis pas.Rursus coeuntibus terris angustiæ ptinẽtes usq́ꝫ ad bosporũ thraciũ. In iis Chalcedon libera a Nicomedia.lxxii.quingentoꝝ Procerastis ante dicta,dein cõpusa.Postea cæcoꝝ oppidũ qđ locũ eligere nescissent.v.stad.distans a Bizantio tanto fœliciore omnibus modis sede. De extero intus in Bithynia colonia Apamena,Agripẽses,Iuliopolitæ,Bithynion.Flumia Syriũ Lapsias,Pharmicas,Alces,Crynis,Lyleus,Scopius,Hiera,q Bythiniã & Galatiam disterminat. Vltra chalcedonia,deinde chrysopolis fuit.Deinde Nicopolis,a qua nomen etiamnũ sinus retinet.In quo port⁹ azari.Deinde Naulociũ ꝓmontoriũ Estie templũ Neptuni.Bosporus qngentoꝝ pass. interuallo Asiam Europæ iterum auferẽs abest a Chalcedone.xii.M.d.pa.Inde fauces primæ.viii. M.ccl.pas.ubi*Bosporopolis oppidum fuit,tenent orã oẽm Thyni,iteriora Bithyni. Finis Asiæ est populorũq́ꝫ.cclxxxii.M.qui ad eum locum a fine Lyciæ,numeranẽ.Spatium Hellespõti & propontidis ad Bosporum Thraciũ.clxxxviii.M.pas diximus.A Chalcedone Sigarũ Isidorus. ccclxii. M.d.pas.Insulæ ꝓpontide ante Cyzicum Elaphonesos,unde Cyzicenum marmor.Eadem Neuris & Præconnesus dicta.Sequunẽ Ophiusa,Acãthus, Phœbe,Scopelos, Porphyrione,Halone cum oppido Delphacia,polydora*Vtarcæon cũ oppido.Est contra Nicomediam Demõnesos.Item ultra Heracleã aduersa Bithyniæ Thynnias,quã barbari Bithyniã uocant.Est & antiochiæ & cõtra Fauces Rhyndaci Besbicos.xviii.milia passuũ circuitu.Est & Elęa,& duę Rhodiussæ,Erebynthus,Magale,Chalcitis,Pityodes.

*Turba seui.

*Sphyropolis, aut stenupol, aut phinopolis

*Artacæon.

CAII PLYNII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER .VI.

PREFATIO.

Ontus Euxinus antea ab inhospitali feritate Axenos appellatus est, peculiari inuidia naturæ sine ullo fine indulgentis auiditati maris. Et ipse in Europam Asiamq́ꝫ funditur.Non fuerat satis Oceano ambisse terras, & partem earum aucta inanitate abstulisse. Non irrupisse fractis montibus, Calpæq́ꝫ Africo auulsa multo maiora absorbuisse q̃ reliquerit spatia Non per Hellespontum propontida infudisse iterum terris deuoratis. A Bosporo quoq́ꝫ in aliam uastitatem panditur nulla satietate,donec tot ex. patianti lacus a mæoti rapinã sibi iungant.Inuitis hoc accidisse terris indi tio sunt angustiæ,atq́ꝫ tã pua naturæ repugnantis iteualla,ad Hellespontum octingentorũ. lxxv.M.p.ad bosporos duos:uel bubus meabili transitu. Vnde nomen ambo

bus,& tanq̃ in dissociatione germanitas concors. Alitũ quippe cantus canumq; latratus inuicem audiunt, Vocis etiã humanæ cõmercia iter duos orbes manente colloquio, nisi cũ adipm auferũt uenti. Mensurã ponti a Bosporo ad mæotiũ lacũ quidam fecere.xiiii.xxxviii.M.d.pas. Eratosthenes.c.minorem, Agrippa a Chalcedone ad phasin.x.M. Inde Bosporũ Cimmerium.ccclx.M. Nos interuallo generatim ponimus cõperta in nostra æuo, quãdo etiam in ipo ore cimmerio pugnatum est. Ergo a faucibus Bospori est amnis Rhebas, quẽ aliqui Rhœsum dixerunt. Deinde Psillis portus Calpas Sangaris fluuius ex inclytis. Oritur in Phrygia, accipit uastos amnes, inter quos Tembrogiũ & gallũ. Et idem Sangarius a plerisq; dictus Coralius, a quo incipiũt Maryandini sinus, oppidũq; Heraclea Lyco flumini appositũ. Abest a ponti ore miliariis ducentis portus Acone ueneno aconito dirus, Specus Acherusia, Flumia Pedopiles, Callichorũ sonarotes. Oppidum *Tium ab Heraclea.xxxviii.M.pas. Fluuius Bilæus. *Ticũ

Gens Paphlagonum & Cappadocum. Cap.ii.

VLtra quẽ gens est Paphlagonia, quã Pylæmeniam aliqui dixerunt, inclusam a tergo Galatia. Oppidũ Mastya Mileũorum, deinde Cromna. Quo loco Henetos addicit Nepos Cornelius, a qbus in Italia ortus cognoies eorũ. Venetos credi postulat. Sesamũ oppidum qd' nunc Amastris. Mons Cytorus a Tio.lxiii.M.p. Oppida Cimolis stephane, Amnis Parthenius. Promõtoriũ Carãbis uasto ex cursu abest a ponti ostio.cccxv.M.p. uelut aliis placuit.cccl.M. Tãtundẽ a Cimmerio, aut ut aliqui maluere.cccxii.M.p. Fuit & oppidũ eodẽ noie, & aliud inde Armine nunc est colonia sinope Pteria a Cytoro.clxiiii. Flumen Varetũ. Gens Cappadocũ. Oppidũ Gaziura & Gazælũ, Amnis Halys a radicibus Tauri per Cataoniã Cappadociãq; decurrens. Oppida Gangre Carissa, inde Amysum liberum a Sinope.cxxx.M.pas. Eiusdẽq; nois sinus tanta recessus, ut Asiã pene insulam faciant.cc.M.pass. aut amplius, per cõtinentem ad Issicum Ciliciæ sinum Quo in oĩi tractu prodit tres tantũ gentes græcas iure dici Doricam, Ionicam, Aeolicam, cæteras barbarorũ esse. Amyso iunctũ fuit oppidum Eupatoria a Mithridate conditũ. Victo eo Pompeiopolis utrumq; appellatum est.

Cappadocia. Cap.iii.

CAppadocia intus habet coloniã Claudii Cæsaris Archelaidẽ, quã præfluit Halys, Oppida Comana qd' Sarus Neocæsareã quod Lycus, Amasiã qd' iris, In regione Gazacena. In colopena uero. Sebastiam & Sebastopolin. Hæc parua, sed paria supradictis Reliq̃ sui parte habet Melitã a Semiramide conditã haud ꝓcul Euphrare. Diocæsariã, Tianã +Castaliã, Maganopolin, Zelam, Et sub mõte Argæo Mazacã, quæ nũc cæsarea noiat. Cappadociæ pars ꝓtenta Armeniæ maiori Melitene uocat, Comagene, Cataonia, Phrygiæ Garsuaritis, Sargaurasane, Cãmanene, Galatię, Morimeni, ubi distermĩat eos cappadox amnis, a quo nomẽ traxere, antea Leucosyri dicti. A neocæsarea supradicta minorẽ Armeniã Lycus amnis disterminat. Est & ceraunus intus clarus. In ora aũt ab amyso oppidũ & flumẽ chadisia, lycastõ. a quo themyscyrena regio. Iris flumẽ deferens lycũ. Ciuitas ziela intus nobilis clade Triarii & uictoria. C. Cæsaris ĩ ora amnis thermodoon ortus ad castellũ, quod uocant phanatocã, ꝓterq; radices Amazoni mons lapsus. Fuit oppidum eadem nomine, & alia quinq; Phamizonium, Themiscyra, Sortira, Amasia +Comara. +castaba +Comane

Themistidæ regionis gentes. Cap.iiii.

NVnc Manteũ, Genetarũ, Chalybũ. Oppidum Coryorum. Gentes Tibareni. Mossini notis signãtes corpora. Gens Macrocephali: oppidũ Cærasus portus cordule. Gentes Bechires. Buzeri, Flumẽ, Melas. Gens Macrones *Sidoni, flumen Sidenũ, quo alluit oppidum Polemoniũ ab Amyso cxx.M.p. Inde flumina Iasoniũ, Melanthium & ab Amyso.lxxx. M.p. Pharnace oppidũ, Tripolis castellũ & fluuius. Irẽ. Philocalia & sine fluuio Liuiopolis, & a Pharnace.c.M.p. Trapezus liberũ uasto mõte clausum, Vltra qd' gens Armenochalybes, & maior Armenia.xxx. M.p, distans, in ora aũt trapezunta flumen est Pysites. Vltra uero gens Sannorum Heniochorum, Flumẽ absarũ cũ castello cognoie in faucibus, a trapezunte.cxl.M.p. eius loci a tergo mõtiũ hiberia est, in ora uero heniochi, ampreute, lazi Flumina a cãpseonysis. nogrus, bathis. Gẽtes calchorũ Oppidũ matiũ, flumẽ heracleũ, & ꝓmontoriũ eodem noie. Clarissimusq; ponti phasis occurrit in moschis. Nauigat q̃liber magnis nauigiis xxxviii.M.d.p. Inde minoribus lõgo spacio põtibus cxx. puius. Oppida in ripis habuit cõplura celeberria, tyriracęũ, cygnũ & in faucibus phasin. Maxime aũt inclaruit ea.xv.M.p. a mari ubi hippos & cyanos uasti amnese diuerso in eũ cõfluũt. Nũc habet. Suriũ tantũ, & ipm ab amne ĩfluẽte ibi cognominatum, usq; quo magnarũ nauiũ capacẽ esse *Sidẽni

diximus.Et alios accipit fluuios magnitudíe nũeroq; mirabiles.Inter quos Glaucũ,in ora ei⁹ isu
✣Zale. læ fine noĩe.Abeſt Abaſaro.lxxv.M.Inde aliud flumẽ Charien.Gẽs✣Salae antiqs phthirophagi
dicti & ſuani.Flumẽ Cobũ e caucaſo per Suanos fluẽs.Dein Rhoan.Regio cerectice,amnes Siga
gania,terſos,atelpos,chryſorrhoas,gens abſilæ,caſtellũ ſebaſt opolis.Aphaſide.c.M.paſ.gens ſan
✝Pity⁹. nigaru,oppidũ Cygnus,flumen & oppidũ✝Penius,Deinde multis noĩbus Heniochorũ gentes.

Regio Colchica Anchæi,& cæteri eodem tractu. Cap.v.

SVbnectit̃ ponti regio Colchica,in qua iuga Caucaſi ad rhiphęos montes torquent̃,ut dictum
eſt,altero latere in Euxinũ & mæotin deuexa,altero in Caſpiũ & Hyrcaniũ mare. Reliq̃ lit
tora feræ nationes tenent Meláchlæni Coraxi urbe Colchoꝝ Dioſcoriade iuxta fluuiũ An
temũta.Nũc deſerta,quõdã adeo clara ut Timoſthenes in eã.ccc.nationes quæ diſſiĩbus linguis
uterent̃ deſcẽdere ꝑdiderit.Et poſtea a noſtris.cxxx.interptib⁹ negocia ibi geſta. Sunt qui cõdi
tã eam ab Amphito & Telchio Caſtoris ac Pollucis aurigis putãt,a qbus ortam Heniochoꝝ gen
tem ferã cõſtar.A Dioſcoriade oppidũ Heracleum diſtat a Sebaſtopoli.lxxx.M.p. Achæi Mardi,
✱Phon-tys. Cercetæ,poſt eos Serri,Cæphalontoni,in intimo eo tracto✱phytis oppidũ opulẽtiſſimum ab He
niochis direptũ eſt.A tergo ei⁹ epagerite ſarmatarũ populus in caucaſi iugis. Poſt quẽ ſauromatę
Ad hos cõfugerat mithridates claudio pricipe, narrauitq; thalos iis eẽ cõfines q ab oriẽte caſpii
✣Troi-carus a-chei. maris fauces attingerẽt,ſiccari eas æſtu recedẽte,i ora aũt iuxta cercetas flumẽ✣Icaruſa cũ oppi
do Hiero,& flumine ab Heracleo.cxxxvi.M.Inde ꝓmõtoriũ Cronea,quo ſupercíliũ arduũ tenẽt
Toretæ.Ciuitas Sindica ab Hiero.lxvii.M.paſ.Flumen Sceaceriges.

Boſporus Cimmerius,Mæotis. Cap.vi.

INde ad Boſpori Cimmerii introitũ.lxxxviii.M.d.p.Sed ipſius peninſulæ intra pontũ & mæo
tin lacum excurrentis non amplior.lxxxvii. M.d.paſ.longitudo eſt.Latitudo nuſq̃ inter duo
iugera Eionem uocant. Ora ipſa Boſpori utrinq; ex Aſia atq; Europa curuatur in Mæotin.
Oppida in aditu Boſpori primo Hermonaſſa.Dein cepe Mileſiorum.Mox Stratoclia & Phanago
✱Cibri-cum. ria,& pene deſertũ apaturos,ultimoq; in oſtio✱Cimmeriũ,quod antea Cerberion uocabat̃.

Gentes circa Mæotin. Cap.vii.

INde Mæotis lacus in Europa dictus a Cimmerio,accolunt Mæotici,Valli,Serbi,Arrechi,
Zingi,Pſeſii.Dein Tanain amnem gemino ore influentẽm incolunt Iaxamatæ Medorum(ut
ferũt)ſoboles.Et ipſi in multa genera diuiſi.Prio Sauromatæ,Gynei,Cratumneæ, Amazonũ
cõnubia.Dein euzæ,cottæ,zizimeni,meſſeniani,coſtobocci,choatræ,zigoe,dádari,thuſſagetæ,
turcæ,uſq; ad ſolitudĩes ſaxoſis cõuallib⁹ aſpas,ultra quos arhiphei q ad rhipheos ptinẽt mõtes
Tanain ipm ſcythæ Silin uocant,mæotin Temerinda,qđ ſignificãt matrẽ maris.Oppidũ in Ta
naites quoq; oſtio fuit.Tenuere finitĩa primi cares.Dein elazomenii & mæones. Poſtea páticapẽ
ſes.Sũt q circa mæotin ad ceraunicos mõtes altiores has tradũt gẽa,a littore napeas,ſupraq; eſſe
donas colchis iũctos,ac mõtiũ cacumĩb⁹.Dein carmacas,oranos,antaeas.mazaeas,aſcãtios, aca
pẽatas,agámatas,phyceros,thimoſolos,aſcommarcos.Et ad ioga caucaſi Icatalas,imaduchos,ra
nos anclacas,tydios,caraſtaſcos,aſutiádas.Lagoũ amnẽ ex mõtib⁹ catheis,i quẽ defluit opharus
ubi gẽtes caucadas opheritas.Amnẽ Menothaꝝ imituenis ex mõtibus ſciſſum.Inter agdeos car
napas,gardeos,acciſos,gabros,gregaros.Circaq; fontẽ imitiſſi,imituos,& aparthenos.Alii ifluxi
✝Opha-tium. ſe eo Suitas,auchetæ,ſatarneos,aſanpatas.Ab his tanaitas & nepheonitas uiriti deleros. Aliq flu
mẽ✝ochariũ labi p eãtecos & ſapeos tradũt.Tanain uero tráſiſſe ſatareos herticeos,ſpondolicos,
ſynhietas,amaſſos,iſſos,cataectos,tagoros,catonos,neripos, agandeos✣mádareos, ſaturcheos,
ſpaleos,

Armeniæ duæ. Cap.viii.

✣Gáda-reos. PEracta eſt interior ora,oẽſq; accolæ.Nũc reddant̃ gẽtes in mediterraneo ſinu, in quo mul
to aliter ac ueteres ꝓditurũ me non eo inficias anxia perqſita cura rebus nup in eo ſitu ge
ſtis a Domitio Corbulõe,regibuſq; inde miſſis ſupplicibus,aut regũ liberis obſidib⁹.Ordie
mur,aũt a Cappadocũ gente.Longiſſime hæcponticaꝝ oĩum introrſus recedẽs minorem Arme
niã maioréq; & comagenem leuo ſuo latere tranſit.Dextra uero oẽs in Aſia dictas gẽtes plurimis
ſupfuſa pplis,magnoq; ĩpetu ſcandẽs ad ortũ ſolis & Tauri iuga trãſit Lycaoniã,Pyſidiam,ciliciã,
Vadit ſup antiochiæ tractũ & uſq; ad cyreſticã eius regionẽ,pte ſua uocatur cataonia.Contendit
itaq; ibi longitudo Aſiæ.xii.l.M.p.efficit,Latitudo.d.c.M.xl.M.

Armenia maior. Cap.ix.

ARmenia aūt maior incipit a Pariedris mōtibus. Euphrate amne ut dictū eſt, aufertur Cappadociæ, & q̃ diſcedit Euprates meſopotamiæ haud minus clara amne tigri. Vtrunqꝫ fundit ipa & initiū meſoporamiæ facit iter duos amnes iturę. Quod intereſt ibi tenēt Arabes orei. Sic finē uſqꝫ in adiabenē ꝓfert. Ab ea trāſuerſi iugis incluſa. Latitudinē in leua pādit ad cyrꝫ amnē trāſuerſa in Araxem. Longitudinē uero ad minorē uſqꝫ Armeniā Abſaro amne in pontum defluēte, & Pariedris mōtibus q fundūt Abſarū diſcreta ab illacoriis. Orit̃ in heniochiis mōtibus quos alii coraxicos uocauere. Araxis eodē mōte quo Euphrates. vi. M. p. īteruallo actuſqꝫ amne muſi, & ipe (ut plures exiſtianere) a cyro defert̃ in caſpiū mare. Oppida celebrant̃ ī minore caſara, aza, nicopolis. In Armenia maiore ✠ arſamote euphrati ꝓximū. Tigri carcathiocerta, ī excerſis āt tigranocerta. Et ī cāpis iuxta araxē artaxata. Vniuerſæ magnitudinē Aufidus. quinq̃gies cētena M. ꝓdidit. Claudi⁹ Cæſar lōgitudinē a Daſcuſa ad cōfiniū Caſpii matis. xiii. M. pa. Latitudinē dimidiū eius. A Tigranocerta ad Hiberiā diuidit̃ (qđ certū eſt) in ꝑfecturas, q̃s ii Strategias uocant. Quaſdā ex iis uel ſingula regna quondā barbaris nominibus. cxx. Claudunt eam ab oriente montes, ſed non ſtati Ceraunii, nec Adiabene regio. Quod itereſt ſpatiis Sopheni tenent. Ab his iuga Ceraunia. Vltra Adiabeni tenēt. Per cōualles aūt ꝓximi Armeniæ ſūt. Menobardi & moſchæni. ✠ Adiabenē tigris & mōtes in. vii. M. p. cingūt. Ab Leua eius regio Medorꝫ eſt, & profectus caſpii maris, Ex oceano hoc ut ſuo loco dicemus fundit̃, totūqꝫ Caucaſiis montibus cingit̃ Horꝫ icolæ per confinium Armeniæ nunc dicentur.

✠ arſamoſaca. ✠ Mōtiū fin⁹ multi.

Albania Hiberia. Cap. x.

PLaniciem oēm a Cyro uſqꝫ Albanorum gens tenet. Mox Hiberum diſcreta ab iis amne Alazone in cyro e caucaſis mōtibus defluēte. Præualent oppida Albaniæ ✠ Cabalaca. Hiberiæ harmaſtis iuxta flumē Neoris. Regio thaſiæ & triare uſqꝫ ad partedoros montes. Vltra ſūt colchicæ ſolitudines, quarꝫ a latere ad ceraunios uerſo armēochalybes habitāt. Et moſcorꝫ tract⁹ ad hiberū amnē in Cyrū defluentē, & infra eos Sacaſſani, & deinde Macrones ad flumen Abſarū. Sic plana ac deuexa obtinent̃. Rurſus ab Albaniæ confinio tota montiū frōte gētes ſyluorū feræ & infra Lubienorum, mox Diduri & Sodii,

✠ Chabada.

Portæ Caucaſiæ, Cap. xi.

AB iis ſūt portę caucaſiæ magno errore a multis caſpiæ dicta, ingens naturæ opus & montibus interuptis repēte ubi fores obditæ ferratis trabib⁹ ſubter medias amne dyriodori fluente. Citraqꝫ in rupe caſtello qđ uocāt Cumani, cōmunito ad arcendas tranſitu gentes innumeras ubi loci terrarū orbe portis diſcluſo, ex aduerſo maxie Harmaſtis oppidi liberum a portis caucaſiis per mōtes Gorduos Valli. Suani indomitæ gentes auri tantū metalla fodiunt. Ab iis ad pontū uſqꝫ Heniochorū plurima genera, mox Acheorū. Ita ſe habet terrarum ſinus e clariſſimis. Aliqui inter pontū & Caſpiū mare. ccclxxy. M. p. nō amplius intereſſe tradiderunt. Cor. Nepos. cl. M. rātis interi anguſtiis infeſtat̃ Aſia. Clau. Cæſar a Cimmerio Boſpoto ad Caſpium mare. cl. M. prodidit, eaqꝫ perfodere excogitaſſe Nicanorē Seleucū, quo tēpore ab Ptolemæo Ceraūio ſit interfectus. A portis Caucaſiis ad pontū. cc. M. p. eſſe cōſtat fere.

Inſulæ in pōto. Ca. xii,

INſulæ in ponto planetæ, ſiue Cyaneæ, ſiue ſymplegades. Deinde apollonia Thynias dicta ut diſtingueret̃ ab ea quæ eſt in Europa Diſtat a continenti paſ. M. Cingit̃. iii. M. & contra Pharnaceā Chalcitis, q̃ græci Ariā dixerūt, ſacrāqꝫ Marti, & ī ea uolucres cū aduenis pugnaſſe pēnarum ictu

Gentes in Scythico oceano. Cap. xiii.

NVnc om̄ibus quæ ſunt interiora Aſiæ dictis thipheos mōtes̃ tranſcendat animus, dextraqꝫ littora oceani incedat. Tribus hic e ꝑtibus cœli alluens Aſiā ſcythicus a ſeptentrione, ab oriente Eous, a meridie Indicus uocat̃, uarieqꝫ p ſinus & incolas in cōpluta noīa diuiditur. Verū Aſiæ quoqꝫ magna portio appoſita ſeptētriōi iniuria ſyderis rigentis naſtas ſolitudines habet. Ab extremo aqlone ad initium oriētis æſtiui Scytæ ſunt extra eos. Vltra aqlonis initiū Hypboreos aliq poſuere, pluribus in Europa dictos. Primū inde noſcit̃ ꝓmontoriū celticæ Lytarmis Fluui⁹ Carābucis, ubi laſſata cū ſyderū ui rhipheorū mōtiū deficiūt iuga, Ibiqꝫ arhipheos quoſdā accepim⁹ haud diſſimilē hyperboreis gētē. Sedes illi nemora. Alimēta baccæ. Capill⁹ iuxta fœmis utriſqꝫ in probro exiſtimat̃ Ritus clemētis. Itaqꝫ ſacros haberi narrant inuiolatoſqꝫ eſſe etiā feris accolarꝫ populis. Nec ipos modo, ſed illos etiam qui ad eos ꝑfugerint. Vltra eos plane iam ſcythæ Cimmerii, Ciſianthi, Georgi, & Aamazonū gens, Hæc uſqꝫ ad Caſpiū & Hyrcaniū mare. Nāqꝫ id erūpit ſcythico oceano in aduerſa Aſiæ pluribus noibus accolarꝫ appellatū celeberrimis duobus caſpio & hyrcano. Nō min⁹ hoc eſſe q̃ pontū Euxinū Clitarchus putat. Erathoſtenes ponit & mē

surā ab exortu ad meridiē p cadusiæ & albaniæ orā quinqes q̄drīgenta stad. Inde p aratiaticos amarbos,hyrcanos,ad ostiū zoni flumīs q̄ter octīgēta stadia.Ab eo ad ostium laxatisum.M.xl. Quæ sūma efficit quindecies.lxxv.M.pas. Artemidorus hinc detrahit.xxv.M.pas.Agrippa Caspiū mare gentesq̧ quæ circa sunt & cū iis Armeniā disterminās ob oriēte oceano serico,& ab occidēte Caucasi iugis,a meridie Tauri,a septētriōe oceano Scythico patere qua cognitū est.cccc.xc.M.p.in lōgitudinē ccxc.M.in latitudinē ꝓdidit.Nō desūt uero qui eius maris uniuersū circuitū a freto.xxv.M.tradūt.Irrūpit aūt arctis faucib⁹in lōgitudinē spaciosis.Ac ubi cœpit io latitudinē pandi.lunatis obliquat̄ cornibus uelut ad mœotiū lacū ab ore discedens scythici arcus(ut auctor est.M.Varro)similitudīe.Primus sinus appellat̄ Scythicus,utrunq̧ enim accolūt Scythæ,& per angustias inter se commeāt.Hinc nomades & Sauromatæ mltis noībus,illinc Abzoeno paucioribꝰ.Ab irroitu dextra mucronē ipm̄ fauciū tenēt Vdini,scytharū ppl̄s.Deide per oram Albani(ut feruot)ab Iasone orti.Ante quos mare quod est Albanū noīatur.Hæc gens supersusa moontib⁹ Caucasiis ad Cyrū amnē Armeniæ cōfiniū atq̧ Hiberiæ descēdit ut dictū est.Sup maritima eius Vdinorūq̧ gētes sarmatæ,utidorsi,aroteres p̄teoduoc.Quoꝝ a tergo indicate,iam amazōes suatomarides.Flumīa per Albaniā decurrūt in mare cassios & albanos.Deinde cābyses in caucasiis ortus montib⁹,mox cyrus in coraxicis ut diximus.Orā oēm a caucaso p̄altis rupib⁹in accessu patere.ccccxxv.p.auctor est Agrippa.A cyro caspium mare uocari incipit,accolunt caspii.Corrigendus est error in hoc loco multoꝝ,& eoꝝ etiā qui io armenia res p̄xime cū Corbulone gessere. Naq̧ hi caspias appellauere portas hiberiæ,q̄s caucasias diximus uocari.Situsq̧ depicti & idemissi hoc nomē inscriptū habēt.Et Neronis principis cōminatio ac caspias portas rēdere dicebat̄,cū peteret illas,quæ p Hiberiam ī sarmatas rēdūt uix ullo ppter appositos montes aditu.Ad Caspiū mare sunt aliæ Caspiis gētibus iunctæ,qd̄ dignosci nō potest nisi in comitatu rerū Alexādri Magni.Nanq̧ Persarum regna q̄ nūc Parthorum intelligimus iter duo maria Persicum & Hyrcanū Caucasiis iugis attolūt̄ utrinq̧ per deuexa laterū,Armeniæ maiori a frontibus parte quæ uergit in commagenem sophene,ut diximus copulatur,eiq̧ Adiabene Assyrioꝝ initium.Cuius pars est Arbelitis,ubi Dariū Alexāder debellauit,p̄xima Syriæ totā eam Macedones Mygdoniā cognominauerūt a filītudine.Oppida Alexādria,item Antiochia quā Nysibim uocāt. Abest ab Artaxatis.d.ccl.M.p,Fuit & Ninus iposita ī igoi ad solis occasū spectaos quondā clarissima. Reliq̄ uero fronte qua tendit ad Caspiū mare Atrapatenæ, ab Armenia Otene regione discreta Araxe. Oppidum eius Gazæ ab Artaxatis q̄drīgenta quinquaginta.M.p.Totidē ab Ecbatanis Medorum quoꝝ pars sunt Atropatenæ. Media Caspiæ.portæ Caucasiæ. Cap.xiiii.

Ecbatana caput Mediæ est Seleucus rex condidit.A Seleucia magna.d.ccl.M.p.a portis uero Caspiis.xx.M.Reliq̄ Medorū oppida Phausya,Aganzua,Apamea,Rhaphane cognominata Causa portarum noīs eadē quæ supta,interruptis angusto trāitu iugii,ita ut uix singula me ent paluſtra longitudine.yiii.M.p.toto ope manufacto.Dextera leuaq̧ ambustis similes impedēt scopuli sitiente tractu per.xxxviii.M.p.angustias impedit corriuatus salis e cautibus liquor atq̧ eadē emissus.Præterea serpentiū multitudo nisi hyeme transitum non sinit.

Gentes circa Hyrcaniū mare. Cap.xv.

Adiabenis cōnectunt̄ Carduci quondā dicti,nūc Gordiæni præfluente Tigri Hispratitæ pareredoni appellari,qui tenēt Caspias portas.Iis a latere occurrūt altero deserta parthiæ & Cythenis iuga.Mox eiusdem parthiæ amœnissimus situs qui uocat̄ Choara Duæ urbes ibi parthorū appositæ quondā Medis,Caliope,& alia in rupe Issatis quōdā.Ipius uero parthiæ caput Hecatōpylos adest a portis.cxxxiii.M.p.Ita parthorū quoq̧ regna forib⁹discludunt̄.Egressos portis excipit ꝓtinus gens Caspica ad littora usq̧,quæ nomen portis & mari dedit, Leua montosa.Ab ea gēte retorsus ad Cyrū amnē produnt̄.ccxx.M.p.Ab eodē amne si subeat̄ ad portas.d.cc.M.pas.Hunc eīn deinde cardinem Alexandri Magni itinera fecere.Ab iis portis ad Indiæ principium stadi.xv.d.clxxx.M.ꝓcedēdo ad bactra oppidum,quod appellāt Zariaspa milies tria.M.d.cc.M.Inde ad Iaxartem amnem.v.M.p. Item aliæ gentes. Cap.xvi.

A Caspiis ad orientem uersus regio est Zapauortene dicta, & in ea fertilitatis inclytæ locus Dareiū mons:gentes Tapyri,anariaci,stauri,hyrcani,a quoꝝ littorib⁹ idē mare hyrcaniū uocari incipit a flumine syderi.Citra id amnes mazeras.Stratos, oīa ex Caucaso.Sequitur regio margine apricitatis inclytæ,sola in eo tractu uitifera.Vndiq̧ inclusa mōtib⁹amœnis,ambi

tu stadioꝝ mille quingẽtorũ, difficilis aditu ꝓpter harenosas solitudines per. cxx. M. p. & ipsa contra Parthiũ tractũ sita. In qua Alexãder Alexandriã cõdiderat, qua diruta a barbaris, Antiochus Seleuci filius eodẽ loco restituit Seleuciã. Nam interfluente Margo qui corriuaẽ in Zotale. Is maluerat illã Antiochiã appellare. Vrbis amplitudo circuitu. lxx. stad. In hãc Orodes romanos crassana clade captos deduxit. Ab huiꝰ excelsi per iuga caucasi ꝑtendiẽ ad bactros usqꝫ gens mardoꝝ fera suis iuris. Ab eo tractu gẽtes ochaui, chomari, berdrigei, pharmacotrophi, bomarei, coãmani, marueæi, mardrieni, iatii. Flumia ✠ mãdrũ, cridinũ. Vltraqꝫ chorasmii, gãdari, attasini, paricani, sarãgæ, parrhasini, maratiani, uasotiani, aorsi, gelæ, quos græci cadusios appellauere, matiani. Oppidũ heraclea ab Alexãdro cõditũ, qđ deĩde subuersũ ac restitutũ Antiochꝰ Achaida appellauit. Derbices, quoꝝ medios fines secat oxus amnis ortꝰ ĩ lacu oxo. Syrmatę, ✝oxii, tagę, heniochi bareni, saraparæ, bactri, quoꝝ oppidũ zariaspe, qđ postea bactꝝ a flumine appellatũ est. Gẽs hęc obtinet aduersa mõtis paropamissi, & aduersus fontes Indi. Includiẽ flumine ocho. Vltra sogdiani oppidũ pãda, & in ultimis eoꝝ finibꝰ alexãdria ab alexãdro magno cõditũ oppidũ. Arę ibi sũt ab hercule & libero patre cõstitutæ. Itẽ cyro & semiramide atqꝫ alexãdro. Finis oĩum eoꝝ ductus ab illa parte terrarũ includẽte flumĩe laxarte, qđ scythæ silyn uocãt. Alexãder militesqꝫ eiꝰ tanain putauere esse. Transcẽdit eum amnẽ Dæmodamas Seleuci & Antiochi regũ dux, quẽ maxime sequimur in iis, arasqꝫ Apollini Dydimæo statuit.

✠Mardrum.

✝Oxia Oxystagæ,

Scytharũ gentes, Cap. xvii.

VLtra sũt scythaꝝ populi. Persæ illos Saces uniuersos appellauere a ꝓxima gente. Antiqui arameos. Scythæ ipsi Persas, chorsaros, & caucasum montẽ graucasum, hoc est niue candidũ. Multitudo populoꝝ innumera, & quæ cũ Parthis ex æquo degat. Celeberrimi eorum sacæ, massageræ, dahæ, essedones, ariacæ, thymnici, ✠pstithomoti, histi edones, camę, camacę, euchatæ, cotieri, antariani, pilæ, arimaspi, antea, cacidiri, asæi, oetei. Ibi napei interisse dicunẽ & apellæi. Nobilia apud eos flumia mãdragreũ & caspasum. Nec in alia parte maiorẽ auctoꝝ inconstantiam credo ꝓpter innũeras uagasqꝫ gẽtes, Haustũ ipsius maris dulcẽ esse & Alex. Magnus ꝑdidit & M. Varro talẽ prælatũ põpeio iuxta res gerẽti Mithridatico bello, magnitudine haud dubie influentiũ amniũ uicto sale. Adiicit idem Pompei ductu exploratũ in bactros. vii. diebus ex India perueniri ad Icarũ flumẽ, quod in Oxũ influat. Et ex eo per Caspiũ in Cyrũ subuectos. Et quinqꝫ non amplius diebꝰ terreno itinere ad phasin in põtũ ĩdicas posse deuehi merces. Insulæ toto eo mari multæ. Vulgata una maxime Tazata. A Caspio mari scythicoqꝫ oceano in eam cursus inflectiẽ ad orientẽ cõuersa littoꝝ fronte. Inhabitabilis eius prĩa pars a scythico ꝓmõtorio ob niues. Proxima inculta sæuicia gentiũ, antropophagi scythę insidẽt hũanis corporibus uescẽtes. Ideoqꝫ iuxta uastæ solitudines ferarũqꝫ multitudo haud dissimilẽ hoĩum imanitatẽ obsidẽs. Iteꝝ deĩde Scythæ, iterũqꝫ deserta cũ beluis usqꝫ ad iugũ incũbens mari qđ uocãt Tabin. Nec ante dimidiã ferme lõgitudinẽ eius oræ q̃ spectat æstiuũ orientẽ inhabitaẽ illa regio. Primi sunt hoĩum q̃ noscanẽ, seres lanitio syluaꝝ nobiles, ꝑfusam aqua depectẽtes frondiũ caniciem. Vnde geminus fœminis nostris labor redordiẽdi fila, rursumqꝫ texendi tam multiplici opere, tam longinquo orbe petitur, ut in publico matrona trãsluceat. Seres mites quidẽ, sed & ipis feris ꝑsimiles. Cœtum reliquoꝝ mortaliũ fugiũt, cũ cõmercia expectant. Primũ eoꝝ noscieẽ flumen Psitaras, proximũ Carabi, tertiũ Lanos, a quo ꝓmõtoriũ, Chrysesinꝰ, Cytnaba flumẽ, Attanos sinus. Et gẽs hoĩum Attacoruꝫ apricis ab oĩ noxio afflatu seclusa collibꝰ, eadẽ qua hyperborei degũt tẽperie. De iis priuatim cõdidit uolumẽ Amometꝰ, sicut Hecatæus de hypboreis. Ab attacoris gẽtes Vnni & thocari & iã Indoꝝ casiri introrsus ad scythas uersi hũanis corpibꝰ uescunẽ. Nomades quoqꝫ Indiæ uaganẽ. Sũt qui ab aqlone cõtingi ab ipsis & cyconas dixere, & brysanos. Sed inde (ut plane consentiũt oẽs) emodi mõtes assurgũt. Indorũqꝫ gens incipit nõ eo tantũ mari adiacẽs, ueꝝ & a meridiano qđ indicũ appellauimꝰ q̃qꝫ pars oriẽti aduersa recto ꝑtendiẽ spacio ad flexũ & initium Indici maris. xviii. lxxv. M. pas. colligit. Deinde qua flectiẽ in meridiẽ. xxiiii. lxxv. M. pas. ut Eratosthenes tradit usqꝫ ad Indũ qui est ab occidente finis Indiæ. Cõplures aũt totã ipsius longitudinẽ. xl. dieꝝ noctiũqꝫ uelifico nauiũ cursu determinauere. Et a septẽtriõe ad meridiẽ. xxviii. l. M. spa: Agrippa lõgitudinis. xxxiii. M. Latitudinis. xxiii. M. prodidit. Possidoniꝰ ab æstiuo solis ortu ad Hybernũ exortum metatus est. Eam aduersam galliæ statuẽs, quã ab occidẽte æstiuo ad occidentem hibernum metebaẽ totã a Fauonio. Itaqꝫ obuersam eius uenti afflatu iuuari Indiã, salubrẽqꝫ fieri haud dubia rõnę docuit. Alia illiꝰ cœli facies. Alii syderũ ortus. Binæ messes ĩ ãno. Binæ æstates media

✠Pefici Amordi.

Inter illas hyeme Eteſiaꝝ flatu. Noſtra uero brumali. Lenes ibi auræ. Mare nauigabile. Gẽtes & urbes innumerabiles, ſiqs oẽs pſequi uelit. Etenĩ patefacta eſt non modo Alexãdri Magni armis regũq; qui ei ſucceſſere, circũuectis etiã in Hyrcanũ mare & Caſpium Seleuco & Antiocho præfecto q; claſſis eorum Patrocle. Verum & aliis auctoribus græcis qui eum regibus Indicis morati ſunt, ſicut Megaſthenes, & Dionyſius a Philadelpho miſſus, ex ea cauſa uires quoq; gentiũ ꝓdidere. Non tñ deeſt diligẽtiæ locus, adeo diuerſa & incredibilia tradunt. Alexãdri Magni comites in eo tractu Indiæ quẽ ſubegerãt ſcripſerũt. v. M. oppidoꝝ fuiſſe, nullũ Co minꝰ gẽtiũ. ix. Indiãq; tertiã partẽ eẽ terraꝝ oium, multitudinẽ gentiũ innumeram ꝓbabili ſane ratione. Indi enim prope gentiũ ſoli nunq̃ emigrauere finibus ſuis. Colliguntur a Libero patre ad Alexãdrũ Magnum reges eoꝝ. cliii. ãnis. vi. M. ccccii. adiiciũt & mẽſes tres. Amniũ mira uaſtitas. Prodit Alexãdrũ Magnũ nullo die minꝰ ſtadia. dcccc. nauigaſſe in Indo, nec potuiſſe ante mẽſes. v. enauigare adiectis paucis diebꝰ, & tamẽ minorẽ Gange eſſe cõſtat. Seneca etiã apud nos Megaſthenes tẽtata Indiæ commentatiõe. lx. amnes eius ꝓdidit. Gentes duodeuiginti centũq;. Par labor ſit mõtes enũerare. Iungunt iter ſe Imaus, Hemodus, Parapamiſſus, ✤Caucaſus. P. A. R. qbus tota decurrit in planiciem immẽſam & ægito ſimilẽ. Verũ ut terrena demõſtratio intelligatur. Alexãdri Magni ueſtigiis inſiſtamus. Diognetus & Beton iterum eius menſores ſcripſere a portis Caſpiis Hecatompylon Parthorũ quot diximus milia eſſe. Inde Alexandriã Arion, quã urbem is rex condidit. d. lxxv. M. Inde ad Prophthaſiã Drangarũ. cxcix. M. Inde ad Arachoſioꝝ oppidũ. d. xv. M. Inde Orthoſpanuz. ccl. M. Inde Alexãdri oppidũ. l. M. in qbuſdã exẽplaribꝰ diuerſi numeri reperiunt. Hanc urbẽ ſub ipſo Caucaſo eſſe poſitã. Ab ea ad flumẽ Chepta, & oppidũ Indorũ Peucolaitin. ccxxvii. M. Inde ad flumen Indum oppidum Taxilla. lx. M. ad Hyſtaſpen fluuium clarũ. cxx. M. ad Hypaſin nõ ignobiliorẽ. lxix. cccxc. M. qui fuit Alexãdri, itinerũ terminus, exuperato tamẽ amne Ariſq; in aduerſa ripa dicatis Epiſtolæ quoq; regis ipſius cõſentiũt his. Reliq̃ inde Seleuco Nicanori peragrata ſunt ad Heſidrũ. clxviii. M. ✶Iomanẽ amnẽ tantũmodo. Exẽplaria aliqua adiiciunt. v. M. paſ. Inde ad Gãgen. cxii. M. ad Rhodapham. clxix. M. Alii. ccc. M. xxv. M. in hoc ſpacio ꝓdũt ad Calinipaxa oppidum. clxvii. d. alii. cclxv. M. Inde ad cõfluẽtẽ Iomanis amnis & Gangis. d. cxxv. M. Plæriq; adiiciũt. xiii. M. ad oppidũq; Palibotra. ccccxxv. Ad oſtium Gangis. d. cxxxviii. M. d. gentes quas morare non pigeat a montibus Hemodis, quorum promõtorium Hymaus uocatur, incolaꝝ lingua niuoſum ſignificãte, Iſari, Coſyri, Izgi, & per iuga Chiſiotoſagi multarũq; gentiũ cognomen Bracianæ, quoꝝ Macco Calignæ flumina Pumas & Cainas, qđ in Gangẽ influit ambo nauigabilia. Gẽtes Calignæ ꝓximæ mari, & ſupra mãdei, malli, quoꝝ mõs Mallus, tractuſq; eius finis Gãges.

✤Parnetus uł caucaſi partes.

✶Diamunem

Fluuius Ganges. Cap. xviii.

HVnc alii in certis fontibus ut Nilũ rigantẽq; uicina eodẽ modo, alii in ſcythicis mõtibus naſci dixerũt. Influere in eũ. xix. amnes. Ex iis nauigabiles ꝑter iã dictos Canuchã, uamã, Erranoboã, coſoagũ, Sonũ. Alii cũ magno fragore ipſius ſtatim fontis erũpere, deiectũq; per ſcopuloſa & abrupta ubi primum molles planities contingat in quodam lacu hoſpitari, inde lenẽ fluere ubi minimũ. viii. M. p. latitudĩe, ubi modicũ ſtadioꝝ. c. Altitudĩe nuſq̃ minore paſ. xx.

Gentes Indiæ. Cap. xix.

NOuiſſimæ gẽtes gãdaridũ, calingaꝝ. Regio pțalis uocat. Regi. lxx. M. peditũ, eqtes. M. elephanti. d. cc. in ꝓcinctu belloꝝ excubãt. Nãq; uita mitioribus populis Indorũ multi partita degit. Alii tellurẽ exercẽt, militiã alii capeſſunt, merces, alii ſuas euehũt res externas inuehũt, res publicas optimi ditiſſimiq; tẽperant. Iudicia reddũt. Regibus aſſidẽt. Quintũ genꝰ celebratæ illic & ꝓpe in religionẽ uerſæ ſapiẽtiæ deditũ, uolũtaria ſemꝑ morte uitã accẽſo priꝰ rogo finit. Vnũ ſup hoc eſt ſemiferũ ac plenũ laboris imenſi, a quo ſupradicta cõtinent uenãdi elephantes, domãdiq;. Iis arãt, Iis inuehũt. Hæc maxime nouere pecuaria. Iis dimicãt. militantq; pro finibus. Delectũ in belua uires & ætas atq; magnitudo faciunt. Inſula in Gange eſt magnę amplitudis gẽtẽ cõtinẽs unã modogalicã noĩe. Vltra ſiti ſũt modubæ Molindæ. Vberæ cũ oppido eiuſdẽ nois magnifico modrocſi, ꝑti, caliſſe, ſaluri, paſſalæ, colubæ, orzulæ abali taluctę. Rex hoꝝ peditũ. l. milia, equitũ. iii. M. elephãtoꝝ. cccc. in armis habet. Validior deide gens Andarę plurimis uicis. xxx. oppidis, quæ muris turribuſq; muniunt. Regi ꝑbet peditũ. c. M. equitum. ii. M. elephantos mille. Fertiliſſimi ſunt auri Dardæ, Setæ uero argẽti. Sed oium i India ꝓpe non modo in hoc tractu potentiã claritatẽq; añcedũt. Praſi ampliſſima urbe ditiſſimaq; Palybotra. Vñ quidã ipſam gentem

gentem palybotros uocant, imo uero tractū uniuersum a Gange. Rege eorū peditū sexcenta. M. equitū xxx. M. elephantorū. ix. M: per oēs dies stipendiatur. Vnde coniectatio ingens opū est, Ab iis in iuteriore situ Monedes & +Suari, quorū mons Maleos in quo umbræ ad septētrionē cadūt +Oretes. hyeme, æstate in Austrū per senos menses. Septētriones eo in tractu semel in anno apparere, nec nisi. xv. diebus. Beton auctor est. Hoc idē pluribus locis Indiæ fieri Megasthenes. Austrinū polum Indi Dramasa uocāt. Amnis Iomanes per Gangē & Palybotros decurrit. Inter oppida Methora & Cyriso Borea. A Gange uersa ad meridiē plaga tinguntur sole populi iam quidē infecti, nondū tamē æthiopū modo exusti, quantū ad Indū accedunt, tantū colore præferunt sydus. Indus statim a Prasiorom gente quorū in mōtanis Pygmæi traduntur: Artemidorus inter duos amnes. xxi. M. pas. interesse tradit.

Indus fluuius. Cap. xx.

INdus Sandus ab incolis appellatus in Iugo Caucasi mōtis quod uocatur Paropamisus aduersus solis ortū effusus, & ipse undeuiginti recipit amnes. Sed clarissimos Hystaspen quattuor alios efferentē, Cantabram tres. Per se uero nauigabiles Acesinū & Hypasin, quadam tamen aquarū modestia nusq̄ latior quinquaginta stad. aut altior. xv. pas. amplissimā insulam efficiens, quæ Prasiane nominatur, & aliam minorem quæ patale. Ipse per. xii. xl. pas. paucissimis auctoribus nauigatus, & quodā solis comitatu in occasum uersus oceano infunditur. Mensurā in ora ad eum ponam ut inuenio generatim, quanq̄ inter se nullæ congruāt. Ab ostio gangis ad pmōtorium Calingon, & oppidū Dādagula. d. ccxxv. M. pas. Ad Tropina. xii. M. xxv. Ad Perimulæ promontoriū ubi est celeberrimū Indiæ emporiū. dccl. ad oppidū in insula quam supradiximus patalā. d. ccx. M. pas. Gentes montanæ inter eom & Iomanem Cesi, Cetriboni sylуestres. Deinde Megale quorum regi qngenti elephanti, peditū & equitū nūerus incertus. Chrysei, Parasange, Asangi, Tigri fera scatētes: Armant peditū. xxx. M. elephantos. ccc. equites. d. ccc. Hos includit Indus montiū corona circūdatos & solitudinibus, dcxxv. M. Infra solitudies dari Suræ. Iterūq; solitudies per. clxxx. vii. M. p. plærūq; harenis ambiētibus haud alio modo q̄ insulas mari, infra deserta hæc Malteeoræ, Singæ, Marohæ, Rarungæ, Moruntes & Masuæ. Pangūgæ, Ialii. Hi montiū qui ppetoo tractu oceani orā tenēt, incolæ, liberi, & regū expertes multis urbibus mōtanos obtinēt colles. Nareæ deinde quos claudit mons altissimus Indicorū capitalia. Huius incolæ alio latere late auri & argēti metralla fodiūt. Ab iis oraturæ. Quorū regi elephanti quidē. x. M. Sed amplæ uires peditū, Varetatæ qui sub rege elephātos nō alunt fiducia equitū peditūq;. Odomboeræ, Salabastræ Horatæ urbe pulchra fossis palustribus munita, per quas crocodili humani corpis auidissimi aditum nisi ponte non dant. Et aliud apud illos laudatur oppidū Automela impositū littori quinq; amnium in unum confluente concursu emporio nobili. Regi eorum elephantos. M. de. peditum. cl. equitū quinq;. Pauperior Charmarum rex elephantos. lx. paruasq; reliquas uires habet. Ab iis gens Pandesola Indorū regnata fœminis. Vnā Herculi sexus eius genitā ferūt, ob idq; gratiorē regno donatam præcipuo. Ab ea deducētis originē imperitāt. ccc. oppidis, peditū. cl. M. elephantis quingētis. Post hāc trecentarū urbiū Syrieni, Derangæ, Posingæ, Buzæ, Gogiarei, umbræ, Nereæ, Bramcosi, nobūdæ, cocōdę, nesei, pedatritæ. salobriasę, olostræ. patalā isolā attigētes, a cuius extrēo littore ad caspias portas. xviii. xxv. M. pdūt. Hic deiñ accolūt Indū aduersus eos euidēti demōstratione amatæ, boligæ, gallitalutæ, dimuri, megari, ordabę, mesæ, Ab his Vri, sylēi. Mox deserta. i. ccl. M. pas. Quibus exupatis organagæ, abaortæ, sibaræ, suertæ, & ab iis solitudines prioribus pares. Dein sarophages, sorgæ, baraomatę, gūbritæq;, quorū. xii. natiōes singlisq; binæ urbes. Aseni triū urbiū incolæ. Caput eorū bucephala Alexādri regis equo: cui fuerat hoc nomē ibi sepulto conditum. Mutaui super hos Caucaso subiecti. Soleadæ, sondræ, trangressisq; Indū, & cū eo decurrentibus samarabriæ, sambraceni, brisabritæ, +orsiādi, xeni, taxile cū urbe celebri. Iam ī plana demisso tractu cui uniuerso nomē Amādræ. +Otfii. Populi q̄ttoor Peucolaitæ, Arsagalitę, Geretę, Asoi. Etenī +Antixeni. plęriq; ab occidēte non Indo amne determinant, sed adiiciūt q̄ttuor Satrapias, Gedrosos, Arachoras, Arios, Paropamissadas.

Arii & iunctę gentes. Cap. xxi.

VLtimo fine Cophetę fluuio, q̄ omia Ariorum esse aliis placet. Necnon & nisam urbem plęriq; Indię ascribūt, montēq; merum Libero patri sacrum. Vnde origo fabulę Iouis fœminę editum. Item Aspagonas gentē uitis & lauri & Buxi pomorūq; omniū in grecia nascentiū fertilem. Quę memorāda & ppe fabulosa de fertilitate terrę ac genere frugū arborumq; aut ferarum aut uolucrū & aliorū animaliū tradunt, suis quęq; locis in reliqua pte operis cōmemorabū.

tur.Quattuor uero Satrapiæ mox paulo ad Taprobanā insulā festināte aio.Sed ante sūt aliæ patalæ q̄ significauimꝰ ī ipsis faucibꝰ Indi triq̄tra figura.ccxx.M.p.latitudīe.Extra ostiū Indi,Chrysæ,& Argyræ fertiles metallis ut credo.Nā quod aliqui tradidere aureū argenteūq̨ iis solum esse facile crediderim.Ab iis.xx.M.pas.Crocole. Ab ea. xii.M.pas.Bibaga Ostreis & cōchiliis referta, Deinde Toralliba.ix.M.pas.a supradicta,multæq̨ ignobiles.

Taprobane insula. Cap.xxii.

TAprobanē alterū orbem terrarū esse diu existimarū est Antichthonum appellatione. Vt liqueret insulam esse Alexādri Magni ætas resq̨ præstitere.Onesicritus classis eius præfectus elephantos ibi maiores bellicosioresq̨ q̄ in India gigni scripsit. Megasthenes flumine diuidi,incolasq̨ Palæogones appellari,auri margaritarumq̨ grādium fertiliores q̄ Indos.Eratosthenes & mensuram prodidit longitudīs.vii.M.stad.Latitudine.v.M.nec urbes esse, sed uicos septingētos.Incipit ab Eoo mari inter ortū occasumq̨ solis Indiæ ꝑtenta & quōdā credita.xx.dierū nauigatiōe a Prasiana gēte distare,mox qa papyraceis nauibꝰ armamētisq̨ Nili peteret̄ ad nostrarū nauium cursus.vii.dierū interuallo taxato,Mare interest uadosum,Senis non amplius altitudinē passibus,sed certis canalibus adeo ꝓfundū ut nullæ anchoræ sidant,ob id nauibus utrinq̨ proræ ne per angustias aluei circūagi sit necesse,Siderū in nauigādo nulla obseruatio. Septētrio non cernit̄,sed uolucres secū uehūt emittens sæpiꝰ,meatūq̨ earū terras petentium comitant̄. Nec plusq̄ ternis mēsibus in anno nauigāt.Cauēt a solstitio maxie.c.dies tunc illo mari hyberno . Hactenus priscis memorata,nobis diligētior notitia Claudii principatu cōtingit.Legatis ēt ex insula aduectis.Ibi accidit hoc modo Annii Plocanū qui maris rubri uectigal a fisco redemerat libertꝰ circa Arabiā nauigās aq̄lonibꝰ raptus ꝑter Carmaniā.xv.die hippuros portum eius inuectus hospitali regis clementia sex mensium tempore imbutus alloquio percontanti,postea enarrauit Romanos & Cæsarem mirū immodū in auditis iusticia ille suspexit,q̨ pares pondere denarii essent in captiua pecunia,cū diuersæ imagines indicarent a pluribꝰ factos.Et hoc maxie sollicitatꝰ ad amicitiā legatos quattuor misit principe eorū Rachia.Et iis cognitū.d.esse oppida.portum contra meridiem appositum oppido Palesimundo omniū ubi clarissimo ac regia.cc.pas.Lebis stagnum intus Megisba.cclxxv.M.pas.ambitu,insulas pabuli tantum fertiles complexum . Et ex eo duo amnes erūpere Palesimundū iuxta oppidum eiusdem nominis influentem in portum tribus alueis. v.stadiorū arctissimo.xv.amplissimo,Alterū ad septētrionem Indiamq̨ uersus Cydara nomine Proximū esse Indiæ promontoriū,quod uocat̄ Colaicū quatridui nauigatione,medio incursu solis in sula incurrēte.Mare id colore peruiridi,ꝑterea fruticosum arboribꝰ Iubas earū gubernaculis deterrētibus.Septētriones uergiliasq̨ apud nos ueluti in nouo cœlo mirabant̄.Lunā quidem apud ipsos nō nisi ab octaua ad.xv.supra terram aspici fatentes.Canopū lucere noctibus sydus ingens & clarū.Sed maxime mirū iis erat umbras suas in nostrum cœlum cadere,non in suum, solem a leua oriri,& in dextera occidere potiusq̄ e diuerso,Idem narrauere latus insulæ quod ꝑtenderet Indiæ.x.M.stad.esse ab oriente hyberno ultra montes Emodos.Seras quoq̨ ab ipsis aspici,notos ēt cōmertio patrem Mabaciē cōmeasse eo aduenis ibi feras occursare.Ipsos uero excedere hominū magnitudinem,rutilis comis,ceruleis oculis,oris sono truci nulli commercio linguæ. Cætera eadem quæ nostri negociatores.Luminis ulteriore ripa merces positas iuxta uenalia tolli ab his si placeat permutatio nō aliter odio tristiore luxuriæ q̄ si perducta mens illuc usq̨ cogitet quid & qd̄ perat̄ & q̄re.Sed ne Taprobane q̄dem q̄uis extra orbem a natura relegata nostris uitiis caret, aurū argentūq̨ & ibi in ꝑcio.Marmor testudis simile.Gēmæ margaritæq̨ in honore multo præstantiores.Et totus luxuriæ nostræ cumulus,ipsorū opes maiores esse dicebant,sed apud nos opulentiæ maiorē usum.Seruū nemini.Ne in diē aut interdiu somnū.Aedificia modice ab humo extantia.Annonā nunq̄ augeri.Nō fora litesue esse.Coli Herculē.Eligi regē a ppl'o senecta clementiaq̨ liberos nō habētē,& si postea gignat abdicari,ne fiat hæreditariū regnū.Rectores ei a populo.xxx.dari,nec nisi pluriū sententia quenq̄ capite damnari,sic quoq̨ appellationē esse ad populū lxx.iudices dari,si liberēt ii reū amplius.xxx.iis nullū esse dignationē grauissimo ꝓbro. Regi cultum,Liberi patris,cæteris Arabū Regē si quid delinquat morte mulctari nullo interimente, sed auersantibus cūctis & cōmertia etiā sermonis negātibꝰ.Festa uenatiōe absumi,Gratissimam eā tigribus elephantisq̨ cōstāre.Agros diligēter colit Pomis abūdare.Esse ī piscatu uoluptatē,testudinū maxie,quarū supꝼicie familias habitantiū cōtegi tanta reperiri magnitudīe.Vitam hoīum cē

tum annis modicā.Hæc comperta de Taprobane.Quattuor Satrapiæ quas in hunc locum distulimos ita se habent.

Capissenæ.Dariti,Carmania. Cap.xxiii.

APproximis Indo gentibus moutana capissenæ habent.Capissam nrbem,quam diruit Cyrus Arachosia cū oppido & flumine eiusdem noie,quod quidam Cophen dixere a Semiramide conditum.Amnis Hermādus præfluens per Abesten arachosiorū.Proxios iis a meridie ad partē arachotaꝝ faciūt gedrosos,& septentriōe parapamissadas.Cartana opdidū sub cancaso,qd postea cecrogonis dictū.Hæc regio est ex aduerso bactrianoꝝ,Deiñ ei⁹ oppidū Alaxandria a cōditore dictū.Syndraci,daugalæ.parapianæ,cātaces,magi.Ad caocasū cadrusi oppidū ab alexādro cōditum.Infra hæc oia ora atabindo.Atiana regio ambusta fernorib⁹,desertisq; circūdata,Multa tñ īterfusa opacitate cultores cōgregat circa duos maxie fluuios Tōderon & Arosapē.Oppidū Artacaena,arius amnis,qui ꝑfl it Alexandriā ab Alexandro cōditam Patet oppidū stad.xxx.multoq; pulchrius(sicut ✣Acticinius tradit)Artacabāe✝ Itē ab Antiocho munitū stad.l.Deiñ dorisci ✣Antiqnitns. gens.Amnes pharnacotis,opptadus.prophthasia.Oppidū Zarasparō, drangæ,argetæ,zarangæ, gedrusi,Oppida peucolais,lymphotta,methoticū,deserta.Amnis manain. Augutriti gens.Flum ✝Iterū. born.Gensurbi flumen nauigabile ponamus pandoꝝ finibus.Itē caberon soraꝝ ostio portuosus Oppidū cōdrigrāma.Flumē cophes influūt ī eū nauigabilia Sadarus,parospus,Sodinus. Atianæ partē esse dararin aliq oolūt,mēsuramq; prodūt,ntriusq; lōgitudine.xix.l.M.passuū.Latitudie di midio minorem q̄ Indię.Alii gedrusos & syros posuere per.clxxxiiii.M.pas.Mox Ichthiophagos. Oritas ꝓpria nō Indorū lingua loqnentes per.cc.M.pas. inde posuere arbioꝝ gentē p.cc.mil.pa. Ichthiophagos oēs Alexander uętoit piscibns uiuere.Vltra deserta deinde carmania,ac persi atq; arabia.Sed priusq̄ hæc generatim ꝓsequamur, indicare cōuenit q̄ ꝓdit Onesicritus classe Alexandri circūuectus in mediterranea persidis & indiæ narrata ꝓxime a Iuba.Deiñ eam nauigationē q̄ his amnis coperta seruaᷓ hodie.Onesicriti &Nearchi nauigatione nec noīa habet māsinū nec spacia Primū Xylenopolis ab Alexādro cōdita unde cœperūt exordiū.Iuxta quod flumen aut ibi fuerit non satis explanaᷓ. Hæc tñ digna memoratu produnᷓ,ab iis oppidū a Nearcho coditum ī nauigatiōe ca Flumen Nabrū nauiū capax cōtra insulā distans.lxx.stad.Alexandria cōdita a Leonato iossu Alexandri in finibus gētis.Argenu⁹ portu salubris.Flnmē tuberū nauigabile,circa qd parirę.Deinde Ichthiophagi tam longo tractu,nt.xx.dierum spacio nauigauerint insulā,q̄ solis appellaᷓ:& cadē cobile nympharū rubēs,in qua nullū nō aīal absumiᷓ icertis causis.Origens,flumē Carmaniæ Hytanis portuosum & auro fertile.Ab eo primum septētriōes apparuisse adnotauere. Arcturum nec oīnibus cerni noctibus,nec totis unq̄.Archemenide osq; illo tenuisse.Aeris & ferri metalla & arsenici & minii exercere.Inde ꝓmontorium Carmanię est.Ex quo ī aduerso ora ad gētem arabię Macas traiectus distat.l.M.p,Insulę tres quarū organa tantū habitaᷓ a Cosa a continenti.xxv.M.pas.insulæ q̄ttuor intimo in sinu ante persida.Circa has Hydri marini uicenū cubitorū adnatantes terruere classem,insula acrotadus,iiē gauratæ ī quib⁹chiōa gens. Flumē hypperis in medio sino Persico onerariaꝝ nauiū capax.Flumē Sitiogagus,quo Pasargadas septio die nauigaᷓ.Flumen nauigabile phirstimus,insula sine noie.Flumē granius modicaꝝ naoiū capax p susianem fluit.Dextra eius accolūt Deximontani,qbitumen perficiōt.Flumē✝Zarotis ostio diffici ✝Otoatis. li nisi peritis,insulæ duæ paruę,inde uadosa nauigatio palustri similis.Per euripos tñ quosdā per agitur.Ostinm Euphratis. Lac⁹ quē faciūt Eulæ⁹& Tigris iuxta characē,Inde Tigri fusa . Festos dies ibi agentem Alexandrū inuenerūt.vii.mense postq̄ digressus ab is fueris patalis tertio nauigationis.Sic Alexādri classis nanigauit,postea asyagro Arabię ꝓmōtorio patalen Fanonio quem Hypalū ibi nocant peti certissimū uidebaᷓ.xiii.M.xxxii.p.æstimatione.Secuta uero ætas ꝓpiorē cnrsum tutiorem indicauit,si ab eodem ꝓmontorio Zizerum amnem portū Indię peteret. Diuq; ita nauigatū est,douec cōpendia inuenit mercator,luctoq; India admota est.Quippe omnib⁹annis naoigaᷓ sagittariorū cohortibus īpositis.Etenī pyratæ maxie īfestabāt.Nec pigebit totū cursnm ab ægypto exponere nunc primō certa notitia patescente.Digna res nullo anno min⁹ ✣ hic ✣HS ggentesimus impii nři exhauriente India & merces remittēte,q̄ apud nos centuplicato neneant. qngētis Mille millibns pas.abAlexandria abest oppidū Heliopolis.Inde nauigāt Nilo Coptu.ccciii.M.p. .M. qui cnrsus etesiis flantib⁹ ꝑagitur. xv.diebns. A Copto camelis itur aquationnm ratione mānsionib⁹ dispositis, Prima appellaᷓ✝hydreū.xxxii.Secūda ī mōte diei itinere. Tertia ī altero hydreu ✝Hi- mate a Copto.xcv.Deiñ ī mōte Mox ad hydreū Apollonis a copto.clxxxiiii.M.pa.Rursns ī mōte drcuma

Mox ad nonū hydreū a copto ccxxxiii.p.Est & aliud hydreū uetus.Troglodyticū noīat̄,ubi p̄sidium excubat diuerticulo duū miliū.Distat a nouo hydreumate quattuor.M.p.Inde Bærenice oppidum ubi portus rubri maris Copto cclviii.pas̄.Sed q̄a maior pars itineris conficitur noctib⁹ ꝑpter æstus,& statim die absumunt̄ totū a Copto Bærenicē iter duodecimo cōficit̄ die.Nauigare incipiūt æstate media ante canis ortū,aut ab exortu ꝓtin⁹. Veniūtq; circiter.xxx.die Ocelin Arabiæ,aut Canan thuriferæ regionis.Est & tertius portus,q̄ uocat̄ musa, quē indica nauigatio nō petit,nec nisi thuris adorūq; arabicorū mercatores.Int⁹ oppida regia ei⁹.unū appellat̄ ✠saphar, aliudq; Sabæ,Indos aūt petētib⁹ utilissimū est ab oceli egredi.Inde uento Hipalo nauigāt dieb⁹.xl.ad primū emporiū Indiæ.Muzirū nō expetendū ꝑp uicinos pyratas q̄ obtinent locum nomie hydras,neq; est abundans mercib⁹.Præterea longe a terra abest nauiū statio,lyntribusq; efferūt̄ oneta quæ gerunt̄.Regnabat ibi cū ꝓderem hæc Gelebothras.Alius utilior port⁹ gentis Neeanidon,q̄ uocat̄ Becare.Ibi regnat Paridion,longe ab emporio mediterraneo distante oppido q̄d̄ uocat̄ Modusa.Regio aūt ex qua piper monoxylis lyntribus Baracē conuehit̄ uocat̄ Cottonata,q̄ oia gētiū portum ue aut oppidorum nomina apud neminem priorum inueniuntur.Quo apparet mutari locorū status.Ex India renauigant mense ægypto Tybi incipiēte nostro decēbri,aut utiq; Mechiris ægypti intra diem sextū,q̄d̄ fit itra idus Ian.nostras.Ita euenit ut eodē anno remeēt.Nauigant aūt ex India uēto uulturno,& cū intrauere rubrū mare.Africo ul̄ austro. Núc reuertemur ad ꝓpositum.Carmaniæ orā patere duodecies.l.M.p.Nearchus scripsit. Ab initio eius ad flumen Sabin.c.M.pas̄.Inde uineas coli & arua.Flumē Andanin.xxv.mil.spacio.Regio uocatur Armuri. Oppida Carmaniæ Zetis,Alexandriæ.Irrumpit deinde & in hac parte geminum mare in terras, quod rubrum dixere nostri,græcia erythreum a rege Erythreo,aut ut aliis solis repercussu talē reddi colorem existimantes.Alii ab harena terraq;.Alii tali aquæ ipsius natura.

✠Saua.

Sinus Persicus & Arabicus. Ca. xxiiii.

SEd in duos diuidit̄ sinus.Is qui ab oriente est persicus appellat̄.xxv.mil.pas̄.circuitu,at Eratosthenes tradit.Ex aduerso est Arabia,cuius.xii.mil.p.est lōgitudo.Rursus altero ambit̄ sinu Arabico noiato,oceanum q̄ influit Azaniū appellant.Persicū introitū.v.mil.pas̄.latitudinis, alii quattuor fecerunt.Ab eo ad itimum recto cursu.xi.M.xxv.propemodum constat esse & situm eius humani capitis effigie.Onesicritus & Nearch⁹ ab Indo amne in sinum persicum,atq; illinc babylonem ab Euphratis paludib⁹ scripserunt.xxv.mil.pas̄.esse,in Germaniæ angulo sunt Chelonophagi testudinum sup̄ficie,casas tegentes,carne uescentes.A flumine Arbi promontorium ipsum inhabitant,præter capita toto corpore hirti,coriisq; piscium uestiti.

✠Socaicádros ✠Asthoidis

Cascandrus insula,Parthorum regna. Cap.xxv.

AB horum tractu Indiā uersus ✠Cascādrus deserta insula in oceano mil.p.tradit̄,iuxta eā freto influente ✠Stoidis q̄stuosa margaritis a ꝓmōtorio.Carmanis iūgunt̄ Armozei. Quidā interponunt arbios cccxii.p.toto littore.Ibi portus macedonū.& aræ Alexandri in promontorio amnes Saganos deīn Datas & salsus.Ab eo ꝓmontoriū Themisteas:insula aphrodisias habitat̄ īde Persidis initiū ad flumē Oroati,quo diuidit̄ ab Elimaide.Cōtra Persidē īsulæ philos casādra araeia cū mōte ꝑalto Neptūo sacra,ipsa Persis aduersus occasū sita obtinet littora d.l.M. pas̄.etiam in luxum diues ī Parthorum iam pridem translata nomen.Horum de imperio nūc paucis.Regna parthorū duodeuiginti sunt oia,ita eīn diuidūt ꝓuīcias circa duo ut diximus maria,rubrū a meridie,hircanū a septētriōe.Ex iis xi.q̄ sup̄iora dicūtur īcipiūt a cōfinio armeniæ caspiisq; littorib⁹ ꝑtinent ad Scythas,cum q̄bus ex æquo degūt.Reliq̄ vii.regna īferiora appellant̄.Quod ad Parthos attinet,semꝑ fuit Parthia in radicibus mōtiū sæpius dictorū,q̄ oēs eas gentes ꝑtexūt. Hūt ab ortu Arios,a meridie carmāia & ariāos,ab occasu ✠pratitas medas,a septētriōe hyrcanos. Vndiq; desertis cīcta. Vlteriores Parthi nomades appellāt̄.Citra deserta, ab occasu urbes eoꝝ,q̄s dixi⁹ Issatis & Calliope,ab oriente æstiuo Europum,ab Hyberno mania,ī medio Hecatōpylos. Arsacia regio Nesea Parthyæne nobiles,ubi Alexandropolis a conditore.

✠Hispratitas.

Media,Mesopotamia,Babylon,Seleucia. Ca.xxvi.

NEcessariū est in hoc loco signare & Medorum sitū,terrarūq; circumagere ad persicum mare,quo facilius deinde reliqua noscant̄.Nanq; media ab occasu trāsuersa oblique Parthiæ occurrēs utraq; regna includit.Habet ipsa ab ortu caspios & parthos,at meridie sittacenē & susianē & persida,ab occasu adiabenē, a septētrione armeniā,Persæ rubrū mare sꝑ accoluere, ꝑ

pter quod

pter qđ is sinus Persicus uocaẗ. Regio ibi maritima, cyropolis. Quia uero ipa subit ad Medos Elimais Megala appellaẗ locus arduo mōtis ascēsu p grad⁹ introitu angusto ad Persopolin caput tegni dirutā ab Alexādro. Præterea habet in extremis finib⁹ Laodiceā ab Antiocho cōditā. Inde ad orientē magi obtinēt Passargada castellū, in quo Cyri sepulchrū est, & horū Agabatana oppiduꝫ translatū ab Dario rege ad mōtes. Inter Parthos & Arianos excurrūt Parætacenæ. His gētib⁹ & euphrate iferiora regna includūẗ. Reliq̄ dicem⁹ a Mesopotamia excepto mucrone eius Arabūꝗ poplis i prioꝛ dictis uolumie. Mesopotamia tota Assyrioꝝ fuit uicatim dispsa, ꝑter Babyloniā & Ninū. Macedones eā in urbes cōgregauere propter ubertatē soli. Oppida ꝑter iam dicta habet Seleuciā, Laodiceā, Artemitā. Itē in Arabū gente qui Arroci uocanẗ & Mardani, antiochia, q̄ a præfecto Mesopotamiæ Nicatore cōdita Nicatoria uel Arbelis uocaẗ. Iūgunẗ his Arabes, introrsus Eldamarii. Super quos ad Pellacontam flumen Bura oppidū, Salmani & Measi Arabes. Gordyæis uero iūcti Aloni, p quos Zerbis fluuius in Tigrin cadit, Azones, Silices, Mōtani, & orōtes. Quoꝝ ad occidētē oppidū Gaugamela, Itē suæ in rupib⁹. Supra Sicidassi. iiii. Mil. p. p quos Lycus ex Armenia ferẗ. Absitris ad hybernū exortū Azochis oppidum. Mox in cāpestribus oppida diospage, Polytelia, Stratonicea ✣ Anthemus. In uicina Euphratis Nicephorion, qđ ut diximus Alexander iussit cōdi pp loci oportunitatē. Dicta est & in Zeumate Apamia, ex qua orientē petētes excipit oppidū apprime munitū quondā stadioꝝ. lxv. amplitudie, & Satrapatū regia appellatū, quo tributa conferebanẗ, nunc in arcem redactū. Durant ut fuerāt hebata, & ductu Pompei Magni termius romani imperii orntos. A zeumate. ccl. M. pa, Sunt qui tradūt Euphratē Cobaris præfecti opere deductum, ubi eū diximus findi, ne præcipiti cursu Babyloniam infestaret. Ab assyriis uero uniuersis appellatū armalchar, qđ significat regiū flumen, qua derinatū oppidum fuit. Agrani e maximis, quod diruere Persæ. Babylon Chaldiacarū gētiū caput diu sūmā claritatē obtinuit i toto orbe, ꝑpter quā reliq̄ ps Mesopotamiæ Assyriæꝗ babylonia appellata est. lx. Mil. pas. amplexa muris ducenos pedes altis, quinquagenos latis. In singulos pedes ternis digitis mēsura ampliore q̄ nostra, interfluo Euphrate mirabili ope utroqꝫ. Durat adhuc ibi Iouis Beli tēplū. Inuentor hic fuit syderalis sciētiæ. Cætero circuitu in solitudinē rediit exhausta uicinitate Seleuciæ ob id cōdita a Nicanore itra nonagesimū lapidē i cōfluētē Euphratis fossa pductis atqꝫ tigris, quæ tamen Babylonia cognoianẗ. Libera hodie ac sui iuris Macedonūꝗ moris. Feruntẗ ei plebes urbanæ sexcētæ esse. Sitū uero mœniū aquilæ pandētis alas. Agrū totius oriētis fertilissimū. Inuicē ad hāc exhauriēdā, & Ctesiphōtē iuxta tertiū ab ea lapidē i Chalonitide cōdidere parthi, qđ est nūc caput regni. Et postq̄ nihil proficiebaẗ nup Vologesus rex aliud oppidū Vologesocertā in uicino cōdidit. Sūt etiā in Mesopotamia oppida Hupparenū Chaldæoꝝ doctrina clarum. Et hoc sicut Babylon iuxta flumē Narragā qui dedit ciuitati nomē. Muros* Hipparenoꝝ Persæ diruere. Orcheni quoqꝫ tertia Chaldæoꝝ doctrina i eosdē situ locanẗ ad meridiē uersi. Ab iis noticiæ & orthophantæ & græciochāthæ. Euphrate nauigari babylonē & Persico mari. cccexxii. M. p. tradūt Nearch⁹ & Onesicrit⁹. Qui uero postea scripseꝛ a seleucia. ccccxc. M. Iuba a Babylona Characē. clxxv. M. de Fluere aliq ultra babylonē cōtinuo alueo priusq̄ distrahiẗ i irrigua. lxxxvii. M. Vniuerso aūt cursu. xi. M. p. incōstātiā mēsuræ diuersitas auctoꝝ facit, cū Persæ quoqꝫ schœnos & Parasangas alia mensura determinēt. Vbi desinit alueo munire ad cōfiniū Characis accedente tractu statim infestāt, Attali latrones, Arabū gēs. Vltra quos schœnitæ. Ambitu uero Euphratis nomades Arabæ usqꝫ ad deserta syriæ, unde in meridiē flecti eū diximus solitudies palmirenas relinquentē. Seleucia abest a capite Mesopotamiæ Euphratē nauigātibus undecies. xxv. M. p. A mari rubro si Tigri nauigeẗ. cccxx. M. A zeumate. d. M. xxvii. zeuma a Seleucia syriæ ad nostꝝ littus. cxxxii. M. p. Hæc est ibi latitudo terraꝝ inter duo maria. Parthici uero regni. d. cccc. M. xliiii. p. Est etiānū oppidū Mesopotamiæ in ripa Tigris circa confluentes, quod uocant Digbani

✣ Anthemusa.

*Borsippenos

Flumen Tigris. Cap. xxvii.

Sed & de Tigri ipo dixisse cōueniat. Oritur in regione Armeniæ maioris fonte conspicuo in planicie. Loco nomē ælongofine est. Ipsius qua tardior fluit diglito. Vnde concitaẗ a celeritate Tigris incipit uocari. Ita appellant medii sagittā, influit in lacū Arethussam oīa illata pondera sustinentē, & Nitrū nebulis exhalantē. Vnū genus ei pisciū est, & hic aquæ transcurrētis nō misceẗ alueo, sicut nec e Tigri pisces in lacum transnatāt. Ferẗ autem & cursu & colore dissilis. Trāsuectusꝗ occurrēte Tauro monte in specu mergitur. Subterꝗ lapsus a latere altero eius erū

pit locus uocat Zoroanda. Eundē esse manifestū est quod demersa perfert. Alterū deinde trāsit lacū qui Tesbidis appellat, rursusq; in cuniculos mergit, & post. xxy. M. pas. circa nympheū redditur tam uicinū Arsaniæ. Fluere cū in regionem Arheni Claudius Cæsar auctor est, ut & cum in tumuere confluāt, nec tñ misceant. Leuiorq; Arsanias innatat. iiii. M. ferme spacio. Mox diuisus in Euphraten mergitur. Tigris aūt ex Armenia acceptis flumibus claris Parrheni agnice pharisōc arabas ore os adiabenosq; disterminās, & quā diximus Mesopotamiā faciēs lustratis mōtibus gor dyæorū circa apameā mesenes oppidū, citra seleuciē babyloniā. cxxy. M. p. diuisus ī alueos duos. Altero meridiē ac seleuciā petit mesenē pfundens. Altero ad septētrionē flexus eiusdē gentis tergo cāpos cauchas secat. Vbi remeauere aq̄ pasitigris appellat. Postea recipit ex media choaspen,

✣ Dupli ci mō. atq; ut diximus inter seleuciā & Ctesiphōtē uectus in lacus Chaldiacos se fundit, eosq; . lxx. M. p. amplitudine implet. Mox uasto alueo ꝑfusus dextra Characis oppidi infert mari Persico ✣ decio ore. Inter duorū amniū ostia. xxy. M. p. fuere. Aut ut alii tradūt. yii. M. utroq; nauigabili. Sed lon go tpe Euphratē ꝑclusæ ortheni & accolæ agros rigantes, ac nisi post Tigrin defert in mari. Proxima Tigri regio Paropotamia appellat. In ea dictū est de Mesene. Oppidū eius Dibitach iunguntur Chalonitis cū Ctesiphōte, nō palmeris modo, uerum & olea pomisq; aliisq; arbustis nobilis. Ad eā puenit Zagrus mons ex armenia inter medos adiabenosq; ueniēs supra paræ tacenē & Per sidē. Chalonicis abest a psidē. ccccLxxx. M. p. Tantū a Caspio mari Assyria abesse cōpēdio itinerū aliq tradūt. Inter has gētes atq; mesenē sittacene est, eadē arbelitis & palæstina dicta. Oppidū eius sittace græcoꝝ ab ortu est & sabbata. Ab occasu aūt. Antiochia inter duo flumia Tigrin & Tornadotū. Itē Apameæ cui nomē Antioch⁹ matris suæ iposuit, Tigris circūfundit. Hæc diuidit Archoo. Infra est susiane, inq; uetus regia Persaꝝ susa a Dario Histaspis filia condita. Abest a seleucia Babylonia. cccel. M. p. Tantūdem ab Egbatanis medoꝝ p montē charbanū in septētriōali. Ti gris alueo oppidū est babytace. Abest a Susis. cxxxy. M. p. Ibi mortaliū soli aurū in odio cōtrahūt. Id defodiūt ne quo cui sit ī usu. Susianis ad oriētē uersus iūgunt cossei latrōes & mizæoꝝ. xl. ppli liberæ ueritatis. Supra eos patēt Parthusi, Mardi, & Saitæhy qui ptēdūt supra Elymaida, quā Per sidi in ora iunximus. Susa a Persico mari absunt. ccl. M. p. qua subiit ad eam classis Alexandri pasitigri intus ad lacū chaldaicū uocat Alphie, uñ susa nauigatiōe. lxy. M. d. p. absunt susianis ab oriente sūt Chosiei. Supra chosieos ad septētrionē mosobarene sub mōte cābalido, q est caucasi ram⁹ Inde mollissimo transitu in bactros. Susianen ab elymaide distermiat amnis Euleus ortus in Medis, medioq; spacio cuniculo cōditus: ac rursus exortus per mesobatenen lapsus circuit arcem susarū ac Dianæ templū augustissimū cū illis gentib⁹ & ipe in magna cerimonia sit, Siquidē reges nō ex alio bibūt, & ob id in longiq̄ portant. Recipit amnes ædippū præter Asylū a mōtibus Persarū uenientē ad unū ex susianis oppidū, iuxta eū magoga a charace. xy. pas. Quidam hoc in extre ma Susianę ponunt solitudinibus proximū. Infra Euleū Elymais est in ora iuncta Persidi, a flumie Oroati ad Characē. ccxl. M. Oppida eius Seleucia & Sosirate apposita monti Casyro. Oram quæ ꝑiacet Minoꝝ Syrtiū uice dixim⁹ inaccessam cœno plurimū limi deferētibus Brixia & Ortacea amnibus, madēte & ipa Elymaide in tantū ut nullus, sit nisi circuitu eius a Perside adit⁹. Infestat a serpētibus quos flumia deportāt: pars eius maxīe suia characene uocat ab oppido Arabiæ clau dēte regna de quo dicemus exposita prius. M. Agrippæ sententia. Nanq; is Mediam & Parthiam, & Persidem ab oriente Indo, ab occidente Tigri, a septentrione Tauro Caucaso, a meridie rubro mari terminatas patere in lōgitudinē terdecies. xx. M. pas. in latitudine. d. cccxl. pdidit. Praeterea per Mesopotamiā ab oriēte Tigri, ab occasu Euphrate, a septētrione Tauro, a meridie mari Persi co inclusam lōgitudine octingentoꝝ. M. pas. Latitudine. cccl x. Charax oppidū Persici finus intimum, a quo Arabia Eudæmon cognominata excurrit, habitat in colle manufacto inter confluē tes dextra Tigrin, leua Euleū. iii. M. p. laxitate cōditū est. Primū ab Alexandro magno colonis ex urbę regia Durine, quæ tū interiit deductis, militūq; inutilibus ibi relictis Alexandriam appella ri iusserat, pagūq; peleneū a patria sua, quē ꝑpric Macedonū fecerat. Flumina id oppidum expugnauere. Postea Antiochus restituit quintus regū & suo nomie appellauit. Iterūq; infestatum Pas

✣ Iā pse udo por ticus. siones Sogdonaci filius rex finitimoꝝ Arabū quē Iuba Satrapem Antiochi fuisse falso tradit oppositis molibus restituit, uomen suū dedit emunito situ iuxta in longitudinē. vi. M. pas. Latitudie paulo minus. Primo fuit a littore stadiis. x. & maritimū etiā in ✣ Psanda porticus habet, Iuba uero pdeunte. l. M. pas. Nūc abesse a littore. c. xx. M. Legati Arabum nostriq; negociatores qui inde uenere affir.

nere affirmát. Nec í ulla parte plus aut celerius ꝓfecere terræ fluminibꝰ inuectæ. Magis id mirum est æstu longe ultra id accedéte non repcussa. Hoc in loco genitú esse Dionysiú terrarum orbis situs recétissimú auctoré constat: qué ad cõmentanda omnia in oriente præmisit Diuus Augustus ituro in Armeniá ad Parthicas arabicasq; res maiore filio. Nõ me præterit: nec sum oblitus sui quéq; situs diligétissimú auctoré uisum nobis in introitu huiꝰ opis. In hac tñ parte arma romana seq placet nobis, Iubamq; regé ad eundem Claudiú Cæsarem scriptis uoluminibus de eadem Arabica expeditione.

Arabia, Nomades, Nabathei, Omani, Tilos, & Ogyris insulæ. Cap. xxyiii.

ARabia gentiú nullis postferéda amplitudíe lõgissima a mõte Amano a regione Ciliciæ Comagenisq; descédit: ut diximꝰ: multis gétibus eoꝝ deductis illo a Trigrane magno, sponte nero ad mare nostrú littusq; ægyptiacú ut docuimꝰ. Necnõ & in media syriæ ad Libanú mõté penetráribꝰ nubeis qbus iungunť ramisi. Deinde teranei, deíde patami. Ipsa uero penísula arabia itra duo maria rubrú Persicúq; pcurrés: quodá naturæ artificio ad sĩlitudiné atq; magnitudiné rali maris ét circúfusa. In eádé ét cœli pté nulla differétia spectat. Hæc quoq; í illo situ. Fœlix eiꝰ populꝰ. A nro mari usq; ad palmitenas solitudíes diximꝰ. Reliq núc inde pagemꝰ. Nõades ífestaroresq; chaldæoꝝ schœnitæ ut diximꝰ claudút, & ipi uagi: sꝫ a tabnaculis cognoiati q ciliciis metáť ubi libuit. Deiñ nabathei oppidú ícolúr Petrá noíe: in cõualle paulo minꝰ. ii. M. p. amplitudís: circũdatú mõtibꝰ íaccessis amne íterfluéte. Abest a Gaza oppido littoris nri. d. c. M. a sinu Persico. cxxii. M. Huc cõuenit utrúq; biuiú eoꝝ: q Syriæ palmirá petiere, & eoꝝ q ab Gaza uenerút. A petra incoluerút Omani ad Characé oppidis quõda claris a Semiramide cõditis abesamide & soroachia. Núc sút solitudíes. Deiñ est oppidú quod Characenoꝝ regi paret: in Pasitigris ripa Eorath noíe. In quo a Petra cõueniút Characeni. Inde. xii. M. p. secúdo æstu nauigát. E Parthico. n. regno nauigátibꝰ uicus teredon. Infra cõfluété euphratis & tigris leua flumís chaldæi obtinét, dxtra nõades schœnitæ. Quidá & alia dno oppida lõgis íteruallis tigris pnauigari tradút barbathiá, mox thũatá, qđ abest a petra. x. dieꝝ nauigatõe. Nri negociatores dicút characenoꝝ regi pere, & apameá sitá ubi restagnatio euphratis cú tigri cõfluat. Itaq; moliétes ícursioné Parthos opibus abiectis inúdatione arceri. Núc a charace dicemus oram Epiphanio primú exqsírá: locus ubi euphratis ostiú fuit: flumé salsum pmõtoriũ chaldõe uoragini similiꝰ q̃ mari, p. l. p. oræ, flumé achana, deserta. c. M. p. usq; ad ísulá ♣ Barú. Sinus capeus: qué accolút Gaulopes & chateni. Sinus gerraicus. Oppidú Gerra. y. M. paſ. amplitudíe turres habet ex salis q̃dratis molibꝰ. A littore. l. M. p. Regio Artenæ. Ex aduerso Tylos ísula totidé milibꝰ a littore. Pluría margaritis & celeberrima cú oppido eiusdé noís. Iuxtaq; altera minor. Promõtoria eius. xxii. d. p. Vltra magnas aspici insulas tradút ad q̃s nõ sit puétú. Huius ambitú. cxii. M. d. p. a Perside lõgius abesse, adiri uno alueo angusto. In ísula Asgilia gétes Nocheti. Zurachi, Borgodi, Cataræi, Nomades. Flumé Cynos. Vltra nauigationé incõpertá ab eo latere pp scopulos tradit Iuba. Prætermissa métione oppidi Omanoꝝ Batrasa, Aues, & Tomamé qđ priores celebré portũ Carmaniæ fecere. Ité Omé & Athanæ, q̃ núc oppida maxime celebrari a Persico mari nri negociatores dicút a flumine Canis, ut Iuba tradit mõs adusto similis. Gétes epimaranitæ. Mox Ichthiophagi ísula deserta, gétes btymi, eblitei mõtes, insula omœmus. Portꝰ machorbæ, ísulæ etaxalos. Onchobricæ gés cadæi, ísulæ sine noibꝰ multæ. Celebres uero Isura, rhinnea, & pxia í q̃ scriptæ sút stellæ lapideæ lrís ícognitis. Goboea portꝰ, bragæ insulæ desertæ. Gés caludæi, dabanegoris regio. Mõs orsa cú portu. Sinus duatus, insulæ multæ. Mõs tricoriphos. Regio cardalena, insulæ solanidæ, capina. Ité Ichthiophagorú, Deíde Glarí. Lirtꝰ hámaeú, ubi auri metalla. Regio cananna, gétes apitami: gasani. Insula deuuade. Fõs goralꝰ, garpheti, ísulæ alaea & ámnamethꝰ. Gés clare ísulæ chelonitis, Ichthiophagõ multhæ. Eodáda deserta basag. Multæ sabæoꝝ. Flumía thamar, amnõ, ísulæ dolicæ. Fõtes daulotes, dora, insula epteros, labanis, coboris, sambracatæ, & oppidú eodem noíe incõtinéti. A meridie insulæ multæ, maxía camari, Flumñ mysecros, portꝰ lenpas. Schœnitæ sabæi, ísulæ multæ. Emporiú eoꝝ acila: ex quo í Indiá nauigať. Regio amithoscuta, dánia. Mizi maiores & minores, drimati, Macæ. Hoꝝ pmõtoriú cõtra Carmaniá est. Distat. l. M. paſ. Mira res ibi tradiť. Numeniú ab Antiocho rege Misenæ ꝑpositú ibi uicisse. Eodé die classe æstuq; reuerso, iteꝝ eqtatu cõtra Persas dimicáté & gemina trophea eodé in loco Ioui ac neptuno statuisse, insula í alto obiacet ogy

♣ Icarian.

ris,clara Erythreo rege ibi sepulto.Distat a cõtinéte.cxxy.M.p.Circuitu.cxii.M.d.Nec min⁹ altera clara i azãio mari dioscutiada distãs a siagro extimo ꝓmõtorio.280.mil.p.Reliq̃ i cõtinéte a noto etiãnũ✣aut aridæ i mõtes octo dieꝝ trãsit⁹,Gétes Larẽdani,Catabãi,Gebanitæ pluribꝰ oppidis,sed maximis nagia & thõna téploꝝ.65.Hæc est ãplitudis significatio hoc ꝓmõtoriũ,a quo ad cõtinété Troglodytaꝝ.l.mil.p.Thoani,Acchitæ,Chatramotitæ,Tõabei,Antidalei,Lexianæ,Agrei,Cerbãi,Sabæi arabũ ꝑp thura clarissimi ad utraq̃ maria porrectis gẽtib⁹,Oppida eoꝝ i rubro littorẽ✣maerie,marma,corolia,sabatra:ir⁹ oppida Nasc⁹,cardaua,carn⁹,& quo merces odoꝝ dferũt tomala.Pars eoꝝ atramitæ quoꝝ caput Sobotale.lx.mil.tẽpla muris icludẽs.Regia tñ oĩum.Mariaba.Sinũ obtinet.xciiii.mil.pas.refertum insulis odoriferis.Atrãmitis i mediterraneo iũgunt Minei mare accolũt,& Elamitæ.Oppidũ eiusdẽ nois,lis iũgũt Cagulatæ.Oppidũ sibi qđ græci Appoden uocant Arsicodani. Vadei oppido magno, Barasei lichleni.Sygaros ĩsula,quã canes nõ itrãt,expositiq̃ circa littora errãdo moriũt.Sin⁹ itim⁹ i quo Leanite q nom̃ ei dedere.Regia eorũ Agra,& i sinu Læana:uel ut alii elaoa.Nã & ip̃z sinũ nñi ælaniticũ scripsẽ,alii alaniticũ.Artemidor⁹ alaniticũ.Iuba leniticũ.circuit⁹ Arabiæ a charace Læana colligere ꝓdit q̃dragies octies.lxy.p.Iuba paulo min⁹.xl.M.putat.Latissima est a septẽtriõe Iter oppida Heroũ & Characẽ.Nũc & reliq̃ mediterranea ei⁹ dicãt.Nabatheis Thimaneos iũxerũt ueteres,nũc sũt Taueni,Suelleni,Sarraceni,Arrareni . Oppidũ in quo oĩs negociatio cõuenit,hemuatæ,analitæ.Oppida domada,egrata,mudei.Oppidum badanatha,carrei.Oppidũ Chariati Achoali Oppidũ Phoda,ac minei a rege Cretæ Minoe(ut existimãt) originẽ trahẽtes,quoꝝ Charmei oppidũ.xiiii.M.p.Mariba Baramalacũ,& ip̃m oõ ĩpnẽdũ.Itẽ Carnõ Rhãmei & hoꝝ origo Rhadamãth⁹ putat frater Minois.Homeritæ massala. Oppida.hamirei,sannei,chãtace,bactias,harma.Oppidũ gedrãite,ãpræ,ilisanitæ,bachilite,sãmei,amathei.Cũ oppidis nessa & cẽnesseri.Zamarei cũ oppidis saiace,scãrate,bacascami.Rhiphearma oppidũ quo uocablo appellãt hordeũ.Aurei & rhaui,gyrei & marhæi.Helmodenes cũ oppido ebode.Agat i mõtib⁹ oppido.xxy.M.p.i quo fõs Emischabales,qđ signat camelorũ oppidum,Amyelomei colonia Milesioꝝ.Actrida oppidũ Caligii,qoꝝ Mariba oppidũ significat dominos oĩum.Oppida Pallon muraonimal iuxra flumẽ p quod Euphratẽ emergere putant.Gẽtes Agrei,Hãmonii.Oppidũ Arhenæ,Cauraraoi,qđ sigoificat ditissimos armẽto.Coranitæ,Cesani,choani.Fuerũt & græca oppida,arethusa,larissa,chalcis,deleta uariis bellis.Romana arma sol⁹ i eã terrã adhuc itulit Ae.Gall⁹ ex eq̃stri ordie.Nã.C.Cæsar Augusti fili⁹ ꝓspexit tñ Arabiã.Gallus oppida dituit noo noiara ab auctorib⁹ qui ante scripserũt,Egran,Annestũ, Escã,Magusum,Tãmacum,Labeciã,& supradictã Maribã.Circuitu.yi.M.pas. Itẽ Caripeta, quo lõgissime ꝓcessit.Cætera explorata retulit.Nõades lacte & ferina carne uesci. Reliquos uinũ ut Indos palmis exprimere.Oleũ Sesamæ.Nũerosissimas eẽ Hõeritas Mioæos fertiles agros palmetis arbustis.Io pecore diuites Cẽbanos & Areos,armis ꝓstat maxie Chatramoritas.Carreis latissĩos & fertilissĩos agros.Sabæos,ditissĩos syluaꝝ fertilitate odorifera, auri,metalli,agrorũ,riguis mellis,cæræq̃ ꝓuẽtu.Deide de odorib⁹ suo dicem⁹ uolumie.Arabes,mitrati degũt,aut iotõso crioe barba abradit,ꝓterq̃ i supiore labro.Aliis & hæc inrõsa,mirũq̃ dictu ex innumeris poplis ps coæq̃ in cõmerciis aut latrociniis degit,in uniuersum gẽtes ditissime, ut apud quas maxie opes romaooꝝ Parthorũq̃ subsistãr,uẽdẽtibus q̃ e mari aut syluis capiant. Nihil inuicẽ redimẽribus.Nũc reliquã orã Arabiæ cõtrariã ꝓsequemur. Timosthenes totum sioum quatridui nauigatiõe i lõgitudinẽ taxauit,bidui latitudinem.Angustias.iiii.M.d.pas.Eratosthenes ab ostio.xiii.M.in quanq̃ partem,Artemidorus Arabiæ latere.xiiii.l.M.

[✣ Asferitæ] [✣ maranæ]

Sinus maris rubri Troglodytici & Aethiopi. Cap.xxix.

TRoglodytico uero undecies.lxxxiii.M.d.p.ptolemaida usq̃ Agrippa.xiiii.p.xxxii.sine differentia laterũ.Plærĩq̃ latitudinẽ.462.ꝓdiderũt faucis q̃ hiberno orienti obuersa.Alii iiii.M.Alii.yii.M.Alii.xii.M.pas.patere.Situs.aũt ita se habet.A sinu ælãitico alter sious quẽ Arabes aeaot uocãt,i quo Heroũ oppidũ est.Foit & Cambiso ioter Nelos & Marchadas deductis eo ægris exercit⁹.Geos Tyra.Daneon port⁹.Ex quo nauigabilẽ alueũ ꝑducere i Nilum q̃ parte ad Delta dictũ decurrit.lxii.d.pas.iteruallo,quod iter flumẽ & rubrũ mar iter est prim⁹ oĩm Sesostris ægypti rex cogitauit.Mox Darius Persarũ.Deinde Ptolemæ⁹ sequẽs qui eduxit fossam latitudie pedũ.c.altitudine.xxx,i lõgitudie.xxxyii.d.p.usq̃ ad fontes amaros VI

tra deterruit inūdatiōis metꝰ excelſior trib9 cubitis rubro mari cōpto q̄ terra ægypti. Aliq eā nō auferūt cāз, ſed ne imiſſo mari corrūperet aqua nili, q̄ ſola potus pbet, Nihilominus inter totū terēdo frequētat a mari ægyptio, quod ē triplex. Vnū a peluſio p harenas ī quo niſi Cala mi defixi regnāt uia nō repit, ſubide aura ueſtigia opiēte. Alteꝝ uero duobꝰ.mil.paſ.ultra ca ſiū mōtē, qd a.lx.M.p.redit.in Peluſiacā uiā. Accolūt. Arabes Autei. Tertium a Gerro quod ad ipm uocāt. Per eoſdē Arabes.lx.M.p.ppius aſperū mōtibus & inops aquarū. Eæ uiæ oēs arſinoen ducūt cōditā ſororis noīe in ſinu charādra a Ptolemæo Philadelpho, q primꝰ troglodytī cen excuſſit amnē, q. Arſinoen præfluit, ptolemæū appellauit. Mox oppidū paruū eſt Aennum pro qno alii philoterā ſcribūt. Deīde ſūt Azarei, ex troglodytaꝝ cōnubiis arabes feri, iſulæ ſa pirene ſcitala, mox deſerta admyos hormō, ubi fōs tadnos, mōs Eos, iſula Lābe. Portꝰ mlti, Be reniee oppidū mřis Philadelphi noīe, ad qđ iter a eopto diximꝰ. Arabes autei & gnebadei tro glodytice, q̄ priſci michoen, alii midoē dixere. Mōs pētedactylos. Inſulæ Stenæ diræ aliquot ha lōneſes nō pauciores Cardamin. Topazos q̄ gēmæ nomē dedit. Sinꝰ inſulis refertꝰ ex iis quæ Marē uocat, aquoſa q̄ eratāos, ſinētes. Regū.ii.pfecti fuere. Introrſus cādei, quos ophiophagos uocāt, ſerpētibꝰ ueſci aſſueti. Neq alia regio fertilior eaꝝ. Iuba q uidet diligētiſſime proſeeu tus hæc omiſit ī hoc tractu (niſi ſi exēplariū uitiū eſt) berenieen alterā, quæ panehryſos cogno-minata eſt. Tertiā quæ epidires inſignē loco. Eſt.n.ſita in eeruice lōge pcurrēte, ubi fanees ru bri maris.iiii.M.d.p.ab Arabia diſtāt. Inſulæ ibi eytis topaziū ferēs & ipſa ultra ſyluas ubi pto lemais a Philadelpho condita ad uenatꝰ elephātoꝝ, ob id epitheries cognoīata iuxta laeū mo noleū. Hæc eſt regio ſecūdo uolumīe a nobis ſignifieata. In qua.xly.diebꝰ añ ſolſtitiū totidēq poſtea hora.yi.conſūmunt umbræ, & in meridiē reliquis horis eadūt. Cæteris diebꝰ in ſeptē trionē, cū ī berenice quā primā poſuimꝰ ipo die ſolſtitii.yi.hora umbræ ī totū abſumāt nihilq adnorat aliud noui. D.cii.M.p.īteruallo a Prolemaide res īgētis exēpli, locuſq ſubtilitatis im mēſæ mūdo ibi dephēſo cum indubitara ratione umbraꝝ. Eratoſthenes mēſurā terræ pdere inde cœperit, Hine azanium mare, pmontorium qđ aliq hiſpalū ſcripſere. Laeus Mandalum. Inſula Caſitis, & in alto multæ, in quibus teſtudo plurima, Oppiduз Suchæ. Inſula Daphnidis Oppidū Adnliton. Aegyptioꝝ hoc ſerui a dominis pfugi cōdidere. Maximū hie emporiū tro glo dytarū etiā æthiopū. Abeſt a Ptolemaide.y.dierū nauigatione. Deferunt plurimum ebur, Rhinocerotū cornua. Hippopotamorū eoria, celtium, teſtudinū ſphīgia mācipia. Supra æthio pes Arrotheras inſulæ quæ ✤ Aliē noeant. Itē Bacchias & antibacchias + & ſtratotō Hic ī ora æthiopiæ ſinus incognitꝰ, quod admirēur cū ulteriora mercatores ſerutent. Promōtoriū ī quo eſt fons cutius expetitus nauigātibus. Vltra Iſidis portus.x.dierū remigio ab oppido Adulitarū diſtans. In eum troglodytis myrrha confert. Inſulæ ante portū duæ Pſeudopylæ uocant, iterio res totidē pylæ. In altera ſtellæ lapidæ litteris īcognitis. Vltra finns Abalites. Inſula Diodori, & aliæ deſertæ. Oppidū Gaza pmōtoriū & portꝰ Moſſylicꝰ, quo cinamomū deuehitur, Hucuſq Seſoſtris exercitū duxit. Aliqui unū æthiopiæ oppidū ultra ponūt in littore Baragaza. Amoſeli te pmontorio Atlanticum mare icipe uult Iuba, præter mauritanias ſuas. Gadis uſq nauigādū Coro. Cuius tota ſentēria hoc in loco, ſubtrahēda non eſt A pmontorio Indorum qđ uocat Le pte acra ab aliis Drepanum pponit recto curſu pter exuſta & malacho inſulam.xy.M.paſ.eſſe Inde ad locum quē noeant Sceneos.ccxxy.M. Inde ad Inſulā ſadanū.cl.M.paſ. Sic fieri ad aptū marem.xyiii.lxxxy.M.p. Reliqui oms pter ſolis ardorē nauigare poſſe nō putauerūt. Qui & cōmertia ipſa īnfeſtant ex inſulis Arabes Aſcitæ appellati, quoniā bubulos utres binos ſternē-tes pōte pyraticā exercēt ſagittis uenēatis. Gētes troglodytarū Iuba tradit Therothoas a uena tu dcōs miræ ueloeitatis ſicut iehthiophagos natātes ceu maris aſalia. Bargēos, zageras, Chaly bas, ſaxſas, ſyreeas, daremas, domazanes. Quin & accolas nili a ſyene nō æthiopū pplos, ſз ara bū eſſe dicis uſq meroen. Solis quoq oppidū qđ nō pcul mēphi ī ægypti ſitu diximꝰ Arabas cō ditores hře. Sunt & qni ulteriorē ripam æthiopiæ auferant adnectantq Afrieæ. Ripas autē in colere pp aquā. Nos relicto cuiq arbitrio itelligēdi oppida quo tradūt ordie utrinq ponemꝰ. A ſyene & priꝰ arabiæ latere gens cataduppi. Deiñ ſyenitæ. Oppida tacōpſon, quā quidā appel lauerūt thathieē * aramū + ſeſamū, ſādura, naſaudū, anaudōa: cumara, beta, & bochiana, leuphi torga, tārarene, mœchidira, noa, gophoa, gyſtate, megeda, lea, rhēia, nupſia, direa, paraga, baga da, dumana, rhadata, ī quo felis aurea p deo colebat. Borō ī meditarræo mallo, pximū meroe.

✤ Elea.
+ Straton
* Aranium
+ Seſanium

Sic ꝑdidit Bion, Iuba aliter. Oppidũ limũ in mõte Megaticos ĩter ægyptũ & æthiopiã qđ arabes myrson uocauere. Deide Metacõpson, Araniũ, Sesaniũ, Pidne, Mamuda, Corábin. Iuxta eã bitumis fonte, hãmodata, prosda, paréta, mama, tessara, gallas, zorõ, gaucomene, meũpidi, botas, endõda, cametas. Nomadas in tabernaculis uiuẽtes cystæ pẽmani, gadagaleni, paloi primi, nupsii, deselini, patini, gãbreues, magasne, segasmala, crãda, dẽna, cadeũna, thena, batha, alana, macua, scámos, gorã. In ĩsula ab iis ab Alexãdro callim, seren, mallos, agocẽ. Ex Africæ latere tradita sũt eodẽ noĩe tacõpsos altera siue ps prioris mogora, sea, edosa, pelenaria, pyndis, magusa, bauma, linitima, spyntuma, sydopta, gẽsoa, pĩdicitora, cugoa, orsina, suasa, mauma, rhuma, ur bubuma. mulona, qđ oppidũ græci hypatiton uocarũt. Pagoargas, zamnes uñ elephãti ĩcipiãt Mãblia, berresa, cetuma. Fuit quõdã & epis oppidũ contra meroen añq̃ Bion scriberet deletũ. Hæc sunt ꝑdita usq; meroen, ex q̃bus hoc tẽpore nullũ ꝑpe utroq; latere extat Cæteræ solitudines nuper renũciauere principi Neroni missi ab eo milites p̃torianí cũ trbuno ad exploerandum inter reliq̃ bella æthiopicũ cogitãtí. Intrauere aũt & eo arma romana Diui Augusti tẽporibus duce. P. Petronio & ĩpo eq̃stris ordinis p̃fecto. Aegyptus oppida eorum expugnauit, quæ sola íuenerat quo dicem⁹ ordie, pselchin ✠ primin, abocci. phthurio, ✠ cãbusin, attenã, stadisin, ubi Nil⁹ p̃cipitãs se, fragore auditũ accolis aufert. Diripuit & nepata. Lõgissimi aũt a syene ꝓgressus. d. ccclxx. M. paſ. Nec tñ arma rõana solitudinẽ ibi fecerũt. Aegyptioꝝ bellis attrita est æthiopia uicissim ĩperitãdo seruiẽdoq; clara & potẽs ẽt usq; ad troiana bella mẽnone regnãte, & syriæ ĩpitasse eã nñoq; littore ætate regis Cephei patet Andromadæ fabulis. Simili mõ & de mẽsura ei⁹ uaria ꝑdidere. Prim⁹ daliõ ultra meroen lõge subuect⁹. Mox Aristocreon, & bion & Basilis. Simonides minor etiã q̃nquẽnio in meroe moratus cũ de æthiopia scriberet. Nam & Timosthenes Clasiũ Philadelphi p̃fectus sine mẽsura dierũ. lx. a syene meroen iter ꝑdidit. Eratosthenes. d. c. M. xxv. Artemidorus. d. c. M. Sebosus ab ægypti extremis sexdecies. lxxv. M. p. pxiedicti. lxv. Verũ oĩs hæc finita nuꝑ disputatio est, q̃m a syene. d. cccclxii. M. Neronis exploratores renũciauere his modis. A syene hieran sycaminon. liiii. M. p. Inde Tania. lxxv. M. paſ. regione Enominiton. Aethiopũ primi. cxx. M. Acinam. lxiiii. M. Pitarã. xxv. Tergedũ. cvi. M. insulaʒ Gagauden eẽ ĩ medio eo tractu. Inde primũ uisas aues psitacos, & ab altera quæ uocat̃ Artigula, animal sphingion, a Tergedo Cynocephalos. Inde Nabatha. lxxx. M. Oppidũ id paruũ inter p̃dicta solũ. Ab eo ad ĩsulã Meroen. ccclx. M. Herbas circa Meroen demũ uiridiores syluarũq; aliq̃d appuisse rhinocerotũ elephãtorũq; uestigia. Ipm oppiduʒ Meroen ab introitu insulæ abeẽ. lxx. M. p. Iuxtaq; aliã ĩsulã tractu dextro subeũtib⁹ alueo q̃ portũ faceret. Aedificia oppidi pauca. Reg. naf fœminã Cãdacẽ, qđ multis iã annis nomẽ ad reginas trãsiit. Delubrũ Hãmonis est ibi religiosũ, & toto tractu sacella. Cæteꝝ cũ potiref reꝝ æthiopes, ĩsula ea magnæ claritatis fuit. Tradũt armatoꝝ. ccl. M. dare solitã, artificũ. iiii, M. alere. Reges æthiopũ. xlv. & hodie traduntur.

Multiformes & miræ hominum effigies. Cap. xxx.

Vniuersa uero gẽs Etheria appellata est, deiñ atlãtia, mox a Vulcani filio æthiope æthiopia. Aialiũ holumq; effigies mõstriferas circa extremitates ei⁹ gigni minime mirũ artifici ad formãda corpa effigiesq; celẽdas mobilitate ignea. Ferũt certe ab oriẽtis pte intima gẽtes eẽ sine narib⁹, eq̃li toti⁹ corpis planicie. Alias supiore labro orbas, alias sine linguis. Pars etiã ore cõcreto & narib⁹ carẽs uno tm̃ foramine spirat, potũq; calamis auenæ trahit, & grana eiusdẽ auenæ spõte ꝓueniętis ad uescẽdũ. Quibusdã pro sermone nutus motusq; mẽbrorũ esse. Quibusdã ante Ptolemæũ lathyrũ regẽ ægypti ignotus fuit usus igniũ. Quidã & Pygmæoꝝ gẽtes ꝑdiderũt añ paludes ex q̃bus nilus ꝑdiref. In ora eni ubi desimus cõtinui mõtes ardẽtib⁹ similes rubẽt. Troglodytis & rubro mari a Meroe tractus oĩs qui supponif a Napata tridui itinere ad rubrũ littus aq̃ pluuia ad usũ cõplurib⁹ locis seruaf, fertilissima regiõe, q̃ iter est auri. Vlteriora atabuli æthiopũ gẽs tenet. Deide cõtra meroẽ megabardi, quos aliq adiabaras noĩauere, oppiduʒ hñt Apollinis. Pars eoꝝ nomades quæ elephantis uescit̃. Et ex aduerso

✠Dedacæ in Africæ pte macrobii. Rurs⁹a megabarsis mẽnões & danelli, dieꝝq; xx. iteruallo critẽsi, Vltra eos ✠ dochi. Deĩn gymnites sp nudi. Mox ãderæ, mathitoe, mesagebes. Hiporeæ, atri coloris tota corpa rubrica illinũt. At ex Africæ pte ✠ medini. Deiñ nõades cynocephaloꝝ lacte uiuẽtes,

✠Menifimni. olabi, syrbotæ; q oꝺonũ cubitoꝝ eẽ dicunt. Aristocreon libyæ latere a meroe, oppidũ ✠ Tolen

✠Coloẽ dieꝝ. v. itinere tradit. Inde dieꝝ. xii. esar. ægyptioꝝ oppidũ, quo psãmetichũ fugarũt ĩ eo ꝑdũc

✠Primnin (margin note at "primin")

✠Combusin. (margin note at "cãbusin")

annis.ccc.habitaſſe.Cõtra in Arabico latere Darõ oppidũ eſſe eoꝝ.Bion aũt ſapẽ uocat qđ ille Eſar,& ipo noie aduenas ait ſignificari Caput eoꝝ i iſula ſẽbobitin,& tertiũ iArabia ſai.Inter mõtes aũt & Nilũ ſymbari ſunt ✣Phaliges,i ipis uero mõtibus Aſachæ,multis natiõibꝰ. Abeẽ a mari dicunt dierũ.v.itinere. Viuũt elephantorũ uenatu,iſula i illo ſambritarũ regioni paret. Ab ea nubei æthiopes dierũ octo itinere.Oppidũ eorũ Nilo impoſitũ ✝ tenupſis Sambri,apud quos q̃drupedes oẽs ſine auribꝰ etiã elephanti. At ex Africæ pte Ptoembari ꝓpemphanæ q canẽ pro rege habẽt motu eiꝰ iperia augurantes.Aruſpi oppido longẽ a Nilo ſito.Poſtea Achiſarin, phaliges, marigeri, caſamari,Bion & alia oppida in iſulis tradit.Aſembobiti meroẽ uerſꝰ dieꝝ toto itinere.xx.Proxie inſulæ.oppidũ ſebritarũ ſub regia.Et aliud Aſar.Alteriꝰ oppidũ Darõ. Tertiã medoen uocant i qua oppidũ Aſel.Quartã eodẽ quo oppidũ noie Garodẽ.Inde paropas oppidũ.Nauos modũdæ,mãdatini,ſecãdũi,colligati,ſecãdæ,nauectabæ cumi,agroſpi,ægypãi, cãdrogari,arabũ ſummoꝝ.Regio ſupra ſirbitũ ubi deſinũt mõtes tradit a qbuſdã habere maritimos ætiopas,niſicaſtes,niſitas quod ſignificat ternũ & q̃ternũ oculoꝝ uiros,nõ qa ſic ſit,ſed qa ſagittis ꝑcipua cõtẽplatione utunt.Ab ea uero pte Nili quæ ſupra ſyrtes maiores oceanũq; meridianũ ꝓtendit Dalion uocatos eſſe dicit,pluuia tãtũ aq̃ utẽtes Ciſoros,lõgopotos.Ab oecalicibꝰ dierũ.v.itinere uſibalcos:iſuelos,*puſios,ualios.ciſpios.Reliq̃ deſerta. Deiñ fabuloſa ad occidẽtẽ uerſus nigre,quoꝝ rex unũ oculũ habeat in frõte.Agriophagi Párberarũ & leonũ carnibꝰ maxie uiuẽtes.Pãphagi oia mãdẽtes.Antropophagi humana carne ueſcẽtes.Cynamolgi caninis capitibus. Arthabathitæ q̃drupedum ferarũ modouagi.Deinde heſperiæ porſi quos in Mauritãiæ cõfinio diximꝰ.Pars quædã ætiophũ locuſtis tantũ uiuit fumo & ſale duratis in annua alimẽta in quadrageſimũ uitæ annũ non excedũt. Aethiopũ terrã uniuerſam cũ mari rubro patere in lõgitudinẽ ſemel & uicies.lxx.M.paſ.in latitudinẽ cũ ſupiore ægypto duodecies. xcvii.M.Agrippa exiſtimauit.Quidã lõgitudinẽ ita diuiſerũt.A meroe ſirbitũ.xv.dieꝝ nauigatione. Ab ea.xii.ad Dabellos.Ab iis ad oceanũ æthiopicũ.vi.dierũ iter.In totũ em̃ ab oceão ad meroen.d.cc.M.xxv.M.paſ.eſſe inter auctores fere conuẽit.Inde ſyenẽ quantũ diximꝰ.Sita eſt æthiopia ab oriente hiberno ad occidentẽ hibernũ.Merídião cardie ſyluæ hebẽo maxie uirẽt meridiana parte iminẽs mari mõs excelſus æternis ardet ignibꝰ æonocauma dictꝰ a quo nauigatio q̃rridui ad ꝓmõtoriũ quod heſperionceras nocat cõfine Africæ iuxta æthiopas & heſperios.Quidã & i eo tractu modicos colles amœna opacitatæ ueſtitos ægypanũ ſatyrorũq; ꝓdũt.

✣phalãges. ✝Tẽnesis *Pharuſios

Inſulæ æthiopici maris. Cap.xxxi.

INſulas toto eo mari & Ephorus complures eſſe tradit & Eudoxus & Timoſthenes.Clitarchus uero Alexandro regi renũciatã adeo diuitẽ:ut equos inſulæ talẽtis auri ꝑmutarẽt Alteram ubi ſacer mons opacus ſylua repertus eſſet diſtillãtibus arboribus odore miræ ſuauitatis.Cõtra ſinũ perſicũ Cernen noiat iſula aduerſa æthiopiæ,cuiꝰ neq; magnitudo neq; interuallũ a continẽte cõſtat.Aethiopas tãtũ populos habere tradit.Ephorꝰ auctor eſt a rubro mari nauigãtes in eã nõ poſſe pp ardores ultra quaſdã colũnas(ita appellant paruæ inſulæ ꝓuehi Polibyus in extrema Mauritania cõtra mõtẽ atlantẽ a terra ſtadia.viii.abeſſe prodidit cernen Nepos Cor.ex aduerſo maxime carthaginis a cõtinẽte paſ.M.nõ ampliorẽ circuitũ.ii. M.Tradit & alia inſula cõtra mõtẽ atlantẽ,& ipa atlãtis appellata.Ab ea.v.dieꝝ nauigatiõe ſolitudines ad æthiopas heſperios,& ꝓmõtoriũ qđ uocamꝰ Heſperioceras.Inde primũ circũagẽte ſe terrarũ frõte in occaſum ac mare atlãticũ.Cõtra hoc quoq; ꝓmõtoriũ gorgões iſulæ narrãt. Gorgonũ quõdã domꝰ bidui nauigatiõe diſtãtes a cõtinẽte,ut tradit Xenophon.Lãpſacenus.Penetrauit i eas.Hãno pœnoꝝ imparor ꝓdiditq; hirta fœmiarũ corpa uiros ꝑnicitate euaſiſſe.Duarũq; gorgonũ cutes argumẽti & miraculi gratia in Iunonis tẽplo poſuit ſpectatas uſq; ad carthaginẽ captã.Vltra has etiãnũ duæ heſpides iſulæ narrant.Adeoq; oia circa hæc incerta ſunt, ut Statius Seboſus a gorgonũ iſulis ꝑnauigatiõe atlãtis dieꝝ.xl.ad heſperidũ inſulas curſum ꝓdiderit ab iis ad heſpionceras uniꝰ.Nec mauritaniæ inſulaꝝ certior fama eſt.Paucas mõ conſtat eſſe ex aduerſo autololũ a Iuba repertas,in quibus getulicam purpurã tinguere inſtituerat.

De fortunatis inſulis. Cap.xxxii.

SVnt qui ultra eas fortunatas putãt eſſe quaſdã & alias,quaꝝ numero idẽ Seboſus etiã ſpacia complexus Iunoniã abeſſe a gadibus.d.ccl.M.paſ.tradit. Ab ea tãtũdẽ ad occaſum uerſus pluuialiã caprariãq;,in pluuialia non eſſe aquam niſi ex hymbribus.Ab iis.ccl.M.paſ.

Fortunatas cõtra leuá mauritaniæ.viii.M.paſ.Orá ſolis uocari in cõualle a cõuexitate & planariá a ſpecie cõuallis.Circuitũ.ccc.M.paſ.Arbo℞ ibi proceritatẽ ad cẽtum q̃draginta quattuor pedes adoleſcere,Iuba de fortũatis ita inq̃ſiuit,ut ſub meridiẽ poſitas eẽ ꝓpe occaſũ a purpurariis.d.ccxxv.M.p.ſic.ut.ccl.ſup̃ occaſũ nauiget.Deiñ p.ccclxxv.M.p.ortus petat.Primá uocari Ombrion nullis ædificio℞ ueſtigiis hr̃e in montibus ſtagnũ,arbores ſimiles ferulæ,ex quibus aq̃ exprimaẽ ex nigris amara,ex cádidiorib⁹ potui iucũda.Alterá iſulá Iunoniá appellari,in ea ædiculá eſſe tm̃ lapide extructá.Ab ea in uicino eodẽ noie minorẽ.Deinde Caprariam lacertis grádib⁹ refertá,i cõſpectu ea℞ eẽ ✤ninguariá,q̃ hoc nomẽ accepit a ꝑpetua niue,nebuloſam. Proximá ei canariá uocari a multitudie canũ ĩgẽtis magnitudis.Ex q̃b⁹ ꝑducti ſũt a Iuba duo, qui caperẽt ibi faſtigia ædificiorũ. Cũ aũt copia oẽs pomorũ & auium oĩs generis abundent, hác & palmetis caryotas ferẽtib⁹,ac nuce pinea abũdaẽ.Eẽ copiá quoq; mellis.Papy℞ quoq; & ſiluros in amnib⁹ gigni.iſeſtari eas beluis quæ expellanẽ aſſidue putreſcẽtib⁹.At abunde orbe terrarum extra intra indicato collecta in arctum menſura æquior uidetur.

✤Niuariá alio quí ninguariam.

Terræ per menſuras computatæ digeſtio. Cap.xxxiii.

POlibyus a gaditano freto lõgitudíe directo curſu ad os mæotis.xxxiiii.xxxvii.M.d.p.prodidit.Ab eodẽ initio ad orientẽ recto curſu Siciliá duodecies.lx.M.d.paſ.Creta.ccclxxv.paſ.Rhodũ.clxxxvi.d.paſ.Chelidonias tantundẽ.Cyprũ.cccxxv.paſ.Inde Syriæ Seleuciá Pieriá.cxv.p.Quæ cõputatio efficit uicies ter.xl.M.paſ.Agrippa hoc idẽ iteruallũ a freto gaditano ad finũ ꝑſicũ p lõgitudinẽ directá.xxxiiii.xl.M.paſ.taxat,in quo haud ſcio an ſit error numeri,quoniá idẽ a Siculo freto Alexádriá curſus.xii.I.M.paſ.tradidit. Vniuerſus autem circuitus per ſinus dictos ab eodẽ exordio colligit intra mæotin lacũ.clvi.M.paſ.Artemidorus adiicit.d.cclvi.M.Idẽ cũ mæotide.clxxiii.xc.paſ.eſſe tradit.Hæc eſt menſura inermiũ,& pacata audacia fortuná prouocátiũ hominũ.Nunc ipſarũ partium magnitudo comparatur utcũq; difficultatẽ afferet auctorum diuerſitas.Aptiſſime tamen ſpectabitur ad longitudinẽ latitudine addita.Eſt ergo ad hoc ꝓ̃ſcriptũ Europæ magnitudo.lxxxi.xlviii.M.paſ.Africæ ut media ex omĩ uarietate ꝓdẽtiũ ſumaẽ cõputatio.Efficit longitudo.xxxvii.xlvii.M.Latitudo qua coliẽ nuſq̃ ccl.M.p.excedit.Sed quoniá a cyrenaica ei⁹ pte.d.ccccx.M.paſ.eá fecit Agrippa, Deſerta eius ad garamátas uſq; qua noſcebanẽ cõplectẽs uniuerſam mẽſurá quæ uenit in cõputationẽ.ylvi.viii.M.p.efficit Aſiæ lõgitudo i cõfeſſo ẽ.lxiii.M.d.cccl.M.p.Latitudo ſane cõputeẽ ab æthiopico mari Alexádriá iuxta Nilũ ſitá,ut per Meroen & Syenẽ menſura currat.xviii.lxx.v.M.paſ. Apparet ergo europá paulomin⁹ dimidiæ Aſiæ pte maiorẽ eſſe q̃ Aſiam.Eandẽ altero tanto & ſexta parte Africæ ampliorẽ q̃ Africá.Quod ſi miſceanẽ oẽs ſummæ liquido patebit Europa totius terræ tertiá eſſe partẽ & octauá paulo amplius. Aſiá uero quartá & quartádecimá Africam autem quintá & inſuper ſexageſimá.His addemus etiamnũ unam græcæ inuentionis ſententiá uel exq̃ſitiſſimæ ſubtilitatis ut nihil deſit in ſpectádo terrarũ ſitu, indicatiſq; regionib⁹ noſcaẽ,& quæ cuiq; ea℞ ſocietas ſit ſiue cognitio dierum ac noctiũ,quibuſq; inter ſe pares umbræ & æqua mundi conuexitas.Ergo reddetur hoc etiá,terraq; uniuerſa in mẽbra cœli digeretur.Plura ſunt aũt hæc ſegmẽta mundi,quæ noſtri circulos appellauere,græci parallelo.

Digeſtio terrarũ in parallelos & umbras pares. Cap.xxxiiii.

PRincipiũ habet Indiæ pars uerſa ad Auſtrũ.Patet uſq; Arabiá & rubri maris accolas. Cõtinẽẽ gedroſi,pſæ,carmani,elimæi,parthiene,aria,ſuſianæ,meſopotamia ſeleuciá cognominata.babylonia,arabia ad Petras uſq;.Syria,cele,Peluſiũ:ægypti. Inferiorq; ora q̃ uocaẽ Alexádriæ Africæ maritima.Cyrenaica oppida oĩa.Tapſus,hadrumẽtũ, clupea carthago. Vtica utraq; hippo.Numida mauritania utraq;,atláticũ mare,colũnæ herculis.In hoc cœli circũplexu æq̃noctii die media umbilic⁹ quẽ Gnomonẽ uocát.vii.pedes lõgus,umbrá nõ ampli⁹ q̃ttuor pedes lõgá reddit.Noctis uero dieiq; lõgiſſima ſpacia horas.xiiii.æq̃noctiales hũt breuiſſima ecõtrario.x.Seq̃ns circul⁹ ĩcipit ab India uergente ad occaſũ,uadit p medios ꝑthos,pſepolin,citima,pſidis, arabiá,citeriorẽ iudæá,libái mõtis accolas.Amplectiẽ babylonẽ.Idumæá, Samariá,Hieroſolymá,Aſcalonẽ,Ioppá,Cæſareá : phœnicẽ, Ptolemaidẽ,Sidonẽ, Tyrũ, Beritũ Botrin,Tripolin,Byblumá,Thiochiá,Laodiceá,Seleuciá Ciliciæ maritima,Cyprum,Auſtriná, Cretá,Lilybeũ in Sicilia,ſeptẽtrionale Africæ & numidiæ.Vmbilicus æquinoctio.xxxv. pedũ umbram.xxiiii.pedes longá facit.Dies autẽ noxq; maxima.xiiii.horarũ æquinoctialiũ eſt acce

déte iis qnta pte uniꝰ horæ. Tertiꝰ circulꝰ ab Indis Imauo ꝓximis orit̃. Tédit p caſpias portas mediæ ꝓximas cataoniá. cappadociá, tauꝝ, amanú, Iſſum, cilicias, portas ſolos, tharſum, cypꝝ, Piſidiá, Páphiliæ ſiden, Lycaoniá, Lyciæ, Patará, Xáthú, Caunú, Rhodú, Coum, Halycarnaſſum, gnidú, dorida, chiú, delú, cycladas medias, gythiú, maleá, argos, lacõiá, elin, olympiá, meſſeniá, pelopõneſi, ſyracuſas, catiná, ſiciliá mediá, ſardiniæ, auſtria, carteiá, gades, Gnomõis cétú unciæ umbrá. lxxvii. unciarú faciút. Longiſſimus dies eſt æqnoctialiú horarú. xiiii. atq; dimidiæ cum xxx. pte uniꝰ horæ. Quarto ſubiacét circulo q̃ ſunt ab altero latete Imaui. Cappadociæ auſtria galatia, myſia, ſardis, ſmyrna, ſipylus, tmolꝰ mõs lydiæ, caria, ionia, trallis, colophõ, epheſus, miletos, ſamos, chios, icariú mare, cyclades ſeptétriõales, athenæ, megara, corinthꝰ, ſyciõ, achaia, patræ, iſthmos, epirꝰ, ſeptétriõalia ſiciliæ, narbonéſis galliæ exortiua, hiſpaniæ maritima a carthagie noua, & ide ad occaſum. Gnomoni. xxi. pedú rñdéte umbræ. xvii. pedú. Lõgiſſimus dies habet æqnoctiales horas q̃tuordecim, & duas tertias uniꝰ horæ. Quinto cõtinent̃ ſegméto ab introitu caſpii maris bactria, hyberia, armenia, myſia, phrygia, helleſpõtus, troas, tenedus, abydos, Sceptis, Iliú, Ida mons, Cizicú, Lapſacú, Sinope, Amiſum, Heraclea in Ponto, Paphlagonia, Lénus, Imbrꝰ, Thaſſus, Caſandria, Theſſalia, Macedonia, Lariſa, Amphipolis, theſſalionice, pella: edeſꝰ: berœa: pharſalia: cariſtú: eubœa: bœotú: chalcis: delphi: acarnania: ætholia: appollõia: brúduſiú: tarétú thorii: locri: rhegiú: lucani: neapolis: puteoli: thuſcú mar̃: corſica: baleares: Hiſpania media. Gnomoni ſepté pedes umbris ſex. Magnitudo diei ſúma horaꝝ æquinoctialium quindecim Sexta cõprehéſio qua cõtinet̃ urbs Roma amplectit̃ caſpias gétes, caucaſom ſeptétriõalia arméiæ: appolloniá ſup̃ rhyndacú: nicomediá: niceá: chalcedoné: byzátiú: liſymachiá: cherroneſú: melané ſinó: abderá: ſamothraciá: maroneá: œnú: beſſicá: thraciá: mædicá: pæoniá: Illyrios: Dyrrachiú: Canuſiú: Apuliæ extima: Cápaniá: & Hetrutiá: Piſas: Luná: luccam: genuá: liguriá: antipolin: maſſyliá: narboné: tarraconé: hiſpaniá: tarraconéſé mediá: & ide p luſitaniá. Gnomoni pedes noué umbræ octo, Lõgiſſima diei ſpacia horarú æqnoctialiú. xv. addita nona parte unius horæ, aut ut Nigidio placuit, qnta. Septia diuiſio ab altera caſpii maris ora icipit. Caditq; ſupra Callati: Boſphorú: Boryſthené: Tomos: Thraciæ auerſa: Triballos: Illyrici reliq: Hadriaticú mare: Aqleiú: Altinú: Venetiá: Vincétiá: Patauiú: Veroná: Cremoná: Rauennam: Anconá: Picenú: Marſos: Pelignos: Sabinos: Vmbriá: Ariminá: Bononiá: Placétiá: Mediolanú: oiaq; ab Apennino. Tráſq; alpes: Galliá Aquitaniá: Vienná: Pireneum: Celtiberiam: Vmbilico xxxv. pedú umbræ. xxxvi. Vt tñ in pté Venetiæ exæquet̃ umbra gnomoni. Ampliſſima dies horarú æqnoctialiú. xv. & quintarú partiú horarú triú. Hactenus antiquoꝝ exacta celebrauimus Seqoétiú diligétiſſimi, qd ſupeſt terrarú tribꝰ aſſignauere ſegmétis. A Tanai p Mæotin lacum & ſarmatas uſq; boryſthené, atq; ita p Dacos partéq; germaniæ gallias oceani littora amplexi, qd eét horarú. xvi. Alterú per Hypboreos & Britániá horarú, xvii. Poſtremo Scythicum a Rhipheis iugis in Thylé, in quo dies cõtinuarent̃ (ut diximꝰ) noctéſq; per uices. Iidé & ante principia q̃ fecimos poſuere circulos duos. Primú per inſulam Meroen, & Ptolemaidé in rubro mari ad elephátorú uenatos conditá: ubi lõgiſſimus dies. xii. horarú eét dimidia hora amplior. Secúdum per Syenem ægypti eunté, qui eſſet horarú. xiii. Idéq; ſingulis dimidia horarú ſpacia uſq; ultimum adiecere circulis. Et hactenus de terris.

CAII PLYNII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER. VII.

PROOEMIVM. De Animalibus.

MVNDVS ET IN EO TERRAE GENTES MARIA INSVLAE INſignes urbes ad húc modú ſe hñt. Aiantiú ĩ eodé nature nulliꝰ ꝓpe ptis cõtéplatiõe minor é. Siqdé cú oia exeq húanꝰ neqat aius, Prícipiú iure tribuet̃ hoi. cuiꝰ cá uĩ cúcta alia genuiſſe natura magna & ſæua mercede ꝯtra táta ſua múera, ut nõ ſit ſatis æſtiat̃ parés melior hoi an triſtior nouerca fuerit. Añ oia unú aiantiú cúctorú aliéa aliéis uelat opibꝰ: cæteris uarie teguméta tribuit, teſtas, cortices coria, ſpias, uillos ſetas, pilos, plumá, pénas, ſq̃más, uellera. Trõcos ét arboreſq; cortice ĩterdú gemio a frigoribꝰ & calor̃ totata é. Hoie ȝ tm̃ nudú, & ĩ nuda hõ natali die abiicit ad uagitꝰ ſtati & ploratú, nullúq; tot aialiú ãlíd ad lachrías, &

has ꝓtin⁹ uitæ pricipio. At Hercule risus ꝑcox illi & celerrim⁹/ añ q̄dragesimū diē nulli dať. Ab hoc lucis rudimēto, qđ ne feras qdē īter nos genitas uincula excipiūt, & oīuꝫ mēbroꝝ nexus atq; īfœliciter natū iacet manib⁹ pedibusq; deuinctis flens. Aīal cæteris īperaturū, & a suppliciis uitā auspicať, unā tm̄ ob culpā qa natū est. Heu demētia ab iis initiis existimātiū ad superbiā se genitos. Prima roboris spes primūq; tēporis munus quadrupedi similē facit. Quādo homini incessus? quādo uox? quādo firmū cibis os? q̄diu palpitās uertex. Sūmæ inter cuncta animalia ībecillitatis indiciū. Iā morbi tot, atq; medicinæ tot cōtra mala excogitatæ, & hæ quoq; subinde nouitatib⁹ uictæ, cætera sentire naturā suā. Alia pnicitatē usurpare, alia ꝑpetes uolatus, alia uires, alia nare. Hoīem scire nihil sine doctria, nō fari, nō īgredi, nō uesci, breuiterq; nō aliud naturæ spōte q̄ flere. Itaq; multi extitere q nō nasci optimū cēserent, aut q̄ocyssime aboleri. Vni aīantiū luctus est datus. Vnī luxuria, & qdē innumerabilib⁹ modis, ac per singula mēbra. Vni ambitio. Vni auaritia. Vni īmensa uiuēdi cupido. Vni supstitio. Vni sepulturæ cura, atq; ēt post se defuturæ. Nulli uita fragilior, nulli reꝝ oīuꝫ libido maior, nulli pauor cōfusior, nulli rabies acrior. Deniq; cætera aīantia in suo genere ꝓbe degūt. Cōgregati uidemus, & stare cōtra dissimilia. Leonū feritas inter se nō dimicat. Serpētū morsus non petit serpentes. Nec maris qdem beluæ ac pisces, nisi in diuersa genera sæuiunt. At hercule homini plurima ex homine sunt mala.

Gentium mirabiles figuræ. Cap.i.

ET de uniuersitate qdē generis humani magna ex parte in relatione gētiū diximus. Neq; enī ritus moresq; nūc tractamus. Innumeri sunt totidē pene quot sūt hoīuꝫ cœtus. Quædam tamē non omittenda duco, maximeq; longius a mari degentiū. In quibus prodigiosa ali q̄ & incredibilia multis uisuꝫ iri haud dubito. Quis enī æthiopas añq̄ cerneret credidit, aut cui nō miraculo est cū primū ī noticiā uenit? Quam multa fieri nō posse priusq̄ sint facta, iudicanť. Naturæ uero reꝝ uis atq; maiestas in oīb⁹ momētis fide caret, siqs modo ptes ei⁹, ac nō totā cōplectať aīo. Ne pauones aut tigriū pātheratūq; maculas, & tot aīaliū picturas cōmemorē paruū dictu, sed īmēsuꝫ æstimatiōe, tot gētiū sermōes, tot linguæ, tāta loquēdi uarietas, ut extern⁹ alieno pene nō sit hoīs uice. Iā in facie uultuq; nostro cū sint .x. aut paulo plura mēbra nullas duas ī tot milib⁹ hoīuꝫ īdiferētas effigies existere. Quod ars nulla ī paucis nūero ꝓstet affectādo. Nec tñ ego ī plærisq; eoꝝ obstringā fidem meā, potiusq; ad auctores relegabo, qui de dubiis rogenť oīb⁹. Modo ne sit fastidio græcos seq tāto maiore eoꝝ diligētia uel cura uetustiore.

De Scythis & aliarū diuersitate gentium. Cap.ii.

ESse Scytharꝫ genera, & qdem plūra, qoæ corporibus humanis uescerenť, indicauimus. Id ipm īcredibile fortasse, ni cogitem⁹ in medio orbe terraꝝ, ac Sicilia, & Italia fuisse gētes hui⁹ mōstri cyclopas, & lestrigonas, & nuprime trāsalpes hoīem īmolari gentiū eaꝝ more solitū, qđ paulo a mādēdo abest. Sed & iuxta eos q sunt ad septētrionē uersi haud procul ab ipo aqlōis exortu, specuq; ei⁹ dicto, quē locū Gesglittō appellāt, ꝓduncť arimaspi, quos dixim⁹ uno oculo in frōte media insignes, qbus assidue bellū esse circa metalla cū gryphis ferarū uolucri genere, q̄le uulgo tradiť, eruēre ex cuniculis auꝝ mira cupiditate, & feris custodiētib⁹ & arimaspis rapiētib⁹ multi, sed maxime illustres. Herodotus & Aristeas Procōnesius scribūt, sup alios aūt anthropophagos scythas ī q̄dā cōualle magna Imai mōtis regio ē, q uocať abarimō, in q̄ syluestres uiuūt hoīes, auersis post crura plātis eximiæ uelocitatis, passiꝫ cū feris uagātes. Hos in alio nō spirare cælo, iōq; ad finitimos reges nō pertrahi. Neq; ad Alexandrū Magnum ꝑtractos Beton itineꝝ ei⁹ mēsor ꝓdidit. Priores anthropophagos quos ad septētrionē eē diximus .x. dieꝝ itinere sup borysthenē amnē ossib⁹ hūanoꝝ capitū bibere. Cutibusq; cū capillo ꝓ *baltelib⁹ añ pectora uti Isigonus Nicœnsis. Idē in Albania gigni quosdā glauca oculoꝝ acie pueritia statī canos, q noctu plusq̄ īterdiu cernāt. Idē itinere dieꝝ .x. sup borysthenē Sauromatas tertio die cibū cape semp. Crates Pergamen⁹ in hellespōtū circa pariū genus hoīum fuisse tradit, quos ophiogenes uocat, serpētū ictus cōtractu leuaŕ solitos, & manu īposita uenena extrahere corpori. Varro etiā nūc esse paucos ibi, quoꝝ saliuæ cōtra ictus serpētum medeantur. Silis & ī Africa gens psylloꝝ fuit, ut Agarhatchides scribit a Psyllo rege dicta, cuius sepulchꝝ īñ parte Syrtiū maioꝝ est. Hoꝝ corpori ingenitū fuit uirus exitiale serpētibus, ex cuius odore sopirēt eas. Mos uero liberos genitos ꝓtin⁹ obiiciēdi sæuissimis eaꝝ. Eoq; genere pudicitiā cōiugū experiēdi nō ꝓfugiētib⁹ adulterino sanguine natos serpētibus. Hæc gens ipa qdem pro

*Mantell.

pe interéptione sublata est a Nasamonibus, qui nunc tenét has sedes. Genus tñ hominũ ex his qui ꝓfugerát, aut cũ pugnatũ est absuerát, hodieq; remanet in paucis. Simile & ĩ Italia Marsoꝝ gẽte durat, quos a Cyrces filio ortos ferũt, & ideo inesse iis uim naturalé eá. Et tñ oĩbus hoĩbꝰ cõtra serpẽtes inest uenenũ. Ferũtq; ictas saliua, ut feruẽtis aquæ cõtactu fugere. Quod si in fauces penetrauerit, ẽt mori. Idq; maxĩe hũani ieiuni oris. Sup̃ Nasamõas, cõfinesq; illis maclias androgynas eẽ utriusq; naturæ ĩter se uicibꝰ coeũtes Galliphãtes tradit. Aristo. adiicit dextrá mámá iis uirilé, læuá muliebré eẽ. In eadé Africa familias q̃sdá effascinátiũ Isigonus & Mẽphodorꝰ tradũt. Quaꝝ laudatiõe ĩtereát ꝓbata, atescát arbores, emoriant̃ ĩfantes. Esse eiusdé generis ĩ Triballis & Illysis adiicit Isogonꝰ, q uisu quaq; effascinét, iterimátq; quos diutiꝰ ĩtueãtur, iratis p̃cipue oculis, qđ eoꝝ malum facilius sentire puberes. Notabilius esse, q̧ pupillas binas in oculis singulis hẽant. Huiꝰ generis fœminas in Scythia, quæ uocát̃ Bythiæ ꝓdit Apollonides. Philarchus & ĩ Põto Thibioꝝ genus, multosq; alios eiusdé naturæ, quoꝝ notas tradit ĩ oculo altero geminá pupillá, ĩ altero equi effigié. Eosdé p̃terea nõ posse mergi, nec ueste q̃dem degrauatos. Haud dissilẽ iis genꝰ pharmacũ in æthiopia ꝓdidit Damon. Quoꝝ sudor tabem cõtactis corꝑibus afferat. Fœminas q̃dé oẽs ubiq; uisu nocere, q̃ duplices pupillas habeát. Cicero quoq; apud nos auctor est. Adeo naturæ cũ ferarũ more uescẽdi hũanis corꝑibꝰ ĩ hoĩeʒ rabiem genuisset, gignere in toto corꝑe, & quorũdá oculis quoq; uenena placuit, neq̃d usq̃ maliẽés qđ in hoĩe nõ esset. Haud ꝓcul urbe Roma in Faliscoꝝ agro familiæ sunt paucæ, quæ uocant̃ Hirpiæ, quæ sacrificio annuo qđ fit ad mõté soracté Apollini sup ambustá ligni strué ambulátes nõ adurunt̃. Et ob id ꝑpetuo senatuscõsulto militiæ, oĩumq; alioꝝ munerũ uacationé hñt. Quorũdá corꝑi partes nascunt̃ ad aliq̃ mirabiles. Sicut Pyrrho regi pollex in dextro pede, cuiꝰ tactu lienosis medebat̃. Hũc cremari cũ reliquo corꝑe nõ potuisse tradũt. Cõditũq; loculo ĩ tẽplo. Præcipue India æthiopũq; tractus miraculis scatẽt. Maxima in India gignunt̃ aĩalia. Inditio sũt canes grãdiores cæteris. Arbores q̃dé tãtæ ꝓceritatis tradũt̃, ut sagittis supari neq̃ant. Hæc facit ubertas soli, tẽperies cæli, aq̃rũ abũdãtia (si libeat credere) ut sub una ficu turmæ cõdant̃ eq̃tũ. Arũdines uero tãtæ ꝓceritatis, ut singula ĩternodia alueo nauigabili ternos ĩterdũ hoĩes ferát. Multos ibi q̃na cubita cõstat lõgitudine excedere, nõ expuere, nõ capitis, nõ dẽtiũ, aut oculoꝝ ullo dolore affici. Raro aliaꝝ corꝑis ꝑtiũ, tá moderato solis uapore durari. Phĩos eoꝝ quos gymnosophistas uocát, ab exortu ad occasum ꝑstare, cõtuẽtes solé ĩmobilibus oculos. Feruẽtibꝰ harenis toto die alternis pedibꝰ ĩsistet̃. In mõte cui nomé est Milo, hoĩes eẽ auersis plãtis octonos digitos ĩ singl̃is pedibꝰ habẽtes, auctor est Megasthenes. In multis aũt montibus genus hoĩum capitibꝰ caninis feraꝝ pellibꝰ uelari, ꝓ uoce latratũ edere, unguibus armatũ uenatu & aucupio uesci. Hoꝝ supra. cxx. M. fuisse ꝓdunt̃. Ctesias scribit in quadá gente Indiæ fœminas semel in uita parere, genitosq; cõfestim canescere. Itẽ hoĩum genus q Monosceli uocarent̃ singulis cruribꝰ miræ ꝑnicitatis ad saltũ. Eosdẽq; Sciopodas uocari, q ĩ maiore æstu humi iacẽtes resupini umbra se pedũ ꝓtegãt. Nõ lõge eos a troglodytis abesse. Rursusq; ab his occidẽté uersus quosdá sine ceruice, oculos ĩ humeris habẽtes. Sũt & Satyri subsolanis Indoꝝ mõtibus, Cartaduloꝝ dicit̃ regio, ꝑnicissimũ animal ranq̃ quadrupedes tá recte currẽtes, humana effigie, ut ꝓpter uelocitaté, nisi senes, aut ægri nõ capiant̃. Choromandaꝝ gẽtem uocat Tauron syluestré sine uoce, stridoris horrẽdi, hirtis corꝑibꝰ, ocl̃is glaucis, dẽtibꝰ caninis. Eudoxꝰ ĩ meridianis Indiæ uiris plãtas eẽ cubitales. Fœmĩs adeo ꝑuas, ut struthopodes appellẽt. Megasthenes gẽté ĩter nomadas Indos nariũ loco foramia tantũ habẽté, angulum mõ loripedẽ, uocari Syrictas. Ad extrẽos fines Indiæ ab oriẽte circa fõté Gãgis Astomoꝝ genté sine ore, corꝑe toto hirtá uestiri frõdiũ lanugine. halitu tm̃ uiuẽté & odore, qué naribus trahát. Nullũ illis cibũ, nullũq; potũ. Tm̃ radicum floꝝq; uarios odores syluestriũ maloꝝ, quæ secuʒ portát lõgiore itinere, ne desit olfatus. Grauiore paulo odore haud difficulter exanimari. Sup hos extrema ĩ ꝑte mõtiũ Spithamæi pygmæi narrant̃, ternas spythamas lõgitudine, hoc ẽ ternos dodrantes nõ excedẽtes. Salubri cælo, sempq; uernáte, mõtibus ab aq̃lõe oppositis, quos gruibꝰ infestari Homerꝰ quoq; ꝓdidit. Fama est ĩsidẽtes arierũ, caprarũq; dorsis armatos sagittis ueris tẽpore uniuerso agmĩe ad mare descẽdere, & oua pullosq; earũ alitũ cõsumere, ternis eá expeditioné mẽsibꝰ cõfici, aliter futuris gregibꝰ nõ resisti. Casas eorũ luto pennisq;, & ouorũ putaminibꝰ cõstrui. Aristoteles ĩ cauernis uiuet̃ Pygmæos tradit. Cætera đ his, ut reliq Cirnos, Indoruʒ

gen⁹ Isigon⁹tradit ãnis cẽtẽis q̃dragẽis uiuere.Itẽ æthiopas macrobios & feras existimãt, & q athon mõtẽ incolãt.Hos q̃dem q̃a uiperinis carnibus alanť,itaq; nec capiti,nec uestib⁹ eoꝝ no xia corpi inesse animalia.Onisicritus q̃bus in locis Indiæ umbræ nõ sint.Corpa hoim cubitoꝝ q̃nũ & binoꝝ palmorũ existere,& uiuere annos.cxxx. nec senescere.sed ut medio æuo mori. Crates Pergamen⁹ Indos qui cẽtenos annos excedãt gymnestas appellat,nõ pauci Macrobios. Ctesias gẽtẽ ex his quæ appellať Pandoræ in cõuallibus sitã,annos ducenos uiuere,i iuuẽta cã dido capillo q i senectute nigrescat.Cõtra alios q̃dragenos nõ excedeť ãnos iũctos macroniis, quoꝝ fœmiæ sel'piãt.Idq; & Agatharchides tradit.Præterea locustis eos ali,& esse pnices.Mã dorũ nomẽ iis dedit Clytarch⁹ & Megasthenes,tricẽtosq; eorũ uicos annumerãt. Fœminas se ptĩo ætatis anno parere,senectã q̃dragesimo anno accidere.Artemidorus in Taprobanã insulã longissimã uitã sine ullo corporis lãguore traduci. Viros Indorum quosdã cum feris coire,mix tosq; & semiferos esse ptus.In Calingis eiusdẽ Indię gẽte quinquẽnes cõcipere fœmĩas, octauũ uitæ ãnũ ñ excedeť.Et alibi cauda uillosa hoĩes nasci pnicitatis eximiæ.Alios aurib⁹ totos ꝯte gi,foritas ab Indis arbis fluui⁹ distermiat.hi nullũ aliũ cibũ nouer q̃ pisciũ,quos unguib⁹ disse ctos sole torreanť,atq; ita panẽ ex his faciũt,refert Clytarchus.Trogloditas sup æthiopiã ue lociores esse equis Pergamen⁹ Crates.Itẽ æthiopas octona cubito lõgitudĩe excedere,Syrbotas uocari gentẽ eã nomadã æthiopũ,secũdũ flumẽ ✠ Astagũ ad septẽtrionẽ uergentẽ.Gens Menis minoꝝ appellata,abest ab oceão dierũ itiere.xx.Aĩaliũ quæ cynocephalos uocam⁹ lacte uiuũt, quorũ armẽta pascit marib⁹ interemptis,præterq̃ sobolis causa.In Africæ solitudinib⁹ hoĩum species obuiæ subinde fiunt,momentoq; euanescũt.Hæc atq; talia ex hoĩũ genere ludibria si bi,nobis miracula ĩgeniosa fecit natura.Et singula quidẽ quæ facit indies,aut prope horas: qs enumerare ualeat? Ad detegendã ei⁹potentiã satis sit inter prodigia posuisse gentes. Hic ad cõ fessa in homine pauca.

✠ Astu pum

De prodigiosis partubus. Cap.iii.

Tergeminos nasci certũ est Oratiorũ Curatiorũq; exẽplo.Sup inter ostẽta adducitur,præ terq̃ in ægypto,ubi fœtifer potu Nilus,Proxĩe sup̃mis diui Augusti annis fausta quedam e plebe ostiæ duos mares,totidem fœminas enixa famem quæ secuta est portendit, haud dubie.Reperiť & in Peloponneso binos q̃ter enixa,maioreq; ptem ex oĩi ei⁹ uixisse ptu.Et in ægypto septenos utero sil'gigni,auctor ẽ Trogus.Gignunť & utriusq; sex⁹,quos hermaphrodi tos uocamus,olim androgynos uocatos,& i pdigiis habitos,nũc uero i delitiis.Põpei⁹ Magn⁹ in ornamẽtis theatri mirabiles fama posuit effigies,ob id diligẽti⁹ magnorũ artificũ ĩgẽiis ela boratas,iter q̃s legiť Eutyclas a.xx.libis rogo illata trallis enixa.xxx.pt⁹.Alcippe elephãtũ q̃q̃ id iter ostenta est.Nanq; & serpentẽ peperit inter initia Marsici belli ancilla. Multiformes plu rib⁹modis inter mõstrũ partus eduť.Claudius Cæsar scribit hippocentaurũ i Thessalia natũ eodem die iteriisse.Et nos principatu eius allatũ illi ex ægypto in melle uidim⁹.Est iter exẽpla in uterũ protinus reuersus infans Saguntī,quo anno ab Hannibale deleta est.

De mutatione sexus,& geminis partubus. Cap.iiii.

EX fœminis maturi in mares nõest fabulosum.Inuenimus in annalib⁹ Licinio Crasso.C. Cassio Longino cõs.Casini puerũ factũ ex uirgie sub parẽtib⁹,iussuq; haruspicum depor tatũ in insulã desertã.Licini⁹ Mautian⁹ pdidit uisum a se argis Aristontẽ,cui nomẽ Are thusæ fuisset,Nupsisse etiã,mox barbã & uirilitatẽ pueisse,uxoreq; duxisse.Ei⁹dẽ sortis & smyr næ puerũ a se uisum.Ipse i Africa uidi mutatũ ĩ marẽ nuptiarũ die.L.Cossiciũ ciuẽ Tisdritanũ. Editis geminis rarũ esse,aut puerpæ aut puerpio,præter q̃ alteri uitã.Si uero utriusq; sex⁹editi sint gemini rariorẽ utriq; salutẽ.Feminas gigni celeri⁹ q̃ mares,sicut celeri⁹ senescere. Sæpius uero moueri mares in utero,& in dextra fere parte,in læua fœminas constat.

De hoĩe generando,& pariendi tempore per illustria exẽpla a mensibus.vii.ad.xi. Cap.v.

CAeteris aĩantibus statutũ,& pariẽdi.& partus egerendi tẽpus est,Homo toto anno & in certo gigniť spacio.Alius septĩo mẽse:alius octauo:& usq; ad initia decimi undecimiq; Ante septimũ mẽsem haud unq̃ uitalis est.Septimo non nisi pridie. posteroue plenilunii die:aut interlunio cõcepti nascunť.Trãslatiuũ ĩ ægypto est:& octauo gigni. Iã q̃dẽ & in Italia tales ptus esse uitales,Cõtra priscorũ opiniões uariãt hæc plurib⁹ modis,Vestilia.C.Heredicii, ac postea Põponii atq; Orsiti clarissimorũ ciuiũ cõiunx:ex his q̃ttuor partus enixa semp septio mense genuit Suillũ Ruffum undecimo,Corobulonẽ septimo utrũq; cõsulẽ.Et postea Cesoniã Caii principis cõiugẽ octauo.In quo mẽsiũ numero genitis intra q̃dragesimũ diem maximus

labor grauidis. Quarto aũt & octauo mẽse lœtales ĩ iis abort⁹. Masuri⁹ auctor ẽ. L. Papyriũ p̃torem secũdo hærede lege a gente bonorũ possessioné contra eum dedisse cum mater partum. xiiii. mensibus diceret tulisse, quoniam nullum certum tempus pariendi staturũ uideretur.

De concepribus & signa sexus in gradis pertinentia ante partum. Cap. vi.

A Conceptu decimo die dolores capitis, oculoꝶ uertigies tenebræq́, fastidiũ i cibis, redũdatio stomachi indices sunt hoĩs inchoati. Melior color maré ferẽti & facilior prus Motus i utero q̃dragesimo die. Cõtraria oĩa ĩ altero sexu. Ingestabile ou⁹. Crurũ & inguinũ leuis tumor. Primus auté. xc. die motus. Sed plurimũ lãguoris in utroq́ sexu, capillũ germinãte partu & ĩ plenilunio. Quod tẽp⁹ editos quoq́ ĩfantes p̃cipue ĩfestat. Adeoq́ incessu⁹ atq́ om̃e qcq̃d dici potest in grauida referr, ut salsiorib⁹ cibis usæ carenté unguiculis partũ edãt. Et si respirauere difficili⁹ enitanť. Oscitatio quidẽ ĩ enixu lœtalis est, sicut sternuisse a coitu abortiuũ.

De conceptu hominum & generatione. Cap. vii.

MIserer atq́ etiã puder estimanté quã sit friuola aĩaliũ supbissimi origo, cũ plerũq́ abort⁹ causa fiat odor a lucernaꝶ extinctu. His p̃ncipiis nascunť tyrãni. Carnifex his anius. Tu q corpis uirib⁹ fidis. Tu q fortunæ mũera amplexaris, & te ne alũnũ quidẽ eius existimas, sed partũ. Tu cui⁹ semp ĩ uictoria mens. Tu q te deũ credis aliquo successu tumẽs, tãti tamẽ periri potuisti. Atqui etiã hodie minoris potes, quãtulo serpẽtis ictus dẽte. Aut etiã ut Anacreon poeta acino uuæ passæ. Vt Fab. senator prætor in lactis haustu uno pilo strãgulat⁹. Is demum profecto uitam æqua lance pensitabit, qui semper fragilitatis humanæ memor fuerit.

De Agrippis. Cap. viii.

IN pedes procedere nascenté contra naturã est. E quo argumẽto eos appellauere Agrippas, ut ægre partus. Qualiter. M. Agrippam ferunt genitum unico prope fœlicitatis exemplo ĩ omnibus ad hunc modum genitis. Quanq̃ is quoq́ aduersa pedum ualitudĩe. Misera iuuẽta exercito æuo inter arma hostesq́ & ad mortem obnoxio accessu, infœlici terris stirpe omni, sed per utrasq́ Agrippinas, maxĩe quæ Caiũ & Domitium Neroné principes genuere totidẽ faces generis humani. Præterea breuitate æui quinq̃gesimo uno rapt⁹ anno ĩ tormẽtis adulteriorũ cõiugis socerique p̃graui seruitio luisse p̃posteri ort⁹ auguriũ existimať. Neroné quoq́ paulo ante principẽ & toto principatu suo hostẽ generis humani pedibus genitũ parens ei⁹ scribit Agrippina. Ritu naturæ capite hominem gigni, mos est pedibus efferri.

Monstruosi partus excisi utero. Cap. ix.

AVspicatius enecta parẽte gignunť. Sicut Scipio Africanus prior natus. Primusq́ Cæsar a cæso matris utero dictus. Quã de causa & cæsones appellati. Sili modo nat⁹ & Manlius qui Carthaginem cum exercitu intrauit.

Qui sint Vopisci. Cap. x.

VOpiscum appellant unum e geminis, qui recẽti utero nasceretur alio interempto abortu. Nanq́ maxima & si tara circa hoc miracula existunt.

Exempla numerosæ sobolis. Cap. xi.

PRæter mulieré pauca aĩalia coitũ nouere grauida. Vnum quidẽ om̃ino aut alterũ supfœtat, Extat ĩ monumẽtis etiã medicoꝶ, & quibus talia cõsectari curæ fuit, uno abortu duo puerpia egesta. Sed ubi paululũ tempis inter duos cõceptus intercessit, uterq́ est perfectus ut in Hercule & Iphiclo fratre ei⁹ appuit. Et ĩ ea q̃ gemino partu alterũ marito similẽ, alteꝶ adulterio genuit. Item Procõesia ancilla q̃ eiusdẽ diei coitu alterũ domio similẽ alterũ p̃curatori eius. Et in alia quæ unũ iusto partu, quinq́ mensiũ alterũ edidit. Rursus in alia quæ septẽ mẽsiũ edito puerperio ĩ secutis mẽsibus geminos enixa est. Iam illa uulgata e uarie. Ex itegris trũcos gigni, ex truncis integros eadẽq́ parte trũcos. Signa quedã næuosq́ & cicatrices etiam regenerari. Quarto partu * Dacorum originis nota in brachio redditur.

Exempla similitudinum. Cap. xii.

* Aliquoꝶ.

IN Lepidorũ gente tres intermisso ordine obducto membrana oculo genitos accepimus. Similes quidem alios auo. Et ex geminis quoq́ alterũ patri, alterũ matri. Annoq́ post genitũ maiori similem fuisse ut geminũ. Quasdã sibi similes semp parere, quasdã uiro quasdã nulli, quasdã fœminã patri, maré sibi. Indubitatũ exemplũ est Nicei nobilis poetæ Byzantii gẽiti, q̃ adulterio æthiopis nata matre nil a cæteris colore differẽte, ip̃e ĩ auũ degenerauit æthiopẽ. Similitudinũ quidẽ ĩ mente reputatio est, & ĩ q̃ credanť multa fortuita pollere, uisus, auditus,

memoriaq; haustæ imagies sub ipo cōceptu. Cogitatio ēt utriuslibet aīo subito trāsuolans effingere similitudinē aut miscere existimat. Ideoq; plures in hoīe q̄ in cæteris oībus animalib⁹ differētiæ, quouiā uelocitas cogitationū animiq; celeritas & ingenii uarietas multiformes notas īprimit, cū cæteris animātib⁹ īmobiles sint animi, & similes oībus singulisq; in suo cuiq; genere. Antiocho regi Syriæ e plebe noīe Arteon intātū similis fuit, ut Laodice coniunx regia necato iā Antiocho munus per eum cōmendationis regniq; successiōis peregerit. Mag. Pompeio Vibius qdā e plebe & Publitus etiā seruitute liberatus indiscreta ꝑpe specie fuere similes, illud os ꝓbū reddētes, ipsumq; honorē eximiæ frōtis. Qualis causa patri quoq; eius Menogenis coci sui cognomē īposuit Strabōis a specie oculoꝝ nomē habētis uitiū imitata. Et Scipiōi ī seruo ♣Serapione uictimarii negociatoris uili mācipio. Eiusdē familiæ Scipiōi post Cn. cognomē Salutio mim⁹ dedit. Sicut spinter, secūdanus*retiariusq; pāphil⁹ collegio lētuli & metelli cōsulū. In quo pq̄ īfortūe fortuitū hoc quoq; fuit. Duoꝝ si cōsulū ī scœna imagies cerni. Ediuerso. L. Planc⁹ orator histriōi rubrio cognomē īposuit. Rursus curioni pr̄i burbuleius. Itēq; messalæ cēsorio menogenes pinde histriōes. Suræ qdē ꝓcōsulis ēt rictū ī loquendo, cōtractionēq; linguæ, & sermonis tumultū nō imaginē mō piscator qdā ī Sicilia reddidit. Cas. Seuero celebri oratori armētari Mirmillonis obiecta similitudo ē. Torāni⁹. M. Antonio iā triūuiro eximios forma pueros alteꝝ ī Asia genitū, alteꝝ trāsalpes ut gemios uēdidit, tāta unitas erat. Postq̄ deinde sermone pueꝝ detecta fraude a furēte īcrepit⁹ Antonio est inter alia magnitudinē precii reqrente (nam ducētis erat mercatus sestertiis) rn̄dit uersutus ingenii mango ob id ipm̄ se tanti uēdidisse, qm̄ nō esset mira similitudo in ullis eodē utero editis. Diuersarū qdē gentiū natales tam concordi figura reperiri super oēm esse taxationē, adeoq; tēpestiuā admirationē intulit, ut ille præscriptor animus mero & cōtumelia furēs nō aliud in cēsu magis & in fortuna sua duceret.

♣Sciriatione

*Tertianus.

Quæ sit generandi ratio. Cap. xiii.

Est quædā priuatim dissociatio corporū & inter se sterilis. At ubi cū aliis iūxere gignunt, Sicut Augustus & Liuia, Itē alii aliæq; fœminas tantū generāt, aut mares. Plærūq; alternant. Sicut Gracchoruȝ mater duodecies, & Agrippina germanici nouies, aliis sterilis est iuuēta. Aliis semel in uita daī gignere. Quædā nō perferūt ptus. Quales si quādo medicina & cura uincere, fœminā fere gignūt. Diuus Augustus in reliq̄ exēplorū raritate neptis suæ nepotem uidit genitū quo excessit anno. M. Syllanus, qui cum Asiā obtineret post consulatū Neronis prīcipis successiōe ueneno eius interēptus est. Qu. Metellus Macedonic⁹ cū sex liberos relīqueret. xi. nepotēs reliqt. Nurus uero generosq; & oēs qui se patris appellatiōe salutarēt. xxvii. In actis Diui Augusti tēpoꝝ inuenit. xii. cōsulatu ei⁹ quē. L. Sylla collega. iii. idus Aprilis gessit Crispinū Hylariū ex ingenua plebe fesulana cum liberis nouem, in quo numero filiæ duæ fuerūt, nepotibus. xxvii. pronepotibus. xxix. neptibus. ix. præalta pōpa cū omnibus his in capitolio immolasse.

Item de eodem multiplicius. Cap. xiiii.

Mulier post qnquagesimū annū non gignit, maiorq; pars quadragesimo ꝓfluuium genitale sistit. Nam in uiris Masinissam regem post. lxxxvi. annos generasse filiū, quem Metymathnū appellauerit, clarum est. Catonem Cēsoriū octogesimo exacto e filia Salonii cliētis sui. Qua de causa aliorū eius liberorū propago Liciniani sunt cognoīati. hi Saloniani, ex quibus Vticēsis fuit. Nuper etiā. L. Volusio Saturnino in urbis præfectura extincto notū est Corneliā e Scipionū gente Volusiū Saturninū qui fuit cōsul post. lxii. annū genuisse. Et usq; ad lxxv. apud ignobiles uulgaris repetitur generatio.

De menstruis mulierū, Cap. xv.

Solum autē animal mēstruale mulier est, In unius utero quas appellarūt molas. Ea est caro informis inanima ferri ictum & aciem respuēs mouet, sistitq; menses & ut partus, alias lœtalis, alias una senescens, aliquādo aluo citatior excidēs. Simile quiddā & uiris in uentre gignitur quod uocāt sciron. Sicut Oppio Capitoni ꝑtorio uiro. Sed nihil facile reperit mulierū ꝓfluuio magis mōstrificū. Acescunt supuētu musta. Sterilescunt tactæ fruges. Moriuntur insita. Exurunt hortorū germina, & fructus arborū quib⁹ insidere decidūt. Speculorū fulgor aspectu ipo hebetat. Acies ferri præstringit, eborisq; nitor. Aluei apum emoriunt. Aes etiā ac ferrū rubigo ꝓtinus corrūpit, odorq; dirus æra. Et in rabiē agunt gustato eo canes, atq; insanabili ueneno morsus infigit. Quin & bituminū sequax alioqn & lēta natura in lacu iudææ q uocatur asphaltites certo tēpore anni supnatās neqt sibi auelli, ad omnē cōtactū adhærēs præterq̄

filo quod

filo quod tale uirus infecerit. Etiã formicis aiali minio iesse sensum eiꝰ ferũt, abiiciq; gustatas fruges, nec postea repeti. Et hoc tale tantũq; oĩbus tricenis diebꝰ malũ ĩ mulieř existit, & tremistri spacio largius. Quibusdam uero sæpius mense, sicut aliqbꝰ nunq̃. Sed tales nõ gignũt. Quãdo hæc ẽ generãdo homini materia semĩe e maribꝰ coaguli modo hoc ĩ sese glomerãte. Quod deinde tempore ipõ animaf corporafq;. Ergo cũ grauidis fluxit, inualidi aut nõ uitales partus eduntur aut saniosi, ut auctor est Nigidius.

Item de ratione partuum. Cap. xvi,

IDem lac fœminæ non corrumpi alẽti partũ, si ex eodẽ uiro rursus cõceperit arbitraf. Incipiente aurẽ hoc staru aut desinẽte cõceptus facillime traduns, Fœcũditatis ĩ fœminis prærogatiuã accepimꝰ inũctis medicamine oculis saliuã infici. Cæterũ editis primores septiomẽse gigni dẽtes, priusq̃ in supera fere pte haud dubiũ est. Septio eosdẽ decidere anno aliosq; suffici. Quosdã & cũ dentibus nasci, sicut. M. Curiũ qui ob id dẽtatꝰ cognoiatꝰ est. Et Cn. Papyriũ Carbonẽ p̃claros uiros. In fœminis ea res inauspicati fuit exẽpli regũ tẽporibus, cũ ita nata esset Valeria exitio ciuitati in quã delata esset futurũ respõso aruspicũ uaticinãte. Sessapiã etiã illa tẽpestate florẽtissimã deportata ẽ ueridico exitio cõsecuto. Quasdã cõcreto gẽitali gigni ĩ fausto omine Cornelia Gracchorũ mater ĩdicio est. Aliqui uice dẽtiũ cõtinuo ossæ gignũt. Sicuti Prusiæ regis bithynioꝝ filiꝰ supna pte oris. Dẽtes aũt tãtũ inuicti sunt ignibꝰ, nec cremãtur cũ reliquo corpe. Idẽ flãmis ĩdomiti tabe cauãt pituitaue. Cãdorẽ trahũt quodã medicamine. Vsu atterunf, multoq; primũ ĩ aliquibꝰ deficiũt. Nec cibo tãtũ & alimẽtis necessarii. Quippe uocis sermonisq; regimẽ primores tenent cõcẽtu quodã excipiẽtes ictum lĩguæ, seriẽq; structuræ, atq; magnitudĩe mutilãtes molliẽtesue aut hebetãtes uerba. Et cũ defluxere explanationẽ oẽʒ adimẽtes. Quĩ & auguriũ ĩ hac eẽ credif pte. Triceni bini uiris attribuũt, excepta turduloꝝ gẽte. Quibꝰ plures fuere longiora p̃mitti uitæ putanr spacia. Fœminis minor nũerus. Quibus in dextra parte gemini supne a canibus cognoiati, fortunæ blãdimẽta pollicenf. Sicut ĩ Agrippina Domitii Neronis matre, cõtra in leua. Hoiem priusq̃ genito dente cremari mos gẽtiũ nõ ẽ. Sed mox plura de hoc, cũ mẽbratim historia decurret. Risisse eodẽ die quo genitꝰ eẽt unũ accepimꝰ hoiem Zoroastren. Eidẽ cerebrũ ita palpitasse ut ĩpositã repelleret manũ, futuræ præsagio sciẽtiæ. In trimatu suo cuiq; dimidiã esse mẽsurã staturæ certũ est. In plenũ aũt cũcto mortaliũ generi minorẽ ĩ dies fieri p̃pemodũ obseruaf. Rarosq; patribꝰ p̃ceriores, cõsumẽte ubertatem seminũ exustione, in cuius uices nũc uergat æuum, in Creta terræ motu rupto mõte ĩuẽtum est corpus stans. xlvi. cubitorũ: quod alii Orionis, alii Etiõis fuisse tradũt. Horestis corpꝰ oraculi iussu refossum septẽ cubitorũ fuisse monumentis tradif, Iã uero ante annos p̃pe mille uates ille Homerꝰ nõ cessauit mĩora corpa mortaliũ quã prisca conq̃ri. Neuii Polliõis amplitudinẽ annales nõ tradũt. Sed q̃a populi cõcursu pene ĩterẽptꝰ eẽt p̃digii uice habitũ. Procerissimũ hoiem ætas nr̃a diuo Claudio principe Gabbarã noĩe ex Arabia aduectũ. ix. pedũ & totidẽ unciarũ uidit. Fuere sub diuo Augusto semipede addito, quorũ corpa eiꝰ miraculi gratia ĩ conditorio Salustianorũ asseruabanf hortoꝝ. Pusioni & Secũdillæ erãr noĩa. Eodẽ p̃side minimus hõ duos pedes & plamũ ✣Conopas noĩe ĩ delitiis Iuliæ neptis eiꝰ fuit. Et mulier Andromeda ✣Scopas liberta Iuliæ Augustæ. Maniũ Maximũ & M. Tulliũ eq̃tes romanos binũ cubitoꝝ fuisse, auctor est Var. Et ipi uidimꝰ ĩ loculis asseruatos. Sexq̃pedales gigni quosdã lõgiores ĩ Trimatu ĩplẽtes uitæ cursum haud ĩgnotũ est, ĩnenimꝰ ĩ monumẽtis ✝salamiæ Eutimenis filiũ ĩ tria cubita triẽnio adoleuisse, incessu tardũ, sensu hebetẽ, & iã puberẽ factũ uoce robusta absũptũ cõtractiõe mẽbroꝝ subita triẽnio circũacto. Ipi nos pridẽ uidimꝰ eadẽ fetme oĩa p̃ter pubertatẽ in filio Cor. Taciti eq̃tis Ro. Belgicæ Galliæ rõnes procurãtis ✻ Ectapelos græci uocant eos. In latino non habent nomen.

✝Salamiæ

✻Ectrapelos aut hectapales

Insignia corporum. Cap. xvii.

QVod sit hoĩuʒ spaciũ a uestigio ad uerticẽ, id eẽ sparsis manibꝰ inter lõgissimos digitos obseruatũ est, sicuti uirẽs q̃busdã dextra parte maiores, q̃busdã æq̃s utraq;, aliq̃bus leua manu p̃cipuas. Nec id unq̃ in fœminis. Mares p̃stare põdere. Et defuncta uiuẽtibus corpora oĩum aĩaliũ. Er dormiẽtia uigilãtibꝰ. Virorũ cadauera supina fluitare. Fœminaꝝ p̃na, uelut pudori defunctorum parcẽte natura.

Exẽpla uariarum figurarum. Cap. xviii.

COncretis quosdã ossibꝰ ac sine medullis uiuere accepimꝰ. Signũ eoꝝ eẽ nec sitim sentire nec sudorẽ emittere, quãq̃ & uolũtate sciamꝰ sitim uictã. Equitẽq; Ro. Iulium Viatorẽ e Vocõtioꝝ gẽte fœderata in pupillaribꝰ annis aquæ subter cutẽ fusæ morbo p̃hibitum

humore a medicis natutá fecisse cõsuetudie atq; senecta catuisse potu. Necnõ & alii multa sibi imperauere.

Diuersorum morum exempla. Cap.xix.

FErunt Crassum auũ Crassi in Parthis interépti nunq̃ risisse. Ob id Agelastũ uocatũ. Sicuti nec flesse multos. Socraté clarũ sapientia eodé semp uisum uultu, nec aut hilari magis aut turbato. Exit hic animi tenor aliq̃n in rigoré quendá toruitatéq; naturæ durá & inflexibilé, affectusq; humanos adimit, quales Apathes græci uocát. Multos ei⁹ generis experti, quodq; mirũ fit auctores maximæ sapiétiæ. Diogené cynicũ. Pyrrhoné. Heraclitũ. Timoné. Húc quidé etiá in totius odium generis humani euectũ. Sed hæc parua naturæ insignia in multis uaria cognoscunt. Vt in Antonio Drusi nunq̃ expuisse. In Põponio consulari poeta nunq̃ ructasse. Quibus natura concreta sunt ossa, qui sunt rari admodum, cornei uocantur.

De fortitudine & uelocitate. Cap.xx.

COrpe uescos eé, sed eximiis uirib⁹. Tritanũ in gladiatorio ludo samnitũ armatura celebré, filiũq; ei⁹ milite. M. Põpeii. & rectos & transuersos cancellatim toto corpe habuisse neruos in brachiis etiá manibusq; auctor est Varro ꝓdigiosa uiriũ elatione. Atq; etiam hosté ab eo ex ꝓuocatiõe dimicáté inermi dextra uno digito supatũ, & postremo correptũ i castra translatũ. Alunius Valés meruit in ꝑtorio Diui Augusti céturio uehicula cũ culeis onusta donec exinanirent sustinere solitus. Carpéra cõpreheñsa una manu retinet obnixius cõtra niténtibus iumétis. Et alia mirifica facere, q̃ isculpta mométo ei⁹ spectat. Ideo. M. Varro Ruticellus inqt Hercules appellatus, mulũ suũ tollebat. Fusi⁹ Saluius ducétenaria pondera pedibus, totidé manibus, & ducenaria duobus humeris cõtra scalas ferebat. Nos quoq; uidim⁹ Athanatũ nomine, ꝓdigiosæ ostétatiõis qnquagenario thorace plũbeo indutũ. Coturnisq; qngentorum pondo calciatũ per scenã ingredi, Crotoniatã Miloné athletá cum constitisset nemo uestigio

✠ M.cc. xl. educebat. Malũ tenéti nemo digitũ corrigebat. Cucurrisse ✠ mille cétũ. lx. stadia, ab Athenis Lacedæmoné biduo Philippidé magnũ erat, donec ✣ Canisti⁹ cursor Lacedæmõi⁹ & Philõides Alexádri Magni a sycione Elin uno die. M.cc. stad. cucurrerũt. Núc qdé in circo quosdá. clx. p. tolerare nõ ignoram⁹. Nupq; Fõteio & Vipsano cõs. annos. ix. genitũ puerũ a meridie ad uesperũ. lxxv. M.p. cucurrisse. Cuius rei admiratio ita demũ solida pueniet, siqs cogitet nocte ac die longissimũ iter uehiculis tribus Tiberiũ Neroné emensum festináté ad Drusum fratré ægrotáté in germania in ea fuerunt ducenta mil. pas.

✣ Anistius

De Visu. Cap.xxi.

OCulorũ acies uel maxie fidé excedentia inuenit exépla. in nuce inclusam iliada Homeri carmé in mébrana scriptũ tradidit Cicero. Idem fuisse q peruideret. 135. M. pas. Huic & nomé. M. Varro reddidit Straboné uocatũ. Solitũ aút punico bello a lilybeo Siciliæ ꝓmõtorio exeunte classe carthaginis portu etiá numerũ nauium dicere. Callicrates ex ebore formicas & alia tá parua fecit animalia, ut partes eaꝝ a cæteris cerni nõ possent. Myrmecides quidam in eodem genere inclaruit, a quo quadrigá ex eadé materia quá musca integeret alis fabricatam, & nauem quam apicula pennis absconderet.

De Auditu. Cap.xxii.

AVdit⁹ unũ exéplũ h; mirabile. Prœliũ quo sybaris deleta é, eo die quo gestũ erat auditũ olympiæ. Ná cymbriæ uictoricæ Castoresq; romani q persicá uictoriá ipo die quo contigit núciauere uisus & auditus & numinũ fuere ꝑsagia.

Excépla Patiétiæ. Cap.xxiii.

PAtiétia corpis ut est crebra sors calamitatũ innũera documéta pepetit. Clarissimũ in fœminis Leænæ meretricis exemplũ, quæ torta nõ indicauit Harmodiũ & Aristogitonem tyránicidas. In nitis ✠ Anaxarchides qui simili de causa cum torqueret ꝑcisam e détibus linguam unamq; spem indicii in tyrannos expuit.

✠ Anaxarchus

Memoriæ exépla. Cap.xxiiii.

MEmoria necessariũ maxie uitæ bonũ, cui ꝑcipua fuerit haud facile dictu ȝ est, tá multis gloriá ei⁹ adeptis. Cyrus rex osbus in exercitu suo militib⁹ noía reddit. L. Scipio po. ro. cyneas pyrrhi regis legat⁹ senatui & eqstri ordí romæ postero die q̃ aduenerat. Mithridates duaꝝ &. xx. gétiũ rex totidé linguis iura dixit, ꝓ cõriõe singulas sine íterpte affat⁹ ✣ Carmadas qdá in græcia q qs exegerit uolumia in bibliothecis legétis mõ repsentauit. Ars postremo ei⁹ rei facta & iuéta é a Simonide melico cõsumara a Metrodoro Sceptio, ut nihil nõ iisdé uerbis redderet auditũ. Nec aliud est æq̃ fragile i hoie morboꝝ & casus iniurias atq; ét met⁹ sentiés alias pticulatí, alias uniuersa, ictus lapide oblit⁹ est lras tm. Ex palto tecto lapsus matris & affiniũ ꝓpinquoꝝ cœpit obliuioné. Ali⁹ ægrot⁹ seruorũ ét. Sui uero nois oblit⁹. Messala Coruinus

✣ Charmidas.

la Coruinꝰ orator, itaqꝫ sæpe deficere tētat & meditaꝛ uel qcto corpe & ualido. Sōno quoqꝫ serpente computat, ut inanis mens quærat ubi sit loci.

Laus. C. Iulii Cæsaris. Cap. xxv.

ANimi uigore pstātissimū arbitror. C. Cæsarē dictatorē. Nec uirtutē cōstātiāqꝫ nūc cōmemoro, nec sublimitatē oīuꝫ capacē q̄ cælo cōtinētur, sed pprīū uigorē celeritatēqꝫ quodā igne uolucrē. Scribere & legere simul dictare & audire solitum accepimus. Epistolas uero tātarū reꝝ q̄ternas pariter librariis dictare, aut si nihil aliud ageret, septēas. Idē signis collatis * qnquagies dimicauit Solus. M. Marcellū trāsgressus q undeq̄dragies dimicauerat. Nā pter ciuiles uictorias undecies cētū & nonagintaduo. M. hoīuꝫ occisa pliis ab eo nō quidē in gloria posuerim. Tātā etiā coactā hūani generis iniuriā. Quod ita esse cōfessus est ipe, bellorū ciuiliū stragē nō pdēdo. Vt iustius Pōpeio Magno tribuaꝛ, octingētas q̄draginta sex naues piratis ademisse. Cæsari pprīū & peculiare fuit pter iam supradicta clemētiæ isigne, qoausqꝫ ad pœnitentiā oēs supauit. Idē magnanimitatis phibuit exēplū, cui cōparari nō possit aliud Spectacula. n. edita effusasqꝫ opes aut operū magnificētiā in hac parte enumerare luxuriæ fauētis est. Illa fuit uera & incōparabilis inuicti aī sublimitas Captis apud Pharsaliam Pompei Magni scriniis epistolarū iterūqꝫ apud Tapsum Scipionis ea optima cōcremasse fide, atqꝫ nō legisse. * L. &. ii. Solinus

Laus Pompei Magni. Cap. xxvi.

VErū ad decus impii Ro. nō solū ad uiri unius ptinet uictoriā. Pōpei Magni titulos triūphosqꝫ hoc in loco nūcupare: æquato nō modo Alexādri Magni reꝝ fulgore, sed etiam Herculis ppe ac Liberi patris. Igiꝛ Sicilia recupata uñ primū Syllanus in reipublicæ cā exoriēs auspicatꝰ est. Africa uero tota subacta & in ditionē redacta. Magniqꝫ noīe spolio inde capto eqs romanꝰ id qđ antea nemo curru triūphali reuectus est, & stati ad solis occasū trāgressus excitatis i pyreneo trophæis oppida. 876. ab alpibꝰ ad fines Hispāiæ ulterioris i ditionē redacta uictoriæ suæ ascripsit, & maiore aīo Sertoriū domuit, belloqꝫ ciuili qđ oīa cōcutiebat externa extīcto iteꝝ triūphales currus eqs Ro. iduxit. Totiēs ipator añq̄ miles. Postea ad ora maria & deīde solis ortus missus. hos retulit patriæ titulos, more sacris certamibꝰ uicētiū. Neqꝫ. n. ipi cotonāꝛ, sed prias suas coronāt. Hos ergo honores urbi tribuit i delubro Mineruæ qđ ex manubiis dicabat. Cn. Pōpeiꝰ Magnꝰ impator bello. xxx. annoꝝ cōfecto fusis fugatis occisis in deditionē acceptis hoīuꝫ cēties oicies semel octuaginta tribꝰ. M. Depssis aut captis nauibus. d. cccxlvi. Oppidis castellis mille qngētis. xxxviiii. i fidē receptis. Terris a mæotis lacu ad rubrū maꝛ subactis uotū merito Mineruæ. Hoc est breuiariū eiꝰ ab oriēte. Triūphi uero quē duxit ad. iii. Kalē. Octob. M. Messala. M. Pisone cōs. pfatio hæc fuit. Cū orā maritimā a pdonibus liberasset: & iperiū maris populo Ro. restituisset, ex Asia, pōto, Armenia, Paphlagonia, cappadocia, cilicia, syria, scythis, iudæis, albanis, hiberia, isula creta, basternis: & sup hæc đ regibꝰ Mithridate atqꝫ Tigrane triūphauit. Sūma sūmarū i illo gloria fuit, ut ipe in cōciōe dixit: cū de rebus suis dissereret. Asiā ultimā puinciaꝝ accepisse. cādēqꝫ mediā patriæ reddidisse. Siqs e contrario simili modo uelit pcēsere Cæsaris res q maior illo appuit, totum pfecto terrarū orbem enumeret quod infinitum esse conueniet.

Laus Catonis primi. Cap. xxvii.

CAeteris uirtutū generibꝰ uarie & multi fuere pstātes. Cato primꝰ Porriæ gentis tres sūmas in hoīe res pstitisse existimatus est optimus, orator, optimus impator, optimus senator. Quæ mihi oīa etiā si non prius attamē clarius fuisse in Scipione Aemilano uidenꝛ. Dempto pterea plurimoꝝ odio, quo Cato laborauit. Itaqꝫ sit pprium Catonis quater & qoadregies causam dixisse, nec quenq̄ sæpius postulatum & semper absolutum.

Item de fortitudine. Cap. xxviii.

FOrtitudo in quo maxīe extiterit imēsæ q̄stionis est, Vtiqꝫ si recipiaꝛ poetica fabulositas. Qu. Ennis. T. Cecilium Teucrū fratremqꝫ eius pcipue miratus pp eos sextū annalē adiecit. L. Sicinius Dentatus, qui tribunus plebis fuit Sp. Tarpeio. A. Thermo cons. haud multo post exactos reges inumerosissima suffragia habꝫ cēties uicies pliatꝰ, oties ex puocatione uictor. xlv. cicatricibus aduerso corpe insignis nulla itergo. Itē spolia cœpit. xxxiiii Donatꝰ hastis puris duodeuigiti. Phaleris. xxv. Torqbus tribus & lxxx. Armillis. clx. Corōis. xxxvi. Ciuicis, xiiii. Aureis. viii. Moralibꝰ tribꝰ. Obsidōali una. Fisco æris. x. Captiuis. xx. M. ipatores nouem ipsius maxīe opa triūphātes secutꝰ. Præterea quod optimū i opibꝰ eiꝰ reor uno ex ducibꝰ T. Romulo ex cons. ad populū cōuicto male acti ipū rei militaris. Haud minora forēt Mālii Ca

pitolini decora:ni pdidisset illa exitu uitæ,añ.xxii.ãnos bía cœpat spolia:Primꝰ oĩm eqs coroná muralé accepat.yi.ciuicas.xxxyii.dona.xxxiii.cicatrices aduerso corpe excepat.C.Seruiliú magr̃m eqtũ seruauerat,ipe uulneratꝰ hũerũ ac femur.Sup oía capitoliũ sũmãq; ré in eo solus a gallis seruauerat,si nõ regno suo seruasset.Veꝝ sũt in his qdé uirtutis opa magna,sed maiora fortunæ.M.Sergio:ut eqdé arbitror:nemo quéq̃ hoíum iure ptulerit,licet pnepos Catilina gr̃am noí derogarit.Scdo stipédio dextrá manũ pdidit.Stipédiis duobus ter & uicies uulneratus é,ob id neutra manu neutro pede satis utilis. Vno tm̃ seruo:plurimis postea stipédiis debilis miles.Bis ab Hánibale captꝰ.Neq;.n.cũ quolib; hoste res fuit.Bis uículoꝝ eiꝰ pfugꝰ.xx.mésibꝰ nullo nõ die í cathéis aut cõpedibꝰ custoditꝰ.Sinistra manu sola q̃ter pugnauit,duobꝰ eqs insidéte eo suffossis.Dextrã sibi fecit ferreã,eaq; religata pliatꝰ.Cremonã obsidiõe exemit.Placétiá tutatꝰ est.Duodena castra hostiũ í gallia cœpit.Quæ oía ex orone eiꝰ apparét habita cũ in ptorio sacris arceref a collegis ut debilis.Quos hic coronaꝝ aceruos cõstructurꝰ hoste mutato?Eteni plurimũ refert,í q̃ cuiusq; uirtꝰ tpa íciderit.Quas Tribia Ticinusq; aut Trasimenꝰ ciuicas coronas dedere?Quæ cãnis corõa merita?uñ fugisse uirtutis sũmũ opus fuit.Cæteri p fecto uictores hoíum fuere.Sergiꝰ uicit ét fortuná.Ingenioꝝ gloriæ qs possit agere delectũ p tot disciplinaꝝ gña & tãtã reꝝ operũ uarietaté?nisi forte Hõero uate græco nullũ fœlicioré extitisse cõuenit,siue opis fortũa,siue materia æstimef.

Diuersæ laudes plurimorũ. Ca.xxix.

ITaq; Alexãder Magnus(eteni ísignibꝰ iudiciis optíe citraq; íuidiá tá supba césura p agef) inter spolia Darii Persarũ regis unguẽtorũ scrinio capto qđ erat auro gémisq; ac margaritis pciosum:uarios eius usus amicis demõstrátibus, qñ tedebat unguenti bellatorem & militia sordidũ,imo hercule inquit librorum Homeri custodiæ detur:ut pciosissimum humani animi opꝰ q̃ maxíe diuiti ope seruaref,Idé Pindari uatis familiæ penatibusq; iussit parci,cũ thebas rapet.Aristotelis philosophi pcriam ✣ cõdidit,tãtæq; reꝝ claritati tá benignũ testimõiũ miscuit.Archilochi poetæ íterfectores Apollo arguit dlphis.Sophoclé tragici cothurni prícipé defũctũ sepelire.Liber pr̃ iussit obsidétibꝰ mœnia lacedæmoniis.Lysandro eorũ rege ígete sæpius admonito ut pateref humari delicias suas.Reqsiuit rex q supremũ dié athenis obisset, nec difficulter ex iis quæ deus significasset intellexit,pacemq; funeri dedit.

✣Suam credidit

De Platone,Ennio,Virgilio.M.Varrone,&.M.Cicerone. Cap.xxx.

PLatoni sapiétiæ antistiti Dionysꝰ tyránus alias sæuitiæ supbiæq; natꝰ uittatá naué misit obuiá,ipse q̃drigis albis egrediété in littore excepit, Viginti talétis uná orone Isocrates uédidit Aeschíes atheniésis sũmꝰ orator cũ accusationé q̃ fuerat usus rhodi legisset, legit & defensioné Demosthéis,ob quá í illđ depulsus fuerat exiliũ.Mirãtibusq; tũ magis fuisse miraturos dixit,si ipm oráté audiuisset,í calamitate testis ígés factꝰ inimici.Thucydidé ípatoré atheniéses í exiliũ egere,reꝝ gestaꝝ cõditoré reuocauere,eloq̃ntiá mirati cuiꝰ uirtuté dãnauerãt.Magnũ & Menãdro í cõmico socco testiõm regũ ægypti & macedõiæ cõrigit,classe& p legatos petito.Maiꝰ ex ipo regiæ fortũæ plata lrarũ cõscia. Perhibuere & Romani pceres ét exteris testimõia.Cn.Põpeiꝰ cõfecto mithridatico bello ítraturus. Posidonii sapiæ pfessiõe clari domũ fores pcuti de more a littore uetuit,& fasces lictorios iáuæ submisit is,cui se oriés occidésq; submiserat.Cato césoriꝰ í illa nobili triũ sapiæ pcerũ ab athenis legatiõe audito carneade,q̃primũ legatos eos césuit dimittédos,qm̃ illo uiro arguméráte qd ueri eét haud facile discerni posset.Quáta moꝝ cõmutatio?Ille sp alioqn exitiali appellãs noie uniuersos ex Italia pellédos césuit græcos.At pnepos eiꝰ Vticésis Cato unũ ex tribunatu militũ phm,alterũ ex cypria legatiõe deportauit.Eádéq; linguã ex duobꝰ catonibꝰ í illo abiecisse, in hoc íportasse memorabile é.Sed & nr̃orũ gloriá pcéseamꝰ.Prior Affricanꝰ.Qu.Ennii statuá sepulchro suo ípõi iussit,clarũq; illđ nom̃ ímo uero spoliũ ex tertia orbis pte raptũ í ciner̃ supmo cũ poetæ titulo legi.Diuꝰ Augustꝰ carmía Virgilii cremari cõtra testamti eiꝰ uerecũdiã uetuit.Maiusq; ita uati testiõm cõtigit,q̃ si ipe sua carmía pbauisset.M.Varrõis í bibliotheca q̃ pria í orbe ab Asini Polliõe de manubiis publicata romæ & uniꝰ uiuétis posita imago est, haud mí ore(ut eqdé reor)gloria prícipe orator̃ & ciue ex illa ígeniorũ q̃ tũc fuit multitudíe uni hác coronã dáte q̃ cũ eidé Magnꝰ Põpeiꝰ pyratico ex bello naualé dedit.Innũerabilia deíde sũt exépla romana,si pseq libeat,cũ plures una gés í quocũq; gñe eximios tulerit,q̃ cæteræ terræ.Sed quo & te. M. Tullii piaculo taceá?quo ue maxie excelléte ínsigni pdicé, quo potius q̃ uniuersi populi & illius gentis

lius gētis amplissimo testimonio,& tota uita tua ad cōsulatū tm̄ opibꝰ electis? Te dicēte legē agrariā hoc est alimēta sua abdicauerūt tribꝰ. Te suadēte Roscio theatralis seditōis auctori leges ignonerūt,notatasq; sedes ignominiæ discrimīe æquo aīo tulerūt. Te orāte ꝓscriptoꝝ libos honores petere puduit. Tuū Catilina fugit īgeniū. Tu.M. Antoniū ꝓscripsisti,Salue primꝰ oīuz parēs pṫiæ appellatæ. Primꝰ ī toga triūphū,līguæq; laureā meritæ & facūdiæ litteraꝝ latinaꝝ parēs æque ut dictator Cæsar hostis quondā tuus de te scripsit,oīum triūphoꝝ laureā adeptæ maiorem. Quanto plus est ingenii romani terminos in tantū promouisse q̄ imperii.

De motum maiestate. Cap.xxxi.

Eliqs animi boni p̄stitere & apud cæteros mortales sapiētia,ob id Cati Corculi apd̄ romanos cognominati. Apud græcos Socrates oraculo Apollinis Pythii p̄latus cunctis.

De auctoritate. Cap.xxxii.

Vrsus mortales oraculoꝝ societatē dedere Chiloni Lacedæmonio tria p̄cepta eiꝰ delphis cōsecrādo aureis litteris quæ sūt hæc. Nosse se quenq̄,& nihil nimiū cupe. Comitéq; aeris alieni atq; litis esse ✣ miseriā. Quin & funus eius cū uictore filio olympiæ expirasset gaudio tota græcia prosecuta est. ✣Spōsionez.

De Diuinitate. Cap.xxxiii.

Iuinitas & quædā cælitum societas nobilissima ex fœminis in Sibylla fuit. Ex uiris ī Melampode apud græcos,apud Romanos in Martio.

De Nasica. Cap.xxxiiii.

Ir optimꝰ semel a cōdito æuo iudicatus est Scipio Nasica a iurato senatu. Idē in toga cādida bis repulsa notatus a ppl'o. In sūma ei in patria mori nō licuit. Nō Hercule magis q̄ extra uincula illi sapiētissimo ab Apolline indicato socrati.

De Pudicitia. Ca.xxxv.

Vdicissima fœmīa semel matronaꝝ sentētia iudicata ē Sulpitia Paterculi filia,uxor Fuluii Flacci electa ex centū p̄cipuis,q̄ simulacrū Veneris ex Sibyllinis libris dedicaret. Iteꝝ religiōis expimento Claudia inducta romā deoꝝ matre.

De Pietate. Ca.xxxvi.

Ietatis exēpla īfinita qdē toto orbe extitere,sed romæ unū cui cōparari cūcta nō possint Hūilis ī plebe,& ideo ignobilis puerpa supplici causa carcere inclusam matrē cū īpetrasset aditū a ianitore sp excussa ne qd inferret cibi,dep̄hēsa est uberibꝰ suis alens eā. Quo miracl'o matri salꝰ donata filiæ pietate ē. Ambæq; ppetuis alim̄ tis. Et locꝰ ille eidē cōsecratꝰ est deæ. C.Quītio.M. Attilio cōs. tēplo pietatis extructo ī illiꝰ carceris sede ubi nūc Marcelli theatrū est. Gracchoꝝ pater anguibꝰ apphēsis in domo cū r̄nderet ipsum uicturū alterius sexus interēpto,īmo uero īqt meū necate,Cornelia.n.iuuenis est,& parere adhuc pōt, hoc erat uxori parcere,& reipublice cōsulere,idq; mox cōsecutū est. M. Lepidus Apuleiæ uxoris charitate post repudiū obit. P. Rutilius morbo leui īpeditus nūciata fratris repulsa ī cōsulatꝰ petitōe ilico expiranit. P. Catienus Philotinus patronū adeo dilexit ut hæres oībus bonis īstitutus in rogum eius se iaceret.

De artiū plurimaꝝ excellētia, Astrologia, Grāmatica, Geometria. Ca.xxxvii.

Variaꝝ artiū sciētia innūerabiles enituere,quos tn̄ attigi par sit florē hoīum libantibus. Astrologia Berosus,cui ob diuīas p̄dictiones Atheniēses publico in gymnasio statuā in aurata lingua statuere. Grāmatica Apollodorus,cui Amphyctiones græciæ honorē habuere. Hippocrates medicina pollēs,q uenīētē ab Illyris pestilētiā p̄dixit,& discipulos ad auxiliādū circa urbes dimisit. Cui ob meritū honores illos quos Herculi d̄creuit græcia. Eādē sciaz in Teōbroto Ptolemæꝰ rex Megalēsibꝰ sacris dōauit. c.talētis seruato Antiocho rege. Magna & critobulo fama ē extracta philippi regis ocl'o sagitta,& citra deformitatē oris curata orbitate lumīs. Sūma aūt Asclepiades Prusiēsis cōdita noua secta spretis legatis & pollicitatiōibꝰ Mithridatis regis,repta rōne q̄ uinū ægris medeṫ,relata e funere hoīe & cōseruato,sed maxie spōsione facta cū fortuna ne medicus crederet,si unq̄ inualidus ullo mō fuisset ipe,& uictor supreṁa in senecta lapsu scalaꝝ exanimatꝰ ē. Grādi & archimedi geometricæ ac machinalis sciētiæ testimoniū. M. Marcelli cōtigit īterdicto cū Syracusæ caperenṫ,ne uiolareṫ unꝰ,nisi fefellisset imperiū militaris īprudētia. Laudatꝰ Ctesiphō Gnosius æde Ephesiæ Dianæ admirabiliter fabricata. Philon Athenis armamētario mille nauiū. Ctesibus pneumatica rōne & hydraulicisꝰ organis reptis. ✣Dinocrates metatus Alexādro cōdēte in ægypto Alexādriam. Idē hic imperator edixit,ne qs ip̄z aliꝰ q̄ Appelles pigeret,q̄ Pyrgoteles sculperet,q̄ Lisippꝰ ex ære duceret. Quæ artes pluribus inclaruere exemplis. ✣Chinocrates.

Itē mira opera artificis. Cap.xxxviii.

Ristidis Thebani pictoris unam tabulam centū talentis rex Attalus licitatus est. Octigē

ta emit duas Cæsar dictator. Mediā & Aiaceē Timomachi in templo Veneris genitricis dicaturus. Cādaules rex Bularchi picturā magnetū exitii haud mediocris pari rependit auro. Rhodū non incendit rex Demetrius expugnator cognominatus ne tabulam Protogenis cremaret a parte ea muri locatā. Praxiteles marmore nobilitatus est, gnidiaq; Venere pcipue uesano amore cuiusdā iuuenis insigni, & Nicomedis æstimatiōe regis grādi Gnidioꝝ ære alieno pmutare eā conati. Phidiæ Iupiter olympius quotidie testimoniū perhibet. Mētori Capitolin⁹ & Diana Ephesia, quibus fuere cōsecrata artis eius uasa. De seruitiis. Cap. xxxix.

Preciū hoīs in seruitio geniti maximū ad hāc diē qđ eqdē cōpererim fuit grāmaticæ artis Daphnidis Cn. Pisaurēse uendēte, & M. Scauro principe ciuitatis. iii. M. d. cc. sestertiis licēte. Excessere hoc in nr̄o æuo nec modice histriōes, sed libertatē suā mercati. Quippe cū iā apđ maiores Rosc. histrio. iii. M. d. anniā mercasse pdaē, nisi si qs ī hoc loco desiderat armeniaci belli paulo añ ꝓpter Tyridatē gesti dispēsatorē quem Nero. iii. cxxx. manumisit. Sed hoc pciū belli nō hoīs fuit. Tā hercule q̄ libidīs nō *formæ Paronetemi spadonis Seiano. iii. M. d. mercāte a Sutorio Prisco. Quā quidē iniuriā lucrifecit ille mercatus in luctu ciuitatis quoniā arguere nulli uacabat. De præstantia gentium. Cap. xl.

*Fortunæ

Gentiū in toto orbe pstātissima una omni uirtute haud dubie romana extitit. Fœlicitas cui pcipua fuerit hoī nō est humani iudicii, cū ꝓsperitatē ipām alius alio modo & suopte īgenio qsq; terminet. Si ueꝝ facere iudiciū uolum⁹ ac repudiata omni fortunæ ambitione decernere, mortaliū nemo est fœlix. Abūde igiē atq; indulgēter fortuna decidiē cū eo q iure dici nō īfœlix pt. Quippe ut alia nō sint, certe ne lassescat fortūa metus est. Quo semel recepto solida fœlicitas nō est. Quid q nemo mortaliū oīb⁹ horis sapit, utināq; fallū hoc & nō a uate dictū q̄plurimi iudicēt. Vana mortalitas & ad circūscribēdā seipā ꝫ īgeniosa, cōputat more thraciæ gētis, quæ calculos colore distīctos pro expimēto cuiusq; diei ī urnā cōdit, ac supremo die separos dinumerat, atq; ita de unoquoq; ꝓnūciat. Quid q iste calculi cādore illo laudatus dies originē mali habuit? Quaē mltos accepta afflixeē ipia? Quaē mltos bōa pdideē, & ultimis mersere suppliciis? Ista nimiꝝ bona, si cui īret illa hora in gaudio fuit. Ita est pfecto ali⁹ de alio iudicat dies, & tñ supmus de oībus. Ideoq; nullis credēdū est. Quid q bona malis paria nō sunt etiam pari numero. Nec læticia ullo minimo mœrore pensanda. Heu uana & īprudens diligentia. Numerus dieꝝ cōputaē ubi quæriē pondus. De fœlicitate fœminæ. Cap. xli.

Vna fœminarū in omni æuo Lāpido Lacedæmonia refereē, q regis filia, regis uxor, regis mater fuit. Vna Pherenice, quæ filia soror mr̄ Olympionicaꝝ. Vna familia Curionum in qua tres continua serie oratores extiterūt. Vna fabioꝝ, in qua tres cōtinuī principes senatus. M. Fabius Ambustus. Fabius Rutilianus filius. Qu. Fabius Gurges Nepos.

Varia exempla fortunæ. Cap. xlii.

Caetera exēpla fortunæ uariantis īnūera sunt. Etenī quæ facit magna gaudia nisi ex malis? aut quæ mala immensa nisi ex ingentibus gaudiis.

De bis proscriptis. L. Sylla. Qu. Mettello. Cap. xliii.

Seruauit proscriptū a Sylla. M. Fidustiū senatorē annis. xxxvi. Sed iterū ꝓscriptus superstes Syllæ uixit usq; ad Antonium Constat nulla alia de causa ab eo ꝓscriptū q̄ quia ꝓscriptus fuisset. Triūphare. P. Ventidiū de Parthis uoluit quidē solū, sed eūdē in triumpho Asculano. Cn. Pōpei Strabonis duxit puerum. Quanq̄ Massurius auctor est bis in triumpho ductum. Cicero Mulionē castrēsem Suffaraneū fuisse, Plurimos inuētā inopē ī caliga militari toleasse. Fuit & Bal. Corneli⁹ maior cōsul, sed accusaē⁹ atq; de iure uirgaꝝ ī iudicū exiliū missus. Prim⁹ externoꝝ atq; etiā in oceano genitoꝝ usus illo honore quē maiores latio quoq; negauerūt. Est & L. Fului⁹ īter īsignia exēpla tusculanoꝝ rebellātiū cōsul, eodē quoq; honoē cū trāsisset exornat⁹ cōsestim a popu. ro. q sol⁹ eodē āno quo fuerat hostis romæ triūphauit ex iis, quoꝝ cōsul fuerat. Vn⁹ hoiūꝫ ad hoc æui fœlicis sibi cognomē asseruit. L. Sylla ciuili nēpe sanguie ac priæ oꝑpugnatiōe adoptatus & qbusdā fœlicitatis iduct⁹ argumtisq; ꝓscribere tot milia ciuiū ac trucidare potuisset. O parua iterptatio & futuro tpe īfœlix. Nō melioris fortis tūc fuere peuntes, quoꝝ miseremur hodie, cū Syllā nemo nō oderit? Age nō exit⁹ uitæ ei⁹ oīuꝫ ꝓscriptoꝝ a b illo calāitate crudelior fuit, erodēte seipo corpe & supplicia sibi gignēte, qđ ut dissilauerit & supmo somno eius cui ī mortu⁹ quodāmodo est, credam⁹ ab uno illo īuidiā glia uictā. Hoc tamen

népe fœlicitati suæ defuisse cõfessus est q capitoliú nõ dedicauisset. Qu. Metell⁹ í ea orõne quã habuit in sup̃mis laudib⁹ p̃ris sui. L. Metelli pont. bis cõsulis, dictatoris, magistri equitũ. Quindecim uiri agris dãdis, q primus elephãtos primo punico bello duxit, in triũpho scriptũ reliqt. Decẽ maximas res optimasq̃ in qbusq̃ quærẽdis sapiẽtes ætatẽ exigerẽt, cõsumasse eum. Voluisse enĩ primariũ bellatorẽ esse, Optimũ oratorẽ, Fortissimũ imperatorẽ. Auspicio suo maximas res geri. Maximo honore uti, sũma sapiẽtia esse, summũ senatorẽ haberi, pecuniã magnã bono modo inuenire, multos liberos relinquere. & clarissimũ in ciuitate eẽ. Hæc cõtigisse ei, nec ulli alii post romã conditã. Longũ est refellere & supuacuum, abũde uno casu refutãte. Siquidem iis Metellus Orbam luminibus exegit senectã amissis incẽdio cũ palladiũ rapet ex æde Vestæ memorabili causa, sed euẽtu misero. Quo fit ut infœlix quidẽ dici nõ debeat, fœlix tamẽ eẽ non possit Tribuit ei po. ro. qđ nunq̃ ulli alii ab cõdito æuo, ut quotiẽs in senatũ iret, curru ueheret̃ ad curiam, magnum & sublime, sed pro oculis datum.

De altero Metello. Cap. xliiii.

HVius quoq̃. Qu. Metelli q illa de p̃re dixerat filius íter rara fœlicitatis humanæ exempla numerat̃. Nã p̃ter honores amplissimos cognomẽ Macedoniæ a q̃ttuor filiis illat⁹ est rogo, uno p̃tore, tribus cõsularibus, duobus triũphalibus, uno cẽsorio, q̃ singula quoq̃ paucis cõtigere. In ip̃o tñ flore dignitatis suæ ab Catinio Labeõe, cui cognomẽ fuit Macerioni, tribuno plebis, quẽ e senatu cẽsor eiecerat reuertẽs e cãpo meridiano tẽpore uacuo foro & capitolio ad Tarpeiũ raptus ut p̃cipitaret̃ cõuolãte quidẽ tã numerosa illa cohorte quæ p̃re3 eũ appellabat. Sed ut necesse erat in subito, tarde, & tãq̃ í exeqas, cũ resistẽdi sacroq̃ sanctũ repellẽdi ius nõ eẽt, uirtutis suæ opa & cẽsura peritur⁹, ægre tribuno q intercederet repto a limĩe ipso mortis reuocat⁹ alieno bñficio postea uixit. Bonis ĩde etiã cõsecratis a dãnatu suo tanq̃ paꝝ eẽt pauciũ certe intortaꝝ, exp̃ssiq̃ p aures sanguis pœnã exactã esse. Eqdẽ & Africani Aemiliani inimicũ fuisse iter calãitates dixerĩ ip̃o teste Macedõico. Siqdẽ liberis dixit. Ite filii celebrare exeqas, nunq̃ ciuis maioris fun⁹ uidebitis. Et hoc dicebat iã balearicis & creticis & diadematis iã Macedonicus ip̃e. Veꝝ ut illa sola iniuria æstimet̃, qs hũc iure fœlicẽ dixerit piclitatũ ad libidinẽ inimici: nec Africão saltẽ p̃is, quos hostes uicisse tãti fuit: aut quos ñ honores currusq̃ illa sua uiolẽtia fortũa retroegit p mediã urbẽ cẽsore tracto. Etem̃ sola hæc moriẽdi ratio fuerat tracto í capitoliũ illo í qđ triũphans ip̃e deoꝝ exuuiis ne captiuos quidẽ sic traxerat. Maius hoc scelus fœlicitate cõsecuta factũ est, piclitato macedonico, uel fun⁹ tãtũ ac tale p̃dere, í quo a triũphalib⁹ liberis portaret̃ í rogũ uelut exequiis quoq̃ triũphans. Nulla ẽ p̃fecto solida fœlicitas, q̃ cõtumelia ulla uitæ rũpit, nedũ tãta. Quod supest nescio maior gl̃iæ an ĩdignatõi dolor accedat, íter tot Metellos tam scelerata Catinii audaciã semp fuisse inultã.

De diuo Augusto. Ca. xlv.

IN diuo quoq̃ Augusto quem uniuersa mortalitas in hac cẽsura nũcupat, diligenter æstimẽtur cuncta, magna sortis humanæ reperient̃ uolumina Repulsa in magisterio equitũ apud auunculũ, & contra uoluntatem eius prælatus Lepidus. Proscriptionis íuidia in collegam. Collegiũ in triumuiratu pessimorũ ciuiũ, nec æqua saltẽ portiõe, sed prægraui Antonio Philippẽsi prelio morbo, fuga & triduo in palude latebræ ægroti. Et ut fatẽt̃ Agrippa & Mœcenas aq̃ subter cutẽ fusa. Turgida latera. Naufragia sicula. Et alia ibi quoq̃ in spelũca occultatio. Iã í nauali fuga urgẽte hostiũ manu p̃ces. Proculeio mortis admotæ. Cura pusinæ cõtẽtiõis. Sollicitudo martis actiaci, pãnoniciq̃ belli. Ruinæ põtis. Tot seditões milirũ. Tot ãcipites morbi corpis Suspecta Marcelli uota. Pudẽda Agrippæ ablegatio. Totiẽs petita ĩsidiis uita. Incusatæ liberoꝝ mortes, luctusq̃ nõ tm̃ orbitate tristes. Adulteriũ filiæ, Et cõsilia patricidæ palã facta. Cõrumeliosus priuigni Nerõis secessus. Aliđ neptis adulteriũ. Iũcta deiñ tot mala. Inopia stipẽdii. Rebellio Illyrici. Seruirioꝝ đlect⁹. Iuuẽtutis penuria. Pestilẽtia urbis. Fames sitisq̃ Italiæ. Destlatio ex pirãdi. Et q̃tridui inedia maior ps mortis í corp⁹ recepta, iuxta hæc uariana clades & maiestatis ei⁹ fœda sugillatio. Abdicatio posthumi Agrippæ post adoptionẽ. Desideriũ post relegationẽ. Inde suspitio in Fabiũ, arcanorũq̃ p̃ditionẽ. Hinc uxoris & Tiberii cogitationes sup̃ma eius cura. In summa deus ille cœlũq̃ nescio adeptus magis an meritis * hærede non suo filio excessit. *Hostis suæ uel sui.

Quos beatissimos dii iudicauerunt. Cap. xlvi.

SVbeunt in hac reputatione delphica oracula uelut ad castigandũ hominũ uanitatem a deo emissa. Duo sunt hæc. Phedium fœlicissimu3 qui pro patria proximo occubuisset. Iterum a Gige rege nunc amplissimo terrarũ consultum Aglauum Psophidiũ esse fœliciorẽ. Senior

hic in angustissimo arcadiæ paroú, sed annuis uictibos large sufficiens pdiū eolebat, nunq̃ ex eo egressus. Atq̃ ut e uitæ genere manifestum est, nimia cupidine minimum in uita mali exptus,

Quem uiuentem ut deum coli iusserunt. Cap.xlvii.

COnsecrat⁹ est uiu⁹ sentiensq̃ oraculi eiusdē iussu & leois deoꝝ summi astipulatu Euthymus pycta sp olympiæ uictor & semel uictus. Patria ei Locri in Italia, ibi imaginē ei⁹ esse & olympiæ alteꝝ eadem die tactā fulmine Callimachū, ut oihil aliud miratum uideo, ad eūq̃ iussisse sacrificari, & qđ uiuo factitarū & mortuo nihilq̃ adeo miꝝ aliđ q̃ hoc placuisse diis.

De spaciis uitæ longissimis. Cap.xlviii.

DE spacio atq̃ longingtate uitæ hoium nō locoꝝ mō situs, ueꝝ exēpla ac sua cuiq̃ sors nascēdi icertum fecere. Hesiodus q̃ primus de hoc aliq̃ prodidit fabulose (ut reor) multa de hoiuȝ æuo referēs cornici nouē nostras attribuit ætates. Quadruplū ei⁹ ceruis, id triplicatū coruis. Et reliq̃ fabulosi⁹ in phœoice ac nymphis. Aoacreon poeta Arganthonio tartesioꝝ regi.cl. tribuit ānos. Cynire cyprioꝝ.x. ānos ampli⁹. Aegimio.cc. Theopōp⁹ Epimenidi Gnosso clvii. Hellanic⁹ qoosdā i ætolia Epitoꝝ gēris.cc. explet. Cui astipulat Damiates memorās Pictoreū ex iis pcipuū corpe uiribusq̃ etiā.ccc. uixisse. Ephodor⁹ Arcadū reges.ccc. annis. Alexander & Cornelius Dandonē quædā in illyrico quingētis uixisse. Xenophon Impetrim, Pulutioiorum insulæ regē·800. atq̃ parce mētitus filium ei⁹ sexcētis. Quæ oīa inscitia tēpoꝝ acciderūt. Annū enī alii æstate uoū determiabāt, & alteꝝ hyeme. Alii quadripartitis tēporib⁹ sicut Arcades, quorū anni trimestres fuere. Quidā lunæ senio ut ægyptii. Itaq̃ apud eos aliq & singula millia āooꝝ uixisse pdunt. Sed ut ad cōfessa trāseamus, Arganthoniū gaditanū.lxxx. annis regnasse ppe certū est. Putāt quadragesimo cœpisse. Masinissam.lx. annis regnasse indubitatū est. Gorgiā siculuȝ

* C. y. aut. C. yii. *cētum octo uixisse. Qu. Fabi⁹ Maxim⁹.lxiii. annis augur fuit. M. Perpenna & oup. L. Volusius Saturninus oīum quos in cōsulatu sententiā rogauerant supstites fuere. Perpenoa septem reliqt ex iis quos cēsor legerat. Vixit annos nonagita octo. Qua in re & illud adnorare succurrit, uoū oio qnquēniom fuisse quo senator nullus moreret. Cū Flaccus & Albin⁹ cēsores Lustrū cōdidere usq̃ ad pximos cēsores ab anno Vrbis qngētesimo septuagesimonono. M. Valerius Coruin⁹.c. anoos ipleuit. Cuius iter primum & sextū consulatū.xlvi. anni fuere. Idē sella Curuli semel ac uicies sedit, quoties nemo ali⁹. Aequauit ei⁹ uitæ spaciū Metellus pōtifex. Et ex fœmiois Liuia Rutilii.xcyii. annos excessit. Statilia Claudio principe ex oobili domo nonagiotanouē. Terētia Ciceronis.cxyii. Clodia Oselli.cxy. Hæc qoidē etiā enixa qoindecies. Luceia mima cētum annis in scæna proounciauit. Valeria Copiola Emboliaria reducta est io scæoā Cn. Pōpeio. Qu. Sulpitio cōs. ludis pro salute diui Augusti uotiuis annuȝ cētesimum q̃rtum agēs. Quæ pducta fuerat Tyrocinio a. M. Pōpeio ædili plebis. Cn. Mario Carbone cōs. aote anoos nonagintaunum. Et a Mag. Pōpeio magni theatri dedicatiōe aous pro miraculo reducta. Sāmulā quoq̃ centum decē anois uixisse auctor est Asconius Pedianos. Minus miror Stephanionē q̃ primus rogatus saltare instituit utrisq̃ secularib⁹ ludis saltasse, & diui Augusti & quos Claudius Cæsar cōsulatu suo quarto fecit, quādo.lxiii. nō ampli⁹ anni itersuere, q̃q̃ & postea diu uixerit. In Tmoli mōtis cacumine qđ uocant tempsin.cl. anois uiuere Mutiaous auctor est. Totidē anoos item censum Claudii Cæsaris cēsura. T. Fullonium Bononiēsem, idq̃ collatis censib⁹ quos añ detulerat, uitæq̃ argumentis (eteoim id curæ principi erat) oeꝝ apparuit.

De uarietate nascendi. Cap.xlix.

POscere oī locus ipe syderalis scientiæ sententiā. Epigenes.cxxii. annos ipleri negauit posse. B:rosos excedi ceotum septemdecem. Durat & ea rō quā Petosyris ac Necepsos tradiderunt, & trimorion apppellāt a triū signoꝝ portione, quā posse in Italiæ tractu. cxxyi. annos uitæ cōtingere apparet. Negauere illi quenq̃ oonaginta ptium exortiuā mensurā qđ anaphoras uocāt trāsgredi, & has ipas incidi occursu maleficoꝝ sydeꝝ, aut etiā radiis eoꝝ solisq̃. Rursus Aesculapii seotentiā secuti, q̃ statura uitæ spacia a stellis accipi dicit. Sed quātū plurimū tribuat incertum est. Rara autem esse dnt lōgiora tempa, q̃nquidem momentis horaꝝ insignibus lonæ dierumue septem &.xxiiii. q̃ nocte ac die obseruaot igens turba nascat, scāñli annoꝝ lege occidua, quā climacteras appellāt, nō fere ita genitis qoquagesimūquartū annum excedentibus. Primum ergo artis ipius incōstātia declarat q̃ incerta res fit. Accedunt expimēta & exēpla recētissimi census, quē itra q̃driēnium ipatores Cæsares Vespasiani pr filiusq̃ cēsores egerunt. Nec sunt oia uasaria excoticēda. Mediæ tm̄ ptis iter apēninū mōtem padūq̃ ponem⁹ exēpla. Centū uigiti

natos annos parmæ tres edidere.Brixelli unũ.cxxv.Parmæ duos.cxxx.Placẽtiæ unũ.cxxxi.Fauẽtiæ unã mulierẽ.cxxxii.Bononiæ.L.Terentiũ Marci filiũ.Arimini uero.M.Apomũ.C.&.L.Tertulã,cxxxvii.Carca Placẽtiã ĩ collibꝰ oppidũ ẽ uelleiaciũ.in quo.cx.natos ãnos sex deferũt.Quattuor cẽtenos uicenos. Vnũ.cl.M.Mutius.M.filius Galerius fœlix,ac ne pluribꝰ moremur ĩ re cõfessa in regione Italiæ octaua centenũ ãnoꝝ cẽsi sũt hoĩes.liiii.Cẽtenũ denum hoĩes.lvii. Centenũ uicenũ quinũ hoĩes duo.Centenũ tricenũ hoĩes q̃ttuor,cẽtenũ tricenũ q̃nũ aut septenũ totidẽ,centenũ quadragenũ hoĩes tres.Alia mortalitatis cõstãtia.Homerꝰ eadẽ nocte natos Hectorem & Polydamãta tradit tã diuersæ sortis uiros.C.Mario.C.Carbõe.iii. cõs.ad.v. Kalẽ.iunias M.Celius Rufus & Cornelius Luciniꝰ Caluus eadẽ die gẽiti sunt,oratores quidem ambo,sed tñ dispari euẽtu.Hoc etiã iisdẽ horis nascẽtibꝰ ĩ toto mũdo quotidie euẽit,pariterq; domini ac serui gignuntur,reges & inopes.

In morbis uaria exempla. Cap.l.

PVblius Cornelius Rufus qui cõsul cũ Manio Curio fuit dormiẽs oculoꝝ uisum amisit.cũ id sibi accidere somniaret.Ediuerso ✣ Phaleteꝰ iã tũ deploratꝰ a medicis uomicæ morbo cũ mortẽ in acie q̃reret uulnerato pectore medicinã inuenit ex hoste. Qu.Fabiꝰ Maximus cons.apd flumẽ Isarã, prelio cõmisso aduersus allobrogũ regẽ Aruernorumq; gentes ad.vi. idus Augustas.cxxx.pduelliũ cæsis febri quartana liberatꝰ est in acie.Incertũ ac fragile nimirũ ẽ hoc munus naturæ quicq̃d datur nobis.Malignũ uero & breue in iis etiã quibus largissime cõtingit, uniuersũ utiq; æui tps intuẽtibus.Quid q̃ æstimatiõe nocturnæ q̃etis dimidio quisq; spacio uitæ suæ uiuit?Pars æqua morti similis exigitur,aut pœnæ nisi cõtingit quies.Nec reputantur ĩfãtiæ anni qui sensu carent,nec senectæ in pœnã uiuacis.Tot periculorũ genera,tot,morbi,tot metꝰ, tot curæ,totiẽs ĩnuocata morte ut nullũ freq̃ẽtius sit uotũ.Natura uero nihil hoĩbus breuitate uitæ p̃stitit melius.Hebescũt sensus.Mẽbra torquentur,Præmoritur uisus,auditꝰ,incessus, dẽtes etiã ac ciborũ instrumẽta,& tamẽ uitæ hoc tẽpus annumeratur.Ergo p miraclo & id solitariũ reperitur exemplũ.Xenophilũ musicũ centũ & quinq; annis uixisse sine ullo corporis incommodo.At hercule reliq̃s oĩbꝰ per singulas mẽbroꝝ ptes qualiter nullis aliis aĩalibꝰ,certis pestifer calor remeat horis,aut rigor,neq; horis modo,sed & diebus noctibusq; trinis q̃drinisue etiã toto anno atq; etiã morbus est aliquis per sapientiã mori.Morbis eñ quoq; quasdã leges natura imposuit. Quadrini circuitus febrẽ nunq̃ bruma nunq̃ hibernis mẽsibus incipe.Quosdã post sexagesimũ uitæ spaciũ nõ accedere.Alios pubertate deponi a fœminis p̃cipue.Senes minime sentire pestilentiã.Nãq; uniuersis gẽtibus ingrũt morbi,& generati mõ seruitiis,mõ pcerum ordini aliosq; per gradus.Qua in re obseruatũ in meridianis ptibus ad occasum solis pestilẽtiã sp ire.Nec unq̃ fere aliter fieri nisi hyeme,nec ut ternos excedat menses,

✣Phe-ræus

De signis mortis, Cap.li.

IAm signa lœtalia in furoris morbo risum Sapiẽtiæ uero ægritudine fimbriaꝝ curã & stragulæ uestis plicaturas.A somno mouentiũ neglectũ ✣ pfundi humoris e corpe effluuiũ in oculorũ quidem & narium aspectu indubitata maxime etiam supino assiduo cubitu. Venatum inæquali aut formicãte pcussu.Et alia quoq; Hippocrati prĩcipi medicinæ obseruata sũt.Et cũ ĩnumerabilia sint mortis signa,salutis securitatisq; nulla sũt.Quippe cũ Cẽsoriꝰ Cato ad filiũ d ualetudinis quoq; obseruatiõe,ut ex oraculo aliquo pdiderit senilẽ iuuẽtã p̃maturæ mortis esse signũ.Morborũ uero tam ĩfinita est multitudo,ut Pherecides Syrus copia serpentiũ ex corpe eius erũpẽte expirauerit . Quibusdã ppetua febris est,ut.C. Mœcẽnati.Eidẽ triẽnio supmo nullo horæ momẽto cõtigit somnꝰ,Antipater Sydonius.poeta oĩbus annis uno die natali tãtũ corripiebatur febre,& eo cõsumptus est satis longa senecta..

✣Per-grã,

De his qui elati reuixer unt, Ca,lii.

AViola cõsularis in rogo reuixit Et qm̃ subueniri nõ potuerat præualente flamma uiuus crematus est.Similis causa in.L.Lamia p̃torio uiro traditur.Nã Celiũ Tuberonẽ prætura functũ a rogo relatum Messala,Rufus & plærĩq; tradũt. Hæc est conditio mortaliũ. Ad has & eiusmõi occasiões fortunæ gignimur,uti de hoĩe,ne * forte mori q̃dẽ debeat credi.Reperimus ĩter exẽpla Hermotinii Clazomeni aĩam relicto corpe errare solitã,uagãq; lõgiquo multa annũciare,quæ nisi a p̃senti nosci non possent,corpe interim semianimi,donec cremato eo ĩnimici qui Cantaridæ uocabantur remeãti aiæ uelut uaginã ademerint .Aristæi ẽt uisaz euolãtẽ ex ore ĩ pcõneso corui effigie magna ✣ q̃ sequitur fabulositate,quã equidẽ & ĩ Gnosio Epimenide similiter accipio .Pueꝝ æstu & in itinere fessuz ĩ specu.vii.&.l.dormisse ãnis,Reꝝ faciẽ mutationẽq; mirantẽ ueluit postero experrectũ die.Huic pari numero dierũ senio ĩgruẽte,ut tñ ĩ septimũ &

* Forte detrahẽ dum est.

✣ Eqdẽ

quinqgcsimũ atq; cẽresimũ uitæ duraret annũ. Fœminaꝝ sexu huic malo uideť maxime oportunus cũuersione uuluæ, q̃ si corrigať spirit⁹ restituiť. Huc ptinet nobile illud apud græcos uolumen Heraclidis septẽ dieb⁹ fœminæ exanimis ad uitã reuocatæ. Varro quoq; auctor ẽ. xx. uiris agros diuidẽtib⁹ capuæ quẽdã q efferreť Pheretro domũ remeasse pedibus. Hoc idem aquini accidisse. Romæ, quoq; Corfidiũ materteræ suæ maritũ funere locato reuisse, & locatorẽ fũeris ab eo elatũ. Adiecit miracl'a quæ tota indicasse cõueniat. E duob⁹ fratrib⁹ eq̃stris ordinis Corfidio maiori accidisse ut uidereť expirasse, aptoq; testamẽto recitatũ hæredẽ minorẽ funeri istituisse. Interi eũ q uidebať extinct⁹ plaudẽdo ✣ cõcinuisse mysteria, & narrasse a fratre se ucisse Cõmendatã sibi filiã ab eo. Demõstratũ p̃terea quo i loco defodisset aurũ nullo cõscio, & rogasse ut iis funeribus quæ cõparasset effereť. Hoceo narrãte fratris domestici ppe annũciauere exanimatũ illum, & aurũ ubi dixerat repertũ est. Plena p̃terea uita est his uaticiniis, sed nõ cõferenda, cũ sæpius falsa sint. Sicut ingenti exẽplo docebimus. Bello Siculo Gabienus cæsaris classiũ fortissim⁹ captus a Sex. Põpeio iussu eius incisa ceruice & uix cohærẽte iacuit in littore tota die. Deĩdẽ cũ aduespauisset, cũ gemitu p̃cibusq; cõgregata multitudine petiit, uti Põpeius ad se uẽiret, aut aliquẽ ex caris mitteret. Se aũt ab inferis remissũ, habereq; quod nũciaret. Misit plures Põpeius ex amicis, quibus Gabienus dixit. Inferis diis placere Pompei causas & partes pias. Proinde euentũ futurũ quem optaret, hoc se nunciare iussum. Argumentũ fore ueritatis q; pactis mãdatis protinus expiratur⁹ esset. Idq; ita euenit. Post sepulturã quoq; uisorũ exẽpla sunt, nisi q; naturæ opera non prodigiosa consectamur.

✣Côci uisse mi nisteria

De mortibus repentinis Cap. liii.

IN primis aũt miraculo sunt atq; ✶frequẽter mortes repẽtinæ. Hoc est summa uitæ fœlicitas quam esse naturalẽ docebimus. Plurimas prodidit Verrius. Nos cũ delectu modum seruabimus. Gaudio obiere preter Chilonem de quo diximus Sophocles & Dionysius Siciliæ tyrann⁹ uterq; accepto tragicæ uictoriæ nũcio. Mať pugna illa Cãnẽsi filio incolumi uiso cõtra falsũ nunciũ. Pudore Diodorus sapiẽtiæ dialecticæ pfessor lusoria q̃stione nõ ptinus ad interrogationes Stilbonis dissolura. Nullis euidẽtib⁹ causis obiere dum calciant matutino, duo cæsares Prætor & prætura popl'i Ro. functus dictatoris cæsaris pater. Hic pisis exaiatus, ille rõæ. Qu. Fabius maximus in cõsulatu suo pridie Kaleñ, Ianua. In cuius locũ. M. Orelli⁹ paucissimaꝝ horaꝝ cõsulatũ petiit. Itẽ. C. Vulcati⁹ Gurges sẽator. Oẽs adeo sãi atq; tẽpestiui ut de pgrediẽdo cogitarẽt. Qu. Aemilius Lepidus iã egrediẽs incusso pollice limini cubiculi. C. Afidius cũ egressus i senatũ iret offenso pede i comitio. Legat⁹ quoq; q Rhodioꝝ cãm in senatu magna cũ admiratiõe orauerat, in limĩe curiæ ptinus expirauit pgredi uolẽs. Cn. Bebius Pãphilus p̃fectura & ipe funct⁹ cũ a puero q̃sisset horas. A. Põpeius in capitolio cũ deos salutasset. M. Iuuentius Thalna cons. cũ sacrificaret. C. Seruilius Pansa cũ staret in foro ad tabernã hora diei secũda, in. P. Pansam frẽm inixus. Bebius iudex cũ uadimoniũ differri iubet. M. Terẽtius Corax dũ tabellas scribit i foro. Necnon & pximo anno dũ cõsulari uiro in aurẽ dicit eques romanus ante Appolinẽ eboreũ qui est in foro Augusti. Supoẽs. C. Iulius medicus dũ inũgit specillũ per oculũ trahens. A. Manlius Torquatus consularis cõ in cœna Placẽtã appeteret. L. Dutius medicus Valla dũ mulsi potionẽ haurit, Ap. Saufeius cũ a balneo reuersus mulsum bibisset, ouũq; sorberet. P. Quintius Scapula cum apud Aql. Gallũ cœnaret. Decimus Saufeius Scriba cum domi suæ prãderet. Cor. Gallus p̃tori⁹ & Qu. Heterius eqs ro. in Venere obiere. Et quos nr̃a adnotauit ætas duo æq̃stris ordinis i eode Pantomimo Mythico tum forma p̃cellente, Opposissima tũ securitas mortis in. M. Ofilio Hylaro ab antiquis tradiť cõœdiaꝝ histrione, cũ populo admodũ placuisse natali die suo; cõuiuiũq; haberet edita cœna calidã potionẽ in pultario poposcit, siliq; personã eius diei acceptã ituẽs coronã e capite suo in eam trãstulit, tali habitu rigẽs nullo sentiẽte, donec accubãtiũ pximus tepescere potionẽ ãmoneret. Hæc fœlicia exẽpla, at cõtra miseriaꝝ inumera. L. Domiti⁹ clarissimæ gẽtis apud massiliã uictus. Corfini capt⁹ ab eodẽ cæsare ueneno potu ppter tediũ uitæ, postq̃ biberat, ei ope ut uiueret annix⁹ est. Inueniť in actis Fœlicis ✶Russei aurigæ iã igne illato i rogũ ei⁹ unũ e fauentib⁹ iecisse sese, Friuolũ dictu, ne hoc gloriæ artificis dareť, aduersis stadiis copia odorũ corruptũ criminãtib⁹. Cũ ante nõ m'lto. M. Lepid⁹ nobilissimæ stirpis quẽ euẽti ãxietate dixim⁹ mortuum, flammæ ui e rogo eiectus recõdi propter ardorem non potuisset, iuxta sarmentis aliis nudus crematus est.

✶Freqn tiâ.

✶Russa ti.

De sepultura. Cap. liiii.

i Psum cremare apud romanos nõ fuit ueteris istituti, Terra cõdebanť. At postq̃ lõginquis

bellis obrutos erui cognouere, tunc institutū. Et tamē multifarie priscos seruauere ritus. Sicut in Cornelia domo nemo ante Syllā dictatorē traditᷣ esse crematus. Idq; eū uoluisse, ueritum talionē eruto. C. Marii cadauere. Sepultus ītelligitᷣ quoquo modo cōditꝰ, humatꝰ uero hūo cōtectꝰ.

De anima, uel de manibus, uel de resurrectione uerba ✠ gentilium inania. Cap. lv. ✠Gētiū

POst sepulturā aliæ atq; aliæ maniū ambages. Omnibus a supma die eadē quæ ante primū. Nec magis a morte sensus ullus aut corpori aut animæ ꝗ ante natalē. Eadē.n. uanitas ī futurū etiā se ꝓpagat, & in mortis quoq; tempora ipsa sibi uita mētitur. Alias īmortalitatem aīæ, alias trāsfiguratione, alias sensum inferis dādo & manes colēdo, deūq; faciēdo, qui iā ēt hō eē desierit. Ceu uero ullo mō spirādi ratio hoī a cæteris aīalibꝰ distet. Aut nō diuturniora in uita mlta repiantᷣ, qbꝰ nemo silēm diuinat īmortalitatē. Quod aūt corpꝰ aīæ ꝑseqᷣ materiā? ubi cogitatio illi? quō uisus, auditus, aut q tāgit, q usus eius, aut qđ sine his bonū? Quæ deinde sedes, quātaue multitudo tot seculis animarum uelut umbraꝝ? Puerilium ista deliramentorum. Auidæq; nūꝗ desinere mortalitatis cōmēta sunt. Similis & de asseruādis corpibus hoīuꝫ, ac reuiuiscendis ꝓmissa a Democrito uanitas, q nō reuixit ipse. Quæ malū ista demētia est iterari uitam * morte? *Morti Quæ gētis quies unꝗ, si in sublimi sensus animæ manet, īter īferos umbræ? Perdit profecto ista dulcedo credulitasq; ꝓcipuū naturæ bonū mortē, ac duplicat obitus, si dolere ēt post futuri æstimationē euenit. Etenī si dulce uiuere, cui potest esse uixisse? At quāto facilius certiusq; sibi quēꝗ credere, ac specimen securitatis autē genitali sumere experimento.

Que quis inuenerit in uita. Cap, lvi.

COnsentaneū uideᷣ priusꝗ digrediamur a natura hoīnm īdicare ꝗ cuiusq; sciētia a quoq; īuēta sunt. Emere ac uēdere instituit Liber pater. Idē diadema regū insigne & triumphum inuenit. Ceres frumēta, cū antea glāde uescerentᷣ. Eadē molere & cōficere in Attica Italia & Sicilia, ob id dea iudicata. Eadē prima leges dedit, ut alii putauere Rhadamāthus. Lr̄as semꝑ arbitror Assyrias fuisse, sed alii apud ægyptios a Mercurio, ut Gelliꝰ, Alii apud syros reptas uolūt. Vtiq; in græciā attulisse e phœnice Cadmū sedecī numero. A.B.C.D.E, G.I.L.M.N.O.P.R. S.T.V. Quibꝰ Troiano bello Palamedē adiecisse ꝗttuor hac figura. θ.ξ.φ.χ. Totidē post eum Simonidē Melitū. ζ.η.ψ.ω. Quaꝝ oīm uis ī nostris recognosciᷣ, Aristote. decē & octo priscas fuisse A.B.Γ.Δ.E.Z.H.K.Λ.M.N.O.Π.Ξ.Σ.T.V.Υ. Et duas ab Epicharmo additas θ.χ ꝗ a Palamede mauult Anticlides ī ægypto īuenisse quendā noīe Menona tradit. xv. annis ante Phoroneum antiqssimū græciæ regem. Id monumētis approbare conaᷣ. E diuerso Epigenes apud Babylonios septingētoꝝ uigīti ānoꝝ obseruatiōes sydeꝝ coctilibꝰ laterculis inscriptas docet, grauis auctor in primis. Qui minimū Berosus & Critodemus ꝗdringētoꝝ octoginta annoꝝ. Ex quo apparet æternꝰ lr̄aꝝ usus. In latiū eas attulerūt pelasgi. Laterarias domos cōstituerūt primi Euryalos & Hyperbios f̄res athenis, antea specꝰ erāt ꝓ domibꝰ, Gelio Doxius Celii filius lutæi ædificii inuentor placet exēplo sūpto ab hirūdinū nidis, oppidū Cecrops a se appellauit Cecropiam, ꝗ nūc est arx Athenis. Aliq argos a Phoroneo rege añ cōditū uolūt. Quidā & Sicyonē. Aegyptii multo ante apđ ipos Diospolin. Tegulas īuenit Cinyra Agriopæ filiꝰ, & metalla æris; utrūq; in īsula cypro Itē forcipē, marculū, uectē, īcudē. Puteos danaꝰ ex ægypto aduectꝰ ī græciā ꝗ uocabaᷣ argos dipsion. Lapidicisas cadmꝰ thebis, aut (ut Theophra.) in phœnice. Trason muros. Turres, ut Aristoteles cyclopes, phœnices, ut Theophrastꝰ ægyptii textilia, Infeceꝛ lanas sardibꝰ lydi. Fusos ī lanificio, closter filiꝰ arachnæ, linū & retia arachnæ, fulloniā artē Nitias megarēsis. Sutrinā Boetiꝰ, Medicinā ægyptii apđ ipsos uolūt reptā. Alii ꝑ atabū babylōis & apollinis filiū. Herbariā & medicamētariā a Chyrone saturni & Philliræ filio. Aes cōflare & tēperare, Aristoteles Lydū scythē mōstrasse. Theophra. delā phrygē putat ærariā fabricā, alii chalybas, alii cyclopas. Feꝛꝝ Hesiodꝰ in Creta eos qui uocati sunt Dactyli Idæ i. Argentū inuenit Ericthōiꝰ Athēiēsis, ut alii Geaeꝰ? Auri metalla, & cōflaturā Cadmꝰ phœnix ad Pangeū montē. Vt alii Thoas & Eaclis in Pāchaia aut sol Oceani filius, cui Gelliꝰ medicinæ quoq; īuētiōē ex melle assignat. Plumbū ex Cassiteri de insula primus apportauit Midacritꝰ. Fabricam ferreā īuenere cyclopes. Figulinas Chorœbꝰ Atheniēsis. In iis orbē Anacharsis scythes, ut alii Hipbeos corinthiꝰ. Fabricā materiariā Dædalꝰ & in ea Serrē, Asciam, Perpēdiculū, Terebrā, Glatinū, Lithocollā, Normā Fornicem aūt & Libellam, & Tornū, & Clauē Theodorꝰ samius. Mensuras & pondera Phidon argius, aut Palamedes. ut maluit Gellius. ignē e silice pyrodes Cilicis filius. At eundē asseruare in ferula ꝓmetheus. Ve

hiculũ cũ q̃ttuor rotis phryges. Mercaturas Pœni, culturas nitiũ & arborũ Enmolphꝰ Atheniéſis, Vinũ aq̃ miſceri Staphilus Siteni filius. Oleum & trapetas Ariſtæus Atheniéſis. Idem mella. Boué & aratrũ Briges Atheniéſis ut alii Triptolemꝰ. Regiá ciuitaté ægyptii, pp̃lāré Attici, poſt Theſeú tyránũ prius fuit phalaris agrigenti. Seruitiũ inuenere Lacedæmonii Iudiciũ capitis in ariopago primú actú é ꝑliũ Afri cõtra ægyptios primi fecer fuſtibꝰ quos uocát phalágas clypeos iuenetũt. Prœtus & Acritus inter ſe belláces, ſiue Chalchus Athamáris filius. Loricá Mydias Meſſeniꝰ. Galeá, gladiú, haſtá Lacedæmõii. Ocreas. & criſtas Carea. Arcũ & ſagittá Scythé Iouis filiú. Alii ſagittas Perſen Perſei filiũ inueniſſe. Láceas ætholas, Iaculũ cũ améto ferũt inueniſſe Aetholú Martis filiú. Haſtas uelitares Tirrhenũ pilũq;. Péthefileá amazoné ſecurí. Piſeũ uénabula. Et í tormétis ſcorpioné Cretas. Catapultá ſyros Phœnicas baliſtá & fundá. Aeneá tubá Piſeũ Tyrrhenũ. Teſtudines Artemoné Clazomenũ. Equũ qui núc aries appellatʳ í muralibꝰ machinis. Epeũ ad troiá. Equo uehi Bellophorõté. Frænos & ſtrata equoꝝ Pelletrõiũ. Pugnaʳ ex equo Theſſalos, qui cẽtauri appelati ſunt, habitátes ſecúdũ Peliũ mõté. Bigas primũ iunxit Phrygũ natio. Quadrigas Ericthonius. Ordiné exercitꝰ, ſigni dationé, teſſaras uigilias iuenit Palamedes Troiano bello. Speculaŕé ſignificationé eodé bello Sinon. Inducias. Lycaon. Fœdera Theſeus. Auguria ex auibus Caras, a quo Caria appellata. Adiecit ex cæteris aíalibꝰ Orpheꝰ aruſpicũ Delphꝰ. Igni ꝑicia Amphiaraus. Auſpicia auiũ Tyreſias Thebanꝰ. Interꝑrationé oſtétoꝝ & ſomnioꝝ amphyctyõ. Aſtrologiá Atlas Lybiæ filiꝰ, ut alii ægyptii, ut alii aſſyrii. Sphærá í ea Mileſius Anaximáder. Vẽtorũ rõné Aeolus hellenis filiꝰ. Muſicá Amphiõ. Fiſtulá Pan. Monaulũ Mercuriꝰ. Obliquá tibiá Mydas in phrygia. Gemías tibias Marſias. In eadé gẽte lydios modulos Amphiõ Dorios Thamyras thrax, Phrygios Marſias phryx. Citharã amphion, ut alii Orpheꝰ. ut alii Linꝰ. Septé chordis additis Terpáder. Octauá Simõides addidit. Noná Timotheꝰ. Cithara ſine uoce cecinit Thamyras prius. Cú cãtu amphiõ, ut alii Linꝰ, Cithara edita carmia cõpoſuit Terpáder. Cũ tibiis canere uoce Trœzenꝰ Dardanꝰ iſtituit. Saltatiõé armatá Curetes docuere. Pyrrhycé Pyrrhus, utráq; in Creta. Verſũ heroicũ pythio oraclo debemꝰ. De poematũ origíe magna q̃ſtio eſt. Ante Troianũ bellũ probanʳ fuiſſe, proſaicá oŕoné cõdere Pherecides Syrius inſtituit tpe Cyri regis. Hiſtoriá Cadmꝰ Mileſius. Ludos gymnicos in arcadia Lycaon. Funebres Acaſtus í Iolcho. Poſt eũ Theſeus í Iſthmo. Hercules olympiæ athleticá. Pythus pilá luſoriá. Gyges lidius picturá in ægypto. í græcia nero pytrhꝰ Dædali cognatꝰ, ut Ariſtoteli placet, ut Theophraſto polignotꝰ atheniéſis. Naué primꝰ in græciá ex ægypto Danaus aduexit. Ante ratibus nauigabaʳ inuétus í mari rubro inter inſulas a rege Erythra. Reperiũʳ qui Myſos & Troianos priores excogitaſſe in helleſpõto putét cũ tráſirét aduerſus thracas. Etiá núc í británico oceáo uitiles corio circũſutæ fiũt. In Nilo ex papyro, & ſcirpo, & arũdine. Longa naue Iaſoné primũ nauigaſſe Philoſtephanꝰ auctor eſt. Egeſias Parrhalũ. Cteſias Samyré. Saphanus Semiramin. Archimachus ægæoné, Biremen Damaſthenes erythreos feciſſe. Triremé Thucydides amoclen Corithiũ. Quadriremé Ariſtoteles Carthaginéſes. Quinqueremé inſtituit Neſichon ſalaminiꝰ. Sex ordinũ zenazoras ſyracuſius. Ab ea ad deciremé Neſigitõ. Alexandrũ Magnũ ferunt inſtituiſſe ad. xii. ordines. Philoſtephanꝰ Ptolemæũ Soteré ad q̃ndecim. Demetriũ Antigani ad. xxx. Ptolemæũ philadelphũ ad. xl, Ptolemæũ philopatoré qui Triphon cognoiatus eſt ad. l. Onerariá Hippus tyrius inuenit. Lembũ cyrenéſes. Cymbá fœnices. Celocé rhodi. ✤ Cercirá cyprii. Sydeꝝ obſeruatiõe3 í nauigádo fœnices. Remum copæ, latitudinem eius platææ. Vela Icarus. Malũ & antenná Dædalus Hypagũ Salaminii, aut Pericles Atheniẽſis. Tectas longas Taſi, antea ex prora tantũ & puppi pugnabaʳ. Roſtra addidit piſens. Tyrrheni anchorá. Eupalamius eandé bidenté, anacharſis harpagonas. Et manus pericles atheniéſis amminicla gubernãdi Typhi. Claſſe princeps depugnauit Minos, aíal occidit primus Hyperbius Martis filius, Prometheus bouem.

✤ Cercuron.

In quo primus gentium conſenſus. Cap. lvii.

Gentium conſenſus tacieus primus omnium conſpirauit ut Ionum litteris uterentur.

De litteris antiquis. Cap. lviii.

Veteres græcas fuiſſe eaſdé pene q̃ nũc latinæ inditio erit delphica tabula antiqui æris q̃ eſt hodie in palatio dono principũ Mineruæ dicata in bibliorheca cum inſcriptione tali. ναυσικρατης Τισαμενου αθηναιος ανεθηκεν.

Quádo primũ tõſores Rõæ. Cap. lix.

Equens gẽtiũ cõſenſus in tonſoribus fuit, ſed Romanis tardior. In Italiá ex Sicilia uenere

post romã cõditã anno q̃dringẽtesimo q̃nq̃gesimoq̃rto, adducẽte. P, Ticinio Mena, ut auctor est Varro, ante intonsi fuere, primus omnium radi quotidie instituit Africanus. Sequẽs Diuus Augustus cultris semper usus.

Quando primum horologia. Cap. ix.

TErtius cõsensus fuit in horarũ obseruatione iam hac rõne accedens. Quando & a quo in græcia repta diximus in secũdo uolumĩe. Serius etiam hoc Romæ contigit. Duodecim tabulis ortus tantũ, & occasus nominat̃. Post aliquot annos adiectus est & meridies, accẽso cõsulũ id ꝓnunciãte cũ Curio inter rostera & græcostasin ꝓspexisset talẽ solẽ. A colũna ænea ad carcerẽ inclinato sydere suprem ꝓnunciauit. Sed hoc serenis tantũ diebus usq; ad primũ punicũ bellum, princeps Romanis solarium horologiũ statuisse ante. xii. annos q̃ cũ Pyrrho bellatũ est ad ædẽ Quirini. L. Papyrius Cursor eum eãdẽ dedicaret, a patre suo uotam a Fabio, Vestali proditur. Sed neq; facti horologii rationẽ uel artificis significat, nec unde trãslatũ est, aut apud quẽ scriptũ id iuenerit. M. Varro primũ statutũ ĩ publico secũdũ rostra in colũna tradit bello pũico prio a. M. Valerio Messala cõs. catina capta in Sicilia. Deportatũ inde post. xxx. annos, q̃ de papyriano horologio tradit̃ anno urbis quadringẽtesimo septuagesimoseptimo, Nec cõgruebãt ad horas ei⁹ lineæ, paruerũt tamẽ ei annis undecim, donec. Qu. Martius Philippus qui cum. L. Paulo fuit censor diligẽtius ordinatũ iuxta posuit. Idq; munus inter censoria opera gratissime acceptũ. Etiãnum tamẽ nubilo incertæ fuere horæ usq; ad ꝓximũ lustrũ. Tũc Scipio Nasica collega lænati primus aq̃ diuisit horas æque noctiũ, ac dierũ. Idq; horologiũ sub tecto dicauit ãno ũrbis d. xcv. Tã diu po. ro. ĩdiscreta lux fuit. Nunc reuertamur ad reliq̃ animalia, primũq; terrestria.

CAII PLYNII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER. VIII.

De animalibus terrestribus, Elephantorum cõmendatio, & de sensu eorum Cap. i.

AD reliqua trãseam⁹ aĩalia, & primũ terrestria. Maximũ est elephas, ꝓximũq; hũanis sensib⁹. Quippe itellectus illis sermõis patrii. Et ĩ primis obediẽtia officiorũq;, q̃ didicere memoria. Amoris & gl'iæ uoluptas, imo uero q̃ etiã in hoĩe rara ꝓbitas, prudẽtia, æq̃tas. Religio quoq; syderum solisq; ac lunæ ueneratio. Auctores sunt in mauritaniæ saltib⁹ ad quẽdã amnẽ, cui nomen est anulo, nitescẽte luna noua greges eorũ descendere, ibiq; se purificantes solẽniter aqua circũspergi, atq; ita salutato sydere in syluas reuerti uitulorũ fatigatos præ se ferẽtes. Alienæ quoq; regionis intellectu creduntur maria trãsituri, non ante naues cõscendere, q̃ inuitari rectoris iureiurãdo de reditu. Visiq; sunt fessi ægritudine, quãdo & illas moles infestant morbi, per herbas supini ĩ cœlũ iacẽtes, ueluti tellure ꝓcibus alligata. Nam quod ad docilitatẽ attinet regem adorant, genua submittunt, coronas porrigunt. Indicis Arabici minores quos appellant Nothos.

Quando primum iuncti. Cap. ii.

ROmæ iũcti primũ subiere currũ Põp. Magni africo triũpho. Quod pri⁹ India uicta triũphãte Libero pr̃e memorat̃. Procili⁹ negat potuisse Põpei triũpho iũctos ingredi porta Germanici cæsaris mũere gladiatorio quosdã ĩcõditos motus edidere saltãtiũ mõ. Vulgare erat p auras arma iacere nõ auferẽtibus uẽtis, atq; inter se gladiatorios cõgressus edet̃, aut lasciuiẽre ꝓnicitate colludere. Postea & per funes incessere. Lecticas etiã ferẽtes q̃terni singulas. puerpas imitãtes, plenisq; hoium tricliniis accubitu, iere p lectos ita libratis uestigiis, ne quis potantium attingeretur.

De docilitate eorum. Cap. iii.

CErtũ est unũ tardioris ingenii in accipiẽdis quæ tradebant̃, sæpius castigatũ uerberibus eadẽ illa meditantẽ noctu repertũ. Mirũ maxie & aduersis q̃dẽ funibus subire. Sed regredi magis utriq; ꝓnis, Mutian⁹ ter cõsul auctor est, aliquẽ ex his & lfarũ ductus græcarũ didicisse, solitũq; ꝑscribere eius lĩguæ uerbis. Ipse ego hæc scripsi, & spolia celtica dicaui. Itẽq; se uidente puteolis, cũ aduecti de naue egredi cogerent̃, territos spacio ꝓcul põtis cõtinẽte ꝓtrecti, ut sese lõginquitatis æstimatiõe fallerẽt, auersos retrorsus isse. Prædã ipi ĩ se expetendã sciũt solã esse in armis suis, q̃ Iuba cornua appellat Herodotus tanto antiqor & cõsuetudo meli⁹ dentes. Quã ob rem deciduos casu aliquo: ul' senecta defodiũt, hoc solũ ebur ẽ. Cæterũ & ĩ iis quoq; qd' corpus intexit uilitas ossea. Quanq̃ nup ossa etiã ĩ laminas secari cœpere pẽuria. Etenĩ rara amplitudo iam dentiũ, præterq̃ ex India repent̃. Cæterũ in nostro orbe cessere luxuriæ. Dentiũ

cādore intelligiꝰ iuuenta. Circa hos belli cura ſūma, alteriꝰ mucroni parcūt, ne ſit ꝑliis hebes, alterius opario uſu fodiūt radices, impellūt moles. Circūuentiq; a uenātibus primos conſtituūt, q̄bus ſunt minimi, ne tanti ꝑliū puteꝰ. Poſtea feſſi impactos arbori frangūt, prædaq; ſe redimunt.

De clæmentia eoꝝ, q̄ pericula ſua intelligāt, & de Tigridis truculentia. Cap. iiii.

MIrum in plæriſq; aīaliū ſcite q̄re petanꝰ, ſed & per cūcta q̄d caueant. Elephas hoīe obuio forte in ſolitudie, & ſimpliciter oberrāte clæmēs, placiduſq; ēt demōſtrare uiā traditur. Idē ueſtigio hoīs aīaduerſo priuſq̄ hoīe ītremiſcere īſidiaꝝ metu, ſubſiſtere ab olfatu circūſpectare, iras ꝓflare, nec calcare, ſed erurū ꝓxio tradere. Illū ſequēti nūcio ſi'i uſq; ad extremū tūc agmē circūagi, & reuerti, aciēq; dirigi. Adeo oīu3 Odori durare uirus illud maiore ex parte, ne nudoꝝ q̄dē pedū. Sic & tigris etiā feris cæteris truculēta, atq; ipa elephāti quoq; ſpernens ueſtigia. Hoīe uiſo trāſferre dr̄ ꝓtinus catulos. Quo nā modo agnito? Vbi ante cōſpecto illo quem timet? Etem̄ tales ſyluas minime frequētari certū eſt. Sane miranꝰ ipſam ueſtigii raritatem. Sed unde ſciūt timēdos eſſe? Immo uero cur, uel ſæpius cōſpectū paueāt, tāto uiribus magnitudine, uelocitate ꝑſtantiores? Nimiꝝ hæc eſt natura rerum, hæc potentia eius ſæuiſſimas ferarum maximaſq; quæ nunq̄ uidiſſent quod debeant timere, ſtatim intelligere cur ſit timendum.

De intellectu & memoria eorum. Cap. v.

ELephanti gregatim ſemp̄ īgrediunꝰ. Ducit agmen maximus natu, cogeꝰ ætate ꝓximus, amnē trāſituri minimos præmittūr, ne maioꝝ ingreſſu atterēte alueū creſcat gurgitis altitudo. Antipater auctor eſt duos Antiocho regi in bellicis uſibus celebres etia3 cognoībus fuiſſe. Etem̄ nouere ea. Certe Cato cū impatoꝝ noīa annalibus deſcriberet, eū q̄ fortiſſime præliatus eſſet in punica acie Surrū tradidit uocatū altero dēte mutilato. Antiocho uadū flumīs experiēti tenuit Aiax, alioqn dux agminis ſemp. Tū pronūciatū eius fore principatū q̄ trāiiſſet, auſumq; Patroclū. Ob id phaleris argēteis quo maxīe gaudēt, & reliquo oīm primatu donauit. Ille qui notabaꝰ inedia morte ignominiæ ꝑtulit. Mirus nāq; pudor ē, uictuſq; uocem fugit uictoris. Terram ac uerbenas porrigit. Pudore nnnq̄ niſi in abdito coeūt. Mas quinquēnis, fœmina decēnis. Initur aūt biēnio quis, ut ferūt cuiuſq; anni diebus, nec ampliꝰ. Sexto ꝑfunduntꝰ amne nō añ reduces ad agmē. Nec adulteria nouere, nullaue ꝓpter fœminas inter ſe prælia, cæteris aīalibus pernicialia, nec quia deſit illis amoris uis. Nāq; tradiꝰ unus amaſſe quandā in ægypto corollas uendentē. Ac ne q̄s uulgariter electā putet, mireꝰ gratā Ariſtophani, celeberrimo in arte grāmatica. Alius Menandrū Syracuſanū īcipiētis iuuētæ ī exercitu Ptolemæi, deſideriū eiꝰ quotiēs nō uideret inedia teſtatus. Et unguētariā quādā delectā Iuba tradit. Oīm amoris fuere argumēta gaudiū a cōſpectu, blandicieq; incōditæ, ſtipes quas populus dediſſet ſeruatæ, & in ſinū effuſæ, nec mirū eſſe amorē quibus ſit memoria. Idem nanq; tradit agnitū in ſenecta multos poſt annos q̄ rector in iuuenta fuiſſet. Idem diuinationē quandā iuſticiæ. Cum Bocchus rex. xxx. elephantis totidē, ī quos ſæuire inſtituerat ſtipitibus alligatos obieciſſet, procurſantibus inter eos q̄ laceſſerēt, nō potuiſſe effici, ut crudelitatis alienæ miniſterio fungeretur.

Quando primum in Italia. Cap. vi.

ELephantes Italia primū uidit Pyrrhi regis bello, & boues lucas appellauit in Lucanis uiſos anno urbis q̄dringēteſimo ſeptuageſimo ſecūdo. Roma autem in triūpho ſeptem annis ad ſupiorē numerū additis. Eadē plurimos anno quingēteſimo ſecundo uictoria. L. Metelli pōtificis in Sicilia de pœnis captos. cxlii. fuere trauecti ratibꝰ, quas doliorū cōſertis ordinibꝰ impoſuerāt. Veriꝰ eos pugnaſſe ī cyrco, īterfectoſq; iacul' tradit pēuria cōſilii. Q̄m neq; ali placuiſſet, neq; donari regibus. L. Piſo inductos dūtaxat in cyrcū, atq; ut cōtēptus eorū increſceret ab operariis haſtas præpilatas habētibus, per cyrcū totum actos. Nec quid deinde iis factū ſit auctores explicant: qui non putant interfectos.

Pugnæ eorū. Cap. vii.

CLara eſt unius e Romanis dimicātio aduerſus elephantū. Cum Hānibal captiuos nr̄os dimicare inter ſe coegiſſet. Nāq; unū qui ſuperat obiecit elephāto, & illū dimitti pactus, ſi interemiſſet. Solus ergo ī harena cōgreſſus magno pœnorū dolore cōfecit. Hānibal cū famā eius dimicatiōis contēptū allaturū beluis ītelligeret, eq̄tes miſit q̄ abeūtē īterficerēt. Promuſcidē eorū facilime āputari Pyrrhi præliorū experimētis patuit. Romæ pugnaſſe Feneſtella tradit primū oīm ī cyrco Claudii pulchri ædilitate curuli. M. Antonio. A. poſthumo cōſ. āno urbis ſexcēteſimo quinq̄geſimo q̄nto. Itē poſt annos. xx. Luculor ædilitate curuli aduerſus tauros. Pōpei quoq;

pei quoq; altero cõsulatu dedicatiõe tẽpli Veneris uictricis pugnauerẽ ĩ cyrco. xx. aut ut qdã tradũt. xvii. Getulis ex aduerso iaculãtib⁹ mirabili uni⁹ dimicatiõe, q pedib⁹ cõfossis repẽt genib⁹ in catteruas, arrepta scuta iaciẽs ĩ sublime, q̃ dcidẽtia uolubilitate spectãtib⁹ uoluptati erãt ĩ orbẽ circũacta, uelut arte nõ furore beluæ iacerẽt. Magnũ & ĩ altero miraculũ fuit uno ictu occiso. Pilũ sub oculo adactũ ĩ uitalia capitis uenerat, Vniuersi eruptionẽ tẽtauere nõ sine uexatiõe ppli circũdãtis claustris ferreis. Qua de cã Cæsar dictator postea siĺe spectaculũ editur⁹ Euripidis hareuã circũdedit, quos Nero prĩceps sustulit eqti loca addẽs. Sed Põpeiani amissa fugæ spe misericordiã uulgi inenarrabili habitu qrẽtes supplicauere qdã sese lamẽtatione cõplorãtes, tãto ppli dolor, ut oblit⁹ impatoris ac munificẽtiæ honori suo exqsitæ flẽs uniuersus cõsurgeret dirasq; Põpeio qs ille mox luit pœnas impcarẽt. Pugnauerẽ, & cæsari dictatori tertio cõsulatu ei⁹ xx. cõtra pedites qngẽtos. Iterũ totidem turriti cũ sexagenis ppugnatoribus, eodẽ, quo priores numero peditum, & pari eqtum e diuerso dimicãte. Postea singulis prĩcipibus Claudio & Neroni in cõsummatiõe gladiatoꝝ, ipsius animalis tata narraẽ clemẽtia cõtra min⁹ ualida, ut in grege pecudũ cõcurrẽtia manu dimoueat, ne qd obterat imprudẽs. Nec nisi lacessiti noceant, ideoq; gregatim sẽp ambulẽt. Minime ex oĩbus soliuagi. Eqtatu circũuecti infirmos aut fessos uulneratosue in mediũ agmen recipiunt, ac uelut imperio aut rõne per uices subeunt. Capti celerrime mitificanẽ hordei succo.

Quomodo capianẽ. Cap. viii.

Capiunẽ autẽ in India unum ex domitis agẽte rectore, q dephensum solitarium abactũue a grege uerberat feꝝ. Quo fatigato trãscẽdit in eum, nec secus ac priorẽ regit. Africa foueis capit, ĩ qs deerrãte aliquo ptinus cæteri cõgerũt ramos, moles deuoluũt, aggeres cõstruunt, oĩq; ui conanẽ extrahere. Antea domitãdi gratia gregis equitatu cogebant in cõuallem manufactã, & lõgo tractu fallacẽ. Cuius inclusos ripis fossisq; fame domabãt. Argumẽtum erat ramus hoĩe porrigẽte clemẽter acceptus. Nunc dẽtium cã. Pedes eoꝝ iaculãter aliogn mollissimos Troglodytæ cõtermini æthiopiæ, q hoc solo uenatu alunẽ arbores ppinquas itineri eoꝝ cõscendunt, Inde tõti⁹ agminis nouissimũ speculati extremas ĩ clunes desiliunt. Leua apphẽdiẽ cauda. Pedes stipanẽ in sinistro fœmore. Ita pẽdẽs alteꝝ poplitẽ dextra cædit, ac pacuta bipenni hoc crure tardato pfugiẽs alteri⁹ poplitis neruos ferit, cũcta pceleri pnicitate pagẽs. Alii tutiore genere, sed magis fallaci intentos ingentes arcus defigunt humi lõgius. Hos pcipui uirib⁹ iuuenes cõtinent. Alii cõnixi pari conatu tendunt, ac ptereuntib⁹ sagittaꝝ uenabula infigunt, mox sanguinis uestigiis sequunẽ. Elephantoꝝ generis fœminæ multo pauidiores.

Quomodo domantur. Cap. ix.

Domanẽ autẽ rabidi fame & uerberib⁹, elephãtis aliis admotis q tumultuantem cathenis coerceãt. Alias circa coit⁹ maxĩe efferanẽ, & stabula Indoꝝ dẽtib⁹ sternũt. Quapropter arcent eos coitu, fœminarũq; penuria separant, quæ haud alio mõ q̃ armentoꝝ hñt domiti militãt, & turres armatoꝝ in hostes ferunt, magnaq; ex parte orientis bella conficiunt. Prosternunt acies pterũt armatos. Iidem minimo suis stridore terreẽ, uulueratiq; & territi retro sp cedunt, haud minore partium suaꝝ pernicie. Indicum Afri pauent, nec cõtueri audent, & maior Indicis magnitudo est.

De partu eorum & reliqua natura. Cap. x.

Decem annis gestare in utero uulgus existimat. Aristoteles biennio, nec ampli⁹ q̃ singulos semel gignere, plurẽsq; uiuere ducentis annis, & quosdã trecẽtis. Iuuenta eoꝝ sexagesimo incipit. Gaudent amnib⁹ maxime. Et circa fluuios uaganẽ cum alioqn nare pp magnitudinem corporis nõ possint. Iidẽ frigoris ĩpatientes. Maximum hoc malum, ĩflationemq;, & pfluuium alui, nec alia morboꝝ gña sentiunt. Olei potu tæla q̃ corpi eoꝝ inhæserant decidere inuẽnio. A sudore aũt facili⁹ adhærescere. Et terrã edisse iis tabificum est, nisi sæpi⁹ mãdãt. Deuorãt aũt & lapides. Truncos qdem gratissimo ĩ cibatu hñt. Palmas excelsiores frõte psternunt. Ac ita iacentium assumũt fructum. Mãdunt ore spirãt & bibunt, odoranẽq; haud ĩpropríe appellata manu. Animalium maxĩe odere murem, & si pabuluꝫ ĩ pſepio positum attingi a beo uidere, fastidiũt. Cruciatũ ĩ potu maximũ sentiũt hausta hirũdine, quã sanguisugã uulgo cœpisse appellari aduerto. Hæc ubi ĩ ipo aiæ canali se fixit, intolerãdo afficit dolore. Durissimũ dorso terg⁹. Ventres molles. Setaꝝ nullum tegumẽtum, ne in cauda qdẽ psidium abigendo tedio muscaꝝ. Nãq; id & tãta uastitas sentit. Sed cãcellata cutis & inuitãs id gen⁹ aĩalium odore. Ergo cũ extẽti recepere examia arctatis in rugas repẽte cãcellis cõprehensas enecãt. Hoc iis pro cauda, p iuba, prõ

uillo est. Dētibus ingēs p̄ciū, & deoꝝ simulacris laudatissima ex iis materia. Inuenit luxuria cōmēdationē, & aliā expetit in callo manus uim sapotis, haud alia de causa credo q̄ quia ip̄m ebur sibi mādere uideť. Magnitudo dentiū uideť quidē in tēplis præcipua. Sed tamē in extremis Africæ qua cōfinis æthiopiæ est, postium uicē in domiciliis p̄bere. Sepesq; ea iis & pecorum stabulis palos elephātorum dentibus fieri Polibyus tradit auctote Gaulusa Regulo.

Vbi nascantut, & de discordia eorum & draconum. Cap. xi.

ELephantes fert Africa ultra Syrticas solitudines, & in mauritania. Ferunt æthiopes & troglodytæ, ut dictū est. Sed maxíos India bellātesq; cum iis p̄petua discordia dracones tātæ magnitudinis, ut & ipsos circūflexu facili ambiāt, nexuq; nodi perstringāt. Cōmotitura dimicatio uictusq; corruens complexum elidit pōdere.

De solertia animalium. Cap. xii.

MIra animalium pro se cuiq; p̄cipua solertia est, ut iis una scādendi in tātā altitudinē difficultas, Draco itaq; iter ad pabula speculať. Ab excelsa se arbore iniicit. Sic ille impatem sibi luctatū cōtra nexus. Itaq; arboꝝ aut rupium attritū quærit, Cauēt hoc dracones ob idq; gressus primū alligāt cauda. Resoluūt illi nodos manu. At hi in ip̄a nare caput cōdūt pari terq; spiritū p̄cludūt, & mollissimas lancinant pattes. Iidem obuii dep̄hensi in aduersos erigunt se, oculosq; maxíe petūt. Ita fit ut plærūq; cæci ac fame & mœroris tabe cōfecti repeiantť. Quā quis aliā tantæ discordiæ ausam attulerit, nisi naturæ spectaculū sibi ac. paria cōponentis. Est & alia dimicationis huius fama. Elephātis frigidissimū esse sanguinē, ob id æstu tortēte p̄cipuæ a draconibus expeti. Quāobrem in amnes mersos insidiari bibētib⁹, arctatisq; illigata manu i aurem morsum defigere. Quoniā is tm̄ locus defendi non possit manu. Dracones eē tantos, ut totum sanguinē capiant. Itaq; elephātos ab iis ebibi, siccatosq; cōcidere, & dracones inebriatos opprimi cōmoriq;.

De draconibus. Cap. xiii.

GEnetat dracones æthiopia Indicis pares uicenū cubitoꝝ. Id modo mirum unde cristatos Iuba crediderit. Asachæi uocanť æthiopes. apud quos maxíe nascanť. Narrať in maritimis eoꝝ q̄ternos qnosq; inter se Cratiū modo íplexos erectis capitib⁹ uelificātes (ad meliota pabula Arabiæ) uehi fluctibus.

De serpētibus maximis & Bois. Cap. xiiii.

MEgasthenes scribit in India serpētes in tātā magnitudinē adolescere, ut solidos hauriāt ceruos taurosq;. Metrodor⁹ circa Rhindacū amnē in pōto, ut superuolantes q̄uis alte p̄niciterq; alites haustu raptas absorbeāt. Nota est i punicis bellis ad flumē Bagradam a Regulo impatote balistis tormētisq;, ut oppidū aliqď expugnata serpēs. cxx. pedū longitudinis. Pellis eius maxillæq; usq; ad bellū Numātinū durauere Romæ i tēplo. Faciūt his fidē i italia appellatæ boæ in tantā magnitudinē exeuntes, ut diuo Claudio principe occisæ in uaticano solidus i aluo spectat⁹ sit ifans. Aluntť primo bubuli lactis succo, unī nomē traxere. Cæteroꝝ aīaliuʒ q̄ modo cōuecta undiq; italiæ cōtigere sæpi⁹, formas nihil attinet scrupulose referre.

De Scythicis animalibus & septētrionalibus. Cap. xv.

PAucissima Scythia gignit inopia fructuū. Pauca cōtermina illi Germania. īsignia tamen boum fetarū genera iubatos bisontes, excellentiq;, & ui & uelocitate uros, q̄bus imperitum uulgus bubaloꝝ nomē imponit, eū id gignat Africa uituli potius ceruiue q̄dā silitudine. Septētrio fert & æquoꝝ greges feroꝝ, sicut asinoꝝ Asia & Africa: Præterea Alcenni proceritatis autiū & ceruicis distinguat, iumento silem. Itē natā in Scatdinauia insula, nec unq̄ uisam i hoc orbe, multis tn̄ narratā *Machlin haud dissileʒ illis, & nullo suffraginū flexu, Ideoq; non cubātē, sed accliuē arbori i somno, eaq; icisa ad isidias capi. Alias uelocitatis memoratæ Labrū ei supius prægrāde, ob id retrogradiť i pascēdo, ne in priora tēdens inuoluať. Tradunt in Pæonia fetam, quæ Bonasus uoceť equina iuba, cætera Tauro simılē, cornib⁹ ita i se īflexis ut non sint utilia pugnæ. Quapropter fuga sibi auxiliari, reddentē ea fimū interdū, & triū iugerum longitudine. cuius contactus sequētes, ut ignis aliquis cōburat. Mirū pardos pātheras leones & similia condito in corporis uaginas unguiū mucrone ne refringanť hebetenťq; igredi auersisq; falculis curtere, nec nisi appetendo prætendere.

*Alcen

De Leonibus. Cap. xvi.

LEoni p̄cipua generositas, tunc cū colla armosq; uestiūt iubæ. Id .n. ætate cōtingit e leone cōceptis. Quos uero pardi generauere sp̄ insigni hoc carēt. Silī mō fœminæ. Magna iis libido coitus, & ob hoc marib⁹ ira. Africa hæc maxíe spectat inopia aq̄ruʒ ad paucos amnes cōgregantibus

nes cõgregãtib⁹ ſe feris. Ideo mltiformes ibi anialiũ pt⁹, uarie fœmis cuiuſq; generis mares aũt ui aut uoluptate miſcẽte, Vñ etiã uulgare græciæ dictũ ſemp aliqd noui Africam afferre. Odore ꝑdi coitũ ſẽtit ĩ adultera leo totaq; ui cõſurgit ĩ pœnã, Idcirco aut culpa flumine abluit̃, aut longius comitat̃. Semel autem edi partum lacerato unguiũ acie utero in enixu uulgũ credidiſſe uideo. Ariſtoteles diuerſa tradit, uir quẽ ĩ iis magna ſecuturus ĩ parte præfandũ reor, Alexãdro Magno rege inflãmato cupidine animaliũ naturas noſcendi, delegataq; cõmentatione Ariſtoteli ſũmo ĩ oĩm ſciẽtia uiro, aliquod milia hoim ĩ toti⁹ Aſiæ græciæq; tractu paref̃ iuſſa, oĩm quos uenat⁹ aucupia piſcatuſq; alebãt. Quibuſq; uiuaria, armẽta, aluearia, piſcinæ, auiaria. ĩ cura erãt, ne quid uſq̃ gentiũ ignoraret̃ ab eo. Quos percontãdo. L. ferme uolumina illa præclara de aĩalibus cõdidit. Quæ a me collecta in arctũ cum iis quæ ignorauerat, quæſo ut legẽtes boni cõſulãt in uniuerſis rerũ naturæ opibus, medioq; clariſſimi regũ oĩm deſiderio cura noſtra breuiter peregrinãtes. Is ergo tradit leænã prĩo fœtu paref̃. v. catulos, ac per annos ſinglos uno min⁹, ab uno ſterileſcere. Informeſq; miniaſq; carnes magnitudĩe muſtelarũ eſſe initio, Semeſtres uix ingredi poſſe, nec niſi bimeſtres moueri. In europa aũt ĩter Acheloũ tantũ & Neſtũ amnes leones eſſe, ſed lõge uirib⁹ pſtãtiores iis quos africa aut ſyria gignãt. Leonũ duo gña cõpactile & breue criſpioribus iubis. Hos pauidiores eſſe q̃ lõgo ſimpliciq; uillo, eos cõtẽptores uulnerũ. Vrinã mares crure ſublato reddere ut canes. Grauẽ odorẽ, nec min⁹ halitũ. Raros ĩ potu. Veſci alternis dieb⁹. A ſaturitate interĩ triduo cibis carere. Quæ poſſint in mãdẽdo ſolida deuorat̃, nec capiẽte aluo cõiectis ĩ fauces ungnib⁹ extrahere, ut ſi fugiẽdũ ſit ñ ĩ ſatietatẽ abeat. Vitã iis lõgã docet argumẽto ꝙ plæriq; dẽtibus defecti repeciant̃. Polibyus Aemiliani comes ĩ ſenecta hoiem appeti ab iis refert. Quoniã ad pſeqndas feras uires ñ ſuppetãt. Tũc obſider̃ africæ urbes, eaq; de cã crucifixos uidiſſe ſe cũ Scipione, qa cæteri metu pœnæ ſilis abſterrerent̃ eadẽ noxa. Leoni tantũ ex feris demẽtia in ſupplices pſtratis pcit, & ubi ſæuit in uiros priuſq̃ ĩ fœminas fremit, ĩfantes nõ niſi magna fame. Credit libya ĩtellectũ pueĩre ad eos pcũ. Captiuã certe getuliæ reducẽ audiui mltoꝝ in ſyluis ĩpetũ a ſe mitigatũ alloqo auſæ ſe dicere fœminã pfugã ĩfirmã ſupplicẽ aĩalis oĩm generoſiſſimi, cæteriſq; impãtis, indignã eius glia pdã. Varia circa hæc opĩo ex ĩgenio cuiuſq; uel caſu mulceri alloquiis feras. Quippe iã ſerpẽtes extrahi cãtu, cogiq; ĩ pœnã. Verũ falſumue ſit uita decreuerit. Leonũ aĩi index cauda, ſicut & equoꝝ aures. Nãq; & has notas generoſiſſimo cuiq; natura tribuit. Immota ergo placido clemẽs blãdiẽtiq; ſilis, qđ rarũ eſt. Crebrior. n. iracũdia ei⁹. In prĩcipio t̃ra uerberat̃. Incremẽto terga ceu quodã ĩcitamẽto flagellãt̃, Vis ſũma ĩ pector̃. Ex oĩ uulnere ſiue ungue ĩpſſo ſiue dẽte ater pfluit ſanguis. Iidẽ ſatiati ĩnoxii ſunt. Generoſitas maxĩe in piculis dephẽdit̃, nõ ĩ illo tantũ mõ ꝙ ſpernẽs tæla diu ſe terrore ſolo tuet̃, aut uelut cogi teſtat̃. Cogit̃ nõ tanq̃ periclo coact⁹, ſed tanq̃ amẽtia irat⁹. Illa nobilior animi ſignificatio q̃libet magna canũ & uenantiũ urgente ui cõtemptim reſtitãſq; cedit in campis, & ubi uideri põt. Idem ubi uirgulta ſyluaſq; penetrauerit accerrimo curſu fert̃, uelut dputãs abſcõſiõe turpitudinẽ. Dũ ſequit̃, inſilit ſaltu, quo ĩ fuga nõ utit̃. Vulnerat⁹ obſeruatione mira percuſſorẽ nouit, & ĩ quãtalibet multitudĩe appetit. Eum uero qui tæla quidẽ miſerit, ſed tñ nõ uulnerauit correptũ raptatumq; ſternit, nec uulnerat. Cum p catulis fœta dimicat, oculorũ aciem traditur defigere in terram, ne uenabula expaueſcat. Cæteꝝ dolis carent & ſuſpitione. Nec limis ĩtuet̃ oculis, aſpiciq; ſimili mõ nolũt. Creditũ eſt a moriẽte humũ morderi, lachrymãq; lœto dari. Atq; hoc tale tãq̃ ſæuũ animal rotatũ orbes circũacti, curruſq; ĩanes, & gallinaceorũ criſtæ cãtuſq; etiã magis terrẽt ſed maxime ignes. Aegritudinẽ faſtidii tantũ ſentit, in qua medet̃ ei contumelia. & ĩ rabiẽ agẽte annexarũ laſciuia ſimiarũ. Guſtatus deinde ſanguis in remedio eſt. Leonũ ſimul pugnã pluriũ romæ princeps dedit. Qu. Sceuola. P. fili⁹ ĩ curuli ædilitate. Cẽtũ aũt iubatorũ primus oĩm. L. Sylla, qui poſtea dictator fuit ĩ prætura. Poſt eũ Põ. Magnus in cyrco. dc. ac in iis iubatorum. cccxv. Cæſar dictator. cccc. Capet̃ eos ardui erãt quondã operis, foueiſq; maxime. Prĩcipatu Claudii caſus rationem docuit pudẽdã pene talis feræ nomĩe, paſtoris Getuli ſago cõtra ingruẽtis impetũ obiecto. Quod ſpectaculũ in harenã prinus tranſlatũ eſt, uix credibili modo torpeſcẽte tãta illa feritate, q̃uis leui iniectu opto capite, ita ut deuinciat̃ ñ repugnãs. Videlicet oĩs uis cõſtat ĩ oculis. Quo minus mirũ ſit a Liſimacho Alexãdri iuſſu ſil ĩcluſo ſtrãgulatũ leonũ. Iugo ſubdidit eos Primuſq; romæ ad currũ iunxit. M. Antõius & quidem ciuili bello, cũ dimicatũ eſſet ĩ pharſalicis cãpis nõ ſine oſtẽto quodã tẽpore generoſos ſpiritus iugum ſubire pdigio ſignificãte. Nam

ꝙ ita uectꝰ é cũ Mima cytheride supra mõstra etiã illarũ calamitatũ fuit. Primus aũt hoim leonem manu tractare ausus, & ostendere mansuefactum Háno e clarissimis pœnorũ tradit. Dánatusq; illo argumẽto, qm̃ nihil nõ psuaturus uir tam artificis igẽii uidebat, & male credi libertas ei cui itãtũ cessisset ẽt feritas, Sũt uero & fortuita eoꝝ quoq; clemẽtiæ exẽpla. Mẽtor syracusanꝰ in syria leone obuio supplicit uolutáte attonitꝰ pauor, cum refugiẽti undiq; fera opponeret se se: & uestigia láberet, adulanti silis aniaduertit in pede eiꝰ tumoré uulnusq;, & extracto surculo liberauit cruciatu. Pictura casum hũc testat syracusis. Sili mõ Helpis samius natiõe i Africa delatus naue, iuxta littus cõspecto leone hiatu minaci arboré fugã petit. Libero patre inuocato qm̃ tum pcipuus uotorũ locus est, cũ spei nullus est. Sed neq; profugiẽti cũ potuisset, fera institerat, & procũbens ad arboré hiatu quo terruerat miseratioñe qrebat. Os morsu ualidiore adhæserat dẽtibus, cruciabatq; inedia, Tũ pene in ipis eius tælis suspectãté ac uelut mutis pcibꝰ orãté, dũ fortuitu fidens nõ est cõtra ferã. Multoq; diutius miraculo q̃ metu cessatũ est. Digressus tandem euellit pbenti, & q̃maxime opus est acõmodãti. Tradũtq; q̃diu nauis ea in littore stetit retulisse gratiã uenatus agetado. Qua de causa Libero patre templũ i Samo Helpis sacrauit, quod ab eo fcm̃ græci ϲωτηροϲ νεωϲ τα διονυϲου appellauer. Miremur postea uestigia hoim itelligi a feris, cũ ẽt auxilia ab uno aíaliũ speréţ. Cur em̃ non ad alia ierẽ? aut unde medicas manus hoís sciunt? nisi forte uis malorum etiam feras omnia experiri cogit.

De Pantheris Cap. xvii.

AEque memorandũ & de Panthera tradit Demetrius physicus. Iacenté i media uia hominis desiderio repente appuisse patri cuiusdã Philinis affectatoris sapiæ, illum pauore cœpisse egredi. Ferã uero circũuolutari nõ dubie blandienté sese cõflictante merore, qui etiam in panthera itelligi posset. Fœta erat, catulis pcul i foueã delapsis. Primũ ergo mirationi fuit nõ expauescere, Proximũ ei curã itẽdere; securusq; qua trahebat uesté unguiũ leni iniectu, ut causam doloris itellexit, simulq; salutis suæ mercedé, exemit catulos, eaq; cũ iis psequẽte usq; extra solitudines deductꝰ læta atq; gestiẽte, ut facile appereret gratiã referre, & nihil inuicé iputare, quod etiã in hoíe rarũ est. Hæc finé etiã Democrito afferũt, qui Thoanté in Achaia seruatũ a dracone narrat. Eum nutrierat puer dilectũ admodũ pauensq; serpentis naturã, & magnitudiné metuens in solitudines tulerat. In quibus circũuiẽto latronũ insidiis agnitoq; noce subuenit. Nã quæ de ifantibꝰ ferarũ lacte nutritis cum essent expositi produnt, sicut de cõditoribꝰ nostris a lupa magnitudini fatorũ accepta ferri æquiꝰ q̃ ferarũ naturæ arbitror, Páthera & Tigris macularũ uarietate ppe solæ bestiarũ spectant. Cæteris unus suus cuiusq; generis color est. Leonũ tantũ in Syria niger. Pátheris i cádido breues macularũ oculi. Ferũt odore earũ mire sollicitati q̃drupedes cũctas, sz capitis toruitate terreri. Quãobré occltato eo reliq̃s dulcedie iuitatas corripiũt Sũt qui tradũt in armo iis similé lunæ esse maculã crescenté i orbes, & cauanté pari mõ cornua. Nũc uarias & Pardos, q mares sũt appellát in eo om̃i genere creberrio in Africa Syriaq;. Quidã ab iis pátheras solo cádor discernũt, nec adhuc aliã diferẽtiã iueni, Senatuscõsultũ fuit uetꝰ, ne liceret Africanas in Italiã aduehere. Cõtra hæc tulit ad populũ Cn. Aufidius tribunus plebis, pmisitq; Circẽsium gratia importare. Primus aũt Scaurꝰ ædilitate sua. cl. uniuersas misit. Deinde Pompeius Magnus quadringẽtas decem. Diuus Augustus quadringẽtas uigiti, Idé. Qu. Tuberone Fabio Maximo cons. iiii. nonas Maii theatri Marcelli dedicatione Tigrin pimus oiuz Romæ ostendit in cauea mansuefactam, Diuus uero Claudius simul quattuor.

De Tigridis natura, & Camelis, & Camelopardali & quõ primũ uisa romæ. Cap. xviii.

TIgrin hyrcani & Indi ferũt aíal uelocitatis tremédæ, & maxime cognitæ dum capit. Totus eiꝰ fœtus q semp nũerosus est ab insidiante rapitur equo q̃maxime pernici, atq; in recentem subinde transfert. At ubi uacuũ cubile repperit fœta, maribus em̃ cura nõ est sobolis fert præceps odore uestigás. Raptor appropiquãte fremitu abiicit unũ ex catulis. Tollit illa morsu, & pondere etiã ocior acta remeat, iterũ cõsequit & subiũ dõec i nauẽ regresso irrita feritas sæuit i littor. Cãellos iter armẽta pasci oriés, quoꝝ duo genera bactriæ & arabiæ differũt, q illi bina hñt tubera in dorso hi singula, & in pectore alteꝝ, cui icũbãt. Dẽtiũ supiore ordie, ut boues carent in utroq; genere, Oés aũt iumẽtoꝝ in iis terris dorso fungũt, atq; ẽt eqtatu i pliis. Velocitas iter equos. Sz sua cuiq; mẽsura, sicuti uires. Nec ultra assuetũ pcedit spaciũ, nec plꝰ istituto onere recipit. Odiũ aduersus equos gerũt naturale. Sitim & quatriduo tolerãt. Implent eum bibendi occasio est & in præteritũ & in futurũ, obturbata cõculcatione priꝰ aq̃, aliter potu nõ gaudét.

tu non gaudét. Viuút qnq̃genis annis,quidá & centenis. Vtcúq; rabié,& ipsi sentiút. Castrandi genus etiá fœminas.quæ bello præpareńt iuentú est.Fortiores ita fiunt coitu negato.Hoꝶ aliqua similitudo í duo trasferť aíalia Nabim æthiopes uocant collo siĺem equo,pedibꝰ & cruribusboui,camelo capite,albis maculis rutilú colorem distinguentibus. Vnde appellata camelopardalis,Dictatoris Cæsaris circéśibus ludis primú uisa romæ.Ex eo subinde ceruiť aspectu magis q̃ feritate cóspicua.Quare ét ouis fere nomé íuenit. De Chao & Cæpho. Ca.xix.

POmpei Magni primú Ludi ostenderút Chaú,qué galli Raphiú uocabát,effigie lupi Pardorum maculis.Idem ex æthiopia quas uocant Cephos,quarú pedes posteriores pedibꝰ humanis & cruribus.priores manibus fuere similes,hoc animal postea Roma nõ uidit.

De Rhinocerote. Cap.xx.

IIsdem ludis & rhinoceros unius in nare cornu qualis sæpe uisus. Alter hic genitꝰ hostis elephāto,cornu ad saxa limato ꝑpar se pugnæ.In dimicatione aluú maxie petés,quá scit esse molliorem.Longitudo ei pár.Crura multo breuiora.Color buxeus.

De Lyncibꝰ,& Sphingibus,& Crocutis,Cercopithecis,Indicis bubus,Leucrocutis eale,Tauris æthiopiæ,manticora monocerote.Catoblepa,Basilisco. Cap.xxi.

LYncas uulgo frequétes & sphingas fusco pilo,mámis in pectore geminis æthiopia generat,multaq; alia mõstro silia.Pénatos equos & cornibus armatos,quos pegasos uocant, Crocutas uelut ex cane lupoq; cõceptros oiá détibꝰ frágétes,ꝑtinusq; deuorata cõficientes uétre.Cercopithecos nigris capitibꝰ,pilo asinio,& dissiĺes cæteris uoce.Indicos boues unicornes tricornesq;.Leucrocutá pniciosissimá ferá asini fere magnitudíe,cruribꝰ ceruinis collo cauda pectore leonis capite meliú,bisulca ungula,ore ad nares usq; rescisso,détiú locis osse ꝑpetuo.Hác ferá húanas uoces tradút imitari.Apud eos & q̃ uocať Eale magnitudíe eq fluuiaĺ cauda elephāti,colore nigra uel fulua.Maxillas apri,maiora cubitalibꝰ cornua hús mobilia,q̃ alterna í pugna sistit,uariatq; ífesta aut obliq̃.utcúq; rõ mõstrauit.Sʒ atrocissios hét tauros syluestres maiores aggrestibꝰ,uelocitate añ oés,coloŕ fuluos,oclís ceruleis,pilo í ɔtrariú uerso rictu ad aures ꝺhiscéte.Iuxta cornua mobilia. Tergoris duricia silicis,oé ŕspués uulnꝰ.Feras oés uenáť.Ipi nõ aĺr q̃ foueis capti feritate sp ítereút. Apd eosdé nasci Ctesias scribit,quá máticorá appellat triplici détiú ordíe pectíatí cocúti.Facie & auriclís hois,olís glaucis,colore ságuieo, corpe leõis,cauda scorpiõis mõ spicula infigété. Vocis ut misceať fistulæ & turbæ concentus, uelocitatis magnæ,húani corpis uel ꝑcipue appetété.In ídia & boues solidis úguĺ,unicornes, & ferá noíe axin,hinuli pelle,pluribꝰ cádidioribusq; maculis sacrá Liberi pŕis. Orsei ludi simias cádétes toto corpe uenáť. Asprimá aút ferá monocerotē,reliquo corpe equo siĺeʒ,capite ceruo pedibꝰ elephāto,cauda apro,mugituq; graui,unicorno nigro media frõte cubitoꝶ duú eminéte.Hác ferá uiuá negát capi. Apd hespios æthiopes fõs é,nigris ut pleriq; exiſtiauē nili caput ut argum̄ta q̃ diximus psuadét.Iuxta húc fera appellať Catoblebas modica alioqn, cæterisq; mébris iners, caput tm̄ ꝑgraue ægreferés,id deiectú sp í terrá.Alias íteruecio humani gñis oíbꝰ q oculos eiꝰ uidere cõfestim expirátibꝰ.Eadé & basilisci serpétis est uis.Cyrenaica hunc generat ꝑuiciat.xii.nõ ápliꝰ digitoꝶ magnitudíe. Cádida í capite macula ut quodá diademate insigni.Sibilo oés fugat serpétes.Nec flexu multiplici,nec ut reliquæ corpꝰ ípellit,sed celsus & erectꝰ í medio ícedés.Necat frutices nõ cõtactas modo.ueꝶ & afflatas exurit herbas. rúpit saxa. Talis uis malo est.Creditú quõdá ex equo occiso hasta,& per eá subeúte ui nõ equitem mõ, sed equú quoq; absúptú.Huic tali mõstro sæpe.n.euectú cõcupiueŕ reges uideŕ mustelaꝶ uirꝰ extio é,adeo naturæ nihil placuit eé sine pi.Interficiút eos cauernis facile cognitis sola tabe. Necát illi simul odore moriunturq;,& naturæ pugná cõficiunt. De Lupis. Cap.xxii.

SEd in Italia quoq; crediť lupoꝶ uisus é noxiꝰ. Vocéq; hoi qué priores cõtéplenť adimeŕ. ad ꝑsens.Inertes hos puosq; Africa & ægyptꝰ gignút,aspos trucesq; frigidior plaga. Homines í lupos uerti rursumq; restitui sibi falsum esse cõfidéter existima re debemꝰ,aut credere oía q̃ fabulosa tot seculis cõperimus. Vñ tñ ista uulgo infixa sit fama intátum ut in maledictis uersipelles habeát,indicabiť. Euantes íteraúctores græciæ nõ sprerꝰ tradit arcadas scribi re ex gente Antæi cuiusdá sorte familia electú ad stagnú quoddá regionis eiꝰ duci,uestituq; in q̃rcu suspéso tranare,atq; abire in deserta,tráſfigurariq; í lupú, & cú cæteris eiusdẽ gñis cõgregari per ános.ix.Quo í tépore si hoíe se abstinuerit,reuerti ad idé stāgnú,& cú tranauerit effi

gié recipe ad pristinũ habitũ addito nouẽ annoꝝ senio. Addit quoq; Fabi⁹ eádẽ recipe uestem. Mirũ est q̃ ꝓcedat graeca credulitas. Nullũ tam ĩpudẽs mendacium est ut teste careat. Itaq; Copas q olympionica scripsit narrat Demarchũ Parrhasiũ in sacrificio qđ Arcades Ioui lyceo humana etiã cũ hostia faciebant, ĩmolati pueri exta degustasse, & in lupuȝ se cõuertisse. Eundẽ. x. anno restitutũ athleticæ restitisse ĩ pugilatu, uictoréq; uictoria olympia reuersũ. Qui & caudæ hui⁹ aĩalis credit̃ uulgo ĩesse amatoriũ uir⁹ exiguo ĩ uillo, eũq; q capiat abiicer̃. Nec idẽ pollere, nisi uiuẽti direptũ. Dies qb⁹ coeát toto anno nõ ampli⁹. xii. Eũdẽ ĩ fame uesci terra. Inter auguria ad dexterã cõmeátiũ ꝑciso itinere si pleno id ore fecerit, nullũ oĩum ꝓstáti⁹. Sũt in eo genere q Ceruarii uocant̃, qualẽ e Gallia in Põpei Magni harena spectatũ diximus. Huic quãuis in fame mandẽti si respexit obliuionẽ cibi surrepere aiũt, digressumq; quærere aliud.

De serpentibus. Cap. xxiii.

QVod ad serpẽtes attinet uulgatũ est colores eaꝝ plærasq; terras hr̃e in quas occulteot̃. Innũera eẽ genera. Cerastis corpe eminere cornicula sæpe q̃drigemina, quoꝝ motu reliquo corpe occultato sollicitẽt ad se aues. Geminũ caput ãphesibenæ, hoc ẽ & ad caput & ad caudã tanq̃ paꝝ eẽt uno ore fũdi uenenũ. Aliis squamam eẽ, aliis picturas. Oĩbus exitiale uirus. Iaculũ ex arboꝝ ramis uibrari. Nec pedib⁹ panẽdas tm̃ serpẽtes, sed & missili uolare tormẽto. Colla aspidũ ĩtũescere nullo ictus remedio, ꝓterq̃ si cõfestim ptes cõtactæ amputet̃. Vn⁹ huic tã pestifero aĩali sensus, uel poti⁹ affect⁹ est. Cõiuga ferme uagant̃, nec nisi cũ cõpare uita est. Itaq; alterutra interẽpta ĩcredibilis alteri ultiõis cura. Perseqũ ĩterfectorẽ, unũq; eũ in quãtolibet populi agmĩe noticia quadã infestat. Perrũpit oẽs difficultates. Permeat spacia, nec nisi ãmnib⁹ arcet̃, aut ꝓceleri fuga. Nõ est fateri reꝝ oatura largi⁹ mala an remedia genuerit. Iã primũ hebetes oculos huic malo dedit, eosq; nõ in fronte aut ex aduerso cernere, sed in tpib⁹. Ita excitatur, sed sæpius auditu q̃ uisu.

De Ichneumone. Cap. xxiiii.

HAbet deiñ interneciuũ bellũ cũ ichneumone. Notũ ast aĩal hac glĩa maxĩe in eadẽ natũ ægypto. Mergit se limo sæpius, siccatq; sole. Mox ubi plurib⁹ eodẽ mõ se coriis, loricauit in dimicationẽ pergit. In ea caudã attollens, ictus irritos auersus excipit, donec obliquo capite speculatus inuadat in fauces. Nec hoc cõtentus aliud haud mitius debellat animal.

De Crocodilo & Hippopotamo. Cap. xxv.

CRocodilũ habet Nilus q̃drupes malũ, & terra pariter ac flumioe infestũ. Vnum hoc animal terrestræ linguæ usu caret. Vnũ supiore mobili maxilla ĩprimit morsum, alias terribile pectinatim stipãte se dẽtiũ serie. Magnitudĩe excedit plærũq; duodeuiginti cubita. Parit oua quãta anseres, eaq; extra eũ locũ trãsferẽs sp̃ incubat, ꝓ diuinatiõe q̃dã ad quẽ sũmo auctu eo ãno egressur⁹ est Nil⁹. Nec aliud aĩal ex mĩori origĩe ĩ maiorẽ crescit magnitudĩnẽ. Et unguib⁹ hic armat⁹ est cõtra oẽs ictus cute inuicta. Dies ĩ terra agit, noctes aq̃ tpis utrũq; rõe. Hũc satuꝝ cibo pisciũ, & semp esculẽto ore ĩ littore somno datũ parua auis, quæ trochilos ibi uocat̃ rex auiũ in Italia, inuitat ad hiãdũ pabuli sui gr̃a, os primũ eius adsultim repurgãs. mox dẽtes & intus fauces quoq; ad hãc scabẽdi dulcedinẽ q̃ maxie hiantes. In qua uoluptate somno ꝑssum cõspicatus ichneumon ꝑ easdẽ fauces ut tælũ aliqđ imissum erodit aluũ. Siĩlis Crocodilo, sed minor ẽt ichneumone est in Nilo natus scincos, cõtra uẽoena ꝑcipuũ antidotũ. Itẽ ad inflãmãdã uirorũ ueneré. Veꝝ ĩ crocodilo maior erat pestis, q̃ ut uno esset eius hoste natura contẽta. Itaq; & delphini ĩmeãtes Nilo quoꝝ dorso tãq̃ ad hũc usũ cultellata ĩest pẽna abigẽtes eos ꝑda, ac uelut in suo tm̃ amne regnãtes, alioqn ĩpares uirib⁹ ipi actu interimũt. Callẽt. n. in hoc cũcta aĩalia, sciũtq; nõ mõ sua cõmoda, ueꝝ & hostiũ aduersa. Norũt sua tæla, norũt occasiões, ptesq; diffidẽtiũ ĩbellis. In uẽtre mollis ẽ, tenuisq; cutis crocodilo, ideo se ut territi ĩmergũt delphini, subeũtesq; aluũ illã secãt spina. Quin & gens hoiuȝ est huic beluæ aduersa ĩ ipo nilo. Tẽtyritæ ab ĩsula in qua habitat appellata. Mẽsura eoꝝ pua, sed ꝑsentia animi in hoc tm̃ uisu mira. Terribilis hæc cõtra fugaces belua est, fugax cõtra insequẽtes. Sed aduersũ ire soli hi audẽt. Quin ẽt flumini innatãt, dorsoq; eqtantiũ mõ ĩpositi hiãtibus resupio capite ad morsũ addita in os claua dextra ac leua tenẽtes extrema ei⁹ utriq;, ut frenis ĩ terrã agũt captiuos, ac uoce ẽt sola territos cogũt euomer̃ recẽtia corpa ad sepulturã. Itaq; ei uni ĩsulæ crocodili nõ adnatãt. Olfatuq; ei⁹ generis hoium, ut psylloꝝ serpẽtes fugant̃. Hebetes oculos hoc aĩal dr̃ habere in aq̃, extra acerrimi uisus. Quattuorq; mẽses hyemis inedia sp̃ trãsmittet̃ ĩ specu. Quidã hoc uoũ q̃diu uiuat

q̄diu uiuat crescere arbitrāt. Viuit aūt longo tpe. Maior altitudine ī eodē Nilo belua hippopotamus editur. Vngulis binis q̄les bubus, dorso equi, & iuba, & hinitu, rostro resimo, cauda torta, & dētibus aprorū aduncis, sed minus noxiis. Tergoris ad scuta galeasq̧ īpenetrabilis, p̄ter q̄ si humore madeat. Depascit segetes, destinatiōe ante ut ferūt determinatas in diē, & ex agro ferētib⁹ uestigiis neq̧ reuertenti insidiæ compatent.

Qui prim⁹ Romæ hippopotamū & Crocodilos ostēdit, & medicinæ ab aīalibus reptæ. Ca. xxvi.

PRimus eū & quinq̧ crocodilos romæ ædilitatis suæ ludis. M. Scaurus temporario Euripo ostendit. Hippopotamus in quadā medendi parte etiam magister existit, assidua nāq̧ satietate obesus exit in littus, recētes arundinū cæsuras perspeculatus, atq̧ ubi acutissimum uidet stipitē imprimēs corpus uenam quandā in crure uulnerat, atq̧ ita p̄fluuio sanguinis morbidum alias corpus exonerat, & plagam limo rursus obducit.

Quæ aīalia, q̄s herbas ostenderūt cerui, lacerti, hirūdines testudies, mustela, ciconia aper, anguis, draco, panthera, elephas, ursi, cerui, palumbes, colūbæ, grues, coruus. Cap. xxvii.

SImile quidā & uolucris in eadē ægypto mōstrauit, quæ uocat ibis, rostri aduncitate per eam partē se perluēs qua reddi ciborū onera maxie salubre est. Nec hæc sola multis aīalibus reperta sunt usui futura & hoi. Dictamū herbā extrahēdis sagittis cerui monstrauere percussi eo tælo pastuq̧ eius herbæ eiecto. Iidē percussi a phalāgio, qd̄ est aranei genus, aut aliquo simili cācros edēdo sibi medent. Est & ad serpētiū ictus p̄cipua, qua se Lacerti quotiēs cū his conserere pugnā uulnerati refouent. Chelidoniā uisui saluberrimā hirūdines mōstrauer uexatis pulloꝝ oculis illa medētes. Testudo cunilæ quā bubulā uocāt pastu uires cōtra serpētes refouet Mustela ruta in muriū uenatu cū is dimicatiōe cōserta. Ciconia origāo. Edera apri ī morbis sibi medent. & cācros uescēdo maxie mari eiectos Anguis hiberno situ mēbrana corpis obducta fœniculi succo impedimērū illud exuit, nitidusq̧ uetuat. Exuit aūt a capire primū, nec celerius q̄ uno die ac nocte replicās, ut extra fiat mēbrāæ qd̄ fuerat it⁹. Idē hiberna latebra uisu obscurato marathro herbæ sese Affricās oclos iuadit ac refouet. Si uero squamæ obtorpuer, spinis iuniperi se scabit. Draco uernā nauscā syluestris lactucæ succo restringit. Pātheras p carnes fricatas aconito (uenenū id est) barbari uænāt. Occupat illico fauces earū angor. Quare pardaliāches id uenenū appellauere quidā. At fera cōtra hæc excremētis hois sibi medet, & alias tā auida eoꝝ, ut a pastorib⁹ ex īdustria ī aliquo uase suspēsa alti⁹ q̄ ut q̄at saltu cōtiger, iaculādo ea petēdo ✤ defatigata postremo expiret aliogn uiuacitatis adeo lētæ, ut eiectis iteraneis diu pugnet. Elephas chamæleōte cōcoloti frōde deuorato occurrit oleastro huic ueneno suo. Vrsi cū Mādragoræ mala degustauere formicas lābunt. Ceru⁹ herbas cynare uenenatis pabulis resīdit. Palūbes, graculæ, merulæ perdices, lauri folio annuū fastidiū purgāt. Colūbæ, turtures, & gallinacei herba q̄ uocat helxie. Anates, anseres, cæteræq̧ aq̄ticæ herba sideritæ Grues, & siīes iūco palustri. Coru⁹ occiso chameleōte qui etiam uictori nocet lauro infestum uirus extinguit.

✤ Desigatur.

Proguostica animalium. Cap. xxviii.

MIlia p̄terea utpote cū plīmis aīalibus eadē natura rerū cœli quoq̧ obseruatiōe & uētoꝝ & hymbriū tempestatū præsagia aliis alia dederit, quod p̄sequi imēsum est, æque scilicet q̄ reliquā cū singlis hominū societatē. Siquidē & pericula præmonent non fibris modo extisq̧ circa quod magna moraliū portio hæret, sed alia quadā significatione. Ruinis īminētib⁹ musculi præmigrant. Aranei cū tælis primi cadunt. Auguria q̄dem artem periculis fecer. Apud romanos sacerdotū collegiū uel maxie solēne est. In Tracia locis rigētibus, & uulpes aīal aliogn solerti auditu, amnes Gelaros lacusq̧ nō nisi ad pastus ituræ redituræq̧ trāseunt. Obseruatū eā aute ad glaciem apposita cōiectare crassitudinem gelu.

Ciuitates & gentes a minutis animalibus deletæ. Cap. xxix.

NEc minus clara exitii documēta sūt etiā ex cōtēnendis aīalibus. M. Varro auctor est a cuniculis suffossū in hispania oppidū, a talpis ī thessalia, ab ranis ciuitatē in galia pulsam, ab locustis ī africa. Ex gyato cycladū insula incolas a murib⁹ fugator. In Italia amyclas ē serpentibus deleras. Citra cynamulgos æthiopas regio est a scorpionibus & solpugis gente sublata, & a scolopēdris abactos otretietes auctor est Theophrast. Sed a reliq̄ ferraꝝ gn̄a trāseamus.

De hyena: & crocuta, & manticora, & fibris, & luttis. Cap. xxx.

hYenis utrāq̧ esse naturā, & alternis annis esse marē, alternis fœminā fieri. Parere sine ma

re uulgus credit. Aristnteles negat. Collũ & iuba cõtinuitate spinæ porrigitur, flectiq; nisi circũacta totius corpis nequit. Multa præterea mira tradunt. Sed maxime sermonẽ humanũ inter pastorum stabula assimulare, noméq; alicuius addiscere, qué euocatũ foras laceret. Ité uomitionem hoīs imitari ad sollicitãdos canes, quos īuadat. Ab uno aīali sepulchra erui īqsitiõe corpoꝝ. Fœminã raro capi. Oculis mille esse uarietates, oculorũq; mutatiões. Præterea ũbra eiꝰ cõtactu cães obtumescere. Et qbusdã magicis artibus oẽ aīal qund ter lustrauerit in uestigin hærere. Huius generis coitu leæna ærhiopica parit Crocutã, silr uoces imitãté hoīm pecorũq;. Acies ei ppetua in utraq; pte oris, nullis gingiuis dente cõtinuo, qui ne cõtrario occurso hebetet, capsaꝝ modo includit. Hnĩm sermones imitari, & manticorã ī æthinpia auctor est Iuba. Hyenæ plĩmæ gignũtur in Africa, q̃ & asinoꝝ syluestriũ multitudiné fundit. Mares ī eo gñe singl'is fœminaꝝ gregibꝰ īperitãt. Timét libidĩs æmulos, & ideo grauidas custodiũt. Morsuq; natos mares castrant. Cõtra grauidæ latebras petũt. & parere furto cupiũt, gaudétq; copia libidis. Easdé ptes sibi ipi põrici ãputãt fibri piculo urgéte, ob hoc se peti gnari. Castoreũ id uocãt medici. Al'as aīal horrédi morsus. Arbores iuxta flumia ut fero cædit, hoīs pte cõphẽsa nõ anteq̃ fracta cõcrepuerit ossa morsu resoluit. Cauda pisciũ iis, cætera species lutræa Vtrũq; aquaticũ. Vtriq; mollior pluma pilus.

De ranis & uitulis marinis, & stellionibus. Cap. xxxi.

RAnæ quoq; rubetæ quarũ & in terra & ī hũore est uita, plurimis refertæ medicaminibꝰ depnnere ea quotidie ac resumere a pastu dicunt, uenena tãtũ sibi reseruãtes. Similis & uitulo marino uictus in mari ac terra. Simile fibro & īgeniũ. Euomit fel suũ ad mlta medicaméta utile. Item coagulũ ad comitiales morbns. Ob ea se petit prudés. Theophrastus auctor est, angues eo mndo & stelliones senectuté exuere, eamq; ptinus deuorare, p̃cipientes comitiali morbn remedia. Endé pestiferos ferũt in græcia, īnocuos esse in Sicilia.

De Ceruis. Cap. xxxii.

CEruis quoq; est sua malignitas q̃q̃ placidissimo aīaliũ, urgente ui canũ ultro cõfugiũt ad hoīes. Et in pariendo semitas minus cauent, hũanis uestigiis tritas, q̃ quæ secretæ ac feris oppnrtunæ. Cõceptus eaꝝ post arcturi sydus. Octonis mẽsibus ferũt partus, & interdum gemios. A cñeptu sepant se. At mares relicti rabie libidis sæuiũt. Fodiũt scrobes. Tũc rostra eoꝝ nigrescũt, donec aliq̃ abluãt hymbres. Fœminæ aũt añ partũ purgant herba q̃dã q̃ Seselis dicit, faciliore ita utétes utero. A ptu duas hñt herbas q̃ ✣ Aros & Seselis appellat. Pastæ redeũt ad fœtum. Illos imbui lactis prio nolũt succo q̃cunq; de causa. Editos ptus exercét cursu, & fugam meditari docent. Ad p̃rupta ducũt, saltũq; demõstrãt. Iam mares soluti desiderio libidis auide petũt pabula. Vbi se p̃pingues sensere latebras q̃rũt, fatéres incõmodũ põdus, & alias sp in fuga acquiescunt, stãtesq; respiciũt. Cũ ppe uentũ est, rursus fugæ p̃sidia repetentes. Hoc fit intestini dolore tam infirmi, ut ictu leui rũpat itꝰ. Fugiũt aũt latratu canũ audito aura semp secũda, ut uestigia cũ ipis abeãt. Mulcent fistula pastorali & cantu. Cũ erexere aures acerrimi auditus, cũ remisere, surdi. Cæterũ aīal simplex. & oīm rerũ miraculo stupẽs, ī tm̃ ut equo aut bucula accedéte ppius hoīem iuxta uenanté nõ cernũt, aut si cernãt, arcũ ipm sagittasq; mirent. Maria tranant gregatī nantes porrecto ordine & capita imponétes præcedentiũ clunibus uicibusq; ad terga redeũtes. Hoc maxime notat a cilicia Cyprũ traiicientibus. Nec uidét terras, sed ī odore eaꝝ natant. Cornua mares habét, soliq; aīaliũ oībꝰ annis statuto ueris tpe amittũt. Ideo sub ipa die q̃maxie īuia petũt. Latét amissis uelut inermes. Sed & ipi bono suo inuidétes. Dextrũ cornu negant īueniri, ceu medicaméto aliquo præditũ. Idq; mirabilius fatendũ est, cum & in uiuariis murét oībꝰ ãnis. Defodi ab iis putant. Accensis aũt utrislibet odore serpétes fugant, & comitiales morbi dep̃hendunt. Indicia quoq; ætatis in illis gerunt singulis ãnis adiiciétibꝰ ramos usq; ad sexénes Ab eo tépore silĩa reuiuiscũt. Nec põt ætas discerni. Sed détibus senecta declarat. Aut eñ paucos aut nullos habent, nec in cornibus imis ramos alioquin ante fronté pminere solitos iuniloribꝰ. Nõ decidunt castratis cornua, nec nascunt. Erũpunt aũt renascétibꝰ tuberibꝰ primo aridæ cutis silĩa, Eadé tæneris icrescũt ferulis arũdineas ī pãniculas molli plumata lanugie. Quãdiu carét iis noctibꝰ procedũt ad pabula. Increscétia solis uapor durãt, ad arboré subide experiétes. Vbi placu erit robur, in apta prodeũt. Capti iam sũt edera ī cornibꝰ uiridante ex attritu arboꝝ in aliquo ligno tenetis dũ experiũt īnata. Fiũt aliquãdo ex cãdido colnre, qualé fuisse tradit. Qu. Sertorii ceruã quã esse fatidicã Hispaniæ gétibus p̃suaserat. Et iis est cũ serpéte pugna. Inuestigant cauernas nariũq; spiritu extrahũt renitétes, Ideo singulat abigédis serpétibꝰ odor adusto cornu ceruio

✣ Siser. Rhamnos,

Contra morsus uero præcipuũ remedium ex coagulo hinnuli ĩ utero occisi. Vita ceruis ĩ cõfesso longa post.c.ãnos aliq̃b⁹ captis cũ torgb⁹ aureis,quos Alexãder Magn⁹addiderat, adopertis iã cute in magna obesitate.Febriũ morbos nõ sentit hoc aĩal.Quin & medetur huic timori.Quasdã nos principes fœminas scimus oĩbus dieb⁹matutinis carnẽ eã degustare solitas & longo æuo caruisse febribus.Quod ita demum existimant si uulnere uno interierit.

De Tragelapho & chamæleonte & reliquis colorẽ mutantibus. Cap.xxxiii.

ESt eadẽ specie barba tantũ & armorũ uillo distans,quẽ tragelaphon uocãt,nõ alibi q̃ iuxta phasin amnẽ nascẽs.Ceruos Africa,ppemodũ sola non gignit.At chamæleontem & ipsa q̃q̃ frequentiorẽ India.Figura & magnitudo erat lacerti,nisi crura essent recta & excelsiora.Latera uẽtri iũgunt̃ ut piscibus,& spina sili mõ.Eminet rostrũ,ut ĩ puo fit haud absiſe suillo Cauda plonga in tenuitatẽ desinẽs,& ĩplicans se uiperinis orbibus.Vngues adunci.Motus tardior ut testudini.Corp⁹ asperũ,ut crocodilo.Oculi in recessu cauo tenui discrimie p̃grãdẽs,& corpori cõcolores.Nũq̃ eos opiri,nec pupillæ motu,s₃ toti⁹ oculi uersatiõe circũaspicit.Ipe celsus hianti semp ore.Solus aĩaliũ nec cibo nec potu semp alit̃,nec alio q̃ aeris alimẽto.Circa Caprificos ferus,innoxius alioq̃n.Et coloris natura mirabilior.Mutat nãq₃ eũ subinde, & oculis & cauda & toto corpe.Redditq₃ semp quẽcunq₃ ,pxime attingit præter rubrũ candidũq₃.Defũcto pallor est.Caro in capite & maxillis & ad cõmissurã caudæ admodum exigua.Nec alicubi toto corpore.Sãguis in corde & circa oculos tantũ.Viscera sine spiene.Hybernis mẽsib⁹latet ut lacerta.

De Tharando & Lycaone & Thoe. Cap.xxxiiii.

MVtat colores Scytharũ Tharãdus,nec aliud ex iis q̃ pilo uestiunt̃,nisi ĩ Indis lycaon,cui iubata tradit̃ ceruix.Nam Thoes lupoꝝ id genus est ,pcerius lõgitudine,breuitate crurum dissiſe,uelox saltu.Venatu uiuẽs,innocuũ homini.Habitum non colorẽ mutat.Per hyemes hirti,æstate nudi.Tharãdo magnitudo q̃ boui.Caput maius ceruino,nec absimile.Cornua ramosa,ungula bifida,uillus magnitudine ursorũ.Sed cũ libuit sui coloris eẽ,asino similis est.Tergori tanta duritia,ut Thoraces ex eo faciant.Colorem omniũ arborũ fruticũ,florem,locorũq₃ reddit metuens in quibus latet.Ideoq₃ raro capit̃.Mirum esset habitũ corpore tam multiplicem dari mirabilius & oillo. De Hystrice. Cap.xxxv.

HYstrices generat India & Africa spina contectas,ac erinaceorũ genere,sed hystrici longiores aculei,& cũ intẽdit cutẽ missiles.Ora urgentiũ figit canum,& paulo longius iaculat̃. Hybernis aũt se mensibus condit. Quæ natura multis & omnia ursis.

De ursis & fœtibus eorum. Cap.xxxvi.

EOrum coitus hyemis initio, nec uulgari.q̃drupedũ more,sed ambobus cubãtibus complexisq₃.Deĩ secessus in specus sepatim,in quib⁹pariũt.xxx.die ac plurimum quinos.Hi sunt cãdida informisq₃ caro,paulo muribus maior sine oculis sine pilo.Vngues tm̃ prominent. Hanc lãbendo paulatĩ figurãt.Nec quicq̃ rarius hoĩes q̃ parientẽ uidet̃ ursam.Ideo mares q̃dragenis diebus latent.Fœminæ q̃ternis mẽsibus.Specus si non habuere ramorũ fruticũq₃ congerie ædificãt ĩpenetrabiles hymbribus, molliq₃ fronde cõstratos. Primis diebus bis septenis tã graui somno p̃mũt̃, ut ne uulnerib⁹ q̃dẽ excitari queãt.Tũc mirũ ĩmodũ ueterno pinguescũt.Illi sunt adipes medicamĩb⁹apti,cõtraq₃ defluuiũ capilli tenaces.Ab iis dieb⁹residũt,ac prioꝝ pedũ suctu uiuũt.Fœt⁹ rigẽtes apprimẽdo pectori fouẽt,nõ alio incubitu q̃ oua uolucres.Mirũ dictu credit Theophrast⁹ per id tp̃s coactas quoq₃ ursorũ carnes si asseruent̃ ĩcrescere.Cibi tũc nulla argumta,nec nisi humoris minimũ ĩ aluo ĩueniri.Sãguis exiguas circa corda tantũ guttas,reliquo corpori nihil inesse.Procedũt uere,sed mares p̃pingues.Cuius rei causa non ,pmpta est.Quippe nec somno quidẽ saginatis præter quatuordecim dies ut diximus.Exeũtes herbã quandã Aron noĩe laxãdis intestis alioq̃n cretis deuorãt,circa surculos ✠dentiũ p̃domãtes ora.Ocli eorũ hebetãt ✠Cũ dẽ crebro.Qua maxie fauos causa expetũt,ut cõuulneratũ ab apib⁹ os leuet sãguie grauedinẽ illã. tiũt uel Inualidissimũ urso caput,quod leoni fortissimũ.Ideo urgẽte ui p̃cipitaturi se ex aliq̃ rupe mãib⁹ Dẽtitio eo opto iactunt̃,ac sæpe in harena colaphis inflictis exanimant̃.Cerebro ueneficiũ esse Hispãiæ ni. credũt,occisorũq₃ ĩ spectaculis capita cremãt testato,q̃m potũ in ursinã rabiem agat.Ingrediũt̃ & bipedes.Arborẽ auersi diripiũt.Tauros ex ore cornibusq₃ eoꝝ pedibus oĩbus suspensi põdere fatigãt.Nec alteri animaliũ ĩ maleficia stulticia solertior.Annalib⁹ notatũ ẽ.M.Pisone,M.Messala cõs.ad.xiiii.Kalen.Octo.Domitiũ Aenobarbũ ædilem currulẽ ursos numidicos.c.& totidẽ

uenatores æthiopas in cyrco dedisse. Miror adiectũ numidicos fuisse, cũ in Africa ursos nõ gigni (constet.

De muribus ponticis, & alpinis, & herinaceis. Cap. xxxvii.

COnduntᷣ hyeme & põtici mures, hi dũtaxat albi. Quoq; palatũ in gustu sagacissimum auctores qno nam modo intellexerint miror. Cõduntᷣ & alpini, q̃bus magnitudo media est. Sed hi pabulo ante in specus cõuecto, cũ quidá narrent alternos maré ac fœminam supra se cõplexo fasce herbæ lupinos eauda mordicus apphẽsa innicem detrahere ad specũ. Ideoq; illo tpe detrito esse dorso. Sunt his pares & in ægypto. Similiter residenr in clunes, & binis pedibus gradiuntᷣ, prioribusq; ut manibꝰ utuntᷣ. Præparát hyemi & herinacei cibos, ac uolutati supta iacétia poma affixa spinis unũ nõ ampliꝰ renétes, ore portát in eauas arbores. Iidé mutationé aqlonis í austrũ cõdétes se in cubile præsagiũt. Vbi uero sensere nenanté cõtracto ore pedibusq; ac parte omni inferiore, qua raram & innocuá habent lanuginé, cõuoluuntᷣ in formá pilæ, ne quid cõprehendi possit præter aculeos. In despatione uero uriná ex se reddũt tabificá, tergoti suo spiniq; noxiá, propter hoc se capi gnari. Quáobrem exinanita prius urina uenari ars est. Et tũ præcipua dos tergoris. Alias corrupra fragilis putribꝰ spinis atq; deciduis, ét si uiuat subtractꝰ fuga. Ob id nõ nisi in nouissima spe malefico illo ꝓfunditᷣ. Quippe & ipsi odere ĩsitũ ueneficiũ ita parcétes sibi: terminũq; snpremũ operiétes, ut ferme ante captiuitas occupet. Calidæ postea aspersu resoluitᷣ pila, apphensusq; pede altero e posterioribus suspendio ac fame necatᷣ. Aliter nõ est occidere & tergori parcere. Ipsum aíal non uerentᷣ plæriq; dicere uitæ hominũ superuacuũ esse. Si nõ sint illi aculei frustra nellerũ mollicies in pecude mortalibus data. Hac cute expoliũtᷣ uestes Magnum fraus & ibi lucrũ + monopoliũ inuenit. De nulla re crebrioribus senatuscõsultis nulloq; nõ principe adito quærimoniis prouincialibus.

+ Monopolio.

De Leontophono, Lynce, Melibus, & scyuris. Cap. xxxviii.

VRinæ & e duobus aliis aíalibus ratio mira est leontophonon accipimꝰ uocari paruũ, nec aliubi nascés q̃ ubi leo gignitᷣ. Quo gustato tanta illa uis est ut cæteris q̃drupedũ imperitans illico expiret. Ergo corpꝰ eius adustũ aspergũt aliis carnibꝰ polentæ mõ insidiantes feræ, necát etiá cinere, tá cõtraria est pestis. Haud ímerito igitᷣ odit leo, uisũq; frágit, & citra morsum exaíat. Ille cõtra uriná spargit prudés, hanc quoq; leoni exitialé. Lyncũ hũor ita redditꝰ, ubi gignũtᷣ glaciatᷣ, arescitue í gémas carbũculis siles, & igneo colorᷣ fulgétes. Lyncuriũ uocata, atq; ob id succio a plærisq; ita generari ꝓdito, Nouere hoc sciũtq; lynces, & íuidétes uriná terra operiũt eoq; celeriꝰ solidatᷣ. Illa alia solertia í metu melibꝰ, sufflata cute distincte ictꝰ hoíum & morsus canũ arcét. Præuidét tépestaté & scyuri, obturatisq; q̃ spiraturꝰ é uétꝰ cauernis, ex alia parte aperiũt fores, detectis ípis uillosior cauda pro teguméto est. Ergo in hyemes aliis ꝓuisũ pabulũ, aliis pro cibo somnus.

De uipera, cocleis, & lacertis. Cap. xxxix.

SErpentiũ uipera sola terra dicitᷣ condi. Cæteræ arborũ aut saxorũ cauis. Et alias uel ánua fame edurant algore modo dempto. Om̃ia secessus tempe ueneno orba dormiunt. Simili modo & cocleæ. Illæ quidé iterũ & æstatibus adhærétes maxime saxis, ut etiam iniuria resupiatæ auulsæq; non tamé exeant. In balearibus uero insulis cauaticæ appellatæ nõ prorepũt e cauis terræ, neq; herba uiuũt, sed uuæ modo inter se cohærét. Est & aliud genus minus uulgare. Adhærent operculo eiusdé testæ se opientes, obrutæ terra semp. Hæ & circa maritimas tm̃ alpes quondam effossæ cepere iam erui & in ueliterno. Oíum tamé laudatissimæ in Astypalea ísula. Lacertæ inimicissimũ genꝰ eocleis. Negantᷣ semestré uitá excedeᷣ. Lacerti Arabiæ cubitales. In India uero in Nisa monte. xxiiii. in longitudine pedũ, colore fului ant punicei aut cerulei.

De Canibus. Cap. xl.

EX his quoq; aníalibꝰ q̃ nobiscũ degunt multa sunt eognitu digna. Fidelissimi ante omnia homi eanes atq; equi. Er pugnasse aduersus lattones canem pro domino accepimus confectũq; plagis a corpe nõ recessisse, uolucres & feras abigenté. Ab alio in Epiro agnitum in cõuentu percussorem dñi laniatu & latratu adactum, ut cogeretᷣ fateri scelus. Garamantũ regé canes ducéti ab exilio reduxere ꝓliantes cõtra resistétes. Propter bella Colophonii, itéq; Castabalenses cohortes canum habuere. Eæ primæ dimicabát in die nunq̃ detrectátes. Hæc erát fidissima auxilia, nec stipendiorũ indiga. Canes defendere cibro ac cæsis dominis eorũ plaustris ípositis, Canis Iasone Lycio interfecto cibũ capere noluit íediaq; cõsumptus é. Is uero cui nomé Hyrcani reddidit, Durides accéso regis Lisimacho rogo iniecit se flámæ, similiterq; Hieronis regis Me

morat & Pyrrhũ gelonis tyrãni caué Philist⁹.Memorať & Nicomedis bithyniæ regis uxorę ei⁹ Cõsynge lacerata ꝑpter lasciuioré cũ marito iocũ.Apud nos Volcatiũ nobilé,q Ceseliũ ius ciuile docuit a sturcone e suburbano redeũté,cũ aduesꝑauisset canis a crassatore defendit. Ité Celiũ senatoré ægrũ Placétiæ ab armatis opꝑssum.Nec pri⁹ ille uulneratus é q̃ cane itetépto. Sed sup oia i nro æuo actis po.ro.testatũ Appio Iunio.&.P.Silio cõs.cũ aniaduerterer ex causa Nerouis Germanici filii in.T.Sabinũ & seruitia eius,unius ex his cané,nec a carcere abigi potuisse,nec a corpe recessisse,abiecto in gradib⁹ gemoniis mœstos edéré ululatus,magna po.ro.corona circũstante,ex qua cũ qdam ei cibũ obiecisset,ad os defuncti tulisse.Innatauit idé in Tiberi cadauere abiecto sustétare conatus,effusa multitudie ad spectãdã aialis fidé.Soli dñm nouere & ignotuꝫ quoqꝫ si repẽte ueniat itelligũt.Soli noia sua,soli uocé domesticã agnoscũt.Itineꝛa q̃uis lõga meminere.Nec ulli præter hoiem memoria maior.Impetus eoꝝ & sæuitia mitigať ab hoie cõfidente hũi.Plurla alia i his quotidie uita iuenit.Sed i uenatu solertia & sagacitas ꝓcipua est.Scrutať uestigia atqꝫ ꝑsequiť.Comitãté ad ferã iuqsitoré loro retrahés,q̃uis aquã trãsiliés se occultasset, quã significãs demõstratio est cauda primũ,deinde rostro.Ergo etiã senecta fessos cæcosqꝫ ac debiles sinu ferũt,uentos & odoré captãtes,prodétesqꝫ rostro cubilia . E tigribus eos Indi uolunt cõcipi.Et ob id in syluis coitus tpe alligãt fœmias.Primo & secũdo fœtu nimis feroces putãt gigni,tertio demũ educãt.Hoc idé e lupis galli,quoꝝ greges suũ quisqꝫ ductoré e canibus & ducé habét.Illũ in uenatu comitanť,illi parét.Nãqꝫ iter se exercét etiã magisteria.Certũ est iuxta Nilũ amné curréte lãbeř,nec crocodiloꝝ auiditati occasioné ꝓbeãt.Indiã peréti Alexãdro Magno rex Albaniæ dono dederat iusitatæ magnitudis unũ,cui⁹ specie delectat⁹ iussit ursos,mox apros & deinde Damas emitti cõtéptu imobili iacéte.Eaqꝫ segnicie tanti corpis offensus impator generosi spũs eũ itetimi iussit.Nũciauit hoc fama regi.Itaqꝫ alteꝝ mittés addidit mãdata, ne i paruis expiri uellet,sed in leone elephãtoue,duos sibi fuisse.Hoc interépto ꝓterea nullum fore.Nec distulit Alexãder,leonéqꝫ stratũ ꝓtinus uidit.Postea elephãtũ iussit induci,haud alio magis spéctaculo lætatus.Horrétib⁹ qppe p totũ corpus uillis ingéti primũ latratu itonuit. Mox in ceruicé assultãs cõtraqꝫ beluã exurgés,hinc & illinc artifici dimicatione,qua maxime opus esset infestãs atqꝫ euitãs,donec assidua rotatũ uertigine affixit,ad casum eius tellure cõcussa. Canũ generib⁹ aunui part⁹.Iuxta ad pariendũ annua ætas.Gerũt in utero sexagenis dieb⁹. Gignũt cæcos, & quo largiore alũť lacte,eo tardioré uisũ accipiũt.Nõ tñ unq̃ ultra uicesimũptimũ dié, nec ante septimũ.Quidã tradũt si unus gignať nono die cernere,si gemini decimo. Idemqꝫ in singulos adiici totidéqꝫ esse tarditatis ad lucem dies.Et ab ea quæ fœmina fit ex primipara genita citius cerni.Optimus in fœtu q nouissimus cernere incipit,aut qué primũ fert i cubile fœta.Rabies canũ syrio ardéte homini pestifera,ut diximus,ita morsis lœtalis aquæ metus. Quapropter obuiãitur per.xxx.eos dies,gallinaceo maxie fimo mixto canũ cibis, aut si ꝓuenerit morbus ueratro.

Ad canis rabidi morsum. Cap.xli.

AD morsum uero unicũ remediũ oraculo quodã nup repertum. Radix syluestris rosæ quæ Cynorhoda appellať.Columella auctor est,si q̃dragesimo die q̃ fit natus, castretur morsu cauda,sũmusqꝫ eius articulus auferať,sequéti neruo exépto,nec caudam crescere, nec canes rabidos fieri.Canem locutũ in prodigiis quod eqdé aunotauerim accepimus, & serpentem latrasse cum pulsus est regno Tarquinus,

De natura equorum. Cap.xlii.

EIdem Alexãdro & equi magna raritas cõtigit.Bucephalan eũ uocarũt, siue ab aspectu toruo,siue ab insigni taurini capitis armo impꝛssi.Sexdecim talétis ferũt ex Philonico Pharsali grege emptũ,etiã tũ puero capto eius decore.Neminé hic alium q̃ Alexandrum regio instratus ornatu recepit i sedé,alios passiꝫ reiiciés.Idé i ꝓliis memoratæ cuiusdã phibeť opæ. Thebarũ oppugnatiõe uulnerat⁹ iu aliũ trãsire Alexãdrũ nõ passus.Multa ꝓterea eiusdé mõi, ꝓpter quæ rex defuncto ei duxit exequias. Vrbé tumulo circũdedit nomie eius,nec Cæsaris dictatoris quéq̃ aliũ recepisse dorso equus tradiť,idéqꝫ hois similes pedes priores habuisse . Hac effigie locatus ante Veneris genitricis ædé.Fecit & diuus Augustus equo tumulũ, de quo Germanici cæsaris carmé est.Agrigenti cõplurimũ equoꝝ tumuli pyramides hñt.Equũ adamatũ a Semiramide usqꝫ ad coitũ,Iuba auctor est.Scythæ qdé eqtatus & equoꝝ gl'ia strepũt. Occiso deniqꝫ ipsoꝝ regulo ex ꝓuocatione dimicante hostem cum uictor ad spoliandũ uenisset ab equo eius ictibus morsuqꝫ confectũ.Aliũ detracto oculoꝝ operiméto & cognito cum matre coitu petisse ꝓrupta.

atq exanimatũ. Equã eadẽ ex cã in reatino agro, laceratũq pariter aurigã īuenimꝰ. Nãq & cognationũ itellectꝰ ĩ iis est, itaq ĩ grege prioris anni sorore, libẽnꝰ etiã q̃ matre eq̃ comitaẽ. Docilitas tãta est, ut uniuersus Sybaritani exercitꝰ eq̃tatus ad symphoniæ cãtũ saltatiõe q̃dam moueri solitꝰ inueniaẽ. Iidẽ præsagiũt pugnã, & amissos lugent dños, lachrymasq iterdũ desiderio fũdunt. Interfecto Nicomede rege equus eiꝰ inedia uitã finiuit. Philarchꝰ refert Cẽtaretriũ e Galatis ĩ ꝓlio occiso Antiocho potitũ equo eius cõscẽdisse ouantẽ. At illũ indignatiõe accẽsum domitis frenis, ne regi posset, ꝓcipitẽ ĩ abrupta isse, exanimatũq una. Philistꝰ a Dionysio relictum in cœno hærẽtẽ, ut sese euellisset secutũ uestigia dñi examine apũ iubæ inhærẽte. Eoq ostento tyrãnidẽ a Dionysio occupatã. Ingenia eoꝝ inenarrabilia iaculãtes obsequio experiũẽ, difficiles conatus corpe ipo, nixuq inuitãtiũ. Iã tela humi collecta equiti porrigũt. Nam in Cyrco ad currus iũcti nõ dubie itellectũ adhortatiõis & gloriæ fatenẽ. Clau. Cæsaris seculariũ ludoꝝ cyrcẽsibꝰ excusso ĩ carceribꝰ auriga albati eq̃ palmã occupauere, primatũ obtinueẽ, opposita effũdẽtes oĩa q̃ cõtra æmulos debuissent pitissimo auriga insistẽte faciẽtes. Cũ puderet hoĩuȝ artes ab eq̃s uĩci, pacto legitimo cursu ad metã stetere. Maius auguriũ circa priscos plebeis cyrcẽsibꝰ excusso auriga, ita ut si staret ĩ capitoliũ cucurrisse eq̃os, sedẽq ter lustrasse. Maximũ uero eodẽ ꝓuẽisse ab Veiis cũ palma & corona effuso Ratumena, q ibi uicerat. Vñ postea nomen portæ est. Sarmatæ longinq̃ itinera acturi inedia pridie ꝓparãt eos exiguum tm̃ potuȝ impartientes, atq ita per cẽtena milia & quinq̃ginta cõtinuo cursu eũtibꝰ insidẽt. Viuũt annis q̃dẽ quinq̃genis. Fœminæ minore spacio. Eædẽ q̃nquẽnio finẽ crescẽdi capiũt. Mares anno addito. Forma equoꝝ q̃les maxime legi opteat. Pulcherrime q̃dẽ Virgilio uate absoluta est. Sed & nos diximꝰ in libro de iaculatiõe eq̃stri cõdito & fere inter oẽs cõstare uideo. Diuersa aũt cyrco ratio quæriẽ. Itaq cũ bimi in alio subiuganẽ impio, nõ ante quinquẽnes ibi certamẽ accipiũt. Partũ ĩ eo gñe undẽis mẽsibꝰ ferũt, duodecio gignũt. Coitꝰ uerno eq̃noctio bimo utrinq uulgaris, sed a trimatu firmior partus. Generat mas ad annos trigita tres. Vtpote cũ a cyrco post uicesimũ annũ mittanẽ ad sobolẽ reparandã. Et ad q̃draginta durasse tradũt, adiutũ modo in attollẽda priore parte corpis. Sed ad generandũ paucis aĩalium minor fertilitas. Qua de causa ꝑ interualla admissuræ danẽ, nec tam̃ q̃ndecim initus eiusdẽ anni ualet tolerare. Equarũ libido extinguiẽ iuba tõsa. Gignũt ãnis oĩbꝰ ad quadragesimũ. Vixisse equũ septuaginta q̃nq annis prodiẽ, in hoc gñe grauide stans parit, ꝓterq cæteras fœtũ diligit. Et sane equis amoris innasci ueneficiũ hippomanes appellatũ ĩ frõte, caricæ magnitudĩe, colore nigro. Quod statim edito partu deuorat fœta, aut partũ ad ubera nõ admittit, si quis præreptũ habeat. Olfatu in rabiẽ id genus agitur. Amissa parẽte ĩ grege armẽti, reliquæ fœtæ educant orbũ. Terrã attingere ore triduo ꝓximo q̃ sit genitus negant posse. Quoq̃s acrior, in bibendo ꝓfundius nares mergit. Scythæ ꝑ bella fœminis uti malũt, q̃m urinã cursu nõ ĩpedito reddãt. Cõstãt in Lusitania circa Vlyxipponẽ oppidũ, & Tagũ amnẽ eq̃s fauonio flante obuersas aĩalem cõcipere spiritũ, idq partũ fieri, & gigni pernicissimũ ita, sed triẽniũ uitæ nõ excedere. In eadẽ Hispania gallica gẽs, & astura equini generis, quos Tieldões uocamꝰ. Minori forma appellatos Asturcones gignũt. Quibꝰ nõ uulgaris ĩ cursu gradꝰ, sed mollis alterna crurũ explicatu glomeratio. Vnde equis tollutim carpe incursus tradiẽ arte. Equo fere, qui hoĩ morbi, præterq̃ uesicæ conuersio, sicut omnibus in genere ueterino.

De asinis. Cap. xliii.

ASinũ q̃dringẽtis nũmis emptum. Qu. Asio senatori auctor est. M. Varro, haud scio an oĩm præcio aĩalium uicto, opera sine dubio geruli mirifica arandoquoq. Sed mulaꝝ maxime generatiõe patria etiã spectaẽ ĩ his arcadibus in Achaia, In Italia Reatinis. Ipsum animal frigoris maxĩe impatiẽs, ideo non generaẽ ĩ põto, nec ĩ æq̃noctio uerno, ut cætera pauca admittitur, sed solstitio. Mares in remissiõe opis deteriores. Partus a. xxx. mẽse ocyssimus, sed a trimatu legitimꝰ. Totidẽ quot eq̃ & eisdẽ mẽsibus & sĩli mõ. Sed incõtinens uterus urinã genitalẽ reddit, ni cogaẽ in cursum uerberibꝰ a coitu. Raro geminos paritura lucem fugi, & tenebras quærit, ne cõspiciaẽ ab hoĩe. Gignit tota uia, quæ est ei ad. xxx. annũ. Partꝰ caritas summa, sed aquaꝝ tediũ magis. Per ignes ad fœtus tendũt. Eæ item si riuus minimꝰ iterfit, horrẽt ita ut pedes om̃ino caueãt tingere. Nec nisi assuetos potãt fontes, q sunt ĩ pecuariis, atq ita ut sicco tramite ad potũ cant. Nec põtes trãseãt. per raritatẽ plãtarũ trãslucentibꝰ fluuiis. Mirũq dictu sitiũt, & si imutenẽ aquæ ut bibant, cogẽdæ exonerãdæue sunt. Nec nisi spaciose incubãt alias atteruneẽ. Varia nãq sõnio uisa cõcipiũt ictu pedũ crebro, q nisi ꝑ iane emicuerit repulsu durioris materiæ claudiratẽ ilico affert. Quæstus ex iis opima ꝓdia exuperat. Notũ est in celtiberia singulas q̃dragẽis milibꝰ

numoꝝ emi. Ad mulaꝝ maxie partus auriũ referre in his & palpebraꝝ pilos aiunt. Quãuis eniꝫ unicolor toto reliquo corpe, totidẽ tñ colores quot ibi fuere reddit. Pullos eaꝝ epulari Mœcenas instituit, multũ eo tpe prælatos onagris. Post eũ interiit auctoritas saporis. Sed asino moriẽte uiso celerrime id genus deficit.

De mulis. Cap. xliiii.

EX asino & equa mulus gignit̃ mense. xii. Aníal uiribus in labore eximium. Ad tales partus equas neq̃ q̃drimis minores, neq̃ decẽnibus maiores legunt, arceriq̃ utrũq̃ genus ab altero narrant, nisi in infantia eiꝰ gñis qđ ineãt lacte hausto. Quapropter subreptis statí pullis in tenebris equaꝝ uberi asinaꝝ equuleos admouẽt. Gignit̃ aũt mula ex equo & asina, sꝫ effrenis & tarditatis indomitæ. Lẽta oia esse uetulis. Cõceptũ ex equo secutus asini coitus abortu pimit. Nõ itẽ ex asino equi. Fœmías a ptu optie. vii. die ipleri obseruatũ est, mares fatigatos meliꝰ iplet̃. Quæ nõ priusq̃ dẽtes quos pullinos appellãt iaciat cõcepit, sterilis itelligit̃. Et quæ nõ prio initu gñare cœpit. Equo & asina genitos mares hinulos antiq uocabãt, cõtraq̃ mulos, quos asini & equæ generarẽt. Obseruatũ e duobꝰ diuersis generibꝰ nata tertii generis fieri, & neutri parẽrũ esse similia. Eaq̃ ipa quæ ita nata sunt nõ gignere in omĩ aíaliũ genere, idcirco mulas nõ paret̃. Est in annalibus nostris pepisse sæpe, uerũ prodigii loco habitũ. Theophrastus uulgo parere in Cappadocia tradit. Sed esse id aníal ibi sui gñis. Mulæ calcitrarꝰ inhibet̃ uini crebriore potu. In pluriũ græcoꝝ est monumẽtis cũ equa muli coitu natũ, quẽ uocauerũt hinũ. idest paruũ mulũ. Generant̃ ex equa & onagris mãsuefactis mulæ ueloces i cursu, duricia eximiæ pedũ, ueꝝ rugoso corpe, idomito aió, sed generoso. Onagro & asina genitus oẽs antecellit. Onagri in Phrygia & Lycaonia ꝑcipui. Pullis eoꝝ ceu ꝑstãtibus sapore Africa gloriat̃, quos Lalisiões appellãt; Mulũ lxxx. annis uixisse Atheniẽsiũ monumẽtis apparet. Eo gauisi cum templũ i arce facerẽt, qđ derelictus senecta cadentia iumẽta comitatu uisuq̃ exhortaret̃ decretũ fecere, quo caueretur ne frumentarii negociatores ab incerniculis eum arcerent.

De Bubus. Cap. xlv.

BVbus Indicis cameloꝝ altitudo tradit̃, cornua in latitudinẽ q̃ttuor pedũ. In nostro orbe Epiroticis laus magna a Pyrrhi (ut ferũt) iã inde regis cura id cõsecutus est, nõ ante quadrimatũ ad partus uocãdos. Prægrãdes itaq̃ fuere, hodieq̃ reliquiæ stirpium durant. At nũc anniculæ ad fœcũditatẽ poscunt̃. Tolerãrius tamẽ bimæ. Tauri generationẽ q̃drimi iplent; & singulis denæ eõdẽ anno tradunt̃. Si aũt post coitũ ad dextrã ptẽ abeãt Tauri, generatos mares eẽ, si in leuã fœminas. Cõceptio uno initu pagit̃, qđ si forte perertauit. xx. post die marẽ fœmina repetit. Pariũt mẽse. x. quicquid ante genitum inutile est. Sunt auctores ipa complente. x. mense duos parere. nũc raro geminos. Coitus a delphini exortu ad pridie nonas Ianuarii diebus xxx. aliqbus & autũno, gẽtibus quidẽ quæ lacte uiuũt ita fœtus dispẽsantibꝰ, ut omni tempore anni superfit id alimentũ. Tauri nõ sæpius q̃ bis die ineũt. Boues animaliũ soli & retro ambulantes pascunt̃. Apud garamantas quidẽ haud alr. Vita fœminis. xv. annis longissima Maribus. xx. Robur in quintatu. Lauatiõe calydæ aquæ tradunt̃ pinguescere, & si qs incisa cute spiritũ in uiscere harũdine adigat. Nõ degeneres existimari etiã minus laudato aspectu, plurimũ lactis alpinis qbus minimũ corpis plurimũ laboris capite nõ ceruice iũctis. Syriacis nõ sunt palearia, sed gibber in dorso. Carici quoq̃ i pte Asiæ fœdi uisu tubere sup armos a ceruicibꝰ eminẽte, laxatis cornibꝰ excellẽtes i ope narrant̃. Cæteri nigri coloris cãdidiue ad laborẽ dãnãt̃. Tauris minora q̃ bubus cornua tenuioraq̃. Domitura boum in trimatu, postea sera, ante ꝑmatura. Optime cũ domito iuuẽcus imbuit̃. Sociũ. n. laboris agriq̃ culturæ habemus. Hoc aíal tantæ apud priores curæ, ut sit inter exẽpla dãnatꝰ a populo ro. die dicta. q concubino ꝓcaci rure omasum edisse se negãte occiderit bouẽ, actusq̃ in exiliũ tanq̃ colono suo itercẽpto. Tauris in aspectu generositas torua frõte, auribꝰ setosis, cornibus in ꝓcinctu dimicationẽ poscẽtibꝰ, Sed tota cõminatio prioribus in pedibꝰ stat, ira gliscẽte alternos replicãs, spargẽsq̃ i altũ harenã, & solus animalium eo stimulo ardescẽs. Vidimꝰ de iperio dimicãtes, & ideo *se demõstratos rotari cornibꝰ cadẽtes excipi, iterũq̃ resurgere, mõ iacẽtes ex humo tolli, bigarũq̃ etiã curru citato uelut aurigas isistere. *Se adiectitiuꝫ uidetur Thessaloꝝ gẽtis inuẽtũ ẽ equo iuxta q̃drupedãte cornu itorta ceruice tauros necare. Primꝰ id spectaculũ dedit romæ Cæsar dictator. Hinc uictimæ optiæ & lautissima deoꝝ placatio. Huic tãtũ aíali osu ꝫ qbꝰ ꝑterior cauda nõ stati nato cõsumatæ, ut cæteris mẽsuræ crescit uni donec ad uestigia ima ꝑueniat. Quãobrẽ uictimaꝝ ꝓbatio i uitulo ut articulũ suffraginis cõtigat, breuiore nõ litãt. Hoc quoq̃ notatũ uitulos ad aras hũeris bojs allatos nõ ferẽ litat̃, sicut nec claudicãtẽ,

nec aliena hoſtia deos placari,nec trahēte ſe ab aris.Eſt frequēs ī ꝓdigiis Priſcorū bouē locutū. Quo nunciato ſenatum ſub diuo haberi ſolitum.

De Api boue. Cap.xlvi.

BOs in ægypto etiā numinis uice colit̃,Apim uocāt.Inſigne ei in dextro latere cādicans macula cornibus lunæ creſcēte incipiētis.Nodus ſub lingua,quem cantatū appellāt.Non eſt fas eū certos uitæ excedere annos,merſumq; in ſacerdotū fonte enecant,q̄ſituri luctu aliū quem ſubſtituant,donec inueniāt mœrent.Deraſis etiam capitibus,nec tamē uſq; diu quærit̃.Inuent⁹ deducit̃ a ſacerdotib⁹ Mēphim.Sūt delubra ei gemina,quæ uocāt Thalamos anguria populoꝝ.Alterū intraſſe lœtū eſt,in altero dira portēdit.Reſpōſa priuatis dat,e manu conſulētiū cibū capiēdo.Germanici cæſaris manū auerſatus eſt,haud m̄lto poſt extincti.Cætero ſecret⁹ cū ſe ꝓrupit in cœtus,incedit ſūmotu ſtrepitu lictorū,grexq; puerorū cōmitat̃ carmē honori ei⁹ canētiū,itelligeṙ uidet̃,&adorari uelle,Hi greges repēte lymphati futura ꝑcinūt.Fœmīa bos ſel̃ei anno oſtendit̃ ſuis & īpa inſignibus,q̄q̄ aliis,ſempq; eodē die & inueniri eam extinguiq; tradūt. Mēphi eſt locus in Nilo,quē a figura uocāt Phialā Oīmibus annis ibi auream paterā argenteāq; mergentes diebos quos habent natales Apis.Septem hi ſunt.Mirūq; neminē per eos a crocodilis attingi.Octauo poſt horam diei.vi.redire beluæ feritatem.

De natura pecudum & pecorum. Cap.xlvii.

MAgna & pecori gratia,uel in placamētis deorū,uel in uſu uelleꝝ.Vt boues ſumptū hoīm excolūt,ita corpoꝝ tutela pecori debet̃.Generatio bimis utrinq; ad nouenos ānos q̄buſdā & ad.x.primiparis miores fœtus.Coit⁹ oībus ad arcturi occaſū,id eſt a tertio idus Maias ad aq̄læ occaſum, ideſt.xiii.Kaleñ.Auguſti.Gerūt partū dieb⁹.cl.poſtea cōcepti īualidi.Cordos uocabāt antiqui poſt id tēpus natos.Multi hybernos agnos præferūt uernis,q̄m magis interſit ante ſolſtitiū q̄ añ brumā firmos eē,ſolūq; hoc aīal utiliter brūa naſci.Arieti naturale agnas faſtidire,ſenectā ouiū cōſectari,& īpe ſenecta melior,illis quoq; utilior.Ferocia ei⁹ cohibet̃ cornu iuxta aurē terebrato.Dextro teſte ꝑligato fœminas generat,leuo mares,Tōitr⁹ ſolitariis ouibus abort⁹ īferūt.Remediū eſt cōgregare eas ut cœtu iuuent̃.Aq̄lonis flatu mares cōcipi dicūt, Auſtri fœminas.Atq; in eo genere arietū maxīe ſpectant̃ ora.Quia cuius coloris ſub lingua habuere uenas,eius & lanitiū ē in fœtu uariūq; ſi plures fuere,&mutatio aq̄rū potuſq; uariat.Ouiū ſūma genera duo,Tectū & Colonicū.Illud mollius,hoc in paſcuo elegātius.Quippe cū tectū rubis ueſcat̃.Opimēta ei⁹ ex Arabicis ꝑcipua.Lana aūt laudatiſſima apula,& q̄ ī Italia græci pecoris appellat̃,alibi Italica.Tertiū locū mileſiæ oues obtinēt.Apulæ breues uillo,nec niſi pēulis celebres.Circa Tarentū Canuſiūq; ſūmā nobilitatē habēt.In Aſia uero eodē genet̃ Laodiceæ Alba circūpadanis nulla ꝓfert̃,nec libra cētenos numos ad hoc æui exceſſit ulla.Oues nō ubiq; tōdēt̃ Durat q̄buſdā in locis mos uellēdi.Colorū plura genera.Quippe cū deſint etiā noīa eis,quas natiuas appellant aliquot modis.

De generibus lanarum & ueſtium. Cap.xlviii.

HIſpania nigri uelleris ꝑcipuas habent,pollētia iuxta alpes,Cāuſia rutuli,q̄s Erythreas uocant,itē Betica ut Canoſiū.✤Fuluas tarentū ac pulligis ſnæ,& ſuccidis oīb⁹uſus medicatus.Hyſtriæ liburniæq; pillo ꝓpior q̄ lanæ pexis aliena ueſtibus,& quā ſola ars ſcutulato textu cōmēdat.In Luſitania ſiliis circa piſcinas ꝓuinciæ narbonēſis.Siliis & in ægypto ex q̄ ueſtis detrita uſu tigit̃,ruſuſq; æuo durat.Eſt & hirtæ filo craſſo in tapetis antiq̄ſſima gratia.Iā certe priſcos iis uſos Homeros auctor eſt.Aliter hæc galli tingūt,aliter parthorū gentes.Lanæ & ꝑ ſe coactæ ueſtē faciūt,& ſi addat̃ acetū ēt ferro reſiſtūt, imo uero etiā ignib⁹. Nouiſſimo ſui purgamento q̄ppe ahenis coquentiū extractæ✝indumētis uſu ueniūt galliaꝝ(ut arbitror)inuētū.Certe gallicis hodie noībus diſcernūt̃.nec facile dixeri qua id ætate cœpit.Antiq̄s em̄ torus e ſtramētorū,q̄liter nūc etiā in caſtris gauſape.Patris mei memoria cœpe amphimala,noſtra ſicut uilloſa & etiā uētralia.Nā tunica lati claui ī modū gauſape texi nūc primū īcœpit. Lanag̃ nigræ nullū colorē bibūt.De reliquarū infectu ſuis locis dicem⁹.In cōchyliis marinis,aut herbaꝝ natura,lanā colo & fuſo.Tanaq̄llis q̄ eadē Caia Cecilia uocata ē,in tēplo.M.Anci duraſſe ꝓdēte ſe,auctor eſt.M.Varro,factāq; ab ea togā regiā✤unguiatā in æde Fortunæ,qua Ser.Tullius fuerat uſus.Inde factū ut nubētes uirgines cōitaret̃ colus cōpta & fuſus cū ſtamīe.Ea prima texuit rectā tunicam,qua ſimul cū toga pura tyrones,induūt̃ nouæq; nuptæ✶Vngulata ueſtis prio lautiſſimis fuit,inde ſoriculata defluxit.Togas raſas phrygianaſq; diui Auguſti nouiſſimis tēporibus cœpiſſe ſcribit Feneſtella.Crebræ papaueratæ āntiq̄rē hn̄t originē.Iā ſub lucilio poeta ī Torq̄to notatæ

✤ Furuas.

✝ Vel in dumēti uſum ueniunt.

✤ Vndulatā.

✶ Vndulata.

Prætextæ apud Hetruscos originē inuenere. Trabeis usos accipio reges. Pictas uestes iā apd' Homerū fuisse, uñ triūphales natæ. Acu facere Idæi phryges īuenerūt, ideoq̧ phrygiones appellati sūt. Aurū intexere in eadē Asia īuenit Attalus rex, uñ nomē attalicis. Colores diuersos picturæ ītexeꝛ Babylō maxīe celebrauit, & nomē īposuit. Plurimis uero liciis texeꝛ q̄ polymita appellāt, Alexādria instituit. Scutulis diuidere gallia. Metellꝰ Scipiōi triclinaria babylōica sestertiū. Sooo. milibꝰ uenisse iā tūc posuit in capitalibꝰ criminibꝰ, quæ Neroni principi quadringētis milibus sestertiū nup stetere. Ser. Tullii p̄textæ qbꝰ signū fortunæ ab eo dicatæ cooptum erat, durauere ad Seiani exitū. Mirūq̧ fuit nec defluxisse eas, nec Teredonū iniurias sensisse annis. d. lx. Vidimꝰ iam & bidētiū uellera purpura, cocco, cōchylio sexqpedalibꝰ libris infecta, uelut illa sic nasci cogēte luxuria. In ip̄a oue satis generositatis ostendiꝛ breuitate crurū. uentris uestitu, qbus nudus esset, Apicas uocabāt, dānabātq̧ Syriæ cubitales ouiū caudæ, plurimūq̧ in ea p̄te lanicii. Castrari agnos nisi quinquemestres præmaturum existimant.

De musimonio. Cap. xlix.

Est & in Hispania & maxīe Corsica non maxime absīlē pecori genus Musimonum caprino uillo q̄ pecoris uelleri ꝓpius. Quorum e genere & ouibus natos Prisci umbros uocauerūt. Infirmissimum pecori caput. Quāobrē auersum a sole pasci cogendū. Quā stultissima anialiū lanata. Qua timuere īgredi unū cornu rapto sequūꝛ. Vita lōgissima annis. x. ī æthiopia. xiii. Capris eodē loco. xi. In reliquo orbe plurimū octo. Vtrūq̧ genus intra quartū coitū impletur.

De capris & generatione earum. Cap. l.

Capræ pariūt & q̄ternos, sed raro admodū. Ferunt quinq̧ mēsibus ut oues. Capræ pinguedine sterilescūt. Trimæ minus utiliter generāt & in senecta, nec ultra q̄drienniū. Incipiūt vii. mēse & adhuc lactantes. Mutilū in utroq̧ sexu utilius. Primꝰ in die coitus nō īplet, sequens efficacior, ac deiñ cōcipiūt Nouēbri mēse, ut Martio pariāt turgescētibꝰ uirgultis. Aliqñ auiculæ, semp bimæ in trimatu inutiles pariūt octonis annis. Abortꝰ frigori obnoxiꝰ. Oclos capra suffusos iūci pūcto sanguie exonerat. Caper rubi. Sollertiā eiꝰ aīalis Mutianus uisam sibi prodidit in pōte p̄tenui duabꝰ obuiis e diuerso cū circūactū angustiæ nō capent, nec reciprocationē lōgitudo ī exilitate cæca torrēte rapido mīnaciter subterfluēte, alterā ꝯcubuisse, atq̧ ita alterā ꝓculcatæ supgressā. Mares q̄maxīe simos lōgis auricl̄is īfractisq̧ armis q̄uillosissimos probāt. Fœminaꝝ generositatis insignæ laciniæ corpibꝰ & ceruicē binæ depēdētes. Non oībus cornua, sed qbus sunt, in his & īdicia ānoꝝ p īcremēta nodoꝝ. Mutilis lactis maior ubertas. Auribꝰ eas spirare nō naribꝰ, nec unq̄ febri carere ✝ Archelaus auctor est. Ideoq̧ fortassis ꝙ aīa his q̄ ouibus ardētior, calidioresq̧ cōcubitꝰ. Tradūt & noctu nō minꝰ cerneꝛ q̄ īterdiu. Et ideo caprinū iecur si uescaꝛ, restituit uespṫinā aciē his quos Nyctilopas uocāt. In cilicia circaq̧ Syrtes uillo tōsili uestiunꝛ. Capras in occasum decliui sole ī pascuis negāt cōtueri iter sese, sed auersas iacere. Reliqs autē horis inter se aduersas & cognitiores. Depēdet oīū ꝫ mento uillus, quem aruncum uocant. Hoc si quis apprehēsam ex grege unā trahat, cæteræ stupētes spectant. Id etiā euenire cum quandam herbā aliqua ex eis momorderit. Morsus earū arbori exitialis. Oliuā lambēdo quoq̧ sterilem faciunt. Eaq̧ ex causa Mineruæ immolantur.

✝ Alcmeonē Aristoteles facit auctorem.

De Suibus & natura earum. Cap. li.

Suilli pecoris admissura a Fauonio ad æquinoctium uernum ætatis. viii. mense. Quibusdā in locis etiam a. iii. usq̧ ad. vii. annū. Partus bis in anno. Tempus utero. iii. mensium. Numerus fœcūditatis ad uicenos. Sed educare tam multos nequeunt. Diebus. x. circa brumā statī dentes nasci, Nigidius tradit. Impleꝛ uno coitu, qui & geminatus ꝓpter facilitatē abortiendi remediū, ne prima subactiōe, neq̧ ante flacidas aures coitus fiat. Mares nō ultra trimatū generāt. Fœminæ senectute fesse cubātes coeūt. Comessæ fœtus his nō est ꝓdigiū. Suis fœtꝰ sacrificio die. v. purus est. Pecoris die. vii. Bubꝰ. xxx. Corūcaniꝰ ruminalis hostias donec bidētes fierent puras negauit, Suē oclō amisso putāt cito extingui, alioqn uita ad. xv. ānos, qbusdā uicenos. Veꝝ efferāꝛ, & alias obnoxiū genꝰ morbis anginæ maxīe & strumæ, Index suis īualide cruor ī radice setæ dorso euulsæ, caput obliquū in incessu. Penuriā lactis p̄pingues sentiūt, & p̄rīo fœtu minus sunt numerosæ. In luto uolutatio generi grata. Intorta cauda. Id ēt notatū facilꝰ iacere in dexteꝝ q̄ leuū detortā. Piguescūt. lx. diebꝰ, sed magis tridui inedia ante saginationē orsa. Aīaliū hoc maxīe brutū, aīamq̧ ei p sale datā nō illepide existiabaꝛ. Cōptū agnita uoce suarii furto abactos merso nauigio īclinatōe lateris uniꝰ remeasse. Quī & duces ī urbe foꝝ nūdinariū domosq̧ peteꝛ discūt

& feri sapiūt uestigia palude cōfūdere, uria fugā leuare. Castrāt fœmiæ sic quoq; uti cameli post bidui inediam suspēsæ pernis priorib⁹ uulua recisa celeri⁹. Ita pinguescūt. Et adhibet ats iecori fœminaꝝ sicut anseꝝ inuētū. M. Apicii sico carica saginatis a satietate necatis repēte mulsi potu dato. Neq; alio ex aīali numerosior materia ganeæ, qnquaginta ꝑpe sapores, cum cæteris singuli. Hinc cēsoriaꝝ legū paginæ, interdictaq; cœnis abdña, glādia, testiculi, oluuæ syncipita, uerrina, ut tñ *Publii mimoꝝ poetæ cœna postq̄ seruitutē exuerat, nulla memoret sine abdñe, etiā uocabulo suminis ab eo īposito. Placuet aūt & fieri uescicæ. Catōis cēsoris orones aprinū exprobrāt callū, in tres tñ partes diuiso apro media ponebāt lūbos aprunos appellata. Solidū aprū romanoꝝ primus in epulis apposuit. P. Seruilius Rullus, pater eius Rulli, qui Cicerōis in cōsulatu legē agrariā ꝓmulgauit. Tā ꝓpinq̄ origo nūc quotidianæ rei est. Et hoc annales notarūt hoꝝ. s. ad emēdationē moꝝ, qbus notata qdē esset cœna, sed ī pricipio bini terniq; piter mādebāt apri.

*Poblii

De Viuariis bestiarum. Cap. lii.

*Lupinus.

Vinaria eoꝝ cæterorūq; syluestriū primus togati generis inuenit Fului⁹ *Hirpinus qui in Targniēsi feras pascere īstituit. Nec diu imitatores defuere. L. Lucullus, & Qu. Hortēsius Sues feræ sel anno gignūt. Marib⁹ in coitu pluria aspitas. Tūc inter se dimicāt indurātes attritu arboꝝ costas, lutoq; se tergorātes. Fœminæ in ptu aspiores, & fere similiter ī omni genere bestiaꝝ. Apris maribus nō nisi anniculis generatio. In India cubitales dētiū flex⁹ gemini ex rostro. Totidē a frōte ceu uituli cornua exeūt. Pilus æreo filis aggrestib⁹, cæteris niger. At in Arabia suillum genus non uiuit in ullo genere.

De semiferis animalibus. Cap. liii.

Aeque facilis mistura cum fero, qliter natos antiqoi Hibridas sues uocabāt semiferos, ad hoīes quoq; ut in. C. Antoniū Ciceronis in cōsulatu collegā appellatōe trāslata nō ī suib⁹ tm̄, sed in oib⁹ quoq; aīaliū cuiuscūq; generis ullū est placidū. Eiusdē inuenit & ferum, ut pote cū hoim etiā syluestriū tot genera ꝓdicta sint. Capræ tñ in plurimas silitudines trāsfigutāt. Sunt capreæ, sūt rupicapræ, sunt ibices pnicitatis mirādæ, quanq̄ onerato capite uastis cornibus gladiorūq; uaginis, in hæc se librant ut tormento aliquo rotati ī petris potissimū e mōte aliquo in aliū trāsilire cupiētes, atq; recursu pnici quo libuerit exultāt. Sūt & origes soli a qbusdā dicti contrario pilo uestiti, & ad caput uerso. Sunt & Damæ, & Pygardi. & Strepsicerotes multaq; alia haud dissimilia. Sed illa alpes, hæc transimarini situs mittunt.

De Simiis. Cap. liiii.

Simiarū quoq; genera homīs figure ꝓxima caodis inter se distinguuntur. Mira solertia oīsco iungunt laqueos calceariq; imitatione uenātiū tradunt. Murianus & latrūculis lusisse fictis cæra, nuces uisu distiguere. Cornelius luna caua tristes esse, quibus in eo genere cauda sit. Noua exultatiōnē adoriri. Nanq; defectom syderū & cæteræ pauent quadrupedes. Simiarum generi ꝑcipua erga fœtū affectio. Gestant catulos quos māsuefacte intra domos pepere, oībus demonstrant, tractariq; gaudet, tractatu gratulationē intelligentes. Itaq; magna ex parte cōplectēdo necant. Efferatior cynocephalis natura sicut mitissima satyris. Callitriches tōto pene aspectu differūt. Barba est in facie, cauda late diffusa priori pte. Hoc aīal negat uiuere ī alio, nisi ī æthiopio quo gignitur cælo.

De Leporibus. Cap. lv.

Leporū plura sunt genera, in alpibus candidi, qbus hybernis mensibus ꝓ cibatu niuem credunt esse. Certe liqscente ea rutilescūt annis oibus. Et est alioqui aīal intollerandi rigoris alūnum, leporū generis. Sōr & quos Hispania cuniculos appellat fœcūditatis inumeræ famēq; balearibus insulis populatis messibus afferēs, Fœtus uētre exactos uel uberibus ablatos nō repurgatis interranei gratissimo in cibatu habēt, laurices uocāt. Certū est Balearicos aduers⁹ ꝓuentō eorū auxiliū militare a Diuo Augusto petisse. Magna ꝓp uenatum eoꝝ uiuerris gratia est Iniiciūt eas in specus, qui sunt multifores in terris, uñ & nomē aīali atq; ita eiectos supne capiūt Archelaus auctor est quot sōt corpis cauernæ ad excremēta lepori totidē āuos esse ætatis. Vari⁹ certe nūerus reperit. Idem utrāq; ui singlis inesse ac sine mare æque gignere. Benigna circa hoc natura innocua & esculēta aīalia fœcūda generaoit. Lepus oīm prædæ nascēs solus præter Dasipodē, supfetat, aliud educās, aliud in utero pilis uestitū, aliud ī plume, aliud *inchoata gerēs pte. Necnon & uestes leporino pilo facere tentatū est tactu non perinde molli ut in cute, ꝓpter breuitatem pili labili.

*Inchoata gerēs ptu.

De Damis. Cap. lvi.

d Amæ mausuescūt raro, cum feræ iure dici nō possint. Cōplura nāq; sunt, nec placida, nec fera sed

fera,sed mediæ iter utrūq; naturæ,ut in uolucribus hirūdines,apes,in campo,in mari delphini.

De muribus & gliribus. Cap.lvii.

QVo in genere multi & hos incolas domus posuere mures,haud spernendū in ostentis etiā publicis aīal,Arrosis lauini clypeis argēteis Marsicū portēdere bellū : Carboni īperatori apud clusiū fasciis,quibꝰ in calciatu utebaꝛ exitiū.Plura eoꝝ genera in Cyrenaica regione,alii lata frōte,alii acuta,alii herinaceoꝝ gñe pūgētibus pilis. Theophrast. auctor est in Gyaro īsula cū īcolas fugassent,ferꝝ quoq; rosisse.Cōstat id qđ iactura qdā & ad chalybas fecere ī ferrariis officinis.Aurariis qdē ī metallis ob hoc aluos eoꝝ excidi,spq; id furtū dephēdi, tātam eē dulcedinē furādi.Venisse murē.cc.nūmis casilinū obsidente Hānibale,eū q uēdiderat fame Iterisse emptorē uixisse annales tradūt.Cū cādidi puenere,lætū faciūt ostentū.Nam soricū occentu dirimi auspicia annales refertos habemꝰ.Sorices & ipos hyeme cōdi,auctor est Nigidiꝰ,sicut glires,quos cēsoriæ legis principes.Qu.Scaurus,&.M.i cōsulatu nō alio mō cœnis ademere q̄ conchylia,aut ex alio orbe cōuectas aues.Semiferꝝ & ipm animal,cui uiuaria,in doliis idē qui aptis instituit.Qua in re notatū non cōgregari nisi populares eiusdē syluæ,& si misceanꝛ alienigenæ,nisi amne,uel mōte discreti īterire dimicādo.Genitores suos fessos senecta alunt insigni pietate.Seniū finiꝛ hyberna qete.Cōditi enim & hi cubāt,rursus æstate iuuenescūt, siti & mustellis qete.

Quæ animalia quibus locis non sint. Cap.lviii.

SIc mirū rerum naturā nō solū alia aliis dedisse terris aīalia,sed in eodē quoq; situ qdā aliquibus locis negasse.In Mœsia sylua Italiæ nō nisi in partu reperiunꝛ hi glires. In Licia Dorcades nō transeūt mōtes syris uicinos.Onagri montē q Cappadociam a Licia diuidit.In Hellespōto in alienos fines nō cōmeant cerui,& circa Arginussam Elatū montē non exedunt auribus etiā ī mōte fissis.In Pordosolene insula uiciniā mustellæ nō trāseūt.In bœotiæ lebadia illatæ solum ipm fugiūt,quæ iuxta in orchomeno tota subruūt arua,talpæ,quaꝝ e pellibus cubicularia uidimꝰ stragula.Adeo ne religio qdē a portētis sūmouet delicias.In Ithaca lepores illati moriūꝛ extremis qdē in littoribꝰ,in Ebusa cuniclī nō sunt,scatēt in Hispania balearibusq;. Cyrenis mutæ fuere ranæ,illatis,e cōtinēte uocalibꝰ durat genus eaꝝ.Mutæ sunt etiā nunc seripho insula. Eædē alio trāslatæ canūt.Quod accidere & in lacu Thessaliæ sicēdo tradūt,in Italia muribꝰ araneis uenenatus est morsus.Eosdē ulterior appēnina regio nō habet.Iidē ubicūq; sint orbitā si trāsiere moriunꝛ.In olympo Macedoniæ mōte nō sūt lupi,nec in Creta insula,ibi qdē nō uulpes ursi ue aut oio ullū maleficū aīal pter phalāgiū.Aranei id genꝰ de quo dicemꝰ suo loco.Mirabiliꝰ in eadē insula ceruos,pterq̄ in Cidoneataꝝ regione nō esse.Item apros & attagenas,herinaceos.In Africa aūt nec apros,nec ceruos,nec capreas,nec ursos.

Quæ aduenis noceant. Cap.lix.

IAm quædā animalia innoxia īdigenis aduenas interimūt,sicut serpentes. Parcūt in Myrinthe quos terra nasci prodiꝛ.Item in syria angues circa Euphratis maxie ripas dormiētes Syros non attingunt.Aut etiam si calcati momordere non sentiunt maleficia,alios cuiusq; gētis infesti auide & cū cruciatu exanimantes.Quamobrem & Syri non necant eos. Contra in Aletenio Cariæ mōte Aristoteles tradit a scorpionibus hospites nō lædi,indigenas interimi. Sed reliquorum quoq; animalium,& præterea terrestrium dicemus genera.

CAII PLYNII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER. IX.

De Aquatilium. Cap.i.

ANimaliū quæ terrestria appellauimꝰ hoium quadam cōsortione degentia indicata natura est.Ex reliquis minimas esse uolucres cōuenit. Quāobrem prius equorum,amnium,stagnorumq; dicentur.

Quæ in mari maxima animalia. Cap.ii.

SVnt aūt compluria in iis maiora ēt terrestribꝰ.Causa euidens humoris luxuria,alia sors alitum.Quibus uita pendentibus,in mari autē tā late supino,mollīq; ac fertili actemento accipiente causas genitales sublimi,semperq; pariente natura plæraq; etiam monstrifica reperiuntur perplexis & in semet aliter atq; aliter nunc flatu, nūc fluctu cōuolutis seminibus atq; principiis. Vt uera fiat uulgi opinio quicquid nascaꝛ in parte naturæ ulla & in mari esse,pterq; multa quæ nusq̄ alibi rerum quidē nō solum animaliū simulacra inesse licet intelligere intuētibus uuā,gladiū serras.Cucumim uero & in colore & in odore similem.Quo minus miremur equorū capita in tam

patuis eminere cocleis.

De Indici maris belnis. Cap.iii.

PLurima autē & maxima in Indico mari aīalia,e quibus balenæ quaternū iugerū, pistrix ducenū cubitorū:Quippe ubi locustæ quaterna cubita impleāt.Anguillæ quoq̧ in Gāge amne tricenos pedes,Sed ī mari beluæ circa solsticia maxime uisunt.Tunc illic tuunt turbines,tūc ībres,tūc deiectæ mōtiū iugis ꝓcellæ ab imo uertūt maria pulsatasq̧ ex ꝓfūdo belnas cū fluctibꝰ uoluūt,& alias tāta tynnoꝝ multitudine,ut Magni Alexādri classis haud alio modo q̄ ostiū acie obuia cōtrariū agmen aduersa frōte direxerit.Aliter sparsis nō erat euadere, qui nō uoce,nō sonitu,nō ictu,sed fragore terrēt,nec nisi ruina turbāt.Cadara appellat rubri maris peninsula.Huiꝰ obiectu uastus efficit sinus.xii.dieꝝ & noctiū remigio enauigatus Ptolemæo regi quādo nullius auræ recipit afflatū.Huius loci quiete præcipua ad imobilē magnitudinē beluæ adolescūt.Gedrosi q Arbin amnē accolūt,Alex.Magni classiū ꝓfecto ꝓdidere in domibus fores maxillis belnaꝝ facere,ossibꝰ tecta cōtignare.Ex qbus multa quadragenū cubitoꝝ lōgitudinis reperta.Exeunt & pecori similes beluæ ibi in terrā,pastæq̧ radices fruticū remeant, & quædam equorum,asinornm,taurornm capitibus,quæ depascunt sata.Maximū animal ī Indico mari pistrix & balena est.

Quæ in quoq̧ oceano maxima. Cap.iiii.

IN gallico oceano physeter ingētis colūnæ modo se attollens,altiorq̧ nanium uelis diluuiē quādā eructās.In gadirano oceano arbor in tantū uastis dispansa ramis,ut ex ea causa fretū nunquā intrasse credat.Apparēt & rotæ appellatæ a similitudine quaternis distinctæ radiis modiolos earum oculis dnobus utrinq̧ claudentibus.

De Tritonnm & Nereidum,& Elephantorum maritimorum figuris. Cap.v.

TIberio principi nūciauit Oliponēsium legatio obid missa,uisum auditūq̧ in quodam specu cōcha canentē Tritonē qua noscit forma.Et Nereidū falsa opinio non est squamis mō hispido corpe ēt ī quo hūanā effigiē habēt.Namq̧ hæc in eodē spectara littore est.Cuius morientis etiā gannitū tristem accolæ audier longe.Et diuo Augusto legatꝰ galliæ cōplures ī littore apparere exanimes Nereidas scripsit,auctores habeo ī eq̄stri ordinē splendētes uisum ab his in gaditano oceano maritū hoiem toto corpe absolnta similitudine ascēdere nauigia nocturnis tpibus,statiq̧ degrauari q̄s insederir pres,& si diutius pmaneat etiā mergi.Tiberio pricipe cōtra Lugdunēsis ꝓuinciæ littus insularū trecentas ampliꝰ beluas reciprocans,destituit oceanꝰ miræ uarietatis & magnitudinis.Nec pauciores ī santonū littore.Interq̧ reliquas elephātos & arietes cādore tantū cornibus assimilatis.Nereidas uero multas.Turanius uero ꝓdidit expulsā beluā in Gaditana littora,cuiꝰ iter pinnas duas ultimæ caudæ cubita.xvi.fuisset,dētes eiusdē.cxx.Maximi dodrantiū mensura,minimi semipedū.Beluæ cui dicebat exposita fuisse Andromada ossa Romæ apportata ex oppido iudeæ Iope ostēdit inter reliq̄ miracula ædilitate sua.M.Scaurꝰ,lōgitudine pedū.xl.latitudie costarū Indicos elephātos excedēte.Spinæ crassitudine sesquipedali.

De Balenis & Orcis, Cap.vi.

BAlenæ in nostra maria penetrant.In gaditano oceano nō ante brumā conspici eas tradūt.Cōdi aūt æstatis tpibus ī quodā sinu placido & capaci mire gaudētes ibi parere.Hoc scire orcas infestā his beluā.Et cuius imago nulla repsentatione exprimi possit alia,q̄ carnis immensæ dētibus truculētæ.Irrūpunt ergo in secreta,ac uitulos eaꝝ & fœtas,uel etiā in ānū grauidas lacerat morsu,incursuq̧ ceu liburnicatū rostris fodiūt.Illæ ad flexū imobiles,ad repugnādū inertes,& pōdere suo oneratæ.Tūc qdem & utero graues,pariēdiue pœnis iualidæ solū auxiliū nouere in altū ꝓfugere,& se toto defendere oceano.Cōtra orcæ occurrere laborāt,seseq̧ opponere,& cautiū angustiis trucidare,ī uada urget saxis illidere.Spectāt ea prælia ceu mari ipo sibi irato nullis in sinu uētis.Fluctibꝰ uero ad anhelitus ictusq̧ quātos nulli turbies uoluāt.Orca & ī portu hostiēsi uisa est oppugnata a Claudio principe.Venerat tūc ex ædificāte eo portū suitata naufragiis tergorū euectorū e gallia,satiansq̧ se per cōplures dies alueū ī uado sulcauerat accumulata fluctibns in tantū,ut circūagi nullo modo posset.Et dum saginā persequit ī littꝰ fluctibꝰ ꝓpulsa,eminēte dorso multū sup aquas carinæ uice iuersæ.Protēdi iussit Cæsar plagas multiplices inter ora portus,ꝓfectusq̧ ipe cum p̄torianis cohortibus populo ro.spectaculū præbuit lāceas congerente milite e nauigiis assultantibus,quorū unum mergi uidimꝰ re flatu beluæ oppletū unda.Ora balenæ habent in frontibus.Ideoq̧ summa aqua annatātes in sublime nimbos efflāt,

An spirent pisces,an dormiant. Cap.vii.

Spirant autem

SPirant aut cōfessione oīm & paucissima anīalia in mari, q̄ internoꝝ uisceꝝ pulmonē hn̄t. Quoniā sine eo nullū animal putaẜ spirare, nec pisciū brāchias habentes anhelitū reddere, ac per uices recipe existimāt, quoꝝ hæc opinio est. Nec multa alia genera etiā branchiis carētia. In qua sententia fuisse Aristotelē uideo, & multis psuasisse doctrinæ indaginibus. Nec me ptinus huic opinioni eoꝝ accedere haud dissimulo, qm̄ & pulmonū uice aliis possunt alia spirabilia inesse uiscera, ita uolēte natura, sicut & pro sanguie multis alius humor. In aq̄s quidē penetrare hūc uitalē halitū qs mireẜ? qui etiā reddi ab his eum cernat, & in terras tāto quoq̧ spissiorem naturæ partē penetrare argumēto animaliū, quæ sp̄ defossa uiuūt ceu talpæ. Accedit apud me certæ efficaciæ ut credā oīa in aq̄s spiratæ naturæ suæ sorte, primū sæpe adnotata pisciū æstiuo calore quædā anhelatio, & alia tranquillo uelut oscitatio. Ipsoꝝ quoq̧ q̄ sunt in aduersa opinione de somno pisciū cōfessio. Quis eni sine respiratione sōno locus? Præterea bullātium aquarū sufflatio lunæq̧ effectu concharū quoq̧ corpora augescētia, super omīa est, q̄ esse auditū & odoratum piscibus nō erit dubium ex aeris utrūq̧ materia. Odorē quidē nō est aliud q̄ infectū aera intelligi posse. Quābrē de his opineẜ ut cui libitū erit. Brāchiæ nō sunt balenis nec delphinis. Hæc duo genera fistulis spirāt, quæ ad pulmonē ptinēt. Balenis ā fronte, delphinis a dorso, & uituli marini quos uocāt Phocas, spirant & dormiūt in terra. Item testudines de q̄bus mox plura.

De Delphinis. Cap. viii.

VElocissimū oīum animaliū non solū marinoꝝ delphinus, sed ocyor uolucre, acrior tælo, ac nisi multū infra rostrū os illi foret, medio pene in uētre, nullus pisciū celeritatem eius euaderet. Sed affert morā puidētia naturæ, quia nisi resupini atq̧ conuersi nō corripiunt, quæ cā præcipue uelocitatē eoꝝ ostēdit. Nā cū fame cōcitati fugientē in uada ima psecuti piscē diutius spiritū cōtinuere, ut arcu emissi ad respirādū emicant. Tāta ui exiliūt, ut plærūq̧ uela nauiū transuolēt *uēto. Agūt uere cōiugia, pariūt cattulos. x. mēse æstiuo tēpore. Interdū & binos nutriūt uberibus sicut balena. Atq̧ etiā gestant fœtus in īfantia īfirmos. Quin etiā adultos diu comitanẜ magna erga partū caritate. Adolescūt celeriter. X. annis putanẜ ad sūmā magnitudinē puenire. Viuūt etiā tricenis. Quod cognitū pcissa cauda in expimentū. Abdunẜ tricenis diebus circa canis ortū, occultanẜq̧ īcognito modo. Quod eo magis mirū est, si spirare in aq̄ nequeunt. Solēt in terrā erūpere īcerta de causa. Et statim tellure tacta moriunẜ, multoq̧ ocyus fistula obturata. Lingua est his cōtra naturā aq̄tiliū mobilis, breuis atq̧ lata, haud differēs suillæ. Pro uoce gemitus humano silis, dorsum repādū, rostrū simū. Qua de causa nomē Simonis oēs miro mō agnoscūt, malūtq̧ ita appellari. Delphin⁹ nō tm̄ hoīs amicū aīal, uerū & musica arte mulceẜ symphoniæ cātu, & pcipue hydrauli sono. Hoīe3 nō expauescit ut alienū. Obuiā nauigiis uenit. Alludit exultans, certat etiam, & quāuis plena pterit uela. Diuo aūt Augusto principe Lucriuū lacū inuectus panpis cuiusdā pueꝝ ex Baiano puteolos in ludū litteraꝝ itantē, cū meridiano imorās appellatū eū Simonis noīe sæpius fragmētis panis quē ob id ferebat allexisset, miro amore dilexit. Pigeret referẜ, ni res Mœcenatis & Flauiani & Flauii, Alfii multorūq̧ eēt lr̄is mādata. Quocūq̧ diei tpe īclamat⁹ a puero quāuis occult⁹ atq̧ abditus ex imo aduolabat, pastusq̧ e manu pbebat ascēsuro dorsū pīnæ aculeos uelut uagina cōdēs, receptūq̧ puteolos per magnū æquor ī ludū ferebat. Simili modo reuehēs plurib⁹ annis donec morbo extīcto puero subinde ad consuetū locū uētitans tristis & mærēti silis, ipse quoq̧ (qd̄ nemo dubitaret) desiderio expirauit. Alius intra hos annos ī Africo littore hipponis diarrhyti sili modo ex hoīu3 manib⁹ uescens, ferēsq̧ tractādū, & alludēs natantib⁹, īpositosq̧ portās unguēto punctus a Flauiano pcōsule Africæ, & sopit⁹, ut apparuit odoris nouitate fluctuatusq̧ silis exanimi caruit hoīu3 cōuersatiōe, ut iniuria fugat⁹ p aliquot mēses, mox reuersus ī eodē miraclo fuit. Iniuriæ potestatū ī hospitales ad uisēdū uenientiū Hypponēses in necē ei⁹ cōpulerūt. Ante hæc similia de puero in Iasso urbe memorantur. Cuius amore spectatur lōgo tpe dum abeūtē in littus auide sequiẜ, in harenā īuectus expirauit. Pueꝝ Alexāder Magnus Babylone Neptuni sacerdotio pfecit, amorē illū numinis ppicii fuisse interptatus. In eadē urbe Iasso Egesidemus scribit & aliū puerū Hermiā noīe similiter Maria p equitātē cū repētinæ pcellæ fluctib⁹ exanimatus esset relatū, delphinūq̧ causam læti fatentem nō reuersū in maria, atq̧ in sicco expirasse. Hoc idē & naupacti accidisse Theophrast⁹ tradit. Nec mod⁹ exēploꝝ. Eadē amphilochii & Tarētini d̄ pueris delphinisq̧ narrāt. Quæ faciūt ut credaẜ, Arionē quoq̧ citharœdicæ artis īterficere nautis ī mari parātib⁹ ad intercipiēdos eius quæstus

*lūdi.

eblãditũ,ut pri⁹ caneret cithara,cõgregatis cãtu delphinis cũ se iecisset in mare exceptũ ab uno tænaræ in litt⁹ puectũ.Est ꝓuinciæ Narbonẽsis & in Nemausiẽsi agro stagnũ laterna appellatũ, ubi cũ hoĩs delphini societate piscant̃,innumera uis mugilũ statuto tpe angustiis faucib⁹ stagni ĩ mare erũpit obseruata æstus reciprocatiõe.Qua de cã ꝑtendi nõ q̃eũt retia,q̃ molẽ põderis nllo mõ tollerẽt,etiã si nõ solertia ĩsidiet̃ tẽpori.Simili ratiõe in altũ ꝓtin⁹ tẽdũt,qđ uicino gurgite effecere,locũq; solũ pãdẽdis retibus habilẽ effugere festinant. Quod ubi aiaduertere piscantes, cõcurrit aũt multitudo tpis gnara,& magis ẽt uoluptatis huius auida,totusq; populus e littore quanto potest clamore conciet.Simonem ad spectaculi euentum. Celeriter delphini exaudiunt desideria aquilonũ flatu uocẽ ꝓsequẽte,austro uero tardi⁹ex aduerso ferẽte.Sed tũc quoq; im prouiso in auxiliũ aduolãt.Prope appet acies,q̃ ꝓtinus disponit̃ in loco,ubi cõiecta est pugna. Opponũt sese ab alto,trepidosq; in uada urgẽt.Tũc piscatores circũdãt retia, furcisq; subleuãt. At mugilũ nihilomin⁹uelocitas trãsilit.At illos excipiũt delphini,& occidisse ad p̃sens cõtẽti ci bos in uictoriã differũt.Opere prelium feruet,includiq; retibus se fortissime urgẽtes gaudent. Atq; ne idipm fugã hostiũ stimulet,inter nauigia & retia natãtesue hoĩes ita sensum elabuntur, ut exitus nõ appeat.Saltu qđ est alias blãdissimũ his nullus conat̃ euadere,ni sũmittant̃ sibi retia.Egressi ꝓtin⁹ ante uallũ prœliant̃.Ita peracta captura quos interemer̃ diripiũt.Sed enixioris operæ q̃ in unius diei præmiũ ut cõscii sibi operiunt̃ in posterũ,nec piscibus tantum,sed interie ctu panis ac uino satiant̃.Quæ de eodem genere piscãdi in Iassio sinu cõsul Mutian⁹ tradit, hoc differũt,q; ultro neq; iclamãti presto sint,partesq; e manib⁹ accipiũt,& suũ quæq; cubantes cum delphinis sociũ habeãt,q̃uis noctu & ad faces.Ipsis quoq; inter se ẽ publica societas.Capto a rege Cariæ alligatoq; ĩ portu delphino ingẽs reliquoꝝ conuenit multitudo mœstitia quadam, quæ posset intelligi miseratiõne petens,donec dimitti rex eũ iussit. Quin & paruos semp aliquis grã dior comitat̃ ut custos.Conspectiq; sunt iam defunctum portantes,ne laceret̃ a beluis.

De tursionibus aquatilibus. Cap.ix.

Delphinorũ similitudinẽ habent qui uocant̃ Tursiones, Distant & tristitia quidẽ aspectus Abest enim illa lascinia,maxime ramen rostris canicularum maleficentia assimilati.

De Testudinibus quomodo capiantur. Cap.x.

Testudines tãtæ magnitudis Indicũ mare emittit,ut singularũ supficies habitabiles casas integãt.Atq; inter insulas rubri ꝑcipue maris his nauigẽt cymbis. Capiunt̃ multis quidẽ mõis,sed maxie euectæ ĩ sũma pelagi,ant meridiano tẽpore blãdito eminente toto dorso per tranqlla fluitãtes.Quæ uoluptas liberi spirãdi in tm̃ fallit oblitas sui,ut solis uapor̃ siccato cortice nõ queãt mergi,inuitæq; fluirẽt oportunæ uenãtiũ prædæ.Ferũt & pastũ egressas noctu auideq; saturatas laxari.Atq; ut remearint matutino sũma in aq̃ obdormiscere,id ꝓdi stertẽtiũ sonitu.Tũq; leuiter capri.Annarare.n.singlis ternos a duob⁹ in dorsum uerti,a tertio laqueũ in tici supiæ,atq; ita ad terrã a plib⁹ trabi.In phœnicio mari haud ulla difficultate capiũt̃, ultroq; ueniũt tpe statuto anni in amnẽ Eleutheꝝ effusa multitudine. Dẽtes nõ sũt testudini,sed rostri margines acuti supna pte inferiorẽ clandẽte pyxidũ mõ.In mari uiuũt conchyliis tãta oris duri tia,nt lapides cõminuãt.In terrã egressæ in herbis pariũt oua auiũ ouis similia ad cẽtena nũero. Eaq; defossa extra aq̃s & coopta terra ac pauita pectore & cõplanata incubant noctibus,educãt fœtus annuo spacio.Quidã oculis spectãdo quoq; oua foueri ab iis putãt.Fœmina coitũ fugere donec mas festucã aliquã imponat aduersæ.Troglodytæ cornigeras habẽt,ut ĩ lyra annexis cor nibus latis,sed mobilib⁹, quoꝝ in natando remigio se adiuuant. * Celtinũ genus id uocat̃ eximiæ testudini,sed raræ.Nãq; quasi scopuli p̃aeuti Chelonophagos terrent. Troglodytæ aũt ad quos adnatãt ut sacras adorant.Sũt & terrestres quæ ob id in opibus Chersinæ uocant̃ ĩ Africæ desertis,qua parte maxime sitiẽtib⁹ harenis squalẽt roscido(ut credit̃)humore uiuẽtes.Neq; ibi alind animal prouenit.

* Celetinum.

Quis primus testudines secare instituit. Cap.xi.

Testndinũ putamina secare in laminas,lectosq; & repositoria his uestire Carbilius Pollio instituit prodigi,& sagacis ad luxuriæ instrumenta ingenii.

Tegmenta aquatilium. Cap.xii.

Aquatiliũ tegmẽta plura sunt.Alia Corio & pilis tegunt̃ ut uitnli,Hippopotami.Alia corio tm̃ ut delphini.Cortice ut testudies.Silicũ duricia ut ostreæ & conchæ. Crustis ut locustæ.Crustis & spinis ut echini.Squamis ut piscis.Aspa cute ut squatia,q̃ lignũ & ebora p oliunt̃.

poliuntur. Molli ut Murenæ. Alia nulla ut Polypus.

De uitulo marino. Cap. xiii.

Quæ pilo uestiunť aĩal pariunt ut pristis, balena, uitulus. Hic parit in terra pecudũ more. Secũdo partus reddit initu. Canũ modo cohæret, & parit nunq̃ geminis plures. Educat mãmis fœtũ. Non ante. xii. dié deducit i mare, ex eo subinde assuefaciẽs. Interficiunť difficulter nisi capite eliso. Ipsi in somno mugitus. Vñ nomé uituli accipiunt. Tenét disciplinã, uoceq́ꝫ pariter & uisu populũ salutãt. Cõdito fremitu noie uocati respõdét. Nullũ aĩal grauiore sõno pmiť. Pinnis quibus in mari utunť humi quoq́ꝫ uice pedum serpũt. Pelles eoꝝ ét detractas corpori sensum equoꝝ retinere tradunt, semperq́ꝫ æstu maris recedente inhorrescere. Præterea dextræ pennæ uim soporiferam inesse somnosq́ꝫ allicere subditam capiti.

De piscibus pilo carentibus, & quomodo pariant, & quot eorum genera. Cap. xiiii.

Pilo carẽtiũ duo oĩno animal pariũt, delphinus ac uipera. Pisciũ species sunt. lxxiiii. præter crustis intecta quæ sunt. xxx. De singulis alias dicemus. Nũc eni naturæ tractanť insigniũ.

De nominibus & naturis multorum piscium. Cap. xv.

Præcipua magnitudine thynni. Inuenimus talenta. xv. pependisse. Eiusdé caudæ latitudiné duo cubita & palmũ. Sunt & in quibusdam amnibus haud minores. Sylurus in Nilo, esos in rheno, Attilus in Pado inertia pinguescẽs ad mille aliqñ libras cathenato capt⁹ hamo, nec nisi boũ iugis extractus. Atqui hũc minimus appellatus clupea uenã quandã eius i faucib⁹ mira cupidine appetẽs morsu exanimat Sylurus grassať ubicũq́ꝫ est omne animal appetens equos inatãtes sæpe demergẽs, pcipue ✝ in meno germaniæ amne ppter Lisboũ. Et in danubio mari extrahiť porculo mario simillim⁹. Et i Boristhene memorať, pcipua magnitudo nullis ossib⁹ spinisue interfitis, carne pdulci. In gãge Indiæ platanistas uocãt rostro delphini & cauda, magnitudie aũt v. cubitorũ. In eodé eé Stat. Sebosus haud modico miraclo affert uermes brachiis binis. ix. cubitorũ ceruleos, qui nomé a facie traxerũt. His tãtas esse, ut elephãtos ad potũ ueniẽtes mordicus cõphensa manu eorũ abstrahãt. Thynni mares sub uẽtre nõ habét pinnã. Intrant magno mari pontũ uerno tẽpore gregatí, nec alibi fœtificãt. Cordila appellať ptus qui fœtas redeũtes in mare autũno comitať. Limosæ uero a luto pelamides icipiũt uocari, & cũ annũ excessere tps thynni. Hi mẽbratí cæsi ceruice & ab domine cõmẽdãť, atq́ꝫ Clidio recẽti dũtaxat, & tũ quoq́ꝫ grauiructu, cætera pte plenis pulpamẽtis sale asseruanť. Melãdria uocať cæsis quernis assulis similia. Vilissima ex his quæ caudæ pxima quia pingui carẽt, pbatissima ea q̃ faucibus. Et in alio pisce circa caudã exercitatissime. Pelamides in apolectos pticulatimq́ꝫ cõsectæ in genera cybiorũ dispartiunť. Pisciũ genus oẽ pcipua celeritate adolescit, maxime i põto. Causa multitudo amniũ dulces inferentiũ aqs, Amiã uocãt, cuius incremẽtũ singlis diebus intelligiť. Cũ thynnis hæc & pelamides in põtũ ad dulciora pabula intrãt gregatí cũ suis q̃q́ꝫ ducibus, & primi oium Scõbri. Quibus & in aqs sulphureus color, extra q̃ cæteris. Hispaniæ cætarias hi replẽt thynnis non cõmeãtibus, sed in pontũ nulla intrat bestia piscib⁹ malefica, pter uitulos & puos delphinos. Thynni dextra ripa intrãt, exeũt leua. Id accidere existimať q̃a dextro oclo plus cernũt utroq́ꝫ hebete natura. Est in Euripo Thracii bospori, quo ppõtis euxino inngiť in ipis Europã Asiãq́ꝫ sepantis freti angustiis saxũ miri cãdoris a uado ad sũma perlucẽs iuxta Chalcedoné in latere Asiæ. Hui⁹ aspectu repẽte territi semp aduersum Byzãtii pmõtoriũ ex ea causa appellatũ auricornu pcipiti petũt agmie. Itaq́ꝫ oís captura byzãtii est magna chalcedonis penuria. ✠.M.P. medii iterfluẽtis Euripi. Oppionť añ aqlonis flatũ, ut secũdo fluctu exeãt ex põto, nec nisi itrãtes põtũ byzantii capiũť. Bruma nõ uaganť. Vbicũq́ꝫ dephẽsi usq́ꝫ ad æqnoctiũ ibi hibernant. Iidé sæpe nauigia uelis euntia comitãtes mira q̃dã dulcedie p aliquot horaꝝ spacia & passuũ milia a gubernaculo nõ sepanť, ne tridẽte qdé in eos sepius iacto territi. Quidã eos q hoc, e thynnis faciãt põpilos uocãt. Multi in ppõtide æstuãt, põtum nõ intrãt. Ité soleæ, cũ rhombii intrent. Nec sæpia est cũ loligo repeniať. Saxatiliũ Turdus & Merula desunt, sicut cõchylia, cũ ostreæ abundent. Oia auté hibernãt in ægeo. Intrantiũ pontũ soli non remeant Trichiæ. Græcis eni in plærisq́ꝫ noibus uti par erit, qñ aliis atq́ꝫ aliis eosdé diuersi appellauere tractus. Sed hi soli Istrum amné subeũt ex eo subterraneis ei⁹ uenis in Hadriaticũ mare defluunt. Itaq́ꝫ & illic descẽdentes nec unq̃ subeũtes emari uisunť. Thynnoꝝ captura est a Vergiliaꝝ exortu ad arcturi occasum reliquo tpe Hiberno latẽt in gurgitib⁹ imis, nisi tepore reliquo euocati, aut pleniluniis. Pinguescũt & in tm̃ ut dehiscãt. Vita lõgissima his biẽnio. Aĩal est paruũ, scorpionis effigie, aranei magnitudie. Hoc se

✝ In aeno amne Germaniæ ppe Visbiũ.

✠ .D.P.

& thynno & ei q gladiꝰ uocať,crebro delphini magnitudiné excedéti ſub pĩna affigit aculeo, tã toq; infeſtat dolore,ut ĩ naues ſæpenumero exiliãt.Quod & alias faciũt alioꝝ uim timétes mugiles maxime tam præcipue uelocitatis,ut tranſuerſa nauigia interim ſuperiactent.

De auguriis & diuerſitate piſcium. Cap.xvi.

SVnt & piſcibus ꝓſcita in hac parte auguria.Siculo bello ambulãte in littore Auguſto piſcis e mari ad pedes eius exiliit.Quo argumento uates reſpondere Neptunum patrẽ adoptanté eũ ſibi Sexto Põpeio repudiato.Tanta erat naualis rei gloria, ſub pedibus Cæſaris futuros q maria tẽpore illo teneret.Piſciũ fœminæ maiores q̃ mares.In quodá genere oĩo nõ ſũt mares, ſicut in erythinis & chromibꝰ.Oés enĩ ouis grauidæ capiunť.Vagáť gregatim fere cuiuſq; gñis ſquamoſi.Capiunť ante ſolis ortũ.Tũ maxime piſciũ falliť uiſus.Noctibꝰ quidé illuſtribꝰ æque ꝗ die cernũt.Aiunt & ſi itereť gurges intereſſe capturæ.Itaq; plures ſecũdo tractu trahi q̃ prio, guſtu olei maxie.Dein modicis imbribus gaudét alũturq;.Quippe & harũdines quáuis ĩ palude ꝓgnatæ,nõ tñ ſine imbre adoleſcũt.Et alias ubieũq; piſces ĩ eadem aqua aſſidui niſi affluat exanimãtur.Prægelidá hyemé oés ſentiũt,ſed maxime q lapidé habere in capite exiſtimanť ut lupi, coraeini,ſciena,pagri.Cũ aſperæ hyemes fuere,multi cæci capiunť.Itaq; his méſibꝰ iacét in ſpeluncis cõditi,ſicut in terreſtriũ genere retulimꝰ. Maxie hippurus & coraeinus hyeme nõ capi, ꝑterq̃ æſtatis diebus paucis & iiſdé ſemp.Item murena & orphus,cõger,percæ,& ſexatiles omnes Terra quidé hoc eſt uado maris excauato cõdi per Hyemes torpediné pſittam ſoleamq; tradũt. Quidá rurſus æſtus impatiẽtia mediis feruoribus ſexagéis diebus latér ut glaucꝰ,aſelli,auratæ fluuiatiliũ ſilurus caniculæ exortũ ſyderať,& alias fulgere ſopiť.Hoc & ĩ mari accideť cyprino putant,& alioquin totum mare ſentit exortum eius ſyderis.Quod maxie ĩ boſporo apparet Algæ enim & piſces ſuperferuntur,ab imo uerſa omnia.

✣ Apluat.

De mugili & aliis piſcibus,& ꝗ non iidem ubiq; placeant. Cap.xvii.

MVgilũ natura rideť,in metu capite abſcõdito totos ſe occultari credentiũ. Iiſdem tamé tãta facilitas,ut in phœnice & Narbonẽſi ꝓuĩcia coitus tẽpore e uiuariis maré linea lõginqua p os ad bráchias religata emiſſũ in mare,eadẽq; linea retractũ fœminæ ſequanť ad littus,rurſuſq; fœminá mares ꝑtus tpe.Apud antiquos piſciũ nobiliſſimus habitus accipẽſer, unꝰ oĩum ſquamis ad os uerſis cõtra aquá nãdo mear,nullo nũc in honore eſt.Quod qdé miror, cũ ſit rarus ĩuẽtu.Quidá eũ elopé uocãt.Poſtea ꝓcipuá auctoritaté fuiſſe lupo & aſellis Cor. Nepos & Laberiꝰ poeta minoꝝ tradidere.Lupoꝝ laudatiſſimi q appellanť Lanari a cãdore mollitiaq; carnis.Aſcellorũ duo genera ✝collyri miores & ✶brachi,qui nõ niſi ĩ alto capiũť.Ideoq; plati prioribus.At in lupis in amne capti præferunť.Nunc ſcaro datur pricipatus,qui ſolꝰ piſciũ dicitur ruminare,herbiſq; ueſci,nõ aliis piſcibus mari carpathio maxie frequẽs. Promõtoriũ troadis lectũ ſpõte nunq̃ tranſit.Inde aduectos Tiberio Claudio principe optatus Elipertius præfectus claſſis inter Hoſtiẽſem & cãpaniæ orá ſparſos diſſeminauit. Quinquẽnio fere cura eſt adhibita,ut capti redderenť mari.poſtea frequẽtes inueniunť Italiæ littore nõ ante ibi capti.Admouitq; ſibi gula ſapores piſcibꝰ ſatis,& nouũ incolam mari dedit,de quis ꝑegrinas aues romæ parere mireť.Proxia eſt his mẽſa generis dũtaxat muſtellaꝝ,q̃s miꝝ dictu iter alpes lacuſq; retiæ bigrãrinꝰ æmulas marinis generat.Ex reliq̃ nobilitate & gr̃a maxia eſt & copia mullis,ſicut magnitudo modica,binaſq; libras põderis raro admodũ exuperãt,nec uiuariis piſcinĩſq; creſcunt. Septẽtrionalis tñ hos & proxima occidẽtis parte gignit oceanꝰ.Cætera eoꝝ genera plura . Nã & alga ueſcũť & oſtreis & limo & alioꝝ piſciũ carne,& barba gemĩa iſigniũť iferiori labro. Lutariũ ex iis uiliſſimi generis appellãt.Hunc ſemp comitať ſargus nomine alius piſcis & cœnũ fodiẽte eo excitatũ deuorat pabulũ,nec littoralicꝰ gr̃a.Laudatiſſimi cõchyliũ ſapiũt.Nom̃ his Feneſtella a coloř muleoꝝ calciamẽtoꝝ datũ putat.Pariũt ter ãno.His certe totiẽs fœtura apper. Mulũ expirãté uerſicolori q̃dá & numeroſa uarietate ſpectari ꝓceres gulæ narrãt rubẽtiũ ſquamaꝝ multiplici mutatiõe palleſcẽté,utiq; ſi uitro ſpecteť ĩcluſus.M.Apicius ad oẽm luxũ ✝ ĩgeniũ maius in ſocioꝝ garo(nã ea quoq; res cognomé inuenit)necari eos ꝓcellẽs putauit,atq; e iecore eoꝝ alecẽ excogitare ꝓuocauit.Id.n.eſt facilius dixiſſe,q̃ qs uicerit.Aſinius celer e cõſularibus hoc piſce ꝓdigus Claudio principe unũ mercatus octo milibus numũ.Mullus æque reputatione aufert tranſuerſum animũ ad cõtẽplatioñé eorum,q in conqueſtione luxus coeos emi ſingulos pluris q̃ equos querebanť.Adhuc coci triumphoꝝ ꝑtiis parãtur,& equorum piſces.

✝ Callariæ.
✶ Bãchi uel bacchi.
✝ Ingẽio mirꝰ uel ad omne luxus ingeniũ mitus.

Nulluſq;

Nullusq; prope iam mortalis æstimaſ pluris,q̃ qui peritiſſime ſenſum domini mergit.

De Mullo,Salpa,& Salmone. Cap.xviii.

MVllū.lxxx.librarū in mari rubro captū Licinius Mutianus prodidit.Quanti mercatura eum luxuria ſuburbanis litrorib⁹ iuētū?Et hæc natura ut alii alibi piſces principatū ob tineāt.Coracin⁹ ī ægypto.Teus idem faber appellaſ gadibus.Circa ebuſum Salpha.Ob ſenus alibi ,& q nuſq̃ pcoqui poſſit,niſi ferula uerberat⁹.In Aqtania ſalmo fluuiatilis marinis oībus pfertur.Piſciū alii brāchias multiplices habēt aliis ſimplices,alii duplices.His aquā acceptā ore remittunt.Senectutis iudiciū ſquamarū duritia,quæ nō ſunt oīb⁹ ſimiles.Duo lac⁹ Italiæ in radicibus alpiū Larius & Verbanus appellanſ,in quibus piſces oībus annis uergiliaꝝ ortu exiſtunt ſquamis conſpicui crebris atq; præacutis clauorū caligarū effigie,nec amplius q̃ circa eum menſem uiſuntur.

De Oexoceto. Cap.xix.

MIratur Arcadia ſuū Oexocetū,appellatū ab eo quod in ſiccū ſomni cauſa exeat.Circa clitoriū uocalis hic tradiſ & ſine branchiis.Idem aliqbus Adonis dictus.Exeūt in terrā & qui marini mures uocanſ,& polypi,& murenæ.Quin & in Indiæ flumibus certū genus piſciū,ac deiñ reſilit.Nā ſtagna & amnes trāſeūt,plæriſq; & euidēs rō ē,ut tuto fœtus edāt,quia nō ſint ibi qui deuorēt fœtus,fluctuſq; minus ſæuiāt.Has intelligi ab his cauſas ſeruariq; tēpoꝝ uices magis mireſ,ſi quis reputet quoto cuiq; hoīm noſci uberrimā eſſe capturam ſole tranſeūte piſcium ſignum.

Digeſtio piſcium in figuras corporum. Cap.xx.

MArinorū alii ſunt plani ut rhombi,ſoleæ,ac paſſeres qui a rhōbis ſitu tantū corpoꝝ differūt.Dexter reſupinat⁹ eſt illis,paſſeri leu⁹.Alii lōgi ut murena,cōger.Ideo pēnaꝝ quoq; ſiūt diſcrimia,q̃ pedū uice datæ ſunt piſcibus.Nullis ſup quinas,Quibuſdā binę,qbuſdā trinæ,aliqbus nullæ.In fucino rantū lacu piſcis eſt,q octonis pēnis natat,binæ oīno lōgis,ut lūbricis & anguillis & cōgris,Nullæ ut murenis,qbus nec branchiæ.Hæc omnia flexuoſo corpoꝝ īpulſu ita mari utunſ,ut ſerpētes terræ ī ſicco quoq; repūt.Ideo ēt uiuaciora talia.Et e plāis aliq̃ non habēt pennas,ut paſtinacæ.Ipā.n.latitudine natant.Et q̃ mollia appellanſ,ut polypi quoniam pedes uicem pennarum illis præſtant.

De Anguillis. Cap.xxi.

ANguillæ octonis uiuūt annis.Durant & ſine aqua ſenis diebus aquilone ſpirante,Auſtro paucioribꝰ.Ar hyemē eædē in exigua aq̃,nō tolerāt,nec in turbida.Ideoq; circa uergilias maxime capiunſ fluminibus,tum præcipue turbidis.paſcunſ noctibus,exanimes piſciū ſolæ non fluitant.

De Lacu benaco. Cap.xxii.

LAcus eſt Italiæ,Benacus in Verronēſi agro Minciū amnē tranſmittens,ad cuius emerſus annuo tpe Octobri fere mēſe autūnali ſydere ut palā eſt hyemato lacu fluctibus glomeratæ uoluunſ,in tantū mirabili multitudine,ut in excipulis eius fluminis ob hoc ipm fabricatis ſingulorum milium globi reperiantur.

De Murena. Cap.xxiii.

MVrena quocūq; tempe parit,cū cæteræ piſces ſtato pariant.Oua eius citiſſime creſcunt in ſicco littore elapſas uulgus coitu ſerpenriū impleri putat.Ariſtoteles Myrinū uocat marē q generat.Diſcrimē eſſe ꝙ murena uaria & infirma ſit,myrinus unicolor & robuſtus,dēteſq; extra os habeat.In gallia ſeptētrionali murenis oībus dextera ī maxilla ſeptenæ maculæ ad formā ſeptētrionis aureo colore fulgēt,dūtaxat uiuētibus pariter cū anima extinguūſ. Inuenit ī hoc aīali documēta ſæuitiæ Vedius Pollio eques Ro.ex amicis diui Auguſti uiuariis eaꝝ īmergēs dānata mācipia,nō tanq̃ ad hoc feris terraꝝ nō ſufficiētibus,ſed qa ī alio geneſ totū pariter hoiem diſtrahi ſpectare nō poterat. Ferūt aceti guſtu præcipue eas in rabiē agi.Tenuiſſimū his tergus.Contra anguillis craſſius,eo ꝙ uerberari ſolitos tradit.Verri⁹ ptextatos,Et ob id mulctam his dicit non inſtitutam.

De planis piſcibus. Cap.xxiiii.

PLanorū piſciū alteꝝ eſt genus.quod pro ſpina cartilaginē habet,ut Raiæ,Paſtinacæ.Squatinæ Torpedo,& quos bouis,Lamiæ,Aquilæ,Ranæ nominib⁹ græcia appellat.Quo numero ſunt ſquali quoq; q̃uis nō plani.Hæc græce in uniuerſum Selace appellauit.Ariſtoteles primus.Hoc noīe eis īpoſito nos diſtinguere nō poſſumus,ni cartilagīata appellare libeat.Oīa autem carnoſiora ſunt talia,& ſupina ueſcunſ,ut ī delphinis dixim⁹.Et cū cæteri piſces oua pariant,hoc genus ſolum ut ea quæ cœte appellant animal parit,excepta quam ranam uocant.

De Echeneide. Cap.xxv.

EST puus admodũ piscis assuetus petris Echeneis appellatus. Hoc eatinis adhærente naues tardius ire credunt. Inde noie sposito. Quã ob cãm amatoriis quoq; ueneficiis infamis est, & iudicioꝝ ac litiũ mora. Quæ crimĩa una laude pensat. Fluxus grauidarum utero sistens, partusq; cõtinens ad puerperiũ, tñ in cibos non admittit. Pedes eum habere arbitratur Aristoteles, ita posita pẽnaꝝ similitudine. Mutianus muricem esse latiorem purpura, neq; aspero neq; rotundo ore, neq; in angulos ꝓdeũte rostro, sed simplice concha utroq; latere sese colligente. Quibus inhærentibus plenã uẽtis stetisse nauem portantẽ nũcios a Periandro ut castrarent nobiles pueri, cõchasq; quæ id ꝓstiterũt apud Gnidioꝝ Venerẽ coli. Trebius Niger sesquipedalem esse, & crassitudine qnq; digitoꝝ, naues morari. Præterea hanc esse uim eius asseruati in sale, ut aurũ quod deciderit in altissimos puteos admotus extrahat.

De uarietate naturæ pisciũ. Ca. xxvi.

MVtant pisces colorẽ. Cãdidæ hyeme menæ, & fiunt æstate nigriores. Mutãt & phycis reliquo tpe cãdida uere uaria. Eadẽ pisciũ sola nidificat ex alga, atq; ĩ nido parit. Volat hirũdo sane perq̃ silis uolucri hirũdini.

De Miluo, Pisce, & dracone marino. Ca. xxvii.

ITem Miluus subit in sũma maria piscis ex argumento appellat⁹ lucerna, linguaq; ignea per os exerta tranqllis noctib⁹ relucet. Attollit cornua e mari sesquipedalia fere cornutã, q̃ ab his nomẽ traxit. Rursus draco marinus captus atq; ĩmissus in harenam cauernã sibi rostro mira celeritate excauat.

De piscibus sanguine carentibus. Cap. xxviii.

PIscium quidã sanguĩe carent, de qbus dicemus. Sunt aũt tria genera. In primis quæ mollia appellant. Deinde cõtecta crustis tenuib⁹. Postremo testis cõclusa duris. Mollia sũt loligo, sæpia, polypus, & cætera eius generis. His caput inter pedes, & in uẽtre pediculi octoni oĩbus. Sæpiæ & Loligini pedes duo. Ex his longissimi & asperi quibus ad ora admouẽt cibos, & in fluctibus se uelut ancoris stabiliunt, cæteri Cyrri cum quibus uenantur.

De Loligine, & Sæpiis, & Polypiis, & Nautilis. Cap. xxix.

LOligo etiã uolitat extra aquã se efferens, quod & Pectunculi faciũt sagittæ modo. Sæpiaꝝ generis mares uarii & nigriores, cõstantiæq; maioris. Percussæ tridẽte fœminæ auxiliant. At fœmina icto mare fugit. Ambo aũt ubi sensere se apꝑhendi, effuso attramento quod ꝓ sanguĩe his est ĩfuscata aq̃ abscõdunt. Polypoꝝ multa genera. Terreni maiores q̃ pelagici. & oẽs brachiis ut pedibus ac manibus utunt. Cauda uero q̃ est bisulca & acuta ĩ coitu. Est polypis fistula in dorso, qua trãsmittũt mare, eam mõ in dexterã partẽ, mõ in sinistrã transferũt. Natãt obliq ĩ caput quod prædurꝯ est suffocatõe uiuẽtibus. Cęterũ per brachia uelut acceptabulis dispersis eo hausto quodãmõ cui adherescũt tenẽt, supini, ut auelli nõ q̃ant. Vada nõ apꝑhẽdũt, & grãdibus minor tenacitas. Soli moliũ in siccũ exeunt dũtaxat asperũ. Leuitatem odere. Vescunt Cõchyliorum carne, quoꝝ conchas complexu criniũ frangunt. Itaq; præiacẽtibus testis cubile eorũ depꝛhenditur. Et cum alioquin brutũ habeat animal, ut qđ ad manũ hoĩs adnatat. in re quodãmodo familiari callet. Omnia in domũ cõportat, dein putamina rosa carne egerit, adnatãtesq; pisciculos ad ea uenatur. Colorem mutat ad similitudinẽ loci & maxime ĩ metu. Ipm brachia sua rodere falsa opinio est. Id. n. a congris euenit ei, sed renasci sicut Colotis & Lacertis cauda haud falsũ. Inter ꝓcipua aut miracła est qui uocat Nautilos, ab aliis pompilos. Supinus in sũma equoꝝ puenit, ita se paulatim subrigens, ut emissa oñi per fistulã aq̃ uelut exonerat⁹ sentina facile nauiget. Postea duo prima brachia retorquẽs, mẽbranam inter illa miræ tenuitatis extẽdit. Qua uelificãte ĩ auras cęteris subremigãs brachiis, media cauda ut gubernaculo se regit. Ita uadit alto Liburnicarum gaudens imagine. Si quid pauoris interueniat hausta se mergens aqua.

De Ozena, Nauplio, & Locustis. Cap. xxx.

POlypoꝝ generis Ozena dicta a graui capitis odore. Ob hoc maxĩe murenis eã consectantibus. Polypi binis mẽsibus cõduut. Vltra bimatũ non uiuũt. Pereũt aũt tabe semp. Fœminæ celerius, & fere a partu. Non sunt ꝑtereũda, & L. Lucullo ꝓconſ. beticæ, cõperta de polypis quæ Tre. Niger e comitibus ei⁹ prodidit. Auidissimos eẽ cõcharũ. Illas ad tactum cõprimi ꝑcipientes brachia eorum, ultroq; escam ex prædãte capere. Carent conchę uisu, oĩiq; sensu alio q̃ cibi & periculi. Insidiant ergo polypi aptis. Impositoq; lapillo extra corpus ne palpitatu eiiciat. ita securi grassant, extrahũtq; carnes. Illæ se contrahũt, sed frustra discũeatæ. Tãta solertia anialium hebetissim⁹ quoq; est. Pręterea negat ullum esse atrocius animal ad cõficiẽdũ hoiem in aq̃ Luctat. n. cõplexu, & sorbet acceptabulis, ac nũeroso suctu detrahit e ũ. In naufragos urinãtisue

ípetũ capit.Sed ſi inuertat̃,eláguescit uis.Exporrigũt enĩ ſe reſupinati.Mire oíbus marinis expetétibus odoré quoq̃ eoꝝ.Qua de cauſa & naſſis illinunt̃.Cætera quæ idé retulit monſtro ꝓpiora poſſunt uideri.Carteiæ in cetariis aſſuet⁹ q̃dá polypus exire e mari in lacus eoꝝ aptos,atq̃ ibi ſalſaméta populari.Cõuerrit í ſe cuſtodũ indignationé aſſiduitate furti ímodici.Sæpes erát his obiectæ.Sed has tráſcédebat p arboré,nec dep̃hédi potuit niſi canũ ſagacitate.Hi redeũté circũuaſere noctu cõcitiq̃ cuſtodes expauere nouitaté.Primũ oíuꝫ magnitudo inaudita erat.Deiñ color muria obliti odore diri.Quis ibi polypũ expectaſſet,aut ita cognoſceret? Cũ mõſtro dimicare ſibi uidebát̃.Náq̃ & afflatu terribili canes agebat,nũc extremis crinib⁹ flagellatos,nũc robuſtiorib⁹ brachiis clauarũ mõ ícuſſos,ægreq̃ mltis tridétib⁹ cõfici potuit.Oñdere Lucullo caput ei⁹ dolii magnitudie amphoraꝝ.xv.capax,atq̃(ut ipſi⁹ Trebii uerbis utar)bráchias q̃s uix utroq̃ brachio cõplecti eſſet,clauaꝝ mõ toroſas,lõgas pedũ.xxx.acceptabulis ſiue caliclis urnalib⁹ peluiũ modo.Dentes magnitudini reſpõdentes.Reliquiæ aſſeruatæ miraculo pepédet̃ põdo ſeptingétoꝝ.Sæpias quoq̃ & Loligines eiuſdé magnitudis expulſas í litt⁹ illud,idé auctor é.In noſtro mari loligines quinũ cubitorũ capiunt̃,ſępiæ binñ.Neq̃ his bimatu lõgior uita.Nauigerá ſimiltudiné & aliá in ꝓpõtide uiſam ſibi ꝓdidit Mutian⁹,cõchá eé a catii mõ carinatá íflexa puppe ꝓrarostrata.In hác cõdi naupliũ aíal ſępiæ ſimile ludendi ſocietate ſola.Duobus hoc fieri generib⁹.Tranq̃llo eñ uectoré demiſſis palmulis ferre ut remis.Si uero flat⁹ íuitét,eaſdé in uſu gubernaculi porrigi,pádiq̃ cõcharũ ſinus aura.Huius uoluptaté eſſe ut ferat,illius ut regat.Simulq̃ eádé deſcédere incluſo ſinu.fluctu hauſto*territá uiſu.Id.n.cõſtat rumore nauigantiũ hũana calamitas in cauſa eſt.Locuſtæ cruſta fragili muniunt̃ í eo genere,quod caret ſanguine.Latent méſib⁹ quinis.Similiter cancri q̃ eodé tempe occultant̃,& ambo ueris principio ſenectuté,anguiũ more exuunt,reuocatione tergorũ,Cætera in aquis natant.Locuſtæ reptantiũ modo fluitát.Si nullus ingruat metus,recto meatu cornibus q̃ ſunt rotũditate ꝑpilata ad latera porrectis.Iiſdé erectis in pauore obliq̃ in latere ꝓcedunt.Cornibus inter ſe dimicát.Vnũ hoc aníaliũ niſi uiuũ feruenti aqua incoquatur,fluida carne non habet callum.

*Territaꝫ uiſu forte triſti,id.n. conſtat &c.Vel territaꝫ uiſu, id.n.ut cõſtet.

De Cancris,Echinis,& Echinometris. Cap.xxxi.

Viuunt petroſis locis,cancri mollibus.Hyeme aprica littora ſectant̃.Aeſtate in opaca gurgitũ recedũt.Oía eius generis hyeme lęduntur,autũno & uere pingueſcunt,& plenilunio magis,q̃a nocte ſydus tepido fulgore mitificat.Cancroꝝ genera carabi,aſtaci✣racineæ,paguri,hæracleotici,leones,& alia ignobiliora.Carabi a cæteris cácris cauda diſtát.In phœnice hippoe uocant̃,tátæ uelocitatis ut cõſequi nõ ſit.Cácris uita lõga,Pedes octõí oíb⁹ í obliquũ flexi.Fœminę primus pes duplex,mari ſimplex.Pręterea bina brachia déticulatis forcipib⁹.Supior pars in primoribus his mouet̃ inferiore ímobili.Dextrũ brachiũ oíb⁹ maius.Vniuerſi ubi aliq̃ñ cõgregant̃ os ponti euincere nõ ualét.Quáobré egreſſi circũennt,appetq̃ tritũ iter.Pinnoteras nocat̃ minim⁹ ex oñi genere,ideo oportun⁹ iniuriæ.Huic ſolertia é inaniũ oſtreaꝝ teſtis ſe cõdet̃, & cum accreuerit migrare in capaciores.Cancri í pauore etiá retrorſum pari uelocitate redeũt.Dimicant inter ſe ut arietes diuerſis cornibus incurſantes.Cõtra ſerpentiũ ict⁹ medent̃.Sole cancri ſignũ tranſeũte,& ipſorũ cum exanimati ſint corpus tráſfigurari in ſcorpiões narrant̃ í ſicco.Ex eodé genere ſunt Echini,q̃bus ſpinæ pro pedibus.Ingredi eſt his in orbé uolui.Itaq̃ detritis ſæpe aculeis íueniũt̃.Ex his Echinometrę appellát̃,quoꝝ ſpinæ lõgiſſimæ,calices minimi.Nec oíbus idé uitre⁹ color.Circa Toroné candidi naſcunt̃,ſpina pua.Oua oím amara,quina numero.Ora in medio corpe in terrá uerſa.Tradunt ſæuitiá maris præſagire eos,correptiſq̃ oppleti lapillis mobilitatem pondere ſtabilientes nolũt uolutatione ſpinas atterere.Quod ubi uidet̃ nautici ſtatim pluribus anchoris nauigia infrenant.

✣Mcæ

De Cocleis. Cap.xxxii.

IN eodem genere ſunt Cocleæ aq̃tiles,terreſtreſq̃ exerentes ſe domicilio,binaq̃ ceu cornua ꝓtendentes,contrahenteſq̃,occuliſq̃ carent,ideo corniculis prætentant iter.

De Pectinibus. Cap.xxxiii.

PEctines in mari ex eodem genere habent̃.Recondiri & ipſi in magnis frigorib⁹,ac magnis æſtibus,ungneſq̃ uelut igne lucétes,in tenebris etiam in ore mandentium.Firmioris iam teſtæ murices, & concharũ genera, in quibus magna ludentis naturæ uarietas, tot coloꝝ differétiæ,tot figuræ,planis & cõcauis,lõgis,lunatis,in orbé circũactis.dimidio orbe cęſis í dorſũ elatis,leuib⁹,rugatis,déticulatis,ſtriatis,uertice✣nutricati ítorto margíe í mucroné emiſſo.

✣Muricetim.

foris effuso,intus replicato iam distinctiōe uergulata crinita.crispa,cuniculatī,pectinatī ībricatim undata,cācellatim reticulata,in obliquū,ī rectū expāsa,pdēsata,porrecta,finuata,breui nodo ligatis,toto latere cōnexis,ad plausum aptis,ad buccinā recuruis.Nauigāt ex his Neritæ,prębentesq̧ concauā sibi partē,& alteram auræ opponētes per summa equorū uelificant.Saliunt pectines & extra uolitant,seq̧ & ipi carinant.

De Diuitiis marinis Cap.xxxiiii.

SEd quid hæc tam parua cōmemoro?cū populatio morū atq̧ luxuria non aliunde maior q̄ e concharū genere pueniat?Iam quidē ex tota rerū natura damnosissimum uentri mare est tot modis,tot mensis,tot piscium saporibus,quibus precia capientiū periculo fiunt.

Quomodo nascant̄,& ubi,& quomodo inueniunt̄ Margaritæ. Cap.xxxv.

SEd quota hæc portio est reputātib⁹ purpuras?cōchylia?margaritas.Parum scilicet fuerat in gulas cōdi maria nisi manibus,auribus,capite,toto corpe a fœminis iuxta uirisq̧ gestarent̄. Quid mari cū uestibus?Quid undis fluctibusq̧ cū uellere?Non recte recipit hic nos rerum natura nisi nudos.Esto,si tāta uentri cum eo societas.Quid tergori?Parū fit,nisi q uescimur periculis etiā uestiamur.Adeo per totū corp⁹ anima hois quæsita maxie placent,Principiū ergo culmenq̧ oīum rerum pretii margaritæ tenent.Indie⁹ maxime,has mittit ocean⁹.Inter illas beluas tales tantasq̧,quas diximus per tot maria uenientes tam longo terrarū tractu,e tantis solis ardoribus,atq̧ idicis quoq̧ isulis petunt̄ & admodū paucis.Fertilissima est Taprobane & *Toidis ut diximus in circuitu mūdi.Itē pimula pmontoriū Indiæ.Præcipue aūt laudant̄ circa Arabiā ī psico sinu maris rubri.Origo aūt atq̧ genitura cōchæ est,haud multū ostreaꝝ cōchis differēs.Has ubi genital'anni stimulauerit hora,pādentes sese qdā oscitatōe īpleri roscido conceptu tradūt,grauidas postea eniti,partūq̧ eōcharū esse margaritas p q̄litate roris accepti.Si pur⁹ īfluxerit cādorē cōspici. Si uero turbid⁹,& fœtū sordescere.Eūdē pallere,cœlo mināte cōceptū.Ex eo qppe cōstare,cæliq̧ eis maiorē societatē esse q̄ maris,inde nubilū trahit colorem,aut p claritate matutina serenū.Si tēpestiue satient̄,grādescere & partus.Si fulguret,cōprimi cōchas,ae p ieiunii mō minui.Si uero & tonuerit pauidas ac repēte cōpressas,q̄ uocant physemata efficer̄ speciē,uerū iani inflarā sine corpe.Hos esse cōcharū abort⁹.Sani quidē ptus multiplici cōstāt cute,nō improprie callū ut existiari corpis possit.Itaq̧ & purgant̄ a pitis.Miror ipo rantū eas cœlo gaudere,sole rubescere, cādoreq̧ pdere ut corp⁹ humanū.Quare præcipuō custodiūt pelago altius mersæ,q̄ ut penetrēt radii.Flauescūt tn̄ & illæ senecta,rugisq̧ torpescūt.nec nisi iuuēta cōstat ille, q quærit̄ uigor.Crassescūt etiam in senecta,cōchisq̧ adhærescūt,nec iis auelli queūt,nisi lima.Quib⁹ una tantū est facies,& ab ea rotūditas auersis planices,ob id tympana nominat̄. Cohærētes uidem⁹ in conchis hac dote unguēta circūferentibus.Cætero ī aqua mollis onio exēpt⁹ ptin⁹ durescit. Cōcha ipa cū manū uider cōprimit sese,opitq̧ opes gnara pter illas se peti,manūq̧ si pueniat acie sua abscidit,nulla iustiore pœna,& aliis munita suppliciis.Quippe īter scopulos pars maior inuenit̄,sed ī alto quoq̧ comitant̄ marinis canibus.Nec tamē aures fœminaꝝ arcent̄.Quidā tradunt sicut apibus ita conchar ū examinib⁹singulas magnitudie & uetustate præcipuas esse ueluti duces,mirę ad cauēdū solertiæ.Has urinantiū cura peti.Illis captis facile cæteras palātes retib⁹ includi.Multo deīde obrutas sale ī uasis fictilib⁹erosa carne omi nucleos quosdā corpoꝝ hoc ē uniones decidere in ima.Vsu atteri nō dubiū ē,colorēq̧ idiligētia mutari.Dos oīs ī cādore,magnitudie,orbe leuore,pōdere,haud pmptis rebus intantū,ut nolli duo reperiant̄ indiscreti.Vn̄ nomē unionū romanæ.f.iposuere delitiæ.Namapud græcos nō est,nec apud barbaros iuētores eius aliud q̄ margaritæ.Et in cādore ipo magna differētia.Clarior in rubro mari reptus.Indic⁹ speculariū lapidū sq̄mas assilat,alias magnitudine pcellēs.Sūma la⁹ coloris est exalūinatos uocari,& pceriorib⁹ sua gratia est.Elēchos appellāt fastigiata lōgitudie.Alabastroꝝ figura ī plenio re orbe desinētes.Hos digitis suspēdere,& binos ac ternos aurib⁹fœminarū glīa est.Subeūt luxuriæ ei⁹ noīa & tedia exqsita *pditiōe portatu.Siqoidē cū id fecere Crotalia appellant̄,ceu sono quoq̧ gaudeāt,& collisu ipo margaritarū.Affectāt iam & paupes *lictorē fœmię ī publico unionē esse dictāres.Quin & pedib⁹,nec crepidaꝝ tāntū obstragulis,sed totis socculis addūt.Neq̧.n. gestare iā margaritas,nisi calcēt,ac p uniōes etiā ābulēt satis ē.In nostro mari repiri solebāt.Crebrius circa bosporꝫ thraciū,ruffi ac parui in cōchis:q̄s myas appellāt.At ī Acarnania,quæ uocat̄ pīna gignit.Quo appet nō uno conchæ gener̄ nasci.Nā & Iuba tradit arabicis cōcham esse silēm pcdini isecto,hirsutā echinoꝝ mō ipm unionē in carne ipa esse grandini silem.Cōchæ nō tales

*Stoidis.

*Perditiore.

*Licitatorem.

ad nos efferu nť. Nec in Acarnania ante laudati reperiunť, enormes & feti, colorecq marmorei. Meliores circa actiũ, sed & hi pui. Et ĩ mauritaniæ maritimis. Alexãder Polyhystor & Sudines se nescere eos putãt, colorẽcq expirare. Eorũ corpꝰ solidũ esse manifestũ est, q nullo lapsu frangũť. Non aũt semp in media carne reperiunť, sed aliis atq locis. Vidimusq iam extremis etiam marginibus uelute concha exeũtes. Et in quibusdã q̃ternos quinosq, Põdus ad hoc æui semũciç pauci singlis scrupulis excessere. In Britãnia puos atq decolores nasci certũ est· Q̃ m̃ diuꝰ Iuliꝰ thoracem quẽ Veneri genitrici in tẽplo eiꝰ dicauit, ex Britanicis margaritis factũ uoluerit itelligi, Loliã Paulinã, q̃ fuit Cai principis matrona, nec serio quidẽ aut solẽni cerimoniaꝝ aliquo apparatu, sed mediocriũ etiã spõsaliũ cœna uidi smaragdis margaritisq opertã alterno textu fulgẽtibꝰ toto capite crinibꝰ, spiris, auribꝰ, collo, manibꝰ, digitisq. Quæ sũma q̃drigẽties sestertiũ colligebat. Ipsam cõfestim paratã nuncupationẽ tabulis pbare. Nec dona pdigi principis fuerãt, sed auitæ opes puinciarũ. s. spoliis partæ. Hic est rapinarũ exitus. Hoc fuit quare. M. Lollius ĩfamatꝰ regum muneribus in toto oriente interdicta amicicia a Caio Cesare Augusti filio uenenũ biberet, ut neptis eius. cccc. sestertiũ opa spectareť ad lucernas. Cõputet nũc aliqs ex alia pte quãtũ Curius aut Fabritiꝰ in triũphis tulerint, & imagineť eorũ fercula, & ex altera pte Loliã unã ĩperii mulierculam accubantẽ, nõ illos curru detractos, q̃ in hoc uicisse malit? Nec hæc sũma luxuriæ exẽpla sũt. Duo fuere maximi uniones p om̃e æuũ utrũq possedit Cleopatra ægypti reginarũ nouissima p manꝰ oriẽtis regũ sibi traditos. Hęc cũ exq̃sitis quotidie Antoniꝰ sagiareť epulis, supbo simł ac pcaci fastu, ut regina meretrix lautitiã eius oẽm apparatũcq detrectans, q̃rẽte eo qd astrui magnificẽtiæ posset, respõdit. Vna se cœna cẽties sestertiũ ab sumpturã. Cupiebat discere Antonius. sed fieri posse nõ arbitrabať. Ergo sponsionibus factis postero die quo iudiciũ agebať, magnificam alias cœnã ne dies periret, sed quotidianã Antõio apposuit irridẽti, cõputationẽcq expostulãti. At illa corollariũ id esse, cõsumpturãcq se ea in cœna taxationẽ cõfirmãs, solãcq se cẽties sestertiũ cœnaturã. Inferri mẽsam secũdã iussit. Ex pcepto ministri unũ tantũ uas ante eam posuere aceti, cuius aspitas uisq ĩ tabem margaritas resoluit. Gerebatq auribus tum maxĩe singulare illud & uere unicũ naturæ opus. Itaq spectãte Antonio, qd nã esset actura detractũ alterũ mersit, ac liqfactũ absorbuit. Iniecit alteri manũ. L. Placus iudex spõsionis eiꝰ eũ quoq parãti simili mõ absumere. Victũq Antoniũ pnũciauit omine irato. Comiteť fama unionis eius parẽ capta illa tantæ q̃stionis uictrice regina dissectũ, ut esset in utrisq Veneris auribꝰ Romæ ĩ pantheo dimidia eoꝝ cœna. Non ferent tñ hanc palmã, spoliabunťq etiã luxuriæ glĩa. Prior id fecerat romæ ĩ unionibus magnæ taxatiõis Clodius tragœdi Aesopi filius relictus ab eo ĩ amplis opibꝰ hæres, ne triũphatu suo nimis supbiat Antonius pene histrioni cõparatus. Et quidẽ nulla spõsione ad hoc pductus quo id magis regiũ erat, sed ut experireť in gloria palati quid saperẽt margaritæ, anq ut mire placuere, ne solus hoc sciret singulos uniones cõuiuis ad sorbendũ dedit. Romæ ĩ pmiscuũ ac frequẽtẽ usum uenisse Alexãdria in dictionẽ redacta. Primũ aũt cœpisse circa Syllana tẽpora minutas & uiles, Fenestella tradit manifesto errore, cũ Eliꝰ Stilo Iugurtino bello unionũ nomẽ impositũ maxĩe grãdibus margaritis pdat. Et hoc tamẽ æternæ ppe possessionis est, sequiť hęredẽ. In mancipatũ uenit ut prædiũ aliquod. Cõchylia & purpuras om̃is ora atterit, qbꝰ eadẽ mater luxuria paria pene etiã margaritis precia fecit.

De natura Purpuræ & Muricis. Ca. xxxvi.

PVrpuræ uiuũt annis plurimũ septenis. Latẽt sicut murices circa canis ortũ tricenis diebꝰ. Congreganť uerno tpe mutuocq attritu lentorẽ cuiusdã ceræ saliuãt. Simili modo & murices. Sed purpuræ florem illũ tingendis expetitũ uestibus ĩ mediis habet faucibus. Liquoris hic ẽ minimi ĩ cãdida uena. Vnde pciosus ille bibiť nigrantis rosæ colore sublucens. Reliquũ corpus sterile. Viuas capere contendũt, quia cum uita sua succũ illũ euomunt. Et maioribꝰ qdẽ purpuris detracta concha auferũt, minores cũ trapetis frangũt. Ita demũ rorem eũ excipiẽtes Tyrii. Præcipuꝰ hic Asiæ. In meninge Africæ, & getulo littore oceãi, in lacaonica Europæ. Hic fasces securesq ♣ romanæq uiã faciũt. Idẽq p maiestate ĩ puericia est. Distinguit ab eqte curiã. Diis ad uocať placãdis, oẽmq uestẽ illũinat. In triũphali misceť auro. Quapp excusata & purpuræ fit insania. Sed uñ conchyliis pcia? Quis uitus graue in fuco? color austerꝰ ĩ glauco, & irascẽti filis mari. Lingua purpuræ longitudĩe digitali, q̃ pasciť perforãdo reliq̃ cõchylia, tãta duricia aculeo ẽ. Aq̃ dulci enecanť, & siccubi flumini imerguntť, Alioquin captæ diebus qnquagenis uiuũt saliua sua. Conchæ oẽs celerrime crescunt pcipue purpuræ. Anno magnitudinẽ implent. Quod si hactę

♣ Imperii

nus trãſcurrat expoſitio, fraudatã ſe ꝓtinus luxuria credat. Nos indiligẽtiæ dãnet. Quãobrẽ ꝓſequemur etiã officinas, ut tanq̃ in uictu frugũ noſcit ratio. Sic oẽs q iſtis gaudẽt ꝑmia uitæ ſuæ calleãt. Cõcharũ ad purpuras & cõchylia eadẽ qdẽ eſt materia, ſed diſtat tẽperamento. Duo ſunt genera. Buccinũ minor cõcha ad ſimilitudinẽ eius buccini, quo ſonus edit. Vnde & cauſa noĩ [*Cũicu latiꝫ, ul' Clauiculatim] rotunditate oris ĩ margĩe ĩciſa. Alterũ purpura uocat *caliculatim ꝑcurrẽte roſtro, & +caliculi latere introrſus tabulato quã ꝓferat lingua. Præterea clauatũ eſt ad turbinẽ uſqꝫ, aculeis orbem ſeptenis fere, qui nõ ſunt buccino, ſꝫ utriſqꝫ orbes totidẽ quot habẽt ãnos. Buccinũ nõ niſi petris adhæret, circaqꝫ ſcopulos legitur.

Quot ſunt genera. Cap. xxxvii.

[+Canaliculi.] PVrpuræ, noĩe alio pelagiæ uocant. Earũ genera plura, pabulo & ſolo diſcreta. Lutẽſe putri limo, & algẽſe enutritũ alaga uiliſſimũ. Vtriſqꝫ meli⁹ [✣Tenarii] ✣Teniẽſe in tenei maris ora collectũ. Hoc quoqꝫ tñ etiãnũ leuius atqꝫ dilutius. Calculoſæ appellant a Calculo maris mire apto conchyliis, & longe optimo purpuris. Dialuſitenſe id eſt uario ſoli generĩ paſtũ. Capiunt aũt purpuræ puulis rariſqꝫ conchis textu ueluti Naſſis in alto iactis, Ineſt iis eſca, Cluſiles, mordaceſqꝫ cõcharũ q̃les uidem⁹ has ſemineces, ſed redditas mari auido hiatu reuiuiſcẽtes. Appetũt eas purpuræ, porrectiſqꝫ linguis infeſtãt. At illæ aculeo extimulatæ claudũt ſeſe, cõprimũtqꝫ mordẽtia, ita pendentes auiditate ſua purpuræ tolluntur.

Quo capiunt tẽpore. Cap. xxxviii.

CApi eas poſt canis ortũ, aut ante uernũ tempus utiliſſimũ, qm̃ cum fœtificauere fluxos habent ſuccos. Sed id tingentũ officinæ ignorãt, cum ſũma uertat in eo. Eximitur poſtea uena quam diximus. Cui addi ſalem neceſſarium, ſextarios ferme in libras centenos. Macerari triduo iuſtũ. Quippe maior uis tanto quãto recentior. Feruere in plumbo, ſinguliſqꝫ aquæ am [✣Aq̃ri] phoris cẽtenas atqꝫ quinq̃genas medicaminis libras ✣æquari, ac modico uapore torreri, & ideo longinqnæ fornacis cuniculo. Ita deſpumatis ſubinde carnibus q̃s hæſiſſe uenis neceſſe eſt, declo ferme die liq̃tis cortina uellus elutriatũ mergit in expimentũ. Et donec ſpei ſatiſſiat urit liquor. Rubens color nigrãte deterior. Quinis lana potat horis. Rurſuſqꝫ mergit carminata, donec oẽm ebibat ſaniẽ. Buccinũ per ſe damnat, quoniã fucũ remittit. Pelagio admodũ alligat, nimiæqꝫ ei⁹ nigritię dat auſteritatẽ illã nitorẽqꝫ, q q̃rit cocci. Ita pmixtis uirib⁹ alterũ altero excitat aut aſtrigitur. Sũma medicaminũ ĩ libras, Vellerũ buccino ducẽtę Pelagio. cxi. Ita fit amethyſti color eximius ille. At Tyrius pelagio primũ ſatiat ĩmatura uiridiqꝫ cortina, mox pmutat ĩ buccino. Laus ei ſũma in colorẽ ſanguis cõcreti nigricãs aſpectu, idẽqꝫ ſuſpectu refulgens. Vñ & Homero purpureus dicit ſanguis.

Romæ quando uſus purpuræ. Cap. xxxix.

PVrpuræ uiſum romæ ſemp fuiſſe uideo. Sed Romulo in Trabea. Nã toga ꝑtexta & latiore clauo Tullũ Hoſtiliũ e regibus primũ uſum Hetruſcis deuictis ſatis conſtat. Nepos Cornelius qui diui Auguſti principatu obiit. Me, inquit, iuuene uiolacea purpura uigebat, cuius libra denariis centũ uenibat, nec mulro poſt rubra tarentina. Huic ſucceſſit dibapha Tyria, quæ in libra denariis mille non poterat emi. Hac Lẽtulus Spinter ædilis currulis prim⁹ ĩ ꝑtexta uſus improbabat. Qua purpura quis nõ iam, inquit, triclinaria facit? Spinter ædilis fuit urbis cõditę anno. dcc. Cicerone conſ. Dibapha tunc dicebat, quę bis tincta eſſet ueluti magnifico impẽdio. Qualiter nũc oẽs pene cõmodiores purpuræ tingunt. In cõchyliata ueſte cętera eadẽ ſine buccino ꝓterqꝫ ius tẽperaturæ. Aeque pro indiuiſo hũani potus excremĩto dimidia & medicamina addunt. Sic gignit laudat ille pallor ſaturitate fraudata, tãtoqꝫ dilucidior quãto magis uellera eſuriunt.

De precio earum. Cap. xl.

PRecia medicamẽto ſunt qdem ꝓ fertilitate littorũ uiliora. Non tñ uſq̃ pelagii libras quinquenos nũmos excedere, & buccini centenos ſciant, qui iſta mercant ĩmenſo. Sed alia ſunt nec habẽt finẽ uicia. Iuuatqꝫ ludere ĩpendio & luſus geminare miſcẽdo iterũ & ĩpa adulterare adulteria naturæ, ſicut teſtudines tingere, argentũ auto cõfundere ut electra fiãt, adderĩ his æra, ut Corinthia.

De tingendo Amethyſtino & cocco byſſino. Cap. xli.

NOn eſt ſatis abſtuliſſe gẽmæ nomẽ amethyſtũ. Rurſum abſolutus inebriatur Tyrio ut ſit ex utroqꝫ nomẽ ĩprobũ Tyriamethyſtus, ſimulqꝫ luxuria duplex. Et cũ confecere conchylia, tranſire melius in Tyriũ putant. Pœnitẽtia hoc primũ debet inueniſſe artifice mutãte quod dãnabat. Inde ratio eſt nata. Votũ quoqꝫ factũ e uitio portẽtoſis ingeniis & gemina demõ [+Granum.] ſtrata uia luxuriæ, ut color ali⁹ opiret alio. Suauior ita fieri leuiorqꝫ dictis. Quin & tertena miſcere, coccoqꝫ tinctũ Tyrio tĩgerĩ ut fieret bis byſſinũ. Coccũ galatiæ rubẽs +gramẽ, ut dicem⁹ in

terrestribꝰ, aut circa emeritā Lusitaniæ in maxīa laude est. Verū ut simul pagant nobilia, pigmēta anniculo gramini lāguidus succus. Idem a q̄drimo euanidꝰ. Ita nec recenti uires neq̃ senescēti Abunde tracta est ratio, qua se uirorū iuxta fœminarūq; forma credit amplissimam fieri.

De pinna, & pinnotere, & aquatilium sensu. Cap. xlii.

COncharū generis & pinā est. Nascit in limosis subrecta sp̄, nec unq̄ sine comite, quem pinnoterē uocāt alii pinnophylacē, id est squilla parua. Aliubi cancer dapis assectator. Pādit se pinna luminibꝰ orbū corpus intus minutis pisciibus p̄bens. Assultant alii ꝓtinus, & ubi licētia audacia creuit, implēt eam. Hoc tēpus speculatꝰ idex morsu leui significat. Illa ore cōpressō quicq̄d inclusit exanimāt, partemq; socio tribuit. Quo magis miror quosdā existimasse aq̄tilibus nullū inesse sensum. Nouit torpendo uim suā ip̄a non torpens, mersaq; i limo se occultat, pisces qui securi natātes obtorpuere corripiēs. Huius iecori teneritas nulla p̄fert. Nec minor solertia ranæ, q̄ i mari piscatrix uocat, eminētia sub oculis cornicula turbato limo exerit, assultantes pisciculos pertrahēs, donec tam ꝓpe accedāt, ut assiliat. Sic modo squatina & rhombus aditi pinnas exertas mouent specie uermiculorū. Item quæ uocat Raia. Nā pastinaca latrocinat ex occulto transeūtes radio, qd̄ telū est ei fingens. Argumēta solertia huiꝰ qd̄ tardissimi pisciū hi mugilē uelocissimū oim habētes in uētre reperiunt.

De scolopēdris uulpibus & glanis. Ca. xliii.

SColopēdræ terrestribus similes, quas centipedes uocāt, hamo deuorato oīa interranea euomunt, donec hamū egerāt, deinde resorbent. At uulpes marinæ simili in periculo glutiūt amplius usq; ad ifirma lineæ, quæ facile p̄rodāt ✤ Glauciꝰ, ✝ qui & glanis uocat auersꝰ mordet hamos, nec deuorat, sed esca spoliat.

✤ Glanius.
✝ Vel & qui.

De ariete pisce. Cap. xliiii.

GRassat aries ut latro. Et nunc grandiū nauium in salo stantium occultatus umbræ si quē nandi uoluptās inuitet expectat. Nunc elato extra aquam capite piscantium cymbas speculatur, occultusq; adnatans mergit.

De his quæ tertiā naturā habēt, nō aīaliū neq; fruticū, & de urticis & spongiis. Cap. xlv.

EQuidē & his sensū inesse arbitror, qui nec aīaliū, neq; fruticū, sed tertiā ex utroq; naturam habēt, urticis dico & spōgiis. Vrticæ noctu uagantur, noctuq; mutant, carnosæ frondis, iis natura ut carne uescant. Vis pruritu mordax, eadēq; q̄ terrestris urticæ. Cōtrahit ergo se q̄ maxīe rigens, ac prænatāte pisciculo frōdē suā spargit, cōplectensq; deuorat. Alias merenti similis, & iactari se passa fluctu algę uice cōtractos pisces, attrituq; petrę scalpētes pruritū iuadit. Eadē noctu pæctines & echinos perq̄rit. Dū admoueri sibi manū sentit, colorē mutat & contrahit. Tacta uredinē mittit, paulūq; si fuerit ireruall, abscōdit. Ora ei i radices esse tradunt, Excremēta p summa tenui fistula reddi. Spongiarū tria gn̄a accipimꝰ, spissum, ac prædurū, & asperū. Tragos id uocat minus spissum, & mollius Manos, tenue dēsūq;, ex quo penicilli, achilleū. Nascūt oēs i petris alunt cōchis, pisce limo. Intellectū inesse iis appet, q̄a ubi auulsorē sensē, cōtractę m̄lto difficiliꝰ abstrahunt. Hoc idē fluctu pulsante faciūt. Viuere esca manifesto conchæ minutæ i his repertæ ostendūt. Circa Toronē uesci illis auulsas etiā aiūt, & ex relictis radicibꝰ recrescere. In petris cruoris quoq; ihæret color, Africis præcipue quæ generant i Syrtibus, maxie fiūt manæ, Sed mollissimæ circa Lyciā. In ꝓfundo aūt nec uentoso molliores. In Hellespōto asperę & densę circa Maleā. Putrescūt in apricis locis, ideo optimæ in gurgitibus. Viuētibꝰ itemq; madētibꝰ nigricās color. Adhærēt nec p̄te, nec totæ, intersūt aūt fistulæ q̄dam inanes, q̄ternæ fere aut quinæ, per q̄s pasci existimant. Sūt & aliæ, sed sup̄næ cōcretæ. Et subesse mēbrana q̄dā radicibus earū intelligit. Viuere cōstat lōgo tempe. Pessimū oim genus earū est, quæ aplysiæ uocant, quia elui nō possunt, in q̄bus maxime sunt fistulæ, & reliq̄ densitas spissa.

De caniculis marinis. Cap. xlvi,

CAnicularū maxīa multitudo circa eas urinātes graui p̄iculo infestāt. Ipi ferūt & nubē quādam crassescere sup capita aīaliū planorū piscīū silem p̄mētē eos, arcentēq; a reciprocando, & ob id stilos p̄acutos lineis annexos habere sese, quia nisi p̄fossæ ita nō recedant, caliginis & pauoris (ut arbitror) ope, Nubē em̄ & nebulā, cuius noīe id malū appellāt inter aīalia illa haud ultra cōperit quisq̄. At cū caniculis atrox dimicatio. Inguina & calces oēmq; cādorē corporū appetunt. Salus una in aduersa eundi, ultroq; terrendi. Pauet em̄ hoiem æque ac terret. Et sors æqua in gurgite. Vt ad sūma aquæ uentū est, ibi periculū anceps. Adempta rōne cōtra eūdi, dum conet emergere. Et solus oīs in sociis, funē illi religatū ab humeris eiꝰ trahūt. Hūc dimicās, ut sit periculi signum, læua quatit, dextra appræhenso stilo in pugna est. Modicꝰ alias tractꝰ. Vt

prope carinã uentium est,nisi præ celeri ui repente rapiant,absumi spectant Ac.sæpe iã subducti
e manibus auferunt,si non trahẽtiũ ope congiobato corpe in pilæ modum ipi se adiuuere. Pro
rendunt quidem tridentes illi.Sed monstri solertia est nauigiũ subeundi,atq ita e tuto pliandi.
Oĩs ergo cura ad speculandũ hoc malum insumitur.

De aĩantibus q̃ silicea testa,& q̃ sine uillo includunt,& reliqs sordidis aĩalibus. Cap.xlvii.

CErtissima est securitas uidisse planos pisces,qa nunq̃ sunt ubi maleficæ bestiæ.Qua de cã
urinãtes sacros appellãt eos.Silicea testa inclusis fatẽdũ est nullum esse sensum,ut ostreis.
Multis eadẽ natura quæ frutici,ut Olothyris,pulmonibus,stellis.Adeoq nihil nõ gignit
in mari,ut cãpo.Nã etiam æstiua animalia pernici molesta saltu,aut q̃ capill⁹ maxie celat,exi-
stimãt,& circũglobata escæ sæpe extrahunt.Quæ causa somniũ pisciũ in mari noctibus ĩfestare
existimatur.Quibusdã uero ipsis innascunt,quo in numero chalcis accipitur.

De uenenatis marinis. Cap.xlviii.

NEc uenena cessant dira,ut in lepore,q in indico mari etiã tactu pestilẽs uomitũ dissolutio
nẽq stomachi ptinus creat.In nr̃o ossa informis,colore tantũ lepori silis.In Indis,& ma-
gnitudĩe,& pilo duriore,Tantũ niuns ibi capit. Aeq pestiferũ aĩal araneus spinæ in dor-
so aculeo noxi⁹.Sed nullũ usq̃ execrabili⁹ q̃ radi⁹ sup caudã eminẽs trigõis,quã nostri pastinacã
appellãt.Quin cõchylii magnitudĩe arbores infix⁹radici necat.Arma ut telũ p forat & ferri& ue
neni malo.

De morbis piscium. Cap.xlix.

MOrbos uniuersa genera pisciũ & cætera animalia etiã fera non accipimus sentire.Verũ
ægrotare singulos manifestũ facit aliquorũ macies cum ĩ eodem genere præpingues alii
capiantur.

De generatione eorũ mira. Cap.l.

QVo nam modo generẽt desideriũ & admirãtio hoĩum differri si patit.Pisces attritu uẽtri
um coeũt,tanta celeritate ut uisum fallant.Delphini & reliqua cete simili modo,& paulo
diutius,Fœmia piscis coitus tẽpore marẽ sequit,uentrẽ ei⁹ rostro pulsans.Sub partu ma
res fœminã similt oua uescẽtes eoꝝ.Nec satis est generationi per se coitus,nisi editis ouis,iter se
uersando mares & fœminæ uitale asperserit uir⁹.Nõ oib⁹id cõtingit ouis in tanta multitudine,
alioquin teplerentur maria & stagna,cum singuli uteri ĩnumerabilia concipiant.

Item de generatione & qui pisces oua pariant. Cap.li.

PIsciũ oua in mari crescũt,quædã summa celeritate,ut murenaꝝ.Quæda paulo tardius pla
ni pisciũ qbus cauda nõ obest aculeiq,ut testudines & raiæ in coitu supueniũt,polypi cri-
nõ uno fœminæ narib⁹ adnexo.Sæpiæ & loligines linguis cõponẽtes inter se brachia.& in
cõtrariũ nantes,& pariũt ore.Sed polypi in terrã uerso capite coeũt.Reliqua molliũ tergis ut ca
nes.Itẽ locustæ & squillæ,cancri ore.Ranæ supueniũt,prioribus pedib⁹ alas fœminæ mare app
hendẽte,posteriorib⁹ clunes.Pariũt minimas carnes nigras,quas gyrinos uocãt,oculis tñ & cau-
da insignes,mox pedes figurant,cauda findente se in posterior.Mirũq semestri uita resoluuntur
in limũ nullo cernente,& rursus neruis aquis renascunt quæ fuere natę perinde occulta rõne cũ
oibus annis id eueniat.Et mytuli & pectines sponte naturæ in harenosis pueniũt.Quæ durioris
testæ sunt,ut murices purpuræ saliuario lẽtore.Sicut acescẽte humore culices,atq spuma maris
incalescẽte cũ admissus est imber.Quæ uero siliceo tegmine operiunt,ut ostrea putrescẽte limo
aut spuma circa nauigia diutius stante,defixosq palos,& lignũ maxie.Nup. cõpertũ i ostreariis,
humorẽ iis fœtificũ lactis mõ effluet.Anguillę atterũt se scopulis ea strigmẽta uiuescũt.Nec alia
est eaꝝ pcreatio.Pisciũ diuersa gñа nõ coeũt pter squatinã & raiã,ex qb⁹ nascit priori pte ranæ
similis,& nomẽ ex utroq cõpositũ apud græcos trahit.Quædã tpe anni gignunt & in hũor & in
terra.Vere pectĩes limãces hirũdĩes eodẽ tpe euanescũt.Pisciũ aũt lup⁹ & trichias bis ãno parit
& saxatiles oẽs.Mulli ter,& chalcis,cyprin⁹sexies.*scorpiões bis ac sargi uer & autũno.Ex plãis
squatina sola bis autũno,&uergiliaꝝ occasu.Plimi pisciũ trib⁹mẽsib⁹aprili,maio.Salpę autũno,
spari,torpedo,squali circa æquinoctiũ.Molles uere,Sæpia oĩbus mensibus.Oua ei⁹ glutino atra
menti ad speciẽ uuæ cohærẽtia mascul⁹ prosequit afflatu,alias sterilescũt.Polypi hyeme coeũt.
pariũt uer oua tortili uibrata pãpio,tãta fœcũditate,ut multitudĩę ouorũ occisi nõ recipiãt ✣ca
uo capitis,q̃ pgnãtes tulere.Ea excludũt quinq̃gesimo die,e qb⁹ multa ppter numeꝝ itercidũt.
Locustæ & reliq̃ tenuioris crustæ ponũt oua supra oua,atq ita icubãt.Polypis fœmia mõ i ouis
sedet,mõ cauernã brachioꝝ iplexu claudit.Sæpia ĩ terreno parit iter arundines,aut sicubi enata

*Scorpenæ.

✣Crano

alga.Excludit qntodecio die.Loligenes ĩ alto cõserta oua edũt,ut ſæpiæ . Purpuræ murices eiꝰ deniq; gñis uere pariũt.Echini oua pleniluniis hñt hyeme,& cochleæ hyberno tpe naſcũt. Torpedo octogenos fœtꝰ habẽs,inuenit,eaq; ĩtra ſe parit oua ꝑmollia in aliũ locũ uteri transferẽs. atq; ibi excludẽs.Sili mõ oĩa quæ cartilaginea appellauimꝰ,ita fit,ut ſola piſciũ & anĩal pariát, & oua cõcipiát.Sylurꝰ mas ſolꝰ oĩum edita cuſtodit oua ſæpe, & qnquagenis diebꝰ ne abſumát ab aliis.Cæteræ fœmiæ ĩ triduo excludũt,ſi mas attigit.Acus ſiue bellõæ unꝰ piſciũ dehiſcẽte pp multitudinẽ utero parit.A ptu caleſcit uuluꝰ,qđ & in cæcis ſerpẽtibꝰ tradũt.Mus marinus ĩ terras ſcrobe effoſſa parit oua,& rurſus obruit terra.Triceſimo die refoſſa apit,fœtũq; ĩ aquã ducit.

De uuluis piſcium. Cap.lii.

ERythini & chanæ uuluas hẽe tradunt.Qui trochos appellat a græcis ipſe ſe inire. Aquatilium omnium ſœtus inter initia uiſu carent. De longiſſima uita piſcium. Cap.liii.

AEui piſciũ memorãdũ nup exẽplũ accepimus,pauſilypũ uilla eſt Cãpaniæ haud ꝑcul Neapoli.In ea in cæſaris piſcinis a Pollione Vedio cõiectũ piſcem ſexageſimũ poſt annum expiraſſe ſcribit Anneus Seneca.Duobus aliis æqlibꝰ eius ex eodẽ genere etiã tũc uiuẽtibꝰ. Quæ mẽtio piſcinaꝝ admonet,ut paulo plura dicamꝰ hac đ re,priuſq̃ digrediamur ab aq̃tilibꝰ.

De uiuariis oſtrearum,& quis ea primus inuenerit. Cap.liiii.

OStreaꝝ uiuaria primꝰ oĩum Sergiꝰ Orata ĩuenit ĩ baiano ætate.L.Craſſi oratoris añ marſicũ bellũ,nec gulæ cã,ſed auaritiæ,magna uectigalia tali ex ingenio ſuo pcipiens : Vt q primus pẽſiles inuenit balineas ita mãgonizatas uillas ſubinde uendẽdo.Iis primus optimũ ſaporẽ oſtreis lucris adiudicauit,qñ eadẽ aq̃tilia gña aliubi, atq; aliubi meliora . Sicut lupi piſces in tyberi amne ĩter duos põtes,rhombus rauẽnæ,mureuæ in Sicilia,elops rhodi, & alia gña ſilr, nc culinaꝝ cẽſura peragat.Nondũ Britãnica ſeruiebãt littora,cum Orata lucrina uobilitabat, poſtea uiſum tãti ĩ extrema Italia petere Brũduſiũ oſtreas * ac uelitis.Sed inter duos ſapores nuper excogitatũ tñ longæ aduectionis a Brunduſio cõpaſcere in lucrino.Eadẽ ætate prior Licinius Murenaꝝ,reliquoꝝ piſciũ uiuaria ĩuenit.Cuius deinde exẽplũ nobilitas ſecuta eſt Philippꝰ. Hortẽſiꝰ Lucullꝰ exciſo ẽt mõte iuxta Neapolim maiore ĩpẽdio q̃ uillã ædificauerat Euripũ , & maria admiſit.Qua de cauſa Mag.Põpeius Xerxẽ rogatũ eũ appellabat.Quadraginta . M.ipſius piſcinæ.A defuncto illo ueniere piſces.

* Ac nelis eſſe t.

Qui primus murenarũ uiuaria fecerit. Cap.lv.

MVrenarũ uiuariũ priuatim excogitauit,C.Hirrus ante alios, q cœnis triũphalibꝰ Cæſaris dictatoris ſex miliã numero mureuaꝝ mutuo appẽdit.Nam permutare quidem ꝑcio noluit,aliaue merce.Huius uillã inter q̃modicũ.xl.milibꝰ piſcinæ uẽdiderũt . Inuaſit deinde ſinguloꝝ piſciũ amor.Apud baulos in pte baiana piſcinã habuit Hortẽſius orator.Murenã adeo dilexit,ut exanimatã fleſſe credat.in eadẽ uilla Antonia Druſi murenæ quam diligebat inaures addidit.Cuius ꝑpter famam nonnulli baulos uidere concupiuerunt.

De cochleaꝝ uiuariis,& quis primus inſtituit. Cap.lvi.

COchlearũ uiuaria ĩſtituit Fuluius * Lupinus in Tarqnenſi paulo ante ciuile bellũ,qđ cum Põpeio Magno actũ eſt,diſtinctis qdem generibus earum, ſepatim ut eſſent , albæ quæ in Reatino agro naſcuntur.Sepatim ilyricæ,quibus magnitudo præcipua.Africaue quibus fœcunditas.Solitanæ qbus nobilitas.Quin & ſaginã eaꝝ cõmentatus eſt ſapa & farre, aliiſq; generibus.Vt cochleæ quoq; altiles ganeã implerẽt.Cuius artis gloria in eam magnitudinẽ pducta ſit,ut octoginta quadrantes caperent ſingularum calicis,auctor eſt.M.Varro.

* Hirpinus.

De piſcibus terrenis. Cap.lvii.

PIſciũ gña etiãnũ a Theophraſto mira ꝑdunt circa Babylonis rigua decedẽtibus fluuiis in cauernas aq̃s hebetes remanere.Quoſdã iñ exire ad pabula pẽnulis gradientes crebro caudæ motu,cõtraq; uenãtis refugere in ſuas cauernas,& iis obuerſos ſtare.Capita eorum eſſe ranæ marinæ ſilia,reliq̃s partes gobioꝝ.Brãchias ut cæteris piſcibus.Circa Heracleã & Toronẽ & Lycũ amnẽ eẽ multifaria.In ponto unũ genus eſſe,quod extremas fluminũ aquas ſectetur,cauernaſq; ſibi faciat in terra,atq; in his uiuat etiã reciprocis amnibus ſiccato littore.Effodi ergo, motu demũ corpoꝝ uiuet eos approbãt.Circa heracleã eãdẽ codẽq; Lyco amne đcedẽte ouis relictis in limo generari piſces,q ad pabula petẽda palpitẽt exiguis branchiis . Quod fieri nõ ĩdigo humoris,pp quos & anguillas diutius uiuere excẽptas aq̃s.Oua aũt ĩ ſicco maturari,ut teſtudinũ

cadē in Ponti regione apphēdi in glacie pisciū quosdā maxie gobiones non nisi patinarū calore uitalē motū fatētes. In his qdem tametsi mirabilis est aliqua ratio. Idē tradit in Paphlagonia effodi pisces gratissimos cibis terrenos altis scrobib⁹. In his locis ubi nl̄ſq restagnēt aquę. Miratur q; & ipe gigni sine coitu. Humoris qdē tm aliquā inesse quā puteis arbitraf, cū nō nulli reperianf pisces. Quicqd est hoc certe minus *admirabile talpaȝ facit uitā subterranei animalis, nisi forte uermiū terrenoȝ & his piscibus natura est.

*Admirabile facit talparū uita.

De muribus Nili. Cap.lviii.

VErum oibus his fidē Nili inūdatio affert oīa excedētem miracula. Quippe detergente eo musculi reperiunf inchoato opere genitalis aquæ terræq; iam parte corporis uiuētes, nouissima effigie etiamnum terrena.

De anthia pisce, & quō capiaf. Cap.lix.

NEc de Anthia pisce sileri cōuenit. Itaq; plærosq; aduerto credidisse apd chelidonias īsulas quas dixim⁹ Asiæ scopulos in mari añ *pmōtoriū sitas, ibi frequēs hic piscis & celeriter capif uno gñe, paruo nauigio & cōcolori ueste, eadēq; hora p aliquot dies cōtinuos piscator enauigat certo spacio, escāq; piicit. Quicqd ex eo mutef, suspecta fraus prædæ est. Cauensq; qđ timuit, cū id sæpe factū est, unus aliquādo cōsuetudine inuitatus Anthias escā appetit. Notaf hic intētiōe diligēti, ut auctor spei, cōciliatorq; capturæ. Neq; enī est difficile cū p aliquot dies solus accedere audeat. tādē & aliquos iuenit paulatim comitatior. Postremo greges adducit innumeros, iā uetustissimis qbusq; assuetis piscatorē agnoscere, & cibū e manu capere. Tum ille paulum ultra digitos in esca iaculat⁹ hamū singlos iuolat uerı⁹ q̄ capit, ab umbra nauis breui concitu abscēdēs. Ita ne cæteri sentiāt alio intus excipiēte cētonib⁹ raptū, ne palpitatio ulla, aut sonus cæteros abigat. Cōciliatorē nosse ad hoc pdest, ne capiaf. Parcit piscator fugituro in reliquum gregem. Ferūt discordē sociū duci socii insidiatū pulchre noto cœpisse malefica uolūtate. Agnitum in macello a socio cuius iniuria erat, & dati dāni formula ex edicto condemnatū. Addit Mutianus æstimata lite decē libris. Idē anthiæ cū unum hamo teneri uiderint, spinis quas in dorso serratas habēt lineā secare tradunf, eo qui tenef extēdēte, ut prædici possit. At inter sargos ipse qui tenef ad scopulos lineam terit.

*Tauri interferatur.

De stellis marinis. Cap.lx.

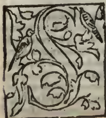
PRæter hæc claros sapiētia auctores uideo mirari stellā in mari. Ea figura est parua admodum caro intus, extra duriore callo. Huic tam igneū feruorē esse tradūt, ut oīa in mari cōtacta adurat. Omnem cibum statim peragat. Quibus sit hoc cognitum experimētis haud facile dixerim. Multo mirabilius dixerim id cuius experiendi quotidie occasio est.

De Dactylis, eorumq; miraculis. Cap.lxi.

COncharum genere sunt dactyli ab humanoȝ unguiū similitudie appellati. His natura in tenebris remoto lumine, alio fulgore clarere, & quanto magis humorē habeāt. Lucere in ore mandentium. Lucere in manibus, atq; etiā in solo, atq; ueste, decidētib⁹ guttis, ut procul dubio pateat succi illam naturā esse, quā miremur etiam in corpore.

De inimicitiis & amicitiis inter se aquatilium. Cap.lxii.

SVnt & inimicitiaȝ atq; concordiæ miracula. Mugil & lupus mutuo odio flagrant. Conger & murena caudas inter se præroděntes. Polypū intantū locusta pauet, ut si iuxta uideri omnino moriatur. Locustam conger, rursus polypum congri lacerant. Nigidius auctor est est prodere caudam Mugili lupum, eosdemq; statis mensibus concordes esse. Omnes autem uiuere qui bus caudæ sic amputentur. At e contrario amicitiæ exēpla sunt, præter illos de quoȝ dixim⁹ societate. Balenæ musculus qñq; prægraui supercilioȝ pōdere obrutis eius oculis infestantia magnitudinē uada prænatans demonstrat, oculorūq; uice fungitur. Hinc uolucrū naturæ dicenf.

CAII PLYNII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER. X.

De natura auium, Cap.i.

SEquif natura auiū, qrū grādissimi & pene bestiarū gñis struthiocameli. Africi uel æthiopici altitudinē eqtis isidētis equo excedūt, celeritate uīcūt. Ad hoc demū datis pēnis ut currētē adiuuēt, cætero nō sūt uolucres, nec a terra tollunf. Vngulæ iis ceruis siles, qb⁹ dimicāt, bisulcæ cōphēdēdis lapidib⁹ utiles quos in fuga cōtra sequētes ingerūt pedib⁹. Cō coquendi fine

coquẽdi fine delectu deuorata mira natura. Sed nõ minus stoliditas, in tãta reliq corporis altitudine cũ colla frutice occultauerint latere sese existimantiũ. Præmia ex iis oua ꝑpter amplitudinẽ pro qbusdã habita uasis, conosq̧ bellicos & galeas adornãtes pẽnæ. De Phœnice. Ca. ii.

AEthiopes atq̧ Indi discolores maxie & inarrabiles ferũt aues. Et ante oẽs nobilẽ Arabiæ Phœnicem. Haud scio an fabulose unũ in toto orbe, nec uisum magnopere. Aquilæ naratur magnitudine, auri fulgore circa colla, cætera purpureus, cæruleam roseis caudã pẽnis distinguẽtibus. Cristis faciẽ caputq̧ plumeo apice honestãte. Primus atq̧ diligẽtissim⁹ togatoꝝ de eo ꝓdidit ✤ Manilius senator ille maximus nobilis doctrinis doctore nullo. Auctor est nemĩnẽ extitisse q uiderit uescẽtẽ. Sacrũ in Arabia soli esse. Viuere annis sexcẽtis. lx. Senescentẽ casia thurisq̧ surculis cõstruere nidũ, replere odoribus, & sup emori. Ex ossibus deinde ac medullis nasci prio seu uermiculũ, inde fieri pullum. Principioq̧ iuxta funeri priori reddere, & totũ deferre nidũ ꝓpe Pancaiam in solis urbẽ, & in ara ibi deponere. Cũ huius alitis uita magni conuersionẽ anni fieri ꝓdit idẽ Manlius. Iterũq̧ significationes tẽpestatũ & sydeꝝ eodẽ reuerti. Hoc autem circa meridiẽ incipere. Quo die signũ Arietis sol itrauerit. Et fuisse eius cõuersionis annũ ꝓdẽte se. P. Licinio. M. Cornelio cons. ducentesimũ quintũdecimũ. Cor. Valerianus Phœnicem deuolauisse in ægyptũ tradit. Qu. Plautio. Sex. Papinio cõs. Allatũq̧ esse in urbẽ Claudii principis cẽsura anno urbis. dccc. & in comitio ꝓpositũ. Quod actis testatũ est, sed q̃ falsa esse nemo dubitarit.

✤Manlius

De Aquilis. Cap. iii.

EX his quas nouimus aquilæ maximus honos, maxima & uis. Sex earum genera. Melenætos a græcis dicta, eadẽq̧ Valeria minima magnitudine, uiribus ꝓcipua, colore nigricans. Sola aquilarum fœtus suos alit. Cæteræ (ut dicemus) fugant. Sola sine clangore, sine murmuratione. Cõuersat aũt in montibus. Secũdi generis pygargus in oppidis, & in cãpis albicãte cauda. Tertii Morphnos, quã Homerus & Percnon uocat. Aliqui & ✶ Plãcũ, & Anatariã, secũda magnitudine & ui, huicq̧ uita circa lacus. Phœmone Apollinis dicta filia, dẽtes ei eẽ ꝓdidit, mutæ alĩs carẽti lingua. Eadẽq̧ aquilaꝝ nigerrimã ꝓminẽriore cauda. Cõsensit & Boethus. Ingeniũ est ei testudines raptas frangere e sublimi iaciẽdo. Quæ sors interemit poetã Aeschylũ, ꝓdictã fatis (ut ferũt) eius diei ruinã, secura cæli fide cauẽtẽ. Itẽ quarti generis est ✝ ꝑcepterus, eadẽ moratur per lac⁹ uulturina specie, alis minis, reliqs magnitudie antecellẽs, sed ibellis & degener, utpote quã uerberet coru⁹. Eadẽ ieiuniæ semp auiditatis, & qrulæ murmuratiõis. Sola aqlaꝝ exanima fert corpa. Cæteræ cum occidere cõsidunt. Hæc facit ut quintũ genus Gnesion uocet, uelut uerũ, solũq̧ incorruptæ originis, media magnitudine, colore subrutilo, rarum cõspectu. Supest haliæetus clarissima oculoꝝ acie, librãs ex alto sese, uisoq̧ in mari pisce ꝓceps in mari ruẽs, & discussis pectore aqs rapiẽs. Illa quã tertiã dixim⁹ circa stagna, aqticas aues appetit, mergẽtes sese subinde donec sopitas, lassatasq̧ rapiat. Spectãda dimicatio, aue ad ꝑfugia littoꝝ tẽdente, maxime si condensa harũdo sit. Aqla in deiectu abigẽte ala, & cũ appetit in lacus cadẽte, umbrãq̧ suã nanti sub aq̃ a littore ostẽdente. Rursus aue in diuersa, & ubi minime se credat spectari emergẽte. Hæc cã est gregatim auibus natãdi, qa plures simul nõ infestaut, respersu pẽnaꝝ hostẽ obcæcãtes. Sæpe & aqlæ ipæ nõ tolerãtes pondus apphẽsum una mergunt. Haliæetus tm̃ implumes etiãnũ pullos suos ꝑcutiẽs subinde cogit aduersus intueri solis radios, & si cõniuentẽ flẽtẽq̧ aiaduertit, ꝑcipitat e nido uelut adulterinũ & degenerẽ. Illũ cui⁹ acies firma cõtra steterit, educat. Haliæeti suũ genus nõ habẽt, sed ex diuerso aqlaꝝ coitu nascunt. Id qdẽ qd ex iis natũ est in ossifragis genus habet, e qbus uultures ꝓgenerant minores. Et ex iis magni qui oĩno nõ generat. Quidã adiiciũt gen⁹ aqlæ, quã barbatã uocãt, thusci uero ossifragã trib⁹ primis, & qnto aqlaꝝ gñi ✶ medificat Nido lapis Aetites, quẽ aliq dixere gagite, ad multa rẽmedia utilis, nihil igne deperdẽs. Est aũt lapis iste ꝑgnãs, intus cũ q̃tias alio uelut i utero sonãte. Sꝫ uis illa medica nõ nisi i nido direptis Nedificãt i petris & arborib⁹. Pariũt oua terna. Excludũt pullos binos, uisi sũt & tres aliqñ. Alteꝝ expellũt tædio nutriẽdi. Quippe eo tẽpore ipis cibũ negauit natura ꝓspiciens, ne oium feraꝝ fœtus raperent. Vngues quoq̧ earum inuertunt diebus iis. Albescũt inedia pẽnæ, ut merito pt⁹ suos oderint. Sed eiectos ab his cognatũ genus ossifragi excipiũt, & educãt cũ suis. Verum adultos quoq̧ persequit parens, & longe fugat æmulos scilicet rapinæ. Et aliogn unum par aquilaꝝ magno ad populandũ tractu ut satietur indiget. Determinãt ergo spacia, nec i ꝓximo prædant. Rapta non ꝓtinus ferunt, sed primo deponunt, expertæq̧ põdus tunc demũ abeunt. Oppetũt nõ se

✶Clangum
✝Percnopterus.
✶Inedificatur.

nio,nec ægritudie,sed fame,intãtũ ſupiore accreſcẽte roſtro,ut aduũcitas apiri nõ queat. A meridiano autẽ tpe operanť,& uolant. Prioribus horis diei donec impleanť hominum cõuentu fora ignauæ ſedẽt. Aquilarũ pennæ mixtas reliquarũ auium pennas deuorãt. Negant unq̃ ſolam hãc alitem fulmine exanimatam. Ideo armigeram Iouis conſuetudo iudicauit.

Quando legionum ſigna eſſe cœperint. Cap.iiii.

ROmanis eam legionibus.C.Marius in ſecũdo cõſulatu ſuo ꝓprie dicauit. Erat & antea prima cũ q̃ttuor aliis lupis,minotauris,equis,apris,q̃ ſingulos ordines anteibãt. Paucis ante annis ſola in acie portari cœperat,reliq̃ in caſtris relinquebanť. Marius in totũ ea abdicauit. Ex eo notatũ nõ fere apud legiones unq̃ hybernatũ eſſe in caſtris ubi aquilarũ nõ ſit iugũ. Primo & ſecundo generi nõ minorũ tm̃ quadrupedum rapina,ſed etiam cum ceruis prelia. Multũ puluerẽ uolutatu collecto inſidens cornibus excutit in oculos,pennis ora uerberans, donec præcipitet in rupe. Nec unus hoſtis illi ſatis eũ. Acrior eſt cũ dracone pugna, multoq̃ magis anceps etiã in aere. Oua hic cõſectatur aquilæ auiditate malefica. At illa ob hoc rapit ubicũq̃ uiſum. Ille multiplici nexu alas ligat,ita ſe implicans ut ſimul decidat.

Mirum de Aquila. Cap.v.

EST percelebris apud Seſton urbem aquilæ gloria. Educatã a uirgine retuliſſe gratiam aues primo mox deinde uenatus aggerentẽ. Defuncta poſtremo in rogũ accenſum eius iniecciſſe ſeſe,& ſimul conflagraſſe. Quam ob cauſam incolæ,quod uocant heroum in eo loco fecere appellatum Iouis & uirginis,quoniam illi deo ales aſcribitur.

De Vulturibus. Cap.vi.

VVlturũ præualent nigri. Nidos nemo attigit. Ideo etiam fuere qui putarẽt illos ex aduerſo orbe aduolare falſo. Nedificant eni in excelſiſſimis rupibus. Fœtus quidem ſæpe cernũtur fere bini. Vmbritius haruſpicum in noſtro æuo peritiſſimus parere tradit oua ✠.xiii. Vno ex iis reliqua oua nidũq̃ luſtrare,mox abiicere. Triduo autem ante aut biduo uolare eos, ubi cadauera futura ſunt.

✠ Ili

De Sanquale. Cap.vii.

SAnqualẽ auem atq̃ immuſſulũ augures Romani magnæ quæſtioni habent. Immuſſulũ aliq̃ uulturis pullum arbitrãtur eſſe,& Sanqualem oſſifragam. Maſſurius Sanqualem oſſifragam dicit eſſe. Immuſſulum autem pullum aquilæ priuſq̃ albicet cauda. Quidam poſt Mutiũ augurem uiſos non eſſe Romæ confirmauere. Ego(quod uerifimilius eſt)in deſidia rerum omniũ non arbitror agnitos.

De Accipitris. Cap.viii.

ACcipitrũ genera.xvi.inuenimus. Ex iis Circon claudũ altero pede ꝓſperrimi augurii nuptialib⁹ negociis & pecuariæ rei. Triorchẽ a nũero teſtiũ,cui principatũ in auguriis phœmone dedit. Buteonẽ hunc appellant romani. Familia etiã ex eo cognoĩata cũ ꝓſpero auſpicio in ducis naui ſediſſet Aeſaloa græci uocãt,q ſol⁹ omni tẽpore apparet. Cæteri hyeme abeunt. Diſtinctio generũ exauiditate. Alii nõ niſi ex terra rapiũt auẽ. Alii nõ niſi circa arbores uolitantẽ. Alii ſedentẽ ſublimi. Aliq̃ uolantẽ in apto. Itaq̃ & colũbæ nouere ex iis picula, uiſoq̃ cõſidũt,uel ſubuolãt,cõtra naturã eius auxiliãtes ſibi in inſula Africæ Cerne i oceano. Accipitres tutius Maſſyliæ humi fœtificãt,nec alibi naſcunť illis aſſueti gẽtibus. In Thraciæ pte ſup✠Amphipoli hoĩes atq̃ accipitres ſocietate q̃dã aucupãť. Hi ex ſyluis & harũdinetis excitãt aues. Illi ſup uolãtes deprimũt. Rurſus captas aucupes diuidũt cũ iis. Traditũ eſt miſſas in ſublime ibi excipe eos,& cũ tẽpus ſit capturæ,clãgore ac uolatus genere inuitare ad occaſionẽ. Simile quidam lupi apud Mæotin paludẽ faciũt. Nã niſi partẽ a piſcantibus ſuam accepere,expanſa eorũ retia lacerant. Accipitres auium nõ edunt corda. Nocturnus accipiter cymindis uocatur,ratus etiã in ſyluis,interdiu minus cernens. Bellũ interneciuũ gerit cum aquila,cohærẽteſq̃ ſæpe præhenduť.

✠Cedro polim Ariſtotelis.

De Cocyce quæ a ſuo genere interimitur. Cap.ix.

COcyx ex accipitre uidetur fieri,tempore anni figurã mutans,quoniã nunc non apparent reliqui,niſi perq̃ paucis diebus. Ipſe q̃ modico tempore æſtatis uiſus nõ cerniť poſtea. Eſt aũt neq̃ aduncis unguibus ſolus accipitrũ,nec capite ſimilis illis,neq̃ alio q̃ colore, ac rictu colũbi poti⁹, Quin abſumũť ab accipitre,ſi quãdo una apparuere. Sola oiũ auis a ſuo genere interempta. Mutat autem & uocẽ. Procedit uere. Occultatur caniculæ ortu,ſemperq̃ parit in alienis nidis maxime palumbiũ maiori ex parte ſingula oua,quod nulla alia auis,raro bina. Cã ſubiiciẽdi pullos putať,q̃ ſciat ſe inuiſam cũctis auib⁹. Nã minuta quoq̃ infeſtant,ita nõ fore tutam generi

tam generi suo stirpē opinaſ,ni fefellerit.Quæ nullū facit nidū,aliogn trepidū animal. Educat ergo subditū adulterato fœtu nixu.Ille auidus ex natura ꝑripit cibos reliqs pullis,itaqꝫ pinguescit.& nitidus in se nutricē cōuertit,illa gaudet ei⁹ specie,miraſqꝫ sese ipam ꝗ talē pepit.Suos cō paratiōe eius damnat ut alienos,absumiqꝫ etiam se inspectāte pariſ,donec corripit ipam quoqꝫ iam uolandi potens.Nulla tum auium suauitate carnis comparatur illi.

De Miluis. Cap.x.

Milui ex eodē accipitrū genere magnitudine differunt.Notandū in his rapacissimā & famelicā semp alitē,nihil esculēti rapere unꝗ ex funeꝝ ferculis,nec olympiæ ex ara. Ac ne ferentium quidem manibus,nisi lugubri municipiorū imolantiū ostento.Idē uidenſ artē gubernādi docuisse,cauda flexibus in cælo mōstrantes natura quod op⁹esset in ꝑfundo.Milui & ipi hybernis mēsibus latent,non tamen ante hirundines abeūtes.Traduntᷓ aūt & solstitiis affici podagra.

Digestio auium per genera. Cap.xi.

Volucrū prima dīstinctio pedibus maxie constat.Autem aduncos ungues habent, aut digitos,aut palmipedū ī genere sunt,uti anseres,& aquaticæ fere aues. Aduncos ungues habentia carne tantum uescuntur ex parte magna.

De inauspicatis auibus,Cornice,Coruis,Bubone. Cap.xii.

Cornices & alio pabulo. Atqꝫ duritiā nucis rostro repugnantē uolantes in altū ī saxa tegulasue iaciūt,iterū ac sæpius,donec quassatā perfringere queāt.Ipa ales est īauspicatæ garrulitatis,a quibusdā tamē laudata.Ab arcturi sydere ad hirundinū aduentū notatur eam in Mineruæ lucis réplisqꝫ raro,alicubi oio nō aspici,sicut Athēis.Præterea sola hæc etiā uolātes pullos aliqādiu pascit.Inauspicatissima fœtus tpe,hoc est post solstitiū.Cæteræ oēs ex eodē genere pellūt nidis pullos,ac uolare cogūt,sicut & corui,q & ipsi nō carne tantū aluntur,sed robustos quoqꝫ fœtus suos fugāt longius.Itaqꝫ paruis ī uicis nō plus bina cōiugia sūt.Circa Cranonē qdē Thessaliæ singula ꝑpetuo.Genitores soboli loco cedūt.Diuersa in hac & supradicta alite qdā.Corui ante solstitiū generāt.Itē ægrescūt sexagenis dieb⁹,siti maxime anteꝗ fici coquanſ autūno.Cornix ab eo tēpore corripiſ morbo.Corui pariūt cū plurimos quinos. Ore eos pareſ aut coire uulgus arbitraſ.Ideoqꝫ grauidas si ederint coruinū ouū ꝑ os partū reddere , atqꝫ in totum difficulter parere,si tecto īferanſ.Aristoteles negat.Nō hercule magis ꝗ in egypto ibim.Sed illā exosculationē ꝗ sæpe cerniſ,qualē in colūbis esse.Corui in auspiciis soli uidenſ intellectū hēre significationū suaꝝ.Nā cū mediæ hospites occisi sſ,oēs e Pelopōneso & attica regiōe uolauerūt. Pessima eoꝝ significatio cū glutiūt uocē uelut strāgulati. Vncos ungues & nocturnæ aues hñt, ut noctuæ,bubo,ululæ.Oium hoꝝ hebetes interdiu oclis Bubo funebris,& maxīe aboiat⁹ publicis ꝑcipue auspiciis.Deserta incolit,nec tm̄ desolata,sed dira etiā & inaccessa. Noctis monstrum nec cātu aliquo uocali,sed gemitu.Itaqꝫ in urbib⁹ aut oio in luce uisus dirū ostērū est.Priuatoꝝ domib⁹ insidētē plurimū scio nō fuisse feralem. Volat nunꝗ quo libet,sed transuersus auffertur. Capitolii cellam ipam itrauit Sex.Papellio Istro.L.Pediano cōſ.ꝑpter quod nonis martiis urbs lustrata est eo anno.

De incendiaria aue. Cap.xiii.

Inauspicata est & incēdiaria auis,ꝑpter quā sæpenumero lustratam urbē in annalibus inuenimus,sicut.L.Crasso.C.Mario conſ.Quo anno & bubone uiso lustrata est. Quæ sit auis eā nec reperitur,nec traditur.Quidam ita interꝑtanſ incēdiariam esse quæcūqꝫ apparuerit carbonem ferens ex aris uel altaribus.Alii spinturnicē eam uocant.Sed hæc ipa quæ eēt inter aues qui se scire diceret non inueni.

De Cliuina. Cap.xiiii.

Cliuinā quoqꝫ auem ab antiquis nominatim animaduerto ignorari . Quidam clamatoriā dicunt.Labeo ꝑhibitoriā.Et apud Nigidium subis appellatur auis , quæ aquilarum oua frangat.

De auibus incognitis. Cap.xv.

Vnt præterea complura genera depicta in Hetrusca disciplina sæculis nō uisa, quæ nunc defecisse mirū est,cum abundent etiam quæ gula humana populatur.

De auibus nocturnis. Cap.xvi.

Externoꝝ de auguriis peritissime scripsisse *illapsas nomine putaſ.Is tradit noctuam bubonem picum arbores cauantem,Trogonem cornicem a cauda de ouo exire , quoniam ponꝺere capitum peruersa oua posteriorem partem corporum fouendam matri applicent. *Hylas

De Noctuis. Cap.xvii.

NOctuarũ cõtra aues solers dimicatio. Maiore circũdatæ multitudĩe resupinæ pedib⁹ repugnãt, collectæq; in arctũ, rostro & unguibus totæ tegunt. Auxiliat accipiter collegio quodã naturæ, bellũq; partit. Noctuas sexagenis diebus hyemis cubare, & nouem uoces habere tradit Nigidius.

De Pico Martio. Cap. xviii.

SVnt & paruæ aues uncoꝝ unguiũ, ut Picus Martius cognomen, insignes & in auspiciis magnæ. Quo in genere arboꝝ cauatores scandentes in subrectũ ✠ Feliũ modo. Illi uero & supini percussi corticis sono pabulũ subesse intelligunt. Pullos in cauis educant auium soli. Adactus cauernis eoꝝ a pastore cuneus admota quadã herba ab his elabi credit uulgo. Trebius auctor est clauũ uel cuneũ adactũ quanta ui libeat in arbores, in qb⁹ nidũ habeat statim exilire cũ crepitu arboris, cũ insederit clauo aut cuneo. Ipi pricipales lario sũt in auguriis a rege qui nomẽ huic aui dedit. Vnũ eoꝝ præscitum trãsire nõ queo. In capite prætoris urbani. L. Tuberonis in foro iura pro tribunali reddẽtis sedit, ita placide ut manu apphẽderet. Respõdere uates, exitiũ impio portẽdi si dimitteret. At si examinaret, prætori. Et ille auẽ ꝓtinus concerpsit. Nec multo post impleuit prodigiũ. Vescunt & glande in hoc genere, pomisq; multæ, sed quæ carne tantum non uiuunt. Excepto Miluo, quod ipsum in auguriis dirum est.

✠ Stellionum Aristotelis.

De nncos ungues habentibus & digitos. Cap. xix.

VNncos ungues habẽtes oĩno nõ cõgregant, & sibi quoq; ꝓdant. Sũt aũt oẽs fere altiuolæ ꝓter nocturnas & magis maiores. Oĩbus qbus alæ grãdes corp⁹ exiguũ. Ambulant difficulter. In petris raro cõsistunt curuatura unguiũ ꝓhibente. Nũc de secũdo ordĩe dicam⁹, qui in duas diuidit spẽs, oscines, & alites. Illaꝝ generi cãtus oris, his magnitudo differẽtiã dedit.

De Pauonibus, & quis eos primus comederit. Cap. xx.

ITaq; ꝓcedet ordine oẽs reliqs. In his pauonũ genus, cum formam tum intellectũ eius & gloriam. Gẽmãtes laudatus expãdit colores a duerso maxĩe sole, quia sic Fulgẽti⁹ radiat. Simul umbræ quosdã repcussus cæteris q in opaco clarius micãt. Cõchata qrit cauda. Omnesq; in aceruũ cõtrahit pẽnaꝝ quos spectari gaudet oculos. Idem cauda annuis u cibus amissa cũ foliis arboꝝ donec renascat iteꝝ cum flore pudibũdus ac mœrẽs quærit latebrã. Viuit annis. xxv. Colores incipit fundere in trimatu. Ab auctorib⁹ nõ gloriosum tãtũ animal traditur, sed & maliuolũ, sicut anserũ uerecũdũ. Quoniã has quoq; quidam addiderũt notas in his, haud probatas mihi. Pauonẽ cibi gratia Romæ prim⁹ occidit orator Hortẽsius, adiiciali cœna sacerdotii. Saginare primus instituit circa nouissimũ pyraticũ bellum. M. Aufidius Lurco, exq; eo quæstu reddit⁹ iis sestertium sexagena milia habuit.

De gallis, & quomodo castrent, & de gallinaceo locuto. Cap. xxi.

PRoxime gloriã sentiũt & hi nostri uigiles nocturni, quos excitãdis in opa mortalib⁹ rũpẽdoq; somno natura genuit. Norũt sydera, & ternas distinguũt horas interdiu cãtu. Cũ sole eunt cubitũ. Quartaq; castrẽsi uigilia ad curas laboreq; reuocãt. Nec solis ortũ icautis patiunt obrepe. Diẽq; ueniẽtẽ nunciãt cãtu, Ipm uero cantũ plausu lateꝝ. Importãt suo generi, & regnũ in qcũq; sũt domo exercẽt. Dimicatõe parit hoc quoq; iter ipos, uelut iõ tæla agnata cru rib⁹ suis intelligẽtes. Nec finis sæpe cõmoriẽtib⁹. Quod si palma cõtigit, statĩ in uictoria canũt, seq; ipi pricipes testant. Vict⁹ occultat silẽs, ægreq; seruitũ patit. Et plebs tñ æque supba gradit ardua ceruice, cristis celsa. Cœlũq; sola uolucꝝ aspicit crebro, In sublime quoq; caudã falcatã erigẽs. Itaq; terrori sũt ẽt leonib⁹ generosissimis feraꝝ. Iã ex his qdã ad bella tm̃ & ꝑlia assidua nascunt, qb⁹ ẽt patrias nobilitarũt Rhodũ ac Tanagrã. Secũdus est honos habitus melicis & chalcidis, ut plane dignæ aliti tm̃ honoris ꝑbeat humana purpura. Hoꝝ sunt tripudia sollistima Hi magistratus nr̃os quotidie regũt, domosq; ipi suas claudũt aut reserãt. Hi fasces romanos impellũt aut retinẽt. Iubẽt acies aut ꝓhibẽt. Victoriaꝝ oĩum toto orbe partarũ auspices. Hi maxime terraꝝ impio impitãt. Ex iis etiã fibræ sunt, q̃ haud aliter q̃ opime uictimæ diis gratæ. Habent ostẽta ex se & ꝑposteri eoꝝ uespertini cãtus. Nãq; totis noctib⁹ canẽdo Bœotiis nobilẽ illã aduersus Lacedæmonios ꝑsagiuere uictoriã. Ita cõiecta iterptatiõe, qm̃ uicta ales illa nõ caneret. Desinũt canere castrati, Quod duob⁹ fit mõis, lũbis adustis candente ferro, aut imis crurib⁹. Mox ulcer oblito figulina creta, facilius ita pinguescũt. Pergami oĩb⁹ annis spectaculũ galloꝝ publice editur ceu gladiatoꝝ. Inuenit in annalibus in Ariminensi agro. M. Lepido, Qu. Catulo cõs. in uilla Galerii locutum gallinaceum semel equidem quod sciam.

De Anseribus

De Anseribꝰ,& qs primꝰ iecur anserinũ comederit,& de adipe anserino cõmageno. Cap.xxii.

ESt & anseri uigil cura capitolio testata defenso p id tẽpus canũ silẽtio ꝑditis rebꝰ. Quáobrem cibaria anserũ cẽsores ĩ primis locát.Quin & fama amoris. Argis dilecta forma pueri noĩe oleni,& glauces Ptolemæo regi cithara canẽtis,quá eodẽ tpe & aries amasse ꝑditur. Põt & sapĩæ uideri intellectꝰ iis eẽ,ita comes ꝑpetuo adhæsisse Lacydiphõ dicit, nusq̃ ab eo nõ in publico,nõ in balneis,nõ noctu,nõ interdiu digressus.Nostri sapiẽtiores q eos iecoris bonitate nouere.Fartilibꝰ ĩ magná amplitudinẽ crescit,exẽptũ quoq̃ lacte mulso auget.Nec sine cá ĩ q̃stione est.Quis primꝰ tm̃ bonũ inuenerit,Scipio an Metellus uir cõsularis,an. M.Sessius eadem ætate eq̃s Ro.Sed(qđ cõstat)Messali.Cotta Messalæ oratoris filiꝰ palmas pedum ex iis torrere. atq̃ patinis cũ gallinaceoꝝ cristis cõdit repit.Tribuet.n.a me culinis cuiusq̃ palma cũ fide. Mirũ ĩ hac alite,a morinis usq̃ ad romá pedibꝰ uenere.Fessi ꝓferũt ad prios.Ita cæteri stipatiõe naturali ꝓpellũt eos.Cádidoꝝ alteꝝ uectigal ĩ pluma.Vellũt qbusdá locis bis áno. Rursus plumigeri uestiũt,molliorq̃ q̃ corpĩ q̃proxía.Er e germania laudatissima.Cádidí,ibi,ueꝝ minores gázæ uocant.Preciũ plumæ eoꝝ in libras denatii gni.Et inde crimía plærũq̃ auxiliariũ p̃fectis a uigili statiõe ad hæc aucupia dimissis cohortibꝰ totis.Eoq̃ delitiæ ꝓcesser,ut sine hoc ĩstrum̃to durare iá ne uiroꝝ qdẽ ceruices possint.Aliud repit Syriȩ pars q̃ cõmagene uocat.Adipe eoꝝ in uase æreo cũ cĩnamo niue multa obrutũ,ac rigore gelido maceratũ ad usum p̃clari medicamĩs qđ ab gẽte dr̃ cõmagenũ.Anseꝝ generis sũt ✤penelopes,& qbꝰ lautiores epulas nõ nouit Británnia chenalopeces fere ansete mĩores.Decet & ✝erythrotaonas suus nitor, absolutaq̃ nigritia,in supciliis cocci rubor.Alteꝝ eoꝝ genꝰ uultuꝝ magnitudinẽ excedit, quoꝝ & colorẽ reddit.Nec ulla auis excepto Strutiocamelo maius corpe ĩplẽs põdus,in tm̃ aucta ut in terra quoq̃ ĩmobił p̃hẽdat.Gignũt eos alpes,& septẽtrionalis regio.In auiariis saporẽ perdũt.Moriunt cõtumacia spũ reuocato.Proximæ eis sunt q̃s Hispania aues tatdas appellat.Græci Otidas,dáuatas ĩ cibis. Emissa enim ossibus medulla odoris tedium extemplo sequitur..

✤ Cera mides.
✝ Tetra gones.

De gruibus,ciconiis,oloribus,& peregrinis auibus,& coturnicibus de glotte. Cap.xxiii,

INducias habet gens pygmæoꝝ abscessu gruũ(ut diximus)cum iis dimicantiũ. Immẽsus est tractus quo ueniũt si quis reputet á mari Eoo.Quádo ꝓficiscunt ⁎cõsentiũt.Volant ad prospiciendũ altæ.Ducem quẽ sequant eligunt.In extremo agmine per uices qui acclament dispositos habẽt,& q gregẽ uoce contineant.Excubias habent nocturnis tẽporibus lapillum pede sustinẽtes,q lassatis sõno decidẽs in diligentiá sono coarguat.Cæteræ dormiũt capite subter alá cõdito,alternis pedibus insistẽtes.Dux erecto ꝓuidet collo,ac p̃dicit. Eæ eædẽ másuefactæ lasciuiũt,gyrosq̃ quosdá indecoro cursu uel singulæ peragũt.Certũ est pontũ transuolaturas primũ oĩum augustias petere,inter duo ꝓmõtoria Criumetopũ & Carában.Mox Saburra stabiliri. Cũ mediũ tráſierint,abiici lapillos e pedibꝰ.Cum attigerint cõtinentẽ,& e gutture harená.Cor.Nepos q diui Augusti principatu obiit,cũ scriberet Turdos pauloante cœptos saginari,addidit ciconias magis placere q̃ grues,cũ hæc nunc ales ĩter primas expetat,illá nemo uelit tetigisse.Cicõiæ quo ná e loco ueniát,aut quo se referát ĩcõptũ adhuc ẽ.E lõgĩquo uẽire ñ dubiũ, eodẽ quo grues mõ.Illas hyemis,has æstatis aduenas.Abituræ cõgregant in loco certo, comitatæq̃ sic,ut nulla sui gñis relinquat,nisi captiua & serua,ceu lege p̃dicta die recedũt. Nemo uidit agmẽ discedẽtiũ,cũ discessurũ appeat,nec uenit,sed uenisse cernimꝰ. Vtrũq̃ nocturnis fit tpibus, & q̃uis ultra cittaue puolẽt,nũq̃ tñ aduenisse usq̃ nisi noctu existimant,Pythonis comẽ uocant in Asia patẽtibꝰ cápis,ubi cõgregratæ ĩter se cõmurmurant. Eá deniq̃ q̃ nouissimo aduenit lacerát.atq̃ ita abeũt.Notatũ post idus augustas nõ temer̃ uisas ibi.Sũr q ciconiis nõ inesse lĩguas cõfirmẽt Honos iis serpẽtiũ exitio tátus,ut in Thessalia capitale fuerit occidisse, eadem legibꝰ pœna,q̃ in homicida.Siłi anseres quoq̃ & olores rõne cõmeár.Sed hoꝝ uolatus cernit, Liburnicarũ more rostrato ĩpetu ferunt,facilius ita sindẽtes aera,q̃ si recta fronte impellerẽt,a tergo sensim dilatáte se cuneo porrigit agmẽ,largeq̃ impellenti p̃bet auræ.Colla ĩponũt p̃cedẽtibus. Fessos duces ad terga recipiũt.Ciconiæ nidos eosdẽ repetũt.Genitricũ senectá inuicẽ educát.Olorum morte narrat flebilis cátꝰ,falsis(ut arbitror)aliquot expim̃tis.Idẽ mutua carne uescũt ĩter se. Veꝝ hȩc cõmeantiũ p maria terrasq̃ pegrinatio nõ patit deferri,minores quoq̃ quibus est natura similis. Vtrũq̃.n.supradictas magnitudo & uires corpoꝝ inuitare uideri possunt.Coturnices etiá semp antecueniũt q̃grues.Parua auis,& cũ ad uos uẽit terrestris potiꝰ q̃ sublimis.Aduolát & eæ siłi mõ

⁎ Cõser tim uolant.

non fine piculo nauigátiũ,cũ appropinquere terris.Quippe uelis sæpe incidũt.& hoc semper no ctu,mergũtq; nauigia.Iter est his p hospicia certa.Austro nõ uolát humido.s.& graniore uento. Aura tñ uehi uolũt,ppter põdus corpoꝶ,uiresq; paruas.Hinc uolátiũ illa cõqnestio labore ex pressa.Aqlone ergo maxie uolát ortygometra duce.Primá eaꝶ terræ appropinquanté accipiter rapit.Et sp hic remeátes comitatũ sollicitát.Abeũtq; una p sua signa glotis & ot⁹ ✠Cẽchramus Glottis per longá exerit linguá unde ei nomé.Hác in initio blãdita pegrinatiõe auide peruectá pœnitétia i uolatu cũ labore.s.subit.Reuerti icomitatá piget & sequi,nec unq̃ plus uno die pera gir.In pximo hospitio deserit.Veꝶ iuenit alia antecedéte ãno relicta,Sili modo in singlos dies. Cẽchramus pseuerátior festinat ét puenire ad expetitas sibi terras.Itaq; noctib⁹ his eas excitat, admonetq; itineris.Otus bubone minor est,noctuis maior,auribus plumeis eminentibus,uñ & nomé illi.Quidá latine Asioné nocát.Imitatrix al's auis ac parasita,& quodá gñe saltatrix.Capit haud difficulter ut noctuæ,intéta i aliquo circũeũte alio.q; si uẽtus agmen aduerso flatu cœpe rit inhibere,põdusculis lapidũ apphẽsis,aut guttur harena repleto stabilitæ uolát. Coturnicib⁹ ✠ueneni semé gratissim⁹ cib⁹.Quá ob cám eas dánauere mẽsis.Simulq; comitiale pp morbum despui snetum,quem solæ animalium sentiunt præter hominem.

✠ Ciῤ chram⁹

+Veratri.

De Hirũdinibus,Merulis,Turdis,& Sturnis,Turturibus,& Palumbis. Cap.xxiiii.

Abeũt & hirũdines hybernis mẽsibus sola carne uescẽs auis,ex iis q̃ adũcos nngues nõ ha bent,sed in uicina abeunt.Africos secutæ montiũ recessus.Inuẽtq; iá sunt ibi nudæ atq; deplumes.Thebaꝶ tecta subire negant,qm̃ urbs illa sæpi⁹ capta sit nec ✠bizeeis in thra cia pp scelera Terei,Cecina uolaterran⁹ eqstris ordis qdrigatũ dñs cõphensas in urbé secum afferẽs uictoriæ nũcias amicis mittebat,in eũdé nidũ remeátes illico uictoriæ colore. Tradit & Fabius pictor in annalib⁹ suis,cũ obsideretur pſidiũ romanũ a ligustinis hirũdiné a pullis ad se cõ eptá allatá,ut lino ad pedé ei⁹ alligato nodis significaret quoto die aduẽiéte auxilio eruptio fie ri deberet.Abeũt & Merulæ Turdiq; & Sturni sili mõ i uicina.S3 hi plumá nõ amittũt,nec occul tát nisi spe cibi quo hybernũ pabulũ petát.Itaq; i Germáia hyeme maxie Turdi cernũt.Vere tur tur occultat,pẽnasq; amittit.Abeũt & Palũbes,quo ná & in iis icertũ.Sturnoꝶ generi propriũ3 caterua tim uolare,& quodá pilæ orbe circũagi oĩb⁹ i mediũ agmé tendẽtibus. Volucrũ soli hi rũdini flexuosi uolatus,uelox celeritas,qbus ex causis neq; rapinæ cæteraꝶ alitum obnoxia est. Eadem demum sola auium non nisi in uolatu pascitur.

✠Biyenus.

Quæ auium perennes,quæ semestres,quæ trimestres. Cap.xxv.

TEmporũ magna differẽtia auib⁹.Perẽnes ut colũbæ,Semestres ut hirundines. Trimestres ut Turdi & Turtures,& quæ cum fœtũ eduxere abeunt,ut Galguli,Vpupæ.

De auibus mira. Cap.xxvi.

AVctores sũt oĩbus annis aduolare Ilium ex æthiopia aues,& confligere ad Mẽnonis sepul chrũ,quas ob id Mẽnonidas uocár.Hoc idé qnto qnoq; anno facere eas in æthiopia circa regiá Mẽnonis exploratũ sibi Cremutius tradit.Sili modo pugnát Meleagrides i bœotia Africæ,hoc est gallinaꝶ genus ✠gibbeꝶ uariis sparsum plumis,quæ nouissimæ sũt peregrinaꝶ auium in mensas receptæ ppter ingratum uirus. Verum Meleagri tumulus nobiles eas fecit.

✠Gilberium.

De auibus seleucidibus. Cap.xxvii.

SEleucides aues uocant,quaꝶ aduentũ ab Ioue præcibus impetrant, Casii mõtis incolæ,fru ges eorum locustis uastantibus.Nec unde ueniant,quoue abeant compertũ,nunq̃ cõspectis nisi cum præsidio earum indigetur. De Ibi. Cap.xxviii.

INuocant & ægyptii Ibes suas contra serpentiũ aduentũ.Et Cyrenaici Achorem deum mu scarum multitudine pestilentiá efferente,quæ protinus intereunt post litatum est illi deo.

Quæ aues in qbus locis nõ sunt,& quæ mutant coloré & uocé,& Luscinii s. Cap.xxix.

SEd in secessu auiũ & noctuæ paucis diebus latere tradunt.Quaꝶ genus in Creta insula non est,& etiá si qua inuecta sit emorit.Ná hæc quoq; mira naturæ differétia.Alia aliis locis ne gat tanq̃ genera frugũ fruticũue,sic & animaliũ nõ nasci,translatitioꝶ̃ũq; inuecta mori.Mi rũ quidé est illud uni⁹ gñis aliti aduersum.Quæ ná est his naturæ inuidia?aut qui terraꝶ dicati auib⁹ termini?Rhodus aqlá nõ hẽt.Tráspadana Italia iuxta alpes lariũ lacũ appellat amœnũ ar busto agrũ,ad qué cicõiæ nõ trásmeát.Sicuti nec octauũ circa lapidé ab eo.Imméſa aliogn finiti mo isubꝶ tractu examía gracculoꝶ mõedulaꝶ,cui soli aui furacitas auri argétiq; pcipuc mira é.

Picus mar

Picus Martiꝰ in Tarētino agro negaᷓ esse. Nup & adhuc tñ rara ab apēnino ad urbē uersus cerni cœpere picaꝝ gña, q̄ longa insignes cauda uarie appellanᷓ. Propriū his caluescere oibꝰ annis cū serit rapa. Perdices nō trāsuolant bæotiæ fines in Attica. Nec ulla auis in pōto insula in q̄ sepultꝰ est Achilles īfestat sacratā ei ædē. In Fidēnate agro iuxta urbē Ciconiæ nec nidū faciūt. At ī agꝛ uolaterranū palumbiū uis e mari quo ānis aduolat. Romæ ædē Herculis foro Boario nec muscę nec canes intrār. Multa pterea silia, quę prudēs subinde omitto ī singlis generibꝰ fastidio parcēs. Quippe cū Theophrastꝰ tradat inuectitias esse in Asia etiā colūbas, & pauones, & coruos, & ī cyrenaica uocales ranas. Alia admirato circa Oscines, fere mutāt colorē uocēq; tpe anni, ac repēte fiūt alię. Quod ī grādior alitū gñe grues tm̄. Eę. n. senectute nigrescūt. Merula ex nigra ruffescit, cāit æstate, hyeme balbutit, circa solstitiū muta. Rostꝝ quoq; āniculis ī ebur trāsfiguraᷓ dūtaxat maribus. Turdis color æstate circa collū uarius, hyeme cōcolor. Lusciniis diebus ac noctibꝰ cōtinuis. xv. garrulus sine intermissu cantus, densante se frondiū germie nō in nouissimū digna miratu aue. Primū tāta uox tam paruo in corpusculo, tam pertinax spūs. Deinde in una perfecta musicæ sciētia modulatꝰ editur sonus. & nunc continuo spiritu trahiᷓ ī lōgū, nunc uariaᷓ īflexo, nūc distinguiᷓ conciso, copulaᷓ intorto, promittiᷓ, reuocaᷓ, infuscaᷓ ex īopinato. Interdū & secū ipsa murmurat, plenus, grauis, acutus, creber extentus, ubi uisum est uibrans summus, medius, imus. Breuiterq; oīa tam puulis ī faucibus, q̄ tot exq̄sitis tibiarū torm̄tis ars holum excogitauit. Vt non sit dubiū hanc suauitatē p̄monstratā efficaci auspicio, cū in ore Stesichori cecinit īfantis. At ne quis dubitet artes esse plures, singulis sunt cātus, & nō idē oībus, sed suus cuiq;. Certār inter se, palāq; aiosa cōtentio est. Victa morte finit sæpe uitam spiritu prius deficiēte q̄ cātu. Meditanᷓ aliæ iuniores uersusq; quos imitenᷓ accipiūt. Audit discipula ītētiōe magna, & reddit, uicibusq; reticent. Intelligiᷓ emendatæ correctio, & in docente quędam rephensio. Ergo seruorū illis p̄cia sunt, & quidē ampliora q̄ quibꝰ olim armigeri parabanᷓ. Candidā scio īconditā, alioquin quod est ppe inusitatū uenisse, quæ Agrippinæ Claudii principis cōiugi dono dareᷓ. Visum iam sæpe iussas canere cœpisse, & cū symphonia alternasse. Sicut hoīes reptos qui sonū earū addita in trāsuersas labias fronde arūdinea q̄si foramine inspirātis linguæ, ut pua aliq̄ opposita mora īdiscreta redderēt silitudine. Sꝫ eę tātę tāq; artifices argutię a. xv. diebꝰ paulatī desinūt, nec ut fatigatas possis diceᷓ aut satiatas. Mox æstu aucto ī totū alia uox fit, nec modulata aut uaria. Mutaᷓ & color. Postremo hyeme ipa non cerniᷓ. Linguis eaꝝ tenuitas illa prima nō est, quæ cæteris auibus. Pariūt uere primo, cū plurimū sena oua. Ali ratio ficedulis. Nam formā simul coloréq; mutant. Hoc nomē nō nisi autūno habēt, postea Melancoryphi uocanᷓ. Sic & Erythacus hyeme, idē phœnicurus æstate. Mutat & Vpupa, ut tradit Aeschylꝰ poeta. Obscœna alias pastu auis. Crista uisenda plicatili, cōtrahens eā subrigēsq; per lōgitudinē capitis. Oenanthe quidē etiā status latebrę dies habet, ex oriente syrio occultata, ab occasu eiusdē prodit. Quod miremur ipis diebꝰ utrūq;. Chlorion quoq; q totus est luteus, hyeme nō uisus circa solstitia pcedit.

De Merulis. Ca. xxx.

Merulæ circa Cyllenē Arcadiæ, nec usq̄ alibi cādidę nascunᷓ, Ibis circa Pellusiū tm̄ nigra est, cæteris oibus locis candida.

Tempus auium genituræ. Cap. xxxi.

Oscines pter exceptas non temere e fœtus faciunt ante æquinoctiū uernum, aut post autūnale. Ante solsticium autem dubios, post solstitium uitales.

De halcyonibꝰ, & de diebꝰ eaꝝ nauigabilibꝰ, & Gauiis & reliquo aq̄ticaꝝ gñe. Ca. xxxii.

Eoq; maxie sunt insignes Halcyones. Dies earum ptus q maria quoq; nauigant nouere. Ipsa auis paulo amplior passere, colore cyraneo ex pte maiore tantū purpureis, & Candidis admixtis pēnis, collo gracili ac pcero. Alterū genus earū magnitudie distinguitur & cantu. Minores in arūdinetis canūt. Halcyonē uidere rarissimū est nec nisi uergiliaꝝ occasu, & circa solstitia brumāue naue aliquādo circūuolata statī in latebras abeūtē. Fœtificant broma, q dies halcyonides uocanᷓ, placida mari per eos & nauigabili Siculo maxie. In reliqs ptibus est quidē mitius pelagus. Siculū utiq; tractabile. Faciunt autē septē ante brumam diebus nidos, & totidem sequētibꝰ pariūt. Nidi earū admirationē habēt, pilæ figura paulū eminēti, ore perq̄ angusto, grādium spōgiarū silitudine. Ferro ītercidi nō queunt. Franguntq; icto ualido, ut spuma arida maris. Nec unde cōfinganᷓ inueniᷓ. Putanᷓ ex spinis aculeatis. Piscibus eñ uiuūt. Subeūt & ī amnes. Pariūt oua qna. Gauiæ in petris nidificāt. Mergi ī arboribꝰ. Pariūt plurimū terna. Sed gauię æstate

Rostro Aristotelis.

mergi incipient uere.

De diuersitate nidificantiũ auiũ, argathylis, cynamulgis, & ꝑdicibus. Cap. xxxiii.

HAlcyonũ nidi figura reliquarũ quoq; solertiæ nos admonet. Neq; alia parte ingenia auiũ magis admirãda, Hirũdines luto construũt, stramẽto roborant. Si qñ inopia est luti, madefactũ m'lta aqua pennis puluerẽ spargunt. Ipm uero nidum mollibus plumis floccisq; consternũt tepefaciendis ouis simul, ne durus sit infantibꝰ pullis. In fœtu summa æquitate alternant cibum. Notabili mũdicia egerũt excremẽta pullorũ. Adultioresq; circũagi docent, & foras saturitatẽ emittere. Alterũ genus hirundinũ est rusticarũ & agrestiũ. q̃ raro in domibꝰ diuersos figura, sed eadẽ materia configũt nidos, totos supinos, faucibꝰ porrectis i angustũ utero capaci. Mirũ q̃ ꝑitia occultãdis habiles pullis, & substernẽdis molles. In ęgypti heracleotico ostio mollẽ cõtinuatiõe nidorũ euagãti Nilo iexpugnabilẽ opponũt, stadii fere unius spacio, qđ hũano ope ꝑfici nõ posset. In eadẽ ęgypto iuxta oppidũ Coptio isula est sacra Isidi, quã ne laceret amnis idẽ, muniũt ope, incipiẽtibꝰ uernis diebꝰ palea & stramẽto rostro firmãtes, cõtinuatis ꝑ triduũ noctibus tãto labore, ut m'ltas i ope emori cõstet. Eaq; militia illis cũ anno redit. sp. Tertiũ est eaꝝ genꝰ q̃ ripas excauãt, atq; ita i terrã fœtificãt. Haꝝ pulli ad cinerẽ ambusti mortifero fauciũ malo m'ltisq; aliis morbis hũani corꝑis medẽt. Nõ faciũt hę nidos. Migrãtq; m'ltis diebꝰ añ si futurũ est ut auctꝰ amnis attingat. In genere itẽ ripariaꝝ est cui nidꝰ ex musco arido ita absoluta ꝑficit pila, ut iueniri nõ possit aditꝰ. Argathyl' appellat, eadẽ figura ex lino itexẽs. Picoꝝ aliq̃s suspẽdit in surculo primis in ramis cyathi mõ, ut nulla q̃drupes possit accedeꝛ. Galgulos quidẽ ipos depẽdẽtes pedibꝰ somnũ cape cõfirmãt quia tutiores ita se sperãt. Iã publicũ q̃dem oium est tabulata ramoꝝ sustinẽdo nido ꝓuide eligere, cameraq; ab hymbri aut fronde ꝓtegere dẽsa. In Arabia cynamulgꝰ auis appellat. Cinami surcul' nidificat. Plũbatis igr̃ eos sagittis decutiũt idigenę mercis grã. In scythis magnitudĩe otidis binos parit in leporina pelle semꝑ in cacuminibꝰ ramorum suspẽsa. Picę cũ diligentius uisũ ab hoie nidũ sensere, oua trãsgerũt alio. Hoc i his auibꝰ quaꝝ digiti nõ sint accõmodati cõplectendis trãsferẽdisq; ouis miro tradit modo. Nãq; surculo sup bina oua iposito ac ferrumiato alui glutino subdita ceruice medio ęq̃ utrinq; libra deportãt alio. Nec uero iis minor solertia, q̃ cunabula i terra faciũt corꝑis grauitate ꝓhibitæ sublime petet. Merops uocat genitores suos recõditos pascẽs pallido itꝰ colore pẽnaꝝ, supne cyaneo, priori subrutilo. Nidificat i specu sex pedũ defossa altitudie. Perdices spina & fruticẽs sic mũiũt receptaculũ, ut cõtra feras abunde fallent. Ouis stragulũ molli puluere cõtumulãt, nec i quo loco peperere icubãt. Neue cui frequẽtior cõuersatio sit suspecta transferũt alio. Illæ q̃dem & maritos suos fallũt, q̃m itẽpantia libidinis frãgũt eaꝝ oua, ne cubãdo detineãt. Tũc iter se dimicãt mares desiderio fœminarũ. Victũ aiũt uenerẽ pati. Id quidem & coturnices. Trogus inquit & gallinaceos aliq̃ñ. Perdices uero a domitis feros & nouos *haud uictos inhiri ꝑmiscue. Capiunt quoq; pugnacitate eiusdem libidinis contra aucupis indicẽ exeunte in prœliũ duce totiꝰ gregis. Capto eo ꝓcedit alter, ac subinde sing'li. Rursus circa conceptũ fœminæ capiunt contra aucupẽ fœmina exeũte, ut rixãdo abigat eũ. Neq; in aiali alio par opus libidinis. Si cõtra mares steterint fœminæ, aura ab his flante prægnãtes fiũt. Hiãtes aũt exerta lingua per id tẽpus æstuant, cõcipiuntq; supuolantiũ afflatu, sæpe uoce tantũ audita masculi. Adeoq; uincit libido ẽt fœtus charitatẽ, ut illa furtim & i occulto incubãs cũ sensit fœmina aucupe accedẽte ad mare; recanat, reuocetq;, & ultro ꝑbeat se libidini. Rabie q̃dem tanta ferunt, ut in capite aucupãtiũ sępe cęcæ metu sedeant. Si ad nidũ his cœperit accedere, ꝓcurrit ad pedes eius foeta ꝑgrauẽ aut delũbem sese simulans, subitoq; in procursu aut breui aliquo uolatu cadit facta, aut ala, aut pedibꝰ. Aut ꝓcurrit iterũ iamiã ꝓhẽsuꝝ effugiens spe frustrãs, donec in diuersum abducat a nidis. Eadẽ iam pauore libera ac materna uocãte cura in sulco resupina gleba se terra pedibus apphensa operit. Perdicũ uita ad. xv. annos durare existimatur.

* Aut

De Columbis. Cap. xxxiiii.

AB his colũbarũ gesta spectãt maxĩe simili rõne. Mores iidẽ, sed pudicitia illis ꝓpria, & neutri nota adulteria. Cõiugii fidẽ ñ uiolãt, & cõmunẽq; seruãt domũ. Nisi cœlebs aut uidua domum nõ relinq̃t. Et impiosos mares subinde etiã iniquos ferũt. Quippe suspirio est ad ulterii, quãuis natura nõ sit. Tũc plenũ querela guttur, sæuiq; rostro ictus, mox i satisfactiõe exosculatio: & circa ueneris ꝑces crebris pedũ orbibꝰ adulatio. Amor utriq; sobolis ęqualis. Sępe & ex hac causa castigatio pigriꝰ itrante fœmina ad pullos. Parturiẽti solatia & ministeria ex masc. Pullis ꝑrio salsiorẽ terram collectã gutture in ora inspuunt, præparantes tẽpestiuitatẽ cibo. Pro-

prium generis eius & turturũ cum bibant colla non resupinare,large bibere iumentorũ modo.

De Palumbibus & differentia columbarum. Cap.xxxv.

Viuere palumbes ad tricesimũ annũ,aliquos ad.xl.Aristoteles auctor est.Vno tamen incõmodo unguiũ,codẽ & argumento senectæ,qui citra perniciem recciduntur.Cantus oĩbus similis atq; idem,terno conficitur uersu,præterq̃ in clausulæ gemitu.Hyeme mutis uere uocalibus.Nigidius putat cũ oua incubant sub tecto noĩata,Palumbẽ relinq̃re nidos.Pariũt aũt post solstitia.Columbæ & turtures & octonis annis uiuũt. De passeribus. Cap.xxxvi.

Contra passeri minimũ uitæ,cui salacitas par.Mares negant anno diuti⁹ durare.Argumẽto,quia nulla ueris initio appeat nigritudo in rostro,q̃ ab æstate incipit.Fœminis lõgiuſ culũ spaciũ.Verũ colũbis inest quidam gloriæ itellectus.Nosse credas suos colores,uarietateq; dispositã,quæetiã ex uolatu credunt plaudere in cœlo,uarieq; sulcare.Qua in ostentatio ne ut uictæ præbent accipitri implicatis strepitu pennis,qui nõ nisi ipis alarũ humeris eliditur. Alioquin ✣ solito uolatu multo uelociores speculat occultus frõde latro,& gaudentẽ in ipa gloria rapit. De Tinnungulo. Cap.xxxvii. ✣ Solu- to uola- tu ĩ mul tum.

Ob id cũ iis habenda est auis quæ ✶ Tinnũgulus uocat.Defendit.n.illas,terretq; accipitres naturali potentia ĩ tantũ,ut uisum uocemq; ei⁹ fugiant.Hac de causa pcipuus columbis amor eorũ.Feruntq; si in q̃ttuor angulis defodiant ĩ ollis nouis oblitis nõ mutare sedem columbas.Quod auro infectis alarũ articulis q̃siere aliq,nõ aliter innoxiis uulneribus,multiuaga alioqn aue.Est eñ ars illis inter se blãdiri,& corrũpe alias,furtoq; comitatiões reuerti.Quin & internũciæ in rebus magnis fuere, & epistolas adnexas earum pedibus obsidione Mutinensi ĩ castra cõsulum pertulere.D.Bruto mittente.Quid uallũ & uigilum obsidio,atq; etiã retia amne prætẽta pfuere.Antonio per cælũ eunte nũcio?Et harũ amore ĩsaniũt multi,ac sup tecta exædificant turres iis,nobilitateq; singularũ & origines narrãt ueterc iam exẽplo.Laxi⁹ eques Romanus ante bellũ ciuile Põpeianũ denariis q̃dringẽtis singula paria uẽdicauit,ut.M.Varro tradit, Quin & patriã nobilitauere.In Campania grãdissimæ puenire existimatæ.Harũ uolat⁹ in reputationẽ cæteraꝝ quoq; uolucrũ nos impellit, De uolatu & incessu auium. Cap.xxxviii. ✶ Tristũ culus.

Omnibus aĩalibus reliquis certus & uniusmõi,& in suo cuiq; genere incessus est.Aues solæ uario meatu ferunt.& in terra & in aere.Ambulant aliq̃ ut cornices.Saliunt aliq̃ ut passeres,merulæ.Currũt ut perdices,rusticulæ.Ante se pedes iaciũt,ut iaconiæ & grues.Expãdũt alas,pãdẽtesq; raro interuallo quatiũt.Aliæ crebri⁹,sed & prĩas dũtaxat pẽnas.Aliæ & to ta latera pandũt.Quædã uero maiore ex parte cõpressis uolant.Percussoq; semel aliquæ & gemino ictu aere ferunt,uelut inclusum eum prementes.Iaculant sese in sublime,ĩ rectũ,ĩ pronũ.Impingui putes aliq̃s.Aut rursus ab alto cadere has,illas salire.Anates solæ q̃q; sũt eiusdẽ generis ĩ sublime ptinus sese rolluut,atq; euestigio cœlũ petunt,& hoc etiã ex aq̃.Itaq; in foueas qbus feras uenamur delapsæ solæ euadũt.Vult & fere grauiores,nisi ex pcursu aut altiore tumulo imissæ nõ euolãt.Cauda tegunt aliæ.Circũspectãt aliæ,flectuntq; colla.Nõnullæ uescunt ea q̃ rapuere pedibus.Sine uoce nõ uolatu multæ.Aut ecõtrario semp in uolatu silent.Subreptæ pronæ,ob liquæ in latera,in ora.Quædã & resupinæ feruntur,ut si pariter cernant,plura genera non in eadem natura meare uideatur. De Apodibus. Cap.xxxix.

Plurimũ uolant quæ Apodes uocant,quia careãt usu pedũ.Ab aliis cypseli appellantur hirundinũ specie.Nidificant in scopulis.Hæ sunt quæ toto mari cernunt.Nec unq̃ ram longo naues tanq; cõtinuo cursu recedũt a terra,ut nõ circũuolitent eas Apodes.Cætera genera residũt & sistũt.His qes nisi in nido nulla:Aut pendẽt aut iacent,& igenia æque uaria ad pastum maxime. De Caprimulgis & platæis. Cap.xl.

Caprimulgi appellant grãdiores merulæ aspectu,fures nocturni interdiu eñ uisu carent. Intrant pastorum stabula,caprarũq; uberibus aduolant suctum pter lactis.Qua iniuria uber emoritur,caprisq; cęcitas quas ita mulsere oboritur.✢ Platęa nomĩatur aduolans ad eas quæ se in mari mergunt,& capita illaꝝ morsũ corripiens donec capturã extorq̃at,Eadem cõ deuoratis se ipleuit cõchis,calor uetris coctas euomit,atq; ita ex iis esculẽta legit,testas excreãs. ✢ plata- lea

De ingeniis auium. Cap.xli.

Villaribus gallinis & religio inest.Inhotrescunt edito ouo,excutiũtq; sese,& circũactæ purificant,aut festuca aliquã sese & oua lustrant.

De Carduele,& Psitaco,& auibus quæ loquuntur. Cap.xlii.

Minimæ auiū Carduele,simpata faciunt,nec uoce tātū,sed pedibus & ore pro manib⁹. Est quæ boū mugitus imitet,in Arelatēsi agroTaurus appellata,aliogn parua.Est q̄ equoꝝ quoq̄ hinit⁹ Anthus noīe,herbæ pabulo aduētu eoꝝ pulsa imitat ad hūc modū se ulci

Psitacem. scēs.Sup oīa hūanas uoces reddūt Psitaci,& q̄dē sermocinātes.India auē hāc mittit. Sitacē uocāt,uiridē toto corpe,totque tm̄ miniato in ceruice distinctam.Imperatores salutat, & quæ accipit uerba pnūciat.In uino pcipue lasciua.Capiti eius duricia eadē quæ rostro.Hæc cū loq̄ discit ferreo uerberat radio.Non sentit aliter ictus.Cū deuolat rostro se excipit.Illi innitit,leuioreq̄ se ita pedū īfirmitati facit.Minor nob.litas,qa nō ex lōgiquo uenit,s3 expssior loq̄citas certo generi picaꝝ est.Adamāt uerba q̄ loquunt.Nec discūt tantū,sed diligūt, meditātesq̄ intra semet cura atq̄ cogitatiōe intētionē nō occultāt.Cōstat emori uictas difficultate uerbi, ac nisi subīde eadē audiāt,memoria falli,q̄rētesq̄ mirū īmodū hilarari,si interī audierint id uerbū.Nec uulgaris iis forma q̄uis nō spectāda.Satis illis decoris ī specie sermōis hūani est.Verum addiscere alias negāt posse,q̄ q̄ ex gn̄e eaꝝ sunt,q̄ glāde uescunt,Et īter eas facilius q̄bus quini sunt digiti in pedibus.Ac ne eas q̄dē ipsas primis duob⁹ uitæ annis.Latior iis est lingua oibus in suo cuiq̄ genere quæ sermonē imitant hūanū,q̄q̄ id pene ī oib⁹cōtingit.Agrippina cōiūx Claudii Cæsaris turdū habuit(q̄d nunq̄ ante)imitātē sermōes hoium,cum hæc pderē.Habebāt & cæsares iuuenes item Sturnū,luscinias græco atq̄ latino sermōe dociles.Præterea meditātes in diē,& assidue noua loquētes lōgiore ēt cōtextu.Docet secreto,& ubi nulla alia uox misceat,assidēte q̄ crebro dicat ea: quæ condita uelit addisci aliquo blandiēte. De Coruoꝝ intelligentia. Cap.xliii.

Reddat & coruis sua gr̄a indignatione quoq̄ populi Ro.attestata nō solū cōscia.Tiberio principe ex fœtu supra Castoꝝ ædem genitus pullus ī oppositā sutrinā deuolauit,etiam religione cōmendatus officinæ domino.Is mature sermoni assuefactus oibus matutinis euolās in rostra,in foꝝ uersus Tiberiū,deide Germanicū & Drusū cæsares noīatim,mox transeūtē populū Ro.salutabat.Postea ad tabernā remeās,pluriū annoꝝ assiduo officio meritus. Hunc siue æmulatiōe incitatus,māceps pximæ sutrinæ,siue iracūdia subita,ut uoluit uideri, excremētis ei⁹ posita calceis macula exaniauit,tāta plebei cōsternatiōe,ut prio pulsus ex ea regiōe mox & interēptus sit,funusq̄ innūeris aliti celebratū exequiis.Cōstratū lectū sup æthiopū duoꝝ hūeros pcedēte tibicine,& coronis oīum genuꝝ ad rogum usq̄,qui cōstructus dextra uiæ Appiæ ad secūdū lapidē in cāpo Rediculi appellato fuit. Adeo satis iuxta causa po.Ro.nisa est exequarū in geniū auis,aut supplicii de Ciue Romano in ea urbe q̄ multoꝝ principū nemo deduxerat fun⁹. Scipionis uero Aemiliani post Carthaginē Numātiāq̄ deletas ab eo nemo uindicauerat mortē. Hoc gestū.M.Seruilio.C.Cestio cōs.ad.v.Kalē.April.Nūc quoq̄ erat in urbe Roma hæc pdēte me eq̄tis Ro.cornix e Betica primū color mira admodū nigro,deiñ pl'a cōtexta uerba exprimēs,

Cizicena. Casaca. & alia atq̄ alia crebro addiscēs.Necnō & recēs fama Crateri monocerotis cognoie in Trœzena regiōe Asiæ coruoꝝ opa uenātis,eo q̄ deuehebat in syluis eos cōsidentes hūeris.Atq̄ coruicu los illi uestigabāt agebātq̄,eo pducta cōsuetudīe,ut exeūtē sic comitarent & feri. Tradendū puta uere memoriæ q̄dā uisum per sitim lapides cōgerērē in situlā monumenti,in qua pluuia aq̄ durabat,sed quæ attingi nō posset.Ita descendere pauētē expssisse tali cōgerie,q̄ poturo sufficeret.

De Diomedeis auibus. Cap.xliiii.

Nec diomedeas pteribo aues.Iuba cataractas uocat.Et eis esse dentes oculosq̄ igneo colore,cætero cādidas tradēs.Duos spiis duces.Alteꝝ ducere agmē,alteꝝ cogere, scrobes excauare rostro,ide crate cōsternere,& opire terra q̄ ante fuerit egesta.In his fœtificare. Fores binas oīum scrobibus.Orientē spectare q̄bus exeant in pascua,occasum q̄bus redeant. Aluū exoneraturas subuolare sp,& cōtrario flatu.Hæ in solo loco totius orbis uisunt in insula quā diximus nobilē Diomedis tumulo atq̄ delubro cōtra Apuliæ orā fulicaꝝ siles.Aduenas barbaros clāgore infestant.Græcis tantū adulant miro discrimie,uelut generi Diomedis hoc tribuentes. Aedemq̄ ei⁹ quotidie pleno gutture madētibus pēnis peluūt atq̄ purificāt. Vnde origo fabulæ Diomedis socios in eaꝝ effigies mutatos. Quæ animalia nihil discant. Cap.xlv.

Non omittendū est cū de ingeniis disserimus,e uolucribus hirūdines esse indociles,e terrestribus mures,cū Elephanti iussa faciant.Leones iugū subeant,in mari uituli,totq̄ piscīū genera mitescant. De potu auium. Cap.xlvi.

Bibunt aues suctu cęteræ. Sed ex his qbos lõga sũt colla intermittẽtes capite resupinato ueluti infundẽtes sibi. Porphyrio solus morsu bibit. Idẽ ex proprio gñe oẽm cibũ aqua subinringẽs. Deiñ pede ad rostrum ueluti mano afferẽs. Laudatissimi in comagene. Rostra iis & ꝓlonga crura rubent.

De hæmaropodi & onocrotali, & de pegrinis auibus. Cap. xlvii.

Hac qdem & hæmatopodi mlto minori, q̃q̃ eadẽ crurũ altitudine. Nascitur in ægypro. Insistit ternis digitis. Præcipue ei pabulũ muscæ. Vita in Italia paucis diebus. Grauiores oẽs fruge uescunt, altiuolæ carne tantũ. Inter aq̃ticas mergi soliti sũt deuorare q̃ cæteræ reddunt, Olorũ sĩlitudinẽ onocrotali habẽt, nec distare existimarent oĩno, nisi faucibꝰ ipis iesset alterius uteri genꝰ. Huc oĩa ioexplebile aĩal cõgerit, mira ut sit capacitas. Mox pfecta rapia sensĩ ĩñ in os reddita ✤ inferá ĩ aluũ rumĩnãtis modo defert. Gallia hoc septẽtriõalis ꝓxima oceano mittit. In hercynio Germaniæ saltu iusitata genera alitũ accepimꝰ, quarũ plumæ igniũ modo colluceant noctibus, in cæteris nihil præter nobiliarem longinquitate factam memorandũ occurrit.

✤ In uerá aluuȝ ruminátis more

De multarũ auium nominibus & natura. Cap. xlviii.

Phalerides in seleucia Parthorũ, & in Asia aq̃ticarũ laudatissimę. Rursus phasianæ ĩ colchis gemĩas ex pluma aures submittũt, subrigũtq;. Numidicæ in parte Africæ numidia, oẽsq; iã in Italia. Phœnicopteri linguá ꝑcipui saporis esse Apicius docuit nepotum oium altissimꝰ gurges. Aragẽ maxie Ioniꝰ celebraẽ. uocalis alias, caprꝰ ueto obmutescens quõdã existimarꝰ iter raras aues. Iã & in Gallia Hispaniaq; capiẽ, & alpes etiã ubi & phalacrocoraces aues baleariũ isularũ peculiares. Sicut alpium phyrrocoras luteo rostro niger & ꝑcipuo sapore Lagopus pedes leporino uillo ei nomẽ hoc dedere. Cætero cãdidæ colũbarũ magnitudine. Non extra terrã in qua nasciẽ eam uesci facile; qoãdo nec uiuã mansuescit, & corpus occisę stati marcescit. Et alia nomie eodẽ a coturnicibus magnitudie tantũ differẽs croceo tinctu cibis gratissima. Visam ĩ alpibꝰ ab se peculiarẽ ægypti ibin. M. Egnatius Caluinus præfectus earum prodidit.

De nouis auibus & fabulosis. Cap. xlix.

Venere in Italiã Debriacẽses belli ciuilibus trãspadũ externæ & nouæ aues, ita eñ adhuc uocanẽ turdorũ specie, paulũ infra colũbas magnitudie, sapore gratæ. Baleares insulę nobiliorẽ etiã supradicto porphyrione mittũt. Ibi & buteo accipitrũ generis & honore mẽsarũ est. Itẽ uipiones, sic. n. uocãt minorẽ gruem. Pegasos equo capite uolucres, & griphas auritos aduncitate rostri fabulosos reor. Illos in Scythia, hos in æthiopia. Eqdẽ & trago panadẽ quã plẽs affirmãt maiorẽ aqla, cornua ĩ tpibꝰ curuata habentẽ, ferruginei coloris, tãtũ capite phœniceo. Nec syrenes iperrauerĩt fidẽ, licet affirmet Diuo Clitarchĩ celebrati auctoris pr̃ in India esse, mulcerique eaꝝ cãtu, quos grauatos sõno lacerãt. Qui credit ista & Melãpodi ꝑfecto aures lãbẽdo dedisse intellectũ auiũ sermonis dracones nõ abnuet. Vel q̃ Democritꝰ tradit noiando aues quarũ cõfuso sãguine serpẽs gignaẽ, quẽ quisquis ederit ĩtellecturus sit alitũ colloquia. Quæq; de una aue galerita priuatim cõmemorat, etiã sine his ĩmẽsa uitæ ambage circa auguria. Noianẽ ab Homero scopes auiũ genus. Neq; harũ satyricos motus cũ insident plærisq; memoratos facile conceperim mente. Neq; ipę iam aues nascunẽ. Quãobrem de cõfessis disseruisse præstiterit.

Quis gallinas farcire instituerit, de auiariis, & quis ea primus instituerit. Cap. l.

Gallinas saginare deliaci cœpere. Vnde pestis exorta opias aues & suopte corpe unctas deuorãdi. Hoc primũ antiqs cœnarũ interdictis exceptũ inuenio iam lege, C. Fannii cõsulis xi. annis ante tertiõ punicũ bellũ, ne qd uolucrũ ꝓponereẽ. præter unã gallinã, quæ non esset altilis. Quod deinde caput translatũ per oẽs leges ambulauit. Inuentũq; dioerticulũ ẽ ĩ fraudem eaꝝ gallinaceos quoq; pascendi lacte addito cibis. Multo ita gratiores approbanẽ. Fœminę quidem nõ oẽs ad saginã eligunẽ, nec nisi ĩ ceruice pingui cute. Postea culinaꝝ artes ut clunes spectẽtur, ut dioidãẽ ĩ tergora, ut a pede uno dilatatæ repositoria occupẽt. Dedere & Parthi cocis suos mores. Nec tñ in hoc mãgonio quicq̃ totũ placet, hic clune, alibi pectore tantũ laudatis. Aoiaria primus instituit inclosis omniũ generũ aoibus. M. Lælius Strabo Brundosii eq̃stris ordinis. Ex eo cœpimus arcere aĩalia cobercere qbus natura cœlũ assignauerat.

De Aesopi patina. Cap. li.

Maxime tñ ĩsignis est in hac mẽoria Clodii Aesopi tragici histrionis patina sexcẽtis sestertiis taxata, ĩ q̃ posuit aues cãtu aliqoo, aot humão sermone uocales nũmis sex singlãs coemptas, nulla alia inductus suauitate, nisi ut in his imitationẽ hoĩs manderet, ne quæstꝰ quidẽ suos reueritus illos opimos & uoce meritos, dignꝰ prorsus filio a quo diximꝰ deuoratas mar

garitas. Non fit tamen(ot uerũ fatear)facile inter doos iudiciũ turpitudinis,nisi quod minus est summas rerum naturæ opes q̃ hominũ linguas eœnasse.

De generatione auium,& præter aues quæ q̃dropedes oua pariant. Cap.lii.

AViũ generatio simplex uidet̃ esse,cũ & ipa sua habeat miracula,quoniam & qoadrupedes ooa gignunt,chameleontes,lacertæ,& quæ diximus inter serpentes. Pennatorũ aũt infœcóda sũt q̃ aduneos habẽt ungues ✝ generi. Nulla ex his supra quaterna edit oua. Tribuit hoc auiũ generi natura,ut fœcũdiores essent fugaces earũ q̃ fortes. Pluria pariũt strutiocameli gallinæ,perdiees,fali,Coitus auibus duob⁹ modis. Fœmina humi cõsidẽte,ut ĩ gallinis,aut stãte ut in gruibus. Ooorũ alia sunt cãdida,ut colũbis,perdicib⁹. Alia pallida,ut aq̃ticis. Alia pũctis distincta,ut meleagridũ. Alia rubri colotis,ut phasianis,cẽchridis. Intus aõtomẽ ouũ uolucrũ bicolor. Aq̃ticis lutei plus q̃ albi. Idq̧ ipm magis liuidũ q̃ cæteris. Pisciũ onus color,ĩ quo nil cãdidi. Auiõ oua ex calore fragilia. Serpentiũ ex frigore lenta. Pisciũ ex liquote mollia. Aqoatiliũ rotũda. Reliqua fere fastigio cacuminata. Exeũt a rotõdissima sui pte,dũ pariũt molli putamine,sed ꝓtinus durescẽte,quibuscũq̧ emergũt portionibus. Quę oblõga sint oua gratioris saporis putat Hora. Flaccus,Fœminã edunt q̃ oblongiora gignunt̃,reliqua marẽ. Vmbilicus ouis a cacumine inest ceu gotta eminẽs in putamine.

✝ Cenchris sola ex.

De tpe & gñatione incubat⁹ auiõ,& coitu. Cap.liii.

QVædã oĩ tpe coeũt,ut gallinæ,& pariũt,præterq̃ duobus mẽsibus hyemis brumalibus. Ex iis iuuencæ plã q̃ ueteres,sed minora. Et in eodẽ fœtu prima & nooissima. Est autem tanta fœcũditas,ut aliquæ & sexagena pariãt,aliq̃ quotidie,aliquæ bis die,aliquæ in tantum ut effœtæ moriant̃. Hadrianis la⁹ maxima. Colũbæ decies anno pariũt,quædã & undecies, ægypto etiã brumali mense. Hirũdines & merulæ,& palũbi,& tuttures bis anno pariunt. Cæteræ aues fere semel. Tutdi in cacuminib⁹ arborũ luto nidificantes pene contextim ĩ secesso generãt. A coitu.x.dieb⁹ oua maturescũt in utero. Vexatæ aũt gallinæ & colũbæ pẽna euulsa,aliaue sili iniuria diutius. Oĩbus ouis medio uitelli parua iest uelut sanguiea gutta,qđ esse cor auiõ existimant. Primũ in oĩ corpe id gigni opinãtes. In ouo certa est gotta ea salit,palpitatq̧. Ipm animal ex albo liquore oui corporat̃. Cibus eius in luteo est. Oĩbus intus caput mai⁹ toto corpe. Oculi cõpressi capite maiores. Increscẽte pullo cãdor ĩ mediũ uertit̃. Luteũ circũfundit̃ uicesimo die,si moueat̃ ouum. Iam uiuẽtis intra putamẽ uox audit̃. Ab eodem tẽpore plumescit ita posit⁹, ut caput supra dextrum pedem habeat,dexterã uero alam supra caput. Vittell⁹ paulatim deficit. Aues oĩes in pedes nascunt̃,contra quã reliqua aĩalia. Quędam gallinæ oĩa gemina oua pariunt,& geminos interdũ excludũt,ut Cor. Celsus auctor est. Alterũ maiorẽ,alioquin negant oĩo geminos excludi. Plus uicena quina incobãda subiici uetãt. Parere a bruma incipiũt Optima fœtura ante uernum æquinoctiũ. Post solstitiũ nata non implẽt magnitudinẽ iustam,tantoq̧ min⁹ quãto serius peruenere.

De uitiis & remediis incubantium. Cap.liiii.

OVa incubari infra.x.dies edita utilissimõ. Vetera aõt recẽtiora infœcũda. Sobiici impari numero debẽt. Quatto die postq̃ cœpere incubari,si contra lomẽ cacumine ooorum apphenso una manu pur⁹ & unius mõi ploceat color,sterilia existimant̃ esse,proq̧ ei⁹ alia substituẽda. Et in aqua est expimentũ,inane fluitat. Itaq̧ sidẽtia,hoc est plena subiici uolunt. Cõcuti uero experimẽto uetant,qm̃ non gignant cõfusis uitalib⁹ uenis. Incubatiõi dat̃ initiũ post nouã lunã,quia prius inchoata nõ p roueniãt. Celerius exclodunt̃ calidis diebus. Ideo æstate uñ uicesimo educunt fœtum hyeme.xxv. Si cubatu tonuerit oua pereũt,& accipitris aodita uoce uitiant̃. Remediũ cõtra tonitrũ,clauus ferre⁹ sub stramĩe ooorũ posit⁹,aut terra ex aratro. Quędã autẽ & citra incubitũ sponte natura,ut in ægypti figmẽtis est scriptum. De qoodam oinipotore reperit̃ Syracusis tamdio potare solitũ,donec ab eo cooperta ĩ terra fœtũ ederẽt oua. Quin & ab homine perficiunt̃.

De aoguriis ouorum. Cap.lv.

LIuia Augusta pría sua i uuẽta Tiberio Cæsare,ex Nerone grauida cũ parere oirilem sexum admodũ cupet,hoc usa est puellari augurio. Ooũ in sinu fouendo,atq̧ cum deponendum habetet notrici p sinõ tradẽdo,ne interimeret̃ tepor. Nec falso aogusta augurata prodit̃ impatoris inde fœta. Sed inuentũ,ut oua ĩ calido loco ĩposita paleis igne modico fouerent̃ hoĩe uersãte piter nocte ac die,& statuto die illic erũpere fœt⁹. Tradit̃ q̃dã ars gallíarii cuiusdã dicẽtis qd ex quoq̧ eẽt. Narrãt & mortua gallía mariti eaꝝ uisi succedẽtes iuicẽ,& reliq̃ fœtę mor̃ faciẽtes,abstinẽtesq̧ se a cãtu. Sup oĩa ẽ anatũ ouis subditis atq̧ exclusis admiratio pría nõ plãe agno

scętis foetū. Mox ♣ icertos cubit9 solicirę cōuocatōis. Postremo laměta circa piscinę stagna mergentibus se pullis natura duce.

♣ Incerti icubitus solicite conuocatis

Quæ gallinæ optimæ. Cap.lvi.

GAllinarū generositas spectaẽ circa erecta, interdū & gemina, peoois nigris, ore rubicūdo. digitis iparib9, aliqñ & super q̄ttuor digiros trāsuerso uoo. Ad rem diuinā loteo rostro pedibusq̄ puræ nō uidenẽ. Ad opertaoea sacra nigræ. Est & pumilionū genus nō sterile i iis quod non in alio genere alitum, sed qoibus certa foecūditas rara & iocobatio ouis noxia,

De morbis earum & remediis. Cap.lyii.

INimicissima aūt oium genere pituita, maxieq̄ ioter messis & uindemiæ tp̄us. Medicina infame, & cubatus in fumo, si utiq̄ ex lauro aut herba Sauina fiat, pěna per trāsuersas inserta nares & per oṁes dies mota. Cibus alliū cū farre aut aqoa perfusus io qoa laueritooctua auis com semine uitis albe coctus, & quædam alia.

De conceptu & nomero foetus aoium. Cap.lviii.

COlumbæ pprio ritu osculanẽ ante coitū. Pariont fere bina ooa, ita natura moderante ut aliis crebrior fit foetus, aliis nūerosior. Palūbes & turtures plurimū teroa, nec plosq̄ binis fere pariūt, atq̄ ira si prior foetus corrupt9 est. Et q̄uis tria peperint, nunq̄ plus duob9 educant. Tertiū qđ irritū est urinū uocant. Palūbes icubat foemina post meridiana i matutinū, cætero mas. Columbæ maré semp & foeminā pariūt prioré maré, postridie foemioā. Incobāt in eo generẽ ambo, interdiu mas, oocto foemina. Excludōr uicesimo die. Pariūt a coito .v. Aestate quidem interdū binis mēsib9 terna edunt paria. Nāq̄ .xviii. die exclodōr, statimq̄ concipiunt, Quare iter pullos sæpe oua iueniunẽ, & alii puolant, alii erumpūt. Ipi deinde pulli quinq̄mestres foetificāt. Er ipæ auté inter se (si mas non sit) foeminæ æque saliuot, pariuntq̄ oua irrita, ex quibus nihil gignitur, quæ Hyponemia græci uocant.

De Pauone & Anseribus. Cap.lix.

PAuo a trimatu parit. Prio anno unū aut alterū ouum, seqoēti q̄rerna quinaue cæterisduodena nō ampli9 intermittēs binos dies ternosoe parit, & ter anno si gallinis subiiciant icubāda. Mares ea frangūt desiderio incubantiū. Quapropter oocto & io latebris pariont, aut in excelso cubātes, & nisi molli strato excepta frangunẽ. Mares singl̄i qnis sufficiūt cōiugibus. Cū singulæ aut binę fuere corrūpiẽ salacitate foecūditas Part9 excludiẽ dieb9 ternouenis, aot tardi9 tricesimo Anseres i aq̄ coeūt, pariūt uere, aot si bruma coiuere post solstitiū, q̄dragintā ppe. Bis anno si prioré foetū gallinęexcludāt, alias plurima oua .xy. paucissima septē. Si qois surripiat pariunt donec rūpāẽ. Aliena nō excludōt. Incubāda subiici otilissimō nouē aut undecim, incobāt foeminæ tātū tricenis dieb9. Si uero tepidiores fint, uicesimo quinto. Pullis eoꝝ urtica cōtactu mortifera. Nec min9 auiditas, nūc sacietate nimia, oūc suamet ui, quādo apphensa radice morsu sæpe conātes auellere aā colla sua abrūpunt. Cōtra urticā remediū stramto ab icobato subdita radix earum.

De Ardeolis, & quomodo seruentor optime oua. Cap.lx.

ARdeolarū tria genera, leucon, asterias, pellos. Hi in coitu aogunẽ. Mares qoidē cū uociferatu sanguiné eriā ex ocl'is pfundōt. Nec min9 ægre pariōt grauidæ, Aqla tricenis diebus icubat, & fere maiotes alites. Mioores uicenis, ut Miluus & Accipiter. Singl'os uere parit nunq̄ plus ternos, is q̄ ægolios uocaẽ q̄ternos. Corons aliqñ & qoinos, incubāt totidē dieb9. Cornicē icubārē mas pascit. Pica nouenos. Melácoryph9 supra .xx. parit sp nūero ipari * inæq̄lia. Nec alias in ploribus taota foecūditas, maior tamē paruis. Hirūdini cæci primo pulli, & fere oībus q̄bos nūerosior partus, irrita oua quæ hyponemia diximus, qoæq̄ aur mutua foeminæ iter se libidis imagioatiōe cōcipiūt, aut puluere. Nec colūbę tm̄, sed & gallioę, pdices, pauones, anseres, chenalopeces. Sūt aūt sterilia & minora ac min9 iucūdi saporis magis hūida. Quidā & uento putant ea generari. Qua de causa etiā zephyria appellanẽ. Hæc aūt uere tātū. Vrina fiūt icubatiōe derelicto, quæ alii cynosura dixere. Oua aceto macerata intantū emolliunẽ ot paonolos trāseant Seruari ea in lomento, aut hyeme in paleis, æstate in furfuribus utilissimū Sale exinaniri credunẽ.

* Inęq̄lia, supfluit.

Quæ uolucrū sola animal pariat, & lacte nutriat. Cap.lxi.

VOlucrum animal parit uespertilio tantū, coi mēbrana ceu pennæ. Eadem sola uolucrum lacte nutrit obera ad mouens, geminos uolitar amplexa infantes, secūq̄ deportat. Eidem coxendi una traditur, & io cibatu culices gratissimi.

De conceptu uiperæ & partu, & quæ terrestrium oua pariant. Cap.lxii.

R Vrsus in terrestribus oua pariũt serpẽtes, de qbus nondũ dictũ sit. Coeunt cõplexu adeo circũuolutæ sibi, ut una existimari biceps possit. Viperæ mas caput isẽrit in os, qđ illa ab rodit uoluptatis dulcedie. Terrestriũ eadẽ sola itra se parit oua uni⁹coloris, & mollia ut pisces. Tertia die intra uteꝝ catulos excludit, deiñ singlos dieb⁹ singlis parit uiginti fere nũero. Itaq; cæteræ tarditatis impatiẽtes præruũpũt latera occisa parẽtẽ. Cæteræ serpẽtes cõtecta oua in terra incubãt, & fœtũ sequẽte excludũt anno. Crocodili uicibus incubãt mas & fœmina. Sed reliquorum quoq; terrestrium reddetur generatio.

De generatione terrestrium. Cap. lxiii.

B Ipedũ solus hõ aĩal gignit. Hoĩ tantũ primi coitus pœnitẽtia auguriũ scilicet uitæ a pœni tẽda origine. Cæteris aĩalibus stati per tpa anni cõcubitus. Hoĩ (ut dictum est) oĩbus horis dieꝝ noctiumq;. Cæteris satietas in coitu, hoĩ prope nulla. Messalina Claudii Cæsaris coniunx hanc regalẽ existimãs palmã, elegit id in certamẽ nobilissimã e ꝓstitutis ancillã mercenariæ stipis, eãq; die ac nocte supauit qnto ac uicesimo cõcubitu. In hoium gñe marib⁹ diuerticula Veneris excogitata oĩa scelere naturæ, fœmis uero abort⁹. Quãtũ i hac pte mĩto nocẽtiores q̃ feræ sum⁹. Viros auidiores ueneris hyeme, fœminas æstate Hesiod⁹ ꝓdidit. Coit⁹ auersus elephãtis, camelis, tigrib⁹, lyncib⁹, rhinoceroti, leoni, dasipodi, cuniculis, qbus auersa genitalia. Cameli ẽt solitudies aut secreta certa petũt, neq; iteruenire daẽ sine pernicie. Coitus tota die est tñ iis ex oĩbus, qbus solida ungula. In q̃drupedũ genere mares olfatus antecedit. Auertunẽ & canes, phocæ, lupi, in medioq; coitu, inuitiq; ẽt cohærẽt. Supradictoꝝ plærisq; fœminæ priores supueniũt, reliq̃s mares. Vrsi aũt ut dictũ est humanitus strati. Herinacei stãtes ambo inter se cõplexi. Feles mare stãte, fœmina subiacente. Vulpes in latere piectæ, mareq; fœmina amplexa. Taurorum cer uorũq; fœminæ uim nõ tolerãt, ea de cã ingrediunẽ in cõceptu. Cerui uicissim ad alias transeũt, & ad priores redeunt. Lacertæ, ut ea quæ sine pedib⁹ sunt circũplexu ueneré nouere. Omnia animalia quo maiore corpe, eõ min⁹ fœcũda sũt. Sigulos gignũt elephãti, cameli, equi. Acãthis duodenos auis minima. Ocyssime pariũt quæ plurimos gignũt. Quo maius est aĩal, tãto diutius formaẽ in utero. Diutius gestanẽ qbus longiora sunt uitæ spacia. Neq; crescẽtiũ tẽpestiua ad generãdũ ætas. Quæ solidas habent ungulas singulos, quæ bisulcas & geminos pariũt, Quoꝝ in digitos pedũ fissura diuisa est, eõ numerosiora in fœtũ. Sed supiora oĩa pfectos edunt partus, hæc inchoatos. In quo sunt genere leænæ, ursæ, & uulpes. Informia etiã magis q̃ supradicta ursæ pariũt, rarumq; est uidere parientes. Postea lambẽdo calefaciũt fœtus oĩa ea, & figurant, pariũt plurimũ quaternos. Cæcos autẽ gignũt canes, lupi, pãtheræ, thoes. Canũ plura sunt genera. Laconicæ octauo mẽse utrinq; generãt. Ferũr. lxx. dieb⁹, & plurimũ tribus mẽsibus. Cæteræ canes & femestres coitũ patiunẽ. Implenẽ oẽs uno coitu. Quæ ante iustũ tẽpus cõcepere, diutius cæcos hñr catulos, nec oẽs totidẽ dieb⁹. Existimanẽ in urina attollere crus fere semestres, id est, signũ cõsumati uiriũ roboris, fœmiæ hoc idẽ sidẽtes. Part⁹ duodeni qbus nũerosissimi, cætero qni, seni aliquãdo singuli, qđ ꝓdigiosum putãr. Sicut oẽs mares, aut oẽs fœminas gigni. Primos quoq; mares pariũt, i cæteris alternãt, si ineãt oportuno & recto mẽse. Ineunẽ a partu sexto mẽse. Octones Laconicæ pariũt. Propria in eo gñe marib⁹ laboris alacritas. Viuũt Laconici annis denis, fœmia duodenis, Cætera generã qndecim annos, aliquãdo uiginti. Nec tota sua ætate generãt, ferça. xii. desinẽtes. Feliũ & Ichneumonũ reliqua ut canũ. Viuũt annis senis. Dasipodes oĩ mẽse pariũr, & supfœtãt sicut lepores. A partu statim implenẽ. Cõcipiunt quis ubera siccãte fœtu, pariũt nõ cæcos Elephãti ut diximus pariũr singlos magnitudie uituli trimestris. Cameli duodecim mẽsib⁹ ferũt a trimatu, pariũt uere, ireruq; post annũ implenẽ a partu. Equas aũt post tertiũ diẽ, aut post unũ ab enixu utiliter admitti putant, coguntq; inuitas. Mulier septima die cõcipere facillime credit, Equaꝝ iubas tõderi præcipiũt, ut aliniꝝ in coitu patianẽ humilitatẽ, comãtes, n. gloria superbire. A coitu solẽ aniaiũ currũt, ex aduerso aquilonũ austrorũue, put marẽ aut fœminã cõcepere. Colorẽ illico mutãr rubriore pilo, uel quicũq; sit pleniore. Hoc argumẽto definũt admittere etiã uolentes. Nec impedit partus quasdã ab ope. Fallũtq; grauidæ. Vicisse olympia pgnantẽ equam Hecratidis thessali inuenim⁹, Equos, & canes, & sues initũ matutinũ appetere, fœminas aut post meridiẽ blãdiri diligẽtiores tradũt. Equas domitas. lx. diebus equire, anteq̃ gregales. Sues tantũ coitu spumã ore fundere. Verrẽ subantis audita uoce, nisi admittaẽ cibũ nõ cape usq; in macieꝫ, Fœminas, tantũ efferari, ut hoiem lacerẽt, cãdida maxime ueste idutũ. Rabies ex aceto mitigaẽ.

natur aspso. Auiditas coit⁹ putat ex cibis fieri. Sicut uiro eruca, pecori cepa. Quę ex feris mitigēt nō concipe, ut anseres apros uero tarde & ceruos, nec nisi ab īfātia educatos. Mirū est q̃drupedū pgnantes uenerē arcent, pter equam suem. Sed supfœtant, & Dasipus, & lepus tantum.

De uaria generatione animaliū. Cap. lxiiii.

QVæcūq; aīal pariūt ī capite gignūt circūacto sub enixū fœtu, alia ī utero ✣ porrecta. Quadrupedes gestant extēsis ad lōgitudinē cruribꝰ, & ad aluū suā applicatis. Hō in semet conglobatus inter duo genua naribus sitis Molas de qbꝰ ante diximꝰ gigni putāt, ubi mulier nō ex mare, uerū ex semetipa tantū cōcepit. Ideo nec aīari, quia nō fit ex duobꝰ. Altricēq; habet p se uitā illā quæ satis arboribusq; cōtingat ex oībus quæ pfectos Fœtus uel ✱ tātos & innūerosos edunt. Item plures contra naturam solidipedum aut bisulcorum.

✣ Ali as porrecto.

✱ Tm & nūerosos

De Murium fœtu. Cap. lxv.

SVpra cūcta est muriū fœtus, haud sine cūctatōne dicēdus, q̃q̃ auctore Aristotele & Alexandri Magni militibus generatio eorū lambendo cōstare non coitu dicat. Ex una genitos. cxx. tradiderūt. Apud Persas uero prægnātes in utero parētis reptas. Et salis gustatu fieri pregnātes opinant. Ita desinit mirū esse, unde uis tanta messes populet muriū aggrestiū. In qbꝰ illud quoq; adhuc latet quo nam modo illa multitudo repēte occidat. Nam nec exanimes reperiunt, neq; extat qui murē hyeme in agro effoderit. Plurimi itaq; ad Troadē peruenīūt. Et iam inde fugauerunt accolas. Prouētꝰ eorū siccitatibꝰ tradūt. Et iam obituris uermiculū ī capite gigni. Aegyptiis muribus durus pilus, sicut herinaceis. Idē bipedes ambulāt, ceu alpini. Cū diuersi quoq; generis coiere animalia, ita demū generāt, si tempꝰ nascēdi par habēt. Quadrupedū oua gignentiū lacertam ore parere, ut credit uulgo. Aristoteles negat. Neq; incubāt ædem oblitæ quo sint in loco enixæ, quoniam huic animali nulla memoria. Itaq; catuli per se erumpunt.

Ex oībꝰ iūgēdū uidetur cū sequ. cap.

De spina hominis anguem nasci. Cap. lxvi.

ANguem ex medulla hominis spinæ gigni accepimus a multis. Plæraq; em̄ occulta & cæca origine proueniunt, etiam in quadrupedum genere.

De Salamandra. Cap. lxvii.

SIcut Salamādra animal lacerti figura stellatū, nunq̃ nisi magnis hymbribus pueniens, & serenitate deficiens. Huic tantus rigor, ut ignem tactum extinguat, non alio modo q̃ glacies. Eiusdē sanie quæ lactea ore uomitur, quacunq; parte corpis humani contacta toti defluunt pili. Id quod contactum est colorem in uitiliginem mutat.

De iis quæ nascunt ea non genitis, & quæ nata nihil gignunt. Cap. lxviii.

QVædā uero gignunt ex non genitis, & sine ulla sili origine ut supradicta, & quæcūq; æstas aut uer, statumq; tēpus anni generāt. Ex iis quædā nihil gignunt, ut Salamandrę. Neq; est in iis genus masculinū fœmineūue, sicut neq; ī anguillis, oibusq; quæ nec anial nec ouum ex sese generāt. Neutrū est & ostreis genus & cæteris adhærētibus uado uel saxo. Quæ aūt per se generant, sicuti īfra mares ac fœminas descripta sunt, ita generāt qdem ea aliqd coitu, sed impfectum & dissile, & ex quo nihil amplīꝰ gignat, uermiculꝰ muscæ. Id magnis declarant naturę eoꝝ quæ insecta dicuntur. Arduæ explanationis omnia, & priuatim dicato opere narranda. Quapropter ut ingenium prædictorum, ita & reliqua subtexet dissertatio.

De sensibus animalium. Cap. lxix.

EX sensibus ante cætera hoī tactus, deinde gustus. Reliqs superatur a multis Aquilæ clarius cernunt. Vultures sagacius odorant. Liqdius audiunt talpæ obrutæ terrea tam denso atq; surdo naturæ elemento. Præterea uoce oīum in sublime tendente sermonem exaudiūt, & si de iis loquare, intelligere etiam dicunt, & psugere. Auditus cui hoīum primo negatus est, huic & sermonis usus ablatus. Nec sunt naturali surdi, ut non idem sint & muti. In marinis ostreis auditum esse non est uerisimile, sed ad sonum mergere se solent. Ideo & silentium in mari piscantibus.

Auditum & olfatum esse piscibus. Cap. lxx.

PIsces quidē auditus nec mēbra habēt, nec foramina, audire tamē eos palā est, ut patet cum plausu cōgregari feros ad cibū cōsuetudine in quibusdā uiuariis spectet. Et in piscinis Cæsaris gñā pisciū ad nomē uenire quosdā singlos. Itaq; pdunt etiā clarissime audire mugil, lupꝰ, salpa chromis, & ideo in uado uiuere. Olfatū iis esse manifestū patet, Quippe nō oīs eadē esca capiunt, & priusq̃ appetāt odorant. Quosdā & spelūcis latentes sallamēto illitis faucibꝰ sco

puli piscator expellit,uelut sui cadaueris agnitioné fugiétes.Cōueniuntq; ex alto etiá ad quosdá odores,ut sæpiá ustá,& polypú,q̄ ob id cogunť í nassas,Sétinæ qdé nauiú odoré fugiunt procul, maxime tñ pisciú sanguiné.Non pōt petris auelli polypus. Idem cunila admota ab odore protinus resilit.Purpuræ quoq; fœtidis capiunť.Nam de reliquo animaliú genere quis dubitet? Cornus ceruini odore serpétes fugant,sed maxime Styracis,Origani,aut chalcis, aut sulphuris formicæ necantur.Culices acida petunt,ad dulcia non aduolaut.

Tactum communem esse omnibus. Cap.lxxi.

TActus sensus oíbus est,etiá qbus nullꝰ aliꝰ.Ná & ostreis & terrestribꝰ uermibꝰ.Quo existimauerim oíbus sensum gustus esse.Cur.n.alios alia sapores appetūt?In quo uel pcipua naturæ architectiq; uis.Alia dentibus prædantur,alia unguibus,alia rostri aduncitate capiunt.Alia latitudine ruūt.Alia aeumiue excauát.Alia sugūt.Alia lábūt,sorbent,mádunt,uorant. Nec minor uarietas in pedú mysterio,ut rapiát,distrahant,teneant,pmant,pendeaut,telluré scabere non cessent.

Quæ uenenis uiuant,& quæ terra. Cap.lxxii.

VEnenis capreæ & coturnices(ut diximus)pinguescunt placidissima animalia, at serpentes ouis.Spectáda quidé draconū arte.Aut.n.solida hauriūt,si iá fauces capiūt, q̄ deinde in semet cōuoluti frangūt itus,atq; ita putamía excutiūt,aut si tenerior ē,& catuli adhuc ętas orbe apphensa spira,ita sensim uehemēterq; pstringunt,ut amputata pte ceu ferro , reliquá quæ amplexu teneť sorbeát.Simili modo auibus deuoratis solidis ✠cōtétiōe ✠plurima , & cætera ossa reuomūt.Scorpiones terra uiuūt.Serpétes cú occasio est uinú pcipue appetūt , cum alioqu exiguo ídigeát potu.Eædé minimo,& pene nullo cibo cú adseruanť íclusæ,sicuti aranei quoq; alio quin suctu uiuétes.Ideo nullú interit fame aut siti uenenatú.Nam neq; caloris uim habent, neq; sanguis,neq; sudoris,quæ auiditaté naturalé sale augét.In quo genere oía magis exitialia, si suú genꝰ edere anteq̄ noceát.Cōdit in thesauros maxillaꝝ cibú sphingioꝝ & satyroꝝ genus. Mox inde sensim ad mádédú manibꝰ exprimit.Et qd formicis in annú soléne est,his in dies uel horas.

✠Cōtritione.
✠Plūas

De cibo & potu quorundam. Cap.lxxiii.

VNum anial digitos habentiú herba aliť lepus, sed & fruge.Solidipedes,& bisulci sues,oí cibatu,& radicibꝰ.Solidipedú uolutatio ppria.Serratoꝝ détiú carniuora sunt oía. Vrsi & fruge fronde uindemia pomis uiuūt,& apibꝰ cancris & etiá & formicis. Lupi ut diximus, & terra in fame.Pecus potu pinguescit,ideo sal illis aptissimus,ité uetetina q̄q̄ & fruge & herba sed ut bibere secedūt.Rumināt pter iá dicta syluestriú cerui cú a nobis aluť.Oía át iacétia potiꝰ q̄ státia,& hyeme magis q̄ æstate septenis fere mésibꝰ.Pōtici quoq; mures silr mō remádūt. In potu qbꝰ serrati détes lábūt,Et mures hi uulgares,q̄uis ex alio gñe sint.Quibꝰ cōtinui détes sorbét ut eq.boues.Neutrú ursi,sed aquá quoq; morsu uorát.In Africa maior ps feraꝝ æstate nō bibūt i opia hymbriú.Quá ob cám capti mures libyci si biberint moriuoť. Orygé ppetuo sitiété Africa generat ex natura loci potu caréte cú mirabili mō ad remedia sitiétiú.Náq; getuli latrōes eo durát auxilio reptis in corpe eoꝝ salubetrimi liquoris haustu uesicis.Insidūt i eadé Africa Pardi cō désa arbore,occultatiq; eiꝰ ramis i ptereūtia desiliūt,atq; e uolucrú cęde crassanť.Feles qdé quo silétio q̄ lenibꝰ uestigiis obrepūt auibꝰ? q̄ occulto speculatu in musculos exiliunt?Excrementa sua effossa obruunt terra,intelligentes odorem illum indicem sui esse.

Quæ inter se dissideant,& quæ inter se conueniant. Cap.lxxiiii.

ERgo & alios sensus quosdá eé q̄ supradictos,haud difficulter appet.Sūt.n.quædam his bella amicitiæq;.Vnde & affectus pter illa quæ de quibusq; eorum suis diximꝰ locis , Dissidét olores & aquilæ.Coruus & ✠cloreus noctu inuicem oua exquirétes. Similí modo coruus & Miluus illo pcipiéte huic cibos.Cornices & noctua. Aqlæ & Trochilus(si credimus)quoniaz rex appellať auiú.Noctuæ & cæteræ minores aues.Rursus cú terrestribꝰ mustella & cornix. Turtur & pyralis.Ichneumones uespæ,& phaláges aranei.Aq̄ticæ,anates,& gauiæ.Harpæ & Triorches accipiter.Sorices & ardeolæ iuicé fœtibꝰ isidiátes.Egithus auis mima cú asino. Spinetis.u.se scabédi cá atterétes nidos eiꝰ dissipat,qd' illa adeo pauet,ut uoce oío rudétis audita oua eiiciat,pulli ipi metu cadát,Igť aduolás ulcera eiꝰ rostro excauat. Vlpes & milui.Angues & mustellę,& suos. Esalon uocať pua auis oua corui frágés,cuius pulli infestanť a uulpibꝰ.Inuicé hæc catulos eiꝰ ipamq; uellit.Quod ubi uiderit corui,cōtra auxiliať,uelut aduersꝰ cōez hosté.Et achátis i spinis uiuit,Idcirco asinos & ipa odit flores spinę deuotátes Aegyptú uero ✠ i tñ,ut śaguiné eorum nō credant coire

✠Chlorio
✠Anthꝰ itersferatur.

credāt coire,multisq; ob id ueneficiis infamēt.Dissidēt thoes & leones,&minima æque ac maxīa Formicosam arborē sorices cauēt.Librat araneus se filo i caput serpētis porrectæ sub umbra arboris suæ,tātaq; ui morsu cerebrū apphēdit,ut stridēs subinde,ac uertigīe rotata, ne filum qdē desup pēdētis rūpere adeo nō fugere q̄ar,nec finis ante mortē est.Rursus amici pauones & colūbæ.Turtures & psittaci,merulæ & turdi,cornix & ardeolæ.Cōtra uulpiū genus eoīb⁹inimicitiis Harpæ & miluus eōtra triorchin.Quin & affectus indicia sūt, ēt in serpētib⁹ imitissimo anialiū gñe dicta sūt,q̄ Areadia narrat de dño a draeōe seruato,& agnito uoce hoīs.De aspide miraculū a Philareho tradit,iis eni auctor est.Cū ad mēsam cuiusdā ueniēs i ægypto aleret assidue enixā catulos,quo℞ ab uno filiū hospitis interēptū,illam reuersam ad cōsuetudinē cibi itellexisse cul pam,& necem intulisse eatulo,nec postea in tectum id reuersam.

De somno animalium. Cap.lxxv.

Somni quæstio non obscurā coniectationē habet.In terrestrib⁹ oīa quæ eor habēt dormire manifestum est.Aquatilium quoq; exiguū quiddā etiā qui de cæteris dubitāt, dormire tamē existimāt,non oculorū argumēto,quia non habēt genas.uerū ipsa qete cernunt placida ceu soporata,neq; alia q̄ caudis mouētia,& ad tumultū aliquē expauētia.De thynnis cōfidētius affirmat.Iuxta ripas.n.aut petras dormiūt.Plani aūt pisciū in uado,ut manu sæpe tollant. Nā & delphini balenæq; stertētes ēt audiunt.Insecta quoq; dormire silētio apparet,quia nec luminibus q dē admotis excitent.Homo genitus premit somno p aliquot mēses.Deinde longior in dies uigilia.Somniat statim infans.Nā & fauore expergiscit,& suctū imitat. Quidam uero nunq̄ quibus mortife℞ fuisse signū eōtra cōsuetudinē somnio℞ inuenimus exēpla.Magnus hic inuitat locus, & diuersis refertus documētis,utrū ne sint aliqua pscita animi quiescētis. Qua fiant rōne an fortuita res sit,ut plæraq;?Et si exēplis agat,profecto paria fiant.A uino & a cibis pxima,atq; in redormitione uana esse uisa prope eōuenit.Est aūt somnus nihil aliud q̄ animi in mediū sese recessus.Præter hominē somniare,equos,canes,boues,pecora,capras,palā est. Ob hoc credit & in oībus,quæ aīal pariunt.De iis quæ oua gignunt incertū est,sed dormire ea certum.Ve℞ & ad insecta transeamus.Hæc nāq; testant immensæ subtilitatis animalia.

CAII PLYNII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER. XI.
PROOEMIVM.

De insectis animalibus,ut sunt apes, formicæ,& huiusmodi.

ESTANT IMMENSAE SVBTILITATIS ANIMALIA. Quando aliqui ea neq; spirare, & sine sanguine esse etiam prodiderunt.

De insectorum genere. Cap.i.

MVlta hæc & multigena,terrestrium uolucrūq; uita. Alia pennata,ut apes. Alia utroq; modo,ut formicæ. Aliqua & pennis & pedib⁹ carētia.Et iure oia isecta appellata ab ieisuris,q̄ nūc ceruicū loco,nunc pecto℞ atq; alui pcincta separāt mēbra tenui modo fistula cohærētia. Aliqbus uero non tota incisura eas ambiente rugas,sed in aluo,aut super tantū imbricatis flexilium uertebris nusq̄ alibi spectatiore naturæ rerū artificio.

De subtilitate naturæ. Cap.ii.

IN magnis siquidē corporibus,aut certe maiorib⁹ facilis officina sequaci materia fuit.In his uero tā paruis,atq; tā nullis,quæ ratio q̄tauis?tam iextricabilis perfectio. Vbi tot sensus collocauit in culice?Et sunt alia dictu minora.Sed ubi uisum in ea prætendit? Vbi gustatū applicauit?ubi odoratū inseruit?ubi uero truculentā illam & porcione maximā uocē ingenerauit? Qua subtilitate pēnas adnexuit? Prælongauit pedū crura? Disposuit ieiunā caueam uti aluum? Auidam sanguinis & potissimū humani sitim accendit?Telū uero perfodiēdo tergori quō spiculauit ingenio?Atq; ut i capaci eū cerni nō possit exilitas,ita reciproca generauit arte,ut fodiēdo acuminatū pariter sorbēdoq; fistulosū esset.Quos teredini ad perforāda robora cū sono teste dētes affixit?potissimūq; e ligno cibatū fecit?Sed turrigeros elephāto℞ miramur humeros, taurorūq; colla,& truees in sublime iactus.tigriū rapinas,leonū iubas,cum rerū natura nusq̄ magis q̄ in minimis tota sit.Quapropter quæso,ne nostra legētes(quoniā ex his spernunt multa)etiā relata fastidio damnent,cum in contemplatione naturæ nihil possit uideri superuacuum.

Vtrum spirent, an habeant sanguinē. Cap.iii.

INsecta multi negarūt spirare, id ratione persuadētes, quoniā uisceri iteriori nexus spirabilis nō inesset. Itaq; uiuere ut fruges, arboresq;. Sed plurimū iteresse spiret aliqd an uiuat. Eadez de causa nec sanguinē iis eē, qui sit nullius carētibus corde aut iecore. Sic nec spirare ea qbꝰ pulmo desit. Vnde numerosa q̄stionū series exorit̄. Idē enim & uocē eē his negant in tanto murmure apū, cicadaꝝ sono, & aliis quæ suis æstimabunt̄ locis. Nam mihi cōtuenti semp suasit reꝝ natura nihil icredibile existimare de ea. Nec uideo cur magis nō possint trahere aīam talia & uiuere, q̄ spirare sine uisceribꝰ. Quod ēt i marinis docuimꝰ, q̄uis arcēte spiritū dēsitate & altitudīe moris. Volare quidē aliq̄ & aīatu carere in ipo spū uiuētia. Habere sensum uictꝰ generatiōis atq; opis, & de futuro etiā curā. Et q̄uis nō sint mēbra, quæ uelut carinas sensus iuchār, eē tn̄ his auditū, olfactū, gustatū, eximia p̄terea naturæ dona, solertiā, aīum, artē, qs facile crediderit? Sāguinē nō esse his fateor, sicut ne terrestribus qdem cunctis uerū sile quiddā, ut sæpiæ in mari sanguinis uice attramentū obtineat, purpuraꝝ generi infector ille succus, sic insectis q̄squis est uitalis humor, hic erit sanguinis loco, sed existimatio sua cuiq; sit. Nobis ꝓpositū est naturas rerum manifestas indicare, non causas iudicare dubias.

De corpore eorum. Cap.iiii.

INsecta ut intelligi possit, non uident̄ neruos habere, nec ossa, nec spinas, nec cartilaginē, nec pinguia, nec carnes, nec crustā qdem fragilem, ut quædā marina, nec iure dicetur cutis, sed mediæ cuiusdam inter oīa hæc naturæ corpus arenti simile neruo mollius, in reliquis partibus siccius uerius q̄ durius. Et hoc solū his est, nec p̄terea aliud. Nihil intꝰ nisi admodū paucis intestinū iplicatū. Itaq; diuulsis p̄cipua uiuacitas, & partiū singulaꝝ palpitatio. Quia quæcūq; est ratio uitalis, illa nō certis inest mēbris, sed toto in corpe, minime tamē capite. Solūq; nō mouet̄ nisi cū pectore auulsum. In nullo genere plures sunt pedes. Et qbus ex his plurimi, diutius uiuūt diuulsa, ut in scolopēdris uidemus, habent aūt oculos, prætereq; sensus tactum, & gustatū aliq̄, & odoratum, pauca & auditum.

De apibus. Cap.v.

SEd inter oīa principatus apibus & iure p̄cipua admiratio. Solis ex eo genere hoīum cā geniti. Mella cōtrahūt succūq; dulcissimū atq; subtilissimū, ac saluberrimū. Fauos confingūt & ceras. Illæ ad usus uitæ laborē tolerāt, opera conficiūt, rem publicā habēt, consilia priuatim ac duces gregati, & quod maxie miꝝ ūt mores habēt. Prærerea cū sint neq; māsueti generis, neq; feri, tn̄ tanta est natura reꝝ, ut ꝓpe ex umbra minimi aīalis incōparabile effecerit quiddā. Quos efficaciæ industriæq; tātæ cōparemus neruos? qs uires? quos tōne mediusfidius uiros? Hoc certe p̄stātiotibus quo nihil nouere nisi cōmune. Non sit de anīa q̄stio. Constet & de sanguiue, quātulū tamen esse in tantulis potest. Aestimemus postea ingenium.

Qui ordo naturæ in eis. Cap.vi.

HYeme cōdunt̄. Vnde.n. ad pruinas niuesq;, & aquilonum flatus perferēdos uires? Sane & insecta omnia, sed minus diu quæ pietibus nostris occultata maturæ tepesiūt. Circa apes aut tēpoꝝ locorūne rō mutata est, aut errauerūt priores. Cōdunt̄ a uergiliaꝝ occasu, sed latēt ultra exortū. Adeo nō ad ueris initiū, ut dixere, nec ut quisq; i Italia de alueis existimat. Ān fabas florētes nō exeūt ad opa & labores, nullusq;(cū per cœlū licuit) ocio perit dies. Primū itaq; fauos cōstruūt, cærā fingūt, hoc est domos cellasq; faciūt. Deiñ sobolē, postea mella, cærā ex floribꝰ. Melliginē a lachrymis arboꝝ q̄ glutinū pariūt, salicis, ulmi, harūdinis, succo, gūmi, resina. His primū alueū ipm intus totū, ut quodam tectorio illinūt, & aliis amarioribus succis contra aliaꝝ bestiolaꝝ auiditates, Id se facturas consciæ, quod concupisci possit. His deide fores quoq; latiores circūstruunt.

De uocabulis operis. Cap.vii.

✤ Commosin nigta.

PRima fundamēta opis ✤ Metyn uocāt periti, secūda pissocæron, tertia ꝓpolin. Inter coria cærasq; magni ad medicamina usus. Mytis crusta est prima saporis amari. Pissocæros sup eam uenit picantiū modo ceu dilutior. Cæræ initiū populorumq; emitiore gūmi Propolis crassioris iā materię additis floribꝰ, nōdū tn̄ cæra, sȝ fauoꝝ stabilimtū q̄ oēs frigoris aut iniurię aditꝰ obstruūt̄, odore etiānū graui, ut q̄ plæriq; pro galbano utant̄. Præter hæc cōuehet̄ Erithace, quā alii sandaracā, alii cerinthū uocāt. Hic erit apū dū operant̄ cibꝰ, q sæpe inuenit̄ in fanoꝝ inanitatibus sepositus, & ipse amari saporis, sed plenus humoris cibus. Gignit̄ aūt rore uerno, & arboꝝ succo, gūmi modo, africi minor, austri flatu nigrior, aqlonibus melior, & rubēs. Plurimū in græcis nucibus Menecrates florem ait esse futuræ messis indiciū, sed nemo præter eum.

Ex quibus

Ex quibus floribus opera fiant. Cap.viii.

CAeras ex oīum arborū satorūq; florib⁹ cōfingūt, excepta rumice & chenopodes. Herbæ hæc gña. Falso excipit̄ spartū. Quippe cū hispania mltā ī spartariis mella herbā eā sapiūt. Falso & oleas excipi arbitror. Quippe oliuæ ꝓuentu plurima examina gigni certum est. Fructibus nullis nocet̄. Mortuis ne florib⁹ quidē nō modo corpibus isidūt. Operant̄ itra.lx.passus. Et subiñ cōsumptis pmo florib⁹ speculatores ad pabula ulteriora mittūr. Noctu dephēsæ in expeditiōe excubāt supinæ, ut alas a rore ptegant. De amatoribus earum. Cap.ix.

NE quis miret̄ amore earū captos Aristomachū Solensem duo de.lx.annis nihil aliud egisse, ✝Hyliscū uero Thasiū in desertis apes colētem Agrium cognominatum, qui ambo scripsere de his. Ratio operis. Cap.x. ✝ Philiscum

RAtio opis iterdiu statio ad portas more castrorū. Noctu qes in matutinū, donec una excitet oēs gemio, aut triplici bōbo, ut buccino aliquo. Tūc uniuersæ ꝓuolāt, si dies mitis futur⁹ est. Prædiuināt.n. uētos hymbresq;, & tūc se cōtinēt tectis. Itaq; tēperie cœli (hanc eīn inter pscita hñt) cū agmē ad opa ꝓcessit, aliæ flores aggerūt pedib⁹, aliæ aquā ore, guttasq; lanugine toti⁹ corpis. Quarū adolescētiores ad opa exeūt, & supradicta cōuehūt. Seniores it⁹ opāt̄. quæ flores cōportāt priorib⁹ pedibus fœmina onerāt, pp id natura scabra, pedes priores rostro, totæq; onustæ remeāt sarcina pādatæ. Excipiūt eas ternæ, q̄ternæ exonerāt. Sūt.n.int⁹ quoq; officia diuisa. Aliæ struūt, aliæ poliūt, aliæ suggerūt, aliæ cōparāt, ex eo qđ allatū est. Neq; eīn sepatim uescūt, ne inæqlitas opis aut cibi fiat & tpis. Struūt rursus ea orsa cōcameratiōe aluei textūq; uel usq; ad summa tecta deducunt, limitibus circa singulos ✝actus, ut aliis intrent, aliis exeant. Faui supiore pte affixi, & paulo etiā lateribus simul hærent, & pendēt una. Alueū non contingunt. nūc obliq, nūc rotūdi qliter poscit alueus, aliqñdo ex duorū generū, cū duo examina cōcordib⁹ poplis dissiles habuere rit⁹. Ruētes cæras fulciūt, pilarū istar interi⁹ a solo fornicatis, ut sit adit⁹ ad sartiendū. Primi fere tres uersus inanes struūt, ne ꝓmptū sit qđ inuitet furanrē. Nouissimi maxime implent̄ melle, ideoq; auerso alueo faui eximūt̄. Getulæ secūdos flatus captant. Si coriat̄ ꝓcella, apphēsis pedusculo lapillis se librant. Quidā in hūeros euz iponi tradūt. Iuxta uero terram uolāt iu aduerso flatu uepribus hebetato. Mira obseruatio opis. Cessantiū inertiā notāt, castigāt mox & puniūt morte. Mira munditia. Amoliunt̄ oīa e medio, nullæq; inter opera spurcitiæ iacent. Quin & excremēta operantiū intus ne longius recedant, unū congesta in locū turbidis diebus & operis ocio egerunt. Cum aduespascit in alueo strepunt minus ac minus, donec una circūuolet eodem quo excitauit bombo, ceu quietem capere imperans. Et hoc castrorū more. Tūc repente oēs conticescunt. Domos primū plebeis exædificant, deinde regibus. ✝ Arc⁹.

De Fucis. Cap.xi.

SI speratur largior ꝓuent⁹, adiiciunt̄ cōtubernia & fucis. Hæ cellarū minimæ sed ipi maiores apibus. Sunt autem fuci sine aculeo uelut imperfectæ apes, nouissimeq; a fessis & iam emeritis inchoatæ, serotinus foetus, & quasi seruitia uerarum apum. Quāobrem imperāt iis, primosq; in opera expellunt, tardantes sine clementia puniunt. Neq; in opere tantū, sed in fœtu adiuuāt eas multū ad calorē cōferēte turba. Certe quo maiorū fuerit multitudo, eo maior fiet examinū ꝓuentus. Cū mella cœperint maturescere, abigunt eos. Multæ singulos aggressæ trucidāt. Nec id genus nisi uere cōspicit̄. Fucus adeptis alis in alueū traiectus ipe cæteris adimit. Regias i patorib⁹ futuris i una pte aluei extruūt amplas, magnificas, sepatas, tuberculo eminētes. Quod si exprimat̄ non gignunt soboles. Sexangulæ oēs cellæ a singulorū eæ pedū opere. Nihil horū statuto tēpore, sed rapiunt diebus serenis munia. Et melle uno alteroue ad sūmū die cellas replent.

Quæ natura mellis. Cap.xii.

VEnit hoc ex aere, & maxie sydert exortu, pcipueq; in ipo Syrio explēdente fit, nec omnino prius pergiliaꝝ exortu sublucanis tēporibus. Itaq; cū pria aurora folia arborum melle roscida inueniūt. At si q matutio sub diuo fuere, unctas liquore uestes, capillūq; cōcretū sentiunt. Siue ille est cœli sudor, siue qdā sydert saliua siue purgātis se aeris succus, siue aq est, & pur⁹ ac liqdus, & suæ naturæ, qlis defluit primo. Nūc uero e tāta cadēs altitudie multūq; dū uenit sordescens, & obuio terræ halitu infectus. Præterea a frondē ac pabulis potus, & i uterculos cōgest⁹ apum. Ore eīn uomunt. Ad hæc succo florū corruptus & alueis maceratus, totiesq; mutatus. Magnam tamē cœlestis naturæ uoluptatē affert. Quæ optima mella. Cap.xiii.

IBi optimꝰ sp, ubi optimoꝝ doliolis florum cōdit̃. Atticæ tegiōis hic, & siculæ hymeto. & hybla ab locis, mox callie isula. Est aũt initio mel, ut aq̃, dilutũ, & primis diebꝰ feruet, ut mustũ, seq̃ purgat Vicesimo die crassescit, Moxoducit̃ tenui membrana, q̃ feruoris ipius spuma cōcrescit. Sorbetur optimum & minime froude infestum, e quercus Titiæ arundinũ foliis.

Quæ genera mellis in singulis. Cap. xiiii.

SVmma qdem bonitatis natione constat (ut supra diximus) pluribus mōis. Aliubi. n. faui cæra spectabiles gignunt̃, ut in pelignis, Sicilia. Aliubi mellis copia, ut i Cræta, Cypro, Africa, Aliubi magnitudine, ut in septētrionalibꝰ, uiso iam in germania octo pedũ longitudinis fauo in caua pte nigro In quocũq̃ tñ tractu terna sunt mellis genera. Vernũ ex floribus cōstructo fauo, qd̃ ideo uocat̃ Anthinũ. Hoc qdam attigi uetãt, ut largo alimēto ualida exeat soboles. Alii ex nullo minꝰ apibꝰ relinquũt, qm̃ magna seq̃tur ubertas magnorũ syderũ exortu. Præterea solstitio cũ thymũ & uua florere icipiũt p̃cipua cellarũ materia. Est aũt i eximēdis fauis necessaria dispēsatio, qm̃ inopia cibi desperãt. moriũturq̃ aut effugiũt. Cōtra copia ignauiã affert. Maciem melle nō erithace pascũt. Qui aũt sũt diligētiores ex hac uidemia. xii. partẽ apibꝰ reliquũt. Dies statutꝰ inchoãdi, ut quadã lege naturæ, si scire aut obseruare hoies uelint. xxx. ab educto examie, fereq̃ Maio mense includit̃ hæc uidemia. Alterũ genus est mellis æstiui, quod ideo uacatur horęum a tēpestiuitate p̃cipua ipō Syrio explēdescēte post solstitiũ diebꝰ. xxx. fere. Immēsa circa hoc subtilitas naturę mortalibꝰ pactefacta ē nisi fraꝰ hoim cũcta pnicie corrũperet. Nãq̃ ab exortu syderis cuiuscũq̃, sed nobiliũ maxie, aut cœlestis arcꝰ sinō sequãt̃ hymbres, sed ros tepescat solis radiis. Medicamēta nō mella gignũt̃ oculis, ulceribus internisq̃ uisceribus dona cœlestia. Quod si seruet̃ hoc syrio exoriēte casuq̃ cōgruat, in eundem diem ut sepæ Veneris, aut Iouis, Mercuriiuę exortus non alia suauitas, usuq̃ mortalium malis a morte uocandis. quam diuini nectaris fiat.

Quomodo probentur mella. Cap. xv.

MEl plenilunio uberiꝰ capit̃, serena die pinguiꝰ. In oi melle qd̃ p se fluxit, ut mustũ oleũq̃ appellat̃q̃ acœton, maxie laudabile est. Aestiuũ oĩe rutilum, ut diebus cōfectum siccioribus. Aptissimũ in æstimatione e Thymo coloris aurei, saporis gratissimi, eum si palam doliolis pinguē, matino e rore spissum. Quod cōcrescit autē hoc minime laudat̃. Thymosum nō coit, & tactu prætenuia fila mittit. Quod primũ grauitatis argumētũ est. Abrũpi stati & resilire guttas, uilitatis indicium habet̃. Sequēs pbatio, ut sit odoratũ, & dulce, reglutinosum, plucidũ, Aestiua mellatione decimã partẽ Thasio Dionysio apibꝰ relinqui placet, si pleni fuerint aluei. Si minus pro rara portione, aut si inanes, oĩno non attingi. Huic uidemiæ Attici signũ dedere initium caprificialem diem Vulcano sacrum.

De tertio genere mellis, & quomodo apes probentur. Cap. xvi.

TErtiũ genus mellis minime pbatũ syluestre, quod ericæum uocant. Conuehit̃ post primos autũni hymbres, cum erica sola floret in syluis, ob id harenoso sile. Gignitur id maxime arcturi exortu a pridie idus Septēbris, Quidã æstiuã mellationẽ ad arcturi exortum pferunt. qm̃ ad æquinoctiũ autũni ab eo supsunt dies. xiiii. & ab æquinoctio ad uergiliaꝝ occasum diebꝰ xlviii. Pluria sit erice, Athenienses ✣ tetradicẽ appellãt, euboea Sisaꝝ, putãtq̃ apibꝰ cẽ gratissimã fortassis, qa tũc nulla alia sit copia. Hæc ergo mellatio siue uidemię & uergiliarũ ocasu, idibꝰ nouēbris fere icludit̃. Relinq ex ea duas ptes apibꝰ ratio psuadet, & sp eas ptes fauoꝝ, q̃ babeãt erithacẽ. Abruma ad arcturi exortũ diebus. lx. somno alunt̃ sine ullo cibo. Ad arcturi exortũ ab æquinoctio uerno tepidior tractu iã uigilãt. Sed etiã tũc alueo se cōtinēt, seruatosq̃ i id tp̃s cibos repetunt. In Italia uero hoc idẽ a uirgiliarũ exortu faciũt, & in eum dormiũt. Alueos qdã i eximendo melle expendũt, ita dirimētes quãtũ reliquũt. Aeq̃tas etiã in eis obstringit̃, ferũtq̃ societate fraudata alueos mori. In primis p̃cipit̃, ut lauti puriq̃ eximãt mella. Furẽ & mulierũ mēses odere. Cũ eximunt̃ mella apes abigi fumo utilissimũ, ne irascãt̃, aut ipsæ auidæ uorēt. Fumo crebriore etiã ignauia coꝝ excitat̃ ad opa. Nã ubi icubauere fauos liuidos faciũt. Rursus nimio fumo ifeciunt̃ quarũ iniuriã celerrime sentiũr mella, uel minimo cōtactu roris acescētia. Et ob id inter genera seruatur quod Acapnon uocant. Albũ mel nō sit quod ✱ bithymũ est, sed oculis & ulceribus aptissimũ. Fœtus quo nã modo pgenerarēt, magna inter eruditos & subtilis q̃stio fuit. Apũ. n. coitꝰ uisus est nunq̃. Plures extimauere ✣ oportere, cōfici floribus cōpositis apte atq̃ utiliter. Aliq coitu unius, qui rex i quoq̃ appellat̃ examine. Hũc cẽ solũ marẽ, p̃cipua magnitudie, ne fathiscat. Ideo

✣ Tetralicen.

✱ Emerothymo est Aristotelis.

✣ Apportari.

fœtum sine

fœtũ sine eo nõ edi, apesq́ reliq̃s tanq̃ mare fœminas comitari, nõ tanq̃ ducẽ. Quã pbabilẽ alias sententiã fucoꝝ euentus coarguit. Quæ enim ratio ut idem coitus alios pfectos, imperfectos generet alios? Propior uero prior existiatio fieret, ni rursus alia difficultas occurreret. Quippe nascũt aliqñ i extremis fauis apes grãdiores quæ cæteras fugãt. Oestrus uocat hoc malũ, quo nam modo nascẽs, si ipẽ se fingũt? Quod certũ est gallinaꝝ modo incubãt. Id quod exclusum est primũ uermiculus uidet cãdidus, iacẽs trãuersus, adhærẽsq́ ita, ut pascet uideat. Rex statim mellei coloris ut electro flore ex oĩ copia factꝰ, neq́ uermiculꝰ, s3 statĩ pẽniger. Cætera turba cũ formã cape cœpit Nymphæ uocant, ut fuci sirenes, atq́ cephenes. Si qs altetutris capita demat, priusq̃ pẽnas habeãt, pro gratissimo sunt pabulo mřibꝰ. Tpe pcedẽre instillãt cibos, atq́ incubant tum maxime murmurãtes caloris ut putãt faciẽdi gratia necessarii excludendis pullis, donec ruptis mẽbranis q̃ singl'os cingũt, ouoꝝ modo uniuersum agmẽ emergat. Spectatũ hoc Romæ cõsularis cuiusdã suburbano alueis cornu lateruæ trãslucido factis. Fœtꝰ itra. xlv. diẽ pagit. Et in fauis qbusdã q̃ uocat clerꝰ amaræ duricia cæræ, cũ fœtũ ĩde nõ eduxere morbo aut ignauia, aut infœcũditate naturali. Hic est abortꝰ apũ. Protinꝰ aũt educti operant quadã disciplina cũ matribus. Regẽq́ iuuenẽ æq̃lis turba comitat. Reges plẽs ichoãtur ne sint. Postea ex eis soboles cũ adulta eẽ cœpit cõcordi suffragio ♣ teterrimos necãt, ne distrahãt agmĩa. Duo aũt gñã eoꝝ, melior ✝ niger uariusq́. Oĩbꝰ forma semper egregia, & duplo q̃ cæteris maior. Pẽnæ breuiores, crura recta, ingressus celsior. In fronte macula quodã diademate cãdicãs. Multũ ẽt nitore a uulgo differũt.

♣ Deterrimos.
✝ Nigro uarius.

Quæ regiminis ratio. Cap. xvii.

QVæ rat nũc aliqs unꝰ ne Hercules fuerit, & quod Liberi patris sepulchrum?, & reliq̃ uetustatis situ obruta. Ecce in re parua uillisq́ nostris annexa, cuiꝰ assidua copia est, nõ cõstat inter auctores. Rex nullũ ne solus habeat aculeũ maiestate tãtũ armatꝰ, an dederit eũ q̃dẽ natura, sed usum esse tñ negauerit. Illud cõstat impatorẽ aculeo nõ uti. Mira plebei circa eũ obediẽtia, cũ pcedit una ẽ. Totũ examẽ circa eũ cõglobat, cigit, ptegit, cerni nõ patit. Reliquo tpe cũ populꝰ in labore est, ipẽ opa intus circuit filis exhortãti, solus imunis. Circa eũ satellites q̃dã lictoresq́ assidua custodiẽtes auctoritate. Procedit foras nõ nisi migraturo examie. Id mlto intelligit ante aliquot diebꝰ murmure intus strepẽte apparatus idiciõ diẽ tẽpestiuũ eligẽtiũ. Si qs alã ei detrũcet, nõ fugiet examẽ. Cũ pcessere se quæq́ proximã illi cupit esse, & in officio conspici gaudet. Fessum hũeris subleuãt. Validiꝰ fatigatũ ex toto portãt, Si q̃ lassatus deficit, aut forte aberrauit, odore psequunt. Vbicũq́ ille cõsedit, ibi cũctaꝝ castra sunt. Tunc ostenta faciũt priuata ac publica una depẽdẽte in domibꝰ rẽplisue sæpe expiata magnis euentibus. Sedere in ore infantis Platonis, tũc ẽt suauitatẽ illã pdulcis eloq̃i portẽdẽtes. Sedere in castris ducis Drusi imperatoris tunc psperrime pugnatũ apud Arbalonẽ est, haud quaq̃ ppetua haruspicũ coniectura qui dirũ id ostẽtũ existimãt. Semp duce p̃hẽso totũ tenet agmẽ. Amisso dilabit, migrãtq́ ad alios. Esse utiq́ sine rege nõ possunt. Inuitæ aũt interimũt eos cũ plures fuere, potiusq́ nascentium domos ♣ dirimũt, si puẽtus desperat, tũc & fucos abigũt. Quãq̃ de iis uideo dubitari, ppriũq́ iis genus eẽ aliquos existimare. Sicut furibꝰ grãdissimis iter illas, sed nigris, lataq́ aluo. Ita appellatis q̃a furtĩ deuorẽt mella. Certũ est ab apibꝰ fucos iterfici. Vtiq́ regẽ nõ hñt. S3 q̃uo sine aculeo nascant in q̃stione est. Humido uere melior fœtus, sicco mel copiosius. Quod si defecerit alicuiꝰ aluei cibꝰ, impetũ in pximas faciũt rapinæ pposito. At illæ cõtra dirigũt aciẽ, & si custos adsit alterutra pars quẽ suis fauere sentit, nõ appetit eũ. Et aliis quoq́ sæpe dimicãt causis, easq́ acies cõtrarias duo imperatores instruũt. Maxima rixa, & in cõuehendis floribus exorta, & suos qbusq́ euocantibus. Quæ dimicatio iniectu puluetis aut fumo tota discutit. Reconciliãtur uero lacte uel aqua mulsa.

♣ Diruunt.

De genere apum, & quæ inimica apibus. Cap. xviii.

APes sunt & rusticæ syluestresq́, horridæ aspectu, multo iracundiores, sed opere ac labore p̃stantes. Vrbanaꝝ duo gñã. Optimæ breues uariæq́, & in rotũditatẽ cõpactiles. Deteriores longæ, & quibus similitudo uespaꝝ, etiãnũ deterrimæ ex iis pilosæ. In põto sũt quædã albæ q̃ bis i mẽse mella faciũt. Circa Thermodoontẽ aũt fluuiũ duo gñã: Aliaꝝ quæ i arboribꝰ mellificãt. Aliaꝝ quæ sub terra, triplici cæraꝝ ordine uberrimi pouentus. Aculeũ apibus natura dedit uẽtri cõsertũ, ad unũ ictũ hoc infixo, quidã eas statim emori putant. Aliq non nisi in tantũ adacto, ut frestinũ sepe asseq̃t. S3 fucos postea eẽ, nec mella facere uelut castratis uiribꝰ. Pariterq́ & nocere & pdesse, dein desinere. Est I exẽplis equos ab iis occisos, Odet fœdos odores pcul fu-

giunt,sed ífectos.Itaq; unguéta redoléres infestát.Ipe plurimorũ aíaliũ iniuriis obnoxiæ.Impugnát eas naturæ eiusdé degeneres uespæ atq; crabrões,& e culiceũ genere q̃ uocanť muliones.Populanť hirũdines & q̃dá aliæ aues.Insidianť aquaticis ranæ,quæ maxía earũ est opatio,tum cũ sobolé faciũt.Nec eæ tantũ quæ stagna riuosq; obsidét,ucrũ & rubetæ ueniũt ultro,ad repẽtesq; +floribꝰ optas sufflát,ab hoc spacio puolát,& cõfestimq; abripiũť.Nec sentire ictꝰ apũ ranę tradũť.Inimicę & oues,difficile se a lanis earũ explicátibꝰ.Cácrorũ etiá odore si qs iuxta coquat exanimanť.Quin & morbos suapte natura sẽtiũt.Index eorũ tristicia torpés:Et cũ ante fores í tepore solis pmoris aliæ cibos mistrát.Cũ defũctas pgerunt.Funerátiũq; more comitanť exeqas.Rege a peste consumpto mœret plebis ignauo dolore.Nõ cibos cõuehunt.Nõ pcedũt.Tristi tantũ murmure glomeráť circa corpꝰ eiꝰ.Subtrahiť itaq; deducta multitudie,alias spectátes exanimé luctũ nõ minuũt.Tũc quoq; ni subueniať, fame moriũť.Hilaritate igiť & nitore sanitas ęstimať.

+ Foribus.

De morbis Apum. Cap.xix.

SVnt & opis morbi cum fauos nõ explent,elcron uocát. Idem blapsigoniá si fœtum non peragant.Inimica & echo est resultáti i sono,q̃ pauidas alterno pulsat ictu.Inimica & nebula.Aranei quoq; oĩ maxie hostiles eũ puaiucre ut intexár,enecár alueos Papilio etiá ignauus & ihonoratus luminibus accensis aduolans pestifer,nec uno modo.Ná & ipse eæras depascit,& relinquit excreméta quibꝰ teredines gignunť.Filis etiá araneꝰ q̃cũq; incesserit alarũ maxíe lanugines obtexit,Nascũť & i ipso ligno teredines,q̃ cæras pcipue appetũt. Infestat & auiditas pastꝰ nimia florum satietate uerno maxie tpe alno cita.Oleo quidé nõ apes tantũ,sed oía ísecta exanimanť,pręcipue si capite uncto i sole ponáť.Aliquádo & ipsæ cõtrahũt mortis sibi cás quũ sensere eximi mella auide uorátes.Cętero præparcæ,& quæ alioquin prodigas atq; edaces nõ secꝰ ac pigras & ignauas pturbét Nocét & sua mella ipsis illitæq; ab aduersa parte moriũť,tot hostibꝰ tot casibꝰ,& quota portione eorũ cõmemorata:tam munificũ animal expositum est Remedia dicemꝰ suis locis.Nunc,enim sermo de natura est.

De continendis apibus & quomodo reparentur. Cap.xx.

GAudét plausu atq; tinnitu æris,eoq; conuocanť.Quo manifestũ auditus quoq; inesse sensum.Effecto ope,educto fœtu,functæ mũere oĩ,exercitationé tum solénem habét.Spaciatæq; in apto,& in altũ datæ,gyris uolatu editis tum demũ ad cibũ redeũt.Vita eis longissima,ut pspere inimica ac fortuita cedát,septenis annis uniuersa.Alueos nunq̃ ultra.x.annos durasse prodiť.Sunt qui mortuas,si intra tectũ hyeme seruenť,deinde sole uerno torreanť,ac ficulneo cinere toto die foueanť,putét reuiuiscere.In totũ uero amissas repati uẽtribꝰ bubulis recentibꝰ cũ fimo obrutis.Virgiliꝰ iuuencorũ corpe exaiato,sicut equorũ uespas atq; crabrões,sicut asinorũ scarabeos mutante natura,ex aliis quædá in alia,Sed horũ oĩm coitus cernunť.Et tñ in fœtu eadé prope natura quæ apibus.

De Vespis & Crabronibus. Cap.xxi.

VEspæ in sublimi e luto nidos faciunt & in iis cæras.Crabrones cauernis ac sub terrá.Et horũ oium sexágulæ cellæ,cæter a aũt cortice & arenæ fœtus & ipe ineq̃lis ut barbarus,alius euolat,& alius inest,alius in uermiculo.Et autũno nõ uerno oía ea Pleniunio maxie crescũt.Vespæ quæ Ichneumones uocáť,sũt autem minores q̃ aliæ unum genus ex araneis perimunt phalangium appellarũ,& in nidos suos ferũt,deinde illinũt.Et ex iis incubádo suũ genꝰ pcreant.Præterea oés carne uescunť contraq̃ apes,quæ nullũ corpꝰ attingunt.Sed uespæ muscas grádiores uenanť,& amputato iis capite,reliquũ corpus auferũt.Crabronũ syluestres í arborũ cauernis degũt.Hyeme ut cætera insecta conduntť.Vita bimatũ nõ tráſit.Ictus eorũ haud temere sine febri nõ est.Auctores sunt ter nouenis pũctis interfici hoiem·Aliorũ qui mitiores uidenť duo genera.Opifices minores corpe,qui moriunť hyeme,Matres quæ biennio durant,ii & cleméntes.Nidos uere faciũt fere quadrifores,in qbus opifices generenť.Iis educatis alios deide nidos maiores fingũt,in quibꝰ matres futuras pducant.Iam tunc opifices funguntť muneř,& pascũt eas.Latior matrũ species,dubiũq; an habeát aculeos;quia nõ egrediũť.Et his sũt soi fuci.Quidá opinanť oĩbꝰ his ad hyemé decidere aculeos. Nec Crabronũ autem nec uesparũ generi reges,aut examina.Subinde renouaťmultitudo sobole.

De bõbycibꝰ.& bõbyli,& necydalo.& qs primus bõbyciná uesté inuenerit. Ca.xxii.

QVartũ inter hęc genus est bombycũ i assyria pueniés magis q̃ supradicta.Nidos luto fingunt salis specie applicatos lapidi,táta duricia,ut spiculis perforari uix possint,In iis & ceras largius

ras largius

ras largi⁹ q̃ apes faciũt,deiñ maioré uermiculũ·Et alia hoꝝ origo.e grãdiof uermiculo,gemina ꝑtendens sui generis cornua.Hi erucæ sunt.Fit deinde quod uocaf bombilis,ex eaNecydal⁹.Et hoc in sex mensibus bombices.Telas araneorũ mõ texunt ad uesté luxũq; fœminarũ,quæ bombicina appellaf.Prima eas retorqueri,rursusq; texere inuenit ĩ Coo mlĩer Pãphila Platis filia nõ fraudanda gloria excogitatæ rationis,ut denudet fœminã uestis bombicina.

De Bombice Coa. Cap.xxiii.

ET in Coo ĩsula nasci traduns cupressi,terebĩthi,fraxini.Querc⁹ floté hymbrib⁹ decussum terræ halitu aĩante.Fieri aũt prĩo papiliones puos nudosq;.Mox frigoꝝ impatia uillis in horrescere,& aduersus hyemé tunicas sibi instaurare densas,pédũ aspitate radeute folioꝝ lanuginé ĩ uellera.Hãc ab his quoq; cogi subigiq; unguiũ carmĩatõe.Mox trahi ĩter ramos teuuari ceu pectĩe.Postea apphẽsam corpi ĩuolui nido uolubili.Tũc ab hoĩe tolli,fictilibusq; uasis tepore & furfurũ esca nutriti.Atq; ita subnasci sui gñis plũas,qb⁹ uestit⁹ ad alia pẽsa dimitti.Quę uero capta fit lanificia hũore lẽtescere mor cęrę,mox ĩ filia tenuari iunceo fuso.Nec puduit has uestes etiã uiros leuitate usurpare,ꝑpter onera æstiua iu tantũ a lorica gerenda discessere mores. ut oneri sint etiam uestes.Assyria tamen bombice adhuc fœminis cedimus.

De Araneis & generatione eorum. Cap.xxiiii.

ARaneorũ his nõ absurde iungaf natura,digna uel p̃cipue admiratiõe.Plura aũt hoꝝ suut gñia,uec dictu necessaria ĩ tãta noticia.Phalãgia ex iis appellanf,quoꝝ uoxii morsus,corpus exiguũ,uariũ,acuminatũ,♣ad saltũ ingrediẽtiũ.Altera eoꝝ species nigri prioribus cruribus lõgissimis. Oĩbus ĩternodia terna ĩ crurib⁹ lupoꝝ uoĩe.Minimi nõ texũt.Maiores ĩ terra cauetnaꝝ exigua uestibula p̃pandũt.Tertiũ eorũdé gen⁹erudita opatione cõspicuũ.Ordif telas,tantiq; opis materiæ uter⁹ei⁹sufficit,siue ita corrupta alui natura statuto tpe(ut Democrito placet)siue est int⁹ q̃dã lanigera fertilitas,tã moderato uugue,tã tereti filo,& tã æq̃li deducit stamina ĩpo se põdere usus.Texere a medio ĩcipit circinato orbe sub tegmia adnectẽs,maculasq; paribus sp iuterualllis,sed subinde crescẽtib⁹ ex angusto dilatãs ĩdissolubili nodo ĩplicat.Quãta arte celãt pedicas scutulato rete ad capiẽdas muscas circa grassantes!q̃ nõ ad hoc uídef ptiere*crebra tapexitas telæ,& quadã politura artis ĩpa per se tenax ratio textrinæ!q̃ laxus afflatus ad nõ respuẽda quæ ueniãt!sinus derelicto laxo prætẽti sũma pte ur arbitrari liceat illa q̃ difficile cernunf,atq; ut in plagis lineæ offensæ p̃cipitanf in sinũ.Spec⁹ipsæ qua cõcameratæ architecturaf & cõtra frigora quãto uillosiot!q̃ remotus a medio,aliudq; ageuti filis,ĩclusus uero sic,ut sit,necne intus aliqs cerni nõ possit.Age firmitas quãta ĩrrũpentib⁹ uentis,qua puluerũ mole degrauãte.Latitudo telæ sæpe ĩter duas arbores,cũ exercet arté & discit texere.Lõgitudo filli a culmine, ac rurs⁹ a terta p illud ĩpm uelut reciprocatio subitq; pariter ac fila deducit.Cũ uero captura ĩcidit q̃ uigilãs & parat⁹ ad cursũ Licet extrema hæreat plaga,semp in mediũ currit ex quo sic maxime totũ cõcutiẽdo ĩplicet.Scissa ꝑtin⁹ reficit ad polituram sartiẽs.Nãq; &lacertaꝝcatulos uenãtur.Hos primũ tela inuoluẽtes,& tũc demũ labra utraq; morsu apphendẽtes amphitheatrali spectaculo cũ cõtigit.Sunt & ex eo augutia.Quippe ĩcremẽto amniũ futuro telas suas altius tollũt. Iidem sereno nõ texũt,nubilo texũt.Ideoq; multæ araneæ hymbriũ signa sunt. Fœminã putãt eẽ quæ texat,maré qui uenaf.Ita paria fieri merita.Coniugio atanei cõueĩũt crurib⁹.Pariũt uermiculos ouis similes.Nam nec differri horũ genitura põt,qm̃ insectorũ uix ulla alia narratio ẽ.Pariũt aũt oua ea in relas expãsa,qui saliunt,atq; ita emittũt.Phalãgi⁹ tantũ ĩ ĩpo specu ĩcubat maguo nũero.Qui ut emerserit matré cõsumit,sępe & patré.Adiuuat.n.+incubaf.Pariũt aũt trecẽtos.Cæteræ pauciores.Et incubant triduo.Consumantur aranei quater septenis diebus.

♣Assultim

* Cribrata perplexitas.

+Incubatu.

De Scorpionibus. Cap.xxv.

SImiliter his & Scorpiões terrestres uermiculos ouoꝝ specie pariunt.silrq; perimũt.Pestis importuna ueneni serpentiũ,nisi qđ grauiore supplicio lenta per triduũ morte conficiunt. Virginibus lœtali semp ictu,& fœminis fere in totũ.Viris aũt ĩ matutino exeuntes e auis priusq̃ aliquo fortuito ictu ieiunum egerant uenenũ.Semp cauda in ictu est,nulloq; momẽto meditari cessat,nequãdo desit occasioni.Ferit obliquo ictu & inflexu.Venenũ ab iis candidũ fundi.Apollodorus auctor,est in nouẽ genera descriptis p colores maxime supuacuos,qm̃ nõ est scire quos minime exitiales p̃dixerit.Geminos quibusdã aculeos esse,maresq; sæuissimos.Nam coitũ iis tribuit,Intelligi autẽ gracilitate & lõgitudine,Venenũ oĩb⁹ medio die cũ ĩcãduere solis ardorib⁹

Itemq; cū sitiūt inexplebiles potu cōstat & septeua caudæ īternodia sæuiota esse Pluribus.n.sena sunt.Hoc malū Africæ uolucræ etiam austri faciūt,pādētib⁹ brachia ut remigia subleuātes.Appollodorus idē plane qbusdā inesse pennas tradit.Sæpe psylli q reliqrū uenena terrarū inuehētes qst⁹ sui cā pegrinis malis ipleuere Italiā.Hos quoq; iportare conati sūt.Sed uiuer ītra Siculi cœli regionē nō potuere,Visunť tñ aliqñ in Italia,sed inocui,mltisq; aliis locis,ut circa Farū in ægypto.In Scythia iterimūt etiā sues,aliogn uiuaciores cōtra uenena talia.Nigras qdē celeri⁹ si i aq̄ se imerserint.Hoī icto putať esse remedio ipoꝝ cinis pot⁹ i uino,aut oleo mersus.Magnā aduersitatē cū stelliōib⁹ putāt esse,inocuos dūtaxat iis,q̄ & ipi carēt sanguīe lacertaꝝ figura.Atq; scorpiones in rotū nulli nocere,qbus nō sit sanguis.Quidā & ab ipis fœtū deuorari arbitranť.Vnū modo relinqui solertissimū,& qui se ipius matris cluuib⁹ imponēdo turus,& a cauda & a morsu loco fiat.Hunc esse reliquorū ultorē,qui postremo genitores cōficiat supne,pariūt autē uudeni.

De Stellionibus. Cap.xxvi.

Chamæleonū stelliōes quodāmodo naturā habēt,rore tm̄ uiuentes,pterq; araneis Similis cicadis uita,quarum duo genera.Minores quæ primæ pueniūt,quæq; fuut mutæ,& nouissime pereūt.Sunt aūt multæ,sequēs uolatu rara.Quæ canūt uocantur Achetæ,& quæ minores ex iis sunt.Tettigoniæ,sed ille magis canoræ.Mares cantant in utroq; genere. Fœminæ silēt.Gentes uescunť iis ad orientē,etiā parthiopib⁹ abūdātib⁹.Ante coitū mares pferūt,a coitu fœminas,ouis earū corruptis quæ sūt cādida.Coitus supinis.Aspitas pacuta in dorso,q̄ excauāt fœturę locū i terra.Fit primo uermicul⁹.Dein ex eo quæ uocať tettigometra,cui⁹cortice rupto circa solstitia euolēt,noctu sp.Primū nigræ atq; duræ.Vnū hoc ex iis quæ uiuunt.& sine ore est. Pro eo quiddā aculeatū linguis sīle.Et hoc i pectore quo rorē lābunt.Pect⁹ ipm fistulosum.Hoc canūt.Achetæ ut dixim⁹.De cætero i uētre nihil est.Excitatę cū subuolāt humorē reddūt,qđ solū argumētū est rore easdē ali.lisdē solis nullū ad excremēta corpis foramē.Oclis tā hebetes,ut si qs digitū cōtrahens ac remittēs iis appropinqt, transeāt uelut i folia.Quidā duo alia gña faciūt earum Surculariā quæ sit grandior,frumentariā,quā allii auenariā uocant.Apparet em̄ simul cū frumentis arescentibus.

De Cicadis. Cap.xxvii.

Cicadæ uou nascunť in raritate arboꝝ.Idcirco fuut Cyrenis circa oppidū,nec in cāpis,nec in frigidis aut umbrosis nemoribus.Est quædā & iis locorū differentia.In Milesia regione paucis sūt locis.Sed iu Cephalenia amnis qdā peuuria eaꝝ & copiam dirimit. At in Rhegino agro silēt oēs! Vltra flumē i locris canūt.Pēnatiū illis natura q̄ apib⁹,sed pro corpe amplior.

De pennis insectorū,& Scarabeis,& reliquis scarabeoꝝ generibus. Cap.xxviii.

Insectoꝝ quædā binas gerunt pennas ut muscæ,quædā q̄ternas ut apes,Mēbranis ut cicadæ uolant.Quaternas habent quæ aculeis in aluo armanť.Nullū cui tælum in ore,pluribus q̄ binis aduolat pēnis.Illis em̄ ultionis causa datū,& his auiditatis.Nullis eoꝝ pēnæ reuiuiscunt auulsæ.Nullū cui aculeus in aluo bipenne est.Quibusdā pennaꝝ tutelę crusta supuenit.ut Scarabeis.Quoꝝ tenuior fragiliorq; penna,his negatus aculeus.Sed in quodā genere eoꝝ grādi cornua plonga,bisulcis dētata forcipib⁹ i cacumie cū libuit ad morsum coeūtib⁹.Infantū remediis etiā exceruice suspēdunť.Lucanos uocat hos Nigidius.Aliud rursus eoꝝ genus q e fimo ingētis pilas auersi pedibus uolutāt,puosq; i iis cōtra rigorē hyemis uerniculos fœt⁹ sui nidulanť.Volitant alii magno cū murmuř aut mugitu.Alii focos & prata crebris fotaminib⁹ excauāt noctutno stridoř uocales.Lucēt igniū mō noctu,laterū & cluniū coloř ✣ lāpyrides,nūc pēnaꝝ hiatu refulgētes,nūc uero cōpressæ obūbratæ,nō ante matura pabula,aut post defecta cōspicuæ.Ecōtrario tenebraꝝ alūnæ blatæ,uitā lucēq; fugiūt,i balneis maxīe hūido uapore pgnatæ.Fodiūt ex eodē gñe rutuli atq; pgrādes Scarabei tellurē aridā, fauosq; puæ & fistulosæ mō spōgiæ medicato mel le fingūt.In Thraciæ ptibus iuxta olinthū locus est pu⁹,in quo unū aīal examinať,ob hoc cātharolethrus appellat⁹.Pēnæ insectis oībus sine scissura,nulli cauda nisi scorpioni.Hic eorum solus & brachia habet,& i cauda spiculū.Reliquoꝝ quibusdā aculeus in ore ut asylo,siue tabanū dici placet.Itē culicib⁹ & qbusdā muscis.Oībus aūt his in ore pro lingua sunt hi aculei,qbusdā hebetes neq; ad punctū,sed ad suctū,ut muscarū generi, i quo lingua euidēs fistula est. Nec sūt talib⁹ dentes.Aliis cornicula ante oclos prætendunť ignauia,ut papillonibus.Quædā isecta carēt pennis,ut Scolopēdræ.Insectorū pedes quibus sunt iu obliquū mouenť.Quorundā extremi longiores foris coruantur,ut locustis.

✣ Pyrolapides. Aristoteles.

De Locustis. Cap.xxix.

HAe pariũt in terra demiſſo ſpinæ caule oua condenſa autũni tpe. Ea durãt hyeme ſub terra. Subſequẽti anno exitu ueris emittũt paruas nigrãtes, & ſine cruribus, penniſqꝫ reptantes. Itaqꝫ uernis aqs intereũt oua, ſicco uere maior ꝓuent⁹. Alii duplicẽ eaꝝ fœtũ, geminũqꝫ exitũ tradũt. Vergiliaꝝ exortu parere, deiñ ad canis ortũ obire, & alias renaſci. Quidã arcturi occaſu renaſci. Mori mřes cũ peperint, certũ ẽ, uermiculo ſtatĩ circa faoces inaſcẽte, q eas ſtrãgulat. Eodẽ tpe mares obeũt. Tã friuola rõne morientes ſerpenrẽ (cũ libuit) necãt ſingulæ faucib⁹ ei⁹ apꝓhẽſis mordicib⁹. Nõ naſcũt niſi in planis & rimoſis locis. In India ternũ pedũ lõgitudis eſſe tradunt, cruribus & femorib⁹ ſerraꝝ uſum ꝓbentes cũ inaruerit. Eſt & ali⁹ eaꝝ obit⁹. Gregati ſub latæ uento ĩ maria aut ſtagna decidũt. Forte hoc caſuqꝫ euenit, nõ ut priſci exiſtimauere, madefactis nocturno humore alis, iidẽ quippe noctibus nõ uolare eas pp frigora tradiderũt. Ignari etiã longinq maria ab iis trãſiri cõtinuata pluriũ dieꝝ ꝑfectione. Quod maxie miremur, famẽ quoqꝫ quã pp externa pabula petiere, ſciũt iminere. Ac dearũ iræ peſtis ea intelligit. Nãqꝫ & grãdiores cernũt, & tãro uolãt pẽnarũ ſtridore, ut aliæ alites credant, ſolẽqꝫ obũbrent ſolicite ſuſpectãtib⁹ ꝑplis, ne ſuas opiant terras. Sufficiũt qppe uires & ranqꝫ parũ ſit maria trãſire, imẽſos pmeant tractus, diraqꝫ meſſibus contegũt nube, multa contactu adurentes, Oĩa uero morſu erodentes, & fores quoqꝫ rectorũ, Italiã ex Africa magna cohorte infeſtãt, ſæpe ꝑplo ad ſibyllina coacto remedia cõfugere ĩopiæ metu, In cyrenaica regiõe lex eſt ter anno debellãdi eas. Prio oua obterẽdo, deiñ fœtũ poſtremo adultas. Deſertoris pœna in eũ qui ceſſauerit. Ei in Lẽno iſula certa menſura pręfinita ẽ, quã ſingli enecataꝝ ad magiſtrat⁹ referũ. Gracculos quoqꝫ ob id colũt aduerſo uolatu occurrẽtes earũ exitio, Necari & in Syria militari ĩperio coguñt. Tot orbis ptib⁹ uagat id malum. Parthis & hæ in cibo gratæ. Vox eaꝝ ꝑficiſci ab occipitio uidet. Eo loco in cõmiſſura ſcapulaꝝ habere qſi dentes exiſtimãt, eoſqꝫ inter ſe terẽdo ſtridorẽ edere, circa duo æquinoctia maxie, ſicut cicadæ circa ſolſtitiũ. Coitus locuſtarũ, qui & inſectorũ oĩum, q̃ coeũt, marẽ portãte fœmina in eum fœminaꝝ ultrõ caudæ reflexo tardoqꝫ digreſſu. Minores aũt in oĩni hoc genere fœminis mares.

De Formicis noſtratibus. Cap. xxx.

PLurima inſectoꝝ uermiculum gignũt, Nam & formicæ ſilem ouis, Vere & hæ ut apes cõicantes laborẽ. Sed apes utiles faciũt cibos. Hi cõdũt. At ſi qs cõparet onera corpibus eaꝝ. fateat nullis portiõe uires eſſe maiores. Gerũt ea morſus. Maiora auerſæ poſtremis pedib⁹ moliunt hũeris obnixæ. Et iis reipu. ratio, mẽoria, cura. Semina arroſa cõdũt, ne ruſus ĩ fruges exeãt e terra. Maiora ad introitũ diuidũt. Madefacta hymbre ꝓferunt atqꝫ ſiccãt. Operant & noctu plena luna. Eadẽ interlunio ceſſant. Iam in ope qui labor? quæ ſedulitas? Et quoniã ex diuerſo cõuehũt alter alteri⁹ ignara, ut ſigna inuice recognoſcãt, certi dies ad recognitionẽ mutuã nũdinis danť. Quæ tũc earũ cõcurſatio? q̃ diligẽs. Cũ obuiis quædã collocutio atqꝫ pcontatio? Silices iti nere earũ attritos uidem⁹, & in opere ſemitã factã, ne quis dubitet qualibet ĩ re qd poſſit quãtulacũqꝫ ſedulitas. Sepeliunt inter ſe uiuentiũ ſolæ, præter hominẽ. Non ſunt in Sicilia pennatæ.

De Indicis. Cap. xxxi.

INdicæ formicæ cornua erythris in æde Herculis fixa miraculo fuere. Aurũ ex cauernis egerũt terræ ĩ regiõe ſeptẽtrionaliũ Indoꝝ, q Dardæ uocãt. Ipſis color feliũ. Magnitudo ægypti lupoꝝ. Erutũ hoc ab iis tpe hyberno. Indi furant æſtiuo feruore, cõditis pp naporẽ in cuniculis formicis, q̃ tñ odore ſolicitaræ ꝓuolant crebroqꝫ lacerãt, quis ꝑ uelocib⁹ camelis fugientes. Tãta ꝑnicitas feritaſqꝫ eſt cũ amore auri.

De diuerſitate inſectorum. Cap. xxxii.

MVlta aũt inſecta & aliter naſcũt. Araſilus in primis ex rore. Inſidet hic rhaphani ſilio primo uere, & ſpiſſatus ſole in magnitudinẽ milii cogit. Inde orit uermiculus pu⁹, & triduo mox eruca, quæ adiectis diebus creſcit ĩmobilis, duro cortice ad tactũ mouet ✤ aranei. Hæc eruca quam Chryſalidem appellant, rupto deinde cortyce uolat Papilio. ✤ Araneæ,

De animalibus in ligno & ex ligno naſcentibus. Cap. xxxiii.

SIc qdã ex hymbre generant in terra, quædã & in ligno. Nec eñ & Coſſi tantũ in eo, ſed etiam Tabani ex eo naſcunt, & alia ubicunqꝫ hũor eſt nimius. Sic intra hoĩem Tineæ tricenũ pedũ, aliqñ & pluriũ longitudine, iam in carne exanimi uiuentiũ quoqꝫ hominũ capillo. Qua fœditate & Sylla dictator Aleman ex clariſſimis græciæ poetis obiere. Hoc quidem & aucs infeſtat. Phaſianas uero interimit, niſi puluerãtes ſeſe. Pilos habẽtiũ aſinum tãtũ immunẽ hoc malo credũt, & oues. Gignunt aũt ex ueſtis genet, ꝑcipue lanicio itercẽptaꝝ a lupis ouiũ Aquas quoqꝫ

quasdã quibus lauamor fertiliores ei⁹generis inuenio apud auctores. Quippe cũ & cæræ hoc gignant quod aoimaliũ minimum existimaẽ. Alia generanẽ sordibus aridi soli, posteriorũ crurum lascioia*petauri & auris. Alia rursus puluere humido in cauernis uolucria.

*Petau ristaruз

De animali cui cibi exitus non est. Cap. xxxiiii.

Est animal eiusdẽ*tẽporis infixo semp sanguini capite uioẽs, atq̧ ita intumescens, onũ animaliũ coi cibi nõ fit exitus, cũ nimia dehiscit, satietate alimẽto ipo moriẽs, Nunq̃ in iumẽtis gignit, io bubus freqũes, in canibus aliqñ, in qbus oĩa. Jn omnibus & in capris hoc solũ. Aeqoe est mira sanguinis & hirundinõ generi io palustri aqua sitis. Náq̧ & hæ toto capite condunẽ, est & uolucre canib⁹ peculiaẽ suũ malũ, aures maxĩe lancinans, q̃ defendi morsu nõ qoeõt.

*Torpitudis.

De Tineis & Colicibus, & diuersitate earum. Cap. xxxv.

Idem puluis in lanis & ueste Tineas creat, præcipue si araneus ooa includaẽ. Sitit ẽm & oẽm humorẽ absorbẽs, ariditatẽ ampliat. Hoc & ĩ chartis oascit. Est eãrũ gen⁹ tunicas suas trahẽtiũ, quo cochleæ modo. Sed horũ pedes cernunẽ. Spoliatæ expirãt. Si accreuere faciũt Chrysalidẽ. Ficarios culices caprificus gñat. Cãtharides uermiculi ficoꝝ & pyri, & peuces, & cynachãtæ, & rosæ. Venenũ hoc remedia secũ habet. Alæ medenẽ, qbus dẽptis lœtale est. Rursus alia genera culicũ acescẽs natura gignit. Quippe cũ & in niue cãdidi repiãẽ, & uetustiores uermiculi in media quidẽ altitudine rutili. Nã & ipa nix uetustate rubescit. Hirti pilis, grãdiores torpentesq̧.

De Pyrali siue pyrausta. Cap. xxxvi.

Gignit aliq̃ & rõtrariũ naturæ elemẽtũ. Siquidẽ in Cypri ærariis fornacibus ex medio igoi maioris muscæ magnitudis uolat pennatum q̃drupes appellaẽ pyralis, a quibusdã Pyrausta. Quãdiu est in igne uiuit. Cum euasit longiore paolo uolatu, tunc moritur. Hipanis fluuius in pooto circa solstitiũ defert acinorũ effigie tenus mẽbranas, qb⁹ erũpit uolucris quadrupes supradictę modo, nec ultra diẽ uiuit, uñ Hemerobion uocaẽ. Reliquis taliũ ab initio ad finẽ septenarii sũt nomeri. Culici & uermiculo tersepteni, Corp⁹ pariẽtib⁹ q̃ter septeni. Mutationes, & in alias figuras trãsit⁹ trinis aot q̃drinis dieb⁹. Cætera ex his pẽnata autũno fere moriunẽ. Tabani quidẽ etiam cæcitate. Muscis humore exanimatus, si cinere, redit uita.

Historia naturæ aoimaliũ per singula membra. Cap. xxxvii.

Itaq̧ ounc per singulas ptes corpis p̃ter iam dictas mẽbratim tractẽ historia. Caput habent cuncta qoæ sanguinẽ. Io capite paucis animaliũ nisi uolucrib⁹ apices, diuersi quidẽ generis. Phœnici plumarũ serie mediõ exeunte alio. Pauonibos crinitis arbusculis, Stymphalidæ cirro. Phasianæ corniculis. Præterea*parco. At quæ ab illo Galerita appellata quondã. Postea gallico uocabulo etiã legiooi nomẽ dederat a lauda Diximus & cui plicatilẽ cristã dedisset natura p mediũ caput a rostro residẽtẽ. Et fulicarũ generi dedit citros, Pico quoq̧ marito & grui balearicæ Sed spectatissimũ isigne gallinaceis corpe cõferratũ, nec carnẽ id eẽ, nec cartilaginẽ, nec callũ iure dixerim⁹oeꝫ peculiaẽ. Draconũ.n. cristas q̃uidem nõ repitur. Coroua multis q̃dẽ & aq̃uiliũ & marinorũ, & serpentiũ uariis data sũt mõis. Sed q̃ iure cornua itelligãẽ quadrupedi tm̃ generi. Actęonẽ.n.& Cippũ ẽt ĩ latsa historia fabulosos reor. Nec alibi maior lascioia naturę lusit aĩaliũ armis. Sparsit hæc ĩ ramis, ut ceruoꝝ. Aliis simplicia tribuit, ut in eodẽ genere subolonibus ex argumẽto dictis. Aliorũ finxit in palmas, digitosq̧ emisit ex iis, uñ platycerotas uocãt. Dedit ramosa capreis, sed pua, nec fecit decidua. Conuolota in anfractũ arietũ generi, cea cestus daret, isesta tauris. In hoc quidẽ groere & fœminis tribuit. In moltis tantũ maribus. Rupicapris ĩ dorsũ adonca. Damis in aduersũ. Erecta aũt rugarũq̧ ambitu cõtorta, & ĩ leue fastigiũ exacuta, ut lyras dicerres strepsicerοti, qoẽ addacẽ Africa appellat. Mobilia eadẽ, ut aures, phrygie armẽtis, troglodytarũ io terrã directa, qua de cã obliq̃ ceruice pascũẽ. Aliis singl'a & hæc medio capite, aut narib⁹ut dixim⁹. Iam q̧ aliis ad incursũ robusta, aliis ad ictũ. Aliis adũca, aliis redũca, aliis ad iactũ plorib⁹ mõis, supina, cõuersa, cõnexa, oĩa ĩ mucronẽ migrãtia. In quodã gñe p manib⁹ad scabẽdũ corp⁹, Cochleis ad p̃tentãdũ iter. In corpe coroua hęc, sicut cerastis aliq̃ñ & singula. Cochleis sp bina, & ut p̃tendanẽ, ac resiliãt. Vrorũ cornib⁹ barbari septẽtriooales porãt, urnasq̧ binas capitis onicornua implent. Alii præfixa his pila cuspidãt. Apud nos ĩ lamina secta translucẽt, atq̧ etiã lumẽ inclusum latius fundũt, multasq̧ alias ad delitias cõferuoẽ, nũc tincta, nũc sublita, nũc q̃ cerostrota picturæ genere dicunẽ. Oĩbus autẽ caua, & io mucrone demũ cõcreta sunt. Ceruis tãtũ solida, & oĩb⁹ annis decidua, Boũ attritis ungulis cornua ungẽdo aruina medẽẽ agricolę. Adeo sequax

*Paro.

natura eſt,ut ĩ ĩpis uiuẽtiũ corpibus ferue nti cæra flectanť,atq; incisa naſcentiũ in diuerſas partes torqueanť,ut ſingulis capitibus quaterna fiant.Tenuiora fœminis plærũq; ſunt,ut ĩ pecore. Mĺtis ouiũ nulla,nec ceruaꝝ,nec qbꝰmultifidi pedes,nec ſolidipedũ ulli,excepto aſino Indico,q uno armatꝰ eſt cornu.Biſulcis.bina tribuit.Nulli q ſupne primores habẽt dentes.Qui putãt cos in cornu abſumi facile coarguunť ceruarũ natura,q̃ neq; dentes habent,ut neq; nares,nec tñ cornua.Cæterorũ oſſibus adhærent.Ceruorũ tantũ cutibus renaſcunť.Capita piſcibꝰ portione corporũ maxia,fortaſſis ut merganť.Oſtrearũ generi nulla,nec ſpongiis nec aliis fere.quibus ſolus ex ſenſibus tactus eſt. Quibuſdã indiſcretũ caput eſt,ut cãcris.In capite cũctorũ animaliũ homini plurimus pylus iam quidẽ promiſcue maribus ac fœminis Apud itonſas utiq; gentes atq; etiã noĩa ex eo capillatis alpiũ ĩcolis galliæ comatæ,ut tamẽ ſit aliqua ĩ hoc terrarũ differẽtia,Quippe miconii carẽtes eo gignunť,ſicut in cauno Lienoſi.Et q̃dã animaliũ naturaliter caluent,ſicut ſtrutiocameli,& corui aquatici,qbus apud græcos nomẽ eſt inde.Defluuiũ eoꝝ in muliere rarũ. In ſpadonibus non uſum.Nec in ullo ante ueneris uſum.Nec ĩfra cerebrũ:aut ĩfra uerticẽ aut circa tempora atq; aures.Caluitiũ uni tantũ aĩalium homĩ,præterq̃ ĩnatũ.Canicies homini tãtũ & equis,ſed homini ſemp a priori parte capitis,tum deinde ab auerſa.Vertices bini hoi tantũ.Aliquibꝰcapitis oſſa plana,tenuia ſine medullis ſerratis pectinatim ſtructa compagibꝰ.Perfracta nõ queũt ſolidari.Sed exẽpta modice non ſunt lœtalia inuicẽ eorum ſuccedẽte corpa cicatrice.Infirmiſſima eſſe urſis,duriſſima pſitacis,ſuo diximus loco.Cerebrũ omnia habent animalia,quæ ſanguinẽ.Aeque & in mari quæ mollia appellauimus,q̃uis careant ſanguie,ut polypi.Sed homo portione maximũ & humidiſſimũ,omniũq; uiſcerum frigidiſſimũ ,duabus ſupra,ſubterq; mẽbranis uelatum,quarũ alterutrã rumpi mortiferũ eſt,Cætero uiri q̃ fœminæ maius,Homĩbus hoc ſine ſanguine,ſine uenis,& reliquis ſine pingui.Aliud eſſe q̃ medullã eruditi docent,quoniã coquẽdo dureſcat.Omniũ cerebro medio iſunt oſſicula parua.Vni hominũ in infantia palpitat,nec roboratur ante primum ſermonis exordium.Hoc eſt uiſcerum excelſiſſimũ,proximũq; cœlo capitis,ſine carne,ſine cruore,ſine ſordibus.Hic habet ſenſuũ arcem.Huc uenarũ oĩs a corde uis tendit. Hic deſinit.Hic culmẽ altiſſimũ.Hic mẽtis eſt regimẽ.Oium aũt aĩaliũ in priora ꝓnũ,quia & ſenſus ante nos tendũt.Ab eo proficiť ſomnus.Hic capitis nutatio.Quæ cerebrũ nõ habẽt non dormiũt.Ceruis ĩ capite ineſſe uermiculi ſub liguæ ianitate & circa articulũ q̃ caput iũgiť humero, numero.xx.produnť.Aures hoĩ tantũ ĩmobiles.Ab iis Flaccorũ cognoĩa.Nec ĩ alia pte fœminis maius ĩpendiũ margaritis dependẽtibꝰ.In oriẽte q̃dẽ & uiris aurũ geſtare eo loci decꝰ exiſtimať Aĩaliũ aliis maiores,aliis mĩores.Ceruis tm̃ ſciſſæ,aut uelut diuiſę Soricibꝰ piloſę. S; aliq̃ñ oĩbꝰ aĩal dũtaxat generãtibus,excepto uitulo marino atq; delphino,& q̃ cartilaginea appellauimꝰ & uiperis.Hæ cauernas tãtũ habẽt auriũ loco,ꝑter cartilaginea & delphinũ,quẽ tñ audire manifeſtũ eſt.Nã & cantu mulcenť,& capiunť attoniti ſono.Quo nã modo audiãt,mirũ.Idẽ nec olfatꝰ ueſtigia habẽt,cũ olfaciãt ſagaciſſime.Pẽnatoꝝ aĩaliũ buboni tãtũ & oto plumæ uelut aures.Cæteris cauernæ ad auditũ.Silĩ modo ſquamigeris atq; ſerpẽtibus.In equis & oĩum iumtoꝝ geneř indicia animi præferũt.Feſſis marcidæ Nutãtes pauidis.Subrectæ furẽtibus Reſolutæ ægris.Facies homĩ tantũ,cæteris os aut roſtra.Frons & aliis.S; hoi tm̃ triſtitiæ,hilaritatis,clemẽtiæ,ſeueritatis index in aſſenſu eius.Supcilia hoi & pariter,& alterne mobilia,& in iis ps animi Negamꝰ an annuimus,hæc maxie ĩdicãt.Faſtus ſupbia aliubi cõceptaculũ,ſed hic ſedẽ,habẽt.In corde naſciť.hic ſubit,hic pendet.Nihil altius ſiĺ abruptiuſq; ĩuenit in corpe ubi ſolitaria eſſet.Subiacent oculi pars corpis ꝓcioſiſſima, & qui lucis uſu uitã diſtinguãt a morte.Non oĩbꝰaĩaliũ hi.Oſtreis nulli.Quibuſdã cõcharũ dubii.Pectines em̃ ſi q̃s digitos aduerſum hiãtes eos mouear,cõtrahũť ut uidẽtes.Et ✠olentes fugiũt admota ferramẽta.Quadrupedũ talpis uiſꝰ nõ eſt.Oculoꝝ effigies ineſt,ſiquis ꝑtentã detrahat mẽbranã.Et ĩter aues ardeolarũ genera quos leucos uocãt,altero oculo careř tradũt.Optimi augurii cũ ad auſtrũ uolant,ſeptẽtrionẽue.Solui em̃ picula & metus narrãt.Nigidius nec locuſtis,nec cicadis eſſe dicit.Cochleis oculorũ uicẽ cornicula bina ꝑtẽtatu adiplent,nec lũbricis ulli ſũt uermiũue generi.Oculi hoi tantũ diuerſo coloř,cæteris ĩ ſuo cuiq̃ generi ſiles.Et equoꝝ qbuſdã glauci,ſed in hoĩe nũeroſiſſimæ diuerſitatis atq; differẽtiæ,grãdiores,modici parui,ꝓminentes,quos hebetiores putãt.Cõditi quos clariſſime cernere,ſicut ĩ colore caprinos,Præterea alii cõtuenť longinq̃.Alii niſi ꝓpe admota nõ cernũt.Multoꝝ uiſus fulgoř ſolis cõſtat,nubilo die nõ cernẽtiũ,nec poſt occaſum.Alii ĩterdiu hebetiores,noctu ꝑter cęteros

✠ Solenes.

cernűt.De geminis pupillis,aut qbus noxii uisus eént satis diximꝰ.Tiberio cæsari i tenebris clariores ipi aliá q̃ genitoꝶ mortaliű fuisse naturá,ut expgefactus noctu paulisp,haud alio mõ q̃ luce clara cõtueret oía,paulatí tenebris sese obducétibꝰ.Diuo Augusto equoꝶ mõ glauci fuer,supq̃ hoiem albicátis magnitudís.Quá ob cám diligétiꝰ spectari eos iracűde ferebat. Claudio Cęsari ab angul cádor carnoso,ságuineisq̃ uenis subiñ suffusi.Caio prícipi rigétes. Nerõi nisi cű cõniueret ad ppe admota hebetes. Vigíti gladiatoꝶ paria í Caio prícipis ludo fuere,in iis duo oíno q cõtra cõminationé aliq̃ nõ cõniuerét,& ob id inuicti. Tátæ hoc difficultatis est hoí,plerisq̃ uero naturale,ut nictare nõ cessent,quos pauidiores accepimꝰ.Oclos unicolores nulli cű cádor oibꝰ ✤mediusculo differétes. Neq̃ ulla ex pte maiora ídicia aí cűctis aníalibꝰ,sed maxíe hoí.i.moderatõis,clemtiæ,misericordiæ,odii,amoris,tristicię,lęticiæ.Cõtuitu quoq̃ mltiformes,truces,torui,flagrátes,graues,tráuersi,limi,sűmissi,bládi.Profecto i oclis aíus inhabitat.Ardent,incédunt,humectát,cohibér.Hinc illæ misericordiæ lachrymæ.Hos cum osculamur aíum ipm uidemur attingere.Hinc fletus,& rigátes ora riui.Quis ille humor est in dolore tá fœcundus & paratus? Aut ubi reliquo tpe? Animo aűt uidemus. Aío cernimꝰ.Oculi ceu uasa quædá uisibilem eius pté accipiűr,atq̃ tráímittűt.Sic magna cogitatio obcæcat abducto intus uisu.Sic in morbo comitiali apri nihil cernűt,aío caligáte.Quin & parérbꝰ dormiűt lepores,mltiq̃ hoím quos corybátiá græci dicűt. Tenuibꝰ mltisq̃ mébranis eos natura cõposuit,callosis cõtra frigora caloresq̃ in extremo tunicis,q̃s subinde purificát lachrymationűq̃ saliuis,lubricos pp incursantia & mobiles.Media eoꝶ cornea fenestrauit pupilla,cuius angustiæ non sinűt uagari in certam aciem,& uelut canali dirigűt,obiterq̃ incidétia facile declinát. Aliis nigra,aliis atra,aliis rufa, aliis glauci coloris orbibꝰ circűdatis,ut habili mixtura accipiat circűiecto cádore lux,& tépato repcussu nõ obstrepat,adeoq̃ iis absoluta uis speculi.ut tá pua illa pupilla totá imaginé reddat hoís.Ea cá est,ut pleręq̃ alitű e manibꝰ hoíum oculos potissimum appetant, q̃ effigiem suam in iis cernentes uelut ad cognata desideria sua tendűt. Veterina tm̃ quædá ad incrementa lunæ morbos sentiunt.Sed homo solus emisso humore cæcitate liberat,post uicesimű annum multis restitutꝰ est uisus.Quibusdá statim nascétibꝰ negatus nullo oculoꝶ uitio.Multis repente ablatus simili modo nulla p̃cedéte iniuria. Venam ab iis ptingere ad cerebrű peritissimi auctores tradűt. Ego ad stomachű crediderim.Certe nulli sine redűdatione eiꝰ eruitur oculꝰ,moriétibꝰ illos opire, rursusq̃ in rogo patefacere quiritiű magno ritu sacrű est.Ita more condito ut neq̃ ab hoíe supmuz eos spectari fas est,& cœlo nõ ostendi nefas. Vni animaliű hoí deprauant. Vnde cognoía Strabonű & Petoꝶ.Ab iisdé qui altero lumie orbi nascerent,coclytes uocát. Quis pui utrinq̃ ocelli lucini iniuriæ cognomé habuere.Nocturnoꝶ aíaliű ueluti feliű i tenebris fulgét radiáq̃ oculi,ut cõtueri nõ sit,& captæ lupoq̃ splédét,lucéq̃ iaculant. Vitulo marino & hyenæ in mille colores tráseűt subinde.Quin & in tenebris multoꝶ pisciű refulgét,sicut aridi robustiq̃ caudices uetustate putresq̃.Nõ cõniuere diximꝰ,q̃ nõ obliqs oculis,sed circűacto capite cernerét,Chamęleõis oclos circűuagi totos tradűt.Cácri í obliquű aspiciűt.Crusta fragili íclusis rigétes.Locustis sqllisq̃ magna ex pte sub eodé muniméto p̃durieminét.Quoꝶ duri sunt minꝰ cernűt, q̃ quoꝶ húidi.Serpétiű catulis,& hirűdinű pullis si qs eruat,renasci tradűt. Insectoꝶ oíum & qbus testacea opiméta ocli mouent,sicut quadrupedű aures.Quibꝰ fragilia opiméta,iis oculi duri. Oía talia & pisces,& insecta nõ habét genas,nec integűt oculos. Oíbus mébrana uitri modo translucida obtédit.Palpebræ in genis homini utrinq̃.Mulieribꝰ etiá ífectæ quotidiano, táta est decoris affectatio,ut tingát oculi quoq̃.Alia de cá hoc natura dederat,ceu uallű quoddá uisus & pminés munimétű circa occursantia aíalia,aut alia fortuitu incidétia.Defluere eas haud ímetito uener abűdátibꝰ tradűt.Ex cæteris nulli sűt,nisi qbꝰ & í reliquo corpe pili.Sed q̃drupedi in supioribꝰ tantű genæ. Volucribꝰ in inferiore.Et qbus molle tergus,ut serpentibꝰ. Et quadrupedibus quę oua pariunt,ut lacertæ.Strutiocamelus alitum sola(ut homo)utrinq̃ palpebris habet, nec genæ qdc oíbꝰ,ideo neq̃ nictationes iis quæ aíal generát.Grauiores alitű inferiore gena cõniuét. Eadé nictant ab angulis mébrana obeűte.Colűbæ & similia utraq̃ conniuent. Et quadrupedes quæ oua pariűt,ut testudines,crocodili,inferiore tátű sine ulla nictatione,ppter p̃duros oculos. Extremű ambitű genæ supioris,antiq ciliű uocauere,unde & supcilia,Hoc uulnere aliquo diductum non coalescit.In paucis humani corpis membris.Infra oculos malæ,homini tárű,quas prisci genas uocabant.xii.tabularű íterdicto radi,a fœminis eas uetantes.Pudoris hęc sedes.Ibi ma

✤Medi tullio, uel medius color differens.

xime ostendit rubor.Infra eas hilaritates risumq̧ indicantes buccæ. Et altior homini tãtũ,quem noui mores subdola irrisione dicauet nasus.Nõ alii aĩaliũ nates eminẽt.Auibꝰ,serpẽtibꝰ,piscibꝰ foramina tantũ ad olfatꝰ sine naribus.Et hinc cognoĩa simorũ silonũ.Septĩo mẽse genitis sępenumero foramina auriũ & nariũ defuere.Labra a quibus brochi labeones dicti,Et os ꝓbum duriꝰue animal generãtibus.Pro iis cornea & acuta uolucribus rostra.Eadẽ rapto uiuẽtibꝰ adũca.Collecto recta,herbas ruẽtibus limũq̧ redunca ut suum generi.Lata in usum iumẽtis uice manus ad colligẽda pabula.Ora apertiora laniatu uiuẽtibus.Mentum nulli præter hominẽ,nec malæ.Maxillas crocodilus tantũ supiores monet.Terrestres quadrupedes eodẽ quo cæterę more,pręterꝙ̃ in obliquũ.Dentiũ tria genera.Serrati,aut cõtinui,aut exerti.Serrati pectinati cocũtes,ne cõtrario occursu atterãt,ut serpẽtibꝰ,piscibꝰ,canibꝰ.Cõtinui,ut homi,equo.Exerti,apro hippopotamo,elephãto.Cõtinuoꝝ qui digerunt cibũ lati & acuti.Qui conficiũt duplices.Qui discriminãt eos canini appellant.Hi sunt serratis lõgissimi.Cõtinui aũt utraq̧ parte oris sũt,ut equo.Aut superiore primores nõ sunt,ut bubus,ouibus,oĩbusq̧ quæ ruminãt.Capræ supiores nõ sunt præter primores geminos.Nulli exerti quibus serrati.Raro fœminæ,& tñ sine usu.Itaq̧ cum apri ꝑcutiant,fœminæ sues mordẽt.Nulli cui cornua exerti,sed oĩes sui cõcaui.Cęteris dentes solidi, Pisciũ oĩbus serrati,ꝑter scarũ.Huic uni aq̃tiliũ plani.Cætero multis eoꝝ ĩ lĩgua & toto ore. ut turba uulnerũ molliant.quæ attritu subigere nõ queũt.Multis & in palato,atq̧ etiã in cauda. Præterea in os uergentes ne excidãt,cibi nullũ habẽtibꝰ retinẽdi adminiculũ.Similes aspidi & serpentibus sed duo ĩ supna parte dextra leuaq̧ lõgissimi tenui fistula pforati, ut scorpionũ aculei uenenũ infundẽtes,non aliud hoc esse ꝙ̃ fel serpentiũ.Et idẽ uenis sub spina ad os puenire.& has per uentrẽ descẽdere diligẽtissimi auctores scribunt. Quidã unũ esse eum,& quia sit aduncus, resupinari cũ momorderit.Aliqui tunc decidere eũ,rursusq̧ recrescere facilẽ decussu,& sine eo esse quos tractari cernamus.Scorpionis caudæ inesse eũ,& plærisq̧ ternos.Viperæ dẽtes gingiuis cõdunt.Hæc eadẽ ꝑgnans ueneno impsso dentiũ repulsu uirus fundit ĩ morsus.Uolucrũ nulli dẽtes ꝑter uespertilionẽ.Cameli soli ex iis quæ nõ sunt cornigera,ĩ supiori maxilla primores nõ habent.Cornua habentiũ nulli serrati.Et cochleæ dentes habent,idicio est a minimis earũ derosas uites.At in marinis crustata & cartilaginea priores habere.Item echinis quos eẽ,unde itelligi potuerit miror.Dentiũ uice aculei insectis.Simię dentes,ut hoi.Elephãto intus ad mandẽdũ quattuor,prætera eos qui ꝓminent.Masculis reflexi,fœminis recti atq̧ proni.Musculus marinus qui Balenã antecedit,nullos habet.Sed pro iis setis intus os hirtũ.& linguã etiã appellatũ.Terrestriũ minutis quadrupedibus primores bini utrinq̧ longissimi.Cęteris cũ ipis nascunt.Homini postꝙ̃ natꝰ est septio mense.Reliqs ppetui manẽt.Mutant hoi,leoni,iumento,cani,& ruminãtibꝰ.Sed leoni & cani nõ nisi canini appellati.Lupi dexter caninus in magis habet opibus.Maxillares qui sunt a caninis nullũ aĩal mutat.Homini nouissimi q Genuini uocant circiter uicesimũ annũ gignunt,multis & octogesimo.Fœminis quoq̧,sed q̃bus ĩ iuuenta non fuere nati,decidere in senecta,& mox renasci certũ est.Zancelen Samothracenũ ciuem,cui renati essent post cẽtũ & quattuor annos Mutianus uisum a se ꝓdidit.Cætero maribꝰ plures ꝙ̃ fœminis ĩ hoie,pecude,caprisue Timarchꝰ Nicoclis filius *Pappi duos ordĩes habuit maxillarũ.Frater eius nõ mutauit primores ideoq̧ ✤ꝑteriuit.Est exẽplũ dentis hoi,& in palato geniti.At canini amissi casu aliquo.nũꝙ̃ renascũtur,Cæteris senecta rubescunt Equo tantũ candidiores fiunt Aetas ueterinoꝝ dẽtibus idicatur Equo sunt numero.xl.Amittit tricesimo mense primores utriq̧ binos.Sequẽti ãno totidẽ ꝓximos,cũ subeũt dicti columellares.Quinto anno ĩcipiẽte binos amittit, qui sexto anno renascũt Vii.oĩs habet,& renatos & ĩmutabiles.Equo castrato priꝰ nõ decidũt dentes.Asinoꝝ genus.xxx. mense siĩr amittit,deinde senis mẽsibꝰ.Quod si nõ priꝰ peperint.ꝙ̃ decidant postremi,sterilitas certa.Bobus bis mutant.Suibus decidũt nunꝙ̃.Absumpta hac obseruatiõe senectus ĩ equis,& cęteris ueterinis itelligit dentiũ brochitate,supciolioꝝ canicie,& circa ea lacunis cũ fere.xvi.ãnoꝝ existimant.Hoium dentibꝰ quoddã inest uirꝰ.Nãq̧ & speculi nitorẽ ex aduerso nudati hebetãt, & colũborũ fœtus ĩplumes necant.Reliq̃ de iis in generatiõe hoium dicta sũt.Erũpentibꝰ morbi corpa infantia accipiũt.Reliq̃ aĩalia quæ serratos habẽt,sæuissima dentibꝰ.Linguæ nõ oibꝰ eodem mõ.Tenuissima serpẽtibus & trisulca,uibrãs,atri coloris,& si extrahas ꝑlonga.Lacertis bifida & pilosa.Vitulisq̧ marinis duplex.Sed supradictis capillamẽti tenuitate.Cęteris ad circũ lãbẽda ora.Piscibꝰ paulominus ꝙ̃ tota adhærẽs.Crocodilis tota.Sed ĩ gustatu lingue uice carnosum

*paphii
✤pertri uit

aq̄tilibꝰ palatū. Leonibꝰ ac pardis oibusq; gñis eius etiā felibus imbricatæ aspitatis, & limæ filis áttenuatisq; lābēdo cutem hois. Quæ causa etiā mansuefacta ubi ad uicinū sanguinē ꝑuenit saliua, inuitat ad rabiem. De purpuratū līguis diximꝰ. Rauis prima cohæret. Intima absoluta a gutture q̄ uocē mittūt, Mares tū uocant *Ololygones stato id tpe euenit, cieutibꝰ ad coitū fœminas Tum siquidē inferiore labro demisso ad librameotū modicæ aq̄ receptæ in fauces palpitante ibi lingua ululatꝰ elicit. Tūc extēti buccæ sinꝰ ꝑlucent. Oculi flagrāt laboꝛ ꝑpulsi. Quibꝰ ī posteriore parte aculei, iis & dentes liogua. Apibus etiam ꝓlonga, eminēs & cicadis. Quibus aculeus ī ore fistulosus, iis nec lingua nec dētes. Quibusdā īsectis intꝰ līgua, ut formicis. Cæterū lata elephāto ꝓcipue. Reliqs in suo genere semp absoluta. Homi tantū ita sæpe cōstricta uenis; ut intercidi eas necesse sit. Metellū pontificē adeo ioexplanatæ fuisse accepimꝰ, ut multis mensibꝰ tortꝰ credat, cum medicat ī dedicanda æde opiferæ dicere. Cæteris septimo fer anno sermonē exprimit. Multis uero talis eius ars contigit, ut auium & animaliū uocis iudiscretæ edat imitatio. Intellectꝰ saporū est cæteris in prima lingua, hoi & in palato. Tōsillæ io hoie. Io sue glādulæ, qđ īter eas uuæ noie ultimo depeudet palato hoi tantū est. Sub ea minor lingua epiglossis. Nulli oua generātiū. Opa eius gemina duabus ioterposita fistulis. Interior earū appellat arteria, ad pulmonē atq; cor ꝑtinens. Hanc opit in epulādo, spū ac uoce illac meāte, ne si potꝰ cibusuæ ī alienū deerrauerit tramitē torq̄at. Altera exterior ē, appellat sane gula, qua cibus atq; potꝰ deuorat. Tēdit hæc ad stomachū, is ad uentrē. Hanc per uices opit, cū spūs tantū aut uox cōmeat, ne restaguatio ītēpestiua alui obstrepat. Ex cartilagine & carne arteria, gula, neruo & carne cōstat. Ceruix nulli, nisi quibꝰ utraq; hæc. Cæteris collū q̄bus tantū gula. Sed q̄bꝰ ceruix, e mltis uertebratisq; orbiculati ossibꝰ flexilis ad circūspectū, articuloꝝ nodis iūgit. Leoni tm̄ & lupo, & hyenæ, & singlis rectisq; ossibꝰ rigens. Cætero spiuæ adnectit. Spina lūbis, ossea sed tereti structura ꝑ media foramia a cerebro medulla descēdente. Eandē esse ei naturā quā cerebro colligūt; qm̄ ꝓtenui eiꝰ mēbrana mō icisa statim expiret. Quibus longa crura, iis louga & colla. Itē aq̄ticis q̄uis breuia crura habētibꝰ, silimodo uncos ungues. Guttur hoi tantū, & suibus intumescit; aquarū, q̄ potant, plærūq; uitio. Sūmū gulæ fauces uocant, postremū stomachus. Hoc noie est sub arteria iā carnosa ianieas aduexa spinæ ad latitudinē ac loogitudinē lagenæ mō fusa. Quibꝰ fauces nō sunt, ne stomachꝰ quidē est nec colla, nec guttur, ut piscibꝰ, & ora uētribꝰ iūgunt. Testudini marinæ lingua nulla, nec dētes, sed rostri acie cōminuit oia. Postea arteria & stomachꝰ denticulatꝰ callo ī modū rubi ad cōficiendos cibos, decrescētibus crenis quicq̄d appropioq̄t uētri. Nouissima aspitas. ut scobina fabri. Cor aialibus cæteris in medio pectore ē. Hoi tm̄ ifra leuā papillā turbiato mucrone ī priora eminēs Piscibus solis ad ōs spectat. Hoc primū nascētibus formari ī utero tradūt. Deiñ cerebrū, sicut tardissime oculos. Sed hos primū mori, cor nouissime. Huic ꝓcipuus calor. Palpitat certe, & quasi alterū mouet aial. Intra ꝓmolli firmoq; opertū mēbraoæ ī uolucro, munitū costaꝝ, & pectoris muro, ut pateat ꝓcipuā uitæ cām & originē. Pria domicilia ītra se aīo & sāguini ꝓbet, sinuoso specu; & in magnis aialibꝰ triplici, ī nullo nō gemino. Ibi mens habitat. Ex hoc fonte duæ grādes uenę in priora & terga discurrūt, sparsæq; ramorū serie per alias minores oibꝰ mēbris uitalē sanguinē rigāt, Solū hoc uiscerū uiciis nō macerat, nec supplicia uitę trahit, læsūq; mortē ilico affert. Cæteris corruptis uitalitas ī corde durat. Bruta existimāt aialiū q̄bꝰ durū riget, audacia q̄bꝰ paruū est, pauida q̄bꝰ ꝑgrāde. Maximū aūt est ꝓportiōe muribꝰ, lepori, asino, ceruo, pātheræ, mustellis, hyēis, & oibꝰ timidis, aut ꝓpter metū maleficis. In Paphlagōia bina ꝑdicibꝰ corda. In equoꝝ corde & bouū ossa repertūt īterdū augeri id ꝑ singlos annos ī hoie ad binas drachmas ponderis ad q̄nquagesimū annū accedere. Ab eo detrahi tantundē, & ideo nō uiuere hoiem ultra cētesimū annū defectu cordis ægyptii existimāt. Quibꝰ mos est cadāuera asseruare medicata Hirto corde gigni quosdā hoies ꝓdūt, nec alios fortiores eē īdustria, sicut Aristomenē Messeniū, q. ccc. occidit Lacedæmonios. Ipe cōuulneratꝰ & captꝰ semel per cauernā latomiarū euasit aogustias, uulpiū aditꝰ secutꝰ. Iterū captꝰ, sopitis custodibꝰ somno, ad ignē aduolutꝰ lora cū corpe excussit. Tertio capto Lacedæmonii pectus dissecuere causa uidendi, hirsutūq; cor repertū est. In corde sūmo pinguitudo est quædā lætis extis. Non semp hoc aūt io parte extoꝝ habitū ē. L. Posthumio. Albino rege sacrorū post ceotesimā uicesimā tertiā olympiadē, cū rex Pyrrhus ex Italia discessisset cor in extis haruspices aspicere cœperūt. Cæsari dictatori quo die primū ueste purpurea ꝓcessit, atq; in sella aurea īsedit, sacrificātibꝰ ī extis defuit. Vnde q̄stio magna d diuinatiōe argumētantibꝰ, potuerit.

*Ololyzontes.

ne fine illo uiſcere hoſtia uiuere? An ad tp̃s amiſerit? Negaſ cremari poſſe i iis,q cardiaco morbo obierit.Negaſ & ueneno interéptis.Certe extat orõ Vitellij, q̃ reũ Piſoné eiꝰ ſceleris coarguit, hoc uſus argumẽto,paláq; teſtatꝰ,nõ potuiſſe ob uenenũ cor Germanici Cæſaris cremari.Cõtra genere morbi defẽſus é Piſo.Sub eo pulmo eſt,ſpirãdiq; officina attrahés, ac reddés aíaȝ,idcirco ſpõgioſus,ac fiſtulis inanibꝰ cauus.Pauca eũ(ut dictũ eſt)hñt aq̃tilia, ac cætera oua paŕictia exiguũ,ſpumoſũ, nec ſanguineũ,iõ nõ ſitiũt.Eadé eſt cauſa q̃re ſub aqua diu ranæ & uoce urinẽtur. Teſtudo quoq; q̃uis ꝑgrãdé & ſub toto tegumẽto habeat,ſine ſanguie tamé habet. Quãto minor hic corpibꝰ,tãto uelocitas maior.Chamæleoni portiõe maximꝰ,& nihil aliud intus.Iecur & dextera in pte eſt.In eo qd caput extoꝝ uocãt,magnæ uarietatis. M.Marcello circa morté cũ periit. Hãnibale defuit in extis.Sequẽti deide die geminũ repertũ eſt.Defuit & Caio Mario cum imolaret Uticæ.Ité Caio principi Kaleñ.Ianuariis cũ iniret cõſulatũ,quo anno interfectꝰ eſt.Claudio ſucceſſori eiꝰ quo méſe interéptus eſt ueneno.Diuo Auguſto Spoleti ſacrificãti prio prãtis ſuę die ſex uictimarũ iocinera replicata itrinſecus,ab ima fibra repta ſunt.Reſpõſumq; duplicatuꝝ itra annũ imperiũ.Caput extoꝝ triſtis oſtéti uiſum tũ quoq; eſt,ꝑterq̃ in ſolitudine ac metu.Tũc eni peremit curas.Ac bina iocinera leporibꝰ circa Briletũ & Therné,& in Cherrõneſo ad ꝓpontidé. Mirũq; trãſlatis alio iterit alteꝝ.In eodé eſt etiã fel nõ oĩbus datũ aníalibus. In Eboeæ chalcide nullũ pecori.In Naxo ꝑgrãde geminũq;,ut ꝓdigii loco utrinq; aduenæ.Equi,muli,aſini,cerui,capræ,apri,cameli,delphini nõ habét.Muriũ aliq habét.Hominũ paucis nõ eſt,quoꝝ ualetudo firmior,& uita longior.Sunt qui equo non quidé in iecore eſſe,ſed in aluo putét,& ceruo in cauda aut inteſtinis.Ideo tantã habét amaritudiné,ut a canibꝰ nõ attingant.Eſt aũt nihil aliud q̃ purgamentũ peſſimi ſanguis,& ideo in materia eius eſt.Certe iecur nulli eſt,niſi ſanguiné habétibꝰ. Accipit hoc a corde cui iũgiſ,funditq; in uenas.Sed in felle nigro iſanię cauſa hoí,morſuq; toto reddito.Hic & in mores crimé bilis noie.Adeo magnũ eſt in hac pte uirus; cũ ſe fundit in aíum. Quin & toto corpe uagũ coloré quoq; oclĩs aufert.Illud qdé redditũ etiã Aheuis. Nigreſcuntq; cõtacta eo,ne qs mireſ id uenenũ eſſe ſerpétiũ.Carent eo qui abſinthio ueſcunſ in ponto. Sed renibus ex parte tantũ altera inteſtino iungitur,ut coruis,coturnicibus,phaſianis. Quibuſdã inteſtino tantũ,ut columbis,accipitri,murenis.Paucis auiũ in pectore.Serpétibus portiõe maxie copioſum,& piſcibꝰ.Eſt auté plæriſq; toto inteſtino,ſicut accipitri,miluo. Præterea in pectore eſt, cætis oĩbꝰ.Vitulis qdé marinis ad multa quoq; nobile.Tauroꝝ felle aureꝰ duciſ color.Haruſpices id Neptuno & humoris potẽtiæ dicauere.Geminũq; fuit diuo Auguſto, quo die apud Actiũ uicit.Muriũ iecuſculis fibræ ad numerũ lunæ dieꝝ in méſe cõgruere dicunſ,totidéq; & inueniri quoꝝ lumé eiꝰ ſit.Præterea bruma increſcere. Cuniculoꝝ exta in Betica gemina ſæpe repiunſ. Ranaꝝ rubetaꝝ altera fibra a formicis nõ attingiſ,ꝓpter uenenũ,ut arbitranſ. Iecur maxie uetuſtatis patiés.cétenis durare annis obſidionũ exépla ꝓdidere.Exta ſerpétibꝰ & lacertis lõga.Cecinnæ Volaterrano dracones emicuiſſe de extis læto ꝓdigio tradiſ.Et ꝑfecto nihil incredibile exiſtimãtibꝰ.Pyrrho regi quo die periit ꝑciſa hoſtiaꝝ capita repſiſſe ſãguiné ſuũ lãbétia.Exta hoĩ ab iferiore uiſceꝝ pte ſepanſ mébranis,quæ præcordia appellãt, qa cordi ꝑtendũtur, qđ græci appellauerũt phrenas,Oĩa qdé prĩcipalia uiſcera mébranis,ꝓpriis,ac uelut uaginis incluſit ꝓuidés natura.In hac fuit & peculiaris cã uicinitas alui,ne cibis ſupprimereſ aíus. Hinc certe referſ accepta ſubtilitas mẽtis,ideo nulla é ei caro,ſȝ neruoſa exilitas.In eadé ꝑcipua hilaritatis ſedes; quid titilatu maxie itelligiſ alarũ quas ſubit,nõ alibi tenuiore cute humana,ideo ſcabẽdi dulcedine ibi proxima.Ob hoc in prœliis gladiatoꝝ ſpectaculis mortem cum riſu traiecta præcordia attulerũt.Subeſt uẽter ſtomachũ habẽtibꝰ,cæteris ſimplex,ruminãtibꝰ geminus,ſanguine carẽtibus nullus.Inteſtinꝰ.n.qbuſdã ab ore incipiẽs q̃dã uia eodé reflectiſ,ut ſæpiæ polypo. In hoíe adnexus iſimo ſtomacho ſimilis canino.His ſolis aníaliũ inferiore pte anguſtior.Itaq; & ſola uomunt,qa repleto ꝓpter anguſtias ſupprimiſ cibꝰ.Quod accidere nõ poteſt iis,quorum ſpacioſa laxitas eũ ad inferiora trãſmittit.Ab hoc uẽtriculo lactes in hoíe & oue per q̃s labiſ cibꝰ.In cęteris ilæ,a qbꝰ capaciora inteſtina ad aluũ.Hoíq; flexuoſiſſimis orbibꝰ.Idcirco magis auidi ciboꝝ qbꝰ ab aluo lõgiꝰ ſpaciũ. Iidé minus ſolertes,qbꝰ obeſiſſimus uẽter. Aues quoq; gemíos ſinꝰ hñt. Quædã unum quo merguntſ recẽtia,ut guttur.Alterũ in quem ex eo dimittunt concoctione maturata,ut gallinæ,palũbes,colũbę,ꝑdices.Cętera fere carẽt eo,ſȝ gula patẽtiora utũſ,ut gracculi,corui,cornices.Quædã neutro mõ.Sed uẽtré ꝓximũ habent, qbus ꝑlonga colla & anguſta,ut

porphyrione. Vēter solidipedū asper & durus. Terrestriū aliis dēticulatæ aspitatis, aliis cancellatim mordacis. Quib⁹ dētes utriq̧, nec rumīatio. Hic cōficiunt cibi. Hic in alnū delabūt. Medio hæc umbilico adnexa oib⁹. In hoīe ilę īfima pte silē suillo, a græcis appellaē cholō, ubi doloꝝ magna cā est. Angustissima canib⁹. Qua de cā uehemēti nisu nec sine cruciatu leuant eā. Insatiabilia aīaliū, qb⁹ a uētre ptin⁹ recto intestino transeūt cibi, ut lupis ceruariis, & iter aues mergis. Ventres & elephāto q̄rtuor. Cætera suibus filia. Pulmo q̄drupedo maior q̄ bubulo. Auibus uēter carnosus callosusq̧ in uētre hirūdinū pullis lapilli cādido aut rubēti colore, qui chelidonii uocant magicis narrari artib⁹ reperiunt. Et ī iuuēcaꝝ secūdo uētræ pilæ rotūditate nigricās toph⁹, nullo pōdere, singl'are (ut putāt) remediū ægre parietib⁹, si tellurē nō attigerit. Vētriculi atq̧ intestina pingui ac tenui omēto integunt, pterq̄ oua gignētibus. Huic adnectit lyen in sinistra pte ad uersus iecur, cū quo locū aliqñ pmutat, sed pdigiose. Quidā eñ putant inesse oua parietibus, itē serpētibus admodū exiguū, ita certe apparet in testudine, & crocodilo, & lacertis, & ranis. Aegocephalo ani nō eē cōstat, neq̧ iis q̄ careant sanguine. Peculiare cursus impedimentū aliqñ in eo, Quāobrē inurit cursoꝝ laborātib⁹. Et per uulnus eriā exēpto uiuere aīalia tradūt. Sūt q̄ putent adimi risum sil'hoi, intēperantiāq̧ ioci cōstare lienis magnitudine. Asiæ regio Sepsis appellat, i q̄ minimos eē pecori tradūt, & inde ad lyenē inuenta remedia. At in brileto & tharne q̄terni renes ceruis. Cōtra pēnatis squamosisq̧ nulli. Cætero sūmis adhærēt lūbis, Dexter oib⁹ est latior, & minus pinguis, siccior q̧. Vtriq̧ aūt pinguitudo e medio exit, pterq̄ i uitulo marino. Aīalia ī renib⁹ pinguissima. Oues qdē letaliter circū eos cōcreto pingui. Aliqñ ī eis īueniunt lapilli. Renes habēt oia q̄drupedū quæ aīal generāt. Oua pariētiū testudo sola, quæ & alia uiscera. Sed homo bubulis silēs uelut e multis renibus cōpositos. Pectus hoc est ossa pcordiis & uitalibus natura circūdedit. At uētri quē necesse erat increscere ademit. Nulli aīaliū circa uētrē ossa. Pectus hoī tm̄ latū reliq̄s carinatū, uolucrib⁹ magis, & inter eas aq̄ticis maxie. Costę hoī tantū octonę, suib⁹ denæ, cornigeris tredecim, serpētib⁹ triginta. Infra aluū est a priorē pte uesica, quæ nulli oua gignētium præter testudinē. Nulli nisi sanguineū pulmonē habēti. Nulli pedib⁹ carentiū. Inter eam & aluū arteriæ ad pubē tendētes, quæ ilia appellant. In uesica lopi lapillus qui Syrites appellat. Sed hominū qbusdā diro cruciatu subinde nascētes calculi, & feraꝝ capillamēta. Vesica mēbrana cōstat, quæ uulnerata cicatrice nō solidescit, neq̧ q̄ cerebrū, aut cor īuoluit. Plura.n. mēbranarū gña. Fœminis eadē oia, pterq̄ uesicæ iūctus utriculus, uñ dictus uterus, qd alio noīe Locos appellāt. Hoc in reliq̄s aīalib⁹ uuluā, Hæc uiperæ, & intra se pariētib⁹ duplex. Oua generāriū adnexa præcordiis. Et in muliere geminos sinus ab utraq̧ pte laterū habet. Funebris quotiens uersa spiritū īclusit. Boues granidas negāt pterq̄ dextero uuluæ sinu ferre, eriā cū geminos ferant. Vulua enecto ptu melior q̄ edito. Eiectitia uocat illa. Hæc porcaria. Primiparę suis optima. Cōtra effœtis a ptu, pterq̄ eodē die suis occisæ liuida ac macra. Nec nouellaꝝ suū, pterq̄ primiparaꝝ probātur, potiusq̧ ueteꝝ, nec dū effœtaꝝ, & biduo ante partū, aut post partum, aut quo eiecerint die. Proxima eiectitiæ est occisæ uno die post ptū. Hui⁹ & sumē optimū, si modo fœtos non hauserit. Eiectitiæ deterrimū. Antiqui abdomē uocabāt, ✤priusq̧ calleret id sciētes occidere non assueti. Cornigera una pte dētata, & quæ ī pedib⁹ talos habēt, sæuo pinguescūt. Bisulca scissisue in digitos pedib⁹, Et nō cornigera adipe. Concretus hic, & cū refrixit fragilis sꝑq̧ in fine carnis. Cōtra pingue īter carnē cutemq̧, succo liquidū. Quædā nō pinguescūt, ut lepus, perdix. Steriliora cuncta pinguia, & in marib⁹, & in fœminis. Senescūt celerius ppinguia. Oibus aīalibus est quoddam in oculis pingue. Adeps cūctis sine sensu, qui nec arterias habet, nec uenas. Plærisq̧ aīaliū est pinguedo sine sensu, quā ob cām sues sperātes a muribus tradūt rosas. Quin & L. Apronii consularis uiri filio detractos adipes, leuatūq̧ corp⁹ imobili onere. Et medulla ex eodē uidet esse a iuuēta rubēs, & senecta albescēs. Nō nisi cauis hæc ossib⁹. Nec cruribus iumentorū aut canū. Quare fracta nō ferruminant, qd' defluente eueuit medulla, Est aūt pinguis iis, quibus adeps, Senosa corni geris. Neruosa & in spina tantū dorsi ossa non habeutibus, ut pisciū generi. Vrsis nulla. Leoni in fœmoꝝ & brachioꝝ ossib⁹ paucis exigua admodū. Cæteris.n. est tāta duritia, ut ignis elidat ue lut e silice. Iis dura q̄ nō pinguescūt. Asinoꝝ ad tubas canora. Delphinis ossa nō spinæ. Anial eni pariūt. Serpētib⁹ spinæ. Aquatiliū mollib⁹ nulla. Sed corpus circulis carnis uinctū, ut sæpię atq̧ Lolligini. Et insectis negat æque esse ossa. Cartilaginea animaliū aq̄tiliū habet medullā ī spina. Vituli marini cartilaginē, ñ ossa. Itē oiū auriclę ac nares q̄ modicū eminēt, flexili mollicia natur prouidentia, ne

✤ Prius callere id sciētes.

prouidētia,ne frāgerēt.Cartilago rupta nō solidescit.Nec ꝑcisa ossa recresceūt,pręterq̄ ueterinis ab ungula ad suffragina.Hō crescit in lōgitudinē ad annos usq; ter septenos.Tū deinde ad plenitudinē.Maxīe aūt pubescens nōdū quēdā soluere,& ꝑcipue ægritudine sentitur.Nerui orsi a corde,bubuloq; ét circūuoluti similē naturā & cām habēt,in oīb⁹ lubricis applicati ossib⁹,Nodosq; corpoꝝ q uocāt articuli.Aliubi īteruentu,aliubi ambitu,aliubi trāsitu ligātes.Hic teretes, illic lati,ut ī unoquoq; poscit figuratio.Neq; ii solidāt īcisi,mirūq; uulneratis summ⁹ dolor,ꝑsectis null⁹.Sine neruis sunt quędā animalia,ut pisces,arteriis.n.cōstāt.Sed neq; eæ moli pisciū generi. Vbi sunt nerui,īteriores cōdūt mēbra,superiores reuocāt,inter hos latēt arterię,idest spirit⁹semitæ.Iis innatāt uenæ idest sanguinis riui.Arteriarū pulsus ī cacumīe maxīe mēbroꝝ euidēs index fere morboꝝ ī modulos certos legesq; metricas ꝑ ętates stabilis aut citat⁹aut tard⁹descriptas ab Eriphilo medicinæ uate,miranda arte,nimiā ꝓpter subtilitatē desertus. Obseruatio tñ crebri, aut lāguidi ict⁹ gubernacula uitæ tēperat. Arteriæ carēt sensu,nā & sanguine.Nec oēs uitalē cōtinent spiritū,præcisisq; torpescit tantū pars ea corpis.Aues nec uenas nec arterias habēt.Itē serpētes,testudines,lacertæ minimūq; sanguinis.Venæ ī prætenues postremo fibras subter totā cutē dispsæ,adeo ī angustā subtilitatē tenuant,ut penetrare sāguis nō possi,aliudue q̄ exilis humor ab illo q cacuminib⁹ innumeris sudor appellatur,in umbilico cuenarum nodoso coitu.

De sanguine & quorum celerrime siccetur,quorum non coeat,quorum grauissimus uel tenuissimus,quorum nullus. Cap.xxxviii.

SAnguis quib⁹ mult⁹ & pinguis iracūdia.Marib⁹ quā fœminis nigrior. Et in iuuenta magis q̄ senio.Et īferiore pte pīguior.Magna & in eo uitalitatis portio.Emissus spiritū trahit secū, & tñ tactū nō sentit,animaliū fortiora qb⁹ sanguis crassior.Sapiētiora qb⁹ tenuior.Timidiora qbus minimus.At qb⁹nullus,hebetia.Tauroꝝ celerrime coit atq; durescit,ideo pestifer potu maxīe. Aproꝝ & ceruorū caprarūq; & bubalorum omniū nō spissatur.Pinguissim⁹ asinis.Homini tenuissimus.Iis quib⁹pl⁹ quaterni pedes,nullus.Obesis min⁹ copiosus,qm̄ absumitur pingui. Profluuiū eius uni fit in naribus hoī aliis nare altera,aliis utraq;. Quibusdā per inferna.Multis per ora statuto tpe,ut nuper.✝Macrio uiro ꝑtorio,& oībus annis. Volusio Saturnino urbis præfecto,qui nonagesimū etiā excessit annū.Solū hoc in corpe tēporariū sentit incrementū.Siquidē hostiæ abūdantiorē fundūt,si prius bibere.Quæ aīaliū latēt certis tē p oibus diximus,nō habēt tunc sanguinē ꝑter exiguas ad modū circa corda guttas,miro ope naturæ.Sicut & ī hoīe.ui eius ad minima momēta mutari,nō modo tantū ī ore suffusa materia,uerū ad singulos animi habit⁹, pudore,ira,metu,pallorib⁹ plurib⁹ mōis, itē ruboris.Alius em̄ iræ & alius uerecūdiæ.Nam & in metu refugere,& nusq̄ esse certū est.Multisq; non transfluere transfossis,quod hoī tantū euenit, Nam quæ mutari diximus,colorem alienū accipiunt quodā repercussu.Homo solus in se mutat, Morbi omnes morsq; sanguinem absumunt.

✝Macrino iusto uiro ꝑtorio,

An in sanguine principatus,& tergore,& pilis,& mammis,& uestitu. Cap.xxxix.

SVnt qui subtilitatē animi cōstare nō tenuitate sanguis putēt,sed cute opimētisq; corpoꝝ.Et tūc magis aut minus bruta esse,ut ostreas & testudines.Boū tergora,feras suū obstare tenuitati innati spūs,nec purū liquidūq; trāsmitti.Sic & in hoīe cum crassior callosiorue excludat cutis.Quæ uero ratio crocodilis si nō cruori,sed durici ę,tergori tribuat & solertia?Hipopotami corii crassitudo talis,ut īde tornent hastæ.Et tñ est quædā īgenio medica diligētia.Elephātoꝝ quoq; tergora īpenetrabiles feras habent,cū tamē oium q̄drupedū subtilitas animi ꝑcipua phibeat illis.Ergo cutis ipa sensu caret,maxīe in capite.Vbicūq; per se,ac sine carne ē uulnerata,nō coit,ut ī bucca cilioq;.Quę aīal pariūt pilos habēt.Quę,oua pēnas,aut squamas,aut corticē,aut testam,ut testudines,aut cutē purā ut serpentes.Pennarū caules oium auiū ꝑcisæ nō crescūt,uulsæ autē renascunt.Mēbranis uolant fragilib⁹ insecta.Humētibus hirūdines ī mari.Siccis īter tecta uesptilio.Horū quoq; alæ articulos habent.Pili a cute exeūt crassa hirti.Fœminis tenuiores. Equis in iuba largi.In armis leoni.Dasypodi,& ī buccis int⁹ & in pedib⁹.Quæ utraq; Trogus & in lepore tradit.Hoc exēplo libidinosiores hoīum quoq; hirtos colligēs.Villosissim⁹anīaliū lep⁹. Pubescit homo solus,quod nisi cōtingat sterilis in gignendo est,seu masculus,seu fœmina.Pili ī hoīe ptim simul,ptim postea gignūt.Congeniti autē nō desinūt,sicut nec fœminis magnope.Inuentæ tñ q̄dā defluuio capitis inualidæ,uelut✝lāguidiores cū mēstrui cursus stetere. Quibusdā post genitis. Viris spōte nō gignūt.Quadrupedib⁹ pilū cadere atq; subnasci annuū est. Viris cre

✝Lanugines.

ſcũt maxĭe ĭ capite, mox in barba. Reciſi nõ ut herba ab cætera ĭciſura augent, ſed ab radice exeunt. Creſcũt & in qbuſdã morbis, maxĭe Tuſcis, & ĭ ſenecta. Defũctoꝝ quoqꝫ corpibꝰ. Libidinoſis cõgeniti maturiꝰ defluũt. At nati celeriꝰ recreſcũt. Quadrupedibꝰ ſenectute craſſeſcũt, lanęqꝫ rareſcũt. Quadrupedũ dorſa piloſa, uẽtres glabri. Boũ coriis glutinũ excoqt, tauroꝝ ũqꝫ, & id pręcipuũ. Mãmas hõ ſolus e maribꝰ habet. Cætera anĭalia mãmaꝝ notas tm̃. Sed ne fœminæ quidẽ in pectore, niſi quæ poſſunt ptus ſuos attollet. Oua gignẽtiũ nulli. Nec lac niſi aĭal pariẽti. Volucrũ ueſptilio tm̃. Fabuloſum eni arbitror de ſtrigibus ubera eas infantiũ labris ĭmulgere. Eſſe in maledictis iam antiquis ſtrigem conuenit, ſed quæ ſit auium conſtare non arbitror.

Notabilia animalia quæ mammis. Cap. xl.

Aſinis a fœtu dolent, ideo ſexto mẽſe arcent ptus, cũ equæ anno ꝑpe toto ꝑbeant. Quibus ſolida ungula, nec ſupra gemios ptus. Hæc oĩa binas habẽt mãmas, nec aliubi q̃ in fœmoribus. Eodẽ loco biſulca & cornigera. Boues q̃ternas. Oues capræ binas. Quæ numeroſo fœcũda ptu, & qbus digiti in pedibus, hæc plures habẽt toto uẽtre duplici ordĭe, ut ſues. Generoſæ duodenas. Vulgares binas minꝰ. Similiter canes. Alia uẽtre medio quaternis, ut pãtherę. Alia binas, ut leænæ. Elephas tantũ ſub armis duas, nec in pectore, ſed citra in alis occultas. Nulla ĭ femoribꝰ digitos habẽtiũ. Primigeniti in quaqꝫ pte ſues primas ꝑmũt. Et ſi eſcæ ſunt faucibꝰ proxime, tamẽ ſuã nouit qſqꝫ in fœtu quo genitus eſt ordine, eaqꝫ alitur, nec alia detracto illa alũno ſuo ſterileſcit illico, ac reſilit. Vno uero ex oĩ turba relicto, ſola munifex, quæ genito fuerat attributa deſcẽdit. Vrſæ mãmas q̃ternas gerũt. Delphini binas in ima aluo papillas tm̃, nec euidẽtes, & paulo in obliquũ porrectas. Neqꝫ aliud animal in curſu lambit. Et balenæ uituliqꝫ mãmis nutriunt fœtus.

De Lacte, & unde caſeus non fiat. Cap. xli.

Mulieri ante ſeptimũ mẽſem ꝓfuſum lac inutile. Ab eo mẽſe qd̃ uitalis eſt partus, ſalubre. Plæriſqꝫ autẽ totis mãmis, atqꝫ etiam alarũ ſinus fluit, Cameli lac mulget, ✣ne iteꝝ grauescat. Suauiſſimũ hoc exiſtimat ad unã mẽſurã tribus aquæ additis, Bos añ partũ nõ habet. Ex prĭo ſemp a ptu coloſtra fiũt, ni admiſceat aqua, in pumicis modũ coeunt duritia. Aſinæ ꝑgnãtes cõtinuo lacteſcũt. Pullo eaꝝ, ubi pingue pabulũ biduo a ptu maternũ lac guſtaſſe letale eſt. Genꝰ mali uocat coloſtratio. Caſeus nõ fit ex utrinqꝫ dẽtatis, qm̃ eoꝝ lac nõ coit. Tenuiſſimũ camelis, mox eq̃bus. Craſſiſſimũ aſinæ ut coaguli uice utant. Cõferre aliqd & cãdori in mulierũ cute exiſtimat Põpeia certe Domitii Neronis cõiũx qngẽtas p oĩa ſecũ fœtas trahẽs, balneaꝝ etiã ſolio totũ corpꝰ illo lacte macerabat, extẽdi quoqꝫ cutẽ credẽs. Omne aũt lac ✱igne ſpiſſatũ hũore ferueſcit. Bubulũ caſeo fertilius q̃ caprinũ, ex eadẽ mẽſura pene altero tanto. Quæ plures quaternis mãmas hñt caſeo inutilia, & meliora quæ binas. Coagulũ Inuli leporis, ædi laudatuꝫ, Præcipuũ tñ Daſipodis, quod & ꝓfluuio alui medet. Vnius utrinqꝫ dẽtatoꝝ. Miꝝ barbaras gentes quæ lacte uiuãt ignorare aut ſpernere caſei tot ſæculis dotẽ, denſantes id alioquin in acorem iucundum. Et pingue butyrũ, ſpuma id eſt lactis, cõcretiuſqꝫ q̃ qd̃ ſerũ uocat. Non omittendum in eo olei uim eſſe, & barbaros omnes infanteſqꝫ noſtros ita ungi,

[Margin: ✣ Hñt dõec iterum grauescant.]

[Margin: ✱ Spiſſatur frigore ſe reſcit.]

De diuerſitate caſeorum. Cap. xlii.

Laus caſeo Romæ, ubi oĩuꝫ gentiũ bona iudicant, cõminus e ꝓuinciis Nemauſenſi ꝑcipua leſuræ gaballiciqꝫ pagis. Sed breuis ac muſteo tantũ cõmendatio. Duobus alpes generibꝰ pabula ſua approbãt. Dalmatiæ docleatẽ mittũt. Ceutronũ terræ Natuſicũ. Numeroſior a pẽnino cebanus. Hũc & Liguria mittit ouiũ maxĭe lactis. Aeſinatẽ ex umbria. Mixtoqꝫ Hetrurię atqꝫ Liguriæ confinio lunẽſem magnitudinę cõſpicuũ. Quippe & ad ſingula milia põdo ꝑmitur. Proximũ aũt & urbi ueſtiuũ cruſtuminũqꝫ & e ceditio cãpo laudatiſſimũ. Et ✝capraꝝ gregibꝰ ſua laus eſt. In ✱ recẽti maxĭe, eã augẽte gratiã fumo, q̃lis in ipa urbe cõficit, cũctis ꝑferẽdꝰ. Nã galliarũ ſapor medicamẽti uim obtinet. Trãs maria uero bithynius fere in gl'ia eſt. Ineſſe pabulis ſaleꝫ etiã ubi nõ det. Ita maxime ĭtelligit oĩ in ſale caſeo ſeneſcẽte. Quales redire in muſteũ ſaporẽ, aceto e thymo maceratos certũ eſt. Tradũt Zoroaſtrẽ in deſertis caſeo uixiſſe annis uiginti, ita temperato ut uetuſtatem non ſentiret.

[Margin: ✝ Epityrum.]

[Margin: ✱ Aggrigenti.]

Differentia membroꝝ hominis a cæteris animalibus. Cap. xliii.

Terreſtriũ ſolus hõ bipes. Vni iuguli, humeri. Cæteris armi, Vni ulnæ. Quibus anĭaliũ manus ſunt intus tantũ carnoſæ, extra neruis & cute cõſtant. Digiti quibuſdã in manibus ſeni. C. Oratii ex patritia gẽte filias duas ob id ſedigitas appellatas accepi. Vulcatium ſedigitum illuſtrẽ

tum illustré i poetica. Hois digiti articlos hñt ternos. Pollex binos, & digitis aduersus uniuersis flectit, ꝑ se uero in obliquű porrigit, crassior cæteris. Huic minimꝰ mésura par est. Duo reliq sibi Inter quos mediꝰ lõgissime ꝓtédit. Quibꝰ ex rapina uictus quadrupedű quini digiti in prioribꝰ pedibus, reliquis quaterni, leones, lupi, canes, & pauca in posterioribꝰ quoq; quinos ungues habét, uno iuxta cruris articulű depédéte. Reliqua quæ sűt minora digitos qnos, brachia nõ oibꝰ paria esse. Thracii. n. studioso in. C. Cæsaris ludo notű est dexterá fuisse ꝓcerioré. Animaliű quædam ut manibꝰ utunt prioꝝ ministerio pedum, sedentq; ad os illis admouétia cibos, ut sciuri.

De Simiatum similitudine. Cap. xliiii.

NAm Simiaꝝ gña ꝑfectá hois sĩlationem cõtinét, facie, naribus, auribus, palpebris. Quæ solæ quadrupedű & inferioré habét gená, iá mámas in pectore & brachia, & crura i cõtrariű flexa, silr̃ in manibus ungues, digitos, longioréq; mediű. Pedibus paulű differűt. Sűt enim ut manꝰ ꝓlongi, sed uestigiű palmæ sĩle faciűt. Iis quoq; pollex & articuli ut hoi. Et ꝑter genitale tm̃, & hoc in maribus. Viscera etiá interiora oia ad exéplar,

De Vnguibus. Cap. xlv.

VNgues qui clausulæ neruoꝝ sűmæ existimant oibus his qbus & digiti. Sed simiæ imbricati, hoibus lati, & defuncto crescűt. Rapacibꝰ unci. Cæteris recti, ut canibꝰ, ꝑter eum qui a crure plærisq; depédét, Oia digitos habét quæ pedes, excepto elepháto. Huic enim informes núero qdé qnq;, sed indiuisi, ac leuiter discreti, ungulisq; nõ unguibus similes, & pedes maiores priores. In posterioribus articuli breues. Idé poplites intus flectit hois mõ. Cætera aialia i diuersum. Posterioribꝰ articlos pedibꝰ q̃ prioribꝰ. Ná q̃ aial generát, genua ante se flectunt, & suffragiű artus in aduersum, Hoi genua & cubiti cõtraria. Ité ursis & simiaꝝ generi, ob id minime ꝑnicibꝰ. Oua pariétibꝰ q̃drupedű crocodilo. Lacertis priora genua post curuant, posteriora i prioré ptem. Sűt aűt crura his obliq̃ humani poplitis mõ. Sic & multi pedibus, ꝑterq̃ nouissima salientibus. Aues, ut q̃drupedes alas in priora curuár, suffragines in posteriora. Hois genibus quædá & religio inest obseruatiõe gentiű. Hæc supplices attingűt. Ad hæc manꝰ tédűt. Hæc ut aras adorát, fortassis qa inest iis uitalitas. Náq; i ipsa genu utriusq; cõmissura dextra leuaq; a priore parte gemina quædam buccarű inanitas inest, qua ꝑfossa ceu uinculis spűs fugit. Inest & i aliis partibꝰ quædá religio, sicut dextra osculis auersa appetit. In fide porrigit. Antiqs græcię i supplicádo méntű attingere mos erat. Est in aure ima memoriæ locus, qué tangétes attestamur. Est post auré æq dextrá Nemesios, q̃ dea latinű nomé ne in capitolio qdé iuenit, quo referimus tacto ore ꝓximuz a minimo digitű, ueniá sermonis a diis exposcétes. Varices in cruribꝰ uiro rátű, mulieri raro. C. Mariű q septies cõsul fuit stanté sibi extrahi passum unű hoiem. Oppius auctor est. Oia animalia a dextris ptibus incedűt, sinistris incubár. Reliq̃ ut libitű est gradiunt. Leo tantű & Camelus pedatim, hoc est ut sinister pes nõ tráseat dextrű, sed subsequat. Pedes hoi maximi, fœminis tenuiores. In omi genere suræ hoi tm̃ & crura carnosa. Reperit apud auctores in ægypto qdá nõ habuisse suras. Vola homini tm̃ exceptis quibusdá. Náq; & hic cognoia inuéta Planci, Plauti, Scauri, Pansæ, sicut a cruribꝰ Vari, Vatiæ, * Vatinii, quæ uitia, & in quadrupedibus. Solidas habent ungulas quæ non sunt cornigera. Igit pro eis telű ungula est illis. Nec talos habét eadé. At quæ bisulca sunt habét. Iidé digitos habétibus nõ sunt. Neq; prioribꝰ pedibus oío ulli. Camelo tali silés bubulis, sed minores paulo. Est enĩ bisulcű discrimine exiguo, pes imus uestigio carnoso, ut ursi. Qua de causa in longiore itinere sine calciatu fathiscunt.

* Vatieni.

De Vngulis. Cap. xlvi.

VNgulæ uterino tantű generi renascunt. Sues in illyrico quibusdá locis solidas habent ungulas. Cornigera fere bisulca. Solida ungula, & bicorne nullű. Vnicorne asinus tantum Indicus. Vnicorne bisulcű oryx. Talos asinus Indicus unus solidipedum habet. Nam sues ex utroq; gñe existimant, ideo fœdi eaꝝ. Hoiem qui existimarűr habere facile cõuicti. Lynx tátum digitos habentiű sĩle quidá talo haber. Leo etiá nũ tortuosos. Talus auté rectus est in articulo pedis uentre eminens concauo in uertebra ligatus.

De pedibus auium & unguibus. Cap. xlvii.

AVium aliæ digitatæ, aliæ palmipedes, aliæ inter utrunq; digitis diuisis adiecta latitudine. Sed oíbus quaterni digiti, tres in supiore pte, unus in calce. Hic deest qbusdá longa crura hñtibus, Lynx sola utrinq; binos habet. Eadé linguá serpétiű sĩlem in magná longitudiné porrigit. Circűagit collű in aduersű se. Vngues ei grádes ceu gracculis. Auiű qbusdá grauioribꝰ

in crurib⁹ additi radii. Nulli uneos hñtiũ ungues lõgi pedes. Porrectis ad caudã ex cruribus uo lãt. Quib⁹ breues cõtractis ad mediũ. Qui negãt uolucrẽ ullã sine pedib⁹ eẽ, cõfirmãt & apodas hre. Nicteriu, & Drepanin in eis q̃ rarissime appent. Visæ iã etiã serpẽtes anserinis pedibus.

De pedibus insectoꝝ a duobus ad centum. Cap. xlviii.

INsectorũ aiaiiũ pedes primi lõgiores, duros hñbẽribus oclos, ut subinde pedibus eos tergant, ceu notamus in muscis. Quæ ex iis nouissimos habẽt lõgos saliũt, ut locustæ. Oib⁹ aũt his se nipedes. Aranei qbusdã ꝑlongi accedũt bini. Internodia singlis terna. Octonos & marinis eẽ diximus polypis, sæpiis, lolyginibus, cãeris, qui brachia in cõtrariũ mouent, pedes in orbẽ aut in obliquũ. Idẽ soli aiaiiũ rotũdi. Cætera binos pedes duces habẽt, cãcri tm̃ q̃ternos. Quæ hũc nũe rũ pedũ excessere terrestria, ut plæriq; uermes, nõ infra duodenos habent, aliq̃ uero & centenos. Numerus pedũ impar nulli est. Solidipedũ crura statim iuxta nascunt̃ mẽsura. Postea exporrigẽ tia se uerius q̃ crescẽria. Itaq; in infantia scabũt aures posteriorib⁹, quod addita ætate nõ queũt. Quia longitudo superficiem corpoꝝ solam ampliat. Hac de causa inter initia pasci, nisi submissis genibus non possunt, nec usq; dum ceruix ad iuxta incrementa perueniat.

De Pomilionibus & genitalibus. Cap. xlix.

POmilionũ genus in oibus aiaiibus est, atq; etiã inter uolucres. Genitalia maribus quibus essent retro satis diximus. Ossea sunt lupis, uulpibus, mustellis, uiuerræ. Sũt iis etiã calculo humano remedia præcipua. Vrso quoq; simul ut expirauerit cornescere aiũt. Camelino ar cus intẽdere oriẽtis populi fidissimũ. Nec nõ in aliqua gentiũ quoq; in iis discrimina. Et sacroꝝ etiã citra perniciẽ amputatis matris deũ gallis. Cõtra mulieꝝ paucis ꝓdigiosa assiĩatio sicut her mophrodiris utriusq; sexus. Quod etiã quadrupedũ generi accidisse Neronis principatu primuꝫ arbitror. Ostẽtabat certe hermaphrodiras subiuges carpẽto suo, eqs i Treberico galliæ agro rep tas, cui plane uisenda res eẽt, ꝑticipẽ terraꝝ isidere porrẽtis. Testes pecori armẽtoq; ad crura deci dui, suib⁹ adnexi, delphino ꝑlõgi, ultia cõdunt̃ aluo, & elephãto occulti. Qui oua pariẽtiũ lũbis intus adhærẽt, qlia ocyssima in uenere. Piscib⁹ serpẽtibusq; nulli, sed eoꝝ uice binę ad genitalia a renib⁹ uenæ. Buteonib⁹ terni. Hoi tantũ iniuria, aut sponte naturæ frangunt̃. Idq; tertiũ ab her mophroditis & spadonibus semiuiri genus habent. Mares in omni genere fortiores, præterq̃ in Pantheris & ursis.

De Caudis. Cap. l.

CAudæ ꝑter hoiem ac simias oibus fere aiaiibus, & oua gignẽtibus ꝓ desiderio corporum. Nudæ hirtis, ut apris, paruæ uillosis, ut ursis, ꝑlongis setosæ, ut eqs. Amputatæ lacertis & serpẽtibus renascunt̃. Pisciũ meat⁹ gubernaculi mõ regũt. Atq; etiã in dextrã ac leuã mo tæ, ut remigio quodã ipellũt. Lacertis inueniunt̃ & geminæ. Boũ caudis lõgissimis caulis, atq; in ima pte hirtus. Idẽ asinis lõgior q̃ eqs, sed setosus ueterinis. Leoni infima pte, ut Bubus & Sorici & Pãtheris nõ. Item uulpibus & lupis uillosus, ut ouibus, qppe ꝓcerior. Sues intorquent. Canum degeneres sub aluum reflectunt.

De uocibus. Cap. li.

VOcem nõ hre nisi quæ pulmonẽ & arterias habẽt, hoc est nisi quæ spirãt, Aristoteles putat Idcirco & insectis sonũ esse non uocẽ intus meãte spũ, & incluso sonãte. Alia murmur ede re ut apes. Alia cũ tractu stridorẽ, ut cicadas. Recepro enim ut duabus sub pectore ✣ cauis spũ mobili occursaute mẽbrana intus attritu eius sonare uiscera fat notũ est. Cætera siĩ cũ uola tu incipe audiri, & desinere, ut muscas, apes. Sonũ eni attritu & interiore aura nõ aia reddi. Locu stas pẽnaꝝ & fœmoꝝ attritu sonare credit̃ sane. Irẽ aq̃tiliũ pectines stridere cũ uolãt. Mobilia & crusta itecta, nec uocẽ, nec sonũ ullũ habere. Sed & cæteri pisces q̃uis pulmone & arteria careãt, nõ in totũ sine ullo sono sunt. Stridorẽ eũ dẽtibus fieri cauillant̃. Et is qui ✱ cap uocat̃ i acheloo amne grunnitũ habet, & alii de qbus diximus oua pariẽtibus. Sibilus serpẽtibus longus. Testu dini abruptus. Ranis sonus sui generis ut dictũ est, nisi si & in iis ferẽda dubitatio est, q mox i ore cõcipit̃ nõ in pectore. Multũ tamẽ in iis refert & locorum natura. Muræ in Macedonia tradunt̃. Muti & apri. Auiũ loquaciores quæ minores, & circa coitus maxie. Aliis in pugna uox ut cotur nicibus. Aliis ante pugnã, ut pdicib⁹. Aliis cũ uicere, ut gallinaceis, lisdẽ sua maribus. Aliis eadẽ ut fœminis, ut Luscinia ꝝ generi. Quædã toto anno canũt, quædã certis tẽporibus, ut i singulis dictũ est. Elephas circa nares ore ipo sternutamẽto simileẽ elidit sonum, per nares autem tubarũ raucitati. Bubus tantũ fœminis uox grauior, in alio omni genere exilior q̃ maribus. In hoie etiã castratis. Infantis nascẽtis nulla audit̃ anteq̃ tot⁹ emergat utero. Prim⁹ sermo anniculo est. Seme

stris locutus

✣ Caue is ul' Cã nis.

✱ Aper.

ftris locutꝰ eſt Crœſi filius in crepũdiis,Quo ꝓdigio totũ id concidit regnũ, Qui celeriꝰ fari cœpere,tardiꝰ igredi incipiũt.Vox roboraẗ a.xiii.annis.Eadẽ in ſenecta exilior.Neq̃ i alio i aĩaliũ ſæpiꝰ mutaẗ.Mira ꝑterea ſũt de uoce digna dictu in theatroꝝ orcheſtris ſcobe aut harena ſupiecta deuoraẗ,& in rudi parietũ circũiectu.Etiã doliis inanibꝰ currit eadẽ cõcano uel recto parietũ ſpacio,q̃uis leuis ſono dicta uerba ad alterũ caput pferẽs,ſi nulla inæqualitas ĩpediat.Vox in hoĩe magnã uultꝰ ptẽ haber.Agnoſcimꝰ eã priuſq̃ cernamꝰ,nõ aliter q̃ oculis.Totidẽq̃ ſunt eæ, quot i reꝝ natura mortales,& ſua cuiq̃ ſicut facies.Hinc illa gẽtiũ totq̃ liguaꝝ toto orbe diuerſitas.Hinc tot cãtibus & modulis flexiones.Sed añ oĩa explanatio animi,q̃ nos diſtinxit a feris, Inter ipſos quoq̃ homines diſcrimen alterum æque grande q̃ a beluis fecit.

De agnaſcentibus mẽbris,& dicta Ariſtotelis de uita hominis. Cap.lii.

MEmbra aĩalibus agnata iutilia ſũt,ſicut ſextus hoĩ ſp digitꝰ.Placuit i ægypto nutrir portentũ,binis & in aduerſa capitis pte oculis hoĩem,ſed iis nõ cernentẽ. Miror qdem Ariſtotelem non modo credidiſſe ꝑſcita uitæ eſſe aliqua in corpꝛbus ĩpis,uerũetiã ꝓdidiſſe.Quæ quaq̃ uana exiſtimo,nec ſine contatione ꝓferenda,ne in ſe quiſq̃ & augũria anxie q̃rat. Attingã tñ quæ tãtus uir in doctrina nõ ſpreuit.Igiẗ uitæ breuis ſigna ponit raros dẽtes, prælõgos digitos,plumbeũ colorem,pluresq̃ in manu inciſuras,nec ꝑpetuas.Cõtra longæ eẽ uitę ĩcuruos hũeris,& in manu una duas inciſuras lõgas habẽtes,& pluresq̃.xxxii.dẽtes habentes, auribꝰ amplis.Nec uniuerſa hæc(ut arbitror)ſed ſingula obſeruat. Friuola(ut reor)& uulgo tñ narrata.Addidit morũ aſpectus ſimili modo apud nos Trogus, & ĩpe auctor ſeueriſſimꝰ, quos uerbis eius ſubiiciã.Frons ubi eſt magna ſegnẽ animũ ſubeſſe ſignificat.Quibꝰ parua mobilẽ.Quibꝰ rotunda iracũdum,uelut hoc ueſtigio tumoris apparẽte.Supercilia quibꝰ porriguntẗ in rectũ,molles ſignificãt.Quibus iuxta naſum flexa ſunt,auſteros.Quibus iuxta tpa inflexa,deriſores. Quibus in totũ demiſſa,maleuolos & inuidos.Oculi quibuſcunq̃ ſunt longi,maleficos eſſe indicãt. Qui carnoſos a naribus angulos habẽt,maliciæ nota prænenti.Cãdidi pars extenta, notã impudẽtiæ habet,Qui identidẽ antẽ operire ſolent, incõſtantiæ.Auriculaꝝ magnitudo,loquacitatis & ſtulticiæ nota eſt.Hactenus Trogus.

De Anima, & de habitu animaliũ,& quæ guſtata interimant,& de uictu hominis,& quibus de cauſis non coquatur. Cap.liii.

ANimæ leonis uirus graue. Vrſi peſtilens, Contacta halitu eius attingit nulla fera, citiuſq̃ putreſcũt afflatæ reliqs.Hoĩs tantũ natura inficí uoluit pluribꝰ modis, & ciborum ac dẽtiũ uitiis,ſed maxime ſenio.Dolorem ſentire non poterat,tactu ſenſuq̃ omni carebat,ſine qua nihil ſentiẗ.Eadẽ comeabat ab eo recẽs aſſidue exitura ſuꝑmo,& ſola ex oĩbꝰ ſuꝑfutura,Deniq̃ hæc trabebaẗ e cœlo.Huiꝰ quoq̃ tamẽ repta pœna eſt,ut neq̃ idiꝑm quo uiniẗ in uita iuuaret.Parthoꝝ populis hoc ꝑcipue & a iuuẽta ꝑpter indiſcretos cibos, nãq̃ & uino fœtent ora nimio.Sed ſibi pceres,medenẗ grano aſſyri mali,cuius eſt ſuauitas ꝑcipua in eſculenta addito.Elephãtoꝝ aĩa ſerpẽtes extrahit.Ceruoꝝ item urit. Diximus hoĩum genera q uenena ſerpentiũ ſuctu e corpibꝰ exigerẽt.Quin & ♣ ſuibꝰ ſerpẽtes in pabulo ſũt,& aliis uenenũ eſt. Quæ ĩſecta appellanimus oĩa olei aſperſu necanẗ.Vultures unguẽto qdem fuganẗ.Alia alios appetũt odores, Scarabei roſam,quoſdam ſerpẽtes Scorpio occidit.Scythæ ſagittaꝝ ungũt aciẽ uiperina ſanie & hũano ſanguĩe.Irremediabile id ſcelꝰ.Mortẽ illico affert leui tactu.Quæ aĩaliũ ueneno paſcerẽẗ diximus.Quædã innocua,alioqn uenenatis paſta noxia fiũt & ĩpa.Apros i Pamphilia & Ciliciæ montoſis Salamãdra ab iis deuorata qui edere moriunẗ.Nec.n.eſt intellectꝰ ullus in ſapore uel odore.Et aq̃ uinũq̃ interimit Salamãdra ibi ĩmortua,uel ſi oĩo biberit unde peteẗ. Irẽ rana quã uocãt rubetã,tñ inſidiaꝝ eſt uitæ* Veſpæ ſerpẽtes auidæ ueſcũẗ.Quo alimẽto mortiferos ictus faciũt.Ideoq̃ magna differẽtia ẽ uictꝰ,ut i tractu piſce uiuẽtiũ Theophraſtꝰ ꝓdidit.Boues quoq̃ piſce ueſci,ſed nõ niſi uiuẽte.Hoĩ cibꝰ utiliſſimꝰ ſimplex.Aceruatio ſapoꝝ peſtifera,& condimenta pniciosiora.Difficultet autẽ perficiunẗ omnia in cibis acria nimia,& auide hauſta,& æſtate q̃ hyeme difficilius,& in ſenecta q̃ in iuuẽta.Vomitiões hoĩ ad hæc i remediũ excogitatæ, frigidiora corpa faciũt.Inimicę oclĩs,maxĩe aũt dẽtibꝰ.Somno cõcoq̃re corpulentiæ q̃ firmitati utilius. Ideo athletas malunt cibos ambulatiõe pficere.Peruigilio quidem præcipue uincunẗ cibi.

♣His q bꝰ Ceruis.

Veſpæ,

De corpulentia augẽda uel minuenda,& quæ guſtu famem ac ſitim ſedent, Cap.liiii.

AVgeſcũt corpa dulcibus atq; pinguibꝰ & potu. Minuunť ſiccis & aridis, frigidiſq; ac ſiti. Quædã aĩalia & pecudes quoq; in Africa q̃rto die bibũt. Hoĩ nõ ante diẽ ſeptimũ lœtalis inedia. Duraſſe & ultra undecimũ plærosq;. Certũ eſt mori eſuriẽdi ſemp inexplebili auidi ditate aĩaliũ uni hoĩ. Quædã rurſus exiguo guſtu famẽ ac ſitim ſedãt, cõſeruantq; uires ut butyrũ, ut hyppace glycyrrizon. Perniciosſimũ aũt in omni uita qdem quid nimiũ. Præcipue tamen corpori, minuiq; quod graue quolibet modo utilius. Verum ad reliqua naturæ tranſeamus.

CAII PLYNII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER. XII. PROOEMIVM.

Nimaliũ oĩum quæ noſci potuere naturæ generatim membratim ita ſe habent. Reſtant neq; ipa aĩa carẽtia (quandoquidem nihil ſine ea uiuit) terra edita, ut inde eruta dicantur, ac nullum ſileatur rerũ naturæ opus. Diu fuere occulta eiꝰ bñficia. Sũmũq; munꝰ hoĩ datũ arbores ſyluæq; intelligebanť. Hinc primũ alimentũ. Harum frõde mollior ſpecus, libro ueſtis. Etiamnũ gẽtes ſic degũt. Quo magis ac magis admirari ſubit ab iis pĩcipiis cędi mõtes ĩ marmora, ueſtes a ſeribꝰ peti. Vnionẽ rubri maris pfũdo. Smaragdũ ĩ ima tellurę q̃ri. Ad hoc excogitata ſũt auriũ uulnera. Nimiꝝ q̃m parũ eſt collo crinibuſq; geſtari, niſi ĩfoderentur etiam corpori. Quãobrẽ ſeq par eſt ordinẽ uitæ, & arbores ante alia dicere, ac moribus primordia ingerere.

De arboꝝ honore, & quando platanus primũ Italia, & de natura earum. Cap. i.

HAc fuere numinũ tẽpla, priſcoq; ritu ſimplicia rura, etiã nũc deo pcellentẽ arborẽ dicant. Nec magis auro fulgẽtia atq; ebore ſimulacra q̃ lucos. Et in iis ſilentia ipa adoramus. Arborum genera numinibꝰ ſuis dicata ppetuo ſeruanť, ut Ioui eſculus, Apollini laurus Mineruæ olea, Veneri myrtus, Herculi ppl̃s. Quin & Syluanos Faunoſq; & deoꝝ gñª ſyluis ac ſua numina tanq̃ e cœlo attributa credimus. Arbores poſtea blãdioribus fruge ſuccis hoĩem mitigauere. Ex iis recreãs mẽbra olei liquor, uireſq; potus uini, tot deniq; ſapores annui ſpõte uenĩetes, & mẽſæ depugneť, licet eaꝝ cã cũ feris, & paſti naufragoꝝ corpibꝰ piſces expectanť, etiãnum tñ ſecũdæ. Mille pterea ſunt uſus earum ſine quis uita degi non poſſit. Arbore ſulcamus maria, terraſq; admouemus. Arbore exædificamꝰ tecta. Ex arbore & ſimulacra numinũ fuere, nondũ pcio excogitato beluaꝝ cadaueri, atq; ut a diis nato iure luxuriæ eodẽ ebore numinũ ore ſpectarenť, & mẽſaꝝ pedes. Prodũt alpibꝰ coercitas, & tam inexupabili munimẽto gallias hanc primum habuiſſe cãm ſupfundẽdi ſeſe Italiæ, q Eliquo ex Heluetiis ciuis eoꝝ fabrilẽ ob artẽ Romæ cõmoratꝰ, ficũ ſiccã & uuã, oleiq; ac uini ✤pmiſſa remeans ſecũ tuliſſet. Quapp hæc uel bello quæſiſſe uenia ſit. Sed quis nõ iure mireť arborẽ umbræ gratia tanto petitam orbe? Platanus ea eſt. Hæc per mare Ioniũ in Diomedis inſulã eiuſdẽ tumuli gratia primũ inuecta. Inde in Siciliã trãſgreſſa atq; inter prima donata Italiæ, etiã ad Morinos uſq; puecta, ad tributariũ etiã ptinẽs ſolũ, ut gẽtes uectigal & p umbra pẽdãt. Dionyſius prior Siciliæ tyrãnus Rhegiũ urbẽ trãſtulit eas, domus ſuæ miraculũ, ubi poſtea factũ gymnaſiũ, nec potuiſſe ĩ amplitudinẽ adoleſcere, & alias fuiſſe in Italia, ac noĩatim Hiſpania apud auctores ſueniť. Hoc actũ circa captæ urbis ætatẽ, tm̃q; poſtea honoris ĩcreuit ut mero ĩfuſo enutriãť. Cõpertũ id maxĩe pdeſſe radicibꝰ. Docuimuſq; etiã arbores uina portare. Celebratæ ſũt primũ in ambulatiõe academiæ athenis cubitoꝝ. xxx. ſex unius radice ramos ãncedẽte. Nũc eſt clara ĩ lycia ſocia gelidi fontis amœnitate itineri appoſita domicilii mõ caua. lxxx. atq; unius pedũ ſpecu, nũeroſo uertice, & ſe uaſtis ptegens ramis, arboꝝ ĩſtar, agros lõgis obtinẽs umbris, ac ne qd deſit ſpelũcæ imagini ſaxea intꝰ crepidĩs corona muſcoſos cõplexa pumices extat, tã digna miraclo, ut Lici. Mutianus ter cõſul & nup puinciæ eiꝰ legatꝰ pdendũ etiã poſteris putarit, epulatũ intra eã ſe cũ duodeuiceſimo comite. Large ipa toros pbẽte frõde, ab oĩ afflatu ſecurũ optantẽ hymbriũ per folia crepitꝰ. Lætiorẽ q̃ marmorũ nitore picturæ uarietate, laq̃ariũ auro cubuiſſe in eadẽ. Aliud exẽplũ Cai principis in Veliterno rure mirati unꝰ tabulata laxiſq; ramoꝝ trabibꝰ ſcãna patula, & in eo epulãti cũ ipe pars eſſet umbræ. xv. cõuiuarũ ac miſterii capace triclinio, quã cœnã appellauit ille nidũ. Et Gortynæ ĩ ĩſula creta iuxta fontẽ platanꝰ una ĩſignis utriuſq; linguæ monumẽtis nunq̃ folia dimittens. Statim ei græciæ fabuloſitas ſupfluit. Iouẽ ſub ea cũ Europa cõcubuiſſe. Ceu uero nõ alia eiꝰ gñis eẽt ĩ cypro, ſ; ex ea primũ in ipa

✤Promiſſa.

primũ ĩ ipa Creta,ut est natura hoĩum nouitatis auida.Platani satæ regenerauere uitiũ,qñ qdé cõmẽdatio arboris ei⁹ nõ alia maior est,q̃ solẽ æstate arcef,hyeme admittere.Inde ĩ Italiã quoq; ac suburbana sua Claudio principe Marcelli Esernini libert⁹,sed q se potẽtiæ causa cæsaris liber tis adoptasset,spado thessalicus pdiues ut merito dici posset.Is quoq; Diõysius trãstulit id genus Durantq; etiam in Italia portenta terrarum,præter illa.s.quæ ipsa excogitauit Italia.

De Chameplatano,& quis totunderit uiridaria. Cap.ii.

NAnq; & Chameplatani uocanf coactæ breuitatis,qm̃ arborꝶ etiã abortus inuenim⁹.Hoc quoq; ergo in gñe pulmilionũ infœlicitas dicta erit.Fit aũt & serẽdi gñe &recidẽdi prim⁹ Cn.Marti⁹ex eqſtri ordie diui Augusti amic⁹ inuenit nẽora tonsilia ĩtra hos.xxx.annos.

De peregrinis arboribus,& malo Assyria. Cap.iii.

PEregrinæ cerasi psicæq;,& oĩs q̃ꝶ græca noĩa ant aliena,sed q̃ ex his incolaꝶ numero esse cœpere dicenf inter fructiferas.In pñtia exterra psequemur a salutari maxime orsi.Malus Assyria,quã alii nocãt medicã uenenis medef. Foliũ eius est unedonis intercurrentibus spinis.Pomũ ipm alias non mandif,odore pcellit folioꝶ quoq;qui transit in uestes una cõditus, arcetq; aĩaliũ noxia.Arbor ipa oĩb⁹ horis põifera , aliis cadẽtib⁹ ẽ aliis maturescẽtib⁹,aliis uero subnascẽtib⁹.Tẽtauere gẽtes trãsferre ad se pp remediĩ pstantiã fictilib⁹ ĩ nasis,dato p cauernas radicibus spiramẽto.Qualiter oĩa trãsitura longi seri artissime transferriq; quæ meminisse cõuenict,ut semel q̃q; dicanf.Sed nisi apud Medos,& in Perside nasci uoluit.Hæc autem cuius grana Parthoꝶ pceres incoquere diximus esculẽtis cõmẽdãdi halitus gratia.Nec alia arbor laudaf ĩ Medis. Lanigeras secum in mentione gentis eius narrauimus.

De Indiæ arboribus,uel quando primum Romæ hebenus. Cap.iiii.

ITem Indiæ arboꝶ magnitudinẽ unã,quã peculiarius Virgilius celebrauit,hebenũ usq̃ alibi nasci pfessus,Herodotus eã æthiopiæ ĩtelligere maluit,tributi uice regibus Persidis e materiæ eius cẽtenas phalãgas tertio quoq; anno pensitasse æthiopas cũ auro & ebore pdẽdo.Nõ omittendũ id quoq; uicenos dentes elephantoꝶ grãdes,qm̃ ita significauit,æthiopas eadẽ causa pẽdere solitos,tãta ebori auctoritas erat urbis nostræ trecẽtesimo decimo ãno.Túc.n.auctor ille historiã eã cõdidit Thuriis ĩ Italia.Quod magis miꝶ est,qđ eidẽ credimus,qui Padũ amnẽ nõ uidisset,nemini ad id tps Asiæ græciæq;,aut sibi cognitũ.Aethiopiæ forma ut dixim⁹.Meroen usq; nup allatã Neroni principi rarã arborẽ hebenũ.A Meroe usq; a Syenẽ finem impii per nongenta xcvi.M.paſ.nullãq; aliã nisi palmaꝶ gñis esse docuit.Ideo fortassis in tributoꝶ auctoritate tertia res fuerit hebenus.Romæq; eã Mag.Põpei⁹in triũpho mithridatico ostẽdit.Accendi eã Fãbian⁹ negat.Vrif tñ odore iucũdo.Duo gña eius.Raꝶ id qđ meli⁹.Arboreũ trunco enodi,materiæ nigri splẽdoris,ac uel sine arte ptinus iucũdi.Alteꝶ fruticosũ cytisi mõ,& tota India dispsum est.

De spina & Ficu Indicis. Cap.v.

IBi & spina similis,sed dephensa uel lucernis igni ptinus trãsiliente.Nũc eas exponã q̃s mirata est Alexã.Magni uictoria orbe eo patefacto.Ficus ibi exilia poma habet.Ipa se semp serẽs uastis diffundif ramis.Quoꝶ pondera adeo in terrã curuanf.ut annuo spacio infiganf notamq; sibi ppaginẽ faciant circa parentẽ in orbes,quodã ope topiario.Intra sepẽ eam æstiuãt pastores,opacã pĩter & munitã uallo arboris,decora specie subter ĩtuẽti pculue fornicato ambitu. Supiores eiusdẽ rami ĩ excelsum emicãt,syluosa multitudie,uasto matris corpe,ut.lx.paſ.plęrq; orbem colligãt.Vmbræ uero bina stadia opiant.Folioꝶ latitudo peltæ effigiẽ amazõicæ habet. Ea cã fructũ integẽs crescere phibet.Rarusq; est,nec fabæ magnitudinẽ excedẽs.Sed per folia solibus coctus prędulci sapore digno miraculo arboris gignitur,circa Acesinem maxie amnem.

De arbore Pala,& arboribus Indicis sine nominibus & laniferis. Cap.v.

MAior alia pomo & suauitate pcellentior,quo sapiẽtiores Indoꝶ uiuunt.Foliũ alas auiũ imitaf lõgitudie triũ cubitoꝶ , latitudie duũ.Fructũ e cortice mittit admirabilem succi dulcedie ut uno q̃ternos satiet.Arbori nomẽ palæ,pomo arienæ.Pluria est ĩ Sidracis,expeditionũ Alexãdri termino.Est & alia silis huic,dulcior pomo,sed intraneoꝶ ualetudini ĩfesta. Edixerat Alexãder ue qs agmis sui id pomũ attigeret.Genera arborũ Macedones narrauere,ex maiore pte sine noibus.Est & terebintho silis cætera,pomo amygdalis.uel miore tantũ magnitudine,pcipue suauitatis ĩ bactris.Vtiq; hanc aliq terebinthũ esse ppi ii gñis potiusq̃ silem ei putanerũt.Sed uñ uestes lineas faciũt,foliis moro silis,calice pomi Cynorhodo.Serũt eã in cãpis,nec

est gratior ullarum prospectus.Oliua Indiæ sterilis,præterq̃ oleastri fructu.

De piperis arboribus,& gariophylo,& aliis pluribus. Cap.vii.

PAssim oero quæ piper gignõt,iuniperis nostris siles,q̃q̃ in fonte caucasi solibos opposita gigni tantũ eas aliqui tradidere.Semina a iunipero distanr puulis siliqs.quales in phasiolis uidemus,Hæ priusq̃ dehiscãt,decerptæ tostæq́ sole faciũt:qđ uocaƭ piper longum.Paulatim uero dehiscẽtes per maturitatẽ ostendunt candidũ piper,qđ deiñ tostũ solibus coloꝛ rugisq́ mutaƭ.Veꝝ & iis sua iniuria est atq́ cœli intẽperie carbunculanƭ,fiũtq́ semĩa cassa & inania.qđ uocant Brechmasin,Indoꝝ lingua sic significante aborrũ.Hoc ex om̃i gñe asperrimũ leuissimumq́ & pallidũ.Gratiꝰ nigꝝ leniusq́ utroq́ candidũ.Nõ est huius arboris radix,ut aliq existimauere.quá uocãt Singiuerim,alii uero Gĩgiberim,q̃q̃ sapore sili.Id.n.i Arabia atq́ troglodytica i uillis nasciƭ.Patuæ herbæ,radice cãdida.Celeriter ea cariẽ sentir,q̃uis i tãra amaritudie.Preciũ eiꝰ in libras sex·Piper longũ facillime adulteraƭ Alexãdrino fioapi.Emiƭ i libras,xxv.Albõ.xvii.Nigrũ xiiii,Vsum eius adeo placuisse miꝝ est.In aliis qppe sauitas cœpit,in aliis species iouitauit.Huic nec pomi nec baccæ cõmendatio est aliqua.Sola placere amaritudie,& haoc in Indos peti.Quis ille qui primꝰcibis expiri uoluit,aut cui appetẽda auidirate esurire nõ fuit satiꝰ! Vtrũq́ syluestre gentibus suis est,& tñ pondere emiƭ,ot auꝝ uel argẽrũ.Pipis arborẽ iá etiá habet Italia maiorem myrto,oec absilẽm.Amaritudo grano eadem q̃ pipi mosteo crediƭ esse.Deest tosta illa maturitas, ideoq́ & rugaꝝ colorisq́ silĩtudo.Adulteraƭ iunipi baccis mire uim trahẽtibus.In põdere quidẽ mltis mõis.Est etiãnũ i idia pipis grani silẽ,qđ uocaƭ gariophilon grãdius fragiliusq́.Tradunt in Indico luco id gigni.Aduehiƭ odoris gr̃a.Fert & i spiois pipis silĩtodinẽ,p̃cipua amaritudie foliis paruis densisq́ cyperi mõ, ramis triũ cubiroꝝ cortice pallido,radice lata,lignosq́,buxei coloris Hac i aq̃ cũ semĩe excepta i ꝗreo oase medicamẽtũ fit,qđ uocaƭ ✣lycion.Ea spina &i Pelio mõte

✣Liciũ nasciƭ,adolteratq́ medicam̃ tũ,Itẽ Asphodeli radix aut fel bubulũ,aut absynthiũ.uľ rhꝰ.uľ amurca. Absynthiũ aptissimõ medicinæ,qđ est spomosum.Indi i utribus cameloꝝ,aut rhinocerotum admittunt.Spinam ipam in græcia quidam Pixacanthum Chirooium uocant.

De Machir,& arboribus Amanæ gentis. Cap.viii.

ET Machir in Iodia aduehiƭ cortex rubẽs,radicis magnæ,noie arboris suæ.Qualis sit ea in cõpertũ habeo.Corticis melle decocti usus in medicia,ad dysentericos præcipuus habetur Saccaron & Arabia fert,sed laudatiꝰ India.Est aũt mel in arũdinibus collectum,gũmiõ mõ candidũ,dẽtibus fragile.Amplissimũ nucis auellanæ magnitudie ad medicinæ tãtũ usum.Cõtermina Indis gens ariana appellaƭ,cuiꝰ spioa lachrymaꝝ preciosa,myrrhæ silis,aecessu pp aculeos anxio.Ibi & frutex pestilẽs raphani,folio lauri odore equos iuirãre,q pene eqtatu orbauit Alexãdrũ prĩo introitu.qđ & in Gedrosiis accidit.Item laorino folio.Et ibi spina tradita ẽ,cuiꝰ liquor aspersus oculis cæcitatẽ infert aialibus oibꝰ Necnõ & herba præcipui odoris referta minotis serpentibus,quaꝝ ictũ prinus moriendũ esset.Onesicritus rradit in Hyrcaniæ cõuallibus ficis siles. esse arbores,quæ uoceñƭ Occhi,ex quibus defluat mel horis matutinis duabus.

De Bdellio & arboribus Persici maris Cap.ix.

VLeina est bactriana,in q̃ bdelliũ noiatissimũ.Arbor nigra est magnitudine oleæ folio roboris,fructu caprifici,naturaq́ gummi ✣brochõ appellãr, alii malachrá,alii✝madalcon.Nigrom uero & in offas cõoolutũ✶hadrobalom.Esse aõt debet translucidũ silẽ ceræ, odoratum,& eũ fricaƭ pingue.gustu amaꝝ citra acorẽ.In sacris uino pfusum odoratiꝰ.Nasciƭ & i Arabia,Indiaq́,& Media,ac Babylone.Aliq peraticũ uocãt ex Media aduectũ.Faciliꝰ hoe & crustosius,amariusq́ & gũmosum.Adulteraƭ amygdala nuce,Cætera eiꝰ gña cortice,&scordasti.Ita uocaƭ arbor æmula gũmi.Sed dep̃heodunƭ(qood semel dixisse & in cæteros odores satis sit)odore colore,põdere,gustu,igne.Bactriano nitor siccus,mltiq́ cádidi ungues.Prærerea suũ põdus,qđ grauius esse aut leuiꝰ nõ debeat.Preciũ fincero i libras.x.tantũ.Gẽtes supradictas Persis attiogir rubro mari,qđ ibi Persicum uocauimꝰ,longe io terra æstus agẽte.Mira arboꝝ natura. Nãq́ erosæ sale inuectis derelictisq́ silẽs sicco littore radicibus nudis polypoꝝ modo amplexæ steriles hareoas spectanƭ.Eædẽ mari aduenĩẽte fluctibus pulsatæ resistũt imobiles.Quin & pleno æstu operiunƭ totæ,apparetq́ reꝝ argumẽtis asperitate aquaꝝ illas ali,magnitudo mirãda est.Species similis unedoois.Pomum amygdalis extra,intus contortis nucleis.

✣Biochum ✝Maldacon ✶Hadrobolum.

De arboribus Persicæ insulæ,& lanigeris arboribus. Cap.x.

Tylos insula in eodem sinu est repleta syluis qua spectat orientem, q̃q & ipa æstu maris per fundit. Magnitudo singlis arboribus fici. Flos suauitate inenarrabili. Pomũ lupino sile pp asperitatẽ intactũ oĩbus aialibus. Eiusdẽ insulæ excelsiora suggestu lanigeræ arbores alio mõ q̃ serũ. lis folia infœcũda, q̃ ni minora essent uitiũ poterãt uideri. Ferũt cotonei mali amplitudine cucurbitas, q̃ maturitate ruptæ ostendũt lanuginis pilas, ex qb⁹ uestes p̃ciosо linteo faciũt.

De gossampio & arborib⁹ ex qbus uestes fiũt, & qbus mõis cõstent arborũ fructus. Cap. xi.

Arbores uocãt gossampinos fertiliores etiã Tylo in miore, q̃ distant. x. paß. Iuba circa fruticẽ lanugines esse tradit, linteaq; fieri Indicis p̃stantiora. Arabiæ aũt arbores ex qbus uestes faciãt cynas uocari, folio palmę sili. Sic Indos suæ arbores uestiunt. In Tylis aũt & alia arbor floret albæ uiolæ specie, sed magnitudie q̃druplici sine odore, qd' miremur. In eo tractu est & alia silis, foliosior tñ roseiq; floris, quẽ noctu cõprimẽs apire icipit solis ex ortu, meridie expandit. Incolæ dormire eũ dicũt. Fert eadẽ isula & palmas, oleasq; ac uites, & cũ reliquo pomorũ genere ficos. Nulli arborũ folia ibi decidũt. Rigaẽq; gelidis fontibus, & hymbres accipit. Vicina his Arabia flagitat quandã generũ distĩctionẽ, quoniã fructus his cõstat, radice, frutice, cortice, succo, lachryma, ligno, surculo, flore, folio, pomo.

De Costo & Nardo, & differentiis Nardi. Cap. xii.

Radix & foliũ Indis est maxio p̃cio. Radix Costi gustu feruẽs, odore eximio, frutice, alias inutili, prio statĩ introitu amnis Indi in patale insula. Duo sũt ei⁹ gña, nigrũ & qd' meli⁹ candicãs. P̃ciũ in libra. xvi. De folio Nardi plura dicere par est, ut principali in unguentis. Frutex est graui & crassa radice, sed breui ac nigra fragiliq;, q̃uis pingui. Sitũ redolẽte ut cupressi aspo sapore, folio puo dẽsoq;. Cacumia in aristas se spargũt, ideo gemina dote nardi spicas ac folia celerãt. Alterũ eius gen⁹ apud Gãgẽ nascẽs damnaẽ. In totũ ozenitidis noĩe uir⁹ redolẽs. Adulteraẽ ex pseudonardo herba, q̃ ubiq; nasciẽ crassiore atq; latiore, folio & colore lãguido in cãdidũ uergẽte. Itẽ sua radice p̃mixtura põderis eã, & gũmi, spumaq; argenti aut stibio, cyperiue cortice. Sincerũ qdẽ leuitate dep̃hẽdiẽ, & colore russo, odorisq; suauitate & gustu, maxie siccãte os, sapore iucũdo. P̃ciũ spicæ in libras. c. Folia diuisere annonã ab amplitudie, qd' hadrosphęrũ uocaẽ, maiorib⁹ siclis. xxx. Quod mĩoẽ folio ẽ mesosphęrũ appellaẽ, emiẽ. xl. Laudatissimũ microsphærũ e minimis foliũ. P̃ciũq; eius. x. lxxy. odoris gratia oĩb⁹ maior recentibus. Nardo color qui iueterauerit nigriori melior. In nostro orbe p̃xime laudaẽ syriacũ, mox gallicũ. Tertio loco creticũ, q̃ alii quidẽ agiton uocãt, alii phu folio olusatri caule cubitali geniculato, ĩ purpura albicante, radice obliq̃ uillosaq; & imitante anũ pedes. Baccaris uocaẽ nasticum, de quo dicem⁹ inter flores. Sũt aũt ea oĩa herbæ p̃ter Indicũ. Ex iis gallicũ & cũ radice uelliẽ, abluiẽq; uino. Siccaẽ in umbra, alligatur fasciculis in charta, nõ multũ ab Indico differens, syriaco tamẽ leuis. P̃ciũ siclis. xiii. In his p̃batio una, ne sint fragilia & arida, potiusq̃ sicca folia. Cum gallico nardo semp nasciẽ herba, quæ Hircul⁹ uocaẽ, a grauitate odoris & similitudine, qua maxie adulteraẽ. Distat q̃ sine cauliculo est, & q̃ minoribus foliis, quodq; radicis, neq; amaræ, neq; odoratæ. +Cyperi. +Foliis *X.xxx

De Assaro, Amomo, & Amomi, & de Cardamomo. Cap. xiii.

Nardi uim habet & assarũ, quod & ip̃m aliqui syluestre nardũ appellãt. Est aũt ederæ foliis rotũdioribus tantũ molliori busq;, flore purpureo, radice gallici nardi, semẽ acinosum, saporis calidi ac uenenosi. Mõtibus in umbrosis bis anno floret. Optimũ in Ponto, p̃ximũ in Phrygia, tertiũ i Illyrico. Fodiẽ cũ folia mittere icipit. Et i sole siccaẽ, celeriter sitũ trahẽs, ac senescẽs. Inuẽta nup & i Thracia herba est cuius folia nihil ab Indico nardo distant. Amomi uua i usu ẽ. Indicia uite labrusca, ut alii existiauẽ frutice uẽoso, palmi altitudie, capiẽq; cũ radice, manipulatĩ leniter cõponiẽ, p̃tinus fragile. Laudaẽ q̃maxie punici mali foliis sile, nec rugosis, coloẽ ruso. Secunda bonitas pallido. Herbaceũ peius, pessimũq; candidũ, qd' & uetustate euenit. P̃ciũ uuæ in libras siclĩ. lxx. Friato uero amomo. xlviii. Nasciẽ in Armeniæ p̃te, quæ uocatur Otenæ & in Media, & in Ponto. Adulteraẽ foliis punicis, gummi liquido ut coherceat, cõuoluatq; se i uuæ modũ. Est & quæ uocaẽ amomis minus uenosa atq; durior, ac minus odorata, a quo appatet, aut aliud esse, aut colligi immaturũ. Similes his & nomine, & frutice Cardamomũ semine oblongo. Metiẽ eodẽ modo & in Arabia, Quattuor ei⁹ genera. Viridissimũ ac pingue acutis angulis cõtumax fricãti, qd' maxime laudaẽ. Proximũ eius russo cãdicãs. Tertium breuius atq; nigrius. Peius tamẽ uariũ & facile tritu, odorisq; parui, qd' uernis costo uicinius esse debet. Hoc & apud Medos

nascit̃.Preciū optimi ī libras.xii.Cynamomo gētilitas ꝓxima erat Nilus,ni pri⁹ Arabiæ diuitias indicari cōueniret,causasq; quæ cognomē illi fœlicis ac beatæ dedere.Principalia argo ī illa th⁹ & myrrha.Hæc & cū Troglodytis cōis.

De Thure & arboribus thuris. Cap.xiiii.

THura ꝑter Arabiā nullis,ac ne Arabiæ quidem uniuersæ.In medio eius sunt fere attramitæ pago Sabæoꝝ capite regni Sabota in mōte excelso,a quo octo māsionibus distat regio eorum thurifera,Saba appellat̃,quod significare græci mysterium dicunt,spectans ortus solis æstiui undiq; rupibus inuia & a dextra maris scopulis inaccessa.Id solū e rubro lacteū tradit̃.Syluarum longitudo est schœnoꝝ.xx.Latitudo dimidiū eius.Schœnus patet Eratosthenis rōne stadia,xl·hoc est passus quinq;.M.Aliq.xxii.stadia singulis schœnis dedeṙ,attollūt̃ colles alti,decurruntq; & in plana arbores sponte natæ.Terram argillossam esse cōuenit,raris fontib⁹ ac nitrosis. Attingūt̃ & minæi pagus alius,ꝑ quos euehit̃ uno trāite angusto.Hi primi cōmertiū thuris fecer̃ maximeq; exercēt.A qbus & Minæū dictū est.Nec præterea Arabū alii thuris arborem uident, ac ne horum quidē omnes.Feruntq;.ccc.non amplius esse familiaꝝ,quæ ius per successiones id sibi uendicent.Sacros uocari ob id,nec ullo congressu fœminarū,funerūq;.cum incidant eas arbores,aut metant pollui.Atq; ita religione merces augeri.Quidā ꝓmiscuū ius iis populis eē tradūt in syluis.Alii per uices annoꝝ diuidi.Nec arboris ipsius q̄ sit facies cōstat.Res in Arabia gessim⁹, & Romana arma in magnā partē eius penetrauere,C.etiā Cæsar Augusti filius inde gl̃iam petiit, nec tñ ab ullo(qđ equidē sciā) latino arboꝝ earum tradita est facies.Græcorum exēpla uariant, Alii folio pyri minore dūtaxat,& herbidi coloris ꝓdidere.Alii Lētisco silēm subrutilo folio Quidā Terebinthū esse,& hoc uisum Antigono regi allato frutice Iuba rex iis uolumib⁹ q̄ scripsit ad C.Cæsarē Augusti filiū ardentē fama Arabiæ tradit cōtorti esse caudicis,ramis aceris maxie pontici.Succū amygdalæ modo emittere,talesq; in Carmania apparere,& ī ægypto satas studio Ptolemæoꝝ regnantiū.Cortice Lauri esse constat.Quidā & foliū simile dixere.Talis certe fuit arbor sardibus.Nam & Asiæ reges serendi curā habuerūt,Qui mea ætate legati ex Arabia uenerūt,oīa incertiora fecerūt.Quod iure miremur uirgis etiā thuris ad nos cōmeantibus qbus credi potest, matrem quoq; teretem,& enodi fructificare trunco,Meti semel anno solebat minore occasione uendendi.Iam quæstus aliam uiam affert.

De natura thuris & generibus. Cap.xv.

PRior atq; naturalis uindemia circa canis ortū flagrātissimo æstu incidentibus,q̄ maxime uideat̃ esse prægnans,tenuissimusq; tendi cortex Laxat̃ hic plaga,non adimit̃.Inde profilit spuma pinguis.Hæ cōcreta densat̃,ubi loci natura poscat tegete palmea excipiēte.Alibi area circūpauita.Purius illo modo,sed hoc ponderosius.Quod in arbore hæsit ferro depectitur, ideo corticosum.Sylua diuisa certis portionibus,mutua innocentia tuta est.Neq; ull⁹ saucias arbores custodit.Nemo furat̃ alteri.At hercule Alexandriæ ubi thura interpollāt̃,nulla satis custodit diligētia officinas.Subligaria signant̃ opifici.Persōa adiicit̃ capiti,dēsusue reticul⁹ Nudi emittunt̃,tanto minus fidei apud nos pœna,quā apđ illos syluæ habēt.Autūno legit̃ ex æstiuo partu. Hoc purissimū candidū.Secūda uindemia est uere,ad eam hyeme corticibus incisis . Ruffum hoc exit,nec comparandū priori.Illud carfiarū,hoc dathiathum uocāt.Credit̃ & nouellæ arboris cādidius esse,sed ueteris odoratius.Quidā & in insulis melius putant gigni,Iuba in insulis negat nasci.Quod ex eo rotūditate guttæ pepēdit masculū uocamus,cū alias nō fere mas uocet̃,ubi non sit fœmina.Religioni tributū ne sexus alter usurparet̃.Masculū aliqui putār a specie testiū dictū. Præcipua aūt gratia est mammoso cum hærente lachryma priore cōsecuta alia miscuit se.Singula hæc manum implere solita inuenio.Cum minori diripiēdi auiditate lenti⁹ nasci liceret.Græci stagoniā & atomū tali modo appellant,minorem autē Arabiam,Micas concussu elisas *māmam uocamus.Etiamnum tamen inueniunt̃ guttæ,quæ tertiam partē minæ,hoc est.xxxix.denarioꝝ pondus æquent.Alexandro Magno in pueritia sine parsimonia thura ingerenti aris pædagogus Leonides dixerat,ut illo mō cū deuicisset thuriferas gentes supplicaret.At ille Arabia potir⁹ thure onustā nauim misit ei.Large,exhortat⁹,ut duos adoraret.Thus collectū Sabotā Camelis cōuehit̃ porta ad id una patēte.Digredi uia capitale leges feceṙ.Ibi decimas deo,quē uocāt Sabī. Mēsura nō pōdere sacerdotes accipiūt.Nec ante mercari licet.Inde impensæ publicæ tollerant̃,Nā & benigne certo itineꝝ numero de⁹ hospites pascit.Euchi nō pōt nisi per gebbanitas,Itaq; & horū regi pendit̃ uectigal.Caput eoꝝ Tomna abest a gaza nr̃i litoris iudææ oppido.xxx.xxxvii. M.passus.Quod diuidit̃ in mansiones cameloꝝ.lxii.Sunt & quæ sacerdotibus dantur portiones

* Manna,

ſcribiſq; regũ certæ.Sed præter hos & cuſtodes,ſatelliteſq;,& hoſtiarii,& miniſtri populant̄.Iam quacunq; iter eſt,aliubi pro aq̄,aliubi pro pabulo,aut pro mãſionibus,uariiſq; portoriis pendũt, ut ſumptus in ſinglos camelos denariũ.dc.lxxxviii.ad noſtrũ littus colligat.Iterũq; iperii noſtri publicanis pẽdit̄.Itaq; optimi thuris libra ſiclo℞.vi.Preciũ habet ſecũda.xii.tertia.xiii.Apd nos adulterat̄ reſinæ candidæ gẽma perquã ſili,ſed dep̄hendit̄ q̄bus dictũ eſt mõis.Probat̄ candore, amplitudie,fragilitate,carbone.Vt ſtatim ardeat.Item ne dentẽ recipiat potius q̄ i micas frãgat̄.

De Myrrha & arboribus Myrrhæ. Cap.xvi.

MYrrhã in iiſdem ſyluis p̄mixtã arborẽ naſci tradidere aliq̄,plures ſep̄atim.Quippe multis in locis Arabiæ gignit̄,ut app̄ebit in generibus.Cũ uehit̄ & ex ſyluis laudara,petũtq; eã etiã a troglodytis.Sabæi trãſitu maris.Satiua quoq; p̄uenit multũ ſylueſtri prælata.Gaudet raſtris & ablaq̄atiõib⁹.Melior radice refrigerata.Arbori altitudo ad.v.cubita,nec ſine ſpina, caudice duro & intorto,craſſiore q̄ thuris,& ab radice etiã q̄ reliq̄ ſui parte.Corticẽ leuẽ ſilẽmq; unedoni.Scab℞ alii ſpinoſumq; dixer̄.Foliũ oliuæ,ue℞ criſpius,& aculeatũ.Iuba oluſatri,aliq̄ ſimilẽ iunipero ſcabriorẽ tantũ,ſpiniſq; horridã,folio rotũdiore,ſed ſapore iuniperi.Necnõ fuere q̄ e thuris arbore utrũq; naſci mẽtirent̄.Incidunt̄ bis & ip̄æ,iiſdẽq; t̄pibus.ſed a radice uſq; ad ramos,qui ualẽt.Sudãt aũt ſponte priuſq̄ incidant̄,ſtactem dictã,cui nulla p̄fert̄.Ab hac ſatiua & i ſylueſtris quoq; melior æſtiua.Non dãt ex myrrha portiões deo,qm̄ & apud alios naſcit̄,Regi tamen Gebbannita℞ quartas partes eius pendunt.Cætero paſſim ac uulgo coemptã in folles conſarciunt,ipſiq; unguentarii digerunt,haud difficulter odoris atq; pinguedinis argumẽtis.

De generibus Myrrhæ,& natura,& precio eius. Cap.xvii.

GEnera cõplura,Troglodytica ſylueſtriũ prima.Erythræa ſequẽs & Minæa,in q̄ ſtactea & atramitica eſt,Gebbãnitica,& auſeri is Gebbãnita℞ regno.Tertia dianitis.Quarta collatia.Quinta ſembracena,a ciuitate regni Sabæo℞ mari p̄xia.Sexta quã Duriſitin uocant. Eſt & cãdida uno tm̄ loco,q̄ in Meſſalũ oppidũ cõfert̄.Probat̄ troglodytica pinguedie, & q̄ aſpectu aridior eſt,ſordidaq; atq; barbara,ſed acrior cæteris.Sembracena p̄dictis caret uitiis,aſt alias hilaris ſed uiribus tenuis.In plenũ aũt p̄batio eſt minutis glebis,nec rotũdis.In cõcretu albicãtis ſucci & tabeſcẽtis.utq; cõfracta cãdidos ungues habeat,guſtu leniter amara.Secũda bonitas,it⁹ uaria Peſſima q̄ intus nigra.Peior ſi ſit etiã foris.Precia ex occaſione ementiũ uaria.Stactę uero a ſex ad.l.✣Satiuę ſummũ ad.xxii.Erythræa ad.xvi.hanc uolũt.Arabicã itelligi.Troglodyticę nucleo ad.xiii.✢Sex uero q̄ odorariã uocãt ad.xiiii.Adulterat̄ lẽtiſci glebis,& gũmi.Itẽ cucumeris ſucco amaritudis eã,ſicut põderis ſpuma argẽti.Reliq̄ uitia dep̄hendunt̄ ſapore gũmi dente lẽtiſcentis.Facillime aũt adulterat̄ Indica myrrha,quę ibidem quadã e ſpina colligit̄.Hoc ſolũ pei⁹ India affert facili diſtinctione,tanto deterior eſt.

✣æſtiuę ✢Ei⁹ uł ſextæ.

De Maſtice,Ladano,& bruta,Enhemo & Strobo,& de Styrace. Cap.xviii.

ERgo trãſit in maſticẽ q̄ ex alia ſpina ſit in India.Itẽq; in Arabia Lamam uocãt.Sed maſtice quoq; gemina eſt,qm̄ & in Aſia græciaq; herba repit̄ e radice folia emittens,& carduum ſimilẽ malo ſeminis plenũ lachrymaq;,erumpitur iciſa p̄te ſũma uix ut dinoſci poſſit a maſtice uera.Necnõ & tertia in Ponto eſt bitumis ſimilior.Laudatiſſima aũt Chia cãdida,cui⁹ p̄ciũ in libras.xx.nigræ uero.xii.Chia e lentiſco tradit̄ gigni gũmi mõ,Adulterat̄ ut*thura reſina.Arabia etiãnũ & Ladano gloriat̄,forte caſuq; hoc & iniuria fieri odores plures tradidere.Capras maleficũ alias frõdib⁹ aial,odorato℞ uero fruticũ expetenti⁹,tanq̄ itelligãt p̄cia carpere germinũ caules p̄dulci liquore turgẽtes,diſtillãtẽq; ab his caſ⁹ mixtura ſuccũ iprobo barba℞ uillo abſtergere.Hũc glomerari in puluerẽ,& incoqui ſole.Et ideo in ladano capra℞ pilos eſſe,Sed hoc nõ alibi fieri q̄ in Nabatheis,q̄ ſũt ex Arabia cõtermini Syriæ.Recẽtiores ex auctorib⁹ Strobõ hoc uocãt.Tradũtq; ſyluas Arabũ paſtu capra℞ infringi,atq; ita ſuccũ uillis inhæreſcere.Ve℞ aũt ladanũ Cypri in iſula eſſe,ut obiter q̄q; genera odo℞ dicant̄,q̄uis nõ terra℞ ordine.Siłr & hoc ſibi fieri tradũt,& eſſe ceſyphũ hirco℞ barbis genibuſq; uilloſis inhærẽs.Sed hederæ flore deroſo,paſtibus matutĩs cũ eſt rorulẽta cypros.Deiñ nebula ſole diſcuſſa i puluerẽ madẽtib⁹ uillis adhęreſcet̄,atq; ita ladanũ depecti.Sũt q̄ ex herbã i Cypro ex aqua id ſiat ladã appellẽt,etem̄ illi ladanũ uocãt,huius pingui iſidere.Itaq; attractis funiculis herba eam cõuolui,atq; ita offas fieri.Ergo i utraq; gente bina genera,terrenũ,& factitiũ.Id quod terrenũ eſt friabile,factitiũ lentũ.Necnõ & fruticẽ eſſe dicũt i Carmania, & ſup ægyptũ p̄ Ptolemæos trãſlatis plantis.Aut ut alii generari &

*Thure & reſina

id in,his,ut thuris arbore colligiq̃ ut gũmi iciſo cortice,& caprinis pellib⁹ excipi.Precia ſũt laudatiſſimo ĩ libras aſſes.xl.Adulterať myrti baccis & aliis aĩaliũ ſordib⁹.Synceri odor debetq̃ẽ ſerus,& quodámodo ſolitudinẽ redolens.Ipm̃ uiſu aridũ,ſtati tactu molleſcere.Accenſum fulgeť, odore iucũdo gratuitũ.Myrtata depræhẽdunť,crepitantq̃ ĩ igne.Preterea ſyncero calculi pori⁹ e rupib⁹ inhærẽt,q̃ puluis.In Arabia & Clea dotať lacbryma qua medicamẽtũ cõficiť a græcis, enhemon dictũ,ſingulari effectu cõtrahẽdis uulneꝝ cicatricibus.In maritimis ex fluctib⁹ æſtuq̃ operiunť.Nec baccæ nocet,cũ cõſtet & in foliis ſalẽ relinq.Hæc fũt peculiaria Arabiæ.Et pauca præterea alibi cõia dicẽda,qm̃ in iis uincit,peregrinoſq̃ myrrhæ odores & ab exteris petit.Tanta mortalibus ſuaꝝ reꝝ ſatietas eſt,alienarũq̃ auiditas.Petunt igiť in helimæos arborẽ brutã, cupreſſo fuſæ ſilẽm,ex albidis ramis, iucũdi odoris accẽſam,& cũ miraculo hiſtoriis Claudii Cęſaris prædictã.Folia eius inſpergere potionib⁹ Parthos tradit.Odorẽ ꝓximũ eſſe cędro,fumũq̃ eius contra ligna alia remedio.Naſciť ultra paſitigrim in finibus oppidi Siracę,monte ✠Sãthro, Petũt & in Carmanos arborẽ Strobũ ad ſuffitus ꝑ fuſam uino palmeo accedẽtes.Huius odor redit a cameris ad ſolũ iocũdus,ſed aggrauãs capita citra dolorẽ tñ.Hoc ſomnũ ægris q̃rũt.His cõmerciis ✝Carracẽ oppidũ aperuere,qđ eſt illis nundinariũ.Inde Gabbã oẽs petere ſolebãt,dierũ xx.itiere,& palæſtinã Syria.Poſtea Carracẽ peti cœptũ,ac regna Parthoꝝ ex ea,Iuba auctor eſt. Mihi & Perſas etiã prius iſta portaſſe, q̃ in Syriã aut ęgyptum uidentur.Herodoto teſte,qui tradit ſingula milia talentũ thuris annua penſitaſſe Arabas regibus Perſaꝝ.Ex Syria reuehũt Styracem,acri odore eius in focis abigẽtes ſuoꝝ faſtidiũ.Cætero nõ alia ligni gña ſunt in uſu q̃ odorata.Ciboſq̃ Sabæi coquunt thuris ligno,alii myrrhæ.Oppidorũ uicorũq̃ non alio q̃ ex aris fumo atq̃ nidore.Ad hũc ergo ſanandũ urunt ſtyracẽ in pellibus hyrcinis,ſuffiuntq̃ tecta.Adeo nulla eſt uoluptas,quæ nõ aſſiduitate ſui faſtidiũ pariat.Eundem & ad ſerpẽtes fugãdas urunt in odoriferis ſyluis frequentiſſimas.

✠Zagro

✝Carras,

De fœlicitate Arabiæ. Cap.xix.

NOn ſunt eoꝝ cinamomũ aut Caſia.Et tñ fœlix appellatur Arabia falſo & ingrati coguõis quæ hoc acceptũ ſupis ferat,cũ plus ex eo inferis debeat,beatã illã fecit hoĩum etiã ĩ morte luxuria,quæ diis intellexerat genita adhibeus urendis defunctis.Periti rerum adſtruxerunt nõ ferre tm̃ annuo fœtu,quantũ Nero princeps nouiſſimo pompæ ſuæ die cõcremauit.Aeſtiméť poſtea toto orbe ſinglis annis tot funera,aceruatim cõgeſta honori cadaueꝝ,q̃ diis ꝑ ſingulas micas dãť.Nec min⁹ ꝓpicii erãt mola ſalſa ſupplicãtib⁹.Immo uero(ut palã ẽ)placatiores. Veꝝ Arabiæ etiãnũ fœlici⁹ mare eſt.Ex illo nãq̃ margaritas mittit.Minimaq̃ q̃ cõputatiõe milies centena milia ſeſtertiũ annis oĩbus India & ſeres peninſulãq̃ illa iperio noſtro adimũt.Tãto nobis delitiæ & fœminæ cõſtant. Quota em̃ portio ex illis ad deos q̃ſo iam uti ad iferos ptinet?

De Cinamomo,& xylocinamomo,& Caſia. Cap.xx.

CInamomũ & caſias fabuloſa narrauit antiq̃tas,princepſ ſue Herodotus auiũ nidis,& priuatim phœnicis,ĩ quo ſitu Liber pater educatus eſſet,ex inuiis rupibus, arboribuſq̃ decuticarius,quã ipi inferrẽt põdere,aut plũbatis ſagittis.Item caſiam circa paludes ꝓpuguante unguib⁹ diro ueſptilionũ gñe,aligeriſq̃ ſerpẽtib⁹ his cõmẽtis augẽtes rerũ p̃cia.Cõmutata uero fabula eſt ad meridiani ſolis repcuſſus,ienarrabilẽ quẽdã uniuerſitatis halitũ e tota peniſula exiſtere tot geneꝝ auris ſpirãte cõcentu.Magni Alexãdri claſſib⁹ Arabiã odore primũ nunciatã in altũ.Oĩa falſa,ſiquidẽ cinamomũ,idẽq̃ cinamũ naſciť i æthiopia troglodytis cõnubio pmixta.Ii mercãtes a cõterminis uehũt ꝑ maria uaſta ratib⁹,q̃s neq̃ gubernacula regant,neq̃ remi trahãt uel ipellãt nõ uela nõ rõ ulla adiuuet,cũ oĩum inſtar ibi ſint hõ tantũ & audacia.Præterea hybernũ mare exigãt circa brumã,Euris tũ maxie flãtib⁹.Hi recto curſu ꝑ ſinus ipellũt,atq̃ a promontorii ambitu agreſte deferũt i portũ Gebbanitaꝝ,quia uocať ocyla.Quãobrẽ illi maxie id petũt Produ̇tq̃ uix q̃nto anno reuerti negociatores,& multos iterire,Cõtra reuehunt uitrea, & ænea, ueſtes,fibulas cũ armillis ac monilib⁹,Ergo negociatio illa fœmiaꝝ maxie fide cõſtat.Ipſe frutex duoꝝ cubitoꝝ altitudĩe ampliſſim⁹,palmiq̃ minim⁹.iiii.digitoꝝ craſſitudinis ſtatiʒ a terra ſex digitis ſurculoſ⁹ arido ſilis.Cũ uiret nõ odorat⁹,folio Origani,ſiccitate gaudẽs,ſterilior hymbre ceu diræ naturæ.Gigniť quidẽ in planis,ſed denſiſſimis i uepribus,rubiſq̃ difficilis collectu.Metitur nõ niſi pmiſerit deus.Iouẽ hunc intelligũt aliq.Aſſabinũ illi uocant.xliiii.boũ caprarũq̃ & arietũ extis impetrať uenia metendi.Nõ tamẽ aut ante ortũ ſolis,aut poſt occaſum licet.Sarmta haſta diuidit ſacerdos,deoq̃ partẽ ponit.Reliquũ mercator i naſſas cõdit.Eſt & alia fama,cũ ſo

le diuidi,ternaſq; pres fieri,deinde ſorte germina diſcerni.Quodq; ſoli ceſſerit relinqui,ac ſpõte cõflagrare.Præcipua bonitas uirgulroꝝ tenniſſimis ꝑtibus ad lõgitudiné palmi.Secũda ꝓximis breuiore menſura atq; ordine.Viliſſimũ qđ radicibus ꝓximũ,quoniã ibi minimũ corticis i quo ſũma gratiæ.Qua de cauſa ꝑferunt carumina,ubi plurimus cortex.Ipm uero lignũ i faſtidio ẽ ꝑ prer origani acrimoniã,xylocinamũ uocat.Preciũ eſt i libras.xx.Quidã cinnami duo genera tradidere,candidũ,nigricãſq;,& quondã ꝑferebat candidũ.Nũc cõtra nigꝝ laudat.Atq; etiã uariũ præferunt candido certiſſima tamen eſtimatio ne ſit ſcabrum,atq; ut inter ſeſe tritũ tarde feriet.Damnat in primis molle,aut cui albet cortex,ius eiꝰ a Gebbãnitaꝝ rege ſolo ꝓficiſcit,is edicto mercatu uendit.Precia quondã fuere in libras denarioꝝ mille.Auctũ id ꝑte dimidia eſt,icẽſis(ut ferũt)ſyluis ira barbaroꝝ,Id acciderit ne ob iniqtaté ꝑporentiũ,an ſorte nõ ſatis cõſtat.Auſtros ibi tam ardẽter flare,ut æſtatibus ſyluas accẽdãt,inuenimꝰ apud auctores.Coronas ex cinnamomo interraſili auro iclusas,primus oium i tẽplis capitolii atq; pacis dicauit impator Veſpaſianꝰ Auguſtus.Radicẽ eius magni põderis uidimꝰ i palatii tẽplo,qđ fecerat diuo Auguſto cõiunx Augusta aureæ pateræ ipoſitã,ex qua guttæ editæ annis oĩbus in grana durabant,donec id delubꝝ incẽdio cõſumptũ eſt.Frutex & caſia eſt,iuxtaq; cinnami campos naſcit,ſed in montibus craſſiot ſarmẽto,tenui cute, uerius q̃ cortice,quẽ cõteri,atq; i cinnamomo leuari, & exinaniri preciũ eſt.Amplitudo fruticis triũ cubitoꝝ.Colos triplex.Cum primũ emicat cãdidus pedali mẽſura.Deĩ rubeſcit addito ſemipede.Vltra nigricans.Hæc par maxĩe laudat,ac deinde ꝓxima.Dãnat uero candida.Tum ſecãt ſurculos longitudine binũ cubitoꝝ.Mox ꝓſunt recẽtibꝰ coriis quadrupedũ ob id interemptoꝝ,ut iis putreſcẽtibꝰ uermiculi lignũ erodãt,& excauẽt corticẽ tutũ amaritudine.Probat recẽs maxime & quæ ſit odoris molliſſimi,guſtuue q̃maxime ferũes potiuſq; lento tepore leniter mordẽs,colore purpureo,q̃q; plurima minimũ põderis faciat breui tunicaꝝ fiſtula & nõ fragili.Ladã uocant talẽ barbaro noĩe.Alia eſt balſamodes ab odore ſiſi appellata,ſed amara,iõq; utilior medicis,ſicut nigra uuguẽtis.Precia nulli diuerſiora.Optie i libras.xl.cæteris.xv.

De Iſocinnamo,& chancamo,ac Taro. Cap.xxi.

His addidere mãgones quã daphonoides uocãt+Iſocinnamõ cognoĩatã,preciumq; eius faciũt.ccc.Adulteratur ſtyrace,& ꝓpter ſilitudinẽ cortice lauri tenuiſſimis ſurculis.Quin & in nřo orbe ſeritur,extremoq; in margĩe iperii, q̃ rhenus alluit.Vidit in alueariis apũ ſata Color abeſt ille torridꝰ ſole.& ob id ſimul idẽ odor.Ex cõtinio caſiæ cinnamiq; & chancamum ac Tarũ inuehit,ſed per Nabathæos Troglodytaſq; cõfines qui cõſidere ex Nabathæis.

+Melocinnamon.

De ſerichato & gabalio,& de myrobalano. Cap.xxii.

EO cõportat & ſerichatũ,& gabaliũ quæ intra ſe cõſumũt Arabes,noſtro orbi tantum nominibus cognita,ſed cũ cinnamomo,caſiaq; naſcẽtia.Perueniunt tamẽ aliqñ ſerichatũ,&in unguẽta addit ab aliquibus.Permutat in libras.vi.Myrobalanum troglodytis & thebaidi & Arabiæ,q̃ iudæã ab ægypto diſterminat cõe eſt,naſcens unguẽto,ut ipo noĩe apparet.Quo itẽ indicat & glandẽ eſſe arboris heliotropio,quã dicemus inter herbas ſimili folio.Fructꝰ magnitudine auellanæ nucis.Ex his in Arabia naſcẽs ſyriaca appellat,& ẽ cãdida. Cõtra i thebaide nigra.Præfert illa bonitate olei qđ exprimit.Sed copia thebaica.Inter hęc troglodytica uiliſſima ẽ.Sũt q æthiopicã iis ꝑferant grandẽ nec pinguẽ,nucleoq; gracili,ſed liquore qui exprimit,odoratiori naſcentẽ in cãpeſtribus.Aegyptiã pinguiorẽ eſſe & craſſiori cortice rubentẽ,& q̃uis in paluſtribꝰ naſcat breuiorẽ ſicciorẽq;.Ediuerſo Arabicã uiridẽ ac tenuiorẽ,& qm̃ ſit montoſa ſpiſſiorẽ.Lõge autem optimã Petream ex quo diximus oppido,nigro cortice,nucleo candido.Vnguentati aũt tantũ cortices premunt.Medici nucleos tundunt affuſa eius paulatim calida aqua.

De Phœnicobalano,& calamo odorato. Cap.xxiii.

Myrrhobalano in unguẽtis ſilẽm ꝓximũq; uſum habet palma in ægypto q̃ uocat Adipos uiridis,odore mali cotonei,nullo intus ligno.Colligit autem pauloante q̃ icipiat matureſcere.Quod relinquit phœnicobalanꝰ uocat,& nigreſcit,ueſcẽteſq; inebriat Myrrhobalano preciũ i libras binas.Inſtitores & fæcẽ unguẽti hoc noĩe appellãt.Calamꝰ quoq; odoratꝰ in Arabia naſcẽs cõmunis Indis atq; ſyriæ eſt.In q̃ uicit oĩs a nřo mari centũ.l.ſtad.Inter Libanũ montẽ aliũq; ignobilẽ,non(ut quidã exiſtimauere)antilibanũ i cõualle modica,iuxta lacũ cuiꝰ paluſtria æſtate ſiccant,tricenis ab eo ſtadiis calamus & iuncus odorati gignunt.Sane.n.dicamꝰ & de iunco q̃uis alio herbis dicato uolumine,qm̃ tamẽ hic unguentoꝝ materia tractat.Nihil et

✣ Assulose uel hastulose.

go a cæteris sui generis differũt aspectu,sed calamus p̄stantior odore statĩ e lõginquo inuitat,mollior tactu,meliorq̃ qui min⁹ fragilis,& q ✣ a solo se potiusq̃ q rhaphani mõ frangit.Inest fistulę araneũ,qđ uocãt florem.Præstãrior est cui numerosius.Reliqua ꝓbatio ut niger fit.Dãnat alibi.Melior quo breuior & crassior,leutusq̃ ĩ frãgendo.Calamo preciũ in libras.i.iunco.v.Tradũtq̃ iuncũ odoratũ & ĩ Campauia inueniri.Discessimus a terris oceanũ spectãtibus ad cõuexas in uostra maria.

De hammoniaco & spagno. Cap.xxiiii.

ERgo æthiopiæ subiecta Africa hãmoniaci lachrymam stillat in harenis suis.Inde etiã noĩe Hãmonis oraculo iuxta qđ gignit arbor,quã Metopion uocãt resinæ mõ aut gummi.Genera eius duo Thrauston masculi thuris siñitudine,quod maxĩe probarur.Alterꝫ pingue & resinosum,qđ phyrama appellãt.Adulterat harenis uelut nascẽdo appheusis.Igit q̃minimis glebis ꝓbat,& q̃purissimis.Preciũ optimi in libras asses.xl.★Spagnos inter eos situs in Cyrenaica ꝓuincia maxĩe ꝓbat.Alii Bryon uocãt.Secuudũ locũ obtinet cyprius.Tertiũ phœnicus.Fertur in ægypto nasci.Quin & in Gallia nec dubitauerim.Sunt eñ hoc noĩe cani arborꝫ uilli,q̃les ĩ quercu maxĩe uidemus,sed odore p̄stantes.Laus prima cãdidissimis atq̃ altissimis.Secũda rutilis.Nulla nigris.Er in insulis petrisq̃ nati improbant,oñesq̃ quibus palmarꝫ atq̃ nou suus odor est.

★ Splagnos,

De cypro & aspalatho,& maro. Cap.xxv.

CYprus in ægypro est arbor ziziphi foliis,semĩe coriandri,flore cãdido odorato.Coquitur hoc in oleo,p̄mitq̃ postea qđ cyprus uocat.Preciũ ei in libras quinq̃.Optimum habet e canopica in ripis.Nili uata,secũdũ ascalone iudææ,tertium cypro insula odoris suauitate.Quidã hanc esse dicunr arborẽ,quæ in Iralia Ligustꝫ uocet.Iu eodẽ tractu aspalathos nascit.spina candida,magnitudĩe arboris modicæ,flore rosæ.Radix unguentis experit.Tradunt ĩ quocunq̃ frutice curuet arquus cælestis,eandẽ q̃cuuq̃ sit aspalatho snauitarẽ odoris existere,sed in aspalatho inenarrabilẽ quandã.Quidã eũ Erisi sceptꝫ uocãt,alii sceptꝫ Elisei.Cui⁹ probatio est in colore ruffo uel igneo, ractuq̃ spisso,& odore castoreo.Permutatur iu libras.xv.In ęgypto nascirur & maron peius q̃ lydiũ maioribus foliis ac uariis.Illa breuia ac minuta & odorata.

De balsamo,& opobalsamo,& xylobalsamo,& styrace & galbana. Cap.xxvi.

SEd oĩbus odoribus præfert balsamũ uni terrarꝫ Iudææ cõcessum.Quõdã iu duobus tantum hortis utroq̃ regio,altero iugerum.xx.non amplius,altero paucioꝝ.Osteudere arbusculam hanc urbi imperatores Vespasiani.Clarumq̃ dictu a Pompeio magno in triumpho arbores quoq̃ duximus.Seruit nũc hæc,& tributa peudir cũ sua gẽte.In totũ alia ẽ uatura,q̃ nostri externiq̃ ꝓdiderã.Quippe uiti similior est q̃ myrto Malleolis seri dicit nup iũcta ut uitis,& ĩplet colles uineaꝝ modo quæ sine adminiculis se ipę sustinent.Tondet similr fruticãs,ac rastris nitescit.Propat uasci.Intra tertiũ annũ fructifera.Foliũ ꝓximũ.Rutæ ꝑperua coma.Seuiere ĩ eãdẽ iũdæi sicut ĩ uitã quoq̃ suã.Cõtra defendere Romani,& dimicatũ ꝓ frutice est.Seritq̃ nũc eã fisc⁹.Nec unq̃ fuit uumerosior aut ꝓcerior.Proceritas ĩtra bina cubita subsistit.Arbori tria gña.Tẽui & capillacea coma,qđ uocãt Eutheriston. Alterꝫ scabro aspectu,ĩcuruũ,fruticosũ,odorati⁹.hoc Trachi appellãt. Tertiũ Eumeces,qa est cæteris ꝓcerius,leui cortice.Huic secũda bouitas,nouissima Eutheristo.Semẽ eius eũ uino ꝓximũ gustu,colore ruffũ,nec sine pingui,pei⁹ ĩ grano qđ leuius atq̃ uiridi⁹.Ram⁹ crassior myrto.Incidit uiiro,lapide,osseisue cultellis.Ferro lædi uitalia odit.Emorit ꝓtin⁹.Eadẽ ãputari supuacua patiẽs.Incidẽtis mau⁹ librat artifici tẽpam̃to,ne qd ultra corticẽ uiolet.Succ⁹ e plaga manat,quẽ opobalsamũ uocãt,eximĩe suauitatis,ſʒ tenuĩ gutta,ploratu lanis ꝑua colligit ĩ cornua.Ex iis nouo fictili cõdit,grassiori siñs oleo,& ĩ musto cãdida.Rubescit deinde,simulq̃ durescit & trãslucida.Alex.Magno res ibi gerẽte toto die æstiuo unam cõcham ĩpleri iustũ erat.Oñi uero fœcũditate e maiore horto congios senos.Minore singl'os & cũ duplo rependebat argeuto. Nunc etiã singulaꝝ arborũ largior ueua ter omnibus percutit æstatib⁹,Postea deputat,& sarmẽta quoq̃ in merce sunt.dcccc.amputatio ĩpa surculusq̃ uenit intra quintũ demũ annũ,Xylobalsamũ uocat,& coquit in unguentis. Pro succo ĩpm substituere officinæ.Corticis ẽt ad medicamẽta preciũ ẽ.Præcipua aũt gratia lachrymæ,secũda semini,tertia cortici,minĩa ligno.Ex hoc buxosum est optimũ,qđ est odoratissimũ,ex semĩne aũt maximũ & Põderosissimũ mordẽs gustu,feruẽsq̃ ĩ ore.Adulterat Petreo hyperico,qđ coarguit maguitudine,inanitate,latitudĩe,seu lõgitudĩe,odoris ignauia,sapor pipis Lachrymę ꝓbatio ut sit pĩguis,tenuis,ac modicę ruffa,& ĩ fricãdo odorata.Secũdus cãdido colos.Peior uiridis,crassusq̃. Pessimus ni-

ger. Quippe ut oleũ ſeneſcit. Ex oĩ ĩciſura maxĩe ꝓbaẽ qđ ãñ ſemel fluxit. Et alĩs adulteraẽ ſemĩe ſucco, uixq̃ maleficiũ depꝓbẽdiẽ guſtu amariore. Eẽ.n. debet lenis, nõ ſubacidus, odore tm̃ auſterus uitiaẽ & oleo roſę, cyperi, lẽtiſci, balani, terebĩthi, myrti, reſina, galbão, cæra, cypria, ꝓut q̃q̃ res fuit. Neq̃ſſime aũt gũmi, qm̃ ipm quoq̃ inareſcit ĩ manu iuerſa, & ĩ aq̃ ſidetq̃. Probatio ei⁹ gemĩa eſt. Debet ſyncerꝰ & inareſcere, ſed hoc & gũmi addita fragili cruſta euenit, & guſtu dephendiẽ. Carbõe uero qđ cęra reſinaq̃ adulteratũ eſt nigriori flãma. Nã melle mutatũ ſtatim cõtrahit muſcas. Preterea ſyncere dẽſaẽ ĩ tepida aq̃ gutta fidẽs ad ima uaſis. Adulterata olei modo ĩnatat Et ſi Metopio uitiatũ eſt, circulo cãdido cĩgiẽ. Sũma ꝓbatio eſt ut lac coagulet, & in ueſte maculas nõ faciat, nec manifeſtior alibi fraus. Quippe milib⁹ denariorũ ſextarii empti uendẽte fiſco. ccc. denariis ueneũt. In tm̃ expedit augere liquorẽ. Xylobalſamo ꝓciũ in libras ſex. Proxĩa Syria iudææ ſupra phœnicẽ ſtyracẽ gignit circa gabala & marathunta & caſſiũ ſeleuciæ montẽ. Arbor eſt eodẽ noĩe, cotoneo malo ſilis lachrymæ ex auſtero iucũdioris, int⁹ ſilitudo harũdinis, ſuccoq̃ prægnãs. In hãc circa canis ortũ aduolãt pennati uermiculi erodentes, ob id in ſcrobe ſordeſcit. Styrax laudaẽ poſt ſupradicta ex Piſidia, Sidone, Cypro, Cilicia, Creta minĩe. Ex Amano Syrię me dicis, ſed unguẽtariis magis. Colos in q̃cũq̃ natiõe ꝑferẽ ruffus & pinguiter lentus, deterior fur furoſus, & cano ſitu obduct⁹. Adulteraẽ cædri rena, uel gũmi, alias melle, aut amygdalis amaris Oĩaq̃ ea dephenduñẽ guſtu. Preciũ optimo. xix. Erit & in pãphylia, ſed acrior, minuſq̃ ſuccoſus. Dat & Galbanũ Syria in eodẽ Amano monte e ferula, qua eiuſdẽ noĩs reſinæ mõ ſtagoniti appellãt. Quod maxĩe laudãt, cartilaginoſum, purũ, ad ſilitudinẽ hãmoniaci, minimeq̃ lignoſum. Sic quoq̃ adulteraẽ faba aut ſagabeno. Syncerꝰ ſi uratur fugat nidore ſerpẽtes. Permutatur ĩ libras quinq̃ medicinæ hoc tantũ.

De panace, & ſpondylio, & malobathro. Cap. xxvii.

Panacẽ & unguẽtis eadẽ gignit naſcẽtẽ & in ipo ✠ fine Arcadiæ, circaq̃ Erimãthi fontes, & in Africa & ĩ Macedonia ferula ſui gñis. v. cubitoꝝ, foliis prĩo q̃ternis, mox ſenis ĩ terrã iacentibus, ampla magnitudĩe rotũdis, in cacumẽ uero oleagines, ſemĩe in muſcariis dependẽte, ut ferulæ. Excipiẽ ſuccus inciſo caule meſſib⁹, radice in autũno. Laudaẽ candor ei⁹ coacti. Sequẽs pallido ſtatera. Niger color ĩprobaẽ. Preciũ optimo ĩ libras bini aſſes. Ab hac ferula diſfert quæ uocaẽ ſpõdylion, foliis tm̃, q̃a ſunt minora, & platani diuiſura. Nõ niſi in opacis gigniẽ Semẽ eodẽ noĩe Silis ſpeciẽ hẽt, medicinæ tm̃ utile. Dat & malobathron Syricæ arborẽ folio cõ uoluto, arido colore, ex quo exprimiẽ oleũ ad unguẽta. Fertiliorẽ eiuſdẽ ægypto, laudatius ex India uenit. In paludib⁹ ibi gigni tradũt lẽtis modo, odoratius croco, nigricans ſcabrũq̃ quodã ſalis guſtu. Minus ꝓbaẽ cãdidũ. Celerrime ſitũ in uetuſtate ſentit. Sapor eius Nardo ſilis eſſe debet ſub lingua. Odor uero in uino ſufferuefacti antecedit alios. In precio q̃dem prodigio ſimile eſt a ſingulis ad. ccc. peruenire libras. Oleum autem ipſum in libras. lx. ✠ Phineo uel pſophide.

De oleo omphacio. Cap. xxviii.

Oleũ & omphaciũ eſt. Fit duob⁹ gñibus, & totidẽ modis ex oleo & uite. Olea adhuc alba expſſa, deterius ex druppa. Ita.n. uocaẽ priuſq̃ cibo matura ſit, iam tum colorem mutans. Drñia q̃ hoc uiride eſt, illud cãdidũ. E uite ſit pſytia aut aminea, cũ ſint acini ciceris magnitudĩe ante canis ortũ. In pria lanugine demetiẽ uua, eiuſq̃ melligo. Reliquũ corp⁹ ſole coq̃ẽ. Nocturni rores caueñẽ. In fictili cõdita melligo colligiẽ, ſubĩde Cyprio ære ſeruaẽ. Optima quæ ruffa, acriorq̃, & aridior. Preciũ omphacio in libras ſex. Fit & alio mõ cũ in mortariis uua ĩmatura teritur. Siccataq̃ in ſole, poſtea digeritur in paſtillos.

De Bryo & Oenanthe, & de Elate arbore, & cinnamo caryopo. Cap. xxix.

Eodẽ & bryon ꝑtinet uua Popĩi albæ. Optĩa circa gnidũ aut cariam, in ſitiẽtibus aut ſiccis aſpiſq̃, ſecũda in Lycia cædro. Eodẽ & œnãthe ꝑtinet. Eſt aũt uitis labruſcæ uua. Colligiẽ cum flore cum optime olet. Siccatur in umbra ſubſtrato linteo, atq̃ in cados conditur. Præcipua ex Parapotamia, ſecũda ab Antiochia, atq̃ laodicea ſyriæ, tertia ex mõtibus medicis. Hæc utilior medicĩæ. Quidã olb⁹ iis ꝑferũt eã, q̃ in cypro Iſula naſciẽ. Nã q̃ ĩ africa ſit ad medicos tm̃ ꝑtinet, uocaẽq̃ Maſaris. Oĩs aũt ex alba labruſca ꝑſtantior q̃ e nigra. Eſt ꝑterea arbor ad eadem unguẽta ꝑtinẽs, quã alii Elatẽ uocãt, qđ nos ✠ albietẽ, alii palmã, alii ſpathẽ. Laudaẽ hãmoniaca maxĩe, mox ægyptia. Dein Syriaca dũtaxat in locis ſitiẽtib⁹ odorata, pingui lachryma, q̃ ĩ unguẽta addiẽ ad domãdũ oleũ. In ſyria gigniẽ & cĩnamũ, qđ caryopon appellãt. Hic eſt ſuccus nuci ex preſſus, multũ a ſurculo ueri cinnami differẽs, uicina tamen gratia. Precium in libras aſſes. xl. ✠ Abietem. Palmã.

CAII PLYNII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER. XIII. PROOEMIVM.

De Peregrinis arboribus,

Actenus in odoribus habent ꝑcia ſyluæ,erantq; per ſe mira ſingula, iuuitq; luxuriam ea omnia miſcere, & e cunctis unum odorem facere. Ita reperta ſunt unguenta.

De ungoētis,& qñ primű ſunt cognita nobis,& de cōpōne. Cap.i.

QVis primus inuenerit nō tradiẽ Iliacis tpibꝰ non erāt, nec thure ſupplicabaẽ.Cædri tātű & citri ſuoꝝ fruticű in ſacris fumo conuolutű nidoré ueriꝰ q̄ odoré nouerāt,iá roſæ ſucco repro.Noiaẽ.n.id quoq; in olei laude.Perſaꝝ eſſe debet gētis unguentum.Sed & ✣ bathylli madent eo,& accerſita cōmēdatione ingluuie natű uirus extinguűt.Primű qđ gdē inueniam. Caſtris Darii regis expugnatis ĩ reliquo eiꝰ appatu,Alexāder cepir ſcriniű unguētoꝝ. Poſtea uoluptas eius nr̄is quoq; ĩter laudatiſſima atq; ēt honeſtiſſima uitæ bōa admiſſa eſt.Honoſq; iis & ad defűctos ptinere cepit.Quapp plura de eo dicemus q̄ q̄ etiá hi nouerűt , Fruticű ad ꝑſens noibus tantum indicabunẽ,natura uero eoꝝ ſuis reddeẽ locis. Vnguētis cognoia dedere aliis patriȩ,aliis ſucci, aliis arbores,aliis cauſȩ.Priműq; id ſcire cōuenit mutata auctoritate ad peius trāſiſſe gloriá.Laudatiſſimű fuit antiqtus in Delo inſula,poſtea Mēdeſiű.Nec mixtura rñ & compoſitione hoc accidit,ſed iidē ſucci uarie alibi ad quælibet ꝑualuere,aut denegauere.Iriű Corithi diu maxie placuit,poſtea cyzici,ſiĥ mō rhodinű phaſeli.Quá gloriá abſtulere Neapolis,Capua,Præneſte. Crocinum in ſolis Ciliciæ diu maxie laudatű, mox Rhodi.Oenanthinnm ĩ cypro,deinde in ægypto præpoſitű,poſtea adramiteo,Amaracinű in Coo.Poſtea eodē loco præiatű eſt Melinum. Cyprinum in Cypro.Deinde in ægypto ubi Mendeſiű & Metopiű gratius factuʒ eſt. Mox hoc abſtulit phœnicȩ.Et cyprini laudē ægypto reliquit.Panathenicō ſuum Athenæ perſeuetanter obtinuere.Fuerat & pardaliű in Tharſo,cuius etiá cōpoſitio & mixtura obliterata eſt.Narciſſinű quoq; ex flore narciſſo deſiit cōponi.Ratio faciēdi duplex,ſuccꝰ & corpꝰ.Ille olei gn̄ibꝰ fere cōſtat,hoc odoꝝ.Hæc Stymmata uocāt,illa hedyſmata.Tertiꝰ ĩter hæc eſt colos a multis neglectus. Huius cá addunẽ cinnabari & anchuſa.Sal aſpſus olei naturá coercet. Quibꝰ anchuſa adiecta eſt ſal nō addiẽ.Reſina aűt gűmi adiiciűẽ ad cōtinēdű odoré ĩ corpe.Celerrie is euaneſcit atq; dfluit ſi nō ſit hæc addita. Vnguentoꝝ expeditiſſimű fuit,priműq; ut ueriſile eſt Ebryo & balanino oleo,de qbꝰ ſupra diximꝰ.Increuit deiñ Mēdeſiű.Balanino reſina mixta,magiſq; etiánű Metopio.Oleuʒ hoc eſt amygdalis amaris expſſum ĩ ȩgypto.Cui addidere omphaciű,cardamomű,iűcű,calamű, mel,uinű,myrrhá,ſemē balſami,galbanű,reſiná therebinthiná.Et e uiliſſimis qdem hodie eſt,ob id creditű & id ĩ uetuſtiſſimis eē,qđ cōſtat oleo,myrteo,calamo,cupſſo,cypro,lētiſeo, malogranati cortice.Sed diuulgata maxie unguēta crediderim roſa,quæ plima ubiq; gigniẽ. Itaq; ſimpliciſſima rhodini mixtura diu fuit additis omphacio,flore roſæ,crocſo,cinabari,calamo,melle,iűco,ſalis flore,aut anchuſa,uio,Silis rō & ĩ crocſo additis cinabari,anchuſa,uio.Silis & ĩ ſanſucio admixtis omphacio,calamo.Optimű hoc ĩ cypro & mytilenis,ubi plima ſanſucꝰ.Miſcēẽ & uilio ra gña olei myrto lauro,qbꝰ addiẽ ſanſucinű,liliű,fœnogrȩcű,myrrha,caſia,nardű,iűcus, cinnamomű.E malis quoq; cotoneis & ſtruteis fit oleű(ut diximus)melinű,qđ ĩ unguenta tranſit,admixtis omphacio,cyprio,ſeſamino,balſamino,iűco,caſia,ambrotano.Suſinű tenuiſſimű oiuʒ eſt Cōſtat ex liliis,balāo,calamo,melle,cinnamomo,croco,myrrha,aſpalatho.Et idē cyprinű ex cypro,& omphacio,& cardamomo,calamo,aſpalatho,ambrothano. Aliq & ĩ cyprinű addűt myrrham & panacē.Hoc optimű Sidone,mox ægypto,ſi nō addaẽ ſeſaminű oleű.Durat & q̄drienio. Excitatẽ cinamomo. Tclinű fit ex oleo recēti,cypero,calamo melliloro,fœnogrȩco,melle,mel lo ✝ oraro ✣ omacro.Hoc erat celeberrimű Menādri poetȩ cōici ȩtatȩ:Poſtea mlto ſucceſſit pp gloriá apellatű megaliű ex oleo balanino,balſam,calamo,iűco,xylobalſamo,caſia,reſina.Huius ꝓprietas ut uentileẽ ĩ coquēdo dōec definat olere.Rurſꝰ refrigeratű odoré ſuű capit.Singli quoq; ſucci nobilia unguēta faciűt.In primis malobathꝝ,poſtea Iris Illyrica,&cyzicena amaracꝰ.Herbarii ĩ utraq; pauea iis ✣ & alia aliis miſcēt.Qui plurima alterutri mel,ſalis florē,omphaciű * auguifoliá,panacē,Externa oia,Et prodigioſa cinamomo precia,Adiiciẽ cinamomo balaninű oleum xylobalſamű

✣ Illi ul' Parthi.

✝ Maro

✣ Amaraco.

✣ Sed alia alii

* Ac nō polium.

um xylobalſamű

tum xylobalsamũ,calamus,iũcus,balsami semina,myrra,mel odoratũ. Vnguentoꝝ hoc crassissimũ,Precia ei a dnariis.xxxv.ad.cccx.Nardinũ siue foliatũ cõstat omphatio,balanio,iũco, costo, nardo,amomo,myrrha,balsamo.Io hoc genere cõueniet meminisse herbaꝝ, ꝗ nardũ Indicũ imitent,spés noué a nobis eé dictas,tanta materia adulterãdi est.Oia aũt acutiora fiunt costo, amomo ꝗ maxíe nares feriũt.Crassiora myrrha suauioraqꝫ.Medicinæ aũt ulteriora croco.Acerria ꝑ se amomo.Hoc & capitis dolores facit. Quidã satis habẽt aspgere quæ sunt ꝑciosissima , cæteris decoctis,impẽdio parcẽtes,sꝫ nõ eadé est uis,nisi una decoctis.Myrrha & ꝑ se unguẽtũ facit sine oleo,stacte dũtaxat,aliogn nimiã amaritudiné affert.Cyprino uiride fit,Susino unguinosuꝫ. mẽdesio nigrũ,rhodino cãdidũ,myrrha pallidũ.Hæc sunt antiquæ inuẽtiõis genera,& postea officinarum furta.Nunc dicetur cumulus iste delitiarum,& summa anctoritas rei.

Quod ungueorũ regale uocet,& quæ diapasmata,& qualiter seruent. Cap.ii.

ERgo regale uoguentũ appellatũ,quod Parthoꝝ regibus ita temperat.Cõstat myrobalano costo,amomo, cinamomo , comaco,cardamomo,nardi,spica,maro,myrrha, casia, styrace, ladano,opobalsamo,calamo,iuncoqꝫ syrio,œnaote,malobathro,seriaco,cypro,aspalatho, panace,croco,cypro,amaraco,lolato,melle,uino.Nihilqꝫ eius rei cã in Italia uictrice oĩm.In Europa uero tota ꝑter Irin Illyricã & Nardũ gallicũ gignit.Nã nioũ,& rosa, & myrti folia oleumqꝫ cõia fere oĩm terraꝝ itelligũt.Siccis odorib⁹ cõstãt,ꝗ diapasmata uocẽt.Nã feces unguẽti magmara appellãt.Inter oés potẽtissim⁹ odor qsqs nouissime addit.Vnguẽta optíe seruant in alabastris.Odores ĩ oleo.Quod diuturnitati coꝝ tãto utilius est,quãto pinguius , ut ex amygdalis.Et ĩpa unguẽta uetustate meliora.Sol inimicus his.Quãobrẽ in umbra coquunt plũbeis uasis . Experimentum eorum inuersa manu capitur,ne carnosæ partis calore uitietur.

Quanta in unguẽtis luxuria,& quãdo primũ Romanis in usu. Cap.iii.

HAec est materia luxus e cũctis maxíe supuacui. Margaritæ.n.gẽmæqꝫ ad hæredem tamen transeunt.Vestes ꝓlongant tẽpus.Vnguẽta illico expirãt,ac suis moriunt horis . Summa cõmendatio eoꝝ,ut transeunté fœminã odor inuitet,etiã aliud agẽté . Excedũtqꝫ quadragenos denarios libræ,Tñ emit uoluptas aliena. Etenĩ odorem qui gerit ipe nõ sentit.Sed & hæc aliqua differẽtia signãda sũt.In.M.Ciceronis monumẽtis iouenit nguẽta gratiora eẽ quæ terrã,ꝗ̃ quæ crocũ sapiãt,quãdo etiã corruptissimo in genere. Magis tamẽ iuuat quædam ipsius uitii seueritas.Sed quosdã crassitudo maxime delectat,idipm approbantes.Liniqꝫ iã non solum, sed & perfundi unguẽtis gaudẽt.Vidimus etiã uestigia pedum tingi. Quod.M. Othonem monstrasse Neroni principi ferebãt.Quæso ut qualiter sentiret iuuari ab ea parte corpis?Necnon aliqué ex priuatis audiuim⁹ iussisse spargi parietes balneaꝝ unguẽto.Atqꝫ Caiũ pricipẽ solitum lauari.Ac ne principale uideat hoc bonũ,& postea quẽdã ex seruis Neronis.Maxime tamẽ mirum est hanc gratiã penetrasse & in castra.Aquilæ certe ac signa puluerulẽta illa,& custodiis horrida, inungunt festis diebus.Vtinãqꝫ dicere possemus,quis primus instituisset ista.Nimirũ hac mercede orbẽ terraꝝ corruptæ deuicere aglæ.Ista patrocinia quæ ꝗrimus uitiis,ut per hoc ius sũmãt sub casside unguẽta.Quãdo id primũ ad Rõanos penetrauerit,nõ facile dixeri. Certũ est Antiocho rege Asiaqꝫ deuictis urbis,ãno qngẽtesimo sexagesimoqnto.P.Liciniũ Crassum,Iuliũ cæsarẽ cẽsores edixisse,ne quis uẽderet unguẽta exotica,sic eni appellauere.At hercule iam quidã etiaꝫ in potu addũt,dantiqꝫ amaritudo est,ut odore ꝓdigo fruant ex utraqꝫ pte corpis.L. Plotium.L. Plotii bis consulis cẽsorisue frem. ꝓscriptũ a triũuiris in salernitana latebra unguẽti odore ꝓditũ cõstat.Quo dedecori tota absoluta ꝓscriptio est.Quis.n.nõ merito iudicet ꝑisse tales? Cæteꝝ terraꝝ oĩum ægyptus acõmodatissima unguẽtis.Ab ea Campania est ꝓxima copia rosæ.

De Palmis,& natura earum,& generibus. Cap.iiii.

IVdæa inclyta est,uel magis palmis,quaꝝ natura nũc dicet.Sũt qdem in Europa ulgoqꝫ Italia,sed steriles.Ferũt ĩ maritimis Hispaniæ fructũ,uerũ immitẽ,dulcẽ in Africa,sed stati euanescẽtẽ Contra in oriente ex his uina.Gentiũqꝫ aliqbus panis.Plurimis uero etiã quadrupedum cib⁹.Quãobrem iure dicent externæ.Nulla est in Italia sponte genita,nec ĩ alia pte terraꝝ nisi in calida.Frugifera uero nusꝗ̃,nisi in feruida.Gignit leui sabulosaqꝫ terra,maiore ĩ pte & nitrosa.Gaudet & riguis,totoqꝫ ãno bibet,cũ amet ãno sitiẽri.A fimo qdã ẽt lædi putãt.Et Assyriorũ ps aliꝗ̃,si nõ riuis misceat.Genera eaꝝ pluría.Et pría fruticẽ nõ excedẽtia.Sterilẽ hãc. Alíubi & ipam fertilẽ,breuẽqꝫ ramis obire umbra folioꝝ.Tectorii uicẽ hæc parietib⁹ plerisqꝫ ĩ locis præ-

stat cōtra aspergines.Sūt e ꝓcerioribꝰ syluę arbore ipa folioꝝ aculeo fruticāte,circa totas pectinatim,quas syluestres intelligi necesse est.Incerta tñ libidine etiā mitioribꝰ se miscēt.Reliq̄ tetetes atq; ꝓceræ densis gradatisq; corticū pollicibꝰ,ut orbibus faciles se ad scādēdū orientis pplīs ꝑbent.Vtilē sibi arborisq; induuiis circulū mira ꝑnicitate tū hoīe subeūte. Coma oīs ī cacumīe, & pomū est,nō iter,ut in cæteris,sȝ suos iter ramos palmitibꝰ racemosū.Vtraq; natura uuæ atq; pomi.Folia cultrato mucrone,lateribꝰ in se bifidatis.bellas primū demōstrauere gēmas.Nūc ad funes utiliūq; nexus & capitū leuia umbracula fūdunt.Arboribꝰ īmo potius oībꝰ q̄ terra gignit, herbisq; ēt utrūq; sexū esse diligētissimi naturæ tradūt.Quod in plenū satis sit dixisse hoc ī loco Nullis tñ arboribꝰ manifestius.Mas in palmite floret.Fœmina citra florem germinat tm̄, spinę mō.Vtrisq; aūt prīa nascit pomi caro,postea lignū intus,hoc est semē eius.Argumētū ꝙ paruę sine hoc reperiunt in eodē palmite.Est aūt oblōgū,nō ut oliuis orbiculatū.Prætetea cæsum a dorso puluinato,& in aluo media fissura plærisq; umbilicatū,unde primū spargit radix.Serit aūt ꝓnū,& bina iuxta cōposita semina,supq; totidē,qm̄ infirma singlīs plāta est.Quaternæ coalescūt. Multis cādidisq; lignū hoc a carnibꝰ discindit tunicis aliis corpi adhætētibꝰ,laxæq; distans, tātum a cacumibꝰ filo adhærēs.Caro maturescit anno. Quibusdā tñ in locis,ut Cypro, quanq̄ ad maturitatē nō ꝑueniat, grato sapore dulcis est,& foliū ibi latiꝰ,fructusq; reliqs rotūdior.Nec ut deuoret corpꝰ,ueꝝ ut expuat succo modo exꝑsso.Et in Arabia languidæ dulces tradunt eē palmæ.Quanq̄ Iuba apud Scænitas Arabas ꝑfert omnibꝰ saporibꝰ, quā uocant Dabulan. Cætero nō sine maribꝰ gignere fœminas sponte ædito nemore cōfirmant.Circaq; singlos plures nutare in eū pronas blādioribꝰ comis.Illū erectis hispidū afflatu uisuq; ipo & puluerę ēt reliqs maritare.Huius arbore excisa uiduas post sterilescere fœminas.Adeo est ueneris intellectus, uti coitus etiā excogitatꝰ sit ab hoīe,& maribꝰ flore ac lanugine,interim uero tātū puluere inspatso fœminis.Serunt aūt palmæ & trūco duoꝝ cubitoꝝ longitudine a cerebro ipo arboris uiridi, fissuris diuiso atq; defosso.Et ab radice auulsæ uitalis est satꝰ,& ramoꝝ tenerrimis.In Assyria ipa quoq; arbor strata in solo hūido tota radicat,sed in frutices nō in arborē.Ergo plātaria instituūt,anniculasq; trāsferūt,& iteꝝ bimas.Gaudent.n.mutatiōe sedis,uerna alibi,in Assyria aūt circa canis ortū.Nec ferro attingūt ibi nouellas,sed religāt comas,ut ī altitudinē exeāt. Robustas deputāt, crassitudīs grā,semipedales ramoꝝ relinquentes trūcos.Qui decisi alibi necant matrē.Diximus salsum ab his solū diligi.Ergo ubi nō est tale salē aspergūt,nō radicibus,sed longius paulo. Quędā in Syria & ægypto in binos diuidūt se trūcos, in Creta & ternos,quædā & in qnos.Ferunt stati ī trimatu.In Cypro uero Syria ægypto q̄drimæ aliæ,aliæq; qnquēnes,aliæ altitudine hoīs,nullo ītus pomi ligno q̄diu sūt nouellę,ob id spadonū accepto noīe.Gñā eaꝝ mlta.Sterilibꝰ ad materias opaq; lautiora utit Assyria,& tota Persia,Sūt & cæduę palmaꝝ quoq; syluæ, germinantes rursus ab radice succisæ.Dulcis medulla eaꝝ ī cacumīe quod cerebrū appellāt,exēptaq; uiuunt, qđ nō aliæ.Vocant aūt Chamæriphes,folio latiore ac molli,ad uitilia utilissimo.Copiosę ī Creta,Sȝ magis ī Sicilia.E palmis prunę uiuaces,ignisq; lētus.Fructiferaꝝ aliis breuiꝰ lignū ī pomo, aliis lōgiꝰ.His molliꝰ,illis duriꝰ.Quibusdā osseū lunatūq; dēte cōtra fascināres religiōe politū Aliud pluribꝰ uestitū paucioribusue tunicis.Aliud crassioribꝰ tenuioribusue.Ita fiunt undequinquagita gñā,si qs oīuȝ ꝑseq uelit noīa ēt barbara,uinorūq; ex iis differētias. Clarissimę oīum q̄s regias appellauere ab honoribꝰ,quoniā regibꝰ tm̄ Persides seruarent,Babylone natæ uno ī horto Bagoi.Ita enim uocāt spadones qui apud eos etiā regnauere. Hortus ille nunq̄ nisi dñāntis in aula fuit.At in meridiano orbe ꝓcipuā obtinēt nobilitatē Syagri.Proximæq; margarides. Eę breues cādidæ,rotundæ,acinis q̄ balanis similiores.Quare & nomen a margaritis accepere. Vna earū arbor ī Chora eē tradit,una ex Syagroꝝ.Mirūq; de ea accepimꝰ cū phœnice aue,q̄ putatur ex huiꝰ palmæ argumēto nomē accepisse,iteꝝ mori ac renasci ex seipa.Quod erat priꝰ,pomis refertā.Ipm̄ pomū grāde,durū,horridū,& a cæteris generibꝰ distās,sapore ferino, quē ferme in apris nouimꝰ,euidētissimeq; causa est noīs.Quarta auctoritas sandalidū a silītudine appellataꝝ.Iā in æthiopiæ fine qnq; earū nec plēs arbores tradūt,nō raritate magis q̄ suauitate mirabiles.Ab his caryotæ maxīe celebrant & cibo quidē,sed & succo ubertimæ.Ex qbꝰ ꝓcipua uina orīēti iniqua capiti,unū pomo nomē.Sed ut copia ibi atq; fertilitas,ita nobilitas in iudæa,nec ī tota, sed hierecūte maxīe.Quāq̄ laudatę & archelaidæ,& phaselidę,atq; lybiadę gētis eiusdē cōuallibꝰ.Dos his ꝓcipua.Succo pingui lactētibus, qñq; uini sapore in melle ꝑdulci. Sicciores in hoc gñē Nicolai,

sed amplitudinis

sed amplitudinis pcipue qterni cubitorum lõgitudiné efficiũt. Minus spaciosæ, sed sapore caryotarum sorores, & ob hoc Adelphides dictæ, pximá suauitaté hñt, nõ tñ eandé. Tertiũ ex his genus pateron, & nimio liquore abũdat. Rũpitq se pomi ipsius etiá in suá matré ebrietas calcaris simile. Suũ genus, sed e siccicore turba iacẽs dactylis plonga gracilitate curuatis in terrá. Ná quos ex his deorum honori dicamus, Idæos appellauit iudea gens cõtumelia numinũ isignis. In totũ arẽtes Thebaides atq Arabicæ, macro corpe exiles, & assiduo uapore torrẽtes. Crustá uerius q̃ cuté obducũt. In ipsa qdé æthiopia friat hæc, táta est siccitas, & farinæ mõ spissat in pané. Gignit aũt in frutice ramis cubitalibus, folio latiore, pomo rotũdo, sed maior q̃ mali amplitudie, Cycas uocát. Triẽnio maturescũt. Sempq frutici pomũ est subnascẽte alio. Thebaidis fructus ex téplo in cados cõdit, cũ sui ardoris aiaz. ni ita fiat, celeriter expiret, marcescitq nõ retostus furnis. Ex reliquo gñe plebeæ uidẽt. Syri hoc & Iuba trágemata uocát. Ná i alia pte phœnicis Ciliciæq populari etiá noie a nobis appellant balani. Eorũ quoq plura genera. Differũt figura rotũditatis aut pceritatis. Differũt & colore; nigriores ac rubẽtes, Nec pauciores ficu tradunt colores. Maxie tñ placẽt candidi. Distár & magnitudine put multi cubitũ effecere. Quidá sunt nõ ampliores faba. Seruant hi demũ, qui nascunt in salsis atq sabulosis, ut Iudæa, & Cyrenaica Africa. Non ité in ægypto. Cypro, Syria, Seleucia, Assyria. Quamobrem sues & reliq̃ aíalia ex his saginant. Vitiati aut uetusti eius pomi signũ est, decidisse cádidá uerrucá, quæ racemo adhæserit. Alexádri milites palmis uiridibus strágulati sunt. In Gedrosis id factũ est pomi genere. Alibi copia euenit. Est eni táta musteis suauitas, ut finis mandendi non nisi periculo fiat.

De Syriæ arboribus. Cap.v.

SYria præter hác peculiares habet arbores. In nucum genere Pistacia nota. Prodesse aduersus serpẽtiũ tradũtur morsus, & potu & cibo. In ficorum auté caricas & minores eius generis, quæ cottana uocant. Item pruna in Damasco monte nata, & myxa, utráq iam familiaré Italiæ. Ex Myxis in ægypto & uina fiũt. Iuniperi silitudinem habent phœnices & cædrũ minoré. Duo eius gña, Lycia & Phœnicia. Differũt folio. Ná quæ durũ, acutũ, spinosũ habet, Oxycædros uocat ramosa & nodis infesta. Altera odore pstat. Fructũ ferũt myrti magnitudine, dulcé sapore. Et maioris cædri duo genera. Quę floret fructũ nõ fert. Fructifera nõ floret. Et i ea antecedẽté fructũ occupat nouus. Semé eius cupresso simile. Quidá cædralaté uocát. Ex hac resina laudatissima. Materiæ uero ipsi æternitas. Itaq & simulacra deorum ex ea factitauerũt. Cædrinus est Romæ in delubro Apollo Sosianus e Seleucia aduectus. Cædro similis in Arcadia est arbor, quæ in Phrygia frutex uocatur.

De Terebintho. Cap.vi.

SYria & Terebinthũ habet. Ex his mascula est sine fructu. Fœminarum duo gña. Alteri fructus rubet lentis magnitudie, alteri pallidus. Cũ uite maturescit nõ grádior, faba, odore iucundior, tactu resinosus circa Idam Troadis. Sed in Macedonia breuis arbor hæc atq fruticosa. In Damasco Syrię magna. Materies ei admodũ léta, ac fidelis ad uetustaté, eximii ac nigri splẽdoris, flos racemosus oliuę mõ, sz rubẽs, folia dẽsa. Fert & folliculos emittẽtes qdá aíalia, ceu culices, lẽtoréq resinosum, q & cortice erũpit. Etiá thus Syriæ mascula fert, sterili fœmia folio ulmi paulo lõgiore & piloso, foliorum iter se semp cõtrariis pediculis, gracili breuiq ramo, pelles cádidæ conficiunt. Iis semen lenti simile cũ uua rubescit, quod uocat thus medicamentis necessarium.

De ficu ægyptia & Cypria. Cap.vii.

ET in ægypto multa arborũ genera, quæ nõ alibi. Ante oia ficus ob id ægyptia cognominata. Arbor moro silis folio, magnitudine, aspectu. Pomũ fert nõ ramis, sed caudice ipso. Idq ipm ficus est pdulcis, sine granis interioribus, perq̃ fœcũdo puentu, scalpẽdo tantum ferreis unguibus, aliter nõ maturescit. Sed cũ factũ est q̃rto die demetit, alio subnascẽte, septeno ita numerosa partu per singlas æstates multo lacte abũdáte. Subnascit etiá, si nõ scalpat fœtus quater æstate, prioréq expellit immaturũ. Materies pprii generis inter utilissimas. Cæsa statim stagnis mergit. Hoc est eius siccari. Et prio sidet, postea fluitare incipit, certoq eá suggit alienus humor, q aluũ oĩe rigat. Cũ inatare cœpit, tẽpestiue habet signũ. Huic silis quadam tenus quæ uocat Cypria ficus in Creta. Ná & illa in caudice ipso fert pomũ & ramis, cũ in crassitudiné adoleuere. Sed hæc germina emittit sine ullis foliis radici similia. Caudex arboris pplo silis, foliũ ulmo. Fructus quaternos fundit, totiés & germinat. Sed grossus eius non maturescit, nisi incisura emisso lacte. Suauitas & interior fici. Magnitudo sorbi.

De Ceraunia.siliqua. Cap.viii.

Similis his siliqua, quam Iones Ceraunia uocant, trũco & ipsa fertilis, sed pomo siliquę. Ob id quidã ægyptiã ficum dixere, errore manifesto. Nõ eñ in ægypto nascit̃, sed in Syria Ioniaq;, & circa Gnidũ, atq; in Rhodo, sp comantibus foliis flore cãdido, cũ uehemẽtia odoris. Plantigera imis partibus, & ideo supficie flauescẽs succũ auferẽte sobole. Pomo antecedẽtis anni circa canis ortus detracto statim alteꝝ parit. Postea florẽ per arcturum hyeme fœtus enutriente.

De Persico ægypti & spina ægyptia. Cap.ix.

Aegyptus & Persicã arborẽ sui generis habet, silẽm pyro folia retinentẽ. Fertilitas assidua eius subnascẽte crastino fructu. Maturitas Etesiarũ afflatu. Pomũ longius pyro, inclusum amygdalæ putamine & corio, colore herbido, sed ubi nux illi, huic pomũ, differẽs breuitate ac mollicie. Et q̃uis blãdiat̃ pdulcis suauitas, nõ ⁂ inocuũ. Materies bonitate, firmitudĩe, nigricia quoq; nihil differẽs a loto. Simulacra ex ea factitauer̃, nõ eadẽ grã q̃ fideli materie, ut ex arbore quã balanũ appellauim⁹, magna ex pte cõtorta. Naualis itaq; tm̃ est. At e diuerso cuci ĩ magno honore palmæ silis, qñ & eius foliis utunt̃ ad textilia. Differũt q̃ ĩ brachia ramoꝝ spargit̃. Pomo magnitudo q̃ manũ impleat, color fuluus, cõmẽdabilis succo & austero & dulci. Lignum intus grãdis firmæq; duriciæ, ex quo uelares detornãt anulos. In eo nucle⁹ dulcis dũ recẽs ẽ. Siccat⁹ durescit ad ĩfinitũ, ut mãdi nõ possit, nisi plurib⁹ dieb⁹ macerat⁹. Materies crispioris elegantiæ, & ob id Persis gratissima. Nec min⁹ spina celebrat̃ in eadẽ gẽte dũtaxat nigra, q̃m incorrupta ẽt in aqs durat, ob id utilissima nauiũ costis. Cãdida facile putrescit. Aculeus spinaꝝ & in foliis. Semẽ ĩ siliqs, quo coria pficiunt̃ gallæ uice. Flos & coronis iucũd⁹, & medicamẽtis utilis. Manat & gũmi ex ea. Sed pcipua utilitas q̃ cæsa anno tertio resurgit. Circa Thebas hæc, ubi & quercus, & Persica, & oliua. ccc. a Nilo stadus, syluestri tractu, & suis fontibus riguo.

⁂ Innocuum. Theophrast⁹,

De Pruno & arboribus circa Memphin. Cap.x.

Ibi prunus ægyptia nõ dissilis spinæ pximæ dictæ, Pomo Mespili, maturescẽs bruma, nec folia dimittẽs. Lignũ in pomo grãde, sed corpus ipsum natura copiaq; messium instar incolis. Purgatũ enim tundũt, seruantq; ei⁹ offas. Syluestris fuit, & circa Memphin regio tam uastis arborib⁹, ut terni negrent uel circũplecti, unius peculiari miraculo, nec pomũ propter usomue aliquẽ, sed euẽtũ. Facies cui spinæ folia habet ceu pẽnas, quæ tactis ab hoĩe ramis cadũt protin⁹, ac postea renascuntur.

De gummi generibus, & papyro. Cap.xi.

Gummi optimũ esse ex ægyptia spina cõuenit, uermiculatũ, colore glauco, purũ, sine cortice, dẽtib⁹ adhærẽs. Preciũ eius in libras.xiii. Deterius ex amygdalis amaris, & cerasõ. Pessimũ ex pruis. Fluit & ex uitibus, infantiũ ulcerib⁹ aptissimũ. Et aliqñ in olea dentium dolori. Vlmo etiã in Corico mõte Ciliciæ, ac ionipo ad nihil utile. Ex ulmi uero gũmi & culices ibi nascũt̃. Fit & ex sarcocolla, ita uocat̃ arbor, gũmi utilissimũ pictorib⁹ ac medicis, sile Pollini thuris, & iõ cãdidũ q̃ ruffum meli⁹. Preciũ ei⁹ q̃d supra. Nõdũ palustria attigim⁹, nec frutices amnium. Pri⁹ tñ q̃ digrediamur ab ægypto & papyri natura dicet̃. Cũ chartæ usu maxime humanitas uitæ cõstet & memoria. Et hãc Alexãdri Magni uictoria repertam, auctor est M. Varro, condita in ægypto Alexandria. Ante non fuisse chartaꝝ usum. Palmaꝝ foliis primo scriptitatum. Deinde quarũdã arboꝝ libris. Postea publica monumẽta plumbeis uoluminib⁹. Mox & priuata linteis cõfici cœpta, aut ✝ ceris. Pugillariũ enĩ usum fuisse ante Troiana tẽpora iuenim⁹ apud Homeꝝ. Illi uero pdẽte ne terra quidẽ ipa tota fuisse, quæ nũc ægyptus intelligit̃, cũ in Sebẽnytico saltẽ eius nois charta nascat̃. Postea adaggeratã Nilo. Siqdẽ a Pharo ĩsula quæ nũc Alexãdriæ ponte iũgit̃ noctis dieiq; uelifico nauigii cursu terrã fuisse pdidit. Mox æmulatiõe circa bibliothecas regũ Ptolemæi & Eumenis supprimente chartas Ptolemæo, idẽ uarro mẽbranas pgami tradidit repertas. Postea pmiscue patuit usus rei, qua cõstat ĩmortalitas hoim. Papyꝝ ergo nascit̃ ĩ palustrib⁹ ægypti, aut qescẽtib⁹ Nili aqs, ubi euagatæ stagnãt duo cubita, nõ excedẽte altitudine gurgitũ. Brachiali radicis obliq crassitudĩe, triãgulis laterib⁹, decẽ nõ ampli⁹ cubitorum lõgitudine in gracilitatẽ fastigiatũ thyrsi modo cacumẽ includens. Semine nullo aut usu ei⁹ alio q̃ floris ad deos coronãdos. Radicib⁹ icolæ p ligno utũt̃, nec ignis tm̃ gratia, sed ad alia quoq; utẽsilia uasorũ. Ex ipo qdẽ papyro nauigia texũt. Et e libro uela, tegetesq;, necnõ & uestẽ, atq; stragula ac funes. Mãdũt quoq; crudũ decoctũq;, succũ tm̃ deuorãtes. Nascit̃ & in Syria, circa quẽ odorat⁹ ille calamus lacũ. Neq; ad alios usus illis, q̃ funibus. Rex Antigonus in naualibus usus est rebus, non dũ sparto coicato. Nup & in Euphrate nascens circa Babylonẽ papyꝝ intellectũ est eundẽ usum habere quẽ

✝ Schedis.

habere quẽ chartæ. Et tamẽ adhuc malũt Parthi nestibꝰ litteras intexere. Præparanť ex eo chartæ diuisæ acu in prætenues, sed q̃ latissimas philuras.

De gñibꝰ chartaꝝ, & quõ chartæ fiant, & de chartaꝝ ꝓbatiõe, & uitiis & glutio eaꝝ. Ca. xii.

PRincipatꝰ medio, atq; inde scissuræ ordĩe. Hieratica appellabať antiqtus, religiosis tm̃ uolumĩbꝰ dicata, quæ ab adulatiõe Augusti nomẽ accepit. Sicut secũda Liuiæ a cõiuge eius. Ita descẽdit hieratica in tertiũ nomẽ. Proximũ amphitreatricæ datũ fuerat a cõfecturæ loco. Excepit hac Romæ Fannii sagax officina, tenuatãq; curiosa interpollatione principalẽ fecit e plebeia, & nomẽ ei dedit. Quæ nõ eẽt ita recurata, in suo mãsit amphiteatrica. Post hanc Saitica ab oppido, ubi maxĩa fertilitas ex uilioribꝰ ramẽtis. Propiorq; etiãnũ cortici. Tæniotica a uicino loco põdere iã hæc nõ bonitate uenalis. Nã emporetica inutilis scribẽdo i uolucris chartaꝝ segestrĩsq; i mercibꝰ usũ p̃bet, & ideo a mercatoribꝰ cognoĩata. Post hanc papyꝝ est extremũq; eius scirpo sile, ac ne ad funes quidẽ nisi i hũore utile. Texunťq; oẽs tabulæ madẽtes Nili aq̃. Turbidꝰ liquor uim glutini p̃bet, cũ prĩo supĩo tabula Scheda adliniť, lõgitudĩe papyri, quæ potuit eẽ segminibꝰ utrinq; amputatis. Trãsuersa postea Crates peragiť. Premũť deĩn p̃lis, & siccãť sole atq; inter se ✣ plagulæ iũgunť. A ꝓximaꝝ sp bonitate, diminutione ad deterrimas. Nunq̃ pl̃es scapo q̃ uicenæ. Magna i latitudĩe eaꝝ differẽtia. xiii. digitoꝝ optimis. Duo detrahũť hieraticæ. Fãnia denos hẽt. Et uno minꝰ amphiteatrica. Pauciores Saitica, nũc malleo sufficit. Nam emporeticæ breuitas sex digitos nõ excedit. Præterea spectanť i chartis tenuitas, dẽsitas, cãdor, lęuor. Priatũ mutauit Clau. Cæsar. Nimiæ qppe Augustæ tenuitas tolerãdis nõ sufficiebat calamis. Ad hoc tramittẽs lr̃as lituræ metũ afferebat aduersis, & al's ĩdecoro uisu ptrãslucida. Igiť & secundo corio statumĩa facta sũt e prĩo subtegmine. Auxit & latitudinẽ. Pedalis erat mẽsura, & cubitalis macrocolis. Sed rõ dep̃hẽdit uitiũ unꝰ schedæ reuulsiõe plures infestante paginas. Ob hoc p̃lata oĩbꝰ Claudia, Augustæ in ep̃lis auctoritas relicta. Liuiana suã tenuit, cui nihil e prĩa erat, sʒ oĩa e secũda. Scabritia leuigať dẽte cõchaue, sed caducę lr̃ę fiũt. Minus sorbet. Poliť & charta magis, ut splẽdeat. Rebellat sæpe humor icuriose datus, prĩoq; malleo dep̃hẽdiť, aut etiam odore cum fuerit ĩdiligẽtior. Dep̃hẽdiť & lẽtigo oculis, sed mediis inserta glutinamentis ceu tenia iũco papyri bibulo, ibi uix littera fũdẽte se tm̃ inest fraudis. Alius igiť iteꝝ texẽdis labor. Glutinũ uulgare e pollinis flore tẽperať feruẽte aq̃ mĩmo aceti aspsu. Nam fabrili a gũmi cõmissuræ fragiles sunt. Diligẽtior cura molli, panis frumẽtati, collata aq̃ feruẽte minimũ hũc modũ itergerit. Atq; etiã Nili leuitas supať. Oĩe aũt glutinum, nec uetustiꝰ eẽ uno die debet, nec recẽtius. Postea malleo tenuať, & iteꝝ glutino pcurriť, iterũq; cõstricta erugať atq; extendiť malleo. Ita sunt longinqua monumẽta Tiberii Caiq; Gracchoꝝ manus, quæ apud Põponiũ Secũdum, uatem ciuẽq; clarissimũ uidi annos fere post. cc. Iã uero Ciceronis ac diui Augusti Virgiliiq; sæpenumero uidemus.

✣ plagellæ

De libris Numæ. Cap. xiii.

INgentia quidẽ exẽpla cõtra Varronis sententiã de chartis reperiunť. Nãq; Cassius Hemina uetustissimus auctor annalium, quarto eoꝝ libro ꝓdidit Cn. Terentiũ scribã agrum suũ in ianiculo repastinantẽ offendisse arcã, in qua Numa qui Romæ regnauit situs fuisset. In eadẽ libros eiꝰ reptos. P. Cornelio. L. filio Cethego. M. Bebio. Qu. filio Pãphilo coss. Ad quos a regno Numę colligũť anni. d. xxxv. & hos fuisse e charta. Maiore etiãnũ miraclo, q tot ĩfossi durauerũt annis. Quapropter i re tãta ipiꝰ Heminę uerba ponã. Mirabãť alii quõ illi libri duraŕ potuissẽt. Ille ita rõnẽ reddebat. Lapidẽ fuisse q̃dratũ circiter ✣ in media arca uinctum cãdelis quaqua uersum. In eo lapide insup libros ĩpositũ fuisse, ꝓpterea arbitrarier eũ nõ cõputruisse. Et libros cædratos ꝓpterea arbitrarier eũ tineas nõ tetigisse. Nulla in his libris scripta erãt, nisi p̃hiæ pythagoricæ. Eosq; cõbustos a. Qu. Pœtelio p̃tore, qa p̃hiæ scripta essent. Hoc idem tradit. C. Piso Censorĩꝰ prĩo cõmẽtarioꝝ libro. Sed libros septẽ iuris põtificii, totidẽq; pythagoricos fuisse. Tuditanus uero. xiiii. Numæ decretoꝝ libro. xii. fuisse. Ipe Varro hũanaꝝ antiqtatũ. vi. Antias secũdos libros fuisse. Ex his. xii. põtificales latinos, totidẽ græcos p̃cepta philosophiæ cõtinẽtes. Idẽ tertios ponit, quo cõburi eos placuerit. Inter oẽs uero cõuenit Sibyllã ad Tarqniũ supbũ tres libros attulisse. Ex qbus igni duo cremari ab ipa. Tertius cũ capitolio Syllanis tẽporibꝰ. Pręterea Mutianus ter cõsul ꝓdidit nup se legisse cũ p̃sideret Lyciæ, Sarpedonis a Troia scriptam in quodam tẽplo ep̃lę chartã. Quo eo magis miror, si etiãnũ Homero ꝓdente ægyptus nõ erat. At cur si iam hic erat uisus i plũbeis linteisq; uolumibꝰ scriptitatũ cõstet? Cur & Homerus i ipsa illa lycia Bel

✣ In medio arcæ.

lerophonti codicillos datos nõ epl'as ꝑdidit.Sterilitaté ſentit quoq;.Factũq; iam Tiberio princi pe inopia chartæ,ut e ſenatu darenť arbitri diſpenſandi alias in tumultu uita erat.

De arboribus æthiopiæ. Cap.xiiii.

AEthiopia ægypto cõtermina inſignes arbores non fere habet,p̃ter laniferas,quaꝝ natura in deſcriptiõe Indoꝝ atq; Arabiæ dicta eſt.Proprio tñ huic natura lanæ,maiorq; foliculꝰ granati mõ mali.Sil'eſq; & inter ſe arbores ip̃æ,p̃ter hãc palmæ q̃les retulimus,Inſularum arbores ambitu æthiopiæ & nemora odorata in mentione earum dicta ſunt.

De atlantis arboribus & citreis,& quæ in his laudenť,& quæ uituperenť. Cap.xv.

ATlas mons peculiari prodiť ſylua,de q̃ diximus.Cõfines ei Mauri,q̃bus plurima arbor Citri & méſaꝝ inſania,quas fœminæ uiris cõtra margaritas regerũt.Extant hodie.M.Cicetonis in illa pauptate,& qđ magis miꝝ eſt in illo æuo emptæ libris.xi.Cũ his memoráť & Galli Aſinii,quæ libris.xi.uenũdaræ ſũt.Et duę a Iuba rege uédéte.Quarũ alteri p̃ciũ fuit libris xv.alteri paulominꝰ,interiit nup incédio qná Cethegus decedés libris.xliii.ꝑmutauerat latifũdi taxatiõe,ſi qs p̃dia tanti mercari malit.Magnitudo ampliſſima adhuc fuit unius cõmiſſæ ex orbibꝰ dimidiatis duobꝰ a rege Mauritaniæ Ptolemæo q̃ttuor pedũ & ſemipedis p mediũ ambitũ craſſitudie q̃dratali.Maiuſq; miraculũ in ea eſt artis latéte iũctura,q̃ potuiſſet eé natura. Solidæ a Nomio Tiberii Cæſaris liberto cognomé trahétis tribꝰ ſicilicis ĩfra q̃ttuor pedes,totidéq; ĩfra ſemipedé craſſitudis.Qua in re nõ omittédũ uideť.Tiberio principi méſam q̃ruor pedes ſextan re & ſicilico excedéte.Tota uero craſſitudie ſeſcũtiali opiméto cõchilii & lamiæ p mediũ ueſtitã fuiſſe,cũ tã opria Nomio liberto eiꝰ eét.Cuiꝰ materia erat tuber,hoc eſt radicis uitiũ. Maxieq; ĩ eo laudatũ qđ ſub terra totũ fuerit & rariꝰ,q̃ quæ ſupne,q̃q; gignunť ét ĩ ramis, ꝓprieq; qđ tanti emiť arboꝝ uitiũ eſt,quaꝝ amplitudo ac radices æſtimari poſſũt ex orbibꝰ. Sũt auté cupreſſo fœminæ etiãnũ ſylueſtri ſil'es folio,odore,caudice. Anchorariꝰ mons uocať citerioris Mauritaniæ,q laudatiſſimã dedit citrũ iã exhauſtꝰ.Méſis p̃cipua dos in uena criſpis,uel in uertice ♣puis. Illud oblõgo euenit diſcurſu,ideoq; Tigrinæ appellanť.Hoc in torto,& ideo rales pãtherinæ uocáť.Sũt & undatim criſpæ,maiore gr̃a ſi pauonũ caudæ ocl'os imitenť.Magna uero poſt has gr̃a extra p̃dictas criſpi déſa uelnti grani cõgerie,quas ob id a ſil'itudie apiatas uocãt.Sũma uero oĩꝫ in colore.Hic maxie *mulli placet ſuis refulgés uenis.Poſt hæc amplitudo etiã totiꝰ caudicis. Iuuãt plura quoq; in una méſa uitia.Lignũ ita uocať materia ſurda,& ĩdigeſta ſimplicitas,aut plarani folioꝝ modo digeſta.Illigneæ uenæ etiã ſil'itudo,uel coloris,& quibꝰ maxie obnoxias feceť æſtꝰ,nétiq; rimæ,aut capillaméta rimas imitara.Poſtea murena nigro rráſcu trés limite, uariiſq; corticũ pũctis app̃héſus papaueꝝ mõ,& ĩ totũ atro propior colos maculæue diſcolores.Virides terra cõdũt barbari,& cæra illinũt.Artifices uero fruméti aceruis imponũt ſeptenis diebꝰ, toridé intermiſſis.Mirũq; põderi quantũ ita detrahant. Naufragia docuere.Nup quoq; hãc materiã ſiccatã mari duricie & maturitate incorrupta ſpiſſari,nõ ullo mõ uehemétiꝰ. Nutriunť optime, ſplédeſcũtq;,manuq; ſicca fricanť ab alienis maxie,ne ab accolis lædanť, ut in his genitæ. Inter pauca nitidioris uitæ inſtruméta hæc arbor eſt.Quapropter inſiſtendũ ei quoq; paulum uideť.

♣Peruiis ul uariis.

*Mulſi.

De arbore Trogete. Cap.xvi.

NOta etiã Homero fuit,Trogete uocať,ab aliis Thia.Hãc igiť inter odores,ut tradit in deliciis Circes,quã deã uolebat intelligi magno errore eoꝝ qui odoraméta in eo uocabulo accipiũt.Cũ p̃ſertim eodé uerſu citrũ laricéq; una tradat.In quo manifeſtũ é de arboribꝰ tm̃ locutũ.Theophraſtus qui primus a Magni Alexádri ætate ſcribit q̃ circa urbis Romæ quadringéteſimũ q̃dtrageſimũ geſta ſũt annũ,magnũ iã huic arbori honoré tribuit memoratas ex ea referés téploꝝ ueteꝝ cõtignatões,q̃dã ĩmortalitaté materiæ in tectis cõtra uitia oĩa ĩcorruptæ. Radice nihil criſpius.Nec aliũde p̃cioſiora opa.Præcipuã aũt eſſe eã arboré circa Hámonis delubrũ.Naſci & in ĩferiore cyrenaica pte.De méſis tamé tacuit.Et alias nulliꝰ ante Ciceronianã uetuſtior memoria eſt.Ex quo nouitiæ apparét.Alia eſt arbor eodé noĩe malũ ferés execratũ aliq̃bus odore & amaritudine,aliis expetitum,domos etiam decorans,nec dicenda uerboſius.

De arbore Loto. Cap.xvii.

EAdem Africa qua uergit ad nos inſigné arboré Loton gignit,quam uocát Celtin.Et ipſam Italiæ familiaré,ſed terra mutatam.Præcipua eſt circa Syrtes atq; Naſamonas.Magnitudo quæ pyro,q̃q̃ Nepos Corneliꝰ breué tradat,inciſuræ in folio crebriores, alioqn ilicis uiderentur.

renĩ.Differẽtiæ plures,eæq; maxie fructib⁹ fiũt.Magnitudo huic fabæ,color croci,sz añ maturitaté alius atq; ali⁹,sicut in unis.Nascit̃ densus in ramis myrti modo,nõ ut in Italia cerasi.Tã dulcis cibus,ut nomẽ etiã genti terręq; dederit nimis hospitali aduenaꝝ obliuione patriæ.Ferũt uentris nõ sentire morbũ,qui eũ mandãt.Melior fine interiore nucleo,qui in altero genere osseus uidetur.Vinũ quoq; exprimit̃ huic sil'e mulso,qđ ultra denos dies negat durar̃ idẽ Nepos,baccasq; cõtusas cũ ✤siliq̃ ad cibos doliis cõdi.Quin & exercitus pastos eo accepimus ultro citroq; cõmeãtes p Africã,ligno colos niger.Ad tibiaꝝ cãtus expetit̃.Eradice cultellis capulos breuesq; alios usus excogitauit.Hæc ibi natura arboris. Est aũt eodẽ nomie & herba,& i ægypto caulis i palustriũ gñr.Recẽtibus.n.aqs Nili riguis,puenit sil'is fabæ caule,foliisq; dẽsa cõgerie,stipatis breuioribus tm̃, gracilioribusq;,cui fructus in capite papaueri sil'is incisuris,omĩq; alio mõ.Int⁹ grana ceu miliũ.Incolæ capita i aceruis putrefaciũt,mox sepãt lauãdo,& siccata tundũt, eoq; pane utũtur.Mirũ est qđ præter hæc traditur.Solo occidẽte papauera ea comprimi,& integi foliis. Adortum autem aperiri donec maturescant, flosq; qui est candidus decidat.

✤Alica

De Scapo ipso,& radice loti. Cap.xviii.

HOc amplius in Eufrate tradũt,& scapũ ipm & florem uespa mergi usq; in medias noctes. Totũq̃ abire in lacũ,ut ne dimissa quidẽ manu possit iueniri. Verti deinde,paulatimq; subrigi,& ad exortũ solis emergere extra aquã,ac florẽ patefacere,atq; etiãnum exurgere,ut plane ab aq̃ absit alte.Radicẽ lotos hæc habet mali cotonei magnitudie optã nigro cortice,q̃lis & castaneas tegit.Interius candidũ corpus,gratũ cibis,sed crudo gratius decoctũ,siue aqua,siue pruna.Nec aliunde magis q̃ purgamẽtis eius sues crassescunt.

De Paliuro,& punico malo,& de flore punici mali. Cap.xix.

CYrenaica regio Loton suæ postponit paliuro.Fructicosior hæc fructuq; magis rubens,cuius nucleus non sil'mandit̃.Iucundus per se,atq; suauior est uino.Quin & uina succo suo cõmendãs.Intrrior Africa ad Garamãtas usq;, & deserta,palmarum magnitudine & suauitate cõstat.Nobil'maxie circa delubꝝ Hãmonis.Sed circa Carthaginẽ punicũ malũ cognomẽ sibi uendicat.Aliqui granatũ appellãt.Diuisit & in gña.Apyrinon uocãdo,cui lignosus nucle⁹ abest.Sed cãdidior ei natura,& blãdiores sũt acini,minusq; amari,distincti mẽbranis.Alia structura eoꝝ quędã,ut i fauis.Cõis nucleos habentiũ.v.species,dulcia,acria,mixta,acida,uinosa.Samia & ægyptia distinguunt̃. Erythrocomis,& ✤leucocomis.Corticis maior usus ex acerbis ad pficiẽda coria.Flos balaustiũ uocat̃,& medicinis idone⁹,& tingendis uestib⁹,q̃ꝝ color idẽ nomẽ accepit.

✤Glaucocomis.

De Asiæ & Græciæ fructibus. Cap.xx.

IN Asia & Græcia nascunt̃ frutices.Epipactis,quem alii Eleborinem uocãt paruis foliis,quæ potata contra uenena prosunt,sicut Herices contra serpentes.

De Timelea siue chamælea,& tragacanthe,& de Trago,siue Scorpione,& Myrice,& Arya,& Galla. Cap.xxi.

ET i quo nascit̃ granũ gnidiũ,qđ aliq linũ uocãt.Fruticẽ uero timeleã,alii chamæleã,alii pyrosachnẽ,alii Cnestron,alii Cneoron. Est silis oleastro, foliis angustioribus,gũmosis si mordeantur,myrti magnitudie,semine,colore,& speciæ ✶farris,ad medicinæ tm̃ usum.Tragon fruticẽ sola Creta insula gignit Terebintho similẽ & seminẽ.Quod cõtra sagittarũ ictus efficacissimũ tradũt.Eadẽ & Tragacanthẽ spinæ albæ radice,multũ prælatã apud Medos,aut in Achaia nascenti.Precium eius i libras.xiii.Tragon & Asia fert,siue scorpionẽ,ueprem sine foliis,racemis rubentibus,ad medicinę usum.Myricen & Italia quam alii Tamaricen uocant;Achaiã aũt bryan syluestrẽ,insignem in ea qđ satiua tantũ ferat gallæ silem fructũ.In Syria & i ęgypto copiosa hęc est,cuius infœlicia ligna appellam⁹,quæ tamẽ infœliciora sunt græciæ.Gignit.n.arbor Ostryn,quã & ostryam uocant,solitariã circa saxa aquosa,silem Fraxino cortice,& ramis,& folio ✶pilis, paulo tamẽ longioribus crassioribusq;, ac rigosis incisuris quæ p totã discurrũt.Semine hordeo sili,& colore,& materia dura atq; firma,qua in domũ illata difficiles partus fieri pdũt,mortesq; miseras.

✶Foris. ✶Piri.

De Enonymo,& Adrachna,Congrygia,& Tapsia. Cap.xxii

NEc auspicatior in Lesbo insula arbor q̃ uocat̃ ✝Anonymos,non absilis punicæ arbori interq; eã & lauri folii magnitudine,figura uero & mollicia punicæ flore cãdidor est;statim pestem denuncians.Frtr siliq̃s Sesami siles,intus granũ q̃drangula figura,spissum,lœtale animalibus necnon & i folio eadem uis.Succurrit aliquãdo pceps alui exinanitio. Alexãder Con

✝Enonymos.

nelius arborē Eonem appellauit, ex qua facta esset argo silē m robori uiscū ferenti, quę nec aqua, nec igni posset corrūpi, sicuti nec uiscū, nulli alii cognitā qđ egdē sciā Adrachnē om̄es fer grae ciportulacæ noīe iterp̄tanť, cū illa sit herba, & Andrachne uoceť uni⁹ litteræ diuersitate Cęreꝝ Adrachne est syluestris arbor, neq͡ȝ in planis nascens, similis unedoni, folio tātū minore, & nunq̄ decidēte. Cortice nec scabro qdem, sed qui circūgelatus uideri posīit, tam tristis aspectu ē, Silis & coggrygia ē folio, magnitudie minor. Proprietatē habet fructū amittēdi lanugine pappū uocāt, qđ nulli arbori euenit. Silis & apharce bifera æque, q̄ adrachne. Priorē fructū incipiēte pubescere uua peragit, alteꝝ in initio hyemis. Quales eos nō tradiť. Et ferulā iter externas dixisse cōueniet, arborūq͡ȝ generi adscripsisse, quoniā q̄rundā naturæ sicut distiguem⁹, lignū om̄e corticis loco habēt, hoc est forinsecus, ligni aūt loco fungosam, itus medullā, ut Sambuci, Quędā uero inanitatē, ut arundines. Ferula calidis nasciť locis, atq͡ȝ trās maria gēiculatis nodata scapis. Duo ei⁹ genera. Nartheca græci uocār, assurgenrē i altitudie. Nartheciā uero semp humilē a genib⁹ exeūtia folia maxīa, ut quæq͡ȝ terræ p̄xima. Cærero narura eadē, quę Anetho, & fructui silis. Nulli fruticū leuitas maior, ob id gestata facilius baculoꝝ usum senectuti p̄bet. Semē ferulæ thapsiam quidam uocauete, decepti eo, qm̄ ferula sine dubio est thapsia, sȝ sui gn̄is folii fœniculi, inane caule, nec excedēte batuli lōgitudinē. Semē q̄le ferulæ, radix cādida. Incisa lacte mānat, & cōtusa succo, nec corticē abdicant, oīa ea uenenata. Quippe etiā fodiētibus nocet, si mima aspirat aura, itumescunt corpa, faciēq͡ȝ iuadūt ignes sacri, ob id cæroto pri⁹ illinūt. Quibusdā tn̄ morbis auxiliari dicunt medici p̄mixtā aliis. Item in alopeciis sugillarisq͡ȝ ac liuētib⁹. Ceu uera remedia desint, ut scelera cōtractent. Sed ista p̄texuerunt noxio instrumēto, rantūq͡ȝ impudētiæ est, ut uenenū artis eē persuadeāt. Thapsias in Africa uehemētissima. Quidā caulē incidūt per messes, & in ipa excauāt radice quo succ⁹ cōfluat, aresactūq͡ȝ tollūt, alii foliū. Radicē tondūt i pila, & succū i sole coactū diuidūt in pastillos. Nero Cæsar claritatē ei dedit initio imperii, nocturnis crassationib⁹ cōuerberatam faciē illinens sibi cum thure cæraq͡ȝ, & sequenti die contra famā cutē syncerā circūferens. Ignem ferulis optime seruari certum est, casq͡ȝ in ægypto præcellere.

De Cappari siue Cynosbato, aut Opheostaphyle, & de Saripha. Cap. xxiii.

IBi & cappari firmiotis ligni frutex, semisq͡ȝ & cibi uulgari. Caule quoq͡ȝ una plęrūq͡ȝ decerpto Cauēda eius genera peregrina. Siquidē Arabicū pestilēs. Africū gingiuis inimicū Marmaricum uuluis & oīum iflationibus. Apulū uomitus facit. Stomachū & aluū mouet. Quidā eū

xophio — Cynosbaton uocant, alii * Opheostaphile, fruticosi ē generis. Et † Saripha circa Nilū nascēs duo

scordō. — rum cubitoꝝ altitudine, pollicari crassitudine. Coma papyri similiq͡ȝ manditur modo. Radice fex

Phylostaphilon. — rariis officinis præcipua carbonis usu propter duriciam.

De spina Babylonis regia, & de Cytiso. Cap. xxiiii.

†Sati. — NOn omittendū est & quod Babylone seritur in spinis, qm̄ non alibi uiuit. Estq͡ȝ sicut uiscum in arboribus, sed illud in spina tantū, quæ regia uocatur. Mirumq͡ȝ eadem die germinat quod iniectuȝ est. Inicitur aut ipo canis ortu, & celerrime arborem occupat. Condiunt eo uina, & ideo seriť. Spina illa nasciť & Athenis in longis muris. Frutex est & cytisus ab Aristomacho Atheniensi miris laudibus p̄dicatus, pabulo ouium. Aridus uero etiā suū. Spōdetq͡ȝ iugero ei⁹ annuos p̄pluris, uel mediocri solo reddit⁹. Vtilitas herbosa ergo & eo lætior satietas, quę perq̄ modico pinguescūt & q̄drupedia, ita ut iumēta hordeū spernāt. Nō ex alio pabulo lactis maior copia aut melior. Super oīa pecoꝝ medicina a morbis omī usu p̄stante, Quin & nutricib⁹ in defectu lactis aridū, atq͡ȝ in aqua decoctū, potui cū uino dari iubet, & firmiores celsioresq͡ȝ infantes fore. Viridē ēt gallinis, aut si aruerit madefactū. Apes quoq͡ȝ nunq̄ de flore cytisi pabulū cōtingentes, p̄munt Democritus & Aristomachus. Nec aliud minoris ipendii est, Seriť cū hordeo, aut uere semine, ut porrū. uel caulē autūno ante brumā. Si semine, madidū. Et si desint hymbres, satū spargiť. Plantæ cubitales p̄feronť scrobe pedali. Seritur post ęqnoctia tenero frutice. Perficiť triennio. Demetiť uerno æqnoctio cū florere desinit, uel pueri, uel anus uilissima opa. Canus aspectu breuiterq͡ȝ, si quis exprimere uelit silitudinem angustioris trifolii frutex. Dať aīalibus post biduū semp Hyeme uero qđ inararuit, madidū. Satiāt equos denæ libre, & portiōe minora aīalia.

Et coepas seri, — obiterq͡ȝ inter ordines allīū e apescere fertile est. Inuētus hic frutex in Cytiso insula, inde trāslat⁹ est

uel hoc — in oēs cycladas, mox in urbes græcas magno casei p̄uentu, p̄pter qđ maxime miror ratum esse i

alueoꝝ — Italia. Non æstuum, non frigorum, nō grandinū aut niuis iniuriā expauescit. Adiicit Higin⁹, ne

hostium quidem propter nullam gratiam ligni.

De fruticibus & arboribus nostri maris, atq; rubri, & Indici. Cap.xxv.

NAscunt & in mari frutices arboresq; minores in nostro. Rubrũ.n.& totus oriẽtis oceanus refertus est syluis. Nõ habet lingua alia nomẽ qđ græci uocant phycos, qm̃ alga herbarũ magis uocabulũ ĩtelligit. Hic aũt est frutex. Folia lata colore uiridi gignit qđ qdã Prason uocãt, alii zostera. Alterũ genus eiusdẽ, capillaceo folio simile fœniculo, ĩ saxis nascit. Supius suadit haud pcul littore. Verno utrũq;, & interit autũno. Circa Cretam insulã nato in petris purpuras quoq; inficiũt. Laudatissimo a parte aqlonis, aut cũ spongiis. Tertiũ est gramini simile, radice geniculata & caule, q̃liter calami. Aliud gen⁹ fruticũ bryon uocat folio lactucę rugosiore tm̃. Iam hoc in terra nascens. In alto uero abies & quercũ cubitali altitudine. Ramis eorũ adhærent conchæ. Quercu etiã tingi lanas tradũt. Glandem etiam quasdã fere ĩ alto, naufragiis hæc deprehensa urinãtibusq;. Et aliæ tradunt prægrandes circa Sycionẽ. Vitis em̃ passim nascit. Sed fic⁹ sine foliis, rubro cortice. Fit & palma fruticũ generis, extra Herculis columnas porri frõde nascit frutex, & alius lauro & thymo similis, qui ambo eiecti in pumicẽ trãsfigurant. At in oriente mirũ est statim a copto per solitudĩes nihil gigni præter spinã quæ sitiens uocat, & hanc rarã admodũ. In mari uero rubro syluas uiuere, maxime laurũ & oliuã ferentẽ baccas, & cũ pluat fungos, qui sole tacti mutant ĩ pumicẽ. Fruticũ ipsorũ magnitudo ternorũ ẽ cubitorũ caniculis referta, uix ut respicere e naui tutũ sit, remos plærũq; ĩpos inuadẽtibus. Qui nauigauere ĩ Indos Alexãdri milites frondẽ marinarũ arborũ tradidere in aqua uiridẽ fuisse, exẽptã sole ptinus ĩ salẽ arescentẽ. Iũcos quoq; lapideos perq̃ siles ueris p littora, & ĩ alto quasdã arbusculas colorẽ bubulis corn⁹ ramosas & ĩ cacuminib⁹ rubẽtes, cũ tractarent uitri mõ fragiles. In igne autẽ ut ferrũ exardescẽtes, restinctis colore suo redeũte Eodẽ ĩ tractu insularũ syluas opit æst⁹, q̃q̃ altiores sint platani populisq; altissimis, folia laurea, flos uiolæ & odore & colore. Baccę ut oleis, & ĩps odoris iucũdi autũno nascẽtes, foliis nunq̃ deciduis. Harũ minores totas ĩtegit mare. Maxiarũ cacumina extant, ad quę naues religant, & cũ decesserit æstus ad radices. Alias quoq; arbores in alto ab eisdẽ accepim⁹ eodẽ in mari uisas, semp folia retinẽtes. Fructũ earũ lupino similem. Iuba tradit circa troglodytarũ ĩsulas fruticẽ in alto uocari Isidos plocamon corallio similẽ siue foliis præcisum, mutato colore ĩ nigrum durescere. Cũ cadat, frangi. Item aliũ qui uocet Charitoblepharon efficacem in amatoriis. Spathalia eo facere & monilia fœmias. Sentire eũ se capi. durariq; cornus mõ, & hebetat aciẽ ferri. Quod si fefellerint insidiæ iu lapidem tránsfigurari.

CAII PLYNII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER.XIIII.

PROOEMIVM.

In quo fructiferæ arbores tradunt,

EXternæ arbores ĩdociles, quæ nasci alibi, q̃ ubi cœpe, & quæ in alienas non commeãt terras hactenus fere sunt. Licetq; iam de coĩbus loq, quarum oĩum peculiaris parẽs uideri põt Italia. Noscentes tantum meminerint naturas earum a nobis interim dici, non culturas. Quãq̃ & colendi maxima in natura portio est. Illud satis mirari non queo interisse q̃rundã memoriã, atq; ẽt nolum, q̃ auctores prodidere noticiam. Quis enim non communicato orbe terrarum, maiestate Romani imperii profecisse uitam putet commercio rerum? Ac societate festæ pacis, omniaq; etiam quæ occulta ante fuerant in promiscuo usu facta? At hercule non reperiuntur qui norint multa ab antiquis prodita, tantum priscorum cura fertilior, aut idustria fœlicior fuit, ante milia annorũ Iter principia litterarũ Hesiodo p̃cepta agricolis pãdet orso, subsecutisq; nõ paucis hãc curã, eius, unde nobis creuit labor. Quippe cũ regrenda sint nõ solũ postea inuẽta, uerũ etiã ea quæ inuenerãt prisci desidia rerũ internitiõe memoriæ inducta. Cui⁹ somni causas qs alias q̃ publicas mũdi inuenerit? Nimirũ aliis subiere ritus. Circaq; alia mentes hoium detinet & auaritię tantũ artes colunt, antea inclusis gentiũ ĩperiis intra ĩpas. Ideoq; & ingeniis q̃dã sterilitate fortunæ necesse erat al bona exercere. Reges ĩnumeri honore artiũ colebãt, & ĩ ostẽtatiõe has p̃ferebãt, opẽ & ĩmortalitatẽ sibi p illas progari arbitrãtes. Quare abũdabãt & p̃mia & opere uitæ: Posteris laxitas mũdi & rerum amplitudo damno fuit, postq̃ senato censu legi cœptus, iudex fieri censu magistratũ ducẽq; nil magis exornare q̃ census. postq̃ cœpere orbitas in auctoritate sũma & potẽtia esse, captatio iu q̃stu fertilissimo, ac sola gaudia in possidẽdo, pessũ iere uitę p̃cia.

omnesq́ꝫ a maximo bono liberales dictæ artes in cõtrariũ cecidere, ac seruitute sola ꝓfici cœptũ. Alius hanc alio modo, & in aliis adorare, eodẽ tamẽ habendi quæstu ad spes hoĩum tẽdẽte uoto. Passim uero etiã egregii aliena uitia q̃ bona sua colere malle. Ergo hercule uoluptas uiuere cœpit, uita ip̃a desiit. Sed nos oblitterata quoq́ꝫ scrutabimur. Nec terrebit quarundã reꝝ hũilitas sicut nec in aĩalibus fecit. Quanq̃ uidem⁹ Virgiliũ ꝑcellẽtissimũ uatẽ eadẽ causa hortorũ dotes fugisse, ꝫ tantisq́ꝫ, quæ retulit flores mõreꝝ decerpsisse. Beatũ fœlicẽq́ꝫ gratiæ. xv. omnino generibus uuaꝝ noĩatis, tribus olea, totidẽ pyroꝝ, malo tantũ assyrio, cæteris oĩbus neglectis. Vnde autem potius incipiemus q̃ a uitibus? Quaꝝ principatus in tantũ peculiaris Italię est, ut uł hoc uno oĩa gẽtiũ uicisse q̃q̃ odorifera possit uideri bona, q̃q̃ ubicũq́ꝫ pubescentiũ odori nulla suauitas ꝑfert.

De Vitium natura, & quibus modis ferant. Cap. i.

VItes iure apud priscos magnitudie quoq́ꝫ inter arbores nũcrabant. Iouis simulacrũ in urbe Populonio ex una cõspicim⁹ uite tot æuis incorruptũ. Itẽ Massyliæ paterã. Metaponti tẽplũ Iunonis uitigineis colũnis stetit. Etiãnum scalis tectũ Ephesiæ Dianę scandit uite una cypria (ut ferũt) qm̃ ibi ad præcipuã altitudinẽ exeunt. Nec est ligno ulli æternior natura. Verũ ista ex syluestribus facta crediderim qñ hæ uites tonsura annua coercent, & uis eaꝝ oĩs euocat ĩ palmites, aut deprimit in ꝓpagines, succiq́ꝫ tm̃ gratia ex his pluribus modis ad cœli mores soliq́ꝫ ingenia. Iam in cãpano agro populis nubũt, maritasq́ꝫ cõplexæ, atq́ꝫ per ramos eaꝝ ꝓcacibus brachiis geniculato cursu scandẽtes cacumina æquãt, in tm̃ sublimes, ut uindemiator autoratus rogum ac tumulũ excipiat. Nullo fine crescũt, diuidiq́ꝫ aut potius auelli nequeũt. Villas & domos ambiri singulaꝝ palmitib⁹ ac seq̃cib⁹ loris memoria quoq́ꝫ dignũ, inter prima Valerian⁹ quoq́ꝫ Cornelius existiauit. Vna uitis Romæ in liuiæ porticib⁹ subdiuales deãbulationes umbrosis opculis opacat. Eadẽq́ꝫ duodenis musti amphoris fœcũda. Vlmos q̃dem ubiq́ꝫ exupant. Miratũq́ꝫ altitudinẽ eaꝝ ariciæ ferunt legatũ regis Pyrrhi Cyneã facete lusisse in austeriori gustu uini merito matrẽ eius pendere in tam alta cruce. Rumbotin⁹ uocat & alio nomie popul⁹ arbor Italiæ Padum trãsgressis, cuius tabulata in orbẽ patula replent, puroq́ꝫ ꝓducto dracone in palmã ei⁹ inde subrectos ramoꝝ digitos flagella dispergũt. Eædem modici hoĩs altitudie adminiculatæ sudibus horrẽt, uineãq́ꝫ faciũt, & alię ĩprobo reptatu pampinorũq́ꝫ supfluitate peritia domini amplo discursu atria media cõplentes. Tot differẽtias uel sola tantũ Italia recipit. Stat ꝓuinciarũ aliq̃rũ per se uitis sine ullo pedamẽto, artus suos in se colligens, & breuitate crassitudinẽ pascẽs. Vetãt hoc alibi uẽti, ut in Africa & Narbonẽsis ꝓuinciæ ptibus. Excrescereq́ꝫ ultra suos pollices ꝓhibitq́ꝫ, speq́ꝫ pastinatis silẽs herbarũ mõ uagant p arua, ac succũ terræ passim uuis bibũt, quę ob id magnitudinẽ ĩfantiũ pueroꝝ ĩ interiore Africę pte exupãt uites. Vua nõ alibi gratior callo, ut inde possit inuenisse nomen duracini dur⁹ acinus. Nãq́ꝫ gña magnitudie, colore, saporibus acini innũerata etiãnũ multiplicãt uino. Hic purpureo lucẽt colore, illic fulgẽt roseo, nitẽtq́ꝫ uiridi. Cãdidæ em̃ nigręq́ꝫ uulgares. Tumẽt uero mãmaꝝ mõ bumasti. Prelongis dactyli porrigũt acinis. Est & illa naturę lasciuia, ut p grãdib⁹ adhæreãt pgulis pui, mites, & suauitate certãtes, leptorhagas has uocãt. Durãt alię p hyemẽ pẽsili cõcamerate nodo. Aliæ in sua tãtũ cõtinent aĩa ollis fictilib⁹, & insup foliis inclusæ stipatæ uinaceis circũsudãtibus. Aliis grãm qui & uinis fumus affert Fabrilis iisq́ꝫ grãm ꝑcipuam in fornacibus Africæ Tiberii cæsaris auctoritas fecit. Ante eum reticis prior mensa erat, & ✤ ullis Veronẽsiũ agro. (✤ Vuis an illis.) Quin & a patiẽtia nomẽ acinis dat passis. Cõdunt & musto uuæ, ipsæq́ꝫ uino suo inebriant. Aliæ decoctę ĩ musto dulcescũt, aliæ uero sobolẽ nouã ĩ mẽe ipæ expectãt trãslucidę uitro, affertq́ꝫ acinis tandẽ, quã in doliis ãphoris ue duratricẽ illã firmitatẽ austeritas picis ĩfusa pediclo. Iam inuenta uitis p se ĩ uino picẽ habẽs resipiẽsq́ꝫ. Viẽnensem agrũ nobilitas, atueno secanoq́ꝫ, & heluico gñibus nõ pridẽ illustrata. Atq́ꝫ hæc Virgilii uatis ætate incognita, a cui⁹ obitu. xc. agunt anni. Quid ꝙ insertæ castris sũmã rerũ iperiũq́ꝫ cõtinẽt? Cẽturionũ in manu uitis, optimo ꝑmio tardos ordies ad lẽtas ꝓducit aq̃las, atq́ꝫ etiã in delictis pœnã ipam honorat. Necnõ uineæ oppugnationũ dedere rõnem. Nã in medicaminib⁹ adeo magnũ obtinẽt locum, ut per sese uino ip̃o remedia sint.

De generibus Vitium. Cap. ii.

GEnera uitiũ cõpræhendi nũero unus existimauit Democrit⁹, cũcta sibi gręcię cognita ꝓfessus. Cæteri innũera atq́ꝫ ĩfinite esse ꝓdiderũt. Quod uerius appebit ex uinis. Nec oĩa dicent, sed maxĩe insignia, q̃ppe quæ totidẽ sunt pene quod agri. Quãobrem celeberrimas uitium, aut quib⁹ est aliq̃ ꝓprietate miraculũ ostendisse satis erit. Principatus datur amineis propter firmitatẽ senioq́ꝫ proficientẽ uini ei⁹ ubiq́ꝫ uitam. Quinq́ꝫ ei⁹ genera. Ex iis germana minor

acino melius deflorescit,hymbres tẽpestatesq; tolerat.Nõ itẽ maior,sed in arbore q̃ i iugo min⁹ obnoxia.Gemellarũ q̃bus hoc nomẽ uuæ sp geminæ dedere,asperrimus sapor,sed uires p̃cipuæ. Ex iis minor austro lædit̃,cæteris uentis alitur,ut in Vesuuio mõte,Surrentinisq; collib⁹.In reliq̃s Italiæ ptibus non nisi arbori accõmodata.Quintũ grnus lauatæ ne Seres miremur,aut Indos, adeo lanugo eã uestit.Pria ex amineis maturescit ocyssime atq; putrescit.Proxia dignitas Veiẽtanis rubẽte materia,Quapp q̃dã robellas appellauere uineas.Eæ min⁹ fertiles*uinaceis,& fæce nimiæ.Cõtra pruinas fortissimæ,siccitate magis q̃ hymbre,æstu q̃ algore uexant̃.Quãobrem in frigidis hũidisq; principatũ obtinẽt.Fertilior quç minor acino,&folio scissa minus.Apianis apes dedere cognomen p̃cipuç eaꝝ auidæ.Ex his duo gña,lanugine & ipç pubescũt.Distant q̃ altera celeri⁹ maturescit,q̃q̃ & altera ꝑperante.Sitos frigidos nõ respuũt, & tñ nullæ celerius hymbre putrescũt.Via prio dulcia austeritatẽ ãnis recipiũt,& rubra fuerit.Nulla magis uitæ gaudet.Et hacten⁹ potissima nobilitas dat̃ peculiarib⁹ atq; uernaclis Italiç.Cçteræ aduenef Chio Thasoue. Græcula nõ inferior amineis bonitate prætenera acino, & uua tam parua,ut nisi piguissimo solo *coalere non possit.Eugeniã Tauromitani collis cũ generositatis cognoĩe misere Albano tm̃ agro,qm̃ trãslata statim mutat̃.Nãq; est aliq̃bus tantũ locoꝝ amor,ut oẽm i his gl̃iam suã relinquant,nec nsq̃ transeãt totæ.Quod & i rhetica allobrogicaq;,quã supra picatã appellauim⁹ euenit,domi nobilib⁹,nec agnoscẽdis alibi.Fœcũdæ tamẽ bonitatis uice copiã p̃stãt.Eugenia feruẽtibus locis,rhetica temparatis,allobrogica frigidis,gelu maturescẽs,& colore nigra.Adhuc ex his q̃s dixim⁹,sed ẽt e nigris uina uetustate i albũ colorẽ trãseũt.Reliq̃ ignobiles.Aliq̃ñ tñ cœli aut soli opa nõ fallũt uetustatẽ,sicuti fecenia & cũ ea floẽs biturica.Acino rarior nunq̃ floris obnoxii,qm̃ antecedũt.uentisq; & hymbribus resistũt.Meliores tamẽ algẽtibus locis q̃ calidis,hũidis q̃ sitiẽtib⁹.Vix ulla magis tam denso uuarũ partu impatiẽs uariãtis cœli,sed cõtra tenorẽ unũ algoris æstusue constans.Quæ minor est ex eo genere mollior.In neglecto solo morosa.Pingui putrescit.Gracili oio nõ ꝓuenit.Mediã temperiẽ delicate quærit,hoc ob Sabinis collib⁹familiaris. Vua eius indecora uisu,sapore iucũda,nisi natura ꝑrinus rapiat̃,etiam nõ putrescẽs cadit.Cõtra grãdines eã tuet̃ folioꝝ amplitudo atq; duricia.Insignes iam colore inter purpureas,nigrasq; medio heluolæ sæpi⁹ uariãti,& ob id uarianæ a q̃busdã appellatæ.Præfert̃ i his nigrior,utraq; alteri⁹ ãnis fertilis.Sed melior uio cũ partior.Et p̃cipue duo gña magnitudini acini discernũt̃.Qui b⁹ materies pluria,uuaq; ollis utilissima,folio apio silis,+Balisca Dyrachini celebrãt. Hispãiq; colobin uocãt.Grauior uua æst⁹ austroisq; tollerat.Capiti inimica,copia larga.Hispani duo gña eius faciũt.Vnũ oblõgo acino altero rotũdo,nouissimas uindemiãt.Quo dulcior cocolobis hoc melior.Sed austera trãsit in dulcẽ uetustate,& quæ dulcis fuit in austeritaiẽ.Tuncq; albanum uinum æmulant̃,Tradũt uesicæ uitiis utilissimũ ex his potũ.Albuelis summis arborib⁹ ẽ fertilior uisula imis.Quãobrẽ circa easdẽ satæ diuersitate naturæ locupletant.Inerticulã e nigris appellauere iustius sobriã dicturi,inueterato præcipue cõmendabilẽ uino,sed uiribus innoxiã.Siquidẽ temulentiã sola nõ facit.Fertilitas cõmendat cæteras,principemq; Heluenacã.Duo eius genera. Maior,quã quidã longã,minor quã arcã appellãt,nõ tam fœcundam,sed gratiorẽ haustu.Discernitur folio circinato.Veꝝ utraq; gracilis.Furcas subdere his necessariũ.aliogn ubertatẽ suã non tollerãt.Maritimo afflatu gaudẽt.Roscido ore.Nulla uitiũ min⁹Italiam amat rara,parua,putrescens in ea.Vinũ quoq; q̃d genuit æstatẽ nõ exuperãs.Nec alia macro solo familiarior.Græcinus qui aliogn Corneliũ Celsum transcripsit,arbitrat̃ non naturã eius repugnare Italiæ,sed cultuiã. auide palmites enocãtiũ.Ob id fertilitatẽ suam absũmi,si non ꝑpinguis soli ubertas lacescentem sustineat. Carbũculari negatur,magna dote,si uerũ est,aliqua in uite e cœlo non esse uis.Aestũ fert spionia,quã quidã spinrã uocant.Autũnisq; & hymbribus pinguescit.Quinimo nebulis una alitur.Ob id rauẽnati agro peculiaris. Veniculã iter optime deflorescẽtes,& ollis aptissimã campani malũt+scirculã uocare,alii staculã.Tarracina numisianã nulla uires ꝑprias habentẽ.sed totam perinde ac solũ ualeat.Surretinis tamẽ efficacissima testis uesubio trnus.Ibi em̃ murgẽtina e Sicilia potissima,quã pompeianã aliqui uocant.Latio demũ feracem,sicut horconia i Cãpania tantũ uilitatis cibariæ,sed ubertate p̃cipua. Tollerat & annos mœtica contra oẽs ıct⁹ firmissima,nigro acino uinis uetustate rubescentibus.

*Vino. acinis.

* Colef nõ p̃fit.

+Basilicam.

+Scirpulam.

Item de uitium generibus. Cap.iii.

Thactenus publica sunt genera cætera regionũ locorumq;,aut ex his inter se insiro mixta. Sigdẽ thuscis peculiaris est tudernis,æque etiã eius nois Florentia.Est optia arretio talpa.

na.& Eteſiaca & cõfeminia.Talpana nigra cãdidũ facit muſtũ.Eteſiaca fallax,q̃ quo plꝰ tulit,eo laudabilibus fundit,mirũq̧ fœcunditate ceſſat.Cõfeminia nigra uino minimo durãte.Vua maxime poſt.xv.dies,q̃ ulla alia.Minus fertilis,ſed cibaria.Huius folia ſicuti Labruſcę,priuſq̃ decidãt ſanguineo colore mutanť.Euenit hoc etiã qbuſdã alii peſſimi generis argumẽto.Irtiola umbriæ.meuanatiq̧ & piceno agro peculiaris eſt.Amiternino pumula iiſdem bãnanica fallax eſt,amãt rñ eam.Mutinã uuam põpei noĩe appellant,quis eluſiuis copioſiorẽ.Mutinã & tybortes appellauere,quis oleaginã nup inuenerint a ſĩlitodine oliuæ.Nouiſſima hæc uuarũ ad hoc tẽpus repta eſt.Vinaciolã ſoli quidã noĩauerunt Sabini ac Laurenti.Nam gauranas ſcio a Falerno agro trãſlatas uocari falernas celertime ubiq̧ degenerãtes.Necnon Tarẽtinom genus aliqui fecere pdulci uua.Capnias & buccaniates,& tarrupia ĩ thurinis collibꝰ nõ añ demetũť q̃ gelauerit. Pharia gaudẽt piſæ,Mutina Pruſiuiæ nigro acino intra q̃drienniũ albeſcẽte uino.Mirũ ubiq̧ cum ſole circũagi uuã,q̃ ob id ſtrepitꝰ uocať.Et ĩ Italia gallicã placeť trans alpes uero picenã.Dixit Virgiliꝰ tapſias & mareotidas,& largias.cõpluresq̧ externas,q̃ nõ reperiunť italia ſed ſunť ẽr nunc inſignes, uua nõ uino ambroſiaea durãcia ſine ullis uaſis in uite ſeruabil',tãta ẽ cõtra frigora eſtus tẽpeſtateſq̧ firmitas.Nec orthãpelos,ĩdiget arbore aut palis ipa ſe ſuſtinẽs.Nõ irẽ dactylides digitali gracilitate.Colõbinæ aciuoſiſſimæ.Et magis purpuræ cognoie bimãmię,qñ nõ racemos,ſed uuas alias gerũt.Irẽ tripedanea cui nomẽ a mẽſura ẽ.Irẽ ✣ ſcripula paſſo aeio. Et rhetiea ĩ maritimis alpibꝰ appellata diſſilis laudatq̧ illi.Nãq̧ hæc breuis cõſerta acino,degener uino,ſ3 cute oĩm tenuiſſima Nucleo quẽ Chiũ uocãt,nno ac minio Acinũ pgrandẽ unũ alterũue habẽs.Eſt & nigra aminea,cui Syriace nomẽ impoſuẽt.Irẽ Hiſpana ignobiliũ pbatiſſima.In pgulis uero ſeruť eſcaria appellatæ eduræ acinis,albæ,nigræq̧.Et bumaſti totidẽ coloribꝰ.At nõdũ dictæ ægia,& rhodia,& uncialis,ueluti a põdeť acini.Irẽ pucina oĩum nigerrĩa.Et corõario naturæ luſu ſtephãitis acios foliis ĩter curſantibꝰ.Et q̃ forẽſes uocanť celeres puẽtu,uẽdibiles aſpectu portatu faciles.Cõtra dãnanť etiã uiſu cinerea & rhabubula &aſiniſca.Minꝰ tñ caudã uolpiũ imitata alopecis.Alexãdria appellať uitis circa phalacrã breuis,rãis cubitalibus,acio nigro fabæ magnitudie,nucleo molli,& minio,obliqs racemis pdulcibꝰ,folio puo.& rotũdo,ſine diuiſuris Septio ab hinc anno in Narboneſis puinciæ aruo oliua ĩuenta eſt uitis uno die defloreſcẽs,ob id tutiſſima,carbonicã uocãt,quam nunc tota prouincia conſerit.

✣Scirpula.

Inſignia culturæ uinearum. Cap.iii.

CAtonũ ille primus triũpho & cẽſura ſup cætera inſignis magis tñ etiãnum charitate litterarum præceptis omniũ rerum expetẽdaq̧ datis generi romano.Inter prima uero agrum colendi.Illius uero æui cõfeſſione optimus,ac ſine æmulo agricola pauca attigit uitiũ genera quatundã ex his etiã iam noĩbus abolitis,toto ſepatim tractatu teſtatus ſentẽtiã.Cuiꝰ excellentia indicanda eſt,ut in omi gñe noſcamus q̃ fuerint celeberrima.Anno.dc.urbis circa captas Charthaginẽ ac Corinthũ,cum ſupremũ is diẽ obiit,& quantũ poſtea.ccxxx.annis uita pfecerit.Ergo de uitibus uuiſq̧ ita pdidit.Qui locus uino optimus dicať eſſe,& oſtẽtus ſolibus.Amineũ minuſculũ & geminũ Eugeniũ Heluinũ minuſculum cõſerito.Qui locꝰ craſſior aut nebuloſior Amineũ maius aut Morgentinũ,Apicium,Lucanũ ſerito.Cæteræ uites miſcellæ maxime in quẽuis agrum conueniũt.In lora recte condunť.Quas ſuſpendas duracinas amineas maiores,uel ad fabrũ ferrariũ pro paſſis hæ recte ſeruanť.Nec ſunt uetuſtiora de illa re latinæ liguæ pcepta tã prope ab origine rerum ſumus.Amineam pxime dictam.Varro ſcantianã uocat.In noſtra ætate pauca exempla cõſmatq̧ huius artis ſuere,Verum eo minus omittenda,ut noſcanť etiã pmia,quæ in omi re maxime ſpectanť.Sũmam ergo adeptus eſt gloriam Acilius Stheneleus e plebe libertina.lx.iugeꝝ,nõ amplius uineis excultis ĩ momẽtano agro,atq̧ ęque,cccc.nũmis uenũdatis.Magna fama & Vetulano Egilao petinde libertino fuit in cãpanoiæ rure linternino,maiorq̧ etiã fauore hoĩum,quoniã ipu3 Africani colebat exiliũ.Sed maxima eiuſdẽ ſtheneleï opera.Rhẽmiũ.Palæmonẽ,alias grammatica arte celebrem,in hiſce.xx.annis mercatum.dc.nummũ in eodẽ nomentano decimi lapidis ab urbe diuerticulo.Eſt autẽ uſq̧ quaq̧ nobilitas ✣metis p oĩa ſuburbana,ibi tamẽ maxima,quoniã neglectã p indiligentiã prædia parauerat.Ac ne in peſſimis quidem elegantioris ſoli hæc aggreſſus exeolere,ſed uirtute animi ſed uanitate.Quæ primo notata mira in illo fuit.Paſtinatas eñ de integro uineas cura Stheneleũ agricolã imitatꝰ,ad uix credibile miraeolũ perduxit.Intra octauũ annũ.cccc.nũmum emptori addicta pendẽte uindemia.Cucurritq̧ nõ nemo ad ſpectãdas uuarũ ĩ iis uineis ſtrues,lſis eius ✣altioribꝰ,cõtra id pigra l ciuitate ſibi pa

✣Vinetis.

✣Altiores.

trocinātē.Nouissime Anneo Seneca principatu traditionis ac potētia,quæ postremo nimia fuit sup ipm.Minime utiq; miraturi Anneū tanto prædii eius amore captū,ut non puderet inuiso alias ostento futuro tradere palmā eā emptis q̄druplicato uineis illis intra decimum fere curæ annum,digna opa quæ in cecubis,setiniisq; pficeret,quādo & postea sæpenumero septenos culeos singula iugera,hoc est amphoras centenas q̄dragenas musti dedere. Ac ne quis uictā in hoc antiquitatē arbitraret.Idem Cato denos culeos redire ex iugeribus scripsit.Efficacibꝰ exēplis nō maria plus temerata cōferre mercatori, nō in rubꝝ littus, Indicūue merces petitas quā sedulū ruris larem. Vino antiq̄ssima claritas maroneo in Thraciæ maritima pte genito,ut auctor est Homerꝰ Neq; em̄ fabulosa,aut de origine uariæ prodita consectamur.Præterq̄ Aristeum primū omniū i eadē gente mel miscuisse uino suauitate præcipua utriusq; naturæ sponte,peruenientis.Maroneū uicies tantū addito aquæ miscendū.Homerus prodidit.Durat et̄ uis in eadē terra generi,uigorq; indomitus.Quippe cū Mutianus ter consul ex his qui nuprime pdidere,sextarios singulos octonis aquæ misceri comperit præsens in eo tractu.Esse autē colore nigrum,odoratū,uetustate pinguescere.Et Pramnio quod Homerus celebrauit,etiam nunc honos durat.Nascit Smyrnæ ✠religiōe iuxta delubrū matris deū.In reliquis generi claritas nō fuit alicui.Anno fuit oim generꝝ bonitas.L.Opimio cōsule,cum.C.Grachius Tri.ple.seditionibus agitatis iterēptꝰ ea cœli tēperies fulsit,quā cocturā uocāt,solis opere,natali urbis.dc.xxxiiii.Durātq; adhuc uina ducētis fere ānis iam in speciem redacta mellis asperi.Etem̄ hæc natura uinis in uetustate est,nec potari p se queunt*sine puinciæ aq̄,usq; in amaritudinē catie indomita.Sed cæteris uinis cōmendādis minima aliq̄ mixtura medicamēta sūt,quo fit ut eius tēporis æstimatiōe i singłas amphoras cēteni nūmi statuant.Ex his tñ usura multiplicata semissibus,quæ ciuilis ac modica est.In.C.Cæsaris Germanici filii principatu annis centū sexaginta singulis uncias uini cōstitisse nobili exēplo documꝰ referētes uitā Pomponii secūdi uatis,cœnāq; quā principi illi dedit.Tantū pecuniaꝝ detinent uini apothecæ.Nec alia res maius incremētū sentit. Ad uicesimū annū,maiusue ab eo dispendiū non pficiente pcio.Rara quippe adhuc fuerē,nec nisi iportatis singulis testis milia nūmum.Viennenses soli picata sua quoꝝ genera plura diximꝰ, pluris pmutasse,sed inter sese amor patrio credunt.Idq; uinum frigidius reliquis existimat in frigido potu.

✠Regione

*Si non puincat aqua.

De natura Vini Cap.v.

VIno natura est ex hausto accendēdi calore uiscera intus.Foris infuso refrigerandi.Nec alienū fuerit cōmemorare hoc in loco qđ Androcydes sapiētia cō clarus ad Alex. Magnū scripsit,intemperantiā eius cohibens. Vinū potaturus rex,memento te bibere sanguinem terræ cicuta homini uenenū est cicuta uinū.Quibus pceptis si ille obtemperauisset,pfecto amicos i temulentia nō interemisset.Prorsus ut iure dici possit,neq; uiribus corpis utiliꝰ aliud,neq; aliud uoluptatibus perniciosius,si modus absit.

Vina generosa. Cap.vi.

GEnera aūt uini,aliis gratiora esse quis dubitet?aut non ex eodem lacu aliud præstantius potu esse altero,aliud alterū germanitate pcedere,siue testa,siue fortuitu euentu?Quam ob rē de pricipatu se quisq; iudicē statuat.Liuia Augusta.lxxxii.annos uitæ pucino retulit acceptos nō aquoso.Gignit i sinu hadriatici maris,nō pcul a Timauo fōte,saxeo colle,maritimo afflatu,paucas coquēte āphoras.Nec aliud aptiꝰ medicamētis iudicat.Hoc esse crediderī qđ græci celebrātes miris laudibꝰ pyctanon appellauerūt ex hadriatico sinu.Diuus Augustus setinū ptulit cūctis,& fere secuti pricipes pp̄ter cōfessa expimēta nō temere cruditatibꝰ noxiis.Ab eo saliua nascit sup forū Apii.Antea cecubo erat gn̄ositas celeberrima in palustribus populetis,sinu amyclano qđ iā intercidit.& icuria coloni lociq; angustia.Magis tñ fossa Nerōis,q̄ a Baiāo lacu ostiā usq; nauigabilē ichoauerat. Scđa nobilitas falerno agro erat.Et ex eo maxīe Faustiāo,cura culturaq; id collegerat.Exoleuit hoc quoq; nimietate copiæ,poti,potiꝰ q̄ bōitati studētiū.Falernꝰ ager a pōte cāpāo leua petētibꝰ urbanā colōiā syllanā nup capuę cōtributā icipit.Faustianꝰ āt circiter q̄truor miliaria a uīo pp̄e cedias q uicus a Sinuessa.vi.milibꝰ abest.Nec ulli i uino maior auctoritas,+solo uinoꝝ flāma accendit.Tria eiꝰ gn̄a.Austerū,dulce,tenue.Quidā ita distinguūt.Sūmis collibꝰ gauranū gigni,mediis faustianū imis falernū.Nō omittēdū aūt nulli eoꝝ q̄ celebrent iucundū saporē uuæ esse. Ad tertiā palmā uariæ uenere,Albanæ urbi uicinæ pdulces,ac raræ in austero.Itē Surrētina in uineis tm̄ nascētia cōualescētibꝰ maxīe pbata,pp tenuitatē salubritatēq; Tiberius Cæsar dicebat cōsensisse medicos,ut nobilitatē surrētino daret,aliogn eē gn̄osum ace-

+Solū uinoꝝ hoc

tú.C.Cæsar q succeßit illi nobilé uappá.Certát maßica æq ex móte Gaurano puteolos baiasq; ꝓspectátia.Ná falerno cótermina statana ad pricipatus uenere nó dubie,palláq; fecere.Sua cuiusq; terris tpa eé scdm q rerú ꝓuétus occasusq; iúcti.Iis ꝑponi solebát caleoa,& q in uineis arbustisq; nascúť fúdana.Ex alia uicinia urbis uiliternina priuernatiaq;.Ná qd' signiæ nasciť austeritate nimia cótinédæ utile aluo íter medicaméta numerať.Quartú curriculú publicis epulis obtinuere a diuo Iulio(is.n.prius auctaré his tribuit,ut i eplïs ei⁹ appet)Mamertia circa Meßaná í Sicilia genita.Ex iis potulana,ab auctore dicta i loco ꝓxima Italiæ laudanť ꝑcipue.Est & í eadé Sicilia & Taurominitáis honos lagéis ꝓmamertino plærúq; subditis.Ex reliqs auté a supo mari ꝑtutia atq; Ancone nascétia,& q a palma una forte enata palmesia appelláť.In mediterraneo uero cesca

✣ Grauiscana

tia mecænatiana.In Verronési item rhetica falernis tm̃ posthabita a Vergilio.Mox optia ab íti mo sinu maris hadriana.Ab ífero aút latiniésia,✣grauicana,✝stomésia.Herruriç palmá lúa hét.

✝ Statōiensia.

Liguriæ genua.Inter pyreneú,alpesq; maßylia,gemio sapore,qñ &cōdiendis aliis pingui⁹ gignit, qd' uocát sucosú.Ceretano intra gallias cósistit auctoritas.De reliqs í Narbonési genitis asseuerare nó est,qm̃ officiná ei⁹ rei ífecere tingéres fumo,utináq; oó,& herbis,ac medicamétis noxiis

✱ Aloen
✣ Barbiæ.

Quippe etiá✱aloe mercanť,quo saporé coloréq; adulterát.Verú & longinqora Italiç abAusonio mari nó carét glïa tarétia,& seruitiana,& cosentiæ genita,& tépse ac✣balbiç lucanaq; antecedétib⁹ thurinis.Oiu3 uero eoꝝ maxie illustrata meßalæ potu,& salute lagaria nó ꝓcul grum̃to oascentia.Cápáia nup excitauit nouis noib⁹ auctoritaté,siue cura,siue casu;ad qrtú Neapoli lapidé trebellicis,iuxta Capuá caulinis,& in suo agro trebulanis,alioqn sp íter plebeia& trifollinis glïa ta.Nam Pópeianis summú decé annorú ícrementú est nihil senecta cóferéte.Dolore etiá capitú in sextá horá diei sequétis infesta dęphendúť.Quibus exéplis(nisi fallor)manifestú est patriá terramq; referre non uuam. Et supuacuá generú cósectationé inumerú,cú eadé uitis aliud aliis locis pulluler.Hispaniaꝝ Lositania copia nobilitáť.Elegátia uero Tarraconésia,atq; Lauronesia& Balearica ex ísulis cóferúť Italiæ primis.Nec ignoto multa ꝑtermissa plærosq; existimaturos,qñ suú cuiq; placet,& quocúq; eať,fabula eadem reperiať.Diui Augusti iudiciorú,ac palati peritißimú,e libertis censurá uini í epulas eius facienté dixisse hospiti de indigena,uino nouú quidé sibi gustum esse eum,atq; non ex nobilibus,sed cæsarem nó aliud potaturú.Nec negauerim & alia digna esse fama.Sed de quibus cósensus æui iudicauerunt,hæc sunt.

Vina transmatina. Ca.vii.

MOdo nunc soli trásmarina dicem⁹.In súma gloria post homerica illa,de qb⁹ supra dixim⁹ fuere Thasiú Chiúq;,Ex Chio quod aruißimum uocát.His addidit Lesbium Erasistrati maximi medici auctoritas,circiter,ccccl.anno urbis Romæ. Núc gra ante oia est clazomenio,postq̃ parcius mari condiút.Lesbiú sponte naturæ suæ mare sapit.Nec tmolio per se gra ut uino,s3 cui⁹ dulci admixto reliquorú duricia suauitaté accipiat sil' & etaté,qm̃ uetustiora ꝓtin⁹ uidenť.Ab his dignatio est sycionio,cyprio.telmesico,tripolitio,bertitio,tyrio,sebénitico.In ægypto hoc nasciť tribus gñib⁹ uuarú,ibi nobilius thasio & alopece.Post hæc auctoritas hippodomátio,mystico,cátharite,ꝓtropon,gnidio,catacecaumenitæ,petriteç myconio.Ná mesogiren capitis dolores facere cópertú est.Nec ephesiú salubre esse,qm̃ mari & defruto cốdiať. Apamenú mulso ꝑcipue cóuenire dr,sicut ꝑtutiú in Italia.Est.n.& hæc ꝓprietas geneꝝ, ut dulcia utiq; inter se nó congtuát.Exoleuit & ꝓtragion,qd' Italicis proximú fecerant Asclepiadis scholæ.Apollodorus medic⁹ í uolumie quo suasit Ptolemæo regi quæ uina biberet, Italicis etiá tú ignotis, laudauit in ponto Naspceniten,mox orœticú,œneathé,leucaniú,ambracioté,& qd' cúctis ꝑtulit ꝑparentium.Sed minoris famæ esse dixit,quoniam sex annos non placeret.

De Vino quod uocatur Biæon,genera.vii. Cap.viii.

✣ Curç.

HActenus bonitas uini natióibus debeť, Apud grecos✣iure clarißimú nomé accepit,quod appellauerút Biæon,ad plurimos ualetudinú usus excogitatú,ut docebim⁹ í pte medicinæ,Fit hoc mó.Vuæ paulú ante maturitaté decerptæ,siccantur acri sole ter die uersatæ per triduú.qrto exprimúť,dein cadis sole ínueteráť.Cui mariná aquá largioré miscét,aserui furto

✱ Leucœniú.

origine orta sic mésurá explétis Idq; translatú in albú mustú✱leucochriú appellať.In aliis aút gétibus sili mó factú tethalaßomenon uocát,Thalaßiten aút uasis musti deiectis in mare.Quo genere præcox fit & uetustius.Necnó apud nos quoq; coum uinú ex Italico faciédi rationé.Cato demonstrauit,Sup cætera in sole quadriennio maturandú præcipiens.Rhodiú Coo simile est.Phori

neum salsius Coo. Oīa trāsmarina septem in sex annis ad uetustatē mediā puenire existimantur.

De dulcium generibus. xiiii. Cap. ix.

Vinū omne dulce min⁹ odoratū, quo tenuius eo odorati⁹. Colores uini q̄ttuor. Albus, fuluus, sanguineus, niger. Psythium & melampsythiū passi genera sūt suū saporē, non uini referētia. Cisibilites uero musti in Galatia nascens, & balinciū in Sicilia. Nā siræū, quod alii hepsema, nostri sapā appellāt, ingenii, nō naturæ opus est, musto usq; ad tertiā partem mensuræ decocto. Quod ubi factū ad dimidiā est, defrutū uocamus. Oīa in adulteriū mellis excogitata. Sed priora uua terraq; cōstāt. Passum a cretico Ciliciū probat & Africū, & in Italia puinciisq; finitimis. Fieri certū est ex una, quā græci Sticā uocāt, nos Apianam. Itē scirpula, diutius in uite sole uuis adustis, aut feruēte oleo. Quidā e quacūq; dulci dum pcocta alba faciunt siccātes sole, donec paulo ampli⁹ dimidiū pondus supsit, tusasq; leniter unas exprimūt. Deinde quantum expsse re adiiciūt uinaceis aquæ puteanæ, ut secundariū passum faciūt. Diligētiores eodem modo siccatis acinos eximūt, ac sine sarmētis madefactos uino excellēti, donec itumescāt, exprimūt. Et hoc genus ante cætera laudāt. Ac simili modo aqua addita secundariū faciunt. Mediū inter dulcia uinū est, quod græci Aigleuces uocant, hoc est semp mustū. Id euenit cura, quoniā feruere perhibetur. Sic em̄ appellāt musti in uina trāsitū. Ergo mergunt e lacu prinus in aqua cados, donec bruma trāseat, & cōsuetudo fiat algē di. Est etiāuū aliud gen⁹ eius per se, qd' uocat dulce Narbonēsis puincia, & i ea maxie uocōtia. Asseruat eius gr̄a uua diutius in uite pediculo in torto. Ab aliis ip se palmes incidit i medullā. Ab aliis uua torret in tegulis, oīa ex Heluēnaca uite. His adiiciūt aliqui, qd' uocāt diachyton, unis in sole siccatis, loco clauso p dies septē in cratibus, totidē pedibus a terra alte, noctib⁹ a rore defēsis, octauo die calcatis. Ita fieri optimi odoris saporisq;. Dulci e genere est & melitites. Distat a mulso qd' fit e musto, cū qnq; congiis austeri musti congio mellis. & salis cyatho sofferuefactis austerū. Sed inter hæc genera potuū ponere debeo & protropū, ita appellat a quibusdā mustum sponte defluens, anteq; calcentur uuæ. Hoc protinus diffusum lagenis suis deferuere passi. Postea in sole. xl. diebus torrent æstatis secutæ ipso canis ortu.

De deuteriis & secundariis uini genera tria. Cap. x.

NOn possunt iure dici uina, quæ græci deuterias appellant, Cato, & nos lorā, maceratis aq̄ uinaceis. Sed tñ inter uina operaria nūerant. Tria eoɽ gr̄a. Decima pte aquę addita q̄ musti expssa sit, & ita nocte & die madefactis uinaceis, rursusq; prælo subiectis. Alterū quod hoc mō græci factitauere, tertia pte ei⁹ qd expssum sit addita aq̄, expssoq; decocto ad tertias partes. Tertiū est fæcib⁹ uini expssum, quod fecatū Cato appellat. Nulli ex his plusq̄ anno usus.

Quæ nuper in Italia generosa uina esse cœperūt. Cap. xi.

VErū inter hæc subit mentē, cū sint gr̄a nobilia, quæ pprie uini intelligi possint. lxxx. fere in toto orbe duas ptes ex hoc nūero Italiæ esse. Longe ptcrea ante cunctas terras, & hinc deinde altius cura serpit, non a primordio hanc gratiam fuisse.

De uini obseruatione Romulo rege posita. Cap. xii.

AVctoritatē post sexcentesimū forte annū cœpisse. Romuluз lacte non uino libasse indicio sunt sacra ab eo instituta, quæ hodie custodiunt morē. Numæ regis posthumia lex est. Vino rogū ne respergito. Quod sensisse illū pprer inopiam rei nemo dubitet. Eadem lege ex īputata uite libari uina diis nefas statuit, rōne excogitata, ut putare cogerēt alias aratores, & pigri circa arbusti pericula. M. Varro auctor est, Mezētiū Hetruriæ regē auxiliū rutulis cōtra Latinos tulisse uini mercede, quod tum in latino agro fuisset.

Qui uini usus antiquis, & de uinis antiquorum. Cap. xiii.

NOn licebat id fœminis Romæ bibere. Inuenim⁹ iter exēpla Egnati ✣ Metentini uxorē q̄ uinū bibisset, e dolio interfectā fuste a marito, eūq; cædis a Romulo absolutū. Fabius Pictor in annalibus suis scripsit. Matronā q̄ loculos, in qbus erant claues uinariæ cellæ resignauisset a suis, inedia mori coactā. Cato ideo ppinquos fœminis osculū dare, ut scirēt an temetum olerēt. Hoc tū nomē uino erat, unde & temulentia appellata. Cn. Domitius iudex pnūciauit mulierē uideri plus uini bibisse, q̄ ualetudinis causa uiro insciēte, ac dote mulctauit. Diuq; eius rei magnā psimonia fuit. L. Papyri⁹ imperator aduersus Sānites dimicaturus, uotū fecit, si uicisset louī pocillum uini. Deniq; iter dona sextarios lactis inuenim⁹ nusq̄ uini. Idem Cato cum in Hispaniā nauigaret, unde eum triūpho rediit. Non aliud, inquit, uinū bibi, q̄ remiges, in tantū diss

✣ Mecē nini.

✠ Miro uel Myro.

milis istis,qui etiã cõuiuiis alia q̃ sibimetipsis ministrãt,aut ꝓcedẽte mensa subiiciũt. Laudatissima apud priscos uina erant ✠ myrrhæ odore cõdita,ut appet in Plauti fabula,quæ Persa inscribitur,q̃q̃ in ea & calamũ addi iubet.Ideo quidam aromaticis delectatos maxime credũt.Sed Fabius Dosenus his uersibus decreuit.

Mittebant uinum pulchrum murrinam. Et in Acharistione.
Panem & Polentam uinum murrinam.

Scæuolã quoq; & Læliũ.& Atteiũ Capitonem in eadẽ sentẽtia fuisse uideo,qm̃ in pseudulo sit.
Quod si opus est ut dulce promant,idem & quicquid habeant roga.
Murrinam,passum,defrutum,mella.

Quibus apparet non inter uina modo murrinam,sed inter dulcia quoq; nominatum.

De apothecis,& de uino opimiano. Cap.xiiii.

APothecas fuisse & diffundi solita uina,anno. dc.xxxiii. urbis appet indubitato Opimiani uini argumẽto,iã intelligẽte suum bonum Italia.Nõdũ tamẽ ista genera in claritate erãt. Itaq; oĩa tũc genita unũ habẽt cõsulis nomẽ.Sic quoq; diu transmarina fuerũt in auctoritate ad Attauos usq; nostros,etiã falerno iam repto,sicut apparet ex illo comico uersu Anaxipolis Thasi. Quinq; thasii uini inde depromam falerni bina.

P.Licinius crassus,&.L.Cæsar cẽsores anno urbis cõditæ.dc.lxxv.edixerunt, ne qs uinũ græcum amineũq; octonis æris singl'a q̃drãtalia uẽderet.Hæc.n.edicti uerba sunt. Tãta uero uino græco gr̃a erat,ut singl'æ potiones in uno cõuictu darent̃.Quibus uinis auctoritas fuerit sua ĩ mẽsa.M. Varro his uerbis tradit.L.Lucullus puer apud patrẽ nũq̃ lautũ cõuiuiũ uidit, in quo plus semel græcũ uinũ daretur.Ipse cum rediit ex Asia,milia cadoꝝ congiorũ diuisit amplius cẽtũ.C.Cẽsius quem prætorem uidimus Chium uinum in domum suam illatum dicebat tũ primũ,cum sibi cardiaco medicus dedisset.Hortensius super.x.cados hæredi reliquit.Hactenus Varro.

De liberalitate Cæsaris in uino,& quando primum genera uini factitii. Cap.xv.

QVid ni & Cæsar dictator triũphi sui cœna uini falerni amphoras cẽtũ,chii cados centũ in cõuiuia distribuit.Idem Hispaniẽsi triũpho chium & falernũ dedit. Epulo uero in tertio cõsulatu suo falernũ,chiũ,lesbiũ,mamertinũ,quo primũ tpe quattuor genera uini apposita constat.Postea ergo alia oĩa in nobilitatẽ uenerunt circiter septingentesimũ urbis annum.

De Vinis Factitiis. Cap.xvi.

ITaq; non minora innumerabilia pene genera factitii reperta multis ante seculis,quæ nũc dicemus oĩa ad medicinæ usum pertinẽtia.Omphaciũ quõ fieret ꝓpter unguẽta diximus priori libro.Fit e labrusca,hoc est uite syluestri,qd' uocat̃ œnanthinũ.Flores eius libris duab⁹ in musti cado macerati post.xxx.dies mutãt̃.Præter hoc radix labruscę,& acini coria ꝑficiũt.Ii paulo postq̃ defloruere,singl'are remediũ hñt ad refrigerãdũ in morbis corpoꝝ ardores gelidissima (ut ferũt)natura.Pars coꝝ æstu morit̃,priusq̃ reliq q solstitiales dicũt̃,uniuersi nũq̃ maturescũt. Et si pri⁹ q̃ tota uua maturescat,icocta det̃ cibo gallinaceo generi fastidiũ gignit uuas appetẽdi. Fictitioꝝ primũ fit ex ipo uino,qd' uocat adynamõ hoc mõ.Alibi musti sextarii.xx. aq̃ dimidiũ, feruet donec excoquat̃ aq̃ mẽsura.Alii marinę sextarios.x.tãtundẽ pluuiæ i solc.xl.dieb⁹ torrẽt. Dant ægris qb⁹ uini noxã timẽt.Proximũ fit e milii semine maturo,cũ ipa stipula librã & q̃drantẽ in cõgios duos musti macerãt.Et post septimũ mẽsem trãsfuso.Ex loto arbore herba dictũ est uti quæq; fierẽt.Fit & e pomis quæ dicem⁹ interꝑtationib⁹ nõ nisi necessariis additis.Proximũq; ei e palmis,quo Parthi & Indi utunt̃,& oriẽs totus.Maturaꝝ q̃s uocãt Chydæas modio i aq̃ congiis trib⁹ macerato exp̃ssoq;.Sic fit & sycites e fico,quẽ alii ✠ palmiprunũ,alii trocin uocãt. Aut dulce eẽ nõ libeat,pro aq̃ tantũdẽ uinaceoꝝ adiiciũt.Ex cypria fico & acetũ fit ꝑcellens,atq; alexandrino quoq; meli⁹.Vinũ fit & ex siliqua syriaca,& e pyris,malorũq; oĩb⁹ gñibus,Sed e punicis,quod rhoiton uocãt.Et e cornis,mespilis sorbis,mori siccis,nucleis pineis.Hi musto madidi exprimunt̃.Supiora per se mitia.Myrticẽ Cato quẽadmodũ fecerit hoc paulo post indicabimus. Græci uero & alio mõ. Ramis teneris cũ suis foliis i albo musto decoctis tusis libra i trib⁹ musti congiis deferuere faciũt donec duo supsint.Quod ita sylnestris myrti baccis factũ est,myrtidanũ uocãt.Hoc manus tigũt.Ex his quæ i hortis gignunt̃ fit uinũ e radice asparago,cunila,origano, apii seminę,ambrotono,mẽtastro,ruta,nepeta,serpillo,marubio.Manipulos binos tũdũt i cadũ musti,& sapę sextariũ,& aq̃ marinę heminã.E napis fit.xi.denarioꝝ põdere i sextarios binos musti addito.

✠ Palmiprimũ, uel Catorcitẽ.

ſti addito.Ité e ſcylla radice.Inter flores & roſæ foliis tuſis,in lteolo ĩ muſtũ collatis cũ pōduſculo,ut ſidat.xl.pōdere denarioꝶ in ſextarios uicenos muſti,nec ante tres méſes uaſe apto.Ité e nardo gallico,& aliud e ſylueſtri.Aromatiten quoq̧ ĩuenio factitatũ nō tãtũ unguẽtoꝶ cōpoſitiōe,primo ex myrrha(ut diximus)mox e nardo celtico,calamo,bitumine,offis in muſtũ,aut dulce uinũ ꝺ ſectis.Alii ꝺ calamo,iũco,coſto,nardo,ſyriaco,amomo,caſia,cinamomo,croco,palma, aſſaro,ſilr & offa.Apud nardi,& malobathri ſelibris ĩ muſti cōgios duos additis . Qualia nũc quoq̧ fiũt pipe & melle addito,q̄ alii cōdita,alii pipata appellãt.Inuenit & nectarites ex herba,quã alii Helenion,alii medicã,alii ſymphyton,alii idé & horeſtion,alii nectareã uocãt, radice pōderis.xl. denarioꝶ in ſextarios ſex muſti addita.Silr in linteo.Ex cæteris herbis collatis fit abſynthites in xl.ſextariis muſti abſynthii pōtici libra decocta ad tertias pres,ul' ſcopis abſynthii ĩ uinũ additis Silr hyſſopites e cilicio hyſſopo unciis trib⁹ in duos cōgios muſti cōiectis aut tuſis in uinũ . Fiũt utraq̧ & alio mō circa radices uitiũ ſato.Sic & Helleborité fieri ex ueratro nigro Cato docet,Sic fit & ſcãmonites.Mira uitiũ natura ſaporé alienũ ĩ ſe trahédi,qualé & redolét ſalicũ Patauinoꝶ in paluſtrib⁹ uindemiæ.Sic & helleboꝶ ſerit in Thaſo,aut cucumis ſylueſter,aut Scãmonea, qꝺ uinũ*ectromatiũ uocãt,qm̄ abortus facit.Fit & ex herbis,quaꝶ natura ſuo loco dicet. Eſtęchade & radice gentianæ,& trogoriano,& dictamo,aſſaro,dauco,eliſphaco,panace, acoro, conyza, thymo,mãdragora,iunco.Vocarũt & ſycinum,& Ithacomelin,& lectiſpagiten, quorũ tam obliterata rō eſt.Ex fructicũ uero gñe cędri utriuſq̧ cupreſſi,laur⁹ iuniperi,pini,pyri.terebinthi+callini,lentiſci.Baecas aut lignũ recés muſto decoquũt.Ité chamęleæ,& chamepityos, & chamedryos lignum.Eodem modo & ex flore in congium muſti decem denariorum pondere addito,

*Phthorium.

+Calami.

De hydromelle & oxymelle. Cap.xvii.

FIt uinũ ex aqua ac melle tantũ.Quinquénio ad hoc ſeruari cœleſté iubent aliqui prudentiores.Alii ſtatim ad tertias partes decoquũt,& tertiã mellis ueteris adiiciunt. Deinde.xl.dieb⁹ canis ortu in ſole habent.Alii diffuſa ita decimo die obturãt.Hoc uocatur hydromel,& uetuſtate ſaporem uini aſſequit,nuſq̄ laudatius q̄ in Phrygia.Quin & acetũ melle tempabat, adeo nihil intépratũ in uita fuit.Oxymel hoc uocarunt,mellis decé libris,aceti ueteris heminis quinq̧, ſalis marini libra,aquæ pluuiæ ſextariis quinq̧ ſufferuefactis decies,mox elutriatis,atq̧ ita ſueteratis.Oĩa ab Themiſone ſũmo auctoꝛ dãnata.Et Hercule coact⁹ eoꝶ uſus uideri poteſt. niſi ſi qs naturæ op⁹ credit aromatité,& ex unguẽtis uina cōpoſita,aut ut biberent genuiſſe eã frutices. Iſta ſunt cognitu iucũda ſolertia humani animi oĩa exquirẽte. Nihil qdé ex his anno durare præterq̄ quæ uetuſtate ipa fieri diximus.Et plura ne tricenis quidem diebus non erit dubium,

Prodigioſa genera uini. Cap.xviii.

SVnt & in uino ꝑdigia.Dicit in Arcadia fieri qꝺ fœcũditaté fœminis ĩportet, uiris rabiem. At in Achaia maxĩe circa Caryniã abigi partũ uino,atq̧ etiã ſi uuã edãt grauidæ,cum differentia in guſtatu non fit.Trœzenium uinum qui bibunt negantur generare. Thaſos duo genera uini diuerſa facere ꝑdit.Vnũ quo ſōn⁹ cōciliet,alteꝶ uero quo fuget. Apꝺ eoſdé uitis theriace uocat,cui⁹ & uinũ & uua cōtra ſerpẽtiũ ictus medet.Libaneos thuris odore,ex q̄ diis prolibant.E diuerſo ſpédios dãnata a fetis.Ferũt eã nec ab alite ulla attingi.Thaſiã uuã ægypt⁹ uocat apud ſe ꝑdulcé q̄ ſoluit aluũ.Eſt cōtra in Lycia q̄ ſolutũ firmat.Aegypt⁹ & Ecbolinã hẽt abortiuos faciẽté.Vina in apothecis canis ortu mutant quædã,poſteaq̧ reſtituunt ſibi. Sic & maris nauigio,cuius iactatus his quæ durauerint tantum uetuſtatis adiicere ſentit,quantũ habuerint,

Quibus uinis ad ſacra uti fas non ſit,& quibus generibus muſta condiant. Cap.xix.

ET quoniã religione uita cōſtar,ꝑlibare diis nefaſtũ habet uino,ꝑter imputatæ uitis,fulmine tactæ.quãq̄ iuxta hoĩs mors laq̄o pepẽderit,aut uulneratis pedibus calcata, & quod circũciſis uinaceis ꝓfluxerit,aut ſuperne deciduo ĩmundiore lapſu aliquo polluta. Iteꝫ græca qm̄ aquã habeat. Vitis ipa quoq̧ mãdit decoctis caulib⁹ ſũmis,q & condiunt in aceto ac muria. Verũ & de apparatu uini dixiſſe cōueniat,cũ greci priuati ea ꝑcepta tradiderint, arteq̧ fecerint, ſicut Euphronius,& Ariſtomachus,& Coniades,& Hiceſius,Africa gypſo mitigat aſperitaté.nec nō aliqb⁹ ſui ptib⁹ calce.Græcia argilla aut marmore,aut ſale,aut mari lenitaté excitat.Italię in pte aliq̄ tabulana pice ac reſina.Cōdire muſta uulgare eſt ei,ꝓuinciiſq̧ finitimis. Anni prioris uina nō nuſq̄ fæce acetoue condiũt.Necnō & ex ipo muſto fiunt medicamina. Decoquit ut dulceſcat portiōe uiriũ.Nec durare ultra ãnũ ſpaciũ tale ꝑdit.Aliqbus in locis decoquũt ad ſapas mu

sta,infusisq; his ferociā frangūt.Et in hoc tn̄ genere,& in omni alio subministrant uasa ipsa cōdimentis picis.Cuius faciendæ ratio proximo dicetur uolumine.

De picis generibus,& resinis,& mustis cōdiendis,& de aceto & fæce. Cap.xx,

✣ Epargos an psegas.

✣ Nec esse aliā,q̄ ī multa pice natutam.

ARborū succo manantiū,picē resināq; aliæ ortæ in oriēte,aliæ in Europa ferūt̃. Quæ inter est Asia,utrinq; q̄sdā habet.In oriente optimā tenuissimāq; terebinthi fundūt. Deinde lentisci,quā & masticē uocāt.Postea cupressi acerrimā sapore.Liquidā oēs & tantū resinam. Crassiorē uero & ad pices faciēdas cædrus.Arabica resina alba est,acri odore difficilis coquēti.Iudaica callosior,& terebinthi quoq; odoratior. Syriaca attici mellis similitudinē hēt. Cypri āncedit oēs.Est aūt melleo colorē carnosa.Colophonia p̄ter cæteras fulua,si terat̃ alba fit.Grauior odor. Et ob id nō utunt̃ ea unguētarii.In Asia q̄ fit e picea admodū cādida ✣ spargos uocat̃.Resina oīs dissoluit̃ oleo.Quidā & Creta figulinarꝝ hoc fieri arbitrant̃.Pudetq; cōfiteri,maximū iā honorē ei⁹ eē i euellēdis a uirorꝝ corpib⁹ pilis.Ratio aūt cōdiendi musta in primo feruore, qui nouē diebus cum plurimū peragit̃ aspersu picis,ut odor uino contingat, & saporisquædam acumina. Vehemētius id fieri arbitrant̃ crudo flore resinæ,excitariq; lenitatē.E diuerso crapulā compesci, & feritatē nimiā,frangiq; uirus. Aut ibi pigra lenitas torpeat,uirus addi. Liguriæ maxīe circumpadanisq; mustis utilitas discernit̃ hoc mō pugnacib⁹ mustis crapulæ plus īdit̃,lenib⁹ parci⁹.Sūt q & ex nitro quoq; cōdiri uelint. ✣ Necnō alia ęque multiplici natura. Vitiūq; musto qbusdā i locis iterꝝ spōte feruere,q̄ calamitate deferbuit deperit sapor,uappæq; accipit nomē p̄brosum etiam hoīum cū denegauerit anius. Acetis em̄ neqtiæ inest uirt⁹ magnos ad usus,& sine qs uita mitior degi nō possit.Cætero uinorꝝ medicaminis tāta cura est,ut cinere apud quosdā , ceu gypso alibi qbus dixim⁹ modis instaurent̃.Sed cinerē e uitis sarmētis,aut q̄rcu p̄ferūt. Quin & marinā aquā eiusdē rei gratia ex alto peti iubēt,seruariq; ab æquinoctio uerno,aut certe nocte solstitio & aqlone flāte hauriri,uel circa uindemiā si hauriat̃ decoqui.Pix in Italia ad uasa uino cōdēdo maxime p̄bat̃ brutia.Fit e picea resina.In Hispania aūt e piceastris minime laudata.Est.n.resina harū amara & arida.& graui odore.Differētiā rationēq; faciēdi p̄ximo uolumīe demōstrabim⁹ inter arbores fetas.Vitia p̄ter supradicta acor,aut fumidū uit⁹,aut picis adustio.Expimētū uero si fragmēta sublucēat,ac sub dēte lētescat acore iucūdo.Asia picem indicā maxīe p̄bat,grecia pieticā. Virgilius naritiā.Diligētiores admiscēt nigrā masticem,quæ in ponto bitumis similis gignit̃, & irys radicē oleumq;.Nam cæram accipiētibus uasis compertum est uina acescere, sed trāsferre in ea uasa in qbus acetum fuerit utilius:q̄ in ea in quibus dulce,aut mulsum.Cato iubet uina cōcinnari,hoc em̄ utit̃ uerbo,cineris lexiui,cū defruto cocti parte q̄dragesima pulegii,uel salis sesqlibra.Interi & tuso marmore.Facit & sulphuris mētionē.Resinæ uero in nouissimis . Sup oīa addi maturescēte iā uino iubet mustū,quod ille tortinū appellat.Nos intelligim⁹ nouissime exp̄ssum. Et adiici mustis tingēdi gratia coloris,ut pigmētū aliqd' uini,atq; ita pinguius fieri,tot ueneficiis placere cogitur.Et miramur noxia esse,in uitiū iclinantis.Experimētū est laminæ plūbeæ mutat⁹ in eo colos,Propriū aūt īter reliquos liqores uino mucescere,aut i acetū uerti.Extātq; medicinę uolumia.Et fęx uini siccata recipit ignes,ac sine alimēto p se flagras.Cinis eius nitri naturā habent,easdemq; habet uires.Hoc amplius quo pinguius sentitur,

De celis uinariis. Cap.xxi.

MAgna & collecto iam uino differētia ī cella.Circa alpes ligneis uasis cōdōt,circulisq; cingunt,atq; etiā hyeme gelida ignibus rigorē arcent.Mirum dictu sed aliqñ uisum,ruptis uasis stetere glaciatæ moles p̄digii modo, qm̄ uini natura nō gelascit,alias ad frigus stupens tantū.Mitiores plagæ doliis condunt,ifodiūtq; terrę tota,aut ad portionē situs,Itē cœlū p̄bēt.Alii uero īpositis tectis arcēt,tradūt̃q; ad hæc p̄cepta.Lat⁹ cellæ uinariæ,aut certe fenestras obuerti in aqlonē oportere,uel usq; in exortū æquinoctialē.Sterquiliniā & arborū radices p̄cul abesse,oīaq; odoris euitādi facillimo in uina trāsitu.Ficos utiq; & caprificos.Doliis etiā iterualla dari, ne inter sese uitia serpāt,cōtagiōe uini sp ocyssima.Quin & figuras referre.Vētrosa ac patula minus utilia.Picari optere p̄tin⁹a canis ortu,postea p̄fundi marina aq̄,aut salsa ac leui cinere sarmēti ea aspgi, uel argilla aspa myrra suffiri,ipasq; sæpius cellas,Imbecilla uina demissis i terrā doliis seruāda.·Valida expositis.Nunq̄ implēda.Et qd' supersit,passo aut defruto perūgendū,admixto croco, pice ueteri cū sapa.Sic coopcula doliorū medicāda,addita mastice ac pice.Bruma apiri uetant, nisi sereno die.Vetant austro flante,lunaue plena.Flos uini cādidus p̄bat̃ rubens triste signum

ste signũ est,si nõ is uini colos fit.Ité uasis inealescẽtibꝰ,opeulisue sudátibꝰ. Quod celetitet flotere cœperit,odoréq́ trahere nõ fore diutiuũ.Ipa quoq́ defruta ac sapas cũ fit cœlũ fine luna,hoc est i syderis eius coitu,neq́ alio die coq iubét.Præterea plũbeis uasis nõ æreis, nucibꝰ iugládibꝰ additis.Eas.n.fumũ excipe.Cápaniæ nobilissima exposita sub diuo in eadis uerberari sole luna imbre,ae ueutis aptissimum uidetur.

De uitanda ebrietate. Cap.ii.

AC si quis diligentius reputet,in nulla parte operiosiot uita est,se non saluberrimũ ad potũ aquæ liquorem dederit,quo cætera oĩa animantia utuntur. At uos uinum bibere & iumenta cogimus,tantoq́ opere,tanto labore & impendio constat,quod hoĩs meutem mutet,ac furotum gignat,millibus sceleꝝ huie deditis tãta dulcedine,ut magua pars non aliud uitæ pmiũ itelligat.Quinimo ut plos capiamꝰ,saeco frãgunt uires.Et alia irritaméta excogitát. Ac bibẽdi cá etiá uenena cõficiunt.Aliis cicutá psumẽtibus,aut bibere mors cogat. Aliis pumicis farinã,& quæ referendo pudet docere.Cautissimos ex his balueis quoq́ coq uidemus, exanimesq́ efferri.Iã uero alios lectũ expectare uõ posse,imo uero uec tunicá.Nudosq́ ibi protinus & anhelos ingẽtia uasa cortipe,uelut ad ostentatiõné uitiũ,ac plene infundere ut stati euomãt,rursusq́ hauriát.Idq́ iteꝝ tertioq́,tanq̃ ad perdẽdá uina geniti,& tanq̃ effundi illa non possint, nisi per humanũ corpus.Ad hæc pertinét peregrinæ exercitationes,& uolutatio in cœno,ac pectorosa cetuicis repandæ ostẽtatio.Per oĩa hæc pdicat sitis quæri. Iá uero quæ uasa adulteriis celata! tanq̃ per se parũ doceat libidines temulẽtiæ.Ita uina ex libidine hauriunt,atq́ etiã præmio inuitatur ebrietas.Et si diis placet,emitur alius,ut uel quantũ biberit,tantũ edat,& preciũ uinolẽtię lege accipit.Alius quantũ alea quæsierit,tantũ bibit.Tũc auidi matroná oculi licentur, tũc graui produnt marito.Tũc animi secreta proferuntur.Alii testaméta sua nũcupant.Alii mortifera loquuntur,redituraq́ per iugulũ uoces nõ continẽt,q̃ multis ita interẽptis.Vulgoq́ ueritas iã attributa uino est.Interea ut optime cadat,solẽ orientẽ nõ uidẽt,ac minꝰ diu uiuũt,Hinc pallor,& genæ pẽdulæ.oculoꝝ ulcera,tremulæ manus, effundẽtes plena uasa,& q̃ sit pœna psens,furiales sõni,& inges nocturna.Præmiũq́ summũ ebrietatis libido portẽtosa,ac iucũdũ nefas. Postera die ex ore halitꝰ fœtidi,ac fere reꝝ oĩuꝫ obliuio,morsq́ memorię.Rape se ita uitá pdicant,cũ priorẽ diẽ quotidie pdát,illi uero & ueniẽtẽ.Tibe.Clau.principe añ hos.xl.ãnos istitutũ,ut ieiuni biberẽt,potusq́ uini añteederẽt cibos,externis & hoc artibus,ac medicorũ placitis nouitate aliq̃ sese cõmẽdãtiũ.Gl'iam hac uirtute Parthi quærũt.Famá apud græcos Alciabiades meruit,Apud nos cognomẽ ét nouelliꝰ ✠Tricõgius Mediolañ.ad pconsulatũ usq́ e ptura honoribus gestis tribꝰ cõgiis(unde & cognomẽ illi fuit)epotis uino impetu,spectante miraculi gratia,Tiberio principe in senecta iá seuero,atq́ etiam alias sæuo.Sed ipsa iuuenta ad merũ pnior fuerat. Eadẽq́ cõmendatiõe credidere.L.Pisoné urbis Romæ curatoré ab eo delectũ,q biduo duabusq́ noctibus per potationé cõtinuasset apud ipm iá principem.Nec alio magis Drusus cæsar regenerasset patrem Tiberiũ ferebat.✠Tricõgii rara gl'ia,& qñ & hæc ars suis legibꝰ cõstat,non labasse sermone, nec leuatũ uomitiõe,nõ altera corpis pte.Dũ biberet matutinas obiisse uigilias, plĩmũ hausisse uno potu.Plurimũ ptetea aliis minoribꝰ addidisse,optima fide,nõ respirasse in hauriẽdo, neq́ expuisse,nihilq́ ad elidendũ in pauimẽtis sũmũ ex uino reliquisse,diligenti scito legum contra bibendi fallacias.Tergilla Ciceroné.M.Fabio binos cõgios sil'haurit solitũ ipi obiicit.Marciq́.Agrippæ a marcido ac temulẽto scyphũ ipactũ.Etenĩ hæc sunt ebrietatis opa. Sed nimirũ hanc gloriã auferre Cicero uoluit iterfectori patris sui.M. Antonio.Is.n.añ eũ auidissime apphenderat hác palmá,edito etiá uolumĩe de suo ebrietate,quo patrocinari sibi ausus approbauit plane(ut equidem arbitror)quãta per temulẽtiá mala terraꝝ orbi intulisset,exiguo tẽpore ante pliũ actiacum illud uolumẽ euomuit.Quo facile intelligat ebrius iam sanguine ciuiũ,& tanto magis eũ sitiẽs. Náq́ & hæc necessitas uitiũ comitat,ut bibẽdi cõsuetudo augeat auiditatẽ.Seitũq́ est Scytharũ legati quãto plus biberiut,tãto magis sitire parthos.Est & occidentis populis sua ebrietas, fruge madida.Pluribusq́ modis per Gallias Hispaniasq́ noĩbus aliis,sed rõne eadẽ.Hispani iam & uetustatẽ ferre ea genera docuerũt.Aegyptꝰ quoq́ e fruge sibi potus siles excogitauit. Nullaq́ i parte mũdi cessat ebrietas.Meros qppe hauriũt tales succos,nec diluẽdo ut uina mitigát. At Hercule illic telus fruges parere uidebat.Heu mirá uitioꝝ solertia inuẽtũ est quẽadmodũ aqua quoq́ inebriaret.Duo sunt liquores corpibus humanis gratissimi,intus uini,foris olei,arborũ e genere ambo pcipui.Sed olei necessariꝰ.Nec segniter uita i eo elaborauit, Quãto tñ in potu igeniosior

✠Torq̃tus

✠Torq̃ti.

appebit ad bibeudũ generibus cenrũnouagintaquinq;.Si species uero æstimef,pene duplici numero exeogitatis,tantoq; paucioribus olei.De quo in sequenti uolumine dicemus.

CAII PLYNII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER. XV.

Naruræ frugiferarum Arborum. Cap.i.

Leam Theophrastus celeberrimus e græcorum auctoribus urbis Romæ anno circiter quadringentesimo.xl negauir nisi intra.xl.M.pas a mari nasci.Fenestella uero omnino non fuisse in Italia,Hispanja,atq; Afriea.Tarquinio Prisco regnante ab annis po.ro.clxxxiii.Quæ nunc petuenit trans alpes quoq; & in gallias.Hispaniasq; medias.Vrbis quidem anno quingentesimoquinto, Appio Claudio Cæci nepote.L.Iunio Coss.olei, libræ duodenæ assibus uiuere.Et mox anno.dc.octogesimo.M.Serui⁹.L.F.ædilis eurrulis olei denas libras singulis assib⁹ pſtitit po.Ro.p totũ annũ Minus ea miref q̃ feiat post ãnos.xxii.Cn.Põpei.iiii.cõs.oleũ ꝓuiciis Italiã misisse.Hesiod⁹ quoq; in primis eultũ agroꝶ doeendã arbitratus uitã,negauit oleæ satoré fructũ ex ea pcepisse quenq̃. Tam tarda tũc res erat.At nũc ẽt in plãrariis ferũt,trãslatarũq; altero ãno decerpũt baceę.Fabianus negat ꝑuenit ĩfrigidissimis oleã,neq; in ealidissimis.Gñã eaꝶ tria dixit Virgili⁹,orchites,& radios,& pusias.Nec desideraſ rastros,aut falcẽ ullam,aut curã.Sine dubio & in iis solũ maxie cę lũq; referre. Verũtñ attondenſ sicut & uites,atq; ẽt interradi gaudẽt.Cõseques eaꝶ uindemia ẽ arſq; ul'maior oleo q̃ musta tẽperãdi.Ex eadẽ qppe oliua differũt ſucci.Primũ oĩm cruda,atq; nõ dũ inchoaræ maturitatis,hæc sapore pstantissimo.Quin & ex ea pria unda preli laudatissima,ac deiñ p diminutiões siue(ut nup inuentũ est)exilibus regulis pede iclusõ.Quãto maturior bacca, tãto pinguior succ⁹,minusq; grarus.Optia aũt ętas ad decerpendũ,īrer copiã bonitatẽq; icipiẽte bacca nigrescere.Nostri uocãt drupas,græci uero drypetas.Cætero distat an maturitas illa i torcularib⁹fiat.an rãis?Rigua fuerit arbor.an suo tm̃ bacca succo.Nihilq; aliud q̃ rores cęli biberit

De Oleo. Cap.ii.

VEtustas oleo tediũ affert,nõ item ut uino,plurimũq; ætatis annuo est,prouida si libeat intelligere natura.Quippe temulẽtiæ nascẽtibus uinis uri necesse nõ est.Quinimo ĩuitar ad feruãdũ blanda ĩueterati caries.Oleo uoluit pci, fecitq; ueterarũ ea necessitate ꝓmiscuũ. Et uulgo pricipatũ i hoc quoq; bono obtiuit Italia toto orbe,maxie agro uenafrano,eiusq; parte,quæ licinianũ fundit oleũ,uude & Liciniæ gloria pcipua oliuæ. Vnguenra hanc palmã dedere accõmodato ĩpis odoſ.Dedir & palatũ delicariore sentẽtia.Cætero baccas Liciniæ nulla auis appetit.Reliquũ certamẽ inter Istriæ terrã & Beticæ par ẽ. Viciua bonitas ꝓuinciis:excepto Africę frugifero solo.Cæteris totũ id natura eõcessit.Oleũ ac uinũ inuidit rantũ,satisq; gloriæ in messibus fecit.Reliqua erroris plena,quem in nulla parte uitæ numerosiorem esse docebimus.

De natura oliuæ,& oleæ incipientis. Cap.iii.

OLiuæ cõstant nucleo, oleo carne,amurca.Sanies est hæc eius amara.Fit ex aq̃s,ideo sicci tatib⁹minima,riguis copiosa.Suus quidem oliuæ succus est oleũ,idq; pcipue ex ĩmaturis intelligimus,sicut de omphacio docuimus.Augeſ oleũ ab arcturi exortu ad. xvi.Kalen. Octob.postea nuclei increscũt,& caro.Cũ ſitiẽri imbres copiosi accessere,uitiaſ oleũ in amurcã. Huius color oliua cogit nigrescere.Ideoq; incipiẽte nigricia minimũ amurcę,anre eam nihil. Et error hominũ falsus existimãtiũ maturitatis initium, quod est uitio ꝓximum.Deindeq; oleum crescere oliuæ carne arbitranſ,cũ succus omis in corpus abeat,lignũq; intus grãdescat. Ergo tũ maxie riganſ.Quod ubi cura multa siue ibrib⁹ accidit,oleuȝ absumiſ,nisi secuta serenitate quę corpus extenuet.Omnino em̃ ut Theophrasto placet,est olei causa calor.Quare & in torcularibus & iã in cellis multo igue q̃riſ.Tertia est culpa ĩparsimonia,qm̃ pp impẽdiũ decerpendi expectaſ ut decidat oliua.Qui mediũ tẽperamẽtũ i hoc seruãt,perrieis decutiũt cũ iniutia arboꝶ se quẽtis ãni dãno.Quippe oliuãtib⁹ lex antiq̃ssima fuit.Oleã ne stringito,ne ue uerberato.Qui cautissime agũt harũdine leui ictu,nec aduersos percutiũt ramos.Sic quoq; alternaſ fruct⁹ cogiſ decussis germinibus.Nec min⁹ si expetaſ,ut cadat.Hærendo em̃ ultra suũ tempus absumũt uenientibus al mentũ,& detinẽt locum. Argumentũ est,q; nisi ante fauoniũ collectæ,nouas uires nõ tesumũt,& difficili⁹ cadũt.Primũ ergo ab autũni colligiſ initio opeꝶ,uõ natura pusia,cui plurimũ carnis,mox orchites,q̃bus olei,post radios.Has em̃ ocyssime occupat æstas,q̃a sũt renerrimæ &

amurca cogit

amurca cogit decidere. Differunt uero etiā ī Martiū mēsem callosæ, cōtra humorē pugnaces ob idq; minimæ, licinia, cominia. Cōtra sergia, quā Sabini regiā uocāt, nō ante Fauonii flatu; nigrescēres, hoc est ad. vi. idus Febr. Tunc arbitrant eas maturescere, & qm̄ pbatissimū fiat ex iis oleū. Accedere etiā rō prauitati uidet. Ferūtq; frigore sterilitatē fieri, sicut copiā maturitate, cū sit illa bonitas nō tpis, sed generis tarde putrescētis in amurcā. Silis error collectā seruādi in tabulatis, nec priusq̄ suder premēdi, cū omi hora oleū decrescat, amurca augeat. Itaq; uulgo nō ampli⁹ senas libras singlis modiis exprimi dicūt. Amurcæ mēsurā nemo agit quāto eo copiosior reperiat in eodē genere diebus adiectis. Omnino in uita error publicus. Tumore oliuę crescere oleum existimantiū, præsertim cū magnitudine copiam olei nō constare, indicio sint quę regiæ uocantur, ab aliis maiorinæ, & ab aliis †bābiæ grādissimæ, alioqn mīmo succo. Et in ægypro carnosissimis olei exiguū. Decapoli uero Syriæ perquā paruæ, nec cappari maiores, carne tñ cōmendant. Quā ob causam Italicis trāsmarinæ pferunt in cibis cū oleo uincant. Et ī ipā Italia cæteris picenę, & sidicinæ. Sale illæ priuatim cōdiunt, & ut reliquæ amurca sapaue. Necnō aliq̄ oleo suo sine accersita cōmēdatione puræ innatāt. Colimbades frangunt, eædēq; herbarū uiridiū sapore cōdiunt. Fiunt & pcoces ferueri aqua perfusæ, quāliber imaturæ. Mireq; dulcē succū oliuas bibere, & aliēno sapore infici. Purpureæ sunt, & iis ut in uuis in nigrū colorē transeūtib⁹ posiæ. Sunt & supbæ pter iam dicta genera. Sūt & pdulces per se tantū siccatæ, uuisq; passis dulciores. Admodū raru; in Africa, & circa emeritā Lusitaniæ. Oleū ipm sale uindicat a pinguitudinis uitio. Cortice oleæ excisō odorē accipit medicari, alias ut uino palati gratia nulla est. Nec tā nūerosa differētia. Tribus ut plurimā bonitatis distat. Odor in tenui argutior, & his tāmen etiam in optima breuis.

†Phaulię. Theophrastus.

De natura olei. Cap. iiii.

Oleo natura tepefacere corp⁹, & cōtra algores munire. Eidē feruores capitis refrigerare. Vsum eius ad luxuriā uertere græci uitioꝝ oīum genitores in gymnasiis publicādo. Notum est magistratus honoris eius octogenis sesterriis strigmēta olei uendidisse. Oleæ honorem romana maiestas magnū præbuit. Turmas equitū idibus Iuliis ex ea coronando. Item minoribus triumphis ouantes. Athenæ quoq; uictores olea coronant, græci uero oleastro olympię.

De cultura oliuarum. Cap. v.

Dicemus nunc Catonis placita de oliuis. In calido & pingui solo radium maiorē Salentinā, Orchitē, Posiam, Sergianā, Cōminianā, Albicerā seri iubet. Adiicitq; singulari prudentia quā eaꝝ in his locis optimā esse dicant In frigido autē & macro Liciniā. Pingui enim & olēri uitiari eius †oleum, arborēq; ipam fertilitate consumi. Musco præterea & rubro infestari. Spectare oliueta in fauonium loco expositā solibus censet.

†Orsū ul'ortū.

De seruandis oliuis, & quomodo faciendum oleum. Cap. vi.

Nec alio ullo mō laudat cōdi oliuas optīe orchites & posias, q̄ uel uirides in muria, uel fractas in lentisco. Oleū q̄ acerbissima diu optimū fieri. Cætero q̄ primū e terra colligēdam. Si inquinata sit lauandam. Siccari triduo satis esse. Si gelēt frigora, q̄rto die præmendam. Hanc & sale aspergi. Oleum in tabulato minui, deteriusq; fieri. Item in amurcam & fracibus. Eæ sunt carnes, & inde feces. Quare sæpius die decapulandū. Præterea conchas & palūbeas cortinas aere uitiari. Feruēribus oīa ea fieri clausisq; torcularib⁹, & q̄ minime uētilaris. ideo nec ligna ibi cædi oportere. Qua de causa e nucleis ipaꝝ ignis aptissim⁹, & e cortinis in labra fundēdū, ut fraces & amurca liquent. Ob id crebri⁹ uasa mūdāda. Fiscinas spōgia tergēdas, ut q̄maxie pura synceritas cōstet. Postea inuētū ut lauarent utiq; ferueri aqua. Protin⁹ prælo subiicerent solidq. Iraq; em amurca exprimit. Mox traperis fractæ pmerent. Iteꝝ præmi plusq̄ cētenos modios nō pbār. Factus uocat. Quod uero post molam primū est flos, factus †tres geminosue a q̄ternis hoib⁹ nocte ac die premi iustum est.

†Tergemios ferunt.

De oleo factitio. Cap. vii.

Tum uō erat factitiū oleūm. Ideoq; arbitror nihil a Catone dictum. Nunc eius genera plura. Primumq; persequemur ea quæ ex arborib⁹ fiūt, & iter illas ante oēs ex oleastro. Tenue id, multoq; amarius q̄ oleæ, tantū ad medicamētū utile. Simillimū huic inest ex chamælea frutice saxosō, nō altiore palmo, foliis oleastro, baccisq;. Proximū fit & e Cyci arbor ī ægypto copiose. Alii Crotōnē, alii Rhibin, alii Sisamū sylueſtre appellāt. Ibiq; nō pridē. Et ī Hispāia repēre pucit altitudine oleę, caule ferulaceo, folio uitiū, semie uuaꝝ graciliū, pallidarūq;. Nři eā uocant Ricinū a silitudine seminis. Coquit id in aqua, innatāsq; oleum tollit. At in ægypto ubi abūdat

*Metopum,

sine igne & aq̄ sale aspersuꝫ exprimit,cibis fedú,lucernis exile. Amygdalinú,qđ aliq* nepotú uocát,ex amaris nucib⁹ arefactis,& i offaꝫ cõtusis,aspsum aq̄ , & iteꝝ tusis exprimit. Fit & lauro admixto druparú oleo. Quidamqꝫ e baccis exprimút tantú. Aliis foliis modo. Alii folio & cortice baccaꝝ. Necnõ styracé addút,aliosqꝫ odores. Optía laur⁹ ad id latifolia,sylvestris, nigra baccis. Si'e est e myrto nigra.& hæc latifolia melior. Túdunt baccæ aspsæ calida aq̄, mox decoquútur. Alii folioꝝ mollissima decoquút in oleo,& exprimút. Alii deiecta ea in oleú prius sole maturát. Eadé rõ & in satiua myrto,sed præfert sylvestris minore semine,quá qdam Oxymyrsiné uocant, alii chamæmyrsiné,alii acaron a si'itudine. Hæc est.n.breuis fruticosa. Fit & ex citro,cupsso, nucibusqꝫ iugládib⁹,qđ caryinõ uocát. Malis cædri,qđ cædreleon. Ex grano quoqꝫ gnidio purgato semine & ruso. lem létisco. Ná & cyprinú etiá,e gláde ægyptia,ut fieret odorú cá dictum est. Indi etiá ex castaneis & Sisama atqꝫ Oriza facere dicunt. Ichthiophagi e piscib⁹. Inopia cogit aliqñ luminú causa,& e platani baccis fieri,aq̄ & sale maceratis. Et Oenáthinú fit de ipa Oenáthe, ut dictú est in unguétis. Gleucino mustú incoqt i uapore lento. Ab aliis sine igne circúdatis uinaceis dieb⁹.xxii.bis singulis pmixtú. Cõsumitqꝫ mustú oleo. Alii nõ sansucú tm̃ admiscér,sed etiá præciosiora obduraméta. Et i gymnasiis quoqꝫ cõdit odorib⁹,sꝫ nilissimis. Fit & đ aspalato,calamo, balsamo,iri,cardamomo,meliloto, nardo,gallico,panace,sansuco,helenio,cinami radice,oium succis i oleo maceratis expssisqꝫ. Sic & rhodinú e rosis,iúcinú e iúco,qđ est rosaceo simillimú. Ité hyoscyamo,lupinis,& narcisso. Plurimú aút in ægypto e raphani semine,aut gramine herba, qđ

♣Agrostinon,

♣Chortinon uocát. Ité Sessama & urtica,qđ Gnidinú appellant. E lilio,& alibi fit sub diuo sole, luna,pruina maceratú. Suis herbis cõponunt inter Cappadociá & Seleuciá,quod Seleuticum appellát,neruis admodú utile. Sicut in Italia e gúmi. E pice fit quod picinú appellát,cú cõcoqt uel lerib⁹ supra halitú ei⁹ expásis atqꝫ expssis. Probatú maxime e Brutia. Est eni pinguissima & resi-

+Palmytis.

nosissima. Color oleo fulu⁹. Spõte nascit in Syriæ + maritimis,quod Eleomeli uocant. Manat ex arboribus pingue,crassius melle,resina tenuius,sapore dulci,& hoc medicis. Veteri quoqꝫ oleo usus est ad quædam genera morború. Existimat & ebori uindicádo a carie utile esse. Certe simulacrum Saturni Romæ intus oleo repletum est.

De Amurca. Cap.viii.

SVper oía aút celebrauit amurcá laudibus Cato. Dolia olearia cadosqꝫ illa imbui , ne bibant oleú. Amurca subigi areas terédis messibus,ut formicæ timæqꝫ absint. Quin & lutú parietuꝫ & tectoria,& pauiméta horreoꝝ fruméti. Vestiariú etiam contra teredines, ac noxia animalia amurca aspergi. Semina frugum perfundi. Morbis q̄drupedú arboꝝ quoqꝫ mederi illa, efficaci ad ulcera iteriora húani quoqꝫ oris. Lora ẽt ac coria oía & calceamia axesqꝫ dcocta ungi atqꝫ æraméta cõtra eruginé. Colorisqꝫ grã elegátioris,& totá suppellectilé ligneá,ac uala fictilia, i qs ficú aridá libeat asseruare. Aut si folias baccasqꝫ,& uirgas myrti,aliudue id gen⁹ si'e. Postremo ligna macerata amurca, nullius fumi tedio ardere. Oleá si lambendo capra lingua cõtigerit, depa uetitqꝫ primogerminatu sterilescere,auctor est. M. Varro. Et hactenus de olea,atqꝫ oleo.

Pomorum omnium genera,& naturæ. Cap.ix.

REliqui arborum fructus nix specie figuraue ,non modo saporibus succisqꝫ toriés pmixtis atqꝫ insitis enumerari queunt.

Nucum pinearum genera quattuor. Cap.x.

GRandissimis pineis nucib⁹,altissimeqꝫ a terra suspésis,intus exiles nucleos lacunatis includitoris uestitos alia ferrugis tunica. Mira naturæ cura molliter semia collocádi . Harú genus alteꝝ tarentinú digitis fragili putamie,a uiúqꝫ expositú furto in arbore . Et tertiú sa-

♣Vl' pityina,

pineú,e picea satiua,nucleoꝝ cute ueri⁹ q̄ putamie : ideo molli,ut sil'mádant. Quartú ♣pityida uocát e pinastris,sing'aris remedii aduersus tussiꝫ. In melle decoctos nucleos taurini aqcelos uocant. Pinea corona uictores apud Isthmum coronant.

De malo cotoneo. Cap.xi.

HIs pxima amplitudíe mala q̄ uocamus cotoneá,& græci cydonea ex Creta insula aduecta incuruatos trahút ramos,phibentqꝫ crescere parenté. Plura eoꝝ gña. Chrysomela incisuris distincta,colore ad auꝝ iclinato. Quæ cádidiora nostratia cognoiata in odoris præstátissimi. Est & Neapolitanis suus honor. Minora ea ; eodé gñe strutea odorati⁹ uibrát, serotino puétu. Præcocia uero mustea. Struteis aút cotonea insita suú gen⁹ fecere muluianú,q̄ sola ex his, ul' cruda mádút. Oia iá & uiroꝝ salutatoriis cubilib⁹ iclusa simulacris noctiú cõsciis iposita. Sút

præterea sylvestria

ꝑterea sylueſtria parua ſtruteis odoratiſſima in ſepibꝰ naſcẽtia. Mala appellamꝰ q̃q̃ diuerſim perſica & granata, quæ in punicis arboribus nouẽ generũ dicta sũt. His acinus ſub cortice itꝰ. Lignũ illis in corpe. Necnon & quædã e pyris libralia appellata amplitudinẽ ſibi põderis noĩe aſſerunt.

De Perſico, genera quattuor. Cap. xii.

SEd Perſicoꝝ palma duracinis. Nationũ habent cognomẽ Gallica & Aſiatica. Poſt autũnum matureſcũt, æſtate ꝑcocia intra. xxx. annos repta, & primo denariis ſingula uenundata. Spernatia e Sabinis ueniũt, popularia undiq;. Pomum innocuũ expetitur ægris. Præciumq; ſingulis iam triceni nummi fuere, nullius maiore. Quod mitemur, quia non aliud fugacius. Lõgiſſima, nãq; decerpto bidui mora eſt, cogitq; ſe uenundari.

De Pruno, genera. xi. Cap. xiii.

INgens poſtea turba prunorũ uerſicolor, nigra, cãdicans. Hordearia appellata a comitatu frugis eius. Alia eodẽ colore ſeriora maioraq;, aſinina cognoĩata a uilitate. Sunt & nigra ac laudatoria, cærina atq; purpurea. Necnon ab externa gente armeniaca, quæ ſola & odore commendanť. Peculiaris imprudẽtia nucibus eſt inſitorũ, quæ faciẽ parẽtis ſuccumq; adoptiõis exhibẽt, appellata utroq; nuciprũa. Et hæc aũt & Perſica & cærina, ac ſylueſtria, ut uuæ autũno cadis cõdita uſq; ad alia naſcẽtia ætatẽ ſibi ꝓrogãt. Reliquoꝝ uelocitas cito miteſcẽtiũ trãſuolat. Nuper in bætica malina appellari cœperũt malis inſita, & alia amygdalina amygdalis. His intus in ligno nucleus amygdalæ eſt. Nec aliud pomũ igenioſiꝰ geminatũ eſt. In ꝑegrinis arboribus dicta ſunt damaſcena a ſyriæ Damaſco cognoĩata, iam pridẽ in Italia naſcẽtia grãdiore quanq̃ ligno, & exilioř carne, nec unq̃ in ruga ſiccata, q̃ñ ſoles ſui deſunt. Simul dici poſſunt populares eoꝝ myxæ, quæ ipæ nunc cœpere Romæ naſci inſitæ ſorbis. In totũ q̃dem perſica ꝑegrina. etiã Aſiæ græciæq; eſſe ex nomĩe ipo appet, atq; ex perſide aduecta. Sed pruna ſylueſtria ubiq; naſci certũ eſt. Quo magis miror huius pomi mentionẽ a Catone non habitã, ꝓſertim cũ condẽda demõſtraret, quædã etiã ſylueſtria. Nam perſicæ arbores ſero, & cũ difficultate trãſire, ut quæ i Rhodo nihil ferãt, q͛d primũ ab ægypto earũ fuerat hoſpitiũ. Falſum eſt uenenata cũ cruciatu i Perſis gigni, & pœnaꝝ cã a regibus trãſlata, & in ægyptũ terra mitigata. Id. n. de perſea diligẽtiores tradũt, quę in totũ alia eſt, myxis rubeſcẽtibus ſimilis, nec extra orientẽ naſci uoluit. Eam quoq; eruditiores negauerunt ex perſide ꝓpter ſupplicia trãſlatã. ſed a Perſeo mẽphi ſatam. Et ob id Alexandrũ illa coronari uictores ibi inſtituiſſe in honorẽ attaui ſui, Semper aũt folia habet & poma ſubnaſcẽtibꝰ aliis. Sed pruna quoq; omnia poſt Catonem cœpiſſe manifeſtum eſt.

De diuerſis generibus Malorum, genera. xxix. Cap. xiiii.

MAlorũ plura ſunt genera, De citreis cũ ſua arbore diximus. Medicã aũt græci uocant patriæ noĩe. Aeq; ꝑegrina ſunt zinzipha & tuberes, quæ & ipa nõ ꝓridẽ uenere in Italiam. Hæc ex Africa, illa ex Syria. Sex. Papinius quẽ cõſulem uidimꝰ, primus utraq; attulit, diui Auguſti nouiſſimis tẽpibus in caſtrorũ aggeribus, ſata baccis ſimiliora q̃ malis. Sed aggeribꝰ ꝑcipue decora. q̃m & in tecta iam ſyluæ ſcandũt. Tuberũ duo gña. Candidũ & a colore ſericũ dictũ pene peregrina. Sunt & in uno Italiæ agro Veronẽſi naſcẽtia, quæ lanata appellanť. Lanugo *ea obducit. Struteis q̃dem Perſiciſq;. Plurimis tñ peculiare nomẽ dedit, nulla alia cõmendatiõe inſignibꝰ. *lis obducta.
Reliqua cur pigeat noĩatim indicare? cũ cõditoribus ſuis æternã ꝓpagauerint memoriã, tãq̃ ob egregiũ aliq̃d in uita factũ. Ni fallor appebit ex eo ingeniũ inſerẽdi, nihilq; tam paruũ eſſe q͛d nõ gl'iam parere poſſit. Ergo hñt originẽ a Matio Geſtioq;, & Manlio. Itẽ Claudio a quibus cotoneo inſito, Ab Appio e Claudia gente Appiana ſũt cognoĩata. Odor eſt his cotoneoꝝ, magnitudoq;. Sed claudianis color rubẽs. Ac ne q̃s id ambitu ualuiſſe claritatis & familiæ putet, ſũt & ſeptiana ab inuẽtore libertino inſignia rotũditate. Cato adiicit q̃riana, & q̃ tradit i doliis cõdi ſcãtiana. Omniũ aũt nuperrime adoptata ſũt parua gratiſſimi ſaporis, q̃ petiſſia noĩanť. Prias nobilitaueř cameria, & græcula. Cætera e cauſis traxere nomẽ. Germanitatis cohærẽtia, & gemella nunq̃ ſingl'a in fœtu. A coloř ſerica, cognatiõe melappia, muſtea & celeritate miteſcẽdi. Quę nũc melimela dicũť, a ſapore melleo. Orbiculata ex figura orbis in rotũditatẽ circũacti, Hæc i Epiro primũ ꝓueniſſe argumẽto ſũt græci, q̃ epirotica uocãt. Mãmaꝝ effigie ortomaſtica. A cõditiõe caſtrati ſeminis, quę ſpadonia appellant. Belgemella a foliis. Foliũ eñ unum aliq̃ñ & geminũ erumpit e latere medio. Celerrime in rugas marceſcũt pannucea. Stolide tument pulmonea. Sunt q̃bus ſanguineus eſt color, origine ex mori inſitu tracta. Cũctis uero quæ fuerũt a ſole partes rubẽt. Sũt & ꝑua grati ſapo

ris,atq; etiã acutiora odore,syluestria id peculiare ĩprobitatis &acerbitatis cõuitiũ,& uis tãta ut acié gladii pstringat.Daeis ferme uilissimis nomen,q̃q̃ primis aduẽtu decerpiq; ꝑperãribus.

De pyris & insitorũ uarietate. Cap.xv.

EAdem causa ĩ pyris taxatur,supba cognoie.Parua hæc,sed ocyssima.Cũctis aũt erustumina gratissima.Proxima iis falerna a potu,qm̃ tãta uis succi abũdat.Lactea hęc uocantur in his, q̃ alii colore nigro donãt syriæ Reliquorũ noĩa aliter ĩ aliis atq; aliis locis appellãť.Sed cõfessis urbis uocabulis auctores suos nobilitauere Decumiana,& ex eo tractũ qđ pseudo decimianũ uocãt Dolobelliana lõgissimi pediculi.Põpeiana cognoie mãmosa,liceriana seueriana,& quæ ex iis nata sũt,tyrãniana lõgitudíe pediculi distãtia.Fauoniana rubra,paulo supbis maiora.Lateriana,anitiana.Post autũnalia acidulo sapore iucũda.Tiberiana appellanť,q̃ maxie Tiberio principi placuere,Coloranť magis sole grãdescuntq; alioqn eadé essent quæ liceriana.Patriç noie habét serissima oium amerina,picẽtina,numãtina,alexãdria,nũidiana,græca,& ĩ iis tarẽtina signina q̃ alii a coloř testacea appelãr,sicut onychia purpurea Ab odoř myrrapia laurea,nardia.A tpe hordearia.A collo ampullacea & coriolana.Brutæ gẽrilitatis cucurbitana.Acidula succi. Incerta nominũ causa est barbaricis ueneriisq;,q̃ colorata dicũr.Regiisq;,q̃ minimo pediculo.Sessilia patriciis, uoconis,uiridibus oblõgisq;.Præterea dixit uolema Virgilius a Catone sumpta,q & sementina & mustea noiat.Pars hæc uitæ iã ptidé puenit ad columé exptis cũcta hoibus.Quippe cũ Virgili⁹ insitã nucibus arbutũ,malis platanũ,cerasis ulmũ dicat.Nec qcq̃ ampli⁹ excogitari põt, nullũ certe pomũ nouũ diu iã iuenit.Neq; oĩa insita misceri fas est,sicut nec spinas inseri,qñ fulgura expiar.nõ queũt. Facile,quotquot gña isita fuerũr,tot fulgura uno ictu ꝑnũciãť. Turbinatior pyris figura.In iis serotia ad hyemé usq; ad matré pédét gelu maturescẽtia.Græca ãpullacea laurea,sicut ĩ malis amerina,scãtiana.Cõdũť uero pyra ut uuæ,ac totidé mõis nõ aliter q̃ ĩ cadis. Præterea quæ pomis ꝑprietas pyris quoq; uini.Similiter iis ægris medétes ĩ escam dãt,ac uino & aqua coquunť,atq; pulmẽtarii uicem implent,quod non alia præter cotonea & strutea.

De pomis seruandis,& uuis. Cap.xvi.

IN uniuersum uero de pomis seruãdis præcipiť.Pomaria in loco frigido ac sicco cõtabulari. Septẽtrionalibus fenestris sereno die patere. Austros specularibus arcere,Aquilonis quoq; afflatu poma deturpanté.Colligi mala post ęqnoctiũ autũnale,neq; ante.xvi.lunam,neq; ante primã horã.Cadiua separari strãmentis,storeis,paleisue susterni.Rara cõponi,ut limites parui spiritum æqualem accipiant.Amerina maxime durare,melimela minime.

De Cotoneis,pyris,& sorbis. Cap.xvii.

COtoneis interclusis spiramentũ oẽe adimendũ,aut incoqui melle ea,imergiue oportere. Punica aqua marina feruẽte indurari,mox triduo sole siccata,ita ne nocturno rore cõtinganť suspẽdi.Cum libeat uti,aq̃ dulci perlui.M.Varro & in doliis harenæ seruari iubet & in natura obrui terra ĩ ollis fundo effracto,sed spũ excluso,ac surculo pice illito.Sic etiã crescere amplitudíe maioř q̃q̃ possint ĩ arbore.Cætera mala foliis ficulneis,ꝑterq; cadiuis singlã cõuolui, cistisq; uitilibus cõdi,uel creta figulinaꝝ illini.Pyra ĩ uasis fictilib⁹ picatis iuersis obrui iter scrobes.Tarẽtinã serissime legi.Anitiana seruari & in passo. Sorba uero & ĩ scrobib⁹ gypsato opculo duũ pedũ terra supinducta in loco aprico inuersis uasis,& ĩ doliis ut uuas cũ ramis suspẽdi.E ꝑxĩmis auctoribus qdã altius curã petũt, putariq; stari poma ac uites ad hũc usum ꝑcipiũt decrescẽte luna.Post horã diei tertiã coelo sereno,aut siccis a uentis.Silr delegi & ex locis siccis,&ante pfectã maturitaté,addito ut luna ĩfra terrã sit,uuas cũ malleolo,sarmẽtisue duro dẽptis forcipe corruptioribus acinis in dolio picato recẽti suspẽdi,exclusa oĩi aura opculo & gypso.Sic & sorba & pyra illitis oĩm surculis pice.Dolia ꝑcul ab ea aqua eẽ.Quidã sic cũ palmite ĩ gypso cõdũt,capitibus eius scyllæ infixis utrinq;.Alii etiã uina habẽtibus doliis,dum ne cõtingant ea uuæ.Aliq mala in patinis fictilib⁹ fluitantia,quo genere & uino odoré acqri putãt.Aliq oĩa hæc in milio seruare malũt.Plæriq; uero ĩ scrobe duũ pedũ altitudinis harẽa substrata & fictili opculo,dein terra operto Creta qdam etiã figulina uuas illinũt,siccatasq; sole suspendũ,in usu diluentes cretã.Eandem pomis ĩ uino subigũt.Mala uero generosissima eadem rõne crustãt gypso uel cæra,Quæ nisi maturauerint,incremẽto calicem rũpunt.Semp aũt ĩ pediculos collocãt ea. Alii decerpũt cũ surculis,eosq; medullã sambuci abditos obruũt,ut supra scriptum est.Aliis singulis malis pyrisq; singula uasa fictilia assignãt,& opercula eoꝝ picata dolio iterũ includũt.Necnõ aliqui in floccis ca

pſiſq̄ q̄s luto palleato illinūt. Alii hoc idem in patinis fictilibꝰ. Aliqui & ĩ ſcrobe ſubiecta harena ita ſicca operiūt mox terra. Sūt q̄ cotonea cæra pōtica illita melle demergāt. Columella auctor ĩ puteos ciſternaſue ĩ fictilibꝰ uaſis pice diligēti cura illitis mergi. Liguria maritima alpibꝰ ꝓxima uuas ſole ſiccatas iūci faſciis inuoluit, cadiſq̄ cōditas gypſo includit. Hoc idē græci platani foliis, aut uitis ipſius, aut fici uno die ĩ umbra ſiccatis, atq̄ ĩ cado uinaceis ĩterpoſitis. Quo gñe Coa uua & berytia ſeruāt nulliꝰ ſuauitati poſtferēdæ. Quidā ut has faciāt ĩ cinere lexiuio tingūt ꝓtinꝰ q̄ detraxere uitibus. Mox in ſole ſiccāt. Tū foliis ut ſupra dictū eſt inuolutas uinaceis ſtipant. Sūt q̄ malūt uuas in ſcrobe ramētiſq̄ abietis, populi, fraxini ſeruare. Sūt qui ſuſpendi ꝓcul malis, protinuſq̄ ĩgranariis iubeant, quoniā optime fit operimento puluis pēſilibus. Contra ueſpas remedio eſt oleo aſpergi ex ore, ut de palmis diximus.

De Ficis, genera. xxix. Cap. xviii.

E Reliquo gñe pomoꝝ ficꝰ ampliſſima eſt. Quædamq̄ & pyris magnitudine æmula. De ægyptiæ Cypriæq̄ miraculis retulimus inter externas. Idæa rubet oliuæ magnitudine, rotundior tantum ſapore Meſpili. Alexādrina hanc ibi uocāt, craſſitudīe cubitali ramoſam, materia ualidā, lentā ſine lacte, cortice uiridi, folio tiliæ, ſed molli. Oneſicritꝰ tradit ĩ Hyrcania multū nr̃is eſſe dulciores, fertilioreſq̄, utq̄ modios. cclxx. ſinglę ferāt. Ad nos ex aliis trāſiere gētibus chalcidicę. q̄rū plura gñia. Siq̄dē & lydiæ q̄ ſūt purpureæ, & māmillanæ ſĩlitudinē mamarū hñt. Et calliſtrutiæ ✠ ꝑti ſapore p̄ſtantiores, ficoꝝ oīum frigidiſſimæ. Nā de Africanis quas multi p̄ſerunt cūctis magna q̄ſtio eſt, cū id genus in Africā nuperrime trāſierit, patriæ nomē obtinēt. Nā Alexādrinæ ✝ nigriores. Cādicans terina cognoīe delicata. Nigra & Rhodia eſt, & Tiburtina de p̄cocibus. Sūt & auctoꝝ noīa iis. Liuię Pōpeiæ, ſiccatæ hæ ſole in annuos uſus aptiſſimæ cū mariſcis, & aquas harūdinei folii macula uariat. Eſt & herculāea & albicerata. & aratia alba, pediculo minimo latiſſima. Prīo aūt ꝓuenit porphyritis lōgiſſimo pediculo. Comitať eā ne minimis & uiliſſimis popularis dicta. Cōtra nouiſſima ſub hyeme maturať chelidonia. Sūt p̄terea eædē ſerotinæ, & p̄coces biferæ, alba ac nigra cū meſſe, uindemiaq̄ matureſcēres Serotinæ & a corio appellatæ duro. Ex chalcidicis quarundā trifero ꝓuentu. Tarēti tantū p̄dulces naſcunť, q̄s uocāt Omas.

✠ Parum

✝ Vix ſūt ueſcēdo.

Cato de ficis ſerēdis ita memorat. Ficꝰ mariſcas ĩ loco cretoſo aut aperto ſerito. In loco aūt craſſiore, aut ſtercorato Africanas, ſed & herculāeas, ſagūtinas, hybernas, tellanas atras pediculo lōgo. Poſtea tot ſubiere noīa atq̄ gñia, ut uel hoc ſolū æſtimātibus appeat mutatā eē uitā. Sūt & hybernæ quibuſdā ꝓuinciis, ſicuti Meſiæ, ſed arte, nō natura, Paruarū genus arborū poſt autūnū ſimo contegūt, dep̄henſaſq̄ in his hyeme groſſos, quæ mitiore cœlo refoſſæ cū arbore, atq̄ in lucē remiſſæ nouos ſoles, alioſq̄, q̄ quibus uixere, auidæ tanq̄ iteꝝ natæ accipiunt, & cū uenientiū flore matureſcūt, alieno p̄coces anno, in tractu uel gelidiſſimo. Sed a Catone appellata, iam tū Africana ammonet, & Africæ ad ingens documentū uſo eo pomo. Nāq̄ p̄niciali odio Carthagis flagrās nepotūq̄ ſecuritatis anxius, cū clamaret in om̄i ſenatu Carthaginē delēdā, attulit quodā die ĩ curia p̄cocem ex ea ꝓuincia ficum. Oſtendēſq̄ patribus, interrogo uos, inq̄t, quādo hoc pomū demptū putatis ex arbore? Cum inter oēs recēs eē cōſtaret. Atqui tertium, ĩquit, ante diem ſcitote decerptū Carthagine, tam ꝓpe a muris habemus hoſtem, ſtatimq̄ ſumptū eſt punicū tertiū bellum, quo Carthago deleta eſt. Quanq̄ Catone anno ſequēte rapto. Quid primū in ea miremur? curam ingenii, an occaſionē fortuitam? celeritatēq̄ curſus, an uehementiā uiri? Super om̄ia equidem eſt, quo nihil eq̄dem duco mirabilius, tantā illā urbem, & de terrarū orbe per. cxx. annos urbis æmulam uniꝰ pomi argumēto euerſam. Quod nō Trebia aut Traſimenꝰ, nō Cānæ buſto ĩſignes romani noīs p̄ficere potuere, Nō caſtra punica ad tertiū lapidē uallata. Portæq̄ collinæ adeq̄tans ipſe Hānibal. Tāto ꝓpius Carthaginē pomo Cato adiri monuit. Colitur ficus arbor ĩ foro ipſo ac comitio Romæ nata ſacra fulguribus ibi cōditis. Magiſq̄ ob memoriā eiꝰ q̄ nutrix fuit Romuli ac Remi cōditoris appellata, q̄m ſub ea inuēta eſt Lupa ĩfantibus p̄bēs rumē. Ita. n. uocabāt mamā. Miraclo ex ære iuxta dicato tanq̄ in cōitiū ſpōte trāſiſſet. Adacto nauigio illico areſcit. Rurſuſq̄ cura ſacerdotū ſeritur. Fuit & ante Saturni ædem urbis āno. cclx. ſublata ſacro ueſtalibꝰ facto. cū Siluani & Iſidis ſimulacrū ſubuerteret. Eadē autē fortitudo ſatu aduiuit in medio foro, q̄ ſidētia imperii fundamēta oſtento fatali. Curtiꝰ maximis bōis, hoc ē uirtute, ac pietate, ac morte p̄clara expleuerat. Aeque fortuita eodē loco ē uitis atq̄ olea umbræ gr̃a, ſedulitate plebeia ſatæ. Ara ĩn ſublata gladiatorio mūere diui Iulii, q̄d nouiſſime pugnauit ĩ foro. Admirabilis eſt pomi huiuſce

festinatio unius in cunctis ad maturitatem ꝑperantis arte naturæ.

De caprifico,& caprificatione. Cap.xix.

CAprificus e syluestriũ gñe ficus nunq̃ maturescẽs,sed qđ ip̃a non habet aliis tribuens qm̃ est naturalis causarũ trãsitus,atq; e putrescẽtibus idẽtidẽ generatur aliquid.Ergo culices patri fraudati alimẽto in matre,hoc est putri eius tabe ex aq̃ nati,ad cognatam uolãt,morsuq; ficorũ crebro hoc est auidiore pastu aperiẽtes ora eaꝝ,atq; ita penetrãtes intus solẽ primo secũ inducũt,cerealesq; auras imittunt foribus aptis.Mox lacteũ humorẽ,hoc ẽ ifantiã pomi ab sumũt,qđ fit & sponte.Ideoq; ficetis caprificus pmittitur ad rõnẽ uendi ut flatus euolãtes ĩ ficos ferat.Inde repertũ ut illatæ quoq; aliunde,& iter se colligatę iniicerent̃ fico. Quod ĩ macroso & aglonio litu non desiderat̃,qm̃ sponte arescũt loci situ,rimisq; eadẽ quæ culicũ opa cã pficit.Nec nõ ubi mult⁹ puluis,qđ euenit maxie frequẽti uia apposita.Nãq; & pulueri uis siccãdi,succũq; lactis absorbẽdi,q̃ ratio puluere & caprificatione hoc quoq; pstat,ne decidant absumpto humore tenero,& cũ quadã fragilitate ponderoso.Ficis mollis oib⁹ tact⁹.Maturis frumẽta intus.Succus

ꝑ Siccãt. maturescẽtib⁹ lactis,peoctis mellis.Senescũt in arbore,anusq; distillãt gũmi lachrymaꝝ ꝑ siccãt,Honos laudatas seruat in capsis.Ebuso isula pstantissimas amplissimasq;,& mox ĩ marrucinis.At ubi copia abũdat implent̃ orcæ,in Asia cadi,aut in Ruspina Africe urbe,panisq; simul & obsonii uicẽ siccatæ iplent,utpote cũ Cato cibaria ruris opariis iuxta ceu lege sanciẽs,minui iubet p fici maturitatẽ,cũ& obsonii uicẽ hẽant recẽtes,fic⁹.ꝑ Salis siccatis & casei loco uesci nup excogitatũ est.Ex hoc gñe ut fũt dixim⁹,coctana & carieæ,q̃q; conscendenti nauim aduersus Parthos omen fecere.M.Crasso uenales pdicantis uoce caunææ,Oia hæc iu Albẽse rus e Syria itulit.L.Vitelli⁹ qui postea censor fuit,cum legatus in ea ꝑuincia esset nouissimis Thiberii Cæsaris temporibus.

De Mespilis & eorum generibus tribus. Cap.xx.

MAlorũ pyrorũq; generi adnũerent̃ iure Mespila atq; sorba.Mespilis tria gña,anthedon,setania.Tertiũ degñat Anthedone,tametsi filius est,qđ gallicũ uocant,setaniæ tñ maius pomũ.Cãdidiusq; acini molliore ligno,cæteris minus pomũ,sed odore pstanti⁹,& quod diutius seruet̃.Arbor ip̃a de amplissimis.Folia anteq̃ decidãt rubescũt,radices multæ atq; altę,& ideo iuextirpabiles.Non fuit hæc arbor in Italia Catonis æuo.

De Sorbis,genera quattuor. Cap.xxi.

SOrbis q̃druplex differẽtia.Aliis eñ eoꝝ rotũditas mali.Aliis turbinatio pyri.Aliis ouata species,ceu maloꝝ aliqbus.Hæc obnoxia acri odore,nec suauitate iucũda.Cæteris uini sapor.Generosissima,qbus circa pediculos tenera folia.Quartũ genus tormiale appellant,remedio tantũ ꝓbabile assiduũ ꝓnentu,minimũq; pomo,arbore dissiñ foliis pene platani.Non ferũt ante trimatũ ex ullo genere.Cato & sorba sapa condi iubet.Ab his locum amplitudine uindicauerũt,quæ cessere auctoritati.

De nuce iuglande. Cap.xxii.

NVces iuglãdes quãq̃ & ip̃e nuptialiũ fescẽninorum comites,multũ pineis minores uniuersitate.Eædẽq; portiõe ampliores nucleo.Necnõ & honor his naturæ peculiaris,gemino ꝓtectis opimento,puluinati primũ caliciis,mox lignei putaminis.Quę cã eas nuptiis fecit religiosas tot modis fœtu munito qđ est uerisilis,q̃ qa cadendo tripudiũ somnũue faciat̃.Et has e Perside a regib⁹ trãslatas indicio fũt græca noïa.Optimũ quippe earũ genus persicum atq; basilicon uocãr.Et hæc fuere pria noïa.Caryon a capitis grauedie pp odoris grauitatẽ coũcit dictũ.Tingunt̃ cortice eaꝝ lanæ,& ruffatur capillus primũ ꝓdeũtibus nucleis.Id cõpertũ infectis tractatu manibus.Pinguescũt uetustate.Sola differẽtia generũ in putamine duro,fragiliue & tenui,ac crasso,loculoso & simplici.Solũ hoc pomũ natura cõpactili opimẽto clausit.Nãq; sunt bifidæ putaminũ carinæ,Nucleorũq; illis quadripcita distinctio,lignea intercursante mẽbrana.Cæteris quicqd est solidũ est.Vt in auellanis & ip̃o nucũ genere,quas antea abellinas patrio nomie uocabant.In Asiam græciãq; e Ponto uenere,& ideo põticę nuces uocãt̃.Has quoq; mollis ꝓtegit barba,Sed putamini nucleisq; solida rotũditas inest,Eæ & torrent̃.Vmbilicus illis int⁹ ĩ uentre medio.Tertiã ab his natura amygdalis tenuiore,sed simili iuglandiũ summo operimẽto.Itẽ secũdo putaminis.Nucleus dissilis latitudine,& acriore callo.Hæc arbor an fuerit in Italia Catõis ætate dubitat̃,qm̃ græcas noiat,quas quidã & in iuglandiũ genere seruãt.Adiicit ꝑterea auellanas,& galbas,prenestinas quas maxime laudat,& cõditas ollis in terra seruari uirides tradit.Nũc Thasiæ & Albenses celebrant̃,& Tarẽtinaꝝ duo gña,fragili putamie,ac duro.Quę sũt amplissime,&

minime rotundæ. Præterea mollusçæ putamē rūpentes. Sūt qui honori nomē iterpretent̄, & Iouis glandē esse dicūt. Nup cōsularē uirū audiui biferas & iuglādes nuces se habere pfitentē. De pistaciis & ipi retulimus. Et hæc auté idem Vitellius in Italiam primus intulit eodem tempe. Simulq; in Hispaniam Flaccus Pompeius eques Romanus, qui cū eo militabat.

De castaneis. genera octo. Cap. xxiii.

NVces uocamus & castaneas, q̄q̄ accōmodatiores glandiū generi. Armatum iis echinato ealice uallū, quod inchoatū glādibus. Mirūq; uilissima esse quæ tanta occultauerit cura naturæ. Trini quibusdā ptus ex uno calice, cortexq; lentus. Proxia uero corpi membrana, & in his, & nucibus saporē ni detrahat̄, infestat. Torrere has in cibis gratius ✣ modulātum laturas pstanti ieiunio fœminaȝ quandā imaginē panis. Sardibus eæ puenere primū. Ideo apud græcos sardianos balanos appellāt. Nā diuus Tiberi⁹ postea balanū nomē iposuit, excellētioribus satu factis. Nunc plura eaȝ genera. Tarētinæ faciles, nec oposo sūt cibo, planæ figura. Rotūdior quæ balanitis uocat̄ purgabilis maxie, & sponte psiliens, pura & plana est ex eis & salariana. Tarētina minus tractabilis. Laudatior corelliana, & ex ea facta, qđ dicem⁹ i isitis meterana, quā rubēs eortex pfert triāgulis & popularib⁹ nigris, quæ coctiuæ uocant̄. Patriç laudatissimis tarētū, & i Cāpania neapolis. Cæteræ suū pabulo gignunt̄, scrupulosæ corticis, itra nucleos quoq; ruminatiōe. ✣Mori tura ēt pstari.

De filiquis & carnosis pomis, & moris, & de acinis, & baccis. Cap. xxiiii.

HAud pcul abesse uident̄ & prædulces filiquæ, nisi q; in iis cortex ipse mandit̄. Digitorum hoīs lōgitudo illis, & interi faleata pollicari latitudie. Glandes inter poma nūari nō pñt. Quāobrē in sua natura dicent̄. Reliq̄ carnosi sūt gñis, ea baccis atq; carnib⁹ distant. Alia acinis caro, alia moris alia unedonibus, & alia acinis inter cutē suecūq;, alia myxis. alia baccis, ut oliuis. Moris suecus carne uinosus, trini colores, cādidus primo, mox rubēs, maturis niger. In nouissimis florēt. Inter pria maturescūt. Tingūt manus suceo matura, eluūt acerba. Minime i hac arbore ingenia pfecerūt, nec noībus, nec insitis, nec alio modo q̄ pomi magnitudine, differūt mora ostiēsia, & tusculana. Romæ nascunt̄, & in rubis multū differēte callo. Aliud corp⁹ ē terrestrib⁹ fragis. Aliud cōgeneri eorū unedoni, qđ solū pomū siie fructui terræ gignit̄. Arbor ipa fruticosa Fructus anno maturescit, pariterq; floret subnascēs, & prior coquit̄. Mas sit, an fœmina sterilis inter auctores nō cōstat. Pomū inhonorū, ut cui nomē ex argumēto sit unū tm̄ edendi. Duobus tñ hoc nomibus appellāt græci Comaron & Memecylon. Ex quo appet totidē esse gña & apud nos. Alio noie arbutus uocat̄. Iuba auctor est quinq̄genū cubitoȝ altitudine in Arabia eē eas Acinorū quoq; magna ē differētia. Primū iter una ipas callo, teneritate crassitudine iteriore ligno aliis paruo, & aliis ēt gemlo, q minie feraces musti. Plurimū uero differūt hederæ sābuciq; acini. In figura etiā punici anguloli qppe soli, nec euris ulla singlīs, pter cōem q̄ est cādida, totisq; fucc⁹ & caro est iis pcipue qbus paruulū iest ligni. Magna & baccis differētia. Aliæ nāq; sūt oliuis, lauris, & alio modo loto, cornis, alia myrtis, lentisco. Aq folio em̄ ac spinæ sine succo. Medioq; etiānū gñe iter baccas acinosq; cerasis. Pomū his primo cādidū, & fere oibus baccis, mox aliis uirescit, ut oliuis, lauris. Rubet uero moris, cerasis, cornis. Deinde nigrescit moris, cerasis, oliuis,

De cerasis genera octo. Cap. xxv.

CErasi ante uictoriā Mithridaticā. L. Luculli nō fuere in Italia. At urbis anno sexcentesimo octogesimo, is primū uexit e Ponto, annisq;. cxx. trans Oceanū in Britāniam usq; puenere. Eadē, ut diximus, in ægypto nulla cura potuere gigni. Cerasorū aproniana maxie rubent. Nigerrima sunt. ut actia. Cæciliana uero & rotūdā. Iuliamis grat⁹ sapor, sed pene tantū sub arbor sua adeo teneris ut gestatū nō tolerēt. Pricipat⁹ duracinis, q̄ Cāpāia plyniana appellat. In belgica uero lusitanis. In ripis etiā rheni. Terti⁹ is colos e nigro ac rubēti uiridiq; siis maturescētib⁹ semper. Minus quinquēnio est, q prodiere quæ uocāt laurea, non ingratç amaritudis insitæ in lauro. Sunt & Macedonica paruæ arboris, raroq; tria cubita excedētis, & minore etiā nune frutice chamecerasi. Inter prima hoc e pomis colono gfam annuā refert. Septētriōe frigidisq; gaudet. Siccat̄ etiam sole, conditurq; ut oliua cadis.

De corno & lentisco. Cap. xxvi.

QVç cura & cornis atq; lentisco adhibet̄, ne quid nō hoīs uentri natū esse uideat̄. Miscentur sapores, & alio ali⁹ placere cogitur. Miscent̄ uero & terræ cœliq; tractus. Inq; alio cibi genere India aduocatur, in alio ęgyptus, creta, cyrene, singulęq; terrę. Nec cessat in ueneficiis uita, dūmodo omnia deuoret. Planius hoc fiet in herbarum natura.

De generibus succorum,& de odore. Cap.xxvii.

INterim quæ sunt cōia & pomis oībusq́ succis saporū genera tredecim reperiunt̃,dulcis,suauis,pinguis,amatus,austerus,acer,acutus,acerbus,acidus salsus.Præter hæc tria genera sūt mirabili maxime natura·Vnū in quo plures pariter sentiunt̃ sapores,ut uinis.Nāq́ in his & austerus.& acutꝰ,& dulcis,& suauis,oēs alieni. Alterū est genꝰ ī quo fit & alienus qdem,sed & suꝰ qdā & peculiaris,ut in lacte.Siqdē inest ei,qđ tñ iure dici nō pōt dulce,& pingue,& suaue obtinēte lenitate,q̄ ip̄a succedit in saporis uicē.Nullus hic aqs,ne succꝰ qdem,ut tñ eo ip̄o fiat aliqs,ac suū genus faciat.Sentiri qdem aq̄ saporē ullū,succūue uitiū est.Magnū his oībus ī odore momētum,& magna cognatio.q & ip̄e nullꝰ est aqs,aut si sentit̃ omino uitiū est.Mirū tria naturæ præcipna elemēta sine sapore esse,sine odore,sine succo,aqua,aer,ignis,

De succis fructuum & arborum,& coloribus,& odoribus,& natura pomorū,& de cōmēdatione fructum. Cap.xxviii.

ERgo succorū uinosus pyro,moro,myrto.Minie.quod miremur uuis.At pinguis oliuæ,lauro,nuci,iuglādi,amygdalis.Dulcis nuis,ficis,palmis.Aquosus prunis.Magna est & in colore succi differētia.Sāguineus moris,cerasis cornis,uuis,nigris.Idem albis candidus.Lacteus in capite ficis,in corpe nō item Spnmeꝰ malis,Nullꝰ Persicis,cū p̄sertim duracina abūdēt succo. Sed qs eius ullū dixerit colorē,sua & ī odore miracula?Malis acutus.Persicis dilutꝰ.Dulcibꝰ nullus.Nā & uinū tale sine odore.Tenue odorariꝰ . Multoq́ celeriꝰ talia ad nsum ueniūt q̄ pinguia. Quæ odorata nō eadē in gustu tenera,quia nō sunt pariter odor & sapor.Quāobrē citreis odor acerrimꝰ . Sapor asperimn squadātenus,& coroneis.Nullusq́ odor ficis.Et hactenus sint sp̄ēs ac genera pomorū.Naturas arctius colligi par est.Alia siliqs gignūt̃,ip̄is dulcibns,semēq́ cōplexis amarū.Cū in pluribus semina placeāt,in siliq̄ damnent̃.Alia baccis,q̄rū intus lignū,& extra caro ut oliuis, cerasis. Aliquaꝝ intus baccæ,foris lignum,ut in his quæ in ægypto diximꝰgigni.Quę baccis natura.eadem & pomis.Alioꝝ intus corpꝰ;& foris liguū,ut nucū.Aliis foris corpus,ītus lignū,ut Persicis & prunis,uitiūq́ cinctū fructu cū fructꝰalibi muniat̃ uitio.Putamine claudunt̃ nuces.Corio castaneæ.Detrahit̃ hoc iis.At in mespilis mandit̃. Crusta regunt̃ glādes·Cute uuę. Corio & mēbrana punica,Carne & succo mora constat.Cute & succo cerasi.Quædam statim a ligno recedūt,ut nuces & palmæ.Quædā adhærēt,ut oliuæ.lauroq́ Quorūdā generi utraq́ est natura,ut Persicis.Etenī duracinis adhæret corpus,e lignoq́ auelli nequit,cū ī cęteris facilæ sepet̃. Quibusdā,nec intus,nec extra lignū,ut in palmarū genere.Aliquoꝝ lignū ip̄m in usu & pomi uicem,ut gn̄a myxis,quā in ægypto gigni diximꝰ quorūdā extra gemīa geminant̃uitia,ut ī castaneis,amygdalis,nucibusq́ iuglādibus.Quorundā natura trigemia est,corpꝰ,deiñ lignū,rursusq́ semen in ligno,ut persicis.Quædā īter se dēsa,ut uuæ,sorbaq́,ramos circūdata ex oī pte uuaꝝ mō. degrauāt. Alia rara,ut ī persicis.Quædā aluo cōtinēt̃,ut granata.Depēdēt alia pediculis,ut pyra. Alia racemis,ut uuæ,palmæ.Alia & pediculis & racemis,ut hederæ,sambuci,Alia ramo adhęrēt, ut in lauro.Quædā utroq́ mō,nt oliuæ.Nā & breues pediculi & longi.Quædā uasculis cōstānt, ut pūica,& mespila,lotosq́ ī ægypto & Euphrate.Iā uero diuersa gr̄a & cōmēdatio.Carnæ palmę placēt Crusta thebaicę.Succo uuæ,&+caricæ.Callo pyra ac mala.Corpe melimela.Mora cartilagine.Nuclei grano.Quædā in ægypto cute caryotæ.Detrahit̃ hec ficis uirentibus,ut putamen, Eadē in siccis maxīe placet,In papyris & ferulis,spinaq́ alba caulis ip̄e pomū ē.Sūt & ficulniꝰcaules,In fruticoso gn̄e cū caule capparis,in siliq uero qđ mandit̃,qd nisi lignū est?Nō omittēda fœminis earū ꝓprietas.Nam neq́ corpꝰ,neq́ lignū,nec cartilago dici pōt,neq́ aliud nomē īuenit.

+Cariotæ

De Myrto,genera eius.xxix. Cap.xxix.

SVccorū natura p̄cipuā admirationē ī myrto habet.Quādo ex una oīum olei uiniq́ bina gn̄a fiunt.Item myrridanum,ut dixiꝰ.Et alius usus baccæ fuit apud antiquos,anteq̄ piper reperiretur.illam obtinēs uicem.Quodā etiā generosi obsonii nomīe inde tracto,quod ēt nunc myrtatū nocat̃.Eadēq́ origīe aprorū sapor cōmedat̃,plærūq́ ad intinctus additis myrtis.Arbor ip̄a ī Europa citeriore cœlo qđ e ceraumiis mōtibus incipit,primū ciceris ī Elpenoris tumulo uisa tradūt̃ græcūq́ ei nomē remanet,quo peregrinā esse appet.Fuit ubi nūc Roma ē,iā tū cū cōderet̃.Quippe ita tradit̃ myrtea uerbena romanos.Sabinosq́,cū pp raptas uirgīes dimicare uoluissent depositis armis pacificos in eo loco q nūc signa Veneris Cluacinæ habet. Cluere.n.antiqui pugnare dicebant.Et ī ea quoq́ arbore suffimenti genus habet̃,Ideo tñ electa,qm̄ coniunctioni

& huic arbori p̄est Venus. Haud scio an primæua etiã oĩum in locis publicis romæ sata sit, fatidi eo q̃dẽ & memorabili augurio. Inter antiq̃ssima, nãq; delubra habet. Quirini hoc ẽ ipiꝰ Romuli, in eo sacræ myrti fuere duæ ante ædẽ ipsam p longũ tp̃s. Altera patricia appellata, altera plebeia. Patricia multis ãnis p̄ualuit. Flaccescẽte plebeia exuberãs ac læta, quãdiu senatꝰ quoq; floruit illa uigẽs. Plebeia torrida ac squalida. Quæ postq̃ eualuit flaccescẽte p̄tricia Marsico bello, lãguida auctoritas patrũ facta est, ac paulati i sterilitatẽ emarcuit maiestas. Quin & ara uetus fuit Veneri myrteæ, quã nũc murtiã uocãt. Cato tria genera myrti p̄didit. Cãdidã, nigrã, ✚ cõiugalẽ, fortassis a cõiugiis ex illo cluacinæ gñe. Nũc & alia distictio satiuæ aut syluestris, & i utraq; latifoliæ In syluestri p̄pria oxymyrsine. Satiuaꝝ gña topiarii faciũt. Tarẽtinã folio minuto, nostratẽ patulo, exoticã dẽsissimo. senis folioꝝ uersibꝰ. Hæc nõ est in usu. Ramosa utraq; alia, coniugalẽ existimo nũc nostratẽ dici. Myrtus odoratissima ẽ i ęgypto. Cato docuit uinũ fieri e nigra, siccata usq; in ariditatẽ in umbra, atq; ita in mulso indita. Si nõ siccent baccæ oleũ gigni. Postea cõptũ, & ex alba uinũ fieri albũ. Duobus sextariis myrti tusæ in uini tribꝰ heminis maceratæ exp̄ssæq;. Folia & p se siccant in farina ad ulcerũ remedia in corpe humano leniter mordaci puluere, ac infrigerãdis sudoribꝰ. Quinimo oleo quoq; mirũ dictu inest q̃dã uini sapor, silq; pĩguis liquor p̄cipua ui ad corrigẽda uina, saccis ante persusis. Retinet q̄ppe fæcẽ, nec præter purũ liquorẽ transire patitur, datq; se comitẽ p̄cipua cõmẽdatione liquato. Virgæ quoq; eius gestatæ modo uiatori p̄sunt in lõgo itinere pediti. Quin & uirgę ãnuli exptes ferri inguinũ tumori medent. Bellicis quoq; se rebꝰ inseruit, triũphãsq; de sabinis Posthumiꝰ libertꝰ i cõsulatu, qui primus oĩum ouans ingressus urbẽ est, quoniã rem leniter sine cruore gesserat. Myrto Veneris uictricis coronatus incessit, optabileq; arborẽ etiã hostibꝰ fecit. Hæc postea ouãtiũ fuit corona, excepto. M. Crasso, qui de fugitiuis & Spartaco laurea coronatꝰ incessit. Massurius auctor est, curru quoq; triũphãtes myrtea corona usus. L. Piso tradit Papyriũ Nasonẽ, qui primꝰ in mõte Albano triũphauit de Corsis myrto coronatũ, ludos Cyrcẽses spectare solitũ. Anus maternus Africani sequẽtis hic fuit. M. Valerius, duabꝰ coronis utebat, laurea, & myrtea, qui & hoc uouerat.

✚ Cõiugulũ. Cato.

De Lauro genera. xiii. Cap. xxx.

LAurus triũphis p̄prie dicatur, uel gratissima domibus, ianitrix Cæsarum pontificũq;, quæ sola & domos exornat, & ante limia excubat. Duo eius genera tradit Cato. Delphicam, & Cypriã, Põpeius Lenæus adiecit, quã mustacẽ appellauit, quoniam mustaceis subiiceretur. Hãc esse folio maximo, flaccidoq; & albicante. Delphicã æquali colore uiridiorẽ, maximis baccis atq; e uiridi rubẽtibꝰ. Hac uictores delphis coronari, & triũphantes Romæ. Cypriã esse folio breui nigro per margines imbricato crispã. Et postea accessere gña, cuius hãc syluestrẽ laurũ aliq intelligũt nõnulli sui generis arborẽ. Differt color. Est. n. cęrulea bacca. Acessit & regia, q̃ cœpit Augusta appellari amplissima & arbore & folio baccis gustatu quoq; nõ aspo. Aliq negãt eãdẽ eẽ & suũ genus regiæ faciũt longioribus foliis latioribusq;. Iidem in alio genere baccaliã appellant hãc quæ uulgatissima est, baccarũq; fertilissima. Sterilẽ uero eaꝝ (quod maxime mirot) triũphalem, eaq; dicũt triũphantes uti, nisi id a diuo Augusto cœperit, ut docebimus, ex ea laurũ quæ ei missa e cœlo minima est altitudine, folio crispo ac breui, quæ iuenit rara. Accedit i topiario ope taxa excrescẽte i medio folio puulo, ueluti lacinia folii. Et sine ea spadonia mira opacitatis patiẽtia. Itaq; quãta libeat sub umbra solũ iplet. Est & chamædaphne syluestris frutex, ẽ & alexãdria, quã aliq Idæã, alii hippoglotthiõ, alii daphnẽ, alii carpophyllõ, alii hypelatẽ uocãt. Ramos sp̄git a radice dodrãtales topiarii, ac coronarii opis, folio acutiof q̃ myrti, molliore & cãdidiore. Maiore semie iter folia rubro. Pluria in Ida, & circa Heracleã põti, nec nisi i mõtosis. Id quoq; q̃d Daphnoides uocat genꝰ i noium ambitu est. Alii, n. pelasgũ, alii eupetalon, alii ✤ cephalon Alexandri uocãt. Et hic frutex ẽ ramosꝰ, crassiore ac mollior q̃ laurꝰ folio. Ex cuiꝰ gustatu accẽdat os, ✚ thuris, baccis e nigro ruffis. Notatũ antiq̃s nullũ genꝰ lauri i Corsica fuisse, q̃d nũc satũ & ibi prouenit. Ipsa pacifera, ut quã p̄tẽdi etiã iter armatos hostes q̄etis sit indiciũ. Romanis p̄cipue lætitiæ uictoriarũq; nũcia addit lituis, & militũ lanceis, pilisq;. Fasces impatorum decorat. Ex his in gremio Iouis optimi maximi deponit, quotiẽs lętitiã uictoria nouã attulit. Idq; nõ q̄a ppetuo uiret, nec q̄a pacifera est p̄ferenda utiq; myrto & oleæ est, sed q̄a spectatissima in mõte Parnaso. Ideoq; etiã grata Apollini, assuetis eo dona mittere iã & regibꝰ romanis, teste. L. Bruto. Fortassis ẽt i argumẽtũ, q̃m ibi libertatẽ publicã is meruisset, lauriferã tellurẽ illam osculatus ex respõso. Et q̄a

✤ Stephanon.

✚ atq; gutur.

manu satar receptarū in domos fulmic sola nō icitur. Ob has causas eqdē crediderī honorē eis habitū in triūphis potius q̄ quia suffimētum sit cædis hostium & purgatio, ut tradit Massurius. Adeoq̄ in psanis usib⁹ pollui laurū & oleā fas non est, ut ne ppiciādis qdem numinibus accendi ex his altaria aræue debeant. Laurus qdē manifesto abdicat igues crepitu, & quadā detestatione. Interaneor̄ etiā uitia & neruor̄ ligno torquēte. Tiberiū pricipē tonāte cœlo coronari ea solitū ferūt cōtra fulminū met⁹. Sꝫ & circa diuū Augustū cuēta ei⁹ digna memoratu. Naq̄ Liuiæ Drusillæ, quæ postea Augusta mrimonii nomē accepit, cū pacta esset illa cæsari, gallinā cōspicui candoris sedēti aqla ex alto abiecit in gremiū illæsam. Intrepideq̄ mirāti accessit miraculū, qm̄ ✠ tenērē rostro laureū ramū onustū suis baccis. Cōseruari alitē & sobolē iussere aruspices, ramūq̄ eum seri, ac rite custodiri. Quodq̄ factū est in uilla cæsar̄ fluuio Tiberi imposita iuxta nonū lapidem flāminia uia, quæ ob id uocat̄ ad gallinas. Mireq̄ sylua puenit. Ex ea triūphans postea cæsar laurū in manu tenuit, coronāq̄ in capite gessit. Ac deinde impatores cæsares cuncti. Traditusq̄ mos est ramos quos tenuerūt serēdi. Et durāt syluæ noib⁹ suis discretę. Fortassis ideo mutatis triūphalib⁹. Vni⁹ arbor̄ latina lingua nomē imposuit uiris. Vnius folia distinguunt̄ appellatione. Laurea eī uocamus. Durat & in urbe impositū loco, quando lauretum ī Auētino uocatur, ubi sylua lauri fuit. Eadē purificationib⁹ adhibetur, testatumq̄ sit obiter & ramo eam seri, qm̄ dubitauere Democritus & Theophrastus. Nunc dicemus syluestrium naturas.

✠ teneret

CAII PLYNII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER. XVI. PROOEMIVM.

Syluestrium Arborum naturæ. Cap. i.

Pomiferæ arbores q̄q̄ mitioribus succis uoluptatē prīæ cibis attulerūt, & necessario alimento delicias immiscere docuerūt, siue illæ ultro, siue ab hoīe didicere blādos sapores adoptione & cōnubio, Idq̄ mun⁹ etiam feris uolucribusq̄ dedimus, Itra pdictas cōstat. Primū erat narrare glandiferas quoq̄ quæ prio uictū mortaliū aluerūt nutrices inopis ac fere fortis, ni pueriti cogeret admiratio usu cōperta, quæ nam qualisq̄ esset uita siue arbore ulla, siue frutice uiuentium.

Gētes sine arbore, & miracula in septētrionalis regiōis arborib⁹. Cap. ii.

Diximus & in oriēte qdē iuxta oceanū cōplures ea necessitate gētes. Sūt uero & in septētrione uisæ nobis caucor̄, q maiores minoresq̄ appellant̄. Vasto ibi meatu pperuis bis dierū noctiūq̄ singular̄ iteruallis effusus ī imēsū agit̄ ocean⁹, æternū opiēs rer̄ naturæ cōtrouersiā, dubiūq̄ terrę sit, an ps maris. Illic misera gēs tumulos obtinet altos, aut tribunalia structa manib⁹ ad expimēta altissimi æstus, casis ita īpositis, nauigātib⁹ siles, cū integāt aquæ circūdatæ naufragiis. Cū uero recesserint, fugiētes cū mari pisces circa tuguria uenant̄. Nō pecudes hos habere nō lacte ali, ut finitimos. Ne cū feris qdē dimicare contingit oī pcul abacto frutice. Vlua & palustri iūco funes nectunt a ptexenda piscib⁹ retia. Captūq̄ manib⁹ lutū uentis magis q̄ sole siccātes. Terra ✠ cibos, & rigētia septētrione uiscera sua urūt. Pōtus nō nisi ex imbre seruato scrobibus in uestibulo dom⁹. Et hæ gētes certe si uincant̄ hodie a po. ro. seruire se dicūt. Ita est pfecto. multis fortuna parcit in pœnā. Aliud e syluis miraculū totam reliquā germaniā replent, addūtq̄ frigori umbras, altissime rā. Haud pcul supradictis caucis circa duos pcipue lac⁹. Littora ipa obtinēt quercus maxima auiditate nascēdi suffossæq̄ fluctibus, aut ppulsæ flatibus uastas cōplexu radicū īsulas secum auferūt. Atq̄ ita libratæ stātes nauigāt ingentiū ramor̄ armamētis. Sæpe territis classibus nostris, cum uelut de īdustria fluctib⁹ agerent̄, ut in pspectu stātes noctu, inopesq̄ remedii illæ prælium nauale aduersus arbores inirent.

✠ Vel cibos, sed ubi ubi os.

De hercyniæ syluæ magnitudine. Cap. iii.

IN eadē septētrionali plaga hercyniæ syluæ roborū uastitas intacta & congenita mundo ppe immortali sorte miracula excedit. Vt alia omittant̄ fide caritura. Cōstat attoli colles occursantium inter se radicum repercussu. Aut ubi secuta tellus non sit, arcus ad ramos usq̄, & ipos inter se rixantes curuari portarum patentium modo, ut turmas equitum transmittant.

De glandiferis. Cap. iiii.

Glandiferi maxime generis omnes, quibus honos apud Romanos perpetuus.

De ciuica corona, & qui frondea corona donati. Cap. v.

HInc ciuicæ coronæ militú uirtutis isigne clarissimú.Iampridé uero & clemétiæ impatorú, postq̃ ciuiliú belloꝝ pfanatiõe meritú cœpit uideri ciué nõ occidere.Cedunt iis murales uallaresq̧,& aureæ q̃q̃ pcio añcedétes.Cedũt & rostratæ q̃uis i duob⁹ maxime ad hoc æui celebres.M.Varrone e piraticis bellis,dáte Mag.Põpeio.Itéq̧.M.Agrippa tribuéte Cesare e sicul q̃ & ipa piratica fuere.Antea rostra nauiú tribunali p̃fixa foro decus erát,ueluti po.ro.ipa corõa iposita.Postq̃ uero tribunitiis seditionibus calcari ac pollui cœpere,postq̃ uires ex publico in priuatú magis singlisq̧ ciuiú quæri,& sacrosancta oia pfana fecere,tum ædibus eoꝝ subiere in capita ciuiú rostra.Dedit hác Augustus coroná Agrippæ.Sed ciuicá a genere húano accepit ipe.Antiqtus qdem nulla nisi deo dabatur.Ob id Homerus cœlo tantú eas & p̃lio uniuerso tribuit.Viritim uero ne in certamie qdem ulli.Ferũtq̧ primũ oium liberú patré iposuisse capiti suo ex edera. Postea deorú honori sacrificátes sumpsere uictimis simul coronatis.Nouissime & in sacris certaminib⁹ usurpatæ,in qb⁹ hodieq̧ nõ uictori dant,sed patriá ab eo coronari pnunciat.Indé natú, ut etiá triũphaturis cõferrent in téplis dicádæ.Mox ut & ludis daret.Longú est,nec est istitutione opis differere quis,quá romanorú primus accepit.Neq̧ enim alias nouerant q̃ bellicas.Quod certú est uni gentiú huic plura sunt genera q̃ cúctis Romulus frõdea coronauit Hostú Hostiliú q̧ Fidená prim⁹ irrupisset.Auus hic Tulli Hostilii regis fuit.P.Deciú prém tribunú militú frondea donauit exercit⁹ ab eo seruat⁹ impatore Cor.Cosso cõs.sannitiú bello.Ciuica ilignea prio fuit,postea magis placuit ex æsculo Ioui sacra.Variatũq̧ & hoc cú q̃rcu é,ac data ubiq̧ q̃ fuerat,custodito tñ honore glãdis.Additæ leges arctæ,& ideo supbæ,q̃sq̧ conferre libeat cú illa græcorú súma,quæ sub ipo Ioue dat.Quiq̧ patriæ muros prim⁹ scádeos audété irrúpere occidit.Quiq̧ ciué maluit seruare,q̃ hosté occider.Vtq̧ eú locú i quo sit actú obtineret hostis eodie.Vt quę seruatus fateat,alias testes nil psunt.Vt ciuis fuerit,Auxiliis q̃ rege seruato dec⁹ id nõ dát.Nec crescit honos idé impatore cõseruato,qm̃ cõditores in quocúq̧ ciué súmú esse uoluerũt.Accepta iã uti ppetuo ludis.Induétis sp assurgi etiá ab senatu in more est.Sedédi ius i pxio senatui.Vacatio múerú oium ipi,prisq̧ & auo paterno.xiiii.eas accepit Sicyni⁹ Dentat⁹,ut retulim⁹ suo loco.Sex.Capitolious.Is qdem & de duce Seruilio.Africanus de patre accipe noluit apud Trebiam.O mores eternos,qui táta opa honore solo donauerũt.Et cú reliqs coronas auro cõmendarét,saluté ciuis iis in precio esse noluerunt,clara psessione,seruari qdem hominé nefas esse lucri causa.

De glande genera.xiii. Cap.vi.

GLandes opes esse núc quoq̧ multarú gentiú etiá pace gaudentiú cõstat.Necnõ & in copia frugú arefactis molit.farina,spissatq̧ in panis usú.Quin & hodieq̧ p Hispanias secundis mésis glans inseritur.Dulcior eadem i cinere tosta.Cautú est præterea lege.xii.tabularum ut glandé i alienú fundú pcidenté liceret colligere.Genera eaꝝ multa.Distant fructu,situ,sexu, sapore.Náq̧ alia fageæ glãdi figura,alia quernæ,& alia ilignæ.Atq̧ iter se quoq̧ generú singloꝝ differétiæ.Præterea sunt aliæ syluestres,aliæ placidiores,quæ culta obtinent.Iam etiá in mõtosis planisq̧ distant.Sicut & sexu mares ac fœminæ.Item sapore.Dulcissima oium fagi,ut q̃ obsessos etiá hoies durasse in oppido Chio,tradit Cornelius Alexáder.Geoera distinguere non datur oibus quæ sunt alia alibi.Quippe cum robut quercúq̧ uulgo nasci uideamus,sed æsculú nõ ubiq̧. Quartá uero generis eiusdé,quæ cerrus uocat,ne Italiæ quidé maiori ex parte notam esse.Distinguemus ergo pprietate naturaq̧,& ubi res coget etiam græcis nominibus utendum.

De fagina,glande,& reliquis glandibus.& carbone,& pastu porcorum. Cap.vii.

FAgi glans nucleis silis.triangula cute includit.Folium tenue,ac leuissimum,populo simile, celerrime flauescés.& media parte plærúq̧.Gignens supne paruulam baccam uiridem,cacumine aculeatam.Fagi glans muribus gratissima est,& ideo animalis eius una proueotus.Glires quoq̧ saginat.Expetit & turdis.Arború fertilitas oium fere alternat,sed maxíe fagi.Glãdé q̃ pprie intelligit,ferũt robor,q̃rcus,æsculus,cerrus,ilex,suber.Cõtinent hispido calice p genera plus minus ité cõplectente.Folia pter ilicé,grauia,carnosa,pcera,sinuosa laterib⁹.Nec cú cadũt flauescétia,ut fagi.Pro drñia geneꝝ breuiora,ul lõgiora.Ilicis duo genera,Ex iis i Italia folio nõ multú ab oleis distant.Smilaces a quibusdá græcis dictæ,i puinciis aquifoliæ.Ilicis glãs utriusq̧ breuior & gracilior,quá Homerus aculon appellat,eoq̧ noie a glande distinguit.Masculas ilices negát ferre.Glãs optia io q̃rcu atq̧ grãdissima.Mox æsculo,ná roboris pua.Cerro tristis horrida echiato calice ceu castaneæ.Sed in q̃rna alia dulcior,molliorq̧ fœminæ,maris spissior.Maxíe aút

probant̃ latifoliæ ex arguméto dictæ. Diſtant anté inter ſe magnitudine & cutis tenuitate. Ité ꝙ aliis ſubeſt tunica rubigine ſcabra, aliis ꝓtinus cádidú corpꝰ. Probat̃ & ea, cuiꝰ i balano utrinq; ex lõgitudine extrema lapideſcit in durieiá. Melior cui in cortice, q̃ cui i corpe. Vtrúq; nõ niſi mari. Prǽterea, aliis ouata, aliis rotúda, aliis acutior figura. Sicut & colos nigrior cádidiorue q̃ p̃fert̃ Amaritudo i extremitatibus, mediæ dulces. Quin & pediculi breuitas ꝓceritaſq; dñiam habet. In ipis uero arboribus q̃ maximá fert, hemeris uocat̃, breuior, & i orbem comoſa, alaſq; ramoꝝ crebro cauata. Fortius lignũ q̃rens habet & incorruptius, ramoſa & ipa, ꝓcerior tamé & craſſior caudice. Excelſiſſima aũt egylops iculti amica. Ab hac ꝓxime latifoliæ ꝓceritas, ſ; minꝰ utilis ædificiis, atq; carbone dotata uitiis obnoxia eſt. Quamobrem ſolido utunt̃ carbone, ærariorum tantũ officinis compendio. Quoniá deſinéte flatu protinus emoriens ſæpiꝰ recoquit̃. Cęterum plurimis ſcĩtillis. Idé e nouellis melior. Aceruí cõfertis thaleis recétibꝰ luto caminant̃, accéſaq; ſtrue contis pungit̃ duteſcés

♣ Calix

♣ calx, atq; ita ſudoré emittit. Peſſima & carboni & materię haliphleos dicta, cui craſſiſſimꝰ cortex atq; caudex. Et plerunq; cauus fũgoſuſq;. Nec alia putreſcit ex huc gñe, etiá cũ uiuit. Quin & fulmie ſępiſſime icit̃, q̃uis altitudine nõ excellat. Ideo ligno eiꝰ nec ad ſacrificia uti fas habet̃. Eidé raro glans, & cũ tulerit amara. Quá pręter ſues nullũ attingit animal. Ac ne eæ qdem, ſi aliud pabulũ habeát. Hoc quoq; inter reliqua neglectæ religionis eſt, ꝙ emortuo carbone ſacrificat̃. Glans fagea ſuem hilaré facit, carné coctibilé ac leué, & utilé ſtõacho. Iligna ſuem anguſtá, nitidá, ſtrigoſam, põderoſam. Quernia diffuſam & grauiſſimá, & ipa glandiũ aquæ dulciſſima. Proxima huic cerreá tradit Nigidius, nec ex alia ſolidioré carné, ſed durá. Iligna tentari ſues niſi paulatim detur, Hanc nouiſſimá cadere. Fungoſam carnem fieri æſculo, robore, ſubere. Quæ glandé ferũt oẽs & gallá. Alterniſq; annis glandé. Sed gallá hemeris optimá, & coriis perficiendis aptiſſimá. Similé huic latifoliam, ſed leuiorem, multoq; minus probatam. Fert & nigrá, Duo enim genera ſunt. Hæc tingendis utilior.

De galla, & q̃multa præter glandem eædem ferant arbores. Cap. viii.

NAſcit̃ aũt galla ſole de gemis exeũte erũpens noctu ſp uniuerſa. Creſcit uno die cádidior. Et ſi excepta eſt æſtu areſcit ꝓtinus, neq; ad iuſtũ incrementũ puenit, hoc eſt, ut nucleum fabæ magnitudiné habeat. Nigra diutius uiret, creſcitq; ut interdũ mali cõpleat magnitudiné. Optima comagena. Deterrima ex robore. Signũ eius ꝙ cauernæ tráſlucent. Robur p̃ter fructũ plurima alia gignit. Náq; fert & gallæ utrũq; genus, & quædá uelut mora, ni diſtarent arida duritia plæruq; tauri caput imitátia, qbus fructus ineſt nucleis oliuæ ſimilis. Naſcunt̃ in eo & pilulæ nucibꝰ nõ abſiles, intus habétes flocculos molles, lucernaꝝ lumibꝰ aptos. Ná & ſine oleo flagrát, ſicuti galla nigra. Fert & aliá inutilé pilulá cum capillo uerno tpe tñ melligeni ſucci. Gignũt alæ ramoꝝ eiꝰ pilulas corpi nõ pediculo adhærétes, cádicátes umbilicis. Cætera nigra uarietate diſpſa.

*Pumices.

Media cocci caloré hñt. Apertis amara inanitas eſt. Aliqñ & * culices gignit. Necnon & e foliis cõuolutas pilulas, & in folio rubétes. Aquoſos nucleos cádicátes & tráſlucidos, quádiu molles ſint, in quibus & culices naſcunt̃, matureſcunt in modum gallæ.

De cachrye, & cocco grano, & agarico, & ſubere. Cap. ix.

FErũt robora & cachryn, ita uocat̃ pilula in medicia urédi uim habés. Gignitur & in abiete, larice, picea, tilia, nuce, platano, puſtq̃ folia cecidere hyemé durans. Continet nucleum pineis ſilé. Is creſcit hyeme, aperit̃ uere pilula tota. Cadit cum folia cœperint creſcere. Tam multiſeta ſunt, & tot res p̃ter glandé pariũt robora. Sed & boletos ſuilloſq; gulę nouiſſima irritamenta, quæ circa radices gignunt̃. Quercus ꝓbatiſſimos. Robur aũt & cypreſſus & pinus noxios Robora ferũt, & uiſcũ & mella, ut auctor eſt Heſiodus. Cõſtatq; rores melleos e cœlo, ut diximꝰ cadétes nõ aliis magis inſidere frõdibꝰ. Cremati quoq; roboris cineré introrſum eſſe manifeſtũ eſt. Oẽs tamé has eiꝰ doté ilex ſolo ꝓuocat cocco. Granũ hoc. Prīoq; ceu ſpectes frutices paruos aquifoliæ ilicis, quiſqliũ uocant penſiuné, alterá tributi paupibus Hiſpaniæ donati. Viſum eius gratioré in cõchylii métione tradidimus. Gignit̃ & in Galatia, Africa, Piſidia. Cilicia. Peſſimũ in Sardinia. Galliarũ glandiferæ maxime arbores agaricũ ferũt. Eſt aũt fungus cádidus odoratus, antidotis efficax, in ſũmis arboribus naſcens, nocte relucés. Signũ hoc eius, ꝙ in tenebris decerpit̃. E gládiferis ſola quę uocat̃ egylops fert pannos arétes, muſcoſo uillo, canos nõ i cortice mõ, uerũ & e ramis depédétes cubitali magnitudie odoratos, ut diximꝰ inter unguenta. Suber minima arbor, glans peſſima, rara, cortex tm̃ in fructu p̃craſſus ac renaſcés, atq; etiá i denos pedes undiq; explanatus.

explanatus. Vsus eius anchoralibꝰ maxie nauiũ, piscatiũq; tragulis, & cadoꝝ obturamẽtis. Præterea in hyberno fœminaꝝ calceatu. Quáobré nõ infacete græci cortices arboꝝ appellãt. Sunt qui fœminã ilicẽ uocent, atq; ubi non nascit̃ ilex, pro ea subere utunt̃. In carpẽtariis præcipue fabricis, ut circa Elin & Lacedæmoné. Nec in Italia tota nascitur, aut in Gallia omnino.

Quarum sint in usu cortices. Cap. x.

CORtex e fago, tilia, abiete, picea, in magno usu agrestũ. Vasa corbesq; ac pateuriora q̃dam messibꝰ cõuehendis uindemiisq; faciũt, atq; ꝑtexta tugurioꝝ. Scribit in recẽti ad duces explorator incidẽs lr̃as a succo. Necnõ in quodam usu sacroꝝ religiosus est fagi cortex. Sed nõ durat arbor ipsa.

De scãdulis, & pinu, pinastro, abiete, piceaq;, larice, tæda, taxo. Cap. xi.

SCandulæ robore aptissimę, mox e glãdiferis aliis, fagoq;, facillimæ ex oibꝰ q̃ resinã ferũt, sed minime durãt, ꝑterq̃ e pino. Scãdula cõtectã fuisse Romam usq; ad bellum Pyrrhi annis quadringẽtis. lxx. Cornelius Nepos auctor est. Syluaꝝ certe distinguebat̃ insignibus. Fagus Italo Ioui etiam nunc est, ubi lucus fageus fuit, portaq; querculana colle, in quem nimia petebantur, totq; lucis quibusdã & geminis. Qu. Hortẽsius dictator, cũ plebs secessisset in ianiculũ legem in æsculeto tulit, ut ea quod iussisset oẽs q̃rites tenerent̃. Peregrinæ tũc uidebant̃, q̃m nõ erãt suburbanæ pinus atq; abies. Oẽsq; quæ picẽ gignũt, de qbꝰ nũc dicemus. Simul ut tota condiendi uina origo cognoscat̃. Quæ ferũt i Asia, aut oriẽte e ꝑdictis picem. In Europa sex genera cognatarũ arboꝝ resinã ferunt. Ex iis pinus atq; pinaster foliũ habẽt capillamẽti modo, ꝑtenueq; longũq; & mucrone aculeatũ. Pinus fert minimũ resinæ, i̅terdũ ex nucibus ipis, de qbus dictũ est. Vix ut ascribat̃ generi. Pinaster nihil aliud est q̃ pinus syluestris, mira altitudie, & a medio ramosa, sicut pinus in uertice. Copiosiorẽ dat hæc resinã, quo dicemus mõ. Gignit̃ & in planis. Easdẽ arbores alio noie eẽ p orã Italiæ; q̃s *stibulas uocãt, ut pleriq; arbitrãt̃, sꝫ graciles, succinctioresq; & enodes liburnicaꝝ ad usus, pene resina. Picea mõtes amat atq; frigora, feralis arbor, & funebri indicio ad fores posita, ac rogis uirẽs. Iam tñ & in domo recepta, tõsili facilitate. Hæc plurimam resinã fundit, i̅teruenieñte cãdida gẽma tã simili thuri, ut mixta uisu discerni nõ q̃at, & inde fraꝰ seplasię. Oibꝰ his generibꝰ folia breui seta & crassiore, duraq; ceu cupssis. Piceæ rami pene statĩ ab radice modici, uelut brachia laterbꝰ inhærẽt. Silr̃ abieti expetitæ nauigiis. Situs in excelso mõtiũ, ceu maria fugerit, nec forma alia. Materies uero ꝑcipua trabibꝰ, & plurimis uitę opibꝰ. Resina ei uitiũ. Vnde fructus unꝰ piceæ, exiguũq; sudat, aliq̃n cõtactu solis. E diuerso materies quæ abieti pulcherrima, piceæ ad fissiles scãdulas, cupasq; & pauca alia secamẽta. Quinto generi situs idẽ, eadẽ faciẽ, larix uocat̃, materia ꝑstãtior longe, incorupta uis humori cõtumax, rubens ꝑterea, & odore acrior. Plusculũ huic erũpit liquoris, melleo color̃, atq; lẽtiore, nũq̃ durascẽtis. Sextũ genꝰ est tæda ꝑprie dicta, abũdãtior succo q̃ reliq̃, parcior, liqdiorq; q̃ picea. Flammis ac lumini sacrorũ etiã grata. Hãc mares dũtaxat ferũt, & eam quã græci Sycen uocant odoris grauissimi. Laricis morbꝰ est, ut tæda fiat. Oia aũt hæc gña accẽsa fuligina imodica carbonẽ repẽte expuũt, cũ crepitu, eiaculant̃q; longe, excepta larice, q̃ nec ardet, nec carbonẽ facit, nec alio mõ ignis ui cõsumit̃, q̃ lapides. Oia uero ea ꝑpetuo uirẽt, nec facile discernũt̃ i frõde ẽt a peritis, tãta nataliũ mixtura est. Sed picea minꝰ alta q̃ larix. Illa crassior leuiorq; cortice, folio uillosior, pinguior, & densior, meliorq; flexu. At piceæ rariora, sicciorq; folia & tenuiora, ac magis algẽtia † Tota horridior ẽ, & ꝑfusa resina. Lignũ uero abieti silꝰ. Larix ustis radicibꝰ nõ repullulat, picea repullulat, ut in Lesbo accidit icẽso nẽore pyrrheo. Alia etiãnũ gñibꝰ ipis in sexu drñia. Mas breuior & durior, fœmimina ꝑcerior. Pinguioribꝰ foliis & simplicibꝰ, atq; nõ rigẽtibꝰ. Lignũ maribꝰ durũ, & i fabrili ope cõtortũ, fœmiñæ molliꝰ. publico discrimie i securibꝰ. Eæ i quocũq; in genere depꝛhẽdũt marẽ, qppe respuunt̃, & fragosiꝰ sidũt, ægriꝰ reuelluñt. Ipaq; materies retorrida & nigrior maribꝰ radix. Circa Idã in Troade, & alia differẽtia est montaneæ maritimæq;. Nãq; in Macedonia & Arcadia circa Elin ꝑmutãt noiã. Nec cõstat auctoribꝰ, qđ cuiq; generi attribuãt, nos ista romano discerniꝰ iudicio. Abies e cũctis amplissima est, & fœmia ẽt ꝑlixior. Materiã mollior, utiliorq;, arbor rotũdior, folio pinato, dẽsa, ut hymbres ñ trãsmitrat, at hilarior i̅tuitu. E ramis generum hoꝝ pãniculaꝝ mõ nucamẽta squãmatĩ cõpacta depẽdẽt, ꝑterq̃ larici. Hę quoq; abietes masculæ prima in pte nucleos habẽt, nõ itẽ fœminæ. Piceæ uero totis pãniculis minoribꝰ, gracilioribusq; minimos ac nigros. Propter qđ græci phthiphotono eam appellãt. In eadẽ nucamẽta compꝛessiora maribus sunt, ac minꝰ resina roscida. Silis his etiãnum aspectu est, ue qd ꝑtereat taxꝰ, mi-

*Strobilos

† Rota.

nus uirés,gracilisq; & tristis,ac dira,nullo succo,ex oibꝰ sola baccifera.Mas noxio fructu.Lœtale qppe baccis í Hispania pcipue uenenũ inest.Vasa ét uiatoria ex ea uinis í Gallia facta mortifera fuisse cõpertũ est.Hanc Sestius smilacé a græcis uocari dixit. Et esse in Arcadia tam psentis ueneni,ut si qui dormiát sub ea,cibũue capiát,moriant.Sũt qui & taxica hinc appellata dicũt uenena,quæ nunc toxica diximus.quibus sagittæ tingantur. Repertum innoxiam fieri, si in ipsam arborem clauus æreus addicatur.

Quibus modis fiant genera picis,& quomodo fiat cædriũ,& de spissa pice quomodo fiat,& quibus modis resina coquatur. Cap.xii.

Pix liquida in Europa e tæda coquit naualibus muniédis,multosq; ad alios usus. Lignũ eiꝰ cõcisum furnis undiq; igni extra circũdato ✝ ferro,ut primꝰ sudor aq̃ modo fluat in canali. Hoc in Syria cedriũ uocat,cui tanta uis est,ut in ægypto corpa hoiuz defunctoꝶ eo psusa seruent.Sequés liquor crassior iam picé fundit.Hæc rursus i cortinas æreas cõfecta aceto spissatur,& coagulata brutiæ cognomé accepit,doliis dũtaxat uasisq; cæteris utilis.létore ab alia pice differés.Ité colore rutiláte,& q, píguior est.E tæda oía illa fiũt.E picea resina feruétibꝰ ♣ coacta lapidibꝰ í alueis ualidi roboris,aut si aluei nõ sint struis cõgerie uelut í carbonis usu.Hæc í uinũ addit,farinæ modo tusa,nigrior colore.Eadé resina si cũ aq̃ leuiꝰ decoquat,coleturq;,ruffo colore létescit,ac stillaticia uocat.Seponunt aũt in id fere uitia resinæ corticisq;.Alia téperies ad crapulá,Náq; flos crudꝰ resinæ cũ mlta hastula tenui breuiq; auulsus cõcidit ad cribrum minuta,deinde feruéti aq̃ donec coquat pfundit.Huius expssum pingue pcipua resina fit,atq; rara,nec nisi paucis in locis subalpinæ Italiæ conueniés medicis.Resinæ albæ congiũ in duobus aquæ pluuię coquũt.Alii utilius putát sine aq̃ coquere lento igne tota die,utriq; uase æris albi. Item terebinthinam in sartagine referuenti,hanc cæteris præferentes.Proxima ex lentisco.

✝Terra

♣ Coacta.

De zæopissa & sapio,& quarum arborum materia in precio, Cap.xiii.

Non omittédũ apud eosdé zopissam uocari derasam nauibus maritimis picé cũ cera nihil nõ experiente uita,mlto efficaciore ad oia qbus pices resinæq; psunt,uidelicet adiecto salis callo. Aperitur picea e parte solari nõ plaga,sed ulnere ablati corticis,cũ plurimũ bipedali hiatu,ut a terra cubito cũ minimũ absit.Nec corpi ipsi parcit,ut in cęteris,qm̃ hastula í fructu est. Verũ hæc terræ pxia laudat,Altior amaritudiné affert. Postea humor ois e tota confluit in ulcus.Ité tæda.Cũ id manare desiit,sili modo ex alia pte aperit,ac deinde alia. Postea tota arbor succidit,& medulla eius urit.Sic & in Svria terebintho detrahũt cortices.Ibi qdé & e ramis ac radicibus cũ resina damnet ex ptibus,in Macedonia laricem masculá urũt,fœminæ radices tantũ, Theopõpus scripsit in appolloniataꝶ agro picé fossilé nõ deteriore macedonica íueniri.Pix optima ubiq; ex apricis aqlonis situ.Ex opacis horridior,uirusq; pferens. Frigida hyeme deterior,ac minꝰ copiosa & decolor.Quidá arbitrátur in mõtosis copia pstátioré fieri ac colorationé, & dulcioré quoq; & gratioré dũ resina fit.Decoctá aũt minꝰ picis reddet,qm̃ in serũ abeat,tenuioresq; esse ipas arbores q̃ in planis.Sed has & illas serenitate steriliores.Fructũ q̃dá pximo anno ab icisu largiunt.Aliæ secũdo.Quædá tertio.Explet aũt plaga resina,nõ cortice,nec cicatrice, q̃ í hac arbor nõ coit.Inter hæc gña ppriũ qdá fecere sapiũ,qm̃ ex cognatõe eaꝶ serit.Qualis dicta é nucleis.Eiusq; arboris imas partes tædas uocát,cũ sit illa arbor nil aliud q̃ picea feritatis paulũ mitigatæ satu.Sapiũ auté materie cæsa regenerataq; fit,sicuti docebimus.

De fraxino,genera eius quattuor. Cap.xiiii.

Materiæ em̃ causa reliq̃s arbores natura genuit copiosissimáq; fraxinũ.Procæra hæc,ac teres pénata & ipa folio.Multũq; Homeri pconio,& Achillis hasta nobilitata.Materies est ad pluria utilis.Ea qdem quę fit in Ida troadis in tátũ citro similis, ut emétes fallat cortice ablato.Gręci duo gña eius fecere.Lõgá,enodé.Alterá breué durioré, fuscioréq; laureis foliis. Bumeliá uocát in Macedonia amplissimam lentissimáq;.Alii situ diuisere. Campestrem enim esse crispá,mõtaná,spissam.Folia eaꝶ iumétis mortifera.Cęteris ruminantiũ innocua gręci prodidere.In Italia nec iumétis nocet.Cõtra serpétes uero succo expssoad potũ, & ípofita ulceribꝰ opifera,ac nihil ęque repit. Tátaq; est uis,ut ne matutinas qdé,occidétesue umbras. q̃uis sint longissimæ,serpés arboris eius attingat,adeo ípam pcul fugat.Experta pdimus.Si fronde ea gyro claudatur ignis & serpens,in ignes potius q̃ in fraxinũ fugere serpenté.Mira naturæ benignitas priusq̃ hę prodeant florere fraxinum,nec ante conditas folia dimittere.

De Tilia, genera duo. Cap. xv.

IN tilia mas & fœmīa differūt omi modo. Nāq̧ & materies maris duta, ruffiorq̧ ac nodoſa, & odorarior. Cortex quoq̧ craſſior, ac detractus inflexibilis. Nec ſemē fert aut florē, ut fœmīa, q̄ craſſior arbore, materia cādida pcelleſq̧ eſt. Mirū in hac arbore fructū a nullo anialiū attingi, folioꝝ corticiſq̧ ſuccū dulcē eſſe, Inter corticē & lignum tenues tunicas multiplici mēbrana, e quibus uincula riliæ uocanť. Tenuiſſimū ✣ eoꝝ philyrę coronaꝝ lēniſcis celebres, antiquorumq̧ honore. Materies teredinem non ſentit procærirare perq̄ modica, uerum utilis. ✣ Coriū.

De aceris genera. x. Cap. xvi.

ACer eiuſdē fere amplitudis, operū elegantia, ac ſubtilitare citro ſecūdū. Plura eius genera. Albū quod pcipui candoris uocať gallicū in tranſpadana Italia, tranſq̧ alpes naſcens. Alterū genus criſpo maculaꝝ diſcurſu, q̄ cū excellētior fuit, a ſilitudine caudæ pauonum nomē accepit. In Iſtria Rhetiaq̧ pcipuū. E uiliori genere craſſiueniū uocať. Gręci ſitu diſcernūr. Cāpeſtre em̄ cādidū eē, nec criſpū, qđ glinon uocāt. Montanū uero criſpius duriuſq̧ etiānum e maſcula criſpius ad lautiora opa. Terriū genꝰ zigiā rubentem fiſſili ligno, cortice liuido, & ſcabro. Hoc alii proprii generis eſſe malunt. Et latine carpinum appellant.

De brusco, molluſco, & ſtaphylodendro, & buxo genera tria. Cap. xvii.

PVlcherrimū uero eſt bruſcū, multoq̧ excellētius etiānum molluſcū. Tuber utrūq̧ arboris eius. Sed bruſcum intortius criſpū. Molluſcū ſimplicius ſparſum. Et ſi magnitudinē menſarū caperet, haud dubie præferreť citro. Nunc intra pugillares lectorūq̧ ſilicios aut lamīas raro uſu ſpectať. E bruſco ſiūt & mēſæ nigreſcētes. Reperiť & in alno ruber, tāto deterius, quāto ab acere alnus ipa diſtat. Aceris mares priꝰ florēt. Etiānū in ſiccis natæ præferunť aquaticis, ſicut & fraxini. Eſt & trans alpes arbor ſimillima aceri albo ī materia quæ uocať ſtaphylodēdrō. Fert ſiliq̄s & in iis nucleos ſapore nucis auellanę. In primis uero materies honorata buxo ē rara criſpāti, nec niſi radice, cætero lenis quies materia ſilēti, & quadā duricia ac pallore cōmēdabilis. In ipa uero arbore topiario ope. Tria eiꝰ gn̄a gallicū qđ in metas emittiť, amplitudieq̧ pcęrior ē. Oleaſtrū in oī uſu dānatū ferr grauē odorē. Tertiū genꝰ noſtratis uocāt. Syluęſtre ut credo mitigatū ſatu, diffuſius, & denſitate parietū uirens ſp, ac tonſile. Buxus pyreneis, ac citoro montibus plurima, ac berecynthio tractu. Craſſiſſima in Corſica florē non ferēdo. Quæ cā amaritudinis mellis, Semen illius cūctis aīantibꝰ inuiſum. Hæc in olympo Macedoniæ gracilior, ſed breuis. Amat frigida, aprica. In igne quoq̧ duricia, quæ ferro nec flamma nec carbone utilis.

De Vlmo, genera quattuor. Cap. xviii.

INter has atq̧ frugiferas materiæ uiriūq̧ amicitia accipiť ulmus. Græci duo eius gn̄a nouere Montoſam, quæ ſit amplior. Campeſtrē, quæ fruticoſa. Italia attineas uocar excelſiſſimas, & ex iis ſiccanas illis præfert, quæ non ſunt riguæ. Alteꝝ genꝰ gallicas. Tertiū noſtrates, dēſiore folio, & ab eodē pediculo numeroſiore. At quartū ſylueſtre. Inter quas atrinę nō ferunt Samara, ita uero uocatur ulmi ſemen. Omneſq̧ e radicum plantis pueniunt. Reliquæ ſemine.

De arborum narura per ſitus. Cap. xix.

NVnc celeberrimis arboꝝ dictis, q̄dā in uniuerſum de cūctis indicāda ſunt. Mōtes amās cędrus, larix, tæda, & cæteræ e q̄bus reſina gigniť. Irē aq̄folia, buxus, ilex, iuniperus, terebinthus, ppl's, ornus, cornꝰ, carpinꝰ. Eſt & in apēnino frutex qui uocať cotinus, ad liniamēta, modo cōchylii colore īſignis. Montes & ualles diligit abies, robur, caſtaneæ, tilia, ilex, cornus. Aquoſis mōtibus gaudēt acer, fraxinus, ſorbꝰ, tilia, ceraſus. Nō temere in mōtibꝰ uiſæ ſunt prunꝰ, punicæ, oleaſtri, iuglās, morus, ſambuci. Deſcēdūt etiaʒ in plana, cornus, cotylus, quercus, ornus, acer, fraxinus, fagus, carpinus. Subeūr & in mōtoſa ulmus, malus, pynus, laurus, myrtus. Sāguinei frutices ilex, tingēdiſq̧ ueſtibꝰ naſcētes geniſtę. Gaudet frigidis ſorbꝰ, & magis ēt betulla. Gallica hæc arbor mirabili candore, atq̧ tenuitate terribilis magiſtratuū uirgis. Eadē circl'is flexibil', itē corbiū ſportis. Bitumē ex ea galliæ excoquūt. In eoſdē ſitus comitať & ſpina nuptiaꝝ facibꝰ auſpicatiſſima, q̄m inde fecerit paſtores q̄ rapuerūr ſabinas, ut auctor eſt Maſuriꝰ. Nunc facibus carpinꝰ & corylus familiariſſimæ. Aq̄s odere cupſſi, ingl'ādes, caſtaneæ, laburnum. Alpina & hæc arbor, nec uulgo nota. Dura ac cādida materie, cuiꝰ florē cubitalē lōgitudine apes nō attingunt. Odit & q̄ appellať Iouis barba ī ope topiario tōſilis, & in rotunditarē ſpiſſa, argēto folio. Nō niſi ī aquoſis pueiūr ſalices, alni, ppl'i, ſiler. Liguſtra teſſeris utiliſſima. Itē uacinia Italię ī aucupiis ſata

Galliæ uero etiã purpurea tingẽdi causa ad seruoꝝ uestes. Quæcũq; cõia sunt mõtibus, planisq; maiora fiunt, aspectuq; pulchriora. Quæ in cãpestribus meliora materie. Crispiora quæ in mõtibus, exceptis malis, pyrisq;.

Diuisio generum. Cap.xx.

PRæterea arborũ aliis decidũt folia, aliæ sempiterna coma uirent. Quam differẽtiã necesse est antecedat prior. Sũt enim arborum quædam oino syluestres, quædam urbaniores, quas his placet nominibus distinguere. Ergo mites quæ fructu, aut aliqua dote umbratũue officia humanius iuuant, non improbe dicantur urbanæ.

Quibus folia non decidant, & de Rhododendro. Cap.xxi.

HArũ generi nõ decidũt, oleę, lauro, palmæ, myrto cupsso, pinis, hederæ, rhododendro. Et q̃uis herba dicatur sabina rhododendron, ut noia apparet, a græcis uenit. Alii Nerion uocarũt, alii rhododaphnen, sempiternũ frõde rosæ similitudine caulibus fruticosum. Iumẽtis caprisq; & ouibus uenenum est. Idem homini contra serpentium uenena remedio.

Item quibus folia non decidunt, & quibus non omnia folia cadant, & quibus locis nullæ arborum. Cap.xxii.

SYluestriũ generis folia nõ decidũt, abieti, larici, pinastro, iunipero, cædro, terebintho, buxo, ilici, aquifolio, suberi, taxo, tamarici. Inter utraq; gña sunt adrachne in græcia, & ubiq; unedo. Reliq̃.n. folia decidũt his, p̃terq̃ in cacuminibus. Nõ decidũt autẽ, & in fruticũ genere q̃busdã rubo & calamo. In thurino agro, ubi urbs Sybaris fuit, ex ipsa urbe prospiciebatur quercꝰ una, nunq̃ folia dimittẽs, nec ante mediã æstatẽ germinãs. Idq; mirũ est græcis auctoribus proditũ. Apud nos postea sileri. Nam locorũ tanta uis est, ut circa Memphim ægypti, & in elephantine Thebaidis nulli arbori decidant, ne uitibus quidem.

De natura folioꝝ cadentiũ, & quibus folioꝝ uarii colores, Cap.xxiii.

CAeteræ oẽs extra p̃dictas (etem̃ nũerare longũ est) folia deperdũt. Obseruatũq; non arescere, nisi tenuia, & lata, & mollia. Quæ uero nõ decidant callo, crassa & angusta esse. Falsa definitio est non decidere his q̃rũ succꝰ pinguior sit. Quis.n. põt in ilice itelligere? Decidere Timæus mathematicus sole scorpionẽ trãseũte syderis ui, ut quodã ueneno aeris putat. Cur ego nõ cadẽ cã aduersum oẽs polleat, iure miremur. Cadũt plurimis autũno. Quædã tardiꝰ amittũt, atq; in hyemes p̃rogãt moras. Nec ĩterest maturius germinasse, utpote cũ quædã primæ germinent, & ĩter nouissimas nudenť. Vt amygdala, fraxini, sambuci. Morus aũt nouissime germinat. & cũ primis folia dimittit. Magna & in hoc uis soli. Priꝰ decidũt in siccis macrisq;, & uetustæ priꝰ arbori. Multis etiã anteq̃ maturescat fructꝰ. In serotina sicu, & hyberna pyro, & malo granato est pomũ tm̃ aspici in matre. Neq; his aũt q̃ sp retinẽt comas, eadẽ folia durant; sed subnascentibus aliis tũc arescũt uetera. Quod euenit circa solstitiũ. Maxime folioꝝ unitas in suo cuiq; gñe pmanet, præterq̃ populo, hederæ, crotoni, quam & ricinum diximus uocari.

De populo tria genera, & quoꝝ folioꝝ figura mutetur. Cap.xxiiii.

POpuli tria gña, alba & nigra, & quę libyca appellať, minima folio ac nigerrima, fungisq; enascentibus laudatissima. Alba folio bicolor, supne cãdicans, inferiore pte uiridi. Huic nigræ quæ & crotoni folia in iuuẽta circinnatæ rotũditatis sunt. Vetustiora in angulos exeũt. Et cõtrario hederæ angulosa rotundanť. Populoꝝ foliis grãdissima lanugo: Euolat cãdidę. Tradita folio nũerosiore cãdida, & ut uilli. Folia granatis & amygdalis rubentia. Mirũ in primis id qđ ulmo, tiliæq;, & oleæ, populo albę, & salici euenit. Circũaguną em̃ folia eaꝝ post solstitiũ. Nec alio argumento certius intelligitur sydus confectum.

Quæ folia uersenť oibꝰ ãnis, q̃ folioꝝ ex eiꝰ palmis cura & usus, & folioꝝ mirabilia. Ca.xxv.

ESt & publica oium folioꝝ differẽtia. In ipis nãq; ps iferior a terra herbido uiret colore. Ab eadẽ leuiora. Neruos callũq; & articulos ĩ supiore habẽt pte. Incisuras uero subter, ut manꝰ humana. Oleæ superne cãdidiora, & minus leuia. Itẽ hederæ. Sed oium folia quottidie ad solẽ oscitãt, interiores ptes tepefieri uolẽtia: Supior pars oium lanuginẽ quantulũcũq; habet, quæ in aliis gẽtiũ lana est. In oriẽte funes ualidos ę palmæ foliis fieri dictũ est, eosq; in humore utiliores esse. Et apud nos ueræ palmæ e matre integre decerpunť. Meliores em̃ sũt quæ nõ diuisæ fuerint. Siccanť sub tecto q̃ternis diebꝰ. Mox in sole expãdunť. Et noctibꝰ relictæ donec cãdore inarestãt, postea in opera diuidunť. Latissima folia sunt fico, uiti, platano. Angusta myrto, punicæ, oleæ. Capillata pino, cædro. Aculeata agfolio & ilicũ generi. Nam iunipero spina p̃ folio est. Carnosa cupresso

nosa cupresso,tamarici.Crassissima alno.Lōga arūdini ✠ salici.Palmæ ēt duplicia.Circinatā pyro.Mucronata malo.Angulosa hederę.Diuisa platano.Insecta pectinū mō piceæ,abieti. Sinuosa toro ambitu robori.Spinosa cute rubo.Mordacia sūt qbusdā,ut urticis.Pūgētia pino,picęę, abieti,larici,cædro aqfoliis.Pediculo breui oleæ,& ilici.Lōgo uitibus.Tremulo pplis. Et iisdē solis inter se erepitātia.Iā & in pomo ipo mali quodā in genere parua mediis emicāt folia. Interim & gemina.Præterea aliis circa ramos,aliis in cacumīe ramoꝝ.Robori & in ipo caudice iā densa,ac rara,spq̧ lata rarioraq̧.Disposita myrto.Cōcaua buxo.Inordiata pomis.Plā eodē pediculo excūtia malis pyrisq̧.Ramulosa ulmo,& cytiso.Quib⁹.adiicit Cato decidua a populo,quernaq̧ a falcibus,iubēs dari nō perarida.Bubus quidē & ficulnea,ilignaq̧ & hederatia. Danť & ex harundine ac lauro,Decidunt sorbo uniuersa.Cæteris paulatim.Et de foliis hactenus.

✠ Coici

De ordine naturæ in satis,& de flore arborum,& conceptu,& germinatione,& partu,& quo ordine floreant. Cap.xxvi.

ORdo aūt naturę annuus ita se habet.Primus est cōceptus flare incipiēte uēto fauonio. Ex inde fere.vi.Idus Febru.Hoc em̄ maritanť uiuescētia e terra.Cū etiā æque in Hispania ut diximus.Hic est genitalis spūs mūdi a fouēdo dictus,ut ut qdā existimauere.Flat ab occasu æqnoctiali uer inchoās,cathlitionē rustici uocāt,gestiēte natura semina accipe,ea aiam iferēte oib⁹ satis.Cōcipiūt uariis dieb⁹,& p sua q̄q̧ natura.Alia prius ut aialia.Tardi⁹ aliq̄ & diutius grauida pt⁹ gerūt.Quod germinatio ideo uocať.Pariūt uero cū florēt,flosq̧ ille ruptis cōstat utriculis.Sed educatio in pomo est.Hoc & germinatio arboꝝ.Flos est pleni ueris indiciū, & anni renascētis.Flos gaudiū arboꝝ,Tūc se nouas aliasq̧ q̄ sunt ostēdūt. Tūc uariis coloꝝ picturis in certamē usq̧ luxuriāt.Sed hoc negatū plærisq̧.Nā nec oēs florēt,sed sūt tristes q̄dam q̄q̧ nō sentiūt gaudia annoꝝ.Nam neq̧ ilex picea larix pin⁹ ullo flore exhilaranť, natalesue pomoꝝ recursus ānuos uersicolori nūcio pmittūt.Nec fici atq̧ caprifici.Protin⁹.n.fructū flores gignūt,i ficis mirabiles sunt & abortus,q nunq̄ maturescūt,nec iuniperi florēt. Quidā eaꝝ duo gnā tradunt. Alterā florere nec ferre.Quæ uero nō floreat ferre prin⁹ baccis subnascētib⁹ quę biēnio hæreāt. Sed id falsū,olbusq̧ iis dura facies sp.Sic & hoiuȝ multis fortūa sine flore est . Oēs aūt germināt, etiā quæ nō florēt.Magna & locoꝝ differētia.Quippe cū ex eodē gnē q̄ sunt in palustrib⁹ priora germinēt,mox cāpestria,nouissima in syluis.Per se aūt tardius pyri syluestres q̄ cætera.Prīo fauonio germiāt corn⁹.Proxie laurus.Pauloq̧ aā æqnoctiū tilia,acer.Inter prīas uero ppls,ulmus, salix,aln⁹,nuces.Festinat & platan⁹.Cæteræ uere cōcepto aqfoliū,terebinthus,paliurus,castanea, glādes.Serotino aūt germine malus tardissim⁹ suber.Quibusdā germinať germinatio,nimia soli ubertate,aut inuitātis cœli uoluptate,qđ magis i herbis segetū euenit.In arborib⁹ tn̄ nimia germinatiō elassescit.Sūt aliæ naturales qdē quibusdā germinatiōes,patiterq̧ uernæ, quæ suis constāt syderib⁹,quarū ratio aptius reddeť ab hoc tertio uolumie.Hyberna aquilæ exortu. Aestiua canis ortu.Tertia arcturi.Has duas qdē oib⁹ arborib⁹ cōes putant.Sentiri autē maxime in fico uite punicis cām afferētes,qm̄ in Thessalia,Macedoniaq̧ plurima tunc ficus exeat . Maxię tn̄ in ægypto appet hæc rō.Et reliquæ qdem arbores ut primū cœpere cōtinuāt germinationem. Robur,& abies,& larix intermittūt tripitito,ac terna germīa edūt. Ideo & iter squamas corticē spargūt.Quod oib⁹ arborib⁹ in germinatiōe euenit,qm̄ prægnantiū rūpiť cortex. Est autem prima earū incipiēte uerē circiter.xv.dieb⁹,iteꝝ germināt trāseūte geminos sole.Sic fit ut dū pria tacumina ipellūnť,se cutis aperiat geniculato icremēto. Tertia est earūdē ad solstitiū breuissima, nec diuti⁹ septēnis dieb⁹.Clareq̧ & tūc cerniť excrescētiū cacuminū,articulatio uitis sola bis parturit,cū primū emittit uuā,iteꝝ cū digerit.Eoꝝ quæ nō florēt ptus tm̄ cū & maturitas.Quædā statim in germinatiōe florēt,pperātq̧ in eo,sed maturescūt tarde , ut uites.Serotino q̄dā germinatu florēt,maturātq̧ celeriter,ut morus,q̄ nouissima urbanarū germīat,nec nisi exacto frigore, ob id dicta sapiētissima arboꝝ.Sed cū cœperit tm̄ uniuersa germīatio erūpit , ut una nocte peragat etiā cū strepitu.Ex his q̄ hyeme aqla exoriēte(ut dixim⁹)cōcipiūt,floret pria oiuȝ amygdala mēse Ianuario.Martio uero poma matura.Ab ea pxīe florēt armeniaca,dein tuberes,& pcoces. Illę peregrinæ,hæ coactæ. Ordīe aūt naturæ syluestriū priæ Sābucus,cui medulla pluria, & cui nulla cornus mascula. Vrbanaꝝ malus,puoq̧ post,ut sil'uideri pyrus,& cerasus,& prunus.Sequitur laurus illāq̧ cupressus.Deinde punica fici.At uites & oleæ florētibus iam iis germināt. Concipiunt uergiliarū exortu.Hoc sydus illaꝝ est.Floret aūt solstitio uitis,& quæ paulo seri⁹ icipit olea

Deflorescũt oia septenis diebꝰ,nõ celerius,quædã tardiꝰ,sed nulla pluribꝰ bis septenis. Oia & intra.viii.Iulii idus.Etesiarum præcursu.Nec statim fructus sequitur in aliquibus.

De Corno,& quo tẽpore quæq; ferant,& quæ fructũ nõ ferant,& quæ infœlices existimãt.& quæ facillime fructũ perdũt,& quibꝰ fructus anteq̃ folium nascant. Cap.xxvii.

CОrnus em̃ circa solstitia reddit prĩo candidũ,postea sanguineum. Ex eo gñe fœmina post autũnũ fert baccas acerbas,& ingustabiles cũctis aĩantibꝰ.Ligno quoq; fungosa & inutilis.Cũ mas e fortissimis sit in tãta differentia ab eodẽ gñe.Et terebinthus messibus reddit semẽ,& acer,& fraxinꝰ,nuces,& mala,& pyra,pterq̃ hyberna,aut pcocia.Autũno glãdiferę.Sericiãnũ uergiliarũ occasu.Aesculus tãtũ autũno.Incipiẽte aũt hyeme quædã genera mali, pyriq;,& suber.Abies,flores,croci colore circa solstitiũ.Semẽ uero reddit post uergiliarũ occasum,Pinꝰ aũt & picea pueniũt germinatione.xy.fere diebꝰ.Semẽ uero post uergilias & ipæ reddũt. Cædri & iuniperus,& ilex annuæ fere habent,nonusq; fructus in iis cũ autũno pendet.In maxima tñ admiratione pinus est.Habet fructũ maturescentẽ.Habet pximo anno ad maturitatẽ uẽturũ,ac deinde tertio.Nec ulla arbor auidius se pmittit.Quo mẽse ex ea nux decerpit,eodẽ maturescit alia. Et sic dispẽsat,ut nullo nõ mẽse maturescãt.Quæ se ĩ arbore ipa diuisere uocant zamię.lędũtq; cæteras,nisi detrahant.Fructũ arborũ solę nullũ ferũt,hoc est,ne semẽ qdem Tamarix.Scopis tm̃ nascẽs,populus alnus,ulmus attinia,alaternꝰ.cui folia inter ilicem & oliuã.Infœlices aũt existimant,dãnatæ religione,quæ neq; serunt unq̃,neq; fructũ ferũt.Cremutius auctor est,nunq̃ uirere arborẽ,ex q̃ Phyllis se suspẽderit.Quæ gũmi gignũt post germinationem apiunt. Gũmi uero nõ nisi fructu detracto spissat.Nouellæ arbores carẽt fructu q̃diu crescũt. Perdunt aũt facillime ante maturitatẽ palma,ficus,amygdala,malus,pyrus.Itẽ punica quę etiã rotibꝰ nimiis & pruinis florem amittit.Qua de causa inflectũt ramos eiꝰ,ne subrecti humorẽ ĩfestũ excipiãt, atq; cõtineant.Pyrus & amygdala ẽt si nõ pluat,sed fiat austrinũ cœlũ atq; nubilũ, amittũt florẽ & primos fructus,si cũ defloruere tales dies fuerint.Ocyssime aũt salix amittit semẽ anteq̃ oio maturitatẽ sentiat.Ob id dicta ab Homero frugiperda.Secutaq; ætas scelera suo interprtata est hãc sentẽtiã. Quãdo semẽ salicis mulieri sterilitatis medicamẽtũ esse cõstat.Sed hoc quoq; prouidens natura facile nascenti & de pacto surculo incuriosius,semẽ dedit.Vna tantũ proditur ad maturitatẽ proferre solita,ĩ Creta insula,ipo descẽsu Ioui spelũcæ toruũ,ligneũq; magnitudĩe ciceris.Fiũt uero quædã & loci uitio ĩfructuosa,ut in paro sylua cædua q̃ nihil fert.Persicæ arbores in Rhodo florẽt tantũ.Fit hæc differẽtia & ex sexu,In his esse mares q̃ nõ ferunt.Aliqui hoc pmutantes mares esse q̃ ferãt tradũt.Facit & densitas sterilitatẽ.Gignẽtiũ aũt quædã ex lateribꝰ ramorum & cacuminibꝰ ferũt,pyrus,punica,ficus, myrtus.Cætero eadẽ natura q̃ frugibus. Nãq; & in eis spica in cacumẽ nascit.Legumina in lateribꝰ,Palma sola ut dictũ est in ✣ spatulis hẽr fructũ racemis propendentẽ.Reliquis sub folio pomũ,ut ptegat excepta fico,cui foliũ maximũ umbrosissimumq;. Et ideo supra id pomũ ei demũ serius folliũ nascit q̃ pomũ.Insigne pditur in quodã genere Ciliciæ,cypriæ,helladis ficos sub folio,grossos uero supra foliũ nasci.Ficus & pcoces habet,q̃s Athenis prodromos uocant.In Laconico genere maximæ sunt.

✣ spatis

De biferis & triferis,& que celerrime senescant,& de ætatibus earum. Cap.xxviii.

SVnt & biferæ in eisdẽ.In Cea Isula caprifici triferæ sũt.Prĩo fœtu sequẽs euocat, sequẽti tertius.Hoc fici caprificant.Et caprifici aũt ab aduersis foliis nascũt.Biferę & ĩ malis ac pyris q̃dã sicut & pcoces.Malus syluestris bifera.Sequens eius fructus post arcturũ in apricis maxime, Vites qdẽ & triferę sũt,quas ob id ĩsanas uocant,quoniã ĩ iis alia maturescũt,alia turgescũt,alia florẽt.M.Varro auctor est uitẽ fuisse smyrnæ apud matteã triferã,&malũ in agro cõsentino. Hoc aũt euenit ppetuo in ✣ fauenẽsi Africę agro, de quo plra als,ea est soli fertilitas. Trifera ẽ & cupssus.Nãq; baccæ eiꝰ colligũt mẽse Ianuario,& maio,& septẽbri,ternasq; earũ gerũt magnitudines.Est uero & ĩ ipis arboribꝰ etiã honustis peculiaris differẽtia.Sũma sui pte fertilior est arbustus. Quercus ĩferiore,iuglãdes,fici,mariscæ.Oẽs quo magis senescũt,eo maturiꝰ ferũt, & ĩ apricis locis,nec pingui terra.Syluestriora oia tardiora.Quædã ex iis oio nõ maturescũt.Itẽ quę subarant,aut q̃ ablaqueãt,celeriora neglectis,hæc & fertiliora.Est etiãnũ ętatis differẽtia.Amygdala em̃ & pyrus ĩ senecta fertilissimę,ut glãdiferæ,& quoddã genꝰ ficorũ.Cætera eius in iuuẽta tardiusq; maturãtes,quod notat in uitibꝰ maxie. Vetustioribꝰ em̃ uinũ melius,nouellis copiosius. Celerrime uero senescit,& ĩ senecta deteriorẽ fructũ gignit malus.Nãq; & miora poma,pueniũt,

✣ Taca pensi.

& uermiculis

& uermiculis obnoxia.Quin & ī ipa arborē nascūt̄.Ficꝰ sola ex oīum arborū fœtu maturitatis cā medicat̄.Iam ꝗdem ex portētis,q̄m maiora sunt p̄cocia p̄posteris.Oīa aūt celerius senescūt p̄fœcunda.Quin & ꝓtinus moriunt̄,aliq̄ cœlo fœcunditatē oēm eblandito,qđ maxie uitibꝰ euenit.

De Moro. Cap.xxix.

CONtra Morus tardissime senescit fructibus minime laborans.Tarde & ea quorrum crispa mataries,ut acer,palma,populus.Et subarata ocyus senescunt.

De Syluestribus. Cap.xxx.

SYluestria aūt tardissime.Atq; in totū oīs cura fertilitatē adiicit,fertilitas senectā,ideoq; & p̄ florent talia &prægerminát,atq; in rotū præcocia fiunt.Quoniā oīmis īfirmitas cœlo magis accidit.Multæ uero plura gignūt,ut diximus in glādiferis,inter q̄ laurus uuas suas,maxieq; sterilis quæ non gignit aliud,obq; id a quibusdā mas existimat̄.Ferūt & auellanæ iulos cōpactili callio ad nihil utiles.

De buxo & faba græca,siue loto. Cap.xxxi.

PLurima uero buxꝰ.Nam & semē suū & granū qđ cartegon uocant,& a septentrione uiscū a meridie hiphear,e quis plura mox paulo,Interdūq; pariter rex q̄ternas habent.Arborum quædā simplices,q̄bus a radice caudex unus & rami frequens,utoliuæ,fico,uiti.Quædam fruticosi generis,ut paliurus,myrtus.Itē nux auellana Quinio melior est &copiosior fructu ī plures dispsa ramos,In q̄busdā oino nullus,ut in suo genere buxo,loto trāsmarinæ.Quædā bifurcæ,atq; etiā in quinas p̄tes diffusæ.Quædā īdiuiduæ,nec ramosæ,ut sambuci.Quædā indiuiduæ ramosæ,ut piceæ.Quibusdā ramoꝝ ordo,sicut piceę,abieti.Aliis icōditꝰ,ut robori,malo,pyro.Et abieti quidē subrecta diuisura,ramiq; in cœlū tendētes,nō in latera proni.Mirū cacuminibꝰeoꝝ decisis morit̄,totis uero detrūcatis durat.Et si īfra q̄ rami fuer̄ p̄cidat̄,quod supest uiuit.Si uero cacumē tantū auferāt,tota morit̄.Alia ab radice brachiata,ut ulmꝰ.Alia ī cacumine rāosa,ut pinus,lotos,siue faba græca,quā Romę a suauitate fructus syluestris q̄dē, sed cerasoꝝ pene natura loton appellāt.Præcipueq; domibꝰ expetit̄ ramoꝝ petulātia,breui caudice,latissima expatiātiū umbra,& uicias domos sæpe rrāsilientiū.Nulli opacitas breuior,nec aufert solē hyeme decidētibus foliis.Nulli cortex iucūdior,aut oclos excipiēs blādiꝰ.Nulli rami longiores ualidioresq; aut plures,ut dixisse totidē arbores liceat.Cortice pelles tingūt,radice lanas.Malis p̄priū genꝰ.Ferarum em̄ rostra reddūt,adhærētibꝰ uni maxio minoribus.Ramorū aliqui cæci,q̄ non germināt.Quod natura fit.si nō eualuere,aut pœna cū amputatos cicatris hebetauit,Quæ diuiduis in ramo natura est,hæc uiti in oculo,harūdini ī geniculo.Oium terræ p̄xima crassiora.In lōgitudinē excrescūt abies,larix,palma,cupssus,& ulmus,siqua unistirpia.Ramosoꝝ cerasus etiam ī,xl.cubitorum trabes æquali per totum duum cubitorum crassitudine repcritur.

De ramis,& cortice,& radicibus arborum. Cap.xxxii.

QVædam statim in ramos spargunt̄,ut mali.Cortex aliis tenuis,ut lauro,tiliæ.Alias crassꝰ ut robori.Aliis læuis,ut malo,fico.Idē scaber robori,palmæ.Oīmibus ī senecta rugosior.Quibusdā rūpit̄ sponte,ut uiti,q̄busdā ēt cadit,ut malo,unedoni.Carnosus suberi,pōplo Mēbranaceus,ut uiti,harūdini.Libris similis ceraso.Multiplex tūicis,ut uitibꝰ,riliæ,abieti.Quibusdā simplex,ut fico,harūdini.Magna & radicū differētia.Copiosæ fico,robori,platāo.Breues & angustæ malo.Singulares abieti,larici.Singlis em̄ innitunt̄,q̄q̄ minimis ī altera dispsis.Crassiores lauro & inæq̄les.Itē oleæ,cui & ramosæ.At arbori carnosæ.Robora suas in p̄sundū agunt.Si Virgilio q̄dem credimus,æsculus quantū corpe eminet,tantū radice descēdit.Oleæ malisq;,& cupssis p summa cespitū.Aliis recto meatu,ut lauro,oleæ,Aliis flexuoso,ut fico.Minutis hæc capillamētis hirsuta,ut abies,multęq; syluestriū.E q̄bꝰmontani p̄tenuia fila decerpētes,spectabiles lagenas,& alia uasa nectūt.Quidā nō altiꝰ descēdere radices,q̄ solis calor tepefaciat.Idq; natura loci tenuiores siue crassior dixere,qđ falsū arbitror.Apud auctores certe inuenit̄ abietis plautā,cū trāsferret̄.yiii.cubitoꝝ ī altitudie,nec totā refossam,sed abruptā.Maxīa spacio atq; plenitudie & cædri est.Ab ea platāi,roboris,& glādiferarū.Quarundā radix uiuaciot supficie,ut lauri.Itaq; cū trūco faruit recisa,etiā lætiꝰ fruticar,q̄dā breuirate radicū celeriꝰ senescere arbores putāt.Quod coarguūt fici,quarū radices lōgissimæ,& senectus ocyssima.Falsum arbitror,&qđaliqui p̄didere radices arborū uetustate minui.Visa etem̄ est annosa q̄rcus euersa ui tēpestatis,& iugerū soli amplexa.Prostratas restitui plærūq;,& q̄dā terræ cicatrice reuiuiscere,uulgate est.Et familiarissimū hoc platanis,q̄ plurimū uentoꝝ concipiūt p̄pter densitatē ramorū,q̄bꝰ amputatis,leuatę onere

in sua scrobe reponunt. Factumq̃ iam est hoc in iuglandibus oleisq̃, ac multis aliis.

De prodigiosis arboribus, & quibus modis sponte nascunt, & q̃ non omĩa ubiq̃ nascant, & quæ non alibi nascant arbores. Cap. xxxiii.

EST in exẽplis & sine tẽpestate, ullaue cá alia, q̃ prodigii cecidisse multas, ac sua sponte resurrexisse. Factũ hoc ppli Ro. gritibus ostentũ Cimbricis bellis nuceriæ in luco Iunonis ulmo, postq̃ etiá cacumen amputatũ erat, qm̃ in aram ipsam pcũbebat, restitura spõte, ita ut ptinus floreret. A quo deinde tpe maiestas ppli Ro. resurrexit, q̃ ante uastata cladibus fuerat. Memorat hoc idẽ factũ & in philippis salice pcidua atq̃ detruncata. Et stagiris in musæo populo alba. Oĩa fausti hoĩs. Sed maxĩe mirũ antádri platanꝰ etiá circũdolatis laterībꝰ restibilis sponte facta, uitæq̃ reddita. Longitudĩe. xv. cubitorũ, crassitudĩe q̃ttuor ulnarũ. Arbores q̃s naturę debeamꝰ. tribus mõis nascunt, Sponte, aut semine, aut ab radice. Cura nũerosior existit, de qua suo dicemus uolumine. Nunc em̃ totus sermo de natura est, multis mõis mirisq̃ memorabili. Náq̃ non omĩa in omĩibus locis nasci docuimꝰ, nec tráslata uiuere Hocq̃ alias fastidio, alias cõtumacia, sępius i becillitate eoꝝ q̃ trásferũt euẽit. alias cœlo inuidẽte, alias solo repugnáte. Fastidio balsamũ alibi nasci natura, q̃ in Syria noluit fere. Necnõ & palmá nasci ubiq̃, aut natá pere, uel cũ pmisit ẽt ostẽditq̃ ea educare, q̃ tanq̃ inuita pepit. Nõ habet uites frutex cĩnami in Syriæ uicina peuniẽdi. Nõ ferũt amomi nardiq̃ delicię, ne in Arabia qdem ex India naue pegrinari. Tentauit. n. Seleucꝰ rex. Illud maxĩe mirũ ipsas arbores plærũq̃ exotari ut uiuát, atq̃ trásmigrent. Aliqñ & a solo impetrari, ut alienas alat, aduenasq̃ nutriat, cœlũ nullo mõ quit flecti. Viuit in Italia piperis arbor. Casię uero ẽt in septẽtrionali plaga. Vixit & in Lydia thuris. Sed unde sorbẽtes succũ omnẽ ex iis soles coquẽtesq̃ lachrymam. Illud pximc mirũ mutari naturá i iisdẽ locis, atq̃ iprouiso ualere. Cędrꝰ æstuosis ptibus dederat, & in Lyciis frigidisq̃ mõtibus nascit. Frigus inimicũ lauro fecerat, sed i olympo copiosior nulla ẽ. Circa bosphorũ cimeriũ in Páticapeo urbe oĩ mõ laborauit Mithridates rex, & cæteri incolæ. Sacroꝝ certe tá laurũ myrtũq̃ habere, & nõ cõtigit, cũ abundẽt arbores ibi punicæ ficiq̃. Iam mali & pyri laudatissimæ. Frigidas natura codẽ tractu nõ genuit arbores pinũ, abietẽ, piceá. Et qd attinet, ad Põtũ abite. Iuxta Romá ipsam castaneæ cerasiq̃ ægre pueniũt. Persica in Tusculano. Necnon nuces græcæ cum tedio inserũtur. Terracina syluis scatet earum.

De cupsso, & q̃ ex terra noua aliq̃ sæpe nascant, quæ in ea ante nõ fuerũt. Cap. xxxiiii.

CVpressus aduena, & difficillime nascentiũ fuit, ut de q̃ uerbosius sæpiusq̃, q̃ de oibus aliis pdiderit Cato. Natu morosa, fructu superuacua, bacis torua, folio amara, odore uiolentaq̃ ac ne umbra qdem gratiosa, materie rara, ut pene fruticosi generis. Diti sacra, & ideo funebri signo ad domos posita. Fœmina sterilis diu, Metę demũ aspectu nõ repudiata, distiguẽdis tm̃ pinorũ ordinibꝰ. Nũc uero tonsilis facta i densitate parietũ, coercitaq̃ gracilitate ppetuo tenera. Trahitq̃ etiá in picturas ope historiali uenatus classesue, & imagines rerũ tenui folio, breuiq̃ & uirẽte supuestiẽs. Duo gña earũ. Meta in fastigiũ cõuoluta, q̃ & fœmina appellat. Mas spargit extra se ramos, deputatq̃, & accipit uitẽ. Vtraq̃ aũt immitit in perticas, asseresue amputatiõe ramorum, qui. xiii. anno denariis singlis uæneũt Quæstuosissima i satꝰ rõne sylua. Vulgoq̃ dotẽ filiaꝝ antiq̃ plátaria appellabát. Huic pria isula Creta, q̃q̃ Cato Tarẽtiná eá appellat. Credo q̃ primũ eo uenerit. Et i Enaria succisa regermiat. Sed i Creta quocũq̃ loco terrá mouerit q̃spiá, nisi serat alia hæc gignit, ptiusq̃ emigrat. Illa uero ẽt ñ appellato solo ac spõte, maxĩeq̃ i Idęis mõtibꝰ. & quos albos uocát, sũmisq̃ iugis, ubi niues nunq̃ absũt pluuia. Quod miremur alibi, nõ nisi i tepor pueniens, & nutricẽ magnope fastidiẽs. Nec terræ tm̃ natura circa has refert, aut ppetua cœli, ueꝝ & q̃dam tparia uis imbriũ. Aliq̃ plærũq̃ semina afferũt, & certo fluunt gñe. Aliquæ etiá incognito, qđ accidit Cyrenaicæ regioni, cũ primũ ibi laserpitiũ natũ est, ut in herbarũ natura dicemus. Nata est & sylua urbi rci pxima hymbre pyceo crassoq̃ circiter urbis Romæ anno. cccc xxx.

De Edera. Cap. xxxv.

EDera iam dicitur in Asia nasci. Negauerat Theophrastus. nec in India, nisi in monte Mero. Quin & Harpalũ oi mõ laborasse, ut sereret eá i medis frustra. Alexádrũ uero ob raritatem ita coronato exercitu uictorẽ ex India rediisse exẽplo liberi pris. Cuiꝰ dei & nũc adornant thyrsos galeasq̃ ẽt & scuta i thraciæ pplis in solẽnibꝰ sacris. Inimica arbor satis oibꝰ. sepulchraq̃ ac muros rũpens. Serpẽtiũ frigori gratissima, ut mirũ sit illá in honore ullo habitá. Duo gña eius Pria ut reliq̃ꝝ mas & fœmia. Maior tradit mas corpe, & folio duriore ac piguiore, & flore ad pur

purã accedẽte. Vtriusq; aõt flos filis est rosæ syluestri, nisi q; caret odore. Species horũ generũ tres Est.n. candida & nigra. Edera. tertiaq; quæ uocaẽ Helix. Etiãnũ hæ spẽs diuidunẽ i alias, quoniã est alia fructu tantũ candida, alia & folio. Fructũq; candidũ, ferentiũ aliis densus acinus, & grãdi or racemis in orbẽ circũactis, qui uocanẽ *corymbi. Item silenitiũ, cuius est minor acin⁹ sparsior racemus. Siliĩ modo in nigra. Alicui & sẽmẽ nigrũ, aliis crocarũ. Cuius coronis poetæ utunẽ foliis minus nigris, quã quidã nysiam, alii bacchicã uocãt, maximis iter nigras corymbis. Quidã apud græcos etiãnum duo genera huius faciũt a colore acinorũ, Erythranũ & Chrysocarpũ. Plurimas aũt habet drñias Helix, folio maxie distat. Parua sũt & angulosa cõcinnioraq;, cum reliquorum genera simplicia sint. Distat & longitudine internodiorũ, pcipue tamen sterilitate, quoniã fructũ nõ gignit. Quidã hoc ætatis esse nõ generis existimãt priorq; esse Helicẽ putãt fieri Ederã uerusta te. Horũ error manifestus intelligiẽ, quoniã helicis plura genera reperiunẽ, sed tria maxie isignia Herbacea ac uirens quę plurima est. Altera cãdido folio. Tertia uersicolor, q̃ Thracia uocaẽ. Etiã nũ herbaceæ tenuiora folia in ordinẽ digesta, densioraq;. In alio gñe diuersa oĩa. Et i uersicolori alia tẽuiorib⁹ foliis, ac filĩ ordiatis dẽsioribusq;. In altera neglecta oĩa hęc. Maiora quoq; ac mino ra sũt folia, macularuq; habitu distãt. Et i cãdidis alia sũt cãdidiora. Adolescit i lõgitudiẽ maxie herbacea. Arbores aũt necat cãdida, oẽmq; succũ auferẽdo tanta crassitudine aogeẽ, ut ipa arbor fiat. Signa eius folia maxia atq; latissima mãmas erigẽtis, quæ sunt cæteris iflexę. Racemi stãtes, ac subrecti. Et q̃q̃ oĩum generi radicosa brachia, huic tñ maxie ramosa ac robusta. Ab ea nigræ, sed pprio albæ, q; inter media folia emittit. & brachia utrũq; sp amplectens. Hæc est & in muris, q̃uis ambire nõ possit. Itaq; etiã pluribuslocis intercisa uiuit tamẽ, duratq; & totidẽ initia radicũ, habet quot brachia. Quibus icolumes & solidas arbores fugit ac strãgulat. Est & i fructũ differẽ tia albæ nigręq; ederæ, q̃m aliis tãta amaritudo acini, ut aues nõ attingãt. Est & rigẽs edera q̃ sine adminiculo stat sola oĩum gñũ ob id uocata cissos. E diuerso nũq̃ nisi humi repẽs chamæcissos.

De Edera quæ uocatur +Similax. Cap. xxxvi. +Similax

Similis est Ederæ e Cilicia quidẽ primũ puecta, sed in græcia frequẽtior, quã uocãt Similacem densis geniculata caulibus, spinosa, fruticosa ramis, folio ederaceo, paruo nõ anguloso, a pediculo emittẽte pãpinos. flore candido, olente liliũ. Fert racemos labruscæ modo, nõ ederæ, colore rubro, cõplexa acinis maiorib⁹ nucleos +undenos, minorib⁹ singlos, nigros durosq; i fau sta oĩbus sacris & coronis, q̃m sit lugubris, uirgine eius nois ppter amorẽ iuuenis. Croci, mutata in hunc fruticẽ. Id uulgus ignorans, plærũq; festa sua polluit, ederã existimãdo. Sicut i poetis, aut Libero patre, aut Sileno qui oĩno nescit quibus coroneẽ. E similace fiunt codicilli. Propriũq; materiæ est, ut admota auribus leuem sonũ reddat. Ederæ mira pditur natura ad experiẽda uina. Si uas fiat ex ligno eius, uina transfluere, ac remanere aquam, si qua mixta fuerit. +Binos & ternos

De aquaticis calamis, & fruticibus. Cap. xxxvii.

Ntetea qui frigidis gaudent aq̃ticos frutices dicere cõuenit. Principatũ in his tenebũt harun dines belli pacisq; experimentis necessariæ, atq; etiã in delitiis gratæ. Tegulo eñ earũ domus suas septentrionales populi operiunt, durantq; eius alta tecta. In reliquo uero orbe, & cameras leuissime suspendũt. Carthisq; seruiũt calami ægyptii maxime, cognatione quadã papyri. Probatiores tñ gnidii, & qui in Asia circa anæiticũ lacũ nascunẽ. Nostratib⁹ fungosior subest natura, cartilagine bibula, q̃ cauo corpe intus supne tenui inarescit ligno. Fissilis pacuta sp acie, geniculata. Cætero gracilitas nodis distincta, leui fastigio renuaẽ in cacumina. Crassiore peniculo coma, neq; hae supuacua. Aut. n. p pluma strata cauponarũ replet, aut ubi limosiore callo iduruit, sicut i belgis cõtusa & iterĩecta nauiũ cõmissuris ferrumiat texr⁹, glutino tenacior, rimisq; explẽdis fide lior pice. Calamis oriẽtis ppli bella cõficiũt. Calãis spicla addũt irreuocabili hamonoxia. Mortẽ accelerãt pina addita calamis. Fitq; & ex ipo telũ alid fractũ i uulnerib⁹. His armis solẽ ipm obũ brant. Propter hoc maxie serenos dies optãt. Odere uẽtos & imbres. qui iter illos pacẽ esse cogũt Ac si qs æthiopas, ægyptũ, arabas Indos, scythas, bactras sarmatarũ tot gẽtes & oriẽtis, oiaq; Parthorũ regna diligẽtius cõputet, æq̃ ferme ps hoĩum i toto mũdo calamis supata degit. Præcipuos hic us⁹i Creta bellatores suos pcipitauit. S; i hoc quoq; ut i cęteris reb⁹ uicit Italia. Quoniã null⁹ sagittis aptior calam⁹, q̃ in rheno Bunnniẽi amne, cui pluria inest medulla, põdusq; uolucre. Cõtra flatus quoq; puicax libra. Quippe nõ eadẽ grã *Belgicis. Hæc & creticis cõmendatiorib⁹, q̃q̃ pferanẽ Indi quorũ alia q̃busdã uideẽ natura, q̃ñ & hastarũ uice pbent additis cuspidibus. Harun

*Corymbiæ. Theophrastus

*Bellicis hoc est.

dini qdé Indicæ arborea amplitudo, quálé uulgo in téplis uidemus. Differre mares ac fœminas in his quoq; Indi tradút, Spissius mari corp9, fœminæ capacius. Nauigiorú etiá uicé pstát (si credimus) singl'a internodia. Circa Acesiné amné maxie nascunt. Harundo ois ex una stirpe numerosa. Atq; ét recisa fœcúdi9 resurgit. Radicis natura uiuax, geniculata & ipa. Folia Indicis tm̄ breuia. Oib9 uero a nodo orsa cóplexu tenues, p ambitú indueút tunicas, atq; a medio iternodio, cú plutimú definút uestire, pcúbútq;. Latera harúdini calamoq; in rotunditaté bina super nodos alterno semp inguine, ut alterú ad dextrá fiat, alterú supiore geniculo super leua per uices. Inde exeút aliqñ rami q sunt calami tenues. Plura aút genera. Alia spissiorq; déiorq; geniculis breuib9 internodiis. Alia rarior maiorib9, tenuior & ipa. Calam9 uero alius tot9 cócauus, qué Syringiá uocát, utilissimus fistulis, qm̄ nihil est ei cartilaginis atq; carnis. Orchomenius est cótinuo foramine puius, qué auleticó uocát. Hic tibiis utilior, fistulis ille. Est alius crassiore ligno, & tenui foramie. Húc totú fungosa replet medula. Alius breuior, alius pcærior, exilior, crassiorq;. Fruticosissim9; qui uocat donax, nó nisi in aq̃ricis natus, qm̄ & hæc differétia est multú plata harúdine quæ i siccis pueniat. Suú gen9 sagittario calamo, ut dixim9. Sed cretico lógissimis internodiis, obsequiúq;

♣Varia.

quo libeat flecti calefacto. Differétias faciút & folia nó multitudie, ue® robore & colore. ♣Valida laconicis, & ab una pte déiora, q̃les i totú circa stagna gigni putát. Dissiles amnicis, lógisq; uestiri foliis, spaciosius a nodo scádente cóplexu. Est & obliqua harúdo non i excelsitaté nascés, s; iuxta terrá fruticis modo se spargés, suauissima in teneritate animalib9, Vocat a qbusdá elegia. Est & in Italia nascés Adarca nomie palustris, ex cortice tantú. Sub ipa coma; utilissima détibus, quoniá uis eadé est quæ sinapi. De Orchomenii lacus harúdinetis accurati9 dici cogit admiratio antiqua. Characian uocabát crassioré firmioréq;, Pl ociá uero subtilioré. Hanc in insulis fluitátib9 natare, illá in ripis expatiátis lac9. Tertia harúdo est tibialis calami, qué auleticó uocát, Nono hic anno nascebat. Ná & lacus icreméta hoc tpis spacio seruabat. Prodigiosus si qñ amplitudiné biénio extédisset, qd notatú apud cheroniá infausto Athenieńsiú plio. Et apud Lebadia sæpe nocat ifluéte Cephiso. Cú igit anno pmanserit inundatio pficiút in aucuparoriá quoq; áplitudiné. Vocant zeugitæ. Cótra bóbyciæ maturi9 reciproco graciles, fœmia® latiore folio atq; cádidiore modica lanugine, aut oino nulla, spadonú noie isignib9. Hinc erát armaméta ad iclusos cátus, & nó filédo reliquo curæ miracl'o, ut uenia sit argéto iá poti9 cani. Cædi solebát tépestiue usq; ad Antigené Tibiciné, cú adhuc simplici musica uteret sub arcturo. Sic pparatæ aliquot post annos

★Et canoræ tibiæ ipso educandæ.

utiles eé icipiebát. Túc quoq; mlta domádę exercitatóe, ★& canet tibię ipę educédę, cóprimétib9 se ligulis, qd erat illis theatro® morib9 utili9. Postq̃ uarietas accessit, & cát9 quoq; luxuriátes, cędi añ solstitia cœptæ, & fieri utiles i trimatu, aptiorib9 ea® ✝ungulis ad flectédos sonos. Quę ide sunt & hodie. Sed túc ex sua quáq; tm̄ harúdine cógruere psuasum erat, & ea q radicem antecesserat, leuę tibię cóuenire, q cacumé dexteræ. Imméśum quátú iis plátis q̃s ipe Cephisus abluisset.

✝Ligulis

Núc sacrificæ Tusco® e buxo. Ludicræ uero loto, ossibusq; asininis & argéto fiunt. Aucupatoria harúdo a panhormo laudatissima. Piscatoria abaritana ex Africa. Harúdis Italiæ usus ad uineas maxime. Cato seri eá iubet in humidis agris bipalio subacto prius solo, oculis dispositis interuallo terno® pedum. Simul & corrudam unde asparagi fiant, ♣concordari amicitiam.

♣Cócordare em.

✝utilib9

De Salice, genera eius. viii. & q̃ pter salicé sint utilia ligaturis, & de Rubis. Cap. xxxviii.

Salicis uero qua nulla aq̃tica® utilior. Licet populi ✝uitib9 placeát, & cecubú ducát. Licet alni sæpes muniát, cótraq; erumpentium amniú impetus ripa® muro i tutelis ruris excubent; in aqua satæ, cæsæq; densius in numero hærede psint. Salicis statim plura genera. Nam quædam & in pcæritaté magná emittút iugis uinea® perticas. Pariútq; baltheo cortice uincula. Et aliæ uirgas sequacis adiúcturas léticiæ. Aliæ prætenues uiminib9 texendis spectabili subtilitate. Rursus aliæ firmiores corbib9, ac plurimæ agricola® suppellectili, cádidiores ablato cortice, leuiq; tractatu mollioribus uasis, q̃ ut é corio fiant, atq; ét supina® in delicias cathedrarú aptissima. Decidua salici fertilitas, déiorq; tósura ex breui pugno ueri9 q̃ ramo, nó ut remur in nouissimis curada arbore. Nullius quippe tutior est redditus minorisue impédii aut tépestatú securior. Tertiú locú ei in æstimatióe ruris. Cato attribuit, prioréq; q̃ oliuetis, q̃q; fruméto, aut pratis, nec q a desint alia uincula, Siquidé & genistæ, ithaceæ, & populi. & ulmi, & sanguinei frutices, & betulæ, & harúdo fissa, & harúdinú folia, ut in Liguria & uitis ipa, recisisq; aculeis rubi alligát, & itorta corylus. Mirúq; cótuso ligno alicui, maiores ad uincula eé uites. Salici aút pcipua dos. Findit

erū græca rubēs,cādidiorq; amerina,sed paulo fragilior.Ideoq; solido ligāt nexu,In Asia tria gña obseruāt.Nigrā utiliorē uiminibus.Candidā agricolarū usibus.Tertiā quæ breuissima est Helicē uocant.Apud nos quoq; multi totidē nomina imponūt.Vimineā uocant eandē purpureā.Alteram ✠Nicelinā a colore,quæ fit tenuior.Tertiā gallicam,q̄ tenuissima.Nec in fruticū.nec ī uepri um cauliūue,neq; in herbarū,aut alio ullo q̄ suo genere numerenť iure scirpi fragiles palustresq; ad tegulū tegetesq;.E quibus detracto cortice cādelę luminib⁹ & funeribus seruiūt.Firmior quibusdā in locis earū rigor.Nāq; iis uelificāt nō in pado tantū nautici,uerū & i mari piscator Africus ppostero more uela itra malos suspendēs.Et mapalia sua mauri tegūt.Proxieq; æstimāri hoc uideanť eē qd' ✠ interiore mūdi pte pari sūt papyri usui,sed fruticosi generis sunt.Inter aqticas arbores sunt & rubi atq; Sambuci fungosi gñis,aliter tñ q̄ ferulæ.Quippe plus ligni ac succi utiq; sambuco.Ex qua magis canorā buccinā tubamq; credit pastor ibi cęsæ,ubi gallorū cātū frutex il le non exaudiat.Rubi mora ferūt,& alio genere similitudinē rosæ,qui uocať cynosbatos.Tertiū genus Idæū uocant græci a loco,✠ tenuior est q̄ cætera minoribusq; spinis,& min⁹ adūcis.Flos ei⁹ cōtra lippitudinē illinitur ex melle,& ignem sacrū.Cōtra stomachi quoq; uitia bibiť ex aq̄.Sambuci acinos habēt nigros atq; paruos,hūoris lēti īficiēdo maxie capillo,& q̄ & ipi aq̄ decocti mādunť.

✠Vitelinam.

✠In iseriof Nilipte papyri sūt usu

✠Tenerior.

De succis arborū,& natura materiarū,& de cædendis arboribus. Cap.xxxix.

HVmor & cortici arborū est,qui sanguis earū intelligi debet,non idem omnibus.Ficis lacteus.Huic ad caseos figurandos coaguli uis.Cerasis gummosus.Vlmis saliuosus.Lentus ac pinguis malis.Vitibus ac pyris aquosus.Viuatiora qbus lētior.Atq; in toto corpore arborum,ut reliquorū aīaliū,cutis,sanguis,caro,nerui,uenæ,ossa medullę.Pro cute cortex mix in moro medicis succum quærētibus fere hora diei secunda,lapide incisus manat altius fract⁹ficcus uideť.Poximi plærisq; adipes.Ii uocanť a colore alburnū.Mollis ac pessima pars ligni etiā ī robore facile putrescēs,teredini obnoxia.Quaľ semp amputabiť.Subest huic caro,cui ossa id est materiæ optimū.Alternāt fructus,quib⁹ siccius lignū,ut olea,magis q̄ quibus carnosum,ut cærasus. Nec oībus adipes carnesue largæ,sicuti nec aīaliū acerrimis. Neutrū habent buxus,cornus,olea. Nec medullā,minimūq; etiam sanguinis.Sicut ossa non habēt sorba,carnem sambuci,& plurimā ambæ medullam.Nec harundines maiore ex parte.In quarundā arboruȝ carnibus pulpæ uenæq; sunt.Discrimen earum facile.Venæ latiores cādidioresq;.Pulpæ fissilibus insunt.Ideo fit ut aure ad caput trabis quālibet plonge admota ict⁹ ab altero capite,uel grauis sentiať,penetrāte rectis meatibus sono.Vnde dephendiť an torta si materies,modisq; cōcisa.Quibusdā sunt tubera,sicut sunt in carne glādia,ī iis nec uena,nec pulpa quodā callo carnis ī se cōuoluto.Hoc pciosissimū in citro & acere.Cętera mensarū gña fissis arboribus circinanť in pulpā,Alioqn fragilis esset uena in orbem arboris cæsa.Fagis pectines trāsuersi i pulpa apud antiquos.Inde & uasis honos.Mani⁹ Curius iurauit se præda nihil attigisse,præter guttum faginū quo sacrificaret.Lignū in longitudinem ita fluctuat,ut q̄ pars fuit ab radice,ualidi⁹ fidat. Quibusdā pulpa fine uenis,mero stamine & tenui cōstat.Hæcq; maxie fissilia.Alia frangi celeriora q̄ findi,qbus pulpa nō est,ut oleæ,uites.At ecōtrario totū a carne corpus fico.Tota ossea est ilex,cornus,robur,cytisus,morus,hebenos,lotos,& quæ sine medulla esse diximus.Cæteris nigricans color.Fulua cornu,in uenabulis nitet incisuris nodata pter decorem.Cædrus & larix,& iuniperus rubent.

De Teredinibus & larice. Cap.xl.

LArix fœmia habet,quā græci uocāt ægida mellei coloris.Inuentū est pictorū tabellis īmortale,nullisq; fissile rimis.Hoc lignū pximū medullæ est.In abiete ✠leucon græci uocauere,cędrus quoq; durissima,q̄ medullæ pxima,ut in corpe ossa deraso mō limo.Et sambuci interiora mire firma traduntť.Nāq; qui uenabula ex eā faciūt,pferūt oib⁹.Cōstat.n.ex cute & ossib⁹cædi tēpestiuū q̄ decorticenť.Vt teretes ad tēpla cæteraq; usus rotūdi cū germināt,alias cortice inextricabili,& carie subnascēte ei,materiaq; nigrescēte.Tigna & qbus aufert securis corticē a bruma ad fauoniū,aut si puenire cogamur arcturi occasu,& ante eū fidiculæ.Nouissimā tōne solstitio.Dies sydeȝ horū reddēť suo loco.Vulgo satis putāt obseruare,ne q̄ dedolādę arbores sternanť añ editos suos fruct⁹.Robur uet cæsū teredinē sentit.Bruma aūt neq; uitiať,neq; findiť,alias obnoxiū ēt ut torqat sese,findatq; qd' ī subere tēpestiue quoq; cæso euenit.Infinitū refert luna ris ratio,nec nisi uicesima in tricesimā cædi nolunt.Inter oēs cōuenit utilissime in coitu ei⁹sterni,quem diem alii interluniū,alii silentis lunæ appellant.Sic certe Tiberius Cęsar cōcremato ponte

✠Lucson

Naumachiario larices ad restituẽdũ cędi ex retia pfiniuit, Quidã dicũt ut ĩ coitu & sub terra sit luna. Quod fieri nõ põt nisi noctu. At si cõpetãt coitꝰ in nouissimũ diẽ brumæ, illa ęterna fit materies, pxime cũ supradictis syderibus. Quidã & canis ortũ addũt, & sic cæsas materies in forũ augustũ. Nec nouellę aũt ad materiẽ, nec ueteres utilissimę. Circũcisas quoq; ad medullã, alii nõ ĩutiliter reliquunt, ut oĩs humor stãtibꝰ defluat. Mirũ apd antiquos prĩo pũnico bello classem Duilli ĩpatoris ab arbore excisa .lx. die nauigasse. Cõtra uero Hieronẽ regẽ ducẽtas .xx. naues effectas diebꝰ .xlv. tradit .L. Piso. Secũdo quoq; punico bello Scipionis classis .xl. die a securi nauigauit. Tãtum tẽpestiuitas etiã in rapida celeritate pollet. Cato hominũ summus ĩ oĩ usu de materiis hęc adiicit. Prælum e sapino atra potissimũ facio. Vlmeã, pineã, nuceã hanc atq; aliã materiẽ omnem cum effodies, luna decrescẽte eximito post meridiem, sine uento austro, Tunc erit tẽpestiua, cum semen suũ maturũ erit. Caueto, ne per rorẽ trahas, aut doles. Idẽq; mox Nisi intermestri luna atq; dimidiata, ne tangas materiẽ. Tunc ne effodias, aut pcidas, abs terra, Diebus q̃ttuor pximis qbꝰ lũa plena fuerit, optime eximit. Omnino caueto nigrã materiã ne doles, ne cædas, neue tãgas, nisi siccam, neue gelidã, neue rotulẽtã, Tiberius idẽ & in Capitolio condẽdo seruauit ĩterlunia M. Varro aduersus defluuia præcepit obseruandũ idem a pleniluniis. Larici & magis abieti succisis humor diu defluit. Hæ omniũ arborum altissimæ, ac rectissimę. Nauiũ malis antemnisq; propter leuitatẽ pfert abies.

Communio his.

Cõmuni ab his Pino, quę aut q̃dripartitos uenaꝝ cursus bifidosq; habeat, uel omino simplices. Fabrorũ intestĩa opa medulla sectilis optia q̃dripartitis materiis & mollior q̃ cæteræ, Intellectus in cortice ptinus peritis. Abietis quę ps a terra fuit, enodis est. Hæcq; quam diximꝰ rõne fluuiata decorticat, atq; ita sapinus uocat, supior pars nodosa duriorq; fusterna. Et ĩ ĩpis autẽ arboribus robustiores aquiloniæ partes. Et in totũ deteriores ex humidis opacisq;. Spissiores ex apricis, & diuturnæ. Ideo Romæ ĩfernas abies supnati præfert. Est p gẽtiũ quoq; regiones in iis differẽtia. Alpibꝰ apẽninoq; laudatissimæ. In Gallia iuribus ac monte Veseugo, in Corsica, bithynia, põto, macedonia.

Deterior Attica.

Deteriores æneatica & arcadica. Pessimę parnasia, & euboea, q̃m ramosæ ibi & cõtortæ putrescẽtesq; facile. At cædrus in Creta, Africa, Syria laudatissima. Cædri oleo puncta materies, nec tineã, nec cariẽ sentit. Iunipo eadẽ uirtꝰ q̃ cædro. Vasta hęc ĩ Hispania maxieq; baccæ eis. Medulla eiꝰ ubicũq; solidior etiã q̃ cędrus. Publicũ omniũ uitiũ uocãt spiras, ubi sese cõuoluere uenæ atq; nodi. Inueniunt in qbusdã sicut in marmore cẽtra, id est duricia clauo similis, inimica serris. Et q̃dam forte accidũt in lapide cõpræhẽso aut recepto ĩ corpꝰ, aut alterius arboris ramo. Megaris diu stetit oleaster in foro, cui uiri fortes affixerãt arma, q̃ cortice ambiente ætas lõge occultauerat. Fuitq; arbor illa fatalis exeidio urbis pmonitæ oraculo, cũ arbor arma peperisset, quo succisæ accidit ocreis galeisq; intus repertis. Ferunt lapides ita inuentos, ad continendos partus esse remedio.

De materiis, de magnitudine arborum, & quæ cariem & ruinam non sentiunt, & de perpetuitate materiarum. Cap. xli.

Amplissima arborũ ad hoc æui existimatur Romæ uisa quam pter miraculũ Tiberius Cæsar in eodẽ ponte Naumachiario exposuerat aduectã cũ reliq̃ materie. Durauitq; ad Neronis pricipis amphiteatrũ Fuit aũt trabs e larice lõga pedes .cxx. bipedali crassitudie æq̃lis, Quo intelligebat uix credibilis reliq̃ altitudo fastigiũ ad cacumẽ ęstimãtibꝰ. Fuit & memoria nostra ĩ porticibꝰ septorũ a .M. Agrippa relicta æq̃ miraclĩ cã, q̃ deliberatorio supfuerat .xx. pedibus breuior sexq̃pedali crassitudie. Abies admiratiõis pcipuæ in naui quæ ex ægypto Cai principis iussu obeliscũ in uaticano circo statutũ, q̃ttuorq; truncos lapidis eiusdẽ ad sustinendũ eum adduxit. Qua naue nil admirabiliꝰ uisum ĩ mari certũ est .cxx. modii tũc lẽtis pro saburra ei fuer. Lõgitudo spaciũ obtinuit magna ex pte Ostiẽsis portꝰ latere leuo, ibi nãq; demersa est a Claudio principe, cũ tribus molibꝰ turriũ altitudine ĩ ea exædificatis obiter puteolano puluere aduectis, Quæ arboris crassitudo q̃ttuor hoium ulnas cõplectẽtiũ iplebat. Vulgoq; audit .lxxx. nũmoꝝ, & pluris malos ad eos uenũdari usꝰ. Rates uero cõnecti .xl. sestertiis plærasq;. At ĩ ęgypto ac Syria reges ĩnopia abietis, cædro ad classes ferunt usi Maxiaea ĩ Cypro tradit ad undeciremẽ Demetrii succisa .cxxx pedũ longitudĩs crassitudinis uero ad triũ hoium cõplexũ. Germaniæ pdones singulis arboribus cauatis nauigant, quaꝝ quædã & triginta hoies ferũt. Spississima ex oĩ materie, ideo & grauissima iudicat hebenus & buxus, graciles natura, neutra in aqs fluitat, nec suber, si detrahat cortex, nec larix. Et reliqs siccissima lotos, quę Romæ ita appellat. Deinde robur exalburna

tum,& huic nigricás color,magisq; etiá cytiso.quæ ꝓxime accedere habenũ uidet.Quãq̃ non desint qui syriacas terebinthos nigriores affirment.Celebrat & Tericles noíe calices ex terebinthio solitus facere torno.Per quam ꝓbat materies,omniũ hæc sola ungi uult,meliorq; oleo fit.Colos mire adulterat iugláde ac pyro sylueſtri,tinctis atq; in medicamine decoctis.Oibꝰ quæ diximus spissa firmitas.Ab his ꝓxima eſt cornus,q̃q̃ non poteſt uideri materies ꝑpter exilitaté.Sed lignũ non alio peue q̃ ad radios rotarũ utile,aut si quid cuneandũ sit in ligno clauisue figendũ ceu ferreis.Ilex item & oleaſter & olea atq; caſtanea,carpinus,populus.Hæc oía & crispa aceris mõ,Si ulla materies idõea eét.Ramis sępe deputatis caſtratio illis é,adimitq; uires.De cętero plęrisq; eoꝝ Sed utiq; robori tanta duricia eſt,ut terebrari nisi madefactũ nõ q̃at,& ne sic q̃dem adactꝰ auelli clauus:E diuerso clauũ nõ tenet cædrus.Mollissima tilia,eadé uidet e calidissima,argumẽtũ afferunt q; citissime ascias retũdat.Calidæ morus,laurus,edera,& oés q̃bꝰ igniaria fiunt.Exploratorum hoc usus in caſtris,paſtorũq; repperit,quoniã ad excutiendũ ignem nõ semp lapidis occasio eſt.Terit igit lignũ ligno,ignéq; cõcipit attritu,excipiéte materia aridi fomitis,fungi,ul' folioꝝ facilime cõceptũ.Sed nihil edera ꝓ̃ſtantiꝰ,quæ terat lauro,laurumq; terat. Probat & uitis syluestris alia q̃ labrusca,& ip̃a ederę modo arboré scandés.Frigidissima q̃cunq; aq̃tica.Lętissima aũt & iõ scutis faciédis aptissima,quoꝝ plaga cõtrahit se ꝓtinꝰ,clauditq; suũ ulnꝰ.Et obid cõtumacius transmittit ferrũ.In quo sũt gñe fici,ut salix,tilia,betulla,sambucus.populꝰ utraq;.Leuissimę ex his,sicut & salix,ideoq; utilissimæ.Oés aũt etiã ad ciſtas q̃cũq; flexibili crate cõſtãt.Habent & cadoré rigoréq;,& i sculpturis facilitaté.Eſt léticia platão,sed madida sicut alno.Siccior eadé ulmo,fraxino.moro,ceraso,sed põderosior.Rigoré fortissime seruat ulmus , ob id cardibus assaméntisq; portaꝝ utilissima,q̃m minime torquet,ꝑmutáda tantũ sic,ut cacumé ab iferiore sit cardine,radix supior.Palma é mollis,& suberis materies spissa,& malꝰ,pyrusq;,necnõ acer,sed fragiles,& q̃cunq; crispa.In oibꝰ syluestris & mascula dñia cuiusq; gñis augét.Et infœcũda firmiora fertilibus,nisi quo i genere mares serũt,sicut cup̃ssus,&cornus.Carié uetuſtatéq; nõ sentiũt cupressus,cædrus,hebenus,lotos,buxꝰ,taxus,iuniperus,oleaſter,&olea.Et ex reliq̃s tardissime larix,robur,suber,caſtanea,iuglans.Rimá fissuráq; nõ capit spõte cædrus,cup̃ssus,olea.Buxũ maxíe æternam putãt hebenũ & cupressum,cædrũq;.Claro de oibus materiis iudicio in téplo Ephesiæ Dianæ,ut pote tota Asia extruéte,eum.cccc.annis peractũ sit.Cõuenit tectũ eius esse e cædrinis trabibꝰ.De ip̃o simulacro deæ ambigit.Cæteri ex hebeno esse tradũt.Mutianꝰ ter cõsul ex his qui ꝓxime uiso eo scripsere uitigineũ & nunq̃ muratũ septies reſtituto téplo.Hác materiã elegisse eandé,Canetiã nomé artificis nũcupans.Quod eq̃dé miror,cũ antigoré Mineruã nõ quoq; mõ Libero patri uetuſtaté attribuat.Adiicit multis foraíníbꝰ nardo rigari,ut medicatꝰ humor alat,teneatq; iũcturas,quas & ip̃as esse modicas admodũ miror,Valuas esse e cupresso,& iam.cccc.ꝑpe annis durare materiã oém nouę silem.Id quoq; notandũ ualuas in glutinis cõpage q̃drigénio fuisse. Cupressus in eas electa,quoniã ꝑter cætera uno in genere materiæ nitor maxíe ualeat æternus.Nonne simulacrũ Iouis in arce e cupresso durat a cõdita urbe sexcéteſimo sexageſimo prio anno dicatũ? Mẽorabile & Vticæ téplũ Apollinis,ubi*Idicarũ cædrorũ trabes durãt, ita ut positæ fuere pría urbis eius origine annis mil.clxxxviii.Et in Hispaniis aiunt téplũ Dianæ a Zacyntho aduectę cũ cõditoribus anno ducéteſimo ante excidiũ Troiæ,ut auctor eſt Bocchus,infra oppidũ ip̃m id haberi.Cui pepcit religione inductus Hánibal iuniperi trabibus etiã nunc durãtibus.Super oía memorat ædes in aulide eiusdé deæ seculis ante Troianũ bellũ exædificata.Cuius q̃m generis materiæ sciẽtia oblitterata in plenũ dici nõ põt,utiq; quæ odore ꝓ̃cellát,ea æternitate ꝓ̃ſtare.A prædictis morus ꝓxime laudat,quæ uetuſtate etiã nigrescit.Et quædã tamé in aliis diuturniora sũt usibus q̃ alia.Vlmus in præflatu firma. Robur defessum. Et in aq̃s quercꝰ obruta.Eadé sup terram rimosa facit opã torquédo sese.Larix in hũore ꝓ̃cipua,& alnus nigra.Robor marina aqua corrũpitur.Non improbat in aqua & fagus & iuglans,Hæ q̃dem í his quæ defodiunt,uel principales. Item iuniperus eadé,& subdialibus aptissima. Fagꝰ & cerrus celeriter marcescũt. Aesculus quoq; humoris impatiés. Et cõtra adacta in terrã paluſtribus alnus æterna,onerisq; quãtilibet patiens. Cerasus firma. Vlmus & fraxinus lentæ,sed facile pãdunt,flexibiles tñ ſtantes a circũcisura,siccatæ fideliores. Laricé in maritimis nauibꝰ obnoxiã teredini tradũt.Et oia pręter q̃ oleaſtꝛ & oleã Quædam eñ in mari quædam in terra uitiis opportuniora.

*Numidicarum.

De Teredinibus. Cap.xlii.

INfestantiũ q̃ttuor genera. Teredines capite ad portionẽ grauissimo rodũt dentibus. Hæ tm̃ in mari sentiunt, nec aliam putant teredinem ꝓprie dici. Terrestres tineas uocant. Culicibus uero similes tripas. Quartum est & e uermiculorum genere, quorum quidem alii putrescente succo, ipa materie alii pariuntur, sicut in arboribus. Ex eis qui Cerastes uocat cũ tm̃ eroserit, ut circũagat se generat aliũ. Hæc nasci ꝓhibet i aliis amaritudo, ut cupresso, i aliis duritia, ut buxo Tradũt & abietẽ circa germinatiões decorticatã, qua diximꝰ luna aquis nõ corrũpi. Alex. Magni comites ꝓdiderũt in Tylo rubri maris insula arbores esse, ex q̃bus naues fierẽt, q̃s. cc. annis durantes inuẽtas, & si mergerent incorruptas. In eadẽ esse fruticẽ baculis tantũ idoneę crassitudinis, uarium tigrium maculis, ponderosum, & cum in spissiora decidit, uitri, modo fragilem.

De materiis architecti, & q̃ materies ad q̃d utilis, & q̃ firmior materia intectũ. Cap. xliii.

APud nos materiæ findũt aliq̃ spõte, ob id architecti eas fimo illitas siccari iubẽt, ut afflatꝰ nõ noceat. Põdus sustinere ualide abies latis etiã in transuersum positæ. Robur, olea incuruant cedũtq̧ põderi. Illæ remittunt, nec temere rũpunt, priusq̧ carie q̃ uiribus deficiunt. Et palma arboꝝ ualida, i diuersũ.n. curuat. At pplus cõtra oĩa iseriora pandat. Palma e cõtrario fornicat. Pinus & cupssus aduersus cariẽ tineasq̧ firmissimæ. Facile pandat iuglans. Fiũt em̃ & ex

♣ Antandro.

ea trabes, fragiq̧ se pnũciat strepitu. Quod i ♣ ãdro accidit, cũ e balneis territi sono ꝓfugerũt. Pinus, picea, alni ad aq̃rũ ductus i ✝ stobos cauant. Obrutæ terra plurimis durant annis. Eædẽ si nõ

✝ Tubos.

integant citu senescũt, miro mõ fortiores, si humor extra quoq̧ supsit. Firmissima in tectũ abies. Eadẽ ualuarũ repagulis & ad q̃q̧ libeat itestina opa aptissima, siue græco, siue cãpano, siue siculo fabricæ artis gñe spectabilis, tamẽ toꝝ crinibus pãpinato semp orbe se uoluẽs ad icitatos rũcinarum raptus. Eadẽ & curribus maxime sociabilis glutino in tantũ, ut findatur ante qua solida est.

De glutinanda materia, & lignis sectilibus. Cap. xliiii.

MAgna aũt glutinatio, ꝓpterea q̧ sectilibus laminis, ac i alio genere operiunt. Stamineam hoc usu ꝓbant uenã, & uocant ferulẽa argumẽto silitudinis, q̃m * lacunose crispa. In omni

*Lachrymose.

genere & glutinũ abdicãt quædã & inter se & cũ aliis insociabili glutino, sicut robur. Sed nec ferę cohærẽt, nisi similia natura, ut si quis lapidẽ lignũq̧ coniũgat. Cornũ maxie audit sorbꝰ carpinus, buxus postea tilia. Cuicũq̧ opi facilia flexilia oĩa quæ lenta diximus p̃terq̃ morus & caprificꝰ. Durabilia ac sectilia q̃ modice humida. Arida em̃ latius q̃ uiridia serris cedũt. p̃ter robur & buxũ, quæ ptinacius resistũt, serrarũq̧ dentes replent qualitate inerti. Qua de causa alterna inclinatione egerunt scobem. Obediẽtissima quocũq̧ in opere fraxinus, eademq̧ corylo hastis melior, cornu leuior, sorbo lentior. Gallica uero etiã ad currus flexibilis. Vitẽ æmularet ulmꝰ, ni põdus esset i culpa. Facilis & fagus q̃q̃ fragilis & tenera eadẽ sectilibꝰ lamis in tenui flexilis, capsisq̧ ac scriniis sola utilis. Secat i lamias ptenuẽs, & ilex colore quoq̧ nõ igrata. sed maxie fida iis, quę terunt, ut rotarũ axibus. Ad quos lentore fraxinus utilis, sicut duricia ilex, & utroq̧ legit ulmus, Sũt uero & parui usus fabriliũ misteriorũ isignes. Iõq̧ ꝓditũ terebris uaginas ex oleastro, buxo, ilice, ulmo, fraxio utilissimas fieri. Ex iisdẽ maleos, maiores quoq̧ e pinu & ilice. Et his ãt maior ad firmitatẽ causa tẽpestiuæ cæsuræ q̃ imaturæ. Quippe cũ ex olea durissimo ligno cardies i foribꝰ diutius imorati plantæ modo germinauerit. Cato uectes aq̃folios, laureos, ulmeos fieri iubet. Higinus manubria rosticis carpinea, iligna, cerrea. Quæ in lamis secant, quorũq̧ opimento uestiat alia materies p̃cipua sunt citrus. terebinthꝰ, aceris genera, buxũ, palma, aquifoliũ, ilex, sambuci radix, poplus. Dat & alnus (ut dictũ est) tuber sectile, sicut citrus acerq̧. Nec aliarũ tubera in præcio. Mediaq̧ ps arboꝝ crispior, & quo ꝓprior radici miorib' magisq̧ flexibilibꝰ maculis. Hęc prima origo luxurię arborẽ alia itegi, & uiliores ligno p̃ciosiores cortice fieri, ut una arbor sępiꝰ ueniret. Excogitatæ sũt & ligni bratteæ, nec satis. Cœpere tingi aialiũ cornua, dẽtes secari, lignũq̧ ebore distingui, mox opiri. Placuit deinde materiẽ & in mari quæri. Testudo in hoc secta. Nupq̧ portẽtosis ingeniis principatu. Neronis inuentũ, ut pigmẽtis ꝓderet se plurisq̧ ueniret imitata lignũ. Sic lectis præcia quærunt. Sic terebinthũ uinci iubet. Sic citrũ p̃ciosiꝰ fieri. Sic acer decipi. Modo luxuria non fuerat contenta ligno. Iam lignum emi testodinem facit.

De arborum ætate, & quæ genera arborum minime durant. Cap. xlv.

VIta arborũ quarundã immẽsa credi põt, si quis ꝓfunda mundi & saltus inaccessos cogitat. Verum ex his quas memoria hoĩum custodit, durant in ♣ ueliterno Africani prioris manu

♣ literno

satæ oliuæ. Item myrtus eodẽ loco cõspicuæ magnitudinis. Subest specus i quo manꝰ eius

custodire draco tradit. Romæ uero lotos in Lucinæ area, anno q fuit sine magistratibꝰ. 369. urbis æde cõdita. Incertũ q̃tũ ipa uetustior. Esse qdem uetustiorẽ nõ est dubiũ, cum ab eo luco Lucina nominet. Hæc nũc circiter annũ. 450. habet. Antigor enĩ illa est, sed incerta eiꝰ ætas quę capillata dicit, qñ uestaliũ uirginũ capillꝰ ad eã defert. Veꝝ altera lotos in uulcanali, qd Romulꝰ cõstituit ex uictoria de decumis æqua urbe ĩtelligit, ut auctor est Massuriꝰ. Radices eius in forũ usq; Cæsaris p stationes mũicipioꝝ penetrãt. Fuit cũ ea cupssus ęq̃lis circa supma Nerõis pricipis plapsa atq; neglecta. Vetustior aũt urbe ĩ uaticano ilex, in q̃ titulꝰ æreis lr̃is hetruscis religiõe arborẽ iã tũc dignã fuisse signat. Tiburtes quoq; originẽ multo añ urbẽ Romã habẽt. Apud eos extãt ilices tres et Tiburte cõditore eoꝝ uetustiores, apud q̃s inauguratꝰ tradit. Fuisse aũt eum tradũt filiũ Amphiarai, q apud Thebas obierit una ætate ante iliacũ bellũ. Sũt auctores & delphicã platanũ Agamẽnonis manu satã. Et alterã in caphyis Arcadiæ luco. Sũt hodie ex aduerso Iliẽsiũ urbis iuxta hellespontũ in Protesilai sepulchro arbores, quæ oĩbus ephœbiis eius cum in tãtũ accreuere, ut ilium aspiciãt inarescũt, rursusq; adolescũt, iuxta urbẽ aũt quercꝰ in Ili tumulo tũc satæ dicunt, cũ cœpit Iliũ uocari. Argis olea nũc etiã durare dr̃, ad quã Io in uaccã mutatã Argꝰ alligauerit. In põto circa heracleã aræ sũt Iouis Stratii cognoĩe, ibiq; quercꝰ duę ab hercule satę. In eodẽ tractu portꝰ Amyco ẽ, Bebrycũ rege ĩterfecto clarus. Eius tumulus a supno die lauro tegit, quã insanã uocãt, qm̃ si qd ex ea decerptũ inferat nauibꝰ iurgia fiant, donec abiiciat. Regionẽ Aulocrenẽ diximꝰ, per quã ab apamea in phrygiã itur, ibi platanꝰ oñdit, ex q̃ pepẽdit Marsya uictus ab Apolline, quæ iam tũ magnitudine electa est. Necnõ palma Deli ab eiusdẽ dei ætate cõspicit. Olympię oleaster, ex quo primꝰ Hercules coronatꝰ est, & nunc custodit religiose. Athenis quoq; olea durare tradit ĩ certamĩe edito a Minerua. E diuerso breuissima uita ẽ pũicis, fico, malis. Ex his p̃cocibꝰ breuior q̃ serotinꝰ, dulcibꝰ q̃ acutis, & †dulcior ĩ punicis. Itẽ ĩ uitibꝰ, p̃cipueq; fertilioribꝰ, Grecinꝰ auctor est sexagenis annis durasse uites. Vident & aq̃ticæ celeriꝰ ĩterire. Senescũt qdẽ uelociter, sed e radicibꝰ repullulãt laurus, & mali, & punicæ. Firmissimæ ergo ad uiuendũ olęę, ut q̃s durare annis. cc. inter auctores cõueniat. Et in suburbano Tusculani agri collę q Cornę appellat, Lucus antiq̃ religiõe Dianæ sacratꝰ a Latio, uelut arte tõsili coma fagei nemoris. In hoc arborẽ mori eximiã ætate nr̃a adamanit Passienus Crispus bis cõsul, orator Agrippinę mr̃imonio, & Nerone Priuigno clarior postea, osculari cõplectiq; eã solitus, nõ mõ cubare sub ea, uinũq; illi affundere. Vicina luco est Ilex, & ipa nobilis. xxxy. pedum ambitu caudicis. x. arbores metiẽs singl'as magnitudĩs uisendæ, syluãq; sola facit. Edera necari arbores certũ est. Simile qdã & in uisco, tametsi tardiorẽ earum iniuriam arbitrantur. Nãq; & hoc præter fructus agnoscitur nõ in nouissimis mirabile. Quædã enĩ in terra gigni non possunt, & in arboribꝰ nascuntur. Nãq; cum suã sedem non habeãt, in aliena uiuũt, sicut uiscũ. Est & in Syria herba, quæ uocat Cassytas, nõ tantũ arboribus, sed ipis etiã spinis circũuoluens sese. Item circa tempe Thessalica quæ polypodion uocat, & quæ dolichos, ac serpullum. Oleastro quoq; deputato quod gignit uocãt phaunos. * Quod uero ĩ Hispiria fullonia hippophactõ caliculis inanibꝰ, foliis paruis, radice alba, cuius succus ad detractiones in comitiali morbo utilissimus habet. Visci tria genera. Nanq; est in abiete & larice, Stelin dicit Eubœa. Hyphear Arcadia. Viscum autẽ in quercu, robore, Ilice, pruno syluestri, terebintho, nec aliis arboribus adnasci. Plæriq; copiosissimũ in quercu, quod Dryos hyphear uocãt. In omni arbore excepta ilice & quercu differẽtiã facit odor utriusq;, & folium nõ iucũdi odoris. In utroq; uiscũ amarũ & lentũ. Hyphear ad saginanda pecora utilius. Vitia modo purgat primo, dein ea pinguefacit, q̃ suffecere purgatiõi. Quibus si aliqua tabes intus negãt durare ea. Edendi ratio ætatis q̃dragenis diebꝰ. Adiiciũt discrimẽ in his q̃ folia emittãt, & ipi decidere. Cõtra inhærere nato in æterna frõde. Omnino aũt satũ nullo modo nascit, nec nisi per alunm auium redditũ, maxime palũbis & turdis. Hæc est natura, ut nisi maturatũ in uẽtre auiũ nõ proueniat. Altitudo eiꝰ nõ excedit cubitalẽ semp fruticosi ac uiridis. Mas fertilis, fœmina sterilis. Aliquãdo nõ fert. Viscũ fit ex acinis qui colligunt messium tẽpore ĩmaturi, Nam si accessere ĩmbres amplitudine quidẽ augent, uisco uero marcescunt. Sicant deinde, & aridi tundunt, ac conditi in aqua putrescũt duodenis fere diebꝰ. Vnũq; ex hoc rerũ putrescendo gratiã inuenit. Inde in p̃fluente rursus malleo tusis, amissis corticibꝰ ĩteriore carne lentescũt. Hoc est uiscũ pẽnis auiũ tactu ligãdis. Iuglãdis oleo subactũ, cũ libeat insidias moliri. Nõ est omittẽda in ea re & galliarũ admiratio. Nihil habẽt Druides (ita suos appellãt magos) uisco & arbore in qua gignit (si modo sit ro-

†dilutior

* Notat & in spia fullonia hippophęsto,

bur)sacratius.Iā per se roborū eligūt lucos,nec ulla sacra sine ea fronde cōficiūt, ut inde appella ri quoq; iterptatiōe græca possint Druides uideri.Enimuero qcqd adnascat illis e cœlo missum putát,signūq; esse electæ ab ipso deo arboris.Est autē id rarū admodum inuentu,& repertum ma gna religiōne petitur.Et oīa sexta luna,quæ principia mēsium annorūq; his facit & seculi post tricesimum annū,quia iam uitium abunde habeat,nec sit sui dimidia. Oīa sanantē appellātes suo uocabulo sacrificio,epulisq; rite sub arbore pparatis,duos admouēt candidi coloris tauros, quorum cornua tūc primū uinciant.Sacerdos cādida ueste cultus arborē scandit.Falce aurea de metit.Candido id excipit sago.Tum demū uictimas imolant præcantes,ut suū donū deus pspe rum faciat his quibus dederit.Fœcunditatē eo poto dari cuicunq; animali sterili arbitrant. Cōtraq; uenena omnia esse remedio.Tanta gentiū in rebus friuolis plærūq; religio est.

CAII PLYNII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER. XVII. PROOEMIVM.

Arborum precia mirabilia. Cap.i.

NAtura arbor: terra mariq; spōte sua pueniētiū dicta est. Restat eaꝝ quæ arte,& humanis igeniis fiūt,ueriꝰ q̄ nascūt.Sed prius mirari succurrit,quæ ab stulimus penuria pro indiuiso possessa a feris,depugnāte cū iis homine circa caducos fructus.Circa pendētes uero & cū alitibus,in tāta delitiaꝝ pcia uenisse clarissimo(ut equidem arbitror)exemplo.L.Crassi,atq; Cn.Domitii ænobarbi.Crassus orator fuit in primis nominis romani, domꝰ ei magnifica, sed aliquāto pstātior i eodē palatio.Qu.Catuli,q cibros cū.C.Mario fudit. Multū pulcherrima cōsensu oīum ætate ea in colle uimīnali.C.Aqlii eqtis rōani clarioris, etiā tū q̄ iuris ciuilis sciētia cum tamē obiecta Crasso sua est.Nobilissimarū gentium ambo Crassus atq; Domitius censuram post cōsulatū simul gessere,anno cōditæ urbis sexcētesimo sexagesimo secūdo frequentē iurgiis ppter dissimilitudinē morū.Tūc Cn.Domitius ut erat uehemēs natura,præterea accensus odio quod ex æmulatione auidissimū est,grauiter increpuit tāti censorē habitare pro domo eiꝰ milia nūmorū idētidem pmittens.Et Crassus ut psens ingenio semp & faceto lepore solers concedere se respōdit,exceptis sex arboribꝰ.Ac ne uno qdem denario,si adimerent,emptam uolente Domitio.Crassus utrū ne igit ego sum inqt q̄so Domici exēplo graui,& ab ipsa mea cēsura notādus, q in domo q̄ mihi hereditate obuenit,comiter habitē,an tu q sex arbores æstimes?Eæ fuere loti patula ramorū opacitate lasciuæ.Cecina largo e pceribꝰ crebro inuēta nostra eas in domo sua ostētāte.Durauerūtq; qm̄ & de lōgissimo æuo arboꝝ diximꝰ,ad Neronis pricipis incēdia qbꝰ cremauit urbē,ānis.clxxx.Postea cultu uirides iuuenesq;, ni princeps ille accelerasset ēt arboꝝ mortē. Ac ne qs uilē decætero Crassi domū,nihilq; i ea iurgāte Domitio fuisse dicēdū pter arbores iudicet,iā colūnas q̄ttuor hymetii marmoris ædilitatis gſa ad scęnā ornandū adnectas in atrio eius domus statuerat,cū in publico nōdū essent ullæ marmoreę.Tā recens est opulētia, tātoq; tūc plꝰ honoris arbores domibꝰ afferebāt,ut sine illis ne inimicitiaꝝ qdē pciū seruauerit Domitiꝰ, fuere ab iis & cognoīa antiqs,Frōditio militi illi q pclara facinora uulturnū trāsnatās frōde capiti īposita aduersus Hānibalē edidit.Stolonū Liciniæ gēti.ita em̄ appellat in ipsis arboribꝰ fruticatio inutilis,uñ & pāpinatio iuēta prio,Stoloni dedit nomē.Fuit & arboꝝ cura legibꝰ priscis, cautūq; est.xii.tabulis,ut q iniuria cecidisset alienas lueret in singlas fielos æris.xxv,Quid existiamꝰ futuras ne eas credidisse ad supradictā æstimationē illos q frugiferas tanti taxauerāt?Nec minus miraculū in pomo est multaꝝ circa suburbana fructu annno addicto binis milibus numū maiore singulaꝝ reditu,q̄ erat apud antiquos pdioꝝ. Ob hoc insita & arboꝝ quoq; adulteria excogitā,sunt,ut nec poma paupibꝰ nascerent.Nunc ergo dicemus quo maxime modo tantū ex his uectigal cōtingat,uerā colēdi rōnem absolutāq; pditurí.Et ideo nō uulgata tractabimus, nec quæ constare aīaduertimus,sed incerta atq; dubia,in qbus maxime fallitur uita.Nā diligentiā in sup uacuis affectare non nostrū est.Ante oīa autem in uniuersum,& quæ ad cuncta arborum genera pertinent in cōmune de cœlo terraq; dicemus.

De natura cœli ad arbores,& quam partem cœli spectare debeant. Cap.ii.

AQuilone maxīe gaudēt,dēsiores ab afflatu eius lætioresq; & materiæ firmioris.Qua in re plæriq; fallunt,cū in uineis pedamēta non fiut a uento eo opponēda,& id tantū a septentrione

trione seruandũ. Quinimo tẽpestiua frigora plurimum arborum firmitati conferunt, & sic optime germinãt. Alioqn si blandiant̃ austri defatiscẽtes, ac magis etiam in florem. Nam si eũ defloruere, ꝓtinus sequant̃ imbres, in totũ poma depereũt. Adeo ut amygdala & pyri, etiã si oĩno nubiliũ fiat austrinusue flatus amittant fœtus. Circa uergilias qdẽ pluere, inimicissimũ uiti & oleę, quoniã tũc coitus est eaꝝ. Hoc est illud quatriduũ oleis decretoriũ. Hic articulus austrinꝰ nubili spurci qđ diximꝰ. Fruges quoq; peius maturescũt austriuis diebꝰ, sed celeriꝰ. Illa sunt noxia frigora, quæ septẽtrionibꝰ, aut ꝑposteris fiunt horis. Hyemẽ qdẽ aquilonιã esse, omnibus satis utilissimũ. Imbres uero tũc expetẽdi euidẽs causa est, quoniã arbores fœtu exinanitas, & folioꝝ quoq; amissione languidas naturale est auide esurire. Cibus autẽ earũ imber. Quare tepidam esse hyemẽ, ut absũpto partu arborũ sequat̃ ꝓtinus cõceptus, idest germinatio, ac deinde alia florescẽdi exinanitio, inutilissimũ experimẽtis credit̃. Quinimo si plures ita cõtinent̃ anni, ẽt ipę moriunt̃ arbores, qm̃ nemini dubia pœna est in fame laborãtiũ. Ergo q dixit hyemes serenas optãdas, non ꝓ arboribꝰ uota fecit. Nec p solstitia imbres uitibꝰ cõducũt. Hyberno qdem puluere fieri messes lætiores luxuriãtis ĩgenii fertilitate dictũ est. Alioqn uota arboꝝ coĩa sũt frugũq;, niues diutias sedere. Cã nõ solũ, qa aĩam terræ euanescẽtẽ exhalationẽ includũt, & coprimũt, retroq; agunt in uires frugũq; atq; radices, uerũ q & liquorẽ sensim ꝓbẽt, purũ ꝑterea leuissimũq; qñ nix aqrũ cœlestium spuma est. Ergo hũor ex his nõ uniuersus ingurgitãs diluẽsq;, sed quõ sitit̃ distillãs uelut ex ubere alit oĩa q̃ inũdat. Tellus quoq; illo modo fermẽtescit & succi plena, ac lactescẽtibꝰ satis nõ effœta cũ tp̃s apit, tepidis arridet horis. Ita maxĩe frumẽta pinguescũt, prætẽq̃ ubi calidus sp aer est. ut in ægypto. Cõtinuatio. n. & ipa cõsuetudo idẽ qđ modus alιubi efficit. Plurimũq; ꝓdest ubicũq; nõ esse qđ noceat. In maiore parte orbis cũ præcoces excurrere germinationes euocatæ indulgẽtia cœli secutis frigoribus exurunt̃. Qua de cã serotinæ hyemes noxiæ syluestribꝰ quoq;, quæ magis etiã dolẽt urgẽte umbra sua, nec adiuuãte medicina, qm̃ uestire teneras intorto stramẽto in syluestribꝰ nõ est. Ergo tẽpestiue aqs hybernis primũ, imbribus deinde, germinationem antecedẽtibus. Tertiũ tp̃s est cũ educãt poma, nec ꝓtinus, sed iam ualido fœtu. Quæ fructꝰ suos diutius cõtinuẽt, lõgioresq; desiderãt cibos, his & serotinæ aquæ utiles, ut uiti, oleæ punicis. Hæ iã pluuiæ gñis cuiuscũq; arboribꝰ diuerso mõ desiderant̃, aliis alio tp̃e maturãtibꝰ. Quapropter iisdẽ imbribꝰ q̃dã lædi uideas, alia iuuari. Et in eodẽ genere sicut in pyris. Alio die hyberna quærũt pluuias, alia uero ꝑcocia. Vt pariter qdem oĩa desiderent. Hybernũ tp̃s est ante germinationẽ quæ aqlonẽ austro utiliorẽ facit. Ratio eadẽ mediterranea maritimis ꝑfert (sunt eñ plærũq; frigidiora & mõtosa planis, & nocturnis imbres diuturnis. Magis fruunt̃ aqs sata, uꝰ stati auferentes eas sole. Cõnexa & situs uineaꝝ arbustorũq; ratio est, q̃s in oras debeãt spectare. Virgilius ad occasus seri dãnauit. Aliq sic maluere q̃ in exortu. A pluribꝰ meridiẽ ꝓbari aduerto. Nec arbitror ꝑpetuũ qcq̃ in hoc ꝑcipi posse. Ad soli naturã, ad loci ingeniũ, ad cœli cuiusq; mores dirigẽda solertia est. In Africa meridiẽ uineas spectare, & si uiti inutile, colono salubre est, qm̃ ipa meridianę subiacet plagæ, q̃propter ibi in occasũ aut septẽtriones cõseret, optĩe miscebit solũ cœlo, cũ Virgiliꝰ occasus iprobet. Nec de septẽtrione reliq̃ dubitatio uidet̃. Atq; in Cisalpia Italia magna ex uineis ita positis, cõpertũ est nullas eẽ fertiliores. Multũ rõnis obtinẽt uẽti. In Narbonẽsi ꝓuĩcia atq; Liguria, & pte Hetruriæ cõtra circiũ serere impitia existimat̃. Eundẽq; obliquũ accipe prouidentia. Iis enim ibi æstatem temperat, sed tanta plærunq; uiolentia, ut auferat tecta.

De societate cœli & terræ ad arbores. Cap. iii.

QVidam cœlũ terræ parere cogunt, ut quæ in siccis serant̃, orientẽ ac septẽtriones spectẽt. Quæ in humidis meridiẽ. Necnõ ex ipsis uitibus causas mutuant̃. In frigidis ꝑcoces serendo, ut maturitas antecedat algorẽ, quæ poma uitesq; rores oderint cõtra ortus, ut stati auferat sol. Quæ amẽt ad occasus, uel etiã ad septẽtriões ut diutiꝰ eo fruant̃. Cæteri uero fere rõnẽ naturæ secuti in aquilonem obseruate uites & arbores poni suasere. Odoratiorẽ etiã fieri talem fructum Democritus putat.

De qualitate regionum, Cap. iiii.

AQuilonis sitũ uẽtorũq; reliquoꝝ diximꝰ secũdo uolumine. Dicemusq; ꝓximo plura cœlestia. Interim manifestũ uidet̃ salubritatis argumentũ, qm̃ in meridiẽ ẽt spectantium semp ante decidũt folia. Siĩis & in maritimis causa. Quibusdã locis afflatus maris noxii, in plurimis iidem utiles. Quibusdã satis e lõginquo aspicere maria iucũdũ. Propiꝰ admouere salis halitũ inutile. Siĩis & fluminũ stagnorũq; rõ. Nebulis adurunt, aut æstuantia refrigerant opacitate, atq;

etiã rigore gaudet,q̃ diximꝰ.Quare expimẽtis optie credif. A cœlo pximũ est terræ dixisse bonẽ haud faciliore tractu,Quippe nõ eadẽ arboribꝰ eõuenit & frugibꝰ plerũq;,nec pulla qualẽ habet Cãpania,ubiq; opria uiribꝰ.Aut quæ tenues exhalat nebulas.Nec rubrica multis laudata . Cretã in Albensium Pompeianorumq; agro,& argillam cunctis ad uineam generibus anteponunt,q̃q̃ ppingues,quod excipif in eo genere inuicẽ sabulũ albũ,In Ticinẽsi,multisq; in locis nigrũ . Itẽq; rubrũ etiã pingui terræ pmixtũ infœcundũ est. Argumẽta quoq; iudicantium sæpe fallunt. Non utiq; solũ lætũ est,in quo pceræ arbores nitẽt,præterq̃ illis arboribꝰ.Quid em̃ abiere procerꝰ? Ar quæ uixisse possit aliã in loco eodẽ?Nec luxuriosa pabula pinguis soli semper indiciũ habent. Nã qd laudatius germaniæ pabulis?& tamen statim subest harena tenuissimo cespitũ corio. Nec semp aquosa est terra,cui pceritas herbaȝ.Non hercule magis q̃ pinguis adhęrẽs digitis.Quod in argillis arguif.Scrobẽs qdem re gesta in eos nulla cõplet,ut dẽsa atq; rara ad hũc modum dephẽndi possit,ferroq; omis rubiginem obducit.Nec grauis aut leuior iusto dephendif pondere,Quõd em̃ terræ pondus iustũ intelligi potest.Nec fluminibus aggesta semp laudabilis , quando senescãt sata quædã aquã.Sed neq; illa quæ laudaf diu,pterq̃ salici utilis sentif.Inter argumẽta stipulæ crassitudo est tãta,alioquin in Leborino Cãpaniæ nobili campo,ut ligni uice utãrur. Sed idẽ solũ ubicũq; arduũ ope,difficilẽ cultu,bonis suis acriꝰ pascit q̃ uitiis.Affligit agricolam. Et carbũculus terra quæ ita uocaf.Emẽdari uitẽ hac terra putaf,Nã Tofus scaber natura friabilis expetif quoq; ab auctoribꝰ.Virgilius & quæ filicẽ ferat,non improbat uitibus.Salsæq; terræ multa melius credũf:tutiora uitiis innascentiũ animaliũ Nec colles ope nudanf, si qs perite fodiat.Nec cãpi oẽs minꝰ soles atq; pflatus q̃ opus sit accipiũt.Et quasdam pruinis ac nebulis pasci diximus uites.Oĩum rerũ sunt quædã in alto secreta,& suo cuiq; corde prauidenda.Quid q; mutaf,sæpe iudicata quoq; ac diu cõprehẽsa?In Thessalia circa Larissam emisso lacu frigidior facta ea regio est.Oleæ defierũt quæ prius fuerant.Item uites aduri,quod nõ antea Thracia sensit amo to hebrõ.Et circa philippos cultura siccata regio mutauit cœli habitũ. At I Syracusano agro ad uena cultor elapidato luto sole pdidit fruges,dõec regessit lapides.In Syria leuẽ tenui sulco ipri mũt uomerẽ,q̃ subest saxum exurẽs æstare semina.Iam in quibusdã locis siles æstus imodici , & frigorũ effectus.Est fertilis Thracia frugũ rigore,& æstibus Africa & egyptus.In Chalcheia Rhodioȝ insula locus qdam est intantũ fœcũdus,ut suo tẽpore satũ demetant hordeũ,sublatũq; pro tinus serãnt,& cũ aliis frugibus metãnt.Glareosum oleis solũ aptissimũ in Venafrano , pinguissimũ in Betica.Pucina uina in saxo coquũnf.Ceeubę uites in põtinis paludibꝰ madent.Tãta est argumentorũ & soli uarietas ac differẽtia.Cæsar Vopiscus,cũ eausam apud cẽsores ageret campos Rosciæ dixit Italiæ sumẽ esse,in qbus perticas pridie relictas gramẽ operiret.Sed nõ nisi ad pabulum probanf.Non tamẽ indociles natura non esse uoluit,& uita cõfessa fecit etiã ubi bona certa non fecerat.Quamobrem prius dicamus crimina.

Genera terrarum, Cap.v.

Terram amarã siue mactã si quis probare uelit.Demonstrant eã atræ degeneresq; herbæ.Frigidam autem tetorride nata.Item uliginosam tristia,rubricã oculi,argillosam quæ opi difficillima,quæq; rastros ac uomeres ingẽtibus glebis oneret,q̃q̃ aliqñ non, quod operi,hoc & fructui sit aduersum.Itẽ cõtratiu cineraceã,& sabulũ albũ.Nam sterilis densi callo facile dephẽdif uel uno ictu cuspidis.Cato breuiter atq; ex suo more uitia determinat. Terrã cariosã caue, neq; plaustro,neue pecore ipellas.Quid putamꝰ hac appellatione ab eo tantope reformidari,ut pene uestigiis quoq; intercidat?Redeamꝰ ad ligni cariẽ,& inueniemꝰ illa,quæ intm̃ abhominaf uitia.aridæ,fistulosæ,scabræ,canescẽtis,exesæ,pumicosæ.Plus dixit una significatiõe,q̃ possit ul la copia sermõis enarrari.Est em̃ interptatiõe uitioȝ quadã non ætate,q̃ nulla in ea Itelligi põt, sed natura sua anus terra.Et ideo infœcũda ad oĩa,atq; etiã Ibecilla.Idẽ agrũ optimũ ,iudicat ad radicẽ mõtiũ planicie in meridiẽ excurrẽte,qui est totius Italiæ situs.Terrã uero tenerã quæ uocetur pulla.Erit igif hæc optima,& opi fatiua.Intelligere modo libeat dictã mira significatiõe tenerã,& qeqd optari debet,in eo uocablo iuenif.Illa tẽperatæ ubertatis,illa mollis facilisq; culturæ,nec madida,nec sitiẽs,Illa post uomerẽ nitescẽs,qlẽ fons igenioȝ Homerꝰ in armis ab eo cælatã dixit,addiditq; miraculũ nigrescẽtis,quis fieret I auro.Illa quã recẽtẽ exquirũt iprobe aliites homerẽ comitãtes,coruiq; aratoris uestigia ipa rodentes. Reddaf hoc in loco luxuriæ quoq; sñia,& aliq I ppositũ.Certe Cicero lux doctrinaȝ,altera meliora,ingt,unguẽta sũt quæ terram, q̃ quæ crocũ

q̄ q̄ crocū sapiūt. Hoc.n.maluit dixisse q̄ redolēt. Ita est ꝓfecto. Illa.n.erit optima quæ ungueēta sapiet. Quod si admonēdi sumus, q̄lis sit terræ dolor ille, qui q̄rit cōtingit sæpe etiam quiescente ea sub occasu solis, i quo loco arcꝰ cœlestis deiecerit capita sua. Et cū a siccitate cōtinua imaduerit imbre, tunc emittit illum suū halitū diuinū ex sole conceptū, cui compari suauitas nulla possit. Is eē odor in cōmota debebit, reptusq̄ neminē fallet, ac de terræ odore optīe iudicabit. Talis ferē ē in noualibꝰ cæsa uetere sylua, quæ cōsensu laudat. Et in frugibus q̄dē serēdis eadē terra utilior intelligit, quotiens intermissa cultura quieuit, qd' in uineis nō fit. diligētius eligenda est, ne uera existat opinio eorū qui iā Italię terrā existimauere lassam. Opis quidem facultas in aliis generibꝰ cōstat e cœlo, nec pōt arari post imbres aliq̄, ubertatis uitio lētescēs. Cōtra in Byzātio Africæ illū centena & quinq̄gena fruge fertilē campū, nullis, cū siccus est, arabilē tauris, post imbres uili asello, & a parte altera iugi anu uomerē trahente uidimus scindi. Terram eēm terra emendari (ut aliq̄ præcipiunt) super tenuem pingui iniecta, aut gracili, bibulaq̄ super humidam ac præpinguē, dementiæ operarii est, Quid eēm potest sperare qui talem colit?

De terra quam Britannia & Gallia amat. Cap.vi.

ALia est ratio quā Britānia & Gallia iuenēre alendi eā, ipa, qd' genus uocāt Margā. Spissior ubertas in ea intelligit. Est autem q̄dam terræ adeps, ac uelut glādia in corpibꝰ ibi dēsante se pinguitudinis nucleo. Non omisere & hoc græci.

De Græcorum doctrina. Cap.vii.

QVid eēm intentatū illis? Leucargillion uocāt candidā argillā, quæ i megarico agro utunt. Sed tm̄ in humida frigidaq̄ terra. Illas Gallias Britāniasq̄ locupletātis cū cura dici cōuenit. Duo genera fuerāt. Plura nuper exerceri cœpta ꝓficiētibus ingeniis. Est.n.alba, russa, colūbia, argillacea, tofacea, harenacea. Natura duplex, aspa aut piguis. Expimta utriusq̄ i manꝰ, ususq̄ geminꝰ, aut fruges tantū alant, aut eædem & pabulū. Fruges alit tofacea alba, q̄ si sit inter fontes repta, est ad infinitū fertilis, uerū aspera tractatu, & si nimia iniecta est, exurit solū. Proxia est rufa, quæ uocat Capnumargos, intermixto lapide terræ minutæ, harenosæ. Lapis cōtundit in ipo campo, primisq̄ annis stipula difficulter cædit pp lapides. Impēdio tamē minimo leuitate dimidio minoris q̄ cæteræ iuehit. Inspergit rara sale eam misceri putāt. Vtrūq̄ hoc genus semel iniectū in quinquaginta annos ualet, & frugū & pabuli ubertate.

De terrarum generibus, Cap.viii.

QVæ pingues esse sentiunt, ex his ꝓcipua alba. Plura eiꝰ genera. Mordacissimū qd' supra diximus. Alterū genꝰ albæ Cretæ argētaria est. Petit ex alto in centenos pedes actis plærūq̄ puteis ore angustatis intus (ut in metallis) spaciātē uena. Hac maxie Britānia utit. Durant annis.lxxx. Neq̄ est exēplū ullius, qui bis in uita hanc eidē iniecerit. Tertiū genꝰ cādidę Glischromargō uocāt. Est aūt Creta fullonia mixta pigui terra, pabuli q̄ frugū fertilior, ita ut messe sublata ante sementē alterā lētissimū secet. Dū i fruge ē, nullū aliud gramē emittit. Durat.xxx.ānis dēsior iusto cymini mō strāgulat solū. Colūbinā gallia suo hoie e gręco pelā appellat, glebis excitat lapidū mō. Sola gelatōe ita soluit, ut tenuissimas bratteas faciat. Hęc ex ęquo fertilis. Harenacea utūt, si alia nō sit, in uliginosis uerticibꝰ, & si alia sit, ubi hos gentiū solos nouimus, q̄ fertilissimū agrum colentes quacūq̄ terra infra tres pedes effossa, & pedali crassitudine iniecta lætificēt. Sed ea non diutius annis.x. ꝓdest. Hedui & pictones calce uberrimos fecere agros, quæ sane & oleis, & uitibus utilissima repert. Omis aūt marga arato iniiciēda est, ut medicamētū rapiat & fimi desiderat aliquātulū. Quæ prio plus aspa, & quæ in herbas nō effundit, alioquin nouitate quæcūq̄ fuerit solū lædet. Ne sic q̄dem prio anno fertilis, Interest & quali solo quęrat. Sicca eēm hūido melior, arido pinguis. Temperata alterutra. Creta uel columbina conuenit.

De cineris usu, & de fimo, & quæ sata uberiorē terrā faciār, & quæ urant, Cap.ix,

TRanspadanis cineris usus adeo placet, ut anteponāt fimo iumentorū. qd' q̄a leuissimū est, ob id exurūt. Vtroq̄ tamē pariter nō utunt in eodē aruo. nec in arbustis cinere, nec q̄sdam ad fruges, ut diximus. Sunt qui puluere quoq̄ uuas alii iudicent, pubescētesq̄ pulnerent, & uitiū arborūq̄ radicibus aspgant. Quod certū est Narbonēsi ꝓuinciæ, & uindemias certiꝰ sic eo coqui, q̄a plus puluis ibi q̄ sol cōfert. Fimi plures differētiæ, ipa re antiq̄. Iam apud Homerū regiꝰ senex agrū ita suis manibus lætificās reperit. Augeas rex in græcia excogitasse tradit. Diuulgasse uero Hercules i Italia, q̄ regi suo Stercuto Fauni filio ob hoc iuētū imortalitatē tribui. M. Varro

pricipatū dat turdoꝝ fimo ex auiariis. Quod ēt pabulo boū suūq; magnificat. eq; Nalio cibo celerius piguescete assuēcrat. De nostris moribꝰ bñ sperare est, si tanta apud maiores fuere auiaria, ut ex his agri stercoratēt. Proximū Columella colūbariis, mox gallinariis facit, natātiūalitū dānato. Cæteri auctores cōsensu hūanas dapes ad hoc ī primis aduocāt. Alii ex his pferūt hoīuȝ potus ī corioꝝ officinis pilo madefacto. Alii p sese aq̄ iteꝝ, largiusq; ēr, q̄ cū bibit admixta. Quippe plus iā ibi male domādū est, cū ad uirus illud uini hō accesserit. Hæc sunt certamina quibus inuicē ad tellurē quoq; alēdā utunt hoīes. Proxīe spurcitias suū laudāt. Columella solus dānat. Alii cuiuscūq; q̄drupedis exitiosum. Aliq colūbarū pferūt. Proximū deiñ capraꝝ est, ab hoc ouium, deinde boū, nouissimꝰ iumētoꝝ. Hæ fuere apud priscos differentiæ. Simulq; pcepta, ut inuenio re tali utēdi, qñ & hic uetustas utilior, uisumq; iā est apud quosdā puincialiū, in tantum abundāte geniali copia pecudū farinæ uice cribris supiniici, fetore aspectuq; tēporis uiribus, in quandā etiā gratiā mutato. Nuper repertū oleas gaudere, maxime cinere & calcariis fornacibus. Varro pceptis adiicit, equo quod sit leuissimū segetes alendas. Prata uero graniore, & quod ex hordeo fiat, multasq; gignit herbas. Quidā ēt bubulo iumentoꝝ præferūt, ouillūq; caprino. Oīībus uero asininū, quoniā lentissime mādat. Ecōtrario usus aduersus utrūq; pronūciat. Inter oēs aūt constat nihil esse utilius lupini segete, priusq̄ siliquet aratro, uel bidētibꝰ uersa manipulisue circa radices arboꝝ, uel uitiū obrutis. Etiā ubi nō sit pecꝰ culmo ipo, uel ēt filice stercorare arbitrāt. Cato sterc ꝰ unñ fiat, stramēta, lupinū, paleas, fabalia, ac frōdes iligneas, quernasq; ex segete euellito. Ebulū, cicutā, & circū salicta herbā auctā, uluāq; ea susternito ouibꝰ, frondē putridā. Vinea si macruerit, sarmēta sua cōbusito, & itidē inarato. Itēq; ubi saturus eris frumentū, oues ibi delectato. Necnō & satis qbusdā ipis pasci terrā dicit. Segetē stercorāt fruges, lupinū, faba, uitia. Sicut econtrario cicer, qa uellit, & quia salsum est, hordeū, fœnū græcū, eruū. Hæc oīa segetem exurunt, & oīa quæ uellunt. Nucleos in segetem ne indideris. Virgilius & lino segetem exuri, & auena, & papauere arbitrabat. Fimeta sub diuo cōcauo loco, & q humorē colligat, stramēto intecta ne in sole arescāt. Palo e robore depacto fieri iubet. Ita fore ne inascāt his serpētes. Fimū miscere terræ plurimū refert Fauonio flāte, ac luna sitiēte. Id plæriq; praue intelligūt a Fauonii ortu faciendū, ac Februario mense tantū, cū id plæriq; sata aliis postulēt mēsibus. Quocūq; tempore fiat, curandum, ut ab occasu æquinoctiali flante uento fiat, luna decrescente, ac sicca. Mirū in modū auget ubertas, affectusq; eius obseruatione tali.

De satione arborum, & q̄ auulsione nascunt arbores. Cap. x.

Abunde pdicta rōne cœli ac terræ. Nūc de his arboribꝰ dicemꝰ, q̄ cura hoīum atq; arte proueniūt. Nec pauciora ppe sunt gña, tam benigne naturæ gratiā retulimus. Aut eñ semine pueniūt, aut plātis radicis, aut propagine, aut auulsione, aut surculo, aut insito & cōsecto arboris trūco. Nā folia palmaꝝ apud Babylonios seri, atq; ita arborē puenire Trogū credidisse demiror. Quædam pluribꝰ generibus seruut, quædā oīībus. Ac plæraq; ex his natura ipsa docuit, & in primis semē serere, cū decidens exceptūq; terra uiuisceret. Sed quædā nō aliter pueniūt, ut castaneæ, iuglādes, cæduis dūtaxat exceptis. Ex semie āt q̄q̄ dissili, ea quoq; q & aliis mōis serunt, ut uites, & mala, atq; pyra. Nāq; iis p semie nucleꝰ, nō ut supradictis fructꝰ ipe. Et mespila semine nasci possunt. Oīa hæc tarda puētu, ac degenerātia & insito restituēda. Interdū etiam castaneæ. Quibusdā natura cōtra oino nō degenerādi quoquo modo serant, ut cupssis, palmis, lauris. Nāq; & laurus pluribꝰ mōis serit. Genera eiꝰ diximꝰ. Ex iis augusta, & bacalis, & pinus simili modo serūt. Baccæ mēse Ianuario aqlonis afflatu siccāte legunt, expāduntq; raræ, ne calefiant aceruo. Postea quidā fimo ad serēdū paratas urina madefaciūt. Alii in q̄lo pedibꝰ in pfluente deculcāt, donec auferat cutis. Alioqn uligo ifestat, nec patit nasci. In sulco repastinato palmi altitudine, uicinæ fere aceruatim mēse Martio. Eædē & ppagine seruut. Triūphalisq; talea tantū. Myrti gña oīa in Cāpania bacis serunt. Romæ ppagine Tarentina. Democritus & alio modo seri docet, grādissimis bacarū tusis leuiter ne grana frāgant, eaq; intrita reste circūligari, atq; ita seri, parietē fore dēsitatis, ex quo uirgulæ differāt. Sic & spinas sæpis cā serūt tomice moris spinaꝝ circūlita. Pilas aūt laurꝰ & myrti inopia a trimatu tempestiuū est transferre. Inter ea quæ semine serūtur, Mago in nucibus oposus est, amygdalæ in argilla molli meridiē spectāti seri iubēt. Gaudere eas ī dura calidaq; terra, In pingui & hūida mori ac sterilescet. Serēdas q̄maxīe falcatas & e nouella, fimoq; diluto maceratas p triduū, aut pridie q̄ serant aq̄ mulsa, Mucrone defigi, aciē lateris in aquilonē

aqlonẽ spectare,ternas simul serẽdas,triãguli rõne,palmo inter se distãtes,denis diebus adaquari donec grãdescãt.Iuglãdes nuces porrectæ seruntur cõmissuris iacentibus. Pineæ nucleis septenis fere & ollas ꝑforatas additis,aut ut laurus quæ baccis serit̃.Citrea grano & ꝓpagie. Sorba semie & radice plãta& auulsione ꝓueniunt. Sed illa in calidis.Sorba & i frigidis & humidis. Natura & plãtaria demõstrauit.multaꝶ radicibꝰ pullulãte sobole densa,& pariẽte matre quas enecet.Eius quippe umbra turba indigesta ꝑmitur,ut in lauris,punicis,platanis,cerasis,prunis.Paucorum in hoc gñe rami parcũt soboli,ut ulmoꝶ palmarũq;.Nullis uero tales pulli ꝓueniũt,nisi quaꝶ radices amore solis atq; imbris in summa tellure spaciant̃.Oĩa ea nõ statim moris est in sua locari, sed prius nutrici dari,atq; in seminariis adolescet̃,iterũq; migrare.Qui trãsitus mirũ in modũ mitigat etiã syluestres,siue arboꝶ quoq;,ut boium natura nouitatis ac peregrinatiõis auida est,siue discedẽtes uirꝰ relinquũt,mansuescũtq; tractatu ceu feræ dũ radici auellit̃ planta. Et aliud genus sĩle natura ꝓmõstrauit. Auulsiq; arboribus stolones uixere.Quo in genere & cũ parui sunt auellũtur,partẽq; aliquã e matris quoq; corꝑe auferũt secũ fimbriato corꝑe.Hoc modo plantant̃ punicæ,coryli,mali,sorbi,mespili,fraxini,fici.In primisq; uites.Cotoneũ ita satũ degenerat. Ex codẽ inuẽtu est,surculos abscissos serere hoc primo sæpis causa factũ sambucis, cotoneo,& rubis depactis.Mox & culturæ,ut populis,alnis,salici,quæ uel iuerso surculo serit̃.Iã eæ ibi disponunt̃,ubi libeat esse eas.Quãobrẽ seminarii curam ante cõuenit dici,q̃ trãseat̃ in alia genera. Nãq; & huic principio eligi solũ refert,qm̃ nutricẽ indulgẽtiorẽ esse q̃ matrem sæpe cõuenit. Sic ergo siccum succosumq; bipalio subactũ aduenis hospitale,& q̃ simillimũ terræ in quã transferendũ sit. Ante oĩa elapidatũ munitũq;,ad incursum etiã gallinacei generis. Quãminime rimosum, ne penetrãs sol exurat fibras.Interuallo sexquipedũ seri,ne se inter se cõtingãt,& noceãt. Præter alia uitia ẽt uerminosa fiũt,ideo sarriri cõuenit sæpiꝰ,herbasq; auelli.Pręterea semina ipa fruticãtia supputare,ac falcẽ pati cõsuescere.Cato & furcis crates imponi iuber,altitudine hoĩs ad solẽ recipiendũ. atq; integi culmo ad frigora arcẽda.Sic pyroꝶ,malorũq; semina nutriri.Sic pineas nuces. Sic cuꝑssos semine satas & ipas. Minimis id granis cõstat,ut uix perspici quædã possint. Nõ omittẽdũ naturæ miraculũ.Ex tã paruo gigni arbores,tanto maiore tritici & hordei grano, ne qs fabã reputet.Quid sĩle origis suæ hñt maloꝶ,pyrorũq; semĩa?His prĩcipiis respuẽrẽ secures materiem nasci,indomita põderibus imẽsis ꝑla, arbores uelis,turribꝰ murisq; ipellẽdis arictes. Hæc est natura eiꝰ.Hęc potẽtia.Sup oĩa erit e lachryma nasci aliqd ut suo loco dicemꝰ.Ergo e cuꝑsso fœmina(mas.n.ut diximꝰ nõ gignit)pillulæ collectæ,qbus docui mẽsibꝰ siccant̃ sole,ruptæq; emitrũt semen,formicis mire expetitum,ampliato etiã miraculo tantuli animalis cibo absumi natalẽ tantaꝶ arborũ.Serit̃ mẽse aprili area æquata cylindris, aut uolgiolis densum, terraq; cribris superernit̃ pollicis crassitudie.Contra imane põdus attollere se non ualet,retorquet̃q; sub terra. Ob hoc parcit̃ uestigiis.Leniter rigat̃ a solis occasu in trinis diebꝰ,ut æqualiter bibat, donec erumpant.Differunt̃ post annũ dodrãtali filo custodita tẽperie,ut uiridi cœlo serant̃,ac sine aura. Mirũq; dictu periculũ tantũ eo die est,si rorauerit quãtulũcũq; imbrem,aut si afflauerit. De reliquo turæ sunt ꝑpetua securitate. Aquasq; postea odere,Et zizifa grano,serunt̃ mense aprili. Tuberes melius inserunt̃ in pruno syluestri,& malo cotoneo,& in ♣Calabria, ea est spina syluestris, quæ cunq; optime & myxas recipit,utiliter & sorbos. ♣Calabrice,

De transferendis seminariis,& ulmis serendis,& scrobibus. Cap.xi.

PLantas ex seminario trãsferre in aliud priꝰ q̃ suo loco ponant̃ oporte præcipi arbitror, licet trãslatione folia latiora fieri spondeant̃. Vlmoꝶ priꝰ q̃ folio uestiant̃.Samara colligẽda est circa Martias Kalẽñ.cũ flauescere incipit.Deiñ biduo i umbra siccata serẽda dẽsa in refracto terra sup minutatim cribata crassitudine q̃ in cuꝑssis.Pluuiæ si nõ adiuuẽt,riganda. Deferendæ ex areaꝶ uenis, post annũ in ulmaria interuallo pedali in unãquãq; ꝑtẽ.Maritas ulmos autũno serere utiliꝰ,quia carẽt semine.Nam eæ e plãtis serunt̃.In arbustũ quinquẽnes sub urbe trasferuntur.aut,(ut qbusdã placet)q̃ uicenũ pedũ esse cœperũt.Sulco qui nouenariꝰ dicit̃,altitudie pedũ triũ,pari latitudie,& eo ampliꝰ circa positas pedes terni undiq; e solido adaggerãt̃, Arulas id uocãt in Cãpania.Interualla ex loci natura sũmunt̃. Aridiores serẽdas in cãpestribꝰ conuenit, Populos & fraxinos,qa festinãtius germinãt,disponi quoq; maturiꝰ cõuenit.Hoc est ab Idibꝰ Febru.plãtis & ipas nascẽtes.In disponẽdis arboribꝰ arbustisq;,ac uineis quincũcialis ordinũ ratio uulgata,& necessaria,nõ ꝑflatu mõ utilis,uerũ & aspectu grata,quocũq; modo intueare i ordinẽ

se porrigēte uersu. Populis eadē rō semie q̄ ulmos serēdi, trāsserēdi quoq; e seminariis eadē & syluis. Ante oīa igit̃ in silūm trāsferri terrā aut meliorē oportet. Nec e tepidis aut p̄cocibus infrigidos, aut serotinos situs, ut neq; ex his illos. Prœfodere scrobes ante (si fieri posset, tāto, donec pingui cespite obducant̃. Mago ante annū fieri iubet, ut solē pluuiasq; cōbibant, aut si cōditio largita nō sit, ignes in medio fieri ante mēses duos, nec nisi post hymbres in his seri. Altitudinē eaꝝ in argilloso, aut duro solo triū cubitoꝝ esse in quāq; ptē. In prunis palmo amplꝰ, & ubiq; caminata fossura ore cōpressiot̃ sint. Nigra uero terra duo cubita, & palmū q̄dratis anglis. Eadē mēsura græci auctores cōsentiūt, nō altiores q̄no semipede eē debere, nec latiores duobus pedibꝰ. Nusq̄ uero sesq̄pede minꝰ alto, q̄m in humido solo ad uicina aq̄ pueniat. Cato, si locus aquosus sit, inq̄t, latas pedes ternos. In faucibꝰ imisq; palmū & pedē, altitudie q̄ttuor pedū, eas lapide cōsterni, aut si nō sit pticis salignis uiridibꝰ. Si neq; eæ sint, sarmētis, ita ut ī altitudinē semipedē trahant̃. Nob adiiciēdū uidet̃ ex p̄dicta arboꝝ natura, ut altius dimittāt̃ eæ, q̄ sūma tellut̃ gaudēt, tāq̄ fraxinꝰ olea. Hæc & silia q̄ternos pedes optet demitti. Cæteris sat est, si altitudis pedes ternos effecerint.

Securꝰ Excide inq̄t radicē istā Papyriꝰ cursor, impator ad terrorē p̄nestinoꝝ p̄toris. Destrigi securius se teste innoxiū abradi ptes, q̄ se nudauerint terra. Aliq̄ lapides rotūdos subiici malūt, qui & cōtineāt humorē, & trāsmittāt. Nō itē planos facere, & a terreno arcere radicem, existimātes. Glarea substrata inter utrāq; sentētiā fuerit Arborē nec minorē bima, nec maiorē trima trāsferi q̄dam præcipiūt. Alii cū annū impleat. Cato crassiorē q̄nq; digitis nō omisit. Idem si abstineret meridianā cœli ptē signare in cortice, ut trāslata in iisdē & assuetis statueret̃ oris, neq; aq̄loniæ meridianis oppositæ solibꝰ finderent̃, & algerent meridianæ aquilonibꝰ. Quod e diuerso affectāt etiam quidā in uite, ficoq; pmutātes in cōtrariū. Densiora eni solia ita fieri, magisq; ptegere fructū, & minꝰ amittere, ficūq; sic etiā scālilem fieri. Plęriq; id demū cauēt, ut plaga deputati cacumis meridiē spectet, ignari fissuris nimii uaporis opponi. Id q̄dem in horā diei quintā, uel octauā spectare maluerim. Aeque latet nō negligendū, ne radices mota inarescāt, neue a septētrionibꝰ, aut ab ea pte cœli usq; ad exortū brumalē uēto flāte effodiant̃ arbores, aut certe nō aduersæ iis uētis radices p̄beant̃. Propter q̄d emoriunt̃ ignaris causę agricolis. Cato oēs uētos & hymbrē quoq; ī tota trāslatione damnat. Et hoc pderit q̄plurimū terrę, in qua uixerint radicibꝰ cohærere, ac totas cespite circūligari. Cū ob id Cato in corbibꝰ trāsferri iubeat. Proculdubio utilissime q̄dem summā terrā cōtētus est subdi. Quidā punicis malis substrato lapide nō rūpi pomū in arboribus tradūt. Radices inflexas poni melius. Arborē ita locari, ut media sit totiꝰ scrobis necessariū. Ficꝰ si scylla (bulboꝝ hoc genus est) serit̃, ocyssime ferre tradit̃ pomū, neq; uermiculationi obnoxiū. Quo uitio nō carēt reliq̄ poma, silr̃ sata. Radicū eiꝰ magnā adhibēdā curā, ut exēpras appear, nō auulsas q̄s dubitet? Qua rōe & reliq̄ cōfessa omittimꝰ. Sicuti terrā circa radices festucato spissādā. Quod Cato primū in ea re esse cēset. Plagā quoq; a trunco oblini fimo, & foliis præligari præcipiens.

De interuallis plātādaꝝ arboꝝ, & umbris & stillicidiis, & ubi plātari debeāt. Cap. xii.

HVius loci pars est ad interualla ptinens. Quidā punicas, & myrtos, & lauros densiores seri iusserunt. In pedibus tamen nouenis. Malos amplius paulo, uel magis etiā pyros, magisq; amygdalas, & ficus. Quod optime diiudicabit ramorum amplitudinis ratio, locorūq; & umbræ cuiusq; arboris, quoniā has quoq; obseruari oportet. Breues sunt, quāuis magnarū arborūq; in orbē ramos circinēt, ut in malis pyrisq;. Eadē enormes cerasis, lauris. Iā quædā umbraruꝫ pprietas. Iuglandiū grauis & noxia, ēt capiti humano, omnibusq; iuxta satis. Necat germina & pinꝰ, sed uētis utraq; resistit, quoniā & ptecta uineaꝝ ratione egent. Stillicidia, pinus, quercus, ilicis pōderosissima. Nullū cupressi, umbra minima, & in se circūuoluta. Ficoꝝ leuis, quāuis sparsa, ideoq; inter uineas seri nō uetant̃. Vlmoꝝ leuis, etiam nutriens quæcūq; opacat. Sed attico hæc quoq; uidet̃ e grauissimis, nec dubito si emittant̃ in ramos. Cōstrictæ q̄dē ulmi noxiā esse non arbitror. Iucūda & platani, quāq̄ crassa. Licet gramini credere nō soli, haud alia lætius operiēte toros. Populo nulla ludētibꝰ foliis. Piguis alno, sꝫ pascēs sata. Vitis sibi sufficit, mobili folio, iactuq; crebro solē umbra tempans. Eodē graui ptegens in hymbre. Omniū fere leuis umbra, quorū pediculi longi. Nō fastidiēda hæc quoq; sciētia, atq; nō in ultimis ponēda, quādo quibusq; satis umbra aut nutrix, aut nouerca est, Iuglandiū q̄dē pinorūq; & piceatū, & abietis quæcunq; attigere, nō dubie uenenū est. Stillicidii breuis diffinitio est. Oīumq; pīectu frōdis ita diffundunt̃, ut per ipsas nō defluāt hymbres, stylla sæua est. Ergo plurimū itererit hac in q̄stione terra in q̄ seremus

inquantū arbores

inquantū arbores q̄sq̨ alat. Iam per se colles minora q̄runt iteruualla. Vētosis locis crebriores seri cōducit. Olea tū maxio interuallo. De qua Catonis Italica sententia est. In. xxv. pedib⁹ minimū, plurimū. xxx. seri. Sed hoc uariat᷑ locorū natura. Non alia maior ī Betica arbor. In Africa uero fides penes auctores erit. Miliarias uocari multas narrata ponder᷑ olei, qđ ferant annuo ꝓuentu. Ideo lxxv. pedes Mago interuallo dedit undiq̨, etiā in macro solo ac duro, atq̨ uentoso. Cum minimū xlv. Betica q̄dem uberrimas messes inter oleas metit. Illam inscitiā pudendā esse cōueniet, & adultas inter sese luctari iusto plus, & in senectā ꝓcipitare, aut plærunq̨ ipsis, qui posuere coarguētib⁹ imperitiam suam rotas excidere. Nihil est fœdi⁹ agricolis, quā gestæ rei pœnitētia multo iam, ut præstet laxitate delinquere.

Quæ arbores tarde crescant, & quæ celeriter, & de Sabina. Cap. xiii.

QVædā aūt natura tarde crescūt, & in primis semie tātū nascētia, & longo æuo durātia. At quæ cito occidunt uelocia sunt, ut ficus, punica, prunus, malus, pyrus, salix, & tamen antecedunt diuitiis. In trimatu enim fere īcipiūt ostendētes & ante. Ex his lentissima pyr⁹. ocyssima oium cypirus & ✠ pseudo capirius frutex. Protinus cū floret, semēq̨ pfert. Oīa uero ✠ Pseudocypirus. celerius adolescūt stolonibus ablatis, unāq̨ in stirpē redactis alimēti. Eadem natura & ꝓpagines docuit. Rubri nāq̨ curuati gracilitate & sil ꝓceritate nimia, defigūt rursus ī terrā capita. Iterūq̨ nascunt᷑ ex sese repleturi oia, ni resistat cultura, prorsus ut possint uideri hoies terræ causa geniti. Ita pessima atq̨ execrāda res, ꝓpaginē tñ docuit, atq̨ radicē acquiri niridē. Eadem autē natura est cderis. Cato ꝓpagari præter uitem tradit ficū, oleam punicam, malorū genera omīa. Laurū prunos, myrtus nuces allanas, & prænestinas, platanum. Propagationū duo genera, ramo ab arbore depsso in scrobem quattuor pedū quoq̨, & post bienniū amputato flexu, plātaq̨ trāslata post trimatū, quas si longius ferre libeat, in qualis statim, aut uasis fictilib⁹ desodet᷑ ꝓpagines aptissimū, ut in iis transferant᷑. Alterū genus luxuriosius, radices in ipa arbore sollicitādo traiectis p uasa fictilia, uel qualos ramis terraq̨ circūpactis, atq̨ hoc blandimento impetratis radicibus, inter pōa ipa & cacumina (in sūma em̄ cacumina hoc modo petunt᷑ audacia ingenio) arborē aliam longe a tellure faciēdi. Eodē quo supra biennii spacio abscissa ꝓpagine, & cū q̄lis illis sata, Sabia herba ꝓpagine serit᷑, & auulsione. Tradūt fece uini aut e parietib⁹ latet᷑ tuso mirc ali. Iisdē modis rosmarinum serunt, & ramo, quoniā neutri semen. Rhododendrō propagine & semine.

De satione arborū, & insitione, & quō inuenta sit tenera in serēdi implastratio. Cap. xiiii.

SEmine quoq̨ iserere natura docuit raptim auiū fame deuorato, solidoq̨ & alui tepore madido, cum fœcundo fimi medicamine abiecto in mollibus arborū lectis, & uentis sæpe trāslato in aliquas corticū rimas. Vnde uidimus cerasum in salice, platanū in lauro, laurū ī ceraso & baccas simul discolores. Tradūt & monedulā cōdenrē semina in thesauros cauernarū, eiusdem rei ꝓbere causas. Hinc nata inoculatio sutoriæ simili fistula aperiēdi ī arbore oculū cortice exciso. semēq̨ icludēdiq̨ eadē fistula sublatū ex alia. In ficis autē & malis hæc fuit inoculatio antiq̄. Virgiliana q̄rit sinū in modo germinc expulsi corticis, gēmāq̨ ex alia arbore icludit. Et hacten⁹ natura ipa docuit. Insitionē aūt casus magister alius, & pene nūerosior ad hūc modū. Agricola sedul⁹ casā sepis munimīto cigēs, quo min⁹ putrescerēt sudes, limē subdidit ex edera. At illæ niuaci morsu apphensæ suā ex alieno fecere uitā, apparuitq̨ truncū esse pro terra. Auferet᷑ ergo serra æqualiter supficies, leuigat᷑ falce truncus. Ratio postea duplex. Et prima inter corticē lignūq̨ iserēdi. Timebant prisci truncū findere. Mox inforare ausi medio. Ipiq̨ medullæ calamū imprimebāt unū inserentes. Neq̨. n. plures cupiebat, medulla subtilior. Postea ratio nl'senos adiūcit mortalitati eoq̨ex nūero succurrere psuasa per media trūco leniter fisso, cuneoq̨ tenui fissurā custodiēte, donec cuspidati decisus descendat in rimā calamus. Mlta in hoc seruāda. Primū oiumq̨ patiat᷑ coitū talē arbor, & cui⁹ arboris calam⁹. Variæ quoq̨ & nō iisdē pribus. Subest uib⁹ succus. Vitibus ficisq̨ media ficciora, & sūma parte cōceptus. Ideo illic surculi pētunt᷑. Oleis circa medias succ⁹, inde & surculi. Cacumia fitiūt. Facillime coalescūt. Quib⁹ eadē corticis natura, q̨ꝓpariter florētia eiusdē horæ ✠ gignationē succorūq̨ societatē habēt. Lēta em̄ res ē, quotiens hūidis repugnāt sicca, mollib⁹ ✠ Cognationem. corticū duri. Reliq̄ obseruatio ne fissura in nodo fiat. Repudiat quippe aduenā inhospitalis duritia, ut in pte nitidissima, ne lōgior multo trib⁹ digitis, ne obliq̄, ne trāslucens. Virgili⁹ ex cacumine inseri uetat. Certūq̨ est ab humeris arborū orientē æstiuū spectantibus surculos petendos, & e feracibus, & e germie nouello, nisi uetustæ arbori inserant᷑. Ii em̄ robustiores esse debēt. Prætera

ut prægnãtes,hoc eſt germinatiōe turgẽtes,& q parere illo ſpauerint anno.Bimi atq; nec tenuiores digito minio.Inſerunť aũt &iuetſi cũ id agiť,ur minor altirudo ĩ larirudiné ſe fundat.Añ oĩa gẽmáres nitere cõuenier,nihil uſq̃ ulceroſũ eſſe.aut tetorridũ.Spei fauet medulla calami cõmiſſuræ,ſi ĩ marre ligni corticiſq; iũgať.Id.n.ſatiꝰ q̃ foris cortici æq̃ri.Calami exacutio medullá ne nuder.Téui tñ fiſtula detegat.ut faſtigatio lq̃oi deſcẽdar,coneo rribꝰ nõ amplior digitis.Quod facillime cõringit rĩctũ aq̃ radẽribꝰ,ne excutiať ĩ uẽto,ne correx a ligno decidat alrerutri.Calamꝰ ad corticẽ uſq; ſuũ depriať.Ne laxeť dũ deprimiť,neue cortex repliceť ĩ rugas.Ideo lachrymáres calamos inſeri nõ oprer.Nõ hercule magis q̃ aridos,quia illo mõ labat homore nimio correx.Hoc oitali defectu nõ humeſcit neq; cõcorpar.Id eriá religionis ſeruár,ut luna creſcẽte calamꝰ utraq; deprimať mano.Et aliogn in hoc opere duæ ſimul manꝰ minꝰniruoť neceſſario temperamento. Validius em̃ demiſſi tardius ferunr, fortius durant.Cõtrariũ ex diuerſo,ne hiſcar nimiũ rima,laxeq; capiar,aut ne parũ exprimat,aut cõpreſſum necet.Hoc maxie præcauẽdũ,ut ꝑualide accipiẽntis trũco in media fiſſuta telinquanť.Quidá ueſtigio fiſſuræ falce ĩ trũcis facto ſalice præligát margioẽ ip̃m. Poſtea cuneos figũt cõrinẽre uicolo libertaré dehiſcẽdi.Quædam ĩ plárario inſita eodẽ die tráſferunť.Si craſſiot trũcus inſerať inter corticé &lignũ inſeri,meliꝰ cuneo oprie oſſeo, ne cortice rũpať laxato. Ceraſi libro dẽpto finduoť.Hæ ſolæ poſt brumá inſerunť,dempro libro habẽt ueluti lanuginẽ, q̃ ſi cõpræheodir iſirũ,putrefacit,Incolumi cuneo adactũ utiliſſime aſtringiť.Inſerere apriſſimũ q̃ proximũ terræ patiať nodoꝝ trũciq; ratio. Eminere calami ſex digitoꝝ lõgitudie nõ ampliꝰ debér.Cato argillæ,uel creræ harená,ſimũq; bubulũ admiſceri,atq; ita uſq; ad lentoré ſubigi iobet,idq; interponi &circũlini.Ex iis q̃ cõmẽtatꝰ eſt,facile appet illa ꝗrate iter lignũ & corticẽ,nec alio mõ ĩſerete ſoliros,aut ultra latirudinẽ duũ digiroꝝ calamos demirtere. Inſeri aũt ꝑcipit pyta,ac mala ꝑ uet, & poſt ſolſtitiũ diebꝰ.l.poſt oindemias.Oleas aõt & ficos puer tantũ luna ſirienre,hoc eſt ſicca.Præterea poſt meridiẽ,ac ſine uento auſtro.Mirũ q̃ non contentus inſitũ muniſſe,ut dictũ eſt,& ceſpite ab imbre frigotibuſq; protexiſſe,ac mollibꝰ bifidorũ uiminũ faſcibos,lingua bubula(herba id genus eſt)inſup obtegi iubet,eáq; illigari opertá ſtramẽtis.Nũc aõt abũde arbitreť paleato luto libro ſarcire,duos digitos inſito extante,Verno iſerẽtes tẽpus orget,incitátibus ſe gẽmis,præterq̃ in olea,cuiꝰ diutiſſime ocoli partorioẽ,minimũq; ſucci hñr ſub corrice,qui nimius inſitis nocer.Puoica uerõ & ficõ quanq̃ alias ſicca ſint,recraſtinať minime otile.Pyrũ uel florentẽ inſerere licet,& in Maiũ qooq; mẽſem protẽdere inſirionẽ.Quód ſi longius afferanť pomorũ calami rapo infixos,optime cuſtodire ſuccũ atbitranť.Seruariq; inter duos imbrices iuxta riuos uel piſcinas utrinq; ſerra obſtroctos.

De Vite inſerenda. Cap.xv.

Vltiũ uero in ſcrobibos ſiccis ſtramẽro opros,ac deiode terra obrutos,ut cacomine exiſtát. Cato uiré tribus mõis inſerit.Præſectá findi iubet per medullá,in eam ſurcolos exacutos, ut dictũ eſt addi,medullas iongi.Altero ot ii ſeſe oites cõtingant,utrioſq; ĩ obliquum larere cõtrario adraſo,ionctis medullis colligari.Terriõ genos eſt,terebrare uirẽ iobliquõ ad medollam,calamoſq; addere longos pedes binos,atq; ira ligatũ ioſitũ,irritaq; illitũ opire terra,calamis ſobrectis.Noſtra ætas correxit,ur gallica otereť terebra,quæ excauat nec urit,qm̃ aduſtio oĩs heberat,atq; ut gẽmaſcere incipiẽs legeť calamꝰ.Nec plos q̃ binis ab ĩſito emineat oculis ulmeo uimine alligatus,binaq; circũdareť acie a duabꝰ ptibos,ut inde potius diſtillet hũor,q̃ maxie oites ioſeſtat.Deinde cũ eualoiſſent flagella pedes bioos,uiocolũ inſiti iciderеť obertati craſſitudie pmiſſa. Vitibus inſerẽdis tẽpꝰ dedere ab æquinoctio autõno ad germinarionis initia.Satiuæ plantæ ſylueſtriũ radicibos inſerunť natura ſiccioribꝰ.Si em̃ ſatiuæ ſylueſtribꝰ iſeranť,degenerár ĩ feritarem. Reliqua cœlo conſtát. Aptiſſima inſiris ſiccitas.Huius em̃ remediũ appoſiris fictilibꝰ uaſis modicus humor per cinerem diſtillat.Inoculatio rores amar leues.

De emplaſtratione. Cap.xvi.

Emplaſtri ratio & ipa ex iooculatione nata uideri põt.Craſſo aũt maxie cortici conueoit,ſicut eſt ficis,Ergo amputatis oĩbus ramis ne ſuccũ auocent.Niridiſſima in pte quaq; ꝑcipua cernať hilaritas,exẽpta ſcutola ira oe deſcendat oltra ferrõ cortici imprimiť,ex alia cortex parcũ ſui germinis máma,ſic cõpage dẽſata ut cicatrici locꝰ nõ ſit,& ſtatĩ unitas ſiat,nõ homorẽ, nõ afflatũ recipiẽs,oihilominꝰ tñ & loto munire,& uioculo melius.Hoc genos nõ pridẽ repertũ uolunt,qui nouis moribus fauent,Sed id etiam apud ueteres grecos inuenit,& apud Catoõe,qui

oleā ficūq; sic inseri iussit mēsura etiā ꝑfinita secundū reliquā diligentiā suā. Cortices scalpro excidi q̄ttuor digitorū longitudīe, & triū latitudīe, atq; ita coagm̄tari, & illa sua inrrita oblini. Eadē rōne & in malo. Quidā huic generi miscuere fissurā in uitibus excēpta cortice tessella surculo a latere plano adigēdo. Tot modis insitā arborē, uidimus iuxta Tyburtes tiliā om̄i gn̄e pomorū onustam alio ramo nucibus, alio baccis, aliūde uite, ficis, pyris, puniceis, malorūq; generib⁹. Sed huic fuit breuis uita. Nec tñ oēm expimentis assequi naturā possum⁹. Quędā.n. nasci nisi sponte nullo modo queūt. Eaq; imitibus & desertis tm̄ locis ꝓueniūt. Capacissima īsitoꝝ oīum dicit̄ platanus, postea robur. Veꝝ utraq; sapores corrūpūt. Quædā om̄i genere īserunt̄, ut ficus & puniceæ. Vitis nō recipit emplastra, nec quibus tenuis ac caducus rimosusq; cortex. Neq; inoculationē siccæ aut humoris exigui fertilissima oiu3 ioculatio postea emplastratio. S3 utraq; īfirmissima, & q̄ corticee nitunt̄ tantū, uel leui aura ocyssime deplantant̄, inserere firmissimū & fœcundius q̄ serere.

Exemplū huius rei· Cap. xvii.

NOn est omittēda raritas unius exempli. Corellius eques romanus Ateste genit⁹ inseruit castaneā suometipsam surculo in Neapolitano agro. Sic facta est castanea quæ ab ip̄o nomen accepit inter laudatas. Postea hæres eiusdē libertus Correllianā iterū inseruit. Hæc est inter eas drñia, illa copiosior, hæc corelliana melior. Reliq̄ gn̄a casus ingenio suo excogitauit, ac defractos serere ramos docuit, cū palī defixi radices cepissent. Multa sic serunt̄. In primisq; ficus oībus qdem āliis mōis nascēs, ꝑterq̄ talea. Optime qdē si uastiore ramo pali modo exacuto adigat̄ alte exiguo sup terrā relicto capite, eoq; ip̄o harena coopto. Ramo serunt̄ & punica palis, laxato pri⁹ meatu. Item myrtus. Omniū horū longitudīe trium pedum, crassitudine min⁹ brachiali. Cortice diligenter seruato, trunco exacuto. Myrtus & taleis serit̄. Morus talea tātū, qm̄ in ♣ ulmo eā īseri religio fulgurū ꝓhibet. Quapropter de talearū satu nūc dicendū est. Seruandū i eo ante om̄ia, ut taleæ ex feracib⁹ fiāt arborib⁹ ne curuę, ne scabræ, aut bifurcæ, neue tenuiores q̄ ut manū īplcāt, ne minores pedalibus, ut illibato cortice, atq; ut sectura īferior ponat̄ semp, & qđ erit ab radice, accumulet̄q; germinatio terra, donec robur planta capiat.

♣ Ramo cam feris.

De cultura taleaꝝ, & quibus tempibus insitio fiat. Cap. xviii.

QVæ custodiēda i talearū cultura Cato iudicauerit, ipsi⁹ uerbis optime ꝑcipiemus. Taleas oleaginas q̄s i scrobe satur⁹eris, tripedaneas facito. Diligēterq; tractato, ne liber laboret, cū dolabis aut secabis. Quas in semiario saturus eris, pedales facitu eas sic inserito, loc⁹ bipalio subactus sit, bn̄q; gluttus. Cū taleā demittis, pede taleā upprimito. Si parum descendat malleo, aut mateola adigito, caueto q; ne librū scindas. Cū adigis, palo prius locum feceris quo. taleā demittas. Ita melius uiuet talea. Et ubi trimæ sūt, tū deniq; curę sint, ubi liber se uertet. Si i scrobibus aut in sulcis feras, ternas taleas ponito. Eas diuaricatu sup terrā, ne pl⁹ q̄ttuor digitos trāsuersos emineāt, uel oculos serito. Diligēter eximere oleā oportet, & radices q̄plurimas cū terra ferre. Vbi radices bene opueris calcare bene, ne quid noceat. Si quis quærat qđ tēpus oleæ serendæ sit; agro sicco per sementē, agro læto per uer. Oliuetū diebus. xv. ante ęquinoctiū uernū incipito putare ex eo die dies. xl. recte putabis Id hoc mō putato. Qua locus recte ferax erit, q̄ arida erūt, & si qd uētus interfregerit, in ea uia eximito. Qua locus ferax nō erit, id plus cōcidito, aratoq; bene, enodatoq;. Stirpes læues facito, circū oleas autūno ablaqueato, & stercus adiicito. Qui oliuetū sępissime & altissīe miscebit, iis tenuissimas radices exarabit. Radices si sursū abibūt crassiores fiēt, & eo i radices uires oleæ abibūt. Quæ gn̄a oleaꝝ, uł i quo gn̄e terræ uiuere & seri debeāt, spectariq; olíueta, diximus in rōne olei. Mago in colle & siccis, & argilla, & inter autūnū & brumā seri iussit. In crasso aut humido, aut subriguo a messe ad brumā. Quod ꝑcepisse cum Africæ itelligit̄. Italia qdē nūc uere maxīe serit. Sed & autūnu si libeat. Post æquinoctiū. xl. diebus ad uergiliarū occasum. xiiii. soli dies sunt, qb⁹ seri noceat. Africæ peculiare qdem in oleastro est inserere. Quadam æternitate cōsenescūt ꝓxime adoptiōe uirga emissa, atq; ita alia arbore ex eadē iuuenescēte. Iterūq; & quotiēs op⁹ sit, ut eadē oliueta cōstent. Inserit̄ aūt oleaster calamo & inoculatiōe. Olea ubi quercus effossa sit male ponit̄, quoniā uermes qui rauce uocant̄ in radice quercus nascunt̄ & trāseūt. Nō inhumare taleas aut siccare pri⁹ q̄ serant̄ utili⁹ cōptū. Vetus oliuetū ab æquinoctio uerno ītra uergiliarū exortū īterradi alternis ānis meli⁹ iuentū. Itē muscū circūdar̄ radici. Circūfodi āt oīb⁹ ānis a solstititio duū cubitoꝝ scrobe pedali altitudīe. Stercorati. 3. āno. Mago idē amygdalas ab occasu arcturi ad brumā seri iubet. Pyra nō eodē tpe oīa, qm̄ neq; floreāt, eadē oblonga aut

rotúda ab occasu uergiliaꝝ ad brumá.Reliq̃ gña media hyeme ab occasu sagittæ subsolanú aut septétrioné spectátia.Laurú ab occasu aqlæ ad occasú sagittæ.Cõfessa.n.de tépore serédi,quç rõ est uere & autúno.Id ex magna pte fieri decreuere.Est & alia hora circa canis ortus paucioribus nota,qm̃ nõ oíbus locis utilis pariter intelligit.Sed haud omittéda uobis,nõ tract⁹ alicui⁹ rõné, uerú naturæ pori⁹ indagátibus.In cyreuaica regióe sub Etesiaꝝ flatu cõserũt.Necnõ & in græcia, oleá maxie in Laconia,Co insula & uites túc serit.Cæteri apd' græcos inoculare & iserere nõ dubitant,sed arború nõ serunt.Plurimúq; in eo locorú natura pollet.Nanq; in ægypto oñi serunt mése,& ubicúq; imbres æstiui nõ sunt,ut in India & æthiopia.Necessario post hæc autúno serunt arbores.Ergo tria tempa eadé germinatiõis ner,& canis arcturiq; ortus.Neq; em̃ aíalíú tantú est ad coitú auiditas,sed mlto maior é terrç ac satorú oium libido.Qua tépestiue uti plurimú itereſt cõceptus.Peculiare utiq; in isitis cú sit mutua cupiditas utrinq; coeúdi,q uer ꝑbant,ab çqnoctio stati admittũt ꝑdicátes germia prurire,iõ faciles corticú esse amplexus.Qui ꝑserũt autúnú ab arcturi exortu,qm̃ statim radicé quandá capiant,& ad uer parata ueniant,atq; nõ ꝑrimus germinatio auferat uires.Quçdá tamé statotú tps anni habét ubiq;,ut cerasi & amygdalç circa brumá serendi uel isercdi.De plurib⁹ locorú sit⁹ optime iudicabit.Frigida & aquosa uerno cõseri oportet. Sicca & calida autúno.Cois qdem Italiç rõ tpa ad húc modú distribuit.Mora ab idib⁹ februariis in æqnoctiú,pyra in autúnú,ita ut brumá.xv.ne minus dieb⁹ antecedát Malis æstiuis & cotoneis Ité sorbis prunis post mediá hyemé in Idus februarias.Siliq̃ græcæ & persici ante brumá per autúnum.Nucib⁹ iuglãdi & pineæ & auellanæ græcæ atq; castaneæ a Caleñ.Martiis ad Idus casdé.Salici genistæ circa Martias Caleñ.Hanc in siccis serníe,illam in humidis uirga seri diximus.

Quæ arbores societate gaudeát,& de disciplina ablaqueádi & accumulãdi. Cap.xix.

Est etiá núc noua inserédi ratio,ne qd sciens qdem prætercam,quod usq̃ inuenerim a Columella excogitata,ut affirmat ipe.Qua uel diuersç insociabilesq; naturç arború copulentur. ut fici atq; oleæ.Iuxta hác seri ficú iubét,nõ ampliore internallo,q̃ ut contingi large possit, ramo oleæ q̃maxie sequaci atq; obedituro.Eumq; oñi interim tépore edomari meditatione curuádi.Postea fico adepta uires,qd' euenire trimç atq; utiq; quiquénii solet,detrũcata supficie ipaq; deputara,ut dictú est adraso cacumie defigi i cruce fici custoditú uiculis,uc curuatura fugiat.Ita quodam ꝑpaginú iśitorúq; tépetam to triénio cõiter duas mées coalescere.Quarto anno abscisum totú adoptátis esse,nondú uulgata rõne haud mihi certe satis cõperta.Cçterú eadé illa de calidis frigidisq; & húidis & siccis supdicta rõ & scrobes fodere monstrauit. Iu aquosis cm̃ neq; altos,neq; amplos facere cõuenit.Altos æstiuoso solo & sicco,ut q̃maxie accipiát aqná,contineátq;. Hæc & apd' ueteres arbores colédi rõ est.Feruétib⁹.n.locis accumulát,æstate radices,operiútq;, ne solis ardor aduřat.Aliubi ablaqát,ꝑflatusq; admittút.Iidé hyeme cumul' a gelu uidicát.Cõtra illi hyeme aperiñt,humoremq; sitientibus quærũt.Vbicúq; circú fodiendi arbores rõiu circuitu pedes in orbé ternos.neq; id in pratis,quando amore solis humorisq; in summa tellure oberrant, Et de arboribus hæc qnidem fructus gratia serédis inserendisq; in uniuersum sint dicta.

De salicto & arundineto,& cæteris cæduis ad perticas palos. Cap.xx.

Hinc restat earú rõ,q̃ ꝑpter alias serunt,uineas maxie cæduo ligno.Principatú i iis obtinét salices,q̃rú satio fit loco madido,trñ resosso duos pedes & semipedé talea sesquipedali, uel pertica,q utilior quo plenior.Interuallo esse pedes senos trimæ pedib⁹ binis a terra,putatione coercent,ut sic se in altitudiné fundát,ac sine scalis rõdeát.Salix.n.fœcúdior é quo terrç ꝑpior.Has quoq; oib⁹ánis cõfodi iubét mése Aprili.Hçc est uiminaliú cultura.Perticalis & uirga, & talea serit fossura eadé.Perticas ex ea tostú est cædi q̃rto fere anno.Et ex aút senescentiú ꝑpagine sarciút locú.Pertica Imersa,ac post ánú recisa.Salicis uiminalis iugera singula sufficiñt.xxv. uineæ iugerib⁹.Eiusdé rei causa ppl's alba serit bipedaneo pastinatu,talea sesqpedali biduo sicca ꝑ palmipede Iteruallo,terra supiniecta duoꝝ cubitoꝝ crassitudie.Harúdo etiánú dilutior q̃ hç solo gaudet.Serit bulbo radicis,qué alii oculú appellát dodrátali scrobe,iteruallo duú pedú & semipedis,reficitq; ex sese netere harúdineto extirpato,qd' utilius repertum q̃ castrare sicut antea. Nanq; inter se radices serpũt,mutuoq; discursu necant.Tépus inserédi priusq̃ oculi harúdiñ imtumescát ante Caleñ.Martias.Crescit ad brúmá usq;,desinitq; cú durescere incipit.Hoc signú qd' tépestiuá habet cæsurá.Et hanc aút quotiens & uineá fodiendú putant.Serit & transuersa,nõ alte terra cõdita.Erumpũtq; singlis oculis tgridé plantç.Serit & de plátata pedali sulco binis obrutis

gẽmis,ut tertius nodus terrã attigat ꝓno cacumie,ne rores eõcipiat.Cędit & decrescẽte luna. Vineis ãnc siecata utilior q̃ uiridis.Castanea pedamẽtis oibus p̃fert facilitate tractat⁹,ꝑdurãdi pcacia,regermioariõe cædua,uel salice lætior.Quærit solũ facile,necnõ harenosũ,maxieq; sabulũ hũidũ aut carbuneulũ,oel tofi etiã farinã q̃libet opaco septẽtrionaliq; & p̃frigido situ,ul'etiã decliui.Recusat eadẽ ✣galliã rubricã,cretã,oẽ zq; terrę fœcũditatẽ seri nuce dixim⁹,sʒ nisi ex maxis nõ ꝓuenit,nec nisi qnis aceruati satis.Perfringi solũ debet sup̃ ex Nouẽbri mẽse i Februariũ,quo solutę spõte cadũt ex arboꝛ,atq; subnascũt.Interualla sint pedalia undiq; sulco dodrãtali. Ex hoc seminario trãsferunt in aliud bipedali iteruallo plus biẽnio.Sũt & ꝓpagines nulli qdẽ faciliores. Nudata.n.radice tota i sulco ꝓsteroit.Tũc ex cacumie sup terrã relicto renascit &alia ab✝radice Sed trãslata nescit hospirari,pauetq; nouitatẽ.Biẽnio fer postea ꝓfilit.Ideo nucib⁹poti⁹ q̃ radice plãtaria cędua iplent.Cultura nõ alia q̃ supradictis fodiẽdis supputãdisq; p biẽniũ sequẽs.De cætero ipa se colit umbra stolones supuacuos enecãte.Cędit intra septimũ annũ.Sufficiũt pedamẽta iugeri uni⁹ uicenis uineaꝝ iugerib⁹,qñ ẽt ea bifida stirpe fiũt,durãtq; ultra alterã syluæ suę cęsurã.Aescul⁹ siliter ꝓuenit cæsura triẽnio senior,min⁹morosa nasci.In quacũq; terra serit,nascit e balano,sʒ nõ nisi æsculi, scrobe dodrãtali,iteruallis duoꝝ pedũ serit leuiter q̃terno.ãno.Hoc pedamentũ minime putrescit, læsumq; maxime frutificat.Præter hæc sũt cædua quæ dixim⁹,fraxinos,laur⁹,persica corylus,⁎malus,sed tardius nascunt.Terrã defixa uix tolerant,nõ modo humorem.Sãbuc⁹ contra firmissima ad palum,taleis seritur,ut popolus. Nam de cupresso satis dixim⁹ Et prædictis uelut armamentis uinearum.

✣Gallicam.

✝Viui radice.

⁎Amygdalus.

De culturis & disciplina excolendarũ uinearum. Cap.xxi.

RE stat ipaꝝ natura p̃cipua tradẽda cura. Vitiũ surculi & quarundã arboꝝ,qbus fungosior intus natura est,geniculatis ramoꝝ nodis intersepiunt medullã,Ferulæ ipę breues, & ad sũma breuiores articl'is utiq; duob⁹ iternodia icludũt.Medulla sine illa uitalis ala est anñ se tẽdit lõgitudinẽ impellẽs,q̃diu✝nodi ꝑuia patet fistula.Cũ uero cõcreti ademet trãsitũ,repcussa erũpit,ab ima sui pte,iuxta priorẽ nodũ alternis laterum semp inguinib⁹,ut dictũ ẽ i harũdine ac ferula,quoꝝ dextrũ ab imo intelligit articl'o,læuũ i ꝓxio,atq; ita p uices.Hæc uocat i uite gẽma,cũ ibi cespitẽ facit.Añ uero q̃ faciat in cõcauo oculos,& in cacumie ipo germen.Sic palmites,nepotes,uuæ,folia.pãpini gignunt.Mirũq; firmiora esse in dextra parte genita.Hos ergo i surculis nodos cum serunt,medios secare optet,ita ne ꝑfluat medulla,& i fico qdem dodrãtales paxilli solo patefacto serunt,sic ut descẽdat q̃ ꝓxia arbori fuerit.Duo oculi extra terrã emineãt. Oculi aũt in arborũ surculis ꝓprie uocant unde germinãt. Hac de cã & in plãtariis aliqñ eodẽ anno ferunt,quos fore laturi fruct⁹ in arbore,cũ tẽpestiue sati p̃gnantes ichoatos cõcept⁹alibi pariunt.Ita satas ficos tertio anno trãsferre facile.Hoc ꝓ senescẽdi celeritate attributũ huic arbori ut citissime ꝓueniat. Vitiũ nũerosior satus.Primũ oium nihil serit ex his,nisi iutile & deputatũ i sarmẽto.Opputat aũt quicqd ꝓximo tulit fructũ.Solebat capitulatus utrinq; e duro surcul⁹ seri, eoq; argumẽto malleol⁹ etiã uocat nunc.Postea auelli cũ sua calce ceptus est,ut i fico,neq; aliud est uiuacius.Tertiũ genus adiectũ etiãnum expedit⁹ sine calce,qd sagittæ uocant,cũ intorti pangunt,Id.n.cũ decisi nec itorti trigẽmes,plures aũt ex eodẽ surculo hoc mõ fiũt.Serere e pãpinariis sagittas sterile est,nõ nisi fœcũdas optet.Quæ raros habẽt nodos,infœcũdæ indicant.At densitas gẽmaꝝ fertilitatis indiciũ est.Quidã seri uetãt,nisi eos q floruerit surculos.Sagittas serere minus utile,qm in trãsferẽdo facile rũpit quod itortũ fuit,Serunt pedali nõ breuiores lõgitudie quinq; sex ue nodorũ. Pauciores tribus gẽmis in hac mensura esse nõ poterũt.Inseri eodẽ die quo putant utilissimũ.Si multo postea necesse sit serere custoditos uti p̃cipimus optet caueri,utiq; ne extra terrã positi sole inarescãt,uentoue aut frigoꝛ hebetant,qui diutius i sicco fuerint priusq̃ serant in aqua pluribus diebus reuiuiscant.Solum apricũ & q̃ amplissimũ in seminario,siue i uinea bidente pastinari debet ternos pedes,bipaleo alte in area reiici quaternoꝝ pedũ fermento,ita ut in pedes binos fossa pcedat.Fossatũ purgari,& extendi ne crudũ relinquat. Verũ & exigi mẽsura Male pastinatũ dep̃hendũt scanna inæqualia.Metieoda est & ea pars quæ iteriacet puluinis.Surculi serunt & i scrobe & i sulco lõgioꝛ,sup quos tenerrima ingerit terra.Sed i gracili solo frustra nisi substrato pinguiore.Nec minus q̃ duos integi optet.& proximã attingi terram,& eodẽ paxillo deprimi & spissari. Interesse in plantatio sesq̃pedes inter bina semina i latitudinẽ,in lõgitudinem semisses.Ita satos malleolos.xxiiii.mẽse recidere ad imũ articulũ,nisi ipi pareat.Oculoꝝ ide

✝Enodis.

materia emicat cũ aqua.xxxvi.mense uiuiradix transfert.Est & luxuriosa ratio uites serẽdi,ut qt tuor malleoli uehemẽti uinculo colligent in parte luxuriosa,atq; ita uel p ossa bubuli,cruris,uel per colla fictilia traiecti,obruant binis eminẽtibus gemmis.Humescũt hoc modo,teciśq; palmi rẽ emittũt.Postea fistula fracta radix libere capit uires, uuamq; fert,& oium corporum suoꝝ aci nos.In alio gñe sueto nouitio findit malleol⁹,medullaq; erasa i se colligant ipi caules, ita ut gẽ mis parcat omimodo.Tũ malleolo in terrã fixo mixta serit,& cũ spargere cœperit,caules deci dũtur,foditurq; sæpius.Talis uuæ acinos nihil ĩtus ligni habituros Columella ꝓmittit,cũ uiuere semia ipa perq̃ mirũ sit,& medulla adẽpta nasci.Surculis etiã quibusdã fit articulatio arboris,nõ omittẽdũ uidetur.Nãq; buxi tenuissimis quinis seuisue colligatis depacti ꝓueniunt.Quodã in obseruatione erat ut defringeretur ex ĩputata buxo,aliter uiuere nõ creditũ.Detraxere hęc experi mẽta seminarii curaq;.Sequit uineaꝝ ratio.Quinq; generũ hæ.Sparsis p terrã palmitib⁹,aut p se uite subrecta,ul' cũ amminiclo sine iugo.Aut pedatę simplici iugo,aut cõpluuiatę q̃druplici.Quę pedatæ ratio erit,eadẽ itelligit ei⁹ quoq;,i aq̃ sine ammiminiculo uitis p se stabit.Id.n.nõ fit nisi pe damẽti inopia.Simplici iugo cõstat porrecto ordie,quẽ canteriũ appellãt.Meliorq; ea uino,qñ ĩ bi ipa nõ obũbrat,assiduoq; sole coquit,& afflatũ magis sentit,& celeri⁹ rorẽ dimittit.Pãpinationi quoq; & ✶occationi,omĩq; ope facilior,Sup cætera deflorescit utili⁹.Iugũ fit ꝑtica aut harũdine, aut crine,funiculoue,ut ĩ Hispania,Brũdusioq;.Cõpluuiata copiosior uino est,dicta a cauis ędiũ cõpluuiis.Diuidit in q̃ternas partes totidẽ iugis.Huius serẽdi ratio dicet eadẽ ualitura i omi ge nere,in hoc uero numerosior tantũ.His uero tribus seritur modis.Optime in pastinato,proxime in sulco,nouissime in scrobe.De pastinatione dictum est.

✶ Occu tationi.

De sulco & uinearum puratione. Cap.xxii.

SVlco latitudo palæ est.Scrobibus ternorũ pedũ i quãcunq; ꝑtem.Altitudo in quocunq; gñe tripedalis,ideo nec uitis minor trãsferri debet.Exatura etiã cum duabus gẽmis.Emoliri ter ram minutis in scrobe ima sulcis simoq; misceri necessariũ,Cliuosa altiores poscunt scrobes. Preterea puluinaris a deuexitate labris.Quę ex his lõgiores fiẽt,ut uites binas accipiãt.E diuerso aliæ locabunt.Esse uitis radicẽ in media scrobe opret.Sed ipam inixã solido i oriẽtẽ æquinoctia lem spectare.Adminicula pria e calamo accipe.Vineas limitari decumano.xviii.pedũ latitudinis ad cõtrarios uehiculorũ trãsitus,aliisq; cõuersis limitibus.Denũ pedũ distinguĩ ꝑ media iugera. Aut si maior modus sit,totidẽ pedum cardine,quot decumano limitari.Sp uero q̃ntanis semitari hoc est i quinto quoq; palo singulæ iugo pagine icludant.Solo spisso,nõ nisi repastinato,nec uisi uiuiradicẽ seri.Tenero & soluto,uel malleolum sulco,uel scrobe.In colles sulcos agere trãsuersos meli⁹ q̃ pastiare,ut defluuia palis coꝝ cõrieãt.Aquoso cœlo,ul' sicco solo malleolos seret autũno nisi si tractus ratio mutauerit.Siccus.n.& calidus autũno poscit seri,hũidus frigidusq; ẽr uer is exi tu.In arido solo uiuiradix quoq; frustra serit.Male & i siccis malleol⁹,nisi post imbrẽ.Aut i rigu is,uel frondẽs uitis,& usq; ad solstitiũ recte, usq; ad uer,ut in Hispania.Quiescere uẽto satiõis die utilissimũ.Plæriq; austros optãt.Cato abdicat.Interesse medio rẽperamẽto iter binas uites optet pedes qnos.Minimũ aũt læto solo pedes q̃ternos.Tenui plurimũ octonos.Vmbri & Marsi ad ui cenos intermittũt arationis gra ĩ his,q̃ uocãt ✤ ꝑculeta.Pluuio & caliginoso tractu rariores poni, sicco dẽsiores cõgruit.Subtilitas pſimoniæ cõpendia inuenit.Cũ uinea in pastinato serat.Obiter seminariũ faciẽdi,ut uiuiradix loco suo,& malleol⁹ qui transferat ĩter uites ordie serat.Quæ rõ in iugero circiter.xvi.M.uiuiradices donat,intra bieniũ autẽ fruct⁹ quo tardi⁹ i sato ꝓuenit q̃ in trãslato.Viuiradix posita in uinea post annũ resecat usq; ad terrã,ut un⁹ tm̃ emineat oclus ammi niculo iuxta affixo,& simo addito.Siñ modo & secũdo anno recidit,uiresq; cõcipit,& intra se pa scit suffecturas oneri,alias festiarões pariẽdi gracilescat,ac emucida(ni cohibeat)castigatõe talii i fœtũ exeat rota.Nihil auidi⁹ nascit,ac nisi ad pariẽdũ uires seruẽt,tot a fit fœt⁹.Pedamẽta opti ma q̃ diximus,aut radice robur,oleaq;,aut si nõ sint,pali iunipero,cupsso ✢ alburno,sambuco.Re liquoꝝ generũ sudes omibus annis recidunt.Saluberrima in iugo harundo cõnexa fasciculis du rat quinis annis.Cũ breuiores palmites sarmento iungunt inter se funiũ modo,ex hoc arc⁹ sune ta dicunt.Tertius uineæ annus palmitem uelocem robustũq; emittit,in quẽ faciat ætas uitẽ.Hic in iugum insilit.Quidã tunc excæcant eum supina falce auferẽdo oculos,ut noxia iniuria lõgius euocet.Vtilior.n.cõsuetudo pariẽdi satiusq; pãpios adiudicarę dererget usq; quo placeat robora ri eam.Sũt q̃ uetant tangi pximo anno,quo trãslata sit,neq; ante.lx.mẽsem falce curari.Tũc aũt

✤ Porculeta.

✢ Laburno.

ad tres gẽmas recidi. Alii ꝓximo q̃dé anno recidunt. Sunt ut ternos q̃ternosue singulis annis ad ſicſũt articulos, qoarto demũ perducant ad iugum. Ideo utriuſq; fructũ tardũ. Præterea ·retorridum & nodoſum, puloinoſumq; reddit icreméto, optimũ autem matrem eſſe firmã, poſtea fœtũ aodacé. Nec tuũ eſt quod cicatricoſũ, magno ĩperitiæ errore. Quicq̃d eſt tale plagis naſcit̃, non e matre. Totas eñ habet illas uires dũ roborat̃, & annuos accipit tota fœtus, cum permiſſum fuerit naſci. Nil natura portionib⁹ parit. Quæ cõ excteuerit, ſatis firma prin⁹ in iugo collocari debebit. Sin etiãnũ ĩſirmior erit, ſub ipſo iugũ hoſpitari ♣ reciſa, uirib⁹ nõ ꝗrate decernit̃. Temerariũ eſt añ craſſitudiné pollicaré uiti impare. Sequẽti anno palmites ſalotent̃ pro uirib⁹ mr̃is ſinguli, aut gemini. Idé & ſecũdo ſi cogit ĩſirmitas nutriant̃. Tertioq; demũ ãno duo adiiciant̃. Nec ſunt plures q̃ternis unq̃ ꝑmittẽdi. Breuiterq; nõ ĩdulgẽdũ eſt, & ſp inhibẽda fœcũditas, in ea eſt eñ natura, ut parere malit q̃ uiuere. Q icq̃d materiæ adimit̃, fructui accedit. Illa ſemia mauult, q̃ fructũ gigni, qm̃ fruct⁹ caduca tes eſt. Sic ꝑniciose luxuriat, nec ampliat ſe, ſed egerit. Dabit cõſiliũ, & ſoli natora. In macro ẽt ſi uires hẽbit ·reciſa itra iugũ moret̃, ne oĩs fœtora ſub eo exeat. Minimũ id eẽ debebit interuallũ, ut attingat iogũ, ſupetq; nõ teneat, adeo nõ recũbat ĩ eo: nec delicate ſe ſpgat. Ita tẽperet̃ hic mod⁹, ut creſcere etiã malit q̃ parere. Palmes duas, treſue gẽmas ſub iugo hr̃e debet ex materiis q̃bus materia naſcat̃. Tũc p iugũ mergi alligariq; ut ſuſtineat̃ iugo non pẽdeat. Vinculo mox aſtrict⁹ a tertia gẽma alligari, qm̃ & ſic coercet̃ impetos materiæ. Denſioreſq; citra pampini exultãt, cacumen religari uetant. Natora hæc eſt deiecta pars, aut præligata, fructũ dat plurimũq; ip̃a curuatura, Quod citra ẽ materiẽ mittit, offẽſãre credo ſpiritu, & illa q̃ dixim⁹ medulla. Quæ ita emicuerit materia, fructũ dabit anno ſequẽte Sic duo gñ͞a palmitum. Quod duro exit, materiãq; in ꝓximũ annũ ꝑmittit, pampinariũ oocat̃. Aut ubi ſupra cicatricẽ ẽ fructoariũ. Altez ex adminiculo palmite, ſempq; froctoariũ relinquitur ſub iugo. Et qui uocat̃ cuſtos. Hic eſt nouellus palmes, nõ longior tribus gẽmis, ꝓximo anno materiã datur⁹, ſi uitis luxuria ſe cõſumpſerit. Et alius iuxta eũ uerrucæ magnitudĩe, q̃ furũcolos appellat̃. Si forte cuſtos fallat. Vitis anteq̃ ſeptimũ annũ cõpleat, a ſurculo euocata ad froctũ eiouenẽſcit, ac morit̃ Nec ueterẽ placet palmitẽ ĩ lõgũ & ad q̃rtũ uſq; pedamẽtũ emiti, quod alii dracones, alii iunicl̃os, ot faciãt, q̃ maſculeta appellãt. Cũ indurit uitis, peſſimũ in uinea traducere. Quinto anno & ipſi palmites intorquent̃, ſingulæq; & ſingl̃is materiæ emittunt̃, ac deĩdee ꝓximis prioreſq; amputant̃. ſemp cuſtodẽ reliq̃ melius. Sed is ꝓximus oiti eſſe debet, nec longior q̃ dictũ eſt. Et ſi luxuriauerint, palmites intorq̃ri, ut q̃tuor materias, uel duas ſi onſiuga erit uinea emittat. Si p ſe uitis ordinabit̃ ſine pedamẽto, qualecũq; tñ initio adminiculũ deſiderabit, dũ ſtare cõdiſcat, & recta ſurgere. Cætera primordia eadẽ. Diuidi autẽ putatione pollicis inæq̃li examine undiq;, ne ꝑgraoet fructus ꝑte aliqua, obiter idẽ deprimens ꝓhibebit in excelſum emicare. Huic uineæ triũ pedũ altitudo excelſior nutat, cæteris a q̃nto, dũ excedat hoĩs longitudinẽ iuſtã. Iis quoq; q̃ ſpargunt̃ in terra breuis ad ĩnirendũ caueas circũdãt, ſcrobibus p ambitum actis, ne oagi palmites ĩter ſe pugnẽt occurſantes. Maiorq; pars terraꝝ ita ſupinã in tellure uindemiã metit. Siquidẽ & in Africa, & in ægypto Syriaq;, ac tota Aſia, & multis locis Europæ hic mos ꝑualet. Ibi ergo ioxta terrã cõprimi debet oitis. Eodẽ modo & tẽpore nutrita radice, quo iniugata uinea, ut ſemp tm̃ pollices relinquant̃ fertili ſolo cõ tribus gẽmis, gracilior q̃nis. Præſtatq; multos eẽ q̃ longos. Quæ de natura ſoli dixim⁹ tãto potẽtiora ſentient̃, q̃to ꝓpior fuerit uua terræ. Gñ͞a ſepari ac ſingulis cõſeri tractibus otiliſſimũ. Mixtura.n. geneꝝ etiam in uino nõ modo in muſto diſcors. Aut ſi miſceant̃ nõ alia q̃ pariter matureſcẽtia iungi neceſſariũ. Iuga altiora quo lætior ager, & quo planior. Itẽ roſcido nebuloſo minuſq; uentoſo conueniunt. Cõtra humiliora gracili & arido, æſtuoſo, uentiſq; expoſito. Iuga ad pedamentũ q̃arctiſſimo nodo uinciri optet, uitẽ leui cõtineri. Quæ genera uitiũ, & in q̃li ſolo cœloq; eſſent cõſerẽda, cũ enũeraremus naturas eaꝝ & uinoꝝ, notauimus, De reliquo coltu uehemẽter ambigit̃. Plæriq; æſtate tota poſt ſingulos rores cõfodi iubent uineam. Alii uetãt gẽmantẽ, decuti.n. ocl̃os, tactuq; ĩrrantiũ deteri. Et ob id arcẽdũ ꝓcul oẽ qoidẽ pecus ſed maxime lanatũ, quonam facillime auſerat gẽmas. Inimicos & pubeſcente uua raſtros. Satiſq; eſſe uineã ter anno cõfodi, ab eq̃noctio uerno ad uergiliaꝝ exortũ, & canis exortũ, nigreſcẽte acino. Quidã ita determinant. Veterẽ ſel'a uĩdemia añ brumã, cũ alii ablaq̃are & ſtercorare ſatis putẽt. Iteꝝ ab idibus aprilis anteq̃ cõcipiat, hoc eſt ĩ.yi. Idus Maii. Deĩde priuſq̃ florere ĩcipiat, & cũ defloruerit, & uariãte ſe uua. Peritiores affirmãt ſi iuſto ſæpius fodiat̃, intãtũ tenereſcere acinos.

♣ Res ipſa

ut rũpanť.Quæ fodionť,ante feruẽtes horas diei fodiẽdas cõueoit,Sicuti lutum neq; arare neq; fodere.Fossiooc pulucrẽ excitatũ cõtra soles,oebulasq; ꝓdesse.Pãpinatio uerna i confesso est ab Idib⁹ Maiis ĩtra dies.x.otiq; anteq̃ florere ĩcipiat,& eã ĩfra iugũ debere fieri.De sequẽte oatiant sniæ.Cũ defloruerit aliq pãpinandũ putãt. Alii sub ipsa maturitate.Sed de is Catonis ꝑcepta decernẽt.Nãq; & putationũ tradẽda rõ est.protinos hanc a oidemia,ubi cœli tepor indulget adori unť.Sed hoc fieri ouñq̃ debet rõne oaturæ ante aqle exortũ,ut in sydeꝝ causis docebimus proximo uolumine.Immo uero faoonio,qm̃ anceps culpa sit ꝑproperæ festioationis.Si saucias recenti medicina mordeat q̃dã hyemis rominatio,certũ est gẽmas eaꝝ frigore hebetari,plagasq; fiodi & cœli oitio exuri oculos lachryma distilãte.Nã gelo fragiles fieri qs nesciat?Operaꝝ ista cõputatio est.In latifondis nõ legitima naturæ festinatio,quo maturius putanť aptis diebus ,eo plus materiæ fuodũt,quo serius eo fructũ oberiorẽ.Quare macras pri⁹ cõuenit putare ualidas nouissime.Plagã oẽm obliq̃ fieri,ut facile decidãt ĩbres,& ad terrã uerti q̃ leuissima cicatricę ,acie,falce,exacta plagaq; cõuelata.Recidi aũt sẽmp inter doas gẽmas,ne sit uolnus oculis.i recisa parte. Nigrã esse eã existimãt,& donec ad syncerã ueniať recidendã,qm̃ e uitiosa materie urilis non exeat.Si macra uitis idoneos palmites ooo habeat,ad terrã recidi eã,oouosq; elici utilissimũ . In pãpioatione nõ hos detrahere pãpinos,q cũ uua sint,Id.o.ouas supplantat,ꝑterq̃ in nouella, uinea. Inutiles iudicanť io latere nati nõ ab oculo.Quippe ẽt uoa q̃ nascať e duro rigescẽte,ut nisi ferro detrahi noo possit.Pedameotũ quidã ĩter duas uites utilius putant statui,& facilius ablaq̃anť ita,meliosq; est uoiiugæ uioeæ.si tñ & ipsi iugo sint uires,nec flatui ĩfesta regio . Io q̃dripartita q̃ ꝓximũ oneri adminiculũ esse d̃bet,ne tñ ĩpedimẽtũ sentiat ablaq̃atio cubito abesse oõ ampli⁹. Ablaq̃ari ãt prius q̃ putari iubẽt. Cato de oi cl̃tura uitiũ ita ꝑcipit. Quã altissimã uioeã facito alligatoq; recte dũ ne nimiũ cõstringas,hocq; modo eã curato.Capita uitiũ putata circumfodito. Arare incipito.✣Vltra citraq; sulcos ꝑpetuos ducito. Vites teneras q̃primũ ꝓpagato. Veteres q̃ minimũ castrato.Potius si op⁹ fuerit deiicito,biẽoioq; post ꝑcidito. Vitẽ oouellã resecari tũ erit tẽpus,obi ualebit: Si uinea ab oitẽ caluata erit sulcos ĩterpooito,ibiq; uiuiradicẽ serito. Vmbrã a sulcis remoueto,crebroq; fodito.Io uineã ueteri serito ocynũ.Si macra erit,qđ granũ capit ne serito,& circũ capita addito sterc⁹,paleas,oieaceas,aliqd horũce.Vbi uiea frõdere cœpit,pãpinato.Vineas nouellas alligato crebro,ne caulis ꝑfringať.Et q̃ iã io ꝑticã ibit eius pãpinos teneros alligato leuiter,✝porrigitoq;.✶Quæ ubi recte steterit,ubi uua uaria fieri cœpit,uites subligato. Vitis ĩsitio una est p uer,altera cũ uua floret,ea optĩa est. Vineã ueterẽ si in aliõ locũ trãsferre uoles,dõtaxat brachiũ crassũ primũ deputato. Binas gẽmas ne ampli⁹ relinqto.Ex radicib⁹ bñ effodito.Et caue radices ne saucies.Ita uti fuerit ponito io scrobe,aut in sulco,opitoq; , & bñ occultato.Eodemq; modo oineã statuito,alligato,laxatoq; uti fuerat,crebroq; fodito.Ocynũ quod i uinea seri iubet,antiq appellabãt pabulũ umbræ patiens quod celerrime proueniat.

✣Vltro citroq;,

✝Corrigitoq.

✶Vtiq; recte spectent.

Ratio arbustorum. Cap.xxiii.

SEquiť arbusti ratio miꝝ in modũ dãnata a Sarsenna patre filioq;,celebrata scrofæ, uetustissimis post Catonẽ,peritissimisq;,ac ne a Scrofa qdem,nisi uni Italiæ concessa ,cũ tã longo iudiceť æuo.Nobilia uina nõ nisi in arbustis gigni,& in his qooq; laudatiora sũmis , sicut uberiora imis,adeo excelsitate proficiť.Hac rõne & arbores eligunť.Prima oium ulmus excepta pp nimiã frondẽ atinia.Deide ppl'os nigra cadẽ de causa minus dẽsa folio.Non spetount plærisq; & fraxinũ ficũq;,& etiã oleã si nõ sit umbrosa ramis,Haꝝ satus cultusq; abũde tractat⁹ ẽ.Añ tricesimũ sextũ mensem attingi falce uetanť. Alterna seruanť brachia. Alternis putanť annis.Sexto anno maritanť. Traospadana Italia ꝑter supradicta,cornu,populo,tilia,acre,corno,carpino,q̃rcu, arbustat agros. Veoetia salice pp uliginẽ soli.Et olmus detrũcata a media inter ramoꝝ scãna digeriť,nulla fere.xx.pedũ altiore arbore.Tabulata eaꝝ ab octauo pede altitudis dilatanť in collibus siccisq; agris. A.xii.in cãpestribus & hũidis Meridianũ sõlẽ spectare palmites debẽt.Rami a piectu digitoꝝ modo subrigi tõsili in his tenoiũ quoq; oirgultoꝝ barba ne obũbrẽt.Interuallũ iustũ arboꝝ si areť solũ,q̃drageni pedes in terga frõteq;,in latera uiceni.Si oõ arať,hoc in oẽs ptes.Singlis denas sæpe adnutriũt uites,dãnato agricola minus ternis.Maritare nisi ualidas inimicũ,enecãte ueloci uitiõ incremẽto.Serere tripedaneo scrobe necessariũ,distanter inter sese arboreq; singulis pedibus.Nihil ibi malleolis atq; pastinatiõi.Nulla fodiẽdi ĩpendia,orpote cũ arbusti rõ hac peculiari dote ꝑster,q in eodem solo seri froges & uiribus ꝓdest.Supq; q uindicans se

altitudo,nō ut in uinea ad arcēdas aīaliū iniurias pariete,uel sepe,uel fossaꝝ utiq̄ īpēdio muniri se cogat in arbusto.& ꝓdicta est sola uiuiradicis ratio. Item ꝓpaginū,& hæc gemina,ut diximus, Qualoꝝ in ipso tabulato maxime ꝓbata,qm̄ a pecore tutissima est.Altera deflexa uite uel palmite iuxta suā arborē,aut circa ꝓximā cælibē.Quod supra terrā ē e matre radi iubet,ne fruticet. In terra ne pauciores gēmæ q̄ttor obruunt ad radicē capiēdā·Extra in capite binæ reliquuntur. Vitis in arbusto q̄ttuor pedes in longo cōstat,omni sulco tres lato,alto duos cū semipede.Post annum ꝓpago incidit ad medullā,ut paulati radicibus assuescat suis.Caulis a capite ad duas gēmas recidit Tertio totus mergus abscidit,reponitq̄ altius in terrā,ne ex reciso frondeat.Tolli uiuiradix a uindemia ꝓtinus debet.Nuper repertū dracouē serere iuxta arborē,ita palmitē appellam⁹ emeritū,pluribusq̄ induratū annis.Hunc ꝓcisum q̄ maxima amplitudine tribus ptibus lōgitudinis detaso cortice q̄tinus obruat,unde & rasilem uocant,deprimere sulco,reliqua pte ad arborē erecta,ocyssimū ī uite.Si gracilis sie uitis aut terra,usitatū ē q̄proxie solū decidi,donec firmet radix,sicut neq̄ roscidā seri:neq̄ seprētrionis flatu.Vites aq̄louē spectare debēt ipæ,palmites autē earūdē ad meridiē.Nō est festinandū ad putatiouē nouellæ,sed prio in circulos materies colligēda,nec nisi ualidæ putario admouēda.Seriora fere anno ad fructū arbusta q̄ uitis iogata.Sunt q oīno putari uetāt priusq̄ arboꝝ lōgitudinē æq̄uerit.Pria falce sex pedes a terra recidat flagello īfra relicto,& nasci coacto īcuruatiōe materię.Tres ei gēmæ nō āplius deputato supsint.Exq̄ his emissi palmites ꝓximo anuo imis īserant scānis,ac per singl'os annos ad superiora scādāt. relicto sp duramēto ī singl'is tabulatis,& emissario uno q subeat usq̄ quo placnetit. De cætero putatiōe oī flagella q̄ proxie tulerint recidaut.Noua circūcisis undiq̄ capreolis aspergāt in tabularis.Vernacula putatio deiectis per ramos uitiū crinibus circūuestit arborē.crinesq̄ ipsos uuis.Gallica in tradnces portigit. Aemilię uiæ ī ⁎ radices attiuiarū ābitu frōdē earū fugiēs.Est quorūdā īpitia ✣ Ridicas sub ramo uinculo susēdēdi suffocātiū iniuria,qn̄ cōtineri debet uimine,non arctari.Quin imo etiā quibus salices supsunt molliore hoc uinculo facere malunt,herbaq̄ quā siculi uocāt ampelodesmē.Græcia uero uniuersa iūco,cypero ulua.Liberā quoq̄ uiculo p aliquot dies uagari, & īcōditā spargi,atq̄ ī terra quā per totū annū spectauerit recūbere. Nāq̄ ut ueterina a iugo,& canes a cursu uolutario iuuat,ita tū & uitiū porri lūbos.Arbor quoq̄ ipsa gaudetassiduo leuato onere similis respirāti.Nihilē ī ope naturæ,quod uō exēplo dieꝝ noctiūq̄ aliq̄s uices feriarū uelit, ob id ꝓtin⁹ a uīdemia putari,& lassas etiānū fructu edito īprobat,ut putatæ rursus alligent alio loco: Nāq̄ orbida uiuculi sentit uexarione nō dubia.Traducis galliæ cultura binis utriuq̄ lateribꝰ,si ps q̄dragēo distet spacio,q̄rq̄rnis.Vicēo inter se obuii miscent alligantutq̄ uno cōciliati uirgultorū comieatu obirer ligati qua deficiāt.Aut si breuitas uō patiat ipoꝝ,adalligato ꝓtēduut ī uiduam arborē innco.Traducē bimū præcidere solebāt.Oueratis eni uetustate melius douare tēpus ut trāsilē faciār,si largiat crassitudo Alias utile toros futuri dragonis pasci. Vnum etiānū genus est mediū inter hæc & ꝓpaginē.Totas supplātandi in terrā uites,cuneisqne findendi, & in sulcos plures si ex una ꝓpagandi gracilitate singulaꝝ firmata circumligatis hastilibus,uec recisis qui a lateribꝰexcurrūt pāpinis.Nouariēsis agricola traducū turbā nō cōtent⁹,nec copia ramoꝝ īpositis etiānū patibulis palmites circūuoluit. Itaq̄ ꝓter soli uitia,cultura quoq̄ torua fiūt uina. Alia culpa iuxta urbē uaracinis.q̄ alteruis putāt ānis,nō q̄a id uiti cōducat.s3 q̄a uilitate reditu īpēdia exupēt. Mediū tempamētū ī Carsulāo sequunt.cariosaq̄ tm̄ uitis ptes incipientes marcescere deputādo, cæteris ad uuā relictis detracto onere supuacuo ꝓ nutrimēto omni ē raritas uulneris. S3 nisi pigui solo talis cultura degenerar in labruscā.Arbusta arari q̄altissime desiderāt,& si tm̄ frumenti rō nō exigit.Pāpinari ea nō est moris,& hoc cōpendiū ope Deputant cū uite pariter interlucata densirate ramoꝝ,q sint supuacui,& absumār alimēta.Plagas ad septēttionē.aut ad meridiem spectare uetuimus.Melius si neq̄ i occasus solis.Diu enī dolēt talia quoq̄ ulcera,& difficile sanescūt algēdo minus æstuandoue.Nō eadē in uite quæ in arbustis libertas,quouiā certa lazera & facilius abscōdere.q̄ detorq̄re quo uelis.Plagas in arborū rousura supinare uelut calices faciendi ne cōsistat humor, Viti adminicula addenda quæ scandat appræhēsa,si maiores sint.

De seruandis uuis,& morbis arborum. Cap.xxiiii.

Vitiū generosaꝝ pergulas quinq̄tribus putādas,& quaꝝ seruare uuas libeat decrescente luna tradūr.Quæuero īterlūio sint putatæ,nullis anialium obuoxias esse.Alia rōne plena luna noctu tondendas,cū sit ea in leone,scorpione,sagittario,tauro,atq̄ ītotū serēdas plena

aut crescere utiq; cessent. Sufficiũt i Italia cultores deni icẽtena ingera uineaȝ. At abunde de satu cultuq; arboȝ tractato.qm̃ de palmis ac cytiso pegrinis atborib⁹ affati dixim⁹,ne qd desit, indicãda reliq̃ natura sit magnope ptinẽs ad oia ea.Infestanť nãq; & arbores morbis. Quid.n. gentiũ caret his malis?Et syluestriũ qdẽ pniciosos negant eẽ,uexariq; tm̃ grandine in germinatione aue flore.Aduri quoq; festuore,aut flatu frigidiore ꝑpostero die q̃ suo.Frigora etiã ꝑsunt ut dixim⁹, Quid ergo,nõne & uites algore itereũt?Hoc qdem est quo dep̃hendať soli uitium,quoniam non euenit nisi i frigido.Itaq; per hyemes cœli rigorem ꝓbamus.Non em̃ solum infirmissimę arbores gelu periclitanť,sed maxime uexatisq; ita prima cacumina inarescũt, quoniã præstrictus gelu nõ potuit eo puenire humor.Arboȝ qdã cõmunes morbi qdam priuati generum.Communis uermiculatio est,syderatio,& dolor mẽbrorũ.Vnde partiũ adhibita societate nominum quoq; cum hominũ miseriis trunca dicimus certe corpora,& oc'los germinũ exustos,ac multa simili sorte, itaq; laborant & fame & cruditate,quæ fiunt humoris qñtitate.Aliquæ uero & obesitate,ut oia quæ ferunt resinã nimia pinguedine in tædam mutantur.& cum radices quoq; pinguescere cœpere,intereũt.Vt aialia nimio adipe,qñ & pestilẽtia p genera,sicut inter hoies,nũc seruitia,nunc plæbes urbana & rustica.Vermiculanť magis minusue quædã, oẽs tamẽ fere,idq; aues caui corticis sono experiunť.Iã qdẽ & in hoc luxuria eẽ cœpit,ꝓgrãdesq; roboȝ delicatiores uti in cibo, Cossos uocãt.Atq; etiã i farina saginati.li quoq; altiles fiunt.Maxie aũt arboȝ hæc setiũt pyri,mali,fici, Minusq; q̃ amaræ sunt & odoratæ . Eorũ qni in ficis existunt,alii nascnnť ex illis,alios parit qni uocať Cerastes. Oẽs tñ in cerastem figuranť,sonumq; edunt paruuli stridoris. Et Sorbus arbor i festaťuermiculis rufis pilosis,atq; ita emoriť.Mespila quoq; i senecta obnoxia ei morbo ẽ.Syderatio tota e cœlo cõstat.Quapropter & grando i iis causis itelligi debet,& carbũculatio,quod pruinarũ iniuria euenit.Hæc eni uerno tẽpore inuitatis & erũpere audẽtibus,satis mollibus ifidẽs ad urit lactescẽtes germinũ oc'los,quod in flore carbũculũ uocant.Pruinæ perniciosior natura,quoniam lapsa ꝑsidet gelatq;,ac ne aura qdem nlla depelliť,quia nõ fit nisi imoto aere & sereno,Propriũ tamẽ sydetatiõis est sub ortu canis siccitatũ uapor,cũ isitæ ac nouellę arbores moriunť, præcipue ficus & uites.Olea ꝑter uermiculationẽ quã æque ac fic⁹ sentit.Clauũ etiam patiť,siue fungũ placet dici uel patellã Hęc est solis exustio.Nocere tradit Cato & rubrũ muscũ,Nocet plerũq; uitib⁹atq; oleis nimia & fertilitas.Scabies cõis oim ẽ.Impetigo & quę adnasci solẽt cochleæ peculiaria ficorũ uitia.Nec ubiq;.Sũt eni quædam ægritndines & locorum.Verũ ut hoĩ neruoȝ cruciatus sic & arbori,ac duob⁹æque modis.Aut eni in pedes , hoc est radices erũpit uis morbi,aut i articulos,hoc est cacuminũ digitos.q lõgissime a toto corpore exeũt.Inarescũt ergo & sunt apud græcos sua noia utriq; uitio.Vndiq; prio dolot,mox & macies earũ partium fragilis , postremo tabes morbusq; nõ intrãte succo,aut nõ pueniẽte,maximeq; id fici sentiũt.Caprificus oibus imunis est,quæ adhuc dixim⁹ Scabies gigniť rorib⁹lẽtis post uergilias.Nam si rariores fuere persundunt arborem,nõ scalpunt scabie.Cæternm si cadũt,siue ibres nimii fuere. Alio mõ ficus laborat radicib⁹madidis.Vitib⁹ꝑter nermiculationẽ & sydetationẽ morb⁹pecnliaris articulatio tribus de causis. Vna ni tempestatũ germinib⁹ablatis. Altera,nt notauit Theophrastus,in supinũ excisis Tertia culturæ imperitia lesis.Oẽs eni earũ iniuriæ in articulis sentiunť.Syderationis genus ẽ in his deflorescẽtibus roratio.Aut cũ acini priusq̃ erascãť decoquunť in callũ.Aegrotãt & cũ alsere lesis uredine attonsaȝ oculis.Ex calore hoc euenit in tẽpestiuo,qm̃ oia modo cõstãt, certoq; tẽperamẽto fiunt.Et cnlpa uinitorũ colentiũ,cũ ꝑstrigũt nt dictũ ẽ Aut circũfossor inintiosio ictu uerberauit. Vel etiã subarator iprudens laxauit radices,corpusue disquãmauit Est & qdã cõtusio falcis hebetioris.Quib⁹oibus causis difficilius tolerant frigora aut æst⁹,qm̃ i ulcus penetrat ois a foris iniuria,Infirmissima uero mal⁹maxieq; q̃ dulcis ẽ.Quibusdã debilitas sterilitatẽ non necẽ affert ut si quis pino cacumẽ auferat uel palmæ.Sterilescũt enim nec moriunť.Aegrotant aliq̃do & poma ipa p se sine arbore,si necessatiis tẽporib⁹imbres aut tepores nel afflatus defuere,aut contrario abundanere,Decidũt.n.aut deteriora fiunt.Pessimũ est inter oia cũ deflorescentem uitem & oleã percutit imber,quoniã simul defluit fructus.Sunt eadem causa nascẽtes & erucæ diræ aĩal,erodũtq; frõdẽ,aliæ florẽ,Olinaȝ quoq; ut i mileto,ac depastã arborẽ turpi facie relinquunt Nasciť hoc malũ tẽpote humido & lẽto.Fit aliud ex eodẽ si sol acrior insecutus iusserit ipsum uitiũ,ideoq; mntauit.Est etiãnum peculiare olinis & uitib⁹, quod araneũ uocãt,cũ ueluti telæ inuolunt fructũ & absumunt Adurunt & flatus quidam eas maxie,sed & alio fructus. Nam uermiculationem &

lationē,& poma ipa p se qbusdā ānis sentiūt,mala,pyra,mespila,punica.In oliua ancipiti euētu, qñ subeūt nati fructū adimūt.Augent si in ipso nucleo fuere erodētes eū. Gigni illos ꝓhibēt plu uiæ quæ fiūt post arcturū.Eædem si austrinæ fuere,generāt.In drupis quoq; quę maturescētes tūc sunt pcipue caducæ.Id riguis magis euenit,etiā si nō eeciderint fastidiendis.Sūt & culicū genera aliqbus molesta,ut gladib⁹ fico,q uidenẽ ex humore nasci,tūc dulci subdito corticib⁹. Et ægrotatio qdem fere in his est.Quædā tēporū causæ,aut locorū nō ꝓprie dicunẽ morbi, quoniā ꝓtinus neeāt,sicut tabes eū inuaserit arborē,aut uredo.Vel flatus alicui⁹regionis ꝓprius,ut ē i Apulia Atabul⁹,i Euboea olympias.Hic.n.si flauerit circa brumā,exurit frigore arefaciēs,ut nullis solibus postea recreari possint.Hoc gñe cōualles & apposita fluminibus laborāt,pcipueq; uitis,olea, ficus.Quod cū euenerit,detegiẽ statī in germinatiōe.In oliuis tardius.Sed i oib⁹ signū est reuiui scēdi si folia amisere,alioqn q̄s putes pualuisse,moriunẽ.Nōnunq̄ inarescant folia,eadēq; reuiui scūt.Aliæ i septētriōalib⁹,ut in Pōto,Phrygia,frigore,aut gelu laborāt,si post brumā cōtinuaue re.xl.diebus.Ibi aūt & in reliqs ptibus si ꝓtinus editis fructib⁹gelatio magna cōsecuta est,ēt paucis diebus necat.Quæ iniuria hoium cōstāt,secūdas habēt cās.Pix,oleū,adeps inimica pcipue nouellis.Cortice in orbe detracto necanẽ,excepto subere, qđ sic etiā iuuaẽ, crassescēs eīn pstringit & strāgulat.Nec adrachne offendiẽ,si non simul incidaẽ & corpus.Alioqn & cerasus,& tilia,& uitis corticē mittūt,sed non uitalē,nec ꝓximū corpi,uerū eū qui subnascēte alio expelliẽ.Quarūdā natura rimosus cortex,ut platanis.Tiliæ renasciẽ paulominus q̄ tot⁹.Ergo his qrū cicatricē trahit medenẽ luto fimoq;,& aliquādo ꝓsuut,si non uehemētior frigorū uel calorum uis secuta est, Quædā tardius ita moriunẽ,ut robora & quercus.Refert & tempus annī. Abieti eīn & pino siqs detraxerit sole taurū uel geminos trāseunte cū germināt,statim moriūẽ.Eadē iniūriā hyeme passæ diuti⁹ tolerāt.Similiter ilex & robur,& quercus.Quod si angusta decorticatio fuerit,nihil nocet supdictis. Infirmiores qdē & in solo gracili,uel ab una tantū parte detractus interimit.Similē & decacuminatio rationē habet cupressi,piceæ,cædri.Eæ eīn detracto cacumine,aut ignib⁹ adusto intereūt.Silēm & depastio animaliū.Oleā quidē etiam si lambat capra sterilescere,auctor est Varro,ut diximus.Quædā hac iniuria moriunẽ.Aliq̄ deteriora fiunt,ut amygdalę,ex dulcib⁹.n. trāsfigurāẽ in amaras.Aliqua uero etiā utiliora,ut apud chios pyrus,quā phocida appellāt. Nā detrūcatio diximus quib⁹ pdesset.Intereunt plæraq; excisa stirpe, exceptis uite,malo,fico, punica.Quædā uel ab ulcere.Ficus hāc iniuriā spernit,& oīa quæ resinā gignūt. Radicib⁹ amputatis mori minime mirū est.Plæraq; tñ non omnibus,sed maximis,aut quæ sunt inter illas uitales ab scissis moriunẽ.Necat inuicē inter sese umbra. Vel densitate atq; alimenti rapina. Necat & edera uinciens.Nec uiscū pdest & cytisus,nec aureo quod alimon græci uocāt. Quorundā natura non necat qdem,sed lędit odore,aut succi mixtura,ut rhaphanus & laurus uitē.Olfactrix.n.itelligiẽ, & tangi eā odore mirū imodū.Ideoq; cū iuxta sit,auerti & recedere,saporemq; inimicum fugere. Hinc sumpsit Androcides medicinā cōtra ebrietates,rhaphanū mādi pcipiens.Odit & caulem & oīne olus.Odit & corylū,nisi ꝓcula absint tristis atq; ægra.Nitrū qdē & alumē marina aqua calida,& fabæ putamina uel erui,ultima uenena sunt inter uitia arborum.

De prodigiis ex mutatione,& de remediis ex arboribus,& quæ irrigatione pficiant,& qualiter rigādū,& mirabilia de riguis. Cap.xxv.

Est & pdigiis locus.Inuenim⁹.n.sub foliis natas uitē,ficū,& malū punicū stirpe fructum tulisse,nō palmite,aut ramis,uitē uuas sine foliis,oleas quoq; amisisse folia bacis hærētibus. Sūt & miracula fortuita.Nā & oliua in totum ambusta reuixit . Et in Bœtia derosæ a locustis ficus iterū germinauere.Mutanẽ & arbores & colore,fiūtq; ex nigris cādidæ,nō semp pdigiosæ,& maxīe q̄ ex semine nascunẽ,ut ppl's alba in nigrā trāsit.Quidā & sorbum si in calidiora loca uenerit,sterilescere putāt.Prodigio āt fiūt ex dulcib⁹acerba poma,aut dulcia ex acerbis. E caprifico fici & cōtra.Graui ostēto cū i deteriora mutanẽ,ex olea i oleastrū.Ex cādida uua & fico i nigras,ut Laodiceæ Xerxis aduētu platano i oleā mutata.Qualib⁹ostētis Aristādri apđ gręcos uolumē scatet,ne in īfinitū abeam⁹.Apud nos uero.C.Epidii cōmētarii,in qbus arbores locutæ referiunẽ.Subsedit in cumano arbor graui ostēto,paulo ante Pō.Magni bella ciuilia paucis ramis eminētibus.Inuētū sibyllinis libris iternitionē hoium fore, tātoq; eā maiorē,quāto ppi⁹ ab urbe postea facta eēt.Sūt ꝓdigia,& cū alienis locis nascunẽ,ut in capitib⁹ statuaꝝ uel aris,& eū in arborib⁹ ipis alienæ.Ficus in lauro nata est cyzici ante obsidionē.Simili modo trallib⁹.palma i ba

si Cæsaris dictatoris circa bella ciuilia eios. Necnõ & Romæ i Capitolio i capite bis bello Persei enata palma uictoriã triũphosq̃ portẽdit, ac tẽpestatib⁹ ꝓstrata, eodẽ loco ficus enata ẽ. M. Messalæ. C. Cassii cẽsoꝝ lustro. A quo tpe pudicitiã subuersã Piso grauis auctor ꝓdidit. Sup oĩa q̃ un q̃ audita sũt ẽt ꝓdigiũ in nr̃o æuo Neronis pricipis ruina factũ in agro Marrucino Vectii Marcelli e primis eq̃stris ordinis olīueto uniuerso uiã publicã trãsgresso, aruisq̃ inde ecõtrario in locum oliueti profectis.

De remediis morborum arborum. Cap. xxvi.

NVnc expositis arboꝝ morbis cõsentaneũ est dicere & remedia. Ex his q̃dã sunt cõia oium, q̃dã ꝓpria quarundã. Coia ablaq̃atio, accumulatio afflari radices, aut coopiri riguis dato potu, uel ablato fimi succo refectis putatiõe leuatis onere. Item succo emisso quibusdã uelut detractio sanguinis circũrasi corticis, uitiũ extenuatio, & domitura palmitũ. Gẽmas (si frig⁹ retorridas hirsutasq̃ fecerit) repumicatio & q̃dã dolitura. Arboꝝ iis aliæ magis, aliæ min⁹ gaudẽt, ceu uti cupssus, & aquã aspernat̃ & fimũ, & circũfossurã amputationẽq̃, & oĩa remedia odit. Quin ẽt necat̃. Riguis & oites, & puniceæ ꝑcipue alunt̃. Fic⁹ ipa arbor riguis alit̃. Pomũ uero ei⁹ inarescit. Amygdalæ si colant̃, fossione florẽ amittũt. Nec insitas circũfodert̃ optet, priusq̃ ualidæ ferre cœpint poma. Plurimæq̃ ãt amputari sibi uolũt onerosa ac supuacua, sicut nos unguẽ & capillũ. Recidũt̃ ueteres totæ, ac rursus a stolõe aliquo resurgũt; sꝫ nõ oẽs, nec nisi quaꝝ naturã pati dixim⁹. Rigua æstiuis uaporib⁹ utilia, hyeme inimica, autũno uaria. Et hoc est ex natura soli. Quippe cũ uindemiator Hispaniaꝝ stagnãte solo uuas demetat. Cæteꝝ maiore in pte orbis etiã pluuia aut oĩ aqua seri & arari nõ cõueoit. Circa canis ortus rigua maxię ꝓsunt, ac ne tũc q̃dem nimia, quoniã inebriatis radicib⁹ nocẽt. Et ætas modũ tẽperat. Nouellæ em̃ minus sitiunt. Desiderant aũt maxime rigari quæ assueuere. Cõtra siccis genita nõ expetunt humorẽ nisi necessariũ. Asperiora uiua rigari utiq̃ cupiũt. In Sulmonẽsi Italiæ agro pago fabiano, ubi & arua rigant̃, mirum q̃ herbæ aqua illa necant̃, fruges alunt̃, & riguis pro sareulo est. In eodẽ agro bruma tanto magis si niues scateãt gelētue; ne frigus oites adurat circũfundũt riguis, quod ibi tepidare uocãt memorabili natura in amne solo. Sed eædem in æstate uix tollerandi rigoris.

De caprificatione & stercoratione. Cap. xxvii.

CArbunculi ac rubiginũ remedia demostrabimus uolumie ꝓximo. Interim est & caprificatio quædam in remediis. Cum macie corticis ex ægritudine astringente se iusto plus uitalia arboꝝ cõprimẽte exactã falcis aciẽ utraq̃ manu imprimẽtes ꝑpetuis icisuris deducũt, ac ueluti cutẽ laxãt. Salutare id fuisse argumẽto sũt dilatatæ cicatrices, & iternato corpe explete. Magnaq̃ ex pte silis hoiuꝫ medicina & arboꝝ est, q̃n eaꝝ quoq̃ terebrãt̃ ossa. Amygdalę ex amaris dolces fiũt, si circũfosso stipite, & una pte circũforato defluens piruita astergat̃. Et ulmis detrahit̃ succ⁹ iutilis supra terrã, foratis usq̃ ad medullã in senecta, aut cũ alimẽto nimio abũdãte sentiunt̃. Idẽ & ficoꝝ turgido cortice incisuris in obliquũ leuibus emittit̃. Ita fit ne decidãt fructus. Pomiferis q̃ germinãt, nec ferũt fructũ fissa radice indit̃ lapis, fertilesq̃ fiunt. Hoc idẽ & amygdalis e robore cuneo adacto. In pyris sorbisq̃ e tæda, ac cinere, & terra coopto etiam radices circũcidisse ꝓdest. Vitiũ luxuriãtiũ ficorũq̃, & circũcisis cineri addidisse. Fici serotinæ fiũt, si priæ grossi cũ fabæ magnitudinẽ excessere detrahant̃. Subnascũt̃. n. q̃ serius maturescũt. Eædẽ cũ frõdere incipiũt, si cacumina rami cuiusq̃ detrahãt̃, firmiores fertilioresq̃ fiũt. Nã caprificatiõe maturata, in ea culices nasci e grossis manifestũ est, q̃m cũ euolauere, nõ inueniunt̃ itus grana, q̃ in eos oersa appet. Exeũdi tanta est auiditas, ut plærīq̃ aut pede relicto, aut pẽna pariter erũpaot. Est & aliud genus culicũ, quos uocãt cẽtrinas fucis apum similes, ignauia maliciaq̃ cum pernicie uerorũ & utiliũ. Interimũt em̃ illos, atq̃ ipi moriunt̃. Vexãt & tineæ semina ficoꝝ. Cõtra quas remediũ in eadẽ scrobe defodere Italicã lentiscũ inuersa parte, quæ fuerit a cacumine. Vberrimas aũt fic⁹ rubrica amurca diluta, & cũ fimo infusa radicib⁹ frondere incipiẽtiũ facit. Caprificoꝝ laudant̃ maxie nigræ & i petrosis, q̃m frumẽta plurima habeat caprificatio ipsa post imbrẽ. In primis aũt cauendũ, ne ex remediis uitia fiãt. Quod euenit nimia aut intẽpestiua medicina. Interlucatio arborib⁹ ꝓdest, sed oium annoꝝ trucidatio inutilissima. Vitis tñ tonsuram annuã quærit, alternã myrrus, punicæ, oleæ, quia celeriter fruticescũt. Cæteræ rarius tõdentur. Nulla autũno. Ac ne radunt̃ q̃dem, nisi uere putatiõe. Plagæ ad uitalia sũt oĩa q̃cũq̃ nõ supuacua. Sil'is stercoratio. Gaudẽt ea, sed cauẽdũ est ne in feruore solis admoueat̃, ne immaturius, ne ualidius q̃ opus sit. Vrit uineas suillũ, nisi quinquẽnio iterposito, ꝑterq̃ si riguis diluat̃. Et e coriarioꝝ sordib⁹ nisi admixta aqua. Item

aqua. Item largius iustum existimant in denos pedes quadratos tres modios. Id quidẽ soli natura decernit. Colũbino ac suillo plagis quoq; arboꝝ medenf. Si mala punica acida nascãt, ablaqatis radicib⁹ fimũ suillũ adhibẽt, eo anno uioleta, pximo dulcia futura. Alii urina hominis aqua ꝑmi xta rigãda cẽsent quater anno, singulis amphoris, aut cacumĩa spargi uino lasere diluto. Si findã tur in arbore, pediculũ intorqueri. Ficis utiq; amurcã adfundi. Cæteris arborib⁹ ægris fæcẽ uini ac lupinũ circa radices eaꝝ seri. Aqua quoq; lupini decocti circũfusa pomis prodest. Fici cũ uulca nalibus tonuerit cadent. Remediũ est, ut ante stipula hordacea areæ stringanf. Cerasus præcoces facit, cogitq; maturescere calx admota radicibus. Et hæc ante oĩa poma interuelli melius est, ut quæ relicta sunt grandescant.

De diuersis medicamẽtis arborum contra uenenata animalia, & contra formicas, & contra noxia animalia. Cap. xxviii.

QVædam pœna emendanf, aut morsu excitantur, ut palmæ & lentisci. Salis enĩ aqs alunf. Salis uim & cinis, sed leniorẽ habet. Ideo ficis asperguntur rutaq;, ne fiãt uerminosę, neue radices putrescant. Quin & uitiũ radicibus aquam salsam iubent affundi, si sint lachrymo sæ. Si uero fructus earũ decidãt, cinerẽ aceto aspgi, ipsasq; illini, aut sandaraca, si putrescat uua. Si uero steriles nõ sũt, aceto acri subacto cinere rigari atq; oblini. Quod si fructũ nõ maturẽt, pri⁹ inarescẽtẽ ꝑcisarũ ad radices plagã fibrasq; aceto acri & urina uetusta madefacef, atq; eo luto ob ruere, sæpe fodere. Oleaꝝ si parũ ꝓmisere fruct⁹, nudatas radices hyberno frigori opponũt, eaq; castigatione ꝓficiũt. Oĩa hæc annua cœli rõne cõstant. Et aliqũ serius poscunf, aliquãdo celeri⁹. Necnõ ignis aliqd ꝓdest, ut arundini. Ambusta nãq; dẽsiot mitiorq; surgit. Cato & medicamenta quædã cõponit, mẽsuræ quoq; distinctione. Ad maiorũ arboꝝ radices amphorã, ad minorum ur nam amurcæ, & aquæ portionẽ æquã, ablaqatis prius radicib⁹ paulatĩ affundi iubẽs. In olea hoc amplius straminis antea circũpositis. Itẽ fico. Huius ꝑcipue ueterẽ terrã adaggerari radicib⁹, ita futurũ ut nõ decidãt grossi, maiorq; fœcũditas nec scabra pueniat. Sili modo ne cõuoluolus fiat in uinea amurcæ cõgios duos decoctos in crassitudinẽ mellis, rursusq; cũ bitumĩs tertia pte & in sulphuris qrta sub diuo usq; quo exardescat sub tecto. Hoc uites circa capita sub brachiis ungi, ita nõ fore cõuoluolũ. Quidã cõtẽti sũt fumo hui⁹ mixturę suffir uineas secũdo flatu cõtinuo tri duo. Plæriq; nõ min⁹ auxilii & alimẽti arbitranf in urina, q̃ Cato in amurca, addita modo aq̃ pa ri portione, qm̃ p se noceat. Alii uoluocẽ appellant animal ꝓdens pubescentes uuas. Quod ne accidat, falces cũ sint exacutæ fibrina pelle detergũt, atq; ita putãt. Aut sanguine ursino liniri uo lunt post putationẽ easdem. Sũt arboꝝ pestes & formicæ. Has abigũt rubrica ac pice liquida per unctis caudicibus. Necnõ & pisce suspẽso iuxta in unũ locũ cõgregant. Aut lupio trito cũ oleo ra dices linũt. Multi & talpas amurca necãt, cõtraq; erucas & mala ne putrescãt, lacertæ uiridis pel le tãgi cacumina iubẽt. Priuatim autẽ cõtra erucas ambiri arbores singl'as a muliere icirati mẽsis nudis pedib⁹ recincta. Itẽ ne qd' aĩal pastu malefico decerpat frondem fimo boum diluto asper gi folia, quotiẽs imber interueniat, quoniã ita abluaf uirus medicaminis mira quędã excogitãte solertia humana. Quippe cũ auerti carmine grãdines credãt plæriq;, cuius uerba inserere nõ eq̃ dem serio ausim, quãq; a Catone ꝓdita. Contra luxata mẽbra iniungẽda arundinũ fissuræ. Idem arbores religiosas lucosq; succidi permisit sacrificio prius facto, cuius rei rationẽ notionẽq; eodẽ uolumine tradit.

CAII PLYNII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER. XVIII. PROOEMIVM.

Quod antiquis maximũ studium agriculturæ fuit, & de hortorum singulari diligentia. Cap. i.

SEquitur natura frugũ hortorũq; ac florum, quæq; alia ꝑter arbores aut frutices benigna tellure, puenĩũt, uel per se tm̃ hęc imẽsa cõtemplatione, si quis æstimet uarietatem, numerum, flores, odoresq;, colores, & succos, ac uires earũ, quas salu tis aut uoluptatis hoĩum gratia gignit, qua ĩ parte primũ oĩum patrocinari ter ræ, & adesse cũctoꝝ parẽti iuuat, q̃q; inter initia opis defensæ. Quoniam tñ ipsa materia intus accendit ad reputationẽ eiusdẽ pariẽtis & noxia. Nostris eam cri minib⁹ urgem⁹, culpãq; nfam illi ĩputam⁹. Genuit uenena, sed qs iuenit illa ꝑter hoiem? Cauere

tũ pplo in modios aſſibus donauit. Minutius Augurinꝰ, qui Sp. Meliũ coarguerat farris ꝑciuƷ in trinis nũdinis ad aſſem redegit undecimꝰ plebei tribunꝰ, qua de cauſa ſtatua ei extra portá trigeminá a pplo ſtipe collata ſtatuta eſt. Trebius ĩ ædilitate aſſibꝰ pplo fruméťũ ꝑſtirit. Quá ob cám & ei ſtatuæ in Capitolio & palatio dicatę ſunt. Ipe ſupmo die populi hũeris portatus in rogũ eſt. Verũ quo anno mater deũ aduecta Romá eſt, maiore ea æſtate factá eẽ ꝗ antecedétibus annis. x. facta eét, tradũt. M. Varro auctor eſt, cũ L. Metellus in triũpho plurios duxit elephantos aſſibus ſingulis farris modios fuiſſe, item uini congios, ficiq; ſiccę pondo. xxx. olei pondo. x. carnis põdo. xii. Nec e latiſuudiis ſinguloꝝ cõtingebat arcétiũ uicinos. Quippe etiá lege Stolonis Licini iclu ſo mõ quingétoꝝ iugeꝝ, & ipo ſua lege dánato, cũ ſubſtitota filii pſona amplíꝰ poſſideret, luxuriátis iá reipublicæ fuit iſta méſura. Manii qdem Curii poſt trióphos imenſumq; terraꝝ adiectũ impio nota cócio eſt, pniciosũ itelligi ciué, cui ſepté iugera nõ eſſent ſatis. Hæc aũt méſura plæbi poſt exactos reges aſſignata eſt. Quænã ergo tátæ ubertatis cauſa erat, ipoꝝ tũc manibꝰ impatorũ colebanť agri (ut fas eſt credere) gaudéte terra uomere laureato, & trióphali aratore. Siue illi eadé cura ſemia tractabát, ꝗ bella, eadéq; diligétia arua diſponebát, ꝗ caſtra, ſiue honeſtis manibus oía lætius ꝓueniũt, quoniá & curioſius fiũt. Sereuté inuenerũt dati honores Serranũ, unde cognomé. Aráti ꝗttuor ſua iugera in uaticano, quæ prata qnta appellanť. Cincinato uiator attulit dictaturá, & qdé (ut tradit Norbanꝰ) nudo plenoq; pulueris etiánũ ore. Coi oiator uela corpꝰ inqt, ut ꝓferá ſenatꝰ ppliq; Romani mádata. Tales tũ etiá uiatores erát, qbꝰ idipm nomé inditũ eſt, ſubinde ex agris ſenatũ doceſq; accerſentibꝰ. At nóc eadé illa uincti pedes, dánatæ manus iníſcripti uultꝰ exercét. Non tñ ſurda tellure, quæ parés appellať, coliq; dicitor & ipa, honore hino aſſũpto, ut nũc imotata ea, & indigne ferête credať id fieri. Sed nos miramur ergaſtuloꝝ nõ eadé emoluméta eẽ quæ fuerũt impatorũ. Igr de cultura agri ꝑcipe principale fuit & apud exteros. Siqdem & reges fecere Hiero, Philometer, Attalus, Archelaus, & duces Xenophon, & Penos etiam Mago. Coi qdé tm̃ honoré ſenatus noſter attribuit Carthagie capta, ut cũ regulis Africæ bibliothecas donaret, uniꝰ eius duodetriginta oolumia céſeret i latinã linguã tráſſeréda, cum M. Cato ꝑcepta cõdidiſſet, peritiſq; linguæ punicæ dádũ negociũ, i quo ꝑceſſit ois uir tũ clariſſimæ familiæ. D. Syllanus ſapiétiæ cõpoſitiſſimæ, quos ſequeremuť ꝑtexuimus in hoc uolumine nõ igrate nominando. M. Varroné, qui octogeſimũ primũ uitæ aunum ageus de ea re prodendũ putauit.

Ratio de agricultura. Cap. iiii.

APud Romanos multo ſerior uitiũ cultura eſſe cœpit. Prioq; ut neceſſe erat arua tm̃ coluere. Quoꝝ nobis rõ nũc tractabiť nõ uulgari mõ, ueꝝ ut adhuc fecimus & uetuſtis, & poſt ea inuẽtis oí cura pergſitis, cauſaq; reꝝ & rõne ſimul eruta. Dicemos & ſydera ſyderũq; ipſoꝝ terreſtria ſigna dabimꝰ indubitata. Quádoqdem qui adhuc ea diligétius tractauere, qbuſuis oratoribꝰ potiꝰ ꝗ agricolis ſcripſiſſe poſſunt oideri. Ac primũ oím oraculis maioŕ ex pte agemꝰ, quæ nõ in alio uitæ gñe plura certioraue ſunt: Cur. n. nõ uideanť oracula a certiſſimo die, maximeq; ueridico uſu profecta. Principium autem a Catone ſumemus.

Laus agricolaꝝ, & qoæ obſeruanda in agio parando. Cap. v.

FOrtiſſimi uiri & milites ſtrenuiſſimi ex agricolis gignuuť, minimeq; male cogitátes. Prædiũ ne cupide emas. In re ruſtica operi ne parcas. In agro emendo minime. Quod male emptũ, eſt ſp pœnitet. Agrũ paturos ante oía intueri oportet aqꝝ uim, aut oicinũ. Singula magnas interꝑtationes hñt, nec dubias. Cato in cõterminis hoc ampliꝰ æſtimari iubet, quo pacto uiuát. In bono eſt, inqt, religione bene utéti. Attilius Regulus ille punico bello bis cõſul aiebat, neq; fœcũdiſſimis locis inſalubré agrũ parandũ, neq; effœtis ſaluberrimũ. Salubritas loci nõ ſemp icolarum colore detegiť, qm̃ aſſueti in peſtilétibus durant. Præterea ſunt quædá ptibus anni ſalubria. Nihil aũt ſalutare eſt, niſi qđ toto áno ſalubre. Malꝰ eſt ager cũ quo dñs loctať. Cato iter pría ſpectari iubet, nõ ſolũ ſua uirtute ualeat qua dictõ eſt poſitiõe. Vt oparioꝝ copia ꝑpe ſit. Oppidũq; ualidũ. Vt nauigioꝝ euectus uel itineꝝ. Vt bene ædificatus & cultꝰ, in quo falli plæroſq; uideo. Segnitié. n. prioris dñi pro emptore eſſe arbitranť. Nihil eſt dánoſius deſerto agro. Itaq; Cato. De bono dño melius emi, nec temere cõtẽnẽdá aliená diſciplinã, agroq; ut hoi, ꝗuis ꝗſtuoſos ſit, ſi tamé & ſumptuoſus, nõ multũ ſupeſſe. Ille in agro ꝗſtuoſiſſimá iudicat uitem, non fruſtra, qm̃ aute oía de impéſæ rõne cauit. Proxie hortos irriguos, nec id falſo, ſi & ſub oppido ſint. Et prata, quæ antiqui parata dixere. Idéq; Cato iterrogatꝰ quis eſſet certiſſimus ꝗſtus, reſpõdit. Si bene paſcat.

Qui ꝓximus ſi atat bene,ſũma oĩum ĩ hoc ſpectãdo fuit,ut fructus is maxime ꝓbaret,qui q̃minimo impẽdio cõſtaturus eſſet.Hoc ex locorũ occaſione aliter alibi decernit.Eodemq̨ pertinet, q̨ agricolam uendacẽ oportere eſſe dixit.Fundũ in adoleſcẽtia conſerendũ ſine cõtatione, ædificãdum nõ niſi cõſito agro.Tũc quoq̨ cõtanter,optimumq̨ eſt(ut uulgo dixere)aliena inſania frui, ſed ita,ut uillaꝝ tutela non ſit oneri.Eum tamẽ qui bene habitet ſæpius uentitare in Agrũ. Frõtemq̨ domini plus prodeſſe q̃ occipitium,non mentiuntur.

De uillarum poſitione,& præcepta antiquoꝝ,de agro colendo. Cap.vi.

MOdus hic ꝓbat,ut neq̨ fundus uillã q̃rat,neq̨ uilla fundũ.Nõ ut fecerint iuxta diuerſũ eadẽ ætate exẽplis.L.Lucull⁹.Qu.Scæuola,cũ uilla ſcæuolę fundo careret, uilla Luculli agro.Quo in gñe cẽſoria caſtigatio erat,minus arare q̃ uerrere . Nec hoc ſine arte q̃dam eſt.Nouiſſim⁹ uillã in Miſinẽſi poſuit.C.Mari⁹.vii.cõſul ſ; peritia caſtramẽtãdi, ſicut cõparatus ei in cæteris etiã Sylla fœlix.Quos cæcos fuiſſe dicere cõuenit.Neq̨ iuxta paludes ponendã eſſe, neq̨ aduerſo amne.Quãq̃ Homerus oĩno e flumine ſemper ante lucanas auras inſalubres uerisſime tradit,Spectare in æſtuoſis locis ſeptẽtrionẽ debet,meridiẽ in frigidis.In tẽperatis exortũ æquinoctialẽ.Agri ipſius bonitas,qb⁹ argumẽtis iudicãda ſit,quãq̃ de terræ optimo genere differẽtes abũde dixiſſe poſſum⁹ uideri,etiãnũ tñ traditas notas ſubſignabim⁹.Catõis maxie uerbis. Ebulũ,uel prun⁹ ſylueſtris,uel rubus,bulbus minutus,trifoliũ,herba pratẽſis,quercus ſylueſtris, pyrus,maluſq̨ frumẽtarii ſoli notæ.Itẽ nigra terra,& cinerei coloris.Oĩs creta coq̃t, niſi ꝑ macra Sabulũ etiã niſi id ꝑtenue eſt,& uulgo cãpeſtribus magis q̃ cliuoſis reſpõdent eadẽ , Modum agri in primis ſeruandũ antiqui putauere.Quippe ita cenſebãt.Satius eſſe minus ſerere,& melius arare.Qua in ſentẽtia & Virgiliũ fuiſſe uideo. Verũq̨ cõfitẽtibus latifundia ꝑdidere Italiã . Iã uero & ꝓuincias ſex,& ſemiſſem dñi Africæ poſſidebãt,cũ interfecit eos Nero princeps . Non fraudabo magnitudine hac quoq̨ ſua.Cn.Põpeiũ,qui nunq̃ agrũ mercatus eſt cõterminũ . Agro empto domũ uẽdendã inclemẽter,atq̨ nõ ex utilitate publici ſtatus mago cenſuit. Hoc exordio ṗcepta pãdere ingreſſus,ut tñ appeat aſſiduitatẽ deſideratã ab eo. Dehinc peritia uillicoꝝ in cura hñda eſt.Multaq̨ de iis Cato ṗcepit.Nobis ſatis dixiſſe,q̃ ꝓximũ dño corde eẽ debere,& tñ ſibimetipſi nõ uideri.Coli rura ergaſtulis peſſimũ eſt,ut q̨q̨d agit a deſpantib⁹.Temerariũ uideat unam uocẽ antiquoꝝ poſuiſſe,& fortaſſis incredibile penitus æſtimẽt.Nihil minus expedire q̃ agrũ optie colere.L.Tatius Ruſus iſima nataliũ hũilitate cõſulatũ militari idustria meritus antiq̃ alias parſimõiæ circiter mille ♣ ſextertiũ liberalitate diui Auguſti cõgeſtũ uſq̨ ad detractionẽ heredis exhauſit agros in picæno coemẽdo,colẽdoq̨,in gloria.Internitionẽ ergo famẽq̨ cenſemus ? Immo Hercule iudico modũ reꝝ oĩum utiliſſimũ.Bñ colere neceſſariũ eſt.Optime dãnoſu;.Præterq̃ ſobole ſua,colono * aut paſcẽdis.Alioqn dño aliq̃s meſſes colligere nõ expedit ſi cõputet impẽdiũ opæ.Nec temere oliuã,nec quaſdã terras diligẽter colere,ſicuti in Sicilia tradũt itaq̨ decipi aduenas.Quonã igit mõ utiliſſime colunt agri?ex oraculo ſcilicet,malis bonis ; Sed defendi æquũ eſt abauos,q ṗceptis ſuis ꝓſpexere uitæ.Nã cũ dicerẽt malis intelligere uoluere uiliſſimos.Summũ ꝓuidẽtiæ illoꝝ fuit,ut q̃minimũ eſſet impẽdii.Præcipiebãt.n.iſta,q triũphali denas argenti libras in ſupellectile crimini dabant;qui mortuo uillico relinq̃re uictorias,& reuerti in ſua rura poſtulabãt,quoꝝ ṗdia colẽda ſuſcipiebat reſpub.exercituſq̨ ducebãt ſenatu illis uillicãte.Inde illa reliq̃ oracula.Nequã agricolã eẽ quiſq̨s emeret qđ ṗſtare ei fundus poſſet.Malum patremfamilias quiſq̨s interdiu faceret qđ noctu poſſet,niſi in tẽpeſtate cœli.Peiorẽ q profeſtis diebus ageret qđ feriatis deberet.Peſſimus qui ſereno die ſub tecto potius operaret,q̃ in agro, Nequeo mihi tẽperare,quo min⁹ unum exemplũ antiquitatis afferam.Ex quo intelligi poſſit apud populũ, etiam de culturis agẽdi morẽ fuiſſe,qualiter defendi ſoliti ſint illi uiri.C.Furius Creſinus e ſeruitute liberat⁹,cũ in ꝑuo admodũ agello largiores mlto fruct⁹ perciperet,q̃ ex ampliſſimis uicinitas Inuidia magna erat,ceu fruges alienas pelliceret ueneficiis.Quãobrẽ a Sp.Albino curuli die dicta,metuẽs dãnationẽ,cũ in ſuffragiũ trib⁹ oporteret ire,inſtrumẽtũ ruſticũ oẽm in forum attulit,& adduxit filiã ualidã,atq̨(ut ait Piſo)bñ curatã ac ueſtitã,ferramẽta egregie facta, graues ligones,uomeres põderoſos,boues ſaturos.Poſtea dixit. Veneficia mea q̃rites hæc ſunt , nec poſſũ uobis oñdere,aut ĩ forũ adducere lucubrationes uigiliaſq̨ & ſudores.Oĩm ſentẽtiis abſolut⁹ itaq̨ eſt.Profecto opa nõ impẽſa cultura cõſtat.Et ideo maiores fertiliſſimũ in agro oculũ domini eẽ dixerũt.Reliq̃ ṗcepta reddent ſuis locis,quæ ꝓpria ſinguloꝝ generũ erũt.Interim coia quæ ſuccurrũt non

♣Siclũ.

*Ve.

currũt,nõ omittemus.Et in primis Catonis humaniſſimũ & utiliſſimũ.Id agendũ ut diligãt uicini.Cãs reddit ille,q̃s exiſtimamꝰ nulli eẽ dubias.In ter pria idẽ cauet,ne familiæ malæ ſint. Nihil ſero faciendũ in agricultura oẽs cẽſent.Iterũq; ſuo q̃q; tpe faciẽda.Et tertio ꝑcepto prætermiſſa· fruſtra reuocari.De terra carioſa execratio.Catonis abũde indicata eſt.Quanquam ꝑdicere non ceſſat is.Quicqd p aſellũ fieri põt utiliſſime cõſtat.Filix biẽnio morit̃,ſi frõdẽ agere nõ patiaris. Id efficaciſſime cõtigit germinãtis ramis baculo decuſſis.Succus.n.ex ipſa defluẽs necat radices. Aiũt & circa ſolſtitiũ auulſas nõ renaſci,nec arũdie ſectas,aut exaratas uomeri arundine ĩpoſita. Silr̃ & harũdinẽ exarari filice uomeri ĩpoſita ꝑcipiũt.Iuncoſus ager uerti pala debet.At in ſaxoſo bidẽtibus,Fruteta igni optie tollunt̃.Humidiorẽ agrũ foſſione concidi atq; ſiccari utiliſſimũ eſt.Foſſas autem ✣retuſis locis aptas relinqui.In ſolutiore terra ſepibus firmari.Imbricibus ac ſupinis lateribus ꝓcumbere,q̃ſdam obcecari.& in alias dirigi maiores patẽtioreſq; ſi ſit occaſio ſilice,uel glarea ſterni.Ora utrinq; lapidibus ſtatuminari,& in alio ſupintegi.Syluæ extirpãdæ rõnẽ Democritus prodidit,lupini flore in ſucco cicutæ uno die macerato,ſparſiſq; radicibus.

✣cetro fis

De frugum generibus,& natura. Capi.vii

ET q̃m ꝑparatus eſt ager,natura nũc iudicabit̃ frugũ.Sunt aũt duo prĩa eoꝝ genera.Frumẽta,ut triticũ,hordeũ.Et legumina,ut faba & cicer. Differẽtia uero notior,q̃ ut ĩdicari deceat.Frumẽti ipſius totidẽ genera per tpa ſatu diuiſa.Hyberna quæ circa uergiliaꝝ occaſum terra per hyemẽ nutriunt̃,ut triticum,ſar,hordeum. Aeſtiua quæ æſtate ante uergiliarum exortũ ſerunt̃,ut miliũ,panicũ,ſiſama,horminũ,irio Italiæ dũtaxat ritu. Alioqn in grecia & Aſia oia uergiliaꝝ occaſu ſerunt̃.Quædã aũt utroq; tpe in Italia.Ex his quædã & tertio ueris ſcilicet. Aliq uerna,miliũ,panicũ,lentẽ,cicer,halicã appellãt.Sementica aũt triticũ,hordeũ,fabã, napum,rapã.Et in tritici genere pars aliqua pabuli eſt quadrupedũ cauſa ſati,ut farrago.Et in leguminibꝰ ut uitia.At cõmunis quadrupedũ hoiumq; uſui lupinus.Legumina omnia ſingulas habent radices,ꝑter fabã,eaſq; ſurculoſas,quia nõ in multa diuidunt̃.Altiſſimas aũt cicer.Frumẽta multis radicant̃ fibris ſine ramis.Erũpit a primo ſatu hordeũ die ſeptimo.Legumia quarto, uel cũ tardiſſime ſeptĩo.Faba a.xv.ad.x.Legumina in ægypto tertio die.Ex hordeo alteꝝ caput grani in radicẽ exit,alteꝝ in herbã,q̃ & prior floret.Radicẽ craſſior pars grani fũdit,tenuior florẽ.Cæteris ſeminibus eadẽ pars,& radicẽ & florẽ.Frumẽta hyeme in herba ſunt,uerno tpe faſtigiantur in ſtipulã,q̃ ſunt hyberni generis.At miliũ & panicũ in culmẽ geniculatũ & cõcauũ Siſama uero in ferulaceũ.Oĩum ſatoꝝ fructus,aut ſpicis cõtinet̃,ut tritici,hordei,muniturq; uallo ariſtaꝝ q̃druplici,aut includit̃ ſiliquis ut leguminũ aut uaſculis,ut ſiſamæ,ac papaueris.Milium,ac panicum tãtum pro indiuiſo,& paruis auibus expoſita ſunt,indefenſa quippe membranis continentur.Panicum a paniculis dictum cacumine languido nutante,paulatim extenuato culmo,pene inſurculũ ꝑdenſis aceruat̃ granis,cũ✱longiſſima pedali obſimili comæ granum cõplexæ,quæ fimbriato capillo curuat̃.Sũt & pánico genera,Mãmoſo,e pano,puis racemato paniculis,& cacumine gemino.Quin & colore diſtinguit̃,cãdido,nigro,ruffo,etiã purpureo.Panis multiſarie,& e milio fit, e panico rarius.Sed nullũ frumẽto ponderoſius,aut quod coquendo magis creſcat.Lx.n.pondo panis e modio reducũt,modiũq; pultis ex tribus ſextariis madidis.Milium intra hos decem annos ex India in Italiã inuectũ eſt,nigrũ colore,amplũ grano,harundineũ culmo.Adoleſcit ad pedes altitudine ſeptẽ ꝑgrandibus culmis.Lohas uocãt,oĩum frugũ fertiliſſimũ.Ex uno grano terni ſextarii gignunt̃. Seri debet in humidis.Frumenta quædã in genu tertio ſpicam ĩcipiunt cõcipere.Quædã in q̃rto,ſed etiãnum occultam.Genicula autem ſunt tritico quaterna.Farri ſena. Hordeo octana.Sed non ante ſupra dictum geniculoꝝ numeꝝ conceptus eſt ſpicæ.Qui ut ſpem ſui fecerit,q̃tuor aut quinq; tardiſſime diebus florere ĩcipiũt.Totidẽq; aut paulo pluribus defloreſcũt.Hordea uero cũ tardiſſime ſeptẽ.Varro q̃ter nouenis diebus fruges abſolui tradit & mẽſe nono meti.Fabæ in folia exeũt,ac deĩde caulẽ emittũt,nullis diſtinctũ internodiis.Reliq̃ legumina ſurculoſa ſunt.Ex his ramoſa cicer,eruũ,lens,Quorundã caules ſpargunt̃ in terrã,ſi nõ habeãt adminiculũ,ut piſoꝝ.Quod ſi nõ habuere,deteriora fiunt.Leguminum unicaulis faba ſola,Vnus & lupinis.Cæteris ramoſus,ꝑtenui ſurculo.Oibus uero fiſtuloſus.Folium quædã a radice mittũt,q̃dã a cacumine.Frumentũ uero & hordeum,uitiaq;,& qcquid in ſtipula eſt,in cacumine unũ foliũ habet.Sed hordeo ſcabra ſunt,cæteris leuia.Multiplicia cõtra fabæ,ciceri,piſo. Frumẽtis foliũ arundinaceũ.Fabæ rotundũ,& magnæ leguminũ parti longiora eruiliæ & piſo.

✱ Lõgiſſimo pedali.

Faſiolis uenoſa.Siſamæ & irioni ſanguinea.Cadūt folia lupino tm̄,& papaueri.Legumia diutius florēt,& ex his eruū ac eicer,ſʒ diutiſſime faba.xl.diebus.Nō āt ſinglis ſcapi tādiu,qm̄ alio deſinē te alius icipit.Nec tota ſeges ſicur frumenti pariter.Siliquanť uero oīa diuerſis diebus,& ab ima primū parte paulatim flore ſubeūte.Frumēta eū defloruere craſſeſcunt,maturāturq;,cū plurimū diebus.xl.perficiuntur.Item faba.Paucíſſimis eicer.Id enim a ſemēte diebus.xl.perficitur.Miliū,& panicū,& ſiſama,& oīa æſtiua.xl.diebus maturanť a flore,Magna terræ cœliq; differentia.In ægypto enim hordeum ſexto a ſaxo,a ſatu menſe.Frumenta ſeptimo metuntur.In hellade Hordeū.In Peloponneſo octauo,& frumēra etiānū tardius.Grana in ſtipula erinito textu ſpieanť.In faba leguminibuſq; alrernis lareribꝰ ſiliquanť.Forriora hyeme frumēta legumiaq; in eibo.Tuni cæ frumēto plures.Hordeū maxie nudū,& haliea,ſed ꝑcipue auēa.Calamꝰ altior frumēto q̄ hordeo.Ariſta mordacior hordeo,in area exterunť rriticū & ſiligo,& hordeū.Sic & ſerunť pura,q̄li ter moliunť,ga toſta nō ſunt.Ediuerſa far,milium,panieum purgari niſi toſta non poſſunt.Itaq; hæc eū ſuis ſolliculis ſerunť eruda,Et far in uaginulis ſuis ſeruāt ad ſatus,atq; nō torrētq;.Leuiſſimū ex his hordeū raro exeedit.xv.libras,& faba.xxii.Pōderoſiꝰ far,magiſq; etiānū triticū.Far ī ægypro olyra cōficiť.Tertiū genꝰ ſpicæ hoc ibi eſt.Galliæ quoq; ſuū genus farris dedere,qd' illie bráee uocāt,apud nos ſandalā nitidiſſimi grani.Et alia differētia eſt,q; fere q̄ternis libris plus red dit panis q̄ far aliud.Populū Romanū farre tm̄ e frumēto.ccc.annis uſum.Verrius tradidit.Tritiei gn̄a plura q̄ feeere gētes.Italieo nullū equidē cōparauerim eādore ae pōdere,quo maxie decerniť.Mōranis mō cōpareť.Italiæ agris externū,in quo priciparū tenuit Bœotia.deide Sicilia,mox Afriea.Tertiū pōdꝰ erat thracio ſyrioq;,deiñ ægyprio,athletaꝝ cū dcreto,quoꝝ capaciras iumētis ſilis,quē diximꝰ,ordinē feeerat,Græeia & pōrieū laudauit,qd' ī Italiā nō puenit.Ex oī eo dē gn̄e grāi ꝑtulit oreuntiū & tragū dignes,& ſeliūtiū argumto eraſſiſſimi ealami,itaq; pigui ſo lo hæc gn̄a aſſignabat.Leuiſſimū & maxie ī nane,ſeu tenuiſſimi ealami in humidis ſeri iubebar, qm̄ multo egeret alimēto,Hæ fuere ſnīæ Alexandro Magno regnante,cū elariſſima fuit Græcia atq; in toto terraꝝ orbe poteīiſſima,ita tn̄ ut añ mortē eius annis fere eētū quadragīta qnq; Sophoeles poeta in fabula Triptolemo frumētū italicū añ euncta laudauerit,aduerbū trāſlata ſnīa

Et fortunam italieam frumento eaneſeere candido.

Quæ laus peeuliaris hodie italieo eſt.Quo magis admiror poſteros græcoꝝ nullā mērionē huiꝰ feciſſe frumēti.Nūe ex his gn̄ibus q̄ Romā iuehunť,leuiſſimū eſt gallicū,atq; e Cherrōneſo adue ctū,qppe nō excedūr in modiū uicenas libras,ſi quis granū ipſum pōderet.Adiicit ſardium ſex libras,Alexandrinū & rrientes,hoc eſt & ſieli pondus.Boeticum totā libram addit,Afrieum & dodrantes.In tranſpadana Italia ſeio uicenas quinas libras farris modios pendere,circa cluſiū & ſenas.Lex naturæ certa eſt in quocūq; gn̄e pane militari,tertio portio ad grani pondus aeeedat.Si cut optimī eē frumētū,qd' impactū congiū aq̄ capiat.Quibuſdā gn̄ibus p ſe pōdus,ſieut baleari co,modio tritici panis pōdo.xxx.reddit.Quibuſdā in pmixris,ut Cyprio,& Alexandrino.xx.ꝑpe libras nō excedētibus.Cypriū fuſeū eſt,panē nigrū facit,itaq; miſeeť Alexandrinū eādidū,red dūtq;.xxv.pondo.Thebaieū libras adiicit.Marina aqua ſubigi,qd' plæriq; maritimis in locis faciūr occaſione lucrādi ſalis uiliſſimū,Nō alia de eauſa oporruniora morbis eorpa exiſtūt.Galliq; & Hiſpaniæ frumēro in porū reſoluto,qbus diximus generibus ſpuma,ita eōcrera pro fermento utunť.Qua de cauſa leuior illis q̄ cæteris panis eſt.Differentia eſt & ealami,Craſſior qppe melio ris eſt generis.Plurimis tunicis Thraciū rriticū ueſtiť ob nimia frigora illi plagæ exquiſitū.Eadē cauſa & trimeſtria inuenit detinētibus terras niuibus,qd' tertio fere ſatū mēſe ut in reliquo orbe metiť.Totis hoc alpibus notū & hyemalibus puinciis.Nullū hoc frumēto lætius.Vnicalamū ꝑ terea,nec uſq; capax,ſeriturq; nō niſi tenui terra.Eſt & bimeſtre circa Thraeiū ſinū,qd'.xl die quo ſatū eſt matureſeit,mirūq; nulli frumēto plus eſſe pōderis,& furfuribus earere.Vtiť eo & Sicilia, & Achaia,mōtoſis utraq; ptibus.Euboea quoq; eirea cariſtū.Inrārū fallit Columella,q ne trimeſtris quidem ꝓprium genus exiſtimauerit eſſe,eum ſit antiquiſſimum.Græei Trimenon uocant. Tradūr in bactris grana rāræ magnirudinis fieri,ut ſingula ſpieas noſtras æquēt,Primū ex oībꝰ frumētis ſeriť hordeū.Dabimus & dies ſerendi euiq; gn̄i narura ſinguloꝝ expoſita.Hordeum Indis ſatiuū & ſylueſtre,ex quo panis apud eos ꝑcipuus.Iralici qdē maxie Oriza gaudēt,ex q̄ Ptiſanā cōficiūr,quā reliq mortales ex hordeo.Orizæ qdē folia carnoſa,porro ſiīla,ſed latiora. Altiru do cubiralis,flos purpureus,radix gēmæ rotunditatis. Antiquiſſimum in cibis hordeum,ſicut

Atheniēsiū ritu.Menādro auctore appet & gladiatoꝝ cognomine,q̄ hordearii uocabanť.Polentā quoq̧ græci nō aliūde preferūt. pluribus fit hæc modis.Græci pfusum aqua hordeū,ficcāt noƈte una.ac postero die frigunt,deinde mollis frangunt.Sunt qui uehementius tostum rursus exigua aqua aspgaut,ficeentq̧ priusq̄ molant.Alii uero uirētib⁹ spicis decussum hordeū recēs purgāt,madidūq̧ in pila tuodūt,atq̧ in corbibus eluūt,ac ficcatū sole rursus tundūt,& purgatū molūt.Quocūq̧ aūt genere pparato uieenis hordei libris,ternas seminis lini,& coriādri se libras salisq̧ aeetabulo,torrētes añ oīa miseēt in mola.Qui diutius uolūt seruare eū polline,ac fursurib⁹ suis cōdūt oouis fictilib⁹.Italia fine pfusione tostū in subtilē formā molit,iisdē additis,atq̧ etiā milio.Pane ex hordeo antiqs usitatū uita dāoauit,q̄drupedūq̧ tradidit refectibus.Ptisanæ inde usus ualidissim⁹saluberrimusq̧ tantopeprobaf.Vnū laudibus ei⁹ uolumē dicauit Hippocrates clarissimus medicinæ scietiæ.Ptisanæ bonitas pcipua Vticēsi.In ægypto uero ea est,q̄ fit ex hordeo cui sūt bini āguli.In Bœotia & Africa geo⁹ex quo fiat,hordei glabrū appellat Turraoi⁹.Idē olyrā & oryzā eādē eē existimar.Ptisanæ cōficiēdæ uulgata rō est.Sili modo ex tritiei semine tragū fit in Campania taotū,& ægypto. Amylū uero ex oī tritieo ac filigine,sed optimum ex trimestri.Iouētio eius Chio isulæ debeť,& hodie laudatissimū inde est appellatū ab eo q̧ fine mola fiat,Proximū trimestri.qđ est minime pōderoso tritieo Madesčit dulei aq̄ in ligneis uasis,ita ur integať qnqes in die mutata.Meli⁹si & noƈte,ita ut misceať pariter emolitū,priusq̄ aeescat.Linteo aut sportis fieeatū tegulæ isundiť illitæ fermēto,atq̧ ita i sole dēsať. Post Chiū maxīe laudatur Creticū,mox ægxptiū.Probať āt leuitate & læuore,atq̧ ut recēs sit.Iā & Catōis diƈtu . Apud nos hordei farina ad medēdū utunť.Mirūq̧ in usu iumētoꝝ ignibus durato,ac postea emolito,offisq̧ hūana manu dimissis in aluū maiores uires,torosq̧ eorpis fieri.Spicæ q̄dā binos ordies habēt,q̄dā plures usq̧ ad seoos.Grano ipi aliqđ diffrētiæ,lōgius leuiusq̧,aut breuius,aut rotundius,cādius,oigrius,uel eui purpura est.Vltimo ad polētā cōtra tēpestates cādido maxima infirmitas.Hordeū frugū oīum mollissimū ē,seri non ualet,nisi in fieca & soluta terra,ac nisi læta.Palea ex optimis.Stramētis uero eius nullū cōparať.Hordeū ex oī frumēto minime ealamitosuꝫ, quia tolliť anteq̄ triticū occupet rubigo.Ita sapiētes agricolæ triticū cibariis tm̄ seruot.Hordeū sarculo seri dicunt,protetea celerrime reddit,fertilissimūq̧,quod in Hispania & Carthagine Aprili mēse colleƈtū,hoc seriť eodē mense iu Celtiberia,oēq̧ anno bis nascitur.Rapitur omoe a prima statim maturitate festinātius q̄ cætera.Fragili.n.stipula& tenuissima palea granum eontinetur. Meliorem etiām polentam fieri traduot,si non exaƈte maturitate tollatur.

Nō oīa frumēti genera ubiq̧ oasci,& de reliquis in oriente generibus. Capi.viii

Frumēti genera nō eadē ubiq̧,neq̧ ubi eadē sūt iisdē noībus . Vulgatissima far,qđ adoreū ueteres appellaoere,filigo,triticū.Hæc plurimis terris eoīa.Arinca galliaꝝ ppria,copiosa & Italiæ est.In ægypto autem ae Syria Ciliciaq̧ & Asia ae græciæ parte peculiates zea,olyra,typhe.Aegyptus similaginē cōficit e tritico suo,nequaq̄ Italicæ parē.Qui zea urunť nō habēt far. Est & hæc Italiæ io Cāpania maxie semēq̧ appellāt.Hoc deber nomen res pclara ut mox docebimus.Propter quā Homerus Zederos atura dixit.Nō ut arbitrāť aliq,q̄m uitā dooaret. Amylum q̧ ex ea fit priore crassius.Hæc sola differētia est.Ex oī genere durissimū far,& cōtra hyemes firmissimū.Patiť frigidissimos locos,& minus subaƈtos,uel æstuosos fitieotesq̧,primus antiquis latio cibos,magno argumēto in adoreæ donis,sicuti diximus,pulte aūt noo pane longo tempore uixisse Romanos manifestū.Quoniā idē & pulmentaria hodieq̧ dr̄.Et Enni⁹ antiqssim⁹ uates obsidionis famē describēs offā eripuisse plorātibus liberis patres,cōmemorar Et hodie saera prisca atq̧ oataliū pulte fritilla eōficiuoť,uideturq̧ tā puls ignota Grȩciæ fuisse,q̄ italiæ polēra.Tritici semīe auidi⁹nullū ē,oec quo plus alimēti trahat.Siliginē dixeriꝫ pprie tritici delicias,cādor est,& uirtute & fine pōdere,cōueoiēs hūmidis traƈtibus quales italiæ suot & galliæ comatæ.Sed & trāsalpes in Allobrogū tm̄ Aruenorūq̧ agro pettinax.In eæteris ibi partibus biennio in triticū transit.Remedium ut grauissima quæq̧ grana eius serantur.

De pistoriis,& molitura,& farina. Cap.ix.

E Siligiue lautissimus panis,pristinarūq̧ opa laudatissima.Praeedit in Italia,si Cāpania pisis natæ misceať.Rufior illa,at pisaoa cādidior,pōderosior uero cretacea.Iustū est e grano eāpanæ,quā uocāt eastratā,e modio redire sextarios q̄truor filiginis.Vľegregali fine eastratura sextarios quinq̧.Præterea floris semodiū.Et cibariiq̄đ secūdariū uocāt sextarios q̄ttuor. Fur

furibꝰ mīutis & optis e musto albo triduo maturato subactis,ac sole siccatis.Inde pastillos in pane faciēdo dilutos,cū similagine seminis seruefaciūt,atq; ita farinæ miscēt, sic optimū panē fieri arbitrātes,Græci in binos semodios farinæ satis esse besses fermēti cōstituere . Et hæc qdem gn̄a uindemiis tm̄ fiunt.Quo libeat uero tpe ex aqua hordeoq; bilibres offæ feruenti foco,uel fictili patina torrent cinere & carbone,usq; dū rubeāt.Postea operiunt in uasis donec acescāt,hinc fermētū diluit.Cū fieret āt panis hordeaceus eruile aut cicerulæ farinæ ipsæ admixtiōe fermētabātur.Iustūq; erat duæ libræ.in.v.semodios.Nūc fermentū fit ex ipsa farina q̄ subigit priusq̄ addat sal ad pultis modū decocta,& relicta donec acescat.Vulgo uero nec sufferuere faciūt,sꝫ tm̄ ꝑdie asseruata materia utunt.Palāq; natura est acore fermētari,sicut & ualidiora eē corpa q̄ fermētato pane alunt.Quippe cū apud ueteres pōderosissimo cuiq; ꝑcipui tritico salubritas ꝓhibita sit. Panis ipsius uaria gn̄a ꝓsequi supuacuū uī.Alias ab obsoniis appellari,ut ostrearii. Alias a delitiis,ut artolagani.Alias a festinatiōe,ut speustici.Necnō a coquēdi rōne,ut furnacei , uel ♣ artopticii,aut in clibanis cocti,nō pridē ēt e Parthis aduecto,quē alii aquaticū uocāt,qm̄ aq̄ trahit ꝑ tenui & spōgiosa inanitate,alii Parthicū.Sūma laus siliginis bonitate & cribri tenuitate cōstat.Quidā ex ouis aut lacte subigūt.Butyro uero gētes ēt pacatæ ad opis pistorii gn̄a trāseunte cura.Durat sua piceno in panis inuentiōe gr̄a ex alicæ materia cū.ix.diebus macerata,decimo ad speciem tracta,& subacta uuæ passæ succo est.Ibi postea in furnis ollis indita,q̄ rūpant ibi torrēt . Neq; ē ex eo cibus nisi madefacto,qđ fit lacte maxīe mulso.Pistores Romæ nō fuerunt ad Persicum usq; bellū,annis ab urbe cōdita sup qngentos octogita. Ipsi panes faciebāt qrites,mlierūq; id opꝰ erat, sicut ēt nūc in plurimis gentiū.* Artopticiā Plautus appellat in fabula,quā aululariā scripsit.Magna ob id cōcertatione eruditoꝝ,an his uersus poetæ sit illius,certumq; fit Attei Capitonis sn̄ia. Tostū panē lautioribus coq̄re solitos,pistoresq; tm̄ eos qui far pinsebāt noīatos.Nec cocos uero hēbāt in seruitiis,eosq; ex macello cōducebār . Cribroꝝ gn̄a galliæ setis equoꝝ inuenere,Hispāiæ lino excussiora & pollinaria,ægypiꝰ e papyro atq; iūco.Sꝫ iter hæc dicat pria & alicæ rō,ꝓstantissimæ saluberrimæq;,q̄ palma frugū idubitanter Italiā cōtingit.Fit sine dubio & in ægypto , sed admodū sperněda.In Italia uero pluribꝰ locis,sicut Veronēsi Pisanoq; agro.In Cāpania tn̄ laudatissimus cāpus est,mōtibꝰ subiacet nimbosis totis quidē.xl.M.pas.planicie.Gratia terræ eius,(ut ꝓtinus soli natura dicat, puluerea sūma,inferior bibula,& pumicis fistulans uice . Montiū quoq; culpa in bonum cedit.Crebros.n.imbres percolat atq; trasmittit,nec dilui aut madere uoluit ꝓ facilitatē culturæ.Eadē acceptū humorē nullis fontibus reddit,sed tēperat,& cōcoquēs intra se uice fusi cōtinet.Serit toto anno,punico semel,bis farre.Et tn̄ uere segetes,quæ intergeuere,fundūt rosam odoratiorē satiua,adeo terra non cessat parere. Vn̄ uulgo dictū plus apud cāpanos unguēti,q̄ apud cæteros olei fieri.Quantū aūt uniuersas terras cāpus circumcampanus antecedit,tātū ipsum pars eius,q̄ laboriæ uocant,quē phlegræū græci appellāt.Finiunt laboriæ uia ab utroq; latere cōsulari,q̄ a puteolis,& q̄ a cumis Capuā ducit . Alica fit e Zea quā semē appellauimus, Tundit granū eius in pila lignea.Nā lapidis duritia cōterit,Nobilꝰ ut notū ē pilo uictoꝝ penali opa.Primori inest pixis ferrea excusis īde tunicis.Iteꝝ iisdē armamētis nudata cōcidit medulla.Ita fiūt alicæ tria gn̄a,nimiū,ac secundariū,grandissimum uero apherema appellāt.Nondum hn̄t candorē suū quo ꝑcellūt.Iā tn̄ Alexandrinæ ꝓferunt.Postea mirum dictu admiscet Creta q̄ trāsit in corpꝰ,colorēq; & teneritatē affert.Inenit hæc iter puteolos & neapoli in colle leucogeo appellato.Extatq; diui Augusti decretū quo anno ad nicena milia neapolitanis ꝓ eo nūerari iussit e fisco suo coloniā deducēs capuā.Adiecitq; cāꝫ afferēdi,qm̄ negassent cāpani alicā cōfici sine eo metallo posse.In eodē reperit & sulphur.Emicāīq; fōtes araxi oculoꝝ claritati & uulneꝝ medicinæ ,dētiūq; firmitati.Alica adulteria fit maxīe e zea q̄ in Africa degn̄at.Latiores eius spicæ nigrioresq; & breui stipula,pisunt cū harena,& sic quoq; difficilr cōterūt utriclos, fitq; dimidia modii mēsura.Posteaq; gypsi ps q̄rta īspargit,atq; ut cohæserit farinario cribro subcernūt. Quæ in eo remāsit excepticia appellat,& grādissima est.Rursus q̄ trāsit arctiore cernit,& secūdaria uocat.Itē cribraria,q̄ sili modo in tertio remāsit cribro angustissimo,& tantū harenas trāsmittēte. Alia rō ubiq; adulterandi.Ex tritico cādidissima atq; grādissima eligūt grana,& semicocta in ollis,postea arefaciūt sole ad initium,rursusq; leuiter aspersa molis frangūt.Ex zea pulchrius q̄ ex tritico fit granū,q̄uis id alicæ uitium fit.Candorē aūt ei pro creta lactis incocti mixtura cōfert:

♣ Artopticii

* Artoprā uero Plautus

De leguminibus. Cap.xii,

SEquit̃ natura leguminũ,inter q̃ maximus honos fabæ.Quippe ex qua tentatus sit etiã panis Lomentũ appellat̃ farina ea,aggrauaturq; põdus illa & oi legumie.Iã uero & pabulo uenalis.Fabæ multiplex usus,oĩum q̃drupedũ gñi pcipue hoi. Fruméto ẽt miscet̃ apud plærasq; gẽtes,& maxĩe panico solida ac delicatius fracta. Quin & prisco ritu fabacia suæ religionis diis in sacro est,pualés pulmentarii cibo & hebetare sensus existimata,insomnia quoq; facere.Ob hoc pythagorica sñia dãnata. Vel(ut alii tradidere)qm̃ mortuoꝝ aiæ sunt ĩ ea. Qua de cã parentãdo utiq; assumit̃. Varro & ob hæc flaminẽ ea nõ uesci tradit,qm̃ & in flore eius litteræ lugubres reperiant̃.In eadẽ peculiaris religio.Nanq; fabã utiq; e frugibus referre mos est auspicii causa,q̃ iõ

Refrina referina appellat̃.Et auctionibus eã adhiberi lucrosum putãt.Sola certa frugũ ẽt exesa replet̃ crescẽte luna.Aq̃ marina,aliaue salsa nõ percoquitur.Serit̃ ante uergiliarum occasum leguminũ prima,ut añcedat hyemẽ.Virgilius p uer eã seri iubet circũpadanæ italiæ ritu.Sed maior ps malũt fabalia maturæ satiõis,q̃ trimestrẽ fructũ eius.Nã siliquæ caulesq; gratissimi sunt pabulo pecori.Aq̃s in flore maxĩe cõcupiscit,cũ uero defloruit,exiguas desiderat.Solũ in quo sata est lætificat stercoris uice.Iõ circa Macedoniã Thessaliãq; cũ florere cepit,uertũt arua. Nascit̃ & sua spõte plærisq; in locis,sicut septẽtrionalis oceani isulis,q̃s ob id nr̃i fabarias appellãt.Itẽ in Mauritania syluestris passim,sed pdura,& q̃ pcoqui non possit.Nascit̃ & in ægypto spinoso caule.Qua de causa crocodili aculeos timẽtes refugiũt.Lõgitudo scapo q̃ttuor cubitoꝝ est,amplissima crassitudo.Octona gẽicula hẽt,molli calamo.Silẽ caput papaueri,colore roseo.In eo fabę nõ sup̃ tricenas.Folia ampla.Fruct⁹ ipse amar⁹ & odore,s3 radix perq̃ lauta incolaꝝ cibis cruda,& oĩno decocta.Harundinũ radicibus similis.Nascit̃ & in Syria Ciliciaq;,& in thorone Chalcidis lacu.Ex leguminibus aũt nouẽbri serunt̃ lens,& in Græcia pisa.Lens amat solũ tenue magis q̃ pingue,cœlũ utiq; siccũ.Duo gña eius in ægypto,alteꝝ rotũdi⁹ nigriusq;,alteꝝ sua figura.Vnde uario usu trãslatũ est in lẽticulas nomẽ.Inuenio apud auctores æq̃nimitatẽ fieri uescẽtib⁹ ea.Pisum in apricis seri debet,frigoꝝ ipatiẽtissimũ.Iõ in italia,& in austeriore cœlo nõ nisi uerno tpe terra facili ac soluta.Ciceris natura est gigni cũ salsilagine, ideo solũ urit.Nec nisi madefactũ pridie seri debet.Differẽtiæ plures magnitudine,figura,colore,sapore.Est.n.arietino capiti.silẽ,uñ ita appellat̃.Albũ nigrũq; est & colũbinũ,qd̃ alii ueneriũ uocãt,candidũ,rotundũ,leue. Arietino minus, qd̃ religio puigiliis adhibet.Est & cicercula minuti ciceris,inæq̃lis angulos hñs,ueluti pisum. Dulcissimũ aũt id qd̃ eruo simillimũ,firmiusq; qd̃ nigrũ & ruffum,q̃ qd̃ albũ.Siliquæ rotũdæ ciceri,cæterisq; leguminũ longę,& ad figurã seminis latæ.Piso cilindraciq;.Fasioloꝝ cum ipsis mandunt̃ granis.Serere eos qua uelis terra licet ab Idibus octobris in Kalẽ. nouẽbris. Legumina cũ maturescere cœperint rapienda sunt,qm̃ cito exiliũt,latentq; cũ decidere sicut & lupinum.

De rapis & napis amiterninis. Cap.xiii.

QVanq̃ prius dixisse cõueniat de rapis,in trãscursu eas attigere nr̃i,paulo diligẽtius græci, & ipsi tñ Iter hortẽsia.si iustus ordo fiat a fruméto ptinus,aut certe faba dicẽdis. Quãdo alii pstãtior usus ab his nõ est,añ oĩa nãq; cũctis aĩalibus nascunt̃,nec in nouissimis. Satiant ruris alitũ quoq; gña,magisq; si decoquant̃ aqua.Quadrupedes & fronde eaꝝ gaudẽt.Et homini nõ minore rapacioꝝ suis horis gratia,q̃ cimaꝝ.Flaccidoꝝ quoq; & in horreis enecatoꝝ,ul̃ maiore q̃ uirentiũ,Ipsa uero durãt & in sua terra seruata.Et post a passo pene ad aliũ puentũ famẽq; sentiri phibent.Auino atq; messe tertius hic trãspadanis fruct⁹.Terrã nõ morose eligit,pene ubi nihil aliud seri possit.Nebulis & pruinis,ac frigore ultro alunt̃ amplitudine mirabili Vidi.xl.libras excedẽtia.In cibis quidẽ nostris pluribus modis cõmendant̃,durantq; ad alia sinapis acrimõia domita,ẽt coloribus picta,pter suũ semẽ,sex aliis,purpureo quoq;,ne aliud in cibis tingui decet.Gña eoꝝ græci duo pria fecere,masculinũ fœmininũq; & ea serẽdi mõ ex eodẽ semie. Dẽsiore.n.satu masculescere,itẽ in terra difficili.Semẽ pstãtius quo subtilius. Species uero oĩum tres.Aut.n.ĩ latitudinẽ fũdi,aut ĩ rotũditatẽ globari.Tertiã speciẽ syluestrẽ appellauere,in lõgitudinẽ radice pcurrẽte,rhaphãi similitudie,& folio ãgulosa scabroq;,succo acri.Qui circa messem except⁹ oc̃los purgat,medet̃q; caligie admixto lacte mulieꝝ.Frigore dulciora fieri existimãt & grãdiora.Tpe in folia exeũt,Palma in Nursino agro nascẽtibus.Taxario in libras sestertii singli, & ĩ penuria bini.Proxĩa in algido natis.Napi uero amiternini,quoq; eadẽ fere nã gaudẽt æq; frigidis,Serũt & añ Kalẽ.Martias ĩ iugero sextarii q̃ttuor.Diligẽtiores q̃nto sulco napũ seri iubẽt, rapã q̃rto,utroq; stercorato,rapã latioꝝ fieri,palea iacẽte,ul̃ cũ palea seminet̃. Serere nudũ uo-

lũt ꝑcantẽ sibi & uicinis serere se. Satus utriq́ʒ gñi iustus iter duoꝝ numinũ dies festos Neptuni atq́ʒ Vulcani. Ferũtq́ʒ subtili obseruatiõe quota luna ꝓcedẽte hyeme nix pría ceciderit, si totidẽ numinũ die itra ꝓdictũ tpis spatiũ seranť mire ꝓuenire. Seruntť & uere in calidis atq́ʒ humidis.

De Lupino. Cap. xiiii.

Lvpino est usus ꝓximus, cũ sit & hoi & q̃drupedũ generi ungulas habẽti cõis. Remediũ eius ne metẽtes fugiãt exiliẽdo, ut ab imbre tolanť. Nec ullius q̃ seruntť natura assensu terræ mirabilior est. Primũ oĩuʒ cũ sole quottidie circũagiť, horasq́ʒ agricolis ẽt nubilo demõstrat. Ter prętерea floret. Terrã amat, terraq́ʒ operiri non uult. Et unum hoc seritur non arato, ubi fuerit maxĩe sabulosa & sicca, atq́ʒ ẽt harenosa. Coli utiq́ʒ nõ uult. Tellurẽ adeo amat, ut q̃uis frutecto solo cõiectũ iter folia uepresq́ʒ, ad terrã tñ radice ꝓueniat. Pinguescere hoc satu arua uineasq́ʒ diximꝰ. Itaq́ʒ adeo nõ eget fimo, ut optimi uicẽ repsentet. Nihil aliud nullo ĩpendio cõstat, ut qđ ne serẽdi qdem gr̃a opus sit afferre, ꝓtinus seriť ex aruo. Ac ne spargi quidẽ postulat decidẽs spõte. Primũq́ʒ oĩum seriť, nouissimũ tolliť. Vtrũq́ʒ septẽbri fere mẽse, quia si nõ añcesserit hyemem frigoribus obnoxiũ est, ĩpune ꝑterea iacet, uel derelictũ etiã, si nõ ꝓtinus secuti obruãt imbres, ab oĩbus aĩalibus amaritudine sua rutũ. Plærunq́ʒ tñ leui sulco integũt. Ex densiore terra rubricam maxĩe amat. Ad hanc alendã post tertiũ florẽ uerti debet, in sabulo post secundum. Cretosa tm̃ limosaq́ʒ odit, & in iis nõ ꝓuenit. Maceratũ calida aqua hoĩ in cibo est, Nã bouẽ unũ modii singuli satiant, ualidumq́ʒ præstant. Quando etiam impositum puerorum uentribus pro remedio est. Condi in fumo maxime conuenit, quoniam in humido uermiculi umbilicum eius in sterilitatẽ castrant. Si depastum sit in fronde, inarari protinus solum opus est.

De Vitia & Eruo. Cap. xv.

Et uitia piguescũt arua, nec ipsa agricolis opoſa, uno sulco sata, nõ sarriť, non stercorať nec aliud q̃ decocca ť. Satiõis eius tria tpa. Circa occasum arcturi, ut decẽbri mẽse pascat. Tũc optĩe seriť in semẽ. Aeq́ʒ nãq́ʒ fert depasta. Secunda satio mense Ianuarii est, nouissima Martio, ac tum ad frondẽ utilissima. Siccitatẽ ex omnibus q̃ seruntť maxime amat, nõ aspernať etiam umbrosa. Ex semine eius si lecta matura est, palea cæteris ꝑfertur. Vitibus ꝑripit succum languescũtq́ʒ si in arbustis serať. Nec erui operosa cura est. Hoc amplius q̃ uitia runcať, & ipsum medicaminis uim obtinens. Quippe ꝑ eruũ diuũ Augustum curatũ epistolis ipsius memoria extat. Sufficiunt singulis boum iugis modii quini sati. Martio mense satum noxium esse bubus aiunt. Item autumno grauedinosum. Innoxium autem fieri primo uere satum.

De fœno & farragine, & de ocyno, & medica & cytiso. Cap. xvi

Et silicia, hoc est fœnũ græcũ sacrificatiõe seriť, nõ altiore q̃ttuor digitoꝝ sulco quãtoq́ʒ peius tractať, tanto ꝓuenit melius. Rarum dictu aliquid cui prosit negligẽtia. Id autem quod secale atq́ʒ farrago appellať, occari tm̃ desiderat. Secale taurini sub alpibus Asiam uocãt deterrimum, & tm̃ ad arcendũ famẽ utile fœcũda, sed gracili stipula nigritia triste, sed pondeť præcipuũ. Admisceť huic far, ut mitiget amaritudinẽ eius, & tñ sic quoq́ʒ igratissimũ uẽtri est. Nascitur q̃lieũq́ʒ solo cũ cẽtesimo grano. Ipsũq́ʒ ꝑ letamine est. Farrago ex recremẽtis farris ꝓdensa seriť, admixta aliqñ & uitia. Eadẽ aliquãdo in Africa fit ex hordeo. Oĩa hæc pabularia. Degenerãtq́ʒ ex leguminibꝰ q̃ uocať gracca, in tantũ columbis grata, ut pastas ea negẽt illius loci fugitiuas fieri. Apud ãtiquos erat pabuli genus, qđ Cato ocynũ uocat, quo sistebãt aluũ bubus. Id erat e pabulis segete uiridi desecta anteq̃ gelaret. Sura Manulius id aliter ĩterꝑtať, & tradit fabæ modios x. uitiæ duos tãtundẽ, & eruilæ in iugero autũno misceri & seri solitos. Melius & auena græca, cui nõ cadit semẽ admixta. Hoc uocitatũ ocynũ, boũq́ʒ cã seri solitũ. Varro appellatũ a celeritate ꝓueniẽdi a græco, qđ ocys oceos dicũt. Medica externa etiã græciæ, ut a Medis aduecta ꝑ bella Persaꝝ, q̃ Darius ĩtulit. Sed uel inꝓmis dicenda tanta dos eius, ut cũ uno satu amplius q̃ tricenis annis duret. Silis est trifolio caule, foliisq́ʒ geniculata, qcquid in caule assurget in folio contrahiť. Vnũ de ea & cytiso uolumẽ Amphilochus fecit cõfusum. Solũ ĩ quo seriť elapidatum purgatũq́ʒ. Subigiť autũno, mox aratũ & occatũ ĩtegiť crate iteꝝ & tertio, qnis diebus ĩterpositis, & fimo addito. Poscit aũt siccũ, succosum, uel riguũ. ita præparatũ seriť mense Maio, alias pruinis obnoxia. Opus est densitate seminis omnia occupari, internascentesq́ʒ herbas excludi. Id præstãt in iugera modia uicena, ĩmouendũ ne adurat, terraq́ʒ ꝓtinus integi debet. Si sit humidũ solũ. herbosum ue uinciť, & desciscit in pratũ. Ideo ꝓtinus altitudine unciali herbis oĩbus liberanda est

manu potius q̃ sarculo.Secaẽ icipiẽs florere,& quotiẽs refloruit.Id sexies euenit p annos,cũ minimũ q̃ter.In semẽ maturescere phibẽdũ est,quia pabulũ utilius est usq; ad trimatum.Verno seri debet,liberariq; cæteris herbis,ad trimatũ martis a solo radi.Itaq; reliq̃ herbæ itereũt sine ipsi⁹ dãno pp̃ter altitudinẽ radicum:Si euicerint herbæ,remedium unicũ est aratio,sæpius uertendo, donec omnes aliæ radices intereant.Dari non ad satietatem debet,ne repellere sanguinẽ necesse sit,& uiridis utilior est.Arescit surculose,ac postremo in puluerẽ inutilem extenuatur. De cytiso cui & ipsi principatus datur in pabulis,affatim diximus inter frutices.Et nunc frugum omnium natura peragenda est,cuius in parte de uitiis quoq; dicatur.

De uitiis frugum & remediis,& quid in quoq; terræ genere debeat seri Cap.xvi.

PRimũ oĩum frumẽti uitiũ auena est,& hordeũ in eã degenerat,sicut ipsa frumẽti fit instar. Quippe cũ germaniæ populi edant eã, neq; alia pulte uiuant.Soli maxime cœliq; humore hoc euenit uitiũ.Sequẽtẽ causam hẽt imbecillitas seminis,cũ diutius retentũ est terra,priusq̃ crũpat.Eadẽ est rõ si cariosum fuit,cũ sereretẽ.Prima aũt statim eruptione agnoscitur,ex quo appet in radice esse cãm·Est & aliud ex uicino auenæ uitiũ cũ amplitudĩe inchoata granũ,sed nõdũ matura,priusq̃ roboreẽ corp⁹ afflatu noxio cassum & sane a spica euanescit quodã abortiuo. Vẽti aũt tribus tp̃ibus nocẽt frumẽto & hordeo.In flore aut p̃tinus cũ defloruere,uel maturescere icipiẽtibus.Tũc.n.exinaniũt grana.Prioribus causis nasci phibẽt.Nocet & sol creber e nube. Nascunẽ & uermiculi in radice,cũ sementẽ ĩbrib⁹ secutis icluserit repẽtinus calor humorem.Gignunẽ & in grano,cũ spicæ in pluuiis calor iscrucscit.Est & cãtharis dictus scarabeus paruus.frumẽta erodẽs.Oĩa ea aĩalia cũ cibo deficiũt.Oleũ,pix,adeps cõtraria seminib⁹.Cauẽdumq; est ne cõtacta eis tũc seranẽ.Imber in herba utilis ✝ quarto.Florẽtibus aũt frumento & hordeo nocet. Leguminibus ĩnocuus,p̃terq̃ ciceri.Maturescẽtia frumẽta imbre lædunẽ,& hordeum magis.Nascitẽ & herba alba panico similis,occupãs arua,pecori quoq; mortifera.Nã lolium,& tribulum,& carduũ,lappãq; nõ minus q̃ rubũ,inter frugum morbos potius q̃ inter ipsius terræ pestem numerauerim.Cœleste frugũ uinearũq; malũ nullo minus noxiũ est rubigo.Frequentissima hæc in roscido tractu,cõuallibusq; ac pflatũ nõ habẽtib⁹.E diuerso carẽt ea uẽtosa & excelsa.Inter uitia segetũ & luxuria est,cũ onerata fertilitate p̃cũbũt. Cõe ãt oĩum satoꝝ uitiũ urtica,ẽt ciceris cum salsilagĩe eius abluẽdo ĩber dulci⁹ id facit.Est herba q̃ cicer enecat,& eruũ circũligãdo se, uocaẽ orobãche.Triticũ simili modo era.Hordeũ festuca quæ uocaẽ ægylops. Lentem herba securidaca,quã græci a silitudine pelecinon uocãt.Et hæ q̃dam cõplexu necant.Circa philippos aũt ateranũ noĩant in pingui solo herbã quã faba necaẽ.Teranũ qua in macro,cũ udã q̃dam uentus afflauerit.Ereæ granũ minimũ est in cortice aculeato.Cũ est ĩ pane celerrĩe uertigĩes facit. Aiũtq; in Asia & Græcia balneatores cũ uelint turbã pellere,carbonibus id semẽ iniicere.Nascitẽ & phalãgi⁹ĩ eruo bestiola arãei gñis,si hyẽs aquosa fit.Limaces nascũẽ ĩ uitia,aliq̃n e terra cochleæ minutæ miꝝ in modũ erodẽtes eã.Et morbi q̃dẽ hi sunt.Remedia eoꝝ q̃cũq; p̃tinent ad herbas in sarculo,& cũ semẽ iactaẽ cinere.Quæ uero in semĩe & circa radicẽ cõsistũt p̃cedẽte cura cauenẽ. Vino aũt semĩa pfusa,minus ægrotare existimãt,Virgilius nitro & amurca pfundi iubet fabam, sic ẽt grãdesceẽ p̃mittit.Quidã uero si triduo añ satũ urĩa & aq̃ macereẽ p̃cipue adolesceẽ putãt Ter q̃dẽ sarrã modiũ fractæ e modio solidæ reddere.Reliq̃ semĩa cupressi foliis tusis si misceanẽ, nõ esse uermiculis obnoxia,nec si ĩterlunio seranẽ.Multi ad milii remedia,rubetã noctu aruo circũferri iubẽt priusq̃ sarriaẽ,defodiq; in medio inclusam uase fictili.Ita nec passerẽ,nec uermẽ nocere,sed eruẽdã priusq̃ meraẽ,alioqn amaꝝ fieri.Quin & armo talpę cõtacta semĩa uberiora eẽ. Democritus succo herbæ q̃ appellaẽ aizoõ in ✝ tegulis nascẽs tabulisessum latine uero sedu3 aut Digitellũ medicata seri iubet oĩa semina.Vulgo uero si dulcedo noceat,& uermes radicib⁹ inhæreant,remediũ est amurca pura,ac sine sale spargere,deinde sarrire.Si in articulũ seges ire cœperit rũcatiõne herbæ uincãt.Pestẽ a milio atq; panico sturnoꝝ,passerũue agmĩa scio abigi herba, cui⁹ nomẽ ẽ ignotũ,ĩ q̃tuor ãgulis segetis defossa miꝝ dictu,ut oino nulla auis ĩtret.Mures abigũt cinere mustellę,uel fellis diluto,& semĩe sparso,uel decoctaꝝ aq̃,S3 redolet uirus aĩalium eorũ etiã in pane.Ob id felle bubulo semina attingi utilius putant.Rubigo q̃dem maxima segetũ pestis lauri ramis in aruo defixis transit in eaꝝ folia ex aruis.Luxuria segetũ castigaẽ dẽte pecoris in herba dũtaxat,& depastæ q̃dem,uel sæpius nullam in spica iniuriã sentiũt.Retonsaꝝ uero etiã semel omnino certũ est granũ longius fieri,sed inane cassumq; ac satũ non nasci. Babylone

✝ tãtu3

✝ Tabulis uel tabulis exesis

tamẽ bis secant, tertio depascũt, aliuqn̄ folia tantũ fierent. Sic quoq; cum ♣ quintodecio fœnore messes reddit exilitas soli. Verũ diligentioribꝰ ✝ centesimoquinquagesimo. Neq; est cura difficilis. Quã diutissime aquari gaudent, & ꝑpinguis & densa ubertas diluat. Limũ autẽ non inuehũt Euphrates tigrisq;, sicut in ægypto Nilus. Nec terra ipsa herbas gignit. Vbertatis tamẽ tantę sunt, ut sequẽte ãno sponte restibilis fiat seges impssis uestigio seminibꝰ. Quæ tanta soli differẽtia ammonet terrę gn̄a i fruges describere. igit̃ Catonis hæc sn̄ia est. In agro crasso & læto frumẽtũ seri. Si uero nebulosꝰ sit. Idẽ rhaphanũ, miliũ, panicũ i frigido & aquoso priꝰ serẽdũ. postea i calido. In solo aũt rubricoso, uel pullo, uel harẽoso, si nõ sit aquosũ, lupinũ. In cretoso & rubicoso, & aquosiore agro adoreũ. In sicco & nõ herboso, nec umbroso triticum. In solo ualido fabam. Vitiam uero q̃minime aquoso herbidoq;. Siliginẽ & triticum in aperto loco edito, qui sole q̃diutissime torreatur. Lentem in fruteto & rubicoso, qui non sit herbidus. Hordeũ in nouali, & in agro quod restibile posit fieri, trimestre ubi semẽtem maturã facere non possit, & cuius crassitudo sit restibilis. Subtilis & illa sententia. Serẽda esse ea i tenuiore terra, q̃ nõ mł'to indigẽt succo, ut cytisus & cicer, exceptis leguminibus quę uelluntur e terra, nõ subsecant̃. Vnde & legumina appellata, quia ita legunt̃. In pingui aũt quæ cibi sunt maioris, ut olus, triticũ, siligo, linũ. Sic ergo tẽue solũ hordeo dabit̃. Minus eni alimẽti radix poscit. Leuior terra densiorq; tritico. In loco humili far adoreũ potiꝰ q̃ triticum seretur. Temperato & triticũ & hordeũ. Colles robustiꝰ, sed minus reddũt triticeũ. Far & siligo, & cretosum, & uliginosũ solũ sortiunt̃.

De ꝓdigiis frugũ, & arãdi disciplina, & uomerũ generibus. Cap. xviii.

EST & in frugibus ostentũ. Semel (quod equidem inuenerim) accidit. P. Elio. Cn. Cornelio coss. quo anno supatus est Hanibal. In arboribꝰ enĩ tũc nata ꝓdunt̃ frumẽta. Et quoniam de frugum terræq; generibus abunde diximus, nunc de arandi rõne dicemus, ante omnia ægypti fœlicitate comemorata. Nilus ibi coloni uice fungẽs euagari incipit (ut diximus) a solstitio aut noua luna, ac prio lente, deinde uehemẽtius q̃diu in leone sol est. Mox pigrescit i uirginẽ trãsgressus, atq; in libra residet. Si. xii. cubitos nõ excesserit, fames certa est. Nec minꝰ si. xvi. exupauerit. Tanto eni tardius decedit, quãto abũdantius creuit, & semẽtẽ arcet. Vulgo credebat̃ ab eius decessu serere solitos, mox sues ipellere uestigiis semia deprimẽtes, & in madido solo credo antiqtus factitatũ. Nunc quoq; nõ mł'to grauiore opa; sed tũ inarari certũ est, abiecta prius semĩa i limo digressi amnis, hoc est nouẽbri mẽse incipiẽte, postea pauci runcãt, qd' botanismon uocãt. Reliqua pars nõ nisi cũ falce arua uisit paulo añ Kaleñ. Aprilis. Peragit̃ aũt messis mẽse Maio, stipula nũq̃ cubitali. Quippe sabulũ subest. granũq; limo tãtũ cõtinet̃. Excellẽtius i thebaidis regiõibꝰ frumẽtũ q̃ palustribus ægyptiis. Similis ratio, sed fœlicitas maior Babylõiæ, Seleuciæ, Euphrate, atq; Tigri restagñtibus, qm̃ ibi rigandi modus manu tẽperat̃. Syria quoq; tẽui sulco arat cũ multifariã i Italia octoni boues ad singulos uomeres anhelent. In omni qdẽ parte culturę, sed in hac qdem maxime ualet oraculũ illud. Quid quæq; regio patiat̃. Vomerũ plura gn̄a. Culter uocat̃ prędẽsam priusq̃ præscindat̃, terrã secans, futurisq; sulcis uestigia ꝑscribẽs incisuris, q̃s resupinꝰ in arando mordeat uomer. Alterũ genus est uulgare rostratũ uti uectis. Tertiũ in solo facili nec toto porrectũ dentali, sed exigua cuspide in rostro latior. Hæc q̃rto generi, sed exacutior i mucronẽ fastigata, eodẽq; gladio scindẽs solũ, & acie laterũ radices herbarũ secãs, nõ pridẽ inuẽtũ in Rhætia. Galliæ uero duas addiderũt rotulas, quod genus uocãt plãmorati. Cuspis effigiem palæ habet. Serũt ita nõ nisi culta terra, & fere noua. Latitudo uomeris cespites uersat. Semẽ ꝓtinus iniiciũt. Cratesq; dentatas sup trahũt. Nec sarriẽda sũt hoc modo sata, sed ꝑcellis binis ternisq; sic arat̃. Vno iugo boũ cẽseri anno facilis soli q̃dragena iugera; difficilis tricẽa iustũ est.

De tẽporibꝰ arandi, & iunctiõe boũ. Cap. xix.

INarãdo magnope seruãdũ est Catonis oraculũ. Quid est primum? Agrum bene colere. Quid secundũ? Bene arare. Quid tertium? Stercorare. Sulco uario ne ares. Tempestiue ares. Tepidioribus locis a bruma proscindi arua optet, at frigidioribus ab æquinoctio uerno. Et maturius sicca regione q̃ hũida. Maturius densa terra q̃ soluta; pingui q̃ macra. Vbi siccæ & graues æstates terra cretosa aut gracilis. Vtilius inter solstitiũ & autũni æquinoctiũ arat̃. Vbi leues æstus frequẽtes imbres pingue herbosũq; solũ, ibi melius caloribꝰ. Altũ & graue solum etiã hyeme moueri placet. Tenue ualde & aridũ paulo ante sationis tẽpus. Sunt & hic suæ leges. Lutosam terrã ne tãgito. Vi omni arato. Priꝰ q̃ ares ꝓscidito. Hoc utilitatẽ habet. q̃ i uerso cespite herbaꝝ radices necãt̃,

Margin: ♣ Quinquagesimo — ✝ Cẽtesimo

Quidã utiq; ab æquinoctio urrno proſcindi uolũt,quodq; uere ſemel aratũ ẽ a tempis argumẽto ueruactũ uocat̃,Hoc in nouali atq; reqeto neceſſariũ eſt.Nouale ẽ qđ alternis annis ſerit̃. Aratu ros boues q̃ arctiſſime iũgi optet,ut capitibus ſublatis arẽt.Sic minie colla cõtũdũt,Si iter arbores uiteſq; aret̃ fiſcellis capiſtrari,ne germinũ tenera p̃cerpant.Securiculã ĩſtiuã pẽdere,q̃ itercidant̃ radices.Hoc melius q̃ cõuelli aratro,boueſq; luctari.In arãdo ✣ uerſũ peragi,nec ſtrigare in actu ✣ ſpũs.Iuſtũ eſt ꝑſcindi ſulco dodrãtali iugeꝝ uno die,iterari ſeſqiugeꝝ,ſi ſit facilitas ſoli. Si minus ꝑſcidi ſemiſſem,iterari aſſem.Q̃ñ & aíaliũ labori natura leges ſtatuit.Oĩe aruũ rectis ſulcis,mox & obliqs ſubigi debet.In colibus tranſuerſo tãtũ monte arat̃,ſed mõ in ſuperiora,modo in ĩferiora roſtrãte uomere. Tãtũq; eſt laboris hoi,ut etiã boũ uice fungat̃.Certe ſine hoc animali montanæ gentes ſarculis arant,Arator niſi incuruus p̃uaricat̃.Inde trãſlatũ hoc crimẽ i foꝛ. Ibi itaq; caueat̃,ubi inuentũ eſt.Purget uomerẽ ſubinde ſtimulus cuſpidatꝰ rulla Scãna iter duos ſulcos cruda ne relinquant̃,glebæ ne exultẽt.Male arat̃ aruũ,qđ ſatis frugibꝰ occãdũ ẽ.Id demũ recte ſubactũ erit,ubi non intelliget̃ utro uomer ierit. In uſu eſt,& collicias interponere,ſita locꝰ poſcat,ampliore ſulco,quæ in foſſas aquam deducant.

✣ Striare
✣ Sæpiꝰ

De occando,& quodã arationis genere,& iteratiõe,& refectione. Cap.xx.

ARatiõe per trãſuerſum iterata occatio ſequit̃,ubi res poſcit,crate uel raſtro,& ſato ſemine iteratio.Hoc quoq; cõſuetudo patit̃ crate dẽtata,uł tabula aratro adnexa,qđ uocãt lirare operientes ſemia. Vnde primũ appellata deliratio eſt.Quarto ſeri ſulco Virgilios exiſtimat̃ uoluiſſe,cũ dixit eſſe ſegetẽ,quæ bis ſolẽ,bis frigora ſenſiſſet.Spiſſius ſolum ſicut plærũq; in Italia quinto ſulco ſeri melius eſt,in tuſcis uero nono.At fabam & uitiã nõ ꝑſciſſo ſerere ſine damno,compendiũ operæ eſt.Non omittemus unã etiãnum arandi rationẽ i trãſpadana Italia belloꝝ iniuria excogitatã.Salaſſi cũ ſubiectos alpibus depopularent̃ agros pãicũ miliũq; iam excreſcẽs tentauere Poſtq̃ reſpuebat natura inararũt.At illæ meſſes duplicatæ docuere,quod nũc uocãt artrare : ideſt aratrare (ut credo) nũc dictũ eſt.Hoc ſit uel incipiẽte culmo,uel tũ ſi aut bina ternaue emiſerit folia,Nec recens ſubtrahemus exemplũ.In treuerico agro tertio ante hũc annũ cõpertũ Nam cum hyeme prægelida captæ ſegetes eſſent,reſeuerũt,te ſarrientes campos mẽſe. Martio , uberrimaſq; meſſes habuerũt.Nam reliqua cultura tradetur per genera frugum.

De cultura terræ. Cap.xxi.

SIliginẽ,far,triticũ,ſemẽ,hordeũ occato,ſarrito,runcato,quibus dictum erit diebus. Singulæ operæ cuiuſq; generi in iugero ſufficiunt.Sarculatio induratã hyberno rigore ſoli triſticiam laxat tpibus uernis,nouoſq; ſoles admittit. Qui ſarriet,caueat ne frumẽti radices ſuffodiat. Triticũ,hordeũ,ſemẽ,fabã bis ſarrire melius.Rũcatio cũ ſeges in articulo eſt euulſis iutilibꝰ herbis frugũ radicẽ uĩdicat,ſegetẽq; diſcernit a ceſpite.Leguminũ cicer eadẽ quæ far deſiderat.Faba rũcari nõ geſtit,qm̃ euincit herbas.Lupinũ runcat̃ tantũ.Milium panicũ occat̃ & ſerit̃,nõ iterat̃, non runcat̃, ✣ ſilicia & faſioli occant̃ tantũ.Sũt genera terræ,quaꝝ ubertas pectiari ſegetẽ i herba cogat.Cratis & hoc genus dentatis ſtilis ferreis.Eadem nihilominꝰ & depaſcũt̃, Quæ depaſta ſunt ſarculo,iterũ excitari neceſſariũ. Ad in bactris Africa cyrene oĩa hæc ſupflua.Quæ fecit indulgẽtia cœli,& a ſemẽte nõ niſi nonis mẽſibus in areã redeunt,q̃a ſiccitas coercet herbas,fruges nocturno tactas rore nutriẽs. Virgiliꝰ alternis ceſſare arua ſuadet,& hoc (ſi patiant̃ ruris ſpacia) utiliſſimũ ꝓculdubio ẽ.Quod ſi negrt cõditio,far ſerẽdũ,ũde lupinũ,aut uitia,aut faba ſublata ſint & quæ terrã faciãt lætiorẽ.In primiſq; & hoc notandũ quædã ꝓpter alia ſeri obiter,ſed parũ ꝓuenire priori diximꝰ uolumle,ne eadẽ ſæpiꝰ dicant̃.Plurimũ eni refert ſoli cuiuſq; ratio.

✣ Silicula

Exẽpla diuerſaꝝ,& de ſũma fertilitate,& biſera uite,& aq̃rũ differẽtia. Cap.xxii.

Ciuitas Africæ in mediis ſita harenis ſyrtis petẽtibꝰ leptin,quæ magna uocat̃. Tacape fœlici ſup oĩe miraculũ riguo ſolo,ternis fere milibus paſ.in oẽm partẽ . Fons abũdat largus qdem,ſed certis hortũ ſpaciis diſpẽſatus inter incolas.Palmæ ibi prægrãdi ſubditur olea, huic ficꝰ,fico pũica,illi uitis,ſub uite ſerit̃ frumẽtũ,mox legumẽ,demũ olꝰ,oĩa eodẽ anno.oĩaq; aliena umbra alunt̃.Quaterna cubita eius ſoli in q̃dratũ,nec ut a porrectis metiant̃ digitis,ſed i pugnũ cõtractis q̃ternis denariis uenũdant̃.Sup oĩa eſt biſerã uitem bis anno uĩdemiare . Et niſi multiplici partu exinaniat̃ ubertas,pereãt luxuria ſinguli fructꝰ.Nũc uero toto anno metit̃ aliqd Cõſtatq; fertilitati nõ occurerẽ hoies.Aq̃ꝝ quoq; dĩa magna riguis ẽ.In narbonẽſi ꝓuicia nobił fons Orge noie ẽ.In eo herbæ naſcũt̃ i tãtũ expetitæ bubꝰ,ut merſis capitibꝰ totis eas q̃rãt uiribꝰ

Sed illas

Sed illas in aqua nascentes certum est non nisi imbribꝰ ali. Ergo quisq́ȝ suá terrá a quaq́ȝ nouerit.

De qualitate terræ & stercoratione. Cap.xxiii.

SI fuerit illa terra quá appellanimus tenerá poterit sublato hordeo miliú seri, eo condito rhaphanus, his sublatis hordeú uel triticú, sicut in Cápania. Satisq́ȝ talis terra arat cú serit. Aliꝰ ordo, ut ubi adoreú fuerit, cesset quattuor mésibus hybernis, & uerná fabá recipiat, ant ante hyemalé, ne cesset. Nec nõ minus píguis alternari põt ita. si fruméto sublato legumé tertio serat. Gracilior & in annú tertiú cesset. Fruméntú qdam seri uetant, nisi in ea quæ ꝓximo anno quieuerit. Maximá huius loci parté stercorationis obtinet ratio, de qua & priori diximus uolumie. Hoc tm̃ unú in cõfesso est, nisi stercorato seri non oportere, q̃q̃ & hic leges sint ꝓpriæ. Miliú, panicú, rapa, napus, nisi in stercoratione non serant. Non stercorato frumentú potius q̃ hordeú serito. Ité in noualibus, tametsi in illis fabá seri nolút, eadé ubicúq́ȝ q̃ recentissime stercorato solo. Autúno aliqd saturus septébri mése fimú inaret post imbrem. Utiq́ȝ si uerno erit saturus, per hymem fimum disponat. Iustú est uehes.xviii. iugero tribui. Dispgere auté priusq̃ arescat, aut ictatato semie. Si hęc omissa sit stercoratio, sequés est priusq̃ serat, ante pulueré. Quod ut hanc quoq́ȝ cura determiemꝰ iustú est singl'as uehes fimi denario, ire, in singl'as pecudes minores. in maiores denas, nisi hic male substrauisse pecori colonú appareat. Sút qui optime stercorari putent sub diuo retibus inclusa pecorú mansione. Ager si non stercorat, alget. Si nimiú stercoratus est, adurit. Satiusq́ȝ est id sæpe, q̃ supra modú facere. Quo calidiꝰ solú est, eo minꝰ addi stercoris ratio est.

De bonitate seminú, & disciplia seminádi, & q̃tú ex quoq́ȝ genere fruméti i iugero serédú, & téporibus serendi Cap.xxiiii.

SEmé optimú anniculú, bimú deterius, trimú pessimum, ultra sterile & ĩimo oim definita genere ratio est. Quod in ima areæ subsedit, ad semem reseruádú est. Id eni optimú, qm̃ grauissimú, neq́ȝ alio modo utilius dispergit. Quę spica p interualla semia habebit, abiiciet. Optimú est granú qd' rubet, & dentibus fractú eundem habet coloré. Deteriꝰ cui plus ĩtus albi é. Certum terras alias plꝰ semis recipe, alias minꝰ. Religiosúq́ȝ ide primum colonis auguriú cum auidiꝰ accipiat esurire credit, & comesse semé. Sationé locis humidis celeriꝰ fieri rõ est, ne semé ĩbre putrescat. Siccis serius, ut pluuiæ sequant, ne diu iacés, atq́ȝ nõ concipiens uanescat. Ité festinata satiõe densú spargi semé, quia tarde cõcipiat. Serotina rarú, qa déstate nimia necet. Artis quoq́ȝ cuiusdá é æq̃liter spargere. Manꝰ utiq́ȝ cõgruere debet cú gradu, spq́ȝ cú dextro pede. Fit quoq́ȝ quorúdá occulta rõne, ꝗ sors genialis atq́ȝ fœcunda é. Non tráfferendú ex frigidis locis semem in calida neq́ȝ ex ꝑcocibus in serotina, nihilq́ȝ in cõtrariú ꝑripere q̃dá falsa diligétia. Serere i iugero tépetati soli, iustú est tritici aut siliginis modios.v. satris aut seminis, qd' fruméti genꝰ ita appellamus.x. hordei.vi. fabæ, quintá parté ampl'us q̃ tritici. Vitiæ.xii. Ciceris & cicerculæ, & pisi.iii. lupini .x. léttis iii. ꝫ hác cú fimo arido seri uolút. Erui.vi. Siliciæ.vi. Fasiolorú.4. Pabuli.xx. Milii páici sextarios q̃ttuor. Pigui solo plꝰ, gracili minꝰ. Est & alia distinctio. In déso, aut cretoso aut uliginoso solo tritici aut siliginis modios.vi. In soluta terra & nuda, & sicca, & læta q̃ttuor. Macies enim soli maior nisi raꝝ culmú habeat. spicam minutam facit & inané. Piguia arua ex una seminis radice fruticé núerosum fundunt, désamq́ȝ segeté e raro semine emittunt. Ergo inter q̃ttuor & sex modios ꝓ natura soli: alii quoq́ȝ nõ minꝰ seri, plures ue ꝑcipiút. Ité i cõsito, aut cliuos, aut macro. Huc ptiet ora culum illud magnope custodiédum segeté ne defruges. Adiecit iis Accius in praxidico. ut sereret cú luna esset in ariete, geminis, leone, libra, aquario. Zoroastres sole.xii. ptes scorpiõis tráfgresso, cú luna esset in tauro. Sequit huc dilata & maxia indigens cura de tépore fruges serendi quæstio, magnaq́ȝ ex parte ratione syderú connexa. Quáobrem sentétias omniú in primis ad id ptinentes exponemus. Hesiodus qui princeps omniú de agricultura præcepit. unú tépus serendi tradidit ad uergiliarú occasú. Scribebat.n.i Boœtia Helladis, ubi ita seri diximꝰ. Inter diligétissimos cõuénit, ut in aliꝝ quadrupedúq́ȝ genitura eé quosdá ad cõceptú ípetꝰ terræ. Hos græci ita definiút, cú sit calida & húida. Virgilius triticú & far ad uergiliarú occasum seri iubet, hordeú inter æquinoctiú autúni & brumá. Vitiam uero fasio'os & lentem boote occidéte. Quo fit, ut horú syderú aliorúq́ȝ exortus & occasus dirigédi sint in suos dies. Sunt qui & ante uergiliarú occasum seri iubeát duntaxat in arida terra, calidisq́ȝ ꝓuinciis. Custodire.n. semen corrumpéte húore, & a ꝓximo ĩbre uno die erúpere. Alii stati ab occasu uergiliaꝝ sequi imbres a septimo fere die. Aliq in frigidis ab æquinoctio autúni, in calidis serius, ne añ hyemé luxuriét. Inter oés aút cõuéit circa brumá serédú nõ

esse magno argumento, qm̃ hyberna sẽmia cũ ante brumã sata sint septimo die erũpãt, si post brumã uix .xl. Sũt qui ꝓperẽt, atq́ ita ꝓnunciẽt festinatã sementẽ sæpe decipe, serotinam semp. E contrario alii. uel fere potiꝰ serendũ, quã male in aotũno. Atq́ ubi fuerit necesse iter fauõiũ & uernũ ęquinoctiũ. Quidã omissa cœlesti cura, ut inutili tẽporibꝰ definiunt. Vere linum & auena, & papauer, atq́ uti nũc etiã trãspadãi seruant usq́ in quinq̃tribꝰ fabã. Siliginẽ nouẽbri mense. Far septẽbri extremo usq́ i Idus Octobris. Alii post hũc diẽ i Calen. Nouẽbris, ita his nulla naturæ cura ẽ, illis nimia. Et ideo cæca subtilitas, cũ res iter rusticos geraẽ. Isarũq́ exptes nõ mõ syderũ. Et cõsitendũ est cœlo maxie cõstare ea. Quippe Virgilio iubẽte ꝑdisci uentos ante oĩa, ac syderũ mores. Neq́ aliter q̃ naoigantibꝰ seruari. Spes ardua & ĩmensa, misceri posse cœlestẽ diuinitatẽ ĩperitiæ. Sed cõtẽplanda tñ grandi uitæ emolomẽto. Priꝰ tñ syderalis difficultas, quã sẽsere etiã periti, subiiciẽda cõtẽplatiõi ẽ. Quo deĩde lætior mens discedat a cœlo, & facta sentiat, q̃ futura ꝓnosci nõ possunt.

Digestio syderũ in noctes & dies. Cap. xxv.

PRimũ omniũ dierũ ipsoꝝ anni, solisq́ motus ꝓpe inexplicabilis ratio est, ad .365. adiiciũt etianũ inter calarios diei noctisq́ q̃drantes. Ita fit ut tradi nõ possint certa syderum tempora. Accedit cõfessa rerũ obscuritas, nũc ꝑcurrente, nec paucis diebus tẽpestatũ significatione quod ꝓchemasin græci uocant, nonc postueniẽte, q̃d epichemasin. Et plerũq́ alias citius, alias tardiꝰ cœli effectu ad terrã deciduo. Vnde uulgo serenitate reddita cõfectũ sydus audimus. Prætæ rea cũ oĩa hęc statis syderibus cœloq́ affixis constent. interueniũt motus stellarũ grandines, imbres, & ipi nõ leui effectu ut docuimus, turbãtq́ cõceptæ spei ordinẽ. Idq́ ne nobis tãtum putemꝰ accidere, & reliq̃ fallit aĩalia sagaciora circa hoc, ut uita eoꝝ cõstet, æstiuasq́ alites ꝓpostere, aut ꝓpropere rigore, nec ante hybernos æstus. Ideo Virgilius errantiũ quoq́ syderũ rõnem ediscẽdã ꝑcepit, ammonẽs obseruandũ frigidæ Saturni stellę transitũ. Sunt qui certissimũ ueris indiciũ arbitrenẽ ob infirmitatẽ aĩalis papiliõis ꝓuentũ. Ideo ĩpo anno eũ cõmentaremur hæc, notarũ est. prouentũ eorũ ter repetito frigore extinctum, aduenasq́ uolucres ad .vi. Kalen. Febrarii spem oeris attulisse, mox seuissima hyeme cõflictatas. Res anceps primũ omniũ a cœlo peti legem, deinde eam argumẽtis esse quærendã. Sup oĩa est mundi cõuexitas, terrarũq́ globi differentia, eodem sydere alio tempe aliis apiente se gentibus. Quo fit ut causa eius non iisdẽ diebꝰ ubiq́ ualeat. Addidere difficultatẽ & authores. diuersis in locis obseruãdo, mox etiã in iisdem diuersa ꝓdendo. Tres aũt fuere sectæ, Caldæa, Aegyptia, Græca. His apud nos quartã Cæsar dictator annos ad solis cursũ redigens singulos. Sosigene perito, sciẽtiæ eius adhibito. Et ea ĩpa ratio postea cõperto errore correcta est. Ita ut xii. annis cõtinuis nõ ĩtercalareẽ, q̃a cœpat sydera annus morari, qui prius antecedebat. Et Sosigẽes ĩpe tribus cõmentationibus (q̃q̃ diligẽtior esset cæteris) non cessauit tñ addubitare ĩpe semet corrigendo. Auctores ꝓdidere ea, quæ prexuimus uoluimini huic. raro illius sententia cũ alio congruente. Minos hoc in reliqs mirũ, quos diuersi excusauere tractus. Eoꝝ q ĩ eadẽ regione dissidere, unam discordiã ponemus, exẽpli gratia. Occasum uergiliaꝝ matutinũ Hesiodus (nam huius quoq́ noĩe extat Astrologia) tradidit fieri, cum æqnoctiũ autũni conficeretur. Tales .xxv. die ab æqnoctio. Anaximãder .xxix, Eudęmon .xlviii. Nos seqoemur obseruationem cęsaris, maxieq́ hæc erit Italiæ ratio. Dicemus tamẽ & alioꝝ placita. Id qm̃ non uniꝰ terræ, sed totius naturæ interꝑtes sumus, non auctoribus positis, id enĩ uerbosum est, sed regionibus, ut legẽtes tm̃ meminerint breuitatis gratia. Cõ Artica noĩata fuerit simul ĩtelligere cycladas ĩsulas. Cũ Macedõia Magnesiã. Thraciã Cũ ægyptus Fœnicẽ, Ciprũ, Ciliciã. Cũ Bœotia Locridem, Phocidem, & finitimos semp tractus. Cũ Hellespontus Cherronesum, & continentia usq́ Athomontẽ. Cum Ionia Asiã & ĩsulas Asiæ. Cũ pelopõnesus Achaiã, & ad Hesperũ iacentes terras. Chaldæi Assyriam & Babiloniã demõstrabũt. Africã, Hispaniã. Gallias sileri nõ erit mirũ. Nẽo enĩ obseruauit in iis, q syderũ ꝓderet exortus, nõ tñ difficili rõne dinosceneẽ ĩ illis quoq́ terris digestiõe circuloꝝ, quã in sexto uolumĩe fecimus, qua cognitio cœli non gentiũ mõ uerũ urbiũ quoq́ singularũ ĩtelligiẽ nota ex his terris quas noĩauimus sumpta cõuexitatẽ circuli pertinẽtis, ad q̃s q̃sq́ q̃reret, & terras ad earũ syderũ exortꝰ, per oĩm circulorũ pares umbras. Indicãdũ & illud tẽpestates ĩpas ardores suos hẽre q̃drinis ãnis. Et easdẽ nõ magna differẽtia reuerti rõne solis, octõis uero augeri easdẽ, cẽtesima reuoluẽte se luna. Oĩs aũt ratio obseruata est tribus mõis, exortu syderũ, occasuq́, & ĩpoꝝ tẽporũ cardinibus. Exortꝰ occasusq́ binis mõis ĩtelligunẽ. Aut enĩ aduẽtu solis occultanẽ stellæ & conspici desinunt, aut eiosdem abscessu ꝓferunt se in emersum. Hoc melius q̃ exortum cõsuetudo dixisset,

do dixisset,& illd' occultationé potius q̃ occasuʒ.Alio mõ quo die icipiũt appere,uel desinũt oriẽte sole uel occidẽte,matutini uespriniue cognomiati,put alterutris eoꝝ mane,uel crepusculo cõtingit.Dodrantes horarũ(cum minimũ)interualla ea desiderant ante solis ortũ,uel post occasũ,ut aspici possint.Præterea bis quædã exoriunt̃ & occidunt. Oisq; sermo de his est stellis,q̃s adhærere cœlo dixim⁹.Cardo tẽporũ q̃dripartita ãni distinctione cõstat.Per icremẽta lucis auget̃ hoc a bruma,& æquat̃ noctib⁹,uerno æqnoctio in diebus.xciii.horis.Deinde supat noctes ad solstitiũ diebus.xciiii.horis.xii.usq; ad æquinoctiũ autũni.Et cũ æquata die pcedit ex eo ad brumã dieb⁹ lxxxix.horis tribus.Horæ nunc in omni accessione æqui noctiales nõ cuiuscunq; diei significant̃,oẽsq; eæ differentiæ fiunt i octauis ptibus singulorũ.Bruma Capicorni ad.viii.Calen.Ianuarii fere.Aeqnoctiũ uernũ arietis.Solstitiũ cãcri.Alterũ æqnoctiũ libræ.Qui & ipi dies raros,ñ aliquos tẽpestatũ significatus hñt.Rursus hi cardies singlis etiãum articulis tẽporũ diuidunt̃ per media oẽs dieꝝ spacia.Quoniã inter solstitiũ & æquinoctiũ autũi,fidiculæ occasus qui autũnũ inchoat dies.xlv.At ab æqnoctio eo ad brumã uergiliarũ matutinis occasus hyemẽ dies.xliii.inter brumã & æqnoctium dies.xlv.Flatus fauonii uernũ tẽpus.Ab æqnoctio uerno initiũ æstatis dies.xlviii.uergiliarũ ortus matutinus.Nos incipiem⁹ a sementibus frumẽti,hoc ẽ uergiliaꝝ occasu matutino.Nec deide puoꝝ sydeꝝ mẽtione cõcidenda ratio est,& difficultas reꝝ augẽda cũ sydus uehemẽs orionis iisdẽ dieb⁹ lõgo decedat spacio.Sementibus tpa plęriq; psumũt,& ab.xi.die autũnalis æqnoctii fruges serũt,adueniente coronæ exortu cõtinuis dieb⁹,certo ppe imbriũ pmissu.Xenophõ anteq̃ deus signũ dederit.Hoc Cicero nouẽbris imbre fieri interptatus ẽ,cũ sit uera ratio nõ prius serendi,q̃ folia ceperit decidere.Hoc ipo uergiliarũ occasu fieri putãt.Aliqui ad.iii.Idus nouẽbris,ut diximus seruant,qm̃ id sydus uestis institoris est,& est i cœlo notatu facilimũ.Ergo ex occasu ei⁹ de hyeme augurant̃ qbus est cura negociatoris isidiãdi auaritię.Nubilo occasu pluuiosam hyemẽ denũciat,statimq; augẽt lacernarũ pcia.Sereno aspam,& reliquiarũ uestiũ accendũt.Sed ille indocilis cœli agricola hoc signũ habet iter suos uepres,humũq; suẽ aspiciẽs,cum folia uiderit decidua.Sic idicat̃ ãni tẽperies,alibi tardi⁹,alibi maturi⁹.Ita eni sẽtit̃,ut cœli lociq; efficit natura,idq; in hac rõne pcellit,qd' eadẽ & i mũdo publica est,& unicuiq; loco peculiaris.Miretur hoc q nõ meminerit ipo brumali die pulegiũ in ♣ catnariis florere,adeo nihil esse occultũ natura noluit.Et serẽdi igit̃ hoc signũ ddit.Hæc est uera iterptatio argumẽtũ naturę secũ afferẽs.Quippe se & terra peti suadet,pmittitq; quãdam stercoris uicẽ,& cõtra rigores terrã,satusq; opiri a se nũciat,& monet festinari.Varro in fabæ utiq; satu hãc obseruationẽ custodiri pcipit.Alii plẽa luna serendã.Lentẽ uero a.xxv.ad.xxx.Vitiũ quoq; eisdẽ lunæ dieb⁹.Ita demũ sine ilacib⁹ fore.Quidam pabuli causa sic fieri iubẽt,seminis aũt uere.Est & alia manifestior ratio mirabiliore naturæ puidentia.In qua Ciceronis sententiã ipsius uerbis subsignabimus.

Iam uero semper uiridis,semperq; grauata
Lentiscus triplici solita est grandescere fœtu.
Ter fruges fundens,tria tempora monstrat arandi

Ex his unum hoc erit idem & lino,papauere serendo.Cato de papauere ita tradit.Virgas & sarmenta q̃ tibi in satione supant,in segete cõburito.Vbi eas cõbusseris,ibi papauer serito syluestre.quod in miro usu est melle decoctum ad fauciũ remedia.Visq; somnifera etiam satiuo.Et hactenus de hyberna semente.

♣ Cotonariis

Replicatio totius culturæ,& quid quoq; mẽse i agro fieri oporteat. Cap.xxvi.

VErũ ut pariter ois culturæ quoddã breuiariũ peragat̃,eodẽ tpe cõuẽit & arbores stercorare,acumulare itẽ uineas.Sufficit i iugeꝝ opa,& ubi patiet̃ loci rõ arbusta ac uieas putare,seminariis solũ bipalio preparare,foueas apire,aquã de agro pellere,torcular lauare & recõdere.A Calẽ.nouẽbris gallinis oua supponere nolito,donec bruma cõficiat̃.In eũ diẽ terna dena subiciito æstate tota,hyeme pauciora,nõ tñ infra nouena.Democritus talẽ futurã hyemẽ arbitrat̃.q̃lis fuerit brũæ dies,& circa eũ terni.itẽ solstitio æstatẽ.Circa brumã plæriq; bissептẽ halcyonũ fœtura uẽtorũ quietẽ molli⁹ cœlũ,sed & i his & in aliis oĩbus ex euẽtu significationũ intelligi sydera debebũt,nõ ad dies utiq; pfinitos spectari tempestatũ uadimõia.Per brumã uitẽ ne colito.Vina tũ defæcari,ẽt diffũdi Higinus suadet a cõfecta eo septio die utiq; si septia luna cõpetat Cerasa circa brumã seri.Bubus glandẽ tũc aspergi cõuenit i iuga singula modios.Largior ualetudinem infestat,& quocũq; tpe detur,si minus triginta diebus cõtinuis data sit,narrant uerna sca-

bie pœnitere.Materiei cædēdæ tēpus hoc dedimus.Reliq̄ opa nocturna maxie uigilia cōstāt,cū sint noctes tanto ampliores.Qualos.crates,fiscinas texere.Faces icidere Ridicas pparare interdiu xxx.palos.xl.In lucubratiōe uespria ridicas.y.palos.x. Totidē antelucano.Abruma infauoniū cæsari nobilia sydera significāt.iiii.Kalē.Ianuarii matutio,cāis occidēs. Quo die Atticæ finitimis regionibus aquila uespi occidere tradit.Pridie nonas Ianuarii Cæsari delphinꝰ matutio exorit, & postero die fidicula.Quo ægypto sagitta uespi occidit.Itē ad.yi.Idꝰ Iāuarii eiusdē delphini uesptino occasu cōtiui dies hyemāt Italiæ,& cū sol i aquariū sentiat trāsire.qđ fere.xyi. Kaleñ. Februarii euēit.viii.Kaleñ.stella regia,

♣Venꝰ supfluit

♣Venus appellara Tuberoni in pectore leonis occidit matutino Et ptidie nonas Februarii fidicula uespi.Huius tpis nouissimis diebꝰ ubicūq; patiet cœli tō, terram ad rosaꝝ & uineæ satū uertere bipalio optet.Iugero ope.lx.sufficiūt.Fossas putgare, aut nouas facere.

✝lāinas

Antelueanis ferramēta acuere,māubria aptare,doglia q̄ssa sarcit,ipotūq; ✝lanas scabēdo putgare,aut nouas facere.Antelucanis a fauonio i æquinoctiū uernū Cæsari significat.xyii. Caleñ .Martii triduū uarie.Et.viii.Kaleñ.hirūdinis uisu,& postero die arcturi exortu uesprio Irē iii.nonas.Martii cæsar cancri exortu id fieri obseruabit.Maior pars auctoꝝ uidemitoris emersu viii.Idus aqlonii piscis exortu.& postero die orionis.In Attica miluū appere obseruatur.Cęsari & idꝰ Martias ferales sibi annotauit scorpiōis occasu.xv.uero Kaleñ. Aprilis Italię miluū oñdit.xii Kaleñ.equū occidere matutio.Hoc iteruallū tempis uegetissimū agricolis,maxieq; oposum est. In quo pcipue fallunt.Neq; eni illo die uocant ad mūia,quo fauōius flare debeat,sed quo cœpit. Hoe acri intētione seruandū est.Hoc illo mense signū deus habet obseruatiōe minime fallaci aut dubia.Si quis attendat unde spiret is uentus,quaq; pte ueniat,diximus secundo uolumine & dicemus mox paulo oposius.Interim eo die(quisqs ille fuerit)quo flare cœperir,non utiq;.vi.idus Februarii, sed siue āteq̄ uer puenerit,siue postq̄ hyemarit,post eam diem inquā innūera rusticos cura distringat,& prima q̄q; peragant,quæ differi nequeunt.Trimestria serant. Vites putentur. qua diximus rōne.Oleæ curēt.Poma serant inserantq;. Vineæ pastinent.Semina digerant,.Instaurētur alia.Harundines.salices,genistæ serant cædantq;.Serant uero ulmi,populi,platani,uti dictū est.Tum & segetes cōuenit purgare.Sarrire hybernas fruges,maximeq; far.Lex certa in eo cū q̄tuor fibraꝝ esse ceperit.Faba uero nō anteq̄ triū folioꝝ.Tunc quoq; leui sarculo purgare uerius q̄ fodere.Florentē utiq;.xv.primis diebus nō attigere.Hordeū nisi sit siccū ne serito. Putationem æquinoctio peractam habeto. Vineæ iugerū q̄ternæ operæ putāt,alligantq;. In arbusto singulæ operæ.xy.arbores.Eodē hoc rpe hortorū,rosariorūq; cura est,quæ sepatim pximis uoluminibus dicent,eodē & topiariorū.Tūc optime scrobes fiunt.Terra in futurū pscindit,Virgilio maxime auctore,ut glebas sol coquat.Vtilior sentētia,quæ nō nisi temperatū solū i medio uere atari iubet,qm in pingui statim fulcos occupāt herbæ.In gracili isecuti æstus exiccāt,certūq; succū futuris semibus auferūt.Talia autūno melius atari certū est.Cato uerna opa sic diffinit,scrobes fieri, seminaria ppagari i locis crassis & humidis,ulmos,ficos,poma,olæas.prata stercorari lūa sitiēte. Quæ rigua nō erūt,ab afflatu fauōii defēdit,purgari herbas,malas radicitꝰ erui,sicꝰ iterpurgari, semiaria fieri,& uetera sarciri.Hæc anteq̄ uinea florere icipiat.Itēq; pyro florēte arare icipiat macra harēosaq; Postea utiq; grauissima & aquosissima.Ita postremo arato.Ergo hæc aratio has habebit notas lentiscī primū fructū oñdentis,ac pyri florētis.Erit & tertio i bulborū satu scyllæ.Itē in coronamentorū narcissi.Nāq; & hæc ter florēt.primoq; flore primam arationem ostendūt,medio seeūdā,tertio nouissimā,quādo inter sese alias notas pbent.Ac non in nouissimis cauet,ne fabis florentibus attingat edera.Id eni noxiū,& exitiale est ei tēpus.Quædā uero & suas habent notas,sicuti fieus.Cum folia pauca in cacumine acetabuli modo germinēt,tūc maxime serēdas fieꝰ. Aequinoctiū uernū ad.yiii.Caleñ.Aprilis peragi uidet.Ab eo ad uergiliarū exortū matutinū, Cęsari significāt Caleñ.Aprilis.iii.nonas Aprilis.In Attica uergiliæ uesperi occultāt.Eędē postridie i Bœtia.Cæsari autē & Chaldeis nonis.ægypto oriō & gladius eius icipiunt abscōdi. Cæsari.vi, Idus signifieat iber libræ occasu.xiiii.Kalen.Maii ægypto suculæ,occidūt uespi sydus uehemēs & terra matiq; turbidū.yi.Attieæ.xv.Cæsari cōtinuoq; triduo significāt.Assyriæ aūt.xii. Calen. hoc est uulgo appellatū sydus paliliciū,quoniā,xi.Calē.Maii urbis Romæ natalis,quo fere fereitas reddit.Claritatē obseruatiōi dedit nimboꝝ argumēto,hyadas appellātibꝰ græcis has stellas Quod nostria similitudine cognois,gręci propter sues ipositū arbitrantes iperitia appellauere suculas.Cæsari ad.yiii.Calē.notat dies.yii.Calen.Aegypto hedi exoriūt.yi.Calē. Bœtiæ & atticæ

canis uesperi

canis uespi occultaᵗ. Fidicula mane oriᵗ.v.Calē. Assyriæ orig totus abscōdiᵗ. Tertio aūt canis.vi. nōas Maii cæsari suculæ matutino exoriunᵗ. Et.viii.Idꝰ capella pluuialis: Aegypto aūt codē, die canis uespi occultaᵗ. Sic fere i.vi.Idꝰ Maii.q ē uergiliaꝝ exortꝰ deccurrūt sydera. In hoc tpis interuallo.xv.diebus prius agricolæ rapiēda sūt ea qbus pagēdis ante æqnoctiū nō suffecerit. Dū sciat inde oatā exprobationē fœdā putantiū uites p imitationē cātꝰ alitis tēporarii, quē cuculū uocāt, Dedecus, n. habeᵗ, opprobriūq; meritū, falcē ab illa uolucre i uite dephēdi, ut ob id petulātiæ sales etiā cū primo uere ludanᵗ. Auspitio tñ detestabiles uidenᵗ. Adeo mioīa quoq; i agro naturalibus trahuoᵗ argumētis. Extrēo aūt panici miliiq; satio ē. Iustū ē hoc seri maturato hordeo. atq; ēt i codē aruo. Estq; signū illiꝰ maturitatis, & hoꝝ satiōis cōe. Lucētes uespe p arua cicidelæ. Ita appellāt rustici stellātes uolatꝰ, Græci uero lāpyridas, icredibili benignitate naturæ.

Ne agricolæ aspiciāt stellas, sed magis tēpora serendæ frugis. & ortꝰ occasusq; syderis i qbusdā herbis. & de stellaꝝ ortu & occasu. Cap.xxvii.

IAm uergilias i cœlo notabiles natura fecerat, noo tamē his cōtēta terrestres fecit alias ueluti uocifetās. Cur cœlū intueris agricola? Cur sydera qris rustice? iam te breuiore somoo fessum premūt noctes. Ecce tibi inter herbas tuas spargo peculiares stellas, casq; uespere, &.ab opere disurgēti ostēdo. Ac ne possis pterire miraculo sollicito. Vides ne ut fulgor igni similis alaꝝ con pressu tegaᵗ? secū lucē habeat & noctē? Dedi ecce tibi herbas horaꝝ iodices, & ut ne sic qdē oculos tuos a terra reuoces. Heliotropiū ac lupinū circūagūᵗ cū sole. Cur etiā nūc altiꝰ spectas, ipumq; cœlū scrutatis? Habes āte pedes tuos cccc uergilias. In certis cæ diebus pueniūt, durātq; fœdere syderis huiusce. Partūq; eas illius esse certū est. Proiode quisqs æstiuos fructꝰ ante illas seuerit, ipse frustrabiᵗ sese. Hoc iotcruallo, & apicula pcedens fabā florere indicat, fabaq; florescēs eā euocat. Dabiᵗ & aliud finiti frigoris indiciū. Cum germioare uideris morū, iniuriā postea frigoris timere oolito. Ergo opator. Taleas oliuaꝝ ponere, IPsasq; oleas iterradere. R gare prata eqnoctii diebꝰ primis. Cū herba creuerit in festucā, arcere aqas Vincas pāpinare. Et hinc lex sua cū pāpini qttuor digitos longitudie explcuerint, Pāpinat una opa iugerū. Segetes iterare Seriᵗ uero diebus, xx. Ab æquinoctio sartura nocere, & uineæ & segeti existimaᵗ. Et oues lauandi hoc idē tēpus est. A uergiliarū exortu significāt Cæsari postridie arcturi occasus matutini.iii.Idꝰ Maii. Fidiculæ exortꝰ.xii. Calē. Iunii capella uespe occidēs, Et in Attica canis.xi, Calē. Cæsari orionis galdius occidere incipit.ii.nonas Iuoii. Cæsari & Assyriæ aqla uespi oriᵗ.viii.Idus. Arcturus matutio occidit Italię.viii, &.iiii.Idus. Delphinꝰ uespi exoriᵗ.xvii.Calē.Iulii gladius orionis exoriᵗ. Quod ægypto post qtriduū.xi.Calē.eiusdē orionis gladiꝰ Cæsari occidere incipit.viii.Calē.Iulii uero lōgissima dies totius anni, & nox breuissima solstitiū cōficiūt, In hoc tēporis interuallo uineæ pāpinanᵗ, curaᵗq; ut uiea uetus semel fossa fit, bis nouella. Oues tōdeoᵗ. Lopinū stercorādi causa uertiᵗ. Terra pscinditur. Vitia i pabulū secaᵗ. Faba metiᵗ, deide concutitur.

De pratis & tepatione prati, & cotibꝰ, & falcibꝰ, & descriptio frugū, & syderū. Cap.xxviii.

PRata circa Calē.Iuoii cędunᵗ, quoꝝ facilia agricolis cura, ac minimi ipendii, hæc de se postulat dici. Relinq debēt i læto solo, uel hūido, uel riguo, caq; aq pluuia rigari uia publica. Vtilissimum simul & herbæ arare, deide cratire, serere florem ex fœnilibus. atq; ex presepibus fœno dilapsum spargere, priusq cratianᵗ. Nec prio aono rigari, nec pasci ante secūda fœoisicia, ne herbæ uelanᵗ, obituq; hebetenᵗ. Senescūt prata, restituiq; debēt, faba i his sata, uel rapis. uł milio. Mox i sequēte anno frumēto. rursusq; i prata tertio relinq. Præterea quotiēs secta sint Sicilite, hoc est quę fœnisecces ptercūt secari Est eni i primis inutile oasci herbas semētaturas. Herba optima i prato trifoli, pxia graminis, pessima mimmuli. Siliq etiā dira ferendis, iouisa, & equiselis est, a silitudioe equinæ setæ. Secaodi tps cū spica deflorescere cœperit, atq; roborari, secādūq; aoteq inarescat. Cato fœoū, iqt, nō seces priusq semē maturū fit. Quidā pridie rigāt ubi sūt rigua. Noctibꝰ roscidis secari melius. Quædā ptes Italiæ post messem secāt. Fuit hoc quoq; maioris ipendii apud priores creticis tantū, transmarinisq; cotibꝰ notis ne nisi oleo falcis aciē excitātibꝰ. Igiᵗ corou pptcr oleū ad crus ligato fœnisex icedebat, Italia aqrias cotes dedit, limæ uice ipantes ferro. Sed aquaria ptinus uirct Falciū duo genera. Italicū breuiꝰ, ac uel iter uepres quoq; tractabile. Galliarū latisundia maioris cōpēdii. quippe medias cędūt herbas breuioresq; ptereūt. Itali fœoū ex dextera uoa manu secant. Iustū est uoa opera iugerū in die desecari, alligariq; manipulos tria milia.cc.qternoꝝ pondo, Sectū uerti ad solē, nec nisi siccum cōstrui oportet, Ni fuerit hoc obser-

natū diligenter,exhalare maturio nebulā quandā,metasq̧ mox sole accēdi. & cōflagrari certū ē, Rursus rigari desecta optet,ut secet̄ autūnale fœnū,quod uocāt cordū.Interānæ in. Vmbria quater anno secant̄ etiā non rigua. Ter uero plerisq̧ in locis,& postea in ipo pabulo non minus emolumēti est q̄ a fœno.Armētorū id cura,iumentorūq̧ ꝓgeneratio suū cuiq̧ cōsiliū dabit. Optimū maxie quadrigaꝝ quæstus. Solstitiū peragi in.viii.partecācri.&.viii.Kaleñ.Iulii.diximꝰ Magnꝰ hic āni cardo,magna res mūdi.Ex hoc usq̧ ad brumā decrescūt dies,qui creuerūt sex mēsibus. At sol ipe ad aqlonē scandēs asper,ardua emēsus ab ea meta incipit flecti,& digredi ad austrū,aucturus noctes aliis sex mensibus,ablaturusq̧ diei mēsurā.Ex hoc deiñ cōuehēdi.rapiēdiq̧ fructꝰ alios atq̧ alios tp̄s,& p̄parandi se cōtra sæuā ferāq̧ hyemē,dicebatq̧ hoc discrimen idubitatis notis signasse naturā Quāobrem eas manibꝰ ipis agricolaꝝ ingessit,uertiq̧ iussit ipa die folia.& esse confecti syderis signū.Nec syluestriū tantū arborū remotarūq̧,ne in saltus deuios montesq̧ eundem esse quærētibus signa.Non rursus ꝓximaꝝ urbanaꝝq̧,& quæ topiario tantū usu coluntur quāq̄ & i his illa uisant̄.Vertit oleæ añ pedes satæ.Vertit tiliæ ad mille usus petēdæ.Vertit popli albæ etiā uitibus nupræ Adhuc parū est,inqr,ulmū uitæ dotatā habes,Et huiꝰ ueterioꝝ pabulo uersa folia strigis.Stringēs aūt depuras.aspice & tenebris sydus,Alia pte cœlū respiciūt q̄ qua spectane re pridie.Salice oia alligas.Humillima arborū ipse toto capite altior,& huiꝰ folia circūagūt, qd re rusticū q̄reris?Nō star per me quo minꝰ cœlū intelligas.& cœlestia scias.Dabo & auribꝰ signū. palūbū utiq̧ exaudi gemitus.Transisse solstitiū cātu ne putes.nisi cū incūbantē uideris palumbē. A solstitio usq̧ ad fidiculæ occasū.vi.Kaleñ.Iulii,Cæsari oriō exorit̄,zōa aūt eius.iiii,nonas assyriæ·Aegypto uero ꝓcyon maturio æstuosus,quod sydꝰ apud Romanos nō hēt nomē,nisi cāiculā hāc uelimꝰ intelligi,hoc ē minorē canē.Sane ut i astris pigit̄,Est aūt magnope ptinēs,sicut paulo mox docebimꝰ.iii.nōas Chaldæis corōa occidit matutio.Atticæ oriō totus eo die exorit̄. Pridie idus Iulii & ægypriis orion definit exoriri.xvi.Kaleñ.Augusti Assyriæ ꝓcyon exorit̄.Deiñ postri die fere ubiq̧ cōfessū inter oēs sydus indicabī,qd̄ canis oriū uocamꝰ,sole primā ptē leonis igresso Hoc fit post solstitiū.xxiii.dies.Sētiūt id maria & terræ,multæ uero & feræ ut suis locis diximꝰ. Neq̧ ē ei minor ueneratio,q̄ descriptis in deos stellis. Accēditq̧ solē,& magnā ęstus obtinet cām xviii.Kaleñ.Augusti ægypto aqla occidit matutino,etesiarūq̧ ꝓdromi flatꝰ icipiūt,qd̄ Cęsar.x. Kaleñ.sentire Italiā existimauit.Aqla Atticæ matutio occidit.iii.Kaleñ.regia i pectore leōis stella matutino Cæsari imergit̄.viii,Idꝰ Augusti.Arcturꝰ mediꝰ occidit.iii.Idꝰ fidicula occasu suo autūnum içohat,uti is adnotat.Sed & uera rō id fieri iuenit.vi.Idus eiusdē.In hoc tpis iteruallo res sūma uiriū agit̄ decretorio uuis sydere illo,qd̄ cāiculā appelamꝰ.Vñ carbūculat̄ dicūt̄,ut quodā uredis carbone exustæ,nō cōparant̄ huic malo grādinis ꝓcellæ,ne q̄q̧ unq̄ annonę intulere caritatē.Agroꝝ qppe mala sunt illa.Carbūculꝰ aūt regionē late patētiū,nō difficili remedio,nisi calūniari magis naturā reꝝ hoies q̄ sibi ꝓdesse mallēt.Ferūt Thaletē.Cicero.Ari.Democritū q primꝰ itellexit,oñditq̧ cū terris cœli societatē,spernētibꝰ hāc curā eiꝰ opulētissimis ciuibꝰ ꝓuisa olei caritate ex futuro uergiliaꝝ ortu.qua diximꝰ rōne,ostēdemusq̧ iam plenius magna utilitate, tūc ꝓpter spem oliuæ coemisse in toto tractu omne oleū.mirātibꝰ q paupratē & quietē doctrinaꝝ ei sciebāt i primis cordi esse.Atq̧ ut appuit causa & igens diuitiaꝝ,cursus restituisse mercedē anxiæ & auidæ dñoꝝ pœnitētiæ,contētꝰ ita ꝓbasse opes sibi(cū ueller)in facili fore.Hoc Sestius postea ē Romanis sapiæ sectatoribus Athenis fecit eadē rōne.Tanta ltaꝝ occasio est.Quas eqdē miscebo aggrestibꝰ negociis q̄ potero dilucide atq̧ pspicue.Plæriq̧ dixere rorē iustū.sole acri, frugibꝰ rubigis cām esse,& carbūculi uitibus.Quod ex pte falsum esse arbitror, omnēq̧ uredinē frigore tantū innoxio constare sole.Id manifestū fiet attēdentibꝰ.Nam,primū oim hoc non euenire, nisi noctibus,& ante solis ardorem,deprehēdit̄q̧,totumq̧ lunari ratione constat,quoniā talis iniuria non fit nisi interlunio,plenaue luna,hoc est p̄ualente,utroq̧ enim habitu plena est,ut sepius diximus.Sed iterlūio omne lumē qd̄ a sole accipit,cœlo regerit.Differētia utrinsq̧ habitꝰ magna,ſ manifesta.Nāq̧ iterlunio æstate calidissima est,hyeme gelida.Ecōtratio in plenilunio æstate gelidas facit noctes,hyeme tepidas.Causa euidēs,ſ alia reddit̄ a Fabiāo,grecisq̧ auctoribꝰ. Aestate eñ iterlūio necesse est,ut cū sole nobis ꝓximo circulo currat,igne eius cominꝰ recepto cādēs, eadem iterlunio absit hyeme,qñ abscedit & sol.Item plēilunio æstiuo ꝓcul abeat aduersa soli. Hyeme aute ad nos per æstiuum circulū accedat.Ergo per se roscida,quotiēs alget,ifinitū quātū illo tēpore cadētes pruinas cōgelat,Ante oīa autē duo genera cœlestis iniuriæ meminisse debemꝰ.

Vnum quod

Vnũ quod tẽpeſtates uocamus, in qbus grandines, ꝓcellæ, cæteraq́ſ ſimilia intelliguntᷣ, Quæ cũ acciderint, uis maior appellatᷣ. Hæc ab horridis ſyderibos exeunt, ut ſæpius diximꝰ, ueluti arcturo, orione, hædis. Alia ſunt illa, quæ ſilente cælo ſereniſq́ʒ noctibus fiũt, nullo ſentiẽte, niſi cũ facta ſunt. Publica hæc & magnæ differentiæ a prioribus, aliis rubiginem aliis uredinẽ, aliis carbũculum appellãtibus. Oĩbus uero ſterilitatẽ. De his nũc dicemꝰ, a nullo ante nos ꝓdita, priuſq́ʒ cauſas reddemus.

De tempeſtatibus utriuſq́ʒ temporis, & remediis ſterilitatũ. Cap. xxix.

QVæ ſũt ꝑter lunarẽ, pauciſq́ʒ cæli locis eſſe cõſtat. Nãq́ʒ uergiliæ priuatí attinẽt ad fructꝰ, ut quaꝝ exortu æſtas incipiat, occaſu hyems ſemeſtri ſpacio, intra ſe meſſes uindemiaſq́ʒ & oĩum maturitatẽ complexæ. Eſt ꝑterea in cœlo q̃ uocatᷣ lacteus circulꝰ etiã uiſu facilis. Huius defluuio uelut ex ubere aliquo ſata cuncta lacteſcunt, duoꝝ ſydeꝝ obſeruatiõe, aqlæ ĩ ſeptẽtrionali pte, & in auſtrina caniculæ. Cuiꝰ mẽtionẽ ſuo loco fecimꝰ. Ipſe circulus fertᷣ p ſagittariũ & geminos, ſolis centrũ ĩfra ęqnoctialẽ circulũ ſecans, cõmiſſuras eoꝝ obtinẽte, hinc aquila, illinc canicula. Ideo effectꝰ utriuſq́ʒ ad oẽs frugiferas ptinẽt terras. Qnoniã ĩ his tm̃ locis ſolis terræq́ʒ cẽtra cõgruũt. Igitᷣ hoꝝ ſydeꝝ diebꝰ ſi purꝰ atq́ʒ mitis aer genitalẽ illũ lacteũq́ʒ ſuccũ tráſmiſerit in terras, læta adoleſcũt ſata. Si luna q̃ dictũ eſt rõne roſcidũ frigꝰ aſpſerit, admixta amaritudo, ut in lacte puerperiũ necat. Modus ĩ terris huiꝰ iniuriæ quã fecit, in quacũq́ʒ cõuexitate comitatos utriuſq́ʒ cauſæ. Et ideo nõ piter ĩ toto orbe ſentitᷣ, ut nec dies Aqlam diximus ĩ Italia exoriri ad. xiii. Kaleñ. Ianuarii. Nec patitᷣ rõ naturæ quicq̃ ĩ ſatis ante eũ diẽ ſpei eſſe certæ. Si uero in terluniũ incidat, oẽs hybernos fructus & ꝓcoces lædi neceſſe ẽ. Rudis fuit priſcoꝝ uita, atq́ʒ ſine litteris. Non minus tñ ingeoioſam fuiſſe in illis obſeruationẽ apparebit, q̃ nunc eſſe rõoem. Tria nãq́ʒ tpa fructibꝰ metuebãt, pp qd inſtituerũt feriãs, dieſq́ʒ feſtos, rubigalia, floralia, uinalia. Rubigalia Numa cõſtituit ãno regni ſui. xi quẽ nũc aguntᷣ ad. vii. Caleñ. Maii. Quoniã tũc fere ſegetes rubigo occupat. Hoc tẽpus Varro determinat ſole tauri partẽ decimã obtinẽte, ſicut tũc ferebat rõ. Sed uera cauſa eſt ꝙ poſt dies undeuiginti ab æquinoctio uerno, per id q̃driduũ, uaria gẽtiũ obſeruatiõe in. iiii. Caleñ. Maii, canis occidit, ſydus & per ſe uehemẽs, & cui ꝓccidetᷣ caniculã neceſſe ſit. Idem itaq́ʒ Floralia. iiii. Calẽ. eaſdẽ inſtituerũt urbis, anno quingẽteſimo ſextodecimo, ex oraculis Sibyllæ, ut omnia bene defloreſcerẽt. Hũc diem Varro determinat, ſole tauri partẽ q̃rtã decimam obtinente. Ergo ſi in hoc quatriduũ ĩciderit pleniluniũ, fruges & oĩa quæ florebunt lædi neceſſe erit. Vinalia priora quæ ante hos dies ſũt. ix. Calẽ. Martii deguſtãdis uinis ĩſtituta, nihil ad fructus attinẽt. Nec quæ adhuc diximꝰ ad uites oleaſq́ʒ, qm̃ eoꝝ cõceptꝰ exortu uergiliaꝝ incipit ad. vi. Idus Maii, ut docuimus. Aliud hoc quatriduũ eſt, qđ neq́ʒ rore ſordere uelit. Ex horrent em̃ frigidũ ſydꝰ arcturi poſtridie occidens, & multo minꝰ pleniluoiũ ĩcidere. iiii. nonas Iũii, iteꝝ aquila exoritᷣ ueſpi, decretorio die florẽtibus oleis uitibus ſi pleniluniũ in eũ ĩcidat. Equidẽ & ſolſtitiũ. viii. Caleñ. Iunii ĩ ſimili caſu dixerim, & canis ortũ poſt dies a ſolſtitio. xxiii. Sed iterlunio accidẽte, quoniã uapore cõſtat culpa, aciniq́ʒ præcoquuntᷣ ĩ calluȝ. Rurſus pleniluniũ nocet ad. iiii. nonas Iulii, cũ ægypto canicula exoritᷣ. Vel certe. xvi. Caleñ. Auguſti cũ Italiæ. Itẽ. iiii. Caleñ. Auguſti, cũ aquila occidit, uſq́ʒ in. x. Caleñ. eiuſdẽ. Extra has cauſas ſũt uinalia altera q̃ agũtᷣ ad. xiii. Caleñ. ſeptẽbris. Et Varro a fidicula ĩcipiẽte occidere mãe determiat ꝙ uult initiũ autũni eſſe. Et hũc diẽ feſtũ tẽpeſtatibus leniẽdis eſſe ĩſtitutũ. Nũc fidiculã occidere ad. vi. Idus Auguſti ſeruatᷣ. Intra hæc cõſtat cœleſtis ſterilitas. Neq́ʒ negauerim poſſe eam pmutari arbitrio legentiũ locoꝝ æſtimantiũ naturas. Sed a nobis rõnẽ demonſtratã eſſe ſatis eſt. Reliq̃ obſeruatiõe cuiuſq́ʒ cõſtabũt. Alterutrũ qdem fore in cauſa, hoc ẽ pleniluniũ, aut ĩterluniũ nõ erit dubiũ. Et ĩ hoc mirabilẽ admirari benignitatẽ naturæ ſuccurrit. Iã primũ hãc iniuriã oĩbꝰ ãnis accidetᷣ nõ poſſe pp ſtatos ſydeꝝ curſus Nec niſi paucis noctibꝰ anni. Idq́ʒ qñ futuꝝ ſit facile noſci. Ac ne ꝑ oẽs mẽſes timeretᷣ eaꝝ quoq́ʒ lege diuiſũ, æſtate iterlunia ꝑterq̃ biduo ſecura eẽ. Hyeme pleoilunia. Nec niſi æſtiuis breuiſſimiſq́ʒ noctibꝰ metui. Nõ diebꝰ itẽ ualetᷣ. Præterea tã facile itelligi, ut formica minimũ aĩal ĩterlunio qeſcat. Plenilunio etiã noctibꝰ operetᷣ. Auem parã oriẽte Syrio ipo die non appere, donec & occidat. E diuerſo uirionẽ prodire ipo ſolſtitii die. Neutrũ uero lũæ ſtatũ noxiũ eſſe, nec noctibos quidem, niſi ſerenis & oĩa aura quieſcente, qm̃ neq́ʒ nube neq́ʒ in flatu caduntrores. Sic quoq́ʒ ſine remedio. Sarmenta aut paleaꝝ aceruos, & euulſas herbas fruticeſq́ʒ per uineas cãpoſq́ʒ cũ timebis ĩcẽdito. Fumꝰ medebitᷣ. Hic e paleis & cõtra nebulas auxiliatᷣ, ubi nebula nocẽs

Quidá tres cancros uiuos cremari iubent i arbuſtis,ut carbũculi nõ noceát.Alii ſiluri carné leuiter uri a uento,& per rotá uineá fumus diſpergaꝰ.Varro auctor eſt,ꝙ ſi fidiculæ occaſu,quod eſt initiũ autũni,uua picta conſecreꝰ inter uites minus nocere tẽpeſtates.Archibiꝰ ad Antiochũ Syriæ tegẽ ſcripſit. Si fictili nouo obſerata obruaꝰ rubeta rana i media ſegete nõ eſſe noxias tempeſtates.Opa ruſtica huius iterualli,terrá iterare.Vbi æſtiua regio poſcat,accumulare.Germinária niſi i ſolo luxurioſo fodiéda nõ ſunt.Semíaria purgari ſarculo.Meſſem hordeaceá facere.Aream ad meſſem cteta ꝑparare Catonis ſententia amurca rẽperata, Vergilii opoſius.Maiore ex parte æquant tantũ,& fimo bubulo dilutiore illinunt.Id ſatis ad pulueris remediũ uiderut.

De meſſe,& tritico,& palea,& frumento ſeruando. Cap.xxx.

MEſſis ipſius ratio uaria.Galliaꝝ latifundiis ualli ꝑgrandes détibus in margine ifeſtis duabus rotis ꝑ ſegeté impellũꝰ,iuméto in cõtrariũ iuncto.Ita directe i uallũ cadũt ſpicæ.Stipulæ alibi media falce præciduntꝰ.atq̃ irer duas mergites ſpica deſtringiꝰ,Alibi ab radice euellũt.Quod q faciũt ꝓſcindi ab ſe obiter agrũ iterꝑtanꝰ,cũ extrahát ſuccũ.Differétia hæc. Vbi ſtipula domos contegũt,q̃ longiſſimá ſeruár.Vbi fœni inopia eſt,ſtraméto paleá quærũr.Panici culmo nõ tegũt.Milii culmũ fere inurũr.Hordei ſtipulá bubꝰ gratiſſima ſeruát,Panicũ & milium pectine manuali ſigillarim legũt galliæ.Meſſis ipa alibi tribolis i area,alibi equoꝝ greſſibꝰ exteriꝰ,alibi pticis flagellaꝰ.Triticũ quo ſeriꝰ metiꝰ,copioſiꝰ iueniꝰ.Quo celeriꝰ uero eo ſpecioſius & robuſtius.Lex apriſſima anteq̃ granũ idureſcat,& cũ iam traxerit coloré.Oraculũ uero biduo celerius meſſem facere,potius q̃ triduo ſerius.Siligis & tritici etiá ratio i area horreoq̃.Farga difficulter excutiꝰ,cõuenit cũ palea ſua cõdi & ſtipula tantũ.& ariſtis liberaꝰ.Palea plures gentiũ ꝓ fœno utunꝰ.Melior ea q̃ tenuior,minutiorq̃,& pulueri ꝓpior.Ideo optía e milio.Proxima hordeo.Peſſima ex tritico ꝑterq̃ iumétis ope laborátibꝰ.Culmũ ſaxoſis locis cũ inaruerit,baculo frágũt ſubſtratu aíaliũ.Si palea deficit,& culmus teriꝰ.Ratio hæc maturiꝰ deſectꝰ muria diu aſpergiꝰ. Dehinc in manipulos ſiccatus conuoluiꝰ,atq̃ ita pro fœno bubus datur.Sunt q accendunt in aruo,& ſtipulas magno Virgilii præconio.Summa aũt rõ,ut herbaꝝ ſemen exurant.Ritus diuerſitaté magnitudo facit meſſiũ,& raritas operioꝝ.Cõnexa é ratio fruméris ſeruádi.Horrea opoſa tripedali craſſitudie,pariete lateririo exædificari iubét aliq.Præterea ſupne ipleri,nec afflatus admittere,aut feneſtras habere ullas.Aliis ab exortu tárũ æſtiuo aut ſeptétriõe,eaq̃ ſine calce cõſtrui,qm̃ ſit fruméro inimiciſſima.Nam q̃ de amurca ꝑceperint idicauimꝰ.Alibi cõtra,ſuſpendũt granaria lignea colũnis,& pflari undiq̃ malũt,atq̃ ét a fundo.Alii oíno pendũt,& abaſflatu exteuari granũ arbitranꝰ,& ſi regulis ſubiaceat,cõſerueſceꝰ. Mlti uétilaꝰ quoq̃ uetát. Gurgulioné eñ non deſcendere infra q̃ttuor digitos,nec amplius periclitari.Columella & fauoniũ uentũ cõferre frumento ꝑdicit,quod miror eqdem ſicciſſimũ alioquin.Sunt qui rubetá ranam i limine horrei pede e longioribus ſuſpéſam inuehere iubeant.Nobis referre plurimũ tẽpeſtiuitas condẽdi uidebiꝰ.Nam ſi parũ roſtũ atq̃ robuſtũ collectũ ſit,aut calidũ cõditũ,inimica innaſci neceſſe eſt. Diuturnitatis cauſa plures. Aut i ipſius grani corio,cũ eſt nũeroſiꝰ,ut milio,aut ſucci pinguedine,q ꝓ hũore ſufficit tátũ ut ſiſamæ,aut amaritudie,ut lupino & cicerrulæ.In tritico maxime creſcũt aíalia,qm̃ ſpiſſitate ſua cõcaleſcit,& furfure craſſo ueſciꝰ,Tenuior hordeo palea exilis & legumini,ideo nõ generát.Faba craſſioribꝰ tunicis operiꝰ.Ob hoc efferueſcit.Quidá ipm̃ triti✣Cariatica. cũ diuturnitatis gr̃a aſpergunt amurca mille modios q̃drátali.Alii chalcidica aut ✣carica creta, aut etiá abſynthio.Eſt & olirhi ac cerinthi Eubœæ terra q̃ corrũpi nõ ſinat,nec fere cõdita in ſpica læduntꝰ.Vtiliſſime tñ ſeruanꝰ in ſcrobibus,quos ſyros uocant,ut in Cappadocia, & i Thracia & hiſpania,Africa.Añ oía ut ſicco ſolo fiár curaꝰ.Mox ut palea ſuſternanꝰ.Præterea cũ ſpica ſua cõdunꝰ.Ita fruméta ſi nullus ſpũs penetret,certũ eſt nihil maleficũ naſci.Varro auctor eſt,ſi cõditũ triticũ durare annis quinq̃ginta,milium uero cétũ.Fabá & legumia i oleareis cadis oblita cinere lõgo tpe ſeruari.Item fabá a Pyrrhi regis ætate in quodá ſpecu ambraciæ uſq̃ ad Piraticũ Pompei Magni bellũ duraſſe annis circiter.cxx.Ciceri tantũ nullæ beſtiolæ in horreis innaſcũꝰ, Sũt qui urceis cinere ſubſtratis,& illitis acetũ habẽtibꝰ leguminũ aceruos ſupingerant,ita nõ naſci maleficia credétes.Alii qui in ſalſaméráriis cadis gypſo illinát alii q lété aceto laſerpitiato reſpergár,ſiccaráq̃ oleo inungát.Sed breuiſſima obſeruatio qđ uitiis carere uelis,iterlunio legere. Quare plurimũ refert,cõdere quis malit, an uendere.Creſcéte eñ luna frumenta grandeſcunt,

De uindemia & autumni temporibus Cap.xxxi.

SEquit ex diuisione tempoꝝ. Autumnus fidiculæ occasu ad æquinoctiũ, ac deinde uergiliarum occasum initiũq; hyemis his interuallis significatur. Pridie. Idus Augusti Atticæ equus oriens. Vespa ægypto & cæsari delphinus occidẽs. xi. Caleñ. septẽbris Cæsari & Assyriæ stella quæ uindemiator appellat exoriri mane incipit, uindemiæ maturitatẽ ꝓmittens. Eius argumentum erũt acini colore mutati. Assyriæ, v. Caleñ. & sagitta occidit, & Etesiæ desinũt. Vindemiator ægypto non exorit. Atticæ arcturꝰ matutino, & sagitta occidit mane. v. Idus septẽbris Cæsari capella orit uespi. Arcturus uero Medis pridie Idus uehementissimo significatu terra mariq; ꝑ dies quinq; ratio eius hæc tradit. Si delphino occidẽte imbres fueriñt, nõ futuros per arctuꝝ. Signũ orientis eius syderis seruetur hirundinũ abitus, nanq; depræhensæ itereunt. xvi. Caleñ, octobris ægypto spica, quã tenet uirgo, exoritur matutino, etesiæq; desinunt. Hoc idẽ Cæsari. xiiii. Caleñ. xiii. Assyriæ significant, & xi. Caleñ. Cæsari cõmissura pisciũ occidẽs, ipm̃q; æquinoctii sydꝰ. viii. Caleñ. octobris. Deinde consentiunt (qđ est rarum) Philippus. Calippus. Dositheus. Parmenistus. Conõ, Criton, Democritꝰ. Euxodꝰ, Ion. iiii. Caleñ. octobris capellã matutio exoriri. Et. iii. Calẽ. hædos. vi. nonas octobris atticæ corõa exorit. Mane asiæ & cęsari. v. Calẽ. heniochꝰ occidit matutino. iii. Caleñ. Cæsari corõa exoriri incipit. Et postridie occidũt abditi uespi. viii. Idꝰ octobris cęsari fulgẽs i corona stella oris. Et. iii. Idꝰ uergiliæ uespi. Idibꝰ corõa tota. vi. Calẽ, nouẽbris succulæ uespi exoriunt. Pridie Caleñ, Cæsari arcturꝰ occidit, & succulę exoriunt cum sole. iiii. nonas arcturus occidit uesperi. v. Idus nouẽbris gladiꝰ orionis occidere icipit. Deinde. iii. Idꝰ uergilię occidũt. In his tempoꝝ interuallis opa rustica napos, rhaphanos serere, quibus diebus diximꝰ. Vulgus agreste, & rapã post ciconiæ discessum male seri putat. Nos omino post uulcanalia & præcocia cũ panico. A fidiculæ aũt occasu uitiã, fasiolos, pabulũ. Et hoc silẽte luna seri iubẽt. Et frõdis præparãdę tẽpus hoc est. Vnus frondator quatuor frondarias fiscinas cõplere i die iustũ habet. Si decrescente luna preparet, non putrescit. Aridam colligi nõ oportet. Vindemiã antiqui nunq̃ existimauere maturã ante æquinoctiũ. Iam passim rapi cerno. Quãobrem & huius tempora notis argumẽtisq; signent. Leges ita se habent. Vuam calidã ne legito, hoc est i ciꝰ siccitate. Ac nisi imber interuenerit. Hanc ne legito rorulentã, hoc si ros nocturnꝰ fuerit, nec prius q̃ sole discutiat. Vindemiare incipito, cũ ad palmitẽ pãpinus ꝓcumbere cœperit, aut cum exempto acino ex densitate iteruallũ nõ cõpleri apparuerit acinũ nõ augeri. Acino plurimũ refert, si cõtingat crescente luna uindemiare. Pressura una culeos. xx. implere debet. Hic est pes iustus. Ad totidẽ culeos & lacus. xx. iugeribꝰ unũ sufficit torculũ. Premũtq; aliqui singulis. Vtiliꝰ binis, licet magna sit uastitas singlis. Lõgitudo in his refert, nõ crassitudo. Spaciosa melius ꝓmũt. Antiq funibus uittisq; loreis ea detrahebãt, & uectibus. Intra. c. annos iuẽta græcanica, male rugis ꝑ cochleas bullãtibꝰ palis, affixa arbori stella, a palis arcas lapidũ attolẽte secũ arbore, quod maxime ꝓbat. Intra. xxii hos annos inuentũ paruis prælis, & minori torculari, ædificio breuiore, & malo i medio decreto, tympanas iposita uinaceis, supne toto põdere urgere, & sup præla construere congeriem. Hoc & poma colligẽdi tẽpꝰ & obseruatio, cũ aliqđ maturitate, nõ tẽpestate deciderit. Hoc & fęces exprimendi. Hoc & defrutũ coquẽdi, silẽte luna noctu, aut si interdiu plena. Cæteris diebꝰ aut ante exortũ lunę, aut post occasum. Nec de nouella uite, aut palustri. Nec nisi e matura uua. Nec nisi e foliis despumandũ. Quia si ligno cõtingat uas adustũ ac fumosum fieri putãt. Iustũ uindemiæ tẽpꝰ ab æquinoctio ad uergiliarum occasum dies. xliiii. Ab eo die oraculũ occurrit, frigidũ picari ꝓ nihilo ducentiũ. Sed iã & Caleñ. Ianuarii defectu uasoꝝ uindemiantes uidi, piscinisq; musta condi, aut uina effundi priora, ut dubia reciperent. Hoc non tam sæpe prouẽtu nimio euenit, q̃ segnicia insidiãtiũ charitati ciuili. Sed æqui patrisfamilias modꝰ est annonẽ, cuiusq; anni utilitate. Id ꝑ æque lucrosissimũ, Reliqua de uinis affatim dicta sunt. Item uindemia facta oliuam esse rapiẽdã, & quæ ad oleum pertinent, quæq; a uergiliarum occasu agi debent.

Vitibꝰ.

De lunari ratione. Cap. xxxii.

HIs quæ sunt necessaria adiicientur de luna, uentisq; & ꝓsagiis, ut sit tota syderalis rõ ꝑfecta. Nãq; Virgilius etiã in numeros lunæ quædã digerenda putauit. Democriti secutus ostentationẽ. Nos legũ utilitas quæ i toto ope, in hac quoq; mouet pte. Oĩa quę cædunt, carpuntur, tondunt, innocẽtius decrescent luna q̃ crescẽte fiunt. Stercus nisi decrescẽte luna ne tangito. Maxime aũt inter menstrua dimidiaq; stercorato. Verres, iuuẽcos arieres, hædos decrescẽte luna castrato. Oua lũa noua supponito. Scrobes luna plena noctu facito. Arboꝝ radices lũa ple

na opito. Humidis locis īterlunio ferito, & circa īterlūiū q̃triduo. Ventilari quoq; frumēta, ac legumina, & cõdi circa extremã lunã iubet. Seminaria cũ luna sup terrã fit fieri. Calcari mosta cũ luna sub terra. Itẽ materies cædi, quæq; alia locis suis dixim⁹, neq; facilior est obseruatio, ac iam dicta a nobis secũdo uolumie, sed quod itelliget ul' rustici possint. Quotiẽs ab occidẽte sole cernit̃, prioribusq; noctis horis lucebit, crescẽs erit. Et oculis dimidiata iudicabit̃. Cum uero occidẽte sole orient̃ ex aduerso, ita ut pariter aspiciat̃, tũc erit pleniluniũ. Quotiẽs ab ortu solis orit̃ prioribusq; noctis horis ĉtrahet lumẽ, & ĩ diurnas extẽdet, decrescẽs erit. Iterũq; dimidia, ĩ coitu uero qd' iter luniũ uocant, cũ appere desierit. Supra terras aũt erit, quãdiu & sol. Interlũio & pria tota die secũda horæ noctis unius dextãte sicilico, ac deiñ tertia osq; ad quintãdecimã mltiplicatis horarũ iisdẽ portiõib⁹, q̃ntadecima tota supra terras noctu erit, eadẽq; sub terris tota die. xvi. ad priç horæ nocturnç dextantẽ sicilicũ sub terra aget, easdẽq; portiões horaꝝ p singlos dies adiicit usq; ad interluniũ. Et q̃tũ primis ptibus noctis detraxerit, qd' sub terris agat tantundẽ nouissimis ex die adiiciet sup terrã. Alternis aũt mensibus. xxx. implebit numeros, alterius uero detrahet singulos. Hæc erit ratio lunaris.

De uentorum ratione. Cap. xxxiii.

Ventoꝝ paulo scrupulosior obseruatio. Solis ortu quocũq; libeat die, stantib⁹ hora die. vi. sic ut ortũ eum a sinistro humero habeãt. Cõtra mediam taciem meridies, a uertice septẽtrio erit qui ita limes p agrũ currit cardo appellat̃ Circũagi deiode melius est, ut umbram suã quisq; cernat, alioqn post hoiẽ erit. Ergo pmutatis laterib⁹, ut ort⁹ illi⁹ diei a dextro hũero fiat, occasus a sinistro, tũc erit hora. vi. cũ minima umbra cõtra mediũ fiat hoiẽ. Per hui⁹ mediã lõgitudinẽ duci sarculo surcũ uel cinere lineam, uerbi gratia, pedũ. xx. cõueniet, mediãq; mẽsurã hoc est ĩ. x. pede circũscribi circulo paruo q uocet̃ umbilic⁹. Quæ ps fuerit a uertice umbræ hæc erit uẽtus septẽtrionalis. Illo tibi putator arborũ plagæ oe spectẽt, oe ue arbusta uineæ ue nisi in Africa, cyrenis, ægypto. Illinc flante ne arato, q̃q; alia p̃cepim⁹. Quæ ps lioeæ fuerit a pedib⁹ umbræ meridiẽ spectãs: hæc uentũ austrũ dabit, quẽ a græcis notũ dixim⁹ uocari. Illioc flatu ueniẽte materiã uineãq; agricola ne tractes. Humidus aut æstuosus Italia est. Africæ q̃dem incẽdia cũ serenitate affert. In hũc Italiæ palmites spectẽt, sȝ nõ plagæ arboꝝ oitiũue. Hũc olineti metator, uergiliaꝝ q̃triduo. Hũc caueat insitor calamis, gemisq; inoculator. De ipa regionis ei⁹ ora præmonuisse cõueniet. Frõdẽ mediodie arborator ne cædito. Cũ meridiẽ adesse senties pastor, æstate cõtrahẽte se umbra, pecudẽ a sole in opaca cogito. Cũ æ̃state pasces ĩ occidentẽ specta añ meridiẽ, post meridiẽ in orientẽ. Aliter noxiũ, sicut hyeme & uere in rorulẽtũ duceres. Nec contra septentrionẽ paueris supra dictũ. Clodũt ita, lipiuntue ab afflatu, & aluo cito pereunt. Qui fœminas concipi uoles, in hunc uentum spectautes initi cogito.

De limitatione agrorum. Cap. xxxiiii.

Diximus ut in media linea designaret̃ umbilicus. Per hũc mediũ trãsuersa currat alia. Hæc erit ab exortu æqnoctiali ad occasum æqnoctialem. Et limes qui ita secabit agrum decumanus uocabit̃. Ducant̃ deiñ aliæ duæ lineæ io decussis obliq̃, ita ut a septẽtrionis dextera leuaq; ad austri dextrã leuãq; descẽdat. Oẽs per p eũdẽ currãt umbilicũ. Oẽs īter se pares sint. Oium īteruallia paria. Quæ ratio semel ĩ quoq; agro ieũda erit, ul' sæpi⁹ si libeat uti e ligno faciẽda, regulis paribus in tympanũ exiguũ, sed circinnatũ adactis. Rõne qua doceo occurrẽdũ ingeniis quoq; imperitoꝝ, est, Meridiẽ excuti placet, q̃m sp est idẽ. Sol aũt quotidie ex alio cœli momẽto pridie orit̃. Nec q̃s forte ad exortũ capiẽda putet lineã. Ita cœli exacta pte qd' fuerit lineç capat septẽtrioni pximũ, a pte exortiua solstitialẽ habebit exortũ, hoc est lõgissimi diei, uẽtũq; aqlonẽ, boreã a grçcis dictũ. In hũc ponito arbores uitesq;. Sed hoc flante ne arato, frugẽ ne serito, semẽ ne iacito, Præstringit. n. atq; pcellit hic radices arborũ, quas positurus afferes. Præmonitus esto. Alia robustis pfunt, alia īfantibus. Nec sum oblitus in hac pte uentũ a græcis poni, quẽ Cæciã uocãt. Sed idẽ Aristoteles uir ĩmensæ subtilitatis, qui idipm fecit rõnẽ cõuexitatis mũdi reddit, quia cõtrarius aquilo Africo flat. Nec tñ eũ toto ãno ĩ p̃dictis timet agricola, ✤ Mollit sydera æstate media, mutatq; nomẽ, & etesias uocat̃. Ergo cũ frigidũ senties, caueto. Ac quacũq; aquilo prædicit̃, tanto pniciosior septẽtrio est. In hũc Asiæ. Græciæ, Hispaniæ maritimç Italiæ, Cãpaniç, Apuliæ arbusta uineæq; spectẽt. Qui mares cõcipi uoles, in hũc pascito, ut sic in eundẽ ineãt. Ex aduerso aquilõis ab occasu brumali Africus, quem græci Liba uocãt. In hũc a coitu cũ se pecus circũ egerit, fœmias cõceptas eẽ scito. Tertia a septẽtrõe linea, quã p latitudinẽ umbrç duxim⁹. &

✤ Mollitur sydera.

decumanā uocamus,exortū habebit æquinoctialē,uentūq̄ subsolanū,a grçcis Apeliotem dictū. In huuc salubrib⁹ locis uillæ uineæq̄ spectēt.Ipse leniter pluuius,tñ est siccior fauonio. Ex aduerso eius ab æquinoctiali occasu zephyrus a grçcis noiatur.In hūc spectare olíueta Caro iussit.Hic uer inchoat,apitq̄ terras tenui frigore salubet.Hic uites putādi,frugesq̄ curādi,arbores serendi, poma iserēdi,oleas tractādi ius dabit,afflatuq̄ nutricō exercebit,Quarta a septētriōe līea,eadē austro ab exortiua pte pxima,brumalē habebit exortū uentūq̄ uulturnū,Eurū a græcis dictum, siccioré & ipm tepidioréq̄.In hūc apiaria & oioes Italiæ,galliarūq̄ spectar debēt.Ex aduerso uul torni flabit Chorus,ab occasu solstitiali & occidētali latere septētriōis,a græcis dict⁹argestes,ex frigidissimis,& ipse sic oēs qui a septētrionis pte spirāt.Hic & grādines isert,cauēdos & ipse nō secus ac septētrio. Vulturn⁹ si a serena cœli parte cœperit flare,nō durabit in noctē. At ubi subsolanus in maiorē partē noctis extendit,quisq̄s erit uentus,si feruidus sentiet,pluribus dieb⁹ pmanebit.Aquilonē pnunciat terra siccescēs,sed rorescēs repēte,austrū imiscet humescēs i terr occulto.

Prognostica tempestatum. Cap.xxxv.

Etenim pdicta rōne uentorū,ne sæpius eadē dicantur trāsire cōuenit ad reliqua tempestatū psagia. qm & hoc placuisse Virgilio magnopere uideo.Siqdē in ipam messem sæpe concurrete plia uentorū dānosa impitis refert.Tradūt.n.eundē Democritū metēte fratre eius Damaso ardentissimo æstu orasse,ut reliq̄ segeti pceret,rapereq̄ desecta sub tectū,paucis mox horis sæuo imbre uaticinatiōe approbata.Quinimo & harundīnē nō nisi ipedēte pluuia seri iubent,& froges i secuturo imbre.Quaobrē & hæc breuiter cōtingemus scrutati maxie priuētia. Primūq̄ a sole capiem⁹ præsagia.Purus oriēs atq̄ nō feruēs sereuū diem nūciat.At hybernā pallidus grādinem.Si & occidit pridie serenus,& oritur tanto certior fides serenitatis.Cōcauus oriēs pluuias pdicit.Item uētos,cū ante exorientē eū nubes rubescūt.Quod si & nigræ rubētib⁹ īteruenerit& pluuias.Cū orientis atq̄ occidēris radii rubeot,coire pluuias.Si circa occidētē rubescūt nubes,serenitatē futuræ diei spondēt.Si i exortu spargent,partim ad austrū,partim ad aqlonē,pura circa eum serenitas sit licet,pluuiā tamē uentosq̄ significabūt.Si in ortu aut in occasu contra cernent radii imbrem.Si i occasu eius ploet,aut radii in se nubē trahent,asperā in pximū diem significabunt tēpestatem.Cū oriente radii non illustres eminebūt,q̄uis circūdati nube nō sint,pluuiā portendent. Si ante exortū nubes globabūt hyemē asperā denūciabunt.Si ab exortu repellent,& ad occasum abibunt serenitatē. Si nubes solē circūcludent,quāto minus luminis relinquēt,tāto turbidior tēpestas erit.Si uero etiā duplex orbis fuerit eo atrocior.Quod si i exortu fiet ita ut robescāt nubes,maxima oñdet tempestas.Si non abibūt sed icumbēt,a quocūq̄ uēto fuerint,eū portendēt.Si a meridie,& imbrē.Si oriēs cinget orbe ex qua pte is se apit,expectet uētus.Si totus defluxerit,æqliter serenitatē dabit.Si i exortu longe radios per nubes porriget,& medius erit inanis pluuiā significabit.Si ante ortū radii se ostendēr,aquā & uentū.Si circa occidentē cādidus circulus erit.Notis leuem tēpestatem.Si nebula,uehementiorē Si caudente sole,uentū.Si ater circulus fuerit,ex qua regione is eruperit,uētō magnū.Proxima sunt iure lunæ psagia.Quartā eā maxime obseruat ægyptus.Si splendēs exorta puro nitore fulserit,serenitatē.Si rubicōda,uētos.Si nigra,pluuias portēdere credit.In quita cornua eius obtusa pluuiā.Erecta & infesta uētos sp significāt.Quarta tñ maxie.Cornu ei⁹ septētriōale acumioatū atq̄ rigidū illum psagit uētum.Inferi⁹ austrum.Vtraq̄ recta noctē uētosam.Si quartum orbis rutil⁹ cinget,uētos & imbres præmonebit.Apud Varronē ita est.Si quarto die luna erit directa,magnā tēpestatē in mari psagiet,nisi si coronā circa se habebit,& eam syncerā quoniā illo modo nō ante plenā lunā hyemandū ostēdit. Si plenilunio per dimidiū pura erit,dies serenos significabit.Si rutila,uētos.Nigrescēs,imbres.Si caligo orbis nubē incluserit,uentos qua se rumperint.Si gemini orbes cinxerint maiorē tēpestatē. Et magis si tres erūt,aut nigri,aut interrupti aut distracti. Nascēs luna,sic cornu supior obatro surget,pluuias decrescens dabit,si isteriore ante pleniluniū,si in media nigricia illa fuerit ibrē in plenilunio.Si plena circa se habebit orbem,ex qua pte is maxie splēdebit,ex ea uentū ostēdet si i ortum cornua crassiora fuerint,horridā tempestatē.Si ante quartā nō apparuerit,uēto Fauonio flante,hyemalis toto mense erit.Si.xvi.uehemētius flāmea apparuerit,aspas tēpestates psagiet.Sūt & ipi⁹ lunæ octo articuli.quotiēs i angulos solis incipit,plerisq̄ inter eos tantū obseruātibus præsagia eius,hoc est.iii.vii.xi.xix.xxiii.xxvii.& interluniū.Tertio loco stellarum obseruationē esse oportet.Discurrere eæ uident interdum,uētiq̄ ptinus sequunt. In qua parte ita præsagauere.

Cœlũ cum æq̃liter tntũ erit splendidũ, articulus tempoꝝ quos ꝓposuimus, autumnũ serenũ præsagabunt & frigidum. Si uer & æstas nõ sine riguo aliquo trásierint, autumnũ serenũ & densum, minusq; uentosum facient. Autũni serenitas uentosam hyemẽ facit. Cum repente stellaꝝ fulgor obumbratur, uti neq; nubilo, neq; caligie fluitans, graues denunciantur tẽpestates. Si uolitant plures stellæ uidebuntur, quo ferunt albescentes uentos ex iis ptibus nunciant. At si circa purę stabũt, certos. Si id in ptib⁹ plurib⁹ fiet, icõstantes uentos effundent. Si stellaꝝ errantiũ aliquam orbes incluserint imbres, sunt ĩ signo cancri, quæ stellæ paruæ aselli appellatę, exiguũ ĩter illas spaciũ obtinente nubecula, quã præsedia appellãt. Hæc cũ cœlo sereno apparere desierit, atrox hyems seq̃tur. Si alterã eaꝝ aquiloniã caligo abstulerit, auster sæuit. Si austrinã, aquilo. Arquus cum sũt duplices, pluuias nunciãt. A pluuiis serenitatẽ non periude certã. Circuli noui circa sydera aliq̃, pluuiam. Cũ æstate uchemẽtius tonuerit q̃ fulserit, uẽtos ea pte denunciat. Ecõtra si min⁹ tonuerit imbrem. Cum sereno cœlo fulget, pluuiæ erunt & tonitrua, & hyemabit. Atrocissime autẽ cũ ex oĩbus quattuor ptibus cœli fulgurabit. Cũ ab aquilone tantũ iu posteꝝ diem aquam portendit. Cũ a septentrione uentũ. Cũ ab austro uel choro, aut fauonio nocte serena fulgurauerit, uentum & imbrẽ ex iisdẽ regionibus demõstrabit. Tonitrua matutina uentũ significant, imbrẽ meridiana. Nubes cum sereno cœlo fuerunt, a quacũq; parte id fiet, expectentur uenti, si eodẽ loco globabuntur, appropinquãte sole discutientur. Et hoc si ab aquilone fiat, uentos, si ab austro, imbres ptẽdent, sole occidẽte, si ex utraq; parte ei⁹ cœlũ patet, tempestatẽ significabũt. Vehementi⁹ atræ ab oriente ĩ noctẽ aquã minantur. Ab occidẽte in posteꝝ diẽ, si nubes ut uellera lanæ spargentur, multę ab oriẽte aquã in triduũ præsagiẽt. Cũ ĩ cacuminib⁹ mõtiũ nubes cõsedẽt, hyemabit. Si cacumia pura fient, desserenabit. Nube grauida cãdicãte, quod uocant tempestatẽ albam, grando ĩminebit. Cœlo q̃uis sereno, nubecula q̃uis parua, uentũ ꝓcellosum dabit. Nebulæ e mõtibus descẽdentes, aut cœlo cadẽtes, uel ĩ uallibus sedẽtes serenitatẽ promittũt. Ab his terreni ignes ꝓxime significant. Pallidi nanq; murmurãtesq; tẽpestatũ nuntii sentiuntur. Pluuiæ etiã si in lucernis fungi. Si flexuose uolitet flama, uentũ. Et lumina cũ præ se flamãs elidunt, aut uix abcenduntur. Item cum ĩ eo pendẽtes coaceruantur scintillæ, uel cũ tollẽtibus ollas carbo adhęrescit, aut cum cõtent⁹ iguis e se fauillã discutit, scintillã ue emittit, uel cũ cinis in foco cõcrescit, & cum carbo uehementer ꝑlucet. Est & aquaꝝ significatio. Mare si in trãq̃llo portu ã cursu stabit, & murmurauerit ĩtra se, uentũ prædicit. Si identidẽ, & hyemẽ, & imbrẽ. Littoris ripæq; si resonabũt trãq̃lla, asperã tempestatẽ. Item maris ipius tranq̃llus sonitus, spumæ ue dispersæ, aut aq̃ bullãtes, pulmones marini in pelago plurimũ dieꝝ hyemẽ portendũt. Sæpe & silẽtio intũescit, flatuq; altius solito iã intra se esse uentos fatetur. Eq̃dem & montiũ sonitus, nemorũq; mugitus ꝑdicũt. Et sine aura quę sentiatur folia ludẽtia. Lanugo popli aut spinæ uolitans, aquisq; pluma innatans. Atq; etiã in cãpis tẽpestatem uenturã ꝓcedens suus fragor, & cœli q̃dẽ murmur nõ dubiã habet significationẽ. Præsagiũt & aĩalia. Delphini tranq̃llo mari lasciuiẽtes flatum, ex qua ueniũt parte. Item spergẽtes aquã. Itẽ turbãtes tranquillitatẽ. Loligo uolitãs. Cõchæ adhærescẽtes. Echini affigẽtes sese, aut barẽa saburãtes tẽpestatis signa sũt. Ranæ quoq; ultra solitũ uocales. Et fulicæ matutino clãgore. Itẽ mergi anatesq; pẽnas rostro purgãtes uẽtũ. Cæteræq; aquaticæ aues cõcursantes. Grues ĩ mediter ranea festinãtes. Mergi maria aut stagna fugiẽtes. Grues silẽtio ꝑ sublime uolãtes serenitatẽ, sic noctua in ĩbre garula, at serẽo tẽpestatẽ. Coruiq; singultu quodã latrãtes, seq; cõcutiẽtes si cõtinuabũt, uẽtos, si uero carptim uocẽ resorbebũt, uẽtosũ imbrẽ. Graculi sero a pabulis recedẽtes hyemẽ. Et albæ aues cum cõgregabũtur. Et cũ terrestres uolucres contra aquã clangores dabunt ꝑfundẽtes sese, sed maxime cornix. Hirundo tam iuxta aquã uolitans, ut penna sæpe ꝑcutiat. Quæq; ĩ arboribus habitãtes in nidis suis. Et anseres continuo clangore intempestiui. Ardea in mediis harenis tristis. Nec mirũ aq̃ticas, aut in totũ uolucres ꝑsagia aeris sentire. Pecora exultãtia, & ĩdecora lasciuia ludẽtia eandẽ significationẽ habẽt. Et boues cœlũ olfactãtes, seq; labẽtes cõtra pluuiã. Turpesq; porci alienos sibi manipulos fœni lacerãtes, seguitq; & contra industriã suam formicæ abscõditæ cõcursantes progerẽtes oua. Item uermes terreni erũpentes. Trifoliũ quoq; inhorrescere, & folia contra tempestatem subrigere certum est. Necnon & in conuiuiis mensisq; nostris uasa quibus esculentum additur, sudorem repositoriis linquentia diras tempestates prænuntiant.

CAII PLYNII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER. XIX.

PROOEMIVM.

In quo Lini natura continetnr,& mirabilia.

Yderum qnoq; tépestatúq; rõ,uel impitis facili atq; indubitato mõ monstrara est. Verum quia inrelligentibus non minus conferunt rura dephendédo cœlo q̃ syderalis scientia. Agro colendo proximam multi hortorum curam fecere. Nobis non protinus transire ad ista rempestinum uidet. Miramurq; quosdam scientiæ gratia eruditionis suæ gloriam ex his petentes ram multa præteriisse nulla métione habita tor rerũ spõte curaue ꝓueniétiũ,præsertim cũ plærisq; eaꝶ ꝑcio usuq; uiræ maior etiá q̃ frngib⁹ phibeat auctoritas. Atq; ut a cõfessis ordiamur urilitatibus, quæq; non solũ terras oés,ueꝶ etiá maria repleuere,serit,ac dici neq; inrer fruges neq; inrer hortésia potest linũ,sed in qua nõ occurrere uitæ parre? Quodue miraculũ maius? Herbam esse quæ admoueat ægyptũ Iraliæ,in tm̃ ut Galerius a freto Siciliæ Alexandriá seprima die puenerit,Babillus sexta ambo præfecti. Aestare uero ꝓxima Valerius Marianus ex ꝑtoriis senatoribus a pureolis nono die lenissimo flaru. Herbá esse quæ gadis Herculis colũnas septimo die hostiá afferar,& citerioré Hispaniá q̃rto,ꝓuinciá Narbonésem tertio,Africá altero. Quod etiá mollissimo flatu cõrigit. C. Flacco legato Vibii Crispi ꝓcõsulis. Audax uita sceleꝶ plena,aliqd seri,ur uentos ꝓcellasq; recipiat. Et paꝶ esse fluctib⁹ solis uehi. Iá uero nec uela saris esse maiora nauigiis. Sed nauis amplirudini anténaꝶ singulæ arbores sufficiár,sup eas tñ addi nelorũ alia uela,præterq; alia i prioris, & alia in puppib⁹ pádi,ac tot modis ꝓuocari morré. Deniq; tá paruo semine nasci qd' orbé rerraꝶ ulrro cirroq; porrer,tá gracili auena,ram nõ alre a terra tolli,neq; id uiribus suis necti, sed passũ tusũq;,& i mollicié lanæ coactũ iniuria natnræ,ac sũma audacia,& quo ꝓuenire nulla execratio sufficit cõtra suétoré dictũ suo loco a nobis,cui satis nõ fuit hoiem in terra mori,nisi piret & isepultus. At nos priore libro imbres & flar⁹ canédos frugũ cá uictusq; ꝓmonebamus. Ecce serit hominis manu,metit einsdé hoís igenio qd' nétos in mari optet, Præterea ut sciam⁹ fauisse pœnas nihil gignit facilius. Vr sentiamus nolente id fieri natura,urit agrum,deterioréq; ipm facit.

De Lini satione,& generibus eius,& quomodo perficiat,& de mappis, & lino non ardente,& quando primum in theatris nela. Cap.i.

SEritur sabulosis locis maxime,unoq; sulco,nec magis festinat aliud. Vere satum ęstate uellit & hanc quoq; terræ iniuriá facit. Ignoscat ramen aliquis ægypro serenti,ut Arabiæ Indiæq; merces apporter. Ita nẽ & galliæ césent hoc reditu? Mõtesq; mati oppositos esse nõ est satis, & a latere oceani obstat ipm,qd'uocár inane. Cadnrci,caleti ruteni,bituriges,ultimiq; hoiu; existimari morini,imo nero galliæ uniuersæ nela rexũt. Iá qdé & trásrherani hostes. Nec pulchriore aliá uesté coꝶ fœminæ nouere. Qua ammonitiõe succurit qd'. M. Varro tradit in serranorum familia gétiliũ esse fœmias linea ueste nõ nti. In germania aũt defossi & sub terra id opus agũt. Siliter in Iralia rõne alia. Ná iter Padũ Ticinũq; amnes subiacét abirerna. In Europa lino palma secũda. In uicino em̃ Halionis capessunt retouina,& in æmilia uia fauétina candore. Halionis semp crudis fauétina ꝑferunt. Retouinis tenuitas sũma densitasq;. Candor æque,ut fauenrinis, sed lanugo nnlla. Quod apnd alios gratiá,apud alios offensioné habet. Neruositas filo æqualior pene q̃ +coroneis,tinnitusq; cũ dére libear experiri. Ideo doplex q̃ cæreris preciũ, & Hispania citerior habet splédoré lini præcipuũ torrenris,in quo politur narnra,qui adluit tertaconé. Er renuiras mira ibi primõ carbasis reptis. Nam dudũ ex eadé Hispania zœlicũ uenit in Italiá plagis utilissimũ. Ciuiras ea galaciæ & oceano ꝓpinqua. Est sua gloria & cumano in Cápania ad pisciũ & alitũ caprurá. Eadé & plagis materia. Neq; em̃ minores cũctis aníalibus insidias, q̃ nobismetipsis lino tédimns,sed cumanæ plagæ concidõr apros,& hæ casses ue asperi ferri acié cõuincũt. Vidimusq; iam tantæ tenuitatis,ur annulũ hominis cũ epidromibus transirent, uno portante multirudiné qna sairus cingerentur. Nec id maxime mirum,sed singula eaꝶ stamina cenreno quinquageno filo cõstare,sicut pauloante Iulio Lupo q in ꝑfectnra ægypti obiit. Mirétur hoc ignoráres in ægyprii quõdá regis qué Amasyn uocát rhorace,in rodioꝶ insula ostendi in téplo Mineruæ. ccclxv. filis singula fila cõstare. Quod exéplũ per se expertum nuper Romæ ꝓdidir Mutianus ter cõsul, paruasq; iá reliquias ei⁹ supesse hac expientiũ iniuria,italia ex pelignis etiánum linis honoré ha- +Arane is.

bet,sed fullonũ tantũ in usu.Nullũ est cãdidius lanæue similius,ficut i culcitris præcipuã gloriã cadurci obtinent.Galliaꝝ hoc ad tomenta pariter inuentũ.Italiæ quidem mos etiam nũc durat in appellatiõe strãmti. Aegypto lino mimũ firmitatis,plurimũ lucri.Quattuor ibi genera. ✠Tanicum,ac pelusiacũ,buticum,tentiriticũ,cũ regionum nominibus in quibus nascuntur.Superior pars ægypti i Arabia uergẽs gignit fruticẽ,quẽ aliqui gossopion uocãt.Plures xylon.& ideo lina inde facta xylina.Paruus⁹ est silẽm barbatæ nucis defert fructũ. Cui⁹ i exteriore bõbice lanugonẽ.Nec ulla sũt eius i cãdore molliciaue pferẽda.Vestes iñ sacerdotib⁹ ægypti gratissimę.Quatrũ genus ✠orthominũ appellãt.Fit e pallustri uelut harũdine dũtaxat pãnicula eius Asia genista facit lina ad retia pcipua,i piscãdo durãtia frutice madefacto.x.dieb⁹ęthiopes Indicq; e malis.Arabes cucurbitis i arborib⁹,ut diximᵘ degenistis.Apud nos maturitas eius duobus argumẽtis itelligit,intumescẽte semie,aut colore flauescẽte.Tũc euulsũ & i fasciculos manuales colligatũ siccat in sole pendẽs cõuersis supne radicibus uno die,mox qnq; aliis in cõtrariũ iter se uersis fasciũ cacuminibus,ut semẽ i mediũ cadat.Inter medicamẽa huic uis & i quodã rustico ac prædulci Italiæ transpadanæ cibo,sed iam pridem sacroꝝ tantũ gratia.Deinde post messem triticeã uirgæ ipsæ mergunt in aquã solibus tepefactam,põdere aliquo depressę.Nulli em̃ leuitas maior. Maceratas indicio est mẽbrana laxatior.Iterũq; uniuersæ,ut prius sole siccant.Mox arefactæ in saxo tũdũt stuppario malleo.Quod pximũ cortici fuit stuppa appellat deterioris lini,lucernaꝝ fere lumib⁹ aptior.Et ipa tñ pectit ferreis ✠ahenis,donec ois mẽbrana decorticet.Medullæ nũerosior distinctio cãdore,mollicia.Linũq; nere & uiris decoꝝ est.Cortices quoq; decussi clibanis & furnis prębent usum.Ars depectendi digerẽdiq;,iustũ est e quĩqgenis fasciũ libris quinas denas carminari. Iteꝝ deinde in filo politur illisum crebro in silice ex aqua.Tectumq; rursus tundit clauis semper iniutia melius.Inuentũ iam est etiã quod ignibus nõ absumeret. Viuũ id uocant,ardẽtesq; i focis cõuiuioꝝ ex eo uidimus mappas sordibus exustis,splendescẽtes igni magis q̃ possent aquis.Regũ inde funebres tunicę corpis fauillã ab reliquo separãt cinere.Nascit i desertis adustisq; sole Indiæ,ubi non cadunt ibres inter ditas serpentes,assuescitq; uiuere ardendo.Raꝝ iuentu,difficile textu ,ppter breuitatẽ.Ruffus de cætero colos splendescit igni. Cum inuentũ est æquat precia excellentiũ margaritaꝝ.Vocatur autẽ a græcis asuestinum ex argumẽto naturæ.Anaxila⁹ auctor est,lintheo eo circũdatam arborem surdis ictibus,& qui non exaudiant cędi.Ergo huic lino principatus in toto orbe.Proxim⁹ byssino,mulieꝝ maxie deliciis circa Elim i Achaia genito,q̃ternis denariis stipula eius pmutata quõdã,ut lauri.Reptaq; lintheoꝝ lanugo e uillis nauium maritima rũ maxie i magno usu medicinę est,& cinis spodii uim habet.Est & inter papauera gen⁹ quoddã quo candiotẽ linthea præcipuũ trahũt.Tentatũ est tingi linum quoq;,& uestium insaniã accipere in Alexandri Magni primũ classibus Indo amne nauigãtis,cũ duces eius ac præfecti i certamine quodã uariassent isignia nauiũ.Stupuerũtq; littora flatu uersicoloria implẽte.Velo purpureo ad acciũ cũ.M.Antonio Cleopatra uenit,eodẽq; effugit. Hoc fuit iperatorię nauis isigne.Postea in theatris tantũ umbram fecere.Quod prim⁹ omnium inuenit.Qu.Catulus cũ capitoliũ dedicaret.Carbasina deinde uela prim⁹ in theatro duxisse tradit Lẽtulus Spinter appollinarib⁹ ludis Mox cæsar dictator totũ forum Romanũ intexit.Viamq; sacram ab domo sua ✠ac cliuũ usq; in capitoliũ,quod munere ipso gladiatorio mirabilius uisum tradũt.Deinde & sine ludis Marcell⁹ Octauia sorore Augusti genitus in ædilitate sua auunculo.xi.Consule Caleñ.Augusti uelis foꝝ umbrauit,ut salubrius litigantes cõsisterent.Quantũ mutatis moribus Catonis Censorii q sternendũ quoq; foꝝ muricib⁹ cẽsuerat.Vela nuper colore cœli stellata per rudẽtes terræ etiã i amphiteatris principis Neronis rubẽt in cauis ædiũ & muscũ ac solẽ defendũt.Cætero mansit cãdori pertinax grã Honor ẽt & Troiano bello.Cur em̃ nõ & præliis interfit,ut naufragiis? Thoracibus lineis paucos tamẽ pugnasse, testis est Homerus.Hinc fuisse & nauiũ armamẽta apud eundem interpretati sunt eruditiores,quoniã cum sparta dixit significauerit sata.

Margin notes: ✠Taenicum. ✠ortholinon. ✠Hamis. ✠Adcliuũ usq; capitolinum.

De spatti natura,& quando primũ usus eius,& quomodo Perficiat. & quæ sine radice nascantur.& uiuant, Cap.ii.

Sparti qdem usus multa post secula ceptus est.Nec ante Pœnoꝝ arma quæ primũ Hispaniæ intulerunt.Herba & hæc sponte nascens,& quæ non queat seri,iuncusq; pprie aridi soli uni terræ dato uitio.Nanq; id malum telluris est,nec aliud ibi seri aut nasci potest.In Africa exiguum & inutile gignitur,Carthaginẽsis Hispaniæ citerioris portio.Nec hęc tota,sed q̃tin⁹ parit 1

montes quoq; sparto operit. Hæc strata rusticis eorum, hinc ignes facesq;. Hic calceamina & pastorũ uestis, animalibꝰ noxiũ p̄terq̃ cacuminũ teneritate. Ad reliquos usus laboriose euellitur. Ocreatis crurībꝰ manibusq; tectis manicis cõuolutũ osseis ligneisue eonamentis. Nũc iam in hyemem uix. Facilime rñ ab idibꝰ Maiis in Iunias hoc maturitatis tẽpus. Vulsum fascibꝰ in aceruo adunatũ biduo tertio resolutũ. Sparguntur in sole siccaturq;, & rursus in fascibus redit sub tecta. Postea maceratur aqua marina optime, sed & dulci, si marina desit. Siccatũq; sole iterum rigatur, si repẽte urgeat, desideriũ, p̄fusum calida in solio, ac siccatũ stans compẽdiũ operæ fatetur. Hoc autem conditur, ut fiat utile præcipue in aquis, mariq; inuictum. In sicco præferũt & canabi funes. Et spartum alitur etiã demessum, ueluti nataliũ sit impensa. Est q̄dem eius natura interpolis. Rursusq; q̃ libeat uetustũ nouo miscetur. Verũtamẽ complectetur animo, qui uolet miraculum æstimare, quãto sit in usu oĩbus terris nauiũ armamentis, machinis ædificationũ, aliisq; desideriis uitæ. Ad hos oẽs usus quæ sufficiãt, minus.xxx.M.passuũ in latitudinẽ. A littore Carthaginis nouę, minusq; ĩ lõgitudine eẽ reperiuntur. Lõgius em̃ uehi impẽdia p̄hibẽt. Iunco græcos ad funes usus nomini credamus, quo herbã eã appellãt. Postea palmarũ foliis phyllyraq; manifestũ est. Et inde translatum a pœnis sparti usum perq̃ simile est ueri. Theophrastꝰ auctor est esse bulbi genus circa ripas amnium nascens, cuius inter summũ corticẽ eamq; partem qua uescuntur esse laneam naturã, ex qua mapalia uestesq; quõdã cõficiebantur. Sed neq; regionem in qua id fiat, neq; quicq̃ diligẽtius, præterq̃ eriophoron id appellari in exẽplaribus, quæ eqdem inuenerim tradit. Neq; oĩo ullã mentionem habet bulbi generũ circa ripas amnium nascentis, cuius inter summũ corticem eãq; partem qua uescuntur semper habet spartum. Cuncta cura magna p̄secutus.cccc xc.annis ante nos, ut alio iã loco diximus. Quo apparet post id tp̄is spaciũ in usum uenisse spartũ. Et quoniã a miraculis rerum cœpimꝰ, sequemur eorum ordinem, in quibus uel maximũ est aliquid nasci, aut uiuere sine ulla radice. Tubera uocantur hæc undiq; terrã circũdata, nullisq; fibris nixa, aut saltẽ capillamẽtis, nec uriq; extuberãte loco ĩ quo gignuntur, aut rimã agẽte. Neq; ip̄a terræ cohærẽt. Cortice etiã ĩcludũtur, ut plane nec terrã esse possimus dicere, neq; aliud q̃ terræ callum. Siccis hæc fere & sabulosis locis frutetosisq; nascuntur. Excedunt sæpe magnitudinẽ mali cotonei, ẽt librali põdere. Duo eorum genera, harenosa dẽtibus inimica, & altera syncera. Distinguuntur & colore rufo nigroq;, & intus candido. Laudatissima quæ Africæ crescũt. An ne uitiũ id terræ? Neq; em̃ aliud intelligi põt, malũ ne id ea p̄tinꝰ globetur magnitudĩe qua futurũ est. Et uiuat ne, an non, haud facile arbitror intelligi posse. Putrescẽdi em̃ rõ cõis est iis cũ ligno. Lartio Licinio p̄torio uiro iura reddẽte in Hispania Carthagine paucis his annis scimus accidisse mordẽti tuber, ut dep̄hẽsus inde denarius p̄ĩos dẽtes inflecteret. Quo manifestũ erit terræ naturã in se globari, quod certũ est ex iis quæ nascũtur, & seri non possunt.

De misy & tuberibꝰ, de fungis pezicis, laserpitio & magyderi, & rubia, & radicula. Cap.iii.

Simile est quod in Cyrenaica p̄uĩcia uocãt misy p̄cipuũ suauitate, odore, ac sapore, sed carnosius, & qđ in Thracia ✣ cerauniũ. De tuberibꝰ hæc traduntur peculiariter, Cum fuerint imbres autũnales, ac tonitrua crebra, tũc nasci, & maxime e tonitribus, nec ultra annũ durare, tenerrima autem uerno esse. Quibusdã locis accepta riguis & seruntur sicut mytilenis. Negãt nasci nisi exũdatiõe fluminũ inuecto semine ab Tiaris. Est autẽ his locus in quo plurima nascuntur. Asię nobilissima circa Lampsacũ & Alopeconesum, græciæ uero circa Elin. Sunt & in fungorum gñe a græcis dicti pezicę, q sine radice aut pediculo nascũtur. Ab his p̄ximũ dicetur auctoritate clarissimũ laserpitiũ, qđ græci silphion uocãt, in Cyrenaica p̄uincia reptũ, cuius succũ uocãt laser magnificum in usu medicamẽtisq;, & ad pondus argẽti denarii pensum. Multis iã annis in ea terra nõ inuenitur, qm̃ publicani qui pascua cõducũt, maius ita lucrum sentiẽtes depopulantur pecorum pabulo. Vnus aũt caulis nostra repertus memoria Neroni principi missus est. Si qñ incidit pecus in spem nascentis, hoc dep̄hendit signo, oue cũ comederit dormiẽte p̄tinus, capra sternutãte. Diuq; iam nõ aliud ad nos inuehitur, q̃ qđ in Perside aut Media & Armenia nascitur laser, mlto ĩfra Cyrenaicũ. Id quoq; adulteratũ gũmi, aut sacopenio, aut faba fracta. Quo minꝰ omittẽdũ uidetur. C. Valerio. M. Herẽnio coss. Cyrenis aduecta Romã publice laserpitii põdo.xxx. Cæsarẽ uero dictatorẽ initio belli ciuilis inter aurũ argẽtumq; p̄tulisse ex ærario laserpitii põdo.cxi. Id apud auctores græciæ euidẽtissimos inuenimus. Natum imbre piceo repẽte madefacta tellure circa hesperidũ hortos syrtinq; maiorẽ.vii.annis ante oppidũ Cyrenarum, qđ cõditũ est urbis nostræ anno.cxlii. Vim ✣Geranium.

aūt illā per q̄ttuor stadioꝝ spaciū in Africa ualuisse. In ea laserpitiū gigni solitū rem feram ac cōtumacē, & si coleret̃ i deserta fugiētē. Radice mlt̃a crassaq;, caule ferulaceo, haud sili crassitudie. Huius folia maspetū uocabāt, apio maxie similia. Semen erat foliaceū, foliū ipm uero deciduū. Vesci pecora solita, primoq; purgari, mox pinguescere, carne mirabilē in modū iucunda. Post folia amissa caule ipo & hoies uescebant̃ decocto asso, elixoq;. Et eoꝝ quoq; corpa. xl. primis diebꝰ purgante a nitiis. Ex his oibꝰ succus duobꝰ modis capiebat̃, e radice atq; caule. Et hæc duo erāt noia rhizias atq; caulias. Vilior ille ac putrescēs radice, cortex niger, & ad mercis adulteria. Succū ipm i uasa coniectū admixto furfure subinde cōcutiēdo ad maturitatē perducebāt, ni ita fecissent putrescētē. Argumentū erat maturitatis color, siccitasq; sudore finito. Alii tradūt laserpitii radicem fuisse maiorē cubitali, tuberq; in ea super terram. Hoc inciso pfluere solitū succum ceu lactis supnato caule, quem magydarin uocarūt. Folia aurei coloris p semine fuisse, cadentia a canis ortu, austro flāte. Ex his laserpitiū, nasci solitū annuo spacio, & radice & caule cōsumētibꝰ sese. Hoc & circūfodi solitū pdidere, Nec purgari pecora, sed ægra sanari, aut protinus mori, qd i paucis accidere. Persico Silphio prior opinio cōgtuit. Alteꝝ genus est qd' magydaris uocat̃ tenerius, & minus uehemēs, sine succo qd' circa Syriā nascit̃ nō pueniens in Cyrenaica regione. Gignit̃ & in Parnaso mōte copiosius, quibusdā laserpitiū uocātibus, perq; oīa adulterat̃ rei saluberrimę utilissimæq; auctoritas. Ratio, syncere pria i colore modice ruffo, & cū frangit̃, cādido ītus. Mox trāslucente gutta aquę saliuaq; liq̄scit. Vsus in multis medicaminibus. Sunt etiamnū duo genera nō nisi sordido nota uulgo, cū quæstu nullo polleāt. In primis rubia tingēdis lanis & coriis necessaria. Laudatissima Italica, & maxie suburbana, & oēs pene puinciæ scatent ea. Sponte puenit, seriturq; similitudine eruiliæ. Veꝝ spinosus ei caulis & geniculatus hic est quinis circa articulos in orbe foliis. Semē eius rubrū est. Quot in medicina usus habet suo dicemus loco. At quę uocat̃ radicula lauandis demū lanis succū habet, miꝝ quātū cōferens cādore, mollitiaq;. Aeque nascit̃ satiua ubiq; sed sponte p̄cipua in Asia Syriaq; saxosis & aspi locis. Trans Euphratē tn̄ laudatissima caule ferulaceo tenui, & ipis cibis indigenaꝝ expetito, & tingēti quicq̄d fit, cū quo decoquat̃ folio oleæ. Struthion græci uocant, floret æstate, grata aspectu, ueꝝ sine odor̄ spinosa, & caule lanuginoso. Semen ei nullum, radix magna quæ concidit̃, ad quem dictum est usum.

De hortorum cura, & digestio terræ nascentium præter fruges & frutices. Cap. iiii.

Ab his supest reuerti ad hortorū curā, & suapte natura memorandam, qm̄ antiquitas nihil prius mirata est, q̄ & hesperidū hortos, ac regum Adonis & Alcinoi. Itemq; pensiles, siue illos Semiramis siue Assyriæ rex Cyrus fecerit de quoꝝ ope alio uolumie dicemꝰ. Romani q̄dem reges ipi coluere. Quippe etiā Supbus Tarquiꝰ nunciū illū sæuū atq; sanguinariū remisit ex horto. In. xii. tabulis legū nostraꝝ nusq̄ noiat̃ uilla, sp in significatiōe ea hortꝰ. In horti uero hæredium. Quā rem comitata est & religio quædā, hortosq; & fores tantū cōtra inuidētiū fascinationes dicari uidemus. In remedio saturnica signa q̄q̄ hortos tutelæ Veneris, assignāte Plauto. Iā q̄dem hortoꝝ noie i ipa urbe delitias, agros, uillasq; possident. Primꝰ hoc istituit Athenis Epicurus hortoꝝ magister. Vsq; ad eū moris nō fuerat in oppidis haberi rura. Romæ q̄dē p se hortus ager paupis erat, Ex horto plebei macellū q̄to innocētior uictu. Mergi. n. credo i pfunda satiꝰ est & ostreaꝝ gr̄a naufragio exquiri. Aues ultra Phasidē amnē peti, & fabuloso q̄dem terrore tutas, īmo sic p̄ciosiores. Alias in Numidia atq; ęthiopia sepulchris aucupari aut pugnari cū feris mādi ab eo cupientē qd' mādat alius. At hercule q̄uilia hæc q̄pata uoluptati satietatiq;, nisi eadē quæ ubiq; indignatio occurret? Ferendū sane fuerit exq̄sita nasci poma, alia sapore, alia magnitudine alia monstro, paupibus interdicta. Inueterari uina saccisq; castrari. Nec cuiq̄ adeo lōgā eē uitā, ut non antę se genita potet. E frugibꝰ quoq; quoddā alimentū excogitasse luxuriam, ac medullam tantū eaꝝ, supq; pistrinaꝝ opibus & cælaturis uiuere alios pane pceꝝ, alios uulgi, tot generibꝰ usq; ad infirmā plæbē descēdente aīa. Et iam ne in herbis discrimen inuentū est? Olusq; differētia facere in cibo, etiam uno asse uenali? Et in his aliq̄ quoq; sibi nasci tribus negant. Caule i tantū signato, ut paupis mēsa nō capiat. Syluestres fecerat natura horridos, ut q̄sq; demeteret passim. Ecce altiles spectant̃ asparagi. Et Rauēna ternis libris repēdit. Heu pdigia uētris, miꝝ esset nō licere carduis pecori uesci, nō licet plæbei. Aq̄ quoq; separant̃. Et ipa naturæ elemēta ui pecuniæ discreta sunt. Hi niues, illi glaciē potant, pœnasq; montiū in uoluptatem gulę uertūt. Seruat̃ algor æstibꝰ, excogitat̃q;, ut alienis mēsibꝰ nix algeat. Decoquūt alias quas mox & illas hyemāt. Nihil

itaq; homini

itaq; hoī sic, quō reꝝ naturæ placet. Etiā ne herba aliq̄ diuitiis tantū pascitur. Nemo sacros auētinosq; mōtes, & iratæ plæbis secessus circūspexerit? Mōs.n. certe æquabis quos pecunia supauerit. Itaq; hercule nullū macelli uectigal maius fuit romæ clamore plæbis icusantis apud oēs pricipes, donec remissum est portoriō mercis hui⁹, cōpertūq; nō aliter q̄stuosius censum haberi aut toti⁹, ac minore fortunæ iure, cū credat̄ pēsio ea pauperū. Is in solo spōsor est, & sub die redditus supficiesq; cœlo quocūq; gaudēs. Hortoꝝ Cato p̄dicat caules. Hinc primū agricolæ existimabāt̄ prisci, & sic statim faciebāt iudiciū, nūq; eēt in domo materfamilias. Etenī hæc cura fœminæ dicebat̄, ubi intelligēs eēt hortus. Quippe e carnario aut macello uiuēdū est, nec caules ut nū maxime pbabāt, dānantes pulmentaria quæ egerēt alio pulmētario. Id erat oleo parcere. Nā carnis desideria etiā erāt in exprobatione. Horti maxīe placebāt, quia non egent igni, parcerētq; ligno. Expedita res & parata sp, unde & acetaria appellabant̄. Facilia concoqui, nec oneraturo sensum cibo, & quæ minime accēderēt ad desideriō panis. Pars eoꝝ ad condimēta pertinens fatet̄ domi uersurā fieri solitā. Atq; nō Indicū piper quæsitū, quæq; trans maria petimus. Iam quoq; in fenestris suis plæbs urbana in imagine hortoꝝ quotidiana oculis rura p̄bebant, anteq̄ præfigi pspectus ois coegit multitudīs innumeræ sæua latrocinatio. Quāobrē sit aliqs & his honos, ne ue auctoritatē reb⁹ uilitas adimat. Cum p̄sertim etiā cognoīa pcerū īde nata uideam⁹, Lactucinosq; in ualeria familia nō puduisse appellari, & cōtingat aliq̄ gratia opi, curæq; nostræ. Virgilio quoq; cōfesso, q̄ sit difficile uerboꝝ honorē tā paruis phibere. Hortos uillæ iūgēdos nō est dubiū, riguosq; maxīe hn̄dos, si cōtingat pfluo amne. Si min⁹, e puteo pertica, organisue pneumaticis tollēdo, nō haustu rigādo. Solū pscindēdū a fauonio, in autūnū p̄parandum est post. xiiii. dies, iterandūq; an̄ brumā. Octo iugeꝝ opis palari iustū est. Fimū tres pedes alte cū terra misceri, areis distingui, easq; resupinis puluinoꝝ toris ambire singl'is tramitū sulcis, q̄ detur accessus hoī, scatebrisq; decursus. In hortis nascētiū alia bulbo cōmēdāt̄, alia capite, alia caule, alia folio, alia utroq;, alia semīe, alia cortice, alia cute aut cartilagīe, alia carne, alia tunicis carnosis. Alioꝝ fruct⁹ i terra ē, alioꝝ, & extra, alioꝝ nō nisi extra. Quædā iacēt crescūtq; ut cucurbitæ & cucumis. Eadē & pēdēt q̄q̄ grauiora mlto ēt iis q̄ i arborib⁹ gignūt̄. Sed cucumis cartilagīe. Cortex huic uni maturitate trāsit i lignū. Terra cōdūt̄ rhaphāi, napiq;, & rapa, atq; alio mō inulæ, cicer, pastinacæ, q̄dā uocauim⁹ ferulacea, ut anetū, maluas. Nāq; tradūt auctores i Arabia maluas septio mēse arborescer̄, baculoꝝ usū p̄ber̄ extēplo. Sed & arbor ē malua i Mauritania lixi oppidi æstuario, ubi hesperiduꝫ horti fuisse producit̄. cc. pas. ab oceano, iuxta delubrū Herclis antiqu⁹ gaditano, ut ferūt. Ipa altitudinis pedes. xx. crassitudīs quā circumplecti nemo possit. In fili genere habebit̄ & canabis. Nec non & carnosa aliqua appellabimus, ut spongias innumere pratorum enascentes.

Natura & genera, & historia nascentium in hortis rerum. Cap. v.

FVngorum eñ callum in ligni, arborumq; natura diximus, & alio genere tuberū paulo ante. Cartilaginei generis extraq; terram est cucumis mira uoluptate, Tiberio principi expetitus. Nullo quippe nō die contigit ei pensiles eorum hortos promouentibus in soles rotis olitoribus. Rursusq; hybernis dieb⁹ intra speculariū munimenta reuocantibus. Quin & lacte mulso semine eoꝝ biduo macerato, apd̄ antiquos græciæ auctores scriptū ē seri oportere, ut dulciores fiant. Crescūt q̄ cogunt̄ forma. In Italia uirides, & q̄minimi, in prouinciis q̄maximi & citrini aut nigri. Placent copiosissimi Africæ, grādissimi Mœsiæ. Ast cū magnitudīe excessere pepones uocantur. Viuūt hausti in stomacho in posterū diē, nec pfici queūt, in cibis non insalubres, tñ plurimū natāt. Oleū odere mire. Nec min⁹ aquas diligūt. Desecti quoq; ad eas modice distātes adrepunt. Contra oleū refugiūt. Aut si qd obest, uel si pendeāt, curuant̄. Idq; uel una nocte deprehenditur. Si uas cū aqua subiiciat̄ a quattuor digitoꝝ interuallo descendētibus ante posteꝝ diem. At si oleū eodē modo fit in hamos curuatis. Iidē in fistula flore dimisso mira longitudīe crescūt. Ecce cum maxime noua forma eoꝝ in Cāpania puenit mali cotonei effigie. Forte primo natum ita audio unū, mox semine ex illo genus factum, melopeponas uocant. Non pendēt hi, sed humi rotūdantur. Mirū in his p̄ter figurā, colorēq; & odorē, q̄ maturitatem adepti q̄q̄ nō pendētes statim a pediculo recedūt. Columella tradit suū cōmentū, ut toto anno cōtingāt. Fruticē rubi q̄ uastissimū in apricū locū trāsferre, & recidere duū digitoꝝ relicta stirpe circa æquinoctiū uernum, ita in medulla rubi semīe cucumeris insito terra minuta fimoq; circūaggeratas resistet̄ frigori radices, cucumeroꝝ græci tria genera fecere. Laconicū, scitalicū, bœoticū. Ex his tm̄ laconicū aqua gaudere.

♣ Parierum.

Sűt qni herba quæ uocaꝛ culix uoie,tria ſemé eoꝝ maceratű ſeri iubeát, ut ſine ſemine naſcanꝛ Similis & cucurbitis natura dűtaxat í naſcédo. Aeque hyemé odere. Amát rigua ac ſimű. Serűꝛ. ambo ſemine in terra ſexquipedali foſſura íter æquinoctiű uernű,& ſolſtitiű. Parilibꝰ tñ aptiſſime. Aliq malűt ex Caleñ. Martii cucurbitas,& nonis cucumeres,& per quinq̄tros ſerere ſili modo reptátibꝰ flagellis ſcádétes per ♣ arteſum aſpera í tectum uſqꝫ uatura ſublimitatis auida. Vires ſine adminiculo ſtádi nõ ſunt,uelocitas pernix,leui umbra cameras ac ꝑgulas operiétes. Inde hæc duo prla gñа. Camerariű,& plebeiű,qđ humi crediꝛ,in prioꝛ mire tenui pediculo libraꝛ põdus ímobile auræ. Cucurbita quoqꝫ oi modo faſtigaꝛ uaginis maxíe uitilibꝰ, cõiecta í eas poſtq̄ defloruit,creſcit qua cogiꝛ forma. Plærűqꝫ & draconis ítorti figura. Libertate uero péſili cõceſſa,iá uiſa eſt.ix.pedű longitudis. Particulati cucumis floret,ſibi ípe ſup floreſcétes, & ſicciores locos patiꝛ,cádida lauugine obductꝰ,magiſqꝫ cű creſcit. Cucurbitaꝝ nũeroſior uſus. Et primꝰ caulis in cibo. Atqꝫ ex eo í totum natura diuerſa. Nuper balneaꝝ uſum ueuere urceoꝝ uice. Iam pridé uero ét cadoꝝ ad uiua cõdéda. Cortex uiridi teuer. Deradiꝛ uihilominꝰ cibis. Cibos ſalubres ac leues pluribꝰ mõis exiſtimát,q ꝑfici húano uétre nõ queát,ſed nou intumeſcant. Semina quæ ꝓxima collo fuetinr ꝓceras patiűt. Ité ab imis,ſed nõ cõparádas ſupradictis,quæ in medio rotűdas,quæ laterib⁹ craſſas breuioreſqꝫ. Siccanꝛ in ombra,& cű libeat ſerere in aqua,macetaꝛ. Cibis quo lõglores tenuioreſqꝫ,eo gratiores. Et ob id ſalubriores quę pédédo creuere, miniműqꝫ ſeminis tales hűt,duricia eiꝰ in cibis gratiá terminãte. Eas quę ſemini ſernáꝛ aute hyemé ꝑcidi nõ eſt mos. Poſtea fumo ſiccanꝛ coudédis hortéſioꝝ ſeminibꝰ ruſticæ ſuppellectili. Inuéta eſt ratio qua cibis quoqꝫ ſeruatenꝛ. Eodéqꝫ modo cucumis uſqꝫ ad alios pene ꝓueutus,& id quidem iniuria ſit. Sed & ſcrobe opaco í loco harena ſubſtrato,fœnoqꝫ ſicco optos,ac deiu de terra uirides ſeruari tradűt;ſűt & ſylueſtres in utroqꝫ genere,& oibꝰ fere hortéſibꝰ. Sed & his medica tantum natura é. Quáobré differétur í ſua uolumía. Reliq̄ cartilaginű naturæ terra occultáꝛ oía. In qbꝰ de tapis abűde dixiſſe poteramꝰ uideri,uiſi medici maſculini ſexꝰ facerét in his rotűda. Latiora uero & cõcaua fœmini,ꝓſtátiora ſuauitate,& ad cõdiédæ faciliora,quæ ſæpius ſata tráſeűt í maré. Iidé napoꝝ qnqꝫ gña fecere. Corinthiű cleonæű,liothaſiű,bæoticű, & qđ per ſe uiride dixerunt. Ex iis iu amplitudiné adoleſcit corinthiű nuda fere radice. Solű.n.hoc genus ſuperne tendit, nõ ut cætera in terrá Liothaſiű quidá rhracium appellant,frigorum patientiſſimum. Ab eo bœoticű dulce eſt,rotűditate etiá breui notabile. Neqꝫ ut cleonæű prælongű in totum quidé. Quoruꝫ tenuiora folia,ipſi quoqꝫ dulciores. Quoꝝ ſcabra & anguloſa & horrida amariores. Eſt pręterea genus ſylueſtre,cuius folia ſűt erucę ſimilia. Palma romæ amiterninis daꝛ,ide nurſiis, tertia uoſtratibꝰ. Cætera de ſatu eoꝝ in rapis dicta ſunt. Cortice & cartilagine conſtát rhaphani. Multiſqꝫ eorű cortex craſſior etiá q̄ qbuſdá arboꝝ. Amaritudo pluría illi eſt,& pro craſſitudie corticis. Cætera quoqꝫ aliqñ lignoſa. Et uis mira colligédi ſpiritum,laxádiqꝫ ructum. Ob id cibus illiberalis utiqꝫ ſi ꝓxime olus mádaꝛ,ſi uero cű oliuis drupis ratior ructus ſit,minuſqꝫ fœtibꝰ. Aegypto mire celebraꝛ ꝓpter olei fertilitaté,qđ de ſemine eiꝰ faciűt. Hoc maxime cupiűt ſerere,ſi liceat,quoniá & quæſtus plus q̄ e fruméto & minus tributi eſt,nullűqꝫ copioſius oleű. Geuera rhaphani grę ci fecere tria folioꝝ differétia,criſpi,atqꝫ leuis,& tertiű ſylneſtre. Atqꝫ huic leuia qdem folia, ſed breuiora ac rotűda,copioſaqꝫ atqꝫ fruticoſa,ſapor aűt aſper,& medicamenti inſtar ad elicieudos aluos. Et in prioribꝰ tamé differentia ſeminis eſt,quouiá aliqua ad modű exiguű ferunt. Hæc uitia nõ cadűt uiſi in criſpa folia. Noſtri alia fecere genera. Algideuſe a loco longű atqꝫ tráſlucidű. Alterű rapi figura,qđ uocát ſyriacű,ſuauiſſimű fere ac teuerrimű,hyemiſqꝫ patiens. Præcipuum tñ eſt,quod e Syria nõ pridem aduectum apparet,quoniá apud auctores non reperitur,id autem tota hyeme durat. Etiánű unű ſylueſtre græci Cheriam uocát,Pouticl Armon,alii Leucen,noſtri Armoratiá,fronde copioſius q̄ corpore. In omnibus auté ꝓbandis maxime ſpectantur caules in initio.n.rotundiores craſſioreſqꝫ,ac longis canalibus. Folia ípa triſtiora,& angulis horrida, ſeri uult rhaphanus terra ſoluta,humida. Fimű odit,palea cõtétus. Frigore adeo gaudet, ut í germania íſantiű pueroꝝ magnitudiné æquet. Seriꝛ poſt Idus Febru.ut uernus ſit,iterűqꝫ circa uulcanalia q̄ ſatio melior. Mlti & Martio & Aprili ſerűt & Septébri. Incipiéte ícreméto cõfert alterna folia circűobruere,ípos uero accumulare. Ná q extra terrá emerſerit,durꝰ ſit atqꝫ fűgoſus. Ariſtomachus detrahi folia p hyemé iubet,& ne lacunæ ſtaguét accumulare. Ita in æſtate grádeſcere. Quidá ꝓdidere,ſi palo adacto cauerna palea íſternaꝛ í ſex digitoꝝ altitudine,deiñ ſemé fiműqꝫ

& terra cõgeraꝛ

& terra cõgerať ad magnitudinẽ scrobis crescere. Præcipue tñ salsis aluntˀ. Itaq; etiã talibꝰ aqs irriganť, & ĩ ægypto nitro sparguntˀ, ubi sunt suauitate pcipui. In rorũ quoq; salsugine amaritudo eorũ eximiť, fiũtq; coctis sĩles. Nãq; & cocti dulcescũt, & in naporũ uicem transeunt. Crudos medici suadẽt, ad colligenda acria uiscerũ dandos cũ sale ieiunis esse, atq; ita uomitionibus præparant meatũ. Tradunt & præcordiis necessariũ hunc succũ, quãdo phthisin cordi intus inhærẽtẽ nõ alio potuisse depelli cõpertũ sit, in ægypto regibꝰ corpa mortuorũ ad scrutãdos morbos insecãtibus. Atq; ut est græca uanitas, ferť in tẽplo Apollinis Delphis adeo cæteris cibis prælatis rhaphanꝰ, ut ex auro dicareť rhaphanꝰ, beta ex argẽto, rapũ e plũbo. Scires nõ ibi genitũ Maniũ Coriũ impatorẽ, quẽ in hospitio ligatis aurũ repudiaturo afferẽtibꝰ rapũ torrẽtẽ in foco inuẽtum annales nostri pdidere. Scripsit & Morchion græcus de rhaphano unũ uolumẽ. Vtilissimi in cibis hyberno tẽpore existimanť. Idẽq; dẽtibꝰ sp inimici, qm atterãt. Ebora certe poliũt. Odiũ his cũ uite maximũ, refugitq; iuxta satos. Lignosiora sunt reliqua ĩ cartilaginũ genere a nobis posita. Mirũq; oĩbꝰ uehemẽtiã saporis inesse. Ex iis pastinacæ unũ genꝰ agreste spõte puenit, staphylinos græce dr. Alterũ seriť radice uel semĩe, prĩo uere uel autũno, ut Hygino placet Februario, augusto, septẽbri, octobri, solo q̃ altissime refosso. Annicla utilis eẽ ĩcipit, bĩma utilior, gracilior autũno, patinisq; maxĩe. Et sic quoq; uirꝰ illi irractabile est. Hibiscũ a pastiaca gracilitate distat. Dãnatũ cibis, sed medicinæ utile. Est & q̃rtũ genꝰ in eadem sĩlitudine pastinacæ, quã nostri galli cã uocãt, græci uero daucon. Cuiꝰ genera etiã q̃ttuor fecere, inter medica dicendũ Siser, & ipsũ Tiberiꝰ princeps nobilitauit, flagitãs oĩbus annis a germania Gelduba appellať, castellũ Rheno ĩpositũ, ubi gñositas pcipua. Ex quo appet frigidis locis cõuenire. Inest lõgitudine neruus, qui in decoctis extrahiť, amaritudinis tamẽ magna pte relicta, quæ mulso in cibis tẽperata ẽt in gratiã uertiť. Neruus idẽ & pastinacæ maiori dũtaxat anniculæ. Siser his seriť mẽsibꝰ, Februario, Martio, Aprili, Augusto, Septẽbri, Octobri. Breuior his est, sʒ torosior amariorq;. Inula p se stomacho inimicissima. Eadẽ dulcibꝰ mixtis saluberrĩa. Plurimis mõis austeritate uicta grãm ĩuenit. Nãq; & in pollinẽ tũdiť arida, liqdoq; dulci tẽperať, & decocta postea, aut assetuata, uľ macerata plibꝰ mõis, & tũc mixta defruto, aut subacta melle, uuisq; passis, aut pinguibꝰ cariotis. Alio rursus mõ cotoneis, malis, uel sorbis, aut prunis. Aliqñ pipeř aut thymo uariata, defectꝰ pcipue stomachi excitat. Illustrata maxĩe Iuliæ Augustæ quotidiano cibo. Supuacuũ eiꝰ semẽ, qm oclis ex radice excisis, ut harũdo seriť. Et hæc aũt seriť, & siser, & pastiaca utroq; tpe, uere, & autũno magnis seminũ ĩteruallis. Nulla ue minꝰ q̃ ternorũ pedũ, qm spaciose fruticat. Siser aũt trãsferř meliꝰ. Proxĩa his bulborũ natura, quos Cato ĩ primis serẽdos pcipit, celebrãsq; megaricos. Verũ nobilissima est scylla, q̃q̃ medicamĩ nata acetoq; exacuẽdo. Nec ulli amplitudo maior, sicut nec uis aspior. Duo gña medicæ. Masculus albis foliis, fœmina nigris. Et tertiũ genꝰ est cibis gratũ. Epimenidiũ uocať angustius folio, ac minus aspo. Seminis plurimum omnibꝰ. Celeriꝰ tñ pueniunt satæ bulbis circa latera natis. Et ut crescãt folia quæ sũt ĩ his ampla, deflexa circa obruunť. Ita succũ oẽʒ ĩ se trahũt capita. Spõte nascunť copiosissime in balearibꝰ, ebusoq; insulis, ac per hispanias. Vnũ de iis uolumẽ cõdit Pythagoras philosophus, colligẽs medicas uires, quas pximo reddemus libro. Reliqua bulborũ genera differũt colore, magnitudine, suauitate. Quippe cũ qdam crudi mãdãť, ut in Cherrõneso Taurica, Post hos in Africa nati maxĩe laudanť. Mox apuli, genera græci hæc fecere Bulbinẽ, sitanion, pythion, acrocorion, egylops, isorynchion. In hoc mirũ imas eiꝰ radices crescere hyeme. Verno aũt cũ appuerit uiola, minuí ac cõtrahi, tũ deiñ bulbũ piguescer. Est iter gña, qd ĩ ægypto aron uocãt, scyllæ pximũ amplitudĩe, foliis lapati, caule recto, duum cubitorũ baculĩ crassitudĩe, radice mollioris naturæ, q̃ edať & cruda. Effodiunť bulbi añ uer. At deteriores illico fiũt si fundunť. Signũ maturitatis folia inarescẽtia ab imo. Vetustiores ĩprobãt. Itẽ paruos & lõgos. Cõtra rubicũdis rotũdioribusq; laus & grãdissimis. Amaritudo plærisq; in uertice est. Media eorum dulcia. Bulbus nõ nasci, nisi ex semine priores tradiderũt. Sed & in Prænestinis campis sponte nascunť, ac sine modo etiam in Remorum aruis.

De hortensium herbarum radicibus, foliis, floribus, coloribus. Cap. vi.

HOrtẽsibus oĩbꝰ fere singlæ radices, ut rhaphano, betæ, apio, maluæ. Amplissima aũt lapato, ut q̃ descendat ad tria cubita. Syluestri minores tumidæ. Effossa quoq; diu uiuit. Quibusdã tñ capillatæ, ut apio, maluæ. Quibusdã surculosæ, ut ocymo. Aliis carnosæ ut betæ, aut magis etiãnũ croco. Aliqbus ex cortice & carne cõstãt, ut rhaphano & rapis. Quorũdã ge

niculæ sũt,ut graminis. Quę rectã nõ hñt radicẽ,statim plurimis nitũť capillamẽtis,ut atriplex, & blitũ. Scylla aũt & bulbi,& cæpe,& alliũ nõ nisi i rectũ radicanť. Spõte nascẽtiũ q̃dã nũerosiora sũt radice q̃ folio,ut aspalax,pdicũ,crocũ. Florẽt uero cũ fraxino serpillũ,ambrotonum, napi,rhaphani,mẽta,ruta,& cætera qdẽ deflorescũt cum cœpere. Ocymum aũt particulatim & ab imo icipit, Qua de causa diutissime floret. Hoc & i heliotropio herba euenit. Flos aliis cãdidus, aliis luteus,alius purpureꝰ. Folia cadũt a cacumibꝰ,origano,inulæ,& aliquãdo rutæ iniuria lęsę. Maxĩe cõcaua sunt cæpe,getio. Alliũ cæpasq; iter deos iureiurãdo habet ægyptus. Cæpe genera

✣ Gnidia. The-oph.

apud gręcos sarda,samothracia,✣halsidena,setania. Itẽ schista. Ascalonia ab oppido iudeæ noiata. Oibꝰ ẽt odor lachrymosus,& p̃cipue cipriis minime gnidiis. Oibꝰ corpus tutũ pinguitudinis earũ cartilagine. E cũctis setania minia,excepta tusculana,sed dulcis,schista aũt & ascalonia cõdunť. Schistam hyeme cõ coma sua relinquũt. Vere folia detrahũt,& alia subnascũť iisdẽ diuisuris,unde & nomẽ. Hoc exẽplo reliquis quoq; generibꝰ detrahi iubẽt,ut in capita crescãt potiꝰ q̃ i

✣Semẽ. Theop.

✣semetipsa. Ascalõiaꝝ ꝓpria natura. Etenĩ uelut steriles sũt ab radice,& ob id semĩe seri illas nõ deponi iussere græci. Præterea serius circa uer cũ germinãt trãsferri. Ita crassescere. Et tunc ꝓperare p̃teriti tp̃is pensitatiõe. Festinãdũ aũt in his ẽ. qm̃ natura celeriter putrescũt. Si deponanť, cau

✣ Semẽtãt. Theopra.

lem amittũt &✣semẽ,ipsæq; euanescũt. Est & coloꝝ differẽtia. Samo eñ & sardibus cãdidissimæ ꝓueniũt. Sunt in honore & creticæ,de q̃bus dubitãt an eædẽ sint quæ Ascalonię,qm̃ satis capita crassescunt,depositis caules & semina. Distant saporem tantũ dulci. Apud nos duo prima genera. Vnũ cõdimẽtariũ,quod illi getion,nostri pallacanã uocãt. Seriť mensibus Martio. Aprili, Maio. Alteꝝ capitatũ æque ab æquinoctio autũni,uel fauonio. Genera eiꝰ austeritatis ordine Africana, gallica,tusculana,amiternina. Optima aũt quę rotũdissima. Item russa acrior q̃ cãdida,sicca q̃ uiridis,& cruda q̃ cocta,sicca q̃ cõdita. Seriť amiternina frigidis & humidis locis,& sola allii modo capite reliq̃ semine. Proxiaq; æstate nullũ semẽ emittũt,sed caput tantũ quod laxescit, Sequẽti autem anno permutata rõne semẽ gigniť, Caput ip̃m corrũpiť. Ergo omibꝰ ãnis seperatim semen cæpe causa seritur. Sepatim cæpe seminis,seruãť aũt optime i paleis. Getium pene sine capite est, ceruicis tantũ longæ,& ideo totũ in fronde,sæpiusq; resecať,ut porrũ, Ideo & illud serũt,non deponũt. Cætero cæpas ter fosso solo seri iubẽt,extirpatis radicibꝰ herbaꝝ. In iugera denas libras. Intermisceri satureiam,quoniã melius ꝓuenit. Rũcari p̃ter,& sarriri,si non sæpius,q̃ter. Ascaloniam mense Februario serũt nostri. Semen cępaꝝ nigrescere incipiẽs,anteq̃ marcescat metũt. Et de porro in hãc cognationẽ dici cõuenit,p̃sertim cũ sectiuo nup auctoritatẽ dederit princeps Nero,uocis gratia ex oleo æstatis mensiũ oibus,diebꝰ. Nihilq; aliud,ac ne pane q̃dem uescẽdo. Seriť semie ab æquinoctio autũno,si sectiuũ facere libuerit dẽsiꝰ. In eadẽ area secať dõec deficiat,stercoraturq; sp̃,si nutriť i capita añq̃ seceť,cũ icreuerit,i aliã areã trãsferať,sũmis foliis leniter recisis añ medullã,& capitibꝰ retractis,tunicisue extremis. Antiq silice uel tegula subiecta capita dilatabant. Hoc item de bulbis. Nũc sarculo leuiter cõuellunť radices,ut delũbatæ alãt,neq; distrahãt, Insigne q cũ fimo lætoq; solo gaudeat, rigua odit,& tñ ꝓprietate quadã soli constat, Laudatissimus i ægypto,mox orchiæ atq; aritiæ. Sectiui duo genera. Hoc herbaceũ folio incisutis eius euidẽtibꝰ,quo utunť medicamẽtarii. Alteꝝ genꝰ suauidioris folii,rotũdiorisq;,icisuris leuioribꝰ, Fama est, Melã equestris ordinis reũ ex ꝓcuratione a Tiberio principe accersitũ in summa desperatione succo porri ad trium denarioꝝ argenteoꝝ pondus hausto,cõfestim expirasse sine cruciatu. Ampliorẽ modũ negãt noxiũ esse. Allium ad multa ruris p̃cipue medicamẽta ꝓdesse crediť. Tenuissimis & quæ seperanť in uniuersum uelatur membranis,mox pluribus coagmẽtať nucleis,& his sepati uestitis, Asperi saporis,& quo plures nuclei fueř,hoc ẽ asperiꝰ, Tędiũ huic quoq; halitu, ut cępis,nullũ tamẽ coctis. Geneꝝ differẽtia in tẽpore. Præcox maturescit. lx. diebus,tũ in magni

✣Aphroscordon

tudine. Vlpicum quoq; in hoc genere græci appellauere allium cyprium,alii ✣antiscordon,præcipue Africæ celebratũ inter pulmẽtaria ruris grãdius allio trito i oleo & aceto,mirũ quãtũ increscat spuma. Quidã & alliũ ulpicũ in plano seri uetant,castellatisq; grumulis iponi,distãtibꝰ inter se pedes ternos. Inter grana q̃ttuor digiti iteresse debẽt, simul atq; tria folia eruperit sarriri. Grãdescũt quo sæpiꝰ sarriunť. Maturescentiũ caules dep̃ssi i terrã obruunť,ita caueť ne i frõdẽ luxuriet. In frigidis utilius seri q̃ autũno. Cæterum ut odore careãt,omia hęc iubenť seri cum luna

✣Opalia

sub terra sit,colligi cum in coitu. Sine his Menander e græcis auctor est,allium edẽtibꝰ,si radicẽ betæ in pruna tostã supederint,odorẽ extingui. Sunt qui & alliũ & ulpicon iter ✣cõpitalia,ac saturnalia seri

turnalia feri aptissime putēt. Alliū & semine ꝓuenit, sed tarde. Prio.n. anno porri crassitudie capite efficit, sequēti diuidit, tertio cōsumat. Pulchriusq; existimat tale. A qbusdā in semen exire uetat. Sed intorqri caulis sationis gratia, uti caput ualidius fiat. Quod si diuti⁹ alliū cæpeq; iue terari libeat, aqua salsa tepida capita intingēda sūt. Ita diuturniora fiēt, melioraq; usui, sed isatu sterilia. Alii cōtēti sūt prio sup prunas suspēdisse, abūdeq; ita ꝑfici arbitrāt, ne germinēt. Quod facere alliū cæpāq; extra terrā quoq; certum est, & cauliculo acto euanescere. Aliqui & alliū palea optime seruari putāt. Allium est in aruis sponte nascens, alum hoc uocāt, qd aduersus iprobitatem alitum depascentiū semina coctū, ne renasci possit, abiicit, statimq; quæ deuorauere aues stupentes manu capiunt, & si paulum cōmorauere resopitæ. Est & syluestre quod ursiuum uocāt odore molli, capite prætenui, foliis grandibus.

Quoto die quæq; herbæ nascuut satæ, & quomodo quæq; formantur uel digerant, & quorum singula genera, & quorum plura. Cap.vii.

IN horto satoꝝ celerrime nascunt ocymū, blitū, napus, eruca. Tertio eni die erumpūt, anetū quarto, lactuca quinto, rhaphanus sexto, cucumis & cucurbitæ septio, prior cucumis, nasturtium, ac sinapi quinto, beta æstate sexto, hyeme decimo, atriplex octauo, cæpe.xix. aut.xx. getiū.x. aut.xii. Cōtumacius coriādrū. Cunila qdē & origanū post.xxx. diem. Omnium difficilime apiū.xl. eni die cum celerrime.l. maiore ex parte emergit. Aliquid & seminū ætas cōfert, quoniaꝫ recētiora maturius gignunt. In porro getio, cucumere, cucurbita. Ex uetere aūt celeri⁹ ꝓueniūt apiū, beta, cardamū, cunila, origanū, coriādrū. Mirū in betæ semie. nō.n. toto eo anno gignitur, sed aliquid sequēte, aliqd tertio. Itaq; ex copia semis modice nascit. Quædā anno tm̄ suo pariūt, quædā sæpius, sicut apiū, porrū, getiū. Hæc.n. sel' sata plurib⁹ anuis restibili fertilitate ꝓueniūt. Semina plurimis rotūda, aliqb⁹ oblonga, paucis foliacea & lata, ut atriplici. Quibusdā angusta & canaliculata, ut cumio. Differūt & colot nigro cādidoq;, itē duricie. Surculacea i folliculo sūt rhaphano, sinapi, rapo. Nudū semē apii, coriādri, aneti, fœnicli, cumini. Cortice obducta bliti, betæ, atriplicis, ocymi. At lactucis iu lauugie. Nihil ocymo fœcūdius. Cū maledictis ac ꝓbris serendū ꝑcipiūt lęti⁹ ꝓueniet. Satū ēt pareit terra adacta cuminū, & qui serūt ꝑcant ne exeat. Quę in cortice sūt, difficillime ✤ maturescūt, maxieq; ocymū, & gyt. Siccāt oīa, ac sūt fœcūda. Vtriq; meliora nascunt aceruatim sato semine, q̄ sparso. Ita certe porrū & alliū seruut in laciniis colligatū. Apiū etiā paxillo cauerna facta, ac fimo īgesto. Nascuut aūt oīa aut semine, aut auulsione. Quædā semīe & surculo, ut ruta, origanū. Ocymū ꝑcidūt.n.& hoc cū ꝓueuit ad palmæ altitudinem. Quędā & radice & semine, ut cepa, alliū, bulbi, & si quoꝝ radicē ✶ nimi floꝝ reliquūt. Eoꝝ uero q̄ a radice nascūt radix diuturna & fruticosa ē, ut bulbi, getii, scyllæ. Fruticāt talia & nō capite, ut apiū & beta. Caule reciso fere qdem oīa regermināt, exceptis quę non scabꝝ caulē hn̄t. Est in usu uero ocymū, rhaphan⁹, lactuca. Hāc ēt suauiorē putāt a regermiatiōe. Rhaphan⁹ utiq; iucūdior detractis foliis anteq̄ decaulescat. Hoc & i rapis. Nā & eadē direptis foliis coopta terra crescunt, durātq; i ęstate. Singl'a gn̄a st ocymo, lapato, blito, nasturtio, erucę, atriplici, coriādro aneto. Hęc em̄ ubiq; eadē sunt, ne aliud alio melius usq̄. Rutam furtiuā tantū ꝓuenire fertilius putāt, sicut apes furtiuas pessime. Nascunt etiānum sata mentastrū, nepeta, intubum, pulegium. Cōtra plura genera sunt eorum quæ diximus, dicemusq; in primis de apio.

✤ Inarescunt. Theophrast⁹ ✶ Annuiferorū.

Natura & genera, & historiæ ad condiméta in horto satatū rerum.xxxvi. Cap.viii.

IDem quod spōte in humidis nascit, helioselinū uocat uno folio, nec hirsutū. Rursus i siccis hipposelinū; pluribus foliis, simile heliosetino. Tertiū est horeoselinū cicutæ foliis, radice tenui, semine aneti, minutiore rn̄. Est aūt satius differentia in folio denso, crispo, aut rariore & leuiore. Itē caule tenuiore, ac crassiore. Et caulis alioꝝ candid⁹ est, alioꝝ purpure⁹, aliorū uarius. Lactucæ græci tria fecet genera. Vnū lati caulis, adeo ut hostialia olitoria ex his factitari ꝓdiderint. Foliū his paulo maius herbaceo & angustissimū, ut alibi cōsumpto, incremēto alteꝝ totūdi caulis. Tertiū sessile qd laconion uocāt. Alii coloris & tēporis satus genera discreuet. Esse em̄ nigras quarū semen mense Ianuario serat, albas quarū Martio, rubentes quaꝝ Aprili. At oīm eaꝝ plantas binos menses differri. Diligentiores plura genera faciūt, purpureas, crispas, cappadocas, græcas. Lōgiora his folia caulesq; lati. Præterea longi & angusti itubis similes. Pessimū aūt gen⁹ cum exprobratiōe amaritudis appellauere picrida. Est etiānum alia distinctio atrę, q̄ meconis uocat a copia lactis soporiferi, q̄q̄ oēs somnū parere credant. Apud antiquos. Italiæ hoc solū gen⁹

✣ Cum priores eã ob religionẽ, ac õmẽ cauerẽt.

earũ fuit,& ideo lactucæ nomẽ adeptæ.Purpureã maxime radicis Cecilianã uocãt.Rotũdã uero ac minimæ radicis,latis foliis astylida.Quidãq; eunochion,qm̃ hęc maxĩe refrageꝛ ueneri. Est q dẽ natura oibꝰ refrigeratrix,& ideo æstate gratæ a stomacho fastidiũ auferũt, cibiq; appetentiã faciũt.Diuus certe Augustꝰ lactuca cõseruatꝰ,ĩ ęgritudĩe ferꝛ prudẽtia Musæ medici ✣ cũ priores eã ob religionẽ minime cõmãducarẽt,in tm̃ recepta cõmẽdatiõe,ut seruati ẽt in alienos menses eas oxymelite reptũ fit.Sãguinẽ quoq; augere credũꝛ.Est etiãnũ quę uocaꝛ capria lactuca, de qua dicemus ĩter medicas.Et ecce cũ maxĩe cœpit irrepe satiuis admodũ ꝓbata,quæ cilicia uocaꝛ,folio,cappadociæ nisi crispũ latiusq; eẽt.Nec ex eodẽ genere possunt dici neq; ex alio intubi hyemis impatiẽtiores,uirusq; ꝑferẽtes,sed caule nõ mioꝰ grati.Seruntꝛ ueroo plãtæ eoꝝ, ultimo uere trãsferuntꝛ,Est & ęraticũ intubũ,qđ in ęgypto cicoriũ uocant,de quo plura alias.Inuentum oẽs thyrsos uel folia lactucaꝝ prorogare urceis cõditos ac recẽtes in patinis coquere.Seruntꝛ lactucæ anno toto lætis & irriguis stercoratisq; binis mẽsibꝰ inter semẽ plãtamq; & maturitatem. Legitimũ tñ a bruma semen iacere,plantam in fauonio transferre. Aut semeņ fauonio,plantam æquinoctio uerno. Albę maxĩe hyemẽ tolerãt.Humore oĩa hortẽsia gaudent & stercore, præcipue lactucæ,& magis intubi.Seri ẽt radices illitas fimo interest,& repleri ablaqueatas humo. Quidã & alĩ amplitudioẽ augẽt,recisis cũ ad semipedẽ excreuerint,fimoq; suillo recẽti illis.Cãdorẽ uero putãt cõtingere iis dũtaxat,q̃ sũt seminis albi,si harena de littore a prĩo ĩcremẽto cõgeraꝛ in medias,atq; ĩ crescẽtia folia cõtra ĩpas religẽꝛ.Beta hortẽsioꝝ leuissima ẽ.Eiꝰ quoq; a coloꝛ duo gñą græci faciũt,nigrã,& cãdidã,quã ꝑferũt,parcissimi seminis,appellãtq; siculum , cãdoris sane discrimĩe ꝑferẽtes ut lactucã.Nři betæ gñą faciũt uernũ & autũnale,a tpibus satiuis , quãq̃ & iunio seraꝛ,Trãsferũꝛ aũt in plãta hæ quoq;,& oblini fimo radices suas,locũq; silř madidũ amant, Vsus iis & cũ lẽte ac faba.Idẽq; q oleris & ꝑcipuus,ut lenitas excitetur acrimonia sinapis. Medici innocẽtiorẽ q̃ olus eẽ iudicauere.Quãobrẽ appositas non nemini,degustare etiam religio est, utq; ualidis potius in cibo sint.Gemina iis natura & oleris & capite ipso exilientis Bulbi.Spẽs sũma in latitudĩe.Ea contingit ut in lactucis,cũ cœperint colorẽ trahere ĩposito leui põdere.Neq; alii hortẽsioꝝ latitudo maior.In bioos pedes aliquãdo se pandũt,multũ & soli natura cõferente eis.Et ĩ Circelẽsi agro amplissime ꝓueniũt.Sũt q betas punico malo florẽte optĩe seri existimẽt, trãsferri aũt cũ qnq; foliorum esse cœpint.Mira differentia si uera est,candidis solui aluos,modice nigris inhiberi.Et cũ brassica corrũpaꝛ in dolio uini sapor,odoꝛ betæ foliis demersis restitui. Olus caulesq; qbꝰ nũc principatꝰ hortoꝝ,apud græcos in honore fuisse nõ repio.Sed cato brassicæ miras canit laudes q̃s in medẽdi loco reddemꝰ;Gñą eius facit tria. Vnã extentis foliis , caule magno.Alterã crispo folio,quã apianã uocat.Tertiã minutis caulibꝰ lenẽ tenerã minĩeq; ꝓbat. Brassica toto anno seriꝛ qm̃ & toto secaꝛ. Vtilissime tñ ab ęquinoctio autũni. Transferꝛ cũ qnq; folioꝝ est.Cimas a prĩa sectione ꝑstat ꝓxio uere.Hic est qdã ipsoꝝ cauliũ delicatior teneriorq; caliculꝰ Apitii luxuria. Et p cũ Druso Cæsari fastiditꝰ nõ sine castigatiõe Tiberii pr̃is.Post cimã ex eadẽ brassica cõtigũt æstiui autũnales cauliculi,mox hyberni,iterũq; cimę,nullo ęq̃ gñe multi fero donec sua fertilitate cõsumaꝛ.Tertia circa solstitiũ,ex q̃ si hũidior locꝰ ẽ æstate siccior autũno plãtaꝛ.Hũor fimusq; si dfueꝛ,maior saporis gr̃a ẽ.Si abũdauere lętior fertilitas.Fimũ asininũ maxĩe cõueĩt.Est hæc quoq; res ĩter opa ganeę.Quapp nõ pigebit uerbosiꝰ ꝑseq.Præcipuꝰ fit caulis sapore ac magnitudĩe.Primũ oĩm si ĩ repastinato seras,dein si terrã fugiẽtes cauliculos seces, a terraq; ꝓceritate luxuriosa attollẽtes se exaggerãdo aliã accumules ita,ne plꝰ q̃ cacum̃ emicat. Tritianũ hoc genꝰ uocaꝛ,bis cõputabuli ĩpẽdio tedioq;.Cętera gñą cõplura sũt. Cumanũ sessile folio capite patulũ,aricinũ altitudĩe nõ excelsiꝰ,folio nũerosiꝰ q̃ tenuius.Hoc utilissimũ existiaꝛ qa sub oibꝰ fere foliis fruticat caulicnlis peculiaribꝰ.Põpeianũ ꝓceriꝰ caule ab radice tenui,ĩtra folia crassescit.Rariora hæc ãgustioraq;,sʒ teneritas ĩ dote fit.Frigora nõ tolerat.Quibꝰ ẽt alũꝛ brutiani,ꝑgrãdes foliis,caule tenues,sapore acuti.Sabellico usq; in admiratiõnẽ crispa sũt folia, quoꝝ crassitudo caulẽ ipʒ extenuat,sed dulcissimi phibẽꝛ ex oibꝰ.Nup subieꝛ lacuturres ex ꝯualle aricia,ubi quõdã fuit lacꝰ turrisq;,q̃ remanet,capite ꝑgrãdes,folio ĩnũeri . Alii ĩ orbẽ porrecti Alii ĩ latitudinẽ torosi.Nec plꝰ ullis capitis post tritianũ,cui pedale aliqñ cõspiciꝛ.Et cima nullis serior.Cuicũq; aũt gñi pruinę plĩmũ suauitatis cõferũt,& nisi obliquo uulnere defendaꝛ medulla plurimũ nocet.Semini destinati nõ secanꝛ.Est etiã sua gr̃a nõnũq̃ plantæ habitu excellẽtibꝰ. Halmyridia uocãt,qm̃ nisi in maritimis nõ ꝓueniunt. Nauigatione quoq; longinqua uiridibus

adseruatis

adseruatis.Stati desecta ita ne humũ attingát,i cados olei q̃q̃ ꝓxie siccatos,obturatosq; cõdũť,om̃i spũ excluso.Sũt qui plantá in transferẽdo alga subdita pediculo nitrobe trito qđ tribꝰ digitis capiať,celeriores ad maturitaté fieri putét.Sunt q semé trisolii nitrũq; simul tritũ aspgát foliis.Nitrũ ét in coquẽdo uiriditaté custodit.Aut apitiana coctura oleo ac sale priusq̃ coquáť maceratis.Est inter herbas genus inserẽdi ꝑcisis germibꝰ caulis, & ĩ medullá semine ex aliis addito. Hoc & in cucumere syluestri.Necnon olus quoq; syluestre est triũ foliorũ.Diui Iulii carmibꝰ præcipue iocis militaribꝰcelebratũ Alternis quippe uersibꝰ exprobrauer lapsana se uixisse apud Dyrrachiũ præmiorũ parsimoniá cauillátes.Est autem id cima syluestris.Omniũ hortensioꝝ laudatissima cura asparagis.De origie eoꝝ in syluestribus cutis abunde dictũ, & quõ eos iuberet Cato in harũdinetis seri.Est & aliud genus incultius asparago,mitius corruda,passim etiá ĩ mõtibꝰ nascens,refertis supioris germanię cápis,nõ inscito Tiberii Cæsaris dicto,herbá ibi q̃ndá nasci similimá aspatago.Nam qđ in Neside Cápaniæ ĩsula sponte nascíť,longe optimũ existimať.Hortensiũ seríť spongiis.Est em̃ plurimæ radicis,altissimeq; germinat.Viret thyrso primũ emicáte.Qui caulé educés tpe ipo quo fastigatꝰ est ĩ toros stringíť.Potest & semie seri.Nihil diligétiꝰcomphédit Cato.Nouissimũq; libri est,ut appareat repétiná ac nouitiá uiro curá fuisse.Locum subigi iubet hũidũ aut crassum.Semipedali undiq; interuallo seri,ne calceť.Præterea ad lineá grana bina aut terna paxillo dimitti.Videlicet semie tũ tm̃ serebanť.Id fieri secũ ꝺũ æqnoctiũ uernũ.Stercore satiari crebro purgari,caueri ne cũ herbis euellanť asparagi. Prío anno straméto ab hyeme ꝓtegi.Veŕ apiri,sarriri,rũcari.Tertio incédi uerno.Quo maturiꝰ icésus é,hoc meliꝰ ꝓuenit.Itaq; harũdinetis maxie cõuenit q̃ festinát incédi.Sarriri iubet idé nõ anteq̃ aspagus natus fuerit,ne ĩ sarriẽdo radices uexenť.Ex eo uelli asparagũ ab radice.Nam si defringať.stirpescere,& ĩtermori.Velli donec ĩ semé eat.Id aũt maturescere ad uer,ícédiq;,ac rursus cũ appuerint asparagi sarriri ac stercorari.Ac post annos noué,cũ iam uetus sit,digeri subacto solo stercoratoq;.Tñ spõgiis seri singuloꝝ pedũ ĩteruallo.Quin & onillo fimo noiatim uti,qm̃ aliud herbasceret,nec qcq̃.post ea tentatũ utiliꝰ apparuit,nisi ꝙ circa Idꝰ Februarii defosso semine aceruatis paruulis scrobibꝰ serũt.plurimũq; maceratũ fimo . Dein nexis inter se radicibꝰ,spongias facta post æquinoctiũ autũni disponũt pedalibꝰĩteruallis,fertilitate ĩ denos annos durãre.Nullũ gratius his solũ q̃ Rauénatiũ.Hortoꝝ ídicauimꝰcorrudá.Hũc ĩtelligimꝰsyluestré aspagũ,qué gręci orminũ aut myacãthon uocát,aliisue noibꝰ.Inuenio nasci & arietis cornibus tusis atq; defossis.Poterát uideri dicta oĩa q̃ in ꝑcio sunt,nisi restaret res maximi q̃stus non sine pudore dicéda.Certũ est quippe carduos apud Carthaginé magnam Cordubáq; ꝑcipue sestertia sena milia e paruis iis reddere, qm̃ portenta quoq; terraꝝ ĩ ganeá uertimꝰ.Etiá ea quæ refugiũt q̃drupedes cõsciæ.Carduos ergo duobus mõis serunt autũno planta,& semine ante nonas Martias.Plantæq; quæ ex eo disponenť ante Idus Nouébris,aut ĩ locis frigidis circa fauoniũ.Stercoráť etiá si diis placet,lætiusq; ꝓueniũt conduntq; aceto melle diluto lasseris addita radice & cumini,ne qs dies sine carduo sit,cętera in tráscursu dici possũt.Ocymũ parilibꝰ optie seri ferũt.Quidá & autũno,iubétq; cũ hyeme serať,aceto semé pfũdi.Eruca quoq; & nasturtiũ.uľ æstate uľ hyeme facillie nascũť.Eruca ꝑcipue frigorũ cõtéptrix diuersę é q̃ lactuca naturæ.Cõcitatrix ueneris.Iccirco iũgíť illi fere ĩ cibis,ut nimio frigori par feruor ĩmixtꝰ tpamentũ æqnet.Nasturriũ nomé accepit nariũ torméto.Et ide uigoris significatio ꝓuerbio id uocabulũ usurpauit ueluti torporé citátis.In Arabia mirę amplitudis dr̃ gigni.Ruta quoq; seríť fauõio,& ab eqnoctio autũni,odit hyemé & humoré ac fimũ.Apricis gaudet & siccis,terra q̃maxie lateritia.Cineŕ uult nutriri.Hic & semini miscéť, ut careat erucis. Auctoritas etiá peculiaris apud antiquos ei fuit.Inuenio mustũ rutatũ pplo datũ a Cornelio Cethego ĩ cõsulatu collega.Qu.Flamí comitiis pactis.Amicitia é ei &cũ fico ĩ tátum ut nusq̃ lętior ꝓueniat q̃ sub hac arbore.Seríť & surculo meliꝰ ĩ psoratá fabá,íditoq; succo nutrit comprehẽdẽdo surculũ.Seríť & a seipa,náq; incuruato cacumie alicuiꝰrami cũ attigerit terrá,stati radicať. Eadé & in ocymo natura,nisi ꝙ difficilius crescit.Sꝫ durata runcať nõ sine difficultate ꝓuenientibus ulceribus,ni munitis manibus id fiat,oleoue defensis.Cõciduntť auté & eius folia seruantq; fasciculis,Ab æqnoctio uerno seríť apiũ,semie paululũ ĩ pila pulsato.Crispiꝰsic putát fieri,aut si satum calceť cylidro pedibusue.Propriũ ei ꝙ coloré mutat.Honos ipi ĩ Achaia coronať uictores sacri certaminis nemeæ.Eodé tempe seríť méra planta,uel si nondum germinat,spõgia minꝰ hæc humido gaudet.Aestate uiret.Hyeme flauescit.Genus eiꝰsyluestre mentastrum est.Et hoc ꝓ

x

pagaꝛ ut uitis,uel ſi iuerſi rami ſeranꝛ.Mentæ nomen ſuauitas odoris apud græcos mutauit,cũ alioquin mintha uocareꝛ.Vnde ueteres noſtri nomẽ declinauerũt.Grato mẽtamẽſas odoꝛ pcur rit in ruſticis dapibus.Semel ſata diutina ætate durat.Cõgtuit pulegio,cuiꝰ natura ĩ catnariis re floreſcẽs ſæpius dicta eſt.Hæc quoq; ſeruanꝛ ſiliꝰ genere,mentã dico pulegiũ & nepitam.Condi mentorũ tamẽ omniũq; faſtidiis ciminũ amiciſſimũ.Naſciꝛ in ſũma tellure uix hærens,& in ſub lime tendẽs.In putridis & calidis maxime locis medio ſerendũ uere.Alterũ eius genus ſylueſtre, quod ruſticum uocant,alii thebaicũ,ſi tritum ex aqua poteꝛ,ĩ dolore ſtomachi ꝓdeſt.In Carpen tania noſtri orbis maxime laudaꝛ.Alioquin æthiopico Africoq; palma eſt.Quidã huic ægyptiũ præferũt.Sed præcipue oluſatrũ miræ naturæ ẽ.Hipposelinũ græci uocãt,alii ſmyrneũ.Elachry ma caudicis ſui naſciꝛ.Seriꝛ & radice.Succũ eius qui colligunt,murræ ſaporem habeꝛ dicũt.Au ctorq; eſt Theophraſtus murra ſata natum.Hippoſelinũ ueteres præceperant in locis incultis la pidoſis iuxta maceriã ſeri.Nunc & repaſtinato ſeritur,& a fauonio poſt æquinoctium autumnũ. Quippe cum capparis quoq; ſeraꝛ ſiccis maxime,area in defoſſu cauata,ripiſq; undiq; circũſtru ctis lapide,alias euagaꝛ per agros,& cogit ſolum ſterileſcere.Floret ęſtate. Viret uſq; ad uergilia rum occaſum.Sabuloſis familiariſſimũ.Vitia eius quod trans maria naſciꝛ,diximus iter peregri nos frutices.Peregrinũ & careum gẽtis ſuæ noie appellatũ culinis principale.In quacũq; terra ſe ri uult rõne eadẽ qua oluſatrũ.Laudatiſſimũ tamẽ ĩ Caria,ꝓximũ Phrygia.Liguſticum ſylueſtre eſt.In liguriæ ſuæ mõtibus ſeritur.Vbiq; ſuauius ſatiuũ,ſed ſine uiribꝰ.Panacem aliqui uocant. Crateias apud græcos cunilã bubulã eo noie appellat.Cæteri ſeꝛ cunizamidẽ cunilaginẽ.Thym bram uero q̃ ſit cunila.Hæc apud nos habet uocabulũ,& aliud ſatureia dicta in cõdimẽtario ge nere.Seriꝛ mẽſe Februario, origano æmula.Nuſq̃ utrũq; addiꝛ,q̃ppe ſiliſ effectꝰ.Sed cunilæ ægy ptiũ origanũ tantũ pferꝛ.Peregrinũ fuit & lepidiũ.Seriꝛ a fauonio . Dein cũ fruticauerit.iuxta terrã præcidiꝛ.Tunc rũcaꝛ,ſtercoraꝛq;.Per bienniũ hæc.Poſtea iiſdẽ fruticibus utunꝛ,ſi nõ ſæui tia hyemis ĩgrauat,quãdo ĩpatiẽtiſſimũ ẽ frigorũ.Exit & ĩ cubitalẽ altitudinẽ,foliis laurinis,ſed mollibus.Vſuſq; eius nõ ſine lacte.Gith piſtrinis,aniſum & anetũ culinis & medicis naſcũꝛ.Saga penũ & ipm in hortis q̃dem,ſed medicinæ tantũ.Sunt quædã comitantia alioꝝ ſatꝰ,ut papauer, nanq; cum braſſica feriꝛ,ac portulaca & eruca cum lactuca.Papaueris ſatiui tria genera.Cãdidũ, cuius ſemen toſtum in ſecũda mẽſa cum melle apud antiquos edebaꝛ.Hoc & panis ruſtici cruſtę inſpergiꝛ adfuſo ouo inhærẽs.Vbi ĩferiorẽ cruſtã apio,githq; ceriali ſapore condiũt.Alteꝝ genꝰ papaueris nigrũ,cuius ſcapo inciſo lacteus ſuccus exprimiꝛ.Tertiũ genꝰ rhœã uocãt græci,id no ſtri erraticũ.Sponte q̃dem ſed ĩ aruis cũ hordeo maxĩe naſciꝛ,erucæ ſiſe,cubitali altitudine,flore ruffo & ꝓtinus deciduo,unde & nomẽ a græcis accepit.De reliq̃s generibꝰ papaueris ſpõte naſcẽ tis docebimus in medicinæ loco. Fuiſſe aũt in honore apud Romanos ſp indicio eſt Targniꝰ Su perbꝰ, qui legatis a filio miſſis decutiẽdo papauera ĩ horto altiſſima ſanguinariũ illud reſpõſum hac facti ambage reddit.Rurſus alio comitatu æq̃noctio autũni ſerũꝛ coriãdrũ,anetũ,atriplex, maluæ.lapati,cerepolon q̃d pæderota græci uocãt,& acerrimũ ſapore,ignei effectus ac ſaluber rimũ corpi.Sinapi nulla cultura,meliꝰ tñ planta relata.Quin e diuerſo uix eſt ſato ſeꝛ eo liberare locũ,q̃m ſemẽ cadẽs ꝓtinus niret.Vſus eius etiã pro pulmẽtario ĩ patellis decocto citra ĩtellectũ acrimoniæ.Coquunꝛ & folia ſicut reliquoꝝ oleꝝ.Sunt autẽ triũ geneꝝ.Vnũ gracile, alteꝝ rapi foliis ſiſe,tertiũ erucæ.Semẽ optimũ ægyptiũ.Atheniẽſes napi appellauerũt alii rapſi,alii ſaurõ Serpillo & ſiſimbrio montes plærīq; ſcarent,ſicut Thracia.Aut aq̃ deſerũt ex iis auulſos ramos ſe runtq;.Item ſicyone ex ſuis mõtibus,& Athenis,& hymeto.Simili modo & ſiſimbriũ ſerunt.Læ tiſſimum naſcitur in puteorum parietibus,& circa piſcinas,& ſtagna.

De fœniculo,& canabe, Cap.ix.

Reliq̃ ſũt ferulacei gñis ceu fœniculũ, anguibus(ut diximus)gratiſſimũ ad cõdienda plu rima cũ inaruerit,Eiq; perq̃ ſimilis rapſia de qua diximus iter externos frutices.Deinde utiliſſima funibus canabis ſeriꝛ a fauonio.Quo denſior eſt,eo tenerior.Semẽ eius cũ eſt matuꝝ,ab æquinoctio autũni defrigiꝛ, & ſole,aut uẽto,aut fumo ſiccaꝛ.Ipſa canabis uelliꝛ poſt uindemiã , ac lucubrationibus decorticata purgaꝛ. Optima alabandica,plagarũ pcipue uſibus. Tria ibi eius genera.Improbaꝛ cortici ꝓximũ,aut medullæ.Laudatiſſimũ eſt e medio quæ meſa uocaꝛ.Secũda milaſea, quod ad proceritatẽ q̃dem attinet,roſea agri ſabini arborum altitudinẽ æquat.Ferulæ duo genera in peregrinis fruticibus diximus.Semen eius in Italia cibꝰ eſt.Cõdiꝛ

quippe duratq; in urceis,uel anni spacio.Duo ea genera.Caules, & racemi. Corymbiã hanc uocãt, corymbosq; quos condiunt.

De morbis hortoꝝ,& remedia circa formicas,& erucas,& culices. Cap.x.

MOrbos hortẽsia quoq; sentiũt,sicut reliq̃ terrę sata.Naq; & ocymũ se necat,degñatq; rite in serpillũ, & sisymbriũ in ✚calaminthã.Et ex semĩe brassicæ ueteris rapæ fiũt,atq; inicẽ enecat cyminũ ab imo dorso,nisi repurget.Est aũt unicaula,radice bulbo simili, nõ nisi in solo gracili nascẽs.Alias priuati cymini morb⁹ scabies.Et ocymũ sub canis ortu palescit. Oĩa uero accessu mulieris mẽstrualis flauescũt.Bestiolaꝝ quoq; gña inascũt.Napis culices,rhaphano, erucæ,& uermicũ.Itẽ lactucis & oleri. Vtriſq; hoc ampli⁹ limaces & cochleæ.Porro uero priuati aĩalia quæ facillime stercore iniecto capiunt condẽtia in id se.Ferro quoq; nõ expedire tãgi rutã, cunilã,mentã,ocymũ,auctor est Sabinus Tyro in libro cepuricon,quẽ Mæcenati dicauit. Itẽ cõtra formicas nõ minimum hortoꝝ exitium si nõ sint rigui,remediũ mõstrauit.Limo marino aut cinere obturatis earum foraminib⁹.Sed efficacissime heliotropio herba neceãt. Quidã & aquã diluto latere crudo inimicã eis putãt.Napoꝝ medicinæ sũt,siliqs una seri,sicut oleꝝ cicer. Arcet enĩ erucas.Quæ si omisso iã natæ sint,remediũ absynthii succ⁹ decocti isperſus & sedi, quã aizonum uocãt.Genus hoc herbæ dixim⁹.Semẽ oleꝝ si succo ei⁹ madefactũ serat,olera nulli aĩalium obnoxia futura tradũt.In totũ uero nec erucas si palo iponant in hortis ossa capitis ex equo generis fœmiæ dũtaxat. Auersus erucas & cãcrũ fluuiatilẽ in medio horto suspẽsum auxiliari narrãt.Sũt qui sanguineis uirgis tangãt ea,quæ nolunt his obnoxia esse. Infestant & culices hortos, riguos præcipue si sunt arbusculæ aliquæ.Hi galbano accenso fugantur. ✚Mẽtã.

Quæ magis sint fortia uel minus,& quibus salsæ aquæ prosint. Cap.xi.

NAm qđ ad pmutationẽ seminum attinet,qbusdam ex iis firmitas maior est,ut coriãdro betæ,porro,nasturtio,sinapi,erucæ,cunilæ,& fere acrib⁹,Infirmiora aũt sunt atriplici, ocymo,cucurbitæ,cucumi,& æstiua oĩa hybernis magis durãt,mĩme autẽ getiũ . Sed ex his q̃ sunt fortissima,nullũ ultra q̃drimatũ utile est dũtaxat serẽdo.Cunilis & ultra tẽpestiua sunt.Peculiaris medicina rhaphano,betæ,rutæ,cunilæ,i salsis aqs,q̃ plurimũ suauitati & fertilitati cõferũt.Cæteris dulciũ aq̃ꝝ rigua pſũt. Vtilissimæ ex iis q̃ frigidissimæ,& q̃ potu suauissimæ. Min⁹ utiles e stagno,& quas ✚filices indueunt,quoniam herbaꝝ semina inuehunt. Præcipue tñ ibres alunt.Nam & bestiolæ innascentes necantur. ✚Elices.

Ratio rigandoꝝ hortoꝝ,& quæ translata meliora fiant,& de succis hortensioꝝ,& saporibus. Cap.xii.

HIs horæ rigandi matutina atq; uespera,ne inferuescat aqua sole, Ocymo tm̃ & meridiana etiã.Satum celerrime erũpere putãt inter initia feruẽti aqua aspersum.Omnia autẽ trãslata meliora grãdioraq; fiunt,maxie porri napiq; in trãslatiõe & medicĩa est,desinũtq; sentire iniurias,ut getiũ,porrũ,rhaphani,apiũ,lactucæ,rapa,cucumis.Oĩa autẽ syluestria fere sunt & foliis minora & caulib⁹,succo acriora,sicut cunila,origanũ,ruta . Solũmodo ex oĩb⁹ lapatũ syluestre melius.Hoc isatiuum rumex uocat,nasciturq; fortissimũ.Tradit semel satum durare,nec unq̃ uitiari terra maxime iuxta aquã. Vsus ei⁹ cum ptisana tm̃ in cibis leuiorẽ gratiorẽq; saporẽ præstat.Syluestre ad multa medicamẽta utile est.Adeoq; nihil omisit cura,ut carmine quoq; cõphẽsum reperi,in fabis caprini fimi singlis cauatis,si porri,erucæ,lactucæ,apii,intubi,nasturtii semina ielusa serant mire,pũenire.Quæ sũt syluestria eadẽ i satiuis siceiora itelligunt & acutiora. Nãq; & succoꝝ saporũq; dicẽda drñia est,uel maior i his q̃ pomis.Sũt aũt acres cunilæ, origani, nasturtii,sinapis.Amari,absynthii,cẽtaureę.Aq̃tiles,cucũeris,cucurbitę,lactucę.Acuti tm̃ cũilę. Acuti & odorati,apii,aneti,fœniculi.Salsus tm̃ e saporib⁹ nõ nascit,aliogn extra isidit pulueris mõ,& circulis tm̃ aq̃,ut itelligat uana,ceu plærũq; uitæ pſuasio.Panax pipis saporẽ reddit , magis ẽt siliquastrũ,ob id piperitidis noĩe accepto.Libanotis odorẽ thuris,murrha myrrhæ.De panace abunde dcm̃ est.Libanotis locis putridis & macris ac roscidis serit semĩe . Radicẽ hẽt olusatri,nihil a thure differẽtẽ. Vsus ei⁹ post annũ stomacho saluberrim⁹ . Quidam eã nomine alio rosmarinum appellãt.Et smyrneũ olus serit iisdẽ locis,myrrhãq; radicẽ recipit. Eadẽ & siliqstro satio.Reliq̃ a cæteris odore & sapore differũt,ut anetum. Tãtaq; est diuersitas atq; uis,ut non solum aliud alio mutet,sed ẽt in totum auferat.Apio eximi i coctis obsoniis aceto,i eodẽ cellario in saccis odorẽ uino grauẽ.Et hactenus hortẽsia dicta sint ciboꝝ gr̃a dũtaxat. Maximum quidẽ

opus in iisdé naturæ restat, quoniá prouetus tantú adhuc summasq quasdam tractauimus. Vera aút cuiusq natura non nisi medico effectu pnosci potest, opus ingens occultúq diuinitatis, & quo nullum reperiri possit maius, Ne singulis id rebus cótexeremus iusta fecit rō, cú ad alios medendi desyderia pertinerét, longius utriusq dilationibus futuris si miscuissemus. Núc suis quçq partibus constabunt, poteruntq a uolentibus iungi.

CAII PLYNII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER. XX. PROOEMIVM.

Aximum hincopus naturæ ordiemur, & cibos suos hoi narrabimus, fateriq cogemus ignota esse per q uiuat. Nemo id paruú ac modicum existimauerit nominú uilitate deceptus. Pax secú i his aut bellú naturæ dicet, odia amicitiæq reꝶ surdaꝶ ac sensu caretiú. Et quo magis miremur oia ea hoiꝫ ea, qd græci sympathiá appellauer, qbꝰ cúcta cóstát, ignes aqs restiguétibꝰ, aquá sole deuoráte, luna pariéte, altero alteriꝰ iniuria deficiéte sydere. Atq ut a sublimioribꝰ recedamus, ferrú ad se trahéte magnete lapide, & alio rursꝰ abigéte a sese. Adamáté opú gaudiú ifragilé oi cętera ui iuictú ságuie hircino rúpéte. Quæq alia i suis dicemus locis paria uel maiora mira. Trñ uenia sit a mimis, sꝫ a salutaribꝰ ordiemur. Primúq ab hortensibus.

De cucumere syluestri & elaterio.

Cucumin syluestrem esse diximus multo infra magnitudiné satiui. Ex eo fit medicamentú qd' uocat elateriú succo exp̄sso e semine. Cuius causa nisi maturius incidat, semen exilit oculoꝶ etiá periculo. Seruat aút decerptus una nocte, postero die inciditur harundine. Semen quoq cinere cóspergit ad coercendá succi abundantiá. Qui exp̄ssus suscipitur aqua cælesti, atq subsidet. Deinde in sole cogit in pastillos ad magnos mortalium usus. Obscuritates & uitia oculoꝶ sanat, genaꝶ ulcera. Tradút hoc succo tactis radicibus uitium non attingi uuas ab auibus. Radix auté ex aceto cocta podagris illinit, succoq détiú dolori medetur. Arida eum resina impetiginé & scabieꝫ quam psoram & lichenas uocant. Parotidas & panos sanat, & cicatricibus coloré reddit, & folioꝶ succus auribus surdis cú aceto instillat. Elateriú tépestiuum est autúno
✤Bimatu. Nec ullum ex medicamétis lógiore æuo durat. Incipit a ✤trimatu. Siqs recétiore uti uelit, pastillos in nouo fictili igne lento in aceto domet. Idq melius quo uetustiꝰ erit. Quem iam ducétis annis seruatú esse, auctor est Theophrastus. Et usq ad qnquagesimum lucernaꝶ lumina extinguit. Hoc. n. ueri experimétú est, si admotú priusq extinguat scyntillare sursum ac deorsum cogat. Pallidú ac leue herbaceo, ac scabro melius, ac leniter amaꝶ. Putát cóceptus ad alligádo semiē adiuuari, si terrá nó attigerit. Partus uero si in arietis lana alligatú in sciétis lumbis fuerit, ita ut prius ab ea eximat, & rapiatur extra domú ipam. Cucumim qui magnificant, nasci præcipuum in Arabia, mox Cyrenis. Alii in Arcadia tradút similé heliotropo. Cuiꝰ iter folia & ramos puenire magnitudie nucis iuglādis semen eé auté ad speciem scorpionis cauda reflexa, sed cádida. Aliqui etiá ab eo scorpionú cucumim uocát, efficacissimú contra scorpionú ictus, & semine, & elaterio, & ad purgandú uteꝶ, alnosq. Modus portione uirium ab dimidio obolo ad solitum. Copiosius necat. Sic & cótra phthiriasin bibit & hydropises, illinirú anginas & arterias cú melle & oleo uetere sanat.

De anguino, cucumere, siue erratico, & de satiuo, & de pepone. Cap. ii.

Multi húc esse apud nos qui anguinꝰ uocat, ab aliis erraticus arbitrát. Quo decocto sparsa mures de eius medicina nó attingunt. Idem podagris eum articuloꝶ morbis decoctú in aceto, illinút p̄sentaneo remedio. Lumborꝫ uero dolori semine sole siccato, dein trito. xxx. denarioꝶ pondere in hemina daro aquæ. Sanat & humores subitos illitú cú lacte mulierum. Purgat eas elaterium. Sed grauidis abortum facit. Suspiriosis pdest. Morbo uero regio in nares coiectú. Létigines & maculas e facie tollit in sole illitú. Multi eadé oia satiuis attribuút. Magnú etiá in eis mométi. Náq & corú semen quantum tres digiti apprehéderint, cum cumino tritum potúq in uino tussientibꝰ auxiliatur. Sed & phreneticis in lacte mulieris. Et dysentericis acetabuli mésura. Purulénta aút expuétibus cum cumino pari pondere, & iocineris uitiis in aqua mulsa. Vriná mouer ex uino dulci, & in renú dolore clysteribus simul cum cumino infundit. Pepones qui uocant refrigerant maxime in cibo, & emolliút aluú. Caro eoꝶ epiphoris oculorum aut doloribꝰ imponit. Radix sanat ulcera cócreta in modú faui, qué cerion uocant. Eadem con

tra uomitiones siccat,in farina tusa datur q̃ttuor obolis i aqua mulsa,ita ut q biberit,quingẽtos postea pass⁹ ambulet.Hęc farina & i smegmata adiicit.Cortex quoq; uomitioné mouet,facié purgat.Hoc & folia cuiuscũq; satiui illita.Eadẽ cũ melle epinyctidas sanát.Cũ uino canis mors⁹.Ité millepedé sæpa græci uocát,oblongam,pilosis pedib⁹,pecori præcipue nociuá.Morsum tumor insequit,& putrescit loc⁹ ipe.Cucumis odore defectũ animi coctos deraso cortice ex oleo,aceto & melle iucundiores esse certum est.

De cucurbita syluestri,& rapo. Cap.iii.

CVcurbita syluestris quoq; iuenit,somphos a grecis appellata inanis,unde & nomé digitali crassitudine,nõ nisi in saxosis nascés.Huius cõmanducatæ succus stomacho admodũ ꝓdest.Colocinthis uocat alia ipa plena,sed minor q̃ satiua.Vtilior pallida,qñ eius sunt medicinæ.Herbacea arefacta per se sanit aluũ.Infusa quoq; clysterib⁹ itestioꝝ oium uitiis medet & renum,& lumborũ,& paralysi eiecto semie.Aqua mulsa iu ea decoquit ad dimidias,sic tussienti iufundit obolis quattuor.Prodest & stomacho farinæ aridę pilulis,cũ decocto melle sumptis.In morbo uero regio utiliter semia eius insumont & ꝓtinus aqua mulsa.Carnes ei⁹ cũ absynthio & sale dentiũ doloré tollũt.Succ⁹ uero cũ aceto calefact⁹ mobiles sistit.Ité spinę & lõboꝝ ac coxaꝝ dolores,cũ oleo si infricet.Preterea miꝝ dictu.Semia ei⁹ si fuerint pari nũero adalligata febrib⁹ sanat dicũt,qs græci perrhiodicas uocát.Satiuæ quoq; rasæ succ⁹ tepefact⁹ aurib⁹ medet.Caro eius interior sine semine clauis pedũ & suppurationib⁹,q̃ græci uocát apostemata.Decoctæ aũt uniuersæ succus deutiũ motus stabilit.Dolores inhibet.Viuũ cũ ea feruefactũ,oculoꝝ etiá impet⁹.Folia ei⁹ cũ recétibus cupressi,cõtusa,& iposita.Ipa quoq; tosta i argilla,ac trita cũ adipe an seris uulneribus medet.Necnõ ramétis corticis recétes podagras refrigerat,& ardores capitis,& maxime infantiũ.Et ignes sacros de strigmétis uelis impositis,uel semiuibus.Succ⁹ ex strigmẽtis illitus cum rosaceo & aceto febriũ ardores refrigerat.Aridæ cinis impositus mire cõbusta sanat. Chrysippus medicus dáuabat eas i cibis.Sed ofum cõfessũ stomacho utilissimæ iudicant,& itera neorũ uesicarũq; exulcerationibus.Est & rapo uis medica.Perniones feruens impositũ sanat.Ité frigus pellit e pedibus aqua decoctus.Er ius ferués podagris etiá frigidis medetur.Et crudum tusum cum sale cuicũq; uitio pedũ.Semen illitum & potum in uino contra serpentes & toxica salutare esse prodit.A multis uero antidoti uim habere in uino & oleo.Democritus i totũ eũ abdicauit in cibis ꝓpter iflatioues.Diocles magnis laudib⁹ extulit,etiá ueneré stimulari ab eo ꝓfessus. Item Dyonisius.Magisq; si eruca condiret.Tosta quoq; articulorũ dolori cum adipe prodest.Syluestre rapum in aruis maxime nascit,fruticosũ,semine candido,duplo maiore q̃ papaueris.Hoc ad albicandá cutem in facie totoq; corpe utunt mixta orina pari mensura.Ná(ut supra dixim⁹) erui,hordei,tritici,& lupini radix ad oĩa inutilis.

De naporũ differentiis,& rhaphano syluestri:& rhaphano satiuo,& pastinaca. Cap.iiii.

NApoꝝ duas differẽtias & in medicina græci seruant.Angulosis folioꝝ caulibus florentis & q̃d bunion uocát,purgationib⁹ fœminaꝝ,& uesicæ,& urinæ utile decoctũ potõ ex aq̃ mulsa,uel succi dragma.Semẽ dysentericis tostõ tritũ in aq̃ calida e cyathis q̃ttuor,Sed urinã iuhibet,si non lini semé una bibat.Alteꝝ genus buniada appellát,& rhaphano & rapo sile. Seminis ꝓclari cõtra uenena,ob id & antidotis utunt illo.Rhaphanũ & syluestre esse dixim⁹.Laudatissimũ i arcadia,q̃q̃ & alibi nascit,utilior uriæ dũtaxat eiiciédæ.Cætero bilé detrahit Preter ea cortices i uino.Præterea q̃ circa eos dicta sũt stõachũ purgát,piruitá exteuuát,utiuá cõcitát, +Est ęstiuo⁹ i italia & armoratiá uocát satiuá.Satiui uero decocti máe poti ad ternos cyathos cõ minuũt & eiiciũt calculos.Iidem i posca decocti cõtra serpentiũ morsus illinuntur.Ad tussim etiam mane ieiunis rhaphanos ꝓdest cũ melle.Semẽ eoꝝ tostũ ipmq; cõmanducaudũ ad lagaroponon.In aqua foliis eius decoctis bibere uel succũ ipsi⁹ cyathis binis.Cõtra phlegmoni ipsos illinire tusos utile.Inchoátib⁹ uero recéte cortice,cũ melle.Veternosis aũt q̃ acerrios mádere.Seméq; tostũ dein cõtritũ cum melle suspitosis.Idé & cõtia uenena ꝓsunt.Cæteꝝ cerastis scorpiõib⁹ a & uersat,uel ipo semie isectis manibus spune tractabilib⁹.Imposito rhaphano scorpiõib⁹ moriũt. Salutares & cõtra sũgoꝝ aut hyoscyái uenena æque ut Nicáder tradit.Et cõtra uiscũ quoq; dari Appollodori duo iubét,scillæus & tarétinus.scyllæ⁹ semé ex aq̃ tritũ,tarétinos succũ.Lyené i té extenuant,iocineri ꝓsunt,& lũboꝝ doloribus.Hydropicis quoq; ex aceto aut sinapi sumpti & lethargicis.Praxagores & ileosis dádos cését.Plistõices & colicis.Intestioꝝ ulcera sanát.At purulé

+Est & satiui usus.

+Lagopo iõ

ta præcordiorũ ſi cũ melle edanẽ.Quidã ad hæc coq̃re eos ĩ luto illitos malũt,ſic & fœminas purgari.Ex aceto & melle ſumpti ĩteſtinorũ aĩalia detrahũt.Itẽ ad tertias decocto eorũ potu,cũ uino enthetocelis pſunt,ſanguinẽ quoq̃ ĩutilẽ ſic extrahũt.Medius ad hęc & ſanguinẽ excreãtibus coctos dari iubet.Et puerpis ad lactis copiã augẽdã.Hippocrates capillo mlierũ defluos fricari thaphanis,& ſup umbilicũ imponi cõtra tormĩta uuluæ.Reducũt & cicatricẽ ad colorẽ.Semẽ quoq̃ ex aqua impoſitũ ſiſtit ulcera,quæ phagedenas uocãt.Democritus uenerẽ hoc cibo ſtimulari putat.Ob id fortaſſis uoci nocere aliqui tradiderũt.Folia quæ in oblõgis tãtũ naſcunẽ excitare oculorũ aciẽ dicũẽ.Vbi uero acrior rhaphani medicina admota ſit,hyſſopũ dari ꝓtin⁹ ĩpant.Hęc anthipathia eſt.Et auriũ grauitatis ſuccũ rhaphani ĩſtillant.Nã uomituris ſummo cibo eſſe eos utiliſſimũ eſt.Paſtinacæ ſimile hibiſcũ,qđ molochonagrian uocãt,& aliqui pliſtolochiã.Vlceribus cartilagini oſſibus fractis medeẽ.Folia eius ex aqua pota aluũ ſoluũt,ſerpentes abigũt.Apum ueſparũ,crabronũ ictib⁹ illita medẽẽ.Radicem ei⁹ ante ſolis ortũ erutã ĩnuoluũt lana coloris,quẽ natiuũ nocant.Præterea ouis quæ fœminã pepit,ſturmiſq̃ ulꝰ ſuppuritatis alligãt.Quidã ad hũc uſum auro effodiendũ cenſent,cauendũq̃ ne terrã attingat.Celſus podagris quę ſine tumore ſũt radicem eius uino decoctam imponi iubet.

De ſtaphylino,ſiue paſtinaca & gigido,& ſiſere,& ſeſili,& inula,& de cæpe ſylueſtri. Ca.v.

Alterũ genus eſt ſtaphylinos,qđ paſtinacã erraticã uocãt.Eius ſemẽ cõtritũ & in uino potũ tumentẽ aluũ: & ſuffocariões mulierũ doloreſq̃ lenit,intantũ ut uuluas corrigat.Illitũ quoq̃ paſſionib⁹ uẽtris earũ pdeſt.Viris uero pdeſt cũ panis portiõe æqua tritũ.Ex uino potũ cõtra uẽtris dolores.Pellit & urinã,& phagedẽas ulcerũ ſiſtit recẽs cũ melle ĩpoſitũ.Vel aridæ farinæ inſpſam radicẽ eius.Dieuces cõtra iocineris ac lienis,iliũ,lũborũ,&renũ uitia ex aq̃ mlſa dari iubet Cleophãtus & dyſentericis uereribus.Philiſtion in lacte coqr,& ad ſtrãguriã dat radicis uncias q̃tuor.Ex aq̃ hydropicis,ſiłr & opiſtotõicis,& pleureticis,& comitialibus.Habẽtes eã feriri a ſerpẽtibus neganẽ.Aut q̃ ante guſtauerit nõ lædi.Percuſſis iponiẽ cũ axungia.Folia cõtra cruditates mãdunẽ. Orphe⁹ amatoriũ ineſſe ſtaphylino dixit,qm̃ uenerẽ ſtimulari hoc cibo certũ eſt. Ideo cõceptus adiuuare aliqui pdiderũt.Ad reliqua & ſatiua pollet.Efficatior tamẽ ſylueſtris,magniſq̃ ĩ petroſſis nata.Semẽ ſatiuæ quoq̃ cõtra ſcorpionũ ict⁹ex uĩo aut poſca ſalutarẽ eſt.Radice ei⁹ circũſcalpti dentes dolore liberanẽ,Syria ĩ hortis opoſiſſima.Iñ quoq̃ eſt pnerbiũ gręcis.Multa Syriorũ olera.Simillimã ſtaphylino herbã ſerit,quã alii gigidion uocãt,tenui⁹ rñ & amari⁹ eiuſdẽq̃ effectus ẽ.Coctũ crudũq̃ ſtõachi magna utilitate.Siccat.n.ex alto oẽs humores eius.Siſer erraticũ ſatiuo ſimile ẽ & effectu,ſtomachũ excitat.Faſtidiũ abſtergit.Ex aceto laſerpitiato ſumptũ,aut ex pipere & mulſo,uel ex agro urinam cie(ut Opinion credit)& uenerẽ.In eadẽ ſentẽtia eſt Diocles.Præterea cordi cõuenire cõualeſcẽtiũ.Aut poſt multas nomitiones perq̃ utile. Heraclides cõtra argẽtũ niuũ dedit, & ueneri ſubiñ offẽſantẽ ægriſq̃ ſe recolligẽtib⁹.Hũc Heſins ideo ſtomacho utile uideri dixit,qm̃ nẽo tres ſiſeres edẽdo cõtinuaret,eſſe tñ utile cõualeſcẽtibus,& ad uitã trãſeũtib⁹.Satiui priuati ſucc⁹ cũ lacte caprio pot⁹ ſiſtit aluũ.Et qm̃ plæroſq̃ ſilitudo noium græcorũ cõfundit,cõteximus,& de ſeſili,ſed hoc eſt uulgaris noriciæ.Optimũ Maſilieſe.Lato eñ grano & fuluo eſt.Secũdũ ęthiopicũ nigri⁹.Creticũ odoratiſſimũ oium.Radix iucũdi odoris ẽ.Semẽ eius eſſe & uultures dicũẽ.Prodeſt hoi ad tuſſim ueterẽ. Rupta,cõnulſa,& in uino albo potũ.Itẽ opiſtotonicis,& iocinerũ uitiis,& tormib⁹,&ſtrãguriæ dnarũ aut triũ ligularũ menſura . Sunt & folia utilia,ut quæ partus adiuuent etiã quadrupedũ.Hoc maxĩe paſci dicuntur ceruæ perituræ.Illiniẽ & igni ſacro.Multũ ĩ ſummo cibo cõcoctiõibus cõfert,uel folio,ulꝰ ſemine.Quadrupedũ quoq̃ aluũ ſiſtit,ſiue tritum potui infuſum,ſiue mandendo cõmanducatũ e ſale.Boum morbis medeẽ,uel ſi cõtritũ infundiẽ.Inula quoq̃ a ieiunis cõmanducata , dẽtes confirmat,ſi ut eruta eſt terrã non attingat,condita tuſſim emundat.Radicis uero decoctę ſucc⁹ tineas pellit,ſiccata autẽ ĩ umbra tuſa,& cõuulſis,& inflatiõib⁹ & arcteriis medeẽ. Venatorũ morſus abigit.Folia ex uino lũborũ dolori illinunẽ.Cępæ ſylueſtres nõ ſunt,ſatiuę olſatu ipo & delachrymationi & caligini medenẽ.Magis uero ſucci inunctiõe.Sõnum ẽt facere tradunẽ.Et ulcera oris ſanare cõmãducatæ cũ pane.Et canis morſus uirides ex aceto illitæ, aut ſiccæ cũ melle & uĩo,ita ut poſt diẽ tertiũ ſoluãẽ.Sic & tritæ ſanãt.Toſtã ĩcinerẽ epiphoris mlti ĩpoſuere cum farina hordeacea,& genitaliũ ulceribus,ſucco & cicatrices oculorũ,& albugines,& argenas iñuxere & ſerpentiũ morſus & oĩa ulcera cum melle.Itẽ auriculatũ cu lacte mulierũ,& iiſdẽ ſonitũ,ac graui-

tatem emẽdantes cũ adipe anserino,aut cũ melle stillauere,& ex aqua bibẽdũ dederũt repẽte ob mutescẽtibus.In dolore quoq; ad dẽtes colluẽdos istillauer,&plagis bestiarũ oĩum priuatim scorpionũ.Alopecias fricuere & psoras rufis cępis,coctas dysentericis uescẽdas dedere,& cõtra lumborũ dolores.Purgamẽta quoq; earũ cremata in cenerẽ illinẽtes ex aceto serpentiũ morsibus,in ipsas quoq; multipedes ex aceto. Reliq̃ īter medicos mira diuersitas.Proximi iutilia esse pcordiis,& cõcoctioni,Inflationẽq; & sitim facere dixerũt.Asclepiadis schola ad ualidũ quoq; colorẽ pfici in cibo.Et si succũ ieiuni quotidie edãt.firmitatẽ ualetudinis custodiri,stomacho utilia eẽ,ac spiritus agitationi,uentrem mollire.hęmorrhoidas pellere subditas pro balanis,succũ cũ succo fœniculi cõtra incipiẽtes hydropises mire pficere.Item cõtra anginas rutę & melle.Excitari eisdẽ lethargicos.Varro quę sale aut aceto pisa est aresfactaq; uermiculis non infestari auctor est.

De porro sectiuo & capitato,& de allio. Cap.vi.

Porro sectiuo pfluuia sanguis sisti i naribus cõtrito eo obturatis,uel gallę mixto,aut mentę.Item ex abortu profluuia poto succo cum lacte mulierũ.Tussi etiã ueteri,ac pectoris & pulmõis etiã uitiis medet.Illitis foliis sanant ambustę epinyctides,ita uocant ulcę aciem hebetans,&in angulo oculi perperim humor emanans.Quidã eodẽ noie appellãt pustulas liuentes,ac noctibus inquietãtes.Et alia ulcera cũ melle trito.Vel bestiarũ morsus ex aceto.Item serpẽtiũ.Aliorũ uero uitia cũ uelle caprino,ul' pari mẽsura mulsi.Stridores cũ lacte mlieris capitis dolores si in nares fundat:Dormitutisue i aurẽ duob⁹ succci coclearib⁹,uno mellis.Succ⁹ & ad serpẽtiũ scorpionũq; ictus i potũ bibit cũ mero,& ad lũborũ dolores cũ uino hemia pot⁹.Sanguinẽ uero excreãtibus & phthisicis distillatiõibus longis,uel succus,uel ex ipo cib⁹ pdest.Itẽ morbo regio,ul' hydropicis,& ad renũ dolores cũ ptisanę succo acetabli mẽsura.Idẽ mod⁹cũ melle uuluas purgat. Tostus uero edit & cõtra fungorũ uenena.Imponit & uulnerib⁹.Venerẽ stimulat.Siti sedat, Ebrietates discutit.Sed oculorũ aciẽ hebetare tradit.Inflatiões quoq; facet,q̃ tamẽ stomacho nõ noceat.Ventrẽq; mollit.Voci splẽdorẽ affert.Capitato maior est ad eadẽ effect⁹.Sãguinẽ reiiciẽtib⁹succus cũ caule aut thuris farina,uel acacia dãt.Hippocrates & fine alia mixtura dari iubet, Vuluasq; cõtractas apiri putat.Fœcũditatẽ ẽt fœminarũ hoc cibo augeri.Cõtritũ ex melle ulcera purgare.Tussi & distillatiões thoracis.Pulmõis,& arterię sanat uitia datũ i sorbitiõe ptisanę. Vel crudũ pter capita sine pane,ita ut alternis diebus sũmat.Vel si purulẽta excreent.sic& uoci uel uenerĩ,somnoq; multũ cõfert.Capita bis aqua mutata cocta aluũ sistũt,& iflatiões ueteres. Cortex decoctus illitusq; ificit canos.Allio magna uis,magnę ẽr utilitates cõtra aq̃r & quorũli bet locorũ mutatiões,serpẽtes abigit & scorpiões odore.Atq; ut aliqui tradidere.& bestiarũ oĩum ictibus medet.Potu uel cibo,uel illitu priuatim cõtra hęmorrhoidas pdest.Cũ uino ✠ reddit uomitũ.Ac ne contra araneorũ murũ uẽnenatũ morsum u alete miremur,aconitũ qđ' alio noie pardalianches uocat depellit.Item hyoscyamũ cõtra canũ morsus.Inq; uulnera cũ melle iponit.Ad serpẽtiũ qdem ictus potũ ex restibus suis.Efficacissime cũ oleo illinit.Atritisq; corporũ ptib⁹. Vl' si uesica intumuerit.Quin & suffitu eo secũdos partus euocari existiauit Hippocrates,cinet eorũ cũ oleo capitis ulcera manãtia sanitati restiruẽs.Suspiriosis coctũ,aliq crudũ id dedere.Diocles hydropicis cũ cẽtaurea,ant i fico duplici ad euacuandã aluũ.Quod efficacius pstat uiride cũ coriãdro in mero potũ.Suspiriosis aliq & tritũ in lacte dederũt.Praxagoras & contra morbũ regiũ uino miscuit.Et cõtra ileũ I oleo & pulte sic illinẽs.Strumis quoq;.Antiq & isaniẽtib⁹ dabãt crudũ.Diocles phreneticis elixũ.Cõtra anginas tritũ iponi & gargarizare pdest.Dẽtiũ dolorẽ trib⁹ capitib⁹ in aceto tritis iminuit.Vel si decocta aqua colluant,addatq; ipm i caua dẽtiũ.Auribus etiã instillatus succus cũ adipe anserino.Phthiriases & prurigines potũ.Tusum item cũ aceto & nitro.Cõpescit & distillatiões cũ lacte coctũ ul' tritũ pmixtumue caseo molli.Quo gñe & raucitatem extenuat.Vel phthisin in fabę sorbitione.In totũ aũt coctum utili⁹ ẽ crudo,elixũq; tosto sic & uociplus cõfert.Tineas & reliq aĩalia interaneorũ pellit in aceto mulso coctum.Tenasmo i pulte medet.Tẽporũ dolorib⁹ illitum,elixum,& pustulis coctum cũ melle deiñ tritũ.Tussi cũ adipe uetusto decoctum,ul' cum lacte.Aut si sanguis etiam excreet,ul' purulẽta sint.Et pituitę sub pruna coctum,potum,& cum mellis pari mõ sumptum. Cõuulsis & ruptis cum sale & oleo. Nã cum adipe tumores suspecto sanat.Extrahit fistulis uitia cum sulphure & resina,ẽt harũdines cum dice.Lepras,lichenas,lẽtigines exulcerat,sanatq; cũ origano.Vel cinis ei⁹ex oleo & garo illit⁹.Sic & sactos ignes.Suggillata aut liuẽtia ad colorẽ reducit.Cõbustũ ex melle credũt & cõitialẽ mor

✠Redditũ uomitu.

bum sanare,si quis eo in cibo utaẽ ac potione.Quartanas quoq; excuteẽ potũ,caput unũ cum laserpitii obolo in uino austero,tussi,& alio modo acceptũ.Suppurationes quãtaslibet sanat,fractę incoctũ fabæ atq; i cibo sumptũ donec sanitaté restituat.Facit & somnos,atq; in totũ rubicõdiora corpora.Veneré quoq; stimulat cũ coriandro uiridi tritum,potũq; e mero.Vitia eius sunt,ꝙ oculos hebetat,inflatiões facit,stomachũ lædit copiosi⁹ sumptũ,sitim gignit.Cæteꝝ cõtra pituitam & galinæ & gallinaceis prodest.Mixtũ farre in cibo iumentis urinã reddere,atq; nõ torqueri tradunt:si eo trito natura tangatur.

De lactuca syluatica,siue caprina,& esopo,& isati,& lactuca syluestri. Cap.vii.

LActucæ sponte nascentis primũ est genus eius quã caprinam uocant.Qua pisces in mare deiecta ꝓtinus necantur qui sunt in ꝓximo.Huius lac expissatũ mox in aceto pondere obolorum duũ,adiecto aquę uno cyatho hydropicis datur.Caule & foliis cõtusis aspso sale neruï icisi sanãẽ.Eadé trita ex aceto colluta matutis bis e mése détiũ doloré ꝓhibet.Alteꝝ é gen⁹ qđ græci esopon uocãt.Huius folia trita,& cũ poléta illita ulcerib⁹ medenẽ.Hæc i aruis nasciẽ.Tertiũ genus est ✣in syluis nascens,isatin uocant.Huius folia trita cũ poléta uulnerib⁹ ꝓsunt.Quarto infectores lanarum utuntur,qđ glastum uocant,simile erat lapato syluestri foliis,nisi ꝙ plura habet & nigriora,sanguiné sistit.Phagedenas & putrescétia ulcera quę serpunt sanat.Item tumores ante suppurationé.Contra ignem sacrũ radice uel foliis ꝓdest,uł ad lyenes pota.Hæc ꝓpria singulis.Coĩa aũt sponte nascétibus candor caulis,íterdũ cubitali lõgitudine,thyrso & foliis scabricia.Ex his rotũda folia & breuia habenté sunt qui hieraciã uocét,qm accipitres scalpédo eã,succoq; oculos tingédo,obscuritaté cũ sensere discutiãt.Succus oĩb⁹ candid⁹ uirib⁹ quoq; papaueri similis.Carpitur per messes icíso caule.Condiẽ in fictili nouo ad multa præclarus.Sanat oĩa oculoꝝ uitia cũ lacte mulieꝝ.Arcet nubeculas cicatrices adustiõesq; oẽs ꝑcipue caligines.Imponitur etiã oculis in lãna contra epiphoras.Ité succus aluũ purgat in posca pot⁹ ad duos obolos.Serpentiũ ictibus medeẽ i uino potus.Et folia tosta thyrsusq; triti ex aceto bibũẽ.Vulneri illinũtur maxĩe cõtra scorpionũ ict⁹.Veꝝ cõtra lõgiã cõmixto uino ex aceto.Aliis quoq; uenenis resistunt,exceptis quæ strangulãdo necãt,aut iis quæ uesicæ nocét.Ité psimythio excepto,iponunẽ & uétre ex melle atq; aceto ad detrahéda uitia alui.Vrinæ difficultates succ⁹ émdat.Crateias eũ & hydropicis obolis duob⁹ i aceto cyatho uini dari iubet.Quidã & e satiuis colligũt succo min⁹ efficaci.Peculiares eaꝝ uires prim iam dictæ sunt.Somnũ faciẽdi,ueneréq; inhibẽdi,ęstũ refrigerandi,stomachũ purgãdi,sanguiné augendi.Nũc non paucæ restant,qm & inflationes discutiũt,ructusq; lenes faciũt.Cõcoctiones adiuuant.Cruditaté ipæ neq̃q̃ faciũt,nec ulla res maioré in cibis auiditaté incitat inhibetq;.Eadé in causa alterutriq; mod⁹ est.Sic & aluũ copiosiores soluũt.Modicæ sistũt.Lenticiã pituitæ digerũt.Atq; ur aliqui tradiderũt.sensũ purgãt.Stomachos dissolutos utilissime adiouãt. ✣Vrię eo usu adiuuãẽ,&✶oxyporoboli aspitaté addito dulci✣acrem tũ aceti tpantes.Si crassior pituita sit,scyllite aut uĩo absynthite,& si tussis sẽtiaẽ hyssopite admixto.Danẽ cœliacis cũ intubo erratico,& ad duriciã ꝑcordioꝝ.Danẽ & melãcholicis cãdidę copiosiores,& ad uesicæ uitia Praxagoras & dysentericis dedit.Ambustis quoq; ꝓsunt recétib⁹ priusq̃ pustulæ fiãt cũ sale illitæ,Vlcera ét q̃ serpũt coercét initio cũ asso nitro.Mox i uino tritę;Igni sacro illinũẽ.Cõuulsa & luxata caulib⁹ tritis cũ poléta ex aq̃ frigida leniũt.Eruptiões papulaꝝ ex uĩo & poléta.In cholera quoq; coctas patellis dederũt.Ad qđ utilissime q̃ maxĩę caulę:sed amarę.Quidã lacte infundũt.Deferuecti ii caules & stomacho utilissimi tradunẽ.Sicut somno & satiua maxime lactuca & amara lactésq;,q̃ miconidé uocauim⁹,Hoc lac & oculoꝝ claritati cũ muliebri lacte utilissimum esse ꝑcipiẽ,dum répestiue capiti iungunẽ.Oculoꝝ quoq; uitiis q̃ frigore in iis facta sunt.Miras & alias iuenio laudes.Thoracis ét uitiis ꝓdesse non secus quã ambrotonum cum melle attico,Purgari & fœminas hoc cibo.Semé satiuaꝝ cõtra scorpiões dari.Semíe trito ex uino poto & libidinum imaginationes in somno cõpescit.Tentantes aquas nõ nocere lactucã edétibus.Quidam tam frequentiores in cibo officere claritati oculorum tradiderunt.

✣Syluatici cũ Isatin,

✣Vtine eo usu abluanẽ,

✶Oxypori obolis

✣Ad intinctũ,

De generibus betæ,& intubis,& cichorio,& seri genera duo. Cap.viii.

NEc beta sine remedio est utraq;.Siue cãdidę siue nigræ radix recens & madefacta suspensa funiclo cõtra serpétiũ morsus efficax esse diciẽ.Candida beta cocta,& cũ alio crudo sumpta cõtra tineas.Nigræ radices ita in aqua coctæ pruriginé tollunt,atq; i totũ efficacior esse tradiẽ nigra,Succus ei⁹ capitis dolores ueteres & uertigines.Iré sonitũ auriũ sedaę isusus iis.

Ciet urinã. Medef dysentericis iniecta & morbo regio. Dolores quoq; dētiū sedat illit⁹ succ⁹. Et cōtra serpētiū ict⁹ ualet, sed huic radici dūtaxat expssus. Ipa uero decocta pnoib⁹ occurrit. Albę succ⁹ epiphoras sedat frōte illita. Aluminis puo admixto ignē sacrū, siue oleo trita, licet adustis medef. Et cōtra eruptiões papularū cocta. Eadē contra ulcera q̄ serpūt. Illinif & alopeciis cruda. Et ulcerib⁹ q̄ i capite manāt. Succus eius cū melle narib⁹ indutus caput purgat. Coquif & cū lēticula addito aceto, ut uērrē molliat. Validius cocta fluctuatiões stomachi sistit & uētris. Est & beta syluestris, quā limoniō uocāt. Alii neuroides, multū minorib⁹ tenuloribusq; ac dēsiorib⁹ foliis. Vndeci sępe cauliū. Hui⁹ folia ambustis utilia, guttātia astringūt. Semē acetabuli mēsura dysentericis pdest. Aquæ e radice coctæ maculas uestiū eluere dicūf. Itēq; mēbranarū. Intibi quoq; nō extra remedia sunt. Succus eorū cū rosaceo & aceto capitis dolores lenit. Idemq; cum uino potus iocinerib⁹, & uesicæ, & epiphoris iponif. Erraticū apud nos qdam ambubaiā appellauere. In ægypto cichoriū uocāt qd syluestre sit. Satiuū aūt serin, qd est min⁹ & uenosius. Cichoriū refrigerat. Inde cibū sumptū & illitū collectiões, succusq; decocti uētrē soluit. Iocineri & renibus & stomacho pdest. Itē si i aceto decoquaf, urinæ tormia discutit. Itē morbū regiū e mulso, si sine febre sit. Vesicā addiuuat. Mulierū purgatiōib⁹ qdē decoctū in aq̄ adeo pdest, ut emortuos partus trahat. Adiiciūt magi succo totius cū oleo perūctos fauorabiliores fieri, & q̄ uelint facili⁹ ipetrare. Quod qdē pp singularē salubritatē aliq chrestō appellāt, alii pācratiō. Et syluestre gen⁹, alii edypnoida uocāt, latioris folii. Stomachū dissolutū astringit cocta. Crudaq; sistit aluū. Et dysentericis pdest magis cū lēte. Rupta & cōuulsa utroq; gñe iuuāf. Itē qb⁹ genitura ualetudis morbo ef fluat, seris & ipa lactucæ sīlima duū generū est, syluestris melior. Nigra ista & æstiua. Deterior hyberna & cādidior. Vtraq; tñ stomacho utilissima, pcipue quē humor uexat. Cū aceto i cibo refrigerāt uel illitæ, discutiūtq; & alios q̄ stomachi. Cū polēta syluestriū radices stomachi cā sorbenf, & cardiacis illinunf sup sinistrā mămā ex aceto. Oēs hæ & podagricis utiles, & sanguine reiicientibus. Itē qbus genitura fluit alterno dierū potu. Petroni⁹ Diodotus qui antilegomena scripsit i totum damnauit, serin multis modis arguens. Sed aliorum omnium opinio resistit.

De brassica & lapsana, & de brassica marina, & scylla, & de bulbis, & bulbine. Cap. ix.

Brassicæ laudes lōgū est exeq, cū & Chrysippus medic⁹ priuatī uolumē ei dicauerit per singula mēbra hoīs digestū & dieuches. Añ oēs aūt Pythagoras & Cato nō pcius celebrarint. Cuius sententiā uel eo diligētius persequi par est, ut noscatur qua medicina usus sit annis sexcentis. In tres spēs diuisere eā græci antiqssimi. Crispā, quā selinada uocauerūt, a sīlitudie apii foliorū stomacho utilē, aluum modice mollientē. Alterā leam, latis foliis e caule exeūtib⁹. Vnde caulodē qdā uocauere, nulli⁹ in medicīa momēti. Tertia est pprie appellata crambe, tenuiorib⁹ foliis, & simplicib⁹, dēsissimisq; amarior, sed efficacissima. Cato crispā maxīe pbat, dein leuē grandib⁹ foliis, caule magno. Prodesse rradit capitis dolorib⁹, oculorū caligini, scintillatiōibusq;, uel stomachi pcordiis. Crudā ex aceto & melle, coriādro, ruta, mēta. Laseris radicula sūpta acetablis duob⁹ matutino. Tantāq; esse uim, ut q terant hæc ualidiores fieri se sentiāt. Ego uel cū uino tritam, sorbendā, uel ex olei intīctu sumendā. Podagræ autem morbisq; articulariis illini cum rutæ, coriādri, & salis mica hordei farina. Aq̄ quoq; ei⁹ decocta, neruos articulosq; mire iuuari. Sic foueanf uulnera, & recētia & uetera. Etiā carcinomata q̄ nullis aliis medicamētis sanati possint. Foueri pri⁹ aq̄ calida iubet, & bis die tritā iponi. Sic etiā fistulas eluxatas, & tumores reuocari, quæq; discuti op⁹ sit, isomnia etiā, uigiliasq; tollere decoctā, si ieiuni edāt q̄plurimā ex oleo & sale. Tormina si decocta iterū decoquaf, addito oleo & sale, cumino, polēta. Si ita sumaf sine pane, magis pfuturā. Inter reliquā bilem detrahit per uinum nigrū pota. Quin & urinā eius qui brassicā esitauerit, asseruari iubet calefactāq; neruis remedio esse. Verba ipius subiiciā ad exptimendā snīa3. Pueros pusillos si laues illa urina, nunq̄ debiles fieri. Auribus quoq; ex uino succū brassicæ tepidū instillari suadet. Idq; etiam tarditati audiētiū pdesse asseuerat. Et impetigines eadem sanare sine ulcere. Græcorū quoq; opsiones iā & Catonis causa poni cōuenit in iis dūtaxat quæ ille ptermisit. Biles detrahere nō pcoctam putāt. Item aluum soluere, eadēq; bis coctam sistere. Vino aduersari, ut inimicā uitib⁹. Antecedēte in cibis cauere ebrietatem. Postea sumpta crapulā discuti. Hūc cibum & oculorū claritati conferre multum, succo uero crudæ angulis, uel tātū tactis cū attico melle plurimū. Facilime cōcoq, ciboq; eo sensu purgari. Erasistrati schola clamat, nihil eē utili⁹ stōacho neruisq;, iō paralyticis & tremulis dari iubet, & sāguinē excreātibus. Hippocrates

cœliacis dysentericis bis coctã cũ sale.Ité ad tenasmon & renũ cãs.Lactis quoq; ubertatem puerperis hoc cibo fieri iudicãs,& purgationé fœminis.Crudus qdé caulis si edaẽ,partus quoq; emortuos pelli.Apollodorus aduersus fungoꝝ uenena semé aut succũ bibédũ censet.Philistiũ opistotonicis succũ ex lacte caprino cũ sale & melle.Inuenio & a podagra liberatus edédo eã decoctęq; ius bibédo.Hoc & cardiacis datũ & comitialib⁹ morbis addito sale.Ité splenericis in uino albo ꝑ dies.xl.ictericis necnõ & phreneticis radicis crudæ succũ gargarizãdõ bibédũq; demõstrat. Contra uero singultus cũ coriãdro,& aneto,& melle,ac pipe,& aceto.Illitã quoq; ꝓdesse iflatõib⁹ stomachi.Ité serpétiũ ictibus,& sordidis ulcerib⁹,ac uetustis,uel ipa aqua cũ hordacea farina. Succũ ex aceto,uel cũ fœno græco.Sic aliq & articulis podagris imponũt.Epinyctidas ac quicquid aliud serpit in corpe iposita leuat.Ité repétinas caligines.Has & si mãdiẽ ex aceto.Sugillata uero & alios liuores pura illita,lepras,& psoras cũ alumine totũdo ex aceto.Sic & fluentes capillos retinet.Epicharmus testiũ & genitaliũ malis hãc utilissime iponi asserit.Efficacius eandé cũ faba trita.Ité cõuulsis cũ ruta.Cõtra ardoré febriũ & stomachi uitia cũ rutæ semine,& ad secũdas.Et muris aranei morsus,folioꝝ aridoꝝ farina alterutra ꝑte exinaniuit.Ex oĩbus brassicæ generib⁹ suauissima est quyma,& si inutilis habeẽ,difficilis in coquédo, & renib⁹ cõtraria, illud quoq; nõ est omittédũ,aquã decoctæ ad tot usus laudatã fetere humi effusã.Stirpiũ brassicæ aridoꝝ cinis inter caustica itelligiẽ,Ad coxédicũ dolores cũ adipe uetusto.At cum lasere & aceto inuicé psilotri euulsis illitus pilis nasci alios ꝓhibet.Bibiẽ & cũ oleo subferuefact⁹,uel per se elixus ad cõuulsa & rupta intus lapsumq; ex alto.Nulla ergo sunt crimia brassicæ!imo uero apud eosdé aię grauitaté facere,détib⁹ & gingiuis nocere,& in ægypto ꝓpter amatitudiné nõ estur, Syluestris,siue erraticæ imenso plus effectus laudat Cato,adeo ut aridæ quoq; fariná in olfactorio collectã, uel odore tm̃ narib⁹ rapto uitia eaꝝ graueolentiã q̃ sanare affirmet.Hãc alii petreã uocãt,inimicissimã uino,quã ꝑcipue uitis fugiat, aut si nõ possit fugere,moriaẽ.Folia hét bina parua,rotũda, læuia,plãtis oleris similior,cãdidior satiua & hirsutior,Hão inflatiõib⁹ mederi.Melãcholicis quoq; ac uulnerib⁹ recétib⁹ cũ melle,ita ne soluanẽ añ dié septimũ.Strumis fistulis in aq̃ cõtritã Chrysippo auctore.Et alii cõpescere mala corpis q̃ serpũt,nomas uocãt,Ité excrescétia absumeẽ. Cicatrices ad planũ reducere,Oris ulcera & tõsillas mãducatã& coctã succo gargarizato cũ melle tollere.Ité psoras & lepras ueteres ipsius trib⁹ ptib⁹ cũ duabus aluminis i aceto acri illittis.Epicharmus satis eẽ eã cõtra canis rabiosi morsum iponi.Melius si cũ lasere & aceto acri, Necari quoq; canes ea si deẽ ex carne.Semé ei⁹ tostũ auxiliaẽ contra serpétes,fungorumq; uenena. In tauri sanguine folia cocta spleneticisq; in cibo data,& cruda illita cũ sulphure & nitro ꝓsunt,Ité mãmaꝝ duriciæ.Radicũ cinis uuæ in faucib⁹ tuméti tactu medeẽ,& parotidas cũ melle illitus reprimit, serpétiũ morsus sanat, Virium brassicæ unum & magnũ argumétum addemus & mirabile.Crustæ si occupét itus uasa oĩa in qb⁹ aquæ feruét in tm̃,ut nõ sit eas auellere,si brassica in iis decoquaẽ abscedũt,Inter syluestres brassicas & lapsana est pedalis altitudinis,hirsutis foliis, napi similis,nisi cãdidior eẽt flore;Coquiẽ i cibo.Aluũ lenitet emollit.Marina brassica uehemẽtissime ex oĩb⁹ aluũ ciet.Coquiẽ pp acrimoniã cũ pingui carne,stomacho inimicissima. Scyllaꝝ in medicina alba est quæ masculus, fœminæ nigræ,scylla quę candidissima fuerit utilissima erit. Huic aridis tunicis direptis qđ reliquũ e uino ẽ cõsectũ suspédiẽ lino modicis iteruallis.Postea arida frusta in cadũ aceti q̃ asperrimi pédétia imerguneẽ,ita ne ulla parte uas cõtingãt. Hoc fit ante solstitium dieb⁹.xlviii.Gypso deinde oblitus cadus poniẽ sub tegulis totius diei solem accipientib⁹, Post eũ numerum dierum tollitur uas,Scylla eximitur.Acetum transfundiẽ, Hoc clarioré oculorum acié facit.Salutare est stomachi,laterũq; dolorib⁹ parum sumptum binis diebus, Sed tantauis est,ut auidi⁹ haustũ extinctæ aĩæ mométo aliquo specié ꝓbeat.Prodest & gingiuis & dentibus,uel per se cõmãducata, Tineas & reliq̃ uétris aĩalia pellit ex aceto & melle sumpta,Linguæ quoq; recés subiecta præstat,ne hydropici sitim sentiant,Coquiẽ plurib⁹ modis in olla quæ cõiiciaẽ in clibanũ aut furnũ,uel adipe aut luto illita,aut frustatim in patinis.Et cruda siccaẽ,deide cõcidiẽ,coqturq; in aceto,rum serpétium ictib⁹ iponiẽ, Tosta quoq; purgaẽ,& medium eius iterũ in aq̃ coquiẽ.Vsus sic coctæ ad hydropicos,uriná ciendã trib⁹ obolis cũ melle & aceto potæ. Ité spleneticos & stomachicos si nõ sentiãt ulcus,qb⁹ innatet cibus. Ad tormina,regios morbos tussim ueteré cũ suspirio,Discutit & ex foliis strumas,q̃drinis diebus soluta. Furfures capitis ad ulcera manãtia illita ex oleo cocta.Cogẽ & in melle cibi gr̃a,maxĩe uti coctioné facias.Sic & interiora purgat.

teriora purgat. Rimas pedū sanat in oleo cocta,& mixta resinæ. Semē ei⁹ lūboꝝ dolori ex melle imponit, Pythagoras scyllā in limine quoq; ianuæ suspēsam maloꝝ medicamētoꝝ itroitū pelle re tradit. Cæteꝝ bulbi ex aceto & sulphure uulnerib⁹ i facie medent. Per se uero triti neruoꝝ cō tractionē. Et ex uino porrigines. Succū cū melle canū morsib⁹. Erasistrato placet cum pice. Sanguinē idē eos sistere tradit illitos cū melle. Alii si e naribus fluat, coriādrū & farinā adiiciūt. Theodor⁹ & lichenas ex aceto bulbis curat. Erūpētia in capite cū uino austero, aut ouo, & bulbos epi phoridis idē illinit, & sic lippitudini medet, æq; uitia q̄ sūt i facie eoꝝ rubētes maxīe i sole illitis cū melle & nitro emēdāt. Lētiginē cū uino, aut cū cumino coctis. Vulnerib⁹ quoq; mire prosūt per se. Aut ut Damion ex mulso, si q̄nto die soluant. Iisdē & auriculas fractas curat, & testiū pitui tas. In articuloꝝ dolorib⁹ miscēt farinā. In uino cocti illiti uentri duriciā p̄cordioꝝ emolliunt. Dysentericis in uino ex aq̄ cælesti tēpato dant. Ad cōuulsa intus cū silphio pilulis fabæ magnitudine. Ad sudorē tusi illinunt. Neruis utiles. Ideo & paralyticis dant iuxta i pedib⁹. Qui sūt ruffi ex his citissime sanāt cū melle & sale. Venerē maxīe magarici stimulāt. Hortēsii partū cum sapa aut passo sūp̄ri. Syluestres interaneoꝝ plagas, & uitia cū silphio pilulis deuoratis sedāt. Et satiuorū semē cōtra phalāgia bibit i uino, ipi ex aceto illinūt cōtra serpētiū ictos, semē antiq; bibēduꝫ insaniētib⁹ dabāt. Flos bulboꝝ trit⁹, cruꝝ maclas uarietatesq; igne factas emēdat. Diocles oculos hebetari ab iis putat. Elixos assis min⁹ utiles adiiciūt eē, & difficile cōcoq; ex ui uniuscuiusq; naturæ. Bulbinē græci uocāt herbā ✤ paracæ foliis, rubicūdo bulbo. Hæc tradit uulnerib⁹ mire utilis dūtaxat recētib⁹. Bulb⁹ quē uomitoriū uocāt ab effectu folia hēt nigra, cæteris longiora. ✤ Parais, uel porracei.

De asparagis & corruda, & libyco, & horminio. Cap. x.

Vtilissimos stomacho cib⁹. Asparagi (ut tradit) cumino q̄dem addito inflationes stomachi coliq; discutiūt, iidē oculis claritatem afferūt. Ventrem leniter molliūt. Pectoris & spinæ doloribus intestinorūq; uitiis prosunt. Vino cum coquunt addito ad lumboꝝ, & renum dolores, semē triū oboloꝝ p̄dere parte cumini bibitur. Venerem stimulant. Vrinā cient utilissime, p̄terq; q̄ uesicā exulcerāt. Radix quoq; plurimoꝝ p̄dicatione trita, & in uino albo pota calculos quoq; exturbat, lumboꝝ & renum dolores sedat. Quidā ad uuluæ dolorem radicē cum uino dulci p̄pināt. Eadē in aceto decocta cōtra elephantiā p̄ficit. Asparago trito cū oleo perunctum pūgi a apibus negāt. Syluestrē asparagū aliq; corrudā, aliqui libyeū uocant, Attici horminiom. Hui⁹ad sup̄dicta oīa efficacior uis, & cādidiori maior. Regiū morbū extenoāt. Veneris cā aquā eoꝝ decoctā bibi iubēt ad heminā. Ad idē & semē ualet cū aneto tritū. Ternis otrūq; obolis dat. Et ad serpētiū ictus succus decoct⁹. Radix quoq; miscet radici maratri iter efficacissima auxilia. Si sanguis p urinā reddat, semē asparagi, & apii, & cumini ternis obolis in uino cyathis duob⁹ q̄nis dieb⁹ Chrysippos dari iubet. Sic & hydropicis cōtrariū esse q̄uis urinā moueat, docet. Itē ueneri. Vesicæ quoq; nisi coctū aqua. Si canibus det, occidit eos. In uino decoctæ radicis succus si ore contineatur, dentibus mederi.

De apio, & apiastro, & helioselino, & oreoselino. Cap. xi.

Apio gr̄a uulgo est. Nāq; rami largis portiōibus per iura innatāt, & in cōdimētis peculiarē gratiam habent. Præterea oculis illitū cū melle, ita ut subinde foueantur feruēti succo decocti, aliisq; mēbroꝝ. Epiphoris per se tritū, aut cū pane, aut polēta ipositū, mire auxiliatur. Pisces quoq; si ægrotēt i piscinis apio uiridi recreāt. Veꝝ apd eruditos nō aliud erutū terra in maiore fnīaꝝ auctoritate est. Distinguit sexu. Chrysippus fœminā esse dicit crispioribus foliis & duris, crasso caule, sapore acri & feruido. Dionysi⁹ marē nigriorē, breuioris radicis, uermiclos gignētē. Ambo neutrū ad cibos admittēdū, imo oio nefas. Nā id defūctoꝝ epul feralib⁹ dicatū. Ipi⁹ quoq; uis⁹ claritati inimicū. Caulē fœmiæ uermiculos gigni. Ideoq; eos q̄ ederint sterilescere mares fœmīasq;. In puerpiis uero ab eo cibo comitiales fieri q̄ ubera hauriūt. Innocētiorē tamē eē marē. Eaq; cā est, ne iter nefastos frutices dānet. Mammaꝝ duriciā ipositis foliis emollit. Suauiores aq̄s potui i coctū p̄stat. Succo maxīe radicis cū uino lūboꝝ dolores mitigat. Eodē instillato grauitatē auriū. Semīe urinā ciet, mēstrua ac secūdos part⁹. Et si foueant semīe decocto sugillata reddit colori, cū oui albo illitū. Aut ex aq̄ coctū potūq; renib⁹ medet. In frigida tritū oris ulcerib⁹. Semē cū uino, uel radix cū ueteri uino uesicæ calculos frāgit. Semē dat ex trib⁹ cyathis ex uino albo. Apiastrum Higin⁹ q̄dē melissophylon appellat. Sed i cōfessa dānatōe ē uenenatum in Sardinia. Cōtexēda. n. sūt oia ex eodē noie apd græcos pēdētia. Olusatrū q̄d hipposelinū uocāt

aduersaꝛ scorpionibꝰ. Poto semine tormibus interaneis medeꝛ. Itēqꝫ difficultatibus urinæ semē eiꝰ decoctū ex mulso potū. Radix eiꝰ in uino decocta calculos pellit, & lūboꝝ ac lateris dolores Canis rabiosi morsibꝰ potū & illitū medeꝛ. Succus eiꝰ algētes calefacit potus. Quartū genus ex eodē faciūt aliqui oreoselinon palmū alto frutice, ac recto semie cymino silē. Vrinæ & mēstruis efficax. Helioselino uis priuata contra araneas. Sed de oreoselino fœminę purganꝛ e uino.

De petroselino & ocymo. Cap. xii.

ALio gn̄e petroselinon qdā appellāt in saxis natū. Præcipuū ad uomicas coclearibus binis succi additi in cyathū marrubii succi, atqꝫ ita aq̄ calidæ tribꝰ cyathis. Addidere quidā buselinon differēs breuitate caulis a satiuo & radicis colore ruffo eiusdē effectus. Præualere cōtra serpētes potū & litū. Ocymū quoqꝫ Chrysippꝰ grauiter īcrepuit. Inutile eē dicēs stomacho urinæ, oculoꝝ quoqꝫ claritati. Præterea insaniā facere & lethargicos & iocineris uitia. Ideoqꝫ capras id aspnari hoibꝰ quoqꝫ fugiēdū cēset. Adiiciūt qdā tritū si opiaꝛ lapide, scorpionē gignere. Cōmāducatū & in sole positū uermes afferre. Alii uero si eo die feriaꝛ qspiā a scorpiōe qui ederit ocymū sanari nō posse. Quinimo tradūt aliq manipulo ocymi cū cācris. x. marinis uel fluuiatili
*Hemitritæis, Alii Empericis.
bꝰ trito, cōuenire ad eū scorpiōes a ꝓxio oēs. Diodorꝰ in *emitericis ēt pediclos facere ocymi cibū. Secuta ætas alacriter defendit. Nā id esse capras. Nec minꝰ q̄ mētā & rutā scorpionum terrestriū ictibꝰ, marinorūqꝫ uenenis mederi cū uino addito aceto exiguo. Vsu quoqꝫ cōpertū deficiētibꝰ ex aceto odoratu salutarē eē. Itē lethargicis & iflāmatis refrigeratiōi, illitū capitis doloribꝰ cū rosaceo, aut myrteo, aut aceto. Itē ocloꝝ epiphoris īpositū ex uino. Stomacho quoqꝫ eē utile inflatiōes & ructū ex aceto dissoluere sūptū. Aluū sistere īpositū. Vrinā ciere. Sic & morbo regio & hydropicis ꝓdesse ēt choleticis. Distillatiōes eo coli & stōacho inhiberi. Ergo ēt cœliacis Philistio dedit, & coctū dysentericis, & cōtra plistonicū. Aliq & in tenasmo, & sanguinē excreantibꝰ in uino. Duriciāqꝫ ꝑeordioꝝ, illiniꝛ māmis. Extīguit quoqꝫ lactis ꝓuētū. Auribꝰ utilissimū īfantiū, ꝑcipue cū adipe anserino. Semē tritū & haustū naribꝰ sternutamēta, & distillationes capitis quoqꝫ illitū. Vuluas purgat in cibo ex aceto. Verrucas mixto ceramēto sutorio tollit. Venerem stimulat. Ideoqꝫ & equis asinisqꝫ admissuræ tempore ingeritur.

De syluestri ocymo, & eruca, & nasturtio, & ruta. Cap. xiii.

SYluestri ocymo uis efficacior ad eadē oia. Peculiaris ad uitia quæ uomitionibus crebris contrahunꝛ. Vomicisqꝫ uuluæ, cōtraqꝫ bestiaꝝ morsus radix in uino est efficacissima. Erucæ semē scorpionū uenenis & muris aranei medeꝛ. Bestiolas oēs inascētes corpi arcet. Vitia cutis in facie cū melle illitū. Lētigines ex aceto, cicatrices nigras reducit ad cādorem cū felle bubulo. Aiūt uerbera subituris potū ex uino duriciā q̄ndā cōtra sensū iduere. i. cōdiēdis obsoniis tāta est suauitas, ut græci euzomō appellauerit. Putāt subtrita eruca si foueāꝛ ocli, claritatē restitui. Tussim ifantiū sedari. Radix eiꝰ in aq̄ decocta fracta ossa extrahere. Nā de uenere stimulāda diximꝰ tria folia syluestri erucæ sinistra manu decerpta, & trita in aq̄ mulsa si bibanꝛ. Ecōtrario nasturtiū uenerē inhibet, aīuꝫ exacuit. Vt diximꝰ duo eiꝰ gn̄a
♣Albū
♣ aluū purgat. Detrahit bilē potū ī aq̄. x. denarioꝝ pōdo. Cū lomēto strumis illitūqꝫ oprūqꝫ brassica ꝑclare medeꝛ. Alteꝝ est nigrius, qđ capitis uitia purgat. Visum clarificat. Cōmotas mētes sedat ex aceto sumptū. Lyenē ex uino potū, uel cū fico. Tussim ex melle, si quotidie ieiuni sumāt. Semen ex uino oia intestinorum anialia expellit. Efficacius addito mētastro. Prodest & cōtra suspiria & tussim cū origano & uino dulci Pectoris doloribꝰ decoctū in lacte caprino. Pauos discutit cum pice, extrahitqꝫ corpori aculeos. Et maculas illitū ex aceto. Cōtra carcinomata adiiciꝛ ouoꝝ album. Et lyenibꝰ illinitur ex aceto Infantibus uero e melle utilissime. Sestius adiicit hoc serpētes fugare, scorpionibꝰ resistere. Capitis dolores cōtritū, & alopetias emēdare addito. Sinapi grauitatē auriū trito imposito auribꝰ cū fico. Dētiū dolores infuso in auris succo. Pruriginē & ulcera capitis cū adipe anserino. Furunculos cōcoquit cū fermēto. Carbūculos ad suppurationē perducit, & rumpit. Phagedenas ulcerum espurgat cū melle. Coxēdicibus & lumbis cum polenta ex aceto illiniꝛ. Item licheni. Item unguibus scabris. Quippe natura eiꝰ caustica est. Optimū autē babyloniū. Syluestri uero ad oia ea effectus maior. In ꝑcipuis autem medicaminibus ruta est. Latiora satiuę folia, Rami fruticosiores. Syluestris horrida ad effectū est, & ad oia acrior. Succus exprimitur, tusa ea & aspa modice aqua. Et in pyxide cypria asseruaꝛ. Hic copiosior datus ueneni noxiā obtinet. Macedonia maxīe iuxta
✝Haliacimum.
flumē ✝ auacimū. Mirūqꝫ cicutæ succo extinguiꝛ, adeo etiā ueneuoꝝ uenena sunt. Quādo cicutę succus prodest

succus ꝓdest manibus colligentiũ rutam. Cæterũ īter prima īmiscet antidotis pcipueq; galaciæ. Quæcũq; aũt ruta aut pse, aut ꝑ antidoto ualet foliis tritis, & ex uino sũptis. Cõtra aconitũ maxime & uiscũ. Item fungus siue in potu det, siue ī cibo. Silr̃ modo cõtra serpentiũ ictus, utpote cũ mustellæ dimicaturæ cũ his rutã prius edẽdo se muniãt. Sed ualent & cõtra scorpionũ ict⁹, & araneorũ, apũ, crabronũ, uespaꝝ aculeos. Et cãtaridas, ac salamãdras: canisue rabiosi mors⁹, acetabl'i mẽsura si succ⁹ e uino bibit, & folia trita uel cõmãducata īponunt cũ melle & sale, ul' cũ aceto & pice decocta. Succo uero perũctos aut ẽt hñtes negãt feriri ab his maleficiis. Serpẽtesq; si urat ruta nidorẽ fugere. Efficacissima tñ ẽ syluestris radix cũ uino sũpta, eandẽ addiciũt efficaciorẽ esse sub diuo potã. Pythagoras & ī hac marẽ minorib⁹ herbaceiq; coloris foliis a fœmia discreuit, ẽt latiorib⁹ foliis & colorẽ. Idẽq; oculis noxiã putauit falso, qm̃ sculptores & pictores hoc cibo utũt oculorũ cã. Cũ pane quoq; uel nasturtio satiuæ atq; syluestri ꝑpter uisũ. Vt aiũt multi, succo ei⁹ cũ melle atrito inũcti discusserũt caligĩes, uel cũ lacte mulieris puerũ enixę, uel puro succo angulis oculorũ tactis. Epiphoras cũ polẽta īposito. Lenit aũt capitis dolores pota cũ uino. aut cũ aceto & rosaceo illita. Si uero sit cephalea, cũ faria hordeacea, ul' aceto. Eadẽ cruditates discutit, mox īflatiões, dolores stõachi ueteres. Vuluas apit cotrigitq; cõuersas illita ī melle toto uẽtre & pectore. Hydropicis cũ ficu, & decocta ad dimidias ptes, potaq; ex uino, sic bibit & ad pectoris dolores laterũq; & lũborũ. Tusses, suspiria, pulmonũ, iocinerũ, renum uita, horrores frigidos. Ad crapulę grauedĩes. Decoquũt folia poturis. Et ī cibo ul' cruda, uel decocta cõditaue ꝓdest. Itẽ tormĩnib⁹ in hyssopo decocta, & cũ uino. Sic & sanguinẽ sistit interiorẽ, & nariũ indita, sic & collutis dẽtib⁹ ꝓdest. Auribus quoq; ī dolore succ⁹ īfundit, custodito ut dixim⁹ mõ. E syluestri uero cõtra tarditatẽ & sonitũ cũ rosaceo, uel cũ laureo oleo, aut cumino & melle, succ⁹ & phreneticis ex aceto tritæ instillat ī tpa & cerebrũ. Adiecerũt aliq & serpillũ & laurũ, illinẽtes capita & colla. Dederũt & lethargicis ex aceto olfaciendũ. Dederũt & comitialib⁹ bibendũ decoctæ succũ ī cyathis q̃ttuor ante accessiões, quarũ frig⁹ ītolerabile est. ✤ Alphiosisq; cruda dari ī cibo. Vrinã quoq; ul' cruẽtã pellit. Fœminaꝝ ẽt purgatiões, secũdasq;, ẽt emortuos ptus, ut Hippocrati uidet, ex uino dulci nigro pota, itaq; illita & uuluaꝝ cã etiã suffire iubet Diocles & cardiacis īponit ex aceto & melle cũ farina hordeacea. Et cõtra ileũ decocta farina ī oleo ac uellerib⁹ collecta. Multi uero & cõtra purulẽtas excreatiões siccę drachmas duas sulphuris unã & dimidiã sumi cẽsent. Et cõtra cruẽtas ramos tres in uino decocto. Datur & dysentericis cũ caseo in uino cõtrita. Dederũt & cũ bitumine infrictã potioni ꝑpter anhelitũ. Exalto lapsis, seminis tres uncias, olei libra, uiniq; sextario illinit. Cum oleo coctis foliis, partibus quas frigus adusserit. Si urinam mouet (ut Hippocrati uidet) mirũ est quosdã dare uelut inhibentẽ potui contra icõtinẽtiã urinæ. Psoras & lepras cũ melle & alumine illita emẽdat. Itẽ uitiligines ul' rugas, strumas & sil'ia cũ hircino & adipe suillo ac taurino seuo. Itẽ ignẽ sacrũ ex aceto & oleo, ul' psimythio. Carbũculũ ex aceto. Nõnulli laserpitiũ una illini iubẽt, sine quo epinyctidas pustulas curãt. Imponũt & mãmis turgẽtib⁹ decoctã, & pituitę eruptionib⁹ cũ cæra. Testiũ uero epiphoris cũ ramis laureæ teneris, adeo peculiari ī uiscerib⁹ his effectu ut syluestri ruta cũ axũgia ueteri, illitos rãices sanari ꝓdãt. Fracta quoq; mẽbra sem ie trito cũ cera īposito. Radix rutẽ sanguinẽ ocl'is suffusũ, & ī toto corpe cicatrices aut macl'as illita emẽdat. Ex reliq̃s quoq; q̃ tradũt, miꝝ est, cũ feruentẽ rutæ natura esse cõueniat. Fasciculũ ei⁹ in rosaceo decoctũ, addita uncia aloes, perũctis sudorẽ reprimere. Itẽq; generatiões īpediri hoc cibo, ideo ꝓ fluuio genitali dat, & uenerẽ crebro per somnia imaginãtib⁹. Præcauendũ est grauidis, abstineãt hoc cibo. Necari em̃ ptus īuenio. Eadẽ ex oĩbus satis q̃drupedũ quoq; morbis ī maximo usu est, siue difficile spirãtibus, siue cõtra maleficoꝝ animaliũ ictus infusa per nares ex uino, aut si sanguisugam exhauserit ex aceto, & quocunq; in simili morboꝝ genere, ut in homine temperato.

✤ Alfiosis.

De mentastro, & menta, & pulegio, & nepeta, & de cumino. Cap. xiiii.

MEntastrũ syluestris menta est, differẽs specie folioꝝ q̃si figura ocymi, pulegii colore. Propter quod quidã syluestre pulegiũ uocant. Iis cõmãducatis & impositis, sanari elephantiã sicut Magni Pompeii ætate fortuito cuiusdã experimento propter pudorem in facie illita compertũ est. Eadẽ illinunt bibũturq; aduersus scolopendras, & serpentium ictus, drachmis duabus in uini cyathis duobus. Aduersus scorpionũ ictus cũ sale, oleo & aceto. Itẽ aduersus scolopendras ius decocti. Aduersũsq; oĩa uenena seruant folia arida ad farinę modũ. Substratũ ul' accensum fugat scorpiones. Potũ fœminas purgata partu, sed part⁹ necat. Orthopnoicis, tormib⁹

cholericis efficaciſſimũ.Item lumbis. Podagris impoſitũ.Succus auribꝰ uermioſis inſtillať.In regio morbo bibiť.Strũis illiniť.Oia ueneris ĩhibet.Tineas pellit ex aceto potũ.Cõtra pruriginẽ ex aceto infundiť capiti in ſole.Mentæ ipſiꝰ odor animũ excitat,& ſapor auiditaté ĩ cibis ideo in mámarũ mixtura familiares ipſe acceſſeť,ut coire ✣ deſeriq́ lac nõ patiáť,Quaƀ lactis potionibꝰ addiť ne huius coagulati potu ſtrãguleť.Data in aqua & mulſo eadé ui reſiſtere & generationi crediť,cohibendo genitalia déſari. Aeque maribus ac fœminis ſiſtit ſanguiné & purgationes fœminarũ inhibet.Cũ amylo ex aq̃ pota cœliacorũ impetus.Syriatiou & uomicas uuluæ curauit,ille & iocinerũ uitia ternis obolis ex mulſo datis,ité ſanguiné excreátibꝰ ĩ ſorbitioné.Vlcera ĩ capite ĩfantiũ mire ſanat.Arterias hũidas ſiccat.Siccas aſtrigit.Pituitas corruptas purgat ĩ mulſo & aq̃·Voci ſuccꝰ ſub certamie utilis dũtaxat,& gargarizať uua tumẽte adiecta ruta & coriádro ex lacte.Vtilis & cõtra tonſillas cũ alumine linguæ aſperæ cũ melle.Et cõuulſa irꝰ pet ſę uitiiſq́ plumonis,Singultꝰ & uomitiões ſiſtit cõ ſucco granati.ut Democritus mõſtrat.Recẽtis ſuccꝰ nariũ uitia.Spũs ſubductos emendat.Ipſa trita choleras ĩ aceto qdé pota.Sanguinis fluctiones itꝰ. Ileum etiam impoſita cũ polenta,& ſi mámæ tendanť.Illiniť & tpibus ĩ capitis doloř.Sumiť & cõtra ſcolopendras,& ſcorpiones marinos & ad ſerpentes.Epiphoris illinitur & oibꝰ in capite eruptiõibus,ité ſedis uitiis.Impetigines quoq́ uel ſi teneať tm̃ prohibet.Auribus cũ mulſo iſtillať. Aiunt & lyeni mederi eá in horto guſtatá ita ne uellať ſi is q momorderit dicat ſe lyeni mederi ꝑ dies noué.Aridæ quoq́ ſarinæ tribꝰ digitis apꝑhenſá & ſtomachi doloré ſedare in aqua,& ſimiliter aſperſa i potioné uentris aialia expellere.Magna ſotietas cũ hac ad recreádos defectos aio pulegio cũ ſurcul'ſuis ĩ ápullas uitreas aceti utriſq́ deiectis.Qua de cá dignior e pulegio corõa uertigini q̃ e roſis cubiculis noſtris,ꝓnũtiata eſt.Ná & capitis dolores ĩpoſita diciť leuare.Quin & olfactu capita tueri cõtra frigorũ æſtuſq́ iniuriá,& ab ſiti tradiť.Neq́ æſtuare eos q duos e pulegio ſurculos ĩpoſitos auribꝰ ĩ ſole habeát.Illiniť etiá ĩ doloribꝰ cũ poléta & aceto.Fœmia efficacior. Eſt aũt hæc flore purpureo.Mas candidũ habet.Nauſeas cũ ſale & poléta ĩ frigida aqua pota ĩhibet.Sic & pectoris ac uẽtris doloré.Stõachi aũt ex aq̃ ĩtercifiões ſiſtit,& uõitiones cũ aceto & poléta.Inteſtinorũ uitia melle decocta & nitro ſanat.Vrinã pellit ex uino,& ſi amineũ ſit,& calculos & iteriores oẽs dolores.Ex melle & aceto ſedat mẽſtrua,& ſecũdas.Vuluas cõuerſas corrigit.Defunctos partꝰ eiicit.Semé obmuteſcẽtibꝰ olſatu admoueť Cõitialibꝰ ĩ aceto cyathi mẽſura dať. Si aquæ iſalubres bibẽdę ſunt,tritũ inſpergiť.Salſitudies corpis ſi cũ uino tradatur minuit.Neruorũ cá & in cõtractione cum ſale & aceto & melle confricať opiſtothono. Imbibiť ad ſerpentiũ ictus decoctũ.Ad ſcorpionũ in uino tritũ,maxime quod in ſiccis naſcitur.Ad oris exulceratiões, ad tuſſim efficax habetur. Flos recentis incenſus pulices necat odore.Xenocrates pulegii ramum lana inuolutũ in tertianis añ acceſſioné olſactédũ dari,aut ſtragulis ſubiici,& ita collocari ægrũ inter remedia tradit.Syluestri & eadé uis efficacior é qđ ſimile é,origão minoribꝰ foliis q̃ ſatiuũ & a qbuſdá dictamꝰ uocať.Guſtatũ a pecore capriſq́ balatũ cõcitat.Vnde qdá greci litteras mutátes blecon uocauerunt.Naturá tá feruens eſt,ut illitas partes exulceret.

✱In tuſſi imper frictiõe.

✱Tuſſi interfrictiones fricari ante balnea cõuenit & ante acceſionũ horroré cõuulſis & torminibꝰ.Podagris miť ꝓdeſt Epaticis cũ melle & ſale bibẽduʒ dať.Pulmonũ uitia excreabilia facit.Ad lyené cũ ſale,utile é,& ueſicę & ſuſpiriis eſt inflatiõibus decoctũ ſucco æq̃liter,& uuluas corrigit,& contra ſcolopédrá terreſtré ul'mariná,ité ſcorpiões.Priuatiuę ualet cõtra oẽm morſũ.Radix cõtra increſcẽtia ulcera recens potẽtiſſima.Arida uero cicatricibꝰ decoré affert.Itẽ pulegio é nepetæq́ ſocietas.Decocta eni in aqua ad tertias diſcutiũt frigora.Mulierũq́ mẽſtruis ꝓſũt.Et æſtate ſedár calores.Nepeta quoq́ uires cõtra ſerpẽtes habet.Fumũ ex ea nidoréq́ fugiũt,quá & ſubſternere in metu ob dormituris utile eſt.Tuſa egilopis ĩpõiť,& capitis doloribꝰ recẽs cũ tertia pte panis réperata aceto illiniť.Succus eiꝰ iſtillatꝰ naribꝰ ſupinis,ꝓfluuium ſanguinis ſiſtit.Itẽ radix cum myrti ſemie ĩ paſſo tepido gargarizata anginis medeť.Cuminum ſylueſtre eſt prætenue quaternis aut quinis foliis ueluti ſerratis.Et in ſatiuo magnꝰ uſus ĩ ſtomachi ꝓcipue remediis.Diſcutit pituitas & iflatiões.Tritũ & cũ pane ſumptum ul'potum ex aqua uinoq́ tormina quoq́ & inteſtinorũ dolores. Veruntñ oẽm palloré bibẽtibꝰ gignit,ita certe ferũt.Portii latrõis clari ĩter magiſtros dicẽdi adſectores ſimilitudiné coloris ſtudiis cõtra æmulos imitatos,& pauloáte Iuliũ Vindicé adſertoré illũ a Nerõe libertatis captatiõe teſtamẽtis ſic leuocinatuʒ. Nariũ ſanguiné paſtillis inditum uel ſex aceto recens ſiſtit.Et oculorũ epiphoris ꝑ ſe ĩpoſitum tumẽtibus cũ melle ꝓdeſt.Infantibꝰ imponi in uentre

✣Déſæ reqꝫ.

poni in uentre satis est. Morbo regio in uino albo ab alienis datur.

De cumino æthiopico, quod urinam stringit, & de Cappari, & de ligustico, siue panaee, & cunila bubula. Cap. xv.

AEthiopicũ maxime in posca illinit̃ cũ melle. Africano priuatim urinæ incõtinẽtiã cohiberi putant. Satiuum datur & ad iocineris uitia tostum tritum in aceto. Item ad uertiginem iis uero quos acriore ui urina mordeat, in dulci tritũ uino, ad uuluaꝝ uitia in uino. Præterq̃ ĩpositis uellere foliis testiũ tumorib⁹ tostũ, tritũq̃ cum melle, aut rosaceo & cæra. Syluestre ad oĩa eadẽ efficacius. Præterea ad serpẽtes cũ oleo, ad scorpiões, ad scolopẽdras, sistit & uomitio nẽ nauseasq̃ ex uino, quantũ apphenderit tres digiti. Propter colũ quoq̃ bibit̃. Illiniturq̃ uel penicillis feruẽs, uel astringit̃ fasciis. Strãgulationes uuluæ potũ in uino aperit trib⁹ drachmis ĩ tribus cyathis uini. Aurib⁹ ĩstillat̃ ad sonit⁹ atq̃ tinitus cum sæuo uitulino, uel melle. Suggillatis illinit̃ cũ melle, & uua passa, & acero. Lẽtigini nigræ ex aceto. Est cumino similimũ, qđ græci uocãt ammi. Quidã uero æthiopicũ cuminũ id eẽ existimãt Hippocrates regiũ appellat, uidelicet, q̃a efficacius in ægypto iudicauit. Plærıq̃ alterius naturæ ĩ totum putãt, q̃m fit exilius & cãdidi⁹ Sitis aũt & huic usus. Nã & panib⁹ alexãdrinis subigit̃, & cũ alimẽtis iterponit̃. Inflationes & tormĩa discutit. Vrinã & mẽstrua ciet. Suggillata & ocloꝝ epiphoras mitigat. Cũ lini semĩe scorpionum ictus in uino potũ drachmis duab⁹. Priuatiq̃ cerastaꝝ cum pari portione myrrhæ. Colorẽ quoq̃ bibẽtiũ siit mutat in pallorẽ. Suffitum cum uua passa, aut resina uuluas purgat. Tradũt facilius cõcipere eas quæ odorent̃ id p coitum. De cappari satis diximus inter peregrinos frutices. Nõ utẽdum trãsmarino. Innocẽtius Italicũ est. Ferũt eos q quotidie id edũt paralysi nõ periclitari, nec lyenis dolorib⁹. Radix ei⁹ uitiligines albas tollit, si tritæ in sole fricent̃. Splenetis pdest in uino pota. Radicis cortex duab⁹ drachmis dẽpto balneaꝝ usu. Ferũtq̃. xxxv. dieb⁹ p urinã & aluũ totũ lyenẽ emitti. Bibit̃ ĩ lũboꝝ dolorib⁹, ac paralysi. Dẽtiũ dolores sedat tritũ ex aceto semẽ decoctum, uel mãducata radix. Infundit̃ aurium dolori decoctum oleo. Vlcera quæ phagedenas uocãt, folia & radix recẽs cum melle sanant, sic & strumas discutit radix. Parondax uermiculosq̃ cocta in aq̃ iocineris quoq̃ malis medet̃. Daut & ad tineas in aceto & melle. Oris exulceratiões ĩ aceto decocta tollit, stomacho inutiles eẽ iter auctores cõueuit. Ligusticũ aliq̃ panaeẽ uocãt, stomacho utile est. Itẽ cõuulsiõib⁹ & inflatiõib⁹. Sũt & qdã q cunilam bubulã appellauerũt, uti diximus falso. Cunilæ pter satiuã plura sunt in medicina genera. Quę bubula appellat̃, semẽ pulegii habet, utile ad uulnera cõmanducatum ĩpositũq̃, ut quinto post die soluat̃. Cõtra serpẽtes quoq̃ in uino bibit̃, ac tritũ plagæ ĩponit̃. Vulnera ab iis facta perfricant̃. Itẽ testudines cũ serpẽtibus pugnaturæ hac se muniũt. Quidãq̃ in hunc usum panacem uocant. Sedat & tumores, & uitiliuȝ malafica, uel foliis tritis in omni usu mire congruens ex uino.

Item de cunila, siue origano, & de cunilagine, & cunila molli, & libanotide, & de cunila satiua. Cap. xvi.

EST alia cunila gallinacea appellata a nostris, a græcis origanũ heracleoticuȝ. Prodest oculis trita addito sale. Tussim quoq̃ emẽdat & iocineꝝ uitia. Laterum dolores cum farina oleo & aceto in sorbitionẽ tpata. Præcipue uero serpẽtium morsus. Tertiũ genus est eius, quæ a græcis mascula, a nr̃is cunilago uocat̃, odoris fœdi, radicis lignosæ, folio aspo. Vires ei⁹ uehemẽtissimas ĩoib⁹ his gñibus earũ tradũt. Manipulo quoq̃ eius abiecto, oẽs ẽt a tota domo blattas cõuenire ad eã, priuari aduersus scorpiões ex posca pollere. Tribus foliis ex oleo perũcto hoĩe fugari serpẽtes, ecõtrario q̃ mollis uocat̃, pilosiorib⁹ foliis ac ramis, & aculeatis. Trita mellis odorẽ hẽr, digitis tactu ei⁹ cohærẽtib⁹. Altera thuris quã libanotidẽ appellam⁹. Medet̃ utraq̃ cõtra serpẽtes ex uino uel aceto. Pulices etiã cõtritæ cũ aq̃ sparsæ necãt. Satiua quoq̃ suos usus hȝ. Succus ei⁹ cũ rosaceo auriculas iuuat. Ipsa ad ictus bibit̃. Fit & ex ea mõtana serpillo silis, efficax contra serpẽtes. Vrinã mouet purgat & a partu mulieres. Cõcoctionẽ mire adiuuat & ad ciboꝝ auiditatẽ. Vtraq̃ uel in cruditate ieiunis ĩ potiõe aspa. Luxatis quoq̃ utilis. Cõtra uespaꝝ & siles ictus ex farina hordeacea, & posca utilissima. Libanotidis alia genera sui dicentur locis.

De piperiti & origano, & oniti, prasio, & tragorigano, & heraclio & lepido, & de gith, siue melãthio, & aniso. Cap. xvii.

PIperitis quã & siliquastrũ appellauimus cõtra morbos comitiales bibit̃. Castore taliter demõstrante. Caule rubro & longo, densis geniculis, foliis lauri semine albo, tenui, gustu pipe

* Ornithin.

ris. Vtilis gingiuis,détibꝰ,oris,ſuauitati,& ructibꝰ.Origanú qđ in ſapore cunilá æmulatᷓ(ut diximus)plura genera in medicina habet,&*onitin uel praſion appellát,nõ diſſimile hyſſopo. Priuatim eiꝰ uſus cõtra torſiões ſtomachi in tepida aq̄,& cruditates.Cõtra araneos ſcorpioneſq; in uino albo.Luxata & ícuſſa in aceto,& oleo,& lana.Tragoriganõ ſilis eſt ſerpillo ſyluestri. Vriná ciet,tumores diſcutit,cõtra uiſcú potú uiperæq; ictú efficaciſſimú,ſtomachoq; acida ructanti,& precordiis.Tuſſiétibꝰ quoq; cú melle dáť,& pleureticis,& peripneumonicis.Heracliú quoq; tria genera habet nigrius latioribꝰ foliis glutinoſum.Alterú exilioribꝰ mollibuſq; ſanſuco nõ diſſimile,qđ aliq praſion uocare malút.Tertiú eſt iter hæc mediú,minꝰ q̄ cætera efficax.Optimo aút creticú.Ná & iucúde olet.Proximú ſmyrneú.Deide heracleoticú ad potú utiliꝰ,qđ othymin uocát.Cõis aút uſus ſerpétes fugare.Percuſſis eſui dare decoctú.Potu uriná ciere.Ruptis conuulſis mederi cú panacis radice.Hydropicis cú fico,aut cú hyſſopo acetabli méſuris decoctú ad ſextá. Ité ſcabié,pruriginé pſoras in deceſſione balneaꝝ.Succus auribꝰ íſundiť cú lacte mulieris. Tõſilis quoq; & uuis medeť.Capitis ulceribꝰ.Venena opii & gypſi extiguit decoctú,ſi cú cinere & uino bibať.Aluú mollit acetabuli méſura.Suggillatis illiniť.Ité détiú dolori,qbꝰ ét ĉcádoré facit cú melle & nitro.Ságuiné nariú ſiſtit.Ad parotidas decoqť cú hordacea farina. Ad arterias aſperas cú galla & melle teriť.Ad lyené folia cum melle & ſale.Craſſiores pituitas & nigras extenuat coctú cú aceto & ſale ſúptú paulati Regio morbo tritú cú olei í nares fúdiť.Laſſi perúgúť ex eo, ita ut ne uéter attingať.Epinyctidas cú pice ſanat.Furúculos apit cú fico trita, Strumas cú oleo & aceto & faria hordacea.Lateris dolores cú fico illitú.Fluctiões ſanguis in genitalibꝰ tuſum ex aceto illitú.Reliq̄s purgationú a partu.Lepidú íter urétia ítelligiť. Sic & in facie cuté emendat exulcerádo,ut tñ cæra & roſaceo facile ſaneť.Sic lepras & pſoras tollit ſp facile, & cicatricú ulcera.Tradút in dolore détiú adalligatú brachio qua doleat,cõpeſcere doloré. Gith ex græcis, alii meláthiõ,alii melaſpmon uocát.Optimú q̄ excitatiſſimi odoris,& q̄nigerrimú. Medeť ſerpentium plagis & ſcorpionú.Illini ex aceto& melle repio.Incéſoq; ſerpétes fugari.Bibiť drachma una cõtra araneos.Diſtillationé nariú diſcutit tuſum in linteolo olfatú.Capitis dolores illitú ex aceto & íſuſú naribꝰ.Cú Irino oculoꝝ epiphoras & tumores. Détiú dolores coctú cú aceto. Vlcera oris tritú aut cõmáducatú.Item lepras & létigines ex aceto.Difficultates ſpirádi addito uino potú.Duritias tumoreſq; ueteres,& ſuppurationes illitú Lac mulieꝝ auget cõtinuis diebꝰ ſumptú. Colligiť ſuccꝰ eiꝰ,ut hyoſcyami.Silr largius uenenú eſt qđ miremur,cum ſemé gratiſſime panes etiá cõdiat.Oclos quoq; purgat,uriná & méſtrua ciet.Quinimo líteolo alligatis tm̄ granis.xxx, ſecúdas trahi repio.Aiút & clauis in pedibꝰ mederi tritú in urina.Culices ſuffitu necare. Ité muſcas.Et aniſum aduerſus ſcorpiões ex uino bibiť,a Pythagora inter pauca laudatú,ſiue crudú, ſiue decoctú.Ité uiride aridúue oibꝰ q̄ cõdiunť,q̄q; intingútur deſideratú.Panis ét cruſtis inferioribꝰ ſubditú.Saccis quoq; addiť.Cú amaris nucibꝰ uina cõmédat.Quin ipm oris halitú iucúdioré facit.Fetoréq; tollit máducatú matutis cú ſmyrneo,& melle exiguo Mox uino collutú uultuȝ iunioré p̄ſtat,inſomnia leuat ſuſpéſum in puluino,ut dormiétes olfaciát. Appetétiá ciboꝝ præſtat,qñ id quoq; inter artificia delitiæ fecere,ex quo labor deſit cibos poſcere. Ob has cás quidá anicetú id uocauere.Laudatiſſimú eſt creticú.Proximú ægyptú.Hoc liguſtici uicé p̄ſtat in condimétis.Dolores capitis leuigar ſuffitú naribꝰ.Epiphoris oculoꝝ radicé eiꝰ tuſam íponit Iolas, ipm cum croco pari modo.& uino,& p ſe tritum cum poléta ad magnas fluctiones,extrahédaq;, ſi qua í oclis íciderint.Narium quoq; cardines cõſumit illitum ex aqua.Sedat anginas cuȝ melle & hyſſopo ex aceto gargarizatum.Auribꝰ íſundiť cum roſaceo. Thoracis pituitas purgat toſtú, cum melle ſumptum meliꝰ.Cum acetabulo aniſi nuces amaras.l.purgatas tere í melle ad tuſſim. Facillime uero aniſi drachmæ tres,papaueris duæ miſcenť melle ad fabæ magnitudiné,& ternis diebꝰ ſumunť.Præcipuum auté eſt ad ructus,iõ inflatiõibꝰ ſtomachi,& inteſtinoꝝ torminibus, & cœliacis medeť.Singultus & olfactum decoctum potumq; inhibet. Foliis decoctis digerit cruditates ſuccꝰ decocti,ipȝ cum apio olfatum ſternutam̄ta íhibet.Potú ſõnuȝ cõcitat. Calclos pellit. Vomitiões cohibet,& p̄cordioꝝ tumoꝝ & pectoꝝ uitiis.Neruis quoq; quibꝰ ſuccinctum eſt corpꝰ utiliſſimum.Prodeſt eiꝰ & capitis dolotibꝰ íſtilari ſuccum cum oleo decocti.Nõ aliud utiliꝰ uétri & íteſtinis putát,ideo dyſentericis & renaſmis dať toſtum.Aliq addunt & opiú pilulis in die ternis lupini magnitudie,& í uini cyatho dilutis Dieuches & ad lúboꝝ dolores ſucco uſꝰ eſt Semé hydropicis & cœliacis dedit tritú cum méta.Veꝝ & radicé ad renes.Daliõ herbariꝰ parturientibus

riētibus ex eo cataplasma ipofuit cũ opio.Ité uuluaꝝ dolori,Deditq́ꝫ bibédũ cũ aneto pruriētibꝰ Phreneticis quoq́ꝫ illinũt recés cũ poléta.Sic & ifantibꝰ comitiale uitiũ, aũt cõtractiões sentiētibꝰ. Pythagoras qdé nõ corripi uitio comitiali in manu habētes.Ideoq́ꝫ q̄plurimũ domi serendũ. Parere quoq́ꝫ facilius olfactantes.Et statim a partu dandũ potui polenta aspersa.Sosimenes contra oẽs duritas ex aceto usus est.Eo & contra lassitudines i oleo decoquēs addito nitro.Sęmie eiꝰ poro lassitudis auxiliũ uiatoribꝰ spopõdit.Heraclides ad iflatões stomachi semé tribus digitis cũ castorei obolis duobus ex mulso dedit.Similiter ad uentris aut itestinoꝝ iflatiões. Et orthopnoicis qd tenis digitis p̄henderit semis,tantũdem hyoscyami cũ lacte asinino.Mľtis uomituris acetabula eiꝰ& folia lauri decé trita in aqua bibéda iter cœnā suadēt.Srrāgulatiões uuluæ si māducet & linat calidũ,uľ si bibat cũ castoreo i aceto &melle sedat. Vertigines a ptu cũ semine cucumeris & lini pari mēsura trinũ digitorũ uini albi tribꝰ cyathis discutit.Cleopolemꝰ ad quartanas trinis digitis seminis anisi & fœniculi usꝰ est in aceto & mellis cyatho uno.Lenit articulares morbos cũ amaris nucibꝰ illitũ.Sũt & q aspidũ uenēis aduersari naturā eiꝰputēt.Vrinā cier.Siti cohibet. Venerē stimulat.Cũ uino sudoré leniter p̄stat. Vestes quoq́ꝫ a tineis defēdit.Efficacius semp recēs & quo nigrius Stomacho tamen inutile est præterq̄ inflato.

De aneto sagapenio. & de papauere albo & nigro,& quõ succꝰ herbaꝝ colligédꝰ est & de opio. Cap.xviii.

ANetũ quoq́ꝫ ructꝰ mouet,& tormina sedat.Aluũ sistit. Epiphoris radices illinuntur ex aq̄ uel uino.Singultus cohibet semen fervēs olfactum.Sumptum ex aqua sedat cruditates.Cinis eius uuam in faucibus leuat.Oculos & geniturā hebetat,sacopenium quod apud nos gignitur in totũ transmarino alienatur.Illud enim ammoniaci lachrymę simile sagapenion uocatur.Prodest laterũ & pectoris doloribus,cõuulsis,tussibꝰ ueteribꝰ,excreatiõibusq́ꝫ, præcordiorũ tumoribꝰ.Sanat & uertigines,tremulos,opisthotonicos,lyenes,lũbos,pfrictiones.Dat & olfactādũ ex aceto in strangulatu uuluæ Cæteris & potu datur,& cũ oleo infricat.Prodest & contra male medicaméta. Papaueris satiui diximꝰ gn̄a.& sponte nascentis alia p̄misimꝰ.Sꝫ satiui albi calix ipse terit & bibit somni causa.Semen elephantiis medetur. E nigro papauere sapor gignit scapo inciso,ut Diagoras suadet cũ turgescit,ut Iollas cũ deflorescit hora diei sereni,hoc est cũ ros i eo exaruerit.Incidi iubent sub capite & calice. Nec in alio gn̄e ipsum inciditur caput.Succꝰ & hic & herbæ cuiusq́ꝫ lana excipit.Aut si exiguꝰ est,ungue pollicis aut lactucis.& postero die magis qd inaruit.Papaueris uero largus densat,& i pastillos tritus in umbrā siccat non ui soporifera modo uerũ si copiosior hauriat,etiā mortifera per somnũ,opion uocant.Sic scimus interéptum Licinii Cecinnæ prætorii uiri patrē in Hispania Baiulicõ,quoniā ualetudo impatibilis odiũ uitæ fecisset Item plærosq́ꝫ alios.Qua de causa magna concertatio extitit,Diagoras & erasistratus in totũ dānauere,ut mortiferũ infundi uetantes.Præterea qm̄ uisui noceret. Addidit *Andron,ideo nõ protinus excęcari eo,qm̄ adulteratur alexandriæ.Sed postea usus eius non improbatꝰ é medicamēto nobili,qď diacodion uocant.Semie quoq́ꝫ eius trito i pastillos e lacte utuntur ad somnũ.Ité ad capitis dolores cũ rosaceo.Cum his auriũ dolori instillatum.Podagris illinitur cum lacte mulierũ. Sic & foliis ipsis utuntur ad sacros ignes.Item uulnera cũ aceto.Ego tñ damnauerĩ collyris addi. Multoq́ꝫ magis q̄s uocāt lexypyreras & quasq́ꝫ pepticas cœliacas.Nigrũ tñ in cœliacis uio dat. Satiuũ om̄e magis rotũdat capita.At syluestri longũ ac pusillũ,& ad oẽs effectus ualentius.Decoquitur & bibitur contra uigilias,eadéq́ꝫ aqua fouent ora.Optimis in siccis,& ubi raro pluit.Cũ capita ipsa & folia decoquuntur,succus meconicũ uocatur,multũ opio ignauior.Experimentũ opii é primũ odore.Syncerum.n.perpeti non mos est.Dein in lucernis,ut pura luceat flāma,ant extictũ demũ oleat.Quę in fucato non eueniunt.Accenditur quoq́ꝫ difficilius, & crebro extinguitur. Est syncerĩ experimētũ & in aqua quia nebula innatat.Fictum i +posca coit,sed maxie miꝝ æstiuo sole deprehēdi,synceꝝ.n.sudat,& se diluit,dõec succo recēti simile fiat.Mnesides optie seruari putat hyoscyami semine adiecto.Alii in faba.

*Andreas

+Pustulas

De empractico & ceratico,& glaucio siue paralio,& heraclio,siue aphro,& de diacodio. Cap.xix.

INter satiua est & syluestria mediũ genus,quod nisi in aruis esset,sponte nasceret. Rhiā uocanimus & erraticũ.Quidam id decerptum protinus cum toto calice mandunt.Alium exinaniunt capita quinq́ꝫ decocta.In uini tribꝰheminis pota somnum faciunt.Syluestriũ unum genꝰ,✤ceratitin. ✤ceratiticũ uocāt,nigrũ.cubitali altitudie,radice crassa & corticosa,caliculo Iflexo ut cornicula. Folia minora & tenuiora q̄ cęteris syluestribus,semé exile. Tempestiuũ est messibus. Aluũ purgat

dimidio acetabulo in mulso.Folia trita cũ oleo argémas iumétorũ sanát.Radix acetabuli mésura cocta induob⁹ sextariis,ad dimidias datur ad lumborũ uitia & iocineris. Carbũculis medent ex melle folia.Quidá hoc geu⁹ Glaution uocát,alii Paralion.Nascitur.n.in afflatu maris, aut nitroso loco.Alteꝝ est in syluestrib⁹ gñibus Heraclion,uocat ab aliis Aphron. Foliis si ꝓcul ituearis speciẽ passerũ ꝑsentátibus,radice in sũma terræ cute,semine spumeo.Ex hoc lina splẽdoré trahunt æstate.Tuudit in pila comitialib⁹ morbis acerabuli mẽsura seminis in uino albo , uomitiones em̃ facit.Medieaméto qđ diacodiou & asteriace uocat utilissimũ.Fit aũt hui⁹ papaueris aut cuiuscũq; syluestris eapitib⁹.cxx.in aquæ cœlestis sextariis trib⁹ biduo maeceraris,in eadẽq; decoctis,deiñ siecatis,irerũq; cũ melle decoctis ad dimidias partes uapore renui. Addidere postea drachmas senas croci,hypocistidis,thuris,acaciæ,& passi cretici sexrariũ.Hae ostẽtatione simplex quidem & antiqua illa salubritas papauere & melle conat.

De titymalo,& archelio,& portulaea siue peplio,& coriádro,& de atripliei. Cap.xx.

TErtiũ genus est ritymalon,mecoua uocát,alii archalion,folio leui,albo,capiti magnitudis fabæ.Colligit uua florẽre.Siccat in umbra.Semẽ potum purgat aluum dimidio acetabulo in mulso.Cuiuscũq; auté papaueris eaput uiride,uel ficeum illitũ epiphoras oculorum lenit.Opiũ ex uino meraculo si protinus detur,scorpionũ ictib⁹ resistit.Aliq hoc tm̃ nigro tribuũt, si capita eius uel folia terant.Est & portulaca quá peplion uocát,non multũ satiua efficacior.Cuius memorabiles usus tradũt.Sagirtaꝝ uenena & serpẽtiũ hæmorrhoidũ & * ꝑsigrũ restringi , ꝑ cibo sũpta & plagis iposira extrahit.Irem hyoscyamo poto e passoq; exꝑsso succo. Cũ ipa non est, semen ei⁹ simili effectu ꝓdest.Resistit & aquarũ uitiis,eapitis dolori , ulceribusq; in uino tusa & imposita. Reliq̃ ulcera cõmáducata cũ melle sanar.Sic & infantiũ cerebro iponit,umbilieoq; ꝓcidenti. In epiphoris uero oium frõte tẽporibusq; cũ polẽta.Sed & ipsis oculis e lacte & melle . Eadẽ si ꝓcident ꝓdest oculis,foliis tritis eum corticib⁹ fabæ.Pustulis eum polenta & sale , & aceto aecæra.Et ulcera oris tumorẽq; gingiuaꝝ cõmanducata cruda sedat.Irem dentiũ dolores Tonsillarũ ulcera succus decoctæ.Quidá adiccere paulũ murre.Nam & mobiles dẽres stabilir commanducara.Cruditates sedat,uocẽq; firmat,& sirim arcet Ceruieis dolores cũ galla & lini semie pari mẽsura sedat.Mámarũ uitia cũ melle aut cimolia crera.Salutaris & suspiriosis semie cũ melle hausto.Stomachũ in acetariis sumpta corroborar.Ardentibus febribus iponit cũ polẽta.Et alias mãducata refrigerat etiá intestina.Vomitiones sistit.Dysẽteriç & uomicis dat ex aceto.uel bibit cũ cumino.Tenasmis auté cocta & comirialibus cibo uel potu ꝓdest. Purgationib⁹ mulierũ acetabuli mẽsura in sapa Podagris ealidis cũ sale illita & sacro igni.Suec⁹ eius potus renes iuuat.ac uesicas.Vẽrris aíalia pellit.Ad uulnerũ dolores ex oleo cũ polẽta iponit.Neruorũ duritias emollit. Metrodorus q τὰ ῥιζοτομικὰ τῶν ῥιζοτιμουμένων scripsit,purgatiõib⁹ a partu dádá censuit. Venerem inhibet,uenerisq; somnia.Prætorii uiri pr est Hispaniæ priceps,qué scio ꝓpter ipatibiles uuę morbos radicé eius filo suspensam e collo gerere præterq̃ i balneis,& ita liberatũ incõmodo omi. Quinetiã inueni apđ auctores,caput inde litũ distilationé toto anno nõ sentire.Oculos tñ hebetare putat.Coriandrũ inter syluestria nõ inuenit.Præcipuũ tñ esse constat statim ægyptiũ. Valet cõtra serpentiũ gen⁹ unũ,qđ amphisbenas uocát,potũ impositũq;,Sanar & alia uulnera ; Epinyctidas pustulas tritũ.Sie & oẽs tumoreseollectionesq; cum melle aut uua passa.Panos uero ex aceto tritum Semis grana tria i tertianis deuorari iubẽt aliq ante aecessioné. Vel plura ilini frõti,sũt q & ante solis ortũ eeruiealib⁹ subiici efficaciter purẽr. Vis magna ad refrigerádos ardores uiridi Vlcera quoq; quę serpũt sanat cũ melle.ul uua passa.Iré testes ambusta,carbũculos,aures eũ lacte mlietis:epiphoras oculoꝝ,uẽtris & intestinoꝝ fluctiones,Semẽ ex aqua potum bibit in eholeris eũ ruta.Pellit aíalia interaneoꝝ eũ mali punici suceo & oleo semẽ potũ.Xenocrates tradit ré miram,si uera est.Menstrua cõtineri uno die,si uuũ granũ biberit fœminæ,biduo si duo,& totidem diębus q grana sumpserint.M.Varro coriádro subtrito cũ aceto,earné ineorruptá æstate seruari putat.Atriplex & syluestre est & satiuũ accusatũ a pythagora tanq̃ faceret hydropicos morbosq; regiões & palloré.Coquit difficilie:ac ne i hortis qdé iuxta id nasci qcq̃ nisi láguidũ eulpauit. Addidere Dyouisius & Diocles plĩmos gigni ex eo morbos.Nec nisi murata sæpius aq̃ eoquédũ.Stomacho cõtrariũ esse lentigines & pabulas gignere.Miror q̃re difficulter i Italia id nasci tradiderit Soton Smyrneus.Hippocrates uuluaꝝ uitiis id infundi cũ beta.Lycus Neapolitan⁹ contra cáraridas bibẽdũ dedit,Panos furũculos icipiẽtes:duritias oẽs:uel cocto,uel crudo utiliter illini putát;

* Præsterum.

hé igné sacrũ cũ melle aceto nitroq;,silr podagris. Vngues scabros detraheť diciť sine ulcere. Sũt qui in morbo regio dẽr semẽ eius cũ melle. Arterias & tõsillas nitro addito perfricẽt. Aluũ moueant. Cocto aut p se, aut cũ malua, aut lẽticula cõcitantes uomitiões. Siluestri capillos tingũt. & ad supradicta utunť medicina.

De malua, malope, & althea, & lapatio, & oxylapato, & hydrolapato, & hippolapato, & bubalapato. Cap. xxi.

E Cõtrario in magnis laudib⁹ malua est utraq; & satiua & syluestris. Duo gñа earum amplitudine folii discernũť. Maiorẽ græci malopẽ uocãt i satiuis. Alterã ab emolliẽdo uẽtre dictam putãt malachẽ. E syluestrib⁹ cui grãde foliũ & radices albæ althea uocať ab excellẽtia effectus a qbusdã aristalthea. Oĩe solũ i quo serunť pingui⁹ faciũt. Huic cõtra oẽs aculeatos ict⁹ efficacior uis, pcipue scorpionũ, uesparum, similiũq;, & muris aranei. Quin & trita cũ oleo q̃libet earum puncti ante, ul' habẽtes eas nõ feriunť. Foliũ impositũ scorpionibus torporẽ afferr. Valent & cõtra uenena. Aculeos oĩs extrahũt illitæ crudę aut cũ aneto potæ. Decoctę uero cũ radice sua leporis marini uenena restringũt. Et ut qdã dicũt si uomať. De eisdẽ mira & alia tradunť. Sed maxime si quottidie qs succi ex q̃liber earũ sorbeat cyathũ dimidiũ oib⁹ morbis caritur⁹. Vlcera manãtia i capite sanãt, i urina putrefactę lichenas. Et ulcera oris cũ melle. Radix decocta furfures capitis & dentiũ mobilitates. Eius quæ unũ caulẽ habet radice circa dentẽ q doleat punge, donec desinat dolor. Eadẽ strumas & parotidas panosq; addita hoĩs saliua purgat citra uulnus. Semẽ in uino nigro potum a pituita & nauseis liberat. Radix mãmarũ uitiis ocurrit adalligata i lana nigra. Tussim in lacte cocta & sorbitiõis modo sũpta qnis diebus emẽdat. Stomacho inutiles. Sex. Niger dicit Olympiades thebanus abortiuas esse cũ adipe anseris. Alii purgari fœminas foliis earũ manus plenæ mẽsura in oleo & uino sũptis. Vtiq; cõstat parturiẽtes foliis substratis celeri⁹ solui. Protinus a partu reuocãda, ne uulua sequať. Dat & succũ bibendũ parturiẽtibus ieiunis in uino decocta hemina. Qui & semẽ tritũ adalligãt brachio genitale nõ cõtinentiũ. Adeoq; eæ ueneri nascũtur, ut semẽ unicaulis aspersũ cubitali fœmiarũ auiditates augere ad ĩfinitũ Xenocrates tradat. Itẽ tres radices iuxta adalligatas. Tenasmo & dysentericis utilissime ĩfundi. Itẽ fœdis uitiis, ul' si foueanť. Melancholicis quoq; succus dať cyathis ternis tepid⁹. Et ĩsaniẽtib⁹ q̃ternis. Decoctę comitialibus heminæ succi. Hic & calcuosis & inflatione & torminib⁹, aut opisthotõico laborãtib⁹ tepidus illiniť. Et sacris ignibus & ambustis decocta in oleũ folia imponunť. Et ad uulnerũ ĩpet⁹ cruda cũ pane, succu⁹ decoctæ neruis pdest & uesicæ, & intestinorũ rosiõibus. Vuluas & cibo & ĩfusione mollit in oleo, succ⁹ decoctæ pori meatus suaues facit. Altheæ i oĩbus supdictis efficacior radix, pcipue cõuulsis ruptisq;. Cocta in aq̃ aluũ sistit. Ex uino albo strumas & potidas, & mãmarum inflãmatiões, & panos i uino folia decocta & illita tollũt. Eadẽ arida i lacte decocta q̃libet pnitiosæ tussi citissime medãť. Hippocrates uulneratis sitiẽtibusq; defectu sãguĩs radicis decoctæ succũ bibẽdũ dedit. Et eã uulnerib⁹ cũ melle & resina. Itẽ cõuulsis, luxatis, tumẽtib⁹, & musculis neruis articl'is iposuit. Et asmaticis ac dysentericis i uĩo bibẽdũ dedit. Mirũ aquã radice ea addita addẽsari sub diuo, atq; elactescere. Efficatior aũt quo recẽtior. Nec lapatiũ dissĩles effect⁹ hñt. Est aũt syluestre, qđ alii oxalidẽ appellãt, satiuo pximũ, foliis aquosis, color betæ candidæ, radice minima. Nostri uero rumicẽ, alii lapatiũ cantherinũ ad strumas cum axungia efficacissimũ. Est & alterũ gẽnus fere oxylapaton uocãt. Satiuo idẽ simili⁹, & acutiora habet folia rubriora, nõ nisi in palustribus nascẽs. Sunt qui hydrolapaton tradũt in aq̃ natũ. Est & aliud hippolapaton maius satiuo, cãdidusq; ac spissius. Syluestria scorpionũ ictibus medenť, & ferire phibent hñtes. Radix aceto decocta si coleť succus dẽtibus auxiliať. Si uero bibať morbo regio, semẽ stomachi iextricabilia uitia sanat. Hippolapati radices priuati ungues scabrosos detrahũt. Dysẽtericos semẽ duab⁹ drachmis in uino potũ biberat. Oxylapati semẽ lotũ in aq̃ cœlesti sanguinẽ prodest reiiciẽtib⁹. adiecta acacia lẽtis magnitudie pdest. Præstantissimos pastillos faciũt ex foliis, & radice addito nitro & iure exiguo. In usu aceto diluũt. Sed satiuũ i epiphoris oculorũ illinũt frõtib⁹. Radice *melicetias *Ceria. & lepras curãt. In uĩo uero decocta strumas & potidas & calculos. Pro uino & lienes. Cœliacos q̃q; & dysentericos & tenasmos. Ex eadẽq; oĩa efficaci⁹. ius lapati & ructus facit, & urinã ciet, & caliginem oculorũ discutit. Item pruritũ corpis in solia balnearũ additũ, ut prius ipm illitum sine oleo. Firmat & cõmanducata radix dentes. Eadẽ decocta cum uĩo sistit aluũ. Folia soluũt adiecto sale. Adiecit Solon neq; ut omittamus bulapaton, radicis tãtũ altitudine differẽs est, & erga dysentericos efficacis effectus potum ex uino.

De ſinapis tribus generibus,& marrubio,& erpillo,& ſiſymbrio, ſiue thymbræo,& de lini ſemine.& blito. Cap.xxii.

Sinapis cuius in ſatiuis tria genera diximus, Pythagoras principatũ habere ex his quoꝝ ſubliẽ uis feraẽ iudicauit,qm̃ nõ aliud magis in nares & cerebrũ penetret. Ad ſerpẽtiũ ictus & ſcorpionũ tritũ cũ aceto illiniẽ Fũgoꝝ uenena diſcutit.Cõtra pituitá teneẽ i ore dõec liqueſcat, aut gargarizaẽ cũ aqua mulſa.Ad dentiũ doloré mandiẽ.Ad uuá gargarizaẽ cũ aceto & melle. Stomacho utiliſſimũ contra oĩa uitia pulmonibuſq̃.Excreatiões faciles facit ĩ cibo ſumptũ. Daẽ & ſuſpirioſis.Item comitialibꝰ tepidũ cũ ſucco cucumerꝝ.Sẽſus atq̃ ſternutaméta capitis purgat Aluũ mollit.Mẽſtrua & uriuá ciet.Et hydropicis imponiẽ.Cũ fico & cumino tuſum ternis ptibꝰ comitiali morbo.Et uuluaꝝ cõuerſioné ſuffitũ excitat odore aceto mixto.Item lethargicos.Adiicitur tordylion.Eſt aũt id ſemẽ ex ſili.Et ſi uehemẽtior ſomnus lethargicos pmat, cruribꝰ aut etiam capiti illiniẽ cũ fico & aceto. Veteres dolores thoracis,lumboꝝ,coxẽdicũ.✣humeꝝ & ĩ quacunq̃ pte corpis ex alto uitia extrahẽda ſuut illitũ cauſtica ui emeudat puſtulas faciẽdo. At ĩ magna duritia ſine fico ĩpoſitũ,uel ſi uehemẽtior uirgo timeaẽ per duplices pannos. Vtunẽ ad alopecias cũ rubrica,pſoras.lepras,phitiriaſes,lithanicos,opiſtothonicos.Inungũt quoq̃ ſcabras gẽas, aut caligantes oculos cũ melle.Succuſq̃ tribus mõis exprimiẽ ĩ fictili,caleſcitq̃ ĩ eo & ĩ ſole modice.Exit & e cauliculo ſuccus lacteus.qui ita cũ induruit,dentiũ dolori medeẽ. Semen ac radix cũ ĩmaduere,muſto cõterunẽ.Manuſq̃ plenæ mẽſura ſorbenẽ ad firmádas fauces,ſtomachũ,oculos caput.ſenſuſq̃ oẽs.Mulierũ etiá laſſitudines ſaluberrio genere mediciæ. Calculos quoq̃ diſcutit potũ ex aceto.Illinũẽ & liuoribꝰ ſuggillatiſq̃ cũ melle & adipe anſerio, aut cæra cyptia.Fit & oleum ex ſemie madefactoin oleo expſſoq̃. quo utũẽ ad neruoꝝ rigores,lũboꝝq̃ & coxendicũ pfrictiões Siapis naturá effectuſq̃ eoſdẽ hẽe tradiẽ adarca iter ſyluas tracta in cortice calamoꝝ ſub ĩpa coma naſcẽs.Marrubiũ plerĩq̃ inter prias herbas cõmendauere, quẽ græci praſion uocant, alii linoſtrophon,nõnulli philopeda, aut ✱philocares,notius q̃ ut iudicandũ ſit.Huiꝰ folia ſemẽq̃ cõtrita pſont cõtra ſerpẽtes,pectoꝝ & lateris dolores,tuſſim ueterẽ.Et iis q̃ ſãguinẽ eiiciũt eximie utile,ſcapis eius cũ panico aq̃ decoctis,ut aſpitas ſuccis mitigeẽ. Impõiẽ ſtrumis cũ adipe.Sũt q uiridis ſemẽ q̃tũ duobꝰ digitis capiát,cũ farris pugillo decoctũ,addito exiguo olei & ſalis ſorbere ieiunos ad tuſſim iubeát. Alii nihil compant.In eadẽ cãmarrubii & fœniculi ſuccis ad ſextarios teruos expſſis decoctiſq̃ ad ſextarios duus,cũ addito mellis ſextario ruſus decocto ad ſextarios duos,ſi cochleatii mẽſura ĩ die ſorbeaẽ ĩ aquę cyatho.Et uirſitũ uitiis tuſum cũ melle mire pdeſt Lichenas purgat ex aceto.Ruptis cõuulſiſſpaſmatũ neruis ſalutare.Potũ aluũ ſoluit cũ ſale & aceto.Itẽ mẽſtrua & ſecũdas mulieꝝ.Arida farina cũ melle ad tuſſim ſiccá efficaſſima eſt.Itẽ ad cácrenas & pterygia,Succꝰ uero arciculis e naribꝰ morbo regio,minuẽdæq̃ bili cũ melle pdeſt.Itẽ cõtra uenena inter pauca potẽs.Ipſa herba ſtomachũ & excreatiões pectoris purgat,Cũ iride & melle urinã ciet,Cauẽda tamẽ exulceratæ ueſicæ & renũ uitiis.Diciẽ ſuccus charitatẽ oculoꝝ adiuuare.Caſtor marrubii duo genera tradit.Nigrũ,& quod magis probat candidũ.In ouũ inane ſuccũ adiicit his,ipmq̃ ouũ infundit melle æquis portionibꝰ tepefactũ,uomicas rũpere,purgare,perſanare pmittẽs.Illiris etiá uulneribus a cane factis tuſa cũ axungia ueteri.Serpillũ a ſerpẽdo putát dictũ,Quod in ſylueſtri euenit,ĩ petris maxie.Satiuũ nõ ſerpit.ſed ad palmi altitudiuẽ increſcit. Pinguiꝰ uolũtariũ & cãdidoribus foliis & ramis,aduerſus ſerpẽtes efficax maxie cẽchrin & ſcolopẽdras terreſtres ac marias.Et ſcorpiões decoctis ĩ uio ramis foliiſq̃.Fugat & odoẽ,cominꝰ ſi uraẽ Et cõtra marinoꝝ uenena pcipue ualet.Capitis doloribꝰ decoctũ ĩ aceto illiniẽ tẽporibꝰ ac fronti cũ roſaceo.Itẽ freneticis,lethargicis,cõtra tormia,& urinę difficultatẽ,anglas,uomitiões drachmis q̃ttuor datur.Ex aqua bibiẽ & ad iocinerũ dolores.Folia obolis q̃ttuor danẽ ad lyenẽ ex aceto Ad cruẽtas excreatões teriẽ ĩ cyathi duobꝰ aceti & mellis.Siſymbriũ ſylueſtre a q̃buſdã thymbrẽũ appellatũ,pedali nõ ampliꝰ altitudine qđ ĩ riguis naſciẽ ſilẽ naſtuttio eſt. Vtrũq̃ efficax ad uerſus aculeata alalia,ut ſunt crabrones & ſimilia.Quod ĩ ſicco ortũ odoratũ eſt,inſeriẽ coronis anguſtiore folio.Sedát utraq̃ capitis doloré.Itẽ apiphoras,ut Plinius tradit.Alii panẽ addũt.Alii per ſe decoquũt in uino.Sanat & epinyctidas,cutiſq̃ uitia in facie mulierũ ĩtra q̃rtũ diẽ noctibus ĩpoſitũ diebuſq̃ detractũ. Vomitiões,ſingultꝰ,tormia,ſtomachi diſſolutiões cohibet ſiue in cibo ſũptũ,ſiue in ſucco potũ.Non edeudũ grauidis,niſi mortuo cõceptu.Quippe ẽt ĩpoſitũ eiicit.Mouet uriná cũ uino potũ.Sylueſtre & calculo,quos uigilaẽ opꝰ ſit excitat ĩfuſum capiti cũ aceto.Li

Lienũ

✱Philophares.

ni semē cū aliis qdem in usu est. Et per se mulierū cutis uitia emēdat i facie. Oculoꝝ aciē succo adiuuat. Epiphoras cū thore & aqua, aut cū myrrha. Cū uīo sedat parotidas. Cū melle aut adipe, aut cæta stomachi solutiones inspsum pulentæ mō. Anginas in aq̄ & oleo decoctū, & cū aniso illitū. Torreť ut aloū sistat. Cœliacis & dysentericis īponiť ex aceto. Ad iocineris dolores esťur cum uua passa. Et ad phthisin utilissime. Semine fiunt & eligmata. Musculoꝝ, neruoꝝ, articulorū, ceruicū duritias. Cerebri mēbranas mitigat faria semis nitro, aut sale, aut cieř additis. Eadē cū fico item concoqt ac maturat. Cū radice uero cucumeris syluestris extrahit quecūq; corpori īhærēt. Sic & fracta ossa, serpe ulcus in uino decocta ꝓhibet. Eruptiones pituitæ cū melle emēdat. Vngues scabros cū pari modo nasturtii, & testiū uitia & ramices cū resina & morra, & cāchrenas ex aq̄. Stomachi dolores cū fœnu græco sextariis utrisq; decoctis in aq̄ mulsa. Intestinoꝝ & thoracis pnicio se uitia clystere in oleo & melle. Blitō iners uideť ac sine sapore, aut acrimonia ulla. Vn̄ cōuitiū fœminis apud Mēandrū faciūt mariti, Stōacho inutile ē. Vētrē adeo turbat, ut cholerā faciat aliqbus. Diciť tñ aduersus scorpiōes potū uīo ꝓdesse, & clauib⁹ pedū illini. Itē lyēi & tēpoꝝ dolore ex oleo Hippocrates menstrua sisti eo cibo putat.

De meu & fœniculo, & hippomarathro, uel myrseneo, & canabi, & de ferula, & carduis. Cap. xxiii.

MEu in Italia nō nisi a medicis seriť, & iis admodū paucis. Duo gña eius. Nobilius athamāticū uocāt illi, ab athamāte inuentū. Hi qm̄ laudatissimū in athamāte repiať, foliis aniso si̇l'e, & caule aliquādo ✱ bipedali, radicibus multis & obuigris, quibusdā altissimis. Minus rursum q̄ illud alterū. Ciet urinā in aq̄ potū radice tricta uel decocta. Inflatiōes stōachi mire discutit. Itē turmina & uesicæ uitia, uuluæq; articulis cū melle. Infātibus cū apio illitū imo uentri urinas mouet. Fœniculum nobilitaoere serpētes, gustatu ut diximo⁹ senectā exuēdo, oculorūq; aciē succo ei⁹ reficiēdo. Vnde itellectū est hoīem quoq; caliginē p̄cipue eo releuari. Colligiť hoc caule turgescente. In sole siccať, inūgiť in melle. Vbiq; hoc est. Laudatissimū tñ in Hiberia e lachrymis fit & ex semine recenti. Fit etiam e radicibus prima germinatione incisis. Est & in hoc gñe syluestre, qđ alii hippomarathron, alii myrseneū uocāt, foliis maiorib⁹, gustu acrioř, ꝓceri⁹ brachiali crassitudīe, radice cādida. Nasciť in calidis, sed saxosis, Diocles & aliud hippomarathri gen⁹ tradit, lungo & angusto folio, semie curiādri. Medicinæ in satiuo ad scorpionū ictus & serpentiū semine in uino poto. Succus & auribus instillať, uermiculusq; in his necat. Idip̄m condimentis ꝓpe oibus inseriť. Oxypotis etiā aptissime. Quin & crustis subditur panis. Semen stomachū dissolutū astringit, uel in febribus sumptū. Nauseam ex aqua tritum sedat. Pulmonib⁹ & iocinerib⁹ laudatissimū. Ventrē sistit cum modice sumiť, urinā excitat, & tormina mitigat totū decoctū, Lactisq; defectu potum māmas replet. Radix cum ptisana sumpta renes purgat, siue decocto succo, siue semine sump[illegible]o. Prodest & hydropicis radix ex uino cocta. Itē conuulsis illinunť folia tumorib⁹. Ardentes ex a[illegible]to calculos uesicæ pellūt. Genituræ abundantiā quoq; mō haustū facit. Verēdis amicissimū, siue ad fouēdū radice cū uino cocta siue cōtrita in oleo illitū. Multi tumoribus, & suggillatis eum cæra illinūt, & radice i succo, uel cū melle cōtra canis morsum utunť, & cōtra multipedem ex uino. Hippomarathron ad oīa uehemētius. Calculos p̄cipue pellit. Prodest uesicæ cū uīo leui, & fœminaꝝ mēstruis, efficaci⁹ in eo semen q̄ radix. Modus in utroq; quod duob⁹ digitis trito additť in potionē. Petriclius q ophiaca scripsit, & Micon qui rhizitommena aduersus serpētes nihil hippomarathro efficaci⁹ putauere. Saue & Nicāder nō in nouissimis posuit. Canabis i syluis primū nata est, nigriore folio & aspiore. Semē eius extinguere geniturā uirorū diciť. Succ⁹ ex eo uermiculos aotiū & qoodcūq; ītrauerit eiicit, sed cū dolore capitis Tantaq; uis ei est, ut aquæ īfusa coagulare eā dicať. Et ideo iumētoꝝ aluo succurrit pota i aqua. Radix cōtractos articlos emollit in aq̄ cocta. Item podagras & si̇l'es impetus. Ambustis cruda illiniť, sæpi⁹ sed mutať, priusq; arescat. Ferula semē simile aneto habet, Quæ ab imo caule diuidiť a cacumīe, fœmina putať. Caules eduť decocti cōmendanťq; musto ac melle. Stomacho utiles. Sin plures sumpti, capitis dolores faciūt. Radix denarii pondere i uini cyathis duobus bibitur aduersus serpētes. Et ip̄a radix imponiť. Sic & tormib⁹ medeť. Ex oleo aūt & aceto & cōtra sudores imodicus, uel i febrib⁹ ꝓficit. Succ⁹ ferulæ aluū sistit fabæ magnitudīe deuoratusq;. E uiridi ferula muscul⁹ utilis ē ad oīa ea uitia. Ad sanguinē sistendū decem grana seminis bibunť i uino trita uel medolla. Sūt qui comitialibus morbis dandū putāt luna quarta, sexta septima, ligulæ mensura. Natura ferulaꝝ murenis īfestissima est. Tactæ siqdem ea moriunť. Castor radicis succum & oculoꝝ claritati cōferre multum pu

tauit, & de carduorū satu inter hortēsia diximus. Quapropter & medicinā ex iis non differamus. Sylvestriū genera sunt duo. Vnū fructicosi⁹ a terra statim. Alterum unicaule crassius. Vtriq; folia pauca, spiosa, muricatis cacuminibus. Sed alter florē purpureū mittit iter medios aculeos celeriter canescentē, & abeuntē cū aura. Scolymon graeci uocant. Hic anteq̄ floreat cōtusus atq; expssus il lito succo alopecias replet. Radix cuiusq; ex aq̄ decocta potatoribus siti facere narrat. Stomachū corroborat, & uuluis si credimus etiā cōferre aliquid tradit, ut mares gignant. Ita enim Cherias Atheniensis scripsit, & Glaucias qui circa carduos diligentissimus uidetur. Manducat⁹ cardu⁹ hic odorem cōmendat oris.

Confectio tyr acae, compositio medicamenti Antiochi. Cap. xxiiii.

SEd ante discessum ab hortensibus unam compositionem ex his clarissimā subtexemus aduersus uenenata animalia, incisam lapide uersibus in limine aedis Aesculapii. Serpilli duum denariorum pōdus. Opoponacis & milii tātūdem singlo. Trifolii pōdus denarii. Aneti & foeniculi seminis, & anisi, & amii, & apii denariorū senū & singlis generib⁹, erui farinae duodeci. Haec tusa cribrataq; uino q̄tū possit excellēti digerūt i pastillos, uictoriati pōdere. Ex iis singli dant ex uini mixti cyathis ternis. Haec tyriaca magnus rex antiochus aduersus oīa uenena usus traditur.

CAII PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER .XXI. PROOEMIVM.

De natura flo & coronamento, de mira florū uarietate. Cap. i.

IN hortis seri & coronamēta iussit Cato ineuarrabili florum maxime subtilitate q̄si nulli pōt facili⁹ esse loqui q̄ rerum naturae pingere, lasciuienti p̄serum & in magno gaudio fertilitatis tam uarie ludenti. Quippe reliqua usus alimentiq; gra genuit. Ideoq; secula annosq; tribuit iis. Flores uero odoresq; de die in diē gignit. Magna, ut palā est admonitiōe hoīm, q̄ spectatissime florēt celerrime marcescere. S; ne pictura q̄dē sufficiēti imagini colo reddēdę, mixturāq; uarietati siue alterni atq; m̄ltiplices iter se nectāt, siue p̄uatis gene funiculis i orbē, in obliquū, in ambitum, quaedam coronae per coronas currunt.

De strophiolo serto, & qui primum flores miscere coeperit, & quando primum corolla inuenta, uel appellata, & quare. Cap. i.

TEnuioribus utebantur antiqui strophia appellātes, unde nata strophiola. Quin & uocabulum ip̄m tarde inde cōmunicatū est inter sacra tantum & bellicos honores coronis suū nomen uindicantibus. Cū uero a floribus fierent serta, a serendo seruiae appellabantur. Quod apud graecos quoq; nō adeo antiq̄tus placuit. Arbo eñ ramis coronari in sacris certaminibus, mos erat primū. Postea uariari coeptū mixtura uersicolores, florūq; iuicē odores coloresq; accendere Sicyoni ex ingenio Pausię pictoris, atq; Glicerae coronariae dilectae admodū illi cū opa eius pictura imitaret, & illa puocans uariaret, essetq; certamē artis ac naturę. Quales etiā nunc extant artificis illius tabellę, atq; in primis appellata stephanoplocos qua pinxit ipsam. Idq; factum est post olympiadē centesimā. Sic coronis e floribus receptis paulo mox subire quae uocant egyptię, ac deinde hybernae, tum cū terra flores negat, ramēto e cornib⁹ tincto. Paulatimq; & Romae subrepsit appellatio corollis inter initia, p̄pter gracilitatē nomiatis, mox & corollariis, postq̄ e lamina aerea tenui inaurata aut inargentata dabantur.

Quis primū coronā foliis aureis & argenteis dedit, & de honore corona apud antiquos, & de Scipionis honore, & de pactilibus coronis, & Cleopatrae reginae facta. Cap. iii.

CRassus diues prim⁹ argēto auroq; folia imitat⁹ ludis suis coronas dedit. Accesserūt quoq; & lemnisci, quos adiici ip̄a corona honos erat p̄pter hetruscas quibus iungi nisi aurei non debebant. Puri diu fuere ii. Celare eos primum instituit. P. Claudius Pulcher, bratheasq; etiā Philyrae dedit. Semp t̄n auctoritas uel ludicro quaesita fuit. Namq; ad certamina in circū p ludos & ip̄i descēdebāt, & seruos suos quoq; mittebāt. Inde illa: xii. tabula lex. Qui coronā parit. Ipse pecuniāue eius. Virtutis ergo arguitur, quā serui equiue meruissent. Pecuniam partam lege dicit, nemo dubitauit. Quis ergo honos? ut ipsi mortuo, parētibusq; eius dū itus posit⁹ esset forisue ferret, sine fraude esset iposita. Alias in usu p̄miscuo ne ludicrae quidē erāt, ingēsq; & his seueritas. L. Fuluius argētarius bello punico secūdo cū corona rosacea interdiu e pgula sua i fo

ꝓspexisse dictus,ex auctoritate senatus in carceré adductus,non ante finé belli emissus est.P.Mutianus cum demptá Marsiæ coroná e floribus capiti suo iposuisset,atq; ob id duci cum io uincula triũuiri iussissent,appellauit Tri.Pleb.nec intercessere illi aliter q̃ Athenis,ubi comessabũdi iuuenes ante meridié cõuentus sapieotiũ quoq; doctsinæ frequẽtabant.Apud nos exéplũ licentiæ huius nõ est aliud q̃ filia diui Augusti.Cuius luxuria noctibus corooatũ Marsiá litteræ illius describunt.Florũ quidé populus Ro.honorem Scipioni tantũ adhibuit.Suario cognominabaẗ, ꝓpter similitudinem Suarii cuiusdam negociatoris.Ob id erat in tribunatu plæbei admodum gratꝰ, dignusq; Africanorũ familia.Nec ei fuit io bonis funeris impésa Asses ergo contulit popl's,ac funus elocauit,quaq; parte ferebaẗ,flores e ꝓspectu oĩ sparsit.Et iam tunc coronæ deorum honos erãt. Et lariumpublicoꝝ priuatoꝝq; & sepulchroꝝ & manium . Summaq; auctoritas pactili coronæ Sutiles salioꝝ sacris tnuenimus & solénes cœnis.Trãsiere deinde ad rosaria. Eoq; luxuria ꝓcessit, ut nõ esset gr̃a nisi mero folio.Sutilibus mox petitis ab India,aut ultra Indos . Laudatissimũ qdé habeẗ e nardi folio eas dari,aut ueste serica uersicolores unguẽtis madidas,Hunc hẽt oouissime exitũ luxuria fœminarũ.Et apud græcos qdã de co.onis priuati scripsere Mnestus atq; Callimachus medici,q̃ nocerét capiti,qm̃ & in hoc est aliqua ualetudis portio.Io potu atq; hilaritate p̃cipue odorũ ui surripiẽte fallaciter solertiá.Namq; scelesata Cleopatra apparatu belli Acciaci gratificatioé ip̃ius regiæ Antõio timẽre,oec nisi p̃gustatos cibos submẽte,fereẗ ab ore ciꝰ iussisse extremis corõæ floribꝰ ueneno illitis.Ip̃aq; capiti ipósita.Mox ꝓcedẽte hilaritate inuitauit Antoniũ ut corõas biberét.Quis istas timeret isidias?Ergo cõcerpta iscyphũ icipiẽri haurire opposita manu.En ego sũ inqt,illa chare Antoni,quã tu noua p̃gustãriũ diligẽtia caues,adeo mihi si possim sine te uiuere occasio & rõ adest.Iñ cductã e custodia bibere iussit,illico expirãtẽ. De coronis extra supradictos scripsit Theop.apud grecos.Ex oĩs aũt iscripseẗ aliq libros anthologicõ.Flores uero ꝓsecutus est oemo:q; eqdem inueniã.Nec nos nũc.s.coronas oectemus.Id eni friuolum est. Sed de floribus quæ uidebuoẗ digna memorabimus.Paucissima geoera nostri corooaméntoꝝ inter hortensia oouesc,ac pene uiolas rosasq; taotum.

De sosa in coronis,& de generibus eius,& ubi seraẗ. Cap.iiii.

ROsa nasciẗ spina uetius q̃ frutice,i rubro quoq; ꝓueniẽs.Illic ẽt iucũdi odoris q̃uis angusti.Germinat oĩs psio inclusa granato cortice.Quo mox intumescẽre & in uirides alabastros fastigato paulati subescẽs dehiscit,ac sese pãdiri calicis medio sui stãtis cõplexa luteos apices.Visus eius in coronis ꝓpe nimiꝰ est.Oleo maceraẗ,idq; iam a Troianis tp̄ibus Homero teste. Præterea i uoguẽta trãsit ut diximꝰ.Per se medicas artes p̃bet.Emplastris atq; collyriis ĩpõiẗ mordaci subtilitate.Mẽsaꝝ etiã delitiis iungẽdis minie ooxia.Cõira gñ̃a eiꝰ nostri fecere celeberria, Prænestinã & Cãpanã.Addidere alii Milesiã,cuius sit ardẽtissimus colos non excedẽtis duodena folia.Proximã ei Trachiniã minus rubeotẽ.Mox Alabandicã uiliorẽ albicãtibus foliis. Vilissimã uero plibꝰ, uel*minutissimã spinosã.Differũt eñ̄ multitudie folioꝝ,asp̄itate,leuore,colore,odore.Paucissima quina folia,ac deinde nũerosiora,cũ sit genus,eius quã centifoliã uocãt,q̃ est i Campania Italiæ.Græciæ uero circa Philippos,sed ibi nõ suæ terræ ꝓuentu.Pãgeus nãq; mons in uicino fere est numerosis foliis ac paruis.Vñ accolæ transferẽtes cõserũt,ip̄aq; plantatiõe ꝓficiunt. Nõ aũt talis odoratissima ẽ.Nec cui latissimũ maximũq; foliũ.Breuiterq; indiciũ ẽ odoris scabritia corticis.Cepio Tiberii cæsaris pricipatu negauit centifoliã i coroois addi,p̃terq̃ extremos uelut ad cardies,nec odore,nec specie ꝓbabilẽ.Est & q̃ græca appellaẗ a nr̃is,a græcis lychnis,nõ nisi in hũidis locis ꝓueoiẽs, nec nũq̃ excedẽs.v.folia uiolæ magnitudie,odore nullo.Est & alia græcula appellata,cõuolutis folioꝝ paniculis,nec dehiscẽs nisi maou coacta,sp̃q; nascẽti filis,latissimis foliis.Alia fundiẗ e caule maluaceo,folia oleacea habẽs.✠musceton uocãt.Atq; iter has media magnitudine autũoalis, quam coroneolã uocant oĩ̃es sine odore præter coroneolã in rubo natam tot modis adulteraẗ.Et alias uera quoq; plurimũ solo præualet.Cyrenis odoratissima est. Ideoq; ibi ungẽtũ pulcherrimũ.Carthagine Hispãiæ hyeme quoq; tota p̃cox.Auferr & cœli tẽperies.Quibusdã eñ̄ anois minus odorata,ꝓueoit.Preterea locis oĩbus siccis q̃ humidis odoratior. Seri oec pinguibꝰ uult,nec argillosis locis nec*riguis cõtẽta ruribus.Proprieq; suderatũ agrũ amat.Præcox Cãpana. Sera Milesia.Nouissime tñ̄ definit Prænestina.Fodiunẗ altius q̃ fruges leuius q̃ uites.Tardissime ꝓueniũt semine,qđ in ip̄o cortice subest ip̄o flore opestũ laougine.Ob potius caule conciso inseruneẗ & ocellis sadicis,ut harũdo.Vnũ genus inseriẗ pallidę spioosæ lon

*Sed minutissimis spioniam,uel spermoniam.

✠ mosceuton

*Raris.

gissimis uirgis qnq; foliae quae e graecula altera est. Omi aut recisione atq; ustione pficit. Translatione quoq; ut uitis optime ocissimeq; puenit. Surculis quaternu digito longitudie, aut amplio re post uergiliaru occasum sata. Dein p fauoniu translata, pedalib9 iteruallis, crebroq; circufossa. Qui praecoce faciunt pedali circa radice scrobe aqua calida ifundut germinare icipiete calice.

De lilio tria genera, & ratione ea inserendi. Cap. v.

Liliu rosae nobilitate proximu est, & quada cognatione ungueti oleiq; qd' lilion appellatur. Et impositu etiam maxime rosas decet, medio prouentu earum incipiens. Nec ullis florum excelsitas maior. Interdum cubitoru trium. Languido semper collo, & no sufficiente capitis oneri. Candor eius eximius. Foliis foris striatis, & ab angustiis in latitudine paulatim sese laxantibus effigie calathi. Resupinis p ambitu labris. Tenuiq; filo & semine stantib9 i medio crocis. Ita odor colorq; duplex, ut alius calicis, alius staminis, differetia angusta. In ungueti uero oleiq; usu folia no spernunt. Est flos no dissimilis illi in herba qua conuoluulu uocant, nascens p frutera, nullo odore, nec crocis intus, cadore tantu referens, ac ueluti rudimentu naturae lilia facere codiscetis. Alba lilia iisdem omibus modis serunt, quibus rosa. Et hoc amplius lachryma sua, ut hipposelinum, nihilq; est foecudius. Vna radice quinqgenos saepe emitente bulbos. Est & rubes liliu, qd graeci crinon uocat Alii flore ei9 cynorhodo. Laudatissimu in Antiochia & Laodicea Syriae mox in phaselide. Quartu locu obtinet in Italia nascens, Sunt & purpurea lilia, aliquado gemino caule carnosiore rantu radice. maiorisq; bulbi, sed unius. Narcisum uocat hui9 alteru genus flore cadido, ealice purpureo, Differetia a liliis est, & haec q narcisis folia in radice sut pbatissimis in Lyciae motibus. Tertio generi caetera eade. Calix herbaceus, oes serotini. Post a arcturu em florent, ac p aequinoctiu autumnu. Inuenta est in his & ratio inserendi monstrificat hominu ingeniis. Colligitur nanq; mese Iulio scapi arescentes, liliaq; suspedunt in fumo. Dein nudatibus se nodulis i faece nigri uini uel graeci mense Martio macerant, ut colore accipiat. atq; ita in scrobiculis seruant heminis faecis circufusis. Sic fiunt purpurea lilia, miruq; ita tingi aliquid ut nascat infectum.

De uiolis & de calta, & de baccare, & combreto. Cap. vi.

Violis honos proximus. Eatum plura gna. Purpureae, luteae, albae, plantis omes ut olus satae. Ex iis uero q sponte ✣ apricis & mactis locis prouenidt purpureae latiore folio statim ab radice carnoso exeut, folaq; graeco nomine a caeteris discernuntur, appellatae la, ut ab his, Ianthina uestis, S3 satiuis maxia auctoritas luteis, Genera iis tusculana & quae maria appellat. Folio aliquato latiore, sed minus odorato. In totu uero sine odore, minutoq; folio Calathiana mun9 autuni, caeteris ueris. Proxima ei Calta est cocolori amplitudine. Vincit numero folioru marina quinq; folia non excedente, eadem odore superat. Est em grauis calta. Non leuior ei qua scopam regiam appellant, quanq folia eius oleant, non flores. Bacear quoq; radicis tantu odoratq; est a qbusdam nardum rusticu appellatu. Vngueta ex ea radiee fieri solita apud antiquos Aristophanes prisce coemedia poeta testis est. Vnde quida errore falso barbaricam eam appellabant. Odor est ei cinnamomo pximus. Gracili solo nec humido puenit. Similium ei combretu appellatur foliorum exilitate usq; in fila extenuata, & pcerius q baccar. Nec haec sut tantu, sed eoru quoq; error corrigedus est, qui bacear rusticum nardu appellauere. Est em alia herba sic cognominata, quam graeci Asaron uocant, cuius specie figuraq; dixim9 in nardi genetibus. Quinimo Asaron inuenio uocitari, qmi coronas no addat. Crocu syluestre optimu serere in Italia minime expedit, ad serupula usq; ad singula areis decoquentibus, serit radicis bulbo. Satiuu latius maiusq; & nitidius, s3 multo leuius degenerans. Sed nec ubiq; foecundum etiam cyrenis, ubi sp flores laudatissimi. Prima nobilitas cilicio croco, & ibi cortieo mote. Dein Lycio mote olympo. Mox centuripio siciliae. Aliqui phlegraeo secudu locu dedere. Adulterat nihil aeq. Probatio synceri iposita manu crepat ueluti fragile. Humidu em, qd' euenit adulteratione, sedet. Altera pbatio si manu prolata ad ora leniter faciem oculosq; mordeat, & per se genus satiui bladissimu uulgo, cu sit medio candidum, dialeucon uocan. Cotra cyrenaico uitiu, qd' omi croco nigrius est, & celerrime marcescit. Optimum ubicunq; quod pinguissimu & breuibus capillis. Pessimu uero est quod situ redolet. Mutianus auctor est in Lycia anno septimo, aut octauo transferri in locum subactum, atq; ita degeneras renouari. Vsus eius in coronis nusq. Herba enim est folio angusto pene in capillamenti modum. Sed uio mire cog ruit, praecipue dulci tritu & ad thearra repleda. Floret uergiliaru occasu paucis diebus folioq; flore expellit. Viret bruma & colligit. Siccat umbra melius etia hyberna, Carnosa

✣ Opacis.

& illi radix,uiuaciorq̧ q̃ cæteris,Gaudet calcari,& atteri pede,perẽúdoq̧ melīꝰ ꝓuenit. Iõ iuxta semitas ac fontes lætissimum.

De floribus antiquis,& de odoramentorum diuersitate,saliunca,& polio. Cap.vii.

TRoianis tpibus ei iá erat honos.Et hos certe flores Homerꝰ tris laudat,loton,crocon, hyacinthú.Oium auté odoramentoꝝ atq̧ adeo hærba drñia est in colore,& odore, & succo, Odorato sapor uero ulli nõ amarꝰ,e cõtrario dulcia raro odorata,itaq̧ & uina odoratiora mustis.Syluestria magis oía satiuis.Quorundá odor suauior e longinquo ꝓpiꝰ est admotus hebetaf,ut uiolæ.Rosa recés a longinquo olet,sicca ꝓprius.Oñis aút uerno tpe acrior, & matutinis Quicq̃d ad meridianas horas dieí uergit,hebetaf.Nouella quoq̧ uetostis minꝰ odorata. Acerrimus tñ odor oium æstate media.Rosa & crocú odoratiora cú serenis diebꝰ leguntf,& oía in calidis magis q̃ in frigidis.In ægypto tñ minie odorati flores qa nebulosus & roscidus aer est a Nilo flumine.Quorúdá suauitati grauitas inest.Quædá cú uirent nou olent ꝓpter humoré nimiú, ut buceros qd est fœnogræcú.Acutus odor nõ oium sine succo est,ut uiolæ,rosæ,croco. Quæ uero ex acutis succo carét,eoꝝ oium odor grauis,ut in lilio utriusq̧ gñis.Ambrotanum & amaracus acres hñt odores.Quorúdá flos tantú iucúdus,reliq̃ partes ignauæ,ut uiolæ ac rosæ. Hortensiú odoratissima q̃ sicca,ut ruta,méta,apiú,& q̃ in siccis nascuntf.Quædá uetustate odoratiora,ut cotonea,eadéq̧ decerpta q̃ i suis radicibꝰ.Quędá nõ nisi defracta,aut ex attritu olét.Alia nõ nisi detracto cortice.Quędá uero nõ nisi usta,sicut thura myrrhæq̧.Flores triti oés amariores q̃ íracti. Aliq̃ arida diutiꝰ odoré cõtinét,ut melilotos.Quędá locú ipm odoratioré faciút,ut iris,qn & arboré totá cuiuscúq̧ radices attigút.Hespis noctu magis olet,íde noie íuéto.Aialiú nl'lú odoratú nisi de pátheris qcq̃ dictú est si credimꝰ.Illa quoq̧ nõ omittéda drñia,odoramtoꝝ multa pertinere ad coronaméta,ut irin atq̧ saliuncá,q̃q̃ nobilissimi sit odoris utraq̧.Sed iris radice tantú commendaf unguétis aut medicinæ nascés.Laudatissima í Illyrico.Et ibi quoq̧ nõ maritimis, sʒ í syluestribꝰ drilonis & narone.Proxia in Macedonia.Laudatissima hęc & cádicás.Et ex illis tertium locú hét Africana amplissima íter oés gustuq̧ amarissima.Illyrica quoq̧ duoꝝ generú é.Raphanitis a silitudine,q̃ & melior.Rhizotomos subrufa.Optima q̃ sternutaméra tactu mouet. Caulé hét cubiralé,& rectú.Floret diuersi coloris specie,sicut arquꝰ cœlestis uñ & nomé. Nõ improbaf & pisidica.Et fossuri tribꝰ ante mésibꝰ mulsa aq̃ circúfusa,hoc ueluti placaméto terræ bládiunf circúscriptá mucrone gladioue triplici,& cú legerint eá ꝓtinꝰ in cœlú attollút.Natura est ferués Tractataq̧ pustulas ambusti mõ facit.Præcipif añ oía ut casti legát.Teredines nõ sicca mõ, uerú & in terra celerrime sentit.Optimú antea irinú leucade & elide serebaf.Iápridé.n.& serif. Nunc e páphilia.Sed cilicú maxíe laudaf,atq̧ e septẽtrionibꝰ.Saliúca foliosa qdé est,sed breuis,& quę necti nõ possit.Radici numerosæ cohæret.Herba uerius q̃ flos,désa ueluti manu pssa breuiterq̧ cespes sui gñis,Pánonia hác gignit & norica.alpiúq̧ aprica urbiú eporredia,tátæ suauitatis ut metallú eé cœpit. Vestibꝰ íterponi eá gratissimú.Sic & apud græcos polion herbá íclytam Musæi & Hesiodi laudibꝰ,ad oía utilé pdicantiú,supq̧ cętera ad famá etiá dignitatis,Prorsusq̧ mirá,si mõ ut tradúr,folia eiꝰ mane cádida,meridie purpurea,sole occidente cerulea aspiciunf. Duo genera eius cápestre maius,syluestre qd' minus est.Quidá teuthrion uocát. Folia canis hois silia a radice ꝓtinꝰ núq̃ palmo altiora.Et de odoratis floribꝰ satis dictú, í qbꝰ unguéta uicisse naturá gaudét.

*Solidi tatis.

De uestiú æmulatiõe cú floribus & amarátho,& chrysocome,siue chrysiti. Cap.viii.

LVxuria uestibus quoq̧ ꝓuocauie eos flores,qui colore cõmendanf.Hos animaduerto tres esse principales. Vnum in cocco qui in rosis micat.Gratius nihil tradif aspectu,& in purpuras tyrias dibaphasq̧ ac laconicas.Alium amethysion qui uiola,& ipe in purpureú, quenq̧ Ianthinú appellauimus.Genera eiñ tractamꝰ in species multas sese spergétia. Tertius est qui proprie cõchylii intelligif multis modis, Vnus in heliotropio,& in aliquo ex his plærúq̧ saturatior. Aliꝰ in malua ad purpurá inclinás,Alius in uiola serotina conchyliorú uegetissima.Parta núc cõponunf,& natura atq̧ luxuria depugnáte.Lutei uideo honoré antiquissimú í nuptialibꝰ flámeis totú fœminis cõcessum.Et fortassis ideo nõ numerati inter principales,hoc est cões maribus ac fœminis,qm̃ societas principatú dedit. Amarantho non dubie uincimur. Est aút spica purpurea ueriꝰ q̃ flos aliqs,& ipe sine odore. Mirúq̧ in eo gaudere decerpi,& lętiꝰ renasci,Prouenit Augusto mẽse.Durat in autúnú.Alexádrio palma,qui decerptus asseruaf.Mirúq̧ postq̃ defecere cúcti flores madefactus aqua reuiuiscit,& hybernas coronas facit.Súma eius natura í noíe est appella

to qm̃ nõ marceſcit. In noie eſt & cyani colos. Itẽ holochryſi. Oẽs aũt hi flores nõ fuere in uſu Alexãdri Magni ætate, quoniam ꝓximi a morte eius auctores ſiluere de illis. Quo manifeſtum eſt poſtea placuiſſe. A græcis tñ repertos qs dubitet? nõ aliter Italia uſurpante uoĩa illoꝝ. At Hercules Petilio ipſa nomẽ impoſuit autũnali circaq; uepres naſcenti. Et tantũ colore cõmẽdat, qui eſt roſæ ſyluestri. Folia ꝑua qña. Mirũq; in eo flore iflecti cacumẽ, & nõ niſi intortuo folia naſci ꝑuo calice ac uerſicolori luteũ ſemẽ includẽte. Luteus & bdellio paſtillicãtibꝰ quinq̃geniſquinis barbulis coronat. Pratẽſes hi flores, ac ſine uſu, & ideoq; plærįq; ſine noibꝰ. Quin & his ĩpis alia alii uocabula ĩponũt. Chryſocome ſiue chryſitis nõ hẽt latinã appellationẽ. Palmi altitudine eſt, comãtibus fulgore auri corymbis, radice nigra ex auſtero dulci. In petroſis opaciſq; naſcens.

De honore coronaꝝ, & cyclamino, & meliloto, & trifolio, tria genera eius. Cap. ix.

ET fere peractis coloꝝ celerrimis tranſeat ratio ad eas coronas quæ uarietate ſola placent. Duo earuꝫ gña qñ aliæ flore conſtant, aliæ folio. Florem eſſe dixerim geniſtas. Nanq; & iis decerpitur luteus. Item rhododendron. Itẽ zizipha: quæ & cappadocia uocant. Iſq; odoratꝰ ſiliſq; oleaꝝ floribꝰ, in uepribus naſcit cyclaminũ, de quo plura alias. Flos eius coloſſinus in coronas admittit. Folia ſmilacis & ederæ in coronamẽtũ ſe dedere. Coronæq; eaꝝ obtinẽt principatũ. De q̃bus in fruticũ loco abũde diximus. Sũt & alia gña noibus græcis idicãda, qa nr̃is maiore ex parte nomẽ dare iis defuit cura. Et plæraq; eoꝝ in exteris terris naſcũt nobis tñ cõſectata, qm̃ de natura ſermo nõ d Italia ẽ. Ergo i corõamẽta folio ueneẽ melothrõ, ſpireõ, ✣ triganõ, cneorõ, qđ Caſiã Higinꝰ uocat. Et qđ cunilaginẽ, coniza meliſophyllõ, qđ apiaſtrũ, meliloton, qđ ſertulã cãpanã uocãt. Eſt.n. i Cãpania Italiæ laudatiſſima, a græcis ĩſunio, mox chalcidica & cretica, ubicunq; uero aſpis & ſylueſtribus nata. Coronas ex hac antiqtꝰ factitatas ĩdicio ẽ nomẽ ſertulę, qđ occupauit. Odor eiꝰ croco uicinꝰ eſt, & flos ipa cana. Placet maxie foliis breuiſſimis atq; pinguiſſimis. Folio coronat & trifoliũ. Tria eiꝰ gña. Minyãtes uocãt græci. Alii Aſphaltion maiore folio quo utunt coronarii. Alteꝝ acuto oxytriphilõ. Tertiũ ex oibꝰ minutiſſimũ. Inter hæc neruoſi cauliculi q̃buſdã, ut marathro, hippomarathro, myophono. Vtunt e ferulis & corymbis, & ederæ flore purpureo. Eſt & in alio gñe eaꝝ ſylueſtribus roſis ſimilis. Et in iis quoq; colos tantũ delectat. Odor aũt abeſt. Et cneori duo genera nigri atq; candidi. Hoc & odoratum. Ramoſa ambo. Florent poſt æquinoctium autumni.

✣ trygnon.

De origano, & thymo, & melle Attico, & conyza, & Iouis flore, & helenio, & ambrotono, & leucantemo. Cap. x.

TOtidẽ & origano in coronamẽtis ſpẽs. Alterꝰ.n. nullũ ſemen id aũt cui odor eſt creticũ uocat. Totidẽ & thymi, candidũ ac nigricãs. Floret aũt circa ſolſtitia, cũ & apes decerpunt, & auguriũ mellis eſt. Proueutũ.n. ſperãt apiarii large florẽte eo Læditur imbribus amittitq; florẽ. Semẽ thymi nõ põt deꝓhendi, cum origãi perq̃ minutũ, nõ tñ fallat. Sed qd intereſt id occultaſſe naturã? In flore ipo ✱ intelligit, ſatoq; eo naſcit. Quid nõ tẽtauere hoies? Mellis Attici ĩ toto orbe ſũma laus exiſtimat. Ergo trãſlatũ eſt ex Attica thymũ & uix flore (ut docemꝰ) ſatũ. Sed alia rõ naturæ obſtitit, nõ durãte attico thymo, niſi in afflatu maris ferat. Erat q̃dẽ hæc opinio antiq̃ in oĩ thymo. Iõq; nõ naſci ĩ Arcadia. Tũc oleã nõ putabãt gigni niſi ĩtra trecẽta ſtadia mari. Thymis q̃dẽ nũc etiã lapideos cãpos in ꝓuincia Narbonẽſi refertos ſcimꝰ. Hoc pene ſolo redditu e lõginquis regiõibꝰ pecudũ milibꝰ cõueniẽtibus ut thymo ueſcant. Et conycæ duo genera ĩ coronamentis, mas & fœmina. Differẽtia in folio Tenuius fœminę & cõſtrictius anguſtiuſq; Imbricatum maris & ramoſiꝰ. Flos quoq; magis ſplẽdet eiꝰ. Serotinꝰ utriq; poſt arcturũ. Mas odor grauior, fœmina acrior. Et iõ cõtra beſtiaꝝ morſus aptior. Folia fœminæ mellis odore hñt. Maſculæ radix quibuſdã libanotis appellat, de q̃ diximꝰ, Et tm̃ folio coronãt Iouis flos, amaracꝰ, hermerocalles ambrotonũ, heleniũ, ſiſymbriũ, Serpillũ. Oĩa ſurculoſa roſæ mõ. Colore tantũ modo placet Iouis flos. Odor abeſt ſicut & illi qui græce phlox uocat, & ramis aũt & folio odorata ſũt excepta ſerpillo. Heleniũ e lachrymis Helenæ dicit natũ. Et ideo in Helena inſula laudatiſſimum eſt aũt frutex humi ſe ſpargens dodrãtalibus ramulis, folio ſili ſerpillo. Ambrotonũ iucundi odoris ẽ & grauis. Floret æſtate. Flos aurei coloris. Vacuũ ſponte ꝓuenit. Cacumine ſuo ſe ꝓpagat. Serit aũt ſemĩe meliꝰ q̃ radice aut ſurculo. Semĩe quoq; nõ ſine negocio plãtari a trãſſerunt. Sic & adoniũ. Vtrũq; æſtate. Alſioſa em̃ admodũ ſunt, & ſole nimio lędunt. Sed ubi cõualere ritu uitis fruticãt. Ambrotono ſimile odore leucantemũ eſt flore albo folioſum.

✱ Iter legitur.

De amaraco uel sausuco,& nyctegreto,& meliloto,& uiola alba,& codiamino & de syluestribus bulbis,& heliochryso,& iychnis,& de herbis citra mare. Cap.xi.

A*Maracū Diocles medic⁹ & sicula gens appellauere,quod ægyptus & Syria sansucū. Serit̃ utroq; gñe & semie & ramo,uinacius prædictis & odore melius. Copiosum amaraco æq̃ q̃ ambrotano semē.Sed ambrotano radix una,& alte descendens,cæteris in sūmo terræ leuiter hærens.Reliquoꝝ satio autumno fere incipiente,necnon & fere qbusdā locis quę umbra gaudēt,& aq̃ ac fimo.Nyctegreton inter pauca mirat⁹ est Democritus,coloris ignei,foliis spinæ,nec a terra se attollentē,p̃cipuáq; in Gedrosia narrat.Eruit̃ post æquinoctiū uernum radicitus. Siccaturq; ad lunā.xxx.dies,ita lucens noctibus.Magos Parthorūq; reges uti hac herba ad uota suscipiēda.Eādē uocari chenamychon,qm̄ anseres a primo cōspectu eius expauescāt.Ab aliis nyctilopa,quoniā e longinquo noctib⁹ fulgeat.Melilotos ubiq; nascit̃.Landatissimū tñ in Attica, Vbicūq; uero recēs,nec candicās,& croco q̃ similima.Quāq̃ in Italia odoratior & cādida.Florum prima uer nunciantiū uiola alba.Tepidiorib⁹ uero locis etiā hyeme emicat . Postea quæ appellat̃ & purpurea.Proxīe flāmea,q̃ & ✣ flox uocat̃,syluestris dūtaxat.Codiaminon bis anno,uere & autūno.Aestates hyemesq; fugit.Seriores supradictis aliqñ narcisus,& liliū trans maria. Et in Italia qdē ut dixim⁹ p rosam,Nam in græcia tardius etiānum anemone.Est aūt hæc syluestriū bulborū flos,aliaq; q̃ quæ dicet̃ in medicinis.Sequit̃ œnāthe,melanion,ex syluestrib⁹ heliochrysos. Dein de alterū genus anemones q̃ limonia uocat̃.Post hanc gladiolus comitat⁹ hyacinthis.Nouissima rosa.Eadē prima deficit,excepta satiua.Cæterū hyacinth⁹ maxīe durat,& uiola alba,& œnāthe. Sed hæc ita si deuulsa crebro p̃hibeat̃ in seminib⁹.Nascit̃ locis tepidis.Odor idē ei qui germināntibus uuis.Atq; inde nomen.Hyacinthum comitat̃ fabula duplex,luctū p̃ferens eius quem Apollo dilexerat,aut ex Aiacis cruore editi,ita discurrentibus uenis,ut græcarū litteraꝝ figura ea legat̃ inscripta.Heliochrysos florē habet auro similem,folium tenue,cauliculū quoq; gracilē , sed durum.Hoc coronare se magi,si & unguenta sumant̃ ex auro,quod apyron uocant , ad gratiam quoq; & uitę gloriā pertinere arbitrant̃,& uerni quidē flores hi sunt.Succedūt illis ęstiui iychnis & Iouis flos,& alterū genus lilii.Itē*tiphyon & amaracus , quē phrygiū cognoiant,sed maxime spectabilis pothos. Duo genera huius. Vnū cui flos hyacinthi est.Alterū cādidius qui fere nascit̃ ad tumulos,qm̄ fortius durat,& iris æstate florens.Abeunt & hi marcescūtq; . Alii rursus subeūt autūno. Tertiū genus lilii,& crocus,& orisin in utroq; genere. Vnū hebes,alterū odorarū, primis om̄ia imbribus emicantia,Coronarii quidem & spinæ flore utunt̃.Quippe cum spinę albæ cauliculi inter oblectamenta gulæ quoq; cōdiant̃.Hic est trans maria ordo florū.In Italia uiolis succedit rosa.Huic interuenit liliū.Rosam cyanus excipit.Cyanū amaranthus.Nam uiucaperuinca sp̃uiret in modū lineæ foliis geniculatim circundata.Topiaria herba inopiā tamē florum aliqñ supplet.Hæcq; a græcis chamedaphne uocat̃.Vita lōgissima uiolę albæ est trimatu.Ab eo tp̃e degenerat.Rosa & quinqueniū perfert,nō recisa nec adusta.Illo.n.mō iuuenescit.Dixim⁹ & terrā referre plurimū.Nā in ęgypto sine odore hęc om̄ia.Tantumq; myrtis odor p̃cipuus.Alicubi etiā binis mēsib⁹ antecedit germinatio oīm.Rosaria a fauonio fossa oportet esse,iterūq; solstitio.Et id agēdum,ut intra id tempus pura sint.

* Amaracum

✣ Phlogion.

* Iphyō

De cura apum,pabulo & morbis earum,& remediis, Cap.xii.

VErū hortis coronamētisq; maxīe aluearia & apes cōueniūt,res precipui quæstus compendiiq; cū fauit.Haꝝ ergo causa oportet serere thymū, apiastꝝ, rosam,uiolas,liliū,citysum, fabā,eruiliū,cunilā,papauer,conizam,casiam,melilotū,melissophyllū,cerinthen. Est autē cerinthe folio candido:incuruo cubitalis,capite cōcauo,mellis succū habēte.Horū florū auidissimæ sunt atq; etiā sinapis,qđ miremur,cū oliuæ florē ab his nō attingi cōstet.Ideoq; hanc arborē p̃cul esse melius sit,cū aliq̃s q̃ proxime seri cōueniat,quæ & euolātiū examina inuitēt , nec lōgius abire patiant̃.Cornū quoq; arborē caueri oportet.Nam flore eius degustato aluo concitā moriūtur.Remediū sorbam cōtusam e melle præbere his,urinā hoīm,uel bouū , aut grana punici mali amineo uino cōspersa.Et genistas circunseri aluearis gratissimū.Mirū est dignūq; memoratu de alimētis qđ cōperi.Hostilia uic⁹ alluit̃ Pado.Huius inquilini pabulo circa dificiente imponūt nauibus aluearia,noctibusq; ad quina milia passuū cōtrario amne naues subuehūt.Egressę luce apes pastæq; ad naues quottidie remeant,mutātes locū donec pōdere ip̃o pressis nauib⁹ plena aluearia intelligant̃,reuectisq; eximunt̃ mella.

De uenenato melle,& de remediis mellis uenenati,& mellis inſani. Cap.xiii.

ET in Hiſpania mulis ꝓuehũt ſili de cauſa.Tantũq; pabuluʒ refert,ut mella quoq; ueuenata fiant.Heracliæ in Ponto quibuſdã annis pnicioſiſſima exiſtũt,ab iiſdem apib⁹ facta. Nec dixere auctores e quibus floribus ea fierent.Nos tamen trademus quæ cõperimus. Herba eſt alba.Vexatio quidẽ iumentoꝝ eſt,ſed præcipue caprarũ,appellata ægolethrou. Huius flore concipiũt noxii iu uirus aquoſo uere marceſcẽte.Ita fit,ut nõ oib⁹ annis ſentiaẽ hoc malũ.Venenati ſigna ſuut ꝙ oino nõ dẽſat,ꝙ color magis rutilus eſt,odor alienus ſternutaméta ꝓtinus mouens qđ põderoſius innoxio.Qui edere abiciũt ſe humi refrigerationẽ quærẽtes,nã & ſudore diffluũt. Remedia ſunt multa,quæ ſuis locis dicemus.Sed quoniã ſtatim tepræſentari aliqua in tantis inſidiis oportet,mulſum uetus e melle optimo & ruta,ſalſaméta ẽt ſi reiiciaẽ ſũpta crebro. Certum eſt id malũ per excreméta ad canes etiã puenire,ſimiliterq; torqueri eos.Mulſum tñ ex eo inuetteratũ inocuũ eſſe cõſtat.Et fœminarũ cutẽ nullo meli⁹ emẽdari cũ coſto,ſuggillata,& ✣ aloe.Aliđ genus in eodẽ ponti ſitu uiget ex aunonã mellis,qđ ab inſania quã gignit mænomenon uocãt.Id exiſtimaẽ cõtrahi flore rhododẽdri,quo ſcatẽt ſyluæ.Gẽſq; ea cũ cærã in tributa Romanis pſtet, mel qm̃ exitiale eſt,nõ uẽdit.Et iu Perſide,& in Mauritania cæſariẽſis Getulia cõtermia maſyllis uenenati faui gignũẽ.Quidãq; a pte quo uihil eſſe facili⁹ põt,niſi ꝙ liuore dephẽdunẽ. Quid ſibi uoluiſſe naturã iis arbitremur iſidiis?ut ab iiſdẽ apib⁹,nec oibus anuis fierẽt,aut uon totis fauis. paꝝ.n.erat genuiſſe rẽ in qua ueneuũ facillime dareẽ,etiã ne hoc ipa in melle tot aialibus dedit? Quid ſibi uoluit,niſi ut cautiorẽ minuſq; auidũ faceret hoiem?Non eñ ipi melli,ſed apibus iam cuſpides dederat,& qdem uenenatas.Remediũ aduerſus has utiq; nõ differendo.Ergo maluq; ſucco,aut folioꝝ ederæ pungi ſalutare eſt,uel pcuſſos eas bibere. Mirũ tameu eſt uenena portantes ore fingẽreſq; ipas non mori.Niſi ꝙ illa domina rerum omniũ hanc dedit repugnantiam apibus. Sicut contra ſerpentes pſyllis,marſiſq; inter homines.

✣ Sale.
Dioſc.

De melle quod muſcæ nou attingunt,& aluearijs,& cura eorũ ſi famem ſentiunt apes,& quomodo cæra fiat. Cap.xiiii.

ALiud in Creta miraculum mellis. Mons eſt Carina.ix.M.paſ.ambitu. Intra quod ſpacium muſcæ noñ reperiuuẽ,natũq; ibi mel nuſq̃ attingunr.Hoc experimento ſingulare medicamentis eligitur.Aluearia orientem æquinoctialẽ ſpectare cõueuit,aquilonẽ euitẽt.Nec ſauoniũ minus.Aluearia optima corticea.Secũda ferula.Tertia uimine.Multi ea & ſpeculari lapide fecere,ut opantes itus ſpectarẽt,Circũlini aluearia fimo bubulo utiliſſimũ Operculũ, a tergo eẽ ambulatoriũ,ut ꝓperatos itus ſit pſper.Si magn⁹ ſit uter⁹ alueariis,puẽt⁹ aũt ſterilis,ne opandi deſpatiõe curã abiciãt,id paulati reduci optet fallẽte opis incremẽto. Aluearia hyeme ſtraméto opiri crebro ſuffiri,maxie fimo bubulo.Coguatũ hoc iis,& inaſcẽtes beſtiolas necat,araneos,papiliones,teredines,apeſq; ipſas excitat.Et araneoꝝ qdẽ exitiũ facilius eſt.Papilionũ maior peſtis. Tolliẽ uero cũ matureſcit malua noctu iterlunio cœlo ſereno,accẽſis lucernis añ alueos.In eã ſlãmã ſeſe ingerũt.Si cib⁹ deeſſe ſentiaẽ,apib⁹uuas paſſas ſiceaſue ſicoſq; tuſas ad fores eaꝝ poſuiſſe cõueniet.Itẽ lanas tractas madẽtes paſſo,aut defruto,aut aq̃ mulſa. Gallinaruʒ ẽt erudas carnes. Quibuſdã etiã æſtatibus iidem cibi pſtandi,cũ ſiccitas cõtinua floꝝ alimẽta negat.Alueorũ euʒ mel eximiẽ illini optet exit⁹ meliſophyllo aut geniſta tritis,aut medios alba uitę pcigeẽ, ne apes diffugiãt.Vaſa mellaria aut fauos lauari aq̃ præcipiũt.Hae decocta fieri ſaluberrimũ acerũ.Cęta ſit expſſis fauis,ſed ante purificatis aq̃,& triduo i tenebris ſiccatis,q̃rto die liquatis igni in nouo fictili aq̃ fauos tegente,tũc ſporta colatis.Rurſus in eadẽ olla coquiẽ cæra cũ eadẽ aqua,excipiturq; alia frigida,uaſis melle circũlitis.Optima quæ puuica uocaẽ.Proxima q̃maxime fulua odoriſq; mellei pura,natione autẽ pontica.Quam cõſtare eqdem miror inter uenenata mella.Deide Cretica.Plurimũ eñ ex ꝓpoli habet,de qua diximus i natura apũ.Poſt has Corſica,qm̃ ex buxo ſit,& habere aliq̃tũ ui medicamis putaẽ.Punica ſit hoc mõ.Ventilaẽ ſub diuo ſæpius cæra fulua Deinde feruet in aq̃ marina ex alto petita addito nitro.Inde lingũis eligũt florẽ,ideſt cãdidiſſima quæq;,trãſfundũtq; in uas,qđ exiguum marinæ habeat frigidæ.Et rurſus marina decoquũt ſeparatim dehinc uas ipm refrigerãt.Et cũ hæc ter fecerẽ,iuncea crate ſub diuo ſiccãt ſole,lunaq;.Hoc eni cãdorẽ facit,ſi ſic ſiccaẽ.Et ne liquefaciãt ꝓtegunt tenui lintheo,Cãdidiſſima uero fit poſt iuſolationem etiamnũ recocta.Punica medicinis utiliſſima.Nigreſcit cæra addito chartaꝝ cineẽ, Sicut anchuſa admixta rubet.Varioſq; in colores pigm̃tis trahiẽ ad reddẽdas ſilitudines & innumeros mortaliũ

meros mortaliũ uſus,parietũq; etiam & arborũ tutelam.Cætera de melle apibuſq; in natura eaꝝ dicta ſunt.Et hortorum quidem omnis fere ratio peracta eſt.

De herbis ſponte naſcentibus & aculeatis.

SEquunť herbæ ſponte naſcẽtes,quibus plæræq; gentiũ utunť in cibis. Maxſeq; ægyptus frugum fertiliſſima.Sed ut ſola iis carere poſſit,tãta eſt ciboꝝ ex herbis abũdãtia.In Italia pauciſſimas nouimus,fraga,tannũ,ruſcũ,batin marinã,batin hortẽſianã,quã aliq aſparagũ gallicũ nocãt.Præter has paſtinacã pratẽſem,lupũ ſalictariũ,eaq; uerius oblectamẽta q̃ cibos.In ægypto nobiliſſima eſt colocaſia, quã cyamon uocãt aliq.Hãc a Nilo metũt, caule cũ coctus eſt ⁎harenoſo in mandẽdo.Thyrſo aũt qui inter folia emicat,ſpectabilis foliis latiſſimis,etiã ſi arbores cõparenť ad ſilitudinẽ coꝝ,q̃ ✣pſarra in noſtris amnibꝰ nocamus.Adeoq; Nili ſui dotibꝰ gaudent, ut iplexis collocaſſiæ foliis in uariã ſpeciẽ uaſoꝝ potare gratiſſimũ habeãt.Seriť iam hæc ĩ Italia & in ægypto.Proxia auctoritas cicorio eſt,quã dixime intubũ erraticũ.Naſciť poſt uergilias. Floret particulatĩ.Radix ei lenta,q̃re etiã ad uincula utuoť illa.Anthaliũ ✝longius a flumine naſciť meſpili magnitudie & rotũditate ſine nucleo,ſioe cortice,folio cyperi.Mãdũt igni patũ. Mãdũt & œtũ,cui pauca folia mimaq; uerũ radix magna ✣Arachidna qdẽ & aracos cũ habeãt radices ramoſas ac mľtiplices,nec foliũ nec herbã ullã,aut qcq̃ aliđ ſup̃ terrã hñt.Reliq̃ ulgariũ ĩ cibo apđ eos herbaꝝ noia, ⁎andriala,hypocheris,& caucalis anthriſcũ,ſcãdix, come ab aliis tragopogon foliis croco ſilĩmis,partheniũ ſtrychnũ,corcorus.Et æqnoctio naſcens aphace, acinos,quã epipetrõ uocãt,q̃ nunq̃ floret.At ecõtrario apbace ſubĩde marceſcẽte flore emittit aliũ toto hyeme,totoq; uere uſq; ĩ æſtatẽ,Mľtas p̃terea ignobiles hñt,ſed maxie celebrãt cuicõ Italię ignotã,ip̃is aũt oleo nõ cibo gratã.Hoc faciũt ex ſemine eiꝰ.Drñia pria ſylueſtris & ſatiuæ. Sylueſtriũ duæ ſpẽs. Vna mitior eſt ſili caule tñ rigido.Itaq; & colu antiq mľieres utebanť. Exilis quã qdã atractylida uocãt.Semẽ eiꝰ cãdidũ,& grande,amarũ. Altera irſutior toroſiore caule,& qui pene humi ſerpat minuto ſemie.Aculeatarũ hęc eſt generis,qm̃ diſtinguẽda ſunt & gña.Ergo qdã herbaꝝ ſpioſa ſunt,qdã ſine ſpinis.Spinoſaꝝ mľtæ ſpẽs.In totũ ſpina eſt aſparagꝰ ſcorpio, nullũ.n.foliũ habet. Quædã ſpinoſa foliata,ut carduꝰ,eryngion,glycyrrhizon,& urtica.Iis.n.oibꝰ foliis ineſt aculeata mordacitas.Aliq̃ & ſecũdũ ſpinã hñt foliũ,ut tribulꝰ,& ononis.Quædã ĩ folio habẽt & in caule.ut phleos,qđ aliq ſtœben appellauere. ✣Hipophyes ſpinis geniculatũ.Tribura p̃prietas qđ & fructũ ſpinoſum habet.Ex oibꝰ his generibꝰ urtica maxie noſciť,acetabulis in flore purpureã lanuginẽ fundẽtibus ſæpe altior quinis cubitis.Plures eius differẽtiæ.Sylueſtris quã fœminã uocãt mitior.Et in ſylueſtri quæ diciť canla acrior.Caule quoq; mordaci fimbriatis foliis.Quę uero ẽt odorẽ fundit,herculanea uocať.Semẽ oibꝰ copioſum,nigrũ.Mirũ ſine ullis ſpinaꝝ aculeis lanuginẽ ipſam eſſe noxiã,& tactu taorũ leui pruritũ,puſtulaſq; cõfeſtim aduſto ſimiles exiſtere. Notum eſt & remediũ olei.Sed mordacitas nõ p̃rinus cũ ip̃a herba gigniť,nec niſi ſolibus roborata. Incipiẽs qdẽ ip̃a naſci uere nõ igrato, multis etiã religioſo in cibo eſt ad pellẽdos totiꝰ anni morbos.Sylueſtriũ quoq; radix omnem carnem teneriorem facit ſimul cocta . Quæ inoxia eſt morſu carens, ✝aononiũ uocať,De ſcorpione dicemus inter medicas.

⁎ Araneoſo. ✣ Perſonatię uľ pſolatę. ✝ Haud longiꝰ. Theop. ✣ Aracoides. ⁎ Chondrylla. ✣ Hippophyes. ✝ Lamium.

De Carduo,& Helxine,& Tribulo,& anchuſa. Cap.xvi.

CArduꝰ & folio & caule ſpinoſas lanugies habet.Item acorna,leucacãthos,chalceos,cnidos polycãthos,onopyxos, ⁎helxine,ſcolymos.Chamæleon in foliis nõ hẽt aculeos.Eſt & illa drñia q̃ qdã in iis mľticaulia ramoſaq; ſũt,ut carduꝰ. Vno aũt ✣caule nec ramoſũ cnidos. Quædã cacumie tm̃ ſpinoſa ſũt,ut eryngiũ.Quædã æſtate florẽt,ut terralix,& helxine. Scolymꝰ quoq; floret ſero & diu,Acorna colore tm̃ rufo diſtinguiť,& pinguiore ſucco.Idẽ erat atractylis quoq; niſi cãdidior eẽt,& niſi ſanguineũ ſuccũ funderet.Qua de cã phonos nocať a qbuſdã,odoř etiã grauis,ſero matureſcẽte ſemine,nec añ autũnũ q̃q̃ id de oibus ſpinoſis dici poſſit. Verũ oĩa hæc & ſemie & radice naſci poſſunt.Scolymos carduoꝝ gñis ab iis diſtat,q̃ radix eiꝰ ueſcẽdo eſt decocta.Mirũ q̃ ſine iteruallo tota æſtate aliud floret ĩ eo gñe,aliud cõcipit,alind p̃turit.Aculei areſcẽte folio deſinũt pũgere ixine rara uiſu eſt,neq; in oibus terris eſt,radice folioſa , ex qua media ueluti malũ extuberat.Cõtectũ ſua fronde.Huius uertex ſummꝰ lachrymã cõtinet iucũdi ſaporis acanthicen maſticem appellatã.Et cactos quoq; in Sicilia tãtũ naſciť ſuæ p̃prietatis & ip̃a. Cuius in terra ſerpũt caules e radice emiſſi,lato folio & ſpioſo,cauleſq; uocãt cactos.Nec faſtidiũ in cibis iueteratos quoq;. Vnũ caulẽ rectum habent quẽ uocanť pternica, eiuſdem ſuauitatis ſed

⁎ Ixine. ✣ Caulem ramoſum.

ucrt statis ĩpatienté, Semé ei lanuginis, qué pappon uocát, quo detracto ex cortice teneritas simi lis cerebro palmæ est, uocant ascaliá. Tribulus nõ nisi in palustrib⁹ nascit. Dira res alibi. Iuxta Nilũ & Strymoné amnes excipit in cibis. Inclinatus in uadũ, folio ad effigié ulmi, pediculo lõgo. At in reliquo orbe gña duo, uni cicerculæ folia, alteri aculeata. Hic & seri⁹ floret, magisq́ septa obsidet uillarũ. Semé ei rotũdius. nigrũ in siliqua, Alteri harenaceũ. Spinosorũ etiánũ aliqd gen⁹ ouonis, In ramis. n. spinas hét apposito folio tuiæ fili, toto caule foliatũ in modũ coronæ, seqt a frugibus, aratro inimicũ, uiuaxq́ p̃cipue. Aculeatarũ caules aliquarũ per terram serpunt, ut eius quá coronopon uocár. Et ex diuerso stás anchusa ĩficiẽdo ligno cærisq́ radice apta. Est aũt mitior iis anthemis, & phylanthes, anemone, & aphace, caule foliato est, & crepis, & apate. Drñia foliorũ & hic q̃ i arborib⁹ breuitate pediculi ac lõgitudie, angustiis ipis foliorũ, amplitudie, angulis, incisuris, odore, flore. Diuturnior hic qbusdá per partes florentibus, ut in ocymo. Heliotropio, aphace, onocichle,

Differentia herbarũ per folia, & quæ herbæ toto anno floreant. & hastula regia, & pistana, & de gladiolo. Cap. xvii.

✣ Corcnops.

Multis íter hæc æterna folia, sicut qbusdá arborũ. In primisq́ heliotropio, adiáto. Alid rursus spicatarũ gen⁹, ex quo é ✣ cynops, alopecuros, stelephuros, quá qdá ortygia uocár. Alii plátaginé, de qua ista dicem⁹ íter medicas, thryallis ex iis. Alopecuros spicá hét mollé & lanuginé dẽsam, nõ dissimilé uulpiũ caudis, uñ ei & nomé. Proxia est ei & selepyros, nisi q̃ illa particulatí floret. Cicorion & silia circa terrá folia habét germinátes ab radice post uergilias. Perdita quá & æolæ & ægyptii edũt, nomen dedit auis id maxie eruens. Crassas plurimasq́ habet radices. Itẽ ornithogale caule tenero, candido, semipedali radice bulbosa, molli trib⁹ aut q̃ttuor agnatis. Coquitur in pulte. Mirum lothon herbá & ægilopa non nisi post annũ e semie suo nasci. Mira & anthemidis natura, q̃ a sũmo flore incipit, cum cæteræ oés quæ particulari florent, ab ima sui parte incipiát. Notabile & in lappa quæ adhærescit, quoniá in ipa flos nascit, nõ euidés, sed intus occultus, & intra se germinat, uelut alalia quæ in se pariunt. Item circa Opunté opuntia est herba etiá hoĩ dulcis. Mirũq́ e folio eius radicé fieri, ac semía nasci, Iasione unũ foliũ habet, sed ita iplicarũ, ut plura uideant. Chondrylla amara est, & acri i radice succo. Amara & ✱ aphace, [& quæ piccis nominat, & ipa toto anno florés, nomé ei amaritudo iposuit. Notabilis & scillæ crociq́ natura quę cum oés herbæ foliũ primũ emitát moxq́ in caulem rotundent, i iis caulis prior intelligit q̃ foliũ Et i croco qdé flos impellit caule, In scilla uero caulis exit, deiñ flus ex eo emergit. Eadéq́ ter floret (ut dixim⁹) tria tpa sationũ oñdens. Bulborũ generi qdá adnumerát, & cyperi hoc est gladioli radicé. Dulcis ea est, & quę decocta pané etiá gratioré faciat, põderosioréq́ simul subacta. Similis est & quæ thesion uocat, gustu aspa. Cęterę eiusdé generis folio differũt. Asphodelus oblongũ & angustũ hét Scilla latũ & tractabile. Gladiolo sile nomini. Asphodelus mandit & semine tosto & bulbo. Sed hoc in cinere tosto, dein sale & oleo addito. Præterea tuso cũ ficis precipua uoluptate ut uidet Hesiodo. Tradit & añ portas uillarũ satũ remedio eé cõtra ueneficorũ noxá. Asphodeli métioné & Homerus fecit. Radix eius napis modicis silis est. Neq́ alia numerosior, octoginta sil acéruatis sæpe bulbis. Theophrast⁹ & fere græci principesq́ Pythagoras caulé eius cubitalé & sepe duũ cubitorũ foliis porri syluestris antheriton uocauere. Radicé uero idest bulbos asphodelõ, nři illud albucũ uocát & asphodelũ hastulá regiá. Ea est & caulis aciosi. Ei⁹ duu gña faciũt. Albuco est scap⁹ cubitalis, & ampli⁹, purus. leuis. De quo Mago p̃cipit exitu mésis Martii & initio aprilis cũ floruerit, nõdũ semie ei⁹ intumescére demetrédũ, findẽdosq́ scapos, & q̃rto die in solé proferendos, Ita siccatis manipulos faciédus. Item pistanam dicit a græcis uocari, quá inter uluas sagittá appellam⁹. Hác ab idibus Maii usq́ ad finé octobris mensis decorticari, atq́ leui sole siccari iubet. Idem & gladiolũ alterũ qué cypeton uocát, & ipm palustré Iulio mése secari iubet ad radicé, tertioq́ die in sole siccari, donec cádidus fiat. Quottidie aũt ante solem occidenté in tectũ referri, quoniam palustrib⁹ desectis nocturni rores noceant.

✱ Apate

De iũco gña sex, & de cyperu, & de medicamétis earũ, & de cypito, & odorato iũco. Cap. xviii.

Similia præcipit de iũco qué mariscon appellát, ad texédas tegetes, & ipm Iunio mense eximi ante Iuliũ mediũ præcipiés, Cætera desiccádo eadem quæ de ulua suo loco diximus. Alterum genus iuncorũ facit, qd marinũ & a græcis oxyschœnon uocari inuenio. Tria gña eius acuti, sterilis, qué maré oxyn greci uocát, reliq̃ fœminini ferétis semé nigrũ, qué melancranin uocát. Crassior hic & fruticosior. Magisq́ etiánum tertius qui uocat holoschœnos. Ex iis melancranis

sine aliis gñibus

sine aliis generibus nascit̃. Oxys aũt & holoschœ nos eodẽ cespite. Vtilissimꝰ ad uitilia holoschœnos, ꝗa mollis & carnosus est. Fert fructũ ✠ uuarũ cohærẽtiũ mõ. Nascit̃ aũt iis quẽ marẽ appellamus ex semetipo, cacumine in terrã defixo. ✠Ouorum. Melanctanis aũt suo semine. Alioquio omniũ radices omibus annis intermoriunt̃. Vsus ad nassas marinas, uitiliũ nexus elegãtiũ lucernarũ lumĩa præcipua medullæ amplitudie. Iuxta maritimas alpes tanta, ut inciso uentre ĩpleant pene unciaꝝ latitudinẽ. In ægypto uero cribrorũ longitudinẽ nõ alias utiliorẽ. Quidã etiãnũ unũ genus faciũt. Iunci triãguli cyperon nocet. Multi em̃ nõ discernũt cypiro uicinitate nois. Nos distinguemus utrũq;. Cyperus est gladiolus diximus radice bulbosa, laudatissimꝰ in insulis creta, dein naxo, & postea phœnice. Cretico cãdor odorq; uicinus nardo, oaxio acrior, phœnicio exiguũ spirãs nullꝰ ægyptio. Nam & ibi nascit̃. Discutit duritias corpoꝝ. Iam em̃ remedia dicemus, qm̃ florum odorũq; generi est magnus usus ĩ medicina, quod ad cyperon attinet. Appollodorũ ꝗdem seꝗmur, qui negabat bibendũ q̃q̃ ꝓfessus efficacissimũ esse aduersus calculosos. Eo fœtas fœmĩas ꝗdẽ abortꝰ facere nõ dubitat. Mirũq; tradit barbaros suffitũ huius herbæ excipiẽtes ore lyenes cũsumere. Et nõ egredi domibus nisi ab hoc suffitu. Vegetiores. n. firmioresq; sic etiã fieri. Intertriginũ & alaꝝ uitiis ꝑfrictionibusq; cũ oleo illitũ non dubie mederi. Cyperos iuncos est q̃liter diximus angulosus iuxta terrã cãdidꝰ, cacumĩe nigCr, pinguisq;, Folia ĩma porraceis exiliora, in cacumie minuta, inter quæ est semẽ, Radix oliuæ nigræ silis, quã cum oblonga cyperida uocãt magni in medicina usus. Laus cypero prima hãmoniaco, secũda rhodio, tertia thracio nouissima ægyptio, q̃ & cõfundit intellectũ, quoniã & cyperos ibi nascitur Sed cyperos durissima uixq; spirans. Cæteris odor est ipsam nardum imitãs. Est & per se Indica herba, q̃ cyperis uocat̃, gingiberis effigie, cõmanducata croci uim reddit. Cypero uis io medicina psilothri. Illinit̃ pterigiis, ulceribusq; genitaliũ & q̃ ĩ humore sũt oibus, sicut oris ulceribus. Radix aduersus serpẽtiũ ictus & scorpionũ ꝓsertim remedio est. Vuluas aperit pota. Largiori tãta uis, expellit eas, urinã ciet & calculos, oẽ id utilissima hydropicis. Illinit̃ & ulceribꝰ quæ serpũt, sed his ꝓcipua quæ ĩ stomacho sunt ex uĩo uel aceto illita. Iunci radix in tribus heminis aquæ decocta ad tertias tussi medet̃, Semen tostũ & in aqua potũ sistit aluum, & fœminarũ menses, capitisq; dolores facit. At qui uocat̃ holoschœnos eius quæ ꝓxima sunt radicis cõmãducant̃ aduersus araneoꝝ morsus. Inuenio etiãnum unũ iunci genus qđ ✠tro * Euripicen. picen uocant. Huius semẽ somnũ allici, sed modũ seruandũ ne sopor fiat. Ob id & odorati iunci medicinæ dicent̃, qm̃ & in Syria cœle (ut suo loco retulimꝰ) nascit̃. Laudatissimꝰ ex Nabathea iũcos cognoĩe theucitis. Proximꝰ Babylonꝰ. Pessimꝰ ex Africa ac sine odore. Est autẽ rotũdus uinosæ mordacitatis ad linguã. Syncerꝰ ĩ cõfricando odorẽ rosæ emittit, rubẽtibꝰ fragmẽtis, Discutit inflatiões. Ob id stomacho utilis, bilẽq; & sanguinẽ reiiciẽtibus. Singultꝰ sedat. Ructꝰ mouet. Vrinã ciet. Vesicæ medet̃. Ad mlĩebres usus decoquit̃. Opisthothonicis cũ resina arida ĩponit̃. Excalfactoria & rosa uteros astringit, refrigerat. Vsus eius diuidit̃ in folia & flores. Capita foliorũ ꝓterq; cãdidæ ungues uocant̃. In flore aũt alid ẽ semẽ, alid capillꝰ ĩ capite, aliud cortex alid calix. Foliũ siccat̃, aut tribꝰ modis exprimit̃. Per se cũ ungues nõ detrahũt̃, ibi em̃ humoris plurimũ. Aut cũ detractis unguibꝰ reliqua pars aut oleo aut uino macerat̃ in sole uasis uitreis. Quidã & salẽ admiscẽt, & anchusam nõnulli, aut asphaltũ, aut iuncũ odoratũ, ꝗa talis maxie ꝓdest uuluæ ac dysentericis. Exprimunt̃ eadẽ folia detractis unguibꝰ trita per lintheũ spissum ĩ æreũ uas, leuiq; igni succus coquit̃, donec fiat crassitudo mellis, & ad hoc eligi oportet odoratissima quæq; folia.

Ex rosa medicinæ, & de lilio, & de narciso, & ex uiola, & de baccare, & cõbreto, & asaro. Ca. xix.

Vinũ quõ fieret ex rosa diximus iter gña uini. Vsus succi ad aures, oris ulcera gingiuas, tonsillas gargarizatus. Stomachũ, uuluas sedis uitia, capitis dolores. In febre per se, uel cum aceto somnos, nauseas. Folia urunt̃ in calliplephaꝝ. E siccis fœmina aspergũt̃. Epiphoras quoq; aridas lẽniũt. Flos somnũ facit. Inhibet fluctiones mulieꝝ maxime albas in posca potꝰ. Et sanguis excreatiões. Stomachi quoq; dolores quãtũ in uini cyathis tribꝰ. Semẽ his optimũ croci nũ, nec anniclo uetustiꝰ & ĩ umbra siccat̃. Nigrũ inutile. Dẽtiũ dolori illinit̃. Vrinã ciet. Stomacho imponit̃. Itẽ igni sacro nõ ueteri. Naribꝰ ✠ subductum caput purgat. ✠subditum Capita pota uentrem & sanguinẽ sistũt Vngues rosæ epiphoris salubres sunt, Vlcera em̃ oculorũ rosa sordescũt, p̃terq̃ initiis epiphoræ, ita ut arida cũ pane iterponat̃, Folia ꝗdẽ uitiis stomachi rosiõibꝰ & uitiis uẽtris & intestinoꝝ; & ꝓcordiis utilissima uel illita. Cibo quoq; lapati mõ condiunt̃. Cauẽdus quoq; in his situs celeriter ĩsidẽs. Et aridis & expssis aliqs usus. Diapasmata idẽ fiũt ad sudores coercẽdos.

ita ut a balneis inareſcát corpa, dein frigida abluanť. Sylueſtris cũ adipe urſino alopecias mirifice emédat. Lilii radices multis modis floré ſuũ nobilitauere. Cõtra ſerpentiũ ictus ex uino potæ, & cõtra fungorũ uenena. Propter clauos pedũ in uino decoquũť, triduoq; non ſoluunť. Cũ adipe aut oleo decoctæ pilos quoq; aduſtis reddũt. E mulſo potæ inutilé ſanguiné cũ aluo trahũt. Lyeniq; & ruptis uulſis ꝓſunt. Et méſtruis fœminaꝝ i uino decoctæ. Impoſitæq; cũ melle neruis præciſis medenť. Cõtra lichenas & lepras & furfures in facie emédát, Erugát corpa. Folia io aceto cocta uulneribus impoonť. Epiphoris teſtiũ in melle cũ hyoſcyamo & farina tritici. Semen illiniť igni ſacro. Flos & folia ulcerum uetuſtati. Succꝰ qui flore exꝓſſus eſt, ab aliis mel uocať, ab aliis ſyrium ad emolliédas uoluas, ſudoreſq; faciendos. & ſuppuratiões coquendas. Narcisi duo genera in uſu medici recipiũt. Vnũ purpureo flore, & alteꝝ herbaceũ. Hunc ſtomacho inutilé, & ideo uomitoriũ, aluos quoq; ſoluété, neruis inimicũ, caput grauáté. Et a narce narciſum dictum nõ a fabuloſo puero. Vtriuſq; radix mulſei ſaporis eſt. Ambuſtis ꝓdeſt cũ exiguo melle. Sic & uulneribꝰ & luxatis. Panis uero cũ melle & auenæ farina. Sic & infixa corpi extrahit in poléta tritus, oleoq; cõtuſus. Medeť & lapide ꝑcuſſis. Purgat uulnera ꝑmixtus farinæ. Nigras uitiligioes emaculat. Ex hoc flore fit narciſinũ oleũ ad emolliédas duritias, calefaciéda quę alſerint. Auribꝰ eſt utiliſſimꝰ, ſed capitis dolores facit. Violæ ſylueſtres ſũt & ſatiuæ. Purpureæ refrigerát. Cõtra inflámationes illinunť ſtomacho ardéti. Imponunť & capiti in frõte. Oculorũ priuatim ephiphoris, & ſede ꝓcidéte uulua ue. Et contra ſuppuratiões. Crapulã & grauedies capitis iꝓoſitis coronis olfatuue diſcutiũt. Anginas ex aqua potæ. Id qđ purputeũ eſt ex iis comitialibus medeť, maxie pueris i aqua potũ. Semé uiolæ ſcorpiõibꝰ aduerſať. Cõtra flos albæ ſuppurata aperiť. Ipa diſcutit. Et alba aũt & lutea extenuát menſtrua. Vrinam ciunt. Minor uis eſt recétibus. Ideoq; aridis poſt annum utédum. Lutea dimidio cyatho in aquæ tribus menſes trahit. Radices eius cũ aceto illitæ ſedant lyenem. Item podagram. Oculorũ inflationes con myrrha & croco. Folia cum melle purgát capitis ulcera. Cũ cæra rimas ſedis. Et quæ in humidis ſunt. Ex aceto uero collectiões ſanát. Baccar i medicinæ uſu eſt. Aliq ex noſtris perpéſam uocant. Auxiliať contra ſerpentes. Capitis dolores feruoreſq;. Item epiphoras. Mámis tumétibus a partu & ęgilopiis. Incipientibus ignibuſq; ſacris. Odor ſomnũ gignit. Radicé decoctã bibere ſpaſticis euerſis cõuulſis ſuſpitioſis ſalutare eſt. In tuſſi ueteri radices eiꝰ tres q̃ttuorue decoquũť ad tertias ꝑtes. Hęc quoq; potio mlieres ex abortu purgat. Lateꝝ cõpũctiones tollit, & ueſicæ calculos Tondiť cũ diapaſmate. Veſtibꝰ odoris gratia inſeritur. Cõbretũ quod ſimile ei diximus, tritũ cuȝ axungia, uulnera mire ſanat. Aſarũ iocinerũ uitiis ſalutare eſſe tradiť, uocia ſumptũ i hemia mulſi mixti. Aluũ purgat hellebori modo. Hydropicis prodeſt & præcordiis uuluiſq; ac morbo regio. In muſtũ ſi addať facit uinum urinis ciendis. Effoditur cum folia emittit. Siccatur in umbra. Situm celerrime ſentit.

De Nardo gallico, & de croco medicinæ, & crocomagmate, & ſaliunca, & ſiri, & heliochryſocome, & meliloto. Cap. xx.

ET quooiá quidá (ut diximus) nardũ ruſticũ noiauere radicem baccaris, contexemus & gallici nardi remedia in hũc locũ dilata, cũ diſputaremꝰ de ꝑegrinis arboribꝰ. Ergo aduerſus ſerpétes duabus drachmis io uino ſuccurrit. Inflationibus coli, uel ex aq̃, ul' ex uino. Ité iocineris & renũ ſuffuſiſq; felle. Et hydropicis p ſe, uel cũ abſynthio. Siſtit purgatiões mulierũ, impetus uero eiꝰ quã Phun eodé loco appellauimꝰ. Radix dať potui trita, uel decocta ad ſtrágulatões uel pectoris dolores, uel laterũ, Menſes quoq; cit. Bibitur cum uino. Crocum cũ melle nõ ſoluiť, nulloq; dulci. Facillime aũt uino & aqua, Vtiliſſimũ io medicina. Adſeruať cornea pyxide. Diſcutit iflámatiõe oés qdem, ſed oculoꝝ maxie ex ouo illitus. Vuluaꝝ quoq; ſtrágulatꝰ. Stomachi exulceratiões, pectoris, & renũ, iocinerũ, pulmonũ, ueſicarũq; peculiariter iflámationi earum uehementer utile. Item tuſſi & pleureticis. Tollit & pruritus. Vriná cit. Qui crocũ prius biberint crapulá nõ ſentiét. Ebrietati eo reſiſtũt. Corõæ quoq; ex eo mulcét ebrietaté. Sõnũ facit. Caput leniter mouet. Venerẽ ſtimulat. Flos eius igni ſacro illiniť cũ creta cimolia, ipm plurimis medicamibꝰ miſceť. Collyrio uni nomé dedit. Ex eo quoq; expreſſo unguéto crocio, qđ crocomagma appellát Habet ſuas utilitates cõtra ſuffuſiões ocloꝝ. Vrias magis excalefacit q̃ crocũ ipm. Optimũ qđ guſtatũ ſaliuã denteſq; inficit, iris rufa melior q̃ cádida, infantibus eã circũligari ſalutare eſt. Détiéntibus ꝓcipua ẽ & tuſſiétibꝰ, tinearũue uitio laborátibus iſtillari. Cæteri effectꝰ eiꝰ nõ multũ a melle differũt. Vlcera purgat capitis ꝓcipue. Suppuratiões ueteres. Aluũ ſoluit duabꝰ drachmis cum

melle. Tuſſim

melle. Tussim, tormia, inflatiões pota. Lienes ex aceto. Cõtra serpétiũ & araneorũ morsus ex posca ualet. Cõtra scorpiões duarũ drachmarũ põdere in pane uel aq̃ sumiť. Contra canũ morsus ex oleo íponiť. Et cõtra pfrictiones. Sic & neruorũ doloribꝰ. Lũbis uero & coxédicibꝰ cum resina illiniť. Vis cõcalfactoria. Naribus subduta sternutaméta mouet, caputq; purgat. Dolori capitis cotõeis malis aut struteis illiniť. Crapulas quoq; orthopnœas discutit. Vomitões cit duobꝰ obolis sumpta. Ossa fracta extrahit íposita cũ melle. Ad paronychias farina eiꝰ utunť. Cũ uío ad clauos uel uertucas. Triduoq; non soluiť. Halitus oris cõmáducata abolet, alarũq; uitia. Succo duritias oẽs emollit. Somnũ cõciliat, Sed genituras cõsumit. Sedis rimas & cõdylomata. Omniaq; í corpe excrescétia sanat. Sũt q sylue stré xyrin uocét. Strumas hæc uel panos uel íngula discutit. Præcipiť sinistra manu lecta ad hos usus seruet, colligétesq; dicát cuius hoís utiq; causa eximát. Scelꝰ herbariorũ aperiť in hac mentione partem eius seruantiũ, & quarundã aliarum herbarũ sicuti plátaginis substituentiũ, si parum mercedis tulisse sese arbitranť. Rursusq; ut plus operis acquirát partem eam quã seruauere eodé loco ífundiũt. Credo ut uitia quæ sanauerít faciát rebellare. Saliũcę radix in uino decocta sistit uomitiões. Corroborat stomachũ. Polio Musæus & Hesiodus pungi iubét dignatiõis gr̃a. Gloriæq; auidos. Poliũ tractaŕ coleť. Poliũ cõtra serpétes substerniť uľ portatur. Medici in uino decoquũt recens, uel aridũ, illinũtq; uel spleneticis ppinant ex aceto. Morbo regio in oino. Et hydropicis incipiétibus í uino decoctũ. Vulneribꝰ quoq; sic illinũt. Secũdas mulierũ partusq; emortuos repellit. Item dolores corpis. Vesicas inanit. Et epiphoris illiniť. Nec magis alia herba conuenit medicaméto qď alexipharmacon uocant. Stomacho tamé inutile eẽ. Caputq; eo ípleri, & abortũ fieri poto, aliqui negant. Ad religioné addunt ubi inuentũ sit, protinus ad alligandũ contra oculorũ suffusionem, cauendũq; ne terram attingat. Hi & folia eius thymo similia tradunt, nisi q molliora sũt, & lanatiore canicie. Cũ ruta syluestri, & si teraŕ ex aq̃ celesti aspidas mitigare diciť. At nõ secꝰ atq; ✠cyamꝰ astringit & cohibet uulnera, phibetq; serpere. Helochrysos medeť stráguriæ í uino pota, & oculorũ epiphoris illita. Cũ fæce uero uini cremata in polẽra lichenas emédat. Chrysocomes radix calfacit & stringit. Datur potui ad iocinerũ uitia. Item pulmonẽ. Vuluæ dolores in aqua mulsa decocta. Ciet méstrua. Et si cruda detur, hydropicorum aquã sistit. Mellissophyllo siue melitena si perungaŕ aluearia, non fugiét apes. Nullo em̃ magis gaudét flore. Copia istius examina facillime cõtineń. Item præsentissimum est contra ictus caprũ, uesparumq; & araneorũ. Item scorpionum. Item contra uuluarum strangulationes addito nitro. Contra tormina e uino. Folia eiꝰ strumis illinunť, & sedis uitiis cum sale decocta. Succꝰ fœminas purgat, & inflationes discutit, & ulcera sanat. Articularios morbos sedat. Canisq; morsus. Prodest dysentericis ueteribꝰ, & cœliacis, & ortopnoicis, lyenibꝰ, ulceribꝰ, thoracis. Caligines oculorũ succo cũ melle inũgi eximiũ habeť. Melilotos quoq; oculis medeť cu lacte, aut cũ lini semine. Maxillaq; quoq; dolores lenit. Et capitis cũ rosaceo. Ité aurium e passo. Quæq; í manibꝰ intumescũt uel erũpunt. Stomachi dolores in uino decocta, uel cruda tritaq;. Idem effectus est ad uuluas. Testes uero & sedem prociduã, quæq; ibi sunt uitia recens ex aqua decocta, uel ex passo. Adiecto rosaceo illinũť ad carcinomata. Deferuescit in uino dulci. Peculiariter & cõtra meliceridas efficax.

✠Cytinus.

De trifolio, & thymo, & hemorocalle, & de helenio, & ambrotono. Cap. xxi.

TRifoliũ scio credi pualere contra serpentiũ ictus, & scorpionum ex uino, aut posca seminis granis uiginti potis. Vel foliis, & tota herba decocta. Serpentesq; nunquã in trifolio aspici. Præterea celebratis auctoribus cõtra omnia uenena pro antidoto sufficere. xxv. grana eius qď minyanthes ex eo appellauimus tradi. Multa alia pterea in remediis eiꝰ ascribi. Sed me cõtra sententias eorum grauissimi uiri auctoritas mouet. Sophocles em̃ poeta uenenatũ id dicit. Simꝰ quoq; medicus decocti aut cõtriti succũ infusum corpori easdé uredines facere quasi pcussis a serpente ✱imponaŕ. Ergo nõ aliter utendũ eoq; cõtra uenena cõsueuerunt. Fortassis.n & iis uenenis īter se cõtraria sit natura, sicut m̃ltis aliis. Ité aíaduerto semé eiꝰ cuiꝰ minima sint folia utile eẽ ad custodiédã mulierũ cutis gratiã in facie illitũ. Thymũ colligi oportet in flore, & in umbra siccari. Duo aũt sunt genera eius. Candidũ, radice lignosa, in collibꝰ nascens, qď & præferť. Alterũ nigrius florisq; nigri. Vtraq; oculorũ claritati multũ cõferre existimantur. Et in cibo & medicamentis. Ité diutinæ tussi ✠eligmate faciles excreatiões facere cũ aceto & sale. Sãguiné cõcrescere nõ patiť e melle. Lõgas sauciũ distilatiões extra illita cũ sinapi extenuaŕ. Ité stomachi & uẽtris uitia. Medice tamen utendũ est. Cõdylomata excalfaciũt, quáuis sistunt aluũ, quę si exulcerata sit denarii põ-

✱Supfluit uerbũ íponať.

✠Et legmate.

dus i sextariū aceti & mellis addi optet. Itē si lateralis dolor sit, aut iter scaplas, aut i thorace. Præcordiis medent ex aceto cū melle. Quæ potio dat & in alienatione mētis ac melācholicis. Dat & comitialib⁹, quos correptos olfatus excitat thymi. Aiūt & dormir eos optere i molli thymo. Prodest & ortopnoicis & anhelatōi, mulierūq; mēsib⁹ retardatis. Vel si emortui sint in utero pt⁹ decoctū i aq̄ ad tertias. Viris uero cōtra islatōes cū melle & aceto. Et si uēter turgent. Testesue aut uesicæ dolor exigat. E uino tumores & ipetus tollit ipositū. Itē cū aceto callū & uerrucas. Coxendicibus iponit cū uino articularib⁹ morbis triū obolo℞ pōdere in trib⁹ cyathis aceti & mellis. Et in fastidio tritū cū sale. Hemorocalles pallidū e uiridi & molle foliū hēt, radicē odoratā atq; bulbosā. Quę cū melle iposita uētri aquā pellit, & sanguinē ēt iutilē. Folia epiphoris oculo℞, mamarūq; post partū dolorib⁹ illinunt. Heleniū ab Helenæ lachrymis diximus natū. Fauere credit formæ. Cutē mulie℞ in facie reliquoq; corpe nutrire incorruptā. Prætetea putāt usu eius quandā datam gratiā iis, uenereq; cōciliari. Attribuūt & hilaritatis effectū eidē potæ in uino, eūq; quē habuerit Nepēthes illud pdicatū ab Homero, q; ea tristitia omis aboleat. Est aūt succi pdulcis. Prodest & ortopnoicis. Traditio radicis eius in aqua pdest ieiunis. Est aūt cādidus intus & dulcis. Bibitur & contra serpentiū ictus ex uino. Mures quoq; cōtrita dicitur necare. Abrotanū duorū traditur generum: Campestre ac mōtanū. Hoc fœminā, illud marem intelligi uolumus. Amaritudo absynthii in utroq;. Siculū laudatissimū, dein gallicum. Vsus est & foliis, sed maior semine ad calfaciendum. Ideo neruis utile, tussi, ortopnoicis, cōuulsis, ruptis, lūbis, urinę angustiis. Datur bibēdū manualibus fascieulis decoctis ad tertias partes. Ex his quaternis cyathis bibit. Dat & semē tusum in aqua drachmæ pōdere. Prodest & uuluæ. Coquit panis cū farina hordeacea, & oculo℞ inflammationibus illinitur. Cotonęo malo concocto serpentes fugat. Cōtra ictus ea℞ bibit cum uino, illiniturq;. Efficacissimū contra ea quo℞ ueneno tremores & frigus accidūt ut scorpionū & phalangio℞, & contra uenena ōia pōta. Prodest & quoquo modo algētibus, & ad extrahēda ea quæ inhæiēt corpib⁹. Pellit & interaneo℞ mala. Ramo ei⁹ si subiciat puluino uenerē stimulari aiūt. Efficacissimamq; herbam contra omnia ueneficia quibus coitus inhibeatur.

Ex leucanthemo & sansuco medicinæ: Cap. xxii.

LEucanthemū suspitiosis medet, duabus partibus aceti permixtum. Sansucū siue amaracum in Cypro laudatissimū & odoratissimum. Scorpionibus aduersatur ex aceto & sale illitum. Menstruis quoq; multū cōfert impositum. Minor est eidē poto uis. Cohibet & oculo℞ epiphoras cū polēta. Succus decocti tormina discutit, & urinis & hydropicis utile. Mouet & narium sternutamēta. Fit ex eo oleū quod sansucinū uocat, aut amaracinū ad excalfaciēdos emoliēdosq; neruos, & uuluas calefacit. Et folia suggillatis cum melle, & luxatis cum cæra prosunt.

De Anemona medicinæ. Cap. xxiii.

ANemonas coronarias tm̄ diximus. Nūc reddemus & medicas. Sunt qui phernion uocent. Duo ei⁹ gña. Syluestris pria. Altera in cultis nascens. Vtraq; sabulosis. Huiusq; plures species. Aut eñ phœniceū florem habet, quæ & copiosissima est, aut purpureum, aut lacteum Ha℞ triū folia apio silia. Nec temere semipedalē altitudinē excedūt, cacumie aspatagi. Flos nūq̄ se apit nisi uēto spirāte, uñ & nomē accepit. Syluestri amplitudo maior, latioribusq; foliis, flore phœniceo. Hāc errore ducti Argemonē putāt molti. Alii rurs⁹ papauer. qđ rhyan appellauim⁹. Sʒ distictio magna, q; utraq; hęc postea floret. Nec aut succū illa℞ anemonæ reddūt, aut calices hñt. hec nisi aspagi cacumē. Prosūt anemonæ capitis doloribus & iflāmationib⁹, uuluis mulierū lacti quoq;. Et mēstrua cient cū ptisana sūptæ, aut uellere appositæ. Radix cōmāducata pituitā trahit. Dētes sanat, decocta oculorū epiphoras. Magi multū qdē iis tribuere. Quā primū aspiciat e o anno tolli iubētes, dieiq; colligi eas tertianis & q̄rtanis remedio. Postea alligari florē pāno roseo, & i umbra asseruari, ita cū op⁹ sit alligari. Quę ex his phœniceū florē habet, radice cōtrita. cuicūq; animahū imposita ulcerum facit stipticam uim. Et ideo expurgandis ulceribus adhibetur.

Ex œnanthe medicinæ. Cap. xxiiii.

OEnāthe herba nascit in petris folio pastinacæ, radice magna, numerosa. Caulis eius & folia cū melle ac uino nigro pota facilitatē pariēdi pstant, secūdasq; purgant. Tussim e melle tollunt. Vrinam cieut. Radix e uesicæ uitiis medetur.

De heliochryso medicinæ. Cap. xxv.

HElio chryſim,qđ alii chryſanthemon uocát,ramulos habet candidos,folia ſubalbida, am
brotono ſilia,ad ſolis repcoſſum aureæ lucis in orbé,ueluti corymbis dependentibus,qui
nonq̃ marceſcũt.Qua de cauſa deos coronát illo.Quod diligentiſſime obſeruauit Prole-
meus rex ægypti,Naſciť in frotetis.Ciet urinas e uino potat& menſes.Duritias & iflámatiões di
ſcutit.Ambuſtis cũ melle imponiť.Cõtra ſerpentũ ictus & lumborũ oitia bibitur.Sanguiné con-
cretũ uẽtris ac ueſicæ abſomit cũ mulſo.Folia eiꝰ triũ oboloꝝ põdere ſiſtunt ꝓfluuia mulieꝝ in
uino albo·Veſtes tuetur odore non in eleganti.

Ex hyacintho medicinæ. Cap.xxyi.

HYacinthus in gallia,eximie ꝓuenit.Hoc ibi ✤ loco hyſiginũ tigit.Radix é bulbacea mágo ✤ ꝑ coc
nicis oenalitiis pulchre nota.Quç i oino dulci illita pubertaté cohercet.& nõ patiť erũpe- co.
re.Tormibꝰ & araneoꝝ morſibus reſiſtit.Vriná impellit,Cõtra ſerpẽtes & ſcorpiões morbumq;
regió ſemé eiꝰ cũ ambrotono datur,lychnis quoq; flámea illa aduerſꝰ ſerpẽtes,ſcorpiões, crabro-
nes:ſimiliaq; bibiť e uino ſemine trito.Syluestris eadé ſtomacho iutilis,Aluũ ſoloit.Ad dettahen
dã bilé efficaciſſima duabꝰ drachmis.Scorpionibꝰ adeo cõtratia,ut oino uiſa ea torpeſcant. Ra-
dicé eiꝰ Aſiani boliten uocant.Qua alligata oculo albugines tolli dicuntor.

Ex uincaperuinca medicinæ. Cap.xxyii.

ET oincapuinca ſioe chamedaphne arida ruſa hydropicis dať in aq̃ cochleari menſura. Ce-
lerrime reddũt aquá Eadé decocta in cinere ſparſa uino tumores ſiccat. Auribus ſucco me
deť ✳ Aluinis ĩpoſita multũ ꝓdeſſe diciť.Ruſci radix decocta bibiť alternis diebus ĩ calculoꝝ ua ✳ Aluis.
letudine,& toroofiore urina,uel cruẽta.Radicé pridie erui oportet poſtero mane decoqui.Ex eo
ſextario uini cyathis duobus miſceri.Sũt qoi & crudã radicé tritá ex aq̃ bibát,& i totũ ad uirilia
cauliculis eiꝰ ĩ uio & aceto tritis nihil utilius putát Batis quoq; aluũ mollit.Illiniť podagricis to
ſta & cõtuſa,Acinum coronaꝝ caoſa& ciborũ ægyptii ſerũt. Eadéq; erat q̃ ocymú niſi hirſutior
ramis ac foliis eẽt,& admodũ odorata.Ciet menſes & otinas,

Ex colocaſia medicinæ. Cap.xxyiii.

COlocaſia Glaucias acria corpis leniri putauit,& ſtomachõ iouati.

Ex anthalio medicinæ. Cap.xxix.

ANthalii qđ ægyptii edũt nullõ aliũ repperi uſum,eſt & herba anthillion, quam alii anticel
lũ uocát dooꝝ geneꝝ,foliis & ramis lenticulæ ſilis palmi altitudine,ſabuloſis apricis na
ſcens ſubſalſa guſtanti. Altera chamepithyos ſimilis breuior & hirſutiot, purpurei floris
odore grauis,in ſaxoſis naſcẽs.Prior uuluis aptiſſima,& ex roſaceo & lacte ĩpoſita etiá uulnẽribus
Bibiť in ſtranguria renũq; doloribꝰ tribus drachmis.Altera bibiť in duritia uuluarũ & ĩ tormibꝰ
& in comitiali morbo cum melle & aceto quattoor drachmis.

De parthenio medicinæ. Cap.xxx.

COntra partheniũ alii leucathen,alii ✤ thanacũ uocát.Celſus apđ nos perdiciũ & muraliũ ✤ Ama-
Naſciť in hortorũ ſepibus,flore albo,.odore mali,ſapore amato.Ad inſedendõ decoctum racum.
in doritia uuloarũ,& inflámationibꝰ.Siccatũ cũ melle & aceto poſitũ bilem trahit atram. Dioſ.
Ob hoc cõtra uertigines otilis,& calculoſis.Illiniť & ſacro igni.Item ſtrumis cũ axógia iueterata.
Magi cõtra tertianas ſiniſtra manu euelli eá iubẽt,diciq; cuiꝰ cauſa uellať,nec reſpicere. Dein eiꝰ
folium ægri linguæ ſubiicere,or mox in cyatho aquæ deuoreť.

De ſtrychno medicinæ. Cap.xxxi.

TRychon quá qdam ſtrychnon ſcripſere,utiná nec coronari ægypto uterentur,quos innuat
ederæ ✤ foliorũ ſilitodo in doobus eios generibus.Quoꝝ alterum,cui acini,coccinei,gra- ✤ Floꝝ
noſi follicoli,Halicacabum uocant,& alii callion. Noſtri aũt ueſicariam.quoniam ueſicæ &
calculis ꝓdeſt.Frutex eſt ſurculoſꝰ oerius q̃ herba,folliculis magnis latiſq; & turbinatis,grádi itꝰ
acino,q matureſcit Nouẽbri mẽſe.Tertio folia ſũt ocimi minie diligẽter demonſtráda.Remedia
em̃ nõ uenena tractamus.Quippe inſaniá facit puo qooq; ſucco,q̃q̃ & græci auctores in ıocũ uer
tere. Drachmæ em̃ pondere luxũ pudoris gigni dixerunt,ſpecies oanas imagineſq; cõſpicoas ob
uerſari demonſtrantes.Duplicarũ hunc modom legitimá inſaniá facere.Quicquid uero adiiciať
ponderi repſentari mortem.Hoc eſt uenenũ qđ innocẽteſſimi auctores ſimpliciter dorycnion ap-
pellauere.Ab eo qđ cuſpides in prælíis tingereť illo,Paſſim naſcẽte,qui partius ſpectauerát,Ma
nicon cognoſare,qui neqter occultabát erythron,aut naurita, ut nõ nulli periſſone cauendi qdẽ

cauſa curioſius dicendū.Quin & alterū genus quod halicaccabon uocant, ſoporiferū eſt, atq̧ ēt opio uelocius ad mortē,ab aliis morion,ab aliis moly appellatū. Laudatū uero a locro ad ſtruendū & thymariſto.Quidā etiā carmīe minore obliuionē inducētes. Quippe ꝑſentaneū remedium ad dentiū mobiles firmādos ſi colluereuꝭ.Haliccabo uni exceptionē addidere,ne diutius id fieret.Delirationē enim gigni eo.Nec demonſtrāda remedia,quoꝝ medicina maioris mali periculum afferat.Cōmēdaꝭ eīn cibis tertiū,licet præferaꝭ hortēſis ſaporib⁹.Et nihil ſit corpis maluꝝ cui nō ſalutare ſit ſtrychnos Xenocrates ꝓdicet.Non tñ auxilia eoꝝ tanti ſunt,ut uel ꝓfutura nō de iis cōmemorare neſas putē ꝑſertim tāta copia īnoxioꝝ medicaminū.Halicaccabi radicem bibunt qui ſunt uaticinādi callētes ꝙ furere ad cōfirmādas ſupſtitiōes aſpici ſe uolūt. Remedio eſt (id eīn libentius retulerim)aq̄ copioſa mulſa calida potui data. Nec illud ꝑteribo aſpidū naturæ halicaccabū in tantū aduerſam,ut radice eius ꝓpius admota ſoporeꝭ, illas ſopore enecans uis earum.Ergo trita ex oleo percuſſis auxiliatur.

De Corcoro. Cap.xxxii.

COrcorū Alexandrini cibi herba eſt cōuolūtis foliis ad ſilitudinem Mori.Præcordiis(ut ferunt)utilis alopeciiſq̧ & lentigini.Boū quoq̧ ſcabiē celerrime ſanari ea inuenio apud Nicādrum q̄dem & ſerpentium morſus anteq̄ floreat. Nec de cnico ſiue attractyllide uerboſius diſputeꝭ,ægyptia herba eſt,& magnū cōtra uenenata animalia præbet auxilium.Itē aduerſus fungus.Conſtat a ſcorpione percuſſos q̄diu teneant eam herbam non ſentire cruciatum.

De Perſoluta. Cap.xxxiii.

ET perſolutam ægyptus in hortis ſerit coronaꝝ gratia Duo genera ei⁹,femīa ac mas. Vtraq̧ ſubdita uenerem inhiberi uiroꝝ maxime tradunt.

De menſuris & ponderibus. Cap.xxxiiii.

ET qm̄ in mēſuris quoq̧ ac ponderib⁹ crebro græcis noibus utendū eſt,interꝑtationem eoꝝ ſemel in hoc loco ponemus.Drachma attica fere eīn attica obſeruatione medici utunꝭ, denarii argētei habet pōdus.Eademq̧ ſex obolos pondere efficit.Obolus.x.calchos. Cyathus pendet per ſe dracmas.x.Cū acetabuli mēſura diciꝭ,ſignificat heminæ q̄rtā ptem.i. drachmis.xv. Mna quam noſtri minā uocant,pēdet drachmas Atticas centum

CAII PLYNII SECVNDI NATVRALISHISTORIAE LIBER .XXII.

PROOEMIVM.

Ompleſſe poterant miraculū ſui natura, atq̧ tellus reputantium uel prioris tamen uoluminis dotes,totq̧ genera herbarum utilitatibus homiuum, aut uoluptatib⁹ gēita.Sed q̄to plura.reſtāt,tāto quoq̧ mirabiliora īuētu.Illa.n.maiore pte cibi aut odoris,decoriſue commendatione ad numeroſa experimenta duxit. Reliquorum potentia approbat uihil a reꝝ natura ſine aliq̄ occultiore cā gigni.

De gentibus herbis formæ gratia utentibus. Cap.i.

Quidē & formæ gr̄a rituſq̧ ꝑpetui in corpibus ſuis aliquas exterarum gentium uti herbis quibuſdā aduerto animo.Illiuūt certe aliis aliæ faciē ī populis barbaroꝝ,fœminæ mareſq̧ etiā apud Dacos & Sarmatas corpora ſua inſcribūt.Simile plautagini glaſtū ī gallia uocaꝭ. Quo Britannoꝝ coniuges nuruſq̧ toto corpe oblitæ q̄buſdā ī ſacris nudæ incedunt & ęthiopum colorē imitantes.

Quod herbis ueſtes inficiantur. Cap.ii.

IAm uero infici ueſtes ſcim⁹ admirabili ſucco. Atq̧ ut ſileam⁹ Galatiæ,Africæ,Luſitaniæ granis coccū impatoris dicatū paludamētis,tranſalpina gallia herbis tyriū atq̧ conchyliū tīgit, omiſq̧ alios colores.Nec quærit in ꝓfundis murices,ſeſeq̧ obiiciendo dum præripit eſcam beluis marinis,intacta etiā anchoris ſcrutaꝭ uada,ut īueniat per q̄d facilius matrōa adultero placeat,corruptor inſidieꝭ nuptæ.Stans & ī ſicco carpit quo frugi mūdos exculpat uſu,alioquī fulgētis,iſtrui poterat luxuria certe īnocētius.Nūc propoſitū iſta cōſectari,nec omittem⁹,ut ſubiiciendo utiliora luxuriā uilitate circūſcribam⁹,dicturi & alias herbis tīgi lapides parieteſq̧.Nec tīgendi nec pingendi tamē rōnem omiſiſſemus,ſi unquā ea liberaliū artiū fuiſſet. Interim fortius augetur auctoritas quæ quanta debeaꝭ etiam ſurdis,hoc eſt ignobilib⁹ herbis perhibebiꝭ, Siquidem Auctores imperii.Romāi cōditoreſq̧ īmenſum q̄dam & hinc ſumpſere,quoniā nō aliunde ſagmina in remediis plubicis fuere,& in ſacris legatiouibus,q̄ uerbenæ,Certe utroq̧ noīe idē ſignificaꝭ

Hoc est gramé ex arce cum sua terra euulsum.Hac semp & legati cū ad hostes clarigatūq́ mittentur usi,id est raptas clare repetitum,unus utiq́ Verbenarius uocabatur.

De corona graminea. Cap.iii.

Corona quidem nulla fuit graminea nobilior in maiestate ppli terrarum pricipis pręmiisq́ gl'iæ,Gemmatæ & aureæ,uallares,murales,rostratæ,ciuicæ,triumphales post hanc fuere. Suntq́ cunctæ magno interuallo,magnaq́ differentia.Cæteras oes̄ singuli & duces ipsi imperatoresq́ militibus aut aliquando collegiis dedere.

De raritate eius. Cap.iiii.

Decreuit in triūphis senatus cura belli solutus & popul⁹ ociosus,Gramineā nunq̄ nisi in suprema desperatione.Contigitq́ nulli nisi ab uniuerso exercitu seruato seruatori decreta. Cæteras imparores dedere. Hāc solā miles impatori, Eadem uocatur obsidionalis,libratis obsidione aboiandoq́ exitio totis castris.Quod si ciuicæ honos uno aliquo,ac uel humilimo ciue seruato pclar⁹ sacerq́ habet,Quid tandē existiari debet unius uirtute seruatus uniuers⁹ exercitus?Dabat hanc uiridi e gramie decerpto inde,ubi obsessos seruasset aliqs.Nanq́ summū apud antiquos signū uictoriæ erat herbā porrigere uictos,hoc est terra altrice ipa humo & humatione etiam cedere,Quem morem etiam nunc durare apud Germanos scio.

Qui soli corona ea donati. Cap.v.

Donatus est ea.L.Sicinius Dentatus simul,cum ciuicas q̄ttuordecim meruisset depugnassetq́,cxx.præliis semp uictor.Tanto rarius est seruatorē unum a seruatis donari.Quidam impatores & sæpius donati sunt.ueluti.P.Decius,Mus uidelicet Tribun⁹ militū ab exercitu.Altera ab his qui in psidio obsessi fuerāt,quanta esset eius honoris auctoritas cōfessus religione.siquidem donatus bouē albū Marti imolauit &.c.fuluos,qui ei uirtutis causa dati fuerāt simul ab obsessis.Hic Decius postea cōsul & impio & collegæ se pro uictoria deuouit.Data est & a senatu populoq́ Romano,q̄ claritate nihil eqdē in rebus humanis sublimius duco.Fabio illi qui rem oēm romanā restituit nō pugnādo.Nec data cum magistrū equitū & exercitum eius seruasset.Tunc satius fuis nomine nouo coronari appellatū patrem ab his quos seruauerat.Sed quo dictum est cōsensu honoratus est Hannibale ex Italia pulso,Quæ corona adhuc sola ipsius imperii manib⁹ imposita est.Et quod peculiare ei est,sola a tota Italia data.

Qui solus centurio coronatus. Cap.vi.

Præter hos contingit eius coronæ honos.M.Calphurnio flāmæ Tribuno militum ī Sicilia. Centurioni uero uni ad hoc tēpus Cn,Petreio Attinati Cimbrico bello.Primū pilum his capessens sub Catulo exclusam ab hoc legionem suam hortatus,tribunū suum dubitantē per castra hostiū erūpere interfecit,legiōnēq́ eduxit.Inuenio apud auctores eundē præter hūc honorem astantibus Mario & Catulo consulibus ptextatū imolasse ad tibicinē foculo posito.Scripsit & Sylla dictator ab exercitu se quoq́ donatū apud nolam legatū bello Marsico.Idq́ eē ī uilla sua Tusculana,quæ fuit postea Ciceronis pinxit,Quod si uerum est,hoc execrabiliorē eum dixerim, quādo qdem eam capiti suo pscriptione detraxit ipe tāto paucioribꝰ ciuiū seruatis,q̄ postea occisis.Addat etiamnū huic gloriæ supbum cognomē fœlicem.Ipe tñ obsessus in toto orbe pscript⁹ Hæc corona Sertorio etiā cessit.Aemilianū quoq́ Scipionē.Varro auctor est,donatū obsidionali in Africa,Manlio cōsule cohortib⁹ seruatis totidēq́ ad seruādas eas eductis.Quod & statuę eius in foro suo diuus Augustus scripsit.Ipsum Augustū cū Mar.Cicerone filio cōsulem idibus septembribus senatus obsidionali donauit.Adeo ciuica nō satis uidebat.Nec præterea quenq́ hac inuenimus donatū.Nullæ ergo herbæ fuere certæ in hoc honore,sed quæcunq́ fuerāt in periculi sede,quis ignobiles ignotæq́ honorē nobilem faciebāt.Quod latere apud nos minus qdem miror cernēs negligi ea quoq́ quæ ad ualetudinē cōseruandā,cruciatusq́ corpis ppulsandos,& mortē arcendam pertinent. Sed quis non mores iure castiget,addidere uidendi præcia delitiæ luxusq́. Nunq̄ fuit cupido uitæ maior,nec minor cura.Aliorū hanc operā esse credimus, ac ne mandato qdem nostro alios id agere,medicisq́ prouisum esse.Proh bonis ipsi fruimur uoluptatis. Et quo nihil eqdem probrosius duco.Viuimus aliena fiducia.Immo uero plerisq́ ultro etiā in risu sum⁹. ista cōmentantes atq́ friuoli opis arguimur.Magna q̄q́ immēsi laboris solatia sperni cum rerum natura,quam certe non defuisse nobis docebim⁹,& inuisis quoq́ herbis inseruisse remedia. Quippe cū medicinas dederit etiā aculeatis. Hæc eni pxie restaut ex his quas priori libro nōiauimus,

in quib⁹ ipsius prouidentiam naturæ satis admirati amplectiq; non est. Dederat & quas diximus molles, cibisq; gratas. Pinxerat & remedia floribus, uisuq; ipso animos inuitauerat, etiam delitiis auxilia permiscens. Inde excogitauit aliquas aspectu hispidas, tactu truces, ut cantum nō uocem ipsius fingentis illas, rōnemq; reddētis exaudire uideamur, ne se depascat auidā q̄drupedes, nec procaces manus rapiāt, nec neglecta uestigia obterant, ne insidens ales infringat. Has muniendo aculeis telisq; armādo remediis, ut tuta ac salua sint. Ita hoc quoq; qđ i iis odim⁹ hoim cā excogitatū ē.

Medicinæ ex reliquis ornamentis & erynge. Cap. vii

✤Crysopidas.. Chrysaspidas Chersaspidas. Chersydros. Chelydras.

ET clara in primis aculeatarū erynge est, siue erygion cōtra serpentes & uenenata oīa nascēs. Aduersus ictus morsusq; radix eius bibit drachmæ pondere in uino. Aut si plærūq; tales iniurias comitat & febris ex aq̄. Illinit plagis peculiariter efficax cōtra ✤Chrysodos ac tanas. Oīb⁹ uero cōtra toxica & aconita efficaciorē Heraclides medic⁹ in iure anseris decoctā arbitrat. Apollodor⁹ aduersus toxica cū rana decoquit, cæteri i aq̄ ipā dura fruticosa, spinosis foliis, caule geniculato, cubitali, & maiore aliqñ. Alia albicās, alia nigra, radice odorata. Et satiua qdem est, sed & sponte nascit in asperis & saxosis, & in littoribus maris, durior, nigriorq; folio apii.

De herba quam centumcapita uocant. Cap. viii.

EX his candidū nri centūcapita uocāt. Oēs eiusdē effectus caule, & radice in cibos græcorum receptis utroq; modo siue coquere libeat, siue cruda uesci. Portentosum est quod de ea traditur. Radicem eius alterutrius sexus similitudinem referre, rara inuentu. Et si uiris contigerit mas, amabiles fieri. Ob hoc & Phaonē Lesbiū dilectū a Sappho. Multæq; circa hanc non Magorū solum uanitates, sed etiam Pythagoricorū. Sed in medio usu præter supradicta auxiliat inflatiōib⁹, torminibus, cordis uitiis, stomacho, iocineri, præcordiis i aq̄ mulsa. Lyeni i posca. Itē ex mulsa renibus, strāguriæ, opisthotonicis, spasmis, lūbis, hydropicis, comitialib⁹, mulierū mēsibus, siue subsidāt, siue abundēt, uuluarū omib⁹ uitiis. Extrahit infixa corpi cū melle, strumas, parotidas, panos. Recedētes ab ossibus carnes sanat cū axungia salsa & cæraro, itē fracturas. Crapulam præsumpta arcet, aluū sistit. Aliqui e nostris sub solstitio colligi eam iussere. Ex aqua cœlesti imponi omnib⁹ ceruicis uitiis. Oculorū quoq; albugines sanare adalligatam tradiderunt.

De achano & glycyrrhyza, & stomatice. Cap. ix.

SVnt qui achanon eryngio ascribant spinosam breuēq; ac latam herbam spinisq; latioribus. Hanc impositam sanguinē mire sistere. Alii eryngem falso eandē putauerūt esse & glycyrrhizam, quare subiungi eam ptinus refert. Et ipsa sine dubio inter aculeatas est, foliis echinatis, pinguib⁹, tactuq; gūmosis, fruticosa, binorum cubitorū altitudine, flore hyacinthi, fructu pilularum, platani magnitudinis. Præstātissima in Sicilia, Ponto secūda, radice dulci. Et hæc tm̄ in usu. Capit q; ea uergiliarū occasu, longa ceu uitiū, coloris buxei. Meliorq; nigra, q̄q; lenta, q̄ quæ fragilis. Vsos in subditis decocta ad tertias, cętero ad mellis crassitudinē, aliqñ & tusa. E quo genere & uulnerib⁹ imponit & fauciū uitiis oīb⁹. Itē uoci utilissimo succo sic ut spissat⁹ est, linguæ subdito. Itē thoraci, iocineri. Hac dixim⁹ sitim famēq; sedari. Ob id qdā adipson appellauere eā, & hydropicis dedere ne sitirēt. Ideo & cōmāducata stomatice est, & ulcerib⁹ oris inspsa sæpe & pterigiis. Sanat & uesicæ scabiē, renum dolores, cōdylomata, ulcera genitaliū. Dedere eā qdam potui in quartanis drachmarū duarū pōdere & pipere, hemina aquæ. Cōmāducata sanguinē sistit. Sunt qui & calculos ea pelli tradiderunt.

De tribulo & generibus eius, & medicinis. Cap. x.

TRibuli unum genus in hortis nascit, alterū in fluminibus tantū. Succus ex his colligit ad oculorū medicinas. Est em̄ refrigerātis naturæ, & ideo utilis contra inflammationes collectionesq;. Vlcera per se erūpentia, & præcipue in ore cū melle sanat. Itemq; tonsillas. Potus calculos frāgit. Thraces q ad strymona habitāt foliis tribuli equos saginat. Ipi nucleo uiuunt panē faciētes pdulcem, & q cōtrahit uētrē. Radix caste pureq; collecta discutit strumas. Semē adalligatū uaricum dolores sedat. Tritum uero & in aquam sparsum pulices necat.

De stœbe, & medicinis eius. Cap. xi.

STœbe qoā aliqui phleon uocant decocta in uino pcipue auribus purulentis medetur. Item oculis ictu cruentatis. Hæmorrhoidæ quoq; & dysenteriæ infusa.

De hyppophye, & medicinis eius. Cap. xii.

Ippophyes in sabulosis maritimisq; nascit, spinis albis. Ederæ modo racemosa est, cādidis & ex pte rubētibus acinis. Radix succo madet, qui aut per se conditur, aut pastillis farinæ.

Hæc bilem detrahit obolo ponderis saluberrie cum mulso, Est altera hippope sine caule, sine flore, foliis tm̄ minutis. Hui⁹ quoq; succus hydropicis mire ꝓdest. Debent accõmodatæ esse equoꝝ naturæ, ueq; ex aliis causis nomẽ accepisse. Quippe quędã animalia remediis nascũt locupleti diuinitate ad gerẽda ꝑsidia. ut nõ sit mirari satis ingeniũ eius disponẽtis auxiliũ eius iu gñа, ĩ cãs, in tp̄a, ut aliis prosit atq; aliis ab horis, diesq; nullus prope sine præsidiis reperiatur.

De Vrtica & mediciuis eius. Cap. xiii.

VRtica qd esse inuisius põt? At illa præter oleũ qđ in ægypto ex ea fieri diximus, uel plurimis scaret remediis. Semẽ eius cicutæ cõtrariũ esse. Nicãder affirmat. Itẽ fungis in argento uiuo. Apollodorus & salamãdris cũ iure decoctæ testudinis. Item aduersari hyoscyamo & serpentibus, & scorpiõibus. Quin illa ip̄a amaritudo mordax uuas in ore ꝓcidentesq; uuluas & infantiũ sedes tactu resilire cogit. Lethargicos expgiscit tactis cruribus, magisq; fronte. Eadẽ canis morsib⁹ addito sale medet. Sanguinẽ trita naribus indita sistit. & magis radice. Carcinomata & sordida ulcera sale admixto. Itẽ, luxata. Sanat & pãos parotidas, carnesq; ab ossib⁹ recedẽtes. Semẽ potũ cũ sapa uuluas strangulãtes aperit, & profluuia nariũ sistit impositũ. Vomitiões ĩ aqua mulsa sumptum a cœna faciles præstat duobus obolis. Vno autem in uino poto lassitudines recreat. Vuluæ uitiis tostũ acetabuli mensura. Potũ in sapa resistit stomachi inflationibus. Orthopnoicis ꝓdest cũ melle, & thoracẽ purgat eodem eclegmate. Et lateri medet cum semĩe lini. Addunt hyssopum & piperis aliquid. Illinit lyeni. Difficilem uentrẽ tostum cibo emollit. Hippocrates uuluã purgari poto eo ꝓnunciat. Dolores leuari tosto acetabuli mẽsura dulci poto, & ĩposito cũ succo maluę. Intestinoꝝ anĩalia pellit cũ hydromelite & sale. Defluuia capitis semĩe illito cohonestari. Articularibus morbis & podagricis plurimi cũ oleo uetere, aut folia cũ ursino adipe trita ĩponũt. Ad eadem radix tusa cum aceto non minus utilis. Item lyeni. Et cocta in uino discutit panos cum axungia uetere salsa. Eadẽ psilothrum exiccat. Cõdidit laudes eius Phanias physicus, utilissimã cibis coctam conditãue professus, arteriæ, tussi, uentris distillationi, stomacho, panis parotidis, pernionibus, cũ oleo sudorẽ, coctam cum conculis ciere aluum, cum ptysana pectus purgare, mulierũq; menses cũ sale. Vlcera quæ serpũt prohibere. Succus quoq; in usu est. Expressus illitusq; fronti sanguinẽ nariũ sistit. Potus urinã ciet. Calculos rũpit. Vuã gargarizatus reprimit, Semẽ colligi messibus oportet. Alexãdrinũ maxime laudat ad oĩa hæc. Et minores quidem teneræq; efficaces. Sed ꝓcipue syluestris illa & amplius lepras e facie tollit in uino pota. Si quadrupedes fœtũ non admittaut, urtica naturam fricandam monstrat.

De Lamio, & medicinis eius. Cap. xiiii.

EA nunc quoq; quã lamiũ inter genera earũ appellauimus, mitissima & foliis non mordentibus, mederur cum mica salis contusis, ictibus, iucussisq;, inustis, & strumis, tumoribus, podagris, uulneribus. Album habet in medio folio, quod ignibus sacris medet. Quidam e nostris tempore discreuere genera autũnalis urticæ radicem alligatam in tertianis, ita ut ægri nuncupent, cum eruit ea radix, & dicat, quæ, & cui, & quorũ folio eximat, liberari morbo tradiderunt. Hoc idem cõtra q̃rtanas pollere. Idẽ urticæ radice addito sale ĩfixa corpori extrahi. Foliis cũ axungia strumas discuti. Vel si suppurauerint eordi complerią.

De scorpione, generibusq;, ac medicinis eius Cap. xv.

EX argumento nomẽ accepit scorpius herba semen em̄ habet ad sĩlitudiuẽ caudæ scorpiõis, folia pauca. Valet & aduersus anial nois sui. Est alia & eiusdẽ uois effectusq; sine foliis, asparagi caule, in cacumie aculeum habens, & inde nomen.

De leucacanthia, siue phinio, siue ischada & medicinis eius. Cap. xvi.

LEucacãthia, quã alii phyllon, alii ischiada. alii polyganaton appellãt, radice cyperi, q̃ cõmãducata dẽtiũ dolorẽ sedat. Itẽ lateꝝ & lũboꝝ, ut Hicesius tradit semĩe poto drachmis octo aut succo. Eademq; ruptis cõuulsisq; medetur.

De helxine, perdicio, parthenio, syderite, & medicinis eius. Cap. xvii.

HElxinẽ aliq perdiciũ uocant. qm̄ perdices ea præcipue uescant. Alii syderitẽ, nõnulli partheniũ. Folia habet mixtę similitudis plantagini & marrubio, cauliculos densos, leuiter rubẽtes. Semina in capitibus lappaceis adhærẽtia uestibus, unde helxinẽ dictã uolunt. Sed nos q̃lis uera esset helxine dixim⁹ priori libro. Hęc aũt inficit lanas, sanat ignes sacros, & tumores collectionesq; oẽs, & adusta. Panos succus eius cũ psimithio. Ignes sacros, tumores, collectionesq;

& gurura incipiētia turgescere.Item ueterē tussim cyatho hausto.Et omia in humido.Sicut tōsillas & uarices cō rosaceo.Imponit & podagris cū caprino fæno cæraq; cypria.Perdiciū siue partheniū(nam syderitis alia est)a nostris herba urceolaris uocat,ab aliis astericū,folio similis ocymo,nigrior tantū,nascēs in tegulis,parietinisq;.Medet cum mica salis trita iisdē oib⁹ quibus lamiū,& eodem modo.Item uomicæ calefacto succo pota.Et contra ulcera .upta,lapsusq;,& præcipitia,aut uehiculorū euersiones singularis.Vernula carus Pericli Atheniēsiū principi cū is i arce tēplū ædificaret,repsissetq; sup altitudinē fastigii,& inde cecidisset.Hac herba dicit sanatus monstrata Pericli somno a Minerua.Quare partheniū uocari cœpta est,assignatq; ei deæ.Hic est uernula,cuius effigies ex ære fusa est,& nobilis ille Splachnoptes.

De chamæleone,generibusq; & medicinis eius. Cap.xviii.

CHamæleonē aliqui ixion uocāt.Duo gña eius.Cādidior asperiora folia habet,serpit in terra echini modo,spinas erigens,radice dulci,odore grauissimo,quibusdam in locis uiscū gignit album sub alis folioꝝ,maxime circa canis ortū.Quomodo thora nasci dicunt,onde & ixia appellat.Hoc nr mastiche utunt mulieres.Quare & chamæleon nocet a uarietate folioꝝ euenit.Mutat eñ cum terra colores,hic niger,illic uiridis,alibi cyaneꝰ,alibi croceꝰ,atq; aliis coloribus.Ex his candidus hydropicos sanat succo radicis decoctæ.Bibit drachma i passo.Pellit & interaneoꝝ aīalia acetabuli mēsura succi eiusdē in uino austero cū origani scopis,facit ad difficultatē urinæ.Hic succos occidit canes suesq; i polenta,addita aqua & oleo cōtrahit i se mures ac necat,nisi ptinus aquā sorbeant.Radicē eius aliqui cōcisam seruari iubent funiculis pendere,decoquūtq; in cibo cōtra fluxiōes,quas græci rheumatismos uocāt.Ex nigris aliqui marē dixere,cui flos purpureꝰ esset,& fœminā cui uiolaceus.Vno nascunt caule cubitali,crassitudie digitali.Radicibus eaꝝ lychenes curant cum sulphure & bitumine una coctis.Cōmanducatis uero dētes mobiles,aut in aceto decoctis.Succo scabiem etiam quadrupedū sanāt.Et ricinos canū necāt.In uencas quoq; anginæ modo.Quare a quibusdā ulophonon uocat & cynozolon pter grauitatē odoris.Ferunt & hæc uiscum ulceribus utilissimū.Omniū autem geneꝝ earum radices scorpionibus aduersantur.

De coronopo,& medicinis eius. Cap.xix.

COronopus oblonga herba est cum fissuris.Seritur iterim,quoniā radix cœliacis præclare facit in cinere tosta.

De anchusa & pseudanchusa,& medicinis earū. Cap.xx.

ET anchusæ radix in usu est,digitali crassitudine.Finditur papyri modo,manusq; inficit sanguineo colore,præparat lanas pciosis coloribus.Sanat ulcera in cæraro,pcipue senū,item adusta.Liqri nō potest in aq̄,oleo dissoluitur.Inq; syncere experimentū est,& ad renum dolores drachma eius i uino.Aut si febris sit i decocto balāi.Itē iocineꝝ uitiis,& lyenis,& bile suffusis.Lepris & lētigini illinit ex aceto.Folia trita cū melle & farīa luxatis iponūt.Et pota drachmis doab⁹ in mulso aluū sistūt.Pulices necare radix i aq̄ decocta tradit.Est & alia similis pseudanchusa ob id appellata,a quibusdā uero enchusa,aut doris,& multis aliis noib⁹,lanuginosior & minꝰ pinguis,tenuiorib⁹ foliis,& lāguidiorib⁹.Radix oleū nō fundit,sed rubērē succū.Et hoc ab anchuse discernit.Cōtra serpētes efficacissima potu foliorū,uel seminis.Folia ictibus imponunt.Vitus serpentiū fugat.Bibit & pter spinam.Foliū eius sinistra decerpi iubent magi,& cuius causa sumatur dici,tertianisq; febribus alligari.

De onychilo,anthemi,loto,& lotometra,heliotropio,tricocco,& callitricho. Cap.xxi.

✝Archibelion.
✝Onocleam.
Dios.

ESt alia herba pprio noie onochelos,quā aliq anchusam uocāt,alii ✝archelion,alii ✝onochelim aliq rhexiā,multi enchusā,puo frutice,flore purpureo,asperis foliis & ramis,radice messibus sanguinea,cætero nigra.In sabulosis nascens,efficax cōtra serpentes,maxie uiperas & radice & foliis,æque cibo ac potu.Vires habet messib⁹.Folia trita odorē cucumeris reddūt.Dat i cyathis trib⁹ uulua pcidēte.Pellit & tineas cū hyssopo,& i dolore renū aut iocineris ex aq̄ mulsa si febris sit.Sin aliter ex uino bibit.Lētigini ac lepris radix illinit.Habētes eā a serpētib⁹ feriri negant.Est & alia huic siis flore rubro,minor,& ipa ad eosdē usus.Tradūtq; cōmāducata ea si ispuat mori serpētē.Athenis magnis laudib⁹ celebrat ab Asclepiade.Aliq leucāthemida uocāt Alii leucanthemū,alii eranthemon,qm̄ uere floreat.Alii chamæmilon,qm̄ odorem mali habeat.

✝Melāthemon

Nōnulli ✝melanthion uocant,Genera eiꝰ trita flore tm̄ distant,palmū nō excedētia paruisq; floribus,ut rotæ candidis,aut melinis,aut purpureis.In macro solo,aut iuxta semitas colligit uer,&

in coronaméta reponit. Eodé tempore & medici folia tusa in pastillos digerút. Item florem & radicé. Dant oia mixta drachmæ unius pódere cótra serpentiú ictus. Pellit mortuos partus. Ité méstrua in potu, & uriná, calculosq; inflationes, iocinerú uitia, bilem suffusam, ægilopiá cómáducata ulcerú eruptiones manátes sanat. Ex oibus his generib9 ad calculos efficacissima est, quæ florem purpureú habet, cuius & foliorú & fruticis amplitudo maiuscula est. Hanc pprie qdem Eranthemon uocát. Loton qui arboré putát tm̃ esse, uel Homero auctore argui possunt. Is em̃ inter herbas subnascétes deorú uoluptati loton primá noiauit. Folia eius cú melle oculorú cicatrices ✠ argemata, nubeculas discutiút. ✠Argema. Est & lotometra q̃ fit ex loto sata, ex cui9 semie sili milio fiút panes in ægypto a pastoribus, maxie aqua uel lacte subacto. Negat qcq̃ illo pane salubri9 esse, aut leuius dú caleat. Refrigeratus difficilius cócoquit, fitq; póderosius. Constat eos q illo uiuant, nec dysenteria, nec tenasmo, neq; alüs morbis uétris infestari. Itaq; inter remedia eorú habet. Heliotropii miraculú sæpius diximus cú sole se circúagentis, etiá nubilo die, tátú syderis amor est. Noctu uelut desiderio contrahit cæruleú florem. Genera eius duo. Tricoccú, & heliostrophium. Hoc altius, quáq̃ utrúq; semipedalé altitudinem nó excedat. Ab ima radice ramosum. Semé in folliculo messib9 colligit. Nascit non nisi in pingui solo, cultoq; maxime. Tricoccú ubiq;. Si decoquat inuenio cibis placere. Et in lacte iucúdius aluú molliri. Et si decocti succus bibat, efficacissime exinaniri. Maioris succus excipit æstate, hora sexta, miscet cú uino, sic firmior. Capitis dolores sedat rosaceo admixto. Verrucas cú sale tollit succus e folio. Vú usi uerrucariá herbá appellauere, aliis cognoíari effectib9 digniore. Náq; & serpétib9 & scorpionib9 resistit, ex uino & aq̃ mulsa, ut Apollophanes & Apollodorus tradút. Folia infantiú distillationib9, qđ siriasin uocát, illita medentur. Ité cótractionib9 ét si id comitialiter accidat. Decocto quoq; foueri eos saluberrimú est. Potú id pellit tineas, & renú harenas. Si cuminú adiiciat, calculos frangit. Decoqui cú radice optet. Quæ cú foliis & hircino sæuo podagris illinit. Alterú genus qđ tricoccú appellauim9, & alio noie scorpiuron uocat, foliis nó solú minorib9, sed etiá i terrá uergétib9. Semé ei est effigie scorpionis caudæ, q̃re ei nomé. Vis ad oia uenenata & *phalágia, & cótra scorpiones pcipue illita. Non feriunt *Phalágas. habéres. Et si terrá surculo heliostrophii circúscribat aliqs, negát scorpiones egredi. Imposita uero herba aut inde omnino respersum ptinus mori. Sic seminis grana quattuor pota q̃rtanis prodesse dicunt. Tria uero tertianis. Vel si herba ter circúlata subiiciat capiti. Semé & ueneré stimulat. Cú melle panos discutit. Et uerrucas hoc utiq; heliostrophiú radicit9 extrahit, & excrescétia i sedibus. Spinæ quoq; ac lumbórú sanguiné corruptum trahit, illitum semen & potum in iure gallinacei decoctú, aut non beta & lenta, Cortex uero liuétib9 coloré reddit, Magi helistrophiú q̃rtanis quater, in tertianis ter alligari iubét ab ipso ægro, precariq; eum, soliturú se nodos, & liberandú, & ita facere cú exépta herba. Aliud adiantho miraculú, æstate uiret, bruma nó marcescit, aq̃s respuit, perfusum mersumq; sicco simile est, tanta dissociatio dephendit, unde & nomé a græcis, alioqn frutici topiario, Quidá callitrichó uocát, alii polytrichon, utrúq; est ab effectu. Tingit eni capillú, & ad hoc decoquit in uino cú semine apii adiecto oleo copiose, ut crispum densumq; faciat. Defluere auté prohibet. Duo genera eius, candidius, & nigrú breuiusq;. Id quod maius est polytrichon, aliud trichomanes uocát. Vtriq; ramuli nigro colore nitét foliis filicis, ex qb9 iferiora, aspera, ac fusca sunt. Oia aút cótrariis pediculis densa inter se ex aduerso radix nulla, umbrosas petras, parietúq; aspergines, ac fontiú maxime specus sequit & saxa manantia, quod miremur cú aq̃s nó sentiat. Calculos e corpore mire pellit, frangitq;, utiq; nigrú. Qua de causa poti9 q̃ q; in saxis nasceret, & a nostris saxifragú appellatú crediderim. Bibitur e uino quátú terni decerpsere digiti. Vriná cient. Serpentiú & araneorú uenenis resistút. In uino decocti aluú sistunt. Capitis dolores corona ex his sedat. Cótra scolopédræ morsus illinunt crebro auferédi ne pereát. Hoc & in alopeciis. Strumas discutiút furfuresq; in facie, & capitis manátia ulcera. Decoctú ex his pdest suspiriosis, & iocineri, & lyeni, & felle suffusis, & hydropicis. Stráguriæ illinunt, & renibus cú absynthio. Secúdas ciét & méstrua. Ságuiné sistút ex aceto, aut rubi succo poti. Infátes quoq; ulcerati p unguntur ex iis cú rosaceo & uino pri9. Foliú in urina pueri impubis triú qdem cú aphro nitro, & illitú uentri mulierú, ne rugosus fiat, pstare dicit. Perdices & gallinaceos purgatiores fieri putát in cibum eorum additis, pecoriq; esse utilissimos.

De picride, thesio, & asphodelo, halimo, & acátho, & bupsti, elaphobosco, scádice, & lasione, & de caucalide, sio, syllibo, scolymo, siue limonio, soncho, códrylo siue códryli, & boletis. Ca. xxii.

PIcris ab inſigni amaritudĩs cognoſcatur,ut diximus rotundo folio. Tollit eximie uerrucas. Theſiũ quoq; nõ diſſimili amaritudine eſt,ſed purgat aluum, in quem uſus teritur ex aqua. Aſphodelum de clariſſimis herbaꝝ,quam heroion aliqui appellauerũt.Heſiodus & in ſyluis naſci dixit.Dionyſius marem ac fœminã eſſe.Defectis corpibꝰ & phthiſicus cõſtat bulbos riꝰ cũ ptyſana decoctos aptiſſime mederi,panẽq; ex his cũ farina ſubactũ ſaluberrimũ eẽ. Nicandrr & cõtra ſerpẽtes & ſcorpiones,uel caulem quem anthericon uocauimus,uel ſemen,uel bulbos dedit in uino tribus drachmis.Subſtrauitq; ſomno cõtra metus.Datur & cõtra uenenata marina,& cõtra ſcolopẽdras terreſtres.Cochleæ mire in Cãpania caulẽ eum pſequunť,& ſuggẽdo arefaciũt Folia quoq; illinunť uenenatoꝝ uulneribꝰ ex uino.Bulbi neruis articuliſq; cũ polẽta tuſi illinũť Prodeſt & cõciſis ex aceto lichenas fricare.Item ulceribus putreſcẽtibꝰ ex aqua imponere.Mãmarum quoq; & teſtium inflãmationibus.Decocti in fæce uini oculoꝝ epiphoris ſuppoſito lintheolo medenť.Foliis in quocũq; morbo decoctis magis medici utunť.Item ad tibiarũ terra ulcera,rimaſq; corporũ quacũq; in parte farina arefactorũ.Autumno autem colligunť,cum plurimum ualent.Succus quoq; ex tuſis expreſſus,aut decoctus utilis fit corporis dolori cũ melle.Item odoreꝫ corporis iucundũ affectãtibus cum iri arida,& ſale exiguo.Folia etiã ſupradictis medenť. Et ſtrumis,panis,ulceribꝰ in facie decocta cum uino.Cinis e radice alopecias emendat,& rimas pedum, decoctæ radicis in oleo ſuccus perniones & ambuſta.Et ad grauitatẽ auriũ infundiť.A contraria aure in dolore dentiũ.Prodeſt & urinæ pota modicæ radix,& mẽſtruis,& lateris doloribus. Itrm ruptis cõuulſis,tuſſibus drachmæ pondere in uino pota.Eadẽ & uomitiones adiuuat cõmãducata.Semie ſũpto turbať uẽter.Chryſermꝰ & parotidas in uino decocta radice curauit. Itẽ ſtrumas ammixta cachry ex uino. Quidã aiũt,ſi ĩpoſita radice pars eius in fumo ſuſpendať, & quarta die ſoluať,una cũ radice areſcere ſtrumam,Sophocles ad podagras utroq; mõ cocta crudaq; uſus eſt. Ad perniones decoctã ex oleo dedit,& ſuffuſis felle in uino & hydropicis. Venerem quoq; cõcitari cũ uino & melle punctis aut bibẽtibꝰ tradiderunt.Xenocrates & lichenas & pſoras radice ĩ aceto decocta tolli dicit.Itẽ ſi cocta ſit cũ hyoſcyamo & pice liquida,alarum quoq; & fœminũ uitia Et capillũ criſpiorẽ fieri raſo priꝰ capite,ſi radice ea fricetur.Simus lapides renũ in uino decocta atq; pota eximit.Hippocrates ſemẽ eiꝰ ad impetus lyenis dari cenſet.Iumentoꝝ quoq; ulcera ac ſcabiẽ radix illita,aut decoctæ ſuccus ad pilũ reducit.Mures etiã eadẽ fuganť, cauerna præcluſa moriunť,Aſphodelon ab Heſiodo qdam halimon appellari exiſtimauere,qđ falſum arbitror.Eſt enim ſuo noie halimon non parui & ipſum erroris inter auctores.Alii eñ fruticem eſſe dicunt dẽſum,candidũ ſine ſpina,foliis oleæ,ſed mollioribus.Coquiť autẽ hoc ciborũ gratia.Radix tormina diſcutit drachmæ pondere in aqua mulſa pota.Item cõuulſa rupta.Alii olus maritimũ eſſe dixere ſalſum.& inde nomen foliis in rotunditate longis laudatũ in cibis. Duoꝝ præterea generũ ſylueſtre,& mitius,utrũq; prodeſſe dyſentericis & exulceratis cum pane,ſtomacho uero ex aceto. Vlceribus uetuſtis illiniť crudũ & uulnerũ recentiũ impetus lenire pethibenť,& luxatorũ pedũ, ac ueſicæ dolores.Sylueſtri tenuiora,folia,ſed in iiſdẽ remediis effectus maiores,& in ſananda hominũ ac pecoꝝ ſcabie.Præterea nitorẽ corpori fieri,dẽtibuſq; candorẽ,ſi fricenť radice ea. Semine linguæ ſubdito ſitim non ſentiri.Hoc quoq; mãdi,& utraq; etiã cõdiri.Crateias etiã tertiũ genus tradidit lõgioribus foliis & hirſutioribus,odore cupreſſi,naſci ſub edera, maxĩe prodeſſe opiſthotonicis,cõtractionibꝰ neruoꝝ tribus obolis in ſextariũ aquæ.Acanthos eſt topiaria & urbana herba,elato longoq; folio crepidines marginũ adſurgẽtiumq; puluinoꝝ totos ueſtiens. Duo genera eiuſ ſunt,aculeatũ,& criſpũ,qđ breuius.Alterũ lene,qđ aliqui pederoton uocãt,alii melãphyllũ.Huius radices uſtis luxatiſq; mire pſunt.Item ruptis cõuulſis,phthiſin metuẽtibꝰ incoctæ cibo maxĩe ptyſana.Podagris quoq; illinunť tritæ & calefactæ calidis.Bupleuron.ĩ ſponte naſcẽtiũ herbaꝝ numero greci habẽt,caule cubitali,foliis multis,lõgiſq; capite anethi,laudatũ ĩ cibis Hippocrate in medicina,Glaucone & Nicandro.Semẽ cõtra ſerpentes ualet.Folia ad ſecũdas fœminarum,uel ſuccum ex uino illinunt.Et ſtrumis folia cum ſale & uino.Radix cõtra ſerpẽtes dať in uino & urinæ ciẽdę. Bupreſtin magna in cõſtatia greci in laudibus ciborũ etiã habuere.Iidẽq; remedia tanq̃ contra uenenũ pdiderunt.Et ipm nomen indicio eſt boum eſſe uenenũ,quos diſſilire dr guſtata fatenť.Quapropter nec de hac plura dicemus.Eſt uero cauſa quapropter uenena monſtremus inter gramineas coronas,niſi libidinis cauſa expetẽda alicui uideť,quã nõ aliter magis accẽdi putãt q̃ poſtea potu.Elaphoboſchon * ferulaceũ eſt geniculatũ digiti craſſitudĩe,ſemine corymbis

* Fæniculaceũ

ue corymbis

ne corymbis dependẽtibus, filis effigie, sed nõ amaris, foliis olusatri & hoc lautũ in cibis. Quippe etiã conditũ prorogať ad urinam ciendã, lateris dolores sedandos, rupta cõuulsa sanãda, inflationes discutiendas, coli quoqꝫ tormenta. Contra serpentiũ omniũqꝫ aculeatorũ ictus. Quippe fama est hoc pabulo ceruos resistere serpentibus. Fistulas quoqꝫ radix nitro addito illita sanat. Sicanda antẽ in eos usus prius est, ne succo eius madeat, qui contra serpẽtiũ ictꝰ facit eam deteriorẽ. Scandix, quoqꝫ in olere syluestri a grecis poniť, ut Opion & Erasistratꝰ tradũt. Itẽ decocta aluum sistit, Semine singultus cõfestim aceto sedat. Illiniť ambustis, urinas cit. Decoctæ succus prodest stomacho, iocineri, renibꝰ, uesicæ. Hæc est q̃dã Aristophanes Euripidi poetæ obiicit ioculariter m̃rem eiꝰ ne olꝰ q̃dẽ legitimũ uẽditasse olium, sed scandicẽ. Eadẽ erat anthriscꝰ, si tenuiora folia & odoratiora h̄ret. Peculiaris laus eius, q̃ fatigato uenere corpi succurrit, marcescẽtesqꝫ senio iã coitꝰ excitat. Sistit ꝓfluuia alba fœminarũ. Et lasione olus sylueſtre habeť in terra, repens cũ lacte multo florem fert candidũ, conciliũ uocant. Et huius eadem cõmendatio ad stimulãdos coitꝰ. Cruda ex aceto in cibo sumpta m̃lieribus lactis ubertatẽ præstat. Salutaris est phthisin sentiẽtibꝰ, Infantiũ capiti illita nutrit capillũ, tenacioréqꝫ eiꝰ cutẽ efficit. Est & caucalis fœniculo filis, breui caule, flore cãdido, cordi utilis. Succus eiꝰ bibiť, stomacho perq̃ cõmodatus & urinæ, calculisqꝫ & harenis pellẽdis, & uesicæ pruritibus. Extenuat & lyenis iocineris renũqꝫ pituitas. Semẽ mẽses fœminaꝝ adiuuat, bilemqꝫ a ptu siccat. Datur & contra ꝓfluuia genituræ uiris, Chrysippus & cõceptiõibꝰ eã putat cõferre multũ. Bibiť in uino ieiunis. Illiniť & cõtra uenena marinoꝝ, sicut Petricꝰ i carmine suo significat. His adnumerãt sion latiꝰ apio in aqua nascẽs, pinguiꝰ, nigrius, copiosum semine, sapore nasturtii. Prodest urinis, renibꝰ. lyenibus, mulierũqꝫ mẽsibus, siue ip̄m in cibo sumptũ, siue ius decocti, siue semẽ e uino drachmis duabus. Calculos rũpit, aquisqꝫ quæ gignũt eos resistit Dysentericis ꝓdest infusum. Itẽ lentigini illitũ, & malieꝝ uitiis in facie noctu illitum momento cutem emẽdat, & ramices lenit, & scabiem equoꝝ. Sillybũ chamæleonti albo similem æque spinosam, ne in Cilicia q̃dẽ, aut Syria, aut Phœnice, ubi nasciť, coquere tanti est, ita operosa eius culina tradiť. In medicina nullũ usum habet. Scolymon quoqꝫ i cibos recipit oriens, & alio noĩe limoniõ appellat. Frutex ẽ nunq̃ cubitali altior, cristisqꝫ foliorũ ac radice nigra, sꝫ dulci. Eratosthẽi quoqꝫ laudata in pauperis cœna. Vrinã ciere ꝑcipuæ tradiť. Sanare lichenas & lepras ex aceto. Venerẽ stimulare in uino, Hesiodo & Alcæo testibus, qui florẽte ea Cicadas acerrimi cãtus esse, & m̃lieres libidinis auidissimas, uirosqꝫ in coitũ pigerrimos scripsere, uelut ꝓuidẽtia naturæ hoc adiumẽto tũc ualẽtissimo. Item graueolentia alarũ emẽdat, radicis emedullatæ uncia i uini falerni heminis tribus decocta ad tertias, & a balneo ieiuno, Itemqꝫ post cibũ cyathis singulis pota. Mirũ est quod Xenocrates ꝓmittit experimẽto uitium id ex alis per urinã effluere. Estur & sonchos, ut quẽ Theseo apud Callimachũ apponat Hecale, uterqꝫ albus & niger, lactucæ silẽs ambo, nisi spinosi eẽt, caule cubitali anguloso, intus cauo, sed q̃ fractus copioso lacte manet. Albus q̃ e lacte nitor utilis orthopnoicis lactucaꝝ modo. Erasistratus calculos ꝑ urinã pelli eo monstrat, & oris graueolentiã cõmanducato corrigi. Succus trium cyathorũ mẽsura in uino albo & oleo calefactus adiuuat ptus, ita a partu ambulẽt grauidæ. Dať in sorbitione. Ip̄e caulis decoctus facit lactis abundantiã nutricibus, coloréqꝫ meliorẽ infantiũ. Vtilissimus his quæ lac sibi coire sentiant. Instillať auribꝰ succus, calidusqꝫ in stranguria bibiť cyathi mẽsura, & in stomachi rosionibus cũ semĩe cucumeris nucleisqꝫ pineis. Illiniť & sedis collectionibꝰ. Bibitur cõtra serpẽtes scorpiõesqꝫ, radix uero illiniť. Eadẽqꝫ decocta in oleo punici mali calice auriũ morbis præsidiũ est. Hæc om̄ia ex albo. Cleõporus nigro prohibet uesci, ut morbos faciente, de albo cõsentiens. Agathocles etiã cõtra sanguinẽ Tauri demonstrat succo eius uti. Refrigeratoriã tamẽ uim esse cõuenit nigro, & hac causa iponẽdum cũ polẽta Zenon radice albi strangurĩe docet sanari. Chondrilon siue chõdrile folia habet intubi circũrosis similia, caulẽ minꝰ pedali succo madentẽ amaro, radice fabæ, simili aliquãdo numerosam. Habet ꝓximã terræ mastiche tuberculo fabæ q̃ apposita fœminaꝝ mẽses trahere dicitur. Tusa cum radicibus tota diuidiť in pastillos contra serpentes, argumẽto probabili. Si quidẽ mures agrestes læsi his hanc esse dicunť. Succus ex uino coctæ aluum sistit. Eadem palpebrarum pilos inordinatissimos pro gũmi efficacissime regit. Dorotheus stomacho & concoctionibus utilem suis carminibus ꝓnunciauit. Aliq̃ fœminis & oculis generationiqꝫ uiroꝝ cõtrariã putauere. Inter ea quæ temere manduncť boletos merito posuerim. Optimus quidẽ est iis cibus, sed Imẽso exẽplo in crimen adductus ueneno, Tiberio Claudio principi ꝑ hãc occasionẽ a cõiuge dato Agrip-

pina, quo facto illa terris uenenũ alterum sibiq́ ante oẽs Neroné suum dedit. Quorundá ex his facile noscunť uenena diluto robore, rancido aspectu, liuido intus colore, rimosa stria, pallido p ambitũ labro. Nõ sunt hæc in qbusdá, sicciq́ & nitri siles, uelutl guttras in uertice albas ex tunica sua gerunt. Voluá eñ terra ob hoc prius gignit, ipm postea in uolua ceu in ouo est luteũ. Nec tu nicę minor gratia in cibo infantis boleti. Rumpiť hoc primo nascéte, mox crescente in pediculo corpus absumiť, raroq́ unq̃ gemis ex uno pede. Origo prĩa causaq́ limo, & acescéte succo madé tis terræ, aut radicis ferme glandiferæ, initioq́ spuma lentior. Dein corp⁹ mébranæ siľe, mox pt⁹ ut dixim⁹ illa penitialia prsus iprobáda. Si eñ caligaris clauus, si ferri uel chalybis aliqua rubigo aut panni marcor affuerit, oẽm illico succũ alienũ saporéq́ in uenenũ decoquit, depræhendisseq́ nisi agrestes possunt, atq́ qui colligunt. Ducunt ipsi alia uitia. Nunc quidé si serpentis cauerna iuxta fuerit, si patescéres primo adhalauerit capaci uenenorũ cognatione ad uirus accipiédũ. Itaq́ caueri cõueniet priusq̃ se condát serpétes. Signa erũt tot herbæ, tot arbores fruticesq́ ab emersu eaꝝ ad latebrá usq́ uernátes, & uel fraxini tautũ folia, nec postea nascentia, nec ante decidentia. Et boletis quidem ortus occasusq́ omnis intra dies septem est.

De fungis & silphio, & de lasere medo. Cap. xxiii.

FVngoꝝ lætior natura, & numerosa gña, sed origo nõ uisi expituita arborũ. Tutissimi qui rubent callu minus diluto robore q̃ boleti. Mox candidi, uelut apice flaminis insignibus pediculis. Tertium genus suillis uenenis accõmodatissimum, Familias nuper interemere, & tota cõuiuia Anneum Serenũ præfectũ Neronis uigilium & tribunos & cétutiones quosq́. Voluptas tanta ancipitis cibi. Quidá discreuere arboꝝ generib⁹, fico ferula & gũmi ferétib⁹. Nos ité fago aut robore, aut cupsso, ut diximus. Sed ista qs spõdet in uenalib⁹? Oĩum colos liuidus. His aberit ueneni argumentó, quo similior fuerit arborũ fici. Aduersus hæc diximus remedia, dicemusq́, interim sunt aliqua & in his Claudi⁹ stomacho utiles putat boletos, siccanť pédétes suilli iũco trásfixi, q̃les a Bithynia ueniũt. Hi fluxiõib⁹ alui q̃s rheumatismos uocát medenť, excrescẽtibusq́ i se de carnib⁹, minuũt eñ eas, & tépore absumũt. Item lentigines & mulierũ uitia in facie leuant. Lauanť etiam ut plumbum in oculorũ medicamenta. Sordidis ulceribus, & capitis eruptionibus, canũ morsib⁹ ex aq̃ illinunť. Libet & coquédi dare aliquas cõmunes in omni eorum genere obseruationes, quando ipsæ suis manibus delitiæ præparant hũc cibum solum, & cogitatione ante pascunť, succineis nouaculis, aut argéteo apparatu comitante. Noxii erũt fungi, qui in coquédo duriores fiũt. Innocétiores, qui nitro addito coquenť, si utiq́ percoquanť. Tutiores fiẽt cum carne cocti, aut cũ pediculo pyri. Prosũt & pyra cõfestim sũpta. Debellat eos & aceti natura cõtraria iis. Imbribus ꝓueniunt omnia hæc. Imbre & silphion uenit primo e cyrenis, ut dictum est. Ex Syria nũc hoc maxĩe iportať deterius Parthico, sed medio melius, extincto oĩ Cyrenaico ut dixim⁹. Vsus silphii i media. Nam folia ad expurgádas uuluas, pellẽdosq́ emortuos partus decoquunť in uino albo odorato, ot bibať mẽsura acetabuli a balneis. Radix ꝓdest arteriis exaspatis, & collectiõib⁹ sanguis illiniť. Sed & i cibis cõcoqť ægre. Inflationes facit & ructus. Vrinæ quoq́ noxia. Suggillatis cũ uino & oleo amicissima, & cũ cæra strumis. Verrucæ sedis crebriore eius suffitu cadunt. Laser e silphio profluens quo diximus modo, inter eximia est naturæ dona numeratũ. Pluribus cõpositiõib⁹ inseriť. Per se auté algores excalfacit. Potum neruoꝝ uitia extenuat. Fœminis dať i uino. Et lanis mollib⁹ admoueť uuluę ad mẽses eiédos. Pedũ clauos circũscarificatos ferro mixtũ cæræ extrahit. Vrinã ciet ciceris magnitudĩe dilutũ. Andrias spondet copiosius sumptũ, inflationes facere, & cõcoctioni plurimũ cõferre senibus & fœminis. Ité hyeme q̃ æstate utilius. Verumtamen aquã bibẽtibus, cauẽdumq́ ne qua fit exolceratio intra. Ab ægritudine recreationi efficax in cibo. Tempestiue eñ datũ cauteriũ obtinet, assuetis etiá utilios q̃ expertibus. Extera corpoꝝ indubitatas cõfessiũnes hẽt. Venena teloꝝ & serpentiũ extinguit, potum ex aqua uulneribus his circũliniť. Scorpionũ tãtũ plagis ex oleo. Vlceribus uero nõ maturescentibus cum farina hordeacea, uel fico sicca. Carbũculis cũ ruta, uel cum melle, uel per se uiseo superlitũ, ut hæreat, Sic & ad canis morsus. Excrescẽtibus circa sedé cũ regmine punicimali ex aceto decoctũ. Clauis pedũ qui uolgo morticini appellãť nitro mixto. Ante subactũ carnes replet cũ uino & croco, aot pipere, aut muriũ fimo & aceto. Perniones ex uino fouet, & ex oleo coctum imponiť. Sic & callo. Clauis pedũ supertasis ꝓcipue utilitatis. Contra aquas malas, pestilentes tractus, uel dies. In tossi uua, fellis ueteris effusione, hydropicis raucitatibus. Confestim eñ purgat fauces, uocéq́ reddit.

Podagras in

Podagras in spongia dilutũ postea lenit. Pleureticis ĩ sorbitione uinum poturis datꝛ, cõtractionibꝰ, opisthoronicis, ciceris magnitudie ceræ circũlitũ. In angina gargarizatꝛ, Anhelatoribꝰ & ĩ rusi si uetusta cũ porro ex aceto datur, atq; ex aceto his q coagulũ lactis sorbuerint. Præcordioꝝ uitiis, syntericis, comitialibus cũ uino in aqua mulsa, linguæ paralysi. Coxendicibꝰ lumboꝝ dolorĩbus cũ decocto melle illinitꝛ. Nõ cẽsuerim quod auctores suadent, cauernis dentiũ ĩ dolore inditũ cæra includi magno experimento hoĩs, qui se eadem causa præcipitauit ex alto, quippe tauros inflãmat naribꝰ illitis serpẽtes auidissimas uini admixtũ rũpit, ideo nec ✠iungi suaserim cũ Attico ✠Inũg. melle, licet ꝑcipiant. Quas habeat utilitates admixtũ aliis ĩmensum ẽ referre, & nos simplicia tractamus, qm̃ in his naturã esse apparet, in illis cõiecturã sæpe fallacẽ, nulli satis custodita ĩ mixturis concordia naturę ac repugnantia. Qua de re mox plura dicemus.

De natura mellis & aqua mulsa, & quare genere ciborũ mores immutentur, & de melitide & cæra. Cap. xxiiii.

NOn esset mellis auctoritas in ꝓcio minor q̃ laseris, ni ubiq; nascereꝛ. Illud ipsa fabricata fit natura. Sed & huic gignẽdo aĩal ut diximus innumeros ad usus si quotiẽs misceatꝛ, æstimemus. Prima propolis alueoꝝ de qua diximus, aculeos & omnia infixa corpi extrahit, tubera discutit, dura cõcoquit, dolores neruoꝝ mulcet, ulceraq; iam desperãtia cicatrice includit. Mellis qdem ipsius natura talis est, ut putrescere corpa nõ sinat, iucundo sapore atq; non aspero. Alia quã salis natura faucibꝰ, tonsillis, anginæ: oĩbusq; oris desideriis utilissimũ, arescẽtiq; ĩ febribus linguę. Iam uero peripneumonicis pleureticis decoctũ. Itẽ uulneribus a serpente percussis. Et cõtra uenena fungoꝝ. Paralyticis in mulso, quanq̃ suæ mulso dotes cõstant. Mel auribus ĩstillarũ cũ rosaceo prodest, lendes & fœda capitis aĩalia necat. Vsus despumati semper aptior, stomachũ tamẽ inflat, bilem auget, fastidiũ creat, & oculis per se inutile aliqui arbitrantꝛ. Rursus quidam angulos exulceratos melle tangi suadẽt. Mellis causas atq; differẽtias natiõesq; & indicationẽ ĩ apium, ac deinde florũ natura diximus, cũ ratio opis diuidi cogeret miscẽda. Rursus naturã rerũ pernoscere uolẽtibus. In mellis opibus & aqua mulsa tractari debet. Duo genera eiꝰ subitæ ac recentis. Alterũ inueteratæ. Repẽtina despumato melle præclarã utilitatẽ habet in cibo ægrotãtiũ leui, hoc est alicæ elutæ, uiribus recreãdis, ore stomachoq; mulcẽdo ardore refrigerãdo. Frigidam eñ utilius dari uentri molliẽdo. Inuenio & apud auctores hũc potũ bibendũ alsiosis. Item animi humilis & preparci, quos illi dixere micropsycos. Est & rõ subtilitatis ĩmensę a Platõe descendẽs. Corpusculis rerũ leuibus scabris angulosis rotũdis, magis aut minꝰ ad aliorũ naturã accedẽtibꝰ, ideo non eadem oĩbꝰ amara aut dulcia esse. Sic & in lassitudine proniores esse ad iracundiã, & insiti, Ergo & hæc animi asperitas, seu potiꝰ animæ dulciore succo mitigatꝛ. Lenit transitũ spũs, & molliores facit meatus. ne scindant euntem redeuntẽq;. Experimẽta in se cuiq;. Nullius nõ ira luctusq; tristiciæ. Oĩs animi impetus cibo mollitur. Ideoq; obseruãda sunt, quæ non solũ corpoꝝ medicinam, & morum habent. Aqua mulsa & tussientibus utilis traditur, calefacta incitat uomitiones. Contra uenenũ psimythii salutaris addito oleo. Item contra hyoscyamũ cum lacte maxie asinino, & cõtra halicaccabin ut diximꝰ. Infunditꝛ & auribus & genitaliũ fistulis. Vuluis imponitꝛ cum pane molli. Subitis timoribꝰ, luxatis, leniẽdisq; oĩbꝰ. Inueteratæ aũt usum damnauere posteri, minus innocentẽ aqua, minusq; uino firmum. Longa tamẽ uetustate transit in uinum, ut cõstat inter omes stomacho inutilissimũ, neruisq; contrariũ. Semper mulsum ex uetere uino utilissimum, facilimeq; cum melle concorporatꝛ, quod in dulci nunq̃ euenit. Ex austero factum non implet stomachũ, neq; ex decocto melle, minusq; inflat quod fere euenit. Appetendi quoq; reuocat auiditatẽ cibi. Aluũ mollit frigido potu pluribus, calido sistit. Corpora auget. Multi senectã lõgã mulsi tãtũ intinctu tolerauere, neq; alio ullo cibo. Celebri Pollionis Romuli exẽplo. quẽ cẽtesimũ annũ excedẽtem, cũ diuus Augustus hospes iterrogaret, quanam ratione maxie uigorem illũ animi corporisq; custodisset, ille respondit. Intus mulso, foris oleo. Varro regium cognominatũ morbum arquatũ tradit, quoniã euretꝛ mulso. Melitides quo fieret modo ex musto & melle docuimꝰ in ratione uini. Seculis iam fieri non arbitror. Hoc genus inflationibꝰ obnoxiũ. Solebat rñ iueteratũ alui causa dari in febre. Itẽ articulario morbo, & neruoꝝ ĩfirmitate laborãtibꝰ, & mulieribꝰ uini abstemiis. Melius naturæ adnexa cæra, & cuiꝰ origie & bõitate natiõibusq; suis diximꝰ locis. Oĩs aũt mollit, calfacit, explet corpa recens melius. Datur in sorbitiõe dysentericis. Fauiq; ipsi in pulte alicæ prius tostę. Aduersatꝛ lactis naturæ, ac milii magnitudine. x. grana cæræ hausta, nõ

patiunf coagulari lac in stomacho.Si inguẽ tumeat,albam cærã in pube fixisse remedio est.Nec huius usus,duos mixta aliis præstat,cnũexare medicina possit,sicuti nec cæterorũ quæ cũ aliis p sunt.Ista ut diximus igeniis cõstãt.Nõ fecit cærata,malagmata,emplastra,collyria,antidota Parens illa ac diuina rerum artifex,Officinaꝵ immo uerius auaritiæ cõmenta sunt.Naturæ qdem opera absoluta atqꝫ perfecta gignunf,paucis ex causa non ex cõiectura rebus absumptis.ut succo aliquo sicca tẽperenf ad meatus,aut corpe alio humẽtia ad nexus.Scrupulatim qdẽ colligere ac miscere uires,non coniecturæ humanæ opus,sed impudẽtiæ est.Nos nec Indicarum Arabicarũqꝫ merciũ,aut externi orbis attingimus mediciuas.Non placent remediis tam longe nascentia.Nõ nobis gignunf.Immo ne illis qdẽ,alioquin non uenderẽt.Odorũ causa unguentorũqꝫ,& delitiarum,si placet etiam supstitionis gratia cmanf,quoniã thure supplicamus & costo.Salutem quidẽ sine his posse constare,ucl ob id pbabimus,ut tãto magis sui delitias pudeat.Sed medicinas e floribus coronamẽtisqꝫ & hortensiis,quæqꝫ mandunf herbis psecuti,quo nam modó frugum omittemus?Nimirum & has indicate conueniet.

Contra compositiones medicorũ,medicinæ ex frugibus. Cap.xxv.

IN primis sapientissima animaliũ esse constat,quæ fruge uescuntur.Siliginis grana combusta & trita in uino aminco oculis illita epiphoras sedant.Tritici uero ferro combusta iis,quæ frigus usserit,præsentaneo sunt remedio.Farina tritici ex acero cocta neruoꝵ contractionibus cũ rosaceo ucto & fico sicca mixisqꝫ decoctis.Fursures tonsillis faucibusqꝫ gargarizationc psunt. Sex.Põpeius ṗtorii uiti patet Hispaniæ citcrioris princeps cũ horreis suis uentilãdis pͨsideret,cut reptus dolore podagræ mersit in triticũ sese sup genua leuatusqꝫ siccatis pedibus mirabili modo hoc postea remedio usus est.Vis tanta est,ut cados plenos siccet.Paleãqꝫ quoqꝫ tritici uel hordei calidã imponi tamẽ cũ incõmodis expti iubẽt,quaqꝫ decoctæ sũt aq̃ foueri.Est in farre uermicul⁹ teredini similis,quo cauis dentiũ cæra iclusõ cadere uitiati dicunf,etiam si fricenf.Olyrã arineã dixim⁹ uocãr.Hac decocta fit medicamẽtũ,qd' ægypti atharam uocãt,infantibus utilissimũ,sed & adultos illinunt eo.Farina ex hordeo & cruda,& decocta collectiones impetusqꝫ discutit,lenit & concoqt.Decoquif alias in mulsa aq̃ aut fico sicca.Ad iocineris dolores eam in posca posita cũ coqui opus est,aut cũ uino.Cum uero inter coquendũ discutiendũqꝫ cura est,tunc in accto melius,aut in fæce aceti,aut coroneis pyrisue decoctis.Ad multipedũ morsus cum melle,ad serpentiũ in aceto,& cõtra suppurãtia,ad extrahẽdas suppurationes ex posca,addita resina & galla.Ad cõcoctiones uero & ulcera uetera cũ resina.Ad duritias cũ fimo colũbarũ,aut fico sicco,aut cinere. Ad neruoꝵ inflãmationes,aut intestinoꝵ uel laterũ,uel uirilium dolores cum papauere aut meli loro,& quotiẽs ab ossib⁹ caro recedit.Ad strumas cũ pice,& ipubis pueri urina.Cũ oleo & fœno græco contra tumores præcordioꝵ,uel in febribus cum melle uel adipe uctusto. Suppuratis tritiœa farina multo lenior.Neruis cum hyoscyami succo illinitur.Ex acero & melle lẽrigini. Zea ex qua aliquã fieri dixim⁹ efficatior etiã hordeacea uidef,trimestris mollior. Ex uino rubro ad scorpionũ ictus tepida,& sanguinẽ excreãtib⁹.Itcm arteriæ.Tussi cũ caprino seuo,aut butyro. Ex fœnograeco mollissima olum.Vlcera manãtia sanat,& surfures corporis,stomachi dolores,pedes & mãmas cum uino & nitro cocta.Hetina magis cæteris purgat ulcera uetera,& grãgrenas.Cũ thapho & sale.& aceto lichenas.Lepras cũ sulphure uiuo.Et capitis dolores cũ adipe anserino imposita fronti.Strumos & panos concoqt in fimo colũbino & lini semie decocta in uino.De polentæ generibus in frugũ loco satis diximus,locoꝵ ratione,quæ a farina hordei distat,co qꝫ torref. Ad stomachũ utilis,aluũ sistit.ipetusqꝫ rubicũdi tumoris.Et oculis illinif & capitis dolori cũ mẽta,aut alia refrigerãte herba.Irẽ pernionib⁹ & serpentiũ plagis.Itẽ ambustis ex uio,ihibet quoqꝫ pustulas.Farina in pollinẽ subacta uim extrahẽdi humoris habet.Ideo & cruore suffusis i fascias usqꝫ sanguinẽ perducit.Efficacius in sapa,imponif & pedum callo clauisqꝫ.Nam cum olco uetere ac pice,decocta polline cõdylomata,& alia omia sedis uitia q̃maxime calido mirabilẽ in modum curanf.Pultc corpus augef.Farina qua chartæ glutinanf sanguinẽ excreantibus.daf tepida sorbenda,efficaciter pdest.Halica res romana est,& non pridẽ excogitata,alioquin non ptisanæ potius laudes scripsissent græci.Nõdũ arbitror.Pompei Magni etate in usu fuisse,& ideo uix quicq̃ de ea scriptũ ab Asclepiadis schola.Esse qdẽ eximie utilẽ nemo dubitat,sine eluta def ex aq̃ mulsa,siue in sorbitiones decocta,siue in pulte.Eadẽ in aluo sistenda torref,dein fauoꝵ cæra coquif, ut supra dixim⁹.Peculiaris tamẽ lõgo morbo ad tãbitudinẽ redactis subuenit,ternis eius cyathis in sextariũ

in sextariũ aquæ sensim decoctis, donec om̃is aq̃ cõsumat̃. Postea sextario lactis ouilli aut caprini addito par cõtinuos dies mox adiecto melle. Tali sorbitiõis genere emẽdant̃ sintexes. Milio sistit̃ aluus. Discutiunt̃ tormina in quẽ usum torret̃ ante. Neruorũ doloribus & aliis feruens i sacco ponit̃. Neq; aliud utilius quoniã læuissimũ mollissimũq; est, & caloris capacissimũq;. Itaq; talis usus eius est ad om̃ia quibus calor ꝓfuturus est. Farina eius cum pice liquida serpentiũ, & multipedę plagis imponit̃. Panicũ Diocles medicus melfrugũ appellauit. Effectus habet quos milium. In uino potum prodest dysentericis. Similiter his quæ uaporanda sunt excalfactum imponit̃. Sistit aluum in lacte caprino decoctũ, & bis die haustũ Sic ꝓdest & ad tormina. Sesama trita in uino sumpta inhibet uomitiones. Auriũ inflãmationi illinit̃ & ambustis. Eadem efficit & dũ in herba est. Amplius hoc oculis imponit̃ decocta in uino. Stomacho inutilis cib⁹, & animæ grauitatẽ facit. Stellionũ morsibus resistit. Itẽ ulceribus quæ cacoethe uocant. Et auribus oleũ qđ ex ea fit, prodesse diximus. Sesamoides a si\=itudine nomẽ accipit, grano amaro, folio minore. Nascit̃ i glareosis. Detrahit bilem i aqua potũ. Semẽ illinit̃ igni sacro. Discutit panos. Est etiãnum aliud sesamoides Antycitæ nascẽs qđ ideo aliqui antycirieon uocãt, cætera simile erigeronti herbę, de qua suo dicemus loco. Granũ sesamæ datur in uino dulci ad detractiones, quantũ trinis digitis capit̃. Miscent hellebori albi unum & dimidiũ obulũ. Purgationẽ eam adhibentes maxime insanæ melancholiæ, comitialibus, podagris, Et ꝑ se drachmæ pondere exinaniuit. Hordeũ optimũ qđ candidissimũ. Succus decocti in aqua cælesti digerit̃ in pastillos, ut infundat̃ exulceratis interaneis & uuluis. Cinis eius ambustis illinit̃ & carnibus, quæ recedũt ab ossibus & eruptionib⁹ pituitæ, muris aranei morsibus. Idem aspso sale ac melle candorẽ dentib⁹ & suauitatem oris facit, eosq; pane hordeaceo utunt̃, morbo pedũ tentari negãt. Nouẽq; granis si furunculũ quis circũdat, singulis ter manu sinistra & om̃ia in ignem abiiciat, cõfestim sanari aiunt, ẽ & herba phœnicea appellata a græcis, a nostris uero hordeum murinũ, Hæc trita ex uino pota præclare ciet mẽses. Ptisanæ q̃ ex hordeo fit, laudes uno uolumine cõdidit Hippocrates, quæ nunc oẽs in halicam trãseũt. Cõtra quanto innocẽtior est alica, Hippocrates tantũ sorbitionis gratia laudauit, quoniã lubrica ex facili hauriretur, quoniã sitim arceret, quoniã i aluo nõ tumesceret, quoniã facile redderet̃, & assuetis hic solus cibis in febribus die posset dari, tãtũ remot⁹ ab istis qui medicinã fame exercẽt. Sorbitione tamẽ dari totum uetuit. Aliudue q̃ succum ptisanæ. Item uetuit q̃diu pedes frigidi eẽnt, tunc quidem nec potionẽ dandam sit ex tritico glutinosior, arteriæq; exulceratæ utilior. Amylõ hebetat oculos. & gulæ inutile cõtra q̃ credit̃. Item sistit aluũ, epiphoras oculorũ inhibet, & ulcera sanat. Itẽ pustulas & fluitiones sanguinis. Genas duras emollit. Dat̃ cũ ouo hisqui sanguinẽ reiecerit. In uesicæ uero dolore semũcia amyli cũ ouo, & passis tribus sufferuefacta a balneo. Quin & auenæ farina decocta in aceto tollit neruos. Panis ipe quo uiuit̃ inũeras pene cõtiet medicias, ex aqua enĩ & oleo aut rosaceo mollit collectiões, ex aq̃ mulsa duritias ualde mitigat. Dat̃ ex uino ad discutiẽda ualens, aut quę ꝑstringit̃ opus sit, & si magis etiã num ex aceto. Aduersus acutas pituitæ fluxiões, quas græci rheumatismos uocant. Item ad percussa luxata. Ad om̃ia autem hæc fermẽtat⁹, qui uocat̃ autopyros, utilior. Illinit̃ & paronychiis, & callo pedũ i aceto ueteri. Nauticus panis tusus atq; iterũ coctus sistit aluũ. Vocis studiosis & cõtra distillationes siccũ esse primo cibo utilissimum est. Sitanius hoc est trimestris incussa in facie, aut disquãmata cum melle aptissime curat. Candidus ægris aqua calida frigidaue madefactus leuissimũ cibũ præbet. Oculorũ tumori ex uino imponit̃, sic & pustulis capitis, aut adiecta arida myrto. Tremulis panẽ ex aqua esse ieiunis statim a balneo demõstrant. Quin & grauitatẽ odorũ in cubiculis ustus emendat, & uini i faccis addito. Auxiliat̃ & faba. Nanq; solida fricta, feruẽsq; in acri aceto cõiecta tormínib⁹ medet̃. In cibo fressa & cũ allio cocta, cõtra deploratas tusses suppurationesq; pectorũ quotidião cibo sumitur, & comanducata ieiuno ore etiam ad furunculos maturandos, discutiendosue iponit̃, & in uino decocta ad testium tumores & genitaliũ. Lomento quoq; ex aceto decocto tumores maturat atq; aperit. Item liuoribus combustis medet̃. Voci eam prodesse auctor est. M. Varro. Fabaliũ etiam siliquarũ cinis ad coxendices, & ad neruorũ ueteres dolores cũ adipis suilli uetustate prodest, & per se cortices decocti ad tertias sistunt aluũ. Lens optima quæ facilime coquit̃, eaq; quæ maxĩe aquã absorbet. Aciem qdem oculorũ obtũdit, & stomachũ inflat, sed aluũ sistit in cibo, magisq; discocta cœlesti aq̃, eadẽ soluit min⁹ ꝑcocta. ✤ Pustulas ulcerũ rũpit, eaq; q̃ itra os sũt, purgat ✤Cru. & astrigit. Collectiões oẽs iposita sedat, maxieq; exulceratas & riosas. Oclorũ aũt epiphoras cum stas.

melıloto aut cotoneo. Cõtra suppurãtia cũ polẽta imponit. Decoctæ succus ad oris exulcerationes & genitaliũ adhibet. Ad sedẽ eũ rosaceo aut cotoneo. In iis quæ acrius remediũ exigũt cum putamie punici melle modico adiecto. Ad id demũ ne celeriter inarescat, adiiciũt & betę folia. Imponit & strumis, panisq; ul maturis, uel maturescẽtib⁹ ex aceto discocta. Rimis ex aqua mulsa, & gãgrenis cũ punici germine. Itẽ podagris cum polẽta, & uuluis & renibus & pernionibus. Vlceribus difficili cicatricẽ trahẽtib⁹. Propter dissolutionẽ stomachi. xxx. grana lẽtis deuorant. In cholerís quoq; & dysenteria efficacior est in trib⁹ aqs cocta, in quo usu meli⁹ sempeá torrere aut tondere, ut quá tenuissima det, uel p se, uel cũ cotoneo malo, aut pyris, aut myrton, aut intubo erratico aut beta nigra, aut plãtagie. Pulmoni est inutilis, & capitis dolori, neruosisq; oib⁹, & felli, nec sõno facilis, ad pustulas utilis, ignıq; sacro & mãmis i aqua marina decocta, in aceto. aũt duritias & strumas discutit. Stomachi qdem causa polentæ modo potionibus inspergit. Quæ sunt ambusta aqua semicocta curat. Postea trita & per cribrũ effuso furfure, mox pcedente curatiõe addito melle. Ex posca coquit ad guttura. Est & palustris lens & per se nascens in aq̃ nõ fluẽte refrigeratoriæ naturę. Propter quod collectionibus illinit, & maxie podagris, & per se cũ polẽta glutinat, & iteranea pcidẽtia, est syluestris & elelisphacos dicta a græcis, ab aliis phaeos, ea est satiua lente leuior, & folio minore, atq; siccıore & odoratiore. Est & alterũ genus eius syluestris, odore graui, hæc mitior. Folia habet cotonei mali effigie, sed miora & cãdida, q̃ cũ ramis decoquũt. Mẽses cit & urias, & pastinaee, & marinæ ictus sanat, Torporẽ aũt obducit pcusso loco. Bibit cũ absynthio ad dysenteriã. Cũ uino eadẽ cõmorantes menses trahit. Abundãtes fistit decocto eius poto. Per se imposita herba uulnerũ sanguinẽ cohibet. Sanat & serpẽtũ morsus. Et si in uino decoquat, pruritus testiũ sedat. Nostri qui nũc sunt herbarii elelisphacon græce, latine saluiá uocãt mẽte silem canã odoratã, partus emortuos ea apposita extrahũt. Item uermes auriũ ulcerũq;. Cicer & syluestre est, foliis satiuo simile, odore graui. Sed si largius sumat, aluus soluitur, & inflatio cõtrahit, & tormina. Tostũ salubrius habet. Cicercula etiamnũ magis in aluo proficit, Farina utriusq; ulcera manãtia capitis sanat, efficacius syluestris. Itẽ comitiales & iocinerũ tumores, & serpẽtiũ ictus. Cit mẽses & urinas grano maxie. Emẽdat & licheuas, & testiũ inflationes, regiũ morbũ; hydropicos. Lædũt omnia hæc genera exulceratã uesicam, & renes. Gangrenis utiliora cum melle, & his quæ cacoethe uocant. Verrucaq; in oñi genere prima luna singulis granis singulas tangũt. Eaq; grana in lintheolo deligata abiiciunt post se, ita fugari uitiũ arbitrãtes. Nostri pcipiunt arietinũ aqua cũ sale discoquere, ex eo bibere cyathos binos in difficultatibus urinæ. Sic & calculos pelli, morbũq; regiũ, eiusdẽ foliis sarmentisq; decoctis aqua, quam maxime calida morbos pedum tolli, & ipm calidum tritumq; illitum. Columbini decocti aqua, horrorẽ tertianæ & de quartanę minuere tradit. Nigrum autem cum gallæ dimidio tritum oculorum ulcerib⁹ ex passo medet. De eruo quędã in mẽtione eius diximus, nec potentiã ei minorẽ ueteres q̃ brassicæ tribuere. Contra serpentiũ ictus ex aceto, ad crocodilorũ hominũq; morsum. Si qserũ quottidie ieiunus edat, lyenẽ eius absumi certissimi auctores affirmant. Farina eius (ut ait Varro) maculas ex toto corpore emẽdat. Serpere uulnera nõ patit. In mãmis efficacissimũ Carbũculos rumpit ex uino. Vrinæ difficultates, inflationẽ, uitia iocineris, tenasmon, quæ cibum non sentiant, atropha appellata, tostũ & in nucis auellanæ magnitudinẽ melle collectũ deuoratũq; corrigit. Item impetigines ex aceto coctum, & quarto die solutũ. Panos in melle suppurare prohibet impositũ. Aqua decoctũ perniones & pruritus sanat fouẽdo. Quin & uniuerso corpori si qs quottidie ieiun⁹ biberit, meliorẽ fieri colorẽ existimãt. Cibis idẽ hominis alienum. Vomitiones mouet. Aluũ turbat. Capiti & stomacho onerosum. Genua quoq; degrauat. Sed madefactũ plurib⁹ diebus mitescit. Bubus iumẽtisq; utilissimũ. Siliquæ eius uirides priusq̃ indurescãt, cũ suo caule foliisq; contritæ capillos nigro colore inficiunt. Lupini quoq; syluestres sunt oñi modo minores satiuis, præterq̃ amaritudine. Ex oñibus quæ edunt sicco nulli minus põderis est, nec plus utilitatis. Mitescũt cinere aut aqua calida. Discolorẽ hominẽ frequentiores in cibo exhilarãt. Amari contra aspidas ualẽt. Vlcera atra aridi decorticatiq; triti supposito lintheolo ad unum corpus redigunt. Strumas parotidas in aceto cocti discutiũt. Succus decoctoꝝ cum ruta & pipere, uel in febri datur ad uentris animalia pellenda minoribus triginta annoꝝ. Pueris uero etiam impositi in uentrẽ ieiunis psunt. Et alio genere tosti, & in defruto poti ul' ex melle sũpti. Iidẽ auiditatẽ cibi faciũt, fastidiũ detrahũt. Farina eoꝝ aceto subacta papulas prurituşq; i balneis illita cohibet, & per se siccat ulcera. Liuores emẽdat. Inflãmationes

dat.Ioflámationes cũ polenta ſedat.Syluęſtriũ efficacior uis eſt contra coxendicũ,& lumboꝝ debilitaté.Ex iiſdem decocta lentigines & foueotiũ cutem corrigũt.Si uero ad mellis craſſitudiné decoquanẻ ſatiui,uitiligines oigras & lepras emendát.Satiui quoq; rũpunt carbũculos impoſiti, panos & ſtrumas minuũt,aut maturát.Cocti ex aceto cicatricibus candidũ colorem reddunt. Si uero cœleſti aqua decoquaoẻ,ſuccus ille ſmegma fit,quo ſolent fouere gágrenas, eruptiones pituitæ,ulcera manátia utiliſſimũ.Expedit ad lyené bibere,& cũ melle menſtruis hęrétibus. Lyeni crudi cũ fico ſicca triti ex aceto ïponunẻ.Radix quoq; io aqua decocta urinas pellit.Medenẻ pecori cũ chamæleonte herba decocti,aqua in potũ collata.Sanant & ſcabié quadrupedũ oium in amurca decocti,utroq; liquore poſtea mixto.Fumus crematoꝝ culices necat.Irioné inter fruges ſeſamæ ſilẽm eſſe diximus,& a grecis eryſimon uocari.Galli uelarum appellát.Eſt autem fructico ſum,foliis erucæ aoguſtiorib⁹ paulo,ſemine naſturtii. Vtiliſſimũ tuſſientib⁹cũ melle,& in thoracis puruléris excreationib⁹.Datur & regio morbo,& lumboꝝ uitiis pleureticis,torminib⁹cœliacis Illiniẻ uero parotidũ & carcinomatũ malis.Veſtiũ ardorib⁹ ex aq̃,alias cum melle.Ioſantib⁹ quoq; utiliſſimũ.Ité ſedis uitiis & articulariis morbis cum melle & fico.Contra ueneoa etiam efficax potũ,Medeẻ & ſuſpiriosis.Item fiſtulis cum axuogia ueteri ne intus addaẻ. Horminũ ſemine (ut diximus)cymino ſimile eſt,cætero porro dodrantali altitudine.Duoꝝ geneꝝ,alteri ſemeo nigrius,& obloogũ.Hoc ad uenerem ſtimulandá,& ad oculorũ argema & albugines. Alteri candidius ſemen & rotũdius. Vtroq; tuſo extrahũẻ aculei ex corpe per ſe illitũ ex aq̃.Folia ex aceto impoſita panos per ſe,uel cum melle diſcutiũt.Ité furũculos priuſq̃ capita faciát, oéſq; acrimonias. Quio & ipſe frugũ peſtes io aliquo ſunt uſu.Infœlix dictũ eſt a Virgilio lolium. Hoc tamen molitum ex aceto coctũ impoſitũq; ſanat impetigioes,celerius quo ſæpius mutatũ eſt.Medetur & podagris,aliiſq; dolorib⁹cum oximelitæ,Curatio hæc a cęteris differt.Aceti ſextario uno dilui,mellis uocias duas iuſtũ eſt,ita téperatis ſextariis tribus decocta farina lolii ſextariis duobus uſq; ad craſſitudiné,calidũq; ip̃m iponi dolétib⁹ mébris.Eadé farina extrahit oſſa fracta.Miliaria appellaẻ herba quæ necat miliũ,Hæc trita,& cornu cũ uino infuſa podagras iumentorũ dicitur ſaoare.Bromos ſemé eſt ſpicá ferétis herbæ,naſciẻ inter uitia ſegetis auenæ græcæ gñe,& folio & ſtipula triticũ imitaẻ.In cacuminib⁹ depédét,puulas uelut locuſtas habet. Semen utile ad cataplaſmata atq; hordeum & ſimilia.Prodeſt tuſſientibus ſuccus. Orobanchem appellauimus necátem eruũ & legumina.Alii cynomorion eam appellant a ſilitudine canioi geoitalis,cui⁹ cauliculꝰ eſt ſine foliis pinguis,rubés,Eſtur & per ſe,& in patinis cũ tenera eſt decocta. Et leguminibus innaſcunẻ beſtiolæ uenenatæ,quæ manus pungũt,& periculũ uitæ afferũt.Soliſugarõ generis. Aduerſus has oĩa eadem medenẻ,quæ contra araneos & phalangia demonſtranẻ.Et frugum quidem hæc ſuot in uſu medico.Ex iiſdem fiunt & potus,zythũ in ægypto,& cælia & cærea in Hiſpania. ceruiſia & plꝛa gña in Gallia aliiſq; puiciis,quoꝝ oium ſpuma cuté fœminaꝝ in facie outrit. Ná quod ad potũ ip̃m attinet,p̃ſtat ad uini tranſire mentioné atq; a uite ordiri medicinas arborum.

CAII PLYNII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER. XXIII. PROOEMIVM.

PEracta cærealium in medeodo quoq; oatura eſt,omniũmq; quæ ciborũ aut florum odorumq; gratia proueniũt ſupioa tellure,oon ceſſit his pomona,parteſq; medicas pendentibus quoq; dedit, noo contenta protegere, arborumq; alere umbra quæ diximus,immo uelut indigoata plus auxilii ineſſe his quæ lõgius a cœlo abeſſeot,quæq; poſtea cœpiſſent.Primũ.o.hoi cibũ fuiſſe inde,& ſic inductos cœlũ ſpectare,paſciq; & nũc ex ſe poſſe ſioe frugib⁹. Ergo Hercule artes in primis dedit uitibus,nõ cõtenta delitias etiá & odores atq; unguẽta omphacio & œnãthe ac maſſari,q̃ ſuis locis dixim⁹ oobiliter inſtruxiſſe.Plurimũ,inq̃t,hoi uoluptatis ex me eſt.Ego ſuccũ uini,liquoré olei gigno.Ego palmas & poma totq; uarietates.Neq; ut tellus oĩa p labores,aráda tauris,teréda areis,deiode ſaxis,ut qñ quátoue ope cibi fiant.At ex me pata oĩa nec curuo adorá da aratro,nec cura laborá da,ſed ſeſe porrigétia ultro,& ſi pigeat attingere ét cadentia.Certauit ip̃a ſecũ,pluſq; utilitatis cauſa geouit etiá q̃ uoluptatis.Folio uitium & pampino capitis dolores,ioflámationeſq; corporũ mitigaoẻ cũ polenta. Folia per ſe ardores ſtomachi ex aqua frigida.Cũ farina uero hordei articlꝛarios morbos.Pápini triti & ipoſiti tumoré oém ſiccát,

&

Succus eoꝝ dysentericis infusus medeť. Lachryma uitiũ quæ ueluti gũmi est, lepras & lychenas & psoras nitro ante p̃paratas sanat. Eadẽ cũ oleo sæpius pilis illitis psilothri effectũ habet, maximeq́ aq̃ quã uirides aucisæ uites exudant, qua & uerrucæ tolluntur. Pãpini sanguinẽ excreãtibꝰ, & mulierũ cõceptu defectioni diluti potu ꝓsunt. Cortex uitium & folia arida uulnerũ sanguinẽ sistunt, ipsumq́ uulnus cõglutinãt. Vitis albæ uiridis tusæ succo & thure ĩpetigines tolluntur. Cinis sarmẽtoꝝ uitiũq́ & uinaceoꝝ coudylomatis & sedis uitiis medeť ex aceto. Item luxatis, & ambustis, & lyenis tumori cũ rosaceo & ruta & aceto. Item igni sacro ex uino citra oleũ aspergiť, & intertrigines & pilos absumit. Dant & bibendũ ciuerẽ sarmentoꝝ ad Lyeuis remedia aceto cõspersum, ita ut uini cyathi in tepida aqua bibanť, utq́ qui biberit ĩ lyenem iaceat. Clauiculæ ipꝭ qbꝰ repunt uites tritæ, & ex aq̃ potæ sistunt uomitionũ cõsuetudinẽ. Cinis uitiũ cũ axũgia uetere cõtra tumores ꝓficit, fistulas purgat, mox & persanat neruoꝝ dolores frigore ortos, cõtractiõesq́, cõtusas uero ptes cũ oleo, carnes excrescẽtes iu ossibꝰ cum aceto & nitro, scorpionũ & canum plagas cum oleo. Corticis per se cinis cõbustus pilos reddit. Omphaciũ qua fieret ratioue iucipientis uuæ pubertare in unguẽtoꝝ loco docuimus. Nũc ad medicinã de eo pertinẽtia indicabimus. Sanat ea quæ in humido sunt ulcera oris, tonsillaꝝ, genitaliũ. Oculoꝝ claritati plurimũ cõfert. Scabriciæ genarũ, ulceribusq́ anguloꝝ, hubeculis, ulceribus quacũq́ in parte manantibus. Cicatricibus marcidis. Ossibus purulẽte limosis. Frangiť uehementia eius melle aut passo. Prodest dysentericis, sanguinẽ excreãtibus, anginis. Omphacio cohæret œnãthe, quã uites syluestres ferunt dicta a nobis in unguẽti rõne, Laudatissima in Syria, maxĩe circa Antiochiæ & Laodiceæ mõtes, & ex alba uite refrigerat, astrĩgit, uulneribꝰ inspergiť, stomacho illiniť, utilis uriæ, iocineri. Capitis doloribꝰ, dysentericis, cæliacis, cholericis. Cõtra fastidia obolo ex aceto pota. Siccat manãtes capitis eruptiões, efficacissima ad uitia q̃ sunt ĩ humidis. Ideoq́ & oris ulceribꝰ, & uerẽdis ac sedi. Cũ melle & croco aluum sistit. Genarũ scabiẽ emendat, oculorumq́ lachrymatioues. Ex uino stomachi dissolutionẽ. Ex aqua frigida pota sanguinis excreatiões. Cinis eiꝰ ad collyria & ad ulcera purgãda & paronychia, & ptergia ꝓbať. Vriť in furno, donec panis percoquať. Massaris odoribꝰ tantum gignitur, omniaq́ ea auiditas humani iugenii nobilitauit rapere festinando.

De medicinis uuarum recentiũ, & sarmentis uuatum, & uinaceis, & de uua theriace, & de uua passa, & astaphide, & astaphisagria, pituitaria, & labrusca & de uite alba, & nigra, & de mustis, & uini generibus. Cap. i.

Maturescẽtium aũt uuæ uehemẽtiores nigræ, ideoq́ uinũ ex his miuus iucundum suauiores albæ, quoniã e translucido facilius accipiť aer. Recentes stomachũ & spiritũ inflãt, aluumq́ turbant. Itaq́ in febri damnanť utiq́ largiores. Grauedinẽ eñ capiti, morbũq́ lethargicũ faciũt. Innocẽtiores quę decerptæ diu pepẽdere, qua uẽtilatione etiã utiles fiunt stomacho ægrisq́. Nã & refrigerãt leuiter, & fastidium auferunt. Quæ aũt in uino dulci cõditæ fuere, caput tentãt. Proximæ sunt pensilibus in palea seruatæ. Nam & uinaceis seruatæ, & caput & uesicam & stomachum infestant. Sistunt tamẽ aluum, sanguinem excreãtibus utilissimæ. Quæ uero iu musto fuere peiorem uim etiãnũ habẽt, q̃ quæ in uinaceis. Sapa quoq́ stomacho inutiles facit, Saluberrimas putant medici in cœlesti aqua seruatas, etiã si mĩme iucundas, sed uoluptatẽ earuz in stomachi ardore sentiẽt, & in amaritudĩe iecoris fellisq́ uomitioue. In choleris hydropicis cũ ardore febriũ ægrotãtibus. At in ollis seruatæ & os, & stomachũ, & auiditatẽ excitaut. Paulo tñ grauiores existimãť fieri uinaceoꝝ halitu. Vuæ florẽ ĩn cibis si edere gallinacei uuas nõ attigũt. Sarmẽta eaꝝ in quibus acini fuere astringẽdi uim obtinẽt, efficaciora ex ollis. Nuclei acinoꝝ eãdẽ uim obtinẽt. Hi sunt qui in uino capitis dolorẽ faciunt. Tosti tritiq́ stomacho utiles sunt, Inspergiť fariua eoꝝ polẽtæ modo potiouis dyseutericis, & cæliacis & dissolutis stomacho. Decocto etiã eoꝝ fouere psoras, & pruritum utile est. Vinacei per se minus capiti, aut uesicæ nocent q̃ nuclei. Mãmaꝝ ĩflationi triti cũ sale utiles. Decoctura eoꝝ ueteres dysẽtericos & cæliacos iuuat & potione & fœtu. Vua theriace de q̃ suo loco diximus, cõtra serpẽtiũ ictus ualet. Pãpinos quoq́ eius edẽdos cẽseut ĩponẽdosq́, uinũq́ & acetũ ex his factũ auxiliarẽ coutra eandem uim habent. Vua passa quã astaphida uocaut, stomachũ uentrem interanea tentaret, nisi pro remedio in ipsis acinis nuclei eẽut. Is exẽptis uesicæ utilis habeť, & tussi alba utilior. Vtilis & arteriæ & renibꝰ, sicut ex his passum priuati e serpẽtibus, coutra hæmorrhoidã potens. Testiũ ĩflãmaitoui cũ farina cumini aut coriãdri imponunť. Item carbũculis, articularibꝰ morbis sine nucleis tritę cũ ruta fo

uete ante uino ulcera optet. Sanát epinyctidas & dysenteriá cum suis nucleis, & in oleo coctę grágrenis illinunť cú cortice rhaphani & melle. Podagris & unguiú mobilibus cú panace, & p se ad purgandú os, caputq́ cú pipere cõmanducanť. Astaphisagria siue staphis, quá uuá taminiam aliqui uocát falso suú eñ genus habet, cauliculis nigris rectis foliis labruscæ, fert folliculos uetiꝰ q̃ accinos uirides, siles ciceri. In his nucleum triágulú. Maturescit cú uindéia, nigrescitq́ cú taminię rubétes norimꝰ acinos, sciamusq́ illá i apricis nasci, hác nõ nisi i opacis. His nucleis ad purgatiõeȝ uti nõ césueri pp ancipité strágulationé, nec ad pituitá oris siccádá, fauces.n. lædút. Phthiriasi caput & reliquú corpꝰ liberát triti. Faciliꝰ admixta sandaraca. Ité pruritu & psoris. Ad détiú dolores decoquúť i aceto. Ad auriú uitia rheumatismú cicatricú, ulcerũ manátia. Flos tritꝰ i uio cõtra serpentes bibiť Semen eñ abdicauerim ꝓpter nimiá uim ardoris. Quidá eñ pituitariá uocát, & plagis serpentiú utiq́ illinút. Labrusca quoq́ œnanthé fert sati dictam quæ a græcis ampelos agria appellať, spissis candicátibus foliis geniculata, rimoso cortice, fert uuas rubétes cocci modo, quæ cuté in facie mulierú purgant, & uariis coxendicú & lumború uitis tusæ cum foliis & succo prosút. Radix decocta i aqua & i uini Coi cyathis duobꝰ humoré aluit ciet, ideo hydropicis dať. Hác potius crediderim esse, quá uulgus uuam taminiá uocat, Vtunť ea ꝓ amuleto, & ad ♣ expiationé ♣Expuitionem sanguinis quoq́ adhibét. nõ ultra gargarizatiões, & ne qd deuoteť addito sale thymo aceto mulso. Ideo & purgatiõ. bꝰ ancipité * tentant. * Tépetant. Est huic similis, sed i salictis nascés, ideo distiguiť noíe, cum eosdé usus habeat, & salicastrum uocať. Scabiem & pruriginé hominú & quadrupedú aceto mulso trita hæc efficacius tollit. Vitis alba quá græci ampeloleucen, alii ophiostaphylon, alii melothon, alii psilothrú, alii archezostin, alii cedrostin, alii madon appellant. Huiꝰ sarméta lõgis & exilibꝰ internodiis geniculata scandút. Folia pápinosa, ad magnitudiné ederæ diuidunť ut uitiú Radix alba grandis, rhaphano silis initio, ex ea caules asparagi silitudine exeút. Hi decocti i cibo aluú & uriná cient. Folia & caules exulcerát corpꝰ, utiq́ ulcerũ phagedenis & grágrenis tibiarúq́ tedio cum sale illinunť. Semen in una raris acinis depéder succo rubéte postea croci. Nouere id q coria perficiút, illo eñ utunť. Psoris & lepris illiniť. Lactis abúdantiá facit coctum cú tritico, potumq́. Radix numerosis utilitatibus nobilis cõtra serpentiú ictꝰ trita drachmis duabꝰ bibiť. Vitia cutis i facie uarosq́ létigines & suggillata emédat & cicatrices. Eadéq́ ꝑstat decocta i oleo decocto, dať & in comitialibus potus. Ité méte cõmotis, & uertigine laborátibꝰ drachmæ pondere quottidie anno toto. Et ipa aút largior aliquáto purgat sensus. Illa uis ꝑclara ꝙ ossa ifracta extrahit in aqua iposita, ut bryenia, quare qdam hanc albam bryeniá uocant. Alia uero nigra efficacior in eodé usu cú melle & thure. Suppurationes icipiétes discutit, ueteres maturat & purgat Citméses & uriná. Elegma ex ea fit suspiriosis, & cõtra lateris dolores uulsis ruptis. Splené ternis obolis pota. xxx. diebus cõsumit. Illiniť eadem cú fico & pterygiis digitorú. Ex uino secúdas fœminarum apposita trahit, & pituitam drachma pota ex aqua mulsa. Succꝰ radicis colligi debet ante maturitaté semis. Qui illitus p se & cú eruo lætioré quodá colore & cutis teneritate, mágonizat corpora. Serpétes fuga. Tundiť ipa radix cú pingui fico, erugatq́ corpus, si statim bina stadia ambuleť, alias urit, nisi frigida statim abluať. Iucúdiꝰ hoc idem præstat nigra uitis, quoniá alba pruritum affert. Ergo & nigra quá proprie etiam bryeniá uocant, alii chironiá, alii gynecantheu, aut aproniá, similé priori, præterq̃ colore. Huius eñ colorem nigrum esse diximus, cuius asparagos similes. Diocles prætulit ueris asparagis i cibo urinæ ciendæ lyeniq́ minuédo. In frutetis & harúdinetis maxíe nasciť. Radix foris nigra, itus buxeo colore, ossa ifracta efficaciꝰ extrahit q̃ supra dicta. Cæterú eidé peculiare est quod iumentorũ ceruicibus unice medeť, Aiút si quis in uilla eá extruxerit, fugere accipitres tutasq́ fieri aues uillaticas, aliter eadé i iuméto hoieq́, flegma aut ságuiné qui screať, talo circúligata sanat. Et hactenꝰ de uitiú generibus. Musta differétias habét ♣Talos naturales has, ꝙ sunt cádida aut nigra, aut inter utrúq́ alia ex aliis ex qbꝰ uinú fiat, alia ex qbus passum. cutaq́ differétias innúerabiles facit. In plenú ergo hoc dixisse cõueniet. Mustum oẽ stomacho inutile, uenis iucundú. A balneis raptim & sine interspiratione potú necat, cantharidú natura aduersať. Item serpétibus maxime hæmorrhoidæ & salamandræ. Capitis doloris facit & gutturi inutile. Prodest renibus, iocineri, & iteraneis uesicæ colleuat eñ ea. Priuatim cõtra buprestin ualet. Contra meconiú, lactis coagulationé, cicutam, toxica, dorycnidiú ex oleo potum redditúq́ uomitionibꝰ. Ad oẽia infirmius album, iucundius passi mustum, & ꝙ minoré capitis doloré afferat. Vini genera differétiasq́ perquá multas exposuimꝰ, & fere cuiusq́ proprietates. Neq́ est ulla

pars difficilior tractatu,aut numetofior.Quippe cũ sit tardũ dictu plurib⁹ ꝓsit an noceat? Prætetea q̃ ancipiti euẽtu potu statim auxiliũ fit,aut uenenũ.Eteni de eius natura quæ ad remedia tm̃ pertinẽt nũc loqmur.Vnũ de dando eo uolumẽ Asclepiades cõdidit,ab eo cognominatum, qui uero postea de uolumie illo differnere innũeti.Nos ista Romana grauitate attiũq; liberaliũ appetẽtia nõ ut medici,sed ut iudices salutis humanæ diligẽter distinguem⁹.De generib⁹ singlis differete imẽsum & inexplicabile est discordib⁹ medicoꝝ sentẽtiis.Surrentinũ ueteres maxie ꝓbauere,sequẽs ætas albanum aut falernũ.Deĩde alia alii iniqssimo genere decreti, quod cuiq; gratissimum cæteris oĩb⁹ pronũciãdo.Quin ut cõstarẽt sentẽtiæ,quota portio tamẽ mortaliũ iis generibus posset.uti?Iam uero nec ꝓceres usq̃ synceris . Eo uenete mores,ut nomina cellarum modo ueneãt,statimq; iu lacubus uindemiæ adulterent.Ergo hercle mirũ dictu.Innocenti⁹ iam est qđ cũq; & ignobili⁹.Hæc tm̃ facere cõstantissime uidentur sententiæ uictoriã, quorum mentionem fecimus,si quis hoc quoq; discrimẽ exigat.Falernũ nec in nouitate,nec in nimia uetustate corpori salubre est.Media eius ætas a qntodecimo anuo incipit. Hoc non tigido potu stomacho utile, nõ itẽ in calido.Et in diutina tussi sorbet merũ utiliter a ieiunis.Itẽ i q̃rtanis. Nullo æq̃ uenæ excitãt,aluũ sistit,corp⁹ alit.Creditũ est obscuritatẽ uisus facere,nec ꝓdest neruis,aut uesicæ.Alba neruis utiliora.Stomacho min⁹ quæ sunt dulcia,nel austera.Falerna utiliora . Cõcoctionẽ min⁹ adiuuãt.Stomachũ modice implẽt.At surrentina nnllo modo,nec caput tentant,stomachi & itestinoꝝ rheumatismos cohibent.Cecubũ iam non gignitur.At quæ supsunt setina cibos cõcoqui cogunt.Viriũ plus surrẽtino,austeritaris albano,uehementiæ minus falerno.Ab his statana non lõgo iteruallo absfuerũt.Aluo citæ signũ maxime cõducere indubitatũ est.Reliqua in cõmune dicit.Vino alunt uires,sanguis colosq; hominũ.Hoc quoq; distat orbis medi⁹,& mitior plaga a circũiectis,quantũ illis feritas facit roboris,tantũ nobis hic succus . Lactis potus ossa alit.Frugum neruos,aquæ,carnes.Ideo minus roboris est in corporibns illis,& minus roboris cõtraq; labores patiẽtiæ.Vino modico nerui iunant,copiosiore lædunt,sic & oculi.Stomachus recreat . Appetẽtia ciboꝝ iuitat.Tristiciæ cura hebetat.Vrina & algor expellit.Sõn⁹ cõciliat.Preterea uomitionẽ sistit.Collectiones extra lanis humidis impositis mitigat.Asclepiãdes utilitatẽ uni æquari uix deoꝝ potentia posse pronuntiauit.Vetus copiosiore aqua miscetur.Magis nouum urinam expellit,minus siti resistit.Dulce min⁹ inebriat,sed stomacho innatat.Austeꝝ facilius concoquit . Leuissimũ est,qđ celetrime inueterat .Minus infestat neruos quod uetustate dulcescit·Stomacho min⁹utile est pingue nigrũ,sed corpora magis alit,tenue & austerũ minus alit , magis stomachũ nutrit.Celerius per urinã transit,tantoq; magis capita tentat.Hoc & in oĩ alio succo semel dictũ sit.Vinũ si sit fumo iueteratũ insalnberrimum est.Mangones ista in apothecis excogitauere.Iam & patressamilias ætate ademere his quæ per se cariẽ traxere.Quo certe uocabulo satis cõsilii dedere prisci,qm̃ & in materiis cariẽ fumus erodit . At nos e diuerso fumi amaritudine uetustatem indui ꝑsuasum habemus.Quæ sunt admodũ exalbida,hæc netustate insalubria fiunt . Quo generosius uinũ est,hoc magis uetustate crassescit,& in amaritndinẽ corpi minime ntilem coit. Cõdire eo aliud min⁹ annosũ isalubre est.Sua cuiq; uino saliua ĩnocẽtissima.Sua cuiq; ętas gratissima hoc est media.Corp⁹ augere uolẽtib⁹,aut mollire aluũ cõducit inter cibos bibere.Cõtra minuẽtibns,aluũq; cohibẽtibus sitire in edendo,postea parũ bibere. Vinũ ieiunos bibere nouitio inuẽto,inutilissimũ est.Curas uigorẽq; animi impedit ad procinthũ tendentib⁹.Somno uero accommodatũ ac securitatib⁹.Iamq; dudum hoc fuit,quod homerica illa Helena ante cibum ministrauit.Sic quoq; in ꝓuerbiũ cessit,sapientiã uino obumbrari.✤uitio damus homini , quod soli animaliũ nõ sitiẽtes bibimus.Aquæ potum interponere utilissimũ.Itemq; iugi supbibere ebrietati, quã qdem frigidæ potus extẽplo discutit.Meracis potionibus per.xx.dies ante canis ortũ totidẽ postea suadet Heliodus uti.Merum qdem remedio est contra cicutas,coriandrũ,aconita,uiscuꝫ. meconiũ,argentũ uiuũ,apes,uespas,crabrones;phalangia,serpentiũ scorpionũq; ictus , contraq; oĩa quæ refrigerãdo nocent.Priuatim cõtra hæmorrhoidas,presteras,fungos.Item cõtra inflationes rosionesq; præcordiorũ,& quorũ stomachus in uomitiones effundit . Et si uenter aut interanea rheumatismũ sentiant.Dysentericis,sudatorib⁹,in longa tussi,epiphoris meracnm . At uero cardiacis in mãma leua merum in spongia imponi prodest.Ad oĩa autẽ maxime album inueterascens.Vtiliter etiam fouetur uino calido uirilitas inmẽtis,quo etiam infuso cornu lassitudinẽ auferri aiũt.Simias q̃drupedesq; qbus digiti sũt,negãt crescere assuetas meri potu.Hũc circa ęgri

✤Vino debem⁹ hoĩs

tudines ſermo de uinis erit. Saluberrimũ liberaliter genitis Cápaniæ quodcũq; tenuiſſimũ. Vulgo uero quod queq; maxime iuuerit ualidũ. Vtiliſſimum oṁibus ſacco uiribꝰ fractis. Meminerimus ſuecũ eé qui feruẽdo uires e muſto ſibi fecerit. Miſceri plura genera oibꝰ inutile. Saluberrimum cui nihil í muſto additum eſt, meliuſq; ſi nec uaſis pix affuit. Marmore eṁ & gypſo, aut calce condita quis non etiam validꝰ expauerit? In primis igitur uinũ marina aqua factũ inutile eſt ſtomacho, neruis, ueſicæ. Reſina cõdita frigidis ſtomachis utilia ſeſe exiſtimat. Non expedire uomitionibꝰ, ſicut neq; muſtũ, neq; ſapa, neq; paſſum. Nouitium reſinatũ nulli conducit. Capitis dolorẽ & uertigines facit, ab hoc dicta crapula eſt. Tuſſientibꝰ & in rheumatiſmo nolata pſunt. Itẽ cæliacis & dyſentericis mulierum menſibus. In hoc genere rubrum nigrumue magis conſtringit, magiſq; calefacit. Innocẽtiꝰ pice ſola cõditũ. Sed & picem meminiſſe debemꝰ non aliud eſſe ꝗ cõbuſtæ reſinæ fluxũ. Hoc genꝰ uini excalefacit, concoquit, purgat pectori, uentri utile. Item uuluaꝝ dolori ſi ſine febre ſint, ueteri rheumatiſmo, exulceratiõi, ruptis, cõuulſis, neruoꝝ infirmitati, inflationibꝰ, tuſſi, anhelationibꝰ, luxatis, in ſuccida lana ípoſitum. Ad oía hæc utiliꝰ id quod ſponte naturæ ſuę picem reſipit, picatũq; appellat. Heluenaco quoq; tamẽ nimio caput rẽtari cõueniet. Quod ad febriũ ualetudies attinet, certũ eſt nõ dandũ in febre, niſi ueteribꝰ ęgris uinum, nec niſi declináte morbo. In acutis uero periculis nullis niſi qui manifeſtas remiſſiones habeát, & has noctu potiꝰ. Dimidia eṁ pars periculi eſt noctu, hoc eſt ſpe ſomni bibentibꝰ, nec a partu ab ortuue, nec a libidie ægrotátibꝰ, nec í capitis doloribꝰ, nec quoꝝ acceſſiones cũ frigore extremitatum faciãt, nec í febri tuſſientibꝰ, nec in tremore neruorũq; doloribꝰ uel fauciũ, aut ſi uis morbi circa illa intelligat, nec in duritia ꝑcordiorũ, uenarũ uehemẽtia, neq; iu opiſthotonio, tetano, nec ſingultiẽtibꝰ, nec ſi cũ febre diſpnoea ſit. Minime uero oculis rigẽtibus, & genis ſtantibꝰ, aut defectis grauibuſq;, nec quoꝝ conniuẽtiũ perlucebunt oculi, neu palpebris non coeuntibus. Vel ſi dormiẽtibꝰ hoc idẽ eueniet, Aut ſi cruore ſuffundunt oculi, uel ſi lemæ í oculis erũt. Minie lingua fungoſa, nec graui, & ſubinde impfecta loquẽtibꝰ, nec ſi urina difficile reddet. Neq; expaueſcẽtibꝰ repente. Nec ſpaſticis, aut rurſus torpẽtibus, nec ſi per ſomnos genitura effundet. Cardiacorũ morbo unicá ſpẽ in uino eſſe certũ eſt. Sed id dandũ ꝗdam nõ niſi in acceſſione cenſent, alii in remiſſione. Illi ut ſudorẽ coerceát. Hi quia tutiꝰ putát minuẽte ſe morbo, qua plurimũ ſententiá eſſe uideo. Dari utiq; nõ niſi in cibo debet, nec a ſomno, nec ꝑcedente alio potu, hoc eſt utiq; ſitiẽti, nec niſi in deſperatione ſũma, & uiro facilius ꝗ fœminæ, ſeni ꝗ iuueni, iuueni ꝗ puero, hyeme ꝗ æſtate, aſſuetis potiꝰ ꝗ expertibus. Modus dádi pro uehemẽtia uini. Item mixtura. Atq; uulgo ſatis putant unũ uini cyathũ duobus aq̃ miſceri. Si diſſolutio ſtomachi dandũ, & ſi cibus non deſcendat. Inter uini genera quæ fingi docuimꝰ, nec fieri iam arbitror. Eſt & ſupuacaneus eorũ uſus cũ ipſis rebus ex quibus fingit doceamus uti, & alias modũ exceſſerat medicorũ in his oſtẽtatio, ueluti e napis uinũ utile eſſe ab armoruꝫ equitatu ſue laſſitudine ꝑcipientiũ, atq; ut reliqua omittamus, etiam in iunipero. Et ſi quis ſatius cenſeat abſynthite uino utendũ potiꝰ ꝗ abſynthio ipo. In reliquis omittat. Et palmeũ capiti noxiũ uentriq; tm̃ molliẽdo, & ſanguinem excreantibus non inutile. Fictitiũ non poteſt uideri, qđ bion appellauimꝰ, cum ſit in eo ſola pro arte feſtinatio, Prodeſt ſtomacho diſſoluto, aut cibos non perficiẽte, prægnátibꝰ, defectis, paralyticis, tremulis, uertigini, torminibus, iſchiaticis. In peſtilentia quoq; ac peregrinationibꝰ uí magná auxiliandi habere dicitur. Vini etiá uitiũ tranſit in remedia. Aceto ſũma uis eſt in refrigerãdo, non tamẽ minor í diſcutiendo. Ita ſit ut infuſo terræ ſpumet. Dictũ eſt ſępius diceturq; quotiens cũ aliis proſit. Per ſe hauſtum faſtidia diſcutit, ſingultus cohibet, ſternutamẽta olfactu. Vim in balneis ęſtꝰ arcet, ſi cõtineatur ore. Quin & cũ aqua bibit. Multorũ ſtomacho utiliter gargarizat. Cum eadem cõualeſcentium & a ſolis ardoribus. Oculis quoq; illo modo ſaluberrimũ. Plurimum fotu medet poſt uredines. Itẽ lepris, furfuribus, ulceribus manátibus, canis morſibus ſcorpionũq; ictibꝰ, ſcolopendraꝝ muris araneiq;. Contra oium aculeatorũ uenena & pruritus. Item contra multipedũ morſum Calidũ in ſpongia appoſitũ aut adiecto ſulphuris ſextante ſextarii tribus aceti aut hyſſopi faſciculo medet ſedis uitiis. In ſanguinis fluxiõe poſt exciſos calculos, & oẽs alias roſiones foris í ſpongias impoſitũ ítus potum cyathis binis ꝗ acerrime. Conglobatũ utiq; ſanguinẽ diſcutit. Contra lychenas & bibitur & íponit. Siſtit aluos, & rheumatiſmos interaneorũ infuſum. Item procidentia ſedis uuluæq;. Tuſſim ueterẽ inhibet, & gutturis rheumatiſmos. Orthopnœá dentiũ labefactionẽ Veſicæ nocet, neruoꝝ íſirmitatibus. Neſciere medici quantũ cõtra aſpidas polleret, Nup ab aſpi

de calcata pcuſſus utrem aceti ferens, quotiés depoſuiſſet ſentiebat ictú, alias illeſo ſimilis. Intellectum ibi remediú eſt, potuq; ſuccurſum. Neq; altero os colluunt uenena exuggeútes, in totum uomitrix uis hæc non ciború modo eſt, uerú & rerú plurimarú. Saxa rúpit infuſum, quæ non ruperit ignis añcedens. Cibos qdem & ſapores non alius magis ſuccus commendat aut excitat, in quo uſu mitigaẜ toſto pane aut uino. Vel accédiẜ pipere ac laſere utiq; ſale compeſciẜ. Non eſt prætereundú ex eo exéplú ingens. Siqdem. M. Agrippa ſupmis ſuis annis conflictaẜ graui morbo pedú cum doloré eum ppeti nequiret, unius medicorú portétoſa ſciétia ignoráte. Diuo Auguſto tanti putauit uſu pedú ſenſuq; omi carere, dúmodo & doloreillo careret, demerſis in acetum calidum cruribus in acerrimo impetu morbi euaſit.

De aceto ſcyllino, & oxymelle, & ſapa, & fæce uini, aceti, & ſapæ. Cap.ii.

ACetum ſcyllinú inueteratú magis probatur. Prodeſtq; ſuper ea quæ diximus, aceſcentibus cibis. Guſtatum em̃ diſcutit pœnam eam, & his qui ieiuni uomunt. Callum enim faucium facit ac ſtomachi, odorem oris tollit, gingiuas adſtringit, dentes firmat, colorem melioré præſtat. Tarditaté quoq; aurió gargarizatione purgat, & tranſitú auditus aperit. Oculorú aciem obiter exacuit, comitialib⁹, meláeholicis, uertiginoſis, uuluarú ſtrangulationibus, pcuſſis aut præcipitatis. Et ob id ſanguie cõglobato. Neruis infirmis, renum uitiis perq̃ utile. Cauédú exulceratis. Oxymel antiqui (ut Dieuces tradit) hoc modo temperabát. Mellis minas. x. aceti ueteris heminas qnq;. ſalis marini pondo, thymbræ quadranté, aquæ marinæ ſextarios. v. pariter coq̃bant, decies deferueſcéte cortina, atq; diffundebát inueterabátq;. Suſtulit totú id Aſclepiades coarguitq;. Nam etiam in febribus dabant. Profuiſſe tamé fatenẜ contra ſerpentes, quos ſepas uocant, & contra meconiú, ac uiſcum & anginas, calidum gargarizatú, & auribus, & oris, gutturiſq; deſideriis. q̃ nunc oía oxyhalme contingunt, id ſale & aceto recente efficacius eſt. Vino cognata res ſapa eſt, muſto decocto, donec tertia pars ſupſit. Ex albo hoc meli⁹. Vſus cõtra cantharidas, bupreſtin, pinorú erucas, quas pityocápas uocant, ſalamádras, & contra mordétia uenenata. Secúdas partuſq; mortuos trahit cú bulbis potú. Fabianus auctor eſt uenenú eſſe ſiquis ieiunus a balneis id bibat. Conſequés hotú eſt fæx uini, ſui cuiuſq; generis. Ergo uini fæci tanta uis eſt, ut deſcédentes in cupas enecet. Experimentú demiſſa præbet lucerna q̃diu extinguaẜ deſcenſionis periculú denuntians. Illota miſceẜ medicamétis. Cum iridis uero pari pondere eruptionib⁹ pituitę illiniẜ. Et ſicca uel madida contra phalangia, & teſtium mámarúq; inflámationes, uel in quacúq; parte corporis. Item cum hordeacea farina, & thuris polline in uino decocta cremaẜ. & ſiccatur. Indeq; experimétum eſt legitimæ coctæ, ut refrigerata linguá tactu uideaẜ urere. Cellerrime exanimaẜ nõ incluſo condita. Crematio ei multú uirium adiicit. Vtiliſſima é ad cõpeſcendas lychenas, furfureſq; cú ſico decocta. Sic & lepris & ulceribus manantibus imponiẜ. Fungorú naturæ cõtraria eſt pota, ſed magis cruda. Oculorú medicamétis cocta & lota miſceẜ. Medetur illita & teſtibus & genitalib⁹. In uino auté aduerſus ſtrangurias bibitur. Cum expirauerit quoq; lauandis corpibus & ueſtibus utilis, túcq; uſum acaciæ habet. Fæx aceti pro materia acrior ſit neceſſe eſt. multoq; magis exulceret. Reſiſtit ſuppurationú incremétis, ſtomachú iteranea, uentré illita adiuuat. Siſtit earú partiú rheumatiſmos, & mulierú méſes, panos diſcutit nondú exulceratos, & anginas. Sacros ignes cum cæra. Mámas lactis ſui impatiétes eadé extinguit. Vngues ſcabros aufert. E ſerpétib⁹ cõtra ceraſtas ualidiſſima cú poléta. Cum melanthio aut contra crocodyli morſus, & canis. Et hęc cremata ampliat uires. Túc addito lentiſcino oleo illita una nocte ruffat capillú. Eadé ex aqua i lintreolo appoſita, uuluas purgat. Sæpe fæce ambuſta ſananẜ, Melius addita lanugine arúdinis. Eadé quoq; fæce decocta potaq; tuſſes ueteres. Decoquitur in patinis cú ſale & adipe, ad tumorem quoq; maxillarum & ceruicum.

De oleis & foliis oleæ, & flore & cinere & de oliua alba & nigra, & de amurca. Cap.iii.

OLearú pxima auctoritas intelligiẜ. Folia earum uehementiſſime aſtringunt, purgant ſiſtunt. Itaq; manducata impoſita ulceribus medenẜ, & capitis dolorib⁹ illita cú oleo. Decoctum eoꝝ cum melle his quæ medici uſſerint. Gingiuarum inflámationibus, paronychiis ſordidiſq; ulcerib⁹ excreſcétibus. Cum melle profluuium ſanguinis e neruoſis ptibus cohibet. Succus eoꝝ carbunculátibus excreſcétibus circa oculos ulceribus, & puſtulis, pcidentiq; pupillæ efficax, quapropter in collyria addiẜ. Nam & ueteres lachrymatiões ſanat, & genarú eroſiones. Exprimiẜ aút ſucc⁹ tuſis, affuſo uino ex aqua cœleſti. Siccatuſq; i paſtillos digeriẜ. Siſtit mé

ſes in lana admotus uuluæ. Vtilis & ſanié emanātib⁹. Item cōdylomatis, ignib⁹ ſacris, quæq; ſerpūnt ulcera, epinyctidi. Eoſdē & flos earū habet effect⁹. Vrunt & cauliculi floreſcentes, ut ſpodii uicē cinis præſtet, uinoq; infuſo iterū urit. Suppurationes & panos illinunt cinere eo, uel foliis tuſis cū melle, oculos ueto cū polenta. Succ⁹ fruticis recētis accenſi diſtillans ſanat lychenas, furfures, manātia ulcera. Nam lachrymā quæ ex arbore ipa diſtillat æthiopicę maxie oleæ, mirari ſatis nō eſt. Repti ſunt qui dentiū dolores illinendos cēſerent, uenenū eſſe pdicantes, atq; etiam in oleaſtro quærendā. E radice oleæ q̄tenerrime cortex deraſus in melle crebro guſtatu medet ſanguiné reiiciētibus, & ſuppurata tuſſiētibus. Ipius oleæ cinis cū axungia tumores ſanat, extrahitq; fiſtulas uitia, & ipas ſanat. Oliuę albę ſtomacho utiliores, uentri minus. Præclarū habēt anteq̄ cōdiant uſum, recentes per ſe cibi modo deuoratæ. Medent em̄ harenoſæ urinæ, item dentibus, aut attritis, aut cōuulſis. Nigra oliua ſtomacho iutilior, uētri facilior, capiti & ocl'is nō cōuēit. Vtraq; ambuſtis pdeſt trita & illita. Sed nigra cōmandutaſ, & ptinus ex ore ipoſita puſtulas gigni prohibet. Colymbades ſordida ulcera purgāt. Inutiles difficultatibus urinæ De amurca poteram⁹ uideri ſatis dixiſſe, Catoné ſecuti, ſed reddēda quoq; medicinæ rō eſt. Gingiuis & oris ulcerib⁹ dētiū ſtabilitati efficaciſſime ſubuenit. Item ignibus ſacris infuſa, & his q̄ ſerpūt pnonibus, nigrę oliuę amurca utilior. Item infantibus fouēdis, Albæ uero mulierū uuluæ in lana admouet. Multo aūt offiis amurca decocta efficacior. Coquiſ in cupreo uaſe ad craſſitudiné mellis. Vſus ei⁹ cū aceto, aut uino uetere, aut mulſo, ut q̄q; cauſa exigat in curatiōe oris dētiū, auriū, ulcerū, manātiū, genitalium, rhagadū. Vulneribus in linteolis imponiſ, luxatis in lana. Ingens hic uſus utiq; inueterato medicamēto. Tale em̄ fiſtulas ſanat. Infundiſ ſedis genitaliū, uuluæ exulcerationi. Illiniſ uero podagris incipientibus. Item articularibus morbis. Si uero cū omphacio recoquaſ ad mellis craſſitudiné, caſuros dentes extrahit. Itē iumentorū ſcabié cū decocto lupino, & chamæleonte herba mire ſanat. Cruda amurca podagris foueri utiliſſimum.

De foliis oleaſtri, & œnanthino oleo, & cicino, & amygdalino, & laurino, & myrteo, chamemyrſino, & cupreſſino, & citreo caryno. Cap. iiii.

OLeaſtri foliorū eadē natura. Spodiūq; e cauliculis uehementius inhibet rheumatiſmos Sedat inflammationes oculo℞, purgat ulcera alienata explet, ereſcētia leniter prodit, ſiccat, & ad cicatricē pducit, cætera ut in oleis. In hoc aūt peculiare, q̄ folia decoquūt ex melle, danſq; cochlearibus cōtra ſanguis excreatiōes. Oleū tamē acrius atq; efficaci⁹, & os quoq; colluitur illo. Ad dentiū infirmitatē imponūt folia, & parōychiis, & carbūculis, & cōtra oēm collectionem cū uino, iis uero q̄ purganda ſint, cū melle. Miſcent oculorū medicamētis & coctum foliorū & ſuccus oleaſtri. Vtiliter etiā auribus iſtillaſ cū melle, uel ſi pus effluat. Flore oleaſtri cōdylomata illinunt & epinyctides. Item farina hordeacea uenter, in rheumatiſmo cū oleo capitis dolorib⁹ Cutē in capite ab oſſibus recedētē cauliculi decocti, & cum melle impoſiti cōprimūt. Ex oleaſtro maturi in cibo ſumpti ſiſtūt aluū. Toſti aūt cū melle triti nomas repurgāt. Carbūculos rumpunt. Olei naturā cauſaſq; abunde diximus. Ad medicinā ex olei generibus hæc ptinent. Vtiliſſimū eſt omphaciū, pxime uiride. Præterea q̄ maxime recens, niſi cū uetuſtiſſimū quæriſ, tenue, odoratū, quodq; nō mordeat, e diuerſo q̄ in cibos eligitur. Omphaciū pdeſt gingiuis. Si cotineatur in ore, colorem dentium cuſtodit magis q̄ aliud ſudores cohit. Oenanthino idem eſt effectus qui roſaceo. Om̄i autē oleo mollitur corpus, uigorē & robur accipit ſtomacho contrariū. Auget ulcerum incrementa. Fauces exaſpat, & uenena oia cohibet, hebetatq;. Præcipue pſimyptii & gypſi in aqua mulſa. Aut ficorū ſiccarū decoctum potū cōtra meconiū. Ex aqua cōtra cātharidas bupreſti, ſalamādras, pityocāpas, per ſe potū. redditūq; uomitionib⁹. Cōtra oia ſupradicta laudatiſſimū, & laſſitudinū perfrictionūq; refectio eſt, tormia calidū potū cyathis. vi. magiſq; ruta ſimul decocta pellit. Item uentris aialia. Soluit aluū heminæ mēſura cū uio & calida aquā potū, aut ptiſanę ſucco Vlnerariis emplaſtris utile. Faciem purgat. Bubus infuſum per nares donec ructent, inflationem ſedat. Vet⁹ aūt magis excalfacit corpa, magiſq; diſcutit ſudores. Duritias magis diffundit. Lethargicis magis auxiliare & iclinato morbo. Oculo℞ claritati cōfert aliqd cum pari portiōe mellis ac opii. Capitis doloribus remedium eſt. Item ardorib⁹ i febri cum aqua. & ſi uetuſti nō ſit occaſio, decoquiſ, ut in uetuſtatē repreſentet. Oleum cicinū bibiſ ad purgationes uētris cum pari caldę mēſura. Priuati diciſ purgaſ præcordia. Prodeſt & articulo℞ morbis, diutius omnibus, uuluis, auribus, ambuſtis. Cum cinere uero muricū ſedis inflammatiōibus, item pſoræ. Colorem cutis com-

mendat,capillúqꝫ fertili natura euocat.Semé ex quo fit,nulla aíans attigit.Ellychnía ex uua fiút claritatis ꝑcipue.Ex oleo lumé obſcurú pp nimiá pinguediné.Folia igni ſacro illinunť ex aceto Per ſe auté recentia mámis & epiphoris.Eadem decocta in uino inflammationibus cum polenta & croco.Per ſe auté triduo impoſita facié purgant.Oleum amygdalinú purgat,mollit corpora. cutem erugat,nitorem cõmendat,uaros cum melle tolit a facie.Prodeſt & auribus cum roſaceo, & melle & mali punici germine decoctú.Vermiculoſqꝫ i his necat,& grauitaté auditus diſcutit, ſonos incertos,& tinnitus,obiter capitis dolores,& oculorú.Medeť furúculis.& a ſole uſtis cú cæra.Vlcera manátia & furfures cú uino expurgat,cõdylumata cú meliloto.Per ſe uero capit illitú ſomnú allicit.Oleú laurinú utilius quo recétiꝰ,quoqꝫ uiridiꝰ colore.Vis eiꝰ excalfactoria,&ideo paralyticis,ſpaſticis,iſchiaticis,ſuggilatis,capitis doloribꝰ inueteratis diſtillationibus,auribꝰ in calice punici calfactum illiniť.Silis & myrthei olei rõ,aſtringit,indurat,medeť gingiuis dérium dolori,dyſenteriæ,uuluæ exulceratæ,ueſicis,ulceribus uetuſtis uel manáribus cú ſquáma æris & cæra.Item eruptionibꝰ,ambuſtiõibus.Attritas ſanat & furfures rhagadas,cõdylomata,articulos luxatos odoré graué corpis.Aduerſať cantharidi,bupreſtin, aliiſqꝫ malis medicamétis,quæ exulcerádo nocent.Chamemyrſine oxymyrſinæ eadem natura . Cupreſſinum oleum eoſdem effectus habet quos myrtheú,ité citreum.E nuce uero iuglandiú quod carynú appellauimꝰ,alopeciis utile eſt,& tarditati autiú infuſum,Item capitis doloribus illitú.Cæterú iners & graue ſapore corpori.Enimero ſi quid in nucleo putridi fuerit,totus modus deperit.Ex cnidio grano factú eandem uim habet quá cicinú,Ex lentiſco factum utiliſſimú acopo eſt.Idemqꝫ ꝑficeret ęque ut roſaceú ni durius paulo intelligereť.Vtunť eo & contra nimios ſudores,papulaſqꝫ ſudorú.Scabiem iumétorum efficaciſſime ſanat.Balaninú oleum repurgat uaros:furúculos,lentigines,gingiuas.Cypros qualis eſſet,& quéadmodú ex ea fieret oleum,docuimus.Natura eiꝰ excalfacit,mollit neruos.Folia ſtomacho illinunť,& uuluæ concitatæ ſuccus quoqꝫ eorú apponiť.folia recentia cõmanducata,ulceribus in capite manátibus.Item oris medenť collectionibus condylomatis.Decoctú foliorum ambuſtis & luxatis ꝓdeſt.Ipa ruffant capillú tuſa adiecto ſtrutei mali ſucco.Flos capitis dolores ſedat cum aceto illitus.Idem combuſtus i cruda olla nomas ſanat,& Putreſcétia ulcera p ſe, uel cú melle.Odor floris olet,qui ſomnú facit.Aſtringit gleuciniú & refrigerat eadé rõne qua & oenanthinú.Balſaminú longe præcioſiſſimú omniú,ut in unguentis diximus.contra omes ſerpétes efficax.Oculorú claritati plurimú confert,caliginem diſcutit.Item dyſpnoeas collectiões oés duritiaſqꝫ lenit.Sanguinem denſari prohibet.Vlcera purgat,auribus,capitis doloribus,tremulis ſpaſticis,ruptis perquá utile. Aduerſať aconito ex lacte potum.Febres cum horrore uenléres per unctis leuiores facit.Vtendú tamé modice,quoniá adurit,angetqꝫ uitia non ſeruato temperaméto,Malobathri quoqꝫ naturá & genera expoſuimus.Vriná cit.Oculorú epiphoris uino expreſſú. utiliſſime imponiť.Item frontibus dormire uolétibꝰ.Efficacius ſi & nares illinanť,aut ſi ex aq̄ bibatur.Oris halitus & ſuauitaté cõmendat linguæ ſubditú folium,ſicut & ueſtiú odorem interpoſitum Hyoſcyaminú emolliendo utilius eſt,neruis ĩutile.Potum qdem cerebri motus facit,Therminú e lupinis emollit proximú roſaceo effectum habens.Narciſſinum dictum eſt cum ſuo flore. Rhaphaninú phthiriaſes longa ualetudine cõtractas tollit.Scabritiaſqꝫ cutis in facie emédat.Seſaminú aurium dolores ſanat,& ulcerú quæ ſerpút,& quæ cacoethe uocát ulcera.Liliú qđ & phyllynú & ſyrium uocauimus,renibus utiliſſimú eſt,ſudoribuſqꝫ euocandis,uuluæ molliendæ,cõcoquédoqꝫ intus ſeleucicum neruis utile eé diximꝰ,ſicut herbaceú quoqꝫ qđ Eugubini circa flaminiam uiam uendunt.Eleomeli qđ i ſyria ex ipis oleis manare diximus,ſapore melleo nõ ſine nauſea aluum emollit,bilem ꝑcipue detrahit,duobꝰ cyathis i hemia aquæ datis,q bibere tórpeſcút, excitaturqꝫ crebro.Pugnatores certaturi præſumút eo cyathú unum, piſſino oleo uſus eſt paſſim ad quadrupedum ſcabié.Eſt auté uitibꝰ oleiſqꝫ ꝓxima nobilitas palmis,inebriant recentes,capitis dolorem afferunt minꝰ ſiccæ.Nec quantum uideť,utiles ſtomacho,tuſſim exaſperant,corpus augét.Succum decoctaꝝ antiqui p hydromelite dabant ægris ad uires recreandas,ſitim ſedádá, in qué uſum ꝑferebant thebaicas.Sanguiné quoqꝫ excreátibus utiles,i cibo maxime.Illinunť cariotæ ſtomacho,ueſicæ,uentri,inteſtinis.Cum cotoneis,& cæra,& croco ſuggillata emendát.Nuclei palmarum cremati in fictili nouo cinere loto ſpodii uicem efficiunt,miſcenturqꝫ collyriis, & caliblephara faciunt addito nardo,

De Myrobalano palma,& de palma elata. Cap.v.

PAlma quæ fert myrobalanũ probatissima in ęgypto. Ossa non habet reliquarũ modo in balauis, Aluũ & mẽses ✠ cit in uino austero, & uulnera cõglutinat. Palma siue elate siue spathe medicinæ cõfert gramina folia corticẽ. Folia imponunt̃ ꝓcordiis, stomacho, iocineri, ulceribꝰ, q̃ serpũt cicatrici repugnãtia, psoras cortex eiꝰ tenet cũ resina & cæra sanat diebꝰ. xx. Decoquit̃ & ad testiũ uitia. Capillũ denigrat suffitu, partus extrahit. Datur bibendus renum uitiis & uesicæ, & præcordioꝝ. Capiti & neruis inimicus. Uuluæ ac uentris fluctionem sistit decoctũ eiꝰ. Item cinis ad tormina potus in uino albo. In uuluarum uitiis efficacissimus.

✠ Sistit Diosco.

Medicinæ ex singulorum generũ flore, foliis, fructu, ramis, cortice, ligno, succo, radice, cinere, Cap. vi.

PRoximæ uarietates generũ medicinarũq; quæ mala habẽt. Ex his uerna acerba stomacho inutilia sunt. Aluũ uesicã circũagit. Neruos lædunt cocta meliora, Cotonea cocta suauiora. Cruda tamẽ dũtaxat matura ꝓsunt sanguinem excreantibus, ac dysentericis, cholericis, cæliacis. Non idem possunt decocta, quoniã amittunt constringentem illam uim succi. Imponuntur & pectori in febris ardoribus, & tum decoquũtur in aqua cœlesti, ad eadẽ quæ suprascritpa sunt. Ad stomachi autẽ dolores cruda decoctaue cærati modo imponuntur. Lanugo eoꝝ carbunculos sanat, cocta in uino. & illita cũ cæra. Alopeciis capillũ reddũt. Quæ ex his cruda in melle condiũtur, ✠ aluũ mouẽt. Mellis autẽ suauitati multũ adiiciunt, stomachoq; id utilius faciũt. Quæ uero in melle condiunt̃ cocta, quidam ad stomachi uitia trita cũ rosaceo foliis decoctis dant pro cibo Succus crudoꝝ lyenibus, orthopnoicis, hydropicis prodest. Item mãmis cõdylomatis, uaricibus. Flos & uiridis & succus inflãmationibus oculorũ, excreationibus sanguinis, mẽsibus mulierum. Fit & succus ex his mitis cũ uino dulci tusus, utilis & cæliacis & iocineri. Decocto quoq; eoꝝ fouent̃, si procidãt uuluæ & intetanea. Fit & oleũ ex his, quod melinũ uocauimus quotiẽs nõ fuerit in humidis nata. Ideo utilissima q̃ ex Sicilia ueniũt. Minꝰ utilia struthia q̃uis cognato. Radix eorũ circũscripta terra manu sinistra capit̃, ita ut q faciat dicat q̃ capiat, & cuiꝰ cã. Sic adalligata strumis medet̃. Melimela & reliq̃ dulcia stomachũ & uentrem soluunt, siticulosa, æstuosa, sed neruos non lædunt. Orbiculata sistũt aluũ, & uomitiones & urinas ciuut. Syluestria mala si̇̃lia sũt uernis acerbis, aluũq; sistunt. Sane in hunc usum ĩmatura opus sunt, Citrea cõtra ueneũ in uino bibuntur, uel ipsa uel semẽ. Faciũt oris suauitatẽ decocto eorum colluto aut succo exp̃sso. Horũ semen edendũ præcipiũt in malacia prægnãtibus, ipsa uero cõtra infirmitatẽ stomachi, & nõ nisi ex aceto facilime mãdunt̃. Punici mali nouẽ genera nunc iterare supuacuũ. Ex his dulcia, quæ apyrina alio nomine appellauimus stomacho inutilia habent̃, inflatiões pariũt, dentes, gingiuasq; lædũt Quæ uero sapore maxime uinosa diximus, parũ nucleũ habẽtia, utiliora paulo intelligunt̃. Aluũ sistũt & stomacho dumtaxat pauca citraq; satietatẽ. Sed hæc minime danda, q̃q̃ omnino nulla in febri nec carne acinoꝝ utili nec succo. Cauent̃ aquæ uomitionibus, ac bilem reiiciẽtibus. Uuam in his, ac ne mustũ q̃dem, sed protinus uinum aperuit natura, Utrũq; uero aspiore cortice. Hic ex acerbis ĩ magno usu. Uulgus coria maxĩe ꝑficere illo nouit, ob id malicoriũ appellãt medici. Urinã cieri eodẽ monstrãt, mixtaq; galla in aceto decocto mobiles dentes stabilire. Expetit̃ in grauidarũ malacia, & quoniã gustatu moueat infantem. Diuidit̃ malũ, cœlestiq; aqua madescit ternis fere diebus. Hæc bibit̃ frigida cæliacis, & sanguinẽ excreãtibꝰ. Ex acerbo fit medicamẽtũ, stomatice uocat̃, utilissimũ oris uitiis, nariũ, auriũ, oculoꝝ caligini, & pterygiis, genitalibꝰ, & his q̃s nomas uocãt, & q̃ in ulceribꝰ excrescũt. Cõtra leporẽ marinũ hoc modo, acinis detracto cortice tusis succoq; decocto ad tertias dein cũ croci, & alumĩs scissi myrrhæ mellis Attici selibris. Alii hoc mõ faciũt. Punica acida m̃lta tradũt̃. Succus ĩ cacabo nouo coq̃t̃ mellis crassitudĩe, ad uirilitatis & sedis uitia, & oĩa q̃ lycio curant̃, aures purulẽtas, epiphoras icipiẽtes, rubras. maculas. In manibus rami punicoꝝ serpẽtes fugãt. Cortice punici ex uino decocti & ipositi pniones sanant̃. Cõtusum malũ ex tribus heminis uini decoctũ ad heminã, tormia & tineas pellit. Punicũ in olla noua opculo indito in furno tostũ & cõtritũ, potũq; in uino sistit aluum, discutit tormia. Primꝰ pomi huiꝰ ptus florere icipiẽtis cytinꝰ uocat̃ a græcis, miræ obseruatiõis multoꝝ experimẽto. Si quis unũ ex his solutꝰ uinculo oĩ cinctꝰ & calciatꝰ, atq; ẽt annuli decerpserit duobꝰ digitis, pollice & quarto sinistræ manꝰ, atq; ita lustratis leui tactu oc̃lis, mox in os additũ deuorauerit ne dẽte contingat, affirmat̃ nullã oculoꝝ imbecillitatẽ passuꝝ eo anno. Idẽ cytini siccati tritiq; carnes excrescẽtes cohibẽt. Gingiuis & dẽtibꝰ medent̃. Uel si mobiles sint, decocto succo. Ipa corpuscula trita

✠ Urinam Diosco.

ulceribus quæ serpũt putrescũtue, illinunt. Item oculoꝝ inflãmationi, intestinorũq & fere ad oĩa quæ cortices maloꝝ. Aduersat scorpionib⁹. Non est satis mirari curá diligẽtiãmq priscorũ, qui oĩa scrutati nihil intẽratũ reliqre. In hoc ipo cytino flosculi sunt, anteq scilicet malũ ipm pdeat, erũpẽtes quos balaostiũ uocari dixim⁹. Hos quoq ergo expti iuenerũt scorpiõibus aduersari. Sistũt potu mẽses fœminaꝝ, sanant oris ulcera, tonsillas, uuã, sanguis excreationes, uẽtris & stomachi solutiones, genitalia ulcera quacũq in parte manãtia. Siccauere etiã ut sic quoq experirẽtur. Inuenerũtq tusoꝝ farina dysentericos a morte reuocari, aluũ sisti. Quin & uinaceos ipos acinoꝝ expiri nõ piguit. Tosti tusiq stomachũ iuuant. Cibo aut potione inspersi bibunt ex aq cœlesti ad sistẽdũ aluũ. Radix decocta succũ emittit, qui teneas necat uictoriati põdere. Eadem discocta in aqua easdem lyciũ pstat utilitates. Est & syluestre punicum a similitudine appellatũ. Eius radices rubro cortice denarii pondere ex uino potæ somnos faciũt. Semine poto aquã quæ subierit cutẽ siccat. Mali punici corticis fumo culices fugantur.

De pyris & eorum obseruationibus, & de ficorum obseruatione, & caprifico, & erineo, & alioꝝ generib⁹ medicinæ. Cap. vii.

Pyrorum oium cibus etiam ualentibus onerosus, ægris quoq uini modo negatur. Decocta eadẽ mire salubria & grata præcipue crustumina. Quæcũq uero cum melle decocta stomachum adiuuant. Fiunt cataplasmata e pyris ad discutiẽda corporũ uitia, & decocto eorũ ad duritias utunt. Ipa aduersant boletis atq fungis, pellũtq pondere & pugnante succo. Pyrũ syluestre tardissime maturescit. Conciditur, suspẽsumq siccatur adsistendũ aluum, quod & decoctum eius potũ præstat. Decoquunt & folia cum pomo ad eosdem usus. Pyrorũ ligni cinis contra fungos etiãnum efficacius pficit. Mala pyraq portatu iumẽtis mire grauia sunt uel pauca. Remedio aiũt esse, si prius edenda dentur aliqua, aut utiq ostẽdant. Fici succus lacteus aceti naturã habet. Itaq coaguli modo lac cõtrahit. Excipit ante maturitatẽ pomi, & i ombra siccat ad aperiẽda ulcera, cienda mẽstrua appositus cũ luteo oui, aut potus cum amylo. Podagris illinitur. Cum farina fœni græci & aceto. Pilos quoq detrahit, palpebrarũq scabiẽ emẽdat. Item lychenas & psoras, aluũ soluit. Lactis ficulni natura aduersat crabronũ uesparũq & similiũ uenenis, priuatim scorpionũ. Idẽ cũ axũgia uerrucas tollit. Folia & quæ nõ maturuere fici strumis illinunt, oĩbusq q̃ emolienda sũt discutiẽdaue. Præstãt hæc & per se folia, & alii usus eoꝝ, tanq in fricãdo lychene & alopeciis, & quæcũq exulcerari opus sit, & aduersus canis morsus. Ramoꝝ teneri cauliculi cuti imponunt. Idẽ cũ melle ulceribus quæ cæria uocant, illinunt. Extrahunt infracta ossa cum papaueris foliis syluestris. Canum rabiosorũ morsus folio trito ex aceto restringũt. E nigra ficu candidi cauliculi illinunt furũculis, mutis aranei morsibus cũ cæra. Cinis eaꝝ e foliis gangrenis, cõsumẽdisq quæ excrescũt. Fici maturæ urinã ciunt, aluũ soluũt, sudorẽ mouent, papulasq. Ob id autũno insalubres, quoniã sudantia huius cibi opera corpora refrigescũt, nec stomacho utiles. Sed ad breue tẽpus. Et uoci contrariæ intelligunt. Nouissimæ salubriores q̃ primæ. Medicatæ uero nõ nunq iouenũ uires augent. Senibus meliorem ualetudinẽ faciũt, minusq rugarum. Sitim sedant, calorem refrigerãt. Ob id nõ negandæ in febribus cõstrictis, quas stegnas uocant. Siccæ fici stomachũ lædũt, guttori & faucibus magnifice utiles. Natura his excalfaciẽdi. Sitim afferũt. Aluum molliũt. Rheumatismis ei⁹ & stomacho cõtrariæ. Vesicæ sp utiles, & anhelatorib⁹, ac suspiriosis. Item iocineꝝ, renum, lyenũ uitiis. Corpus & uires adiuuãt, ob id ante athletæ hoc cibo pascebãt. Pythagoras exercitator primũ ad carnes eos transtulit. Recolligẽtib⁹ se a lõga ualetudĩe utilissimæ. Itẽ comitialibus & hydropicis, oĩbusq quæ maturãda ut discutiẽda sunt, imponunt. Efficacius calce aut nitro ad mixto. Ac coctæ cũ hyssopo pectus purgant, pituitam, tussim ueterem. Cũ uino autem & sedem, & tumoré maxillaꝝ, & furũculos, panos, parotidas decoctæ illinunt. Vtile & decocto eaꝝ fouere fœminas. Decoctæ quoq eadẽ cũ fœno græco utiles sunt pleureticis, & peripneumonicis. Cũ ruta coctæ tormibus psunt tibiarũ ulcerib⁹. Cũ æris flore & spasticis, & pterygiis. Cũ punico malo amboſtis, perniõnibus. Cõ cæra hydropicis coctæ i uino, & cũ absynthio & farina hordeacea nitro addito. Aluũ sistunt mãducatæ. Scorpionum ictibus cũ sale tritæ illinũtur. Carbunculos extrahũt in uino coctæ & impositæ. Carcinomati si sine ulcere est quã pinguissimã sicũ ipoñi, pene singulare remediũ est, itẽ phagedenæ. Cinis nõ ex alia arbore aciẽ purgat acrior, uero cõglutinat, replet, astringit. Bibitur & ad discutiendũ sanguinẽ concretum. Itẽ percussis præcipitatis. Conuulsis, ruptis, cineris cyathis singulis aquæ & olei dat tetanicis & spasticis. Itẽ potus uel infusus

tus uel infusus cæliacis,dysentericis.Et si quis eo cũ oleo perungaꝛ.excalfacit.Itẽ cũ cæra,& rosaceo subactus ambustis cicatricem tenuissimã obducit.Lusciosos ex oleo illitus emendat,dentiũq; uitia crebro fricatu.Produnt etiã si quis inclinata arbore supino ore aliquẽ nodum eiꝰ morsu abstulerit nullo uidente,atq; in aluta illigatũ licio e collo suspẽderit,strumas & parotidas discutit. Cortex tritus cũ oleo uẽtris ulcera sanat.Crudæ grossi uerrucas & thymos nitro farinaq; additis tollũt,spodiiq; uicẽ exhibet fruticũ a radice exeuntiũ cinis.Bis tostꝰ adiecto psimythio digeriꝛ in pastillos ad ulcera oculorũ & scabritiam.Caprificus etiamnũ mlto efficacior fico.Lactis minꝰ habet.Surculo quoq; eius lac coagulaꝛ in caseo.Exceptum id coactumq; in duritiã suauitatẽ carnibus affert,Fricaꝛ diluto ex aceto.Miscetur exulceratoriis medicamẽtis.Aluum soluit,uuluã cum amylo aperit.Pota mẽses cit cũ luteo oui.Podagris cũ faria fœno græci illiniꝛ.Lepras,psoras, lychenas.lentigines expurgat.Itẽ uenenatorũ ictus & canis morsus.Dentiũ quoq; dolori hic succꝰ appositus in lana ꝓdest,aut in cauis eorũ additus.Cauliculi & folia admixto eruo cõtra marinoꝝ uenena ꝓsunt.Adiciunt & uinũ.Bubulas carnes additi caules magno ligni cõpendio percoquũt Grossi illitæ strumas,& omniũ collectionũ emoliunt & discutiũt,aliquatenus & folia.Quæ mollissima sunt ex his,cum aceto ulcera manãtia & epinyctidas & furfures sanãt.Cũ melle,itẽ & foliis ceria sanant & canis morsus.Recẽtes cũ uino phagedenas,Cũ papaueris foliis ossa extrahũt.Grossi caprifici iflãmatiões discutiũt suffitu. Resistũt & sanguini taurio poto,& psimythio & lacti coagulato potæ.Item aq̃ decoctę atq; illitæ parotidas sanant.Cauliculi aut grossi eius q̃ minutissimæ ad scorpionũ ictus e uino bibunꝛ.Lac quoq; instillaꝛ plagæ,& folia imponunꝛ.Item aduersꝰ murem araneum.Cauliculorum cinis uuam fauciũ sedat . Arboris ipsius cinis ex melle,rhagadia.Radix deferuefacta in uino dentiũ dolores.Hyberna caprificus i aceto cocta & trita ipetigies tollit Illinunꝛ ramenta rami sine cortice q̃ minutissima ad scobis modũ. Caprifico quoq; medicię uniꝰ miraculũ additur.Corticẽ eius impubescentẽ puer impubis,si defracto ramo detrahat dẽtibꝰ medullam ipsam adalligatã ante solis ortum prohibere strumas.Caprificus tauros quãlibet feroces collo eorũ circũdata in tantũ mirabili natura cõpescit,ut imobiles præstet. Herba quoq; q̃ græci erineon uocant,reddenda in hoc loco propter gentilitatem.Palmo alta est cauliculis qnis fere ocimi silitudĩe,flos cãdidus,semen nigrũ,paruũ,tritum cum melle Attico,oculoꝝ epiphoris medetur,ut cum ✠cyathi,ut carptoꝝ.Manat lacte multo & dulci.Herba perquã utilis auriũ dolori nitri exiguo addito.Folia resistũt uenenis:Pruni folia decocta tonsillis,gingiuis, uuæ ꝓsũt i uino decoctæ,& subinde ore colluto.Ipsa pruna aluũ molliũt,stomacho nõ utilissima,sed breui momẽto.Vtiliora ꝑsiea succusq; eoꝝ etiamnum in uino aut in aceto expssus . Nec est alius eis pomis innocentior cibus.Nusq̃ minus odoris Succi plus,qui tamen sitim stimulet.Folia eiꝰ trita illita hæmorrhoidã sistũt.Nuclei persicoꝝ cum aceto & oleo capitis doloribus illinunꝛ. Syluestrium quidẽ prunoꝝ baccæ,uel e radice cortex in uino austero si decoquanꝛ,ita ut triens ex hemina supersit aluũ & tormĩa sistũt.Satis est singlis cyathos decocti sumi.Et in iis & satiuis prunis est limꝰ arborũ,quẽ græci lychen appellãt,rhagadis & cõdylomatis mire utilis . Mora in ægypto & Cypro sui gñis(ut diximus)largo succo abũdant,Sũmo cortice desqnãmato altiore plaga sicca mirabili natura.Succus aduersaꝛ uenenis serpẽtiũ.Prodest dysentericis,discutit panos oẽsq; collectiones. Vulnera cõglutinat,capitis dolores sedat,itẽ auriũ.Splẽicis bibiꝛ.Illiniꝛ & cõtra ꝑfrictões.Celerrime reredinẽ sentit.Nec apud nos succo usus minor.Aduersaꝛ aconito & araneis in uino potũ. Aluũ soluit,pituitasq; ac tineas & similia uẽtris aĩalia extrahit. Hoc idẽ præstat & cortex tritus. Folia tingũt capillũ cũ fici nigrę,& uitis cortice simul coctis in aqua cœlesti.Pomi ipsius succꝰ aluum soluit ꝓtinus.Ipsa poma ad ꝑsens stomacho utilia,refrigerant,sitim faciunt.Si nõ supueniat alius cibꝰ,intumescũt.Ex immaturis succus sistit aluum,ueluti aĩalis alicuius in hac arbore obseruandis miraculis,quę in natura eius diximꝰ.Fit ex pomo pãchrestos stomatice,eadẽ arteriace appellata hoc modo.Sextarii tres succi e pomo leui uapore ad crassitudinẽ mellis rediguꝛ . Post additur omphacii aridi ⁎põdo.xii.aut myrrhæ.xi.croci.xi.Sed hæc simul mixta uel trita misceꝛ decocto,Neq; est aliud oris arteriæ uuæ stomachi iucũdiꝰ remediũ.Fit & ex alio modo.Succi sextarii duo mellis.Attici decoquunꝛ,ut supra diximꝰ.Mira sunt ꝑterea q̃ ꝓdunꝛ . Mora germinatione priꝰq̃ i folia exeãt,sinistra decerpi iubeꝛ futura poma,✝rhicinos græci uocãt. Hi terrã si nõ attigere,sanguinẽ sistũt adalligati siue ex uulnere fluat, siue ore, siue naribꝰ, siue hęmorrhoidis.Ad hoc seruanꝛ repositi.Idẽ ꝑstare & ramus diciꝛ luna plena defractꝰ,incipiẽs fructũ habere. Si ter-

✠.ii.drachmis cũ cyathis attici q̃tuor.

⁎Põdus sextariorũ duorũ aut myrrhę sextarii uniꝰ croci uniꝰ.

✝Cytinos.

ram nő attigerit priuati mulietibꝰ alligatus laeerto contra abűdantiá mésiű. Hoc & quocűqȝ tpe ab ipis deeerptű ita ut terrá non attingat, adalligatuqȝ existimát pstare. Folia mori trita, aut arida decocta serpentiű ictibus iponunť. Ad idemqȝ potu proficiscíť. Scorpionibꝰ aduersať e radice corticis succus ex uino aut poica potus. Reddenda est antiquorű compositio. Suecum expressum pomi maturi imaturiqȝ mixtű coquebát in uase æreo ad mellis crassitudiné. Aliq myrrha adiecta & cupresso pduratű uas sole torrebát, permiscentes spatha ter die. Hæc erat stomatice, q̄ & uulnere ad cicatricé perducebat. Alia ratio, succű ficato exprimebát, pomo, multű sapori obioniorű cőferente. In medicina uero cőtra nomas & pectoris pituitas, & ubicűqȝ opus esset astringi uiscera. Détes quoqȝ colluebát eo. Tertiű genus sucei foliis & radice decoctis ad ambusta ex oleo illinéda Imponunť & per se folia. Radix per messes incisa succű aptissimű dentiű dolori, collectionibusqȝ & suppuratiőibus habeť. Aluű purgat. Folia mori in urina madefacta pilű coriis detrahűt. Cerasia aluű molliűt, stomacho inutilia. Eadé sicata aluű sistű, uriná ciűt. Inuenio apud auctores siqs matutino roscida deuoret cű suis nucleis, in tantű leuari aluű, ut pedes morbo liberenť. Mespila exceptis setaniis, quæ malo ppriorem uim habent. Aliqua astringunt stomachű sistuntqȝ aluum Item sorba sicca, nam recentia stomacho & aluo citæ prosunt.

De pineis & amygdalis, & nuce auellana, & de nuce iuglande, & de pistaciis, & castaneis, & siliquis, cornu, & unedone, & lauro. Cap. viii.

NVces pineæ quæ resiná habét cőtusę leuiter additis in singulis sextariis aquæ ad dimidium decoctæ sanguis excreationi medenť, ita ut cyathi bini bibanť ex eo. Cortex e pino in uino decoctus cőtra tormina dať. Nuclei nucis pineæ sitim sedant, & acrimoniam stomachi rosionesqȝ & contrarios humores cősistentes ibi, & ifirmitaté *uiriliű roborát, rhenibus & uesicę utiles. Fauces uidenť exaspare & tussim. Bilé pellűt poti ex aqua, aut uino aut passo, aut balanoꝝ decocto. Misceť his cőtra uehemétiores stomachi rosiones cucumeris semen & succus portulacæ. Item ad uesicæ ulcera & renum, qm̄ & urinam cient. Amygdalæ amaræ radicum decoctum cutem in facie corrigit, coloremqȝ hilariorem facit. Nuces ipæ somnű faciunt & auiditaté. Vriná & méses ciunt. Capitis dolori illinunť, maxíeqȝ in febri, si ab ebrietate in aceto & rosaceo ex aq̄ sextario & sanguiné sistunt. Cum amylo & menta lethargicis comitialibusqȝ psunt. Capite puncto epinyctidas sanant, e uino ueteri ulcera putrescétia. Canum morsus cum melle. Et furfures ex facie ante potu pparata. Ité iocineris & renű dolores ex aq̄ potæ. Et sæpe ex eclemate cum resina terebinthina. Calculosis & difficili urinæ in passo, & ad purgandá cuté in aq̄ mulsa tritæ sűt efficaees. Prosűt eclegmate, iocineri, tussi, & colo cum elelispacho modice addito. In melle sumiť nucis auelláæ magnitudíe. Aiunt quoqȝ qnis fere præsumptis ebrietaté non sentire potores, Vulpesqȝ si ederint eas nec cőtingat e uicino aquá lambere, mori. Minus ualent in remediis dulces, & eæ tamé purgát, & uriná ciunt, Recentes stomachű iplent. Nucibus græcis cű absynthii semíe ex aceto sumptis morbus regius sanari dieiť. Ité illitis per se uitia sedis. Et priuatim cődilomata Ité tussi & sanguinis reiectioni prodest. Nuces iuglandes graeci a capitis grauedine appellauere. Etem̄ arborű iparű foliorűqȝ uires in cerebrű penetrant. Hoeqȝ minore mométo, sed in cibis nuelei faciunt. Sűt auté recentes iueűdiores. Sicæ unguinosiores, & stomacho inutiles, difficiles cuncoctu, dolorem capitis inferentes. Tussiétibus inimicæ. & uomituris ieiunis aptæ tenasmo solo, trahűt eni pituitá. Eædé psumptæ uenena hebetát. Item anginam cű ruta & oleo. Item aduersanť cepis, leniuntqȝ earum saporem. Aurium inflammationi imponunť cum mellis exiguo. Item ruta mammis & luxatis. Cum cepa auté & sale & melle, canis hominisqȝ morsui. Putamine nucis iuglandis dens cauus inuritur. Putamen combustű tritumqȝ in oleo aut uino ifantiű capitis perűcto nutrit capillű, & ad alopecias eo sic utűtur. Quo plures qs nuces ederit, hoc facilíꝰ tineas pellit. Et quæ p ueteres sűt nuces, gangrenis & carbűculis medenť. Item suggillatis. Cortex iugládiű lychenű uitio & dysentericis pdest. Folia trita cű aceto auriű dolori. In sáctuariis Mithridatis maximi regis deuicti. Cn. Pőpeius inuenit in peculari cőmentario ipsius manu cőpositiőem antidoti duabus nucibus siccis, ité ficis totidé, & rutæ foliis uiginti simul tritis, addito salis grano, & qui hoc ieiunꝰ sumat, nullű uenenum nociturű illo die. Cőtra rabiosi quoqȝ cáis morsus nuclei a ieiuno homine cőmanducati illitiqȝ pręsenti remedio esse dieunť. Nuces auellanæ capitis doloré faciunt, inflámationé stomachi, & unguedini corporis conferűt plusq fit uerisimile. Tostæ & distillationi medenť. Tussi quoqȝ ueteri tritæ, & in aqua mulsa potę. Quidá adiiciűt grana piperis. Alii e passo bibunt. Pistacia eosdé usus & effectus

*Vitiű.

& effectus habēt, quos pinei nuclei, prætereꝗ ad serpentiū ictus, siue edanẜ, siue bibanẜ. Castaneæ uehemēter, sistunt stomachi & uentris fluctiones. Aluum ciunt. Sanguinē excreantibus prosunt Carnes alunt. Siliquæ recentes, stomacho inutiles. Aluū soluūt. Eædē siccatæ sistunt, stomachoꝗ utiliores fiūt. Vrinā ciunt. Syriacas in dolore stomachi ternas in aquę sextariis decoquūt. Quidā ad dimidiū, eūꝗ succū bibūt, Sudor uirgæ corni arboris lamina ferrea candēte exceptus, non cōtingente ligno illitaꝗ inde ferrugo incipiētes lychenas sanat. Arbustus siue unedo fructum fert difficilem cōcoctioni, & stomacho inutilem. Laurus excalfactoriā naturā habet, & foliis, & cortice, & baccis. Itaꝗ decoctū ex his maxime e foliis ꝓdesse uuluis & uesicis cōuenit. Illita uero uesparum crabronūꝗ & apiū, Item serpentiū uenenis resistunt, maxime sæpis dypsadi & uiperę. Prosūt & mēsibus fœminatū cum oleo cocta. Cum polēta autē quæ tenera sunt trita inflāmationes oculorū cum ruta, testium cum rosaceo, capitis dolores, aut cuȝ irino. Quin māducata atꝗ deuorata per triduū terna, liberant a tussi. Eadem ꝓsunt suspiriis trita cū melle. Cortex radicis cauēdꝰ grauidis. Ipa radix calculos rūpit, iocineri ꝓdest, tribus obolis ī uino adorat pota. Folia pota uomitiones mouēt. Baccæ mēses trahūt appositæ, tritæ, uel potæ. Tussim ueterē & ortopnœā sanāt binæ detracto cortice in uino potę. Si & febris sit ex aq̄, aut elegmate ex aq̄ mulsa, aut ex passo decoctę. Prosunt & phthisicis eodem modo & oibus thoracis rheumatismis. Nam & excoquunt pituitā, & extrahūt. Aduersus scorpiones quaternæ ex uino bibūẜ. Epinyctidas ex oleo illitæ & lentigines. Et ulcera manātia, & ulcera oris, & furfures. Cutis pruriginē succꝰ baccarū emdat & phthiriasin. Aurium dolori & grauitati instillanẜ cum uino uetere & rasaceo. Perunctos eo fugiunt uenenata omia. Prodest & cōtra uenenatorū ictus potus. Maxīe aūt eius laurus, quæ tenuiora habet folia. Baccæ cū uino serpētibus, & scorpionibus, & araneis resistunt. Ex oleo & aceto illinunẜ & lyeni & iocineri. Gangrenis cū melle, & in fatigatiōe etiā aut pfrictiōe succo eo pungi, nitro adiecto prodest. Sunt qui celeritati partus multū cōferre putent, radice acetabuli mēsura pota ī aq̄. Efficacīꝰ recentem q̄ aridam. Quidā aduersus scorpionū ictus decem baccas dari iubēt potui. Item & in remedio uuæ iacentis quadrantē pondo baccarū foliorūue decoqui in aquæ sextariis tribus ad tertias, eamꝗ calidā gargarizare, & in capitis dolore impari numero baccas cū oleo cōterere, & calefacere. Laurus delphicæ folia trita olfactaꝗ subinde pestilētiæ cōtagia ꝓhibent, tanto magis si & uranẜ. Oleū, ex delphica ad cærata acopūꝗ ad pfrictiones discutiēdas, neruos laxādos, lateris dolores, febresꝗ frigidas utile est. Item ad auriū dolorē, in mali punici cortice repefactū. Folia decocta ad tertias partes aquæ uuam cohibent gargarizatione, pota alui dolores, itestinorūꝗ. Tenerrima ex his trita ī uino papulas pruritusꝗ illita noctibꝰ ꝓxime ualēt, inter cætera lapri gña. Laurus Alexādrina, siuæ Idæa ꝑtus celeres facit radice pota trium denariorū pōdere ī uini dulcis cyathis tribus. Secūdas etiam pellit, mensesꝗ eodem modo pota. Daphnoides siue his nomibus quæ diximus syluestris laurus prodest, aluum soluit, recenti folio uel arido drachmis tribꝰ cū sale & hydromelite manducata. Pituitas extrahit foliū & uomitus stomacho inutile. Sic & baccæ quinę deneue purgationis causa sumuntur.

De myrto satiua, & myrtidano, & de myrto syluestri. Cap. ix.

Myrtus satiua cādida minus utilis est medicinæ q̄ nigra. Semen eius medetur sanguinem excreantibus. Item contra fungos in uino porum. Odorem eius cōmendat, uel pridie cōmanducatū. Item apud Menandrū Synaristusin hoc edunt. Datur & dysentericis denarii pondere in uino. Vlcera difficilia in extremitatibus corpis sanat cū uino subferuefactū, iponiẜ lippitudini cum polenta, Et cardiacis in mamma sinistra. Et cōtra scorpiōis ictus in mero, & ad uesicę uitia capitis dolores & ægylopas anteq̄ suppetūt. Item tumoribꝰ exemptisꝗ nucleis ī uino uetere tritū eruptionibꝰ pituitæ. Succꝰ seminis aluū sistit, urinas cit. Ad eruptiones pustulasꝗ pituitæꝗ cū cærato illiniẜ, & contra phalangia capillū denigrat. Leniꝰ succo oleum ē ex eadem myrto & uirum quo nunq̄ inebriaẜ, Inueteratūꝗ sistit aluū & stomachū, tormina sanat, fastigiū abigit. Foliorū arētium farina sudores cohibet inspersa, uel in febri. Vtilis & cæliacis, & ꝓcidentię uuluæ, Tedis uitiis ulceribus manātibus, igni sacro fotu, capillis fluētibus, furfuribus. Itē aliis eruptiōibꝰ, ambustis. Addiẜ quoꝗ ī medicamto qđ lipparas uocant, eadē de causa, q̄ oleū ex his efficacissimū ad ea quæ in humore sunt, tanq̄ in ore & uulua. Folia ipa fungis aduersanẜ trita ex uino, cū cæra uero articularibꝰ morbis & collectionibꝰ. Eadē in uino decocta dysentericis & hydropicis potui danẜ, Siccanẜ in farina q̄ īspergiẜ ulceribꝰ, aut hęmorrhoidæ. Purgāt & lētigines, pterygia &

paronychia,& epinyctidas, cōdylomata,testes,tetra ulcera.Itē ambusta cū cerato. Ad aures puru lēras & foliis cremaris utunt & succo decocto.Cōburunt & in antidora.Itē cauliculi flore decer pti i nouo fictili opro cremati i furno,dein triti ex uino,& ambustis foliorum cinis, medet inguen ne itumescat ex ulcere,satis est sureulū tm myrti habere secū,non ferro nec terra cōtactū. Myrti dauū diximus quomodo fieret. Vuluę prodest appositū fotu,& illitu.Multo efficacius, & corrice & folio,& semie.Exprimit & foliis succus mollissimis i pila rusis adfuso paulari uino austero.Ali as aqua cœlesti,atq eriā expsso utunt ad oris sedisq ulcera uuluæ,& uētris. Capillorum nigritiam malarum pfusiōes,purgatiōes lēniguū,& ubi cōstringendū aliqd est.Myrtus sylvestris,siue oxymyr sine,siue chamemyrsine baecis rubēribus,& breuirate a satiua distat.Radix ei⁹ in honore est, decocta uino,ad renū dolores pota.Et difficili uriuæ,pcipueq crassæ,& grauiter olenti. Morbo re gio,& uuluarum purgatiōi trita cū uino.Cauliculi quoq incipiētes asparagorum modo i cibo sūpti, & in cinere cocti.Semē cū uino potū,aut oleo,aut acero calculos frangit. Itē in acero & rosaceo tritū capitis dolores sedat,& potū morbū regiū. Castor oxymyrsinem myrti foliis acutis, ex qua fiunt ruri scopæ,ruscum uocauit ad eosdē usus.Et hacteus habent se medicinæ urbanarum arborum.Transeamus ad sylvestres.

CAII PLYNII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER. XXIIII. PROOEMIVM.

Medicinæ ex arboribus sylvestribus. Cap.i.

Ec sylvæ quidem horridiorq naturæ facies medicinis caret, sacra illa parēte rerum oium nusq nō remedia disponēte hoi, ut medicina fieret ēt solitudo ipsa,sed ad singula illius discordiæ atq cōcordiæ miraculis occursantibus. Quercus & olea tā pertinaci odio dissidēt,ut altera in alteri⁹ scrobe depactę moriant.Quercus uero & iuxta nuce iuglandē. Pernicialia & brassicæ cum uite odia,ipsumq olus quo uitis fugat aduersum cyclamino & origano are scit.Quin & annosas iā & q sternant arbores,difficilius cædi,ac celerius iuarescere tradūt, si pri⁹ manu q ferro attigant.Pomorum onera a iumētis stari sentiri,ac nisi prius ostēdant his quis pauca porrēt,sudare ilico.Ferulæ asinis gratissime sūt i pabulo,cęteris uero iumētis psentaneo ueneno. Qua de causa id aïal Libero patri assignat,cui & ferula.Surdis etiā rerum sui cuiq sunt uenena, ac minimis quoq.Phylira coci & polinæ nimiū salem cibis eximūt.Prædulciū fastidiū sal tempar. Nitrosæ aut amaræ aq polēta addita mitigant,ut intra duas horas bibi possint. Qua de cā & in saccos uinarios addit polenta.Siliis ois rhodiæ,cretæ,& argillæ nostratis cōcordia ualeutiū. Pix oleo extrahit, quando utrūq pinguis naturæ est.Oleū solū calci miscet,quando utrūq aqs odit Gūmi aceto facilius eluit,Atramētū aqua,innummera pterea alia,quæ suis locis dicent assidue. Hic nata medicina.Hæc sola naturæ placuerat esse remedia parata uulgo,inuētu facilia ac sine i pēdio,ex quibus uiuimus.Postea fraudes hoium & ingeniorum capturæ officinas,inuenere istas,in qbus sua cuiq hoi uenalis pmittit uita.Statim cōpositiones & mixturę inexplicabiles decātant. Arabia atq India in medio æstimant. Vlceriq puo medicina a rubro mari imputat, cū remedia uera quotidie pauperrimus quisq cœnet,Nā si ex horto aut petat herba,uel frutex quærat,nulla artiū utilior fiet.Ita ē pfecto,magnitudo populi Romani pdidit ritus,uincēdoq uicti sumus. Paremus exteris,& una artiū impatoribus quoq imperat.Verum de his alias plura, Lothon herbā, Itemq ægyptiam eodem nomine,alias & Syrticam arborem diximus suis locis.

Lothos. Cap.ii.

HAec lothos quæ faba greca appellat a nostris,aluū baecis sistit.Ramēta ligni decocta in uino psunt dysentericis,menstruis,uertiginī,comitialib⁹.Cohibent & capillū. Mirum his ramētis nihil esse amarius,fructuq dulcius.Fit & e scrobe eius medicamētū,ex aq myrti decocta, subacta,& diuisa in pastillos,dysentericis utilissimū pondere uictoriati cum aquæ cyathis tribus.

Glans Cap.iii.

GLans intrita duritias qs cacoethe uocāt cū salsa axūgia sanat,uehementioresq lychenas. in omibus cortex ipe,corticiq tunica subiecta.Hæc decocta iuuat cæliacos.Dysentericis etiam illinit,uel ipa glans.Eademq resistit serpentiū ictibus,rheumatismis suppurationibus. Folia & baccæ,uel cortex.uel succus decocti psunt cōtra toxica Cortex illinit decoctus lacte uacci no serpentis

no serpentis plagæ. Datur ex uino dysentericis. Eadem & ilici uis.

De cocco ilicis, & galla, & uiscο, pilulis glande, & de cerri radice, & subere. Cap. iiii.

COccũ illicis uulneribus ex aceto recẽtibus ĩponit̃. Epiphoris ex aq̃, & oculis suffusis sangui ne instillat̃. Est aũt genus ex eo in Attica fere & Asia nascẽs, celerrime ĩ uermiculum se mu tans, quod ideo scolecion uocant, improbantq;. Principalia eius genera diximus. Nec pau ciora genera gallæ fecimus, solidam, perforatã. Item albam, nigram, maiorẽ, minorẽ, Vis omni um similis. Optima comagena. Excrescẽtia ĩ corpore tollit. Prosunt gingiuis uuæ. Oris exulcera tioni. Crematæ & in uino extinctæ coeliacis. Dysentericis illinũt̃. Paronychiis ex melle, & unguib⁹ scabris, pterygiis, ulcerib⁹ manãtibus, cõdylomatis, uulnerib⁹, q̃ phagedẽica uocant̃. In uino aũt decoctæ auribus instillant̃, oculis illinunt̃. Aduersus eruptiones & panos cũ aceto. Nucleos com manducatus dentiũ dolorem sedat. Item intertrigines, & ambusta. Immaturæ ex his aceto potæ lyenem cõsumunt. Eædem crematæ, & aceto salso extinctæ menses sistunt, uuluasq; procidẽtes fo tu om̃es capillos denigrant. Viscum e robore præcipuũ diximus haberi, & quo conficeret̃ modo, Quidam in aqua cõtusum decoquũt, donec nihil innatet. Quidã cõmanducantes acinos expuũt cortices. Optimum est, qđ sine cortice est, quodq; leuissimũ, extra fuluum, intus porraceum, quo nihil ẽ glutinosius, emollit, discutit, humore siccat, Strumas cũ resina & cera panos mitigat om̃is generis. Quidam & galbanũ adiiciunt pari pondere singulorũ, eoq; modo, & ad uulnera utunt̃. Vnguiũ scabricias expolit, si septenis dieb⁹ soluant̃, nitroq; colluat̃. Quidam ad religionẽ effica cius fieri putant prima luna collectũ e robore sine ferro. Si terram non attigerit comitialib⁹ me deri. Conceptũ fœminarũ adiuuare, si omnino secũ habeãt. Vlcera cõmanducato ĩpositoq; effica cissime sanari. Roboris pilulę ex adipe ursino alopecias capillo replẽt. Cerri folia & cortex & glãs siccat collectiones suppuratiõesq;, fluitiones sistit. Torpẽtes mẽbrorũ partes corroborat decoctũ eius fotu. Cui & insidere expedit siccãdis astringẽdisue ptibus. Radix cerri aduersat̃ scorpionib⁹. Suberis cortex tritus ex aqua calida pot⁹, sanguinẽ fluẽtẽ ex utralibet parte sistit. Eiusdẽ cinis ex uino calido sanguinem excreantibus magnopere laudatur.

De fago & cupresso, & cædro magna, & de cædride, galbano. Cap. v.

FAgi folia manducant̃ in gingiuaꝝ labiorumq; uitiis. Calculis glandis faginę cinis illinitur Item cum melle alopeciis. Cupressi folia trita serpentiũ ictibus imponunt̃, & capiti cum po lenta, si a sole doleat. Item ramici. Qua de causa & bibuntur. Testium quoq; tumori cum cæ rato illinunt̃, Capillũ denigrant ex aceto. Eadẽ trita cũ duab⁹ ptibus panis mollis, & e uino ami neo subacta pedum ac neruorum dolores sedant. Pilulæ aduersus serpentium ictus bibunt̃. Aut si eliciatur sanguis collectionib⁹ illinunt̃. Ramici quoq; teneræ tusæ cũ axungia & lomẽto ꝓsunt. Bibunt̃ ex eadem causa, parotidi & strumæ cum farina imponunt̃. Exprimit̃ succ⁹ tusis cũ semine qui mixto oleo caliginẽ oculorũ aufert. Itẽ uictoriati põdere ĩ uino pot⁹ illitusq; cũ fico sicca pin gui exẽptis granis uitia testiũ sanat. Tumores discutit, & cũ fermẽto strumas. Radix cũ foliis trita potaq; uesicæ & stranguriæ medet̃. & cõtra phalangia. Ramẽta pota mẽses ciunt. Scorpionũ ictib⁹ aduersant̃. Cædrus magna quã cædrelaten uocant dat picem, quę cædria uocat̃, dentiũ dolorib⁹ utilissimã. Frangit em̃ eos, & extrahit, dolores, sedat, cædri succ⁹ ex ea quõ fieret diximus. Magni ad lumĩa usus, ni capitis dolorẽ inferret, Defuncta corpa ĩcorrupta cõseruat. Viuẽtia corrũpit mi ra differẽtia, cũ uitã auferat spirãtibus, defunctisq; ꝓ uita fit. Vestes quoq; corrũpit, & aĩalia necat Ob hoc nõ censeã in anginis hoc remedio utendũ, neq; in cruditatib⁹ qđ suasere aliq. Gustu den tes quoq; colluere ex aceto in dolore timueri, uel grauitati aut uermib⁹ auriũ instillate. Portentũ est qđ tradũt, abortiuũ fieri luenere ante pfusa uirilitate. Phtiriases pungere eo nõ dubitauerim. Itẽq; porrigines. Suadẽt & cõtra uenenũ leporis marini bibere ĩ passo. Facilius ĩ elephantia, si illi nant̃ & ulcera sordida & excrescẽtia ĩ iis. Auctores qdam & oculoꝝ albugines caliginesq; inunxe re eo, Et cõtra pulmõis ulcera cyathũ ei⁹ sorbere iusserũt. Itẽ aduersus tineas. Fit & ex ea oleũ, qđ pisseleõ uocãt, uehemẽtioris ad oĩa eadẽ usus. Cædri scobe serpẽtes fugari certũ est. Itẽ baccis tri tis cũ oleo si q perunganť. Cædrides hoc eũ fructus cædri tussim sanant. urinã ciunt, aluum sistũt, utiles ruptis, cõuulsis, spasticis, stranguriæ uuluis admoti. Cõtra lepores marinos eadem quæ col lectionibus supra inflãmationibusq;. De galbano diximus neq; humidũ neq; aridum probat̃. sed quale docuimus. Per se bibit̃ ad tussim ueterem, suspiria rupta cõuulsa. Impõit̃ ischiaticis, lateris doloribus, panis, furũculis, corpori ab ossibus recedẽti. Strumis, articulariorũ nodis, dẽtiũ quoq;

doloribus. Illinit & eũ melle capitis ulceribus. Purulentis ĩfundit auribus cũ rosaceo, aut nardo. Odore comitialibus subuenit, & uuluæ in strangulatu, & stomachi defectu. Abortus non exeũtes trahit apositu uel suffitu, Itẽ ramis hellebori circũlitũ atq; subiectũ. Serpẽtes nidore urentiũ fugari diximus. Fugiunt & punctos galbano. Medet & a scorpione percussis. Bibit & ĩ difficili ptu fabæ magnitudie in uini cyatho, uuluasq; cõuersas corrigit. In myrrha aũt & uino mortuos partus extrahit. Aduersat & uenenis maxime toxicis cũ myrrha & uino. Serpentes oleo & spondylio mixto tactu necat. Nocere urinæ existimat.

De hammoniaco, & styrace, & spondylio, & sphano, & terebintho, & chamepite, & pityusa & resinis & picea, & lentisco. Cap. vi.

Similis hãmoniaci natura atq; lachrymæ ꝓbãdę, ut dixim⁹ mollit, calefacit, discutit, dissoluit. Claritate uisus in collyriis conuenit, Pruritum, cicatrices, albugines oculorum tollit. Dentiũ dolores sedat, efficacius accensum. Prodest dispnoicis, pleureticis, pulmonibus, uesicis, urinæ cruentę, lyeni, ischiaticis potum. Sic & aluum soluit. Articulis & podagræ, cũ pari pondere picis aut ceræ & rosaceo coctũ. Maturat panos, extrahit clauos cũ melle. Sic & duritias emollit. Lyeni cũ aceto & cera, cypria, uel rosaceo efficacissime iponitur. Lassitudies pungi cum aceto & oleo exiguo q; nitro utile. Et styracis naturã ĩ pegrinis arborib⁹ dixim⁹. Placet pter illa q̃ diximus, maxie pinguis, purus, albicãtib⁹ fragmẽtis, Medet tussi, faucib⁹, pectoris uitiis, uuluę pclusæ, duritiaue laborãti. Cit menses potu, appositu q; aluũ mollit. Inuẽio potu modico tristiciã animi resolui, largiore cõtrahi. Sonitus auriũ emendat infusu, strumas illitu neruorũq; nodos. Aduersat uenenis, quæ frigore nocent, ideoq; cicutæ. Spondylion una demonstratum. Infunditur capitib⁹ phreneticorũ, & lethargicorũ Itẽ capitis doloribus longis. Cũ uetere oleo bibit, & in iocinerũ uitiis morbo regio, comitialibus, orropnoicis, uoluaꝝ strangulatiõe, quibus & suffitu prodest. Aluum mollit, Illinit ulceribus serpentibus cum ruta. Flos auribus purulẽtis efficaciter infundit. Sed succos cum exprimit integẽdus est, quoniã mire appetit a muscis & similibus. Radix derasa, & in fistulas coniecta callum earũ derodit. Auribus quoq; instillat cum succo. Datur & ipa contra morbũ regiũ, ut in iocineris uitio & uuluarũ. Capillos crispos facit puncto capite. Splachnon siue sphaeos siue bryon, & in gallia ut indicauim⁹ nascit, uuluis infidentiũ utilis. Itẽ genibus & fœminũ tumoribus mixtus nasturtio & aqua salsa tritus. Cum uino aut resina succus pot⁹ urinã pellit celerime Hydropicos inanitiẽ uino & iunipero tritus & potus. Terebinthi folia & radix collectiõibus imponunt. Decoctum eorũ stomachũ firmat. Semen in capitis dolore bibitur in uino, & cõtra difficultatẽ urinæ. Ventrẽ leniter emollit. Venerẽ excitat. Picæ & laricis folia trita & decocta ĩ aceto dentiũ dolori ꝓsunt. Cinis corticiũ intertrigini & ambustis. Pot⁹ aluũ sistit. Vrinã mouet. Suffitu uuluas corrigit. Piceæ folia priuati & iocineri utilia sũt, drachmæ põdere ĩ aq̃ mulsa pota. Syluas eas dũtaxat quæ picis resinæq; gratia radunt utilissimas esse pthisicis, aut q̃ longa ægritudie non recolligũt uires satis cõstat. Et illũ cœli aera plus itaq; nauigationẽ ægyptiã ꝓficere plus q̃ lactis herbidos per montiũ æstiua potus. Chamepitys latine a iuga appellat, diciťq; pp abortus ab aliis thus terræ. Cubitalib⁹ ramis flore pinus & odore. Altera leuior & scutuæ filis. Tertia eodẽ odore & ideo nomie quoq; puulo cauliculo crassitudie digitali, foliis scabri, exilib⁹, albis, in petris nascẽs. Oẽs herbæ, sed pp cognationẽ nois non differẽdæ. Prosunt aduersus scorpionũ ictus. Item iocineri illitæ cũ palmis aut cotoneis. Renibus & uesicæ decoctũ earũ cũ farina hordeacea. Morbo quoq; regio & urinæ difficultatib⁹ ex aq̃ decoctæ bibũt. Nouissima cõtra serpẽtes ualet cũ melle. Sic & apposita uuluas purget. Sanguinẽ densatũ extrahit pota. Sudores facit punctis ea. Peculiariter renibus utilis est. Fiũt ex ea & hydropicis pilulæ cũ ficu aluũ trahẽtes. Lumborũ quoq; dolorem uictoriati põdere in uino finit, & tussim recentẽ. Mortuos prus ex aceto cocta potaq; eiicere ꝓtinus dicit. Cum honor & pithyusa simili de causa dicet, quã q̃dam ĩ tithymali gñe numerãt. Frutex est filis piceæ flore paruo purpureo. Bilem & pituitã per aluũ detrahit radix decocti hemina, aut semis lingula ĩ balãis, Folia ĩ aceto decocta furfures cutis emẽdãt. Mãmas quoq; mixto rutæ decocto & tormina, & serpentiũ ictus, & in totũ collectiones ĩcipiẽtes. Resinã e supradictis arboribus gigni docuimus, & gña eius & natiões in rõne uini, ac postea in arborib⁹. Cuius sũmæ spẽs duæ, sicca, & liq̃da. Sicca q̃ in pinu & picea fit. Liq̃da e terebintho, larice, lentisco cupisso. Nã & cæ ferũt in Asia & Syria Fallunt q̃ eandẽ putãt esse e picea atq; larice. Picea em̃ pinguã & thuris mõ succosam fundit. Larix gracilẽ ac mollei liquoris uir⁹ redolẽtẽ. Medici liq̃da raro utunt & ĩ ouo fere. Larice

fere.Lariçe ꝑpter tussim ulceraq; uiscerũ.Nec pinea magnope in usu Ceteris nõ nisi coctis.Et coquẽdi gña satis demõstrauim⁹.In arborũ differentia placet terebinthia odoratissima atq; leuissima natiouũ Cypria & syriaca utraq; mellis attici colore.Sed Cypria carnosior sicciorq; .In sicco gñe q̄runt ut sit cãdida,pura,plucida.In oĩ aõt ut montana potius q̃ cãpestris.Itẽ aglonia q̃ ab alio uẽro.Resoluit̃ resina ad uulnerũ usus,& malagmata oleo ĩpotiões amygdalis amaris.Natura ĩ medẽdo cõtrahere uulnera,purgare,discotere collectiões.Itẽ pectoris uitia.Terebinthia illinit̃,& eadẽ callida mẽbroꝝ doloribus spasticisq; illinit̃ in sole,totisq; corpibus.Mãgonũ maxĩe cura ad gracilitatẽ emẽdãdã spatiis,ita laxãtiũ curẽ p singl'a mẽbra,capacioraq; ciborum facienda corpora. Proximũ locum obtinet e lentisco.Inest ei uis astringendi.Mouet & ante exteras orinã. Reliquæ uentrem emolliunt.Cruda concoquunt.Tussim ueterem sedant.Vuluæ onera extrahũt etiã suffitæ priuatim aduersant̃ uisco.Panos & similia cum seuo taurino & melle sanant.Palpebras lẽtiscina cõmodissime replicat.Fractis quoq; utilissima,& auribus purulẽtibus.Itẽ in pruritu genitaliũ. Pinea capitis uulneribus optime medetur.

De pice spissa & liquida.& palimpissa,& pissasphalto,& zopissa,& tæda,& lentisco. Cap.vii.

PIx quoq; unde & qbus conficeret̃ modis indicauimus.Et eius duo gña.Spissum,liquidumq;. Spissarum utilissima medicinæ est Brutia,quoniam pinguissima & resinosissima utrasq; præbet utilitates,ob id magis rutila q̃ cæteræ.Id em̃ quod in hoc adueniunt ex mascula arbore meliorẽ esse nõ arbitror posse intelligi.Picis natura excalfacit,explet.Aduersat̃ priuatim cerastæ morsibus cum polenta.Item anginæ cũ melle,distillationibus & sternutamẽtis.Pituitis aurib⁹ infundit̃ cũ rosaceo.Illinitur cum cera Sanat lycheuas.Aluum soluit,Excreatiões pectoris adiuuat eclegmate aut illita.Tonsillis cũ melle.Sic & ulcera purgat.Explet cũ uua passa & axũgia.Carbũculos porgat,& putrescẽtia ulcera.Quæ uero serpont cũ pineo cortice aut sulphure. Phthisicis ẽt cyathi mẽsura qdam dederũt,& contra ueterẽ tussim.Rhagadas sedis & pedũ,panosq; & ungues scabros emendat.Vuluæ duritias & cõuersiones odore.Itẽ lethargicos,strumas.Item cum farina hordeacea & pueri ĩpubis uria decocta ad suppurationẽ perducit.Et ad alopecias sicca pice utũtur ad mulieꝝ m⁹mmas brutia ex uino subferuefacta cũ polline farraceo quã calidissimis impositis.Liqda Pix oleũq; qd' pissceleon uocant quẽadmodũ fieret diximus.Quidã iterum decoquũt,& uocant palimpissam.Liqda anginæ perungunt̃ intus & uua.Ad auriũ dolores:claritatẽ oculoꝝ.oris circũitiões,suspiriosas,uuluas,tussim ueterem.Et crebras excreatiões pectoris,spasmos,tremores.opisthotonos,paralyses,neruorũ dolores,præstãtissimũ ad canum & iumẽtorum scabiem Est & pissasphaltos mixta bitumini pice,naturaliter ex appolloniataꝝ agro.Quidã aũt ĩpi miscẽt præcipuũ ad scabiẽ pecorũ remediũ.Aut si foetus mãmas læserit,naturale optimũ ex eo qd cõ feruet,innatat.Zopissam eradi nauib⁹ dixim⁹ cæta marino sale macerata. Optima hæc a tyrocinio nauiũ.Addit̃ aũt in malagmata ad discutiẽdas collectiões.Tædæ decoctæ ĩ aceto dentiũ dolores efficaciter colluũt.Lentisci.& arbores,& semẽ,& cortex,& lachryma orinã ciunt,aluũ sistunt.Decoctũ eoꝝ ulcerib⁹ q̃ serpũt fotu.Illinitur in humidis & igni sacro,gingiuas colluit.Folia dentibus in dolore atterunt̃ Mobiles decocto colluũt.Capillũ tingũt.Lachryma sedis uitiis prodest,cum qd siccari excalfieriue opus sit decoctũ,& e lachryma stomacho utile,ructũ & urinã mouẽs quod & capitis dolori cũ polenta illinit̃.Folia uero tenera oculis inflãmatis illinũt̃.Itẽ mastiche lentisci replicãdis palpebris,& ad extenuendã cutem in facie & smegmata.Adhibet̃ & sanguinẽ reiicientibus,tussi ueteri,& ad oĩa quæ hãmoniaci uis,Medet̃ & attritis partibus.siue oleo e semine eius facto ceræq; mixto,siue foliis ex oleo decoctis siue cũ aqua uirilia foueãt̃.Scio Democritum medicum ĩ ualetudie Consid iæ.M.Seruilii consularis filiæ oĩm curationẽ austerã recusantis diu efficaciter usum lacte caprarum,quas lentisco pascebat.

De platano,& frasino,& acere,& alba poplo,& ulmo,& tilia,& sambuco,& iunipo. Cap.viii.

PLatani aduersant̃ uespertilionibus.Pilulæ earũ in uino potæ.IIIIii.põdere oĩbus serpẽtiom & scorpionũ uenenis medent̃.Item ambustis tusæ,aut cũ aceto acri,magisq; scyllitino sanguinem omnem sistunt,& lentiginem & carcinomata,melanias quoq; ueteres addito melle emendant.Folia & cortex illinontur collectionibus & suppurationibos , & decoctum eorum. Corticis autem in aceto dentiũ remediũ est.Folia eorũ tenerrima in uino albo decocta oculoꝝ. Lanugo folioꝝ,& auribus & oculis inutilis.Cinis pilulaꝝ sanat ambusta igni uel frigore.Cortex

e uino ſcorpionũ ictus reſtinguit. Fraxinus quã uim aduerſus ſerpẽtes haberet indicauimꝰ. Semẽ foliis eius ineſt, quæ medenť iocineris & lateris dolóribꝰ in uino. Aquã quæ ſubit cutẽ extrahũt. Corpus obeſum leuant onere ſenſim ad maciem reducẽtia, iiſdẽ foliis cũ uino tritis ad uiriũ portionem, ita ut puero quinqꝫ folia tribus cyathis denť. Robuſtioribꝰ ſeptẽ folia quinqꝫ cyathis uini. Non omittendũ ramẽta eius & ſcobem a quibuſdã cauẽda prædici. Aceris radix cõtuſa iocineris doloribꝰ utiliſſime iponiť. Populi albæ uuaꝝ in unguẽtis uſum expoſuimꝰ. Cortex potus iſchiaticis & ſtranguriæ ꝓdeſt. Folioꝝ ſuccus calidus auriũ dolori. Virgam populi in manu tenentibꝰ intertrigo non metuať. Populus nigra efficaciſſima habetur, quæ in Creta naſciť. Comitialibus ſemen ex aceto utile. Fũdit illa & reſinã exiguam, qua utunť ad malagmata. Folia podagris ĩ aceto decocta ĩponunť. Humor e cauis populi nigræ effluẽs uerrucas pabulaſqꝫ ex attritu odoratus tollit. Ppl'i ſerũt ĩ foliis guttã, ex aqua apes ꝓpolin faciunt. Gutta quoqꝫ aquæ ꝓpolis ex aq̃ remediũ q̃ efficax eſt. Vlmi & folia & cortex & rami uim hñt ſpiſſandi & uulnera cõtrahendi. Corticis utiqꝫ interior tilia lepras ſedat, & folia ex aceto illita. Corticis denarii põdus potũ in hemina aq̃ frigidæ aluũ purgat, pituitaſqꝫ & aq̃s priuatim trahit. Imponiť & collectionibꝰ lachryma, & uulneribꝰ ambuſtiſqꝫ decocto fouere ꝓdeſt. Humor ĩ folliculis arboris huiꝰ naſcẽs cuti nitorẽ inducit, faciẽqꝫ gratiorẽ præſtat. Cauliculi foliorum primi uino decocti tumores ſanãt, extrahuntqꝫ ꝑ fiſtulas. Idem præſtant & tiliæ corticis. Multi corticem cõmanducatã uulneribus utiliſſimum putant. Folia trita aqua aſperſa pedũ tumori. Humor quoqꝫ e medulla uti diximus caſtratæ arboris effluẽs, capillũ reddit capiti illitus, defluẽteſqꝫ cõtinet. Arbor tilia leniter tuſa ad eadẽ fere utilis eſt, atqꝫ oleaſter. Folia aũt tantũ in uſu, & ad infantiũ ulcera in ore, & cõmanducata & decocta urinam ciunt, menſes ſiſtunt illita, ſanguinem pota detrahunt. Sambucus habet alterũ genus magis ſylueſtre, quod græci chameacten, alii helion uocãt multo breuius. Vtriuſqꝫ decoctũ ĩ uino ueteri folioꝝ, uel ſemis, uel radicis ad cyathos binos potũ ſtomacho inutile eſt, aluo detrahẽs aquaꝫ. Refrigerat etiã inflãmationẽ, maxime recẽtis ambuſti. Et canis morſum cũ polẽta molliſſimis folioꝝ illitis. Succus cerebri collectiões priuatiqꝫ mẽbranæ, quæ circa cerebrũ eſt, lenit ĩfuſus. Acini eius ĩfirmiores q̃ reliq̃ tingũt capillũ poti acetabuli mẽſura. Vrinã mouẽt. Folioꝝ molliſſima oleo & ſale eduuť ad pituitã bileqꝫ detrahẽdã. Ad oĩa efficacior q̃ minor. Radicis eiꝰ in uini decocti duo cyathi poti hydropicos exinaniũt, uuluas emolliũt. Has & folioꝝ decocto inſidẽtiũ. Caules teneri minoris ſambuci ĩ patinis cocti aluũ ſoluũt. Reſiſtũt folia & ſerpẽtiũ ictibꝰ ĩ uino pota. Podagris cũ ſeuo hircino uehemẽter ꝓſunt cauliculi illiti. Iideqꝫ in aq̃ maceranť, ut ea ſparſa pulices necenť. Folioꝝ decocto ſi locus ſpargať, muſcæ necanť. Boa appellať morbꝰ papularum cum rubẽt corpa, ſabuci ramo uerberať. Cortex interior tritus, ex uino albo potus aluũ ſoluit, Iunipe rus uel ante cætera oĩa excalfacit, extenuat cædro aſſĩlis. Et eiꝰ duo gña. Altera maior, altera minor. Vtraqꝫ accẽſa ſerpẽtes fugat. Semen ſtomachi pectoris lateris doloribꝰ utile. Inflatiões lãguoreſqꝫ diſcutit, tuſſes cõcoquit & duritias. Illitũ tumores ſiſtit, itẽ aluũ, baccis ex uino nigro potis, itẽ uẽtris tumores illitis. Miſcetur & antidotis oxyporis. Vrinas cit, illinitur & oclis ĩ epiphoris. Dať cõuulſis, ruptis, tormĩbꝰ, uuluis, iſchiaticis cũ uino albo potũ pilulis q̃ternis, aut decoctis uiginti in uino. Sunt qui & perungant corpus e ſemine eius in ſerpentium metu.

De ſalice, & amerina, & uitilibus, & erice. Cap. ix.

SAlicis fructus ante maturitatem in araneam abit. Sed ſi prius colligatur ſanguinem reiicientibus prodeſt. Corticis e ramis primis ciuis clauum & callũ aqua mixta ſanat. Vitia cutis in facie emendat, magis admixto ſucco ſuo. Eſt autem hic trium generũ. Vnum arbor ipſa exudat gummi modo. Alterũ manat in plaga cum floret exciſo cortice trium digitorum magnitudine. Hic ad purgãda quæ obſtẽt oculis. Item ad ſpiſſanda quæ opus ſunt, ciendamqꝫ urinam, & ad oẽs collectiones intus extrahẽdas. Tertius ſuccus eſt deputatione ramorũ a falce diſtillans. Ex his ergo aliq̃s cũ roſaceo in calice punici calfactus auribꝰ ĩfundiť. Vel folia cocta, & cũ cæra trita cum imponunť. Item podagricis. Cortice & foliis ĩ uino decoctis foueri neruos utiliſſimum. Flos tritꝰ foliis furfures purgat in facie. Folia cõtrita & pota intemperantiã libidinis coercent, atqꝫ in totũ auferunt uſum ſæpius ſumpta. Amerinæ nigræ ſemen cum ſpuma argẽti põdereꝗ a balneo illitum pſilothrum eſt. Non multum a ſalice uitilium uſu diſtat uitex, foliorum quoqꝫ aſpectu, niſi odore gratior eſſet. Sed græci ligon uocãt alii agnon, quoniã matronæ in theſmophoriis athenienſiũ caſtitatẽ cuſtodiẽtes his foliis cubitus ſibi ſternunt. Duo genera eius. Maior in arborũ ſalicis modo

assurgit.Minor ramosa foliis cădidiorибꝰ lanuginosis.Prima album florem mittit cū purpureo, quæ & cădida uocaᵗ.Nigra,quæ tantū purpureū.Nascūtur in palustribus campis. Semen potum uini quendā saporē habet,& dicitur febres soluere.Et cum unganᵗ oleo admixtū sudorē facere, sic & lassitudines dissoluere. Vrinā ciunt & mēses.Caput tentāt uini modo, nā & odor similis est. Inflationes pellunt in inferiora. Aluū sistunt,hydropicis & lyenibꝰ perq̄ utiles.Lactis ubertatem faciunt.Aduersanᵗ uenenis serpentiū,maxime quæ frigus inferunt Minor efficacior ad serpētes. Bibitur seminis drachma in uino uel posca,aut duabus foliorū tenerrimoꝝ.Illinuntur & utraq; aduersus araneoꝝ morsus,uel punctis tm̄.Suffitu quoq; aut substratu fugant uenenata. At uenereę rei ipetꝰ ihibēt. Eoq; maxie phalāgius aduersanᵗ,quoꝝ morsus genitale excitat.Capitis dolorē ex ebrietate sedāt cū rosaceo flos tenerici; cauliculi.Seminis decoctū uehemētiorē capitis dolorē dissoluit fotu,& uuluā etiā suffitu uel appositu.Purgat aluū cū pullegio & melle potu . Vomicas panosq; difficile cōcoquētes cū farina hordeacea mollit.Lychenas & lentigines cum aphronitro & aceto semē sanat,& oris ulcera,& eruptiōes cū melle.Testiū cū butyro & foliis nitiū. Rhagadas sedis cum aqua illitū.Luxatis cū sale,& nitro,& cæra,& semine,& folio.Addiᵗ i malagma ta neruoꝝ & podagras,Semē instillaᵗ in oleo decoctū capiti in lethargia & ✠phrenesi.Virgā qui in manu habeāt aut cictu,neganᵗ intertriginē sentire,hericen grꝗci uocāt fruticē nō multū a myrice differētē colore rorismarini,& pene folio.Hoc aduersari serpētibꝰ tradūt.Genista quoq; uinculi usū p̄stat.Flores apibꝰ gratissimi.Dubito an hæc sit quā græci auctores sparton appellauere cū ex ea linea piscatoria apđ eos factitari docuerim.Et nūqd hāc designauerit Homerꝰ,cū dixit, Nauiū sparta dissoluta.Noodū.n.fuisse Africanū uel Hispanū spartū in usu certū est.Et cum suti les fierēt nanes,lino tamē nō sparto unq̄ sutas.Semē eius quod græci eodē noie appellant, in for- ticulis passioloꝝ mō nascēs,purgat hellebori uice drachma & dimidia pota in aq mulsæ cyathis q̄ttuor ieiunis.Ramis similiter fronde in aceto maceratis pluribꝰ diebꝰ & tusis succū dāt ischiaticis utilē cyathi unius potu.Quidā marina aqua macerare malūt,& infundere clystere. Perungūᵗ eodē succo ischiatici addito oleo.Quidā ad strāguriā utunᵗ semie.Genista tusa cū axūgia genua dolētia sanat.Myricē quā & tamaricē uocat Leneꝰ sile ʒ scopis amerinis.Sanari dicit ea carcioma ta i uino decocta tritaq; melle illita.Arbitranᵗ qdā hāc esse tamaricē,sed ad lyenē p̄cipua ē, si succus eiꝰ expssus i uino bibaᵗ.Adeoq; mirabilē eiꝰ anthipathiā contra solum hoc uiscerū faciūt.ut affirmēt,si ex ea alueis factis bibāt sues sine lyene iueniri.Et iō hoi splenetico cibū potūq; dāt in uasis ex ea factis.Grauis aūt auctor in medicina uirgā ex eadē fractā,ut neq; terrā neq; ferrū attingeret,sedare uētris dolores asseuerauit impositā,ita ut tunica cinctuq; corpi apprimereᵗ.Vulgus infœlicē eā arborē appellat,ut diximus,quoniā nihil ferat,nec seraᵗ unq̄. Corinthus & quæ circa est regio,brianeā uocat.Eiusq; duo gn̄a fecit.Syluestrē plane sterilē,alterā mitiorem.Hæc fert in ægypto Syriaq; etiam abundanter lignosum fructū,maiorem galla aspeꝝ gustu ,quo medici utunᵗ uice gallę,& in cōpositionibus quas antheras uocāt.Lignū aūt & flos,& folia, & cortex in eosdē usus adhibenᵗ q̄q̄ remissiora.Datur sanguinē reiicientibus cortex tritus,& cōtra pfluuia fœminaꝝ,cœliacis quoq;.idem tusꝰ impositusq; collectiones oēs ihibet.Foliis exprimiᵗ succꝰ.Ad hæc eadē & in uino decoquunᵗ.Ipa uero adiecta melle gangreuis illinunᵗ.Decoctum eoꝝ in uino potū,uel impositū cū rosaceo & cæra sedat. Sic & epynictidas sanāt.Ad dentiū dolorē auriūq; decoctū eoꝝ salutare est,radix ad eadē,similiter folia,Hæc amplius ad ea quæ serpūt,imponunᵗ cum polenta.Semen drachmæ pondere aduersus phalangias & araneos bibitur.Cum altiliū uero pingui furūculis imponiᵗ.Efficax & contra serpentiū ictꝰ,præterq̄ aspidū.Necnon morbo regio phthiriasi,lēdibusq; decoctum infusum prodest,abun datiamq; mulierum sistit.Cinis arboris ad oīa eadē prodest,si bouis castrati urinæ immisceaᵗ,uel in potu uel in cibo ueneré finiri.Carboq; ex eo genere urina ea restinctus in umbra condiᵗ. Idem cum libeat accedere,resoluitur.Magi & id ex spadonis fieri urina tradiderunt.

De uirga sanguinea,& silere,& licustro,& alno,& edera,& cystho,& cisso. & erythrano,& chamecisso,& smilace,& de clematida. Cap.x.

Ee uirga sanguinea fœlicior habeᵗ.Cortex eius iterior cicatrices quæ præsanauere apit. Sileris folia illita fronti,capitis dolores sedant.Eiusdem semē tritū in oleo Phthiriases coercet.Serpentes & hunc fruticē refugiunt,baculūq; rustici ob id ex eo gerunt . Ligustrum eadē arbor est,q in oriente cypros,suos i Europa usus habet.Succus eius neruis,articulis,algori

✠Phreniti.

b⁹,folia ubiq; ueteri olceri cũ salis mica,& oris exulceratiõib⁹ ꝓsunt.Acini cõtra phthiriasin,itẽ cõtra itertrigines foliaue.Sanãt & gallinaceoꝝ pituitas acini.Folia alni ex ferueuti aqua certissimo remedio sunt tumori.Ederę genera.xx.demonstrauimus.Natura omniũ in medicina anceps.Mentẽ turbat,& caput purgat largius pota.Neruis intus oocet,iisdẽ neruis adhibita foris ꝓdest.Eadẽ natura quæ & aceto ei est.Oĩa genera eius refrigerant.Vrinã ciuot potu.Capitis dolorem sedãt,præcipue cerebro.continẽtiq; cerebrũ membranæ utiliter mollibus impositis foliis cũ aceto & rosaceo tritis & decoctis,addito postea rosaceo oleo.Illinunť autẽ fronti & decocto eoꝝ fouetur os,caputq; perungiť.Lyeni & pota & illita ꝓsunt.Decoquunť & cõtra horrores febriũ,eruptionesq; pituitæ,aut in uino terunť.Corymbi quoq; poti uel illiti lyenẽ sanãt,iocera aõt illiti.Trahũt & mẽses appositi.Succ⁹ ederæ tedia nariũ graueolentiãq; emẽdat præcipue albæ satiuæ.Idem iusfusus naribus caput purgat.Efficacios addito nitro,Ifundiť etiã purolẽtis autib⁹,aut dolẽribus cum oleo.Cicatricibus quoq; decorem facit.ad lyenes efficacior albæ est,ferro calefact⁹.Satisq; ẽ acinos sex uini cyathis duob⁹ sumi.Acini quoq; ex eadẽ alba terni ĩ aceto mulso poti tineas pellũt.In uia curatõe uẽtri quoq; ĩposuisse eos utile est.Ederæ quam chrysocarpõ appellauim⁹,baecis aurei coloris uiginti ĩ uini sextario tritis.ita ut terni cyathi potenť,aquã q̃ cutẽ subierit,per orinã educit,Erasistrat⁹eiusdẽ acinos.v.tritos in rosaeco oleo,calefactosq; in cortice punico instillauit dentiũ dolori a cõtraria aure acini,qui croci soecũ habẽs,præsumpti potu a crapula tutos præstant.Item sanguinẽ excreãtes,aut torminibus laborãtes.Ederæ nigræ candidiores corymbi poti steriles etiã uiros faciunt.Illinitur decocta in uino omniũ ulceꝝ generi,ẽt si cacoethę sint.Lachryma ederæ psilothrum est,phthiriasinq; tollit.Flos cuiuscũq; generis triũ digitorũ carptu dysentericos & aluũ citam emendat in uino austero bis die potus.Et ambustis illiniť utiliter cũ cæra.Denigrãt capillũ corymbi.Radicis succus ĩ aceto potus contra phalãgias prodest.Hui⁹ quoq; ligni uase spleneticos bibentes sanari inuenio.Et acinos terunt,moxq; cõburunt,& ita illinunt ambusta prius perfusa aqua calida.Sũt qui & incidãt succi gr̃a,eoq; utanť ad dentes erosos,frangiq; tradunt ꝓximis cæra munitis ne lædanť.Gummi etiam id edera quærũt,quod ex aceto utilissimũ dentibus ꝓmittunt.Græci uicino uocabulo ciston appellãt fruticem maiorẽ tymo foliis ocimi,Duo eius gñ̃a.Flos masculo rosaceus,fœminæ albet.Ambo ꝓsunt dysentericis & solutionibus uentris in uino austero trinis digitis flore capto,& similr̃ bis die poto.Vlceribus ueterib⁹ & ambustis cũ cæra,& per se oris ulceribus.Sub his maxĩe nasciť hypocistos,quã ĩter ederas diximus.Cissos erythranos ab iisdem appellatur similis ederæ,coxendicibus utilis e uino potus.Itẽ lumbis,tantãq; uim accipiũt,ut sanguinẽ urina detrahant.Item chamecisson appellãt ederam nõ attollentem se a terra.Et hæc contusa ĩ uino acetabulli mensura lyeni medeť.Folia ambustis cũ axũgia.Smilax quoq; quæ nicophoros cognominať,similitudinem ederæ habet,tẽnuioribꝰ foliis.Coronã ex eo factam impari foliorũ numero aiunt capitis doloribus mederi.Quidã duo genera smilacis dixere.Alteꝝ immortalitati proximũ conuallibus opacis scãdentẽ arbores comantibus acinorũ corymbis cõtra uenenata oĩa efficacissimis,in tantũ ut acinoꝝ succo infant ib⁹ sæpe instillato nulla postea uenena nocitura sint.Alterũ genus culta amare,& in his gigni nulli⁹ effect⁹.Illam esse smilacem priorẽ,cui⁹ lignum ad aures sonare diximus.Similẽ huic aliqui clematida appellauerũt repentẽ per arbores geniculatã & ĩpam.Folia eius lepram purgãt.Semen aluum soluit acetaboli mensura in aquæ hemina,ut aqua mulsa.Datur ex eadem causa & decoctum eius.

De harundine,& papyro,& hebeno:& rhododendro,de rose,& erythro,& canchri,& sabina,& selagine,& samulo,& gummi medicinis. Cap.xi.

HArundinis genera.xxix.demõstrauimus nõ aliter euidẽtiorę illa natura quam cõtinuis his uoluminibus tractamus.Siquidem harundinis radix contrita & imposita filicis stirpem corpore extrahit.Item harundinem filicis radix.Ex quo plura genera fecimus.Illa q; in India Syriaq; nasciť odorũ unguentorũq; causa urinã mouet cum gramine,aut apii semĩe decocta.Cit & mẽstrua admotu.Medeť cõuulsis duob⁹ obolis pota,iocineri,renibus,hydropi,tussi etiã suffitu,magisq; cũ resina Furfurib⁹ ulceribusq; manãtibus cũ myrrha radix decocta.Excipiť & succ⁹ eius,fitq; elaterio silis.Efficacissima aũt in ea harundine quæ ꝓxima radici.Efficacia & genicula.Harũdo Cypria q̃ donax uocať,corticis cinere alopecias emẽdat.Itẽ putrescẽtia ulcera Foliis ei⁹ ad extrahẽdos aculeos utunť.Efficacios & cõtra ignes sacros,collectiõesq; oẽs.Vulgaris harũdo extractoriã uim, habet,& recens tusa,nõ in radicę tantũ.Multũ eñ̃ & ĩpam harundinẽ ualeť tra

dont.Medeť & loxatis,& spinæ doloribus radix in aceto illita.Eadē recens trita & ī uío pota ueneré cōcitat.Harundiouū lanugo illita auribus obtōdit auditū.Cognata res ē ī ægypro harūdini Papyros p̄cipue utilitatis cū inaruerit,ad laxādas fistulas,& in rumescēdo ad introitō medicamētorū aperiēdas.Charta quæ fit ex ea cremata ioter caustica est.Cinis eius ex uiuo potus somnū facir.Ipa ex aqua imposita callō sanar.Neq̨ in ægypro q̄dem oascit hebenos,ot docuimus.Nec tractamus in medicina alienos orbes Nou omitteť tamē ꝑpter miraculū.Scobē eiꝰ oculis ouice mederi dicūr,lignoq̨ ad cotē trito cū passo caligine discurir.Ex aq̄ uero & radice albugines oculoꝝ.Itē tussim pari mō dracūculi radicis cū adiecto melle.Hebenū medici & inter erodētia assumūr.Rhododēdros ne nomē q̄dem apud nos iouenit latinū,Rhododaphneu uocār aur neriū.Mirū folia eius quadrupedū uenenū esse.Homini oero cōtra serpentes p̄sidiū,rota addita & e uino pota.Pecus etiā & capræ si aquā biberiut,iu qua folia ea maduerit,mori dicunť.Nec rhus latinū nomē haber,cū in usum pluribꝰ modis oeniat.Nam & herba est syluestris,foliis myrri,caulicolisq̨ breuibus,q̄ ueoena & tineas pellit,& frutex excoriariꝰ appellať,sobrurilꝰ,cubitalis,crassitodine digirali.Cuius aridis foliis,ut malicorio coria p̄ficiuuť.Medici autē thoicis utonť ad cōtusa.Itē cœliacos & sedis olcera,aut quæ phagedenas oocāt,trita cū melle,& illita cum acero.Decoctū eoꝝ īstillať auribos puruleutis.Fit & stomachice decoctis ramis ad eadem qoæ ex moris,sed efficacior admixto alumíe.Illiniturq̨ eadē hydropicoꝝ rumoribꝰ Rhus quæ erythros appellať frutex est,& huiꝰ fruticis semē uim habet astringēdi refrigerādiq̨. Aspergiť pro sale obsoniis.Aloos soluit,oēsq̨ carnes cū silphio soauiores facit.Vlceribus medeť manātibus cū melle. Asperitati linguę p cossis,lioidis,desquāmaris eodē modo.Capitis olcera ad cicatricē celerrime p̄ducit,& fœminaꝝ abondantiā sistit cibo.Erythrodanus quā aliqui eruthrodanū uocaut,oos rubiam,qua tiugūtur lanæ pellesq̨ perficiuuť,lu medicina uriam ciet,morbū regiom sanat ex aqua mulsa.Et lychenas ex acero illita.Et ischiaricos & paralyticos ita ot bibētes laueť quottidie.Radix semēq̨ trahūt mēses,aloum sistunt,& collectiones discutiūr.Coutra serpētes rami cum foliis imponūť.Folia & capillū tiugunt.Inueuio apud quosdā morbū regium saoari hoc frutice,etiam si adaligatꝰ spectetť tantō.Distat ab eo qui alisson uocator,folis tantū & ramis minoribus.Quippe nomen accepit q̨ a cane morbos rabiem sentire nō pariť potus ex acero adalligatusq̨.Mirūq̨ est quod addiť,✤in saniā cōspecto eo oino frutice*sanari.Tingēribus & radicula ramos præparat, quā struthion uocari diximus a græcis.Medeť morbo regio ipsa decocta & ius porū,idem pectoris uitiis.Vrinam ciet,aluum soluit,& uuluas purgat.Quamborem aureū poculū medici uocaut.Ea & ex melle prodest magnifice ad tussim.Orthopuoe cochlearis mēsura.Cū polēta uero & acero lepras tollit.Eadē cō panace & capparis radice calculos frāgit,pellitq̨.Pāos discotit cū farina hordeacea & uino decocta.Misceť & malagmatis & collyriis clariratis cā.Ad sternutamēta otilis īter paoca.Lyeni quoq̨ ac iocioeri.Eadē pota denarii uniꝰ pōdeř ex mulsa aq̄ suspiriosos sanat.Sic & pleoreticos,& lateris dolores.Apocyni semē aq̄ frutex est,folio ederæ,molliore tamē,& miuus longis uiriculis semine acuto,diuiso,lanuginoso,graui odore.Canes & oēs quadrupedes necar ī cibo datō.Est & rosmarinū.Duo geuera eius.Alterū sterile,alterū cui & caulis & semē resinaceū,quod cachrys uocať.Foliis odor rhuris.Radix uulnera sanar oiridis īposita,& sedis ꝑcidentia cōdylomata hæmorrhoidas.Succus & fruticis & radicis morbō regiū,& ea quæ repugnāda sunt.Oculorū aciem exacuit.Semē ad uetera pectoris uitia dať potui.Et ad uuluas cū uío & pipere.Mēses adiuoat.Podagris illiniť cū erinea farina.Purgat & lentigines,& quæ excalfaciēda sunt,aut cō sudor q̄rēdus illitū.Item couuolsis.Auget & lac in uino potō.Item radix.Ipa herba stromis cō aceto illiniť,ad tussim cum melle prodest.Cachrys multa genera habet,ut diximus.Sed hæc q̄ ex rote supradicto nasciť si friceť,resinosa est.Aduersať uenenis & uenenatis,præter anguibus.Sudorem mouet,tormina discurit.Lactis ubertatē facit.Herba sabiua brathy appellata a græcis duoꝝ geoeꝝ est.Altera✤tamaricæ silis folio est,altera cupresso.Qua ex re quidā creticā cupressū dixerūt.utilis ī suffitus pro rhore assumiť.lu medicamētis uero duplicato pōdere eosdē effectus habere qoos cyonamū tradiť.Collectiōes minoit,& nomas cōpescit.Illita ulcera purgat.Partꝰ emortuos apposita extrahit & suffitu.Illiniť igni sacro & carbūculis.Cū melle & uío pota regio morbo medeť.Gallinacei generis piruitas fumo eiꝰ herbæ sanari tradūt.Silis herbæ huic sabinæ ē selago appellata.Legiť fine ferro dextra mauo p runicā,q̄ finistra eruiť,uelor furāte cādida oeste uestito,pureq̨ lotis nudis pedibꝰ sacro facto prius q̄ legať,pane uino.Ferť in mappa noua.Hāc cōtra oēm peroiciem

✤Saniē

*Siccari.

✤Amaricæ.

habendá prodidere druide gallorú,& cõtra omnia oculorũ uitia fumum eius prodeſſe.Idem ſamolum herbá uominauere naſcenté í humidis.Et hanc ſiniſtra manu legi a ieiunis cõtra morbos ſuum boumq́ȝ,nec reſpicere legenté,nec alibi q̃ in canali deponere,ubiq́ȝ cõterere poturis.Gũmi genera diximus.Ex his maiores effectus melioris cuiuſq́ȝ erũt.Détibꝰ inutiles ſunt.Sanguiné cua gulant,& ideo reiiciéribus ſanguiné pruſunt.Item ambuſtis,arterię uitiis.Inutilé uriuá ciũt,amaritudies hebetát aſtrictis cæteriſq́ȝ.Ex amygdala amara eſt,ſpiſſandiq́ȝ uiribꝰ efficacior.Habet ex calfacturias uires.Præponunť aũt prunorũ & ceraſorũ ac uitiũ.Siccant illitę & aſtringũt.Ex aceto uero íſantiũ lychenas ſauant.Proſunt & tuſſi ueteri,quatruor obolis in mixto potis.Credũť & culorem gratioré facere,ciborũq́ȝ appetentiá,& calculoſis prodeſſe cum paſſo potæ.Oculorũ & uulnerũ iu utiliratibus maxime conueniunt ab ſpiua ægyptia.

De ſpiua arabica,& ſpina alba,& acanthio,& acacia, Cap.xii.

SPinæ Arabicæ laudes in odorũ loco diximus,& ipa ſpiſſat,ſtringitq́ȝ diſtillationes oẽs,& ſauguinis excreationes,méſiumq́ȝ abundantiam,etiamuum radice ualentior ſpinæ albæ,ſemen contra ſcurpiones auxiliatur.Corona ex ea impoſita capitis dulores minuit.Huic ſimilis eſt ſpina illa,quá græci acanthion uocanr,minuribus multu fuliis aculcatis per extremitates,& harenoſa lanugine obductis.Qua collecta eriam ueſtes quędá bumbicinis ſimiles fiuut í oriẽte. Ipa ſolia uel radices ad remedia opiſthutoni bibunť,Eſt & acaciæ ſpina.Fit í ægypto alba nigraq́ȝ arbore.Iré uiridi,ſed longe melior eſt prioribꝰ. Fit & in galatia tenerrima ſpinoſior arbore.Semé oim léticulæ ſimile,minore eſt tantũ & grano & folliculu.Colligiť autumno autc collectũ uimio ualidius Spiſſať ſuccus ex folliculis aqua cœleſti perfuſis,mox in pila tuſis exprimiť organis,tũc dẽſatur in ſole mortariis in paſtillos:Fit ex ſoliis minus efficax Ad coria perficiéda ſemiue pro galla utunť,Foliorũ ſuccus & galatiacæ acaciæ nigerrimꝰ iprobať.Item qui ualdc rufus.Purpurea aut leucophea,& quæ facilime diluiť.Vis ſumma ad ſpiſſandũ refrigerandũq́ȝ eſt.Oculorũ medicaméris ante alias utiles.Lauauť í eos uſus paſtilli,ab aliis torrenť,ab aliis capilli tiugũť.Sauant igné ſacrũ.Vlcera quæ ſerpunt,& humida uitia corporis,collectiones,articulos coutuſos, pernioues, pterygia.Abundantiá menſium fœminis ſiſtunt,uulamq́ȝ & ſedem procidentes.Item oculos,oris uitia & genitalium.

De uulgari ſpina & ſyluestri,& de ſiriſceptro,& de appendice ſpina,& pytacauthu,& paliuro,aquiſolia,& taxo,& rubis medicinæ. Cap.xiii.

*Dipſacō in uetuſtis codicibus nō haberur.

✠ Citá.

✠ Phyxacáthi.

VVlgaris quoq́ȝ hæc ſpiua,ex qua ueriæ fullõiæ implérũr,radicis uſus habeť. Per Hiſpanias qdem mulii,& inter odures,& ad uñguenta utunť illa aſpalatum uocautes.Eſt ſine dubio huc nomine ſpina ſylueſtris in oriente (ut diximus) candida magnitudine arboris iuſtæ. Sed & frutex humilior atq́ȝ ſpinoſus in Niſyro & Rhodiurũ iuſuliſ,quá alii eriſiſceptrũ , alii adiapſatheũ,ſiue *dipſacun,ſiue diaxylon uucát.Optimis qui minime ferulaceꝰ,rubens,& in purpurá uergés,detracto cortice,naſciť pluribꝰ locis,ſed nõ ubiq́ȝ odoratus.Quá uim haberet cœleſti arquu in eũ innixo,diximus.Sanat tetra oris ulcera:& ozenas genitalia exulcerata,aut carbunculátia.Item rhagadia,inflatioues potu.Diſcurit & ſtrangurias cortex.Sauguiné reddétibꝰ medeť decoctum eius.Aluũ ſiſtit cortex.Similia p̃ſtare quoq́ȝ ſylueſtré putant·Spina eſt appédix appellata, quoniá baccæ puniceu colore iu ea appendices uucanť.Hæ crudæ per ſe & aridæ in uino decoctę aluũ ✠ citanr,ac tormia cõpeſcũt.✠ Pyiracáthi baccæ cõtra ſerpentiũ ictus bibunť.Paliurꝰ quoq́ȝ ſpinæ genus eſt Semé eius Afri zurá uocár,contra ſcorpiones efficaciſſimũ.Item calculoſis & tuſſi. Folia aſtrictoriá uim habét.Radix diſcutit panos,collectiones uomicas,urinas trahit pota.Decoctum eius potum in uino aluũ ſiſtit.Serpétibus aduerſať,radix p̃cipue datur in uino. Alioquin folia contuſa addito ſale articulorũ morbis imponunt.Proſunt baccæ purgationi fœminarũ,cœliacis,dyſentericis,ac cholericis.In uino potæ aluũ ſiſtũt.Radix decocta & illita extrahit íſixa corpi Vtiliſſima é & luxaris tumoribuſq́ȝ.Aquiſolia arbor in domo,aut uilla ſata ueneficia arcet.Flore eius aquá glaciari Pythagoras tradit.Itemq́ȝ baculũ ex ea factũ in quoduis animal emiſſum , etiá ſi citra cecidetit defectu mittétis,ipm per ſeſe recubitu propius adlabi,tam præcipuá naturá ineſſe arbori.Taxi arburis fumus mures necat Nec rubos ad maleficia tantũ genuit natura,ideoq́ȝ ex eis mora uel hoſbus cibos dedit.Vim habét ſiccádi,aſtrigendiq́ȝ.Gingiuis,tõſillis geniralibꝰ accomudatiſſimi.Aduerſáť ſerpentiũ ſceleratiſſimis hæmorrhuidi & p̃ſteri flos aut mora . Scorpiunũ uulnera ſiue collectionũ periculo iungunt.Vriná ciunt,Caules eorũ tonduuť teneti , exprimitq́ȝ

ſuceus mox ſole cogiẗ in craſſitudinē mellis,ſingulari remedio cõtra mala oris oculorũꝙ ſanguinem excreãtes,anginas,nuluas,ſedes,cæliacos potosaut illitus.Oris gdem oiriis etiá folia cõmanducata pſunt,& ulceribus manãtibus, aut quibuſcũꝙ in capite illinunẗ cardiacis,ul'ſic per ſe imponunẗ a mãma ſiniſtra.Item ſtomachi doloribus,oculiſꝙ pcidentibus.Inſtillaẗ ſuccos eorũ & anribus. Sanat condylomata cũ roſaceo cærato,Calculorũ ue ex nſo decoctũ,oel præſentaneũ remediõ eſt.Item per ſe in cibo ſũpti cymæ modo,ant decocti in uino auſtero labãtes dentes firmãt Alnũ ſiſtunt & pfluuia ſanguinis dyſentericis pſunt.Siccanẗ umbra,ut cinis crematorum uuam reprimat.Folia qooꝙ areſacta &contuſa iumentorũ ulceribus utilia tradunẗ.Mora quæ i his naſcunẗ,uel efficaciorẽ ſtomachicẽ præbuere q̃ ſatiua moros.Eademꝙ cõpoſitione,uel com hypociſtide taurũ & melle bibunẗ in cholera,& acardiacis,& cõtra araneos.Inter medicaméta quę ſtyptica uocant,nihil efficacios rubi mora ferẽtis radice decõcta i uino ad tertias ptes,ut colluãẗ eo oris ulcera & ſedis foueanẗ.Tantaꝙ uis eſt ut ſpongiæ ipſæ lapideſcãt.Alteꝝ genus rubi eſt i quo roſa naſcitur;Gignit pilulam caſtanea ſimilem,præcipuo remedio calculoſis.Alia eſt cynorhoda, quam proximo dicemus uolumine.

De cynobaro,& Idæo rubo,& rhamno,& lycio,& ſarcocolla,& oporice medicinę. Cap.xiiii.

CYnobaton quá alii cynoſpaſton,alii neuroſpaſton uocant,folium habet oeſtigio hoīs ſilē Fert & uuam nigram,in cuius acino neruum habet,unde neurũſpaſſus dicitur.Alia eſt a cappari,quam medici cynosbaton appellauerunt.Huius thyrſus ad remedia ſplenis & inflationes conditus ex aceto mandiẗ.Neruos eius cũ maſtice chia cõmanducatus os purgat.Rubo rom roſa alopecias cõ axungia emendat,Mora capillũ tingunt cum omphacino oleo . Flos mori per meſſes colligiẗ.Candidus pleureticis p̃cipuus ex uino potus,item cęliacis.Radix ad tertias decocta alnũ ſiſtit & ſanguinẽ.Item dẽtes collutos decocto.Eodem ſucco foueinẗ ſedis atꝙ genitalium ulcera.Cinis e radice deprimit uuam.Idæus rubus appellatus eſt,quoniá in Ida nõ alias naſcitur.Eſt aũt tenerior ac minor rariorib9 calamis innocẽtioribuſꝙ ſub arborũ umbra naſcẽs Hoiꝰ flos cũ melle epiphoris illiniẗ & ignibus ſacris.Stomachiciſꝙ ex aq̃ bibẽdus daẗ.Cętera eadẽ præſtat quæ ſupradicta.Inter genera ruborũ rhamnos appellatur a græcis candidior & fruticoſior.Is floret ramos ſpargẽs rectis aculeis nõ ut cęteri adũcis , foliis maioribꝰ.Alteꝝ genus eius ſylueſtre nigrius & quadãtenus rubens.Fert ueluti folliculos.Huius radice decocta in aq̃ fit medicamẽtũ, qđ uocaẗ lycium,Semen ſecũdas trahit.Alterꝙ ille cãdidior aſtringit magis refrigerat,collectionibus & uulneribꝰ accõmodatior.Folia uero utriuſꝙ & cruda & decocta illinunẗ cõ oleo.Lyciũ p̃ſtantius e ſpina fieri tradũt,quam & pyxacanthon chironiá uocant,quales in Indicis arboribus diximus,quoniá longe præſtantiſſimũ exiſtimatur Indicũ.Coquuntur in aqua rufi rami,radiceſꝙ ſummæ amaritudinis æreo uaſe fere p triduũꝙ.Iterũꝙ exẽpto ligno donec mellis craſſitudo fiat, Adulteraẗ amaris ſuccis,etiam amurca ac felle bubulo.Spuma eius ac flos gdem oculorũ medicamentis addiẗ.Reliquo ſucco faciem purgat,& pſoras ſanat,eroſos angulos oculorũ,ueteresꝙ fluctiones,aures purulẽtas,tonſillas,gingiuas,tuſſim ſanguinis excreatiões fabæ magnitudie deuoratũ.Aut ſi ex ulceribus fluat,illitũ rhagadas;genitaliũ ulcera.Attritus ulcera recentia &ſerpẽtia ac putreſcẽtia.In naribus clauos,ſuppurationes Bibiẗ & a mulieribus in lacte cõtra pfluuia.Indici differẽtia glebis extriſecus nigris,intus ruffis,cũ fregeris,cito nigreſcẽtibꝰ.Aſtrĩgit uehemẽter cum amaritudine.Ad eadẽ oia utilis eſt,ſed præcipue ad genitalia.Sũt qui & ſarcocollã & ſpinæ lachrymã putent pollini thoris ſimilẽ cũ quadã acrimonia dolcẽ . Cum uino ruſam ſiſtit fluctiones.Illinitur infantibus Vetuſtate & hæc maxie nigreſcit.Melior quo candidior.Vnũ etiamnum arborum medicinis debetur nobile medicamentũ,quod oporicem uocãt.Fit ad dyſentericos ſtomachiꝙ uitia in congio muſti albi, lẽto uapore decoctis malis cotoneis quinꝙ cũ ſuis ſemibꝰ,punicis totidẽ,ſorborũ ſextario & pari menſura eiꝰ,quod rhon ſyriacon uocant,croci ſemoncia.Coquitur uſꝙ ad craſſitudinẽ mellis,His ſubnectemus ea quæ græci cõmunicatione nominũ in ambiguo fecere an ne arborum eſſent.

De chamedrye,& chamedaphne,& chamela,& chameſyce,& chameciſſo, & chameleoce,& chamecyperiſſo,& ampelopraſo,& ſtachye,& clinopodio,& centunculo,& clematide,ægyptia medicinæ. Cap.xv.

CHamedrys herba eſt,q̃ latine trixago diciẗ,Aliq eam chamædropẽ, alii theucriã appellauerę.Folia habet magnitudie mẽtæ,colore & diuiſura q̃rcus. Alii ſerratã,& ab ea ſerrã in

uentá esse dixere.flore pene purpureo.Carpiť ꝓgnans succo. In petrosis aduersus serpentiũ uenena potu illituq; efficacissima . Ité stomacho tussi uetustæ pituitæ í gula cohærescéti,ruptis,cõuulsis,lateris doloribꝰ.Lyené cõsumit,uriná & méses cit.Ob id incipiétibus hydropicis efficax manualibus scopis eius í tribꝰ heminis aquæ decoctis usq; ad tertias.Faciũt & ex ea pastillos terétes eá ex aqua ad supradicta.Sanat & uomicas & uetera,uel sordida cum melle.Fit & uinum ex ea pectoris uitiis folioꝝ succꝰ cum oleo caliginé oculorũ discutit. Ad splené ex aceto sumiť.Excalfacit ꝑ unctiones.Chamædaphne unico ramulo est cubitali fere, folio tenui,lauri similitudine.Semé rubens admixtũ foliis illiniť capitis doloribus recens.Ardores refrigerat.Ad tormia cũ uino bibiť. Menses succus eius & uriná cit potu,partusq; difficiles in lana appositus.Chamælea siĩtudiné foliorũ oleæ habet.Sunt auté ei amara odorata,in petrosis nascens,palmi altitudiné nõ excedés.Aluum purgat.Detrahit pituitá biléq; foliis in duabꝰ ꝑtibus absynthii decoctis succoq; eo cũ melle poto,Foliis ípositis & ulcera purgáť.Aiũt.si quis ante solis ortũ capiat,dicatq; ad albugines oculorũ se cape,adalligata discutit id uitiũ.Quoquo modo collectá inmétoꝝ pecorũq; oculis salutaré esse.Chamæsyce létis folia hét,nihil se attolléria,í aridis petrosisq; nascés.Claritati oculoꝝ,& cõtra suffusiones utilissima,& cicatrices caligies muticl'as nubecl'as in uío cocta,inũcta. Vulnę dolores sedat apposita í linteolo.Tollit & uerrucas oíum generũ illita.Prodest &orthopnoicis.Chamęcissos spicata é tritici mõ ramulis qnis fere foliosa,cũ floret existiari ꝑt alba uiola radice tenui Cuiꝰ bibũt isciatici folia tribꝰ obolis í uini cyathis duobꝰ.vii.diebꝰ admodũ amara potiõe.Chameleucé apud nos farranũ siue farfugiũ uocát. Nasciť secꝰ fluuios,folio populi,sed ampliore.Radix eiꝰ imponiť carbonibus cupressi,atq; is nidor per infundibulũ imbibiť in uetere tussi.Chamępeuce laricis foliis similis lumborũ & spinæ doloribus ꝓpitia est , Chamæcyperissos herba ex uino pota cõtra uenena serpentiũ omniũ scorpionũq; pollet.Ampeloprason í uinetis nasciť,foliis porri,ructu grauis.Contra serpentiũ ictus efficax. Vriná & menses cit,eruptiones sanguis per genitale inhibet potum impositũq;.Datur & a partu mulieribꝰ,& cõtra canis morsum.Ea quoq; q̃ stachys uocaᵵ ♣ porri similitudiné habet,longioribus foliis pluribusq;,& odoris incũdi,colorisq; in luteũ íclinati.Pellit méstrua.Clinopodion,qđ alii cleonicion,alii ✝ zopyron,alii ocimoides appellát,serpilo silém,surculosam palmi altitudine.Nasciť in petrosis,orbiculato ⁎ foliorũ ambitu speciẽ lectipedũ præbés.Bibiť ad cõuulsa rupta strangurias serpentiũ ictus.Item decoctæ succus, Nunc subtexemus herbas mirabiles q̃dem,sed minus claras,nobilibus insequétia uolumina dilatis.Itali centunculũ uocant rostratis foliis,ad similitudiné capitis penularũ iacétem í aruis, gręci autem clemaridem.Est eius egregius effectus ad sistendam aluum in uino austero . Item sanguiné sistit tritus cum oxymelite,aut aquæ calidæ cyathis quinq; denarii unius pondere.Sic & ad secundas mulierũ efficax,Sed græci clemaridas & alias habent,unam quá aliqui echité uocát,alii lagené,nõnulli tenué scamoniá,& pedales foliosos,non dissi'es scamoneæ ramos habet,nisi q̃ nigriora minoraq; sũt folia.Inueniť in uineis aruisq;.Estur usu ut olus cũ oleo & sale.Aluũ cit.Eadé a dysentericis cũ lini semine in uino austero sorbeť.Folia epiphoris imponunť cum poléta, supposito udo linteolo.Strumas imposita ad suppurationé perducũt,deinde axungia adiecta percurát.Item hæmorrhoidas cũ oleo uiridi.Phthisicos iuuant cũ melle.Lactis quoq; ubertaté faciũt in cibis sũpta.Et ífantibꝰ illita capillũ alunt.Ex aceto détiũ dolores sedát,ueneré stimulát.Est & alia clematis ægyptia cognoíe,q̃ ab aliis daphnoides,ab aliis polygonoides uocaᵵ folio lauri lõga téuisq;, aduersꝰ serpétes,ac priuatí aspides ex aceto pota efficax,Aegyptꝰ hác maxie gignit.

♣ Matrubii
✝ Zopyrotyrõ.
⁎ Floꝝ.

De aron,& dracunculo,& dracontio,& heri,& millefolio,& herba eiusdé nominis,& pseudonnio,& myrthi,& onobryce medicinæ. Cap.xvi.

EST & aron,de qua inter bulbos diximus magnæ cũ dracontio litis . Quidá eñ esse dixerunt eandem.Glaucias satu discreuit dracũtiũ syluestrem arum pronunciando . Aliqui radicem aron appellauerunt,caulem uero dracuntium , in totum alium . Si modo hic est , qui uocatur apud nos dracunculus.Nanq; aros radicem nigram in latitudiné rotũdá habet, multo quoq; maiorem,& quá manus impleaᵵ.Dracũculus subrutilá & draconis cõuoluti modo,unde ei & nomen.Quin & ipi græci íméšam posuere differentiá semé dracunculi feruens mordaxq; tradendo, tantũq; inesse ei uirus,ut olfactum grauidis abortũ inferat.Aron miris laudibꝰ extulere, primũ í cibis fœminarũ præferentes,quoniá mas dulcior esset,& in coquẽdo lentior,pectorisq; uitia purgaret.Aridum impositione inspersum aut ecligmate,uriná & menses cieret.Sic & in oxymelite po

tum stomacho interaneis exulceratis ex lacte ouillo bibédú ad tussim in cinere coctú ex oleo dedere. Alii coxere in lacte, ut decoctú biberet. Epiphoris elixú imposuere. Item suggillatis tósillis. Ex oleo hæmorrhoidú uitio infundere, létigines ex melle illinéres. Laudauit Cleophantus & pro antidoto cótra uenena pleureticis, peripneumonicis quoq; & tussientib⁹. Semé ītritú cú oleo aut rosaceo infundés auriú dolori Dieucles. Cleophátus tussiétib⁹ aut suspiriosis & orthopnoicis & puruléta excreátib⁹ farina permixtú in pane cocto dedit. Diodorus phthisicis e melle ecligmate, & pulmonis uitiis, ossib⁹ etiá fractis imposuit. Partus oium animaliú extrahit, naturæ circúlitú. Succus radicis cum melle Attico, oculorú caligines, ac stomachi uitia discutit, tussim decocti ius cum melle. Vlcera omnium generum, siue phagedenæ sint, siue carcinomata, siue serpát, siue polypi in naribus, succus mire sanat. Deiñ ambustis ꝓsunt ex uino & oleo cocta. Aluum inaniunt ex sale & aceto sumpta. Etiá luxatis cocta cú melle ꝓsunt. Item articulis podagricis cú sale recétia, uel sicca. Hippocrates quaslibet ad collectiones cú melle iposuit ad méses trahédos feminis ul' radicis drachmæ duæ in uini cyathis duob⁹ sufficiút. Eadé potio si a ptu nó purgant, & secúdas trahit. Hippocrates & radicé ipsam apposuit. Dicút & in pestilétia salutaré eé i cibis. Ebrietaté discutit. Serpentes nidore cú cremat, priuatiq; aspides fugat, aut inebriat, ita ut torpentes inueniant. Perúctos quoq; arco aut laureo oleo fugiút. Ideo & cótra ictus dari potu in uino nigro putát utile. In foliis ari case⁹ optime seruari tradit. Dracúculus qué dixi hordeo maturescére effodit luna crescéte. Qui eo habéte serpétes fugiút. Ideo pcussis ꝓdesse in potu aiút maioré: ut menses, si ferro nó attingat sistat. Succus ei⁹ & auriú dolori ꝓdest. Id aút qd' græci dracontion uocát triplici effigie mihi demóstratú est foliis betæ, nó sine thyrso, flore purpureo. Hoc est sile aro. Alii radice longa ueluti signata articulosaq; móstrauere trib⁹ oino cauliculis, Folia ei⁹ ex aceto decoq cótra serpentiú ictus iubétes. Tertia demóstratio fuit folio maiore q̄ corn⁹ radice harúdinea, totidé ut affirmabát geniculata nodis, quot haberet annos, totidéq; eé folia. Hi ca ex uino uel aq̄ cótra serpétes dabát. Est & ✤ heris q̄ in eadé ægypto nascit similis aro, minor tm̄ minoribusq; foliis, & utriq; radice, quæ tñ oliuæ grandis magnitudiné implet. Alba geminú caulem, altera unú tantú emittens. Medet utraq; ulceribus manátibus. Item combustis ac fistulis. Collyrio immixta & uomas sistunt, decoctaq; in aqua, & postea tritaq; rosaceo addito. Sed unum miraculú ingens, contracto genitali cuiusq; fœminini sexus aial in pernicié agi. Myriophyllon quod nostri millefoliú uocát caulis est tener. Similis fœniculo plimis foliis, unde & nomé accepit. Nascit i palustribus, magnifici usus ad uulnera. Cú aceto bibit ad difficultates urinę & uesicę, & suspiria, ꝑcipitatisq; ex alto. Efficacissima eadé ad dentiú dolores. Hetruria hoc nomie appellat herbá in pratis tenué, a lateribus capillaméti modo foliosam, eximii usus ad uulnera, boú neruos abscissos uomet solidari ea, rursusq; iungi addita axúgia affirmás. Pseudobunion napi folia habet, fruticás palmi altitudine. Laudatissima in Creta. Cótra tormina atq; stráguriá, lateq; ꝑcordiorúq; dolores bibunt rami ei⁹ quini seniue. Myrrhis quá alii smyrrhizam, alii myrrhá uocát simillima est Cicutæ. Caule foliisq; & flore minor tantú & exilior, cibo nó insirauis. Cit méstrua & partus cú uino. Aiút quoq; eandé potá in pestilétia salutaré esse. Subuenit & phthisicis i sorbitiōe. Auiditaté cibi facit. Vlcera faciei aut capite succus ei⁹ in aqua triduo macerata sanat. Onobrychis folia habet létis lógiora paulo florem rubenté, radicé exiguá & gracilé. Nascit circa fontes. Siccata in farinæ modú & inspersa uino albo stráguriás finit. Aluum sistit. Succus eius perunctis cum oleo sudores mouet.

✤ Arisaris. uel Aris.

De coriacesia, & callicia menaide, & aliis. xxiii. & medicinis earú, quas quidá magicas esse dicunt, & de cóñdia, & de aproxi, & recidiuis morboꝝ. Ca. xvii.

IN promisso herbarú mirabilium, occurrit aliqua dicere & de magicis. Quæ em̄ mirabiliores sunt? Primi eas in nostro orbe celebrauere Pythagoras atq; Democritus cósectati magos. Coriacesiam & Calliciam Pythagoras qua aquam glaciari tradit, & quarum mentionem apud alios non reperio, nec apud eum alia de his. Idem menaidem appellat, & nomine alio corinthiadé, cuius decocto in aqua succo ꝓtinus sanari ictus serpentiú si foueant dicit. Eundéq; effusum i herba qui uestigio cótigerint, aut forte resperssi fuerint insanabiles pire, móstrifica prorsus natura ueneni, præter q̄ cótra uenena. Ab eodé Pythagora aproxis appellat herba, cuius radix e lóginquo cócipiat ignes ut naptha, de qua in terræ miraculis dixim⁹. Idé tradit. Si qui morbi húano corpori acciderint florente aproxi, q̄uis sanatos admonitioné eorú sentire quotiens florere cá euenerit & frumentú, & cicutam, & uiolam similé conditioné habere. Nec me fallit hoc uolumé eius a g-

busdá Cleemporo medico ascribi. Pythagoræ uero esse pertinax fama autiqtasq; uendicát. Et id ipm auctoritaté uolunii b⁹ affert, si quis alius curæ suæ op⁹ illo uiro dignű iudicauerit. Quod fecisse scimus Cleempoȝ, cű & alia suo ex nomie ederet qs credet? Democriti certe chirocineta esse cőstat. At in his ille post Pythagorá Magoȝ studiosissim⁹ quáto portentosiora tradit? Aglaophotin herbá, quæ admiratione hoium ,ppter eximiű coloré acceperit nomé, in marmoribus Arabię nascété persico latere. Qua de causa & marmaritiden uocari. Magos utiq; ea uti, cum uelint deos euocare. Achemenidon colore est electri sine folio, nascés i tardastilis Indiæ, cui⁹ radix i pastillos digesta in dieq; pota i uino noxii p cruciat⁹ nocte cőfiteanť oía per uarias numinum imaginationes. Eandem hippophoruadé appellat, quoniá equæ præcipue caueant eam. Theombrotion. xxx. scœnis a Choaspe nasci pauonis picturis similé odore eximio. Hanc auté a regibus Persarum comedi aut bibi contra omnia corpoȝ incőmoda, stabilitatemq; mentis & iusticię uocari. Eandem deniq; semniona potétiæ maiestate appellari. Aliá deinde Adamantidé Armeniæ Cappadociæq; alűnam. Hac admota leones resupinari cű hiatu laxo. Nois causam esse q cőteri nequeat. Arianidé in arianis gigni igneá colore, Colligi cű sol in leone sit. Huius tactu perűcta oleo ligna accédi therionarca in Cappadocia & Mysia nascéte, oés feras torpescere, nec nisi hyenæ urinæ aspersu recreari? Ethiopida in Meroe nasci. Ob id & meroidé appellari folio lactucæ, hydropicis utilissimá e mulso potű. Ophiusam in elephátine eiusdé æthiopiæ liuidá, difficileq; aspectu, q̃ pota terroré minasq; serpétiű obseruari, ita ut morté sibi eo metu cősciscant, ob id cogi sacrilegos illá bibere. Aduersari auté ei palmeű uinum. Thalasseglen circa Indum amné inueniri, quæ ob nomine alio potamautis appellať. Hac pota lymphari homies obseruantib⁹ miraculis. Theágelida in libano Syriæ, dictæo Cretæ montibus & Babylone, & susis Persidis nasci, qua pota magi diuinét. Gelotophyllida in bactris, & circa borysthené. Hæc si bibať cű myrrha & uino, uarias obseruari spés, ridédiq; finé nő fieri in potis nucleis pineæ nucis cű pipere & melle in uino palmeo. Syssitieterida a cőuictu in Perside nomiari, quoniá hilarenť illa, eadé protomedia, qua primarű apud reges obtineát. Casigneten, quoniá secű ipa nascať, nec cum ullis aliis herbis. Eandé Dionysionymphadé, quoniá uino mire cőueniat. Heliathen uocant in Themisyra regione & Ciliciæ montibus maritimis, folio myrti. Hac cű adipe leonio decocta, addito croco & palmeo uino perűgi Magos & Persarű reges, ut fiat corp⁹ aspectu iucundű: ideo eadé heliocallidé noiari. Hermesias ab eodé uocať ad liberos generádos pulchros bonosq;. Non herba, sed cőpositio e nucleis pineæ nucis tritis cű melle, myrrha, croco, uino palmeo, postea admixto theombrotio & lacte bibere generaturos iubet, & a conceptu puerpas partű nutriétes ita fieri excelléres aío & forma, atq; bonos. Haȝ oíum magica quoq; uocabulo ponit. Adiecit his Apollodorus assectator eius herbá eschynomené, quoniá appropinquáte manu folia cőtraheret. Aliá crocidé, cuius tactu phalangia morerenť, Cratesias oenotheridé, cuius aspersu e uino feritas oíum aialiű mitigareť. Anacampseroté celeber arte grámatica paulo ante, cui⁹ oío tactu redirét amores, uel cű odio depositi. Et abunde sit hactenus attigisse insignia magorum in his herbis, alio de his aptiore dicturus loco.

De eriphia, & lanaria, & stratioti medicinæ. Cap. xviii.

ERiphiá multi prodidere. Scarabeű hæc in habena habet sursum deorsum decurrentem cum sono hedi, unde & homé accepit. Hac ad uocem nihil pstantius esse tradunt. Herba lanaria ouibus ieiunis data, lactis abűdantiam facit. Aeq; nota lactoris uulgo est plena lactis, quod degustatű uomitiones concitat. Eandem hanc aliqui esse dicűt, & alii similé illi quaȝ militaré uocant, quoniá uulnus ferro factum nullum non intra dies quinq; sanat ex oleo imposita. Celebrať auté a græcis stratiotes. Est ea in ægypto tantű, & inundatione Nili nascif, aizoo similis, ni maiora haberet folia. Refrigerat mire, & uulnera ex aceto illita. Item ignes sacros, ac suppurationes. Sanguiné quoq; qui defluit a renibus pota cum thure masculo mirifice sistit.

De herba quæ nascif in capite statuæ, & de herba de fluminibus, & herba lingua, & cribro, & fimetis, & rhodora, & impia, & ueneris pectine, & nodia, & philanthropo, & canaria lappa, & tordyle, & de gramine, & dactylo, & fœnogræco medicinæ. Cap. xix.

HErba in capite statuæ nata collectaq; alicui⁹ in uestis páno, & alligata in lino rufo capitis doloré cőfestim sedare tradif. Herba quæcűq; e riuis aut flumibus ante solis ortum collecta, ita, ut nemo collegenté uideat, cőtra tertianas adalligata leuo brachio, ita ut æger qd sit illud ignoret, tertianas arceť tradif, Lingua herba nascif circa fontes. Radix ei⁹ cőbusta & trita cum adipe

ta cū adipe ſuis,adiiciūt ut nigra ſit & ſterilis,alopecias emēdat unguētiū in ſole. Cribro ī limite abiecto,herbæ intus extātes decerptæ,adalligatæqꝫ grauidis,ptꝰ accelerāt.Herba quæ gignit̃ ſupra ſimeta ruris,cōtra anginas efficaciſſime pollet ex aqua pota.Herba iuxta quā canes urinā fūdunt euulſa ne ferro attingat̃,luxatis celerrime medet̃, ✣ Rumbotinū arborē demonſtrauimus inter arbuſta . Iuxta hāc uiduā uite naſcit̃ herba,quā Galli Rhodorā uocāt,caulem habet uirgæ ficulneæ modo geniculatā,folia urticæ in medio exalbida,eadē ꝓcedēte tēpore tota rubētia, florem argenteū,ꝑcipua cōtra tumores feruoreſqꝫ & collectiones. Cū axungia uero ueteri tuſa , ita ut ferro nō attingat̃,qui perunctus eſt,ſi deſpuat ad ſuā dexterā ter, efficacius remediū eſſe aiūt, ſi tres quoqꝫ trium nationū homines perūgant dextrorſus.Herba impia uocat̃ in cana, roris maris aſpectu thyrſio modo ueſtita atqꝫ capitata.Inde alii ramuli aſſurgunt ſua capitella gerētes,ob id impiā appellauere,quoniā liberi ſuper parentē excellāt.Alii potius ita appellatam,ꝙ nullū animal eā attingat,exiſtimauere.Hæc Iter duos lapides trita feruet , ꝑcipuo aduerſus anginas ſucco lacte & uino admixto,mirūqꝫ tradit̃,nunq̃ ab eo morbo tentari qui guſtauerint. Itaqꝫ ꝙ ſuibꝰ dari quæqꝫ medicamētū id noluerint haurire,eo modo interire.Sūt q & in auiū nidis inſeri aliquid ex ea purēt,atqꝫ ita nō ſtrangulari pullos auidius deuorātes. Veneris pectinē appellāt a ſimilitudine pectinū.Cuiꝰ radix cū malua tuſa oīa corpori inſixa extrahit.Veternoſa curat,quæ exedum uocat̃.Nodia herba coriarioꝝ officinis ēt hilaris eſt,aliiſue.Nomas curat , efficaciſſimamqꝫ aduerſus ſcorpiones eſſe potam in uino aut poſca reperio.Philanthropon herbam græci appellant hirſutā,quoniā ueſtibꝰ adhæreſcat.Ex hac corona īpoſita capitis dolores ſedant̃.Nam quæ canaria appellat̃ ſappa cū plātagine & millefolio trita ex uino carcinomata ſanat,ternis diebꝰ ſoluta. Medet̃ & ſuibus hæc effoſſa ſine ferro, & addita in colluuiē poturis,uel ex lacte & uino.Quidam adiiciūt & fodiētē dicere oportere.Hæc eſt herba argemon, quam Minerua repperit ſuibꝰ his remediū,qui de illa guſtauerint.Tordylen alii ſemē ſilis eſſe dixerūt.Alii herbā per ſe quā & ſyreon uocauerūt.Neqꝫ aliud de ea proditū inuenio q̃ in mōtibus naſci.Combuſtā potu ciere menſes , & pectoris excreatiōes.Efficaciore etiānū radice.Succo eius ternis obolis hauſto renes ſanari.Addi radicem eius & in malagmata.Gramen ipm̄ eſt inter herbas uulgatiſſimū.Geniculatis ſerpit īter nodiis,crebroqꝫ ab his,& ex cacumine nouas radices ſpargit.Folia eiꝰ in reliquo orbe in exilitatē faſtigant̃.In Parnaſo tātū in hederacea ſpecie dēſiꝰ q̃ uſq̃ fruticāte, flore odorato cādidoqꝫ.Iumētis herba nō alia gratior,ſiue uiridis,ſiue in fœno ſiccata. Tundit̃ aſperſa aqua . Succū quoqꝫ eius Parnaſo excipi tradūt ꝓpter ubertatē,Dulcis em̄ hic eſt.In uicem eius in reliqua parte terraꝝ ſuccedit decoctū ad uulnera cōglutināda,quod & ipa herba tuſa ꝑſtat. Tueturqꝫ, & ab inflāmationibus placat.Decocto adiicit̃ uinū ac mel ab aliqbus,& thuris,& piperis,myrrhæqꝫ tertiæ portiones.Rurſuſqꝫ coquit̃ in æreo uaſe ad dentiū dolores & epiphoras.Radix decocta in uino torminibus medet̃ & urinæ difficultatibꝰ.Vlceribꝰ ueſicæ.Calculos frāgit.Semē uehemētius urinā īpellit.Aluū uomitioneſqꝫ ſiſtit.Priuatim aūt draconū morſibꝰ auxiliat̃.Sūt qui genicula.ix.uel unius uel e duabꝰ tribuſue herbis ad hunc articulorū numerū inuolui lana lucida nigra iubeant ad remedia ſtrumæ panorūue.Ieiunū debere eſſe qui colligat.Ita ire in domū abſentis cui medeat̃,ſuperuenientiqꝫ ter dicere ieiuno ieiunū medicamētū dare. Atqꝫ ita adalligate,triduoqꝫ id facet̃.Quod e graminū genere ſeptē internodia habet,efficaciſſime capiti cōtra dolores adalligat̃.Quidā propter ueſicæ cruciatus decoctū ex uino gramē ad dimidias e balneis bibi iubent.Sunt qui & aculeatum gramen uocāt triū generū,cum in cacumine aculei ſunt plurimū quini,dactylon uocāt , hos cōuolutos naribus inſerunt,extrahūtqꝫ ſanguinis ciendi gratia. Altero qđ eſt aizoo ſimile ad paronychia & pterygia unguiū,& cū caro unguibus excreuerit utunt̃ cū axungia.Ideo dactylon appellātes quia digitis medeat̃. Tertiū genꝰ dactyli,ſed tenuis naſcit̃ ī parietibus, aut tegulis.Huic cauſtica uis eſt.Siſtit ulcera quę ſerpūt.Gramē capiti circundatū ſanguinis e naribus fluctiones ſiſtit.Chamælos aūt necare tradit̃ in Babylōis regiōes id qđ iuxta uias naſcit̃.Nec fœnogræco minor auctoritas,qđ telin uocāt,alii ✣carphos.Aliqui buceras,alii ægoceras,quoniā corniculis ſemē eſt ſile,nos *Siliciā.qđ quomodo ſeret̃ ſuo loco diximus.Vis eius ſiccare,mollire,diſſoluere. Succus decocti fœminarū pluribꝰ malis ſubuenit,ſiue duricia,ſiue tumor,ſiue cōtractio ſit uuluę, fouent̃,inſidūt,īfuſum quoqꝫ ꝓdeſt,Furfures ī facie extenuat.Spleni addito nitro decocto & īpoſitum medet̃.Item ex aceto.Sic iocineri decoctū.Diocles difficile ꝑientibus ſemen eiꝰ dedit acetabuli menſura tritū in nouē cyathis ſæpæ ad tertias partes bibere,ut qui biberint ī calida lauarēt,

✣Rōtinum.

✣Carpos.

*Siliculam.

Et in balneo ſudantibus dimidiũ ex relicto iteꝝ dedit, mox a balneo reliquũ pro ſomno auxilio Farinã fœnogræci cũ hordeo aut lini ſemine decoctã aqua mulſa cõtra uuluę cruciatus ſubiecit. Itẽq; ĩpoſuit imo uentri. Lepras lẽtigines ſulphuris pari portiõe mixta farina curauit nitro ante ꝓparata cute ſæpius die illinẽs, perungiq; ꝑcipiens. Theodorꝰ fœnogræco miſcuit q̃rtã partẽ ꝑ pur gari naſturtii acerrimo aceto ad lepras. Damiõ fœnogræci ſemẽ acetabuli dimidia mẽſura cũ ſapæ & aq̃ nouẽ cyathis ad mẽſes ciendos dedit potu. Nec dubitaẽ quin decoctũ eius utiliſſimũ ſit uuluis interaneiſq;, exulceratis, ſicuti ſemẽ articulis atq; ꝑcordiis. Si uero cũ malua decoquaẽ, poſtea addito mulſo potus ante cætera uuluis interaneiſq; laudaẽ. Quippe cũ uapor quoq; decocti plimũ ꝓſit.* Alarũq; ẽt graueolẽtiã decoctũ fœnogręci ſemẽ emẽdat. Farina prurigies capitis fur fureſq; cũ uino & nitro celeriter tollit. In hydromelite aũt decocta addita axũgia genitalibꝰ medeẽ. Itẽ parotidi, podagræ, chiragræ, articulis, carnibuſq; q̃ recedũt ab oſſibꝰ. Aceto uero ſubacta luxatis. Illinitur & lyeni decocta in aceto & melle tm̃. Carcinomata ſubacta ex uino purgat. Mox addito melle perſanat. Sumiẽ & ſorbitio e farina ad pectus exulceratũ, longamq; tuſſim. Diu decoquiẽ, donec amaritudo deſinat. Poſtea mel addiẽ. Nunc ipſa claritas herbaꝝ dicetur.

*Sellaꝝ

CAII PLYNII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER. XXV. PROOEMIVM.

Natura herbarum ſponte naſcentium. Cap. i.

Pſa quæ nũc diceẽ herbaꝝ claritas medicinæ tantum gr̃a gignẽte eas tellure in admirationem curæ priſcorum diligẽtiæq; animum agit. Nihil ergo intentatũ expertumq; illis fuit. Nihil deinde occultatũ quod non prodeſſe poſteris uellent. At nos elaborata iis abſcondere atq; ſupprimere cupimus, & fraudare uitam etiam alienis bonis. Ita certe recondũt qui pauca aliq̃ nouere, inuidẽtes aliis, & neminẽ docere in auctoritatẽ ſcientiæ eſt. Tantum ab excogitãdis nouis, ac adiuuãda uita mores abſũt. Sũmũq; opꝰ ĩgenioꝝ diu in hoc fuit, ut ĩtra unũquẽq; recta facta ueteꝝ pirẽt. At hercule ſingula quoſdã ĩuẽta deoꝝ nũero addidere, oĩmq; uitã clariorẽ fecere cognoĩbus herbaꝝ tam benigne gratiã memoria referente. Nõ æq̃ hæc cura coꝝ mira eſſet in his, q̃ ſatu blãdiunẽ, aut cibo inuitãt, ſed culmĩa quoq; mentiũ inuia & ſolitudines abditas, oĩſq; terræ fibras ſcrutati inuenere, quid quæq; radix polleret, ad quos uſus herbaꝝ folia ꝑtinerent, ẽt quadrupedum pabulo intacta ad ſalutis uſus uertentes.

Qui latine uſus herbarũ ſcripſerint, & q̃n ad romanos noticia eaꝝ peruenerit, & qui primi græcoꝝ de his cõpoſuerint, & de herbaꝝ inuentione, & antiqua medicina, & quare minus exerceanẽ eaꝝ remedia, & de cynorhodo, & de dracunculo medicinæ. Cap. ii.

MInus hoc q̃ par erat, noſtri celebrauere omnium utilitatũ & uirtutũ rapaciſſimi. Primuſq; & diu ſolus idem ille. M. Cato omniũ bonarũ artiũ magiſter paucis dũtaxat attigit. Boũ etiam medicamina non omiſſa. Poſt eum unus illuſtrium tentauit. C. Valgius eruditione ſpectatus, imperfecto uolumine ad diuum Auguſtũ, inchoata etiam præfatione religioſa, ut oĩbus malis humanis illius potiſſimũ principis ſemper medicetur maieſtas. Ante condiderat ſolus apud nos, quod eq̃dem inueni, Põpeius Lenæus Magni Pompei libertus, quo primũ tẽpore hanc ſcientiã ad noſtros perueniſſe aniaduerto. Nanq; Mithridates maximus ſua ætate regũ, quem debellauit. Pompeius, omniũ ante ſe genitoꝝ diligẽtiſſimus uitæ fuiſſe argumẽtis, pręterq; fama intelligiẽ. Vni et excogitatũ quottidie uenenũ bibere, ꝓſumptis remediis, ut cõſuetudine ipſa innoxium fieret. Primo inuẽta genera antidoti, & ex quibus unũ etiam nomẽ eius retinet. Illiꝰ inuẽtũ autumãt ſanguinẽ anatũ ponticarũ miſcere antidotis, quoniã ueneno uiuerẽt. Ad illum Aſclepiadis medẽdi arte clari, uolumina cõpoſita extant, cũ ſollicitatus ex urbe Roma ꝑcepta pro ſe mitteret. Iſtum ſolũ mortaliũ Mithridatem. xxii. linguis locutũ certũ eſt. Nec de ſubiectis gẽtibꝰ ullum hominẽ per interpretẽ appellatũ ab eo annis. lvi. quibus regnauit. Is ergo in reliqua ingenii magnitudĩe medicinæ peculiariter curioſus ab hoibꝰ ſubiectis, qui fuere pars magna terraꝝ, ſingula exq̃rens, ſcriniũ cõmentationũ haꝝ & exemplaria effectuſq; in archanis ſuis reliquit, Pompeius autẽ om̃i regia præda potitus, transferre ea ſermone noſtro libertũ ſuũ Lenæũ grãmaticæ artis doctiſſimũ iuſſit. Vitæq; ita ꝓfuit nõ minus qua reipublicæ uictoria illa. Præter hos græci auctores medicię ꝓdidere, quos ſuis locis dixímꝰ. Ex his Crateias, Dionyſiꝰ, Metrodorꝰ rõe blãdiſſima, ſed qua

simá, sed qua nihil pene aliud q̃ rei difficultas intelligat. Pinxere náq; effigies herbarũ, atq; subscripsere effectus. Verũ & pictura fallax est ex coloribus tá numerosis, ꝑsertim in æmulatione naturæ, multũq; degenerat transcribentiũ sors uaria. Præterea parũ est singl'as earũ ætates pingi, cũ quadripartitis uarietatib⁹ anni faciem mutét. Quare cęteri sermone eas tradidere. Aliqui effigie qdem indicata, & nudis qdé plærũq; nominibus defuncti, quoniá satis uidebat potestates uimq; demonstrare quærere uolentibus, Nec est difficile cognitu, nobis certe, exceptis admodũ paucis contigit reliquas contemplari scientia Antonii Castoris, cui summa auctoritas erat in ea arte nr̃o æuo. Visendo hortulo eius, in quo plurimas alebat, centesimũ ætatis annũ excedens nullũ corporis malũ expertus, ac ne ætate quidé memoria aut uigore concussis. Nec aliud mirata magis antiqtas reperiet. Inuéta iam pridé ratio est ꝓnuncians horas, non modo dies ac noctes, soles lunæq; defectũ. Durat tñ tradita persuasio in magna parte uulgi ueneficiis & herbis id cogi. In eo nanq; fœminarũ scientiá prænalere. Certe quid nõ repleuere fabulis colchis Medea, aliæq; ? In primisq; Italica Circe diis etiá adscripta, nñ arbitror natũ, ut Aeschilus e uetustissimis in poetica re refertá Italiá herbarũ potentia proderet. Multiq; Circeios agros ubi habitauit illa in magno argumẽto etiánũ durante in Marsis a filio eius orta gente, quos esse domitores serpentium cõstat. Homerus qdem primus doctrinarũ & antiqtatis parens, multas alias in admiratione Circes gloriá herbarum ægypto tribuit, tum etiá cum rigaret ægyptus illa, non autem esset, postea fluminis limo inuecta. Herbas certe ægyptias a regis uxore traditas suæ Helenæ plurimas narrat, ac nobile illũ Nepenthes obliuioné tristitiæ ueniáq; afferens, & ab Helena utiq; oĩibus mortalibus propinandum. Primus auté oium quos memoria nouit. Orpheus de his herbis curiosius aliqua prodidit. Post eũ Museus & Hesiodus polion herbam inquantũ mirati sunt, diximus. Orpheus & Hesiodus suffitiones cõmendauere. Homerus & alias noíatim herbas celebrat, quas suis locis dicemus. Ab eo Pythagoras clarus sapientia primus uolumen de earũ effectu cõposuit, Apollini, Aesculapioq; & in totũ diis imortalib⁹ inuétione, & origine assignata. Cõposuit & Democritus, ambo peragratis Persidis, Arabiæ, Aethiopiæ, Aegyptiq; magis. Adeoq; ad hæc attonita antiquitas fuit, ut affirmaret etiá incredibilia dictu, Xanthus historiarũ auctor in priá earũ tradidit occisũ dracõis catulum reuocatũ ad uitá a paréte herba quá balin noíat, eademq; Tillonem quem draco occiderat, restitutũ saluti. Et Iuba in Arabia herba reuocatũ ad uitam hoiem tradit. Dixit Democrit⁹ credidit Theophrastus esse herbam, cuius contactu illatæ ab alite, quá retulimus, exiliret cuneus a pastoribus arbori adactus. Quæ etiá si fide carent, admirationé tamé implét, coguntq; cõfiteri multum esse, quod uero supersit inde & plærosq; uideo existimare, nihil non herbarum ui effici posse. Sed plurimũ uires esse incognitas. Quorũ numero fuit Herophilus clarus in medicia, a quo ferũt dictũ quasdá etiá fortassis calcatas prodesse. Obseruatũ certe est inflammari uulnera ac morbos supuentu eorũ, qui pedibus iter cõfecerint. Hæc erat antiqua medicina, quæ tota migrabat i græciæ linguas. Sed quare nunc non plures noscunt causæ, nisi q eas agrestes litterarũq; ignari experiunt, utpote qui soli inter illas uiuát. Præterea securitas quærédi obuia medicorũ turba. Multis etiá iuétis noia desunt, sicut illi quá retulimus in frugũ cura, scimusq; defossam i angulis segetis ꝓstare, ne q̃ uis intret. Turpissima causa raritatis, qđ etiá q sciũt demõstrare nolunt, tanq̃ ipsis periturũ sit qđ tradiderint aliis. Accedit ratio inuentionis anceps. Quippe etiá in repertis, alias inuenit casus, alias (ut uere dixerim) deus. Insanabilis ad hosce annos fuit rabidi canis morsus, pauoré aq., potusq; ois afferés odiũ. Nuper cuiusdá militantis in ꝑtorio mater uidit in quiete, ut radicé syluestris rosæ, quá cynothodon uocát, eblanditá sibi aspectu pridie in fruteto mitteret filio bibendá in lacte, In Lusitania res gerebat Hispaniæ ꝓxima parte. Casuq; accidit, ut milite a morsu canis incipiéte aq̃s expauescere supueniret epistola orátis, ut pareret religioni: seruatusq; est ex inspirato. Et postea q̃sq̃s auxiliũ sile tétauit. Alias apud auctores cynorhodi una medicina erat spõgiolæ, q in mediis spinis eius nascit, cinere cum melle alopecias capitis expleri. In eadé ꝓuincia cũ gnoui in agro hospitis nup ibi repertũ dracunculũ appellatũ caulé pollicari crassitudine uersicoloribus uiperarũ maculis, quá ferebát contra oium morsus esse remediũ. Alius est qué nos in priori uolumie eiusdé nois dixim⁹, sed huic alia figura. Aliudq; miraculũ exeũtis e terra ad primas serpétiũ uernationes bipedali fere altitudine, rursusq; cum iisdem in terrá se condentis, nec omnino occultato eo apparet serpens, uel hoc per se satis officioso naturæ munere, si tantũ præmoneret, tempusq; formidinis demonstraret.

❧ Phreniti.

De quodã pestifero fõte germaniç,& de britannica,& maxĩs morboꝝ doloribus. Ca.iii.

NEc bestiarũ solum ad noceudum scelera sunt,sed interim aquarũ quoqꝫ ac locorũ. In Germania trans rhenũ castris a Germanico cęsare promotis maritimo tractu fons erat aquæ dulcis solus,qua pota intra biẽniũ dentes deciderẽt,cõpagesqꝫ in genibus soluerentur. Stomacacen medici uocabãt & sceletirben. Ei malo repta auxilio est herba,quæ uocat̃ britãnica,nõ neruis modo & oris malis salutaris,sed contra angĩas quoqꝫ & serpẽtes. Folia habet oblõga nigra radicem nigram. Succus eius exprimit̃ & ex radice. Florẽ uibones uocãt,qui collectos prius q̃ tõitrua audiant̃,& deuoratus securos in totũ reddit. Frisi qua castra erãt nostris demõstrauere illam. Miror qdẽ quæ nõis esset causa,nisi forte cõfini Oceano Britanniæ ueloti propinquæ dicauere. Non eñ inde appellatã eam,quoniã ibi plurima nasceret̃ certum est. Etiam tum britannia libera fuit quidem,& hic quondã ambitos nõibus suis eas adoptandi,ut docebimus fecisse reges,ut res tanta debeat̃,herbã inuenire,uitam iuuare nõ fortassis creder aliquis,cum hęc nr̃a friuola quoqꝫ existiment̃,adeo deliciis sordent,etiã quę ad salutem pertinent. Auctores tamen quaꝝ inueniunt̃ in primis celebrare par est,effecto earũ digestio in genera morborũ. Qua quidem in reputatione misereri sortis hũanę subit,& p̃ter fortuita casusqꝫ & noia q̃ oĩs hora excogitat ad millia morboꝝ singlis mortalib⁹ timẽda. Qui grauissimi ex his sint discernere stulticia ꝓpe uideri possit,cũ suus cuiqꝫ ad præsens quisqꝫ atrocissimos uideatur. Et de hoc tamẽ iudicauere aut expimẽto asprimos cruciatus esse calculoꝝ a stilicidio uesicæ. proximũ stomachi tertiũ eoꝝ qui in capite doleant. Nõ ob aliud fere morte cõscita græcis,& noxias herbas demõstraras miror equidẽ. Nec uenenorũ tantũ,quoniã ea conditio uitæ est,ut mori plęrũqꝫ etiam optimi portus sit,tradatqꝫ Varro Seruiũ Clodiũ equitem romanum magnitudine doloris in podagra coactum,ueneno cura per unxisse,& postea caruisse sensu oĩ æque q̃ dolore in ea parte corpis. Sed q̃ fuit uenia monstrandi qua mentes soluerent̃?part⁹ eliderent̃,multaqꝫ silia? Ergo nec abortiua dico ac ne amatoria quidem memoro Lucullum imperatorẽ clarissimũ amatorio periisse. Nec alia magica portenta,'uisi ubi cauenda sunt aut coarguẽda in primis fide cotũ dammata. Satis operę fuit abundeqꝫ p̃stitum uitæ salutares dixisse,ac postea inuenta.

De moly,& dodecatheo, & pæonia,uel pentorobo, uel glycyside, & panace, uel asclepio,& heracleo,panace,chironio.& panace centaureo,uel pharnaceo,& heracleo siderio,& hyoscyamo,uel apollinari,siue altercangeno. Cap.iiii.

LAudatissima herbarũ est,Homero teste,quam uocari ab diis putat moly. Ast inuentionem ei⁹ Mercurio assignat. Contraqꝫ somma ueneficia demõstrat. Nasci eã hodiæ circa Pheneũ & in Cyllene arcadiæ tradũt. Specie illa homerica radice rotũda nigraqꝫ,magnitudine cepæ folio scyllæ,effodi aũt difficulter. Græci auctores florem eius luteũ pinxere,cũ Homer⁹ cãdidum scripserit. Inueni e peritis herbaꝝ medicis,qui & in Italia nasci eã dicerẽt,afferriqꝫ Cãpania mihi aliquot diebus effossam ĩter difficultates saxeas radicis.xxx.pedes lõgæ. Ac ne sic qdẽ solidæ sed abruptæ. Ab ea maxima auctoritas herbæ est,quã dodecatheon uocãt,oĩum deoꝝ maiestatẽ cõmendantes. In aqua potam oĩbus morbis mederi tradũt. Folia eius septem lactucis simillima exeũt a lutea radice. Vetustissima inuẽtu pæonia est,nomẽqꝫ auctoris retinet. Quam quidã pẽtorobon appelllãt,alii glycysiden. Hęc quoqꝫ difficultas est,ꝙ eadẽ aliter alibi nũcupat̃. Nascit̃ opacis montibus caule iter folia digitoꝝ q̃ttuor ferente ĩ cacumine ueluti græcas nuces q̃ttuor aut quinqꝫ. Inest iis semẽ copiosum,rubꝝ nigrumqꝫ. Hæc medet̃ & fauuoꝝ in quiete ludibriis. Præcipiunt eruere noctu,qm̃ si Picus Marcius uideat,tuendo ĩ oculos imperũ faciat. Panaces ĩpõ nomine omniũ morboꝝ remedia ꝓmittit,numerosum & diis inuẽtoribus adscriptũ. Vnum quippe asclepion cognominat̃,quoniã iis filiam Panaciã appellauit. Succ⁹ eius est coact⁹ ferulæ qualẽ diximus. Radix ẽ multi corticis & salsi. Hac euulsa scrobẽ repleri uario genere frugũ religio est,ac terræ piamentũ. Vbi,quonã fieret modo,& quale maxie,ꝓbaret̃,inter pegrina docuimus. Id qd̃ e Macedonia affert̃ bucolicon uocãt,armẽtariis sponte erũpentẽ succũ excipiẽtibus,hoc celerrie euanescit. Et in aliis autẽ generibus ĩprobat̃ maxĩe nigrũ ac molle. Ideñ argumentũ ẽ cęra adulterati. Alteꝝ genus heracleon uocant,& ab Hercule inuentũ traduut,Alii origanũ heracleoticũ syluestre,qm̃ est origano siľe,radice inutili. De origano dixim⁹. Tertiũ panaces chironeon cognominat̃,ab inuẽtore. Foliũ eius lapparo simile,maius tamẽ & hirsuti⁹. Flos aureus radix pua. Nascitur pinguib⁹ locis. Huius flos efficacissimus,coqꝫ amplius q̃ supradicta ꝓdest. Quartũ genus panaces ab eodem

tes ab eodẽ Chirone repertũ centaurion eugnoiaꝛ.Sed & pharnaceun in cõtrouersia inuẽtionis a Pharnace rege deductũ.Seriꝛ hoc lõgioribꝰ q̃ cætera foliis,& seratis.Radix udorata in umbra siccaꝛ,uioꝗ gram adiicit.Huiꝰ genera duu fecere,alteꝝ leuiuris fulij,alteꝝ teuioris.Heracleõ sideriũ & ipm ab Hercule iuentũ ẽ caule tenui digitorũ q̃ttuor altitudie, flure pũiceo,fuliis coriádri iuxta lacꝰ & amnes inueniꝛ,oíaꝗ uulnera ferru illata efficacissime sanat.Est Chirunis iuẽrũ ampelos q̃ uocaꝛ chirõia,de q̃ diximꝰ iter uites.Sicuti de herba cuiꝰ iuẽtio assiguaꝛ Mineruæ, Herculi quuꝗ eá adscribũt,ꝙ appullijaris apud arabas altercũ, siue altercágenũ,apud grecus ueru hyoscyamꝰ appellaꝛ.Plura eiꝰ gña. Vnũ nigru semie✣fuliis pene purpureis spinosũ. Talis nasciꝛ i galacia Vulgare aũt cádidius est & frutieusius,altius papauere. Tertii semẽ Iriunis semie sile,& uia isauiá gignẽtia,capitisꝗ uertigines.Quartũ genꝰ molle,lanugiuosũ,pi̅guiꝰ cæteris. Cádidi semis,i maritimis nascẽs huc recepere medici.Item rufi semis,nõnunq̃ ante cádidũ rufescit,si non ematuruit. imprubaturꝗ. Et alioquin nullũ nisi eũ inaruerit legiꝛ,natura uini.Ideuꝗ mentẽ caputꝗ iestás. Vsus semiuis & per se & sucen expressu.Exprimiꝛ sepatim,& caulibus foliisꝗ utunꝛ & radice temeraria in tutũ(ut arbitror)medicina.Quippe etiá fuliis cõstat mentẽ corrũpi,si plura q̃ q̃ttuor bibanꝛ.Etiá antiqui in uinu febrẽ depelli arbitrabanꝛ.Et oleũ fit ex semine,ut diximus,qđ ipm auribus infusũ tentat mentẽ,mireꝗ cõtra ueneuũ remedia prodidere his qui id bibissent,& ipm pru remediis adeo uı̅mia experiẽdi fine,ut cugerenꝛ etiam uenena prodesse.

✣ Floribus.

De linozuste,parthenio,hermupoa,siue potius mercuriali,& achillea & panace heraclea,sideriti,millefulio & de scopa regia,& hermineo,teucriu,spleniu,de melampodio siue helleboro, quutue eorum genera,& de nigru helleburo,& albo medicinæ,& quandu detur, & quomodu sumendum,& quibus nun dandum,& ꝙ mures necat. Cap.v.

Linuzostis siue partheniun a Mercurio inuentus,ideo apud græcos⋆hermupoan multi uocant.Eam apud nos oẽs mercurialem.Duo eius genera,masculus,& fœmina,quæ efficacior,caule cubitali iuterdũ ramusu in cacumiue,ocimo angustioribus foliis geniculis densis, alarũ cauis ml̃tis, semine in geniculis dependẽte,fœminę copiosu,mari iuxta genicula stári rario re ac breui,cõturtuꝗ.Fœminæ solutu & cádidu.Fulia maribꝰ nigriura,fœminis cádidiura,radix supuacua,prætenuis.Nascunꝛ in cápestribus cultis.Mirum est quud de utroꝗ eurum genere proditur.Vt mares gignanꝛ hunc facere,ut fœminæ illam.Hoc cõtingere si a cõceptu succus ꝓtinus bibaꝛ in passo,edáturue fulia, decocta ex uleo & sale,uel cruda ex aceto.Quidá decoquũt eam in nouu fictili cũ heliotropiu,& duabus aut tribus spicis donec decoquaꝛ,Decoctum dari iubent,& herbá ipam i cibu altero die purgatiuni,mulieribꝰ per triduũ q̃rto die a balneo coire eas.Hippocrates miris laudibus in mulierũ usu ꝓdicauit illas.Easꝗ ad hũc modũ adhuc medicuꝝ nemu nouit.Ille eas uuluæ cũ melle uel rosaceo uel lilinu,uel irino admuuit.Itẽ ad eiẽdos mẽses secũdasꝗ. Hoc idẽ ꝓstare potu fotuꝗ dixit.Instillauit auribus surdis succũ inunxiꝗ cum uino uetere.Aluo fulia ipusuit epiphuris,stranguriæ & uesicæ.Decoctũ eius dedit cũ myrrha & thure.Aluo q̃dem suluendæ,uel in febri decoquaꝛ manus capiat iu duobus sextariis aquæ ad dimidias,bibitur sale & melle admixtu,necnõ cũ ungula suis,aut galliuaceo decoctũ salubrius.Purgatiõis causa putauere aliq utráꝗ dandá,siue cũ malua decoctũ.Thuracem purgat,bilem detrahunt,sed stumachum lædũt.Reliquos usus dicemꝰ suis locis.Inuenit & achilleõ Achilles discipl̃us Chironis,qua uulneribus medereꝛ,quæ ub id achilleos uocaꝛ.Hac sanasse Telephũ diciꝛ.Alii primũ eruginem inuenisse utilissimá emplastris, ideoꝗ depingiꝛ ex cuspide decutiens eam gladiu in uulnus Telephi.Alii utroꝗ usum medicamẽtu uolũt.Aliqui & hác panacẽ heracleun,alii sideriteu.Hác apud nos millefuliá uocát cubitali scapo ramosam,miutiuribꝰ q̃ fœniculi foliis uestitá ab imu.Alii fatenꝛ quidem illam uulneribꝰ utilem,sed uerá achilleõ esse scapo cæruleo pedali siue ramis ex oı̅ni parte singl̃is fuliis rotundis eleganter uestitá.Alii q̃drato caule capitibus marrubii fulio quercꝰ. Hanc etiá ꝓcisos neruus glutinare faciunt.Alii sideritem in maceriis nascentẽ,cũ teriꝛ fœdi udoris.Etiánum aliam similẽ huic,sed candidiuribus fuliis & piuguioribus,tenuiuribꝰ cauliculis ı̅ uineis nascentẽ.Aliá ueru ✣quinũ cubituꝝ ramulis exilibus triangulis,fulio filicis,pediculo lõgo betæ semine,oẽs uulneribus ꝓcipuas.Nustri eam quæ est latissimo folio,scopam regiam uocant. Medeꝛ anginis suũ.Inuenit & teucer eadẽ ætate teucrion,quá q̃dam⋆Hemioniun uocant,spargẽtem iuncos tenues,fulia ✝curua asperis lucis nascentem,austero sapore,nuuq̃ flurentem. Neꝗ semen gignit.Medetur lycnibꝰ.Constatꝗ sic inuentá,cum exta sup eam ꝓiecta essent,ferꝛ adhæsis-

⋆Hermubutamen.

✣ Binũ ⋆Diuso ⋆herminion. ✝Ari.

se lyeni,eúq; exinanisse.Ob id a qbusdá splenion uocať,Narrant sues qui radicem eius edunt sine splene inueniri.Quidá ramis hyssopi surculosam folio fabæ,eodé nomie appellát, & colligi floré tem adhuc iubét,adeo florere nõ dubitát,maxieq; ex Ciliciis & Pysidię montibus laudát. Melampodis fama diuinatiõis artibꝰ nota est.Ab hoc appellatur unum hellebori genus melampodion, Aliqui pastoré eodé nomine ĩuenisse tradunt,capras purgari,pastore illo animaduertéte , datoq; lacte earum sanasse prœtidas furentes.Quáobrem de om̃ibus eius generibus dici simul côueoit. Prima duo sunt,candidũ ac nigrũ.Hoc radicibꝰ tm̃ intelligi tradunt plæriq;. Alii folia nigri platani filia,sed minora nigrioraq;,& pluribꝰ diuisuris scissa.Albi betæ icipiétis.Hæc quoq; nigriora & canaliũ dorso rubescéria. Vtraq; caule palmi ferulaceo bulbo᷑ tunicis côuoluto radice fibrata cepa᷑ mõ.Nigro eq boues sues necanť.Itaq; cauét id cũ cádido uescanť.Tempestiuũ eé tradũt messibꝰ.Plurimũ aũt nasciť in Oeta monte.Et optimo uno eius loco circa Pyram . Nigrum ubiq; ꝓuenit,sed melius in Helicone,quí mons & aliis laudať herbis.Cádidũ ꝓbať Oeteũ. Secúdum ponticũ.Tertio loco eleaticũ:qđ in uitibꝰ nasci ferunt.Quarto parnasium quod adulterať Etolico ex uicino.Nigrũ ex his melápodion uocát,quo & domos suffiunt,purgátq; aspergétes se & pecora.Cũ ꝑcatione soléni hoc & religiosius colligiť.Primũ.n.gladio circũscribiť.Deinde qui succisurus est ortũ spectat.Et precať ut id liceat sibi concedentibus diis facere. Obseruatq; aqlæ uolatus,fere.n.secantibus interest.Et si ꝓpe aduolauerit,moritu᷑ illo anno qui succidit augumũ est.Nec albũ facile colligiť,caput aggrauás maxime nisi præsumať alium,& subinde uinũ sorbeatur,celeriterq; fodiať.Nigrũ alii entomon uocát,alii polyrrhyzon,purgát per inferna.Cádidum aũt uomitione.Causasq; morbo᷑ extrahit.Quondá terribile,postea tá ꝓmiscuum, ut plæriq; studio᷑ gratia ad ꝓuidenda acrius quæ cômentabanť,sæpius sumptitauerint. Carneade respõsurũ Zenonis libris.Drusum quoq; apđ nos tribuno᷑ populariũ clarissimũ,cui ante oés plebs adstás plausit.Optimates uero bellũ Marsicũ iputauere,cõstat hoc medicaméto liberatũ comitiali morbo in Antycira isula.Ibi eñ tutissime sumiť,quoniá(ut diximus)sesamoides admiscét.Italia ueratrũ uocat.Farina eo᷑ per se & mixta radiculæ qua lanas diximus lauari sternutaméũ facit,ambo᷑ somnũ.Leguntť aũt tenuissimæ radices breuésq;,ac uelut decurtaræ etiá hæ.Nam sũma quę est crassissima cepis similis,canibꝰ tantũ datur purgationis causa.Antiqui radicé corticéq; carnosissimũ eligebát,quo tenuiore eximereť medulla.hanc humidis spongiis opertá turgescentéq; in longitudiné findebát.Deinde fila in umbra siccabát iis utentes.Nunc ramulos ipos ab radice sua grauissimi corticis ita dantes.Optimũ qđ acre gustu,feruésq; in frangendo pulueré emittit . Durare uim eius.xxx.annis ferunt.Nigrũ medeť paralyticis,isaniétibꝰ,hydropicis dũmodo citra tebrim,podagris ueteribꝰ,articulariis morbis.Trahit aluũ & bilem,pituitasq;.Ex aqua dať ad leniter molliendá aluum plurimũ drachma,modice quattuor obolis.Miscuere aliqui & scamoneá,sꝫ tutius salem.In dulcibꝰ datum copiosius periculũ ifert,oculo᷑ caliginé fotu discutit . Ob id quidam & inũxere. Tritum strumas suppurata duritias cõcoquit,& purgat.Ité fistulas tertia die exéptũ. Verrucas tollit cũ squamis æris,& sandaraca.Hydropico᷑ uentri imponiť cum farina hordeacea & uino.Peco᷑ & iumento᷑ pituitas sanat surculo per auré traiecto,& posteto die eadem hora exempto.Scabiem q̃drupedũ cũ thure & cæra,ac pice,uel cum pisseleo.Albũ optimũ, quod celerrime mouet sternutaméta,sed multũ terribilis nigro,ꝑcipue si quis apparatũ poturo᷑ apud antiquos legat,cõtra horrores strágulatus intépestiuas somni uires singultus isinitos, aut sternutaméta,stomachi dissolutiões tardiores uomitus aut lõgingores,exiguo aut nimios.Quippe alia dare soliti,quæ cõcitarér uomitiones,ipmq; hellebo᷑ extraherét medicamétis,aut clysteribꝰ,sæpe etiá sanguine uenis emisso.Iam uero & cum prospere cedat terribilius uisu in uariis coloribus uomitionũ,& post uomitiones obseruatiõe alui,balnea᷑ dispensatione,totius corporis cura antecedéte,oía hæc magno terrore & fama.Náq; tradũt absumi carné si coquať una.Sed antiquo᷑ uti iunxerat,ꝙ ꝑp hos métus parcius dabant,cum celerius erumpat,quo largiꝰ sumiť. Themison binas nõ ampliꝰ drachmas donauit,sequétes & q̃ternas dedere.Claro Herophili ꝑconio qui helleboꝝ fortissimi ducis similitudini æquabat.Cõcitatis eñ intus oíbus ipm i primis exire.Præterea mi᷑ ĩuétum est, ꝙ icisũ forficulis,ut diximꝰ;cribrát,cortex remanet.Hoc ianito medulla cadit. Hęc i nimia purgatiõe data,uomitiões sistit.Cauédũ é fœlici quoq; cura,ne nubilo deť die , qppe ipatibiles cruciatus existũt.Ná æstate potius q̃ hyeme dandũ nõ est in dubio.Corpꝰ septé diebus ꝑparandũ cibis acribus,abstinentia uini,q̃rto & tertio de uomitionibus pridie cœnæ abstinétia.

Album e dulci

Albũ e dulci daẛ, aptissime uero in lacte aut pulte. Nuꝑ inuenere dissectis rhaphanis inserere helleboꝝ, rursusꝗ cõprimere rhaphnos, ut trãseat ius, atqꝫ eo leniméto dare. Reddi post q̃ttuor fere horas icipit Totũ opus septenis pagiẛ horis. Medeẛ ita morbis comitialib⁹, ut dixim⁹, uertigini, melãcholicis, insaniẽtib⁹, lymphaticis, elephãtiæ albæ, lepris. tetão, tremulis, podagricis hydropicis, icipiẽtibusqꝫ tympanicis, stomachicis, spasticis, clinicis, ischiaticis, q̃rtanis, q̃ aliter nõ desinãt tussi ueteri, inflãmationib⁹, torminib⁹ redeũtibus. Vetant dari senibus & pueris. Item mollib⁹ ac fœminei corpis, animæue exilib⁹ aut teneris, & fœminis min⁹ q̃ uiris. Itẽ timidis, aut si exulcerata sint ꝑcordia, uel tumeãt, minimeue sanguinẽ excreantibus, causariis, uel latere, ul' faucib⁹. Medeẛ extra corporis eruptionib⁹ pituitæ cum axungia salsa illitũ. Itẽ suppurationi ueteri. Mures polẽta admixtũ necat. Galli sagittas i uenatu helleboro tĩgũt, circũcisosqꝫ uulneẛ teneriorẽ sentiri carnem affirmant. Muscæ quoqꝫ necanẛ albo trito, & cum lacte sparso. Eodem & phthiriasis emẽdeẛ.

De mithridatia, & scordoti, siue scordio, & polæmonia, uel philæteria, uel chilio, dynama, & eupatoria, & centaurea siue chironia, & de lecto centaureo libadio felle terræ, & triorche medicinæ. Cap. vi.

IPsi Mitthridati Crateias adscripsit unam Mithridatiã uocatã. Huic folia duo a radice acãtho similia Caulis inter utraqꝫ sustinens roseum florem. Alteram lenem scordotin, siue scordion ipsius manu adscriptam, magnitudine cubitali quadrangulo caule ramosam quernæ similitudine, foliis lanuginosis. Reperiẛ in Ponto campis pinguibus humidisqꝫ gust⁹ amari. Est & alteri⁹ generis, latioribus foliis, mẽtastro similis, plurimosqꝫ utraqꝫ ad usus per se & iter alia i antidotis. Polæmoniã. alii philæteriã a certamie regũ inuẽtionis appellant. Cappadoces autẽ chilodynamã radice crassa, exilibus ramis, quibus i sũmis corymbi dependẽt, nigro semine, cætero rutæ similis. Nasciẛ i mõtosis. Eupatorio quoqꝫ regiã auctoritatẽ habet. Caulis lignosi nigricãtis hirsuti, cubitalis aliquãdo & amplioris foliis ꝑ interualla. v. foliis, aut canabis ꝑ ambitũ incisis quinqꝫ ꝑtito, nigris & ipis plumosisqꝫ radice supuacua. Semen dysentericis in uino potũ auxiliaẛ unice. Cẽtaurea curatus dicitur. Chiron cum Herculis exceptus hospitio pertractanti arma, sagitta excidisset i pedem, quare aliqui chironiũ uocant. Folia sunt lata & oblõga, serrata ambitu, dẽsa ab radice, caules ternũ cubitoꝝ geniculati. In his capita ceu papauerũ. Radix uasta rubẽs, tenera fragilisqꝫ ad bina cubita madida. Succo amara cum q̃dã dulcedine. Nasciẛ i collib⁹ pingui solo. Laudatissima Arcadia, elide, messenia, pholoe, & lyceo atqꝫ in alpib⁹, pluribusqꝫ locis in lycia. Quidã & ex ea lyciũ faciũt. Vis in uulnerib⁹ tãta, ut cohærescere etiã carnes tradanẛ, si coquãẛ simul. In usu radix tantũ duabus drachmis bibẽda quib⁹ dicetur, si febris sit, in aq̃ trita, cæteris in uino. Medeẛ & oĩum morbis decoctæ succus. Est alteꝝ centaurion cognoie lecton, minutis foliis, quod aliq̃ libadion uocãt, quoniã secundũ fontes nasciẛ, origano simile, angustiorib⁹ & longioribus foliis, angulosos caule paululũ alto fruticãti, floẛ lychnidis, radice tenui & supuacua succo efficax. Ipsa herba autũno legiẛ, succus e frõde. Quidã caules concisos madefaciũt dieb⁹. xviii. atqꝫ ita exprimũt. Hoc centaurion nostri uel terræ uocant, ꝓpter amaritudinẽ summã. Galli exacum, quoniam omnia mala medicamẽta potum e corpore exigat per aluum. Tertia est centauris cognomine triorchis. Qui eam secat rarũ est, ut non uulneret sese. Hæc succũ sanguineũ mittit. Theophrastus defendi eam, impugariqꝫ colligẽtes tradit a triorche accipitrũ genere, a quo & nomẽ accepit. Imperiti confundunt hæc omnia, & uni generi assignant.

De climenio, & gentiana, & lysimachia, & parthenide, & artemesia, & ambrosia, & nymphea, heraclio, & euphorbia medicinæ. Cap. vii.

CLimenos a rege herba appellata est ederæ foliis ramosa caule inani, articulis ꝑcincta odore graui & semie ederæ syluestribus, & montosis nascens. Quibus morbis pota medeaẛ, dicemus. Sed hic indicandũ est dum medeaẛ, sterilitatẽ pota etiã i uiris fieri. Græci plantagini similem esse dixerunt, caule, quadrato, foliculis cum semine inter se iplexis, uelut in polyporum cirtis. Et succus autẽ in usu. Vis eius summa in refrigerando. Gentianã inuenit Gentius rex Illyrioꝝ ubiqꝫ nascentẽ, in Illyrico famẽ præstantissimã folio fraxini, sed magitudine lactucæ, caule tenero pollicis crassitudie, cauo & inani, ex iteruallis foliato, triũ aliq̃ñ cubitorũ, radice lenta. subnigra, sine odore, aquosa, mõtib⁹ subalpinis plurima. Vsus in radice & succo. Radicis natura est excalfa- ✣ Aure
ctoria, sed ꝑgnãtibus nõ bibenda. Inuenit & Lysimachus herbã lysimachiã quæ ab eo nomen reti- um.
net, celebrata Erasistrato. Folia hꝫ salicis uiridia, florẽ ✣ purpureũ, fruticosa, ramis erectis, odore Diosco.

graui,gignit in aquosis. Vis eius tanta est,ut iumētis discordātibus iugo īposita asperitatē cohibeat.Mulieres quoq; hac gl'iam affectauere.In q̄bus Artemisia uxor Mausoli adoptata herba,quę anthea Parthenis uocabat.Sūt q ab artemide Artemisiā coguominatā putēt,quoniā priuati medicat fœminaꝝ malis.Absynthii antē modo fruticosa maiorib⁹ foliis pinguibusq;.Ipsius duo genera,Altera latiorib⁹ foliis,altera tenera tenuiorib⁹,& nō nisi in maritimis nascēs. Sūt qui in mediterraneis eodē noīe appellāt simplici caule,minimis foliis,flores copiosi erūpētes,eū uua maturescit odore nō iniucūdo,quam quidā brotin,alii ambrosiā uocant. Talis in Cappadocia nascit. Nymphæa nata tradit a nympha zelotypia erga Herculē mortua.Quare heracleon uocant aliq alii rhopalon a radice clauæ sili.Ideoq; eos q bibāt eā.xii.diebus coitu geuituraq; priuari. Laudatissima in orchomeno & marathone,Bœoti Madon uocāt,q & semē edūt.Nascit i aquosis, foliis ✤Ei allium. magnis i sūma aq̄,& aliis ex radice ꝓdeuntib⁹ flore lilio simili,& cū defloruerit capiti papaueris. In caule secat autūno.Radix nigra i sole siccat,aduersatq; ✤aluinis. Est & alia nymphęa i thessalia amne Peueo,radice alba,capite luteo,rosæ magnitudie.Inuenit & patrū nroꝝ ætate rex Iuba quā appellauit euphorbiā medici sui noīe & fratris musæ,a quo diuū Augustū cōseruatū indicauimus.lidē fres istituere a balneis frigidā multa corpa astringi.Autea nō erat mos nisi calida tantū lauari,sicut apud Homerū etiā inuenim⁹.Sed Iubæ uolumē quoq; extat de ea herba,& claꝝ ꝓconiū.Inuenit eam in mōte Atlante,spectat foliis acāthiuis. Vis tanta est,ut uel e lōginquo succ⁹ excipiat incisę conto.Suscipit excipulis uētriculo hædino.Humor lactis uidet effluere. Siccatur cōto.Sie thuris effigiē habet.Qui colligūt clarius uidēt.Contra serpētes medetur. Quacūq; parte pcussa uertice inciso,& medicamento addito.Ibi getuli q legūt,hædino lacte adulterāt,sed discernit igni.Id eīn quod syncerū nō est fastidiendū odorē hēt,multū infra hūc succū est qui i Gallia fit ex herba chamælea granū coccifetente.Fractus ammoniaco similis est,etiā leui gustu os accensum diu detinens,& magis ex interuallo,donec fauces quoq; siccet.

De Plantagine,& bugiosso,& cynoglosso,& buphthalmo,& scythica,& de spartania,& hippice,& ischæmone,& betonica,& cantabiaca,& consiligiue,& hyberida,& chelidonia,& canaria,& elaphobosco,& dictāno,& aristolochia,& q̄d eius delectatione inuoluāt pisces,& statim capiantur,& medicinæ contra serpentiū ictus ex herbis quas superius nominauit. Cap.viii.

CElebrauit & Themison medicus uulgarē herbam plantaginē tanq̄ inuentor uolumine de ea edito.Duo eius genera.Minor angustiorib⁹ foliis & nigrioribus, linguæ pecoꝝ similimis,caule anguloso in terrā iclinato i pratis nascēs.Altera maior foliis laterum modo inclusa,quæ quia septena sunt,quidam eam heptapleuron uocauere.Huius & caulis cubitalis est,& napi siis.Nascitur in humidis multo efficacior.Vis mira in siccando desandoq; corpe,cauterii uicē obtinēs.Nulla res æq̄ sistit fluctiones,quas græci rheumatismos uocāt.Iungitur huic boglossos boum linguæ similis,cui ꝑcipuū ꝙ in uinū deiecta animi uoluptates auget,& uocatur euphrasinū.Iūgitur & cynoglossos,caninas imitās linguas,topiariis operib⁹ gratissima. Aiūtq; quæ tres thyrsos seminis emittat,eius radicē potam ex aqua ad tertianas prodesse,quæ quattuor ad quartanas.Est alia similis ei,& quæ ferat lappas minutas.Eius radix pota ex aqua, rauis & serpētibus aduersatur.Est & buphthalmos silis boū oculis,folio fœniculi,circa oppida nascēs ruticosa,caulib⁹,q & mādūtur decocti.Quidam cachlam uocant.Hæc cum cæra steatomata discutit. Inuenere herbas & uniuersæ gētes.Scythia eam primū,quæ scythice uocatur,circa Bœotiā uascens prædulcis.Aliā quoq; utilissimā,quam spartaniam uocant.Magna & ea cōmēdatio.ꝙ in ore eam habentes famem sitimq; non sentiunt.Idem præstat apud eos hippice dicta,ꝙ in equis quoq; eundē effectum habeat.Traduntq; his duabus herbis Scythas etiam in duodenos dies durare in fame siti q;.Ischæmonem Thracia inuenit,qua ferunt sanguinē sisti:non apta modo uena,sed ēt pręcisa. Serpit e terra millo similis,foliis aspis & lanuginosis farcitur in nares.Quæ in Italia nascit, & sanguinē eodē adalligata sistit.Vetone in Hispania eam quæ betonica dicitur i Gallia. In Italia autē serratula,a græcis cestron,aut psychotrophon ante cūcta laudatissima.Exit anguloso caule,cubitoꝝ duū a radice spergēs,folia fere lappati serrata stramine purpureo.Folia siccantur in farinam plurimos ad usus.Fit uinū ex ea & acetū stomacho & claritati oculoꝝ.Tantūq; gloriæ habet, ut domus in qua sata sit,tuta existimetur a piaculis oībus.Iu eadē Hispania inuēta est cātabrica ꝑ diui Augusti tēpora a Cātabris repta.Nascitur ubiq; caule iūeeo pedali,in quo sūt flosculi oblongi uelut calathi.Iu his semeu ꝑq̄ Minutū.Nec alias defuere hispauiæ herbis exqrēdis, ut in qui

bus etiamnũ hodie in uirorũ lætiore cõuictu potioné e centũ herbis mulſo additis credidere ſaluberrimam ſuauiſſimãq;.Nec quiſq̃ genera earum iam nouit,aut moltitudinem.Numerus tãtũ conſtat in nomine.Noſtra ætas meminit herbam in Marſis repertam.Naſcitur aquiculis circũ oi cum neruefiæ,uocaƭ cõſiligo.Prodeſt ut demonſtrabimus ſuo loco,deploratis i phrhiſi.Inueniƭ nup & Seruilius Democrates primus medentiũ quam appellauit hiberidã,quanq̃ ficto nomie inuentioni eius aſſignato carmine.Naſciƭ maxie circa uetera monumẽta parietinaſq; & iculta itinerũ.Floret ſemp folio naſturtii,caule cubitali,ſemie tã pno,ut uix aſpici poſſit.Radici odor naſturtii.Vſus æſtate efficacior,& recẽti tantũ.Tundiƭ difficulter.Coxẽdicibus & articulis oĩbus cum axungia modica utiliſſima,uiris plurib9,q̃ternis horis,fœminis min9 dimidio adalligata,ut dein in balneũ deſcendaƭ in calidã,& poſtea oleo & uino corpus perungaƭ,diebuſq; uicenis interpoſitis idem fiat,ſicca admõitio doloris ſupſit.Hoc modo rheumatiſmos oẽs ſanat occultos.Imponiƭ in ĩpa inflãmatione,ſed iminuta.Animalia quoq; inuenere herbas inprimiſq; chelidoniam.Hac eñ hirundines oculis pullorũ in nido reſtituunt uiſum,ut quidam uolunt,etiã erutis oculis.Genera ei9 duo.Maior fruticoſo caule,folio paſtinacæ erraticæ ampliore ĩpa altitudie duũ cubitoꝝ.Color albicans,flos luteus.Minori folia ederæ rotũdiora,minus candida.Succ9 croci mordax.Semen papaueris.Florent aduentu hirundinũ.Diſceſſu marceſcũt,Florentibus ſucc9 exprimiƭ,& in æreo uaſe cũ melle Attico leniter cinere feruẽti decoquiƭ,ſingulari remedio cõtra caligies oculorum.Vtunƭ & per ſe ſucco i collyriis,quæ chelidonia appellanƭ ab ea.Inuenerũt & canes canariã qua faſtidiũ deducũt,eamq; in noſtro cõſpectu mandunt,ſed ita ut nunq̃ intelligatur quæ ſit,etenim depaſta cernitur.Notata eſt autẽ hæc aĩalis huius malignitas i alia herba maior.Percuſſus eñ a ſerpente,mederi quadã ſibi dicitur,ſed illam homie inſpectãte nõ decerpit.Simplicius ceruæ mõſtrauere elaphoboſcon,de qua dixim9.Item ſeſeli enixæ a partu dictamnũ oſtẽdere(ut indicauimus)uulneratæ eo ſtatim decidẽtibus telis.Nõ eſt alibi q̃ in Cræta,ramis p̃tenue,pulegio ſimile,feruẽs & acre guſtu,foliis tantũ utunƭ.Flos null9 ei eſt,aut ſemen,aut caulis.Radix tenuis & ſuperuacua.Et in Creta autẽ non ſpacioſe naſciƭ,mireq; a capris expetiƭ.Pro eo eſt & pſeudodictãnum multis in terris naſcẽs,folio ſimili,ramulis minoribus,a quibuſdã cõdris uocatũ.Minoris effectus ſtatim intelligiƭ.Dictamõ eñ minia portiõe accẽdit os.Qui legere eam,in ferula uel arundine condunt præligantq;,ne potẽtia euaneſcat.Sunt qui dicant utrãq; naſci multifariã,ſed deteriores in agris pinguibus,ueram q̃dam dictamũ nõ niſi in aſperis.Eſt tertium genus dictamũ uocatũ,ſed neq; facie,neq; effectu ſimile,folio ſiſybris,ramis maiorib9,ꝓcedente pſuaſione illa,quicquid in creta naſciƭ infinito p̃ſtare cæteris eiuſdẽ generis alibi genitis,Proxie q̃ꝺ in parnaſo,alioquin herbiferũ eſſe & Peliũ montẽ in Theſſalia.Et telethriũ in Eubœa.Et totã Arcadiã ac Laconicã.Tradũt arcades q̃dem nõ medicamibus uti ſed lacte circa uer,qñ tunc maxime ſuccis herbæ turgeant mediceanƭq;,oberes paſcuæ.Bibunt autem lac uaccinum,quoniã boues oĩuoræ ſũt in herbis.Potentia earum per quadrupedes etiamnũ duob9 claris exẽplis manifeſta fit.Circa abderã & limitẽ,qui diomedis uocaƭ equi paſti iflãmanƭ rabie,circa pothniam uero aſini.Item nobiliſſimas ariſtolochiæ nomen dediſſe grauidæ oidenƭ,eſſet ariſte lechuſes,Noſtri malũ terræ uocant,& q̃ttuor genera eius ſeruant.Vnum tuberibus radicũ,rotundis foliis,inter maluã & ederã nigrioribus pinguioribuſq;.Alterũ maſculæ radice,longa quattuor digitoꝝ longitudine baculi craſſitudine.Tertiũ longiſſimæ tenuitatis uitis nouellæ cui ſit p̃cipua uis,q̃ clematicis uocaƭ,ab aliis Cretica.Oĩes colore buxeo,caulibus paruis,flore purpureo.Ferũt baculas paruas uelut cappari Valent radice tantũ.Eſt & quæ piſtolochia uocaƭ quarti generis,tenuior q̃ ꝓxime dicta,dẽſis radicis capillamẽtis iunci plenioris craſſitudine.Hanc q̃dam polyrrhizon cognominant.Odor oim medicat9.Sed oblõga radice tẽuiorq; gratior.Carnoſi eñ ẽ corticis,unguẽtis quoq; nardinis cõueniẽs.Naſcunƭ pinguibus locis & cãpeſtrib9.Effodere eas meſſib9 tẽpeſtiuũ,ita deſquãmato terreno ſeruanƭ.Maxie tñ laudaƭ Pontica.Et in quocũq; gñe põderoſiſſima quæq; medicinis aptior.Rotunda cõtra ſerpẽtes.Oblonga in ſũma tamẽ gloria eſt etiã modo.A cõceptu admota uuluis i carne bubula mares figurat,ut tradiƭ.Piſcatores Cãpaniæ radicẽ eam,quæ rotunda eſt,uenenum terræ uocant,corãq; nobis cõtuſam imixta calce in mari ſparſere,aduolãt piſces cupiditate mira,ſtatiq; exaĩati fluitãt.Quæ polyrrhizos cognoiaƭ,cõuulſis,cõtuſis,ex alto p̃cipitatis,radice pota ex aqua utiliſſima eſſe tradiƭ.Semie pleureticis & neruis cõfirmare,excalfacere.Eadẽ ſatyrion eſt.Verũ & effectus earũ uſuſq; dicendi ſunt.Ordiendumq; a malorũ omniũ peſſimorũ,id eſt ſerpen-

tiũ ictu. Medenť ergo Británica herba. Panaces generũ omniũ radix e uino. Chironiæ & flos, & semen porũ illitũq; ex uino & oleo. Priuatimq; qoæ cunila bubula appellať. Polemonia uel phile reris drachmis q̃truor ex mero. Teucria, sideritis, scordotis, ex uino priuari ad angues potæ & illitæ, siue sueco, siue folio, siue decocto. Cẽtauriæ maioris radice drachma i uini albi cyathis tribꝰ. Gẽtiana p̃cipue aduersus angues duabꝰ drachmis cũ pipe & rura uiui cyarhis. vi. siue uiridis, siue sicca. Et lysimachiæ odoré fugiũt serpẽtes. Dať ex uiuo p̃cussis chelidonia. Morsibus imponiť betonica p̃cipue, cui uis tanta perhibeť, ur inclusæ circulo eiꝰ serpẽtes ip̃e sese interimat flagellãdo Dať & ad ictus semẽ eius denarii põdere cũ tribus cyathis uini; uel farina drachmis tribus sextario aquæ imponiť. Cãtabricæ, dictami, aristolochiæ radicis drachma in uini hemie sæpiꝰ bibẽdę, p̃dest & illita ex aceto. Sil'r pistolochiæ. Quin & oino suspẽsa supra focũ fugat e domibꝰ serpẽtes.

De argemonia, & agarico, & echyo, & hyoscyamo. & hierabotane, & blattaria, & lemonia, & q̃nq; folio, & dauco, & persolata, & arctio, & cyclamiuo, & peucedano. Cap. ix.

ARgemouia quoq; radice eius denarii pondere in uini cyathis rribus potať. Plura de ea conuenit dici, cæterisq; quæ primũ noiabunr. In eo autẽ genere medendi primum conuenit, quáq̃ noiari in quo maxie ualebit. Folia habet anemonæ æqualia, diuisa apii modo, caput in eaulieulo papaueris syluestris, item radicem. Suecũ croci colore acrem & acutũ. Nasciť & i aruis apud nos. Nostri tria genera eius faciunt, & id demum probãr cuius radix thus redoleat. Agaricon ur fungus nasciť in arboribus circa Bosporũ, colore candido. Dať obolis quartuor cõtritũ cũ binis & cyathis aceti mulsi. Id q̃d in ✣Gallia nasciť infirmiꝰ habeť. Præterea mas spissior amariorq;. Hic & capitis dolores facit. Fœmia solutior i iuitio gustꝰ dulcis, mox i amaritudinẽ trãsit.

✣Galatia.

Echyos utriusq; generis pulegio si'is. Foliis cordata, drachmis duabꝰ ex uini cyathis q̃ttuor dať. Itẽ altera q̃ lanugine distinguiť spinosa, cui & capitula uiperæ si'ia sunt hęc ex uino & aceto. Quidam arcion personarã uocãt, cuius folio nullũ est latiꝰ, grãdes lappas ferẽtẽ. Huius radicem decoctam ex aceto dãt potui. Hyoscyamũ cõtusum cũ foliis ex uino datur peculiariter cõtra aspidas. Nulla tamẽ Romanæ nobilitatis plus habet q̃ hierabotanę. Aliqui paristereon, nostri uerbenacã uocãr. Hæc est quã legatos ferre ad hostes indicauimus. Hac Iouis mẽsa uerriť. Domus purganť. lustrãturq;. Genera eius duo sunt. Folia quã fœminã putãr. Mas rarioribꝰ foliis. Ramuli utriusq; plures, tenues, cubitales, angulosi. Folia minora q̃ q̃reos, angustioraq;, diuisoris maioribus, color glaucus, radix lõga, tenuis. Nasciť ubiq; i planis aquosis. Quidã nõ distinguũt, sed unum oino genus faciũt, quoniã utraq; eosdẽ effectus habeat. Vtraq; sortiuntur galli, & præciuũt respõsa. Sed magi utiq; circa hãc insaniũt. Hac perũctos ĩpetrare quæ uelint, febres abigere, amicitias cõciliare, nulliq; nõ morbo mederi. Colligi circa canis ortũ debere, ita ur ne luna aut sol cõspiciať, fauis añ & melle terræ ad piamẽtũ datis. Circũscriptã ferro effodi sinistra manu, & i sublie tolli. Siccari in umbra sepatim, folia, caulẽ, radicẽ. Aiũtq; si aqua spargať tricliniũ, q̃ maduerit, lætiores cõuictus fieri. Aduersus serpẽres cõteritur ex uino. Est si'is uerbasco, herba, quæ sæpe fallir pro eo capta, foliis minꝰ cãdidis, cauliculis pluribꝰ, flore luteo. Hæc abiecta blatras iu se cõtrahit, iõq; Romæ blattariã uocãr. Lemoniũ succum lacteum mitrit, cõcrescẽtem gummi modo humidis locis. Dať denarii põdus i uino, Quinquefoliũ nulli ignotũ est, cũ etiã fraga gignẽdo cõmẽdetur. Gręci oocãt *pẽrapẽres; siue chamezeleõ, siue pentaphyllon. Cũ effoditur rubrã hẽt radicẽ. Hæc inarescens nigrescit & angulosa fit. Nomẽ a numero folioꝝ haber. Et ipsa herba incipit & definit cũ uite. Adhibetur & purgãdis domibꝰ. Aduersus serpẽres bibitur & eiꝰ radix q̃ sparganion uocatur ex uino albo. Dauci genera q̃rtuor fecit Petronius Diodotus, quæ p̃seq uihil attinet, cũ sint differẽtiæ duæ. Probarissimæ i Creta mox i Achaia, & in siccis ubicũq; nati, fœniculi si'itudine, candidioribꝰ foliis & minoribꝰ hirsutisq;. Caule pedali recto radice suauissimi gustus & odoris. Hoc genus in saxosis nasciť meridianis. Reliq̃ gña ubiq; nascũť terrenis collibꝰ limitibusq;, nec nisi pingui foso, foliis coriãdri, caule cubitali, capitibꝰ rotũdis, sæpe pluribꝰ q̃ ternis, radice lignosa, sed cum inaruerit supuacua. Semẽ eiꝰ cymino si'e, prioris milio albũ aere, odoratũ oibus & feruẽs. Secundum priore uehemẽtius est, ideoq; parce sumi debet. Si iã maxime tertiũ genꝰ facere libeat, est simile staphylino, q̃d' pastinaceã erraticã appellãt, semie oblongo, radice dulci. Oĩa hæc & hyeme & æstate sũt intacta q̃drupedi, nisi post abortus. Ex aliis usus semis. Ex cetera radicis dulcis, & magis ad serpẽtes est. Bibiť e uino drachma una, Datur & q̃drupedibꝰ p̃cussis. Theriouarca alia q̃ magica et i n̄ro orbe nasciť, fruticosa foliis subuiridibꝰ, floſ roseo. Serpẽtes necat cuicũq; admota fue

*Pentapeges.

rit.Et hæc torporé affert.Persolatá quá nemo ignorat,græci uero ✤arction uocát,folia hꝫ maiora ét cucurbitis & hirsutiora,nigrioraq; & crassiora,radicé albá & grandé. Hæc ex uino bibiť denarioꝝ duũ pódere.Itẽ cyclamini radix cõtra serpétes oĩes.Folia habet minora q̃ edera, nigriora & tenuiora sine angulis in qbus albicát maculæ.Caule exiguo, inani,floribus purpureis,radice lata,ut rapũ uideri possit,cortice nigro.Nasciť in umbrosis,a nostris tuber terræ uocať.In ofb⁹ seréda domib⁹.Si uerum est ubi sata sit nihil nocere mala medicaméta, amuletũ uocant,narrátq; ea ebrietaté repſentari.Addita in uinũ radice,& siccata scyllæ modo cõscisa reponitur,decoquiturq; eadé ad crassitudiné mellis.Suum tamen ueneuũ inest ei,traduntq; si prægnans radicem eá trásgrediať,abortũ fieri.Est & altera cyclaminos cognoíe cyssanthemos geniculatis caulibus supuacuis a priore distás,circa arbores se uolués acinis ederæ,sed mollibus.Flore cádido, speciosa,radice supuacua.Acini tantũ in usu,gustu acri,sed lenti.Siccanť in umbra,tusiq; diuiduntť i pastillos.Mihi & tertia cyclaminos demõstrata est,cognomine chamæcissos,uno oĩno folio,radice ramosa,qua pisces necabáť.Sed iter primas celebrať peucedanũ,laudatissimũ in *Arcadia, mox Samothraciæ.Caulis est ei tenuis,lõg⁹ fœniculo filis,iuxta terrá foliosus,radice nigra,crassa, graui odore,succosa.Giguiť in mõtibus opacis.Fodiť exitu autũni.Placét tenerrimæ & altissimæ radices.Hæ cõciduoť in q̃ternos digitos osseis cultellis,fundũtq; sucũ in umbra,capite pri⁹ & narib⁹ rosaceo perunctis,ne uertigo sentiať.Et alius succus inueniť caulibus adhærés, incisisq; manat.Probať crassitudine mellea,colore ruso,odore suauiter graui ferués gustu.Et hic in usu & radix,& decoctũ ei⁹ plib⁹ medicamétis.Succo tñ efficacissimo,q resoluiť amaris amygdalis,aut ruta.Bibiturq; cõtra serpétes,& ex oleo perũctos tueť.Ebuli quoq;(qué nemo ignorat)fumo fugáť serpentes.Priuatim aduersať scorpionib⁹ palæmoniæ radix,uel alligata tantũ.Item phalágio, ac cæteris minoribus uenenatis.Scorpionib⁹ aristolochia.Agaricũ obolis q̃tuor in uini mixti cyathis totidé,Verbenaca & phalágio cũ uino aut posca.Itẽ quinquefoliũ daucũ. Verbascũm græci plomon uocát.Gña habet prima duo.Albũ in quo mas itelligiť. Alteꝝ nigrum in quo fœmina. Tertiũ gen⁹ nõ nisi in sylvis inueniť.Sũt folia brassicæ latiora,pilosa,caulis erectus,cubitali amplior.Semé nigrũ inutile.Radix una crassitudine digiti.Nascunť & in cápestribus. Syluestri folia elelisphaci,alta,ramis lignosis.Sũt & plomides duæ hirsutę,rotũdis foliis,humiles.Tertia lychnitis uocať.Ab aliis aũt thryalis,foliis ternis,aut cũ plurimũ q̃ternis,crassis,pinguibusq;, ad lucernaꝝ lumina aptis.Aiunt in foliis eius quam fœminá diximus,ficus omnino nõ putrescere.Distigui genera hæc pene supuacuũ est,cum sint oĩa eiusdé effectus.Cõtra scorpiones bibitur radix cũ ruta ex aqua magna amaritudine,sed effectu pari.Telegonon herba ab aliis scorpion uocať. ꝓpter similitudiné radicis,cui⁹ tactu moriunť scorpiões,Itaq; cõtra eoꝝ ictus bibitur. Scorpioné mortuũ si quis helleboro candido linat,reuiuiscere aiunt. Telegonon oém quadrupedem necat iposita uerédis radice.Folio qdé intra eundé dié,qd' est filé cyclamino. Ipa geniculata nasciť in opacis.Scorpionib⁹ aduersať & betonicæ succus,ac plantaginis.Sũt & ranis uenena rubetiuis maxie;uidimusq; psyllos in certamie patinis cádefactas admittétes ociore etiá q̃ aspidũ pernicie. Auxiliať eis phrynion in uino pota.Aliqui neurada appellát,alii [illegible] florib⁹ paruis, radicib⁹ multis neruosis bene olentibus,Itẽ alisma,quá alii damasonion,alii lyron appellant.Folia ei plántaginis,nisi angustiora essent,& magis laciniosa,cõuexaq; in terrá. Alias etiá uenenosa filr. Caule simplici & tenui,cubitali,capita thyrsi,radicib⁹ densis,tenuibus,ut ueratri nigri, acrib⁹ odoratis pinguibus.Nasciť in aquosis.Alterũ genus eiusdé in sylvis nigrius maiorib⁹ foliis.Vsus in radice utriusq; aduersus ranas & lepores marinos drachmæ põdere in uino potũ, Lepori marino aduersať,& cyclaminos, Veneni uim,canis quoq; rabidi morsus habét,cõtra quos erit cynorhodũ, de quo dixim⁹.Plátago ad oés bestiarũ morsus pota atq; illita ꝓdest.Betõica ex mero ueteri.Peristereos uocať caule alto foliato cacumine in alios caules se spargés.colũbis admodũ familiaris: Vnde & nomen.Hanc habentes negant latrari a canib⁹.Proxima ab his malis uenena sunt: quæ sibimetipsi hoies excogitant.Cõtra hæc oĩa magicasq; artes erit primũ illud Homericũ moly. Dein Mithridatia & scordotis & centaurium.Pota oĩa mala medicamenta exigit per aluum.Betonicæ semé in mulso aut passo,uel farinæ drachma in uini ueteris cyathis.iiii.uomere cogédi,atq; iterũ bibere,iis q quotidie gustét eaꝫ nulla nocitura mala medicamenta tradũt.Poto ueneno aristolochia subuenit eadem mésura quá contra serpétes,Quinquefolii succus.Agaricũ postq̃ uomuerint denarii ponderę ex aq mulsæ cyathis tribus.Antirrhinon uocať siue anarrhinõ,siue lychnis agria

similis lino radice nulla,flore hyacinthi,semie uitulinariũ.Et hoc perũctos uenustiores fieri, nec ullo malo medicamento lædi posse,aut ueneno,siquis in brachiali habeat,arbitrant magi.Similiter eam quã enpleam uocant,tradũtq; ea perũctos cõmendatioris esse famæ.Artemisiam quoq; secum habẽtibus,negant nocere mala medicamẽta bestiamue ullam,ne solẽ qdem.Bibit & hæc ex uino adoersus opiũ.Alligata priuati potens tradit.potaue aduersus ranas.Pericarpũ bulbi gen⁹ est.Duæ eius species.corticee rubro alterũ,alterũ nigro papaueri sile.Sed uis maior q̃ priori,utriq; aũt excalfaciendo . Ideo contra cicutam daut,contra quã & thus & panaces & chironiũ p̃cipue. Hoc uero & cõtra fungos.Verũ & generatim mẽbratiq; singulis corporũ morbis remedia subtexemus.Orsi a capite.Alopecias emẽdat nymphææ & cicutæ radix,si una tritę illinant.Polytricha distat a callitricha.q; iũcos albos habet,& folia plura maioraq;.Frutice quoq; maior est,& defluẽtem capillũ cõfirmat & dẽsat.Itẽ lingulaca circa fontes nascens,cui⁹ radix admixta cõbusta terit cũ adipe suis nigræ,id quoq; excipit ut eius fit suis,quę nunq̃ pepit.Sol subide plurimũ cõfert illitæ.Similis usus est cyclamini radicis.Pruriginẽ ueratri radix tollit in oleo decocta,uel in aq̃ . Capitis dolori medet panacis omniũ generũ radix i oleo cõtrita.Aristolochia & hiberis adalligata hora,uel diuti⁹ si pati possit comitãte balnei usu.Medet & daucum. Purgat aurẽ cyclaminos cũ melle in nares addita,& ulcera capitis sanat illita.Medet & peristereos.Cacalia siue leõtice uocatur semẽ margaritis minutis simile,dependẽs inter folia grandia in montibus fere.Hui⁹ grana.xv. i oleo macerant,atq; ita aduerso capillo caput ungit.Fit & ex callitriche sternutamẽtũ. Folia sũt lẽticulæ similia.Caules iuncis tenuissimis,radice minima.Nascit i opacis & humidis,gustatu feruens.Hyssopũ in oleo cõtritũ phthiriasi restit,& prurigini i capite.Est autẽ optimũ ciliciũ e Tauro monte.Dein pamphyliũ,& smyrnæũ.Stomacho cõtrariũ.Purgat cum fico sumptum per inferna,cum melle uomitionibus.Putant & serpentiũ ictib⁹ aduersari,tritum cũ melle & sale,& cumino . Lonchitis non (ut plærq; existimauerunt) eadem est quæ xyphion,aut phasganion q̃q̃ cuspidi silis semine.Habet eñ folia porri rubentia ad radicem,& plura q̃ in caulẽ capitula personis comicis similia,paruã exerẽtibus lingua radicibus prælongis.Nascit in sitiẽribus.E diuerso xyphiõ, & phasganion in humidis,cum primũ exit,gladii præbet speciẽ caule duũ cubitorũ,radice ad nucis auellanę figurã fimbriata,quã effodi ante messes oportet,siccari in umbra.Supior pars eius cũ thure trita æquo põdere admixto uino,ossa fracta e capite extrahit,aut si qd i corpe suppurat, ul' si calcata sũt ossa.Serpẽtis eadẽ contra uenena efficax.Caput in dolore ueratro i oleo uel rosaceo decocto tritoq; ungi cõuenit.Peucedano ex oleo ul' rosaceo & aceto. Tepidũ hoc prodest & doloribus q plerũq; ex dimidia pte capitis sentiunt,& uertigini.Perũgũt & radice ei⁹ sudoris eã eliciẽdi,qm caustica uis ei est.Psyllion alii cynoides,alii crystalion,alii sicelion, cynomyian appellant, radice tenui,supuacua,sarmẽtosum,fabæ granis in cacuminibus,foliis ✣ canino capiti nõ dissilib⁹, semine aũt pulici,unde & nomẽ hoc in baccis.Ipa herba in uineis inuenit. Vis ei ad refrigerandũ & discutiendum ingens Semẽ in usu. fronti imponit in dolore & temporibus.ex aceto & rosaceo, aut posca. Ad cætera illinit acetabuli mẽsura sextario aquæ dẽsat ac cõtrahit. Tũc terere oporter & crassitudinẽ illinere cuicũq; dolori & collectioni inflãmationiq;. Et uulnerib⁹ capitis medet aristolochia,fracta extrahẽs ossa & i alia qdẽ pte corpis,sed maxie e capite.Silr plystolochia.

✣ Coronopoli Diosco

✣ Thryselinon.

De thyselio,& centaurea, & chelidonia,& panace,& hyoscyamo,& euphorbio. Cap. x.

T✣Hyseliũ est non dissimile apio.Huius radix commanducata purgat capitis pituitas.Oculorum aciem centaurio maiore putant adiuuari,si addita aqua foueantur , Succo uero minoris cũ melle culices nubeculas obscuritatẽ discuti,cicatrices extenuari. Albugides quidem etiam iumentorũ siderite. Iam chelidonia supradictis omĩbus mire medet.Panacis radicẽ cũ polenta epiphoris imponit.Hyoscyami semen bibunt obolo tantundẽ meconii adiicientes, uinũq; ad epiphoras inhibẽdas.Adiungunt & gentianæ succũ,quem coll'yriis acrioribus p meconio miscent. Facit claritatẽ & euphorbiũ inunctis.Instillat plãtaginis succus lippitudini.Caligies aristolochia discutit.Iberis adalligata capiti cũ qnquefolio epiphoras, & siq̃ i oculis uitia sũt, emendat Verbascũ epiphoris imponit.Peristereos ex rosaceo ul' aceto.Ad hypochysis & caliginẽ cyclaminõ i pastillos diluũt.Peucedãi succũ,ut dixim⁹ ad claritatẽ & caligies cũ mecõio & rosaceo. Psyllion illitũ fronti epiphoras suspendit.

De anagallide,siue acoro,& mãdragora,siue circeo,& cicuta,& crẽno agrio,& molibdena,& capno,& alia,& acoro,& iride,& cotiledo,& aizoo,& andrachne,& erigero,

& de ephemero,& delabro Veneris,& de ramiculo medicinæ,& de oris uitiis. Cap.xi.

ANagallida aliq corchoron uocát.Duo genera eius. Mas flore phœniceo,fœmina ceruleo, nõ altiores palmo,frutice tenero,foliis puſillis,rotundis,in terra iacẽtibꝰ, naſcunt in hortis & aquoſis,Prior floret cerulea,Vtriuſq; ſuccus oculoꝝ caliginem diſcutit cũm melle,& ex ictu cruoré & argema rubẽs,magis cũ attico melle inunctis.Pupillas dilatat, & ideo hoc in unguntur ante,quibus paracẽteſis fit.Iumentoꝝ quoq; oculis medentur.Succus caput purgat p nares infuſus,ita ut deinde uino colluat,Bibit & cõtra angues ſucci drachma in uino,Miꝝ q fœminá pecora uitát.At ſi decepta ſimilitudine(flore eñ tantũ diſtát)deguſtauere, ſtatĩ ea quæ aſyla uocat in remedio quærũt.Ea a noſtris ferus oculus nũcupat.Præcipiunt aliqui effoſſuris ante ſolẽ ortũ priuſq̃ quicq̃ aliud loquant ter ſalutare eá,tunc ſublatam exprimere.Ita præcipuas eſſe uires.De euphorbio ſatis dictũ eſt,cuius ſuccus lippitudini ſi tumor erit.Item abſinthiũ cũ melle tritũ.Itẽq; betonicæ farina cõueniet.Et egilopas ſanat herba eodẽ nomine,quæ in hordeo naſcit tritici folio ſemie cõtrito cũ farina pmixta ĩpoſitaq;,uel ſucco.Exprimit hic e caulibꝰ foliiſq; p̃gnátibus dempta ſpica,& in trimeſtri farina digerit.in paſtillos.Aliq & mandragora utebantur. Poſtea abdicatus in hac curatione eſt.Sed epiphoris quod certũ eſt medet,& oculoꝝ dolori. Radix tuſa cũ roſaceo & uino.Ná ſuccus multis oculorũ medicamẽtis miſcet.Mãdragorá alii Circeium uocát.Duo eius genera.Candidus qui & mas,niger quæ fœmina exiſtimatur.Anguſtioribus foliis q̃ lactucæ.Hirſutis & caulibꝰ,radicibꝰ binis terniſue nigris foris.Intus albis, carnoſis,teneriſq; pene cubitalibꝰ.Ferũt mala auellanaꝝ nucũ magnitudie,& iis ſemẽ ceu pyroꝝ. Album hoc alii arſen,alii moriõ,alii hippoplomon uocát.Huiꝰ folia alba q̃ alteriꝰ latiora ut lappathi ſatiue. Cauẽt effoſſuri cõtrariũ uentũ.Et tribꝰ circulis añ gladio circũſcribũt.Poſtea fodiũt ad occaſuʒ ſpectãte,Succꝰ fit & e malis & e caule deciſo cacumie & radice.Pũctis apta aut decocta utilis hęc uel ſurculo.Cõciſa quoq; in orbiculos ſeruat in uino.Succus nõ ubiq; inuenit,ſed ubi põt, circa uindemias quęrit.Odor grauis eiꝰ,ſed radicis & mali grauior.Mala matura ĩ umbra ſiccant.Succus ex iis ſole dẽſat.Itẽ radicis tuſæ,uel ĩ uino nigro ad tertias decoctæ.Folia ſeruant ĩ muriis efficaciꝰ ✤ Albus rori tñ ſuccus peſtis eſt,ſic quoq; noxiæ uires,Grauedinẽ afferũt etiá olfatu , q̃q̃ mala in aliis terris mandant,nimio tamẽ odore obmuteſcũt ignari.Potu qdẽ largiore ẽt moriuntur.Vis ſomnifica pro uiribꝰ bibẽtiũ.Media potio cyathi unius.Bibit & contra ſerpẽtes, & ante ſectiones*punctioneſq; ne ſentiant.Ob hæc ſatis eſt aliqbꝰ ſomnum odore quæſiſſe Bibit & pro holleboro duobus obolis in mulſo.Efficacius helleborum ad uomitiões & ad bilẽ nigram extrahendá.Cicuta quoq; uenenũ eſt publica Athenienſiũ pœna in uiſá.Ad multa tamen uſus nõ omittendi Semen habet noxiũ.Caulis autẽ eius & uiridis plerũq; & in patinis,Lenis & hic geniculatus ut calami nigricans.Altior ſæpe binis cubitis,in cacumibꝰ ramoſus.Folia coriádri teniora, graui odoratu.Semẽ aniſo craſſius radice cõcaua nullius uſus.Semini & foliis refrigeratoria uis q̃ ſi enecat,incipiũt algere ab extremitatibꝰ corpis.Remedio eſt,priuſq̃ peruẽiat ad uitalia,uini natura excalfactoria.Sed in uino pota irremediabilis exiſtimat,Succus exprimi foliis floribuſq;, tunc enim maxime tẽpeſtiuus eſt & melior.Semine trito expſſus & ſole denſatus in paſtillos necat, ſanguinẽ expiſſando Hæc altera uis.Et ideo ſic necatorũ maculæ in corpibus apparẽt.Ad diſſoluẽda medicamenta utunt illo pro aqua.Fit ex eo ad refrigerandũ ſtomachũ malagma. præcipuus tamẽ eſt ad cohibendas epiphoras æſtiuas,oculorũq; dolores ſedandos circumlitũ.Miſcetur collyriis . Et alios omes rheumatiſmos cohibet.Folia quoq; tumorem omnem doloremq; & epiphoras ſedant. Anaxalaus auctor eſt,mámas a uirginitate illitas ſemp ſtatutas.Quod certuʒ eſt,lac puerperarũ mãmis impoſitá extinguit, Venereq; teſtibus circa pubertatẽ illita.Remedia liberationi quibꝰ bibenda cenſetur,nõ eqdẽ p̃cipuus.Maxima uis terræ pharthotũ,mox Laconicæ . Creticæ , Aſiaticę.In græcia uero Megaticæ,deiñ,Atticæ.Crẽnos agrios gremias tollit oculoꝝ ĩpoſitus, tumorẽ quoq; polenta addita.Naſcit uulgo moliodena, ideſt plumbago etiá in aruo,folio lappathi, craſſa radice hiſpida.Hæc cõmanducata,ſi oculis ſubinde religat,plumbum qđ ẽ genꝰ uitii, ex oculis tollit.Capnos priá quá pedes gallinaceos uocát,naſcẽs in parietinis , & ſepibus ramis tenuiſſimis ſparſiſq; flore purpureo uiridis , ſucco caliginẽ diſcutit.Itaq; ĩ medicamẽta oculoꝝ addit.Silis & noie & effectu,Alia ẽ capnos fruticoſa p̃tenera foliis coriádri,cineracei coloris flos purpureo. Naſcit ĩ hortis & ſegetibꝰ hordeaceis.Claritatẽ facit inũctis oclis delachrymationẽq; ceu fumꝰ,uñ nomẽ accepit.Eadẽ euulſas palpebras renaſci phibet.Acorõ iridis folia hʒ, anguſtiora tñ & lõgi

✤ Alas rorantũ uel recẽ tium.

*Vſtiones. Dio.

ore pedicl'o,radices nigras,minusq; uenosas.Cætero & has files iridis,gustu acres,odore nõ igratas,ructu faciles.Optiæ põticæ,dein galaticę,mox creticę.Sʒ pric i Colchide iuxta Phasin amné, & ubicũq; i aquosis.Recẽtib⁹ uir⁹ mai⁹ q̃ uetustis.Creticæ cãdidiores põticis.Siccãt ntrib⁹ i ũbra digitalib⁹ frustis.Necnõ inueniũt q oxymyrsinæ radicẽ acorõ uocãt. lõq; qdam hãc acrõ agtion uocare malũt.Vis ei ad calfaciẽdũ extenuãdũq; efficax cõtra suffusiões & caligines oculoꝝ succo eiusdẽ poto,cõtraq; serpẽtes.Cotyledon puula berba cauliculo tenero,pusillo,pingui folio & cõcauo,nt coxẽdices.Nascit̃ i maritimis petrosisq; uiridis,radice oliuę mõ rotũda.Oclis medet̃ succo.Est aliud gen⁹ eiusdẽ sordidis foliis,latiorib⁹ dẽsioribusq; circa radicem nelut oculorum cingẽtib⁹ asprimi gust⁹,lõgiore caule,sed pgracili.Vsus eius ad eadẽ q̃ iridis. Aizoi duo gñã,maius in fictilib⁹ uasculis serit̃,qđ aliq bupbthalmon uocãt,alii zoophthalmõ,alii ♣ stergetõ, qđ amatoriis cõueniat,alii hypogesson,qm̃ in suggrũdis fere nascit̃.Sũt q ambrosiã potius nocãr, & qui amerimnon.Itali sedũ magnũ,ant oculũ,aut digitellũ.Alteꝝ minusculũ,quod eritheles uocant. Alii tritheles,qa ter floreat.Alii chrysotheles,aliqui Isoetes.Sed alii Itali sedũ,alii aizoũ. Vtrũq; qm̃ nireat semp,aliq sempuiuũ.Maius cubiti altitndinẽ excedit crassitudiẽ plusq̃ pollicari. Aliđ in cacumĩe linguæ simile carnosum,pingue,largo,succo latitudine pollicari.Alii i terrã cõuexa, alia stãtia,ita ut ambitu effigiẽ imitent̃ oculi.Quod min⁹ est,in muris parietinisq; nascit̃,& tegulis.Fruticosum a radice,& sursum usq; ad cacumen.Foliis angustis mucronatis,succosis palmo alto caule,radix inutilis.Huic filis est,quã Græci andrachnen agriã uocãt. Itali illecebrã pusillis latioribus foliis,& breuiori cacumine.Nascit̃ in petris,& colligit̃ cibi causa.Omniũ haꝝ uis eadẽ, perfrigerare & astringere.Medent̃ epiphoris folia imposita,uel succns inunctus . Purgãt em̃ ulcera oculoꝝ explentq;,& ad cicatricẽ perducũt,palpebras,deglutinãt.Eædẽ capitis doloribus medent̃,succo uel folio tẽporib⁹ illitis.Aduersantur phalangiorum ictibus. Aconito uero maius aizoũ præcipue.A scorpionib⁹ quoq; feriri id habẽtẽ negant.Medent̃ & auriũ dolori. Item succus inunctus hyoscyami modice.Itẽ achileæ & minoris cẽtaureæ,& plãtaginis peucedani cum rosaceo & meconio.Acori succus cũ rosa.Om̃is antẽ strigili calefactus infundit̃. Cotyledon etiam infundit̃ purulẽtis cũ medulla ceruina calefacta.Ebuli radices tritæ & succ⁹ linteo colatus,mox in sole densatus,& cũ op⁹ est rosaceo dilutus & calefactus parotidas.Verbenaca quoq;. Item plantago sanat.Item sideritis cũ axũgia ueteri.Nariũ ozenas emẽdat aristolochia cũ cypero. Dentibus remedio sunt panacis radix cõmãducata,p̃cipue chironiæ. Item collutis succo.Radix hyoscyami ex aceto mãducata.Item polemoniæ cõmãducant̃,& plantaginis radices,aut coluntur i aceto decoctę succo.Et folia sunt utilia. Vel si sanguiẽ gingiuæ putrescãt,uel semen eiusdẽ apostemata,& collectiões gingiuaꝝ sanat.Et aristolochia gingiuas dẽtesue cõfirmat.Verbenaca cũ radice mãducata,& decocta ex uino aut aceto succus collutus.Itẽ quinquefolii radices decoctæ ad tertias uino aut aceto.Prius uero q̃ decoquat̃ aq̃ marina aut salsa lauãtur. Decoctũ diu tenendũ in ore. Quidã cinere qnquefolii fricare malũt.Et uerbasci radix decoqtur in uino ad colluẽdos dentes. Et hyssopo colluũtur,& peucedani succo cũ meconio,uľ radicũ anagallidis magis fœmiæ succo. ab alternare q̃ doleat infuso.Erigeron a græcis,q̃ a nostris uocatur senecio.Hãc si ferro circũscriptã effodiat aliqs,tãgatq; ea dẽtẽ,& alternis ter dispuat ac reponat in eũdẽ locũ,ita ut uiuat herba,aiũt dẽtẽ eũ postea non doliturũ. Herba est sherissagum specie & mollitia,cauliculis subrubicũdis.Nascitur & i tegulis & in muris.Nomẽ hoc græci dederunt,, quia uere canescit.Caput eius numerosa diuidit̃ lanugine,qualis est spinæ inter diuisuras exeũte.Quare eam Callimacb⁹ Achantida appellat,alii pappũ.Nec deiñ græcis de ea cõstat.Alii erucæ foliis esse dixerũt,alii roboris sed minoribus mľto,Radice alii supuacua,alii neruis utile,alii potu strãgulãte.E diuerso qdã regio morbo cũ uino dederũt.E cõtra oia uesicæ uitia.Item cordis & iocineris.Renib⁹ extrahere harenã dixere,Ischiaticis drachmã cũ oxymellite ab ambulatiõe ppinauere. Torminibus quoq; in passo utilissimã,præcordiis etiam,cibo ex aceto eam p̃dicantes,serentesq; in hortis . Nec defuere qui & alterũ genus facerẽt.Nec quale esset demõstrarũt,cõtra serpẽtes in aq̃ bibendã edendamq; comitialibus dantes.Nos eam Romanis experimẽtis per usus digeremus.Lanugo ei⁹ cum croco & exiguo aquæ frigidę trita illinit̃ epiphoris.Tosta cũ mica salis strumis,Epbemeron folia habet *psylli,sed minora,caulẽ parem,florẽ cæruleũ,semen supuacuũ,radicem unam digitali crassitudine,dentibus præcipuũ cõcisam in aceto,decoctamq; ut tepido colluant̃.Et ipa etiam radix mo

♣Erigeneton.

*Lilii. Diosco.

biles sistit. Cauis & exesis imprimit. Chelidoniæ radix ex aceto trita continet ore. Erosis ueratrū nigrum imponit. Mobiles dentes utralibet decocta in aceto firmant. Labrum ueneteū uocant in flumie nascentē. Est ei uermiculus qui circa dentes ligatur, aut canis dētiū cæra icludit. Cauēdū ne euulsa herba terrā tangat. Ranunculū uocamus, quem græci battachion. Genera eius q̄ttuor. Vnū pinguiorībꝰ q̄ coriādri foliis, & ad latitudinē maluę accedētibus, colore liuido, caule albo. gracili, & radice alba. Nascit in limitibus humidis & opacis. Alterū foliosius pluribus foliorum incisuris, altis caulibꝰ. Tertiū minimū est, graui odore. flore aureo. Quartū simile huic flore luteo Omībus uis caustica, si cruda folia imponant: pustulasq; ut ignis faciunt. Ideo ad lepras & psoras utuntur, & ad tollenda stigmata. Causticisq; omībus miscent. Alopeciis iponūt, celeriter remouētes. Radix in dolore cōmanducata diutius rumpit dentes. Eadē sicca concisa sternutamētū facit. Nostri herbarii strumeā uocant, q̄m medetur strumis, & panis parte in fumo suspensa. Creduntq; ea rursus sata rebellare quæ curauerint uitia. Quo celere & plātagine utūtur. Oris ulcera itus succus plātaginis emēdat & folia radicesq; cōmanducata, uel si rheumatismo laboret os. Vlcera fęto remq; quinquefoliū. Vlcera psylliū. Cōposita quoq; ad fætorē, uel maxie pudēdū uitiū tradēmꝰ. Ergo folia myrti & lētisci pari pōdere gallæ syriacæ dimidiū pōdus simul terere i uino uetusto sparsa mandere matutino optimū est. Vel ederæ baccas cū casia & myrrha pari pondere ex uino. Naribꝰ utilissimū est dracontii semen corticū ex melle, etiā si carcinomata in his sunt. Sugillata hyssopo emendantur. Stigmata in facie mandragora illita delet.

CAII PLYNII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER. XXVI.

PROOEMIVM.

Reliquæ per morborū genera medicinæ, & de nouis morbis, & de lychene quid sit, & quando primū in Italia cœperint, & de carbunculo, & de elephantiasi, & Coo. Cap. i.

Sensit & facies hominum nouos oīq; æuo priore incognitos non Italiæ mō uerū etiam uniuersę prope europæ morbos. Tunc quoq; nec tota Italia nec p illyricū galliasue aut hispanias magnopere uagatos, aut alibi quam romæ circaq; sine dolore quidem ullo, aut sine pernicie uitæ, sed tanta fœditate, ut quæcunquæ mors præferenda esset. Grauissimum ex his lychenas appellauere græco nomine, latie q̄m a mēto fere oriebat ioculari primū lasciuia, ut ē pcax natura multorū i alienis miseriis. Mox & usurpato uocabl'o mētagrās, occupātē mltis & ituitꝰ. totosq; utiq; unltꝰ oclis tātū imunibꝰ, descēdētē uero & i colla pectꝰq; ac manꝰ fœdo cutis furfure. nō fuerat hæc lues apd' maiores patresq; nros. Et primū tiberii claudii cæsaris pricipatu medio irrepsit i Italia quodā Perusino eqte Romāo q̄storio scriba, cū i asia appuisset, inde cōtagionē eiꝰ impartiē. Nec sensere id malū fœminæ, aut seruitia, plæbesq; hūilis, aut media, sed pceres ueloci trāsitu osculi, maxime fędiore multorū, qui ppeti medicinā tolerauerāt cicatrice q̄ morbo. Causticis nanq; curabat; nec nisi usq; in ossa corpus exustū esset nō rebellante tedio. Aduenerūtq; ex ægypto genitrice taliū uitiorū medici hāc solā operā afferētes magna sua prēda. Siquidem certū est Manliū Cornutū ex prætoriis legatū Aquitanicæ pnīciæ sestertia. cc. elocasse in eo morbo ad curandū sese. Acciditq; sæpius, ut noua contra genera morborū gregatim sentirētur. Quo mirabilius quid potest reperiri? aliq̄ gigni repēte uitia terrarū in parte certa, certisq; mēbris hominū, uel ætatibus, aut etiā fortunis tanq̄ malo eligente. hæc in pueris grassari, illa i adultis, hæc pcēres sentire, illa paups. L. Paulo. Qu. Martio censoribus primū in italia carbunculū uenisse, annalibus cōscriptū est peculiare Narbonēsis puinciæ malū, quo duo consulares obiere, cōdētibus hæc nobis. Eodē anno Iulius rufus. & Qu. ✣ Locanius Bassus, ille medicorū iscitia sectꝰ hic uero pollice leuæ manus ennlso acu ab semetipo tā puo uulnere ut uix cerni posset. Nascit in occultissimis corporū ptibꝰ, & plærūq; sub lingua duricia rubēs uariis modis, sed nigricās capite, alias liuida corpꝰ intendēs, neq; intumescēs, sine dolore, sine pruritu, sine alio q̄ somni idicio, quo grauatos in tridno aufert, aliq̄n & horrorē afferens: circaq; pustulas puās, rarius feriens stomachū Faucesq; cū inuaserit ocyssime exanimās. Diximus elephantiasin ante Pōpei Magni ætatē nō accidisse in Italia, & ipm a facie sæpius incipientē. In narc prima ueluti lenticula mox inualescente per

✣ Lycanꝰ. Dioscorides

totū corpus maculoſa uariis culoribus,& ineq̄li cute alibi craſſa,alibi tēui,dura.ceu ſcabie aſpa, ad poſterū uero nigreſcēte,& ad oſſa carnes apprimente intumeſcentibus digitis in pedibꝰ manibuſq;.Aegypti peculiare hoc malū,& cū in reges incediſſet,poplīs funebre.Quippe in balneis ſolia tēperant̄ hūano ſanguine ad medicinā eā.Et hic q̄dem morbus in Italia celeriter reſtrinctus ē, ſicut & ille quē gemuiſam appellauer̄ priſci.Inter digitos pedū naſcēbāt etiā noīe oblitteratu.Idip̄z mirabile,alios deſinere ī nobis morbos,alius durare ſicuti colū.Tiberii cæſaris pricipatu irrepſit id malū.Nec quiſq̄ prior imparore ipſu ſenſit,magna ciuitatis ambage cū edicto eius excuſantis ualetudinē legeret nomē incognitū.Quid hoc eſſe dicemus,aut quas deorū iras? Parū em̄ erant homī cætera morboꝝ genera,cū ſupra.ccc.eſſent,niſi etiā noua timerēt?Neq; ipī hoīes pauciora ſibi ope re ſuo negocia importāt.Hæc apud priſcos erant quæ memoramus remedia medicinā ipſa quodam modo reꝝ natura faciente,& diu fuere.

Laus Hippocratis. Cap.ii.

HIppocratis certe qui primus medendi p̄cepta clariſſime cōdidit,referta herbarum mentione inuenimus uolumīa.Nec minus Dioclis Cariſtii,qui ſecundus ætate famaq; extitit.Itē Praxagoræ & Chryſippi,ac deīn Eraſiſtrati.Hierophilo q̄dē q̄q̄ ſubtilioris ſectæ conditori ante omnes celebratā rōnem eam paulatim uſu efficaciſſimo rerum omniū magiſtro peculiariter utiq; medicinæ ad uerba garulitatēq; deſcēdēre.Sedere nanq; in his ſcholis auditioni occuparū gratius erat q̄ ire per ſolitudines,& quærere herbas alias aliis diebus anni.

De noua medicina & Aſcelpiade medico,& q̄ rōne ueterē medicinā mutauerit. Cap.iii.

DVrabat tn̄ antiq̄uas firma magnaſq; confeſſæ rei uindicabat reliquias,donec Aſclepiades ætate Magni Pōp:i rhetoricæ magiſter,nec ſatis in ea arte q̄ſtuoſus.ut ad alias ſagacis ingenii huc ſe repēte cōuertit,atq; ut neceſſe erat hoī qui nec id egiſſet, nec remedia noſſet oculis uſuq; percipiēda torrenti,ac meditata quottidie orōne blādiēs,oīa abdicauit, totāq; medicinā ad caſum reuocando coniecturā fecit.Quinq; res maxime cōmuniū auxiliorū ꝓfeſſus. Abſtinentiam cibi,alias uini fricationem corporis,ambulationem,geſtationeſq;:cū unuſquiſq; ſemetipſum p̄ſtare poſſet intelligere.Fauētibus cūctis ut eſſent uera,quæ facilima erant,uniuerſum ꝓpe humanum genus circūegit in ſe,nō alio modo q̄ ſi cœlo emiſſus aduenīſſent. Trahebat prætereа mētes artificio mirabili,uino ꝓmittēdo ægris,dandoq; tempeſtiue tū frigidā aquā.Et q̄m cauſas morborū prior ſcrutari.Hierophilis inſtituerat,uini rōnē illuſtrauerat. Cleophātus apud priſcos,ipſe cognoīari ſe frigidā dando p̄ferens;& ut auctor eſt.M.Varro,alia quoq; blādimēta excogitabat iam ſuſpendēdo lectulos,quorū iactatu aut morbus extenuaret,aut ſomnos alliceret,iā balneas auidiſſima hoīum cupidine īſtituēdo,& alia multa dictu grata atq; iucūda magna auctoritate,nec minore fama,cū occurriſſet ignoto funeri,relato hoīe ab rogo atq; ſeruato,ne qs leuibus momētis tantam conuerſionē factam exiſtimet.Id ſolum poſſumus indignari unum hominē e leuiſſima gente ſine opibus ullis orſum uectigalis ſui cauſa repēte leges ſalutis hūano generi dediſſe,quas tn̄ poſtea abrogauer̄ multi.Aſclepiadē uero adiuuere multi quorum cura nimis anxia & rudis aut obruēdi ægros ueſte ſudoreſq; oī modo ciendi.Nūc corpora ad ignes torrēdo, ſoleſue aſſidue quærēdo ī urbe umbroſa,imo uero totā Italia imperatrice tum primū penſili balnearū uſu ad infinitū blandiente.Præterea in quibuſdā morbis medendi cruciatus detraxit,ut in anginis q̄s curabant in fauces organo demiſſo.Damnauit merito & uomitiones tunc ſupra modum frequentes.Arguit & medicamentorū potus ſtomacho inimicus,quod eſt magna ex parte uerum. Itaq; nos in primis quæ ſunt ſtomacho utilia ſignemus.

Irriſio magice artis,& de lychene,& tapſia. Cap.iiii.

SVper oīa adiuuere eum magicæ uanitates,in tantum euectæ,ut abrogare herbis fidem cunctis poſſent. Aethiopide herba amnes ac ſtagna ſiccari coniectu. Tactu clauſa omnia aperiri Achimenide cōiecta in aciem hoſtiū trēpidare agmina,ac terga uertere. Latacen dari ſolitā a Perſarū rege legatis,ut quocūq; ueniſſent omniū rerum copia abundarent,ac multa ſimilia. Vbinam iſtæ fuere,cum Cymbri Teutoniq; terribili Marte ulularent?Aut cū Lucullus tot reges magorū paucis legionibus ſterneret.Curue Romani duces primam ſemper ī bellis rōnem cōmertiorū habuere?Cur Hercules Cæſaris miles ī Pharſalia famē ſentir,ſi abūdantia oīs cōtingere unius herbæ fœlicitate poterat?Nō ſatius fuit Aemilianū Scipionē Carthagīs portas herba patefacere. q̄ machinis clauſtra per tot annos q̄terer?Siccent̄ æthiopidæ Pontinæ paludes,tantūq; agri ſuburbanæ redatur

banæ reddaẗ Italiæ. Nãq apud eundem Democritũ inuenitur compositio medicamenti, quo pulchri boniq & fortunati giguanẗ liberi. Cur nunq̃ Persaꝝ regi talis est dedita. Mirum est pfecto hucusq pueðã credulitate antiquoꝝ saluberrimis ortam initiis, si in ulla re modũ humana ingenia nouissent. Atqui nos hanc ipsam medicinam ab Asclepiade repertã suo loco pbaturi cessemus, euectam ultra magos etiam. Sed hæc est oĩ in re animorũ conditio, ut a necessariis orsa primũ cuncta ueuerint ad nimiũ. Igiẗ demonstrataꝝ priore libro herbaꝝ reliquos effectꝰ dicemus, adiiciamusq quas rõ dictauerit. Sed in lychenis remediis atq tam fœdo etiã malo, plura undiq aceruabimus, quãq̃ non paucis iam demonstratis. Medeẗ ergo plantago trita. Quinquefoliũ. Radix albuci ex aceto. Ficulni caules aceto decocti. Hibisci radix cum glutino & acero acri decocta ad q̃rras. Defricanẗ ẽt pumice, & rumicis radix trita ex aceto illiniẗ. Et flos uisci cum calce subactus. Laudaẗ & tithymallũ cum resina decoctum. Lychen uero herba his omnibus pfert, inde nomine inuẽto. Nasciẗ in saxosis folio uno ad radicem lato, caule uno, paruo, longis foliis dependẽtibus. Hæc delet & stigmata. Teritur cum melle. Est aliud genus lychenis petris taniũ adhærẽs, ut muscus, qui & ipse illiniẗ. Hic & sanguinẽ sistit uulneribus instillatus, & collectiones illitus. Morbũ quoq regiũ cũ melle sanat ore illito & lingua. Qui ita curanẗ, aqua salsa lauari iubenẗ, ungi oleo amygdalino, hortẽsibus abstinere. Ad lychenas & tapsiæ radice utuntur trita cũ melle. Anginæ & argemonia medetur sumpta ex uino. Et hyssopũ cum uino decoctũ & gargarizatum. Peucedanũ cũ coagulo uituli marini æq̃s partibꝰ. Proserpinaca cũ muria & ex oleo trita, uel sub ligua habita. Itẽ succus de quinquefolio potus cyathis tribus. Hic & omnibus faucium uitiis medetur gargarizatus. Verbascum priuatim tonsillis in aqua potum.

Ad strumas, & ad digitos, & ad pectus, & ad tussim medicinæ. Cap. v.

Strumis plantago. Chelidonia cũ melle & axungia. Quinquefoliũ. Et radix persolatæ. Itẽ cũ axungia operitur folio suo imposita. Itẽ artemisia. Radix mandragoræ ex aqua. Sideritis lata folia clauo sinistra manu circũ fossa adalligantur custodientia sanatis, ne rursus sata diro herbarioꝝ scelere, ut in qbusdã rebellet. Quod & in his quos artemisia sanauerit pdici reperio. Itẽ in his quos plãtago ✤ Damasconẽ q̃ & caucalis uocatur, sub solstitio collecta, iponitur ex aq̃ cœlesti foliũ tritũ, uel radix cũ axũgia tusa, ita ut iposita folio suo opiatur. Sic & ad oẽs ceruicis dolores tumoresq quacũq in parte. Bellis in pratis nascitur, flore albo aliq̃tenus rubẽte. Hanc cũ artemisia illatã efficaciorẽ pdũt. Cõdurdon herba solstitialis flore rubro suspẽsa in collo cõprimere dicitur strumas. Itẽ uerbenaca cũ plãtagine digitoꝝ uitiis oibꝰ, & priuatim pterygiis. Quinquefoliũ medeẗ pectoris uitiis. Vel qđ grauissimũ ẽ tussis, huic medetur panacis radix ĩ uino dulci. Succꝰ hyoscyami etiã sanguinẽ excreãtibꝰ. Nidor quoq accensi tussientibus. Itẽ scordotis mixto nasturtio, & resina cum melle tusa arida. Facit & per se faciles excreationes. Item centauriũ maius, & sanguinẽ reiiciẽtibus. Cui uitio & plãtaginis succꝰ medetur. Et Betonica obolis tribꝰ in aq̃ cõtra purulẽtas, cõtraq cruẽtas excreatiões. Persolatæ radix drachmæ põderis cum pineis nucleis. xi. Peucedani succus pectoris doloribus & acoꝝ subuenit. Et ideo antidotis misceẗ. Tussi daucũ. Itẽ scythiaca herba, Ea demũ oibus pectoris uitiis tussi & purulenta excreãtibus obolis tribus ĩ passo.

✤ Damasonium, qđ Alisma uocant.

De uerbasco & chamæleuce, uel tussilagine, & becchio, & saluia. Cap. vi.

Totidẽ obolis bibitur uerbascũ, cuiꝰ flos aureus. Tãta huic uis est, ut iumẽtis etiã nõ tussentibꝰ modo, sed illa quoq trahẽtibꝰ auxilietur potus. Quod & de gẽtiana reperio. Radix cacaliæ, q̃ tussilago dicitur, cõmãducata, & in uino madefacta, nõ tussi tm̃, sed & faucibus prodest, hyssopi quoq qnq ramis cum duobꝰ rutæ & ficis tribus decoctis thoracẽ purgãt. Tussim sedat becchiõ, quæ & tussilago dicitur. Duo eiꝰ gña. Syluestris ubi nasciẗ subesse aq̃s credũt, & hoc hñt signũ aq̃leges. Folia sũt maiuscula q̃ ederæ. v. aut. vii. subalbida a terra superne pallida, sine caule, sine flore, sine semine radice tenui. Quidã eãdẽ esse becchion, & alio noĩe chamæ eucen putant. Huius aridæ cũ radice fumus p arũdinẽ haustus, aut deuoratꝰ ueterẽ sanare dicitur tussim. Sed in singulos haustus passum gustãdũ est. Altera a qbusdã saluia appellatur, similis uerbasco, cõteritur ea & colata calefacit, atq ita ad tussim laterisq dolores bibitur. Contra scorpiones eadẽ & dracones marinos efficax. Cõtra serpẽtes quoq ex oleo perungi eã prodest. Hyssopi fasciculus cum quadrante mellis decoquitur ad tussim.

Ad lateris dolores & pectoris, ad orthopnœas, ad iocineris dolorẽ, cordis dolori pulmoni, urinæ, tussi, pectori, ulceribꝰ, renibꝰ, apaticis, ad uomitiões, & ad singultꝰ pleureticis lateri. Ca. vii.

Daucũ nõ legitur niſi ĩ uetuſtis codicibꝰ.

LAteris & pectoris dolores uerbaſcũ cum ruta ex aq̃. Betonicæ farina bibitur ex aqua calida Stomachũ corroborat ſcordotis ſuccus, centauriũ, gentiana ex aq̃ potæ. Plantago autem per ſe ſumpta in cibo cum lente halicæue ſorbitione. Betonica alias grauis ſtomacho, uitia tamen ſanat pota, uel foliis cõmanducata. Item ariſtolochia pota, agaricũ máducatũ ſiccũ, ut ex interuallo merũ ſorbeať. Nymphęa heraclea illita. Peucedani ſuccꝰ. Pſyllion ardoribus ĩponiť uel cotelydon trita cum polenta, uel aizoum. Molon ſcapo eſt ſtriato foliis mollibꝰ paruis radice quattuor digitoꝝ, in qua extrema allii caput eſt. Vocať a quibuſdam ſyron, ex uino ſtomacho & diſpnoeæ medeť. Centauriũ maius ecligmate. Plantago ſucco uel cibo, Betonicæ tuſæ põdo libra mellis Attici ſemũcia ex aq̃ calida quottidie bibẽtibꝰ. Ariſtolochia uľ agaricõ obolis ternis ex aq̃ calida, aut lacte aſini pota ciſanthemos ad orthopnoeas bibiť. Itẽ hyſſopũ, & aſmaticis. Peucedani ſuccus in iocineris doloribus & pectoris laterisq́, ſi febres nõ ſũt. Sãguinẽ quoq́ expuẽtibꝰ ſubuenit agaricũ uictoriati põdere tritũ, & in mulſi quinq́ cyathis datũ idem & amomon facit. Iocineri priuatim teucria bibiť recẽs drachmis q̃ttuor in poſcæ hemia, Betõicæ drachma una ĩ aq̃ calida cyathis tribus ad cordis uitia in frigida cyathis duobus quinq̃folii ſuccus iocineris & pulmonis uitiis, ſanguinẽq́ reiiciẽtibꝰ, & cuicũq́ ſanguinis uitio intꝰ occurrit. Iocineri anagalides mire ꝓſunt, Capnion herbã qui edere, bilẽ per urinã trahunt. Acoron iocineri medetur, thoraci quoq́ & præcordiis. ✣ Daucũ quæ & ephedra. ab aliis anabaſis uocata naſciť uẽtoſo fere tractũ ſcandẽs arborẽ & ex ramis ꝑpendẽs folio nullo, cyrrhis numeroſa qui ſunt iunci geniculati, radice palida Dať ex uino nigro auſtero trita ad tuſſim, ſuſpiria tormia & ſorbitione facta, in quã uinũ addi cõuenit. Item gentiana madefacta pridie cõtrita denarii põdere in uini cyathis tribꝰ. Geũ radiculas tenues habet nigras bene olẽtes. Medeť nõ modo pectoris doloribus aut lateris, ſed & cruditates diſcutit iucũdo ſapore. Verbenaca uero omnibus uiſceribꝰ medeť, lateribus, pulmonibꝰ, iocineribꝰ, thoraci. Peculiariter aũt pulmõibꝰ, & quos ab his phthiſis tẽtat. Radix uero herbę cõſiliginis quam nuper inuentã diximus, ſuum quidẽ & pecoꝝ oĩum remediũ præſens eſt. Pulmonũ uitio uľ traiecta tantũ in auricula. Bibi debet ex aqua, haberiq́ in ore aſſidue ſub lingua. Superficies huiꝰ herbæ an ſit in aliquo uſu adhuc incertũ eſt. Renibus ꝓdeſt plãtaginis cibꝰ. Betonicæ potꝰ. Agaricũ potũ, ut in tuſſi. Tripoliũ in maritimis naſciť ſaxis, ubi allidit unda, neq́ in mari neq́ in ſicco folio ſatis craſſiore, palmo alto in mucrone diuiſo, radice alba, odorata, craſſa, calidi guſtus. Dať epaticis in farre cocta. Hæc herba eadẽ uſdeť quibuſdã quæ poliũ de qua loco ſuo diximus. Syomphona, uel cromphena alternis uiridibus roſeiſq́ per caulẽ foliis in poſca ſanguinẽ reiiciẽtibꝰ medeť. Iocineri aũt herba melãdryũ, naſcẽs in ſegete ac pratis flore albo odorata. Eius cauliculus cõteriť ex uino uetere. Item herba chalcetũ e uineis cõtrita ĩponiť, Facilis præſtat uomitiones radix Betonicę hellebori modo quattuor drachmis in paſſo aut mulſo. Hyſſopũ tritũ cum melle utilius ꝓſumpto naſturtio aut Irione. Molemoniũ denarii põdere, Eſt & pſyllibus lacteus ſuccus qui denſatus in gũmi ſumiť cũ melle ſupradicto pondere, ꝓcipueq́ bilẽ trahit. Rurſus ſiſtunt uomitionẽ Cyminũ ſylueſtre, betonicæ farina ſumunť ex aqua, abſtergũtq́ faſtidia, cruditateſq́ digerũt dantur cum betonicę farina ex aqua mulſa, plantago decocta caulium modo. Singultus hemioniũ ſedat. Item ariſtolochia. Suſpiria dimenus. Pleureticis, & peripneumonicis cẽtauriũ maiꝰ. Itẽ hyſſopum bibiť. Pleureticis peucedani ſuccus, Halus autẽ quam galli ſic uocãt, Veneti coroneã, medeť lateri. Item renibus conuulſiſq́ & ruptis. Similis eſt cunilæ bubulæ cacuminibus thymo dulcis, & ſitĩ ſedat, raræ radicis alibi albæ, alibi nigræ, Eoſdẽ effectꝰ. lateris doloribꝰ habet camerops, myrteis circa caulẽ gemis foliis, capitibꝰ græculæ roſæ ex uĩo pota: iſchiatichos dolores & ſpiæ leuat agaricũ potũ, ut in tuſſi. Itẽ & ſthoecadis, aut betonicæ farina ex aqua mulſa.

De oĩ̃bus uitiis uentris & remediis, & eorũ quæ circa uel intra ſunt, & de aluo ſiſtenda, uel ſoluenda. Cap. viii.

PLurimũ tamen negocii humano generi aluus exhibet, cuius cauſa maior pars mortaliũ uiuit Alias enim cibos non trãſmittit, alias non continet, alias non capit. alias non conficit. Eoq́ mores uenere, ut homo maxie cibo pereat, Peſſimum corporum uas, Inſtat ut creditor, & ſæpiꝰ die appellat. Huiꝰ gratia ꝓcipue auaritia expetiť, huic luxuria condiť, huic nauigať ad phaſin huic ꝓfunda uada exquirunť. Et nemo uilitatẽ eiꝰ eſtimat cõſumationis fœditate. Ergo numeroſiſſima eſt circa hanc medicinæ opera, Siſtit eam ſcordotis recẽtis drachma cum uino trita, uel decocta potu. Palæmonia quoq́ & diſentericis ex uino dať. Verbaſci radix pota ex aqua duoꝝ digitoꝝ

torũ magnitudie. Nymphẹæ heracliæ semẽ cum uino potũ, Radix supior exiphio drachmę pôdere ex aceto. Semẽ plãtaginis in uino tritũ, uel ĩpa ex aceto cocta, aut halica ex succo eius sumpta. Item cũ lenticula cocta, uel aridæ farina ĩnspsa potioni cũ papauere tosto & trito. Vel succus ĩfusus, aut potus betonicæ in uino ferro calefacto. Eadẽ cæliacis in uino austero daẽ. Is & Iberis ĩponiẽ, ut dictũ est. Tenasmo radix nymphẹæ heracliæ e uino bibitur. Psyllũ ĩ aqua cũ radicib⁹ decoctũ. Aizoi succus aluũ sistit, & dysenterias & tineas rotundas pellit Symphytis radix dysenteriã sistit. Itẽ dauci, Airzoũ foliis cõtritis ex uino tormib⁹ resistit. Alcmeæ siceę farina torminibus pota cum uino. Astragalus folia habet lõga icisuris mltis, oblĩq̃ circa radices, caules. iii. aut. iiii. folioꝝ plenos, florem hyaciothi, radices uillosas, iplicatas, rubras, ꝓduras. Nasciẽ in petrosis, apricis, & iisdẽ niualibus, sicut phæneo Arcadiæ. Vis ei ad spissanda corpa. Aluum sistit radix io uino pota. quo fit ut moueat urinã repcusso liquore, sicut pleraq₃ quæ aluũ sistũt. Sanat & dysentericos ĩ uino rubro tusa. Difficile aũt tundiẽ. Eadẽ gingiuaꝝ suppurationi utilissima est fotu. Colligiẽ exitu autũni cum folia amiserit. Siccaẽ in umbra, & ladano sistitur aluus utroq₃, Quod in segetibus nascitur cõtuso & cribrato bibitur ex aqua mulsa. Item nobile e uino. Ledon appellatur herba ex qua ladanũ fit in Cypro barbis capraꝝ adhærescẽs. Nobilius in Arabia. Fit iam etiã in Syria atq₃ Africa, qđ taxicon uocãt. Neruos em̃ in arcu circũdatos lanis trahũt adhærescẽte roscida lanugine. Plura de eo diximus inter unguẽta. Hoc grauissimũ onere est, durissimũ tactu. Plurimũ enim terræ colligit, cum ꝓbetur maxime purum, odoratũ, molle, uiride, resinosum. Naturæ ei molliẽdi, siccandi, coquẽdi, somnũ alliciendi. Capillũ fluentẽ cohibet, nigritiamq₃ custodit. Aurib⁹ cum hydromelite aut rosaceo ĩfundiẽ. Furfures cutis & manãtia ulcera sale addito sanat. Tussim ueterẽ cũ storace sumptũ. Efficacissimũ ad ructus. Aluũ sistit & chõdris, siue pseudodictamum, hippocisthis, orobathion, uel orobanche a quibusdã dictum, malogranato ĩmaturo silis. Nasciẽ ut diximus sub cistho, uñ nomẽ hoc. Arefacta in umbra sistit aluũ ex uino austero nigroq₃ utraq₃. Duo em̃ gñ̃a ei⁹, cãdida, & rufa. Vsus ĩ succo spissat, siccat. Et rufa magis stomachi rheumatismos emẽdat. Pota trib⁹ obolis sanguis excreationes. Cũ amylo dysenterias pota & ĩfusa. Itẽ uerbenaca ex aq̃ data, aut carẽtib⁹ febre ex uĩo amineo cochlearib⁹. v. additis cyathis trib⁹ uini. Lauer quoq₃ nascẽs ĩ riuis cõdita & cocta tormib⁹ medetur. Potamogetõ uero ex uĩo dysentericis etiã & cœliacis, similis betæ, foliis minorib⁹ tm̃ hirsutioribusq₃ paululũ supeminẽs extra aquã peculiariter refrigerãt, spissant. Vsus in foliis crurib⁹ uitiosis utilia, & cõtra ulcerũ nomas cũ melle uel aceto. Castor hãc aliter nouerat, tenui folio uelut eq̃nis setis, thyrso longo & leui, ĩ aquosis nascẽtẽ. Radice sanabat, strumas & duritias. Potamogetõ aduersatur & crocodylis, itaq₃ secũ hñt eã q ueoantur illos. Aluũ sistit & achillea. Eosdẽ effectus ꝑstat & statice. vii. caulib⁹, ueluti rosæ capita sustinens. Ceraria uno folio, radice nodosa & magna in cibo cæliacis & dysentericis medeẽ. Leontopodion, alii liceonoo, alii doripetrõ, alii torũetorõ uocãt, cui⁹ radix aluũ sistit, purgatq₃ bilẽ ĩ aq̃ mulsa, addito põdere denarioꝝ duũ. Nascitur ĩ cãpestri & gracili solo. Semẽ ei⁹ potum lymphatica somnia facere dicitur. Lagop⁹ sistit aluũ e uino pota, aut ĩ febri ex aq̃. Eadem ĩguini adalligatur ĩ tumore. Nascitur ĩ segetibus. Multi super oĩa laudant ad deploratos dysentericos quinque foliũ decoctis in lacte radicibus & potis, & aristolochiã in uictoriati pondere ĩ cyathis uini trib⁹ Quæ ex supradictis calida sumenẽ, hæc cãdẽte ferro tẽperari apti⁹ erit. E diuerso purgat aluũ succus cẽtauri minoris drachma in hemina aquæ cũ exiguo salis & aceti, bilẽq₃ detrahit Maiore tormina discutiunẽ, Betonica aluum soluit drachmis quattuor, ĩ hydromelis cyathis nouẽ. Item euphorbiũ uel agaricũ drachmis duabus cum sale modico potũ ex aq̃, aut ĩ mulso obolis tribus. Soluit & cyclaminos ex aq̃ pota, aut balanis subditis. Itẽ chamæcissi balanus. Hyssopi manipulus decoctus ad tertias cũ sale pituitas trahit illit⁹, uel cõtrictus cũ oxymilite & sale. Pellitq₃ uẽtris aĩalia. Pituitã & bilẽ detrahit peucedani radix. Aluum purgat anacallis ex aq̃ mulsa, Itẽ epithymon q est flos e thymo satureiæ similis. Differẽtiaq₃ hic herbace⁹ est, alterius thymi albus. Quidã hypopheo uocant, ac stomacho minus utilis. Vomitiones mouet. Sedat tormina, & ĩflãmatiões discutit. Sumitur ex ea ecligmate ad pectoris uitalia cum melle, & aliquãdo iride. Aluum soluit a quattuor drachmis ad sex cum mellis exiguo salisq₃ & aceti. Quidã aliter epithymõ tradũt sine radice nasci tenui silitudine palliolĩ rubẽs siccari ĩ umbra Bibi ex aq̃ acetabuli mẽsura. Dimidia detrahere pituitã bilẽq₃. Aluũ leniter soluit & nymphæa ĩ uino austero. Soluit & pygmocomon ericæ foliis crassioribus & acrioribus, radice rotũda, lutei coloris, terram olẽte caule q̃drãgulo modico

tenui flore ocimi. Inueniť in saxosis locis. Radix eius in aq̄ mulsa. xii. pondere denarioꝝ, & aluū, & bilē, & pituitā exinanit. Semē somnia tumultuosa facit, una drachma in uino potū. Et capnos strumā discutit, detrahit bilē polypodion, quā nostri filiculā uocāt, similis eīm est filici. Radix in usu pilosa, coloris itꝰ herbacei, crassitudie digiti minimi, acetablis cauernosa ceu polypoꝝ cyrrhi subdulcis, & ī petris nascēs, aut sub arboribꝰ uetustis. Exprimiť succus aq̄ madefacta, & ipa cōcisa inspergiť oleri, & betæ, & maluæ uel salsamēto, uel cū pulticula coqť ad aluū leuiter soluēdā, uel in febri. Detrahit bilem & pituitam. Stomachū offendit, Aridæ farinæ īdita naribꝰ polypū cōsomit. Floret, & semē nō fert. Scamoniū quoq; dissolutionē facit, bilem detrahit, aluū soluit, præterq̄ si adiiciant aloes drachmæ duæ obolis eius duobꝰ. Est autem succus herbæ ab radice ramosæ pinguibus foliis triāgulis albis, radice crassa, madida nauseosa. Nasciť pingui & albo solo. Radix circa canis ortum excauať, ut in ipa confluat succus, qui sole siccatus digeriť ī pastillos. Siccatur & ipa uel cortex. Laudať natione colophoniū misium Priennese. Specie autē nitidom, & q̄simillimū Taurino glutini fungosum tenuissimis fistulis, cito liquescēs, uirus redolēs, fumiosum, liguę tactu lactescens, q̄ leuissimū cō diluiť albescēs. Hoc euenit & adulterino, quod fit herbæ farina & tithymalli marini succo in Iudæa fere, quod etiā strangulat sumptū. Dephenditur gustu. Tithymallus eīm linguā excalfacit bulbi more, nec an̄, nec postea utile. Dedere & p se ex aq̄ uel mulsa, & sale quaternis obolis. Sed utilissime cum aloe, ita ut incipiēte purgatiōe mulsū bibať. Fit & decoctum radicis in aceto ad crassitudinē mellis, quo leprę illinunť, Et caput ungiť in dolore cū oleo. Tithymallū nostri herbā lactariā uocāt, alii lactucam caprinam. Narrantq; lacte eius inscripto corpore cum inaruerit, si cinis ispergať apparere litteras, & ita quidā adulterras alloq maluere q̄ codicillis. Genera eiꝰ multa. Primus cognominať carachias, q & masculꝰ existimať, ramis digitali crassitudie rubris rugosis quinq; aut sex cubitali lōgitudie a radice foliis pēdet, in cacuminibꝰ coma iunci. Nasciť in asperis maritimis. Legiť semen autūno cum coma, siccatū sole tunditur & reponiť. Succus uero incipiente pomoꝝ lanugine defractis ramulis excipiť farina erui, aut fici, ut eū iis arescat. Quinas aūt guttas singulis excipi satis est. Tradūtq; ēt toriēs purgari hydropicos fico sumpta, quot guttas lactis exceperit. Succus cū colligiť, ne attingat oculos cauēdū est. Foliis tusis priore minus efficax. Fit & decoctū e ramis. Est & semē in usu cum melle decoctū ad catapocia soluendæ alui gratia. Semen & dentiū cauis cęra includiť. Colluunť & radicis decoctæ uino aut oleo. Illinunt & lychenas succo, bibūtq; eum ut purgēt uomitiones, & aluo soluta, alias stomacho inutilē. Trahit pituitam sale adiecto in potu, bilem aphronito. Si p aluū purgari libeat in posca. Si uomitione, in passo aut aqua mulsa. Media potio tribus obolis cōstat. Ficos a cibo sūpsisse melius est. Fauces urit leniter. Est eīm tam feruētis naturæ, ut per se extra corpi impositū pustulas igniū modo faciat, & p caustico in usu sit. Alterū genꝰ tithymalli myrsinitē uocāt, alii caryiten foliis myrti acutis & pūgentibus, sed mollioribus, & ipm etiā in asperis nascens. Colligunť comæ eiꝰ hordeo turgescēte, siccatæq; in umbra diebꝰ. ix. in sole inarescūt. Fructus nō pariter maturescit, sed ps anno sequēte, & nux uocať. Inde cognomē græci dedere. Demetiť cū messium maturitate. Lauatū deinde: siccatur, & datur cū papaueris nigri duabꝰ ptibꝰ, ita ut fit totū acetaboli modo, minus hic uomitionibus q̄ supior, cæteri iidem. Aliqui sic & folium eius dedere, nucē uero ipam in mulso, aut passo, uel cum sesama. Trahit bilem & pituitā per aluum, Oris ulcera sanat. Ad nomas oris foliū cum melle estur. Tertiū genꝰ est tithymalli, paraliꝰ uocať siue tithymallis folio rotundo, caule palmum alto, ramis rubētibꝰ semine albo, quod colligiť incipiente uua, & siccatū teritur, sumiturq; acetabuli mensura ad purgationes. Quarum genus heliscopion appellāt, foliis portulacæ, ramulis stātibus a radice q̄ttuor aut quinq; rubentibus semipedali altitudie succi plenis. Hoc circa oppida nasciť, semine albo, colūbis gratissimo, quod colligiť icipiente uua. Nomē accepit quoniā capita cū sole circūagit. Trahit bilē per inferna in oxymelite dimidio acetabolo cæteri usus q characiæ. Quintū cyparissian uocār pp folioꝝ silitudinē, caule gemio aut triplici nascentē ī cāpestribꝰ, cui eadē ois q̄ heliscopio aut characiæ. Sextū platyphyllō uocār, alii chorymbitē alii amygdalitē a silitudie. Nec uiliꝰ latiora sūt folia, Pisces necat, aluū soluit, radice, ul' foliis ul' succo ī mulso aut aq̄ mulsa drachmis q̄ttuor. Detrahit priuati aq̄s. Septimū dēdroides cognoīant, alii cobion, alii leptophyllon ī petris nascēs, comosissimū ex oibꝰ maxīe cauliculis rubētibꝰ, & semīe copiosissimū, eiusdē effectꝰ cuiꝰ characias. Apios, ischas, siue rhaphāosagria iūcos ✠ duos, siue tres spargit ī terra rubētes, foliis rutæ, radice cæpæ. sed amplior, q̄re qdā rhaphanū syluestrē uocant.

✠ q̄ttuor Theoph.

uocant. Intus habet mãmam cãdidam, extra cortices nigros. Nascit̃ in montosis & asperis, aliq̃ñ & herbosis. Effodit̃ uere, tusaq; in fictili mergitur. Deiectoq; quod supnatat, reliquus succus purgat utraq; parte sesquiobolo in aqua mulsa. Sic & hydropicis datur acetabuli mẽsura. Inspergit̃ & aridæ radicis farina potioni, aiũtq; supiorem partẽ eius uomitiõe biles extrahere, inferiorẽ per aluũ Tormina discutit, quodcũq; betonica & panaces p̃terq̃ a cruditate Peucedani succus inflatiões & ructus gignit. Acori radix daucũue si lactucæ modo sumat̃. Laudanũ Cypriũ potum interaneorũ uitiis occurrit. Item gentianæ farina ex aqua tepida fabę magnitudine. Plãtago mane sumpta duabus linguis, & tertia papaueris in uini nõ ueteris cyathis .iiii. datur in somnũ euntib⁹ addito nitro seu polẽta. Simul si post cibũ detur. Colo infondit̃ hemina succi, uel in febri. Agaricũ potũ obolis tribus ĩ uini ueteris cyatho uno lyeni medet̃. Et panace omniũ generũ radix ĩ mulso, sed teucria præcipue pota arida & decocta quãtũ man⁹ capiat, ĩ aceti heminis tribus. Ad uulnus illinit̃ eadẽ cũ aceto, aut si tolerari nõ possit ex ficu uel aq̃. Palæmonia bibit̃ ex uío. Betonicæ drachma ĩ oxymelitis cyathis trib⁹. Aristolochia cõtra serpẽtes. Argemonia .vii. diebus in cibo sumpta lyenẽ cõsumere dicit̃. Agaricũ in aceto mulso obolis duob⁹. Nymphææ heracliæ radix ĩ uino pota, & ipsa cõsumit. Cissanthemus drachma bis die sumpta in uini albi cyathis duobus, p dies .xl. lyenẽ dicit̃ paulatĩ emittere per urinã. Prodest & hyssopũ cũ ficu decoctũ. Lonchitidis radix decocta priusq̃ semẽ emittat. Peucedani quoq; radix decocta, & lyeni & rẽib⁹. Lyen acoro poto cõsumit̃. Præcordiis & ilibus utilissimæ radices. Climeni semẽ potũ diebus .xxx. põdere denarii in uino albo. Betonicæ farina ex melle & aceto scyllite pota. Radix lõchitidis in aqua & teucriũ illinit̃. Itẽ scordiũ cũ cæra agaricũ cũ farina fœnogræci uesicæ malis, cõtra calculos grauissimis cruciatibus, ut diximus, auxilio est. Polæmonia ex uino pota. Item agaricũ. Plãtago radice uł foliis potis ex passo. Et betonica ut in cinere diximus. Itẽ ramici pota atq; illita. Eadẽ ad strãgurias efficacissima ad calculos qdam betonicã & uerbenacã, & millefoliũ æquis portionibus ex aqua pro singulari remedio bibere suadent. Strangurias discutere & dictamũ certũ est. Item quinquefoliũ decoctũ ad tertias, in uino ictericis dari atq; illini utilissimũ est. Xiphii quoq; radix supior urinã ciet infantib⁹. Enterocœlicis datur ex aqua, & illinit̃ uesicę uitiis. Peucedani succus ĩfantiũ ramicis, & umbilicis eminentibus psyllion illinit. Vrinã cient anagallides, acoriq; radicis decoctu, uel ipsa trita potaq;, & omnia uesicæ uitia sanat. & calculos herba & radix cotelidonis. Itẽq; genitaliũ ĩflãmationem pari pondere, & caulis, & seminis, & myrrhæ. Ebolum tenerũ cum foliis tritũ, ex uino potum calculos pellit. Impositũ testes sanat. Erigeton quoq; cum farina thuris & uino dulci, testium inflãmatiões sanat. Symphyti radix illita, enterocælas cohibet, aufert & gẽitaliũ nomas hypocisthis alba. Artemisia quoq; datur cõtra calculos ex uío dulci, ad strãguriã. Dolores uesicæ sedat ex uío nymphę æ heracliæ radix. Eadẽ uis crethmo ab Hippucrate admodũ laudata. Est aũt iter eas quæ edunt̃ syluestriũ herbarũ. Hancq; apud Callimachum appunit rustica illa Hecale. ✤ Species q̃ elatæ hortensis. Caulis palmũ unũ altus. Semen feruens odoratũ ceu libanotidis rotundũ. Siccatũ rũpitur. Habet intus nucleũ candidũ: quem aliqui cãcryn uocant, foliu, pingui, albicãte ueluti oliuę crassiore, & salso gostu, radices digiti crassitudie tres aut quattuor. Nascit̃ in maritimis petrosis. Estur crudõ coctũue cũ olere odorati saporis & iucundi. Seruat̃ etiã in muria, præcipoeq; eius usus ad stranguriã folio, uel caulẽ, aut radice ex uino. Colorem quoq; corporis gratiorẽ facit. Verum largior quoq; inflationes. Aluũ soluit decocto, urinamq;, & a renibus dolorem trahit. Sic et alcmeæ siccæ farinæ in uino pota strãguriã tollit, efficacius addito dauco, Lyeni quoq; utilis, Aduers⁹ serpẽtes bibit̃. Iumẽtis quoq; in pituita, aut strãguria hordea inspersa succurrit, Anthylion est lẽti simillima, q̃ in uino pota uesicas uitiis liberat, sanguinẽ sistit. Altera ẽ anthylis chamepitys similis, flore porpureo, odoris grauis, radice ĩtubi, uł magis cæpea, filis portolacæ, nigriore radice, sʒ inutili, nascẽs ĩ littoribus harenosis, gustu amara. In uino cũ asparagi radice uesicę plurimũ prodest. Eadẽ p̃stat hypericon, quã alii chamepityn, alii ✤ coricon apellãt, oleraceo frutice, tenui cubitali rubẽte folio rutæ, odore acri semie ✝ siliq̃, nigro maturescẽte cũ hordeo. Natura semini spissandi. Aluũ sistit. Vrinã cit Ad calculos uesicæ cũ uino bibitur. Est aliud hypericon. qđ alii corin appellant, folio tamarici, & sub ea nascit̃, sed pinguioribus foliis, & ✱ minus rubẽtibus, odoratũ palmo altius, leniter, suaoe, aculeatũ. Vis semini excalfacturia: & ideo ĩflationẽ facit enterocœlicis, sʒ stomachu inutile, præcipuũ ad stranguriã, si exulcerata non sit uesica. Medetur & ✤ pleretícis ex uino potũ. Vesicæ autẽ callitrichon trita similis cumino medetur, & data ex uino albo. Verbenaca

✤ Spẽsq; est Batis hortẽsis

✤ Coriõ

✝ In filiq̃ Diosc.

✱ Minoribus ac rubentibus.

✤ Paralyticis. Dioscorides.

quoq; foliis decocta ad tertias, uel radix eius e mulso calido calculos eiicit. Itéq; ppressa, q Arretii & in Illyrico nascif, in aq̃ decocta e tribus hemiois ad uoũ & pota. Trifoliũ ex uino sumptum 161 & chrysanthemũ primũ. Aothemũ quoq; calculos eiicit paruis e radice foliis quinis, caulibus lõgis duob9 flore roseo, radices tritæ per se, ceu ✱lauer crudũ. Silaus oascitur glareosis & perénibus riuis, cubitalis, apii similitudíe. Coquif ut olus acidũ, magna utilitate uesicæ. Quæ si scabié senti at, panacis radice sanaf. Aliter inutili uesicis. Calculos pellit malũ erraticũ radicis libra ĩ uini cõgio decocta ad dimidias. Inde heminę sumunf per triduum. Reliquũ ex uino cũ zio, & urtica marina, & daucũ, & plátaginis semeo ex uioo. Et herba fuluiana trita ex uioo, quæ & nomé iuétoris 170 habet nota tractantib9 urioas cit. Scordioo testiũ tumores sedat, Hyoscyamũ genitalib9 medef, Peucedani succus ex melle, & semé stranguriæ. Agaricũ obolis trib9 io uini ueteris cyatho uoo. Trifolii radix drachmas duab9 in uino, dauci una drachma uel semis. Ischiatici & semíe & foliis erythridani tritis sauanf panace pota. Et in fricata polæmonia aristolochiæ decoctę foliis Agarico qdé & oeru9 q platys appellaf, atq; humeroꝝ dolor sanaf obolis trib9 in uini ueteris cyatho 171 uno poto. Quioquefoliũ ischiaticis & bibif & imponif. Ité scamonia decocta cum hordei farina. Semé hyperici utriusq; bibif ex uino. Sedis uitia & attritus celerrime saoat plaotago. Cõdylomata uero gnquefoliũ. Sedé cõuersam cyclamini radix ex aceto. Anagallides cærulea procideotia sedis retro agit E diuerso rubens proritat. Cotelydon condylomata, & hæmorrhoidas mire curat. 180 Testium tumores acori radix decocta ĩ uíoo tritaq; & illita. Intertrigines negat fieri Cato absynthium ponticum secum habentibus,

De pulegio & atgemone. Cap.ix.

ALii adiiciũt & pulegiũ, quod ieiunus quis legetit, si post se alliget inguiois dolores phibet, aut sedat cœptos inguinaria, quam quidá argemoné uocaot passim in uepribus nasceos. Vt prosit inguinibus io maou tantũ habenda est. Panas sanat panaces cum melle. Plantago cum sale. Quioquefoliũ. Persolatæ radix, ut in strumis. Item damasouiũ, Verbascum cum sua radice tusum, uino aspersum folioq; inuolutum, & ita in cinere calfactum, ut impooatur calidũ; Expertiq; affirmauere plurimũ remediũ esse, uirgo impooat nuda, ieiuna ieiuno, & manu supina tangens dicat. Negat Apollo pestem posse crescere, quam ouda uirgo testioguat, atq; ita retrorsa manu ter dicat, totiensq; dispuát ambo. Medef & radix mandragoræ ex aqua, radicis scamoniæ decoctum cum melle. Sidericis cum adipe uetere uel chrysippea cum ficis pinguibus, quæ hoc ab iouéotore habet nomen.

De nymphea & abstioentia, & appetétia Veneris, & de satyrio erythrococco, & crategi & sideriti. Cap.x.

VEneré in totũ adimit ut (diximus) nymphea heraclea, eadem semel pota ĩ.xl.dies insomuia quo ueneris a ieuno pota, & in cibo sumpta, Illita quoq; radix genitalibus inhibet non solum ueneré, sed affluentiá genituræ, ob id corpus alere uocemq; dicitur. Apperentiam ueneris facit radix exiphio supior data potu in uino. Item quá cremon agrion appellant. Et ormios agrios cũ poléta cõtritus. Sed inter pauca mirabil'est orchis herba, siue sarapias, foliis porri, caule palmeo flore purpureo, gemía radice, testiculis silí, ita ut maior, siue (ut aliq dicũt) téuior, ex aqua pota exciter libidiné, mior siue mollior e lacte caprio ihibeat. Quidá folio scyllæ eẽ dicũt leuiori ac minori caule spinoso, Eiusq; radices saoát oris ulcera, thoracis pituitas aluũ sistũr e uioo potæ Concitatricé uim hét satyriou. Duo ei9 genera, uoa lõgiorib9 foliis q̃ oleæ, caule q̃ttuor digitoꝝ flore purpureo, radice gemina ad formá homis testiũ alternis annis intumescéte ac residente. Altera satyriou orchis cognomioaf, & fœmina esse credif. Distinguif interoodiis & ramoso fruticę radice fascinis utili. Nascif fere iuxta mare. Hæc tumores & uitia partiũ earũ erũpentia cũ poléta illita sedat. uel perse trita. Supioris radix in lacte ouis colonicæ data, neruos iotendit. Eadé ex aq̃ remittit. Græci satyrion, foliis lilii rubri mioorib9 & trib9 nõ ampli9 e terra exeũtib9 tradũt, caule leui cubitali nudo radice gemía, cui9 iferior ps & maior mares gignit, supior ac minor fœmias. Est & aliud genus satyriõ erythrococcõ appellát semíe uiticis, maiore leui, duræ radicis, cortice rubro, intus albũ includif, sapore subdulci. Ferf in mõtosis iouenirí. Veoeré etiá si omino manu teneaf radix stimulat. Magis adeo si bibaf in uino austero. Arietibus quoq; & hircis segnioribus in potu dari. Et a sarmatis equis ob assiduũ laboré pigrioribus in coitu, quod uitiũ psedamũ uocant. Vim eius restiguit aqua mulsa, aut lactuca sumpta. In totũ qdé græci cũ cõcitationé hác uoluot significare, satyriou appellát. Sic & crategin cognoíantes & telicouon, quarũ semen testiũ simile est.

mile est. Tithymali quoq; ramo℞ medullá habétes ad Veneré ꝓniores fieri dicũ. Prodigiosa sũt quæ circa hoc tradidit Theophrastꝰ auctor alioqn grauis, septuageno coitu durare libidiné contactu herbæ cuiusdã. cuiꝰ nomé speciéq; nõ posuit. Sideritis adalligata uarices minuit, & sine dolore p̄stat, Podagræ morbus rarior solebat esse nõ mõ patrũ auorũq; memoria, uerũ etiam nr̃a. Peregrinus & ip̄e. Nam si Italię fuisset antiqtus, latinũ uomen inuenisset. Insanabilis nõ est credendus. Quippe quoniá in multis & sponte definit, & in pluribus curaẽ. Medenẽ panacis radices cum uua passa, succꝰ hyoscyami cũ faria, uel semé scordiõ ex aceto, Iberis uti dictum est. Verbenaca cũ axũgia trita cyclamini radix, cuius decoctũ & pernionibꝰ ꝓdest. Podagras refrigerat radix e xiphio. Semé e psyllio. Cicuta cũ lythargyrio aut axungia. Aizoũ in primo ipetu podagræ rubétis, hoc ẽ calidæ. Vtrilibet uero cõuẽit erigerõ cũ axungia. Plãtaginis folia trita addito sale modico. Argemonia tusa ex melle. Medeẽ & uerbenaca illita, aut si pedes macerenẽ i eiꝰ decocto. Est & lappago silis anagallidi, nisi esset ramosiot, ac pluribꝰ foliis, aspa, tugosa, aspioris succi. grauis odoris, q̃ talis est mollugo uocaẽ, Similis & asperioribꝰ foliis asparago. Superioris succus ea p̄ssus pondere. xi. denario℞ in uini cyathis duobus quottidie sumiẽ. Præcipue uero liberat eo malo phycos thalassion, id est fucus marinus lactucæ similis, qui conchyliis substerniẽ: nõ podagræ modo, sed om̃ibus articulo℞ morbis ipositus priusq̃ exarefiat. Tria aũt gñ̃a eius. Latum. Et alterũ lõgius, q̃danteꝰ rubens. Tertiũ Crispis foliis, quo in Creta uestes tinguné, oĩa eiusdẽ usus. Nicander eam & aduersus serpẽtes in uino dedit. Salutare est & semen eius herbæ, quam psyllion appellauimus madefactũ aq̃ admiatis in heminã seminis resinę colophouiæ cochlearibꝰ duobꝰ, thuris uno. Laudátur & mandragoræ folia cum polenta tusa.

Mediciæ generales de pedibꝰ, talis, articlis, neruis: & remedia cõtra morbos q totũ corpus occupát. & de myrtido, & uigiliis, & paralysi, & de febribꝰ frigidis & febre iumento℞, & freneticis & chameacta, & aizoo, & igne sacro. Cap. ai.

TAlis uero tumentibus limus aq̃ticus cum oleo subactus mire prodest. Articulis succus e centaurio minore. Idem neruis utilissimus. Item centauriũ. Betonica neruis discurrentibus per scapulas humeris, spinæ lumbis pota, ut in iocinere. Articulis qnquefoliũ impositum Mandragoræ folia cũ polenta, uel radix recens tusa cum cucumere syluestri, uel decocta in aqua. Cubito℞ ac pedum rimis polypodii radix. Articulis succus hyoscyami cũ axungia. Amomi succꝰ cũ decocto. Item ceutũculus decocta. uel muscus recens ex aqua obligatus donec inarescat. Item lappæ boariæ radix e uino pota. Cyclaminos decocta in aqua perniunculos cura, oiaq; alia frigoris uitia. Perniũculos curat & cotelydou cum axũgia. Folia ex batrachio. Epictymi succus. Clauos pedum extrahit, ladanũ cũ castoreo. Verbenaca ex uiuo. Nunc peractis malis quæ mẽbrati sentiũtur, dicemus de his quæ totis corpibus grassanẽ. Remedia auté hæc cõmunia iuuenio. Ante om̃es pota dodecatheũ de qua diximus. Deinde panacis omniũ generũ radices peculiariter longinquis morbis. Et semé interaneorũ uitiis. Ad oẽs uero corporis dolores succum e scordio. Item betonicæ, quæ pota coloré plumbeũ corpis priuatim emendat, gratioréq; reducit. Geraniou aliqui myrrhin, alii myrthida appellát. Similis est cicutæ foliis miutioribꝰ, & caule breuiori rotũdo, saporis & odoris iucũdi. Nostri sic eam tradũt. Græci foliis cádidioribꝰ paulo q̃ maluæ, caulibus tenuioribus & pilosis: ramosam & interuallis binũ palmo℞, & in his foliis, iuter q̃ i cacuminibus capitula sunt gruum. Alterũ genus foliis anemones, diuisuris longioribus, radice mali modo rotũda, dulci reficiẽtibꝰ se ab ibecillitate utilissima, & ferẽ talis, uera ẽ. Bibiẽ cõtra phthisiu drachma i uini cyathis tribus bis die. Item cõtra inflactiones, quæ & cruda idẽ præstat. Succus radicis auribꝰ medeẽ Opisthotonicis semé drachmis q̃ttuor cũ pipere & myrtha potũ phthisin sanat, & plantaginis succus si bibaẽ. Et ip̄a decocta in uino cũ sale & oleo, a somuo matutio refrigerat. Eadé daẽ iis, quos atrophos uocát interpositis diebus. Betonica phthisicis ecligmate cum melle fabæ magnitudine Agaricũ potũ duobus obolis in passo, uel dauco cum cæntaurio maiore in uino. Phagedenię q̃d nomé siue modo esuriẽtiũ est, & alias ulcerũ, tythimalli medenẽ cũ sesamis sumpti. Iuter mala uniuersi corporis uigiliæ sunt plerisq;. Harũ remedio mõstraẽ panaces. clyméos, aristolochia, & odore, & peruncto capite. Aizoum siue sedum, si inuolutũ panno nigro ignorantis puluino subiiciaẽ. œnothera siue onuris hilaritaté afferũt in uino. Amygdalino est folio, flore rosaceo, fruticosa, lõga radice, & cum siccata est uinum olente. Hæc in potu data feras quoq; mitigat. Cruditates quæ nauseam faciunt digerit betõica. Eadem pota a cœna cõcoctioné facit i oaymelitis cyathis tribꝰ

drachmæ põdere,& crapulã diſcotit.Itẽ agaricũ poſt cibos ĩ aq̃ calida potũ. Paralypſin betonica ſanare dicitꝰ. Item Iberis ut dictum eſt.Eadem & torpentibus mẽbris prodeſt. Item argemõia oĩa ꝗ quæ periclitentur ſecari diſcutiendo.Comitiales ſanantur panacis, quam heracleam diximus, radice pota cũ coagulo uituli marini,ita ut ſint panacis tres ptes.plãtago pota.Betonica ĩ oxymelitis drachma,uel agarici obolis tribus.Folia qnquefolii ex aq̃.Sanat & archezoſtis,ſʒ cũ amico pota.Sanat & bacaris radix arida ĩ puluerẽ cõtrita cyathis tribus cũ coriãdro in aqua calida. Et centũculus trita in aceto,aut melle.aut in aq̃ calida.Verbenaca ex uĩo pota.Hyſſopi baccę ternæ cõtritæ,& in aq̃ potæ diebus ſedecim.Peucedanũ cum coagulo uituli marini æquis portionibus potũ.Quinquefolii cõtrita folia ex uino ſũpta diebꝰ.xxx.in betonicæ fariæ põdo denarioꝝ.xiii. Cũ aceti ſcyllitici cyatho,mellis attici uncia.Scamõiũ obolis duobꝰcũ caſtorei drachmis q̃ttuor. Febres frigidas leuiores facit agaricũ potũ in calida aq̃.Tertianas ſyderitis cum oleo. Item ladanum,quod in ſegetibus naſcitꝰ cõtuſũ.Plantago ex aqua mulſa duabꝰ horis ante acceſſionẽ pota binis drachmis.Vel ſuccus radicis madefactę uel tuſæ.Vel ipa radix trita in aqua ferro calefacta. Quidãq; ternas radices in tribus cyathis aquæ dedere.Iidẽ in q̃rtanis q̃ternas fecerunt. Bogloſſo inareſcente ſi quis medullã e caule eximet,dicatq; ad quẽ liberandũ febre id faciat,& alliget ei ſeptem folia ante acceſſionẽ aiunt a febre liberari.Itemq; betonicæ drachmam in aquæ mulſæ cyathis tribus,uel agaricũ maxime in his febribus quæ cũ horrore ueniũt.Quinquefolii folia quidã terna tertianis dedere:q̃terna quartanis,plura cæteris,aliis oĩbus obolis tribus cũ pipere ex aq̃ mulſa.Verbenaca quidem & iumẽtorũ febribus in uino medetꝰ.Sed in tertianis a tertio geniculo inciſa,q̃rtanis a quarto.Bibitur & ſemẽ hyperici utriuſq; in q̃rtanis,& horroribꝰbetonicę farina, quæ oẽs horrores coercet.Item panaces adeo excalfactoria natura,ut p niuẽ ituris bibere, id ac perungi eo præcipiant.Et ariſtolochia pfrictionibus reſiſtit.Phreneticos ſomnus ſanat,q cõtigit peucedano ex aceto capiti ĩfuſo anagallidũ ſucco.E diuerſo lethargicos excitari labor eſt.Hæc p̃ſtat euphorbiũ(ut perhibẽt)ex aceto naribus tactis peucedani ſucco.Cõtra inſanias betonica bibitꝰ.Carbũculos rũpit panaces.Sanat betonicæ farina ex aq̃ aut braſſica cũ thure frequenti potu calidæ,uel e carbone in cõſpectu extĩctu fauilla, digito ſublata & illita,uel plãtago tuſa.Thymallus characites hydropicos ſanat.Panaces plantago in cibo.cũ priꝰpanem ſiceum comederit ſine potu.Betonicæ drachmis duabus in duobus cyathis uini aut mulſi.Vel agaricũ,uel ſemẽ lõchitidis duabus linguis ex aqua potum.Pſylliũ ex uino.Anagallidũ ſuccus.Cotelydonis radix e mulſo Ebuli recentis radix excuſſa tantũ,nec colluta quantũ duo digiti comprehẽdãt,ex uini ueteris calidi hemina.Trifolii radix drachmis duabꝰin uino.Tithymalũ,platyphyllon cognomine. Semen hyperici,quod coris appellatꝰ.Actæ quã quidã eſſe ebulũ putant radice cõtrita in uini cyathis tribus ſi febris abſit,uel ſemĩe ex uino nigro.Item uerbenaca faſciculo manꝰ plenæ decocta in aq̃ ad dimidias.Præcipue tamẽ chamæactę ſuccus aptiſſimus creditꝰ.Eruptiones pituitaſq; emẽdat plantago.Cyclamini radix cum melle.Ebuli folia cõtrita,& e uetere uĩo impoſita etiã boam ſanãt,id eſt rubentes papulas.Pruriginẽ ſuccus ſtrychni illitꝰ.Igni ſacro medetꝰ aizoum.Folia trita cicutę. Mãdragoræ radix.Siccatꝰ in aere ut cucumis,prioq; ſup muſtũ ſuſpẽditur,mox in fumo,deĩ tũditꝰ in uino aut aceto.Prodeſt & uĩo myrtheo fouere mẽtæ ſextãs,uiui ſulphuris uncia ex aceto ſimul trita,fuligo ex aceto.Ignis ſacri plura ſunt gñã.Inter quæ mediũ hoĩem ambiẽs,q zoſter appellatur,& enecat,ſi cinxerit.Medetꝰ plantago cũ creta cymolia & periſtereos pſe.Radix perſolatę. Aliis q̃ ſerpũt cotelydonis radix cũ mulſo.Aizoum.Succus linozoſtis ex aceto.

Ad luxata mẽbra,& cõtra morbũ regiũ,& cõtra furũculos,& fiſtulas,& iflatiões, & ambuſtionẽ,& cõtra alios morbos ad neruos & ſanguinem. Cap.xii.

RAdix polypodii illita luxatis medetꝰ.Doloreſq; & tumores tollũt ſemẽ pſyllii. Folia plãtaginis tuſa,ſale modico addito.Verbaſci ſemen ex uino decoctum & contritũ. Cicuta cũ axungia.Folia ephemetis tuberibus atq; tumoribus.Illinuntq; etiã,dum diſcuti poſſunt. Morbũ regium in oculis præcipue mirari eſt tenuitatẽ illam denſitatẽq; tuniculaꝝ felle ſubeũte. Hippocrates a ſeptimo die in febre mortiferũ ſignũ eſſe docuit.Nos ſcimus uixiſſe aliquos etiã ab hac deſpatione.Fit uero & circa febres,ipugnatꝰq; cẽtaurio maiore(ut diximꝰ)poto.Betonica agarici obolis tribus ex uini ueteris cyatho.Itẽ uerbenacę folio obolis tribꝰex uini calidi hemĩa q̃trĩduo.Sed celerrime qnquefolii ſuccus medetꝰ tribus cyathis,potꝰ cũ ſale & melle.Cyclamini radix drachmis tribꝰ bibitꝰ ĩ loco calido,& pfrictiõibꝰtuto,ſudores eñ ſelleos mouet.Folia tuſſilaginis

ex aq̄.Semẽ linozostis utriusq; inspsum potiuni,uel cum absinthio,aut cicere decoctum.Hyssopi baccæ cũ aqua potæ.Lychen herba si cũ sumitur,cætero olere abstinearur . Polytrix ĩ uino data, strurhion ĩ mulso.Passim & in quacũq; parte ac maxĩo incõmodo nascũtur,q̄ furũculi uocantur, mortiferũ aliquãdo malũ cõfectis corpibus.Remedio sunt pignocomi folia trita cum pulenta, si nondũ caput fecerint.Discutiũt & folia ephedri illita.Fistulæ quoq; in oĩ parte serpunt , medicorum uitio malefectis corpib⁹.Auxilio est centauriũ minus,cullyriis cũ melle decocto additis.Plãtaginis succus infusus.Quinquefoliũ cum sale & melle.Ladanum cum castoreo.Cutelydon cum medulla ceruina calefacta ĩposita. Verbasci radicis medulla collyrii tenuitate in fistulã addit̃. Vl' aristolochiæ radix. Vel succus tithymalli.Collectiões inflãmatiõesq; sanãt argemoniæ folia illita. Duritias & collectiões oẽs uerbenaca uel q̄nquefoliũ,decoctũq; in aceto uerbasci folia ul' radix. Hyssopũ e uino impositũ.Acori radix decocto eius herbæ fouẽribus . Aizoum. Item quæ contusa sint,duritiasq; & sinus corpis,& tela oĩa infixa corpori extrahũt,folia tussilaginis.Daucum.Semen leontopodi tritũ in aqua cũ pulenta.Suppurationibus ĩponunt̃ pignocomi folia trita cũ polẽta,uel semẽ.Itẽ orchis.Vitia quæ sũt ĩ ossib⁹ satyrii radice ĩposita efficacissime sanari dicuntur. Nomæ & collectiões oẽs fucu maris priusq̄ ĩuarescat.Et alcmeæ radix collectiões discutit.Ambusta sanãtur plãtagine arctio,ita ut cicatrix fallat.Folia ei⁹ ĩ aq̄ decocta & cõtrita illinũt̃. Radices cyclamini cũ aizoo.Herba ĩpa hyperici,qđ ✠ corissũ appellauim⁹.Neruis & articulis cõuenit plãtagu trita cũ sale.Argemonia tusa ex melle.Peucedani succo perungũt̃ spastici,tetanici. Neruorũ duritiæ egilopis succu.Dolorib⁹ erigerõ ex aceto illinit̃.Epithymo spasticis & opisthotonicis pungi,semĩe hyperici,qđ coris uocatur.Ideq; bibere pdest.Phryniõ dicitur ẽt abscissos sanare neruos si cõfestim ĩponat̃ trita uel mãsa.Spasticis tremulis opisthotonicis alcmeæ radix bibit̃ ex aq̄ mulsa.Sic rigores excalfacit.Sanguinis pfluuiũ sistit herbæ peoniæ semẽ rubrũ. Eadem & in radice uis.Cyclaminos uero si ore sanguis reiiciatur,siue e narib⁹,siue aluu fluat,siue fœminarũ utero.Item lysimachia pota uel illita,uel naribus indita.Item plãtaginis semen. Quinquefoliũ potũ & illitũ Cicutæ semẽ in nares,si inde fluat tritum ex aqua & inditum.Aizoum. Astragali radix sistit.Et ischemon.Et achillea. ✠Coriõ

De herba equisero,& stephanomeli,& erisithale,& contra uermes. Cap.xiii.

EQuisetũ hippuris a græcis dicta,& ĩ pratis nascẽs uitupara a nobis. Est autẽ ✠ pullul⁹ terræ egnæ seræ filis lyenem cursorũ extinguit decocta fictili nouo ad tertias quantũ uas capiat, & per triduũ hemĩs pota,unctis esculentis ante diẽ unũ interdicit̃.Græcorũ uaria circa hãc opinio.Alii pini foliis similẽ nigricantẽ eodẽ noĩe appellãt,uim eius ammirabilẽ tradẽtes, q̄ etiã sanguinis pfluuia,uel tacto eo tantũ hoĩe sistat,alii hippurin,alii ephydrun,alii anabasin uocant Tradũtq; iuxta arbores nasci & scãdentẽ eas depẽdere comis iũceis multis nigris,ut ẽ equorũ cauda genicularis ramis folia habet̃ pauca,tenuia exigua.Semẽ rutũdi,simile coriãdro, radice lignosa,nasci in arbustis maxime.Vis eius spissare corpora.Succus sanguinẽ in naribus⁹ fluentẽ inclusus sistit.Item aluum.Medet̃ dysentericis in uino dulci potus cyathis tribus. Vrinam cit, Tussim orthopnœam sanat,Item rupta,& quæ serpunt,Intestinis & uesicæ folia bibunt̃. Euterocœlen cohibet.Faciũt & aliam hippurin breuioribus & mollioribus comis candidioribusq;,perq̄ utilẽ ischiadicis,& uulneribus exaceto impositã,ppter sanguinẽ sistendũ.Et nymphæa trita plagis ĩponit̃ Peucedanum cum semine cupressi bibitur,si sanguis per os redditus est,fluitq; ab infernis.Sideritis tantã uim habet,ut quãuis recenti gladiatoris uulneri illigata sanguinez claudat.Quod facit & ferulæ cinis,uel carbo,Fungus uero ẽt efficacius,qui secundũ radicem eius nascitur. Per nares aũt fluenti,& cicutæ semen tritũ ex aqua inditũq; efficax habet̃.Item stephanomelis ex aqua.Betonicæ farina e lacte caprino pota sistit ex ubere fluentẽ.Plãtagoq; cõtusa,Eiusdẽ succus uomentibus sanguinẽ dat̃.Ad erraticũ autẽ radix persolatæ cum axungia uetere illita.Potat̃ a ruptis cõuulsis & ex alto deiectis centauriũ maius.Gẽtianæ radix trita uel decocta, uel succ⁹ betonicæ. Et hoc ampli⁹ addo,iocineris aut lateris cõtorsionib⁹,panaces scordiõ aristolochia puta cũ agarico. Itẽ cõtusis & euersis potũ duobus obolis in mulsi cyathis trib⁹.Aut si febris sit in aq̄ mulsa uerbascũ,cuius flos similis auro est.Acori radix.Aizuum oẽ.Sed e maiori succus efficacissime.Item symphiti radices uel decoctũ.Daucum crudum.Erisithale est flore luteo,foliis achãti. Bibitur e uino Item chamerops,& in sorbitiunes irio uel plãtago oĩbus modis,Item phthiriasi,quo Sylla dictator cõsumptus est.Nascunt̃ quoq; in sanguine ipso hominis animalia exesura corp⁹. Resistit̃ nux ✠Pil⁹ nl' capillus.

taminiæ ſucco aut ueratri cum oleo perunctis corporibus. Taminia quidem in aceto decocta etiã ueſtes eo tedio lıberat.

De ulceribus,& ad plagas,& de polycnemo. Cap. xiiii.

VLcera multorũ ſunt generũ,ac multis modis curant̃. Panaeis,oĩm generum radix ex uino calido illinit̃ manantibus. Siccat priuatim quam chironiã diximus. Cum melle trita rubera aperit,ulceribuſq; quæ ſerpunt. Deploratis auxilio eſt cum æris flore uino ĩpata oĩbus modis,uel flore,uel ſemĩe uel radice. Eadẽ cum polẽta uetuſtis uulneribꝰ pdeſt. Heracleõ quoq; ſideron. Appollinaris. Pſyllũ. Tragacantha. Scordotis cũ melle purgat. Farina eiꝰ carnes excreſcẽtes per ſe inſparſa cõſumit. Polemonia ulcera,quæ cacoethe uocant,ſanãt,Centauriũ maiꝰ ĩſparſum uel illitũ. Itẽ mĩoris coma decocta uel trita:uetera quoq; ulcera purgat & pſanat,Foliculi clymeni recentibus plagis imponunt̃. Illinit̃ autẽ gentiana ulceribus quæ ſerpũt radice tuſa uł decocta in aqua ad mellis craſſitudinẽ,uel ſucco uulneribus,ex ea factum lichiũ,Lyſimachia recẽtibꝰ plagis medet̃. Plantago omnĩũ generũ ulceribus,peculiariter fœminarũ ſenũ & ĩfantiũ. Igne mollita melior,& cum cærotoro craſſia ulcerum labra purgat. Nomas ſiſtit. Et tritam ſuis foliis ĩtegere oportet. Suppurationes,collectiones,ſinus ulcerũ,Chelidonia quoq; ſiccant̃ ulcera adeo,ut etiaʒ pro ſpodio utant̃ eadẽ iã deſpatis cũ axũgia imponit̃. Dictamũ pota ſagittas pellit:& alia tela extrahit illita,Bibit̃ ex aquæ cyatho foliorũ obolo. Proxime pſeudodictamũ,Vtraq; etiam ſuppurationes diſcutit. Ariſtolochia quoq; putrida ulcera exeſt. Sordida expurgat cum melle,uermeſque extrahit,Itemq; clauos ĩ ulceribꝰ natos. Et ĩfixa corpori oĩa,præcipue ſagittas & oſſa fracta cuʒ reſina. Caua uero ulcera explet p ſe. Et cũ iride recentia uulnera ex aceto. Vetera ulcera uerbẽaca quinq̃foliũ cũ ſale & melle. Radices perſolatæ uulneribꝰ ferro illatis recẽtibꝰ ĩponunt̃,folia ueteribus. Cũ axungia utraq; & ſuo folio operit̃. Damaſonium aũt & ſtruma. Folia uerbaſci ex aceto aut uino. Periſtereos ad oĩa genera uel calloſorũ putreſcẽtiũq; ulcerũ facit. Manãtia nymphææ heracliæ radix ſanat. Item cyclamini radix uł p ſe,uel ex aceto,& cũ melle. Eadẽ & cõtra ſteatomata efficax,ſic ut ad ulcera manãtia hyſſopũ. Itẽ peucedanũ cui ad recẽtia uł̃nera tãta uis ẽ,ut ſamiẽ oſſibꝰ extrahat. Præſtãt hoc & anagallides,cohibẽtq; q̃s uocãt nomas,& rheum atiſmos. Vtiles & recẽtibus plagis,ſed p̃cipue ſenũ corporũ. Cũ cæroto apoſtemata & ulcera terra. folia mãdragoræ recẽtia. Radix uulnera cũ melle aut oleo. Cicuta cõſiligini mixta mero. Aizoũ herpetas quoq; & nõas ac putreſcẽtia,ſicut erigerõ uermioſa. Recẽtia aũt uulnera aſtragali radix,& uetera quoq; ulcera purgat hypociſtis utraq;. Leontopodii ſemen tritũ ĩ aq̃ & cũ polẽta illitũ ſpicula ſagittarioꝵ extrahit. Itẽ pycnocomi ſemẽ,tithymallus. Characites ſucco grãgenas phagedenas putria,uel decocto ramorũ cũ polẽta & oleo. Orchis radices. Hoc ãplius & cacoethe ex aceo cum melle ſiccę & recẽtes. Per ſe uulnera onothera efferẽtia ſeſe ſanat. Scythæ uulnera ſcythica curãt. Ad carcinomata argemõia ex melle efficaciſſima ẽ. Vulneribꝰ * p̃ſanaris aſphodeli radix d̃cocta ut diximꝰ, trita cũ polẽta & illita,Quibuſcũq; uero Apollinaris,Aſtragali radix ĩ puluerẽ trita humidis ulceribꝰ pdeſt,Itẽ caltrrix decocta ĩ aq̃. Priuati uero iis quę calciamẽto facta ſint uerbenaca,necnon & lyſimachia cõtrita. Ac nymphæa arida infricata. Prolytrix ĩueteratis iiſdẽ utilior. Policnemõ cuntilæ bubulæ ſilis ẽ ſemĩe pulegii ſut culoſas mł̃tis gẽiclis corymbo odorata acri & dulci odore,q̃ ferro factis uulneribꝰ cõmanducata imponit̃. q̃nto die ſoluit̃. Symphiton ad cicatricẽ celleriẽ pducit. Itẽ ſideritis. Hæc ĩponit̃ ex melle. Verbaſci ſemĩe,ac foliis ex uĩo decoctis ac tritis oĩa corpi ĩfixa extrahũt̃. Itẽ mãdragoræ foliis cũ polẽta. Cyclamini radicibꝰ cũ melle Triſagis folia ĩ oleo cõtrita iis maxĩe adhibẽt̃ ulceribꝰ,q̃ ſerpũt. Et alga ĩ melle trita Betõica ad carcinomata. Et melãdria,ac ueteres addito ſale. Verrucas tollit argemõia ex aceto,uel batrachii radix,q̃ & ungues ſcabros auſert Linozoſtis utriuſq; folia uel ſuccꝰ illitꝰ. Tithymalli oẽs gñ̃a uerrucaꝵ oĩm. Itẽ oĩa pterygia,uaro ſq; tollũt. Cicatrices cũ elegãtia ad colorẽ reducit ladanũ.

* Perſonatis.

De pluribus experimentis ad inficiẽdos capillos,& partus eiiciendos & continendos,& aliarum remedia. Cap. xv.

ARtemiſiã & eleliſphacũ alligata qui habet uiator,negatur laſſitudinẽ ſentire. Mulieribus morbis medet̃ maxĩe in uniuerſum peoniæ herbę ſemen nigrũ ex aqua mulſa. Eadem & in radice uis mẽſes cit. Panacis ſemẽ cum abſinthio mẽſes & ſudores. Scordotis potu & illitu. Beronica drachma in uini cyathis tribus bibit̃ contra oĩa uuluarũ uitia,Aut quę a partu ſiunt. Menſes nimios ſiſtit achillea impoſita,& decoctũ eius inſidẽtibꝰ. Mãmis ĩponit̃ hyoſcyami ſemẽ

ex uino.Loti radix c cataplasmate.Et mãmis etiã chelidonia.Secũdas morãtes uel partus emortuos radices panaces appositę extrahũt.Ipm panaeis semẽ e uino potũ uuluas purgat,appositũq; cũ melle.Polemonia pota ex uino secũdas pellit.Nidore purgat uuluas centaurii minoris succus potus,fotuq; mẽses cit.Item maioris radix in uuluæ doloribꝰ iisdem modis pdest. Derasa uero & apposita extrahit partus emortuos.Plãtago imponit in lana in dolore uuluæ.In strangulatu bibit. Sed pcipua dictamno uis est.Mẽses cit.Partus emortuos uel trãsuersos eiicit. Bibit ex aqua foliorum obolo,adeo ad hæc efficax,ut ne in cubiculũ quidẽ prægnantiũ inferatur.Nec potu tm̃, sed & illitu & suffitu ualet.Proxime pseudodictamnũ.Sed mẽses cit eũ mero decoctũ põdere denarii. Pluribus tamẽ molochis & aristolochia pdest,nam & mẽses & secundas cit . Et emortuos partus extrahit,myrrha & pipe additis pota uel subdita. Uuluas quoq; pcidẽtes Ihibet potu uel suffitu, uel subiectu maxime tenuis.Strangulatũ ab his mẽsiũq; difficultatẽ agaricũ , tribus obolis tritũ in uini ueteris cyatho potũ emẽdat.Peristereos apposita ĩ adipe suillo recẽti.Antirrhinõ cũ rosaceo & melle.Itẽ apposita nympheæ thessalæ radix pota dolori medet.In uino pota nigro pfluuia inhibet.E diuerso ciet cyclamini radix pota & apposita.Et uesicæ insidẽtiũ decocto medet. Secũdas pota cissanthemos pellit,uuluã sanat.Et xiphii radix supior mẽses cit,drachma ex aceto pota.Peucedanũ strãgulatus uuluæ nidore ustũ recreat.Mẽses aluosq; pcipue psylliũ drachma ĩ cyathis tribꝰ aquæ mulsæ.Semẽ quoq; mãdragoræ potũ uuluã purgat,Mẽses cit succus appositus,& emortuos partus.Nimia rursus pfluuia sistit semẽ eũ uino & sulphure.Alui profluuia sistit & contrahit batrachion potu uel cibo ardẽs,alias ut diximus cruda. Sed cocta cõmẽdant sale,& oleo, & cymino.Daucũ & mẽses& secũdas potũ facilime pellit.Ladanũ suffitu corrigit uuluas,dolorieárum exulceratisq; imponit,Emortua scamoniũ pellit,potũ uel appositum. Menses ciet hypericum, utrũq; appositum. Ante alia uero ut hippocrati uidetur erysimon e uino semine uel radice. Cortice trahit,& secũdis succurrit,& strãgulatiõibꝰ,ex aqua pota.Itẽ radix e geranio peculiariter secũdis inflãmationibusq; uuluaȩ cõuenięs.Purgat hippuris pota & apposita uuluas.Polygonas pota mẽses cit.Et alcmeæ radix.Folia plãtaginis pellũt.Itẽ agaricũ ex aq̃ mulsa. Artemisia uuluę medet trita ex oleo irino aut fico,aut cũ myrrha apposita.Eiusdẽ radix pota in tm̃ purgat,ut partus enectos extrahat.Menses & secũdas cit ramoȩ decoctum insidẽtibꝰ. Itẽ folia pota drachma. Ad eadem omnia prosunt,uel imposita uentri imo cũ farina hordacea , Acoron quoq; utile est interioribꝰ fœminarũ morbis.Et coniza utraq;.Et crethmos.Et anthyllides duę uuluis utilissimę, Torminibusq; & secũdarũ more in uino potæ.Callitrix fotu locis medetur . Albugines in capite tollit.Capillos inficit oleo trita,Ceranion ĩ uino albo potũ,& hypocisthis ĩ rubro pfluuiũ sistũt hyssopũ suffocatiões laxat.Radix uerbenacæ pota ex aqua ad omnia in partu,aut ex partu mala pstãtissima est.Peucedano qdem miscẽt in uino nigro semen cupssi cõtritũ.Nam semen psyllii de feruefactũ in aqua cũ intepuerit,epiphoras oẽs uteri lenit.Symphiton tritum in uino nigro euocat mẽses.Partus accelerat scordotis pota drachma succi in aqua mulsa cyathis q̃tuor . Dictãni folia pclare dant ex aq̃.Cõstat uniꝰ oboli põdere,uel si mortui sint in utero infantes, ptinus reddi sine uexatione puerpæ.Silr pdest pseudodictãnũ,sed tardiꝰ.Cyclaminos adalligata. Cissanthemos pota.Itẽ betonicæ farina ex aq̃ mulsa.Arsenogonon & thelygonon herbę sunt habẽtes uuas floribꝰ oleæ similes,pallidiores,tamẽ.Semẽ albũ papaueris modo. Thelygoni potu fœminã cõcipi narrãt.Arsenogonõ ab ea semie oleæ,nec alio distat.Huiꝰ potu mares generari phibent, si credimus,alii utrãq; ocimo similẽ tradũt.Arsenogoni autẽ semẽ geminũ eẽ testibꝰ simile.Mammarũ uitiis aizoum,quod digitellũ appellauimus,unice medet.Erigeron ex passo mammas uberiores facit.Sonchũ in farre coctũ.Quæ uero mastos uocat,indita pilos mãmarũ e partu nascentiũ, & tineas aufert in facie,aliaq; cutis uitia emẽdat.Gẽtiana nymphæa heraclea illita cyclamini radix maclas oẽs.Cacaliæ grana mixta ceræ liqdæ extẽdũt cutẽ ĩ facie,crugãtq;. Uitia oĩa acori radix emendat.Capillũ lysimachia flauũ facit.Denigrat hypericon , qd' & corion uocatur. Item +ophryx herba dẽticulato oleri similis, foliis duobus.Nigritiã dat & polemonia ĩ oleo decocta, Psilothrũ nos qdem in muliebribꝰ medicamẽtis tractamus,uerũ etiam uiris in usu est,Efficacissimũ aũt habet archezostis.Item tithymalli succo,uel ĩ sole cũ oleo illito cerebro,uel euulsis pilis. Quadrupedũ scabiem sanat hyssopũ ex oleo fotum.Anginas peculiariter sideritis. Uerum & reliqua genera herbarum reddamus.

+ Vel ophryõ.

CAII PLYNII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER. XXVII.

PROOEMIVM.

Reliqua herbarũ genera. Cap.i.

Rescit apud me certe tractatu ipso admiratio antiquitatis, quantoq; maior copia herbarũ dicẽda restat, tanto magis adorare priscorum in inuemendo curam in tradendo benignitatem subit. Nec dubie soperata hoc mõ posset uideri etiam rerũ naturæ ipsius munificentia, si humani corporis eẽt inuẽtio. Nũc uero deorũ fuisse eam appet, aut certe diuinã, etiã cũ hõ inuenerit. Eãdemq; omnium parẽtẽ genuisse hæc & ostendisse, nullo uitæ miraculo maiore, si uerum fateri uolumus. Scythicã herbã a meotidis paludib⁹, & euphórbiã e mõte Atlante, ultraq; Herculis colũnas, & ipo rerũ naturę defectu parte alia britanicã ex Oceaui ĩsulis extra terras positis. Itẽq; ęthiopidẽ ab exusto syderib⁹ axe. Alias p̃terea aliũ de ultro citroq; hũanæ saluti in toto orbe terrarũ portare ĩmẽsa Romanæ pacis maiestate, nõ hoĩes mõ diuersis inter se terris gẽtibusq;, uerũ etiã montes & excedẽtia ĩ nubib⁹ iuga, pastusq; pecorũ & herbas quoq; ĩuicẽ ostẽtãt. Aeternũ q̃so deorũ sit mun⁹ istud. Adeo Romanos uelut alterã lucẽ dedisse rebus humanis uident.

De aconito, & pantheta, & quę extinguit aconito. Cap.ii.

SEd antiquorũ curã diligentiãq; quis possit satis uenerari, cum cõstet oĩm uenenorũ ocyssimũ esse aconitũ, & tactis quoq; genitalibus fœminini sexus animaliũ eodem die inferre mortẽ. Hoc fuit uenenũ quo interẽptas dormientes a Calfurnio Bestia uxores. M. Cicili⁹ accusator obiecit. Hinc illa atrox poratio eius in digito eas mortuas. Fabulę narrauere e spumis Cerberi canis extrahẽte ab inferis Hercule. Ideoq; apud heracleã ponticã, ubi monstrat eius ad ĩferos adit⁹ gigni. Hoc quoq; tñ in usus hũanę salutis uertere. Scorpionũ ictib⁹ aduersari experiẽdo acõitũ datũ i uino calido. Ea ẽ natura ut hoiem occidat, nisi ĩuenerit qd ĩ hoĩe pimat. Cũ eo solo colluctat, uelut pari intus inuẽto solo, Hæc pugna est cũ uenenũ in uiscerib⁹ repererit. Mirũq; exitialia p se ambo cũ fuerint duo uenena in hoĩe cõmoriunt, ut homo supsit. Immo uero etiã ferarũ remedia antiq ꝓdiderũr, demõstrãdo quõ uenenata quoq; ipsa sanant. Torpescũt scorpiões aconiti tactu, stupẽtq; pallẽtes. & uinci se cõfitent. Auxiliat eis helleborũ albũ tactu resoluẽte. Ceditq; aconitũ duobus malis, suo & oim. Quod si quis illa forte ab hoie excogitari potuisse credit ingrate deorũ intelligit munera. Tangũt carnes aconito, necantq; gustatu earũ pãtheras, nisi hoc fieret repleturas illos situs. Ob id quidã pardaliãches appellauere. At illas statim liberari morte excrementorũ hoĩs gustu demonstratũ. Quod certe casu repertũ quis dubitet? & quotiẽs fiat etiãnum ut nouũ nasci, quoniã feris ratio & usus inter se tradi non possit.

Quod omniũ creaturatum conditor sit deus. Cap.iii.

HIc ergo casus hic est ille qui plurima inuenit in uita deus. Hoc habet nomẽ, per quem intelligitur eadẽ & parens rerum oĩm & magistra natura utraq; coniectura pari siue ista quottidie fetas inuenire, siue semp scire iudicemus Pudendũq; rursus oĩa animalia quæ sint salutaria ipsis nosse ipa p̃ter hoĩem. Sed & maiores oculorũ quoq; medicamẽtis aconitum misceri saluberrime ꝓuulgauere, aperta ꝓfessione, malũ quidem nullum sine aliquo bono dicere. Fas ergo nobis erit qui nulla diximus uenenata, nune demonstrare quale sit aconitũ, uel dep̃hẽdẽdi gratia Folia habet cyclamini aut cucumeris nõ plura q̃ttuor ab radice leniter hyrsuta. Radicẽ modicã cãmaro similẽ marino. Quare quidã cãmaron appellauere. Alii ✤ theliophonon ex ea qua dixim⁹ causa. Radix incuruat paulũ scorpionũ modo, quare & scorpion aliqui appellauere. Nec defuere qui myoctonon appellare mallẽt, quoniã ꝓcul & e lõginquo odore mures necat. Nascit in nudis cautibus, quas aconas uocant. Et ideo aconitũ aliqui dixere nullo iuxta ne puluerem quidem nutriẽte. Hanc aliqui rõnẽ nois attulere. Alii qm̃ uis eadẽ in morte esset, quæ cotibus ad ferri aciem deterendam, statimq; admota uelocitas sentiretur.

✤ Lycoctonon.

De æthiopide, & amaranto, & aloe, & alcea, & alipho, & alsina, & androsace, & androsemo, & ambrosia, & anconi, & anagyro, & anonymo. Cap.iiii.

AEthiopis radix folia habet phlomo silia, magna & multa, & hirsuta ab radice. Caulem quadrangulũ scabrum, similem arctio, multis concauũ alis, semen eruo simile candidum geminum, radices nũerosas longas. Plenas, molles, glutinosas, gustu siccæ nigrescunt durantq;

ut cornua possint uideri. Præterea in æthiopia oascũtur, & ĩ Ida monte Troadis, & in Messenia, Colligunť autũno, siccať io sole aliquot diebꝰ, ne sitim sentiát. Medenť uuluis porc ĩ uioo albo, ischiadicis, pleureticis, faucibꝰ scabris, decocta potu daoť. Sed q̃ ex æthiopia uenit eximia ẽ, atqꝫ ilico ꝓdest. Amaranthon ferulacea est duoꝝ palmoꝝ altitudie, origaoo similis flore, bulbis aureis. Huius uetustæ nidor uriná cit, uuluáqꝫ purgat, táto magis infideotibus. Causa nõis nõ hæc, sed quooiá diutissime nõ marcescit. Aloe scyllæ similitudiné habet maior, & pinguioribus foliis ex obliquo striata. Caulis eiꝰ tener est rubẽs mediꝰ, nõ dissimilis antherico. Radice una ceu palo in terra dimissa, graui odore, gustu amara. Laudatissima ex India afferť, sed nasciť & ĩ Asia, oõ tñ ea utunť, oisi ad uulnera recẽtibus foliis, mirifice eñ cõglotinat, oel succo. Ob id in turbioibꝰ ea doꝝ eá serũt, ut aizoũ maius. Quidá & caulé ante maturitaté semiois incidũt succi gratia, aliq & folia. Inueniť & per se lachryma adherens. Ergo pàuimẽtandum ubi sata sit, ceoseot ot lachryma nõ absorbeať. Fuere q traderẽt in Iudæa sup hierosolymá metallicá eius naturá, sed nulla magis ĩproba est, neqꝫ alia nigrior est, aut hõidior. Erit ergo optĩa pinguis ac nitida rufi coloris friabiľ. ac iocineris mõ coacta, facile liq̃scẽs. Improbáda nigra & dura, harenosa quoqꝫ quæ & gustu ĩtelligiť. Gũmi adulteratur & acacia. Natura eius spissare, dẽsare, & leoiter calfacere. Vsus in multis & prioeipalis aluũ soloere, cõ pene sit sola medicamentoꝝ quæ per se id ꝓstant. Confirmat etiam stomachũ, adeo ut oõ infestet ulla uis cõtraria, bibitur drachma. Ad stomachi oero dissolutioné io duobꝰ cyathis aquæ tepidæ uel frigidæ, cochlearis mẽsora bis terue in die ex ĩteruallis ot res exigit. Purgatõis etiá causa plorimõ tribꝰ drachmis. Efficacior si pota ca sumať cibus. Capillũ fluentem cõtinet cum uioo austero, capite in sole cõtra capillũ perũcto. Doloré capitis sedat téporibus & frõti imposita, ex aceto & rosaceo. Dilutiorqꝫ iofusa, oculoꝝ uitia oĩa sanari ea cõuenit. Priuatim prurigines & scabié genarũ. Itẽ insignita ac liuida illita cũ melle. maxĩe Pontico. Tonsillas, gingiuas, & oĩa oris ulcera. Saogoĩs exercatiooes si modicæ fiot, drachmæ põdere ex aqua, si minus ex aceto pota. Vuloerũ quoqꝫ sanguinem & oodecũqꝫ fluentem sistit per se, uel ex aceto. Alias etiá est oulceribus utilissima ad cicatricẽ perdocẽs. Eadẽ inspergiť exolceratis genitalibus uiroꝝ, cõdylomatis, rimisqꝫ sedis, alias ex oino, alias ex passo, alias sicca per se, ut exigit mitigáda curatio, aot cocreẽda. Hæmorrhoidũ qooqꝫ abundátiá leoiter sistit. Dysenteriæ ĩfundiť. Et si difficilios cõcoquanť cibi, bibiť a cœna modico ĩteruallo. Et in regio morbo tribꝰ obolis ex aqoa. Deuoranť pilulæ cũ mellis decocto, aot resina terebinthioa ad purgáda ĩteriora. Digitoꝝ pterygia tollit. Oculoꝝ medicamẽtis lauatur, ut quod sit harenosissimũ subsidat. Aot torreť in testa, pénaqꝫ subinde uersator, ut possit æqualiter torreri. Alcea folia habet similia uerbeoacæ, quæ & peristereon cogoominať. Caules tres aut quattuor folioꝝ pleoos, florem rosę, radices albas, cum plurimũ sex cubitales, obliq̃s. Nasciť in pigui solo, nec sicco. Vsus radicis ex uino uel ex aq̃ dysentericis, aluo cita, & ruptis cõuulsis. Alypõ caolicolus est molli capite nõ dissiľis betæ, acre gustatu ac leotũ, mordensqꝫ uehemẽter & accedens. Aluũ soluit in aqua molsa addito sale modico. Minima potio duaꝝ drachmaꝝ, media quattuor, maxima sex, ea purgatione qbos datur e gallinaceo iure. Alsine, quá quidá myosoton appellant, nasciť in lucis, unde & alsine dicta est. Incipit a media hyeme. Arescit æstate media cũ prorepit, musculoꝝ aures imitať foliis. Sed aliam docebimus esse quæ iustius myosotis oocеť. Hæc eadem erat qoę helxinæ, nisi mioor minosqꝫ hirsuta cẽt. Nasciť in hortis, & maxĩe in parietibus. Cum teriť, odoré cucumis reddit. Vsus eius ad collectiões inflámationesqꝫ. Quin emendat oĩa quæ helxinæ, sed infirmiꝰ. Epiphoris pecoliariter impooiť. Itẽ uerẽdis ulceribusqꝫ cũ farina hordeacea. Succus eius aoribꝰ infundiť. Androsaces herba est alba, amara sine foliis. folliculos ĩ cirrhis habẽs, & in his semẽ. Nasciť in maritimis Istriæ maxĩe, dať hydropicis drachmis duabꝰ tusa aut decocta in aqoa, uel aceto, uel uino. Vehemẽter. n. urĩas cit. Datur & podagris, illiniturqꝫ. Idem effectus est & semini. Androsemon, siue (ot alii appellauere) ascyron, nõ absiľe est hyperico, de qua diximꝰ caulicľis maioribus dẽsioribusqꝫ & magis rubẽtibꝰ. Folia alba rutæ figura. Semẽ papaueris nigri. Comæ tritæ sangoineo socco manát. Odor ei resioosus. Gigniť io uineis. Fere medio autũno effodiť, suspenditqꝫ. Vsos ad purgandá aluũ tusæ cum semine potæqꝫ matutino, oel a cœna duabꝰ drachmis in aq̃ molsa, uel uioo, uel aq̃ pora, totiꝰ potiõis sextario. Trahit bilẽ, ꝓdest ischiadicis maxĩe. Sed postera die capparis radicem resinę permixtá deuorare optet drachmę põdere. Iterũqꝫ q̃triduĩ ĩteruallo eadẽ facere. A purgatiõe aũt ipa robostiores uinũ bibere, ĩfirmiores aquá. Imponiť & podagris & ambustis & uulneribꝰ cohibẽs sanguinẽ

Ambrosia oagi nois est,& circa alias herbas fluctuás,fruticé unum habens densum ramosom, tenuem, trium fere palmoꝝ. Tertia parte radice breuiore,foliis rutæ,circa imú caulem in ramolis semé est uuis depédétibꝰ,odore uinoso,qua de caosa botrys a qbusdá uocaẗ,ab aliis artemisia. Coronanẗ illa Cappadoces. Vsus eius ad ea quæ discuti opus fit. Anonin qdá ononida malont uocare ramosam,similem fœnogræco, nisi fruticosior hirsuriorqꝫ esset,odore iucódo. Post uer spinosa Estur ét muria códira. Recés uero margies ulceró erodit. Radix decoquiẗ in posca dolori dentió Eadé cú melle pota calculas pellit. Comirialibꝰ daẗ in oxymelire decocta ad dimidias. Anagyros quá aliqui acopon uocanr,fruticosa est,grauis odore,flore oleris,semé in corniculis nó breuibꝰ gignir simile renibꝰ,qd' durescit per messes. Folia collectióibus iponunẗ,difficulterqꝫ pariétibus adalliganẗ,ita ut a partu statim auferanẗ. Quod si emortuus hæreat,& secúdæ mensesqꝫ morenẗ. drachmæ pondere bibunẗ in passo folia. Sic & suspiriosis danẗ,& in uino oetere ad phalangiorú morsus. Radix discutiédis cócoquédisqꝫ adhibeẗ. Semé cómáducatú oomitióes facir Anonymos a nó inueniédo noie nomé inuenit. Afferẗ e Scythia celebrata Hicesio nó poæ aoctoritatis medico. Iré aristogeton in uulneribꝰ pclara ex aqoa tosa & iposita. Pota uero mámis præcordiisqꝫ percussis. Irem sanguiné excreáribꝰ. Putauerúr & bibédá uulneratis. Fabolosa arbitror qoqꝫ adiiciúẗ. recente ea si uratur,ferrum aut æs ferruminari.

De aparine,& arctio,& aspleno,& asclepiade,& astere,oel bobonio,& ascyro:uel ascyroide,& phaca,& de alcibio,& alectorolopho. Cap.v.

✣ Omphalocarpon Diosco.

APARINEN aliq ✣ omphacocarpon,alii philantropon uocant , ramosam,hirsutá,qnis senisoe in orbé circa ramos foliis per interualla,semé rotundú,durú,cócaoú,subdulce. Nasciẗ in fruménrario agro,aut hortis,pratisue,aspitaté ét oestiú tenaci. Efficax córra serpétes semie poro ex uino drachma,& cótra phalágia. Ságuis abódátiá ex uolneribꝰ iprimúr folia iposita, succus auribꝰ infundiẗ. Arction aliq potius arcturú uocát,siḿs est uerbasco foliis , nisi qꝫ hirsutiora sunt,caule lógo,molli,semini cymini. Nasciẗ in petrosis,radice tenera,alba,dulciqꝫ. Decoquiẗ in oino ad denrió doloré,ira ut córinuaẗ ore decoctú. Bibiẗ ppter ischiada & stranguriá e uino,ambustis iponiẗ & pnionibꝰ. Fouéẗ eadé cú radice semine triro in uino. Asplenó sunr q hemionó uocár,foliis triéralibꝰ multis,radlce limosa,cauernosa,sicut filicis cádida,hirsuta,nec caulé,nec floré nec semé hét. Nascitur i petris,parietibꝰ opacis,húidis,laudatissima in Creta. Huiꝰ folioꝝ iure in aceto decocto p dies.xl,poto lyené absumi aiút. Er illinútur. Eadé aút sedát singultꝰ nó danda fœminis,qm sterilitaté facir. Asclepias folia ederæ hét,ramos lógos, radices numerosas ,tenoes, odoraras,floris oirus graue,semé securidacæ. Nascirur i mótibꝰ. Radices tormibꝰ medérur, & cótra serpétiú ictus nó solú potú,sed etiá illitú. Aster ab aliqbꝰ bubonion appellaẗ,quoniam inguinú psenraneú remediú est. Cauliculos foliis oblógis duobꝰ aut rribus in cacumine capitula stellæ mó radiara. Bibitur aduersus serpétes. Sed & ad iguinó medicíná,sinistra manu decerpi iubét, & iuxta cinctꝰ alligari. Prodest & coxédicis dolori adalligata. Ascyró & ascyroides siḿa sút iter se & Hyperico,sed ascyron maiores hét ramos,qui ascyroides uocátur,ferulaceos oino rubétes, capitulis puis,luteis. Semé i cauliculis pusillú,nigrú,resinosum. Comqꝫ tritæ uelut cruétatqꝫ. Qua de causa qdá hác androsemon uocauere. Vsus semis ad ischiadicos potus duabꝰ drachmis in hydromelitis sexrario. Aluú soluit. Bilé detrahir. Illinitur & ambustis. Aphace tenuia admodú folia hꝫ, posillo altior léricula est. Siliqs maiores fert,in qbꝰ terna aut qterna semina sunt nigriora, & madidiora,& miora léticl'a. Nasciẗ i armis. Natura ei ad spissádú efficacior q́ léri. Reliquo osu eosdé effectus hét stomachi, aluiqꝫ fluctióes sistit semé decoctú. Alcibion qualis esset herba apud aoctores nó reperi. Sed radicé eius & folia trira ad serpétis morsus iponi & bibi iubent . Folia qoárum manꝰ capiat trita cú uini meri cyathis tribꝰ:aut radicé drachmarú triú pódere cú uini eadé mésura. Alectorolopos quæ apud nos crista dicitur ,folia habet siḿa galliacei cristę plura: caulé téuem,& seménigrú i siliqs , Vtilis tussientibus cocta cú faba fressa melle addito:& caligini oculoꝝ Solidú semen conicitur in oculú,nec turbat,sed in se caliginem contrahit. Mutat coloré,sꝫ ex nigra albicare incipit & intumescit,ac per se exit.

De Alo Cap.yi.

ALum nos uocamos,gręci symphyton petreú,simile conilæ bubulæ,foliis paruis,ramis tribus aut qttuor a radice,cacuminibus thymi,surculosuꝫ odorató,gustudolce saliuam ciés, longa radice,rurila. Nascitor in petris,ideoqꝫ petreum cognomiatú. Vtilissimú lateribus,

lyenibus,renibus,torminibus pectoris,pulmonibus , sanguinem reiicientibus , faucibus,asperis. Bibit radix trita,& in uino decocta,& aliquádo superlinit.Quio & cõmanducata sitim sedat,præcipueq pulmoné refrigerat.Luxatisq uoq imponit & cõuulsis,lyeui,interaoeis,Aluum sistit coacta in cioeres.Detractis quoq folliculis trita cũ piperis oomé granis,& ex aqoa pota.Vulneribus sanádis rãta pręstária est ut caroes quoq cũ coquunt cõglutiet addita.Vnde & græci nomé iposuere.Ossibus quoq fractis medetur.

De alga,& actæa,& de ampeloagria,& absinthio. Cap.yii.

ALga rusa & scorpiooũ ictibus.Actęa graui foliorũ odore,caulibus anisi geniculatis, semine uigro,ut ederæ,baccis mollibus.Nascit i opacis & asperis & aquosis. Dat acetabulo pleno interioribus fœminarũ morbis.Ampelosagaria uocat, herba foliis duris cieracei coloris,qoalem in satis diximus,uiticulis lougis,callosis,rubentibꝰ.qualiter flos qué louisflámmá appellauimꝰ,i uiolis fert semé punici mali silé acinis.Radix eius decocta i aquæ cyathis ternis additis uioi Coi cyathis doobus aluũ soluit leuiter.Ideo hydropicis datur.Vuluę uitia & cutis i facie mulierũ emẽdat,Ischiadicos quoq uti hac herba pdest tusa cũ foliis,& illita cũ succo suo. Absinthii genera sũt plura.Sãtonicũ appellat a galliæ ciuitate.Ponticũ a põto,ubi pecora piguescũt illo,& ob id sine felle reperiuut,neq aliqđ præstantius,multoq Italico amarius,sed medulla pontici dulcis.De usu eios cõuenit dicere herbę facillimę,atq ioter paucas utilissimæ.Præterea sacris Populi Ro.celebratæ peculiariter.Siqdem latiarũ feriis q̃drigæ certát i Capitolio,uictorq absinthiũ bibit.Credo sanitaté præmio dari houorifice arbitratis maioribꝰ.Stomachũ corroborat, & ob hoc sapor eius io uina trasfert,ut diximus.Bibit & decoctũ aqua,ac postea oocte & die refrigeratő sub diuo decoctis sex drachmis foliorũ cũ ramis sois in cœlestis aquę sextariis tribꝰ. Oportet & salé addi.Vetustissime io usu est,Bibit & madefacti dilotũ,Ita eni appellator hoc genus . Diluti ratio ut quisqois fuerit modus aquę tegatur per triduũ.Tritum rato i usu est,sicot & succꝰ ex præssi.Exprimit autem cum primũ semé turgescit madefactũ aqua triduo recés aut siccũ septem diebus Deinde coctum in æneo uase ad tertias.x.heminis iu aquę sextariis.xly.Iterumq percolatum Herba lente coquit ad crassitudinem mellis,qualiter ex mioore cẽtaurio qoærit iuccus.Sed hic absinthii inutilis stomacho capitiq est,cũ sit ille decoctus saluberrimus . Nauq astringit stomachő,bilemq detrahit. Vriná cit.Aluũ emollit,& i dolore saoat. Veutris aoialia pellit.Malaciá stomachi & iuflámatiões discutit cũ sile & oardo gallico,aceto exiguo addito.Fastidia absterget. Concoctiones adiuuat.Cruditates detrahit cũ ruta , & pipere,& sale. Antiqui purgationis causa dabãt,cũ mariæ aquæ ueteris sextario semis sex drachmis cũ tribꝰ salis & mellis cyatho. Efficacius purgat duplicato sale.Diligẽter auté teri debet ppter difficultatem.Quidã & iu poleuta dedere supradictũ pondus,addito pulegio,alii cõtra paralysim,alii pueris folia i fico,sic ut amaritodinem fallerent.Facile thoracem purgat cuʒ Iride sumptő.In regio morbo crudũ bibitur cũ appio, aut adiantho.Aduersus iflatiões calidũ paulati sorbetur ex aqua.Ioci eris causam cũ gallico oardo.Lyenis cũ aceto aut pulte,aut fico sumit.Aduersat fuogis ex aceto.Item uisco.Cicutæ ex uio, & muris aranei morsibꝰ.Draconi marioo.Scorpionibus.Oculoꝝ claritati multũ cõfert. Epiphoras cũ passo imponit.Sugillatis cũ melle.Aures eius decoctũ uaporis suffitu saoat,Aut si mauat sanies cum melle tritő Vrioã ac meoses ciũt tres quattuorue ramuli cő gallici nardi radice una cyathis aquæ.yi.Menses priuatim cũ melle sumptũ,& io uellere appositũ.Anginis subuenit cũ melle & uitro.Epinyctidas ex aqoa sanat.Vulnera recẽtia priusq̃ aqua tágant ipositum. Pręthereaq capitis ulcera . Peculiariter ilibꝰ iponit cő cypria cæta aut cum fico.Saoat & pruritus.

De absinthio,& ballote,& botrye fruticosa,& brauylla,& brio,& bupleuri,& catanance,& calla,& circæa,& cyrcelio,& crategono,& theligo,& crocodylo & cysonorchi,& chrysolachaoo,& cuculo,& cooserua. Cap.yiii.

NOn est dandũ in febri.Naoseas maris arcet in nauigationibꝰ potũ.Iuguinũ tumoré in uentrali habitom.Somnos allicit olfactom,aut inscio sub capite positum. Vestibus isertum tineas arcet . Culices ex oleo perunctis abigit,& fumo si urat.Atramentő librarium ex diluto eius temperatő litteras a musculis tuetur. Capillũ deuigrat absinthii ciois unguẽto rosaceoq permixtus.Est absinthiũ marinũ,quod quidá seriphiő uocaut,probatissimũ in Taposiri ægypti. Huius ramũ Isiaci pręferre solenne habẽt. Angustius priore,minusq amarũ , stomacho inimicoʒ. Aluũ mollit.Pellitq aniália ioteraneorũ.Bibit cũ oleo & sale,aut in fariuæ trimestris sorbitiőe

dilutum.Coquitur quantũ manus capiat in aqua ſextario ad dimidias.Balloten alio noie porrũ nigrũ grçci uocãt,herbã fruticoſam anguloſis caulibꝰ,nigris,hirſutis,foliis ueſtiẽtibꝰ, maioribꝰ q̃ marrubii , & nigrioribꝰ,graue olẽtibus. Vis eius efficax aduerſus canis morſus,ex ſale foliis tritis ĩpoſita,Itẽ ad cõdylomata coctis cinere in folio oleris.Purgat & ſordida ulcera cum melle.Botrys fruticoſa herba ẽ luteis ramulis.Semẽ circa totã naſcit̃,folia cicoria ſimilia.Inuenit̃ in torrẽtium ripis.Medet̃ orthopnoicis.Hoc Cappadoces ambroſiam uocant,alii artemiſiã.Brabylla ſpiſſandi uim cotonei mali modo,nec amplius de ea tradũt auctores.Briõ marina herba ſine dubitatione lactucæ foliis ſilis,rugoſa ueluti cõtracta,ſine caule ab ima radice exeũtibꝰ foliis. Naſcit̃ in ſcopulis maxie teſtiſq; terra comprehẽſis.Præcipua ſiccãdi ei ſpiſſandiq; uis,& collectiões oẽs ĩflãmationeſq; cohibẽdi,p̃cipue podagræ,& quicq̃d refrigerare opus ſit.Bupleuri ſemẽ ad ictus ſerpentiũ dari repio,foueriq; plagas decocta ea herba,adiectis foliis mori aut origani. Catãnachen theſſalã herbã q̃lis ſit,a nobis deſcribi ſuperuacuũ eſt,cũ ſit uſus eius ad amatoria rantũ. Illud nõ ab re eſt dixiſſe ad detegẽdas magicas uanitates electã ad hunc uſum cõiectura,q̃m areſcens contraheret ſe ad ſpeciẽ unguiũ milui exanimati.Eadẽ ex cauſa & cemos ſilebit̃ a nobis.Calla duoꝝ generũ eſt.Vna ſimilis aro.Naſcit̃ in arationibus.Colligit̃ anteq̃ iareſcat. Vſuſq; eoſdẽ hẽt quos arum.Bibit̃ quoq; radix huius ad exinaniẽdas aluos,mẽſeſq; mulieꝝ Item caules cum foliis in leguminibus decocti ſanat tenaſmon.Alterũ genus eius q̃dam anchuſam uocant,alii rhinocliſiam. Folia lactucæ longiora,plumoſa,radice rubra,quç ignes ſacros cũ folio polẽtæ ſanat impoſita.Iocineris ãt uitia in uino albo pota.Circea ſtrychnõ ſatiuo ſilis eſt,flore nigro puſillo.Paruo ſemie, ut milii,naſcẽtis in q̃buſdã corniculis,radice ſemipedali,triplici ferme aut q̃druplici, alba odorata,guſtꝰ calidi.Naſcit̃ i apricis ſaxis.Diluit̃ I uino, bibit̃q; ad dolorẽ uuluç & uitia. Macerari oportet i ſextariis tribꝰ q̃drãtẽ radicis tuſæ p̃ noctẽ & diem. Trahit eadẽ potione ſacũdas ſemine.Lac

♣Criſiõ minuit ĩ uino,aut mulſa aq̃ pota.♣ Citſion cauliculus eſt terræ duũ cubitorũ,triãgulo ſilis,foliis ſpinoſis circũdatus.Spinæ molles ſunt.Folia bouis linguæ ſilia,minora,ſubcãdida, & in cacumie capitula purpurea q̃ ſoluunt̃ in lanugines.Hauc herbã radicẽue eius adalligarã dolores uaricum ſanare tradũt.Gratæogonõ * ſpicæ tritici ſile ẽ m̃ltis calamis ex una radice emicãtibꝰ multorũq;

*Melaʒ pyro, Dioſcõ. geniculorũ.Naſcit̃ in opacis,ſemie milii,uehemẽter aſpero guſtu.Quod ſi bibãt ex uino ante cœnam tribus obolis in cyathis aquæ totidẽ mulier ac uir añ cõceptũ diebus.xl. uirilis ſexus partũ futurũ aiũt.Eſt & alia cratæogonos,quæ theligonos uocat̃. Differẽtia intelligit̃ lenitate guſtus. Sũt q̃ florem cratæogoni bibẽtes mulieres intra.xl.diem concipere tradãt.Eadẽ ſanant ulcera uetera nigra cũ melle,explent ſinus ulcerũ.Et atropha carnoſiora faciũt.Purulẽta expugnãt.Panos diſcutiũt,Podagras collectioneſq; oẽs leniũt peculiariter mãmarũ. Theophraſtus arboris genus intelligi uoluit cratæogonon ſiue cratæogona,quã Italia aquifoliũ uocat.Crocodilõ chamæleõtis herbæ nigræ figurã habet, radice longa,æq̃liter craſſa,odoris aſperi.Naſcit̃ in ſabuletis.Pota ſanguinẽ p̃ nares pellit copioſum craſſumq;,Atq; ita lyenem cõſumere dicit̃. Cynoſorchin aliqui orchin uocãt,foliis oleæ,mollibꝰ,ternis,paruiſq; ſemipedis lõgitudis i terra ſtratis,radice bulboſa oblonga,duplici ordine,ſupiore quæ durior eſt,& inferiore quæ mollior.Edunt̃ ut buli cocti in uineis fere inoẽti.Ex his radicibꝰ ſi maiorẽ edant uiri mares generari dicunt̃.Si minorẽ fœmiç alterũ ſexũ.In Theſſalia molliorẽ in lacte caprino uiri bibunt ad ſtimulãdos coitꝰ,duriorẽ uero ad inhibendos.Aduerſat̃ alter alteri.Chryſolachanũ i pineto lactucç ſimile naſcit̃.Sanat neruos Iciſos ſi cõfeſtim imponat̃.Et alibi genus chryſolachani tradit̃,flore aureo,foliis oletis.Coctũ eſtur ut olꝰ molle.Herba hæc alligata morbũ regiũ habẽtibꝰ,ita ut ſpectari ab his poſſint,ſanat̃ id malũ tradit̃.De chryſolachano nec ſatis dici ſcio,nec plura repio.Nãq; & hoc uitio laborauere p̃ximi utiq; herbarii noſtri.q̃d ip̃i notas uelut uulgares ſtrictim & noibus tantũ indicauere.tanq̃ coagulo terræ aluũ ſiſtit,ſtranguriã diſſolui,ſi bibat̃ ex uino aut aq̃.Cacub ali folia trita cũ aceto ſerpentum ictibus & ſcorpionũ mederi.Quidã alio hanc nomine ſtrumũ appellant, alii græce ſtrignon,acinos habet nigros.Ex his cyathꝰ ſucci cũ mulſi duobꝰ medet̃ lumbis,Itẽ capitis doloribꝰ cũ roſaceo ĩfuſus. ip̃a ſtrumis illita ſanãdis peculiaris eſt,alphinis maxie fluminibus,Conferua appellata a cõferruminando,ſpongia aquarũ dulciũ uerius q̃ muſcꝰ aut herba uilloſæ dẽſitatis atq; fiſtuloſæ. Curatũ ea ſcio oĩbus fere oſſibus cõfractis p̃lapſum ex arbore alta putatorẽ, circũdata uniuerſo corpori,aquã ſuã inſp̃gẽtibus quotiẽs inareſcat,raroq; nec niſi deficiẽtẽ herbã murationis cauſa reſoluentibus conualuiſſe uix credibili celeritate.

De cocco gnidio

De cocco gnidio,& dryopteris,& dryphono,& elatine,& empetro siue calcifraga,& epicacti, uel helleborine,& epimedio,& enneaphylo,& filicepteri,& de femore bubulo. Cap.ix.

COccu gnidio color cocci,magnitudo grani pipis maior uis ardens.Itaq; in pane deuoraf, ne adurat cũ gulã transit.Huic uis præsentanea contra cicutã.Sistit aluum. Dipsacos folia haber lactucæ,bullas spinosas in dorsi medio,caulem duorum cubitorũ,iisdem spinis horridum genicula eius binis foliis amplectentibus,concauo alarum sinu,in quo subsistit ros salsus. In cacumĩe capitula sunt echimata spinis.Nascit̃ in aquosis.Sanat rimas sedis. Item fistulas decocta i uino radice,usq; dũ fit crassitudo ceræ,ut possit in fistula collyriũ mitti. Itẽ uerrucas oĩum generũ.Quidã & alas quas supra diximꝰ succũ illinunt his.Dryopteris filici similis in arboribus nascitur,tenui folioꝝ,subdulciũ icissura,radice hirsuta.Vis ei caustica est. Ideo psylothrũ ẽ radix tusa.Illinitur,p.usq; dum sudores euocet.Iterumq; & tertio,ita ne sudor abluatur. Dryphonon similis herba est,cauliculis tenuibꝰ,cubitalibꝰ,circũdatis utriq; foliis,pollicari amplitudĩe,& quibus oxymyrsine.Sed cãdidioribꝰ mollioribusq;,flore cãdido sambuci. Edũt cauliculos decoctos Semine uero eiꝰ pro pipere utunt̃.Elatine folia habet helxinæ,pusilla,pilosa,rotũda, semipedalibꝰ ramulis quĩs senisue a radice statĩ foliosis.Nascit̃ in segetibꝰ.Acerba gustu,& ideo oculoꝝ fluctionibꝰ efficax,foliis cũ polẽta tritis & ĩpositis subdito linteolo.Eadẽ cũ lini semĩe cocta sorbitionis usũ ad dysenteria liberat.Empetron quã nostri calcifragã uocant, nascit̃ ĩ mõtibꝰ maritimis fere in saxo,quo ꝑpius mari fuerit minꝰ salsa est,putãq; bilẽ trahit ac pituitas,quo lõgiꝰ magisq; terrena,amarior sentit̃. Trahit aquã.Sumit̃ aũt in iure aliquo,aut ĩ hydromelite. Vetustate uires ꝑdit.Recẽs urinas cit,decoctũ in aqua uel tritũ calculos frãgit.Qui fidẽ ꝑmisso huic quærunt affirmãt lapillos,q sufferuefiãt una rumpi.Epipactis ab aliis heleborine uocat̃,parua herba, exiguis foliis ĩocñeris uitiis utilissima,& cõtra uenena potaq;.Epimediõ caulis nõ est magnꝰ,ederæ foliis denis atq; duodẽis,nũq̃ florẽs,radice tenui,nigra,sub graui odor.Nascit̃ ĩ hũidis,& huic spissandi refrigerãdiq; natura.Fœminis cauẽda.Folia ĩ uĩo trita uirginũ mãmas cohibẽt. Enneaphyllon lõga folia nona hẽt,causticæ naturæ.Imponit̃ lana circũdata,ne urat latus,cõtinuo eminẽ pustulas excitat,lũboꝝ doloribꝰ& coxẽdicũ utilissimũ.Filicis duo gña nec florẽ hñt,nec semen. Pterin græci uocãt,alii blachnõ cuiꝰ ex una radice q̃plures exeũt filices,bina ẽt cubita excedẽtes lõgitudĩe,nõ graues odore.Hãc marem existimãt.Alterꝰ genꝰ thelipterin græci uocãt, alii nymphæã pterin.✣ Est aũt singlaris atq; nõ fruticosa breuior mollioriq; & dẽsior foliis ad radicẽ+ canniculata. Vtriusq; radice sues pinguescũt.Folia utriusq; lateribꝰ pĩnata , uñ nomẽ græci imposuere.Radices utriq; longæ in obliquũ,nigræ,ꝑcipue cum aruere.Siccari aũt eas sole opter.Nascunt̃ ubiq;,sed maxie frigido,solo Effodi debẽt uergiliis occidẽtibus.Vsus radicis ĩ trimatu tãtũ neq; ante neq; postea.Pellunt interaneorũ aĩalia,Ex his tineas cũ melle.Cætera ex uĩo dulci triduo potæ.Vtraq; stomacho inutilissima.Aluũ soluit primo bilem trahens,mox aquã.Melius tineas cum scamonii pari põdere.Radix eius duũ oboloꝝ põdere ex aqua pöst uniꝰ diei abstinẽtiam bibitur melle prægustato contra rheumatismos.Neutra danda fœminis,quõniã grauidis abortum cætẽris sterilitatẽ facit.Farina earum ulceribus tetris inspergit̃.lumẽrorũ quoq; ceruicibꝰ.Folia cimicẽ necãt.Serpentẽ nõ recipiũt.Ideo sufterni utile est in his locis suspectis. Vstæ etiã fugãt nidore. Fecere medici huiꝰ quoq; herbæ discrimẽ.Optima macedonica est.Secunda cassiopica. Femur bubulũ appellat̃ herba neruis & ĩpa utilis,recẽs ĩ aceto ac sale trita.Galeopsis,aut alii Galeubdolõ uel gallion.Caulẽ & folia habet urticæ leuiora,& quæ graue odorẽ trita reddãt.Flore purpureo, Nascit̃ circa sepes ac semitas ubiq;.Folia caulesq; duritias & carcinomata sanãt ex aceto trita & ĩposita.Itẽ strumas.Panos & potidas discutiũt.Ex usu ẽ & decocto succo fouer.Putrescẽtia quoq; & grãgrenas sanat cum sale.Glaux antiqtus eugalacton uocabat̃ cythiso & lẽticulæ foliis similis. auersa candidiora.Rami in terrã serpũt quini seniue admodũ tenues ab radice.Flosculi purpurei exuũt,Inuenit̃ iuxta mare,Coquit̃ in sorbitione similaginis ad excitãdum ubertatẽ lactis, eamq; qui hauserit balneis uti conuenit.

De glaucio & glycyside,& glaphalio siue camæzelo,& galedrago, & holco,& hyosiri,& holosteo, & hypopesto. cap.x.

GLaucion in Syria parthia nascit̃ humilis herba densis foliis ferẽ papaueris, minoribus tamen sordidioribusq;,odoris tetri,gustus amari cũ astrictione.Granum hẽt crocei coloris. Hoc in olla fictili luto circũlitum in clibanis calefaciũt,deinde exemplo succũ exprimũt eiusdẽ nominis. Vsus est & succi & folioꝝ si terant̃ aduersus epiphoras, quæ uniuersæ uno impe-

✣Est autẽ non singulare atq; fruticosa.

+Canaliculata

tu eadunt.Hinc rẽperatᷓ collyriũ,quod medici diaglanciõ uocãr,Lactis quoq; ubertas intermissa restituitᷓ.Sumitᷓ eius rei causa ex aqua.Glycyside,quã aliqui peoniã,aut pentorobon uocant, canlem habet duum palmorũ,comitantibus duobus aut trib⁹ subrutilũ cute lauri folia,qualia nucis pinguiora rotundioraq; & minora.Semẽ in siliquis aliud grano rubente,aliud nigro,Duo aũt genera sũt.Fœmina existimatᷓ cui⁹ radicibus ceu balani lõgiores circiter octo aut sex inhærẽt. Mas plures habet,qm̃ nõ una radice nixus est,palmi altitudine cãdidaq;. Ea gustu astringit. Fœminæ folia myrrhã redolent,& densiora sunt,Nascuntᷓ in sylvis,Tradũt noctu effodiendas,quoniã Pico Martio imperũ in oculos faciente interdiu periculosum sit.Radix uero cum effodiatᷓ,periculũ eẽ ne sedes procidat.Magna id uanitate ad ostẽtationẽ rei fictũ arbitror.Vsus ĩ his diuersus Rubra eñ grana rubentis mẽses sistunt.xv.fere pota in uino nigro.Nigra grana uuluis medentᷓ ex passo, aut uino toridẽ pota.Radix oẽs uentris dolores sedat in uino,aluumq; purgat.Sanat opisthoronum morbũ regiũ,renes,uesicam.Matricem autẽ & stomachum decocta in uino. Aluumq; sistit. Estur etiam contra malũ mentis,sed in medẽdo.iiii.drachmæ satis sũt.Grana nigra auxiliantᷓ, & suppressionibus nocturnis in uino pota quo dictũ est numero.Stomacho uero & rosionib⁹, & eẽ ea & illinere prodest.Suppurationes quoq; discutiuntᷓ.Recẽtes nigro semine,ueteres rubro.Vtrũq; auxiliatᷓ a serpẽte pcussis.Et pueris cõtra calculos incipiẽte strãguria.Gnaphaliõ alii chamęzelõ uocãt,cuius foliis albis mollibusq; pro Tomẽto utuntᷓ.Sane & silia sunt.Datur ĩ uino austero ad dysenteriã,uentris solutiones,mensesq; mulierũ sistit.Infunditᷓ autẽ tenasmo.Illinitur & putrescẽtibus ulcerñ Galedragon uocat xenocrates leucacantho similem palustrem & spinosam,caule ferulaceo alto,cui sũmo capite ĩhæreat simile ouo.In hoc excrescẽte æstate uermiculos nasci tradũt pyxide cõditos adalligari cũ pane brachio ad eam partẽ qua dẽs doleat,mireq; ilico dolorẽ tolli, Valere nõ diutius ãno,& ita si terrã non attigerit.Holcus in saxis nascitᷓ siccis.Aristas habet ĩ cacumine tenues culmo quale ordeũ restibile.Hæc circa caput adalligata,uel circa lacertũ educit e corpe aristas.Hanc quidã ob id aristidã uocant.Hyosiris in tumo silis,sed minor,& tactu asperior. Vulneribus cõnusa præclare medetᷓ.Holosteon sine duritia herba ex aduerso appellata a græcis sicut fel dulce,♣tenuis usq; ĩ capillamẽti speciẽ,longitudine q̃ttuor digitoꝝ ceu gramẽ foliis angustis astringẽs gustu.Nascitᷓ in collibus terrenis.Vsus eius ad cõuulsa rupta in uino pota.Vulnera quoq; cõglutinat.Nam & carnes cõcoquuntᷓ addita.✝ Hypophæston nascitᷓ in spinis,ex quibus siũt ⁎ æneç fulloniæ.sine cauliculo,sine flore,capitulis tãtũ inanib⁹,& foliis puis:mĩris herbacei coloris,radiculas habens albas,molles.Succus earum exprimitᷓ æstate ad soluendã aluũ tribus obolis,maxĩe in comitialibus morbis , & tremulis hydropicis.Cõtra uertigies,orthopnœas paralyseis incipientes.

♣ Tẽui radice. Diosco.
✝Vl'hippophæston.
⁎corticę,

De hyppoglossa,& hypeco,Idæa,isopyro,lathyri,leontopetalo,litapso, lithospermo,lapide uulgari,de limeo leuco. Cap.xi.

Hippoglossa folia habet figura sylvestris myrti cõcaua & spinosa,& in his ceu linguas folio puo exeunte de foliis . Capitis dolorẽ corona ex his ĩposita minuit.Hypecon in segetibus nascitᷓ,foliis rutæ.Natura eius eadẽ quæ papaueris succo,Idææ herbæ folia sunt quæ oxymyrsinæ adhærent his uelut pampini ĩ q̃bus flos ĩpa,Aluũ mẽsesq; & oẽm abundantiam sanguinis sistit.Spissandi cohibẽdiq; naturã habet.Isopyron uocãt aliq phasiolũ,quoniã folium quod est aniso simile in pampinos torquetᷓ.Capitula sunt in sũmo caule tenuia,plena seminis melanthii.cõtra tussim & cætera pectoris uitia ex melle & aqua mulsa.Itẽ iocieri utilissima. Lathyris folia hẽt multa lactucæ silia.tenuiora germina multa,in q̃bus semen tuniculis contineturᷓ.ut caparis, quę cũ inaruere eximuntᷓ grana pipis magnitudine,candida,dulcia,facilia purgatu.Hæc uicena ĩ aq̃ pura aut mulsa pota hydropicos sanãt.Trahũt & bilem.Qui uehementi⁹ purgari uolũt, cũ folliculis ĩpis sumũt eã,stomachũ lædũt.Itaq; inuẽtum est,ut cũ pisce aut iure gallinacei sumerentᷓ.Leontopetalon alii rhapeion uocãt folio brassicæ,caule semipedali,alę multæ semẽ in cacumĩe ĩ siliqs ciceris modo.Radix rapæ similis,grãdis,nigra.Nascitᷓ in aruis.Radix aduersatᷓ omniũ serpentiũ generibus ex uino pota,nec alia res celerius ꝑficit,Datᷓ & ischiadicis.Lycopsis longiorib⁹ q̃ lactuca est foliis,crassioribusq;. Caule lõgo,hirsutis,adnatis mĩris cubitalib⁹,flore puo,purpureo.Nascitᷓ in cãpestribus.Illitᷓ cũ farina ordeacea igni sacro.Sudorem in febrib⁹ mouet succo aquæ calidæ admixto. Inter oẽs herbas lithospermo nihil est mirabili⁹.Aliqui hęgonichon uocãt alii dispyrõ, alii heraclion.Herba q̃cũcialis fere foliis duplo maiorib⁹ q̃ rutę,ramulᷓ surculosis crassitudine iunci.Gerit iuxta

ci.Gerit iuxta folia singl'as ueluti barbulas,&eaꝝ in cacumib⁹ lapillos cādore & rotūditate margaritaꝝ magnitudie ciceris.Duritia uero lapidea.Ipi qua pediculis adhæreāt cauernulas hñt & intus semen.Nascit̃ & in Italia,sed laudatissimū in Creta.Nec quicq̄ inter herbas maiore qdé miraculo aspexi.Tantus est decor ueluti aurificū arte alternis iter folia candieātib⁹ margaritis rā exqsita difficultas lapidis ex herba nascētis.Iacere atq; humi serpere auctores tradūt. Ego uulsā nō hærēté uidi.Iis lapillis drachmæ pōdere potis uino albo calculos frāgi,pelliq; cōstat, & strāguriā discuti.Neq; in alia herbaꝝ fides est. Visus statim ad quācūq; medicinā nata sit . Est aūt eius spēs ut etiā sine auctore usus statim nosci possit.Lapis uulgaris iuxta flumia fert museū siccum canū. Hic fricat̃ altero lapide addita hoīs saliua,illo lapide tangit̃ ipetigo.Qui tangit dicit.Pheugete cātharides lychos agrios hymas dioci.Limęū herba appellat̃ a gallis,qua sagittas ī uenatu tigūt medicamēto,quod uenenū ceruariū uocāt.Ex hac in tres modios *saliuati additur quantum in una sagitta addi solet,ita offa dimittit̃ in boū faucib⁹ in morbis. Alligari postea ad p̄sepia oporter donec purgent̃.Insanire eñ solēt.Si sudor isequtur aq̄ frigida pfundi.Leuci mercuriali filis nomen ex causa accepit p mediū foliū cādida linea trāscurrēte.Quare mesoleucon quidam uocant. Succus ei⁹ fistulas sanat.Ipa cōtrita carcinomata.Fortassis eadem sit quæ leucas appellat̃.Contra oīa marina uenena efficax,Speciē ei⁹ auctores nō tradūt,nec aliud q̄ syluestrem latioribus foliis eē efficaciorē hāc semine acriore.Leucographis qualis eēt scriptū nō repperi.Quod & magis miror,quoniam utilis proditur sanguinem excreantibus tribus obolis cum croco.Item cœliacis trita ex aqua & apposita.Profluuio fœminarum.Oculorum quoq; medicamentis.Et explendis ulceribus quæ fiunt in teneris partibus corporis.

* Saliuati uel saliuati.

De medio, & myosota,& myagro,& natrice,& othone,& onosma,& onopordo, & oxyri, & oxye,& batrachio,& polygono,& leucanthemo, & plythema , & phyllo , & phellandrio,& phuleri,& polyrrhizo,& proserpinaca,& de rhecoma,de reseda,& stoechade. Cap.xii.

MEdion folia habet ✤iridis satiuæ,caulem tripedalē,& in eo florem graudé,purpureū,rotundū,semie minuto,radicē semipedalē.In saxis opacis nascit̃.Radix drachmis duob⁹ cū melle mēses fœminaꝝ sistit eclegmate per aliquot dies sumpto.Semen quoq; in uino tritum cōtra abūdantiā fœminaꝝ datur.Myosota siue myosotis leuis herba,caulib⁹ plibus ab una radice aliq̄tenus rubētibus cōcauis ab imo,foliis angustis oblongis,dorso acuto,nigris per interualla assidue geminātis & tenuib⁹ cauliculis ex alis pdeūtib⁹,flore cæruleo.Radix digitali crassitudine mltis capillamētis fibrata. Vis ei styptica & exulceratrix,iōq; ægilopas sanat. Tradūt ægyptii mēsis quem thiatin uocāt,die.xxvii.fere in Augusto mense incurrēte, siqs huius herbæ succo inūgat̃ mane priusq; loquat̃ nō lippituꝝ eo āno.Myagros herba ferulacea est,foliis filis rubię tripedanea.Semē oleosum,qd' & fit ex eo.Medet̃ oris ulcerib⁹ perūctis hoc succo.Herba quæ uocatur nigina trib⁹ foliis longis ītubaceis illita,cicatrices ad colorē reducit.Natrix uocat̃ herba cuius radix euulsa uirus hirci redolet.Hac i piceno a fœminis abigūt,quos mira psuasiōe fatuos uocant.Ergo species lymphantiū hoc modo animoꝝ esse credimus,qui tali medicamento iuuētur. Odonties inter fœni gña est,cauliculis dēsis ab eadē radice geniculatis triāgulis,nigris geniculis folia pua hēt,longiora tñ q̄ polygonon.Semen in alis hordeo simile, florē purpureum,pusillum Nascit̃ in pratis.Decoctū cauliculoꝝ eius in uino austero quātū manus capiat . Dentium dolori medet̃,ita ut cōtineat̃ ore.Othone in Syria nascit̃,similis erucæ perforatis crebro foliis flore croci,quare qdā anemones uocauerūt.Succus eius oculoꝝ medicamētis cōuenit. Mordet enim leuiter & excalfacit astringitq; siccando.Purgat cicatrices & nubeculas,& quicqd obstat . Quidā tradunt lauari,atq; ita siccatā digeri in pastillos.Onosma lōga folia hēt fere ad tres digitos in terra iacētia,tria ad similitudinē anchusæ incisa sine caule,sine flore,sine semine.Pręgnās si edat eā,aut supgradiat̃,abortū facere dicitur.Onopordon si comederit asini,crepit⁹ reddere dñr. Trahit urinas & mēses,aluū sistit,suppurationes & collectiones discutit Osiris ramulos fert nigros, tenues, lētos,& in iis folia nigra ceu lini.Semenq; in ramulis nigrū initio,dein colore mutato rubescēs. Smegmata mulierib⁹ faciūt ex his radicū decoctū potū sanat arquatos.Eædē priusq̄ maturescat semē,cōcisæ & sole siccatæ aluū sistūt.Post maturitatē uero collectæ & in sorbitiōe decoctæ rheumatismis uētris medent̃,& per se tritæ ex aqua cœlesti bibuntur.Oxis folia terna hēt.Dat̃ ad stomachū dissolutū.Edunt & qui enterocælon habent Polyanthemū,quā quidā batrachion appellant,caustica ui exulcerat circatrices,& ad colorē reducit.Eadēq; uitiligines cōcorpotat polygo

✤ Setidis Dio.

nun græci uocant, quā nos ſanguinariā, nō attollit a terra, foliis rutæ ſilis gramini. Succus eiꝰ infuſus naribus ſupprimit ſanguinē, & potus cū uino cuiuſlibet ptis ꝓfluuiū excreationeſq; cruētas inhibet. Qui plura gn̄a polygoni faciūt, hāc marē itelligi uolūt, appellariq; a multitudie ſemis, aut

✤Polygonatō.

dēſitate fruticis calligonō. Alii ✤polygonon a frequētia geniculoꝝ, alii athalida, aliī carciothrō, aliī clema: mlti myrtopetalon. Necnon inueniunt qui hanc fœminā eſſe dicāt. Marē autē maiorē minuſq; nigrā & geniculis denſiorē, ſemie ſub oibus foliis turgeſcentē. Quocūq; hæc modo ſe habeant, uis earū eſt ſpiſſare ac refrigerare. Semie aluū ſoluūt largius ſumpto. Vrinā cient. Rheumatiſmos cohibēt. Qui ſi nō fuere, nō ꝓſunt. Stomachi feruori folia iponunt. Veſicæ dolori illinūt, & ignibus ſacris. Succus & auribus purulentis iſtillat, & oculoꝝ. doloribus per ſe Dabat & i febribꝰ ante acceſſiōes duobus cyathis i tertianis, q̃rternisue ꝑcipue. Item cholericis, dyſētericis, & i ſolutione ſtomachi. Tertiū genus oreon uocat in mōtibus naſcēs, arūdini tenerę ſile, uno caule, denſis geniculis, & in ſe fractis. Foliis aūt piceæ, radicis ſupuacuæ, i efficaciꝰ q̃ ſupiora, peculiare iſchiadicis. Quartū genus ſylueſtre appellat, pene arboris frutice, radice lignoſa, ſtirpe cędri rubicūdu Ramis ſparti, binū palmoꝝ, nigris gēiculoꝝ, ternis q̃ternisue articlis. Huic quoq; ſpiſſādi natura Sapor mali cotonei. Decoquit in aq̃ ad tertia, aut aridi farina iſpergit, & oris ulceribꝰ, & attritis ptibus. Propter gingiuarū uero uitia ipa cōmanducat. Nomas ſiſtit, oiaq; quę ſerpūt aut difficilē cicatricē habēt. Priuati uero ſanat a niue facta ulcera. Herbarii & ad anginas utunt illa. Et i capitis dolore coronā ex ea imponūt. Et cōtra epiphoras collo circūdāt. In tertianis qdem ſiniſtra manu euulſam adalligant, adeo cōtra ꝓfluuia ſanguinis. Nec ullam magis aridā q̃ polygonū ſeruāt. Pancration aliqui ſcyllam puſillam appellare malunt, foliis albi lilii lōgioribꝰ craſſioribuſq;. Radice bulbi magni colore ruſo. Aluum ſoluit ſucco cū farina erui ſumpto. Vlcera purgat. Hydropicis ſpleniciſq; cum melle dat. Alii decoquūt eam donec aq̃ dulcis fiat. Eaq; effuſa radicem terētes digerunt in paſtillos ſole ſiccatus, & poſtea utunt ad capitis ulcera, & cætera quæ repurgāda ſūt. Item ad tuſſim quātū tribus digitis apꝑhenderint, i uino dantes, & ad lateris dolores aut pipneumonicis ecligma dātes, Propter iſchiada in uino bibendū. Et ꝓpter tormia mēſeſq; ciēdos. Peplos quā aliq ſychem, alii meconiō aphrodes uocāt, ex una radice tenui fruticat, foliis rutæ paulo latioribus ſemine ſub foliis rotundo, ⁎minꝰ candido q̃ papaueris. Inter uites ferre colligit meſſibꝰ.

⁎Miore q̃ cādidi papaueris. Diu.

Siccaturq; cū fructu ſuo ſubiectis aquis in q̄s excidant. Huc poto aluꝰ ſoluit. Bilis ac pituita detrahitur. Media porio eſt acetabuli mēſura in aquæ mulſæ hemis tribus, & cibis iſpergit obſoniiſq; ad molliēdā aluū Periclymenos fruticat & ipa ex interuallo duo folia habens ſub cādida mollia. In cacumine aūt ſemen inter folia durū, & quod difficile euellat. Naſcit in aruis ac ſepibus cōuoluens ſe adminiculis quibuſcūq;. Semen eius in umbra ſiccatū tundit, & in paſtillos digeritur. Hi reſoluti dantur in uini albi cyathis tribus tricenis diebus ad lyenē, eumq; uria cruētā, aut p aluū abſumit, qd̄ intelligit a decimo ſtatim die. Vrinam ciet & folia decocta, quæ & orthopnoicis proſunt. Partū quoq; adiuuāt, ſecūdaſq; pellunt pota ſimili modo. Pelecinū in ſegetibus diximus naſci, fruticoſam, cauliculis foliis ciceris Semē in ſiliquis fert corniculoꝝ modo aduncis ternis q̃ternisue, quale git nonimꝰ amarum ſtomacho utilem, Addit in antidotis. Polygala palmi altitudinē petit, in caule ſūmo foliis lenticulæ, guſtu aſtricto: quæ pota lactis abundantiā facit. Poterion, aut ut alii uocant phrynion, uel neruas large fruticat, ſpinis retorrida, lanugine ſpiſſa, foliis paruis, rotundis, ramulis longis, mollibus, lentis, tenuibus, flore lōgo herbacei coloris, ſemis nulli uſus, ſed guſtu acuto & odorato. Inuenit in aquoſis collibus. Radices habet duas aut tres binū cubitoꝝ in altitudine neruoſas, cādidas, firmas. Circūfoditur autumno & præciſo frutice. Datur ſuccū gūmi ſimilē. Radix mira uulneribꝰ ſanandis tradit, præcipueq; neruis uel præciſis illita. De coctū quoq; eius cū melle potū diſſolutiones neruorū, & firmitates, & inciſuras iuuat. Phalāgites a quibuſdā phalangion uocat, ab aliis leucanthemon, uel (ut in quuſdā exēplaribus inuenio) leucatha. Rami ſunt ei nunq̄ pauciores duobus in diuerſa tēdētes. Flos candidus lilio rubro ſilis, ſemine nigro, lato, ad lēticulæ dimidiæ figurā multo tenuiore, radice herbacei coloris. Huiꝰ folio uł flore uel ſemine auxiliātur cōtra ſcorpionū phalangiorūq; & ſerpentiū ictus. Item cōtra tormina. Phytenuma q̄lis ſit deſcribere ſupuacuū habeo, cum ſit uſus eius rātū ad amatoria. Chyllō a gręcis uocatur herba i ſaxoſis mōtibꝰ, fœmia magis herbacei coloris, caule tenui, radice parua, ſemie rotūdo, papaueri ſili. Hæc ſui ſexus facit partꝰ. Mares aūt ſemine tantū differūt. ✤qd eſt incipiēte oliua. Vtrūq; bibit i uino. Pheliandriō naſcitur i paluſtribꝰ, folio apii. Bibitur ſemē eiꝰ ꝓpter calculus & ueſicæ

✤qd eſt ſile icipiente oliuæ.

los & uesicæ incõmoda. Phalaris thyrsum habet lõgũ, tenuẽ, ceu calamũ in sũmo flore inclinatũ. Semẽ sĩle sesamæ. Et hoc calculos frãgit potũ ex uĩo uel aceto, uel cũ melle & lacte. Itẽ ẽt uitia uesicæ sanat. Polyrrhizon folia hẽt myrti, radices multas. Hæ tusæ dãtur ĩ uino cõtra serpẽtes. Prosunt & q̃drupedibꝰ. Proserpiaca herba uulgaris ẽ eximii aduersꝰ scorpiões remedii. Eadẽ cõtrita addita muria & oleo anginã eximie curari tradũt. Præterea ĩ quãtalibet lassitudĩe recreari defessos ẽt cũ obmutuerit, si subiiciatᷣ lĩguæ. Si deuoretᷣ, uomitionẽ seq̃ salutarem. Rhecoma affertᷣ ex his q̃ supra Põtũ sũt regiõibꝰ. Radix costo nigro sĩlis minor & rufior paulo sine odore, calfaciens gustu & astringẽs. Eadem trita uini colorem reddit ac crocũ inclinantẽ. Illita collectiões iflãmationesq; sedat, uulnera sanat, epiphoras oculoꝝ sedat ex passo illita. Insignita cũ melle. Et alia liuẽria ex aceto. Farina eiꝰ ĩspergitur cõtra cacoethe & sanguinẽ reiiciẽtes drachmæ põdere ĩ aq̃. Dysentericis etiã & cæliacis si febri careãt in uino. Sin aliter ex aq̃. Facilius teritᷣ nocte antecedẽte madefacta. Datur & decoctũ eius bibẽdũ duplici mẽsura ad rupta cõuulsa contusis ex sublimi deuolutis. Si pectoris sint dolores additur piperis aliquid & myrrhæ. Si dissolutio stomachi ex frigida aqua sumitᷣ, siue intus, siue extra purulẽtis excreatiõibꝰ. Itẽ epaticis, spleneticis, ischiadicis, ad renũ uitia, suspiria, orthopnæas. Arteriæ scabritias sanat ex passo tribꝰ obolis potiꝰ trita, aut decoctũ eiꝰ. Lychenas quoq; ex aceto ĩposita purgat. Bibitᷣ cõtra iflatiões & pfricatões, febres frigidas, singultꝰ, tormia, aspirates, capitis grauitates, melãcholicas uertĩgies, lassitudinẽ, dolores, & cõuulsiões. Circa Ariminum nota ẽ herba, quã resedã uocãt. Discutit collectiões, iflãmatiõesq; oẽs. Qui curãt ea, addũt hæc uerba. Reseda morbos reseda, scisne scisne qs his pullos gerit? radices nec caput, nec pedes habeãt. Hæc ter dicunt, totiesq; despuũt. Stoechas in insulis tãtum eiusdẽ nomĩs gignitᷣ odorata herba, coma hyssopi, amara gustu. Mẽses cit potu, pectoris dolores leuat. Antidotis quoq; miscetur.

De solano, & smyrnio, & telephio, & trichomane, & thalietro, & thlaspe, & tragonia, & trogoui, & trago, & tragologo, & spodile. Et q̃ q̃dam morbi in q̃busdã nõ sunt gẽtibꝰ. Cap. xiii.

SOlanum græci strychnon uocant, ut tradit Cor. Celsus, Huic uis reprimendi refrigerandiq;. Smyrnion caulẽ habet apii folia latiora, & maxime circa stolones multos, quorum a sinu exiliunt pinguia ad terrã infracta, odore medicato, cum quadam acrimonia iucunda colore, in luteum languescente, capitibus caulium orbicularis, ut ♣ apii semĩe rotũdo, nigro, qui arescit incipiẽte ęstate. (♣ Anethi Diosco.) Radix quoq; odorata gustu acri mordet, succosa, mollis. Cortex eiꝰ foris niger, itus pallidus. Odor myrrhæ hẽt q̃litatẽ, uñ & nomẽ. Nascitur & ĩ saxosis collibꝰ ĩ terrenis. Vsus eius excalfacere, extenuare. Vrinã & mẽses ciunt folia & radix. Aluũ semẽ sistit. Radix collectiones & suppuratiões nõ ueteres. Itẽ duritias discutit illita. Prodest & cõtra phalãgia ac serpẽtes admixto cachry aut polline, aut melyssophyllo ĩ uino pota, sed particularim, qm̃ uniuersa uomitionẽ mouet. Qua de causa aliquãdo cũ ruta datur. Medetᷣ tussi & orthopnϾ semen uel radix. Itẽ thoracis aut lyenis, & renũ & uesicæ uitiis. Radix autẽ ruptis cõuulsis, partus quoq; adiuuat, & secũdas pellit. Datᷣ ischiadicis cũ crethmo in uino. Sudores ciet & ructus. Ideo inflãmationẽ stomachi discutit. Vulnera ad cicatricẽ pducit. Exprimitᷣ succꝰ radicis utilis & fœmis & thoracis, pcordiorũq; desideriis. Calfacit em̃ & cõcoq̃t, & purgat. Sumẽ peculiariter hydropicis datᷣ potu, q̃bus & succus illinitᷣ & malagmate cortice arido. Et ad obsonia utuntᷣ cũ mulso & oleo & garo maxĩe ĩ elixis carnibꝰ simul. Cõcoctiões facit Sapore simillima piperi. Eadẽ in dolore stomacho efficax. Telephion portulacæ sĩlis, & caule & foliis. Rami a radice septeni octoniq; fruticant, foliis crassis, carnosis. Nascitᷣ in cultis & maxĩe inter uites. Illinitᷣ lentigini, & cum aruit teritᷣ. Illinitᷣ & utiligini, ternis fere mẽsibus, senis horis noctis aut diei, postea farina ordeacea illinitᷣ. Medetᷣ & uulneribꝰ & fistulis. Trichomanes adiãtho sĩlis est. exiliꝰ mõ, nigriusq;, foliis lẽticulæ densis, amaris, aduersis in se. Decoctũ eiꝰ stranguriás sanat in uino albo potũ, addito cymino rustico. Succus cohibet capillos defluẽtes, aut si effluxerint reparat. Alopeciasq; densat tritũ & in oleo illitũ. Sternutamẽta quoq; gustatu mouet. Thalietrũ folia coriãdri habet pinguiora paulo, caulẽ papaueris. Nascitᷣ ubiq;, pcipue in cãpestribus. Medentᷣ ulceribꝰ folia cũ melle, * Thlaspe duũ generũ est, angustiis foliis, digitali longitudine & latitudine in terrã uersis in cacumine diuisis, cauliculo semipedali, (*thlaspi) non sine ramis peltaꝝ specie, semine incluso. lẽticulæ effigie, nisi q̃ infringitᷣ. unde nomẽ. Flos albicat. Nascitᷣ in semitis & sepibus. Semẽ asperi gustꝰ. Bilẽ & pituitã utrinq; extrahit. Modus sumẽdi acetabuli mẽsura. Prodest & ischiadicis infusum, donec sanguinẽ extrahat. Menses quoq; cit-

c n ıx 67

fed partus neeat.Alteꝶ thlafpen aliqui perficũ napi uocant latis foliis,radicibus magnis.Et ipm utile ifchiadicoꝶ infufioni.Prodeft & inguinib⁹ utrũq;.Præcipif ut q colligit, dicat fuere fe cõtra inguina,& cõtra ucs collectiões,& cõtra uulnera,unaq; manu tollat. Tragonia herba qualis fit nõ tradif.Credo & falfum effe ꝑmiffum Democriti.Portétofum eñ eft adalligatam triduo ab fumere lyenes.Tragonis,fiue tragion nafcitur in Creta tm̃ ifula in maritimis,iunipero fimilis, & femie & folio & ramis.Succ⁹ei⁹ lacteus in gũmi fpiffatus uel femé ipofitiõe fpicula e corpe eiicit. Tundif recens,& cũ uino illinif aut ficcæ farina cum melle.Eadem lactis abundantiá facit, mámifq; unice medef.Eft & alia herba tragos,quam aliq fcorpion uocant, femipede alta fruticufa, fine foliis,pufillis racemis rubétib⁹ grano tritici acuto cacumine,& ipfa in maritimis nafcés. Huius ramoꝶ.x.xii.cacumía trita ex uino pota cæliacis,dyfentericis,fanguiné excreantibus, menfiumq; abundantiæ auxilianf.Eft & tragopogon,qué alii comen uocant.Caulem hét paruũ,foliis croci,radice longa,dulci,fuper caulé calice,nigro.Nafcif in afperis fine ufu.Et de herbis quidem memoria digna hactenus, aut accepimus,aut cõperimus.In fine eaꝶ admonere non ab re iudicamus,aliis alias uiriũ ætates effe.Longiffimo tempore durat elaterium,ut dixim⁹. Chamæleon niger.xl.annis Cérauriũ nõ ultra duodeci.Peucedanũ &*ariftolochia ac uitis filueftris anno i umbra feruanf.Et animaliũ quidé cæterorũ nullũ aliud radices a nobis dictas attingi, excepta fpõdile,quæ omnes perfequitur.Genus id ferpétis eft.Ne illud quidé dubitaf, omnium radicũ uim effectufq; minui,fi fructus prius maturefcant.Iré feminum ante radice propter fuccum incifa.Refoluif auté omniũ uis confuetudine.Et definunt prodeffe cum opus eft,quæ quotidie i ufu fuere,æque quá nocere.Oés uero herbæ uehemétiores effectu uiribufq; funt in frigidis locis, & i aquilonis.Ité ficcis.Sũt & gentiũ differétiæ non mediocres. Sicut accepimus de tineis lumbricifq; ineffe ægypti Arabiæ fyriæ Ciliciæ pplis.Ediuerfo ♣græciæ phrygiæ oio nõ nafci. Minus id mirũ q̃ q in cõfinio atticæ boetiæq; thebanis innafcũf,eũ abfint athenienfib⁹.Quę cõtéplatio aufert nos ad ipforum aníaliũ naturas.Ingenitafq; iis uel certiores morborum oíum medicinas rurfus. Enimuero reꝶ oíum parens nullũ animal ad hoc tantum pafceref,aut alia fatiaret,nafci uoluit. Quin artes falutares inferuit & uifceribus.Quippe cũ furdis etiá rebus inferuerit. Tum uero illa animæ auxilia præftantiffima ex anima alia effe,uoluit contemplatione ante cuncta mirabili.

*Ariftolochia.y aur. vi. oitis.

♣Thraciæ Theoph.

CAII PLYNII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER. XXVIII. PROOEMIVM.

De medicinis ex animalibus. Cap.i.

Dictæ erant omnium reꝶ naturæ inter cœlũ ac terrá nafcétiũ,reftabátq; quę ex ipfa tellure fodiuntur,fi nõ herbaꝶ ac fruticũ tracta remedia auferrent tráfuerfos ex ipfis aíalibus quæ fanantur repta maiore medicina. Qui ergo diximus herbas & florum imagines,ac plæraq; iuétu rara ac difficilia. Iidé tacebimus,qd in ipfo homine ꝓfit hoi:cæteraq; genera remediorum inter nos uiuentia:cũ præfertim nifi carenti doloribus morbifq;,uita ipfa pœna fiat. Minime uero.Quin oém infumemus operá,licet faftidii periculũ urgeat,quádo ita decretũ eft minoré gratiæ q̃ utilitaté uitæ refpectũ habere.Quinimo externa quoq; & barbaros étiā ritus indagabimus.Fides tantum auctores appellet.Quáq̃ & ipfi confenfu ꝓprii iudicii ita eligere laborauimus,potiufq; curæ rerum,quá copiæ inftitimus.Illud admonuiffe perq̃ neceffarium eft,dictas iam a nobis naturas animaliũ,& quæ cuiufq; effent inuenta.Neq; eñ minus ꝓfuere medicinas reperiédo,quá ꝓfunt præbendo.Nunc quæ in ipfis auxilienf indicari,neq; illic in totũ omiffa.Itaq; hæc effe quædá alia,illis tamé connexa.Incipiemus auté ab homine, ipm fibi exquirétes. immé[...]ftarim difficultate obuia,Sanguiné náq; gladiatorũ bibunt,ut bibétibus populis procul fint comitiales morbi.Quod fpectare faciéres eadem harena feras quoq; horror eft. At hercule illi ex homine ipo forberi efficaciffimũ putát calidũ,fpirantéq;,& una ipam aiam ex ofculo uulnerum,eũ e plagis hunc ne ferarũ quidé admoueri ori fas fit humano. Alii medullá crurũ quærunt & cerebrum infantiũ.Nec pauci apud græcos finguloꝶ uifceꝶ membroꝛũq; etiá fapores dixere. Omnia perfecuti ufq; ad refegmina unguiũ. Quafi uero fanitas uideri poffit feram ex hoie fieri. Quin morbo dignũ nõ ipa medicinæ gratia.Egregia hercule fruftratiõe fi nõ ꝓfit. Afpici humana exta nefas

na exta nefas habeaꝛ,quãto magis mẽbra:Quis ista iuenit ostẽta:Tecũ em̃ res erit euersor iuris humani,monstrorũq; artifex,qui primus ea condidisti.Fecisti credo ne uita tui obliuisceretꝛ. Quis inuenit singula mẽbra hũana mãdere:Qua cõiectura iductus:Quã põt medicina ista originẽ habuisse:Quis ueneficia innocẽtiora effecit ꝗ remedia:Esto barbari externiq; ritus inuenerit:Etiã ne græci suas fecere has artes:Democriti extãt cõmentatiões ad alia noxii hois & ex capite ossa plus ꝓdesse,ad alia amici & hospitis. Iã uero ui interẽpti dẽte gĩgiuas ĩ dolore scarificari. Apolloniꝰ efficacissimũ scripsit.Mileꝰ oculoꝝ suffusiões felle hois sanari. Artemon +calua iterfecti, igneq; cremati ꝓpinauit aquã e fonte noctu comitialibꝰ morbis.Ex eadẽ suspẽdio iterẽpti catapotia fecit cõtra canis rabidi morsus Antheꝰ.Atq; ẽt ꝗdrupedes hoies sanauere.cõtra inflatões boũ ꝑforatis cornibꝰ inserẽtes ossa humana. Vbi homo occisus esset:aut crematꝰ siliginẽ quæ pernoctasset,suũ morbis dãdo.Procul a nobis nr̃isq; litteris absint ista.Nos auxilia dicemus nõ piacula Sicubi lactis puerperaꝝ usus mederi poterit,sicubi saliua tactusue corpis cæteraq; silia. Vitam quidẽ nõ adeo extendẽdã cẽsemus,ut quoquo modo pertrãhẽda sit. Quisquis ex talis æque moriere etiam cũ obscœnus uixeris aut nefandus.Quapropter hoc primũ quisq; in remediis animi sui habeat,ex oibus bonis quæ hoi tribuit natura,nullũ meliꝰ esse tempestiua morte.In eaq; id optimũ quod illam sibi quisq; præstare poterit.

[+Caluatia]

An sit in medendo aliqua uis uerboꝝ,& sanari & depelli. Cap.ii.

EX hoie remedioꝝ primũ maxime quæstionis & semp incertæ est,ualeãt oe aliquid uerba & & incantamenta carminum.Quod si uerum est homini acceptum fieri oportere conuenict. Sed uirium sapientissimi cuiusq; respuit fides.In uniuersum uero oibus horis hominis credit uita,nec sentit.Quippe uictimas cædi sine præcatione nõ uidetur referre,nec deos rite cõsuli. Præterea alia sũt uerba ĩpetrãtis:alia depulsotis,alia +cõmentationis. Vidimus certis ꝑcatiõibꝰ obsecrasse sũmos magistratus.Et ne ꝗd uerboꝝ prætereaꝛ aut præpostere dicatur,de scripto præire aliquem.Rursusq; alium custodem dari qui attendat,aliũ uero præponi,qui fauere linguis iubeat.Tibicinẽ cauere,ne quid aliud exaudiaꝛ. Vtraq; memoria insignis,quotiẽs ipsæ diræ obstrepẽtes nocuerint,quotiẽsue ꝑcatio errauerit.Sic repẽte extis adimi capita uel corda,aut geminari uictima stante acciderit.Duratq; imenso exẽplo Decioꝝ patris filiiq; quo se deuouere carmẽ.Extat Tuciæ uestalis incestæ ꝑcatio,qua usa aquã tulit ĩ cribro,anno urbis Romæ.dc.nono.Boario uero in foro græcũ græcãq; defossos,aut aliaꝝ gẽtiũ,cũ ꝗbus tum res esset,etiam nostra ætas uidit.Cuius sacri precationẽ qua solet præire quindecẽuirum collegii magister,si qs legat profecto uim carminũ fateaꝛ.Et oia approbãtibus octingẽtoꝝ.xxx.annorum euentibus. Vestales nostras hodie credimus nõdũ egressa urbe mãcipia fugitiua retinere in loco ꝑcationis. Quod si semel recipiaꝛ ea rõ,& deos preces aliꝗs exaudire,aut ullis moueri uerbis,cõfitendũ sit de tota cõiectatione.Prisci quidem nostri ꝑpetuo talia prodidere.Difficillimũq; ex his etiã fulmina elici.ut suo loco docuimus.L.Piso primo annaliũ auctor est Tullũ Hostiliũ regẽ ex Numæ libris eodem quo illum sacrificio Iouem cœlo deuocare conatum,quoniã parum rite quædã fecisset flumine ictum. Multi uero magnaꝝ reꝝ fata & ostenta uerbis permutati.Cum em̃ in tarpeio fodientes delubro fundamẽta caput humanũ inuenissent,missis ob id a senatu legatis Hetruriæ celeberrimus uates Olenus Calenus præclarũ id fortunatũq; cernẽs,interrogatione in suã gentẽ trãsferre tẽtauit, Scipione prius determinata tẽpli imagine in solo ante se. Hoc ergo dicitis Romani, hic tẽplũ Iouis optimi maximi futuꝝ est:Hic caput inuenimꝰ.Cõstantissima annaliũ affirmatiõe trãsituꝝ fuisse fatum in Hetruriã,ni ꝑmoniti a filio uatis legati Romani respondissent,nõ plane hic,sed Romæ inuentũ caput dicimus.Iteꝝ hic accidisse tradũt,cum in fastigiũ eiusdem delubri præparatæ quadrigæ fictiles in fornace creuissent.Et iteꝝ simili modo retẽtũ auguriũ.Hæc satis sint exemplis; ut appear ostentoꝝ uires & in nr̃a potestate esse,ac ꝓut quæq; accepta sunt ita ualere.In auguriũ certe disciplina cõstat,neq; diras aues,neq; ulla auspicia ꝑtinere ad eos,q quãq; rem ingredientes obseruare se ea nanigauerit.Quo munere diuinæ indulgẽtiæ maius nullũ est. Quin ẽt & legum ipsaꝝ in.xii.tabulis uerba sunt,ꝗ fruges excantasset.Et alibi.Quin malũ carmẽ incãtasset. Verrius Flaccus auctores ponit ꝗbus credat,in oppugnationibꝰ ante om̃ia solitũ a Romanis sacerdotibus euocari deũ,cuius in tutela id oppidũ esset,ꝓmittiq; illi eundẽ, aut ampliorẽ locum apud Romanos cultũue.Durat in põtificũ disciplina id sacrũ.Constatq; ideo occultatũ,in cuius dei tutela Roma esset,ne q hostiũ simili modo agerẽt.Defigi ꝗdem diris deꝑcationibus nemo non me

[+Incantationis uel commẽdationis.]

tuit. Huc ptinet ouoꝝ,ut exorbuerit quisq; ealices cochlearúq; ꝑtinꝰ frangi aut eosdé cochlearibus pforari. Hinc Theocriti apud gręcos, Carulli apud nos, ꝓximeq; Virgilii ícantamentoꝝ amatoria imiratio. Figulinaꝝ opa multi rumpi credút tali modo. Nõ pauci etiá serpétes ípos tecantari. Er hunc uoú esse ípis intellectú, contrahiq; marsoꝝ cantu etiá in nocturna quiete. Etiam parietes lncendioꝝ depcationibꝰ cõscribunť. Neq; est facile dictu, extrema uerba arq; ineffabilia deto gent fidem. Validiꝰ an latina ioopinata, & quæ ridicula uideri cogit animꝰ semp aliqd ímensú expectás ac digoú deo mouendo, imo uero qd numini imperet. Dixit Hometus ꝓfluuiú ságuinis uulnerato fœmíe Vlissem innibuisse carmíe. Theophrastꝰ ischiadicos sanari Cato ꝓdidit luxatis mébris carmé auxiliari. M. Varro podagris Cæsaré dictatoré post unú ancipiré uehiculi casuz ferunt semp ut primum coosedisset (id quod plærosq; núc facete scimus) carmine ter repetito securitatem itinerú aucupari solitú. Licet hanc in parté singuloꝝ quoq; conscientiá coarguere. Cur ení primú anni incipiétis diem lętis pręcationibus inuicé faustú ominamur? Cur publicis lustris etiá noía uictimas ducentiúx ꝓspete legimus? Cur & fascinationibus adoratione peculari occurrimꝰ. Alii græcam Nemesim inuocátes, cuius ob id Romæ simulacrú in capitolio est q̃uis latinú nomé non sit. Cur ad mentioné defunctorú testamur memoriá eorum a nobis non sollicitari? Cur impares numeros ad oía uehemétiores credimus? Idq; in febribus dieꝝ obseruarione intelligiť. Cur ad primitias pomoꝝ hæc uetera esse dicimus, alia noua optamus? Cur sternutamétis salutamus? Quod etiá Tiberiú cæsarem tristissimú (ut cõstat) hoím in uehiculo exegisse tradút. Et aliqui nomine quoq; cõsalutare religiosius purant. Quin & absentes tinnitu auriú ꝑsentire sermões de se receptú est. Attalus affirmat scorpione uiso, si quis dicat duo, cohiberi nec uibrare ictus, & qm̃ scorpio admonuit í Africa nemo destinat aliqd, nisi ꝑfatus Africá. In cæteris uero gentibus deos ante obtestať ut uelint. Nam si mens assit, nullú ponere translatitiú uidebimur, quoniá multas etiá pollere religiones manifestú est. Aliꝰ saliua post, auté digito relata, solicitudiné animi propitiat. Pollices cuz faueamus, premere etiá ꝓuerbio iubemur. In adorádo dexterá ad osculuz referimꝰ, totúq; corpus circumagimꝰ. Quodí leuum fecisse galliæ religiosiꝰ credút. Fulgetras poppysmis adotare cõsensꝰ gétiuz est. Incédio iter epulas noíato aq̃ sub mésa ꝓfundi aboíať, recedéte aliquo ab epulis, simul ferri soluz. Aut bibéte cõuiua mésam uel repositoꝝ tolli íauspicatissimú iudicať. Seruii Sulpitii principis uiri cõmentatio est q̃obré mésa liquéda nõ fit. Nondum ení plures q̃ ✝ conuiuæ numerabanť. Ná sternutaméto reuocari ferculum mésamue, si non postea gusteť aliquid inter dira habeť. Omino auté esse hęc instituere illi, qui oḿibus negoeiis horisq; ioteresse credebát deos. Et ideo placatos etiá uitiis nostris reliquerút. Quin & repente cõticescere conuiuiú adnotatum é, non nisi in pari ꝑsentium numero, q̃ in re famæ labor est, ad quécunq; eoꝝ pertinés. Cibus etiam e manu ꝓlapsus reddebať. Atq; per mensas uetabanť mundiciaꝝ causa deflare. Et sunt cõdita auguria qd loquéti cogitátiue id acciderir, iotet execratissima. Si põtifici accidat ditis causa epuláti, io meosa utiq; id reponi adolerique ad laté piatio est. Medicaméta priusq̃ adhibeanť in mésa forte depofira negaůť prodesse. Vngues resecari nundinis Romanis tacenti atq; a digito ídice, multoꝝ pecuoiæ religiosum est. Capillum uero cõtractari defluuia ac dolores capitis. xyii. luna atq;. xxix. Pagana lege in plærisq; ltaliæ prædiis caueť ne mulieres p itinera ambulátes rorqueár fusos, aut oíno detectos ferant, qm̃ aduersať id oím spei, ꝑcipueq; frugum. M. Seruilius Nouianus printeps ciuiratis oon ptidem in metu lippitudinis priusq̃ eam ipam noíaret, aliusue ei prædiceret, duabus litteris gręcis. P & A chartá inscriptá circúligatá lino subnectar eollo. Mutianus ter consul eadé obseruatione uiuenté muscam in lioteolo albo, his remediis carere ípos lippitudíe ꝑdicátes. Carmina quædá extant cõtra grádines, contraq; morboꝝ genera. Contra ambusta. Quidam etiá in partus. Sed in prodendo ostat ingens uerecundia in tanta animorum uarietate. Quapropter de his ut libitum cuiq; fuerir opinetur.

*Prospa eligimꝰ.

✝ Tribꝰ Iterseriť

Remedia ex homíe contra magos. Cap. iii.

HOminú monstrificas naturas & ueneficos aspectus plenius diximus in portentis gentium, & multas animaliú ꝓprietates, quę repeti supuacuú est. Quorundá hominum tora corpora ꝓsunt, ut ex his familiis quæ suot terrori serpentibus, tactu ípo leuant percussos suctuue medico. Quorú e genere sunt psylli marsiq;, & qui oblongenes uocanť í insula Cypro. Ex qua familia legatus Hexagon noíe a consulibꝰ Romæ iu doliú serpentiú cõiectus experimenti causa circúmulcétibus linguis miraculum ꝑbuit. Signum eiꝰ familiæ est, si modo adhuc durat uernis té

poribus odoris uirus,atq; eorũ sudor quoq; medebatᷣ,nõ modo saliua.Nam in insula Nili Tentyri nascentes tanto sunt crocodylis terrori,ut uocẽ quoq; eorũ fugiant.Horũ oĩm generũ in sua repugnãtia interuentũ quoq; mederi constat.Sicuti aggrauari uulnera introitu eorũ,qui unq̃ fuerint serpentiũ canisue dente læsi.Iidem gallinaꝝ incubitus,pecoꝝ fœtus abortu uitiant. Tantuꝫ remanet uirus excepto semel malo,ut uenefici fiant uenena passi,remedio est ablui prius man⁹ eorum,aquaq; illa eos qbus medearis inspergi.Rursus a scorpione aliqñ percussi nunq̃ postea a crabronibus,uespis,apibusue feriuntᷣ.Minus mireᷣ hoc qui sciat,uestẽ a tineis nõ attingi,quæ fuerit in funere.Serpentes ęgre præter q̃ leua manu extrahi.

De quibusdã sortilegiis & saliua hominis. Cap.iiii.

PYthagorę inuẽtis non temere fallere,impositiuoꝝ nominũ imparẽ uocaliũ numerum claudîtates,oculorũue orbitatẽ,ac similes casus dextris assignare partibus,parem leuis. Ferunt difficiles partus statim solui,cum quis tectum in quo sit grauida trasmiserit lapide.Vel missili ex his quę trita aĩalia singulis ictibus interfecerint,hoĩem,aprum,ursũm. Probabilius id facit hasta uelitaris,euulsa a corpe hoĩs,si terram non attigerit.Eosdem enĩ illata effectus hẽt. Sic & sagittas corpe eductas,si terram nõ attigerit, subiecta cubãtibus amatoriũ esse Orpheus & Archelaus scribũt.Quin & comitialẽ morbũ sanari cibo e carne feræ occisæ eodẽ ferro quo homo ĩterfectus sit.Quorũdã ptes medicæ sũt,sicuti dicim⁹ de Pyrrhi regis pollice.Et elide solebat oñdi Pelopis*hasta,quã eburneã affirmabãt.Neuos in facie tondere religiosum hẽt etiam nunc multi.Hoĩum uero in primis ieiunam saliuã contra serpentes præsidio esse docuimus.Sed & alios efficaces eius usus recognoscat uita.Ita despuimus comitiales morbos,hoc est cõtagia regerim⁹. Siĩi modo & fascinationes repcutim⁹ sinistræ dextręq; clauditatis occursu.Veniã quoq; a deis spei alicuius audacioris petimus in sinũ spuendo. Etiã eadẽ rõne terna despuere depcatione in oĩ medicina mos est atq; effectus adiuuare.Incipiẽtes furunculos ter pręsignare ieiuna saliua. Nunc mirum dicemus,sed expimẽto facile.Si quem pœniteat ictus eminus cominusue illati,& statim exspuat mediã in manũ qua pcussit,leuaᷣ illico ✤pcussus a pœna.Hoc sępe delũbata q̃drupede approbatur,stãtim a tali remedio correcto aĩalis ingressu.Quidam uero aggrauant ictus ante conatũ siĩimodo saliua in manu ingesta.Credamus ergo & lychenas leprasq; ieiuno illitu assiduo arceri. Iteꝫ lippitudĩes matutĩa quottidie uelut inũctiõe. Carciomata malo terræ subacto.Ceruicis dolorem saliua ieiuni dextra manu ad dextrũ poplitem relata,leua ad sinistrũ.Si quod animal aurẽ ĩtrauerit,& inspuaᷣ exire.Inter amuleta est editæ quenq; urinæ expuere.Similiter ĩ calciamẽtũ dextri pedis anteq̃ induaᷣ.Item cum quis trãseat locum in quo aliquod periculum adierit. Martion Smyrneus qui de simplicibus effectibus scripsit rũpi scolopẽdras marinas sputo tradit.Itẽ rubetas aliasq; ranas.Ophilius serpẽtes siquis in hiatu earũ expuat.Salpæ torporẽ sedari quocũq; mẽbro instupẽte siquis in sinũ expuat.Aut si superior palpebra saliua tangaᷣ.Nos si hæc & illa credamus rite fieri.Extranei interuẽtu,aut si dormiẽs expecteᷣ ĩfans a nutrice terna expui✤quanq̃ religiõe mutaᷣ & fascinus. Imperatoꝝ quoq; non solum infantiũ custos,qui deus inter sacra Romana a uestalibus colitur,& currus triumphãtiũ.Sub his pẽdens defendit medicus inuidiæ, iubetq; eosdem recipe.Similis medicina linguæ,ut sit exorta a tergo fortuna glorię carnifex.Morsus hoĩs inter asperrimos quoq; numeraᷣ.Medenᷣ sordes ex auribus.Ac ne quis mireᷣ etiam scorpionũ ictibus serpentiũq; statim impositæ.Melius e percussi auribus psunt.Ita & Reduuias sanari serpentium uero ictum contusi dentis humani farina Capillus puero qui primũ decisus est podagræ impetus diciᷣ leuare circũligatus,& in totum impubiũ impositus,Viroꝝ quoq; capill⁹ canis morsibus medeᷣ ex aceto.Et capitũ uulnerib⁹ ex oleo aut uino.Si credimus a reuulso cruci quartanis, Cõbustus equæ capillus carcinomati.Pueri qui primus ceciderit dens,ut terram nõ attigat inclusus in armillã,& assidue in brachio habit⁹ muliebriũ locorũ dolores phibet.Pollex in pede præligat⁹ pximo digito tumores ĩguinũ sedat. In manu dextra duo medii lino leuiter colligãti distillationes atq; lippitudines arcent.Quin✝& eiect⁹ capillus calculoso alligat⁹,qui supra pubẽ leuare cęteros diciᷣ,ac iocineris etiam dolores ac celeritatẽ partus facere.Addidit Grani⁹ efficaciorẽ ad hoc esse ferro exemptum.Part⁹ accelerat uicĩos ex quo q̃q; cõceperit,si cincto suo soluto fœminã cinxerit,dein soluerit,adiecta pcatione se uinxisse eandẽ & soluturũ,atq; abierit.Sanguine ipsius hoĩs ex quacũq; parte emisso efficacissime anginã illini tradunt Orpheus & Archelaus.Itẽ ora comitiali morbo lapsorum exurgere eũ ptinus.Quidã si pollices pedum punganᷣ, Exq; his guttæ

*Hostilia uel tus lec. costilla uel ossicula, q eburnea

✤ pcussis pœna

✤Itẽ q̃q̃ & religione mutat & fascias,

✝ Ex eiectis.

referanť in faciē. Aut si uirgo dextro pollice attingat. Hac cōiectura cēsentes uirgines carnes edēdas. Eschines Atheniensis exeremētoꝝ cinere anginis medebať & tōsillis, uuisqꝫ, & carcinomatis. Hoc medieamētū oocabar borryon. Mulra genera morboꝝ primo coitu soluunť, primoqꝫ fœminaꝝ mense. Aut si non id cōtingat, longinq̄ fiunt, maxie comitiales, Quin & a serpente ac scorpione pcussos coitu leuari produ͂t. Verū fœminas Venere ea lædi. Oculoꝝ uitia fieri negāt, nec lippire eos qoi cū pedes lauāt aqua inde ter oculos tangant. Immatora morte raptoꝝ manu strumas parotidas gutrura tactu sanari affirmāt. Quidā uero cuiosqꝫ defūcti dūtaxat soi sex⁹ leua manu auersa. Er e ligno fulgure icto reiectis post rerga manibos demorderi aliqd ad dentē q doleat admoueri, remedio esse ꝓdunt. Sunt qui p̄cipiant dentē suffiri dente hoīs sui sexus. Et eū qui caninus oocet in sepulto exemptō adalligari Terram ex caluaria psilothrum esse palpebraꝝ tradunt. Herba uero siq̄ ibi genita sit commanducara dētes cadere. Vlcera nō serpeie ex osse hoīs circūscripta. Alii e tribus puteis pari mēsura aquas miscent, & ꝓlibant nooo fictili. Reliquō dant ī tertianis aceessu febrium bjbendō. Item in quartanis fragmētū claui a cruce inuolutō lana collo subnectunt. Aut spartō e cruce, liberatoqꝫ condūt cauerna quā sol non attingat. Magorū hæc cōmenta sunt. Vt cotem qua ferramenta sæpe exacuta sint, subiectam ignari ceroicalibus de ueneficio deficientes euoeare. Indiciū ut ip̄e dicat, quid sibi datō sit, & ubi, & quo tempore, auctorem tamē non noiare. Flomine otiqꝫ percusso circūactum in uulnus hoīem loqoi ꝓtinus constat. Ingoinib⁹ medentur aliqui licium telæ detractum alligantes nouenis seprenisue nodis ad singulos noiantes uiduam aliquā, atqꝫ ita inguina adalligāres licio. Et clauum, aliudue quod qois calcauerit, alligatū ip̄os iubent gerere, ne sit dolori uulnus. Verrucas auellūt a uicesima luna in limitib⁹ supini ip̄am intuentes ultra caput manibus porrectis, & quicqd cōprehendere eo fricantes. Clauum corpis cū cadat stella siqois distringar, uel cito sanari aiunt. Cardinibos hostiorō aceto affusis lutū frōtī illitū capitis dolorē sedare. Item laqueū suspendiosi circōdatū tēporibus. Si quid e pisce hæserit faucibus in aquā dimissis frigidā pedibus cadere. Si oero ex aliis ossibus impositis capiti ex eodem uase ossieulis. Si panis hæreat, ex eodē in otrāqꝫ aorē addiro pane. Quin & sordes hoīs in magnis fecere remediis qoæstuosorū gymnasia græcoꝝ, quippe ea strigmenta molliunt, calfaciunt, discutiunt, cōplēt sudore & oleo medicinā faciētib⁹, Vuluis inflāmatis cōtractisqꝫ admoueť. Sic & menses cient. Sedis inflāmationes & condylomata leniunt. Item neruoꝝ dolores, luxata, articuloꝝ nodos. Efficatiora ad eadē stigmata a balneis, & ideo misceuť suppuratoriis medicamētis. Nam illa q̄ sūt e cæromate pmixto cœno, articulos tantū moliūt, calefaciūt, discutiūt efficacius, sed ad cetera minus ualēt. Excedit sidē impudēs cura, q̄ sordes uirilitatis cōtra scorpionū ict⁹ singularib⁹ remediis celeberrimi auctores clamāt. Rursus in fœmis q̄s infantiū aluo editas ī utero ip̄o cōtra sterilitatē subdi cēsent, meconiō uocāt. Immo ēt ip̄sos gymnasioꝝ rasere pietes. Et illę quoqꝫ sordes ex calfactoriā uim habere dicunť. Panos discutiūt. Vlcerib⁹ senū puerorūqꝫ & desquāmatis ambustisue illinunť. Eo minus omitti cōuenit ab animo hoīs pendēres medicinas. Eæ sunt. Abstinere a cibo nimio, aut potu, alias uino tātū aut carne, alias balneis cū quid eorū postulet ualetudo, in p̄sentissimis remediis habeť. His remediis adnumerať exercitatio, itērio uocis, ungue fricari cū ratione, uehemēs eni͂ fricatio spissat, lenis, mollit. Multa adimit corp⁹. Auget modica. In primis uero ꝓdest ambulatio, gestatio, & ea plurib⁹ modis. Equitatio stomacho & coxis utilissima. Phthisi nauigatio. Longis morbis locorū mutatio. Itē somno mederi sibi, aut lectulo. aut rara uomitione Supini cubitus oculis conducūt, at proni tussibus. In latera aduersum distillatiōes. Aristoteles & Fabianus plurimū somniari circa uernū & autūnum tradūt, magisqꝫ supino cubito, at ꝓno nihil. Theophrastus celeris cōcoq dextri lateris in cubitu, difficilius in supinis. Solō quoqꝫ remediorū maximū ab ip̄so sibi præstari potest, sicuti linteorō strigiliūqꝫ uehemētia. Perfundere caput aqua calida ante balneaꝝ uaporationē & postea frigida, saluberrimū intelligiť. Item p̄sumere cibos, & interponere frigidā eiusdēqꝫ potu somnos antecedere, & si libeat interrūpere. Notādū nullum aliud aīal p̄ter hoīem calidos pot⁹ seqoi, ideoqꝫ non esse naturales. Mero ante somnos colluere ora, ꝓpter halitus. Frigida aqua matutinis impari numero ad cauendū dentium dolores.

Ad lippitudines ocolorum. Cap. v.

ITem posca oculos contra lippitudines. Certa sūt experimēta totius corpis oaletudinis uarietate uictus inobseruata. Hippocrates tradit non prandentiū exta celerius senescere. Verū id remediis cecinit, nō epulis. Quippe m̄lto utilissima est tēperātia ✣ in cibis. L. Lucullus hanc

✣ Incitiis

de se præfecturã seruo dederat. Vltimoq; probro maius in cibis triũphalibꝰ sedenti dicebat, uel in capitolio epulanti pudenda re. Seruu suo facilius parere q̃ sibi.

De sternutamentu, & Venere, & cæteris remediis. Cap. yi.

STernutamenta pinna grauedinẽ emẽdãt. ✤ Et si quis muris nares (ut tradũt) osculo attingat, Sternutamenta & singultũ. Ob hoc Varro suadet palmam altera manu scalpere. Plæriq; annulum e sinistra in longissimum dextræ digitum transferre. Aut in aquam feruentem manus immergere, Theophrastus senes laboriosius sternuere dicit. Venerem damnauit Democritus, ut in q̃ homo alius exiliret ex hoie. Est hercule raritas eiꝰ utilior. Athletæ tamẽ torpẽtes restituunt Venere uox reuocat, cũ ea cãdida declinat in fuscam. Medet & lumboꝝ dolori: Oculoꝝ hebetationi. Menteeaptis ac melanchulicis. Assidere grauidis, uel cũ remediũ alicui adhibeat digitis pectinatim inter sese amplexis ueneficiũ est. Idq; copertũ tradunt. Alcmena Herculem pariente. Peius si circa unũ amboue genua. Item poplites alternis genibus iponi. Ideo hæc in consiliis ducũ Potestatumue fieri uetuere maiores uelut oẽm actũ ipedientia. Vetuere uero & sacris uotisue simili modo interesse, capita autẽ aperiri aspectu magistratuũ non ueneratiõis causa iussere, sed ut Varro auctor est ualetudinis, quo firmiore cõsuetudine ea fierẽt. Cũ quid oculo inciderit, alterũ comprimi prodest. Cũ aquæ dextræ auriculæ sinistro pede exultare capite in dextrũ humerũ deuexo inuicẽ e diuersa aure. Si tussis cõcitet, saliuã i frõte ab alio afflari. Si iaceat uua, a uertice morsu alterius suspendi. In ceruicis dolore poplites fricare. Aut ceruicẽ poplitũ. Pedes i humeru deponi, si nerui in his cruribusue rẽdant in lectulo. At si in leua pte id accidat, sinistræ plãtæ pollicẽ dextra manu apphẽdi. Itẽ e diuerso. Extremitates corpis, uel auriũ uelicatibꝰ perstringi cõtra horrores corpis sanguinẽue nariũ imodicũ. Lino uel papyro principiũ genitaliũ. femur mediũ ad cohibenda urinæ pfluuia. In stomachi solutiõe pedes præstare, aut manus inferuentẽ aquã dimittere. Iam & sermoni parci mltis de causis salutare est. Triẽnio Mœcenatẽ Melissium accepimus silentium sibi iparauisse a cõuulsione reddito sanguine. Nam e diuerso scãdentesq; ac iacentes, si quid igruat cõtraq; ictus spiritũ cohiberi singlaris præsidii est. Quod inuentũ esse animalis docuimus. Clauũ ferreũ defigere, in quo loco primũ caput defixerit corruẽs morbo comitiali absolutoriũ eiꝰ mali dicit. Contra renũ ac lũborũ uesicæq; cruciatus in balneaꝝ foliis pronos urinã reddere mitigatiũ habet. Ac uulnera modu Herculis præligare, mirũ quantũ ocyor medicia est. Atq; etiã quottidiani cinctus tali modo uim quandã habere utilem dicit. Quippe cũ Hercules eũ prodiderit. Numerũ quoq; quaternariũ Democritꝰ cõdito uolumie, & quare quaterni cyathi sextariiue nõ eẽnt potandi. Cõtra lippitudies retro aures fricare prodest, & lachrymosis oculis frontem. Auguriũ ex huic ipo nõ est timendi mortem in ægritudie, quãdiu oculoꝝ pupillæ imaginẽ reddãt. Magna & urinæ nõ ratio solũ. sed etiã religio apud auctores iuenit digesta in genera. Spadonũ quoq; ad fœcunditatis beneficia. Verũ ex his quæ referre fas sit, impubiũ pueroꝝ contra saliuas aspidum quas ptyadas uocãt, quoniã uenena i oclos hoium expuãt. Cõtra oculoꝝ albugines, obscuritates, cicatricẽ, argema, palpebras, & cũ erui farina cõtra adustiões, cõtra auriũ pituitas uermiclosq; si decoquat ad dimidias ptes cũ porro capitato nouo fictili. Vaporatio quoq; ea mẽses fœmlaꝝ cit. Scalpa souet illa cũ oculos ifirmitatis cã illinit sole usta, cũ oui albugie efficaciꝰ struthiocameli binis horis. Hac & atramẽti lituræ abluunt. Virilis podagris medet argumto fullonum, quos iõ tẽtari eo morbo negãt. Veteri miscet cinis ostreoꝝ, aduersus eruptiões i corpe infantium, & oia ulcera manãtia. Ea exesis ambustis, sedis uitiis, rhagadiis, & scorpionum ictibꝰ illinit. Obstetricuꝫ nobilitas nõ alio succo efficaciꝰ curari pnũciauit corporum pruritus nitro additu ulcera capitum, prurigines, nomas, p̃cipue genitalium. Sua cuiq; autẽ (quod fas sit dixisse) maxie pdest. Confestim persuso canis morsu echinorumq; spinis inhærẽtibus, & in spõgia lanisue imposita, aut aduersus canis rabidi morsus cinere ex ea subacto. Cõtraq; serpẽtium ictus Nã cõtra scolopendras mirum pdit uertice tacto urinæ suæ gutta liberari ptinꝰ læsos. Auguria ualetudis ex ea tradunt. Si mane cãdida dein rufa sit. Illo mõ cõcoquere, hoc cõcoxisse significat. Mala signa rubræ. Pessima nigræ. Mala bullantis & crassæ. In qua qd subsidit si albuꝫ est, significet circa articulos, aut uiscera dolorẽ iminet. Eadẽ uiridis morbum uiscerũ, pallida bilis, rubẽs sanguis. Mala & i aq̃ ueluti furfures atq; nubeculæ apparẽt. Diluta quoq; alba uitiosa est. Mortifera uero crassa graui odor. Et i pueris tenuis ac diluta. Magi uetãt eiꝰ cã cõtra solẽ lunãq; nudari, aut umbram cuiusq; ab ipsa respergi. Hesiodus iuxta obstãtia reddi suadet, ne deũ aliquẽ nudatiu offendat. Ostanes cõtra mala

✤ Si qs mãu nares, ut tradunt & oclos attigat.

medicamenta omnia promisit aoxiliari matutinis horis suam cuiq; instillatam in pedem.

De remediis moliebribus. Cap.vii.

QVæ ex mulierum corporib⁹ tradonť ad portétorom miracula accedunt, ut sileam⁹ diuisa membratim in scelera. Abortos, mẽsium piacula, quæq; alia non obstetrices modo, uerum etiam ipsæ meretrices prodidere. Capilli mulieris si cremãtur, odore serpentes fugari. Eodẽ odore uuluæ morbo strãgulatus respirare. Cinere eo quidẽ si inresta sunt cremati, uel cum spuma argẽti scabricias oculoꝝ ac prurigines emẽdari. Item uerroeas & infantiũ ulcera cũ melle. Capitis quoq; uulnera & oĩnm uleeꝝ sinus siť addito melle & thure. Panos podagras cũ adipe suillo saerũ ignẽ sangninẽ sisti illico, & iformicatões corpoꝝ. De lactis uso cõuenit eẽ dulcissimũ mollissimũq;. Quare & i lõga febre cœliacis otilissimũ, maxĩe ei⁹ quæ iã infantẽ remouerit. Et in malacia stomachi, ĩ febribus, rorsionib⁹ efficacissimũ experiunť. Itẽ mãmarũ collectionib⁹ cum thure oculo ab ictu cruore suffuso, & in dolore aot epiphoris si emulgeať, plĩmũ ꝓdest. Magisq; cũ melle & narcisi succo aut thuris polline. Sempq; in oĩ usu efficaci⁹ esse eius q̃ marẽ enixa sit, multoq; efficacissimũ ei⁹ q̃ geminos pepit mares. Et si uina ipa cibisq; acrioribus abstineat. Mixto p̃terea ouorum candido liquore, madidaq; lana frõtibus impositũ fluctiones oculoꝝ suspendit. Nam si rana saliua sua oculũ aspeeserit præcipnũ est remediũ. Et contra morsum eiusdẽ bibiť, stillaťq;. Qui simul matris filiæq; lacte inunctus sit, liberari oculoꝝ metu in totã uitam affirmãt. Aurium quoq; uitiis medeť modice admixto oleo. Aut si ab ictn dolent. Anserino adipe tepefactũ. Si odor grauior sit (ut plærũq; sit) longis uitiis diluto melle lana includiť. Et cõtra morbũ regiũ ĩ oculis relictũ instillať cum elaterio. Peculiariter ualet porom cõtra uenena quæ data sunt cũ marino lepore bupestriq;, ut Aristoteles tradit dorycnidion. Et cõtra isaniã qoæ facta sit hyoscyami potu. Podagris quoq; iubẽt illini cum cicuta. Alii cũ hyssopo & adipe anserino, qualiter etiã uuluarum doloribus iponiť. Aluum etiã sistit potum, ut Rabirius scribit. Et menses ciet. Eius uero qoæ fœminã enixa sit ad uitia tantũ in facie sanãda prænalet. Pulmonum quoq; incõmoda lacte molieris sananť, cui admisceať impubis pueri urinã & mel Atticũ. Oĩa singuloꝝ cochleariũ mẽsura. Marmora qnoq; auriũ eiici inuenio. Eius quæ marẽ peperit, lacte gustato canes rabiosos fieri negant. Mulieris quoq; saliuã ieiunæ potentẽ diiudicat oculis cruẽtatis. Et si cõtra epiphoras feruẽtes anguli oculorum subinde madesiceni, Efficacius si cibo uinoq; se pridie ea abstinuerit. Inuenio & fascia mulieris alligato capite dolores minni. Post hæc null⁹ est mod⁹. Iã primũ abigi grãdines turbidinesq; cõtra fulgura ipa mẽse cõnudata, sic auerti uiolentiã cœli. In nauigãdo quidẽ tẽpestates etiã sine menstruis. Ex ipis uero mensibus monstrificis alia (uti suo loco indicaoimos) dira & infanda uaticinãtur. E q̃bus dixisse nõ pudeat, si ĩ defectu lunæ solisue congruat uis illa, itremediabilẽ fieri. Non segnius & in silente luna coitus suos marib⁹ exitiales esse atq; pestiferos. Purpurã quoq; ab his eo tẽpore pollui. Tanto uim esse maiorẽ. Quocũq; autem alio menstruo, si nudatę segetẽ ambiant, erueas ac uermiculos scarabeosq;, ac noxia alia decidere. Metrodor⁹. Sceptius in Cappadocia inuẽtũ ꝓdit ob multitudinem cantharidum illas ire per media arua retectis sup clunes uestib⁹. Alibi seruať ut nudis pedib⁹ eant capillo cinctuq; dissoluto. Cauendũ uero ne id oriente sole faciant, sementẽ em̃ arescere. Itẽ Nouella utis eius tactu in ꝑpetuũ læditur. Vt ad noxiã res medicatissima transferať rutã & ederas illico moti. Multa diximus de hac uiolẽtia. Sed præter hæc certũ est tactis aluearibus apes fugere, Linaq; cũ coquanť nigrescere. Aciem in cultris tonsoꝝ hebetari. Aes cõtactom graue uitus odoris accipe & eruginẽ. Magis si decrescẽte luna id accidat. Equas si sint grauidæ tactas abortũ pati. Quin & aspectu oino quãuis ꝓcul uisas, si purgatio illa post uirginitatẽ prima sit, aut in uirginea ætate spõtanea. Nã bitumẽ in Iudea nascẽs sola hac ui spõte supari. Et fila uestis cõtactæ, ut docuimus, ne igne q̃dem oincunť quo cuncta. Cinisq; etiã ille, si q̃s aspergat eũ lauãdis uestib⁹ purpuras mutat. Florib⁹ colorẽ adimit. Ne ipsis quidem fœminis malo suo imunibus. Abortũ facit illitus, aut si oino prægnans supergrediať. Quæ Lais & Cleophantus inter se cõtraria ꝓdidere de abortiuis carbone e radice brassicæ uel myticæ uel tamaricis in eo sanguĩe extincto. Itẽ asinas nõ cõcipere tot annis, quot grana hordei cõtacta ederit. Quęq; alia nũcupauer mõstrifica, aut ĩter se pugnãtia, cũ hic fœcũditatẽ fieri iisdẽ modis q̃b⁹ illa sterilitatẽ ꝓnũciaret, melius est non credere. Bythus dyrrhachin⁹ hebetari aspectu speculorum nitorem, iisdem aduersa rursus cõtuentibus omnẽ talẽ uim resolui, si mullom piscem habeant secũ. Multi uero inesse etiã remedia tãto malo aiunt. Podagras illini, strumas, & parotidas

panos,sacros ignes,furũculos,epiphoras tractatu eaꝝ mulieꝝ liniri.Lais &Salpe canũ rabiosoꝝ morsus,& tertianas q̃rtanasq; febres mẽstruo ĩ lana arietis nigri,argẽto brachiali incluso. Diothymus theban⁹ uestis oĩo ita infectæ portiũcula acu,uel ✠ pelliceo brachiali ĩserta.Sotira obstetrix tertianis q̃rtanisq; efficacissimũ dixit.Plãtas ægri subterlini.Mĩtoq; efficaci⁹ ab ipa mlier ẽt ignorãti.Sic & comitiales excitari morbosq; sanari.Icethidas medic⁹ q̃rtanas coitu finiri ĩcipientib⁹ dũtaxat mẽstruis spopõdit.Inter oẽs uero cõuenit,si aq̃ potusq; formidet a morsu canis supposita tm̃ calici lacinia mẽstruo tincta tali,statim metum eum discuti,uidelicet ꝑualente sympathia illa græcoꝝ.Cum rabiem canis eius sanguinis gustatu incipe dixerimus.Cinere eo iumentorum oium ulcera sanari certum est.Addita caminorum farina & cæra.'Maculas auté e ueste eas non nisi eiusdẽ farina ablui.Cinerẽ p se rosaceo mixtum fœminarum ꝑcipue capitis sedare dolores,illitum frõti.Asperrimãq; uim ꝓfluuii ei⁹ esse primis annis uirginitate resoluta.Id quoq; conuenit,quo nihil eqdẽ libẽti⁹ crediderim,tactis oĩuo mẽstruo postib⁹,irritas fieri magorum artes generis uanissimi ut æstimare licet.Ponã eni uel modestissimum e ꝓmissis eoꝝ.Ex hoĩe siquidem resegmina unguiũ e pedib⁹ manibusq; cera ꝑmixta,ita ut dicat̃ tertianæ,uel quottidianæ, uel q̃rtanæ febri remediũ q̃ri,ante solis ortum alienæ ianuæ affigi iubẽt ad remedia ĩ iis morbis,quãta uanitate si falsum est,quãtaue noxa si trãsferũt morbos ad innocẽtiores. Ex his oium digitorum resegmina unguium ad cauernas formicarum abiici iubent,eamq; quæ pria cœperit trahere correptã subnecti collo,& ita discuti morbum.

✠ Licio

Medicinæ ex animalibus peregrinis,de elephanto,& leone,& chamelo,& hyena,& crocodylo,& chamæleonte,& stinco,& hippopotamo,& lyncibus. Cap.viii.

HAec sunt q̃ retulisse fas fit,ac plæraq; ex iis nõ sine honore dicto.Reliq̃ intestabilia & ĩfanda,ut festinet oratio ab hoĩe fugere.In cæteris claritates animalium aut opeꝝ sequemur. Elephãti sanguis ꝑcipue maris fluctiones oĩes,quas rheumatismos uocant,sistit ramẽ tis eboris cũ melle attico(ut aiunt)nubeculæ in facie,Scobe paronychia tollũt̃. Efficaci⁹ si extenuata.Proboscidis tactu capitis dolor leuat̃ efficaci⁹ si & sternutet.Dextra pars ꝓboscidis cũ lẽnia rubrica adalligata ĩpetus libidinũ stimulat.Sãguis & ischiadicis ꝓdest, iecurq; comitialib⁹ morbis. Leonis adeps cũ rosaceo cutẽ in facie custodit a uitiis,candorẽq; seruat,& sanat adusta niuib⁹,articuloꝝq; tumores.Magoꝝ uanitates punctis eo adipe faciliorẽ grãm apud reges pplosue promittũt, præcipue tñ eo pigui qd̃ fit ĩter supcilia,ubi esse nullũ potest.Similiter dẽtis maxĩe a dextera pte uilliq; e rostro ĩferiori ꝓmissa sunt.Fel aq̃ addita claritatẽ oculis ĩũctis facit.Et cũ adipe eiusdẽ comitiales morbos discutit leui gustu.& ut ꝑtinus qui sũpsere cursu id digerãt.Cor ĩ cibo sumptũ q̃rtanis medet̃.Adeps cũ rosaceo quotidiãis febrib⁹.Perũctos eo bestiæ fugiũt. Resistere etiã ĩsidiis uidet̃.Cameli cerebrũ arefactũ potũq; ex aceto comitialib⁹morbis aiũt mederi,Itẽ fel cũ melle potũ hoc & angiæ.Cauda arefacta solui aluũ.Fimi cinere crispari capillũ cũ oleo.Et dysentericis ꝓdest illitus cinis potusq; q̃tũ trinis digitis capit̃,etiã comitialib⁹morbis.Vrinã fullõibus utilissimã esse tradũt.Itẽq; ulceribus manãtibus.Barbaros eã seruare quinquẽnio,& heminis pota ciere aluũ.Setas e cauda cõtortas,& sinistro brachio illigatas q̃rtãis mederi. Hyenã magi ex oĩbus aĩalibus in maxĩa admiratione posuerũt,ut potæ cui & ipi magicas artes dederũt, uimq; qua alliciat ad se hoĩes mente alienatos.Permutationes sexus ex his annua uice dixim⁹ , cæteraq; monstrifica naturæ eius,Nũc ꝑsequamur q̃cunq; medicinis produnt̃. precipue panhteris esse in metu hyenæ dicunt̃,ut ne conent̃ qdẽ resistere.Et aliqd de corio earum habentem non apeti.Mirumq; dictu si pelles utriusq; cõtrariæ suspendant̃ decidere pilos pantheræ.Cum fugiunt uenantem decliuant ad dexterã ut pregressi hois uestigia occupent.Quod si successerit,alienari mente, uel ex equo hoĩem decidere.At si in leuã detorserit,deficientis argumentũ esse , celerẽq; capturã. Facilius autem capi,si cinctus suos uenator , flagellumq; & ipos equos septenis alligauerit nodis. Mox autẽ ut est sollers ambagibus uanitas magoꝝ capi iubet geminoꝝ signum transeũnte luna singulosq; ꝑpe pilos seruari.Capitis dolori alligatã cutem ꝓdesse quæ fuerit in capite eius.Lippitudini fel illitũ.frõtib⁹.Aut ne oĩno lippiat̃,decoctũ cũ mellis Attici cyathis tribus,& croci uncia illitũ.Sic & caligines discuti & suffusiones.Claritatem excitari,melius inueterato medicamẽto. Asseruari aũt in Cypria pyxide.Eodem sanari argema,scabritias,excrescẽtia in oculis.Itẽ cicatrices. Glaucomata uero iocineris recẽtis inassati sanie cũ dispumato melle inunctis.Dentes eius dẽtium doloribus tactu ꝓdesse.uel alligatos ordine, Humeros humeroꝝ & lacertorum doloribus.

✤Iliacis uerꝰ lec.

Eiusdē dētes si d̄ sinistra pte rostri eruti sint illigatos pecoris, aut capri pelle stomachi cruciatibꝰ Pulmones in cibo sūptos ✤cæliacis. Ventriculis cinerē cū oleo illitū. Neruis medullas e dorso cū oleo uetere ac felle. Febribꝰ q̃rtanis iecur degustatū ante accessiones. Podagris spinæ cinerē cum lingua & dextro pede uituli marini, addito felle taurino, oīa pariter cocta atq̧ illita hyenæ pelle. In eodē morbo pdesse & fel cū lapide asio. Tremulis, spasticis, exilientibus, & qbus cor palpitet aliqd ex corde mandendū, ita ut reliquæ partis cinis cū cerebro hyenæ illinat̄. Pilos etiā auferri hac cōpositione illita, aut per se felle euulsis prius quos renasci nō libeat. Sic & palpebris inutiles tolli. Lūborū doloribus carnes e lumbis edendas, illinendasq̧ cū oleo. Sterilitatē mulierum emendari oculo eū glycyrrhiza & aneto sumpto in cibo, promisso in triduum conceptu, contra nocturnos pauores umbrarūq̧ terrorē unus e magnis dentibus lino alligatus pdest. Suffiri furentes eodem, & circūligari ante pectus suū eum adipe renū, aut iocinere, aut pelle præcipiūt. Mulieri p̃gnāti a pectore hyenæ caro, & pili septē, & genitale a ceruice si alligent̄ dorcadis pelle collo suspēsa cōtineri ptus pmittunt̄. Venerē stimulari genitali ad sexus suos ī melle sumpto, etiam si uiri mulierū coitus oderint. Quinimmo totius domus cōcordiā eodem genitali & articulo spinæ cum adhærente corio cōseruatis constare, quē spinæ articulū siue nodū atlantion uocant. Est aūt primus. In eo mitialiū quoq̧ remediis habēt eū. Adipe accenso serpētes fugari dicunt. Maxillæ parte cōminuta in aniso, & in cibo sumpto horrores sedari. Eodē suffitu mulierib ꝰ mēstrua euocari. Tātūq̧ est uanitatis, ut si ad brachiū alliget̄ superioris rostri dextræ ptis dens, iaculātiū ictus decertaturos negēt. Palato eiusdē arefacto, & cū alumine ægyptio calefacto, ac ter in ore permutato fætores & ulcera oris emēdari. Eos uero qui linguam in calciamento sub pede habeant, non latrari a canibꝰ. Sinistrā parte cerebri naribus illita, morbos perniciosos mitigari, siue hominū, siue q̃drupedum. Frontis coriū fascinationibus resistere. Ceruicis carnes siue mandant̄, siue bibant̄, arefactæ lūborū medentur doloribus. Neruis a dorso armisq̧ suffiendos neruorum dolores. Pilos rostri admotos mulierū labris amatoriū esse. Iecur potū torminibꝰ & calculis mederi. Iam cor in cibo potuue sumptū omnibus doloribus corporū auxiliari. Lyenem lyenibus. Omentum ulcerum inflammationibꝰ cum oleo. Medullas doloribus spinæ & neruorū lassitudini renū. Neruos potos in uino cum thure fœcūditatē restituere ademptā ueneficiis. Uuluā cum mali punici dulcis cortice in potu datā pdesse mulierū uuluæ. Adipe e lumbis suffiri difficulter pariētes, & statim parere. E dorso medullā adalligatā cōtra uanas spēs opitulari. Spasticis genitaleq̧ e maribꝰ suffitu. Itē lippiētibꝰ ruptis, & cōtra inflatiōes seruatos pedes tactu leuos dextris pribꝰ, dextros leuis. Sinistrū pedē superlatū parturiēti lœtalē esse. Dextro illato facile eniti. Mēbranā q̃ fel cōtinuerat a cardiacis potā ī uino uel ī cibo sūptā succurrere. Vesicā in uino potā cōtra urinæ incōtinētiā. Quæ aūt in uesica iuēta sit urina additis oleo, & sesamo, & melle asiano haustā pdesse ✤agrimoniæ ueteri. Costarū primā & octauā suffitu ruptis salutarē eē. Ex spina uero parturiētibꝰ ossa. Sāguinē eum polēta sūptum torminibꝰ. Eodē tactis postibꝰ ubicūq̧ magorū infestari artes. Nō elici deos, nec colloqui, siue lucernis, siue uisu, siue pluuiis, siue aq̄, siue pila, siue quo alio genere tentent̄. Carnes si edāt̄ cōtra canis rabidi morsus efficaces eē. Etiānū iecur efficacius. Carnes uel ossa hoīs siq̄ in uētriculo occisæ inueniant̄ suffitu podagricis auxiliari. Si ungues inueniant̄ ī his, mortē alicuiꝰ capiētiū significari. Excremēta siue ossa reddita cū interimit̄, cōtra magicas īsidias pollere. Fimū qui in intestinis iuēnꝰ sit, arefactū ad dysentericos ualere potū. Illitūq̧ cū adipe anserino opitulari toto corpore læsis malo medicamēto. A cane uero morsis adipē illitū. Et coriū si sit substractū. Rursus talli sinistri cinere decocto cū sanguīe mustellæ perunctis omībꝰ odio euenire. Item fieri oculo decocto. Sup oīa est, q̧ extremā fistulā intestini cōtra ducū ac potestatum iniqtates cōministrant, & ad successus petitione, iudiciorūq̧ ac litiū euentus, si omnino aliquantulū quis secum habeat. At eiusdē caverna sinistro lacerto religata siquis mulierē respiciat amatoriū esse, tam p̃sens ut illico sequat̄, eiusdē loci pilorū cinere ex oleo illitū uiris, q̧ sit pbrosæ molliciei, nō modo pudicos, sed & seueros mores induere. Proxie fabulosus est crocodylus īgenio quoq̧ illo, cui uita ī aq̄ terraq̧ cōmunis. Duo enī gña eorū illiꝰ e dextra maxilla dētes adalligati dextro lacerto coitꝰ (si credimus) stimulāt. Canini eiꝰ dentes febres statas arcent repleti. Sunt enim caui ita ne diebꝰ qnq; ab ægro cernant̄ q adalligauere. Idē pollere & uentre exēptos lapillos aduersus febriū horrores uenientes tradūt. Hac etiā de causa ægyptii perungūt adipe ægros suos. Alter illis filis multum infra magnitudinē ī terra tantū, odoratissimisq̧ floribꝰ uiuit. Ob id itestina eius diligēter exquiruntur

✤Acrimoniæ. Argemo ægrimoniæ.

iucũdo nidore ✠ Ffracta crocodyleá uocãt oculoꝝ uitiis utilissimá cũ porri succo iunctá; & cõtra suffusiões uel caligines. Illita quoq; ex oleo ciprino, molestias i facie enascentes tollit. Ex aq̃ uero morbos oẽs, quoꝝ natura serpit in facie, nitorẽq; reddit. Lẽtigines tollit ac uaros, oẽsq; maculas. Et cõtra comitiales morbos bibit ex aceto mulso binis obolis. Apposita mẽses ciet. Optimaq; ẽ, q̃ cãdidissima & friabilis, minimeq; ponderosa, cum terat inter digitos fermentescens. Lauat ut cerusa. Adulterãt amylo, aut cymolia, sed maxie ✝ sui captos oryza tm̃ pascunt. Felle inunctis oculis ex melle cõtra suffusiões mihi utili⁹ pdicant. Intestinis & reliquo corpore ei⁹ suffiri uulua laborantes salutare tradunt. Item uelleribus circundari uapore ei⁹ infectis. Corii utriusq; cinis ex aceto illitus his partib⁹ quas secari opus sit, aut nidor cremati sensum omnẽ scalpelli aufert. Sanguis utriusq; claritatẽ uisus inũctis donat, & cicatrices oculorũ emendat. Corpus ipsum excepto capite pedibusq; elixum mandit ischiadicis. Tussim ueterẽ emendat: pcipue in pueris. Item lumborũ dolores. Et adipem habent, quo tactus pilus defluit. Hic perũctus crocodylis tuetur. Defluit in stillaturq; morsibus. Cor annexũ in lana ouis nigræ, cui nullos alius color icusauerit, & prio ptu genita sit q̃rtanas abigere dicit. Iungemus illis simillima & pegrina ęque alalia. Priusq; chamęleontẽ peculari uolumine dignũ existimarũ. Democrito. Et per singula mẽbra ✱ dissecatũ non sine magna uoluptate nostra cognitis pditisq; mẽdatiis græcæ uanitatis. Similis ẽ magnitudĩe suprã dicto crocodylo, spinæ tãtũ acutiore curuatura, & caudæ amplitudine distãs. Nullum animal pauidius esse existimat, & iõ uersi coloris esse demutatiõis. Vis ei⁹ maxia cõtra accipitrũ gen⁹. Detrahere eñ supra uolãtem ad se tradit; & uoluntariũ præbere lacerandũ cæteris animalibus. Caput eius & gutt si roboreis lignis accedant hymbriũ & tonitruum concursus facere. Democritus narrat. Itẽ iecur in tegulis ustũ. Reliq̃ ad ueneficia ptinẽtia quæ dicit, q̃q̃ falsa existimãtes omittemus, q̃terq; in risu coarguentiũ. Dextro oculo, si uiuenti eruat, albugines oculoꝝ cũ lacte caprio tolli. Lingua adalligata, picula puerperii. Eundẽ salutarẽ esse parturiẽtibus circa domum. Sin uero domibus inferat perniciosissimũ. Linguam si uiuenti exempta sit, ad iudicioꝝ euẽtus pollere. Cor aduersus quartanas illigatũ nigra lana primæ tõsuræ. Pedem e prioribus dextrũ gcuæ pelle illigatũ sinistro brachio cõtra latrocinia terroresq; nocturnos pollere. Itẽ dextrã mãmillã contra formidines pauoresq;. Sinistroꝝ uero pedẽ torreri in furno cum herba, quæ etiã chamęleõ uocat. Additoq; unguẽto in pastillos digeri. Eos in ligneo uase cõditos, pstare (si credimus) ne cernatur ab aliis q̃ habeat. Armũ dextꝝ ad uinclẽdos aduersarios, uel hostes ualere: utiq; si abiectos eiusdem neruos calcauerint. Sinistrũ miꝝ qbus monstris cõsecret q̃liter somnia q̃ uelis, & qbus uelis mittant, putet refere. Oia ea dextro pede resolui, sicut sinistro latere lethargos, quos fecerit dextrũ. Capitis dolores insperso uino in quo latus alterutꝝ maceratũ sit, sanari fœminis. Si sinistri pedis cineri misceat lac suillũ, podagricos fieri illitis pedibus. Felle glaucomata & suffusiones corrigi ppe credit tridui inũctiõe. Serpẽtes fugari lyene instillato. Mustellas cõtrahi in aquã coniecto. Corpore uero illito detrahi pilos. Idẽ pstare uartant iecur cũ ranæ rubetæ pulmone illitũ. Præterea iocinere amatoria dissolui. Melancholicos autẽ si ex corio chamelæontis herbæ succus habẽte bibat. Intestina & simũ eorũ cum id animal nullo cibo uiuat, cum simiarũ urina illita inimicorum imane odium & oium hoium his conciliare. Cauda flumina & aquarum impetus sisti. Serpẽtes soporari. Eadẽ medicata cedro & myrrha illigataq; gemino ramo palmæ pcussam aquã discuti, ut quæ intus sint oia appareãt. Atq; utinã eo ramo cõtactus esset Democritus, quoniam ita loq̃citates imodicas pmisit inhiberi. Palamq; est uirũ alias sagacẽ & uitæ utilissimum nimio iuuãdi mortales studio pↄlapsum. Ex eadem similitudine est scincus, quẽ quidã terrestrẽ crocodylum esse dixerunt. Candidiore aũt & tenuiore cute. præcipua tamẽ differẽtia dinoscit a crocodylo aquatico squãmarũ sera a cauda ad caput uersa. Maxim⁹ Indicus. Deĩde Arabicus. Afferunt salsi. Rostrũ eius & pedes i uino albo poti cupiditates ueneris accẽdunt. Vtiq; cũ satyrio & erucæ semie singulis drachmis oim ac pipis duabus admixtis, ita ut pastilli singularum drachmaꝝ bibantur per se laterum carnes obolis binis cum myrrha & pipe pari modo potæ efficaciores ad idem creduntur. Prodest cõtra sagittas uenenatas. ut Appelles tradit postea sũpt⁹. In ãtidota quoq; nobilia addit. Sestius plusq̃ drachmę pondere in uini hemina potum perniciẽ affere tradit. Præterea eiusdẽ decoctum cum melle sumptũ uenerẽ inhibere. Est crocodylo cognatio quædã affinitasq; amnis eiusdem geminiq; uictus cum hippopotamo repertore trahẽdi sanguis, ut diximus. Plurimi autẽ sup saiticã inter ægypti pfacturas. Huius corii cinis cũ aqua illitus panos sanat. Adeps frigidas febres.

✠ Farcta
Refarcta
Aresacta

✝ Stutni
quos

✱ Desecatum

Itē fimus suffitu. Dētes parte leua dolores dētiū scarificatis gingiuis. Pellis eius e sinistra pte frō/tis inguina adalligata uenerē ibibet, Eiusdē cinis alopecias explet. Testiculi dragma ex aq̄ cōtra serpētes bibit. Sāguine pictores utunt. Peregrinæ sunt & lynces, quæ clarissime oīum quadrupe/dum cernōt. Vngues earū oēs cū corio exuri efficacissime in Carparo insula tradunt. Hoc cinere poto propudia uirorū, eiusdē aspersu fœminarū libidines inhiberi. Item pruritias corporū. Vrina stillicida uesicæ. Itaqꝫ eam ꝓtinus terra pedib⁹ aggesta obruere tradit. Eadē autē & ungolarū au/rium dolori monstrat in remedio, hactenus de externis. Nunc reuertemur ad nostrū orbem. Pri/mumqꝫ cōmunia animaliū remedia atqꝫ eximia dicemus.

Medicinæ cōmunes ex feris animalibus, aut eiusdē generibus placidis
Lactis usos & obseruationes, & caseis, butyro, & adipe. Cap. ix.

Sicuti e lactis utilissimū cuiqꝫ maternū concipe, nutricis exitiosum est. Hi sunt enim infantes qui colostrati appellant, densato lacte in casei speciē. Est autē colostra prima a ptu spōgiosa densitas lactis. Maxime autē alit quodcūqꝫ humanū, mox caprinū. Vnde fortassis fabulæ lo/uem ita nutritum dixere. Dulcissimū ab hoīs camelinū. Efficacissimū ex asinis, Magnorū anima/lium & corporū facilius reddit. Stomacho accōmodatissimū caprinū, quoniā fronde magis q̄ her/ba uescunt. Bubulū medicati⁹. Ouillū dulcius & magis alit. Stomacho minus utile, quoniā ē pin/gui⁹. Oē autē uernum aquatius æstiuo. Et de nouellis. Probatissimū uero quod in ungue hæret, nec defluit. Innocētius decoctū, præcipue cum calculis marinis. Aluus maxime soluit bubulo. Mi/nus inflat quodcūqꝫ decoctū. Sanat uuas lychenas. Ad oīa utile contusa aut luxata. Maxie renes, uesicā, interenea, fauces, pulmones. Fortis prurirū cutis, eruptiones piruitæ, cibi aut pot⁹ abstinē/tia. Nā ut in ✣ Achaia bubulū biberēt phthisici sinctericiqꝫ & cachectæ, dixim⁹ in rōne herbarū. Sūt inter exēpla qui asinitū bibēdo liberati sūt podragra chiragraue. Medici speciē unā addidere lactis generib⁹, qd' schistō appellauere. Id fit hoc mō. Fictili nouo feruet maxie caprinū, ramisqꝫ ficulneis recētib⁹ miscet. additis totidē cyathis ne ✢ mulsi quot sint heminæ lactis, Cū feruet cir/cūfundat, pstat cyathis argēteus cum frigida aqua demissus, ita ne qd infundat. Deinde igne dē/ptū refrigeratione diuidit, & discedit serū a lacte. Quidā & ipm serum iā multo potētissimū decu/quunt ad tertias partes, & sub diuo refrigerāt. Bibit autē efficacissime heminis per internalla ✱ sa/nis diebus. v. a potu illius solitis gestari. Dat comitialib⁹, melācolicis, paraliticis, in lepris, elephā/tis, articularib⁹ morbis. Infūdit quoqꝫ lac cōtra rosiōes a medicamētis factas, Et si urat dysēteria decoctō cum marinis lapillis, aut cū ptisana hordeacea. Itē contra rosiones intestinorum bubulū aut ouillum utilius. Recēs quoqꝫ dysentericis infundit. Ad colum autē crudum. Itē uuluæ, & con/tra serpētium ict⁹ phthisicis cātaridum, aut salamādræ, aut buprestis, aut pityocampes uenenis. Priuatim bubolum his q colchicon biberit, aut cicutā, aut dorychnium, aut leporē marinū, sicut asinū contra gypsum, & cerusam, & sulphur, & argētum uiuū. Itē duræ aluo in febri, Gargarizat quoqꝫ faucib⁹ exolceratis utilissime. Et bibit ab imbecillitate uires recolligentib⁹ quos atrophos uocāt. In febri ēt q̄ careat dolore capitis. Pueris ante cibū lactis asinini heminā dari cōuenit. Aut si in exito cibi rosiones sentiāt. Antiq in arcanis habuerunt. Sed hoc si nō eēt, habuerūt e caprino buboli serō orropnoicis ꝓdest ante cætera addito nasturtio. Inungunt etiā oculi in lactis hemi/nis sesami additis drachmis q̄ttuor tritis ī lippitudine. Caprino lyenes sanant post bidui iediā ter/tia die edera pastis capris p triduū poto sine alio cibo. Lactis usus alias cōtraiius capitis dolorib⁹ Epaticis splenicis neruorū uitio febres habētib⁹, uertigini pterq̄ purgationis gr̄a grauedini tussi/entibus lippis. Suillum utilissimum tenasmo dysenteriæ, necnō phthisicis. Hunc ēt mulieribus q dicerēt saluberrimum fuerunt. De generib⁹ caseorum diximus, cum de uberibus singulisqꝫ aīali/um mēbris doceremus. Sextius eosdē effectus equino quos bubulo tradit. Hos uocat hippacem. Stomacho utiles, qui non sunt salsi, idest recentes. Veteres aluū sistunt, corpusqꝫ minuunt, stoma/cho utiliores. In totū salsa minuunt corp⁹, alunt mollia, Case⁹ recēs cū melle suggillata emēdat. Mollis aluū sistit. Sedat tormina pastillis in uino austero decoctis, rursusqꝫ in patina tostis cū mel/le. Saprum uocāt, q cum sale & sorbis siccis e uino trit⁹ potusqꝫ medet cœliacis. Genitalium carbū/culus caprinus tritus & impositus. Itē accid⁹ cum oxymelle. Maculis in balineo illitus oleo in ter/limit. E lacte fit & butyrū barbararū gentium laudatissimus cibus, & qui diuites a plebe discernat. Plurimū e bubulo, & inde nomē. Pinguissimū ex ouib⁹, Fit & ex caprino, sed hyeme calefacto la/cte æstate expresso tm̄, crebro iactatu in longis uasis angusto foramine, spiritū accipientibus sub

ipso ore

Marginal notes: ✣ Arcadia. — ✢ Aceti mulsi. — Diosco. — ✱ Singul' usqꝫ ad quinas. — Diosco.

ipo ore alias p̄ligato, Addit̄ paulum aquæ ut acēseat. Quod est maxime coactū ī summo fluit, at id exéptum addito sale oxygala appellant. Reliqua decoquūt in ollis. Ibi quod supnatat, butyꝝ ē oleosum natura, Quod magis uirus respuit, hoc præstantius iudicat̄. Pluribus cōpositionibus miscet̄ inueteratū. Natura eius astringere, mollire, replere, purgare. Oxygala fit & alio modo acido lacte addito in recés, qđ dum acescit utilissimum ē stomacho. Effectus dicem⁹ suis locis. Proxima in cōib⁹ laus est adipe, sed maxime suillo. Apud antiquos ēt religiosus erat. Certe nouæ nuptæ intrantes etiánum solēne habēt postes eo attingere. Inueterat̄ duobus modis, aut cū sale, aut syncerus, tanto utilior, quanto sit uetustior. Axungiā ēt græci appellauere in uoluminibus suis. Neq; est occulta uirium causa, quoniā id animal herbarū radicib⁹ uescit̄. Itaq; etiam imo innumeri usus. Quānbrē non de alia loquemur sue multo efficaciore fœmina, & quæ non peperit. Multo uero p̄stantior in apris ē. Vsus igitur axungiæ est ad molliēda, excalfaciēda, discutiēda, purgádaq;. Medicoꝝ aliq admixto anseris adipe taurorūq; seuo & hyssopo ad podagras uti iubēt. Si uero p̄manet dolor cū cæra, myrto, resina, pice. Syncera axūgia medet̄ ambustis uel niue. Perniōnibus āt cū hordei cinere & galla pari mō. Prodest & cōfricatis mēbris. Itinerūq; lassitudines & fatigationes leuat. Ad tussim ueterē recēs decoquit̄ quadrātis pōdere in uini cyathis tribus addito melle. Vetus ēt phthisin in pilulis sumpta sanat, quæ sine sale iueterata est. Oino eñ nō nisi ad ea quæ purganda sint. aut q̄ nō sint exulcerata & calida recipit̄. Quidam quadrātes axungię & mulsi in uini cyathis tribus decocunt cōtra tussim, qnotoq; die pice liquidā in ouo sumi iubēt circūligatis laterib⁹, & pectorib⁹, & scapulis eoꝝ qui phthisin sentiūt. Tantaq; est uis, ut genibus etiā adalligata redeat in os sapor, eáq; expuere uideant̄. Et sue quæ nō pepit aptissime utunt̄ ad cutē mulieres. Cōtra scabiē uero q̄uis admixto iumētoꝝ seuo p parte tertia & pice paritérq; subferuefactis. Syncera part⁹ i abortū uergētes nutrit collyrii modo subdita. Cicatrices cōcolores facit causa admixta uel argēti spuma. At cū sulphure unguiū scabricias emendat. Medet̄ & capillo fluēti. Et ulcerib⁹ in capite mulieꝝ cū gallæ pte q̄rta. Et infumata pilis oculoꝝ. Dat̄ & phthisicis unciati cum uini ueteris hemīa decocta, donec tres unciæ e toto residēt, Alii & mellis exiguū adiiciūt. Panos sanat illita cū calce. Itē furūculos duritiēq; mámaꝝ, rupta, & cōuulsa, & spasmata, & luxata sanat. Clauos & rimas colliq; uitia cū heleboro albo. Parotidas āmixta farina e salsamētaria testa. Quo gn̄e pficit ad strumas, pruritus ad papulas in balneo punctis tollit. Alioq; etiānū mō. podagricis pdest mixto oleo uetere, contrita una sarcophago lapide & qnquefolio tusa i uio, uel calce, uel cū cicere. Facit & peculiare emplastrū. lxxxv. pōdere. C. spumæ argēteæ mixtis utilissimū cōtra iflāmatiōes ulcerū adipe uerrio cōfici. Et inūgi putāt utile. Iisq; q̄ serpāt illinire cū resina. Antiq maxie axib⁹ uehiculoꝝ perungēdis ad faciliorē circūactū rotaꝝ utebant̄, unde & nomē. Sic quoq; utili medicina cū illa ferrugine rotaꝝ ad sedis uitia uirilitatisq;. Et p se axungiā medici antiq maxie pbabāt renibus detractā, & exēptis uenis aqua cœlesti fricabāt crebro, decoquebātq; fictili nouo sæpius, tum demū asseruātes. Conuenitq; salsam magis emollire, excalfacere, discutere, utiliorēq; esse uiolatā. Masuri⁹ palmā lupio adipi dedisse antiquos tradit. Iō nouas nuptas illo pūgere postes solitas ne qd mali medicamēti inferret̄. Quæ ratio adipis eadē ī his q̄ ruminát, seui est, aliis modis nō minoris potentiæ. Perficit̄ oṁe exemptis uenis aqua marina uel salsa lotum, mox i pila tusum, aspersum marina. Crebro postea coquit̄, donec nīs oboleat̄ odor. Mox assiduo sole ad candorē reducit̄ A renibus aūt oṁe laudatissimū est. Si uetus reuocetur ad curá, liq fieri prius iubent. Mox frigida aq̄ lauari sæpius, dein liq̄facere affuso uino q̄ odoratissimo. Eodēq; mō iterū ac sæpius coq̄t, donec uirus euanescát. Multi priuati sic taurorū, leonū, pantheraꝝ, ac cameloꝝ piguia curari iubent. Vsus dicet̄ suis locis. Cōis & ratio medullaꝝ est. Oṁes molliūt, explent, siccant, excalfaciūt Laudatissima ceruina, mox uitulina, dein hircia & capria. Curātur ante autūnū recētes lotæ, siccatæq; i umbra p cribrū. Dein liq̄tæ p linthea exprimūtur, ac reponūt̄ i fictili locis frigidis, īter oīa āt cūcta animalium fel prestantius effectu. Est eñi uis ei⁹ excalfacere, mordere, scindere, extrahere, discutere. Minorū animaliū subtili⁹ ītelligitur. Et ideo ad oculoꝝ medicaméta utili⁹ existiatur. Tauri nō p̄cipua potētia etiá in ære pellibusq; coloꝝ aureo ducēdis. Oṁe aūt curatur recēs p̄ligato ore, lino crasso demissū in feruētē aquá semihora, mox siccatū sine sole, atq; i melle cōditū. Damnat̄ eqnū tm̄ īter uenena, iō ✤ flaminio sacroꝝ equū tāgere nō licet, cū romę publicis sacris equ⁹ etiá imoletur. Qui & sanguis eoꝝ septicá uim habet. Item aquaꝝ p̄terq̄ uirginū erodit, emargiat ulcerat. taurinus qdem recens īter uenena est excepta egyra. Ibi enim sacerdos terræ uaticinatura

✤ Flamini

tauri sanguiné bibit priusq̃ descédat in specus. Tm̃ pôt sympathia illa de q̃ loquunt, ut aliqñ religione oel loco fiat. Drosos tribun⁹ plæbis tradit caprinó bibisse cú pallore & inuidia ueneni sibi dati insimulari. Qu. Cepioné inimicó uellet. Hircoꝝ sanguini táta uis est, ut ferraméoꝝ subtilitas nó aliter acuat aut iduiet, aut scabricia poliat, oche méliusq; q̃ lima. Non igit & sanguis animaliú iter cómunia dici pôt, & ideo sois quæq; dicent effectibos. Digeremus tm̃ in anialia singula usus, plurimúq; cótra serpétes. Exitio his esse ceroos nemo ignorat, ut si quæ sunt extractas cauernis mandát. Nec uero ipsis spirantes tm̃ aduersant, sed mébratim quoq; fugari eos nidore cornus eoꝝ si urat dictum est. At e súmo gutture ustis ossibus cógregari dicunt. Pelles eiusdem animalis substractæ securos præstát ab eo metu somnos. Coagulú quoq; ex aceto potó ab ictu, & si oino tractú sit, eo die nó fert serpés. Testes quoq; ei⁹ inoeterati, uel genitale maris salutariter dantur in oino. Ité ✣ uérres qui ✢ centipeliones uocant, fugiont. Et oino aliqd cerui habétes, aut medulla perúctos seoooe cerui aut uituli. Súmis auté remediis pfert hinuli coagulú in matris utero execti ut indicauimus. Ságuine quoq; ceruino si una utant dracontion, & cunilago, & anchusa léntisci ligno cótrahi serpétes dicút. Dissipari deinde si sangoine detracto adiiciat pyrethró. Inuenio apud aoctores græcos aial ceruo minos, & pilo demó ac déte simile qd ophion uocat. Sardiniam eam tantum ferre solitam. Hoc interisse arbitror. Et ideo medicinas ex ea omitto.

✣ Vermes.
✢ Cétipedes.

Medicinæ de apro, & capris, & equis feris, & remedia & bestiis cótra oés morbos. Cap. x.

APri qooq; cerebrom cótra eos laudat cú sanguie. Iecur etiá inueteratum potum cum ruta & uino. Item adeps cum melle resinaq;. Simili modo uerrinum iecur exéptis dútaxat fibris quattuor oboloꝝ pódere, uel cerebrum in uino potum. Capratum cornu uel pilis accésis fugari serpétes dicunt. Cineréq; eoꝝ potú uel illitú cótra ictus ualere. Ité lactis haustus cum uua aminea. Vel orinæ cum aceto scyllitico. Caseú caprinú cum origano impositú, oel seuú com cera. Milia præterea remedioꝝ ex eo animali demóstrant, sicut apparebit, Quod qdem miror, cum febri neget carere. Amplior poténtia feris eiosdé generis, quod numerosissimum esse diximos. Alia uero ex hircis. Democritus etiánum effectus auget ei⁹ q singularis natus sit. Fimus quoq; capraꝝ in aceto decoctus & illitus in ictus serpentiú placet, & recétis cinis in oino. Atq; in toto difficili⁹ se recolligétes a serpétiú ictu, in caprilib⁹ optime cóualescunt. Qui medicari efficaci⁹ uolót, occisæ capræ aluó dissectá có fimo intus repto statí illigát. Alii carné recentem hædoꝝ pilo suffiunt, eodéq; nidore fugát serpétes. Vtunt & pelle eorú recéte ad plagas carne, & fimo equi in agro pasti. Coagolo leporis ex aceto cótra scorpioné & muré araneum. Aiunt auté non feriri leporis coagulo punctos. Percussis a scorpione fimum capræ efficacius cum aceto decoctum auxiliat. Lardú iusq; decocti potú his qoi buprestim hauserint. Quinetiá siqs asino in aurem dixerit pcussum se a scorpione transire maló protinus tradunt. Venenataq; oía accenso eius polmone fugere. Et fimo uituli suffiri pcossis a scorpióe pdest. Canis rabidi morsu facta uulnera circúcidunt ad uiuas usq; carnes. Quidá carnéq; uituli admouent, & ius ex eodé carnis decoctæ dant potui, aut axungiá cú calce tusam. Laudát hirci iecur, quo imposito ne tentari qdem aquæ metu affirmát. Laudát & capræ fimú ex uino illitom, aut melle. Mellis, & cuculi, & hirúdinis decoctum & potú. Ad reliquos bestiaꝝ morsus caprinó, caseum siccum cum origano imponunt, & bibi iubent, Ad hoíes morsus carnem bubulá decoctam. Efficacius uituli si non ante quintú diem soluant. Veneficiis rostrú lupi resistere inueteratum aiunt. Ob idq; uillaꝝ portis præfigunt. Hoc idé pstare & pellis e ceruice solida manica existimat, quippe tanta uis est anialis. Præterea quæ retolimus & uestigia eius calcata eqs afferút torporé. Iis qui argentú uiuum biberint, lardum remedio est. Asinino lacte poto uenena restrigunt. Pecoliariter si hyoscyamó potú fit, aut uiscú, aot cicuta, aut lepus mariu⁹, aut opocarpathó, aot pharicon, aut dorycnidium. Et si coagulum alicui nocuerit, nam id quoq; uenenum est ipsa lactis coagulatióe. Multos eius & alios usus dicem⁹. Sed meminisse oportebit recénti utendum, aut nó multo postea tepefacto. Nullum.n. celeri⁹ euanescit. Ossa quoq; asini cófracta & decocta cótra leporis marini uenenum dantur. Oía eadé onagris efficaciora. De eqoiferis non scripserunt græci, quoniá terræ illæ non gignebant. Verútamé fortiora eadé in eqois intelligi debent. Lacte equino uenena leporis marini & toxica expugnant. Nec oros aut bisontes græci iexperimétis habét: qq̃ boue fero refertis Indiæ sylois, portione tñ eadé efficaciora omnia ex his credi par est. Sic quoq; lacte bubl'o cúcta uenena expognari tradút, maxie supradicta, & si ephemeꝝ impactum sit, aut si cátharides datæ uomitióe oía egeri. Sic & caprino iure cátharides. Cótra ea

uero

uero quæ exulcetatiõe enecãt,seuũ uitulinũ seu bubulũ auxiliatᷣ. Nam cõtra sanguisugas potas butyrũ remedio est cũ aceto ferro calefacto. Quod & per se ꝓdest contra uenena. Nam si oleum non sit,uicem eius repræsentat. Multipedũ morsos cum melle sanat. Omnia sesami quoq; iure poto uenena supradicta expurgari putãt. Priuati uero aconita & cicutas. Itẽq; uitulio seuo. Caprin⁹ caseus recẽs his qui uiscũ biberint. Lac uero cõtra cãtharidas remedio est,& contra ephemeri potum cũ taminia uua. Sanguis caprinus decoctus cũ medulla,cõtra toxica uenena sumitᷣ. Hædin⁹ cõtra reliqua. Coagulũ hædi cõtra uiscũ,& chamæleontẽ album,sanguinẽ taurinũ contra quem & leporis coagulũ est ex aceto. Contra pastinacam uero & omniũ marinorũ ictus uel morsus coagulũ leporis,uel hædi,uel agni drachmæ pondere ex uino. Leporis coagulũ & cõtra uenena additur antidotis. Papilio quoq; lucernarũ luminibus aduolãs iter mala medicamẽta numeratᷣ. Huic contrariũ est iecur caprinũ,sicut fel ueneficiis ex mustella rustica factis. Hinc deinde reuertemur ad genera morborũ. Capilli defluuia ursinus adeps mixto ladano & adiãtho cõtinet, alopeciasq; emẽdat,& raritatẽ supciliorꝝ cũ fungis lucernarũ,ac fuligine quæ est in rostris earũ, Porrigini cũ uino ꝓdest. Ad hãc & cornus ceruini cinis e uino, utq; non tedia aĩaliũ capillis increscant. Item fel caprinum cum creta cymolia & aceto,sicut paululuʒ capilli inarescãt. Itẽ fel hircinũ cũ urina tauri. Si uero uetus sit,etiã furfures adiecto sulphure emẽdat. Cinere genitalis asini spissari capillum putat & e canicie uindicari si rasis illinatᷣ. Plumboq; tritis cum oleo dẽsari,& asinini pulli cũ urina,admiscẽtq; nardum fastidii grã. Alopecia felle taurino cũ ægyptio alumine tepefactas illinunt. Capitis ulcera manãtia urina tauri efficaciter sanat. Item hoĩs uet⁹,si cyclaminum adiiciatᷣ & sulphur. Efficacius tamẽ & uitulinum fel. Quo cum aceto calefacto tolluntᷣ & lẽdes. Seuum uitulinum cum sale tritum capitis ulceribus utilissimum. Laudatᷣ & uulpiũ adeps,sed ṗcipue fel, & fimum cũ sinapi pari modo illitum. Caprini corn⁹ farina uel cinis, magisq; hircini addito nitro & tamarici semĩe,& butyro oleoq; prius capite raso mire cõtinẽt ita fluẽtẽ capillũ. Sicut & canis cinere ex oleo illito supcilia nigrescũt. Lacte caprino lẽdes tolli tradũt, fimo cũ melle alopecias expleri. Itẽ ungularꝝ cinere cuʒ pice fluẽtẽ capillũ cõtineri. Leporin⁹ cinis cum oleo myrtheo capitis dolores sedãt. Item aq̃ pota quæ de bouis aut asini potu relicta est. Et si credimus uulpis masculæ genitali circũligato. Cornus ceruini cinis illitus ex aceto aut rosaceo: aut ex irino, oculorꝝ epiphoras,easq; bubulo seuo cũ oleo cocto illinũt. Ceruini corn⁹ cinis scabricias codẽ unguĩe sanat. Mucrones aũt ĩpos efficaciores putãr. Lupi excremẽtis circũlini suffusiões ꝓdest. Cinere eorꝝ cũ Attico melle inũgi obscuritates. Itẽ felle ursino. Epinyctidas adipe aprino cũ rosaceo. Vngulæ asininæ cinis inũct⁹ e suo lacte cicatrices oculorꝝ sanat,& albugĩes tollit. Medulla bubula ex dextro crure prioꝛ trita cũ fuligĩe pilis,& palpebrarꝝ uitiis angulorũq; occurrit. Calliblephariq; mõ fuligo in hoc usu tẽperatᷣ. Optime ellychnio papyraceo,oleoq; sesamino. Fuligine in nouo uase pẽnis detersa. Efficacissime tñ euulsos ibi pilos coercet. Felle tauri cuʒ oui albumĩe collyria fiũt, aquaq; dissoluta inunguntᷣ ꝑ quatriduũ. Seuũ uituli cũ anseris adipe & ocimi succo genarum uitiis aptissimũ est. Eiusdem medullæ cũ pari pondere cæræ & olei,uel rosacei addito ouo duritiæ genarũ illinuntᷣ. Caseo molli caprino ĩposito ex aq̃ calida epiphoræ sedantᷣ. Si tumor sit,ex melle. Vtrũq; uero sero calido fouendũ. Sicca lippitudo lumbulis suum tostis atq; contritis & impositis tollitᷣ. Capras negant lippire,qm̃ eæ quasdã herbas edant. Item doreades. Et ob id fimũ earꝝ cæra circũdatum noua luna deuorate iubent,quoniã noctu æque quoq; cernãt. Sanguĩe hircino sanari lusciosos putant,nyctilopas appellãt græci. Capræ uero iocinere in uino austero decocto. Quidã ĩnassati iocineris sanie inũgunt. Aut felle capræ carnesq; eas uesci,& dũ coquãtᷣ oclos uaporari iis ṗcipiũt. Id quoq; referre arbitrãtᷣ,si rutuli coloris fuerit. Volũt & oculos suffiri iocinere ĩ ollis decocto. Quidã inassato. Fel quidẽ caprinũ pluribus modis assumũt cum melle contra caligines. Cũ ueratri candidi tertia parte contra glaucomata. Cum uino contra cicatrices,& albugĩes,& caligines,& pterygia,& argemata. Ad palpebras uero euulso prius pilo cũ succo oleris,ita ut uncto inarescat. Contra ruptas tuniculas cũ lacte mlieris. Ad oĩa aũt inueterata fel efficaci⁹ putant. Nec abdicant fimum ex melle illitũ epiphoris. Contraq; dolores medullã. Item pulmonẽ leporis. Sedat caliginem fel cũ passo aut melle. Lupino quoq; adipe,uel medulla suũ fricari oculos contra lippitudines præcipiũt. Nam uulpinã linguã habẽtes in armilla lippituros negãt. Auriũ dolori & uitiis medetur urina apri in uitro seruata. Fel apri uel suis,uel bubulũ cũ oleo ✤ citreo & rosaceo æqs portionibus. Præcipue uero taurinum cum porri succo tepidũ,uel cũ melle si supputẽt. Cõtraq; odo- no ✤ Cici

rem grauem per se tepefactũ in mali corio. In ea parte rupta cũ lacte mulierũ efficaciter sanat, q̃dã etiã in grauitate aures sic perluẽdas putant. Alii cum senecta serpentiũ & aceto includũt lana ante aqua calida collutas. Et si maior sit grauitas auriũ fel cũ myrrha & ruta in mali corio excalfactũ ĩfundũt. Lardũ quoq; pingue. Itẽ fimũ asini recẽs, cui rosaceũ instillatur. Omĩaq; ea tepefacta. Vtilior equi spuma, uel equini fimi recentis cinis cum rosaceo. Seuum bubulũ cũ adipe anserino. Butyrũ recens. Vrina capri uel tauri, aut fullonia uetus calfacta uapore per lagenæ collum subeunte. Admiscent & aceti tertiam partẽ. Et aliquid urinæ uituli qui nondũ herbã gustauerit. Fimũ etiã mixto felle eiusdẽ. Et cutem quã relinquũt angues, excalfactis prius auribus. Lana aũt medicamina ea includunt. Prodest & seuum uituli cum anseris adipe, & ocimi succo cum eiusdẽ medulla admixto cumino trito infusa. Virus uerrinũ e scropha ex coitu exceptũq; priusq̃ terram attingat cõtra dolores. Auribꝰ fractis glutinũ e naturis uituloꝝ factum & in aqua liquatũ. Aliis uitiis adeps uulpiũ. Itẽ fel caprinũ cũ rosaceo tepido, aut porri succo, aut si sint rupta ibi aliqua e lacte mulieris. Si grauitas sit audiẽdi, fel bubulũ cũ urina capræ, uel hirci, uľ si pus sit. In quocũq; aũt usu putant hæc efficaciora in cornu caprino per dies. xx. infumata. Laudãt & coagulũ leporis tertia denarii parte dimidia quoq; sagapeni in amineo uino. Parotidas ursinus adeps cõprimit pari põdere ceræ & taurini seui addũt quidã hippocistidẽ, & per se butyrũ illitũ, si priꝰ foueantur fœnogræci decocti succo. Efficacius cũ strychno. Prosunt & uulpiũ testes, & taurinꝰ sanguis aridus tritus. Vrina capræ calefacta instillata auribꝰ. Fimũq; eiusdẽ cũ axũgia illitũ. Dẽtes mobiles cõfirmat ceruini cornꝰ cinis, doloresq; eoꝝ mitigat, siue infricent, siue colluant. Quidã efficaciorẽ ad oẽs eosdẽ usus crudi cornꝰ farinã arbitrant. Dentifricia utroq; mõ fiunt. Magnũ remediũ est & in lupoꝝ capitis cinere. Certũq; est in excremẽtis eorum plæraq; inueniri ossa. Hęc adalligata eũdẽ effectũ habẽt. Itẽ leporina coagula per aurẽ infusa cõtra dolores. Et capitis eoꝝ cinis dentifriciũ est. Adiectoq; nardo mulcet graueolentiã oris. Aliq̃ murinoꝝ capitũ cinerẽ miscuisse malunt. Reperit in latere leporis acui os siľe, hoc scarificari dẽtes in dolore suadẽt. Talus bubulꝰ accensus eos q̃ labãt cũ dolore admotus cõfirmat. Eiusdẽ cinis cũ myrrha dẽtifriciũ est. Ossa quoq; ex ungulis suũ cõbusta eundẽ usum ꝓbent. Item ossa ex acetabulis pernaꝝ circa quæ coxendices uertunt. Iisdẽ sanari dimissis in fauces iumentoꝝ uerminatiões notũ est. Sed & corruptos dentes cõfirmari. Asinæ quoq; lacte ꝑcussu uexatos, aut dẽtiũ eiusdẽ cinere. Lychenæ itẽ eq̃ cum oleo infuso per aurẽ. Est aũt hoc non hippomanes, quod alioq̃ noxiũ omitto. Sed in equorũ genibus, ac sup ungalas, præterea in corde equoꝝ iuenit os dẽtibꝰ caninis maxime simile. Hoc scarificari dolorẽ. Aut exẽpto dente emortui equi maxillis ad numeꝝ eius qui doleat demõstrant. Equarũ uirus a coitu in lychnis accẽsum, Anaxilaus ꝓdidit equinoꝝ capitũ uisus reꝑsentare mõstrifice. Siĩiter ex asinis. Nam hippomanes tãtas in ueneficio uires habet, ut affusum æris mixturæ in effigiẽ equæ olympiæ admotos mares equos ad rabiẽ coitus agat. Medet dẽtibꝰ & fabrile glutinũ i aq̃ decoctũ illitũq;, & mox paulo detractũ, ita ut cõfestim colluant uino, in quo decocti sũt cortices mali punici dulcis. Efficax habet & caprino lacte collui dẽtes, uel felle taurino. Taloꝝ capręrecẽtiũ cinis dẽtrificio placet, Ex oĩum ferre uillaticoꝝ q̃drupedũ, ne sæpiꝰ eadẽ dicant. Cutẽ i facie erugari & tenerescere, & cãdorẽ custodiri lacte asinino putãt. Notũq; est q̃sdã quottidie. dec. custodito nũero fouere. Poppeaq; hoc uxor Neronis principis ĩstituit. Balneaꝝ quoq; sic solio tẽperato, asinoꝝ gregibꝰ ob hoc eã comitantibus. Impetus pituitæ, in facie butyro illito tollunt. Efficacius cũ cerusa. Syncero uero ea uitia q̃ serpũt insup imposita farina hordeacea. Vlcera i facie mẽbrana e partu bouis madida. Friuolũ licet uideat, non tñ omittendũ ꝓpter desideria律lieꝝ. Talum candidi iuuenci. xl. diebus noctibusq; donec resoluat in liquorẽ decoctũ & illitũ linteolo candorẽ cutisq; erugationẽ præstare. Fimo taurino malas rubescere aiũt, nõ ut crocodyleã illini melius, sed foueri frigida & ante & postea iubẽt. Aestates & q̃ discolorẽ faciũt cutẽ fimũ uituli cũ oleo, & gũmi manu subactũ emẽdat. Vlcera oris & rimas seuũ uituli uel bouis cũ adipe anseris & ocimi succo. Est & alia mixtura seuo uituli cũ medulla cerui, & albæ spinæ foliis una tritis. Idẽ ꝑstat & medulla cũ resina, uľ si uaccia sit, iusq; e carne uaccia. Lychenas oris ꝑstãtissime uicit glutinũ factũ e genitalibus uituloꝝ liquatũ aceto cũ sulphure uiuo ramo ficulneo ꝑmixtũ, ita ut bis die recens illinat. Itẽ lepras ex melle & aceto decoctũ, quas & iecur hirci calidũ illitũ tollit; sicut elephantiasin fel caprinũ. Etiãnũ lepras ac furfures, tauri, uľ addito nitro. Vrina asini circa canis ortũ maclas in facie. Fel utriusq; per sese aq̃ infractũ, cuitatisq; solibus ac uentis post detractã cutem. Similis

tem.Siſis effectus in taurino ſeuo uitulinoue felle cũ ſemine cuuilæ ac cinere e cotno ceruío,ſi ea nicula exoriẽte cõburatᷓ.Aſinino ſeuo cicatricibꝰ ac lycheni lepriſq; maxíe color reddítᷓ.Hirci fel lẽtigines tollit admixto caſeo & uino ſulphure ſpõgiæq; cinere,ut mellis ſit craſſitudo. Aliq inueterato felle uti maluere,mixtis calidis furfuribuſq; põdere obolis uniꝰ q̄ttuorq; mellis priꝰ defricatis maculis.Efficax eiuſdẽ & ſeuũ cũ melãthio,& ſulphure,& iride.Labroꝝ ſciſſuris cum adipe anſerino,ac medulla ceruina reſinaq; & calce.Inuenio apud auctores his q lẽtiginẽ hẽant negari magicæ ſacrificioꝝ uſum.Lacte bubulo aut caprino tõſillæ & arteriæ exulceratæ leuantᷓ. Gargarizatᷓ tepidũ,ut ẽ exp̄ſſũ aut calefactũ Caprinũ utilius cũ malua decoctũ & ſale exiguo. Linguæ exulcerationi & arteriaꝝ ꝓdeſt ius omaſi ſi gargarizatᷓ. Tõſillis autẽ priuatim renes uulpiũ aridi cũ melle triti illitiq;.Anginę fel taurinũ uľ caprinũ cũ melle.Iecur mellis ex aq̄ oris grauitatẽ. Vlceraq; buryꝝ citiſſime ſanat.Spinam aliudue qd faucibꝰ adhærẽs felis ſexrrinſecus fimo perfricatis,aut reddi,aut delabi tradũt.Strumas diſcutit fel aprinum,uel bubulũ tepidũ illitũ. Nã coagulũ leporis e uino ĩ linteolo exulceraris dũtaxat ĩponitᷓ.Diſcutit & ungulæ aſini , uel equi cinis ex oleo aq̄ illitꝰ,& urina calefacta.Et bouis ungulę cinis ex aq̄.Fimũ quoq; feruẽs ex aceto decoctũ teſteſq; uulpini.Prodeſt & ſapo,galloꝝ hoc inuẽtum,rutilãdis capillis ex ſeuo & cinere. Optimus fagino & caprino duobus modis ſpiſſus ac liqdus. Vterq; apud germanos maiore ĩ uſu uiris q̄ fœmis.Ceruicũ dolores butyro aut adipe urſino pfricãtᷓ.Rigores bubulo ſeuo, qď & ſtrumis ꝓdeſt cum oleo.Dolorẽ inflexibilẽ opiſthotono uocãt,leuat urina capræ auribꝰ infuſa,aut fimum cum bulbis illitũ.Vngues cõtuſos fel uniuſcuiuſq; animalis circũligatum. Pterygia digitoꝝ fel taurinum aridũ aq̄ calida diſſolutũ. Quidã adiiciunt ſulphur & alumẽ pari pondere oium. Tuſſim iecur lupi ex uino tepido ſanat.Vrſinũq; fel admixto melle.Aut ex cornu bubuli ſũmis ptibꝰ cinis: Vľ ſaliua eq,triduo potu eã mori tradũt.Pulmo ceruinꝰ cũ gula ſua arefactꝰ ĩ fumo,dein tuſus ex melle quottidião eclegmate.Efficatior ẽ ad id ſubulo ceruoꝝ gñis.Sãguinẽ expuẽtes ceruini cornus cinis.Coagulũ leporis tertia pte denarii cũ terra ſamia:& uino myrteo potũ ſanat. Eiuſdẽ fimi cinis ĩ uĩo ueſpi potꝰ nocturnas tuſſis.Pili quoq; leporis ſuffiti extrahũt pulmõibꝰ difficiles excreatiões.Purulẽtas ãt exulceratiões pectoris pulmoniſq;, & a pulmõe graueolẽtiã halitꝰ butyꝝ efficaciſſime iuuat cũ pari modo mellis Attici decoctũ donec rufeſcat,& matutinis ſũptũ ad mẽſurã ligulę. Quidã pro melle laricis reſinã addere malucrũt. Si ſanguis reiiciatᷓ,efficacẽ tradũt bubulum ſanguinem modice & cuꝫ aceto ſumptũ.Nam de taurino credere temerariũ eſt.Sed glutinum taurinũ tribus obolis cum calida aq̄ bibitᷓ in uentre ſanguis excreatione. Stomachũ exulceratũ lactis aſinini potus reficit.Itẽ bubuli.Roſiones eiꝰ caro bubuli admixto aceto & uino cocta Rheumatiſmos cornus ceruini cinis.Sãguis excreatiões hædinꝰ ſanguis recẽs ad cyathos ternos, cũ aceto acri pari modo feruẽs potꝰ.Coagulũ tertia parte ex aceto potũ.Iocineris dolores lupi iecur aridũ ex uulſo.Aſininũ iecur aridũ cũ petroſelini partibꝰ duabus,ac nucibus tribus : ac melle tritũ,& in cibo ſumptũ.Sanguis hircinus cibo apratus.Suſpirioſis aute oĩa efficax eſt potus eq feroꝝ ſanguis.Proxime lactis aſinini tepidi cũ bulbis decocti,ita ut ſeꝝ ex eo bibatᷓ,addito ĩ tres heminas cyatho naſturtii albi pfuſi aq̄,deide melle diluti.Iecur quoq; uulpinũ, aut pulmo ĩ uino nigro,aut fel urſinũ in aqua laxat meatus ſpirãdi.Lumboꝝ dolores & quæcũq; alia mollire opꝰ ſit urſino adipe pfricari cõuenit.Cinerẽ aprini aut ſuilli fimi inuetetati aſpgi potione uini.Afferũt & magni ſua cõmenta. Primũ omnium rabiem iecorũ,ſi mulceatᷓ barba mitigari, eadem præciſa non abire eos in alienum gregem.Huic admiſcẽt fimum caprinũ, & ſubdito linteolo uncto caua manu q̄tũ pati poſſit feruẽs,ſubſtineri iubẽt,ita ut ſi leua ps doleat.Hæc medicina ĩ dextra manũ fiat,aut ecõtrario.Fimũ quoq; ad eũ uſum acus æreę punctis tolli iubent. Modus curationis eſt donec uapor ad lumbos ſentiatᷓ puenire.Poſtea uero manũ porro tuſo illinũt.Item lumbos ĩpo fimo cum melle.Suadentq; in eodẽ dolore & teſtes leporis deuorare.Iſchiadicis fimũ bubulum imponũt calfactũ in foliis cinere feruẽti.In renũ dolore lepori renes crudos deuorari iubẽt,aut cocte coctos ita ne dẽte contingantᷓ.Ventris qdem dolore tentari negant talũ leporis habẽtes. Lyenem ſedat fel apri uel ſuis potũ,uel ceruini cornus cinis ĩ aceto,efficaciſſime tamẽ inueteratꝰ lyẽ aſini,ita ut ĩ triduo ſentiatᷓ utilitas.Aſinini pulli fimũ qď primũ edidit ✤ poleã uocãt ſyrii datᷓ in aceto mulſo.Datᷓ & equi lingua inueterata ex uino p̄ſentaneo medicamẽto,ut didiciſſe ſe ex barbaris Cecilius & Bion tradidit & lyen bubulus ſimili modo.Recẽs aũt aſſus uel elixus in cibo.In ueſica quoq; bouis alii capita.xx.tuſa cũ aceti ſextario imponuntᷓ ad lyenis dolorem,eadẽ ex cau

✤Poliõ Ariſto.

ſa emi lyenẽ uituli quanti iudicatus ſit, iubẽt magi nulla precii cõtatione, quoniã hoc quoq; religioſe pertineat. Diuiſumq; p longitudinẽ annecti tunicæ utrinq; & induenrẽ pati decidere ad pedes. Dein collectũ in umbra areſacere. Cũ hoc fiat ſimul reſidere lyenẽ ægri uitiatũ, liberariq; eũ morbo dicit, Prodeſt & pulmo uulpiũ cinere ſiccat⁹ atq; in aquapotus. Item hædorũ lyen impoſitus. Aluum ſiſtit ceruinus ſanguis. Item cornus cinis. Iecur aprinũ ex uino potum citra ſalem, receníq;. Item aſſum ſuillum, uel hircinũ decoctũ in uini hemina. Coagulum leporis in uino ciceris magnitudie. Aut ſi febris ſit ex aq̃. Aliqui & gallã adiiciũt. Alii per ſe leporis ſanguine cõtẽti ſunt lacte cocto, equini fimi cinis in aq̃ potus. Taurini cornus ueteris ex pte ima cinis inſpſus potioni aquæ. Sanguis hircinus in carbone decoctus. Corium caprinũ cum ſuo pilo decoctũ ſucco epoto Coagulũ eq & ſanguis caprinus, uel medulla, uel iecur alnũ ſoluit. Fel lupi cũ elaterio umbilico illigatũ, uel lactis equini potus. Itẽ caprini cũ ſale & melle. Capræ fel cũ cyclamini ſucco & aluminis modico. Aliqui & nitrũ & aquã adieciſſe malũt. Fel tauri cum abſinthio triium ac ſubditũ paſtillo. Butyrum largius ſumptũ cœliacis & dyſentericis medet, iecur uaccinũ. Cornus ceruini cinis tribus digitis capſis ĩ potione aquæ. Coagulũ leporis ſubactũ in pane, Si uero ſanguinẽ detrahũt in polẽta. Aprini, uel ſuilli, uel leporini fimi cinis inſpſus potionis tepidæ uini. Vituli quoq; ius uulgariter datũ iter auxilia cœliacorũ & dyſẽtericorũ tradũt, Lactis aſini pot⁹, utilior addito melle. Nec min⁹ efficax fimi cinis ex uino utriq; uitio. Itẽ polea ſupradicta. Eq coagulũ quod aliqui hippacen uocant, etiã ſi ſanguinẽ detrahãt, uel fimi cinis dentiũq; eiuſdẽ iuſorũ farina ſalutaris dicit, & bubuli lactis decocti potus. Dyſentericis addi mellis exiguũ præcipiunt, & ſi tormina ſint cornus ceruini cinerẽ, aut fel taurinũ cymino myxtũ, & cucurbitæ carnes umbiculo ĩponere. Caſeus recens uaccinus imittit ad utrũq; uitium, Item butyrũ heminis quattuor cum reſinæ terebinthinæ ſextãte, aut cum malua decocta, aut roſaceo. Datur & ſeuum uitulinũ, aut bubulũ. Item medullæ excoquunt cũ farina & cæra exiguoq; oleo, ut ſorberi poſſint. Medulla & in pane ſubigit. Lac caprinũ ad dimidias ptes decoctũ. Si ſint & tormina, addit protropum. Torminibus ſatis eẽ remedii in leporis coagulo poto e uino tepido, uel ſemel arbitrant aliqui. Cautiores e ſanguie caprino cũ farina hordeacea & reſina uentrẽ illinũt. Ad oẽs epiphoras uentris illini caſeũ mollez ſuadent, Veterem aũt in farina tritũ cœliacis & dyſentericis dari cyatho caſei ĩ uini cyathis trib⁹ Sãguis caprinus decoctus cũ medulla dyſentericis. Iecur aſſum capræ cœliacis ſubuenit, magiſq; ẽt hirci cũ uino auſtero decoctũ potumq;, uel ex oleo myrteo umbilico impoſitũ. Quidã uero decoquũt a tribus ſextariis aquæ ad heminã addita ruta. Vtunt & lyene aſſe capræ hircíue & ſeuo hirci in pane qui cinere coctus ſit, capræ a renibus maxime, ut p ſe hauriat, protinuſq; modice frigidã ſorberi iubent. Aliqui & in aqua decoctũ ſeuũ admixta polẽta & cymino, & aneto, acetoq;. Illinũt & uentrẽ cœliacis fimo cũ melle decocto. Vtunt ad utrũq; uitiũ & coagulo hædi in uino myrteo magnitudine fabæ poto, & ſanguine & eiuſdẽ in cibum formato, quẽ ſanguiculũ uocant. Infundunt dyſentericis & glutinũ taurinũ aqua calida reſolutũ, inflationes aũt diſcutit uitulinũ fimum in uino decoctũ, inteſtinorum uitiis magnopere prodeſt coagulũ ceruorum decoctum cũ lenticulaq;, atq; ita in cibo ſumptum. Leporis pilorum cinis cum melle decoctus. Lactis caprini potus decoctus cũ malua exiguo ſale addito. Et ſi coagulũ addatur, maioribus emolumẽtis fiet. Eadẽq; uis eſt & in ſeuo caprino, & in ſorbitiõe aliqua uti ptinus hauriat frigida aqua. Item fœminũ hædi cinis rupta inteſtina ſarcire mire tradit. Fimũ leporis cũ melle decoctũ, & quottidie fabæ magnitudine ſumptũ, ita ut deploratos ſanauerint. Laudant & caprini capitis cũ ſuis pilis decocti ſuccũ. Tenaſmos, id eſt crebra & inanis uolũtas egerẽdi tollit poto lactæ aſinino. Itẽ bubulo Tinearũ genera pellit ceruini cornus cinis potus. Quæ ĩ excremẽtis lupi diximus inueniri oſſa ſi terrã non atigerint, collo medent alligata brachio. Polea quoq; ſupradicta magnope pdeſt in ſapa decocta. Itẽ ſuili fimi farina addito cymino in aq̃ rutæ decoctæ. Cornus ceruini teneri cinis cochelis africanis cũ teſtis ſuis mixtis ĩ uini potiõe. Veſicæ calculorũq; cruciatib⁹ auxiliat uria apri, & ipa ueſica pro cibo ſumpta. Efficacius ſi prius fumo macerat utrũq;. Vexicã elixã mandi oportet & a muliere fœminæ ſuis ĩueniunt & in iocinerib⁹ eorũ lapilli, aut duriciæ lapillis ſiles cãdidi ſicuti in uulgari ſiue, qbus cõtritis atq; potis ĩ uino pelli calculos aiunt, Ipſi apro tã grauis ſua urina eſt, ut niſi egeſta fuga nõ ſufficiat, ac uelut deuict⁹ opprimat. Exuri illa tradũt eos. Leporis renes inueterati in uino poti calculos pellũt. In perna ſuũ articulos eſſe diximus, quorũ decoctũ ius facit uriæ utili⁹. Aſinini renes ĩueterati tritiq;, & ĩ uĩo mero dati ueſicæ medẽt. Calculos expellũt

lyenes equini

lyenes eqni ex uino aut mulſo,poti diebꝰ.xl.Prodeſt & ungulæ equæ cinis in uino aut aqua.Item fimũ capraꝝ in mulſo,efficacius ſylueſtriũ.Pili quoqꝫ caprini cinis.Verendorũ carbunculis cerebrũ apri uel ſuis ſanguiſqꝫ.Vitia uero quæ in eadẽ parte ſerpunt,iecur eoꝝ combuſtum maxime iuniperi ligno cũ charta ✣ armeniaca ſanat.Fimi cinis,ul' bubulũ cũ alumĩe ægyptio,ac muria ad craſſitudinẽ mellis ſubactũ.Inſup beta ex uino cocta ĩpoſita,caro quoqꝫ.Manãtia uero ulcera ſeuum medulla uituli ĩ uino decoctũ,uel caprinũ cum melle rubiqꝫ ſucco. Vel ſi ſerpant fimum ẽt ꝓdeſſe cum melle dicunt,aut cum aceto,& per ſe butyrũ.Teſtium tumor cum ſeuo uituli addito nitro cohibet.Vel fimo eiuſdẽ ex aceto decocto.Vrinæ incõtinẽtiã cohibet ueſica aprina ſi aſſa mandat.Vngulaꝝ apri uel ſuis cinis potioni inſpſus.Veſica fœminæ ſuis cõbuſta ac pota.Itẽ hædi, uel pulmo.Cerebrũ leporis in uino.Eiuſdẽ teſticuli toſti,uel coagulũ cũ anſerino adipe ĩ polẽta.Renes aſinini ĩ mero triti potiqꝫ.Magi uerrini genitalis cinere poto ex uino dulci demõſtrant urinã facere in canis cubiculo,ac uerba adiicere,ne ipſe urinã faciat ut canis in ſuo cubiculo.Rurſus ciet urinã ueſica ſuis,ſi terrã nõ attigerit,ĩpoſita pubi.Sedis uitiis ꝑclare prodeſt fel urſinũ cũ adipe. Quidã adiiciunt ſpumã argenti ac thus.Prodeſt & butyrũ cum adipe anſerino ac roſaceo. Modũ ipſæ res ſtatuũt,ut ſint illitu faciles.Præclare medet & taurinũ fel in linteolis cõceptis, Rimaſqꝫ ꝑducit ad cicatricem,inflationibꝰ in ea parte ſeuum uituli maxĩe ab inguinibꝰ cum ruta. Cæteris uitiis medet ſanguis caprinus cũ polẽta.Item fel caprinũ condylomatis per ſe. Itẽ fel lupinũ ex uino.Panos & apoſtemata ĩ quacũqꝫ parte ſanguis urſinus diſcutit. Item taurinus aridus tritꝰ.Præcipuũ tamẽ remediũ tradit ĩ calculo onagri,quem dicunt cum interficiat reddere urinam liqdiorem ĩ initio,ſed in terra ſpiſſantem ſe.Hic adalligatꝰ fœmini omẽs impetus diſcutit, omĩqꝫ ſuppuratione liberat, Eſt aũt rarꝰ ĩuentu,nec omni onagro,ſed celebri remedio.poteſt & urina aſini cũ melãthio.Et ungulæ equinæ cinis cũ oleo & aquæ illitus.Sanguis equi ꝑcipue ad miſſarii.Et ſanguis bubulus.Itẽ fel.Caro quoqꝫ eoſdẽ effectꝰ habet calida ĩpoſita.Et ungulę cinis ex aqua aut melle.Vrina capraꝝ,hircorũqꝫ carnes in aqua decoctæ.Aut fimũ ex his cũ melle decoctũ.Fel urſinũ ſiue ferrinũ.Vrina ſuũ ĩ lana impoſita fœmina atteri aduriqꝫ equitatu notũ eſt. Vtiliſſimum eſt ad oẽs ĩde cauſas ſpumam eq̃ ex ore inguinibuſqꝫ illinire. Inguina & ex ulcerum cauſa intumeſcũt.Remedio ſunt eq̃ ſetæ tres totidẽ nodis & ceſtros herba adalligatæ ĩtra ulcus Podagris medet urſinꝰ adeps,taurinumqꝫ ſeuum pari pondere & ceræ. Addunt q̃dam hippociſtidam & gallam.Alii hircinum ꝓferũt ſeuum cum fimo capræ,& croco ſinapi cum caulibus ederæ tritis,ac ꝑditio uel flore cucumeris ſylueſtris.Item bouis fimũ cũ aceti fęce. Magnificãt & uituli q̃ nõdũ herbã guſtauerit fimũ.Aut p ſe ſanguinem tauri.Vulpem decoctã uiuam donec oſſa tantum reſtent.Luppumue uiuũ oleo cerati modo incoctũ.Seuũ hircinum cũ helxines partæ æqua ſinapis tertia.Fimi caprini cinerẽ cũ axungia.Quin & iſchiadicos uri ſub pollicibꝰ pedũ eo fimo feruẽte utiliſſime tradũt.Articulorũqꝫ uitiis,uel urſinũ utiliſſimũ cẽ & leporis pedes adalligatos. Podagras q̃dã mitigari pede leporis uiuẽtis abſciſo ſi q̃s ſecum aſſidue habeat.Peruiones urſinus adeps,rimaſqꝫ pedũ oẽs arcet. Efficacius alumine addito.Seuum caprinum.Dẽtium equi farina. Aprinũ uel ſuillũ fel.Cũ adipe pulmo impoſitus.Et ſi ſubtriti ſint contuſiue offenſatione.Si uero adduſti frigore,leporini pili cinis.Eiuſdẽ pulmo cõtuſus diſſectus,aut pulmonis cinis. Sole aduſta ſeuo aſinino aptiſſime curant.Item bubulo cũ roſaceo.Clauos & rimas calliqꝫ uitia fimũ apri uel ſuis recẽs illitum ac tertio die ſolutũ ſanat.Taloꝝ cinis pulmo aprinꝰ,aut ſuillꝰ, aut ceruinꝰ Attritꝰ calciamentoꝝ urina aſini cũ luto ſuo illita.Clauos ſeuum bubulũ cuꝫ thuris polline. Perniones uero coriũ cõbuſtũ.Meliꝰ ſi ex uetere calciamẽto,iniurias a calceatu ex oleo corii caprini cinis. Varicũ dolores ſedat fimi uitulini cinis cũ lilii bulbis decoctis addito melle modico.Itẽ q̃ oĩa ĩflãmata ac ſuppuratiões manãtia.Eadẽ res & podagris ꝓdeſt,& articulariis morbis e maribꝰ ꝑcipue uitulis articuloꝝ attritis fel aproꝝ uel ſuum linteo calefacto impoſitum. Vituliqꝫ qui nõdũ herbã guſtauerit fimũ.Itẽ caprinũ cum melle & aceto decoctum. Vngues ſcabros ſeuũ uituli emẽdat.Itẽ capnũ admixta ſãdaraca. Verrucas uero aufert uitulini fimi cineris ex aceto. Aſini urinæ lutũ.Comitiali morbo teſtes urſinos ediſſe ꝓdeſt,uel aprinos bibiſſe ex lacte equo aut ex aq̃.Itẽ aprinã urinã ex aceto mulſo.Efficatiꝰ q̃ inaruerit ĩ ueſica ſua.Dant & ſuũ teſticuli inueterati tritiqꝫ ĩ ſuis lacte ꝓcedẽte uini abſtinẽtia,& ſequẽte cõtinuis diebꝰ.Dant & leporis ſale cuſtoditi pulmones cũ thuris tertia parte ĩ uino albo p dies.xxx.Item coagula.Eiuſdẽ aſini cerebꝝ ex aq̃ mulſa inſumatũ prius in foliis ſemũcia per dies. Vel ungulaꝝ eius cinis cochlearibꝰ binis

✣ Et arrenico, ue.l.

toto mẽse potus. Item testes sale asseruati & aspsi potioni in asinaꝝ maxime lacte uel ex aq. Mem brana parr⁹ eaꝝ præcipue si marẽ pepint, olfacta accedẽte morbo comitialiũ resistit. Sunt qui e mare nigroq; cor edẽdũ cũ pane sub dioo prima aũt secũda lona præcipiãt. Alii carnẽ, aliqui sanguinẽ aceto dilutũ per dies. xl. bibẽdũ. Quidã urinã equi aquæ ferratiæ ex officinis miscẽt. Eadẽ potione & lymphaticis medenť. Comitialib⁹ datur & lactis equini potus lychenq; i aceto mulso bibendũ. Danť & carnes caprinæ in rogo hois tostæ, ut oolũr magi. Seuum eaꝝ cũ felle taurino pari pondere decoctũ, & in folliculo fellis recõditõ, ita ne terram attigat. Potum uero sublime ex aqua. Morbũ ipsum deprehẽdit caprini corn⁹, uel ceruini usti nidor. Sideratis orina pulli asini nardo admixto perunctione pdesse diciť. Regio morbo corn⁹ ceruini cinis. Sãguis asinini pulli ex uino. Item fimum asinini pulli, qood primum edidit a partu datum fabæ magnitudiue e uino medeť intra diem tertiũ. Eadem & ex eqno pullo similiterq; uis est. Fractis ossibus præsentaneus maxillarum apri cinis uel suis, Itẽ lardum elixom atq; circũligatum mira celeritate solidat. Costis qdem fractis laudatur unice caprinũ fimũ ex uino uetere, aperit, ext rahit, persanat. Febres arcet ceruoꝝ caro, ut diximos. Eas quidem quæ certo dierum numero redeũt, oculus lupi dexter salsus adalligatusq;, si credimus magis. Est genus febriũ, quod amphimerion uocãt. Hoc liberari tradũt, si qs e uena auris asini tres guttas sanguinis in duab⁹ heminis aqoæ hauserit. Quartanis magi excemta felis cũ digito bubonis adalligari iubẽt, & ✤ ne recidãt, nõ remoueri sepreno cicoitu. Quis hoc quæso inoenire potuit? Quæ est ista mixtura? Cur digitus bubonis potissimũ electus est? Modestiores iecur felis decrescẽte luna occisæ iueteratũ sale ex uino bibẽdõ, ante accessiones q̃rtanę dixere. Idẽ magi fimi bubuli cinere cõsperso pueroꝝ urina illinũt digitos pedũ, manibusq; leporis cor adalligant. Coagulũ ante accessionẽ ppinant. Datur & caseus caprinus recẽs cõ melle diligẽter sero impresso: Melãcholicis fimũ uituli in uino decoctũ remedio est. Lethargicos excitat asini lychen narib⁹ illitus ex aceto. Caprini corn⁹ nidor, aut piloꝝ iecur aprinũ. Itaq; & ueternosis dať. Phthisicis medenť iecut lopi ex uino. Macrę suis fœminæ herbis pastæ lardõ carnes asininæ ex iute sũptæ. Hoc gñe maxie in Achaia curãt id malũ. Fimo quoq; aridi, s; pabulo uiridi pasto boue fumũ harũdine haustũ pdesse tradũt. Bubuli quoq; coruus muctonẽ exustũ duorom cochlearioꝝ mẽsura, addito melle pilulis deooratis. Capræ seuo in pulte halicacia & phthisin & tussim sanari. Vel recẽti cũ mulso liq̃factũ, ita ut uncia i cyathũ addať, rutæq; ramo pmisceatur, nõ pauci tradũt. Lupi & capræ seui cyatho, ol lactis pari mẽsura deploratũ phthisicũ conualuisse certus auctor affirmat. Sunt & q suum fimi cinerem pfuisse scripserint in passo. Et cerui pulmonem maxime subulonis siccatũ in fumo, tritũ i uino. Hidropicis auxiliaẗ urina uesicæ ✤ apri paolati data i pot⁹. Efficacius quæ inaruerit cõ uesica sua. Fimi taurini maxime subulõis, s; & buboli, de armẽtinis liqoot. Quidã bolbiton uocãt. Cinis cochlearioꝝ tritũ in mulsi hemina boui fœminæ i mulierib⁹, & ex altero sexu in uiris, quod ueluti mysteriũ occultarũt magi. Fimũ uituli masculi illitũ. Fimi uituli cinis cũ semine staphylini æquã portione ex uino. Sanguis caprin⁹ cu; medulla. Efficaciorẽ potãt hircoꝝ utiq; si lentisco pascantur. Igni sacro ursinus adeps illiniť, maxime q est ad renes. Vitulinũ fimum recens, uel bobulũ. Caseos caprinus siccus cũ porro. Ramenta pellis ceruinæ desecta pumice ex aceto trita. Ruborẽ cum prurigine eq spuma aut ongolæ cinis. Eruptionib⁹ pituitæ asinini fimi cinis cũ butyro. Papulis nigris caseus caprinus siccus ex melle & aceto i balneis oleo remoto. Pustulis suilli fimi cinis aq̃ illit⁹, ul corn⁹ ceruini cinis. Luxatis recẽs fimũ apriuõ uel suillõ. Itẽ uitulinũ. Vertis spuma recẽs cum aceto fimõ caprinũ cum melle. Bubula caro iposita tumorem sanat fimum suillum in testa calefactũ tritomq; co; oleo dorici as corpoꝝ oẽs rollit optime adeps e lupis illitus in his quæ rumpere opus est plurimum pficit. Fimũ bubulũ i cinere calefactũ, aut caprinũ i oino uel aceto decoctum. In furunculis seuum bubulum cum sale. Aut si dolor itictum, oleo liq̃factum sine sale. Similiq; modo caprinom i ambustis. Prodest ursin⁹ adeps cum lilii radicib⁹. Aprinũ aot suillũ fimũ iuereratũ. Setaꝝ ex his e penicillis tectoriis cinis cũ adipe tritus. Tali bubuli cinis cum cæra & medulla ceruina. Fel tauri. Fimum leporis. Sed caprarũ fimũ sine cicatrice sanare diciť. Glutinu; præstantissimum fit ex aurib⁹ taurorom & geniralibus. Nec qcq̃ efficaci⁹ prodest ambustis. Sed adulreratur nihil æque qbu suis pellibus iueteratis calciamẽtisq; ẽt decoctis. Rhodiacũ oero fidelissimũ. Eoq; pictores & medici utũtur. Id quoq; qoo cãdidi⁹ eo pbati⁹. Nigrũ & lignosum dãnať. Neruorum dolorib⁹ fimum caprinom decoctũ i aceto com melle utilissimum putãt, oel potrescẽre neruo. Spasmata & percussu oixiata fimo aprino curãt uel collecto & arefacto. Sic & q̃drigis agẽdis tractos, rotaue uulneratos.

✤ capr?
Diosco.

Et quoquo mō sanguine cōtuso, uel si recēs illinat. Sūt qui id coxisse aceto utiliꝰ putēt. Quin & in potu farinā eā ruptis cōuulneratisq & euersis ex aceto salutarē ꝓmittūt. Reuerētiores cinerē eius ex aqua bibunt. Ferūtq & Neronē principē hac potione recreari solitū, cū sic quoq se trigario approbare uellet. Proximā suillo fimo uim putāt. Sanguinē sisti coagulū ceruinum ex aceto, Item leporis. Huius qdem & piloꝝ cinis. Itē ex fimo asinino cinis. Et piloꝝ quidē cinis illitꝰ, efficacior uis e maribꝰ aceto admixto, & in lana ad omne ꝓfluuium īposito. Siliter ex equino capite & fœminæ. Aut fimi uituloꝝ cinis illitꝰ ex aceto. Itē caprini cornꝰ uel fimi ex aceto, Hircini uero iocineris dissecti sanies efficacior. Et cinis utriusq ex uino potꝰ, uel naribꝰ ex aceto illitꝰ. Hircini quoq utris uinarii dūtaxat cinis cū pi pōdere resinæ. Quo gñe sistiṫ sanguis, & uulnꝰ glutinaṫ. Hædinū quoq coagulum ex aceto, & fœminū eius combustoꝝ cinis similiter pollere traduntur Vlcera sanat in tibiis cruribusq adeps ursinꝰ admixta rubrica. Quę uero serpūt fel aprinum cū resina & cærusa. Maxillaꝝ apri uel suum cinis. Fimū suum illitum siccum. Itē caprinū ex aceto subferuefactum. Cętera purganṫ & explēṫ butyro. Cornꝰ ceruini cinere uel medulla cerui. Felle e taurino cū cyprino oleo. Aut fimo aprino. Aut hircino Fimū recens suū. Vel inueterati farina illiniṫ uulneribus ferro factis. Phagedenis ī fistulis īmittiṫ fel tauri cū suco porri, aut lacte flulieꝝ. Vel sanguis aridꝰ cū cotyledone herba. Carcinomata curat coagulū leporis cū pari pōdere capparis aspsum cum uino, Gangrenas ursinum fel pēna illitū. Asini ungularū cinis ea quæ serpunt ulcera inspsus, Sanguis equi adrodit carnes stiptica ui. Itē fimi eqni inueterati fauilla. Ea uero q̄ phagedenas uocāt in ulceꝝ gñe corii bubuli cinis cū melle. Caro uituli recētia uulnera nō patiṫ Itumescē. Fimū bubulū cū melle. Fœminū uituli cinis sordida ulcera, & q̄ cacoethe uocāt e lacte mulieris sanat. Recētes uero plagas ferro illatas glutinū taurinū liq̄factū tertio die solutū. Caseꝰ caprinus siccꝰ ex aceto ac melle purgat ulcera. Quæ uero serpūt cohibet seuū cum cæra. Itē addita pice ac sulphuṙ ꝑcurat. Siliter ꝓficit ad cacoethe hædi fœminū cinis e lacte mulieris. Et aduersus carbūculos suis fœminæ cerebꝝ totum illitūq Scabiem hoīs asininæ medullæ maxime abolent. Vrinæ eiusdē cum suo luto illitæ. Butyrum ēt quo ī iumētis ꝓficit cum resina calida. Glutinū taurinum in aceto liq̄factum addita calce. Fel caprinum cum aluminis cinere. Boas fimum bubulū, unde & nomē traxere. Canum scabies sanaṫ bubulo sanguine recenti. Iterūq cū inarescat illito, & postero die abluto cinere lixiuio. Spinæ ac fila corpori extrahunṫ fellis excremētis. Item capræ ex uino, coagulo quocūq, sed maxie leporis cū thuris polline & oleo, aut cū musci pari pondere, aut cū propoli. Cicatrices nigras seuū asininū reducit ad colorē. Fel uituli extenuat calefactū. Medici adiiciūt myrrhā, & mel, & crocum, æreaq pyxide cōdunt. Aliqui & florem æris miscent. Mulierū purgationes adiuuāt fel taurinū lana succida appositū. Olympias thebana addidit hyssopū & nitrū. Cornus ceruini cinis potus. Item uuluæ laborāti. Illitū quoq & fel taurinū cum opio appositū obolis binis. Vuluas & pilo ceruino suffiri prodest. Tradunt ceruas cū senserit se grauidas lapillū deuorare, quem in excrementis repertū aut in uulua (nam & ibi inueniṫ) custodiæ partus adalligatū. Inueniunṫ & ossicula in corde & uulua perquā utilia grauidis parturiētibusq. Nā de pumice qui ī uaccarum utero simili modo reperiṫ, ut diximus in natura boum. Lupi adeps illitus uuluas mollit. Dolores earū iecur. Carnesq lupi edisse parituris prodest. Aut si incipientibꝰ parturire sit iuxta qui ederit. Adeo ut etiā cōtra illita noxia ualeat. Eundē uero supuenire pnicīosum ē. Magnus & leporis usus mulieribus. Vulua adiuuat pulmo aridus potꝰ. Profluuia iecur cū samia terra ex aq̄ potum Secūdas coagulū cauenṫ pridiana balnea. Illitū quoq cū croco & porri succo, uellere appositum abortꝰ mortuos expellit. Si uuluæ lepoꝝ ī cibis sumanṫ, mares concipi putāt. Hoc & testiculis coꝝ & coagulo profici. Conceptum leporis utero excēptū his q̄ parere desierint, restibilē fœcunditatē afferre. Sed & pro cōceptu leporis saniē & uiro magi propinant. Item uirgini nomē grana fimi ut stent perpetuo māmæ. Coagulo quoq. Ob id cum melle linunt sanguinem ubi euulso pilo renasci nolunt. Inflationi uuluæ fimū aprinū suillumue cum oleo illini ꝓdest. Efficacius sistit farina aridi, aut spergaṫ potioni, uel si grauidæ aut puerpæ torqueanṫ. Lacte suis poto cū mulso adiuuanṫ partꝰ mulieꝝ. Per se uero potum deficientia ubera puerperaꝝ replet. Eadē circūlita sanguine fœminæ suis minꝰ crescunt. Si dolēt lactis asinini potu mulcenṫ. Quod addito melle sumptū & purgatiōes eaꝝ adiuuat. Sanat & uuluaꝝ exulcerationes eiusdē aīalis seuū inueteratū, & in uellere appositū duritiē uuluaꝝ emollit. Per se uero recens uel inueteratum ex aq̄ illitū psilothri uim obtinet. Eiusdē animalis lyen inueteratꝰ ex aq̄ illitus māmis abundantiā facit. Vul

uas ſuffitu corrigit. Vngulę aſininæ ſuffitę ptú maturát, ut uł abortꝰ euocet, nec alr adhibet, qm̃ uiuété ptú necát. Eiuſdé anialis fimú ſi recés imponat, ꝓfluuia ſangoinis mire ſedare dicit. Nec nõ & cinis eiuſdé fimi, & uuluæ ꝓdeſt ípoſitus. Equi ſpuma illita ꝑ dies .xl. priuſq̃ naſcant primú pili reſtringunt. Ité cornꝰ ceruini decocto. Melius ſi recétia ſint cornua. Lacte eqno iouát uuluæ collotæ. Quod ſi mortuꝰ ptꝰ ſentiat lien ex aq̃ dulci potꝰ eiicit. Ité ungulæ ſuffitu aut fimú aridú. Voluas ꝓcidétes botyrú íſuſú ſiſtit. Induratá uuluá apit fel bubulú roſaceo admixto, foris uelle re cú reſina terebithina ípoſita. Aiút & ſuffitu fimi e mare boue ꝓcidétes uuluas reprimi, ptus ad iuuari. Cõceptꝰ uero uaccini lactis potu. Sterelitaté ob ptꝰ uexationé fieri certú eſt. Hác eẽ édari olympias thebana affirmat felle taurino, & adipe ſerpétiú, & erogine, addito melle medicatis locis añ coitꝰ. Vitulinú quoqꝫ fel ſi in purgationibꝰ fuerit ſub coitu aſpſum uuluę ẽr duriciá uétris emollit, & ꝓfluuiú minuit umbilico púcto atqꝫ í totú uuluę ꝓdeſt. Modú ſtatuút fellis põdere denarii ad apii tertiá ammixto amygdalino oleo, q̃tú eé ſatis appeat hoc í uellere íponunt. Maſculi fel uituli cú mellis dimidio tritú ſeruat ad uuluas. Carné uituli ſi cú ariſtolochia inaſſatá edant circa cõceptú, mates parituras ꝓmittút. Medulla uituli í uino & ex aq̃ decocta ſeuo exulcerationibꝰ uuluaꝝ ípoſita ꝓdeſt. Ité adeps uulpiú, excrementumqꝫ felium cum reſina & roſaceo impoſitú. Caprino cornu ſuffiri uuluá utiliſſimú putát. Syluestriú capraꝝ ſanguis cú palma marina pilos trahit. Cæteraꝝ uero fel callú uuluaꝝ emollit inſpſú, & a purgatione cõceptꝰ facit. Sic quoqꝫ pſilothri uis efficit euulſis pilis triduo ſeruat illitú. Profluuiú q̃uis íméſum urina capræ pota ſiſti obſtetrices ꝓmittunt, & ſi fimõ illinat. Membrana capraꝝ í aqua partu edito inueterata potuqꝫ ſúpta in uino, ſecúdas pellit. Hædoꝝ pilis ſuffiri uuluas utile putát. Et í ꝓfluuio ſanguis coagolú bibi aut hyoſcyami ſemie íponi. E boue ſylueſtri nigro ſi ſanguie ricini lúbi púgant mlieri tediú ueneris fieri dicit Eſchines. Idé amoris pota hirci uría ammixto ꝑ faſtidiú nardo. Infátibꝰ nihil butyro utiliꝰ ꝑ ſe & cú melle, priuati & in détitione & ad gingiuas, & ad oris ulcera. Dens lupi ad alligatus ífantiú pauores ꝓhibet, détientiqꝫ morbos. Quod & pellis lupina p̃ſtat. Détes quidem eoꝝ maximi eqs quoqꝫ adalligati ífatigabilé curſum p̃ſtare dicút. Lupoꝝ coagulo illito ubere ſiſtit ífantiú aluꝰ. Iecur aſini ámixta modice panace íſtillatú í os a comitialibꝰ morbis & aliis ífantes tuet. Hoc .xl. diebus fieri præcipiút. Et pellis aſinina iniecta impauidos ífantes facit. Détes q eqs primum candout, facilem dentitionem præſtant infantibus adalligati. Efficacius ſi terrá non attigere. Lien bubulus in melle edit. Et illinitur ad lienis dolores. Ad ulcera, manátia cuꝫ melle Lien uituli in uino decoctus tritusqꝫ & illitus ulcuſcula oris. Cerebrú capræ magi per annuló aureú traiectú priꝰ quá lac detur infantibꝰ inſtillat contra comitiales, cæteroſqꝫ ífantium morbos. Caprinú fimú ingetos infantes adalligatú páno cohibet, maxime puellas. Lacte caprino uel cerebro leporum perunctæ gingiuæ faciles déritiões faciút. ♣Somnos fieri lepore ſúpto í cibis. Cato arbitrat. Vulgus & gratiá corpori in †noué dies friuolo qdé ioco. Cui tamé tñ aliqua debeat ſub eſſe cauſa in táta pſuaſione. Magi felle capræ ſacrificatæ dútaxat illito oclís uel ſub puluino poſito ſõnú allici dicunt. Sudores íhibet cornꝰ caprini cinis myrteo oleo perunctis. Coitꝰ auté ſtimolat fel aprinú illitum. Ité medullæ ſuum hauſtæ. Seuum aſininum anſeris maſculi adipe permixto illitú. Item a coitu equi. Virgilio quoqꝫ deſcriptú uirꝰ, & teſticuli equini aridi ut potioni íterſeri poſſint, dexterue aſini reſtis í uino potꝰ pro portione, uel adalligatꝰ brachiali. Eiuſdé a coitu ſpuma collecta roſeo páno íclusa argéto ut Eſchles tradit. Salpe genitale í oleum feroés mergi iubet ſepties, eoqꝫ perungi ptinentes partes. Bialcon ciueré ex eodé bibi uel tauri a coitu uriná. luteoqꝫ ipſo illini pubé. At e diuerſo muris fimo illito cohibet uiroꝝ uenꝰ. Ebrietatem arcet pulmo apri aut ſuis aſſus a ieiuno cibo præſumptus eo die. Item hædinus.

♣Sõnioſos
† Septé Mart.

Mira de animalibus. Cap. xi.

Mira præterea tradunt in eiſdem anialibus. Veſtigium equi excoſſum ungula (ut ſolet plærúqꝫ) ſiquis collectú reponat ſingultus remediú eſſe ꝛecordantibꝰ, quonam loco id repoſuerút. Iecur luporú equinæ ungulæ ſimile eſſe. Et rúpi equos qui ueſtigia luporum ſob equite ſequant. Taliſqꝫ ſuú diſcordiá quandá ineſſe in incédiis, ſi fimi aliquid egeratur e ſtabulis facilius extrahi. Nec recurrere oues boueſqꝫ. Hircorú carnes uirus nõ recipere, ſi pané hordeaceú eo die quo iterficiant ederint, laſſerue dilutú biberint. Nullas uero teredine ſétire luna decreſcé te induratas ſale. Adeoqꝫ nihil omiſſum eſt, ut leporé ſurdú celerius pingueſcere reperiamos. Animalium uero medicina. Si ſangois ꝓfluat iumétis, ſuillú fimú ex uino infundendú. Boú aút mor

bis seuũ sulphur uiuũ alliũ syluestre ouum coctũ. Oĩa hæc trita in uino dãda, aut uulpis adipẽ Carnẽ caballinã discoctam potum suũ morbis mederi. Omniũ uero quadrupedũ morbis capraꝫ solidam cũ corio & ranam rubetã discoctas. Gallinaceos non attingi uulpibꝰ, qui iecur animalis eius aridũ ederint. Vel si pellicula ex eo collo ĩducta galli inierit. Similia in felle mustellę. Boues in Cypro cõtra tormina hominũ excremẽtis sibi mederi. Insuper pedes boũ si prius cornua picelig da pungant. Lupos in agrũ nõ accedere, si capti uniꝰ pedibus infractis cultroq; adacto paulatim sanguis circa fines agri spargat, atq; ipe defodiat in eo loco, ex quo cœperit trahi. Aut si uomerẽ quo primꝰ sulcus eo anno in agro ductus, si excussum aratro focus lariũ quo familia cõuenit, absumat. Ac lupum nulli animalium nociturũ in eo agro quãdiu id fiat. Hinc deinde reuertemur ad animalia sui generis, quæ aut placita non sunt. aut fera.

CAII PLYNII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER.XXIX. PROOEMIVM.

De medicina & inuentoribus eius, de origine medicinæ, & quãdo primũ clinice, & qñ primum iatraliptice, & de Chrysippo & Erasistrato, & Empirice, & Erophilo, & reliquis illustribꝰ medicis, & quotiẽs rõ medicinæ mutata sit, & qui primus Romæ medicus, & quãdo, & qd de medicis antiq Romani iudicauerit, & uitia medicinæ. Cap.i.

NAtura remedioꝝ atq; multitudo instãtiũ ac p̃teritoꝝ plura de ipsa medẽdi arte cogũt dicere, q̃q̃ nõ ignarus, si nullis ante hæc latino sermõe cõdita, ancepsq; ac lubricũ eẽ reꝝ oĩum nouaꝝ principiũ, nec aliud utiq; gratiæ q̃ sterilis difficultatis in ꝓmendo. Sed qm̃ occurrere uerisimile est oĩum qui hæc noscãt cogitationi, quonã modo exoluerint ĩ medicinæ usu q̃ tã parata atq; ꝑtinẽtia erãt. Mirũq; & indignũ ꝓtinus subit, nullã artiũ icõstãtiorẽ fuisse. Et etiãnũ sæpius ĩmutari cõtigerit, cũ sit fruticosior nulla. Diis primũ inuẽtores suos assignauit, & cœlo dicauit. Necnon & hodie multiphariã ab oraculis medicina petit. Auxit deĩde famã etiã crimine, ictũ fulmine Aesculapiũ fabulata, quoniã Tyndaridã reuocauisset ad uitam, Nec tamen cessauit narrare alios reuixisse opera sua clara Troianis tẽporibus a quibꝰ fama certior uulnerũ dũtaxat remediis. Sequẽtia eiꝰ mirũ dictu in nocte densissima latuere usq; ad pelopõnesiacũ bellũ. Et tũc eã reuocauit in lucẽ Hippocrates genitꝰ ĩ ĩsula Coo, in primis clara & ualida, ac Aesculapio dicata. Is cũ fuisset mos liberatos morbis scribere ĩ tẽplo eiꝰ dei, q auxiliatꝰ esset, ut postea silitudo ꝓficeret exscripsisse ea tradit. Atq; ut Varro apud nos credit iam tẽplo cremato iis instituisse medicinã hãc quæ clinice uocat. Nec fuit postea q̃stus modus, qm̃ Prodicus Selymbriæ natus discipulus eius instituisset, quam uocant iatralepticen. Rectoribus quoq; medicoꝝ ac medicis in eis uectigal inuenit. Hoꝝ placita Chrysippus ingenti garrulitate mutauit. Plurimũq; etiã ex Chrysippo discipulꝰ eiꝰ Erasistratus Aristotelis filia genitus. Hic Antiocho rege sanato cẽtũ talentis donatus est a rege Ptolemæo filio eius, ut ĩcipiamꝰ & p̃mia artis oñdet. Alia factio ab experimẽtis se cognoĩans Empiricen cœpit ĩ Sicilia a Creõte agrigẽtino Empedoclis physici auctoritate cõmẽdato. Dissiderũtq; eæ scholæ, & oẽs eas dãnauit. Erophilus ĩ musicos pedes uenaꝝ pulsu discreto p ætatũ gradꝰ. Deserta deĩde & hæc secta est, qm̃ necesse erat in ea litteras scire. Mutata & quã postea Asclepiades (ut retulimus) inuenerãt. Auditor eius Themison fuit. ✠Sed q̃ iter initia scripsit. Illo mox recedẽte a uita ad sua placita mutauit. Sed & illa Antoniꝰ Musa eiusdẽ auctoritate diui. Augusti quẽ cõtraria medicina graui piculo exemerat. Multos †p̃terea medicos celeberrimosq; ex iis cassios, carpitanos, arũcios, albucios, rubrios. ccl. sestertia ãnua mercede iis fuere apd̃ pricipes. Qui uero Stertiniꝰ ĩputauit pricipibꝰ, q sestertis qngẽtis annuis cõtentus esset, Sexcena. n. sibi q̃stu urbis fuisse nũeraris domibꝰ oñdebat. par & fratri eius merces a Claudiõ Cæs. ĩfusa est, cẽsusq; q̃q̃ exhaustis opibꝰ Neapoli exornata ut heredi. HS. ccc. relinq̃ret. q̃dragena idẽ Arũcius solus. Exortus deinde est Vectius ualens adulterio Messalinæ Claudii cæsaris nobilitatus, pariterq; eloquẽtiæ affectator. Iis eã potẽtiã nactus nouã instituit sectã. Eadẽ ætas Neronis principatu ad Thessalũ trãsiliuit, delentẽ cuncta maioꝝ placita & rabie quadam in oẽs æui medicos perorantem. Quali prudentia ingenioq; æstimari uel uno argumẽto abũde põt cũ monumento suo, qd̃ est Appia uia, iatronicen se ĩscripserit. Nulliꝰ histrionũ par, ex equo trigario comitatu regressus

✠Seq; iter initia ascripsit, illo mox recedẽre a uita su placita. mutauit ex antiquo exẽplari.

†p̃tereo

Critias.

in publico erat. Tū Crinas Massiliēsis arte geminata, ut cautior religiosiorq; ad sydeꝝ motus ex ephmeride mathematica cibos dādo, orasq; obseruādo aoctoritate eū pcessit. Nuperq; festertia.c.reliqt muris patriæ mœnib⁹ quoq; aliis pene nō minori sūma extructis. Hi regebāt fata, cū sepēte ciuitatē Carmis ex eadē Massilia inuasit, dānatis nō solū priorib⁹ medicis, uerū & balneis. Frigidaq; ēt hybernis algorib⁹ lauari psuasit. Mersit ægros in lacus. Videbamus senes consulares usq; in ostentationē rigētes. Qua de re extat etiā Annei Senecæ astipulatio. Nec dubiū est omnes istos famā nouitate aliqua aucupātes aīas statim nostras negociari. Hinc illę circa ægros miserę sententiaꝝ cōcertationes, nullo idē censente ne uideať assertatio alterius. Hinc illa infœlicis monumēti inscriptio, turba se medicoꝝ perisse. Mutať ars quottidie totiēs interpollis. Et ingrnioꝝ græciæ flatu ípellimur. palāq; est, ut quisqs inter istos loquēdo polleat, ípatorē illico uitę nostræ nrcisq; fieri, ceu uero nō milia gentiū sine medicis degant, nec tamen sine medicia. Sicut populus Romanus ultra sexcētesimū annū, neq; ípe in accipiendis artibus lentus, medicinæ uero etiā auidus donec expertā dānauit. Etem̄ percēsere insignia priscoꝝ in his moribus cōuenit. Cassius Hemina ex antiqs auctor est primū e medicis uenisse romā pelopōnesem Archagatū Lysaniæ filium L. Aemilio. M. Liuio coss. āno urbis. d. xxxv. Eiq; ius quiritiū datū & tabernā in cōpito acilio emptā. Ob id publice uulnerariū fuisse eū tradunt uocatū. Mireq; gratū aduentū eius initio. Mox a seuitia secādi urendiq; trāsisse nomē in carnificē & in tediū artis. Oēsq; medicos qđ clarissime intelligi pōt ex. M. Catone, cuius auctoritati triūphus atq; censura minimū cōferunt, tāto pl⁹ í ipso est. Quāobrē uerba ípa ponrm⁹. Dicā de istis græcis suo loco. Marce fili qd Athenis exqsitum habeā, & qđ bonū sit eoꝝ litteras inspicere non perdiscere. Vincam nequissimum & indocile grnus illoꝝ, & hoc puta uatem dixisse. Quādocūq; ista gens suas litteras dabit, oīa corrūpet. Tūc etiā magis si medicos suos huc mittrt. Iurarūt intrr se barbaros necare oēs medicina. Sed hoc ípm mercede faciūt, ut fides iis sit, & facile disprrdāt. Nos quoq; dictitāt barbaros, & spurcius nosq; &

Expiendū, uľ expédēdum.

alios opicos appellatiōe fœdant. Interdicit ibi de medicis. Atq; hic Cato. dc. v. anno urbis nostræ obiit. lxxxv. suo, ne qs illi defuisse publice tēpora, aot priuatim uitæ spacia ad expediendom arbitreť. Quid ergo? damnatā ab eo rē utilissimam credimus? Minime hercule. Subiicit em̄ qua medicina usus & se cōiugrm usq; ad longam senectam perduxerit, iis ípis scilicet quæ nūc nos tradimus. Profiteťq; esse etiam cōmentariū sibi quo mēdeať filio, serois familiarib⁹, qoæ nos per genera usus sui differimus. Non rē antiqui damnabant, sed artem. Maxime uero qoæstom esse immani preçio uitæ recusabant. Ideo templū Aesculapii etiā cum reciperet iis deus, extra urbē fecisse, iterūq; in insula traduť. Et cū græcos Italia pellerēt, diu etiā post Catonē excepisse medicos. Augebo ꝓuidētiā illoꝝ. Solā hanc artiū græcaꝝ nondū exercet Romana grauitas. In tāto fructu paucissimi qritiū attigere, & ípi statim ad græcos transfugæ. Immo uero auctoritas aliter q̄ græce eā tractantibus etiam apud impitos exptesq; linguæ nō est. Ac minus credūt, quæ ad salutē suā pertinent, si intelligūt. Itaq; hercule in hac artium sola euenit, ut cuicūq; medicū se profitēti statim credatur, cū sit periculū in nullo mendacio maius. Non tamē illud intuemur, adeo blanda est spirandi per se cuiq; dulcedo. Nulla prætcrea lex quæ puniat inscitiam capitalē. Nullum excplū uindictæ. Discunt periculis nostris. Et per experimenta mortes agunt. Medicoq; tantū hominē occidisse sūma ípunitas est. Quinimo trāsit in conuitiū. Et intēperantia culpatur. Vtroq; qui pericre arguunť. Sed & decuriæ pro more cēsuris principū examinanť. Inquisitio per pietes agitur. Et qdē nummo iudicet a gradib⁹ colunnisq; Herculis accersiť. De exilio uero nō nisi die. xly. Quiq; electis uiris datur tabella. At de iudice ípo q̄les in cōsilio eunt, stati occasuri? Merito dum memini nostꝝ libet scire, quod saluti suæ opus sit. Alienis pedibus ambulam⁹. Alienis oculis agnoscimus Aliena mēoria salutamus. Aliena uiuimus opa. Perieruntq; reꝝ naturæ precia, & uitę argumēta. Nihil aliud pro nostro habemus q̄ delicias. Non deseram Catonē tam ambitiosæ artis inuidia a me obiectū m, & a senatu illum q ita censebat,. Itaq; non crimib⁹ artis arreptis, ut aliqs expectauerit. Quidem̄ ueneoꝝ fertilius, aut unde testamentoꝝ plures insidiæ? Iam uero & adulteria etiā in principū domibus, ut Eudemi in Liuia Drusi Cæsaris. Item Valentis in aqua dictum est regina. Non sunt artis ista, sed hominum. Nō magis hæc urbi timuit Cato, ut equidem credo, q̄ reginas. Ne auaritiā quidem arguam rapacesq; nundinas pendentib⁹ fatis & doloꝝ indicaturā, ac mortis arram, aut arcana ꝑcepta. Squamā in oculis emouendā poti⁹ quā extrahendēdā. Per qoæ effectum est, ut nihil magis prodesse uideretur q̄ multitudo grassantium. Neq; enim pudoris æmuli precia

summittūt. Notū est ab eodem charmide unum ægrum ex prouintialibus sestertiis ducentis conductū Archontio uulnerū medico. Lis. C. condēnaro ademisse Claudiū principē. Eidēq; in gallia exulanti & deinde restituto acquisitum nō minus intra paucos annos. Et hæc ꝑsonis imputētur. Nec fæcem qdem aut inscitiā eius turbæ arguamus, ipsorūq; intemperantiā in morbis aquarum calidaꝝ diuerticulis imperiosam inediā. Et ab iisdē deficiētibꝰ cibo sæpius die ingesto. Mille præterea pœnitentiæ modis, culinaꝝ etiā ꝓceptis & unguētoꝝ mixturis, quando nullas omisere uitæ illecebras. Inuehi peregrinas merces cōcilliariq; externa ꝓcia displicuisse maioribꝰ crediderī qdē, nō tñ hoc Catonē ꝓdidisse, cū damnaret artem. Theriace uocat̃ excogitata compositio luxuriæ. Fit ex rebus externis cum tot remedia dederit natura, quæ singula sufficerent. Mithridaticū antidotū ex rebꝰ. liiii. cōponit̃. Interim nullo pōdere æquali, & quarundā rerum sexagesima denarii unius imperata. Quo deoꝝ perfidiam istam monstrante? Hominum enim subtilitas tāta esse non potuit. Ostentatio artis & portentosa scientiæ uēditatio manifesta est. Ac ne ipsi qdē illā nouere. Cōperiq; uulgo ꝓ cinabari indica in medicamēta miniū addi inscitia nominis, qd' esse uenenum docebimus inter pigmenta. Veꝝ & hæc ad singuloꝝ salutem pertinent. Illa aūt quæ timuit Cato, atq; ꝓuidit, innocētiora multo & parua opinatu, q̄ ꝓceres artis eiusdē ī semetipsis fatētur. Illa ꝓdidere imperii mores, illa quæ sani patimur luctatus ceromata ceu ualitudīs causa īstituta. Balneæ ardētes qbus persuasere corporibus cibos coqui, ut nemo nō minus ualidus exiret. Obediētissimi uero efferent̃. Potus deinde ieiunoꝝ ac uomitiones, & rursus perpotationes, ac pilorū euiratio instituta resinis eoꝝ. Itēq; pectines in fœminis quidem publicati. Ita eo ꝓfecto, lues morū, nec aliūde maior quā e medicina. Varē prorsus quottidie facit Catonem eius oraculum. Satis esse ingenia græcoꝝ inspicere. Hæc fuerint dicenda pro senatu illo sexcētisq; populi Romani annis aduersus artē, in aqua conditione insidiosissima auctoritatem pessimis boni faciūt. Simul'contra attonitas quorūdā ꝑsuasiones qui prodesse, nisi præciosa non putant. Neq; enim dubitauerim aliquibꝰ fastidio futura, q̄ dicent̃ animalia. At nō Virgilio nefas fuit nominare formicas nulla necessitate, & gurguliones ac lucifugis cōgesta cubilia blattis. Nō Homero inter prœlia deoꝝ īprobitatē muscę describere. Nō naturæ gignere ista, cū gignat hoīem. Proinde causas qsq; & effectus non res æstimet. Ordiemur autem a cōfessis, hoc est lanis ouibusq;. Vt obiter rebus præcipuis honos ī primis perhibeat̃. Quædā etiam si alienis locis, tamē obiter ꝺici necesse erit. Nec deesset materiæ pōpa, sic quicq̄ aliud intueri liberet, q̄ fidem operis. Quippe inter prima proditis etiam ex cinere phœnicis nidoq; medicinis. Ceu uero id certum esset, atq; non fabulosum. Irridere est uitæ remedia post millesimum annum reditura monstrare.

De medicina lanarum. Cap. ii.

LAnis auctoritatē ueteres Romani etiā religiosam habuere postes a nubētibus attingi iubētes. Præterq; cultum & tutelam contra frigora. Succidæ plurima ꝓstant remedia ex oleo uinoq;, aut aceto, ꝓut quæq; mulceri morderiq; opꝰ sit, & astringi laxariue, luxatus membris, dolētibusq; neruis impositæ, & crebro suffusæ. Quidam etiā salē admiscēt luxatis. Alii cū lana rutam tritam adipēq; īponūt. Item cōtusis tumētibusq;. Halitus quoq; oris gratiores facere tradit̃, cōfricatis dētibus atq; gingiuis admixto melle. Prodest & phreneticis suffitu. Sanguinē in naribꝰ sistit cū oleo rosaceo, & allio indita modico auribꝰ obturatis spissius. Quin & ulceribꝰ uetustis imponit̃ cū melle. Vulnera ex uino, uł aceto, uł aq̄ frigida & oleo aꝑsa sanat. Arietis uellera lota frigidaq; ex oleo madefacta in mulieribꝰ malis inflāmationes uuluæ sedāt. Et si ꝓcidāt suffitu reprimūt. Succida lana īposita subditaq; mortuos ptꝰ euocat. Sistit etiā ꝓfluuia eaꝝ. At canis rabiosi morsibus inculcata post diē septimū soluit̃. Reduuias sanat ex aqua frigida. Eadem nitro sulphure, oleo, aceto, pice liqda feruētibus tincta q̄ calidissima īposita bis die lūboꝝ dolores sedat. Sanguinēq; sistit ex ariete succida, articulos extremitatū ꝓligans. Laudatissima oīs e collo, Natione uero Galatica, Tarētina, Attica, Milesia. Succidā imponūt & desquamatis, ꝑcussis, liuidis, cōtusis collisis, contritis, deiectis. Capitis & aliis dolotibꝰ stomachi, inflationi ex aceto & rosaceo. Cinis, eius illinit̃ attritis, uulneratis, ambustis. Et in oculoꝝ medicamēta additur. Itē in fistulas aurésq; suppuratas. Ad hæc dētosam eam, alii uero euulsam decisis sūmis partibus siccant. Carpuntq;, & in fictili crudo componūt, ac melle perfundūt utrunq;. Alii hastulis tedæ subiectis & subinde interstratis, oleo aspersam accēdūt. Cinerēq; in labellis aqua addita cōfricant manu, & considerare patiunt̃, idq; sæpius mutātes aquā donec linguā astringat leniter, nec mordeat. Tūc cinerē repo-

nũt. Vis eiꝰ ſtiptica eſt, efficaciſſimeꝗ genas purgat. Quin ipæ ſordes pecudũ ſudorꝗ fœminũ & alaꝝ adhærẽtes lanis, Oeſipũ uocãt. Innumeros ꝑpe uſus habet. In Atticis ouibus genito palma fit pluribꝰ modis. Sed ꝓbatiſſimũ lana ab his ptibus recenti cõcerpta, aut quibuſcũꝗ ſordibꝰ ſuccidis primũ collectis, ac lẽto igni in æneo uaſe ſufficiuefactis & refrigeratis, pinguiꝗ qđ ſupernatat, collecto i fictili uaſe, iterũꝗ decocta priore materia, quę pinguitudo utraꝗ frigida aq̃ lauat̃, & in linteo ſiccat̃, ac ſole torret̃, donec cãdida fiat ac tranſlucida, Tum in ſtagnia pyxide condit̃. Probatio aũt ut ſordiũ uirꝰ oleat, & manu fricãte ex aqua nõ liquet̃, ſed albeſcat ut cæruſa. Oculis utiliſſimũ cõtra iflãmationes genarũꝗ calliũ. Quidã i teſta torrẽt, donec pinguedinẽ amittat, utile tale exiſtimãtes eroſis & duris genis, angulis ſcabioſis & lachrymãtibꝰ. Vlcera nõ oculoꝝ modo ſanat, ſed oris etiã & genitaliũ cum anſerino adipe. Medet̃ & uuluæ inflãmationibus, & ſedis rhagadis, & cõdylomatis cũ meliloto ac butyro. Reliquos uſus eiꝰ ſuo loco digeremꝰ. Sordes quoꝗ caudaꝝ cõcretæ in pilulas ac ſiccatæ per ſe tuſæꝗ farina & illitæ dẽtibus mire ꝓſunt etiã labentibus, gingiuiſꝗ ſi carcinoma ſerpat. Iã uero pura uellera aut per ſe ipoſita cæcis doloribus aut accepto ſulphure & cinis eoꝝ genitaliũ uitiis. Tm̃ꝗ pollẽt, ut medicamẽtis quoꝗ ſupponãt̃. Medent̃ ante oĩa & pecori ipſi, ſi faſtidio nõ paſcat̃. Cauda eñ q̃arctiſſime præligata euulſa inde lana ſtatim ueſcunt̃, Traduntꝗ quod extra nodũ ſit e cauda præmori.

De ouorum natura. Cap. iii.

LAnæ habẽt & cũ ouis ſocietatẽ ſimul fronti ipoſitæ cõtra epiphoras. Nõ opus eſt eas ĩ hoc uſu radiculas eſſe curatas. Neꝗ aliud q̃ candidum ex ouo infundi ac pollinem thuris Oua per ſe infuſo candido oculis epiphoras cohibent, urenteſꝗ refrigerant. Quidam cum croco ꝑferũt, & pro aqua miſcent collyriis. Infantibꝰ uero cõtra lippitudines uix aliud remediũ eſt, butyro ammixto recenti. Eadẽ cũ oleo trita ignes ſacros leniũt, betæ foliis ſup illigatis. Cãdido ouoꝝ in oculis & pili reclinant̃ hãmoniaco trito ammixtoꝗ. Et uari in facie cũ pineis nucleis. ac melle medico. Ipa facies illita ſole nõ adurit̃. Ambuſta aqs ſi ſtatim ouo occupẽt̃, puſtulas nõ ſentiunt. Quidã ammiſcẽt farinam hordeaceã, & ſalis parum. Vlceribus uero ex ambuſto cum candido ouoꝝ toſtum hordeũ, & ſuillo adipe mire prodeſt. Eadem curatione ad ſedis uitia utuntur Infantibus quidẽ etiam ſi quid ibi procidat. Ad pedũ rimas ouorum candido decocto cum cæruſæ denarioꝝ duoꝝ pondere pari ſpumæ argenti myrrhæ exiguo deinde uino. Ad ignem ſacrum cãdido ouoꝝ trito cũ amylo. Aiunt & uulnera cãdido glutinari. Calculoſꝗ pelli. Lutea ouorum cocta ut indureſcãt, admixto croco modice. Itẽ melle & lacte mulieris illita, dolores oculoꝝ mitigãt. Vel cũ roſaceo & mulſo lana oculis ipoſita, uel cũ trito apii ſemine ac polẽta ĩ mulſo illita. Prodeſt & tuſſientibꝰ per ſe luteũ deuoratũ liquidũ, ita ut dẽtibus non attingatur. Thoracis diſtillationibꝰ. Fauciũ ſcabriciæ. Priuati contra hæmorrhoidũ morſum illinitur, ſorbeturꝗ crudũ Prodeſt & renibus, ueſicæ, roſionibꝰ, exulcerationibuſꝗ, & cruenta excreãtibus. Quinꝗ ouorum lutea in uini hemina cruda ſorbent̃ dyſentericis, cũ iure putaminis ſui & papaueris ſucco, aut uino. Dant̃ cæliacis cũ uuæ paſſæ pinguis pari põdere, & malicorio p triduũ ęquis portionibus. Et alio modo lutea ouoꝝ trium lardi ueteris & mellis quadrantibꝰ. Vini ueteris cyathis tribꝰ trita ad craſſitudinẽ mellis, & cũ opus ſit auellanæ nucis magnitudĩe ex aq̃ pota. Itẽ ex oleo fricta terna totis ouis pridie maceratis ĩ aceto. Sic & illita lyenicis. Sãguinẽ aũt reiiciẽtibꝰ cum tribꝰ cyathis multi. Vtunt̃ iiſdẽ ad liuentia ſi ueruſtiora ſint, cum bulbis ac melle. Siſtũt & menſes mulierũ cocta, & ex uino pota. Inflationes quoꝗ uuluæ cruda cũ oleo ac uino illita. Vtiliora ſũt & ceruicis doloribꝰ cũ anſerino adipe & roſaceo. Sedis etiã uitiis durata igni, ut colore quoꝗ ꝓſint. Et cõdylomatis cũ roſaceo. Itẽ ambuſtis durata in aq̃ mox in pruna putaminibus exuſtis, tum lutea

Schista.

ex roſaceo illinunt̃. Fiũt & tota lutea, quę uocant Siciſta, cũ triduo ĩcubata tollunt̃. Stomachũ diſſolutũ cõfirmãt pulli ouorum cum gallæ dimidio, ita ut ne ante duas horas alius cibꝰ ſumat̃. Dant̃ & dyſentericis pullos in ipo ouo decoctos, ãmixta uini auſteri hemina, & pari mõ olei polẽtæꝗ. Mẽbrana putaminis detracta ſiue crudo, ſiue decocto, labioꝝ fiſſuris medetur. Putaminis cinis in uino potus ſanguis eruptionibus. Cõburi ſine mẽbrana oportet. Sic fit & dentifriciũ. Idem cinis & mulieꝝ mẽſes cũ myrrha illitus ſiſtit. Firmitas putaminũ tãta eſt, ut recta nec ui, nec pondere ullo frangant̃, nec niſi paululũ inflexa rotũditate. Tota oua adiuuãt partũ cum ruta & anetho & cymino pota ex uino. Scabiem corporum ac pruritum oleo & cedria mixtis tollũt. Vlcera quoꝗ humida ĩ capite cyclamino ammixta. Ad puris & ſanguis excreationes ouũ crudũ cũ por-

ri fectiui ſucco,pariq; mẽſura mellis græci calefactum haurit·Dantur & tuſſientibus cocta & trita cum melle,& cruda cum paſſo oleiq; pari modo.Infundunt & uirilitatis uitiis ſingula cum ternis paſſi amyliq; ſemuncia a balneis.Aduerſus ictus ſerpentiũ cocta tritaq; adiecto naſturtio illinunt. Cibos quot modis iuuent,notũ eſt,cũ trãimittãt fauciũ tumorẽ calfactuq; obiter foueãt. Nullus eſt alius cibus qui in ægritudine alat,neq; oneret.Simulq; uini uſum & cibi habeat.Maceratoꝝ in aceto molliri diximus putamen.Talib⁹ cũ farina in pane ſubactis,cæliaci recreant.Quidam ita reſoluta in patinis torreri putant.Quo genere nõ aluos tantũ,ſed & menſes fœminaꝝ ſiſtunt,aut ſi maior ſit impetus cruda cũ farina ex aqua hauriunt.Et p ſe lutea ex iis decocta rurſũ in aceto donec indureſcat.Iterũq; cũ trito pipere torrent ad cohibẽdas aluos. Fit & dyſentericis remediũ ſingulare ouo effuſo in fictili nouo eiuſdẽq; oui menſura, ut paria ſint oĩa melle mixto mox aceto.Item oleo confuſis crebroq; pmixtis.Quo fuerint ea excellẽtiora,hoc præſentaneũ remediũ erit.Alii eadẽ menſura pro oleo & aceto reſinam adiiciunt rubentẽ uinumq;.& alio modo tẽperant olei tantũ menſura pari pineiq; corticis duabus ſexageſimis denariorum.Vna eius quod rhus diximus mellis obolis quinq; ſimul decoctis,ita ut cibus alius poſt q̃ttuor horas ſumat.Torminibus quoq; multi medent oua bina cũ alis piſcis q̃ttuor una atterẽdo uiniq; hemina calefaciendo atq; ita poti dando.Et ne quid deſit ouoꝝ gratiæ,candidum ex his admixtũ calci uiuę glutinat uitri fragmẽta.Vis uero tanta eſt,ut lignũ pfuſum ouo non ardeat·Ac ne ueſtis quidẽ cõtacta aduratur.De gallinarum autẽ ouis tantũ locuti ſumus,cum & reliquarũ alitũ reſtant magnæ utilitates,ſicut ſuis dicemus locis.Præterea eſt ouorum genus in magna galliaꝝ fama omiſſum a græcis. ♣ Angues ea numeroſi æſtate conuoluti ſaliuis faucium corporũq; ſpumis artifici complexu glomerant,anguiũ appellat.Druidæ ſibilis id dicũt in ſublime iactari,ſagoq; oportere intercipi ne tellurẽ attingat.Profugere raptorẽ equo.Serpẽtes em̃ inſequi,donec arceant amnis alicuius interuẽtu.Experimentũ eius eſſe,ſi cõtra aq̃s fluitet,uel auro cinctum.At(ut ẽ magoꝝ ſolertia occultandis fraudibus ſagax)certa luna capiendũ cenſent tanq̃ cõgruere operationẽ eam ſerpentium hũani ſit arbitrii.Vidi eqdẽ id ouũ mali orbiculatim modici magnitudĩe. Cruſta cartilagis uelut acetabulis brachioꝝ polypi crebris,iſigne druidis At uictorias litiũ ac regũ adit⁹ maxie laudat.Tantæ uanitatis,ut habẽtẽ id in lite in ſinu equitẽ Romanũ a diuo Claudio pricipe interẽptũ nõ ob aliud ſciã.Hic tñ cõplexus anguiũ & efferatoꝝ cõcordia cã uidet eſſe,q̃re exteræ gentes caduceũ in pacis argumẽtis circũdata effigie anguiũ fecerit.Neq; em̃ criſtatos eſſe i caduceo mos ẽ.De anſeꝝ ouis magnę utilitatis ipoq; ãſeri dicturi hoc uolumĩe debem⁹ honorẽ comagenoꝝ clariſſimę rei.Fit ex adipe ãſeꝝ,alioqn celeberrimi uſus ẽ.At hoc i comagene ſyrię cũ cynnamo caſia pipe albo herba q̃ comagie uocat obrutis niue uaſis,odore iucũdo,utiliſſimũ ad pfrictiones,cõulſiões,cæcos ac ſubditos dolores,oĩaq; q̃ acopis curant.Vnguentũq; pariter & medicamentũ eſt.Fit & i Syria alio mõ.Adipe auiũ curato ut dixim⁹,additis eryſiſceptro xylobalſamo phœniceo elate.Itẽ calamo ſinguloꝝ põdere qui ſit adipis cũ uĩo bis aut ter ſubferuefactis.Fit ãt hyeme:q̃m æſtate nõ glaciat niſi accepta cæra.Multa prterea remedia ſũt ex anſere,qd' miror eque q̃ in coruis.Nãq; cũ anſere coruus ab æſtate in autũnũ morbo cõflictari dicit.De anſerum honorem quem meruere galloꝝ in capitolium aſcenſu deprehenſo,diximus.

♣ ãgues ĩnumeri æſtate.

Remedia de cane,& ex animalibus quæ placita non ſunt,ſed fera,& ex uolucribus,& contra morſus phalangiorum. Cap.iiii.

EAdem de cauſa ſupplicia annua canes pendũt inter ædem Iuuẽtutis & Sũmanii uiui in furcas ſambucea arbore fixi. Sed plura de hoc animali dici cogunt priſcorum mores. Catulos lactentes adeo puros exiſtimabant ad cibum,ut etiã placandis noibus hoſtiaꝝ uice uterent his.Genito mane catulo res diuina ſit,& in cœnis deoꝝ etiãnum ponit.Catulina adiicialib⁹ qdẽ epulis celebrem fuiſſe,Plauti fabulæ ſũt iudicio.Sãguine canino cõtra toxica nihil præſtãtius putatur.Vomitione quoq; hoc aial monſtraſſe uidetur.Et alios uſus ex eo mire laudatos referemus ſuis locis.Nunc ad ſtatutũ ordinẽ pergem⁹,aduerſus ſerpentiũ ictus efficacia habentur ſimum pecudis recens in uino decoctũ illitũq;. Mures diſſecti & ipoſiti quoꝝ natura uõ eſt ſpernenda præcipue in aſcẽſu ſyderũ ut diximus,cũ lumine lunæ fibraꝝ numero creſcente atq; decreſcẽte. Tradunt magici iocinere muris dato porcis in fico ſequi dantẽ id aial.In hoie quoq; ſimiliter ualere ſed reſolui cyatho olei poto.Muſtellaꝝ duo gña.Alterũ ſylueſtre.Diſtant magitudine. Græci uocant ictides.Haꝝ fel cõtra aſpides dicit efficax,cetero uenenũ.Hæc aũt q̃ in domib⁹ noſtris ob-

errat,& catulos suos(ut auctor est Cicero)quottidie tráſfert,mutatq́ꝫ ſedem.ſerpétes ꝑſequitᷓ.Ex ea inueterata sale denarii pōdus in cyathis trib⁹ datur ꝑcuſſis aut uétriculis corriádro farct⁹ inueteratusq́ꝫ & in uino potus.Et catul⁹ muſtellæ etiá efficacius.Quædá pudéda dictu tanta auctoꝝ aſſeueratione cōmendantᷓ,ut præterire fas nō ſit.Siqdem illa cōcordia rerū,aut repugnátia medicinæ gignuntᷓ.Veluti cimicū animalis fœtidiſſimi,& dictu quoq́ꝫ faſtidiédi natura cōtra ſerpétiū morſus & ꝑcipue aſpidū ualere diciᷓ.Itē cōtra uenena oia.Argumétum qđ dicūt gallinas quo die id ederint,non iterfici ab aſpide.Carnes quoq́ꝫ earū ꝑcuſſis plurimū ꝓdeſſe.Ex his quæ tradūt humaniſſimū illinere morſibus cū sanguie teſtudinis.Itē ſuffitu eoꝝ abigere sanguiſugas adherétes hauſtasq́ꝫ ab aīalibus reſtiguere ī potu datus. Quáq̄ & oclos qdá iis inungūt tritis cū ſale & lacte mulieꝝ Aureſq́ꝫ cū melle & roſaceo ámixtis.Eos qagreſtes ſiut,& in malua naſcantᷓ crematos cinere ꝑmixto roſaceo īfūdūt aurib⁹. Cætera q̄ de iis tradūt,uomicæ & q̄rtanaꝝ remedia,aliuꝝq́ꝫ morboꝝ,q̄q̄ ouo aut cæra aut faba ielusos eé ſcát deuorádos falſa nec reueréda arbitror.Lethargi tñ medicinæ cū arguméto adhibét,quoniá uincaᷓ aſpidū somnifica uis ſeptenos in cyatho aq̄ dantes,puerilibus annis q̄ternos.Et ſtranguriæ fiſtulæq́ꝫ īpoſuere,adeo nihil illa reꝝ oím parens ſine igétibus cauſis īgenuit. Quin & adalligatos leuo brachio binos lana ſubrepta paſtorib⁹ reſiſtere nocturnis febrib⁹ ꝑdiderūt,diurnis ī roſaceo páno.Rurſus iis aduerſaᷓ ſcolopédra ſuffituq́ꝫ necat.Aſpides percuſſus torpeᷓ & ſomno necát,oím ſerpentiū minime ſanabiles. Sed & uenenum eaꝝ ſi sanguis attingit,aut recés uulnus ſtatim interimit.Inueteratū ulc⁹ tardius.De cętero potū quátalibet copia nō nocet.Non.n.eſt tabifica uis,itaq́ꝫ occiſa morſu eaꝝ aīalia cibis innoxia ſūt. Cōtater in ꝑferendo ex his remedia,niſi.M.Varroné ſciré,lxxxiiii.uitæ anno ꝑdidiſſe aſpidū ict⁹ efficaciſſime curari hauſta a ꝑcuſſis ipoꝝ urina.Baſilici,qué ét ſerpétes ipi fugiunt alios olfactu necanté,qui hoiem uel ſi aſpiciat tátū diciᷓ interimere,sanguiné magi miris laudib⁹ celebrát,coeunté picis modo & colore dilutū cinabari clarioré fieri.Tribuūt ei & ſucceſſ⁹ petitionū a poteſtatibus, & a diis etiá ꝑcum,morboꝝ remedia beneficioꝝ munere.Quidam id ſaturni sanguiné appellant.Draco non habet uenéa.Caput ei⁹ limini ianuaꝝ ſubditum ꝓpitiatis orōne diis fortunatá domum facere ꝓmittunt.Oculis ei⁹ īueteratis & cum melle tritis inunctos nō paueſcere ad nocturnas imagines ét pauidos cordis.Pingue in melle dorcadū neruis ceruinis adalligatū in lacerto cōferre iudicioꝝ uictoriá.Primū ſpōdilū aditus poteſtatū mulcere.Détes eius illigatos pellib⁹ capreaꝝ ceruinis neruis,mites ꝑſtare dominos,poteſtateſq́ꝫ exorabiles. Sed ſup oīa eſt cōpoſitio. qua inuictus faciūt magoꝝ médatia.Cauda dracōis & capite illis leonis e fronte & medulla eiuſdem eq uictoris ſpuma canis unguib⁹ adalligatis ceruino corio,neruiſq́ꝫ cerui alternatis & dorcadis.Quæ arguiſſe nō min⁹ refert,q̄ cōtra ſerpétes remedia demōſtraſſe,qm̄ hæc morborum * beneficia ſūt.

*Venefícia.

Draconū adipem uenenata fugiūt.Item uirus ichneumonū.Et cutis cinere in aceto ꝑunctos.Viperæ caput impoſitū,uel alterius q̄ quæ ꝑcuſſerit,ſine fine ꝓdeſt. Item ſi qs eam ipſam in uapore baculo ſubſtineat,aiunt eum futura ꝑcinere.Itē ſi qs exuſtæ eius cineré illinat,Reuerti autem ad ꝑcuſſum ſerpétes neceſſitate naturæ.Nigidius auctor eſt.Caput quidé diſſecant ſcythæ interq́ꝫ aures eximūt lapillum qué aiūt ab ea deuorari territa.Alii ipſo toto capite utuntᷓ. Fiūt & ex uipera paſtilli qui theriaci uocantur a græcis, ✤ ternis digitis utrinq́ꝫ amputatis,exemptiſq́ꝫ interaneis & liuore ſpinæ adhærente,reliquo corpe in patina ex aq̄ & anetho diſcocto, ſpiniſq́ꝫ exéptis & adita ſimilagine,atq́ꝫ ita in umbra ſiccatis paſtillis, qbus ad multa medicaméta utuntᷓ.

✤ q̄ternis.

Significandū uideᷓ uipera tantū hoc fieri.Quidá purgatæ ut ſupradictū eſt adipem cuꝫ olei ſextario decoquūt ad dimidias.Ex eo cū opus ſit ternis ſtillis additis in oleū perunguntᷓ, ut oés beſtiæ fugiant eos.Præterea conſtat contra oíum ſerpétium ictus,q̄uis inſanabiles ipſarū ſerpétiū exta impoſita auxiliari.Eoſq́ꝫ qui aliquádo uiperæ iecur coctum auſerint,nunq̄ poſtea feriri a ſerpéte Neq́ꝫ anguis uenenatus eſt,niſi per méſem luna inſtigatus.Sed prodeſt unius compræhéſus , & in aq̄ oſtuſus,ſi foueaᷓ ita morſus.Quin & ineſſe ei remedia multa creduntᷓ,ut dicemus.Et ideo Aeſculapio dicaᷓ.Democritus qdem monſtrat quædam ex his confici,ut poſſint auium ſermones intelligi.Atqui anguis Aeſculapius epidauro Romá aductus eſt,uolgoq́ꝫ paſciᷓ & in domibus,Ac niſi incendiis ſemina exurerentᷓ,non eſſet fœcūditate eoꝝ reſiſtere.In orbe terraꝝ pulcherrimuꝫ anguiū genus eſt qđ in aqua uiuit,hydri uocantᷓ,nullus ſerpentiū inferiores ueneno. Hoꝝ iecur ſeruatū aduerſus percuſſos ab his auxiliū eſt.Et ſcorpio tritus ſtellionū ueneno aduerſaᷓ. Fit enī & e ſtellionibus malum medicamentū.Nam cum imortuus eſt in uino,faciem eoꝝ qui biberint, lentigine obducit.

lentigine obducit.Ob hoc in unguẽto necant eum insidiantes pellicũ formæ. Remediũq; est oui luteũ,& mel ac nitrũ.Fel stellionũ tritũ in aqua mustellas congregare dicitur. Inter oia uenenara Salamãdræ scelus maximũ est.Cætera em̃ singulos feriũt,nec plures pariter interimũt ut omittã,q; perire conscientia dicunt̃ hoie percusso,neq; amplius admitti ad tertias.Salamandra populos pariter necare iprouidos potest.Nã si arbori irrepserit,oia poma inficit ueneno, & eos qui ederint necat frigida ui nihil aconito distans.Quinimo si cõtacto ab ea ligno uel pede crusta panis i coquat̃ idem ueneficiũ est,uel si in puteũ cadat.Quippe cũ saliua eius quacũq; parte corporis,uel in pede imo respersa ois in toto corpore defluat pilus.Tamẽ talis & tanta ois ueneni a quibusdã aialium ut suibus manditur,dominante eadẽ illa rerum dissidentia.Venenũ ei⁹ extingui primum oium ab his quæ uescant̃ illa.uerisimile est.His uero similia sunt,quæ pdunt̃ cantharidũ potu,aut lacerta in cibo sumpta.Cætera aduersantia diximus,dicemusq; suis locis. Ex ipsis q̃ magi tradũt cõtra incẽdia.quoniã ignes sola animaliũ extinguat.si forent uera,iã esset experta Roma.Sestius uenerẽ accẽdi cibo earũ,si detractis interaneis,& pedib⁹,& capite in melle seruent̃ tradit,negatq; restingui ignẽ ab iis.Ex uolucrib⁹ in auxilio cõtra serpẽtes primũ uultur est.Aduotãdũ quoq; minus uiriũ esse nigris pẽnarũ.Ex his em̃ si urant̃,nidore fugari eas dicunt.Itẽ cor ei⁹ alitis habẽtes tutos est esse ab ĩpetu non solũ serpẽtium,sed ẽt ferarũ,& latronũ ac regũ ira.Carnib⁹ gallinaceorũ,ita ut tepebũt auulsę appositis uenena serpẽtiũ domant̃.Itẽ cerebro ĩ uino poto. Parthi gallinę malũt cerebrũ plagis iponere.Ius quoq; ex his potũ ꝑclare medet̃,& ĩ multis aliis usibus mirabile. Pantheræ leõisq; nõ attingunt punctos eo,ꝑcipue si & alliũ fuerit incoctũ. Aluũ soluit, Validio⁹ e uetere gallinaceo.Prodest & contra longinq̃s febres,& torpẽtibus mẽbris tremulisq;, & articularis morbis,& capitis dolorib⁹.Epiphoris,inflationib⁹,fastidiis icipiẽti tenasmo,iocineri, renib⁹ uesicæ.Cõtra cruditates suspiria.Itaq; etiã faciẽdi eius extant ꝑcepta.Efficacius eni cocti cum olere marino,aut cibo,aut cappari,aut apio,aut herba mercuriali,aut polypodio,aut anetho, Vtilissime adi in cõgiis tribus aq̃ ad tres heminas cũ supradictis herbis, & refrigeratũ sub diuo dari tẽpestiuis antecedẽte uomitione.Non præteribo miraculũ q̃q̃ ad medicinã non ptinens. Si auro liquescẽti gallinarũ mẽbra misceant̃,cõsumũt illud ĩ se.Ita hoc uenenũ auri ẽ.At gallinaceis ipsis circulo e sarmẽtis addito collo nõ canũt.Auxiliat̃ cõtra serpẽtes,& colũbarũ caro recẽs cõscerpta & hirũdinũ.Bubonis pedes usti cũ plũbagine herba.Nec omittã ĩ hac alite quoq; exẽplum magicæ uanitatis.Quippe præter reliq̃ portentosa mendacia. Cor bubonis impositũ mãmæ mulieris dormiẽtis sinistræ tradũt efficere,ut oia secreta pronũciet.Præterea ĩ pugnã ferẽtes idẽ fortiores fieri.Eiusdẽ ouo ad capillos remedia demõstrant.Quis ãt q̃so ouũ bubonis uidere potuit, cũ tã ĩpam auẽ uidisse ꝓdigiũ sit?quis utiq; expiri & ꝑcipue ĩ capillo?Sanguine quidem pulli bubonis etiã crispari ꝓmittunt capillũ.Huius generis ꝓpe uideri possunt quæ tradunt & e uespertilione, q; si sit circũlatus,domui uiuus,& p se fenestrã inuerso capite infigat̃ amoletũ eẽ, Priuatiq; ouilib⁹ circũlatum totiens & pedib⁹ suspensum sursum in supliminare:Sanguinẽ quoq; eius cum carduo cõtra serpentiũ ictus inter ꝑcipua laudãt.Phalangiũ esse est Italię ignotũ & plimũ generũ. Vnum sile formicæ,sed mlto maius rufo capite,reliq̃ parte corpis nigra,albis itercursantib⁹ respsos guttis.Acerbior huius q̃ uespæ ictus.Viuit maxie circa furnos & molas.In remedio est si qs eiusdẽ generis alterũ pcosso ostẽdat.Et hoc seruant̃ cũ mortui ĩueniunt̃.Et cortices eorũ cõtriti & poti medent̃.Et mustellæ catuli,ut dixim⁹ supra.Aeq; phalangion græci uocãt inter gña araneorũ,sed distinguũt lupi noie.Tertiũ genus est eodẽ phalãgii noie araneus lanuginosus,grandissimo capite, Quo dissecto ĩueniri dñr intus uermiculi duo,adalligatiq; mlietib⁹ ceruina pelle añ solis ortũ ꝑstant ne cõcipiant,ut Cecil'.in cõmenta.reliqt. Vis ea annua est quam solã ex ol atocio dixisse fas sit,qm̃ aliquarũ fœcũditas plena liberis tali uenia idiget. Vocat̃ & rhagio acio nigro silis ore minimo sub aluo pedib⁹ breuissimis tãq̃ impfectis.Dolor a morsu eius q̃lis a scorpione. Vrina similis araneis textis.Idẽ erat ♣ asterion,nisi distinguerẽt̃ uirgulis albis.Hui⁹ morsu gẽua labefactãt. Peior utroq; est cærule⁹,lanũgie nigra,caliginẽ cõcitãs,& uomit⁹ arãeosos,et iãnõ deterior a crabrone pẽna tm̃ differẽs.Hic & ad maciẽ pducit.Myrmecion formicę silis capite,aluo nigra guttis albis distinguẽtibus.Vespasũ dolore torq̃t.Tetragnathii due gña habẽt peior medium caput distinguẽte linea alba.& trasuersa altera.Hic oris tumorẽ facit. At cinereus posteriori parte candicans lentior.Minime autẽ noxi⁹ eodẽ colore qui telas muscis in parietibus latissime pãdit.Cõtra oium morsus remediũ est gallinaceũ cerebrũ cum piperis exiguo potum in posca. Item formicæ

♣ Astertion. Nicãder. iii.

gnq potæ.Pecudũ fimi cinis illitus ex aceto.Et ipsi aranei qcũq in oleo putrefacti. Muris aranei morsus sanaẽ coagulo agnino ĩ uino poto. Vngulæ arietinæ cinere cũ melle.Mustellæ catulo ut in serpẽtibus dictũ est.Si iomẽta momorderit,mus recens cũ sale imponiẽ,aut fel uespertilionis ex aceto.Et ipse mus araneꝰ cõtra se remedio est diuulsus & ĩpo situs.Nam si prægnãs momorderit, ptinus dissilit.Optimum si iis ĩponaẽ q momorderit. Sed & alios ad hũc usum seruãt in oleo,aut luto circũlinitos.Est & cõtra morsũ eiꝰ remedio terra ex orbita.Ferũt.n.nõ transiri ab eo orbitã torpore quodã naturæ Scorpionibus contrarius maxime inuicem stellio tradiẽ ut uisu quoq pauorem iis afferat,& torporẽ frigidi sudoris.Itaq in oleo putrefaciũt eum,& ita eo uulnera perũgunt.Quidam oleo illo spumã argenteã decoquũt ad emplastri genus,atq illa illinũt.Hũc græci ✤ colotẽ uocãt,& ascalabotẽ,& galeotẽ.In Italia nõ nasciẽ.Est eñ hic plenus lẽtigine, stridoris acerbi.Et uesciẽ quæ oĩa a nostris stellionibꝰ aliẽa sunt.Prodest & gallinarũ fimi cinis illitꝰ. Draconis iecur.Lacerta diuulsa.Mus diuulsus.Scorpio & ipsæ suę plagæ ĩpositus, aut assus,cibo sũptꝰ. aut potus in meri cyathis duobꝰ.Propriũ est scorpionũ q manus palmã nõ feriũt,nec nisi pilos attigere,Lapillus qlĩscũq ab ea pte qua in terra erat appositꝰ plagæ lenit dolorẽ.Itẽ testa sicut erat terra opta ex aliq̃ parte sicut erat imposita liberare diciẽ.Non debent respicere qui ĩponũt, & cauere ne sol aspiciat.Vermes terreni triti ĩpositi psunt.Multa & alia ex his remedia sunt,ppter quę ĩ melle seruanẽ.Noctua apibꝰ cõtraria, & uespis crabronibusq & sanguinispici ,quoq martii rostrum secũ habentes nõ feriunẽ ab iis.Aduersanẽ & locustarũ minime sine pennis, quas atelabos uocãt.Est & formicarũ genus uenenatũ.Non eas nouere ĩ italia. Solifugas.Cicero appellat. Salfugas betica.Iis cor uespertilionis cõtrariũ omnibusq formicis & salamãdris resistit,Cãtharidas diximus.Sed & in iis magna q̃stio,quoniã ipsæ uenena sũt potæ uesicæ cũ cruciatu præcipuo. Cossinũ equitẽ romanũ amicitia.Neronis principis notũ,cũ is lichene correptꝰ eẽt, uocatꝰ ex egypto medicus ad hãc ualetudinẽ eius a Cæsare,cũ cantharidũ potũ pparare uoluisset,interemit.Verũ illitas pdesse nõ dubiũ est cũ succo taminiæ uuæ,& seuo ouis uel capræ.Ipsarũ cãtharidũ uenenum ĩ qua pte sit,nõ cõstat inter auctores.Alii in pedibus & capite existimant eẽ, Alii negant. Conuenit tamẽ pẽnas earũ auxiliari ĩ q̃cunq parte sit uenenũ.Ipsæ nascunẽ ex uermiculo in spongia maxĩe Cynorrhodi,q̃ fit in caule,sed fœcũdissime ĩ fraxino.Cæteræq ĩ alba rosa minus efficaces. Potentissime iter oẽs uarie luteis lineis,q̃s in pẽnis trãsuersas habẽt.Moltũ pigues iteriores minimę latæ pilosæ.Inutilissime uero uniꝰ coloris macręq.Cõdunẽ in calice fictili nõ picato & linteo colligato congestæ rosa matura,& suspẽdunẽ sup acetum cũ sale feruẽs,donec per linteolũ uaporenẽ. postea reponunẽ.Vis earũ adurere corpꝰ,crustas obducere. Eadẽ pityocãpis in picea nascẽtibus. Eadẽ bupresti,similiterq pparanẽ.Efficacissime oẽs ad lepras lychenasq dicunẽ.Mẽses cit & urinam.Ideo & Hippocrates hydropicis dabat.Cantharides obiectæ sunt Catoni Vticeosi,ceu uenenum uendisset in auctione regia quoniã eas sestertiis.lx.addixerat.

De seuo camelino,& cane rabido,& lacerta,& anseribꝰ,& colũbis,& mustellis remedia. Ca.v.

ET seuũ autẽ struthio camelinum tunc uenisse sestertiis.lxxx.obiter dictom sit,efficatioris ad omnia uisus q̃ est adeps anserinus. Diximus & mellis uenenati genera. Contra qđ utuntur melle,in quo apes sint mortuæ.Idem potum in uino remedium est uitiorũ, quæ cibo pisciũ gigunẽ in canis rabidi morsu tueatur a pauore aquæ capitis canini cinis illitus uulneri.Oportet igne cõburi oia modo,ut semel diximꝰ,in uase fictili nouo argilla circunlito,atq ita in fornũ indito.Idem in potione pficit.Quidã ob id edendũ dederũt.Aliqui in uermẽ e cadauere canino ad alligauere,Mẽstruaue canis in pãno subdidere calici aut intus,ipsius caudæ pilos cõbustos ĩsuere uulneri.Cor caninũ habentẽ fugiũt canes.Non latrant uero lingua canina ĩ calciamẽto sobdita pollici.Aut caudã mustellæ q̃ abscisa dimissa sit habẽtes.Est limus saliuæ sub ligua rabiosi canis qui datus in potu fieri hydrophanos nõ patiẽ.Multo tñ utilissime iecur eius qui in rabie momorderit datoẽ.Si possit fieri crudũ mandendũ Si minus quoquo modo coctũ,aut ius incoctis carnibus.Est uermiculus in lingua canũ qui uocaẽ a græcis lytta,quo exẽpto ĩfantibus catulis nec rabidi fiũt,nec fastidiũ sẽtiũt.Idẽ ter igni circũlatꝰ daẽ morsis a rabioso,nec rabidi fiant.Et cerebello gallinaceo occurriẽ.Sed id deuoratum anno tantũ eo prodest.Aiunt & cristam galli cõtritam efficaciter imponi.Et anseris adipem cum melle.Saliuntur & carnes eorum,qui rabidi fuerũt ad eadẽ remedia in cibo dãdæ,Quin & necanẽ catuli statim in aqua ad sexũ eiꝰ qui momorderit, ut iecur crudum deuoreẽ exiis,Prodest & fimum gallinaceum duntaxat rufum,ex aceto impositũ.

Et muris

✤ Colo ton Ari.

Et muris aranei caudæ cinis, ita ut ipse cui abscissa sit, uiu⁹ dimittaẜ. Glebula ex hirũdinũ nido illita ex aceto, uel pulli hirũdinis cõbusti. Memoria sive senectus anguiũ uernatione exuta, cum cãcro masculo trita. Nã ẽt p se reposita in arcis armariisq; tineas necat. Tãta uis mali ẽ urina quoq; calcata rabiosi canis noceat maxĩe ulcus habẽtibus. Remediũ est fimum caballinũ aspsum aceto & calfactum in fimo ĩpositum. Minus hoc mireẜ q cogitet lapidem a cane morsum usq; in puerbium discordiæ uenisse. Qui in urinam canis suam egesserit, torporem lumborum diciẜ sentire. Lacerta quã sepa. alii calcidẽ uocãt in uino pota, morsus suos sanat. Veneficiis ex mustella syluestri factis cõtrariũ est ius gallinacei ueteris large haustũ peculiariter contra aconitũ addi pa⁊ salis oportet. Gallina⁊ fimum duntaxat cãdidũ in hyssopo decoctũ aut mulso, uenena fungo⁊ boletorũq; astringit. Item inflãmationes ac strangulationes qđ miremur, cum si aliud animal gustauerit id fimum tormĩnib⁹ & inflationib⁹ afficiaẜ. Sanguis anserin⁹ cõtra lepores marinos ualet, cum olei æqua portione. Item cõtra medicamẽta mala oĩa asseruaẜ cum lemina rubrica & spinæ albæ succo pastillo⁊ dragmis qnq; q in cyathis ternis aquæ bibanẜ. Itẽ mystelæ catulus ut supra diximus pparatus. Coagulum quoq; agninum aduersa oĩa mala medicamenta pollet. Item sanguis anatum ponticaꝝ. Itaq; & spissatus seruatur, uinoq; diluiẜ. Quidam fœminæ anatis efficatiorẽ putant. Simili modo cõtra uenena oĩa ciconia⁊ uentriculus ualet. Coagulum pecoris. Caulis uis ex carne arietum priuati aduersus cantharidas. Itẽ lac ouium calidum pterquã iis qui bupstin aut aconitum biberĩt. Columba⁊ Siluestrium fimum priuatim contra argẽtei uiui potum. Contra toxica mustella uulgaris inueterata binis drachmis pota.

Ad alopecias tollendas, & ad pilos reddendos, & ad lendes tollendos, & ad palpebras, & ad glaucomata, & ad oculos, & ad parotidas remedia. Cap, vi.

Alopecias replet fimi pecudũ cinis cum oleo cyprino & melle. Item ungula⁊ muli uel mulæ ex oleo myrteo. Præterea (ut Varro noster tradit) murinum fimum qđ item muscerdas appellat. Et musca⁊ capita recentia prius folio ficulneo aspetaris. Alii sanguine musca⁊ uruntẜ. Alii decẽ dieb⁹ cinerẽ ea⁊ illinunt cũ cinere chartæ uel nucũ, ita ut sit tertia pars e muscis. Alii lacte mulie⁊ cum brassica cinerem musca⁊ subiiciunt, quidã mel tãtum. Nullum aĩal min⁹ docile existimaẜ minorisue intellectus. Quo mirabilius est olympiæ sacro certamine nubes ea⁊ imolato tauro deo quẽ Myodẽ uocãt extra territoriũ id abire. Alopecias cinis e muriũ capitib⁹ caudisq; & toti⁹ muris emẽdat pcipue si ueneficio acciderit hęc iniuria. Itẽ herinacci cinis cũ melle aut aut coriũ cõbustũ cũ pice liqda. Caput qdẽ ci⁹ ustũ p se ẽt cicatricib⁹ pilos reddit. Alopecias ãt in ea curatiões pparari optet nouacula & sinapi. Quidã ex aceto uti maluerũt. Quæ de herinaceis dicunẜ oĩa tãto magis ualebũt i hystrice. Lacertę quoq; ut dixim⁹ cõbustæ cũ radice recẽtis harũdinis, q ut una cremari possit minutari sũdẽda ẽ. Itẽq; myrteo oleo pmixto cineres capillorũ defluuia cõtinent. Efficacius uirides lacertæ oĩa eadẽ pstãt. Etiãnũm utili⁹ admixto sale & adipe ursino & cepa tusa. Quidã denas uirides in. x. sextariis olei ũercris discoquũtẜ cõtẽti seᷝ i mẽse ungere. Pelliũ uipina⁊ cinis alopecias celerrime explet. Itẽ gallina⁊ fimũ recẽs illitũ. Corui ouũ i æreo uase pmixtũ illitũq; deraso capite nigritiã capillis affert. Sed donec inarescat, oleũ i ore habẽdum ẽ, ne & dẽtes siᷝ nigrescãt. Idq; in umbra faciẽdũ est, neq; añ triduũ abluẽdũ. Alii sanguine & cerebro eius utunẜ cum uino nigro. Alii excoquũt ipm, & nocte cõcubia in plũbeũ uas condunt. Aliq alopecias cantharide trita illinunt cũ pice liqda, nitro pparata cute. Caustica uis earũ cauẽdũq; ne exulcerẽt alte. Postea ad ulcera ita facta capita moriũ, & fel moriũ & fimũ cum melle boro & pipe illini iubẽt. Lendes tollunẜ adipe canio, uel anguib⁹ i cibo sumptis anguilla⁊ modo, aut uernatione ea⁊ q exeũt pota. porrigies felle ouillo cũ creta cimolia illita capiti dõec inarescat. Capitis doloribus remedio sũt cochleę, ex q nudę iueniunẜ nõdum pactæ ab alto capite, & iis lapidea duritia exẽpta. Est aũt ea calcli latitudie, q alligaẜ, & minutæ frõti illinũtur tritę. Itẽ ✤ eripũ ossa e capite uulturis adalligata, aut cereb⁊ cũ oleo cedrio puncto capite, & itus naribus illitis. Cornicis cereb⁊ coctũ i cibo sumptũ uel noctuæ idẽ pstat. Gallinaceusq; si inclusus abstieatur die ac nocte pari inedia ei⁹ qui doleat euulsis collo plumis circumligatisq; uel cristis. Mustellæ cinis illitus. Surculus ex nido milui puluino subiectus. Muria pellis cremata ex aceto illita eiere. Limacis inter duas orbitas inuentę ossiculũ per aurẽ cũ ebore traiectũ, uel in pellicula cania adalligatũ quod remediũ pluribus semperq; prodest. Fracto capiti aranei tela ex oleo & aceto imposita nõ nisi uulnere sanato abscedit. Hæc & uulnerib⁹ sõstrina⁊ sanguinẽ sistit. A cerebro uero pfluẽ-

✤ Aegypii ossa e capite, aut uulturis.

tem anseris sanguis, aut anatis infusus adeps sistit Adepsqꝫ earundé alitum cú rosaceo coctus. Matutino pascétis harúdine caput præcisum maxie luna plena lineo páno adalligát capitis doloribꝰ licio. Aut cæra alba fronti illiuút, & pilos caninos páno adalligát. Cerebrú cornicis in cibo súptú palpebras gignere dicit. Oesippú cú myrrha calidú penicillo illitú. Idé ꝑstare muscaꝝ fimi quoqꝫ murini ciueré æquis portionibus, ut efficiat dimidiú pódus denarii ꝓmittit, additis duabꝰ sextis denarii sextiui, ut oia ✠ hyssopo illinant. Ité murini catuli triti í uio uetere ad crassitudiné acopi. Pilos í his icómodos euulsos renasci nó patit fel herinacei. Ouoꝝ stelliõis liquor. Salamádrę cinis Cinis lacerte uiridis, uel in uino albo sole coactus ad crassitudiné mellis in ęreo uase. Hirúdinis pulloꝝ cinis cú lactæ tithymali spuma cochleaꝝ. Glaucõata dicút magi cerebro catuli. vii. dieꝝ emé dari specillo dimisso in dextrá ptem si dexter oculus cutet, í sinistrá si sinister. Aut melle recéti ✱ sionis. Noctuaꝝ est id genus maximú, qbus pluma ✱ auri mó emicat. Suffusioné oculoꝝ canino felle malebat ꝗ hyeme curari apolloniꝰ ✠ putaneus cú melle. Ité albugies oculoꝝ, Murinú capitú caudarúqꝫ cinere ex melle iúctis claritaté uisꝰ restitui dicút. Multoqꝫ magis gliris aut muris syluestris cinere aut aqlæ cerebro uel felle. Cú Attico melle cinis & adeps soricis cóbusti tritꝰ, lachrymosis oculis plurimú cósert stibi. Quod qd sit dicemus in metallis. Mustellæ cinis suffusionibꝰ. Ité lacertæ hirúdinisue cerebrú. Quæ etiá tritæ coctæue fronti illitæ epiphoras sedát, siue per se, siue cum pollie, siue cú thure. Sic & solatis, id est sole correptis ꝓsút. Viuas quoqꝫ cremare, & cincré eaꝝ cú melle Cretico iúgi caligines utilissimú est. Iumétoꝝ oclis mébrana aspidis ꝗ exuerit cuꝫ adipe eiusdem claritaté inúctis facit uiperá uiuá in fictili nouo cóburere addito fœniculi sueco ad cyathú unú & thuris ✠ máma una, atqꝫ ita suffusiones oculoꝝ & caligines inungere utilissimú est Medicamentú id ✠ echion uocat. Fit & collyriú e uipa í olla putrefacta uermiculisqꝫ enatis cú croco tritis. Eruit in olla cum sale qué ligendo claritaté oculoꝝ cósequuut, & stomachi totiusqꝫ corpis temperies ✠ Eutheꝫpestiuitates. Hic etiá sal pecori datur salubritatis causa, & í antidotú cótra serpentes addit. Et ad totidem. Quidam & uiperis utuut in cibis. Primú omniú occisæ statim salem in os addi iubét donec liquescat humor quattuor digitoꝝ mensura utrinqꝫ præcisa, exemptisqꝫ iteraneis discoquút in aqua, aut oleo, sale, anetho, & omibus aut statim uescuut, aut a pane colligunt ut sepius utant. Ius præter supradicta pediculos e toto corpe expellit, pruritusqꝫ etiá súmæ cutis. Effectum ostendit & per se capitis uiperini cinis. Vtilissime oculos iungút. Item adeps uiperinꝰ. De felle nó auda cter suaserim quæ præcipiút, quoniá ut solo loco docuimus, non aliud est serpentiú uenenum. Anguiú adeps erugini mixtus ruptas oculoꝝ partes sanat, & mébrana siue earum senectus uernatione exuta si adfricet claritaté ocloꝝ facit. Vlulæ quoqꝫ fel ꝓdicatur ad albugies, suffusiones, caligines. Adeps similiter ad claritaté. Aquilæ quá diximus pullos ad cótuendum solem experiri mixto felle cú melle Attico iungútur nubeculæ & caligationes suffusionesqꝫ oculoꝝ. Eadé uis & in uulturino felle est cú porri succo & melle exiguo. Ité in gallinacei felle alligato ad argema, & ad albugines ex aq̃ diluto. Item ad suffusiones oculoꝝ maxie candidi gallinacei. Fimú quoqꝫ gallinaceorum dútaxat rubrum liuosis illinendú monstrant. Laudant & gallinæ fel, sed præcipue adipem contra pustulas in pupilis. Hoc scilicet eius rei gratia saginant, Adiuuat mirifice eruptas oculoꝝ tuniculas ammixtis scisto & hematite lapidibus. Fimú quoqꝫ earum duntaxat candidú oleo in uetere corneisqꝫ pyxidibus adseruant ad pupillaꝝ albugines. Qua in mentione significandú est pauones fimú suú resorbere tradi inuidétes hominú utilitatibus. Accipiter decoctus in rosaceo efficacissimus ad inunctiones oim uitiorum putat. Item fimi eius cinis cum Attico melle. Laudat & milui iecur. Fimú colúbarum ex aceto ad ægylopas. Silr & ad albugies & cicatrices. Fel anserinú sanguis anatú cótusis oclis, ita ut postea hyssopo & melle iungant. Fel pdicú cú mellis æquo pondere, per se uero ad claritaté Dorcados Hippocratis, ut putant auctoritate addiicit, qđ in argétea pyxide obseruari iubent. Oua pdicum in uase æreo decocta cum melle, ulceribꝰ oculoꝝ & glaucomatis medent, colúbaꝝ, turtuꝝ, palumbiú, perdicú sanguis oculis cruor suffusis eximie ꝓdest, In columbis masculæ efficaciore putát. Vena auté sub ala ad hunc usum indicit, quoniá suo calore utilior est. Superimponi oportet spleniú, e melle decoctum, lanamqꝫ succidá ex oleo aut uino. Earundé auium sanguis nyctilopas sanat. Et iecur ouium. At ut in capris diximus efficaciꝰ uuluæ Decocto quoqꝫ eiꝰ oculos abluere suadét, & medulla dolores humoresqꝫ illinút. Bubonis oculoꝝ cinis collyrio mixtꝰ claritaté oculis facere promittit. Turturis fimum albugines extenuat. Ité cochleaꝝ cinis. Fimú cenchridis accipitrú generis hác græci faciunt. Argema ex melle oibusqꝫ ꝗ

supra scripta

Margin notes: ✠ ocsypo — ✱ Auri om emicat. — ✠ pitanęus. uľ tyanęus. — ✠ Man na — ✠ Euthe on.

suprascripta sunt sananť. Mel utilissimum oculis ĩ quo sũt apes ĩmortuæ. Ciconiæ pullũ q̃ ederit, negať annis cõtinuis lippiturꝰ. Itẽ q̃ draconis caput habeat. Huiusq; adipe & melle cum oleo uetere incipiẽtes caligines discuti tradũt. Hirundinũ pullos plena luna excæcãt, restitutaq; eorum acie capita comburunť. Hoc cinere cum melle utunť ad claritatẽ & dolores ac lipitudĩes & ictꝰ. Lacertas quoq; pluribꝰ modis ad oculoꝝ remedia assumunt. Alii eũ uiridẽ ĩcludunt nouo fictili ac lapillos qui uocanť *cenidia, q̃ & inguinum tumoribus adalligari solent, nouẽ singulos signis signãtes, & singulos detrahunt per dies. Nono emittunt lacertã. Lapillos seruant ad oculoꝝ dolores. Alii terrã substernũt lacertę uiridi excecatæ, & uua ĩ uitreo uase annulos ĩcludunt e ferro solido uel auro, cum recepisse uisum lacertã appuerit per uitrum emissa ea annulis contra lipitudinẽ utunť. Alii capitis cinere pro stibio ad scabritias. Quidã uiridem longo collo ĩ sabulosis nascentẽ cõburunt, & incipientẽ epiphoram iungunt. Et item glaucomata. Mustellæ etiam oculis punctu erutis aiunt uisum reuerti, eadẽq; q̃ in lacertis & annulis faciunt. Serpẽtis oculoꝝ dextrum adalligatum cõtra epiphoras pdesse, si serpẽs uiua dimittať. Lacbrymãtibꝰ sine fine oculis cinis stellionis capitis cũ stibio eximie medeť. Aranei muscarii tela, & præcipuẽ spelunca ipsa imposita fronti ad duo tempa, ita ut a puero impube & capiať & ĩponať. Nec is triduo se ostendat ei cui medeať neue alteruter nudis pedibus terrã attingat his diebꝰ mirabiliter epiphoras mederi dicunť. Albugines quoq; diciť tollere ĩunctione araneus candidꝰ longissimis ac tenuissimis pedibus contritus in oleo uetere. Sed is etiã cui crassissimum textum est in cõtignationibꝰ fere adalligatus pãno epiphoras sanare tradiť. Scarebei uiridis natura cõtuẽtium uisum exacuit. Itaq; gẽmaruз sculptores contuitu eoꝝ acqescunt. Aures purgat fel pecudis cũ melle. Caniniq; lactis instillatio sedat dolorẽ. Grauitatẽ adeps cum absinthio & oleo uetere. Itẽ adeps anserinus. Quidã adiiciunt succum cepæ & alii pari mõ. Vrunť & per se ouis formicarum. Nanq; & huic aĩali est medicina, constatq; uersos egros hoc cibo sanari. Anserum quoq; & oium auium adeps pparať, exẽptisq; uenis oĩbus patina noua fictili opta in sole subdita aqua feruẽti liquatur. Siccaturq; lineis saccis ĩ fictili nouo repositus loco frigido minus putrescit, addito melle. Muriũ cinis cum melle instillatꝰ, aut cũ rosaceo decoctus auriũ dolores sedat. Si aliquod animal in aurẽ intrauerit, pcipuũ remedium est muriũ fel aceto dilutũ. Si aqua intrauerit, adeps anserinus cũ cepæ succo. Gliris detracta pelle, ĩtestinisq; exẽptis decoquiť melle in uase nouo. Sed medici malunt nardo decoqui usq; ad tertias, atq; ita asseruati deĩ cũ opꝰ sit strigili tepefacta ĩfundere. Constat deplorata aurium uitia eo remedio sanari. Aut si terreni uermes adipe anseris decocti infundanť. Item ex arboribus rubri cũ oleo triti exulceratis & ruptis auribus pclare medenť. Lacerti ĩueterati in os pendẽtiũ, addito sale cõtusi & ab ictu læsas aures sanãt. Efficacissime ãr ferrugineas maculas habẽtes. Lineis etiam per caudã distincte. Millepeda, ab aliis centipeda aut mltipeda dicta aĩal est e uermibꝰ terrę pilosum, multis pedibus arcuatim repens tactuq; cõtrahens se, oniscon græci uocant, alii tilõ. Efficaciter sanat aurium dolores in cortice punici mali decoctũ & porri succo. Addũt & rosaceum, & in alterã aurem infundunt, illã autẽ quæ nõ arcuať, sepã græci uocãt, alii scolopendram minorem perniciosamq;. Cochleæ quæ sunt ĩ usu cibi cũ myrrha aut thuris polline appositæ. Itẽ minutæ & latæ fracturis aurium illinunť cum melle. Senectus serpentiũ feruente testa usta instillať rosaceo ãmixto cõtra oĩa quidẽ uitia efficax, sed contra graueolentiã præcipue. Aut si purulentæ sunt ex acero. Melius cum felle caprino, uel bubulo, aut testudinis marinæ. Vetustior anno eadẽ mẽbrana nõ prodest, nec imber persusa, ut alqui putant. Item aranei sanies cum rosaceo, aut per se ĩ lana, uel cũ croco. Auribus prodest grillus cũ sua terra effussus & illitus. Magnã auctoritatẽ huic animali perhibet Nigidius, maiorem magi, quoniã retro ambulet, terrãq; terebret, stridat noctibus. Venať eũ formicæ circũligatæ capillo in cauernã eius cõiectæ efflato prius puluere ne sese cõdat, & ita formicæ cõplexu extrahiť. Vẽrris gallinaceoꝝ mẽbrana quæ abicii solet inueterata & ĩ uino trita auribꝰ purulẽtis calida ĩsũdiť. Gallinaꝝ quoq; adeps. Est & q̃dã pinguitudo blattæ si caput auellať. Hanc tritam una cũ rosaceo auribus mire prodesse dicunt. Sed lanã qua incluserint post paulũ extrahendã. Celerrime eñ id pingue trãsire in animal, fieriue uermiculũ. Alii binas ternasue ĩ oleo decoctas efficacissime auribꝰ mederi scribunt, & tritas in linteolo imponi cõtusis. Hoc quoq; aĩal inter pudenda est. Sed propter ammirationẽ naturæ priscorũq; curã totum in hoc loco explicandum. Plura eaꝝ gña fecerũt. Molles quas in oleo decoctas uerrucis efficaciter illini experti sunt. Alteꝝ genꝰ *myloecõ appellaneť circa molas ferre nascẽs. Has capite detracto attritas lepras sa

*Zonidia. uel. Cinodia.

*uel mylacris.

naſſe Muſa & picton in exēplis reliquerūt. Tertiū gen⁹ & odoris tædio īuiſum exacuta tlune cū piſſeleo ſanare ulcera tradūt alias īſanabilia. Strumas panos dieb⁹.xxi.īpoſitas,ꝑcuſſa,cōtuſa,ta coethe.ſcabiem,furūculoſq; detractis pedibus & pēnis. Nos hæc etiā auditu faſtidimus. At hercu le.Diodotus & morbo regio & ortopnoicis reſtitiſſe tradit cū reſina & melle. Tantum poteſtatis habet ars ea pro medicamēto dandi quicqd uelit. Humaniſſimi eorū cinerē cremētoꝝ reſeruan/dū ad hos uſus in cotnea pyxide cenſuere. Aut tritas clyſterib⁹ īfundēdas ortopnoicis, aut rheumaticis. Infixa utiq; corpori illitas extrahere cōſtat. Mel utiliſſimū auribus quoq; eſt in quo apes emorruæ ſunt. Parotidas cōprimi columbinū ſtercus uel per ſe,uel cū farina hordeacea aut euena cea. Noctuæq; cerebꝝ uel iecur oleo infuſum auriculæ aut parotidæ. Multipeda cum reſinæ tertia pte illita. Grilli ſiue illiti,ſiue adalligati. At reliqua morboꝝ genera medicinaſq; ex iiſdē aiali bus,aut eiuſdem generis ſequenti dicemus uolumine.

CAI PLYNII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER XXX. PRAEFATIO.

De origine magicæ artis,quādo,& a qbus cœperit,& a quibus celebrata fuerit,& reliquæ ex animalibus medicinæ. Cap,i.

MAgicas uanitates ſepius qdem āteedētis opis parte ubicūq; cauſę locuſq; poſcebant,coarguim⁹. Detegem⁹ etiā nunc ī paucis. Tn̄ digna res eſt de q̄ plura dicanť,uel eo ipſo quo fraudulentiſſima artiū plurimō ī toto ter rarū orbe plīmiſq; ſeculis ualuit. Auctoritatem ei maximam fuiſſe nemo mireť,quādoqdē ſola artiū tres alias impioſiſſimas hūanæ mētis cōplexa in unā ſe redegit. Natā primū e medicia nēo dubitat,ac ſpecie ſalutari irrepſiſſe uelut altiorē ſanctioréq; q̄ medicinā,ita blādiſſimis deſideratiſſimiſq; ꝓmiſſis addidiſſe uires religionis,ad q̄s maxime etiānum caligat humanō gen⁹. Atq; ut hoc quoq; ſuggeſſerit miſcuiſſe artes mathematicas nullo nō auido futura de ſeſe ſciēdi,atq; ea e cœlo ueriſſime peti credēte. Ita poſſeſſis hoiem ſēſib⁹ triplici uinculo ī tantū faſtigii adoleuit,ut hodieq; etiā in magna pte gentiū ꝑualeat, & ī oriente regū regib⁹ imperet. Sine dubio illic orta in Perſide a Zoroaſtre ut inter auctores conuenit. Sed utrū unus hic tantū fuerit,an poſtea & alius nō ſatis cōſtat. Eudox⁹ qui īter ſapiētiæ ſectas clariſſimā utiliſſimāq; eā ītelligi uoluit. Zoroaſtrē hūc ſex milib⁹ annoꝝ ante Platonis mortē fuiſſe ꝓdidit. Sic & Ariſtoteles. Hermippus q de tota ea arte diligētiſſime ſcribit & uicies cētū milia uerſuū a Zoroaſtre cōdita,indicib⁹ quoq; uoluminū eius poſitis explanauit. Etiā præceptorē a quo inſtitutū diceret,tradidit Agonacē. Ipm uero .v. milib⁹ annoꝝ ante Troianū bellū fuiſſe. Mirū hoc in primis duraſſe mēoriā artēq; tam longo æuo cōmentarii nō intercedentib⁹, ꝓterea nec claris nec cōtinuis ſucceſſionib⁹ cuſtoditā. Mos em̄ qſq; eōi auditu ſaltē cognitos habet qui ſoli cognoianť. Apuſcorum & Zaratum medos,babyloniūq; Marmaridiū, & Arabem,Hippocū. Aſſyrium uero Zarmocenidā,quoꝝ nulla extant monumēta,maxime tamē mirū eſt in bello Troiano tātum de ea arte ſilentiū fuiſſe Homero,tantūq; operis ex eadē in Vlyſſis erroribus,adeo ut totū opus non aliunde conſtet. Sīqdē Prothea & Sirenū cantus apud eū nō aliter ītelligi uolunt. Circen utiq; & inferoꝝ euocationem ſolum hac agi. Nec poſtea quiſq̄ dixit,qm̄ modo ueniſſet Thelmeſſum religioſiſſimā urbē ✣ qn̄ trāſiſſet ad Theſſalas urbes quarum cognomē diu obtinuit in nr̄o orbe alienæ gētis. Troianis itaq; tēporibus quom Chironis medicinis cōtenta eſſet ſolo Marte fulmināte. Miror eqdem illis pplis famā eius intantū adhæſiſſe,ut Menander quoq; litteraꝝ ſubtilitatib⁹ peritus in eadē Thelmeſſo genitus Theſſalā cognoiarit fabulā cōplexā ambages fœminarum detrahentium lunā. Orphea putarē e ꝓpinquo primū ītuliſſe ad uicinas uſq; ſupſtitiones ac medicinæ ꝓfectū,ſi nō ex Perſis eſſet uis tota,in Thraciāq; magice delata fuiſſet. Primus ꝙ extet, ut equidē inuenio cōmentatus ad ea erat Hoſthanes. Xerxem regē Perſaꝝ bello,qd' is græciæ ītulit comitatus,ac uelut ſemina artis portentoſe aſpſe obiter īterfecto quacūq; cōmeauerat mūdo. Diligētiores paulo aute hūc ponūt Zoroaſtrē alium Procōneſium. Quod certū eſt,hic maxime Hoſthanes ad rabiem non auiditatē modo ſciētiæ eius græcoꝝ populos egit. Quanq̄ aīaduertā ſummā litterarū claritatē gloriāq; ex ea ſcientia antiqtus & pene ſemp petitā. Certe Pythagoras. Empedocles,Democritus,Plato ad hanc diſcendā nauigauere,exiliis uerius q̄ ꝑegrinationibus ſuſceptis.

✣Quōdam trāſiſſetq;. prior lec.

Hanc reuerſi

Hanc reuersi ꝑdicauere,hanc in archanis habuere.Democritꝰ Appollonicē captidenē & Dardanū e Phœoice illustrauit uolumibus Dardani e sepulchro eiꝰ petitis,suis uero ex disciplīa eoꝝ editis.Quæ recepta ab aliis hoīum atq̃ transisse p memoriā æque ac oīhil ī uita mirādū est.In tm̄ fides istis fasq̃ omoe deest,adeo ut ii q cætera de uiro illo probant hęc eius opa esse inficient . Sed frustra.Hūc em̄ maxię affixisse animis eā dulcidinē cōstat.plerūq̃ miraculi & hoc pariter otrasq̃ artes afflorruisse,medicinā dico,magicenq̃ eadē ætate illa Hippocrate,hanc Democrito illustrantibus circa peloponnesiacū græciæ bellū qđ gestū est a trecentesimo nostrę urbis anno.Est & alia magices factio a Mose etiamnum,& ✠ Leoropea iudæis pendeos,sed multis mīlibos annoꝝ post Zoroastrē.Tanto recētior est Cypria.Nō leuē & Alexandri Magoi temporibus auctoritatem addidit ꝓfessione secūdus Hosthanes comitatu eius exornatus.Planeq̃ qđ nemo dubitet orbē terrarū peragrauit.Extant itaq̃ & apud Italas gentes uestigia eiꝰ ī.xii.tabulis nr̄is aliisq̃ argumētis q̄ priori uolumine exposui.dc.lxii.Demū anno urbis Cn.Cornelio Lētulo.P.Linicio Crasso coss. senatusconsultū factū est ne homo imolaret,paläq̃ ī tēpus siluit sacri ꝓdigiosi celebrato Gallias utiq̃ possedit,& quidē ad nr̄am memoriā.Nanq̃ Tiberii cæsaris principatus sustolit druidas eoꝝ & hoc genus oatū medicoꝝq̃.Quid ipe ego hāc memorē artē Oceanū quoq̃ transgressam, & ad naturæ inane peruectā in Britanniā,q̄ hodie eā attonice celebrat tantis ceremoniis,ut dedisse Persis uideri posit.Adeo ista toto mūdo cōsensere,q̄q̄ discordi & sibi ignoto.Non satis extimari pōt quantum Romanis debeaɫ,qui sustulere monstra in qbꝰ hoīem occidere religiosissimū erat mandi uero etiā saluberrimū,Vt narrauit Hosthanes,species eiꝰ plures sont.

✠ Iochapela.Iochabella.Iotopat.

Vituperatio Neronis Cæsaris. Cap.ii.

NAnq̃ & ex aq̄,sphæris,& ex aere,& stellis,& lucerois,ac peluibꝰ,securibusq̃ , & multis aliis modis diuina ꝓmittit,præterea umbraꝝ,inferorum colloquia.Quæ omnia ætate nostra princeps Nero uana falsaq̃ cōperit.Quippe non citharæ tragiciq̃ cantus libido illi maior fuit.Fortuna rerū humanaꝝ sūma gestiēte in ꝓfundis animi uitiis,primūq̃ impare diis cōcupiuit nec quicq̄ generosius uoluit.Nemo unq̄ ulli artiū ualidiꝰ fauit.Ad hæc nō opes illi defuere, nō uires,nō discendi ingentiū aliaq̃ nō patiēte mundo.Immensum & indobitatū exēplū est falsæ artis, quā dereliqt Nero,utināq̃ inferos potius & quoscunq̃ de suspitionibꝰ sois deos cōsuluisset q̄ lupanaribus atq̃ ꝓstitutis mādasset inqsitiones eas. Nulla ꝑfecto sacra barbari licet feriq̃ ritꝰ nō mitiora q̄ cogitationes eios fuissent.Squius sic oos repleuit umbris.Sunt quædā magis ꝓfugia ueluti lentigioē hōtibus nō obseq numia ut cerni nō possint.Forte hoc in illo! Nihil mēbris defuit . Nā dies eligere certos liberū erat,pecudes uero qbus nō nisi ater colos esset,facile . Nam hoīem imolare etiā gratissimū.Magus ad eū tiridates uenerat,armeoiacū de se triumphom afferēs,& ideo ꝓuinciis grauis.Nauigare noluerat,qm̄ expuere in maria,aliisq̃ mortalium necessitatibꝰ uiolare naturā eā fas nō putāt.Magos secum aduxerat.Magicis etiā cœnis eū initiauerat.Nō tn̄ cū regnū ei daret,hāc ab eo accipe artem ualuit. Proiode autem ita ꝑsuasum sit intestabilē irrita inanem eē, habērē tn̄ quasdā ueritatis umbras,sed in his ueneficas artes pollere,nō magicas. Quærat aliqs q̄ sint mentiti ueteres magi cū adulescentibꝰ nobis uisꝰ.Appion grāmaticæ artis ꝓdiderit cynocephaliā herbam.quæ ī egypto uocareɫ ositites diuinā & contra ueneficia.Sed si ea erueret , statim eū q eruisset mori.Seq̃ euocasse umbras ad ꝑcontādū Homerus,q̄ patria qbusq̃ parētibꝰ genitus esset,Non tamen ausus ꝓfiteri quid sibi respondisse diceret.

De talpis & reliquæ medicinæ per morbos digestæ in animalibus,quorum genera placida sunt,aut fera. Cap.iii.

PEculiare oaoitatis sit argumentū,q̄ animaliō cunctoꝝ talpas maxime miranɫ,tot modis a rerum natura damnatas, cæcitatis perpetuæ tenebris etiānum aliis defossas sepultisq̃ similes.Nullis æque credunt extis.Nullū religionis capacius iudicant aīal, Vt si quis cor eiꝰ recens palpitansq̃ deuorarit,diuinationis & rerū efficiendaꝝ euentus ꝓmittāt . Dente talpæ uiuæ exēpto sanari dentiū dolores adalligato affirmant.Cætera ex eo aīali placita eoꝝ suis reddemus locis.Nec quicq̄ ꝓbabilius inuenieɫ q̄ muris aranei morsibꝰ aduersari eas,qm̄ & terram ut diximus orbitis deꝑssam auerseɫ.Cæterū dentiū doloribus(ut iidem narrant)medeɫ canū qui rabiem præferunt,capitū crematorū cinis sine carnibus instillatus ex oleo Cyprio per aurem cuius e parte doleāt.Caninus dens sinister maximus circūscarificato eo qui doleat,aut draconis os e spena,Itē enydridis.Est aūt serpēs masculꝰ & albꝰ.Huius maximo dente circūscarificāt.At in sopiori

dolore duos supiores adalligāt, e diuerso iferiores. Huius adipe pungunť q crocodylum captāt, dētes scarificāt, & ossibꝰ lacertæ e frōte luna plena exēptis, ita ne terrā attingāt. Collūūt caninis dētibꝰ decocto in uino ad dimidias ptes. Cinis eoꝝ pueros tarde dentiētes adiuuat cū melle. Fit eodē modo & dētifriciū e caninis dētibus. Cinis e murino fimo inditus, uel iecur lacertarum aridum. Anguinū cor si mordeať aut alligeť efficax habetur. Sūtq; inter eos qui murē bis in mense iubeāt mandi, doloresq; ita caueri. Vermes terreni decocti in oleo infusiq; auriculæ, cuius e pte doleāt, pstant leuamentū. Eorundē cinis excsis dētibus cōiectus ex facili cadere cogit. Integros dolentes illitus iuuat. Cōburi autē optet in testa. Prosunt & cū mori radice in aceto scyllitic decocti ita ut colluanť dētes. Is quoq; uermiculꝰ q in herba quæ Veneris labrū appellať inueniť cauis dentiū inditꝰ mire pdest. Nam erucæ brassicæ eius contactu cadunt. Et e malua cimices infunduňť auribꝰ cum rosaceo. Arenulæ quæ inueniunť in cornibus cochleaꝝ cauis dentiū inditę statim liberāt dolore. Cochlearū inaniū cinis cum murra gingiuis prodest. Serpentis cum sale i olla exustæ cinis cum rosaceo in cōtrariā aurē infusus. Anguinæ neruationis mēbra cuȝ oleo tædæq; resina calefacta, & auri alterutri ifusa. Adiiciunt aliqui thus & rosaceū. Eadēq; cauis indita, ut sine molestia cadāt, pstat. Vanō esse arbitror canis ortu angues cauda mēbranā exuere, qm̄ neutrꝫ Italia uisum est. Multoq; minus credibile in tepidis regionibus tam sero exui. Hanc aūt uel suetem tatā cū cæra celerrime dētes euellere tradūt. Et dēs anguiū alligatus dolores minuit. Sūt qui & araneū animal ipm sinistra manu captū tritūq; in rosaceo, & in aurem infusum, cuius a parte doleat pdesse arbitrenť. Ossiculis gallinarū in pariete seruatis, fistula salua adacto dente uel gingiua scarificata picctoq; ossiculo statim dolorem abire tradūt. Item fimo corui lana adalligato, uľ passeꝝ cū oleo calefacto, & pxime auriculæ infuso pruritū qdē intolerabilē facit. Et ideo utiliꝰ est passeris pulloꝝ sarmētis crematorū cinerem ex aceto infricare. Oris saporem emendari affirmant murino cinere cū melle si fricenť dentes. Admiscent qdam marathri radices. Penna uulturis, si scalpanť dentes acidum halitū faciunt. Hoc idem histricis pinna fecisse ad firmitatē prinet. Linguæ ulcera & labroꝝ hirūdines in mulso decoctæ sanāt. Adeps anseris aut gallinæ rimas. Oesypū cū galla araneoꝝ telæ cādidæ, & quæ in trabibꝰ paruæ texunť. Si feruētia os itus exusserit, lacte canino statim sanabiť. Maculas in facie. Oesypū cū melle corsico qd aspertimū habeť extenuat. Itē scobem cutis in facie cum rosaceo impositū uellere. Quidam & butyrum addunt. Si uero uitiligines sint, fel caninū prius aco cōpunctas. Liuētia & suggillata pulmōes arietū pecudūq; in tenues cōsecti mēbranas calidi impositi, uel columbinū fimū. Cutem in facie adeps anseris, uľ gallinæ custodit. Lychenas & murino fimo ex aceto illinūt, & cinere herinacei ex oleo. In hac curatiōe priꝰ nitro ex aceto faciē foueri pcipiūt. Tollit ex facie uitia & cochleaꝝ q lactæ & minutę passim ieniūť cū melle cinis. Omnū qdem cochleaꝝ cinis spissat calfacit smectica ui. Et ideo causticis cōmisceť psorisq; & lepris & lētigini illiniť. Inuenio & formicas herculaneas appellatas, qbꝰ tritis adiecto sale exiguo talia uitia sanenť. Buprestis animal est rarū i Italia, simillimū scarabeo lōgipedi. Fallit inter herbas bouē maxie, unde & nomē inuenit, deuoratūq; tacto felle ita inflāmat, ut rūpat. Hæc cū hircino seuo lychenas illita ex facie tollit smectica ui, ut sopra dictū est. Vulturinus sanguis cū chamæleonis albæ, quā herbam esse diximꝰ, radice & cedria tritꝰ contentusq; brassica lepras sanat. Itē pedes locustaꝝ cū seuo hircio triti. Varos adeps gallinaceꝰ cū cępa tritꝰ & subactꝰ utilissimū, & i facie sæpe mel in quo apes sint emortuæ. Præcipue tn̄ faciē purgat atq; erugat cygni adeps. Stigmata delenť columbino fimo ex aceto. Grauedinem ieunio finiri, si quis nares murinas osculeť. Vua & fauciū dolor mitigať fimo agnoꝝ priusq̄ herbā gustauerint in umbra arefacto. Vua socco cochleæ acu transfossæ illita, ut cochlea ipa i fumo suspēdať. Hirūdinū cinere cū melle. Sic & tōsillis succurriť. Tonsillas & fauces lactis ouilli gargarizatio adiuuat. Multipeda trita. Fimū columbinum cū passo gargarizatum etiā cum fico arida ac nitro ipositū extra asperitatē faucium distillationes leniunt. Cochleæ coqui debent in lactæ demptoq; tātū terreno cōteri, & in passo dari potui. Sunt qui astypaleicas efficacissimas putent, & i iis smegma eaꝝ. Lenit & gryllus infricatus. Aut si quis manibꝰ quibꝰ eum cōtriuerit, tōsillas attigat. Anginis felle anserio cum elaterio & melle citissime succuriť. Cerebro noctuę cinere hirūdinis ex aq̄ calida poto. Huiꝰ medicinæ auctor est Ouidius poeta. Sed efficaciores ad oīa quæ ex hirundinibꝰ monstrānť, pulli syluestrium. Figura nidoꝝ eox depræhendi. Multo tamē efficacissime ripariaꝝ pulli. Ita uocāt i ripaꝝ cauis nidificātes. Sunt multi qui cuiuscunq; hirundinis pullum edēdum cēsēt, ne

toto anno metuat id malũ.Strangulatos cũ sanguine cõburũt ĩ uase, & cinerẽ cũ pane aut potu dant.Quidã & mustellæ cineres pari modo admiscẽt.Sic & ad strumæ remedia.Dant & comitialib⁹ quottidie potu.In sale quoq; seruatæ hirũdines ad anginã una drachma bibunt. Coi malo & nidus eaꝝ mederi dicit por⁹.Millepedã illiui anginis efficacissimũ putãt.Alii.xxi.tritas in aquæ mulsæ hemia dari p harũdinẽ,quoniã detib⁹ tactis nihil ꝓsunt.Tradũt & murẽ cũ uerbenaca excoctũ,si bibat is liquor remedio esse.Et corrigiã caninã ter collo circũdatã.Fimũ colũbinum uino & oleo permixtũ.Ceruicis neruis & opisthotono ex milui nido surculus uiris adalligat⁹ auxiliari dicit.Strumis exulceratis mustellæ sanguis.Ipa decocta in uino,nõ tñ sectis admouet. Aiũt & in cibo sumptã idẽ efficere. Vel cineri eius sarmentis combustæ miscet axungia. Lacertus uiridis adalligat.Post dies.xxx.oportet aliũ adalligari.Quidã cor eius in argẽteo uasculo seruãt. Ad fœminaꝝ strumas ueteres cochleę cũ testa sua tusę illinũt,maxie q̃ frutetis adhęrẽt.Itẽ cinis aspidũ cũ seuo taurino iponit.Anguin⁹ adeps mixt⁹ oleo.Itẽ anguiũ cinis ex oleo illit⁹, ut cũ cæra. Edisse quoq; eos medios abscisis utrinq; extremis aiunt aduersus strumas ꝓdest. Vel cinerẽ bibisse ĩ nouo fictili ita crematoꝝ.Efficaci⁹ mlto inter duas orbitas occisoꝝ. Et gryllũ illinire cũ sua terra defossũ suadẽt.Itẽ fimũ colũbaꝝ p se cũ farina hordeacea,ut auenacea ex aceto. Talpę cinẽ ex melle illinit.Alii iecur eiusdẽ cõtritũ iter man⁹ illinũt,& triduo nõ abluũt. Dextrũ quoq; pedẽ ei⁹ remedio eẽ strumis affirmãt.Alii ꝑcidunt caput,& cum terra a talpis excitata tusum digerũt ĩ pastillos pyxide stagnea,& utunt ad oĩa quæ intumescũt,& quæ apostemata uocant, quæq; in ceruice sunt,uesciq; suilla tũc uetãt.Tauri uocant scarabei terrestres Ricino similes,nomẽ cornicula dedere. Alii pediculos terræ uocãt.Ab his quoq; terram egestam illinunt strumis & silib⁹ uitiis & podagris.Triduo nõ abluũt, ꝓdestq; hæc medicina in annum. Oĩaq; his ascribũr quæ nos ĩ gryllis retulim⁹.Quidã & a formicis terra egesta sic utũt.Alii uermes terrenos totidẽ quot sunt strumæ adalligãt,pariterq; cũ his arescũt.Alii uiperã circa canis ortũ circũcidũt, ut dixim⁹. Dein mediã comburunt.Dein cinerem eum dant bibendũ ter septenis diebus quantum præhenditur ternis digitis.Sic strumis medent.Aliq; uero circũligãt eas lino,quo ꝑligata infra caput uipera pependerat,donec exanimaret.Et millepedis urũt addita resinæ terebinthinæ parte quarta. Quo medicamẽto oĩa apostemata curari iubẽt.Homeri doloribus mustellæ cinis cum cæra medetur.Ne fint malæ hirsutæ formicaꝝ oua poeris infricata ꝓstant.Itẽ mãgonibus,ut lanugo tardior fit pubescentiũ sanguine e testiculis agnoꝝ qui castrant.Qui euulsis pilis illitus & cõtra uirus ꝓficit.Præcordia uocamus uno nomĩe exta in homine,quoꝝ & dolore cuiuscũq; partis si catulus lactens admoueat,apprimatq; his ptib⁹,transire in eum morbus dicit. Idq; exenterato pusoq; uino dephẽdi uitiato uiscere illo qđ doluerit hois & obrui aliis religio est.✠Hi quoq; quos ✠ Hæ
meliteos uocam⁹,stomachi dolorẽ sedant applicati sæpius. Trãsireq; morbos ægritudine eorum quoque
intelligit,plærũq; & morte.Pulmonũ uitiis medent & mures,& maxie Africani detracta cute in qs melo
oleo & sale decocti,atq; ĩ cibo sũpti,Eadẽ res & purulẽtis uel cruẽtis ex creatiõib⁹ medet . Præci- lonrhas
pue uero cochleaꝝ cib⁹ stomacho.In aq̃ eas subferuefieri intacto corpore eaꝝ oportet,mox in por lec.
pruna torreri nihil addito,atq; ita e uino garoq; sumi,ꝑcipue Africanas. Nup hoc cõpertũ plurimis ꝓdesse.Id quoq; obseruãt,ut numero impari sumant.Virus tamẽ earum grauitatem halitos facit.Prosunt & sanguinẽ excreãtib⁹ dẽpta testa tritæ in aquæ potu.Laudatissimæ aũt sũt Africanæ ex his solitanæ.Ex iis olitanæ astypaleicæ.Siculæ modicæ,qm̃ magnitudo duras facit,& sine succo.Balearicæ quas caoaticas uocãt,qm̃ ĩ speluncis nascũt.Laudatæ & ex ĩsulis caprearum.Nullæ earum aũt cibis gratæ,neq; ueteres,neq; recẽtes.Fluuiales & albæ uirus habent,necnon syluestres,stomacho inutiles,aluũ soluũt.Item oẽs minutæ.Cõtra marinæ stomacho utiliores. Efficacissimæ tamẽ ĩ dolore stomachi.Laudatiores tradunt,quæcũq; oĩoæ cũ aceto deuoratæ.Præterea sunt quæ aceratæ uocant,late mltifariãq; nascẽtes,de quaꝝ usu suis dicemus locis. Gallinaceoꝝ uẽtris mẽbrana inueterata & inspersa potioni distillationes pectoris & humidã tussim, uel recẽs tosta lenit.Cochleæ crudæ tritæ cũ aquæ tepidæ cyathis tribus si sorbeant , tussim sedant. Distillatiões sedat & canina cutis cuilibet digito circũdata.Iure pecudũ stomach⁹ recreat.Iocinerũ dolorib⁹ medet mustella syluestris in cibo sumpta,uel iocinera ei⁹. Item uipa porcelli modo inassata.Suspiriosis multipedæ ita ut ter septenæ ĩ Attico melle diluant,& per harũdinẽ bibaut. Oĩe eni uasculũ eaꝝ nigrescit contactu.Quidã torrent ex his sextariũ in patina donec cãdidæ fiant Tunc mel ĩmiscent.Alii cẽtipedã uocãt,& ex aqua calida dari iubent . Cochleæ in cibos his quos

linquit anios, aut quoꝝ alienat mens, aut qbus uertigines finot expassi, cyathis trib⁹ singulæ cõtritæ cũ sua testa & calefactæ in potu datæ dieb⁹ plurimũ noué. Aliqui singulas primo die dedere, sequẽti binas, tertio ternas, quarto duas, quinto uná. Sic & suspiria emendant & uomicas. Esse ✤ Troxalis animal locustæ simile sine pẽnis, qđ ✤ tryxalis græce uocaẽ, latinũ nomẽ nõ hẽt. Aliq arbitranẽ auctores, nec pauciores hoc esse qđ gryllus uoceẽ. Ex uiginti torreri iubẽt, ac bibi emolsa cõtra Aelian. orthopnœas, sanguinẽq expuẽtib⁹. Est qui cochleis illotis quibusdá protropũ infuodat, uel marinã aquã ita decoquat, & in cibo sumat, aut si tritæ cum testis suis sumanẽ cũ ꝓtropo. Sic & tussi medenẽ, ac uomicas priuatim sanát melle í quo apes sint emortuæ. Sanguinẽ reiiciẽtibus pulmo unlturin⁹ uitigineis lignis cõbustus adiecto flore mali punici ex pte dimidia. Itẽ cotoneoꝝ liliorũq iisdẽ portionib⁹ potus mane atq uespi in uino si febris absit. Si minus, ex aq̃ in qua cotonea decocta sũt. Pecudis lyen recẽs magicis p̃ceptis super dolentẽ lyeoẽ extendiẽ, dicente eo q medeatur lyeni se remediũ facere. Post hæc iubẽt eũ in pariete dormitorii eius tectoue includi & obsignari annulo ter, nouiesq carmẽ dici. Canin⁹ si uiuẽti exprimaẽ, & í cibo sumaẽ, liberat eo uitio. Quidá recẽtẽ supalligát. Alii duoꝝ dieꝝ catuli ex aceto scyllitico dant ignoráti fel, ul'herinacei lyenẽ. Itẽ cochleaꝝ cinerẽ cũ semine lini & utticæ addito melle donec psanet. Eliberat & lacerta uiridis eo dolore uiua í olla aó cubiculũ dormitorii ei⁹ cui medeẽ suspẽsa, ut egrediẽs reuertẽsq attingat manu. Cinis e capite bubonis cũ unguẽto. Mel í quo apes sunt emortuæ. Araneus & maxie q lycos uocaẽ. Vpupæ cor í lateris dolorib⁹ laudatur & cochleaꝝ cinis í ptisaoa decoctarum quæ & p se illinunẽ. Canis rabiosi caluatiæ cinis potioni inspgitur. Lũboꝝ dolori stellio trásmarinus, capite ablato & intestinus decoctus in uino cum papaueris nigri denarii põdere dimidio eo succo bibitur. Lacertæ uirides decisis pedibus & capite in cibo sumũtur. Cochleæ tres cõtritę testis suis, atq in uino decoctæ cũ pipis granis. xv. Aqlæ pedes euellunt in aduersum a suffragine ita, ut dexter dexteræ ptis dolorib⁹ adalligetur, sinister leuæ. Multipeda quoq ẽt Oniscos appeluim⁹, medetur denarii põdere ex uino cyathis duob⁹ pota. Vermem terrenũ catillo ligneo aute fisso & ferro uincto íposítũ aq̃ excepta perfundere & defodere unde effoderis magi iubent, mox aquá bibere catillo, mire id ꝓdesse ischiadicis, affirmátes, Dysentericos recreant fœmina pecudũ decocta cũ lini semine aq̃ pota. Caseus ouillos uetos. Seuũ ouiũ decoctũ in uino austero. Hoc & ileo medeẽ, & tussi ueteri. Dysentericis stellio trásmarinus ablatis intestinis & capite, pedibusq ac cute, decoctusq & in cibo sumptus. Cochleæ duæ cũ ouo utraq cũ putamiẽ cõttitæ, atq in uase nouo addito sale & passi cyathis duob⁹, aut palmaꝝ succo & aq̃ cyathis trib⁹ subseruefactis & in potu datis. Prosunt & cõbustæ, ut cinis eaꝝ bibaẽ in uino, addito resinæ momẽto. Cochleæ nudę ·H ✤ de qbus diximus in Africa maxie inueniunẽ, utilissimę dysentericis. Quiæ cõbustæ cũ denarii põdere dimidii acaciæ. Exq eo ciere danẽ cochlearia bina í uío myrtitæ, aut quolibet austero cũ pari modo calidæ. Quidá oíbus Africanis ita utunẽ. Alii totidẽ Africanis, uel latas insuodũt poti⁹. Et si maior fluctio sit, addũt acaciá fabæ magnitudine, Senectus anguiũ dysentericis & tẽasmis í stagneo uase decoquiẽ cũ rosaceo. Vel si in alio, cũ stagno illiniẽ. Ius e gallinaceo iisdem medetur, sed ueteris gallinacei uehementius. Salsum ius aluũ cit. Mẽbrana gallinaꝝ tosta & data í oleo, ac sale cæliacoꝝ dolores mulcet. Abstinere autem frugibus ante & gallinaꝝ & hominem oportet. Fimũ colũbinũ tostum potumq. Caro palumbi í aceto decocta dysentericis & cæliacis medetur ✶ Ileos. Turdus inassatus cum myrti baccis dyseotericis. Itẽ merulæ. Item medeẽ mel in quo sint immortuæ apes decoctũ. Grauissimũ uitiũ ✶ Apuleios appellaẽ. Huic resisti aiunt discerpti uespertilionis sanguine. Etiá illito uentre subuenire. Resistit & cochlea sicut diximus in suspeiriosis tẽperata. Itẽ cinis eaꝝ quæ uiuæ crematæ sint potos ex uino austero. Gallinaceoꝝ iecur assum cum uẽtriculi mẽbrana, quę abũti solet inueterata, ámixto papaueris succo, Alii recentẽ tortẽt ex uino bibẽdã. Ius perdicũ & per se uentriculus cõrritos ex uino nigro. Item palumbus ferus & e posca decoctus, Lyen pecudis tostus & in uino tritus. Fimũ columbinũ cum melle illitum. Ossifragi uenter arefactus & potus iis qui cibos non conficiõt utilissimos, uel si manu tantũ teneant capiẽtes cibũ. Quidamq adalligát ex hac causa, sed cõtinuare non debent. Maciem eñ facit. Sistit & anatũ masculaꝝ ✤ Vet⁹ lec. atipe. sodis. rum sanguis. Inflationẽ discutit cochleaꝝ cibus. Tormina sanat lyen ouium tostus, atq e uío potus. Palũbus ferus ex posca decoct⁹ ✤ Apodes ex uino. Cinis ibidis sine pẽnis crematę pot⁹. Quod præterea tradiẽ in torminibus mirum est ante apposita uentri transire morbum anatemq emori. Tormina & melle curraoẽ, í quo sunt apes ímortucæ decocto. Coli uitiũ efficacissime saoaẽ ab aue

galerita assa in cibo sumpta. Quidã in uase nouo cũ plumis exuri iubẽt, cõteriq; in cinerẽ, bibiq; ex aqua coctum cochlearibꝰ ternis per quatriduum. Quidam cor eius adalligari fœmini. Alii recens repeusq; adhuc deuorari. Consularis asperuatum domus est, in qua alter e fratribꝰ colo liberatus est aue hac ĩ cibo sũpta, & corde eiꝰ armilla aurea ĩcluso, alter sacrificio quodã facto crudis laterculis ad formã camini, atq; ut sacrũ pactũ erat obstructo sacello. Vnum est ossifrago intestinũ mirabili natura oĩa deuorata cõficienti. Huius ptẽ extremã adalligatã prodesse contra colum constat. Sunt occulti interaneorũ morbi, de quibus mirum proditur. Si catuli priusq̃ uideãt applicentur triduo stomacho maxime ac pectori, & ex ore ægri suctum lactis accipiant transire uim morbi, postremo exanimari, dissectisq; palã fieri ægri causas. Mori & humari debere eos obrutos terra. Magi q̄dem uespertilionis sanguine cõtacto uentre in totum annum caueri dolorẽ tradunt. Aut in dolore si quis aquã per pedes fluentẽ haurire sustineat. Murino fimo cõtra calculos illiuire uẽtrẽ ꝓdest. Herinacei carnẽ iucundã esse aiunt, si capite percusso uno ictu interficiatur, priusq̃ in se urinã reddat. Eos q carnẽ ederint, stranguriæ morbum cõtrahere minime posse. Hæc caro ad hũc modũ occisa stillicidia uesicæ emẽdat. Itẽ suffitus ex eodẽ. Quod si urinã in se reddiderint eos q carnẽ ederint, stranguriæ morbũ contrahere traditur. Iubent & uermes terrenos bibi ex uĩo aut passo ad cõminuẽdos calculos, uel cochleas decoctas uti suspiriosis. Easdẽ exẽptis testis tritisq; tres in uini cyathis bibi, sequẽti die duas, tertia die unã, ut stillicidia urinæ emẽdent. Testarũ uero inaniũ cinere ad calculos pellẽdos. Item hydri iecur bibi. Vel cinerẽ scorpionũ ĩ pane sumi. Vel si q̄s cũ locusta edit. Lapillos qui in gallinaceorũ uesica, aut in palũbiũ uẽtriculo inueniantur cõteri, & potioni insp̄gi. Item mẽbranã e uẽtriculo gallinacei aridã, ul' si recẽs sit tostã. Fimum quoq; palumbiũ in faba sumi cõtra calculos & alias difficultates uesicæ. Similiter plumarum cinerem palũbinũ ferorum ex aceto mulso. Et intestinorum ex his cinerẽ cochlearibus tribus e nido hirundinũ. Gryllum dilutũ aqua calida. Ossifragi uentrẽ arefactum. Turturis fimũ in mulso decoctũ, uel ipsius decoctæ ius. Turdos quoq; edisse cũ baccis myrti ꝓdest urinæ. Cicadas tostas in patellis. Millepedã Oniscon bibisse. Et in uesicæ doloribꝰ decoctũ agninorum pedum. Aluum cit & gallinaceorũ decoctum ius, & acria mollit. Cit & hirũdinũ fimũ adiecto melle subditũ. Sedis uitiis efficacissima sunt oesypũ. Quidã adiciunt pompholigen, & rosaceum. Canini capitis cinis senecta serpẽtis ex aceto si rhagades sint. Cinis fimi canini cãdidi cum rosaceo. Aiũtq; inuẽtũ Aesculapii eẽ. Et eodẽ uerrucas efficacissime tolli. Murini fimi cinis. Adeps cygni, adeps bouis. Procidẽtia alui. Succꝰ cochlearũ pũctis euocatus illita depellit. Attritis medetur cinis muris syluatici cũ melle uel herinacei, uel uespertilionis. Et anserinꝰ cũ cerebro, & alumine, & Oesypo. Fimũ colũbinũ cum melle. Cõdylomatis priuatim araneus dempto capite pedibusq; infricatus. Ne acria perurãt adeps anserinꝰ cũ cæra punica cærusa rosaceo. Adeps cygni. Hæc & hæmorrhoidas sanare dicũt. Ischiadicis cochleas crudas tritas cũ uino amineo & pipe potu ꝓdesse dicũt. Lacertã uiridẽ in cibo ablatis pedibꝰ interaneis capite. Sic & stelliõnẽ adiectis huic papaueris nigri obolis tribꝰ. Ruptis cõuulsis fel ouiũ cum lacte mulierũ. Verendorum formicationibꝰ uerrucisq; medetur arietini pulmõis inassati sanies. Cæteris uitiis uellerũ eiꝰ uel sordidorũ cinis ex aq̄. Seuũ ex omẽro pecudis & p̄cipue a renibꝰ ammixto cinere pumicis ex sale. Lana succida ex aq̄ frigida. Carnes pecudis cõbustæ ex aq̄. Mulæ ungularũ cinis. Dẽtis caballini contusi farina inspersa. Testibꝰ uero farina ex ossibus canini capitis sine carne tusis. Si decidat testiũ alter, spumã cochlearũ illitã remedio eẽ tradũt. Tetris ibi ulceribꝰ & manãtibus auxiliãtur canini capitis recẽtis cineres. Cochleæ latæ paruæ cõtritæ ex aceto, uel cinis eius. Mel in quo apes sunt emortuæ cũ resina. Cochleæ nudæ q̄s in Africa gigni diximꝰ tritæ cũ thuris polline & ouorũ albo, tricesimoq; die resoluunt. Aliq pro thure bulbũ ãmiscẽt. Hydrocelicis stelliones mire ꝓdesse traduntur capite pedibꝰ interaneisq; demptis, reliquũ corpꝰ inassatũ. In cibo id sæpiꝰ datur. Sicut ad urinæ incontinẽtiã. Caninũ adipem cum alumine sciso fabæ magnitudine. Cochleas Africanas cum sua carne & testa crematas poto cinere. Anserũ triũ linguas inassatas in cibo, huius rei auctor est anaxilaus. Panos aperit seuũ pecudũ cũ sale rosto. Murinũ fimũ ammixto thuris polline, & sandaraca ĩposita discutit. Lacertæ cinis, & ip̄a diuisa ĩposita. Item miltipeda cõtrita, ammixta resina terebinthina ex pte tertia. Qui dã & sinopidem ammiscẽt cochleæ cõtusæ, & per se cinis inanium cochlearũ ceræ mixtus discussoriã uim habet. Fimu; columbarũ per sese, uel cũ farina hordeacea, aut auenacea illitũ. Cantharides mixta calce panos scalpelli uice auferũt. Inguinũ tumorẽ cochleæ minute cũ melle,

illitæ leniũt. Varices ne nascanť, lacertæ sanguie pueris crura ieiunis a ieiuno illinũť. Podagras lenit, oesypũ cũ lacte mulieris & cerussa. Fimũ pecudũ qđ liqdũ reddũt. Pulmones pecudum. Fel arietis cũ seuo muris dissecti ĩpositi. Sanguis mustellæ cũ plantagine illitus & uiuæ combustæ cinis ex aceto & rosaceo si pẽna illinatur. Vel si cæra & rosaceũ ammisceať fel caninum ita ne manu attingať, sed pẽna illinatur. Fimum gallinaꝝ uermiũ terrenoꝝ cinis cum melle, ita ut tertio die soluanť. Alii ex aqua illinire malunt. Alii ĩpo aceto mẽsura cũ mellis cyathis tribꝰ pedibꝰ ante rosaceo punctis. Cochleæ latæ putæ tollere dicunť pedum & articulorũ dolores. Bibunť autẽ binæ in uino tritæ. Eædẽ illinuntur cũ helsines herbæ succo. Quidã ex aceto intriuisse cõiẽti iũt sale. Quidã sale cũ uipa crematis in olla noua, & sæpius sumptis aiunt podagra liberari. Vtile eẽ & adipe uiperino pedes pungi. Et de miluo affirmãt, si ĩueterato tritoq; quãtũ tres digiti capiant bibatur ex aqua. Aut si pedes sanguĩnẽ cũ urtica, uel pẽnis eoꝝ cum primum nascẽtur tritis cum urtica. Quin & fimus eoꝝ articularibꝰ duloribus illinitur. Itẽ cinis mustellæ aut cuchleaꝝ & cũ amylo uel tragacantho. Incussos articulus aranei telæ cõmodissime curãt. Sunt q cinere eaꝝ uti malint sicut fimi colũbini cinere, cũ polẽta & uino albo. Articulis luxatis p̃sentaneũ est & seuum pecudis cũ cinere & capillo mulierũ. Perniunibus quoq; impuniť seuum pecudũ cũ alumine. Canini capitis cinis, aut fimũ muriũ. Quod si putrida sint ulcera cæra ad cicatricem perducuut, uel grylloꝝ crematorũ fauilla ex oleo. Itẽ muris syluatici cũ melle. Vermiũ quoq; terrenoꝝ cũ uleu uetere. Et cochleæ quæ nudæ inueniũtur. Vlcera om̃ia pedũ sanat ciuis eaꝝ, quæ uiuæ cõbustæ sint. Fimiq; gallinacei cinis exulcerationes colũbini fimi cinis ex uleo. Attritꝰ ẽt calciamẽtorũ ueteris soleæ crematæ cinis, Agninꝰ pulmu & arietis sanãt. Dentis caballini cõtusi farina priuatim subleuat. Lacertæ uiridis sanguis subtritus, & huíum & iumẽtoꝝ pedes sublitus sanat. Clauus pedũ urina, muli mulæue cũ luto suo illita. Fimũ ouiũ. Iecur lacertæ uiridis, uel sanguis flocco ĩpositꝰ Vermes terreni ex oleo. Stelliõis caput cũ uiticis pari mõ tritũ ex oleo. Fimũ colũbinũ decoctũ ex aceto. Verrucas oĩum geneꝝ urina canis recẽs cũ suo luto illita. Fimi canini cinis cũ cæra Fimũ ouium. Sanguis recens murinus illitus, uel ĩpe mus diuulsus, Herinacei fel. Caput lacertæ uel sanguis, uel cinis totius. Mẽbrana senectutis anguiũ. Fimũ gallinaceũ cum oleo & nitro. Cantharides uua taminia intritæ txedũt. Sed ita erosas aliis quæ ad p̃sanãda ulcera mõstrauimꝰ curari oportet. Nũc aũt reuertemur ad eas q̃ totis curpibꝰ medẽda sũt. Fel canis nigri masculi amuletũ esse magis dicũt domꝰ totiꝰ. Suffitæ eo purificatæue cõtra om̃ia mala medicamenta. Itẽ sanguine canis respsis pietibꝰ genitaliq; eiꝰ sub limie ianuæ defosso. Minus mirentur hæc qui sciunt fœdissimũ animaliũ quantũ magnificent ricinũ, quoniã uni nullus sit exitus saginę, nec finis alia q̃ morte diutiꝰ in fame uiuẽti. Septenis ita diebꝰ durasse tradunt. At in satietate paucioribus dehiscere.

Eũdẽ

Sũt qui hunc ex aure sinistra canis om̃es dolores sedare adalligatũ. ✣ Funditũ ĩ augurio uitaliũ habẽt. Nã si æger ei respõdeat qui ĩtulerit a pedibꝰ stanti, ĩterrogãtiq; de morbo spem uitæ certã eẽ Moriturũ nihil respondere. Adiiciũt ut euellať ex aure leua canis, cui nõ sit alius q̃ niger color. Nigidus fugere tota die canes conspectũ eiꝰ qui e sue id animal euellerit scriptum reliquit. Rursus magi tradũt lymphatos sanguinis talpæ aspersuta resipisceť. Eos uero q a nocturnis diis faunisq; agitenť, draconis lĩgua & oclis, & felle, ĩtestinisq; in uino & oleo decuctis, ae sob diuo noctu refrigeratis punctos matutĩs uespetinisq; liberari p̃frictiõibꝰ. Remediu esse tradit Nicãder amphysbenã mortuã adalligatã, uel pęllẽ tantũ eius. Quinimo arbori quæ cædať adalligata non algere cædentes, faciliusq; succidere. Itaq; sola serpẽtium frigori se cõmittit prima omnium p̃cedens & ante cuculi cantũ. Aliud est cuculo miraculũ, quo quis loco primũ audiat alitem illã; si dexter pes circũscribatur, ac uestigium id defodiatur, non gigni pulices ubicunq; spargať. Paralysis cauẽtibus pinguia glyriũ decoctoꝝ & soricum utilissima tradunt esse Millepedas aut ĩ angĩnis diximꝰ potas, phthisin sentiẽtibꝰ lacertã uiridem decoctã in uini sextariis tribus ad cyathũ unũ singulis cochlearibꝰ sumptis per dies donec conualescant Cochleaꝝ cinerem potu in uino. Comitialibus morbis oesypũ eũ myrrhæ momẽto, & uini cyathis duobus dilutum magnitudine nucis auellanæ a balneo potũ. Testiculos arietinos ĩueteratos tritosq; dimidio denarii põdere in aq̃ uel lactis asini hemina. Interdiciť uini potus q̃nis diebus añ & postea. Magnifice laudať & sanguis pecudũ potus. Itẽ fel eũ melle præcipue agninũ. Catulus lactens sumptus absciso eapite pedibusq; ex uino & myrrha. Lyen mulæ potꝰ in oxymelithe cyathis tribꝰ. Stelliõis trãsmarini cinis potus in aceto. Tunicula stelliõis quã eodẽ modo ut anguis exuit pota. Quidã & ip̃m harundine

exenteratũ inueteratũq; bibẽdũ dedere. Alii in cibo in ligneis uerubus inassatum. Operepręciũ quomodo pręcipiatur scire cum exuitur mẽbrana hyberna alias deuoranti eam, quoniam, nullũ animal fraudulẽtius inuidere homini tradũt. Inde stellionũ nomẽ aiunt in maledictum trãslatũ obseruãt cubile eiꝰ ęstatibus. Est autẽ in locis hostiorũ fenestrarumq;, aut cameris sepulchrisue ibi uere incipiẽte fissis harũdinibꝰ textas opponũt casas, quarum angustiis etiã gaudet, eo faciliꝰ exuens circundatũ torporẽ. Sed eo derelicto non potest remeare. Nihil ei remedio in comitialibꝰ morbis pręfert. prodest & cerebrũ mustellę inueteratum potũq;, & iecur eius. Testiculi uuluęq; aut uẽtriculũ inueteratus cum coriandro, ut diximus. Item cinis, syluestris uero tota in cibo sumpta. Eadẽ oĩa pędicant ex uipera. Lacerta uiridis cum condimẽtis quę fastidiũ abstergant, ablatis pedibꝰ & capite. Cochleaꝝ cinis addito semine lini & urticę cũ melle inũctos sanat. Magis placet draconis cauda in pelle dorcadis alligata ceruinis neruis. Vellapilli e uẽtre pulloꝝ hirũdinũ sinistro lacerto annexi. Dicunt eñ excluso pullo lapillũ dare. Quod si pullꝰ is detur ĩcipiẽti ĩ cibo quẽ primũ peperit, cũ qs primũ tẽtatus sit, liberat eo malo. Postea medet hirundinũ sanguis cũ thure, uel cor recens deuoratũ. Quin & e nido earũ lapillus ĩpositus recreare dicit confestim, & adalligatus ꝑpetuo tueri. Prędicat & iecur milui deuoratũ, & senectus serpentium. Iecur uulturis tritũ cum suo sanguine ter septenis diebꝰ potum. Cor pulli uulturini adalligatũ. Sed & ip̃m uulturem in cibo dari iubent, & qdem satiatũ humano cadauere. Quidam pectus ei bibendum censent, & in certino calice. Aut testes gallinacei ex aqua & lacte antecedente quinq; dieruz abstinẽtia uini ob id inueteratos. Fuere & qui uigintinnã muscas ruffas, & qdem emortuas in potu darẽt, infirmioribꝰ pauciores. Morbo resistũt regio sordes auriũ, aut mãmarũ pecudis denarii pondere cũ myrrhę momẽto, & uini cyathis duobꝰ. Canini capitis cinis in mulso. Multipeda in uini hemina. Vermes terreni in aceto mulso cũ myrrha. Gallina si sit luteis pedibus prius aq̃ purificatis, dein collutis uino quod bibat. Cerebrũ perdicis aut aqlę ĩ uini cyathis tribꝰ. Cinis plumaꝝ aut interaneoꝝ palũbi, sed in mulso ad cochlearia tria. Passerũ cinis sarmentis crematoruz cochlearibꝰ duobꝰ in aqua mulsa. Auis icterus uocat a colore, quę si spectet, sanari id malũ tradũt, & auem mori. Hanc puto latine uocari galgulum. Phreneticis prodesse uidetur pulmo pecudũ calidus circa caput alligatus. Nam nõ modo muris cerebrũ dari potui ex aqua, aut cinerẽ mustellę, ueꝝ etiã inueteratas herinacei carnes quis possit furẽti, etiã si certa sit medicina. Bubonis quidẽ oculoꝝ cinerẽ inter ea qbus ꝓdigiose uitam ludificantur, acceperim. Pręcipueq; febrium medicina placitis eoꝝ renũciat. Nãq; & in .xii. signa digessere eam sole trãsmeante, iterumq; luna quod totũ abdicandũ paucis exẽplaribus docebo. Si qdem crematis tritisq; cum oleo perungi iubẽt ęgros, cũ geminos transit sol, cristis, & auribus, & unguibus gallinaceorum. Si luna rasis barbis eoꝝ. Si uirginẽ alteruter hordei granis. Si sagittariũ uespertilionis alis. Si leonẽ luna tamaricis frõde, & adiiciunt satiuę. Si aquariũ e buxi carbonibꝰ tritis. Ex istis cõfessa, aut certe uerisilia ponemꝰ, sicut & lethargũ olfactoriis excitari. Inter ea fortassis mustellę testiculis ĩueteratis, aut iocinere usto. His quoq; pulmonẽ pecudis calidũ circa caput adalligari putãt utile. In q̃rtanis medicinę clinice ꝓpe modũ nihil pollet. Quãobrem plura eoꝝ remedia ponemus. Primumq; eum quẽ adalligari iubẽt puluerẽ, in quo se accipiter uolutauerit lino rutilo ĩ linteolo. Canis nigri dẽtẽ longissimũ. Pseudopheceu uocãt uespã, quę singularis uolitat. Hanc sinistra manu appręhensam subnectunt. Alii uero quã quis eo anno uiderit primã. Viperę caput abscisum in linteolo, uł cor uiuẽtis exẽptũ. Muris rostellũ auriculasq; sũmas roseo panno, ip̃mq; dimittũt. Lacertę uiridis uiuę dextrũ oculũ effossũ mox cũ capite suo deciso in pellicula caprina. Scarabeus q pilulas uoluit. Propter hũc ęgypti magna ps Scarabeos ĩter nũmĩa colit curiosa. Appionis interp̃tatiõe qua colligit solis operũ silitudinẽ huic aĩali eẽ ad excusandos gẽtis suę ritus. Sed & alium adalligãt magi, cui sũt cornicula reflexa sinistra manu collectũ. Tertiũ qui uocat fullo albis guttis dissectũ utriq; lacerto adalligant. Cętera sinistro, cor anguiũ sinistra manu exẽptũ uiuẽtibus. Scorpionis caudę q̃ttuor articulos cũ aculeo pãno nigro, ita ut nec scorpionẽ dimissum, nec eum qui alligauerit, uideat ęger triduo. Post tertiũ circũitũ id cõdat. Erucã in linteolo ter lino circũdãt, totidẽ modis ad singulos dicẽres, quare faciãt qui medebunt. Limacẽ in pelliculaz uel quattuor limacũ capita ꝓcisa harũdine. Multipedã lana inuolutã. Vermiculos ex qbus tabani fiunt, anteq̃ pennas germinẽt. Alios e spinosis fruteris lanuginosos. Quidã ex illis q̃ternos inclusos iuglandis nucis putamine adalligãt. Cochleasq; quę nudę ĩueniũt. Stellionẽ inclusum capsulis subiiciunt

capiti,& sub decessu febris emittũt.Deuorari aũt iubent cor mergi marini sine ferro exẽptũ,inueteratũq; cõteri,& in calida aqua bibi.Corda hirundinũ cũ melle.Alii fimũ drachma una in lactis caprini uel ouilli,uel passo cyathis tribus ante accessiones.Sũt qui totas censeãt deuorãdas.Aspidis cutẽ pondere sexta parte denarii cum pipere pari modo parthorũ gentes in remediũ q̃rtanæ bibunt.Chrysippus p̃hus tradidit phryganion adalligatũ remedio esse quartanis.Quod esset animal nec ille descripsit,nec nos inuenimus qui nouisset.Demonstrandum tamẽ fuit a tam graui auctore dictum,si cuiusq̃ cura efficacior esset ad inquirendũ.Cronicis carnes esse,& nidũ illinere in lõgissimis morbis utilissimũ putant.Et in tertianis fiat potestas experiẽdi,q̃m misceria ✤ copia spei deiecta,anne aranei quẽ lycon uocant tela.cũ ip̃o specu toto resina cæraq; ĩposita utrisq; temporibus & fronti prosit.Aut ipse calamo adalligatus q̃liter & aliis febribus prodesse tradiẽ.Item lacerta uiridis adalligata uiua ĩ eo uase quo cibũ capiat.Quo gñe & recidiuas frequẽter abigi affirmãt Hydropicis oesypũ ex uino addita mirrha modice potui datur nucis auellanæ magnitudĩe. Aliq adduut & anserinũ adipem,& oleum myrtũ.Sordes ab uberibus ouiũ eundem effectum habenr. Item carnes inueteratæ herinacei sumptæ.Vomitus quoq; canũ illitus uentri aquam trahere promittiẽ.Igni sacro medeẽ oesypũ cũ pompholyge & rosaceo Ricini sanguis.Vermes terreni ex aceto illiti.Gryllus cõtritus ĩ manib⁹.Quo genere p̃stat,ut qui id fecerit anteq̃ ĩcipiat uitiũ,toto eo anno careat.Oportet aũt eũ ferro cũ terra cauernæ suæ tolli.Adeps anseris . Viperæ caput aridũ asseruatũ & combustũ,dein ex aceto impositũ.Senectus serpentũ ex aqua illita a balneo cũ bitumine & seuo agnino.Carbũculus fimo colũbino deleẽ per se illito,uel cũ lini semine ex aceto mulso.Itẽ apibus quæ in melle sunt inmortuæ ĩpositis.polẽtaq; ĩposita insp̃sa,Si uerẽdis , fit cæterisq; Ibi ulceribus occurrit e melle oesypũ cum plumbi squamis.Itẽ fimũ pecudũ incipientib⁹carbũculis,Tubera & quæcũq; molliri opus sit efficacissime anserino adipe curanẽ . Idem præstat & gruũ adeps.Furũculis mederi dicitur araneus si priusq̃ nomineẽ sit impositus,& tertia die solut⁹ . Mus araneus pendens enecat⁹ sic ut terram nec postea attigat,ter circũdat⁹furũculo toties expuẽtib⁹ medente,& cui medebiẽ.Ex gallinaceo fimo quod est rufum maxime recens illitũ ex aceto.Vẽtriculus ciconiæ ĩ aq̃ decoct⁹.Muscæ ipari nũero ĩfricatæ digito medico.Sordes ex pecudũ auricul'. Seuũ ouiũ uetus cum cinere e capillis muleirũ .Seuũ arietis cũ cinere *punici,& salis pari pondere.Ambustis capitum canis cinis medetur.Item glyriũ cum oleo.Fimũ ouiũ cum cæra cõmixtum Muriũ cinis & cochleaꝝ.Eoq; sic,ut ne cicatrix quidẽ appareat.Item adeps uiperinus. Fimi colũbini cinis ex oleo illitus cyprino.Neruoꝝ nodis medeẽ capitis uiperini cinis ex oleo cyprio illit⁹. Terreni uermis cinis cũ melle illit⁹ etiã dolores tollit.Itẽ amphisbena mortua adalligata. Adeps uulturinus cũ uentre arefactus cõtritusq; cũ adipe suillo inueterato.Cinis e capite bubonis ĩ mulso potus cũ lilii radice,si magis credim⁹.In cõtractione neruoꝝ caro palũbina in cibis p̃dest & inueterata.Herinacei spasticis.Item mustellæ cinis.Serpentiũ senect⁹ĩ pelle tauria adalligata spasmos fieri p̃hibet.Opisthotonicis milui iecur aridũ tribus obolis ĩ aquæ mulse cyathis trib⁹potũ Reduuias & quæ ĩ digitis nascũẽ pterygia tollũt canini capitis cinis aut uulua decocta ĩ oleo sup illito butyro ouillo cum melle.Itẽ folliculus cuiuslibet aĩalis fellis,Vnguiũ scabriciã cãtharides cum pice tertio die solutæ,aut locustæ frictæ cum seuo hircino.Secudũ seuum. Aliq miscẽt uiscũ & porrulacũ,uel æris florem,ita ut tertio die soluant.Sanguinẽ sistit e naribus seuũ ex omẽto pecudum illitum.Itẽ coagulum ex aq̃ maxie agninum subditum uel ĩfusum.etiã si alia nõ prosint. Adeps anserinus cum butyro pari pondere pastilis ingestus. Cinis Cochleaꝝ terrenaꝝ . Sed & ipsæ extractæ testis.Enaribus fluentẽ sanguinẽ sistũt cochleæ cõtritæ frõti illitæ.Aranei telæ sup positę.Gallinacei cerebellum,uel sanguis p̃fluuia a cerebro.Itẽ colũbinus sanguis ob id seruatus cõcretusq;.Si uero ex uulnere imodice fluat fimi caballini cum putaminibus ouoꝝ cremati cinis ĩpositus mire sistit.Et uulneribus medenẽ oesypum cũ ordei ciere & erugine ęquis p̃tibus.Ad carcinomata ac serpẽtia quoq; ualet.Erodit & ulceꝝ margines.Carnesq; quæ excrescunt ad æq̃litatẽ redigit.Explet quoq;,& ad cicatricẽ p̃ducit.Magna uis & ĩ cinere pecudum fimi ad carcinomatã addito nitro,aut ex ossib⁹ fœminum agninoꝝ,maxĩe ĩ his ulcerib⁹ quæ cicatricem non trahunt.Magna & pulmonib⁹ præcipue arietum.Excrescentes carnes ĩ ulcerib⁹ ad æqualitatẽ efficacissime reducũt.Fimo quoq; ip̃o ouiũ sub testa calefacto & subacto tumor uulneꝝ sedaẽ.Fistulæ purganẽ sananẽ.Itẽ epinyctides.Summa uero uis in canini capitis cinere. Excrescentia omnia spodii uice erudit ac p̃lanat.Itẽ murino fimo eroduntẽ . Item mustellæ fimi cinere. Duricias ẽt in

✤ Eius erit copia spei de tecto.

**Pumicis.*

alto ulcerꝝ & carcinomata ꝑsequũ multipeda trita.admixta resina terebinthina & sinopide. Eadēq; utilissima sunt in his ulceribus q̃ uermibus periclitanꝰ.Quin & uermiũ ipsoꝝ genera mirandos usus habet.Cosses qui in ligno noscunꝰ sanãt ulcera oĩa.Nomas uero combusti cum pari pondere anisi,& ex oleo illiti.Vulnera recẽtia cõglutiãt terrẽi,adeo ut neruos quoq; abscissos illitis solidari ĩfra septimũ diẽ Democritꝰ ꝑsuaserit.Itaq; in melle seruãdos censet.Cinis eorum margines ulcerꝝ duriores absumit cũ pice liq̃da uel simblio melle.Quidã arefactos in sole ad uulnera ex aceto utunꝰ,nec soluunt nisi biduo intermisso.Eadẽ ratio & terrenaꝝ cochleaꝝ est, quæ tusæ & impositæ recentia uulnera cõglutinant,& nomas sistunt,q̃ nõ adhærẽt.Herpes quoq; animal a græcis uocatur,quo præcipue sananꝰ quæcunq; serpunt.Cochleæ quoq; prosunt cum testis suis tusæ cum myrrha quidem & thure etiam præcisos neruos sanare dicunꝰ.Draconum quoq; adeps siccatus sole magnopere prodest.Item gallinacei cerebrũ recẽtibus plagis sale uiperino in cibo sumpto Tradunt & ulcera tractabiliora fieri,& sanari celerius.Antonius Musa medicꝰ cũ incidisset insanabilia ulcera,uiperas edẽdas dabat,miraq; celeritate persanabat.Tryxaliđũ cinis margines ulcerum duros aufert cum melle.Item fimꝰ colũbinus cum arsenico & melle ea quæ erodẽda sunt,Bubonis cerebro cũ adipe anserino mire uulnera dicunꝰ glutinari.quæ uocanꝰ cacoethe. Cinis etiã fœminũ arietis cum lacte muliebri diligẽter prius elutꝰ linteolis sanat.Vlula quoq; auis cocta ĩ oleo,cui liquato miscetur butyꝝ ouillũ & mel,ad ulcera sanãda ualet. Vlcerꝝ labia duriora apes in melle emortuæ emolliũt.Et elephantiasin sanguis & cinis mustellæ. Verberꝝ uulnera atq; uibices pellibus ouiũ recentibus ĩpositis oblitteranꝰ.Articuloꝝ fracturis cinis fœminũ pecudis peculiariter medeꝰ.Efficaciꝰ cum cæra.Idẽ medicamentum fit ex maxillis simul ustis,cornuq; ceruino & cæra mollita rosaceo.Ossibus fractis caninũ cerebꝝ linteolo illito suppositis lanis, q̃ subinde subfundanꝰ fere.xiiii.diebus solidat.Nec tardius cinis syluestris muris cum melle,aut cum uermium terrenoꝝ cinere.Qui etiam ossa extrahit.Cicatrices ad colorẽ reducit pecudum pulmo præcipue ex ariete seuum ex nitro Lacertę uiridis cinis.Vernatio anguiũ ex uino decocta.Fimũ colũbinũ ex melle.Item uitiligenes albas ex uino.Ad uitiliginẽ & cantharides cũ rutæ folioꝝ duabꝰ partibus in sole,donec formicet cutis,tolerandæ sunt.Postea fouere,oleoq; pungere necessarium iterũq; illinire,idq; diebꝰ pluribꝰ facere cauentes exulceratiõẽ multam.Ad easdem uitiligines, & muscas illini iubent cum radice lapathoꝝ.Gallinarum fimum cãdidum seruatum ĩ oleo uetere cornea pyxide.Vespertilionũ sanguinẽ.Fel herinacei ex aq̃.Ad scabiẽ uero bubonis cerebꝝ cũ aphronito.Sed ante oĩa sanguis caninꝰ.Sedãt prutitum cochleæ minutæ,latæ,cõtritæ,illitę.Harundines & tela quãq; alia extrahẽda sunt corpi,euocat mus dissectus ĩpositꝰ. Præcipue uero lacerta dissecta,& uel caput eiꝰ tm̃ cõtusum cum sale ĩpositum.Cochleæ ex his q̃ gregatim folia sectanꝰ cõtusæ ĩpositæq; cum testis,& ea quæ mãdunꝰ exemptę testis.Sed cũ leporis coagulo efficacissime.Ossa anguiũ eundẽ cũ coagulo cuiuscũq; q̃drupedis ĩtra tertiũ diẽ approbant effectum.

Ad muliebria mala medenda,& conceptus maturandos. Cap.iiii.

LAudanꝰ & cãtharides tritæ cũ farina hordeacea.Muliebribꝰ malis mẽbranæ a partu ouiũ ꝑficiunt,sicut in capris retulimus.Fimum quoq; pecudum eosdẽ usus habet. Locustaꝝ suffitu strãguriæ maxime mulierum iuuaꝰ. Gallinaceoq; testes subinde si a conceptu edat mulier,mares in utero fieri dicunꝰ.Partꝰ cõceptus histricum cinis potꝰ cõtinet. Maturat caninũ lac epotum.Euocat mẽbrana e canum secundis,si terrã nõ attigerit.Lũbos parturientiũ potꝰ lactis. Fimum murinum aq̃ pluuia dilutũ mãmas mulieꝝ a partu tumescẽtes reficit. Cinis herinaceoꝝ cum oleo punctaꝝ custodit ꝑtus cõtra abortꝰ.Faciliꝰ enitunꝰ quæ fimũ anserinum cum aquæ cyathis duobꝰ sorbuere.Aut ex utriculo mustellino ꝑ genitale effluẽtes aq̃s.Vermes terreni illiti in ceruices & scapulas,ne uerui doleãt ꝑstãt.Grauidis secũdas pellũt ĩ passo poti.Iidem per se impositi,mãmaꝝ suppuratiões cõcoquunt & aperiũt extrahũtq;,& ad cicatricẽ ꝑducunt . Lac deuocãt poti cũ mulso.Inueniunꝰ & ĩ gramie uermiculi q̃ adalligati collo cõtinẽt partũ. Detrahũꝰ ãt sub ꝑtu,alias eniti nõ patiunꝰ.Cauẽdum ẽt ne ĩ terrã ponanꝰ. Cõceptꝰ quoq; causa danꝰ in potu q̃ni aut septeni.Cochleæ in cibo sumptæ accelerãt partum.Item cõceptum impositæ cum croco. Eædẽ ex amylo & tragacantho illitæ, ꝓfluuia sistunt.Prosunt & purgationibꝰ sumptæ ĩ cibo, & uuluã auersam corrigũt cũ medulla ceruina,ita ut uini cochleæ denarii põdꝰ addaꝰ & cypri.Inflatiões quoq; uuluaꝝ discutiũt exẽptæ testis,tritæq; cum rosaceo.Ad hoc astypaleicæ maxime eliguꝰ.Alio modo Africanę binę cũ fœno græco,quod tribꝰ digitis capiaꝰ additis mellis cochlea

ribus quattuor. Illinunt aluo prius irino succo perunctę. Suut & minutæ lõgæqꝫ cãdidę cochleæ passim oberrãtes. Eæ arefactæ sole in tegulis, tusæqꝫ i farina miscent lométo æqs portionibꝰ. Cã doréqꝫ & leuoré corpi afferũt. Scabẽdi desideria tollũt minutæ & latæ cũ poléta. Viperã mulier prægnans si trãscéderit, abortum faciet. Item amphisbenã mortuã dũtaxat. Nam uiuam habẽtes in pyxide impune trãseuut, etiã si mortua sit. Atqꝫ adseruata partꝰ faciles præstat, uel mortua. Mirum si non adseruatã transcéderit grauida innoxiã fieri, si ꝓtinus transcédat adseruatã. Anguis inueterati suffitus méstrua adiuuãt, Auguiũ seuectus adalligata lumbis facilliores partus facit ꝓtinus a puerperio remouenda. Dant & in uino bibédũ cũ thure. Aliter sumpta abortũ facit. Baculꝰ quo angui rana excussa sit parturieutes adiuuat. Tryxalidũ ciuis illitus cũ melle purgationes. Ité araneus qui filum deducit ex alto, capi debet manu caua, tritusqꝫ admoueri quod si redeunté ꝑhenderit, iuhibebit idé purgatiões. Lapis Aetites in aquilæ reptus nido custodit partus cõtra oés abortuũ insidias. Péna uulturina subiecta pedibus adiuuat parturiẽtes. Ouũ corui grauidis cauédum constat, quoniã transgressus abortus asperos facit. Fimũ acciptris i mulso potum uidet fœcundas facere. Vuluaꝝ duritias & collectiões adeps anseriuus, aut cygni emollit. Mãmas a partu custodit adeps anseris cũ rosaceo & araneo. Phryges & lycaoues mãmis puerꝑio uexatis iuuenere otidũ adipé utilem essc & in his quæ uulua strangulent, & blattas illiuũt. Ouoꝝ perdicis putaminũ cinis cadmiæ mixtus & cæræ staures mãmas seruat. Putãt & ter circũdatas ouo perdicis nõ inclinari. Et si sorbeant eadé. fœcunditaté facere, lactis quoqꝫ copiã. Cum anserino adipe perunctis mãmis dolores minuere. Molas uteri rumpere. Scabiem uuluaꝝ sedare, si cũ cimice trito illinant. Vespertilionũ sanguis psilothri uim habet, sed malis pueroꝝ illitus nõ satis ꝓficit, nisi erucæ uel cicutæ semeu postea inducat. Sic eñ aut in totum tollunt pili, aut non exceduut lauugiuem. Idé & cerebro eoꝝ profici putãt. Est ãt duplex: rubẽs utiqꝫ & candidũ. Aliqui sanguiné & iecur eius ammiscent. Quidã in tribus heminis olei discoquũt uiperã exéptis ossibꝰ & psilothri uice utunt. euulsis prius pilis quos renasci nolũt, Fel herinacei psilotħꝝ est utiqꝫ mixto cerebro uesptilionis. & lacte caprino. Ité ꝑ se cinis cũ lacte. Canis primi partus euulsis pilis quos renasci uolũt, uel nõdum natis perunctis partibus, alii nõ surgunt. Idem euenire tradit sauguine ricini euulsi caui. Ité hirundinino sanguiue uel felle.

Promiscuæ medicinæ, Cap. y.

OVis formicaꝝ supcilia denigrari cũ muscis tritis tradũt. Si ucro oculi nigri uascétiũ placeant, soricé prægnanti edendum. Capilli ne canescant, uermium terrenoꝝ ciuere præstari admixto oleo. Infantibus qui lacte concreto uexantur, præsidium est anguinũ coagulũ ex aqua potũ, Aut si uitium coagulato lacte acciderit, discutitur coagulo ex aceto dato. Ad dentitionem cerebrum pecoris utilissimũ est. Ossibus iu caniuo fimo inuentis adustio infantium, quæ uocatur siriasis adalligatis emendat. Ramices iusantiũ lacertæ uirides admotæ dormiẽtibꝰ morsu emendant. Postea harundini adalligatæ suspéduntur in fumo. Traduntqꝫ pariter cum ea expirãte sanari infanté. Cochleaꝝ saliua illita infantiũ oculis, palpebras corrigit gignitqꝫ Ramicosis cochleaꝝ cinis cũ thure ex oui albi succo illitus per dies. xxx. medetur. Inueniuut i coruiculis cochleaꝝ harenaceæ duriciæ. Eæ dentitioné facilem ꝑstant adalligatæ. Cochlearũ inauiũ ciuis admixtus cæræ ꝓcidentiũ interaneoꝝ partes extremas prohibet. Oportet aũt cineri misceri sanié punctis emissam e cerebro uiperæ. Cerebꝝ uiperæ illigatũ pelliculæ dẽtitiones adiuuat. Ad ideꝫ ualent & grandissimi deutes serpentiũ. Fimũ corui laua adalligatum infantiũ tussi medet. Vix é serio cõplecti quædã uon omittenda tamé, quia sunt prodita. Ramici iusautiũ lacerta mederi iubent. Marem hanc prehendi. Id intelligi & quod sub cauda unã cauernã habeat. Id agendũ ut per aurum; aut argeutũ, aut ostrũ mordeat uitiũ. Tum in calice nouo illagat, & in fimo pouit. Vrina infantiũ cohibet muribus elixis in cibo datis. Scarabeoꝝ cornua grãdia denticulata adalligata in his amuleti naturã obtinẽt. Bouis capiti lapillũ tradũt inesse, qué ab eo expui si uecé timeat inopinatis præciso capite exéptũ adalligatũqꝫ mire ꝓdesse deutitioni. Ité cerebrum eiusdem ad eundé usum adalligari iubent. Et limacis lapillũ siue ossiculũ quod inueuit in dorso. Magnifice iuuat & ouis cerebꝝ giugiuis illitũ. Sicut aures adeps anseriuus cum ocimi succo iꝑositus. Sunt uermiculi in spinosis herbis aspi. lanuginosi. Hos adalligatos ꝓtinꝰ mederi tradũt infantibꝰ, si qd ex cibo hæreat. Sõno allicit oesypũeũ myrrhę momeuto in uiui cyathis duobus dilutũ, uel cum adipe anseriuo uiro & myrtite. Auis cuculꝰ leporina pelle adalligatꝰ. Ardeolę rostrũ in pelle asini

na fronti adalligatũ

na fronti adalligatū. Putant & per se rostrū eiusdē effect⁹ esse uīo collutū. E diuerso somnū arcet uespertilionis caput aridū adalligatū. In uria uirili lacerta necata uenerem eius qui fecerit cohibet. Nam inter amatoria esse magi dicunt. Inhibet & fimū cochleæ & columbinū cū oleo & uīo potum Plumōis uulturini dextræ ptes ueneré cōcitát uiris adalligatæ gruis pelle. Item filutea ex ouis qnq₃ columbaꝝ admixta adipis suilli denarii pondere ex melle sorbeant. Passeres in cibo uł oua eoꝝ. Gallinacei dexter testis arietia pelle adalligat⁹. Ibicū cineres cū adipe anseris & irino p unctis si cōceptus sit ptus cōtinere. Cōtra ihibere ueneré pugnatoris galli testicl'is anserino adipe illitis adalligatisq₃ pelle arietina tradūt. Itē cuiuscūq₃ galli gallinacei, si cū sāguie gallinacei lecto subiiciant. Cogūt cōcipere iuitas feiæ ex cauda mulæ, si iunctis inter se colligent in coitu. Qui i uriuā canis suā ingesserit dicit ad ueneré pigrior fieri. Miꝝ & de stellionis cinere (si uerum est) in linamento inuolutū in sinistra manu ueneré stimulare. Si trāsferat in dextrā ihibere. Item uespertilionis sanguiné collectū flocco suppositūq₃ capiti mulierū libidinem mouere, aut anseris linguā in cibo uel potione sumptā. Phthiriasen a toto cope pota mébrana senectutis anguiū triduo inhibet. Ac seruū exépto caseo potū cū exiguo sale. Caseos in cerebrū mustellæ coagulo addat, negant corrūpi uetustate, aut a murib⁹ attingi. Eiusdēq₃ mustellæ cinis si detur offa gallinaceis pullis & colūbinis rutos esse a mustellis. Iumētoꝝ urinæ tormina uespertilione adalligato finiūt. Vermicatio ter circūlato uerendis palūbo mirū dictu palūbis emissus morit, iumentūq₃ liberat confestim. Ebriosis oua noctuæ per triduū data in uino, tediū eius adducūt. Ebrietaté arcet pecudū assus pulmo præsūptus. Hirundinis rostri cinis cum myrrha tritus, & in uino quod bibat inspersus, securos præstabit a temulétia. Inuenit hoc Horus Assyrioꝝ rex. Præter hæc sūt notabilia animaliū ad hoc uolumen pertinentiū. Gromphenā autem in Sardinia narrant grui similē ignotā iā etiam sardis, ut existimo. In eadē puincia est Ophion ceruis tantū pilo silis, nec alibi nascēs. Iidē auctores noiauere Sirulugū. Quod nec quale esset animal, nec ubi nasceret tradiderunt. Fuisse quidem non dubito, cum & medicinæ ex eo fiunt demonstratæ. M. Cicero tradit animalia byturos uocari, qui uites in Campania rodant.

De miraculis quarundam bestiarum. Cap. vi.

Reliq̄ mirabilia ex his quoq₃ dicem⁹. Non latrari a cane mēbranā ex secūdis canis habētem, aut leporis fimū uel pilos tenenté. In culicum genere muliones non amplius q̄ uno die uiuere. Eosq₃ q arborarii pici rostrū habeāt, & mella eximāt, & ab apibus non attingi. Porcos sequi eos a qbus cerebꝝ corui acceperint in offa. Puluere in quo se mula uolutauerit corpori inspsum mitigare ardores amoris. Sorices fugari, si unus castratus emittat. Anguina pelle & sale, & farre cū serpillo cōtritis uno die, deiectisq₃ cū uino in fauces bouum uua maturescēte, toto anno eos ualere. Vel si hirundinū pulli tres tribus offis dent. Puluere e uestigio anguiū collecto, sparsas apes i aluearia reuerti. Arietis dextro teste pligato oues tantū gigni. Nō lascessere in ullo labore qui neruos ex alis & crurib⁹ gruis habeāt. Mulas nō calcitrare cū uinū biberint. Vngulas tantū mularū repertas, neq₃ aliam ullam materiam quæ non perrodet a ueneno Stygis aquæ, cum id daudū Alexandro Magno Antipater mitteret memoria dignum est magna Aristotelis isfamia excogitatū. Nunc ad aquatilia reuertemur.

CAII PLYNII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER. XXXI. PROOEMIVM.

Medicinæ ex aquatilibus. Aquarū mirabilia, Cap. I.

Quatiliū sequunt in medicina bñficia, opifice natura in illis qdem cessante & perundās fluctusq₃ ac reciprocos æstus amniūq₃ rapidos cursus improbas exerente uires. Nusq̄ potentia maiore si uerum fateri uolumus. Quippe hoc elemētū cæteris oibus imperat. Terras deuorāt aq̄. Flāmas necāt. Scandūt i sublime, & cœlū quoq₃ sibi uendicāt. Ac nubiū obtentu uitalē spm̄ strāgulant. Quæ cā fulmina edidit, ipso secū discordāte modo. Quid esse mirabilius pōt aqs in cœlo stātibus? At illæ ceu paꝝ sit i tantā puenire altitudiné, rapiūt eo secum pisciū examina. Sæpe etiam lapides subeūt portātes aliena pōdera. Eædem cadentes oīm terra nascētiū cā fiunt, prorsus mirabili natura. Si qs uelit reputare ut fruges gignāt, arbores fruticesq₃ uiuāt in

cœlũ migrare aquas,aĩamq; etiã herbis uitalẽ inde deferre uicta confessione. Oĩs quoq; terræ uires aquarũ esse beneficii.Quapropter ante oĩa ipsarum potentiæ exẽpla ponemus.Cunctas enim quis mortalium enumerare queat?

De differentia aquarum medicinis,& obseruationibus.cclxvi. Cap.ii.

EMicant benigne passimq; in plurimis terris alibi frigidæ, alibi calidæ,alibi iunctæ,sicut in tarbellis equitanica gente.Enix in pyrenæis mõtib⁹ tenui ĩteruallo discernẽte.Alibi tepidæ gelidæq; auxilia morboꝝ conferentes.Et e cunctis aĩaliũ hoĩum tñ causa erũpẽtes. Augẽt numerũ deoꝝ noĩbus uariis urbesq; cõdunt,sicut puteolos in Campania,Statielas in Liguria,Sextis in Narbonẽsi ꝓuincia.Nusq̃ tñ largius q̃ in baiano sinu,nec pluribus auxiliandi gñibus.aliæ sulphuris,aliæ alumis,aliæ salis,aliæ nitri,aliæ bitumis,nõnulla ẽt acida salsaue mixtura.Vapor quoq; ipo aliq̃ ꝓsunt.Tantaq; eis est uis,ut balneas calefaciãt,ac frigidã ẽt ĩ solis feruore cogant q̃ in Baiano Possideanæ uocant,noĩe accepto a Claudii cæsaris libero.Obsonia quoq; ꝑcoquũt. Vaporãt & in mari ipo q̃ Licinii Crassi fuere.Mediosq; inter fluctus existit aliqd ualetudini salutare.Iã generati neruis ꝓsunt pedibusue aut coxendicib⁹,aliæ luxatis fractisue.Inaniũt aluos.Sanãt ulcera.Capiti auribusq; priuati medent.Oculis uero ciceronianæ.Digna memoratu uilla est ab auerno lacu puteolos rẽdẽtibus ĩposita littori,celebrata porticu ac numero.Quã & uocabat M.Cicero Academiã ab exẽplo Athenaꝝ, ibi cõpositis uolumĩb⁹ eiusdẽ noĩbus. In q̃ & monumẽtũ sibi istaurauerat.Ceu uero nõ & ĩ toto terraꝝ orbe fecisset.Hui⁹ in ꝑte pria exiguo post obitũ ipsi⁹ Antistio uetere possidẽte eruperũt fontes calidi perq̃ salubres ocłis celebrati carmine Laureæ Tulli qui fuit e liberis eius.Vt ꝓtinus noscat etiã ministerium eius haustus ex illa maiestate. Ponam enim ipsum carmen dignũ ubiq;,& non ibi tantũ legi.

Quod tua Romanæ uindex clarissimæ linguæ
Sylua loco melius surgere iussa uiret.
Atq; academiæ celebratam nomine uillam
Nunc reparat cultu sub potiore uetus.
Hic etiam apparent lymphæ nõ ante repertæ.
Languida quæ infuso lumina rore leuant.
Nimirum locus ipse sui Ciceronis honori
Hoc dedit,hac fontes cum patefecit ope.
Vt quoniam totum legitur sine fine per orbem.
Sint plures oculis quæ medeantur aquæ.

In eadẽ Cãpanię regione Sinuessanæ aquæ sterilitatẽ fœminarũ & uirorũ insaniã abolere ꝓdũtur. In ænaria insula calculosis mederi. Et q̃ uocat Acidula ab Teano Sidicino q̃ttuor M.passuũ frigida.Item in Stabiano quæ dimidia uocat,& in Venafrano ex fonte acidulo.Itẽ cõtingit ĩ Velino lacu potantibus.Itẽ in Syriæ fonte iuxta Taurũ montẽ,Auctor est.M.Var.Et ĩ Phrygię Gallo flumine Callimachus.Sed ibi ĩ potãdo necessarius modus,ne lymphatos agat.Quod ĩ ethiopia accidere his q e fonte rubro biberint Ctesias scribit, iuxta Romã ablulæ aquæ uulnerib⁹ medẽt Prægelidæ eæ.Sed subcutilæ in Sabinis gelidissimæ suctu quodã corpa inuadunt,ut ꝓpe morsus uideri possit Aptissimæ stomacho,neruis,uniuerso corpi.Thespieorũ fons cõceptus melioribus repręsentat.Item in Arcadia flumẽ elatum.Custodit aũt portũ Linus fons in eadẽ Arcadia abort⁹ fieri nõ patit.E diuerso in Pyrrha flumen qd ✣ aphrodisũ uocat,sterilis facit.Lacus Amphion uitiligines tollit,Varro auctor est Titium quendã prætura functũ marmorei signi faciem habuisse ꝓpter id uitium.Cidnus Ciliciæ amnis podagricis medet,sicut apparet in epl'is Cassii Parmensis ad M.Antoniũ.Cõtra aquaꝝ culpã in Troezene oĩm pedes uitia sentiunt.Tungri ciuitas Galliæ fontẽ habet insignẽ plurimis bullis stilantẽ,ferrugenei saporis qd ipm nõ nisi in fine potus intelligit.Purgat hic corpa.Tertianas febres discutit,calculorũq; uitia.Eadẽ aqua igne admoto turbida fit.Ad postreꝰ rubescit.Leucogei fontes inter Puteolos & Neapolim oculis & uulneribus medent.Cicero in admirandis posuit Reatinis tantũ paludibus ungulas iumẽtoꝝ ĩdurari. Eudic⁹ ĩ hestiæa Euthice fõtes duos tradit eẽ,Cerõẽ,ex quo bibẽtes oues nigras fieri,Mellẽ,ex quo albas exutroq; aũt uarias.Theophrast⁹ ĩ thuriis Chrathin candorẽ facere.Sybarim nigriciã bobus ac pecoribus.Quin & hoĩes sentire differẽtiã eam.Nã qui Sybarim bibant,nigriores esse durioresq; & crispo capillo.Qui ex crathide cãdidos,mollioresq; ac porrecta coma.Itẽ in Macedonia q̃ uelit sibi candida

✣ Amphrysũ.

sibi candida nasci ad haliachmon ducere. Quæ nigra aut fusca ad axium. Idem oia fusca qbusdā in locis tradit nasci, & fruges quoq; sicut ī Messapiis. At ī lusis Arcadiæ quodā fonte mures terrestres bibere & conuersari. Erythris aloes amnis pilos gignit in corpibus. In bœotia ad tropheniū deū iuxta flumen Orchomeon duo sunt fontes, quoꝝ alter memoriā, alter obliuionē affert, inde nominibus inuētis. In Sicilia apud opidū lusū riuus fluit unus, ex quo bibētiū subtiliores sensus fieri. Varro tradit. In Cea īsula fontē esse q hebetes facit. Zamę ī Africa ex quo canoras uoces. Vinū tedio uenire his q ex Clitorio lacu biberit. At Eudox⁹ & Theopōpus inebriari fontibus his quos diximus asserūt. Mutian⁹ Andriæ fonte Liberi pris statis dieb⁹ septenis eiusdē dei uinū fluere. Si auferat e cōspectu tēpli sapore in aquā transeunte. Polyclyt⁹ explere olei uicē iuxta solos Ciliciæ fontē. Theophrastus hoc idē fieri in æthiopia eiusdē uirtutis fonte lycos in Indiæ terris fontē eē cuius aqua lucernę ardeant. Idem ecbatanis tradit. Theopōpus in Scorusis lacū esse dicit, qui uulneribus medet. Iuba in troglodytis lacū insanū malefica uiappellatū, ter die fieri amarū salsūq; ac deinde dulcē, totiensq; etiam nocte scatentem albis serpentibus uicenum cubitorum. Idem in Arabia quoq; fontē exilire tanta ui, ut nullū non pondus impactū respuat. Theophrastus Marsyæ fontē ī phrygia ad Celenaꝝ oppidū saxa egerere. Nō pcul ab eo duo sūt fontes Claeon & Gelon ab effectu græcoꝝ noim dicti. Cyzice fons Cupidinis uocat, ex quo potantes amorē deponere Mutianus credit. Crānone est fons calidus citra summū feruorē qui in uinū addit⁹ triduo calorem potionis custodit in uasis. Sūt & Mattiaci in germania fontes calidi trans rhenū, quorū haustus triduo feruet Circa margines uero pumicē faciūt aq. Quod si quis fide earere ex his aliquaa arbitrat, discat in nulla pte naturæ maiora esse miracula, q̄q̄ iter initia opis abūde multa retulim⁹. Ctesias tradit Siderim uocari stagnū ī Indis, ī quo nihil inatet, sed oia mergant. Celi⁹ apud nos auerno ita ēt folia subsidere. Varro aues q̄ euolauerint emori. Cōtra in africæ lacu Apuscidamo oia fluitāt, nihil imergit. Itē ī Siciliæ fonte Ephintia, ut Appion tradit. Et ī Medorū lacu puteoq; Saturni Neptuni fons limite trāsire solet in loca uicina portēdēs aliqd. Mitum quoq; est φ cum piscibus transit. Respōsa ab his petūt in colæ cibo, quē rapiūt annuētes. Si uero euentū negēt, caudis abigunt. Amnis Olachas in Bithynia Brictiū alluit, hoc est & tēplo & deo nomen, cui⁹ gurgite periuri notant pati uelut flāmā urentē. In Cātabria fontes tamarici in augurio habēt. Tres sūt octonis pedibus distantes. In unum alueū coeunt uasto amne. Singulis siccant duodecies diebus, aliquādo uicies citra suspitionem ullam aquæ, cum sit illis uicinus fons sine intermissione larg⁹. Dirūq; est non pfluere eos aspicere uolētibus, sicut pxime Lartio Licinio legato post præturam, post septē dies accidit. In Iudæa riuus sabbatis oibus siccat. Ediuerso miracula alia dira Ctesias ī Armenia scribit eē fōtē, ex quo nigros pisces illico mortē afferre in cibis. Quod ex citra Danubii ex ortū audiui, donec ueniat ad fontē alueo appositū, ubi finit id gen⁹ pisciū. Ideoq; ibi caput ei⁹ amnis intelligit fama. Hoc idem & in Lydia in stagno nympharū tradūt. In Arcadia ad pheneum aqua pfluit e saxis styx appellata, q̄ illico necat, ut diximus. Sed esse pisces puos in ea tradit Theophrastus letales & ipos, quod nō in alio genere mortiferoꝝ fontium. Necare aquas Theopōpus & in trechea apud cychros dicit Lycus in leontini tertio die si quisq̄ biberit. Varro ad soracten scripsit esse fontem, cuius sit latitudo q̄ttuor pedū, sole oriente cū exundare feruētī sem, a uc squæ gustauerint, iuxta mortuas facere. Nanq; & hæc insidiosa cōditio φ quædam etiā blandiunt aspectu, ut ad nonacrin Arcadiæ. Oino em̄ nulla deterrēt qualitate, sed hāc putāt nimio frigore esse noxiā, ut pote cum profluēs ipa lapidescat. Aliter circa Thessalica tempe quoniaʒ uisus oibus terrori est. Tradūtq; etiam æs ac ferrū erodi illa aqua. Profluit ut indicam⁹ breui spacio. Mirūq; siliqua syluestris amplecti radicibus fontem eum dicit semp florēs purpura Et q̄dam sui generis herba in labris fontis uiret. In Macedonia nō pcul ab Euripidis poetæ sepulchro duo riui cōfluūt alter salubertimi potus, alter mortiferi. In Perperenis fons est qui q̄cunq; rigat lapideā facit terrā Item calidæ q̄ in Euboea. Lebedon nāq; alluit riu⁹ ī quo saxa in altitudinē erescunt. In eurymenis deiectæ coronæ in fontē lapides fiūt. In collosis flumē ē, ī quo lateres cōiecti lapides extrahūtur. In scytetico metallo arbores q̄cunq; flumine alluunt. saxa fiunt cum ramis. Distillātes quoq; guttę in lapides durescūt, in antris corycíis, nā miezæ in Macedonia etiā pēdētes in ipsis cameris At in Corintho cū decidere in quibusdā speluncis utroq; modo colūnas faciūt, ut ī phansia Cherronesi rhodo in antro magno etiā discolori aspectu. Et hactenus cōtenti simus exemplis.

Silian Strabo.

Aleos Briazū.

chrytos.

rodiorum.

De qualitate aquarum in salubritate uel cōmoditate earum. Cap. iii.

QVerit inter medicos cui⁹generis aquę sint utilissimæ. Stagnantes pigrasq; merito dánant, utiliores quæ profluunt existimantes. Cursu enim percussuq; ipso extenuari atq; proficete. Eoq; miror cisternarú ab aliquibus maxime probari. Sed hi rationé afferunt, quoniam leuissima sit imbrium aqua, ut quæ subire potuerit ac pendere in aere. Ideoq; & niues præferunt imbribus, niuibusq; etiam glacies uelut ad infinitú coacta subtilitate. Leuiora em̃ hæc esse & glaciem multo leuioré aq̃. Hoꝝ sententiá refellere iterest uitæ. In primis em̃ leuitas illa dephédi aliterq̃ sensu uix potest, nullo pene mométopõderis aquis inter se distantibus. Nec leuitatis in pluuia aqua argumétú est subisse eá in cœlum, cum etiá lapides subire appat, cadensq; inficiat halitu terræ. Quo fit ut pluuiæ aquæ sordiú inesse plurimú sentiatur, citissimeq; ideo calefiat aqua pluuia. Niuem quidé glaciemq; subtilissimú elementi eius uideri miror, apposito grandinum argumento, e quibus pestilentissimú potum esse cõuenit. Nec uero pauci iter ipos e cõtrario, ex gelu ac niuibus insaluberrimos potus prædicant, quoniá exactú sit inde, quod tenuissimú fuerit. Minui certe liquoré oém cõgelatione depræhendit, & rore nimio scabié fieri. Pruina uredinem cognatis & niuis causis. Pluuias qđem aquas celerrime putrescere conuenit, minimeq; durare in nauigatiõe. Epigenes auté aquá q̃ septies putrefacta purgata sit phibet amplius nõ putrescere. Nam cisternas etiá medici confitent inutiles aluo duricias facientes facibusq; ét limi nõ aliis inesse plus, aut animalium quæ faciunt tedium confitendú habent. Nec statim amniú utilissimas esse, sicuti nec torrentiú ullius, lacusq; plurimos salubres maxime. Quædá igit & hui⁹generis aptissimæ aliæ alibi. Parthoꝝ reges ex Coaspe & Euleo tantú bibunt. Et q̃uis in lõginqua comitant illos. Et horum placere potú nõ quia sint amnes apparet, qm̃ nec e Tigri, nec Euphrate, nec e multis aliis bibunt. Limus aquaꝝ uitium é, si tamé idem amnis anguillis scateat, salubritatis indicium habet. Sicuti frigoris tineas in fonte gigni. Ante oia damnantur amaræ, & quæ scobem statim implent, qđ euenit troezene. Nam nitrosas atq; salmachidas & fæculentas in desertis rubrú mare petentes addita polenta utiles intra duas horas faciũt ipsaq; uescunt poléta. Damnant i primis fontes qui cœnú faciũt, quiq; malum coloré bibentibus referunt, & si uasa ære inficiunt, aut si legumine tarde percoquũt. Si liquatæ leuiter terrá relinquũt, decoctaq; crassis obducũt uasa crustis. Est etiánum uitium non fetidæ modo uerum oium quicq̃ recipiétis iucundú sit illud licet gratumq;, & ut sæpe ad uicina lactis accendens. Aquam salubrem aeri q̃simillimá eé oportet. Vnus in toto orbe traditur fons aquæ iucũde olentis in Mesopotamia Cabure. Fabulæ rationé afferunt, quoniá eo Iuno pfusa sit. De cætero aquaꝝ salubrium sapor odorue nullus eé debet. Quidam statera iudicant de salubritate, frustante diligétia, quádo perrarú est ut lenior sit aliq̃. Certior subtilitas inter pares melioré esse quæ calefiat refrigeretq; celerius. Quin exhaustá uasis ne manus pendant depositisq; in humú tepescere affirmát. Ex quo ná ergo genere maxime pbabilis cõtingit? Puteis nimirú, ut in oppidis cõstare uideo. Sed his qbus exercitationis ratio crebro haustu cõtigit, & illa tenuitas coláte terra. Salubritati hæc satis sunt. Frigori & opacitas necessaria. Vt quę cœlú uideát sup oia obseruatio una. Eadé & ad perénitaté pertinet, ut illa uado exiliat uena nõ e lateríb⁹. Nam ut tactu gelida sit, & etiá arte cõtingit. Si etiá expssa in altú, aut e sublimi deiecta uerberatu corripiat aera. In natando qdem spiritú cõtinentibus frigidior sentit. Eadem Neronis principis inuentú é decoq̃re aquá, nitroq; demissam in uineis refrigerare. Ita uoluptas frigoris cõtingit sine uitiis niuis. Oém utiq; decoctá utilioré eé cõuenit. Item calefactá magis refrigerari subtilissimo inuéto. Vitiosæ aquæ remediú est, si decoquat ad dimidias partes. Aqua frigida iniecta sistitur sanguis. Aestus in balneis arcet si quis ore teneat. Quæ sunt haustu frigidissimæ, nõ pinde & tactu esse alternante hoc bono multi familiari exéplo colligunt. Clarissima aquaꝝ oim toto orbe frigoris salubritatisq; palma pconio urbis. Martia é, inter reliqua deú munera urbis tributa. Vocabit hæc quondá Aufeia. Fons autem ipe Piconia. Oritur in ultimis mõtibus Pelignoꝝ. Transit Marsos & Fucinú lacum Romá non dubie petens. Mox specu mersa in Tiburtina se aperit. ix. milib⁹ passuú fornicibus structis pducta. Primus eam in urbé ducere auspicatus est Ancus Martius unus e regib⁹. Postea. Q. Martius rex i ptura. Rursusq; restituit. M. agrippa. Idé & uirginé adduxit ab octaui lapidis diuerticulo duo Milia pas. prænestina uia. Iuxta est herculaneus riuus, qué refugiés uirginis nomé obtinuit. Hoꝝ amniú cõparatione differentia supradicta depræhenditur cum quantú uirgo tactu tm̃ pstet Martia haustu. Quanq̃ utriusq; iampridé urbi periit uoluptas ambitiõe auaritiaq; in uillas ac suburbana ✣ detorquétib⁹ publica saluté. Non ab re sit querédi aquas iunxisse rõnem.

✣ Deco qntibus prior lec

rifſe rōnem. Reperiunť in cōuallibus maxime.& quodam conuexitatis cardine,aut mōtium radicibus. Multi ſeptētrionales ubi partes aquoſas exiſtimauere. Qua in re uarietaté naturæ apuiſe conuenit. In hircanis montibus a meridiano latere nō pluit. Ideo ſyluigeri ab aqlonis tātu parte ſunt. At Olympus oſſa parnaſus appēninus alpes undiq; ueſtiunť,amnibuſq; perfunduť. Aliqui ab auſtro ſicut in Creta albi montes. Nihil ergo in his pperuæ obſeruatiōis indicabiť. Aqrū ſunt notæ iuncus aut harundo,aut herba de qua dictum eſt. Multúq; alicui loco pectore icubās rana. Salix eñ erratica & alnus,aut uitex,aut edera ſponte pueniunt,& corriuatiōe aquæ pluuię in locū humiliorē e ſupioribus defluentis augurio fallaci. Certior mlto nebuloſa exhilatio eſt añ ortū ſolis longius intuētibus. Quod ex edito qdam ſpeculanť proni terram mento attingēte. Eſt & pecularis æſtimatio peritis tantū notata,quam feruentiſſimo æſtu ſequunť,dieiq; hoſtis ardētiſſimis,qualis ex quoq; loco repcuſſus ſplendeat. Nam ſi terra ſitiente humidior eſt ille,indubitata ſpēs promittiť. Sed tanta intētiōne oculoꝝ opus eſt ut indoleſcat. Quod fugiētes ad alia experimēta decurrūt loco in altitudinē pedū quiq; defoſſo. Olliſq; e figulino opere crudis, aut peruncta pelui ærea coopto lucernaq; ardēte cōcamerata frondibus. dein terra. Si figulinū humidū ruptūue,aut i ære ſūdor uel lucerna ſine defectu olei reſtincta,aut etiā uellus lanæ madidū repiať, nō dubię pmittunt aquas. Quidā & igne prius excolunt locū,tanto efficatiore uaſorum argumētō. Terra uero ipa pmittit candidātib⁹ maculis,aut tota glauci coloris, In nigra eñ ſcaturigines non fere ſunt perennes. Figularis creta ſemper adimit ſpes. Nec ampli⁹ puteū fodiunt coria terræ obſeruātes,ut a nigra deſcēdat ordo ſupradict⁹. Aq̄ ſemp dulcis i argilloſa terra,frigidior i toſo. Nanq; & hic probať. Dulces eñ leueſq; facit,& colando cōtinet ſordes. Sabulum exiles limoſaſq; pmittit. Glarea incertas uenas,ſed boni ſaporis. Sabulū maſculū & harena carbūculoſa certas ſtabileſq; & ſalubres. Rubra ſaxa optimas ſpeiq; certiſſimæ. Radices montiū ſaxoſę,& ſilex,hoc amplius rigētes. Oportet āt fodientibus humidiores aſſidue reſpōdere glebas,faciliuſq; ferramēta deſcēdere. Depreſſis puteis ſulphurata uel alluminoſa occurrētia putearios necāt. Expimētū huius periculi eſt demiſſa ardens lucerna ſi extinguať. Tūc ſecundū puteū dextra ac ſiniſtra fodiunť æſtuaria,quæ grauiorē illum halitū recipiant. Fit & ſine his uitiis altitudine ipſa grauior aer quē emendat aſſiduo linteoꝝ iactatu euentilando: cum ad aquam euentū eſt ſine harena opus ſurgitne uenæ obſtruanť. Quædā aquæ uere ſtatim incipiēte frigidiores ſunt,quaꝝ nō in altum origo eſt,hybernis eñ conſtant imbribus. Quædā canis ortu ſicut in Macedonia apparet. Vtrumq; ante oppidū pellam. Incipiente eñ æſtate frigida eſt paluſtris,dein maximo ęſtu in excelſioribus oppidi riget. Hoc & in chio euenit. Sili rōne portus & oppidi Athenis enneacrunos nymboſa æſtate frigidior eſt q̄ puteus in Iouis orru. At ille ſiccitatibus riget.

Aquarum ſubito naſcentium,aut deſinentium. Cap.iiii.

MAxime autē putei circa arctuꝝ. Nam ipſa æſtate deficiunt, oēſq; quartiduo eo ſubſidunt Iam uero multi hyeme tota,ut circa olympum fere primum aquis redeuntibus. In Sicilia quidem circa meſſanā & mylas hyeme in totum inareſcant fontes. Aeſtate exundant amnemq; faciunt. Appolloniæ in ponto fons iuſta mare æſtate tantū ſupfluit,& maxime canis ortu, partius ſi frigidior ſit æſtas. Quædā terræ imbribus ſicciores fiunt,uelut in Narnienſi agro. qđ admirandis ſuis inſeruit M. Cicero,ſiccitate lutum fieri prodens,imbre autem puluerem. Omnis aq̄ hyeme dulcior. Aeſtate aūt minus. Autumno minime. Minuſq; per ſiccitates. Neq; æqualis amnium plærūq; guſtus eſt. Magna aluei differentia. Quippe tales ſunt aquæ,qualis terra per quā fluunt. Qualeſq; herbaꝝ quas lauant ſucci. Ergo iidem amnes parte aliqua repiunť inſalubres. Mutant ſaporem & influentes riui ut boryſthenem uictiq; diluunť. Aliqui uero & imbre mutantur. Ter accidit in boſphero ut ſalſi deciderēt,necarētq; frumēta. Totiēs & Nili rigua pluuiæ amara fecere,magna peſtilētia ægypti. Naſcunť fontes deciſi plærūq; ſyluis,quos arboꝝ alimēta conſumebant. Sicut in hemo obſidēte gallos Caſſandro,cū ualli gratia ſyluas cecidiſſent. Plęrūq; uero dānoſi torrētes corriuanť detracta collib⁹ ſylua cōtinere nymbos ac digerere cōſueta. Et coli mouerıq; terram callūq; ſummæ cuti ſolui aquaꝝ intereſt. Prodiť certe in Creta expugnato oppido qđ uocabať Arcadia,ceſſaſſe fontes: amneſq; qui in eo ſitu mlti erāt. Rurſus cōdito poſt ſex ānos emerſiſſe uti quocunq; cœpiſſent partes coli.

Obſeruatio hiſtorica. Cap.v.

Terræ quoq; motus profundunt,ſorbētq; aquas,ſicut circa pheneum Arcadię quinquies accidiſſe conſtat. Sicut & in corico monte amnis erupit,poſtea quā cœptus ē coli. Illa muta

tio mirabilis nulla euidēte causa apparet, sicut in Magnesia calidas factas frigidas, alias non mutaro sapore. Et in Caria ubi Neptuni tēplū est amnis qui fuerat ante dulcis mutatus in salē. Est & illa miraculi plena Arethusam Syracusis fimū redolere per olympia, uerιq; sile, qm̄ Alpheus i ea insula sub ima maria pmeet. Rhodiorū fons in Cherrōneso nono anno purgamēta egerit. Mutantur & colores aquaꝝ, sicut Babyloniæ lacus æstate rubras habet diebus .xi. Et Borysthenes æstatis tēporibus cæruleus fert, q̄q̄ oīum aquaꝝ tenuissimus. Ideoq; innatans hypani. In quo & illud mirabile. Austris flantibꝰ superiorem hypanim fieri. Sed tenuitatis argumentū, & aliud est, quod nullū halitum non modo nebulam emittit. Qui uolunt diligentes circa hoc uideri, dicūt aquas grauiores post brumam fieri.

Ratio, aquæ ducendæ, & quomodo medicatis utendū, & quid profit nauigatio, & medicinæ aquæ marinæ. Cap. vi.

CAeterum a fonte duci fictilibus tubis utilissimū est, crassitudine binū digitoꝝ cōmissuris pyxidaris ita ut superior intret calce uiua ex oleo leuigatis. Libramentū aquæ in cētenos pedes sursum elici, minimū erit si uno cun culo uenit in binos actus, laminæ eē debebūt per quas surgere in sublime opus fuerit e plūbo, subit altitudinē exortus sui; ut si lōgiore tractu ueniat subeat crebra, descēdatq; libramēta ne pereāt, Fistulas denū pedū lōgitudinis esse legittimum est. Et si quariæ erūt sexagena pondo pōdere. Si octonariæ cētena. Si denariæ cētena uicina. Ac deinde ad has portiones. Denaria appellat, cuius laminæ latitudo anteq̄ curuet digitorum decē est, dimidioq; eius qnaria. In omni anfractu enim collis quinariā fieri, ubi dometur impetus, necessariū est. Itē castella prout res exiget. Homeꝝ calidorū fontium mentionem non fecisse demiror, cū alioqn lauari calida frequēter indiceret, uidelicet quia medicina tunc non erat hæc, quæ nūc aquaꝝ psugio utit. Est aūt utilis sulphurata neruis, aluminata paralyticis, aut simili morbo solutis. Bituminata aut nitrosa qualis cutilia utilis est bibēdo, atq; purgationibus. Plæriq; i glīa ducūt, plurimis horis perpeti calorē eaꝝ, quod est inimicissimū. Nāq; paulo diutius q̄ balneis uti oportet. Ac postea frigida dulci sine oleo descendentibus, quod uulgus alienū arbitratur. Idcireo nō alibi corpibꝰ magis obnoxiꝰ. Quippe & uastitate odoris capita replent, & frigore ifestāt sudātia, reliqua corpoꝝ parte media. Silis error quo quidā plurimo potu gloriant. Vidiq; iam turgidos bibendo, in tantū ut annuli integerent cute, cum reddi nō posset hausta multitudo aquæ. Nec hoc ergo fieri cōuenit sine crebro salis gustu. Vtunt & cœno fontiū ipsoꝝ utiliter, sed ita si illitū sole inarescat. Nec uero oēs q sint calidæ, medicatas esse credendum, sicut in egesta Siciliæ, larissa Troadæ, Magnesia, Melo, Lipara. Nec decolor spēs æris argētiue (ut mlti existimauere) medicaminū argumentū est. Quādo nihil eoꝝ in Patauinis fontibus ne odoris qdem differentia aliq̄ deprehendit. Medēdi modus. Item & marinis erit, q̄ calefiunt ad neruorum dolores ferruminata, & fractura ossaq; contusa. Idem ad corpa siccāda. Qua de causa & frigido mari utunt. Præterea est alius usus simplex. Principalis uero nauigādi phthisi effectis ut diximus, aut sanguinē egerētibus sicuti proxime Anneū Gallionē fecisse post consulatū meminimus. Neq; enī ægyptus propter se petitur, sed ꝑpter longinquitatē nauigandi. Quin & uomitiōes ipsæ instabili uolutatione cōmotæ pluribus modis capitis, oculoꝝ, pectoris medent. Omnibusq; propter quæ helleborum bibitur. Aquam uero maris per sese efficatiorē discutiendis tumoribꝰ putant medici, si illa decoquat bordeacea farina ad parotidas. Emplastris ēt maxīe albis & malagmatis miscēt. Prodest & infusa crebro ictu. Bibit quoq; quāuis non sine iniuria stomachi ad purgandā corpa bilemq; atram, aut sanguinē concretū reddendū alterutra parte. Quidā & in quartanis dedere eam bibendā. Et in tenasmis articularibusq; morbis asseruatā, & in hoc uetustate uitus deponentem. Aliqui decoctā, oēs ex alto haustam, nullaq; dulcium mixtura corruptā. In quo usu præcedere uomitum uolunt. Tunc quoq; acetum aut uinum aqua miscent. Qui puram dedere rhaphanos supmandi ex mulso aceto iubent, ut ad uomitiōes reuocēt. Clysteribus quoq; marinā infundūt tepefactā. Testiū quidem tumori fouendo non aliud pferūt. Item pernionū uitio ante ulcera. Simili modo pruritibꝰ, psoris, & lychenū curationi. Lendes quoq; & tetra capitis aīalia hac curant. Et liuentia reducit eadem ad colorem. In qbꝰ curationibꝰ post marinā aceto calido fouere plurimū pdest. Quin & ad ictus uenenatos salutaris intelligitur: ut phalangiorum & scorpionum, & ptyade aspide respersis Calida autē in his assumit. Suffitur eadem cum aceto capitis doloribus. Tormia quoq; & cholerā calida infusa clysteribus sedant. Difficilius pfrigescunt marina calefacta. Māmas rigētes ꝓcordia maciemq; corpis

maciéq corporis piſcinæ maris corrigunt. Auriũ dolores. capitis grauitates cũ aceto feruẽtium uapor. Rubiginẽ ferro marinæ celerrime exterũt. Pecoꝝ quoq ſcabiẽ ſanãt, lanaſq emolliũt. Nec ignoro hæc mediterraneis ſupuacanea uideri poſſe. Verũ & hæc cura præuidit inuenta ratione qua ſibi qſq aquã maris faceret. Illud in ea ratione mirum, ſi pluſq̃ ſextarius ſalis cum quattuor aquæ ſextariis mergat, uinci aquam, ſalẽq nõ liquari. Cætero ſextarius ſalis cum quattuor aquæ ſextariis ſalſiſſimi maris uim & naturã implet. Moderatiſſimũ autem putant ſuptadictã aquæ mẽſurã octonis cyathis ſalis tẽperari, quoniã ita & neruos calefaciat, & corpus nõ exaſperet. Inueterarur quod uocat thalaſſomeli æquis portionibus maris, mellis imbris ex alto, & ad hunc uſum aduehunt, fictiliq uaſe & picato cõdunt. prodeſt ad purgationes maxĩe ſine ſtomachi uexatione, & ſapore grato & odore. Hydromeli quoq ex imbre puro cum melle tẽperabat quondam quod daretur appetẽtibꝰ uinum ægris, ueluti innocentiore potu. Dãnatũ iam multis annis iiſdeꝫ uitiis quibꝰ uinũ, nec iiſdẽ utilitatibꝰ. Quia ſæpe nauigantes defectu aquæ dulcis laborãt. Hæc quoq ſubſidia demõſtrabimꝰ. Expãſa circa naui uellera madeſcũt accepto halitu maris, quibus humor dulcis exprimit. Itẽ demiſſæ reticulis in mari cõcauæ e cæra pilæ, uel uaſa inania obturata dulcẽ intra ſe colligunt humorẽ. Nã in rerra marina aqua argilla ꝑcolata dulceſcit. Luxata hoĩum corpora & q̃drupedũ natãdo in cuiuſlibet generis aquã facillime iu artus redeũt. Eſt & in metu peregrinãtium, ut tẽtent ualetudinẽ aquæ ignotæ. Hoc cauẽt a balneis egreſſi ſtatĩ frigidam ſuſpectã hauriẽdo. Muſcus q in aqua fuerit podagris illitꝰ prodeſt. Item oleo admixto taloꝝ dolori tumoriq. Spumaq aquæ affrictu uerrucas tollit. Necuon harena littoꝝ magis, ꝑcipue tenuis & ſolibꝰ cãdẽs in medicina eſt ſiccãdis corpibꝰ cooptis hydropicoꝝ aut rheumatiſmos ſentiẽtium. Et hactenus de aqs. Nunc & de aq̃tilibus. Ordiemur autẽ ut ĩ reliqs a principalibꝰ eoꝝ, quæ ſunt ſal & ſpongia.

De gñibꝰ ſalis, & cõſecturis, & medicinis, & obſeruationibus. Cap. vii.

SAl omĩs aut fit, aut giguitur. Vtrũq pluribꝰ modis, ſed cauſa gemiua coacto humore, uel ſiccato. Siccatur in lacu Tarentino æſtiuis ſolibus, totumq ſtagnum in ſalem abiit modicum, aliogn altitudine genua non excedẽs. Item iu Sicilia in lacu qui Cocauicus uocatur, & alio iuxta Gelã. Hoꝝ extremitates tm̃ inareſcunt, ſicut iu Phrygia, Cappadocia. Aſpendi ubi largius coquit & uſq ad medium lacum, Aliud ẽt ĩ eo mirabile, quod tantundẽ noctu ſubuenit, quãtum die auferas. Oĩs eſt alius ſal minutus, atq nõ gleba eſt. Aliud geuus ex aqs maris ſponte gignitur ſpuma in extremis littoribꝰ ac ſcopulis relicta. Hæc eni omĩs rore denſat. Et eſt acrior qui in ſcopulis iuenit. Sũt etiam naturales differẽtiæ tres. Nãq in bactris duo lacus uaſti, alter ad Scythas uerſus, alter ✣ad Datios ſale æſtuãt. Sicut ad Cittiũ in Cypro & circa Mẽphin extrahũt lacu, dein ſole ſiccãt. Sed & ſũma fluminũ dẽſant in ſale, amne reliquo ueluti ſub gelu fluẽte, ut apđ caſpias portas, q̃ ſalis flumĩa appellãt. Itẽ circa Mardos & Armenios. Prẹterea apđ bactros amnis +Ochus & Oxus ex appoſitis mõtibꝰ deferũt ſalis ramẽta. Sũt & in Africa lacus & qdem rurbidi ſalem ferentes. Ferunr qdem & calidi ſontes ſicut pegaſei. Et hactenus habẽt ſe gña ex aquis ſpõte ꝓuenientia. Sunt & mõtes natiui ſalis, ut ĩ Indis Oromenꝰ, in quo lapidicinaꝝ modo cædit renaſcens, maiuſq regũ uectigal ex eo eſt q̃ ex auro atq margaritis. Effodit & e terra, ut palã eſt humore dẽſaro in Cappadocia. Ibi quidẽ cædit ſpeculariũ lapidũ modo. Pondus magnũ glebis, quas micas uulguꝰ appellat. Carrhis Arabię oppido muros domoſq maſſis ſalis faciũt, aqua ferruminãtes. Inuenit & iuxta Peluſiũ Ptolemæꝰ rex cũ caſtra faceret. Quo exẽplo poſtea inter ægyptum & Arabiã etiã ſqualẽtibꝰ locis cœptus eſt inueniri detractis harenis. Qualr & per ſe Africæ ſitiẽtia uſq ad Hãmonis oraculũ. Is qdem creſcẽs cũ luna noctibꝰ. Nam cyrenaici tractꝰ nobilitant hãmoniaco & ipõ, qa ſub harenis his inueniat appellaro. Similis eſt colore alumini, quod ſchiſton uocãt, longis glebis, neq plucidis, ingratus ſapore, ſed medicinæ utilis. Probat q̃maxime perſpicuus rectis ſciſſuris, iſigne. De quo prodit, quod leuiſſimus intra ſpecus ſuos in lucem uniuerſam prolatus, uix credibile põdere igraueſcat. Sed cauſa euidẽs cuniculoꝝ ſpiritu madido ſic adiuuãte molientes, ut adiuuãt aquæ, Adulterat ſiculo, quẽ cocanicũ appellauimꝰ, necnõ & Cyprio mire ſili. In Hiſpania quoq citeriore egelaſte cæditur glebis pene rrãſlucẽtibꝰ. Cui iam pridẽ palma a plęriſq medicis ĩter oĩa ſalis genera perhibet. Omĩs locus ĩ quo repetit ſal ſterilis eſt, uihilq gignit & in rotũ ſponte uaſcẽs. Inter hæc ſunt factitii uaria genera. Vulgaris plurimuſq in ſalinis mari adfuſo, nõ ſine aquæ dulcis riguis, ſed imbre maxime iuuãte, ac ſup omnia ſole multo, non aliter ſuareſcẽs. Africa circa Vticã cõſtruit aceruos ſalis ad collium ſpeciem. Qui uero ſole lunaq indu

✣Adari os.
+Vel iaxarres. ul'iaxtes

ruere, nullo humor liquescũt, uixq; etiá ferro cædunť. Fit tñ & in Creta sine riguis i salinas mare infundẽtib⁹. Et circa ægyptũ ipo mari influẽte in solũ, ut credo Nilo succosum. Fit & e puteis in saliuas ingestis. Prima dẽlatio Babyloniæ i bitumẽ liqdũ cogiť, oleo siłe, quo & i lucernis utunť hoc detracto subest sal, & in Cappadociæ puteis, ac fonte quẽ in salinas ingerũt. In Chaonia exco quũt aquá ex fonte, refrigerádoq; salé faciũt inertẽ nec cádidũ. Galliæ germaniæq; ardẽtibus lignis aquá salsam infundũt. Hispaniæ quadá sui parte e puteis hauriũt muriam appellátes. Et illi qdem etiá lignũ referre arbitranť. Quercus oĩa ut quæ per se cinere syncero uim salis reddat. Alibi corylus laodať. Ita infuso liquore salso. Carbo etiá in salẽ uertiť. Quicũq; ligno conficitur sal niger est. Apud Theophrastũ inuenio ✢ imbriós harũdinis & iunci cinerẽ decoq̃re aq̃ solitos, donec exiguũ supesset humoris. Quin e muria salsamẽtoꝝ recoquiť, iterũq; consumpto liquore ad naturá suá redit uolgo e menis iocundissimus. Marinoꝝ maxime laudať cyprius a salamine. At e stagnis Tarẽtinus, ac Phrygius qui Tattæus uocať. Hi duo oculis utiles. A Cappadocia oero qui laterculis afferť cutis nitorem diciť facere. Magis tamẽ extẽdit his quẽ cittieũ appellauim⁹. Itaq; a partu uẽtrẽ eo quẽ melanthio illinunt. Salsissimus sal qui siccissimus suaoissimus omniuz Tarẽtinus atq; cádidissimus Et de cætero fragilis q maxĩe cádidus. Pluuia dulcescit omnis. Suauiorem tamẽ rores faciũt. Sed copiosum aqlonis flatus. Austro nõ nasciť. Flos uero salis uõ fit, nisi aqlonib⁹. In igne nec crepitat, nec exilit tragase⁹, neq; acáthius ab oppido appellatus, Nec ulli⁹ spuma, aut ramentum, aot tenuis. Aggrigentinus ignium patiens ex aqua exilit. Sunt & colorum differẽtiæ. Ruber mẽphi. Ruffus est circa Oxum. Cẽtoripis purpure⁹. Circa gelá i eadẽ Sicilia tanti splendoris, uti imaginẽ recipiat. In Cappadocia croceus effodiť translucidus & odoratissimus. Ad medicinæ usus antiq Tarentinũ maxĩe laudabant. Ab hoc uero quęcũq; e marinis ex gñe eo, pcipue spumeũ. Iumẽtoꝝ oero & boũ oculis tragaseũ & beticũ. Ad obsoniũ & cibũ utilior qsqs facile liqscit. Itẽ humidior, minorẽ eñ amaritudinẽ habẽt, ut Atticus & Euboicus. Seruádis carnib⁹ aptior acer & siccus, ut megaricus. Cõditur etiá odoribus additis, & pulmẽtarii uicem iplet excitans auiditatẽ. inuitásq; in oĩb⁹ cibis, ita ut sit peculiaris ex eo intellectus iter inomera cõdimẽta. Ita est in mádẽdo quæsitus garo. Quin & pecudes armẽtaq; & iumẽta sale maxime solicitátur ad pastũ, multo largiores lacte multoq; gratiore etiá i caseo dote. Ergo hercule uita humanior siue sale nequit degere, adeoq; necessariũ elementũest, ut tráśierit intellectus ad uoluptates ✶animi quoq;. Nam ita sales appellantur, oĩsq; uitę lepos & summa hilaritas, laboꝝ requies nou alio magis uocabulo constat. Honoribus etiá miliciæq; iterponiť salariis ide dictis, magna apud antiquos auctoritate, sicut apparet ex uoĩe salarię uiæ, quoniá illa sal i sabinos portari cõsuerat. ancus Martius rex salis modia sex milia iu congiario dedit pplis, & Salinas prim⁹ istituit, Varro etiá pulmẽtarii uice usos ueteres auctor est. Esitasse eni salẽ cũ pane & caseo, ut puerbio apparet. Maxime tamẽ in sacris itelligiť auctoritas, quádo nulla cõficiunť sine mola salsa, Salinaꝝ syncenritas summá fecit suam differentiá. Quędá enim fauilla salis quæ leuissima ex eo est, & candidissima flos salis appellať. Et flos quidẽ salis iu torum diuersa res humidiorisq; naturæ, & crocei coloris aut ruffi ueluti rubigo salis. Odore quoq; ingrato ceu gari dissentiẽs a sole non mõ a spuma. In ægypto inueniť uideťq; Nilo deferri. Et fontibus tamen quibusdá innatat. Optimũ ex eo qđ olei quandam pinguitudinẽ reddit. Est eni in sale piguitudo, quod miremur. Adulterať aotẽ tigiturq; rubrica, aut pleruncq; testa trita. Qui fucus aqua deprehẽdiť diluente factitiũ colorẽ, cũ uerus ille nõ nisi oleo resoluať, & unguentarii pter colorẽ eo maxime utanť. Canicia in uasis summa est. Media uero pars humidior, ut diximus. Floris natura aspera excalfactoria stomacho inutilis. Sudorẽ cit. Aluũ soluit i uio & aq̃ acopicis & smegmaticis utilis. Detrahit & ex palpebris pilos efficacissĩe. Fęcęs imæ cõcutiũť, ut color croci redeat. Pręter hęc etiánũ appellať i salinis salsugo, ab aliis salsilago tota liquida marina aqua salsior ui distás. Aliud etiánũ liquoris exquisiti gen⁹ qđ garon uocauere intestinis pisciũ cæterisq; quæ abiiciẽda essent sale maceratis, ut sit illa putrescentió sanies. Hoc olĩ conficiebať ex pisce quẽ græci garon oocabant. Capite eius usto suffitu extrahi secundas morantes,

De Scombro pisce, & muria, & alece. Cap. viii.

NVnc e scombro pisce laudatissimuz in finibus Carthagiuis Spartarie & cetariis socioꝝ appellať singulis milibus nummum permutantibus congios pene bĩos. Nec liquor ulli⁹ pene prӕter unguẽta maiore in præcio esse cœpit, nobilitatis etiá gentibus. Scombros qdem & Mauritania Beticaq; & Carteia ex Oceáo itrantes capiunt ad nihil aliud utiles. Laudať & Clazo

✢ Vmbros. Vetusta exẽplaria.

✶ Animi quoq; sa mnia sa les.

meue garo. Pompeiq; & leptis. Sicut muria antipolis ac thuria. Iã uero in dalmatia. Vitiũ hui⁹ est alex impfecta nec colata fæx. Cœpit tñ & priuatim ex inutili pisciculo minimoq; cõfici. Apuã no stri, aphyen greci nocãt, qm̃ is pisciculus e pluuia nascif. Fotoiulienses piscem ex quo faciũt lupũ appellant. Transit deinde in luxuriã creueruntq; genera ad infinirũ, sicuti garũ ad colorem mulsi ueteris, adeoq; dilutã suauitatẽ ut bibi possit. Aliud uero ad castimoniarum superstitionẽ, etiã sacris iudæis dicatũ, qd̃ fit e piscibus squama carentibus. Sic alex peruẽit ad ostreas echinos urticas cammaros mulorum iocinera. Innumerisq; generibus ad saporem gulæ cœpit sal tabescere. Hęc obiter Indicata sint desideriis uitæ, & ipsa tñ nonnulli usus i medẽdo. Nanq; & alece scabies pec. ris sanaf infusa p cutẽ incisam. Et cõtra canis morsus draconisq; marini prodest. In linteolis aũt concerptis imponif. Et garo ambusta recentia sanantur, si quis infundat ac nõ nominet garũ. Contra canũ quoq; morsus p̃dest, maximeq; crocodyli, & ulceribus quę serpũt, aut sordidis. Oris quoq; & autiũ ulcerib⁹ aut dolorib⁹ mirifice p̃dest. Muria quoq; siue illa salsugo spissat, mordet extenuat, siccat. Dysentericis utilis ẽ, etiã si nomæ intestina corripit. Ischiadicis cœliacis ueterib⁹ infunditur. Fotu quoq; apud mediterraneos aquæ marinæ uicem pensat.

De natura salis & eius medicinis. Cap. ix.

Salis natura est per se ignea & inimica ignibus fugiens eos, oĩa erodens. Corpa uero astringẽs siccans, alligans. Defuncta autem ac putrescentia ita nendicans, ut durẽt ea per secula. In medendo uero mordẽs adurens, repugnãs, extennans, dissoluens. Stomacho tantũ inutilis præterq; ad excitandam auiditatem. Aduersus serpentiũ morsus cum origano, melle, hyssopo. Contra cerastem cum origano, ant cædria, aut pice, aut melle. Auxiliaf cõtra scolopẽdras ex aceto pot⁹. Aduersus scorpionũ ictus cũ q̃rta parte lini seminis, ex oleo uel aceto illitus. Aduersus crabrones uero uel uespas siliaq; ex aceto. Ad heterocranes capitisq; ulcera & pustulas, papulasue & incipiẽtes uerrucas cũ seuo uitulio. Itẽ oculorũ remediis & ad excrescẽtes ibi carnes totiusq; corpis pterygia. Sed in oclis peculiariter. Ob id collyriis emplastrisq; addif. Ad hoc maxie p̃baf ✤ tragasæus, ant caunites. ✤ Tattæus. Ex ictu uero suffusis cruoř oculis suggillatisq; cũ myrrhę pari põdeř ac melle, aut cũ hyssopo ex aqua calida, utq; foueanf salsugine. Ad hæc Hispaniẽsis eligitor, contraq; suffusiones oculoꝝ cum lacte in coticulis teritur. Priuatim suggillatiõib⁹ in linteolo iuolut⁹ crebroq; ex aq̃ feruẽti ipositus. Vlceribus oris manantibus i linteolo cõcerpto. Gingiuarũ tumori infricat⁹. Et contra scabriciẽ linguæ frictus cõminutusq;. Aiũt dentes nõ erodi neq; putrescere si qs quottidie mane ieiunus salẽ cõtineat sub lingua, donec liq̃scat. Lepras idẽ, & furũculos, & lychenas, & psoras emẽdat cũ passa una exẽpto ei⁹ ligno, & seuo bubulo atq; origano ac fermẽto uel pane, maxie thebaicus. Hic & ad prurit⁹ eligif. Tõsillis & uuis cũ melle p̃dest. Quicũq; ad anginas. Hic amplius cũ oleo & aceto. Eodem tempe extra fauces illitus cũ pice liquida. Emollit & aluũ in uino mixtus. Idem noxia, & tinearũ genera pellit in uino potus. Aestus balneatũ cõnalescentes ut tolerari possint, linguæ subditus p̃stat. Neruorũ doloř maxime usurpanda obseruatione circa humeros & renes in saccis aq̃ feruẽti crebro madefactus leuat. Colũ tormiaq; & coxaꝝ dolores potus, & in iisdẽ saccis ipositus candẽs. Podagras cũ farina ex melle & oleo trit⁹. Ibi maxime obseruãda usurpatione qua qdem totis corpotibus nihil esse utilius sale & sole dicunt. Itaq; cornea nidem⁹ corpa piscatorũ. Sed hoc præcipuũ dicaf in podagris. Tollit & clauos pedũ, Item perniones. Ambustis ex oleo iponif, aut cõmanducatus, pustulasq; reprimit. Ignib⁹ uero sacris ulceribusq; quæ serpũt ex aceto aut hyssopo. Carcinomatis cũ una raminia. Phagedenis ulcerũ trit⁹ cũ farina hordei supiposito linteolo madẽte uino. Morbo regio laborãtes donec sudent ad ignẽ cõtra prurit⁹ quos sentiũt ex oleo & aceto ifricat⁹ iuuat & fatigatos ex oleo. Multi & hydropicos sale curaueř, feruoresq; febriũ cũ oleo pnnxere, & tussim ueterẽ linctu ei⁹ discussere. Clysterib⁹ infudere ischiadicis. Vlceribus excrescẽtibus uel putrescẽtibus iposuere. Crocodylorũ morsib⁹ ex aceto i linteolis, ita ✤ nt battuerenf ante ictũ ulcera: Bibitur & cõtra oppiũ ex aceto mulso. Luxatis iponif cũ farina & melle. Item extuberationib⁹. Dentiũ dolori cũ aceto potus & illitus cũ resina p̃dest. Ad oĩa autẽ spoma salis iucũdior utiliorq;. S; quicũq; sal acopis addif ad excalfactiões. Item smegmaticis ad extrahendã cutẽ leuandãq;. Pecorũ quoq; scabiem & boum illitus tollit. Datusq; lingẽdus, & oculis iumentoꝝ inspuitur. Hæc & de sale dicta sint. ✤ ut astringant arcte uictu loca. Diosco.

De nitri generibus, & cõfectutis, & medicinis, & obseruationibus. Cap. x.

Non est differenda & nitri natura non multũ a sale distans, & eo diligẽti⁹ dicẽda qa pa

✤Chætis uel Letis,

lam eſt & medicos qui de eo ſcripſere ignoraſſe naturá.Nec quéq̃ Theophraſto diligentius tradidiſſe.Exiguum fit apud Medos caneſcentibus ſiccitate conuallibus,quod uocant halmitaga.Minus etiá in Thracia iuxta Philippos ſordidű terra,quod appellat agrium . Nam quercu cremata nunquá multű factitatű eſt,& iam pridem in totum omiſſum.Aquæ uero nitroſæ pluribus locis reperiunt,ſed ſine uirib⁹ déſandi.Optimű copioſumq̧ in ✤clitis Macedoniæ, qđ uocát calaſtricum,caudidű,purumq̧,proximűq̧ ſali.Lacus eſt nitroſus exiliente e medio dulci fonticulo. Ibi fit nitrű circa canis ortű nouenis diebus,totidemq̧ ceſſat,ac rurſus innatat,& deíde ceſſat . Quo appet ſoli naturá eé quæ gignat,quoniá cõpertű eſt nec ſoles ꝓficere qcq̃ cum ceſſet, nec imbres. Mirű eſt & illud ſcatebra fonticuli ſemꝑ emicante,lacű nec augeri nec effluere. Iis autem diebus quib⁹ gignitur ſi fuere imbres,ſalſius nitrum faciunt,aquilones deterius,quia ualidius cõmouét limű.Et hic quidem naſcit.In ægypto autem cõficitur multo abűdátius,ſed deterius. Ná fuſcum lapidoſumq̧ eſt.Fit pene eodem modo quo ſal,niſi ꝙ ſaliuis mare infundunt.Nilum autem nitrariis.Excedéte Nilo ſiccant,decedéte madét ſucco nitri.xl.dieb⁹ cõtinuis,nõ ut in Macedonia ſtatis.Si aűt imbres affuerint,minus de flumine addűt,ſtatimq̧ ut denſari eſt cœptű,rapit ne reſoluat í nitrariis.Sic quoq̧ olei natura interuenit.Ad ſcabié animaliű utilis.Ipm autem conditű in aceruis durat.Mirű in lacu Aſcanio & quibuſdá circa Chalcida fontib⁹ ſűmas aquas dulces eſſe potaríq̧,inferiores nitroſas.In nitro optimű quod tenuiſſimu; , & ideo ſpuma melior.Ad aliqua tm̃ ſordidű tanq̃ ad inficiendas purpuras tincturaſq̧ oés.Magnus & nitro uſus qui dicet ſuo loco.Nitrariæ egregiæ ægyptiis.Ná circa Naucratin & Méphin tantű ſolebant eſſe.Circa Méphin deterior.Ná & lapideſcit ibi in aceruis,multiq̧ ſunt tumuli ea de cauſa ſaxei.Faciunt ex his uaſa. Necnõ frequéter liquatű cű ſulphure coquétes in carbonib⁹.Ad ea quoq̧ quæ inueterari uolunt illo nitro utunt.Sűt ibi nitrariæ,in quibus & ruffum exit a colore terræ.Spumá nitri quæ maxie laudat,antiq negabát fieri,niſi eű ros cecidiſſet,prægnátib⁹ nitrariis,ſed nondű pariétib⁹ . Itaq̧ nõ fieri incitatis etiá ſi caderet,alii opetimentorű ferméto gigni exiſtimauere, Proxía ætas medicorű aphronitrű tradidit in Aſia colligi in ſpelűcis mollib⁹ diſtillans.Specus eos colligas uocát. Dein ſiccant ſole.Optimű putat lydium.Probatio ut ſit minime põderoſum, & maxime friabile. Colore pene purpureo.Hoc in paſtillis affert,ægyptiű í uaſis picatis,ne liqſcat. Vaſa quoq̧ ea ſole inareſcentia perficiunt.Nitri ꝓbatio,ut ſit tenuiſſimű & q̃maxime ſpongionſum fiſtuloſumq̧, adulterat in ægypto calce.Depræhendit guſtu.Syncerű enim facile reſoluit. Adulteratű pungit. Calce aſperſum reddit odoré uehementer. Vritur in teſta opertű ne exiliat,alias igni nõ exilit nitrum,nihilq̧ gignit aut alit.Cum in ſalinis herbæ gignant,& in mari tot animalia,tantű algę.Sʒ maioré eſſe acrimoniá nitro apparet,non hoc tantű arguméto,ſed & illo ꝙ nitrariæ calciaméta ꝓtinus cõſumunt.Alias ſalubres,oculorűq̧ claritati utiles.In nitrariis nõ lippiunt.Vlcera allata eo celerrime ſanant.Ibi facta tarde·Cit &ſudoré cű oleo perunctis,corpuſq̧ emollit.In pane ſalis uice utűtur calaſtrico.Ad rhaphanos ęgyptio,teneriores eos facit.Sed obſonia alba & deteriora, olera uiridiora.In medicía auté calfacit,extéuat,mordet,ſpiſſat,ſiccat,exulcerat. Vtile his q̃ euocanda ſint aut diſcutiéda,& lenius mordenda atq̧ extenuáda,ſicut in papulis puſtuliſq̧.Quidam in hoc uſu accenſű uino auſtero reſtringűt,atq̧ita trito í balneis utunt ſine oleo.Sudores nimios inhibet cű arida iride adiecta oleo uiridi.Extenuát & cicatrices oculorű & ſcabricias genarű cű fico illitű,aut decoctű in paſſo ad dimidias partes.Item cõtra argemas oculorű. Vngues decoctű cum paſſo in mali punici calice adiuuat nitrű.Claritatéq̧ uiſus cum melle inunctű.Prodeſt dentiű dolori ex uino ſi cum pipere colluant.Item cű porro decoctű.Nigreſcétes détes crematű dentifricio ad colorem reducit·Capitis animalia,& lendes necat cű ſamia terra illitű ex oleo.Aurib⁹ purulentis uino liquatű infundit.Sordes eiuſdem partes erodit ex aceto.Sonitus & tinnitus diſcutit ſiccű additű. Vitiligines albas cum cymolia creta æquo pondere ex aceto í ſole illitű emendat.Furunculos admixtű reſinæ extrahit,aut cum una albapaſſa,nucleis eius ſimul tritis. Teſtiű inflámationi occurrit.Item eruptionib⁹ pituitę í toto corpe cű axungia.Cõtraq̧ canis morſus addita reſina initiis cű aceto illinit.Sic & ſerpentiű morſibus,phagedenis,& ulceribus quæ ſerpűt, aut putreſcűt cű calce ex aceto.Hydropicis cű fico tuſum dat illinitq̧.Diſcutit & tormina , ſi decoctű bibatur pondere drachmæ cum ruta,uel anetho,uel cyminio.Reficit laſſitudines cű oleo ex aceto puuctorű,& cõtra algores horroreſq̧ ꝓdeſt manibus pedibuſq̧ cõfricatis cű oleo.Comprimit & prurirus ſuffuſorű felle,maxime cum aceto datű.Succurrit & ueneris fungorű ex poſca

potum. Aut si buprestis pasta fit ex aqua, uomitionesqꝫ euocat, his qui sanguinẽ tauri biberint cũ lasere dat. In facie quoqꝫ exulceratiões sanat cũ melle & lacte bubulo. Ambustis tostũ dõec nigrescat tritumqꝫ illinitur, infundit urceis & reuum doloribus, aut rigori corporum neruorũqꝫ doloribus. paralysi lingua cum pane imponit. Suspiriosis in ptisana sumitur. Tussim ueterem sanat flore mixto galbani, resinæ, terebinthinæ, pari põdeꝛ oium, ita ut fabę magnitudo deuoret. Coquit dilutũqꝫ postea cum pice liquida sorbendũ in angina datur. Flos eius cum oleo cyprio articuloꝝ doloribus in sole iucundus est. Regiũ quoqꝫ morbum in uino exterminat potũ. Et inflationes discutit. Sanguinis profluuiũ sistit e naribus ex feruenti aqua uapore naribꝰ rapto, Pruriginẽ alumine permixto tollit. Alarũ uirus ex aqua quottidiano fotu. Vlcera ex pituita nata cæra permixtũ. Quo gñe neruis quoqꝫ prodest. Cæliacis infundit. Perũgi ante accessiones frigidas nitro & oleo multi ꝑcepere. Sic & aduersus lepras, lentigines, podagricis in balneis uti ⁜ folia nitri ꝓdest, atrophis opisthotonis, tetanis. Sal & nitrum sulphuri concoctum in lapidem uertitur. ⁜ folio.

De spongiarum natura. Cap. xi.

SPongiarũ genera diximus in naturis aquatiliũ marinorũ. Quidam eas ita distinguunt. Alias ex his mares existimauere tenui fistula spissioresqꝫ persorbentes, & quæ tinguntur in deliciis aliquando & purpura. Alias fœminas maioribus fistulis ac perpetuis. E maribus duriores. Alias q̃s appellát tragos tenuissimis fistulis æque dẽsissimis. Cádidæ cura fiũt, e mollissimis recẽtes per æstatẽ tinctæ salis spuma, ad luná & pruinas sternunt inuersæ, hoc est qua parte adhæsere, ut candorẽ bibát. Animal esse docuimus etiá cruore inhęrẽte. Aliqui narrár. & auditu regi eas, cõtrahiqꝫ ad sonũ, exprimẽtes abũdantiá humoris, nec auelli petris posse, ideo abscindi & saniẽ emittere. Quin & eas quæ ab aquilone sint genitę præferũt cæteris. Nec usq̃ diutius durare spiritum medici affirmant. Sic & ꝓdesse corpibus, quia nostro suum misceant, & ideo magis recẽtes, magisqꝫ humidas. Sed minus in calida aqua minusqꝫ unctas, aut unctis corpibus impositas. Et spissas minꝰ adhærescere. Mollissimũ genus earum penicilli oculorũ tumores leuant ex mulso impositi. Itẽ abstergendæ lippitudini utilissimi. Eam q̃ tenuissima est mollissimá quoqꝫ eẽ optet. Imponunt spongię ipę epiphoris ex posca, & aceto calido ad capitis dolores. De cætero recẽtes discutiũt, molliũt mitigant. Veteres cõglutinant uulnera. Vsus eaꝝ ad abstergẽda, fouenda, aperienda a fotu dum aliud iponat. Vlcera quoqꝫ humida & senilia ipositæ siccát. Fracturæ & uulnera spõgis utilissime fouent. Ságuis rapit in secádo, ut curatio ꝑspici possit. Et ipæ uulneꝝ inflámationibꝰ imponũt, nũc siccæ, nũc ex aceto inspersæ, nũc e uino, nũc ex aq̃ frigida. Ex aqua uero cœlesti impositæ secta. Recẽtia nõ patiunt intumescere. Imponunt & integris partibꝰ, & fluctione occulta laborantibꝰ quæ discutiẽda sunt, & iis quæ apostemata uocát melle decocto punctis. Itẽ articulariis alias aceto salso madidæ, alias e posca. Si ferueat ipetus ex aq̃ eædẽ & callo salsa madidæ. At cõtra scorpionũ ictus ex aceto. In uulnerũ curatione & succidæ lanæ uicę iplent. Nũc ex uino & oleo, nunc ex eadẽ. Differẽtia hæc ꝙ lanæ emolliũt spõgiæ coercẽt, rapiũtqꝫ uitia ulceꝝ. Circũligant & hydropicis siccæ, uel ex aq̃ tepida poscaue utcũqꝫ bládioribꝰ opus est, opiriue aut siccare cutem. Imponunt & his morbis, quos uaporari oporteat, feruẽti ex aqua perfusæ exꝑssæqꝫ inter duas tabulas. Sic & ipositæ stomacho ꝓsunt, & in febri cõtra nimios ardores. Sed spleneticis e posca, ignibꝰ sacris ex aceto. Efficaciores quádo aliud imponi oportet, sit ut sanas quoqꝫ ptes spaciose operiát. Ságuis ꝓfluuiũ sistũt ex aceto, aut frigida. Liuorẽ ab ictu recẽtem ex aq̃ salsa calida sæpius mutata. Tollũtqꝫ testiũ tumorem doloremqꝫ ex posca. Ad canũ morsus utiliter concisæ imponuntur, ex aceto aut frigida, aut melle abũde subinde humectandæ. Africanæ cinis cũ porri sectiui succo sanguinẽ reiiciẽtibꝰ haustu salis ex frigida ꝓdest. Idẽ cinis cũ oleo uł aceto frõti illitus tertianas tollit. Priuatim Africanæ ex posca tumorẽ discutiũt. Omniũ autẽ cinis cum pice crematarũ sanguinẽ sistit uulneꝝ. Aliq raras tantum ad hoc cum pice urunt. Et oculoꝝ causa comburuntur in cruda olla figulini opis, plurimũ ꝓficiente eo cinere contra scabricias genarũ excrescentesqꝫ carnes, & quicqd opus sit ibi destringere, spissare, explere. Vtilius in eo usu lauare cinerẽ. Præstant & strigilũ uicem linteorũqꝫ affectis corpibus. Et cõtra solem apte ꝓtegunt capita. Medici Iscitia ad duo nomina eas redegere Africanas, quarũ firmius sit robur. Rhodiacasqꝫ ad fouendũ molliores. Nũc aũt mollissimæ circa muros Antiphelli urbis reperiunt. Trogus auctor est circa Lyciá penicillos mollissimos nasci in alto unde ablatæ sint spongiæ. Polibyus sup ægrũ suspẽsos quietiores facere noctes.. Nunc præuertemur ad marina animalia & aquatilia.

CAII PLYNII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER.XXXII. PROOEMIVM.

Medicinæ ex aquatilibus.

Entū est ad sūma naturæ exéplorūq; per rerum ordinē & ipsum sua sponte occurrit imensum potētiæ occultæ documētū,ut prsus nec aliud ultra qri debeat,nec par aut simile possit iueniri,ipsa se uincēte natura, & qdē numerosis modis declarāre.Quid.n.uiolētius mari uētisue,& turbibus ac procellis?quo maiore hoīum ingenio in nulla sui parte adiuta est,q̄ uelis remisq;? Addat his & reciproci æstus inenarrabilis uis uersumq; totū mare i flumē.

De echeneide pisce,& mirabili eius pprietate,& torpitudine, & marino lepore,& mirabilia rubri maris. Cap.i.

Tamē oīa hæc pariterq; eodē impellētia,unus ac paruus admodū pisciculus echeneis appellatus io se tenet.Ruant uenti licet,& sæuiant procellæ,impat furori,uiresq; tantas compescit,& cogit stare nauigia,quod nō uincula ulla,non anchoræ pondere irreuocabili factæ. Infrenat ipetus,& domat mundi rabiē nullo suo labore,nō retinēdo,aut alio modo q̄ adhærendo.Hæc tantilla est satis cōtra tot impetus,ut uetet ire nauigia.Sed armatæ classes imponūt sibi turriū ppugnacula,ut in mari quoq; pugnet,uelut e muris.Heu uanitas humana eum rostra illa ære ferroq; ad ictus armata semipedalis ihibere possit,ac tenere deuincta pisciculus.Fert acciaco Marte tenuisse ptoriā nauim Antonii pperantis circūire & exhortari suos,donec transiret i aliā Ideoq; cæsariana classis impetu maiore ptinus uenit.Tenuit & nostra memoria Cai principis ab astura antiū remigātis,ut res est etiā auspicalis pisciculus.Siqdem nouissime tum in urbem reuersus ille impator,suis telis cōfossus est.Nec lōga fuit illius moræ admiratio statim causa,itellecta cū e tota classe qnqueremis sola nō proficeret,& exilientib⁹ protinus q id quærerent circa nauiz inuenere adhærentem gubernaculo,ostenderūtq; Caio indignauti hoc fuisse quod se reuocaret, quadringentorumq; remigum obsequio cōtra se intercederet. Constabat peculiariter miratum quomodo adhærēs tenuisset,nec idem polleret in nauigiū receptus. Qui tunc postea quā uidere eum limaci magnæ similē esse dicūt.Nos plurimoꝝ opiniones posuimus in natura aquatiliū, cū de eo diceremus.Nec dubitamus idem ualere ad oīa genera cū celebri & cōsecrato etiam exemplo apud Gnidiā Venerem conchas quoq; eiusdem potentiæ credi necesse fit.E nostris quidā latinis remorā appellauere eum.Mirūq; e græcis,alii lubricos ptus atq; peidentes cōtineri ad maturitatē alligato eo(ut diximus)pdiderūt.Alii sale adseruatū adalligatūq; grauidis partus solue re,ob id alio nomine odinolyontē appellauere.Quoeūq; modo ista se habeāt,quis ad hoc tenendi nauigia exéplo de ulla potentia naturæ atq; effectu in remediis sponte nascērium rerum dubitare debeāt?Quin & sine hoc exéplo per se satis esset.Ex eodē mari torpedo etiā pcul & e longinquo,uel si hasta uirgaue attingat,quis prævalidos lacertos torpescere,quamlibet ad cursum ueloces alligari pedes pditur.Quod si necesse habemus fateri hoc exéplo esse uim aliquā quæ odore tm̄ & quadam aura sui corporis afficiat membra,quid non de remedioꝝ omnium momentis sperādū est?Non sunt minus mira quæ e lepore marino tradunt.Venenū est aliis in potu, aut in cibo datus,aliis etiā uisus.Siqdem grauidæ si omnino aspexerint fœminā ab eo genere dūtaxat statim nausea & redūdatione stomachi uitiū fatent,ac deinde abortū faciunt.Remedio est mas, ob id induratus sale,ut in brachialibus habeāt.Eadem res in mari & tactu quidē nocet.Vescitur eo uoū tantū animaliū,ut non intereat Mullus piscis,& tenerescit tantū,& ingratior uiliorq; fit. Homines qbus in pastu est,piscem olent hoc primo argumēto ueneficium id deprehendit.Cæte ro moriunt totidē dieb⁹ quot uixerit lepus.Incertiq; tēporis ueneficiū id esse auctor est Lycini⁹ Macer.In India affirmant non capi uiuentē.Iouicemq; ibi hominē,ibi pro ueneno esse,ac uel digito oīno in mari tactum mori.Esse autem ampliorē multo,sicut reliqua aníalia.Iuba in his uoluminib⁹ quæ scripsit ad Caiū Cæsarē Augusti filiū de Arabia,tradit uitulos marinos ternas hemioas capere.Cetos sexcētoꝝ pedū longitudinis,& trecentorum sexaginta latitudinis in flumen Arabiæ intrasse,pinguiq; eius negociatores,& omnium piscium adipe camelos perungi in eo situ,ut asilos ab his fugent odore,

De ingeniis & mansuetudine quorūdam piscium,& ubi ex manu edant,& ubi responsa danrur ex piscibus. Cap.ii.

Mihi uident mira,& quę Ouidius prodidit pisciū ingenia,in eo uolumie quod halieuticon inscribit.Scarū inclusum nassis nō fronte erūpere, nec infestis uiminibus caput inserere, sed auersum caudę ictibus crebris laxare fores,atq; retrorsum ita erumpere.Quem luctatum eius si forte alius scarus extrinsecus uideat,apphensa mordicus cauda adiuuare nixus erumpentis.Lupū piscē rete circūdatū harenas arare cauda,atq; ita conditū trāsire rete.Murenā maculas appetere ipas cōsciam teretis ac lubrici tergi,tū multiplici flexu laxare,donec euadat.Polypū hamos appetere brachiisq; cōplecti,nō morsu nec prius dimittere q̄ escam circūroserit,aut harūdine leuatū extra aquam.Scit & mugil esse in esca hamū,insidiasq; nō ignorat,auiditas tamē tanta est,ut cauda uerberādo excutiat cibos.Minus in ꝓuidendo lupus sollertiæ habet,sʒ magnū robur in pœnitendo.Nam ut hæserit in hamo,tumultuoso discursu laxat uulnera,donec excidāt insidiæ.Murenæ amplius deuorāt hamū, admouentq; dentibus lineas,atq; erodunt,Pytheas id tradit.Idem infixam hamo inuertere se,quoniā sit dorso cultellato,spinaq; lineā præsecare.Licinius Macer murenas tantū fœminini sexus esse tradit,& concipere e serpētibus,ut dixim⁹ob id sibilo a piscatoribus tanq̄ serpentibus euocari & capi pinguescere iactatu.Fuste nō interimi.Easdē ferula ꝓtinus.Animā i cauda habere certū est,eaq; icta celerrime exanimari,ac capitis ictu difficulter.Nouacula & ferrū quæ pisce tacta sunt,olent.Durissimū esse pisciū cōstat qui orchis uocat,rotūdus est & sine squāmis,totusq; capite constat.Miluago quotiens cernat extra aquā uolitans,tempestates mutari Trebi⁹Niger auctor est.Xiphiā,id est gladium rostro mucronato esse,ab hoc naues pfossas mergi in Oceano ad locū Mauritaniæ qui cotta uocat,nō procul a Lyxo flumie.Idē loligenes euolare aq̄ tradit,tāta multitudie ut nauigia demergāt.Et manu uescunt pisces ī pluribus qdem cæsaris uillis .Sed q̄ ueteres ꝓdidere in stagnis nos in piscinis ammirati i eloro Siciliæ castello nō ꝓcul Syracusis.Item in labra Gnidii Iouis fonte Anguillas.Et eę i aures additas gerūt. Similiter in Chio iuxta senū delubrū,i Mesopotamię quoq; fonte Cabura de quo dixim⁹ ♣ pisce. Nam in Lyciæ lymira fonte Apollinis,quē Dinū appellāt ter fistula euocari ueniūt ad auguriū. Diripe eos carnes abiectas lætū est cōsultantibus,caudis abigere dirū Hierapoli Syriæ i lacu. Veneris ędituorū uocibus parent uocati,exornati auro ueniūt adulātes, Scalpunt ora hiantia manibus inserēdis ꝓbent.In stabiano Campaniæ ad Herculis petrā,melanuri in mari panē abiectū rapiunt.Iidemq; ad nullū cibū in quo hamus sit accedūt. Nec illa i nouissimis mira,amarissimos eē pisces ad Pelea īsulā, & ad Clazomenas,Contra ad scopulū Siciliæ,ac Leptin Africę & Euboeā & Dyrrhachiū.Rurs⁹ ita salsos,ut possint salsamēta existiari. Circa Cephaleniā & Ampelon Paron, & Deli petras in portu eiusdē insulæ dulces. Quā differētiā pabulo cōstare nō est dubiū.Appion maximum piscium esse tradit porcum, quem Lacedęmonii orthragoriscū uocant.Grunnire cum eum capiat.Esse uero illam naturæ accidentiā quod magis miremur eriā i locis quibusdā,appositu occurrit exēplo.Siquidem salsamento omniū generum in Italia beneuenti recentia effici constat , Pisce marinos in usu fuisse protinus a cōdita Roma,auctor est Cassius Hemenia.Cui⁹uerba de ea re hic subiiciā.Numa cōstituit,ut pisces qui squāmosi non essent ni pollincerēt patrimonia cōmētus ut cōuiuia publica, & priuata,cœnæq; ad puluinaria facilius cōpararent,ni qui ad pollinctū emerēt,precio minus parcerent,eaq; præmercarent.Quantū apud nos Indicis margaritis preciū est,de quibus suo loco satis diximus tantum apud Indos in curallio.Nanq; ista psuasione gentiū cōstant.Gignitur qdem & in rubro mari,sed nigrius.Item i persico uocat iace.Laudatissimū in gallico sinu,circa Orcbadas insulas.Et i Siculo circa Heliam & Drapanū Nascit apud grauiscas,& ante Neapolin Cāpaniæ,maxieq; rubēs,sed molle,& ideo utilissimū erythris.Forma est ei fruticis,color uiridis.Baccæ ei⁹ cādidæ sub aq̄ ac molles.Exēptæ cōfestim durant & rubescūt, quasi corna satiua specie atq; magnitudie.Aiunt tactu ꝓtin⁹ lapidescere,si uiuat.Itaq; occupari, euelliq; retibus,aut acri ferramēto pręcidi.Hac de causa ♣ ceraliū uocitatū īterprant.Probatissimum q̄maxime rubens,& q̄ramosissimū,nec * scabrosum,aut lapideum,uel rursus inane,aut concauū. Auctoritas baccarū eius nō minus Indorū uiris quoq; ꝑciosa est,q̄ fœminis nrīs uniones indici.Aruspices eorū uatesq; in primis religiosum id gestamē a moliēdis piculis arbitrant. Itaq; & decore & religione gaudent.Priusq̄ hęc notescerēt,galli gladios scuta,galeas adornabāt eos.Nūc tanta penuria est uēdibili merce,ut perq̄ raro cernat in suo orbe.Surculi infantię adalligati,tute

♣ puce uacare uidetur

♣ Ciraliū uľ curallium

* Scabiosum Dioscorides.

Iam habere credunt. Contraq; terminū ac ueſicæ & calculoꝝ mala, ī puluerē igne redacti, potiq; cū aq̄ auxiliant. Simili modo ex uino poti, aut ſi febris ſit, ex aqua ſomnū afferūt. Ignibus diu repugnát. Sed eodē medicamine ſæpius poto tradūt lyenē quoq; abſumi. Sanguinem reiicientibus exercantibuſue medent. Cinis eorum miſcet oculoꝝ medicamētis. Spiſſat eñ ac refrigerat. Vlcerum caua explet. Cicatrices extenuat. Quod ad repugnátiá rerū attinet, quá græci antipathiá uocát, nihil eſt uenenatius uſq̄, q̄ in mari paſtinaca, utpote cū radio eius arbores necari dixerimus. Hanc tñ pſeqtur galeos. Idē & alios qdē piſces, ſed paſtinacas p̄cipue. Sicut in terra ſerpentes muſtella. Tāta eſt auiditas ipſiꝰ ueneni. percuſſis ueto ab ea medet & hic qdē, ſed & mullus ac laſer.

De his qbus in terris & in aqs uictus eſt, & de caſtoreis medicinæ, & obſeruatiões. Cap. iii.

SPectabilis naturæ porētia in his quoq; quibus & in terris, & in aqua uictus eſt, ſicut & fibris quos caſtores uocant, & caſtorea teſtes eorum, amputari hos ab ipſis cum capiuntur negat Seſtius diligentiſſimus medicinæ. Quinimmo paruos eſſe ſubſtrictoſq; & adhærentes ſpinæ, nec adimi ſine uita animalis poſſe. Adulterari autē renibus eiuſdem qui ſint grandes, cum ueri teſtes parui admodū reperiant. Præterea ne ueſicas quidem eſſe cū ſint geminæ, quot nulli animalium. In his ſolliculis inueniri liquorē, & aſſeruare ſale. Itaq; inter probatiões falſi eſſe folliculos geminos ex uno nexu dependētes, qd̄ ipm corrūpi fraude cõiicientibꝰ gūmi cū ſanguine, aut hāmoniaco quoniá hammoniaci coloris eſſe debeát tunicis circūdari liquore ueluti mellis ceroſi odoris grauis, guſtu amaro & acri friabiles. Efficaciſſime e Põto Galaciæ, mox Africę. Sternutamēta olfactu mouēt. Somnū cõciliát cū roſaceo, & peucedano puncto capite. Et per ſe pori in aqua. Ob id phreneticis utiles. Itē lethargicos odoris ſuffitu excitát. Vuluaꝝq; exanimatões uł ſubditi, & mēſes ac ſecūdas ciunt duabus drachmis ex aqua cū puleia poti. Medent & uertigini, opiſthotonis, tremulis, ſpaſticis, neruoꝝ uitiis, iſchiadicis, ſtomachicis, paralyticis perunctis omnibꝰ. Vł triti ad craſſitudinē mellis cū ſemīe uiticis ex aceto, aut roſaceo. Sic & cõtra comitiales ſūpti, poti uero cõtra inflationes, tormina, uenena. Differētia tantū cõtra gña eſt mixturæ. Quippe aduerſus ſcorpiones ex uino bibunt. Aduerſus phalágia & araneos ex mulſo, ita ut uomitiõe reddátur. Aut ut retineant cū ruta. Aduerſus ♣ chalcidas cū myrtice. Aduerſus ceraſten & p̄ſteras cum panace, aut ruta ex uino. Aduerſus cæteros ſerpētes cū uino. Dari binas drachmas ſatis eſt eoꝝ quę adiiciant ſingulas. Auxiliant priuatim cõtra uiſcum ex aceto. Aduerſus aconitū ex lacte, aut aq̄. Aduerſus helleboꝝ album ex aqua mulſa nitroq;. Medent & dentibꝰ infuſi, cū oleo triti in aurē a cuius parte doleát. Auriū doloribꝰ melius ſi cū meconio. Claritatē uiſus faciunt cum melle. Attico inuncti cohibēt ſingultus ex acero. Vrina quoq; fibri reſiſtit uenenis, & ob id in antidota additur. Adſeruat autem optime in ſua ueſica, ut aliqui exiſtimant.

♣ Chalcidicas.

De teſtudine, & multoꝝ piſcium medicinæ, & obſeruationes. Cap. iiii.

GEminus ſilr uictus in aquis terraq;, & teſtudinum effectus quoq; pari honore habendi, uel propter excellens in uſu preciū ✱ figuræq; ueræ proprietatē. Sunt ergo teſtudinum genera, terreſtres, marinæ, lutariæ, q̄ in dulci aqua uiuūt. Has quidam e græcis emydas appellant. Terreſtriū carnes ſuffuſionibꝰ p̄prie, magiciſq; artibꝰ refutādis, & contra uenena ſalutares produnt. Plurimæ in Africa. Hæ ibi amputato capite pedibuſq; pro antidoto dari dicunt, & ex iure ī cibo ſumptæ. Strumas diſcutere ac lyenes tollere. Itē comitiales morbos. Sāguis eaꝝ claritatē uiſus facit, ſuffuſioneſq; oculoꝝ tollit. Et contra ſerpentiū omniū & araneoꝝ & ſimilliū, & ranarū uenena auxiliat. Sanguine ſeruato in farina pilulis factis, & cū opꝰ ſit in uino datis. Felle teſtudinū cū Attico melle glaucomata inungi p̄deſt. Et ſcorpionū plagæ inſtillari. Tegumenti cinis uino & oleo ſubactus pedū rimas ulceraq; ſanat. Squámæ e ſumma parte deraſæ, & in potu datæ uenerem cohibent. Eo magis hoc mirū, quoniá totius tegumēti farina accēdere tradit libidinē. Vrina eaꝝ aliter q̄ in ueſica diſſectarum, inueniri poſſe nõ arbitror, & intra eam eſſe. Hæc quoq; portentoſa magis demonſtrat aduerſus aſpidū ictꝰ ſingulare remediū. Efficacior eſt tamē ut aiūt cimicibus ammixtis: Oua durata illinunt ſtrumis & ulceribus frigore, aut aduſtiõe factis. Sorbēt in ſtomachi doloribus. Marinarū carnes ammixtę ranarū carnibus cõtra ſalamádras pręclare auxiliat. Neq; eſt teſtudie aliud ſalamádrę aduerſius. Sanguine alopeciarū inanitas & porrigo oſaq; capitis ulcera curant. Inareſcere autē eum oportet, lenteq; ablui. Inſtillat & dolori auriū cū lacte mulierū. Aduerſus comitiales morbos mandit cum polline frumēti. Miſcetur autē ſanguis heminis tribus aceti hemina uini addita his, & cum hordeacea farina, aceto quoq; admixto, ut ſit qd de

✱ Naturęq; proprietatē

uoret fabæ magnitudie. Hæc singula & matutina & uespřina dant, dein post aliquot dies uespera. Comitialibus instillat ore deductis labris his qui modice corripiant. Spasmo cũ castoreo clystere infundit. Quod si dentes per annũ colluuntur testudinum sanguine Imunes a dolore fiunt. Et anhelitus discutit q̃sq; orthopnœas uocant, ad has in polenta dat. Fel testudinũ claritaté oculoꝝ facit, Cicatrices extenuat. Tõsillas sedat, & anginas, & oia oris uitia. Priuati nomas ibi. Irẽ ardentium testiũ. Naribus illitũ comitiales erigit, attollitq;. Idé cum uernatione anguium aceto ammixto, unice purulentis aurib⁹ ꝓdest. Quidã bubulũ fel ammiscent, decoctarũq; carniũ testudinis succum, addita, æq̃ uernatione anguium. Sed diu in uino testudinem excoquunt. Oculorũ quoq; uitia oia fel inunctum cum melle emendat. Suffusiones etiã marinæ felle, uel cũ fluuiatilis sanguine & lacte mulieꝝ capillus inficitur. Fel & cõtra salamãdras, uel succum decoctum bibisse satis est. Testudinũ est tertiũ gen⁹ in cœno & paludibus uiuentiũ. Latitudo his in dorso pectori similis, nec cõuexo incurua calice, ingrata uisu. Ex hac quoq; aliq̃ contingũt auxilia, Tres nanq; in succẽsa sarmẽta cõiectæ, & diuidẽtibus se tegumẽtis rapiunt. Tũ euulsæ carnes eaꝝ coquũt in aq̃ congio sale modice addito. Ita decoctaꝝ ad tertias partes succ⁹ paralysin & articularios morbos sentiẽtibus bibit. Detrahit item fel pituitas sanguinẽq; uitiarũ. Sistitur ab eo remedio aluus aq̃ frigidæ potu. Ex q̃rto genere testudinũ quæ sunt in amnibus diuulsaꝝ pinguia cum aizoo herba tusa ammixto unguẽto & semie lilii ante accessiones pungunt ægri. præter caput mox conuoluti, calidam aquã bibunt, q̃rtanis liberari dicunt, Hanc testudiné quintadecima luna capi oportere, ut plus pinguium repiat. Verum ægrum sextadecima luna perungi tradunt, Ex eodẽ genere testudinum sanguis instillatus crebro capitis dolores sedat. Item strumas. Sũt q testudinũ sanguinem cultro æreo supinaꝝ capitibus præcisis excipi nouo fictili iubeãt. Ignẽ sacꝝ cuiuscũq; generis sanguine illini. Item capitis ulcera manãria, & uerucas. Idẽ promittunt testudinũ omniũ fimo panos discuti. Et licet incredibile dictu sit, aliq̃ tradũt, tardius ire nauigia, testudinis pedẽ dextrũ uehentia. Hinc deinde in morbos digeremus aqualia, non q̃a ignoremus gratiorem esse uniuersitaté aíaliũ, maiorisq; miraculi. Sed hoc utilius ẽ uitæ cõtributa habere remedia, cũ aliud alii ꝓsit. Aliud alibi facilius inueniat. Venenatũ mel diximus ubi nasceret. Auxilio ẽ piscis aurata i cibo. Vel si ex melle synecero fastidiũ cruditasue q̃ sit grauissima incidat. Testudiné circuncisis pedib⁹, capite cauda decoctã antidotũ eẽ. auctor est Pelops Scincoq; Apelles. Qui esset Scincus, diximus. Sæpius uero quantũ ueneficiũ præstare menstruis mulierũ. Contra oia ea auxiliat, ut diximus, mullus. Item contra pastinacã & scorpiones terrestes marinosq;, & dracones, & phalangia illitus sumptusue in cibo. Eiusdẽ recentis e capite cinis contra oia uenena, priuatim cõtra fungos. Mala medicamenta inferri negant posse, aut certe nocere stella marina uulpino sanguie illita, & affixa limini supiori, aut clauo æreo ianuæ. Draconis marini scorpionũq; ictus carnibus eaꝝ imposit⁹. Itẽ araneorum morsus sanant. In summa contra omnia uenena, uel potu, uel ictu, uł morsu noxia. Succus eaꝝ ex iure decoctã, efficacissimus habet. Sunt & seruatꝭ piscibus medicinæ. Salsamentorumq; cibus prodest a serpente percussis, & contra bestiarum ictus mero subinde hausto, ita ut ad uesperã cib⁹ uomitione reddat. Peculiariter a chalcide ceraste, aut quas sepas uocant, aut ♣elope dipsadeue ꝑcussis. Contra scorpiones largi⁹ sumi, sed euomi salsamenta prodest, ita ut sitis tolerent, & iponere eadẽ plãgis cõuenit. Cõtra crocodylorum quidem morsus non aliud præsentius habetur. Priuatim cõtra præsteris morsũ sarda prodest. Imponunt salsamenta & contra morsum canis rabiosi, uel si non sint ferro ustæ plagæ corpusq; clysteribus exinanita. Hæc per se sufficit. Et contra draconũ marinũ ex aceto imponit. Idem & ex cybo ꝓfectus. Draco eñ marinus ad spinæ suæ qua fuerit uenenũ ĩpẽ impositus, uel cerebro toto prodest. Ranaꝝ marinaꝝ ex uino & aceto decoctaꝝ, succus contra uenena bibitur, & contra ranæ rubetæ uenenum, & contra salamãdras. Fluuiatiles si carnes edant iusue decoctaꝝ sorbeatur, prosunt, & contra leporẽ marinũ, & contra serpentes supradictas. Contra scorpiones ex uino Democritus q̃dem tradit, si quis extrahat ranæ uiuenti linguã nulla alia corpis pte adhærẽte, ipsaq; dimissa i aqua imponat supra cordis palpitationem mulieri dormienti, quæcũq; interrogaueris, uera responsurã. Addunt etiamnum alia magi, quæ si uera sunt, multo utiliores uitæ existimant ranæ q̃ leges. Nanq; harundine transfixa natura p os, si surculus in menstruis desigatur a marito adulteroꝝ tedium fieri. Carnibus earũ uel hamo additis, præcipue purpuras certum est allici. Iecur ranæ geminũ eẽ dicũt, obiiciq; formicis oportere eam partẽ quã appetãt contra oia uenena esse pro antidoto. Sunt quæ in uepribus tan-

♣Elap

rum uiuūt,ob id rubetarum noīe ut diximus,quas græci phrynos uocant, grādissimæ cunctarū, geminis ueluti cornibus plenæ ueneficioꝝ.Mira de his certati tradūt auctores.Illatis ī populū si lentiū fieri. Officulo quod fit ī dextro latere in aquam feruentē deiecto refrigerari uas, nec post ea feruere nisi exempto. ✣ Adinueniri obiecta rana formicis,carnibusq; erosis singl'a ī soliū addi. Et aliud esse in sinistro latere,quo deiecto feruere uideat' apocynon uocari.Canū impetꝰ eo cohiberi.Amorē cōcitari,& iurgia addito in potionē.Venerē adalligatū stimulare. Rursus a dextro latere refrigerari feruentia.Hoc & quartanas sanari alligato ī pellicula agnina recenti, aliasq; febres.Amorem inhiberi eo.Itē ex his ranis lyen contra uenena,q̄ fiant ex ipsis auxiliat'. Cor uero etiā efficacius ē. Coluber est in aqua uiuens,huius adipem & fel habētes qui crocodylos uenent' mire adiuuari ꝓduntur,nihil cōtra belua audēte.Efficacius etiānū si herba potamogetō misceatur.Cancri fluuiatiles triti potiq; ex aq̄ recētes,seu cinere adseruato,cōtra uenena oīa ꝓsunt,priuatim cōtra scorpionū ictꝰ cum lacte asinino, uel si non assit,caprino uel quocūq;. Addi & uinū optet.Necāt eos triti cū ocimo admoti.Eadē uis contra uenenatoꝝ oīum morsus priuati scytalē & angues,& contra leporē marinū,ac ranam rubetā.Cinis eoꝝ seruatus prodest pauori, Prodest periclitantibus ex cinis rabiosi morsibus.Quidam adiiciunt gentianā, & dant in uino. Nam si iā pauor occupauerit,pastillos uino subactos deuorandos ita ꝑcipiunt.Decē uero cācris cū ocimi manipulo adalligatis.oēs qui ibi sunt scorpiones ad eum locū coituros magi dicunt.Et cū ocimi ipos cinerēue eorum percussis imponunt.Minus in oīibus his marinis prosunt, ut Trasillus auctor est.Nihil aūt æque aduersari serpentibus q̄ cācros.Suesq; percussas hoc pabulo sibi mederi. Cū sol fit in cācro,torq̄ri serpētes.Ictus scorpionū carnes fluuiatiliū cochlearum resistunt crudæ uel coctæ.Quidā ob id salsas quoq; adseruant.Imponunt & ipis plagis.Coracini pisces Nilo quidem peculiares sunt.Sed nos hæc oībus terris demōstramus.Carnes eoꝝ aduersus scorpiones ualent ipositæ,Inter uenena sunt pisciū porci marini spinæ ī dorso cruciatu magno læsoꝝ,remediū est limus ex reliquo pisciū eoꝝ corpore.Canis rabidi morsu potū expauescētibus faciē pungunt adipe uituli marini.Efficaciꝰ si medulla lycnę & oleū e lentisco & cæra misceat'.Murenæ morsus ipsaꝝ capitis cinere sanant'.Et pastinaca cōtra suū ictū remedio est cinere suo ex aceto illito, uel alterius.Cibi causa extrahi debet e dorso eius quicqd simile est croco,caputq; totū. Et hanc āt & oīa testacea modice collui in cibis,qa saporis grā perit.Leporis marini ueneficiū restringūt poti hippocāpi.Cōtra dorycniū echini maxime ꝓsunt.Et his qui succū carpathi biberint.ꝑcipue eius iure sumpto.Et cancri marini decocti ius contra dorycniū efficax habet'. Peculiariter uero cōtra leporis marini uenena & ostrea aduersant'.Idem uidetur,nec potest uideri satis dictum esse de his cū palma mensaꝝ diu iam tribuat' illis.Gaudent dulcibꝰ aquis,& ubi plurimi ifluūt amnes, ideo pelagia parua & rara sunt.Gignunt' tamē in petrosis,carētibusq; aquaꝝ dulciū aduentu.sicut circa grynum & myrinā.Grandescunt syderis quidā ratione maxime,ut in natura aquatiliū diximꝰ. Sed priuatim circa initia æstatis multo lacte ꝑgnātia.atq; ubi sol penetret in uada . Hæc uidetur causa quare minora in aliis locis reperiunt';Opacitas eñ prohibet incrementū,& tristicia minus appetūt cibos.Variant coloribꝰ.Rufa in Hispania.Fusca ī Illyrico.Nigra & carne& testa circeis. Præcipua uero habent' in quacūq; gente spissa,nec saliua sua lubrica.Crassitudīe potius spectāda q̄ latitudine.Neq; in luto capta,neq; in harenosis,sed solido uado,spōdylo breui atq; non carnoso,nec fibris lacinioso,ac tota ī aluo.Addūt peritiores notā,ambiēte purpureo crine fibras, eoq; argumēto generosa interꝑtant' calliblephara appellātes.Gaudent & peregrinatione trāsferriq; in ignotas aq̄s.Sic Brūdusina in auerno.Cōpasta & suum retinere succū,& a Lucrino adoptare credunt',Hæc sint dicta de corpe.Dicemus & de nationibus,ne fraudent' gl'ia sua littora, sed dicimꝰ aliena lingua, quæq; peritissima huius cēsura in nostro æuo fuit.Sūt ergo Mutiani uerba quę subiiciā.Cyzicēa maiora lucrinis,dulciora Britānicis,suauiora edulis,acriora lepticis,pleniora lucēsibꝰ,licciosa coryphātenis,teneriora istricis,candidiora circeiensibus.Sed his neq; dulciora, neq; teneriora esse ulla cōpertū est.In Indico mari . Alexādri reꝫ auctores pedalia inueniri prodidere. Necnon iter nos nepotis cuiusdā nomēclator tridacna appellauit,tātæ amplitudinis itelligi cupiēs ut ter mordēda essent.Eoꝝ dos in medicina in hoc loco tota dicetur.Stomachū unice reficiunt.Fastidiis medent'.Addiditq; luxuria frigus obrutis niue,sūma montiū & maris ima miscens. Molliunt aluum leniter.Eadem cocta cum mulso tenasmo,qui sine exulceratiōe fit,liberāt. Vesicaꝝ ulcera quoq; repugnāt.In cōchis suis cocta siue uti clausa uenerint,mire distillatiōibꝰ ꝓsunt.

✣ Id inueniri.

Teſtæ oſtreoꝝ cinis uuam ſedat & tonſillas amixto melle.Eodẽ modo parotidas, panos, mãmarumq; duritias,capitũ olcera ex aqua,cutemq; mulieꝝ extendit.Inſpergiẽ & ambuſtis. Et dentifricio placet.Pruritibus quoq; & eruptionibus pituitæ ex aceto medeẽ. Crudæ ſi tõdanẽ ſtrumas ſanant & perniones pedũ.Purpuræ quoq; cotra uenena ꝓſunt.Et algam maris theriacem eſſe Nicander tradit.Plura eius gña or diximos.Longo folio & latiore,rubẽte,aliaoe criſpo.Laudatiſſima quæ in Crera inſula iuxta terrã in petris naſciẽ.Tingendis etiã lanis ita colorẽ alligãs.ot elui poſtca non poſſit.E oiuo iubet eam dari.Alopecias replet hippocãpiu⁹ cinis nitro & adipe ſuillo mixtos,aur ſyncerus ex accto.Præparãt cotem ſepiaꝝ cruſtæ farina medicamẽris. Cotẽ replet & muris marioi cinis cũ oleo.Itẽ echini cũ carnibus ſuiſ cremari cinis.Fel ſcorpionis marini. Ranarum quoq; triũ ſi uiuæ iu olla cõcrementẽ cinis com melle.Melius com pice liqoida.Capillum de oigrant ſanguiſugæ,q̃ in uino nigro diebus.xl.cõputroere.Alii in aceto ſextariis doobus ſanguiſugaꝝ ſextariũ in uaſe plumbeo iubent putreſcere totidẽ diebos,mox illint in ſole.Sornatius rantam oim habere tradit,ut niſi oleũ ore cõtineant qui tiogunt,dentes qooq; eoꝝ denigrari dicat. Capitis olceribus moricũ,uel purpuraꝝ teſtæ cinis com melle utiliter illiniẽ conchylioꝝ, uel ſi non uranẽ farina ex aqua doloribos.Caſtoreõ com peucedano & roſaceo.Oium piſcium fluuiatilium marinorũq; adeps liqoefactus oleo ammixto melle,oculorom claritati plorimũ confert.Itẽ caſtorcom cum melle.Callionymis fel cicatrices ſanat,& caroes oculoꝝ ſuperuacuas conſomit. Nulli hoc piſciũ copioſius,ut exiſtimauit Meoãder quoq; in comediis. Idẽ piſcis & uranoſcopos uocaẽ ab oculo quẽ i capite habet.Et coracini fel excitat uiſũ.Et mariui ſcorpionis roffi cũ oleo uetere,aut melle Attico icipiẽtes ſuffuſiones diſcotit,iungi ter optet intermiſſis diebus. Eadẽ ratio albogines oculoꝝ tollit.Muloꝝ cibo aciem oculoꝝ heberari tradont. Lepus marinus ipſe q̃dem uenenatus eſt,ſed cinis eius io palpebris pilos inutiles euulſos cohibet.Et ad hũc uſũ otiliſſimi minimi.Itẽ pectunculi ſalſi triti cũ cædria.Ranæ quas dryphytas & calamitas uocãt, ſanguis earum cũ lachryma uitis,ſi euulſo pilo palpebris illinaẽ.Oculoꝝ tumorẽruborẽq; ſepiæ cortex cũ lacte molieris illitus ſedat,& p ſe ſcabricias emendat.Inuertũt itaq; genas id agentes, & medicamentõ auferũt poſt paulõ,roſaceoq; iungunt,& pane impoſito mitigaot nocte.Eadẽ cortice & nyctilopes curãẽ in faria trita,& ex aceto illita.Extrahit & ſqoãmas ei⁹ cinis. Cicatrices oculoꝝ cũ melle ſanat pterygia cũ ſale,& cadmio ſinglis drachmis.Emẽdat & albogines oculoꝝ iumentorũ.Adiiciũt & oſſiculis eius genas ſi teranẽ ſanari.Echini ex aceto epiuyctidas ſanãt eundẽ cõburi cũ uiperinis pellibus raniſq;,& cinerẽ aſpergi porioni iubent magi,claritatem uiſos ꝓmittẽtes.Ichthyocolla appellaẽ piſcis,cui glutinoſũ eſt coriũ.Idemq; nomen glutino eius.Hic epyndidas tollit.Quidã ex uentre non ex corio fieri dicunt.Ichthyocolla ot glutinom taurinuʒ laudaẽ. Pontica cãdida & carens ueois ſqoãmiſq;,& quæ cellerrime liq̃ſcit.Madeſcere autẽ debet coociſa in aqoa.aot aceto oocte ac die.Mox tuodi marinis lapidibus,ut facilius liq̃ſcat.Vtilẽ eã i capitis doloribus affirmãt,& tetanothris.Ranæ dexter oculus dextro,ſiniſtro lcoos ſoſpẽſi e collo natiui coloris pãno lippitudines ſanãt.Quod ſi per coitũ ranæ eruanẽ,albogine quoq; alligari ſimiliter i putamie oui.Reliquæ carnes impoſitæ ſuggillationẽ rapiũt.Cãcri etiã oculos adalligaros collo mederi lippitudini dicont.Eſt parua rana in arũdinetis & herbis,maxie uiocẽs muta,ac ſine ooce uiridis ſi forte hauriaẽ,ueotres boũ diſteos huius corpis humorẽ peoicillis deraſum claritatem oculis inouctis narrant afferre. Ipãſq; carnes doloribus ocoloꝝ ſuperponoot.Ranas etiã quindecim cõiectas in fictili nouo iuncis cõfigũt qoidã ſuccum earũ qui ita effluxerit admiſcent lachrymæ,quæ ex alba uitæ emanat,atq; ita palpebras emanãt inutilibus pilis exẽptis acu iſtilantes hũc ſuccũ in ueſtigia eooſſoꝝ.✣Meges pſilothrũ palpebrarũ faciebat in aceto euecans putreſcẽtes & hoc utebaẽ in multis uariiſq; per aquationes aotũui naſcentib⁹.Idem præſtare ſanguiſugarum cinis ex aceto illitus putaẽ.Cõburi eas optet uouo uaſe.Idem ✝tæniæ iecur ſiccatũ põdere.xiii.cum oleo cædrino perunctis pilis.ix.mẽſib⁹.Auribus utiliſſimũ bati piſcis uel recens,ſed inueteratum uino,Item banchi quẽ quidã ✱myxona uocant.Item callionymi cũ roſaceo infuſum, Vel caſtoreũ cũ papaueris ſucco.Vocant & io mari pedicolos eoſq; tritos ioſtillari ex aceto auribus iubeot.Et per ſe conchylio iſecta magnope ꝓdeſt. Quidã aceto & nitro madefaciont . Suntq; qui precipue contra oĩa auriũ uitia laudent gari excellẽtis ✣ſuccũ cyathis mellis dimidio ampli⁹ aceti cyathũ in calice nouo lenta prona decoquere.Deide ſpuma peonis deterſa poſtquã defierit ſpomare repidum iufundere.Si tumeãt aures coriandri ſucco prius mitigãdas iidem præcipiũt.Ranarũ adeps

✣Mecce nas.
✝Channæ.
✱Myxinon.
✣Sociorum.

instillatus statim dolores tollit. Cancroꝝ fluuiatiliū succus cum farina hordeacea auriū uulneri
bus efficacissime prodest. Parotides muricū testæ cinere cum melle, uel conchyliorū ex mulso cu- 1
rant. Dentiū dolores sedant ossib⁹ draconis marini scarificatis gingiuis. Crebro caniculæ i oleo
decocto adseruatoqꝫ, ut ex eo dētes semel anno colluant. Pastinacę quoqꝫ radio scarificare gigiuas
& in dolore utilissimū. Conteritqꝫ his, & cū helleboro albo illitus dentes sine uexatione extrahit. 180
Salsamentoꝝ etiā fictili uase combustoꝝ cinis, addita farina marmoris inter remedia est. Et cy-
bia uetera eluta in nouo uase, deinde trita prosunt doloribus. Acq prodesse dicunt omniū salsa- 5
mentoꝝ spinæ cōbustæ tritæqꝫ & illitæ. Decoquunt & ranæ singulæ in aceti heminis, ut dentes
ita colluant, contineatqꝫ in ora succus. Si fastidiū obstatet, suspendebat pedibus posteriorib⁹ eas
Salusti⁹ Dyonisius, ut ex ore uirus deflueret in acetū feruēs, idqꝫ e plurib⁹ ranis. Fortiorib⁹ stoma- 185
chis ex iure edendas dabat. Maxillaresqꝫ ita sanari dentes pcipue putant. Mobiles uero supradicto
aceto stabiliri. Ad hæc quidā ranaꝝ corpora binaꝝ pręcisis pedibus in uini hemina macerant, & 5
ita colluí dentes labātes iubent. Aliqui totas adalligant maxillis. Alii dēas i aceti sextariis tribus
decoxere ad tertias pīes, ut mobiles dentiū stabilirent. Necnon. xxxvi. ranaꝝ corda in olei ueteris
sextario sub æreo testo decoxere, ut infunderēt per aurē dolētis maxillæ. Alii iecur ranæ decoctū 190
& tritū cū melle iposuere dentibus. Oīa supscripta ex marina rana efficaciora. Si cariosi & fætidi
sunt, centū in furno arefieri per noctem præcipiūt. Postea tātundē salis addi atqꝫ fricari. Enydris 5
uocatur a græcis columber in aquis uiuens. Huius quattuor dentiū superiorib⁹ in dolore superio-
rum gingiuas scarificant, inferioꝝ inferioribus. Aliqui canino tantū earum cōtenti sunt. Vtunt
& cancroꝝ cinere, nā muricū cinis, dētifriciū est. Lychenas & lepras tollit adeps uituli marini. 195
Murenaꝝ cinis cū mellis obolis ternis, iecur pastinacæ in oleo decoctū. Hippocāpi & delphini ci
nis ex aqua illit⁹. Exulceratione sequi debet curatio, quæ perducit ad cicatricem. Quidā delphini
iecur in fictili torrent, donec pinguitudo similitudine olei fluat, ac pungunt. Muricum uł cōchyli
orum testæ cinis maculas in facie mulieꝝ purgat cū melle illit⁹ cutēqꝫ erugat, extenditqꝫ septenis
♣ Cory- cia. dieb⁹ illit⁹, ita ut octauo candido ouoꝝ fouent. Muricum generis sunt quæ uocāt græci ♣ cory- 200
cia, alii corythia, turbinata æq. Sed minora multo efficaciora etiā & oris halitū custodiētia. Ichthyo
colla erugat cutē extenditqꝫ in aqua decocta horis q̄ttuor, dein contusa, colluta, & subacta ad li-
quorē usqꝫ mellis. Ita pparata in uase nouo condit, & usu q̄ttuor drachmis eius binæ sulphuris, &
anchusæ totidē, octo spumæ argēteæ addunt, aspsaqꝫ aq̄ terunt una. Sic illita facies post q̄ttuor
horas abluitur.

Promiscuæ medicinæ. Cap. v.

MEdent & lentigini cæterisqꝫ uitiis ex ossibus sepiaꝝ cinis. Idē carnes excrescētes tollit, & 1
humida ulcera. Psoras tollit rana decocta in hemis qnqꝫ aquæ marinæ. Excoq debet, do-
nec fit crassitudo mellis. Fit in mari halcyoneum appellatū ex nidis (ut aliqui existimant)
halcyonū & ceicū. Alii e sordibus spumaꝝ crassescentibus. Alii e limo uel quadā maris lanugine.
Quattuor eius genera. Cireneū spissum, odoris asperi. Alterum molle lenius, odore fere algæ. Ter 5
tiū cādidioris uermiculi. Quartū pumicosi⁹, spōgiæqꝫ putri simile pene purpureum. Quod opti-
mum, id & milesium uocat. Quo cādidius autē hoc minus pbabile est. Vis eorum, ut exulcerent,
purgent. Vsus tostis & sine oleo mire lepras, lychenas, lentigines tollunt cum lupino, & sulphuris
duobus obolis. Halcyoneo utunt & ad oculoꝝ cicatrices. Andrias ad lepras cācri cinere cū oleo
usus est. Attalus thynni recētioris adipe ulcera. Menaꝝ muria & capitū cinis cū melle sanat stru- 10
mas. Pungi piscis ei⁹ qui rana i mari appellat, osiculo de cauda, ita ut nō uulneret, potest. Id faciē
dū quottidie, donec pcurent. Eadem uis & pastinacæ radio & lepore marino iposito, ita ut celeri
ter remoueat. Echini testis cōtusis & ex aceto illitis. Itē scolopēdræ marinæ c melle. Cācri fluuia
tiles contriti uel cōbusti ex melle. Mirifice psunt & sepiæ ossa cum axungia uetere cōtusa & illita.
Sic & ad parotidas utunt, & scauri piscis marini iocineribus. Quin & testis cadi salsamētarii tusis 15
cum axungia uetere, muricūqꝫ cinere ex oleo ad parotidas strumasqꝫ. Rigor ceruicis mollitur cū
marinis, q pediculi uocant drachma pota, Castorea poto cum pipere ex mulso mixto ranis deco-
ctis ex oleo & sale. ut sorbeatur succus. Sic & opisthotono medentur, tetano, spasticis uero pipe-
re adiecto. Angina menaꝝ salsarum ex capitibus cinis ex melle illitus abolet. Ranarūqꝫ decocta-
rum ex aceto. Succus hic & contra tonsillas prodest. Cancri fluuiatiles triti singuli in heminā aq̄ 20
anginis medentur gargarizati aut in uino, aut calida aqua poti. Vuæ medetur garū cochlearib⁹
subditum. Vocē siluri recentes, salsiue in cibo sumpti adiuuant. Vomitiōes mulli iusterati tritiq
in potione concitant

in potione cōcitant suspiriosis castoreo cū hāmoniaci exigua portiōe ex aceto mulso ieiunis utilissime pota. Eadē potio spasmos stomahi sedat ex aceto mulso calido. Tussim sanare dicūt pisciū modo e iure decoctæ in patinis ranæ. Suspēsæ autē pedibus, cum distillauerit in patina saliua eaꝝ exenterari iubent, abiectisꝗ interaneis condiri. Est rana parua ārboꝝ scandēs, & ex ea uociferās. In huius os siqs expuat ipamꝗ dimittat, tussim liberare dicunt. Præcipiunt & cochleæ crudæ carnē etiā bibere ex aqua calida in tussi cruenta. Iocineris doloribus scorpio marinus in uino necat, ut deinde bibat. Cōchæ lōgæ carnes ex mulso potæ cum aquę pari mō, aut si febres sint, ex aq̄ mulsa. Lateris dolores leniūt hippocāpi tosti sumpti. Tethyaꝗ similia ostreæ in cibo sumpta. Ischiadicoꝝ muria siluri clystere īfusa. Dant aūt cōchæ ternis obolis dilutæ in uini sextariis duobus per dies quindeci. Aluū emollit silurus e iure & torpedo in cibo. Et olus marinū simile satiuo stomacho inimicū aluū facillime purgat. Sed propter acrimoniā cū pingui carne coquit. Et oīm pisciū ius. Idē & urinas cit e uino maxime, Optimū e scorpionibus & iulide, & saxatilibus, nec uirus recipiētibꝰ. Coqui debēt cū anetho, apio, coriādro, porro, additis oleo & sale. Purgant & cybia uetera, priuatimꝗ cruditates pituitas bileꝗ trahūt. Purgāt & myaces, quoꝝ natura tota ī hoc loco dicet. Aceruant muricū modo, uiuuntꝗ in algosis, gratissimi autūno, & ubi mlta dulcis aq̄ miscetur mari, ob id in ægypto laudatissimi, Procedente hyeme, amaritudinē trahūt, coloremꝗ rubꝝ. Horum ius traditur aluū & uesicas exinanire Interanea distringere. Oīa adaperire. Renes purgare. Sanguiē adipēꝗ minuere, itaꝗ utilissimi sunt hydropicis mulieꝝ purgationibus, morbo regio, articulari, īflatiōbꝰ. Itē ꝓdesse felli pituitæꝗ pulmonis, iocineris, splenis uitiis, rheumatismis. Fauces tantū uexant, uocesꝗ obtudūt. Vlceraꝗ quæ serpūt, at sint purganda, sanant. Item carcinomata. Cremati aūt ut murices & morsus canum hominūꝗ cum melle, lepras, lentigines. Cinis eoꝝ potus emēdat caligines. Gingiuaꝝ & dētiū uitia, eruptiōes pituitæ, & cōtra dorieniū aut opocarpathon antidoti uicē obtinēt. Degenerāt in duas spēs in mytulos, q salem uitusꝗ recipiunt, myiscasꝗ. Quæ rotunditate differunt, minores aliquāto atꝗ hirtæ tenuioribꝰ testis, carne duriores. Mytuli quoꝗ ut murices cinere causticam uim habent, & ad lepras, lētigines, maculas. Lauant quoꝗ plumbi modo ad geneꝝ crassitudines, & oculorum albugines: caliginesꝗ. Atꝗ in aliis ptibus sordida ulcera, capitisꝗ pustulas. Carnes uero eoꝝ ad canis morsus imponunt. Et pelorides emolliūt aluū. Item castorea ex aq̄ mulsa, drachimis binis. Qui uehemētius uolūt uti, addunt cucumeris satiui radicis siccæ drachmā. & a phronitri duas. ♣ Tethya tormibꝰ & īflatiōibꝰ succurrūt, inueniunt hæc in foliis marinis suggētis, fungoꝝ uerius generis q̄ piscium. Eadem & tenasmū dissoluūt, renumꝗ uitia. Nascit & ī mari absynthiū, quod aliqui seriphū uocant, circa Taphosyrin maxime ægypti, exilius terrestri. Aluū soluit, & noxiis aīalibꝰ intestina liberat. Soluuot & sepiæ. In cibo dāt cū oleo, & sale, & faria decoctæ. Menæ salsæ cū felle taurino illitæ umbilico. Aluū soluūt. Ius pisciū in patina coctoꝝ cum latucis tenasmū discutit. Cancri fluuiatiles triti ex aqua poti. Aluum sistunt. Vrinā ciunt, in uino aluum. Ademptis branchiis calculos pellunt tribꝰ obolis cum myrrhæ tritæ singularibꝰ eoꝝ drachmis. Ileos & īflationes castoreū cū dauci semine & petroselini quārū ternis digitis sumat ex mulsi calidi cyathis quattuor. Tormia uero cū aceto uino mixto. Erythini in cibo sumpti sistunt aluū. Dysentericis medent ranæ cū scilla decoctæ, ita ut pastilli fiant. Fel siue cor earum cum melle tritū, ut tradit Niceratus. Morbo regio salsamentū cū pipere, ita ut reliqua carne abstineat. Lyeni medet sola piscis īpositus. Item torpedo. Itē rhombus uiuus, dein remittit in mare. Scorpiꝰ marinꝰ necatus ī uino, uesicæ uitia & calculos sanat. Lapis q inuenit in scorpiōis marini cauda pōdere oboli potus. Enydridis iecur. *Bleniioꝝ cinis cū ruta. Inueniūt & ī ♣ branchiis piscis, uel capite ceu lapilli. Hi poti ex aq̄ calculosis p̄clare medēt, Aluntꝗ & urticam marinā in uino potam ꝓdesse. Itē pulmonē marinum decoctum in aqua. Oua sepiæ urinā mouent renūꝗ pituitas extrahūt. Rupta cōuulsa cancri fluuiatiles triti ī asinino lacte maxīe sanant. Echini uero cū spinis suis cōtusi in uino poti calculos. Modꝰ singulis hemina bibitur donec psit, & alias ī cibis ad hoc ꝑficiūt. Purgat uesica & pectinū cibo. Ex his mares, alii donacas, alii aulos uocant fœminas onychas. Vrinam mares mouent. Dulciores fœminæ sūt & unicolores. Sepiæ quoꝗ oua urinā mouēt, renes purgāt. Enterocelę lepꝰ illinit tritus cū melle. Iecur quoꝗ aq̄tici colubri, Item hydri tritū potūꝗ calculosis ꝓdest, Ischiadicos autē liberāt salsamēta ex siluro infusa clystere euacuata prius aluo. Sed attritis cinis e capite mugilū mullorūꝗ. Comburunt autē in fictili uase. Illini cum melle debent. Item capitis menaꝝ cinis ad rhagadas, & ad cō-

♣ Tethe

* Blene-rum.

♣ Bāchi

dylomata utilis, ficut pelamidũ falfarũ capitum cinis, uel cybiorum cũ mele. Torpedo appofita ꝑcidentis interanei morbũ ibi coercet. Cancroꝝ fluuiatiliũ cinis ex oleo & cæra, rimas in cadẽ parte emẽdat. Itẽ & marini cancri polline. Panos falfamẽta coracini difcutiũt. Sciænæ interanea & fquamæ cõbuftæ. Scorpio in uino decoctus, ita ut foueanť ex illo. At echinoꝝ teftæ cõtufæ & ex aqua illitæ, incipiẽtibus panis refiftunt. Muricum uel purpuraꝝ cinis utroq; modo, fiue difcutere opus fit incipiẽtes, fiue cõcoctos emittere. Quidã ita cõponunt medicamentũ cæræ & thuris dragmas. xx. Spumæ argenti. xl. Cineris muricũ. x. Olei ueteris heminã. Profunt per fe falfamenta cocta. Cancri fluuiatiles triti uerẽdoꝝ puftulas difcutiũt. Cinis ex capite menaꝝ. Item carnes de coctæ & impofitæ. Silr percæ falfæ e capite cinis melle addito. Pelamidũ capitis cinis, aut fquatię pifcis cutis cõbufta. Hæc eft q̃ diximus lignũ poliri, qa & e mari fabrilles uſꝰ excũt. Profũt & fmarides illitæ. Itẽ muricum uel purpuraꝝ teftæ cinis cũ melle. Efficacius crematarũ cũ carnibꝰ fuis Carbũculus uerendoꝝ priuatim falfamẽta cocta cum melle reftringunt. At teftem fi defcenderit. cochleaꝝ fpuma illini uolunt. Vrinæ incõtinentiã hippocampi tofti, & in cibo fæpius fũpti emẽdant. Itẽ opidion pifciculꝰ ✤ gongro filis cũ lilii radice. Pifciculi minuti ex uẽtre eiꝰ quos deuorauerit, exẽpli & cremati, ita ut cini coꝝ bibať exaq̃, iubent & cohleas Africanas cũ fua carne comburi, cinerẽq; ex uino fignino dari. Podagris articularibufq; morbis utile eft oleũ, ĩ quo decocta ẽ rana, & ipfaꝝ inteftina, & rubetæ cinis cũ adipe uetere. Quidã & hordei cinerẽ adiiciunt, triũ rerum æquo pondere, iubent & lepore marino recẽti podagrã fricari. Fibrinis quoq; pellibus calciari maxiẽ põtici fibri. Itẽ uituli marini. Cuius cinis & adeps ꝑdeft. Itẽ & bryon de quo diximꝰ lactucæ filẽ, rugofioribus foliis, fine caule. Natura eft ci ftiptica. Impofitũ lenit impetus podagræ. Item alga, de qua fupra dictũ eft. Obferuaturq; in ea, ne arida imponať. Perniones emendat pulmo marinꝰ. Cãcriq; marini cinis ex oleo. Itẽ fluuiatiles triti, ficq; cinere & oleo fubacti, & filuri adeps. Et in articulis morboꝝ impetus fedant ranæ fubinde recẽtes impofitæ, quas qdam diffectas iubent imponi. Morbos abigit ius Mytuloꝝ, & cõchaꝝ comitiales, & ut diximus, coagulũ uituli marini bibũt cũ lacte equino afininoue, ant cũ punici fucco. Quidã ex aceto mulfo. Necnõ aliq per fe pilulas deuorãt. Caftoreum in aceti mulfi cyathis tribus ieiunis datur his uero q fæpius corripiunť. clyftere infufũ mirifice ꝑdeft. Caftorei drachmæ duæ effe debebũt, mellis & olei fextariꝰ, & aquæ tantundẽ. Ad præfens uero correptis olfactu fubuenit cũ aceto. Datur & muftellæ marinæ iecur. Item mur is uel teftudinum fanguis.

✤ Scombro prior lectio.

Ad febres omniũ generũ, & contra diuerfas infirmitates. Cap. VI.

Febriũ circuitus tollit iecur delphini guftatum ante acceffiones. Hippocampi necanť in rofaceo, ut perunganť ægri frigidis febribus. Et ipfi adalligantur ægris. Item ex afello pifce lapilli qui plena luna inueniunť, in capite alligantur in linteolo. Pagri fluuiatilis longiffimus dẽs capillo adalligatus, ita ut quinq; diebus eũ q alligauerit, nõ cernat æger. Ranæ uero in triuio decoctæ oleo abiectis carnibꝰ punctos liberãt q̃rtanis. Sunt qui ftrãgulatas in oleo ipfas clam adalligent, oleoq; eo perungãt. Cor eaꝝ adalligatũ frigora febriũ minuit. Et oleũ in quo inteftina decocta fint. Maxime ãt quartanis liberant ablatis unguibus ranæ & alligatæ & rubetæ. Iecur eius uel cor adalligať in pãno leucophæo. Cancri fluuiatiles triti ĩ oleo & aq̃ punctis ante acceffiones in febribus ꝓfunt. Aliqui & piper addunt. Alii decoctos ad q̃rtas in uino e balneo egreffis bibere fuadent in q̃rtanis. Aliqui uero finiftrũ oculũ deuorari iubent. Magi quoq; oculis eaꝝ añ folis ortum adalligatis ægro, ita ut cæcas dimittant in aquam, tertianas abigi ꝑmittũt. Eofdẽq; oculos cum carnibꝰ lufciniæ ĩ pelle ceruina adalligatos præftare uigiliã, fomno fugato tradũt. In lethargumq; uergẽtibus coagulo balenæ, aut uituli marini ad olfactum utuntur. Aliqui fanguinẽ teftudinũ, lethargicis illinũt. Tertianis mederi diciť, & fpondylus ✶ p fe adalligatꝰ. Quattanis cochleę fluuiatiles in cibo recẽtes. Quidã ob id afferuãt fale, ut dẽt tritas in potu ✤ Strõbi in aceto putrefacti lethargicos excitãt odore. Profunt & in cardiacis, Cachecticis quoꝝ corpus macie conficiť. Tethya utilia funt cũ ruta ac melle Hydropicis medeť adeps delphini liq̃tus: & cum uino potus. Grauitati faporis occurriť tactis naribus unguẽto, aut odoribus, uel quoquo mõ obturatis. Strõbi quoq; carnes tritæ, & in mulfi tribus heminis pari mõ aq̃, aut fi febres fint, & ex aq̃ mulfa datæ ꝓficiunt. Item fuccus cancroꝝ fluuiatiliũ cum melle. Ranæ quoq; aquaticæ in uino uetere & farre decoctę, ac pro cibo fumptæ, ita ut bibať ex codẽ uafe. Vel teftudo decifis pedibꝰ, capite cauda, & inteftinis exẽptis, reliqua carne ita cõdita, ut citra faftidiũ fumi poffit. Cãcri fluuiatiles ex iure

✶ Percæ priꝰ fcribatur.

✤ Rhõbi Vel fcõbri ãtiq codices

sumpti &

sumpti & phthisicis prōdesse tradunſ. Adusta sananſ cancri marini uel fluuiatilis cinere. Et ea q̄ feruenti aqua combusta sint. Hæc curatio etiam pilos restituit cū cancroꝝ fluuiatiliū cinere. Putantq̄ utendū cū cæra & adipe ursino. Prodest & febri ranaꝝ fellis, cinis. Ignes sacros restinguūt ranaꝝ uiuentiū uentres impositi, pedibusq̄ posterioribus pronas adalligari iubent, ut crebriore anhelitu ꝓsint. Vtunſ & siluroꝝ capitū cinere salsamentoꝝ ex aceto. Pruritū scabieq̄ non hominum modo, sed & quadrupedū efficacissime sedat iecur pastinacæ decoctū in oleo. Neruos præciosos purpuraꝝ ✣ cauū quo se operiūt tusū glutinat, Lethargicos coagulū uituli adiuuat ī uino potum oboli pondere. Item ichthyocollę. Tremulos iuuat castoreū, si ex oleo perungaſ. Mullos ī cibo inutiles neruis inuenio fieri. Sanguinē pisciū putant cibo sisti polipo tuso illitoq̄. De quo & hæc tradunſ muriā ipsum ex sese emittere, & ideo non debere addi. In coquēdo secari harundine, ferro eñ intingi uitiūq̄ trahere natura deserēte. Ad sanguinē sistendū & ranaꝝ illinunt cinerem uel sanguinē inarefactū. Quidam ex ea rana quam græci calamiten uocant, quoniā inter harūdines fruticesq̄ uiuat, minima omniū & uiridissima. Cinerem fieri iubent. Aliq̄ & nascentium ranarum in aqua quibus adhuc cauda est, in calice nouo combustaꝝ cineꝝ si per nares fluat inficiendū. Diuersus hirundinum q̄s sanguisugas uocant, ad extrahendū sanguinē usus est. Quippe eadē ratio eaꝝ quæ cucurbitaꝝ medicinaliū ad corpora leuanda sanguine spiramēta laxāda iudicanſ. Sed uitiū quod admissæ semel desideriū faciunt circa eadē tēpora anni semꝑ eiusdem medicinæ. Multi podagris quoq̄ admitenda cēsuere. Decidūt sacietate & pondere ipso sanguinis detractæ, aut sale aspersæ. Aliqñ tamē adfixa relinquūt capita, q̄ causa uulnera insanabilia facit, & multos interimit, sicut Messalinū e cōsulatibus patriciis cū ad genua admisisset. *Inuehūt uirus remedio uerso, maxieq̄ ruffæ ita formidanſ. Ergo suggētia ora forficib⁹ ꝓcedūt, ac ueluti siphonib⁹ defluit sanguis, paulatimq̄ morientiū capita se cōtrahūt, nec relinquunſ, Natura eaꝝ aduersaſ cimicibus, & suffitu necat eos. Fibrinaꝝ pelliū cum pice liquida combustaꝝ cinis narium ꝓfluuia sistit succo porri mollitus. Extrahit tæla corpori inhærentia. Sepiaꝝ testæ ex aqua salsamētoꝝ carnes. Cancri fluuiatiles triti. Siluri fluuiatilis q̄ & alibi q̄ in Nilo nasciſ, carnes īpositi recētes siue salsæ. Eiusdē cinis extrahit & adeps, & cinis spinæ eius uicē spodii ꝑbet. Vlcera quæ serpunt & q̄ ex iis excrescūt ex capite menaꝝ cinis uel siluri coercet. Carcinomata per eaꝝ capita salsaꝝ, efficacius si cineri eaꝝ misceaſ sal, & cunila capita. oleoq̄ subiganſ. Cācri marini cinis usti cum plūbo carcinomata cōpescit, Ad hoc & fluuiatilis sufficit cum melle, lineaq̄ lanugine. Sed aliq̄ malūt alumē melq̄ miscere cineri. Phagedenæ siluro inueterato, & cū sandaraca trito. Cacoethæ & nomę & putrescētia cybio uetere sananſ, Vermes uero īnati ranaꝝ felle tollunſ. Fistulæ aperiūſ, siccāſq̄ salsamētis cum linteolo immissis. Intraq̄ alteram diem callum omnē auferūt, & putrescentia ulceꝝ q̄q̄ serpūt emplastri modo subacta & illita. Et salpes expurgat ulcera in linteolis cōceptis. Item echinoꝝ testæ cinis. Carbunculos coracinoꝝ salsamēta illita discutiunt. Item muloꝝ salsamenti cinis. Quidam capita tantū utuntur cum melle, uel coracinoꝝ carne. Muricum cinis cū oleo tumores tollit. Cicatrices fel scorpiōis marini. Verucas tollit glani iecur tritū. Capitis menaꝝ cinis cū allio trit⁹ ad thymia crudis utunſ fel scorpionis marini ruffi, Smarides tritæ illitæ. Hallex deferuefacta unguiū scabriciā cinisq̄ e capite menaꝝ extenuat. Mulierib⁹ lactis copiā facit glaucisc⁹ e iure sumptus, & smarides cū ptisana sumptæ, uel cū fœniculo decoctæ. Māmas ipsas muricū uel purpurę testaꝝ cinis cū melle efficaciter sanat. Cācri fluuiatiles illiti uel marini pilos ī māma, uel muricū carnes appositæ tollūt. Sq̄tinæ illitæ crescere māmas nō patiunſ. Delphini adipe linamēta accēsa excitāt uuluæ strāgulatu oppssa. Item scombri in aceto putrefacti. Pereaꝝ uel menaruꝫ capitis cinis āmixto sale & cunila oleoq̄ uuluę medeſ. Suffitione quoq̄ secūdas extrahit. Itē uituli marini adeps istillaſ igni narib⁹ intermortuaꝝ uuluæ uitio, & cū coagulo eiusdē in uellere impositus. Pulmonis marini cinis adalligat⁹ egregie ꝓfluuia purgat. Echini uiuētes tusi & ī uino dulci poti. Sistūt & cācri fluuiatiles triti in uino potiq̄. Item siluri suffitu ꝓcipue Africi faciliores partꝰ fieri dicunſ. Cancri ex aqua poti ꝓfluuia sistere. Ex hyssopo purgare. Et si ꝑtus stranguleſ, similiter poti auxilianſ. Eosdē recētes uel arido bibunt ad partꝰ cōtinēdos. Hippocrates ad purgationes mortuosq̄ partus utitur illis cū quinis lappari radicib⁹ cum ruta & fuligine tritis, & in mulso datis potui. Itē in iure cocti cū lappato & appio, mēstruas purgatiōes expediūt. Lactisq̄ ubertatē faciūt. Itē in febri q̄ fit cū capitis dolorib⁹ & oculoꝝ palpitatiōe, Mulierib⁹ in uino austero poti ꝓdesse dicunſ. Castoreū ex mulso potū purgationib⁹ ꝓdest. Cōtraq̄ uuluam olfactum cū aceto &

✣ Callū

*Iuuenīunt legūt alii.

pice,aut ſubditũ paſtillis.Ad ſecũdas ẽt uti eodẽ prodeſt cum panace in q̃ttuor cyathis uini. Et a frigore laborãtibus ternis obolis.Sed ſi caſtoreũ librumue ſuperegrediatᷓ grauida. abortũ facere dicitᷓ & periclitari partus ſi ſupferatᷓ.Mirum & quod de torpedine inuenio.Si capiatᷓ cum luna in libra fuerit,triduoqꝫ aſſeruetᷓ ſub diuo faciles pt⁹ facere,poſtea quotiẽs iferatᷓ adiuuare. Et paſti nacæ radius adalligar⁹umbilico exiſtimatᷓ idẽ facere ſi uiuẽti ablatus ſit,ipſaqꝫ denuo in mare demiſſa.Inuenio apud quoſdã oſtraciũ uocari,quod aliqui onychen uocãt.hoc ſuffitũ uuluæ pœnis mire reſiſtere,Odorẽ eẽ caſtorei,meliuſqꝫ cum eo uſtũ ꝓficere. Vetera quoqꝫ ulcera & cachoethe eiuſdẽ cinere ſanari.Nã carbunculos & carcinamota in mulieꝝ parte ꝓſentiſſimo remedio ſanari tradunt cãcro fœmina cũ ſalis flore cõtuſo poſt plenã lunã,& ex aq̃ illita.Pſilothrum eſt thynni ſanguis,fel,iecur,ſiue recẽtia,ſiue ſeruata.Iecur ẽt tritũ mixtoqꝫ cædrio plũbea pyxide aſſeruatũ, Ita pueros pubeſcere negauit. Mãgo ſalpe obſtetrix.Eadẽ uis ẽ pulmonis marini.Leporis marini ſanguie & felle,uel in oleo lepus hic necetᷓ.Cãcri ſcolopẽdrꝫ marini cinis cũ oleo. Vrtica marina trita ex aceto ſcyllite.Torpedis cerebꝝ cũ allumie illitũ.xyi.lun*.Ranꝫ paruꝫ quã i oculoꝝ curatione deſcriplimus ſanies efficaciſſime pſilothꝝ eſt,ſi recẽs illinatᷓ,& ipa arefacta ac tuſa: mox decocta tribus heminis ad tertias,uel in oleo decocta æreis uaſis.Eadẽ mẽſura alii ex qndecl ranis cõficiunt pſilothꝝ,ſicut in oculis dixim⁹.Sãguiſugæ quoqꝫ toſte in uaſe fictilli, & ex aceto illitæ eundẽ cõtra pilos habent effectũ.Et ſuffitus uerẽtiũ eas necat cimices lucẽtas Caſtoreo quoqꝫ cũ melle pro pſilothro uiſi pluribus diebus reperiuntᷓ.In oĩ autem pſilothro uellendi prius ſunt pili. Infantiũ gingiuis dentitionibuſqꝫ multũ confert delphini cum melle dentiũ cinis,& ſi ipſo dente gingiuæ tangantᷓ.Adalligatuſqꝫ idem pauores repentinos tollit,idem effectus & caniculæ dẽtis. Vlcera uero q̃ in auribus,aut ulla corpis parte ſiant cancroꝝ fluuialiũ ſuccus cum farina hordeacea ſanat.Et ad reliquos morbos triti ĩ oleo punctis ꝓſunt.Siriaſeiſqꝫ infãtiũ ſpongia frigida cerebro humefacto rana inuerſa adalligata efficaciſſime ſanat,quã aridã inueniri affirmãt.Mulus ĩ uino necat⁹,uel piſcis rubellio,uel anguillæ duæ.Itẽ uua marina ĩ uino putrefacta iis q inde biberint tediũ uini affert. Venerẽ inhibet.Echeneis & hippopotami frõtis e ſiniſtra pte pellis ĩ linteolo adalligata.Fel ue torpedinis uiuæ genitalibus illitũ.Concitãt cochleaꝝ fluuiatiliũ carnes ſale adſeruatæ,& ĩ potu ex uino datæ.Erythini in cibo ſũpti.Iecur ranæ ✠dryophytes & calamitæ in pellicula gruis alligatũ,uel dẽs crocodyli maxillaris annex⁹brachio,uel hippocãpus,uel nerui rubetæ dextro lacerto adalligati.Amorẽ finit ĩ pecori rcẽti corio rubeta alligata.Equoꝝ ſcabiẽ ranæ decoctæ ĩ aq̃ extenuãt,donec illini poſſit.Aiuntqꝫ ita curatos nõ repeti poſtea. Et ſalpe negat canes latrare,qb⁹in offa rana uiua data ſit.Inter aq̃tilia dici debet,& calamochn⁹ latine adarcha appellata.Naſcitᷓ circa harũdines tenues e ſpuma aq̃ dulcis ac marinꝫ ubi ſe miſcent. Vim habet cauſticã,ideo acopis additᷓ cõtra ꝑfrictionũ uitia. Tollit & mulieꝝ lentigines ĩ facie.Et calami ſimul dici debẽt.Phragmitis radix recẽs tuſa luxatis medetᷓ,& ſpinꝫ dolorib⁹ex aceto illita.Cyprii uero q & donax uocatᷓ,cortex alopeciis medetᷓ uſtus,& ulcerib⁹ueteratis.Folia extrahũt quæ infixa ſunt corpi & igni ſacro.Paniculæ flos ſi aures intrauerit exſurdat. Sepiæ atromẽro tãta uis ẽ ut ĩ lucerna addito æthiopas uideri ablato priore lumie Anaxilaus tradit Rubeta decocta & ĩ aq̃ potu data ſuũ morbis medetᷓ.uel cuiuſcũqꝫ ranæ cinis.Pulmõe marino ſi cõfricetᷓ lignum, ardere uidetur,adeo ut faculam ita præluceat.

✠Dyropetes,

Animalium oium in mari uiuentium.clxxyi.genera eſſe. Cap.yii.

PEracta aquatiliũ dote non alienum uidetᷓ indicare per tot maria tam uaſta, & tot milibus paſſuũ terræ infuſa,extraqꝫ circũdata menſura pene ipſi⁹mundi quæ intelligantᷓ animalia centum ſeptuagintaſex oium generum eſſe, eaqꝫ nominatim complecti. Quod in terreſtribus uolucribuſqꝫ fieri non quit.Neqꝫ enim oĩs Indiæ æthiopiæqꝫ aut Scithiꝫ,deſertorũue nouim⁹ feras aut uolucres cum boium ipſoꝝ multo plurimæ ſint differentiæ quas inuenire potuim⁹,Accedat his Taprobane inſulæqꝫ aliæ oceani fabuloſe narratꝫ.Profecto cõueniet,non poſſe oia gña in cõtẽplationẽ uniuerſam uocari.At hercule in tanto mari Oceano*quæqꝫ naſcuntᷓ certa ſũt, notioraqꝫ qđ miremur q̃ ꝓfundo natura merſit. Vt a belluis ordiamur,arbores phyſeteres,balenꝫ priſtes tritones,nereides,elephãti,hoies q marini uocantᷓ,rotæ,orcæ.arietes,muſculi: & alii piſcium forma arietes delphini,celebreſqꝫ Homero uituli,Luxuriꝫ uero teſtudies,& medicis fibri quorũ e gñe ✠lutras nuſq̃ mari accepimus mergi,tãtũ marina dicẽtes,iã caniculæ,✠ dromones, cornutæ,gladii,ſerræ,cõmuneſqꝫ mari,terræ,amni,hippopotami.crocodyli.Et ãni tm̃ ac mari thynni,thynnides,

*Quæ naſcũtᷓ, ul'quot quot.
✠Lyrras.
✠Drynones.

ni,thynnides,siluri,coracini,pcæ.Peculiaris aũt maris accipēser,aurata,asellus,acarne,aphia,alopecias,anguilla,araneꝰ, ♣box,batis,báchꝰ,batrachꝰ,belõæ,quos aculeatos uocamꝰ,balanꝰ,coruus,citharus.✝Crõboꝝ gñia pessimꝰ ♣chalcis cobio.Callarias aselloꝝ gñis ni minor esset.Colias siue parianus,siue saxitanꝰ a patria bætica,lacertorũ minima,ab iis mæotici,cybiũ.Ita uocaƭ cõcisa pelamis,quæ post.xl.dies a ponto in Mæotin reuertiƭ.Cordilla & hęc pelamis pusilla,cum in Pontũ e Mæotide exit hoc nomẽ habet,cătharꝰ,callyonimꝰ,siue uranoscopus.cinædi,soli pisciũ lutei,Cnide,quã nos urticã uocamꝰ.Cácrorũ genera chame trachea,chameleos,chame pelorides gñis uarietate distãtes,& rotũditate,chame glyciamerides,q̃ sũt maiores q̃ pelorides,* Glycia siue corophia.Conchaꝝ gñã inter quæ & margaritiferæ cochleæ,quarũ gñis pẽtadactyles,melicẽbales,echinophoræ dicũƭ qbus cautãt.Extra has sũt rotũdę i oleario usu cochleæ,cucumis.✝cynopus,cammarus,cynosdexia,draco.Quidã aliud uolũt esse dracunculũ.Est autẽ graculo similis Aculeos in branchiis habet ad caudam spectantis.Sic & scorpio lędit dum manu tolliƭ,erythinꝰ, echeneis,echinꝰ, Elephanti locustarũ gñis nigri,pedibus q̃ternis,bisulcis.Pręterea brachia duo, binis articlis,singlisq; forficulis dẽticulatis.Fabri siue zeꝰ Glaucisci,glaniꝰ,gõger,gerres,galeosgarus,hippus hippuros,hirũdo,halipleumon,hipppocãpos, ♣hepărcorios.Sũt lacertoꝝ genera. lolligo uolitans, locustæ,lucernæ,lipatis,lamyrus,lepus,leones,quorũ brachia cãcris similia sũt, Reliq̃ ps locustę, mullus,merula iter saxatiles laudata,mugil,melanurꝰ,mena,metis,murẽa.Mys myllus,*mystꝰ,murex oculata,ophidion,ostria.otia,orcynõ.Hic ẽ pelamidũ gñis maximꝰ.Neq; redit in Mæotin,silis titoni,uetustate melior.Orphꝰ orthragoriscus,phager,phycus saxatiliũ,pelamis earũ gñis maxia apotectũ Durius tritone,phorcꝰ,phitharus,passer,pastinaca.Polyporũ genera,pectĩes maximi & nigerrimi æstate.Laudatissimi mitylẽis,tyndaride salonis,altini,autii,i isula alexãdrię i ægypto,pectũculi,purpuræ,pcides,pinna,pinotheræ,rhina quẽ squãtinã uocamꝰ Rhõbus,scarus principalis hodie.Solea,sargus,scylla,sarda.Ita uocaƭ pelamis lõga ex oceano ueniẽs.Scõber,salpa, ♣horus,scorpena,scorpios,sciadeꝰ,sciæna,scolopẽdra,smyrus, scepini, strõbꝰ solen,siue aulos,siue douax,siue onyx,siue dactylꝰ,spõdylus,smarides,stella spõgia . Turdus inter saxatiles nobilis.Tomus,taurianꝰ,quẽ alii xiphiã uocãt.Thessa,torpedo,tethea,triton . Pelamidũ generis magni,ex eo*serena cybia siũt.Vrenæ,uua xiphiæ.His adiiciemꝰ apud Ouidium posita noĩa,quæ apud neminẽ aliũ reperiunƭ.Sed fortassis in Ponto nascunƭ,ubi id uolumen supremis suis tẽporibus inchoauit.Bopgyrũ in scopulis uiuentẽ.Orphum rubentem, rhaciuumq; pullũ,pictas mormyras,aureiq; coloris chryson . Præterea paruũ teragũ, & placentẽ cauda labrum, Epodas lati generis.Præter hæc insignia piscium tradit channem ex seipa concipe.Glaucũ ęstate nunq̃ apparere.✝Põphilũ qui semp comitetur nauigioꝝ cursus.Chromin quĩ nidificet in aquis. Helopen quoq; dicit eẽ nostris incognitũ undis.Ex quo appet falli eos q eũdẽ accipẽserem existimauerũt.Helopi palmã saporis inter pisces multi dedere.Sũt p̃terea a nullo auctore nominati sudis latine appellata,a græcis sphyræna rostro silis noĩe,magnitudĩe inter amplissimos rarus,sʒ tñ nõ degener,& pernæ conchaꝝ generis circa põtias isulas frequẽtissimæ.Stãt uelut suillo crure lõgo in harena desixæ,hiantesq; q̃ limpitudo est.pedali nõ minus spacio. Cibũ uenanƭ.Dentes i circuitu marginũ habẽt pectinatim spissatos.Intus pro spõdylo grandis caro est.Et hyenã piscem uidi in Oenaria insula captum,caput exerentem.Præter hæc purgamenta aliqua relatu indigna, & algis potius annumeranda q̃ animalibus.

♣ Bocaue. lect.
✝ Caraboꝝ, siue cãmarorum.
♣ Cyprinus.
* Colycia siue coryphia. Vl'
✝ Cyuops.
♣ hepar Helacathenes.
* mythꝰ
♣ Saurꝰ ul'Sparꝰ
* Vrea siue horea.
✝ Põpiũ Põpilũ.

CAII PLYNII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER. XXXIII. PROOEMIVM.

Metallorum naturæ.

Metalla nũc ipsæq; opes,& terũ p̃cia dicenƭ, tellurẽ intus exquirente cura mltiplici.Modo qppe alibi diuitiis fodiƭ quærẽte uita,aurum,argentũ, æs electrũ.Alibi delitiis gẽmas,& pictũ digitorumq; pigmenta.Alibi temeritati ferrũ auro etiã gratius inter bella cædesq;.Persequimur oẽs eiꝰ fibras,uidemusq; supexcauatos montes mirantes dehiscere aliqñ aut intremiscere illam.Ceu uero nõ hoc etiã exẽplũ indignatiõis sacrę parẽtis exprimi possit.Imus in uiscera eius,& in sede maniũ opes q̃rimus,tanq̃ parum benigna fertilisq; q̃

fecet. Inter hæc minimũ remedioꝝ gratia scrutamur. Cui eĩ fodiendi causa medicina est? Quãq̃ & hæc summa sui parte tribuit ut minime parca, facilisq̃ in oĩbus quæ prosunt. Illa nos ꝑmunt, illa nos ad īferos agũt quę occultauit atq̃ demersit. Illa quæ nõ nascunt, ut repẽte mens ad iuane euolãs reputet, qs deinde futurus finis est, sæculis oĩb⁹ exhauriẽdi eã quousq̃ penetret auaricia. Quã innocẽs, q̃ beata, imo uero & delicata esset uita, si nihil aliud de ea, nisi qđ supra terras cõcupisceret, haberetq̃ nõ nisi quod secũ est? Eruit qdem aurum & chrysocolla iuxta, ut preciosior uideat nomen ex auro custodiẽs. Paꝝ enim erat naturæ unam inuenisse uitæ pestem, uisi iu precio etiam esset sanies auri. Quærebat argẽtũ auaricia. Boni consuluit interim inuenisse miniũ, rubẽtisq̃ terræ excogitauit usum. Heu ꝑdigiosa īgenia quot modis auximus ꝑcia reꝝ? Accessit ars picturæ, & aurũ argẽtũq̃ cælando carius fecimus. Didicit homo naturã prouocare. Auxere & artẽ uitiorum irritamẽta. In poculis libidines celare iuuit, ac per obscœnitates bibere. Abiecta sũt deide hæc, & sordere cœpere, & auri argẽti nimiũq̃ fuit. Murrhina & crystallina ex eadẽ terra effodimus, qb⁹ ꝑciũ faceret ĩpa fragilitas hoc argumẽtũ opũ, hæc uera luxurię, æstimata est gl̃ia, habebere qđ posset statĩ totũ perire. Nec hoc fuit satis turba gẽmarũ potamus, & smaragdis texim⁹ calic es, ac temulentiæ causa teuere Indiam iuuat, & aurum iam accessio est.

Quæ prima cõmendatio metalloꝝ auri, & de origine aunuloꝝ aureorũ, & modo auri apud antiquos & equestri ordine, & de iure annulorum aureorum. Cap. I.

VTinã posset e uita in totũ abdicari aurũ sacra fames, ut celeberrimi auctores dixere, proscissum conuitiis ab optimis quibusq̃, & ad perniciẽ uitæ repertũ. Quantũ fœliciore æuo cum res ipsæ ꝑmutabant inter se, sicut & Troianis tẽporibus factitatũ Homero credi conuenit. Ita eñ (ut opinor) cõmercia uictus gratia inuenta, alios coriis boũ, alios ferro captiuisq̃ rebus emptitasse tradit, q̃q̃ & ipse miratus aurũ æstimationes reꝝ ita fecit, ut centũ boum arma aurea ꝑmutasse Glaucũ diceret cũ Diomedis armis nouẽ boum. Ex qua cõsuetudine mulcta legum antiquaꝝ pecore cõstat etiã Romæ. Pessimũ uitæ scelus fecit, qui annulũ primus induit digitis. Nec hoc qs fecerit tradit. Nã de Prometheo oĩa fabulosa arbitror, q̃q̃ illi quoq̃ ferreũ annulũ dederit antiqtas, uinculũq̃ id non gestamen intelligi uoluerit. Midæ qdã annulũ quo circũacto habentẽ nemo cerneret, quis nõ etiã fabulosiorẽ fateat? Manus & prorsus sinistræ maximã auctoritatẽ cõciliauere auro, non qdem Romani, quorũ more ferendũ erat bellicæ uirtutis insigne. De regibus Romanis non facile dixerim. Nullũ habet Romuli in capitolio statua, nec præter Numę Seruiiq̃ Tullii alia. Nec. L. qdem Bruti. Hoc in Tarquiniis maxie miror, quoꝝ egregia fuit origo unde hic annuloꝝ usus uenit, quãq̃ etiã nũc. Lacedemone ferreo utant. Sed a prisco Tarquinio oĩm primo filiũ eum in prætextę annis occidisset hostẽ bulla aurea donatũ cõstat, unde mox bullæ durauit, ut eorũ qui equo meruisset filii id insigne haberẽt, cæteri lorũ. Et ideo miror Tarquinii eius statuã sine annulo esse. Quanq̃ & de nomie ipso ambigit. Id græci a digitis appellauere. Apud nos prisci ungulũ uocabant. Postea & græci, & nostri symbolũ. Longo certo tempore, ue senatũ quidẽ Romanũ habuisse aureos, manifestũ est. Siqdem his tantũ qui legati ad exteras gẽtes ituri essent, annuli publice dabant credo, qm̃ ita exteroꝝ honoratissimi intelligebant. Neq̃ aliis uti mos fuit, q̃ qui ex ea causa plubice accepisset, uulgoq̃ sic triũphabãt. Et cũ corõa ex auro etrusca sustineret a tergo, annul⁹ tũ in digito ferreus erat ęqua fortũa triũphãtis, & serui coronã sustinentis. Sic triũphauit de Iugurta. C. Marius. Aureũ non ante tertiũ consulatũ sumpsisse tradit. Hi quoq̃ qui ob legationẽ acceperãt, aureo in publico tm̃ utebant, ĩtra domos uero ferreis. Quo argumento etiã nũc sponsæ annul⁹ ferreus mittit. Isq̃ sine gẽma. Nec Illiacis tpib⁹ ullos fuisse annulos uideo, nusq̃ certe Homerus dicit, cũ & codicillos missitatos epl̃aꝝ gr̃a indicet, & cõditas arte uestes, ac uasa aurea argẽteaq̃ & ea colligata nodi nõ ãnuli nota. Sortiri quoq̃ cõtra ꝑuocationẽ duces nõ annulis tradit. Fabricę etiã deũ fibulas, & aliam mulieribus cult⁹, sicut inaures ĩ primordio factitasse sine mẽtione annuloꝝ. Et q primus istituit contanter id fecit leuisq̃ manib⁹ ac latentibus induit cũ si honos securus fuisset, dextra fuerit ostentand⁹. Quod si ĩpedimentũ potuit in ea aliqđ intelligi, etiã consertoris usu argumentũ est mai⁹ in leua fuisse qua scutum rapitur. Est quidẽ apud eundẽ Homerũ uirorũ crinib⁹ aurum implexum. Ideo nescio an prior usus a fœminis cœperit. Romæ qdem non fuit aurum, nisi admodum exiguum longo tempore. Certe cum a gallis capta urbe pax emeretur, non plus q̃ mille pondo effici potuere. Nec ignoro. M. Crassum duo milia põdo auri rapuisse suo, & Põpei tertio cõsulatu e capitolini Iouis solio a Camillo ibi cõ

dita,& ideo a plærisq; existimari duo millia pōdo collata.Sed qđ accessit,est galloꝝ p̄da fuit, detractúq; ab his in parte captæ urbis delubris.Gallos aút cú auro pugnare solitos Torqnat⁹ indicio est.Apparet ergo galloꝝ tēplorumq; tantúdē nec amplius fuisse. Quod quidē in augurio intellectum est,cum capitolinus duplum reddidisset.Illud quoq; obiter indicari conuenit,quoniā de anulis sermonē repetimus,æditúú custodiæ eius deprehēsum fracta in ore anuli gemma statim expirasse,& indiciú ita extinctú.Ergo ut maxime duo tm̄ milia pondo cum capta est. Roma anno trecētesimo.lxiiii.fuere,cú iá capitú liberoꝝ cēsa essent,c.lii.millia quingenti.lxxxiii.Eadē post annos.ccc.vii.qđ ex capitolinæ ædis incendio cæterisq; oib⁹ delubris.C.Marius fili⁹ Preneste detulerat tredecim milia pondo,sub eo titulo ī triúpho trástulit Sylla.Et argēti.vii.milia.Idē ex reliq̄ oīm̄ uictoria pridie tráſtulerat auri pōdo.xv.milia,argēti pondo.c.xv.milia . Frequētior aút usus anuloꝝ nō ante.Cn.Flauium Anni filium deprehenditur.Hic nanq; publicatis diebus fastis,quos a paucis principú quottidie petebat,tantam gratiá plæbis adeptus est,alioquin libertino patre genitus & ipse Apii Cæci scriba,cuius hortatu exceperat eos dies consultando assidue sagaci ingenio p̄mulgaueratq; ut ædilis curulis crearet̃ cú.Q.Anitio p̄nestino,quá paucis ante annis hostis fuerat,p̄teritis.C.Petilio & Domicio,quorú patres consules fuerant.Additú Flauio ut simul Tribunus plæbis esset.Quo facto tanta senatus idignatiōe exarsit,ut anulos ab eo abiectos fuisse antiq̄ssimis reperiat̃ annalibus.Fallit plærosq; qui tum & eq̄strem ordinem id fecisse arbitrant̃.Etem̄ abiectú hoc quoq;.Sed & phaleræ posita,propter quæ nomen equitú adiectum est.Anulos quoq; depositos a nobilitate i annales relatú est,non a senatu uniuerso.Hoc actú.P. Sempronio longo.L.Suspitio coss.Flauius uouit ædem cōcordiæ,si populo recōciliasset ordines. Et cum ad id pecunia publica nō decerneret̃,ex mulctaticia fœneratoribus cōdemnatis ædiculā æreā fecit in ✤græcostasi,quæ túc supra comitiú erat.Inciditq; in tabula ærea eá ædē.ccc.q̄ttuor annis post capitolinā dedicatā.Ita quadringētis.xlviii. a cōdita urbe gestum est,& primú anulorum uestigium extat.Promiscui autem usus alterum secúdo punico bello.Neq; em̄ aliter potuissent trimodia illa anuloꝝ Carthaginē ab Hannibale mitti.Inter cepionē quoq; & Drusú ex anulo in auctione nauali inimicitię cœpere.Vnde origo socialis belli,& exitia rerum.Ne tú quidē oēs senatores habuerút,utpote cú memoria auoꝝ multi prætura functi in ferreo cōsenuerint , sicut Calphurniú & Maniliú,q legatus.C.Marii fuerat Iugurtino bello Fenestella tradit. Et multi Fusidiú illú quem Scaurus in uita sua scribit.In Quintioꝝ uero familia aurum ne fœminas quidem habere mos fuerit.Nullosq; oino anulos maior pars gētiú hominúq; etiá qui sub imperio nostro degunt hodie habeat.Non signet oriens aut ægyptus etiá núc litteris contenta solis. Multis hoc modis ut cætera oīa luxuria uariauit,gēmas addendo exq̄siti fulgoris, censusq; opimo digitos onerádo,sicut dicemus in gēmaꝝ uolumine.Mox & effigies uarias cælando,ut alibi ars,alibi materia esset in p̄cio.Alias deinde gēmas uiolari nefas putauit,ac ne quis signádi cám in anulis eē itelligeret,solidas iduit.Quasdá uero neq; ab ea parte quæ digito occultat̃ , auro clusit aurúq; milib⁹ lapilloꝝ uilius fecit.Contra uero multi nullas admittút gēmas,auroq; ipō signát, ut Claudii Cæsaris pricipatu repertú.Necnō & seruitia iá ferrú auro cingunt,alia per sese mero, auro decorát,cuius licentiæ origo nomie ipō in Samothracia id institutú declarat . Singulis primo digitis gerere mos fuerat,qui sunt minimis p̄ximi. Sic in Numæ & Seruii Tullii statuis uidemus, Postea pollici p̄ximo iduere etiá deoꝝ simulacris.Dein iuuit & minimo dare Galliæ Britániæq; medio dicunt̃ usę.Hic núc solus excipit̃,cæteri oēs onerant̃,atq; etiam priuatim articuli minorib⁹ aliis.Sunt qui tres uni minimo congerát.Alii uero & huic unum tantú,quo signanda signēt, Cōdit̃q; ille ut res rara & ad iniuriæ usus indigna,uelut e sacratio promit̃.Et unú ī minimo digito habuisse p̄ciosioris est in recōdito suppellectilis ostētario.Iá alii pondera eorú ostentant. Aliis plures q̄ unú gestare labor est.Alii bratteas iserút leuiore materia.& p̄pter casú gēmaꝝ totá solicitudinē ✤putát.Alii sub gēmis uenena cludút,sicut Demosthenes súmus oratoꝝ gratiæ,anulosq; mortis gratia habēt.Demúq; ut plurimú opú ita scelera anulis fiunt.Quæ fuit illa priscorú uita,qualis innocētia in qua nihil signabat̃?At núc cibi quoq; ac potus uindicant̃ anulo a rapina.Hoc p̄fecere mácipioꝝ legiones,& in domo turba externa acta.Seruoꝝ quoq; causa nomēculator adhibendus.Sed aliter apud antiquos.Singuli Marcipores Luciporesue dominoꝝ gentiles omnē uictum in p̄miscuo habebant,nec ulla domi custodia a domesticis opus erat.Núc rapiēdæ cōparant̃ epulæ,pariterq; qui rapiát eas.Sed & claues quoq; ipas signare nō est satis grauatis

✤Græcostasio

✤Amputant,

ſomno,aut morientibus annuli detrahunť,maiorq; uitæ rõ circa hoc inſtrumentũ eſſe cœpit,icertum a quo tẽpore.Videmur tñ poſſe in externis auctoritaté eius rei Intelligeť circa Polycraté Sami tyrannũ, cui dilectus ille annulus in mare abiectus capto relatus eſt piſce ipõ circiter ducẽteſimũ.xxx.annũ urbis noſtræ interfecto.Celebrationé quidé uſum cum fœnore cœpiſſe argumento eſt conſuetudo uulgi ad ſpõſiones etiãnũ annulo exiliẽte, ab eo tpe quo nondũ erat arra uelocior ut plane affirmare poſſimꝰ numos ante apud nos cœpiſſe,mox annulos. De numis paulopoſt diceť. Annuli diſtixere alterũ ordiné a plæbe,ut ſemel cœperãt eſſe celebres,ſicut tunica ab annulis ſenatũ tm̃,q̃q̃ & hoc ſero,uulgoq; purpura latiore tunica uſos inuenimus etiã p̃cones,ſicut patré L. Helii.Stilonis.Preconini ob id cognomiati.Sed annuli plãe mediũ ordiné tertiũq; plæbi & patribus inſeruere. Ad quod antea militares equi nomé dederant,hoc nũc pecuniæ iudices tribuũt, Nec pridé id factũ.Diuo em̃ Auguſto decurias ordinãte,maior pars iudicum in ferreo annulo fuit.liq; nõ equites,ſed iudices uocabãtur.Equitũ nomé ſubſiſtebat i turmis equoꝝ publicoꝝ. Iudicum quoq; nõ niſi q̃ttuor decuriæ fuere prio. Vixq; milia ſingula in decuriis inuẽta ſunt nõdũ ꝓuinciis ad hoc munus admiſſis.Seruatũq; i hodiernũ dié é,ne quis e nouis ciuibꝰ in iis iudicaret.

De decuriis iudicũ,& quotiens nomina equeſtris ordinis imutata,& donis militaribus,& quãdo primũ corona aurea. Cap.ii.

DEcuriæ quoq; ipſæ pluribꝰ diſcretę noibus fuere Tribunoꝝ æris & Selectorũ & iudicũ pp hoc etiãnũ Nongẽti uocabãť ex noibus Selecti ad cuſtodiẽda ſuffragioꝝ ſcita in comitiis Et diuiſus hic quoq; ordo erat ſupba uſurpatiõe noim,cũ alius ſe Nongentũ,alius Selectũ alius Tribunũ appellaret.Tyberii demũ principatꝰ nono anno in unitaté uenit eq̃ſter ordo annulorũq; auctoritati forma cõſtituta eſt.C.Aſinino Pollione.C.Antiſtito Vetere coss.ãno urbis cõditæ.dcc.lxxy.Quod miremur futili pene de cauſa,cum.C.Sulpitius Galba iuuenalé famã apud principem popinaꝝ pœnis aucupareť,occupatuſq; in his eſſet quæſtus in ſenatu uulgo inſtitores eius culpæ defendi annulis.Hac de cã cõſtitutũ,ne cui ius eius eſſet,niſi cui ingenuo ipi pr̃i auoq; paterno ſeſtertia.cccc.cẽſus fuiſſet,& lege Iulia theatrali i.xiiii.ordinibꝰ ſedẽdi.poſtea gregati iſigne id appeti cœptũ.Propterq; hęc diſcrimia Caiꝰ pñceps decuriã q̃ntã adiecit, tãtũq; natum eſt faſtis,ut quæ ſub diuo Auguſto ipleti nõ potuerãt decuriæ nõ capiã eũ ordiné, paſſimq; ad ornamẽta ea etiã ſeruitute liberati trãſiliãt,qđ ante nũq̃ erat factũ,qm̃ in ferreo annulo equites iudiceſq; intelligebanť,adeoq; ꝓmiſcuũ id eſſe cœpit,ut apud Claudiũ Cæſaré in cenſura eius unus ex eq̃tibꝰ Flauius Proclus.cccc.ex ea cauſa reos poſtularet.Ita dũ ſepatať ordo ab ingenuis,cõicatus eſt cũ ſeruitiis,iudicũ aũt appellatione ſepari eum ordiné primi oim iſtituere Gracchi diſcordi popularitate in contumeliã ſenatus mox ea debellata,auctoritas noĩs uario ſeditionũ euentu circa publicanos ſubſtitit,& aliq̃diu tertię uires publicani fuere.M.Cicero demũ ſtabiliuit eq̃ſtre nomé in cõſulatu ſuo ei ſenatũ cõciliãs,ex eo ſe ordie ꝓuectũ eſſe celebrãs, & eius uires peculiari popularitate q̃rens.Ab illo tépore plane hoc tertiũ corpꝰ in republica factũ eſt.Cœpitq; adiici ſenatui populoq; Ro.equeſter ordo.Qua de cauſa & nunc poſt populũ ſcribitũ,quia nouiſſime cœptus eſt adiici.Quinetiã ipm equitũ nomé ſæpe uariatũ eſt,in his quoq; qui ad equitatũ trahebãtur.Celeres ſub Romulo regibuſq; appellati ſunt.Deiñ flexumines.Poſtea Troſſuli , cũ oppidum in Thuſcis citra Volſinios hoc nomie paſſuũ.ix.M.ſine ullo adiumẽto peditũ cœpiſſent . Eiꝰ uocabuli uis durauit ultra.C.Gracchũ,Iunius certe qui ab amicitia eiꝰ Gracchanꝰ appellatꝰ eſt,ſcriptũ reliq̃t his uerbis.Quod ad equeſtré ordiné prinęt antea Troſſulos uocabant, nũc equites uocant,ideoq; quia nõ intelligũt Troſſulos nomé quid ualeat,multoſq; pudet eo noĩe appellari , & cauſam quæ ſupradicta eſt,exponit.Inuitoſq; etiãnũ tñ Troſſulos uocari. Sũt adhuc aliq̃ nõ omittẽdæ in auro differẽtiæ. Auxiliares q̃ppe & externos torq̃bus aureis donauere,at ciues nõ niſi argẽteis.Pręterq; armillas ciuibꝰ dedere,q̃s nõ hñr externi . Iidem quod magis miremur coronas ex auro dedere ciuibus.Quis primꝰ donatus ſit ea nõ iueni,ſʒ q̃s primũ donauerit a.L.Piſone tradiť diť.Apoſtumiꝰ dictator apđ lacũ regillũ caſtris latinoꝝ expugnatis ei cuiꝰ maxĩe opa capta eẽnt, hãc coronã ex p̃da dedit.Item.L.Lẽtulus coss,Ser.Cornellio merẽdæ Samnitũ oppido capto.Sed q̃nq; libraꝝ corona Piſo frugi filiũ ex priuata pecũia donauit.eãq; coronã teſtamẽto reip.legauit.

De reliquo uſu auri in uiris & mulieribus,& de numo aureo,& quãdo primũ ſignatũ eſt æs,argentũ,& aurum,& anteq̃ ſignareť qui mos in aere, & quæ maxima pecunia primo cenſu,& quotiens,& quibus temporibus auctoritas auri. Cap.iii.

DEorũ uero honori ĩ sacrisnihil aliud excogitatũ est,q̃ ut auratis cornibus hostiæ maiores duntaxat immolarenť.Sed in militia quoq; in tantũ adoleuit hæc luxuria,ut.M.Bruti io philippicis campis eplæ reperianť freméntes fibulas tribunicias ex auro geri.At Hercules idem tu Brute mulierũ pedibus aurũ gestari tacuisti.Cuius sceleris nos coarguimꝰ illũ primũ q auro dignitaté per annulos fecit,ut habeant in lacertis iam qdem & uiri qđ e dardanis uẽit,itaq; & dardaniũ uocabať.✤Viriæ celticæ dicunť.Viriles celribericæ.Habeát fœminæ ĩ armillis digitisq; totis collo auribꝰ.✝Per has discurrũt cathenę circa latera,& ĩserta margaritaꝝ pōdera e collo domioarũ auro pendeaot,ut in somno quoq; unionũ consciẽtia adsit.Etiãnum pedibus induiť,atq; inter stolam plæbemq; hunc mediũ fœmioarũ equestrem ordioem facit Honestius uiri pædagogis id damus,balneasq; diues puerorũ forma cõuertit,iam uero etiam Harpocratem statuasq; ægyptiorũ ouminũ in digitis uiri quoq; portare incipiunt.Fuit & alia Claudii principatu differẽtia insolens his quibus admissioné liberti eius dedisseut,imaginé principis ĩ annulo ex auro geréndi,magna criminũ occasione.quæ oĩa salutaris exortus Vespasiani principis aboleuit,æqualiter publicádo principé.De anoulis aureis eorũq; usu hactenꝰ dictũ sit,ꝓximũ scelus fecit, qui primus ex auro denariũ signauit,qđ & ipm latet auctore incerto.Populus Romaous ne quidem argéto sigoato ante Pyrrhũ regé deuictum usus est,Libralis unde etiã nũc libella diciť,& dipondiꝰ appendebať assis.Quare æris grauis pœna dicta.Et adhue expensa in oratiouibus dicuntur . Iré impédia & pondera.Quin & milium stipendioꝝ,hoc est stipis ponderandæ pensatores libripendes dicútur.Qua consuetudine in his emptionibus quæ mãcupi sunt,etiam nũc libra interponitur.Seruius rex primus signauit æs.Antea rudi usus Romæ.Timæus tradit.Signatũ est nota pecudũ,unde & pecuoia appellata.Maximus césus.c.x.M.assiũ fuit illo rege. Et ideo hæc prima classis.Argentũ signatũ est anoo urbis quingẽtesimo octogesimo quinto.Qu.Fabio cõsule quinq; annis añ primũ bellũ punicũ.Et placuit denarius pro decé libris æris,quinarius pro quinq; sestertiũ pro dipondio ac semisse.Libræ aũt pōdus æris immunitũ bello punico primo cum impensis respublica oõ sufficeret.Constiturũq; ut asses sextátario poodere ferirenť . Ita quinq; pars factæ lucri dissolutũq; æs alienũ.Nota æris fuit ex altera parte Ianus geminꝰ,ex altera rostrũ nauis. In triére uero & q̃dráte tates,quadrás antea triũcis uocatus a tribꝰ unciis . Postea Hãnibale urgéte Qu.Fabio Maximo dictatore asses uociales facti.Placuitq; denariũ.xvi.assibꝰ permutari,quinariũ octoois,sestertiũ q̃terois.Ita respub.dimidiũ lucrata est.In militari tamé stipeodio semp denarius pro decé assibꝰ datus.Nota argẽti fuere bigæ,atq; quadrigæ,& iode bigati quadrigatiq; dicti.Mox lege papyriana semũciales asses facti.Liuius Drusus io tribunatu plæbis,octauá partem æris argéto miscuit.Qui nũc uictoriatus appellatur,lege clodia percussus est. Aotea enim hic numus ex Illyrico aduectus mercis loco habebať.Est auté sigoatus uictoria,& inde nomen.Aureus numus post anuũ.lxii.percussus est q̃ argenteus,ita ut scrupulũ ualeret sestertiis uicenis,quod efficit in libras ratiõe sestertii,qui tũc erant sestertios nõgeotos. Post hæc placuit.xl.millia.Sꝫ signari ex auri libris paulatiq; pricipes ĩminuere pondus,minutissimꝰ uero ad.xlv.millia.Sed a numo pria est origo auariciæ exeogitata fœnore q̃stuosa segnitia.Hęc paulatim exarsit rabie quadã nõ iam auariria,sed fames auri, utpote cũ Septimuleius.C.Graechi familiaris auro repensum caput eius excisum ad Opimiũ tulerit,plumboq; in os addito parricidio suo rempublicã etiã circũscripserit.Nec iã quiritũ aliquo,sed uniuerso nomine Romano infami Rex Mithridates Aqlio duci capto aurũ in os iosudit.Hæc parit habẽdi cupido.pudet intuenté tm̃ omnia ista quæ subiode noua græco sermone excogitanť expresso argẽteis uasis auro,aut incluso,qbꝰ delitiis uæneũt tã aurea q̃ aurata,cũ sciamus interdixisse castris suis spartacũ,ne qs aurum haberet , aut argeotum. Tãto fuit plus animi fugitiuis nostris.Messala orator prodidit.Antoniũ triumuirũ aureis usum in oĩbus obscœnis desideriis,pudẽdo etiã crimine Cleopatræ.Sũmæ apud exteros licentiæ fuerat poculo aureo puluioo subdito.Philippum regem dormire solitũ Agonẽtelum Alexãdri Magni præfectum aureis elauis suffigere crepidas Antooius✝Sopus in contumeliã naturæ uilitatem auro fecit opꝰ ꝓscriptione dignũ.Sed sparticiequdem mitor Popnlũ Roma.uictis gentibus in tributo semp argentũ imperitasse,oõ aurũ sicut Carthagini cũ Hãnibale uictæ argẽti poodo annua in quinquaginta annos nihil auri.Nec potest uideri penuria mũdi id uenisse.Nã Mida, sed & Crœsus infinitũ possederãt.Iã Cyrus deuicta Asia pondo.xxxiiii.millia inuenerat , præter uasa aurea aurũq; factũ,& in eo folia ac platanũ uitemq;.Qua uictoria argenti quingenta millia talentorũ

✤Viriolæ.
✝alii pis
Assis antiquꝰ liber.
✝Sopus exemplaria oon habet.

reportauit,& craterẽ Semiramidis,cuius põdus.xv.talentorũ colligebat.Talentũ aũt ægyptium pondo.lxxx.patere Varro tradit.Iam regnauerat in Colchis Salauces & Esubopes qui terram uirginẽ nactus plurimũ argenti auriq́ꝫ eruisse dicit̃ in Suanorũ gente,& alioquin uelleribꝰ aureis inclyto regno.Sed & illios aureæ,& cameræ,& argẽteæ trabes narrautur,& colũnæ atq́ꝫ parastatæ,uicto Sesostri ægypti rege tam sũpbo,ut ꝓdatur annis quibusq́ꝫ sorte reges singl'os e subiectis iũgere ad currũ solitus sicq́ꝫ triũphare.Et nos fecimus quæ posteri fabulosa arbitrent̃,Cęsar q̃ post ea dictator fuit,primꝰ ĩ ædilitate mũere p̃ris funebri om̃i appatu harenæ argẽteo usus est,ferasq́ꝫ argenteis uasis ✝incessere tum primũ uisum.Mox quod etiã iu municipiis æmulant̃.C.Autouiꝰ ludos scœna argentea fecit.Item.L.Morena,& Caius princeps iu circo pecma duxit.In qoo fuere argenti põdo.c.xxiiii.Claudius successor eius,cũ de Britãnia triũpharet, inter corõas aureas unã vii.pondo habuit,quã cõtulisset.Hispania citerior,alteram.ix.quã Gallia comata sicut titulꝰ indicauit.Huius deinde successor Nero Pompei rheatrũ operuit auro ĩ unũ dic̃ quo Tyridati regi Armeniæ ostẽderat.Et quota pars ea apparꝰ fuit aureæ domꝰ ambiẽtis urbẽ.Auri in ærario Populi Roma.fuere Sex.Iulio.L.Aurelio coss.septem anuis ante bellõ ponicõ tertiõ pondo.dcc.xxvi.argenti nonagiutaduo millia,& extra numerũ.ccc.&.lxxv.millia.Itẽ Sex.Iulio.L. Martio coss.hoc est belli socialis initio,octingẽta.xlvi,auri põdo.C.Cæsar prĩo introitu urbis ĩ cioili bello suo & ærario ꝓtulit lateꝝ aureũ.xxvi.millia,& nũero põdo.ccc. Nec fuit aliis tpibꝰ respu. locupletior. Intulit & Aemiliꝰ Paulus Perseo rege Macedonico deuicto prædã pondo triũ milliũ, a quo tempore populus Roma.triburũ pẽdere desiit.Laq̃aria quæ nũc & iu priuatis domibus auro rãguntur,post Carthaginẽ euersam primo inaurata sunt in capitolio cẽsura.L.Mũmii.Inde transiere cameras.In parietes quoq́ꝫ,qui iã & ĩpi tãq̃ oasa inaurant̃,com sua ætas uaria de Catulo extimauerit,q́ꝫ tegulas æreas capitolii inaurasser primus.Inuẽtores auri sicut merallo ꝝ fere omuium,septimo uolomine diximus præcipuã gratiã huic materiæ fuisse arbitror,nõ colore qui iu argẽto clarior est,magisq́ꝫ diei similis,& ideo militaribꝰ signis familiarior,quoniã is longius fulget,manifesto errore eoꝝ q̃ colorẽ syderũ placuisse in auro arbitrant̃,cũ in gẽmis aliisq́ꝫ rebus non sit præcipuus.Nec põdere aut facilirare materiæ prælarõ est,cæteris metallis,cũ cedat per otrõq́ꝫ plũbo. Sed quia rerũ uni nihil igne deperit,turo eriam in incẽdiis rogisq́ꝫ durante materia . Quinimmo quo sæpius arsit,ꝓficit ad bonitarẽ.Auriq́ꝫ expimẽto ignis est,ut sil'i colore rubeat ignis.Atq́ꝫ ipꝫ obryzũ uocant.Primũ aũtẽ bonitatis argumentũ est q̃difficilime accendi.Præterea mirum prunæ uiolẽtissimæ ligni ĩdomitõ,palea citissime ardescere,atq́ꝫ ut purgent̃ cum plumbo coqui.Altera causa ꝑcii maior q̃ minimũ usus deterit,cõ argento,ære,plũbo,lineæ ꝑducaut̃,manusq́ꝫ sordescãt decidua materia.Nec aliud laxius dilatat̃,aut uumerosius diuidit̃,utpote cuiꝰ unciæ in se ꝑtuagenas & q̃nquagenas pluresq́ꝫ bratteas quaternum utroq́ꝫ digitoꝝ spargant̃ . Crassissimæ ex his præuestinæ uocant̃,etiãnũ retincẽtes nomẽ forrunæ inaurato ibi fidelissime simulacro Proxima brattea q̃storia appellat̃.Hispania strigiles uocat auri paruulas massas,q̃d sup om̃ia solum iu massa auramẽto capit̃.Cõ cætera iu metallis reperta igni perficiant̃ hoc statim aurũ est, cõsumatamq́ꝫ materiã ꝓtinus habet cũ ita inoenitur.Hæc em̃ inoentio eius naturalis est . Alia quã dicemos coacta.Sup cætera uõ rubigo illa,uõ erugo,non aliud ex ipso quod cõsumat bonitatem, minuatue põdus.Iam contra salis & aceti succos domitores rerũ constantia supq́ꝫ oĩa netur,ac texitur lanæ mõ,& sine laua.Tunica aurea triũphasse Tarquinõ priscũ Verrius tradit . Nos uidimus Agrippinã Claudii principis edẽte eo naoalis prœlii spectaculũ assidentem ei,indutã paludamento,auro textili sine alia materiæ.Attalicis uero iampridẽ iutexit̃ inuento regũ Asiæ. Marmari & iis quæ candefieri nõ possunt oui cãdido illinit̃,liguo glutiui ratione cõposita,leucoporõ uocãt. Quid sit hoc,aut quẽadmodũ fiat,suo loco docebimꝰ.Aes iaurari argẽto oiuo,aut certe hydrargyro legitimõ eaꝝ,de quibꝰ ut dicemos illoꝝ uaturam reddentes,excogitata fraos est . Nãq́ꝫ æs cruciat̃ ĩ primis,accẽsumq́ꝫ restiuguit̃ sale,aceto,alumine.Postea exarenat̃,an satis recoctum sit splendore dep̃hendeute,iterũq́ꝫ exhalat̃ igni,ut possit cdomitũ mixtis punicc,alumine,argẽto uiuo inductas accipe bratteas.Alumen in purgando oim habet talem,q̃lem esse diximꝰ plombo.

✝ Incess fuere tũ primuꝫ. uetꝰ lec.

Ratio naturalis iuueniendi auri,& quando primũ, aurea statoa.& mediciuæ ex auro. Cap.iiii.

AVrom inuenit̃ in nostro orbe,ut omittamus Iudicum,atq́ꝫ a formicis,aut gryphibus apud Scythas erutũ.Apud nos tribus mõis fluminũ ramẽtis,ut in Tago Hispaniæ,Pado Italiæ,

Hebro Thraciæ, Pactolo Asiæ, Gãge Indiæ. Nec ullum absolutius aurum est, ut cursu ipso trituq; perpolitũ. Alio modo puteorũ scrobibus effoditur, aut in ruina montium. Quare utraq; ratio di cetur. Aurũ qui quærũt, ante oĩa segulũ tollunt, ita uocat indiciũ, alueus ubi id est, arenæq; lauant atq; ex eo quod resedit, cõiectura capit, ut inueniat aliquãdo in summa tellure protin⁹ rara fœlicitate, ut nuper in Dalmatia principatu Neronis singulis diebus etiã quinquagenas libras fundens, ✠ cũ iam inuentũ est in summo cespite. Alutationẽ uocant, si & auro ea tellus subest. Cæteræ mõtes Hispaniæ aridi sterilesq;, & ĩ qbus nihil aliud gignat, huic bono cogunt fertiles eẽ. Quod puteis fodit, canalitiũ uocant, alii canaliense marmoris glareæ inhærens, nõ illo mõ quo ĩ oriẽte sapphyro atq; thebaico aliisq; in gemmis scintillat. Sed micas amplexũ marmoris hi uenarũ canales per marmor uagant & latera puteorũ, & huc illuc ĩde nomine inuẽto, tellusq; ligneis colũnis suspendit. Quod effossum est tundit, lauatur, uritur, molit in farinam. Nam quod ad pilas cudũt apilas seudẽ uocant. Argentũ quod exit a fornacis sudore quæ e camino iactatur, Spurcitia in omi metallo uocatur scoria. Hæc in auro coquitur iterum & tundit. Catini fiunt ex tasconio. Hæc est terra alba similis argillæ. Neq; enim alia afflatum ignemq; & ardẽtem materiã tolerat. Tertia ratio opera uicerit gigantũ. Cuniculis per magna spacia actis cauant montes ad lucernarũ lumina. Eadẽ mensura uigiliarũ est, multisq; mẽsibus non cernit dies. Arrugias id genus uocant, siduntq; rimæ subito, & opprimũr operarios, ut iam minus temerariũ uideat e ꝓfundo maris petere margaritas, tanto nocẽtiores fecimus terras. Relinquunt itaq; fornices crebri mõtib⁹ sustinẽdis. Occursant ĩ utroq; genere silices. Hos igni & aceto rũpũt. Sæpius uero, quoniã in cuniculis uapor & fumus strangulat, cædunt fractuтas. c. l. libras ferri terrã agẽtib⁹. Egeruntq; humeris noctib⁹ ac diebus per tenebras ꝓximis tradẽtes, lucem nouissimi cernũt. Si longior uidetur silex, latus sequitur. Fossam ambit quiete. Tamen in silice facilior existimatur opera. Est nãq; terra ex quodam argillæ gñe glareæ mixta, candidẽ uocãt, ꝑpe inexpugnabilis. Cuneis eam ferreis aggrediuntur, & iisdẽ malleis, nihilq; durius putãt, nisi ꝙ inter oĩa auri fames durissima est. Peracto opere ceruices fornicũ ab ultimo exædũt, dantq; signũ ruina. Eãq; solus intelligit in cacumine montis eius peruigil. Hic uoce ictuue repẽte reuocari oparios iubet, pariterq; ipẽ deuolat. Mons fract⁹ cadit a sese longo fragore, qui eõcipi hũana mẽte nõ possit, & flatu ĩcredibili. Spectãt uictores ruinã naturæ Nec tñ adhuc aurũ est. Nec sciere esse cũ foderẽ. Tantaq; ad picula euincenda fuit satis causæ sperare qd cuperẽt. Alius par est labor, uel hoc maioris impẽdii flumina ad lauandã hanc ruinam iugis mõtiũ duxere obiter ẽ cẽtesimo plærũq; lapide. Corrugos uocãt a corriuatiõe credo, nimirũ & hoc labor est. Præcepisse libramẽto optet, ut fruaris quãdo influat, itaq; altissimis partibus ducitur. Conuallis & interualla substructis canalibus iungunt. Alibi rupes inuiæ cędunt, sedẽq; trabibus cauatis præbere cogunt. Is qui cædit funib⁹ pendet, ut ꝓcul intuẽtibus species nefaria quidẽ, sed alitũ fiat. Pendẽtes maiore ex parte librant, & lineas itineri præfigũt. Itaq; insistentis uestigiis hois locus nõ est. Manes trahuntur ad homines, ut uitium importẽt. Id genus terræ urion uocant. Ergo per silices calculosue ducunt, & urium euitãt. Ad capita deiectus in supciliis montiũ piscinæ cauant, ducenos pedes in quasq; partes, & in altitudinẽ denos. Emissaria in his quina pedũ quadrato, ternũ fere linquunt, & repleto stagno excussis obturamẽtis erũpit torrẽs tãta ui, ut saxa puoluat. Alius etiãnũ in plano labor. Fossæ in quas profluat cauant, ✠ agogas uocant, eæ sternunt gradatim. Frutex est ulex rorismarini similis asper, aurũq; retinẽs. Latera cludunt tabulis, ac per ꝓrupta suspendunt, canali ita ꝓfluente de terra in mare. His de causis iam ꝓmouit Hispania in priore genere, quæ exhauriunt imẽso labo re, ne occupẽt puteos in hoc rigant. Aurum arrugia quæsitũ nõ coquit, sed statim suum est. Inueniunt ita massæ. Necnon in puteis etiam denas excedẽtes libras. Palãcas Hispani, alii palacranas, idẽ qd minutũ est, balucẽ uocant. Vlex siccatus urit, & cinis ei⁹ lauat substrato cespite herboso, ut sidat aurũ. Vicena millia põdo ad hũc modũ annis singlis Asturiã atq; Galleriã, & Lusitaniã ꝓstare qdã tradiderũt, ita ut plurimũ Asturia gignat. Neq; in alia parte terraꝝ tot sæculis hæc fertilitas. Italiæ parcitũ est uetere interdicto patrũ, ut diximus, alioqn nulla fœcũdior metallo͡ꝝ quoq; erat tellus. Extat lex cẽsoria uici ✠ uicti miliaꝝ aurifodinæ, qua in Vercellẽsi agro cauabat, ne plus qnq; hominũ in ope publicani haberent. Aurũ faciendi est etiam una ratio ex auripigmẽto, quod in Syria fodit pictoribus in summa tellure auri colore, sed fragili lapidũ specularium modo. Inuitaueratq; spes Caiũ pricipem auidissimũ auri, quãobrem iussit excoqui magnũ pondus, & plane fecit aurũ excellẽs, sed ita parui pon-

✠ Gummi an- tiq. lec.

✠ Gaia- nas ue- tu. cod.

✠ Idimi liaꝝ uel ictimulo rũ Strab.

♣ Anaitidis. Stra.

deris,ut dettimentũ sentiret,illud ꝓpter auaritiam exptus,q̃q̃ auripigmenti librę.xiiii. pmutarẽtur,nec postea tẽtatũ ab ullo est.Oĩ auro inest argẽto uario põdere,alibi dena,alibi nona,alibi octaua pte.In uno tantũ galliæ metellæ loco,qđ uocant albicrarẽse.xxxvi.portio ĩuenit,ideo cęteris præest. Vbicũq3 quinta argenti porrio est,electrũ uocãt. Scrobes eæ reperiunt in Canaliẽsi. Fit & cura electrũ argẽto addito.Quod si gntá portionẽ excessit,incudibus nõ resistit.Est electro auctoritas,Homero teste,q Menelai regiá auro,electro,argẽto,ebore fulgere tradit.Mineruæ tẽplũ habet lindos ĩsulæ Rhodioꝝ,i quo Helena sacrauit calicẽ ex electro.Adiicit historiá mammę suæ mensura.Electri natura est ad lucernatũ lumina clarius argenro splẽdere.Quod est natiuũ,& uenena dep̃hendit. Nanq3 discurrũt in calicibus arqu⁹ cœlestibus siles cũ igneo stridore,& gemina ratione p̃dicũt. Aurea statua prima oĩum nulla inanitate,& anteq̃ ex ære aliqua illo modo fieret,quá uocanr holosphyrton in tẽplo ♣ Anæitidis posita dicit.Quod in situ terrarũ nomine hoc significauimus,numine gentibus illis sacratissimo.Direpta est Antonii Parthicis rebus.Scitumq3 narrat dictũ unius uetgranoꝝ Bononiæ hospitali diui Augusti cœna cũ interrogaret,esset ne uerũ eũ qui primus uiolasset hoc numẽ,oculis mẽbrisq3 captum expirasse?Respõdit eĩ tum maxie Augustũ de cruore eius cœnare,seq3 illũ esse,totũq3 sibi cẽsum ex ea rapina esse.Hoíum primus,& aureá statuá & solidá Gorgias Leontinus delphis in tẽplo sibi posuit.lxx.circiter olympiade.Tantus erat docendæ oratoriæ artis quæstus.Aurũ plurib⁹ modis pollet in remediis.Vulneratisq3 & infantibus applicat,ut minus noceant,quæ ĩferant ueneficia.Est & ipi suplato uis malefica galli natum quoq3 & pecorũ fœturis.Remediũ est abluere illatũ,& spargere eos quibus mederi uelis. Torret & cum salis grũmo pondere triplici misso,& rursum cũ duabus salis portionibus,& una lapidis quẽ schiston uocãt,ira uitus tradit reb⁹ una crematis ĩ fictili uase ipm puiũ & ĩcorruptũ. Reliquus cinis seruatus in fictili & ex aq̃ illit⁹,lychenas in facie sanat. Lomẽto id cõuenit ablui. Fistulas etiá sanat,& quę uocant hæmorrhoides.Quod si trito spuma adiiciat putria ulcera & tetri odoris emẽdat.Ex melle uero decoctũ cum melanthio & illitũ umbillico leuiter soluit aluũ. Verrucas curari eo.M.Varro est auctor.

De chrysocolla,& medicinæ ex chrysocolla.vi.& mirabilia naturæ,de glutinandis inter se perficiendisq3 metallis. Cap.v.

CHrysocolla humor est in puteis quos dixim⁹,per uená auri defluẽs crassescente limo rigoribus hybernis usq3 in duriciá pumicis.Laudatiorẽ eandem in ærarlis metallis:& ꝓximam in argẽtariis fieri compertũ est.Inuenit & in plumbariis uilior etiam auraria.In omnibus autem iis metallis fit & cura multũ infra naturalem illam,immissis in uená aquis leuiter hyeme tota usq3 in Iuniũ mẽsem.Dein siccatis in Iunio & Iulio,ut plane ĩtelligat nihil aliud chrysocolla q̃ uena putris.Natiua duricia maxie distat,uuá uocãt.Et ramẽ illa quoq3 herba,quá luteá appellant,tinguit.Natura est quæ lino lanæue ad succũ bibẽdũ.Tundit in pila deinde tenui cribro secernit,postea molitur,ac deinde rursus sic cribat.Quicquid non transmeat,repetit in pila,dein molit.Puluis semp in catinos digeritur,& ex aceto macerat,ut oĩs duricia soluat.Ac rursus tundit,dein lauat in conchis,siccaturq3.Tũc tinguit alumie schisto,& herba supradicta pingitq3 anteq̃ pingat.Refert q̃ bibula docilisq3 sit.Nam nisi rapuit colorem adduntur & schytanum atq3 turbystũ,ita uocant medicamẽta sorbere cogentia.Cum tinxere pictores Orobitin uocãt.Eiusq3 duo genera faciunt,luteá quæ seruat ĩ lomenta.Et liquidá globulis sudore resolutis.Hęc utraq3 gñ̃a in Cypro fiunt.Laudatissima in Armenia.Secũda in Macedonia.Largissima in Hispania.Sũma cõmendationis est,ut colorem herbæ segetis lætæ uirẽtis q̃simillime reddat.Visumq3 est iam Neronis principis spectaculis harená cyrci chrysocolla sterni,cũ ipe cõcollori panno aurigatur⁹ esset,introducta opificũ turba.Tribus eam generibus distinguũt.Asperam quæ taxatur in libras vii.Mediá quæ denariis quinis.Attritam quá & herbaceam uocant,quæ.xiii. Sublinunt autẽ harenosam priusq̃ inducãt atramẽto,& paretonio.Hæc sunt tenacia eius in colore blanda. Paretoniũ quoniá est natura pinguissimũ,& ꝓpter læuorẽ tenacissimũ atramento aspergitur, ne paretoni cãdor pallorem chrysocollæ afferat.Luteá putant a lutea herba dictam , quam ipsam cæruleo subtritá,sed pro chrysocolla inducũt uilissimo gñe atq3 fallacissimo.Vsus chrysocollæ & in medicina est ad purgãda uulnera cũ cæra & oleo.Eadẽ p se arida siccat & contrahit. Dat & in angina orthopneaue miscẽda cum melle.Cõcitat uomitiões,miscet & collyriis ad cicatrices oculoꝝ, ac uiridib⁹ emplastris.Ad colores mitigãdos,& cicatrices trahendas.Hanc chrysocollá medici ace-

sin appellãt, q̃ nõ est otobitis. Chrysocollã & aurifices sibi uendicãt agglutinãdo auro, & ide oẽs appellatã similiter uteutes dicunt. Temperať ãt ea Cyptia ærugine, & pueri impubis urina, addito nitro. Teriť Cyprio ære in Cypriis mortariis, santernã uocãt nostri. Ita ferruminať auꝝ, quod argentosam uocant. Signũq; est, si addita santerna nitescit. E diuerso erosum contrahit se, hebetaturq;, & difficulter ferruminať aurum. Ad id glutinũ fit auro, & septima parte argenti ad supradicta additis, unaq; contritis. Contexi par est reliq̃ circa hoc, ut uniuersa naturæ cõtingat ammiratio. Auri glutinũ ẽ tale. Argilla ferro. Cadimia æris massis. Alumẽ lamis. Resina plũbo & marmori. Sed plumbũ nigrũ albo iungiť. Ipmq; album sibi oleo. Item stagnũ æramentis stagno argentũ, Pineis optime lignis æs ferrũq; fundiť. Sed & ægyptia papyro, paleis aurum. Calx aqua accendiť. & Thracius lapis. Idemq; oleo restinguiť. Ignis autẽ aceto maxime & uisco & ouo. Terra minime flagrat. Carboni maior uis exusta. Iterumq; flagranti.

De argento, & argento uiuo, & stibia, siue alabastro, & scoria argenti, & de spuma argenti. Cap. vi.

ABhis argenti metalla dicanť, quæ sequẽs insania est. Non nisi in puteis reperiť, nullaq; sui spe nasciť, nullis ut in auro lucentibus scintillis. Terra est alia russa, alia cineracea. Excoq nõ potest nisi cum plumbo nigro, aut cum uena plũbi. Galenam uocant, quæ iuxta argenti uenas plærũq; reperiť, Et eodẽ opere ignium descendit pars in plumbũ, argẽtum autem superne innatat, ut oleum aquis. Reperiť in oĩbus pene ꝓuinciis, sed in hispania pulcherrimum. Id quoq; in sterili solo atq; etiam in montibus. Et ubicunq; una inuenta uena est, non procul inueniť alia. Hoc quidẽ & in oĩ fere materia, unde metalla græci uidenť dixisse. Mirum adhuc per Hispanias ab Hannibale olim inchoatos puteos durare sua ab iuẽtoribus nomina habẽtes. Ex quis bebelo appellať, hodieq; qui. ccc. pondo Hãnibali sũministrauit in dies. Ad mille quingẽtos iã passus cauato monte, per qđ spacium Aquitani stantes diebus, noctibusq; egerunt aquas lucernaꝝ mẽsura, amnemq; faciunt. Argenti uena quæ in summo reperta est, crudaria appellať. Finis antiqs fodiendi solebat esse alumẽ inuentũ ultra nihil quærebať. Nuper iuẽta æris uena infra alumẽ alba, nullũ finẽ spei fecit. Odor ex argenti fodinis inimicus oĩbus aĩalibus, sed maxime canibus, Aurũ argentũq; quo mollius eo pulchrius. Lineas ex argento nigras fieri produciq; miramur. Est & lapis in his uenis, cuius uomica liquoris æterni argentum uiuũ appellať. Venenũ reꝝ omnium est, Exedit ac perrumpit uasa permanãs tabe dira. Oĩa ei innatant præter aurũ. Id unum ad se trahit. Ideo & optĩe purgat cæteras eius sordes expuẽs crebro iactatu fictilibꝰ in uasis ita uitiis abiectis, ut & ipm ab auro discedat. In pelles subactis effundiť, perq; eas sudoris uice defluẽs puꝝ reliquit auꝝ. Ergo & cũ æra inauranť, sublitũ bratteis pertinacissime retinet. Veꝝ pallore detegit simplices, aut prætenues bratteas. Quapropter id ferrũ quęrẽtes oui liquore candido usum eum adulterauere. Mox & hydrargyro, de quo suo dicemus loco. Et alias argentũ uiuum nõ largum inuẽtũ est. In iisdem argenti metallis inueniť, ut ꝓprie dicamus spumæ lapis candidæ nitentisq;, nõ tamẽ transluẽtis, stimi appellant, alii stibiã, alii alabastꝝ, aliq larbason. Duo eius genera, mas & fœmina. Magis probãt fœminã. Horridior est mas, scabriorq; & minus ponderosus, minusq; radians & harenosior. Fœmina contra nitet friabilis, fissurisq; non globis dehiscens. Vis eius restringere ac refrigerare. Principalis aũt circa oculos. Nanq; ideo ẽt platyophthalmon id appellauere, quoniã in callibus mulierũq; epiphoris dilatet oculos, & fluctiões inhibeat oculoꝝ, exulcerationesq;. Farina eius & thuris gũmi ammixto, sistit & sanguinẽ e cerebro ꝓfluentẽ. Efficacior & contra recentia uulnera, Et cõtra ueteres canũ morsus inspersa farina. Et cõtra ãbusta igni cũ adipe ac spuma argenti cærusaq; & cæra, Vritur aũt offis bubuli fimi circũlitũ in clibanis. Dein restinguiť mulierum lacte. Teriturq; in mortariis ammixta aqua pluuia. Ac subinde turbidũ transfundiť in æreũ uas. Et mundať nitro, Fex eiꝰ intelligiť plũbosissima quæq; subsedit ĩ mortario abigiturq;. Dein uas in quo turbida transfusa sunt, optum linteo p noctem relinquiť, & postero die q̃uicquid innatat effundiť, spongiaq; aqua tolliť. Quod ibi subsedit, flos intelligiť, ac linteolo interposito in sole siccatur, non ut perarescat. Iterumq; in mortario teriť, & in pastillos diuidiť, Ante omnia ãt urendi modus necessarius est, ne plumbũ fiat. Quidam non fimo utunť coquentes, sed adipe. Alii tritum in aqua triplici linteo siccant, fæcẽq; abiiciunt. Idq; quod defluxerit trãsfundunt. Ac quicquid subsidet id colligentes, emplastris collyriisq; miscent. Scoriã in argento græci uocant helcysma. Vis eius astringere & refrigerare corpora. Addiť emplastris, ut molibdena, de qua dicemus i

plumbo.Cicatricibus maxie glutinãdis,& cõtra tenasmos.dysenteriasq; infusa clysterib⁹cũ myrreo oleo.Addũt & in medicaméta q̃ uocãt liparas.ad excrescentia ulcerũ, aut ex attritu facta,aut in capite manãtia.Fit & in iisdé metallis,& quæ uocaẽ spuma argentei.Genera eius tria.Optima quã chrysitin uocant.Secunda quã argyritin.Tertia,quã molibditin.Et plerũq; oẽs hi colores in eisdé tabulis iueniunẽ.Probatissima ẽ Attica.Secũda Hispaniẽsis.Chrysitis ex ipa uena fit.Argyritis ex argẽto.Molibditis plũbi ipius fusura,q̃ fit puteolis,& inde hẽt nomé.Ois auté fit excocta sua materia ex supiori catio defluẽs i iferioré.Ex eo sublata uerucul'ferreis,atq; i ipa flãma cõuoluiẽ uerucl'o,ut si modici teporis.Est ãt ut ex noie ipo itelligi põt feruescẽtis & futurę materię spuma.Distat a scoria quo põt spũa a fecie distare.Alterũ purgãtis se materię,alterũ purgatæ uitiũ ẽ.Quidã duo gña faciunt spumæ q̃ uocãt stelerytida & peumené.Tertiũ molibdenã in plũbo dicẽdã.Spuma ut fit utilis,iterũ coqẽ,cõfractis ✣tabulis ad magnitudiné✶ãnulorũ ita accẽsa follibus ad supãdos carbões cinereq; abluiẽ aceto aut uino.Sicq; restinguiẽ.Quod si fit argyritis,ut cãdor ei deẽ magitudie fabæ cõfracta in fictili coq iubeẽ ex aqua addito in linteolis tritico . & hordeo nouis,donec ea purgenẽ.Postea sex diebus terunt in mortariis ter die abluẽtes aq̃ frigida. Et cũ desinãt calida,addito sale fossili i librã spumæ obolo.Nouissimo die cõdunt in plũbeo uase. Alii cũ faba candida & ptisana coquũt,& in sole siccãt.Alii in saba cãdida cũ lana donec lanã nõ denigrent.Tunc salé fossilé adũciunt,subinde aqua mutata,siccantq; diebusq;.xl.calidissimis æstatis. Necnon in uentre suillo in aq̃ coquunt exemptãq; nitro fricant,& ut supra terũt in mortariis cũ sale.Sunt qui nõ coquãt,sed cũ sale terant,& adiecta aq̃ abluant. Vsus eius ad collyria, & litu ad muliebriũ cicatricũ fœditates tollendas,masculasq;,& abluendũ capillũ.Vis aũt siccare, mollire refrigerare,tẽperare,purgare,explere.Vlcerum tumores lenire. Talibusq; emplastris supra dictis ignes eriam sacros tollit cũ ruta,myrtoq; & acero.Itẽq; pniones cũ myrto & cæra & abdomine,

✣Tubulis.
✶Auellanarum.

De Minio quantæ auctoritatis fuerit apud Romanos,& origine ac inuentione eius,& cinnabaris ratione in picturis,& medicinæ de generibus minii,& ratione eius in picturis. Cap.vii.

INuenitur in argẽtariis metallis miniũ quoq;,& nunc inter pigmenta magnæ auctoritatis,& quondã apud Romanos,non solum maximæ,sed etiam sacræ religionis,ut auctor est Verrius,& cui⁹fit necesse credere auctoritati.Iouis ipi⁹ simulacri faciem diebus festis minio illini solitam triumphantũq; corpora.Sic Camillum triũphasse.Hac religione etiã nunc addi in ungẽta cœnæ triũphalis,& accensoribus in primis Iouem miniãdũ locari.Cuius rei equidem causam miror,q̃q̃ & hodie id experi constat æthiopũ populis,totosq; eo tingi pceres,huncq; ibi deorũ simulacris colorem esse.Quapropter diligentius prosequemur oĩa deeo. Theophrastus.xc. annos ante Praxibulũ Atheniensiũ✶magistrũ,quod tẽpus exit in urbis nostræ ducentesimum quadragesimũ.ix.annũ tradidit inuentũ miniũ a Callia Atheniense initio sperãte autum posse excoqui harena rubente in metallis argenti.Hanc fuisse originé eius.Reperiri auté iam rum i Hispaniis, sed durũ & harenosum.Itẽ apud Colchos in rupe quadã inacessa,ex qua iaculãtes decuterent, id esse adulterũ.Optimũ uero supra Ephesum.Cilbianis agris.Harenam cocci coloré habere. Hãc teri. Dein lauari sarinã.Et quod subsidat iterũ lauari.Differentiã artis esse,q alii miniũ faciunt prima lotura,Apud alios id esse dilutius.Sequẽs auté loturę optimum.Auctoritaté colori fuisse non mirot.Iam.n.Troianis tpibus rubrica in honore erat Homero teste.qui naueis ea cõmendat. Alias circa picturas pigmẽtaq; rarus.Milton uocant græci miniũ.quidã cinnabarim.Vnde natus error Indico cinnabaris nomine.Sic eñ appellant illi sanié draconis elisi elephantorũ moriẽtiũ põdere permixto utriusq; animalis sanguine,ut diximus.Neq; alius est color qui in picturis pprie sanguiné reddat.Illa cinnabaris antidotis medicamẽtisq; utilissima ẽ.At hercule medici quia cinnabarin uocãt,p ea utunẽ hoc minio,qđ uenenũ esse paulo mox docebim⁹.Cinnabari ueteres quæ etiã nunc uocant monocromata,pingebãt.Pinxerũt & Ephesio minio,quod derelictũ ẽ,quia curatio magni opis erat.præterea q; utrũq; nimis acre existimaẽ.Ideoq; transire ac rubricã,& sinopidem,de quibus suis locis dicam.Cinabaris adulteraẽ sanguine caprino,aut sorbis territis. Preciũ synteræ numi qnq̃ginra.Iuba miniũ nasci & in Carmania tradit.Hermogenes & in æthiopia.Sed neutro ex loco inuehiẽ ad nos,nec fere aliũde q̃ ex Hispania,Celeberrimũ ex Sisaponẽsi regiõe in Bætica miniatio metallo uectigalibus populi Ro.nullius rei diligenriore custodia.Nõ licer id ibi pficere excoquiq;.Romam perferẽ uena signata ad dena milia fere pondo annua.Romæ ãr lauaẽ

✶Magistratum ali ubi Plyñ.

In uendendo

Iu uendẽdo precio statuta lege ne modũ excederet,lxx.ĩ libras.Sed adulteraẽ multis modis, unde præda societati.Nanq; est alte℞ genus in oibus fere argentariis. Itemq; plũbariis metallis,qđ fit exusto lapide uenis pmixto,nou ex illo cuius uomicã argentũ uiuũ appellanimus(is.n.& ipse ĩ argẽtũ excoquiẽ)sed aliis simul reptis.Steriles etiã plũbi deprehẽdunẽ solo colore,nec nisi in fornacibns rubescentes,exustiq; tundunẽ in farinã.Et hoc est secuudariũ minium,per qnam pancis notum,mulrum infra naturalis illas harenas.Hoc ergo adulteraẽ minium in officinis sociorum.Irẽ ✠cyrico,qnonã modo scyricũ fiat suo loco dicemus.Snblimi aũt scyrico miniũ cõpendii ratio demonstrat.Et alio modo pingentiũ furto oportunũ ẽ plenos subiude abluẽtiũ penicillos.Sidit autem in aqua,constatq; furantibus,Syncero cocci nitor esse debet.Secũdarii aũt splendor in parietibus sentit imaginẽ.Quanq̃ hoc rubigo qnædã metalli ẽ.Sisapponẽsib⁹ aũt miniariis suæ uenæ, harena sine argẽto excoquiẽ.Anri modo pbaẽ.Auro candẽte fucatũ nigrescit.Synce℞ retinet colorẽ,Inuenio & calce adnlterari.Ac sili ratione ferri cãdẽtis lamina,si nõ sit an℞, dephendi ilico. Solis atq; lnnæ cõtactus inimic⁹ remediũ,ut parieti siccato cæra punica cũ oleo liq̃facta cãdẽs setis ĩducaẽ.Iterũq; admotis Galliæ carbõib⁹aduraẽ ad sndorẽ usq;.Postea candelis snbigaẽ,ac deinde linteis puris,sicut & marmora nitescũt.Qui miniũ ĩ officinis poliũt,faciẽ laxis uesicis illigãt ne in respirãdo pernicialẽ pulnerẽ trahãt,& tamen per illas spectent.Minium in uolnminũ quoq; scriptura usurpaẽ.Clarioresq; litteras.uel in anro,nel in marmore etiã in sepulchtis facit.

✠ Tyrico netusti codices.

De hydrargyro,de argento inaurando,de coticulis iu argenri generibus,& experimentis. Cap.viii.

EX secũdario inuenit uita,& hydrargyrũ inuicem argenti uiui pauloante dilatum. Fit autẽ duobus modis,æreis mortariis pistilisq; trito mlnio ex aceto,aut patinis fictilib⁹ ĩpositnm ferrea cõcha calice coopertum argilla supillata.Dein sub patinis accẽsnm follibus cõtinuo igni,atq; ita calicis sudore deterso,q fit argẽti colore.& aq̃ liquore.Idẽ guttis diuidi facilis.& lubrico hnmore cõfluere.Quod cũ uenenum esse cõueniat oĩa quæ de minio in medicinæ nsu tradnnẽ, temeraria arbitror,præterq̃ fortasse q; illitũ capiti uentriue sanguinẽ sistit,dum ne qd pteɼeat in uiscera,ac uuln⁹attingat,aliter ntendnm nõ eqdẽ censeam.Hydrargyro argẽtnm inanratur solum nunc ppc,cum & in æra simili modo dnci debeat.Sed eadem fraus qnæ in oĩ uitæ parte ingeniosissima est,uiliorẽ excogitauit materiã,nt docuimus.Auri argentiq; mẽtionẽ comitaẽ lapis quem coticnlam appellant,quondã non solitns inueniri,nisi in flumine Tmolo,nt anctor ẽ Theophrastus.Nunc uero passim qnem alii heracliũ,alii Lydinm uocãr. Snnt antẽ modici q̃ternas uncias lõgitudinis,binasq; latitudis nõ excedẽtes.Quod a sole fuit in his melins q̃ q; a terra. His coticulis periti cũ e uena lima rapnerint experimẽtum ptinus dicnnt quãtũ auri sit ĩ ea, quãtum argenti nel æris scrupulari differẽtia mirabili rõne nõ fallẽte.Argẽti duæ differẽtiæ.Batillis ferreis cãdentib⁹ramẽto imposito,qnod candidũ pmaneat,probaẽ.Proxima boniras rnfo, nulla nigro.Sed experimẽto quo fraus iuterneuit,seruatis em̃ iu uiro℞ urina batillis inficiẽ,ita ramẽtum obiter dnm uriẽ,candoremq; meutitur.Est aliquod experimẽtũ politi,& in halitu hominis, si sudet protinus,nubemq; discutiat.

De speculis & ægyptio argento. Cap.ix.

LAminas dnci,& specula fieri non nisi ex optimo posse creditum fuerat.Id quod iam fraude corrnmpiẽ.Sed natura mira est imagines reddendi,qnod repcnsso aere, atq; in oculos regesto fieri conuenit.Eadẽ nis in speculis nsu polita crassitudine,panlũq; propulsa dilatatur in immensum magnitndo imaginũ.Tantũ interest,repcussum illnm respnat,an accipiat. Quinetiã pocula ita figuranẽ,excnlptis intus crebris sen speclis,nt uel uno ĩtuẽre populus totidẽ imaginũ fiat.Excogitaẽ & mõstrifica,nt ĩ tẽplo smyrnę dicata.Id euenit fignra materiæ. Plurimũq; refert concaua sint & poculi modo an media depssa,an elata,an auersa,an obliq̃,supia, an testa q̃litate excipiẽtis figurę torquẽte ueniẽtes umbras.Neq; em̃ ẽ aliud illa imago,q̃ digesta claritate materiæ excipiẽtis umbrã.Atq; nt oĩa de specnlis peraganẽ hoc loco optima apud maiores fiebãt brũdusina,stagno & ære mixtis.Prelata sũt argẽtea.prim⁹ fecit ✝praxiteles Mag.Põpei ætate. Nupq; credi cœptũ.certiorẽ imaginẽ reddi anro apposito auersis.Tingit & ægyptus argentũ,ut in uasis Anubẽ suũ spectet,pingi uon cælat argẽtum.Trãsit inde materia & ad triũphales statuas, mirũq; crescit preciũ fulgoris excecati.Id autẽ fit hoc modo.Misceẽ argento tertia pars æris Cypriæ tenuissimi,quod coronariũ uocãt,& sulphuris uiui quantum argenti.Conflaẽ in fictili circũlito ar

✝ pasiteles.ue. lec.

gilia. Modus coquēdi donec ipsa opcula apiant. Increscit oui idurari luteo, ut tamē aceto & creta detereat. Miscuit denario triūuir Antonius ferrū. Miscuit æri falsæ monetæ. Alii e pōdere subtrahūt, cū sit iustū. lxxxiiii. e libris signari. Igit ars facta deoarios pbare tā iucūda e lege plebe, uti Mario Gratidiano uicatim totas statuas dicauerit. Mirūq; i hac artiū sola uitia discunt, & falsū denarii spectat exemplar, pluribusq; ueris denariis adulterinus emit.

De immodica pecunia. & quorum maximæ opes fuerint, &
quando primum Populus Roma, stipē sparserit. Cap. x.

NOo erat apud antiquos numer⁹ ultra centū milia. Itaq; hic & hodie multiplicat, ut decies centena millia, aut sæpius dicant. Fœnus hoc fecit nūmusq; percussus, & sic quoq; æs alienum etiamnum appellatur. Postea diuites cognominati, dūmodo notum sit, cum qui primus acceperit hoc nomen, decoxisse creditorib⁹ suis. Ex eadē gente. M. Crassus negabat diuitem esse, nisi qui redditu annuo regionē tueri posset. In agris suis sestertiū. xx. millia possedit. Quiritiū post Syllā ditissimus. Nec fuit satis nisi totū Parthorū esurisset aurū. Atq; ut nouē qdem optimi occupauerit. Iuuat em io sectari inexplebilē istā habendi cupiditatē. Multos postea cognouim⁹ seruitute liberatos opulētiores pariterq; tres. Claudii principatu Pallantē, Callistū & Narcissum Atq; ut hi omittant, tanq; adhuc rerū potiant. C. Asinio Gallo. C. Martio Cyrino coss. ad. vi. Kal. Febru. C. Cecilius Claudius Isidorus testamēto suo dixit, quis multa ciuili bello perdidisset, tamē relinquere seruorū quattuor millia, centum. xvi. Iuga boum tria milia sexcēta. Reliq pecoris. cc. quinquaginta septē millia. In numerato pondo sexcēta millia. Qui funerari se iussit sestertiis. xi. M. Cōgregaræ & excedētes numerū opes. Quota tamē portio erunt Ptolemæi, quē Varro tradit Pompeio res gerente circa Iudæā octoona milia equitū sua pecunia tolerauisse. * Mille conuiuas totidem aureis potoriis mutantē uasa cū ferculis saginasse. Quota uero illæ ipse (neq; em de regib⁹ loquor) porrio fuerit Pythii Bithyoni, qui platanū auream, uitemq; nobilem illam Dario regi donauit. Xerxis copias, hoc est septies. lxxxviii. millia hominū excepit epulo Stipendiū quinq; mensium frumentūq; pollicitus, ut e quinq; liberis senectuti suæ in delectu unus saltem concederetur Hunc quoq; ipsum aliquis compatet Crœso regi. Quæ malū amentia est id io uita cupere: qd aut etiā seruis cōtigerit, aut ne in regibus qdem inuenerit finem. Populus Roma. stipem spargere cœpit Sp. Posthumio. Q. Martio coss. Tāta pecunia crat, ut eā cōferret. L. Scipioni, ex qua is ludos fecit. Namq; Agrippæ Menenio sestantes æris in funus contulit, honoris id necessitatisq; propter pauptatē Agrippæ, nō largitionis esse dixerim.

* anopimi.

* Ccntū x. alii codices.

De luxuria & frugalitate in uasis & lectis argenteis,
& quando lances immodicæ factæ, Cap. xi.

VAsa ex argento mira inconstantia humani ingenii uariat, nullum genus officinæ diu probando, nunc furniana, nūc clodiana, nūc gratiana, Etem tabernas mēsis adoptauim⁹, nūc anaglypha, io asperitatēq; excisa circa lineaq; picturas querimus. Iam uero & mensas repositoriis iponimus, & ad sustinēda obsonia interradimus altera, & interest q̄plurimū lima perdiderit. Vasa coquinaria ex argēto Caluus orator fieri q̄rit. At nos carrucas ex argento cælare inuenimus. Neq; ætate Poppea cōiunx Neronis pricipis delicatiorib⁹ iumētis suis solcas ex auro quoq; induere solebat. Libras. xxxii. argēti. Africanus sequēs hæredi reliquit. Idēq; cū de pœnis triūpharet, q̄ttuor milia. cccc. lxx. pōdo trāstulit. Hoc argentū tota Carthago habuit illa terrarū æmula, quod nunc in mensarū est apparatu. Postea uicta Numātia & deleta, idem Africanus in triumpho militib⁹. xvii. milia pōdo dedit. O uiros illo imparore dignos, qbus hoc satis fuit. Frater eius Allobrogicus prim⁹ oīm mille pondo habuit. At Liuius Drusus in tribunatu plæbis. xi. milia. Nam propter quinq; pondo notatū a cēsoribus triūphalem senem, iam fabulosum uidet. Itē Catū Eliciuz cum legati ætolorū in cōsulatu prandentē in fictilibus adissent, missa ab his uasa argētea nō accepisse, neq; aliud habuisse argēti ad supmū uitæ diē q̄ duo pocula, q̄. L. Paul⁹ socer ei ob uirtutem deuicto Perseo rege donasset. Inuenimus legatos Carthaginensiū dixisse, nullos hoim benignius inter sese uiuere q̄ Romanos, Eodē em argento apud oms cœnitauisse seipsos. At Hercules Pompeium Paulini eqtis Arelatensis filium, paterna quoq; gēte pulsum, q. xii. pondo argēti habuisset apud exercitū ferocissimis gentibus oppositū scimus. Lectos uero mulierū iā pridem totos opiri argento, & triclinia quædā qbus argentū addidisse primus tradit. Caruilius Pollio eques Romanus, nō ut opiret, aut deliaca specie faceret, sed punica idē & aureos fecit. Nec mlto post argēti deliacos imitati sunt

Ilaecos imitati sunt. Quæ oĩa expiauit bellũ ciuile Syllanũ. Paulo eñ añ hæc facta sunt. Lãcesq̧ e cẽtenis libris argenti, quas tunc sup q̃ngẽtas nũero Romæ fuisse constat, multosq̧ ob eas ꝓscriptos dolo cõcupiscentiũ. Erubescãt aunales, q bellum ciuile talibus uitiis ĩputauere. Nostra ætas fortior fuit. Claudii principatu seruus eiꝰ Drusyllanꝰ noĩe, Rotũdus, dispẽsator Hispaniæ citerioris quinq̃genariã lucẽ habuit, cui fabricãdæ officina priꝰ exædificata fuerat. Et comites eiꝰ octingentas quinq̃ginta octo libraꝝ. Quare q̃so? nisi ut q̃ multi eas cõserui inferrẽt, aut quibus cœnãtibus? Cor. Nepos tradit ante Syllæ uictoriã duo tantũ triclinia Romæ fuisse argentea. Repositoriis argentũ addi sua memoria cœptũ Fenestrella dicit, qui obiit nouissimo Tiberii Cæsaris principatu. Sed & testudinea tum in usum uenisse. Ante se aũt paulo lignea rotũda solida, nec multo maiora q̃ mensas fuisse. Se q̃dem puero, q̃drata & cõpacta, aut acere ópta, citro cœpisse. Mox additũ argentũ in angulis lineasq̧ p cõmissuras. Tympana uero se iuuene appellata ✣stateras & lãces q̃s antiq magidas appellauerãt. Nec copia tñ argenti fuerat uitæ, sed ualidiꝰ pœnæ metũ ꝑciũ. Idq̧ iam pridẽ ut ignoscamꝰ nobis Delphiuos q̃nis milibꝰ sestertiis in libros emptos. C. Gracchus habuit. L. uero Crassus orator duos scyphos. Mẽtoris artificis mãu cęlatos sestertiis. c. Cõfessus ẽ tamen nũq̃ se his uti ꝓpter uerecundiã ausum. Sicut eũdẽ sex millia sestertiis ĩ singulas libras uasa empta habuisse. Asia primũ deuicta luxuriã misit in Italiã. Siq̃dem. L. Scipio trãstulit ĩ triũpho argenti cælati pondo milia q̃drigenta. l. Et uasoꝝ aureoꝝ pondo. c. millia, anno cõditæ urbis quingentesimo sexagesimoquito. Eadẽ Asia domita, multo etiã grauiꝰ afflixit mores, ĩutiliorq̧ uictoria illa hæreditas Attalo rege mortuo fuit. Tũ eñ hæc emẽdi Romæ ĩ auctiõibꝰ regiis uerecũdia exẽpta est, urbis anno. dc. xxvi. mediis. lyi. ãnis. erudita citate amare ẽt & nõ solũ ãmirari opulẽtiã externã. Immẽso & Achaicæ uictoriæ momẽto ad ĩpellẽdos mores, & ĩpa hoc ĩteruallo ãno urbis dc. yiii. parthica signa & tabulas pictas ĩuexit, ne q̃d deesset. Pariterq̧ luxuria nata ẽ, & Carthago sublata, ita cõgruẽtibus fatis, ut liberet amplecti uitia, & liceret peccare ex dignatiõe. Hic aliq ueteꝝ, ut. C. Marius post uictoriã Cimbricã cantharis portasse. Liberi patris exẽplo tradit, ille orator rapinas, & manipularis imperator,

✣Climateras, uł elemateras,

De statuis argenteis, & cælatura argenti, & cæteris quibusdam. Cap. xii.

ARgenti usum in statuas primũ ad honorẽ diui Augusti in adulationem temporꝫ transisse falso existimat. Iam eñ triumpho Magni Ponpei reperimus trãslatam Pharnacis, qui primus regnauit in Ponto argenteam statuã. Item Mithridatis Eupatoris & currus aureos argenteosq̧. Argentũ succedit ex re aliq̃ñ & auro luxu, fœminaꝝ plæbis compedes sibi ex eo facientiũ quas induere aureas mos tristior uetat. Vidimus & ipsi ✱Valerium Fuscũ motũ eq̃stri ordine ob insignẽ eum celebritate affectationẽ adulescentiũ scholæ ex argento annulos habẽtẽ. Et quid hoc attinet colligere cũ capuli militũ ebore etiã fastidio cælerent argento, uaginæ catillis, baltei laminis crepitent. Iam uero a pædagogis ad trausitũ uirilitatis custodiaut. Argẽto fœminæ lauẽtur, & nisi argentea sola fastidiãt. eadẽq̧ materia & cibis & probris seruat. Uideret hæc Fabritiꝰ. & stratas argento mulieꝝ balineas, ita ut uestigio locus non sit cum uiris lauãtiũ. Fabritius inq̃ q bellicosos imꝑatores plusq̃ pateram & salinum ex argento habere uetabat. Videret hinc dona fortiũ fieri, aut in hæc frangi. Heu mores Fabritii nos pudet Miꝝ in auro cælando inclaruisse neminẽ, argẽto multo, Maxime tamẽ laudatus est Mẽtor de quo supra diximꝰ. Quattuor paria deniq̧ ab eo oĩno facta sunt. ac iam nullũ extare dicit. Ephesiæ Dianæ tẽplũ iacet. Capitoliũ incendiis. Varro & æreũ signũ eius habuisse scripsit. Proximi ab eo ammiratione Acragas. & Boetus, & Mys fuere. Extant hodie oĩum opera in insula Rhodiorũ Boeti apud Lyndiã Mineruã ĩ tẽplo. Acragantis in tẽplo Liberi patris in ĩpa Rhodo bacchæ cẽtauriq̧ cælati inscyphis. Myos in eadẽ æde & Silenus & Cupido & uenatio in scyphis. Magna fama post hos celebratus est Antipater, q̧ satyꝝ in phiala grauatũ somno collocauisse ueriꝰ q cælasse dictus est Stratonicus, Mox Cyzicenus Tauricus. Itẽ Ariston & Onychus Mithylene laudat. Et Hecatæꝰ, & circa Ma. Põpei ætatẽ Praxiteles Posidonius Ephesius, Lædus Stratites, qui ꝑlia armatosq̧ celauit Zopyrus q areopagitas & iudiciũ Orestis ĩ duobꝰ scyphis, põdo. xii. æstimatis. Fuit dein Pytheas, cuiꝰ duæ unciæ uiginti uenierũt. Vlysses & Diomedes erant ĩ phialæ emblemate palladiũ surripiẽtes. Fecit idẽ & cocos Magiresia appellatos puulis pototiis, Sed e q̃bus ne exẽplaria q̃dẽ liceret exprimere. Tã oportũa iniuriæ subtilitas erat. Hũit & Teucer Crustariꝰ famã subitoq̧ hæc ars ita exoleuit, ut sola iã uetustate cẽseat usq̧ adeo attritis cælaturis ne figura discerni possit auctoritas cõstet. Argẽtũ me

✱Aurelium, uel Laberiũ

*Sil & cęruleū. S.I.pprie

dicatis aqs inficiſ,atq̧ etiā afflatu ſalſo,ſicut in mediterraneis Hiſpaniæ.In argēti& auri metallis naſcunſ etiā nunc pigmenta,* Sic & cæruleū,quod ꝓprie limus eſt.Optimū ex eo quod Atticum uocaſ.Preciū in.p.libras.xxxii..Proximū marmoroſum ſub dimidio Attici precio. Tertiū genus eſt pſſum,quod alii ſcyticū uocant ex inſula Scyro.Iam qdem & ex Achaia quo utunſ ad picturæ umbras.Preciū in libras huius.LIs.bini.Dipondiis uero detractis,qđ lucidū uocant e Gallia ueniens.Hoc aūt & Attico ad lumia utūſ.Ad abacos nō niſi marmoroſo,qm̄ marmor i eo reſiſtit amaritudini calcis.Effodiſ & ad.xx.ab urbe lapidē i mōtib9.Poſtea uriſ pſſum appellātib9 q adulterant.Sed eſſe falſum aduſtūq̧ amaritudie apparet,quoniā reſolutū in puluerē eſt.

De ſile,& cęruleo,& chryſocolla,& neſtoriano,& cilono,& q
non omni anno æqualiter ſpecies uendantur. Cap.xiii.

* Antigrus.

SIle primi inſtituere pingere.Polygnotus & Mycon Attico dūtaxat.Hoc ſecuta ętas ad lumia uſa eſt.Ad umbras autē Scyrico & Lyrio. Lydium ſardib9 emebatur, quod nunc obmutuit. Cæruleū harena eſt.Huius genera tria.*antiquius ægyptium.quod maxime probatur ſcythicū,hoc diluitur facile.Cumq̧ teritur,in quattuor colores mutaſ,cādidiorē nigrioremue,craſſiorem tenuioréue.Pręfertur huic etiamnū cyprium.Acceſſit his puteolanū & Hiſpanienſe, harena ibi confici cœpta.Tinguiſ autē oĩe,& i ſua coquiſ herba,bibitq̧ ſuccum. Reliqua cōfectura eadem quę chryſocollæ.Ex cęruleo fit quod uocatur lomentū,perficiſ id lauando terendoue, & hoc eſt cæruleo cādidius,pcia eius.xxiii.in libra.Cerulei.xxviii.Vſus i Creta calcis ipatiens. Nuper acceſſit ad +neſtorianū ab auctore appellatū.Fit ex ægiptii leuiſſima parte,pciū eius.xl.in libras. Idem & puteolani uſus pterq̄ ad feneſtras Vocāt cœlon.Non pridē apportari,& Indicum eſt cœptum.Cuius preciū.xvii.in libras.Ratio i pictura ad inciſuras,hoc eſt umbras diuidēdas ab lumine.Eſt & ſubtiliſſimū genus lomenti,quidā tritū uocant quinis aſſibus æſtimatū.Curulei ſynceri experimentū in cārbone ut flagret.Fraus uiola arida decocta in aqua,ſuccoq̧ p linteū expreſſo in Eretā Erethriā.Vis ei9in medicina ut purget ulcera.Itaq̧ & emplaſtris adiiciunt.Item cauſticis, Teritur difficillime ſile.In medendo leuiter mordet,aſtringitq̧ & explet ulcera Vriſ in fictilibus ut pſit.Precia rerū quæ uſq̄ diſpoſuimus,nō ignoramus alia in aliis locis eſſe,& oĩbus pene annis mutari,put nauigationes cōſtiterint,aut ut quiſq̧ mercatus ſit,aut aliquis pualēs manceps annonam flagellet,non obliti Demetriū tota hellade Neronis principatu accuſatū apud cōſulē, poni tamē neceſſarium fuit,quæ plærunq̧ erant Romæ,ut exprimereſ auctoritas rerꝰ.

+ Veſtorianū ātiqui codices.

CAII PLYNII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER. XXXIIII.
PROOEMIVM.

Aeris metalla. Cap.i.

PRoxima dicanſ æris metalla.cui & in uſu ꝓximū eſt precium, immo uero ante argentum,ac pene etiā ante auꝛ corithio.Sripis quoq̧ auctoritas, ut dixim9.Hinc æra militū tribuni ærarii & ærariū,& obærati ab ære dicti. Docuimus q̄diu Po.Ro.ære ſignato tantū uſus eſſet, & alia quæ uetuſtas tradidit,cum æq̄lē urbi auctoritatē eius declararet a rege Numa collegio tertio ſabrum ærarioꝛ inſtituto.Vena quo dictū eſt mō effodiſ, igniq̧ pficiſ.Fit & e lapide eroſo,quē uocāt Cadmiā celebritas in Aſia,& quondā in Cāpania,nūc in Bergomariū agro,extrema parte Italiæ.Feruntq̧ nup in germania etiā prouincia reptum.

Genus æris,quæ corinthia,quæ deliaca, quæ æginetica. Cap.ii.

*Ceutronū. Strabo.

FIt & ex alio lapide quē calcitē uocāt in Cypro,ubi prima fuit æris inuentio.Mox uilitas præcipua rgperto in aliis terris pſtantiore,maxime aurichalco,quod præcipuam bonitatem admiratione diu obtinuit.Nec repetitur longo iam tempore effœta tellure. Proximum bonitate fuit.Saluſtianū i *centronū alpino tractu non longi & ipm̄ æui.Succeſſit & Liuianū i gallia. Vtrūq̧ a metalloꝛ dominis appellatū,illud ab amico diui Auguſti,hoc a cōiuge.uelocis defect9 Liuianū quoq̧ certe admodū exiguum inueniſ.Sūma gloria nunc in marianū conuerſa, quod & Cordubēſe diciſ.Hoc a Liuiano cadmiā maxime ſorbet,& aurichalci bonitatē imitaſ in ſeſtertiis dupondiariiſq̧ Cyprio ſuo aſſibus cōtentis.Et hacten9nobilitas i ære naturalſe habet.Reliq̄ genera artificio cōſtant,quæ ſuis locis reddenſ,ſūma claritate ante oĩa indicata.Quondā æs cōfuſe auro

fuse auro argentoq; miscebaẗ,& tamẽ ars preciosior erat. Nunc incertũ est peior hæc sit an materia. Mirũq; cum ad infinitũ opeꝝ precia hæc creuerint,audoritas artis extincta est. Quæstus em̃ causa,ut oĩa exerceri cœpta est,quæ gloriæ solebat. Ideo etiã deoꝝ adscripta operi,cum proceres gentiũ claritatẽ & hac uia q̃rerent,adeoq; exoleuit fundendi æris preciosi ratio,ut iã diu ne fortuna quidẽ in ære ius artis habeat. Ex illa autẽ antiq̃ gloria Corinthiũ maxime laudaẗ,hoc casus miscuit. Corītho cum capereẗ incensa,mireq; circa id multoꝝ affectatio fuit. Quippe cũ tradaẗ non aliena de causa Verrem quẽ Cicero damnauerat proscriptum eẽ ab Antonio,q̃q; Corinthiis se ei cessuꝝ negauisset. At mihi maior pars eorum simulare eam scientiã uidetur, ad segregandos se a cæteris magis q̃ intelligere aliq̃d subtili⁹,& hoc paucis docebo. Corinthus capta est olympiadis cẽtesimæ quinq̃gesimæ sextæ anno tertio,nostræ urbis sexcentesimooctauo,cũ ante in sæculo fictores nobiles esse desissent,quoꝝ isti oĩa signa hodie Corinthia appellãt. Quapropter ad coarguẽdos eos ponem⁹ artificiũ ætates,nam urbis nostræ ãnos ex supradicta cõparatione olympiadũ colligere facile erit. Sũt ergo uasa tantũ Corinthia quæ isti elegãtiores nũc æs sculpẽdo trãsferũt modo in lucernas,modo in trullas,nullo mundiciaꝝ respectu. Eius tria genera. Candidũ argẽto nitore q̃proxime accedẽs,ĩ quo illa mixtura p̃ualuit. Alteꝝ ĩ quo auri fulua natura. Tertiũ ĩ quo æqualis oium temperies fuit. Præter hæc est,cuius ratio non potest reddi, q̃q; hominis manu facta dederit fortuna temperamentũ simulacro signisq;,illud suo colore p̃ciosum ad iocineris imaginem uergẽs,quod ideo epatizon appellãt,p̃cul Corinthio. Longe tamẽ ante æginéticum atq; deliacũ,quæ diu obtinere principatũ. Antiq̃ssima æris gloria deliaca fuit mercatus in Delo concelebrãte toto orbe,& ideo cura officinis tricliniοꝝ pedibus fulcrisq;. Ibi p̃ria nobilitas æris. peruenit deinde ad deum simulacra,effigieq; hominũ,& alioꝝ animaliũ,p̃xima laus æginetico fuit. Insula ip̃a est nec ginens,sed officinarũ tempatura nobilitata. Bos æreus,inde captus in foro boario est Romæ. Hic est exẽplar æginetici æris. Deliaci aũt Iupiter in capitolio in Iouis tonãtis æde. Illoq; ære Myron usus ẽ. Hoc Polycletus æq̃lis atq; cõdiscipul⁹. Aemulatio aũt & in materia fuit.

De candelabris,& tẽplorum ornamentis. Cap.iii.

Priuatimq; ægina candelabroꝝ superficiem dũtaxat elaborauit,sicut Tarentũ scapos,& ĩ his ergo iũcta cõmẽdatio officinaꝝ ẽ. Nec pudet ✠tribunoꝝ militariũ salariis emere,cũ ipsum nomen a candelaꝝ lumine ip̃ositũ appeat. Accensi candelabri talis fuit,ut audor est Dion, iussu p̃conis Clesippus Fullo gibbere,& p̃terea alio fœd⁹ aspectu fabricat⁹ est,emente id Gegania sestertiis.l.eodẽq; ostẽtãte in cõuiuio emptũ ludibrii causa nudat⁹,atq; ĩpudentia libidis recept⁹ ĩ thoꝝ,mox in testamentũ p̃diues minimũ uice illud cãdelabꝝ coluit,& hanc Corinthiis fabulã adiecit,uidicatis t̃n morib⁹ nobili sepulchro,p q̃d æterna supra terras Geganię dedecoris memoria duraret. Sed cũ esse nulla corinthia candelabra constet,nomẽ id p̃cipue ĩ his celebraẗ,quoniã Nũmii uictria Corinthum quidẽ diruit,sed cõpluribus Achaiæ oppidis simul æra dispersit. Prisci limina etiã ac ualuas ĩ tẽplis ex ære factitauere. Inuenio & a Cn.Octauio,q de Perseo rege naualẽ triumphũ egit,factum porticũ duplicẽ ad cyrcum flaminiũ,q̃ Corinthia sit appellata,a capitulis æreis columnaꝝ. Vestæ quoq; ædem ip̃am syracusana superficie regi placuisse. Syracusana sunt in Pantheo capita colũnaꝝ a.M.Agrippa posita. Quin etiã priuata opulẽtia eo modo usurpata est. Camillo em̃ crimini obiecit. Sp.Caruillius q̃stor, q̃ ærata ostia haberet in domo. Nam triclinia ærata abacosq; & monapodia Cn.Manliũ Asia deuicta primũ inuexisse triũpho suo, quem duxit urbis anno quingẽtesimo sexagesimoseptio. L.Piso auctoꝛ est. Antias q̃dem.L.Crassum hæredeꝫ L.Crassi oratoris multa ẽt triclinia ærata uendidisse. Ex ære factitauere & cortinas tripodũ noĩe delphicas,q̃m donis maxĩe Apollinis delphici diceba ẗ. Placuere & ⁎lychni p̃ẽsiles in delubris, arboꝝ modo mala ferentiũ lucẽtes. Qualis est in tẽplo Apollinis palatini,quẽ Alexander Thebarũ expugnatione captũ ĩ cyma dicauerat eidẽ deo. trãsit deinde ars ubiq; uulgo ad effigiem deoꝝ.

✠Tribunorũ militarẽ. Audio.

⁎Lychnuchi ex antiq̃s exemplarib⁹.

Quando primum simulacꝝ Romæ factum,& de origine statuarum,& honore statuarum,& generibus,& figuris. Cap.iiii.

Romæ simulacrũ ex ære factũ Cereris primũ reperio ex peculio.Sp.Cassii, quem regnum affectantẽ pater ipsius interemerat. Trãsit & ab diis ad hoium statuas atq; imagines multis modis. Antiqui pingebant eas bitumine,quo magis mirũ est placuisse auro integere Hoc nescio an Romanũ fuit inuentũ. Certe etiam Romæ non habet uetustatẽ. Effigies hoim nõ solebant exprimi,n isi aliqua illustri causa perpetuitatem merentiũ. Et primo sacrorũ certaminũ

uictoria,maximæq; olympię ubi oium qui uiciſſent,ſtatuas dicari mos erat.Eoꝶ uero qui ter ibi ſupauiſſent,ex mẽbris ipſoꝶ ſimilitudine exp̃ſſa,quas iconas uocant. Athenienſes neſcio an primi oium Harmodio & Ariſtogitoni tyrãnicidis publice poſuerint ſtatuas. Hoc actum eſt eodem anno.quo & reges Romæ pulſi.Excepta deinde res eſt a toto orbe terraꝶ humaniſſima ambitione.Et iã oium municipioꝶ & fori ſtatuæ ornamentũ eſſe cœpere,propogariq; memoria hominum,& honores legi æuo & baſibus inſcribi,ne in ſepulchris tantum legerent. Mox foꝶ & in domibus priuatis factum atq; in atriis.Honos clientiũ inſtituit ſic colore patronos.

De ſtatuis & quibuſdã aliis,& quibus primũ in colũna,& quãdo roſtra, & quãdo primum publice,& quæ primum ſtatuæ Romæ. Cap.v.

TOgata effigie antiqtus ſtatuæ dicabant.Placuere & nudæ tenentes haſtam ab epheborum gymnicis exẽplaribus,q̃s achilleas uocant.Græca res eſt nihil uelare. At econtra Romana ac militaris thoracas addere.Cæſar qdẽ dictator loricatam ſibi dicari in foro ſuo paſſus eſt Nam lupercoꝶ habitu factæ tam nouiciæ ſunt.q̃ quæ nuper ꝑdidere penulis indutæ. Mancinus eodẽ habitu ſibi inſtituit quo deditus eſt.Notatũ ab auctoribus,&.L. Actiũ poetã in camœnarũ æde maxima forma ſtatuã ſibi poſuiſſe,cum breuis admodũ fuiſſet.Equeſtres uero ſtatuæ modo Romanã celebrationẽ habẽt,orto ſine dubio ẽ græcis exẽplo.Sed illi celatas tm̃ dicebãt in ſacris uictores.Poſtea uero & qui bigis uel q̃drigis uiciſſent. Vnde & noſtri currus nati in his qui triumphauiſſent.Seꝶ hoc in his nõ niſi a diui Auguſto ſeiuges,ſicut &, elephãti.Nõ uetus & bigarũ celebratio in his qui p̃tura functi curru uecti eſſent per circũ.Antiquior colũnaꝶ, ſicut. C. Menio. qui deuicerat priſcos latinos,qbus ex fœdere tertias p̃dæ.Po.Ro.præſtabat.Eodẽq; in conſulatu in ſuggeſtu roſtra deuictis antiatibus fixerat anno urbis.cccexvi.Itẽ.C.Duilo,qui primus nauale triũphum egit de pœnis.quæ eſt etiã nũc in foro,Item.P.Minutio p̃fecto annonæ extra portã trigeminã unciaria ſtipe collata.Neſcio an primo honor talis a populo.Antea em̃ a ſenatu erat p̃clara res,niſi friuolis cœpiſſet initiis.Nãq; & Actii Nauii ſtatua fuit ante curiã,cui⁹ baſis cõflagrauit curia incẽſa.P.Clodii funere.Fuit & Hermodori Epheſii in comitio legũ,q̃s decẽuiri ſcribebãt,interp̃tis publice dicata.Alia cauſa & alia auctoritas maior ĩ Oratii coelitis ſtatua,q̃ durat hodieq; cũ hoſtes a põte ſublicio ſolus arcuiſſet.Eqdem & Sibyllę tres iuxta roſtra ſunt,miores ſint licet Vna quã Paeuuius Taurus ędilis plebis inſtituit.Duæ q̃s.M.Meſſalla.Primas putarẽ has, & Atti Naui poſitas ætate Tarquinii Priſci,niſi regũ antecedentiũ eſſent in capitolio.

De ſtatuis ſine tunicis,& quibſdã aliis,& quę prima Romæ ſtatua equeſtris, & quãdo om̃es ſtatuæ priuatim & publice ſublatæ,& quibus Romę mulieribus,& quę primæ ab exteris publice poſitæ. Cap.vi.

EX his Romuli eſt ſine tunica,ſicut & Camilli in roſtris & ante ædem Caſtorum fuit.M. Tremellii equeſtris togata,qui Sãnites bis deuicerat. Capraq; anagnia populũ ſtipendio liberauerat.Inter antiquiſſimas ſunt & Tulii Celii.Lelii.Roſcii. Et Sp. Matici Fulcini in roſtris a Fidenatibus in legatione interfectorũ.Hoc a Roma.populo tribui ſolebat iniuria ceſis,ſicut.P.Iunio,&.T. ✣ Corũcano,qui ab Teuca Illyricoꝶ regina interfecti erãt.Non omittendũ, qđ annotauere annales tripedaneas his ſtatuas ĩ foro ſtatutas.Hæc uidelicet mẽſura honorata tũc erat . Nõ p̃teribo ✝.C.Octauiũ ob unũ uerbũ quo regẽ Antiochũ dilaturũ ſe reſponſum dicentẽ uirga quã tenebat forte circũſcripſit,& priuſq̃ egrederet circulo illo,reſponſum dare coegit.In q̃ legatiõe interfecto ſenatus ſtatuã poni iuſſit q̃ oculatiſſimo loco in roſtris.Inuenit & ſtatua decreta & Taraciæ Caiæ ſiue Suffecię uirgini ueſtali,ut poneret ubi uellet,qđ adiectũ nõ minus honoris habet,q̃ ꝙ fœminæ eſt decreta.Meritũ ei⁹ ip̃is ponã annaliũ uerbis.Quod campũ tiberinũ gratificata ea eſſet populo.Inuenio & Pythagoræ & Alcibiadi in cornibus comitii poſita cum bello Samnatico Apollo Pythius fortiſſimo græcorũ gentis iuſſiſſet & alteri ſapiẽtiſſimo ſimulacra celebri loco dicari, ✱ donec Sylla dictator ibi curiã faceret. Mirũq; eſt illos p̃res Socrati cũctis ab eodẽ deo ſapia prælato Pythagorã p̃tuliſſe,aut tot aliis uirtute Alcibiadẽ,aut quenq̃ utroq; Themiſtocli . Columnarũ ratio erat,attolli ſupra cæteros mortales.ꝙ & arcus ſignificant nouitio inuento.Prim⁹ tñ honos cœpit a græcis.Nulli arbitror plures ſtatuas dicatas q̃ Phalerio Demetrio Athenis . Siqdẽ ccclx.ſtatuere,q̃s mox lacerauerũt,nondũ anno hunc numerũ dierũ excedente.Statuerat Romę etiã in om̃ibus uicis,C.Mario,Gratidiano trib⁹ ut dixim⁹, eaſdemq; ſubuertere Syllæ introitu. Pedeſtres ſine dubio Romæ fuere in auctoritate longo tempe.Equeſtriũ tamen origo,per quam uetus eſt

✣ Corũcanis.
✝ G.Popilium. Reliq̃.

✱ Ea cauſa credo ne Sylla uetuſti codices.

uetus est cũ fœminis etiã honore cõicato.Clœliæ em̃ statua est eqstris,ceu parum esset toga eam cingi,cũ nec Lucretiæ,nec Bruto qui expulerãt reges,pp quos Clœlia inter obsides fuerat, decernerẽt.Hãc primã & Oratii Coelitis publice dicatam crediderim.Ante em̃ sibi ac Sibyllæ Tatquiniũ & reges ipos posuisse uerisimile est,nisi Clœliæ positã esse Piso traderet ab his qui una obsides fuerãt redditis a Porsenna in honorẽ eius,habuit e diuerso Annius fæcialis eqstrẽ statuã contra Iouis Statoris ædẽ in uestibulo ✠ superiore dom9 Valeriæ fuisse Publicolæ cõsulis filiæ,eãqȝ solã fugisse,Thiberimqȝ trãsnatauisse,cæteris obsidibus qui Porsennæ mittebant,interẽptis Tarquinii insidiis.L.Piso ꝑdidit.M.Aemilio,&.C.Popilio .ii.coss.a cẽsoribus.P.Cornelio Scipiõe.&.M.Popilio statuas circa forũ eorũ qui magistratus gesserãt sublatas oẽs,præter eas quę populi aut senatus sententia statutæ essent.Eam uero quæ apđ ædem Telluris statuisset.sibi.Sp.Cassius qui regnũ affectauerat,etiã conflatam a censoribus.Nimirũ i ea quoqȝ re ambitioni ꝓuidebãt illi uiri.Extãt Catonis in censura uociferationes, mulieribus.Rõanis i ꝓuinciis statuas poni.Nec tñ potuit ihibere quo minus.Romæ ponerent , sicuti Corneliæ Gracchorũ matri,quæ fuit Africani prioris filia.Sedens em̃ huic posita,soleisqȝ sine amento isignis in metalli publica porticu.Quę statua nũc est in Octauiæ opibus,Publice aũt ab exteris posita est Romæ. C.Aelio tribuno plæbis lege plata in Septimiũ Statiliũ Lucanũ,q thurinos bis infestauerat.Et ob id.C.Aeliũ thurini statua & corona aurea donarũt.Iidem postea Fabritiũ donauere statua liberati obsidione. Passimqȝ statuæ i clientela sũt receptæ. Et adeo discrimẽ oẽe sublatũ,ut Hannibalis etiã statuæ trib9 locis uisant i ea urbe,intra cuius muros solus hostium emisit hastam.

✠ Supra dom9 antiqui libri.

De antiqs statuariis & preciis signorũ imodicis,& colossis in urbe celeberrimis. Ca.vii.

FVisse aũt statuariã artem familiarem Italiæ quoqȝ & uetustam indicãt Hercules ab Euandro sacratus,ut produt,in foro boario,qui triũphalis uocat,atqȝ per triumphos uestitur habitu triumphali.Præterea Ianus geminus a Numa rege dicatus,qui pacis bellique argumento colitur.Digitis ita figuratis,ut trecẽtoꝝ quinqginta quinqȝ dierũ nota per significationẽ anni temporis & æui se deũ indicaret.Signa quoqȝ Tuscanica p terras dispersa, quæ i Etruria factitata nõ est dubiũ.Deoꝝ tantũ putarẽ esse,ni Metrodorus Sceptius,cui cognomẽ Romani nomis. Odioso inditum est.Vulsinios pulsatos ꝓpter centum & decem statuaꝝ signa obiecerit.Mirumqȝ mihi uidetur,cum statuarũ in Italia tam uet9 origo sit,potius lignea aut fictilia deoꝝ simulacra i delubris dicata usqȝ ad deuictã Asiam,unde irrepsit & luxuria.Similitudies exprimẽdi quę prima fuerit origo,in ea quã plastice greci uocant dici cõuenienti9 erit.Etenim prior q̃ statuaria fuit.Sed hæc ad infinitũ effloruit multoꝝ uoluminũ opere si quis plures persequi uelit.Omnia enim quis possit?In.M.Scauri ædilitatæ tria millia signorum in scæna tantũ fuere tẽporario theatro.Mummius deuicta Achaia repleuit urbem.Ipe excessit nõ relicturus filiæ dotem.Cur enim non cũ excusatione ponat?Multa & Luculli inuexere.Rhodi etiamnũ.lxxiii.millia signorum esse Mutian9 ter consul ꝑdidit nec pauciora Athenis & olympiæ.Delphis superesse creduntur.Quis ista mortalium persequi possit?aut quis usus noscendi itelligat?Insignia ramẽ maxime & aliqua de causa notata,uoluptariũ sit attigisse,artificesqȝ celebratos noiauisse,singuloꝝ quoqȝ iexplicabili multitudine,cum Lysippus ad sexcenta.x.opera fecisse tradatur. Ante oĩa ut arti claritatẽ possent dare uel singula.Numerũ apparuisse,defuncto eo cum thesaurũ effregisset hæres,solitũ enim ex imani ꝓcio cuiusqȝ signi denarios se põere aureos singulos.Euecta supra humanã fidem ars est successu mox etiã audacia.In argumẽtũ successus unum exemplũ afferam,nec deorum nec hominum similitudinis expssæ.Aetas nostra uidit in capitolio,priusq̃ id nouissime cõflagraret a Vitellianis incẽsum in cella Iunonis canem ex ære uulnus suum lambentẽ.Cuius eximiũ miraculũ & indiscreta uerisimilitudo non ex eo solum intelligit,q ibi dicatus fuerat,uerum & noua satisdatione,nã summa nulla pars uidebat,capite tutelarios cauere ꝓ eo istitui publici fuit.Innumera sunt exẽpla Moles quippe excogitatas uidemus statuarũ quas colossos uocant,turribus pares. Talis est ĩ capitolio Apollo trãslatus a.M.Lucullo ex Apollonia pōti urbe.xxx.cubitoꝝ.c.l.talẽtis fact9.Talis in campo Martio Iupiter a Claudio cæsare dicatus,qui ideo uocat Põpeian9 a uicinitate theatri. Talis & Tarẽti factus a Lysippo.xl.cubitorũ.Mirũ in eo q manu,ut ferũt,mobilis ea ratio libramenti est,ut nullis cõuellat ꝓcellis. Id qdem ꝓuidisse & artifex dicitur,modico interuallo.Vnde maxime op9 erat flatum frangi opposita colũna.Itaqȝ ꝓpter magnitudinẽ difficultatẽqȝ moliendi,non attigit eum Fabius uerrucosus,cũ Herculẽ qui est in capitolio,inde transferret,Ante omẽs

aũt in ammiratione fuit Solis colossus rhodi,quẽ fecerat Chares Lyndi⁹,Lysippi supradicti discipulus.Septuagita cubitoꝝ altitudis fuit.Hoc simulacrũ post qnquagesimõ sextũ aonõ terræmotu ꝓstratũ.Sed iacẽs quoq; miraculo est.Pauci pollicẽ ei⁹ amplectunt.Maiores soot digiti q̃ pleræq; statuæ.Vasti specus hiãt defractis mẽbris.Spectant itus magnæ molis saxa, qooꝝ põdere illud stabiliuerat cõstituẽs.Duodecim annis tradũt effectũ.ccc.talẽtis,quæ cõtulerãt ex apparatu regis Demetrii relicto moræ tædio.Sũt alii minores hoc in eadem urbe colossi cẽtũ nomero.Sed ubicũq; singulis fuissent nobilitatori locũ.Preterq; hos deoꝝ quiq; quos fecit Bryaxis.Factitauit colossos & Italia.Videmusq; certe Apollinẽ in bibliotheca tẽpli Augusti thuscanicũ.l.pedũ.a pollice,dubiũ ære mirabilioꝝ an pulchritudioe.Fecit &.Sp.Caruilius Iouẽ qui est io capitolio uictis Sãnitibus,sacrata lege pugnãtibus e pectoralib⁹ eoꝝ ocreisq; & galeis.Amplitudo tanta ẽ,ut cõspiciat a Latiario Ioue.Reliquiisq; limæ suã statuã eam fecit,quæ est ante pedes simulacri ei⁹.Habent in eodẽ capitolio ammirationẽ & capita duo,quæ.P.Leotulus coosul dicat.Alterũ a Charete supradicto factum.Alterõ fecit Decius cõparatione in tantũ uictus,ut artificiũ minime probabilis artificis uideat.Verũ omnẽ amplitodinẽ eius geoeris statuarõ uicit ætate nostra Zeoodor⁹ Mercurio facto in ciuitate galliæ Aruernis per anoos.x.sestertiis.cccc.immaoi precio.Is postq̃ satis ibi artem approbaoerat,Romam accitos est a Nerooe,obi destinatũ illius principis simolacrũ colossum fecit ceotõ.x.pedum longitudine,qui dicatus Solis oeneratiõi est dãoatus sceleribꝰ illi⁹ principis.Mirabant in officina nõ modo ex argilla silitudinem insignẽ,uerũ & de paruis admodũ surculis,quod primũ opis instar fuit.Ea statua indicauit iretisse fundẽdi æris scieotiã,cõ & Nero largiri aurũ argentũq; parus esset,& Zeoodor⁹ sciẽtia fingendi cælandiq; nulli oeterũ postponeret.Statuã Aroernoꝝ cũ faceret ꝓuinciæ Vibio Auito ꝑsideote duo pocula Calamidis mano cælata,q̇ Cassio Syllano auõculo eius ꝑceptori suo Germanicos cæsar adamata donaoerat ęmulat⁹ est,ut uix ulla drñia esset artis. Quãtoq; maior in Zenodoro ꝑstãtia fuit tanto magis deꝑhendi æris oblitteratio põt.

Nobilitate ex ære operũ & artificum.ccclxvi, Cap.viii.

Signis quæ uocant Corinthia plærıq; in taotũ capiuot, ut secum circũferant, sicut Hortẽsius orator sphiogem Verri reo ablatã.Propter quã Cicero illo iudicio in altercatione neganti ei se ænigmata intelligere,respondit debere,quoniã sphingem domi hẽret.Circuntulit & Nero princeps Amazonẽ,de qua dicemos.Et paulo aote.C.Gestius cõsularis signũ qđ secũ etiã io prœlio habuit.Alexãdri quoq; Magni tabernaculũ sustinere tradunt solitæ statuæ,ex quib⁹ duę ante Martis ultoris ædem dicatæ sunt,totidẽ ante regiã.Mioori bos simulacris signisq; iooomera ꝑpe artificũ multitudo oobilitata est.Aote oẽs tamẽ Phidias Atheniẽsis Ioue olympię facto ex ebore qdem.Sed ex ære signa fecit.Floruit aũt olympiade octogesimatertia circiter.ccc.nr̃æ orbis aooo Quo eodẽ tẽpore æmulis eius fuere Alcamenes,Critias,Nestocles,Hegleas. Et deiñ olympiade octogesima septima Agelades,Callon,polycletus,phragmon, Gorgias, Lacor,Mycoo,pythagoras,Scopas,Perelios.Ex iis polycletus discipl'os habuit Argiõ.Asopodoꝝ,Alexim,Aristidẽ,phrynooem,Dinooẽ,Atheoodorũ,Dameã,Clytoriũ,Myronẽ,Lycium.Nonagesima quiota olypiade floruere Naueydes,Dinomedes,Canachus,patrocles.Centesimasecũda polycles,Cephisiodotus,Leochares,Epatodorus.Centesima q̃rta praxiteles,Euphranor.Cẽtesimaseptima Echioo,Theromachus.Ceotesima q̃rtadecima Lysippos fuit,& cũ eo Alxander Magnus.Irẽ Lysistratus & frater eius Sthẽois,Euphronides,Sostratus,Ion,Syllanion.Io hoc mirabile.ꝙ nullo doctore oobilis foit ipẽ.Discipl'osq; habuit ♣ Theusin & Iadem,Cẽtesima.xx.Eutychides,Eutycrates,Lahipp⁹,Cephisiodotus,Timarcus,pyromachus.Cessaoit deinde ars,ac rursus olympiade centesima,lv. reuixit,cũ fuere lõge qdẽ infra prędictos probati tamen Antheus,Callistratus.Polycles,Athenæos,Callixenus,Pytocles,Pythias,Tomylos.Ita distinctis celeberrimoꝝ ætatibus,raptim traoscurram reliquam multitudinẽ & passim dispersam.Venere aotẽ & in certamen laodatissimi, quanq̃ dioersis ætatib⁹ geñiti,quoniã fecerãt,amazonas,quæ cum in tẽplo Ephesiæ Dianæ dicaret, placuit eligi ꝓbatissimã,ipsoꝝ artificum qui præseotes etaot iudicio,cum apparuit eam esse, quã omnes secũdũ sua quisq; iodicassent Hæc est polycleti,ꝓxima ab ea phidiæ.Tertia Chresillæ.Quarta cycloois. Quiota ✶phradmonis,phidias,ꝑter Iouẽ olympiũ quẽ nemo æmulat,fecit & ex ebore ęq̃ Mineruã Atheois,q̇ est in partheoone astans.Ex ære uero ꝑter amazonẽ supradictam Mineruam tã eximiæ pulchritudinis,ut a forma cognomen accepit.Fecit & ✝ Clidochũ & aliam Mineroam, quã Romæ ad ædẽ Fortuoæ æmili⁹ paulus dedicauit.Item duo signa quę Catulus in eadem æde

♣ Zeuxin. Alii zeuxiadem.

✶Phragmonis.

Pausa.

✝Cledicum.

posuit palliata. Et alterū colossicon nudū, primusq; artē toreuticē apuisse atq; demonstrasse merito iudicat, Polycletus. Sicyonius Ageladis discipul⁹. Diadumenū fecit molliter iuuenē. c. talētis nobilitatū. Itē & Doryphorū uiriliter puerū. Fecit & quē canona artifices uocāt, liniamēta artis ex eo petētes uelut a lege quadā, solusq; hoīum artē ipse fecisse artis ope iudicat. Fecit & distringentem se. Et nudum talo incessentem. Duosq; pueros item talis nudos ludentes qui uocantur Astragalizontes. Et sunt in Titi imperatoris atrio, quo opere nullum absolutius plęriq; iudicant. Item Mercuriū qui fuit Lisymachiæ, Herculē q Romæ Antheū a terra sustinentē, Artemona qui Periphoretos appellatus est. Hic cōsumasse hanc scientiā iudicat, & toreuticen sic erudisse, ut Phydias apuisse. ꝓpriū eiusdē, ut uno crure insisterēt signa excogitasse, ut ait Varro, & pene ad unū exēplū. Myronē Eleuteris natū, & ipm Ageladis discipulū bucula maxīe nobilitauit celebratis uersib⁹ laudata, qm̄ alieno plæriq; igenio magis q̄ suo cōmēdant. Fecit & canē, & discobolon, & persea, & pristas, & satyrū admirātē tibias, & Mineruā, delphicos pentathlos pācratiastas. Herculem etiā qui est apud circū maximū in æde pōpei Magni. Fecit & Cicadæ monumētū & locustæ, sicut carminib⁹ suis Erina significat. Fecit & Apollinē quem a triumuiro Antonio sublatum restituit. Ephesiis diuus Augustus ammonitus in qete. Primus hic multiplicasse uarietatē uidet, numerosior ī arte q̄ polycletus, & Simetria diligētior. Et ipse tm̄ corporū tenus curiosus, animi sensus nō expssisse. Capillum quoq; & pubē nō emēdatius fecisse q̄ rudis antiqtas instituisset. Vicit eum pythagoras ex Italia Rheginus pancratiaste delphis posito. Eūdē uicit & Leontius qui fecit stadiodromō astylon, qui olympiæ ostendit. Et Lybin puerū tenentē tabellas eodē loco, & mala ferētem nudum. Syracusis aūt claudicantē, cuius ulceris dolorē sentire etiā spectātes uident. Item Apollinem cytharedū, serpentēq; eius cōfici sagittis, qui Dicæus appellatus, quoniam cū Thebæ ab Alexandro caperent, aurum a fugiente conditū sinu eius cælatū esset. Hic primus neruos & uenas expressit, capillūq; diligētius. Fuit & alius pythagoras Samius initio pictor, cuius signa ad ædē fortunæ huiusce ✠ deæ sūt seminuda, uñ & laudata sūt. Hic supradicto facie quoq; idiscreta filis fuisse tradit. Rhegini aūt disciplus & filius sororis fuisse tradit. Sostratii Lysipp⁹ Sicyoni⁹. Duris negat. Tullius fuisse discipulū affirmat. Sed primo ærariū fabrum. Audendi rōnem cœpisse pictoris Euponpi responso. Eum enim interrogatum quem sequeret antecedentiū, dixisse demōstrata hominum multitudine, naturā ipam imitandā esse non artificem. Plurima ex oībus signa fecit, & ut diximus fœcūdissimæ artis, inter quæ distringentē se, quem. M. Agrippa ante thermas suas dicauit, inire gratū Tiberio principi, qui nō quit tēperare sibi in eo, q̄q̄ impotius sui inter initia pricipatus trāstulit q; incubiculū, alio ibi signo substituto, cū quidē tāta popl' Ro. cōtumacia fuit ut magnis theatri clamorib⁹ reponi Apoxyomenon cōflagitauerit, princepsq; q̄q̄ adamatū reposuerit. Nobilitat Lysipp⁹ & temulēta tibicia, & canib⁹ ac uenatiōe. In primis uero q̄driga cū sale rhodiorū. Fecit & Alexandrū Magnū multis opibus, a pueritia eius orsus. Quā statuā inaurari iussit Nero princeps delectatus admodū illa. Dein cū ꝓcio perisset gratia artis, detractū est aurū, ꝓciosi orq; talis existimat etiā cicatricibus opis atq; conscissuris ī qbus aurū hæserat remanētib⁹. Idem fecit Ephestionē Alexandri Magni amicū, quē quidā polycleto ascribunt, cū his centū ꝓpe annis ante fuerit. Idem Alexandri uenationē quæ delphis sacrata est, Athenis satyrorū turmam, Alexandrum amicorūq; eius imagines summa oīm similitudīe expressit. Has Metellus Macedonia subacta transtulit Romam. Fecit & quadrigas multorū generū. Statuariæ arti plurimū tradit contulisse capillū exprimendo, capita minora faciendo q̄ antiq. Corpa graciliora sicciora q;, per quæ ꝓcetitas signorū maior uideret, Nō habet latinū nomē symetria, quam diligētissime custodiuit noua intactaq; rōne quadratas ueterū staturas pmutādo. uulgoq; dicebat, ab illis factos q̄les essent hoīes a se, quales uiderent esse. Huius ꝓprie uident esse argutiæ operū custoditæ ī minimis quoq; reb⁹. Filios & discipulos reliqt laudatos artifices Lahippū & Bedam, sed ante oēs Eutyeratem. q̄q̄ is constantiā patris potius ęmulatus q̄ elegantiā austero maluit genere quā iucundo placere. Itaq; optime expressit Herculē delphis &. Alexādrū Thespin uenatorē & thespiadū prœlium equestre. Simulacrū Trophonii ad oraculū. Quadrigas. Medeæ cōplures. Equū cū fiscinis. Canes uenātiū. Huius porro discipul⁹ fuit Thysicrates & ipse Sycionius, sed Lysippi sectæ ꝓpior, ut uix discernant cōpluta signa, ceu senex. Thebanus Demetrius rex. Peucestes Alexandri Magni seruator. Digni tanta gloria artifices. Qui cōpositis uoluminib⁹ cōdidere hæc miris laudibus celebrāt, & Thelaphanem Phœceū ignotū alias, qm̄ in Thessalia ubi habitauerit, latuerint opa eius, alioquin suf

✠ Dex. vii. nu. da. uet⁹ lectio.

fragiis ipoꝝ æquaꝛ Polycleto, Myroni, Pythagoræ. Laudant eius Larissam, & ✣ Spirarcũ, Pentathlon, & Apolliné. Alii nõ hanc ignobilitatis fuisse causam, sed qm̃ se regnũ Xerxis & Darii officinis dederit/existimát. Praxiteles quoq; marmore fœlicior, ideo clarior fuit. Fecit tñ ex ęre pulcherrima opa. Proserpinę raptum. Item ✝ Catagusam & Ebrietaté & Liberũ patré, nobilemq; una satyrũ, quem græci periboeton cognoíant. Signa etiá quæ ante fœlicitatis ædem fuere. Venereq; quæ cũ ipa æde incédio cremata est Claudii principatu. marmoreæ illi suæ p terras íclytæ paré. Item stephusam. ✱ Spelumé, Oenophorũ, Harmodiũ, & Aristogytoné tyrannicidas, quos a Xerxe Persarũ rege captos uicta Perside Atheniéſibus remisit Mag. Alexáder, fecit & puberé Apollinem subrepenti lacertæ cominus sagitta insidianté, qué Sauroctonon uocár. Spectanꝛ & duo signa ei⁹ diuersos affectus expriméntia flentis matronæ & meretricis gaudétis. Hanc putant phryné fuisse, dephenduntq; in ea amorem artificis, & mercedé in uultu meretricis Habet simulacrũ & benignitas eius. Calamidis em̃ quadrigæ autigam suum imposuit, ne melior in equorũ effigie í hoíe defecisse crederetꝛ ipe Calamis & alias quadrigas bigasq; fecit, equis semp sine æmulo expssis. Sed ne uideaꝛ in hoím effigie inferiot, Alcmena nulli⁹ est nobilior, alcamenes Phidiæ discipulus & marmorea fecit, & æreũ pétathlon qui uocaꝛ ✣ encrinomenos, at Polycleti discipl's Aristides q̃drigas & bigas. Et Iphicratis leæna laudaꝛ. Scortũ hæc lyræ cátu familiaris. Harmodio & Aristogytoni consilia eorũ de tyrannicidio usq; ad morté excruciata a tyrannis nõ pdidit. Quáobrem Athenienses eam honore habere uolentes, ne tñ scortũ celebrasse uiderenꝛ, aníal nominis eius fecere, atq; ut intelligereꝛ causa honoris in ope linguá addi ab artifice uetuerũt. Bryaxis Aesculapiũ & Seleucũ fecit. Bedas adoranté Batron, Apolliné, & Iunonem qui sunt Romæ in templo Concordiæ. Cresilas uulneratũ deficienté. in quo possit intelligi, quantũ restat animæ. Et Olympiũ periclem dignũ cognoíe. Mirũq; in hac arte est, q nobiles uiros nobiliores fecit. Cephisidorus Mineruam mirabilé in portu Atheniéſium. Et aram ad templũ Iouis seruatoris í eodé portu cui pauca comparanꝛ. Canachus Apolliné nudũ, qui Philesius cognominaꝛ in Didymæo æginetici æris témperatũ. Ceruũq; una ita uestigiis suspendit, ut linũ subter pedes trahaꝛ alterno morsu calceq; digitis retinétibus solũ, ita uertebrato dente utriusq; in partibus, ut a repulsu p uices resiliat. Idé celtizontes pueros, fecit Chereas Alexandrũ Magnũ, & Philippũ patré eius, fecit Ctesilaus Doryphoron, & amazoné uulneratá. Demetrius Lysimachen, quæ sacerdos Mineruæ fuit ánis. lxiiii. Idé & Mineruá q̃ musica appellaꝛ, qm̃ dracones in gorgone eius ad ictus cirharæ tinnitu resonár. Idé eqtem Sarmené, qui primus de eqtatu scripsit. Dædalus & ipe inter fictores laudat⁹ pueros duos distringétes se fecit. Dynomenes Protesilaũ & pythodemũ luctatoré. Euphranoris Alexáder. Paris est, in quo laudaꝛ q omĩa simul intelliganꝛ, iudex dearum, amator Helenæ, & tñ Achillis íterfector. Huius est Minerua Romę, quę diciꝛ Catuleana ífra capitoliũ a. Q. Luctatio Catulo dicata. Et simulacrũ boni euét⁹ dextra paterá, sinistra spicá ac papauer tenés. Ité latona puerpa Apollinem & Dianá infátes sustinés iñ æde Cõcordiæ. Fecit q̃drigas bigasq;. Et cliduceõ eximia forma. Et uirtuté egregiá, utrasq; ✝ collostreas. Mulieré ministranté & adoranté. Ité Alexádrũ & philippũ í q̃drigis, Eutychides eurotá fecit, í quo arté ipam amne liqdioré plurimi dixeꝛ. Hegię Minerua, Pyrrhusq; rex laudaꝛ. Et celetizõtes pueri, & Castor ac Pollux añ ædé Iouis tonátis ✱ agesiæ í pario colõia Herculis Isidori. Buthyre⁹ Lyci⁹ Myrõis discipl'us fuit, q̃ fecit dignũ p̃ceptore qui puerũ sufflanté láguidos ignes & argonautas, leocras aquilá sentiété quid rapiat í Ganymede, & qd ferat, parcenté unguibus etiá per uestem Puerũ autolicon paucratio uictoré, ppter quem Xenophon symposiũ scripsit Iouemq; illum tonanté in capitolio ante cuncta laudablilé. Ité Appolliné diadematũ, Luciscus Lagoné puerũ subdole ac fucatę uernilitatis. Lycius & ipe puerũ suffitoré. Menæchini uitul⁹ genu præmiꝛ, replicata ceruice. Ipeq; Menechin⁹ scripsit de sua arte naucides Mercurio & Discobolo ímoláte ariete censeꝛ. Naucerus luctatoré anhelanté fecit. Nicerat⁹ Aesculapiũ & Hygiá qui sũt in Cõcordiæ téplo Romæ. Phyromachi q̃driga regiꝛ ab Alcibiade. Polycles Hermaphroditũ nobilé fecit. Pyrrhus Hygiá & Mieruá phœnix Lysippi discipl's Epithersé Stypax Cypri⁹ uno celebraꝛ signo Splachnopte piclis olympii uernula. Hic fuit extra torrés igné oris pleni spũ accédés. Syllanion Apollodorũ fecit fictorem & ipm, sed inter cũctos diligétissimũ artis, & inimicũ sui iudicé crebro pfecta signa frágenté, dũ satiaret cupiditaté neqt artis, & ideo insanũ cognoíatũ. Hoc in eo expssit. Nec holem ex ære fecit, sed iracundiá. Et Achillem nobilé. Item Epistaté exercété atletas. Strõgilion amazoné, quá ab excellétia crurũ Eucnemon appellát

✣ spinthrarum ✝ catachlisin.
✱ Spilumenen.
✣ Encrimenos.
✝ Colosseas.
✱ Agesię in scriptis codicib⁹ ñ legitur. alioqui hegesiæ scri.

Ob id in comitatu Nerouis principis circũlatã.Itẽ fecit puerũ, quẽ amãdo Brutus philippẽsis cõguomẽ suo illustrauit.Theodorus qui labyrinthũ fecit Sami,ipe se ex ęre fudit pter similitudinẽ nobilẽ,fama magnæ subtilitatis celebratus Dextra limã tenet,leua tribꝰ digitis q̃drigulã tenuit trãslatã preneste,tãtæ paruitatis , ut totã eam currũq; & aurigã integeret alis simul facta musca. Xenocrates Tisicratis discipulus,aut ut alii Eutycratis , uicit utrosq; copia signoꝝ,& de sua arte cõposuit uolumia.Plẽs artifices fecere Attali & Eumenis aduersus gallos p̃lia.Isigonꝰ, phyromacꝰ Stratonicꝰ,Antigonꝰ,q cõdidit uolumia đ sua arte.Bœti q̃q̃ argẽto melior isãs eximie ausetẽ strãgular.Atq; ex oibꝰ quæ retuli clarissima q̃q; in urbe iã sunt dicata a Vespasiano principe i tẽplo pacis, aliisq; eiꝰ opibꝰ uiolentia Neronis in urbẽ cõuecta,& i sellariis domꝰ aureæ disposita. Præterea sunt æqualitate celebrati artifices,sed nullius opeꝝ suoꝝ præcipui.Ariston q & argentũ cælare solitus est.Callases,✣Desias,Cãthatus,Sicyoniꝰ.Dionysiodorus Critiæ discipulus, Deliades,Euphoriõ,Euuicꝰ,& Hecatæus.Argẽti cælatores,Lesbocles, prodorus,pythodicus , polygnorꝰ.Idẽ pictores nobilissimi.Itẽ ex cælatoribꝰ Stratonicus,Scymnus q fuit Critiæ discipulus. Nũc percẽsebo eos,q eiusdẽ generis opa fecerũt,ut Apollodorꝰ,Androbolus,Asclepiodorus, Alcuas philosophꝰ,✝Apellas,& adorãtes fœmias,Antigonꝰ.Et luctatores perixyomenon.Tyrãnicidasq; supdictos,Antimachꝰ,Athenodorꝰ.Fœmias nobiles Aristodemus,& luctatores bigasq; cũ auriga.Philosophos Auꝰ Seleucũ regẽ.Hẽt quoq; huiꝰ gram Doryphorꝰ.Cephisodori duo fuere. E priore est Mercurius Liberũ patrẽ in infantiã nutriẽs.Fecit & concionãtẽ manu elata.Persona in incerto est.✱Sequẽs philosophꝰ fecit celatas. q cũ phidia Iouẽ olympiũ fecerat.Philosophꝰ itẽ Creon & Cenchramis,& Callicles,& Cephis,& Chalcosthenes,& comœdus,& athletas,Dahippꝰ. ✣Pella,Iomenon,Daiphron,& Democritus,& Dæmon philosophꝰ,Epigenon,oĩa fere p̃dicta imitatus p̃cessit in tubicine & matri interfectæ infantẽ miserabiliter blandientẽ,Eubolides digitis cõputãs.Mycon Athletis spectatus.Menogenes q̃drigis.Nec minus Niceratus oĩa q̃ cæteri aggressus,rep̃sentauit Alcibiadẽ,lampadeq; accẽsa mrem eius Demaretẽ sacrificantẽ.Pisicrates bigæ,pisto mulierẽ imposuit.Idemq; fecit Martẽ & Mercuriũ qui sũt in Cõcordiæ templo Romæ. perillũ uemo laudat sæuiorẽ phalaride tyrãno,cui taurũ fecit mugitus hominis pollicitus igne subdito,& primus eum expertus est cruciatũ iustiore sæuitia.In hoc a simulacris deum hominũq; deuocauerat humanissimã artem ideo ne tot conditores eiꝰ elaborauerãt,ut ex ea tormẽta fierẽt, itaq; una de causa seruanť opera eius ut quisquis illa uideat,oderit manus.Sthenis Cererẽ,Iouem Mineruã fecit,qui sunt Romæ in Cõcordię tẽplo idẽ flentes matronas,& odorãtes sacrificãtesq;. Pimon canem & sagittatiũ fecit stratonicus cęlator ille ✣ p̄hus , Scopas utrosq; . Athletas autem & armatos & uenatores,sacrificantesq; Batton.Euchir.Glaucides.Heliodorus,Hycanas . Lophõ Lyson,Leon,Menodorꝰ,Myagrus, Policrates , & ✝ Pythocrius . Protogenes.Iidemq; pictura clarissimi,ut dicemꝰ,patrocles polis possidonius,qui & argentũ cęlauit nobiliter natiõe Ephesiꝰ, perielimenus,phylon.Simenus.Timotheꝰ,theomnestus,thimarchides.Thimon,thysias,trason . Ex oĩbus aũt maxime coguomine isignis est Callimachꝰ semp calumniator sui nec finem habẽs diligentiæ ob id Thexitechos appellatus.Memotabilis exẽplo adhibendæ curæ modũ.Huiꝰ sunt saltantes lacænæ emendatũ opꝰ.Sed in quo gratiã omnẽ diligentia abstulerit.Quem Quidem & pictorem fuisse tradunt.Nou ære captus,nec arte unam solũmodo Zenonis Cypriam statuã in expeditione nõ uendit Cato.Sed quia philosophi erat.Vt obiter hoc quoq; noscať tam inane exemplũ in mentione statuarũ est ,& una nõ pretereunda,licet auctoris icerti iuxta rostra Herculis tunicati,eleo habitu Romæ,torua facie sentiẽteq; sup̃ma in tunica,in hac tres sũt tituli.Vnꝰ.L. Luculli impatoris,De manubiis.Alter pupillũ luculli filiũ ex.S.C.dedicasse.Tertius.T.Septimũ , Sabinũ ædilem curulẽ ex priuato in publicũ restituisse.Tot certaminũ tantæq; dignationis simulacrum id fuit,nunc reuertemur ad differẽtias æris & myxturas.In Cyprio coronariũ & regulare est utrunq; ductile.Coronariũ tenuatur in laminas,taurorũq; felle tinctum speciem auri in coronis histrionum præbet.Idemq; in uncias additis auri scrupulis senis prætẽui pyropi brattea ignescit. Regulare & in aliis fit metallis.Idemq; chaldariorũ differentia ,q chaldariorũ fũdiť tãtũ mallei fragile,qu ibus regulare obsequiť,ab aliis ductile appellatũ,quale oĩne Cyprium est.Sed & in cæteris metallis cura distat a chaldario.Omne eñi purgatis diligẽtiꝰ igni uitiis excoctisq; regulare est.In reliquis generibꝰ palma campano.Simile i multis partibus Italiæ prouinciisque . Sed octonas plũbi libras addunt & bene recoquũt p̃pter inopiam ligni.Quantũ ea res differentiæ afferat

✣Clesias.

✝ Anhelas aut plębeas.

✱ Seq̃ns p̄hos.

✣pixyomenon.

✣ philosophos utrasq;.

✝polydorꝰ.

Vel pythodorus.

in gallia max ime ſeutitur,ubi inter lapides candefactos fundit̃.Exureute eñ coctura nigrũ atq; fragile conficitur.Præterea ſemel recoquunr,quod ſæpius feciſſe bonitati plurimũ cõfert.Id qđ notaſſe ,non ab re eſt.

Differentiæ æris & mixturæ,& de ſeruando ære. Cap.ix.

AEs omẽ frigore magno melius fundi ſequer ſq; temperarura ſtatuaria eſt,eademq; tabula æris hoc modo.Maſſa proflat̃ in primis,mox in proflatũ addit̃ tertia portio æris collectanei,hoc eſt ex uſu coempti.Peculiareq; in eo condimentũ attritu domiti,& conſuetudine nitoris ueluti manſuefacti.Miſcent̃ & plũbi argentarii pondo duodena,ac ſelibra centenis ꝓflati.Appellat̃ etiam nunc a formalis temperatura æris tenerrimi,quoniã nigri plumbi decima portio additur,& argentarii uigeſima,maximeq; ita colorem bibit,quẽ græcanicũ uocãt. Nouiſſima eſt quæ uocat̃ ollaria,uaſe nomẽ hoc dante.Ternis aut quaternis librisplũbi argentarii I cẽtenas æris additis.Cyprio ſi addat̃ plumbũ, colos purpuræ fit i ſtatuarũ prætextis.Aera exterſa rubiginem celerius trahunt,quã neglecta niſi oleo perungant̃.Seruari ea optime in liquida pice tradũt. Vſus æris ad ꝑpetuitatem monumentorũ iam pridem tranſlatus eſt.Tabulis æreis in quibus publice conſtitutiones inciduntur.

De cadmia medicinæ. Cap.x.

MEtalla æris multis modis inſtruũt medicinã,utpote cũ ulcera omĩa ibi ocyſſime ſanent̃. Maxime tamẽ prodeſt cadmia.Fit ſine dubio hæc & in argenti fornacib⁹ cãdidior ac minus ponderoſa,ſed nequaq̃ cõparanda ærariæ.Plura aũt gñã ſũt.Nanq; ipſe lapis ex quo fit æs cadmia uocat̃ fuſuris neceſſari⁹,medicinæ inutilis.Sic rurſus in fornacibus exiſtit,aliamq; nois ſui originẽ recipit.Fit aũt egeſta flãmis,atq; flatu tenuiſſia ꝑte materiæ.& cameris lateribuſ ue fornaciũ pro quantitate leuitatis applicata.Tenuiſſima eſt in ipſo fornaciũ ore,qua flãmæ eluctant̃,appellata capnitis,exuſta,& nimia leuitate ſimilis fauillę.Interior optima cameris depẽdes & ab eo argumẽto botryitis cognolata põderoſior hæc priore.Leuior porro ſecuturis.Duo eius colores.Deterior cinere⁹.Puniceus melior, friabilis,oculorũq; medicamẽti utiliſſima.Tertia eſt in laterib⁹ fornaciũ,quę ꝓpter grauitatẽ ad cameras ꝑuenire nõ potuit.Hæc dicit̃ placitis,& ipſa ab argumẽto cruſta uerius q̃ pumex int⁹,narias ad pſoras utilior,& ad cicatrices trahẽdas.Fiunt ex ea duo alia genera.Onychitis extra pene cærula,intus onychis maculis ſilis. Oſtracitis tota nigra,& cæterarũ fortiſſima,uulnerib⁹maxĩe utilis.Ois autem cadmia in Cypri fornacib⁹optima, iterũq; a medicis coquit̃ carbone puro,atq; ubi in cinerẽ rediit,extinguitur uino amineo,quæ ad emplaſtra ꝑparat̃,quæ uero ad pſoras acero.Quidã in ollis fictilib⁹ ruſam urũt.ac lauant in mortariis.poſtea ſiccãt.Nymphodorus lapidẽ ipſm quã grauiſſimum ſpiſſumq; urit pruna,& exuſtum Chio uino reſtringit tũditq;.mox linteo cribrat,atq; i mortario terit:mox aq̃ pluuia macerat,iterũq; terit qđ ſubſedit,donec ceruſæ ſimilis fiat,nulla dentiũ offenſa.Eadẽ iollæ actio,ſed q̃puriſſimũ lapidẽ eligit.Cadmiæ effectus,ſiccare,ſanare,ſiſtere fluctiones,pterygia ſordes oculorũ purgare,ſcabriciem extenuare,& quicquid in plumbi effectu dicemus.Et æs ipſm ad omnia eadẽ utitur,præterq̃ albugines oculorum & cicatrices.Vlcera quoq; oculoꝝ cũ lacte ſanat. Idq; ægyptii collyrii modo terũt in coticulis.Facit & uomitiones e melle ſumptũ.Vritur autẽ Cypriũ in fictilib⁹ crudis cũ ſulphuris pari põdere,uaſe circũlito ſpiramẽto in camis,donec uaſa ipſa ꝑcoquant̃. Quidã & ſalẽ addũt.Alii alumẽ ꝓ ſulphure.Alii nihil,ſed aceto tm̃ aſpergũt.Vſtũ terit̃ mortario thebaico,aqua pluuia lauat̃,minor effectu,iterũq; adiecta largiore terit̃,& dũ cõſidat relinquit̃, hoc ſæpius,donec ad ſpeciem minii redeat.Tunc ſiccatũ in ſole,in ærea pyxide ſeruat̃.

De ſcoria,& flore,& ſquãma æris & ſtomace,& ærugine & hyeratio. Cap.xi.

ET ſcoria æris ſimili modo lauat̃, minor effectu q̃ æs ipſum.Sed & æris flos medicinæ utilis eſt.Fit ære fuſo,& in alias fornaces tranſlato,ibi flatu crebriore excutiunt̃ uelut milii ſquamæ,quas uocãt florem,cadunt autẽ cũ panes æris aqua refrigerant̃ rubentq;,ſimiliter ex eis fit,quã uocant lepida,& ſic adulterat̃ flos,ut ſquãma ueneat ꝓ eo.Eſt aũt ſquãma hæc decuſſa ui clauis,in quos panes ærei ferruminant̃.In Cypriis maxime officinis omĩa.Differentia hæc eſt, ꝙ ſquãma excutit ictib⁹ iiſdem panibus.Flos cadit ſponte . Squãmæ eſt alterũ genus ſubtilius ex ſumma ſcilicet,lanugine decuſſum,quod uocãt ſtomoma.Atq; hæc oĩa medici(qđ pace eorũ dixiſſe liceat)ignorant.Pars maior & nomina,in tantũ a cõficiendis his medicaminibus abſunt,qđ eſſe proptiũ medicinæ ſolebat.Nũc quotiẽs icidere in libellos,cõponere ex his uolentes aliq̃,hoc

est impédio miseroꝝ expirī cōmentaria, credūt seplasiæ ea oībus qdē fraudibus corrumpenti, factaq; iampridē emplastra & collyria mercant, tabesq; merciū, fraus seplasiæ sic exterit. Et squamma aūt & flos urunt in patinis fictilibꝰ aut æreis, deinde lauatur, ut supra ad eosdem usus. Et amplius uariū carnosa uitia. Itēq; sedis & grauitates auriū, ꝑ fistulas ī eas flatu ĩpulsa. Et ulcera oris farina admota. Tollit & tōsillas cū melle. Fit & ex cādido ære squāma Cypria longe inefficatior. Necnō urina pueri prius macerat clauos pauesq;. Quidā uero excussam squāmā terunt, & aq̄ pluuia lauāt. Dāt & hydropicis duabꝰ drachmis ī mulsi hemina, & illinūt cū polline. Aeruginis quoq; magnꝰ usus. Sed plibꝰ fit e modis. Nāq; & e lapide excoquit æs deraditur, & ære candido perforato, atq; in cadis sup acetū suspēso æreo, obturatūq; opeculo multo ꝓbatiore q̄ si hoc idem squammis fiat. Quidā uasa ipa candidi æris fictilibꝰ cōdūt ī aceto radūtq;. x. die. Alii uinaceis cōtegūt, totidē post dies radūt. Alii delimatā æris scobē aceto spargunt, uersantq; spatis sæplus die donec absumat. Eandēq; scobē alii terere in mortariis æreis ex aceto malūt. Ocyssime uero cōtrahit coronariū æruginē recisamentis in acetū additis. Adulterāt marmore trito maxime rhodiā æruginē. Alii pumice aut gūmi. Præcipue aūt fallit atramēto sutorio adulterata. Cætera eñ dēte dep̄hēdunt, stridentia in frēdēdo. Experimētū in batillo ferreo. Nā quæ syncera est suum colorem retinet, quæ mixta atramēto rubescit. Deprehendit & papyro galla prius macerato. Nigrescit. n. statim ærugine illita. Dep̄hendit & uisu maligne uirens. Sed siue synceram siue adulteram aptissimū est eius siccatā in patina noua uri & uersari, donec ut fauilla fiat. Postea teritur & recondit. Aliq in crudis fictilibꝰ urunt donec figlinū percoquat. Nōnulli & tus masculū ammiscent. Lauat aūt ærugo sicut cadmia. Vis eius collyriis oculoꝝ aptissima, & delachrymationibꝰ mordēdo ꝓficiēs. Sed ablui necessariū penicillis calidis donec rodere desinat. Hieratiū uocat collyriū qđ ita maxime constat. Temperat autem idem hāmoniaci munciis quattuor, æruginis Cypriæ duabꝰ, atramēti sutorii, quod chalcāthū uocāt totidem. Mysi uero una, croci. vi. Hæc oīa trita aceto thasio colligunt ī pillulas, excellētis remedii cōtra glaucomatū initia & suffusionū. Cōtra caligines & scabricias & albugines ac genaꝝ uitia. Cruda aūt ærugo uulnerariis emplastris miscet. Oris etiā & gigiuarūq; ♣ exulceratiōnē mirifice emēdat, & labioꝝ ulcera cū oleo. Quod & si cæra addat purgat & ad cicatricē ꝑducit. Aerugo & callū fistularū erodit, uitiorūq; quæ circa sedem, siue per se, siue cū hāmoniaco illita uel collyrii modo ī fistulas adacta. Eadēq; cū resinæ terebinthinæ tertia parte subacta lepras tollit.

♣ Exuberatione Dios.

De scolecia & chalciti, & * sori, & chalcantho. Cap. xii.

* Psorico

Est & alterū genus æruginis, quā uocant scoleciam in Cyprio ære. Hoc trito alumine & sale, aut nitro pari pōdere cū aceto albo q̄ acerrimo. Nō fit hoc nisi æstuosissimis diebus circa canis ortū. Teritur antē donec uiride fiat, contrahatq; se in uermiculoꝝ speciem, unde & nomen. Quod uitium ut emendet, duæ partes q̄ fuere aceti, miscent, urina pueri impubis. Idem autem in medicamentis & santerna efficit, qua diximus aurū ferruminari. Vsusq; utriusq; q̄ æruginis. Scolecia fit & per se rasa ab ærario lapide, de quo nūc dicemꝰ. Chalcitim uocāt lapidē ex quo & ipm æs coquit. Distat a cadmia, ꝙ illa super terrā ex subdialibus petris cædit, hæc ex obrutis. Itē ꝙ chalcitis friat se statī mollis natura, ut uideat lanugo cōcreta. Est & alia distinctio, ꝙ chalcitis tria gn̄a cōtinet æris & mysios & sorios, de qbus singlis dicemus suis locis. Hēt aūt æris uenas oblōgas. Probat mellei coloris gracili uenaꝝ discursu friabilis, nec lapidosa. Putāt & recentē utiliorē eē, qm̄ ī ueterata sori fiat. Vis eius ad excrescētia in ulceribꝰ sanguinē sistere, gingiuas, uuā, tōsillas farina cōpescere. Vuluæ quoq; uitiis in uellere īponit. Cū succo uero porri uerendoꝝ addit emplastris. Macerat aūt in fictili ex aceto circūlito fimo diebꝰ. xl. Et colorē croci trahit. Tūc ammixto cadmiæ pari pōdere medicamētū efficit psoricō dictū. Quod si duæ ptes chalcitidis tertiæ cadmiæ tēperent, acriꝰ hoc idē fiet. Acrius etiānū & uehemētius factū si aceto q̄ uino tēperent. Tosta uero efficacior fit ad eadē oīa. Sori ægyptiū maxīe laudat, multū supato Cyprio Hispaniēsi & Africo, q̄q̄ oculoꝝ quoq; curationi qdā utiliꝰ Cypriū putāt. Sed in quacūq; natione optimum cui maximū uirus olfactu tritūq; pinguit nigrescēs, & spōgiosum. Stomacho res cōtraria ī tantū ut qbusdā olfactu modo uomitiōes moueat. Et ægyptiū quidē tale. Alterius natiōis cōtrariū splēdescit. Et mysi est lapidosius. Prodest aūt & dentiū dolori si cōtineat atq; colluat. Et oris ulceribꝰ grauibus, q̄q; serpūt. Vrit carbonibus, ut chalcitis. Mysi aliq tradiderūt fieri ex usto lapide ī scrobibus flore eius luteo miscēte se ligni pinea fauilla. Reuera aūt e supdicto fit lapide cōcretū naturā discretū & optimū in Cypriorū officinis, cuius notæ sunt friati aureæ scintillæ, & cum terat

harenoſa natura,ſiue terra chalcitidi ſimilis.Hoc aũr miſcent q aurũ purgant.Vtilitas autẽ eius inſuſi cũ roſaceo auribus purulẽtis,&laua impoſiti capitis olcerib⁹.Extenoat etiã ſcabricias oculorũ inueteratas.Præcipue utile tonſillis,contraq; angiuas & ſupporata.Ratio ot xv.drachmæ i hemiua aceti coquãt addito melle,donec lẽteſcat.Sic ad ſupradicta utile eſt.Quotiẽs op⁹ ſit molliri uim ei⁹,mel aſpergit.Erodit & callũ fiſtularũ ex aceto ſouentiũ,& collyriis addit.Siſtit &ſanguinẽ,ulceraq; q̃ ſerpãt,quæue putteſcant.Abſumit & excreſcẽtes carnes.Peculiariter nirilitatis uitiis utile,& fœminarũ pfluuiũ ſiſtit,Græci cognationẽ æris fecerũt noie & atramẽto ſutorio. Appellãt eñ chalcanthũ.Nec ullius æque mira natura eſt.Fit & i Hiſpania e puteis ſtagniſue habentibus id gen⁹ aquæ.Decoquit ea ammixta dolci pari menſura,& i piſcinas ligneas fundit.Immobilibus ſup has tranſtris dependent reſtes lapillis extẽtæ,qb⁹ adhæreſcens lim⁹,uitreis acinis imaginẽ quandã uuæ reddit.Exemptõ ita ſiccat diebus.xxx.Coriis eſt cæruleus,p quã ſpectabili nitori,uitrũq; eſſe credit.Diluendo ſit atramentũ tinguendis coriis. Fit & plurib⁹ modis genere eo in ſcrobe caoato.Quarũ e lateribus diſtillantes hyberno gelu ſtyrias ſtalagmiã oocant,neq; ẽ porius aliud.Sed ex eo candidũ colorẽ ſentientem uiolam leocoion appellant.Fit & iuſaxorũ catinis plouia aqua corriuato limo gelãte.Fit &ſalis mõ flagrantiſſimo ſole admiſſas dulces aqoas cogente.Ideo duplici qdam differentia foſſile aut ſacticiõ appellant.Hoc pallidius,& quãtũ colore tm̃ bonitate deterius.Probant maxie cyprium in medicinæ uſu.Somitur ad depellenda oẽtris animalia drachmæ pondere cũ melle.Porgat & caput dilutũ,ac naribus inſtillatũ.Itẽ ſtomachũ cũ melle aqua mulſa ſumptom.Medet & ocolorom ſcabriciei doloriq;,necnon & ealigini & oris ulceribus.Siſtit & ſanguinẽ nariũ.Item hæmorrhoidõ. Extrahit oſſa tracta cũ ſemie hyoſcyami. Suſpendit epiphoras penicillo fronti impoſitum,Efficax & in emplaſtris ad porganda uulnera,& excreſcẽtia ulcerõ. Tollit &ouas uel ſi decocto rãgant.Cõ lini quoq;ſemie ſuperponit emplaſtris ad dolores tollendos.Quoq; ex eo candicat in eo uſu pfertur uiolaceis.Et graoitati auriũ p fiſtulas inſpitatur. Vulnera etiã per ſe illitũ ſanat,ſed tinguit cicatrices.Nuperq; iuentũ urſorũ iu harena & leonom ora aſpergere illo,tantaq; eſt ois iu aſtringendo,ut non queãt mordere.

De pompholyge & ſpodio & antiſpodio & diphryge & triente ſeruilio. Cap.xiii.

ETiam nõc in ærariis reperiuntur quæ uocãt pompholygem & ſpodiou.Differentia,q pompholyx lotura parat.Spodios illota eſt.Aliqui id qood ſit candidũ leuiſſimumq; pompholygem dixere,& eſſe æris & cadmiæ fauillam.Spodion nigriorem ponderoſioremq; eſſe deraſam parietibus fornacium mixtis ſcintillis aliquãdo & carbouib⁹.Hæc acero accepto odorẽ æris præſtat,& ſi tangatur lingoa ſaporẽ horridũ.Conoenitq; oculorũ medicamẽtis quibuſcũq; oitiis occurrẽs,& ad oĩa qoæ ſpodiou.Hoc ſolum diſtat q hoios elutior ois eſt. Addit & in emplaſtra, qbus lenis quærit refrigeratio & ſiccatio. Vtilior ad oĩa quæ uino lota eſt.Spodios cypria optia. Fit autẽ liqueſcẽtibus cadmia ærario lapide.Leniſſime hæc efflatur & ocius,oolatq; e fornacib⁹ & tectis adhæreſcit. A fuligiue diſtans cãdore.Quod minus candidũ ex ea immaturę fornacis argumentõ eſt.Hoc qdam põpholygem uocaut.Quod uero rubicũdius ex is iuenit , acriorem oim habet,exulcerat adeo,ut cũ lauat ſi ocolos attigat excæcet.Eſt & mellei coloris ſpodios, i q̃ plurimõ ætis intelligit.Sed quodcũq; genus lauãdo ſit otilios.Purgatur ante pinna,dein craſſior lotura.Digitis ſcabriciẽ exterõt.Media ois eius eſt quæ uiuo laoator.Eſt & aliq̃ i gñe uini differentia.Leni eñ lota collyriis oculoꝝ nimiũ uigiliis fatigatorũ apta putatur.Eadẽ efficacior olceribus quæ manãt,uel oris,quæ madẽt,& omnib⁹ medicamẽtis qoæ parant cõtra gaugrenas . Fit & in argẽti foruacib⁹ ſpodios,quã uocãt lauriotiu. Vtiliſſima aũt oculis cõfirmat q̃ ſit in aorariis. Nec iu alia parte magis eſt oitæ ingeuia mirari.Quippe ne inquirẽda eſſent metalla uiliſſimis reb⁹,utilitates eadẽ excogitauit. Antiſpodion uocãt cinerẽ ſici arboris uel caprifici,oel myrti foliorũ cũ tenerrimis ramoꝝ partib⁹,uel oleaſtri uel cytonii mali,uel lentiſci.Item ex moris immaturis,ideſt cãdidis i ſole areſactis,olẽ buxi coma,oel pſeudocyperii,aot rubi,aut terebithi, uel œnãtis. Taorini quoq; glotinis,aut liuteoꝝ cinerẽ ſilr pollere inuentũ eſt . Vruntur omuia ea crudo fictili in fornacib⁹,donec figlina percoquatur.In ærariis officinis & ✣ ſmegma ſit,iã liqoato ære atq; pcocto,additis etiãnũ carbonib⁹,paulatimq; accenſis, ac repẽte oehemẽtiori flato expuitur æris pala quędã. Solom quo excipiatur,ſtratum eſſe debet,facile ab ea diſcernitur aqua in iiſdem officinis.Diphryga uocãt gręci ab eo quod bis torreatur.Coi⁹ origo triplex.Fieri eñ traditur ex lapide piryte cremato in caminis,donec excoquatur in rubricam.Fit & in cypro ex luto cuiuſdã

✣ Pſegma oẽs alii auctores.

specus arefacto prius,mox paulati circũdatis farmẽtis.Tertio fit mõ in fornacib⁹æris fæce subsidente.Differentia est qdem,q̃ æs ipm ĩ cario defluit,scoria extra fornaces,flos supnatat.Diphryges remanet,Quidã tradũt ĩ fornacib⁹globos lapis q coquanť,ferruminari circa hũc ęs ferucre. Ipsum uero non pcoq,nisi translatũ in alias fornaces,& esse nodũ quendã materiæ.Id qđ excocto superfuit,diphrygia uocant.Ratio eius in medicina similis supradictis.Siccate & excrescẽtia cõsumere,& perpurgare.Probať lingua,ut eã ficcet tactu statim,saporẽq̃ æris reddat.Vnum etiãnum æris miraculũ nõ omittemus.Seruilia familia illustris in fastis trienẽ æreũ pascit auro & argẽto consumẽtem utrunq̃.Origo atq̃ natura eius scomperta est mihi. Verba ipsa de ea re Messallæ senis ponam.Seruilio℞ familia habet trienẽ sacrũ.Cui sũma cũ cura magnificẽtiaq̃ sacra quotãnis faciunt,quẽ ferunt alias creuisse alias decreuisse uideri,& ex eo aut diminutionem, aut honorem familiæ significari.

De ferro & ferreis metallis & differentiæ ferri. Cap.xiiii.

PRoxime indicari debẽt metalla ferri,optimo uitæ pessimoq̃ instrumento.Siqdem hoc tellurem scidim⁹,serimus arbusta,ponimus pomaria,uites squalore deciso anuis oĩbus cogim⁹ iuuenescere.Hoc extruimus tecta,cędimus saxa,omnesq̃ ad alios usus ferro utimur.Sed eodẽ ad bella cædes latrocinia nõ cominus solũ,sed etiam missili uolucriq̃,nunc tormentis excusso nunc lacertis,nũc uero pẽnato quã sceleratissimã humani ingenii fraudem arbitror.Siquidem,ut ocyus mors perueniret ad hoiem,alitẽ illã fecimus,pẽnasq̃ ferro dedimus.Quãobrem culpa eius non natura fiat accepta.Aliquot experimentis probatũ est posse innocẽs esse fer℞,In fœdere qđ expulsis regibus populo.Ro.dedit Porsenna,nominatim cõprehensum inuenimus,ne ferro nisi in agricultura uterenť.Et cũ stylo scribere tutũ,ut uetustissimi auctores pdiderũt. Magni Põpei ĩ tertio consulatu extat edictũ,in tumultu necis Clodianæ phibentis ullũ tellũ esse in urbe. Et tñ uita ipsa nõ defuit honorẽ*initio habere ferro quoq̃.Aristonidas artifex cum exprimere uellet Athamãtis furorẽ Clearchũ filiũ pcipitare uolentis,& præcipitato illo residens pœnitentiã fer℞ & æs miscuit,ut rubigine ei⁹p nitorẽ eris relucente,exprimeretť uerecundiæ rubor. Hoc signum extat♣hodierno die.Est ĩ eadẽ urbe & ferre⁹Hercules quẽ fecit Alcon laborũ dei patiẽtia inductus.Videmus & Romæ sciphos e ferro dicatos in tẽplo Martis Vltoris.Obstitit eadem naturæ benignitas exigentis a ferro ipso pœnas rubigĩe,eadẽq̃ puidentia nihil in reb⁹mortalib⁹ faciẽte q̃ qđ infestissimũ mortalitati.Ferri metalla ubiq̃ ppemodũ reperiunť. Quippe insula ẽt Italiæ ilua gignente,minimaq̃ difficultate cognoscunť ipo colore terræ manifesto.Sed ratio eadẽ excoquendis uenenis.In Cappadocia tñ quæstio est aq̃ an terræ fiat acceptũ,qm̃ persusa certo fluuio terra neq̃ aliter fer℞ e fornacib⁹reddit. Differẽtia ferri nũerosa.Prima ĩ gñe terræ cœliue.Alias eñ molle tñ plumboq̃ uicinius subministrãt.Alias fragile & erosum rotarumq̃ usibus & clauis maxĩe fugiẽdũ,cui prior ratio cõuenit·Aliud breuitate sola placet,clauisq̃ caligariis.Aliud rubiginẽ celerius sentit.Stricturæq̃ uocanť eę oẽs,qđ nõ in aliis metallis a stringenda acie uocabulo imposito,ex fornaciũ maxĩa differentia est.In iis qdem nucleus ferri excoquiť ad indurãdã aciẽ. Aliqnæ mõ sunt ad densandas incudes metallorũue rostra.Sũma aũt differentia ĩ aq̃ est,cui subinde candens immergiť.Hæc aq̃ alibi utilior nobilitauit loca gloria ferri,sicuti bilbiliu ĩ Hispania & turriassonẽ.Comũ in Italia cũ ferraria metalla in his locis nõ sint.Ex oib⁹ aũt generib⁹ palma serico ferro est.Seres hoc cũ uestib⁹suis pellibusq̃ mittũt,Secunda parthico,neq̃ alia genera ferri ex mare acie temperanť,cæteris enim admiscenť.Mollior complexus in nostro orbe. Alibi uena bonitatẽ hanc præstat,ut in noricis.Alibi factura,ut sulmone aqua uti diximus.Quippe cũ ĩ exacuendo oleares cotes,& aquariæ æq̃ differant,& oleo delicatior fiat acies,Mirũq̃ cũ excoquatur uena,aquæ mõ liqri fer℞,postea in spongias frangi.Tenuiora feramenta oleo restingui mos est,ne aq̃ in fragilitatẽ durenť. A ferro sanguis human⁹ se ulcisciť. Cõtactũ nãq̃ eo celleri⁹ subiñ rubiginẽ trahit.De magnate lapide suo loco dicemus,concordiaq̃ quã cũ ferro habeť. Sola hæc materia uires ab ea lapide accipit,retinetq̃ longo tpe. Aliud apprehendens fer℞,ut annulo℞ cathena spectetť interdũ.Quod impitũ uulgus appellat fer℞ uiuũ,uulneraq̃ ex tali asperiora fiant. Lapis hic & in Cantabria nasciť,nõ ille magnes uerus caute continua,sed sparsa+ bubbatiõe ita appellant nescio an uitro fundendo perinde utilis,nondũ eñ expertus est quisq̃,ferri uriq̃ inficit aciem ut magnes.De magnete lapide Chirocrates architectus Alexãdriæ Arsinoes templum con camerare inchoauerat,ut in eu simulacrum eius e ferro pẽdẽte ĩ aere uideret.Intercessit mors, &

*motiorẽ uet·cod.

♣Extat Thebis hodie.

+ bullatiõe anti q codi.

ſpius & ptolomæi, qui id ſorori ſuæ iuſſerat fieri metallorũ oĩm uena fieti largiſſima ẽ. Cãtabriec maritimæ pte, quã Oceanus alluit, mons prærupre altus, incredibile dictu, totus ex ea materie ẽ. ut in ambitu oceani diximus.

De temperatura ferri, & medicinæ ex ferro, & ex ærugine, & rubigine, & ſquamma ferri, & hygremplaſtro. Cap. xv.

FErrum aeeẽſum igni, niſi duref ictibus, eorrumpif. Rubens non eſt habile tundẽdo, neq; antreq̃ albeſcere incipiat. Aceto & alumine illitum fit æri ſimile. A rubigine uindieaf cæruſſa & gypſo, & liqda pice. Hæc eſt tẽperatura a græcis antipathia dicta. Ferunt quidam & religione quadã id fieti. Et extare ferreã eathenam apud Euphratẽ amnem in urbe quæ Zeugma appellatur, qua Alex. Magnus ibi uinxerat pontẽ, cuius annulos qui refecti ſunt rubigine infeſtari earentib[9] ea prioribus. Medicina e ferro eſt, & alia q̃ ſecũdi. Nãq; circũſcribi circulo terue circũlato mucrone & adultis & infantib[9] pdeſt cõtra noxia medicamẽta, & pfixos in limine e ſcpulchro euulſos clauos, aduerſos nocturnas lymphatiões. Pungiq; leuiter mucrõe quo pcuſſus hõ ſit, cõtra dolores laterũ pectorũq; ſubitos qui punctionẽ afferant. Quædam uſtione ſananf. Priuatim uero canis rabidi morſus. Quippe etiam pualente morbo expauẽteſq; potũ uſta plaga illico liberanf. Calefit etiã ferro eãdẽte aqua in multis uitiis, priuatimq; dyſenterieis. Eſt & rubigo ipa in remediis, & ſic Thelephũ pdif ſanaſſe Achilles, ſiue id ærea, ſiue ferrea cuſpide fecit. Ita certe depigif ex ea decutiẽs gladio. Sed rubigo ferri dettahif humido ferro clauis ueterib[9]. Vis ei[9] ligare, ſiccare, reſtrigere. Emẽdat alopecias illita. Vtunf & ad ſcabieias genarũ puſtulaſq; totius corpis cum cæra & oleo myrteo. Ad ignes uero ſacros ex aceto. Itẽ ad ſcabiem. Parouychia digitorum & pterygia in linteolis, Siſtit & fœminarũ pfluuia ipoſita uelleribus. Plagis quoq; recẽtib[9] uino diluta, & cũ myrrho ſubacta. Et cõdylomatis ex aceto pdeſt. Podagras quoq; illita lenit. Squãma quoq; ferri i uſu eſt ex acie aut mucronib[9] maxie ſimili, ſed acriore ui q̃ rubigo. Quãobrem & contra epiphoras oculorũ aſſumif. Sanguinẽq; ſiſtit, cum uulnera maxie ferro fiant. Siſtit & fœminarũ pfluuia. Impunif & cõtra lyenũ uitia. Hæmorrhoidas & cõpeſcit, ulcerũq; ſerpentia. Et genis prodeſt farinæ modo aſperſa pauliſper. Præcipua tamẽ cõmendatio eius in Hygremplaſtro ad purgãda uulnera fiſtulaſq;, & omnẽ callum erudendũ, & raſis oſſibus carnes recreandas. Cõponif hoc modo. Obolis ex cimolia creta duobus, drachmis ſex ex ære, totidem ex ſquamma ferri, totidẽ cæræ, ex oleo ſextarius. His addiicif cum ſunt recuperanda uulnera aut replenda ceratum.

De plumbi metallis, & albo plumbo, & nigro. Cad. xyi.

SEquif natura plumbi. Cuius duo genera, nigrũ atq; candidum, pcioſiſſimũ candidum a græcis appellatũ caſſiterium, fabuloſeq; narratũ in inſulas Atlantici maris peti, uitilibuſq; nauigii circũſutis corio aduehi. Nunc certum eſt in Luſitania gigni & in Gallecia ſumma tellure harenoſa & coloris nigri. Pondere tãtũ ea deprehẽdif. Interueniũt & minuti calculi, maxime torrentibus ſiccatis. Lauãt eas harenas metallici, & qđ ſubſedit coquũt in fornacibus. Inuenif & i aurariis metallis, q̃ ✠ alutia uocant. Aqua imiſſa eluente calculos nigros paulum candore uariatos, qbus eadẽ grauitas quæ auro. Et ideo in calathis in qb[9] aurũ colligif remanẽt cũ eo. Poſtea caminis ſeparanf. Conflatiq; in albũ plumbũ reſoluunf. Non fit in Gallecia nigrũ, cũ uicina Cãtabria nigro tantũ abundet. Nec ex albo argentũ, cũ fiat ex nigro. Iungi inter ſe plumbũ nigrũ ſine albo non põt. Nec hoc ei ſine oleo. Ac ne albũ qdem ſecũ ſine nigro. Albũ habuit auctoritatẽ & Iliacis tẽporibus, teſte Homero ✠ caſſiriton ab eo dictũ. Plumbi nigri origo duplex eſt, Aut eñ ſua puenit uena, nec quicq̃ aliud ex ſe parit, aut cũ argẽto naſcif, mixtiſq; uenis cõflaf. Eius qui prim[9] fluit in fornacibus liquor, ſtagnũ appellatur. Qui ſecundus, argentũ. Qui remanſit in fornacib[9], galena quæ portio eſt tertia addita uenæ. Hæc rurſus cõflata dat nigrum plumbum deductis partibus duabus.

✠ elutia

✠ cattiterõ caſſiteton.

De ſtagno, plumbo argentario, & quibuſdã aliis. Cap. xyii.

STagnũ illitũ æris uaſis ſaporẽ gratiorem facit, & compeſcit æruginis uirus, mirumq; pondus non auget. Specula quoq; ex eo laudatiſſima (ut diximus) Brunduſii temperabanf, donec argenteis uti cœpere & ancillæ. Nunc adulteraf ſtagnũ addita æris tertia portione candidi in plumbũ album. Fit & alio modo mixtis albi plumbi nigriq; libris. Hoc nunc aliqui argẽtariũ appellant. Idem & tertiariũ uocant in quo duæ nigræ portiones ſunt, & tertia albi. Precium eius I libras. xxx.. Et hoc fiſtulæ ſolidanf, Improbiores ad tertiariũ additis æqs partibus albi, argẽtariũ

uocant,& eo quæ uolūt incoquūt. Precia huius faciūt in pondo.cxxx. In libras albo p se syncero precia sunt.xxx.nigro.xvii. Albi natura plus aridi habet. Cōtraq; nigri tota humida ē. Ideo albū nulli rei sine mixtura utile est. Neq; argētū ex eo plumbatur,quoniā prius liquescit argentū. Cōfirmantq; si minus albo nigri q̄ satis sit misceatur,erodi ab eo argentū. Album incoquitur æris operibꝰ Galliaꝝ inuento,ita ut uix discerni queat ab argento,eaq; incoctilia uocant. Deinde & argentū incoquere simili modo cœpere,equoꝝ maxime ornamētis iumentorūq; iugis. In Alexia oppido reliqua gloria Biturigum fuit. Cœpere deide & essedа,& uehicula,& petorita exornare. Similiq; modo ad aurea quoq; & argētea staticula inanis luxuria peruenit,quæq; in scyphis cerni prodigium erat,hæc in uehiculis atteri cultus uocatur. Plumbi albi experimentū in charta est,ut liquefactū pōdere uideatur nō calore rupisse. India neq; æs neq; plūbū habet. gēmisq; suis ac margaritis hæc permutat. Nigro plūbo ad fistulas laminasq; utuntur laboriosius in hispania eruto,totasq; per gallias. Sed in Britānia sūmo terræ corio adeo large,ut lex ultro dicatur,ne plus certo modo fiat. Nigri generibus hæc sunt noīa,Iouetanū,Caprariēse,Oleastrense,Nec differentia ulla scoriæ modo sit excocta diligēter. Mirūq; ī his solis metallis q derelicta fertilius reuiuiscūt. Hoc uidetur facere relaxatis spiramētis ad satietatē infusus aer,æquæ ut fœminas quasdā fœcundiores abortus facere. Nup id compertū ī Bætica santarēsi metallo,quod locari solitū.x.libris per ducētos ante annos,postq̄ obliteratū extat.ly.locatū est. Simili modo Antonianū. In eadē puincia pari locatiōe peruenit ad pondo.cccc.uectigalis. Et mirū aqua addita non liquescere uasa e plumbo constat. Eadem ī aqua calculus ærcusue quadrans si addatur uas peruri.

Medicinæ de plūbo,& scoria plūbi,de moliēda siue galena,de psimythio,& sandaraca. Cap.xviii.

IN medicina per se plumbi usus est cicatrices reprimere,adalligatisq; lumboꝝ & renum parti laminis frigore natura inhiberi impetus ueneris. Visaq; in quiete ueneria spōte naturę erumpentia usq; in morbi genus his laminis Caluus orator cohibuisse traditur,uiresq; corpis studiorum labore custodisse. Nero quoniā ita diis placuit,princeps lamina pectori īposita sub ea cātica exclamās alendis uocibus demōstrauit rationē. Coquitur ad medicinæ usus patinis fictilibꝰ substrato sulphure minuto laminis īpositis tenuibꝰ optisq; sulphure & ferro mixtis. Cū coquitur muniēda in eo ope foramina spiritus cōuenit,alioquin plūbi e fornacibꝰ halitus noxius sentitur & pestilens,& canibus ocyssime. Omniū uero metalloꝝ muscis & culicibus. Quamobrem non sunt ea tædia in metallis. Quidam in coquendo scobem plumbi lima quæsitam sulphuri miscent. Alii cerussam potiꝰ q̄ sulphur. Fit & lotura plurimi usus in medicina,cum scipo teritur in mortariis plumbeis, addita aqua cœlesti,donec crassescat. Postea supernatans aqua tollitur spongiis,quod crassissimū fuit siccatū diuiditur in pastillos. Quidam limatum plumbū sic terunt. Quidam etiam plumbaginē ammiscent. Alii uero acetū,alii uinū,alii adipem,alii rosam. Quidam in mortario lapideo, & maxie thebaico plumbeo pistillo terere malu nt. Candidiusq; fit ita medicamētū. Id autem quod ustum est plumbū lauatur,ut stibi & cadmia potest astringere,sistere,contrahere cicatrices. Vsus enim ex eodē & in oculorū medicamentis,& maxime contra procidentiā eorum inanitatē & ulcerū excrescentia,rimasq; sedis aut hemorrhoidas,& cōdylomata. Ad hæc maxie lotura plumbi facit. Cinis autē usti ad ulcera serpentia aut sordida. Eadēq; quę chartis ratio psectus. Vritur autē in patinis per laminas minutas cum sulphure uersatū rudibꝰ ferreis aut ferulaceis donec liquor mutetur ī cinerem. Dein refrigeratū teritur in farinā. Alii elimatā scobem in fictili crudo coquūt in caminis, donec percoquatur figlinū. Aliqui cærussam miscēt pari mēsura,aut hordeū,teruntq; ut ī credo dictum est,& pferunt sic tritū plūbi spodio Cyprio. Scoria quoq; plūbi in usu est. optiaq; quæ ad lutcū maxime colorē accidit sine plūbi reliquis,aut sulphuris specie & terra carēs. Lauatur hæc ī mortariis minutū fracta,donec aqua luteum colorem trahat,& transfunditur in uas purum,idq; sæpius usq; dum subsidēt,quot utilissimū est. Eosdēq; effectus habet quos plumbum, sed acriores. Mirari succurrit experientiā uitę ne fæce quidem rerum excrementorumq; fœditate intentata toꝝ modis. Fit & spodiū ex plumbo eodē quo ex Cyprio ære diximus. Lauatur in linteis raris in aqua cęlesti,separaturq; terrenū transfusione,cribrarūq; teritur. Quidam puluerē cum pennis detergere malunt,ac terere ī uino odorato. Est & molibdena,quam alibi galenam uocauimus,plumbi & argēti uena cōis. Melior hæc,qū magis aurei coloris,quantoq; minus plūbosā friabilis & modice grauis Cocta eū; oleo iocineris colorē trahit. Adherescit & auri & argenti fornacibꝰ. Et hāc mettallicā uocāt. Laudatissima quæ in Zephyrio fiat. Probātur minime terrenæ minimeq; lapidosæ. Coquntur

lauaturq́ scoriç modo. Vsus in lippara ad lenienda refrigerãdaq́ ulcera. Emplastrisq́ quæ nõ alligantur, sed illita ad cicatricẽ perducũt in tæneris corpibus mollissimisq́ partibus. Cõpositio eius est libris tribus, & ceræ libra una, olei tribus heminis. Quod in senili corpe cũ fracibus additur. Tempatur & cum spuma argenti, & scoria plumbi, ad dysenteriã & tenasmũ fouẽdo calida. Psymmythiũ quoq́, hoc est cærussam plũbariæ dant officinæ. Laudatissimũ in Rhodo. Fit autẽ ramẽtis plumbi tenuissimis super uas aceti asperrimi impositis, atq́ ita distillantibus. Quod ex eo cecidit in ipm acetum arefactũ molit & cribrat. Iterũq́ aceto mixto in pastillos diuidit, & ĩ sole siccatur æstate. Fit & alio modo addito in urceos aceto, plumbo obturatos per dies .x. derasoq́ ceu situ ac rursus deiecto, donec deficiat materia. Quod derasum est teritur & cribrat, & coquitur ĩ patinis, misceturq́ rudiculis donec russescat, & simile sandaraceç fiat. Dein lauat dulci aq̃ donec nubeculæ oẽs eluantur. Siccatur similiter postea, & in pastillos diuiditur. Vis eius eadem quæ supra dictis. Leuissima tantũ ex oibus preterq́ ad candorem fœminarum adhibet. Est aũt lœtalis potꝰ, sicut spuma argenti. Postea cærussa ipa si coquat rufescit. Sandaracæ quoq́ ppemodũ dicta natura est. Inuenit aũt & in aurariis & in argentariis metallis melior, quo magis rufa, quoq́ magis uirus redolẽs, ac pura friabilisq́. Valet purgare, sistere, excalfacere, prodere. Sũma eius dos stiptica. Explet alopecias ex aceto illita. Addit oculorum medicamẽtis. Fauces purgat cũ melle sũpta. Vocẽ lympidam ac canorã facit. Suspiriosis tussientibusq́ iucunde medet cũ resina terebinthina ĩ cibo sumpta. Suffita quoq́ cũ cædro ipo nidore eis medet. Et arsenicũ ex eadẽ est materia. Quod optimum, coloris etiã in auro excellentius. Quod uero pallidius aut sandaracæ similiꝰ est, deterius existimatur. Est & tertiũ genꝰ quo miscet aureus color sandaracæ. Vtraq́ hæc squamosa. Illud uero siccũ purũq́ gracili uenarum discursu fissile. Vis eadẽ quæ supra, sed acrior. Itaq́ & causticis addit, & psilothris. Tollit & pterygia digitorum, carnesq́ narium, & condylomata, & quicquid excrescit. Torretur ut ualidius prosit in noua testa, donec mutet colorem.

CAII PLYNII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER. XXXV. PROOEMIVM

Honos picturæ & imaginum.

Metallorum qbus opes cõstant adnascentiũ quoq́ eis natura indicata ppemodum est ita cõnexis rebꝰ, ut imensa medicinæ sylua, & officinarum tenebræ & morosa cæلãdi pingẽdiq́ ac tingẽdi subtilitas sil' dicerent. Restãt terræ ipsius gña lapidũq́, uel nũerosiores arariæ, plurimis singula a græcis pcipue uoluminibus tractata. Nos in iis breuitatẽ seq̃mur utilẽ instituti modo nihil necessariũ, aut naturale omittentes.

Honos picturæ. Cap. i.

PRimũq́ dicemus quæ restant de pictura arte quondã nobili, tunc cum expeteret a regibus populisq́, & alios nobilitate quos esset dignata posteris tradere. Nunc uero in totũ marmoribus pulsa, tum quidẽ & auro, nec tantum ut parietes toti operiantur, uerum & interraso marmore, uermiculatisq́ ad effigies rerum & aialiũ crustis. Non placent iam abaci, nec spacia montis in cubiculo delitẽtia. Cœpimus & lapidẽ pingere. Hoc Claudii principatu inuẽtũ, Neronis uero maculas quæ nõ essent in crustis inserẽdo unitatẽ uariare, ut ouatus esset. Numidicꝰ ut purpura distingueret Sinnadicus inuenit, qualiter illos nasci optarent delitiæ, mõtiũ hæc subsidia deficientiũ. Nec cessat luxuria id agere, ut q̃plurimũ incendiis perdat.

Honos imaginum. Cap. ii.

IMaginum quidẽ pictura q̃maxime similes in æuũ propagabant figuræ, quod in totum exoleuit. Aereiq́ ponunt clypei, argenteæ facies, surdo figurarum discrimine statuarum capita permutantur. Vulgatis iam pridem ✤salibus etiam carminũ, adeo materiã malunt conspici oẽs q̃ se nosci. Et inter hæc pinacothecas ueteribus tabulis consuunt, alienasq́ effigies colunt, ipsi honorem non nisi in precio ducentes, ut frangat hæres, furis detrahat laqueꝰ. Itaq́ nullius effigie uiuente, imagines pecuniæ nõ suas relinquũt. Idẽ palæstras athletarum imaginibus, & ceromata sua exornãt, & uultus Epicuri per cubicula gestant, ac circunferunt secum. Natali eius uicesima luna sacrificant, feriasq́ oi mẽse custodiũt, quas icadas uocãt, hi maxie qui se ne uiuẽtes quidẽ nosci uolunt. Ita

✤talibꝰ etiã numinum.

uolunt.Ita est profecto,artes desidia perdidit,& quoniā animoꝝ imagines non sunt,negliguntur etiam corpoꝝ.Aliter apud maiores in atriis hæ erant,quæ spectarent non signa externoꝝ artificum,nec æra aut marmora.Expressa cera uult⁹singulis disponebant armariis,ut essent imagines, quæ comitarent gentilicia funera.Semperq defuncto aliquo,totus aderat familiæ ei⁹ qui nunq fuerat populus.Stemata uero lineis discurrebant ad imagines pictas.Tablina codicibus implebātur,& monumētis reꝝ in magistratu gestarū.Aliæ i foribus,& circa limina aiorū ingentium imagines erant,affixis hostiū spoliis,quæ nec emptori refringere liceret,quæ etiā dominis mutatis domus ornamēta erāt.Eratq hæc stimulatio sūma & ingens exprobrantibus tectis quottidie imbellem dominū intrare in alienū triumphū.Extat Messallæ oratoris indignatio,quæ ꝓhibuit inseri gēti suæ*bleuinoꝝ alienam imaginē.Similis causa Messallæ seni expressit uolumina illa quæ de familiis cōdidit,cum Scipionis*Pōponiani trāsisset atriū,uidissetq adoptione testamētaria Saluitonis,hoc em̄ ei fuerat cognomen.Africanoꝝ dedecore notam irripientem Scipionū nomini. Sed pace Messallaꝝ dixisse liceat etiam mentiri claroꝝ imagines,erat aliquis uirtutū amor,multoq honestius q̄ mereri,ne quis suas expeteret. Non est prætereundū & nouitiū inuentū. Siquidem non solū ex auro argentoue,aut certe ex ære in bibliothecis dicant illi,quorū imortales animæ in iisdem locis ibi loquunt,quinimmo etiā quæ non sunt fingunt,pariuntq desideria nō traditos uultus,sicut in Homero euenit,quo magis(ut equidē arbitror)nullū est fœlicitatis specimē, quā sēp oēs scire cupe qualis fuerit aliqs.Asinii Pollionis hoc Romæ inuentū,qui primus bibliothecā dicando,ingenia hoīum rempublicam fecit.An priores cœperint Alexādriæ & Pergami reges,qui bibliothecas magno certamine instituere.non dixerim.Imaginū amore flagrasse quōdā testes sunt,& Atticus ille Ciceronis,edito de his uolumie,& M. Varro benignissimo inuento insertis uoluminū suoꝝ fœcunditati nō nominibus tantū septingentoꝝ illustriū,sed & aliquo modo imaginibus non passus intercidere figuras,aut uetustatē æui contra homines ualere inuentione muneris.Etiam diis inuidiosus,quando immortalitatē nō solum dedit,uerum etiam i oēs terras misit,ut præsentes esse ubiq & claudi possent,

*Leuinorum.
*africāi

Quādo primū clypei imaginū publice,quādo in domib⁹ positi,& de picturæ initiis,& monochromaton,& primis pictoribus,& antiquitate picturaꝝ in Italia. Cap.iiii.

ET hoc quidem alienis ille præstitit. Suoꝝ uero clypeos in sacro uel publico priuatim dicare primus instituit(ut reperio)Ap.Claudius qui consul cum Seruilio fuit anno urbis.cclix. Posuit enim in Bellonæ æde maiores suos,placuitq in excelso spectari.& titulos honorum legi.Decora res utiq si liberoꝝ turbæ puulis imaginib⁹ceu nidum aliquē sobolis pariter ostēdāt. Quales clypeos nemo nō gaudēs fauēsq aspicit.Post eum M.Aemilius collega i cōsulatu.Q_.Luctatii nō in basilica modo æmilia ueꝝ & domi suæ posuit,id quoq Martio exemplo.Scutis enim qualibus apud Troiam pugnatū est,continebant imagines. Vnde & nomē habuere clypeorum, nō ut peruersa grāmaticoꝝ subtilitas uoluit a cluēdo.Origo plenā uirtutis faciē reddi i scuto cuiusq fuerit usus illo.Pœni ex auro factitauere & clypeos & imagines,secūq in castris tulere.Certe captis eis talē,Asdrubalis inuenit,Qu.Marti⁹Scipionū in Hispania ultor.Isq clype⁹ supra fores capitolinæ ædis usq ad incendiū primū fuit.Maioꝝ qdem nostroꝝ tanta securitas in ea re annorat,ut.L.Manlio.Qu.Fuluio coss.āno urbis qngētesimo.lxxv.M.Aufidius tutelæ capitolii redēptor docuerit patres argēteos esse clypeos,q p æreis per aliquot iam lustra assignabant.De picturæ initiis incerta,nec instituti opis q̄stio est.Aegyptii sex millib⁹annoꝝ apud ipos iuentā priusq in Græciā trāsiret,affirmāt.Vana ꝑdicatione ut palā est.Græci āt alii apud Sicyonē,alii apud Corinthios repertā,oēs ab umbra hominis lineis circūducta,Itaq talē primā fuisse.Secundam singulis coloribus & monochromāton dictam,postq operosior inuenta erat duratq talis etiamnum.Inuētā linearē dicūt a phylocle ægyptio,uel Cleante corithio.Primi exercuere Ardices corinthi⁹ & Telephanes Sicyonius,sine ullo etiānum colore.Iam tñ spargentes lineas intus.Ideo & quos pigerent ascribere institutū.Primus inuenit eos colores,teste ut ferunt Arato, Cleophātus Corithi⁹. Hūc āt eodē noīe aliū fuisse,quē tradit Cor.Nepos secutū in Italia Demaratum Tarquinii prisci Romani regis p̄rem fugientē a Corinthio iniurias Cypseli tyrāni,ut mox docebim⁹.Iam enim absoluta erat pictura etiā in Italia.Extant certe hodieq antiquiores urbe picturæ ardeæ in ædibus sacris,qbus eqdē nullas æque miror tam lōgo æuo durātes i orbitate tecti ueluti recētes. Silr lanuuii ubi atalāta & Helēa cōmin⁹pictæ sūt nudæ ab eodē artifice,utraq excellētissima forma, sed al

tera.ut uirgo,ne ruinis qdé tépli cócussę.Põtius legatus Cai principis eas tollere conat⁹ é libidíc accéssus,si rectorii natura pmisisset.Durauere & cęterę antiqores & ipsæ.Fatebit̄qꝫ quisqꝫ eas diligéter æstimauerit nullá artium celerius cõsumatá,cum iliacis téporibus nõ fuisse eam appareat.

De pictoribus Romanis,& quádo primũ dignitas picturæ,& qui uictorias suas pictura proposuerunt,& quádo externis picturis dignitas Romæ. Cap.iiii.

APud Romanos quoqꝫ honos maturę huic arti cõtigit.Siqdem cognomina ea picto℞ traxerunt Fabii clarissimæ gentis princepsqꝫ eius cognois,ipe ædé salutis pinxit áoo urbis condiræ.cccccl.quæ pictura durauit ad nostram memoriam,æde Claudii pricipatu exusta. Proxime celebrata est in foro boario æde Herculis Pacuuii poerę pictura.Ennii sorore géit⁹ hic fuit, clarioréqꝫ ea℥ artem Romæ fecit gloria scænæ,postea non est spectata honestis manib⁹,nisi forte qs Turpiliũ eqté Romanũ e Veneria nostræ ætatis belle referat,hodieqꝫ pulchris eius opibus Veronæ extáribus.Leua is manu pinxit,quod de nullo añ memorať.Paruis gloriabať tabellis,extinctus nuper in longa senecta.Aterius Labeo prætorius etiam ꝓconsularu prouinciæ Narbonensis functus.Sed ea res in risu,& iam cõrumelia erat.Fuit & principiũ uiro℞ non omittendum de pictura celebre cõsiliũ.Q.Pedi⁹ Nepos.Q.Pedii cõsularis triumphalisqꝫ a cæsare dictatore cohæredis Augusto dati cũ natura mutus esset,eũ Messalla orator,ex cui⁹ familia pueri auia erat pictu ram doceudũ censuit.Idqꝫ etiá diuus Augustus cõprobauit.Puer magni ꝓfectus in ea arte obiit. Dignatio aũt præcipua Romæ increuit(ut existimo)a.M.Valerio Maximo cõsule,cum Messalla princeps tabulá picturæ ꝓlii,quo Carthaginensis & Hieroné i Sicilia deuicerat,ꝓposuit í latere curiæ hostiliæ,anno ab urbe condita q̃dringentesimo nonagesimo. Fecit hoc qdem & L.Scipio. Tabuláqꝫ uictoriæ suæ Asiaticæ in capitolio posuit.Idqꝫ ægre tulisse fratré Africanũ tradút irarũ haud imerito,quoniá fili⁹ eius in illo prœlio captus fuerat.Nõ dissimilé offensioné & Aemiliani subiit.L.Hostilius Mancinus,qui primus Carthaginé irruperat,situm eius expugnationéqꝫ depictas ꝓponendo in foro,& ipe assisteus populo spectanti singula enarrádo. Qua comitate ꝓximis comitiis cõsulatũ adepr⁹ est.Habuit & scæna ludis.Claudii Pulchri magnam ammiratioué pictu ræ.cum ad regula℞ similitudiné corui decepti imagine aduolarent. Tabulis auté externis auctoritatem Romæ fecit primus oium.L.Mummius,cui cognomen Achaici uictoria dedit. Nam cũ in præda uendéda res distraxisset,& rex Attalus sex milibus sestertium emisset. Aristidis tabulam Libe℞ patrem continenté preciũ,miratus suspicatusqꝫ aliquid in ea uirtutis quod ipe nesciret,reuocauit tabulá Attalo multũ querente,& in cæteris delubro posuit.Quá primũ arbitror picturá externá Romæ publicará.Deide uideo & in foro positas uulgo.Hinc.M.Crassi oratoris ille lepos ágeris sub ueteribus cum testis cõpellatus instaret.Dic ergo Crasse qualé mereris? Talem inqr, ostendés in tabula pictũ inficetissime gallũ exerenté linguam.In foro fuit & illa pastoris senis cũ baculo,de qua teutono℞ legatus interrogar⁹,quáti eũ æstimaret,respõdit sibi donari nolle talé uiuum uerũqꝫ.Sed præcipuá auctoritaté fecit publice tabulis Cæsar dictator Aiace & Medea ante Veneris genitricis ædé dicatis post eum.M.Agrippa uir rusticitati q̃ delitiis ꝓpior. Extat certe eius oratio magnifica,& maxío ciuiũ digna de tabulis oibus signisqꝫ publicádis.Quod fieri sati⁹ fuisset,q̃ in uilla℞ exilia pelli. Uerum eadem illa toruitas tabulas duas Aiacis & Ueneris mercata est a cizicenis.xiii.milla pondo.In thermarum quoqꝫ calidissima parte marmoribus incluserat paruas tabulas, paulo ante cum restringerenť sublatas.Super oés diuus Augustus in foro suo in celeberrima parte posuit duas tabulas,q̃ belli pictam faciem habent & triumphũ.Idem Castores ac uictoriá posuit,& quas dicemus sub artificum mentione in templo Cæsaris patris. Idé í curia quoqꝫ,quam in comitio consecrabat,duas tabulas impssit parieti.Nemæam sedenté supra leoné Palmigerá ipam astante cum baculo sene.Cuius supra caput tabula bigæ dependet,quam Nicias scripsit se inussisse,tali em usus est uerbo, Alterius tabulæ admiratio est puberé filium seni patri similem esse,salua ætatis differétia, supuolante aquila dracouem cõplexa.Philochares hoc suum opus esse testatus est.Imménsa uel unam,siquis taurũ hanc tabulam æstimet.potentia artis,cum ꝓpter philocharé ignobilissimos alioquin Glauconé filiumqꝫ eius Aristippum senatus populusqꝫ Roma.tot sæculis spectet.Posuit & Tiberius Cæsar minime comis imperator in téplo ipsius Augusti,quas mox indicabimus.

Ratio pingendi de pigmentis. Cap.v.

Actenus dictũ sit de dignitate artis morientib⁹.Quib⁹ colorib⁹ singulis primi pinxissent,dixim⁹,cũ de pigmétis traderem⁹ i metallis.Qui monochromatea genera pictu

h

ræ uocauerint

ræ uocauerint,qui deinde,& quæ & quibus tempibus inuenerint, dicemus in mẽtione artificũ, quoniã indicare naturas coloru̅ in cauſa inſtitui operis prior eſt.Tandem ſe ars ipſa diſtinxit,& i uenit lumen atq̃ umbras differentia coloꝝ alterna uice ſeſe excitante.Deinde adiectus eſt ſplendor alius hic,quã lumẽ,quem quia inter hoc & umbram eſſet,appellauerunt tonon. Cõmiſſuras uero colorum & tranſitus armogen.

De coloribus natiuis,& factitiis. Cap.vi.

SVnt aũt colores auſteri aut floridi.Vtrũq; natura aut mixtura euenit.Floridi ſũt quos domi nus fingenti præſtat,miniũ,armeniũ,cinabaris,chryſocolla,indicũ,purpuriſſum.Cæteri auſteri.Ex omnibus alii naſcuntur.Alii fiunt.Naſcuntur ſinopis,rubrica, parethoniũ, melinũ, eretria,auripigmentũ. Cæteri fingunt̃.Primumq; quos i metallis diximus.Præterea e uilioribus ochra,cæruſſa uſta,ſandaraca,ſandix,ſyricũ,atramentũ.Sinopis inuenta eſt primũ in ponto, inde nomen a Sinope urbe.Naſcit̃ & in egypto,balearibus,Africa,ſed optima in Lemno & in Cappadocia,Effoſſa & in ſpelũcis.Quæ ſaxis adhæſit,excellit.Glebis ſu⁹ color,extra maculoſus. Hacq; uſi ſũt ueteres ad ſplẽdorẽ.Spẽs ſinopidis tres,rubra,& min⁹ rubẽs,& iter has media.prætiũ optimæ i libras.xiii.denariis.Vſus ad penicillũ,aut ſi lignũ colorare libeat.Ei⁹q̃ ex Africa uẽit,octoni aſſes,cicerculũ appellãt.Quæ magis cæteris rubet utilior abacis.Idẽ pciũ eius,q̃ pſſior uocat̃, & eſt maxia fuſca.Vſus eius ad baſes abacoꝝ.In medicina uero blãd⁹,emplaſtriſq; & malagmatis ſiue ſicca cõpoſitione ei⁹,ſiue liq̃da.Facilis cõtra ulcera in humore ſita,uelut oris ſedis,Aluũ ſiſtit infuſa.Fœminaꝝ pfluuia poto denarii põdere.Eadẽ aduſta,ſiccat ſcabritias oculoꝝ,uino maxie Rubricæ genus in ea uoluere itelligi q̃dã ſecũdæ auctoritatis.Palmã em̃ lemniæ dabãt minio pximã.Hæc eſt antiq̃s multũ celebrata,cum inſula in qua naſcit̃.Nec niſi ſignata uenũdabat̃,unde & ſphragidẽ appellauere.Hac miniũ ſublinũt,adulterãtq;.In medicina pclara res habet̃.Epiphoras em̃ oculoꝝ mitigat & dolores circũlita.Egylopias manere phibet.Sanguinẽ reiciientibus ex aceto datur bibenda.Bibit̃ & contra lyenũ renũq; uitia,& purgationes fœminaꝝ.Item & contra uenena & ſerpentiũ ictus terreſtriũ marinorũq;.Oibus ideo antidotis familiaris.Ex reliq̃s rubricę generibus,fabris utiliſſima ægyptia & Africana,q̃m maxime ſorbẽt̃.Picturis aũt apta naſcitur & i ferrariis metallis. ♣ Ex ea fit ochra,exuſta rubrica i ollis nouis luto circũlitis.Quo magis ar ſit i caminis hoc melior.Oĩs aũt rubrica ſiccat.Ideo q; & emplaſtris cõuẽit,igni ẽt ſacro. Siopidis põticę ſelibra ſilis ludici libris.x.& melini grçciẽſis duab⁹mixtis,ritiſq; una p dies.xii,leucophoꝝ fit,hoc ẽ glutinũ auri cũ iducit̃ ligno.Parethoniũ nomẽ loci habet ex ægypto,ſpumã maris eẽ di cunt ſolidatã cũ limo,& ideo cõchæ minutæ inueniunt̃ in eo.Fit & in Creta inſula atq; Cyrenis. Adulterat̃ Romæ creta cimolia decocta cõſpiſſataq;.Preciũ optimo in põdo ſex libraꝝ e cãdidis coloribus pinguiſſimũ,& tectoriis tenaciſſimũ,ppter leuorẽ.Melinũ candidũ & ipm eſt.Optimũ in Melo inſula.In Samo quoq; naſcit̃. Sed eo non utunt̃ pictores ppter nimiã pinguedinem. Accubantes effodiũt ibi inter ſaxa uenas ſcrutantes.In medicina eãdẽ uſum habet quẽ eretria creta. Præterea linguã tactu ſiccat.pilos detrahit & mitigat.Preciũ i libra ſeſtertiis ſingulis.Eſt & color tertius e cãdidis cæruſſæ,cui⁹rõnẽ in plũbi metalis diximus.Fuit & terra per ſe i theodori fundo inuẽta ſmyrnæ,qua ueteres ad nauiũ picturas utebant̃.Nũc uis ex plũbo & aceto fit, ut diximus. Vſta caſu repta icẽdio pyræ,cæruſſa in orcis cremata.Hac prim⁹uſus eſt Nicias ſupradict⁹.Optima nũc Aſiatica habet̃,quæ,& purpurea appellat̃.Preciũ eius i libras æris.y.Fit & Romæ cremato ſile marmoroſo & reſtincto aceto .Sine uſta nõ fiũt umbræ, Eretria terræ ſuæ hẽt nomẽ, Hac Nicõach⁹ & Parrhaſi⁹uſi,refrigerat emollitq;.Expleτ uulnera ſi coquat̃,ad ſiccanda pcipue utilis & capitis dolorib⁹,& ad depreheudenda pora .Subeſſe.n.ea itelligit̃, ſi ex aqua illita non areſcat Sãdaracã & ochrã Iuba tradit in inſula rubri maris Topazo naſci.Sʒ ide nõ puehunt̃ ad nos.Sãdaraca quo mõ fieret,diximus.Fit adulterina & ceruſſa nõ in fornace cocta.Color eſſe debet flãmeus.Preciũ i libras aſſes quini.Hæc ſi torreat̃,æqua parte rubrica ammixta ſandycem facit. Quãq̃ animaduerto Virgiliũ exiſtimaſſe herbam id eſſe,illo uerſu.

♣Ea fit & ochra exuſta i rubricã oll' Dioſco.

Sponte ſua ſandyx paſcentes ueſtiet agnos.

Preciũ i libras dimidiũ ei⁹qđ ſandarace.Nec ſũt alii colores maioris põderis.Inter facticios eſt & ſyricũ,quo miniũ ſublini dixim⁹.Fit autẽ ſinopide & ſandyce mixtis Atramentum quoq; inter facticios erit,q̃q̃ ẽ & terra geminæ originis.Aut.n.ſalſuginis mõ emanat,aut terra ipa ſulphurei coloris ad huc pbat̃.Inuenti ſũt pictores qui e ſepulchris carbones infectus effoderẽt.Sed ipor

tuna hæc oia ac nouitia. Fit em̄ & fuligine pluribꝰ modis, resina nel pice exustis. Propter quod officinas etiá edificauere, fumū eum non emittẽtes. Laudatissimū eodem modo fit e tædis. Adulteratur fornaciū balneaꝝq; fuligine, quo ad uolnmina scribenda u tunť, Sunt & qui uini fæcé sieca tam exeoquát, affirmantq;, si ex bono uino fæx fuerit, Indici speeié id atramentū ꝑbere. Polygnotus & Mycon celeberrimi pictura Athenis e uinaceis fecere, triginon appellát. Apelles cõmentus est ex ebore cõbusto facere, qđ elephantinū uocát. Apportať & Indieū ex India i exploratæ adhuc suenti iõis mihi. Fit etiá apud isectores ex flore nigro, qui adhærescit æreis cortinis. Fit & de tędis ligno cõbusto tritisq; imorrario carbonibꝰ. Mira in hoe sepiarū natura, sed ex his nõ fit. Oĩe aūt atramentū sole perfieiť. Librariū & tectoriū glutino ammixto. Quod autem aceto liquefactū est, ægre eluitur. E reliquis coloribus quos a dominis dari diximꝰ ꝑpter magnitudiné precii ante oés est purpurissum e Creta argentaria cum purpuris pariter tinguiť, bibitq; eum colorem celeriꝰ lanis. Præcipuū est primum, feruenti aheno rudibus medicamentis iebriarum. Proximū egesto eo addita creta i ius idem. Et quotiés id factū est, leuať bonitas ꝑ nūmero dilutiore sanie. Quare puteolanū potiꝰ laudať q̄ tyrium aut getulicū, nel laconieū, unde preciosissimæ purpuræ, Causa est, ꝙ hysgio maxíe isicit, rubráq; cogitur sorbere. Vtilissimū a Canusio. Precium huic a singulis denariis i libras ad.xxx. Pigentes sandice sublita mox ouo iducentes purpurissum fulgoré minii faciunt. Si purpuram facere malunt, cæruleū sublinunt. mox purpurissum ex ouo Idueunt. Ab hoc maxima auctoritas Indico. Ex Idia uenit harundinū spumę adherescente limo eū teriť nigrū. At i diluendo myxturá purpuræ cæruleiq; mirabilé reddit. Alterum genus eius est i purpurariis officinis inatans cortinis, & est purpuræ spuma. Qui adulterant uero Indicum tigūt stercora eylūbia aut cretá selinusiá, nel anulariá nitro inficiūt, ꝓbať earbone. Reddit eni quod syncerū est flámam excellentis purpuræ. & dum fumat odorem maris olet. Ob id quidam e scopulis id colligi putant Preciū Indico denarii.xx. in libras. In medicina Indicū ✠ rigores & ipetus sedat. Siccat ora ulcera. Armenia mittit qđ eius nomie appellať. Lapis est hic quoq; chrysocollæ modo isectꝰ. Optimūq; est quod maxime uiride est, coicato colore eū ceruleo. Solebant libræ eius tricenis numis taxari. Inuenta per Hispanias harena est, similé curam recipiens, Itaq; ad denarios senos uilitas rediit. Distat a cæruleo candore modico. qui teneriore hunc effieit coloré. Vsum in medicina ad pilos tantū alẽdos habet, maxieq; in palpebris. Sunt etianum nouitii duo colores e uilissimis uiride, quod appianū uocať, & quod chrysocollam luteam mentiť. Ceu parum multa sint médacia eius. Fit ex creta uiridi æstimarū sestertiis i libras. Anulare quod uocát candidum est, quo muliebres picturę illuminanť. Fit & ipm ex creta ammixtis uitreis gémis ex uulgi anulis. unde & anulare dictū.

✠tomores.dios.

Qui colores Vdo non inducanť, & quibus coloribus antiqui pinxerunt, & quando primum gladiatorum pugnæ præpositæ sunt. Cap. vii

EX oĩbus coloribus cretulam amare, udoq; illini recusant purpurissum Indicum, cæruleum melinum, auripigmentū appianū. Cærussa eæræ tinguunť iisdem coloribus ad eas picturas quæ inuruntur alieno parietibus genere, sed classibus familiari. Iam uero & onerariis nauibus, quoniá & picula expingimus, ne quis miref & rogos pigi. Iuuatq; pugnaturos ad morté, aut certe cædem speciose uehi. Qua cõtemplatione tot coloꝝ tanta uarietate subit antiqtaté mirari, Quattuor coloribꝰ solis imortalia opa illa fecere, ex albis Melino, ex silaceis Attico, ex rubris Sinopide Põtica, ex nigris atraméto. Appelles, Echion, Meláthius. Nicomachꝰ clarissime pictores, cū tabulę eoꝝ singulę oppidoꝝ uenirét opibus. Nūc & purpuris in parietes migrántibus & India cõferéte fluminū suoꝝ limū & draconū & elephantoꝝ saniem nulla nobilis pictura est. Oĩa ergo meliora tunc fuere cum minor copia. Ita est, quoniá (ut supra diximus) reꝝ non animi præciis excubať. Et nostræ ætatis insaniam ex pictura nõ omittá. Nero princeps iusserat colosseum se epigi.cxx. pedū in linteo incognitū ad hoc tépus. Et pictura cū pacta esset i✠ lamianis hortis, accésa fulmine cū optima hortoꝝ parte cõflagranit. Libertus eius cū daturus esset Antii munus gladiatoriū publicas porticꝰ inuestiuit pictura ut cõstat, gladiatoꝝ ministrorūq; omniū ueris imaginibus redditis. Hic multis iam sæculis summus animus in pictura. Pingi autem gladiatoria munera, atq; in publico exponi cœpta a. C. Terentio Lucano. Isq; auo suo a quo adoptatus fuerat.xxx. paria in foro per triduum dedit. Tabulamq; pictam in nemore Dianæ posuit.

✠Marlanis. ue. le.

De ætate picturæ opeꝝ & artificum indicatura nobilitates.cccv. Cap. viii.

Nunc celebres

NVnc celebres in ea arte q̃ maxīa breuitate ꝑcurram, neqꝫ eñ instituti opis est talis executio. Itaqꝫ & quosdam uelut ĩ trãscursu & ĩ aliorũ mentiõe obiter noĩasse satis erit exceptis operũ claritatibus, quæ & ipsa conueniet attringi, siue exrãt, siue intercidere. Non constat sibi ĩ hac parte græcorũ diligẽtia q̃ mltas post olympiadas celebrãdo pictores q̃ statuarios auctores. Primũqꝫ olympiade nonagesima, cũ & phidiam ipsũ initio pictorem fuisse tradat̃, clypeumqꝫ Athenis ab eo pictum ꝑterea in confesso sit octogesimatertia fuisse panæũ fratrem eius, q clypeũ intus pinxit ✠ Elide Mineruæ quã fecerat Colores phidiæ discipulus, & in faciendo Ioue olympio adiutor. Quid̃qꝫ in confesso ꝑinde est Bularchi pictoris tabula in qua erat magnetũ prœliũ, a Cãdaule rege Lydiæ Heraclidarũ nouissimo, q & Myrsilꝰ uocitatꝰ est, repensã auro. Tanta iam dignatio picturæ erat. Id circa ætatẽ Romuli acciderit necesse est duo eñ de uicesima olympiade interiit Candaules, aut ut q̃dam tradũt eodẽ anno, quo Romulꝰ nisi fallor, manifesta iã tũ claritate artis adeo absolutiore. Quod si præcipit̃, necesse est, simul appareat multo uetustiora pricipia eẽ eorũqꝫ qui monochromata pinxerunt, quorꝫ ætas non tradit̃. Aliquanto ergo ante fuisse Hygiemonem Monocromadam, qui primꝰ in pictura marem feminãqꝫ discreuit. Eumarum Atheniensem figuras omnes imitari ausum. Quiqꝫ inuenta eius excoluerit Cimonem Cleoneum. Hic Catagrapha ĩuenit, hoc est obliquas imagines & uarie formare uultos respiciẽtes, suspicientesue, & despiciẽtes. Articulis etiã mẽbra distinxit, Venas protulit, prætereqꝫ in ueste rugas & sinus inuenit * Panæus q̃dem frater phidię etiã ꝑlium atheniensiũ aduersus persas apud Marathonem factũ pinxit. Adeo iam colorũ usus increbruerat, adeo ars ꝑfecta erat, ut ĩ eo ꝑlio iconicos duces pixisse tradat̃ atheniẽsium Milciadẽ, Callimachũ, Cynegyrũ Barbarorꝫ Dariũ. Thissaphernem.

✠ Aegide.

*panænus. pãdænus.

Primum picturæ certamen, & qui primi penicillo pinxerunt Cap. ix.

QVinimmo certamen picturæ etiam florente eo institutũ est Corinthi ac Delphis. primusqꝫ omnium certauit cum Timagora chalcidense, superatusqꝫ est ab eo pythis, quod & ipsius Timagoræ carmine uetusto apparet. chronicorũ error nõ dubio. Alii quoqꝫ post hos clari fuere nonagesima olympiade, sicut poliguotus Thasius, q primus mulieres lucida ueste pinxit, capita earꝫ miris uersicoloribus operuit, plurimumqꝫ picturæ primus contulit. Siquidem instituit os adaperire, dẽtes ostẽdere, uultũ ab antiquo rigore uariare. Huiꝰ est tabula in porticu Põpei, quæ ante curiã eius fuerat. In qua dubitat̃ ascendẽtẽ cũ clypeo pinxerit, an descendẽtem. Hic delphis ædẽ pinxit. Hic & athenis porticũ quæ Pœcile uocat̃ gratuito, cum partem eius Micon mercede pingeret. Vnde maior huic auctoritas. Siq̃dem Amphictiones, quod est publicum græciæ conciliũ, hospitia ei gratuita decreuere. Fuit alius Mycon, q minoris cognoĩe distinguit̃, cuiꝰ filia Timarete & ipa pinxit. Nonagesima aũt olympiade fuere Aglaophon Cephisodorus phrylus Euenor pater. Parrhasii & ꝑceptor maximi pictoris, de quo suis annis dicemus. Oẽs hi iã illustres non tñ in q̃bus hærere expositio debeat festinans ad lumina artis, in quibus primꝰ refulsit. Apollodorus atheniensis nonagesimatertia olympiade. Hic primus species exprĩere ĩstituit, primusqꝫ gloriã penicillo iure cõtulit. Eius est sacerdos adorãs, & Aiax fulmĩe incensus q Pergami spectat̃ hodie. Neqꝫ ãte eũ tabula ullius ostendit̃, quæ teneat oculos. Ab hoc artis fores apertas Zeusis Heracleotes intrauit olympiadis nonagesimęquintæ anno quarto, audentẽqꝫ iã aliq̃d penicillũ (de hoc.n. adhuc loq̃mur) ad magnã gloriã ꝑduxit. A q̃busdam falso in octogesimanona olympiade positus, cũ fuisse necesse est Demophilum Hymereum, & Neseam Thasium, qñ utrius eorum discipulus fuerit ambigit̃. In eũ Apollodorus supradictus uersus fecit, artem ipsis ablatã. Zeusin ferre secũ. Opes quoqꝫ tãtas acquisiuit, ut in ostentatione earum olympiæ aureis litteris in palliorum tesseris intextũ nomen suum ostentaret. Postea donare opera sua instituit, q ea nullo satis digno ꝑtio ꝑmutari posse diceret, sicuti Alcmenã agrigẽtinis, pana Archelao. Fecit & Penolopẽ, in q̃ †amores pinxisse uidet̃, & Athletã. Adeoqꝫ sibi in illo placuit, ut uersũ subscriberet celebrẽ ex eo inuisurũ aliquem facilius q̃ imitaturꝫ. Magnificus est Iupiter eiꝰ in throno astãtibꝰ diis, Et Hercules ĩfans dracones strangulans Alcmena matre corã pauente, & amphytriõe. Deprehendit̃ tñ Zeusis grandior in capitibꝰ articulisqꝫ, alioq̃n tantꝰ diligentia, ut Agrigentinis facturus tabulã, quã in tẽplo Iunonis laciniæ publice dicarẽt inspexerit uirgines eorꝫ nudas, & quinqꝫ elegerit, ut q̃d in quaqꝫ laudatissimũ esset, pictura redderet, pinxit & monochromata ex albo, æquales eius & æmuli fuere Timanthes, Androcydes, Eupompus, Parrhasius.

†Mores Alii.

De auibus per picturam deceptis, & quid difficillimum in pictura. Cap. x.

DEscédisse hic cũ Zeuside in certamé tradit. Et cũ ille detulisset uuas pictas tanto successu, ut in scænã aues aduolaret, ipse detulisse linteũ pictũ traditur, ita ueritate repræsentata, ut Zeusis alitũ iudicio tumens flagitaret tandem remoto linteo ostendi picturam, atq; intellecto errore concederet palmã igenuo pudore, quoniã ipse aues fefellisset, Parrhasius aũt se artificé. Fertur & postea Zeusis pinxisse puerꝝ uuas ferétem, ad quas cum aduolarét aues, eadem ingenuitate ꝓcessit iratus operi, & dixit, uuas melius pinxi q̃ puerũ. Nam & si hoc consumassem, aues timere debuerát. Fecit & figlina opa, quæ sola in Ambracia relicta sunt, cũ inde musas Fuluiꝰ nobilior Romã trásferret, Zeusidis manu Romæ Helena est in Philippi porticibus. Et in cõcordiæ delubro Marsyas religatꝰ. Parrhasiꝰ Ephesi natus, & ipe mlta cõstituit. Primꝰ symmetriã picturæ dedit, primꝰ argutias uultꝰ, elegãtiã capilli, uenustaté oris cõfessiõe artificũ in lineis extremis palmã adeptꝰ. Hæc est in pictura summa subtilitas. Corpora enĩ pingere & media rerũ, est quidé magni operis, sed in quo multi gloria tulerint. Extrema corpoꝝ facere, & desinentis picturæ modũ includere, rarũ in successu artis iuenit. Ambire enĩ debet se extremitas ipsa, & sic desinere, ut promittat alia posse, ostédatq; etiã q̃ occultat. Hãc ei gloriã cõcesser Antigonꝰ & Xenocrates, q̃ de picturis scripsere, ꝑdicátes quoq; nõ solũ confitentes. Alia multa Graphidis uestia extant in tabulis ac mébranis, ex q̃bus ꝑficere dicunt artifices. Minor tñ uidet sibi cõparatus i mediis corporibꝰ exprimédis. Pinxit & dæmoné Atheniésiũ argumẽto quoq; ingenioso. Volebat nanq; uarium iracundum, iniustũ, inconstantem. Eondem uero exorabilem, clementem, misericordem, excelsum, gloriosum, humilem, ferocem, fugacéq;, & oĩa pariter ostendere, Idem pinxit & Thesea qui Romę in capitolio fuit. Et Nauarchum thoracatũ. Et in una tabula quæ est Rhodi, Meleagrũ, Herculé, persea. Hæc ibi ter fulmine ambusta, ne oblitterata hoc ipso miraculũ auget. Pinxit & Archigallũ, quã picturam amauit Tiberius princeps, atq; ut auctor est Decius eculeo. lx. sestertiis æstimatam cubiculo suo inclusit. Pinxit, & Cressam nutricé, infantéq; in manibꝰ eius. Et philiscũ & Liberũ patré astãte uirtute, & pueros duos, in q̃bus spectat securitas & simplicitas ætatis. Ité sacerdoté astãte puero cum acerra & corona. Sũt & duæ picturæ eius nobilissimæ Hoplitides. Alter in certamine ita decurrés, ut sudare uideat. Alter arma deponens ut anhelare sentiat. Laudat & Aeneas Castorq; ac pollux in eadé tabula. Ité Thelephus, Achilles, Agamemnon. Vlysses fœcundus artifex. Sed quo nemo insolẽtius & arrogantius sit usus gloria artis, Nã cognoĩa usurpauit abrodiętũ se appellando, aliisq; uerbis principem artis & eã ab se cõsumatã. Sup oĩa Apollinis se radice ortum, & Herculé qué Lyndi fecerat talem a se pictũ, q̃lem sæpe in q̃ete uidisset. Ergo magnis suffragiis superatꝰ a Timanthe est Sami in Aiace, atmorũ quoq; iudicio Herois noĩe id se moleste ferre dicebat, q̃ iterum ab indigno uictus esset. Pinxit & in minoribus tabellis libidines eo gñe & petulantibus iocis se reficiens. Nã Timanthi uel plurimũ affuit igenii. Eius enĩ est Iphigenia oratorũ laudibꝰ celebrata. Qua stante ad aras pitura com mœstos pinxisset oẽs, præcipue patruũ cum tristiciæ omnem imaginé cõsumpsisset. patris ipsius uultũ uelauit, qué digne nõ poterat oñdere. Sũt & alia ingenii eiꝰ exéplaria, ueluti Cyclops dormiens i paruula tabula. Cuiꝰ & sic magnitudiné exprimere cupiens, pinxit iuxta satyros thyrso pollicé eius metiétes, atq; in omnibus eius opibus intelligit plus semp q̃ pingit. Et cum ars summa sit, ingenium tñ ultra artem est. Pinxit & heroa absolutissimi opis, arte ipsa cõplexus uires pingendi, quod opus nũc Romæ in templo pacis est. Euxinidas hac ætate docuit Aristidem ꝑclarum artificem. Eupompus pamphilum Apellis ꝑceptoré. Est Eupompi uictor certamĩe gymnico palmam tenens. Ipsius auctoritas tãta fuerit ut diuiserit picturã in gñra tria, q̃ ante eũ duo fuere helladicũ & asiaticum, asiaticũ appellabãt ꝓpter hunc qui erat Sycionius. Dimisso helladico tria facta sũt. Ionicũ sycioniũ, atticũ. Pãphili pictura est cognatio & ꝑliũ ad phliunté & uictoria Atheniésium. Ité Vlysses in rate. Ipse Macedo natione sed primus in pictura oibꝰ litteris eruditus, ꝑcipue arithmetice & geometrice, sine q̃bus negabat arté ꝑfici posse. Docuit neminem minoris talento annis decem, quam mercedem & Apelles & Melantius ei dedere. Et huius auctoritate effectũ est Sycione primũ, deide & in tota græcia, ut pueri ingenui ante oĩa graphicem, hoc est picturam in buxo docerent, reciperetq; ars ea in primũ gradum liberaliũ. Semp q̃dé honos ei fuit, ut ingenui eã exercerent, mox ut honesti perpetuo interdicto, ne seruitia docerent. Ideo neq; in hac neq; in toreutice ullius q̃ seruierit opa celebrant. Clari etiã centesimaseptima olympiade extitere, Echion & Therimachus. Echionis sunt nobiles picturæ Liber pater, ité tragœdia & comœdia. Semiramis ex ancilla adipiscés regnũ, anus lãpadas pręs

ferens,& noua nupta uerecundia notabilis. Verũ & oẽs prius genitos futurosq̃ postea superauit Apelles eo usq̃ olympiade centesima.xii.in pictura ꝓuectus,ut plura solus ꝓpe q̃ cæteri oẽs cõtulerit,uoluminibus editis q̃ doctrinam eam continent.Præcipua eiꝰ in arte uenustas fuit,cũ eadẽ ætate maximi pictores essent,quorũ opa cũ ammiraref,collaudatis olbꝰ,deesse iis unã illã Venerem dicebat,quam græci charita uocant.Cætera om̃ia contigisse.Sed hac soli sibi neminẽ parẽ. Et aliã gloriã usurpauit,cũ prothogenis opus immẽsi laboris ac curæ supra modũ anxie miraref. Dixit em̃ om̃ia sibi cum illo paria esse,aut illi meliora,sed uno se præstare,ꝙ manũ ille de tabula nesciret tollere,memorabili præcepto,nocere sæpe nimiam diligentiã.Fuit autẽ nõ minoris simplicitatis q̃ artis.Nam cedebat Amphioni de dispositiõe,& Asclepiodoro de mẽsuris,hoc est quãto qd a quo distare deberet.Scitũ est inter prothogenem & eũ quod accidit.Ille Rhodi uiuebat. Quo cũ Apelles annauigasset, auidus cognoscẽdi opa eiꝰ fama tm̃ sibi cogniti,cõtinuo officinã petiit,Aberat ipse,sed tabulam magnæ amplitudinis in machinã aptatam picturę anus una custodiebat.Hæc Prothogenem foris esse respondit,Iterrogauitq̃ a quo quæsitũ diceret.Ab hoc,inq̃t Apelles arreptoq̃ peniculo lineã ex colore duxit summę tenuitatis p tabulã.Reuerso Prothogeni quæ gesta erãt anus indicauit. Ferũt artificẽ ꝓtinꝰ cõtemplatũ subtilitatẽ dixisse.Apellẽ uenisse. Non em̃ cadere in aliũ tam absolutũ opus.Ipsus tũc alio colore tenuiorẽ lineam in ipsa illa duxisse,præcepisseq̃ abeuntẽ si redisset ille,ostenderet,adiiceretq̃ hũc esse quem quæreret, atq̃ ita euenit.Reuertif enim Apelles,sed uinci erubescens,tertio colore lineas secuit,nullum relinquẽs amplꝰ subtilitati locũ.At prothogenes uictũ se cõfessus in portũ deuolauit,hospitẽ q̃rẽs . Placuitq̃ sic eã tabulam posteris tradi, olum qdẽ,sed artificum ꝑcipue miraculo . Consumptam eam constat priore incendio domus Cæsaris in palatio.Auide ante a nobis spectatam spatiosiore amplitudine,nihil aliud cõtinentem q̃ lineas uisum effugiẽtes,Inter egregia multoꝝ opa inani similẽ & eo ipso allicientem om̃iq̃ opere nobiliorem.Apelli fuit alioquin perpetua consuetudo nunq̃ tã occupatam diẽ agendi,ut nõ lineã ducendo exerceret artem , quod ab eo in ꝓuerbiũ uenit.Idem ꝑfecta opera ꝓponebat in pergula transeuntibus,atq̃ post ipsam tabulam latens,uitia quæ notaref asculrabat,uulgum diligẽtiorem iudicem q̃ se ꝑferens.Feruntq̃ a sutore reꝑhensum ꝙ i crepidis una intus pauciores fecisset ansas.Eodem postero die supbe emendationẽ pristinæ ammonitionis cauillante circa crus indignatum ꝓspexisse,deuũtiantẽ ne supra crepidã sutor iudicaret qd & ipsum in ꝓuerbiũ uenit.Fuit em̃ & comitas illi,ꝓpter quam & gratior Alexandro magno erat, frequenter in officinam uentitanti.Vñ ut iã diximꝰ,ab alio pingi se uetuit inueterato edicto.Sed & ♣ in officina impite mlta differenti silentium comiter suadebat,rideri eũ dicens a pueris q colores tererent.Tm̃ auctoritatis & iuris erat & in regem alioqu iracundũ.Quamq̃ Alexander & honorem clarissimo ꝑbuit exemplo. Nãq̃ cum dilectæ sibi ex pallaciis suis ꝑcipue noĩe Campaspen nudã pingi ob ammirationẽ formæ ab Apelle iussisset,eũq̃ cũ paret captũ amore sensisset , dono dedit eã.Magnus aio,maior impio sui nec minor hoc facto q̃ uictoria aliqua.Quippe se uicit,nec thoꝝ tm̃ suũ,sed etiam affectũ donauit artifici,ne dilectæ qdem respectu motꝰ ut q̃ modo regis fuisset modo pictoris esset.Sũt qui Venerẽ Anadyomenen illo pictã exẽplari putant,Apelles & in in æmulis benignꝰ Prothogeni dignationẽ primꝰ Rhodi cõstituit. Sordebat ille suis, ut plærũq̃ domestica.Percõtãtiq̃ quãti licitaref opa effecta,puũ nescio qd dixerat,at ille quinq̃geuis talẽtis poposcit famãq̃ dispsit se emere,ut ꝓ suis uẽderet.Ea res concitauit Rhodios ad intelligendũ artificẽ,nec nisi augẽtibꝰ ꝑtiũ cessit.Imaginũ ille similitudĩes adeo indiscrete pinxit,ut incredibile dictu Appion grãmaticꝰ scriptũ reliq̃rit,queudã ex facie hoĩum ad diuinitatẽ,quos Metoposcopos uocãt ex iis dixisse aut futuræ mortis annos aut ꝑteritæ.Nõ fuerat ei gr̃a in comitatu Alexãdri cũ ptolemæo, quo regnãte Alexãdriã ui tempestatis expulsus subornato fraude æmuloꝝ. Plano regio inuitatus ad regis cœnã uenit.Indignantiq̃ ptolemæo:& uocatores suos oñdenti ut diceret a quo eoꝝ iuitatꝰ esset,arrepto carbõe extincto e foculo,imaginẽ ĩ pariete delinlauit,agnoscente uultũ plani Rege ex inchoato ꝓtinus.Pinxit & Antigõi regis imaginẽ altero lumine orbã primꝰ excogitata ratiõe uitia cõdẽdi,obliquã nanq̃ fecit ut qđ corpi deerat picturæ potiꝰ deesse uideref,Laniumq̃ ea in pte a facie ostendit quam totam poterat ostendere.Sunt inter opera eiꝰ expirantium imagines . Quæ autẽ nobilissima sint, non est facile dictu.Venerem exeuntẽ e mari diuꝰ Augustus dicauit in delubro patris Cæsaris,q̃ Anadyomene uocaf,uersibus græcis tali opedum ,audaf uicto,sed illustrato.Huius em̃ in feriorem ptem corruptamq̃ reficeret,non poterat

♣ De Megabyzo hoc referunt.

ínueniri,Verũ ip̃a iniuria ceſſit ĩ gloriá artificis eũſenuit hæc tabula Cariæ,aliáq; ꝓ ea Nero pri cipatu ſubſtituit ſuo Durothei manu,Apelles inchoauerat aliá Venerem Cois,ſupatur⁹ etiá ſuá illam priutem.Inuidit mors pacta pte,nec q ſuccederet opi ad pręſcripta liniamenta íuentus eſt. Pinxit & Alexandrũ Magnum fulmẽ tenentẽ in tẽplo Epheſiæ Dianæ.xx.talẽtis auri.Digiti emi nere uident̃ & fulmen extra tabulá eſſe.Sed legentes meminerint,oia ea cõſtare q̃ttuor colorib⁹. Immane tabulę p̃tium accepit aureos menſura nõ numero.Pinxit & ✣Megabyzi ſacerdotis Dia næ Epheſiæ põpam,✝ Clitũ equo ad bellum feſtinantẽ,& ei galeam poſcẽti armigerũ porrigen tem.Alexãdrũ & philipũ quotiens pinxerit enumerare ſupuacuum eſt.Mirant̃ eius Abronem Sa mii & Menandrũ regem Cariæ rhodi.Itẽ Anceũ.Alexandriæ Gorguſthenem Tragœdũ.Romæ Caſtorem & pollucem cum uictoria & Alexandro Magno,Item belli imaginem reſtrictis a ter go manibus Alexandro in curru triumphante.Quas utraſq; tabulas diu⁹ Auguſtus in fori ſui pti bus celeberrimis dicauerat ſimplicitate moderata.Diu⁹Claudi⁹pluris exiſtiauit.In utriſq; exciſa facie Alexandri diui Auguſti imaginẽ ſubdere.Eiuſdẽ arbitrant̃ manu eſſe & in Antuniæ templo Herculẽ auerſũ,ut qđ eſt difficillimũ faciẽ eius oñdat uerius pictura q̃ ꝓmittat.Pinxit & Heroa nudũ,eaq; pictura naturá ipſam ꝓuocauit.Eſt & equus eius⁎ſiue fuit pictus in certamine qđ iu diciũ ad mutas q̃drupedes ꝓuocauit ab hoĩbus.Nãq; ambitu æmulos p̃ualere ſentiens ſinguloꝝ picturas inductis eq̃s oñdit.Apellis tantum equo adhinniuere,idq; poſtea ſemp illius experimen tum artis oſtendat̃.Fecit & Neoptolemũ ex equo aduerſus Perſas,Archelaum cum uxore & filia, Antigonum Thoracum cũ equo incedentem.Peritiores artis præferunt oĩbus eius operib⁹ eun dem regẽ ſedentẽ in equo.Dianam ſacrificantium uirginum choro mixtam,qb⁹ uiciſſe Homeri uerſus uidet̃ idipſum ſcribẽtis.Pinxit & quæ pigi nõ poſſunt tonitrua,fulgetra,fulguraq;,brõtẽ, aſtrapen,ceraunobolon appellãt.Inuenta eius & cæteris ei⁹ ꝓfuere in arte.Vnũ imitari nemo po tuit,qđ abſoluta opa atramẽto illinebat ita tenui,ut idip̃m repcuſſu claritates oculoꝝ excitaret, cuſtodiretq; a puluere & ſordibus,ad manũ intuenti demũ appareret,Sed & tum ratione magna ne colorum claritas oculoꝝ aciem offenderet ueluti p lapidem ſpecularẽ intuẽtibus e lõginquo. Et eadem res nimis floridis coloribus auſteritatem occulte daret.Aequalis ei⁹fuit Ariſtides The banus.Is oĩm prim⁹ animũ pixit & ſenſus omneis exp̃ſſit,quos uocãt græci ethe.Itẽ ptrbatiões, durior paulo in coloribus.Huius pictura,oppido capto ad matris morientis ex uulnere mammã adrepens infans intelligit̃q; ſentire mater,& timere ne mortuo lacte ſanguinem infans lambat. Quam tabulam Alexander Magnus trãſtulerat Pellam in patriá ſuam.Idem pinxerat p̃lium cum perſis.c.hoĩes ea tabula cõplexus pactuſq; in ſingulos mnas denas a tyrãno elateuſium Mnaſone pinxit & currẽtes q̃drigas,& ſupplicãtem pene cum uoce.Et uenatores cũ captura.,Et Leontionẽ pictorem.Et Anapauomenon ꝓpter fratris amorem morientem.Item Liberum patrem & Ariad nen ſpectatos Romæ in æde Cereris.Tragœdum & puerũ Apollinis.Cuius tabulę gratia interiit pictoris inſcia,cui tergendam eam mandauerat.M.Iunius prætor ſub die ludorũ apollinariũ.Spe ctata eſt in ęde Fidei in capitolio imago ſenis cũ lyra puerũ docentis.Pinxit & ægrũ ſine fine lau datũ.Qua in arte tm̃ ualuit ut Attalus rex unã tabulã eius centum talẽtis emiſſe tradat̃,ſimul ut dictum eſt & prothogenes floruit patria ei Caunus gentis Rhodiis ſubiectæ.Summa ei⁹ pauptas initio artiſq; ſumma intentio,& ideo minor fertilitas. Quis eũ edocuerit nõ putant cõſtare.Qui dam & naues pinxiſſe uſq; ad annũ quinq̃geſimum Argumentũ eſſe,q̃ cum Athenis celeberrimo loco Mineruæ delubro Propylæon pingeret ubi fecit nobilẽ paralũ & Hemionida,quá q̃dá nau ficam uocant,adieccrit puulas naues lõgas in iis,q̃ pictores parerga appellãt,ut appareret a q̃bus initiis ad arcem oſtentationis opa ſua pueniſſent. palmam habẽt tabularum eius Ialyſius q ẽ uſq; hodie Romæ dicatus in templo pacis,quem cũ pingeret,tradit̃ madidis lupinis uixiſſe.q̃m ſimul famẽ ſubſtinerẽt & ſitim,ne ſenſus nimia dulcedine obſtrueret Huic picturæ q̃ter colorem ĩduxit contra⁎ſubſidia iniuria & uetuſtatis,ut decedẽte ſupiore inferior ſuccederet.Eſt in ea canis mire factus,ut quẽ pariter caſus & ars pinxerit.Non iudicabat ſe exprimere in eo ſpumá anhelãtis cũ ĩ reliq̃ om̃i pte qđ difficillimũ erat,ſibi ipſe ſatis feciſſet.Diſplicebat aũt ars ipſa,nec minui poterat & uidebat̃ nimia ac lõgi⁹ a ueritate diſcedere,ſpumaq; illa pingi nõ naſci ex ore anxio animi cru ciatu cum pictura uerũ eſſe non uerifimile uellet,abſterſerat ſæpius,mutaueratq; penicillũ,nullo modo ſibi approbãs.Poſtremo iratus arti qđ intelligeret̃,ſpongiá eá impegit inuiſo loco tabulæ ex illaq; repoſuit ablatos colores,q̃liter cura aptauerat,fecitq; ĩ pictura fortuna naturá. Hoc exẽ

✣Mega lobyzi.

✝Cledi cum.

⁎Sine fi ne dict⁹

⁎Subſi diu iniu riæ& ue tuſtatis uel ſubſi dio con tra iniu riá uetu ſtatis

plo similis & Nealté successus in spuma eq similiter spongia impacta secut⁹ dicitͤ cũ pingeret popizõta retinẽtẽ equũ. Cum ita Prothogenes moustrauit & fortunæ, ꝑpter húc Ialysum ne cremaret tabulas Demetri⁹ rex, cũ ab ea pte sola posset Rhodũ capere, nõ incẽdit, & parcentẽq picturę fugit occasio uictorię. Erat túc Prothogenes i subnrbão hortl'o suo, hoc est Demetrii castris. Neq interpellatus ꝑliis inchoata opa intermisit oĩuo, sed accitus a rege iterrogatusq, q̃ fiducia extra mnros ageret, respõdit, scire se illi cũ rhodiis bellũ esse, nõ cũ artib⁹. Disposuit ergo rex in tutelá ei⁹ staciones, gaudẽs ꝙ posset manus seruare qbus iá pepcerat, & ne sæpius auocaret, ultro ad eũ uenit hostis. Relictisq uictoriæ suæ uotis iter arma & muroꝝ ict⁹ spectauit artificẽ. Seqturq tabulá ei⁹ tpis hæc fama, ꝙ eá prothogenes sub gladio pixerit. Satyr⁹ hic est, quẽ Auapauomenon uocãt, ue qd desit tpis ei⁹ securitati tibias tenẽs. Fecit & Cydippeu * Triptolemũ, Cyliscum tragœdiaꝝ scriptorẽ meditãtẽ & Atbletá, & Autigonũ regẽ, & imaginẽ mřis Aristotelis philosophi, q ei ẽt suadebat, ut Alexádri Magni opa pingeret, ꝑpter æternitatẽ reꝝ. Impetus animi & libido in hæc quædá artis eũ potius tulere. Nouissime pinxit Alexandruꝫ ac pana. Fecit & signa ex ære ut diximus. Eadem ætate Asclepiodorus fuit, quem in Symmetria mirabatͤ Apelles. Huic Muason tyránus pro. xii. diis dedit in singulos muas trecenas. Idẽq Theomnesto in singulos heroas mnas cẽtenas. His annumerari debet Nicomachus Aristodemi fili⁹, ac discipulus. Pinxit hic raptũ proserpinæ. Quæ tabula fuit in capitolio in Mineruæ delubro supra ædiculá Iuuentutis. Et in eodẽ capitolio alia quá plancus impator posuerat uictoria quadrigam in sublime rapiens. Hic primus Vlyssi addidit pileũ. Pinxit & Apollinẽ & Dianam, Deũq matrẽ in leone sedentẽ. Et itẽ nobiles bacchas arreptantib⁹ satyris. Scylláq q̃ nunc est Romæ in tẽplo pacis. Nec fuit alius in ea arte uelocior. Tradũt náq cõductum eum ab Aristrato Sicyonioꝝ tyranno ad pingendum, quod is faciebat Telesti poetæ monumentũ, ꝑfinito die intra quẽ peragereť, nec multo ante uenisse, accẽso in pœná tyranno, paucisq dieb⁹ absoluisse celeritate & arte mira. Discipl'os habuit Aristidẽ frẽm, & Aristoclẽ filiũ, & philoxenũ Eretrium. Cui⁹ tabula nullis postferẽda Cassandro regi picta, continuit Alexãdri ꝑliũ cũ Dario. Itẽ pinxit & lasciuiá, in q̃ tres Sileni comesanť. Hic celeritatẽ ꝑceptoris secut⁹, breuiores etiánũ q̃sdá picturæ uias & cõpendiarias inuenit, annumerať his & Nicophanes elegás & cõcinnns, ita ut uetusta opa pingeret ꝑp æternitatẽ rerum impetuosi aĩ, & cui paucs compareť. Coturnus ei & grauitas artis. Multũ a Zeuside & Apelle abest Apellis discipulus perseus ad qnẽ de hac arte scripsit, q huius fuit ætatis. Aristidis Thebani discipuli fuerunt, & filii Niceros & + Aristippus, cui⁹ est Satyrus cũ scypho coronatus. Discipuli eius fuerũt Antorides & Euphranor, de quib⁹ mox dicemus. Náq subtexi par est, minoris picturæ celebres in penicillo, e quibns fuit pyreicus, arte paucis post ferendus. Proposito nescio an destruxerit se, qm̃ humilia qdem secnt⁹ humilitatis tñ summá adept⁹ est glotiá. Toustrinas sutrinasq pinxit, & asellos & obsonia ac silia, ob hoc cognoĩatus Rhyparographos. In iis cõsũmatę uoluptatis. Quippe eæ pluris uenẽ ere q̃ maxie multoꝝ. E diuerso * mediana, ut ingt Varro, oĩa opiebat. Serapionis tabula sub ueteribus. Hic scęnas maxie pinxit, sed hoĩem pingere nõ potuit. Cõtra Dyonisius nihil aliud q̃ hoĩes pinxit, ob hoc Authropograph⁹ cognoĩatus, parua & Calicles fecit. Itẽ calaces comicis tabellis. Vtraq Antiphilus. Ná & Hesioná nobilẽ pinxit, & Alexandrum ac philippũ cũ Minerua, qui sunt in schola in Octauiæ porticib⁹ & philippi. Liberũ patrẽ. Alexandrũ puerũ. Hippolytũ tauro emisso expauescentẽ. In pompeia uero Cadmũ & Europẽ. Idemq iocoso uoĩe & Gryllũ ridiculi habit⁹ pinxit. Vnde hoc genus picturæ gryllus uocaͤ. Ipe i ægypto uatus didicit a Ctesidemo. Decet nõ sileri & ardeatis tẽpli pictorẽ ꝑserti ciuitate douatũ. Ibi & carmie qđ est i ipa pictura his uersib⁹.

*Thlepolemũ uet. cod.

+ Aristõ

*Menia na.

♣ Dignis digna loco picturis coudecorauit.
Regina Iunonis supremæ coniugis templum.
Marcus ludius elotas ætolia ortundus,
Qyem nunc & post semper ob artem hanc ardea laudat.

♣ Dignu loco.

Ea sunt scripta antiqs litteris latinis. Non fraudádo & Ludio & Diui Augusti ætate, qui primús instituit amœnissimá parietũ picturá uillas, & porticus ac topiaria opa, lucos, nemora, colles piscinas entipos, amnes, littora, q̃lia qs optarat, uarias ibi obambulãriũ specie, aut nauigantiũ, terraq uillas adeuntiũ asellis aut uechiculis. Iam piscantes, aucupantesq, aut uenãtes, aut etiá uindemiantes. Sũt i ei⁹ exẽplaribus nobiles + plaustri accessu uillæ, * sub colliũ spõsionẽ mulieres labẽtes trepidæq ferũť plurimæ. Præterea faciles argutiæ, facetissimi sales. Idemq subdialib⁹ maritimas ut

+ palustri.

* Sb collantium specie.

bes pingere instituit blandissimo aspectu minioq; impendio. Sed nulla gloria artificũ est, nisi eorũ q tabulas pinxere, eoq; uenerabilior apparet antiq̃tas. Nõ eñi parietes excolebãt dñis tm̃, nec domos uno in loco mansuras, q̃ ex incendiis rapi non possent. Casula Prothogenes cõtentus erat in hortulo suo. Nulla i Apellis tectoriis pictura erat. Nõdũ libebat parientes totos pĩgere. Ois eorũ ars urbibꝰ excubabat, pictorq; res cois terrarũ erat. Fuit & Arellius Romæ celebris paulo ante diuũ Augustũ, nisi flagitio insigni corrupisset artẽ semp alicuius amore fœminæ flagrãs, & ob id deas pingens, sed dilectarũ imagine, itaq; in pictura eius scorta numerabãt. Fuit & nup grauis ac seuerus, idẽq; floridus, humilis rei pictor Amulius. Huius erat Minerua spectantẽ aspectãs q̃cunq; aspiceret. Paucis diei oris pingebat, Id quoq; cum grauitate, q semp togatꝰ q̃q̃ i machinis. Carcer eius artis domus aurea fuit, & ideo nõ extãt exẽpla alia magnope. Post eũ fuere i auctoritate Cornelius Pinus & Actius Priscus, q honoris & uirtutis ædes imparori Vespasiano Augusto restituendi pinxerunt, Sed Priscus antiquis similior.

De auiũ cantu cõpescendo, & q encausto & penicillo primus lacuuaria, & cameras pinxerit, sparsimq; præcia mirabilia picturarum. Cap. xi.

✤ Eucauten aut encausen.
* Thespiis.

NOn est omittenda in picturæ mentione celebris circa Lepidũ fabula. Siqdem in triumuiratu quodã loco deductꝰ a magistratibus i nemorosũ hospitiũ, minaciter cũ iis postero die expostulauit somnũ ademptũ sibi uolucrũ cõcentu. At illi draconẽ in longissia mẽbrana depictũ circũdedere loco. Eoq; terrore aues tũc siluisse narrant, & postea coguitũ est ita posse cõpesci. Ceris pingere ac picturã inurere qs primꝰ excogitauerit, nõ cõstat. Quidã Aristidis iuentũ putãt, postea cõsumatã a Praxitele. Sz aliq̃ñ uetustiores encausticæ picturæ extitere, ut polygnoti & Nicãoris & Archesilai pariorũ Lysippꝰ quoq; eginæ picturæ suæ iscripsit ✤ Enerẽ, qđ pfecto nõ fecisset nisi encaustica iuẽta. Pãphilꝰ quoq; Apellis pceptor ñ pixisse tm̃ encaustica, sđ ẽt docuisse tradit pausiã sicyoniũ primũ i hoc gñe nobilẽ, Brietis filiꝰ hic fuit, eiusdẽ prio discipulꝰ. Pĩxit & ipse penicillo pietes * thebis cũ reficerent quondã a polygnoto picti, mĩrũq; cõparatiõe supatꝰ existimabat, qm̃ non suo gñe certasset. Idẽ & lacunaria primꝰ pingere ĩstituit. Nec cameras añ eũ tal' adornari mos fuit, puas pingebat tabellas maxieq; pueros. Hoc æmuli eũ iterp̃rabant facere, qm̃ tarda picturæ tõ esset illa. Quamobrẽ datuꝰ celeritatis famã, absoluit uno die tabellã, q̃ uocata est hemeresios puero picto. Amauit in iuuẽta Glycerã municipẽ suã inuẽtricẽ coronarũ certãdoq; imitatiõe eiꝰ ad numerosissimã florũ uarietatẽ pduxit artẽ illã, postremo pixit illã sedentẽ cũ corona. Quæ nobilissima tab'a appellata ẽ stephanoplocos, ab aliis stephanopol', qm̃ Glycera corõas uẽditãdo substinuerat pauptatẽ. Huiꝰ tabulæ exẽplar, qđ apographõ uocãt. L. Lucullus duobus talẽtis emit Athenis, Pausias aũt fecit & grãdes tabulas, sicut spectatã in Põpeii porticibꝰ boum immolatiouẽ, Eã eñi picturã primꝰ ĩuenit, qũã postea imitati sũt multi, ęquit aũt nemo. Ante oĩa cũ longitudinẽ bouis oñdere uellet, aduersum eũ pinxit, non transuersum. Vñ & abũde itelligit amplitudo. Dein cũ omnes quæ uolunt eminentia uideri, candicantia faciant, colorẽq; condiant nigro. Hic totũ bouẽ atri coloris fecit, umbræq; corpus ex ipso dedit. Magna prsus arte in equo extantia ostẽdens, & in confracto solida omnia. Sicyone & hic uitam egit. diuq; fuit illa patria picturæ. Tabulas inde oẽs ex publico propter æs alienum ciuitatis addictas Scauri ædilitas Romã transtulit, post eum emicuit longe ante omnes Euphranor. Isthmius Olympiade. s. centesima. iiii. Is est qui inter fictores dictus est a nobis. Fecit & colossos & marmora ac scyphos sculpsit. Docilis ac laboriosus ante oẽs, & in quocũq; gñe excellens ac sibi æqualis. Hic primus uidet & expressisse dignitates insignia heroũ, & usurpasse symmetriã. Sed fuit in uniuersitate corporũ exilior, capitibus articulisq; grãdior. Volumia quoq; cõposuit de symmetria & coloribus. Opa eius sũt, equestre prœliũ. xii. dii. Theseus i quo dixit, eundẽ apud parrhasiũ rosa pastũ esse, suũ uero carne. Nobilis eiꝰ est tabula Ephesi. Vlysses simulata uesania bouẽ cũ equo iungẽs, & palamedes dux fasce gladiũ cõdẽs. Eodẽ tpe fuit & ✤ Cyclias, cuiꝰ tabulam Argonautas. HS. c. xliiii. Hortẽsius orator mercatus est, eiq; ædẽ fecit in Tusculano suo. Euphranoris aũt discipulus fuit Antidotus, Huius est clypeo dimicãs & luctator, tibicẽq; inter pauca laudatus. Ipse diligentior q̃ numerosior, & in coloribus seuerus. Maxie inclaruit discipulo Nicia Atheniensi qui diligentissime mulieres pinxit Lumẽ & umbras custodiuit, atq; ut eminerẽt e tab'is picturę maxie curauit. Opa eiꝰ Nemea aduecta ex Asia Romã a Syllano, quã in curia diximꝰ positã. Itẽ Liber pater in æde Cõcordiæ. Hiacynthus, quẽ Cæsar Augustus delectatus eo secũ deportauit Alexãdria capta. Et ob id Tiberiꝰ Cæsar

✤ Cydias.

in tẽplo eiꝰ dicauit hãc tabulã Dianæ. Ephesi uero est Megabyzi sacerdotis Ephesię Dianæ sepulchrũ. Athenis necromantia Homeri. Hanc uendere noluit Attalo regi talentis. lx. potiusq́ patrię suæ donauit, abũdans opibꝰ, fecit & grandes picturas, in q̃bus sunt Calypso & Io, & Andromeda Alexander quoq́ ĩ Põpeii porticibus ꝓcellens, & Calypso sedẽs. Huic q̃dem ascribunt̃ q̃drupedes. Prosperrie canes exp̃ssit. Hic est Nicias, de quo dicebat Praxiteles interrogatꝰ, q̃ maxie opa sua ꝓbaret in marmoribus quibus Nicias mauum admouisset, tantum circũlitioni eius tribuebat. Nõ satis discernit̃ alius eodem noie. At hunc eundẽ q̃dã faciunt olympiade centesima. xii. Niciæ conparat̃, & aliquanto prefert̃ Athenion Maronites Glaucionis Corinthii discipulus, & austerior colore, & in austeritate iucundior, ut in ipsa pictura eruditio eluceat. pinxit ĩ templo Eleusinæ Philarchũ, Athenis frequentiã quã uocauere ✣ polygemneton. Itẽ Achillẽ uirginis habitu occultatũ Vlysse dep̃hendente. Et in una tabula q̃q́ maxie inclaruit, Agosonem cũ equo. Quod nisi iuuẽta obiisset, nemo ei cõparet̃. Est & nomẽ Heracliti macedoni. Initio naues pinxit Captoq́ rege Perseo Athenas cõmigrauit, ubi eodem tpe erat Metrodorus pictor. Idemq́ p̃hus magnæ in utraq́ scientia auctoritatis. Itaq́ cũ. L. Paulus deuicto Perseo petisset ab Atheniensibus ut q̃ ꝓbatissimũ p̃hum mitterent sibi ad erudiendos liberos, itemq́ pictorem ad triumphũ excolendum, Athenienses Metrodorũ elegerũt, professi eundem in utroq́ desiderio p̃stantissimũ, quod edicto quoq́ Paulus indicauit. Timomachus Byzantinus Cæsaris dictatoris ætate Aiacem ei pinxit & Medeã ab eo in Veneris genitricis æde positas, octoginta talentis uenũdatas. Talẽtum aũt atticũ ut ait Varro. xvi. sestertiis taxat̃, Timomachi æquæ laudantur Orestes. Iphigenia ĩ tauris & Lecythion agilitatis exercitator, cognatio nobiliũ, palliati, quos dicturos pĩxit, alterũ stantẽ alteꝝ sedẽtẽ p̃cipue tñ ars ei fauisse ĩ Gorgone uisa est. Pausiæ filius & discipulus Aristolaus e seuerissimis pictoribus fuit, cuius sunt Epaminundas, Pericles, Medea, Virtꝰ, Theseus. Imago atticę plebis, boũ immolatio. Sunt q̃bus & Mechopanes eiusdẽ Pausiæ discipulus placeat diligentia, quã itelligãt soli artifices. Alias durus in coloribus sed & multus. Nam Socrates iure oibus placet. Talesq́ sunt eiꝰ picturæ. Cũ Aesculapio filiæ Hygia Aegle, Panacea Iaso, & piger q̃ appellat̃ Ocnos spartum torquens q̃ asellus arrodit. Hactenus indicatis in gñe utroq́ ꝓceribus, nõ silebunt̃ & primis ꝓximi. Aristoclides, q̃ pinxit ædẽ Apollinis delphis. Antiphilus puero ignem cõflante laudat̃, ac pulchre alias domo spendescente, ipsiusq́ pueri ore. Itẽ lanificio, ĩ quo ꝓperant oium mulierũ pẽsa, Ptolemæo uenante. Sed & nobilissimo satyro cũ pelle pantherina, quẽ Aposcopenonta appellãt. Aristophon Anchalo uulnerato ab apro cũ socia doloris astipale. Nũerosa æque tabula, ĩ q̃ sũt Priamꝰ Helena, Crudelitas, Vlysses, Deiphabus, Dolus. Androbius pinxit Scyllin ancoras p̃cicę classis p̃cidentẽ artemõ Danen mirantibus eã p̃donibus. Reginã Srratonicẽ, Herculẽ & Deianirã. Nobilissimas aũt q̃ sunt ĩ porticibꝰ Octauiæ opibꝰ. Herculẽ ab Oeta mõte Doridos exusta mortalitate eõ sensu deoꝝ ĩ cœlũ euntẽ. Laomedontis circa Herculem & Neptunũ historia, Alcimachꝰ Dioxippũ, q̃ Pãcratio olympię citra pulueris ✝ tactũ, q̃ uocãt acõiti, uicit Coneti Nemea. Ctesilochꝰ Apellis discipulꝰ petulãti pictura innotuit Ioue libeꝝ parturiẽte depicto mitrato & muliebriter ĩgemiscẽte ĩter obstretrices & deaꝝ clamorẽ. Ctesidemꝰ œcalię expugnatiõe & Laodamia. Clesides reginæ Stratonices iniuria, nullo. n. honor̃ exceptꝰ ab ea, pĩxit uoluptatẽ cũ piscatore, quẽ reginã amare sermo erat. Eãq́ tabulã ĩ portu Ephesi ꝓposuit, ĩpe uelis raptꝰ ẽ, Regia tolli uetuit, utriusq́ similitudie mire exp̃ssa Cratinꝰ cõœdus athenis ĩ põpio pĩxit. Eurchides bigã regis cũ uictoria. Eudorꝰ scęna spectat̃. Idẽ & ex ęre signa fecit. Iphis Neptũo & uictoria. Habrõ amicitiã & cõcordiã pinxit, & deoꝝ simulachra Leõtiscꝰ Aratũ uictorẽ cũ tropheo psaltriã Leõ Sapho Nicæarchus Venerẽ ĩter g̃ras & cupidinẽ. Herculẽ tristẽ ĩsaniæ pœnitẽtia. Nealces Venerẽ ⁎ solers in arte ingenioso opi suppĩxit. Siq̃dẽ cũ p̃liũ nauale ægyptioꝝ & psaꝝ pĩxisset, q̃d ĩ nilo, cuiꝰ aq̃ est mari silis, factũ uolebat intelligi, argumẽtoq́ declarauit, q̃ arte nõ poterat, asellum. n. in littore bibẽtẽ pinxit, & crocodillũ insidiantẽ ei. Oenias Syngenicõ. Philiscꝰ officinã pictoris, ignẽ cõflãte puero. Phaleriõ Scyllã. Simonides Agatarchũ & Mnemosinẽ. Simꝰ iuuenẽ reqescentẽ, officinã fullõis, q̃nq̃trus celebrãtẽ. Idẽq́ Nemesin egregiã. Theodorꝰ uero emungentẽ. Idẽ ab Oreste matrem & Aegistum interfici. Bellũq́ iliacũ pluribus tabulis, q̃d est Romæ in Philippi porticibus, & Cassandram quæ in Concordiæ delubro, Theontius Epicurũ cogitantẽ Demetrium regẽ. Theon Orestis insaniã Thamyram cytharędũ. Tauriscus Dioscobolũ, Clytẽnestram, Paniscum, polynicẽ regnũ repetentẽ, & Capanea. Nõ omittet̃ inter hos insigne exemplũ. Nãq́ Erigonus tritor colorũ Nealcæ pictoris in

✣ Gynęconitin. uetꝰ lec.

✝ Tactũ

⁎ Sollers hic artes genio se opi suppinxito.

tautom ipse ꝑfecit, ut celebrem etiam discipolō ipse reliquerit Pasiā fratrē Egenitæ fictoris. Illud uero p quā rarū ac memoria dignū etiā suprema opa artificū impfectasq; tabulas, sicut Irin Aristidis, Tindaridas Nicomachi, Medeam Thimomachi, & quam diximus Venerem Apellis in maiori ammiratione esse q̄ perfecta. Quippe in iis liniamenta reliqoa, ipsæq; cogitatiōes artificū spectāt atq; in lenocinio cōmendationis dolor est. Manus cū id agerēt extinctæ desideranť. Sūt etiamnō nō ignobiles qdem in trāscurso tn̄ dicēdi, Aristonides, Anaxāder. Aristobulꝰ sytus, Arehesilas Tisicraris filiꝰ, Coribas Nicomachi discipulus. Carmanides Euphranoris. Dionysiodorꝰ colophoniꝰ Diogenes q cū Demetrio rege uixit. Eurymedes. Heraclides macedo, Mydon solꝰ philomachi statuarii discipulos, Mnasitheus sicyoniꝰ, Mnasidemꝰ Aristonidis filiꝰ & discipulꝰ. Nessus Habronis filiꝰ polemnon alexādrinus. Theodorꝰ samiꝰ & ✣ Tadiꝰ Nichostenis discipuli. Xenō Neoclis discipulꝰ sicyonius. Pinxere & mulieres. Timarete Myconis filia Dianā in tabula, q̄ ephesi est in antiquissimis picturæ. Irene Cratini pictoris filia & discipula puellā q̄ est Eleusinæ. Calypso senē & p̄stygiatorē Theodorū alcisthene saltatorē. Aristarete Nearchi filia & discipula Escolapiū. Lala cyzena ppetua uirgo ✣ Martia. M. Varronis iuuēta Romæ & penicillo pinxit, & cestro in ebore imagines mulierū maxie, & Neapolitanō in grandi tabula, Suā quoq; imaginē ad speculū. Nec olliꝰ in pictura uelocior manus fuit, artis uero tātū ut multū immanitare precii antecederet celeberrlos eadem ętate imaginū pictores, Sopylon & Dionysiū quorū tabulæ pinacothecas implēt. pixit & q̄dam Olympias, de q̄ hoc solū memorať, discipulū eius fuisse Autobolū. In encaustice pingendi duo fuisse antiquitꝰ genera cōstat, cæra & ebore cestro idest uiriculo donec classes pingi cœpere. Hoc tertium accessit, resolutis igni cæris penicillo utendi, q̄ pictura in nauibꝰ nec sole nec sale uētisq; corrumpiť. Pingunt & uestes in ęgypto inter paoca mirabili gn̄e. Cādida uela postq̄ attriueť illineutes non coloribus, sed colorē sorbentibꝰ medicamētis. Hoc cū fecere non apparet in oelis sed iu cortina pingi. In feruēres aq̄s mersa post momētū extrahunť picta. Mirumq; cum sit unos iu cortina color ex illo alius atq; aliꝰ fit ī ueste accipiētis medicaminis q̄litate mutatꝰ. Nec postea ablui potest ita cortia nō dubie cōfusura colores si pictos acciperet. Degerit eos ex uino, pingitq; dum coquir Et adustæ uestes firmiores fiunt q̄ si non urerentur.

✣ Teleclius.

✣ Martia ī āriqs li. nō legirur,

Plastices primi inuentores de simulacris, & uasis fictilibos, & p̄tio eorō. Cap. xii.

DE pictora satis superq;. Cōtexuisse his & plasticē cōueniat, eiusdē opæ terræ fingere ex argilla similitudines. Dibutades Sicyonius figulus primꝰ īuenit Corinthi filiæ opa, q̄ capta amore iuuenis, illo abeonte pegre, umbram ex facie eius ad lucernā in pariete lineis circūscripsit. Quibus pater eius imp̄ssa argilla typum fecit, & cū cæteris fictilibꝰ īduratū igni ꝓposuit eūq; seruatū in nympheo, donec corinthū Mummius euerteret, traduur. Sunt q in Samo primos oium plasticen īuenisse Rhœcum & Theodoꝝ tradāt multo ante Battiadas Corintho pulsos. De maratū oero ex eadē urbe ꝓfugū q in Etruria Targniū Priscum regem populi Roma genuit, comiratos fictores ✣ Euchirapū & Eugrammū, ab iis italiæ traditā plasticen. Dibutadis inuērū est rubricam addere, aut ex rubla cretam fingere. Primusq; personas tegularum extremis imbricibꝰ imposuit, quæ inter initia ꝓtypa uocauit. Postea idē ectypa fecit. Hic & fastigia temploꝝ orta, ꝓpter hūc plastæ appellati. Hominis aūt imaginem gypso e facie ipsa primꝰ oium expressir, cæraq; in eā formam gypsi infusa emēdare instituit Lysistratus Sicyonius frater Lysippi, de quo diximꝰ. Hic & similitudinē reddere īstituit, ante eum quāpulcherrimas facere studebať. Idem & de signis effigiem exprimere inuenit. Creuitq; res in tantum, ot uulla signa statuæ ue sine argilla fierent. Quo apparet antiqorē hāc fuisse scientiā q̄ fundeudi æris. Plastæ laudatissimi fuere Demophilus & Gorgasus. Idēq; pictores q cæteris ædem Romę ad circū maximū utroq; gn̄e artis suæ excolue rūt, oersibꝰ inscriptis græce qoibus significarunt a dextra opa Demophili esse, a parte leua Gorgasi. Ante hāc ædem tuscanica oīa in ædibus fuisse auctor est. M, Varro. Ex hac cū reficerentur, crustas parietū excisas tabulis marginatis Iclusas esse. Itē signa ex fastigiis dispersa. Fecit & Calcosthenes cruda opa Athenis, q locus ab officina eiꝰ ceramitos appellať. M. Varro rradit sibi cognitū Rōę, possuniū noīe, a quo factas Rōę tubas. Itē pisces, quos aspectu discerneť a oeris oix posses. Idē magnificat Archesilaum, L. Luculli familiarē, cuius proplasticem pluris uenire solitam ab artificibus ipsis quam aliorum opa. Ab hoc factam Venerem genitricem iu foro Cæsaris, & priusq̄ absolueret, festinatione dedicādi positam. Deinde ei a Lucullo sestertiis. lx. signū fœlicitatis locatū cui mors utriusq; inuiderit. Octauio eqti romano cratera facere uolēti exēplar e gypso factū ta

✣ euchiron.

lento. Laudat & Pasitelem, q Plasticē matrem statuariæ sculpturæꝗ & cælaturæ esse dixit, & cum esset in oibus his sūmus nihil unq̄ fecit, anteq̄ finxit. Præterea elaboratā hāc italiæ artē & maxīe Etruriæ. Tutianūꝗ a fregellis accitū. cui locaret Tarquinius Priscus Iouis effigiē in capitolio dicādam. Fictilē eā fuisse, & ideo mirari solere. Fictiles in fastigio templi eius q̄drigæ, de quibus sæpe diximus. Ab hoc eodē factum Herculem, q hodieꝗ materiæ nomen in urbe retinet. Næ eñ tum effigies deū erant laudatissimæ. Nec pœnitet nos illoꝝ q tales coluere, Aurum enim & argentum ne diis q̄dem conficiebant. Durant etiānum plærisꝗ in locis talia simulacra. Fastigia quidē tēplorū etiā in urbe crebra & municipiis mira cælatura & arte firmitateꝗ qui sanctiora auro certe innocentiora. In sacris q̄dem etiā inter has opes non murinis crystallinisue, sed fictilib⁹ ꝓlibaᵗ simpulis. Inenarabili terræ benignitate, si qs singula æstimet, etiam ut omittanᵗ in frugū uini pomorū herbaꝝ fruticum medicamentoꝝ metalloꝝ generibus beneficia eius, queꝗ adhuc diximus, uel quæ assiduitate faciant, figlinaꝝ opa, imbricibus tabulis tegulisꝗ ad balneas ⁎ māmatis, uľ ad tecta coctilibus laterculis ✢ fundamētisꝗ, aut q̄ rota fiunt etiā fictilib⁹ doliis ad uina excogitatis, & ad aq̄s. Propter q̄ Numa rex septimū collegiū singuloꝝ instituit. Quin & defunctos sese multi fictilibus soliis condi maluere, sicut. M. Varro pythagorico modo in myrti & oleæ atꝗ nigræ populi foliis. Maior quoꝗ pars hoium terrenis utiᵗ uasis. Samia etiānū i esculētis laudanᵗ. Retinet hanc nobilitatē & Arretiū in italia & calicum tantū surrentū, ✝ asta pollentia in hispania & sagūtum, in Asia pgamū. Habent & trallis opa sua & utinaᵗ in italia, qm̄ & sic gētes nobilitanᵗ. Et hæc per maria terrasꝗ ultro citroꝗ portanᵗ. Insignib⁹ rotæ officinis erythris. Hodieꝗ in tēplo monstranᵗ duæ amphoræ propter tenuitatem consecratæ discipuli magistriꝗ certamine uter tenuiorem humum circūduceret. Cois laus maxima, hadrianis firmitas. Nonnullis circa hoc seueritatis quoꝗ exemplis. Qu. Coponiū inuenimus ambitus damnatum, quia uini amphoram dedisset dono ei, cuius suffragii latio erat. Atꝗ ut luxu aliqua quoꝗ auctoritas cōtingat figlinis tripatinū inq̄t Fenestrella appellabaᵗ sūma cœnaꝝ lauticia, Vna erat murenaꝝ, altera luporū, tertia myxionis piscis. Inclinatis iā scilicet moribus ut tñ eos p̄ferre græciæ ēt p̄his possimus. Siquidē in Aristotelis hæredum auctione. lx. patinas uenisse tradiᵗ. Nam nos cum unam Aesopi tragœdiorū histrionis in natura auiū diceremus sestertiis. dc. stetisse, nō dubito indignatos legētes. At Hercules Vitellius i principatu suo ✢. cc. sestertiis cōdidit patina, cui faciēdæ fornax i cāpis exædificata erat, qm̄ eo puenit luxuria. ut ēt fictilia pl'ris cōstēt, q̄ murrhina. Propter hāc Mutian⁹ altero cōsulatu suo i conq̄stiōe exprobrauit patinaꝝ paludes Vitellio. Mēmoria nō illa fœdiore, cui⁹ ueneno Asprenati reo cassi⁹ Seuer⁹ accusator obiiciebat iterisse. cxxx. cōuiuas. Nobilitāᵗ iis oppida quoꝗ, ut regiū, & cumæ Samia testa m̄ris deū sacerdotes, q galli uocanᵗ, uirilitatē amputant. Nec aliter citra perniciē, si. M. Celio credamus q linguā sic amputandā obiecit graui ꝓbro, tanq̄ & ipse iam tūc eidē Vitellio malediceret. Quid nō excogitauit ars? fractis etiā testis utendo sicut firmius durēt tusis calce addita, quæ uocant signina. Quo genere etiā pauimenta excogitauit.

⁎ Hamatis

✢ Frōtatisꝗ

✝ ut astā & pollētiam

✢ Talētis. x. uc. lect.

Terræ uarietates, & de puluere puteolano, & aliis terræ gñib⁹ q̄ in lapidē uertunᵗ. Ca. xiii.

VErum & ipsius terræ sunt alia segmenta. Quis. n. mireᵗ pessimam eius partem medioꝗ puluerē appellatū in puteolanis collibus opponi maris fluctibus, mersumꝗ ꝓtin⁹ fieri lapidem unū expugnabilē undis, & fortiorē quottidie. utiꝗ si cumano misceaᵗ cœmēto. Eadē ē terræ natura in cyzicena regiōe, sed ibi nō puluis, ueꝝ ipsa terra q̄libet magnitudie excisa & demersa i mare lapidea extrahitu. Hoc idē circa Cassandreā ꝓdūt fieri. Et i fonte gnidio dulci itra octo mēses terrā lapidescere. Ab oropo q̄dē aulidē usꝗ qcq̄d terræ attingiᵗ mari, mutaᵗ i saxa, nō multū puluere puteolano distat e nilo harēa tenuissima sui pte, nō ad sustinēda maria fluctusꝗ frāgēdos, sed ad bellāda corpa palæstræ studiis, Inde certe patrobio, Nerōis pricipis liberto aduehebaᵗ Qui & Leano & Cratero ac Meleagro Alexādri Magni ducib⁹ sabulū hoc portari cum reliquis. militarib⁹ cōmertiis repio. Plura de hac parte nō sū dicturus, non hercules magis q̄ de terræ usu i ceromatis, q̄bus exercendo iuuentus nostra corpora uires animaꝝ perdidit.

De parietibus fornaceis, & latericiis, & eoꝝ ratione. Cap. xiiii.

QVid? nō & in africa hispaniaꝗ ex terra pietes, quos appellant fornaceos (qm̄ fornacū modo cicundati utriꝗ duab⁹ tabulis i farciunᵗ uerius q̄ istruunᵗ) æuis durant, icorrupti imbribus, uentis, ignib⁹, oiꝗ cæmento firmiores. Spectat etiam nunc speculas Hānibalis Hispania terrenasꝗ turres iugis mōtiū ipositas. Hic & cespitū natura castroꝝ uallis accōmodata cōtra flu-

✣Didoron.

✝Maſſia uel maxia.

minum imperꝰaggeribꝰ.Illini qdem crates parietū luto, & lateribus crudis extrui quis ignorat? Lateres nō ſunt e ſabuloſo,neq harenoſo,multoq minꝰcalculoſo ducēdi ſolo,ſed e cretoſo & albicāte,aut ex rubica,uel ſi iā ex ſabolo e maſculo certe.Figunt optīe uere.Nā ſolſtitio rimoſi fiūt quos ædificiis nō idoneos ꝓbant.Quin & intritū ipm eoꝝ prius q̄ finganꝰ,macerari oportet.Genera eoꝝ tria.✣Lidorō quo utimur,longū ſeſqpede,latū ꝑede.Alteꝝ tetradoron. Tertiū pentadoron.Græci.n.antiq dorō palmū uocabāt,& ideo dora munera,quia manu darenꝰ. Ergo a q̄ttuor & qnq palmis ꝓut ſunt,noiānꝰ.Eadē eſt latitudo.Minore in priuatis opibus,maiore in publicis utunꝰ i græcia,pithane i Aſia & ulterioris Hiſpaniæ ciuitatibꝰ✝maſſilia & calēto fiūt lateres, ꝗ ſiccari nō merguntꝰ in aq̄.Sunt.n.e terra pumicoſa,cum ſubigi poteſt utiliſſima.Græci,præterq̄ ubi e ſilice fieri poterat ſtructura,parietes latericios ꝓtulere.Sunt em̄ æterni, ſi ad perpendiculū fiant.Ideo & ad publica opa & regias domos addunꝰ.Sic extruxere murum Athenis,'qui ad montem hymetū ſpectat.Sic patris ædes Iouis & Herculis q̄uis lapideas columnas & epiſtylia circundarent,Domū regiamꝰ Attali trallibus.Itē ſardibus Crœſi,quam geruſia fecere. Halicarnaſi mauſolea,quæ etiam nunc durant.Lacedemone qdem exciſum lateritiis parietibus opus tectoriū ꝓpter excellentiā picturæ ligneis formis incluſum Romā deportauere i ædilitate ad cōmitiū exornādū Murena & Varro.Quod opꝰcū ꝑ ſe miꝝ eſſet,tranſlatū tm̄ magis mirabanꝰ.In Italia quoq latericius murꝰaretii & meuaniç ē.Romæ nō ſunt talia ædificia,quia ſeſqpedalis paries,uō pluſq̄ ouam contignationem tolerat.Cautumq eſt.ne cōis craſſior fiat,nec intergetinoꝝ ratio patiꝰ.

De ſulphure,alumine,& generibꝰeorum,& medicinæ. Cap.xv.

HAec ſint dicta de lateribus,In terræ aūt reliquis generibus uel maxime natura mira eſt ſulphuris,quo pluria domanꝰ.Naſciꝰ in inſulis æoliis inter Siciliā & Italiā,q̄s ardere diximꝰ. Sed nobiliſſimum in Melo inſula.In Italia quoq iueniꝰ in neapolitano, campanoq agro collibus,qui uocanꝰ leucogræi.quod eſt cuniculis effoſſum ꝑficiꝰ igni. Genera quattuor. Viuū, quod græci apyron uocant,naſciꝰ ſolidū hoc gleboſum.Eo ſolo ex oibꝰ generibꝰ medici utunꝰ. Cætera.u.liquore cōſtāt,& cōficiunꝰ oleo incocta, Viuū aūt effodiꝰ,tranſluceto, & uiret. Alteꝝ genus appellaht glebam,fullonū tm̄ officinis familiare.Tertio quoq gn̄i unꝰtm̄ uſus ē ad ſufficiendas lanas,qm̄ candorem tm̄ molliciēq cōfert.Egula uocaꝰ hoc genꝰ.Quarto aūt ad ellychnia maxīe conficiendas. Cætero tanta uis eſt,ut morbos comitiales depræhendat nidore,impoſitum igni.Luſit & Anaxialus eo candēs in calice nouo prunaq ſubdita circunferens,exardeſcētis repercuſſu pallorē dirū uelut defunctoꝝ effundente cōuiuiis.Natura eius calfacit,cōcoqt.Sed & diſcutit collectiōes corpoꝝ,ob hoc talibus emplaſtris malagmatibuſq miſceꝰ.Renibus quoq & lūbis in dolore cū adipe mire ꝓdeſt impoſitum.Aufert lichenas a facie cum terebinthi reſina,& lepras, Harpax ita uocaꝰ a celeritate auellendi,aoelli em̄ ſubinde debet.Prodeſt & ſuſperioſis lictū.purulenta quoq ex tuſſientibus,& contra ſcorpionū ictus. Vitiligies uiuum nitro mixtū atq ex aceto tritū & illitū tollit.Item lendes in palpebris,aceto ſandaracato ammixto.Habet & in regionibus locū ad expiandas ſuffito domos,Sentiꝰ uis eiꝰ & in aquis feruentibꝰ.Neq alia res facillius accendiꝰ.quo apparet,igniū oim magnā etiā ei ineſſe.Fulmina & fulgura quoq ſulphuris odorē hēt,ac lux ipſa eoꝝ ſulphurea eſt.Et bituninis uicina eſt natura alibi limꝰalibi terra.Limꝰ a iudeæ lacu ut diximꝰ emergens,Tertia in Syria circa Sidonē oppidū maritimū.Spiſſanꝰ hæc utraq,& in denſitatē coeūt,Eſt uero liqdum bitumen ſicut hiacīthium & qd a Babylōe inuehiꝰ.Ibi qdē & cādidū gigniꝰ.Liqdum eſt & apolloniaticū,q̄ oīa græci piſſaſphalton appellant ex argumento picis & bituminis.Gigniꝰ & pingue liquoriſq oleaci in Sicilia,agragantino fonte īficiēs riuū.Incolę id arūdinum pāniculis colligunt citiſſime ſic adhæreſcens. Vtunꝰ q eo ad lucernaꝝ lumia olei uice.Itē ad ſcabiē iumentorū.Sunt q & naphthen de qua in ſecūdo diximus uolomine,bitumini gn̄i aſcribunt. Verū ardēs eiꝰ uis igniō naturæ cognata ꝓcul abeſt ab om̄i uſu.bituminis ꝓbatio ut q̄ maxime ſplendeat,ſitq ponderoſū ac graue.Leue aūt modice,quoniam adulteraꝰ pice. Vis bituminis quæ ſulphuris,ſiſtit,diſcutit,atrahit,glutinat.Serpētes nidore fugat accenſum.Ad ſoffuſiones oculorū & albugines babylonium efficax traditur,item ad lepras lichenas prutituſq corporum. Illiniꝰ & podagris.Om̄ia aūt eius gn̄a incommodos oculorum pilos replicant.Dētium doloribꝰ medentur ſimul cum nitro illita.Tuſſim ueterem & anhelitus cum uino potum emendar. Dyſēteriçis etiā daꝰ eodē modo.Siſtitq aluū.Cū aceto uero potū diſcutit cōcretū ſanguinē,& detrahir. Mitigat lumborū dolores itē articuloꝝ.Cū farina hordeacea impoſitū,emplaſtrum peculiare facit ſui nominis

v

cit sui numinis.Sãguinẽ sistit,Vulnera colligat.Glutinat neruos.Vtunť ẽt ad q̃rtanas bituminis drachma & hedyosmi pari pondere cũ myrrhæ obolo subacti Comitiales morbos nstũ deprehendit.Vuluaꝝ strangulationes olfactũ discutit cũ uino & castoreo.Procidẽtia sedis suffitu reprimit.Purgatiões fœminaꝝ in uino potũ elicit.In reliquo usu ærametis illiniť,firmatq; ea cõtra ignes.Diximus & tingi solitas ex eo statuas & illini.Calcis quoq; usũ pbuit,ita ferruminatis babylonis muris,placet in ferrariis fabroꝝ officinis tingendo ferro,clauorumq; capitib⁹,& multis aliis usibus.Nec minor aut ab eo dissimilis est aluminis opa qđ itelligiť salsugo terræ.Plura & eius gña.In Cypro candidũ & nigrũ,exigua coloris differentia,cũ sit usus magni,quoniam inficiẽdis claro colore lanis candidũ liquidũq; utilissimum est.Contraq; fuscis aut obscuris nigruȝ.Et auꝝ nigro purgať.Fit autẽ omne ex aqua limoq;,hoc est terræ exudantis natura. Corriuatũ hyeme æstiuis solibus maturať.Quod fuerit ex eo præcox,candidum fit.Gigniť aũt in Hispania,ægypto.Armenia,macædonia,põto,africa.Insulis sardinia melo,lipara,strõgile.Laudatissimum ægypto, pximi Melo.Hui⁹quoq; duæ species,liquidum,spissumq;.Liquido probatio,ut sit lympidum lacteũq; sine offensis fricandi,cum quodã igniculo caloris.Hoc phorimon uocant.An sit adulteratum,deprehendiť succo punici mali.Sincerũ eñ mixtura ea nigrescit,Alterum gen⁹est pallidæ & scabrę naturæ,& qđ inficiť galla.Ideoq; hoc uocãt paraphoron.Vis liqdi aluminis astringere,indurare,rodere.Melle ammixto sanat oris ulcera,papulas,pruritusq;.Hæc curatio fit i balneis duab⁹mellis partib⁹,tertia aluminis.Vir⁹alarũ sudoresq; sedat.Sumiť pilulis cõtra lyenis uitia.Pellendũq; pruritũ ac p urinã sanguinem,Emendat & scabiem nitro ac melanthio admixtis.Concreti aluminis unum genus schiston appellãt græci in capillamenta q̃dam canescẽtia dehiscens.Vñ quidam trichitin potius appellauere.Hoc quoq; fit ex lapide,ex quo & id chalcitin uocãt,ut si sudor qdã eius lapidis in spumã coagulari.Hoc genus aluminis siccat,minusq; sistit honorẽ inutilem corporibus.Sed auribus magnope pdest infusum,uel illitũ,uel oris ulceribus, dentibusq; si saliua cum eo contineať.Et oculorum medicamentis inseriť apte,uerendisq; sexus.Cogť in patinis,donec liquari desinat.Inertioris est & alteꝝ genus qđ ✣ strigilin uocãt.Duæ eius species.fungosũ atq; omniũ ore dilui facile,qđ in totũ damnať.Melius pumicosum,& foraminũ fistulis spõgiæ simile, rotundũq; natura,candido ppius,cum quadam pinguedine sine harenis frialibus, nec inficiẽs nigritia.Hoc coquiť per se carbonibus puris,donec cinis fiat.Optimũ ex oĩbus quod melinum uocãt, ab insula Melo,ut diximus.Nulli uis maior neq; astringẽdi,neq; denigrãdi,neq; indurandi. Nullum spissius.Oculoꝝ scabricias extenuat,conbustum utilius epiphoris inhibendis.Sic & ad pruritus corporibus.Sanguinem quoq; sistit in torum foris illitũ.Vulsis pilis ex aceto illitũ,renascentẽ mollit languinem sũmam,oĩum generũ uis in astringendo. Vnde nomen græcis. Ob id oculorũ uitiis aptissima sunt.Sanguinis fluctiones inhibent cũ adipe. Sic & infantium ulcera putrescẽtia ulceꝝ compescit cũ adipe,& hydropicoꝝ eruptiones siccat.Et auriũ uitia cũ succo punici mali. Et unguiũ scabricias,cicatricũq; duritias,& pterygia ac pniones.Phagedenas ulceꝝ ex aceto,aut cũ galla pari põdere cremata.Lepras cũ succo oleꝝ. Cũ salis uero duab⁹ partibus uitia q̃ serpũt. Lẽdes & alia capilloꝝ animalia pmixtũ aq̃.Sic & ambustis pdest,& furfuribus corporũ ✣ cum sero pice.Infundiť & dysentericis.Vuã quoq; in ore cõprimit,ac tonsillas.Ad oĩa q̃ in cæteris generib⁹ diximus efficaci⁹ itelligiť ex Melo aduectũ.Nã ad reliquos usus uirę i cotiis lanisq; pficiẽdis quanti sit momenti,sigificatũ est.Ab his p se oĩa ad medicinas ptinẽtia terræ gña tractabimus.

✣ Strongylen. Dioscoria.

✣ Cũ cæra & pice Diosco.

De terra Samia & Eretria & Chia & Selinusia & Pnigiti & Ampeliti mediciæ. Cap.xvi.

SAmiæ duæ sunt,quæ ⁎ syropicon,& q̃ aster appellanť,prioris laus,ut recẽs sit,& leuis,linguęq; glutinosa.Altera globiosior,candida.Vtraq; utiť,ac lauať,Sunt q p̃ferant priorem, prosunt sanguinem expuentibus.Emplastrisq; quæ siccandi causa componuntur.Oculorũ quoq; medicamentis miscenť.Eretria totidem differentias habet. Nãq; & alba est, & cinerea,quæ p̃fcrť in medicina.Probať mollicie,& qđ si ✣ ære p̃ducať,uiolaceũ reddit colorẽ.Vis & ratio eius i medẽdo dicta est inter pigmenta.Lauať oĩs terra.In hoc eñ loco dicemus,pfusa aqua siccataq; solib⁹, iteꝝ ex aq̃ trita ac reposita,donec considat,& digeri possit in pastillos.Coquiť in calcibus crebro cõcussu.Est in medicaminib⁹& Chia terra cãdicãs,effectus ei⁹q Samiæ. Vsus ad mulieꝝ maxime cutẽ,Idẽ & Selinusiæ.Lactei coloris ẽ hæc,& aq̃ dilui celerria.Eadẽq; lacte diluta,& tectorioꝝ albaria interpolanť. Pnigitis ererriæ simillima ẽ grãdiorib⁹ tñ glebis & glutinosa, cui effectus idẽ qui cimoliæ,infirmior tñ.Bitumini simillima est ampelitis.Experimentum eius,si cæræ modo ac

⁎ Collyriõue.le. & Dios.

✣ Aera p̃ducãť.

cepto oleo liquescat. Et si nigricans color maneat rostæ. Vsus ad molliēdū discutiendūq;. Ad hęc medicamentis addit, præcipueq; in callıblepharis & inficiendis capillis.

Cretæ gña ad uestiū usus cimolia, sarda, umbrica, saxum, argentariam. Cap. xvii.

Cretæ plura gña. Ex iis cimoliæ duo ad medicos ptinentia. Candidū & ad purpurissum inclinans. Vis utriq; ad discutiendos tumores, & sistendas fluxiones aceto assumpto. Panos quoq; & parotidas cohibet. Et lichenas illita, pustulasq;. Si uero aphronitro & cyprino admisceat, & acetū, pedū tumores sanat, ita ut in sole curatio hæc fiat, & post sex horas aq̃ salsa abluat. Testiū uero tumorib⁹ cypria cæra addita pdest, & refrigerādi quoq; natura cretæ est, sudoresq; imodicos sistit illita. Atq; ita papulas cohibet ex uino sūpta in balneis. laudat maxīe thessalica. Nascit & in Lycia circa Buboné, est & ali⁹ cimoliæ usus in uestib⁹. Nā sarda q̃ affert de Sardania, candidis tm̄ assumit. Inutilis uersicolorib⁹, est & utilissima oium cimoliæ generū, preciosior umbrica, & quā uocāt saxū. Proprietasq; saxi, q crescit i macerādo, atq; pondere emit, illa mensura. Vmbrica nō nisi polièdis uestibus assumit. Nāq;. n. pigebit hāc quoq; partē attigere, cū lex metella extet fullonib⁹ dicta, quā C. Flāminius & L. Aemilius cēsores dedere ad pplm ferrēdā. Adeo oia maiorib⁹ curæ fuere. Ergo ordo hic est. Primum abluit uestis sarda, dein sulphure suffit, mox desquāmat cimolia, q̃ est coloris ueri. Fucat⁹ em̄ deprehēdit, nigrescitq;, & effundit sulphure. Veros āt & pciosos colores emollit cimolia, & quodā nitore exhilarat cōtristatos sulphure, candidis uestibus saxum utilius a sulphure. Inimicū coloribus. Grætia pro cimolia ✤ tympano utit gypso. Alia creta argētaria appellat, nitorē argenteū reddēs. Est & uilissima quā circū pducere ad uictoriæ notam, pedesq;, uenalium trans mare aduectorum donare instituerūt maiores. Talemq; plocium mimicæ scænæ conditorē & astrologiæ consobrinum eius Manlium Antiochum, item grāmaticæ Taberium Erotem. Eadem naue aduectos uidere proaui.

✤ Tympanico uel tympanetico. The.

Qui & quorum liberti præpositi. Cap. xviii.

Sed quid hos referro aliquo litterarum honore cōmendatos? Talē i catasta uidere Chrysogono Syllæ ✤ Amphionē. Qu. Catuli interfectorē, Heronem. L. Luculli Demetrium Pōpeii, Augenemq; Demetrii. q̃q̃ & ipsa Pōpeii credita est, & Hipparchū. M. Antonii ✤ Menam & Menecratē Sex. Pōpei, aliosq; deiceps, quos enumerare iam nō est, e sanguine quiritiū & pscriptionū licentia ditatos. Hoc est insigne uenaliciis gregibus, opprobriūq; insolentis fortunæ, q̃ & nos adeo potiri rerū uidim⁹, ut ptoria quoq; ornamēta decerni a senatu iubente Aggrippina Claudii Cæsaris uiderimus libertis. Tantūq; nō cū laureatis fascib⁹ remitti illo unde cretatis pedib⁹ aduenissent.

✤ amphionē uel. le. ñ hét.

✤ Menedorum.

Terra gallata, terra clupea, terra balearica, terra ebusitana. Cap. xix.

Præterea sunt gña terræ, pprietatis suæ, de qbus iā diximus, Sed & hoc loco reddenda natura. Et gallata insula & circa clupeā africæ scorpiōes necat, & balearis & ebusitana serpētes.

CAII PLYNII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER. XXXVI.

PROOEMIVM

Naturæ lapidum ac marmorum luxuria. Caput. i.

Lapidum natura restat, hoc est pcipua morū insania, etiam ut gēmæ cū succinis atq; crystalli cum murrhinis sileant. Omnia nanq; quæ usq; ad hoc uolumen tractauim⁹ homini aliq̃ ex causa genita uideri possunt. Mōtes natura sibi fecerat ad q̃sdā compages telluris uisceribus densandis, simul ad impetus fluminū domandos, fluctusq; frangēdos, ac minime qetas partes coercēdas durissima sui materia, Cædim⁹ hos, trahimusq; nulla alia q̃ deliciarum cā, quos trāscēdisse quoq; mirū fuit. In portento pꝓe habuere maiores alpeis ab Hānibale exupatas, & postea a Cimbris. Nunc ipsæ cædunt in. M. gña marmorū. Promontoria aperiunt mari, & rerū natura agit in planū. Euchin⁹ea q̃ sepandis gētib⁹ p terminis cōstituta erant, nauesq; marmorū cā fiūt, ac p fluct⁹ sæuissimam rerū naturæ partē, huc illucq; portant iuga montiū, maiore etiānū uesania, q̃ cū ad frigidos pot⁹ uas petit in nubila Cœloq; pxīæ rupes cauant, ut bibat glacie. Secū q̃sq; cogitet q̃ ptia hoc audiat q̃s uehi trahiq; moles uideat. Sed & q̃ sine his multorū fuerit beatior uita, Sed q̃q; multorū neces sit necesse ista facē, imo uert⁹ pati mortaleis, quos ad us⁹, q̃sue ad uoluptatis alias nisi ut iter macías lapidum iaceant

pidū iaceāt,ceu uero nō tenebris noctiū dimidiæ parti uitæ cuiusq; gaudia hęc auferētib⁹.Ingēs ista reputantē subit etiā antiqtatis robor.Extāt cēsoriæ leges glādia ī cœnis gliresq; & alia dictu minora apponi uetātes.Marmora inuehi,& maria hui⁹rei causa trāsiri,q̄ uetaret lex nulla lata ē.

Quis primus in publicis operibus ostenderit. Cap.ii.

Dicat,fortassis aliquis,non em̄ inuehebant. Id qdē falso.ccclx.colūnas.M.Scauri ædilitate ad scænā theatri tēporarii & uix uno mense futuri in usu uiderūt portari silentio legum. Sed publicis nimi⁊ indulgentes uoluptatibus.id ipsum cur?aut q̄ magis uia irrepūt uitia q̄ publica?Enimuero nō alio mō in priuatos usus illa uenere,ebora,au⁊,gēmæ,aut qd oīno diis reliqmus?Ve⁊ esto indulserint publicis uoluptatib⁹,etiāne tacuerūt maxias ea⁊ atq; adeo duo de qdragenū pedū lucullei marmoris in atrio Scauri collocari,nec clam illud occulteq; factū est. Satis dari sibi damni infecti egit redēptor cloaca⁊ cum in palatio extraherent.Non ergo ī tā malo exemplo moribus caueri utilius fuerat,q̄ tacere tātas moles in priuatā domū trahi pter fictilia deo⁊ fastidia.

Quis primus pegrino marmore colūnas habuerit Romæ. Cap.iii.

Nec potest uideri Scaurus rudi & huius mali improuidæ ciuitati obrepisse quodā uitæ rudimento,Iam em̄.L.Crassum oratorē illū,q primus peregrini marmoris colūnas habuit in eodem atrio,Hymetias tñ nec plures sex aut lōgiores duodenū pedū,quem.M.Brutus in iurgiis ob id Venerem palatinā appellauerat.Nimi⁊ ista omisere morib⁹ uictis, frustraq; iterdicta q̄ uetuerāt,cernētes,nullas poti⁹ q̄ irritas eē leges maluerūt.Qui nos sequunt meliores nō eē pbabūt.Quis em̄ tanta⁊ hodie columna⁊ atriū habet?Sed prius q̄ de marmorib⁹ dicamus hominum in iis præferenda iudicamus pretia.Ante igit artifices censebimus.

Qui primū laudati in marmore sculpendo,& quibus temporibus. Cap.iiii.

Marmore scalpendo primi oīum inclaruerūt Dipoenus & Scyllis geniti in Creta insula, etiamnū Medis impantibus,priusq; q̄ Cyrus in Persis regnare inciperet, hoc est olympiade circiter qnqgesima.Ii sicyonē se cōtulere,q̄ diu fuit officina⁊ oīm metallo⁊ pria. Deorū quorūdā simulacra publice simul locauerāt Sicyonii, q̄ prius q̄ absoluent, artifices iniuriam qsti abierūt in ætolos.Protin⁹Sicyonios fames inuasit ac sterilitas,merorq; dirus. Remediū petētib⁹ Apollo pythius affutu⁊ respōdit.si Diponeus & Scyllis deo⁊ simulacra pfecissent.Quod magnis mercedibus obsequiisq; impetratū est. Fuere aūt simulacra ea Apollinis,Dianæ,Herculis,Mineruæ,quod e cœlo postea tactum est.

Nobilitates opum & artificū in marmore.cxxvi.de marmore pario & mausoleo. Cap.v.

Cvm ii essent,iam fuerāt in Chio insula Malas sculptor,dein filius eius Miciades,ac deinde nepos Anthermus chius,cui⁹filii Bupalus & Antherm⁹clarissimi in ea scientia fuere Hipponactis poetæ ætate,quē certū est.lx.olympiade fuisse.Quod si qs horū familiā ad pauū usq; retro agat,inueniet artis ei⁹originē cū olympiadū origine cœpisse.Hipponacti notabilis fœditas uultu erat,quāobrē imaginē ei⁹lasciuia ioco⁊ ii posuere ridentiū circulis.Quod Hipponax īdignat⁹,amaritudie carminū distrinxit eos ī tm̄,ut credat aliquos ex iis ad laqū cōpulisse,qd falsū ē.Cōplura.n.ī finitimis īsulis simulacra postea fecere,sicut ī Delo,qb⁹subiecerunt carmen non uiribus tm̄ censeri Chiū,sed & opibus Anthermi filio⁊.Ostendūt & lasii Dianā manibus corum factā.Et ī ipō Chio narrata est opis eo⁊ Dianæ facies in sublimi posita,cui⁹uultū intrātes tristē, abeuntes exhilaratū putāt.Romæ signa eorum sunt in palatina æde Apollinis ī fastigio. Et oib⁹ fere q̄ Diu⁹ August⁹fecit.Patris quoq; eo⁊ & Deli fuere opa,& in Lebedo insula. Dipoeni quidē ambratia,argos,cleone,opibus refertæ fuere.Oēs aūt tm̄ candido marmore usi sunt e paro īsula quē lapidē cœpere lychnitē appellare,qm̄ ad lucernas in cuniculis cæderetur,ut auctor ē Varro, multis postea cādidioribus repertis.Nuper etiā in Lunensiū lapidicinis.Sed in pario⁊ mirabile pditur,gleba lapidis uni⁹cuneis diuidētiū soluta imaginē Sileni intus extitisse.Non omittendū hāc artē tanto uetustiorē fuisse q̄ pictorā aut statuariā,q̄rum utraq; cū Phidia cœpit octogesima tertia olympiade,post ānos circiter.cccxxxii.Et ipm̄ Phidiā tradūt sculpsisse marmora, Venerēq; ei⁹ eē Romæ ī Octauiæ opib⁹eximiæ pulchritudinis.Alcamenē atheniensem(quod certum est)docuit in primis nobilē,cuius opa Athenienses cōplura in ædibus sacris posuere. Præclaramq; Veneris imaginē extra muros quæ appellat aphrodite+exopolis.Huic sūmā manū ipe Phidias iposuisse dicit.Ipsius discipulus fuit Agoracritus Parius et ętate grat⁹.Itaq; e suis operibus plæraq; nol ei⁹ donasse fert,Certauere āt inter se ambo discipuli in Venere faciēda.Vicitq; Alcamenes non ope.

+enceeis Pausa.& uet⁹.lec.

re,sed ciuitatis suffragiis cõtra pegrinũ suo fauẽtis.Quare Agoracritꝰ ea lege signũ suũ uẽdidisse tradit,ne Athenis esset,& appellasse nemesim.Id positũ est Rhanunte pago atticæ qđ.M. Varro oibns signis ꝑtulit.Est & in matris magnæ delubro i eadẽ ciuitate Agoracriti opꝰ.Phidia clarissimũ esse p oẽs gentes q̃ Iouis olympii famam intelligunr,nemo dubitat.Sed ut & merito laudari sciant etiã q opa eius non uiderunt ꝓferemus argumẽto paruo & ingenii tm̃.Neq̧ ad hoc Iouis olympii pulchritudine utemur,non Mineruæ athenis factæ amplitudie, cũ sit ea cubitoꝝ. xxvi. Ebore hæc & auro coustat,sed in scuto eius in quo Amazonũ ꝑlium cælauit intumescente ambitu palmæ eiusdem concaua parte deorum & gigantum dimicatioẽ, iu soleis uero lapitharũ & centaurorum,adeo momenta oĩa copacta artis illi fuere.In base autẽ quod cælatum est Pandoras genesin appellauit.Ibi dii sunt.xx.numero nascẽtes,uictoria præcipue mirabili periti.Miranť & septẽ,& sub ipsa cuspite æream sphigem.Hæc licet sint obiter dicta de artifice nunq̃ satis laudato simul ut noscať illam magnificentiam æqualẽ fuisse & in paruis.Praxitelis ætatẽ inter statuarios diximus,q marmoris gloria supauit etiã semet.Opera eius sunt Athenis in ceramico,sed ante oĩa & non solum Praxitelis uerum & in toto orbe terraꝝ Venus quã ut uiderẽt multi nauigauerũt Gnidũ,duas fecerat,simulq̧ uendebat, alteram uelata specie quam ob id qdem ꝑtulernnt opinione,quoꝝ cõditio erat Coi cum alterã etiam codẽ ꝑtio detulisset seueꝝ id ac pudicum arbitrantes.Reiectam Gnidii emerunt,immensa differẽtia famæ, Voluit eã postea a Gnidiis mercari rex Nicomedes,totũ æs ciuitatis alienũ,qđ erat ingens.dissolutuꝝ repromittens.Oĩa ppeti maluere,nec immerito.Illo eñ signo Praxiteles nobilitauerat Gnidũ,ædicula eius tota aperiť,ut cõspici possit undiq̧ effigies deæ.fauẽte ipa crediť facto.Nec minor ex q̃cũq̧ parte ammiratio est. Ferunt amore captũ quendã,cũ delituisset noctu simulacro cohæsisse,eiusq̧ cupiditatis eẽ indicẽ maculã,Sũt in Gnido & alia signa marmorea illustriũ artificũ.Liber pater Bryaxidis,& alter Scopæ & Minerua.Nec maius aliud Veneris praxitelicæ specimen q̃ qđ īter hęc sola memorať,Eiusdẽ est Cupido obiectus a Cicerone Verri ille ꝓpter quẽ Thespiæ uisebať, Nũc in Octauiæ scholis positus.Eiusdẽ & alter nudꝰ i Pario colonia ꝓpõtidis par Veneri Gnidię nobilitate & iniuria. Adamauit eñ eũ Alchidas rhodiꝰ,atq̧ i eo quoq̧ simile amoris uestigiũ reliqt.Romæ Praxitelis

*Chlora.

opa sunt,*Flora Triptolemꝰ,Ceres in hortis Seruilianis. Boni Euentus & Bone Fortunæ simulacra in capitolio.Itẽ & Menades,& q̃s Thyiastas uocãt,& Caryatidas & Sileni Asinii poliõis monumẽtis,& Apollo & Neptunꝰ.praxitelis filius Cephidorꝰ & artis hæres fuit.Cuiꝰ laudatum est pgami

♣Symplegma

♣ symplega signũ nobile digitis corpi uerius q̃ marmori impssis.Romæ eius opa sũt Latona i palatii delubro. Venus in Asinii pollionis monumentis,& intra Octauiæ porticus i Iunonis æde. Aesculapius ac Diana.Scopæ uero laus cũ his certantis.Fecit Venerẽ & poton & phaethontẽ, qui Samothraciæ sanctissimis in cærimoniis coluní.Itẽ Appollinẽ palatinũ. Vestã sedẽtem laudaram in seruilianis hortis,duasq̧ chameteras circa eã,quoꝝ pares i Asinii monumẽtis sunt . Vbi & Cãephorus eiusdẽ.Sed in maxĩa dignatione Cn.Domitii delubro in cyrco flãminio Neptunus ipse & Thetis atq̧ Achilles Nereides supra delphinos & cete & hippocãpos sedentes.Item tritones , chorusq̧ phorci & pristes,ac mľa alia marina eiusdẽ mauꝰ oĩa magnũ & ꝑclarũ opus etiã si totius uitæ fuisset. Nunc uero ꝑter supradicta q̃q̧ nescimus.Mars est etiã sedens,Colossus eiusdẽ in tẽplo Bruti Callaici apud circũ eundem adlauicanam portã eũti.Præterea Venus in eodem loco nuda praxitelica illam gnidiam antecedentes,& quæcunq̧ alium locum nobilitãt,Romæ quidem magnitudo opum est iã oblitterata a magnis officiorũ negocioꝝ aceruis,quæ oẽs a contemplatione taliũ abducũr,qm̃ ociosorũ, & in magni loci silentio apta ammiratio talis est.Qua de causa ignorať artifex eiꝰ quoq̧ Veneris quã Vespasianꝰ impator in opibꝰ pacis suæ dicauit antiquoꝝ dignã fama.Parhesitatio est in templo Apollinis sosiani Nioben cũ liberis morientem scopas an praxiteles fecerit.Item Ianꝰ pater in suo templo dicatꝰ ab Augusto,ex egypto aduectꝰ, utriꝰ manu sit iam quidem & auro occultatꝰ.Similiter in curia Octauiæ quæriť de Cupidine fulmẽ tenẽte.Id demũ affirmať,Alcibiadem esse principem forma in ea ætate,Multa in eadem schola sine auctoribꝰ placent.Satyri q̃ttuor,ex quibꝰ unꝰ liberũ patrẽ palla uellatũ ueneri præfert , & alter liberam similiter. Tertiꝰ ploratnm infantis cohibet.Quartꝰ cratere alteriꝰ siti sedat,duęq̧ nymphæ uelificantes sua ueste.Nec minor q̃stio est in septis.Olympũ & pana Chironẽq̧ cum Achille q fecerint ꝑsertim cũ capitali satisdatiõe fama iudicet dignos. Scopas habuit æmulos eadem ætate Bryaxin & Timotheũ,& Leocarem.de qbus simul dicendũ est,quoniam pariter cælauere Mausoleum hoc

est sepulchrū ab uxore Artemisia factū Mausolo Cariæ regulo,q obiit olympiadis cētesimæ anno secūdo.Opus id ut esset īter septē miracula,ii maxie artifices fecere,patet ab austro & septētriōe exagenos ternos pedes.Breuius a frontibꝰ toto circuitu pedes q̄dringētos.xi.attollit in altitudinem.xxv.cubitis.Cingit colūnis.xxxvi.ab oriēte celauit Scopas a septētriōe Bryax,a meridie Timotheꝰ,ab occasu Leocares.Priusq̄ q̄ pagerēt,regia Artemisia,q̄ mariti mēoriæ id opꝰ extrui iusserat,obiit.Non tn̄ recesserunt,nisi absoluto iā.Id gloriæ ipsorū artisq̄ monumentū iudicātes,hodieq̄ certāt manus accessit & quintus artifex.Nanq̄ supra pteron Pyramis altitudine inferiorem æquauit.xxiiii.gradibus in metæ cacumen se cōtrahens.In sūmo est q̄driga marmorea, quā fecit Pythis.Hæc adiecta.cxl.pedū altitudine,totum opus includit.Timothei manu Diana Romæ est in palatio Apollinis delubro,cui signo caput reposuit Aulaniꝰ Euāder.In magna āmiratione ē & Hercules Menestrati.Et Hecatæ ephesi in tēplo Dianæ post ædē ī cuiꝰ contēplationē ammonēt æditui parcere oculis,tanta marmoris radiatio est.Nō postferunt & Charites ī ppylæis Atheniēsiū q̄s Socrates fecit,aliꝰ ille q̄ pictor.idē ut aliq putant.Nā Myronis illiꝰ,q ære laudat,anꝰ ebria est smyrnæ in primis inclyta.Pollio Asiniꝰ ut fuit actis uehemētiæ,sic quoq̄ spectari, monumēta sua uoluit.In iis sunt centauri nymphas gerētes Archesitæ,Thespiades,Cleomenis.Oceanus & Iupiter.Enthochii Hippiades Hermerotes Taurisci nō celatoris illiꝰ,sed Tralliani.Iupiter hospitalis. +Pappipi Praxitelis discipuli Zetus & Amphitiō & Dirce & Taurꝰ,uinculūq̄ ex eodē lapide. +Pappi A rhodo aduecta opa Apollinii & Taurisci parentum.li certamen de se fecere Menecraten uideri psessi,sed eē naturalē Artemidorū.Eodē loco Liber pater Eutychidis manu laudat , ad Octauiæ uero porticū Apollo Philisci rhodiii delubro suo.Itē Latona & Diana,& musę nouē,& alter Apollo nudꝰ.Eū q citharā in eodē templo tenet,Timachrites fecit.Intra Octauię uero porticꝰ I ędē Iunonis ipsam deā Dionysius & Policles,aliā Venerē eodem loco Philiscꝰ. Cætera signa Praxiteles. Iiē Polycles & Dionysius Timarchidis filii Iouē q est ī proxīa æde fecerūt.Pana & Olympū luctātes.Eodē loco Heliodorus,quod est alterum in terris symplega nobile, Venerem lauantem sese, Dædalum astantē Polycharmꝰ.Ex quo apparet in magni honoris auctoritate habitū Lysiæ opus quod in palatio super arcum diuus Augustus honori Octauii patris sui dicauit ī ædicula colūnis adornata.Idest q̄driga currusq̄,& Apollo ac Diana ex uno lapide.In hortis seruilianis r?pio laudatos Calamidis appollinē illiꝰ cælatoris,dactylidis Pythias Amphistrati Callisthenē historiarū scriptorē,deiñ multorū obscurior fama est,quorundā claritati in opibꝰ eximiis obstante numero artificum,qm̄ nec unus occupat gloriam,nec plures pariter nūcupari possunt, sicut ī Laocoonte q est in Titi impatoris domo,opus oībus & picturæ & statuariæ artis præponendū. Ex uno lapide eum & liberos,draconūq̄ mirabiles nexus de consilii sententia fecere summi artifices Agesander & Polydorus & Athenodorus rhodii.Similiter palatinas domos Cæsarū repleuere probatissimis signis Craterus cū pythodoro.Polydectes cū Hermolao,pythodorꝰ aliꝰ cū Artemone. Et singularis aphrodisiꝰ trallianis,Agrippæ pantheum decorauit Diogenes atheniensis,& Caryatides. In colūnis tēpli eius pbant inter pauca opeꝶ sicut in fastigio pōsita signa,sed ppter altitudinē loci minꝰ celebrata.In honore est & in tēplo illo Hercules ad quem pœni oībus annis humana sacrificauerunt uictima,humi stans,ante aditū porticus agnationes sitæ.Fuere & Thespiades ad ædē Fœlicitatis,quaꝶ unā amauit eques romanꝰ Iuniꝰ Pisciculus,ut tradit Varo,ammirat & Praxiteles,q etiam quinq̄ scripsit uolumina nobiliū opeꝶ in toto orbe.Natus hic ī græcia Italiæ ora & ciuitate romana donatꝰ cū iis oppidis.Iouem fecit eburneū in Metelli æde,qua cāpus petit. Accidit uero ei,ut cū ī naualibꝰ ubi feræ africanæ erant per caueā intuens leonem cælaret , ut ex alia cauea panthera erumperet non leui periculo diligentissimi artificis. Fecisse opera cōplura dicit, sed quæ fecerit nominatim non refert.Archesilaū quoq̄ magnificat Varro cuius se marmoream habuisse leænā tradit,aliregosq̄ ludentes cū ea Cupidines,quorū alii religatā tenerēt,alii e cornu cogerent bibere,alii calciarēt soccos,& oēs ex uno lapide.Idē & a Coponio.xiiii. nationes q̄ sunt circa Pompeiū factas auctor est,inuenio & Canacū laudatum inter statuarios,fecisse marmorea, Nec minus Sauron atq̄ Barthracum obliterari conuenit,qui fecere templa Octauiæ porticibꝰ inclusa,natione & ipsi lacones.Quidā & opibꝰ ppotentes fuisse eos putant,ac sua impensa construxisse,inscriptionem sperantes.Qua negata,hoc tn̄ alio loco & modo usurpasse. Sunt certe etiāoū in columnarū +epistyliis insculpta noim eorū argumēta rana atq̄ lacerta,in Iouis æde extitisse picturā cultusq̄ reliquos oēs fœmineis argumentis constat,etenim facta Iunonis æde cum inferré, +Spiris uetust,le

+eboreis

tur ſigna,pmutaſſe geruli tradūť,& id religiōe cuſtoditō,ͦelut ipſis diis ſedē ita partitis. Ergo & iu Iunonis æde cultus eſt,q̄ Iouis eſſe debeat.Sunt & in paruis + marmoreis famā conſecuti Myrmecides,cuius quadrigā cū agitatore cooperuit alis muſca. Et Callicrates,cu⁹ formicaꝝ pedes atq; alia membra peruidere non eſt.

Quādo primū marmoꝝ ī ædificiis uſus,& qs prim⁹ Romæ cruſtauerit parietes, & qb⁹ ætatib⁹ q̄q; marmora ī uſū uenerit,& qs prim⁹ marmora ſecuerit,& ratio ſecādi de harena. Cap.vi.

HAcc ſint dicta de marmoꝝ ſculptorib⁹,ſummaq; claritate artificū,qoo in tractu ſubit mētē non fuiſſe tū auctoritatē maculoſo marmori,quā fecere Thaſo cycladum inſulaꝝ una,æque & e Lesbio,liuidius hoc paulo uerſicolores quidē maculas habens. Et in totū marmoꝝ apparatom Menander etiam diligeutiſſimus loxuriæ intetpres primus & raro attigit.Columuis demū utebanť in templis,nec læticiæ cauſa,nondū eī iſta intelligebanť, ſed q̄a firmiores alitet ſtatui nō poterant.Sic eſt inchoatū Athenis tēplum Iouis olympii,ex quo Sylla capitolinis ædibus aduexerat columnas.Fuit tamen inter lapidem atq; marmot differentia iam apod Homerū,dicit eī paridem ōs marmoreo ſaxo pcuſſum. Sed hactenus regis quoq; domos laudariſſime tum pter æs,auꝝ,electrum,argentum, ebote tīī adornans. Primū(ut arbitror)uerſicolores iſtas maculas chioꝝ lapidicinæ oſtenderunt,cū extruxerunt moros,faceto in id.M. Ciceronis ſale oībos enim oſtendebāt ut magnificū.Multo,inquit,magis mira res eſſer,ſi tyburtino lapide feciſſetis.Et Hercules non fuiſſet picturæ honos ullus nō modo tantus, ♣ aliqoa marmoꝝ auctoritate. Secandi marmor in cruſtas neſcio an Cariæ fuerit inuentū.Antiquiſſima quod equidē iueniam, Haliacarnaſi Mauſoli domus procōneſo marmore exculpta eſt,lateticiis parietib⁹. Is obiit olympiadis ceutefimæſextæ anno ſecondo. Vrbis romæ anno.ccc.ſecūdo.Primū romæ parietes croſta marmoris opuiſſe tori⁹ dom⁹ ſuæ in Cælio mōte Cornelius Nepos tradidit Mamurrā formiis natū equitē romanū pfectum fabroꝝ.C.Cæſaris in Gallia.Neq; idignatio ſit tali auctore inuētare, Hic nāq; eſt Mamurra Catulli Verōcēſis carbonib⁹ pſciſſus,quē ut res eſt domus ipſius clarios q̄ Catullus dixit habere,qcq̄d habuiſſe comata gallia.Nāq; adiecit idē Nepos eom primū totis ædibus nullā niſi e marmore columnā habuiſſe, oēs ſolidas e cariſtio aut luneuſi Deniq;.M.Lepidus Catulli ī cōſulatu collega prim⁹ oīum limia ex uumidico marmore ī domo poſuit magna repheſiōe.Is fuit conſul anno urbis.dc.lxvi.Hoc primū inuecti nomidici marmoris ueſtigiū iuenio, nō in colūnis tīī cruſtiſue ut Mamorra cariſtiū poſuit, ſed in*maſſa & utiliſſimo liminum uſu.Poſt hunc Lepidū ferme quadriēnio.L.Lucullus conſul fuit, qui nomē(ut apparet ex re)luculleo marmori dedit,admodum deltctatus illo,primuſq; Romā inuexit arrom alioquin cum cætera macolis aut coloribus cōmendeuť.Naſciť aūt iu Nilo inſula,ſolūq; pene horum marmoꝝ ab amatore nomeu accepit.Intet hos primū(ut arbitror)marmoreos parietes habuit ſcæna.M. Scauri, non facile dixerim ſectos an ſolidis glebis politos,ſicuti eſt hodie Iouis tonātis ædes in capitolio.Nō dū eī ſcti marmoris ueſtigia inuenerar Italia.Sed quiſquis primū iuenit ſecare luxuriāq; diuidere, importuni ingenii fuit.Harena hoc fit,& ferro uideť fieri ſerra ī ptenui linea pmēte harenas uerſando tractoq; ipſo ſecāte.Aethiopica ad hoc maxīe pbať.Nam id quoq; acceſſit,ut ad æthiopas uſq; petereť,quod faceret marmora.Immo ueru etiā iu Indos unde margaritas quoq; peti ſeueris moribus indignū erat,hæc proxīe laudať.Molliot tñ quæ ex æthiopia.Illa enī nulla ſcabricie ſecat.Indica non æque leuigat,ſed ea combuſta poliētes marmora fricare iubenť.Simile & naxię uitiū eſt & coptidi, quæ uocať ægyptia.Hęc fuere antiq̄ genera marmoribos ſecandis. Poſtea repta eſt ars,uon miuus probanda,ex quodā Adtiarici maris uado æſto nudante obſeruatione non facili.Iā quidē quacunq; harena ſecare e fluuiis oīb⁹ ftaus artificum auſa eſt,qđ diſpendiū admodum pauci intelligunt.Craſſior enim harena laxioribus ſegmentis terit,& plus erodit marmoris maiuſq; opus ſcabricia politoræ relinqt.Ita ſectæ attenuāť cruſtę.Rurſuſq; Thebaica polituris accōmodať.Eāq̄ fit e poto lapide aut e pumice.Signis e marmore polieudis,gemmiſq; etiā ſcalpendis atq; limandis.

♣Sine aliq̄ uet. lec.

*Meſſe.

De naxio & harmonio,& de generibus marmoꝝ. Cap.vii.

NAxium diu placuit ante alia,ita uocanť cotes in inſuſa Cypro genitæ.Vicere poſtea ex Atmenia uectæ.Marmoꝝ gñā & colores nō attinet dicere in tāta uoticia. Nec facile eſt enumerare in tanta multitodine.Quoto eī quoq; loco nō ſuū marmor iueniť.Et rñ celeberrimi gñis dicta ſunt in ambitu terrarum cum geutibus ſuis.Non oīa tam in lapidicinis gignunť. Sed multa & ſub terta ſparſa.Precioſiſſimi quidem gñis lacædemoniom uiride,cūctiſq; hilarius.

Sic & augu

Sic & Augustū,ac deiñ Tiberiū,in egypto Augusti ac Tiberii primum principatu repta.Differentiaq̃ eo℞ est ab ophite,cum sit illud serpētiū maculis simile unde & nomen accepit,ꝙ hæ maculas diuerso modo colligunt.Augustum undatim crispū in uertices.Tiberiū sparsim conuoluta canicie.Neq̃ ex ophite colūnæ,nisi paruæ admodum inueniunt.Duo eiꝰ gn̄a,molle candidū,nigricās durū.Dicunt ambo capitis dolores sedare adalligati,& serpentiū ictus.Quidā phreneticis ac letargicis adalligari iubēt candicantem.Cōtra serpētes aūt a q̄busdam laudat̃ p̄cipue ex his quē tephriam appellant a colore cineris.Vocat̃ & mēphites a loco gemmatis naturæ.Cuius usus conuenit is q̃ urēda aut secāda sunt,ex aceto illitus.Obstupescit.n.ita corpꝰ ut non sentiat cruciatū, Rubet porphyrites ī ægypto ex eo cādidis iter ueniētibꝰ pūctis,leucostyctos uocat̃.Quātislibet molibus cædēdis sufficiunt lapidicinæ.Statuas ex eo Claudio Cæsari ꝓcurator eius in urbem ex ægypto aduexit tris,Asinius Pollio non admodum ꝓbata nouitate.Nemo postea certe imitatus est.Inuenit eadē ægyptus in æthiopia quē uocāt basaltē,ferrei coloris atq̃ duritiæ.Vnde & ei nomē dedit.Nūq̄ is aūt maior repertus est q̄ in tēplo Pacis ab imꝑatore Vespasiano Augusto dicatus +Argumēto ipe laboris circa ludētibꝰ,ꝑ quos totidē cubiti sūmi īcremēti augētes se ānis eiꝰ intelligūt.Nō absimilis illi narrat̃ in thebis delubro Serapis ut putāt Mēnonis statua dicatus, quē quottidiano solis ortu cōtactū radiis crepare dicūt Onycem ēr tū in arabiæ mōtibus nec usq̄ alibi nasci putauere nr̄i ueteres.Sed ī germania potoriis uasis iñ factis primū,dein pedibꝰ lecto℞ sellisq̃ Cornelius Nepos tradit magno fuisse miraculo,cū.P.Lētulus Spinter amphoras ✠ex eo & urceos magnitudīe cado℞ ostēdisset.Post q̄nqueniū deiñ triginta duo℞ pedū lōgitudīe colūnas uidisse . Variatū in hoc lapide postea est.Nāq̃ ꝓ miraculo insigni q̄ttuor modicas in theatro suo Cornelius Balbus posuit.Nos ampliores triginta uidimus in scæna,quā Calistus Cæsaris Claudii libertorū potētissimus exædificauerat.

+ Argumēto. xvi. libertis circa ludentibꝰ ꝑ quos totidē cubiti sūmi incremēti arguentes annos eiꝰ uetꝰ lect.

De alabastrite & lygdino alabandico. Cap.viii.

HVnc aliq lapidem alabastriten uocant quē cauāt ad uasa unguentaria, q̄m optime ea īcorrupta seruare dicit̃.Idēq̃ etiā exustus,emplastris cōuenit . Nascit̃ circa Thebas ægyptias, & Damascum syriæ.Hic cæteris candidior.Probatissimꝰ uero in Carmania,mox in India. Iam quidem & in syria asiaq̃.Vilissimus aūt & sine ullo nitore in cappadocia. Probant̃ q̄ maxime mellei coloris in uertice maculosi atq̃ non trāslucidi.Vitia uero in is corneus color aut cādidus, & q̄cq̄d simile uitro est.Paulū distat ab eo ad unguento℞ fidē,uti existimant Lygdinus in tauro repertus amplitudine qua lances craterasq̃ nō excedat.Antea tantū ex arabia aduehi solitus candoris eximii.Magnus & cōtrariæ inter se naturæ duobus honos.Coralitico ī Asia repto , mēsuræ nō ultra bina cubita, candore ꝓximo ebori & q̄dam similitudine.E diuerso niger est alabādicꝰ terræ suæ noīe,q̄q̄ & mileti nascēs,ad purpurā tñ magis aspectu declinante.Idēq̃ liquat̃ igni, ac fundit̃ ad usum nitri.Thebaicus intercinctus aureis guttis inuenit̃ in africæ parte ægypto ascriptæ coticulis ad terēda collyria quadā utilitate naturæ alia cōueniēs.Circa+syenē uero thebaidis sienites,quē añ pyrrhopœcilon uocabāt.Trabes ex eo fecere reges quodā certamīe obeliscos uocātes solis numini sacratos.Radio℞ eius argumentū in effigie est,& ita significat̃ noīe ægyptio.Primus oīum id instituit Mitres,q in solis urbe regnabat somnio iussus,& hoc ip̄m inscriptum est in eo.Etenim sculpturæ illæ effigiesq̃ q̄s uidemꝰ,ægyptiæ sunt litteræ.Postea & alii regū ī supradicta urbe Sochis quattuor numero,quadrageno℞ & octonū cubito℞ longitudine.Ramises aūt is quo regnante Ilium captū est,quadraginta cubitorum.Idēq̃ digressus inde, ubi fuit Mneuidis regia posuit alium longitudine undecenis pedibus,per latera cubitis quattuor.

✠ Ex eo chiorum mag. ue.l. uel Antiochicorum

+Syenites uel stigmites.

De obelisco & thebaico & Alexandro,& de illo qui est in circo magno. Cap.ix.

OPus id fecisse dicunt̃ uiginti millia hoīum.Ip̄e rex cū subrecturus esset,uererent̃q̃ ne machinæ ponderi nō sufficerent,quo maius p̄iculum curæ artificum denuntiaret filium suū adalligauit cacumini,ut salus eius apud molientes ꝓdesset lapidi.Hac ammiratione opus effectū est,ut cū opidum id expugnaret Cambyses rex,uentumq̃ esset incendio ad crepidines obelisci,extigui ignē iuberet molis reuerētia q urbis nullā hūerat.Sūt & alii duo.Vnꝰ a*Smarte positus,alter ab Eraphio sine notis.xlviii.cubito℞.Alexādriæ statuit unū octoginta cubito℞ Ptolemæus Philadelphus,quem exciderat Nectabis rex pu℞.Maiusq̃ opus fuit in deuehendo statuendo multo q̄ in excidendo.A.Satyro architecto aliq deuectū tradūt.Rate ut Callixenus dixit a phœnicæ fossa ꝑducta usq̃ adiacēte obeliscū e nilo.Nauesq̃ duas in latitudinē patulas, pedalibꝰ spatiis ex eodem lapide ad rationem geminati per duplicem mēsurā pōderis oneratas,ita ut subis

* Marre uel Menophi.

sent obeliscũ pẽdẽtẽ extremitatib⁹ suis in ripis utrinq;, postea e gestis laterculis alleuata naue excepisse onus staturũ. Excisos aũt sex talis in monte eodem artificem donatũ talẽtis gnquaginta. Hic aũt obeliscus fuit in Arsinoe posit⁹ a rege supradicto, mun⁹ amoris in cõiuge, eadẽq; sorore. Arsinoe. Inde eũ naualib⁹ incõmodũ. Maximus quidã præfectus ægypti transtulit in forum reci so cacumine dũ uult fastigiũ addere auratũ, qđ postea amisit. Et alii duo sũt Alexãdriæ ad portũ in Cæsaris tẽplo, quos excidit Mesphees rex q̃dragenum binũ cubitorum. Super oĩa accessit difficultas mari Romã deuehendi spectatis admodũ nauib⁹. Diuus Augustus priorem aduexerat miraculi gratia, puteolisq; naualib⁹ ppetuis dicauerat. Sed incẽdio cõsumptus est. Diuus Claudius aliquot p annos asseruatã eã quã Caius Cæsar importauerat, oĩbus quæ unq̃ in mari uisa sũt, mirabiliorẽ turrib⁹ puteolis ex puluere exædificatus pductã ostiã portus gratia mersit, alia ex hoc cura nauiũ quæ tyberi subuehebant. Quo expimento palam fuit, non minus aquarũ huic amni esse q̃ nilo. Is aũt obeliscus quẽ Diuus Augustus in circo magno cõstituit, excisus a rege Semnefer teo, quo regnãte Pythagoras in ægypto fuit, centũ uigintiquinq; pedũ est, & dodrantis, p̃ter basim eiusdẽ lapidis. Is uero qui est in campo martio nouem pedũ minor est a Sesostride. Inscriptam ✤ambo rerum naturæ interp̃tationem ægyptiorum opere & philosophiæ continent.

✤ambo regꝫ interp̃tationẽ ægyptiorũ phiæ cõtinẽt. uetus. l.

De illo qui est in campo martio pro gnomone. Cap. x.

EI qui est in campo Diuus Augustus addidit mirabilem usum ad depræhendas solis umbras dierum ac noctium magnitudines, strato lapide ad obelisci magnitudinem, cui par fieret umbra Romæ confecto die sexta hora paulatiq; p regulas q̃ sunt ex ære inclusæ singulis dieb⁹ decresceret, ac rursus augesceret, digna cognitu res & ingenio fœcũdo. Manli⁹ mathematicus apici auratã pilã addidit, cui⁹ uertice umbra colligeret̃ i se metipsam alia atq; alia ĩcremata iaculãtẽ apice ratione ut ferũt, a capite hominis intellecta. Hæc dierũ obseruatio. xxx. iã fere annis non cõgruit, siue solis ipsius dissono cursu & cœli aliq̃ rõne mutato, siue uniuersa tellure aliqđ a cẽtro suo dimota, ut dep̃hẽdi & ĩ aliis locis accipio, siue urbis tremoribus ibi tm̃ gnomone ĩtorto, siue inũdationib⁹ tyberis sedimento molis facto, q̃q̃ ad altitudinẽ impositę rei in terrã quoq; dicant̃ iacta fundamenta.

De tertio obelisco Romæ in uaticano. Cap. xi.

TErtius est in uaticano Caii & Neronis principũ cyrco, ex omnibus unus omnino fractus in molitudine eius, quem fecerat Sesostridis filius Nuncoreus. Eiusdem remanet & ali⁹ centũ cubitorum quem post cæcitatem uisu redito ex oraculo Soli sacrauit.

De pyramidibus ægyptiis & sphige. Cap. xii.

DIcant̃ obiter & pyramides & in eadem ægypto regum pecuniæ ociosa ac stulta ostentatioĩ. Quippe cũ faciendi eas cã a plærisq; tradat̃, nec pecuniã successoribus aut æmulis insidiantibus præberent, aut ne plæbis esset ociosa. Multa circa hoc uanitas illorum hominũ fuit, uestigiaq; cõpluriũ inchoatarꝫ extant. Vna est in Arsinoite nomo, duæ in Mẽphi non p̃cul a labyrintho, de quo & ip̃o dicem⁹. Totidẽ ubi fuit meridis lacus, hoc ẽ, fossa grandis. Sed ægyptus inter mira ac memorãda narrat horã cacumina extrema, q̃ eminere dicunt̃. Reliq̃ tres, q̃ orbẽ terrarꝫ impleuere fama, sane conspicuæ undiq; annauigãtib⁹, sitæ sunt in parte Africæ monte saxeo sterilique inter mẽphin oppidũ, & qđ appellari dixim⁹ delta a nilo minus quattuor milibus passuũ memphi sep̃rẽ. d. pas. a uico apposito quem uocant busirin. In quo sunt assueti scandere illas. Ante has est sphinx, uel magis miranda, qua syluestria sunt accolentium. Amasin regẽ putant in ea conditũ, & uolũt inuectã uideri. Est aũt saxo naturale laborata, & ✝rubrica. Capitis monstri ambit⁹ per frontẽ centũ duos pedes colligit, longitudo pedũ centum quadraginta triũ est, altitudo a uẽtre ad summã ✱aspidẽ in capite. lxii. Sed pyramis amplissima ex arabicis lapidicinis cõstat. Trecenta sexaginta hoĩm milia annis. xx. eã cõstruxisse p̃dunt̃. Tres uero factę annis septuagintaocto & mẽsibus q̃ttuor. Nempe q de iis scripserunt, sũt Herodotus, Euhemerus, Duris Samius, Aristagoras, Dionysius, Artemidorus, Alexander Polyhistor, Butarides, Antisthenes, Demetrius Demoteles Appion Inter oẽs uero eos nõ cõstat a q̃bus factæ sint iustissimo casu obliteratis tãtæ uanitatis auctorib⁹. Aliq ex iis p̃diderunt in raphanos & alliũ ac cepas mille octingenta talenta erogata. Amplissima octo iugera optinet soli q̃ttuor angulorꝫ paribus interuallis p octogentos octoginta tres pedes singulorꝫ laterꝫ altitudo, a cacumie pedes. xxv. alteri⁹ ĩterualla singula p q̃ttuor ãgulos pates. dcc. trigintaseptẽ cõprehendunt. Tertia minor p̃dictis, sed multo spectatior æthiopicis lapidib⁹ cõsurgit. ccc. sexagintatribus pedibus inter angulos. Vestigia ædificationũ nulla extãt.

✝ lubrica uetus lc. an obliqua.
✱ Apicẽ uel absiden.

Harena late pura circū lētis similitudīe, qualis in maiori parte africæ. Quæstionū sūma est q̄nam rōne in tantā altitudinē subuecta sint cœmēta. Alii.n.nitro ac sale adaggeratis cōerescēte ope ac peracto fluminis irrigatiōe dilutis, alii lateribꝰ e luto factis ✣extructos pōtes in priuatas domos *distributos. Nilū.n.nō putāt rigare potuisse multo humiliorē. In pyramide maxīa est intꝰ puteꝰ octoginta sex cubitoꝝ, flumen admissum arbitrant. Mēsuram altitudinis earum oīumq; similiū deprehendere inuenit Thales Milesius umbrā metiēdo, qua hora par esse corpi solet. Hæc sūt pyramidum miracula. Supmumq; illud, ne quis regum opes miret, minimā extitisse laudatissimam a Rhodope meretricula factā, Aesopi fabulaꝝ philosophi cōserua quondā & contubernalis hæc fuit, maiore miraculo tātas opes meretricio esse conq̄sitas questu. Magnificat & alia turris a rege facta in insula Pharo portū obtinēte Alexandriæ, quā cōstitisse.d.ccc.talētis tradūt, magno animo ne q̄d omittamꝰ Ptolemæi regis, q̄ in ea pmiserit +Sostrati cassidis architecti structuræ ipsius nomen inscribi. Vsus eius nocturno nautarū cursui ignes ōndere ad pnuntianda uada portusq; ītroitū. Sicut iā tales cōplouribꝰ locis flagrāt, *ut potneosicæ ac rauēnæ ad uitādū periculū ēt ī eorriuatiōe. Flagrāt cū eo sita ea crassienne. Periculū ī corriuatiōe igniū ne sydus existimet, q̄m e longinquo similis flammarū aspectus est. Hic idem Architectus primꝰ oīum pēsilē ambulatiouē gnidi fecisse tradit.

✣Extracto contis
* Distributo.
Herodotus.
+ Sostrati Gnidii Architecti structura ipsa nomen. inf.

De labyrinthis ægyptio. Lemnio, & Italico. Cap.xiii.

Dicamus & labyrinthos, uel portentosissimū humani ingenii opꝰ. Sed nō ut existimari possit falsum. Durat etiā nūc in ægypto in heracleopolite nomo, qui primꝰ factus est ante annos (ut tradūt) tria milia sexcentos a Petesuco rege, siue Tithoe. Quāq̄ Herodotus totum opus esse dicat, nouissimeq; Psammetichi. Causa faciēdi uarie īterptant. Demoteles regiā Motherudis fuisse. Lycias sepulchrū Meridis, plures soli sacrū id extructū, q̄d maxime credit. Hinc utiq; sumpsisse Dædalum exēplar eius laberynthi quem fecit in Creta, nō est dubiū, sed centesimā tātū portionē eius imitatam, quæ itinerum ambages occursusq; ac recursus inexplicabiles continet. Non ut in pauimentis puerorūue ludicris cāpestribus uidemus breui lacinia milia passuū plura ambulationis continērē, sed crebris foribꝰ inditis ad fallendos occursus, redeundūq; in errores eosdē. Secūdus hic fuit ab ægyptio labyrinthus. Tertius in Lēno. Quartus ī Italia. Oēs lapide polito fornicibꝰ tecti. Aegyptiꝰ q̄d miror eq̄dē ī introitu lapideis e paro colūnis. Reliq̄ erāt syenite, molibꝰ cōpositis q̄s dissoluere, ne secula q̄dē possint adiuuātibꝰ Heracleopolitis, q̄ id opꝰ ✣in uisu mire infestauere. Positionē opis eius singulasq; partes enarrare nō est, cū sit in regiōes diuisum atq; in pfecturas, q̄s uocant nomos, sexdecim, nominibꝰ eoꝝ totidem uastis domibus attributis. Præterea tēpla oīum ægypti deoꝝ continet, superq; Nemeses quindecim ædiculis inclusæ. Sunt pyramides cōplures quadragenarū ulnarū senos radice muros obtinentes. Fessi iam eūdo perueniunt ad uiarum illū inexplicabilem errorem. Quin & cœnacula prius excelsa, porticusq; ascendunt nonagenis gradibꝰ oēs intus columnæ de porphyrite lapide, deoꝝ simulacra, regū statuæ mōstrificæ effigies. Quarūdam aūt domoꝝ talis est situs, ut adapientibus fores tonitruum intus terribile existat. Maiore aūt in parte transitus est per tenebras, aliæq; rursus extra murū labyrinthi ædificioꝝ moles preron appellāt. Inde aliæ pfossis cuniculis subterraneæ domꝰ. Refecit unꝰ omnino pauca ibi ex mōte phado Thebis rex ante Alexandrū Magnū annis q̄ngētis. Id quoq; tradit fulsisse trabibꝰ spinę oleo īcoctæ dū fornices q̄drati lapidis assurgerēt. De ægyptio & cretico labyrinthis satis dictū est. Lemniꝰ similis illis colomnis tm̄ centū q̄dtaginta memorabilior fuit, quaꝝ in officina turbines ita librati pependerūt, ut puero circūagente tornarent. Architecti illū fecere, Zmilus & Rholus & Theodorus indigena. Extātq; adhuc reliq̄æ eius, cum cretici italiciq; nulla uestigia extēt. Nāq; & italicū dici cōuenit, quē fecit sibi Prosenna rex hetruriæ sepulchri cā simul ut externorū regū uanitas quoq; ab italis suparet. Sed cū excedat oīa fabulositas, utemur ipsiꝰ M. Varronis in expositiōe eiꝰ uerbis. Sepultus est, inq̄t, sub urbe clusio, in quo loco monumētū reliquit lapide q̄drato. Singula latera pedum lata tricenū, alta quinquagenum. Inq; basi quadrata intus labyrinthū inextricabilem. Quo si quis improperet sine glomere lini, exitū inuenire nequeat. Supra id quadratū pyramides stant q̄nq;. Quattuor in angulis, & in medio una. In imo latæ pedū septuagenū quinū, altæ centū q̄nquagenū, ita fastigatæ, ut in summo orbis æneus & pegasus unꝰ omnibus sit impositꝰ, ex quo pendeāt excepta cathenis tintinnabula, q̄ uento agitata lōge sonitꝰ referant, ut dodonæ olim factum. Supra quē orbem q̄ttuor pyramides īsuper singulæ extāt altæ pedum cētenū. Supra q̄s uno solo quinq; pyramides, quarum altitudinem Varronem puduit adii

* Ut puteol' ae. R. a. u. p.e.i.e. q̄q̄ piculū. in cōtinuatō ne igniū
✣ Inuisum.

ecre fabulæ hettuscæ tradũt eaudem fuisse,quã totius opis,adeo uesana dementia q̃sisse gloriam impendio nulli ꝓfuturo Præterea fatigasse regni uires,ut tamen laus maior artificis esset.

De pensili horto & oppido,& templo dianæ Ephesiæ. Cap.xiiii.

LEgunt & pentiles hortos,immo uero ortũ oppidũ fecisse ægyptiæ thebæ, exercitus armatos subito educere solitis regib⁹ nullo oppidanorũ sentiente.Etiãnum hoc minus mirum quã q flumine medium oppidũ interfluente,quæ si fuissent, non dubiũest dicturum Homerum fuisse,cũ centũ portas ibi ꝑdicaret.Græcæ magnificentiæ uera ammiratio extat templũ Ephesiæ Dianæ ducentis uiginti annis factuma tota Asia.In solo id palustri fecere, uc terręmot⁹ sentiret,aut hiatus timeret.Rursus ne in lubrico atq instabili fundaměta tãtę molis locarent,añ calcatis ea substrauere carbonibus,dein uellerib⁹ lanæ Vniuerso tẽplo lõgitudo est.cccc.xxy.pedum latitudo ducentorũ uiginti.Columnæ centum uigintiseptem a singulis regibus factæ,sexaginta pedũ altitudine.Ex is triginta sex cælatæ.Vna a Scopa.Operi ꝑfuit Ctæsiphon architect⁹ Summa miracula epistylia tantæ molis attolli potuisse.Id consecutus est ille beronib⁹ harena pleuis molli ✣puluino super capita columnarũ exaggerato paulatĩ exinaniẽs ab imo ut sensim totũ in colle sederet.Difficillime hoc cõtingit in limine ipso,qđ foribus imponebat.Etenim ea maxĩa moles fuit,nec sedit.In ✱cubili anxio artifici mortis destiatiõe suprema. Traduntq̃ i ea cogitatione fessum nocturno tempe in quiete uidisse præsentem deam , cui templum fiebat,hortantem ut uiueret,se composuisse lapidem,atq ita postero die apparuit,ponderetq ipso correctus uidebat. Cætera eius opis ornamenta pluriũ librorũ instar obtinent,nihil ad specimẽ naturæ ptinentia.

✣Cliuo uet⁹lec.
✱Cubil li.

De delubro Cyzici & lapide fugitiuo,& de echo septies resonaute,& de ædificio sine clauo,& mirabilia ædificiorum Romæ. Cap.xy.

DVrat & Cyzici delubrum,in qua filũ aureũ cõmissuris oĩbus politi lapidis subiecit artifex eburneum Iouem dicaturus intus coronante eum marmoreo Apollinc. Tralucent ergo picturæ tenuissimis capillamentis,leniq afflatu simulacra refouente,præter ingeniũ artificis ipsa materia q̃uis occulta i ꝑtio opis intelligit.Eodẽ i oppido est lapis,fugitiuus,appellatus Argonautæ eo pro ancora usi ibi reliquerant.Hunc e prytaneo(ita uocat luc⁹)sæpe ꝓfugũ fixere plumbo.Eadem in urbe iuxta portã q̃ Thracia uocat turres.yii.acceptas uoces numerosiore repcussu multiplicant.Nomen huic miraculo echo est a græcis datum.Et hoc qdẽ natura locoꝝ euenit.Et plærunq conuallium,ibi casu accidit.Olympiæ aũt arte mirabili modo in porticu quã oppidani hæptaphonon appellant,qm̃ septies eadem uox rędit.Cyzici & buleuterion uocãt ædificium amplum sine ferreo clauo ita desposita cõtignatiõe ut eximant trabes sine fulturis ac reponant.Quod itẽ Romę in ponte sublicio religiosum est,postea q̃ Coclite Horatio defẽdẽte ægre refulsus.est. Verũ & ad urbis nr̃æ miracula,trãsire cõuenit,uongetotũq annorũ dociles scrutari uiros,& sic quoq terraꝝ orbẽ uictũ oñdere,qđ accidisse totiẽs pene,q referrent miracula, apparebit. Vniuersitate uero aceruata & in quendã unũ cumulũ cõiecta non alia magnitudo exurget, q̃ si mundus alius qdam in uno loco narret. ✣Nam uti cyrcum maximũ a Cæsare dictatore extructum lõgitudine stadiorũ trium,latitudine unius,sed cum ædificiis iugerum q̃ternum ad sedem ducentoꝝ.lx.miliũ inter magna opa dicam⁹.Nonne ĩter magnifica basilicã pauli colũnis e phrygibus mirabilem,forũq Diui Augusti,templũ pacis Diui Vespesiani impatoris augusti, pulcherrima opum q̃ unq̃.Pantheon Ioui ultori ab agrippa factũ cũ theatrũ ante texerit Romæ Valeri⁹ Ostiẽsis architectus ludis Libontis pyramidas regũ miramur opa,cũ solũ tm̃ foro extruẽdo sestertiis mille ducentis Cæsar dictator emerit.Et siqdem impensæ mouet captis auaritia animis.p.Clodius quem Milo occidit,sestertiis.c.xlyii.milibus domo empta habitauerit.Quod eqdẽ nõ secus ac regũ insaniã miror.Itaq & ip̃m Milonẽ sestertia.d.cc.M.æris alieni debuisse iter ꝓdigia animi humani duco.Sed tunc senes aggeris uastũ spatiũ & substructiões isanas ✝captiosi mirabant .præterea cloacas operũ oĩm dictu maximũ,suffossis montibus,atq ut paulo ante retulimus,urbe pẽsili,subterq nauigata.I d.M.Agrippa in ędilitate post consulatũ p meatus corriuatis septem amnibus cursu ꝑcipiti torrentium mõ rapere,atq auferre oĩa coactis.Insuper mole imbrium concitati, uada ac littora q̃tiunt.Aliqñ tiberis retro infusi recipiunt fluctus.pugnantq diuersi aquarũ impetus intus,& tñ obnixa firmitas resistit.Trahunt moles internæ tantæ nõ succũbentib⁹causis opis Pulsant ruinę sponte ꝑcipites,aut impactę incendiis.Quatit solum terręmotibus· Duraut tamen a Tarquinio prisco annis octingentis prope inexpugnabiles . Non omittendo memorabili exem

✣Nec ut.antiqui co.
✝Capitolii.

plo uel eo magis,qm̄ celeberrimis rerū cōditorib⁹ omissum est. Cum id opus Tarquini⁹ priscus plæbis manibus faceret,essetq; labor incertū longior an piculosior, passim conscita nece quiritibus tædiū fugientibus.Nouum & inexcogitatum ante posteaq; remediū inuenit ille rex,ut oium ita defunctoꝝ figeret crucibus corpa spectanda ciuib⁹,simul & feris uolucribusq; laceréda. Quá obré pudor Romani noīs ꝑprius q sæpe res pditas seruauit i prœliis,tūc quoq; subuenit. Sed illo tpe imposuit iam erubescens cum puderet uiuos tanq̄ puditurum esset extinctos. Amplitudinem cauis eā fecisse ꝑditur ut uehem fœni large onustā transmitteret.Parua sunt cūcta quæ diximus, & oīa uni comparáda miraculo,anteq̄ noua attingā.M.Lepido.Qu.Catulo coss.ut constat inter diligētissimos auctores domus pulchrior nō fuit Romæ, q̄ Lepidi ipsius. At hercule intra annos xxxv.eadé centesimū locū nō obtinuit.Cōputet in hac æstimatiōe q uolet,marmorum molé,opa pictoꝝ,impendia regalia.Et cum pulcherrima laudatissimaq; certantes centum domos,posteaq; eas ab innumerabilibus aliis in hunc dié uictas.Profecto incendia puniunt luxū,nec rā effici pōt ut mores aliqd ipso hoīe mortali⁹ esse intelligant. Sed eas oēs duæ domoꝝ uicerunt.Bis uidimus urbé totam cingi domibus principū,Caii & Neronis.Et hui⁹ qdem ne qd deesset aurea. Nimirū sic habitarunt illi q hoc imperium fecere,tantas ad uincendas gentes triumphosq; referendos ab aratro aut foco exeuntes,quoꝝ agri quoq; minoré modū obtinuere q̄ cellaria istorū. Subit uero cognitatio quota portio harum fuerint areæ illæ,quas inuictis imparoribus decernebāt publice ad exædificandas domos.Summusq; illarum honos erat,sicut in.L. Valerio publicola,qui prim⁹ cōsul fuit cum.L.Bruto post tot merita,& fratre eius q bis in eodem magistratu Sabinos deuicerat,adiici decreto ut domus eoꝝ fores extra aperirent,& ianua in publicū reiiceret.Hoc erat clarissimū insigne inter triūphales quoq; domos.Nō patiemur duos Caios uel duos Nerones ne hac quidé gloria famæ frui,Docebimusq; etiam insaniam eorum uictam priuatis opibus. M.Scauri, cuius nescio an ædilitas maxie ꝓstrauerit mores ciuiles,maiusq; sit Syllæ malū tanta priuigni potētia,q̄ ꝓscriptio tot miliū·Hic fecit in ædilitate sua opus maximum oium quæ unq̄ fuere humana manu facta nō temporaria mora,uerumetiā æternitatis destinatiōe Theatrū hoc fuit. Scœna ei triplex altitudine.ccc.lx.colūnarum in ea ciuitate quæ sex hymetias nō tulerat sine probro ciuis amplissimi. Iā pars scœnæ e marmore fuit.Media e uitro inaudito etiam postea genere luxuriæ.Sūmæ tabulis inauratis colūnæ ut diximus.Imæ duodeq̄dragenū pedū.Signa ærea inter colūnas ut indicauimus fuerūt tria milia numero.Cauea ipa cœpit hoīum. lxxx.milia eū pōpei amphitheatri totiés multiplicata urbe tātoq; maiore ppl̄o sufficiat large✣.xl.milia. Sed & reliquus apparatus tātus attalica ueste,tabulis pictis,cæteraq; cura fuit,ut in tusculanā uillā reportatis q̄ supfluebāt quottidiani usus deliciis incēsa uilla ab iratis seruis cōcremaretur ad✝sestertia. M.Aufert animū & a destinato itinere digredi cogit cōtéplatio tam ꝓdigæ métis, aliáq; connecti maiorem insaniam.E ligno.C.Curio q bello ciuili in cæsarianis ptib⁹ obiit,funebri patris munere cū opib⁹ apparatuq; nō posset supare Scaurū.Vñ.n.illi uitricus Sylla?& Metella mater ꝓscriptionū sectrix?Vnde.M.Scaurus pater totiés princeps ciuitatis,& marianis sodalitiis rapinaꝝ ꝓuincialiū sinus,eū iā ne ipse qdem cōparari sibi posset.Quādo hoc certe incédii illius p̄mium habuit conuectis ex orbe terraꝝ rebus,ut nemo postea par esset insaniæ illi.Ingenio ergo suo erat utendū Curioni,eiq; aliud excogitandum fuit.Opepretium est scire qd inuenerit,& gaudere moribus nostris,ac nr̄o mō nos uocare maiores theatra duo iuxta fecit amplissima e ligno cardinū singuloꝝ uersatili suspensa librameto,in qbus utrisq; ante meridiano ludoꝝ spectaculo edito inter se se auersis ne inuicé obstreperét scœnæ,& repéte circūactis ut*cōstiterāt. Postremo iam die discedétibus tabulis & cornibus inter se coeuntibus faciebat amphitheatrū,et gladiatorum spectacula edebat,ipm̄ magis auctoritarū pplm̄ Roma.circūferés.Quid em̄ miret quisq; in hoc primum? inuétoré?an inuétum?artificem?an auctoré?ausum aliquem hoc excogitare?an suscipere parere? an iubere?Sup oīa erit ppl̄i furor sedere ausi tā infida instabiliq; sede. En hic est ille terrarum uictor et totius dominator orbis,q géntes et regna diriperet,iura externis mitteret,& quosdā i numero deoꝝ immortalium generis humani portio in machina pendens,& ad periculum suū plaudens.Quæ utilitas animaꝝ ista?aut q̄ querela de canuis,aut quārū mali potuit accidere? Hauriri urbes terræ hiatib⁹ publie⁹ mortaliū dolor est.Ecce po.Romanus uniuersus uelut duobus nauigiis impositus binis cardinibus sustinet, & seipsum depugnantem spectat, periturus momento aliquo luxatis machinis,& p hoc quærit in tribunitiis cōcionibus gratia,ut pēsiles trib⁹ faceret.

✣.xl.milib.Sedet uel.xl.milium Sedi.

✝BinaM.HS.ue.le.

* Contrastarent in cedentib⁹ lignis.

✣Et q̄ nā múere. d.

Qualia hic in rostris? Quidnon ausurus apud eos quib⁹ hoc persuaserit, Vera nanq; confitētibus Po. Ro. funebri munere ad tumulū patris ei⁹ depugnauit uniuersus. Variauit hāc magnificētiā suā fessis turbatisq; cardinib⁹, & amphitheatri forma custodita nouissimo die diuersis duab⁹ per mediū scœnis athletas edit, raptisq; e cōtrario repente pulpitis eodē die uictores e gladiatoribus suis ꝑduxit. Nec fuit rex Curio aut gentiū impator nō opib⁹ insignis, uti qui nihil in cēsu habuerit, præter discordiā principū. Sed dicantur uera æstimatiōe inuicta miracula, quæ. Qu. Martius rex fecit. Is iussus a senatu aquarū appiæ et aniensis tegula ductus reficere, nouā a noie suo appellatā cuniculis p mōtes actis intra ꝑturæ suæ tempus adduxit. Agrippa uero in ædilitate sua, adiecta uirginea aq, cæteris corriuatis atq; emēdatis lac⁹. dce. fecit. Prꝗterea fōtes. cv. castelia. cxxx. cō plura etiā cultu magnifica & opibus. Is signa. ccc. ærea aut marmorea īposuit, & colūnas ex marmore. cccc. eaq; omnia annui spatio, adiecitq; ipse in ædilitatis suæ cōmemoratione & ludos nū sexaginta dieb⁹ factos, & gratuita præbuit balnea centū. lxx. quæ nūc Romæ ad infinitū auxere numerū. Vicit antecedētes aquarum ductus nouissimū impendium opis incohoati a Caio Cæsare & peracti a Claudio quippe a lapide. xl. ad eā excelsitatem, ut in omnibus urbis montes leuarētur, influxere curtius atq; cæruleus fontes. Erogata in id opus sestertia qngenta. ly. M. Quod siqs diligentius æstimauerit aquarū abūdantiam in publico balneis piscinis domib⁹ euripis hortis suburbanis uillis spatioq; aduenietis extructisq; arcus mōtes pfossos, cōualles, æquatas, fatebit nihil magis mirādum fuisse in toto orbe terraꝝ. Eiusdē Claudii inter maximam eqdem ac memoranda duxerim, quāuis destitutum successoris odio mōtem pfossum ad lacum fucinum emittēdum, inenarrabili ꝑfecto impēdio, & opariorū multitudine p tot annos, cum aut corriuatio aquaꝝ, qua terrenus mons erat egereret in uertice machinis, aut silex cederet. Oiaq; intus in tenebris fierēt, quæ neq; concipi animo nisi ab iis qui uidere, neq; humano sermōe enarrari possunt. Nam port⁹ hostiēsis opus ꝑtereo. Item uias inter mōtes excisas. Mare thyrrenū a lucrino molibus seclusum. Tot pōtes tātis īpēdiis factos. Et inter pluria alia Italię miracula, ipa marmora in lapidicinis crescere auctor est Papyrius Fabian⁹ naturæ rerū peritissimus, exēptores quoq; affirmāt cōpleri sponte illa montium ulcera. Quæ si uera sunt, spes est, nunq̄ defuturam luxuriam.

De magnetis generibus & medicinis. Cap. xvi.

A Maioribus digredièti ad reliquoꝝ lapidem insignes naturas, qs dubitet in primis magnetem occurrere? qd em̄ mirabilium? aut qua in parte naturæ maior improbitas? dederat uocem saxis, ut diximus, respondentem homini, immo uero & obloquētem? qnid lapidis rigore pigrius? Ecce sensus manusq; tribuit illi. Quid ferri duricia pugnatius? Sed cedit & patitur mores, trahit nāq; a magnete lapide. Domitrixq; illa reꝝ oīum materia ad inane nescio quid currit, atq; ut ꝑpius uenit assistit, tenetq;, & cōplexu hæret. Sideritin ob hoc alio noie appellāt, quidam heracleon. Magnes appellatus est ab inuentore, ut auctor est Nicander in India repertus. Nāq; & passim inuenit, ut in Hispania quoq; inuenisse aūt fert clauis crepidarum & baculi cuspide hærētibus, cū arméta pasceret. Quinq; gña magnetis Sotacus demōstrat, æthiopicum, & magnesiacū e Macedonia ei cōtermina Boebeida iacū petentibus dextra. Tertiū in echio bœotiæ. Quartum circa Alexandriam troadē. Quintū in magnesia asiæ. Differētia prima mas sit an fœmina. Proxima in colore, Nam q in macedonia & magnesia repiunt, rufi nigriq; sunt. Bœotius uero rufi coloris plus hēt q̄ nigri. Is q in troade inuenit, niger est & fœminei sexus, ideoq; sine uiribus. Deterrimus aūt in magnesia asiæ cādidus, neq; attrahens ferrum similisq; pumici, compertum tanto meliores esse qnāto sunt magis cærulei, æthiopicis laus summa dat: pōdusq; argento rependit. Inuenit hic in æthiopia zimiri, ita uocat regio harenosa. Ibi & hæmatites magnes sanguinei coloris, sanguinēq; reddens si terat, sed & crocū. In attrahendo ferrum nō eadē q magneti hæmatite natura. Aethiopici argumētum est, qđ magneté quoq; aliū ad se trahit. Oēs aūt ii oculorum medicamentis ꝑlunt ad suam quisq; portionē. Maximeq; epiphoras sistunt. Sanant & adusta cremati tritiq;. Ali⁹ rursus ī eadē æthiopia nō ꝑcul mōs gignit lapidē theameden, q ferrū omē abigit, respuitq;. De utraq; natura eius sæpius diximus.

De lapidibus q cito absumunt corpa in eis cōdita, & de his q diu seruant & de assio lapide, & medicinis eius. Cap. xvii.

L Apidem e scyro insula integrū fluctuare tradunt, eundem cōminutū mergi. In asso troadis sarcophagus lapis fissili uena scindit. Corpora defunctorum condita in eo absumi constat intra. xl. diem exceptis dētibus. Mutianus specula quoq; & strigiles et uestes et calciamen-

ta illita mortuis lapidea fieri auctor est. Eiꝰ gñis & i Lycia saxa sunt & in oriẽte q̃ uiuẽtibꝰ quoq; adalligata, erodunt corpa. Mitior est aũt seruandis corpibus ac absumendis chernites ebori simi limus, in quo Dariũ conditũ ferunt. Parioq; similis cãdore & duritia, minus tamẽ põderosus q porus uocaᵗ. Theophrastus auctor est & trãslucidos lapides in egypto iueniri, quos ophitẽ similes ait, qđ fortassis tũc fuerit. qm̃ & ii desinũt & noui repiunᵗ. Assiꝰ gustu salꝰ podagras lẽit pedibꝰ i uase ex eo cauato inditis. Præterea oĩa crurum uitia in iis lapidicinis sananᵗ, cũ in metallis oĩbus crura uiciẽᵗ. Eiusdem lapidis flos appellaᵗ, in farinã + redigendam mollis ad quædam perinde efficax. Est aũt similis pumici tofo. Ammixtꝰ æri cyptio mãmarũ uitia emẽdat. pici aũt resinę ue, strumas & panos discutit. Prodest & phthisicis lictu. Cũ melle uetera ulcera ad cicatricẽ perducit. Excrescentia erodit. Et ad bestiarũ morsus utilis. Repugnãtia curationi ac supparata siccat. Fit ca taplasma ex eo podagris mixto fabæ lomento.

+ Redigi uel salina ex eo q̃dã mollis p, inde, ef. ue, lectio

De ebore fossili & lapidibus osseis & palmatis & aliorũ generibus. Cap. xviii.

IDem Theophrastus & Mutianus eẽ aliquos lapides, q pariãt, credunt. Theophrastus auctor est & ebur fossile candido & nigro colore inueniri, & ossa e terra nasci, inueniriq; lapides osse, os palmati circa mundam in Hispania, ubi Cæsar dictator pompeium uicit reperiuntur, idq; quotiens fregeris. Sunt & nigri quoq; auctoritas uenit i marmora, sicut tænariꝰ. Varro nigros ex africa firmiores esse tradit, q̃ in Italia. E diuerso albos corãos duriores, q̃ parios. Idẽ lunẽsem sili, cem serra secari, Ad thusculanum dissilire igni. Sabinũ fuscum addito oleo etiã lucere. Idẽ molas uersatiles uolsine inuentas. Aliq̃s & sp̃õte motas inuenimus i pdigiis. Nusq̃ aũt hic utilior q̃ i Ita, lia gigniᵗ, lapisq; nõ saxum est. In quibusdam uero prouinciis omnino nõ inueniᵗ. Sunt quidam in eo gñe molliores, qui & cote leuiganᵗ, ut procul intuentibus ophitæ uideri possint. Neq; est alius firmior, qñ & lapidis natura ut lignũ similiter ibres solesq; aut hyemes nõ patiᵗ. In aliis atq; aliis generibus. Sunt qui & lunã non tollerent, & qui uetustate rubiginem trahant, colorem ue candi, dum oleo mutent.

De coralio uel pytite, & medicinis eius, & ostracite, de amiantho lapide & medicinis eius, & milirino lapide & uiribus eius, de gagate lapide & me dicinis eius, de spongiis, de phrygio lapide & natura eius. Cap. xix.

COrallium lapidem quidam pyriten uocant, qm̃ sit plurimus ignis illi. Sed est aliꝰ etiamnũ pyrites similitudine æris. In Cypro eum reperiri uolũt, & in metallis q̃ sunt circa. Acama niam, unum argenteo colore, & alterum aureo. Coquunᵗ uariæ. Ab aliis iterũ tertioq; in melle' donec consumaᵗ liquor. Ab aliis pruna prius, dein melle, & postea lauanᵗ ut æs. Vsusq; eoꝝ in medicina excalfacere, siccare discutere, humorẽ extenuare, & duritias nimias mollire. Vtunᵗ & crudis tusisq;, ad strumas atq; furũculos pyritarũ etiamnũ aliq genus unum faciũt plurimũ habẽs ignis, quos uiuos appellamus, & põderosissimi sunt. Hi exploratoribus castroꝝ maxime necessarii qui clauo uel altero lapide pcussi, & scintillas edũt, q̃ exceptę sulphure aut fungis aridis uel, foliis dicto celerius ignem trahunt. Ostracitæ similitudinem testæ habent. Vsus eoꝝ p pumice ad leui, gandam cutem. Poti sanguinẽ sistunt, & illiti cum melle ulcera doloresq; mãmaꝝ sanant. Amian, thꝰ alumini similis nihil igni deperdit. Hic ueneficiis resistit oĩbus, priuatim magorum, Gęodẽ ex argumento appellant, qm̃ amplexus est terram, oculoꝝ medicamentis utilissimus. Itẽ mammarũ & testium uitiis. Melitites lapis succum remittit dulcem, mellitumq; tusus. Et cærę mixtꝰ eruptio nibus pituitę maculisq; corporis medeᵗ, & faucium exulcerationi. Epinyctidas tollit, & uuluarum dolores impositus uelleri. Gagates lapis nomẽ loci & amnis habet gagis lyciæ. Aiunt & i leucola expelli mari, atq; infra duodecim stadia colligi. Niger est, planꝰ, pumicosus, nõ multũ a ligno diffe rẽs leuis, fragilis, odore si teraᵗ grauis. Fictilia ex eo iscripta nõ deleᵗ. Cũ uriᵗ odorẽ sulphureũ reddit. Mirũq; accendiᵗ aqua. oleo restinguiᵗ. Fugat serpentes ita recreatq; uuluæ strãgulatiões. Deprehendit sonticũ morbum & uirginitatẽ suffitus. Item ex uino decoctus, dentibꝰ medeᵗ. Stru misq; cæræ pmixtus. Hoc dicunᵗ uti magi in ea quam uocant axinomantiam. Id puti negãt si euẽ turum sit, qđ aliquis optet. Spõgiæ lapides inueniunᵗ i spõgiis, & sunt natiui. Quidam eos cysteo, lithos uocant, qm̃ uesicæ medenᵗ. Calculos rumpunt in uino poti. Phrygius lapis gentis nomẽha bet. Est autem gleba pumicosa. Vriᵗ ante uino perfusus, flaturq; follibus, donec rufescat, ac rursꝰ dulci uino restinguiᵗ, & hoc triuis uicibus, tingendis uestibus tantum utilis.

De hæmatite & quinq; generibus eius, & schisto. Cap. xx.

SChistos & hæmatites cognationé habent. Hæmatites iuenit́ i metallis. Vstus minii colorem imitat́. Vrit́ & phrygius, sed nõ restinguit́ uino, Adulterat́ schisto. Hæmatiten discernũt uænę rubentes, & friabilis est natura. Oculis cruore suffusis mire cõuenit, sistit ꝓfluuiũ mulieꝝ potus Bibunt eũ & q sanguinem reiecerũt cũ succo punici mali. Et in uesicę uitiis efficax. Bibit́ & in uino contra serpentiũ ictus. Infirmior ad oĩa eadem est, qué schiston appellant. Sed ĩ iis cõmodior croco similis, peculiarius splẽdet. Proficit oculorum lachrymis in lacte muliebri. Procidẽtes quæ oculos ꝑclare cohibet. Hęc est sententia eorũ q nuperrime scripsere. Sed Soracus e uetustissimis auctoribus quinq; gñã hæmatitarũ tradit ꝑter magneté pricipatũ dat ex iis æthiopico, oculorum medicaméris utilissimo. Ex iis q̃ panchresta appellãt. Ité ambustis. Alterũ ✣ androdamãta dicit uocari, colori nigro pondere ac duritia insignem, & inde nomé traxisse, ꝑcipueq; in africa reptũ. Trahere aũt in se argentũ æs ferrum. Expimentũ eius esse in cote ex lapide basanite. Reddere eñ succũ saguineũ, & esse ad iocineris uitia pręcipui remedii. Tertiũ gen⁹ arabici facit, simili duricia uix reddentis succũ ad coré aquariã aliqñ croco similé. Quarti gñis elatiten uocari quãdiu crud⁹ sit, coctñ uero miltité, utilem ambustis. Ad oĩa utilioré rubrica. Quĩti gñis schistos hęmorrhoidas reprimit. In totũ aũt hæmatitas oẽs tritos ĩ oleo trium drachmarũ põdere a ieiunis sumẽdos, ad uicia sanguinis. Idem auctore schiston alteri⁹ gñis q̃ hæmatité tradit, qué uocãt Anthracitin. Nasci ĩ Africa nigrũ attritũ reddere aq̃tiis cotib⁹ ab ea pte q̃ fuerit ab radice nigrũ coloré ab altera pte croci. Ipsũ utilé eé oculoꝝ medicamentis.

✣ Androdamanta uetu. cod.

De quattuor generibus æritis & calamo & samio, & arabo, & pumicibus. Cap. xxi.

AEtites lapis etiã argumento noĩs magnã famã habet. Reperit́ in nidis aquilaꝝ, sicuti in decimo nolumine diximus. Aiũt binos inueniri, maré & fœminã. Nec sine is parere q̃s dixim⁹ aqlas, & ideo binos tñ. Gña eorũ q̃ttuor. In Africa nascenté pusillũ & mollé ĩtra se ac uelut in aluo habenté argillã suaué, candidã. Ipsum friabilem qué fœminei sex⁹ putant. Maré aũt qui in Arabia nascit́ durũ gallæ similem, aut subrutilũ ĩ aluo habenté duꝝ lapidé. Terti⁹ i Cypro inuenit́, colore illis in africa nascentib⁹ similis, amplior tñ atq; dilatat⁹ Cæteris eĩ globosa facies. Habet in aluo harenã iucundã & lapillos, ĩpe rã mollis ut etiam digitis fricet́. Quarti gñis ✣ taphiusius appellat́, nascẽs iuxta leucadé in taphiusa, q locus est dextra nauigantib⁹ ex hac ad leucadé inuenit́ in fluminib⁹ cãdid⁹ & rotund⁹. Huic est in aluo lapis, q uocat́ callim⁹, nec quicq̃ teneri⁹. Aetitæ oẽs grauidis adalligati mulierib⁹ uel quadrupedib⁹ in pelliculis sacrificati uteri animalium continent partus, non nisi parturiãt, remouendi, alioqn uuluæ excidiũ fit. Sed nisi parturiẽtibus auferant́, oĩno nõ partũt. Est & lapis Sami⁹ in eadem insula, ubi terram laudauimus, poliendo auro utilis. Vtilis & in medicina oculoꝝ ulceribus cũ lacte quo supra dictũ est mõ cõtra ueteres lachrymatiões. Prodest & cõtra uitia stomachi potus uertigines sedat. Mẽtesq; cõmotas restituit. Quidam & morbis comitialibus utiliter dari putant. Et ad urinæ difficultates, acopis ẽt miscet́. Probat́ grauitate & candore. Vuluas & partus contineri adalligato eo tradunt. Arab⁹ lapis ebori similis, dentifriciis accõmodat́ crematus. Priuatim hæmorrhoidas sanat cũ lanugine linteorum linteolis insuper impositis. Non ꝑtermitẽda est & pumicũ natura, + siquidem ita appellãtur quidam lapides erosi amne, in ædificiis musea uocant depẽdentia ad imaginẽ spec⁹ arte reddẽdã. Sed & ii pumices q sũt in usu corpoꝝ leuigãdoꝝ fœminis iã qdé & uiris atq; ut ait Carullus libris laudatissimi sunt in melo scylo & æoliis insulis. Probatio in candore & in minimo pondere, & ut q̃maxie spõgiosi aridiq; sint, ac teri faciles, nec harenosi in fricando. Vis eoꝝ ĩ medicina, extennare, siccare. In ustrina ter siccat́, ita ut torreant́ carbone puro, ac totiens uino restinguant́ albo. Lauant́ deinde ut cadmia, & siccati condunt́ q̃ minimum uliginoso loco. Vsus farinæ eius oculorũ maxime medicamentis. Vlcera purgant eorum leuiter, explentq; cicatrices, & emendant. Quidã tertia ustioꝫ refrigeratos potiusq̃ restinctos terere malũt ex uino. Addunt́ etiam ad malagmata capitum uerendorumq; ulceribus. Vtilissima fiũt dentifricia. Theophrastus aũt auctor est potores in certamine bibendi præsumere farinam eius, sed nisi uniuerso potu impleant́ periclitari. Tãtamq; ręfrigerandi naturam esse ut musta feruere desinant pumice addito.

✣ Taphiussa.

+ Appellantur quidem ita & cetera saxa erosa annis

De lapidibus mortariorum medicinalium, & mollibus lapidibus, & speculari lapide & ficilibus, & phengite, & cotibus, & reliquis ad structuram lapidibus igni & tempestatibus resistentibus. Cap. xxii.

Auctoribus

AVctoribus curæ fuere lapides mortariorũ quoq; nec medicinaliũ tm̃ aut ad pigmenta pri nentium. Ethesiumq; lapidem in iis p̃tulere cæteris, mox & thebaicũ, quẽ pyrrhopœcilon appellauimus. Aliq psaroniũ uocant. Tertiũ ex calazio chrisyten. Medici aũt & basaniten. Hic.n. lapis nihil ex sese remittit. Ii ãt lapides q succum reddũt, oculoꝝ medicamẽtis utiles existimanť. Ideoq; æthiopici maxĩe ad ea ꝓbanť. Tænariũ uero lapidem & pœnicum & hæmatiten iis medicamentis ꝓdesse tradũt, quæ ex croco componanť. Ex alio tænatio q niger est, & ex pario lapide non æque medicis utilem. Potiorem ex lapide alabastrite ægypto, uel ex ophite albo. Est em̃ hoc genus ophitis, ex quo uasa & etiã cados faciunt. In syphno lapis est q cauať, tornaťq; ĩ uasa coquendis cibis utilia, uel ad esculentorum usus. Quod in comensi Italiæ lapide accidere scim⁹, s; ĩ syphno singulare ꝙ excalfactus oleo nigrescit, durescitq;. Natura mollissimus tanta q̃litatũ differentia est. Nam mollicie & transalpis p̃cipua sunt exempla· In belgica ꝓuincia candidũ lapidẽ serra qua lignũ, faciliusq; etiam secant ad tegularũ & imbricum uicẽ. Vel si libeat, ad q̃ uocant pauonacea tegendi gn̄a, & igne q̃dem durati iidem sectiles sunt. Specularis uero qm̃ & hic lapis nomẽ obtinet, faciliore multo natura findiť in qualibet tenues crustas. Hispania hũc olĩ citerior tm̃ dabat, nec tota, sed intra cẽtũ millia passuum circa Segobricam urbẽ. Iam & Cypros & Cappadocia & Sicilia, & nuper inuentum Africa. Post ferendos oẽs tñ Hispaniæ, & Cappadociæ mollissimis & amplissimæ magnitudinis, sed obscuris. Sunt & ĩ bononiensi Italię parte breues maculosi cõplexu silicis alligati, quorũ tñ appareat natura similis eis q in Hispania puteis effodiũť ꝓfunda altitudine. Nec non & saxo inclusus sub terra inueniť, extrahiturq;, aut exceditur. S; maiori parte fossili natura absolutus segmenti modo nunquam adhuc quinque pedum longitudine amplior. Humorem hunc terræ quidam autumant crystalli modo glaciari. Et in lapidem concrescere manifesto apparet, ꝙ cum feræ decidere in puteos tales & medullæ ex ossibus earum in eadem lapidis natura post unam hyemem figuranť. Inueniť & niger aliqñ. Sed candido natura mira cũ sit mollicia nota ꝑpetiendi solis rigorisq;, sed senescit si modo iniuria absit, cũ hoc etiã in cœmentis multorum generum accidat. Inuenire & ĩ alium usum ĩ ramẽtis quoq; cyrcũ maximũ ludis cyrcẽsibus sternendi, ut sit in commendatione candor. Nerone principe in Cappadocia repert⁹ est lapis duricia marmoris candidus atq; translucens, etiam q̃ parte fuluæ inciderãt uenæ, ex argumẽto phẽgites appellatus. Hoc cõstruxerat ædẽ fortunæ quã seiani appellatiõe dicebat a Seruio rege sacratã aurea domo cõplexus. Quare etiã forib⁹ aptis ĩterdiu claritas ibi diurna erat haud alio q̃ specularium mõ tanq̃ inclusa luce, non trãsmissa, in Arabia quoq; eẽ lapidẽ uitri mõ trãslucidũ, quo utũť pro specularibus, Iuba auctor est. Nunc ad operarios lapides transisse conueniat, primumq; cotes ferro acuẽdo. Multa eaꝝ gn̄a. Creticæ diu maximam laudem habere. Secundã laconicæ ex taygeto mõte, utræq; oleo ĩdigẽtes. Inter aq̃rias naxiæ la⁹maxia fuit, mox armeniacæ, de quib⁹ dixim⁹. ex oleo & aq̃ ciliciæ pollent, ex aq̃ arsinœticæ. Repťę sunt in Italia aqua trahẽtes aciem acerrimo effectu. Nec non & trãsalpes, q̃s pascernices uocãt. Quarta ratio est saliua hominis proficiẽtium. Quæ ĩ tõstrinaꝝ officiuis inutilis est, fragili mollicia. Flaminitanæ ex hispania citeriore ĩ eo gn̄e p̃cipuæ. Reliqua multitudo lapidũ in totũ ædificiis inutilis est morositate. Quædam tñ loca morem illũ habent: sicut Carthago ĩ Africa exerceť halitu maris, fricať uẽto, & uerberať imbri. Sed cura tuẽť picãdo pietes, qm̃ & tectoria calx rodiť. Sciteq; dictũ est, ad tecta eos pice ad uinũ calce uti, qm̃ sic musta cõdiũt. Alia mollicia circa Romã fidenati & albano. In liguria quoq; umbria & Venetia albus lapis dentata serra secať. Hi tractabiles ĩ ope laborẽ quoq; tot erant subtecto duntaxat. Asꝑgine & gelu pruinisq; rumpunť in testas, Nec contra humores & auram maris robusti. Tibertini ad reliq̃ fortes, uapore dissiliunt. Nigri silices optimi q̃busdã in locis & rubentes. Non nusq̃ uero & albi, sicut in tarquiniensi Anitianis lapidicinis circa lacũ uolsiniensem. Et ĩ statonẽsi sunt, q̃bus ne ignis q̃dem nocet. Iidẽ & in monumenta sculpti cõtra uetustatem quoq; incorrupti ꝑmanẽt. Exq; iis formæ fiũt, in quibus æra fundunť. Est & uiridis lapis uehementer igni resistens sed nusq; copiosus. Et ubi inueniť lapis non saxũ est. E reliq̃s pallid⁹ ĩ cœmẽto raro utilis. Globosus cõtra iniurias fortis, sed ad structuram infidelis, nec multa suffrenatiõe deuinctus. Nec certior fluuitialis semper ueluti madẽs. Remediũ est in lapide dubio æstate eũ eximere, nec ante bienniũ eum inserere tecto, domitũ tẽpestaribus. Quæ ex eo læsa fuerint: in subterranea structura aptanť utilius. Quæ restiterint, tutũ est uel cœlo cõmittere. Græci e lapide duro ac silice æquo cõstruũt ueluti latericios pietes. Cũ ita fecerint, isodomos uocant genus structuræ. At cum in eq̃li crassitu

dine structa pseudisodomon. Tertium est emplecton tantũmodo frontibos politis. Reliqua fortuito collocant. Alternas coagmentationes fieri, ut cõmissuras antecedẽtiũ medii lapides obtineant necessariũ ẽ, ĩ medio quoq; pariete si res patiaẽ. Si minus, utiq; a laterib⁹. Medios parietes farcire fractis cœmentis. Dictyotheton uocãt reticularã strncturã, quã frequẽtissime Romæ struunt rimis oportunam. Structurã ad normã & libellã fieri & ad perpendiculum respondere oportet.

De cisternis & calce & harenæ generibus, & mixtura calcis, & harenæ, & uitiis structuræ, & tectoriis columnis, Cap. xxiii.

ET cisternas harena pura & aspera quinq; partibus, calcis quamuehementissime duabus construi conuenit, fragmentis silicis non excedentibus libras. Ita ferratis uectib⁹ calcari solũ parietesq; similiter. Vtilins geminos esse, nt in priore uitia cõsiderant aq̃ atq; p collũ in pxias transeat, maxie pura aq̃. Calcem e uario lapide Cato Censori⁹ improbat. Ex albo melior q̃ ex duro & structuræ utilior. Quæ ex fistuloso tectoriis. Ad utrunq; dãnatur ex silice. Vtilior eadem ex efosso lapide q̃ ex ripis fluminũ collecto. Vtilior e molari, quia est q̃dam pinguior natura ei⁹. Mitũ aliqd postq̃ arserit accendi aquis. Harenæ tria gña. Fossitia cui quarta pars calcis addi debet. Fluuiatili aut marinæ tertia. Si & testę tusæ tertia pars addaẽ melior materia erit. Ab apẽnino ad Padũ nõ iueniẽ fossicia, nec maria. Ruinaꝶ urbis ea maxie causa, ꝙ furto calcis sine ferrumie suo cœmenta cõponunẽ. Intrita quoq; quo uetustior eo melior. Vñ & ĩ antiquoꝶ ædiũ legib⁹ ĩueniẽ ne recentiore trima utereẽ redemptor q̃sq̃. Ideoq; nulla testoria eoꝶ rimæ fœdauere. Tectoriũq; qđ nisi ter harenato & bis marmorato ĩductum est, non satis splendoris habet. Vliginosa & ubi salsugo uitiat testaceo sublini utili⁹. In græcia tectoriis etiam harenatũ qđ ĩducturi sunt, prius ĩ mortario ligneis uectibus subigunt. Experimentum marmorati est ĩ snbigendo, donec rutro non cohæreat. Cõtra ĩ albario ope, ut macerata calx ceu glutinũ hæreat. Sed macerari nõ nisi a gleba oportet. In elide ædes est Mineruæ, ĩ qua frater Phidiæ pane⁹ tectorium ĩduxit lacte & croco subactum, nt ferunt, ideoq; si teratur ĩ ea hodieq; saliua pollice, odorem croci saporemq; reddere traditur. Colũnæ ĩ æde densius positæ, crassiores uideñẽ. Quattuor eaꝶ gña. Quæ sextam partẽ altitudinis ĩ crassitudine iam habẽt, doricæ uocanẽ, q̃ nouã ionicæ, q̃ septimã thuscanicæ. Corinthiis eadẽ ratio quæ ionicis. Et differentia, q̃m capitularis corinthiarum eadem est altitudo q̃ colligiẽ crassitudine ima, ideoq; graciliores uideñẽ. Ionici. n. capituli altitudo tertia pars ẽ crassitudis. Antiqua ratio erat columnarũ altitudinis tertia pars latitudinũ delubri, in Ephesi Dianę ędе, de qua prius fuit sermo, primum columnis spirę subditæ, & capitella addita. Placuitq; altitudinis octaua pars in crassitudine, & ut spiræ haberet crassitudinis dimidiũ ✣ septimæq; partis detrahentibus summarũ crassitudini. Pręter has sũt q̃ uocanẽ atticæ colũnę q̃ternis anglis pari laterũ ĩteruallo.

✣ septimã eius partis.

De medicinis calcis, & maltha & gypso. Cap. xxiiii.

CAlcis & in medicina magnos usus. Eligiẽ eñ recẽs, nec aspersa aquis urit, discutit, extrahit incipientesq; serpere ulcerum impetus coercet. Aceto & rosaceo tẽperata perducit ad cicatricem. Luxatis quoq; cũ adipe suillo aut liq̃da resina ex melle medeẽ. Eadẽ compositiõe & strumis. Maltha e calce fit recenti, gleba uino restinguiẽ. Mox tundiẽ cũ adipe suillo & ficu duplici linamento. Quę res oĩm tenacissima, & duriciam lapidis antecedens. Quod malthaẽ oleo perficiẽ ante. Cognata calci res gypsum est. Plura ei⁹ gña. Nam e Lapide coquiẽ ut ĩ syria ac thuriis. Et e terra fodiẽ ut in Cypro ac Perrhebie summa tellure, & *hymeticum est. Qui coquiẽ lapis nõ dissimilis alabastrite esse debet, aut ✣ marmoroso: In Syria durissimos ad id eligũt, coquũtq; fimo bubulo ut celeri⁹ utanẽ. Oĩm aũt optimũ fieri compertum est e lapide speculari squammam uitalem habente. Gypso madido statim utẽdum est, q̃m celerrime coit, Ac siccaẽ. Tamen rursus tundi & ĩ farinam resolui patiẽ. Vsus gypsi in albariis sigillis ædificiorũ & corouis gratissimus. Exemplũq; illustre. C. Proculeum Augusti Cęsaris familiarem in maximo stomachi dolore gypso poto consciuisse sibi mortem.

*Thymphecticũ

✣ Marmori æroso. Theo.

De pauimentis, & q̃do primum Romæ, & subdialibus pauimentis, & græcanicis, & quando primũ camerę. Cap. xxv.

PAuimenta originem apud græcos habent elaborata arte picturæ ratione, donec lithostrota expulere eã. Celeberrim⁹ fit in hoc genere ✝Sosus, q pergami strauit quem uocant Asaroton Oecon, q̃m purgamenta cœnæ in pauimento q̃ conuerri solent, ueluti relicta fecerat, paruis e testulis tinctisq; in uarios colores. Mirabilis ibi columba bibens, & aquam umbra capitis

✝ Zenodorus.

infuscans

insuscans abripiente alia escam. Ludentes uideres in cãthari labro. Apricant alię scabêtes sese. Pauimenta credo primũ facta, q̃ nũc uocam⁹ barbarica, atq; subtegulanea. In Italia e festucis cãnea hoc apte ex noie ipo intelligi potest. Romæ scalpturatũ i Iouis capitolini æde primũ factũ ẽ post tertium punicũ bellũ initũ. Frequẽtata uero pauimẽta ante cimbricũ magna gratia animoꝝ idirio est lucillian⁹ ille uersus. Ante pauimẽta atq; emblemata uermiculata. Subdialia græci inuenere talibus domos contegentes facili tractu & repente. Sed fallax ubicunq; imbres gelant necessariũ binas p diuersum ✣taxariões substerni. Capita earum pfigi ne torqueant. Et ruderi nouo tertiã partem testæ tusæ addi. Dein rudus in quo duæ quītæ calcis misceant pedali crassitudine festucari Tũc nucleo crasso sex digitos iduci & ex testa grãdi nõ min⁹ alta duos digitos strui. Fastigiũ uero seruari in pedes denos sesquũcẽ. Ac diligẽter cote despumare uernisq; axibus cõtribulare. Quæ torquent inutilia putãt immo & filice aut palea substerni melius eẽ quo mior uis calcis pueniat. Necessariũ & globosum lapidem subiici, Similiter fiunt spicata testacea. Nõ negligendũ etiãmnũ unum genus græcanicũ. Solo festucato iniicit rudus aut testaceũ pauimentũ. Dein spisse calcaris, carbonibus iducit sabulo calce ac fauilla mixtis, materia crassitudie semipedali ad regulã & libellam exigit, & est forma terrẽa. Si uero cote depolitũ est nigri pauimẽti usum obtiet. Lithostrota cœptauere iã sub Sylla paruulis certe crustis. Extatq; hodie qđ in Fortunę delobro preneste fecit. Pulsa deinde ex humo pauimenta in cameras trãsiere, ut pnũ uitiũ. Et certe inuentum ab Agrippa in thermis q̃s Romæ fecit. Figlinũ opus encausto pixit. In reliq̃s albaria adornauit. Nõ dubie uitreas factur⁹ cameras, si pri⁹ id iuẽtũ fuisset, aut a parietib⁹ scœnæ ut dixim⁹. Scauri peruenissent in cameras, Quamobrem originem uitri dicemus.

✣Coassatiões Vi. Ex tessera Idem.

De origine uitri & rõne faciẽdi, & de obsidião uitro. & gñib⁹ multiformib⁹ uitri. Ca. xxvi.

PArs est siriæ, quæ phenice uocat finitima Iudææ intra mõtis carmeli radicis paludẽ habẽs quæ uocat candebea. Ex ea credit nasci belus amnis quinq; M·p. spacio in mare profluens iuxta ptolemaidem coloniã. Lentus hic currit, in salubris potu, sed cerimõiis sacer limosus uado pfundus. Non nisi refuso mari harẽas fatet. Fluctib⁹ em̃ uoluptate uitescunt detritis sordibus. Nunc & a marino credunt astrigi morsu, nõ prius utiles. Quingentoꝝ est passuũ non amplius littoris spatiũ. Idq; tm̃ multa per sæcula gignendo fuit uitro. Fama ẽ appulsa naue mercatorũ nitri cum sparsi per littus epulas pararent, nec esset cortinis attollendis lapidũ occasio, glebas nitri e naue subdidisse. Quibus accensis pmixta harena littoris trãslucẽtes nobilis liquoris fluxisse riuos, & hanc fuisse originem uitri, Mox ut est astuta & ingeniosa solertia non fuit cõtenta nitrũ miscuisse, cœpt⁹ addi & magnes lapis q̃m i se liquorẽ uitri quoq; ut ferꝝ trahere credit. Simili mõ & calculi splẽdẽtes multifariã cœpti uri, deiñ cõchię & fossiles harenæ. Auctores sũt i India e crystallo fracta fieri, & ob id nullũ cõparari indico. Leuib⁹ ãt aridisq; lignis coqt addito cyprio ac nitro maxie ophirio. Cõtinuis fornacib⁹ ut ęs liq̃t massæq; fiũt colore pigui nigricãtes. Acies tãta ẽ q̃cũq;, ut citra ullũ sensũ ad ossa cõsecet qcqd afflauerit corpis. Ex massis rursus sũdit i officinis tigitq;. Et aliud flatu figurat. Aliud torno terit. Aliud argẽti mõ celat. Sidone quondã iis officiuis nobili, siqdẽ ẽt specula excogitauerat. Hæc fuit antiq̃ rõ uitri. Iã uero & i uulterno mari Italiæ harena alba nascẽs sex. M. p. a littore inter cumas atq; lucrinũ, quæ mollissima est, pila molaq; terit. Dein miscet tribus partibus nitri pondere uel mensura, ac liq̃ta in alias fornaces transfundit. Ibi fit massa quæ uocat hãmonitorum Atq; hoc recoquit, & fit uitrum purum ac massa uitri cãdidi. Iã uero & per Gallias Hispaniasq; simili modo harenæ tempant. Ferunt Tiberio principe excogitatum uitri temperamentum ut flexibile esset, & totam officinam artificis ei⁹ abolitam, ne æris, argenti, auri, metallis pretia detraherent. Eaq; fama diu crebrior q̃ certior fuit. Sed qđ refert. Neronis principatu reperta uitri arte q̃ modicos calices duos quos appellabãt ✝petrotos. HS. sex milibus uẽderet. In gñe uitri & obsidiana numerant ad similitudinẽ lapidis quem in æthiopia inuenit. Obsidius nigerrimi coloris, aliq̃ñ & translucidi, crassiore usu atq; in speculis parietum p imagine umbras reddente. Gẽmas multi ex eo faciunt, Videmusq; & solidas imagines Diui Augusti capti materia hui⁹ crassitudinis. Dicauitq; ipse pro miraculo i tẽplo Cõcordiæ obsidianos q̃ttuor elephantos. Remisit & Tiberius Cæsar heliopolitarum cerimoniis repertam ibi i hæreditate ei⁹ q præfuerat ægypto, obsidianam imaginem Menelai. Ex quo apparet antiqor materię origo nũc uitri similitudine interpolata. Xenocrates obsidianũ lapidẽ i india & in Sãnio Italiæ & ad oceanũ in hispania nasci tradit. Fit & in tincturæ gñe obsidianũ ad escaria uasa totum rubens uitrũ atq;

✝Pteroros aut apyrotos.

non transflucens,hæmatinō appellatū.Fit & albū & murrhinū aut hyacīthos saphirosq̧ imitatū, & oībus aliis coloribus.Nec est alia nunc materia seq̄cior,aut etiá picturæ accommodatior.Maximus tñ honos in candido transluecente q̄ ꝓxima crystalli similitudine.Vsus uero ad potādū argēti metalla & auri pepulit.Est aūt caloris impatiens,ni ꝓcedat frigidus liquor,cū addita aq̄ uitreæ pilæ sole aduerso,in tm̄ excandescant,ut uestes exurát fragméta reporata agglutinanť tm̄ rursus rota fundi nō queunt præterq̄ abrupta sibi nec tingui ueluti cum calculi fiunt,quos quidam abaculos appellant aliquos etiam pluribus modis uersiculores.Vitrum sulphuri concoctum ferrumiať in lapidem.At pactis oībus q́ constant ingenio artem natura facié te,succurrit mirati nihil pene igni persici.

Ignium miracula,& medicinę prodigia. Cap.xxyii.

IGnis accipit harenas,ex quibus alibi uitrum,alibi argētum,alibi minium,alibi plumbi genera,alibi pigmenta,alibi medicamenta fundit.Igne lapides in æs soluunť,Igne ferrum gigniť, ac domať.Igne cremato lapide cœméta in tectis alliganť.Alia sæpius uri ꝓdest.Eademq̧ materia aliud gigniť primis ignibus, aliud secundis,aliud tertiis.Quādo ipse carbo uires habere incipit restinctus,atq̧ interisse creditus,maioris fit uirtutis.Immensa & improba rerū naturæ portio. Et in qua dubium sit plura absumat,an pariat.Est & ipsis ignibus medica uis.Pestillétię q̄ solis obscuratione cōtrahiť,ignis suffitu multiformiter auxiliari certū ē.Empedocles & Hippocrates id monstrauere diuersis locis.Ad conuulsa uiscera aut contusa ut.M.Varro auctor est.Ipis.n.uerbis eius utar.Lix cinis est inqt foci.Inde,n.cinis luxatis pot⁹medeť.Vt licet uidere gladiatores cū de lusferint hac iuuari potione.Quin & carbunculū gen⁹ morbi,quo duos cōsulares nuꝑ absumptos indicauimus,querneus carbo tritus cū melle sanat.Adeo i reb⁹damnatis quoq̧ ac iā nullis sūt aliqua remedia,ut in carbone ecce & cinere.Non ꝑteribo & unum foci exemplū romanis litteris clarū.Tarqnio Prisco regnáte tradūt repente i foco cōparuisse genitale e cinere masculini sex⁹.Eāq̧ quæ insederat ibi,Tanaqlis reginæ ancillā Ocrisiā captiuam consurrexisse grauidam. Ita Seruiū Tulliū natum q regno successit.Inde & in regia cubanti puero caput arsisse uisum,creditumq̧ Laris familiaris filiū.Ob id cōpitalia & ludos Laribus primū instituisse.

CAII PLYNII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER.XXXVII. ET VLTIMVS. PROOEMIVM

Origo gēmarum.

VT nihil instituto operi desit,Gēmæ supsunt,& in arctum coacta rerum naturæ maiestas a multis nulla sui parte mirabilior. Tm̄ tribuūt uarietati coloribus materiæ decori. Violari ēt signis gēmas nefas ducentes. Aliquas uero extra ꝓtia ullas taxationēq̧ humanarū opum arbitrantes ut plærisq̧ ad summam absolutāq̧ rerū naturæ contéplationé satis sit una aliq̄ gēma.Quæ fuerit origo gēmarū & quibus initiis in tm̄ hæc ammiratio exarserit diximus quodam tenus in mentione auri annulorūq̧.Fabulæ primordiū a rupe Caucasea tradunt.Promethei uinculorum interꝑtatione fatali. Primūq̧ saxi fragmentū inclusum ferro ac digito circundatū hoc fuisse annulum & hoc gēmam.

De gēma Polycratis tyrāni & Pyrrhi regis,& q sculptores optimi,& nobilitates artificū,& qui primus dactylothecā Romę habuit. Caput.i.

HIs initiis cœpit auctoritas in tm̄ amorem elata ut Polycrati Seuero samio insularū ac litto rū tyrāno fœlicitatis suæ quam nimiam fatebať esse ipse, satis piamenti in unius gemmæ uoluntario damno uidereť,si cum fortunæ uolubilitate paria faceret. Planeq̧ ab inuidia eius abunde se redimi putaret,si hoc unum doluisset.Assiduo ergo gaudio lassus ꝓfectus nauigio in altū,annulum mersit.At illum piscis eximia magnitudine regi natus escæ uice raptū ut faceret ostentum,in culinam domini rursus fortunæ insidiātis manu reddidit. Sardonicem eam gēmam fuisse constat,ostendūtq̧ Romæ(si credimus)in Concordiæ delubro cornu aureo Augustæ dono inclusam,& nouissimum ꝑpe locum tot prælatis optinentem.Post hunc annulum regia fama est gēmæ Pyrrhi illius q aduersus Romanos bellum gessit.Nanq̧ habuisse tradiť achaten,in qua nouem Musæ & Apollo citharā tenēs spectareť,nō arte,sed sponte naturæ ita discurrentibus maculis,ut musis quoq̧ singulis sua redderenť insignia.Nec deinde alia quę tradať magnopere gemma

rum claritas

rũ claritas extat apud auctores, p̃terq̃ Ismeniam Choraulé multis fulgéribusq; uti solitũ comitã te fabula nanitaté eiꝰ indicato ĩ cypro, sex anreis denatiis smaragdo ĩ q̃ fuerat sculpta Amymone iussisse enumerari. Et cũ duo relati essent, imminuto p̃cio, male me Hercnles curatũ dixisse. Multum eñ detractũ erat gemmæ dignitati. Hic uidet institnisse ut oĩes musicæ artis hac quoq; oñtatione censerent, ueluti Dionysiodorus æq̃lis eius & æmulus, ut sibi quoq; par uideret. Tertiꝰ q eodem tpe fuit inter musicos Nicomachꝰ multas gẽmas habuisse tradit, sed nulla peritia electas sed sorte quadam. His exemplis initio uoluminis oblatis aduersus istos q sibi hanc ostentationẽ arrogant, ut palam sit eos tibicinum gloria rumere. Hoc in Polycratis gẽma q̃ demõstrat illibata intactaq; ab Ismeniæ ætate post multos annos apparet scalpi ẽt smaragdos solitos. Cõfirmat hãc eandem opinionem edictum Alexandri Magni, quo uetuit ĩ gẽma se ab alio scalpi q̃ a Pyrgotele non dubie clarissimo artis eius. Post eum Appollonides & Cronius in gloria fuere. Quiq; Diui Augusti imaginẽ similẽ exp̃ssit, q̃ postea principes signabãt, Dioscorides. Sylla dictator traditiõe Iugurtæ semp signauit. Est apud auctores & intercatiensẽ illũ cuius patrẽ Scipio Aemilianns ex prouocatiõe interfecerat, pugnæ eius effigie signasse uulgato Stillonis Prẹconini sale. Quidnã fuisse aucturum eũ si Scipio a patre eius interẽptus esset? Diuus Augustus inter initia sphinge signauit. Duas aũt ĩ matris annulis iã idiscretæ similitudinis iuenerat. Altera p bella ciuilia absente eo amici signauere epistolas & edicta. Quæ rõ tempoꝝ noie eius reddi postulabat, nõ infaceto lepore accipientiũ ænigmata afferre eã sphingẽ. Quin ẽt Mœcenatis rana p collationẽ pecuniaꝝ ĩ magno terrore erat. Augustꝰ postea ad deuitãda cõuitia sphingis Alexãdri Magni imagine signauit. Gẽmas plures, qđ peregrino appellant noie dactylothecam, primꝰ oium habuit Romę priuignꝰ Syllæ Scaurus. Diuq; nulla alia fuit, donec Põpeius Magnus eam q̃ Mythridatis regis fuerat, inter dona in capitolio dicaret, ut. M. Varro aliiq; eiusdem ætatis auctores cõfirmant, multũ prælatã Scauri. Hoc exemplo cæsar dictator sex dactylothecas in æde. Veneris genitricis cõsecrauit. Marcellus octauia genitus in palatina Apollinis æde unã. Victoria tñ illa Pompeii primũ ad margaritas gẽmasq; mores inclinauit. Sicut. L. Scipionis & Cn. Manlii ad cælatũ argentũ & uestas attalicas & triclinia ærata. Sicnt. L. Mummii ad corinthia & tabulas pictas.

De gemmis translatis in triumpho Pompeii, & natura crystalli & medicis, & luxuria circa eam, & quando primum inuenta myrrhina & luxuria circa ea, & uatura mirrhinorum quæ mentiti sunt auctores de succino. Cap. ii.

ID uti plauius noscat, uerba ex ipis Pompeii triumphoꝝ actis subiiciã. Ergo tertio triumpho qnem de piratis, Asia, ponto, gentibusq; & regibus in septimo opis huius uolumine indicatis M. Pisone. M. Messala coss. pridie Kalendas octobris, die natalis sui egit, transtulit alueũ cũ tesseris lusorium e gemmis duabus latum pedes tres, lõgũ pedes q̃ttuor. Et ne quis de ea re dubitet nulla gẽmaꝝ magnitudine hodie prope ad hanc amplitudinẽ accedente. In quo fuit luna aurea põdo. xxx. M. Lectos tricliniares tres. Vasa & auro & gemmis abacoꝝ nouez. Signa aurea tria. Mineruæ Martis, & Apollinis coronas ex margaritis. xxx. tres. Mõtem aureum quadratum cum ceruis & leonibꝰ & pomis oĩs gñis circundata uite aurea. Museũ ex margaritis in cuiꝰ fastigio horologiũ erat. Imago. Cn. Pompeii e margaritis, illa regio honore grata, illius p̃bi oris uenerãdiq; per cũctas gẽtes, illa inq̃ ex margaritis, seueritate uicta & ueriore luxuria q̃ triũpho. Quod profecto ĩter illos uiros durasset cognomẽ Magni, si p̃ria uictoria sic triũphasset đ margaritis Magnę, tã p̃diga re & fœminis repta, quam hr̃e gereteq; fas nõ sit. Hinc sic fieri tuus uultus? sic te preciosum uideri? Nõne illa similior tui est imago, quã pyrenei iugis ĩposuisti? Graue p̃fecto fœdumq; probrũ erat, ni uerius sit eũ deorum ostentum credi oportere. Clareq; intelligi posset iã tum illud caput oriẽtis opibꝰ sine reliquo corpore ostẽtatũ. Cætera triumphi eiusdem q̃ uetissime subiiciã Reip. datũ mille talentũ. Legatis & quæstoribꝰ, q oras maris defendissent sestertia bina milia. Cõ militibꝰ singulis qnquaginta. Tolerabiliorem tñ fecit causam Caii Principis qui sup omniaꝝ muliebria soculos induebat e margaritis. Et Nerõis pricipis q septra p̃sonis histrionũ & cubicl̃a uiatoria unionibꝰ cõsternebat. Quinimmo etiã ius uidemur p̃didisse corripiendi gẽmata potoria & uarie suppellectilis gñа anuulos trãseuntes. Quæ eñ nõ luxuria innocẽtior existimari possit? Eadẽ uictoria primũ in urbẽ murrhina iuuexit. Primusq; Põpeius sex pocula ex eo triũpho capitolino Ioui dicauit. Quæ p̃tinus ad hoium usum trãsiere, abacis etiam escariisq; uasis inde expetitis. Excrescitq; ĩ dies eiꝰ rei luxꝰ. Murrino. lxxx. sestertiis ẽpto capaci plane ad sestarios tres. Calice, po

hi posuit.Nã q Eschylus in hyberia hoc est in hispania.Eridanũ esse dixit,eũdemq appellari rhodanũ Euripides rursus & Apollonius in hadriatico littore cõfluere rhodanũ & padũ,faciliorẽ ueniam facit ignorari succini,in tanta orbis ignorantia.Modestiores sed tñ falsum ꝓdidere i extremis hadriatici sinus rupibus inuiis arbores stare,q canis ortu hoc effunderẽt gũmi.Theophrast⁹ in Liguria effodi dixit.Phaetontem in æthiopia Hammonis obisse.Ob id delubrũ ibi eã atq oraculum.Electrũq gigni.Philemon fossile esse,& in Scythia erui duobus locis.Candidũ atq cærei coloris qđ uocaref electrum. In alio loco fuluũ qđ appellaref sualternicum.Demõstrat⁹ lyncurion id uocat,& fieri ex urina lyncũ bestiarum.E maribus fuluũ & igneum,e fœminis languidi⁹ atq candidũ.Alii dixere languriũ,& esse in Italia bestias lãgurias.Zenothemis lõgas uocat easdẽ & circa Padum iis uitam affirmat Sudines arborẽ q̃ gignat in Liguria.In eadem sententia & Metrodorus fuit.Sotacus credidit i Britannia arborib⁹ effluere,q̃s electridas uocauit.Pytheas gutonibus Germaniæ gẽti accolis æstuariũ mentonomon noie ab oceano spatio stadioꝝ sex milium. Ab hoc diei nauigatiõe insulam abesse abalũ.Illo uere fluctib⁹ aduehi,& esse cõcreti maris purgamentũ.Incolas ꝓ ligno ad ignem uti eo,ꝓximisq teutonis uendere.Huic & Timæ⁹ credidit,sed insulam basiliam uocauit.Philemon negauit flãmam ab electro reddi.Nicias solis radioꝝ succũ i telligi uoluit.Hos circa occasum credit uehemẽtiores in terrã actos pinguem sudorẽ i ea pte oceani relinquere,deĩn æstatibus i germanorũ littora eiici.Et ægypto nasci simili mõ,& uocari,sacal. Item in india,gratiusq thure esse idis.In Syria quoq fœminas uerticillos ide facere,& uocaf harpaga,q: folia & paleas,uestiũq fibrias rapiat.Theophrast⁹ occano id exæstuãte ad pyrenęi ꝓmõtoriũ eiici.Quod & Xenocrates credidit,q d iis nuperrie scripsit Viuit adhuc Asa rubas,q tradidit iuxta Atlanticũ mare esse lacum cæphisida,quem Mauri nocãt electrum.Hunc sole excalfactum e limo dare electrũ fluitans.Mnesias africæ locũ Scyionẽ appellatũ,& Cratin amnem i Oceanum effluẽre lacu,i quo aues quas meleagridas,& penelopas uocat uiuere.Ibi nasci rõne eadẽ q̃ supra dictum est de electride lacu. Theomenes dicit,iuxta syrtin magnã hortũ hesperidũ esse,ex quo in stagnũ cadat,Colligi uero a uirginib⁹ hesperidũ.Ctesias Indis flumẽ eẽ hypobarum,quo uocabulo significef oĩa uasa ferre bona.fluere a septẽtrione exortũ oceanũ iuxta mõtem syluestrẽ Arboribus electrũ ferentib⁹.Arbores eas aphytacoras uocari,qua appellatiõe significef prædulcis sua uitas.Mithridates in Germaniæ littorib⁹ esse insulã,uocariq eam ✠ cædron,cædri gña syluosam inde defluere in petras.Xenocrates nõ succinum tantũ i Italia,uerũ etiam thieũ uocari,a scythis uero sacrium,qm̃ & ibi nascaf.Alios putare i Numidia gigni.Super oẽs est Sophocles tragic⁹poeta,quod equidem miror tanta grauitate cothurni,& ꝑterea uitæ fama alias principe,loco genitus Athẽis reb⁹ gestis exercitu ducto.Hic ultra Indiã fieri dixit e lachrymis meleagridũ auiũ meleagrum defluentiũ.Quod & credidisse eũ,uel sperasse aliis ꝑsuaderi posse quis nõ miref; quãue pueritiam tã imperitam posse reperiri q̃ auiũ ploratus annuos credat,lachrymasue tã grandesq auesq e græcia ubi Meleager periit ploratum isse in Indos?Quid ergo?nõ multa æque fabulosa produnt poetæ?Sed hoc ea in re quæ quottidie inuehaf,atq abundet & hoc mendaciũ coarguat serio quenq̃ dixisse,summa hoium contemptio est & intolleranda mendaciorum impunitas.

✠ Obseruãa ue. le.

De ortu & medicinis & generibus & luxuria succinoꝝ,& lyncurio & medicinæ. Cap.iii.

Certum est gigni in insulis septẽtrionalis oceani,& a Germanis appellari glessum,itaq & a nostris unã insularũ ob id glessariã appellatam,Germanico Cæsare ibi classibus regerente austrã uiã a barbaris dictã.Nascif aũt defluente medulla pinei gñis arboribus,ut gũmi in cerasinis pineis erumpit humoris abundantia densatur rigore uel tepore aut mari autumnali. Cũ intumescens æstus rapuit ex insulis,certe i littora expellif,ita uolubile,ut pẽdere uideaf atq considere in uado.Quod arboris succũ etiam prisci nostri,credidere ob id succinũ appellãtes.Pineæ aũt arboris esse indicio est pineus in attritu odor,& q accensum tædæ mõ ac nitore flagret. Afferf a Germanis i Pannoniã,✶ mox ꝑ ꝓuinciam. Inde Veneti primũ quos græci enetos uocant rei famã fecere.Proximi Pãnoniæ id accipiẽtes circa mare hadriaticũ.Pado uero adnexa fabulæ def causa hodieq transpadanoꝝ agrestius fœminis,moniliũ uice succina gestantib⁹ maxime de coris gratia.Sed & medicinæ qñ tonsillis credif resistere,& fauciũ uitiis uario gñe aquarum iuxta illos infestãte guttura ac uicinas carnes.Centũ fere.M.passuũ abest a Carnunto littus Pãnonię quo id a Germanię inuehif ꝑ cognitũ nuper. Vidit eni eques romanus missus ad id cõparandum a Iuliano curãte gladiatorium munus Neronis principis.Qui hæc commertia & littora peragra

✶ Maxie puinciã uet.lect.

uit tanta copia inuecta, aut tetia arcédis feris podiú protegéria succinis nudarent. Arma uero & libitina totusq; unius diei apparatus esset e succino. Maximú pondus iis glebę attulit .xiii. librarum. Nasci & India certú est. Archelaus qui regnauit in Cappadotia illinc cortice inhęréte tradit adue hi rude, polirique adipe suis lactétis incoctú. Liqdú primo destillare arguméto sunt, qdá ita trans lucétia, ut formicæ aut culices, lacertæq; qs adhæsisse musteo, nõ est dubiú, & inclusas idurescéti. Gńa eius plura. Cádida odoris pstátissimi. Sed nechis nec ✤ tetris pcium. Fuluis maior auctoritas Ex iis etiamnum amplior trans lucentibus, pter q̃ si nimio ardore flagrent, imaginemq; igneá in esse, non ignem placet. Súma laus falernis a uini colore dictis molli fulgore pspicuis. Sunt & i qbus decocti mellis léitas placeat. Verú hoc quoq; notú fieri oporret quocúq; mõ tingui libeat. hędorum sæuo & anchusæ radice. Quippe etiam conchylio inficiunt. Cæterum attritu digitorú accepta ui caloris attrahút i se paleas & folia arida, ut magnes lapis ferrú. Raméta quoq; succini oleo addito flagrát dilucidius diútiusq; q̃ lini medulla. Taxatio i delitiis táta ut hois quamuis pua effigies uiuorú hominum uigentiumq; prætia supet, prorsus ut castigatio una nõ sit satis. In Corinthiis æs placet auro aggétoq; mixtú, i cælatis ars & ingenia. Murrhinotú & crystallinorum diximus gratiá. Vniones q capite circunferunt, gémæ digitis. In oibus deniq; aliis uitiis ostétatio aut usus placet. In succinis delitiarum tm̃ cõsciétia. Domitius Nero i cęteris uitę suę portentis capillos quoq; coniugis suæ Poppeæ i hoc nomé adoptauerat quodá etiá carmine succinos appellando. Et qm̃ nullis uitiis desunt pciosa nomina ex eo tertius hic quidé colos cœpit expeti a matrõis. Vsus tñ succinorum inuenitur aliquis in medicina, sed nõ ob hoc fœminis placét. Infantibus alligari Amuleti ratione prodest. Callistratus & cuicunq; ætati contra lymphationes prodesse tradit. Et urinę difficultatibus potum, alligatumq;. Hic & differentiá nouá attulit appellando chrysolectrú quasi coloris aurei. & matutino grauissima aspectus. Rapacissimum ignium, & si iuxta fuerint celerrime ardescens. Hoc collo alligatum, mederi febribus & morbis. Tritú cú melle ac rosaceo auriú uitiis Et si cú melle attico conteratur, oculorum quoq; obscuritatibus. Stomachi ét uitiis uel p se farina eius, sumpta, uel cum mastice ex aqua pota. Succina etiá gémis q̃ sunt trálucidæ, adulterádi magnú habent locum, maxime amethystis, cum omni ut diximus colore tingantur. De lyncurio pxime dici cogit auctorú ptinatia, Quippe etiá si non electrum id esset lyncurium tñ gemmam esse contendunt. Fieri autem ex urina quidem lyncis. Sed egestam terra protinus bestia operiente eam, qm̃ inuideat hominum usui. Esse auté qualem i igneis succinis coloré scalpiq;. Nec folia tm̃ aut stramenta ad se rapere, sed æris etiá ac ferri laminas, qd̃ Diocles quidem & Theophrastus credidit, Ego falsum id totum arbitror. Nec uisam i æuo nostro gémam ullá ea appellatione. Et qd̃ de medicina simul pditur calculos uesicæ eo poto elidi, & morbo regio occurri, si ex uino bibatur, aut si potetur. Et tñ núc gémarum confessa dicemus a laudatissimis orsi. Nec uero id solum agemus, sed ad maiorem utilitatem uitæ obiter coarguetur magorum infanda uanitas, quádo illi uel plurima prodidere de gemmis medicinę, ex his species blando prodigio transgressi.

✤nec cereis ant. lec.

De Adamantis generibus & medicinis, & margaritis. Cap. iiii.

MAximum in rebus humanis non solú inter gemmas pcium habet adamas, diu non nisi regibus & iis admodú paucis cognitus, unus modo i metallis reptus, perq̃ raro comes auri nec nisi in auro nasci uidebantur. Veteres eum in æthiopú tantum metallis inueniri existimauere, inter delubrum Mercurii atq; insulá Meroen, dixeruntq; nõ amplioré cucumeris semie aut colore dissimilé inueniri. Nunc gńa eius sex noscuntur Indici nõ i auro nascéris, sed quadá crystalli cognatione. Siquidem & colore translucido non differt. Et laterú sexágulo leuore turbinatus i mucronem, aut duabus contrariis ptibus quo magis miremur, ut si duo turbines latissimis suis ptibus iungantur, magnitudie uero etiam auellani nuclei. Similis est huic qdem arabicus, minor tantú. Similiter & nascens cæteris pallor gentis & in auro non nisi excellentissimo natalis. Incudibus hi dephenduntur, ita respuentes ictum, ut ferrú utrinq; dissultet, icudesq; etiam ipsæ dissiliant. Quippe duritia inenarrabilis est, simulq; ignium uictrix natura, & nunq̃ icalescés. Vñ & nomen idomita uis græca interptatiõe accepit. Vnú ex iis uocant céchron, qd̃ est mali magnitudie, Alterú macedonicum in Philippico auro reptum, & hic est cucumi semie par. Post hos cyprius uocatur in Cypro reptus, uergés in æreú coloré. Sed in medicina ut dicemus efficacissimus. Post húc est siderites ferrei splédoris, põdere ante cęteros, sed natura dissilis. Ná & ictibus fragitur, & alio adamáte pforari potest Quod & cyprio euenit, Breuiterq; ut degeneres nominis tantum auctoritaté habent. Idq; quod

totis uoluminibus his docere & mādaꝛ conati sumꝰ de discordia reꝝ cōcordiaq;, quā antipathiā ac sympathiam appellauere græci nō aliter clariꝰ intelligi potest. Siqdem illa inuicta uis duaꝝ uiolētissimæ naturæ rerū ferri ignisq; contēptrix hircino rūpiꝛ sanguie, ac ne aliter q̄ recēti calidoq; macerata, & sic quoq; multis ictibus, tunc etiam præterq̄ eximias incudes malleosq; ferreos frangens. Cuius hoc ingenio inuentū? Quoue casu reptum? Aut q̄ fuit cōiectura experiendi rem imēsi secreti, & in fœdissimo animalium oium? Profecto muneris talis inuētio hominis est. Nec q̄renda i ulla parte naturæ ratio, sed uoluntas, ut cum fœliciter rūpere contingit, i tā paruas frangaꝛ crustas, ut cerni uix possint. Expetunꝛ a scalptoribꝰ, ferroq; icludunꝛ, nullam nō duriciā ex facili cauantes. Adamas dissidet cū magnete lapide in tm̄, ut iuxta positus ferrum non patiaꝛ abstrahi, aut si admotꝰ magnes apprehēderit, rapiat, atq; auferat. Adamas & uenena irrita facit, & lymphatiōes abigit, metusq; ✢natos expellit a mēte, ob id qdam eū +anchite[..] uocauere. Metrodorꝰ Scepsius, in eadē Germania in *baltia insula nasci in qua & succinū qd' [..] qdem legerim, solus dicit, & præfert arabicis. Quod falsum esse qs dubitet? Proximum apud nos indicis arabicisq; margaritis pretium est, de quibus in nono diximus uolumine inter res marinas.

✢ Noctis.
+ Anachiten Anacitis.
* Basilia.

De smaragdi generibus, & gemmis uiridibus & translucidis. Cap. v.

Tertia auctoritas smaragdis phibeꝛ pluribus de causis, nullius coloris aspectus iucūdior est. Nā herbas quoq; uirētes frondesq; haud despectamus. Smaragdos uero tāto libentius, qm̄ nihil omnino uiridiꝰ comparatū illis uiret. Præterea soli gemmarū cōtuitu oculos implēt, nec satiant. Quin & ab intentione alia obscurata aspectu smaragdi recreaꝛ acies. Scalpentibusq; gemmas non alia gratior oculorum refectio est, ita uiridi lenitate lassitudinem mulcēt. Præterea longinquo amplificanꝛ uisu, inficientes circa se repcussum aera nō sole mutati, non umbra, nō lucernis, semperq; sensim radiantes, & uisum admittentes, ad crassitudinem sui facilitate trāslucida. Quod etiam in aqs non fit. Iidem plærūq; & cōcaui ut uisum colligāt. Quapropter decreto hominum iis parciꝛ scalpi uetitis. Quanq̄ Scythicoꝝ ægyptiorūq; tāta durities ē, ut neqant uulnerari. Quorū uero corpus extēsum est, eadē q̄ specula rōne supini imagines rerū reddunt. Nero princeps gladiatorū pugnas spectabat smaragdo. Gn̄a eoꝝ duodecim nobilissimi scythici ab ea gēte i qua reperiunꝛ appellati. Nullis maior austeritas, nec minꝰ uitii. Et quantū smaragdia gemmis distāt, tm̄ scythici a cæteris smaragdis. Proximā laudē habēt sicut & sedē Bactriani, quos i cōmissuris saxoꝝ colligere dicunꝛ etesiis flantibus. Tūc em̄ tellure internitent, quia iis uentis maxime harenę mouenꝛ. S; hos minores multo scythicis eē tradunt. Tertiū locū ægyptii habēt qeruūꝛ circa copton oppidū thebaidis, i collibꝰ & cautibꝰ. Reliqua gn̄a in metallis ærariis iueniunꝛ. Quapropter principatum ex iis ægyptii obtinent, dosq; eorum & ut in colore liqdo nec diluto, uerū ex humido pinguiq; quaq; respiciaꝛ imitāte translucidū mare, pariterq; translucet & nitet, hoc est colorē expellit, & aciē recipit. Ferūt & in ea isula tumulo reguli Hermiæ iuxta cætarias marmoreo leoni fuisse iditos oculos ex smaragdis ita radiātibꝰ etiā i gurgitē, ut territi istūmta refugerēt thinni, diu mirantibꝰ nouitatē piscatoribꝰ, donec mutauere oculis gēmas. Sed & uitia demōstrari oporret reperta. Sūt qdem oium eadē. Quædam tn̄ nationum peculiaria, sicut in homine. Ergo cyprii uarie glauci, magisq; ac minus in eodem smaragdo aliis partibꝰ tenorē illū scythicæ austeritatis non semper custodiunt. Ad h c qbusdam intercurrit umbra surdusq; fit colos q improbaꝛ, etiam dilutior. Hincq; gn̄a distinguūꝛ. Et sūt aliq obscuri, quos uocāt cęcos, alii dēsi nec e liquido trāslucidi. Quidam uaria nubecula improbati. Aliud est hoc q̄ umbra de qua diximus. Nubecula eni albicantis est uitium cū uiridis non pertrāsit aspectus, sed aut intꝰ occurrit, aut excipit i fine uisum candor. Hęc coloris uitia, ista corporis capillamētū sal plūbago. Ab iis æthiopici laudāꝛ a copto dierum trium itinere, ut auctor est Iuba, acriter uirides. sed non facile puri aut cōcolores. Democritus, in hoc gn̄e posuit hermieos & persicos. Illos extumescētes pinguiter, psicos uero nō trāslucidos sed iucundi tenoris. Visum implere quē nō admittant. Felium pantheraꝝq; oculis similes. Nanq; & illos radiare nec pspici. Eosdem in sole hebetari, umbris refulgere, & longius q̄ cæteros nitere. Oium hoꝝ etiamnū uitium q; felis colorem aut aeris habent. In sole dilucidi qdē ac liqdi, sed nō uirides. Hæc uitia & atticis maxīe sentiunꝛ i argētariis metallis reptis, in locoq; thoricos uocaꝛ, semp minus pingues & e longinquo speciosiores. Frequēs & iis plumbago, hoc est ut i sole plumbei uideanꝛ. Illudq; peculiare, q; quidā ex iis senescunt, paulatim uiriditate euanida, & sole læduntur. Post hos medici plurimum uiriditatis habent interdū & e saphyro. Ii sunt fluctuosi, &

terũ imagines cõplexi ut uerbi gratia papauerum aut auiũ pinnarũq; uel catulorum aut similium. Qui non omnino uirides nascunt,uino & oleo meliores fiũt.Neq; ẽ aliorũ magnitudo amplior Carchedonii nescio an in totum exoleuerint,postq̃ metalla ęris ibi defecerũt.& semp tñ uilissimi fuere minimiq;.Iidem fragiles sed colore incerti,& uirentium in caudis pauonum columbarũq; collo plumis similes,ad inclinationẽ magis ut minꝰ lucidi. Venosi quidem,squãmosiq;.Peculiare erat i his uitium sarcion appellatũ.Hoc est quædam gẽmæ caro.Mox iuxta Carchedonem in qua legebat,smaragdites uocatꝰ est.Iuba est auctor smaragdũ,quẽ cholan uocãt,i Arabia ædificiorum ornamẽtis icludi.Et lapidẽ quẽ alabastritẽ ægyptii uocãt. Cõplures uero e ꝓxio laconicos i taygeto mõte erui medicis similes,& alios in Sicilia.Inserit smaragdis & q̃ uocat tanos,e Persis ueniens gemma ingrate uiridis,atq; intꝰ sordida. Itẽ chalcosmaragdos e Cypro turbida ęreis uenis.Theophrastus tradit,ægyptiorũ cõmentariis repiri,regi eorũ a rege babylonio missum smaragdũ munere.iiii cubitorũ lõgitudĩe &triũ latitudĩe.Et fuisse apud eos i Iouis delubro obeliscũ e.iiii.smaragdis.xl.cubitorum longitudine.Latitudĩe uero in una parte q̃ttuor, & ĩ altera parte duorum.Se aũt scribente esse i Tyro Herculis tẽplo stantẽ Pilã e smaragdo,nisi potius pseudo smaragdus sit. Nã & hoc genus reperiri,& in Cypro inuentũ ex dimidia parte smaragdũ,ex dimidia iaspidẽ,nondũ humore in totũ transfigurato.Appion cognominatus Plistonices,paulo ante scriptũ reliq̃t,esse etiam nũc in labyrintho ægypti colosseũ.Serapin e smaragdo nouem cubitorum.Eandẽ multis naturã aut certe similẽ habere berylli uident,in India originẽ habẽtes,raro alibi reptos.Poliũt oẽs sexangula figura artificũ igeniis qm̃ hebescũt,ni color surdus repcussu angulorum excitet.Aliter eñ politi nõ habent fulgorẽ eũdẽ. Probatissimi sunt ex iis q uiriditatẽ puri maris imitant.Proximi qui uocant chrysoberilli,& sunt paulo pallidiores,sed in aureũ colorem exeũte fulgore. Vicinum genus huic est pallidius,& a q̃busdam proprii generis existimat,uocatq; chrysoprasꝰ.Quarto loco,numerant hyacinthizontes.Quinto quos heroides uocãt.Post eos aũt cerini.Ac deinde oleageni,hoc est colore olei.Postremi crystallis fere similes.Hi capillamenta habent sordesq; alioquin euanidi.quæ sunt oium uitia.Indi mire gaudent longitudine eorũ solosq; gẽmarũ esse prædicãt,q carere auro malint,& ob id pforatos elephãtorũ setis religant.& alios conuenit nõ oportere pforari,quorum fit absoluta bonitas umbilicis statim ex auro capita cõprehendẽtibꝰ.Ideoq; cylindros ex iis facere malũt q̃ gẽmas,qm̃ est summa commendatio i longitudine.Quidam & angulosos putãt statim nasci,& pforatos gratiores fieri medulla cãdoris exempla,additoq; auro repercussa aut omnino castigata causa perspicuitatis ad crassitudinẽ. Vitia ṗter iam dicta eadẽ,fere quæ in smaragdis & pterygia.In nostro orbe aliq̃n circa pontum iueniri putantur.Indi & alias quidem gemmas ✶crystallo inuento adulterare repererunt,sed præcipue beryllos.

✶ Crystallum tingẽdo adulterare ue. l.

✝ Argumento.

De opali generibus,& uitiis,& experimentis,& uariis gemmis. CaP.vi.

MInimum,iideq; plurimũ ab iis differunt opali smaragdis tm̃ cedentes.India solũ & horũ est mater. Atq; ideo eis preciosissimam gloriam compositores gemmarum & maxime inenarrabilem difficultatẽ dederũt.Est eñ in iis carbunculi tenuior ignis.Est amethysti fulgens purpura.Est smaragdi uirens mare,& cuncta pariter incredibili mixtura lucẽtia.Alii sũmo fulgoris ✝augumento colores pigmentorũ æquauere.Alii sulphuris ardentẽ flammã,aut ẽt ignis oleo accensi.Magnitudo nucẽ auellanã æquat,insigni apud nos historia.Siquidem extat hodieq; huius generis gemma,ꝓpter quã ab Antonio ꝓscriptus Nonius senator est filius Strumæ Nonii eius,quem Catullus poeta in sella Curuli uisum indigne tulit.Auusq; Seruilii Noniani quẽ cõsulem uidimus.Illeq; ꝓscriptus fugiens hunc e fortunis suis oibus annulũ abstulit secum.Quẽ certum est sestertiis.xx.milibus æstimatũ.Sed mira Antonii feritas atq; luxuria propter gemmã proscribentis.Nec minor Nonii contumatia proscriptionẽ suam amantis cum etiã feræ abrosas ptes corporis relinquant bestiæ ꝓpter q̃s se periclitari sciãt.[Vitia opali,si color in flore herbæ quę uocat heliotropium exeat aut crystallũm,aut grandinẽ.Si sal iteruenĩat aut scabricia aut cũcta oculis occursantia,nullosq; magis India similitudĩe discreta uitro adulterat.Experimentũ i sole tm̃. Falsis eñ cõtra radios libratis digito a polĩce,unus atq; idem translucet colos in se cõsumptꝰ. Veri fulgor subinde uariat,& plus huc illucq; spargit,& fulgor lucis in digitos fundit.Hanc gẽmam propter eximiam gratiã plęriq; appellauere pęderota.Sunt & q priuatũ eius genus faciunt,sangenõq; ab Indis uocari dicũt. Tradunt nasci & in ęgypto & in Arabia,& uilissimi in põto.Itẽ I Gallacia ac Thaso & Cypro q̃ppe Opali gratiã haber.Sed molliꝰ nitet,raro nõ scaber. Sũma coloris

ex aere & purpura cōstat. Viriditas smaragdi de ē. Cōstatq; mellior ille color, cuiꝰ fulgor uini colore fuscat̄, q̄ q diluit̄ aqua. Hactenus de pricipatu cōuenit mulieꝝ maxie senatuscoo. Minꝰ certa sunt de qbus & uiri iudicant. Siogulo ꝝ em̄ libido singulis pręcia facit, & præcipue regū. Claudiꝰ Cæsar smaragdos induebat & sardonychas. Primꝰ aūt romanoꝝ sardonychæ usus est prior Africanus, ut tradit Demostratus. Et inde romaois haoc gemmam fuisse celebèrrimam Quamobrem proximum ei dabimus locū, Sardonyches olim ut ex nomie ipso apparet intelligebant̄ cādore in Sarda, hoc est uelut carnibus ungue hominis imposito & utroq; traoslucido. Talesq; essc Indicas tradūt Ismeoias, Demostratus, Zenothemis, Sotacus, Hi qdem duo reliquas omnes ✣ quæ traluceant cæcas appellantes, quæ nunc nomen abstulere. Nullo sardarum uestigio Arabicæ suot, coeperuntq; pluribus hæ gēmæ coloribus intelligi, radice nigra, aut cæruleū imitāte, & ✢ unguē, creditnm em̄ cādido pingi. Nec sine quadam spe purpuræ candore in miniū transeūte. Has Indis nō habitas i hooore Zeoothemis scribit tātæ ali as magnitudinis, ut īde capulos factitarēt. Etenim coostat ibi torrētibus detegi. Et placuisse in nostro orbe initio, qm̄ sole ppe gēmarum scalptæ cęrā nō auferrēt. Persuasimus deiń & Indis ut ipsi quoq; iis gauderēt. Vtit̄q; pforatis utiq; uulgꝰ tantum in collo. Et hoc est nunc Iodicarum argumentum. Arabicæ excellunt cādore circuli plucido atq; non gracili, neq; in recessu gēmæ aut in deiectu renitente, sed in ipsis umbonibus nitēte. Pręterea substrato nigerrimi coloris. Et hoc in indicis cæreum, aut corneum inuenit̄, ēt circuli albi. quędam io iis cœlestis arquus anhelatio est. Superficies uero locustarum maris crustis rubentior. Iā melle aut fœculentæ (hoc em̄ nomē est uitio) improbant̄, & si zona alba fundat se nō colligat. Simili mō si ex alio colore i se admittat aliquid enormiter. Nihil em̄ in sua sede alieno interpellari placet. Sūt & armeniacæ ut cæteræ improbādæ, sed pallida zona. Exponēda est & onychis ipsiꝰ natura ppter oois societatē hoc in gēmam transilit, & a lapide ex Carmania. Sudines dicit i gemma esse cādorem unguis humani similitudine. Itē chrysolithi colorē & sardæ & iaspidis Zeoothemis indicā onychē plures habere uarietates, igneā, nigrā, coroeā, cingentibus candidis uenis oculi modo interueniētibus, q̄rundam oculis obliquis uenis. Sotacꝰ & arabicā onychem tradit. Sȝ eā a cæteris distare q indica igniculus habeat albis cingentibꝰ zonis siogulis pluribusue, aliter q̄ in sardonychæ indica. Illic.n. momeotū esse, hic circulū. Arabicas onychas nigras iueniri cādidis zoois. Satyrus carnosas esse īdicas, pte carbūculi, pte chrysolithi & amethysti. Totū id genꝰ abdicat. Verā aūt onychē plurimas uariasq; cū lacteis zonis hr̄e uenas oīum in trāsitu colore ienarrabili; & io unum redeunte concentū suauitate grata. Nec sardæ natura differēda ē diuiduæ ex eodē nomine. Quapropter omnium obiter gemmarum ardentium natura indicanda.

✣ Quæ non.

✢ Vngue miniū u.l.

De generibus carbunculorum, & uitiis, & experimentis, & gemmis ardentibus. Cap. vii.

PRincipatum habeot carbunculi, a similitudine igniū appellati cū ipi nō sentiant ignes, ob id a qbusdam ✶ apyrustæ uocati. Horum gn̄a, indici & garamantici, quos & carchedonios uocauere, ppter opulentiam Carthaginis magnæ. Adiiciunt æthiopicos & alabandicos io ortosiaca caute nascentes. Sed q pficiaot̄ alabandes. Prætereа in omoi genere masculi appellātur acriores, at fœminę languidiꝰ refulgētes. In masculis quoq; obseruāt liqdioris alios flāmę, nigrioris alios, & quosdā lucidiꝰ, ac magis cæteris i sole flagrātes, Optimos uero amethystizontas, hoc est quorū extremꝰ igniculus i amethysti uiolam exeat. Proximos illis quos uocant syrtitas pinnato fulgore radiaotes. Inueniri autem ubicunq;, maxie solis, repercussu. Satyrus indicos non eē claros dicit, ac plærunq; sordidos, ac semp fulgoris retoridi. Aethiopicos pingues, lucēq; nō emittentes, sed cōuoluto igne flagrare. Callistratus fulgorē carbūculi debere candidū eē posuit extremo uisu nubilantē, & si ita attolat̄ exardescentem, ob id a plærisq; hūc carbunculū candidū uocari. Qui languidiꝰ & liuidiꝰ ex indicis lucēt ✣ lithizōtas appellari. Carchedonios multo minores eē. Iodicos etiā minus sextarii unius mēsura cauari Archelaus carchedonios nigrioris aspectꝰ eē, sed igne, uł sole. & iclinatiōe acrius q̄ cęteros excitari. Eosdē umbrāte tecto purpureos uideri. Sub cœlo flammeos. Cōtra radios solis & sciotillare. Cæras signātibus iis liquescere quāuis i opaco. Multi iodicos carchedonis cādidiores esse, & e diuerso iclinatiōe hebetari scripsere. Etiamnū i carchedoniis maribus stellas iotꝰ ardere. Fœminas uniuersū folgorē fūdere extra se. Alabādicos cęteris nigriores esse scabrosq;. Nascunt̄ & in Thracia coloris eiusdem igoē minime sentiētes. Theophrastꝰ auctor est & in orchomeno Arcadię inueniri & in Chio. Illos nigriores, e qbus & specula fieri. Eē & trœzenios uarios iteruenietibꝰ maclis albis. Itē ✢ corynthios ex pallidiore cādidos Massylia

✶ Apirotí uel acausti.

✣ Liuicontas.

✢ Corinthios Theo.

quoq; importari. Bochus & Vlyxippone scripsit magno labore ob argillā sole adustis saltib⁹. Nec est aliud difficilius,ꝙ discernere hæc gña,tanta est in iis ocasio artis,subditis p trāslucere cogant. Aiunt ad æthiopibus hebetiores i aceto maceratos quattuordecim diebus nitescere,totidē mēsi bus durante fulgore. Adulterant uitro simillimæ. Sed cote dephendunt,sicut aliæ gēmæ factitię. Mollior eñ materia & fragilis & centrosa scobe depræhendunt & pondere,qđ minus est uitreis, aliquando & pustulis argenti mō relucentibus. Est & anthracitis appellata,i Thesprotia fossilis, carbonib⁹ similis. Falsum arbitror qđ & in Lyguria nasci tradiderūt,nisi forte tūc nascebant. Eē in iis & pcīcti candida uena tradunt,horūq; igneus color ut superiorū est. Peculiare qdem q ia ctati in ignem uelut intermortui extinguunt. Cōtra aquis pfusi exardescūt. Cognata est huic san dastros,quā aliq garamantiten uocant,nascit i India loco eiusdē nōis. Gignit & in Arabia ad me ridiem uersa. Cōmendatio summa q uelut in transłucido stellantes intus fulgent aureæ guttæ.sp in corpore, nunꝗ in cute. Accidit religio narrata a syderum cognatione ab inspectoribus,quo niam fere stellaꝝ hyadum & numero dispositiōe stellant. Ob hoc Chaldæis in cærimoniis habi tæ & hic mares austeritas distinguit quodā uigore apposita tingens. Indicę qđē etiā hebetare uis⁹ dicunt. Blandior fœminis flamma,alliciens,magis ꝗ accēdens. Sūt qui præferāt arabicas indicis. Tumidæq; chrysolito illas similes dicūt. Ismenias uero negat polliri sandastros ppter teneritatē, & ob id in magno errore sunt, qui sandareson uocāt. Inter oñes cōstat,quātum numero stellaꝝ accedat,tantū & pretio accedere. Affert errorem aliquando similitudo nominis. Sandaser,qđ Ni canor sandaserion uocauit,alii sandaseron. Quidam uero hanc sandastron,illam sandareson,i In dia nascentem illam quoq; & loci nomen custodientem. Mali colore aut olei uiridis,oñib⁹ ipro batam. Ex eodem gñe ardentium lychnites appellata a lucernarum accensarum pręcipua gratia. Nascit circa Orthosiam totaq; caria ac uicinis locis. Sed pbatissima in Indis. Quam qdā remissio rem carbunculum esse dixerunt. Secunda bonitate filis est ionis appellata a prælatis floribus. Et alias inuenio differentias. Vnam quæ purpura radiet. Alterā ꝗ cocco,a sole excalfactas,aut digi torum attritu,paleas & cartharum fila ad se rapere. Hoc idē & Carchedonius facere dicit,ꝗꝗ mul to uilior prædictis. Nascit apud Nasamonas in mōtibus,ut incolę purāt, imbre diuino. Inuenitur ad repercussum lunæ,maxie plenæ. Carthaginem quondam deportabat. Archelaus & in ægypto circa Thebas nasci tradidit,fragiles,uenenosos,moriēti carboni similes. Potoria uasa & ex hoc la pide & ex lychnite factitata inuenio. Oia aūt hæc gña scalpturæ contumaciter resistunt,partēq; cæræ in signo tenent. E diuerso ad hæc Sarda utilissima quæ nomē cū sardonyche cōmunicauit. Ipsa gemma uulgaris,& primum Sardibus repta. Sed laudatissima circa Babyloniā cū lapidicinæ quædā aperirent,hæréns in saxi corde. Hocq; mō metallum apud Persas defecisse tradit. Sed inue niunt cōpluribus aliis locis,sicut in ✱ephyra & asso in India triū generū rubrū, & qđ demiū uo cāt a pinguedine,tertiū qđ argēteis bracteis sublinit. Indicæ plucēt,crassiores sunt arabicę. Inue niunt & circa leucada epiri,& circa ægyptū quę bractea aurea sublinunt. Er i his aūt mares exci tatius fulgent. Fœminæ pinguiores sunt,& crassius nitent. Nec fuit alia gēma apud antiquos usu frequentior. Hac certe apud Menandrum & Philemonem fabulæ superbiūt. Nec ullæ trāslucen ti tardi⁹ suffuso hūore hebetāt,oleoq; magis ꝗ alio liquoř. Dānāt ex iis melleę & ualidi⁹ testaceę.

✱In epi riasso ul' inepiro & asso, in ida.

De generibus topatii,& callaite,& de gēmis uiridibus non transłucentibus. Ca.viii.

Egregia etiamnum topatio gloria est,suo uirenti gñe,& cum reperta est prælata omnibus. Id accidit in Arabię insula,quę chitis uocat. In qua troglodytę prædones,cum diutius fa me & tēpestate pressi herbas radicesq; effoderent,eruerunt topariōn. Hęc Archelai senten tia est. Iuba topatiō isulā i rubro mari c'cōtinēte stadiis.ccc. abesse tradit,nebulosam, & ideo quę sitam sępe a nauigantibus ex ea causa nomē accepisse. Topazin eñ troglodytarū lingua significa tionem habere quærēdi. Ex hac primū importata Berenicæ reginæ, ꝗ fuit mater sequentis Ptole mæi a Philemone pfecto regis ac mire placuisse,& inde factam statuam. Arsinoe Ptolemæi Phila delphi uxori qttuor cubitoꝝ sacratā in delubro quod aureū cognoiabat. Recentissimi auctores & circa Thebaidis alabastre oppidū nasci dicūt. Et duo ei⁹ gña faciūt,prasoidē,atq; chrysopterō similē chrysoptasio,eius eñ tota similitudo ad succū porri dirigit. Est aūt amplissima gēmarum. Eadē sola nobiliū limā sentit. Cæteræ saxo & cote poliunt. Hæc & usu atterit. Comitat eā simili tudine pprior,ꝗ auctoritate callais uiride pallens. Nascit post auersa Indiæ apud icolas Caucasi mōtis phicaros ac asdathas amplitudie cōspicua,sed fistulosā ac sordium plena. Sincerior multo

pſtátiorqȝ in ✣Germania. Vtrobiqȝ aũt i rupibus ſuiis & gelidis oculi figura extuberás, leuiterqȝ adhærés: nec ut annata petris, ſed ut apposita. Quapropter ſcádere ad eá pigritia pedũ eqſtres populos tedet, ſimul & piculum terret. Ergo euntes e lõginquo iceſſunt, & cũ toto muſco excutiũt. Hoc uectigal hocqȝ geſtamen diutius in ceruice gratiſſimum norunt. Is cenſus, hæc gloria a pueritia in deiectorum numerũ pdicantium. In quo uaria fortuna. Quidá ictu prio cœpe pclaras. Multi in ſecũdo nullas. Et qdé callaides tali ſectura formant, alias fragiles. Optimus color ſmaragdi ut tñ apparet ex alieno eſt ꝙ placeant. Incluſæ decorant auro. Aurũqȝ nullæ magis decent. Quæ ſunt earũ pulchriores, oleo, unguento, & mero colorem deperdunt. Vtiliores cõſtantius repſentát neqȝ eſt mutabilior alia aut médacior uitri. Sũt q in Arabia inueniri eas dicunt in nidis auiũ q̃s meláchoryphos uocát. Viridantiũ & alia plura ſunt gña. Viliori eſt turbę praſi⁹. Cuius alterum gen⁹ ſanguineis pũctis abhorret. Tertium uirgulis tribus diſtinctum eſt candidum. Præfert his chryſopraſius porri ſuccũ & ipſa referéte, ſed & paulũ declinans a topatio in aurum. Huic & amplitudo ea eſt, ut cymbia etiá ex ea fiant. Cylindri quidem celerrime. India has generat, & Nilion fulgoris ſi ante habeas breuis, & cum intueare fallacis. Sudines uero dicit & in Syuero atticæ flumine naſci. Eſt aũt color fumidæ topatii, aut aliqñ melleæ. Iuba in æthiopia gigni tradit, & i littoribus amnis qué Nilũ uocauimus, & inde nomé trahere. Nõ tráſlucet molochites ſpiſſius uirés a colore maluæ accepto, reddédis laudata ſignis, & infantiũ cuſtodia quadam innato contra pericula ipſorum medicamine. Viret, & ſæpe tráſlucet iaſpis, etiá ſi uictus a multis antiqtatis tñ gloriam retinens. Plurimæ ferunt eam gente Smaragdo ſimilem Indicæ. Cyprii dicunt glaucum pinguemqȝ. Perſæ æri ſimilem, ob id uocat ærizuſa talis. Et iaſpis eſt cærulea circa thermodoõté amnem. In Phrygia purpurea. In Cappadocia ex purpurea cærulea, atqȝ nõ refulgés. Thracia Indicæ ſilem mittit. Chalcidia turbidam. Sed minus refert nationes q̃ bonitates diſtinguere. Optia ergo quę purpuræ qcq̃ hét ſcđa q roſę, tertia q ſmaragdi. Singulis aũt græci noía ex arguméto dedere. Quarta apud eos uocat boria cœlo autũnali matutino ſimilis, & hæc erit illa quæ uocat ærizuſa. Similis eſt & ſardæ imitata & uiolas. Nõ minus multæ ſpecies reliquæ, ſed oés in uitio, cęruleæ aut cryſtallo ſimiles, aut ✶myxis. Ité terebynthizuſa in pprio uti arbitror, cognoie, uelut e multis eiuſdé gñis cõpoſita gemmis. Quáobré pſtáriores ſũda claudunt, ideſt patentes nec præterq̃ margines auro amplectente. Vitium eſt & breuis in iis nitor & longe ſplendens, & ſal, & oía q in cæteris. Et uitro adulterant, qđ manifeſtũ fit, cũ extra fulgoré ſpargunt, atqȝ non i ſe cõtinent, nec in diuerſa q ſphragidas uocant. Publico gemmarũ dominio in iis tm̃ dato, qm̃ optime ſignent.

✣Carmania.
✶Phleg. mati. Dioſco.

De Iaſpidum generibus. Ca.ix.

TOtus uero oriens pro amuletis tradit geſtare eam, q ex iis ſmaragdo ſimilis eſt, e petra per tráſuerſum linea alba pcingit, & grammatias uocat. Quæ pluribus polygrammos. Libet obiter uanitaté magicá hic quoqȝ coarguere, qm̃ hanc cõcionáribus utilé eé pdiderũt. Eſt & onychipũcta, q iaſponyx uocat, & nubé cõplexa, & niues imitata. q ſtellata rutilis punct⁹ eſt, & ſali megarico ſilis, & ueluti fumo iſecta, q capnias uocat. Magnitudiné iaſpidis. xi. unciarũ uidim⁹ formatamqȝ ide effigié Nerõis thorachatá. Reddet & p ſe cyaneo gratia accõmodato paulo ante iaſpidis noie colore cæruleo. ✶Optia ſcythica, dein cypria, poſtremũ ægyptia. Adulterat maxie tinctura, idqȝ in gloria regis ęgyptii adſcribit, q primus eam tinxit. Diuidit aũt hæc i mares fœminaſqȝ. Ineſt aliqñ & aureus puluis non qualis in ſapphirinis. Sapphirus eni & aureis punctis collucet. Cæruleæ & ſapphiri raroqȝ cum purpura. Optimę apud Medos, nuſq̃ tñ plucidæ. Præterea in utiles ſcalpturæ iteruenié tib⁹ cryſtallinis cétris. Quæ uero ſunt ex iis cyanei coloris, mares exiſtimant. Alius ex hoc ordo purpureis dabit, & ab illis diſcédétib⁹. Pricipatũ amethyſti idicæ tenét. Sed in Arabia ex ea quoqȝ parte q finitima Syriæ petræa uocat, & i Armenia minore, & i ægypto & in Galatia repiunt. Sordidiſſimæ aũt atqȝ utiliſſimę in Tharſo & Cypro. Cauſam noís afferunt, ꝙ uſqȝ ad uini caloré accedens, prius q̃ eũ diguſtet. in uiolá definit. Fulgorqȝ qdam in illa purpurę non ex toto igneus, ſed i uini coloré deficiens. Perlucét aũt oés uiolaceo colore, ſcalpturis faciles. Indicæ abſolutum purpuræ colorem hñt. Ad hancqȝ tingétium officinæ dirigunt uota. Fũdit aũt eum aſpectu leniter blandum, neqȝ in oculos ut carbunculi uibrat. alterum earum gen⁹ deſcédit ad hyacinthos. Hunc coloré Indi ſacron uocant, talem gemmam ſacodion. Dilutior uero ex eodé ſapinos uocat. Eadem & patanites in contermino gentis Arabiæ. Quartũ genus coloré uini hét. Quintum ad uiciniam cryſtalli deſcendit albicante purpuræ deiectu. Hoc & minime pbatur, qñ

✶Theop Hęc ipſa de cyão luto nõ gemma

ꝑcellés debet esse in suspectu uelut ex carbunculo refulgés qdam in purpura leuiter roseus nitor Tales aliq malűt pędrrotas uocari. Alii anterotas. Multi Veneris gémá, qd maxime uideť decere & specie & colore extremo gemmæ. Magoꝫ uanitas resistere ebrietati eas ꝓmittit, & ide appellatas. Et ꝑterea si lunę nomé ac solis scribať í iis, atq; ita suspédáť collo e capillis cynocephali uľ plumis hirűdinis, resistere ueneficiis. Iá uero quoquo mő adesse reges adituris. Grádiné auertere quoq; ac filia ꝓspere & locustas, ꝑcatióe addita, quá drmőstrát. Ná e smaragdis quoq; similia promisere, si aquilæ scalperenť, aut scarabei. Quæ qdé scripsisse eos non sine cőtemptu & irrisu gńis humani arbitror. Multű ab ea distat hyacinthos, tń e uicino descédens. Differétia hæc ꝙ ille emicaus iu amethysto fulgor uiolaceꝰ diluťꝰ est í hyacintho. Primo quoq; aspectu gratꝰ euanescit anteq̃ satiet, adeoq; nő implet oculos, ut pene nő attingat, marcescens celeriꝰ nois sui flore. Hyacinthos æthiopia mittit & chrysolitos, aureo colore tráslucétes. Præferunť iis Indicæ. Et si uarie nő sint Bactrianæ. Deterrimæ aűt arabicę, qm̃ turbidę sűt & uarię, & fulgoris íterpellati nubilo maculæ, ét q̃ lympidis cőtigere, ueluti scobe sua refertæ. Optimę uero suut quæ in collatione aurű albicare quadá argentí facie cogunt. Funda includunť ꝓspicuæ. Cæteris subiicíť aurichalcű. Tá etsi iá expertes gêmaꝫ usu appellanť aliq & chryselectri in coloré electri declinantes, matutinus aspectus iucundior. Pőticas deꝑhendit leuitas. Quædam iu iis duræ sunt ruffæq;, quędam molles & sordidæ. Boccus auctor est, & iu Hispania reptas, quo í loco crystallű dicit ad librametű aquæ puteis defossis inde erutá. Et chrysoliton. xii. pondo a se uisam. Fiűt & leucochrysi, íteruenięte cádida uena. Sűt in hoc genere capnię. Sűt & uitreis siles, ueluti croco refulgétes. Vitreæ uero í uisu discerni non possint. Tactus aűt deꝑhédit tepidior in uitreis. In eodé gńe sunt melichrysi, ueluti ꝑ aurű syncero melle tráslucétes quas India mittit, q̃q̃ ad iniuriá fragiles. Eadé & xystion parit plebeiá ibi gemmá. Candidarum dux est pæderos, q̃q̃ potest quæri, an in colore numerari debeat totieus iactari ꝑ alienas pulchritudines nois, adeo decoris ꝑrogatiua í uocabulo facta est. Est & suű geuꝰ expectatione tanta dignum. Cocunt em̃ iu trauslucidam crystallum uiridis suo modo aer simulq; purpura, & qdam uini aureus nitor, sempextremꝰ in uisu, sed purpura corouatus madere singulis uideť his & pariter oibꝰ. Nec gêmaꝫ ulla est liqdior, capiti iucűda suauis & oclis. Laudatissima est í Indis, apud quos argenő uocať. Proxia apd ęgyptios, ubi senites. Tertia í Arabia, ueꝫ scabra, Molliꝰ radiat pőtica & asiatica. Ipsæ uero molliores sunt callatica & tragica, & cypria. Vitia eaꝫ lágor, aut alienis turbari coloribꝰ, & q̃ cæteraꝫ. Proxia cádicátiű é Asteria prícipatű hńs, ꝓprietate naturæ, ꝙ iuclusam lucé pupillæ mő quádá cőtinet, ac tráffundit cű íclinatióe uelut intus ambulátę ex alio atq; alio reddés, eadéq; cőtraria soli regerés cádicátis radios, uń & nomé accepit difficilis ad cæládű. Indicę ꝑferť in Carmania nata. Silr cádida est q̃ uocať astrios crystallo ꝓpinquás in India uascés, & in pallenes littoribꝰ, intus a cétro cui stella lucet fulgore lunę plenę. Quidá causa nois reddűt, ꝙ astris oppositam fulgoré rapiat, ac regerat, Optima iu Carmania gigni, nulláq; miuꝰ obnoxiá uitio. Cerauniá eni uocari q̃ sit deterior. Pessimá lucernaꝫ lumini similem. Celebrant & astroiten, mirasq; laudes eius in magicis Zoroastrem cecinisse. Quidam diligétius de ea ꝓdűt. Astrobolő Sudines dicit oculis piscium similem esse, & radiare candido ut solem. Est inter cádidas & q̃ ceraunia uocať, fulgoré syderum rapiens. Ipsa crystallina splédoris cærulei in Carmania uascés, Albam esse Zenothemis fateť, sed habere intus stellam concursanté. Fieri & hebetes ceraunias, quas nitro & aceto ꝑ aliquot dies maceratas concipe stellá cá, quæ post totidé méses relanguescat. Sotacus & alia duo gńa fecit cerauniæ, nigras, rubentesq;. Ac similes eas esse securibꝰ, Per illas q̃ nigræ sűt & rotűdæ urbes expugnari & classes, easq; betulos uocari. Quæ uero longe sunt ceranneas. Faciűt & aliá rará admodű, & Parthorum magis q̃sitam, quoniam non aliubi inueniať, q̃ in loco fulmíe icto. Proximű cerauniæ nomen apud eos hét, quæ appellať iris. Effoditur in quadá iusula rubri maris, q̃ distat a Beronice urbe. lx. milia passuű, cætera sui parte crystallus. Itaq; qdam radicé crystalli esse dixerunt. Vocať ex argumento iris. Nam sub tecto percussa sole, species & colores arquus cœlestis in ꝓximos parietes eiaculať, subinde mutás magnaq; uarietate ammirationé sui augés. Sexanguli esse ut crystallum cőstat. Sed esse aliquas scabris lateribꝰ & angulis inæqualibꝰ dicűt, In sole apto ꝓiectas, radios in se recandétes discurrere. Aliquas uero ante se ꝓiecto nitore, adiacétia illustrare. Colores uero nő nisi ex opaco reddűt, nec ut ipsæ habeát, sed ut repcussu parieté illidát, optimaq; q̃ maximos arquus facit simillimosq; cœlestibus.

*Cętera Est & alia iris ceræ similis, & * pręduraQuam Horus crematam tusamque ad ichneumonum

morsus

morsus remedio esse. Nasci aũt in Persidetradit. Similis est aspectu, sed non eiusdem effectus quę uocat zeros alba nigraq; macula iu transuersum distinguẽte crystallum. Expositis per genera eo lorum principalium gemmis, reliquas litterarum ordinem explicabimus.

De quibusdam gemmis per alphabeti ordinem. Cap. x.

ACHates in magna fuit auctoritate, nũc in nulla. Repta primũ in Sicilia iuxta flumen eiusdẽ nois, postea plurimis locis, excedẽs amplitudine numerosa, uarietatibus diuersis mutantib⁹ cognoia ei⁹. Vocat̃ eñ phaspachates, cerachates, sardachates. hæmachates, leucachates, dendrachates, uelut arbuscula insignis. Antachates cum uritur myrrham redolens. Corolo achates guttis aureis sapphiri modo distincta, qualis copiosissima in Creta sacra appellata. Putãt eam contra araneorũ & scorpionũ ictus pdesse. Quod in siculis utiq; crediderim, qm̃ primũ eius puinciæ afflatu scorpionum pestis extinguit̃. Et in India inuentæ contra eadẽ pollẽr, & aliis magnis miraculis, reddunt enĩ species fluminũ, nemorum & iumentorum, * etiá ederę & staticula, & equoꝝ ornaméta. Medici coticulas inde faciũt. Spectasse ẽt pdest oculis. Sitimq; sedant in os additæ. Phrygiæ uiridia nõ hñt. Thebis ægyptiis reptæ earẽt rubentib⁹ uenis, & albis. Et hæ quoq; cõtra serpẽtes ualidæ. Eadẽq; auctoritas & cypriis est. Sũt etiá q maxime probent uitream perspicuitaté in his, Reperiunt̃ & in Thracia circa Oetam. Et in Parnaso, & Lesbo ac Messenæ, siles limitum florib⁹ & Rhodo. Aliæ apud magos differentiæ. Leoninæ pelli siles potentiá hẽt contra scorpiones dicunt̃. In Persis uero suffitu earum tempestates auerti, & pterea flumía sisti. Argumẽtũ eẽ si inferuẽtes cortinas additæ refrigerẽt. Sed ut psint leoninis iubis alligádas. Ná hyenę pelli similẽ abominaut̃, discordialem domibus. Eam uero q̃ unius coloris sit inuictam athlẽtis eẽ. Argumentum eius q in olla plena olei cocta cũ pigmentis, & intra duas horas subferuefacta, unum colorem ex oibus facit miuii. Acopis uitro similis est, pumicosa aureis guttis stellata. Cũ hac oleũ subferuefactũ punctis lassitudiné (si credimus) soluit. Alabastrites nascit̃ in alabastro ægypti, & in Syriæ Damasco candore intercincto uariis colorib⁹. Quæ cremata cum fossili sale, ac trita grauitates oris & dentium extenuare dicit̃. Alectorias uocant in uentriculis galliuaceoꝝ iuẽtas crystallina specie, magnitudine fabæ. Quibus Milonem Crotoniensem usum in certaminib⁹ inuictũ fuisse, uideri uolũt. Androdamas argenti nitoré hẽt ut adamas: quadrata: & semp tessellis silis maguis, putátq; nomé impositũ ab eo, q imper⁹ hoim, & iracũdias domet. Eadẽ sit an alia argyrodamas, auctores nõ explicát. Aurhipathes nigra nõ tráslucet. Expimẽtũ ei⁹ si coquat̃ i lactę, facit enĩ hoc myrrhę sile immissa. Eamq; cõtra effascinationes auxiliari magi uolũt. Arabica ebori sillima ẽ & hoc uideret̃, nisi abnueret duritia. Quáq; putát cõtra dolores neruorũ pdesse hñtib⁹. Aromatitis & ipa i Arabia tradit̃ gigni. Sed & i ęgypto circa Pisas ubiq; lapidosa, & myrrhæ coloris & odoris ob hoc reginis frequẽtata. Asbestos i arcadię mõtib⁹ nascit̃: coloris ferrei. Aspilatẽ Democrit⁹ i arabia gigni ait ignei coloris. Eá optere cameli fimo splenicis alligari: inuẽiriq; i nido arabicaꝝ alitũ. Et aliá eodẽ uoie ibi i leucopetra nasci, argẽti coloris, cõtra liphatũ habẽdá. Atizoẽ i India & Persidis acidię mõte nasci tradit argẽteo nitore fulgẽtẽ, magnitudie triũ digitoꝝ, ad lenticulę figurá odoris iucũdi, necessariá magis regẽ cõstituẽtib⁹. Augites multis ñ alia uidet̃ eẽ q̃ q̃ calais. Amphitãe alio noie appellat̃ chrysocolla i Indiæ pte, ubi formicæ eruũt aurũ, i q̃ iueit̃ auro silis quadrata figura, affirmat̃q; natura eius q̃ magnetis, nisi q † augere quoq; auꝝ tradit̃. Aphrodisiace ex cãdida rufa est. Apistos septenis diebus caloré tenet excalfacta igni nigra ac põderosa distinguẽtibus eam uenis rubẽtib⁹. Putát pdesse cõtra frigora. Agyptillá Iacchus itelligit p album sarda, nigraq; uena tráseunte. Vulgus aũt i nigra radice cęruleá facit. Baláitę genera duo hñt, subuirides, & corinthii ęris silitudine. Illa a copto, hęc ex Trogodytica . egiõe ueniunt, medias secante flámea uẽas. Batrachitas mittit & Coptos. Vná ranę similẽ colore, alterá ebori, tertiá rubẽtis e nigro. Baptes mollis. alioqn odore excellit. Beli oculos albicás pupillaꝫ pingit nigrá e medio aureo fulgore lucentem. Hæc pp suá specié sacratissimo Assyriorũ deo dicat̃. Aliam autem quam belum uocant in arbelis nasci. Democrit⁹ tradit nucis iuglãdis magnitudie uitrea specie. Baropten⁹ siue botrypes nigra, sanguineis & albis nodis alligata dicit̃, uelut portẽtosa. Botrytes alia nigra ẽ, alia pãpinea ieipiẽti uuę silis Bostrychitẽ Zoroastres uocat, crinib⁹ mulierũ similiorẽ. Bucardia bubulo cordi similis; Babylone tñ nascit̃ Brõtia capitib⁹ testudinũ silis, & cũ tõitruis cadit (ut putát) & fulmine tacta restiguit, si credim⁹. Bolę nimbo ineniũt̃ glebę similitudie. ✣ Cheramydes eadẽ esset quam ostracitem uocant, nisi q hanc cęrulęę interdum bullę cingunt. Calais sapphirum imi

*Eriã ef seda & staticula.

†Agete

✣ Calamites uet. le.

tatur,cádidior & littoroſo mari ſimilis.Capnites quibuſdam uidet ſuũ gen⁹ habere plurimis ſpiris fumida,ut ſolo loco dixim⁹.Cappadocia & ĩ Phrygia naſcit ebori ſilis.✝Calamites a calamo,

✝Calaites ĩ turbido calaino ſeruntq; plẽs calaitas ſimul.

ſerũtq; plures ſimul cõiunctos inueniri.Catochites corſicæ lapis eſt cæteris maior mirabilis,ſi uera tradunt,ĩpoſitá manũ ueluti gũmi retinés.Catopyrites e Cappadocia ꝓuenit.Cepites,ſiue cepocapites cádida eſt uenarũ nodis coeũtibus cádore imaginẽ regerés.Ceramites teſtæ colorẽ habet.Cynedianæ inueniunt ĩ crebro piſcis eiuſdẽ nois cádidæ & oblõgæ euẽtuq; mirádæ ſi mõ eſt fides,ꝑſagare eas hĩtũ maris nubilo colore aut trãqllitate.Cærites cæræ ſilis eſt.Circos piris.Corſoides canicei hois.Coralloachares corallo aureis guttis diſtinctæ.Corallis minio, gignitq; ĩ India & Syene.Craterites ĩter chryſolitũ & electrũ colorẽ hẽt ꝑduræ naturę.Crocallis ✤ceras repſẽtat.✱Ciſſites circa copton naſcit cádida,& uidet ĩtus hr̃e partũ,q ſentiat ẽt ſtrepitu.Chalcophonos nigra eſt,ſed illiſa æris tinitũ reddit tragœdis ut ſuadẽt geſtáda.Chelidoniæ duoꝝ ſũt generũ,Hirũdinũ colore,& alia parte purpureæ,nigris ĩterpellátib⁹ maculis.Chelonia oculus eſt indicæ teſtudinis,uel pórtẽtoſiſſima magorũ mẽdaciis,melle eñ colluto ore impoſitá linguæ futurorũ diuinationem ꝑſtare ꝓmittunt quinta decima luna & ſilẽte tota die,decreſcẽte uero añ ſolis ortũ.Cæteris dieb⁹ a prima in ſextá horá.Sunt & chelonitides teſtudinũ ſimiles, ex quibus ad tempeſtates ſedandas multa uaticinant.Eá uero q̃ ſit aureis guttis cũ ſcarabeo deiectam in aquá feruẽtẽ tẽpeſtates tueri.Chlorites herbacei coloris eſt,quá dicũt magi eam inueniri in ſcyllę auis uentre congenitá ei,ferroq; includi iubẽt ad q̃dá ꝓdigioſa moris ſui.Coaſpites a flumie dicta eſt uiridis fulgoris aurei.Chryſolampis in æthiopia naſcit pallidi coloris die, & noctu ignei. Chryſophis aurũ uidet eſſe Cepionides æolide nũc ✝ad arneũ pagũ quãdá oppidũ naſcunt multis coloribꝰ trãſlucẽtes,alias uitreæ,alias cryſtallinæ,alias iaſpideæ.Sed & ſordidis tantus eſt nitor, ut imagines reddát ceu ſpecula.Daphniá Zoroaſtres & Orchaſtres morbis comitialib⁹ demõſtrát.

✤Ceraſuʒ uet. codi.

✱Cyſſopetra uł cryptopetra,

✝ad dardanum nunc pagum,

Diadochos beryllo ſilis eſt.Diphris duplex,cádida ac nigra,mas ac fœmina, gẽtile utriuſq; ſexus diſtinguẽte linea.Dyoniſias nigra ac dura mixtis rubẽtib⁹ maclis.Quæ ex aq̃ trita ſaporẽ uini facit,& ebrietati reſiſtere putat.Draconites ſiue dracõtias e cerebro fit draconũ, ſed niſi uiuẽtibus abſciſſo nũq̃ gẽmaſcit,ĩuidia aĩalis mori ſe ſẽtiẽtis.Igr̃ mos ẽ,ut dormiẽtib⁹aĩalib⁹caput ãputẽt. Sotacus q uiſam eá gẽmá ſibi apud regẽ ſcripſit,bigis uehi q̃rẽtes tradit,& uiſo dracone ſpargere ſõnifica medicamẽta,atq; ita ꝑcidere.Eſſe aũt cádore trãſlucido nec poſtea poliri,aut artẽ admittere.Encardia cognolat & cardiſce.Vna ĩ q̃ nigra effigies cordis eminet.Altera eodẽ noĩe uiridi color,cordis ſpeciẽ repſentat.Tertia nigrũ cor oñdit,reliq̃ ſui parte cádida.Enorchis cádida eſt, diuiſaq; fragmẽtis reſtiũ effigiẽ repſentat.Exhebenũ Zoroaſtres ſpecioſam & cádidá tradit,qua aurifices auꝝ poliũt.Eriſtalis cũ ſit cádida,ad inclinatiões rubeſcer uidet.Erotylos eadẽ q̃ mepicoros & hierõnemõ a Democrito laudat ĩ argumẽtis dinarionũ.Eumetris ĩ Bactris naſcit , ſilici ſilis,& capiti ſuppoſita uiſa noctuma oraculi mõ reddit . Eumetten Beli gẽmá ſanctiſſimi deorũ ſibi aſſyrii appellát porracei coloris ſupſtitõib⁹gratá.Eupetalos q̃ttuor colores hñt cęruleũ,igneum,minii,mali.Eureos nucleo oliuæ ſilis eſt,✤ſtrictæ concharũ mõ non adeo cádida . Eurotias

✤Striara,

ſitu uidet operire nigritiam.Euſebes ex eo lapide eſt,ex quo tradit Tyri in Herculis tẽplo facta ſedes,ex qua dii facile ſurgebant.Epimelas ſit,cũ ĩ cádida gemma ſuperne nigricat colos. Galaxiam aliq galactiten uocát,ſimilẽ ꝓxime dictis,ſed intercurrẽtibus ſanguineis aut candidis uenis. Galactites ex uno colore lactis eſt.Eundẽ dicunt leucogageam & leugraphiam appellant , & ſynephiten lactis ſucco ac ſapore notabilẽ.In educatiõe nutricibus lactis fœcũditatẽ ĩfantiũ quoq; alligata collo ſaliuá facere dicit.In ore aũt liqueſcere.Eandẽ memoriam adimere dicunt. Mittit eam & Achelous amnis.Sũt qui ſmaragdum albis uenis circũligatũ galactiten uocẽt . Galaicos argyrodamáti ſimilis eſt,paulo ſordidior Inueniunt aũt binæ uel ternæ. Gaſidanẽ Medi mittunt coloris olorini ueluti floribus ſparſam.Naſcit & in arbellis. Hæc quoq; gẽma concipere dicit,& intra ſe partum fateri cõcuſſa.Concipere autem trimeſtri ſpacio.Gloſſo petra linguæ ſimilis humanæ in terra nõ naſcit,ſed deficiẽte luna cœlo decidere,& lenocináti neceſſaria credit . Quod ne credaſmus ꝓmiſſi quoq; uanitas facit. Venros eñ cõprimi narrát.Gorgonia nihil aliud eſt q̃ corallium,nois cauſa,ꝙ induriciam lapidis mutat,emollit marina fulminibus , & typhoni reſiſtere affirmant.Genianen eadem uanitate inimicoꝝ pœnas efficere promittunt.Heliotropium naſcit in Aethiopia,Africa Cypro porracei coloris,ſanguineis uenis diſtincta.Cauſa nois,qm̃ deiecta in uas aquæ fulgorẽ ſolis accedentẽ ꝑcuſſu ſanguineo mutat,maxĩe æthiopica, eadẽ extra aquá ſpeculi modo

culi modo solē accipit, dep̄henditq̃ defectus subeuntē lunā ostendens. Magorum impudētiæ uel manifestissimum hoc quoq̃ exēplum est, q̄m ammixta herba heliotropio, quibusdam quoq̃ additis p̄cationib⁹ gerentē cōspici negēt. Hephestites quoq̃ speculi naturā habet in reddendis imaginib⁹ quāq̃ rutila experimentum est, si feruentem aquam addita statim refrigeret, aut si in solē addita aridam materiam accendat. Nascit̃ in coryco. Horminodes ex argumento uiriditatis in cādida gēma uel nigra, & aliqñ palida, ambiente circulo aurei coloris appellat̃. Hexeconthalithos in parua magnitudine multicolor, hoc sibi nomen adoptauit. Reperit̃ in troglodytica regione. Hieracites alternat tota miluinis nigricās ueluti plumis. Hāmitis ouis pisciū sīlis ē, & alia uelut nitro cōposita p̄dura alioq. Hāmonis cornu īter sacratissimas æthiopię gēmas aureo colorē arietini cornus effigiē reddens, promittit̃ p̄diuina somnia repręsentare. Hormesion inter gratissimas aspicit̃ ex igneo colore radians auro portante secum in extremitatibus candidā lucem. Hyeniæ ex oc̄lis hyenæ & ob id in uase inueniri dicunt̃, & si credimus, linguæ hoīs subditæ futura p̄dicere. Hęmatites in æthiopia qdē principalis, sed & in Arabia & Africa inuenit̃ sanguīneo colore, non omittēda p̄missis ad coarguēdas barbarorū insidias. Zachalias Babylonius in his libris quos scripsit ad regē Mithridatē humana gēmis attribuit fata, has nō cōtentus oculoꝝ & iocinerū medicina decorasse. A rege ēt aliqd petituris dedit, & litib⁹ iudiciisq̃ iterposuit in p̄lus etiā eas salutares p̄nūciauit. Est & alia eiusdē gñis, q̄ uocat̃ henui ab Indis, xāthos appellata græcis e fuluo candicans. Idæi dactyli in creta ferreo colore pollicem humanum exprimūt. Icterias mali cute lurido sīlis. ideo existimat̃ salubris cōtra regios morbos. Est & alia eodē noīe liqdior. Tertia folio uiridi sīlis. latior prioribus, pene sine pondere, uenis luridis. Quartum genus in eodē colore nigris uenis descendētibus. Iouis gēma cādida est, non ponderosa, tenera. Indica gentiū suaꝝ hēt nomen, sub ruso colore, in attritu sudorē purpureū emanat. Alia eodē noīe candida, puluereo aspectu. Ion apud Indos uiolacea est, sed raro saturo colore lucet. Lepidotes squāmas pisciū uariis colorib⁹ imitat̃. Lesbias Lesbi patriæ nomē hñs, inuenit̃ & in India. Leucophthalmos rutila alias oculi spēꝫ cādidā, nigrāq̃ cōtinet. Leucapetalos cādore niuis ex auro distinguit. Libanochros thuris sīlitudineꝫ ostēdit, sed ad succum mellis Limoniates eadem uidet̃ q̄ smaragdus. De lipare hoc tantū tradit̃, suffita ea oēs bestias euocari. Lysimachus Rhodio marmori similis est aureis uenis, polit̃ ex marmore, amplitudine ī angustias cocūte, ut inutilia exterant̃. Leucochryos fit chrysolito interalbicante. Mēnonia qualis sit nō tradit̃, Media nigra est a Medea illa fabulosa inuēta, habet uenas aurei coloris, sudorē reddi croci, saporē aūt uini. Meconites papauera exprimit. Mitrax a Persis acceptra est & rubri maris mōtibus, multicolor, contra solē uarie refulgens ✤ Merocttes porracea lactę sudat. Motion indica q̄ nigerrimo colore rtāslucet, uocat̃ pramnion, in qua miscet̃ & carbunculi colos Alexandrinū, ubi sardæ cyprium. Nascit̃ in Tyro & in Galatia. Xenocrates & sub alpib⁹ nasci tradit. Hæ sunt gēmę q̄ ad æctypas scalpturas aptant̃, Mytites myrrhę colorē hēt, faciemq̃ mimæ gēmæ, unguēti odorē attrita etiā nardi. Myrmetias nigra hēt eminētias similes uerrucis. Myrsinites melleum colorem habet, myrrhæ odorē. Mesoleucos est mediam gēmam candida distinguente linea. Mesomelas nigra uena quēlibet colorē secāte per medium. Nasomonites est sanguinea nigris uenis. Nebrides Libero patri sacra nomen traxit a Nebridū ei⁹ sīlitudine. Sūt & alię nigrę gñis eiusdē. Nympharena urbis & gētis Persicæ nomē hēt ⁎ similis hippopotami dētib⁹. Orca barbari noīs e nigro fuluoq̃ ac uiridi & cādido placet. Ombria quā aliqui notiam uocāt, sicut ceraunia & brontia cadere cum imbribus & fulminibus dicit̃, eundemq̃ effectum habere quem Brontia narrat̃. Præterea in aras addita ea tradit̃ libamenta non amburi. Orites globosa specie a qbusdā & syderites uocat̃ ignem non sentiens. Ostracias siue ostracites est testacea durior, altera achatæ sīlis, nisi q̄ achates politura pinguescit duriori, tāta inest uis, ut alię gēmę scalpāt̃ fragmētis eis. Ostracidi ostrea nomē & sīlitudinē dedere. Ophicardelō barbari uocāt nigrū colorē binis lineis albis includētibus. De obsidiano lapide dixim⁹ sup̄iore libro. Inueniunt̃ & gēmæ eodē nomine ac colore non solum in æthiopia Indiaq̃, sed etiā in Samo, ut aliq putāt, & ī littorib⁹ Hispaniēsis Oceani. Panchros fere ex oīb⁹ colorib⁹ cōstat. Pāgonis nō lōgior digito, ne cryʃtall⁹ uideat̃ numero pluriū anguloꝝ cauet̃. Paneros q̄lis sit a Metrodoro nō dicit̃, sꝫ carmē Timaridis reginę in eadem dicatū Veneri non inelegans ponit, ex quo itelligit̃ additā ei fœcunditatem. Quidā hāc pāscbaston uocat. Ponticaru plura sunt gña. Est stellata nūc sanguineis, nūc atris guttis q̄ iter sacras habet̃. Alia pro stellis eiusdē coloris lineas habet. Alia mōtiū cōualliūq̃ effigies. Philogiuos

✤ Morochthos.

⁎ Siris hephestitę.

✠ Ostraciæ,

quē & chrysitē uocāt ✠ ostreæ atticæ assimilata, inuenit̄ in ægypto. Phœnicites ex balani silitudine appellat̄. Phycites algæ. Perileucos filo ab ore gēmæ ad radicē usq; cādido descēdēte. Pęātides quas quidā gemonidas uocāt prægnātes fieri, & parere dicunt̄, medenq; parturientibus. Nā tales in Macedonia iuxta monumentū Tiresiæ inueniuntur, speciesq; est eis aquæ glaciatæ. Solis gēma cādida est, & ad speciē syderis in orbē fulgētes spargit radios. Sagdā chaldæi adhærescētem nauibus habēt, inuenit̄ prasini coloris. Samothracia insula eiusdē nois gēmam dat nigrā, ac sine pondere ligno similem. Sauriten in uētre uiridis lacerti harūdine desecti tradunt īueniri. Sarcites bubulas carnes p̄sentat. Selenites ex cādido translucet melleo fulgore, imaginē lunæ cōtinens, redditq; eā ī dies singulos crescētis minuētisq; numero, nasciq; putat̄ in Arabia. Syderites ferro silis & litigio illata discordias facit, q̄q; nascit̄ in æthiopia. Syderopœcilos ex ea fit uariātibꝰ guttis. Spōgites spōgiæ nomen rep̄sentat. Synodōtides e cerebro pisciū est, q synodontes uocant̄. Syrtitæ in littore syrtiū iam qdem lucania inueniunt̄ melleo colore croco refulgētes. Intus aūt stellas cōtinet languidas. Syringites stipulæ internodio similis, p̄petua fistula cauat̄. Trichrus ex Africa niger est, sed tres succos reddit, a radice nigrū, medio sanguineū, sūmo cādidū. Telirrhizos cinerei coloris aut ruffi cādidis radicibꝰ spectat̄. Telicardios colore cordis Persas apud quos gignit̄ magnope delectat. Maculāq; appellāt Thracia triū generū ē, uiridis aut pallidior tertia sāguineis guttis. Tephritis nouæ lunæ speciē habet curuatę ī cornua q̄uis cinerei coloris Theolithos oleę nucleo similis uidet̄, neq; est gemmæ honos, sed lingētiū calculos frangit, pellitq;. Veneris crines nigerrimi nitoris cōtinent in se speciē ruffi crinis. Veientana italica gēma est, ueiis reperta nigrā materiam distinguente limite albo. Zathenen in media nasci Democritus tradit electri colore, & si qs terat in uino palmeo & croco ceræ modo lētescere, odore magnæ suauitatis. Zmilaces in Euphrate nascit̄ Procōneso marmori similis, medio colore glauco, zoronisios in indo flumie nascitur, magorum gemma esse narratur, neq; amplius de ea.

De gemmis quæ a membris hominum cognominant̄, & quæ ab animalibus, & de iis quæ a cæteris rebus. Cap. xi.

Est etiánum alia distinctio, quā equidē fecerim subinde uariata expositione. Siqdē a mēbris corporū habent noia. Hepatites a iocinere. Steatites singulo℞ animalium adipe numerosa Adunephros eiusdē Theudactylus hic & asyris colitur. Triophthalmos ioniee nascit̄ tres hois sil' ocl'os exprimēs, ab aīalibꝰ cognoīant̄. Carcinias marini cācri colore. Echites uipæ. Scorpites scorpiōis aut colore aut effigie. Scarites scari piscis. Triglites muli. Aegophthalmos caprino ocl'o. Itē alia suillo. Et a gruis collo geranites. Hieracites accipitris. Aetites a colore aqlæ cādicāte cauda. Myrmecites īnarā repētis formicæ effigiē habet. Scarabeo℞ cātharias. Lycophthalmos q̄ttuor ē colo℞ ex rutilo & sāguineo ī medio nigrū cādido cīgit̄, ut lupo℞ ocl'i, illis p oia silis Thaos pauōi est silis, itē aspidi quā uocari ✠ Timoloniā īuenio. Arena℞ silitudo est in hāmochryso uelut auro harenis mixto. Cēchrites milii granis uelut sparsis. Dryites e trūcis arbo℞, hæc & ligni mō ardet. Cissites ī cādido collucet ederæ foliis quæ totam tenent. Narcissites uenis etiā ędere distinguit̄. Cyamea nigra est, sed fracta ex se fabæ similitudine parit. Pyrenæ ab oliuæ nucleo dicta est, huic aliqñ inesse pisciū spinæ uident̄. Chalazias grandinū & colorē & figurā habet adamantinæ duritiæ. Narrant etiam in ignem additæ manere suū frigus. Pyrites nigra quidem, sed attritu digitos adurit. Polyzonos nigra multis zonis cādicat. Astrapiæ in candido aut cyaneo discurrūt e medio fulminis radii. In phlegontide intus ardere qdā uidet̄ flāma, quæ non exeat. In anthracitide scintillæ discurrere aliqñ uident̄. Enhidros semper rotūditatis absolutæ in cādore est leuis, sed ad motū fluctuat intus ī ea ueluti ī ouis liquor. Polytrix ī uiridi capillat̄, sed defluuia coma℞ facere dicit̄. Sūt & a leonis pelle & pātheræ noīatæ leontios pardalios. Colos appellauit chrysolithum aureus. Chrysoprasum herbaceꝰ. Melleus melichrota, quāuis plura eiꝰ genera sint. Melychloron est geminus parte flauus, parte melleus. Crociā croci. Polia caniciem quandā sparti ✠ īducit, eādem duriorē. Nigra ✠ spartopolia. Rhodites a rosa est. Melites mali coloris. Chalcites ęrei. Sicites fici. Ratin nominum non est in borsycite in nigro, ramosa cādidis aut sanguineis frōdibꝰ. Nec gemite uelut in petra candidis manibus inter se cōplexis. Ananchitide ī necromātia dicunt euocari imagines deorum. Synochitide umbras infero℞ euocatas teneri. Dendritide alba defossa sub arbore quæ cædat̄ securis aciē nō hebetari. Et sunt multo plures, magisq; monstrificæ, quibus barbari dedere nomina confessi lapides esse, Nobis satis erit in his coarguisse dira mendacia.

✠ Chelidoniā,

✠ Indicat,

✠ partopolios Pollux,

De gemmis

De gemmis oafceotibus & facticiis, & figuris gemmarum. Cap.xii.

GEmmæ oafcunt repeote nouæ ac fine nominibus, ut lápafci in metallis aurariis una inuéta q̃ ꝓpter pulchritudinem Alexádro regi miſſa fuit, ut auctor eſt Theophraſtus. Coclites quoq; núc uulgatiſſimæ famæ fiút uerius q̃ naſcunt, io Arabia reptis ingétib⁹ glebis. Mel le excoq tradút ſeptenis dieb⁹ noctibuſq; fine intermiſſióe. Ita oí terreno uitioſoq; puluere decuſſo purgatá glebá artificú ingenio uarie diſtribui in uenas, ductuſq; maculaꝝ q̃maxie uédibili ratióe ſectátiú. Quoodáq; tantæ magnitudinis fecere, ut eqs regú in oriéte frótalia atq; ꝓ phaleris péſilia facerét. Et alias oés gémæ mellis decocto nitefcút, ꝓcipue corfici. In oí alio uſu acrimonia abhorrentis. Quæ uariæ ſunt, & ad oouitaté accedere caliditate iogeoiorú cótingit ut nomé uſitatú nó habeát. Phyſes appellát uelut ipſi⁹ naturæ admiratioé in iis uédicátes cú finis noiuꝫ nó fit, q ꝑſeq nó eqdem cogito, ionumera ex græca uanitate cóficta. Indicatis nobilib⁹ gémis ét plæbeis raroꝝ generum dictu dignas diſtinxiſſe fatis erat. Illud mó memioiſſe cóuenit increſcétib⁹ uarie maculis at uerrucis linearú, q̃ Iteruenıút multiplici ductu, & colore mutata ſcpi⁹noía io'ea dé plærúq; materia. Nunc cómuniter ad oíum gémarum obſeruatioñé ptinétia dicem⁹ oplones fecuti auctorú. Cauæ aut extuberátes uiliores uident æq̃lib⁹. Figura oblonga maxie ꝓbat, deiode q̃ uocat léticula, poſtea clipeidos & rotúda, angulofis mioima gratia. Veras a falfis diſcernendi magoa difficultas. Quippe cú inuétú fit ex ueris gémis in alterius gñis falſas traducere. Sardonices e ceraunlis glutinant gémis ita ut dephendi ars nó poſſit, aliunde nigro, aliúde cádido, aliuode minio ſumptis, omnibus in ſuo gñe probatiſſimis. Quinimmo etiam extát commentarii auctorú. quos non equidem demonſtrarim, quib⁹ modis ex cryſtallo tingant ſmaragdi, aliæq; tráſluceotes. Sardonyx e ſarda. Item cæteræ ex aliis. Neq; eſt ulla fraus uitæ lucrofiot.

De ratione probandarum gemmarum. Cap.xiii.

NOs cótra róné dephédendi falſas demóſtrabimus, quando etiam luxuriam aduerſus fraudem muniri decet. Præter quæ in principalibus qbuſq; góibus priuatim diximus. Tráſlucentes matutino probari cenſent, aut ſi neceſſe eſt in quartá horá poſtea uetát. Expimenta pluribus modis cóſtant. Primú pondere, ſi grauiores ſentiunt, poſt hæc corpore. Fictitiis puſtulę in ꝓfundo apparét. Scabricia in cute. Incapillaméto fulgoris inconſtátia prius q̃ ad oculos peruoiat definés oitot. Decuſſi fragméti paulú, qđ in lamina ferrea terat efficaciſſimú expiméto excuſant mágones gémaꝝ, Recuſant filr & limæ ꝓbationé. Obſidianæ fragméta ueras gémas nó ſcarificát. Fictitiæ ſcarificatióis candicátiá fugiút. Tátaq; differétia eſt, ut aliæ ferro ſcalpi nó poſſint, aliæ oó niſi retuſo, uerú oés adamáte. Plurimú aút in his terebraꝝ ꝑficit feruor. Gémiferi amnes ſunt aoaxis, matet, gáges. Terraꝝ aút oíum maxie India. Et iá pactis oíb⁹ naturæ opib⁹ diſcrimé quoddá reꝝ ipſaꝝ facere cóueniat. Ergo í toto orbe & í q̃cúq; cœli cóuexitas uergit, pulcherrıa eſt oíum reb⁹meritoq; pricipatú naturæ obtinés, Italia rectrix paréſq; mundi altera, uiris, fœminis, ducib⁹, militib⁹, ſeruitiis, artiú ꝑſtátia ingenioꝝ claritatib^. Iá ſitu ac, ſalubritate cœli atq; témperie, acceſſu cúctaꝝ gentiú facili, littoribus portuofis, benigno uétoꝝ afflatu. Etenim cótingit recurrétis poſitio in parté utiliſſimá, & iter ort⁹ occaſuſq; mediá, aquaꝝ copia, nemoꝝ ſalubritate mótiú articulis, feroꝝ aíaliú innocétia, ſoli fertilitate, pabuli ubertate. Quicqd é quo caret uita nó debeat, nuſq̃ eſt ꝑſtantius. fruges, uinum. olea, uellera, lioa, ueſtes iuuenci. Ne equos qdé in trigariis præferri ullis uetnaculis aiaduerto. Metallis auri, argéti, æris, feris quádiu libuit exercere, oullis ceſſit. Et iis nunc í ſe grauida ꝓ oí dote uarios ſuccos, & frugú pomorúq; ſapores fundit. Ab ea exceptis Iodię fabuloſis proxie qdem duxerim Hiſpaniam quęcuoq; ambit mari.

FINIS.

Editum eſt hoc Plyniaoum elegátiſſimú opus, ſumptibus ornatiſſimi uiri Luce Antonii de Giunta. Impreſſum Veoetiis opera induſtriaq; Georgii de Ruſconibus Meoſe Nouembri. Anno Domioi. M.D.XVIIII. Leonardo Laureda no Venetiarum Duce Regnaote. Ex caſtigationibus Hermolai Barbari q̃ accuratiſſime emendatum.

REGISTRVM OPERIS.

a b c d e f g h i k l m n o p q r ſ t u x y z & A B C D E F G H I K L M.

Omnes ſunt quaterni.

